BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V.E. ROMA
RC
1098

C. CORNELII TACITI OPERA QVÆ EXSTANT,

A IVSTO LIPSIO
POSTREMVM RECENSITA,
EIVSQVE AVCTIS EMENDATISQVE
COMMENTARIIS ILLVSTRATA:

ITEM

C. VELLEIVS PATERCVLVS
CVM EIVSDEM IVSTI LIPSI
AVCTIORIBVS NOTIS.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. LXVIII.

RC 1098

ANNALIVM, *ab exceſſu Auguſti, Libri* XVI.

HISTORIARVM, *ab exceſſu Neronis, Libri* V.

DE MORIBVS *Germanorum, Liber* I.

DE VITA *Iulij Agricolæ, Liber* I.

DIALOGVS, *De cauſſis corruptæ eloquentiæ, ambigui ſcriptoris.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AH

SERENISSMO ET POTENTISSMO
ALBERTO
ARCHIDVCI AVSTRIÆ,
BVRGVNDIÆ DVCI,
PRINCIPI AC DOMINO BELGARVM.

SVPREMÆ induſtriæ & vltimæ tandem curæ CORNELIVM ſuum, SERME, inter viuos adhuc LIPSIVS tuus, vti dare cœperat, ita voto pariter ac voce SERENITATI TVÆ conſecrabat. meritiſſimò. MAXIMO ET OPT. SVO PRINCIPI, magnum, æternúmque auctorem. Talem enim omnes hunc iudicant, & quem ſolum Maieſtati ſuæ parem Romana vetuſtas habuit; quem omnia proculcantium barbarorum adhuc mitis ſæuities, ideò pænè ſeruaſſe videtur, vt quantum bonum tot ſupra nos ſæculis negauerit, æmulâ apud poſteros teſtatione profiteretur. Nec alia profectò quàm ſe vrgentis fati inuidia, lacerum, ægrum, inualidúmque TACITVM protuliſſet, & nulli magis rei quàm medicinæ obnoxium; vt dum multis ſimul remediis interficeretur, adiuuantium iniuriâ periiſſe potiùs, quàm tenebrarum exitio, exiſtimaretur. Parum itaque interfuiſſet, hunc Hiſtoricum principem poſtliminiâ natiuitate in lucem non prodiiſſe, aut LIPSIVM non vixiſſe, cùm

vtriuſque ſortis ſic ratio conſtet, alterum alteri in ſe ipſo ad ſanitatem, ad æternitatem profuiſſe. Maiorum igitur æuo, ſed totius humani generis BONO, è tenebris ſcriptor iſte emerſerat: verùm in iſtam quam vides, DOMINE, valetudinem ſplendorémque, accuratâ LIPSIANI ingenij curatione refloruit. Nec ſemel, vnâque operâ ſummum virum hoc elaboraſſe ſcimus, & niſi per gradus in iſtud humanæ prudentiæ culmen euaſiſſe, omnibus conſtat. Sic ij ſolent qui ad alta & ardua eunt, retractuum ordines moderatè ſequi, non curſu fatigari; iam feſſum & anhelantem ſpiritum morâ recipere, ſeſſione recuperare. Niſi multo labore maxima perficiuntur; & qui triſtiſſimi ſæculi ſuccurrere fortunæ, qui totius poſteritatis perficere prudentiam ſcriptor poterat, hunc niſi vitæ ſuæ annis, & iugi procedentis ætatis ſollicitudine, producere LIPSIVS & hominibus aſſignare debuit. Fecit & perfecit, SER^ME; maximúmque imperij & magnitudinis tuæ momentum, talis, tantúſque TACITVS ſemper cenſebitur. Cui gloriæ, ſanè non inferiori gratiâ, per omnem futuri temporis memoriam, monumentum tale ſubſcribetur:

ALBERTO ET ISABELLA OPTT. ET MAXX. BELGARVM PRINCIPIBVS,

IVSTVS LIPSIVS

OMNI DOCTRINA SAPIENTIAQ. VIR EMINENTISSIMVS,

ADVERSISSIMIS LICET TEMPORIBVS,

GRATIA VALVIT, DIGNITATE EFFVLSIT:

NEC SINE MAXIMORVM ETIAM DOMINORVM LACRYMIS,

TOTIVSQ. EVROPÆ CVM GEMITV SVSPIRIISQ.

VIVERE INTER MORTALES VITAM DESIIT.

Non

Non ceteris virtutibus tuis, O MAXIME PRINCEPS, inuidiam facio. Pietas, Iuſtitia, Magnanimitas, Clementia, aliæque cæleſtes dotes, cælo iterùm debentur. tantùm inter mortales, immortalitatem prouehere, & narrare poſteris ingenia poſſunt. Foue, faue

O PATER, Ô PRINCEPS, Ô SANGVEN DIS ORIVNDVM.

IVSTI LIPSI mentem & manum,
pari tantùm pietate, expreſsi

SER^TI VESTRÆ

æternùm deuotus

Ioannes VVouerius Antuerpienſis.

IMPER. CÆSARI
MAXIMILIANO II.
AVG. GERMANICO
P.P. PIO FELICI B. R. N.
IVSTVS LIPSIVS
D. N. M. Q. EIVS.

HISTORIAM aptè ſcribere, Imperator, maiorum temporibus non ſolùm magna, ſed etiam rara laus fuit. Vtriuſque cauſſa à difficultate eſt: difficultas ex eo, quòd quæ alijs ſcientijs ferè ſingula proponuntur, ea hiſtoriæ legitimæ vniuerſa. Poëta ſi adpoſitè ad delectationem; orator ad fidem; philoſophus ad vitam dicat: impleſſe munus ſuum videntur. Hiſtoriæ ſcriptor niſi hæc tria ſimul miſceat ac temperet, fruſtrà ſe iactet in ſingulis, neque adlegi aliter inter meliores illos & quaſi patricios hiſtoricos à prudenti Cenſore poteſt. Sed primum de tribus omnis hiſtoria habet, quia animos noſtros nuda narratio, cuicuimodi illa, natura delectat: alterum deſideramus non rarò in Græcis: tertium etiam in noſtris. Vt abſtineam iudicare de antiquis illis Fabio Pictore, L. Cincio, M. Catone, Valerio Antiate, Gellio, Licinio Macro, alijſque quorum ſcripta vixerunt: ex ijs qui ſuperant, C. Cæſar laudatur in primis. Si vt diſertus narrator; libens aſſentio. eſt enim eius viri pura oratio, ſine fuco ac calamiſtris ornata, vel Romanis vel Atticis Muſis digniſſima. ſin vt perfectus hiſtoricus; dubitare me dicam, cùm & nonnulli fidem eius in hiſtoriâ ciuili requirant, & tertium illud ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν totum ei deſit. Itaque ipſe Cæſar, ceteroqui minimè ſui contemtor, Commentarios inſcripſit non Hiſtorias: & hoc ipſo laudem veram meruit, quòd falſam adfectare contempſit. Iam verò princeps hiſtoricorum audit Liuius. ſi magnitudinem operis, & varietatem rerum

ſpecta-

ſpectamus, rectè: ſed tamen (quod more maiorum liceat) à Liuij lectione ſemper commotior ſurrexi, non ſemper melior aut ad vitæ caſus inſtructior. Salluſtius vnus ex III. viris illis eſt qui feliciter conſecutus videtur hæc omnia, & quem, ſi mei arbitrij res ſit, in hoc luſtro principem Senatus hiſtorici legere non dubitem. Nam ceteri deinceps minorum quaſi gentium hiſtorici quantum à ſuperiorum ætate, tantum & à laude afuerunt. niſi quod admirabile eſt, quantum inter iſtos vnus excellat, imitator Salluſtij Corn. Tacitus, omni virtute antiquis proximus, longo quidem interuallo, ſed tamen proximus: & ſi linguæ Latinæ eſſet eadem puritas, cetera ſic perfectus, vt vocare illos ipſos antiquos in certamen poſſit dignitatis. Acer ſcriptor, Dij boni, & prudens: & quem ſi vnquam in manibus hominum verſari vtile fuit, his certè temporibus & hac ſcenâ rerum expediat. Non ille Annibalis funeſtas Rom. victorias, non ſpecioſam Lucretiæ necem, non vatum prodigia aut Etruſca portenta recenſet, & quæ alia ſunt oblectandi magis quàm inſtruendi lectoris: hîc mihi quiſque principum aulas, principum interiorem vitam, conſilia, iuſſa, facta conſideret, & obuiâ in pleriſque noſtrorum temporum ſimilitudine, ab ijſdem cauſſis pares exitus animo præcipiat. Inuenies ſub Tyrannide adulationes, delationes, non ignota huic ſæculo mala; nihil ſincerum, nihil ſimplex, & nec apud amicos tutam fidem; frequentatas accuſationes maieſtatis, vnicum crimen eorum qui crimine vacabant; cumulatas illuſtrium virorum neces, & pacem quouis bello ſæuiorem. Triſtia ex ijs pleraque, fateor, & legentibus mæſta: ſed ſingulis noſtrûm à Thraſeâ iam moriente dictum putemus, *Specta iuuenis, & omen quidem Dî prohibeant, ceterùm in ea tempora natus es, vt firmare animum expediat conſtantibus exemplis.* Accedit genus ipſum ſermonis minimè ſordidum aut vulgare, diſtinctum crebris & neſcio vnde ex abdito erutis ſententijs, quas vel veritate vel breuitate vicem oraculi poſſis accipere. Hunc igitur talem tantumque ſcriptorem, Imp. meis laboribus quà meliorem quà illuſtriorem redditum Auguſto nomini tuo inſcripſi, & quæ antiqua formula votorum eſt, libens meritò donaui dedicaui. Libens inquam, propter memoriam delati mihi nuper à M. tuâ beneficij: meritiſſimò autem, propter diuinas in omni genere virtutes tuas. Omitto illam heroicam fortitudinem in periculis, iuſtitiam in cogni-

tionibus, conſtantiam in dubijs, prudentiam in conſilijs: tantam & tam admirabilem clementiam, quantam experimur, quis vnquam in Principe vidit, legit, audiuit? Nouem iam circiter anni ſunt cùm te imperio orbis terræ, publica Felicitas admouit: toto hoc tempore gladium, niſi in hoſtem, ſtrictum non vidimus. Nec defuerunt irritamenta ſeueritatis tuæ, aut ſemina ciuilis motus: ſed videlicet prudenti moderatione quæ vulnerata erant ſanaſti potiùs quàm recidiſti, & quædam diſſimulans nec in omnia anxiè anquirens maluiſti videri inueniſſe bonos quàm feciſſe. Turpis illa Tyrannorum vox, & quam vtinam hodie nemo æmularetur, *Oderint dum metuant:* at tua, quam factis cottidie promis, quàm præclara!

Ne metuant dum diligant. Et

Malo vereri quàm timeri me à meis.

Præclarè. Non eſt enim, Cæſar, maieſtas timeri, ſed immanitas; neque vllum contra vim munimentum tutius eſt quàm munimento non egere. Iam verò quanta illa tua eſt in ſubditos comitas dicam? an humanitas? an nouæ atque inauditæ virtuti quærendum nouum nomen ſit? Nihil gratiæ cauſsâ loquar: ſed, Deus bone, quæ vidi ipſe Viennæ! Admittebantur ad ſacros ſermones tuos priuati cum principibus, pagani cum militibus, viri cum feminis, ſenes pænè dicam cum pueris intermixtis. Querelas aut deſideria ſua promebant, non ſolùm patienter audiente te, ſed interdum manu & vultu ipſo, ſi quos fortè inſolitus ille ſplendor percuſſerat, vt auderent, inuitante. Et iam audebant: finemque ſermoni ſuus cuiuſque pudor, non faſtidium tuum faciebat. O virtutem magnam & iam demum cælo delapſam! hoc eſt verè Principem eſſe, hoc patriæ patrem: & Principem curis publicis præferre, patrem priuatis. Itaque, Cæſar, his nouis virtutibus hoc nouum conſecutus es, vt cùm alios Cæſares à morte demum cælum receperit, te iam nunc omnes habeant tamquam præſens & ſalutare numen; & inauditâ quadam felicitate, virtuti tuæ non comitetur immortalitas gloriæ, ſed præcurrat. Atque hæ quidem virtutes quamquam à cæleſti naturâ tuâ ſunt, tamen vel augeri vel ornari aliquam partem videntur à ſtudijs doctrinæ. quæ quanti æſtimes hinc diſcimus, quòd vna Viennenſis aula tua plures eruditos habeat, quàm aliorum tota regna. Quibus & Bibliothecam iam inſtruxiſti ſic adfluentem omni genere monumentorum, vt certamine cum Philadelpho & Pergamenis

menis regibus inſtituto vel ſuperare eos poſſe videaris vel certè æquare. in quâ tantâ magnificentiâ neſcio magis mirari animum Maieſtatis tuæ an Fortunam debeam: animum excelſum, quòd colligere tam multa voluerit; Fortunam, quòd potuerit. In quorum tam felicium monumentorum numero ſi erit vt hic Tacitus meus cenſeatur: næ ille multò beatior, meo iudicio, fuerit, quàm olim cùm eum Imp. M. Claudius Tacitus deſcribi & collocari in omnibus bibliothecis iuſſit. ſiquidem ille vitam ad exiguum tempus dare potuit, quæ nunc pænè eum defecerat: tuæ Maieſtatis iudicio probatus Tacitus, vt poëta vetus loquitur,

Caneſcet ſæclis innumerabilibus.

AD LECTOREM.

HABES *Commentarium meum, Lector, opinione tuà, & promiſſo meo fortaſſe tardius. nec mirum; quia ſeriò opus adgreſſus, eiuſmodi comperi, vt properandum in eo mihi fuerit, non feſtinandum. Multa in Annalium libris rara, recondita, & paucitate ſcriptorum eius aui obſcura: multa etiam ex non vulgatis ritibus & vetuſtiſſimo iure haurienda. Nec dux mihi alius ad hoc iter. Primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto, Alciato, Vertranio viſam potiùs quàm tritam. Denique ſcripſi hos Commentarios, non exſcripſi: & meo remigio, vt ille ait, rem geſſi. Correctiones aliquot veteres firmaui, nouas addidi. neutrum ambitiosè: quia certè peccamus iam nos Critici in hanc partem; & vt olim vitiis, ſic nunc remediis laboratur. Quadam etiam in aliis ſcriptoribus paſſim animaduerſa: non quia adfectarim, ſed quia dabant ſe ſub manum. Vt in ſegete flores quidam internaſcuntur ſuâ ſponte: ſic in his ſcriptis alieni generis nota. Hiſtoria & moribus, cùm opus fuit, praculi facem: ſed non niſi cùm opus. Nam vulgata quadam, & è Dione Suetonióque in loco prompta adſpergere, cui rei? Fanaticorum eſt & eorum qui exierunt è poteſtate, mero meridie accendere lucernam. Et tamen, ſcio, facilia quadam mihi viſa, qua obſcura aliis. ſed quid? iamantè teſtor me nec pueris iſta elaboraſſe: (quid enim iis cum Tacito?) nec detortis quibuſdam variſque iudiciis, quibus nuſquam liquet aut lucet. Inueni tam fatuum, qui rectiſſimos Taciti locos inuerteret, & optimum quemque eius ſenſum. Breuitas etiam mea fortaſſe quibuſdam non ad guſtum. quid faciam? ita natura mea & iudicium eſt: & tractari malo, quàm ſemel adſpici & tangi. Aquam maris dulciorem in imo eſſe aiunt, quàm in ſummo: ſic fortaſſe ſuauiora tibi iſta cùm penetraueris. Aut ſi magis protrita tibi ſapiunt & vulgata: abi mi homo, non ego cymbalum ad tuas aures. A te ſerie & erudite Lector peto, vt ſicubi lapſus ſum, aut ſiquid mihi elapſum; corrigas, non culpes: quia reuerâ in tanto opere nec vnus omnia peruidi, & in quibuſdam alludo potiùs ad ſententiam fortaſſe, quàm tango. Politica non attigi. Siue enim peritis, ſiue imperitis; fruſtrà. Illi ſponte eligere poſſunt: hi nec electis rectè vti. Et audio iam eſſe, quibus propriè ea cura. Ego quod potui, id feci: nec impedio, ſiquis in eodem Circo curret ad palmam. Vale, &, ſi merui, faue Lector. Lugduni Batauorum, Kal. Auguſtis,*
∞. IↃ. LXXX.

ALLO-

ALLOCVTIO ITERATA
ET NOVISSIMA.

SCRIPTOR *hic eſt, Lector, quem ego me produxiſſe tuo bono & lætor, & penè iacto: certè neque notum ſatis anteà, neque luce aut medicinâ dignâ (egebat autem) donatum. Magnus ſcriptor eſt, & qui proprie facit magnis: id eſt, iȷs qui tractant reipublicæ clauum, aut à conſiliȷs monitiſq́; tractanti adſunt. Quæ pars prudentiæ eſt, militaris ſiue ciuilis; quis affectus hominum, etſi occultus; qui caſus aut euentus rerum, quos iſte non palàm aperit, aut ſub velo oſtendit? Audeo & debeo aſſerere, hunc hominem videri in altâ quâdam ſpeculâ rerum humanarum fuiſſe: & illinc gnarum ſcientémque proclamare, Hoc caue, hoc facito: Iuuabit, aut lædet: Ille & ille effectus erit. Sicut nautæ in apicem mali ſubmittere exploratorem ſolent, contra aduentores ſubitos, contra ſcopulos, vada, terram: ſic iſtum habere licet, aduerſus pericula, eumdem ad felicia incepta & inoffenſum rerum curſum. Non eſt in Græcis aut Latinis, & fidenter dicam non erit, qui prudentiæ omnigenæ laude huic ſe comparet: adeò non veremur, nequis anteponat. Singulæ paginæ, quid paginæ? ſingulæ lineæ dogmata, conſilia, monita ſunt: ſed breuia ſæpè aut occulta, & opus ſagace quadam mente ad odorandum & aſſequendum. Sicut non omnes canes feram; non item lectores virtutes huius dotéſque aut indagent, aut captent. Viris opus eſt, & cum ingenij quadam ſubtilitate, iudicij rectitudine: & vt verbo dicam, naturæ bonitate. Qui non habet, me audiat, & res alias agat. Sed de auctore omitto: (& ſatis ille ſe laudat:) de operâ meâ dicam. Iam anni triginta ſex ſunt, cùm adoleſcens Romæ animum huc intendi, & libros veteres comparaui, vt melior illuſtriórque per me prodiret. Grande opus, in illâ ætate: ſed animus vel Deus impulit: & idem dedit, etſi gradatim, perfeciſſe. Nam primùm* Notis illuſtraui, Colonienſi ſeceſſu à noſtris turbis: largius deinde, & pleno* Commentario, Lugduni in Batauis; iterùm ſeceſſu. Nam dicere, ſi non queri, liceat: ætas mea in hoc æui patriæq́; turbidum incidit, vt pacem & quietem nomine magis, quàm re nôuerim: & inter aſſiduos fluctus aut pericula, ab adoleſcente peruenerim ad ſenectutem. In Batauis igitur Commentarium dedi, & non diſplicuiſſe paſſim in Europâ vidi, * ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς λέγω. Non, inquam, diſplicuiſſe: & multos deinde, quaſi muſcas, ad odorem bonæ famæ conuolaſſe, & in eodem muſtaceo, quod dicitur, lauream quæſiuiſſe. Quoſdam ex iȷs modeſtos, bonæ frugis, & qui pro parte ſymbolam contulerunt: quoſdam alios,*

* vt nihil odioſum dicam.

*alios, & qui illudere aut inequitare ſtudium haberent, & alienæ famæ * μῶμον, ut ille ait, ἀνάψαι. Illos amaui, hos tuli: & multorum * ἄνοιαν καὶ ἄγνοιαν ſilentio & patientiâ diſsimulaui. Stringere gladium ſi libuiſſet; quàm multos procliue mihi fuit abijcere aut repellere, qui etiamnunc modeſtiam meam victoriam ſuam ducunt? Sed illi viderint: aut potiùs meliores mentes viderint, quorum iudicij & cenſuræ libenter facimus hæc & alia noſtra ſcripta. Ego ſine iactantiâ ſcio & effero, pauca eſſe quæ excuſem, pleraque in quibus poſsim gloriari. Neque tamen omnia licuit aut libuit * ἀκριβολογεῖσθαι καὶ διεξέρχεσθαι: & loca quædam, ſine aliorum ope codicum, * ἔχουσι ἀνιάτως. Sed & quædam in re aut hiſtoriâ tenebras habent, huius ævi face vix illuſtrandas. Quid tamen refert? plurima aut præcipua cùm ſana ſiue illuſtria ſunt, * στέργειν oportet, & ad fructus in hac & ſimili lectione, non ad folia ire. Vtinam faciant! vtinam non perſeueret iſta * ἐν τοῖς κριτικοῖς ἄκριτός τις ἔρις καὶ ταραχή! in quâ ego rideam magis neſcio, an indigner. De monito, de prudentiâ, pauci quærunt aut ſatagunt: vbi verbi aut ſcriptiunculæ res eſt, hîc lubet * λόγους πλάττειν καὶ πομπεύειν. Dij boni, quàm inquietum & vanum eſt homo, cui ſcientiæ opinio lenocinatur & applaudit! Itaque hi tales velut è tripode profantur:*

* Κέκλυτε μαντιπόλου τόδε θέσφατον Ἀπόλλωνος.

*Ijdem in alios incurrunt, morbo non cauſâ: & citiùs in naui lignum deſideres, quàm conuicium in eorum ſcriptis. Gaudent pugnâ: & ſicut Symplegades olim aſsiduè colliſæ, ſic inter ſe iſti. Non enim mecum hercules. non: caui ſedulò, & magis hoc ſtudui, induſtriâ in ſcribendo, modeſtiâ in tractando, extra ambitum, nec extra gloriam eſſe. Quòd ſiquis non dicam meliora, ſed paria aut probabilia ſaltem attulit: ego ille fui, qui libens ſuſtuli, qui oſtentaui, & ſcripta mea hæc ipſa dicent. Neque enim negamus, alios vtiliter allaboraſſe, & quamquam nos primi aut præcipui viam muniuimus, illos etiam adiuuiſſe ad complanandum, aut emuniendum. Hoc in paucis, ſed bonis Notis, è Galliâ Ioſias Mercerus fecit; hoc Curtius Pichena ab Italiâ, ſed & è Britanniâ contulit Sauillus. Pichena tamen ſuper omnes, adiutus à Florentino bonæ notæ codice, qui in Mediceâ bibliothecâ aſſeruatur, & qui centenis circiter locis coniecturas noſtras (quod gaudeam) confirmauit. His talibus, & pluribus à me adiumentis, nunc poſtremam hanc Taciti editionem damus: nec aliam à me exſpecta, ſiue quia animus aliò vocat, ſiue quia valetudo ab omni tali operâ remouet, & ad extremas quaſdam * μελετὰς ducit. Ego pareo: tu ſcito me hîc &* Textum *longè meliorem, ſcitiúſque diſtinctum dediſſe, & ipſis* Commentarijs *multa addidiſſe, coniecturas aut ſcholia; atque etiam in Hiſtorias* Notis. *Quædam tamen & ſubduxiſſe, aut certè ſepoſuiſſe in finem Commentarij, quò interdum remitteris ſub* EXCVRSVVM *voce. Quid ij ſunt? vberiores notæ*

aut

* maculam inurere,
* amentiam & inſcitiam.
* exactè inquirere & exſequi:
* ſunt inſanabilia.
* acquieſcere
* in Criticis non iudicanda lis, & turbatio.
* verba ducere & triumphare.
* Fatidici audite hæc præſaga oracula Phœbi.
* curas

aut diſſertatiuncula, olim inſerta, ſuper ritu aliquo veteri, aut facto: quæ etſi ad Tacitum, tamen turbatura nunc inſtituti noſtri ordinem videbantur, neque Textui aptè ſic innecti aut ſubiungi. Igitur abiungere, & ad ea remittere Lectorem, ſatis nobis viſum: præſertim cùm inuenire ac legere, promptum volenti eſſet. In iſtis aut aliis, ADDITIO *interdum adicitur: quæ ſignificat è* CVRIS SECVNDIS *hoc eſſe, quas olim dedimus ſeorſim. Sed & bonâ fide quædam eiecimus, id eſt correximus, aut ſententiam mutauimus: neque id puditum eſt, quia, vt ille ait,* qui ſæpè nauigat, aliquando patitur tempeſtates: *& in multiplici aut longâ ſcriptione, opus interuenire aberrationes, ſiue* * ἀποτυχίας. *Humanum eſt, ignoſce: turpe perſeuerare, aut defendere. quod non fecimus, & aliena iudicia non libenter audire tantùm ſolemus, ſed & ſæpè auſcultare. Tantum eſt. te vti frui cupio, Lector: ſed inprimis Tacito ipſo, & altius aliquid firmiúſque, quàm Criticorum ſiue & Grammaticorum has curas, ſpirare. Non enim ad iſta, ſed per iſta, imus. Louanij,* XV. *Kal. Septembr. anno Chriſtiano* ∞.IↃC.V. *ætatis meæ quinquageſimooctauo, minus menſibus duobus.*

* frustrationes.

C. COR-

C. CORNELII TACITI
VITA, HONORES ET SCRIPTA.

CAIVS CORNELIVS Tacitus, cui vulgò P. prænomen faciunt, non illâ patriciâ Corneliâ gente, ſed aliâ minùs illuſtri natus eſt, extremis, vt opinio mea fert, Ti. Claudij Imp. temporibus. Pater auuſque honores geſſerint, & ad remp. acceſſerint, nécne, vt re vetuſtâ & incertâ nihil adfirmem: propius a vero abeſt, ipſum primum ius imaginis & honores in familiam non nimis illuſtrem intuliſſe. initium dignitatis illi ſub Veſpaſiano fuit, à quo, Plinio auctore, procurator datus Galliæ Belgicæ, rationes Principis adminiſtrauit. quæ dignitas equeſtri ordini diu peculiaris fuit. Reuerſus, à Tito, vt opinor, Quæſturam accepit: certè dignitatem ſuam quam Veſpaſianus inchoauerat, auctam & adiutam eſſe à Tito, ipſe in Hiſtoriis profitetur: nec aliud ſuſpicari eſt quàm Quæſturam aut ſi fortè Ædilitatem, quia Præturâ XIV. demum conſulatu Domitiani auctus eſt. In quo erroris manifeſtus eſt eruditus vir, qui Domitiano IX. & Verginio Rufo II. COSS. Prætorem Tacitum conſtituit. Nam Tacitus quidem ipſe in Annali XI. diſertè ait ſe XV. virum S. F. ac tum Prætorem ludis ſæcularibus Domitiani cum curâ adfuiſſe. Atqui ludos ſæculares à Domitiano editos A. V. C. DCCCXLI. id eſt quinquennio ipſo poſterius quàm Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidæ veritatis eſt. Exſtant nummi non pauci cum his notis, IMP. CÆS. FLAV. DOMITIANVS. AVG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LVD. SÆC. FEC. Ad conſulatum deinde ſatis longo interuallo imperante Neruâ peruenit A. V. C. DCCCL. ſuffectus in locum demortui T. Verginij Rufi, illius qui delatum à Germanicis legionibus imperium conſtanter ſpreuerat. quem & defunctum pro roſtris Tacitus laudauit. Exſulaſſe eum ſub Domitiano quidam tradiderunt; magis tamen, vt opinor, pro more vulgi, qui magnis viris inſignes caſus adfingere amat, quàm quòd eius rei certus auctor ſit. Ego legendo non aliud comperio, quàm afuiſſe eum aliquot annis ab vrbe, idque eo ipſo tempore quo Iulius Agricola ſocer eius mortem obierit COSS. Pompeio Conlegâ, & Cor. Priſco, non tam exſilij neceſſitate, vt arbitror, quàm tædio temporum & cupidine otij. Nam quòd iidem, vt omni ex parte tam anxia diligentia conſtet, decennium in exſilio egiſſe ſcribunt, ac demum exorato Domitiano reſtitutum; Latinè vt loquar, inanis fabula eſt. ac credo eos homines cùm hoc ſcriberent, indormiiſſe bello Troiano, & illinc decennia ſua ſumſiſſe. Conſtat enim apud vigilantes & ſobrios, Domitianum à ludis ſuis ſæcularibus, quibus certè Tacitus Prætor Romæ adfuit, VII. dumtaxat annos vixiſſe, octauo conſpiratione ſuorum occiſum.

occiſum. Hæc ferè in Rep. In priuatâ eius vitâ iſta ſunt. Vxorem duxit A. V. C. DCCCXXX. Veſpaſiano IIX. & C. Iulio Agricolâ coss. Agricolæ filiam, idque illi ad extremam ætatem concors & tranquillum matrimonium fuit. Liberos haud dubiè reliquit, & ex ijs, niſi coniecturâ fallor, longo interuallo nepotem M. Claudium Tacitum, qui poſteà Imp. appellatus eſt (ſic enim eum Imperatorem nummi appellant, non vt vulgus, P. Annium Tacitum) qui, vt Fl. Vopiſcus refert, parentem ſuum appellare hunc Tacitum ſolet. Hiſtoriæ ſcribendæ ſenex demum vacauit, cùm reliquum ætatis in foro & cauſſis orandis egiſſet. Ex Plinij epiſtolis & Tacitum in principibus oratoribus fuiſſe, & orationes aliquot edidiſſe, intelligimus. Æquales habuit, Fabium Quinctilianum, vtrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipſanium Meſſallam. Scripſit primùm omnium, vti pòſt docebo, Hiſtoriarum libros ab exceſſu Neronis ad imperium Neruæ. Deinde Annales ab Augusti exceſſu ad finem Neronis; quorum omnium quanta iactura & quibus locis facta ſit in tempore memorabo. Nominantur & eius facetiarum libri à Fulgentio, cum hoc fragmento, *Caſi itaque morum eclogio in filijs relicto.* Mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inuêni. Odoratus ſum ex Plinij nepotis epiſtolâ, quæ libro VII. Nam ait diſertè propemodum ætate æqualem ſe Tacito. At Plinius incendio Veſuuini montis, quo auunculus perijt, agebat, vt ipſe air, duodeuiceſimum annum. Natus ergo Plinius (nam incendium illud ſecundo anno Titi) non dubiè anno vrbis conditæ DCCCXVI. Memmio Regulo & Verginio Rufo COSS. At Tacitus paullò maior natu, quod eâdem illâ epiſtolâ teſtatum reliquit Plinius. Ergo natus extremo imperio Claudij, vel potiùs, initio Neronis: vixeritque, opinor, vel ad imperium Hadriani. Hiſtoriam quidem exorſus eſt ſcribere poſt mortem Neruæ. clarum, quoniam principio I. Hiſtor. vocat Diuum Neruam. qui honos non habetur, niſi principi mortuo.

VETERVM SCRIPTORVM
DE TACITO TESTIMONIA
VEL EIVSDEM FRAGMENTA.

Plin. lib. VII. Nat. hiſt. cap. XVI.

Ipſi nos pridem vidimus eadem omnia in filio Corn. Taciti equitis R. Galliæ Belgicæ rationes procurantis.

Plinius Nepos lib. II. Epiſt. I.

Laudatus eſt Verginius à conſule Cornelio Tacito. Nam hic felicitati eius ſupremus cumulus acceſſit, laudator eloquentiſſimus.

Eodem Libro, Epiſtol. XI.

Reſpondit Cornelius Tacitus eloquentiſſimè, & quod eximium orationi eius ineſt, σεμνῶς.

Libro

Libro IV. Epiſt. XV.

Idem Cornelium Tacitum, ſcis quem virum, arctâ familiaritate complexus eſt.

Libro VI. Epiſt. XVI.

Petis auunculi mei exitum tibi ſcribam, quo veriùs tradere poſteris poßis. Gratias ago nam video mortis eius, ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe propoſitam.

Libro VII. ad Tacitum.

Erit rarum & inſigne duos homines ætate propemodum æquales, nonnullius in litteris nominis, alterum alterius ſtudia fouiße. Equidem adoleſcentulus, cùm iam tua fama gloriáque floreret, te ſequi, tibi longo, ſed proximus, interuallo, & eße & haberi concupiſcebam.

Libro IX.

Nec ipſe tibi plaudis; & ego nihil magis ex fide, quàm de te ſcribo. Poſteris an aliqua cura, neſcio: nos certè meremur, vt ſit aliqua. non dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore, & reuerentiâ poſterùm.

Oroſius de Domit. loquens.

Nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fuſco duce prælia, quantæque Rom. clades, longo contextu euoluerem, niſi Corn. Tacitus, qui hanc hiſtoriam diligentißimè contexuit, de reticendo interfectorum numero, & Salluſtium Criſpum, & alios auctores quamplurimos ſanxiſſe, & ſeipſum idem potiſſimùm elegiße dixiſſet.

Idem.

Dein vt verbis Corn. Taciti vtar, Sene Auguſto Ianus patefactus, dum apud extremos terrarum terminos nouæ gentes ſæpè ex vſu & aliquando cum damno quæruntur, vſque ad Veſpaſiani durauit imperium.

Flauius Vopiſcus in Probo.

Et mihi quidem id animi fuit, non vt Salluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos atque omnes diſertiſſimos imitarer viros, ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, &c.

Idem in Tacito.

Corn. Tacitum ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quòd parentem ſuum eumdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iuſſit.

Sidonius Epiſt. lib. IV. ad Polemium.

Caius Tacitus è maioribus vnus tuis Vlpianorum temporum conſularis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ rettulit, &c.

Idem in Panegyrico ad Anthemium.

Quâ Criſpus breuitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus;
Quâ pompâ Tacitus numquam ſine laude loquendus.

Idem in Epigram.

Et te qui breuitate Criſpe polles,
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori.

Illa Quinctiliani lib. x. * fortaſſe ad Tacitum referantur.

* Ambigo ideò, quia hæc viuo Domitiano Fabius ſcripſiſſe videtur. Atqui noſter tunc, vt opinor, nil vulgauerat.

Supereſt adhuc & exornat ætatis ſuæ gloriam vir ſæculorum memoriâ dignus. qui olim nominabitur, nunc intelligitur. Habet amatores, nec immeritò, vt libertas, quamquam circumciſis quæ dixiſſet, ei nocuerit. Sed elatum abundè ſpiritum, & audaces ſententias deprehendas etiam in ijs quæ manent.

C. COR-

A ¹ C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ² ANNALIVM LIBER I.

BREVIARIVM LIBRI.

AVGVSTVS Nolæ mortem obit. Tiberius ſuccedit, tardè, & cupidinem diſſimulans. Pannonicas legiones tres grauis ſeditio inceſſit. ea, miſſo Druſo Tib. F. ægrè
B *componitur. Idem in Germaniâ inferiore motus. qui conſedit, non ſine ſanguine & cæde. Germanicus Cæſar in hoſtem ducit: eáque expeditione Marſi, Tubantes, Bructeri, Vſipetes vaſtati aut cæſi. Iulia Auguſti F. Rhegij vitam finijt. Sodales in honorem Auguſti, & ludi Auguſtalia inſtituti. Germanicus iterùm Rhenum tranſmittit, in Cattos ducit. agros, domos, homines, vaſtat, vrit, cædit. Segeſtes obſidione Arminij liberatur. Ob hæc Imperator conſalutatus. Bellum deinde in Cheruſcos geſtum. reliquiæ Vari & militum lectæ: iiſque ſuprema ſoluta. Romani in reditu, ſub Cecinâ duce, periclitati. tamen hoſtes proſperâ eruptione fuſi, fugati. Maieſtatis lex reducta & aſperè exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus eſt: & per eam cauſſam decreta Patrum expreſſa ad coërcendos hiſtriones. Poſtremò actum de ſubducendis Tiberi aquis. eóque nomine querelæ ciuitatum Italiæ & legationes. Hæc biennio ferè geſta.*

SEX. POMPEIO, ET SEX. APVLEIO COSS.

NERONE CLAVDIO DRVSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

C VRBEM ROMAM à principio reges habuere. Libertatem, & Conſulatum L. Brutus inſtituit. ³ Dictaturæ ad tempus ſumebantur: neque Decemuiralis poteſtas ⁴ vltra biennium, neque Tribunorum militum conſulare ius diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio. & Pompeij Craſſique potentia, citò in Cæſarem; Lepidi, atque Antonij arma, in Auguſtum ceſsêre. qui cuncta diſcordiis ciuilibus *Rei Rom. ſtatus.* *Ad Auguſtum.*

COMMENTARIVS.

1. CAII CORNELII TACITI.] *Id verum huic ſcriptori prænomen adſerui. Sidonius lib.* IV. *ad Polemium epiſtolâ:* Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, Vlpianorum
D temporum conſularis. *Et ad Leonem*: Namque & antiquitùs cùm Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria ſuaſiſſet. *Sed & epigraphe Farneſiani libri*, C. Cornelij Taciti Romanas hiſtorias ſcribentis ex his qui reperiuntur liber primus. *Publium prænomen quod in libris tritis, à caſu aut à vulgo eſt. Mihi autem in ipſo aditu teſtari placet,* Odi profanum vulgus & arceo.

2. ANNALIVM LIBER.] *Benè Rhenanus, qui hanc inſcriptionem adſerit, etiam contra libros. In quibus pleriſque eſt*, Actorum diurnalium, *vel, vt in Veneto*, Actionum diurnalium. *Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuiſſent Acta, vel Diurna? ſed cuipiam antiquioris æui, qui Taciti Annales non ineptiſſimè comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipſe Tacitus libro* XIII. Nerone II. L. Piſone Coſſ. pauca memoria digna euenere, niſi cui lubeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cùm ex dignitate Populi Rom. repertum ſit, res illuſtres Annalibus, talia diurnis vrbis Actis mandare. *Alibi:* Nemo Annales noſtros cum ſcriptura eorum contendent. *Itemq.:* Ni deſtinatum mihi foret ſuum quæque in annum referre. *Etiam Iornandes in rebus Gothicis Cornelium hunc citat*, Annalium ſcriptorem.

3. DICTATVRÆ AD TEMPVS.] *Quas diuturnas primus Sulla fecit, Cæſar perpetuas. Et hic gradus ad Principatum: quò Præfatio iſta ducit.*

4. VLTRA BIENNIVM.] *Ita accipio, quaſi dicat, haud multo vltra biennium. Nam exactè ſi putas, reuerà vltra biennium Decemuiri imperium tenuere. Liuium & Faſtos vide. Nec tamen Vertranio adſentior*, vltra triennium *ſufficienti.*

Qui primus princeps dictus libus ſeſſa, [5] nomine Principis ſub imperium accepit. Sed [6] veteris * reip. proſpera vel aduerſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt: temporibuſque Auguſti dicendis non deſuêre decora ingenia, donec gliſcente adulatione [7] deterrerentur. [8] Tiberij, Caiique, & Claudij, ac Neronis res, [9] florentibus ipſis, ob metum falſæ; poſtquam occiderant, recentibus odiis compoſitæ ſunt. Inde conſilium mihi pauca de Auguſto, & extrema tradere: mox Tiberij Principatum, & cetera: ſine irâ, & ſtudio, quorum cauſſas procul habeo. Poſtquam Bruto & Caſſio cæſis, nulla iam [10] publica arma; Pompeius [11] apud Siciliam oppreſſus, [12] exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Cæſar dux reliquus: poſito Triumuiri nomine, Conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure contentum; [13] vbi militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otij pellexit; inſurgere paullatim, munia ſenatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere, nullo aduerſante: cùm ferociſſimi per acies, aut proſcriptione cecidiſſent. ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti, tuta & præſentia, quàm vetera & periculoſa mallent. Neque Prouinciæ illum rerum ſtatum abnuebant, ſuſpecto Senatus populique imperio ob [14] certamina potentium, & [15] auaritiam magiſtratuum: inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, poſtremò pecuniâ turbabantur. Ceterùm Auguſtus ſubſidia dominationi [16] Claudium Marcellum, ſororis filium admodum adoleſcentem, Pontificatu & curuli

Margin: * Populi Romani. — *Hiſtoria huic ſcriptori: A Tiberio ad Galbam.* — *Artes & via Auguſti ad imperium.* — *Varij, quos ſucceſſores deſtinaret Marcellus:* — A — B

ficienti. Nam id includat triennium eos imperaſſe. quod contrà eſt, & non niſi ſupra biennium aliquot menſes.

5. NOMINE PRINCIPIS.] *Nan ergo tam celebre tunc* Imperatoris *nomen, eâ quidem notatiane. Et Auguſto viſum illud* Principis, *minuendæ inuidiæ: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubiè ſecutus. Noſter infrà:* Non regno tamen neque dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam rempublicam. *Ouidius de Auguſto ad Romulum:*

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: Πρόκριτός τε τῆς γερουσίας κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. Καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι: Princeps autem Senatus, ritu priſco, dicebatur. & ipſe ſæpè aiebat, Dominum ſe ſeruorum eſſe, Imperatorem militum, Principem ceterorum. *nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonij cap.* XXXI. Auguſti Principium, clade Varianâ; Tiberij, ruinâ ſpectaculorum memorabile factum. *Ita opt. liber, & puto ſincerè Tertullianus quidem receptam eam ſignificationem fuiſſe oſtendit, aduerſus Hermogenem:* Poſſunt & aliter, *inquit*, principium interpretari, non abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum, quod eſt ἀρχὴ, non tantùm ordinatiuum, ſed & poteſtatiuum capit principatum. Vnde & ἄρχοντες dicuntur Principes. Ergo ſecundùm hanc quoque ſignificationem, Principium pro poteſtate & principatu ſumetur. *Sed & Gloſſa Græca diſtinctè* ἀρχὴ τὸ προοίμιον, exordium. *& deinde* Ἀρχὴ, imperium, magiſterium, præſidatus, principium.

Margin: * Florus lib. IV. c. VIII. Dio XLIX.

6. VETERIS REIP.] *Ita Vertranio placitum, traiectis notis, quæ vulgo, p.r.*

7. DETERERENTVR] *Ita rectè non* deterrerentur. *Tacitus lib.* II. *Hiſtor.* Siquid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comeſſationibus & principis imitatione deteritur. *Horatius pari metaphorâ:* —— Culpâ deterit ingenI.

8. TIBERII, CAIIQVE.] *Fines deſignat intra quos hi libri, qui attingunt quattuor dumtaxat principes. Vt vel hinc liqueat Hiſtorias ſeorſum ſcriptas, finemque Annalium fuiſſe in fine Neronis.*

9. FLORENTIBVS IPSIS.] *Itaque veriſſima ſcriptio de Principibus, cùm iam eſſe deſierunt. Quod Arrianus in rebus Alexandri pro argumento habet, fideliter eas à Ptolomæo & Ariſtobulo traditas,* ὅτι τετελευτηκότος ἤδη Ἀλεξάνδρου συγγράφουσιν, ὅτε αὐτοῖς ἥτε ἀνάγκη καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ἄλλως τι, ἢ ὡς συνηνέχθη, συγγράψαι, ἀπῆν: quòd mortuo iam Alexandro ſcripſerint, cùm neceſſitas aut præmium aliter aliquid ſcribendi abeſſet. C

10. PVBLICA ARMA.] *Senatus populique, pro republicâ & à republicâ. Tantùm priuata nunc arma, & in propriam potentiam.*

11. APVD SICILIAM OPPRESSVS.] *Non mehercules apud Siciliam. In Aſiâ oppreſſum eum iugulatumque conſentiunt ſcriptores. de vrbe tamen ambigitur. Dio caſum vult* ἐν Μιδαείῳ τῆς Φρυγίας, *in Phrygiæ oppido Midaio.* * *Florus & Appianus Mileti, quæ Cariæ adſcripta. Sed noſter victum eum ſaltem intelligit, & copias eius apud Siciliam oppreſſas. Ita & Florus de eodem:* In Siculo freto iuuenis oppreſſus eſt.

12. EXVTOQVE LEPIDO.] *Eleganter, id eſt, exarmato, & exercitu ſpoliato. Nam* XX. *legiones ei ademit.* D

13. VBI MILITEM DONIS.] *Reſpexit huc Victor cùm de eodem Auguſto ſcripſit:* Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ ſpecie vulgo, ceteros haud difficulter ſubegit.

14. CERTAMINA POTENTIVM.] *Factiones in vrbe, & tum bella: quæ miſeras prouincias affligebant.*

15. AVARITIAM.] *Rapinas & extorſiones Præſidum, in populi imperio diſſimulatas, aut inuicem donatas.*

16. CLAVDIVM MARCELLVM.] *Magnam illam Romæ & libertatis ſpem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Marciam:* Octauia Marcellum amiſit,

A curuli Ædilitate: M. Agrippam [17] ignobilem loco, bonum militiâ, & victoriæ ſocium, [18] geminatis conſulatibus extulit. mox [19] defuncto Marcello, generum ſumpſit: Tiberium Neronem, & Claudium Druſum priuignos, [20] imperatoriis nominibus auxit, integrâ etiamdum domo ſuâ. Nam genitos Agrippâ Caium ac Lucium, [21] in familiam Cæſarum induxerat: nec dum poſitâ pucrili prætextâ, [22] Principes iuuentutis appellari, [23] deſti-

Agrippa.

C. & L. Cæſares.

amiſit, cui & auunculus & ſocer incumbere cœpetat, in quem onus imperij reclinaret: (*malo*, reclinare) adoleſcentem animo alacrem, ingenio potentem, ſed & frugalitatis continentiæque in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandæ: patientem laboris, voluptatibus alienum, & quantumcumque imponere illi auunculus, &, vt ita dicam, inædificare voluiſſet, laturum.

B 17. IGNOBILEM LOCO.] *Adeò vt ipſum generis ſui nominiſq́; pœniteret. Narrat cumiter Seneca pater Controuerſ. lib.* II. Tantâ autem Mæcenas ſub diuo Auguſto libertate fuit (*corrige*, Tanta autem ſub diuo Auguſto libertas fuit. *nihil hic de Mæcenate, & exculcanda vox malè inculcata*) vt præpotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui ignobilitatem obijcerent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanij nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur. Cùm defenderet reum, fuit accuſator qui diceret Agrippam & quod in medium eſt (*iterùm reſcribo*, Agrippa M. & quod in medio eſt. *ea enim verba ioci, & gentis nomen medium inter cognomen prænomenq́;*) volebat Vipſanium intellegi. Fuit qui diceret * Concurrite Agrippa malum habebis reſponde diis. Eâ in arte (*potiùs* parte) vtique mihi videtur admiratione dignus Auguſtus: ſed ho-
C rum non poſſum non miſereri, qui tanti putant caput potius quàm digitum perdere. *Scribendum*, dictum.

18. GEMINATIS CONSVLATIBVS.] *Ideóne geminatis, quia bis conſul? Caue cenſeas. tertiùm enim fuiſſe Dio docet & Faſti. itemq́; Velleius.* Agrippa, *inquiens*, quem vſque in tertium conſulatum & mox collegium Tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis euexerat. *Sed ideò id dixit, quia poſtremi duo conſulatus Agrippæ coniuncti continentesq́;. Qui ſanè honos erat: & rarò cuiquam eâ ætate tributus; præter principes re aut deſtinatione.*

19. DEFVNCTO MARCELLO.] *Qui Baijs obijt, vt clarè teſtatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ, poëta Vmber. Nec ſcio cur vir doctus tanta opere pertendat mortuum eum potiùs in * Stabiana. Quid? Propertius qui vixit id aui, locum neſciuit funeſtum*
D *iuueni tam illuſtri? Sciuit. ſed dedit hæc, inquit, Liuia, quæ ſuſpicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baijs minùs potuit, ac in Stabiano? Scilicet ſoluta omni crimine illa aulica Medea, ſi Marcellus obijt Baijs. Ego verò, vir maximè, cauſſam nullam video huius tuæ tam ſeriæ adſertionis: placetq́; cum Propertio & vulgatis Seruij libris mortuum eum in Baiana. Suſpicionem quidem de Liuiâ Dio huiuſmodi inſeruit:* Αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου Μαρκέλλου ἔσχεν, ὅτι τῶν υἱέων αὐτῆς προετετίμητο: Cauſſam mortis Marcelli Liuia habuit, quòd is eius filiis anteponeretur. *At Tacitus Pliniuſq́; eâ culpâ non liberant etiam Auguſtum. Annal.* II. Sed ſuberat occulta formido reputantibus, haud proſperum in Druſo patre eius fauorem vulgi: auunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudijs ereptum, breues & infauſtos populi Romani amores. *Plinius lib.* VII. *inter Auguſti infortunia:* Suſpecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio. *Quaſi conceperit aliquid cupieritq́; contra Auguſtum, amore priſtini ſtatus & libertatis.*

20. IMPERATORIIS NOMINIBVS AVXIT.] *Non eo more quo res Romanæ domini, Imperatores dicti: ſed quo olim, qui rempub. militiæ feliciter geſſiſſent. Vulgatus olim honos: non item ſub Imp. qui res proſperè geſtæ lauream & laudem ſibi adſcribi valebant auſpicijsq́; ſuis. Turbat in ſententiâ huius loci vir doctus, & miror. Tu vide Dionem Caſſium l.* LIV. *&* LV. *& Velleium, itemq́; ea quæ ſcriba ad extremum librum quartum.*

21. IN FAMILIAM CÆSARVM INDVXERAT.] *Emptos domi à patre per as & libram. Ita loquebantur, non per aſſem, vt perperàm inoleuit Suetonij capite* LXIV. *Quamquam reuerà in eâ formulâ Æs non aliud notat quàm aſſem. Varro lib.* VIII. Pro aſſibus nonnumquam æs dicebant antiqui, à quo dicimus aſſem tenentes. Hoc ab ære æneaque librâ. *Ritum hunc (vt omittam notata alijs) notat explicatq́; eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinta:* Καὶ τὰ περὶ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῆς διαθήκης γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια, καρπισμοί τε καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις. Τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γίνηται, τὰ δὲ εἰς τὸ τῆς τιμῆς μερισμὸν, τὰ δ᾽ ὅπως ὁ παρατυχὼν, ὡς βάρος τινὸς αὐτῷ ἐπιτιθεμένου, ἑστὼς ἀκούσῃ, καὶ τάξιν μεσίτου λάβῃ. *Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. Æs & libra in teſtamentis, vindiciæ, & Anteſtatio. Nam* καρπισμὸς *ad vindicias adſertionemq́; refero:* τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις *aurium tactiones, ad Anteſtationem. Omnia enim hæc ad familiæ mutationem pertinent, quæ per teſtamentum, de quâ Quinctilianus declamat.* CCCVII. Non dixerim teſtamentum, cui libripens deeſt & familiæ emptor, & cetera iuri neceſſaria. * *Agellius & Iuriſconſulti.*

22. PRINCIPES IVVENTVTIS APPELLARI.] *Quod ſanè ridiculum, vt principes iuuentutis ſint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Caius anno vrbis* DCCXXXIV. *Sex. Apuleio, P. Silio Coſſ. At Lucius biennio toto minor, ex Dione* LV. *in actis eius anni. Princeps iuuentutis* (πρόκριτον τῆς νεότητος *Zonaras hic reddidit) ab Auguſto inualuit, ad futurum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum inſcriptione:* C. L. CÆSARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. *adpoſita effigies Caij Luciq́;, cum clypeis & haſtis. quæ Tirocinij die equites dederant, honoris Auguſti cauſsâ. Dio:* Καὶ αἱ πέλται τά τε δόρατα, ἃ παρὰ τῶν ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. *Obſerua Dionem aureas haſtas dicere, quas lapis Ancyranus (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit Auguſtus ipſe) argenteas. Verba ſunt, vti ad me miſſa*

*Mutila iſta Videtur verſus fuiſſe.

Concurrite omnes augures aruſpices

* Lib. 15. cap. xxvii.

* Tamen conciliet non difficulter, quia Stabiæ haud procul Baiis.

[23] deſtinare conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſimè cupiuerat. Vt Agrippa vitâ conceſſit; L. Cæſarem euntem ad Hiſpanienſes exercitus, [24] Caium remeantem Armeniâ, & A vulnere inualidum, mors fato propera, vel [25] Nouercæ Liuiæ dolus abſtulit; [26] Druſoque pridem extincto, Nero ſolus è priuignis erat: illuc cuncta vergere. filius, collega imperij, conſors Tribuniciæ poteſtatis adſumitur, omniſque per exercitus oſtentatur: non obſcuris, vt anteà, matris artibus, ſed palàm hortatu. Nam ſenem Auguſtum deuinxerat adeò, vti nepotem vnicum, Agrippam Poſtumum, in [27] inſulam Planaſiam proiiceret: rudem ſanè bonarum artium, & robore corporis ſtolidè ferocem, [28] nullius tamen flagitij compertum. At herculè Germanicum Druſo ortum, octo apud Rhenum legionibus impoſuit, adſcitique per adoptionem à Tiberio iuſſit, quamquam eſſet in domo Tiberij filius iuuenis, ſed [29] quo pluribus munimentis inſiſteret. Bellum eâ tempeſtate nullum, niſi aduerſus Germanos ſupererat: abolendæ magis infamiæ, ob amiſſum cum Quinctilio Varo exercitum, quàm cupidine proferendi imperij, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ. eadem magiſtratuum [30] vocabula. iuniores B

Denique Tiberius Nero.

Et id gratiâ matris Liuiæ.

Germanicus Druſi filius Gall. a præfectus.

Status rerum, & affectus ciuium ſub Auguſto.

beneficio viri illuſtris Augerij Busbequij: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM..... ...HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. *quam Lacunam ritè expleueris*: Principem iuuent. Caium.

23. DESTINARE CONSVLES.] *Et verò perfecerat. Romæ marmor, de Caio:* QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIV. *Ait annos natum quattuordecim: & addicit Dionis ratio, qui conſulem facit deſignatum anno vrbis* DCCXLVIII. *Tamen Auguſtus in iam dicto lapide* XV. *illi annum circumdat, ſed nempe quem ingreſſus erat, & iam agebat. Verba ſunt*: Honoris mei cauſsâ Senatus populuſque Romanus annum quintum & decimum * agentis Conſulis deſignauit, vt eum magiſtratum inirent poſt quinquennium ex eo die quo deducti in forum.

** pro Agentes, & Conſules, antiqua ſcriptura*

24. CAIVM REMEANTEM ARMENIA.] *In Lyciâ mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis:* Caium & Lucium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis. *Iſte his*: Deinde reluctatus inuituſque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, limyram vocant, morbo obijt. *Etiam Florus*: Maſſiliæ Lucius morbo ſoluitur: in Lyciâ Caius ex vulnere. *Fugerit ergo ratio memorioſum illum ſenem neceſſe eſt, qui in Syriâ tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controuerſijs*: Itaque cùm mortuo in Syriâ C. Cæſare codicillo queſtus eſſet Auguſtus, quòd in tam magno & recenti luctu ſuo cœnaſſet. *Sed erit fortaſſe, qui culpam eam in exſcriptorem conferet, reſcribetq́*, Lyciâ. *Addi velim Suetonij locum, Tib. cap.* XV. Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto. *nec addi ſolùm, ſed & corrigi. Nam hoc de triennio, nónne nimis laxum? apparet è Velleio*: Caius, *inquit*, in vrbe Lyciæ morbo obijt, cùm ante annum fermè L. Cæſar Maſſiliæ morbo deceſſiſſet. *En, dumtaxat interuallum fecit paullò plus anni. Et ipſe Suetonius* duodeuiginti *modò* menſes *interponit, verbis qua ſuprà. Non ergo ambiges, quin ſcribend.* intra biennium: *ſi hunc putamus ſenſum. Nam in alium me duxit P. Iohannes Deckerius è Societate Ieſu, qui refert ad* triennium *Tiberianı reditus, & vult vtrumque perijſſe intra tres primos annos, ex quo ille Rhodo reuerſus. Hiſtoria approbat.*

25. NOVERCÆ LIVIÆ.] *Nato exitio reip. hoc mulier, & ſua domus. Sed benè quod Tacitus nuſquam diſſimulat fraudem eius & ſcelus. Plinius cautior, qui ſuſpicionem hanc tangens, cauit ſibi obſcuritate ſermonis*: Incuſatæ filiorum mortes, luctuſque non tantùm orbitate triſtes. *Nec enim aliò traxeris ea verba, non me quidem interprete.*

26. DRVSO PRIDEM EXTINCTO.] *Nempe ante annos circiter* XII. *priuſquam Caius moreretur. Quippe Druſus obijt ex lapſu equi, in Germaniâ, anno vrbis* DCCXLV. *ex Dione libro* LV. *initio: & Caius anno* DCCLVI. *Impoſuerat mihi Dion olim, in cuius libro hiatus eſt, & anni aliquot omiſſi. atque ita narratur mors Caij, quaſi biennio poſt illam Druſi. Sed, vt dixi, defectio & hiatus eſt, atque anni plures medij deſunt: quod in Notis ad Velleium obſeruamus.* C

27. INSVLAM PLANASIAM.] *Atqui Siciliam vocat Scholiaſtes Iuuenalis vetus.* Agrippa, *inquit*, in Siciliâ propter morum feritatem ab Auguſto relegatus eſt. *Errat. nam de Planaſiâ adfirmat cum noſtro etiam Dio, & ait vicinam Corſicæ eſſe, libro extremo* LV. *In quâ narratiunculâ quod legitur,* Καὶ τὴν Ἰουλίαν ὡς μητρυιὰν διέβαλλεν: & Iuliam vt nouercam aſpernabatur: *meo iudicio τὴν Λιουίαν faciendum eſt. Non enim matrem ſuam Agrippa inſectabatur (& illa verò iam relegata aberat) ſed Liuiam, vt probabile eſt, Auguſtæ ſtirpi numquam æquam.*

28. NVLLIVS TAMEN FLAGITII.] *Imitatione Liuij, ſi fortè, qui de T. Manlio*: Filium iuuenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit. D

29. QVO PLVRIBVS MVNIMENTIS.] *Verè emendaui. Filij enim heredeſq́, paſſim dicuntur ſubſidio & firmamento regni. Tacitus* V. *Hiſtor.* Non legiones, non claſſes, proinde firma imperij munimenta quàm numerum liberorum. *Euripides:*

Φῦναι τυράννοις, παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Sic ſubſidia aulæ, *Suetonio*; Adminicula Auguſti, *Senecæ, heredes imperij dicuntur: & verè. Siculus ille momar (exprimit quod verum eſt à me indignatio) cum ſuâ coniecturâ*, ſed qui pluribus morum vitiis inſiſteret, *abeat Morboniam.*

30. VOCABVLA.] *Sed non vis aut poteſtas. Cæſar in ſe traxerat.*

31. ÆGRO

A res poſt Actiacam victoriam, etiam ſenes plerique inter bella ciuium nati: quotuſquiſque reliquus, qui remp. vidiſſet? Igitur verſo ciuitatis ſtatu, nihil vſquam priſci & integri moris: omnis, exutâ æqualitate, iuſſa principis aſpectare: nullâ in præſens formidine, dum Auguſtus ætate validus, ſeque & domum & pacem ſuſtentauit. Poſtquam prouecta iam ſenectus, [31] ægro & corpore fatigabatur, aderatque finis & ſpes nouæ: pauci bona libertatis incaſſum diſſerere, plures bellum paueſcere, alij cupere; pars multò maxima [32] imminentes dominos varijs rumoribus differebant. Trucem Agrippam, & ignominiâ accenſum, non ætate, neque rerum experientiâ tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, ſpectatum bello: ſed vetere atque inſitâ Claudiæ familiæ ſuperbiâ; multaque indicia ſæuitiæ, quamquam premantur, erumpere. Hunc & primâ ab infantiâ eductum in domo regnatrice: congeſtos iuueni conſulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi ſpecie ſeceſſus [33] exſulem egerit, aliquid quàm iram, & ſimulationem, & ſecretas libidines meditatum. accedere matrem muliebri impotentiâ: ſeruiendum feminæ, duobuſque inſuper adoleſcentibus, qui remp. interim [34] premant, quandoque diſtrahant. Hæc atque talia agitantibus, graueſcere valetudo Auguſti: & quidam [35] ſcelus vxoris ſuſpectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite vno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam. multas illic vtrimque lacrymas, & ſigna caritatis, ſpemque ex eo, fore vt iuuenis penatibus aui redderetur. Quod [36] Maximum vxori Martiæ aperuiſſe: illam Liuiæ. [37] C. Nauum id Cæſari. neque multo pòſt, exſtincto Maximo (dubium

Indicia de ſucceſſoribus: Nec bona de Tiberio.

B *Morbus Auguſti, quem à fraude Liuia coniiciebant.*

Quia reconciliandus Agrippa videbatur.

31. ÆGRO ET CORPORE.] *Velim trayci,* & ægro corpore.

32. IMMINENTES DOMINOS VARIIS RVMORIBVS DIFFEREBANT.] *Notabis ingenium plebis,*

——— cui mos humili læſiſſe veneno
Summa, nec impoſitos, vnquam ceruice volenti
C Ferre duces.

33. EXSVLEM EGERIT.] *Ita Principem agere, & agere ſe paullò minùs quàm priuatum, in Suetonio aliisq. lego. Et in noſtro lib.* III. *Hiſtor.* Quanto ferociùs paullò antè ſe egerint, tanto cupidiùs voluptates hauſiſſe. *M. Antonio tamen Mureto, cuius ſcripta Venus inhabitat pariter cum Muſis, leg. videtur,* exſul egerit.

34. PREMANT, QVANDOQVE DISTRAHANT.] *Dixi corruptum olim locum mutilumq. Redeo in viam admonitu amici qui explicat: Druſus & Germanicus nunc quidem coniunctè prement rempub. at olim orto, fors fuit, diſſidio, eamdem diſtrahent per bellum ciuile diſſipabuntq. Conſule Muretum lib.* XI. *cap.* I.

D 35. SCELVS VXORIS.] *Hæc eſt tertia venenariæ huius palma, & iure lemniſcata. Tangit verò ſuſpicionem illam de ficubus, quæ nota ex Dione.*

36. MAXIMVM VXORI MARTIÆ.] *Habes eleganter hiſtoriam totam in Plutarchi περὶ ἀδολεσχίας. quem locum pretium puto vt conuertam penè verbatim.* Fuluius verò Cæſaris Auguſti amicus, cùm iam ſenem eum ſæpiùs querentem audiret de ſolitudine ſuæ domus; quodque duobus nepotibus fato functis, Poſtumo, qui ſolus reliquus, ex calumniâ neſcio quâ exſulante, cogeretur vxoris ſuæ filium ad ſucceſſionem imperij vocare, quamquam miſerans & conſilium captans reuocandi ab exſilio nepotis: cùm, inquam, hæc audiret Fuluius, enuntiauit ſuæ vxori, illa Liuiæ. Liuia autem acerbè cum Cæſare egit, cur, quoniam iampridem id decreuiſſet, non accerſeret nepotem, ſed ſe odio inuidiæque ſucceſſoris obijceret? Venientem igitur, de more, manè Fuluium & ſolitum illud dicentem Aue, Cæſar reſalutauit, * Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens, domum ſe illicò ſubduxit, & vocatâ vxore: Reſciuit, inquit, Cæſar, non ſiluiſſe me arcana. ideò mori mihi decretum eſt. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans viuenſque nec noueris nec caueris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego. & accepto gladio, ſeipſa viro coram interemit. *Hæc Plutarchus: nec alibi tam liquidè narrata res. Hoc tantùm malè, quòd Φύλβιον vbique vocat, qui Fabius eſt. Fabius ille Maximus, qui conſul fuit anno vrbis* DCCXLII. *Item quòd Martiam interfectam vult ante maritum. cùm noſter clarè vixiſſe eam dicat, & auditos gemitus eius in funere mariti. Atque hæc homini vera cauſſa mortis: ne innocuum poëtam oneremus, aut potiùs ipſe ſe, de Ponto,*

Occidis ante preces, cauſſamque ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor eſſe tuæ.

Eſt enim hic Maximus, quem Naſo coluit, & ad quem Elegia non vna. Sed & vxor Naſonis, propinqua Maximi ſeu coniugis eius Martia, ex his verſibus:

Ille ego de veſtrâ cui data nupta domo eſt.
Hanc probat, & primis dilectam ſemper ab annis
Eſt inter comites Martia cenſa ſuas.

Eſt cenſa, *pro cenſuit, ſatis nouè, imò antiquè. Sic Adfectatus eſt regnum, pro Adfectauit:* Spectatus eſt ſuem, *in Varrone lego, retineoq.:* Communicati ſunt, *pro Communicauerunt, in Liuio;* Peragratus eſt regionem, *in Velleio, & plura. Tangit hanc de Fabio tragœdiam etiam Plinius:* Iuxta hæc abdicatio Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem, deſiderium poſt relegationem. inde ſuſpicio in Fabium, arcanorumque proditiones.

** Quod ſolet morituris dici abituriſque, χαῖρε.*

37. C. NAVVM ID.] *Pridem emendaui firmauiq.,* Gnarum id Cæſari. *Gaij Naui nulla perſona*

(dubium an [38] quæſitâ morte) audita in funere eius Martiæ gemitus ſemet incuſantis, A
quòd cauſſa exitij marito fuiſſet. Vtcumque ſe ea res habuit, vixdum ingreſſus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur: neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit. Acribus namq; cuſtodijs domum, & vias ſepſerat Liuia: lætique interdum nuntij vulgabantur, donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. Primum facinus noui principatus fuit, Poſtumi Agrippæ cædes: quam ignarum inermumque, quamuis firmatus animo, [39] Centurio ægrè confecit. nihil de eâ re Tiberius apud Senatum diſſeruit. patris iuſſa ſimulabat, quibus præſcripſiſſet Tribuno cuſtodiæ adpoſito, ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandocumque ipſe ſupremum diem expleuiſſet. Multa ſine dubio ſæuaque Auguſtus de moribus adoleſcentis queſtus, vt exſilium eius Senatuſconſulto ſanciretur, perfecerat: ceterùm in nullius vmquam ſuorum necem durauit: neque mortem nepoti pro ſecuritate priuigni inlatam, credibile erat. propius verò, Tiberium ac Liuiam, illum metu, hanc nouercalibus odijs, ſuſpecti & inuiſi iuuenis cædem feſtinauiſſe. Nuntianti centurioni, B
[40] vt mos militiæ, factum eſſe quod imperaſſet: neque imperaſſe ſeſe, & rationem facti reddendam apud Senatum, reſpondit. Quod poſtquam [41] Salluſtius Criſpus particeps ſecretorum (is ad tribunum [42] miſerat codicillos) comperit: metuens ne reus ſubderetur, iuxta periculoſo [43] ficta ſeu vera promeret, monuit Liuiam, ne arcana domus, ne conſilia amicorum, miniſteria militum vulgarentur: néve Tiberius vim principatus reſolueret; cuncta ad Senatum vocando. eam conditionem eſſe imperandi, [44] vt non aliter ratio

Tiberius ſubitò reuocatur.

Liuiano & dolo morte Principis Agrippa cædes.

Quam Tiberius fruſtrà à ſe reijcit.

Salluſtij pro tempore, ſed in omnia tempora verum effatum

eſt in hoc actu. Sic lib. v. Gnarum id Cæſari. eoque dubitauit de tradendâ repub. *Alibi*: Gnarum id duci. inceſſitque itineri & prælio. *Sed ecce hanc mihi quaſi deſponſam coniecturam, eſt qui ſine vllo diuortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim ſoli Atridæ vxores ſuas amant, ait ille.*

38. QVÆSITA MORTE.] *Illatâ & violentâ, machinatione Auguſti.*

39. CENTVRIO ÆGRE CONFECIT.] *A Tribuno interfectum Suetonius voluit*: Hunc, *ait*, Tribunus cuſtos adpoſitus occidit, lectis codicillis quibus id facere iubebatur. *Sed Dio pariter vt noſter, à Centurione*: Ὁ ἑκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων καινοτομοῦντά τι ἀπέσφαξεν: Centurio, qui cuſtodiam eius habebat, res nouas molientem, interfecit. *Credo verum eſſe vt à Centurione occiſus ſit, at iuſſu Tribuni.*

40. VT MOS MILITIÆ.] *Sollennia militia verba, factum quod imperaſti. Suetonius*: Renuncianti Tribuno factum eſſe quod imperaſſet. *Et in Claudio*: De nece conſularis viri renuntiante Centurione factum eſſe quod imperaſſet.

41. SALLVSTIVS CRISPVS.] *Eſt ille, cuius vitam mortemq; infrà memorat lib.* III. *Salluſtij hiſtoriarum regis ex ſorore nepos. Nominat eum Seneca inter intimos Auguſti, lib. I. de Clementiâ*: Ignouit abauus tuus victis. Nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Salluſtium, & Cocceios, & Duillios, & totam cohortem interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit. *Sed cedo, quis in Senecâ Duillius? falſus, ſcribendumq;*, Deillios, *ſiue* Dellios. *Deillius à Senecâ patre dicitur, in Suaſoriâ*: Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſalla Coruinus deſertorem bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabellâ ad Caſſium, à Caſſio deinde tranſiuit ad Antonium, nouiſſimè ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius cuius epiſtolæ laſciuæ ad Cleopatram feruntur. *Græcus tamen eſt Dellius, Plutarcho Dioniq;. Item Horatio, inſcriptione Odes tertiæ lib.* II. *vbi temerè interpretes* Gellium *ſufficiunt. Plutarchus eum hiſtorias quoque ſcripſiſſe oſtendit*: Πολλοὺς, *inquit*, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς, καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός: Multos & alios Antonij amicos, Cleopatræ aſſeclæ & adulatores exegerunt, quòd petulantia iſta & ſcurrilia non ferrent: inter quos fuit M. Silanus, & Dellius hiſtoricus. *Eadem Dio, quinquageſimo libro. Ad Salluſtium autem iſtum facit, quod Plinius libro* XXXIV. Metallum quoddam Salluſtianum appellatum, *ſcribit*, ab amico diui Auguſti. C

* Herodiano lib. VII de Quæſtore miſſo ad cædem Vitaliani.

42. MISERAT CODICILLOS.] *Ita enim receptum, quo magis cautum militibus eſſet, cædem mandari per libellum. ſcilicet ne Imperator auctoritatem poſſet defugere. Pulchrè Herodianus lib.* III. *de Saturnino & Plautiano*: Ὁ δὲ Σατουρνῖνος γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον: At Saturninus codicillos ſiue libellum petijt, qui cædis mandata haberet. Mos enim ille regius, vt cùm mittunt ad cædem alicuius, ſine ſententiâ aut iudicio, patrandam; tunc id per ſcriptum iubeant, ne cùm factum fuerit, ſine teſſerâ aut notâ ſit. *Ad quem vſum Duplices adhibitos, * alibi lectum.* D

43. FICTA SEV VERA.] *Ficta, ſi à Tiberio crimen amoliretur; ne ipſe eius damnaretur à Senatu. Vera, ſi Tiberium auctorem ederet, ab eo puniendus aut tollendus.*

44. VT NON ALITER RATIO CONSTET.] *Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A menſularijs dictum eſt, quibus conſtant rationes cùm pares ſunt.*

A ratio conſtet, quàm ſi vni reddatur. At Romæ ruere in ſeruitium Conſules, Patres, eques. quanto quis illuſtrior, ranro magis falſi ac feſtinantes, vultuque compoſito, ne læti exceſſu principis, neu triſtiores primordio, [45] lacrimas, gaudium, queſtus, adulationes miſcebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coss. primi in verba Tiberij Cæſaris iurauere: apudque eos Seius Strabo, & [46] C. Turranius: ille prætoriarum Cohortium præfectus, hic annonæ. mox ſenatus, milesque & populus. Nam Tiberius cuncta per Conſules incipiebat, tamquam vetere Rep. & ambiguus imperandi. ne edictum quidem quo patres in curiam vocabat, niſi Tribuniciæ poteſtatis præſcriptione poſuit, ſub Auguſto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & ſenſu permodeſto. de honoribus parentis conſulturum: [47] neque abſcedere à corpore: idque vnum ex publicis muneribus vſurpare. Sed defuncto Auguſto, ſignum prætoriis cohortibus, vt Imperator dederat. [48] excubiæ, arma, [49] cetera aulæ. miles in forum, miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitus, tamquam adepto principatu, miſit: nuſquam contrabundus, niſi cùm in B ſenatu loqueretur. Cauſſa præcipua [50] ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu [51] tot legiones, immenſa ſociorum auxilia, mirus apud populum fauor, habere imperium, quàm exſpectare mallet. Dabat & famæ, vt vocatus electusque potiùs à Rep. videretur, quàm per [52] vxorium ambitum, & ſenili adoptione irrepſiſſe. Poſteà cognitum eſt, ad introſpiciendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem. nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat. Nihil primo ſenatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti. cuius teſtamentum illatum per [53] virgines Veſtæ, Tiberium

Roma quàm ſeruituti obnoxia! A.V.C.D. CCLXVII.

Iuratum in nouum principem.

Tiberij callida tergiuerſatio.

Ex ea, quo ſine.

Teſtamentum Auguſti.

ſunt. Plin. lib. 1. Epiſt. Mirum eſt, quàm ſingulis diebus in vrbe ratio aut conſtet, aut conſtare videatur, cunctiſq; non conſtet. *Idem Panegyrica:* Augeo principis munus, cùm oſtendo liberalitati eius inesſe rationem. Ambitio enim & iactantia, & effuſio, & quiduis potiùs quàm liberalitas eſt, cui ratio C non conſtat. *Vſi & auctores priſci iuris l. 1. de abſeq. parent. l. penult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Trebellium Pollionem.* Non ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quòd quamuis hoſtem ſuum, Piſonem tamen iuſſiſſet occidi, virum cuius ſimilem Rom. reſp. non haberet.

45. LACRIMAS, GAVDIVM.] *Acutè Muretus:* lacrymas gaudio, queſtus adulatione miſcebant. *Placet res hominiſq; cauſſa.*

46. C. TVRRANIVS.] *Et quidem primus in eo munere, ab Auguſto. Nam Auguſtus acceptam à populo Præfecturam, niſi fallar, tenuit dum vixit: aut certè paullo ante mortem ſubſtituit ſibi Turranium iſtum. Adſero id ex Cornelij noſtri verbis Annalium* XI. Tum potiſſimum amicorum vocat, primumque rei frumentariæ Præfectum Turranium: *niſi tamen aliter accipis, vt in loco videbo. Turranij etiam meminit* D *Seneca, ad Paulinum cap. extremo: neſcio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poëtarum albo:*

Muſáque TurranI tragicis ſubnixa cothurnis.

& in doctorum, Plinij index. Sed quæras. cùm præf. prætorio & Annonæ in verba Tiberij iurarint, cur omiſſus præfectus vrbis? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonario) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem omiſſum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piſo ſuffectus poſt aliquot annos à Tiberio, vti doceo clarè lib VI.

47. NEQVE ABSCEDERE A CORPORE.] *Non reip. corpore, ne inducat te Maurus, ſed Auguſti. Datum enim honori defuncti Auguſti à Tiberio, quòd ab eo olim Druſo Lib.* III. Ipſum quippe Auguſtum aſperrimo hiemis Ticinum vſque progreſſum, neque abſcedentem à corpore vrbem ſimul intrauiſſe. *Sed cur id è publicis muneribus? Viſum ita Tiberio loqui, ad honorem Auguſti. quaſi magiſtratuum præcipuè eſſet, & eorum qui reip. primi, curare funus ſemonis illius, & viri ſupra viros.*

48. EXCVBIÆ, ARMA.] *Præcipua hæc ſigna tunc Principis. Noſter de Muciano: Nec deerat ipſe ſtipatus armatis*, apparatu, inceſſu, excubijs, vim Principis amplecti, nomen remittere.

49. CETERA AVLÆ.] *Quæ hæc cetera? puta lictores, faſces laureatos, & ſiquid prætereà tunc receptum principi diſtinguenda. Neque enim adhuc illa principatus inſignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperta ſequenti æuo, & ad exemplum regum. Vide* EXCVRS. *in litterâ* A.

50. EX FORMIDINE.] *Cunctandi nempe cauſſa, formido ex Germanico: ne ſi ille tantis viribus & gratiâ imperium vellet, ipſe turpiter abijceretur. Melius erga cenſebat non agnoſcere, donec noſſet eius mentem.*

51. TOT LEGIONES.] *Octo ad Rhenum, in ripâ Gallicâ: præcipuum, vno loco, imperij robur. Atque ea cum ſuis auxilijs & equitatu, facilè ad* C. M. *militum accedebant.*

52. VXORIVM AMBITVM.] *Matris Liuia, quæ à marito id exambierat.*

53. VIRGINES VESTÆ.] *More ſcilicet Romano, qui pactiones, fœdera, teſtamenta, pecunias etiam deponebant in templis: & ſæpiſſimè in iſto Veſtæ, quod religione primum. Dio* XLVIII. *de pace inter Triumuiros & Sextum initâ:* Ταῦτά τε οὖν συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο: Hæc ita pacti, & ſcriptis conſignantes, tabellas apud Veſtales depoſuerunt. *Eadem in re Appianus:* Καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, καὶ ἐσημήναντο, καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς Ῥώμην. *Sed & Iulianum teſtamentum virgini Maximæ traditum, Suetonius ait:*

rium & Liuiam heredes habuit. [54] Liuia in familiam Iuliam, nomenque Auguſtæ adſumebatur. In ſpem ſecundam nepotes pronepoteſque: tertio gradu primores ciuitatis ſcripſerat: pleroſque inuiſos ſibi, [55] ſed iactantiâ gloriaque ad poſteros. Legata non vltra [56] ciuilem modum, niſi quòd [57] populo & plebi CCCCXXXV. prætoriarum cohortium militibus ſingula nummûm millia; [58] legionarijs autem cohortibus ciuium Romanorum, trecenos nummos viritim dedit. Tum conſultatum de honoribus. ex quîs maximè inſignes viſi: vt [59] portâ triumphali duceretur funus, Gallus Aſinius; vt legum latarum tituli, victarum ab eo Gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius cenſuere. addebat Meſſalla Valerius; [60] renouandum per annos ſacramentum in nomen Tiberij. inter- A

Honores eximij in funere eius.

M. Antonij, depoſitum apud Veſtales, Plutarchus. Et generatim de templis, * *Vlpianus*: Si cuſtodiam teſtamenti æditus ſuſcepit. *Dixi & pecunias in templis deponi ſolere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in ijs haberent, quaſi cuſtodiâ certô. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exuſtum ſub Commodo*: Πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, διʼ ἀσφάλειαν. ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. Ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. *Nec mirum quo milite hæc templa cuſtodiebantur. Tertullianus de Coronâ, vbi non vult Chriſtianum militem ſcribi*: Et excubabit pro templis, quibus renuntiabit? & cœnabit illic, vbi Apoſtolo non placet? & quos interdiu exorciſmis fugauit, noctibus defenſabit, incumbens & requieſcens ſuper pilo, quo perfoſſum eſt latus Chriſti? *Et in Apologetico*: Ædes ſuas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæſarum milites excubijs ſalua præſtant. *Ideò Iuuenalis Caſtorem vigilem dixit:*

——& ad vigilem ponendi Caſtora nummi.

*L. III. de tabulis exhib.

54. LIVIA IN FAMILIAM IVLIAM.] *Ideò in nummis & lapidibus exhinc ferè Iulia ſcripto aut ſculpto, non Liuia: quod item in Notis ad Velerium obſeruamus. Sed nomen Auguſtæ an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap.* XI. Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curauit. Patri Circenſes annuos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, & cognomen Auguſtæ, ab auia recuſatum. *Dicit ab Auiâ id recuſatum: quæ non alia quàm Liuia eſt. Mirum. Liuiam enim Auguſtam faciunt ſcribuntq; alij omnes. & herclè ſi ambitionem feminæ noui, non recuſauit. Tacitus lib.* IV. Decretum quotiens Auguſta theatrum introiſſet. *Alibi*: Auguſtæ valetudo atrox. *Et*: Iulia Auguſta mortem obiit: *Plinius*: Liuia Druſilla, quæ poſteà Auguſtæ matrimonij nomen accepit. *Idem lapides ſexcenti teſtantur & nummi. Quid ergo Suetonio viſum diſſentire? Non ipſi quidem, ſed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, ſcribendumq;* ab vivâ recuſatum: *vel*, ab eâ viuâ. *Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel* ἀκολουθία *ſermonis. Quæ viuo donato Auguſtæ nomine à Caligulâ* (ταύτην τε γὰρ Αὐγούσταν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀπέδειξε, *ait Dio*) *id ſpreuit: & mortuo nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani aui*: ANTONIAI. AVG. DRVSI *ſculptum hodieq;. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant? qui licet ad portum ſe recipiant, me duce.*

55. SED IACTANTIA GLORIAQVE.] *Quare* iactantiâ? *quaſi ſine affectu ſcilicet, optimos vtiliſſimoſq; patria legiſſet.*

56. CIVILEM MODVM.] *Id eſt, nihil præcipuum nouumq; in legatis, nihil regium, aut præter ciuium modum moremq;. Nam de Falcidia modo accipere,* B *(ignoſcent viri magni) pronum acumen eſt.*

57. POPVLO ET PLEBI CCCCXXXV.] *Video placere viro docto, emendari è Suetonio*: populo & plebi CCCC. tribubus XXXV. *vt intellegamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus cenſena millia relicta eſſe. Hæreo: & è vulgatis Taciti verbis eruo bonum ſanè ſenſum. Coniunctim ſcilicet extulit noſter, quæ magis diſtinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum ſit quadringenties, tribubus ſiue plebi* XXXV. *Ni eſſet, non iunxiſſet duas eas voces*, populo & plebi. *Sed populus ergo alius à tribubus? Alius hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim diſtribuendum, &*, καθʼ ἕνα: *tribubus tricieſquinquies. id eſt, corpori tribuum vniuerſo. veluti ſi collegio legem, & collegis ſingulis ſeorſum. Diſcrimen hoc ſummamq; exactam* C *neglexit Dio, qui ſatis habet dicere legatum populo* CCCC. *neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæſitatione aliorum tentaui corrigere in Suetonij verbis*, tribubus XXXV.

58. LEGIONARIIS COHORTIBVS CIVIVM.] *Benè additum, ne accipiamus etiam cohortes ſociales. Ideò & Dio vertit*, τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμάς: reliquis militibus è ciuibus ſeptuagintaquinque drachmas. *Itaque ille ſæpe legiones* πολιτικὰ στρατόπεδα *non ſemel appellat: quia ſcripta ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret*, τῷ ὁπλιτικῷ πλήθει. *malè. Suetonius*: Legionariis trecenos nummos: quam ſummam repræſentari iuſſit. nam & confiſcatam ſemper, repoſitamque ha- D buerat. *Vbi* confiſcatam, *in fiſcis adſeruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ*, Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiſcato habent.

59. PORTA TRIVMPHALI.] *Suetonius cap.* C. *in Auguſt.* Inter alia complura cenſuerunt quidam, funus portâ triumphali ducendum, præcedente Victoriâ. *Neque dicit id factum: quod tamen viri docti ex Dione aſſerunt, me mirante. qui video Dionem nihil tale, imò contrà ſcribere*, funus eius ab equitibus noctu vrbi illatum. *Si noctu, quid refert per quam portam? Hoc tamen Dio*, imaginem eius è Palatio ceream, habitu triumphali, ductam, itemque alteram in curru triumphali.

60. RENOVANDVM PER ANNOS.] *De eo ritu dico ad lib.* XVI. *Voluit autem hac ſententia & voluit,*

A intertogatuſque à Tiberio, num ſe mandante eam ſententiam promſiſſet? ſponte dixiſſe, reſpondit: neque in ijs quæ ad Remp. pertinerent conſilio niſi ſuo vſurum, vel cum periculo offenſionis. ea ſola ſpecies adulandi ſupetetat. Conclamant Patres, [61] cotpus ad rogum humeris Senatorum ferendum: [62] Remiſit Cæſar adtoganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, vt quondam nimijs ſtudijs funus diui Iulij turbaſſent; ita Auguſtum in foro, potiuſquam [63] in campo Martis, ſede deſtinatâ, cremari vellent. Die funeris, milites velut præſidio ſtetere. multum irridentibus, qui ipſi viderant; quique à patentibus acceperant, diem illum erudi adhuc ſeruitij, & libertatis improſperè repetitæ, cùm occiſus dictator Cæſar, alijs peſſimum, alijs pulcherrimum, facinus videretur: nunc ſenem principem longâ potentiâ, ptouiſis eriam heredum in Remp. opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum, vt ſepultura eius quieta foret. Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo. pleriſque vana mirantibus: [64] quod idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ ſupremus: quòd Nolæ in domo & cubiculo, in quo B pater eius Octauius, vitam finiuiſſet. numerus etiam conſulatuum celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Marium [65] ſimul æquauetat. continuata per ſeptem & triginta annos Tribunicia poteſtas: nomen Imperatoris ſemel atque vicies partum: aliaque honotum multiplicata, aut noua. At apud prudentes vita eius variè extollebatur, arguebatúrve. Hi, *pietate erga parentem, & [66] neceſſitudine Reip. in quâ nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neque parari poßent, neque haberi per bonas artes. multa Antonio, vt interfectores patris vlciſceretur, multa Lepido conceßiße. poſtquam hic ſecordiâ ſenuerit, ille per libidines peſſum datus ſit: non aliud diſcordantis patriæ remedium fuiſſe, quàm vt ab vno rege-*

Iudicia in vtramque partem de eo.

Vulgi primum.

Inde prudentium.

Qui eum partem laudabant.

luit, Tiberium iam Principem eſſe: neque enim alij iuratur. Eoq; velut offenſus, rogat, quo auctore dixiſſet?

61. CORPVS HVMERIS.] *Qui honor, niſi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege. 1. Ciuil.*

C 62. REMISIT CÆSAR.] *Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Eſt verò. Suetonius:* Senatorum humeris delatus in campum, crematuſque. *Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non ſit factum. lib.* IV. Remiſſa Ædilibus talis cura. *Lib.* XI. Hortantibus dehinc inediam & leuem exitum. remittere beneficium Aſiaticus ait. *Scribo ergo,* permiſit Cæſar. *Sed eam ipſam permißionem arrogantem eſſe vult Tacitus: quia per ſpeciem modeſtiæ, & quaſi pugnare cum Senatu nollet, habuit ampliſsimum ordinem inter veſpillones. Simile illud libri* VI. *de Aſinio Gallo:* Conſultuſque Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere.

ADD. *De correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo ſatis vnquam miratus eſt qui cepit) eamdem vim ineſſe verbo Remittendi. Exempla apud ipſum in poſtremis Obſeruationibus. Et ſanè in Ireu.eo etiam legi:* Remittite D mortuos ſepelire mortuos ſuos.

63. IN CAMPO MARTIS.] *Primum Sullam in campo Martio, per honorem, ſepultum tradit Appianus, nam alij etiam illuſtres viri, extra vrbem. At poſteà Iuliæ ibi tumulus, & mox ipſius Iulij: nunc Auguſti,* ſede deſtinatâ: *id eſt, in Mauſoleo, quod ſibi ſtruxit.*

64. QVOD IDEM DIES.] *Erit fortaſſe qui hic adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Auguſtai. Alij, plurimiq;, ab Actiacâ pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij ſolus. Ea pugna pugnata* IV. *Nonas Septembres. Quidam à ſexto eius conſulatu, cùm imperium illi à Senatu firmatum, datumq; cognomen Auguſti. quaſi is legitimi principatus primus dies. Id fuit,* VII. *eidus Iannar. Atque ea ratio numerandi prouincijs ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone:* VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. *Oroſius paullùm à lapide diſſentiens,* VIII. *nominat Idus.* Cæſar, *inquit,* victor ab Oriente rediens, octauum Idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingreſſus eſt. Hoc die primùm Auguſtus conſalutatus eſt. atque ex eâ die ſumma rerum ac poteſtatum penes vnum eſſe cœpit & manſit, quod Græci *μοναρχίαν* vocant. *Longiùs recedit Cenſorinus, qui reijcit in* XVI. *Kal. Febr.* Ante diem, *inquit,* XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæſar diui filius Imp. Auguſtus ſententiâ Munatij Planci dictus eſt. *Ouidius Idus dumtaxat nominat:*

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.
Redditaq; eſt omnis *populo prouincia noſtro:
Et tuus Auguſto nomine dictus auus.

* Prouinciarum enim diuiſio facta eodem illo die.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius conſulatu: ſcilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIV. *Kal. Septembres. Eam rationem ſecutus eſt quicumque ille ſcriptor de cauſis corruptæ eloquentiæ, qui imperitaſſe Auguſtum ait annis* LVI. *fallente numero, niſi ad hanc rationem. Quam ipſam ſecuti curioſi iſti, qui initium imperij & finem Auguſti vitæ in eumdem diem, miraculi cauſâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.*

65. SIMVL ÆQVAVERAT.] *Nam Valerius ſextùm, Marius ſeptimum conſul. At*

Ter Latio deciesque tulit labentibus annis
Auguſtus faſces.

vt ait Statius in Siluis.

66. NECESSITVDINE REIP.] *Id eſt, neceſſitate. quia*

rium & Liuiam heredes habuit. [54] Liuia in familiam Iuliam, nomenque Auguſtæ ad- A
ſumebatur. In ſpem ſecundam nepotes pronepoteſque: tertio gradu primores ciuitatis ſcripſerat: pleroſque inuiſos ſibi, [55] ſed iactantiâ gloriaque ad poſteros. Legata non vltra [56] ciuilem modum, niſi quòd [57] populo & plebi CCCCXXXV. prætoriarum cohortium militibus ſingula nummûm millia; [58] legionarijs autem cohortibus ciuium Romanorum, trecenos nummos viritim dedit. Tum conſultatum de honoribus. ex quîs maximè inſignes viſi: vt [59] portâ triumphali duceretur funus, Gallus Aſinius; vt legum latarum tituli, victarum ab eo Gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius cenſuere. addebat Meſſalla Valerius; [60] renouandum per annos ſacramentum in nomen Tiberij. inter-

Honores viri my in funere eius.

* Lex de tabulis exhib.

*M. Antonij, depoſitum apud Veſtales, Plutarchus. Et generatim de templis, * Vlpianus:* Si cuſtodiam teſtamenti ædituus ſuſcepit. *Dixi & pecunias in templis deponi ſolere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in ijs haberent, quaſi cuſtodiâ certâ. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exuſtum ſub Commodo:* Πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δι' ἀσφάλειαν. ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. Ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. *Nec mirum quia milite hæc templa cuſtodiebantur. Tertullianus de Coronâ, vbi non vult Chriſtianum militem ſcribi:* Et excubabit pro templis, quibus renuntiabit? & cœnabit illic, vbi Apoſtolo non placet? & quos interdiu exorciſmis fugauit, noctibus defenſabit, incumbens & requieſcens ſuper luncho, quo perfoſſum eſt latus Chriſti? *Et in Apologetico:* Ædes ſuas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæſarum milites excubijs ſalua præſtant. *Ideò Iuuenalis Caſtora vigilem dixit:*

———& ad vigilem ponendi Caſtora nummi.

54. LIVIA IN FAMILIAM IVLIAM.] *Ideò in nummis & lapidibus exhinc ferè Iulia ſcripta aut ſculpta, non Liuia: quod item in Notis ad Valerium obſeruamus. Sed nomen Auguſtæ an recepit? Negat ecce Suetonius Claudio, cap.* XI. Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circenſi pompâ currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curauit. Patri Circenſes annuos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, & cognomen Auguſtæ, ab auiâ recuſatum. *Dicit ab Auiâ id recuſatum: quæ non alia quàm Liuia eſt. Mirum. Liuiam enim Auguſtam faciunt ſcribuntq́ alij omnes. & hercle ſi ambitioſam feminam noui, non recuſauit. Tacitus lib.* IV. Decretum quotiens Auguſta theatrum introiſſet. *Alibi:* Auguſtæ valetudo atrox. *Et:* Iulia Auguſta mortem obiit: *Plinius:* Liuia Druſilla, quæ poſteà Auguſtæ matrimonij nomen accepit. *Idem lapides ſexcenti teſtantur & nummi. Quid ergo Suetonio viſum diſſentire? Non ipſi quidem, ſed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, ſcribendumq́* ab viuâ recuſatum: *vel,* ab eâ viuâ. *Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel* ἀκολουθία *ſermonis. Quæ viua donata Auguſtæ nomine à Caligulâ* (ταύτην τε γὰρ Αὔγουσταν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀπέδειξε, *ait Dio) id ſpreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiani æui:* ANTONIAI. AVG. DRVSI *ſculptum hodieq́. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant? qui licet ad portum ſe recipiant, me duce.*

55. SED IACTANTIA GLORIAQVE.] *Quare* iactantiâ? *quaſi ſine affectu ſcilicet, optimos vtiliſſimosq́ patriæ legiſſet.*

56. CIVILEM MODVM.] *Id eſt, nihil præcipuum nouumq́ in legatis, nihil regium, aut præter ciuium* B
modum moremq́. Nam de Falcidiæ modo accipere, (ignoſcent viri magni) prauum acumen eſt.

57. POPVLO ET PLEBI CCCCXXXV.] *Video placere viro docto, emendari è Suetonio:* populo & plebi CCCC. tribubus XXXV. *vt intellegamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in ſingulas tribus centena millia relicta eſſe. Hæreo: & è vulgatis Taciti verbis eruo bonum ſanè ſenſum. Coniunctim ſcilicet extulit noſter, quæ magis diſtinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum ſit quadringenties, tribubus ſiue plebi* XXXV. *Ni eſſet, non iunxiſſet duas eas voces,* populo & plebi. *Sed populus ergo alius à tribubus? Alius hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim diſtribuendum, &,* καθ' ἕνα: *tribubus tricieſquinquies. id eſt, corpori tribuum vniuerſo. veluti ſi collegio legem, & collegis ſingulis ſeorſum. Diſcrimen hoc ſummamq́ exactam* C
neglexit Dio, qui ſatis habet dicere legatum populo CCCC. *neglexi vereor & ego, dum in Electis motus hæſitatione aliorum tentaui corrigere in Suetonij verbis,* tribubus XXXV.

58. LEGIONARIIS COHORTIBVS CIVIVM.] *Benè additum, ne accipiamus etiam cohortes ſociales. Ideò & Dio vertit,* τοῖς τε λοιποῖς τοῖς πολιτικοῖς πλήθεσι πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμάς: reliquis militibus è ciuibus ſeptuagintaquinque drachmas. *Itaque ille idem legiones* πολιτικὰ στρατόπεδα *non ſemel appellat: quia ſcripta ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret,* τοῖς ὁπλιτικοῖς πλήθεσι. *malè. Suetonius:* Legionariis trecenos nummos: quam ſummam repræſentari iuſſit. nam & confiſcatam ſemper, repoſitamque ha- D
buerat. *Vbi* confiſcatam, *in fiſcis adſeruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ,* Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiſcato habent.

59. PORTA TRIVMPHALI.] *Suetonius cap.* C. *in Auguſt.* Inter alia complura cenſuerunt quidam, funus portâ triumphali ducendum, præcedente Victoriâ. *Neque dicit id factum: quod tamen viri docti ex Dione aſſerunt, me mirante. qui video Dionem nihil tale, imò contra ſcribere,* funus eius ab equitibus noctu vrbi illatum. *Si noctu, quid refert per quam portam? Hoc tamen Dio,* imaginem eius è Palatio ceream, habitu triumphali, ductam, itemque alteram in curru triumphali.

60. RENOVANDVM PER ANNOS.] *De eo ritu dico ad lib.* XVI. *Valuit autem hæc ſententia & voluit,*

A interrogatuſque à Tiberio, num ſe mandante eam ſententiam promſiſſet? ſponte dixiſſe, reſpondit: neque in ijs quæ ad Remp. pertinerent conſilio niſi ſuo vſurum, vel cum periculo offenſionis. ea ſola ſpecies adulandi ſupererat. Conclamant Patres, [61] corpus ad rogum humeris Senatorum ferendum: [62] Remiſit Cæſar adroganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, vt quondam nimijs ſtudijs funus diui Iulij turbaſſent; ita Auguſtum in foro, potiuſquam [63] in campo Martis, ſede deſtinatâ, cremari vellent. Die funeris, milites velut præſidio ſtetere. multum irridentibus, qui ipſi viderant; quique à parentibus acceperant, diem illum crudi adhuc ſeruitij, & libertatis improſperè repetitæ, cùm occiſus dictator Cæſar, alijs peſſimum, alijs pulcherrimum, facinus videretur: nunc ſenem principem longâ potentiâ, prouiſis etiam heredum in Remp. opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum, vt ſepultura eius quieta foret. Multus hinc ipſo de Auguſto ſermo. pleriſque vana mirantibus: [64] quod idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ ſupremus: quòd Nolæ in domo & cubiculo, in quo B pater eius Octauius, vitam finiuiſſet. numerus etiam conſulatuum celebrabatur, quo Valerium Coruinum & C. Marium [65] ſimul æquauerat. continuata per ſeptem & triginta annos Tribunicia poteſtas: nomen Imperatoris ſemel atque vicies partum: aliaque honorum multiplicata, aut noua. At apud prudentes vita eius variè extollebatur, arguebatúrve. Hi, *pietate erga parentem, &* [66] *neceſſitudine Reip. in quâ nullus tunc legibus locus, ad arma ciuilia actum, quæ neque parari poſſent, neque haberi per bonas artes. multa Antonio, vt interfectores patris vlciſceretur, multa Lepido conceſſiſſe. poſtquam hic ſecordiâ ſenuerit, ille per libidines peſſum datus ſit: non aliud diſcordantis patriæ remedium fuiſſe, quàm vt ab vno rege-*

Indicia in vtramque partem de eo:

Vulgi primum

Inde prudentium.

Qui eum partim laudabant.

luit, Tiberium iam Principem eſſe: neque enim alij iuratur. Eoq́ velut offenſus, rogat, quo auctore dixiſſet?

61. CORPVS HVMERIS.] *Qui honor, niſi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege. 1. Ciuil.*

C 62. REMISIT CÆSAR.] *Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Eſt verò. Suetonius:* Senatorum humeris delatus in campum, crematuſque. *Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non ſit factum. lib.* IV. Remiſſa Ædilibus talis cura. *Lib.* XI. Hortantibus dehinc inediam & leuem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait. *Scribo ergo,* permiſit Cæſar. *Sed eam ipſam permiſſionem arrogantem eſſe vult Tacitus: quia per ſpeciem modeſtiæ, & quaſi pugnare cum Senatu nollet, habuit ampliſſimum ordinem inter veſpillones. Simile illud libri* VI. *de Aſinio Gallo:* Conſultuſque Cæſar an ſepeliri fineret, non erubuit permittere.

ADD. *De correctione nunc ambigo, quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo ſatis vmquam miratus eſt qui cepit) eamdem vim ineſſe verbo Remittendi. Exempla apud ipſum in poſtremis Obſeruationibus. Et ſanè in Irenæo etiam legi:* Remittite D mortuos ſepelire mortuos ſuos.

63. IN CAMPO MARTIS.] *Primum Sullam in campo Martio, per honorem, ſepulsum tradit Appianus, nam alij etiam illuſtres viri, extra vrbem. At poſteà Iuliæ ibi tumulus, & mox ipſius Iulij: nunc Auguſti,* ſede deſtinatâ: *id eſt, in Mauſoleo, quod ſibi ſtruxit.*

64. QVOD IDEM DIES.] *Erit fortaſſe qui hic adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Auguſtæi. Alij, plurimiq́, ab Actiacâ pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij ſolus. Ea pugna pugnata* IV. *Nonas Septembres. Quidam à ſexto eius conſulatu, cùm imperium illi à Senatu firmatum, datumq́ cognomen Auguſti. quaſi is legitimi principatus primus dies. Id fuit,* VII. *eidus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouincijs ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone:*

VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT.

Oroſius paullùm à lapide diſſentiens, VIII. *nominat Idus.* Cæſar, *inquit,* victor ab Oriente rediens, octauum Idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingreſſus eſt. Hoc die primùm Auguſtus conſalutatus eſt. atque ex eà die ſumma rerum ac poteſtatum penes vnum eſſe cœpit & manſit, quod Græci μοναρχίαν vocant. *Longiùs recedit Cenſorinus, qui reijcit in* XVI. *Kal. Febr.* Ante diem, *inquit,* XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæſar diui filius Imp. Auguſtus ſententiâ Munatij Planci dictus eſt. *Ouidius Idus dumtaxat nominat:*

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.
Redditaq; eſt omnis* populo prouincia noſtro:
Et tuus Auguſto nomine dictus auus.

* Prouinciarum enim diuiſio facta eodem illo die.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius conſulatu: ſcilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIV. *Kal. Septembres. Eam rationem ſecutus eſt quicumque ille ſcriptor de cauſis corruptæ eloquentiæ, qui imperitaſſe Auguſtum ait annis* LVI. *fallente numero, niſi ad hanc rationem. Quam ipſam ſecuti urioſi iſti, qui initium imperij & finem Auguſti vitæ in eumdem diem, miraculi cauſſâ, conferebant. Satis dixi: tu ibi liber & expeditus.*

65. SIMVL ÆQVAVERAT.] *Nam Valerius ſextùm, Marius ſeptimùm conſul. At*

Ter Latio deciesque tulit labentibus annis
Auguſtus faſces.

vt ait Statius in Siluis.

66. NECESSITVDINE REIP.] *Id eſt, neceſſitate. quia*

regeretur. Non regno tamen, neque dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam Remp. [67] *mari* A
Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum imperium: regiones, prouincias, claſſes, cuncta inter ſe connexa: ius apud ciues, modeſtiam apud ſocios: vrbem ipſam magnifico ornatu: pauca admodum vi tractata, quò ceteris quies eſſet. [68] Dicebatur contra, *pietatem erga parentem, & tempora Reipublicæ, obtentui ſumta: ceterùm cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos, paratum ab adoleſcente priuato exercitum, corruptas* [69] *conſulis legiones, ſimulatam Pompeianarum gratiam partium. mox vbi decreto patrum, faſces & ius prætoris inuaſerit: cæſis Hircio & Panſâ (ſiue hoſtis illos: ſeu Panſam venenum vulneri adfuſum; ſui milites Hircium, & machinator doli Cæſar abſtulerant:) vtriuſque copias occupauiſſe. extortum inuito ſenatu conſulatum, armaque quæ in Antonium acceperit, contra Remp. verſa proſcriptionem ciuium, diuiſiones agrorum, ne ipſis quidem qui fecêre laudatas Sanè Caſſij, & Brutorum exitus paternis inimicitijs datos (quamquam fas ſit priuata odia publicis vtilitatibus remittere) ſed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiæ deceptos: pòſt, Antonium* [70] *Tarentino Brundiſinoque fœdere, &* [71] *nuptijs ſororis illectum, ſubdolæ adfinitatis pœnas morte exſoluiſſe. Pacem ſine dubio poſt hæc, verùm cruentam.* [72] *Lollianas,* [73] *Varianaſque clades: interfectos Romæ* B
[74] *Varrones,* [75] *Egnatios,* [76] *Iulos. Nec domeſticis abſtinebatur. abducta Neroni vxor: & conſulti*

Plures damnabant

quia, vt mox loquitur, tempora reip. *id poſcebant, & aſperum hoc remedij.*

67. MARI OCEANO, AVT.] *Hoc verum, & docui in Admirandis. Tamen addendum hic ex Herodiano, de Auguſto:* Ποταμῶν τε μεγέθει, καὶ τάφρων, ἢ ὀρῶν περιβλήμασιν, ἐρήμῳ τε γῇ καὶ δυσβάτῳ, ἐφράξε τὴν ἀρχήν: Fluminum magnitudine, & foſſarum vel montium ſupercilijs, terrâ item deſertâ & ægrè peruiâ, muniuit imperium. *Illic diſtincte pleraque: noſter vniuersè, & præcipua dixit. Sed fuere alibi* Foſſæ, Caſtra, Stipites: *quæ talia* Limites *appellat Spartianus in Hadriano.* In plurimis, *inquit,* locis, in quibus Barbari non fluminibus, ſed limitibus diuidũtur, ſtipitibus magnis, in modum muralis ſepis, funditus iactis atque connexis, Barbaros ſeparauit. *Fuit inſtar valli caſtrenſis, aut potiùs Sudeti. Hîc paſſim limitanei milites, quas Zoſimus narrat à Conſtantino ſublatas, magna rei Romanæ mala.*

68. DICEBATVR CONTRA.] *Vberiùs hanc partem exſequitur: an quia ipſe in eâ? non ambigo.*

69. CONSVLIT LEGIONES.] *D. Iunij Bruti, quas in Mutinenſi obſidia ad ſe traxit.*

70. TARENTINO BRVNDISINOQVE FOEDERE.] *Ὑστερολογία eſt. Nam Brundiſinum fœdus aliquot annis prius Tarentino. vtrumque aut à loco, vbi ictum. Brundiſinum, quod Cæſar cum Antonio coijt, Peruſiâ captâ: cum morte opportuna Fuluiæ, ſublatum eſſet non dubium bellum, anno vrbis* DCC.XIV. *Octauia tunc Antonio data, & prouinciæ Orientis. At Tarentinum triennio poſterius eſt: cùm iterùm ſimultate exortâ,* Ὁ μὲν Ἀντώνιος *(verba Appiani ſunt ciuilium quinto)* ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλευσε ναυσὶ τριακοσίαις: Antonius ex vrbe Athenarum nauigauit Tarentum cum trecentis nauibus. *ſed prudentiâ Octauiæ, adnitente item Agrippâ & Mæcenate, iterùm compoſita res. Antonius Cæſari centum naues ad bellum Siculum, ipſe illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, ſi libido eſt, Plutarchum Antonio, Dionem* XLIX.

71. NVPTIIS SORORIS ILLECTVM.] *Octauia ex Anchariâ, de quo inſtabili coniugio mirè fœdatus Seneca patris locus Suaſoriâ primâ. Vide* EXCVRS. *in* B.

72. LOLLIANAS.] *Non implebo paginas iſtis, quæ alibi expoſita & prompta. In hac Lollianâ clade Iulium obſequentem emendo de prodigijs:* Inſidijs Romanorum Germani circumuenti, ſub M. Lollio Legato, grauiter vexati. *Nam contra ſcribo,* inſidijs Germanorum Romani circumuenti. *Vide præterea Suetonium in Aug. Dionem* LIV. *Euſebium Chronicis, olympiad.* CXC.

73. VARIANASQVE CLADES.] *Clades ea nota. ſed Seneca de illâ locus non ſine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epiſt.* XLVII. Marianâ clade quàm multos ſplendidiſſimè natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit? C
alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſulæ fecit. *Cladéne Marianâ? vbi iſta, aut quando? Nam C. ille Marius victor vbique, ſi memini, & fecit ſeruos, non dedit. Quod de eâ accipias, quam Germanis intulit: nugæ. An Germani Senatorium per militiam auſpicantur gradum? Certiſſimè reſcribendum:* Varianâ. *Hanc enim noſtram intellegit: & opportuno recentiq; exemplo admonet, poſſe è ſummâ fortunâ labi ad imam.*

74. VARRONES.] *Fuit Licinius Varro Murena. de cuius inſidijs, præter alias, Strabo libro* XIV. Εἶτ' ἐμπεσὼν εἰς τὴν Μουρήνα φιλίαν, ἐκείνῳ συνεάλω φεύγοντι, φωραθείσης τῆς κατὰ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπιβουλῆς.

75. EGNATIOS.] *M. Egnatius Rufus Ædilis. de quo Dio* LIII. *Suet. cap.* XIX. Mox M. Egnatij, exin Plautij Rufi. *ita ibi ſcrib. non* Genutij. *Vide Senecam de Clementiâ* I. *cap.* IX. D

76. INTERFECTOS IVLOS.] *Dicere videtur iuſſu Auguſti occiſum Iulum: idq; & Dio prodidit, lib.* LV. *At Velleius ſuâ manu cecidiſſe eum dat intellegi:* Iulus Antonius, *inquit,* ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, violator eius domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi vltor fuit. *Quid tum? nihil hæc pugnant. præceſſit ſcilicet iuſſus Auguſti: quem ille exſecutus ſuâ manu. Iulum autem Antonium intellegit Triumuiri filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen ei Africanus: quod malè adhæſit Fabio, cum quo conſul fuit, apud Suet. in Claudio cap.* II. *Paullo enim Fabio cognomen Maximi fuit. & ſunt duæ ex ordine Horatianæ Odæ, libri quarti prima & ſecunda, ad hos non dubiè conſules, perq; eam occaſionem coniunctim*

A *ſulti per ludibrium pontifices, an concepto, nec dum edito partu ritè nuberet:* [77] *qui Tedij & Vedij Pollionis luxus: poſtremò Liuia grauis in Remp mater, grauior domui Cæſarum nouerca. nihil deorum honoribus relictum, cùm ſe* [78] *templis & effigie numinum, per flamines & ſacerdotes coli vellet ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. curâ ſucceſſorem adſcitum: ſed quoniam adrogantiam ſæuitiamque introſpexerit,* [79] *comparatione deterrimâ ſibi gloriam quæſiuiſſe.* Etenim Auguſtus, paucis antè annis, cùm Tiberio Tribuniciam poteſtatem à patribus rurſum poſtularet, quamquam honorâ oratione, quædam de [80] habitu cultuque & inſtitutis eius iecerat, quæ velut excuſando exprobraret. Ceterùm ſepulturâ more perfectâ, [81] templum & cæleſtes religiones decernuntur. Verſæ inde ad Tiberium preces. & ille variè diſſerebat, *de magnitudine imperij, ſuâ* [82] *modeſtiâ. ſolam diui Auguſti mentem tantæ molis capacem: ſe in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quàm arduum, quàm ſubiectum fortunæ, regendi cuncta onus. proinde in ciuitate tot illuſtribus viris ſubnixâ, non ad vnum omnia deferrent. plures faciliùs munia Reip. ſociatis laboribus executuros.* Plus in ora- *Tiberius recuſat à ſe imperium.*
B tione tali dignitatis, quàm fidei erat: Tiberioq; etiam in rebus quas non occuleret, ſeu naturâ, ſiue adſuetudine, ſuſpenſa ſemper & obſcura verba: tunc verò, nitenti vt ſenſus ſuos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At patres quibus vnus *Perplexâ & obſcurâ, vt mos eius, oratione.*

ctim ſcripta. De eo Iulo Seneca in De breuitate vitæ: Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio velut ſacramento adacti, infractam ætatem territabant. poſtquam (*meliùs*, poſtque) iterum timenda cum Antonio mulier. *Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod ſcelus (cui proximus ab adulterio gradus eſt) cum Iulia in Auguſtum concepiſſe: vti olim cum Cleopatrâ eius pater.*

77. QVI TEDII ET VEDII POLLIONIS LVXVS.] *Non extrico quis hic Tedius. Vtrúmne Atedius ſcribendum? vt ſit ille qui* Ciceroni dictus inter Cæ-*
C *ſaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui Conſul deſignatus ſe præcipitauit, apud Suetonium? Leuiter placet. magis eſt: vt geminata ab hæſitante librario vox ſit, ſcribamusq́;:* Qui Vedij Pollionis luxus. *In Senecâ ſanè ſimile mendum ſuccreuerat, tertio de Irâ, cap.* XL. Diuus Auguſtus cùm cœnaret apud Vedium Pollionem. *ita reſtituit Pincianus, cùm anteà,* Atedium, *legeretur. Pincianus, ſelectus mihi cenſor, & verbis modicus, re iudicioq; ingens. Mentio huius Vedij luxuriaq; eius apud multos, Dionem* LIV. *Plinium lib.* IX. *Tertullianum de pallio. Hic eſt ille Pollio qui teſtamento Cæſari Pauſilypum legauit: & è cuius diruta domo, facta Romæ porticus quæ Liuia dicta.*

78. TEMPLIS ET EFFIGIE NVMINVM.] *Magna & inſana ambitio. quam exemplo Herculis & Liberi patris excuſare tamen videtur libro* IV. *noſter. Sed Auguſtus adhuc viuus & hominem fungens, in pro-*
D *uincijs eſſe coliq́; voluit pro Deo. in prouincijs, non in Italiâ, aut Romæ. Suetonius:* Templa quamuis ſciret etiam proconſulibus decerni ſolere: nulla tamen in prouinciâ recepit, niſi communi ſuo Romæque nomine. Nam in vrbe quidem pertinaciſſime abſtinuit hoc honore. *De vrbe ait; Dio etiam de Italiâ lib.* LIV. *Quod Tacitus ſcribit effigie numinum: valet in eam mentem, vt ſigna adpoſita Auguſti ſtatuis ſint, quæ ſolent deorum. puta, radius, haſta, fulmen. Lucanus:*

Fulminibus manes, radijsque ornabit & aſtris.

Itáque Nummi etiam hodie, in quibus Auguſti caput radiatum.

At de Flaminibus & ſacerdotibus Auguſti, plena omnia monumenta. & putidum ſit referre. Vide pluſcula in EXCVRS. *in* C.

79. COMPARATIONE DETERRIMA.] *Sine placet,* teterrimâ. *De re Suetonius, Tib. cap.* XXI. Auguſtum ambitione tractum, vt tali ſucceſſore deſiderabilior ipſe quandoque fieret.

80. HABITV CVLTVQVE EIVS.] *Ad habitum ſpectant hæc Suetonij, Tib. cap.* LXVIII. Incedebat ceruice rigidâ & obſtipâ, adducto ferè vultu, plerumque tacitus: nullo aut rariſſimo, cum proximis etiam ſermone, eoque tardiſſimo, nec ſine molli quadam digitorum geſticulatione. *Addit pro Tacito etiam:* Quæ omnia ingrata, & arrogantiæ plena, animaduertit Auguſtus, & excuſare tentauit ſæpè apud Senatum & populum. *Atque hæc ad* habitum: *in* cultu *eius quid notabile aut arrogans, haud nunc memini legere.* ** Epiſtolis ad Aurum.*

81. TEMPLVM ET CÆLESTES.] *Templum in Palatio ipſo, ex decreto Senatus. Dio:* Καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι: Ipſi Auguſto templum Romæ decretum quidem à Senatu, ſed à Liuia & Tiberio ſtructum eſt: idque alibi, & pluribus locis. *Liuiæ tamen ſoli id opus attribuit (præter Dionis & Suetonij mentem cap.* XLVII.) *Plinius l.* XII Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatij templo, quod fecerat diuo Auguſto coniux Auguſta, aureæ pateræ impoſitam. *Huc reſpicientem credo Senecam ſcribere, Conſolatione ad Polybium:* Fortuna ibit violentior per omnia, ſicut eſt ſolita, eas quoque domos auſa iniuriæ cauſsâ intrare, in quas non niſi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere veſtem. *Puto enim id templum in palatij veſtibulo fuiſſe. etſi referre forteàn poſſis ad templum Apollinis Palatini. Ceterùm* ἀποθέωσιν *hanc Auguſti, quam Tacitus commemorat, carmine ſingularis libri complexus videtur Ouidius, vt ipſe quidem indicat, de Ponto:*

Quale tamen potui de cælite, Brute, recenti
Veſtra procul poſitus carmen in ora dedi.

& alibi.

82. MODESTIA.] *Id eſt moderatione: animo minimè ambitioſo, atque ſic alibi vſurpat. Mureto notatum.*

83. AD

At Senatus vrget. vnus metus, ſi intelligere viderentur, in queſtus, lacrymas, vota effundi: ad deos, [83] ad A
effigiem Auguſti, ad genua ipſius manus tendere: [84] cùm proferri libellum recitarique
Rationarium imperij profertur. iuſſit. Opes publicæ continebantur. quantum ciuium, ſociorumque in armis: quot
claſſes, regna, prouinciæ, tributa, & vectigalia, & [85] neceſſitates ac largitiones. quæ cuncta ſua manu perſcripſerat Auguſtus: [86] addideratque conſilium, coërcendi intra terminos imperij. incertum [87] metu, an per inuidiam. Inter quæ ſenatu ad infimas obteſtationes procumbente, dixit fortè Tiberius, ſe, vt non toti Reip. parem, ita quæcumque
Asinij improuiſum rogatum in Tiberium. Sed id deijcit. pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum. Tum Aſinius Gallus, *Interrogo*, inquit, *Cæſar,* [88] *quam partem Reip. mandari tibi velis?* Perculſus improuiſâ interrogatione, paullùm reticuit, dein collecto animo reſpondit: *Nequaquam decorum pudori ſuo, legere aliquid aut euitare ex eo, cui in vniuerſum excuſari mallet.* Rurſus Gallus (etenim vultu offenſionem coniectauerat) *non idcircò interrogatum* ait, *vt diuideret quæ ſeparari nequirent: ſed vt ſua confeſſione argueretur, vnum eſſe Reip. corpus, atque vnius animo regendum.* addidit laudem de Auguſto, Tiberiumque ipſum victoriarum ſuarum, quæque in togâ per tot
Qui tamen offenſus Aſinio, etiam aliis de cauſſis. Item Arruntio: qui vir magnus, & in magna ſpei ſuſpectus. annos egregiè feciſſet, admonuit. Nec ideò iram eius leniuit, pridem inuiſus, tamquam ductâ in matrimonium Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, [89] pluſquam ciuilia agitaret, Pollioniſque Aſinij Patris ferociam retineret. Poſt quæ L. Arruntius, haud multum diſcrepans à Galli oratione, perinde offendit. quamquam Tiberio nulla vetus in [90] Arruntium ira. ſed diuitem, promptum, artibus egregijs B

83. AD EFFIGIEM AVGVSTI.] *Quæ in ipſâ curiâ. Apparet enim ex illis, quæ de Hortenſio infrà.* Modò Hortenſij inter oratores ſitam imaginem, modò Auguſti intuens.

84. CVM PROFERRI LIBELLVM.] *Libellum eumſe, quem Suetonius Rationarium imperij non incommodè appellat. ſcilicet quia rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullùm Tiberius, & imperium accepturus, cùm curas ſuſciperet. Vocat idem auctor etiam Breuiarium imperij cap. vltimo:* De tribus voluminibus, vno mandaro de funere ſuo complexus eſt: altero, indicem rerum à ſe geſtarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mauſoleum ſtatuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum ſub ſignis vbique eſſet, quantum pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis. *Vbi nota mihi etiam, Indicem hunc rerum Auguſti, certò illum eſſe cuius exemplar Ancyræ poſitum, & curante nobiliſſimo Busbequio exſcriptum. Nam titulus in eâ ipsâ tabulâ iſte:* Rerum geſtarum diui Auguſti, quibus orbem terrarum imperio Populi Romani ſubiecit, & impenſarum, quas in rempublicam populumque Romanum fecit, inciſarum in duabus aheneis pilis, quæ ſunt Romæ poſitæ, exemplar ſubiectum. *Ex quo haud temerè collegerim dixerimque, in Suetonio ſcribendum,* in æneis pilis, *non tabulis. De eâdem re loqui vtrumque, id quidem clarum eſt.*

85. NECESSITATES AC LARGITIONES.] *Neceſſitates vocat onera publica, quæque neceſſariò in milites, in populum, aliasque imperij res eroganda. Liuius eâdem ſententiâ lib.* XXIV. Prodeundum in concionem Fuluio prætori eſſe, indicandasque populo publicas neceſſitates. *Lampridius in Alexandro:* Quartarios iam formatos in monetâ detinuit, expectans, vt ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cùm non potuiſſet per publicas neceſſitates, conflari eos iuſſit. *Capitolinus paullò aliter in Gordianis:* Familiæ Gordiani hoc Senatus decreuit, vt à tutelis atque legationibus, & à publicis neceſſitatibus ſemper vacarent. *Tacitus lib.* 11. *pro onere vel angore, ex ære alieno: ſiue & pauperie.* Hortaturque ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quò pluribus indiciis illigaret.

86. ADDIDERAT CONSILIVM.] *Quod conſilium ſuum plenè extollit Auguſtus ipſe apud Iulianum in Menippeâ de Cæſaribus:* Ὑπὸ δὲ τῆς ἐμφυλίου στάσεως τὴν Ῥώμην ὁρῶν εἰς ἔσχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κίνδυνον, οὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὥστε εἶναι δι' ἡμᾶς, ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Οὐ γὰρ ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις εἴξας, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅρια δὲ διττὰ ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδομένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμοὺς ἐθέμην. C *Sed qui termini ſiue limites Rom. imperij ſub Auguſto? Duos nominat Iulianus, Iſtrum & Euphratem: quibus adde Rhenum, & Oceanum, & quæ ſuprà dixi.*

87. METV, AN PER INVIDIAM.] *Metu, quem pro ipſis habebat,* ne ſtudio plura quærendi, antè parta amitterent. *Atque hanc rationem ab ipſo Auguſto in libello datam, Dio eſt auctor.*

88. QVAM PARTEM REIP.] *Explicat Dio. Tiberius, inquit, tres fecerat reip. partes. prima Romam & Italiam complectebatur: altera, exercitus: tertia, prouincias. Vni ex iſtis parem ſe aiebat, non omnibus. At bono hiſtrioni detracta propemodum perſona eſt, improuiſâ interrogatione Galli.* D

89. PLVSQVAM CIVILIA.] *Calpurnius Flaccus declamatione* VI. Sceleratis ingenijs & pluſquam ciuilia cupientibus non dominari, inſtar ſeruitutis eſt.

90. ARRVNTIVM DIVITEM.] *Eſt is qui conſul anno vrbis* DCCXXXII. *Artes in eo doctrinamque ſuſpicit. non vanè, quoniam ex Plinij Indice lib.* III. *& V. inter ſcriptores cenſitus illuſtres fuit. & ſcripſit, niſi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuiſſe oſtendit à bonâ arte, ſi de eo quidem ſenſit lib.* VI. *De Benef.* An tu Arruntium & Haterium & ceteros qui captandorum teſtamento-

A egregijs, & pari famâ publicè, ſuſpectabat. Quippe Auguſtus ſupremis ſermonibus cùm tractaret, quinam adipiſci principem locum ſuffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel ijdem poſſent cuperentque: M. Lepidum dixerat capacem, ſed aſpernantem; Gallum Aſinium, auidum, & minorem; L. Arruntium, non indignum, & ſi caſus daretur, auſurum. De prioribus conſentitur, pro Arruntio quidam Cn. Piſonem tradidêre: omneſque præter Lepidum, varijs mox criminibus, ſtruente Tiberio, circumuenti ſunt. Etiam Q. Haterius, & Mamercus Scaurus, ſuſpicacem animum perſtrinxêre. Haterius cùm dixiſſet, *Quouſque patieris Cæſar* [91] *non adeſſe caput Reip.?* Scaurus quia dixerat, ſpem eſſe ex eo non irritas fore Senatus preces, quòd relationi conſulum iure Tribuniciæ poteſtatis non interceſſiſſet. In Haterium ſtatim inuectus eſt; Scaurum, cui implacabiliùs iraſcebatur, ſilentio tramiſit. feſſuſque clamore omnium, expoſtulatione ſingulorum, flexit paulatim, non vt fateretur ſuſcipi à ſe imperium, ſed vt negare & rogari deſineret. Conſtat Haterium, cùm deprecandi cauſsâ palatium introiſſet, ambulan-

B tiſque Tiberij genua aduolueretur, propè à militibus interfectum, quia Tiberius caſu, an manibus eius impeditus, prociderat. Neque tamen periculo talis viri mitigatus eſt, donec Haterius Auguſtam oraret, [92] eiuſque curatiſſimis precibus protegeretur. Multa patrum & in Auguſtam adulatio. alij *Parentem*, alij *Matrem patriæ* appellandam, plerique vt nomini Cæſaris adſcriberetur, *Iuliæ filius*, cenſebant. Ille moderandos feminarum honores dictitans, eademque ſe temperantiâ vſurum in his quæ ſibi tribuerentur, ceterùm anxius inuidia, & muliebre faſtigium in diminutionem ſui accipiens, [93] ne lictorem quidem ei decerni paſſus eſt: [94] aramque adoptionis, & alia huiuſcemodi prohibuit. At Germanico Cæſari [95] proconſulare imperium petiuit, miſſique legati qui deferrent,

Auguſti iudicium de his qui imperio digni.

Haterij commiſſum in Tiberium:

Et Scauri.

Illius periculum à milite.

Senatus ſolida adulatio in Liuiam:

Quam Tiberius temperat.

mentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarios vota? *Sed olium ob iſto, opinor, intellegit Seneca: qui ſub Calo*

C *magnus, & qui antè præco. Ioſephum vide* XIX. *Antiq. cap.* 1. *ſub finem.*

91. NON ADESSE CAPVT REIP.] *Sententiam potiùs in hoc loco expedimus, quàm verba. Lectio quam poſui, à Ferreto eſt, qui adſeuerat in Mediceo codice ſic ſcriptum. Et cur ambigimus? ſententia herclè percommoda eſt: offenſum Tiberium, pro reliquâ ſuâ modeſtiâ, quòd* caput Reip. *nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet eſſe è multis. Nec obſurdè legeris è vulgatis,* non eſſe caput te Reip.

92. EIVSQVE CVRATISSIMIS.] *Ita correxi: vulgò,* & vſque.

93. NE LICTOREM QVIDEM.] *Quo tamen vulgò feminæ principes vſæ, Veſtalium exemplo. Claudij quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus,*

D Decreti & à Senatu lictores duo, Flaminium Claudiale.

94. ARAMQVE ADOPTIONIS.] *Ludos hîc facit vir doctus, equite non plaudente. Damnat lectionem veterem, & multis verbis ſuadet hanc nouam,* æraque adoptionis. *quaſi Tiberius, inquit, in æs incidi adoptionem publiceq́ proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propagandæ memoriæ cauſſâ, ara aut templum ſtatueretur virtuti reiq́, quam cuperent laudatam. Noſter l.* III. Præceperant animis orationem patres: quò quæſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi vt effigies principum, aras deûm, templa & arcus, aliaque ſolita cenſerent. *Ita apud eumdem, cùm Tiberius publico iudicio vltus eſſet Germanici mortem:* Cæcina Seuerus cenſuit aram vltioni. *Et ob amicitiam cum Seiano, l.* IV. *Patres* aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigieſque circum Cæſaris, & Seiani cenſuêre. *Et lib.* XV. *poſt natam ex Poppæâ prolem*, Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati. *Eâdem trabo Suetonij illud in Caligulâ, cap.* VIII. *præter interpretum mentem:* Addit etiam pro argumento, aras ibi oſtendi inſcriptas, ob Agrippinæ puerperium. *Errat idem ille dum cenſet, de Tiberij adoptione hîc agi: cùm Tacitus intellegat de Liuia. Nam Liuia teſtamento adoptata in familiam Iuliam nomenq́ Auguſtæ: & noua exemplo, coniux facta filio mariti. Ideò dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Paſſim in lapidibus & Nummis,* Diui filia *lego. vt in marmore Hiſpanienſi:*

IVLIÆ. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CÆSARIS. AVG. PRIN
CIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CÆSARVM.

Nummo æreo. S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI. FIL. *carpenti formâ tracti à duobus mulis.*

95. PROCONSVLARE IMPERIVM.] *Quidne antè habebat? Nam Dio disertè proconſulare imperium illi tribuit, anno* DCCLXIV. *id eſt, triennio antè. Lib.* LV. Τιβέριος μὲν καὶ Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτων ἄρχοντες ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον. Tiberius, & Germanicus Proconſul, in Celticam inuaſiones fecerunt. *Sed intellegit, credo, proconſulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium:* Gratias vobis P.C. de Cæſareo nomine, de pontificatu max. de Trib. poteſtate, & proconſulari imperio. quæ omnia nouo exemplo vno die in me contuliſtis. *Ab eâdem mente Nero lib.* XII. *curante Agrippinâ,* Proconſulare imperium extra vrbem habet, &

ferrent ſimul mœſtitiam eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur. quò minus idem pro Druſo poſtularetur, ea cauſſa, quod deſignatus conſul Druſus, præſenſque erat.[96] Candidatos præturæ duodecim nominauit,[97] numerum ab Auguſto traditum: & hortante ſenatu vt augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non exceſſurum.[98] Tum primùm è campo comitia ad patres tranſlata ſunt. nam ad eam diem, & ſi potiſſima arbitrio Principis, quædam tamen ſtudijs tribuum fiebant. neque populus ademtum ius queſtus eſt, niſi inani rumore: & ſenatus largitionibus ac precibus ſordidis exſolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quàm quattuor candidatos commendaret, ſine repulsâ & [99] ambitu deſignandos. Inter quæ Tribuni plebeij petiuere, vt proprio ſumtu ederent [100] ludos, qui de nomine Auguſti Faſtis additi, Auguſtales vocarentur. ſed decreta pecunia ex ærario,[101] vtque per Circum triumphali veſte veherentur:[102] curru vehi haud permiſſum. mox celebratio annua ad Prætorem tranſlata, cui inter ciues & peregrinos iuriſdictio eueniſſet. Hic rerum vrbanarum ſtatus erat, cùm Pannonicas legiones ſeditio inceſſit: nullis nouis cauſſis, niſi quòd mutatus princeps licentiam turbarum, & ex ciuili bello ſpem præmiorum oſtendebat. Caſtris æſtiuis tres ſimul legiones habebantur, præſidente Iunio Blæſo: qui fine Auguſti, & initijs Tiberij auditis, ob

Ratio comitiorum. A

Ludi Auguſtales.

Seditio in Pannonid. B

Princeps iuuentutis appellatur. *Exemplum ab Auguſta, cui decretum perpetuum Proconſulare imperium Dio tradit lib.* LIII.

96. CANDIDATOS PRÆTVRÆ XII.] *Prætorum origo, progreſſus, augmentum, ſatis ambiguè tradita: etiam ab ijs, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter rem expediui, & ad hiſtoriæ fidem; quæ vide, ſi vis, in* EXCVRS. *in* D.

97. NVMERVM AB AVGVSTO.] *Diffuſè magis Velleius:* Poſt redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum: primum Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu ſuâ ſcriptam D. Auguſtus reliquerat. quo tempore mihi fratrique meo candidatis Cæſaris deſtinari Prætoribus contigit. Conſecutis, vt neque poſt nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Cæſar commendaret.

98. TVM PRIMVM COMITIA.] *Comitiorum res, amiſſâ libertate, variè habita: ac vide omnino in* EXCVRS. *quæ huc faciunt, litterâ* E.

99. AMBITV DESIG.] *Id eſt, vt nec opus quidem haberent in Senatu ambire: ſufficeretq́ue ſola Principis commendatio.*

100. LVDOS, QVI DE NOMINE AVGVSTI.] *Verum eſt. nam & in Kalend. veteri hodieq́ue legimus,* IV. *eid. Octob.* AVGVST. *id eſt, Auguſtalia. Eorum ludorum originem reperio, anno* DCCXXXV. *cùm ex Græcienſi & Siculâ peregrinatione redux Auguſtus, paſſus eſt inter alios honores,* Τύχῃ τε ἐπαναγωγῷ βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἀφίκοιτο, ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριθμεῖσθαι, καὶ Αὐγουστάλια ὀνομάζεσθαι: Fortunæ reduci aram ſacrari, & diem quâ redierat, in Faſtis ſcribi, & Auguſtalia dici. *Ludiq́ue ea die ex decreto Senatus inſtituti, octennio poſterius, Ælio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. Idem ſcriptor:* Τὰ δὲ δὴ Αὐγουστάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐτελέσθη: Auguſtalia, quæ & nunc celebrantur, tunc primùm ex Sc^to acta ſunt. *At Suidæ Auguſtale etiam locus eſt, in quo præfecti regionum & cultores Auguſti ſaltabant, Idibus Octobris. Video hominem alludere velle ad hos ludos: ſed ita, vt eum planè non capiam.* Αὐγουστεῖον, *inquit,* ἐκλήθη διότι τῇ ιʹ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ σεβασφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ Αὐγουστείῳ, οἷον ἐν τῷ βασιλείῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. *Scies tamen & alios ludos fuiſſe, die natali Auguſti, qui pariter celebrabantur in Circo, notatos Faſtis,* IX. *Kal. Octob.* H. D. AVGVSTI. NATALIS. LVD. CIRC. *Quorum mentio eſt Dioni in actis anni* DCCXLIII. *& Suetonio, niſi fallor, cap.* LVII. Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt. *Quos intellegit & Ouidius lib.* IV. *De Ponto:*

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ
 Natalem ludis, ſcit celebrare dei.

Sed eos caue cum Auguſtalibus confundas.

101. VTQVE PER CIRCVM.] *Tribuni, mortuo Auguſto, præfecti his ludis, ait Dio, quaſi ſacri: vt id quoque cederet honori Auguſti. Ludi autem ipſi, Circenſes, id eſt curules, & ſi fortè Venatio. Quod veſtem triumphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Conſulum & Prætorum, quibus in Circo ludos præbentibus ius togæ pictæ. Iuuenalis:* C

——— ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet.

Quo verſu haſi aliquando, num leg. præda: *quia magna ſcilicet pecuniæ vis effundenda prætori in aurigas & equos, iſq́ue ipſe quaſi præda. Idem alibi,*

——— & medio ſublimem in puluere Circi
In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ.

Nec alius ſententiæ illud Cornelij noſtri l. XII. Ludicro Circenſium Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veſte, tranſuecti ſunt. *vt dicam in loco.* D

102. CVRRV VEHI HAVD PERMISSVM.] *Ne prorſus æquarentur poteſtati maiori. De curru Prætorum in Circo, Iuuenalis:*

Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Exſtantem?

Plinius: Non vetus & bigarum celebratio in his qui præturâ functi, curru vecti eſſent per Circum. *De Conſulum, Plinius alter in Laudatione Traiani:* Nos ſub tuis oculis auguſtior ſolito currus accipiet: nos inter ſecunda omina & vota certantia vehemur alacres, & incerti vtrâ ex parte maior auribus noſtris clamor accidat. *Scripſiq́ue de his vberiùs peculiari De ſpectaculis libro, cui Saturnalia Index.*

103. IV-

A ob [103] iuſtirium aut gaudium, intermiſerat ſolita munia. Eo principio laſciuire miles, diſcordare, peſſimi cuiuſque ſermonibus præbere aures, denique luxum & otium cupere, diſciplinam & laborem aſpernati. Erat in caſtris Percennius quidam, [104] dux olim theartalium operarum, dein gregarius miles, procax linguâ, & miſcere cœtus hiſtrionali ſtudio doctus. Is imperitos animos, & quænam poſt Auguſtum militiæ conditio ambigentes impellere paullatim nocturnis colloquijs, aut flexo in veſperam die, & dilapſis melioribus, deterrimum quemque congregare. Poſtremò, prompris iam & alijs ſeditionis miniſtris, velut concionabundus interrogabat, *Cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis, in modum ſeruorum obedirent? quando auſuros expoſcere remedia, niſi nouum & nutantem adhuc principem, precibus vel armis adirent? ſatis per tot annos ignauiâ peccatum, quòd [105] tricena aut quadragena ſtipendia ſenes, & plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne demiſſis quidem finem eſſe militiæ, ſed [106] apud vexillum retentos, [107] alio vocabulo, eoſdem labores perferre. [108] ac ſi quis tot caſus vitâ ſuperauerit; trahi adhuc diuerſas in terras,*
B *vbi per nomen agrorum, [109] vligines paludum, vel inculta montium accipiant. Enimuerò militiam*

Cui otium, cauſſa. *Et fax, quiſpiam Percennius.* Cap. 17. *Eius ſeditioſa oratio ad milites.* *Diuturnitatem militiæ culpat.*

103. IVSTITIVM AVT GAVDIVM.] *Iuſtitium, ob mortem Auguſti indictum, & publicus dolor & ceſſatio: gaudium, ob initia Tiberij. & tunc quoque feriæ in Natali imperij.*

104. DVX OLIM THEATRALIVM OPERARVM.] *In theatro, ſicut in Circo, ſuæ partes & factiones: diſtracto videlicet fauore plebis in hunc hiſtrionem, in illum. Ea non rarò in tumultum exibant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & ſignifer, leuiſſimus quiſque è plebe: cui lingua manuſq; ad iniurias & contumelias prompta. Ab vno Exemplo diſce rem totam, apud Suetonium Nerone cap.* XXVI. Interdiu quoque clàm geſtatoriâ ſellâ delatus in
C Theatrum, ſeditionibus Pantomimorum ex parte proſcenij ſuperiore, ſignifer ſimul ac ſpectator aderat. & cùm ad manus ventum eſſet, lapidibuſque & ſubſelliorum fragminibus decerneretur, multa & ipſe iecit in populum, atque etiam prætoris caput conſauciauit. *Operæ autem theatrales Tacito: vt Ciceroni, operæ Clodianæ: & in lapide priſco* OPERÆ. VETERES. A. SCENA. *Plinio etiam operæ in Circo; ſed à me correcto: l.* IIX. *cap.* VI. L. Piſo inductos dumtaxat (*Elephantos intellegit*) in Circum, atque vt contemptus eorum increſceret, ab operariis haſtas præpilatas habentibus per circum totum actos. *vbi*, ab operis *ſcribendum eſſe confirmo.*

105. TRICENA AVT QVADRAGENA.] *Atqui vicena, ex lege, debebant tantùm: & tunc* Veterani
D *dicebantur. Suidas:* Βετερᾶνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ οὗτοι ἐδούλευον: Veteranus Romanis dicitur, qui ſolutus eſt militiâ. in vigeſimum autem annum ſolent merere. *Quod verum eſt: ſed ſub Principibus, vt hic dicitur, parùm ſeruatum.*

106. APVD VEXILLVM RETENTOS.] *Attende qui hiſtoriam principum legis. Apud antiquos ſimplex & vna honeſta miſſio: ab Auguſti æuo facta duplex: Exauctoratio & miſſio. Tacitus auctor ſic diſtinguendi, infrà:* Placitum vt epiſtolæ nomine principis ſcriberentur, miſſionem dari vicena ſtipendia meritis; exauctorari qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexillo, ceterorum immunes niſi propulſandi hoſtis. *Exauctorationis ea vis, vt (exempli cauſſa) legio aliqua ſacramento ſolueretur, ſignis aquilaq; ademptis: non tamen dimitteretur protinus, ſed ſeorſum in exercitu ageret ſub vno aliquo * vexillo donec præmia ſoluerentur & agri. Intereà immunis à labore, excubijs, vigilijs, & munere omni caſtrenſi eſſet: exceptâ pugnâ in hoſtem. At plenè miſſionis effectus, vt ſtatim ab exercitu caſtriſq; domum aut in colonias irent, præmijs acceptis. Cui bono hoc inuentum? inquies. Bono fiſci. Suetonius in Tiberio, cap.* XLVIII. Atque etiam miſſiones veteranorum rariſſimas fecit, ex ſenio mortem, & morte compendium captans. *Præmia enim, de quibus mox dicam, mortuis non debebantur: ſicut nec cum cauſſâ miſſis, ante ſtipendia completa. Ideo Caligula (Suetonio narrante, cap.* XLIV.) in exercitu recenſendo, pleriſque Centurionum maturis iam, & nonnullis ante pauciſſimos quàm conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit, cauſſatus ſenium cuiuſque & imbecillitatem. *Capis ergo nunc, cur hîc de tricenis quadragenisq; ſtipendijs querela: & infrà totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ ſeditionis.*

* Addit Appian. lib. II. Ciuil. ἐν ὑπὸ deducenda colonia Principe. quem omnino vide.

107. ALIO VOCABVLO.] *Quomodo? Veterani enim propriè dicebantur, non legionarij. Ita lib.* III. Vexillum veteranorum, non plus quingenti. *Hiſtor. lib.* III. Ipſum Othonem comitabantur ſpeculatorum lecta corpora, cum ceteris prætorijs cohortibus, veterani e prętorio, claſſicorum ingens numerus. *Nam & Prætoriani poſt* XVI. *annos habebantur ſub vexillo. Dicti etiam emeriti. Gloſſa priſca,* Emeritus ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος. *iterumq;* Emeritus, ἀπηνὸς κατὰ στρατιωτικῆς καμάτης. *Significat* Immunes *eos fuiſſe, & operum vacuos. Dicti ſæpè item Vexillarij. vt mox,* Vexillarij diſcordium legionum: *in Hiſtoriarum libris.* Vexillarij XIIII[a]. XV[a]. *legionum, &c. De iiſdem laboribus, quod addunt: mentiuntur.*

108. AC SI QVIS TOT CASVS.] *Nónne melius?* ſiqui tot caſus vitæ ſuperauerint.

109. VLIGINES PALVDVM, VEL INCVLTA.] *Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego,* Siluas & loca aſpera in aſſignationem non veniſſe. ſiquid amari vel incerti ſoli eſſet, id aſſignatione non datum: ſed militi veteranoque, culturam aſſignatam. *Querela autem conſimilis apud Salluſtianum Lepidum:* Egregiâ ſcilicet mercede, cùm relegati in paludes ac ſiluas, contumeliam atque inuidiam ſuam, præmia penes alios intellegent.

Et paupertatem, *tiam ipſam grauem, infructuoſam:*[110] *denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari:*[111] *hinc* A
veſtem, arma, tentoria, hinc ſæuitiam centurionum, &[112] *vacationes munerum redimi. At her-*
Et diuiſionem. *clè verbera, & vulnera, duram hiemem, exercitas æſtates, bellum atrox, aut ſterilem pacem,*
ſempiterna. nec aliud leuamentum, quàm ſi certis ſub legibus militia iniretur. vt ſingulos denarios mererent; ſextuſdecimus ſtipendij annus finem adferret; ne vltrà ſub vexillis teneren-
Contrà, præmia aliorum oſtendit. *tur, ſed iiſdem in caſtris*[113] *præmium pecuniâ ſolueretur. An prætorias cohortes,*[114] *quæ binos*
*denarios * acceperint,*[115] *quæ poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur, plus periculorum*
* *acceperent.* *ſuſcipere? Non obtrectari à ſe vrbanas excubias, ſibi tamen apud horridas gentes è contuber-*
Cap. 18. *nijs hoſtem aſpici.* Adſtrepebat vulgus diuerſis incitamentis. hi verberum notas, illi ca-
Furere incipit miles: niciem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Poſtremò eò furoris venêre, vt tres legiones miſcere in vnam agitauerint. depulſi æmulatione, quia ſuæ quiſque legioni eum honorem quærebant, aliò vertunt, atque vnà tres aquilas & ſigna cohortium locant:[116] ſimul congerunt ceſpites, exſtruunt tribunal, quò magis conſpi-
Moderari & ſiſtere Blæſus conatur. cua ſedes foret. Properantibus Blæſus aduênit. increpabatque, ac retinebat ſingulos,
[117] clamitans, *Meâ potiùs cæde imbuite manus. leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab* B
impe-

legent. *Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diuiſiones, quod pleraque paluſtria adſignata militibus aut inculta.*

110. Denis in diem assibvs.] *Gordius, vt multis viſum, hic nodus: nec ego tamen Alexander. ſolui enim, non abrupi: &* Excvrs. *noſtros adi in* F.

111. Hinc vestem, arma.] *Vides ergo, aucto à Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico veſtem dari iuſſit, ſine vllâ ſtipendij detractione. Quod fugerat me admonere in electis, cap. de ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterùm non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro:* Donauit, *inquit,* & ocreas, & braccas, & calciamenta inter veſtimenta militaria. *& pòſt in perſonâ Principis:* Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.

112. Vacationes mvnervm.] *Scripſi eâ de re ad libros hiſtoriarum.*

113. Præmivm pecvnia.] *Quale iſtud pecuniarium præmium? Pete ab* Excvrs. *noſtris, in* G.

114. Qvæ binos denarios.] *Bini denarij decreti à Senatu Prætorianis, in honorem Auguſti: vt ſcilicet fidelem gererent eius curam, in ſalute cuius ſalus publica nixa. Id accidit in* VII. *eius Conſulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Prætoriani: ſed tantùm,* XX. *aſſes. Nam ait,* Τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξατο. *Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Prætorianis: conſtat inuidioſam orationem eſſe nebulonis Percennij de duobus denarijs, & augendæ rei. Quantum enim interſit, docui antè. At exemplum hoc ſtipendij Prætorianis augendi, ſumptum à militiâ veteri: apud quos Prætoria cohors ſeſquiplum accipiebat, honoris cauſſâ. Vide Feſtum in Prætoria cohors.*

Add. *Vir doctus, in re nummariâ, nuper emendari cenſuit,* quæ bis denos acciperent. *Nam conſtat ex Dione, inquit, accepiſſe eas ſaltem duplum quàm alij milites: nec id plus feceris, quàm vicenos nummos. Denarium autem duorum æſtimatio amplior. Intellego. vellem & ipſe ea, quæ in hanc rem ſatis ſcripſi. Quis noſtrûm exigit iſta rigidè ad veri lancem? Binos denarios? ſic nempe, quomodo legionarij vnum denarium. Is enim eis deſtinatus, ſed ſolutus numquam niſi æſtimatione infimâ & priſcâ. Eâdem igitur fide & pretio duos denarios cepere Prætoriani. Quos quòd diſertè tamen exprimit Percennius: quis miretur? in ſeditione id facit, & ad animos ſcilicet vero an falſo inflammandos.*

115. Qvæ post sexdecim annos.] *Lapſus ergo Dio, qui lib.* LIV. *diſertè tradit, Auguſtum definiſſe annos Prætorijs cohortibus duodecim, alijs ſedecim. Niſi tamen id decretum mutatum poſteà, anno* DCCLVIII. *Quod apparet ex eodem Dione, libro* LV. *vbi de præmijs militaribus, quem adi.*

116. Simvl congervnt cespites.] *Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in caſtris, etiam illâ ætate ceſpiticium. Plinius in laudatione Traiani:* Decora facies conſulis: multa poſt ſæcula tribunal viridi ceſpite exſtructum, nec faſcium tantùm, ſed pilorum ſignorumque honore (*malim* horrore) circumdatum. *Xiphilinus de Boadiciâ reginâ Britanniæ:* Συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. *Eleganter.* Et aſcendit, *inquit,* tribunal è terrâ paluſtri more Romano confectum. *Statius in Siluis:* C

Hic ſuetus dare iura parens, hoc ceſpite turmas
Adfari.

Ammianus l. XXIII. Ipſe aggere glebali aſſiſtens, coronaque celſarum circumdatus poteſtatum, talia ore ſereno diſſeruit. *Lucanus lib.* V. *de Cæſare concionante:*

——— ſtetit aggere fulti D
Ceſpitis, intrepidus vultu; meruitque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: Βήματος δὲ οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γενέσθαι φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοί, τῆς γῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ κατ' ἀλλήλων συντιθέντες, *&c. Claudianus de bello Getico:*

Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conſpicuus. ſtat circumfuſa iuuentus
Nixa haſtis, pronaſque ferox accommodat aures.

117 Clamitans, mea potivs cæde.] *Mirum videri poſſit, & quid cauſſæ, cur ob tribunal ceſpiticium adeo inclamet Blæſus? Nam ſubiungit:* Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore

A *Imperatore deſciſcitis. aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus pœnitentiam adcelerabo.* Aggerebatur nihilominus ceſpes, iamque pectori vſque adcreuerat, cùm tandem Cap. 19.
[118] peruicaciâ victi inceptum omisêre. Blæſus multâ dicendi arte, *Non per ſeditionem & turbas deſideria militum ad Cæſarem ferenda, aut: neque veteres ab imperatoribus priſcis, neque ipſos à diuo Auguſto tam noua petiuiſſe: & parùm in tempore, incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quæ ne ciuilium quidem bellorum victores expoſtulauerint: cur contra moram obſequij, contra fas diſciplinæ, vim meditentur? decernerent legatos, ſeque coram mandata darent.* *Quiſuadet Legationem ad principem.* Adclamauere, vt filius Blæſi tribunus legatione eâ fungeretur, *Id factum: & filius eius miſſus.* peteretque militibus miſſionem ab ſexdecim annis, cetera mandaturos, vbi prima prouenissent. Profecto iuuene, modicum otium: ſed ſuperbire miles, quòd filius Legati orator publicæ cauſſæ, ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa, quæ per modeſtiam non obtinuiſſent. Intereà manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportum miſſi, [119] ob itinera, & pontes, & alios vſus, poſtquam turbatum in caſtris accepêre, vexilla conuellunt: Cap. 20. *Sed recrudunt ſeditio, manipulorum aliquot ſuperuentu.* direptiſque proximis vicis, ipſoque [120] Nauporto, quod municipij inſtar erat, retinen-

B tis centuriones in riſu & contumelijs, poſtremò verberibus inſectantur: præcipuâ in Aufidienum Rufum [121] præfectum caſtrorum irâ. quem dereptum [122] vehiculo, ſarcinis grauant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an tam immenſa onera, tam longa itinera libenter ferret? *A quis præfectus caſtrorum violatur.* Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox caſtris præfectus, antiquam duramque militiam reuocabat, [123] inuictus operis ac laboris, & eò immitior quia tolerauerat. Horum aduentu redintegratur ſeditio, & vagi Cap. 21. circumiecta populabantur. Blæſus paucos maximè prædâ onuſtos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, [124] claudi carcere iubet. *Blæſus coërcere conatur.* nam etiam tum legato à centurionibus, & optimo quoque manipularium, parebatur. Illi obniti trahentibus, prenſare circumſtantium genua, ciere modò nomina ſingulorum, modò centuriam quiſque cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: ſimul probra in Legatum cumulant, cælum ac deos obteſtantur: nihil reliqui faciunt, quò minùs inuidiam, miſericordiam, metum, & iras permouerent. Adcurritur ab vniuerſis, & *Fruſtrà, nam carcerem frangunt.*

C carcere effracto, ſoluunt vincula: deſertoreſque ac rerum capitalium damnatos, ſibi iam miſcent. Cap. 22. Flagrantior inde vis, plures ſeditione duces. & Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæſi adleuatus circumſtantium humeris, apud turbatos, & *Vibulens fallax facinus.* quid pararet intentos, *Vos quidem*, inquit, *his innocentibus, & miſerrimis lucem & ſpiritum reddidiſtis, ſed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem miſſum ad vos à Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proximâ iugulauit* [125] *per gladiatores ſuos, quos in exitium militum habet atque armat. Reſponde Blæſe, vbi cadauer abieceris? ne hoſtes quidem*

peratore deſciſcitis. *Capitale ergo adeò facinus illud? capitale prorſus. Nam tribunalis extructio, aſcenſioq. ſignum proprium Imperatoris, quod allocuturus milites conſcenderet. Simile apud Vopiſcum in*

D *Probo.* Vndique ab omnibus adclamatum eſt, Probe Auguſte dij te ſeruent. Deinde concurſus, & ceſpiticium tribunal, appellatuſque Imperator. *Sed & allocutio ipſa ſoli Imperatori ſeruata poſteà. Ammianus de Iuliano nondum Principe*, l. XVI. Et cùm alloqui pariter omnes nec longitudo ſpatiorum extenta, nec in vnum coactæ multitudinis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat grauioris inuidiæ pondus, ne videretur id adfectaſſe quod ſibi ſoli deberi Auguſtus exiſtimabat) cautior ſui, *&c.*

118. PERVICACIA VICTI.] *Ipſius Blæſi, & ſiqui alij fortiter obſiſterent.*

119. OB ITINERA.] *Expeditionem ergo meditabantur, eoq. hæc præcurabant: neque alio fine ſimul in Æſtiuis erant.*

120. NAVPORTO.] *Meminit & Velleius. Strabo collocat in Tauriſcis, ſitu ab Aquileiâ ſtadijs* CCCL. *ſed vocat* Ναύποντον, *corruptè, vt opinor.*

121. PRÆFECTVM CASTRORVM.] *Munus fuit, neſcio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inuêni: poſteà, ſæpiùs. Vide* EXCVRS. *in* H.

122. VEHICVLO.] *Honeſtiores ergo militum etiam tunc in vehiculo aut equo.*

123. INVICTVS OPERIS] *Medicea ſcriptura*, intus operis. *Verum cenſeo*, vetus operis. *In Tacito* vetus militiæ, *& in Silio ipſa hæc verba:*

——— gnaros belli, vetereſque laborum.

124. CLAVDI CARCERE.] *In caſtris ſtatiuis ergo carcer. & cùm exercitus moueret, eoſdem catenâ trahebant, more militari, vt alibi dicam. Iuuenalis, Satyrâ* VI.

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Læuaque, ſi longo caſtrorum in carcere manſit.

125. PER GLADIATORES SVOS.] *Refer ad ſolutum ſæculi eius morem, quo Præſides, Præfecti prouinciarum, familias gladiatorum alebant, ad ſpecta-*

cula

* *hi.*

quidem ſepulturam inuident, cùm oſculis. cùm lacrimis dolorem meum impleuero: me quoque tru- A
cidari iube. dum interfectos nullum ob ſcelus, ſed quia vtilitati legionum conſulebamus, * *ij ſe-*
Cap. 23. *peliant.* Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans: mox diſiectis
Quod inuidiam & mortem pani Blaſo attulit. quorum per humeros ſuſtinebatur, præceps & ſingulorum pedibus aduolutus, tantum
conſternationis inuidiæque conciuit, vt pars militum, gladiatores qui è ſeruitio Blæſi
erant, pars ceteram eiuſdem familiam vincirent, alij ad quærendum corpus effunderen-
tur. ac ni properè neque corpus vllum reperiri, & ſeruos adhibitis cruciatibus abnuere
cædem, neque illi fuiſſe vmquam fratrem pernotuiſſet, haut multum ab exitio Legati
Tribuni militum pulſi Lucil. ius caſus. aberant. Tribunos tamen, ac præfectum caſtrorum extruſere: ſarcinæ fugientium di-
reptæ. & centurio Lucillius interficitur, [126] cui militaribus facetijs vocabulum, *Cedò*
alteram, indiderant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rurſus aliam
poſcebat. ceteros latebræ texêre, vno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum
mandatis habebatur idoneus, ob promtum ingenium. Quin ipſæ inter ſe legiones
Turbatores inter ſe turbant. Octaua & Quintadecima ferrum parabant: dum centurionem [127] cognomento Sirpi- B
cum, illa morti depoſcit. Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, & ad-
Cap. 24. uerſum aſpernantis, minas interiecisſet. Hæc audita, quamquam abſtruſum, & tri-
Druſus à Tiberio mittitur ſeditionis ſedanda. ſtiſſima quæque maximè occultantem Tiberium perpulerê, vt Druſum filium cum
primoribus ciuitatis, duabuſque prætorijs cohortibus mitteret, nullis ſatis certis man-
datis, ex re conſulturum. & cohortes dilecto milite ſupra ſolitum firmatæ. additur ma-
gna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, [128] qui tum cuſtodes imperatori
Ei comes & conſultor Seianus datus aderant: ſimul prætorij præfectus Ælius Seianus, collega Straboni patri ſuo datus, ma-
gnâ apud Tiberium auctoritate, rector iuueni, & ceteris periculorum præmiorumque
Excipitur à legionibus parùm comiter. oſtentator. Druſo propinquanti, quaſi per officium obuiæ fuere legiones: non lætæ, vt
adſolet, [129] neque inſignibus fulgentes, ſed inluuie deformi, & vultu, quamquam mœ-
ſtitiam imitarentur, contumaciæ propiores. Poſtquam vallum introijt: portas ſtatio-
Cap. 25. nibus firmant, globos armatorum certis caſtrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunal
ingenti agmine circumueniunt. Stabat Druſus ſilentium manu poſcens. [130] illi quo-
ties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis ſtrepere; rurſum viſo Cæ- C
ſare, trepidare. Murmur incertum, [131] atrox clamor, & repentè quies. diuerſis animo-
rum motibus, pauebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu, litteras patris reci-
Litteras Tiberij recitat. tat, in quîs perſcriptum erat, *præcipuam ipſi fortiſſimarum legionum curam, quibuſcum plu-*
rima bella tolerauiſſet. vbi primùm à luctu requieſſet animus, acturum apud patres de poſtulatis
eorum. miſiſſe interim filium, vt ſine cunctatione concederet, quæ ſtatim tribui poſſent: cetera
Cap. 26. *Senatui ſeruanda. quem neque gratiæ, neque ſeueritatis expertem haberi par eſſet.* Reſponſum
Miles diſſimilè quadam poſtulat. eſt à concione, mandata Clementi centurioni quæ * præferret. Is orditur de miſſione
* perferret. à ſexdecim annis: de præmijs finitæ militiæ: vt denarius diurnum ſtipendium foret:
ne ve-

cula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres.

126. Cvi militaribvs facetiis.] *Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ:* Huic ſignum exercitus appoſuerat, manu ad ferrum: vt ſi fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid feciſſet vel geſſiſſet, ſuggereretur, Aurelianus manu ad ferrum. *De vite autem Centurionum, protrita iam res & conculcata.*

127. Cognomento sirpicvm.] *Cauſſa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à ſirpando? quod eſt ligare, nodoq. conſtringere, priſcâ quidem voce. Vnde Sirpi, ænigmata ſiue nodi. Quiáne verberauit obſoleto illo verbo militum aures? an quia aſperior in conſtringendis militibus duriorq.?*

128. Qvi tvm cvstodes imperatori.] *Recepit ergo iterùm Germanos cuſtodes Tiberius, deſtitutos poſt cladem Varianam ab Auguſto. Suetonius Aug. cap.* XLIX. *De cuſtodibus iſtis, alibi abundè.*

129. Neqve insignibvs fvlgentes.] *De cultu & incultu inſignium notanda quædam obſeruo, & promo in* Excvrs. *in* I.

130. Illi qvoties ocvlos.] *Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ ſuâ audacis. Lucanus pariter in ſeditione:* D

——quippe ipſa metus exſoluerat audax
Turba ſuos. quidquid multis peccatur, inultum eſt.

Et Velleius: Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque contemplatus frequentiam ſuam à diſciplinâ deſciſcit.

131. Atrox clamor, repente qvies.] *Video expulſam priſcam vocem*, repens quies. *Porrò huic ſententiæ Silianum illud planè geminum eſt:*

Clamor ſæpè repens, & ſæpè ſilentia fixis
In tellurem oculis.

Clamor autem, cùm terrerent, vt ſequitur; quies, cùm timerent.

132. Nvm-

A ne veterani ſub vexillo haberentur. Ad ea Druſus cùm arbitrium ſenatus & patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur veniſſet, neque augendis militum ſtipendijs, neque adleuandis laboribus, denique nullâ beneſaciendi licentiâ? at herculè verbera, & necem cunctis permitti: Tiberium olim nomine Auguſti deſideria legionum fruſtrari ſolitum: eaſdem artes Druſum retuliſſe.* [132] *Numquámne* * *niſi ad ſe filios familiarem venturos? nouum id planè, quòd Imperator ſola militis commoda ad ſenatum reijciat. eumdem ergo ſenatum conſulendum, quoties ſupplicia aut prælia indicantur. an præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe?* Poſtremò deſerunt tribunal, vt quis prætorianorum militum, amicorúmve Cæſaris occurreret, manus intentantes, cauſſam diſcordiæ, & initium armorum. maximè infenſi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli, firmare Druſum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aſpernari. nec multò pòſt digredientem cum Cæſare, ac prouiſu periculi hiberna caſtra repetentem, circumſiſtunt, rogitantes, *quò pergeret? ad imperatorem, an ad patres? vt illic quoque commodis legionum aduerſaretur?* ſimul ingruunt, ſaxa iaciunt. iamque

Ea Druſus differt. *Hinc tumultus.* * Ad ſe niſi Cap. 27. *Et Cn. Lentulo periculum.*

B lapidis ictu eruentus & exitij certus, adcurſu multitudinis, quæ cum Druſo aduenerat, protectus eſt. Noctem minacem, & in ſcelus erupturam, fors leniuit. nam [133] Luna clariore pænè cælo viſa langueſcere. Id miles, rationis ignarus, omen præſentium accepit, ac ſuis laboribus defectionem ſideris adſimilans, proſperéque ceſſura que pergerent, ſi fulgor & claritudo deæ redderetur. [134] Igitur æris ſono, tubarum cornuumque concentu ſtrepere: prout ſplendidior, obſcuriórve, lætari, aut mœrere. & poſtquam ortæ nubes offecêre viſui, creditumque conditam tenebris: (vt ſunt mobiles ad ſuperſtitionem perculſæ ſemel mentes) ſibi æternum laborem portendi, ſua facinora auerſari deos lamentantur. Vtendum inclinatione eâ Cæſar, & quæ caſus obtulerat in ſapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & ſi qui alij bonis artibus grati in vulgus: * in vigilijs, [135] ſtationibus, cuſtodijs portarum ſe inſerunt, ſpem offerunt, metum intendunt. *Quouſque filium imperatoris obſidebimus? quis certaminum finis? Percennióne, & Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius & Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largientur? Denique pro Neronibus & Druſis,*

Cap. 28. *Tandem caſu ſeditio componitur.* *Quo vilos ominoſo vulgus territum.* *Nec deeſt occaſioni Druſus.* * ij.

C *imperium populi Rom. capeſſent? quin potiùs* [136] *vt nouiſſimi in culpam, ita primi ad pœnitentiam ſumus? Tarda ſunt quæ in commune expoſtulantur: priuatam gratiam ſtatim mereare, ſtatim recipias.* Commotis per hæc mentibus, & inter ſe ſuſpectis, [137] tironem à veterano, legionem à legione diſſociant. Tum redire paullatim amor obſequij: omittunt portas, ſigna vnum in locum principio ſeditionis congregata, ſuas in ſedes referunt. Druſus orto die, & vocatâ concione; quamquam rudis dicendi, [138] nobilitate ingenitâ, incuſat priora, probat præſentia. negat ſe terrore & minis vinci: flexos ad modeſtiam ſi videat, ſi ſuppli-

Ergo flectuntur, & obnoxios ſe oſtendunt Cap. 29.

132. NVMQVAMNE NISI.] *Verior lectio è verborum traiectu:* numquámne ad ſe niſi filios f.

133. LVNA CLARIORE PÆNE CÆLO.] *Quid hoc, clariore penè cælo? caſſa palearum, ſi examinas. A Beroaldo ea lectio eſt, quam ſperne: & ſubſtitue,* Luna claro repentè cælo. *Facit ſententia, & priſca ſcriptura,* clamore pena cælo. *Claro autem cælo is Lunæ languor: & ideò ſequitur,* poſtquam ortæ nubes offecêre viſui.

134. IGITVR ÆRIS SONO.] *Clarum exemplum vanæ religionis, ad leuandos Lunæ labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facetè de ſexu tinniente:*

Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.

Liuius l. XXVI. Diſpoſita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ ſilenti nocte cieri ſolet. *Quem morem nec Chriſtianos deſiiſſe, diſcas è Diuo Maximo Taurinenſi Epiſcopo: qui nimis id indignatur & culpat Homiliâ propriâ,* De defectu Lunæ. *Ait inter alia hæc apta:* Cùm requirerem quid ſibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ veſtra vociferatio ſubueniret, & defectum eius ſuis clamoribus adiuuaret.

135. STATIONIBVS.] *Quæ ante portas quidem, ſed paullò longiùs: atqui & in ipſis* Cuſtodiæ *fuerunt; & has adiungit. Nos in Militiâ, lib.* V. *Dialog.* VIII.

136. VT NOVISSIMI IN CVLPAM.] *Hoc accipiendum, quaſi ad meliores militum dictum. Etſi enim omnes rebellauerant; non æquè promptè, & quidam ſecuti magis, quàm ducentes. Hos nunc excitat.*

137. TIRONEM.] *Intellegit qui ſtipendia nondum compleſſent, abiunctos ab iis qui ſub vexillo veterani.*

138. NOBILITATE INGENITA.] *Culpant; nec nunc omnino capio. niſi quod videtur ſimile illi dicto apud Lucanum:* ——— quos Lentulus omnes

Virtutis ſtimulis, & nobilitate dolendi

Præceſſit.

Huic apud Claudianum: ——— miſtâ ſed nobilis irâ. *In quibus plus ſcilicet aliquid intellegitur, quàm dicitur.*

ſupplices audiat, ſcripturum patri, vt placatus legionum preces exciperet. orántibus, A
rurſum idem Blæſus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Druſi, [139] Iuſtuſque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certarum inde ſententijs, cùm alij *opperiendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem cenſerent;* alij *fortioribus remedijs agendum. nihil in vulgo modicum: terrere, ni paueant: vbi pertimuerint, impunè contemni. dum ſuperſtitio vrgeat, adijciendos* [140] *ex duce metus, ſublatis ſeditionis auctoribus.* Promtum ad aſperiora ingenium Druſo erat. vocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alij [141] corpora extra vallum abiecta oſtentui. Tum, vt quiſque præcipuus turbator, conquiſiti. & pars extra caſtra palantes, à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæſi: quoſdam ipſi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas prædmatura hiems, imbribus continuis adeoque ſæuis, vt non egredi tentoria, congregari inter ſe, [142] vix tutari ſigna poſſent, quæ turbine atque vndâ raptabantur. durabat & formido cæleſtis iræ, nec fruſtrà aduerſus impios hebeſcere ſidera, ruere tempeſtates. B
non aliud malorum leuamentum, quàm ſi linquerent caſtra infauſta temerataque, & ſoluti piaculo, ſuis quiſque hibernis redderentur. Primùm octaua, dein quintadecima legio, rediere. Nonanus opperiendas Tiberij epiſtolas clamitauerat: mox [143] deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſponte præuenit. & Druſus non exſpectato legatorum regreſſu, quia præſentia ſatis conſederant, in vrbem redijt.

Sententiarum diuerſa de motu procuratione ſedando.

Vicit ſ. apud aſperum Druſum aſperior.

Cap. 30.
Capita tumultus caſa.

Denique legiones caſtris ſuis reddita.

Cap. 31.
Seditio eadem, ſed acrior, in Galliâ.
* *Tractuis.*
In quâ duo exercitus, ſuperior, inferior.
Initium motus ab inferiore.
* *Vna & viceſim.*

Iiſdem fermè diebus, iiſdem cauſſis Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto violentiùs: & magnâ ſpe fore vt Germanicus Cæſar imperium alterius pati nequiret, daretque ſe legionibus, vi ſuâ cuncta * tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant. cui nomen ſuperiori, ſub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen ſummæ rei penes Germanicum, [144] agendo Galliarum cenſui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambiguâ, fortunam ſeditionis alienæ ſpeculabantur. inferioris exercitus miles in rabiem prolapſus eſt, orto [145] ab * vndeuiceſimanis quintaniſque initio, & tractis primâ quoque ac viceſimâ legionibus. nam iiſdem C
æſtiuis, in finibus Vbiorum habebantur, per otium, aut leuia munia. Igitur audito fine Auguſti, [146] vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu, laſciuiæ ſueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos: *Veniſſe tempus quo veterani maturam miſſionem, iuuenes largiora ſtipendia, cuncti modum miſeriarum expoſcerent, ſæuitiamque cen-*

t urionum

139. IVSTVSQVE CATONIVS PRIMI ORDINIS CENTVRIO.] *Credo eum eſſe, qui poſteà Prætorij profectus imperante Claudio, & Meſſalinæ fraude interfectus. Suadeo legas Dionem,* LX. *De primo ordine, ego in Milit. lib.* II.

140. EX DVCE METVS.] *Ne mutemus. dictio eſt quam amat Tacitus. Ita lib.* II. Langueſcet induſtria, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes. *Vitâ Agricolæ:* Tenentibus arma pleriſque, quos conſcientia defectionis, & proprius ex Legato timor agitabat. *A Salluſtio ſumpſit de Rep. ad Cæſ.* Neque quemquam à multis metuendum eſſe, quin ad eum formido ex multis recidat.

141. CORPORA EXTRA VALLVM.] *Vt in opidis animaduerſiones extra muros; ſic & in caſtris extra vallum. Ideò corpora hic abiecta in eum locum, qui fuit extra portam Decumanam, à caſtrorum tergo, vti ex Vegetio diſcas lib.* I. *cap.* XXIII. *Seneca* I. *De irâ cap.* XVI. Damnatus extra vallum deductus eſt, & iam ceruicem porrigebat, cùm ſubitò apparuit commilito ille. *Hirtius de bello Africano:* Sic extra vallum deducti ſunt, & cruciabiliter interfecti. *Calpurnius Declamatione* VII. *in ipſo argumento:* Imperator corpora eorum extra vallum proijci iuſſit. *Eiuſdem ſententiæ, quod idem Tacitus ſtatim:* Conuulſos laniatoſque, & partim exanimos ante vallum, aut in amnem Rhenum proijciunt.

142. VIX TVTARI SIGNA.] *Id eſt, recta habere & ſeruare in principijs, vbi defixa.*

143. DESOLATVS.] *Solus relictus, μονωθεὶς, vt Gloſſæ veteres.*

144. AGENDO GALLIARTM CENSVI.] *Cenſum accipies, non qualis Romæ, vt nota ſaltem eſſent* D
Gallorum facultates: ſed vt ex modo cenſus tributum penderent & vectigal. Quod cùm in alijs prouincijs ſeruabatur (apud. Iuriſconſultos titulo toto de cenſibus:) tum in Galliâ potiſſimùm, ditiſſimâ prouinciarum. Adde his noſtra in EXCVRS. K.

145. AB VNDEVICESIMANIS.] *In Germaniâ inferiori, hac ætate vbique* XXI. *legionem reperio, non decimamnonam. Itaque hîc & ſæpiùs, repone,* Vnaetuiceſimanis. *Quæ vox remotior ab vſu hodie, impoſuit ſcriptorum vulgo. Adi, ſi placet, ad lib.* I. *Hiſtor. Notas.*

146. VERNACVLA MVLTITVDO.] *Ante quinque circiter annos, nuntiatâ in vrbe clade Varianâ. cùm quidem Romæ ſubitum militem Auguſtus conſcripſit, ad tutelam ripæ Rheni; & pleroſque è libertinis. Sueton. cap.* XXV. *&* Dio LVI.

A *turionum vlciſcerentur.* Non vnus hæc, vt Pannonicas inter legiones, Percennius, nec
apud trepidas militum aures alios validiores exercitus reſpicientium, ſed multa ſeditio- *Voces ſeditioſorum vota, & minæ.*
nis ora voceſque. *ſuâ in manu ſitam rem Romanam, ſuis victorijs augeri Remp.* [147] *in ſuum*
cognomentum adſciſci imperatores. Nec Legatus obuiam ibat: quippe plurium vecordia Cap. 32.
conſtantiam exemerat. repentè lymphati, diſtrictis gladijs, in centuriones inuadunt: ea
vetuſtiſſima militaribus odijs materies, & ſæuiendi principium: proſtratos [148] verberi-
bus mulctant, [149] ſexageni ſingulos, vt numerum centurionum adæquarent. Tum con-
uulſos laniatoſque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proij- *Sæuitia in centuriones.*
ciunt. Septimus cùm perfugiſſet ad tribunal, pedibuſque Cæcinæ aduolueretur, eò vſque
flagitatus eſt, donec ad exitium dederetur. Caſſius Chærea, mox cæde C. Cæſaris me- *Caſſij Chæreæ animoſum factum.*
moriam apud poſteros adeptus, tum adoleſcens & animi ferox, inter obſtantes & arma-
tos ferro viam patefecit. Non tribunus vltrà, non caſtrorum præfectus ius obtinuit: vi-
gilias, ſtationes, & ſi qua alia præſens vſus indixerat, ipſi partiebantur. Id militares ani-
mos altiùs coniectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quòd
B neque diſiecti, [150*] nil paucorum inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter ſilerent: tantâ *vel
æqualitate & conſtantiâ, vt regi crederes. Intereà Germanico per Gallias, vt diximus, Cap. 33.
[151] cenſus accipienti, exceſſiſſe Auguſtum adfertur. Neptem eius Agrippinam in matri- *Germanicus Cæſar tunc in Galliâ.*
monio, pluresque ex eâ liberos habebat Ipſe Druſo fratre Tiberij genitus, Auguſtæ ne-
pos: ſed anxius occultis in ſe patrui auiæque odijs, quorum cauſſæ acriores, [152] quia ini-
quæ. quippe Druſi magna apud populum R. memoria, [153] credebaturque, ſi rerum poti-
tus foret, libertatem redditurus. vnde in Germanicum fauor, & ſpes eadem. Nam iuue- *Magnâ laude & gratiâ iuuenis.*
ni ciuile ingenium, mira comitas, & diuerſa à Tiberij ſermone, vultu, adrogantibus &
obſcuris. Accedebant muliebres offenſiones, nouercalibus Liuiæ in Agrippinam ſti-
mulis: atque ipſa Agrippina paullò commotior, niſi quod caſtitate, & mariti amore,
quamuis indomitum animum in bonum vertebat. Sed Germanicus quantò ſummæ Cap. 34.
ſpei propior, tantò impenſiùs pro Tiberio niti: Sequanos proximos, & Belgarum ciuita- *Et Tiberio, præter meritum, nunc fidiſſimus.*
tes in verba eius adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obuias ex-
C tra caſtra habuit, directis in terram oculis velut pœnitentiâ. Poſtquam vallum inijt, diſ- *Is ſtatim ad legiones properat.*
ſoni queſtus audiri cœpere. & quidam prehenſâ manu eius, per ſpeciem oſculandi, inſe-
ruerunt digitos, vt vacua dentibus ora contingeret: alij curuata ſenio membra oſtende-
bant. Adſiſtentem concionem, quia permixta videbatur, diſcedere in manipulos iubet:
ſic meliùs audituros reſponſum: vexilla præferri, vt id ſaltem diſcerneret cohortes. tardè *Verbis increpat, & ad fidem hortatur.*
obtemperauere. Tunc à veneratione Auguſti orſus, flexit ad victorias triumphoſque
Tiberij, præcipuis laudibus celebrans, quæ apud Germanias illis cum legionibus pul-
cherrima feciſſet. Italiæ inde conſenſum, Galliarum fidem extollit, nil vſquam turbi-
dum

147. In svvm cognomentvm.] *Si ad ſua tempora Tacitus reſpexit, clara res: omnes enim poſt Tiberium ferè Imperatores cognomen ſumpſerunt à pugnaciſſimâ gente. At quid eſt, quòd hic milites in*
D *eo glorientur, niſi ſi diuini & præſcij futurorum? Nam ad hoc æui ſolus Druſus & Germanicus, cognomine illo vſi, ex decreto quod apud Dionem habes* LV. *& ſi quiſquam ex Imperatoribus, ſolus certè Tiberius. Sed correctione explico me, & omnino ſcrib. cenſeo,* adſciſci imperaturos. *idq́, verum, cognomento illo inſignitos eos, qui in ſpe Principatus. Præter dictos, ecce Vitellius Imp.* filium ſinu retinens Germanicum appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis inſignibus.

148. Verberibvs mvlctant.] *Malim,* mulcant, *in hac ſignificatione. Cicero pro Milone:* Quâ in turbâ C. Viuienus ſenator ita eſt mulcatus, vt vitam amiſerit. *Liuius l.* XXIX. In legatum, lictoribus priùs indignum in modum mulcatis, impetum faciunt. *Idem l.* VIII. Sperare ſe, corpore regio mulcato, virum & ſuos redempturam. *& alibi,* Mulcare virgis. *Quibus locis omnibus,* Multare. *non æquè placet.*

149. Sexageni singvlos.] *In legione plenâ, ſexaginta centuriones. Dionyſius Halicarnaſſeus, libro* IX. *& Vegetius: ego plenè in Militiâ.*

150. Nil pavcorvm instinctv.] *Rhenano placet,* vel paucorum *nec ſperno.*

151. Censvs accipienti.] *Eâ formâ ſermonis Iuriſconſulto dicta* legatio ad cenſus accipiendos. C.I.D. *De munerib. & honoribus.*

152. Qvia iniqvæ.] *A virtutibus eius ortæ. Inuidebant, & erectum ingenium timebant.*

153. Credebatvrqve, si rervm.] *Imò producta à Tiberio eius epiſtola eſt, quâ de cogendo ad reſtituendam libertatem Auguſto agebat. Quæ vna cauſſa necis pio in patriam iuueni, ſed infelici. Sueton. in Tiberio, cap.* L.

154. Me-

BIBLIOTECA ROMA

Cap. 35. dum aut diſcors. ſilentio hæc, vel murmure modico audita ſunt. Vt ſeditionem attigit, A
vbi modeſtia militaris? vbi veteris diſciplinæ decus? quónam tribunos? quò centuriones exegiſſent?
rogitans: nudant vniuerſi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant:
Illi deſideria ſua & quæ velut promunt: mox indiſcretis vocibus, pretia vacationum, anguſtias ſtipendij, duritiam operum, ac
proprijs nominibus incuſant, vallum, foſſas, pabuli, materiæ, lignorum adgeſtus, & ſi-
qua alia ex neceſſitate, aut aduerſus otium caſtrorum quæruntur. Atrociſſimus vetera-
norum clamor oriebatur, qui tricena aut ſupra ſtipendia numerantes, [154] mederetur feſ-
ſis, neu mortem in iiſdem laboribus, ſed finem tam exercitæ militiæ, neque inopem re-
quiem, orabant. Fuêre etiam qui legatam à diuo Auguſto pecuniam repoſcerent,
Pars imperium offerunt [155] fauſtis in Germanicum ominibus: [156] &, ſi vellet imperium, promtos oſtentauêre.
Tum verò quaſi ſcelere contaminaretur, præceps tribunali deſiluit. oppoſuerunt abeun-
Acriter renuit, & mori eligit. ti arma minitantes, ni regrederetur. At ille moriturum potiùs quàm fidem exueret cla-
mitans, [157] ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehen-
ſam dextram vi attinuiſſent. extrema & conglobata inter ſe pars concionis, ac vix credi- B
Cum ei gladium quiſpiam petulanter offert. bile dictu, quidam ſinguli propiùs incedentes, feriret, hortabantur: & miles, nomine Ca-
luſidius, ſtrictum obtulit gladium, addito, *Acutiorem eſſe.* Sæuum id, malique moris,
etiam furentibus viſum: ac ſpatium fuit, quo Cæſar ab amicis in tabernaculum rape-
Cap. 36. retur. Conſultatum ibi de remedio. etenim nuntiabatur parari legatos, qui ſuperiorem
Sed metus Germanici abripiunt. exercitum ad cauſſam eamdem traherent: deſtinatum excidio Vbiorum opidum: im-
butaſque prædâ manus, in direptionem Galliarum erupturas. Augebat metum gnarus
De medicinâ ancipitis mali conſultant. Romanæ ſeditionis, &, ſi omitteretur ripa, inuaſurus hoſtis. at ſi auxilia & ſocij aduer-
ſum abſcedentis legiones armarentur, ciuile bellum ſuſcipi. periculoſa ſeueritas, flagi-
tioſa largitio: ſeu nihil militi, ſeu omnia concederentur, in ancipiti Rep. Igitur volutatis
Ex viſu optima, indulgentia. inter ſe rationibus placitum, vt epiſtolæ nomine principis ſcriberentur, miſſionem dari
vicena ſtipendia meritis, exauctorari qui ſena dena feciſſent, ac retineri ſub vexillo, ce-
terorum immunes, niſi propulſandi hoſtis. [158] legata quæ petiuerant, exſolui dupli-
Cap. 37. carique. Senſit miles in tempus conficta, ſtatimque flagitauit. miſſio per tribunos ma- C
Igitur capiunt, quæ petierunt. turatur, largitio differebatur. [159] in hiberna cuiuſquam non abſceſſere quintani * vnde-
uigeſimanique, donec iiſdem in æſtiuis, contractâ ex viatico amicorum ipſiuſque Cæſa-
** vna & vic.* *Miſſionem & pecuniam* ris pecuniâ, perſolueretur. Primam ac viceſimam legiones Cæcina legatus in ciuitatem
Vbio-

145. MEDERETVR FESSIS.] *Similia Iuliani milites in ſeditione apud Lucanum:*

——— iam reſpice canos,
Inualidaſque manus, & inanes cerne lacertos.
Vſus abit vitæ. bellis conſumpſimus æuum;
Ad mortem dimitte ſenes.

155. FAVSTIS IN GERMANICVM OMINIBVS.] *An verò*, nominibus? *Sic quidem Suetonius de Caligulâ:* Denſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit, ſuper fauſta nomina, ſidus & pullum & pupum appellantium. *Fauſta nomina ſunt, Dî te ſeruent Auguſte, Imperator, Princeps, Felix, Victor, aliaq́; ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione eſt:* Τόν τε Τιβέριον, *inquit*, ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπεκάλεσαν.

156. ET, SI VELLET IMPERIVM.] *Id Velleius ita exprimit:* Defuitque qui contra remp. duceret, non qui ducerentur. *Nec alio fine legata petunt: tamquam illum ſcilicet habeant pro herede.*

157. FERRVM A LATERE.] *Rectè* à latere. *Nam mos priſcus gladium ex humero ſuſpendere, & dimittere ad latus. Homer. Iliad. β.*

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Circum humeros iecit clauis gladium argentatis. *Odyſſ. β.*

——— Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.
——— Gladium circumdedit armo.

Virgilius:

Tum lateri atque humeris Tegeæum ſubligat enſem.

Idem:

——— atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

Nec id Heroum modò ſæculo, ſed obtinuit poſteà. atque adeò apud Romanos. Claudian.

Geſtatoſque patri ſcapulis radiantibus enſes. D

Et Germanos. VVitichindus: Subnixi ſtabant (*Saxones*) paruis ſcutis, habentes ad renes cultellos magnos. *Ad renes enim (vt eiuſmodi ſcriptorum Atticiſmus eſt) valet Ad latera.*

158. LEGATA QVÆ PETIVERANT.] *Rectè ergo in Suetonij Tiberio ſcriptum:* Militi poſt duplicata ex Auguſti teſtamento legata, nihil vmquam largitus eſt. *Vbi malè Beroaldus*, publicata.

159. IN HIBERNA CVIVSQVAM NON ABSCESSERE.] *Malebam:* in hiberna vſquam: *ſed Ioſiæ Merceri, amici olim noſtri, veriſſima lectio & diſtinctio:* Largitio differebatur in hiberna cuiuſque. *Nam in caſtris æſtiuis iunctim legiones habebantur, in hibernis ſingulæ ſeorſim. Volebant ergo differri, & interim diuelli: ſed miles fraudem ſuſpicatus abnuit.*

160. CVM

A Vbiorum reduxit, turpi agmine, [160] cùm fiſci de imperatore rapti inter ſigna interque aquilas veherentur. Germanicus ſuperiorem ad exercitum profectus, ſecundam & tertiamdecumam & ſextamdecumam [161] legiones nihil * contatus ſacramento adigit. Quartadecumani paullùm dubitauerunt. pecunia & miſſio, quamuis non flagitantibus, oblata eſt. At in Chaucis cœptauere ſeditionem, præſidium agitantes vexillarij diſcordium legionum, & præſenti duorum militum ſupplicio paullùm repreſſi ſunt. Iuſſerat id Menius caſtrorum præfectus, [162] bono magis exemplo, quàm conceſſo iure. deinde intumeſcente motu, profugus repertuſque, poſtquam intutæ latebræ, præſidium ab audaciâ mutuatur: *Non præfectum ab ijs, ſed Germanicum ducem, ſed Tiberium imperatorem violari.* ſimul exterritis qui obſtiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & ſi quis agmine deceſſiſſet, pro deſertore fore, clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil auſos. Intereà legati [163] ab Senatu egreſſi, iam apud aram Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque viceſima, veteranique nuper miſſi ſub vexillo hie-
B mabant. Pauidos & conſcientiâ vecordes intrat metus, veniſſe patrum iuſſu, qui irrita facerent, quæ per ſeditionem expreſſerant. vtque mos vulgo, quamuis falſis reum ſubdere, Munatium Plancum [164] conſulatu functum, principem legationis, auctorem ſenatuſconſulti incuſant: & [165] nocte concubiâ vexillum in domo Germanici ſitum flagitare occipiunt: concurſuque ad ianuam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæſarem, tradere vexillum intento mortis metu ſubigunt, mox vagi per vias, obuios habuere legatos, auditâ conſternatione ad Germanicum tendentes. ingerunt contumelias, cædem

At ſuperior exercitus in fide manſit. * contatas.

Niſi quòd vexillarij quidam turbauere.

Quos fortiter reprimit & componit Menius.

Sed iterùm duæ legiones inſaniunt.

Cæſari vim intentant.

160. CVM FISCI DE IMPERATORE.] *Tangit non dubiè morem priſcum, quo pecunias ſolitum deponere ad ſigna. ij enim militares dij, id templum. Vegetius lib.* II. *cap.* XX. *Suet. Domit. cap.* VII.

161. LEGIONES NIHIL CONTATVS.] *Imò,* contatas. *vti ad legiones ipſas referas.*

C 162. BONO MAGIS EXEMPLO, QVAM CONCESSO IVRE.] *Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Auguſti quidem inſtituto (quod apud Dionem libro* LIII.*) ſolis Proprætoribus, ſiue legatis Auguſti, quos gladio ſuccinxerat, id ius fuit: poſteà etiam proconſulibus, vniuerſiſq. prouinciarum rectoribus, ex lege* VI. *De off. præſid. Saltem vt punirent milites gregarios. leg.* IX. *De cuſtod. reorum:* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.

163. AB SENATV EGRESSI.] *Siue placet,* digreſſi. *Vulgo eſt,* regreſſi *: ſed falsò, nequedum vlli miſſi. Intellegit legatos, vel qui à Senatu decreti ad ferendum proconſulare imperium, de quibus ſuprà: vel qui à Tiberio miſſi ad turbas ſedandas, de quibus iam audierat. Hoc Dio ſentire videtur. Res ſic vide-
D tur: ſed vt apertè fabuler,* ab Senatu digreſſi *vel* egreſſi, *haud ſatis placet: magis lectio Florentini codicis,* legati ab Senatu, regreſſum iam. *vt à ſuperiore exercitu regreſſum iterùm ad Aram Vbiorum velis, ibiq. conuentum. Ac plurimum fortaſſe ibi, aut Coloniæ Agrippinæ, agebat: quidni, vel in vxoris patriſq. eius gratiam?*

164. CONSVLATV FVNCTVM.] *Et quidem nuper. Conſul enim fuit anno antè, cum C. Silio. Munatium illum eſſe, qui Cenſor fuit anno* DCCXXXII. *fuge credere. Non facilè ætas fert, non Taciti verba. Dixiſſet enim potiùs à præcipuo honore,* Cenſura functum. *Filius, credo, eius.*

165. NOCTE CONCVBIA VEXILLVM.] *Quod vexillum? illúdne ſub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi ſolùm, ſed duæ legiones in eâdem culpâ. quarum ſigna aquilæq. in caſtris, non in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud vexillum, & obſerua ritum antiquum. Signum futuræ pugnæ, vexillum purpureum fuit, quod obſeruabatur meritò in tabernaculo ducis, quia illi ſoli ius & arbitrium proponendi. Hoc inſignitè & κατ' ἐξοχὴν, Vexillum dictum. Doctè Gloſſæ veteres:* Ῥούσιον φάρσος, vexillum. *At de more, Cæſar belli Gallici l.* II. Cæſari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat inſigne cùm ad arma concurri oporteret. *De bello ciuili:* Sequenti die cùm iter facere Cæſar vellet, renunciatum eſt à ſpeculatoribus, Pompeium de tertiâ vigiliâ in acie ſtetiſſe. Hoc nuncio allato, vexillum propoſuit. *Plutarchus formam eius ſatis deſcribit in Fabio:* Τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξετέθηκεν. Ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος: Signum pugnæ propoſuit. Eſt autem tunica coccinea, ſuper prætorium extenſa. *Quod Plutarchus* χιτῶνα *dicit, Tunicam etiam Iſidorus:* Ruſſata, quam pœniceam vocant, nos coccineam. Hac ſub conſulibus Romani vſi ſunt milites, vnde etiam Ruſſati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum eſſet, ante principia poni (*vellem dixiſſet,* ante prætorium poni, *vel,* ſupra prætorium; *id enim verius*) quaſi admonitio & indicium futuræ pugnæ. *Plutarchus iterùm in Bruto:* Ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τοῦ Βρούτου χάρακι καὶ τοῦ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών: Vnà cum luce, propoſitum fuit in Bruti & Caſſij caſtris ſignum pugnæ, tunica punicea. *Non ergo ſimpliciter velum fuit, ſed tunicæ formâ. Manſit is mos ad tempora imperij labentis. Ammianus l.* XXVII. Signis ilicò fixis ex more, cùm vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum ſtetit regibilis miles: vexillum operiens extollendum, quod erat opportunè ſubeundæ indicium pugnæ. *Hoc illud vexillum eſt quod lymphati milites poſtulant, & cum eo ius ſcilicet cædis & armorum.*

Planco mortem.

dem parant : Planco maximè, quem dignitas fugâ impediuerat. neque aliud periclitanti ſubſidium, [166] quàm caſtra primæ legionis. illic ſigna & aquilam amplexus, religione ſeſe tutabatur : ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, legatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſanguine ſuo [167] altaria deûm commaculauiſſet. Luce demum, poſtquam dux, & miles, & facta noſcebantur, ingreſſus caſtra Germanicus, perduci ad ſe Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tùm fatalem increpans rabiem, neque militum, ſed Deûm irâ reſurgere, cur venerint legati aperit : ius legationis, atque ipſius Planci grauem & immeritum caſum, ſimul quantum dedecoris adierit legio, facundè miſeratur. attonitaque magis quàm quietâ concione, legatos præſidio auxiliarium equitum dimittit. Eo in * metu arguêre Germanicum omnes, quòd non ad ſuperiorem exercitum pergeret, vbi obſequia, & contra rebellis auxilium. *Satis ſuperque miſſione & pecuniâ & mollibus conſultis peccatum: vel ſi vilis ipſi ſalus, cur filium paruulum, cur grauidam coniugem inter furentes, & omnis humani iuris violatores haberet? Illos ſaltem auo, & Reip. redderet.* Diu cunctatus, [168] aſpernantem vxorem, cùm ſe diuo Auguſto ortam, neque degenerem ad pericula teſtaretur, poſtremò vterum eius, & communem filium multo cum fletu complexus, vt abiret perpulit. Incedebat muliebre & miſerabile agmen, profuga ducis vxor paruulum ſinu filium gerens, lamentantes circùm amicorum coniuges, quæ ſimul trahebantur : [169] nec minùs triſtes * qui manebant. Non florentis Cæſaris, neque ſuis in caſtris, ſed velut in vrbe victâ facies gemituſque ac planctus, etiam militum aures oraque aduertêre. Progrediuntur contubernijs. *quis ille flebilis ſonus? quod tam triſte? feminas inluſtres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriæ vxoris, aut comitatus ſoliti, pergere ad Treueros.* [170] *& externæ fidei.* Pudor inde & miſeratio, & patris Agrippæ, Auguſti aui memoria, ſocer Druſus : ipſa inſigni fecunditate, præclarâ pudicitiâ. [171] iam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque [172] ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æquè flexit, quam inuidia in Treueros. orant, obſiſtunt, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurſantes, plurimi ad Germanicum regreſſi. iſque vt erat recens dolore & irâ,

Concionem Germanicus habet.

Mouetq́; non placat.

* mota

Filium & vxorem a ſe dimittit.

* quæ

Ea res militem in pœnitentiam dedvcit.

A B C

166. QVAM CASTRA PRIMÆ LEGIONIS. ILLIC SIGNA ET AQVILAM AMPLEXVS.] *Hærea an diſtinguendum ſit,* quàm caſtra primæ legionis illic ſigna. *Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuiſſe : ſi tamen, vt ritu Romano, quæque legio cum ſignis ſeorſum locaretur. Ideò ait Plancum confugiſſe ad aquilam, & ſigna primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ caſtris æſtiuis ſimul habebantur : ſeparatæ tamen aquilæ, donec per furorem,* vnà tres aquilas & ſigna cohortium locarent, *ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur, quod ſequitur,* Quantum dedecoris adierit legio, facunde miſeratur. *vt videantur hæc in vnius legionis caſtris geſta.*

167 ALTARIA DEVM.] *Sunt aræ, vt opinor, quæ in principijs honori Aquilarum & caſtrenſium Deorum erant : itemq́; Principum, quorum effigies in ſignis. Vide Militiam noſtram. lib.* V. *Dial.* IV.

168. ASPERNANTEM VXOREM.] *Puto verius,* aſpernante vxore.

169. NEC MINVS TRISTES QVI.] *Lego,* quæ. *de feminis enim ſermo, coniugibuſq́; amicorum.*

170. ET EXTERNÆ FIDEI.] *Non erga Colonia tunc Treuiri fuiſſe videntur : etſi in Hiſt. l.* IV. *hîc ſic appellat, putemq́; ſub Claudia hoc iure demum donatas.*

171. IAM INFANS IN CASTRIS.] *Caium Caligulam in caſtris natum verſiculi priſci adfirmabant :*

In caſtris genitus, patrijs nutritus in armis,
Iam deſignati Principis omen erat.

Etiam Plinius in Germanicâ Hiſtoriâ, apud Treueros vico Ambitarino, id eſt, apud hiberna legionum. Et clarè hîc noſter. Alij aliter : vide EXCVRS. *in* L.

172. AD CONCILIANDA STVDIA VVLGI.] *Ait, ſtudia vulgi : militaris ſcilicet. Nam Tribuni & centuriones digniores q́; militum, veſte & habitu erant à gregarijs diſtincti, vt alibi dicam accuratè. At caliga tegmen vulgi. Infrà :* Tamquam parum ambitioſè filium gregali habitu circumferat, * Caligulamque appellari velit. *Non ita plenè Dio expreſſit, qui vertit,* Ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον τραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. *Melius Suetonius,* Caligulæ cognomen caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. *Caligatus igitur, manipularis, gregarius, eadem ſunt : pro militum plebe, id eſt qui honorem aut gradum in caſtris nondum ceperunt. Suet. in Auguſto, cap.* XXV. Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentoque conſtaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat : has quàm parciſſimè & ſine ambitione, ac ſæpè etiam caligatis tribuit. *Iuriſconſultus, l.* IX. *De cuſtod. reorum:* Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet. *cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetuſto,*

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

* Quaſi paruam caligam.

D

Et ab

A itâ, apud circumfuſos ita cœpit. *Non mihi vxor, aut filius, patre & Rep. cariores ſunt: ſed illum quidem ſua maieſtas, imperium Romanum ceteri exercitus defendent: coniugem, & liberos meos, quos pro gloriâ veſtrâ libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus ſubmoueo: vt quidquid iſtuc ſceleris imminet, meo tantùm ſanguine pietur: néve occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberij nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inauſum, intemeratúmve vobis?* [173] *quod nomen huic cœtui dabo? militéſne appellem? qui filium Imperatoris veſtri, vallo & armis circumſediſtis. An ciues? quibus tam proiecta ſenatus auctoritas. hoſtium quoque ius, & ſacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Diuus Iulius ſeditionem exercitus* [174] *verbo vno compeſcuit, Quirites vocando, qui ſacramentum eius detrectabant. Diuus Auguſtus, vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruit. nos vt nondum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniæ Syriæve miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat: primáne, & viceſima legiones,* [175] *illa ſignis à Tiberio acceptis, tu tot præliorum ſocia, tot præmijs aucta, egregiam duci veſtro gratiam refertis? Hunc ego nuntium patri, læta omnia alijs è prouincijs audienti, feram?*

Cap. 42. *Quàm facundâ oratione Cæſar alloquitur.*

B *ipſius tirones, ipſius veteranos, non miſſione, non pecuniâ ſatiatos? hic tantùm interfici centuriones, eijci tribunos, includi legatos? infecta ſanguine caſtra, flumina? méque precariam animam inter infenſos trahere? Cur enim primo concionis die, ferrum illud quod pectori meo infigere parabam, detraxiſtis? O improuidi amici! meliùs & amantiùs ille, qui gladium offerebat. cecidiſſem certè, nondum tot flagitiorum exercitui meo conſcius. legiſſetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam ſineret. Vari tamen & trium legionum vlciſceretur. Neque enim dij ſinant,* [176] *vt Belgarum, quamquam offerentium, decus iſtud & claritudo ſit, ſubueniſſe Romano nomini, compreſſiſſe Germaniæ populos. Tua diue Auguſte cælo recepta mens,* [177] *tua pater Druſe imago, tui memoria, ijſdem iſtis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, iraſque ciuiles in exitium hoſtibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, ſi legatos Senatui, obſequium imperatori, ſi mihi coniugem ac filium redditis, diſcedite à contactu ac diuidite turbidos. id ſtabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit.* Supplices ad hæc, & vera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignoſceret lapſis, & duceret in hoſtem: reuocaretur coniunx, rediret legionum alumnus, néve obſes Gallis traC deretur. Reditum Agrippinæ excuſauit ob imminentem partum, & hiemem. venturum filium: cetera ipſi exſequerentur. Diſcurrunt mutati, & ſeditioſiſſimum quemque vinctos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium: qui iudicium & pœnas de ſingulis, in hunc modum exercuit. [178] Stabant pro concione legiones, diſtrictis gladijs: reus in ſuggeſtu per tribunum oſtendebatur. ſi nocentem adclamauerant, præceps datus trucidabatur. & gaudebat cædibus miles, tamquam ſemet abſolueret: nec Cæſar arce-

Cap. 43.

Cap. 44. *Mutati, pœnas vlerò in ſe poſcunt.*

Ipſi ſeditioſos puniunt.

Et ab eâdem ſententiâ Seneca quinto De Beneficijs ſcripſit, Marium à caligâ ad conſulatum perueniſſe: *id eſt ab infimis ordinibus. Item Plinius lib.* VII. *Ventidium* inopem iuuentam in militari caligâ toleraſſe. *Quamquam non abnuam, quin caligæ digniorum etiam militum: ſed cum diſcrimine, puta aureis argenteiſve clauis diſtincta. Vnde cum additione* Spe- D culatoria caliga, *apud Sueton. & Tertullianum.*

173. QVOD NOMEN HVIC COETVI DABO?] *Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in ſeditione militari. lib.* XXVIII. Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, ſcio. ciues? qui à patriâ veſtrâ deſciſtis. milites? qui imperium auſpiciumque abnuiſtis, ſacramenti religionem rupiſtis.

174. VERBO VNO COMPESCVIT.] *Plutarchus, Dio, Suetonius, & Lucanus,*

——— diſcedite caſtris,
Tradite noſtra viris ignaui ſigna Quirites.

175. ILLA SIGNIS A TIB.] *Apparet religionem aliquam fuiſſe in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam legionem conſcriptam, poſt cladem Vari.*

176. VT BELGARVM ISTVD DECVS SIT.] *Gloriemur Belgæ. Nos tam olim Cæſaris teſtimonio*, omnium Gallorum fortiſſimi: *nos nunc Germanici, idonei & validi* ſubuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos. *Nos * Ciuilis voce*, Gallorum robur. *Præclara iſta, at non illud.*

Πάλιν ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.
Olim fuere ſtrenui Mileſij.

* Verba Taciti vide IV. Hiſt.

177. TVA PATER DRVSE IMAGO.] *Cur imaginis mentio? Suſpicor huius Druſi inter ſigna imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimæ geſtæ. Nec enim ſolæ Impp. imagines habebantur innixa ſignis, ſed & aliorum quos Imperator ſibi velut æquabat. Sueton. Tiberio:* Quædam munera Syriacis legionibus dedit, quod ſolæ nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſent. *Hanc igitur præſentem intuens, iſta pronuntiat filius.*

178. STABANT PRO CONCIONE.] *Exemplum, niſi fallor, primum animaduerſionis à milite ipſo vſurpatæ, quod hodie in noſtrâ militiâ vulgò obtinet. Ammianus tamen id recenſuit, quaſi ex more priſco, lib.* XXIX. Cùm inueniſſet eos exercitu circum-

Cæſar inde per artem eos ſeiungit: — *Nomen & Centuriones iuſſit.* — *Cap. 45. Sed duæ adhuc legiones turbidæ apud Vetera.* — *In eas vis paratur.* — *Cap. 46. Romani conſternati his nuntijs:* — *Tiberium culpant, qui ipſe non occurrat.* — *Sed ille vel per ſe dē ſemper reprimit.* — *Cap. 47.* — * Immotus. — *Et iter ſimulat, non ſumit.* — *Cap. 48. Interea Germanicus minis & terrore rem conficit.*

arcebat, quando nullo ipſius iuſſu, penes eoſdem ſæuitia facti & inuidia erat. Secuti A exemplum veterani, haut multò poſt in Rætiam mittuntur, ſpecie defendendæ prouinciæ, ob imminentis Sueuos: ceterùm vt auellerentur caſtris, trucibus adhuc non minùs aſperitate remedij, quàm ſceleris memoriâ. [179] Centurionatum inde egit. citatus ab imperatore, nomen, [180] ordinem, patriam, numerum ſtipendiorum, quæ ſtrenuè in prælijs feciſſet, & cui erant [181] donaria militaria, edebat. ſi tribuni, ſi legio, induſtriam innocentiamque adprobauerant, retinebat ordines: vbi auaritiam, aut crudelitatem conſenſu obiectauiſſent, ſoluebatur militiâ. Sic compoſitis præſentibus, haut minor moles ſupererat, ob ferociam quintæ & vnaetviceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem, (loco Vetera nomen eſt) hibernantium. nam primi ſeditionem cœptauerant, atrociſſimum quodque facinus horum manibus patratum. nec pœnâ commilitonum exterriti, nec pœnitentiâ conuerſi, iras retinebant. Igitur Cæſar arma, claſſem, ſocios demittere Rheno, parat: ſi imperium detrectetur, bello certaturus. At Romæ nondum cognito, qui fuiſſet exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito; tre- B pida ciuitas incuſare Tiberium, quòd dum patres, & plebem, inualida & inermia, contatione fictâ ludificetur, diſſideat interim miles, neque duorum adoleſcentium nondum adultâ auctoritate comprimi queat. ire ipſum, & opponere maieſtatem imperatoriam debuiſſe; ceſſuris, vbi principem longâ experientiâ, eumdemque ſeueritatis & munificentiæ ſummum vidiſſent. An Auguſtum feſſâ ætate, toties in Germanias commeare potuiſſe; Tiberium vigentem annis, ſedere in ſenatu verba patrum cauillantem? ſatis proſpectum vrbanæ ſeruituti: militaribus animis adhibenda fomenta, vt ferre pacem velint. * Immotum aduerſus eos ſermones, fixumq; Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque ſe remque publicam in caſum dare. Multa quippe & diuerſa angebant: *validior per Germaniam exercitus; propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus ſubnixus, hic Italiæ imminens. quos igitur anteferret? ac ne poſtpoſiti, contumeliâ incenderentur. At per filios pariter adiri, [182] maieſtate ſaluâ, cui maior è longinquo reuerentia. ſimul adoleſcentibus excuſatum, quædam ad patrem reijcere: reſiſtentiſque Germanico, aut Druſo, poſſe à ſe* C *mitigari vel infringi: quod aliud ſubſidium ſi imperatorem ſpreuiſſent?* Ceterùm vt iam iamque iturus legit comites, conquiſiuit impedimenta, adornauit [183] naues. mox hiemem, aut negotia variè cauſſatus, primò prudentes, dein vulgum, diutiſſimè prouincias fefellit. At Germanicus quamquam contracto exercitu, & paratâ in defectores vltione, dandum adhuc ſpatium ratus, ſi recenti exemplo ſibi ipſi conſulerent, præmittit litteras ad Cæcinam, venire ſe validâ manu, ac ni ſupplicium in malos præſumant, vſurum promiſcuâ cæde. Eas Cæcina aquiliferis ſigniferiſque, &, quod maximè caſtrorum ſincerum erat, occultè recitat: vtque cunctos infamiæ, ſeipſos morti eximant hortatur. nam in pace cauſſas & merita ſpectari; vbi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxtà

cumſeptos; Quid de iſtis nefarijs, inquit, proditoribus fieri oportere contubernales deuoti cenſetis? Secutuſque adclamationem rogantium ſanguine vindicari, eos qui inter Conſtantianos merebant, priſco more militibus dedit occidendos.

179 CENTVRIONATVM INDE EGIT.] *Neſcio an*, legit, *quâ formâ Senatum legere dicimus. Satis autem ambitioſa hæc lectio, militibus adhibitis quaſi arbitris: cùm ſolius id Imperatoris aliàs, & ex more, eſſet. Tale notat noſter in Cæcinâ;* Vtque licentiâ militem imbueret, interfectorum Centurionum ordines legionibus offerebat, eo ſuffragio turbidiſſimus quiſque delecti. III. *Hiſt. Etſi Germanicus tamen plenam totamq́ electionem militi non largitur.*

180. ORDINEM.] *Id eſt, quotæ Centuriæ ductor eſſet. nam in eo diſcrimen, & dignitas: primæ, ſecundæ, tertiæ. Benè autem* Ordinem*: quia appellabant*, primi aut ſecundi Ordinis *Centurionem. Nos explicatè in Milit. II. Dial. VIII.*

181. DONARIA MILITARIA.] *Scilicet, torques, phaleræ, haſtæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines altiores milites ſolere, indicat etiam Lucanus, lib. I.* D

——— ſummi tum munera pili
Lælius, emeritique gerens inſignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Inter omnia autem quæ noſter enumerat, cur ſiluit cenſum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam oſtendit Portius latro: Cenſus Senatorium gradum aſcendit, cenſus in caſtris ordinem promouet, cenſus iudices in foro legit.

182. MAIESTATE SALVA.] *Vera & callida gnome. A Thucydide videri poteſt, lib. VI.* Τὰ γὰρ, *inquit,* διὰ πλείςου ἀπόντες ἴσμεν θαυμαζόμενα, καὶ τὰ πεῖραν ἥκιςα τῆς δόξης δόντα.

183. NAVES.] *Quorſum naues, ſi in Galliam aut Germaniam iturus? An hæc ſimulatio ad Pannoniam ſpectat? quò etſi terrâ, tamen & ſupero mari licebat traijcere.*

184. ELE-

A iuxtà eadete. Illi, tentatis quos idoneos tebantur, poſtquam maiorum legionum partem
in officio vident; de ſententiâ legati, ſtatuunt tempus, quo fœdiſſimum quemque &
ſeditioni promtum ferro inuadant. Tunc ſigno inter ſe dato, irrumpunt contubernia, *Ipſi turbidi, turbatores ſuos cædunt.*
trucidant ignaros: nullo, niſi conſcijs, noſcente quod cædis initium, quis finis. Di-
uerſa omnium, quæ vmquam accidêre, ciuilium armorum facies. non prœlio, non ad- Cap. 49.
uerſis è caſtris, ſed ijſdem è cubilibus, quos ſimul veſcentis dies, ſimul quietos nox ha-
buerat, diſcedunt in partes, ingerunt tela. clamor, vulnera, ſanguis palàm: cauſſa in oc-
culto. cetera fors regit: & quidam bonorum cæſi. poſtquam intellecto in quos ſæuire- *Sed paràm compoſitè:*
tur, peſſimi quoque arma rapuerant. Neque legatus, aut tribunus moderator adfuit:
permiſſa vulgo licentia atque vltio & ſatietas. Mox ingreſſus caſtra Germanicus, non *Et dolet Cæſar.*
medicinam illud plurimis cum lacrimis, ſed cladem adpellans, cremari corpora iubet.
Truces etiam tum animos cupido inuolat eundi in hoſtem, piaculum furoris: nec ali- *Mox ducit in hoſtem, vt aueret & oblitteret.*
ter poſſe placari commilitonum manes, quàm ſi pectoribus impijs honeſta vulnera ac-
cepiſſent. Sequitur ardorem militum Cæſar, iunctoque ponte tramittit duodecim mil- *Rhenum tranſit.*
B lia [184] è legionibus ſex, & viginti ſocias cohortes, octo equitum alas, quarum eâ ſeditio-
ne intemerata modeſtia fuit. Læti neque procul Germani agitabant, dum iuſtitio ob Cap. 50.
amiſſum Auguſtum, pòſt diſcordijs attinemur. At Romanus agmine propero ſiluam
Cæſiam limitemque à [185] Tiberio cœptum ſcindit. caſtra in limite locat, frontem ac
tergum vallo, [186] latera, concædibus munitur. Inde ſaltus obſcuros permeat, conſultat-
que ex duobus itineribus, breue & ſolitum ſequatur: an impeditius & intentatum, eo-
que hoſtibus incautum. Dilectâ longiore viâ, cetera adcelerantur. etenim attulerant ex-
ploratores feſtam eam Germanis noctem, ac ſolennibus epulis ludicram. Cæcina cum
expeditis cohortibus præire, & obſtantia ſiluarum amoliri iubetur: legiones modico in-
teruallo ſequuntur. Iuuit nox ſideribus inluſtris. ventumque ad vicos Marſorum, & *Ad Marſos venit.*
circumdatæ ſtationes, ſtratis etiam tum per cubilia, propterque menſas, nullo metu,
non antepoſitis vigilijs. adeò cuncta incuriâ diſiecta erant, neque belli timor: ac ne pax
C quidem niſi languida, & ſoluta inter temulentos. Cæſar auidas legiones, quò latior Cap. 51. *Quos ſecuros & incuſtoditos ſadit.*
populatio foret, quatuor in cuneos diſpertit. quinquaginta millium ſpatium, ferro flam-
miſque peruaſtat. non ſexus, non ætas miſerationem attulit. profana ſimul & ſacra, &
celeberrimum illis gentibus [187] templum, quod Tanfanæ vocabant, ſolo æquantur. ſine *Tanfanæ templum diruit. Redeunti inſidiæ à finitimis parantur.*
vulnere milites, qui ſemiſomnos, inermos, aut palantis ceciderant. Exciuit ea ſedes Bru-
cteros, Tubantes, Vſipetes: ſaltuſque, per quos exercitui regreſſus, inſedêre. quod gna-
rum duci: inceſſitque itineri & prœlio. pars equitum, & auxiliatiæ cohortes ducebant:
mox prima legio, & medijs impedimentis, ſiniſtrum latus * vndeuiceſimani, dextrum ** vna &*
quintani clauſere: viceſima legio terga firmauit, pòſt ceteri ſociorum. Sed hoſtes, donec
agmen per ſaltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modicè adſultantes, to-
tâ vi nouiſſimos incurrêre. turbabanturque denſis Germanorum cateruis leues cohor-
tes, cùm Cæſar aduectus ad viceſimanos voce magnâ, *hoc illud tempus oblitterandæ ſedi-* *Sed virtute eas irritas facit.*
tionis clamitabat, *pergerent, properarent culpam in decus vertere.* Exarſere animis, vnoque
D impe-

184. E LEGIONIBVS SEX, ET VIGINTI.] *Diſtinctio præter hiſtoriam. Interpunge,* è legionibus, ſex & viginti ſoc. *Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex ſequentibus, vbi legiones enumerat:* Mox prima legio: ſiniſtrum latus vnaetviceſimani clauſere, dextrum quintani: viceſima legio terga firmauit.

185. TIBERIO COEPTVM SCINDIT.] *Fortè,* ſcandit. *Vtrùm autem limes hic à Tiberio ſtructus ad ſecernendos diſcriminandoſque Germanos? an potiùs agger & via?* Cæſia *etiam* ſilua, *dubites an* Heſia *ſcribenda: quo nomine etiamnunc eo tractu manet, in Cliuenſi inquam Ducatu* Heſerwaldt. *Quæ vox non abeſt, quin à Deo* Heſo *nomen habeat, quem Galli Germaniq́ue* Martem *colebant.*

186. LATERA, CONCÆDIBVS MVNITVR.] *Alij,* munit: *ego,* munitus, *malo. muniendi hic mos à Germanis Galliſque: Ammianus lib.* XVI. Difficiles vias & ſuapte naturâ cliuoſas concædibus clauſere ſollerter, arboribus immenſi roboris cæſis. *Vſus eâ voce & Cæſar. At* Conciſa *vocare videtur P. Diaconus:* Factis etiam conciſis, *inquit,* per deuia ſiluarum irruit ſuper eos.

187. TEMPLVM, QVOD TANFANÆ.] *Quis deus, quæ dea? Quidam ἐτυμολογίζουσι quaſi eſſet,* Taenfanck/ *quod lingua noſtra principium rerum. At Britanni priſci, ſuâ lingua Tan, ignem vocant.*

 188. Iv-

impetu perruptum hoſtem, redigunt in aperta, cæduntque: ſimul primi agminis copiæ euaſere ſiluas, caſtraque communiuere. Quietum inde iter. fidenſque recentibus, ac priorum oblîtus miles, in hibernis locatur. Nunciata ea, Tiberium lætitiâ curaque adfecere. gaudebat oppreſſam ſeditionem: ſed quòd largiendis pecunijs, & miſſione feſtinatâ fauorem militum quæſiuiſſet, bellica quoque Germanici gloriâ, angebatur. Rettulit tamen ad Senatum de rebus geſtis, multaque de virtute eius memorauit: magis in ſpeciem verbis adornata, quàm vt penitus ſentire crederetur. Paucioribus Druſum, & finem Illyrici motus laudauit; ſed intentior, & fidâ oratione. cunctaque quæ Germanicus indulſerat, ſeruauit etiam apud Pannonicos exercitus. Eodem anno, [188] Iulia ſupremum diem obijt, ob impudicitiam olim à Patre Auguſto Pandateriâ inſulâ, mox opido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa. Fuerat in matrimonio Tiberij, florentibus Caio & Lucio Cæſaribus, ſpreueratque [189] vt imparem: nec alia tam intima Tiberio cauſſa, cur Rhodum abſcederet. imperium adeptus, extorrem, infamem, & poſt interfectum Poſtumum Agrippam, omnis ſpei egenam, inopiâ ac tabe longâ peremit, obſcuram fore necem [190] longinquitate exſilij ratus. Par cauſſa ſæuitiæ in [191] Sempronium Gracchum, qui familiâ nobili, ſollers ingenio, & prauè facundus, eamdem Iuliam in matrimonio M. Agrippæ temerauerat. nec is libidini finis. Traditam Tiberio, peruicax adulter contumaciâ & odijs in maritum accendebat. litteræque, quas Iulia patri Auguſto cum inſectatione Tiberij ſcripſit, à Graccho compoſitæ credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris inſulam, quatuordecim annis exſilium tolerauit. Tunc milites ad cædem miſſi, inuenêre in prominenti littoris nihil lætum opperientem. quorum aduentu breue tempus petiuit, vt ſuprema mandata vxori Alliariæ per litteras daret: ceruicemque percuſſoribus obtulit. conſtantiâ mortis, haut indignus Sempronio nomine; vitâ degenerauerat. quidam non Româ eos milites, ſed [192] ab L. Aſprenate proconſule Africæ miſſos tradidere, auctore Tiberio, qui famam cædis poſſe in Aſprenatem verti, fruſtrà ſperauerat. Idem annus nouas cærimonias accepit, addito [193] ſodalium Auguſtalium ſacerdotio, [194] vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum ſacris, ſodales Titios inſtituerat. ſorte ducti è primoribus ciuitatis

Cap. 52. *Tiberius laudat Germanicum, & inuidet.*

Cap. 53. *Iulia Auguſti F. obit, alimentis ſubtractis.*

Caditur & Gracchus adulter eius.

Cap. 54. *Sodales Auguſtales inſtituti.*

A B C

188. IVLIA OB IMPVDICITIAM.] *Qui feminam hanc impudicitiæ arguant, multi teſtes. Seneca de Benef. lib.* VI. *cap.* XXXII. Auguſtus flagitia principalis domus in publicum emiſit, admiſſos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comeſſationibus vrbem, forum ipſum ac roſtra, ex quibus pater legem de adulterijs tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, cotidianum ad Marſyam concurſum, cùm ex adulterâ in quæſtuariam verſa ius omnis licentiæ ſub ignoto adultero peteret. *Plinius*, Apud nos huius licentię exemplum non eſt aliud, quàm filia D. Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litteræ illius dei gemunt. *vel, vt clariſſimus Torrentius emendat*, illius deſeribunt. *etſi ego malim*, degemunt. *De hoc Marſyâ, præter ea quæ dixi antiquis, Sidonius,*

Marſyæque timet manum ac * rudentem,

id eſt tribunal metuit & forum. Arnobius lib. II. Quia fornicem Lucilianum & Marſyam Pomponij obſignatum memoriâ continetis. *Vide Dionem lib.* LV.

* *Emendo,* tridentem.

189. VT IMPAREM.] *Taurum non ad illud iugum.*

190. LONGINQVITATE EXSILII RATVS.] *Id eſt, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno* DCCXLVIII. *ex quo ad hunc diem anni ferè viginti.*

191. SEMPRONIVM GRACCHVM.] *Velleius lib. poſteriore*: Quinctius Criſpinus ſingularem nequitiam ſupercilio truci protegens, & App. Claudius & Sempronius Gracchus ac Scipio, alijque minoris nominis vtriuſque ordinis viri, quaſi cuiuſlibet vxore violatâ, pœnas pependêre: cùm Cæſaris filiam, & Neronis violaſſent coniugem. *Vidimus & nummos huius Gracchi*, TI. SEMPRONIVS. GRACCVS. IIII. VIR. Q. DESIG. *id eſt, quatuoruir, quæſtor deſignatus. in parte alterâ*, DIVI. IVLII. F.

192. AB L. ASPRENATE.] *Credo cognomen eſſe gentis Noniæ. De Aſprenatum claritudine & familiâ conſulari Plinius lib.* XXX. *cap.* VII. *Suetonius in Aug. cap.* XLIII.

193. SODALIVM AVGVSTALIVM SACERDOTIO.] *Idq́, exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita Sodales Flauij, Hadrianales, Aelian, Antonini, paſſim in hiſtoriâ memorati. Lapis priſcus:* D

NERONI. CÆSARI. GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTALI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SÆVIVS.

194. VT QVONDAM T. TATIVS.] *Pugnat aperto Marte ſecum Tacitus. lib.* II. *Hiſtoriarum: vbi vult ſodales Titios (ita enim ſcrib. non Tatios, ex lapid. & libris, dictiq́, à pronomine Tatij) inſtitutos non retinendis ſacris, ſed memoria Tatij ſacranda. Quæ cauſſa hoc quidem loco aptior erat; fortaſſe & verior.*

A tatis vnus & viginti. Tiberius, Druſuſque, & Claudius, & Germanicus adijciuntur. Ludos Auguſtales, [195] tunc primùm * cœptos, turbauit diſcordia, ex certamine hiſtrionum. [196] Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli. neque ipſe abhorrebat talibus ſtudijs, & ciuile rebatur miſceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: ſed populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere. Druſo Cæſare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quamquam in æſtatem ſummâ ope parabat, initio veris & repentino in Cattos excurſu, præcepit. nam ſpes inceſſerat diſſidere hoſtem in Arminium ac Segeſtem, inſignem vtrumque perfidiâ in nos, aut fide. Arminius, turbator Germaniæ: Segeſtes, parari rebellionem ſæpè aliàs, & ſupremo conuiuio, poſt quod in arma itum, aperuit: ſuaſitque Varo, vt ſe, & Arminium, & ceteros proceres vinciret: nihil auſuram plebem principibus amotis; atque ipſi tempus fore quo crimina, & innoxios diſcerneret. ſed Varus fato, & vi Arminij cecidit. Segeſtes quamquam

Hiſtrionum turba. * cœpta. — Cap. 55. A. V. C. DCCLXIIX. *Germanicus Cattos irrumpit.* *Arminius: Segeſtes.*

B quam conſenſu gentis in bellum tractus, diſcors manebat, auctis priuatim odijs, quòd Arminius filiam eius alij pactam rapuerat, gener inuiſus, inimici ſoceri, quæque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infenſos erant. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum [197] cis Rhenum colentium, Cæcinæ tradit: totidem legiones duplicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoq; caſtello ſuper veſtigia paterni præſidij [198] in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum & fluminum relicto. Nam, rarum illi cælo, ſiccitate, & amnibus modicis inoffenſum iter properauerat: imbresque & fluminum auctus regredienti metuebantur. ſed Cattis adeò improuiſus aduênit, vt quod imbecillum ætate ac ſexu, ſtatim captum, aut trucidatum ſit: iuuentus [199] flumen Adranam nando tramiſerit: Romanoſque pontem cœptantis arcebant, dum tormentis ſagittiſque pulſi, tentatis fruſtrà conditionibus pacis

Cap. 56. *Copiæ diuiſio, & itinera Germanici.* *Cattos improuiſus opprimit.*

C cùm quidam ad Germanicum perfugiſſent, reliqui omiſſis pagis vicisque in ſiluas diſperguntur. Cæſar incenſo [200] Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum: *Mattium incendit.*

verior. Faces Auguſtales ſubdidere, quod ſacerdotium vt Romulus Tatio Regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. *Dionyſius hanc rem non attigit, contentus dixiſſe, honeſtè ſepultum Tatium, & quotannis ei publicas inferias factas.*

195. TVNC PRIMVM COEPTOS.] *Quomodo id verum? ſiquidem ludi Auguſtales iampridem inſtituti celebratiq́, Q. Ælio Tuberone, Paullo Fabio Coſſ. vt dixi ſuprà. Reſcribe igitur,* Tunc primùm cœpta, *idq́, Tacito ipſo auctore, infrà:* Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauiùs tum erupit.

D 196. INDVLSERAT EI LVDICRO AVGVSTVS.] *Imò verò, quod cenſeo me primum aduertiſſe, Auguſtus id ludicrum inuênit. Suidas:* Ὄρχησις, πάντιμος. ταύτην ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐφεῦρε, Πυλάδου καὶ Βαχυλλίδου πρῶτον αὐτὴν μετελθόντων. *Emenda,* ὄρχησις, παντόμιμος. *Et verè Suidas. Ante Auguſtum ſanè liberaq́ rep. Pantomimorum nullum veſtigium. Zoſimus lib.* I. *inter cauſſas labefactati imperij non vanè refert, quod* Octauiani temporibus Pantomimorum ſaltatio priùs incognita in vſu eſſe cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus. *Quod Suidas notat, in* Ἀθηνόδωρος: *caue ad Tiberij tempora referas, ſed Auguſti.* κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη, οὔπω πρότερον οὖσα. *Emenda etiam ſuprà in Suidâ,* Βαθύλλου. *Duo Pantomimi ſiue hiſtriones (vulgò enim in hiſtoriâ, vt hic Tacito, miſcentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Poſterior, ignis & delicium Mæcenatis. Dionem non capiunt vulgò, qui hunc amorem honeſtè tetigit, lib.* LIIII. Ὅθεν περ καὶ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ (Αὐγούστου) ὅτι Βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τε οἱ ὄντι καὶ τῷ Μαικήνᾳ προσήκοντι ἐστασίαζεν, *&c. vbi tamen intellegi etiam poteſt, hunc * Bathyllum ſeruum Mæcenatis fuiſſe. Seneca pater,* Recitabat reſcriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate (*corrige,* Mæcenatis) in quo ſuſpicietis adoleſcentis animum, illos dentes ad mordendum prouocantis. *Corruptum id nomen, apud eumdem Senecam, Præfat. lib.* III. Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: ſi Pantomimus eſſem, Pantillus eſſem: ſi eques, Meliſon. *Lege,* Bathyllus eſſem.

* Alexandrinus fuiſſe videtur, ex Athenæo lib. I.

197. CIS RHENVM COLENTIVM.] *Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Neruij. ſed & pars aliqua Batauorum.*

198. IN MONTE TAVNO.] *Alij,* Tauro *ſcribunt. Vbi is, mecum alij ignorant.*

199. FLVMEN ADRANAM.] *Quod Iunius noſter* Ederam *accipit in Haſſis: qui Fuldam amnem illabitur.*

200. MATTIO.] Ματτιακὸν *Germaniæ vrbs eſt Ptolemæo. Marſpurgum Haſſiæ eſſe, non abhorret à vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, ſtultum: & tamen ſuauis hodie ingeniorum luſus. Ab hoc autem Mattio, Mattiacos noſtros quidni deducam? Vt non ſolùm conterminì iam & ſocij, ſed etiam conſanguinei ſint Batauorum.*

mum: non auſo hoſte terga abeuntium laceſſere, quod illi moris, quoties aſtu magis, A
quàm per formidinem ceſſit. Fuerat animus Cheruſcis iuuare Cattos, ſed exterruit Cæ-
Cap. 57. cina huc illuc ferens arma: & Marſos congredi auſos, proſpero prœlio cohibuit. Ne-
Legati à Segeſte auxilium petunt. que multò pòſt legati à Segeſte venerunt, auxilium orantes aduerſus vim popularium,
à quîs circumſidebatur; validiore apud eos Arminio, quando bellum ſuadebat. Nam
barbaris, quanto quis audaciâ promtus, tanto magis fidus,[201] rebus commotis potior
habetur. Addiderat Segeſtes legatis filium,[202] nomine Segimundum. ſed iuuenis con-
ſcientiâ contabatur. quippe anno quo Germaniæ deſciuere, ſacerdos[203] apud Aram
Vbiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in ſpem cle-
Tulit ipſe Germanicus. mentiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum præſidio Gallicam
in ripam miſſus eſt. Germanico pretium fuit, conuertere agmen: pugnatumque in ob-
Vxor Arminij capta. ſidentis, & ereptus Segeſtes magna cum propinquorum & clientium manu. Inerant
feminæ nobiles, inter quas vxor Arminij, eademque filia Segeſtis, mariti magis quàm
parentis animo, neque victa in lacrimas, neque voce ſupplex,[204] compreſſis intra ſinum
manibus grauidum vterum intuens. Ferebantur & ſpolia Varianæ cladis, pleriſque eo- B
rum qui tum in deditionem veniebant prædæ data. Simul Segeſtes ipſe ingens viſu, &
Cap. 58. memoriâ bonæ ſocietatis impauidus. Verba eius in hunc modum fuere. *Non hic mihi*
Segeſtis oratio, quidquid velox, ſeruilis. *primus erga populum Rom. fidei & conſtantiæ dies. ex quo à diuo Auguſto ciuitate donatus ſum, amicos inimicoſque ex veſtris vtilitatibus delegi: neque odio patriæ, (quippe proditores, etiam iis, quos anteponunt, inuiſi ſunt) verùm quia Romanis Germaniſque idem conducere: & pacem, quàm bellum probabam. Ergo raptorem filiæ meæ, violatorem fœderis veſtri Arminium, apud Varum, qui tum exercitui præſidebat, reum feci. dilatus ſegnitiâ ducis, quia parum præſidij in legibus erat, vt me & Arminium, & conſcios vinciret, flagitaui. Teſtis illa nox, mihi vtinam potiùs nouiſſima! quæ ſecuta ſunt, defleri magis, quàm defendi poſſunt. ceterùm & inieci catenas Arminio, & à factione eius iniectas perpeſſus ſum. Atque vbi primùm tui copiam, vetera nouis, & quieta turbidis antehabeo; neque ob præmium, ſed vt me perfidiâ exſoluam: ſimul genti Germanorum idoneus conciliator, ſi pœnitentiam quàm perniciem maluerit. Pro iuuentâ & errore filij veniam precor. filiam neceſſitate huc adductam, fateor: tuum erit conſul-* C
Ipſe & comites benignè habiti. *tare*[205] *vtrùm præualeat, quod ex Arminio concepit, an quòd ex me genita eſt.* Cæſar, cle-
menti reſponſo, liberis propinquiſque eius incolumitatem, ipſi ſedem[206] veterem in pro-
uinciâ pollicetur. Exercitum reduxit, nomenque Imperatoris auctore Tiberio accepit.
Filius Arminij Rauennæ educatur. Arminij vxor, virilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Rauennæ[207] puer, quo mox ludibrio
Cap. 59. conflictatus ſit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segeſtis
vulga-

† De qua & de eius ſacerdote, Epitoma Liuij CXXXVII.

201. REBVS COMMOTIS.] *Imò ſcribo,* rebuſque motis. *ex ſententiâ, & Taciti exemplo, lib.* XIIII. Ducem tantum defuiſſe, qui rebus motis facilè reperiretur.

* Hodie Sigiſmundus.

202. NOMINE * SEGIMVNDVM.] *Horum & plurium ducum mentio apud Strabonem, l.* VII. Ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα καὶ γυναικῶν, Σιμγοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱός, *(corrige* Σιγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱός, *copulâ item deletâ)* Χηρούσκων ἡγεμών, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμενίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὔαρον παρασπονδήσει: Pœnas dederunt omnes, & triumphum pulcherrimum Germanico Cæſari, in quo ducta illuſtrium captiuorum captiuarumque corpora, vt Segimuntus Segeſtis filius, Cheruſcorum dux, eiuſque ſoror, vxor Arminij, qui bello præfuerat apud Cheruſcos in expeditione contra Varum.

* Vide Epiſt. Iac. Campij, in Nouo Ant. Modij.

203. APVD ARAM VBIORVM.] *Frequens huius aræ mentio. Vidi qui vellet * Bannam nunc eſſe. ego vereor vt propiùs abfuerit ab oppido Vbiorum. Quidquid hodie ſit, puto originem ei loco à veneratione Auguſti, cui nouo cælit i ara illic, receptâ adulatione, exſtructa, vti † ara Lugduni: & ad eam ſacerdotes ex primoribus gentis. inter quos hic Segimundus.*

204. COMPRESSIS INTRA.] *Qui habitus etiamnunc Germanicis matronis (videre videor) per modeſtiam & decorum aſſumptus.* D

205. VTRVM PRÆVALEAT.] *Vter plus iuris in eam habeat, & vtri parêre magis debeat, patri an marito mox patri.*

206. VETEREM IN PROVINCIA.] *Neſcio an verius,* vetere in prouinciâ. *id enim ad ſecuritatem Segeſtis, ne ſedem acciperet in prouinciâ nouâ obnoxiâ hoſti. Per veterem autem prouinciam, ceperim Galliam. infrà,* Coleret Segeſtes victam ripam; redderet filio ſacerdotium. *Tamen fieri poteſt vt ſedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit: atque ita,* veterem. *An* vberem *placet? an aliud è veteri ſcripto elicis, qui habet,* væra*?*

207. PVER, QVO MOX LVDIBRIO.] *Apud alios nihil repperi. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Caij aut Claudij, libris qui perierunt.*

A vulgàti, vt quibuſque bellum inuitis aut cupientibus erar, ſpe vel dolore accipitur. Ar-
minium, ſuper inſitam violentiam, rapta vxor, ſubiectus ſeruitio vxoris vterus, vecor- *Caius pater*
dem agebant: volitabatque pet Cheruſcos, atma in Segeſtem, atma in Cæſarem po- *arma & vltionem pa-*
ſcens. neque probris temperabat. *Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exer-* *rat*
citum, quorum tot manus vnam mulierculam auexerint! ſibi tres legiones, totidem legatos pro- *Inuectio eius in Segeſtem*
cubuiſſe. Non enim ſe proditione, neque aduerſus feminas grauidas, ſed palàm aduerſus ar- *& Romanos.*
matos bellum tractare. cerni adhuc Germanorum in lucis ſigna Romana, quæ dijs patrijs ſuſ-
penderit. coleret Segeſtes victam ripam; redderet filio ſacerdotium: hominem Germanos
[208] *numquam ſatis excuſaturos, quòd inter Albim & Rhenum virgas, & ſecures, & togam*
viderint. Alijs gentibus,[209] *ignorantiâ imperij Romani, inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa:*
quæ quando exuerint, irritusque diſceſſerit ille inter numina dicatus Auguſtus, ille delectus Tibe-
rius; ne imperitum adoleſcentulum, ne ſeditioſum exercitum paueſcerent. Si patriam, parentes,
antiqua mallent, quàm dominos, & colonias nouas; Arminium potiùs gloriæ ac libertatis, quàm
Segeſtem flagitioſæ ſeruitutis ducem ſequerentur. Concîti pet hæc, non modò Cheruſci, Cap.60.
B ſed conterminæ gentes: tractusque in partis Inguiometus Arminij patruus, veteri apud *Cheruſci & finitimi.*
Romanos auctoritate. vnde maior Cæſari metus: & ne bellum mole vnâ ingrueret, *tracti in Romanos*
Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad *Liſam Inguiomerus.*
flumen Amiſiam mittit. [210] Equitem Pedo præfectus, finibus Friſiorum ducit. ipſe *Copia Romana ad*
impoſitas nauibus quatuor legiones pet lacus vexit: ſimulque pedes, eques, claſſis, apud *Amiſiam.*
prædictum amnem conuenêre. Chauci cùm auxilia pollicerentur, in commilitium
adſciti ſunt. Bructeros ſua vrentes, expeditâ cum manu L. Stertinius, miſſu Germani- *Bructeri fuſi.*
ci fudit, interque cædem & prædam, reperit vndeuiceſimæ legionis aquilam, cum Va- *Ventum ad Teutobur-*
ro amiſſam. Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum: quantumque Amiſiam *gienſem ſaltum.*
& Luppiam amnes inter, vaſtatum: haut procul [211] Teutoburgienſi ſaltu, in quo reli- Cap.61.
quiæ Vari legionumque inſepultæ dicebantur. Igitur cupido Cæſarem inuadit ſol- *Vbi infelix Vari pugna.*
uendi ſuprema militibus, ducique: permoto ad miſerationem omni qui aderat exerci-
C tu, ob propinquos amicos, denique ob caſus bellorum & ſortem hominum. præmiſſo
Cæcinâ, vt occulta ſaltuum ſcrutaretur, pontesque & aggeres humido paludum & fallaci-
bus campis imponeret, incedunt mæſtos locos, viſuque ac memoriâ deformes. Prima
Vari caſtra, lato ambitu, & dimenſis principijs, [212] trium legionum manus oſtenta- *Facies eius*
bant: dein [213] ſemiruto vallo, humili foſsâ, acciſæ iam reliquiæ conſediſſe intellegeban- *calamitatis.*
tur. Medio campi albentia oſſa, vt fugerant, vt reſtiterant, diſiecta vel aggerata. adia-
cebant fragmina telorum, equorumque artus, ſimul truncis arborum antefixa ora: lu-
cis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones
mactauerant. & cladis eius ſuperſtites pugnam aut vincula elapſi, referebant, hîc ceci-
diſſe legatos, illic raptas aquilas; primum vbi vulnus Varo adactum; vbi infelici dex-
trâ, & ſuo ictu mortem inuenerit: quo tribunali concionatus Arminius: quot patibu-
la captiuis, [214] quæ ſcrobes: vtque ſignis & aquilis pet ſuperbiam inluſerit. Igitur Ro- Cap.62.
manus

D

208. NVMQVAM SATIS EXCVSATVROS.] *Fortè*, accuſaturos. *& ſtatim*, ignorantiam imperij Rom.

209. IGNORANTIA IMPERII ROM.] *Quaſi dicat, longinquiores gentes tuta ſunt à ſuperbiâ & imperio Romano, ipſo ſitu, & Romanos nec norunt: nos in limite, virtute nos liberauimus, & porrò liberemus.*

210. EQVITEM PEDO.] *Credo Albinouanus Pedo, cuius fragmentum extat de nauigatione Oceani. Eſt tamen & alius Pedo Pompeius vir illuſtris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.*

211. TEVTOBVRGIENSI SALTV.] *Nomen etiamnum retinet inclytus Romanâ clade ſaltus,* Teuteberg: *& victoria cognomine inſignis campus,* Winfeldt, *ad opidulum Hornam, in VVeſtfaliâ.*

212. TRIVM LEGIONVM MANVS.] *Quo argumento ex principijs colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnis caſtris, principia ſua cuique legioni deſcripta: in quibus aquila & ſigna. Item, Principia maiora. Vide Milit. Rom. lib.* V.

213. SEMIRVTO VALLO.] *Videtur bina caſtra deſignare. vna ante cladem, iuſta, magna: altera in clade, quæ ſecundo die in monte quodam feciſſe eos Dio tradit; at tertio, occidione occiſos. Hæc ſecunda igitur deſcribere mihi nunc videtur, ſemiperfecta, & vbi reliquiæ ſe collegerint.*

214. QVÆ SCROBES] *Obſeruo ſcrobium mentionem aliquoties in ſupplicijs. ſiue quia ſolitum puniendum in ſcrobe collocare, quo ſecuriùs ferirent: ſiue, quia depoſitum in eâ * cadauer. Vix enim eſt, vt eiuſmo-*

* Tale aliquid è Suetonij Nerone, c. XLIX.

Reliquiæ lectæ & humatæ:

Ipſo Cæſare ad pietatem eam præeunte.

manus qui aderat exercitus, ſextum poſt cladis annum, trium legionum oſſa, nullo noſcente alienas reliquias an ſuorum humo tegeret, omnes vt coniunctos, vt conſanguineos, auctâ in hoſtem irâ, mæſti ſimul & infenſi condebant. Primum extruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos, & præſentibus doloris ſocius. Quod Tiberio haut probatum. ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti; ſiue exercitum imagine cæſorum inſepultorumque, tardatum ad prœlia, & formidoloſiorem hoſtium credebat. neque imperatorem auguratu & [215] vetuſtiſſimis cerimonijs præditum, [216] adtrectare feralia debuiſſe. A

Cap. 63. *Inde pugna cum Arminio: Nec Romanis ſatis proſpera*

Sed Germanicus cedentem in auia Arminium ſecutus, vbi primùm copia fuit, euehi equites, campumque quem hoſtis inſederat, eripi iubet. Arminius colligi ſuos, & propinquare ſiluis monitos, vertit repentè: mox ſignum prorumpendi dedit iis, quos per ſaltus occultauerat. Tunc nouâ acie turbatus eques, miſſæque ſubſidiariæ cohortes, & fugientium agmine impulſæ, auxerant conſternationem: trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam neſciis, ni Cæſar productas legiones inſtruxiſſet. inde hoſtibus terror, fiducia militi: & manibus æquis abſceſſum. B Mox reducto ad Amiſiam exercitu, legiones claſſe vt aduexerat, reportat. Pars equitum, litore Oceani, petere Rhenum iuſſa. Cæcina, qui ſuum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quàm maturrimè ſuperare. [217] Anguſtus is trames, vaſtas inter paludes, & [218] quondam à L. Domitio aggeratus: cetera limoſa, tenacia graui cœno, aut riuis incerta erant: circùm ſiluæ paulla-

eiuſmodi damnati, combuſti fuerint, aut iuſta eis facta. *Tacitus lib.* XV. Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit: quem Flauius vt humilem & anguſtum increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex diſciplinâ. *Philo Iudæus*, εἰς Φλάκκον: *apparatum ſupplicij eius deſcribens:* οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα: Illi (milites) vno ſpiritu perſequentes eum comprehendunt: & pars ſtatim foueam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantemque trahunt.

ADD. DE *Scrobe, veriſſimè notaſſe me cenſeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominiâ. nec enim terrâ corpora condebant, ſed igne abſumebant. Iuuat in arcano ritu Polybius, de Carthaginienſibus ſupplicio affectis:* Κολοβώσαντες δὲ καὶ συντρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον: Admutilantes eos & crura frangentes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quamdam ſcrobem. *lib.* I.

215. VETVSTISSIMIS CERIMONIIS.] *Quæ adhærent Auguratui, nec violandæ erant. Exſtat inſcriptio Romæ, ſed mutila: in quâ* Germanicus Cæſar, *ſcribitur*, Ti. Auguſti F. Diui Auguſti N. Diui Iulij PRON. AVGVR. FLAMEN. AVG. *Infrà etiam, lib.* II. Nequis augur aut flamen in locum Germanici, niſi gentis Iuliæ, crearetur.

216. ADTRECTARE FERALIA.] *Non augures ſolùm, ſed Pontifices, &, opinor, omnes ſacerdotes arcebantur à Funeſtis. Apparet ex facto Auguſti & Tiberij, qui velo interpoſito, mortuos laudarent. Item ex Plutarcho, in Sullâ. qui ſcribit*, Metellam vxorem eius obiiſſe. *adduque*, καὶ τῶν ἱερέων τὸν Σύλλαν οὐκ ἐώντων αὐτῇ προσελθεῖν, οὐδὲ τὴν οἰκίαν τῷ κήδει μιανθῆναι, γραψάμενος διάλυσιν τοῦ γάμου ὁ Σύλλας, ἔτι ζῶσαν ἐκέλευσεν εἰς ἑτέραν οἰκίαν μετακομισθῆναι: Cùm Pontifices non ſinerent Sullam ad eam viſere, neque domum eius funere pollui; Sullam ſcripſiſſe libellum diuortij, eamque adhuc viuam in aliam domum iuſſiſſe transferri. *Notabilis ritus, aut cerimonia: & credo pluries aut ſolenniter vſurpatam. Sulla autem inter ſacerdotes: neque ſcio an & Augures. certè lituus comparet in quibuſdam eius nummis. Sed de offenſâ Tiberij, credo & occultam cauſſam Tiberio fuiſſe: quod hoc factum nimis populare, & conciliando militi videbatur. Quâ conſimili Philippus Macedonum rex, cui bellum cum Romanis fuit, alienus ab Antiocho rege Syriæ factus. qui Macedonas cæſos ad Cynoſcephalas ſepelierat: humaniter, ſed quaſi cum tacitâ Philippi redargutione. Vide Appianum in Syriaco.* C

217. ANGVSTVS IS TRAMES.] *Vbi is hodie? & an eſt? ex Taciti totâ deſcriptione (conſidera ſeriò) inducor illum eſſe, qui hodieque exſtat & vſui eſt, inter paludes aut vligines, haud procul Amiſiâ flumine, inter* Lingam, Weddam, & Coeuordam. *Aliquot milliarium ſpatium occupant: itaque per medias ſolus hic limes manu factus, arenis magno opere congeſtis, & palis trabibuſque ad muniendum defixis. Extrema palorum æuo detrita ſunt, ſed ſub terrâ vel aquis reperiuntur: & Batauí nunc tam opportuno loco vſi, quà aditus in Friſiam datur, valido propugnaculo, in ipſo limite illo, munierunt. Vocant* Bretaniæ vligines D (Bretanſche-heyde) *noſtra lingua: & diſcis iam, vbi & vnde* Britannica herba *reperta aut dicta, Plinio fruſtrà inquiſitum. Eſt ab iſtâ* Britanniâ, *ſiue magis* Bretanniâ: *& tu, ſodes, Plinium vide, in Friſiis herbam hanc mirè celebrantem, libro* XXV. *cap.* III. *Porrò iſti Limites ſiue Aggeres*, Kaij *etiam Latinis olim dicti: quæ vox & Batauis manet.*

218. QVONDAM A L. DOMITIO.] *Neronis principis auo. Tacitus, libro* IIII. Pòſt exercitu flumen Albim tranſgreſſus eſt, longiùs penetratâ Germaniâ quàm quiſquam priorum. eaſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. *Sueton. Nerone, cap.* IIII. Non minùs aurigandi arte in adoleſcentiâ clarus quàm deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello. *In alium ſanè Domitium iſta non cadunt.*

219. QVA-

A paullatim adcliues. quas tum Arminius impleuit, compendijs viarum, & cito agmine, onuſtum ſarcinis armiſque militem cùm anteueniſſet. Cæcinæ dubitanti quonam modo ruptos vetuſtate pontes reponeret, ſimulque propulſaret hoſtem, caſtrametari in loco placuit; vt opus, & alij prœlium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſeque inferre munitoribus niſi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurſant. miſcetur operantium bellantiumq; clamor, & cuncta pariter Romanis aduerſa. locus vligine profundâ, idem ad gradum inſtabilis, procedentibus lubricus, corpora grauia loricis, neque librare pila inter vndas poterant. Contrà Cheruſcis ſueta apud paludes prœlia, procera membra, haſtæ ingentes ad vulnera facienda, quamuis procul. nox demum inclinantis tum legiones aduerſæ pugnæ exemit. Germani ob proſpera indefeſſi, ne tum quidem ſumtâ quiete, quantum aquarum circumſurgentibus iugis oritur, vertêre in ſubiecta. merſaque

Cæcinam in reditu Arminius aggreditur: Cap. 64. *Tamen non fundit.*

B humo, & obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. [219] Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi, aut imperitandi habebat: ſecundarum ambiguarumque rerum ſciens, eoque interritus. Igitur futura voluens, non aliud repperit, quàm vt hoſtem ſiluis coërceret, donec ſaucij, quantumque grauioris agminis, anteirent. nam medio montium & paludum, porrigebatur planicies, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri, * vndeuiceſima in læuum, primani ducendum ad agmen, viceſimanus aduerſum ſecuturos. Nox per diuerſa inquies, cùm barbari feſtis epulis, læto cantu, aut truci ſonore ſubiecta vallium ac reſultantis ſaltus complerent: apud Romanos [220] inualidi ignes, [221] interruptæ voces, atque ipſi paſſim adiacerent vallo, oberrarent tentorijs, inſomnes magis quàm peruigiles. ducemq; terruit dira quies. nam Quinctilium Varum ſanguine oblitum, & paludibus emerſum, cernere & audire viſus eſt, velut vocantem, non tamen obſecutus, & manum intendentis reppuliſſe. Cœptâ luce, miſſæ in latera legiones, metu, an contumaciâ, locum deſeruêre: capto

Cæcina tamen vetus dux aduerſa tolerat:

Et ratione omnia it.

** vna &*

Cap. 65.

Sed miles conſternatur.

Ipſi etiam duci malum præſagium.

C properè campo, humentia vltrà. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurſu, ſtatim prorupit: ſed vt hæſere cœno foſſiſque impedimenta, turbati circum milites, incertus ſignorum ordo, vtque tali in tempore ſibi quiſque properus, & lentæ aduerſum imperia aures, irrùmpere Germanos iubet, clamitans, *En Varus, & eodem iterùm fato victæ legiones.* Simul hæc: & cum delectis ſcindit agmen, equiſque maximè vulnera ingerit. illi ſanguine ſuo, & lubrico paludum lapſantes, excuſſis rectoribus diſiicere obuios, proterere iacentes. plurimus circa aquilas labor, quæ neque aduersùm ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant. Cæcina dum ſuſtentat aciem, ſuffoſſo equo delapſus circumueniebatur, ni prima legio ſeſe oppoſuiſſet. iuuit hoſtium auiditas; omiſſâ cæde, prædam ſectantium: eniſæque legiones; veſperaſcente die, in aperta & ſolida. neque is miſeriarum finis. ſtruendum vallum, petendus agger: amiſſa magnâ ex parte, per quæ

Victi & cæſi penè Romani.

Et captus ipſe dux.

219. QVADRAGESIMVM ID STIPENDIVM.] *Eſt ergo idem ille, de quo lib.* III. Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit, ne quem magiſtratum, cui prouincia eueniſſet, vxor comitaretur. multum ante repetito concordem ſibi coniugem, & ſex partus D enixam. ſeque, quæ in publicum ſtatueret, domi ſeruauiſſe, cohibita intra Italiam, quamquam ipſe pluris per prouincias quadraginta ſtipendia expleuiſſet.

220. INVALIDI IGNES.] *Similis prorſus deſcriptio Xenophontea, in deſperatione pari; περὶ Κύρου ἀναβάσεως γ. Ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτῃ τῇ νυκτί. ἀνέπαυόντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι:* Hac cogitatione mæſti & deſperantes, pauci ſub veſperam cibum ſumpſerunt, pauci ignem accenderunt, ad arma non multi eâ nocte ibant. Iacuit quiſque vbi caſus eum poſuit, cùm dormire non poſſent, triſtitiâ & deſiderio patriæ, parentum, vxorum, liberorum: quos videre vltrà ſpes non erat. *Porrò de Caſtrorum his ignibus, in* Militiâ *nobis ſcriptum.*

221. INTERRVPTÆ VOCES.] *Quæ, aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipſe Tacitus* V. *Hiſt.* Vigiles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tamquam iuſſi ſilere, ne quietem eius turbarent. Ita intermiſſo ſigno & vocibus, ſe quoque in ſomnum lapſos. *Duo igitur ſolennia Romanis vigilibus, Signum & Voces. Signum, capio Buccinam: Voces, illas quas interpoſuiſſe videntur munere ſuo functi, ad vigiles alios excitandos. CollIgo ex Ambroſio Hexaem. lib.* V. *cap.* XV. *vbi militari more de vigilijs gruum:* Ceteris quieſcentibus, aliæ circumeunt. pòſt vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere in ſomnum ſe. præmiſſo clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura eſt.

222. EGR-

quæ [222] egeritur humus, aut exciditur ceſpes. non tentoria manipulis,non fomenta ſau- A
cijs. infectos cœno aut cruore cibos diuidentes, funeſtas tenebras, & tot hominum mil-
Cap. 66. *Noctis lymphatus apud eos terror.* libus vnum iam reliquum diem lamentabantur. Fortè equus abruptis vinculis vagus,
& clamore territus,quoſdam occurrentium obturbauit.tanta inde conſternatio irrupiſ-
ſe Germanos credentium, vt cuncti ruerent ad portas; quarum [223] Decumana maximè
Quæ à fugâ dux egrè ſiſtit. petebatur, auerſa hoſti, & fugientibus tutior. Cæcina comperto vanam eſſe formidi-
nem, cùm tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere, aut
retinere militem quiret, [224] proiectus in limite portæ, miſeratione demum, quia per
corpus legati eundum erat, clauſit viam. ſimul tribuni & centuriones falſum pauorem
Cap. 67. docuerunt. Tunc contractos in principia, iuſſoſque dicta cum ſilentio accipere, tem-
poris ac neceſſitatis monet. *Vnam in armis ſalutem, ſed ea conſilio temperanda: manendum-
que intra vallum, donec expugnandi hoſtes ſpe, propiùs ſuccederent: mox vndique erumpendum,
illâ eruptione ad Rhenum perueniri. quòd ſi fugerent, pluris ſiluas, profundas magis paludes,
ſæuitiam hoſtium ſupereſſe: at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ [225] in caſtris honeſta,* B
Conſilium eius probum. *memorat*: reticuit de aduerſis. Equos dehinc, [226] orſus à ſuis, legatorum tribunorum-
Cap. 68. que, nullâ ambitione, fortiſſimo cuique bellatori tradit: vt hi, mox pedes, in hoſtem
inuaderent. Haut minùs inquies Germanus, ſpe, cupidine, & diuerſis ducum ſenten-
tiis agebat: Arminio, ſinerent egredi, egreſſoſque rurſum per humida & impedita cir-
Quod ſucceſſu. cumuenirent, ſuadente: atrociora Inguiomero, & læta barbaris, vt vallum armis ambi-
rent. promtam expugnationem, plures captiuos, incorruptam prædam fore. Igitur or-
tâ die, proruunt foſſas, [227] iniiciunt crates, ſumma valli prenſant, raro ſuper milite, &
quaſi ob metum defixo. Poſtquam hæſere munimentis, datur cohortibus ſignum, cor-
Et hoſtes cupidine victoriæ, victoriam amittunt. nuaque ac tubæ concinuere. exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfun-
duntur, exprobrantes, non hîc ſiluas, nec paludes, ſed æquis locis æquos deos. Hoſti fa-
cile excidium, & paucos & ſemermos cogitanti, ſonus tubarum, fulgor armorum, quan-
tò inopinâ, tantò maiora offunduntur: cadebantque, vt rebus ſecundis auidi, ita aduerſis
incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt graue vulnus, pugnam deſeruêre. vulgus C
trucidatum eſt, donec ira & dies permanſit. nocte demum reuerſæ legiones, quamuis
Cap. 49. plus vulnerum, eadem ciborum egeſtas fatigaret, vim, ſanitatem, copias, cuncta in vi-
Agrippina in his caſibus virilis animus. ctoriâ habuêre. Peruaſerat interim circumuenti exercitus fama, & infeſto Germano-
rum agmine Gallias peti. ac ni Agrippina [228] impoſitum Rheno pontem ſolui prohi-
buiſſet, erant qui id flagitium formidine auderent. ſed femina ingens animi munia du-
cis per eos dies induit, militibuſque vt quis inops, aut ſaucius, veſtem [229] & fomenta
Qui Tiberium offendit. dilargita eſt. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum ſcriptor, ſteriſſe apud princi-
pium pontis, laudes & grates reuerſis legionibus habentem. Id Tiberij animum altiùs
penetrauit. *Non enim ſimplices eas curas: nec aduerſus externos militem quæri. nihil relictum
impe-*

222. EGERITVR HVMVS.] *Corbulæ & ſportæ.*

223. DECVMANA MAXIME.] *Ea oppoſito Prætoriæ ex aduerſo, & plurimùm remota ab hoſte erat, & ob eo ibat. Vide Militiam noſtram lib. v.*

224. CÆCINA PROIECTVS.] *Habes idem prorſus factum in Plutarchi Pompeio, ſub initium. Vide.*

225. IN CASTRIS HONESTA.] *Olim aut nuper in militiâ feliciter ab ijs geſta.*

226. ORSVS A SVIS.] *Ferri poteſt intellegiq́;, quòd plures ſuos equos diſtribuerit: proprium tamen, à ſuo. Vt Commentario Cæſaris primo:* Cæſar primùm ſuo, deinde omnium, è conſpectu remotis equis. *Totum etiam,* hoſtis facile excidium, *ſententia deſiderat, non* Hoſti, *quod inoleuit.*

227. INIICIVNT CRATES.] *Duplex hic ratio tranſeundi foſſas, vt aut prorutâ à labris terrâ complerent; aut cratibus iniectis, velut ponte tranſirent. Vtramque tangit. neque enim Turnebo aſſentiar legenti,* ortâ die proruunt, foſſis iniiciunt crates. *De cratibus, etiam Galli apud Cæſarem vſurpant, lib.* VII. Proximam foſſam cratibus integunt atque aggere explent. *Vbi etiam de* Aggere. *quem & Romani huic rei vſurpabant, è faſcibus ſcilicet & leui materie.* D

*Tamen & alij duo Rheni pontes, Bonnæ & Geldubæ, ex Floro.

228. IMPOSITVM RHENO PONTEM.] *Quâ parte Rheni ſitus pons? Ne trahant ad ſe Agrippinenſes: falluntur. apud * Treueros fuit. Nam Agrippina diſcedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt ſuprà lectum nobis, ibiq́; manſit. Pons ergo ipſe in loco. Strabo lib.* IV. Μετὰ δὲ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόκχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τρηούηροι (*puto* Τρηουηροὶ) καθ' οὓς πεποίηται τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νυνὶ τῶν στρατηγούντων τὸν Γερμανικὸν πόλεμον.

229. ET FOMENTA.] *Nempe vulneribus. Solent enim hoc Imperatores conciliandis militibus. fecitq́; Traianus. Vide Suidam, in* Λαμπάδιον, *& me in Plinij Panegyricum.*

230 RE-

A *imperatoribus, vbi femina manipulos interuiſat, ſigna adeat, largitionem tentet. tamquam pa-*
rùm ambitioſè filium ducis gregali habitu circumferat, Caſaremque Caligulam appellari velit.
Potiorem iam apud exercitus Agrippinam, quàm legatos, quàm duces: compreſſam à muliere
ſeditionem, cui nomen principis obſiſtere non quiuerit. Accendebat hæc onerabatque Seia-
nus, peritiâ morum Tiberij, odia in longum iaciens, quæ reconderet, auctaque pro-
meret. At Germanicus legionum, quas nauibus vexerat, ſecundam & quartamdeci- Cap. 70.
mam itinere terreſtri P. Vitellio ducendas tradit, quo leuior claſſis vadoſo mari inna- *Periclitata legiones qua litoro vadu.. ſtat:*
ret, vel [230] reciproco ſideret. Vitellius primum iter ſicca humo, aut modicè adlabente
æſtu, quietum habuit. mox impulſu aquilonis, ſimul [231] ſidere æquinoctij, quo maxi-
mè tumeſcit Oceanus, rapi agique agmen: & opplebantur terræ. [232] eadem freto, lito- *Effuſione in plana Oceani.*
ri, campis facies: neque diſcerni poterant incerta ab ſolidis, breuia à profundis. Ster-
nuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, ſarcinæ, corpora exanima, inter-
fluunt, occurſant: permiſcentur inter ſe manipuli, modò pectore, modò ore tenus ex-
B ſtantes, aliquando ſubtracto ſolo diſiecti aut obruti. non vox, & mutui hortatus iuua-
bant, aduerſante vndâ. nihil ſtrenuus ab ignauo, [233] ſapiens à prudenti, conſilia à ca-
ſu differre: cuncta pari violentiâ inuoluebantur. Tandem Vitellius in editiora eniſus, *Sed emerſerunt ad alta*
eòdem agmen ſubduxit. Pernoctauere ſine vtenſilibus, ſine igni; magna pars nudo aut
mulcato corpore, haut minùs miſerabiles, quàm quos hoſtis circumſidet. quippe illis
etiam honeſtæ mortis vſus: his inglorium exitium. lux reddidit terram: [234] penetratum-
que ad agmen Viſurgim, quo Cæſar claſſe contenderat. Impoſitæ deinde legiones, va-
gante famâ ſubmerſas: nec fides ſalutis, antequam Cæſarem exercitumque reducem
vidêre. Iam Sterrinius ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segeſtis Cap. 71.
præmiſſus, [235] ipſum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat. data vtrique *Segimerus in deditionem acceptus cum filio.*
venia, facilè Segimero, cunctatiùs filio: quia Quinctilij Vari corpus inluſiſſe dicebatur.
Ceterùm ad ſupplenda exercitus damna certauêre Galliæ, Hiſpaniæ, Italiæ: quod cui-
que promtum, arma, equos, aurum offerentes. quorum laudato ſtudio Germanicus,
armis modò & equis ad bellum ſumtis, propriâ pecuniâ militem iuuit. Vtque cladis
C memoriam etiam comitate leniret, circumire ſaucios; facta ſingulorum extollere; vul-
nera intuens, alium ſpe, alium gloriâ, cunctos alloquio & curâ, ſibique & prœlio fir-
mabat. Decreta eo anno triumphalia inſignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res Cap. 72.
cum Germanico geſtas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo ſæpiùs ingeſtum, re- *Tiberij ſimulata modeſtia.*
pudiauit: neque in acta ſua iurari, quamquam cenſente ſenatu, permiſit: cuncta
mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto ſe magis in lubrico dictans.

Non

230. RECIPROCO SIDERET.] *Eſt hoc in ea litore Chaucorum & Friſiarum: vt mare longiſſimè à terris recedat, & in ſicca naues deſtituat. Ipſi nauigauimus, atque experti ſumus.*

231. SIDERE ÆQVINOCTII.] *Idem Cæſar ſenſit, ſcripſitque, nauigatione Britannicâ, in Commentarijs ſuis. Et vide Poſſidonij non abhorrentem ab vſu* D *hodierna diſputationem ſuper tatâ re, apud Strabonem, libro tertio extremo. quem tamen ipſe haud iuſtè refellit.*

232. EADEM FRETO, LITORI.] *Ex his pluribuſque locis clarum, non fuiſſe loca litoris olim arenarias illas moles veriùs quàm montes, qua Oceanum hodie arcent: ſuccreuitque maiorum æuo illa arenarum vis, ſatione caricis, non ſine monſtore deo.*

233. SAPIENS A PRVDENTI.] *Clarum eſt ſcribi debere,* ſapiens ab imprudenti.

234. PENETRATVMQVE AD AMNEM VISVRGIM.] *Ego verò hic obhæreo. Suprà ſcriptum:* Reducto ad Amiſiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat. *Si ad Amiſiam Germanicus claſſem conſcendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo caſu nunc ad Viſurgim? Tempeſtate, inquies. Benè. ſed quomodo Vitellius, qui & ipſe paullò antè ad Amiſiam, & (ne tempeſtatem iterùm ſuſpicère) terrâ iit, nunc quoque ad Viſurgim? Hæc, ſi probè narrantur, Germaniam profecto petiêre: non Galliam repetiêre: aut fallunt me locorum amnes ſitus.*

ADD. *Meritò hic hæſimus: at nunc me (anima hercle meo) expediui. Nam ſcribendum,* ad amnem Vidrum. *quem Ptolemæus in hac tractu nouit, & ille ipſe eſt quem* Vechtam *hodie vocant, & ad* Gelmudam *in ſinum Auſtralem, mox Oceanum, influit. Sanè Taciti narratio euincit, penſitata. Ecce ad Amiſiam dimiſit Vitellium, ipſe naues conſcendit: vterque progreſſus, ille terrâ, hic mari: & vbi conuenire ad amnem, niſi hic potuêre? Enimuerò & portus ibi à Ptolomæo locatur, μαναρμανὶς λιμὴν,* Manarmanis; *neque abhorret* Stauriam *eſſe.*

235. IPSVM ET FILIVM EIVS.] *Segimeri filium Seſithacum nomine. Strabo lib.* VII. Ἔτι δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς τῶν Χηρούσκων ἡγεμόνος. *Sed corrige in Strabone,* Σιγιμήρου. *Nam Taciti ſcriptura ad etymon apta eius linguæ.*

236. CAS-

Qui tamen legem maieſtatis reduxit Non tamen ideò faciebat fidem ciuilis animi. nam legem maieſtatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, ſed alia in iudicium veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique malè geſtâ Rep. maieſtatem populi Romani minuiſſet. *Numquam probatam probis.* facta arguebantur, dicta impunè erant. Primus Auguſtus cognitionem de famoſis libellis, ſpecie legis eius tractauit, commotus [236] Caſſij Seueri libidine, quâ viros feminaſque inluſtres procacibus ſcriptis diffamauerat. mox Tiberius, conſultante Pompeio Macro prætore, an iudicia maieſtatis redderentur, exercendas leges eſſe reſpondit. Hunc quoque aſperauere [237] carmina, incertis auctoribus vulgata in ſæuitiam ſuperbiamque eius, & diſcordem cum matre animum. Haut pigebit referre, in Falanio & A

Cap. 73. *Porrecta ea etiam ad minima crimina: Imò ridicula.* Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina: vt quibus initijs, quantâ Tiberij arte, [238] grauiſſimum exitium irrepſerit, [239] dein repreſſum ſit, poſtremò arſerit, cunctaque corripuerit, noſcatur. Falanio obijciebat accuſator, quòd inter cultores Auguſti, qui [240] per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Caſſium quemdam mimum corpore infamem adſciuiſſet: quodque venditis hortis, [241] ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet. Rubrio crimini dabatur, [242] violatum periurio nomen Auguſti. B Quæ vbi Tiberio notuere, [243] ſcripſit conſulibus, *Non ideò decretum patri ſuo cælum, vt in perniciem ciuium is honor verteretur. Caſſium hiſtrionem ſolitum inter alios eiuſdem artis intereſſe [244] ludis, quos mater ſua in memoriam Auguſti ſacraſſet. Nec contra religiones fieri, quòd effigies eius, vt alia numinum ſimulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Iuſiu-*

Cap. 74 *randum perinde æſtimandum, quàm ſi Iouem feſelliſſet.* [245] *deorum iniurias dijs curæ.* Nec multò

236. CASSII SEVERI LIBIDINE.] *Scribam infrà, ad librum* IIII.

237. CARMINA, INCERTIS AVCTORIBVS.] *Intellegit ea ipſa carmina quæ exſtant Suetonio, cap.* LIX.

238. GRAVISSIMVM EXITIVM.] *Seneca de Benef.* Sub Tiberio fuit accuſandi frequens ac pænè publica rabies, quæ omni ciuili bello grauiùs remp. afflixit.

239. DEIN REPRESSVM SIT.] *Quando? ſub Veſpaſiano & Tito, opinor. nam coniq. columnijs ex lege iſtâ locus: illi minuerunt, aut ſuſtulerunt. Iterumq̀, arſit, inquit,* & cuncta corripuit, *haud dubiè ſub Domitiano, qui telo eo poßim vſus ad ſæuiendum.*

• Lib. VII.

240. PER OMNES DOMOS.] *Hoc eſt quod Ouidius de pietate ſuâ gloriatur,*

Nec pietas ignota mea eſt. videt hoſpita tellus
  In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.

Non tamen vt ſingulæ domus *collegia ſua habuerint (id non videtur, neque is ſenſus his verbis) ſed quòd circuibant domeſticatim collega, & ſacrum alibi atque alibi faciebant. Sparſi igitur per omnes domos, ſed ſtatis temporibus conueniebant.*

241. STATVAM AVGVSTI SIMVL MANCIPASSET.] *Rideamus. & eò magis, quòd Iuriſconſultis etiam diſcrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt,* * Non videri contra maieſtatem fieri ob imagines Cæſaris nondum conſecratas, venditas. *Ergo conſecratas vendi. commiſſum fuit. Iure exagitat purpuratos illos ſtipites Tertullianus:* Publicos æquè deos fœdatis, quos in haſtario vectigales habetis. Si capitolium, ſi olitorium forum petitur, ſub eâdem voce præconis, ſub eâdem haſtâ, ſub eâdem annotatione Quæſtoris diuinitas addicta conducitur.

• L. Non contrahit. D ad L. Iuliam Mai. & l. Qui ſtatuas.

242. VIOLATVM PERIVRIO.] *Vulgatum, vt ſanctiſsimum iuramentum eſſet per nomen & numen Auguſti. Horatius id accidiſſe teſtatur eo etiam viuo:*

Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

Sapiens ille Claudius, iuſiurandum, neque ſanctius ſibi neque crebrius inſtituit, quàm per Auguſtum: *ait Sueton. cap.* 11. *Tertullianus:* Maiore formidine & callidiore timiditate Cæſarem obſeruatis, quàm ipſum de Olympo Iouem: citiùs denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæſaris peieratur. *Minutius Felix:* Et eſt eis tutius per Iouis Genium peierare, quàm regis. *Nec mentiuntur noſtri ſcriptores, ex ijs quæ legibus firmata video De iureiurando, l.* XIII. *ſub finem.* * *Lucanus inter vltiones ſanguinis ciuilis hanc poſuit, vt mihi videtur, facunde:* C

——— cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Maneis radiiſque ornabit & aſtris,
Inque deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formulæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis.

243. SCRIPSIT CONSVLIBVS.] *Errat igitur Dio fine libri* LVII. *qui ait Tiberium voluiſſe damnari eum qui ſtatuam cum hortis vendidiſſet: ſed obſtitiſſe pudorem. quia primus à conſule ſententiam rogatus eſſet. Nam Tiberius, vt vides, non interfuit.* D

244. LVDIS, QVOS MATER] *Credo eos eſſe, qui Palatini poſteà à loco dicti, olim ab Auguſtalibus. Videnturq̀, non equeſtres aut curules fuiſſe, vt illi, ſed ſcenici. Dio* LVI. Χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν. ἣ καὶ δεῦρο ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀεὶ αὐτοκρατόρων τελεῖται): Præter hæc etiam Liuia proprios quoſdam ludos Auguſto per triduum in Palatio fecit. qui ad hoc æuum celebrantur ab ijs qui rerum potiuntur. *Suetonius Caligulâ:* Cumque placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi.

245. DEORVM INIVRIAS.] *Expreßit eam ſententiam & Iuriſconſultus l.* 11. *De reb. cred.* Iuriſiu-

A multò pòſt Gtanium Marcellum, [246] ptætotem Bithyniæ, Quæſtot ipſius Cæpio Criſpinus maieſtatis poſtulauit, ſubſctibente [247] Romano Hiſpone. qui fotmam vitæ iniit, quam poſteà celebrem miſeriæ tempotum, & audaciæ hominum fecerunt. nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis ſæuitiæ principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit, potentiam apud vnum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſecuti [248] ex paupenbus diuites, ex contemtis metuendi, perniciem alijs ac poſtremùm ſibi inuenête. Sed Marcellum inſimulabat, ſiniſtros de Tiberio ſermones habuiſſe. ineuitabile crimen; cùm ex moribus principis fœdiſſima quæque diligetet accuſator, obiectaretque teo. nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hiſpo, ſtatuam Marcelli altiùs quàm Cæſatum ſitam: & aliâ in ſtatuâ, [249] amputato capite Auguſti, effigiem Tiberij inditam. ad quod exarſit adeò, vt ruptâ taciturnitate proclamaret, *ſe quoque in eâ cauſsâ laturum ſententiam palàm & iuratum*, [250] quò ceteris eadem neceſſitas fieret. Manebant etiam tum veſtigia morientis libertatis. Igitur Cn.
B Piſo, *Quo*, inquit, *loco cenſebis Cæſar? ſi primus, habebo quod ſequar: ſi poſt omnes, vereor ne imprudens diſſentiam.* permotus his, quantoque incautiùs efferbuerat, pœnitentia patiens, tulit [251] abſolui reum criminibus maieſtatis: de pecunijs repetundis, [252] ad reciperatores itum eſt. Nec patrum cognitionibus ſatiatus, iudicijs adſidebat in cornu tribunalis, ne prætotem curuli depelleret: multaque eo cotam, aduerſus ambitum & [253] potentium preces conſtituta. ſed dum veritati conſulitur, libertas cottumpebatur. Inter quæ [254] Pius Autelius ſenatot, queſtus mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas ædis ſuas, auxilium patrum inuocabat. teſiſtentibus ætatij prætoribus, ſubuênit Cæſar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ pet honeſta pecuniæ cupiens, quam virtutem diu retinuit, cùm ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies ſeſtertium largitus eſt, ſatis comperto, paternas ei anguſtias eſſe. [255] tentantis eadem alios, probare cauſſam ſenatui iuſſit: cupidine ſeueritatis, in his etiam quæ ritè faceret, acerbus. Vnde ceteri ſilentium & pauper-
C tatem confeſſioni & beneficio prǽpoſuere. Eodem anno continuis imbtibus auctus Tibe-

Calumniatores ſub tyrannis magni.

Ab his Marcellus accuſatur vrmaledicus in Cæſarem.

Qui iram voce etiam vulgauit.

Piſone acutè & liberè carpente.

Tiberij in iudicijs ſeueritas, an ſcientia.

Liberalitas eius in aliquot ſenatores.

Iuriſiurandi contempta religio ſatis deum vltorem habet.

246. PRÆTOREM BITHYNIÆ.] *De ſcripturâ ambigit ſidus exoriens ſuæ Galliæ Ioſ. Mercerus. nec de nihilo. Prætorem Bithyniæ ait: nónne debuiſſet* Proconſulem? *Ex re quidem & ex vero. Nam Bithynia, diuiſione Auguſti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relictæ: id eſt, proconſulares. Dio, & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, niſi ſi quid poſt Auguſtum in eâ re mutatum, quod obſerues haud ſemel.*

247. ROMANO HISPONE] *Cuius declamationum Electa in Senecæ controuerſijs non vno loco.*

D 248. EX PAVPERIBVS DIVITES.] *Videri poßit à Demoſthene, Philip.* IV. Καὶ γὰρ τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλούσιοι γεγόνασι, καὶ ἐξ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι: Nam horum quidam ex pauperibus ſtatim diuites facti, & ex ignobilibu sglorioſi ac nobiles.

249. AMPVTATO CAPITE.] *Quod nunc crimini datur, id receptum fuiſſe ſuo æuo Plinius indicat:* Surdo, *inquit*, figurarum diſcrimine capita permutantur. *Et Caligula, ſimulachra numinum è totâ Græciâ conquiſiuit, quibus capite dempto ſuum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hic exarſit? cauſſa aliqua eſt Nam ſolebant Tyrannos eâ ignominiâ afficere: videbaturq́; occultè quaſi talem Marcellus damnaſſe Auguſtum. Hieronymus in prophetam Abacuc. cap.* III. Cùm Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & ſtatuæ, & vultu tantummodò commutato ablatoque capite, eius facies qui vicerit ſuperponitur.

250. QVO CETERIS.] *Vix opinor hæc inter verba Tiberij fuiſſe. Nimis hoc ſuperbum, aut ſæuum: ſed interpretatione ſuâ, & verâ, addit noſter. Et ſequentia Piſonis argutiùs ad priora referuntur.*

251. ABSOLVI REVM.] *Abſoluine? atqui damnatum eum Suetonius ait:* Statuæ quidam Auguſti caput dempſerat, vt alterius imponeret. acta res eſt in Senatu, & quia ambigebatur, per tormenta quæſita eſt. Damnato reo, paullatim genus calumniæ eò proceſſit, *&c. Ego non concilio: niſi ſi repetundarum damnatus fuit, non maieſtatis. quod tamen omnino Suetonius voluiſſe videtur.*

252. AD RECIPERATORES ITVM.] *Ergo damnatus repetundarum fuit, & tum Iudices dati ad æſtimandum. Vide ſodes, quæ ſcribo in* XIV. *Annal. ſuper criminis huius pœna.*

253. POTENTIVM PRECES.] *In iudicijs: ſolent enim aduocatos aut Deprecatores adducere potentiſſimos ciuitatis. Ex Cicerone & Aſconio notum: repreßitq́; Tiberius, quia iuſtitiam corrumpebat. At ipſe, adiungit noſter,* libertatem. *nam quomodo? quia ſcilicet in iudicijs aßiduus, ea velut regebat ac temperabat, & ſententiæ obnoxiæ illi erant.*

254. PIVS AVRELIVS.] *Fortaſſe hic inter maiores optimi principis Antonini: etſi nulla mentio Capitolino.*

255. TENTANTIS EADEM.] *Adi Senecam de Beneficijs lib* II. *cap.* VII.

D 256. ACHA-

Tiberis inundat, cum inſigni vrbis detrimento.

Tiberis, plana vrbis ſtagnauerat : relabentem ſecuta eſt ædificiorum & hominum ſtrages. Igitur cenſuit Aſinius Gallus, vt libri Sibyllini adirentur. renuit Tiberius, perinde diuina humanaque obtegens : ſed remedium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, & L. Aruntio mandatum. [256] Achaiam ac Macedoniam onera deprecantis, [257] leuari in præſens proconſulari imperio, [258] tradique Cæſari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac ſuo nomine obtulerat, Druſus præſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudens: [259] quod vulgus formidoloſum, & pater arguiſſe dicebatur. cur abſtinuerit ſpectaculo ipſe, variè trahebant; alij tædio cœtus, quidam triſtitiâ ingenij, & metû comparationis, quia Auguſtus comiter interfuiſſet. Non crediderim ad oſtentandam ſæuitiam, mouendasque populi offenſiones, conceſſam filio materiem : quamquam id quoque dictum eſt. At theatri licentia proximo priore anno cœpta, grauiùs tum erupit, occiſis non modò è plebe, ſed [260] militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoriæ cohortis, dum probra in magiſtratus & diſſenſionem vulgi prohibent. Actum de eâ ſeditione apud patres, dicebanturque ſententiæ, vt prætoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet. interceſſit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpituſque eſt Aſinij Galli oratione, ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis ſenatui præbebat. valuit tamen interceſſio, [261] quia diuus Auguſtus immunes verberum hiſtriones quondam reſponderat, neque fas Tiberio infringere dicta eius. [262] De modo lucaris, & aduerſus laſciuiam fautorum, multa decernuntur; ex quîs maximè inſignia: [263] *Ne domos Panto-*

Druſus gladiatoribus dat, ſed cruento munere.

Hiſtrionum cauſâ, tumultus & cades.

Decreta patrum ad coërcendum.

A

B

256. Achaiam ac Macedoniam.] *Achaiam quod ait, capies Graciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quiſpiam apud Suidam:* Μόμμιος τὴν Κόρινθον εἷλεν αὐτοβοεὶ, πρωτεύσαντος, κατὰ τοῦτο, τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν Ἑλλάδα Ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθῆναι ἔθνος ὃ προεστὸς ἦν τότε τῆς Ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν: Mommius Corinthum ſtatim & primo impetu cepit, tunc principem totius Græciæ. Ex quo Romani & nunc videntur Achaiam nominare, totam Græciam: à gente deuictâ, quæ tunc Græciæ præerat, vniuerſam appellationem ſumentes. *Pauſanias libro* VII. Porrò redactâ vniuerſâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex vrbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quòd ſcilicet Græci ſubacti ſunt, obtinentibus principatum Achæis.

• Lib. IV.

• Lib. XIII.

257. Levari proconsulari imperio] *Durius ergo Proconſulare imperium Præſidiali: nec cauſſam ſatis ſcio. Inquiro, & dico aliquid in* Excurs. *littera* M. *vide.*

258. Tradique Cæsari.] *Quod etiam factum. ideóque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæſarianis Prouincijs accenſuit : aliter quàm Dio, qui populi. Sed mutauit iterùm Claudius, qui populo reſtituit. Habes in Suetonij cap.* XXV. *& Dionis* LX.

259. Qvod vvlgvs.] *Confirmo ſcrib.* quod in vulgus. *Ita priſci ſcriptores, & ipſe Tacitus:* Multaque in vulgus grata vſurpauit, incedere ſine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.

260. Militibvs et centvrione.] *Refer ad cohortem, quæ adſidere ludis ſolita: itemq́ue nota cruentas iſtas ſeditiones, & quid niſi pugnas? vt non iniuriâ Valerius* Theatra *dixerit* Vrbana caſtra: quoniam hæc quoque, *inquit*, ſæpenumerò voluptatem & religionem ciuili ſanguine, ſcenicorum portentorum gratiâ macularunt. *lib.* II. *cap.* IIII.

261. Qvia divvs Avgvstvs.] *Auguſtus ad frangendos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideò* Coërcitionem in hiſtriones magiſtratibus, omni loco & tempore, lege vetere permiſſam, ademit: præterquam ludos & ſcenam. *ait Suet. cap.* XLV. *Vbi emenda,* ludis & ſcenâ. *veriſſima optimaq́ue ſententia. Mos vetus puniri hiſtriones ab Ædilibus, Prætoribus, Conſulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: ortauit Auguſtus, & non niſi per tempus ludorum permiſit, & in loco ipſo vbi peccarant, id eſt, in ſcenâ. Ademit etiam ius virgarum. Quod tamen redditum eſſe magiſtratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, ſed prudentum interpretatione. Vide Paullum lib.* V. *Sentent. tit.* XXVI. *Quæ tamen coërcitio relicta ab Auguſto? Exſilium, & carcer. Ideò * infrà in Tiberij principatu legis,* Pulſi tum hiſtriones Italiâ: *& * alibi,* in vincla ductos fautores hiſtrionum. *idem ergo iuris in hiſtriones ipſos.* C

262. De modo lvcaris.] *Lucar, merces hiſtrionum. à lucis, qui multi circa vrbem, quorum reditus deſtinati ad ludos. Plutarchus in cauſſis, & Feſtus: ibiq́ue, magni patris magna proles. Pluſcula adde ex* Excvrs. *in* N.

263 Ne domos Pantomimorvm.] *Magnum ſtudium, vt video, Romanorum in has nugas hominum, imò furor. Veſtibula eorum, quaſi principum, frequentabantur: adhærebant egreſſibus, non vulgus modò, ſed Eques Senatuſq́ue. Plinius l.* XXIX. Nullius hiſtrionis equorúmve trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cùm Crinas Maſſalienſis, *&c. Seneca Epiſtolâ* XLVII. Oſtendam nobiliſſimos iuuenes mancipia Pantomimorum. *Idem fine libri* I. *Quæſt. natural.* Stat per ſucceſſores Pyladis & Bathylli domus, harum artium multi diſcipuli ſunt multique Doctores. priuatim vrbe totâ ſonat pulpitum: in hoc viri, in hoc feminæ tripudiant. mares inter ſe vxoresque contendunt, vter det latus illis. *Dare latus, explico, vter latere ſit* D

A *Pantomimorum Senator introiret: ne egredientis in publicum, equites Romani cingerent:*[264] *aut alibi quàm in theatro ſpectarentur. & ſpectantium immodeſtiam*[265] *exſilio mulctandi poteſtas prætoribus fieret.*[266] Templum vt in coloniâ Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum; datumq́ue in omnes prouincias exemplum.[267] Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius[268] militare ærarium eo ſubſidio niti. ſimul[269] imparem oneri Remp. niſi viceſimo militiæ anno veterani dimitterentur. ita proximæ ſeditionis malè conſulta, quibus ſexdecim ſtipendiorum finem expreſſerant, abolita in poſterum.[270] Actum deinde in Senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augeſcit. Auditæq́ue municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alueo demotus in amnem Arnum transferretur, idq́ue ipſis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates diſſeruere, peſſum ituros fœcundiſſimos Italiæ campos, ſi amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus, ſuperſtagnauiſſet. Nec Reatini ſilebant, Velinum lacum, quà in Narem effunditur, obſtrui recu-
B ſantes. quippe in adiacentia erupturum. optimè rebus mortalium conſuluiſſe naturam, quæ ſua ora fluminibus, ſuos curſus, vtq́ue originem ita fines dederit. Spectandas etiam religiones ſociorum, qui[271] ſacra, & lucos, & aras patrijs amnibus dicauerint. quin ipſum Tiberim nolle prorſus accolis fluuijs orbatum, minore gloriâ fluere. Seu preces coloniarum, ſeu difficultas operum, ſiue ſuperſtitio valuit,[272] vt in ſententiam Piſonis concederetur, qui nil mutandum cenſuerat. Prorogatur Poppæo Sabino prouincia

Cap. 78. *Templum Auguſto in Hiſpaniâ. Centeſima rerum venalium.*

Cap. 79. *Reuocata, quæ ſeditioſi milites expreſſerant. Agitatum, qui Tiberis coerceri poſſet.*

Cap. 80.

ſit illis: vt hîc Tacitus; Ne egredientes, Equites Rom. cingerent: *vt Martialis,*

Eutychus ille tuum, Caſtrice, dulce latus.

Hanc inſaniam quàm benè notat damnatq́; Tertullianus! Etenim ipſi actores *(ait, libello De ſpectaculis)* & adminiſtratores ſpectaculorum, quadriga-
C rios, ſcenicos, xyſticos, arenarios illos amentiſſimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora ſua ſubſternunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt, quàm magnifaciunt? deponunt & diminuunt ignominiâ & capitis minutione. *quem libens adduxi, vt eruam correctione elegantem ſenſum:* quibus viri animas, feminæ autem illis etiam corpora ſua ſubſternunt. *idq́; veriſſimum. Vir magnus qui conatus eſt ante me, non attigit.*

264. AVT ALIBI.] *Puto, ne domi, ne in hortis.*

265. EXSILIO MVLCTANDI.] *Etiam vinculis. Infrà, lib.* XIII. Inter Vibullium prætorem & Tribunum Antiſtium ortum certamen, quòd immodeſtos fautores hiſtrionum à Prætore in vincla ductos omitti iuſſiſſet. comprobauere patres, incuſatâ Antiſtij licentiâ. *Ex hoc decreto patrum*
D *nato lex, quæ Pandectis inſita, De pœnis, l.* XXVIII. Solent quidam qui vulgò ſe iuuenes appellant, in quibuſdam ciuitatibus, turbulentibus ſe adclamationibus popularium (*ita vocat locum ipſum, vbi ſpectabat populi plebs*) accommodare. qui ſi ampliùs nihil admiſerint, fuſtibus cæſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur, quòd ſi correcti in eiſdem deprehenduntur, exſilio puniendi ſunt. *Ait ecce disertè, Exſilio; vt hîc, noſter.*

266. TEMPLVM VT IN COLONIA TARRACONENSI.] *Manſit id templum ad æuum Hadriani. In eius vitâ,* Tarracone hiemauit, vbi ſumptu ſuo ædem Auguſti reſtituit. *Item in Seueri vitâ: Somniauit ſibi dici,* vt templum Tarraconenſe Auguſti, quod iam habebatur, reſtitueret. *Anteà iam viuus aram illîc habuerat: de quâ, & palmâ ibi enatâ, iocus eius in Fabio. Quod ſequitur,* Datumq́ue in omnes prouincias exemplum, *caue acceperis, quaſi litterarum exemplaria diffuſo & tranſſcripto ad omnes prouincias, cum Vertranio. ſed hoc ait, exemplo Tarraconenſium monitos alios, vt peterent impetrarentq́; idem.*

267. CENTESIMAM.] *Dico libro* II.

268. MILITARE ÆRARIVM.] *Cuius inuentor Auguſtus. Suetonius, cap.* XLIX. Vtq́ue perpetuò ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos milites proſequendoſq́ue ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis inſtituit. *Id factum anno* DCCLIX *ex Dionis* LV. *Zonaras Agrippæ Poſtumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Proprijq́; huic ærario Præfecti. Tacitus lib.* V. *de P. Vitellio:* clauſtra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe. *Lapis in Sannio,*

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO
PRÆF. ÆRARI. MILITARIS.

269. IMPAREM ONERI REMP.] *Quo enim citiùs dimittebantur (expreſſerant autem vt decimo-ſexto anno) eo plura & ſtatim repræſentanda præmia. Ideò id indultum, reuocatum.*

270. ACTVM IN SENATV.] *Tacitus hîc & ſuprà duobus modo commiſſam eam curam ſcripſit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio conſtitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verterentq́. Vide eius verba, lib.* LVII. *actis anni* DCCLXVIII. *Cur opus fuerit nouâ electione neſcio: quia præfecerat pridem Auguſtus. Sueton. cap.* XXXVII. *In monumentis frequenter,* CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

271. SACRA, ET LVCOS.] *Nam fluuij priſcis inter deos: & res notior, quàm vt exemplis firmetur.*

272. VT IN SENTENTIAM PISONIS.] *Ita omiſſa nunc res. Nerua tamen poſteà, ſiue Traianus* ad

Tiberius Præſides rarò mutare ſolitus.

uincia Mœſia, additis Achaiâ & Macedoniâ. Id quoque morum Tiberij fuit, conti- A
nuare imperia, ac pleroſque ad finem vitæ in iiſdem exercitibus,[271] aut iuriſdictionibus habere. Cauſſæ variæ traduntur. alij tædio nouæ curæ, ſemel placita pro æternis ſeruaiſſe: quidam inuidiâ, ne plures fruerentur. ſunt qui exiſtiment, vt callidum eius ingenium, ita anxium iudicium. neque enim eminentis virtutes ſectabatur, & rurſum vitia oderat. ex optimis, periculum ſibi, à peſſimis, dedecus publicum metuebat. quâ hæſitatione poſtremò eò prouectus eſt, vt mandauerit quibuſdam prouincias, quos egredi

Cap. 81. *Comitiorum confuſa tunc ratio.*

vrbe non erat paſſurus. De comitijs conſularibus, quæ tum primùm illo principe, ac deinceps fuêre, vix quidquam firmare auſim. adeò diuerſa, non modò apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur. Modò ſubtractis candidatorum nominibus, originem cuiuſque & vitam, & ſtipendia deſcripſit, vt qui forent intelligeretur. aliquândo, eâ quoque ſignificatione ſubtractâ, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, ſuam ad id curam pollicitus eſt. plerumque, eos tantùm apud ſe profeſſos diſſeruit, quorum nomina conſulibus edidiſſet: poſſe & alios profiteri, ſi gratiæ, aut meritis confiderent, ſpecioſa verbis, re inania, aut ſubdola: quantoque maiore libertatis imagi- B
ne tegebantur, tanto eruptura ad infenſius ſeruitium.

ad arcendos fatales huius fluuij & non ſine omine auctus, foſſam duxit. De quâ Plinius ſenſit lib. VIII. *Epiſtol.* Tiberis alueum exceſſit, & quamquam foſsâ, quam prouidentiſſimus Imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis, quaque planum ſolum, pro ſolo cernitur. *Legerim*, quaque planum, ſolus pro ſolo cernitur.

273. AVT IVRISDICTIONIBVS.] *Prouincias inermes ſic appellat, à præcipuo in ijs Præſidum munere, quod ſolâ ferè iuriſdictione implebatur.*

A C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER II.

BREVIARIVM LIBRI.

B MOTVS aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex ſolio & ſolo ſuo ab Artabano pellitur: & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demouetur à Silano Præſide Syriæ, ob metum & Artabani minas. At Tiberius, ſpecie moti Orientis, Germanicum à legionibus ſuetis abſtrahit. cui paret ille, ſed lentè. Priùs enim Germaniam ingreditur, & fabricatâ ingenti claſſe, exercitum Oceano ad Amiſiam flumen vehit. Illic Angriuarios Stertinio duce populatur & ſternit. mox Cheruſcos & Arminium ingenti prælio vincit. multumque gloriæ partum, niſi in regreßu fortuita clades eam obliteraßet. Nauium enim hominumque maximam partem in Oceano amiſit, vi tempeſtatis & imperitiâ eius maris. Intereà Romæ vir nobilis Libo Druſus ſtudij rerum nouarum defertur. accuſatur in Senatu, & parte aliquâ conuincitur. Tiberium inſenſum expertus, & veniæ nullâ ſpe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortenſij) in manifeſtâ paupertate, ſpreta à Principe. Clemens Poſtumi Agrippæ ſeruus, domino interfecto, faciem & nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occultè conſcios & adiutores multos habet. operâ tamen & ingenio Salluſtij Criſpi ſine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruſcis, alijſque gentibus trium-

C phat. Archelaus Cappadocum rex in vrbem accitus, & indignè habitus, fato moritur. Regnum eius in prouinciam redactum. Germanico Oriens permiſſus, cum maiore, quoquo adiſſet, imperio: Cn. Piſoni Syria, cum occultis (vt creditur) in Germanicum mandatis. Druſus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter ſe diſcordes, otium & ſecuritatem Romanis fecère. Cheruſci duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento prælio vincunt. In Aſiâ duodecim celebres vrbes terræ motu collapſæ, aut hauſtæ ſunt. Tacfarinas in Africâ bellum ſiue latrocinium exercet. idque à Furio Proconſule ſtatim repreſſum. Germanicus in Armeniam venit: regem Zenonem volentibus ijs imponit. Druſus Germanos ad diſcordias inlicit. Maroboduus vi Catualdæ regno pulſus in Italiam venit, & Rauennæ per duodeuiginti annos egit. Idem Catualda mox caſus, qui Forum Iulium miſſus. Rheſcuporis Thracum rex, operâ Pomponij Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Ægyptum luſtrat. reuerſus inimicitias cum Piſone exercet, & denunciat. ſed paullò pòſt morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiæ extingui-

D tur. Veneni à Piſone dati ſuſpicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, à Sentio alijſque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romæ decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Veſtalis capta. Arminius in Germaniâ dolo cæſus. Hæc geſta annis quattuor,

T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE.
C. CÆCILIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO.
COSS. TIBERIO CÆSARE AVG. III. ET GERMANICO CÆSARE II.
M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

Cap. 1. *Cauſſa & initia belli Parthici.*

SISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coſs. mota Orientis regna, prouinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum Româ, acceptumque regem, quamuis gentis Arſacidarum, vt externum aſpernabantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus à Phrahate. Nam Phrahates quamquam depuliſſet exercitus, duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad Auguſtum verterat: [1] partemque prolis, firmandæ amicitiæ, miſerat: haut perinde noſtri metu, quàm [2] fidei popularium diffiſus. Poſt finem A

A. V. C. DCCLXIX. Phrahates rex, Auguſto amicus

Cap. 2.

Eius filius Vonones à Tiberio in regnum miſſus

Qui non diu gratus.

Phrahatis & [3] ſequentium Regum, ob internas cædes, venêre in vrbem legati à primoribus Parthis, qui Vononem [4] vetuſtiſſimum liberorum eius accirent. Magnificum id ſibi credidit Cæſar, [5] auxitque opibus: & accepere barbari lætantes, vt fermè ad noua imperia. Mox ſubit pudor, degenerauiſſe Parthos, petitum alio ex orbe regem, hoſtium artibus infectum. iam inter prouincias Romanas [6] ſolium Arſacidarum haberi, darique. *Vbi illam gloriam trucidantium Craßum, exturbantium Antonium, ſi mancipium Cæſaris, tot per annos ſeruitutem perpeſſum, Parthis imperitet?* Accendebat dedignantes & ipſe, diuerſus à maiorum inſtitutis, [7] raro venatu, ſegni equorum curâ, quoties per vrbes incederet lecticæ geſtamine, faſtuque erga patrias epulas. irridebantur & Græci comites, ac viliſſima vtenſilium [8] anulo clauſa. ſed prompti aditus, obuia comitas, ignotæ Parthis virtutes, [9] noua vitia; & quia ipſorum maioribus aliena, perinde odium prauis B

COMMENTARIVS.

1. PARTEMQVE PROLIS.] *Quattuor filios, ſi Straboni credimus, & eorum vxores duas cum filijs item quattuor miſit Romam. Verba eius ſententiaque gemina ſunt huic loco, lib.* XVI. Ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὁμήρους αὐτῷ, Σαρασπάδην, καὶ Κεροσπάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βονώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας, δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ: Phraates vocato ad colloquium Titio, qui tunc Syriæ præerat, quattuor legitimos filios ei tradidit obſides, Saraſpadem, Ceroſpadem, Phraatem, & Vononem, & vxores horum duas, & quattuor liberos, veritus domeſticas ſeditiones & inſidias. *Tantum in ijs emendauerim,* Φραάτην καὶ Βονώνην. *Fuerunt enim inter obſides, Phraates & Vonones. Vide eumdem ſcriptorem, libro* VI. *Hac ipſâ de re Iuſtinus lib.* XLII. Sed & filij nepoteſque Phrahatis obſides Auguſto dati.

2. FIDEI POPVLARIVM.] *Eadem cauſſa in Strabone. nec iniuriâ etiam liberis ſuis diffiſus, ne ſuo exemplo ſe tollerent. Ipſe enim Orodem patrem ſuſtulerat, itemque fratres viginti nouem. Ioſephus miſſionem hanc obſidum ad Thermuſa vxoris artes refert, vt illis abſentibus filio ſuo Phraataci regnum conficeret: quod euênit.*

3. SEQVENTIVM REGVM.] *Adeò ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego ſanè duos reperio, Phraatacem, & Orodem. Sed quia confuſum hoc totum ſtemma, & multa eius in Tacito mentio: dedi in* EXCVRS. *ſuper eo, quod opus, litterâ* A.

4. VETVSTISSIMVM LIBERORVM.] *Atqui in Strabone quartus ordine, minimuſque, ponitur.*

5. AVXITQVE OPIBVS.] *Comitatu, pecuniâ, aliâ pompâ inſtruxit, regium in morem.*

6. SOLIVM ARSACIDARVM] *Quod & ſæpius eſt factum. eoque, velut de more, ſcribit Hegeſippus, in oratione Agrippa regis:* Perſarum ſuperba audimus imperia, ſed eorum quoque obſides vidimus, & cùm ipſi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos ſuos, & nobilitatem ſuam. ſeruire Romanis gaudent pro fide pacis: ſimul vt ſeruiendo diſcant ſuis imperare. Offerunt veſtes, monilia, elephantos quoque Romanis, vnum tributum reges imponere. *Poſtrema hic faciunt, & emendem:* elephantos: quodque Romanis vnum (*vel,* ſummum) tributum. C

7. RARO VENATV, SEGNI EQVORVM CVRA.] *Quæ tamen vnico ſtudia procerum regiſque. Xenophon lib.* VIII. *Pædias.* Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν, οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. Καὶ νῦν δὲ βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλέα, ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν: Militaris exercitij gratiâ ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc exiſtimans & vniuerſe optimam exercitationem ad militiam eſſe, & maximè ad equeſtrem. Itaque & nunc Rex Perſarum, atque alij circa regem, aſſidui ſunt in venatu. D

8. ANVLO CLAVSA.] *Signatorium anulum intellegit, ſiue, vt alij appellant, ſigillaricium, qui habeat* χαρακτῆρα. *De quo Vopiſcus in Aureliano:* Vxori & filiæ anulum ſigillaricium quaſi priuatus inſtituit. *Moris autem Romani, vt domi ſupellex penuſque omnis eo ſignaretur: nequid negligentiâ aut furto periret. Exempla in* EXCVRS. *vide in* B.

9. NOVA VITIA.] *Vultne ipſas virtutes ignotas, habitas pro vitijs? poßit ſic accipi: vt comitas illa, pro vilitate fuerit: ſed potius eſt, duo dici. vt & ignotas quaſdam virtutes intulerit; & noua etiam vitia, luxum*

Cap. 3.

A uis & honeſtis. Igitur Artabanus Arſacidarum è ſanguine, apud Dahas adultus excitur,primoq́ue congreſſu fuſus,[10] reparat vires,regnoq́ue potitur. Victo Vononi[11] perfugium Armenia fuit,vacua tunc, interq́ue Parthorum & Romanas opes infida,[12] ob ſcelus Antonij : qui Artauaſden regem Armeniorum ſpecie amicitiæ inlectum, dein catenis oneratum, poſtremò interfecerat. Eius filius Artaxias, memoriâ patris nobis infenſus, Arſacidarum vi ſeque regnumq́ue tutatus eſt. [13] occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum datus à Cæſare Armenijs Tigranes, deductuſq́ue in regnum à Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis eius, quamquam ſociatis [14] more externo in matrimonium regnumq́ue. dein iuſſu Auguſti impoſitus Artauaſdes, & non ſine clade noſtrâ deiectus. Tum C. Cæſar componendæ Armeniæ diligitur. Is Ariobarzanem origine Medum,ob inſignem corporis formam,& præclatum animum, volentibus Armenijs perfecit. Ariobarzane morte fortuitâ abſumto, ſtirpem eius haut tolerauere : tentatoq́ue feminæ imperio, cui nomen Erato, eaq́ue breui pulsâ, in-

Et ab Artabano mox deijcitur. Profugus in Armeniam abit. In quâ varia mutatio regum: Tigranes impositur.

Cap. 4.

B certi ſolutique, & [15] magis ſine domino, quàm in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed vbi minitari [16] Artabanus, & parum ſubſidij in Armenijs, vel ſi noſtrâ vi defenderetur,bellum aduerſus Parthos ſumendum erat: rector Syriæ Creticus Silanus excitum cuſtodiâ circumdat, manente luxu & regio nomine. quod ludibrium vt effugere agitauerit Vonones, [17] in loco reddemus. Ceterùm Tiberio haut ingratum accidit,turbari res Orientis,vt eâ ſpecie Germanicum ſuetis legionibus abſtraheret, nouiſq́ue prouincijs impoſitum, [18] dolo ſimul & caſibus obiectaret. At ille quanto acriora in eum ſtudia militum,& auerſa patrui voluntas, celerandæ victoriæ intentior, tractare prœliorum vias, & [19] quæ ſibi tertium iam annum belligeranti[20] ſæua vel proſpera euenisſent. fundi Germanos [21] acie & iuſtis locis; iuuari ſiluis, paludibus, breui æſtate, & præmaturâ hieme. ſuum militem, haut perinde vulneribus,quàm ſpatijs itinerum, damno armorum adfici: feſſas Gallias miniſtrandis equis : longum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias, defenſantibus iniquum. At ſi mare intretur, [22] promtam ipſis poſſeſſionem, & hoſtibus ignotam : ſimul bellum [23] maturiùs

Iam Vonones: Sed metu Parthorum remouetur.

Cap. 5.

His cauſſis in Orientem Germanicus deſtinatur. Sed ille in Germanos bellum mallet.

C

*luxum videlicet,delicias, aliaq́. Romana. Mox,*ipſorum maioribus: *haud malè etiam,* moribus.

10. REPARAT VIRES.] *Fugâ captâ ad montes Medos, ait Ioſephus.*

11. PERFVGIVM ARMENIA.] *Primò Seleucia. Vide eumdem Scriptorem libro* XVIII.

12. OB SCELVS ANTONII.] *Verè ſcelus. nec enim cenſori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem. Artauaſdes autem Antonium expeditione Parthicâ deſeruiſſe viſus, fallacibus ob eo litteris excitus, in vincla habitus, & in triumpho Alexandriam ductus eſt. Vide Dionem, & Plutarchum.*

13. OCCISO ARTAXIA.] *Ioſephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis. ita enim appellat pro Artauaſde, vt alibi etiam Plutarchus. occiſum eum à*

D *propinquis non dicit, ducis à Tiberio & Archelao pulſum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulſi ſolùm, ſed etiam occiſi. Ad Itium,*

———ClaudI virtute Neronis
Armenius cecidit.

Suetonius, *Ducto ad Orientem exercitu regnum Armeniæ Tigrani reſtituit, ac pro Tribunali diadema impoſuit. *Dio hiſtoriam confundit, & Artabazem nominat pro Artoxiâ; Tigranem facit eius fratrem,lib.* LIV.*Res autem ita habet. Artauaſdes, ſiue Artabozes, duûm filiorum pater, Artaxio & Tigranis.ille maior natu. Adi Ioſephum, lib.* XV.*cap.* IV.

14. MORE EXTERNO.] *Qui mos etiam Ægyptijs, aliſq́. barbaris ad Orientem.*

15. MAGIS SINE DOMINO.] *Nam libertas legibus & magiſtratibus ſuis conſtat, & imperij certâ formâ. Itaque ſine domino eſſe poſſunt, nec tamen liberi propriè dicendi.*

16. ARTABANVS.] *Qui Oradem ſiue Herodem filium ſuum regem ijs dedit. Ioſephus lib.* XVIII.*c.*IV. *qui etiam hanc rem fuſiùs exſequitur, paullùm tamen à Tacito diuerſus.*

17. IN LOCO REDDEMVS.] *Reddidit, hoc ipſo libro ſub finem.*

18. DOLO SIMVL.] *Dolo, quem ipſe meditabatur, & in longinquis locis veneno tollere, obſcuriore ſic famâ.*

19. QVÆ SIBI TERTIVM IAM ANNVM BELLIGERANTI.] *Imò plures. Nam continenter in Germanos bellum geſſit, à clade Vari: excepto anno Conſulatus. Sed Tacitus à poſtremâ eius miſſione annos numerat. quæ fuit exacto conſulatu eius, ſub Auguſti mortem.*

20. SÆVA VEL PROSPERA.] *Veriùs hic eſſet,* ſcæua, *id eſt, ſiniſtra.*

21. ACIE ET IVSTIS LOCIS.] *Nouè dictum, pro æquis locis.*

22. PROMTAM IPSIS POSS.] *Nam triremes & claſſem in Rheno, & ad Oceanum,ordinariam Romani habebant. At eo duo Germani nauigiorum rudes: mox quàm didicerunt? Saxones, Normanni. & piratarum illa agmina dicam: qui Europam per ſæcula aliquot magnis claſſibus cladibuſq́. infeſtarunt.*

23. MATVRIVS INCIPI.] *Quare? nam & triremibus æſtas exſpectanda erat. Sed cauſſam credo in commea-*

* Facit huc Epigramma l. i. IV. Florilegii Græci εἰς Νέρωνα.

turiùs incipi, legioneſque & commeatus pariter vehi: integrum equitem, equoſque, per A
Cap. 6. *Igitur noua ratione, & mari eos aggreditur: * Scantio. Claſſis mille nauium.* ora & alueos fluminum mediâ in Germaniâ fore. Igitur huc intendit, miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio & * Cantio. Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ claſſi proponuntur. Mille naues ſufficere viſæ, properatæque. aliæ [24] breues, anguſtâ puppi proraque, & lato vtero, quo faciliùs fluctus tolerarent: quædam, planæ carinis, vt ſine noxâ ſiderent: plures, [25] appoſitis vtrimque gubernaculis, conuerſo vt repentè remigio, hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus ſtratæ, ſuper quas tormenta veherentur, ſimul aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in ſpeciem ac terrorem. *Quæ in portuoſâ Batauiâ conueniunt.* Inſula Batauorum in quam conuenirent prædicta, ob faciles adpulſus, [26] accipiendiſque copijs, & tranſmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus vno alueo continuus, aut modicas inſulas circumueniens, apud principium agri Bataui, velut in duos amnes diuiditur, ſeruatque nomen & violentiam curſus, quà Germaniam præuehitur, donec Oceano miſceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quo- B
que vocabulum mutat Moſâ flumine, eiuſque immenſo ore eumdem in Oceanum effunditur. Cap. 7. *Interea prœlia quædam belli, in Cattos.* Sed Cæſar, dum adiguntur naues, Silium legatum cum expeditâ manu inruptionem in Cattos facere iubet. ipſe, audito caſtellum Lupiæ flumini adpoſitum obſideri, ſex legiones eò duxit. neque Silio ob ſubitos imbres aliud actum, quàm vt modicam prædam, & Arpi principis Cattorum coniugem, filiamque raperet. Neque Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam aduentus eius dilapſi. [27] tumulum ta- *Ara Druſi* men nuper Varianis legionibus ſtructum, & [28] veterem aram Druſo ſitam diſiecerant. Reſtituit aram, honorique patris princeps ipſe [29] cum legionibus decucurrit. Tumulum

commeatibus, de quibus adiungit. Quia enim tarda æſtas & meſſis in Germaniâ, hæc exſpectanda erat, ob frumenta & pabula: aut magnâ mole & morâ, identidem iſta ſubuehenda.

24. Breves, angvsta pvppi.] *Breues opponit* Longis *nauibus, id eſt triremibus: & deſcribit lata alueo, anguſtâ prorâ & puppi, vno verbo naues hodie maris noſtri.*

25. Appositis vtrimqve gvbernacvlis.] *Id quidem genus nauigij binis gubernaculis, hodie inuſum. At noſter iterùm deſcribit, lib.* III. *Hiſtor. vocatq; Cameras:* Sic inter vndas voluuntur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiſcretum & innoxium eſt. *Item de moribus Germanorum:* Forma nauium eo differt, quòd vtrimque prora paratam ſemper appulſui frontem gerit. *Reperia & apud Suidam priſci ſcriptoris verba, neſcio an hanc ipſam rem narrantis:* * Idque ex Eunapio ſumunt, LVII. Πλοῖα μονήρη, ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκευάσαντο. Τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρώρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκητο, ὅπως αὐτοί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν: Naues ſimplices vniuſque ordinis, interdum & biremes faciunt. quaſdam verò & ex puppe & ex prorâ gubernaculis inſtruunt; vt ipſi nihil conuerſi & accedant & recedant; hoſteſque & adnauigantes & abnauigantes fallant ac circumueniant.

26. Accipiendisqve copiis.] *Siqua alia inſula in hac mundi pilâ.*

27. Tvmvlvm nvper.] *De quo ſuprà libro* I. Primùm exſtruendo tumulo ceſpitem Cæſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos. *Tumulus ille, non aliud quàm κενοτάφιον fuit. habeſq; huius ritus illuſtre apud Xenophontem exemplum, l.* VI. *expeditionis Cyri. vbi inane ſepulchrum conſtituitur militibus defunctis, quorum reliquiæ non faciles repertu.* Ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συντετυχότας ἔθαψαν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα. Οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. C *Et apud Virgilium libro* III.

——— maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas, cauſſam lacrimis, ſacrauerat aras.

28. Veterem aram Drvso.] *Druſo mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipſum. Dio* LV. *& Suetonius:* Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem ſtato die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè ſupplicarent. *Neſcio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, ſupplicarent. Volunt id cenotaphium ad * Moguntiacum fuiſſe. Repugnat hic locus, qui conſtituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Rauennæ ſepulcrum Druſus habuit, à Claudióne eius F. an ab Auguſto ipſo exſtructum? cuius memoria in lapide priſco, ibi:* D

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA.

29. Cvm legionibvs decvcvrrit.] *Antiquiſſimi inuenti Decurſio in funere illuſtrium virorum*

A lum iterare haut viſum. & cuncta [30] inter caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum nouis limitibus, aggeribuſque permunita. Iamque claſſis aduenerat, cùm præmiſſo commeatu, & diſtributis in legiones ac ſocios nauibus, foſſam, cui Druſianæ nomen, ingreſſus, precatuſque Druſum patrem, vt ſe [31] eadem auſum, libens placatuſque exemplo ac memoriâ conſiliorum atque operum iuuaret: [32] lacus inde & Oceanum vſque ad Amiſiam flumen ſecundâ nauigatione peruehitur. [33] claſſis Amiſiæ relicta, læuo amne. erratumque in eo, quòd non ſubuexit. tranſpoſuit militem dextras in terras iturum: ita plures dies efficiendis pontibus abſumti. Et eques quidem ac legiones prima æſtuaria, nondum adcreſcente vndâ, intrepidi tranſiêre: poſtremum auxiliorum agmen, Batauique in parte eâ, dum inſultant aquis, artemque nandi oſtentant, turbari, & quidam hauſti ſunt. Metanti caſtra Cæſari Angriuariorum defectio à tergo nunciatur. Miſſus illicò Stertinius cum equite & armaturâ leui, igne & cædibus perfidiam vltus eſt: [34] flumen Viſurgis Romanos Cheruſcoſque interfluebat. eius in ripâ cum ceteris primoribus

B Armi-

Cap. 8. *Foſsâ Druſianâ copiæ tranſiectæ.*

Ad Amiſiam ventum.

Batavi natatores.

Cap. 9. *Angriuarij deſciunt, ſed vincuntur.*

rum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis deſcripſit.

Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrêre rogos.

Liuius Pœnis etiam vſitatam oſtendit lib. XXV. *in morte Gracchi.* Alij ab Hannibale, & ea vulgatior fama eſt, * in veſtibulo primorum caſtrorum rogum exſtructum eſſe: armatum exercitum decurriſſe cum tripudijs Hiſpanorum, motibuſque armorum & corporum ſuæ cuique genti aſſuetis. *Lucanus lib.* VIII.

——— totus vt ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

C *Statius lib.* VI. *optimè.*

Tunc ſeptem numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) verſis ducunt inſignibus ipſi
Graiugenæ reges: luſtrantque, ex more, ſiniſtro
Orbe rogum, & ſtantes inclinant puluere flammas.
Ter curuos egêre ſinus, illiſaque telis
Tela ſonant: quater horrendum pepulêre fragorem
Arma, quater mollem famularem brachia planctum.

30. INTER CASTELLVM, ALISONEM.] *Diſtinguendum videri*, caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum, *pronuntiauit Vertranius. & rectè, ad mentem Dionis, lib.* LIV. *Nam ſcribit à Druſo caſtellum exſtructum ad Lupiæ & Aliſonis confluuia. quod opinor ipſum eſſe, quod dixit noſter obſeſſum fuiſſe. Velleio tamen loci nomen Aliſo eſt, & Ptolomao Ἄλεισον inter Germaniæ vrbes.* Veſaliam *hodiernam faciunt.*

D 31. EADEM AVSVM.] *Ita eſt. Nam & Druſus claſſe Oceanum tentauit; imò & pugnam nauibus conſeruit in Amaſiâ fluuio, vicitque Bructeros. Strabo lib.* VII. Εἰσὶ δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε: Sunt & alij interiecti nauigabiles fluuij, in quorum vno Amaſiâ, Druſus Bructeros nauali prœlio vicit. *Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ ſibi viſum Druſo Neroni huic inſcriptum: è quo fracto hos dumtaxat verſus à ſe lectos.*

———ad diuortia Rheni
Peruaſi hoſtiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus æternaque ſudo trophæa,
Iſter pacatis lenior ibit aquis.

32. LACVS INDE.] *Lacus nominat ſemper plures, vt libro* I. *ſuprà*: Ipſe impoſitas nauibus quattuor legiones per lacus vexit. *At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terraſque fuiſſe pluribus lacubus interſtinctas.*

33. CLASSIS AMISIÆ RELICTA.] *Locus mihi ambiguæ ſententiæ & perplexæ. Vidi qui ſic vellet. Claſſem relictam in ripâ citeriore (aſpectu Galliæ dico:) & in hoc culpari Germanicum, quòd non in ripâ vlteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures abſumpſit. Simplex hæc ſententia, fateor, & ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur; valdè, vereor, repugnet. Primùm ſi claſſis in citimâ ripâ poſitâ: quomodo aptè annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextras? Sanè eo poſitu, ſi quid ego capio, vti amnis claſſi læuus fuit, ita & terra trans amnem. Deinde, quis hic (malum) Germanici & Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad vlteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam ſumere in extruendo ponte? præſertim re nullâ aut hoſte impediente. Tertiò, ſi ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit tranſmitti ponte vno. Cur* Subuehendi *verbo vtitur, cùm veriùs* Tranſuehendi? *Neſcio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens eſt: Claſſem relictam in vlteriore ripâ fluminis, vti debuit: ſed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illi læuus? ex poſiturâ nempe nauium, quas veriſimile eſt quieſcentes eas & in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tamquam rediture, nec vltrà ſcilicet progreſſuræ. Pone autem milites in ijs & vectores vt ſolet, facie ad proram verſâ: nónne ſic læuus ijs amnis, & terræ in quas tranſponuntur dextræ? Peccatum tamen à Germanico, quòd humilibus & humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet longiùs ſubuehere:) in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructurâ. Ad mare enim æſtuaria: non ſic ſuprà.*

* Legerim, in veſtibulo primore.

34. FLVMEN VISVRGIS.] *Mutuâ Romanorum Germanorumque clade nobilis amnis. cui famam præcipuè Tacitus dedit: & ipſe Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeiæ. quod monaſterium ad Viſurgim eſt. atque illinc depromptum verè hunc theſaurum Quæſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.*

35. PE-

Arminius adſtitit, quæſitoque an Cæſar veniſſet, poſtquam adeſſe reſponſum eſt, vt li- A
ceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flauius, inſignis fide,
& amiſſo per vulnus oculo paucis antè annis, duce Tiberio. tum permiſſum. pro-
Arminij colloquium cum fratre Flauio. greſſuſque ſalutatur ab Arminio: qui amotis ſtipatoribus, vt ſagittarij noſtrâ pro ripâ
diſpoſiti abſcederent, poſtulat; & poſtquam digreſſi, vnde ea deformitas oris interro-
gat fratrem. illo locum, & prœlium referente, quodnam præmium recepiſſet, exqui-
tit. Flauius aucta ſtipendia, torquem, & coronam, aliaque militaria dona memorat,
Cap.10. irridente Arminio vilia ſeruitij pretia. Exin diuerſi ordiuntur: hic *magnitudinem Ro-
manam, opes Cæſaris, & victis graues pœnas, in deditionem venienti paratam clementiam;
neque coniugem & filium eius hoſtiliter haberi.* Ille *fas patriæ, libertatem auitam,* [35] *penetrales
Germaniæ deos, matrem precum ſociam; ne propinquorum & adfinium, denique gentis ſuæ
Quod in iurgia & penè pugnam exiſt. *deſertor & proditor, quàm imperator eſſe mallet.* Paullatim inde ad iurgia prolapſi, quo
minùs pugnam conſererent, ne flumine quidem interiecto cohibebantur: ni Stertinius
adcurrens, plenum iræ, armaque & equum poſcentem Flauium attinuiſſet. Cernebatur
Arminius Latinè ſciens. contrà minitabundus Arminius, prœliumque denuntians. nam pleraque Latino ſer- B
Cap.11. mone interiaciebat, vt qui Romanis in caſtris ductor popularium meruiſſet. Poſtero
Flumen Romani tranſeunt. die, Germanorum acies trans Viſurgim ſtetit. Cæſar, niſi pontibus præſidiiſque impo-
ſitis, dare in diſcrimen legiones haut imperatorium ratus, equitem vado tramittit. præ-
fuêre Stertinius, & è numero primipilarium Æmilius, diſtantibus locis inuecti, vt
Cum ijs Batauis ſtrenuè, ſed parùm feliciter. hoſtem diducerent: quà celerrimus amnis, Carioualda dux Batauorum erupit. eum
Cheruſci fugam ſimulantes, in planitiem ſaltibus circumiectam traxêre: dein coorti,
& vndique effuſi trudunt aduerſos, inſtant cedentibus, collectoſque in orbem, pars
Carioualda dux eorum aliique cæſi. congreſſi, quidam eminus proturbant. Carioualda, diu ſuſtentatâ hoſtium ſæuitiâ,
hortatus ſuos vt ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſimos irrum-
pens, congeſtis telis & ſuffoſſo equo labitur, ac multi nobilium circà. ceteros vis ſua,
Cap.12. aut equites cum Stertinio Æmilioque ſubuenientes, periculo exemêre. Cæſar tranſ-
greſſus Viſurgim, indicio perfugæ cognoſcit, delectum ab Arminio locum pugnæ,
Silua Herculis. conueniſſe & alias nationes in ſiluam Herculi ſacram, auſuroſque nocturnam caſtro- C
rum oppugnationem. habita indici fides, & cernebantur ignes, ſuggreſſique propiùs
ſpeculatores audiri fremitum equorum, immenſique & inconditi agminis murmur at-
tulêre. Igitur propinquo ſummæ rei diſcrimine, explorandos militum animos ratus,
quonam id modo incorruptum foret, ſecum agitabat. Tribunos & centuriones læta
ſæpiùs, quam comperta nunciare; libertorum ſeruilia ingenia; amicis ineſſe adulatio-
nem; ſi concio vocetur, illîc quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adſtrepere. peni-
tus noſcendas mentes, cùm ſecreti & incuſtoditi; inter militaris cibos, ſpem aut me-
Cap.13. tum proferrent. Nocte cœptâ, [36] egreſſus augurali, per occulta & vigilibus ignara,
Germanicus animos militum callidè tentat. comite vno, contectus humeros [37] ferinâ pelle, adit caſtrorum vias, adſiſtit taberna-
culis, fruiturque famâ ſui: cùm hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patien-
Reperit volentes in ſe & in pugnam. tiam, comitatem, per ſeria per iocos eumdem animum, laudibus ferrent: redden-
damque gratiam in acie faterentur: ſimul perfidos & ruptores pacis, vltioni & gloriæ
mactandos. Inter quæ vnus hoſtium Latinæ linguæ ſciens, acto ad vallum equo, voce D
magnâ, coniuges, & agros, & ſtipendij indies, donec bellaretur, ſeſtertios centenos, ſi
quis

35. PENETRALIS GERMANIÆ DEOS.] *Valet*, penetrales, *priſco ſcribendi more: id eſt*, penates. *Et tamen vis quædam in verbo eſt, quaſi intimos penates.*

36. EGRESSVS AVGVRALI.] *Nihil muto. in caſtris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auſpicarentur & ex pullis auguria caperent. quod Græcis οἰωνιστήριον eſt. Hyginus manuſſ. verbis tamen corruptis*, Auguratorium parte dextrâ prætoriatur à principalem agnouimus, vt dixi, ne & augurium rectè capere poteſt. parte læuâ tribunal ſtatuitur, vt augurio accepto inſuper aſcendat ad exercitium *felicia hoſpitio adloquatur. *Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in caſtris Corbulonis, lib.* XV. *Erudito tamen viro*, egreſſus Auguſtali, *legend. videtur: quia in Quinctiliano ſcriptum lib.* VIII. Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Auguſtale. *Non idem mihi videbatur.*

* *Lege felici auſpicio.*

37. FERINA PELLE.] *Quare ferinâ pelle? vt habitum mentiretur Germani, credo; qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in caſtris ſolùm, ſed, vt opinor, inter eius cuſtodes.*

38. VI-

A quis transfugiſſet, Arminij nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras. veniret dies, daretur pugna: ſumturum militem Germanorum agros, tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hoſtium prædæ deſtinare. Tertiâ fermè vigiliâ, adſultatum eſt caſtris, ſine coniectu teli: poſtquam crebras pro munimentis cohortes, & nihil remiſſum ſenſêre. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, [38] viditque ſe operatum, & ſanguine ſacro reſperſâ prætextâ, pulchriorem aliam manibus Auiæ Auguſtæ accepiſſe. Auctus omine, addicentibus auſpicijs, vocat concionem, & quæ ſapientiâ præuiſa aptaque imminenti pugnæ, diſſerit. *Non campos modò militi Romano ad prælium bonos, ſed ſi ratio adſit, ſiluas & ſaltus. nec enim [39] immenſa barbarorum ſcuta, enormis haſtas, inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perinde haberi quàm pila & gladios, & hærentia corpori tegmina. denſarent ictus, ora mucronibus quærerent: non loricam Germano, non galeam: ne ſcuta quidem ferro neruóve firmata, ſed viminum textus, vel tenuis & fucatas colore tabulas. [40] primam vtcumque aciem haſtatam; ceteris,* B *præuſta aut breuia tela. Iam corpus, vt viſu toruum, & ad breuem impetum validum; ſic [41] nulla vulnerum patientia. ſine pudore flagitij, ſine curâ ducum, abire, fugere: pauidos aduerſis; inter ſecunda, non diuini, non humani iuris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant; hac acie parari. propiorem iam Albim, quàm Rhenum: neque bellum vltrà, modò ſe [42] patris patruique veſtigia prementem, iiſdem in terris victorem ſiſterent.* Orationem ducis ſecutus militum ardor, ſignumque pugnæ datum. Nec Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omittebant ſuos quiſque teſtari. *Hos eſſe Romanos Variani exercitus fugaciſſimos, qui ne bellum tolerarent, ſeditionem induerint: quorum pars onuſta vulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum hoſtibus, [43] aduerſis dijs obijciant, nullâ boni ſpe. Claſſem quippe & auia Oceani quæſita, ne quis venientibus occurreret, ne pulſos premeret: ſed vbi miſcuerint manus, inane victis ventorum remorumq; ſubſidium. meminiſſent modò auaritiæ, crudelitatis, ſuperbiæ: * aliud ſibi reliquum quàm tenere libertatem, aut mori ante ſeruitium?* Sic accenſos & prœlium poſcentes in campum, cui [44] Idiſtauiſo nomen, deducunt. is medius inter Viſurgim & colles, vt ripæ fluminis cedunt, C aut prominentia montium reſiſtunt, inæqualiter ſinuatur. ponè tergum inſurgebat ſilua editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos. campum & prima ſiluarum, barbara acies tenuit: ſoli Cheruſci iuga inſedêre, vt prœliantibus Romanis deſuper incurrerent. Noſter exercitus ſic inceſſit. auxiliares Galli, Germanique in fronte: poſt quos pedites ſagittarij: dein quattuor legiones, & cum duabus prætorijs cohor-

Arminius præmium defectionis pronunciari iubet.

Caſtraetiam noctu tentata virumque fruſtra.

In ſomno felix omen Germanico.

Conſilium & ratio exponuntur futuræ pugnæ.

Germanorũ arma parùm firma:

Ipſi ferociores, quam fortiores.

Arminius & ſuos animat.

Romanos depreimit:

In ipſâ audaciâ metus accuſat.

* an aliud.

Loci deſcriptio, vbi pugna.

Ordo & diſpoſitio vtrimque acierum.

38. VIDITQVE SE OPERATVM.] *Operandi verbum, ad ſacra, Tibullus,* Tunc pubes operata deo. *Curtius:* Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum. *Reſtitue apud Liuium, libro* x. Dum hoſtes operati ſuperſtitionibus, concilia ſecreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit. *ita meus codex. vulgò*, ſuperati. *Quod ait, reſperſam prætextam: ſcire licet pontifi-* D *ces, imò ſacerdotes omnes, cùm dijs facerent, prætextâ vſos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro*, Accepit prætextam etiam cùm ſacra faceret, ſed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. *Appianus* Ἐμφυλ. α. Οὕτως μὲν Ἀπολλίαν στρατηγὸν τε καὶ ασινδῶν, καὶ ἱερὸν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δ᾽ ἀγορὰν ἐσφάζετο ἐν ἀγορᾷ μέσῃ περὶ ἱερά. *Quinctilianus declamat.* CCCXL. Ego vobis allego etiam ipſum illud factum prætextarum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus: quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus ac venerabilem. *Spartianus in Hadriano:* Natali ſuo vltimo cùm Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. *vbi corrigo*, aperuit: *quia ſacrificabant capite velato. Adi & Zoſimum lib.* IV. *vbi delata ad Gratianum Chriſtianum Principem prætexta pontificia, & ſpreta. ab hac mente Plinius placari purpurâ deos ſcripſit, reſpiciens ſcilicet ad prætextam libro* IX. Diſtinguit ab equite Curiam, dis aduocatur placandis, omnemque veſtem illuminat.

39. IMMENSA BARB. SCVTA.] *Dicimus in Germaniâ, infrà.*

40. PRIMAM VTCVMQVE.] *Ibidem vide.*

41. NVLLA VVLNERVM PATIENTIA.] *Videntur adumbrata è Thucydide, qui Braſidam inducit hortantem ſuos contra Illurios: eosq́; iiſdem moribus fingit lib.* IV. *vbi inter cetera:* Οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ, ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει.

42. PATRIS PATRVIQVE.] *Druſi, & Tiberij.*

43. ADVERSIS DIIS.] *Ita correxi: vulgò*, odijs.

44. IDISTAVISO NOMEN.] *Ea loca in peregrinatione vidi, & vel ſcriptoris huius cauſâ curioſiùs luſtraui. Amicus autem mihi dicit, hunc ipſum campum eſſe, qui infra Bremam, mare verſus, pulchrè*

Pugna committitur.
** adstitêre.*

cohortibus, ac dilecto equite Cæſar: exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cum equite ſagittario, ceteræque ſociorum cohortes. Intentus paratuſque miles, vt ordo agminis in aciem * adſiſteret. Viſis Cheruſcorum cateruis, quæ per ferociam proruperant; validiſſimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque inuadere iubet, ipſe in tempore adfuturus. Intereà pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere ſiluas, & intrare viſæ, [45] Imperatorem aduertêre. exclamat, *Irent,* [46] *ſequerentur Romanas aues, propria* [47] *legionum numina.* Simul pedeſtris acies infertur, & præmiſſus eques, poſtremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo hoſtium agmina diuersâ fugâ, qui ſiluam tenuerant in aperta, qui campis adſtiterant, in ſiluam ruebant: medij inter hos Cheruſci, collibus detrudebantur. inter quos inſignis Arminius manu, voce, vulnere, ſuſtentabat pugnam. Incubueratque ſagittarijs, illâ rupturus, ni Ræetorum, Vindelicorumque, & Gallicæ cohortes ſigna obieciſſent: niſu tamen corporis, & impetu equi peruaſit, óblitus faciem ſuo cruore ne noſceretur. quidam agnitum à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emiſſumque tradiderunt. B Virtus ſeu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit: ceteri paſſim trucidati. & pleroſque tranare Viſurgim conantes, iniecta tela aut vis fluminis, poſtremò moles ruentium, & incidentes ripæ, operuêre. quidam turpi fugâ in ſumma arborum niſi, ramiſque ſe occultantes, admotis ſagittarijs per ludibrium figebantur: alios prorutæ arbores adflixêre. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit. Quintâ ab horâ diei ad noctem cæſi hoſtes, decem millia paſſuum cadaueribus atque armis oppleuêre: [48] repertis inter ſpolia eorum cathenis quas in Romanos, vt non dubio euentu, portauerant. Miles in loco prœlij, [49] Tiberium Imperatorem ſalutauit, ſtruxitque aggerem, & in modum tropæorum arma, ſubſcriptis victarum gentium nominibus, impoſuit. Haut perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quàm ea ſpecies dolore & irâ adfêcit. qui modò abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuuentus, ſenes, agmen Romanum repentè incurſant, turbant. Poſtremò diligunt locum, flumine & ſiluis clauſum, artâ intus planitie, & humidâ: ſiluas quoque C profunda palus ambibat, niſi quòd latus vnum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à Cheruſcis dirimerentur. hîc pedes adſtitit, equitem propinquis lucis texêre, vt ingreſ-

Quam feliciter Romanis Aquilæ prælucent.

Vincunturque Germani.

Nec virtus Arminij, niſi ad effugium profuit.

Idem Inguiomero.

Trophæum Romani in loco excitant.

Quâ contumeliâ Germani accenſi.

ſis

chrè lateque ſe pandit, inter flumen & colles ſaltuſque circumiectos. Non poteſt aptior pugnæ magnæ planicies, & pro Taciti hic deſcriptione. Diſtat ab opido Bremâ duobus circiter Germanicis milliaribus, circa pagum qui Vegeſackus *dicitur.*

45 IMPERATOREM ADVERTERE.] *Sic lib.* IV. *Hiſt.* Aduertit ea res Veſpaſianum. *& Liuius lib.* I. *emendante me:* Aduerteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *Nam hactenus* auerteratque *ſcriptum reperias, ignorantiâ hiſtoricæ dictionis. Ceterùm, illud mirum vnde hic aquilæ noſtris terris haud temerè viſa. Ac ſubuereor vt falſa ſpecies obiecta Germanico, aliæque alites fuerint.*

46. SEQVERENTVR ROMANAS AVES.] *Aquilas intellegit, quæ à C. Marij æuo propriæ Romanis. De quibus in* EXCVRS. C.

47. LEGIONVM NVMINA.] *Ita alibi:* Mox conuerſus ad ſigna & bellorum deos. *Dionyſius, de ijſdem:* Τιμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται. *Adeò autem ſigna pro dijs, vti per ea miles iuraret. Liuius lib.* VI. Obſtringere periurio non ſe ſolùm ſuumque caput, ſed ſigna militaria & aquilas, ſacramentique religionem. *Tertullianus:* Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus diis præponit. *Exemplum eius ſacramenti egregium apud Lucanum lib.* I. *vbi Lelius Cæſari:* ——— per ſigna decem felicia caſtris,

Perque tuos iuro quocumque ex hoſte triumphos.

Imò & adorata ea. Diſce è Sozomeno Eccleſ. Hiſt. l. I. *cap.* IV. *vbi de Labaro.* Σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι νόμιμον παρὰ τῶν στρατιωτῶν: Hoc ſignum venerabile maximè, quia & principem antecedere, & adorari etiam à militibus ſolebat.

48. REPERTIS CATHENIS.] *Fecit idem M. Antonius apud Florum lib.* III. *qui* Cretam inuaſit cum ingenti quidem victoriæ ſpe atque fiduciâ, adeò vt plures cathenas in nauibus quàm arma portaret. D *Fecit Flaminius, in Polybio lib.* III. *qui ſuos ita vanitatis impleuit,* vt plures eſſent qui ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην παρασκευὴν ferrent quàm qui arma. *Sed vtriuſque quis exitus? qui nunc Germanorum. Nec aliter ſolet magnus ille deus, qui deijcit quidquid vanè ſe attollit.*

49. TIBERIVM IMP. SALVTAVIT.] *Oportuerat Germanicum ipſum, qui dux & auctor facti. Sed Auguſtus vt auſpicia ſeruauit ſibi; ſic honorem omnem rei à ducibus ſuis legatiſve geſtæ. Nam qui ductu quidem ſuo, alienis tamen auſpicijs vicerat: ne antiquitus quidem Imp. ſalutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans ſuo Principi Horatius voluit:*

Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos.

Et

A ſis ſiluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæſari incognitum : conſilia, locos, Cap.20.
promta, occulta nouerat, aſtuſque hoſtium in perniciem ipſis vertebat. Seio Tuberoni *Iterumq; ad pugnam ventum.*
legato tradit equitem, campumque. peditum aciem ita inſtruxit, vt pars æquo in ſiluam
aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduum, ſibi; cetera legatis
permiſit. Quibus plana euenerant, facilè inrupêre : quîs impugnandus agger, vt ſi mu-
rum ſuccederent, grauibus ſupernè ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem comi- *Quæ acris & ambigua.*
nus pugnam, remotiſque paullùm legionibus, funditores [50] libratoreſque excutere te-
la, & proturbare hoſtem iubet. miſſæ è tormentis haſtæ, quantoque conſpicui magis
propugnatores, tantò pluribus vulneribus deiecti. Primus Cæſar cum prætorijs cohor-
tibus, capto vallo, dedit impetum in ſiluas. conlato illîc gradu certatum. hoſtem à tergo
palus, Romanos flumen aut montes claudebant : vtriſque neceſſitas in loco, ſpes in
virtute, ſalus ex victoriâ. Nec minor Germanis animus, ſed genere pugnæ & armorum Cap.21.
ſuperabantur: cùm ingens multitudo, artis locis, prælongas haſtas non protenderet, non
B colligeret, neque adſultibus & velocitate corporum vteretur, coacta ſtabile ad prœ-
lium. Contrà miles, cui [11] ſcutum pectori adpreſſum, & [12] inſidens capulo manus, la-
tos barbarorum artus, [13] nuda ora foderet, viamque ſtrage hoſtium aperiret : inprom-
to iam Arminio, ob continua pericula, ſiue illum recèns acceptum vulnus tardauerat.
Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quàm virtus deſerebat. &
Germanicus quò magis adgnoſceretur, [54] detraxerat tegimen capiti, orabatque inſi-
ſterent cædibus, nil opus captiuis, ſolam internicionem gentis finem bello fore. Iam- *Romani tamen pro victoribus*
que ſero diei ſubducit ex acie legionem, faciendis caſtris : ceteræ ad noctem cruore
hoſtium ſatiatæ ſunt. equites ambiguè certauêre. Laudatis pro concione victoribus Cap.22.
Cæſar, congeriem armorum ſtruxit, ſuperbo cum titulo, DEBELLATIS INTER RHE- *Monumentum & titulus rerum magnificus.*
NVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CÆSARIS EA MONI-
MENTA MARTI ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE. de ſe nihil addidit, metu
inuidiæ, an ratus conſcientiam * facti ſatis eſſe. Mox bellum in Angriuarios Stertinio ** Vel, factis*
mandat, ni deditionem properauiſſent : atque illi ſupplices, nihil abnuendo veniam
C omnium accepêre. [55] Sed æſtate iam adultâ, legionum aliæ itinere terreſtri in hiber- Cap.23.
nacula remiſſæ, plures Cæſar claſſi impoſitas per flumen Amiſiam Oceano inuexit. Ac *Miles plerusque claſſe reducitur.*
primò placidum æquor mille nauium remis ſtrepere, aut velis impelli : mox atro nu-
bium globo [16] effuſa grando : ſimul varijs vndique procellis, incerti fluctus proſpectum
adimere, tegimen impedire : mileſque pauidus, & caſuum maris ignarus, dum turbat *Cum clade, & pauidi exitio:*
nautas, vel intempeſtiuè iuuat, officia prudentium corrumpebat. omne dehinc cælum
& [17] mare omne in Auſtrum ceſſit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, *Ita Oceanus intumuit.*
immenſo

Et ab hac re ſtatim, in trophæi inſcriptione legis, Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta conſecrauiſſe; *non, Germanici, qui ducebat.*

50. LIBRATORESQVE.] *Sunt qui tormentis haſtas aut lapides excutiunt : quia librant ſcilicet, & ictus arte expendunt. Sic* III. *Hiſtor.* vincla ac libramenta tormentorum *appellat. Hoc verius, quàm referri ad* libralia : *quod ſuſpicabar* IV. *Poliorcet. Dialog.* III.

D

51. SCVTVM PECTORI.] *Diuerſum à Germanico. Illud planum, non ſic tegebat : hoc incuruum, corpori adhærebat, & circumfundebatur.*

52. INSIDENS CAPVLO.] *Pulchrè & ſignificanter dictum, in minoribus gladijs. In oblongis, quibus ritu Gallorum Germani vtebantur, non eadem manus habitudo: neque firmiter aut tenet gladios, aut regit.*

53. NVDA ORA.] *Nam, ait noſter in Germaniâ,* vix vni alterìve caſſis aut galea.

54. DETRAXERAT TEGIMEN.] *Idem video Cyrum minorem feciſſe in pugnâ illâ ſibi extremâ : cuius cauſſam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Perſarum, qui nudis capitibus pugnam inibant.*

55. SED ÆSTATE IAM ADVLTA.] *Sæpè ita loquitur noſter, imitatione apertâ Salluſtij. quam phraſim opera eſt ſemel à iuuentute intellegi, ex Seruianis notis, ad illud* Vere nouo. Id eſt, *ait*, primo menſe Martio. Nam veteres per ſingula tempora anni, quæ in tres menſes diuiduntur, obſeruant, vt ſic dicant : Primum menſem, Nouum ver : ſecundum, Adultum : tertium, Præceps. Ita de Hieme, Æſtate, Autumno. ſic ſemper Salluſtius. *Simile, quod Græci annum partiuntur :* Ἱςαμένου τοῦ ἔτους, μεσοῦντος, ἢ λήγοντος.

56. EFFVSA GRANDO.] *Sub quam, occultâ cauſſâ, ſemper, vt aiunt, Oceanus intumeſcit.*

57. MARE OMNE IN AVSTRVM.] *Non abnuo de vero Auſtro. nam ille à terrâ naues in mare interius rapiat : quod oſtendit factum, cùm ſubdit,* diiecitque naues in aperta Oceani. *Procul igitur à litore : cui Notus impegiſſet. Facit eodem, quod de inſu*lis longiùs ſitis *adiungit : & poteſt* Orcadas *intellegere,*

immenſo nubium tractu validus, & rigote vicini Septemtrionis horridior, rapuit diſiecitque naues in apetta Oceani, aut inſulas ſaxis abruptas, vel per occulta vada infeſtas. A

Eius tempeſtatis pulchra pictur.

quibus paullùm ægreque vitatis poſtquam mutabat æſtus, [58] eódem quò ventus ferebat; non adhætere anchoris, non exhaurire inrumpentis vndas poterant. equi, iumenta, ſarcinæ, etiam arma præcipitantut, quo leuarentur [59] aluei * manantes per latera, &

* nantes

Cap. 24. fluctu ſuper vrgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præſtat Germania, tantum illa clades nouitate & magnitudine exceſſit, hoſtilibus circùm litoribus, aut ita vaſto & profundo, vt credatur nouiſſimum ac ſine tetris mare. pars nauium hauſtæ ſunt, plures, apud inſulas longiùs ſitas eiectæ: mileſque nullo illîc hominum cultu, fame abſumptus, niſi quos corpora equòrum eodem eliſa tolerauerant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque, apud [60] ſcopulos & prominentis oras; cùm ſe tanti exitij reum clamitaret, vix cohibuêre amici, quo minùs eodem mari oppeteret. Tandem relabente æſtu, & ſecundante vento, claudæ naues, raro remigio, aut intentis veſtibus, & quædam à validioribus tractæ, reuertêre: quas raptim refectas miſit, vt ſcrutarentur inſulas. collecti eâ curâ plerique: multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemtos ab interioribus reddidere. quidam in Britanniam rapti, & remiſſi à regulis. Vt quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, vim turbinum, & [61] inauditas volucres, monſtra maris, ambiguas hominum & beluarum formas: viſa, ſiue ex metu credita. B

Germanicus in Chaucos reijcitur.

Seruati & alij quidam, ſed pauci.

Cap. 25. Sed fama claſſis amiſſæ, vt Germanos ad ſpem belli, ita Cæſarem ad coërcendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus, ire in Cattos imperat: ipſe maioribus copijs Marſos itrumpit. quorum dux Malouendus nuper in deditionem acceptus, [62] propinquo loco defoſſam Varianæ legionis aquilam modico præſidio ſeruari indicat. Miſſa extemplò manus, quæ hoſtem à fronte eliceret, alij qui terga circumgreſſi recluderent humum: & vtriſque adfuit fortuna. Eò promtior Cæſar pergit introrſus, populatur, exſcindit, [63] non auſum congredi hoſtem: aut ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum, nec vmquam magis, vt ex captiuis cognitum eſt, pauentem. Quippe inuictos & nullis caſibus ſuperabiles Romanos prædicabant, qui perditâ claſſe, amiſſis armis, poſt conſtrata equorum virorumque corporibus litora, eâdem virtute, pari ferociâ, & veluti aucti numero irrupiſſent. C

Hac clades Germanos erigit: Quos contra Cæſar it.

Marſos vaſtat, exſcindit.

Cap. 26. Reductus inde [64] in * Hiona miles lætus animi, quòd aduerſa maris, expeditione proſperâ penſauiſſet. addidit munificentiam Cæſar, quantum quis damni profeſſus erat exſoluendo. Nec dubium habebatur, labare hoſtes, petendæque pacis conſilia ſumere, & ſi proxima æſtas adijceretur, poſſe bellum patrari: ſed crebris epiſtolis Tiberius monebat, *rediret ad decretum triumphum. ſatis iam euentuum, ſatis caſuum: proſpera illi & magna prælia: eorum quoque meminiſſet, quæ venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, grauia tamen & ſæua damna intuliſſent. [65] Se nouies à diuo Auguſto*

* hiberna

Germani ad pacem iam flectebant: Sed Cæſarem maior Cæſar auocat.

gere, aut potiùs eas, quæ haud procul litore Friſico hodieq. exſtant. Nam quòd longinquas *facit; fama & redeuntes hæc auxerunt, ac timidis inſolitiſq. maris ita viſa.*

58. EÓDEM QVÒ VENTVS FEREBAT.] *Non malè etiam*, eodemque quò ventus: *atque ita iam didici in Florentino eſſe. Liuius libro* XXVI. Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum ſtagnum eódem quò æſtus ferebat.

59. ALVEI MANANTES.] *Nec diſpliceret ſcribi*, nantes.

60. SCOPVLOS ET PROM.] *Quantum ego vidi vel audiui, non ſunt in eo tractu litorales ſcopuli. Eſt mollis aut arenoſa terra, nec niſi arte aut opere elata.*

61. INAVDITAS VOLVCRES.] *Nec ea quidem ſunt. Libuit iſtis apud ignaras aures, in his & ſequentibus, τραγῳδεῖν, & narrare quæ noſter meritò ambigit*, viſa, ſiue ex metu credita. *Imò nec viſa, nec credita, ſed vanitate effícta.*

62. PROPINQVO LOCO.] *Malim*, luco. *Hic autem inuenta aquilarum vna, & ſupra lib.* I. *altera. ergo recepta nunc omnes, quia tertia ſeruata militis aſtu. Florus tamen ſcripſit*, Signa, & aquilas duas adhuc Barbari poſſident: tertiam ſignifer, *&c. Parùm conſideratè. niſi ex Liuij perſonâ & ætate loqui hominem placet.* D

63. NON AVSVM CONGREDI HOSTEM.] *Legerim hæc & ſequentia*, Non auſo c. hoſte, pulſo, pauente.

64. IN HIONA MILES.] *Vera correctio Beroaldi*, in hiberna miles, *ex Taciti verbis ipſis. Rhenanus qui*, Iuhiona, *legit: & ego qui ſeriò olim refelli, digni ambo qui plemur.*

65. SE NOVIES IN GERMANIAM.] *Non toties in propriè Germaniam: quære in Hiſtorijs; & examina:*

A *Auguſto in Germaniam miſſum, plura conſilio quàm vi perfeciße.*[66] *Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos, regemque Maroboduum pace obſtrictum. poſſe & Cheruſcos, ceteraſque rebellium gentes, quando Romanæ vltioni conſultum eſt, internis diſcordijs relinqui.* Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acriùs modeſtiam eius adgreditur, alterum conſulatum offerendo, cuius munia præſens obiret. ſimul adnectebat, ſi foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Druſi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoſte, nonniſi apud Germanias adſequi nomen imperatorium, & [67] deportare lauream poſſet. Haud cunctatus eſt vltrà Germanicus, quamquam fingi ea, ſeque per inuidiam parto iam decori abſtrahi intelligeret.

Cui cauta & lenta conſilia quàm feroca magis cordi.
Honoribus etiam Germanicum emollit.

Sub idem tempus, è familiâ Scriboniorum Libo Druſus defertur moliri res nouas. Eius negotij initium, ordinem, finem curatiùs diſſeram; quia tum primùm reperta ſunt, quæ per tot annos Remp. exedêre. Firmius Catus Senator, ex intimâ Libonis amicitiâ, iuuenem improuidum & facilem inanibus, ad Chaldæorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit: [68] dum

Cap. 27.
Libo Druſus manifeſtis accuſatur.
Qui temerè Chaldæos conſuluit.

B proauum Pompeium, [69] amitam Scriboniam, quæ quondam Auguſti coniunx fuerat, conſobrinos Cæſares, plenam imaginibus domum oſtentat: hortaturque ad luxum & æs alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quo pluribus indicijs inligaret. Vt ſatis teſtium, & qui ſerui eadem noſcerent, reperit: aditum ad principem poſtulat, demonſtrato crimine & reo [70] per Flaccum Veſcularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio vſus erat. Cæſar indicium haut aſpernatus, congreſſus abnuit: poſſe enim, eodem Flacco internuntio, ſermones commeare. atque interim Libonem ornat præturâ, conuictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeò iram condiderat) cunctaque eius dicta factaque cùm prohibere poſſet, ſcire malebat. donec Iunius quidam tentatus vt infernas vmbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. Celebre inter accuſatores Trionis ingenium erat, auidumque famæ malæ. ſtatim corripit reum, adit conſules; ſenatus cognitionem poſcit: & vocantur patres, addito, conſultandum ſuper re magnâ & atroci.

Cap. 28.
Delatus ab iſ ipſis, qui impulerant.
Tiberius diſſimulat, & ruere eum patitur.

Libo interim veſte mutatâ, cum primoribus feminis, circumire domos, orare adfines, vocem aduerſum pericula
C poſcere: abnuentibus cunctis; cùm diuerſa prætenderent, [71] eâdem formidine. Die ſenatus

Cap. 29.
Ad extremum in ſenatu accuſatur.

mina: ſed intellegit ſumitą, vnà miſſiones, opinor, in Pannoniam, & Illyricum.

66. Sic svgambros.] *Id accidit Tiberio ipſo duce. Vide Dionem libro* LV. *in cuius verbis menda, Cantabriq. appellantur in Germaniâ, qui reuerà Sugambri: vt monui olim antiquar. lect. lib.* I. *cap.* VI. *Suetonius:* Sueuos & Sugambros dedentes ſe in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit. *Eutropius lib.* VII. Tiberius CCCC. M. captiuorum ex Germaniâ tranſtulit, & ſupra ripam rheni in Galliâ collocauit. *Iſidorus non obſcurè indicat hoſ ipſos eſſe, qui Burgundiones poſteà appellati, largiter potuerunt.* Burgundiones, *inquit*, quondam a Romanis ſubactâ *interiore Germaniâ per caſtrorum limites poſiti à Tiberio Cæſare, in magnam coaluerunt gentem. atque ita nomen ex locis ſumpſerunt, quia crebra per limites habitacula conſtituta, Burgos vulgò vocant. Hi poſteà rebelles effecti Romanis, pluſquam LXXX.∞ armatorum ripas Rheni fluminis inſederunt & nomen gentis obtinuerunt. *A quo tamen diuerſus it Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit:* Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ ſunt litteræ. prima, quod iam inde temporibus priſcis ſobolem ſe eſſe Romanam Burgundij ſciunt: dein, quòd ſalinarum, finiumque cauſſa Alemanis ſæpè iurgabant.

D

* *Fortè*, vlteriore Germ.

67. Deportare lavream posset.] *Id eſt, triumphare. Triumphantes enim aſcendere Capitolium ſoliti, & laurum quam manu tenebant, quaą, in faſcibus lictorum, deponere in gremio Iouis: arbitri ſcilicet victoriæ & auctoris. Plura in* Excvrs. D.

68. Dvm proavvm Pompeivm.] *Ante lucem quærere occepi hoc ſtemma; & vereor vt concubium noctis ſit priuſquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, ſcio: cur Cæſares conſobrini. In ſcriboniâ amitâ hæreo, quæ ex hiſtorijs quidem adſtruitur ſaltem matertera maior. niſi placet amitæ nomine abuſum Tacitum eſſe. Si non eſt: ſequitur vt paternum genus etiam (nam de materno conſtat) huic adoleſcenti è Scribonijs ſit. Et ſuadet herclè nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius. Libo Druſus. Cenſeo L. Scribonio Liboni, qui conſul cum M. Antonio fuit, fratrem fuiſſe alium Scribonium, cuius nepos iſte. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Liquere res niſi ex Geneſi non poteſt: quam in* Excvrs. *vide* E.

69. Amitam Scriboniam.] *Digna lectu de totâ hac re apud Senec. epiſt.* LXXI.

70. Per Flaccvm Vescvlarivm.] *Qui tamen infrà lib.* V. *eſt, Veſcularius Atticus inſidiarum in Libonem internuncius.*

71. Eadem formidine.] *Omnes enim timebant Principis offenſam.*

72. Le-

natus metu & ægritudine feſſus, ſiue vt tradidere quidam, ſimulato morbô, [72] lecticâ delatus ad fores curiæ, [73] innisúſque fratri, & manus ac ſupplices voces ad Tiberium tendens, immoto eius vultu excipitur. mox libellos & auctores recitat Cæſar, ita mode- A
Cap.30. rans, ne lenire, néve aſperare crimina videretur. Acceſſerant præter Trionem & Catum accuſatores, Fonteius Agrippa, [74] & C. Liuius, certabantque cui ius perorandi in reum daretur: donec Liuius, quia nec ipſi inter ſe concederent, & Libo ſine patrono introiſſet, ſingillatim ſe crimina obiectatum profeſſus, protulit libellos vecordes adeò, vt conſultauerit Libo, an habiturus foret opes, [75] quîs viam Appiam Brundiſium vſque pecuniâ operiret. inerant & alia huiuſcemodi, ſtolida, vana; ſi molliùs acciperes, miſeranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæſarum aut ſenatorum, additas [76] atroces vel occultas notas, accuſator arguebat. Negante reo, agnoſcentes ſeruos per tormenta interrogari placuit. Et quia [77] vetere ſenatuſconſulto, quæſtio in caput domini prohibebatur, callidus & [78] noui iuris repertor Tiberius, mancipari ſingulos [79] actori publico iubet: ſcilicet, vt in Libonem ex ſeruis, ſaluo ſenatuſconſulto, quæreretur. Ob quæ poſterum diem reus petiuit, domumque digreſſus, extremas preces B
[80] P. Quirinio propinquo ſuo ad principem mandauit: reſponſum eſt, vt ſenatum rogaret.
Cap.31. Cingebatur interim [81] milite domus, ſtrepebantque etiam in veſtibulo, vt audiri, vt adſpici poſſent: cùm Libo, ipſis, quas in nouiſſimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, vocare percuſſorem, prenſare ſeruorum dextras, inſerere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, euertentibus adpoſitum menſâ lumen, feralibus iam ſibi tenebris, duos ictus in viſcera direxit. Ad gemitum conlabentis, accurrêre

Et conuincitur vecordia potiùs quàm ſceleris.

Serui in dominum torti, & aduerſa leges nouo pallio velata.

Libo semiquam tadio & deſperatione ſe conficit.

72. LECTICA DELATVS.] *Quod receptum in ſolis ægris. Nam lectica, quamquam tam vulgata, tamen ſpernebantur adhuc à Curia aditu. Sueton. de Tiberio.* Numquam curiam niſi ſolus intrauit: lecticâ quondam introlatus æger, comites à ſe remouit.

73. INNISVSQVE FRATRI.] *Puto L. Scribonio Liboni, qui hoc anno conſul.*

74. ET C. LIVIVS.] *Neſcio an,* Cluuius.

75. QVIS VIAM APPIAM.] *Non temerè de viâ Appiâ conſultauit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longiſſima, & quaſi regina, vt ait Statius:*

——— qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.

Sed pertinuítne ea Brundiſium vſque? Negat Frontinus de aquæductibus, qui vltra Capuam non porrigit. Appia aqua, *inquit*, inducta eſt ab Ap. Claudio Cenſore. qui & viam Appiam à portâ Capenâ vſque ad vrbem Capuam muniendam curauit. *Adfirmat tamen hîc Tacitus, & Strabo, prolixè lib. V. & VI. & Horatius:*

Brundiſium melius Numici via ducat, an Appî.

aliíq. Omnes benè. Nam Appius ipſe non herclè vltra Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc erant imperij Romani. perduxit poſteà ſiue C. Gracchus Tribunus, qui pleraſque vias fecit, refecit: ſiue C. Cæſar, qui curator viæ Appiæ non leuiter in eam impendit: ſiue Auguſtus, de quo inſcriptiones priſcæ, S. P. Q. R. QVOD. VIÆ. MVNITÆ. SVNT. *Nam certum aliquid non alij, non ego inueni.*

76. ATROCES VEL OCCVLTAS.] *Quæ ad mortem eorum pertinerent, aut cædem.*

77. VETERE SENATVSCONSVLTO.] *Quando & à quo latum id Sc. quæro. Sanè antiquum eſt, & Cicero referre videtur ad morem maiorum potiùs, quàm ad legem.* Nam cum more maiorum de ſeruis in dominum ne tormentis quidem quæri liceat: exortus eſt ſeruus, qui quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus. *Idem.* Maiores noſtri in dominum de ſeruo quæri noluerunt, non quia non poſſet verum inueniri, ſed quia videbatur indignum eſſe, & domino morte ipsâ triſtius. *Derogatum ei legi antiquitus, in cauſâ inceſt. Pro Milone:* De ſeruis nullâ lege quæſtio eſt in dominum, niſi de inceſtu, vt fuit in Clodium. *Iuriſconſulti excipiunt etiam adulterij crimen, fraudati cenſus, & maieſtatis. l. 1. C. de quæſtionibus.* C

78. NOVI IVRIS REPERTOR TIBERIVS] *Imò infamia huius inuenti penes Auguſtum: erratq; noſter, ſi non errat Dio lib.* LV. Ὅτι δὲ οὐκ ἐξὸν ἦν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανισθῆναι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἂν χρεία τοιούτου τινὸς γένηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ἀλλότριος τοῦ κρινομένου ὢν ἐξετάζηται, οἱ μὲν ᾐτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν: Quod verò cùm non liceret ſeruum in caput domini torqueri, iuſſit vt quoties eius rei vſus eſſet, vendi ſeruum vel actori publico, vel ſibiipſi Principi; vt iam quaſi alienus à reo examinari poſſet: id ſanè nonnulli criminati ſunt, quaſi legem eâ domini mutatione diſſolueret.

79. ACTORI PVBLICO.] *Mancipari, mancupio tradi:* πιπράσκεσθαι, *ſiue vendi, dixit Dio. Suprà:* Hortiſque venditis ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet. *Libro* III. Seruos quoque Silani, vt tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. *Sed quis publicus Actor? non alius, quàm publicus ſiue ſeruus ſiue libertus: proprio tamen munere, qui res rationeſq; Reip. adminiſtrabat.. Plura in* EXCVRS. F. D

80. P. QVIRINIO PROPINQVO SVO.] *Eſt P. Sulpicius Quirinius, qui Æmiliam Lepidam habuit vxorem. vnde adfinitas. Nam ipſe ignobilis.*

81. MILITE DOMVS.] *Qui neceſſitatem oſtenderent, & ſponte aut vi pereundum.*

82. PRÆ-

A curtrêre liberti, & cæde viſâ miles abſtitit. Accuſario tamen apud patres adſeueratione eâdem petacta, iurauitque Tiberius petiturum ſe vitam, quamuis nocenti, niſi voluntariam mortem properauiſſer. Bona inter accuſatores diuiduntur: &[82] præturæ extra ordinem datæ, his qui ſenatorij ordinis erant.[83] Tunc Cotta Meſſallinus, ne imago Libo Cap.32. *Præmia accuſatoribus.*
nis exſequias poſterorum comitaretur, cenſuit: Gn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Druſi adſumeret. ſupplicationum dies, Pomponij Flacci ſententiâ, conſtituti. vt dona Ioui, Marti, Concordiæ, vtque Iduum Septembrium dies, quo ſe Libo *Et varia in mortuum decreta, promiſſima adulationis.*
interfecerat, dies feſtus haberetur, [84] L. P. & Gallus * Aſinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decreuêre: quorum auctoritates adulationeſque retuli, vt ſciretur vetus * Aſinij.
id in Rep. malum. [85] Facta & de Mathematicis Magiſque Italiâ pellendis ſenatus *Vnum vtiliſſimum, de vatibus pellendis.*
conſulta: quorum è numero, L. Pituanius [86] ſaxo deiectus eſt. In P. Martium conſules [87] extra portam Exquilinam, cùm [88] claſſicum canere iuſſiſſent, [89] more priſco aduertêre. Proximo ſenatus die, multa in luxum ciuitatis dicta à Q. Haterio conſulari, Cap.33.
B Octauio Frontone præturâ functo: decretumque [90] ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, [91] ne veſtis ſerica viros fœdaret. Exceſſit Fronto, ac poſtulauit [92] modum argento, ſupellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus, ſiquid è Rep. *Luxus publicus leniter coërcitus.*
crede-

82. PRÆTVRÆ EXTRA ORDINEM.] *An ſupra numerum eos Prætores adiectos vult? certè enim vnius prætura tantùm vacabat. An potiùs, in annum proximum deſtinatos eos, extra ſortem aleámque comitiorum?*

83. TVNC COTTA MESSALLINVS.] *Cotta hic inter notas & vibices eius ſæcli, filius, vt Plinius * ait, Meſſallæ oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, déque hoc interdicto, non repeto ea quæ ſcripſi in Electis cap.* XXIX. *Sic Bruti & Caßij imagines abolitæ, infrà lib.* III. Viginti clariſ-
C ſimarum familiarũ imagines antelatæ ſunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina: ſed præfulgebant Caſſius atque Brutus hoc ipſo, quòd effigies eorum non viſebantur.

84. L. P. ET GALLVS ASINIVS.] *Vereor vt elapſum exſcriptori ſit aliquod nomen. Diuinabam olim,* L. Pætus Gallus Aſinius. *Pætos ſanè illo æuo in Senatu fuiſſe, docet liber* XV. *vbi Cæſonius Pætus. Quid ſi etiam,* L.P. & Gallus Aſinij? *vt prænominibus diſtinguat plures eius gentes. Nam Aſinij aliquot Senatores, imò conſulares, vti infrà dicam.*

85. FACTA ET DE MATHEMATICIS.] *Imò repetita potiùs. Nam veteri legi edictóque, pridem amota è Rep. illa peſtis. Adde quæ in* EXCVRS. G.

86. SAXO DEIECTVS EST.] *Tarpeio. ita dicebant, ſine aliâ additione. Plautus:*

Qui in amore, (*malim* amorem) præcipitauit,
D peiùs petit, quàm ſi ſaxo ſaliat.

Lucretius: —— ſceleriſque luela
Carcer, & horribilis de ſaxo iactus deorſum.

87 EXTRA PORTAM EXQVILINAM.] *Supplicia pleraque apud Romanos ſumi ſolita extra portas. credo, ne frequenti ſanguine & cæde, contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. Exempla in* EXCVRS. H.

88. CLASSICVM CANERE.] *Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cùm eius rei capitalis dies dicta eſſet, claſſicum in celeberrimis vrbis locis canebat, & poſtremò ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis:* Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπιγκτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτοῦ τοὺς δικαστάς: Patrius nobis mos eſt, ſiquis capitis accuſatur, neque obaudit, ad eius fores manè Tubicinem ire, & claſſicum canere, nec ante iudices ſententiam de eo ferre. *Seneca lib.* I. *de Irâ:* Itaque etſi peruerſa induenda magiſtratui veſtis, & conuocanda claſſico concio eſt, procedam in tribunal non furens nec infeſtus, ſed vultu lenis, & illa ſollennia verba graui magis quàm rabidâ voce concipiã. *In Commentario M'. Sergij apud Varronem, lib.* V. *de LL.* * Lib V. cap. XXII.
Quo die comitia erunt, in arce claſſicum canat, endo (*ſic emendo*) circumque mœros, & ante priuati huiuſce T. Quinctij Trogi ſceleroſi hominis hoſticum (*leg. eſt,* hoſtium) canat, & vt in campo cum primo luci adſit. *Seneca iterùm huc reſpexit Epiſt.* XVII. Cùm claſſicum cecinit, ſcit non ſe peti: cùm aliqua conclamatio eſt, quomodo exeat, non quid efferat, quærit. *Puto & Lucilius, hoc verſu Trochaico:*

Rauco concionem ſonitu & curuis cogant cornibus.

Nec Romæ ſolùm & inter ciues ſeruatus ille mos: ſed etiam in prouincijs, niſi fallunt me Declamatores (& hercle vereor vt animi ingeniíque cauſâ fallant) apud Senecam Patrem lib. IX. *Controu.* II. *de Flaminio qui inter cœnam noxium puniuit. Capito:* Fit à præcone ſilentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex alterâ parte claſſicum. *Caßius Seuerus:* Si tribunal conſcenderit conuiuiali veſte: ſi cùm claſſicum canere debeat, ſymphoniam canere iuſſerit.

89. MORE PRISCO.] *Supplicium priſci moris quale, pete à me in lib.* XV.

90. NE VASA AVRO.] *Vide luxum eius æui, & gratulare ſæculo noſtro. Dio paullò communiùs id concipit: quaſi interdicta omnia vaſa auri, niſi quæ ad ſacra.*

91. NE VESTIS SERICA.] *Nolim erres. diſtincta genera veſtium olim. Byßina, Bombycina, Serica. quæ perſequor & euoluo in* EXCVRS. I.

92. MODVM ARGENTO.] *Id eſt, certum pondus numerúmque definiri voluit: tot pondo argenti, tot ſeruos, talem ſupellectilem.*

 93. ALIAM

Quem ex professo defendit Asinius.

ecederent, loco ſententiæ promere. Contrà Gallus Aſinius diſſeruit, *Auctu imperij adoleuiſſe etiam priuatas opes, idque non nouum, ſed è vetuſtiſſimis moribus. Aliam apud Fabricios,*[93] *aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. referri. quâ tenui, anguſtas ciuium domos: poſtquam eò magnificentiæ venerit, gliſcere ſingulos. Neque in familia & argento, quæque ad vſum parentur, nimium aliquid, aut modicum, niſi ex fortunâ poſſidentis. diſtinctos ſenatus & equitum cenſus: non quia diuerſi naturâ, ſed vt locis, ordinibus, dignationibus antiſtent,*[94] *taleſque ad requiem animi aut ſalubritatem corporum parentur. niſi fortè clariſſimo cuique plures curas, maiora pericula ſubeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum eſſe.* Facilem adſenſum Gallo, ſub nominibus honeſtis, [95] confeſſio vitiorum & ſimilitudo audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus cenſuræ: nec ſi quid in A

Facili aſſenſu, in omnium contage.

Cap. 34. moribus labaret, deſuturum corrigendi auctorem. Inter quæ L. Piſo ambitum fori, corrupta iudicia, ſæuitiam oratorum accuſationes minitantium increpans, abire ſe, & cedere vrbe, victurum in aliquo abdito & longinquo rure teſtabatur. ſimul curiam relinquebat. Commotus eſt Tiberius, & quamquam mitibus verbis Piſonem permulſiſſet, propinquos quoque eius impulit, vt abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. B

Piſonis libera vox & mina.

Haut minus liberi doloris documentum idem Piſo mox dedit, vocatâ in ius Vrgulaniâ, quam ſupra leges amicitia Auguſtæ extulerat. nec aut Vrgulania obtemperauit, in domum Cæſaris ſpreto Piſone vecta; aut ille abſtitit, quamquam Auguſta ſe violari & imminui quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ciuile ratus, vt ſe iturum ad prætoris tribunal, adfuturum Vrgulaniæ diceret, proceſſit palatio, procul ſequi iuſſis militibus. ſpectabatur, occurſante populo, compoſitus ore, & ſermonibus varijs tempus atque iter ducens: donec propinquis Piſonem fruſtrà coërcentibus, deferri Auguſta pecuniam quæ petebatur iuberet. Iſque finis rei, ex qua neque Piſo inglorius, & Cæſar maiore famâ fuit. Ceterùm Vrgulaniæ potentia adeò nimia ciuitati erat, vt teſtis in cauſsâ quâdam quæ apud ſenatum tractabatur, venire dedignaretur: [96] miſſus eſt prætor, qui domi interrogaret: cùm virgines Veſtales in foro & iudicio audiri, quoties teſti-

Vrgulania defenſum Liuiæ.

Potentia, vel impotentia potius, muliercula.

Cap. 35. monium dicerent, vetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haut referrem, ni pretium foret, Gn. Piſonis & Aſinij Galli ſuper eo negotio diuerſas ſententias noſcere. Piſo, quamquam[97] abfuturum ſe dixerat Cæſar, ob id magis agendum cenſebat, vt abſente C Principe, ſenatus & equites poſſent ſua munia ſuſtinere. decorum Reip. fore. Gallus, quia ſpeciem libertatis Piſo præceperat, nihil ſatis illuſtre, aut ex dignitate populi Romani niſi coram & ſub oculis Cæſaris: eoque conuentum Italiæ & adfluentis prouincias, præſentiæ eius ſeruanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac ſilente, magnis vtrim-

De rebus agendis certatio.

Cap. 36. que contentionibus acta: ſed res dilatæ. Et certamen Gallo aduerſus Cæſarem exortum eſt. nam[98] cenſuit in quinquennium magiſtratuum comitia habenda:[99] vtq; legionum

Aſinij Galli ſententia ſuper comitijs.

93. ALIAM APVD SCIPIONES PECVNIAM.] *Largâ ſignificatione pecuniam dixit, vt lex x. viralis, & Iuriſconſulti.*

94. TALESQVE AD REQVIEM ANIMI.] *Quid eſt illud,* tales? *Cenſeo reſcribendum,* dignationibus antiſtent, alijſque, quæ ad requiem. *Ideò (inquit bonus patronus luxuriæ) repertum diſcernere cenſum Senatorum equitúmque à plebe: non ſolùm vt loco, ordine, dignitate, præmineant, ſed etiam ſupellectile, veſte, alijsq́; quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere,* ita alijs quæ ad. *minusq́; recedes à ſcripturâ.*

95. CONFESSIO VITIORVM.] *Poßis legi,* conſenſio.

96. MISSVS EST PRÆTOR.] *Quod in egregijs perſonis obſeruari Paulus iubet, l. xv. De iureiurando:* Ad egregias perſonas, eoſque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.

97. ABFVTVRVM SE DIXERAT.] *Omnino ſic legendum. Atqui non abfuit, vt è ſequentibus omnibus colligas. Ita eſt: ſed dixerat, vt ſæpè, & hæc talia ex vſu aut cauſsâ ſimulabat.*

98. CENSVIT IN QVINQVENNIVM.] *Non à ſe id inuênit Gallus, ſed imitari decretum C. Cæſaris voluit, de quo Appianus, in perſonâ M. Antonij, II. Ciuil.* D H'μεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες, οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν, αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. Ε'ς γὰρ πενταετὲς, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἄστικα ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο: Nos enim propè omnes, alij geſſimus magiſtratus electi à Cæſare, alij iam nunc gerimus, alij geremus etiam ab eo deſignati. Nam in quinquennium, vt ſcitis, vrbanos annuoſque magiſtratus, & item prouinciarum aut exercituum Præfecturas ordinauit. *De quo etiam Sueton. ſenſit cap. LXXVI. in Iulio:* Magiſtratus in plures annos ordinauit.

99. VTQVE LEGIONVM LEGATI.] *In exercitu duplices legati, Conſulares & Pratorij. Conſularis toti*

A num legati, qui ante prætutam eâ militiâ fungebantur, iam tum prætores deſtinaten-
tur: princeps duodecim candidatos in annos ſingulos nominaret. Haut dubium erat, *Pro Cæſare: vt videbatur:*
eam ſententiam altiùs penetrare, & [100] arcana imperij tentari: Tiberius tamen [101] quaſi
augeretur poteſtas eius diſſeruit. *Graue moderationi ſuæ tot eligere, tot differre. vix per ſin-* *Sed reiecta à Cæſare ob ſuas cauſas.*
gulos annos offenſiones vitari, quamuis repulſam propinqua ſpes ſoletur: quantum odij fore ab
his qui vltra quinquennium proijciantur! vnde proſpici poſſe, quæ cuique tam longo temporis
ſpatio mens, domus, fortuna ſuperbire homines etiam annuâ deſignatione: quid ſi honorem per
quinquennium agitent? quintuplicari prorſus magiſtratus, ſubuerti leges, quæ ſua [102] ſpatia
exercendæ candidatorum induſtriæ, quærendiſque aut potiundis honoribus ſtatuerint. Fauorabi- Cap. 37.
li in ſpeciem oratione vim imperij tenuit, cenſuſque quorumdam ſenatorum iuuit quò *Is liberalis in quoſdam Senatores:*
magis mirum fuit, quòd [103] preces M. Hortali nobilis iuuenis, in paupertate manifeſtâ,
ſuperbiùs accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſij, inlectus à diuo Auguſto libera- *Aſper contrà in nepotem Hortenſij.*
litate [104] decies ſeſtertiûm ducere vxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia ex-
B tingueretur. Igitur quatuor filijs ante limen curiæ adſtantibus, loco ſententiæ, quum
in palatio ſenatus haberetur, modò Hortenſij inter oratores ſitam imaginem, modò
Auguſti intuens, ad hunc modum cœpit. *Patres conſcripti, hos quorum numerum & pue-* *Qui compoſitâ oratione inopiam ſatetur, & ſubſidium poſcit.*
ritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia princeps monebat: ſimul maiores mei meruerant, vt
poſteros haberent nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia populi, neque eloquentiam gentile
domus noſtræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi te-
nues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iuſſus ab imperatore, vxorem duxi. En
ſtirps

toti exercitui, Prætorius legioni vni præſidebat. At ecce Gallus, quia multæ legiones, & plures ſanè quàm quotannis Prætores (nam ad XXV. aut VI. illo æuo erant:) Gallus, inquam, hic blanditum legatis iuit, &, vt putabat, Cæſari. Voluit illos, qui ab eo præpoſiti ante Præturam, iam tum Prætores deſignatos eoipſo facto eſſe; & ſequenti anno iure. Quid amplius? duo-
C decim candidatos in ſingulos annos à Principe nominari. *Sed cuius rei candidatos? Legationis, an Præturæ? Si iſtud, tum augeatur valdè Prætorum numerus, aut certè Prætoriorum: quod tamen Gallus callidè ſuaſit nouo reperto, quia Cæſar iurauerat (I. Annal.) ſe numerum duodenarium in Prætoribus non exceſſurum. At nunc poteſt excedere, ſed alio titulo & mantello. An placet legationis candidatos accipi? & vt Cæſar quotannis omnes illos nominet, ſolúſque comitia hæc peragat? neque id ſperno: ſed ſpreuit valdè Tiberius, qui totum hoc caput eius ſententiæ nec refutatione, imò nec repetitione dignum cenſuit: & in oratione reijcit prius caput tantùm, de magiſtratibus in quinque annos.*

100. ARCANA IMPERII.] *Quare? Quia validi*
D *nimis illi electi fuiſſent, & potuiſſent tractu in Principem coire. Item, odia ferebantur in ipſum, & fortaſſe conſpiratio, à repulſis. Et ſanè ea mens Taciti. quod verba illa mox oſtendunt:* fauorabili oratione vim imperij tenuit: *quæ reſoluta igitur, & velut eneruata fuiſſet, illâ ſententiâ. Nam addo etiam, inter arcana imperij eſſe, vt Princeps gratiæ & beneficij ſit potens: vix aut non eſſet, in tam longum tempus honoribus ſemel datis.*

101. QVASI AVGERETVR.] *In Medicæo,* auretur, *legitur voce admutilatâ. Illa vera lectio. Augebatur enim poteſtas, cùm in eius manum comitia tot annorum, nouâ ratione, darentur.*

102. SPATIA EXERCENDÆ.] *Tot menſibus aut diebus petant, & in candidâ ſunto: tot deinde adepti, gerant. Neq; enim ſollenniter petere toto anno licebat. Atque hoc eſt* ſpatium exercendæ candidatorum induſtriæ, *olim legibus finitum.*

103. PRECES M. HORTALI.] *Ortalus ſcribitur in Suetonio:* Pleroſque modeſtiâ & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hurtenſij oratoris nepotem, qui permodicâ re familiari, auctore Auguſto, quatuor liberos tulerat. *Ortalus igitur Hortenſiæ gentis cognomen. Cicero ad Atticum, l. IV.* Ortalus in eâ cauſsâ fuit, cuiuſmodi ſolet. *Infanda quædam de hoc ipſo, niſi fallor, Hortenſio Valerius Maximus narrat. l. III.* Iam Q. quidem Hortenſij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & ampliſſimorum prouentu, ſummum auctoritatis atque eloquentiæ gradum obtinuit, Nepos Hortenſius Corbio omnibus ſcortis abiectiorem & obſcœniorem vitam exegit: ad vltimumque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria proſtitit, quàm aui pro ſalute ciuium in foro excubuerat. *Sed vocat Corbionem. Anne igitur ſcrib.* Hortalus Corbio? *an corrupta ea vox, ſubſtituendúmque,* Ortalus? *alterum certè horum. Principio etiam Valerianæ narrationis emendo,* in maximo & ingeniorum, & ciuium ampliſſimorum prouentu. *Facio iudicem noſtrum Pighium, cui ſcriptor hic non medicinam debet, ſed vitam. Sed hic Ortalus Hortenſij nepos, numquid ex filio? Apparet. nam & Valerius diſertè Hortenſium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Brutiano perijt, prematurè. Velleius:* Eadem Lucullum Hortenſiumque eminentiſſimorum virorum filios fortuna abſtulit. *Sed debuit ſcilicet iam tunc prolem ſeuiſſe, & reliquiſſe in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Ortalum eſt: cenſeo eam eſſe ad huius auum.*

104. DECIES HS.] *Is eſt ipſe cenſus Senatorius, qui ſub Auguſto fuit. nam auxit eum & produxit. Sunt iſta* vigintiquinque millia Philippicûm.

ſtirps & progenies [105] *tot conſulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam iſta, ſed conciliandæ miſericordiæ refero. adſequentur florente te Cæſar quos dederis honores, interim Q. Hortenſij pronepotes, diui Auguſti alumnos, ab inopiâ defende.* [106] Inclinatio ſenatus incitamentum Tiberio fuit, quò promtiùs aduerſaretur, his fermè verbis vſus. *Si quantum pauperum eſt, venire huc, & liberis ſuis petere pecunias cœperint: ſinguli numquam exſatiabuntur, Reſp. deficiet. nec ſanè ideò à maioribus conceßum eſt egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat loco ſententiæ proferre, vt priuata negotia, res familiares noſtras hîc augeamus: cum inuidiâ ſenatus & principum, ſiue indulſerint legationem, ſiue abnuerint. Non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio intempeſtiua quidem & improuiſa: cùm alijs de rebus conuenerint patres, conſurgere, & numero atque ætate liberûm ſuorum, vrgere modeſtiam ſenatus,* [107] *eamdem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere ærarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi Hortale diuus Auguſtus pecuniam, ſed non compellatus, nec eâ lege vt ſemper daretur. langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſecordia, ſi nullus ex ſe metus, aut ſpes; & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt, ſibi ignaui, nobis graues.* Hæc atque talia, quamquam cum adſenſu audita ab his, quibus omnia principum honeſta atque inhoneſta laudare mos eſt, plures per ſilentium aut occultum murmur excepêre. ſenſitque Tiberius, & cùm paullùm reticuiſſet, Hortalo ſe reſpondiſſe ait, ceterùm ſi patribus videretur, daturum liberis eius * ducena ſeſtertia ſingulis, qui ſexus virilis eſſent. Egêre alij grates: ſiluit Hortalus, pauore, an auitæ nobilitatis etiam inter anguſtias fortunæ retinens. neque miſeratus eſt poſthac Tiberius, quamuis domus Hortenſij pudendam ad inopiam dilaberetur. Eodem anno, mancipij vnius audacia, ni maturè ſubuentum foret, diſcordijs armiſque ciuilibus Remp. perculiſſet. Poſtumi Agrippæ ſeruus, nomine Clemens, comperto fine Auguſti, pergere in inſulam Planaſiam, & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non ſeruili animo concepit. Auſa eius impediuit tarditas onerariæ nauis. atque interim patratâ cæde, ad maiora & magis præcipitia conuerſus, [108] furatus cineres, [109] vectuſque Coram Ethruriæ promontorium, ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbamque promitteret. nam ætate & formâ haut diſſimili in dominum erat. Tum per idoneos & ſecreti eius ſocios, crebeſcit viuere Agrippam, occultis primùm ſermonibus, vt vetita ſolent; mox vago tumore apud imperitiſſimi cuiuſque promtas aures, aut rurſum apud turbidos, eoque noua cupientes. Atque ipſe adire municipia obſcuro diei, neque propalàm aſpici, neque diutiùs ijſdem locis. ſed quia veritas viſu & morâ, falſa feſtinatione & incertis valeſcunt, [110] relinquebat famam, aut præueniebat. Vulgabatur interim per Italiam, ſeruatum

Margin: A (at "ſtirps & progenies"); Cap. 28. (at "tes, diui Auguſti"); *Clauſa Tiberio aures, & bulga.*; *Duriter imò negat.*; B (at "Hæc atque talia"); * *quinque millia Philippeum.*; *Ita illuſtris Hortenſiana domus collapſa*; Cap. 39. (at "ad inopiam dilaberetur"); *Clementis ſerui non ſeruile facinus.*; *Lapſus prima pe, ad alteram accingitur.*; C (at "viuere Agrippam"); *Agrippam ſe facit.*; Cap. 40. (at "ſcunt")

105. TOT CONSVLVM.] *Vaniloqua hominis oratio & falſa. vbi enim illi tot Conſules, tot Dictatores? Certè ego in Hortenſiâ gente vnum Dictatorem reperio, & Conſulem vnum. Dictatorem anno vrbis* CDLXVII. *ſeceßione plebis. Conſulem, Q. Hortenſium, huius auum. Sed intellegit fortaſſe maiores ſuos etiam ex gente maternâ.*

106 INCLINATIO SENATVS.] *Quare illa impediuit, aut arcuit? debuiſſet incitare. nam videri volebat omnia per Senatum agere. Sed hîc aliud. illa inclinatio popularitatem quamdam referebat, & ſenerum Principem, quaſi ad famam & gratiam componebat: ſpretum Tiberio. Fortaſſe etiam, quia ſponte volebat dare, & ſolus gratiam habere, non ab alijs inuitatus aut impulſus.*

107. EAMDEM VIM.] *Priſca ſcriptura*, in me tranſmeteri. *ex quo Beatus*, tranſumere. *Legebam*, eâdem, inuidiam in me tranſmittere. *vel etiam*, tandem vim. *Primò, inquit, vrgent modeſtiam Senatus, denique velut vim mihi adhibent, & ærarium perfringunt. Vim dico, quia velut pro ſententiâ dicunt, & Senatus aſſenſum capiunt, aut captant: cui parêre me ſit neceſſum.*

108. FVRATVS CINERES.] *Quare hoc? an ne conſtaret eo argumento mortuum Poſtumum, quem viuum ille, & ſe eſſe, credi volebat? An caritate in dominum fecit, & alibi ſepulturus?*

109. VECTVSQVE CORAM.] *Apud Dionem leges, in Galliam profectum eum. Sed Coræ nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Coſæ. quod Etruriæ opidum fuit in ſublimi colle ad mare, cum ſubiecto ſinu. Strabo libro* V. Μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κόσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ἔστι δ᾽ ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός. *Vicinum id portui Herculis Rutilius in Itinerario locat:* Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ. *Seruius de eodem:* Coſæ ciuitas Thuſciæ, quæ numero ſingulari etiam ſecundum Salluſtium dicitur. *Nominat & Plinius lib.* II. *Itaque qui me audiet,* Coſam *hîc reſtituet.* D

110. RELINQVEBAT FAMAM.] *Statim abeundo ſcilicet, priuſquam benè innoteſceret:* præueniebat *autem, ex inopinato & celeriter ſe ſiſtendo. Ita parùm gnaros relinquebat, parùm prouidis ſe ſiſtebat.*

111. SER-

A tum munere deûm Agrippam, credebatur Romæ. iamque Hoſtiam inuectum multitudo ingens, iam in vrbe clandeſtini cœtus celebrabant: cùm Tiberium anceps cura diſtrahere, vine militum [111] ſeruum ſuum coërceret, an inanem credulitatem tempore ipſo vaneſcere fineret. modò nihil ſpernendum, modò non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Poſtremò dat negotium Salluſtio Criſpo. ille è clientibus duos (quidam milites fuiſſe tradunt) diligit, atque hortatur, ſimulatâ conſcientiâ adeant, offerant pecuniam, fidem atque pericula polliceantur. Exſequuntur vt iuſſum erat. dein ſpeculati noctem incuſtoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauſo ore in palatium traxêre. Percontanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus eſſet?* reſpondiſſe fertur, *Quomodo tu Cæſar.* Vt ederet ſocios, ſubigi non potuit. nec Tiberius pœnam eius palàm auſus, in ſecreta palatij parte interfici iuſſit, corpuſque clàm auferri. & quamquam multi è domo Principis, equiteſque ac ſenatores, ſuſtentaſſe opibus, iuuiſſe conſilijs dicerentur, haut quæſitum. Fine anni, arcus propter ædem Saturni, ob recepta ſigna cum

Stulti & auidi multi credunt.
Tiberius callidè & tranquillè orientem tumultum diſſicit.
Falſum Agrippam capit.
Cuius in os Cæſaris pulchra & libera vox.

Cap. 41.

B Varo amiſſa, ductu Germanici, auſpicijs Tiberij; & ædes Fortis Fortunæ Tiberim iuxta in hortis, quos Cæſar dictator populo Rom. legauerat; [112] ſacrarium genti Iuliæ, effigieſque Diuo Auguſto apud Bouillas dicantur. C. Cœlio, L. Pomponio Coss. Germanicus Cæſar A. D. VII. Kalendas Iunias [113] triumphauit de Cheruſcis Cattiſque & Angriuarijs, quæque aliæ nationes vſque ad Albim colunt. vecta ſpolia, captiui, ſimulacra montium, fluminum, prœliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat intuentium viſus eximia ipſius ſpecies, [114] curruſque quinque liberis onuſtus: ſed ſuberat occulta formido reputantibus, haut proſperum in Druſo patre eius fauorem vulgi, auunculum eiuſdem Marcellum flagrantibus plebis ſtudijs intra iuuentam ereptum, breues & infauſtos populi Romani amores.

Arcus triumphalis Germanico.
A. V. C. DCCLIX.
Ipſe ſpecioſiſſimè triumphat.

Cap. 42.

Ceterùm Tiberius nomine Germanici,* trecenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam conſulatui eius deſtinauit. Nec ideò ſinceræ caritatis fidem adſecutus, amoliri iuuenem ſpecie honoris ſtatuit, ſtruxitque cauſſas, aut fortè oblatas arripuit. Rex Archelaus [115] quinquageſimum annum Cappadocia potiebatur, inuiſus Tiberio, quòd eum C Rhodi agentem nullo officio coluiſſet. nec id Archelaus per ſuperbiam omiſerat, ſed ab intimis Auguſti monitus; quia florente C. Cæſare, miſſoque ad res Orientis, intuta Tiberij amicitia credebatur. Vt verſâ Cæſarum ſobole imperium adeptus eſt, elicit Archelaum matris litteris, quæ non diſſimulatis filij offenſionibus clementiam offerebat, ſi ad precandum veniret. ille ignarus doli, vel ſi intelligere crederetur vim metuens, in vrbem properat: exceptuſque immiti à Principe, & mox accuſatus in ſenatu, non ob crimina quæ fingebantur, ſed angore, ſimul feſſus ſenio, & quia regibus æqua nedum infima inſolita ſunt, finem vitæ ſponte an fato impleuit. Regnum [116] in prouinciam redactum

** ſeptem Philipp. & ſemis.*
Procul mox remouetur, per ſpeciem honoris
Archelaus Cappadociæ rex inuiſus principi.
Per dolum arceſſitur.
Accuſatur & moritur.
Regnum eius Prouincia factum.

111. SERVVM SVVM COERCERET.] *Rectum eſt. Etſi enim Clemens hic ſeruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem ſcilicet vniuerſa Agrippæ hereditas venerat.*

D 112. SACRARIVM GENTI IVLIÆ.] *Addito etiam ludicro Circenſi. quod docent Cornelij verba, lib.* XV. Ludicrum Circenſe, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. *At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flauiâ Domitianus. Statius* V *Siluar.*

——æternæ modò qui ſacraria genti
Condidit, inque alio poſuit ſua ſidera cælo.

113. TRIVMPHAVIT DE CHERVSCIS.] *Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, ſed verbis corruptis: de quibus videro in Germaniâ Taciti.*

114. CVRRVS QVINQVE LIBERIS.] *Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero pro Murenâ, Plutarchus, Suetonius, alij.*

115. QVINQVAGESIMVM ANNVM.] *Iuſta putatio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbis* DCCXVIII. *Conſule Dionem lib.* XLIX.

116. IN PROVINCIAM REDACTVM EST.] *Non nunc quidem, ſed paullò pòſt à Germanico miſſo ad res Orientis. Infrà:* At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepère. *Strabo libro* XII. Τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν τὴν πρώτην διάταξιν. Τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσάρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. *Regnum autem Cappadociæ à Tiberio primùm in prouinciam redactam, conſenſu traditum eſt. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Auguſtum? Verba eius in Mithridatico:* Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ ἐνεχείρισε, καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ. Ἐφ' οὗ, καθάπερ τὰ λοιπά, καὶ ἥδε ἡ βασιλεία περιῆλθεν ἐς στρατηγίαν: Ariobarzanes regnum filio tradidit: variæque mutationes interuenerunt ad Cæſarem vſque Auguſtum. Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum (Cappa-

dactum eſt, fructibuſque eius leuari poſſe [117] centeſimæ vectigal profeſſus Cæſar, du- A
centeſimam in poſterum ſtatuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philo-
patore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, pleriſque Romanum, alijs re-
gium imperium cupientibus: & prouinciæ Syria atque Iudæa, feſſæ oneribus, diminu-
tionem tributi orabant. Igitur hæc, & de Armeniâ quæ ſuprà memoraui, apud patres
diſſeruit, nec poſſe [118] motum Orientem niſi Germanici ſapientiâ componi. Nam ſuam
ætatem vergere, Druſi nondum ſatis adoleuiſſe. Tunc decreto patrum, permiſſæ Ger-
manico prouinciæ, quæ mari diuiduntur, [119] maiuſque imperium quoquo adiſſet,
quàm his qui ſorte aut miſſu Principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syriâ
[120] Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia Silani filia Nero-
ni vetuſtiſſimo liberorum eius pacta erat: præfeceratque Gn. Piſonem ingenio vio-
lentum, & obſequij ignarum, inſitâ ferociâ à patre Piſone, qui [121] ciuili bello reſur-
gentes in Africâ partes acerrimo miniſterio aduerſus Cæſarem iuuit. mox Brutum &
Caſſium ſecutus, conceſſo reditu, petitione honorum abſtinuit, donec vltrò ambiretur B
delatum ab Auguſto [122] conſulatum accipere. Sed præter paternos ſpiritus vxoris quo-
que [123] Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur. vix Tiberio concedere, [124] libe-
ros eius vt multum infrà deſpectare: nec dubium habebat, ſe delectum, qui Syriæ im-
poneretur, ad ſpes Germanici coërcendas. credidêre quidam data & à Tiberio occulta
mandata, & Plancinam haut dubiè Auguſta monuit, muliebri æmulatione Agrippi-
nam [125] inſectandi. diuiſa namque & diſcors aula erat, tacitis in Druſum aut Ger-
manicum ſtudijs. Tiberius, vt proprium & ſui ſanguinis Druſum fouebat: Germani-
co, alienato patrui, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis
anteibat, [126] auum M. Antonium, auunculum Auguſtum ferens. contrà Druſo pro-
auus eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum imagines videbatur: &
con-

Conuulſa alia, in Oriente.

Cap. 43. *Quibus firmandis Germanicus adigitur. Cum amplâ poteſtate.*

Sed Tiberius coercet, & æmulum ei adiungit, feroci ingenio, Piſonem:

Cum occultis mandatis.

Germanicus gratioſus ſupra Druſum.

(Cappadociam) in Prouinciam redegit. *Viâ excidiſti, ô bone & fide aliàs ſcriptor.*

117. CENTESIMÆ VECTIGAL.] *Onus hoc impoſitum vrbi & Italiæ, poſt bella ciuilia, ab Auguſto: anno, niſi erro,* DCCLIX. *quo tempore ærarium militare inſtitutum, vt tradit Dio l.* LV. *Colligo ex verbis Taciti. qua l.*1. Centeſimam rerum venalium poſt bella ciuilia inſtitutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo ſubſidio niti. *Non aliud autem hoc vectigal, quàm centeſimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor ſic interpretandi Suetonius, qui ducenteſimam auctionum appellat, in Caligulâ cap* XVI. Ducenteſimam auctionum Italiæ remiſit. *vbi benè Turnebus emendat,* Centeſimam. *Benè, inquam, maximus ille Criticus æui noſtri. Nec iuuat Suetonij receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quaſi pœnitentiâ beneficij, centeſimam iterùm inſtituit, ducenteſimâ inductâ. Clarè Dio lib.* LVII. Καὶ μετὰ τοῦτο *(id eſt, poſt Seiani mortem)* τέλος διακοσιοστὸν ἔχον, ἑκατοστὸν ἤγαγε. *Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, vbi de Caligulâ, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non ducenteſimam. Vide eius verba,* LIX.

118. MOTVM ORIENTEM.] *Rectè, quaſi dicat, turbatum commotumque Orientem. aliàs, non peccabis ſi legas,* motum Orientis.

119. MAIVSQVE IMPERIVM.] *Id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: diuidit Proconſules, à Proprætoribus Legatiſque, vt verè notaui l.*1. *ſuprà.*

120. CRETICVM SILANVM.] *Ex Iuniâ familiâ hic Silanus, ſed adoptione in Cæciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Caßiodoro, alijſque, qui ſcripſerunt Faſtos. Conſul fuit anno vrbis* DCCLX. *cum Neruâ Silano.* C

121. CIVILI BELLO.] *Ita eſt, & nominat ſemel iterumque inter duces aduerſarios Hirtius terſiſſimo belli Africi Commentariolo:* M. Petreius, & Cn. Piſo cum equitibus Numidis mille centum electis, peditatuque eius generis ſatis grandi, occurrunt. *Item antè:* Adrumeti Cn. Piſo cum Mauris circiter III. millibus apparuit.

122. CONSVLATVM ACCIPERE.] *Conſul fuit Cn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno* DCCXXXI. *De miniſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri.*

123. PLANCINÆ NOBILITATE.] *A Dione Munatia Plancina dicitur: vt certum ſit eam celebris illius L. Munatij Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romæ lapis, in ædibus Ceſijs:* D

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINÆ L.
POLYCLITI.

id eſt Plancinæ liberti.

124. LIBEROS EIVS.] *Germanicum intellege, & Druſum.*

125. INSECTANDI.] *Non muto, etſi dictio non trita. Sic libro* XV. Vologeſi penitus infixum erat, arma Romana vitandi.

126. AVVM M. ANTONIVM.] *Tu qui in hiſtoriâ tiro, hæc pete ex tabulâ ſtirpis Auguſtæ, quam inſerui, fine librorum. Videbis autem* auunculum, *intellegi* proauunculum.

127. VA-

A coniunx Germanici Agrippina,fecunditate ac famâ Liuiam vxorem Druſi præcellebat. ſed fratres egregiè concordes, & proximorum certaminibus inconcuſſi. Nec multò pòſt Druſus in Illyricum miſſus eſt,vt ſueſceret militiæ, ſtudiaque exercitus pararet; ſimul iuuenem vrbano luxu laſciuientem meliùs in caſtris haberi Tiberius,ſeque tutiorem rebatur, vtroque filio legiones obtinente.Sed Sueui prætendebantur,auxilium aduerſus Cheruſcos orantes. Nam diſceſſu Romanorum,ac [127] vacui externo metu, gentis aſſuetudine, & tum æmulatione gloriæ,arma in ſe verterant.vis nationum,virtus ducum in æquo: ſed Maroboduum regis nomen [128] inuiſum apud populares, Arminium pro libertate bellantem fauor habebat. Igitur non modò Cheruſci ſocijque eorum, vetus Arminij miles, ſumsêre bellum:ſed è regno etiam Marobodui Sueuæ gentes,Semnones ac Longobardi, defecêre ad eum. quibus additis præpollebat,ni Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugiſſet: non aliam ob cauſſam, quàm [129] quia fratris
B filio iuueni, patruus ſenex parêre dedignabatur. Diriguntur acies pari vtrimque ſpe, nec vt olim apud Germanos vagis incurſibus, aut diſiectas per cateruas.quippe longâ aduerſus nos militiâ, inſueuerant ſequi ſigna, ſubſidijs firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conluſtrans cuncta, vt quoſque aduectus erat, *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, ſpolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorum oſtentabat. contrà fugacem Maroboduum appellans, prælıorum expertem, Hercyniæ latebris defenſum, ac mox per dona & legationes petiuiſſe fœdus, proditorem patriæ, ſatellitem Cæſaris,haut minùs infenſis animis exturbandum quàm Varum Quinctilium interfecerint.meminiſſent modò tot præliorum, quorum euentu, & ad poſtremum eiectis Romanis, ſatis probatum, penes vtros ſumma belli fuerit.* Neque Maroboduus iactantiâ ſui, aut probris in hoſtem abſtinebat.ſed Inguiomerum tenens,*Illo in corpore decus omne Cheruſcorum, illius conſilijs geſta,quæ proſperè ceciderint,teſtabatur.vecordem Arminium,& rerum neſcium,alienam gloriam ſe trahere: quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidiâ deceperit: magnâ cum clade Germaniæ,& ignominiâ ſuâ,cùm coniunx,cùm filius eius,ſeruitium adhuc tolerent. At ſe duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam*
C *ſeruauiſſe.mox conditionibus æquis diſceßum. neque pœnitere quòd ipſorum in manu ſit, integrum aduerſus Romanos bellum,an pacem incruentam malint* His vocibus inſtinctos exercitus, propriè quoque cauſſæ ſtimulabant. cùm à Cheruſcis Longobardiſque,pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contrà, augendæ dominationi certaretur. Non aliàs maiore mole concurſum, neque ambiguo magis euentu,fuſis vtrimque dextris cornibus. Sperabaturque rurſum pugna, ni Maroboduus caſtra in colles ſubduxiſſet. Id ſignum

Cap. 44. *Druſus in Illyricum mittitur.* *Germani inter ſe diſſordes.* *Pars pro Maroboduo. Pars pro Arminio.* *Cap. 45.* *Parantur ad pugnam.* *Arminij ad ſuos verba.* *Cap. 46.* *Maroboduus ad ſuos.* *Acriter concurritur.* *Sed pro victo Maroboduus fuit.*

127. VACVI EXTERNO METV.] *Simile illi Salluſtiano:* Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.

128. INVISVM APVD POPVLARES.] *Iure. Nam hic Maroboduus adoleſcens, Romæ benignè ab Auguſto habitus, reuerſus ad ſuos, artes & ſeruitutem intulit externas. de quo iucunda & neceſſaria ſcitu*
D *Strabo l.* VII. Ἐν ταύτῃ δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σωήβων ἔθνη. Τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ καθάπερ τὰ τῶν Κολδούων. Ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Βουίασμον, τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτοῦ Μαρκομάννους. Ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου, μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. Νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ. Ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνάστευσε, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λυΐους τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Ζούμους, καὶ Βούτονας, καὶ Μουγίλωνας, καὶ Σιβινοὺς καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας: In hac Germaniæ parte eſt etiam Hercynius ſaltus, & gentes Sueuorum: quarum aliæ ipſam in colunt ſiluam, vt Colduli (*ſuſpecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio*) in quibus eſt & Bouiaſmum (*fortè*, Boyhaimum *vera ſcriptura quaſi Boiorum domus*) Marobodui regia. in quem locum cùm alios complures tranſtulit, tum populares ſuos Marcomannos. Occupauit enim dominationem priuatus, poſt reditum ſuum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficijs ab Auguſto affectus fuerat. Reuerſus autem regnauit, & ſubiecit ſibi, præter dictos, Luios (*omnino ſcribo* Λυγίους, *ſiue Lygios, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito*) Magnam nationem Zumos, Butones (*lego*, Guthones) Mugilones, Sibinos, & inter ipſos Sueuos magnum populum Semnonas. *Ex his claro illa Taciti, quæ ſequuntur. Maroboduum* Hercyniæ latebris defenſum; Cæſaris ſatellitem: *magnq; è Velleio, quem omnino vide.*

129. QVIA FRATRIS FILIO IVVENI.] *Iuuenili prorſus ætate res magnas geßit, decus illud Germaniæ. Varum fudit anno vigeſimo ſexta ætatis. Maroboduum nunc, anno* XXXV. *facile collectu ex Tacito, qui eum triginta ſeptem annos vitæ, duodecim imperij expleſſe ſcribit. Obijt autem anno* DCCLXXII. *biennio poſt hanc pugnam.*

130. Eo-

* transfugiis *Auxilium à Romanis nequidquam petit.*

Cap. 47. *Grauis in Aſiâ terræmotus.*

* CCL millia Philipp. *Eo preſſos Cæſar ſubleuat.*

* Alcius.

Cap. 48. *Liberalitas etiam eius priuatim in quoſdam:*

ſignum perculſi fuit; &* transfugis paullatim nudatus, in Marcomannos conceſſit, miſitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Reſponſum eſt, non iure eum aduerſus Cheruſcos arma Romana inuocare, qui pugnantis in eumdem hoſtem Romanos nullâ ope iuuiſſet. Miſſus tamen Druſus, vt retulimus, pacis firmator. [130] Eodem anno [131] duodecim celebres Aſiæ vrbes conlapſæ, nocturno motu terræ. quò improuiſior grauiorque peſtis fuit. neque ſolitum in tali caſu effugium ſubueniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sediſſe immenſos montes, viſa in arduo quæ plana fuerint, effulſiſſe inter ruinam ignes memorant. [132] Aſperrima in Sardianos lues, plurimum in eoſdem miſericordiæ traxit. nam* centies ſeſtertiûm pollicitus Cæſar: & quantum ærario, aut fiſco pendebant, in quinquennium remiſit. [133] Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. [134] Temnios, Philadelphenos, Ægæatas, Apollonienſes, [135] quique Moſceni aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæſaream, Myrinam, Cymen, Tmolum leuari idem in tempus tributis, mittique ex ſenatu placuit, qui præſentia ſpectaret, refoueretque. Delectus eſt M.* Aletus è prætorijs, ne conſulari obtinente Aſiam æmulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur. Magnificam in publicum largitionem auxit Cæſar haud minùs gratâ liberalitate, quòd [136] bona Æmiliæ Muſæ locupletis inteſtatæ petita in fiſcum, Æmilio Lepido, cuius è domo videbatur; A B

130. EODEM ANNO.] *Terræmotus huius mentio Plinio:* Maximus terræ, memoriâ mortalium, exſtitit motus Tiberij Cæſaris principatu, XII. vrbibus Aſiæ vnâ nocte proſtratis. *Bonum Oroſium quàm fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tempus refert mortui noſtri Seruatoris? quod nos quidem ſcimus totis quatuordecim annis poſterius fuiſſe. Scilicet egebant hoc fuco ſacræ litteræ. De eodem Strabo, libro XII* Καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ, οὐ δεῖ μῦθον τίθεσθαι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν, τὴν ὑπ' αὐτῷ, κατέβαλον σεισμοί. Ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήνατο. Ἐπηνώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδοὺς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Λαοδικεῦσιν: Et quæ de Sipylo, deque eius ſubuerſione dicuntur, non oportet fabulam cenſere. Nam & nunc Magneſiam, quæ ſub ipſo eſt, terræmotus deiecerunt; quando & Sardes, & alias illuſtres vrbium, pluribus locis labefactauit. Inſtaurauit autem Princeps, pecunias largiens; ſicut & pater eius (*Auguſtus*) anteà, in ſimili clade, Trallianis & Laodicenis ſubuenerat.

131. DVODECIM.] *At tredecim eas facit Euſebius in Chronico, ſed nominibus valdè corruptis.* Tredecim vrbes terræmotu corruerunt. Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Megæchyero, Cæſarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumæ, Myrrhina, Apollonia, Diahircania. *Emendabis:* Moſthene, Ægæ, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Temnus, Cumæ, Myrina, Apollonia, Hircania.

132. ASPERRIMA IN SARDIANOS LVES.] *Bianoris epigramma in hanc rem eſt libro I. Anthologiæ:*

Σάρδιες αἱ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, αἵ τ' Ἀλυάττου,
  Σάρδιες, αἱ βασιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι,
Αἳ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσασθε μέλαθρον,
  Ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι, ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
  Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε.
Βοῦρα, καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλυσμέναι, αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
  Σάρδιες ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἔκεισθε τέλος.

133. MAGNETES A SIPYLO.] *Strabo.* Οὐκ ἄποθεν δὲ τούτων τῶν πόλεων, οὐδ' ἡ Μαγνησία ἐστὶν ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κεκριμένη. Καὶ ταύτην δὴ ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί: Haud procul his vrbibus & Magneſia eſt à Sipylo: quæ libera iudicata eſt à Romanis. Hanc & terræmotus ij adflixerunt, qui nuper exſtiterunt. *Scitum iam autem duas Magneſias eſſe, à Sipylo, & à Mæandro. Tiberiani nummi exſtant, monumentum beniuolentiæ & liberalitatis in adflictas vrbes, quibus inſcriptum:* CIVITATIBVS. ASIÆ. RESTITVTIS. C

134. TEMNIOS.] *Vrbs ipſa Temnus Straboni XIII.*

135. QVIQVE MOSCENI.] *Verius* Moſteni. *quo nomine vrbs Lydiæ.*

136 BONA ÆMILIÆ MVSÆ.] *In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum. & neſcio an tangam. Æmiliam hanc Muſam libertam fuiſſe, id primum pono. argumento cognominis Græci, quod ſcio notam ſeruitutis. Ideò in Tacito legerim,* Muſæ L. locupletis, *id eſt, Libertæ locupletis vſitatâ formulâ ſcribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiſcum? cur non data patrono patroniſve, vti lex iubet? Iulianus ait:* * Si libertus inteſtato deceſſerit, patronum aut filium nepotémve eius ad ſucceſſionem vocari, indubitatum eſt. *Vlpianus ait:* * Liberto inteſtato mortuo, primum ſuis deferri hereditatem verum eſt: ſi hi non fuerint, tunc patrono. *Hæc ſi vera: quis locus potuit eſſe fiſco? An fortè nec ſuus heres huic Muſæ, nec patronus ſuper quiſquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait,* Lepido conceſſit, cuius è domo videbatur: *quaſi ambiguum de domo patronoq; fuiſſet. Erant autem non Romæ ſolùm, ſed & in prouincijs Procuratores ſiue Rationales, qui bona huiuſmodi caduca legerent tollerentq;. Strabo de Ægypto:* Ἄλλος δ' ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. D

*Leg. XXIII. De bonis libert.

* Leg. II. De ſuis heredib.

137. Q. Vr-

A debatur; & Patulei diuitis equitis Romani hereditatem(quamquam ipſe heres in parte legeretur) tradidit M. Setuilio, quem prioribus neque ſuſpectis tabulis ſeriptum compereiat nobilitatem vtriuſque pecuniâ iuuandam præfatus. Neque hereditatem cuiuſquam adijt, niſi cùm amicitiâ meruiſſet: ignotos & alijs infenſos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterùm vt honeſtam innocentium paupertatem leuauit; ita prodigos & ob flagitia egentes, Vibidium Vattonem, Matium Nepotem, Appium Appianum, Comelium Sullam, [137]Q. Vitellium, mouit ſenatu, aut ſponte cedere paſſus eſt. *In alios, ſeueritas.*

Ijſdem temporibus deûm ædes vetuſtate aut igni abolitas, cœptaſque ab Auguſto, dedicauit: Libero Liberæque & Cereri, iuxta Circum maximum, [138] quas A. Poſtumius Dictator vouerat: eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Publicijs ædibus conſtitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium [139] C. Duillius ſtruxerat, qui primus rem Romanam proſperè mari geſſit, triumphumque naualem de Pœnis meruit. [140] Spei ædes à Germanico ſacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello. Adoleſce- Cap. 49. *In deos, pietas.* Cap. 50.

B bat intereà lex maieſtatis. Et Apuleiam Variliam [141] ſororis Auguſti neptem, quia probroſis ſermonibus diuum Auguſtum ac Tiberium, & matrem eius inluſiſſet, [142] Cæſariq; connexa, adulterio teneretur, maieſtatis delator arceſſebat. De adulterio ſatis caueri lege Iuliâ viſum. Maieſtatis crimen diſtingui Cæſar poſtulauit, damnarique ſi qua de Auguſto inreligioſè dixiſſet: in ſe iacta, nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus à conſule quid de his cenſeret, quæ de matre eius locuta ſecùs argueretur, reticuit: dein proximo ſenatus die, illius quoque nomine orauit, ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. liberauitque Apuleiam lege maieſtatis: adulterij [143] grauiorem pœnam deprecatus, vt exemplo maiorum [144] propinquis ſuis vltra ducenteſimum lapidem remoueretur *Varilia maieſtatis poſtulatur.*

137. Q. VITELLIVM.] *Suetonius in Vitellio c.* II. *ſatis obſcurè:* Quintus caruit ordine, cùm auctore Tiberio ſecerni minùs idoneos Senatores remo-

C uerique placuiſſet.

138. QVAS A. POSTVMIVS DICTATOR.] *Emendo,* quam. *His enim tribus unum templum. A ſolo Dionyſio copioſa lux huic loco, lib.* VI. *de A. Poſtumio:* Ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει καὶ ναῶν κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. *Vouit igitur A. Poſtumius, ſed dedicauit C. Coſsius Conſul. Idem Dionyſius, fine eiuſce libri:* Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις. εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτορος, *&c.* Caſſius alter Conſul relictus Romæ templum interim Cereris, Liberi, Liberæque dedicauit. quod eſt in extremo Circo ma-

D ximo ſuper ipſos carceres ſitum, votum olim ab A. Poſtumio dictatore, &c. *Eſt autem Liber, Bacchus: Libera, ſoror eius Proſerpina, nati ex Cerere vterque. Ideò ordo decentior in Dionyſio, qui matrem religioſè vbique præponit, quàm in noſtro qui poſthabuit. Libera autem aliàs Cora. Lapis Romæ,* DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORÆ. SACRATÆ. APVD. ÆGYNAM. *Eſtq; eadem cum Proſerpinâ. E Solino tolli velim gloſſema cap.* XI. Quem propter eſt demerſum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proſerpinæ liberè exeuntem fama eſt in lucem auſum. *ſcribe*, ad raptus Liberæ exeuntem. *&*, fama eſt lucem auſum. *Adde Liuij locum libro* III. Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque vênum iret.

139. C. DVILLIVS.] *Ædes Iani ad infimum Argiletum, in foro Olitorio fuit: & ſtructam volunt Liuius atque alij à Numâ. An aliud ab illo templum noſter igitur intellegit? an reſtitutum, aut amplius ſtructum, à Duillio fuit? Hoc putem.*

140. SPEI ÆDES.] *Cicero* II. *de Legibus:* Rectè etiam à Calatino Spes conſecrata eſt. *Liuius libro* XXIII. Ædem Spei, quæ in foro olitorio eſt, fulmine tactam.

141. SORORIS AVGVSTI NEPTEM.] *Vtrius ſororis? Octauiæ maioris, an minoris? Sanè de minoris liberis aut coniugio, nihil legi: ſi maioris, oportet aliquam Marcellarum (duæ fuerunt) nuptam in gentem Apuleiam, & liberos habuiſſe. Facit, quod Dio Caſſius duobus locis (l.* LXV. *&* LXVI.*)* Sext. Apuleium, *qui conſul fuit in Auguſti morte, eum συγγενῆ Αὐγούστου appellat,* cognatum Auguſti.

142. CÆSARIQVE CONNEXA. [*Duplex crimen in hac inſcriptione Maieſtatis. Prius, conuitio in Principes: alterum, adulterium. Quomodo iſtud? quia, inquit,* Cæſari connexa. *Eſt enim interpretatio ab ipſo Auguſto petita,* qui culpam inter viros ac feminas vulgatam (*noſter* III. *Annal.*) graui nomine læſarum religionum, ac violatæ Maieſtatis, appellabat. *Ita nunc igitur delator maieſtatis arceſsit, quia cognata Cæſari.*

143. GRAVIOREM POENAM.] *De hoc loco, & pœnâ legitimâ adulterij, dicendum mihi infrà l.* IV. *ſi tibi cura eſt, vide.*

144. PROPINQVIS SVIS.] *Id eſt, à propinquis. Amat ita loqui noſter, vt,* ceteraſque vrbes, quæ Macedonibus ſitæ Græca vocabula retinent. *Sueton. in Auguſt. c.* I. Et oſtendebatur ara Octauio conſecrata. *id eſt, ab Octauio: nec crede cum interpretibus, rudi illo & ignaro adulandi æuo, Octauio ipſi ſacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: ſatis notum eſt, ex lege Romuli vxorem ita fuiſſe in manu*

Cap. 51. *De prætor: ſubſtituendo contentio.* uerctur ſuaſit. Adultero Manlio Italiâ atque Africâ interdictum eſt. De prætore in A
locum Vipſanij Galli, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit. Germanicus
atque Druſus (nam etiam tum Romæ erant) [145] Haterium Agrippam propinquum
Germanici fouebant: contrà plerique nitebantur, [146] vt numerus liberorum in candi-
datis præpolleret, quod lex iubebat. Lætabatur Tiberius, cùm inter filios eius & leges
ſenatus diſceptaret. victa eſt ſine dubio lex: ſed neque ſtatim, & paucis ſuffragijs: quo-
Cap. 52. *Bellum in Africâ motum.* modo, etiam cùm valerent, leges vincebantur. Eodem anno cœptum in Africâ bellum,
duce hoſtium Tacfarinate. is natione Numida, in caſtris Romanis auxiliaris ſtipendia
Cui dux Tacfarinas: meritus, mox deſertor, vagos primùm, & latrocinijs ſuetos, ad prædam & raptus congre-
gare; dein more militiæ per vexilla & turmas componere; poſtremò non inconditæ
turbæ, ſed [147] Muſulanorum dux haberi. valida ea gens, & ſolitudinibus Africæ pro-
pinqua, nullo etiam tum vrbium cultu, cepit arma, Mauroſque accolas in bellum traxit.
Et alter, Mazippa. dux & his Mazippa. diuiſuſque exercitus: vt Tacfarinas lectos viros, & Romanum in
modum armatos caſtris attineret, diſciplinâ & imperijs ſueſceret: Mazippa leui cum B
copiâ, incendia & cædes, & terrorem circumferret. compulerantque [148] Cinithios,
Camillus proconſul ſe opponit: haud ſpernendam nationem, in eadem; cùm Furius Camillus Proconſul Africæ, legio-
nem & quod ſub ſignis ſociorum, in vnum conductos ad hoſtem duxit. modicam ma-
num, ſi multitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares; ſed nihil æquè caue-
batur, quàm ne bellum [149] metu eluderent. ſpe victoriæ inducti ſunt, vt vincerentur. Igi-
tur legio medio, leues cohortes duæque alæ in cornibus locantur. nec Tacfarinas pu-
Et prælio fundit. gnam detrectauit. fuſi Numidæ, multoſque poſt annos Furio nomini partum decus
militiæ. [150] nam poſt illum reciperatorem vrbis, filiumque eius Camillum, penes alias
Ideò triumphalia ei decreta. familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memorauimus, bellorum expers ha-
bebatur. eò pronior Tiberius res geſtas apud Senatum celebrauit: & decreuêre patres
Cap. 53. triumphalia inſignia. quod Camillo ob modeſtiam vitæ impunè fuit. Sequens annus
A. V. C. DCCLXXI. Germanici actiones, & iter. Tiberium tertiò, Germanicum iterùm conſules habuit. ſed cum honorem Germanicus
inijt apud vrbem [151] Achaiæ Nicopolim, quo venerat per Illyricam oram, viſo fratre
Druſo C

manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis cognoſceret, ſtatueretque. Dionyſius auctor lib. II. *& Cato:* Vir cùm diuortium facit (*ita ınibi leg. eſt*) mulieri iudex procenſorque eſt. imperium quod videtur habet. Siquid peruerſè tetreque factum eſt à muliere, multatur: ſi vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur. *Liuius libro* XXXIX, Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant, vt ipſi in priuato animaduerterent. ſi nemo erat idoneus ſupplicij exactor, in publico animaduertebatur. *Suetonius in Tiberio:* Matronas proſtratæ pudicitiæ, quibus accuſator publicus deeſſet, vt propinqui, more maiorum de communi ſententiâ coërcerent, auctor fuit. *Tacitus lib.* XIII. Plautius, priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famaque coniugis cognouit, & inſontem nuntiauit. *Adi & Valerium lib.* VI. *cap.* III.

* Aliter tamen hunc locum explico, De lege Papiâ.

145. HATERIVM AGRIPPAM.] *Eſt is, qui ſuprà Tribunus plebis fuit:* Interceſſit Haterius Agrippa Tribunus plebei, increpituſque eſt Aſinij Galli oratione. *De propinquitate, nihil mihi compertum.*

146. VT NVMERVS LIBERORVM.] *Non ergo prorſus libero comitio illo patrum, ſed deuincto lege. Legem quam intellegit, eſt Papia. quo in magiſtratu, & ſorte prouinciarum, prætulit improlibus eos quibus proles. Noſter libro* XV. Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propinquis comitijs aut ſorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios: præturaſque & prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. *vbi clarè de Præturis, vt hic. Simile in Tribunatu. Plinius libro* VII.* Caleſtrium Tironem familiariſſimè dilige. ille me in Tribunatu liberorum iure præceſſit: ego illum in Prætura ſum conſecutus, cùm mihi Cæſar annum remiſiſſet.

147. MVSVLANORVM DVX.] *Ptolemæus vocat,* Μισουλάμιοι: *Plinius, Miſulanos.*

148. CINITHIOS.] *Plinio dicti videntur Ethini.*

149. METV ELVDERENT.] *Optimè, id eſt, ne metu Romanarum virium traherent bellum, nullâ copiâ pugnæ. Aſſidet huic illud Claudiani, De laudibus Stilic. lib.* I. D

——— res mira relatu:
Ne timeare, times; & quem vindicta manebat,
Deſperare vetas.

Rhenanus tamen, aſtu, *maluit.*

150. NAM POST ILLVM.] *Tamen ex eâdem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furij de Galleis, anno* DXXX. *alter L. Furij Purpureonis de hiſdem Galleis,* DLIII. *Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudij fruſtrà ſibi vindicauit.*

151. ACHAIÆ NICOPOLIM.] *Benè hìc* Achaiæ *nomen ſumit, non pro Græciâ ſolùm (quod alibi annotamus) ſed pro Epiro, vbi ſanè hæc vrbs eſt, ab Auguſto ſtructo ad Ambracium ſinum: monumentum*

A Druſo in Dalmatiâ agente, Hadriatici ac mox Ionij maris aduerſam nauigationem perpeſſus. Igitur paucos dies inſumſit reficiendæ claſſi, ſimul ſinus Actiacâ victoriâ inclitos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtraque Antonij cum recordatione maiorum ſuorum adijt. namque ei, vt memoraui, auunculus Auguſtus, auus Antonius erant, magnaque illîc imago [152] triſtium lætorumque. Hinc ventum Athenas, fœderique ſociæ & vetuſtæ vrbis datum, vt [153] vno lictore vteretur. Excepêre Græci quæſitiſſimis honoribus, vetera ſuorum facta dictaque præferentes, quò plus dignationis adulatio haberet.

Actium videt: *Athenas:*

Petitâ inde Eubœâ, tramiſit Lesbum, vbi Agrippina nouiſſimo partu Iuliam edidit. tum extrema Aſiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias vrbes, mox Propontidis anguſtias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & famâ celebratos noſcendi: pariterque prouincias internis certaminibus, aut magiſtratuum iniurijs feſſas refouebat. Atque illum in regreſſu [154] ſacra Samothracum viſere nitentem, obuij aquilones depulêre. [155] Igitur aliaque quæ ibi varietate fortunæ, & noſtri origine veneranda, relegit Aſiam, appellitque Colophona, vt [156] Clarij Apollinis oraculo vteretur. Non femina
B illîc, vt apud Delphos, ſed certis è familijs & fermè Mileto accitus ſacerdos, numerum modò conſultantium & nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hauſtâ fontis arcani aquâ ignarus plerumque litterarum & carminum, edit reſponſa; verſibus compoſitis ſuper rebus quas quis mente concepit. & ferebatur, Germanico per ambages, vt mos oraculis, maturum exitium cecinîſſe. At Cn. Piſo, quò properantiùs deſtinata inciperet, ciuitatem Athenienſium turbido inceſſu exterritam oratione ſæuâ increpat: obliquè Germanicum perſtringens, *quòd contra decus Romani nominis non Athenienſes tot cladibus exſtinctos, ſed colluuiem illam nationum comitate nimiâ coluiſſet. hos enim eſſe Mithradatis aduerſus Sullam, Antonij aduerſus diuum Auguſtum ſocios. Etiam vetera obiectabat, quæ in Macedones*

Cap. 54. Eubœam, & Lesbum, Byzantium, & loca Pontica. *Redit in Aſiam, & Colophone deum conſulit.* *Ratio ibi oraculi.* *Cap. 55. Cn. Piſo acerbus ipſo aduentu in Germanicum. Athenienſes increpat & abijcit.*

tum ſcilicet victoriæ Actiacæ. Credo ideò, quia illo æuo tota hæc regio vni Præſidi permiſſa, ideóque & nomine vno dicta.

C 152. TRISTIVM LÆTORVMQVE.] *Triſtium, ſi Antonium ſpectaret: lætorum, ſi Auguſtum. Et ipſe ab vtroque, in vtrumque affectus.*

153. VNO LICTORE VTERETVR.] *Vim terroremq. imperij Romani oſtendebant, lictores, ſecures, faſces. Ideò cùm, adempto illo metu, magiſtratus quaſi ad amicos agere volebant: remouebant inſignia poteſtatis. Sic Antonio olim in eâdem vrbe (ait Appianus.*) Ἐξόδοις ἦσαν ἄνευ σημείων, σὺν δύο φίλοις καὶ σὺν ἀκολούθοις δύο, εἰς διδασκάλων διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. Et Tiberius Rhodi*, genus vitæ admodum ciuile inſtituit, ſine lictore aut viatore, gymnaſio interdum obambulans. *Suetonius cap.* XI.

154. SACRA SAMOTHRACVM.] *Samothracia inſula non eadem cum Imbraſiâ, vt cenſet Muſarum decus: nec Imbræſus fluuius ſiue Parthenius in hac, ſed*
D *in Ionica Samo, quæ ideò Parthenias dicta, vt diſcimus ex Strabone, Plinio, & Hygino. Euſtathius:* Ἡ δὲ Θρακία Σάμος λέγε(ται), καὶ Σαμοθράκη συνθέτως. Καλεῖται καὶ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ἰωνικῆς. *Imò tres diſtinctæ Sami, de quibus doctè noſter Ortelius in Theſauro Geographico, quem vide. Ideò firmanda in Varrone priſca lectio.* Terra & cælum, vt Samothracum initia docent, ſunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia (*non* Ambracia, *aut*, Imbraſia,) ante portas ſtatuit duas viriles ſpecies ahenas, dei magni: neque vt vulgus putat, hi Samothraces dij, qui Caſtor & Pollux: ſed hi, mas & femina, & hi quos augurum libri ſcriptos habent ſic Diui potes: & ſunt pro illis qui in Samothrace Θεοὶ δυνατοί. *Initia quæ Varro dicit, ſunt hæc ſacra, de quibus noſter, ſacra religioſa in primis etiam apud Romanos. Ideò poeta ſatyricus,*

——— iuret licet & Samothracum
Et noſtrorum aras.

Suidas: Ἐν Σαμοθράκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδύνων τινῶν. Ἦν δὲ ἐκεῖσε καὶ τὰ τῶν Κορυβάντων μυστήρια, καὶ τὰ τῆς Ἑκάτης. *Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, vt colliges ex * II. Anthologiæ, & facto Perſei, Macedonum regis, apud Liuium. Adde Strabonem lib.* X.

** Epig. εἰς Δῆλον.*

155. IGITVR ALIAQVE.] *Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantùm, ſic reponito.* Atque illum in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, aliaque quæ ibi varietate fortunæ & origine noſtri veneranda, obuij Aquilones depulêre. Igitur relegit Aſiam. *Sed quæ varietas fortunæ aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianæ gentis inde: à Troianis autem Romani. Dionyſius lib.* I. *Dardanum facit in hanc inſulam veniſſe, quæ tunc Melane dicta; & pulſum inde ſterilitate ſoli deueniſſe ea Phrygiæ loca, vbi pòſt Troia. Ideò olim Dardania dicta Samothrace, vt Plinius auctor. Benè ergo,* origine noſtri. *Sed & Varro* II. *Humanarum*, Dardanum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Æneam ex Phrygiâ Italiam aduexiſſe, *tradidit. Et quædam huic rei ſuggeret Seruius, in illud vatis magni,*

** Lib.* IV. *Epig.*

——— antiquam exquirite matrem.

Varietatem fortunæ vel ad Dardanum refer; vel ad Romanos, qui ex tam paruis magni. Fieri tamen poteſt, vt mutilus locus ſit, fueritq. aliquid de Ilio etiam inſertum, fonte non dubio Romulæ gentis.

156. CLARII APOLLINIS ORACVLO.] *Strabo tamen, qui huic ætati compar, ita loquitur de hoc oraculo,*

dones improſperè, violenter in ſuos feciſſent; offenſus vrbi propriâ quoque irâ; quia Theophilum quemdam Aréo iudicio falſi damnatum, precibus ſuis non concederent. Exin nauigatione celeri per cycladas, & compendia maris, adſequitur Germanicum apud inſulam Rhodum, haut neſcium quibus inſectationibus petitus foret: ſed tantâ manſuetudine agebat, vt cum orta tempeſtas raperet in abrupta; poſſetque interitus inimici ad caſum referri, miſerit triremes quarum ſubſidio diſcrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piſo, & vix diei moram perpeſſus, linquit Germanicum, præuenitque. & poſtquam Syriam ac legiones attigit largitione, ambitu, infimos manipularium iuuando, cùm veteres centuriones, ſeueros tribunos demoueret, locaque eorum clientibus ſuis, vel deterrimo cuique attribueret, deſidiam in caſtris, licentiam in vrbibus, vagum ac laſciuientem per agros militem ſineret, eò vſque corruptionis prouectus eſt, vt ſermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina ſe intra decora feminis tenebat, ſed exercitio equitum, [157] decurſibus cohortium intereſſe: in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere: quibuſdam etiam bonorum militum ad mala obſequia promtis, quòd haut inuito imperatore ea fieri, occultus rumor incedebat. Nota hæc Germanico, ſed [158] præuerti ad Armenios inſtantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingenijs & ſitu terrarum, quo noſtris prouincijs latè prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximiſque imperijs interiecti, & ſæpiùs diſcordes ſunt, aduerſus Romanos odio, & in Parthum inuidiâ. Regem illâ tempeſtate non habebant, amoto Vonone: ſed fauor nationis inclinabat in Zenonem, [159] Polemonis regis Pontici filium, quòd is primâ ab infantiâ inſtituta & cultum Armeniorum [160] æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxtà deuinxerat. Igitur Germanicus in vrbe Artaxatâ, adprobantibus nobilibus, circumfuſâ multitudine, [161] inſigne regium capiti eius impoſuit. ceteri venerantes regem, Artaxiam conſalutauêre; quod illi vocabulum indiderant, [162] ex nomine vrbis. At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium [163] legatum accepêre. & quædam ex regijs tributis deminuta, quò mitiùs Romanum imperium ſperaretur. Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm

Rhodum nauigat. — *Periclitantem Germanicum liberat.* — *In Syriam procurrit.* — *Ambitu & corruptione caſtra complet.* — *Peccat idem uxor eius.* — Cap. 56. *At Germanicus Armeniam it:* — *Cui Zenonem regem dat.* — *Cappadoces & Comageni, prætores accipiunt.*

A — B — C — D

culo, tamquam nullum tunc fuerit. Κολοφὼν πόλις Ἰωνική, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν.

157. DECVRSIBVS COHORTIVM INTERESSE.] *Alia hæc decurſia ab illâ funebri, de quâ dixi. Nam hæc exercitij fuit: ſolita vſurpari ter quot menſibus ex inſtitutione diui Auguſti. Vegetio Campicurſio dicitur: quem vide lib. I. cap. XXVII. & l. III. cap. IV. Campeſtris decurſia Suetonio, in Galbâ:* Campeſtrem decurſionem ſcuto moderatus. *in Nerone:* Indictaque decurſione Prætorianis, ſcutum ſuâ manu prætulit. *Et ſanè indecorum, feminam in his ſpectari, & velut moderari.*

185. PRÆVERTI AD ARMENIOS.] *Ita infrà:* Aut ſi quando ad interna præuerterent. *Curtius* VI. Tamen ad Satibarzanem opprimendum præuerti optimum ratus. *Apuleius Apol.* II. Nunc tempus eſt ad epiſtolas Pudentillæ præuerti. *Plautus & Liuius quoque, ſed ſine præpoſitione.*

159. POLEMONIS REGIS PONTICI.] *Melius,* regis Ponti. *Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum peruênit conceſſu Antonij & Auguſti. de quo vide Dionem in actis anni* DCCXXIX. *Vxorem habuit Pythodorim: quam mirè à Prudentiâ alijſque virtutibus laudat Strabo; & quæ nunc, mortuo marito, præerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno; qui nunc Armeniæ datus rex. Strabo lib.* XII. Τῶν δὲ τῆς Πυθοδωρίδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιῴκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ νεωστὶ καθέσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς.

160. ÆMVLATVS.] *Poſſit Salluſtiano exemplo legi,* æmulus. At Pompeius à primâ adoleſcentiâ, Alexandri regis facta dictaque æmulus erat.

161. INSIGNE REGIVM.] *Zenonem itaque regem Armeniæ dedit Germanicus, ſed ſine vllo, vt vides, bello. adde, nec metu belli. Mirum igitur à Suetonio ſcribi, Cal. cap. I. Germanicus* ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cùm Armeniæ regem deuiciſſet, Cappadociam in prouinciæ formam redegiſſet, Antiochiæ obijt. *Quem, ſodes, ille regem deuicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. Videbar appoſitè corrigere,* deieciſſet. *ſed nec id plenè verum: quia Vonones à Silano dudum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potiùs,* regem dediſſet.

162. EX NOMINE VRBIS.] *Mirum. cùm iam antè plures reges eo nomine fuerint: & vrbs ipſa potiùs nomen habuit ab aliquo regum, vti Tigranocerta.*

163. LEGATVM ACCEPERE.] *Hiems media eſt, tamen æſtuo. Legatum, inquit, nónne id eſt, Prætorem ſiue Proprætorem? Ita enim dicti, qui in Cæſaris prouincias miſſi: & hos omnes legi reperio è Senatu. Si id eſt: quis Dionem nobis conciliet, ſuper eâdem re ſcribentem?* Καὶ τοῦτο καὶ ἡ Καππαδοκία τῶν τε Ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη: Secundùm hæc & Cappadocia Romani iuris facta, & Equiti regenda permiſſa. *Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias ſæpè equites miſſos, imò & Libertos; ſed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen à Dione & Tranquillus eſt, in Veſpaſ.*

A primùm [164] ad ius prætoris tranſlatis. Cunctaque ſocialia proſperè compoſita, non ideò lætum Germanicum habebant, ſuperbiam Piſonis, qui iuſſus partem legionum ipſe, aut per filium in Armeniam ducere, vtrumque neglexerat. Cyrri demum apud hiberna decumæ legionis conuenêre, firmato vultu Piſo aduerſus metum, Germanicus ne minari crederetur. & erat, vt retuli, clementior: ſed amici accendendis offenſionibus callidi, intendere vera, adgerere falſa, ipſumque & Plancinam, [165] & filios varijs modis criminari. Poſtremò paucis familiarium adhibitis ſermo cœptus à Cæſare, qualem ira & diſſimulatio gignit. reſponſum à Piſone precibus contumacibus, diſceſſeruntque [166] opertis odijs. poſtque ratus in tribunali Cæſaris Piſo; & ſi quando adſideret, atrox, ac diſſentire manifeſtus. vox quoque eius audita eſt in conuiuio, cùm apud Regem Nabatæorum [167] coronæ aureæ magno pondere Cæſari & Agrippinæ, leues Piſoni & ceteris offerrentur; [168] *principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.* abiecitque ſimul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venêre. miſerat amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumque honori Germanici, vt ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, neu proceres gentium, propinquis nuntijs ad diſcordias traheret. Ad ea Germanicus, de ſocietate Romanorum Parthorumque, magnificè: de aduentu Regis & cultu ſui, cùm decore ac modeſtiâ reſpondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ, maritimam vrbem, amotus eſt. datum id non modò precibus Artabani, ſed contumeliæ Piſonis, cui gratiſſimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam deuinxerat. M. Silano, L. Norbano Coss. Germanicus Ægyptum proficiſcitur, [169] cognoſcendæ antiquitatis: ſed cura pro

Cap. 57.
Germanicus & Piſo conueniunt, querulis.
Diſcedunt irati.
B
Cap. 58.
Legati ab Artabano.
Vonones Syriâ demouetur.
Cap. 59.
A. V. C. DCCLXXII.
Germanicus ad Ægyptum, viſum abit.

ſpaſ. cap. VIII. Cappadociæ, propter aſſiduos Barbarorum incurſus, Legiones addidit, Conſularemque rectorem impoſuit pro Equite Romano.
C *Ego cenſeam primò quidem Legatum impoſitum: ſed poſt id mutaſſe. Dionem autem oculos habuiſſe in eo quod obtineret, non quod obtinuiſſet.*

164. AD IVS PRÆTORIS.] *Verius eſſet*, Propraetoris: *ſed iſta miſcentur, & paſſim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem:* Ἡ Κομμαγηνὴ μικρά τις ἐστίν. Ἔχει δ' ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ᾗ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε· νῦν δ' ἐπαρχία γέγονε. *id eſt:* Comagene, modica regio. vrbem munitam habet Samoſata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta eſt. *Nec moueat te quòd Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Veſpaſiano, cap.* VIII. *quia Caligula regibus eam iterùm tradiderat, vt narrat Dio* L IX. Antiocho, *inquit*, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit. *Vti ergo Caligula Tiberij; ſic Caligulæ decretum Veſpaſianus reſcidit.*
D
165. ET FILIOS CRIMINARI.] *Hæc de diſſidio & calumnijs inter Piſonem & Germanicum, quiq; partium vtriuſque ibi erant. ſed quomodo* filios *criminantur? ſanè vnus ibi* M. Piſo *filius: &* Cneius *alter*, omne hoc tempus in vrbe egit, *quod ipſe Tacitus infrà libro* III. *ſcripſit: nec paternæ fortunæ aut crimini potuit adiungi. Vide an non* filium: *niſi & Cneius Romæ aliquid in Germanicum; aut criminati vniuersè ſunt filiorum ſuperbiam, contumaciam, aut tale.*

166. OPERTIS ODIIS.] *Lego*, apertis.

167. CORONÆ AVREÆ.] *Corona conuiuiorum è floribus folijsq; vulgata: non a què ex auro. Quæ tamen non ſolùm in illo Orientis luxu, ſed etiam Romæ vſum aliquem habuiſſe diſcas ex Capitolino: qui in Ælio Vero ſcribit.* Data etiam conuiuis aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniſcis aureis interpoſitis, & alieni temporis floribus. *Item Vlpiano, De auro & argento legato:* Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus incluſæ auro argentóve. ſed & in coronis menſarum, gemmæ coronis cedent, & hæ menſis. *At in Ægypto hunc morem Iuſtinus tangit libro* XVIII. Miſſi, *inquit*, à Senatu in Ægyptum Legati, cùm ingentia ſibi à Ptolomæo rege miſſa munera ſpreuiſſent, interiectis diebus ad cænam inuitatis aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris cauſsâ receptas, poſterâ die ſtatuis regis impoſuerunt. *Etiam Polybius l.* XV. *qui oſtendit tamen Regibus tantùm ex auro dari ſolere, alijs alias. Itaque narrat de Ariſtomene quodam, qui Agathocli, etſi non regi, per adulationem eius generis impoſuit:* Πρῶτος μὲν γὰρ, *inquit*, ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δεῖπνον καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσοῦν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῶν παρόντων. Ὃ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς, ἔθος ἐστὶ μόνοις συγχωρεῖσθαι: Primus hic enim Agathoclem ad ſe in cænam inuitans, auream ei coronam dedit ſoli omnium conuiuarum. quod ſolis regibus tribui mos eſt. *Neque ſcio an huc faciat, quod Laertius in Xenocrate ſcribit:* χρυσῷ στεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' ἄθλῳ πολυποσίας: aureâ coronâ donatum, in præmium multæ potationis. *Certè ad conuiuia etiam ſpectat.*

168. PRINCIPIS ROMANI.] *Claret ſententia. quaſi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Æmilius tamen hic* λεπτολογεῖ, *& perdit multa verba.*

169. COGNOSCENDÆ ANTIQVITATIS.] *Auditis Principes? imitamini. Hæc cognitio ad gloriam honeſtúmque excitat: hæc parandi vias oſtendit.*

ta prouinciæ prætendebatur. leuauitque [170] apertis horreis pretia frugum : multaque in A
Studium popularitatis in eo. vulgus grata vſurpauit, ſine milite incedere, [171] pedibus intectis, & pari cum Græcis
amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem factitauiſſe apud Siciliam, quamuis fla-
Tiberius improbat. grante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque eius lenibus ver-
bis perſtricto, acerrimè increpuit, [172] quòd contra inſtituta Auguſti, non ſponte Prin-
cipis Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi
permiſſu, ingredi ſenatoribus aut [173] equitibus Romanis illuſtribus, ſepoſuit Ægy-
ptum: ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, [174] clauſtraque terræ ac maris,
Cap. 60. Canopus. quamuis leui præſidio aduerſum ingentes exercitus inſediſſet. Sed Germanicus, non-
dum comperto profectionem eam incuſari, Nilo ſubuehebatur, orſus opido à Canopo.
Condidêre id Spartani, ob ſepultum illîc rectorem nauis Canopum: quâ tempeſtate
Menelaus Græciam repetens, diuerſum ad mare terramque Libyam delatus. Inde pro-
ximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud ſe & antiquiſſimum
perhibent, eoſque qui poſteà pari virtute fuerint, in cognomentum eius adſcitos: mox
Thebæ veteres. viſit veterum Thebarum magna veſtigia. & manebant [175] ſtructis molibus litteræ B
Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: iuſſuſque è ſenioribus ſacerdotum pa-
Eorum olim opes supra fidem. trium ſermonem interpretari, referebat habitaſſe quondam ſeptingenta milia ætate mi-
litari: atque eo cum exercitu [176] regem Rhamſen Libyâ, Æthiopiâ, Mediſque & Perſis,
& Bactriano, ac Scythiâ potitum, quaſque terras Suri Armeniique & contigui Cappa-
doces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuiſſe. [177] legebantur &
indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum equorumque, &
dona templis ebur, atque odores, quaſque copias frumenti & omnium vtenſilium quæ-
que natio penderet, haut minùs magnifica, quàm nunc vi Parthorum, aut potentiâ Ro-
Cap. 61. manâ iubentur. Ceterùm Germanicus alijs quoque miraculis intendit animum. quo-
Memnonis statua. rum præcipua fuêre, [178] Memnonis ſaxea effigies, vbi radijs ſolis icta eſt, vocalem ſo-
num reddens: disiectaſque inter & vix peruias arenas, inſtar montium eductæ Pyra-
Pyramides. mides, certamine & opibus regum: lacuſque effoſsâ humo, ſuperfluentis Nili receptacu-
la: atque alibi anguſtiæ, & profunda altitudo, nullis inquirentium ſpatijs penetrabilis. C
Exin ventum Elephantinen ac Syenen, [179] clauſtra olim Romani imperij; quod nunc
Cap. 62. In Germania discordia, astu Drusi. Rubrum ad mare pateſcit. Dum ea æſtas Germanico plures per prouincias tranſigi-
tur, haut leue decus Druſus quæſiuit, inliciens Germanos ad diſcordias, vtque fracto
iam

170. APERTIS HORREIS.] *Publicis, opinor. vbi frumentum aſſeruabant in plebis Romanæ, & quod ſupereſſet, in alios vſus. At ille, in caritate fortè annonæ, indigenis indulſit.*

171. PEDIBVS INTECTIS INCEDERE.] *Interpretor, inceſſiſſe crepidatum palliatumq́. Plura in* EXCVRS. K.

172. QVÒD CONTRA INSTITVTA.] *Vide Suet. Tiberio, cap.* LII. *& quæ dicam ad lib.* I. *Hiſtor.*

173. EQVITIBVS ROMANIS ILLVSTRIBVS.] *De hoc cognomine equitum infrà.*

174. CLAVSTRAQVE TERRÆ AC MARIS.] *Intellegit Peluſium, Parætonium, & Alexandriam. In Propertio,*

Clauſtraque Peluſij Romano ſubruta ferro.

175. STRVCTIS MOLIBVS.] *Intellegit obeliſcos. de quorum frequentiâ & notis conſule omnino Ammianum, lib.* XVII. *atque in hac ipsâ re Nos etiam in Ægyptijs* ADMIRANDIS.

176. REGEM RHAMSEN.] *De hac tantâ potentiâ Ægyptiorum nihil legi. nec facilè credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Ægyptium regem, vſque ad Oceanum imperium tenuiſſe, à quo dicta ſit Thule: quid tam infandum ſomniauit vllus ægrotus? Neſcio an hic ſit Rhamſes, quo regnante Ilium captum eſſe vult Plinius libro* XXXVI. *cap.* VIII. *vbi tamen leges,* Ramiſes, *corruptè.*

177. LEGEBANTVR ET INDICTA.] *De his prioribusq́, vide Strabonem in deſcriptione Thebarum lib.* XVII. *qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi guſtum ſcriptor.*

178. MEMNONIS SAXEA EFFIGIES.] *viſitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ coloſſi:* quem, *ait,* cottidiano ſolis ortu contactum radijs crepare D
dicunt. *Iuuenal.*

Dimidio magicæ reſonant vbi Memnone chordæ.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: Τοῦ δ' ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας ἐκπέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὥς φασι. *qui etiam vidiſſe ſe ait, & cum multis alijs circiter horam primam diei ſonitum aliquem audiſſe. Philoſtratus ab Apollonio eam ſtatuam in Æthiopiâ viſam ait: & mentitur non inſolens, ſiue ipſe, ſiue impurus ille magus. Nam certum eſt in Ægypto fuiſſe. Vide præter alios Pauſaniam, in Atticis.*

179 CLAVSTRA OLIM ROMANI IMPERII.] *Alio ſenſu* Clauſtra, *quàm paullo antè. nam nunc terminum & finem intellegis, qui claudit. Inſertum hoc autem in gratiam laudemq́, Traiani, qui res magnas geſſit ad Orientem, limitibus imperij ad Rubrum mare*

A iam Maroboduo vſque in exitium inſiſteretur. Erat inter Gorones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc dubijs rebus eius, vltionem auſus. *Catualda Marobodunm pellit.* Is validâ manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptiſque primoribus ad ſocietatem, [180] inrumpit regiam, caſtellumque iuxta ſitum. veteres illîc Sueuorum prædæ, & noſtris è prouincijs lixæ, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, poſtremùm obliuio patriæ, ſuis quemque ab ſedibus hoſtilem in agrum tranſtulit. Cap. 63. Maroboduo vndique deſerto, non aliud ſubſidium quàm miſericordia Cæſaris fuit. *Is ad Romanos confugit.* tranſgreſſus Danubium, quà Noricam prouinciam præfluit, ſcripſit Tiberio, non vt profugus aut ſupplex, ſed ex memoriâ prioris fortunæ: nam multis nationibus clariſſimum quondam regem ad ſe vocantibus, Romanam amicitiam prætuliſſe. Reſponſum à Cæſare, tutam ei honoratamque ſedem in Italiâ fore, ſi maneret: ſin rebus eius aliud conduceret, abiturum fide quâ veniſſet. *Vis & virtus Marobodui.* Ceterùm apud ſenatum diſſeruit, non Philippum Athenienſibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuiſſe. Exſtat oratio quâ magnitudinem viri, violen-

B tiam ſubiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hoſtis, ſuaque in deſtruendo eo conſilia extulit. *Qui Rauennæ diu habitus.* Et Maroboduus quidem Rauennæ habitus, ſi quando inſoleſcerent Sueui, quaſi rediturus in regnum oſtentabatur. ſed non exceſſit Italiâ per duodeuiginti annos; conſenuitque multùm imminutâ claritate, ob nimiam viuendi cupidinem. Idem Catualdæ caſus, neque aliud perfugium. *Sed & Catualda pellitur, qui à Romanis recipitur.* pulſus haut multò pòſt Hermundurorum opibus, & Vibilio duce; receptuſque, forum Iulium Narbonenſis Galliæ coloniam mittitur. Barbari vtrumque comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltrà inter flumina [181] Marum & Cuſum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Cap. 64. Simul nuntiato regem Artaxiam Armenijs à Germanico datum, decreuêre patres, vt Germanicus atque Druſus ouantes vrbem introirent. *Honores ob has res Germanico & Druſo.* ſtructi & arcus circum latera templi Martis vltoris, [182] cum effigie Cæſarum: lætiore Tiberio, quia pacem ſapientiâ firmauerat, quàm ſi bellum per acies confeciſſet. Igitur [183] Rheſcuporim quoque Thraciæ regem aſtu adgreditur. omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat: *Thracia diſſecta, in Cotyn, & Rheſcuporim.*

C quo defuncto Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. In eâ diuiſione arua, & vrbes, & vicina Græcis, Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum hoſtibus, Rheſcuporidi ceſſit. [184] ipſorumque regum ingenia, illi mite, & amœnum; huic atrox, auidum, & ſocietatis impatiens erat. Sed primò ſubdolâ concordiâ egêre, mox Rheſcuporis egredi fines, vertere in ſe Cotyi data, & reſiſtenti vim facere; *Hic illum violat, & premit.* contanter ſub Auguſto, quem auctorem vtriuſque regni, ſi ſperneretur, vindicem metuebat. enimuerò auditâ mutatione principis, immittere latronum globos, exſcindere caſtella, cauſas bello. Cap. 65. Nihil æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne compoſita turbarentur. diligit centurionem, qui nunciaret regibus, ne armis diſceptarent: ſtatimque à Cotye dimiſſa ſunt, quæ parauerat, auxilia. Rheſcuporis fictâ modeſtiâ poſtulat, eumdem in locum coiretur, poſſe de controuerſijs colloquio tranſigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cùm alter facilitate, alter fraude cuncta inter ſe concederent, acciperentque Rheſcuporis ſanciendo, vt dictitabat, fœderi, con-

D

uiuium

mare promotis. Eleganter apud Suidam ſcriptor incertus ſuper hac ipsâ re: Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὕτη τῆς Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τὴν ἀρχὴν, μακρῷ ὑπερῆρεν. Ὠκεανῷ μὲν πέπηγται ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ἰνδοὺς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταρράκτας, καὶ λίμνην Μαιῶτιν. *& reliqua, quæ non dubiè adtexit de rebus Traiani. Ita Tacitus libro* IV. Quantò ſit anguſtius imparatum: *præ quàm nunc, videlicet meo æuo.*

180. INRVMPIT REGIAM.] *Bouiaſmum in Hercyniâ ſiluâ, de quo attuli ſuprà Strabonis verba.*

181. MARVM ET CVSVM.] *Mariſus hic fluuius dictus Straboni libro* VII. *Maris, Herodoto: Mariſio, Iornandi: Æthico Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.*

182. CVM EFFIGIE CÆSARVM.] *Germanici, & Druſi.*

183. RHESCVPORIM] *Non in alio nomine magis variatum. Dio* Ῥασκούποριν; *Velleius Rhaſcupolin, Suetonij optimus in Vaticano codex, Thraſcypolin. quomodo & in Liuio ſcriptum leges. Lucanus vocat*

——— gelidæ dominum Raſcipolin oræ.

De hiſtoriâ autem ipsâ conſule Dionem libro LIV. *in actis anni* DCCXXVIII.

184. IPSORVMQVE REGVM.] *Adeò hoc verum eſt, vt Cotys ille etiam litteris & poëſi excultus fuerit,*

Tandemq́ in vincla conijcit. uiuium adijcit; tractaque in multam noctem lætitiâ, per epulas ac vinolentiam incau- A
tum Cotyn, & poſtquam dolum intellexerat, ſacra regni, eiuſdem familiæ deos,& ho-
ſpitalis menſas obteſtantem, catenis onerat. Thraciaque omni potitus, ſcripſit ad Tibe-
rium , ſtructas ſibi inſidias, præuentum inſidiatorem : ſimul bellum aduerſus Baſtar-
Cap. 66. nas Scythaſq́ue prætendens , nouis peditum & equitum copijs ſeſe firmabat. Molliter
reſcriptum, *ſi fraus abeßet , poße eum innocentiæ fidere : ceterùm neque ſe, neque ſenatum, niſi
cognitâ cauſâ, ius & iniuriam diſcreturos. proinde tradito Cotye veniret, transferretq́ue inui-
diam criminis.* Eas litteras Latinius Pandus Proprætor Mœſiæ , cum militibus quîs Co-
tys traderetur, in Thraciam miſit. Rheſcuporis inter metum & iram conatus , maluit
Etiam occidit. patrari, quàm incepti facinoris reus eſſe: occidi Cotyn iubet, mortemq́ue ſponte ſum-
ptam ementitur. Nec tamen Cæſar placitas ſemel artes mutauit, ſed defuncto Pando,
Flaccus à Tiberio miſſus ſceleri vindicando. quem ſibi infenſum Rheſcuporis arguebat, [155] Pomponium Flaccum veterem ſtipen-
dijs, & artâ cum rege amicitiâ, eoq́ue accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè
Mœſiæ præfecit. Flaccus in Thraciam tranſgreſſus , per ingentia promiſſa , quamuis B
Cap. 67. ambiguum & ſcelera ſua reputantem, perpulit, vt præſidia Romana intraret. circumda-
Quod fecit, ſed Tiberianâ arte. ra hinc regi ſpecie honoris valida manus, tribuniq́ue, & centuriones, monendo, ſuaden-
do , & quantò longiùs abſcedebatur apertiore cuſtodiâ, poſtremò gnarum neceſſitatis
in vrbem traxêre. Accuſatus in ſenatu ab vxore Cotyis damnatur , vt procul regno te-
Rheſcuporis Romæ accuſatur, damnatur. neretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis conſilijs aduerſatum conſta-
bat, inq́ue liberos Cotyis diuiditur : ijſq́ue nondum adultis Trebellienus Rufus prætu-
râ functus datur, qui regnum interim tractaret; exemplo, quo maiores [156] M. Lepidum
Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miſerant. Rheſcuporis Alexandriam deuectus,
Cap. 68. atque illîc fugam tentans, an ficto crimine , interficitur. Per idem tempus Vono-
Vonones fugam tentat. nes, quem [157] amotum in Ciliciam memoraui, corruptis cuſtodibus effugere ad Arme-
nios, inde in Albanos Heniochoſq́ue, & conſanguineum ſibi regem Scytharum cona-
tus eſt , ſpecie venandi. omiſſis maritimis locis , auia ſaltuum petijt , mox pernicitate
equi ad amnem Pyramum contendit: cuius pontes accolæ ruperant , auditâ regis fugâ: C
Sed reprehenditur, & interficitur. neque vado penetrari poterat. Igitur in ripâ fluminis, à Vibio Frontone præfecto equi-
tum vincîtur. mox Remmius Euocatus, priori cuſtodiæ regis adpoſitus, quaſi per iram
gladio eum tranſigit : vnde maior fides , conſcientiâ ſceleris & metu indicij , mortem
Cap. 69. Vononi illatam. At Germanicus Ægypto remeans , cuncta quæ apud legiones aut
vrbes iuſſerat, abolita, vel in contrarium verſa cognoſcit. hinc graues in Piſonem con-
Piſo à Germanico palàm aſſidet. tumeliæ, nec minùs acerba quæ ab illo in Cæſarem [188] tentabantur. * Dein Piſo abire
Suriâ ſtatuit, mox aduerſâ Germanici valetudine detentus, vbi recreatum accepit, vota-
q́ue pro incolumitate ſoluebantur , [189] admotas hoſtias, ſacrificalem apparatum,
[190] fe-

fuerit. Ad eum enim eſt elegia IX. Ouidij lib. III. De Ponto: & in huius regno Vates ille exſulauit. quod ſcire volo iuuentutem.

185. POMPONIVM FLACCVM.] *Eſt ipſe de quo Ouidius lib. IV. de Ponto eleg. IX.*

Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli:
Hic arcu fiſos, terruit enſe Getas.

Atque idem præfuit poſteà Syriæ, vt ſcribit noſter l. IV.

186. M. LEPIDVM.] *Valerius Maxim. lib. IV. cap. IV.* Cùm Ptolemæus rex tutorem populum Rom. filio reliquiſſet, Senatus M. Æmilium Lepidum Pontif. Max. bis Conſulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream miſit : ampliſſimiq́ue & integerrimi viri ſanctitatem, reip. vſibus & ſacris comparatam externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis noſtræ fruſtrà petita exiſtimaretur. *Iuſtinus libro* XXX. Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum populi adminiſtraret. *Exſtant & denarij argentei cum inſcriptione,* M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. *in parte verſâ , caput turritum , ſubſcriptum,* ALEXANDREA. D

187. AMOTVM IN CILICIAM MEMORAVI.] *Pompeiopolim , ſuprà. Sueton. paullò aliter hæc narrat, & cum Tiberij probro :* Sed & Vononem Parthorum regem , qui pulſus à ſuis quaſi in fidem populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam ſe receperat, ſpoliauit perfidiâ , & occidit. *Vt Taciti narratio eſt, Imperator extra culpam.*

188. TENTABANTVR. * DEIN PISO.] *Ad eam quam poſui notam, ſuſpicio mihi eſt, ne quid deſit. non enim ſatis plena videtur narratio.*

189. ADMOTAS HOSTIAS.] *Sacrorum verbum eſt. Suetonius in Caligulâ ,* Admota altaribus victima , ſuccinctus poparum habitu. *idem ſignificat, quod Tibullo & alijs, ſtatuere ad aram.*

190. Fe-

A [190] feſtam Antiochienſium plebem, per lictores proturbat. Tum [191] Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem quæ rurſum Germanico acciderat. ſæuam vim morbi augebat perſuaſio veneni à Piſone accepti: & reperiebantur [192] ſolo à parietibus [193] erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemiuſti cineres, ac [194] tabe obliti, aliaque maleficia quîs creditur animas numinibus infernis ſacrari. ſimul miſſi à Piſone incuſabantur, vt valetudinis aduerſa rimantes. Ea Germanico haud minùs irâ, quàm per metum accepta; ſi limen obſideretur, ſi effundendus ſpiritus ſub oculis inimicorum foret: quid deinde miſerrimæ coniugi, quid infantibus liberis euenturum? lenta videri veneficia: feſtinare & vrgere vt prouinciam, vt legiones ſolus habeat: ſed non vſque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem manſura. [195] Componit epiſtolas, quîs amicitiam ei renunciabat. Addunt plerique iuſſum prouinciâ decedere. nec Piſo moratus vltrà, nauis ſoluit, moderabaturque curſui, [196] quò propiùs regrederetur, ſi mors Germa-

Atque hic in morbo haret.

Cui conſcium plerique dabant, venenum Piſonis

Cap. 70.

Germanicus amicitiam cum illo dirimit.

B nici Suriam aperuiſſet. Cæſar paulliſper ad ſpem erectus, dein feſſo corpore, vbi finis aderat, adſiſtentes amicos in hunc modum alloquitur: *Si fato concederem, iuſtus mihi dolor etiam aduerſus deos eſſet, quòd me* [197] *parentibus, liberis, patriæ,* [198] *intra iuuentam præmaturo exitu raperent. nunc ſcelere Piſonis & Plancinæ interceptus, vltimas preces pectoribus veſtris relinquo, referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus inſidijs circumuentus miſerrimam vitam peſſimâ morte finierim. Si quos ſpes meæ, ſi quos propinquus ſanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat; inlacrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum ſuperſtitem,* [199] *muliebri fraude cecidiſſe. Erit vobis locus querendi apud ſenatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus eſt, proſequi defunctum ignauo queſtu: ſed quæ voluerit meminiſſe, quæ mandauerit exſequi. flebunt Germanicum etiam ignoti; vindicabitis vos, ſi me potiùs quàm fortunam meam fouebatis. Oſtendite populo Romano diui Auguſti neptem, eamdemque coniugem meam: numerate ſex liberos. Miſericordia cum accuſantibus erit. fingentibusque ſceleſta mandata, aut non credent homines, aut non ignoſcent* Iura-

Cap. 71.

Moriturus ad amicos verba.

Quis eius nomen cum vxore menſus

Et vltionem mandat.

C uêre amici, [200] dextram morientis contingentes, ſpiritum antè quàm vltionem amiſſuros. Tum ad vxorem verſus per memoriam ſui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, ſæuienti fortunæ ſubmitteret animum, neu regreſſa in vrbem æmulatione potentiæ, validiores irritaret. Hæc palàm, & alia ſecretò, per quæ oſtendere credebatur metum ex Tiberio. neque multò pòſt exſtinguitur, ingenti luctu prouinciæ & circumiacentium populorum. Indoluêre exteræ nationes regeſque. tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes: viſuque & auditu iuxtà venerabilis, cùm magnitudinem

Cap. 72.

Coniugi etiam monita dat.

Moriturque.

Magno luctu omnium, ob virtutes.

190. FESTAM ANTIOCH.] *Læto habitu, & candidatam.*

191. SELEVCIAM.] *Plures Seleuciæ, atque adeò in ipsâ Syriâ. Sed hanc puto, quæ* Pieria *cognominatur Straboni, Ciceroni, Polybio, Ptolomæo. Nam in litore maris eſt, parabatque nauigationem Piſo: tum*

D *etiam haud procul Antiochiâ, à quâ veniebat.*

192. SOLO AC PARIETIBVS.] *Muretus,* parietinis *conijcit.*

193. ERVTÆ HVMANORVM CORPORVM RELIQVIÆ.] *Dio ſic expreſſit,* Ὀστᾶ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες εὑρέθη. *Sunt hæ perſuaſiones à vulgo: & ideò vanæ. Appuleius callidè deſcripſit* III. *Mileſiar.* Inſtruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium manium durantibus caluis, deſletorum, ſepultorum etiam cadauerum expoſitis multis admodum membris. hìc nares & digiti, illìc carnoſi (*vel etiam* carioſi) claui pendentium: alibi trucidatorum ſeruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca caluaria. *Ita nos eum locum totum emaculamus.*

194 TABE OBLITI.] *Malim,* tabo.

195. COMPONIT EPISTOLAS.] *Mox ex veteri illâ & ſimplici vitâ: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promtam habere in ore & in fronte. Adi* EXCVRS. *in* L.

196. QVO PROPIVS.] *Benè, ſuo quodam ſenſu. quid ſi tamen,* properius?

197. PARENTIBVS, LIBERIS.] *Atqui vnica parens ſupererat, Antonia mater, Druſo pridem functo.*

198. INTRA IVVENTAM.] *Romano more. quibus iuuenta finiebatur anno* XLV.

199. MVLIEBRI FRAVDE.] *Plancinam intellege: nec Liuiam omitte. quam certum mihi eſt huic ſceleri fuiſſe architectam.*

200. DEXTRAM MORIENTIS CONTINGENTES.] *Quæ ſedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram ſuam contingant.* Εἴ τις ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω.

201. HAVT

Cap. 73. *Cum Alexandro comparatur.* nem & grauitatem ſummæ fortunæ retineret, inuidiam & adrogantiam effugerat. Funus ſine imaginibus & pompâ; per laudes, & memoriam virtutum eius, celebre fuit. Et erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interijt, Magni Alexandri fatis adæquarent. *Nam vtrumque corpore decoro, genere inſigni,* [201] *haut multum triginta annos egreſſum, ſuorum inſidijs, externas inter gentes occidiſſe. ſed hunc mitem erga amicos modicum voluptatum, vno matrimonio, certis liberis egiſſe: neq; minùs prœliatorem, etiamſi temeritas abfuerit, præpeditusque ſit perculſas tot victorijs Germanias ſeruitio premere. Quòd ſi ſolus arbiter rerum, ſi iure & nomine regio fuiſſet, tantò promtiùs adſecuturum gloriam militiæ, quantum clementiâ, temperantiâ, ceteris bonis artibus præſtitiſſet.* Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochienſium, qui locus ſepulturæ deſtinabatur. [202] Prætulerítne veneficij ſigna, parùm conſtitit. nam vt quis miſericordiâ in Germanicum, & præſumtâ ſuſpicione, aut fauore in Piſonem pronior, diuerſi interpretabantur. A

Cap. 74. *De certatio de Syria præſide. Sentius factus.* Conſulatum inde inter legatos, quique alij ſenatorum aderant, quisnam Syriæ præficeretur. & ceteris modicè niſis, inter Vibium Marſum, & Gn. Sentium, diu quæſitum: deín Marſus ſeniori, & acriùs tendenti Sentio conceſſit. Iſque infamem veneficijs eâ in prouinciâ, & Plancinæ percaram, nomine Martinam, in vrbem miſit, poſtulantibus Vitellio ac Veranio, ceteriſque qui crimina & accuſationem tamquam aduerſus receptos iam reos inſtruebant. B

Cap. 75. *Agrippina Romam properat.* At Agrippina quamquam defeſſa luctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ vltionem morarentur intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, & liberis; miſerantibus cunctis, quòd femina nobilitate Princeps, pulcherrimo modò matrimonio inter venerantes gratantiſque aſpici ſolita, tunc feralis reliquias ſinu ferret, incerta vltionis, anxia ſui, & infelici fecunditate fortunæ toties obnoxia. Piſonem interim apud Coum inſulam nuntius adſequitur, exceſſiſſe

At Piſo de reditu in Syriam ambigit Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa: neque ipſe gaudium moderans, & magis inſoleſcente Plancinâ, quæ luctum amiſſæ ſororis, tum primùm [203] læto cultu mutauit.

Cap. 76. *Quem diſſuadet filius.* Adfluebant centuriones, monebantque promta illi legionum ſtudia, repeteret prouinciam non iure ablatam, & vacuam. Igitur quid agendum conſultanti, M. Piſo filius *properandum in vrbem cenſebat: nihil adhuc inexpiabile admiſſum, neque ſuſpiciones imbecillas, aut inania famæ pertimeſcenda. diſcordiam erga Germanicum odio fortaße dignam, non pœnâ: & ademtione prouinciæ, ſatisfactum inimicis. Quòd ſi regrederetur, obſiſtente Sentio, ciuile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris ſui memoria, & penitus infixus in Cæſares amor præualeret.* C

Cap. 77. *Alij ſuadent:* Contrà Domitius celer ex intimâ eius amicitiâ diſſeruit, *Vtendum euentu. Piſonem, non Sentium, Suriæ præpoſitum. Huic faſces & ius prætoris, huic legiones datas. ſi quid hoſtile ingruat, quem iuſtiùs arma oppoſiturum, quàm qui legati auctoritatem, & propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo ſeneſcant. plerumque innocentes, recenti inuidiæ impares. At ſi teneat exercitum, augeat vires; multa quæ prouideri non poſſunt, fortuitò in melius caſura. An feſtinamus eum Germanici cineribus adpellere, vt te inauditum & indefenſum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Eſt tibi Auguſtæ conſcientia, eſt Cæſaris fauor, ſed in occulto: & periſſe Germanicum nulli iactantiùs mærent, quàm qui maximè lætantur.*

Cap. 78. *Et perſuadent.* Haut magnâ mole Piſo, promtus ferocibus, in ſententiam trahitur, miſſiſque ad Tiberium epiſtolis, incuſat Germanicum luxus & ſuperbiæ: ſeque pulſum, vt locus rebus nouis pateſieret. curam exercitus, eâdem fide qua tenuerit, repetiuiſſe. Simul Domitium impoſitum triremi vitare litorum oram, D

præ-

201. HAVT MVLTVM TRIGINTA ANNOS EGRESSVM.] *Obijt Germanicus anno* XXXIV. *vitæ acceptæ.*

202. PRÆTVLERÍTNE VENEFICII SIGNA.] *Multi adfirmant. Plinius lib.* XI. Cor negatur cremari poſſe in ijs qui cordiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certè exſtat oratio Vitellij, qua reum Piſonem eius ſceleris coarguit, hoc vſus argumento: palamque teſtatus non potuiſſe ob venenum cor Germanici Cæſaris comburi.

203. LÆTO CVLTV MVTAVIT.] *Quaſi in gratulatione aut quaſi voti damnata. Vide Feſtum, in verbis, Minuitur luctus. Quis autem feminæ triſtis, quis lætus cultus; nos in* EXCVRS. *quærimus, in M.*

204. LA-

A præterque inſulas [204] lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes deſertores per manipulos componit, armat lixas, traiectiſque in continentem nauibus, vexillum Tironum in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum vt ſe auxilijs iuuarent ſcribit; haut ignauo ad miniſteria belli iuuene Piſone, quamquam ſuſcipiendum bellum abnuiſſet. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ prælegentes, obuijs nauibus, quæ Agrippinam vehebant, vtrimque infenſi, arma primò expediêre: dein mutua formidine, non vltra iurgium proceſſum eſt. Marſuſque Vibius nunciauit Piſoni, Romam ad dicendam cauſſam veniret. Ille eludens reſpondit, adfuturum vbi prætor qui de veneficijs quæreret, reo atque accuſatoribus diem prædixiſſet. Interim Domitius Laodiceam vrbem Suriæ adpulſus, cùm hiberna ſextæ legionis peteret, quod eam maximè nouis conſilijs idoneam rebatur, à Pacuuio legato præuenitur. Id Sentius Piſoni per litteras aperit, monetque ne caſtra corruptoribus, ne prouinciam bello temtet. quoſque Germanici memores, aut inimicis eius aduerſos cognouerat, contrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens, &

Copias & vim parat in Sentium.

Cap. 79. *Occurrit nauibus Agrippinam.*

B Rempublicam armis peti: ducitque validam manum, & prœlio paratam. Nec Piſo, quamquam cœpta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima è præſentibus: ſed caſtellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen [205] Celenderis, occupat. Nam admixtis deſertoribus, & tirone nuper intercepto, ſuiſque & Plancinæ ſeruitijs, auxilia Cilicum quæ reguli miſerant, in numerum legionis compoſuerat. Cæſariſque ſe legatum teſtabatur *prouinciâ quam is dediſſet arceri, non à legionibus (earum quippe accitu venire) ſed à Sentio, priuatum odium falſis criminibus tegente. conſiſterent in acie, non pugnaturis militibus, vbi Piſonem ab ipſis parentem quondam appellatum, ſi iure ageretur potiorem; ſi armis, non inualidum, vidiſſent.* Tum pro munimentis caſtelli manipulos explicat, colle arduo & derupto. nam cetera mari cinguntur. Contrà veterani, ordinibus ac ſubſidijs inſtructi. hinc militum, inde locorum aſperitas: ſed non animus, non ſpes, ne tela quidem niſi agreſtia, ad ſubitum vſum properata. Vt venêre in manus, non vltrà dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur: vertunt terga Cilices, ſeque caſtello claudunt.

Cap. 80. *Caſtellum Ciliciæ quoddam occupat.*

Acuens etiam ſtruit:

Sed facilè à Sentio pellitur.

Interim Piſo claſſem, haut procul opperientem, oppugnare fruſtrà temtauit: regreſC ſuſque, & pro muris modò ſemet adflictando, modò ſingulos nomine ciens, præmijs vocans, ſeditionem cœptabat: adeoque commouerat, vt ſignifer legionis ſextæ ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius [206] occanere cornua tubaſque, & peti aggerem, erigi ſcalas iuſſit, ac promtiſſimum quemque ſuccedere: alios tormentis haſtas, ſaxa, & faces ingerere. Tandem victâ pertinaciâ Piſo orauit, vti traditis armis maneret in caſtello, dum Cæſar cui Suriam permitteret, conſulitur. Non receptæ conditiones. nec aliud, quàm naues & tutum in vrbem iter, conceſſum eſt. At Romæ poſtquam Germanici valetudo percrebuit, cunctaque vt ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & erumpebant queſtus. *Ideò nimirùm in extremas terras relegatum: ideò Piſoni permiſſam prouinciam: hoc egiſſe ſecretos Auguſtæ cum Plancinâ ſermones: vera prorſus de Druſo ſeniores locutos, diſplicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure complecti, redditâ libertate, agitauerint.* Hos vulgi ſermones audita mors adeò incendit, vt ante edictum magiſtratuum, ante ſenatuſconſultum, [207] ſumto iuſtitio deſererentur fora, clauderentur domus, paſſim ſilenD tia & gemitus, nihil compoſitum in oſtentationem. Et quamquam [208] neque inſignibus

Cap. 81.

Cap. 82 *Romam dimittitur. Vox Germanici valentudo in magnâ curâ:*

Et mors in maximo luctu.

204. LATO MARI.] *Equidem tolero, ſed verius fortaſſe,* alto.

205. CELENDERIS.] *Nominat id Ioſephus l.* XVII. *collocatq́ in viâ quâ Romam ibatur, ſed in eo ſcriptum reperies,* Celendris. *meminit & Ptolomæus. Antiquiſſimum id fuit, ſi Apollodoro fides lib.* III. *Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem.* Ὃς, *inquit,* ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδεριν.

206. OCCANERE CORNVA.] *Occultè ſurreptum Salluſtio eſt.* Iuſſu Metelli cornicines occanuere.

207. SVMTO IVSTITIO.] *Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Conſulibúſve indici iuſtitium ſolitum, ex decreto Senatus: nunc paſſim in funere principium virorum. Sic lib.* I. Qui fine Auguſti & initijs Tiberij auditis, ob iuſtitium aut gaudium intermiſerat ſolita munia. *De vi habituq́ iuſtitij nihil melius poſſum Petro Fabro, eruditæ diligentiæ viro. quem conſule l.* II. *Semeſtrium cap.* X.

208. NEQVE INSIGNIBVS LVGENTIVM.] *Indicto enim iuſtitio, mutabant etiam veſtem. Lucanus:*

—— ferale per vrbem.

Iuſti-

gnibus lugentium abſtinerent, altiùs animis mœrebant. Fortè negotiatores viuente adhuc Germanico Syriâ egreſſi, lætiora de valetudine eius attulêre: ſtatim credita, ſtatim vulgata ſunt. vt quiſque obuius, quamuis leuiter audita, in alios, atque illi in plures cumulata gaudio transferunt. curſant per vrbem, [209] moliuntur templorum fores: iuuit credulitatem nox, & promtior inter tenebras adfirmatio. Nec obſtitit falſis Tiberius, donec tempore ac ſpatio vaneſcerent: & populus, quaſi rurſum ereptum, acriùs doluit. A

Cap. 83. *Multi honores mortuo.* Honores, vt quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti decretique: vt nomen eius [210] Saliari carmine caneretur; [211] ſedes curules, ſacerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas querceæ coronæ ſtatuerentur; [212] ludos Circenſes eburna effigies præiret; néve quis flamen aut augur in locum Germanici, niſi gentis Iuliæ, crearetur. Arcus additi Romæ, & apud Ripam Rheni, & in monte Syriæ Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac [213] mortem ob Remp. obiiſſe: ſepulcrum Antiochiæ vbi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorúmve in quis *Clypeus inter Oratores.* colerentur, haut facilè quis numerum inierit. [214] Cùm cenſeretur clypeus, auro & magnitudine inſignis, inter auctores eloquentiæ; adſeruit Tiberius, ſolitum paremque ceteris dicaturum. neque enim eloquentiam fortunâ diſcerni; & ſatis inluſtre, ſi veteres inter ſcriptores haberetur. Equeſter ordo cuneum Germanici appellauit, qui Iuniorum B

Iuſtitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata eſt purpura faſces.

Iuuenalis:

Pullati proceres differt vadimonia Prætor.

Seneca epiſt. XVIII. Nam quod fieri niſi in tumultu & triſti tempore ciuitatis non ſolebat, voluptatis cauſsâ veſtem mutauimus.

209. MOLIVNTVR TEMPLORVM FORES.] *Nam veſpere hæc geſta, aut nocte, & tum clauſo templo. Suetonius Calig. cap.* VI *de ipsâ hoc re:* Repentè iam veſperi, cùm incertis auctoribus conualuiſſe percrebuiſſet; paſſim cum luminibus & victimis in Capitolium concurſum eſt, ac pænè reuulſæ templi fores, nequid geſtientes vota reddere moraretur.

210. SALIARI CARMINE.] *Qui honos non niſi nominibus deorum. Hoc exemplo M. Antoninus Philoſophus, mortuo filio Vero,* iuſſit vt nomen eius Saliari carmini insereretur. *ita malo apud Spartianum, quàm,* inferretur.

211. SEDES CVRVLES.] *Spectaculis Romam translatis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Eualuit paullatim adulatio, vt non ſolùm viuis, ſed etiam abſentibus mortuiſq́; daretur is locus, memoriæ conſeruandæ. Loci præbuit indicium, ſella eſſet. Primum veſtigium eius ritus odorari videor in Liuij verbis, lib.* II. *de Valerio Dictatore:* Dictator triumphans in vrbem inuehitur. ſuper ſolitos honores locus in Circo ipſi poſteriſque, ad ſpectaculum datus: ſella in eo loco curulis poſita. *Cæſari habitus deinde idem honos, vt clarè Dio libro* XLIV. Ἐψηφίσαντο τόν τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον ἐς τὰ θέατρα καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον ἐσάγεσθαι. *Mox M. Marcello defuncto. de quo verba eiuſdem ſcriptoris, libro* LIII. Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἐς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε. *id eſt,* Marcelli & imaginem auream, & coronam auream, & ſedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iuſſit, mediaque illa poni inter ſedes editorum. *Sed & Seuerus, Pertinaci mortuo non vnam ſellam, ſed tres in theatro poſuit: vti apud Xiphilinum ſcribitur his verbis.* Καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα θρόνους τρεῖς καταχρύσους αὐτοῦ ἐσκομίζεσθαι. *Lego etiam ſedes aureas in Theatrum illatas Tiberio & Seiano abſentibus. & miror interpretem id vertiſſe, currus, apud Dionem libro* LVIII. Δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον. *Germanico igitur decreta eiuſmodi curules ſedes per trina, vt opinor, theatra inter ſacerdotum Auguſtalium ſedes: & coronæ in iis è quercu, ob ciues ſcilicet ſeruatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum.* C

212 LVDOS CIRCENSES.] *Qui honos diis habitus, & qui diuinos deinde honores meriti videbantur. Ritus non obſcurus.*

213. MORTEM OB REMP. OBIISSE.] *Hoc Druſo quoque patri eius tributum; & voluit dictum Pedo ad Liuiam:*

Conſul & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit heu mortis publica cauſſa: legor.

Sed tu reſcribe, Cui fuit: *ad hanc mentem.*

214. CVM CENSERETVR CLYPEVS.] *Veteris inuenti fuit, imagines illuſtrium virorum publicè, in templo, curiaq́; deponi, & quaſi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Cenſorij in Curiâ collocatæ. Valerius Maximus, libro* VIII. *cap.* XV. Africanus imaginem in cellâ Iouis opt. max. poſitam habet: quæ quotieſcumque funus aliquod Corneliæ genti celebrandum eſt inde petitur: vnique illi inſtar atrij Capitolium eſt. Tam herclè quàm ſuperiori Catoni, Curia. vnde effigies illius ad eiuſdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtiliſſimum reip. Senatorem tantùm non ſemper ſecum habitare voluerit. *Sed cumulatiùs id fecit, vt apparet, Auguſtus; qui primarias imagines in Curiâ collocauit, ſuis quaſque locis diſtinctas: ſiue quis belli, ſiue pacis artibus claruiſſet. Ita ſuprà legimus,* Hortenſij imaginem poſitam inter Oratores: *idemq́; honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur vſus? quia imagines illæ, vt cenſeo,* D

inſtar

A niorum dicebatur, inſtituitque [215] vti turmæ Idibus Iulijs imaginem eius ſequerentur.
pleraque manent, quædam ſtatim omiſſa ſunt, aut vetuſtas oblitterauit. Ceterùm re- Cap. 84.
centi adhuc mæſtitiâ, ſoror Germanici Liuia, nupta Druſo, [216] duos virilis ſexus ſimul *Liuia Druſi geminos pa-*
enixa eſt. quod rarum lætumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem ad- *rit.*
fecit, vt non temperauerit, quin iactaret apud patres, nulli antè Romanorum eiuſdem
faſtigij viro geminam ſtirpem editam. nam cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat.
Sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit. tamquam auctus liberis, Druſus
domum Germanici magis vrgeret. Eodem anno grauibus [217] ſenatus decretis libido Cap. 85
feminarum coërcita, cautumq; ne queſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut ma- *Compreſſa libido mu-*
ritus Eques Rom. fuiſſet. nam Viſtilia prætoriâ familiâ genita, licentiam ſtupri [218] apud *liebris nouo*
Ædiles vulgauerat; more inter veteres recepto, qui ſatis pœnarum aduerſum impudicas *ſcito.*
in ipsâ profeſſione flagitij credebant. [219] * exacta & à Titidio Labeone Viſtiliæ marito, * *Fortè exactum.*
B cur in vxore delicti manifeſtâ vltionem legis omiſiſſet? atque illo prætendente [220] ſexa-
ginta dies ad conſultandum datos nec dum præterijſſe, ſatis viſum de Viſtilia ſtatuere.
eaque in inſulam Seriphon abdita eſt. [221] Actum & de ſacris Ægyptijs Iudaiciſque pel- *Pulſa ex-*
lendis. factumque patrum conſultum, vt [222] quattuor milia libertini generis eâ ſuper- *terna ſacra.*
ſtitione

Inſtar militaris clypei rotundæ: ex ære, auro, argento.
Firmamentum aut lucem EXCVRSVS *noſter dabit,*
in N. *vide.*
215. VTI TVRMÆ.] *Ita accipio, vt in Sollenni illâ*
Tranſuectione equitum Germanici imago pro vexillo
eſſet, quod ſequerentur. Libro VI. Quorum imagi-
nes pro vexillis ſecuti eſſent, duces imperatoresq;
diligerent. *Aliud autem Tranſuectio equitum: aliud*
Recognitio, ſiue Cenſio, ſiue Probatio. & caue ea
C *confundas. Tranſuectio à Q. Fabio Rulliano inſtituta,*
vt Liuius libro IX. *Valerius* I. *auctores ſunt. eiuſq;*
formam & quaſi Pompam graphicè depinxit Diony-
ſius lib. VI. *Idibus Quinctilibus ſiue Iulijs fieri ſoli-*
tam. Dionyſius idem dixit, quia victoria ad lacum Re-
gillum incidit in eum diem. Sed & Caſtorum ædes
Idibus Quinctilibus dedicata, *ait Liuius l.* II. *quo-*
rum honori præcipuè tranſuectio inſtituta. At recogni-
tio equitum, olim à Cenſoribus ſingulis luſtris: poſt-
eà ab Imperatoribus paſſim facta tempore non certo.
idq; non aliud fuit, quàm cenſura quædam in equites
equosq; publicos, & quaſi examen. Nos plura, lib. I. *De*
Milit. Adi, ſi lubet.
216. DVOS VIRILIS SEXVS.] *Diſce ergo hinc,*
quod nondum alij, Tiberium illum Druſi F. Tiberij
N. quem Caius ſuſtulit, ſuperfuiſſe ex his geminis: &
ideò Gemellum cognominatum. Et ſanè numiſmata
quædam huius Druſi ærea extare aiunt, in quibus ex-
D *preſſa gemellorum capita ſurgentia è copiæ cornu.*
217. SENATVS DECRETIS.] *Quorum decreto-*
rum particula hæc apud Tertullianum, De pallio.
Habes ſpectare quod Cæcina Seuerus grauiter Se
natui impreſſit, matrona ſine ſtolà in publico. de-
nique Lentuli Auguris conſultis, quæ ita ſeſe ex-
auctoraſſet, pro ſtupro erat pœna: quoniam qui-
dem indices cuſtodeſque dignitatis habitus, vt le-
nocinij factitandi impedimenta, ſedulò quædam
deſuefecerant.
218. APVD ÆDILES VVLGAVERAT.] *Minùs*
expreſſa apud alios veſtigia huius moris: quæ hîc in
Tacito clara. Apparet autem in ſtupra matronarum
ordinis primi aut ſecundi, grauiter ſemper animad-
uerſum, ad ſeruandum publicum decus: non tam gra-
uiter in libertinarum aut è plebe. quibus hæc militia
Venerea, moribus tantummodo permiſſa: quod vel ex
Horatio, Ouidio, alijsq; liquere poteſt. Sic & illud pa-
ret cuiuis feminæ licitum fuiſſe vulgare corpus, modò
apud Aediles id profiteretur. Cui profeſſioni conſe-
quens, vt iure cederet & dignitate matronali, etiam,
vt opinor, ornamentis, cenſereturq; inter togatas.
Quod facilè adſtruo ex Suetonij verbis in Tiberio,
c. XXXV. Feminæ famoſæ, vt ad euitandas legum
pœnas iure ac dignitate matronali exſoluerentur,
lenocinium profiteri cœperant: quas, ne quod re-
fugium in tali fraude cuiquam eſſet, exſilio affecit.
Vt ergo illæ lenocinium profitebantur, ad amittendum
ius matronarum: ſic hic ſtuprum, eâdem fine. Plura in
EXCVRS. O.
219. EXACTA ET A TITIDIO.] *Vertranius ex-*
actum: *cui adſentio.*
220. SEXAGINTA DIES.] *Dies ſexaginta dati*
lege Iuliâ, à die diuortij, marito ad accuſandum.
Clarum ex l. XI. XIV. XV. *Ad legem Iuliam de adul-*
terijs. quas vide.
221. ACTVM ET.] *Non tunc primùm. Nam &*
Agrippa præfectus vrbi ab Auguſto, ſacra Aegyptia
repreſſit: edicto, nequis ea intra quingentas ab vrbe
paſſus exerceret. Id accidit anno DCCXXXIV. *vt ha-*
bes apud Dionem LIV. *Sed de hac Tiberiana edicto*
capiendus Seneca epiſt. CIX. His inſtinctus abſtinere
animalibus cœpi: & anno peracto, non tantum
facilis mihi erat conſuetudo, ſed dulcis. Quæris
quomodo deſierim? In Tiberij Cæſaris principa-
tum iuuentæ tempus inciderat. alienigena tum
ſacra mouebantur: & inter argumenta ſuperſti-
tionis ponebatur animalium quorumdam abſti-
nentia. *Apparetq; eum intellegere etiam Iudaica ſa-*
cra, qui abſtinuerunt animalibus quibuſdam, vt ſue.
Quamquam & Romani poſteà diebus religioſis abſti-
nere carne cœperint, Aegyptio ritu. Spartianus in
Iuliano: Sæpe autem, nullâ exiſtente religione,
oleribus leguminibuſque contentus, ſine carne
cœnauit.
222. QVATTVOR MILIA.] *Ioſephus lib.* XVIII.
id deplorat, & oſtendit in eo numero ſolos Iudæos
fuiſſe. cui ſubſcribit Suetonius: Iudæorum iuuentu-
tem, per ſpeciem ſacramenti, in prouincias gra-

ſtitione infecta, quîs idonea ætas, in inſulam Sardiniam veherentur, coërcendis illîc latrocinijs, & ſi ob grauitatem cæli interijſſent, vile damnum : ceteri cederent Italiâ, niſi A
Cap.86. *Capta Veſtalis.* certam ante diem profanos ritus exuiſſent. Poſt quæ rettulit Cæſar,[223] capiendam virginem in locum Occiæ, [224] quæ ſeptem & quinquaginta per annos ſummâ ſanctimoniâ Veſtalibus ſacris præſedetat : egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni, quòd offerendo filias, de officio in Remp. certarent. prælata eſt Pollionis filia, non ob aliud, quàm quòd mater eius [225] in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa diſſidio domum imminuerat. & Cæſar quamuis poſthabitam,[226] decies ſeſtertij dote ſolatus eſt.

Cap.87. *Titulos & ſpecioſa nominum Tiberius auerſatur.* Sæuitiam annonæ incuſante plebe,[227] ſtatuit frumento pretium quod emtor penderet, binoſque nummos ſe additurum negotiatoribus in ſingulos modios. Neque tamen ob ea parentis patriæ delatum & antè vocabulum adſumſit, acerbeque increpuit eos, qui diuinas occupationes, [228] ipſumque dominum dixerant. vnde anguſta & lubrica oratio, ſub Principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Reperio apud [229] ſcri- B

Cap.88. ** ſeniorefq;* *Arminij mortem Germanus non germanus promittit. Spreto ea perfidia:* *Et a bello factus à ſuis, ſolamen illud patriæ tollitur.* *Cui verum à Tacito elogium.* ptores * ſenatoreſque eorumdem temporum, Adgandeſtrij Principis Cattorum lectas in ſenatu litteras, quibus mortem Arminij promittebat, ſi patrandæ neci venenum mitteretur : reſponſumque eſſe, non fraude neque occultis, ſed palàm & armatum populum Romanum hoſtes ſuos vlciſci. quâ gloriâ æquabat ſe Tiberius priſcis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum Regem vetuerant, prodiderantque. Ceterùm Arminius, abſcedentibus Romanis & pulſo Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium aduerſam habuit : petitusque armis, cùm variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haut dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi Rom. ſicut alij reges ducesque, ſed florentiſſimum imperium laceſſierit : prœlijs ambiguus, bello non victus. ſeptem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ expleuit : caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui ſua tantùm mirantur : Romanis haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.

uioris cæli diſtribuit. *Huic calamitati occaſionem cauſſamq́, præbuiſſe ſtupra quædam & fraudes tectas nomine religionis, non iniucundè Ioſephus idem deſcribit, in hiſtoriâ Paullinæ & Mundi. quem, ſi animus fert, vide lib.* XVIII.*cap.* VII.

223. CAPIENDAM VIRGINEM.] *Et de verbo, & de ritu toto, ſcripſi in proprio Syntagmate.* De Veſtâ & Veſtalibus.

224. QVÆ SEPTEM ET QVINQVAGINTA.] *At lex definiebat miniſterio virginum tantùm annos triginta. ſpontanea igitur manſio illa* [illegible]*cciæ.*

225. IN EODEM CONIVGIO.] *id eſt, vniuira eſſet : cuius rei honos. Tertullianus:* Monogamia apud ethnicos in ſummo honore eſt : vt & virginibus nubentibus vniuira pronuba adhibeatur, & ſic auſpicij initium eſt. Item in quibuſdam ſolennibus & auſpicijs, vt prior ſit vniuiræ locus. Certè Flaminia non niſi vniuira eſt.

226. DECIES SESTERTII DOTE.] *Numerus hic in dote, quod obſeruauimus, inter honeſtiores quaſi legitimus & ſolemnis. notatq́, diſertè Iuuenalis,*

———& ritu decies centena dabuntur
Antiquo.

Et Seneca : Beatioréſne iſtos putas, quorum Pantomimæ decies ſeſtertio nubunt, quàm Scipionem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue acceperunt? *Et Martialis non vno loco.* C

227. STATVIT FRVMENTO PRETIVM.] *De modo pretioq́, annonæ, infrà l.* XV.

228. IPSVM DOMINVM.] *Rectiſſimè. facta tantùm ſuppetiſſent dictis. Nam Domini vox propriè, non niſi in ſeruos : aut etiam coniunctos. de quo* EXCVRS. P.

229. SCRIPTORES SENATORESQVE.] *Non diſpliceat*, Senioreſque. *primùm quia ſæpè aduocat noſter teſtes eius aui, qui fuiſſent in re præſenti. vt l.* III. Memini audire me ex ſenioribus, viſum inter manus Piſonis libellum. *& l.* XI. Verum audita ſcriptaque ſenioribus tradam. *Deinde quia peccatum & aliàs in eâ voce, vt l.* XIII. Sed impetum eius, multum priùs laudatâ magnitudine animi, attinuere Senatores, diſſolutionem imperij docendo, *&c. vbi certè ſcribo*, ſeniores. *vt dicam in loco. Poſſit tamen aliquis defendere hic Senatores: quia res quaſi arcano acta in Senatu. Sed viderit Lector. à priori ſententiâ nobiliſſimus Ianus Douza noſter eſt, de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam manum, & in tam boni nominis memoriâ paulliſper conquieſcam.* D

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER III.

BREVIARIVM LIBRI.

AGRIPPINA cum Germanici reliquiis Brundiſium, inde Romam peruenit. ea tumulo Auguſti illata, & funus ductum. Druſus in Illyricum redit. Cn. Piſo cùm Romam rediſſet, veneni & Maieſtatis poſtulatur. dictâ cauſsâ, cùm
B *omnia inſenſa & infeſta experiretur, manus ſibi adfert. Tacfarinas bellum in Africâ renouat: quod opprimitur à L. Apronio Proconſule. Lepida Aemilia adulterij & veneni defertur, damnaturque. Papia Poppæa lex ad id tempus aſperiùs exercita, mollitur à Tiberio, & nexus eius exſoluuntur. Iterùm Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Iunius Blæſus deligitur. Equites aliquot Romani Maieſtatis damnantur. Galliæ rebellant, ducibus Iulio Sacrouiro & Iulio Floro. infeliciter: quia à legionibus Germanicis copiæ earum cæſæ, & ipſæ ad vetus iugum retractæ. C. Lutorius eques, Maieſtatis damnatus, in carcere exanimatus eſt. Cura luxus coërcendi cœpta, & omiſſa. Druſus Tribunitiam poteſtatem accipit. Flamen Dialis vetitus prouinciam ſortiri. Aſyla Græcorum luſtrata & repurgata. C. Silanus repetundarum & Maieſtatis damnatus. Tacfarinatem Iunius*
C *proturbat, & fratrem eius capit. Iuniæ illuſtris feminæ mors & funus. Hæc triennio geſta,*

M. VALERIO ET M. AVRELIO COSS.
TIBERIO IMP. IV. ET DRVSO NERONE II. COSS.
C. SVLPICIO ET D. HATERIO COSS.

NIHIL intermiſsâ nauigatione hiberni maris Agrippina Corcyram Cap. 1.
inſulam aduehitur, litora Calabriæ contra ſitam. Illîc paucos dies *Corcyram Agrippina cum vrnâ appellit.*
componendo animo inſumit, violenta luctu, & neſcia tolerandi.
Interim aduentu eius audito, intimus quiſque amicorum, & plerique militares, vt quique ſub Germanico ſtipendia fecerant, multiq; etiam ignoti vicinis è municipiis, pars officium in principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad opidum Brundiſium; quod nauiganti celerrimum fidiſſimumq; adpulſu erat. Atque vbi primùm *Obuiàm illi popularites Brundiſium itur.*
ex alto viſa claſſis, complentur non modò portus & proxima maris, ſed mœnia ac tecta, quaque longiſſimè proſpectari poterat, mærentium turbâ, ac rogitantium inter ſe, ſilentióne an voce aliquâ egredientem exciperent. neq; ſatis conſtabat quid pro tempore foret: cùm claſſis paullatim ſucceſſit, non alacri vt adſolet remigio, ſed cunctis ad triſtitiam *Magno planctu excipitur.*
D compoſitis. Poſtquam duobus cum liberis feralé vrnam tenens egreſſa naui, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque diſcernentes, proximos, alienos, virorum feminarúmve planctus: niſi quòd comitatum Agrippinæ longo mærore feſſum, obuij & recentes in dolore anteibant. Miſerat duas prætorias cohortes Cæſar, addito vt magiſtratus Calabriæ, Apuliq́ue, & Campani, ſuprema erga memoriam filij ſui munera fungerentur. Igitur tribunorum centurionumq́ue humeris cineres portabantur: præcedebant [1] incomta ſigna, verſi faſces: atque vbi colonias tranſgrederentur, atrata plebes, [2] trabeati equites, pro opibus loci, veſtem, odores, aliaq́ue [3] funerum ſollennia cremabant. etiam quorum diuerſa oppida, tamen obuij, & victimas atque aras Diis Manibus ſtatuentes, lacrymis & conclamationibus dolorem teſtabantur. Druſus Terracinam progreſſus eſt, cum Cap. 2. *A municipiis, a coloniis.*

A primor- dus vrbis A. V. C. DCCLXXIII. Claudio fratre liberiſque Germanici, qui in vrbe fuerant. Conſules, M. Valerius & A
M. Aurelius (iam enim [4] magiſtratum occœperant) & Senatus, ac magna pars populi viam compleuêre; [5] diſiecti, & vt cuique libitum flentes. aberat quippe adulatio, gnaris
Cap. 3. *At Tiberius cum matre parietibus ſe tenent: Itemq́ mater Germanici Antonia.* omnibus lætam Tiberio Germanici mortem malè diſſimulari. Tiberius atque Auguſta publico abſtinuêre, inferius maieſtate ſuâ rati ſi palàm lamentarentur; an ne omnium oculis vultum eorum ſerutantibus falſi intelligerentur. [6] Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurnâ actorum ſcripturâ, reperio vllo inſigni officio functam: cùm ſuper Agrippinam, & Druſum, & Claudium, ceteri quoque conſanguinei nominatim perſcripti ſint: ſeu valetudine præpediebatur, ſeu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre viſu non tolerauit. faciliùs crediderim, Tiberio & Auguſtâ, qui domo non excedebant, cohibitam: vt par mæror, & matris exemplo, auia quoque
Cap. 4. *Oſſa in Mauſoleum illata.* & patruus attineri viderentur. Dies quo reliquiæ tumulo Auguſti inferebantur, modò per ſilentium vaſtus, modò ploratibus inquies: plena vrbis itinera, [7] conlucentes B

COMMENTARIVS.

1. INCOMTA SIGNA.] *De ornatu ſignorum dixi in lib. I. De verſis faſcibus, res ſic habet. In dolore quia omnia fieri præter morem amant: etiam lictores faſces præferebant inuerſos. Peda in Eleg. ad Liuiam,*

Quos primum vidi faſces, in funere vidi:
Et vidi verſos, indiciumque mali.

Statius Thebaidos VI.

———verſis ducunt inſignibus ipſi
Graiugeræ reges.

Nec faſces ſolùm ſuas lictores, ſed milites inuertebant etiam ſcuta & arma. Virgilius:

——— & verſis Arcades armis.

manetq́ in militiâ noſtrâ hodie veſtigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, verſionem hanc armorum, non luctus ſolùm notam fuiſſe, ſed etiam transfugij & defectionis. Ammianus lib. XXVI. Eumque ſecuti complures, iam gladios quatientes & pila, ad Imperatorem tranſeunt, cum vexillis ſcuta peruerſa geſtantes: quod defectionis ſignum eſt aperuiſſimum. *Sed quare hîc, aut vnde Faſces? neque enim populi Romani magiſtratus adfuiſſe video. Reſpondeo, ſigna quidem Prætorianorum fuiſſe: at faſces ipſius Germanici defuncti, qui cineribus præferebantur inſignia nuper poteſtatis. Adde, quòd Deſignatores lictores ſuas habere ſoliti, qui funeris ordinem & ſollennia curabant.*

2. TRABEATI EQVITES.] *Trabea quid ad luctum? nihil. imò contrà vtebantur eâ in diebus ſollennibus lætisq́; vt equitum Tranſuectione. quod Dionyſius notat. Sed & Domitiana decretum per honorem, vt quotiens conſulatum gereret,* equites Romani quibus ſors obtigiſſet, trabeati, & cum haſtis militaribus præcederent eum, inter lictores apparitoresque. *Denique nuſquam trabea in luctu: equitesq́ Romæ togâ pullâ vſi in funere, vt reliqui ciues. Credo igitur veſtem hanc trabibus purpuræ intextis (id enim trabea) ſumptam hîc, non doloris indicium, ſed ordinis. ad diſcriminandum, inquam, in colonia equitem à plebe, & ſplendorem funeri conciliandum, trabea ſumpta. Illa enim propria equitum: (nam Grammaticorum inuenta hîc non moror, qui faciunt etiam regum, ducum, augurum) & ideò Trabeata agmina, ipſi equites Statio, in Epulo Domitiani:*

Hic tum Romuleos proceres, trabeataque Cæſar
Agmina, mille ſimul iuſſit diſcumbere menſis.

& in V. *Siluarum ad Criſpinum: quem locum fuſiùs adſcribam, quia mei eget.*

———non te ſeries inhonora parentum,
Obſcurum proauis, & priſcæ lucis egentem
Plebeiâ de ſtirpe tulit. non ſanguine cretus
Turmali trabeque ac remis, & paupere clauo
Auguſtam ſedem & Latij penetrale Senatus
Aduena pulſaſti: ſed præcedente tuorum
Agmine.

Verè enim emenda, non ſanguine cretus Turmali, C
trabeaque Remi, nec paupere clauo. *id eſt, non tu ex plebe ſatus, imò nec ex ordine equeſtri. quem deinde deſcribit tribus notis, luxuriâ non indecorâ ingenij, vt ſolet in illo poëtâ. Turmalem ſanguinem vocat; quia propria equitum Turma: Trabeam Remi, quia ij trabeati, exemplar regum: Pauperem clauum, id eſt anguſtum & artum, qui ordinis equeſtris.*

3. FVNERVM SOLLENNIA.] *Obſerua hunc ritum, quòd alibi defunctis, & vſto iam cadauere, nihilominus non Aras tantùm ſtatuebant, ſed ſtruebant & accendebant Rogas, quaſi verum ibi funus & cadauer eſſet. Oſtendit hic locus, & Seneca ad Martiam, c.* III. *de Druſo, huius patre, qui in Germaniâ obierat, & reliquiæ item relatæ:* Mater longo itinere reliquias Druſi ſui proſecuta, tot per omnem Italiam ar- D
dentibus rogis, quaſi toties illum amitteret. *Ait,* per omnem Italiam: *in colonijs nempe & municipijs, quà tranſibant: vt hic.*

4. MAGISTRATVM OCCOEPERANT.] *Ergo Ianuario hoc menſe geſta.*

5. DISIECTI.] *Satis hoc mirum, vbi Coſſ. & Senatus, qui ſolent ordine & compoſitè incedere ſiue ſtare. Sed hic apparet aliter factum, ſparſosq́ fuiſſe: an quia ſponte venerant? an id quoque teſtandi doloris? cui confuſio videtur adhærere, nec decori cura.*

6. MATREM ANTONIAM.] *Hæc illa eſt Antonia Druſi, quam Plinius ait numquam ſpuiſſe. illa, quam Valerius mirè laudat à continentiâ & amore in coniugem, lib.* IV. *cap.* III.

7. CONLVCENTES PER CAMPVM.] *Dixit ad morem priſcum: quia ij qui funus proſequebantur, cereos*

A tes per campum Martis faces. illîc miles cum armis, [8] ſine inſignibus magiſtratus, populus per tribus, concidiſſe Remp. nihil ſpei reliquum clamitabant: promtiùs apertiusque, quàm vt meminiſſe imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetrauit, quàm ſtudia hominum accenſa in Agrippinam; cùm *decus patriæ*, [9] *ſolum Augusti ſanguinem*, *vnicum antiquitatis ſpecimen* appellarent, verſique ad cælum ac deos, integram illi ſubolem, ac ſuperſtitem iniquorum precarentur. Fuêre qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Druſum patrem Germanici honora & magnifica Auguſtus feciſſet. *ipſum quippe aſperrimo hiemis*, [10] *Ticinum vſque progreſſum, neque abſcedentem à corpore ſimul vrbem intrauiſſe: circumfuſas lecto* [11] *Claudiorum Iuliorumque imagines, defletum in foro, laudatum pro roſtris, cuncta à maioribus reperta, aut quæ poſteri inuenerint, cumulata At Germanico ne ſolitos quidem, & cuicumque nobili debitos honores, contigiſſe. ſanè corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: ſed tanto*
B *plura decora mox tribus par fuiſſe, quanto prima fors negauiſſet,* [12] *non fratrem niſi vnius diei via, non patruum ſaltem portâ tenus obuium. vbi illa veterum inſtituta? præpoſitam* [13] *toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lacrymas,* [14] *vel doloris imitamenta?* Gnarum id Tiberio fuit. vtque premeret vulgi ſermones, [15] monuit edicto, *Multos illuſtrium Romanorum ob Remp. obiiſſe, neminem tam flagranti deſiderio celebratum.* [16] *idque & ſibi & cunctis egregium, ſi modus adiiceretur.* [17] *non enim eadem decora principibus viris & imperatori, populoque. modicis domibus, aut ciuitatibus, conueniſſe recenti dolore luctum, & ex mœrore ſolatia: ſed referendum iam animum ad firmitudinem, vt quondam diuus Iulius amiſſâ vnicâ filiâ, vt diuus Auguſtus ereptis nepotibus, abſtruſerint triſtitiam Nil opus*

Magno honore omnium in defunctum.

Amore, in coniugem & liberos viuos.

Cap. 5.

Querela populi de Tiberio.

Qui parens vijus in honore audis reliquiis.

Cap. 6.

Excuſat, & erigit populum edicto.

reos manibus geſtabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuiſſe eò cenſet, quia noctu olim cadauera ſolito efferri. Super hoc more EXCVRS. *in* A.

8. SINE INSIGNIBVS MAGISTRATVS.] *Id eſt,*
C *ſine togâ prætextâ, ſine anulis, ſine lato clauo. Quo omnia accuratè mihi dicto in ſcripto De funeribus ſingulari.*

9. SOLVM AVGVSTI SANGVINEM.] *Non verè: plures erant, vt Lepidi & Silani ex Iulia nepte. ſed reliquos velut degeneres, credo, arguunt, hanc ſolam Auguſto dignam.*

10. TICINVM VSQVE.] *Vide quædam non vulgata apud Valerium Maximum, lib.* V. *cap.* V.

11. CLAVDIORVM IVLIORVMQVE IMAGINES.] *Druſus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. vnde ergo in pompâ funebri imagines illi gentis Iuliæ? niſi fortè quia mater deducta in domum Auguſti. Hæc & talia de ſummo pectore dici poſſunt: at mihi nondum euiluit coniecturа mea,* Liuiorum: *Cauſâ duplici. primùm, non præpoſuiſſet Claudios Iuliis Tacitus. id nefas. deinde cùm à patre*
D *latæ imagines, cur omiſſæ à matre? quæ præſertim antiquæ, & multæ?*

12. NON FRATREM.] *Scribe,* fratres. *niſi ſui & hiſtoriæ oblitus Tacitus. Duo enim Germanico ſuperſtites fratres, Claudius naturâ, adoptione Druſus. ſemperque eo nomine etiam hunc noſter inſignit. Scripſit autem ſuprà, Druſum & Claudium Tarracinam vſque progreſſos.*

13. TORO EFFIGIEM.] *Ritum fuiſſe arbitror, vt ſi cadauer adhuc vegetum & coloratum, ipſum in toro ſiue lecto oſtenderetur: ſin autem (vt in peregrè functis, aut diu functis) aut non eſſet cadauer, aut decorè proponi non poſſet, tum effigies cerea eius loco in lecto oſtenderetur. Colligo ex hoc loco, tum Dionis de Auguſto, qui Nolæ obierat:* Lectus erat, *inquit,* ex auro & ebore, purpureis auratiſque ſtragulis: in cuius imâ parte cadauer arcæ incluſum latebat; effigies autem eius cerea, triumphali habitu ſuprà apparebat. *Idem in Pertinacis funere, quod ei Seuerus ſollenniter duxit, adnotauit idem ſcriptor, & in ipſius Seueri Herodianus.*

14 VEL DOLORIS IMITAMENTA.] *Simile in Claudii funere, lib.* XII. Ceterùm peractis triſtitiæ imitamentis.

15. MONVIT EDICTO.] *Ita moris ætate illâ, vt Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërceretque. Eò reſpicit metaphora ſcita Senecæ, epiſt.* XCV. Præcepta ſapientiæ, quæ affectus noſtros velut edicto coërcent & obligant. *& caue quidquam ibi mutes.*

16. IDQVE ET SIBI ET CVNCTIS.] *An non magis,* & functis? *in vulgatâ mihi frigus.*

17. NON ENIM EADEM DECORA.] *Sententia commoda. non eadem decere Principes viros primoreſque in republicâ, & ipſum Imperatorem; eadem inquam, quæ populum. Huic luctum permitti, at non illis. Planè hoc ipſis Tiberii verbis quaſi expreſſum voluit Pedo, illius æui poëta.*

Non eadem vulguſque decent, & culmina rerum.

Ennius poëta, apud D. Hieronymum:

Plebs hocce tegi antiſtat; in loco licet
Lacrimare plebi, tegi honeſtè non licet.

Similia Euripides in Iphigenia, vbi Agamemnon profatur:

Ἡ δυσγένεια δ᾽ ὡς ἔχει τι χρήσιμον·
Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥᾳδίως αὐτοῖς ἔχει
Ἄνολβα τ᾽ εἰπεῖν. Τῷ δὲ γενναίῳ φύσιν
* Ἅπαντα ταῦτα. Τῷ τ᾽ ὄχλῳ δουλεύομεν. * Sic legò.
Ἐγὼ γὰρ ἐκβαλεῖν μὲν αἰδοῦμαι δάκρυ.
Plebeia ſors quàm præſtat alibi nobili?
Collacrimare namque iis facilè licet,
Et miſera fari verba. Contrà, nobili

opus vetuſtioribus exemplis: quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, A
funditus amiſſas nobiles familias conſtanter tulerit. Principes mortales, Remp. æternam eſſe. proin repeterent ſollennia: & quia ludorum [18] *Megalenſium ſpectaculum ſuberat, etiam voluptates reſumerent.* Tum exuto iuſtitio, reditum ad munia: & Druſus Illyricos ad exercitus profectus eſt, erectis omnium animis petendæ è Piſone vltionis: & crebro queſtu, quòd vagus interim per amœna Aſiæ atque Achaiæ, adroganti & ſubdolâ morâ, ſcelerum probationes ſubuerteret. Nam vulgatum erat miſſam, vt dixi, à Gn. Sentio famoſam veneficiis Martinam, ſubitâ morte Brundiſi exſtinctam. venenumque nodo crinium eius occultatum, nec vlla in corpore ſigna ſumti exitij reperta. At Piſo, præmiſſo in vrbem filio, datiſque mandatis, per quæ principem molliret, ad Druſum pergit; quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Tiberius quò integrum iudicium oſtentaret, exceptum comiter iuuenem, [19] ſuetâ erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Druſus Piſoni, ſi vera forent quæ iacerentur, præcipuum in dolore ſuum locum reſpondit: ſed malle falſa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitioſam eſſe. B Hæc palàm, & vitato omni ſecreto: neque dubitabântur [20] præſcripta * & à Tiberio, cùm incallidus alioqui & facilis iuuentâ, ſenilibus tum artibus vteretur. Piſo Dalmatico mari tramiſſo, relictiſque apud Anconam nauibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adſequitur legionem quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præſidio Africæ ducebatur: eaque res agitata rumoribus, vt in agmine atque itinere crebrò ſe militibus oſtentauiſſet. Ab Narniâ, vitandæ ſuſpicionis, an quia pauidis conſilia in incerto ſunt, Nare ac mox Tiberi deuectus, auxit vulgi iras, quia nauem tumulo Cæſarum adpulerat; dieque, & ripâ frequenti, magno clientium agmine ipſe, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres inceſſêre. Fuit inter irritamenta inuidiæ domus foro imminens, [21] feſto ornatu, conuiuiumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum. Poſterâ die, Fulcinius Trio Piſonem apud conſules poſtulauit. contrà Vitellius, ac Veranius, ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas eſſe partes Trioni; neque ſe accuſatores, ſed rerum indices & teſtes, mandata Germanici perlaturos. C Ille, dimiſſâ eius cauſſæ delatione, vt priorem vitam accuſaret obtinuit: petitumque eſt à principe, cognitionem exciperet. quod ne reus quidem abnuebat, ſtudia populi & patrum metuens. contrà, Tiberium ſpernendis rumoribus validum, & conſcientiæ matris innexum eſſe: veraque, aut in deterius credita, iudice ab vno faciliùs diſcerni: odium & inuidiam apud multos valere. Haut fallebat Tiberium moles cognitio-

Cap. 7. *Iuſtitium omiſſum.*

Cap. 8. *Piſo ad Druſum abit, purgandi ſui cauſſâ.*

Sepuosè ille reſpondet, & ex Tiberiano præſcripto.

* ei

Cap. 9. *At ipſe Romam venit, ore & animo alacer.*

Cap. 10. *Poſtulatur à pluribus.*

Idq; apud Tiberium iudicem.

Haud facilia iſta. namque plebi nos damus,
Ideoque lacrimare vereor & pudet.

At vero in Taciti verbis, legebam olim: Non enim decora eadem Principibus viris & imperatori populo. Modicis domibus, *&c. Populus imperator & princeps, Romani ſunt: ideoq; contrà, de* modicis ciuitatibus *mox ſequitur. Probat Pichena, ſed hoc ampliùs vellet:* Populo quæ mod. d. a. ciuitatibus, Conueniſſe, *&c.*

18. MEGALENSIVM SPECTACVLVM SVBERAT.] *Vides ergo multum temporis interceſſiſſe à die mortis Germanici. Nam mortuus ipſe extremo Nouembri. quod facilè colligo ex Suetonij verbis ſcribentis:* Et vt fato functum palàm factum eſt, non ſolatiis vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: durauitque etiam per feſtos Decembris menſis dies. *id eſt, per Saturnalia, quæ medio Decembri. At Megalenſium ſpectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Apriles, per quas,* LVDI. MATRI. MAG. *vt in Kalendario notatum.*

19 SVETA ERGA FIL.] *Mos igitur fuit, Principem donare aliquid filiis Præſidum, qui è prouinciis redirent, atque ipſum adirent. Exempla velim notari.*

20. PRÆSCRIPTA ET A TIBERIO.] *Melius,* præſcripta ei.

21. FESTO ORNATV.] *Ob lætitiam domini redeuntis. Ornatum feſtum intelligit laurum & lucernas. Iuuenalis:*

Ornentur poſtes, & grandi ianua lauro.

De lucernis vide quæ notaui in Electis, c. III. & adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, l. I. D *cap. XIX.* Ἠξίωται δημαρχίας. πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. Ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους. ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. *Id eſt:* Tribunatum aliquis adeptus eſt. omnes obuij gratulantur, alius oculos, alius collum oſculatur, ſerui manus. Domum venit, inuenit collucentes lucernas. in Capitolium aſcendit, ſacrificat. *Idem lib.* II. Τέκνον, ἂν σωθῇς, ἅψαι λύχνους, ταῦτ' ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοστόργου. Μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι, τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. *Nec lucernas ſolùm in diebus eiuſmodi feſtis, ſed etiam funalia cereosq; accendebant. Panegyriſtes Laudatione Theodoſij:* Quid portas virentibus ſertis coronatas? quid aulæis tardantes plateas, accenſiſque

A nitionis, quaque ipſe famâ diſtraheretur. Igitur paucis familiarum adhibitis, minas accuſantium, & hine preces audit, integramq; cauſſam ad ſenatum remittit. Atque interim Druſus rediens Illyrico, quamquam patres cenſuiſſent ob receptum Maroboduum, & res priore æſtate geſtas vt ouans iniret, prolato honore vrbem intrauit. Poſt quæ, reo [22] T. Arruntium, [23] Fulcinium, Aſinium Gallum, Æſerninum, [24] Marcellum, [25] Sex. Pompeium patronos petenti, iiſque diuerſa excuſantibus, M. Lepidus & L. Piſo, & Liuineus Regulus adfuêre: arrectâ omni ciuitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, ſatin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius: iis haut aliàs intentior populus, plus ſibi in principem occultæ vocis, aut ſuſpicaces ſilentij permiſit.

Sed ille à ſe ad Senatum remitit. Cap. 11. *Patroni reo.*

Die ſenatus, Cæſar orationem habuit meditato temperamento.[26] *Patris ſui legatum atque amicum Piſonem fuiße, adiutoremque Germanico datum à ſe, auctore ſenatu, rebus apud Orientem adminiſtrandis. illic contumaciâ & certaminibus aſperaßet iuuenem, exituque eius lætatus eſſet, an ſcelere extinxißet, integris animis dijudicandum. Nam ſi legatus officij ter-*
B *minos, obſequium erga imperatorem exuit, eiuſdemque morte, & luctu meo lætatus eſt; odero, ſeponamque à domo meâ, & priuatas inimicitias,* [27] *non Principis vlciſcar. Sin facinus in cuiuſcumque mortalium nece vindicandum detegitur: vos verò & liberos Germanici, & nos parentes iuſtis ſolatiis adficite. ſimulque illud reputate, turbidè & ſeditioſè tractauerit exercitus Piſo, quæſita ſint per ambitionem ſtudia militum, armis repetita prouincia; an falſa hæc in maius vulgauerint accuſatores. quorum ego nimiis ſtudiis iure ſuccenſeo. Nam quò pertinuit, nudare corpus & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tamquam veneno interceptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta, & ſcrutanda ſunt? Defleo equidem filium meum, ſemperque deflebo: ſed neque reum prohibeo, quò minùs cuncta proferat, quibus innocentia eius ſubleuari, aut ſiqua fuit iniquitas Germanici, coargui poſſit. voſque oro, ne, quia dolori meo cauſa connexa eſt, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus ſanguis, aut fides ſua patronos dedit, quantum quiſque eloquentiâ & curâ valet, iuuate periclitantem. Ad eumdem laborem, eamdem conſtantiam accuſatores hortor. Id ſolùm Germa-*
C *nico ſuper leges præſtiterimus, quòd in curiâ potiùs quàm in foro, apud ſenatum quàm apud iudices, de morte eius anquiritur: cetera pari modeſtiâ tractentur. nemo Druſi lacrymas, nemo mæſtitiam meam ſpectet, nec ſiqua in nos aduerſa finguntur.* Exin biduum criminibus obiiciendis ſtatuitur, vtque ſex dierum ſpatio interiecto, reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinius vetera & inania orditur, ambitioſè, auareque habitam Hiſpaniam. quòd neque conuictum noxæ reo, ſi recentia purgaret; neque defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur maioribus flagitiis. Poſt quem [28] Seruæus, & Veranius, & Vitellius, conſimili ſtudio, ſed multâ eloquentiâ Vitellius, obiecêre, *odio Germanici, & rerum nouarum ſtudio,*

Cap. 12. *Cæſaris oratio ad patres, flexa, callida, verò Tiberiana.*

Cap. 13. *Accuſatorum oratio, & criminatio.*

cenſiſque funalibus auctum diem referam? *vbi ex optimo libro lego,* aulæis vndantes plateas.

22. T. ARRVNTIVM.] *Nicolaus Faber, vir quem Probitas & Eruditio iuxtà amant (veris, nec*
D *ambitioſis laudibus vtor) Notis ad Senecam patrem legendum cenſet,* Lucium, *non,* Titum. *veriſsimè. eſt illuſtris ille vir, Senator & Conſularis, Auguſti iudicio dignus Principatu: Tacito noſtro ſæpè nominatus.*

23. FVLCINIVM.] *Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piſo? atque is accuſationem eius petijt, obtinuitq́; & mox etiam exſequitur. Ambigo de lectione, niſi alius aliquis Fulcinius ab iſto.*

24. MARCELLVM.] *Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro.*

25. SEX POMPEIVM.] *Eſt ille, qui ſuprà cum Apuleio conſul. quem Valerius Maximus amicum patronúmque ſuum nimis plenâ manu laudat lib.* IV. *cap.* VII. *Vocat clariſſimum ac diſertiſſimum virum, & addit:* A quo omnium incrementa commodorum vltrò oblata cepi: per quem tutior aduerſis caſus ſteti: qui ſtudia noſtra dictu & auſpiciis ſuis lucidiora & alacriora reddidit. *& ſotis facundè dicta, quæ ſequuntur. Et lib.* II. *cap.* I. *adſignificat proconſulem eum Aſiæ fuiſſe, comite ſe. vocat ibi,* virum vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimum: *additq́;* facundiſſimum ſermonem ore eius, quaſi è beato quodam eloquentiæ fonte manaſſe. *Nec diſſentit * Ouidius, qui vitam illi ſuam fortunaſq́; non vno loco refert acceptas. vt appareat hunc Sextum amicum vnicè fuiſſe Muſis ſtudiiſq́;: & ideò à nobis fugitiuam memoriam eius non fruſtrà retractam.*

* Vt lib. IV. De Ponto, eleg. I. & IV. & V. quas vide.

26. PATRIS SVI LEGATVM.] *In Hiſpaniâ, vt appâret ex ſequentibus.*

27. NON PRINCIPIS VLCISCAR.] *Ita emendauimus. tamen cùm vetus lectio ſit,* noui Principis: *aptiùs, vt nunc cenſeo, ex eâ feceris,* non vt Princeps: *ſiue maius,* non vi Principis. *Non vtar poteſtate, quam Princeps habet: ſed noxas mihi illatas, vt priuatus vlciſcor.*

28. SERVÆVS.] *De hoc ipſo Tacitus lib.* VI. Quintus

dio, Piſonem vulgus militum, per licentiam & ſociorum iniurias, eò vſque corrupiſſe, vt parens legionum à deterrimis appellaretur : contrà, in optimum quemque, maximè in comites & amicos Germanici, ſæuiſſe. poſtremò ipſum deuotionibus & veneno peremiſſe: ſacra hinc & immolationes nefandas ipſius atque Plancinæ : petitam armis Remp. vtque reus agi poſſet, acie victum. A

Cap. 14. *Quam haud vſquequaq; reus eluit.*

Defenſio in ceteris trepidauit. nam neque ambitionem militarem, neque prouinciam peſſimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem aduerſum imperatorem inficiari poterat: ſolum veneni crimen viſus eſt diluiſſe. quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant, in conuiuio Germanici, [29] cùm ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos manibus eius cibos arguentes. quippe abſurdum videbatur, inter aliena ſeruitia, & tot adſtantium viſu, ipſo Germanico coram id auſum : offerebatque familiam reus, & miniſtros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diuerſa implacabiles erant. Cæſar ob bellum prouinciæ inlatum: Senatus, numquam ſatis credito, ſine fraude Germanicum interiiſſe. [30] ſcripſiſſent expoſtulantes : quod haut minùs Tiberius quàm Piſo abnuêre. Simul populi ante curiam voces audiebantur, non temperaturos manibus, ſi patrum ſententias euaſiſſet : [31] effigieſque Piſonis traxerant in Gemonias ac diuellebant, ni iuſſu principis protectæ repoſitæque forent. Igitur inditus lecticæ, & à tribuno prætoriæ cohortis deductus eſt : vario rumore, cuſtos ſalutis, an [32] mortis exactor ſequeretur. B

In eum iudices haud proni, & populus infenſiſſimus.

Cap. 15. Eadem Plancino inuidia, maior gratia : eoque ambiguum habebatur, quantum Cæſari in eam liceret. Atque ipſa, donec mediæ Piſoni ſpes, ſociam ſe cuiuſcumque fortunæ, & ſi ita ferret, comitem exitij promittebat. vt ſecretis Auguſtæ precibus veniam obtinuit; paullatim ſegregari à marito, diuidere defenſionem cœpit. Quod reus poſtquam ſibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, ſenatumque rurſum ingreditur : redintegratamque accuſationem, infenſas patrum voces, aduerſa & ſæua cuncta perpeſſus, nullo magis exterritus eſt, quàm quòd Tiberium ſine miſeratione, ſine irâ, obſtinatum clauſumque vidit, ne quo adfectu perrumperetur. Relatus domum, tamquam defenſionem in poſterum meditaretur, pauca conſcribit, obſignatque, & liberto tradit. Tum ſolita curando corpori exſequitur. dein multam poſt noctem, egreſsâ cubiculo vxore, oppetiri fores iuſſit : & cœptâ luce, perfoſſo iugulo, iacente humi gladio, repertus eſt. C

Plancina à mariti cauſâ ſuam diuellit. Ipſe tamen defenſionem iterat.

Nec auras aut mentes motiores repperit.

Cap. 16. Audire me memini ex ſenioribus, viſum ſæpiùs inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non vulgauerit, ſed amicos eius dictitauiſſe, litteras Tiberij, & mandata in Germanicum continere : [33] ac deſtinatum promere apud patres, Principemque arguere, ni eluſus à Seiano per vana promiſſa foret. nec illum ſponte exſtinctum, verùm immiſſo percuſſore, quorum neutrum adſeuerauerim : neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui noſtram ad iuuentam durauerunt.

Igitur ſeſe ipſe abſoluit. Sermo in Tiberium, quem mihi veriſſimus.

tus Seruæus poſt hæc, * & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus & quondam Germanici comes.

29. CVM SVPER EVM PISO.] *Interior ergo diſcubuit Germanicus, vt digniſſimus. de quo ordine ſedendi non omnia mihi dicta in Conuiuio : dicam alibi : plenè & apertis tibiis.*

30. SCRIPSISSENT EXPOSTVLANTES.] *Alieno loco hæc inſerta. Mihi ſententia præclarè reddi videtur, ſi iis amotis legas* : Senatus, numquam ſatis credito ſine fraude Germanicum interiiſſe: ſimul populi ante Curiam voces audiebantur. *Quò tamen illa quæ ſuperant remittenda ſint, mihi non liquet.*

31. EFFIGIESQVE PISONIS.] *Id ſolet in damnatis. Iuuenalis:*

——deſcendunt ſtatuæ reſtemque ſequuntur.

32. MORTIS EXACTOR SEQVERETVR.] *Exactor, qui præpoſitus ad exigendum perficiendumq́. & quaſi cuſtos. Liuius lib. II. De Bruto filios plectente:* Et qui ſpectator erat amouendus, eum ipſum fortuna exactorem ſupplicij dedit. *Plinius lib. IX. epiſtolâ ad Paullinum:* Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, cuſtodes fructibus ponam. *Romæ marmor epitaphium,*

M. AVRELIVS. AVGG. N N.
LIB. EPAPHRODITVS
EXSACTOR. OPERVM. DOM. N N. D

Tacitus in ſupplicijs ferè vſurpat, vt l. XI. Denuntiat centurionibus qui aderant, exequi cædem. cuſtos & exactor è libertis Euodus datus. *Ambroſius lib. de Tobiâ cap.* IX. Dum vadis cum aduerſario tuo ad magiſtratum, da operam liberari ab illo, ne fortè producat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. *Sed & * ἁπλῶς reperio, quaſi muneris nomen, Exactor. vt in Muſeo carpenſi,*

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS.
SEX. POMPEI. EXACTOR.

33. AC DESTINATVM PROMERE.] *Eiuſdem ſententiæ fuit, quod Suetonius ſcripſit, in Tib. cap.* LII. Quem (*Piſonem*) mox huius criminis reum putant

* Exactor, ſimpliciter: is credo, qui fructus prædiorum, nomine pecu... atque exigat.

A rauerunt. Cæſar flexo in mæſtitiam ore,ſuam inuidiam tali morte quæſitam apud ſenatum, crebriſque interrogationibus exquirit qualem Piſo diem ſupremum, noctemque exegiſſet. [34] * Atque illo pleraque ſapienter, quædam inconſultiùs reſpondente, recitat codicillos à Piſone in hunc fermè modum compoſitos. *Conſpiratione inimicorum & inuidiá falſi criminis oppreſſus,* [35] *quatenus veritati & innocentiæ meæ nuſquam locus eſt, deos immortales teſtor, vixiſſe me Cæſar cum fide aduerſum te, neque aliá in matrem tuam pietate: voſque oro liberis meis conſulatis. ex quibus Cn. Piſo qualicumque fortunæ meæ non eſt adiunctus, cùm omne hoc tempus in vrbe egerit: M. Piſo repetere Syriam dehortatus eſt. atque vtinam ego potiùs filio iuueni, quàm ille patri ſeni ceßiſſet! eò impenſiùs precor, ne meæ prauitatis pœnas innoxius luat. Per quinque & quadraginta annorum obſequium,* [36] *per collegium conſulatus quondam diuo Auguſto parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quidquam poſt hæc rogaturus, ſalutem infelicis filij rogo.* De Plancinâ nihil addit. Poſt quæ Tiberius adoleſcentem crimine ciuilis belli purgauit: patris quippe iuſſa, nec potuiſſe filium detractare: B ſimul nobilitatem domus, etiam ipſius, quoquo modo meriti, grauem caſum miſeratus. Pro Plancinâ cum pudore & flagitio diſſerüit, matris preces obtendens: in quam optimi cuiuſque ſecreti queſtus magis ardeſcebant. *Id ergo fas auiæ, interfectricem nepotis adſpicere, adloqui, eripere ſenatui? quod pro omnibus ciuibus leges obtineant, vni Germanico non contigiſſe. Vitellij & Veranij voce defletum Cæſarem; ab Imperatore & Auguſtá defenſam Plancinam. proinde venena & artes tam feliciter expertas verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque auiam ac patruum ſanguine miſerrimæ domus exſatiaret.* Biduum ſuper hæc imagine cognitionis abſumtum; vrgente Tiberio liberos Piſonis, matrem vti tuerentur. Et cùm accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio quàm inuidia augebatur. Primus ſententiam rogatus Aurelius Cotta Conſul (nam referente Cæſare, [37] magiſtratus eo etiam munere fungebatur) nomen Piſonis radendum faſtis cenſuit: partem bonorum publicandam, pars vt Gn. Piſoni filio concederetur, [38] iſque prænomen mutaret. M. Piſo [39] exutâ dignitate, & accepto [40] quinquagies ſeſtertio, C in decem annos* relegatur, conceſſâ Plancinæ incolumitate ob preces Auguſtæ. Multa ex eâ ſententiâ mitigata ſunt à Principe: ne nomen Piſonis faſtis eximeretur, quando M. Antonij qui bellum patriæ feciſſet, Iuli Antonij qui domum Auguſti violaſſet, manerent. & M. Piſonem ignominiæ exemit, conceſſitque ei paterna bona; ſatis firmus, vt ſæpè memoraui, aduerſum pecuniam, & tum pudore abſolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cùm Valerius Meſſallinus ſignum aureum in æde Martis Vltoris, Cæcina Seuerus aram Vltioni ſtatuendam cenſuiſſent, prohibuit: ob externas ea victorias ſacrari dictitans, domeſtica mala triſtitiâ operienda. Addiderat Meſſallinus, Tiberio, & Auguſtæ, & Antoniæ, & Agrippinæ Druſoque, ob vindictam Germanici, grates agendas, omiſeratque Claudij mentionem. & Meſſallinum quidem L. Aſprenas ſenatu coram percontatus eſt, an prudens præteriſſet? ac tum demum nomen Claudij adſcriptum eſt. Mihi, quanto plura recentium ſeu veterum reuoluo, tanto magis ludibria

Deſunt quædam. — *Piſonis ad Cæſarem tabella.* — Cap. 17. *Piſo filius abſoluitur.* — *Plancina precibus eripitur.* — *Sententia in Piſonem.* — * *relegaretur.* — Cap. 18. *Quas Tiberius mitigat.* — *Claudium adulatio imprudenter præterit, poſt* [illegible]

D tant quidam mandata prolaturum, niſi ea ſecreta obſtarent. *loco hodie non corrupto ſolùm, ſed defecto. conatur tamen ingenioſè Torrentius:* ni Seianus ſecretò obſtaret.

34. ATQVE ILLO PLERAQVE.] *Non fugiet corruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem hæc referantur,* Atque illo? *nullum certè nomen præiuit. Puto mutila eſſe. niſi ſint, ſcribe.* Atque filio. *Eſt enim εὔλογον filium Piſonis attuliſſe parentis codicillos, & ab eo quæſiſſe Tiberium ſingulatim de morte.*

35. QVATENVS VERITATI.] *Melius,* quatinus: *id eſt, quoniam.*

36. PER COLLEGIVM.] *Qui an Auguſto collega, an quia Tiberio ipſi? Vtrumque enim verum. & conſul cum Auguſto fuit anno* DCCXXXI. *conſul iterùm cum Tiberio,* DCCXLVII.

37. MAGISTRATVS ETIAM.] *Nou vanè id notat. priſco enim more, magiſtratus à iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione* 1. *& alij.*

38. ISQVE PRÆNOMEN MVTARET.] *Quod & factum. niſi Dio mihi imponit, qui libro* LX. *Lucium (non Cnæum) Piſonem Cn. Piſonis & Plancinæ filium præfuiſſe Africæ ſub Claudio tradidit.*

39. EXVTA DIGNITATE.] *Senatoriâ videlicet. Ita inferiùs ſcriptum,* exuere ordinem.

40. QVINQVAGIES SESTERTIO.] *Sunt nobis,* centum vigintiquinque millia Philippicûm. *Videſis opes eius aui, etiam ab hoc exemplo: & quomodo vel exſuli prouiſum. Verè ergo Seneca:* Eò temporum luxuria prolapſa eſt, vt maius viaticum exulum ſit, quàm olim patrimonium Principum fuit.

41. ADEÒ

A

bria rerum mortalium cunctis in negotiis obuerſantur. quippe famâ, ſpe, veneratione potiùs omnes deſtinabantur imperio, quàm quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.

Cap.15.

Paucis pòſt diebus Cæſar auctor ſenatui fuit, Vitellio, atque Veranio, & Seruæo ſacerdotia tribuendi: Fulcinio ſuffragium ad honores pollicitus, monuit, nè facundiam violentiâ præcipitaret. Is finis fuit vlciſcendâ Germanici morte, non modò apud illos homines qui tum agebant, etiam ſecutis temporibus vario rumore iactatâ. [41] adeò maxima quæque ambigua ſunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent; alij vera in contrarium vertunt. & gliſcit vtrumque poſteritate.

Druſus ouans init.

[42] At Druſus vrbe egreſſus repetendis auſpiciis, mox ouans introiit. paucoſque poſt dies Vipſania mater eius exceſſit, vna omnium Agrippæ liberorum [43] miti obitu. nam ceteros manifeſtum ferro, vel creditum eſt, veneno aut fame exſtinctos.

Cap.20.
Bellum in Africâ inſtauratum Tacfarinate duce.

Eodem anno Tacfarinas, quem priore æſtate pulſum à Camillo memoraui, bellum in Africâ renouat, vagis primùm populationibus; & ob pernicitatem inultis: dein vicos exſcindere, trahere graues prædas: poſtremò haut procul [44] Pagydâ flumine, cohortem Romanam circumſedit. Præerat caſtello Decrius, impiger manu, exercitus militiâ, & illam obſidionem flagitij ratus. Is cohortatus milites vt copiam pugnæ in aperto facerent, aciem pro caſtris inſtruit. Primoque impetu pulsâ cohorte, promptus inter tela occurſat fugientibus, increpat ſigniferos, quòd inconditis aut deſertoribus miles Romanus terga daret. ſimul excepta vulnera. & quamquam transfoſſo oculo, aduerſum os in hoſtem intendit, neque prœlium omiſit, donec deſertus ſuis caderet. B

Cohors Romana fuſa:

Cap.21.
Quam ſeuerè animaduertit Apronius.
Eâ ſeueritate, pauci hoſtem proturbant.

Quæ poſtquam L. Apronio (nam Camillo ſucceſſerat) comperta, magis dedecore ſuorum, quàm gloriâ hoſtis anxius, raro eâ tempeſtate & è vetere memoriâ facinore, decumum quemque ignominioſæ cohortis, [45] ſorte ductos, fuſte necat. Tantumque ſeueritate profectum, vt vexillum veteranorum non ampliùs quingenti numero, eaſdem Tacfarinatis copias, præſidium, cui Thala nomen, adgreſſas fuderint. quo prœlio Rufus Heluius gregarius miles ſeruati ciuis decus rettulit, donatuſque eſt ab Apronio torquibus & haſtâ. Cæſar addidit ciuicam coronam, quòd non eam quoque [46] Apronius iure proconſulis tribuiſſet, queſtus C

magis

41. ADEÒ MAXIMA QVÆQVE.] *Similis querela Thucydidis l.1.* Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. *& ſtatim:* Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. *nec dubium, quin ad hæc loca reſpexerit noſter.*

42. AT DRVSVS VRBE EGRESSVS.] *Quæras, quo hæc egreßio & reditio? Ad morem priſcum. quo obtinuit, vt qui è prouinciis cum imperio redirent, illud ipſum amitterent ſimul intraſſent vrbem. Ideò Liuius libro* XXVI. Quinto Fuluio ne minueretur imperium, ſi in vrbem veniſſet, decreuit Senatus. *Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib.* LIV. *tradit, Auguſto decretum perpetuum Proconſulare imperium, ita vt nec ſi intra vrbem veniſſet, minueretur, néve neceſſum eſſet (vt ipſe loquitur)* ἀνανεοῦσθαι τὴν ἀρχήν. *id eſt, renouare, ſiue vt Tacitus, repetere auſpicia. Nam auſpicij nomine etiam imperium hîc cape. Sed cur rei Druſo opus fuit repetito imperio? ad ouationem. Nam qui triumphans ouánſve vrbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Druſus autem imperium amiſerat ingreſſus vrbem ob fratris ſui mortem. Debuit ergo repetere, vt ouaret. Eius ſententiæ ſunt, quæ apud Ciceronem legis, ſpem triumphi adijcientem:* * Vtar eâ portâ, quam primam videro. *& apud Cœlium:* Neque enim ſtulte Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphique poſtulationem abiecerat. *Apud Vlpianum, l. vlt. De off. Proconſul.* Proconſul portam Romæ ingreſſus deponit imperium. *Iterùm apud* * *Ciceronem:* Mihi valdè placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem eſſe cum iuſtiſſimâ cauſsâ.

* Ad Attic. lib. VII. ep. I.

* C. LXIII.

* Ad Atticum, l. VII. epiſt. VII.

43. MITI OBITV.] *Miti obitu, id eſt, citra vim, & ex fato. Sed videamus. M. Agrippæ tres vxores fuerunt. Prima, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumuiro. ex eâ genuit Vipſaniam, de quâ hîc, Druſi matrem. Altera, Marcella Octauiæ filia. ex eâ quoque liberi, ſi Suetonio fides diſertè id in* * *Auguſto tradenti. etſi nihil de iis poſteà reperias, & videatur ea proles non fuiſſe vitalis. Tertia vxor, Iulia. ex eâ nati Caius & Lucius Cæſares, Poſtumus Agrippa, Agrippina & Iulia. In his pleriſque vera Taciti nota. Caius enim & Lucius veneno crediti perijſſe; Agrippina, fame; Poſtumus, ferro. Iuliam excipia, cuius mortem libro* IV. *ita narrat ipſe Tacitus vt ex naturâ videatur, ferri aut veneni nullâ mentione.* D

44. PAGYDA FLVMINE.] *Quem alio nomine Belum dici Plinius ait.*

45 SORTE DVCTOS.] *Totidem Salluſtiana verba Seruius citat,* Sorte ductos fuſte necat. *quod ad Craſſum referendum videri in decimatione cohortis vnius verè obſeruauit noſter Donza.*

46. APRONIVS IVRE PROCONSVLIS.] *Huc refer illud Suetonij, cap.* XXXII. Corripuit Conſulares exercitibus præpoſitos, quòd de tribuẽdis quibuſdam militaribus donis ad ſe referrent: quaſi non omnium tribuendorum ipſi ius haberent.

47. OB-

A magis, quàm offenſus. Sed Tacfarinas perculſis Numidis, & [47] obſidia aſpernantibus,
ſpargit bellum; vbi inſtaretur, cedens, ac rurſum in terga remeans: & dum ea ratio bar-
baro fuit, irritum feſſumque Romanum impunè ludificabatur. Poſtquam deflexit ad
maritimos locos; inligatus prædâ, ſtatiuis caſtris hærebat. miſſuque patris Apronius
Ceſianus cum equite & cohortibus auxiliariis, quîs velociſſimos legionum addiderat,
proſperam aduerſum Numidas pugnam facit, pellitque in deſerta. At Romæ Le- Cap. 22.
pida, cui ſuper Æmiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompeius proaui erant, defertur ſi- *Lepida accuſatur ſuppoſiti partus:*
mulauiſſe partum ex P. Quirinio diuite atque orbo. adiiciebantur adulteria, venena;
[48] quæſitumque per Chaldæos in domum Cæſaris, defendente ream Manio Lepido *Et manſio*
fratre. Quirinius [49] poſt dictum repudium adhuc infenſus, quamuis infami ac nocenti
miſerationem addiderat. Haut facilè quis deſpexerit illâ in cognitione mentem Princi-
pis: adeò vertit ac miſcuit iræ & clementiæ ſigna; deprecatus primò ſenatum, ne maie- *Tiberius*
B ſtatis crimina tractarentur. Mox M. Seruilium è conſularibus, alioſque teſtes inlexit ad *perplexè agit.*
proferenda, quæ velut reticeri voluerat. *idemque ſeruos Lepidæ, cùm [50] militari cuſto- * nemque
diâ haberentur, tranſtulit ad conſules: neque per tormenta interrogari paſſus eſt, de his
quæ ad domum ſuam pertinerent. Exemit etiam Druſum [51] conſulem deſignatum
dicendæ primo loco ſententiæ. quod alij ciuile rebantur, ne ceteris adſentiendi neceſſi-
tas fieret: quidam ad ſæuitiam trahebant. neque enim ceſſurum niſi damnandi officio.
Lepida ludorum diebus, qui cognitionem interuenerant, theatrum cum claris feminis Cap. 23.
ingreſſa, lamentatione flebili maiores ſuos ciens, ipſumque Pompeium, cuius ea mo- *Miſeratio*
nimenta & adſtantes imagines viſebantur, tantum miſericordiæ permouit, vt effuſi *populi in Lepidam.*
in lacrymas ſæua & deteſtanda Quirinio clamitarent, cuius ſenectæ atque orbitati
[52] & obſcuriſſimæ domui, [53] deſtinata quondam vxor L. Cæſari, ac diuo Auguſto nu-
rus, dederetur. dein tormentis ſeruorum patefacta ſunt flagitia, itumque in ſententiam *Sed ea conuincitur, &*
Rubellij Blandi, à quo aquâ atque igni arcebatur. Huic Druſus adſenſit, quamquam *damnatur;*
alij mitiùs cenſuiſſent, mox Scauro, qui filiam ex eâ genuerat, datum, ne bona publica-
C rentur. Tum demum aperuit Tiberius, compertum ſibi etiam ex P. Quirinij ſeruis; ve-
neno eum à Lepidâ petitum. Inluſtrium domuum aduerſa (etenim haut multum di- Cap. 24.
ſtanti tempore Calpurnij Piſonem, Æmilij Lepidam amiſerant) ſolatio adfecit D. Si- *Iunius Silanus exilij*
lanus Iuniæ familiæ redditus. caſum eius paucis repetam. Vt valida diuo Auguſto in *veniam impetrat.*
Remp. fortuna; ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas
vrbe depulit, adulteroſque earum morte aut fugâ puniuit. nam culpam inter viros
ac feminas vulgatam, graui nomine læſarum religionum, ac violatæ maieſtatis appel-
lando,

47. OBSIDIA ASPERNANTIBVS.] *Id eſt, cùm nollent obſidere aut oppugnare vltrà præſidia Romana, malè bis terq́; accepti.*

48. QVÆSITVMQVE PER CHALDÆOS.] *Quod ſemper capitale.* Cui enim opus perſcrutari ſuper Cæſaris ſalute, niſi à quo aliquid aduerſus illum
D cogitatur, vel optatur, aut poſt illum ſperatur & ſuſtinetur? Non enim eâ mente de caris conſulitur, quâ de dominis, *ait appoſitè ad hanc rem Tertullianus.*

49. POST DICTVM REPVDIVM.] *Non ita capies, quaſi alibi dixeris de eo repudio: ſed Dicere repudium vſurpat, quod Mittere vulgò. id eſt, poſtquam repudiaſſet eam Quirinius. Repudiarat autem ante annos* XX. *Suet. Tib. cap.* XLIX.

50. MILITARI CVSTODIA.] *Militarem cuſtodiam vti ſe habuit paullo vberiùs explicaui: non tibi veterane, ſed tibi tiro, in* EXCVRS. *noſtris: quos vtiliter & ad alia Taciti vide, in* B.

51. CONSVLEM DESIGNATVM.] *Appianus:* Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἔλεγεν, ὃς ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο ὑπατεύειν. ἔθος γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν πρῶτος εἰσφέρει γνώμην, ὡς αὐτὸς οἶμαι πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργασόμενος, καὶ ἐκ τοῦδε εὐβουλότερόν τε καὶ εὐλαβέστερον ἐνθυμησόμενος περὶ ἑκάστου: Silanus primus ſententiam dixit, qui in ſequentem annum Cos. deſignatus erat. Ita enim apud Romanos futuri anni Conſul primus cenſet; vt qui ipſe multa è conſultis patraturus ſit, ideoque putatur cautiùs magiſque intentè de ſingulis cogitaturus.

52. ET OBSCVRISSIMÆ DOMVI.] *Abundè infrà hoc ipſo libro.*

53. DESTINATA VXOR L. CÆSARI, AC DIVO AVGVSTO NVRVS.] *Non alibi quàm in lapide repperi hanc hiſtoriam, qui Bergomi viſitur.*

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS.
PROCVRATOR. ERAM. LEPIDÆ MORESQVE.
REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CÆSARIS.
ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Poſt damnationem demum poſitus lapis videtur: & Pudenti adſcripta gloria, tamquam illo viuo, Lepida caſta, bona.

54. Li-

lando, clementiam maiorum ſuasque ipſe leges egredicbatur. Sed aliorum exitus, ſimul A
cetera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxe-
Qui adulter in nepte Augusti. ro. D. Silanus in nepti Auguſti adulter, quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt
amicitia Cæſaris prohiberetur; exſilium ſibi demonſtrari intellexit: nec niſi Tiberio
imperitante deprecari Senatum ac Principem auſus eſt, N. Silani fratris potentia, qui
per inſignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Sila-
no, patribus coram reſpondit, ſe quoque lætari quòd frater eius è peregrinatione lon-
ginquâ reuertiſſet: idque iure [54] licitum, quia non ſenatuſconſulto, non lege pulſus fo-
ret: ſibi tamen aduerſus eum integras parentis ſui offenſiones: neque reditu Silani, diſ-
Cap. 25. ſoluta quæ Auguſtus voluiſſet. Fuit poſthac in vrbe, neque honores adeptus eſt. Rela-
Papia lex moderatio nem quærit. tum deinde [55] de moderandâ Papiâ Poppæâ, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias roga-
tiones [56] incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat. nec ideò coniugia &
educationes liberûm frequentabantur, [57] prævalidâ orbitate. ceterùm multitudo peri- B
clitantium gliſcebat, cùm omnis domus delatorum interpretationibus ſubuerterentur:
vtque antehac flagitijs, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet, vt de principijs
Cap. 26. iuris, & quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum peruen-
Excurſus ad initia & progreſſum legum. tum ſit, altiùs diſſeram. Vetuſtiſſimi mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, ſine pro-
bro, ſcelere, eoque ſine pœnâ aut coërcitionibus agebant: neque præmijs opus erat, cùm
honeſta ſuopte ingenio peterentur; & vbi nihil contra morem cuperent, nihil per me-
tum vetabantur. At poſtquam exui æqualitas, & pro modeſtiâ ac pudore, ambitio &
vis incedebat; prouenêre dominationes: multoſque apud populos, æternùm manſêre.
Quæ pauca primò, & ſimplices. Quidam ſtatim, aut poſtquam Regum pertæſum, leges maluerunt. Hæ primò rudi-
bus hominum animis ſimplices erant. maximeque fama celebrauit Cretenſium, quas
Minos: Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Athenienſibus quæſitiores iam & plures
Solon perſcripſit. Nobis Romulus, vt libitum, imperitauerat: dein Numa religioni-
bus & diuino iure populum deuinxit; repertaque quædam à Tullo & Anco: ſed præci-
Cap. 27. puus Seruius Tullius ſanctor legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent. Pulſo Tar- C
Creuerunt paulatim. quinio aduerſum patrum factiones multa populus parauit tuendæ libertatis, & firman-
dæ concordiæ: creatique decemuiri, & accitis quæ vſquam egregia, compoſitæ duo-
decim tabulæ, finis æqui iuris. nam ſecutæ leges, etſi aliquando in maleficos ex deli-
cto, ſæpiùs tamen diſſenſione ordinum, & apiſcendi inlicitos honores, aut pellendi cla-
Studijs partium, aut odijs. ros viros. aliaque ob praua per vim latæ ſunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores
plebis: nec minor largitor nomine ſenatus Druſus, corrupti ſpe, aut inluſi per inter-
ceſſionem ſocij. Ac ne bello quidem Italico, mox ciuili omiſſum, quin multa & diuerſa
Sulla correctionem molitur. ſciſcerentur; donec L. Sulla dictator, abolitis vel conuerſis prioribus cùm plura addi-
diſſet,

54. LICITVM, QVIA NON SC. NON LEGE.] *Obſerua triplex ratio, ſiue via, à patriâ abeundi. Primum, iuſſu decretoq; Senatus, quaſi reip. intereſſet. Quæ ratio validiſſima, nec facile veniam aut indulgentiam inueniebat. Ideò Auguſtus in Agrippâ Poſtumo*, multa de moribus adoleſcentis queſtus, vt exſilium eius Sc. ſanciretur, perfecerat: *Annalium prima. Altera ratio, per iudices, ſententiam ex lege. Hæc quoque firma, & olim vſurpata: at tertia nouitia, cùm Princeps in exſilium mittebat, quæ veriùs relegatio tantùm erat, & velut à parente publica (nam & patribus domi ac priuatim hoc ius) facta. Ouidius omnes tangit II. Triſtium:*

Nec mea decreto damnaſti facta Senatus,
  Nec mea Selecto iudice iuſſa fuga eſt.
Triſtibus inuectus verbis (ita Principe dignum)
  Vltus es offenſas, vt decet, ipſe tuas.
Adde, quòd Edictum, quamuis immite minaxque,
  Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
  Quippe relegatus, non Exſul, dicor in illo

Gradatim tibi vides tres has ſpecies: & leuiſſimam ac leniſſimam tertiam, quæ auctoritate magis, quàm iure conſtat. Cùm tamen Edicta Principum vim legis haberent: verbo Legis, *& hanc ſpeciem Tacitus eſt complexus: & cùm nulla harum interueniſſet; apertè quidem: Tiberius redeundi meritò gratiam fecit.* D

55. DE MODERANDA PAPIA POPPÆA.] *Lex apud veteres in multâ famâ, & vſu: de quâ vberrim diſſerimus in* EXCVRS. *& multa ad Taciti aliorumq; lucem in* C.

56. INCITANDIS CÆLIBVM POENIS.] *Id eſt, augendis atque intendendis.*

57. PRÆVALIDA ORBITATE.] *Quia id genus omnes captabant, colebant. Seneca*: In ciuitate noſtrâ plus gratiæ orbitas confert, quàm eripit: adeoque ſenectutem ſolitudo ad potentiam ducit, vt quidam odia filiorum ſimulent, & liberos eiurent, & orbitatem manu faciant.

58. LE-

A diſſet, otium ei rei haut in longum parauit, ſtatim turbidis[58] Lepidi rogationibus. neque multò pòſt Tribunis reddita licentia, quoquò vellent populum agitandi. Iamque non modò in commune, ſed in ſingulos homines latæ quæſtiones : & corruptiſſimâ Rep. plurimæ leges. Tum Gn. Pompeius tertiùm conſul, corrigendis moribus dilectus, & grauior remedijs quàm delicta erant, ſuarumque legum[59] auctor idem ac ſubuerſor, quæ armis tuebatur armis amiſit. Exin continua[60] per viginti annos diſcordia, non mos, non ius. deterrima quæque impunè; ac multa honeſta exitio fuêre. Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ triumuiratu iuſſerat, aboleuit: deditque iura quîs pace & Principe vteremur. [61] acriora ex eo vincla, inditi cuſtodes, & [62] lege Papiâ Poppæâ præmijs inducti * viſi à priuilegijs parentum ceſſaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret, ſed altiùs penetrabant, vrbemque & Italiam, & quod vſquam ciuium, corripuerant : [63] multorumque exciſi ſtatus, & terror omnibus intentabatur : ni Tiberius ſtatuendo remedio, quinque conſularium, quinque è prætoriis,

B totidem è cetero ſenatu ſorte duxiſſet. apud quos exſoluti plerique legis nexus, modicum in præſens leuamentum fuêre. Per idem tempus Neronem è liberis Germanici iam ingreſſum iuuentam, commendauit patribus; vtque munere[64] capeſſendi vigintiuiratus ſolueretur, & [65] quinquennio maturiùs quàm per leges Quæſturam peteret, non ſine irriſu audientium poſtulauit. [66] Prætendebat ſibi atque fratri decreta eadem, petente Auguſto : ſed neque tum fuiſſe dubitauerim, qui eiuſmodi preces occulti inluderent. actamen initia faſtigij Cæſaribus erant : [67] magiſque in oculis vetus mos, & priuignis cum vitrico leuior neceſſitudo, quàm auo aduerſum nepotem. [68] Additur pon-

Cap. 28. Item Pompeius :

Omnique Auguſtus, magis cum effectu.

** vt ſi*

Ab eo hac Papia, immodicè ſeuera.

Ergo Tiberius nunc temperat.

Cap. 29. Nero Germanici filius in viros ſcribitur.

58. LEPIDI ROGATIONIBVS.] *De quibus Florus lib.* IV. *& quædam Salluſt. in Fragm.*

59 AVCTOR IDEM AC SVBVERSOR.] *Nam leges de Ambitu & Iudicijs tulit : & in ſuis amicis non ſeruauit, imò perrupit. Ex Dione, Aſco-*

C *nio, alijs.*

60. PER VIGINTI ANNOS DISCORDIA.] *Rotundus numerus, non verus. Nam à Pompey* II. *conſulatu ad Auguſti* VI. *ſunt inter anni* XXIV.

61. ACRIORA EX EO VINCLA.] *Aſſentior Pichena,* artiora.

62. LEGE PAPIA POPPÆA PRÆMIIS INDVCTI.] *Delatores ſcilicet accuſatoresque. Suetonius Nerone, cap.* X. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit. *vt appareat præmia magna fuiſſe, & fortean tertiam aut ſemiſſem.*

63. MVLTORVMQVE EXCISI STATVS.] *Hoc eſt quod anteà dixit,* omniſque domus delatorum interpretationibus ſubuertebantur. *Et calumnia multa in hac lege circa ingenuitatis iura, & ſimilia: vt periclitaretur non dubiè multorum ſtatus. Plinius*

D *Panegyrico, de hiſdem:* Vidimus delatorum iudicium quaſi graſſatorum, quaſi latronum. Non ſolitudinem illi nouiter, ſed templum ſed forum inſederant : nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum auaritia. Aduertiſti oculos, *&c. Quibus in verbis emendo,* Non ſolitudinem illi, non iter. *quod perperàm coaleuerat.* nouiter. *Itinera ſanè inſident obſidentque graſſatores.*

64. CAPESSENDI VIGINTIVIRATVS SOLVERETVR.] *Non ergo aditus ad maiores honores, niſi illo adepto? apparet ex his verbis. itemque è Dione de Claudio lib.* LVIII. *Τοὺς γαμβροὺς τότε ἐν τοῖς εἴκοσιν ἀνδράσιν ἄρξαι, καὶ μετὰ τοῦτο πολιαρχῆσαι ἐν ταῖς ἀνοχαῖς, ἐκέλευσε, καὶ ὅπως ποτὲ πέντε ἔτεσι θᾶσσον τὰς ἀρχὰς αἰτῆσαι σφίσιν ἐπέτρεψε :* Generos ſuos iuſſit in Vigintiuiris eſſe, tum & Præfectos vrbi in ferijs Latinis, denique quinquennio maturiùs magiſtratus petere induſit. *Vigintiuiros aperuit nobis ſolus Dio* LIV. *Triumuiros Monetales, Triumuiros Capitales, Quattuoruiros Viales, Decemuiros Stlitibus. Inſtituti ſunt hoc numero ab Auguſto (anteà ad vigintiſex erant) anno* DCCXLI. *Dionem adi, atque etiam Feſtum in voce Præfectura : cuius locum Cuiacius emandauit lib.* XI. *Obſeruat.*

65. QVINQVENNIO MATVRIVS.] *Vides ergo quàm aberres vir doctus & Italia ſua Suada, qui negas legitimam vllam ætatem Quæſturæ fuiſſe. Fuit. præter hunc locum, Spartianus in Iuliano :* Quæſtor, ante annum quàm legitima ætas ſinebat, deſignatus eſt. *Sueton. in Calig. cap.* I. Quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit. *Sed quænam illa? vide in* EXCVRS. D.

66. PRÆTENDEBAT SIBI.] *Vide Dionem de Tiberio, lib.* LIII. *in actis anni* DCCXXX. *de Druſo, lib.* LIV. *actis anni* DCCXXXV.

67. MAGISQVE IN OCVLIS.] *Quaſi dicat. tamen alij non illudebant, & attendebant hæc initia & gradus ad Principatum eſſe: Quæſturam, inquam, extra ordinem aut ætatem datam, & ſolutionem à Vigintiuiratu; itemque attendebant vetus & ab Auguſto inſtitutum, non recens à Tiberio, quod ſi ille feciſſet, qui vitricus tantùm iſtorum erat (Tiberij & Druſi:) cur non Tiberius in nepotibus vſurparet, magis iunctis? Nepotibus tamen, adoptione : cùm ſanguine propatruus eorum eſſet.*

68. ADDITVR PONTIFICATVS.] *De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui datâ operâ honori eius & memoriæ poſiti, non lego. Exſtat vrna (à Caligulâ, vt è Suetonio colligas, dicata) Romæ :*

Pontifex fit pontificatus, & [69] quo primùm die forum ingreſſus eſt, congiarium plebi, admodum A
lætæ, quòd Germanici ſtirpem iam puberem aſpiciebat. Auctum dehinc gaudium,
[70] nuptijs Neronis & Iuliæ Druſi filiæ. Vtque hæc ſecundo rumore, ita aduerſis animis
acceptum, [71] quòd filio Claudij ſocer Seianus deſtinaretur. polluiſſe nobilitatem fami-
Cap.30. liæ videbatur, ſuſpectumque iam nimiæ ſpei Seianum vltrò extuliſſe. Fine anni con-
Voluſij & Salluſtij mortes. ceſſere vitâ inſignes viri, L. Voluſius, & Salluſtius Criſpus. Voluſio vetus familia, neque
tamen prætutam egreſſa. ipſe conſulatum intulit, [72] cenſoriâ etiam poteſtate legendis
equitum decurijs functus, opumque quîs domus illa immensùm viguit, primus accu-
Elogia. mulator. Criſpum equeſtri ortum loco, C. Salluſtius, rerum Romanarum florentiſſimus
auctor, ſororis nepotem in nomen adſciuit. atque ille, quamquam promto ad capeſſen-
dos honores aditu, Mæcenatem æmulatus, ſine dignitate ſenatoriâ multos triumpha-
lium, conſulariumque potentiâ anteijt, diuerſus à veterum inſtituto, per cultum & mun-
ditias; copiaque & affluentiâ, luxu propior. ſuberat tamen vigor animi, ingentibus ne-
gotijs par; eò acrior, quò ſomnum & inertiam magis oſtentabat. Igitur incolumi Mæ- B
cenate proximus, mox præcipuus cui ſecreta imperatorum inniterentur, & interfi-
ciendi Poſtumi Agrippæ conſcius, ætate prouectâ ſpeciem magis in amicitia principis,
Potentia aula infida. quàm vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato potentiæ rarò ſempiternæ: an ſa-
tias capit, aut illos cùm omnia tribuerent, aut hos, cùm iam nihil reliquum eſt quod
Cap.31. cupiant. Sequitur Tiberij quartus, Druſi ſecundus conſulatus, patris atque filij colle-
A. V. C. DCCLXXIV. gio inſignis. nam biennio antè, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo
Tiberius Româ ſecedit. lætus, neque naturâ tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quaſi firman-
dæ valetudini, in Campaniam conceſſit: longam & continuam abſentiam paullatim
meditans; ſiue vt amoto patre, Druſus munia conſulatus ſolus impleret. Ac fortè parua
res magnum ad certamen progreſſa, præbuit iuueni materiam apiſcendi fauoris. Do-
L. Sulla immodeſtia accuſatur: Quòd prætorio viro non ceſſiſſet. mitius Corbulo, præturâ functus, de L. Sullâ nobili iuuene queſtus eſt apud ſenatum,
[73] quòd ſibi inter ſpectacula gladiatorum, loco non deceſſiſſet. pro Corbulone æ-
tas,

C

OSSA.
NERONIS. CÆSARIS
GERMANICI. CÆSARIS. F
DIVI. AVG. PRON. FLAMIN
AVGVSTALIS. QVÆSTORIS.

Et in Hiſpaniâ marmor, quod amicus noſter Carolus Cluſius deſcripſit:

NERONI. CÆSARI
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI

Vbi cùm Flamen vtrobique inſculpatur, non Pontifex: ſubuereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus ſi fortè aberrarit.

69. QVO PRIMVM DIE.] *Id eſt Tirocinij die, ſiue togæ virilis. quo, auſpicij cauſſâ, tirones à patre pro ximiſq. ſollenni officio in forum deduci, & inde in Capitolium ſolent. Notat Plutarchus in Bruto: & Valerius Max. lib. v. cap. iv.* M. Cotta eo ipſo die quo togam ſumpſit virilem, protenus vt e Capitolio deſcendit, C. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat, poſtulauit. *Suetonius in Auguſto:* Duodecimum & decimumtertium conſulatum magno, id eſt, XVII. annorum interuallo, vltrò petijt, vt Caium & Lucium filios ampliſſimo præditus magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum. *In Tiberio:* Romam reuerſus, deducto in forum filio Druſo. *Munera etiam ſportulasq. dari tirocinio ſolere, obſeruabis hîc ex Tacito, & Suetonij Nerone, cap.* VII. Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum propoſuit. *& Calig. c.* X. *Nec in Principum modò liberis, ſed vulgo id ſeruatum, diſco ex Plinio l.* X. *Epiſt.* Qui virilem togam ſumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magiſtratum, ſolent totam bulen atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binoſque denarios vel ſingulos dare.

70. NVPTIIS NERONIS.] *Quod igitur ſuprà eſt:* Silani filiam Neroni vetuſtiſſimo liberorum Germanici pactam (*l.* II.) *pactam deſponſamq. fuiſſe credimus, nuptam deductamq. non fuiſſe. Aut ſi fuit, fatum abſtulit, & locum huic fecit.*

71. QVÒD FILIO CLAVDII.] *Explicat Sueton. Claudij c.* XXVII. Druſum Pompeiis impuberem amiſit, pyro per luſum in ſublime iacto, & hiatu oris excepto: * cui & ante paucos dies Seiani filiam deſpondiſſet. *ita enim eum locum in Antiquis olim reſtituimus. Vide infrà, initium lib.* IV. D

* *Fortè leg.* cùm ei

72. CENSORIA ETIAM POTESTATE.] *Munúſne illud intellegit, quod Auguſtus inſtituit, Triumuiratum recognoſcendi equites? de quo Suetonius cap.* XXXVII. *An potiùs lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Cenſorium olim munus) honore à Principe dato?*

73. QVÒD SIBI INTER SPECTACVLA.] *In theatro olim diſcreta loca: nondum, vt vides, in Circo aut Amphitheatro. Aliàs, cauſſa non fuiſſet huic querelæ. Diſcreuit primus Claudius Imp. &* in Circo, (*Suetonij verba ſunt cap.* XXI.) propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcuè ſpectare ſolitis. *Tamen Auguſti temporibus decretum Patrum fuit*, vt quoties quid ſpectaculi vſquam publicè ederetur,
primus

A tas, patrius mos, ſtudia ſeniorum erant : contrà, Mamercus Scaurus & L. Arruntius, alijque Sullæ propinqui nitebantur. certabant orationibus, & [74] memorabantur exempla maiorum, qui iuuenturis irreuerentiam grauibus decretis notauiſſent : donec Druſus apta temperandis animis diſſeruit, & ſatisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac vitricus Sullæ, & [75] oratorum eâ ætate vberrimus erat. Idem Corbulo *Corbulo viarum curam accipit.* plurima per Italiam itinera, [76] fraude mancipum & incuriâ magiſtratuum interrupta & impetuia clamitando, [77] exſecutionem eius negotij libens ſuſcepit. quod haut perinde *Seuerè exercet.* publicè vſui habitum, quàm exitioſum multis, [78] quorum in pecuniam atque famam damnationibus & haſtâ ſæuiebat. Neque multò pòſt miſſis ad ſenatum litteris Tiberius, motam rurſum Africam incurſu Tacfarinatis docuit; iudicioque patrum deligendum proconſulem, gnarum militiæ, corpore validum, & bello ſuffecturum. quod initium Sex. Pompeius agitandi aduerſus M. Lepidum odij nactus, vt ſocordem, inopem, *Cap. 32.* *Lepidus in Aſiam proconſul.*

B & maioribus ſuis dedecorum, eoque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit. aduerſo ſenatu, qui Lepidum mitem magis quàm ignauum, paternas ei anguſtias, & nobilitatem ſine probro actam, honori quàm ignominiæ habendam ducebat. Igitur miſſus in Aſiam. Et de Africâ decretum vt Cæſar legeret, cui mandanda foret. Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit, ne quem magiſtratum, cui prouincia obueniſſet, [79] vxor comitaretur: multum antè repetito, concordem ſibi coniugem, & ſex partus enixam : ſeque quæ in publicum ſtatueret domi ſeruauiſſe, cohibitâ intra Italiam, quamquam ipſe plures per prouincias [80] quadraginta ſtipendia expleuiſſet. *Haut enim fruſtrà placitum olim, ne feminæ in ſocios aut gentes externas traherentur. ineſſe mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus conuertant. non imbecillem tantùm & imparem laboribus ſexum; ſed ſi licentia adſit, ſæuum, ambitioſum, poteſtatis auidum. Incedere inter milites, habere ad manum centuriones :* [81] *præſediſſe nuper feminam exercitio cohortium, decurſu legionum. cogitarent ipſi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura vxoribus obiectari. his ſtatim adhæreſcere deterrimum quemque prouin-* *Cap. 33.* *Cæcina vxores à prouincijs arcet.* *Suis, & iuſſis cauſſis*

C *cialium : ab his negotia ſuſcipi, tranſigi : duorum egreſſus coli, duo eſſe prætoria. peruicacibus magis & impotentibus mulierum iuſſis, quæ Oppijs quondam, alijsque legibus conſtrictæ, nunc vinclis exſolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent.* Paucorum hæc adſenſu audita; plures obturbabant, neque relatum de negotio, neque Cæcinam dignum tantæ rei cenſorem. *Cap. 34.*

primus ſubſelliorum ordo vacaret Senatoribus, *ait idem Suet. in Auguſt. cap.* XLIV. *Sed id extra vrbem dumtaxat fuit firmum.*

74. MEMORABANTVR EXEMPLA MAIORVM.] *Si animus eſt, conſule Electa mea, capite De lictoribus. & adde quod in Plutarchi Gracchis ſcribitur, C. Veturia mortem allatam, quia Tribuno in forum venienti non deceſſiſſet.*

75. ORATORVM EA ÆTATE.] *Dica lib.* VI.

D 76. FRAVDE MANCIPVM.] *Mancipes hîc, qui vias publicas reficiendas quæſtus ſui cauſâ redimebant. Hyginus :* Viæ publicæ & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. *Lapis Romæ in hortis Carpenſibus.*

CN. CORNELIO.
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIÆ. APPIÆ.

Sed qui magiſtratus? credo, intellegit minores, id eſt Curatores viarum qui ab Auguſto. Vide EXCVRS. *in* E.

77. EXSECVTIONEM EIVS NEGOTII.] *Non nunc tantùm, ſed & poſteà iterùm ſub Caio : & vir cetera magnus, haſit in his calumniæ ſordibus, bonis omnibus inuitis. Vide Dionem lib.* LIX.

78. QVORVM IN PECVNIAM.] *In poſſeſſorum videlicet, qui agros haberent viæ vicinas. Quaſdam enim vias collaticiâ pecuniâ tueri finitimi debebant : vt vulgò hodie. Hyginus manuſcriptus:* Viæ publicæ auctorum nomina obtinent, & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Nam & quarumdam tutelæ à poſſeſſoribus, per tempora, certa ſumma exigitur.

79. VXOR COMITARETVR.] *Olim id inſolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib.* IX. *Controu. de Flaminio.* Hic eſt Flaminius qui exiturus in prouinciam, vxorem à portâ dimiſit. *& alius :* In hoc tecum vxorem non miſimus? vt ſalua prouincia ſit, optemus meretricis bonam mentem. *ita lego locum eum & diſtinguo. Nec in crebro vſu etiam temporibus Auguſti. vt ex Suetonij verbis apparet, cap.* XXIV. Diſciplinam ſeueriſſimè rexit. ne Legatorum quidem cuiquam, niſi grauatè, hibernisque demùm menſibus, permiſit vxorem interuiſere. *Sed irrepſit : & Germanico Agrippina in prouincijs comes, ipſi Auguſto Liuia.*

80. QVADRAGINTA STIPENDIA.] *Eſt ergo idem ille Cæcina de quo ſuprà lib.* I. Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.

81. PRÆSEDISSE NVPER FEMINAM.] *Tangit Plancinam. ſuprà :* Nec Plancina ſe intra decóra feminis tenebat, ſed exercitio equitum, decurſibus cohortium intereſſe.

Cui Meſſallinus repugnat: Sed cauſſis vix cauſſit.

rem. mox Valerius Meſſallinus, cui parens Meſſalla, ineratque imago paternæ facundiæ, reſpondit *Multa duritiæ veterum meliùs & lætiùs mutata. neque enim, vt olim, obſideri vrbem bellis, aut prouincias hoſtilis eſſe: & pauca feminarum neceſſitatibus concedi, quæ ne coniugum quidem penates, adeò ſocios non onerent. cetera promiſcua cum marito, nec vllum in eo pacis impedimentum. Bella planè accinctis obeunda: ſed reuertentibus poſt laborem, quod honeſtius quàm vxorium leuamentum? At quaſdam in ambitionem aut auaritiam prolapſas. Quid ipſorum magiſtratuum, nónne pleroſque varijs libidinibus obnoxios? non tamen ideò neminem in prouinciam mitti. Corruptos ſæpè prauitatibus vxorum maritos: num ergo omnes cælibes integros? Placuiſſe quondam Oppias leges, ſic temporibus Reip. poſtulantibus: remiſſum aliquid poſteà, & mitigatum, quia expedierit. Fruſtrà noſtram ignauiam alia ad vocabula transferri. nam viri in eo culpam, ſi femina modum excedat. porrò ob vnius aut alterius imbecillum animum, malè eripi maritis conſortia rerum ſecundarum aduerſarumque; ſimul ſexum naturâ inualidum deſeri, & exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis. Vix præſenti cuſtodiâ manère illæſa coniugia: quid fore, ſi per plures annos in modum diſſidij oblitterentur? Sic obuiam irent ijs* B *quæ alibi peccarentur, vt flagitiorum vrbis meminiſſent.*

Et tamen Druſus aſſenſus & alij.

Addidit pauca Druſus de matrimonio ſuo. *nam Principibus adeunda ſæpiùs longinqua imperij. Quoties diuum Auguſtum in Occidentem atque Orientem meauiſſe comite Liuiâ? ſe quoque in Illyricum profectum, &, ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haut ſemper æquo animo, ſi ab vxore cariſſimâ, &* [82] *tot communium liberorum parente diuelleretur.* Sic Cæcinæ ſententia eluſa.

Cap. 35.

Manium M. Lepidus recuſat proconſulatum Africæ.

Et proximi ſenatus die, Tiberius per litteras caſtigatis obliquè patribus, quòd cuncta curarum ad Principem reijcerent, [83] * M. Lepidum & Iunium Blæſum nominauit: ex quîs proconſul Africæ legeretur. Tum audita amborum verba, inteniiùs excuſante ſe Lepido, cùm valetudinem corporis, ætatem liberûm, nubilem filiam obtenderet: intelligereturque etiam quod ſilebat, auunculum eſſe Seiani Blæſum, atque eò præualidum. Reſpondit Blæſus ſpecie recuſantis, ſed neque eâdem adſeueratione, & conſenſu adulantium auditus eſt.

Cap. 36.

Abuſus in Principum imaginibus.

Exin promtum, quod multorum intimis queſtibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia, impunè probra, & inuidiam in bonos excitandi, [84] arreptâ imagine C Cæſaris: libertique etiam ac ſerui, patrono vel domino, cùm voces, cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.

Quas poſſimo pro munimento clypeo habebant.

Igitur [85] C. Ceſtius Senator diſſeruit; *Principes quidem inſtar deorum eſſe: ſed neque à dijs niſi iuſtâs ſupplicum preces audiri, neque quemquam in Capitolium, aliáve vrbis templa perfugere, vt eo ſubſidio ad flagitia vtatur. Abolitas leges, & funditus verſas, vbi in foro, in limine curiæ, ab Anniâ Ruſillâ, quam fraudis ſub iudice damnauiſſet, probra ſibi & minæ intendantur. neque ipſe* [86] *audeat ius experiri, ob effigiem Imperatoris oppoſitam.* Haut diſſimilia alij, & quidam atrociora circumſtrepebant: precabanturque Druſum, daret vltionis exemplum. donec acciram conuictamque attineri [87] publicâ cuſtodiâ iuſſit.

Cap. 37.

Sed exemplo vno repreſſi.

Et Confidius Æquus, & Cœlius Curſor equites Rom. quòd fictis maieſtatis criminibus Magium Cæcilianum prætorem petiuiſſent, auctore Principe, D

82. Tot commvnivm liberorvm parente.] *Non plus trium infrà:* Eſſe illi coniugem, & tres liberos.

83. M. Lepidvm.] *Duóne ergo Lepidi eo tempore prænominibus iſdem? Nam alius certè ab iſta, qui Proconſul Aſiæ, paginâ ſuperiori. Non cenſeo: Manium cenſeo prænomen fuiſſe huic; non Marcum, facili ſcriptorum in notâ eâ lapſu. Et herclè Manium Lepidum ſuprà reperies clarè, Lepida, quæ damnata, fratrem. Diuerſa etiam ingenia iſtorum. Marcus, ignauus, ſecors: Manius, prudens, grauis, ſæuis aliorum adulationibus aduerſus. quem Tacitus ex profeſſo laudat lib. IV. Repono ergo vbique Manium, in eo Lepido qui in Senatu & in vrbe.*

84. Arrepta imagine Cæsaris.] *Græci moris fuit, ad vim iniuriamque arcendum, confugere ad templa, ſtatuas, aras. Eo genere tutelæ frequenter ſupplices vtebantur, frequentiſſimè ſerui. Vide noſtro in* Excvrs. F.

85. C. Cestivs Senator.] *Neſcio an moris Tacito inter titulos addere*, Senator. *Et quid hîc opus? aut quis neſciat in Senatu non niſi Senatorem diſſeruiſſe? Ambigo (non enim affirmo) an non* Senior *ſubſtituendum: ad diſcrimen. quia reperio illa ætate duos Ceſtios fuiſſe, patrem & filium. libro VI. infrà,* Admonuit Ceſtium patrem. *An magis placet,* Senatu? *quod eſſet in Senatu: ellipſi Tacito percrebrâ.*

86. Avdeat ivs experiri.] *A gloſſâ videtur,* Ius. *Experiri enim, pro iure agere, frequentiſſimum priſcis.*

87. Pvblica cvstodia ivssit.] *Publicam cuſtodiam, puto carcerem: diſcretamque à militari.*

88. Diem

A cipe, ac decreto ſenatus puniri. Vtrumque in laudem Druſi trahebatur: ab eo, in vrbe inter cœtus & ſermones hominum obuerſante, ſecreta patris mitigari. neque luxus in iuuene adeò diſplicebat: huc potiùs intenderet, [88] diem ædificationibus, noctem conuiuijs traheret, quàm ſolus & nullis voluptatibus auocatus, mæſtam vigilantiam, & malas curas exerceret. non enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant. Et Ancharius Priſcus Cæſium Cordum proconſulem Cretæ poſtulauerat repetundis, addito maieſtatis crimine: quod tum omnium accuſationum [89] complementum erat. Cæſar Antiſtium Veterem, è primoribus Macedoniæ abſolutum adulterij, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſſam retraxit, vt turbidum, & Rheſcuporidis conſilijs permixtum, quâ tempeſtate [90] Cotye fratre interfecto, bellum aduerſus nos voluerat. Igitur aquâ & igni interdictum reo, adpoſitumque vt teneretur inſulâ, neque Macedoniæ neque Thraciæ opportunâ. Nam Thracia diuiſo imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quîs ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentiâ noſtri diſcors agebat; neque mi-

Druſi obiter laudatio.

Accuſationes.

Thraces rebellant.

B nùs Rhœmetalcen, quàm Trebellienum incuſans, popularium iniurias inultas ſinere. [91] Cœlaletæ, Odruſæque, & alij, validæ nationes, arma cepêre, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitatem: quæ cauſſa fuit, ne in bellum atrox coaleſcerent. pars turbant præſentia, alij montem Hæmum tranſgrediuntur, vt remotos populos concirent: plurimi ac maximè compoſiti regem, vrbemque [92] Philippopolim à Macedone Philippo ſitam, circumſidunt. Quæ vbi cognita [93] P. Velleio, (is proximum exercitum præſi-

88. Diem ædificationibus.] *Veráne hæc lectio? ſi eſt; interpretor in Druſo notari ſtudium ædificandi, & crebras inſanasq́; ſubſtructiones. ex ſententiâ ſcriptoris Græci apud Suidam:* Οἰκοδομήματα ἀσύμφορα καὶ δαπανηρὰς λειτουργείας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. Ψεκτέον γὰρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν ἐν περιττοῖς. *Nam hoc tolera-*

C *bile, præquàm illud Ferreti.* Ædificationibus, *ait*, pro eo quod eſt emendandis rebus: niſi in verbo mendum ſit. *Sed eſt profectò, me quoque iudice, mendum. Quis enim apud Romanos viro principi ædificationes vitio dedit? laudi potiùs: vt M. Agrippa, Auguſto, aliiſque. Et vt vitium ſint: quis ſcriptor id prodidit de Druſo? cuius monumentum vllum ædificiúmve ſuſpicione non tango. Lego,* editionibus. *conuenienter ſanè ad Druſi mores. Nam Editiones, propriè ſpectacula muneráque: Editores, qui ea præbent, vti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Druſus editionibus, ſiue ſpectaculis: noctem, conuiuijs épuliſque. Notant vtrumque id vitium in eo ſcriptores. Noſter ſuprà:* Edendis gladiatoribus Druſus præſedit, quamquam vili ſanguine nimis gaudens. quod in vulgus formidoloſum, & pater arguiſſe dicebatur. *Vbi vides deſcribi ſtudium eius in gladia-*

D *tores, non ſine ſæuitiæ notâ. Nec in gladiatores modò, ſed & hiſtriones, ſcenicóſque, Dio.* Τοῖς τε ὀρχησταῖς οὕτω προσέκειτο, ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτοὺς, καὶ μηδ᾽ ὑπὸ τοῦ νόμου, ὃν ὁ Τιβέριος ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐσενηνόχει, καθίστασθαι. *Ita eſt*, Pantomimis adeò deditus fuit, vt ad ſeditiones concitaret eos, neque legibus, quas Tiberius ſuper ijs tulerat, parere ſineret. *Iterùm:* Τῷ δὲ Δρούσῳ, τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ᾽ αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι, καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. *Id eſt*, Druſo autem filio, cùm petulantiſſimus & crudeliſſimus eſſet, (adeò vt gladij acutiſſimi, Druſiani ab eo vocentur) vehementer ſuccenſuit, publicéque ac priuatim ſæpè inclamauit. *Crudelis ergo Druſus, & ideò cruentis illis ſpectaculis gaudens: quæ ſibi non in publico ſolùm, vt opinor, ſed ſæpè domi repræſentabat & in hortis. De ebrietate eius, vide eumdem lib.* LVIII. *Hæc Taciti mens, hæc lectio: me quidem iudice. Sed qui gladij illi Druſiani, quos Dio nominat? vide, ſi lubet, in* Excvrs. G.

89. Complementvm erat.] *Plinij verbis*, vnicum crimen eorum, qui crimine vacabant.

90. Cotye fratre.] *Minimè herclè fratre, ſed (Tacito ipſi ſi fides)* fratris filio. *Ita enim lib.* II. *ſcriptum:* Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quo defuncto Auguſtus partem Thracum Rheſcuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permiſit. *Et Velleius:* Quâ ille prudentiâ Raſcupolim interfectorem fratris ſui filij Cotyis euocauit. *Quin humani ergo aliquid Tacitus hic paſſus ſit, nemo negauerit.*

91. Coelaletæ, Odrvsæqve, et alii.] *A Plinio* Celætæ *dicuntur: à Dione lib.* LIV. Σιαλέται, *ſed corruptè. Qui autem*, Alij? *Populi nomen, ſed peruerſum. Placuit in * Epiſtolicis,* Aſtij, *reponi: & cauſſam vide. At nunc verum cenſeo,* Dij. *quæ vox abijt in* alij; *lineo tantùm deducto. Similis error notatus mihi infrà, in Agricola viſô. Dij autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides lib.* II. Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν πολλοὺς, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες.

* Lib. v. c. LXIV. & nominat Aſtos etiam Strabo, lib. VII. inter Thracas.

92. Philippopolim.] *Deſcribit eam Strabo libro* VII. *in Aſtorum regione:* Ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, *(ex Liuio,* Ἀστίων *leg. eſſet)* ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φίλιππος ὁ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. *Id eſt:* Superiacet Byzantium Aſtorum gens, in quâ opidum Calybe, in quâ Philippus Amyntæ F. peſſimos quoſque collocauit. *Dicta eadem eſt, Trimontium, Poneropolis,* Δουλόπολις, *cauſſis claris è Strabone.*

93. P. Velleio.] *Sunt qui illum velint eſſe, cuius Breuiarium Hiſtoriæ in manu: ſerium, doctum, quantumuis opus, ſed plenum adulationis fœdiſſimæ, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille ſit. Meruit ſeruitio tam proiecto euehi ad res magnas. quamquam*

P. Velleius facilè cadit.
præſidebat) alarios equites ac leues cohortium mittit in eos, qui prædabundi aut adſu- A
mendis auxilijs vagabantur. ipſe robur peditum, ad exſoluendum obſidium ducit. Si-
mulq́ue cuncta proſperè acta, cæſis populatoribus, & diſſenſione ortâ apud obſidentes,
regisq́ue opportunâ eruptione, & aduentu legionis. neque aciem aut prœlium dici de-
Maior rebellio in Gallijs.
cuerit, in quo ſemermes ac palantes trucidati ſunt, ſine noſtro ſanguine. Eodem anno
Galliarum ciuitates, ob magnitudinem æris alieni, rebellionem cœptauêre: cuius exſti-
Cui duces, Iulius Florus, & Iulius Sacrouir.
mulator acerrimus inter Treueros Iulius Florus, apud Æduos Iulius Sacrouir. nobilitas
ambobus, & maiorum bona facta, eoque Romana ciuitas olim data, cùm id rarum, nec
niſi virtuti pretium eſſet. Ij ſecretis conloquijs, ferociſſimo quoque adſumto, aut quibus
ob egeſtatem, ac metum ex flagitijs maxima peccandi neceſſitudo; componunt, Florus
Belgas, Sacrouir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus ſeditioſa
diſſerebant, de continuatione tributorum, [94] grauitate fænoris, ſæuitiâ ac ſuperbiâ præ-
ſidentium: & diſcordare militem, audito Germanici exitio. egregium reſumendæ liber-
tati tempus, ſi ipſi florentes, quàm inops Italia, quàm imbellis vrbana plebes, nihil vali- B
dum in exercitibus, niſi quod externum, cogitarent. Haut fermè vlla ciuitas intacta ſe-
minibus eius motus fuit. ſed erupêre primi Andecaui, ac Turonij. quorum Andecauos
Primi motus ab Auiolâ repreſſi.
[95] Acilius Auiola legatus, excitâ cohorte, quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit:
Turonij, legionario milite, quem [96] Viſellius Varro inferioris Germaniæ legatus mi-
ſerat, oppreſſi, eodem Auiolâ duce, & quibuſdam Galliarum primoribus; qui tulêre
auxilium, quo diſſimularent defectionem, magisq́ue in tempore efferrent. Spectatus &
Sacrouir intecto capite pugnam pro Romanis ciens, oſtentandæ, vt ferebat, virtutis:
ſed captiui, ne inceſſeretur telis, adgnoſcendum ſe præbuiſſe, arguebant. Conſultus ſu-
Florus militem alias copias colligit.
per eo Tiberius, aſpernatus eſt indicium, aluitq́ue dubitatione bellum. Interim Florus
inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quæ conſcripta Treueris, militiâ diſciplina-
q́ue noſtra habebatur, vt cæſis negotiatoribus Romanis bellum inciperet: pauciq́ue
equitum corrupti, plures in officio manſêre. Aliud [97] vulgus obæratorum aut clien-
Præuenitur à Viſellio & Silio.
tium arma cepit: petebantq́ue ſaltus, quibus nomen Arduenna, cùm legiones vtroque C
ab exercitu, quas Viſellius & C. Silius aduerſis itineribus obiecerant, arcuerunt. præmiſ-
ſusq́ue cum delectâ manu Iulius Indus, è ciuitate eâdem, diſcors Floro, & ob id nauan-
Ermanu ſuâ mortem inuenit.
dæ operæ auidior, inconditam multitudinem adhuc diſiecit. Florus incertis latebris
victores fruſtratus, poſtremò viſis militibus qui effugia inſederant, ſuâ manu cecidit:
Ædui a Sacrouir turbas.
isq́ue Treuerici tumultus finis. Apud Æduos maior moles exorta, quantò ciuitas opu-
lentior, & comprimendi procul præſidium. Auguſtodunum caput gentis, armatis
** & nobil.*
cohortibus, Sacrouir occupauerat, * nobiliſſimam Galliarum ſubolem, [98] liberalibus
ſtudijs ibi operatam, vt eo pignore parentes propinquoſq́ue eorum adiungeret. ſi-
mul

modicus originis, vt ipſe fateri videtur, & diu tantùm Trib. militum: poſteà præfectus Tib. Cæſaris per nouem annos aut Legatus, ait ipſe lib. II. Prænomen tamen illi in vulgatis libris eſt, Caius: nec id moueor. Nam Priſcianus lib. VI. eumdem Marcum appellat: noſter hic Publium. Quàm confundi illa ſoleant, doctus ſcio.

94. GRAVITATE FÆNORIS.] *Ita hoc habet. prouinciales & opida, cùm tributis grauibus premerentur, alijsq́ extra ordinem oneribus: pecuniam mutuam capiebant à diuitibus illis Romanis, idq́ grandi fænore. Vnde hæc querela, & in Cicerone exempla iamtunc ſunt; & Dio ſcribit* Senecam cauſſam rebellioni Britannicę, ſub Nerone, dediſſe, quod quadringenties HS. grandi fænore creditum, ſubitò vniuerſum repetijſſet.

95. ACILIVS AVIOLA.] *Hic ille ipſe, quem Plinius inſigni exemplo, elatum in rogo reuixiſſe tradidit: & quia ſubueniri non potuit, viuum exuſtum. Nam quod Onufrius alijq́ ad illum Acilium referunt, qui conſul extremus Claudio: deſinant licet erroris. Manifeſtus ἀναχρονισμός eſt. Nam ecce Valerius (quem ſcripſiſſe omnes ſcimus Tiberio imperante) lib. I. cap. VIII. eamdem hiſtoriam recenſuit. Quomodo autem ille operi ſuo inſeruerit, quod poſt Claudium geſtum.* D

96. VISELLIVS VARRO.] *Nominatur in lapide Romæ,*

L. VISELLIVS C. F. VARRO
CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI TIBERIS.

Hícne, an alius?

97. VVLGVS OBÆRATORVM.] *More Galliæ. Vide Cæſarem commentar. I.*

98. LIBERALIBVS STVDIIS IBI OPERATAM.] *Digna res notâ, quòd iamtunc ea vrbs hoſpitium Muſarum. Nam Rhenano quæ laua mens fuit, cùm gloriam eam transferre voluit ad Auguſtoclunenſes? Scilicet indigni hac gloriâ nos Galli. Tueor & retineo in* EXCVRS. H.

99. GLA-

A mul arma occultè fabricata iuuentuti diſpertit. Quadraginta millia fuêre, quinta ſui parte legionarijs armis, ceteri cum venabulis & cultris, quæq; alia venantibus tela ſunt. adduntur è ſeruitijs [99] gladiaturæ deſtinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen ([100] Crupellarios vocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. Augebantur hæ copiæ, vicinarum ciuitatum vt nondum apertâ conſenſione, ita viritim promtis ſtudiis; & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, vtroque bellum ſibi poſcente. mox Varro inualidus ſenectâ, vigenti Silio conceſſit. At Romæ non Treueros modò & Æduos, ſed [101] quattuor & ſexaginta Galliarum ciuitates deſciuiſſe, adſumptos in ſocietatem Germanos, dubias Hiſpanias; cuncta (vt mos famæ) in maius credita. optimus quiſque Reip. curâ mærebat: multi odio præſentium, & cupidine mutationis, ſuis quoque periculis lætabantur. increpabantque Tiberium, quòd in tanto rerum motu, libellis accuſatorum inſumeret operam. *An Iulium Sacrouirum, maieſtatis crimine, reum in ſenatu fore? exſtitiſſe tandem viros, qui cruentas epiſtolas armis*
B *cohiberent. miſeram pacem vel bello benè mutari.* Tantò impenſiùs in ſecuritatem compoſitus, neque loco, neque vultu mutato, ſed, vt ſolitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat modica eſſe, & vulgatis leuiora? Interim Silius cum legionibus duabus incedens, præmiſsâ auxiliari manu, vaſtat Sequanorum pagos, qui finium extremi, & Æduis contermini, ſociique in armis erant. Mox Auguſtodunum petit propero agmine, certantibus inter ſe ſigniferis, fremente etiam gregario milite, ne ſuetam requiem, ne ſpatia noctium opperiretur: viderent modò aduerſos, & aſpicerentur. id ſatis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem, Sacrouir copiæque, patentibus locis apparuêre. In fronte ſtatuerat ferratos, in cornibus cohortes, à tergo ſemermos. Ipſe inter primores equo inſigni adire, *memorare veteres Gallorum glorias, quæque Romanis aduerſa intuliſſent: quàm decora victoribus libertas: quantò intolerantior ſeruitus iterùm victis.* Non diu hæc, nec apud lætos. etenim propinquabat legionum acies: inconditique ac militiæ neſcij oppidani, [102] neque oculis neque auribus ſatis competebant. Contrà Si-
C lius, etſi præſumta ſpes hortandi cauſſas exemerat, clamitabat tamen; *Pudendum ipſis, quòd Germaniarum victores, aduerſum Gallos tamquam in hoſtem ducerentur. vna nuper cohors [103] rebellem Turonium, vna ala Treuerum, paucæ huius ipſius exercitus turmæ profligauere Sequanos. quantò pecuniâ dites, & voluptatibus opulentos, tantò magis imbelles Æduos, euincite, & fugientibus conſulite.* Ingens ad ea clamor. & circumfudit eques: frontemque pedites

Magnum exercitum cogit.

Ea res in metu Romanis:

Sed non callido Tiberio.

Silius Gallis obuiam it.

Sacrouir componit ſuos, & excitat.

Item Silius.

99. GLADIATVRÆ DESTINATI.] *E Galliâ genus gladiatorum, qui Mirmillones: quorum arma hîc deſcripta. Vide Saturnalia noſtra.*

100. CRVPELLARIOS VOCANT.] *Non alibi ea vox mihi lecta. Haſi ne* Clibanarios *ſcribendum eſſet. Nazarius in Laudatione Conſtantini:* Quæ enim illa fuiſſe dicitur ſpecies: quàm atrox viſu? quàm formidoloſa? operimento ferri equi atque homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu
D nomen eſt: ſupernè omnibus tectis, equorum pectoribus demiſſa lorica & crurum tenus pendens, ſine impedimento greſſus à noxâ vulneris vindicabat. *Ammianus lib.* XVI. Sparſique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant. *Iterùmque:* Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario noſtro congreſſum, tegminibus ferreis abſcondito bellatori nocere non poſſe. *Vocem peregrinam & Perſicam eſſe, ſuadeor Lampridij verbis in Seuero:* Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant. *Alioqui non incommodè à Græco* κλίβανος *deduxeris. quod* σκεῦός τι σιδηροῦν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσι *definit Moſchopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. paſſim, pro thorace quo pectus tegitur. At hîc tamen nihil mutem: & fortaſſe* * *Crupellarij pedites fuerunt, non equites. Sanè ex Taciti narratione non colliges pugnaſſe eos ex equis.*

*In Gloſſis. Gruppes. ὁπλομαχία.

101. QVATTVOR ET SEXAGINTA.] *In certas gentes videntur Galliam diuiſiſſe. Strabo lib.* IV. *Lugduni aram Auguſto exſtructam ait, à communi Galliæ: cum inſcriptione* LX. *gentium. Quod in nummis etiam M. Antonij legimus,* LVGDVNI. A. XL. *libentiùs ad gentium numerum retulerim, quàm vt alij, ad annorum coloniæ conditæ. Appianus in Celtico ampliore numero* ἔθνη τετρακόσια, *in Gallijs ponit,* πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας.

102. NEQVE OCVLIS NEQVE.] *Salluſtianum eſt apud Nonium:* Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut linguâ competere. *Etiam tale hoc Liuij lib.* V. Romani ne auribus quidē atque oculis ſatis conſtare poterant.

103. REBELLEM TVRONIVM.] *Itáne* Turonium, *an veriùs* Andecauû? *Ipſe quidem paullo antè narrauit:* Andecauos Acilius Auiola, excitâ cohorte quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit: Turonij, Legionario milite, quem Viſellius Varro miſerat, oppreſſi.

 104. Ne-

Pugna, vix pugna: ſtatimq́ue fuſi Galli. Crupellarij caſi.

dites inuaſêre. nec contatum apud latera: paullùm moræ attulêre ferrati, reſtantibus A
laminis aduerſum pila & gladios. ſed miles correptis ſecuribus & dolabris, vt ſi murum perrumperet, cædere tegmina & corpora: quidam trudibus aut furcis, inertem molem proſternere. iacenteſque nullo ad reſurgendum niſu, quaſi exanimes linquebantur. Sacrouir primò Auguſtodunum, dein metu deditionis in villam propinquam cum fidiſſimis pergit. Illîc ſuâ manu, reliqui mutuis ictibus occidêre: incenſa ſuper villa, omnes cremauit. Tum demum Tiberius ortum patratumq́ue bellum ſenatui ſcripſit. neque demſit, aut addidit vero; ſed fide ac virtute legatos, ſe conſilijs ſuperfuiſſe. ſimul cauſſas, cur non ipſe, non Druſus profecti ad id bellum forent, adiunxit; *magnitudinem imperij extollens.* [104] *neque decorum Principibus, ſi vna alterá-ve ciuitas turbet, omiſſâ vrbe, vnde in omnia regimen. nunc quia non metu ducatur, iturum vt præſentia ſpectaret, componeretq́ue.* Decreuêre patres vota pro reditu eius, ſupplicationeſq́ue, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire ceteros parat, abſurdam in adulationem progreſſus, cenſuit vt ouans è Campaniâ vrbem introiret. Igitur ſecutæ Cæſaris litteræ, quibus ſe non tam va- B
cuum gloriâ prædicabat, vt poſt ferociſſimas gentes perdomitas, tot receptos in iuuentâ, aut ſpretos triumphos, iam ſenior peregrinationis ſuburbanæ inane præmium peteret. Sub idem tempus, vt mors Sulpicij Quirinij publicis exſequijs frequentaretur, petiuit a ſenatu. Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium: ſed impiger militiæ, & acribus miniſterijs [105] conſulatum ſub diuo Auguſto, [106] mox expugnatis per Ciliciam Homonadenſium caſtellis inſignia triumphi adeptus, [107] datuſq́ue rector C. Cæſari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. quod tunc patefecit in ſenatu: laudatis in ſe officijs, & [108] incuſato M. Lollio, quem auctorem C. Cæſari prauitatis & diſcordiarum arguebat. Sed ceteris haut læta memoria Quirinij erat, ob intenta, vt memoraui, Lepidæ pericula, ſordidamq́ue & præpotentem ſenectam. Fine anni [109] C. Lutorium Priſcum equitem Romanum, poſt celebre carmen, quo Germanici ſuprema defleuerat, pecuniâ donatum à Cæſare, corripuit delator: obiectaus ægro Druſo compoſuiſſe, quod, ſi extinctus foret, maiore præmio vulgaretur. Id C. Lutorius in domo P. Petronij, ſocru C
eius Vitelliâ coram, multiſq́ue inluſtribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Vt delator exſtitit, ceteris ad dicendum teſtimonium exterritis, ſola Vitellia nihil ſe audiuiſſe adſeuerauit: ſed arguentibus, ad perniciem plus fidei fuit. ſententiaq́ue Haterij Agrippæ conſulis deſignati indictum reo vltimum ſupplicium. Contrà M'. Lepidus in hunc modum

Sacrouir item, ſed ſua dextrâ.

Tiberius ſimulat iter in Gallias.

Quirinij mors honeſtata publicè. Quid ille hominis.

C. Lutorius maieſtatis defertur.

104. NEQVE DECORVM PRINCIPIBVS.] *Nam in minoribus bellis, Principi, vt Claudianus ait,*

Vindictam mandaſſe ſat eſt.

Et ipſa Roma huic rei apud eumdem vatem:

——— medium non deſerit vmquam
Cæli Phœbus iter, radijs tamen omnia luſtrat.

105. CONSVLATVM SVB.] *Conſul fuit anno vrbis* DCCXLII. *cum M. Valerio Meſſallâ. Quirinius à Dione, Ioſepho, Tacito conſtanter appellatur: vt mirer cur maluerit Onufrius, Quirinus.*

106. MOX EXPVGNATIS PER CILICIAM.] *Tangit hiſtoriam ſolus, quòd ſciam, Strabo, lib.* XII. Τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. Τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ. *id eſt,* Homonadenſes autem Quirinius fame expugnauit, quattuor millia virorum cepit & in vicinas vrbes diſtribuit, regione ſpoliatâ omni iuuentute. *At idem is etiam in Africâ geſſit, ſi Floro accredam, aut certè veteribus eius libris. Nam libri vltimi cap. vltimo, vbi legitur:* Marmaridas atque Garamantas Furnio ſubigendos dedit: *alter meus ſcriptus codex,* Curinio, *alter* Quirino *refert. & puto rectè.*

107. DATVSQVE RECTOR.] *Dio etiam pòſt, in Syriam miſſus ad cenſus deſcribendos. de quâ re multa Ioſephus lib.* XVIII. *cap.* I. II. *& ſeq. Et mentio eius apud Lucam in hiſtoriâ ſacrâ.*

108. INCVSATO M. LOLLIO.] *Ita emendaui olim, cùm vulgò eſſet* M. Folio. *Hauſi emendationem facilè ex hiſtoriâ, quæ apud Suetonium:* Namque priuignum Caium Orienti præpoſitum, cùm viſendi gratiâ traieciſſet Samum, alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollij comitis & D
rectoris eius. *Item Plinium libro* IX. *& Velleium libro* II. *Fuit enim hic Lollius C. Cæſari rector, quo more principibus iuuenibus etiam nunc dantur: & poſt illum P. Sulpicius Quirinius, Tiberio amicus. Cauſſa errori, quòd in priſcis libris ſine geminatione ferè,* Lolio.

109. C. LVTORIVM PRISCVM.] *Vulgò,* Clutorium. *Sed Dio auctor ſic emendandi, apud quem eſt,* Γάϊος Λυτώριος. *Error ex adhæſu notarum, vt infrà* Panteius. *qui eſt P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorij apud Plinium libro* VII. *cap.* XXIX. *vbi tamen malè,* Sutorio Priſco.

110. NE

A modum exorſus eſt. *Si P. C. vnum id ſpectamus, quàm nefariâ voce Lutorius Priſcus mentem ſuam & aures hominum polluerit; neque carcer, neque laqueus,* [110] *ne ſeruiles quidem cruciatus in eum ſuffecerint. ſin flagitia & facinora ſine modo ſunt; ſupplicijs ac remedijs, Principis moderatio, maiorumque & veſtra exempla temperant; & vana à ſceleſtis, dicta à maleficijs differunt: eſt locus ſententiæ, per quam neque huic delictum impunè ſit, & nos clementiæ ſimul ac ſeueritatis non pœniteat. Sæpè audiui Principem noſtrum conquerentem, ſi quis ſumtâ morte miſericordiam eius præueniſſet. vita Lutorij* [111] *in integro* * *eſt, qui neque ſeruatus in periculum Reip. neque interfectus in exemplum ibit. ſtudia illi vt plena vecordiæ, ita inania & fluxa ſunt: nec quidquam graue ac ſerium ex eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed muliercularum adrepit. Cedat tamen vrbe, & bonis amiſſis aquâ & igni arceatur. quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur.* Solus Lepido Rubellius Blandus è conſularibus adſenſit: ceteri ſententiam Agrippæ ſecuti. ductuſque in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud ſenatum incuſa-

Pro eo Lepidi oratio.

* eſto

Cap. 51. *Sed plures damnant.*

B uit, cùm extolleret pietatem quamuis modicas Principis iniurias acriter vlciſcentium, deprecaretur tam præcipitis [112] verborum pœnas: laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S. C. ne decreta patrum [113] ante diem decimum, [114] ad ærarium deferrentur: idque vitæ ſpatium damnatis prorogaretur. ſed non ſenatui libertas ad pœnitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpicius, D. Haterius conſules, ſequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi ſuſpectâ ſeueritate aduerſum luxum, qui immenſùm proruperat, ad cuncta quîs pecunia prodigitur. Sed alia ſumtuum quamuis grauiora, diſſimulatis plerumque pretijs occultabantur; ventris & ganeæ paratus adſiduis ſermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ parcimoniæ, duriùs aduerteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque ædiles diſſeruerant, [115] ſperni ſumtuariam legem, vetitaque vtenſilium pretia augeri in dies: nec

S. C. de interuallo ad pœnam.

Cap. 52. A. V. C. DCCLXXV. *Ag tatum de luxu coercendo.*

C 110. NE SERVILES QVIDEM.] *Id eſt, patibula cruceſq.*

111. IN INTEGRO EST.] *Sententia mihi mallet,* eſto.

112. VERBORVM POENAS.] *Recte. quia verba, non facta Lutorij pœnâ adfecta ſunt. Nec malè tamen,* reorum pœnas, *argumento decreti, quod ſecutum.*

113. ANTE DIEM DECIMVM.] *Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus reſtituimus. Suetonio in Tiber. cap.* LXXV. Nam cùm Senatuſconſulto cautum eſſet, vt pœna damnatorum ſemper in decimum diem differretur. *Dione lib.* LVII. *Καὶ δόγμα τι προσδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ᾽ ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ᾽ αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ γιγνόμενον, ἐς τὸ*

D *δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι. Qui & idem repetit, fine libri* LVIII. *Nec aliud Seneca ſenſit, De tranquillitate* I. c. XIV. Crediſne illum decem medios vſque ad ſupplicium dies ſine vllâ ſolicitudine exegiſſe? *Manſiſſe videtur id decretum, donec Theodoſius Imp. clementiſſimè conuicto & damnato reo dies indulſit triginta vitæ: in l. Si vindicari C. De pœnis. Sidonius ergo non abeſt quin falſus ſit, lib.* I. *Epiſt. qui id tribuit SC. Tiberiano.* Ex vetere, *inquit,* Sc. Tiberiano triginta dierum vitam poſt ſententiam trahit. *Hæc ſatis certa videbantur. at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis* CCCIII. Damnatorum, *inquit,* ſupplicia in diem triceſimum differantur. *Et in ipſa Declamatione:* Et mihi videtur ideò conſtituta eſſe lex, quæ damnatum poſt triceſimum diem puniri voluit: quoniam videbat legum lator poſſe fieri vt deciperetur accuſator. *Item Calpurnius Flaccus (Pythæo noſtro auctores hos debemus) Declamat.* XXV. Pœna raptoris in diem triceſimum differatur. *Nam vixiſſe iſtos ante Theodoſij longè æuum, ſatis claret. An igitur exoleſcentem retulit dumtaxat* * *ratamq. Tiberianam legem habuit Theodoſius, & in Tacito, Dione, Senecâ, ſuſpicamur de mendo? An potiùs Declamatores illi in tranſcribendo vitiati à poſteris ſunt, & ad poſteriorem illam legem aptati? Mehercle hæreo. eo magis, quòd Quinctilianum illum Auguſti æuo vixiſſe volunt: quod ex hoc loco non poteſt.*

* Quod tamen alter etiam ex Zonarà apparet.

114. AD ÆRARIVM DEFERRENTVR.] *In ærario tabula publica & acta Senatus. Liuius l.* XXXV. Verùm cùm ſint notiſſimæ ſibi cum Conſule inimicitiæ, quid ab eo poſſe quemquam æqui exſpectare, qui per infrequentiam furtim factum Sc. ad ærarium detulerit? *Nec antè rata, donec delata. intereà Auctoritas dicebatur, non Sc. vt ex Cicerone & Dione iam alij notarunt. Vide ſimilem in Tacito locum lib.* XIII. *de multis Ædilium.*

115. SPERNI SVMTVARIAM LEGEM.] *Auguſti ſumptuariam intellegit, de quâ Agellius l.* II. Poſtremò lex Iulia ad populum peruenit, Cæſare Auguſto imperante, quâ profeſtis quidem diebus ducenti finiuntur: Kalendis, Idibus, Nonis, & alijs quibuſdam feſtis, trecenti: nuptijs autem & repotijs HS. millies eſſe. Etiam dicit Capito Atteius edictum Diuine Auguſti an Tiberij Cæſaris, *&c. Quo loco claram mendam per occaſionem tollo, legoq:* nuptijs autem & repotijs ſeſtertij mille. Eſſe etiam dicit Capito, *&c. Seſtertiûm millies ad nuptias vt definiat vlla lex? non poteſt: nimis immane eſt. At ſeſtertij mille conueniunt, & συμμετρίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorumq. Ceterùm*

hanc

nec medioctibus remedijs ſiſti poſſe. & conſulri patres, inregrum id negotium ad Principem diſtulerant. Sed Tiberius ſæpè apud ſe penſirato, an coërceri tam proſuſæ cupidines poſſent: num coërcitio [116] plus damni in Remp. ferret: quàm indecorum adtrectare quod non obtineretur, vel rerentum ignominiam & infamiam virorum inluſtrium poſceret: poſtremò litteras ad ſenatum compoſuit, quarum ſententia in hunc A

Cap. 53. modum fuit. *Ceteris forſitan in rebus P. C. magis expediat me coràm interrogari, & dicere quid è Rep. cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum ſingulorum qui pudendi luxus arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quòd ſi mecum antè viri ſtrenui ædiles conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim omittere potiùs prævalida & adulta vitia, quàm hoc adſequi, vt palàm fieret quibus flagitijs impares eßemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, vt ceteros quoque magiſtratus ſua munia implere velim: mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non ædilis, aut prætoris, aut conſulis partes ſuſtineo: maius aliquid & excelſius à principe poſtulatur; & cùm rectè factorum ſibi quiſque gratiam trahant, vnius inuidiâ ab omnibus peccatur.* B

Eâ ſuper re Tiberij epiſtola. Quâ diſſuadet medicinam.

Quia vitia prævalebant.

Quid enim primum prohibere, & priſcum ad morem recidere aggrediar? villarum ne infinita ſpatia, [117] familiarum numerum, & nationes, argenti & auri pondus? æris, tabularumque miracula? [118] promiſcuas viris & feminis veſtes? atque illa feminarum propria, quis [119] lapidum

Cap. 54. *cauſsâ pecuniæ noſtræ ad externas aut hoſtiles gentes transferuntur? Nec ignoro in conuiuijs & circulis incuſari iſta, & modum poſci. ſed ſi quis legem ſanciat, pœnas indicat: ijdem illi ciuitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. At qui ne corporis quidem morbos veteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coërceas. corruptus*

hanc Tiberij curam intellexit Plinius lib. XXXIII. *c.* II. *hoc diuerſus, quòd C. Sulpicium Galbam Ædilem nominat, non C. Bibulum, reijcitq; in annum ſequentem quo conſules Vetus & Pollio.* Tiberij demùm, *inquit*, principatus nono anno, in vnitatem venit equeſter ordo, anulorumque auctoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſſ. anno vrbis conditæ DCCLXXV. quod miremur, futili pænè de cauſsa. Cùm C. Sulpicius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgo inſtitores eius culpæ defendi anulis. *Fieri tamen poteſt, vt iterato tunc ea inquiſitio.*

116. PLVS DAMNI.] *E numero ſcilicet periclitantium, & molitiô delatorum. Itemq; ex infamiâ, vt addit, tot illuſtrium.*

117. FAMILIARVM NVMERVM.] *Numerum ſeruorum Romanis eum reperio, qui non facilè fidem inueniat moribus noſtris. Tacitus l.* XIV. *Pedanio Secundo tribuit quadringentos: Plinius Cæcilio cuidam Iſidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt, præ Athenæo, cuius ipſa ponam verba, è lib.* VI. *cap.* VII. Πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος, οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασούριε, πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. Καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται. οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας. ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. *id eſt*: Poſt hæc reuerſus Larentius ait: At Romanorum vnus aliquis quanto plures poſſideat ſeruos, tu noſti optime Maſſuri. Nam ad decem & viginti millia, imò plures etiam, multi habuerunt. nec tamen vt quæſtum ex ijs faciant. ſicut Græcorum ditiſſimus ille Nicias: ſed plerique Romani anteambulones eos habent comiteſque maximâ ex parte. *Seneca de Demetrio*: Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem eſſe Pompeio? Numerus illi quotidie ſeruorum velut Imperatori exercitus referebatur: cui iamdudum diuitiæ eſſe debuerant duo vicarij & cella laxior. *Tot ſerui, ſi Deo placet, vni ſeruo. Vt non iniuriô queratur & culpet Plinius* mancipiorum legiones, & in domo turbam externam, & ſeruorum quoque cauſsâ nomenclatorem adhibendum. *Nec Romæ ſolùm hæc copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex eâ vrbe, bello Peloponneſiaco, idq; vno tempore, transfugiſſe ad hoſtem ſuper viginti millia ſeruorum: & quidem ſeruorum, qui manuarias operas exercerent. Quantam vim in vrbe ſuſpicari debemus fuiſſe reliquam? Verbo eius, ſi quis requirit, hæc lib.* VII. Τῆς τε γὰρ χώρας ἁπάσης (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐστέρηντο, καὶ ἀνδραπόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ηὐτομολήκεσαν. Καὶ τούτων πολὺ μέρος χειροτέχναι. C

118. PROMISCVAS VIRIS ET FEMINIS VESTES.] *Sericas intellegit Coaſq;, quibus abſtinebant nec viri. Carpit non ſemel grauiſſimus auctor Seneca. vt epiſt.* CXXIII. Non videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant cum feminis veſtem? non viuunt contra naturam, qui exſpectant (*corrigo* expetunt) vt pueritia ſplendeat tempore alieno? *&* CXIV. Quòd vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam aut interuellunt; qui labra preſſiùs tondent & abradunt, ſeruatâ & ſubmiſſâ ceterâ parte: qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui pellucentem togam. *Et Plinius*: Nec puduit has veſtes (*de Cois loquitur*) vſurpare etiam viros, leuitatem propter æſtiuam. In tantum à loricâ gerendâ diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. *Plura pete è Clem. Alexandr. lib* III. *Pædag. cap.* III. *cuius index*, πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν. D

119. LAPIDVM CAVSSA PECVNIÆ.] *Gemmas intellegit, & inprimis vniones: quorum feminis ad inaures creber vſus. Vide* EXCVRS. I.

A *ruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haut leuioribus remedijs reſtinguendus eſt, quàm libidinibus ardeſcit. Tot à maioribus repertæ leges, tot quas diuus Auguſtus tulit, illæ obliuione, hæ (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitæ, ſecuriorem luxum fecêre. nam ſi velis quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetêre. at ſi prohibita impunè tranſcenderis, neque metus vltrà, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur: quia* [120] *vnius vrbis ciues eramus ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victorijs aliena; ciuilibus, etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo ædiles admonent? Quàm, ſi cetera reſpicias, in leui habendum! At herculè nemo refert, quòd Italia externæ opis indiget, quòd vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie voluitur. ac niſi prouinciarum copiæ & dominis, & ſeruitijs, & agris ſubuenerint; noſtra nos ſcilicet nemora, noſtræque villæ tuebuntur? Hanc P. C. curam ſuſtinet princeps: hæc omiſſa, funditus Remp. trahet: reliquis intra animum medendum eſt. nos, pudor; pauperes, neceſſitas; diuites, ſatias in melius mutet. Aut ſi quis ex magiſtratibus, tantam induſtriam ac ſeueri-* Quia etiam alia maiora curanda.

B *tatem pollicetur, vt ire obuiàm queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. ſin accuſare vitia volunt, dein cùm gloriam eius rei adepti ſunt,* [121] *ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt; credite P. C. me quoque non eſſe offenſionum auidum quas cùm graues, &* [122] *plerumque iniquas pro Rep. ſuſcipiam; inanes & irritas neque mihi aut vobis vſui futuras iure deprecor.* Auditis Cæſaris litteris, remiſſa Ædilibus talis cura; luxuſque menſæ, à fine Actiaci belli, ad ea arma quîs Ser. Galba [123] rerum adeptus eſt, per annos centum profuſis ſumtibus exerciti, paullatim exoleuêre. Cauſſas eius mutationis quærere libet. Dites olim familiæ nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio magnificentiæ prolabebantur. nam etiam tum plebem, ſocios, regna colere, & coli licitum. vt quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus, per nomen & clientelas inluſtrior habebatur. poſtquam cædibus ſæuitum, & magnitudo famæ exitio erat; ceteri ad ſapientiora conuertêre. ſimul noui homines è municipijs & colonijs, atque etiam prouincijs, in ſenatum crebrò adſumti, domeſticam parcimoniam intulerunt. & quamquam fortunâ vel induſtriâ plerique pecunioſam ad ſenectam peruenirent; manſit tamen prior animus. Sed præ- Cap. 55. *Omiſſa igitur coercitio. Sed ſponte mutati mores in melius. Quare?*

C cipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſe cultu victuque: [124] obſequium inde in Principem, & æmulandi amor, validior quàm pœna ex legibus & metus. Niſi fortè rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, vt quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur: nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra quoque ætas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit. [125] verùm hæc * nobis maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius famâ moderationis partâ, quòd ingruentis accuſatores repreſſerat, mittit litteras ad ſenatum, quîs poteſtatem Tribuniciam Druſo petebat. Id ſummi faſtigij vocabulum [126] Auguſtus repperit, ne regis aut dictatoris nomen adſu- *Exempla, validiora quàm leges.* * nobis in maiores Cap. 56. *Tribunicia poteſtas Druſo petita.*

120. Vnivs vrbis cives.] *Quaſi dicat, at nunc ex omni orbe mixtio ſumus. Vndique gentes ciuitate & honoribus donatæ, itemq́ non donatæ confluximus. Quæ vera ſunt de illo æuo: vel Senecam ad Heluiam*
D *vide cap. VI.*

121. Simvltates faciunt.] *Ioſ. Mercerus,* fugiunt: *at ego* iaciunt, *verum puto. Semina ſimultatum illi ſpargunt, me volunt colligere acerbos fructus. Mox etiam*, remiſſam curam *interpretantur*, permiſſam. *nam ita Suetonius Tib. cap.* XXXIV. Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam cenſuit, dato Ædilibus negotio, popinas ganeaſque vſqueeò inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria vænalia propom ſinerent. *Sed hoc ſanè ad publicum luxum, & diuitum iſtorum, non ſpectat: magis ad pretia rerum (prior quidem pars:) & reliqua ad plebeculæ diſciplinam. Nihil quidem nunc actum, Tacitus ita clarè dicit, & poſt orationem etiam oſtendit, vt calumnia ſit aliter interpretari. Et age, diſſentiat à Suetonio: an rarum eſt?*

122. Plervmqve iniqvas.] *A prauis cauſſis animiſq́ ortas, non ex merito meo.*

123. Rervm adeptvs est.] *Faciebam olim,* rem Romanam adeptus: *nunc non muto. Eſt archaiſmus, & ſic dictum, vt* Rerum potiri. *Nam ita lib.* VI. Nihil abnuentem, dum dominationis apiſceretur.

124. Obseqvivm inde in Principem.] *Simillimum, quod Panegyriſtes ad Theodoſium:* Tuæ Imperator epulæ menſis communibus parciores. hinc certatim in omnes luxuriæ pudor, parcimoniæ cultus inoleuit: & quieſcentibus legum minis, ſubijt quemque (*ita lego*) priuatim pænitentia.

125. Vervm hæc nobis.] *In funeſto hoc loco olim conclamaui. Fortè*, nobis in maiores. *id eſt; aduerſum maiores. medicina, quæ huic mortuo non faciet vitam.*

126. Avgvstvs repperit.] *Ita cum Tacito plerique*

adſumeret, ac tamen appellatione aliquâ ceteta imperia præmineret. M. dein Agrippam ſotium eius poteſtatis, quo defuncto Tiberium Neronem dilegit, ne ſucceſſor in incetto foret. ſic cohiberi prauas aliorum ſpes rebatur: ſimul modeſtiæ Netonis, & ſuæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Druſum ſummæ rei admouet: cùm incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio litterarum veneratus deos, vt conſilia ſua Reip. proſperarent, modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta, tettulit *eſſe illi coniugem & tres liberos*, [127] *eamque ætatem quâ ipſe quondam à diuo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit. Neque nunc properè, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem & bis conſulem, voti laboris participem ſumi.* Præceperant animis orationem patres: quo quæſitior adulatio fuit. Nec tamen repertum, niſi vt effigies Principum, atas deûm, templa & arcus, aliaque ſolita cenſerent. niſi quòd M. Silanus ex contumeliâ conſulatus, honorem Principibus petiuit: dixitque pro ſententiâ, vt publicis priuatiſque monimentis, ad memoriam temporum, non conſulum nomina præſcriberentur, ſed eorum qui tribuniciam poteſtatem gererent. [128] * Atque Haterius cùm eius diei ſenatus conſulta aureis litteris figenda in curiâ cenſuiſſet, derĩdiculo fuit, ſenex fœdiſſimæ adulationis tantùm infamiâ vſurus. Inter quæ, prouinciâ Africâ Iunio Blæſo prorogatâ, Seruius Maluginenſis flamen Dialis, vt Aſiam ſorte haberet poſtulauit; fruſtrà vulgatum dictitans *non licere* [129] *Dialibus egredi Italiâ. neque aliud ius ſuum, quàm* [130] *Martialium, Quirinaliumque flaminum.* [131] *porrò ſi hi duxiſſent prouincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi ſcita, non in libris cærimoniarum reperiri. Sæpe Pontifices Dialia ſacra feciſſe, ſi flamen valetudine aut munere publico impediretur.* [132] *duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem, neminem ſuffectum: neque tamen ceſſauiſſe religiones. Quòd ſi per tot annos poſſit non creari, nullo ſacrorum damno; quantò faciliùs abfuturum, ad vnius anni proconſulare imperium? Priuatis olim ſimultatibus effectum, vt à Pontificibus maximis ire in prouincias prohiberentur: nunc deûm munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe, non æmulatione, non*

Cap. 57. *Et imperata, cum adulatione patrum.*

*At Q. Haterius

Cap. 58. *Flamen Dialis prouinciam ambit.*

A B C

plerique ſcriptores tradiderunt. quos refellit Dio libro XLII. *vbi disertè ſcriptum,* Cæſarem admiſiſſe vt Dictator in integrum annum diceretur, & Tribuniciam poteſtatem per omne æuum haberet. *Non ergo vocis auctor Auguſtus. Sed hoc tamen verum, Cæſarem eo titulo publicè non vſum: vſus eſt primus Auguſtus, & dedit ei ſplendorem. ideoq; origo eius non immeritò relata ad ipſum.*

127. EAMQVE ÆTATEM QVA.] *Egit ergo Druſus tunc trigeſimum ſextum annum. Nam Tiberius natus eſt L. Munatio Planco, M. Lepido iterùm Coſſ. anno verbis* DCCXII. *A quo die, anni medij triginta ſex ad Tribuniciam eius poteſtatem; quæ delata, anno vrbis* DCCXLVIII.

128. ATQVE HATERIVS.] *Non dubiè ſcribendum,* At Q. Haterius. *idq; illi prænomen. Simile in Suetonij Vitellio mendum cap* 1. Extatque elogij ad Q. Vitellium libellus. *Scribo*, exſtat Q. Longini. *vel vt Muretum video velle*, Q. Clodij.

129. DIALIBVS EGREDI ITALIA.] *Adeò non egredi, vt nec vrbe abeſſe ijs liceret vnâ nocte. quod lege in Camilli oratione apud Liuium, lib.*V. Flamini Diali, *inquit*, noctem vnam manere extra vrbem nefas eſt.

130. MARTIALIVM, QVIRINALIVMQVE.] *Atqui nec his quidem antiquitus egredi Italiâ conceſſum. Valerius lib.* 1. *cap.* 1. Metellus verò Pont. Max. Poſtumium Conſulem, eumdemque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne à ſacris diſcederet, multâ indictâ, vrbem egredi paſſus non eſt: religionique ſummum imperium ceſſit *Epitoma Liuij*, XIX. Cæcilius Metellus Pont. Max. A. Poſtumium Conſulem, quoniam idem & Flamen Martialis erat, in vrbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. *Et de Quirinali, Liuius lib.* XXXVII. Priuſquam in prouincias Prætores irent, certamen inter P. Licinium Pont. Max. fuit & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoriâ inter L. Metellum & Poſtumium Albinum fuerat. Religio ad poſtremum vicit, & dicto audiens eſſe Flamen Pontifici iuſſus. *Eadem cærimonia Pontificem max. tenuiſſe videtur ex Liuianâ epitome* LIX. Aduerſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cùm idem Pont. Max. eſſet, quod numquam anteà factum erat, extra Italiam profectus, victus & interemptus eſt. *Sed ſcire licet quædam ex his cum æuo mutaſſe. Aliàs, apertè falſis exemplis ſe iuuet hic Flamen.*

131. PORRÒ SI HI DVXISSENT.] *Offendo in hac phraſi. Fortè*, ſi hi duo rexiſſent. *Duo, Martialis & Quirinalis. vel*, ſi hi direxiſſent. *Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud malè traxerit: &* duxerint, *id eſt ſorte extraxerint.*

132. DVOBVS ET SEPTVAGINTA ANNIS.] *Conſtat ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis* DCLXVIII. *Suffectus Flamen nouus ab Auguſto, anno vrbis* DCCXLIV. *Notat Dio lib.* LIV. Καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, *ait*, ὅ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς πρῶτον μετὰ τὸν Μερούλαν ἀπεδείχθη. *Non turbat, quòd Iulius Cæſar Flamen Dialis deſtinatus fuerit teſte Suetonio cap.* 1. *quia tantùm deſtinatus & à Sullâ eodem*

D

A *non odio, aut priuatis adfectionibus obnoxium.* Aduerſus quæ cùm augur Lentulus alij- Cap. 59.
que variè diſſererent, eò decurſum eſt, vt Pontificis Max. ſententiam opperirentur. Ti- *Alij diſſentiunt.*
berius, dilatâ notione de iure Flaminis, decretas ob tribuniciam Druſi poteſtatem cæri-
monias temperauit; nominatim arguens inſolentiam ſententiæ, aureaſque litteras con-
tra patrium morem. Recitatæ & Druſi epiſtolæ, quamquam ad modeſtiam flexæ, pro *Druſus ſuperbiæ notatur.*
ſuperbiſſimis accipiuntur. *Huc recidiſſe cuncta, vt ne iuuenis quidem tanto honore accepto,*
adiret vrbis deos, ingrederetur ſenatum, [133] *auſpicia ſaltem gentile apud ſolum inciperet?* *Obliqua in eum verba.*
[134] *Bellum ſcilicet, aut diuerſo terrarum tractu diſtineri, litora & lacus Campaniæ tum maximè*
peragrantem. ſic imbui rectorem generis humani: id primum è paternis conſilijs diſcere. ſanè
grauaretur aſpectum ciuium ſenex Imperator, feſſamque ætatem, & actos labores prætenderet:
Druſo quod, niſi ex adrogantiâ, impedimentum? Sed Tiberius vim principatus ſibi firmans, Cap. 60.
imaginem antiquitatis ſenatui præbebat, poſtulata prouinciarum ad diſquiſitionem
patrum mittendo. Crebeſcebat enim Græcas per vrbes licentia atque impunitas aſyla *De iure aſylorum certamen:*
B ſtatuendi. [135] Complebantur templa peſſimis ſeruitiorum. eodem ſubſidio obærati
aduerſum creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec vllum ſa-
tis validum imperium erat coërcendis ſeditionibus populi, flagitia hominum vt cæri-
monias deûm protegentis. Igitur placitum vt mitterent ciuitates iura, atque legatos. Et *Senatus index.*
quædam quod falsò vſurpauerant ſponte omiſêre: multæ vetuſtis ſuperſtitionibus, aut
meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei ſpecies fuit, quo ſenatus
maiorum beneficia, ſociorum pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant
decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit; libero, vt quondam, quid firma-
ret mutarétve. [136] Primi omnium Epheſij adiêre, memorantes, non, vt vulgus crederet, Cap. 61.
Dianam atque Apollinem Delo genitos: eſſe apud ſe Cenchrium amnem, [137] locum *Epheſij id ſibi vindicant.*
Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & [138] oleæ, quæ tum etiam maneat, adniſam,
edidiſſe ea numina: deorumque monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illîc Apolli-
nem,

C *eodem ſacerdotio mox multatus eſt. Facit huc Suetonij illud, cap.* XXXI. *in Auguſto:* Nonnulla ex antiquiſſimis cærimonijs paullatim abolita reſtituit, vt Salutis augurium, Diale flaminium.

133. AVSPICIA SALTEM.] *Lucem dat Liuij locus lib.* XXII. *de C. Flaminio, qui ante initum Conſulatum profectus ab vrbe.* Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſe? Magiſtratus id à domo, publicis priuatiſque penatibus, Latinis ferijs actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, ſecum ferre. nec priuatum auſpicia ſequi: nec ſine auſpicijs profectum in externo ea ſolo noua atque integra concipere poſſe. *Vide etiam quæ de auſpicijs infrà ſcribo, lib.* IV.

134. BELLVM SCILICET.] *Non malè etiam,*
D bello: *ſiue,* bello eum. *ſed diſtinctione adhibitâ commodè ſeruaueris illud prius.*

135 COMPLEBANTVR TEMPLA.] *Tribus ergo generibus hominum perfugium in aſylis: ſeruis, obæratis, maleficis. De maleficis ſeruiſque, Plutarchus περὶ Δεισιδαιμονίας.* Ἔστι δούλῳ φύξιμος βωμός, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, θαρροῦσιν. *De obæratis, idem libello De vitandis vſuris:* Ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμις ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. *Et Salluſtius eleganter de Pompeio, Epiſtolâ ad Cæſarem:* Eoque per omne tempus belli, quaſi ſacro atque inſpoliato fano debitores vſi. *Adde quæ de Aſylis Pollux:* Εἰ δέ τι καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ προσφύγιον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱεροὺς ὅρους, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια.

136. PRIMI OMNIVM EPHESII.] *Quibus Diana culta celebri illo templo. Statuam eius deſcribit Minutius Felix in Dialogo:* Diana interim eſt altè ſuccincta venatrix: & Epheſia mammis multis & verubus exſtructa. *vbi repono,* vberibus exſtructa. *De toto hoc Aſylo elegánter Strabo lib.* XIV. Ἄσυλον δ' ἔμεινε τὸ ἱερὸν καὶ νῦν, καὶ πρότερον. τῆς δ' ἀσυλίας τοὺς ὅρους ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις. Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ στάδιον ἐκτείναντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τοῦ κεράμου, καὶ δόξαντα ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον. Ἀντωνίου δὲ πλασιάσαντος τοῦτο, καὶ συμπεριλαβόντος τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως. ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερὸν, καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν. ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. *Cui deſcriptioni cauſſa non eſt vt aliunde quippiam addam.*

137. LOCVM ORTYGIAM.] *Scribendum,* Lucum. *Strabo:* Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἐστὶ καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης. διαρρεῖ δὲ ὁ Κέγχρειος ποταμὸς, οὗ φασι νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας. Ἐνταῦθα γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν, καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὸν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων. *Quæ ſola, ſatis illuſtrans hunc totum Græcanicæ fabulæ locum. Vide tamen, ſi lubet, Epigrammatarium Græcum lib* IV. εἰς *ταύς. vbi Epheſam vocat,* Διανὲ τὰν τροφόν.

138. OLEÆ, QVÆ TVM.] *Paullo aliter Strabo, vt vidiſti: qui vult poſt partum demum, inniſam oleæ quietis cauſſâ.*

nem, poſt interfectos Cyclopas, Iouis iram vitauiſſe. Mox Liberum patrem bello vi- A
ctorem, [139] ſupplicibus Amazonum quæ aram inſederant, ignouiſſe. Auctam hinc conceſſu Herculis, cùm Lydiâ potiretur, cærimoniam templo: neque Perſarum ditione, diminutum ius. poſt Macedonas, dein nos ſeruauiſſe.

Cap. 62. *Item Magnetes:* Proximo Magnetes, L. Scipionis, & L. Sullæ conſtitutis nitebantur. quorum ille Antiocho, hic Mithradate, pulſis, fidem atque virtutem Magnetum decorauêre, vti [140] Dianæ Leucophryenæ perfugium inuiolabile foret. *Aphrodiſienſes: Stratonicenſes:* Aphrodiſienſes poſthac, & Stratonicenſes dictatoris Cæſaris ob vetuſta in partes merita, & recens diui Auguſti decretum * attulêre. [* attulêre, laudati, quod] [141] Laudati quòd Parthorum inruptionem, nihil mutatâ in populum Romanum conſtantiâ, pertuliſſent. Sed Aphrodiſienſium ciuitas, Veneris, [142] Stratonicenſium, Iouis & Triuiæ religionem tuebantur. *Hierocæſarienſes:* Altiùs [143] Hierocæſarienſes expoſuêre, [144] Perſicam apud ſe Dianam, delubrum rege Cyro dicatum. & memorabantur Perpernæ, Iſaurici, multaque alia imperatorum nomina, qui non modò templo, ſed duobus milibus paſſuum eamdem ſanctitatem tribuerant. *Cyprij.* Exin Cyprij tribus delubris, quorum vetuſtiſſimum Paphiæ Veneri auctor B
Aërias, pòſt filius eius Amathus Veneri Amathuſiæ, & Ioui Salaminio Teucer, Telamonis patris irâ profugus, poſuiſſent.

Cap. 63. *Permiſſa res Conſulibus.* Auditæ aliarum quoque ciuitatum legationes. Quorum copiâ feſſi patres, & quia ſtudijs certabatur; conſulibus permiſêre, vt perſpecto iure, & ſi qua iniquitas inuolueretur, rem integram rurſum ad ſenatum referrent. *Qui pluribus hoc ius adiudicauere.* Conſules ſuper eas ciuitates quas memoraui, apud Pergamum, Æſculapij compertum aſylum retulerunt: ceteros obſcuris ob vetuſtatem initijs niti. Nam Smyrnæos oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Veneri templum dicauerint: [145] Tenios eiuſdem carmen referre, quo ſacrare Neptuni effigiem, ædemque iuſſi ſint. propiora Sardianos, Alexandri victoris id donum, neque minùs Mileſios [146] Dario rege* vti: [* niti:] ſed cultus numinum vtriſque, [147] Dianam aut Apollinem venerandi. Petiêre & Cretenſes ſimula-

139. SVPPLICIBVS AMAZONVM.] *Aliquid eâ de re Pauſanias lib.* VII. *vbi de templo Dianæ Epheſiæ. quem ſuadeo legas.*

140. DIANÆ LEVCOPHRYENÆ.] *Scribe,* Leucophrynæ. *Eius deæ templum in Magnetibus, deſcripſit Strabo lib.* XIV. *Cauſſam cognominis ad feminam aliquam quæ ibi condita, referre ex Arnobio poſſis, lib.* VI. In Didymæo Mileſio Cleochum dicit habuiſſe ſuprema Leandrus: funeris Leucophrynæ monumentum in fano apud Magneſiam Dianæ eſſe Myndius profitetur ac memorat Zeno. *Et Clemente in Protrept.* Ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον, οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἐπομένοις Ζήνωνι τῷ Μυνδίῳ, ἣ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται). *Vel ad Tenedon inſulam, quæ olim appellata Leucophryn, vbi Dianæ ſanctiſsimum templum. Xenophon rerum Græcarum lib.* III. Τὸ δ' Ἑλληνικὸν στράτευμα εἰς Λευκόφρυν ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη. *eiuſq. exemplo & cognomine fortaſsè ædificatum in Magnetibus iſtud. Pauſan. lib.* I. Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperauit Themiſtocles, Leucophrynem Dianam colunt. *At Appianus* Ἐμφυλ. ε. *etiam alterum eius deæ fanum locat Mileti, cognomento pari.* Τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, *inquit,* ἱκέτιδα οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε. *Et Pauſanias aram Athenis, cui à Themiſtoclis filijs dicata ſtatua.*

141. LAVDATI QVÒD PARTHORVM.] *Parthorum irruptionem intellegit, quæ duce Labieno. de quâ, & de hac ipsâ Stratoniceâ Dio* XLVIII. Ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις προσεποιήσατο, πλὴν Στρατονικείας, τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων εἷλεν.

142. STRATONICENSIVM.] *Stratonicéa Cariæ vrbs eſt, & templa duo in ſuburbano agro habet,* Iouis Chryſaori, & Hecates (*ſiue* Triuiæ) in Laginis. *Strabonem vide lib.* XIIII. *Notat & Pauſanias,* quòd olim ea vrbs & regio Chryſaoris dicta fuerit, *nimirum ob hoc templo.* C

143. HIEROCÆSARIENSES.] *Opidum eſt in Lydiâ.*

144. PERSICAM DIANAM.] *Atqui ipſi Lydi illi* Perſici *cognomen habent, velut inde oriundi. Pauſanias notat in Eliacorum* I. Sunt, *inquit,* Lydis qui Perſici cognominantur, templa in Hierocæſareâ opido, & Hipæpis. In vtroque templo ædicula ſiue cella eſt, cum aris: ſuper his cinis. eoque ingreſſus ſacerdos ſiue magus (*ad Magicam enim Pauſanias hoc miraculum refert*) *tiarâ caput velatus, foco arido ligna imponit:* & Deum neſcio quem D
barbarico ſermone (*Perſico, opinor*) inuocans, vbi deſijt, ſtatim è lignis ſponte puriſſima flamma emicat & adſurgit. *Id ſe vidiſſe Pauſanias teſtatur: & non dubiè hinc templo religio, & ius mox Aſyli.*

145. TENIOS EIVSDEM CARMEN.] *Inſulæ Teni (quæ inter Cycladas) cultores. De hoc re, Strabo lib.* X. Tenus inſula opidum habet non magnum, ſed extra illud in luco Neptuni templum dignum ſanè quod ſpectetur: *& de magno ibi conuentu addit.*

146. DARIO REGE VTI.] *Scribo,* niti.

147. DIANAM AVT APOLLINEM.] *Sardiani Dianam cognomento Coloënem, cuius templum μεγάλην ἁγιστείαν ἔχει, ait Strabo: Mileſij Apollinem venerabantur, cognomento Didymeum. De quo idem Strabo, & Suetonius Calig. cap.* XXI.

148. Mo-

A mulacro diui Auguſti. Factáque ſenatuſconſulta, quîs multo cum honore, [148] modus tamen præſcribebatur; iuſſique ipſis in templis [149] facere aras ſacrandam ad memoriam, neu ſpecie religionis in ambitionem delaberentur. Sub idem tempus Iuliæ Auguſtæ valetudo atrox, neceſſitudinem Principi fecit feſtinati in vrbem reditus: ſincerâ adhuc inter matrem filiúmque concordiâ; ſiue occultis odijs. Neque enim multò antè, cùm haut procul theatro [150] Marcelli effigiem diuo Auguſto Iulia dicaret; Tiberij nomen, ſuo poſtſcripſerat. idque ille credebatur, vt inferius maieſtate Principis, graui & diſſimulatâ offenſione abdidiſſe. Sed tum ſupplicia dijs, [151] ludíque Magni ab ſenatu decernuntur, quos Pontifices, & augures, & quindecimuiri, ſeptemuiris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus ederent. Cenſuerat L. Apronius, vt feciales quoque ijs ludis præſiderent: contradixit Cæſar, diſtincto ſacerdotiorum iure, & repetitis exemplis. neque enim vmquam fecialibus hoc maieſtatis fuiſſe. Ideò Auguſtales adiectos, quia proprium eius domus ſacerdotium eſſet, pro quâ vota perſoluerentur. Exequi ſententias haut

Cap. 64. *Auguſta morbus.* *Tiberij in eam non ſincerus amor.*

B inſtitui, niſi inſignes per honeſtum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor, ne virtutes ſileantur, vtque prauis dictis factiſque ex poſteritate & infamiâ metus ſit. Ceterum tempora illa adeò infecta & adulatione ſordida fuêre, vt non modò primores ciuitatis, quibus claritudo ſua obſequijs protegenda erat; ſed omnes conſulares, magna pars eorum qui prætura functi, multíque etiam pedarij ſenatores certatim exſurgerent, fœdaque & nimia cenſerent. Memoriæ proditur, Tiberium, quoties curiâ egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui ſolitum, O HOMINES AD SERVITVTEM PARATOS! ſcilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam proiectæ ſeruientium patientiæ tædebat. Paullatim dehinc, ab indecoris ad infeſta tranſgrediebatur. C. Silanum proconſulem Aſiæ, repetundarum à ſocijs poſtulatum, Mamer-

Cap. 65. *Adulationis fœditas tunc & crebritas.* *Adeò vt Cæſar ipſe obijceret.*

Cap. 66. *C. Silanus poſtulatur.*

148. MODVS TAMEN PRÆSCRIBEBATVR.] *Non ſatis conſideratè ergo elapſum hoc Tranquillo:* Aboleuit & ius moremque aſylorum, quæ vſquam erant. *Dumtaxat moderatus eſt, & temperauit.*

149. FACERE ARAS.] *Curtius Pichena in ſcripto eſſe ait,* fiere æra: *atque ita* figere, *pulcherrimè emendat. Voluit nempe Senatus in ære ſculpi & proponi hæc decreta, & has ſuas modificationes.*

150. MARCELLI EFFIGIEM DIVO AVGVSTO.] *Nota morem haud etiam notum ſtatuas effigieſq. dedicandi certis dijs. cuius veſtigium in hoc lapide vetuſto.*

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO
CÆSAREM. IMP. CÆSARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

C *Pollio enim ibi non aliud quàm effigiem Cæſaris Imp.* D *dedicat conſecrátque Auguſto & coloniæ ſuæ. Et clariùs in Strabone libro* XIV. Ἦν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τοῦ γένους αὐτοῦ. *id eſt:* Erat ibidem & Venus emergens, quæ nunc ſacrata eſt Diuo Cæſari Romæ, Auguſto eam patri vt auctorem generis dedicante. *Etiam Dionyſius, lib.* II. *Antiq. ſcribit,* Romulum ex manubijs Vulcano dedicaſſe quadrigas aureas, ſimulque ſuam effigiem. *Hunc morem in Græciâ quoque fuiſſe, Diogenes mihi præit in vitâ Platonis. vbi ait Mithridatem, quamdam Platonis ſtatuam in Academiâ dedicaſſe, cum inſcriptione iſtâ:* Μιθραδάτης ὁ Ῥοδοβάτου Πέρσης Μούσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. Mithridates Rodobati filius Perſa Muſis ſtatuam Platonis dedicauit, quam Silanio fecit.

151. LVDIQVE MAGNI.] *Ludi Magni, ijdem cum Romanis. Quia autem ludi plerique ſacri dijs, & instituti ad eos placandos: viſum eſt, vt cura eorum editioq. ſacerdotibus eſſet. Non omnibus tamen: ſed collegijs ſacerdotum quattuor. quæ iſta: Pontifices, Augures, Septemuiri epulones, Quindecemuiri. Dio lib.* LIII. *ſub initium de ludis Actiacis Agrippæ:* Καὶ αὕτη μὲν *(ſcilicet* ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε αἰεὶ ἐτῶν μέχρι οὗ ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλουσα. λέγω δὲ τοὺς ποντίφικας, καὶ τοὺς οἰωνιστάς, τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. *id eſt,* Atque ij ludi in hunc vſque diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quattuor collegia ſacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemuirorum, vti appellantur, & Quindecimuirûm. *Idem lib.* LVIII. *de ijs quæ decreta poſt mortem Seiani.* Ἐψηφίσαντο δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μή ποτε ἐγεγόνει) ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις, διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγάλλεσθαι, ὃ οὐδέποτε ἐπεποίητο. *Quibus verbis interpretis errorem eſſe ſcio: qui vertit,* per quattuor collegia Pontificum. *imperitè, cùm debuiſſet,* ſacerdotum. *Pontificum ſanè collegium vnum eſt. Quod dicit autem Dio non anteà pronuntiatos ludos curatoſq. per quattuor collegia, & Auguſtales: id ſi ſenſit, errat, & refellit hominem clarè hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterùm ad curationem ſacerdotalem pertinet Cornelij & ille locus Annali* XI. Ijſque ludis intentiùs adſui, ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantia refero, ſed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.

Accuſatores eius qui & quales. Mamercus Scaurus è conſularibus, Iunius Otho prætor, Brutidius Niger ædilis, ſimul A
corripiunt: obiectantque violatum Auguſti numen, ſpretam Tiberij maieſtatem.
Mamercus antiqua exempla iaciens; [152] L. Cottam à Scipione Africano, [153] Ser. Galbam à Catone cenſorio, P. Rutilium à M. Scauro accuſatos. Videlicet Scipio & Cato
talia vlciſcebantur; aut ille Scaurus, quem proauum ſuum, [154] opprobrium maiorum
Mamercus, infami operâ dehoneſtabat. [155] Iunio Othoni litterarium ludum exercere
vetus ars fuit, mox Seiani potentiâ ſenator, obſcura initia impudentibus auſis [156] pro-
Brutidius. polluebat. [157] Brutidium artibus honeſtis copioſum, & ſi rectum iter pergeret, ad clariſſima quæque iturum, feſtinatio exſtimulabat; dum æqualis, dein ſuperiores, poſtremò ſuaſmet ipſe ſpes anteire parat. quod multos etiam bonos peſſum dedit, qui ſpretis
Cap. 67. quæ tarda cum ſecuritate, præmatura vel cum exitio properant. Auxêre numerum
accuſatorum Gellius Poplicola & [158] M. Paconius: ille quæſtor Silani, hic legatus. Nec
Omnia Silano aduerſa. dubium habebatur, ſæuitiæ captarumque pecuniarum teneri reum. ſed multa adgerebantur etiam inſontibus periculoſa; cùm ſuper tot ſenatores aduerſos, facundiſsimis B
totius Aſiæ, eoque ad accuſandum dilectis, reſponderet ſolus & orandi neſcius, proprio
Etiam ipſe Princeps. in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat. non temperante Tiberio, quin
* & premeret voce, vultu, * eò quòd ipſe creberrimè interrogabat: neque refellere, aut eludere, dabatur. ac ſæpè etiam confitendum erat, ne fruſtrà quæſiuiſſet. Seruos quoque
* interrogarentur, Silani, vt tormentis * interrogentur, actor publicus mancipio acceperat. & ne quis neceſſariorum iuuaret periclitantem, maieſtatis crimina ſubdebantur, vinclum & neceſſitas ſilendi. Igitur petito paucorum dierum interiectu, defenſionem ſui deſeruit; auſis
Cap. 68. ad Cæſarem codicillis, quibus inuidiam & preces miſcuerat. Tiberius quæ in Silanum
parabat, quò excuſatiùs ſub exemplo acciperentur, libellos diui Auguſti de [159] Voleſo
Meſſalla eiuſdem Aſiæ proconſule, factumque in eum ſenatuſconſultum recitari iubet.
Sententia in eius damnatione. Tum L. Piſonem ſententiam rogat. ille multum de clementiâ Principis præfatus, aquâ
atque igni Silano interdicendum cenſuit, ipſumque in inſulam Gyarum relegandum.
Eadem ceteri, niſi quòd Gn. Lentulus ſeparanda Silani materna bona (quippe [160] aliâ
parente C

152. L. Cottam.] *Cicero diuinatione in Verrem, ibiq. Aſcanius: & Valerius lib.* VIII. *cap.* I.

153. Ser. Galbam.] *De Galbâ ibidem Cicero, & Valerius: de Rutilio Liuius Epit.* LXX. *Cicero in Bruto, & Oratore* I. *Oroſius lib.* V.

154. Opprobrium maiorum.] *Salluſtianum eſt.*

155. Iunio Othoni.] *Declamator fuit ea aua notus. Seneca pater & ipſum & genus eius dicendi deſcribit, non ſine notâ, libro* II. *Contrau.* I. *Ait illum vſum tecta genere dicendi & ſuſpicioſo, vbi minimè opus, & cùm apertè liceret agere.* Benè, *inquit*, de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem tegere. *Acumen ioci reddo, ſcriboq.*, legere. *Acta, publica ſunt, nec aliud tam vulgò promptum notúmque. adeò vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit*, Beneficia in acta non mitto, *id eſt, non publico, non diuulgo. Quid autem magis ridiculum, quàm Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem bellè æmulatus eſt Martialis:*

Garris in aurem ſemper omnibus Cinna,
Garris & illud, teſte quod licet turbâ.
Adeóne penitus ſedit hic tibi morbus,
Vt ſæpè in aurem Cinna Cæſarem laudes?

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breue illud Scauri acutumq. dictum.

156. Propolluebat.] *Clariſſimus Nic. Faber,* perpolluebat. *Hieronym. Graſſotius noſter (verè noſter, dudum ſtudijs, nuper amore mihi iunctus)* propellebat: *bona pariter & prompta ſenſu.*

157. Brutidium artibus honestis.] *Vera laus. Non ſolùm enim inter oratores rhetoraſq. locum habuit, recenſente Senecâ non ſemel: ſed etiam hiſtoriam ſcripſit, vt ex fragmentis appâret, cum laude. Pete ea à Senecâ patre, in Suaſoriâ de morte Ciceronis. Puto eumdem eſſe, quem ſignauit Iuuenalis:*

——— pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

158. M. Paconius.] *Quem poſtillà reum maieſtatis Tiberius interfecit, admonitu ſcurræ cuiuſdam. Suetan. Tib. cap.* LXI.

159. Voleso Messalla.] *Cuius ſæuitiæ clarum exemplum in Senecâ libro* II. *De irâ. vbi item vocat eum Aſiæ Proconſulem ſub Auguſto.* Voleſus nuper ſub diuo Auguſto proconſul Aſiæ, cùm trecentos vnâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadauera vultu ſuperbo, quaſi magnificum quiddam conſpiciendumque feciſſet, Græcè proclamauit, O rem regiam! Quis hæc rex feciſſet? non fuit hæc ira: ſed maius malum & inſanabile. *Nec plura ſuper ea mihi comperta.* D

160. Alia parente geniti.] *Certè hæc implexa. Pichena interpretatur, Silana fuiſſe matrem & nouercam. Materna autem bona intellegi, vera matris, quæ ſeparanda à nouerca, ac filio danda vt auia paterna. Ego cauſſa nihil video, cur bona matris non fuerint Silani hîc rei: & ſimul igitur cum paternis,*

pari

A parente geniti (reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. At [161] Cornelius Dolabella dum adulationem longiùs ſequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, *ne quis vitâ probroſus, & opertus infamiâ, prouinciam ſortiretur: idque princeps diiudicaret. nam à legibus delicta puniri: quanto fore mitius in ipſos, melius in ſocios, prouideri ne peccaretur:*

Dolabella ſ[c]ena adulatio.

Cap. 69. Aduerſùm quæ diſſeruit Cæſar: *Non quidem ſibi ignara quæ de Silano vulgabantur, ſed non ex rumore ſtatuendum. multos in prouincijs contrà, quàm ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe, excitari quoſdam ad meliora, magnitudine rerum; hebeſcere alios. neque poſſe principem ſuâ ſcientiâ cuncta complecti: neque expedire, vt ambitione alienâ trahatur. Ideò leges in facta conſtitui, quia futura in incerto ſint. ſic à maioribus inſtitutum, vt ſi antiſſent delicta, pœnæ ſequerentur. Ne verterent ſapienter reperta, & ſemper placita. ſatis onerum principibus, ſatis etiam potentiæ: [162] minutura, quoties gliſcat poteſtas: nec vtendum imperio, vbi legibus agi poſſit.* Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, ſi propriâ irâ non impelleretur, addidit, inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe: darent Iuniæ familiæ, & viro quondam ordinis
B eiuſdem, [163] Cytheram potiùs concederet. id ſororem quoque Silani [164] Torquatam, priſcæ ſanctimoniæ virginem expetere. In hanc ſententiam facta diſceſſio.

Cui Tiberius reſiſtit.

Et ex aliorum ſententijs nonnulla mitigat.

Cap. 70. [165] Poſt auditi Cyrenenſes, & accuſante Anchario Priſco, Cæſius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium equitem Romanum maieſtatis poſtulatum, quòd effigiem principis promiſcuum ad vſum argenti vertiſſet, recipi Cæſar inter reos vetuit: palàm aſpernante Atcio Capitone, quaſi per libertatem. *Non enim debere eripi patribus vim ſtatuendi, neque tantum maleficium impune habendum. ſanè lentus in ſuo dolore eſſet; Reip. iniurias ne largiretur.* Intellexit hæc Tiberius vt erant magis, quàm vt dicebantur: perſtititque intercedere. Capito inſignior infamiâ fuit: quòd humani diuinique iuris ſciens, [166] egregium publicum, & bonas domi artes dehoneſtauiſſet.

Accuſatur damnaturque & alij.

Atcij Capitonis ſeruilis libertas.

Cap. 71. Inceſſit dein religio, quo nam in templo

C *pari iure, confiſcanda. Mihi ſemper aliquid occulti vulneris in hac ſcripturâ viſum, & ſententiam affirmare penè audeam, etſi vix ſcripturam. Sed hæc quoque fortaſſe fuerit:* quippe tali parente geniti: *vel,* quippe illâ parente, *per admirationem. Enimuerò Lentulus ſeparari materna bona per honorem voluit, & reſpectu illius parentis: quæ ex Auguſti ſanguine ſcilicet eſſet. Hoc in Silanis verum eſt: & Tacitus noſter libro* XIII. Silanum abnepotem Diui Auguſti *facit. & Plinius,* Diuus Auguſtus neptis ſuæ nepotem genitum vidit, quo exceſſit anno. *Stemma tamen ſeriatim hoc texere difficile ſit. Quòd ſi in lectione nihil mutas: tum ego interpretari capiar, Duas matres Silano huic rea fuiſſe, veram & nouercam. Nouerca autem bona maximâ ex parte Silana reliquerat, in gratiam mariti; vel obſequijs, vt fit, priuigni capta. Nunc cenſet Lentulus, ſeparanda ea bo-*
D *na, quippe cùm* non eâ parente genitus eſſet: *ſed aduenticia illa, & ex indulgentiâ data, filio item indulgenda. Hæc dixerim, nec mihi firma aut proba, vt præmiſi. Scripſit ad me ex Hiſpaniâ vir doctus, in veteri libro ſe legiſſe:* quippe altâ parente. *quod ad noſtrum illum ſenſum faciat, ſed mallem aliud verbi.*

161. CORNELIVS DOLABELLA.] *Præter ceteros adulatur: qui ſuprà cenſuit, vt Tiberius ouans vrbem iniret. cuius mentio in priſco lapide coniunctim cum hoc C. Silano:*

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN. MARTIAL.
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEM. QVE
PROBAVERVNT.

162. MINVTVRA, QVOTIES.] *Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura noſtra vera ſit,* Minui iura, quoties gliſ. pot. *præclara & ex vſu rerum gnome.*

163. CYTHERAM POTIVS.] *In manuſcripto,* Cythonum. *Putes* Cythnum *fuiſſe, quæ inſula eſt iuxta Atticam, ſub Eubœâ, noſtro alibi, Ptolomæo item & Plinio, nominata.*

164. TORQVATAM.] *Cuius memoriam ſeruat marmor Romæ:*

IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ. VIR. VEST.
MAXIMÆ.

itemq́ alterum in hortis Vaticanis mihi lectum:

I. IVNONI
IVNIÆ. C. SILANI. F.
TORQVATÆ
SACERDOTI. VESTALI
ANNIS. LXIIII.
CÆLESTI. PATRONÆ
ACTIVS. L.

165. POST AVDITI CYRENENSES.] *Fluctuaui in hoc loco. ſuprà enim ſcriptum eâdem de re:* Ancharius Priſcus Cæſium Cordum Proconſulem Cretæ poſtulauerat repetundis. *Mirum videbatur agere Cyrenenſes in illum, qui aliena prouincia rexiſſet: & inclinabam vt ſubſtituerem,* Cretenſes. *Diſpulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro vltimo in diuiſione prouinciarum lego, Cretam cum Cyrenaicâ eiuſdem Proconſulis fuiſſe. Ab hac mente Suetonius Veſpaſiano cap. II.* Quæſtor Cretam & Cyrenas prouinciam ſorte cepit. *Vbi malè quidam libri,* prouincias.

166. EGREGIVM PVBLICVM.] *Ita dictum, vt vulgò*

templo locandum foret donum, quod pro valetudine Auguſtæ equites Romani vouerant A
Equeſtris Fortunæ. rant Equeſtri Fortunæ. nam & ſi delubra eius deæ multa in vrbe, [167] nullum tamen tali cognomento erat. repertum eſt ædem eſſe apud Antium quæ ſic nuncuparetur, cunctaſque cærimonias Italicis in opidis, templaque, & numinum effigies, iuris atque imperij Romani eſſe. ita donum apud Antium ſtatuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper reſponſum aduerſus Seruium Maluginenſem Flaminem Dia-
De iure Flaminis decretum. lem, promſit Cæſar: recitauitque decretum Pontificum. *Quoties valetudo aduerſa Flaminem Dialem inceſſiſſet, vt Pontificis maximi arbitrio,* [168] *pluſquam binoctium, abeſſet: dum ne diebus publici ſacrificij, neu ſæpiùs quàm bis eumdem in annum.* Quæ Principe Auguſto conſtituta, ſatis oſtendebant, annuam abſentiam & prouinciarum adminiſtrationem Dialibus non concedi. memorabaturque [169] L. Metelli Pontificis maximi exemplum, qui Aulum Poſtumium Flaminem attinuiſſet. Ita ſors Aſiæ in eum, qui conſularium
Cap.72. Maluginenſi proximus erat, conlata. Iiſdem diebus Lepidus à ſenatu petiuit, vt baſili-
Baſilica Paulli refecta. eam Paulli, [170] Æmilia monumenta, propriâ pecuniâ firmaret ornaretque. Erat etiam B
tum in more publica munificentia. nec Auguſtus [171] arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hoſtiles exuuias, aut exundandis opes ornatum ad vrbis, & poſterûm gloriam conferre. quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniæ modicus, auitum decus recoluit.
Et Pompeij theatrum. At Pompeij theatrum igne fortuito hauſtum, Cæſar exſtructurum pollicitus eſt, eò quòd nemo è familiâ reſtaurando ſufficeret, manente tamen nomine Pompeij. ſimul laudibus Seianum extulit, tamquam labore vigilantiaque eius tanta vis vnum intra damnum ſtetiſſet. & cenſuêre patres effigiem Seiano, quæ [172] apud theatrum Pompeij locaretur. Neque multo pòſt Cæſar cùm Iunium Blæſum proconſulem Africæ triumphi inſigni-
Cap.73. bus attolleret, dare id ſe dixit honori Seiani, cuius ille auunculus erat. At tamen res
Tacfarinas in armis. Improbatius petitio. Blæſi dignæ decore tali fuêre. nam Tacfarinas quamquam ſæpiùs depulſus, reparatis per intima Africæ auxilijs, huc adrogantiæ venerat, vt legatos ad Tiberium mitteret, ſedemque vltrò ſibi atque exercitui ſuo poſtularet, aut bellum inexplicabile minitaretur. Non
* ſuâ populique Rom. con. aliàs magis * ſuâ populique contumeliâ Rom. indoluiſſe Cæſarem ferunt, quam quòd C
deſertor & prædo, hoſtium more ageret. Ne Spartaco quidem, poſt tot conſularium exercituum clades inultam Italiam vrenti, quamquam Sertorij atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Reſp. datum, vt pacto in fidem acciperetur: nedum pulcherrimo popu-

vulgò bonum publicum, & Liuio peſſimum publicum, *lib.11. Rhenanum riſi ſcribentem* Obſcurus locus eſt (*cenſeo Delphos mittamus ad conſulendum*) aut certè mendoſus: qui forſan ſic legi debeat, Se, remp. & bonas domi artes.

* Appianus eam extructam vult è pecuniâ cIↃ IↃ. talentorum, quam à Cæſare acceperat, ne ei aduerſaretur. Lib 11. Ciuil.

167. NVLLVM TALI COGNOMENTO ERAT.] *Mirum verò. Nam & Liuius & Valerius auctores ſunt, Q. Fuluium Romæ dedicaſſe ædem Fortunæ Equeſtri. Nominat & Iulius Obſequens.* C. Claudio, *inquit,* M. Perpernâ Coſſ. bubo in æde Fortunæ Equeſtris comprehenſus, inter manus exſpirauit. *Incendio conſumptam ſuſpicemur: niſi obſtaret P. Victor, qui eam collocat in regione* IX. *vrbis ſuo etiam æuo. Fatebor ingenuè. aliud quod pro Tacito dicam non habeo.*

168. PLVSQVAM BINOCTIVM.] *Ita in manuſcripto Medicæo, ablegatis alijs vocibus: placetq. Licere Flamini abeſſe, ſed conſulto & conſciſcente Pontifice, etiam pluſquam binoctium: ſed dumtaxat in aduerſâ valetudine, & cum exceptionibus quæ ſequuntur. Vulgata tamen lectio erat,* dum ne pluſquam: *ſed nouitia cùm ſit, quis moretur?*

169. L. METELLI PONTIF.] *Auctorum loca adduxi ſuprà.*

170. ÆMILIA MONVMENTA.] *Benè Aemilia monumenta. Non enim vnius Aemilij opus. Aemilius Paullus qui poſteà cum C. Marcello conſul, duas Baſilicas, veterem refecit, nouam locauit. auctor Cicero ad Atticum lib.* IV. *epiſt.* XVII. *Nouam interuentu bellorum ciuilium non * perfecit ipſe, (vt alucinari video virum inter antiquarios primum;) perfecit ſub Auguſto Paullus Aemilius, qui conſul anno* DCCXX. *& poſteà cenſor. Dio libro* XLIX. Καὶ τὴν στοὰν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσεν. *Eam incendio conſumptam refecit* XX. *annis pòſt alius Aemilius, vt narrat idem Dio lib.* LIV. Ἡ μὲν οὖν στοὰ μετὰ D
τοῦτο, ὀνόματι μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν γένος ἐληλύθει, τῷ δ' ἔργῳ ὑπ' Αὐγούστου καὶ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. *Et nunc poſt annos* XXXV. *iterùm collapſam, firmauit ornauitq. Manius Lepidus, is de quo dixi ſuprà.*

171. ARGVERAT TAVRVM.] *Scribendum,* arcuerat. *id eſt vetuerat, prohibuerat. Tauri, amphitheatrum intellegit in campo Martio: Martij Philippi, ædem Herculis Muſarum: Balbi, theatrum. Vide Suetonium Aug. cap.* XXIX. *Dionem lib.* LI. *&* LIV.

172. APVD THEATRVM POMPEII.] *De eâ Seneca, ad Martiam cap.* XXII. Decernebatur Seiano ſtatua, in Pompeij theatro ponenda, quod exuſtum Cæſar reficiebat: exclamauit Cordus, Tunc verè theatrum perire.

173. Ti-

A populi Romani faſtigio, latro, Tacfarinas, pace & conceſſione agrorum redimeretur.
Dat negotium Blæſo, ceteros quidem ad ſpem proliceret arma ſine noxâ ponendi, ipſius Cap. 74.
autem ducis quoquo modo potiretur. Et recepti eâ veniâ plerique. mox aduerſum ar- *Blæſus eum*
tes Tacfarinatis, haut diſſimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus im- *aggreditur.*
par, furandi melior, pluris per globos incurſaret, eluderetque, & inſidias ſimul tentaret: *Diuiſis copiis*
tres inceſſus, totidem agmina parantur. ex quîs Cornelius Scipio legatus præfuit, quâ
prædatio in Leptinos & ſuffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtenſium pagi impu-
nè traherentur, propriam manum Blæſus filius duxit. Medio, cum delectis caſtella &
munitiones idoneis locis imponens, dux ipſe, arta & infenſa hoſtibus cuncta fecerat:
quia quoquò inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & ſæpè à tergo
erat. multique eo modo cæſi, aut circumuenti. Tunc tripartitum exercitum plures in *Iterumq; di-*
manus diſpergit, præponitque centuriones virtutis expertæ: nec, vt mos fuerat, actâ *uiſis.*
æſtate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris prouinciæ componit: ſed vt in limine
B belli, diſpoſitis caſtellis, per expeditos & ſolitudinum gnaros mutantem mapalia Tac-
farinatem proturbat. donec fratre eius capto, regreſſus eſt, properantiùs tamen quam *Fratrem eius capit.*
ex vtilitate ſociorum, relictis per quos reſurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto in- *Aſſertq; bel-*
terpretatus, id quoque Blæſo tribuit, vt imperator à legionibus ſalutaretur: priſco erga *lum, non tamen confecit*
duces honore, qui bene geſtâ Rep. gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur.
erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper ceterorum æqualitatem. conceſſit quibuſ-
dam & Auguſtus id vocabulum; ac tunc [173] Tiberius Blæſo. Poſtremùm obiêre eo Cap. 75.
anno viri illuſtres, [174] Aſinius Saloninus, M. Agrippâ & Pollione Aſinio auis, fratre Dru-
ſo inſignis; [175] Cæſarique progener deſtinatus. Et Capito Ateius, de quo memoraui, *Capitonis*
principem in ciuitate locum ſtudijs ciuilibus adſecutus, ſed auo centurione Sullano, *mors & elo-*
patre prætorio. [176] conſulatum ei adcelerauerat Auguſtus, vt Labeonem Antiſtium ijſ- *gium.*
dem partibus præcellentem dignatione eius magiſtratus anteiret. Namque illa ætas duo
pacis

C 173. TIBERIVS BLÆSO.] *Diſtinguo locum*, Blæſo poſtremum. Obiere eo anno, *non leui ad hiſtoriam momento. Olim & liberâ rep. multi Impp. dicti, vt quiſque rem ſuis auſpicijs benè geſſiſſet. Diſplicuit Auguſto, & vt reliquos honores in ſe, ſic & hoc namen traxit. quod communicatum poſteà cum paucis, & ferè nonniſi ex gente Auguſtâ. Tiberius tamen hîc Blæſum Imperatoris nomine inſignit: eúmque è priuatis poſtremùm. id eſt, vt poſtinde ſoli Principes eo titulo ſint vſi, nemini vltrà conceſſa ſubditorum. Velleius:* Iunius Blæſus proconſul in Africâ, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoriâ meruit. *Neque etiam indignum notâ, quod obſeruamus in nummis & inſcriptionibus, Imperatoris titulum, vbi Principis eſt, præponi; cùm victoris, ſubiungi. hoc*
D *modo.* Imp. Cæſar Auguſtus, *&c. contrà* Iunius Blæſus Imp. M Tullius Cicero Imp. *Quod etiam è Suetonij Iulio colligas capite* LXXVI. *cuius id inuentum.*

174. ASINIVS SALONINVS.] *Aſinio Pollioni oratori & hiſtorico filius natus Aſinius Gallus, quem captis Salonis Delmaticô vrbe ognamento dixit Saloninum. Seruius auctor in Virg. eclog.* II. *Etſi id cognomen Tacitus & Dio illi nuſquam tribuunt, contenti dixiſſe Aſinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipſaniam, Agrippæ filiam; dimiſſam paullo antè à Tiberio, qui ex eâ ſuſtulerat Druſum. Hoc eſt quod Tacitus libro* I. *ſcripſit:* Nec Gallus ideò iram eius leniuit, pridem inuiſus tamquam ductâ in matrimonium Vipſania M. Agrippæ filia, quæ quondam Tiberij vxor fuerat pluſquam ciuilia agitaret. *Habuit ex eâ liberas complures. Virilis ſexus iſtas, C. Aſinium Saloninum, de quo hîc: Aſinium Gallum, de quo Suetonius, & Dio: Aſinium Pollionem, qui conſul anno vrbis* DCCLVI. *de quo Plinius, Tacitus, Dio & Faſti: Aſinium Agrippam, de quo libro ſequenti: Aſinium Celerem; quem conſularem Plinius nominat & ponit ſub Principe Caio. Nec vanum eſt, quod tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus libro* VI. *vbi de morte Aſinij Galli patris:* Scilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, tot conſularium parenti. *Cui loco abundè lucem fecerint iſta. Supereſt vt virum doctum eripiam è luto. qui hæret, quomodo hic Aſinius Saloninus Druſi frater mortuus dicatur, quem Suetonius & Dio viuum ponunt Claudij ano? Nam Suetonius ecce, capite* XIII. *in Claudio:* Conſpirauerant ad res nouas Gallus Aſinius & Statilius Coruinus, Pollionis ac Meſſallæ oratorum nepotes. *& Dio libro vltimo:* Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος ὁ τοῦ Δρούσου πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ, *&c. Itaque quaſi in pugnâ clarô, concludit:* Quid verum ſit, Deus aliquid viderit. *Imò ego homo. Frater enim hic Salonini, non ipſe: ne vltrà turbes, & in ſimpulo, quod dicitur, excites fluctus.*

175. CÆSARIQVE PROGENER.] *Vti aliquam duceret è liberis Germanici.*

176. CONSVLATVM.] *Quem cepit inter ſuffectos anno vrbis* DCCLIX. *Lapis priſcus Romæ:*

C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. POSTVMO. COS.

Cum Labeone confertur. pacis decora ſimul tulit. ſed [177] Labeo incorruptâ libertate, & ob id famâ celebratior : Capitonis obſequium dominantibus magis probabatur. Illi, quòd prætutam intra ſtetit, commendatio ex iniuriâ; huic, quòd conſulatum adeptus eſt, odium ex inuidiâ oriebatur. Et [178] Iunia ſexageſimo quarto poſt Philippenſem aciem anno ſupremum diem expleuit, Catone auunculo genita, C. Caſſij vxor, M. Bruti ſoror. Teſtamentum eius multo apud vulgum rumore fuit: quia in magnis opibus, cùm fermè cunctos proceres cum honore nominauiſſet, Cæſarem omiſit. quod ciuiliter acceptum : neque prohibuit quo minùs laudatione pro roſtris, ceteriſque ſollennibus funus cohoneſtaretur. Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatæ ſunt, [179] Manlij, Quinctij, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina : ſed præfulgebant Caſſius atque Brutus, eo ipſo, quòd effigies eorum non viſebantur. **A**

Cap. 76. *Iuniæ mors.*

177. LABEO INCORRVPTA LIBERTATE.] *Patrem æmulatus, virum præclarum & prudentem, qui bello Philippenſi pro libertate fortiter occubuit. Appianus lib.* IIII. Λαβεὼν δὲ ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ' ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν ἐπιλεγομένου, τοῦ πιστοτάτου τῶν οἰκετῶν τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτὸν ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε, καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε.

178. IVNIA CATONE AVVNCVLO.] *D. Iunius Silanus, qui conſul cum L. Licinio Murenâ, vxorem habuit Seruiliam ſororem M. Catonis. Ex ijs nata hæc Iunia ſoror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater fuit M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: de quâ notus Ciceronis iocus, Tertia deducta eſt. Diuerſa igitur ab hac Iuniâ, de quâ Velleius:* M. Lepidus iuuenis, Lepidi eius qui III. vir fuerat reip. conſtituendæ filius, Iuniâ Bruti ſorore natus. *Nam hæc vxor Lepidi fuit : niſi ſi antè Caſſij, quod non opinor.* **B**

179. MANLII, QVINCTII.] *Quare Manlij? quia Iunij Silani, innexi Manliæ genti. T. Manlius Torquatus filium in adoptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide* I. *de Finibus, Valerium libro* V. *capite* VIII. *De Quinctijs nihil dum reperi.*

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER IIII.

BREVIARIVM LIBRI.

B *ÆLII Seiani præfecti prat. ingenium & mores. Is ad dominationem adſpirat: & vt perueniat, Druſum Tib. Filium è medio tollit, adiuuante vxore Liuiâ, quam ſtupro priùs polluerat. Eidem fini caſtra Pratoria Romæ iubet exſtrui, & militem in vnum locum conduci. Ab hoc tempore lapſæ imperij res. ideoque qui ſtatus tunc rerum, quis numerus, quæ loca cohortium & legionum, Tacitus opportunè exſequitur. At Druſo iam mortuo, Senatum Princeps ingreditur: eum mæſtum erigit: Germanici duos filios inducit, eoſque vt imperij heredes patribus commendat. Seianus quo deſtinata perficeret, Agrippinam callidè calumniatur, & ſemina futuri odij in ipſam liberoſque iacit. Tiberius legationes & accuſationes aliquot ciuitatum & prouinciarum audit. Hiſtriones ſiue Pantomimos immodeſtiùs agentes Italiâ pellit. De Flamine Diali eiuſque cærimonijs temperandis noua lex lata. Sacerdotes, ſollennibus votis, etiam Druſum & Neronem Dijs commendauerant. ægrè id Tiberius tulit, & initium in eos exitij fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piſo, C. Caſſius, Plautius Siluanus, accuſati aut damnati. In Africâ Tacfarinatis bello finis impoſitus à P. Dolabellâ. ipſe Tacfarinas*
C *cæſus. Semina ſeruilis motus in Italiâ, ſed ſtatim oppreſſa. Q. Vibius Serenus in Senatu à filio accuſatur, & Amorgum amouetur. P. Suillius, alijque damnantur. Inter eos Cremutius Cordus hiſtoriæ ſcriptor quòd Brutum & Caſſium laudauiſſet, eiuſque libri combuſti. Cyzicenis libertas ademta. Templi honorem ab Hiſpanis oblatum Tiberius ſpernit. Seianus rebus ex voto adhuc fluentibus, altiora ſtruit: & Liuiam ſibi vxorem à Principe petit. hic modeſtè negat, additis cauſſis. Sed ille vt potentiam ſibi augeret, magiſque opportunum Tiberium haberet, perpulit eum ad ſeceſſum ab vrbe. nec multò pòſt perſuaſit. Intereà Romæ legationes Græcorum auditæ, de iure aſylorum. In Hiſpaniâ L. Piſo prætor à quodam agreſte interficitur. In Thraciâ, montani Thraces dilectus abnuunt, arma ſumunt. vicit eos Poppæus Sabinus, & triumphi inſignia accepit. Claudia Pulchra Romæ adulterij accuſata & damnata. Agrippina maritum ſibi poſtulat, nec accipit. Vndecim Aſiæ ciuitates certant, in quâ earum templum Tiberio ſtatueretur. Smyrnæi prælati. Tandem Tiberius, non vltrà dilato conſilio, in Campaniam ab vrbe abijt. vbi in ſpeluncâ quâdam, repentino lapſu lapidum, periclitatur: ſed à Seiano ſeruatur. quæ res huic fidem addidit. Igitur Neronem maiorem è liberis Germanici aggreditur, &*
D *varijs artibus calumnijſque ſubuertit. Amphitheatri caſu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romæ ingens incendium Cælium montem deurit. Princeps Capreas inſulam tranſit, ibique ſe recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumuentus accuſatur, damnaturque ipſis anni Kalendis Iulia neptis moritur. Friſij rebellant: quos L. Apronius Proprætor inferioris Germaniæ parùm feliciter repreſſum ijt. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam vxorem accipit. Hæc ſexennio ferè geſta.*

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.
CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE.
COSSO LENTVLO, ASINIO AGRIPPA.
CN. LENTVLO GAETVL. C. CALVISIO.
M. LICINIO CRASSO, L. CALPVRNIO PISONE.
AP. IVNIO SILANO, P. SILIO NERVA.

C. Aſi-

Cap.1. A. V. C. DCCLXXVI. *Mutatio Tiberij in peius. Cauſſa, Ælius Seianus.*

CAsinio, C. Antiſtio Coss. nonus Tiberio annus erat compoſitæ Reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter proſpera ducebat) cùm repentè turbare fortuna cœpit, ſæuire ipſe, aut ſæuientibus vires præbere. Initium & cauſſa penes [1] Ælium Seianum, cohortibus prætorijs præfectū: cuius de potentiâ ſuprà memoraui. Nunc originem, mores, & [2] quo facinore [3] dominationem captauerit, expediam. [4] Genitus Vulſinijs, [5] patre Seio Strabone equite Romano, & primâ iuuentâ C. Cæſarem diui Augusti nepotem ſectatus, non ſine rumore [6] Apicio diuiti & prodigo ſtuprum venum dediſſe; mox Tiberium varijs artibus deuinxit adeò, vt obſcurum aduerſum alios, ſibi vni incautum intectumque efficeret. non tam ſolertiâ, (quippe iiſdem artibus victus eſt) quàm deûm irâ in rem Romanam; cuius pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax, ſui obtegens, in alios criminator, iuxtà adulatio & ſuperbia. palàm compoſitus pudor, intus ſumma apiſcendi libido: eiuſq; cauſſâ, modò largitio & luxus, ſæpiùs induſtria ac vigilantia, haut minùs noxiæ, quoties parando regno finguntur. Vim præfecturæ modicam anteà intendit, [7] diſperſas per vrbem cohortes vna in caſtra conducendo; vt ſimul imperia acciperent, numeroque & robore, & viſu inter ſe, fiducia ipſis, in ceteros [8] metus crederetur. Prætendebat laſciuire militem diductum: ſiquid ſubitum

Qui Apicij delicatum: pòſt, Tiberij conſilium.

Mores eius miri, & mixti.

Cap.2. *Caſtrorum in vrbe ille auctor.*

A B

COMMENTARIVS.

1. ÆLIVM SEIANVM.] *Funeſtum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: ſed in adoptionem datus alicui ex Ælijs, dictus mutato inflexoq́, vt ſolet, patris nomine, L. Ælius Seianus. Id enim prænomen illi Dio dat lib.* LVII. *At in nummo æreo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius hæc inſcriptio:* TI. CÆSAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. *parte alterâ, corona è quercu.* TI. ÆLIO. SEIANO. *Non vidi ego.*

2. QVO FACINORE.] *Nece Druſi, quem veneno ſuſtulit.*

3. DOMINATIONEM CAPTAVERIT.] *Prabum videbatur: & captauit certè, non cepit. Tamen cùm in Medicæa ſit,* raptum perit, *placet quod Pichena efformat,* raptum ierit.

4. GENITVS VVLSINIIS.] *Quia ergo Vulſinienſis Seianus, ideò acutè & non ſine morſu Iuuenalis:*

——idem populus, ſi Nortia Thuſco
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipſâ Seianum diceret horâ
Auguſtum.

Nam Nartia, vel potiùs, vt libri meliores, Nurſcia, Volſinienſium peculiaris dea. Liuius lib. VII. Volſinijs quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciæ Etruſcæ deæ diligens talium monumentorum [auctor] Cincius adfirmat. *Vbi velim deleri minutum illud gloſſema, quod circumſcripſi. Tertullianus:* Aſculanorum Ancaria dea, Volſinienſium Nurſcia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.

5. PATRE SEIO STRABONE.] *Qui & ipſe prætorijs cohortibus præfuit: ſed in Ægypti adminiſtrationem miſſo, ſolus deinde filius. Ob hæc officia, attollit magnifico elogio Velleius:* Seianus Ælius, principe equeſtris ordinis patre natus, materno verò genere clariſſimas, vetereſque & honoribus inſignes, complexus familias. *Quod autem maternum genus? Iunium, vt opinor: hoc argumento, quòd* Iunius Blæſus Proconſul Africæ, auunculus *ei fuit. Tacitus lib.* III. *extremo.* C

6. APICIO DIVITI.] *Quod idem Dio adfirmat lib.* LVII. *qui M. Gauium Apicium nominat. Sed Apicios eiuſdem nota & luxus tres reperio. Primum, qui Athenæo nominatus lib.* IIII. *cap.* XX. *qui veteri rep. vixit, quemq́, à Paſidanio celebratum ait, & auctorem fuiſſe vt Rutilius in exſilium mitteretur. Alterum, qui Auguſti & Tiberij æuo. de quo noſter hîc, & Seneca Conſolat. ad Elbiam:* Apicius noſtrâ memoriâ vixit, qui in eâ vrbe ex quâ aliquando Philoſophi vt corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplinâ ſuâ ſæculum infecit. *Qui idem Plinio dictus* nepotum omnium altiſſimus gurges: *& de cuius delicijs volumen Appioni Grammatico ſcriptum, lego in Athenæo lib.* VII. *At tertium, qui in imperio Traiani, cuius mentio apud Suidam in Ὄστρεα.* Τραιανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν, Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ὄστρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας τεθησαυρισμένα. *ſi tamen Traiani ibi vox incorrupta.* D

7. DISPERSAS PER VRBEM.] *Non per vrbem modo, ſed per opida vicina diſperſæ fuerunt Prætoriæ cohortes, ex Suetonij cap.* XLIX. *in Auguſto:* Neque vmquam plures quàm tres cohortes in vrbe eſſe paſſus eſt, eaſque ſine caſtris: reliquas in hiberna & æſtiua circa finitima opida dimittere aſſuerat.

8. METVS CREDERETVR.] *Monuit me Ioſias Mercerus legendum videri,* dederetur, *vel,* dideretur. *quod verbum ſanè vbique in Tacito velut fataliter corruptum. In manuſcripto aiunt eſſe* credetur: *ſiquis aliud fortè eruet.*

9. PRO-

A tum ingruat, maiore auxilio pariter ſubueniri. & ſeueriùs acturos, ſi vallum ſtatuatur [9] procul vrbis inlecebris. Vt perfecta ſunt caſtra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando: ſimul centuriones ac tribunos ipſe diligere. [10] neque ſenatorio ambitu abſtinebat, clientes ſuos honoribus aut prouincijs ornando, facili Tiberio, atque ita prono, vt ſocium laborum, non modò in ſermonibus, ſed apud patres & populum celebraret, colíque per theatra & fora effigies eius, [11] interque principia legionum ſineret. *Viam ad imperium ſtruit.* Ceterùm plena Cæſarum domus, iuuenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant: & quia vi tot ſimul corripere intutum, dolus interualla ſcelerum poſcebat. placuit tamen occultior via, & à Druſo incipere, in quem recenti irâ ferebatur. *Cap. 3.* Nam Druſus impatiens æmuli, & animo commotior, orto fortè iurgio [12] intenderat Seiano manus, & contra tendentis os verberauerat. *Igitur Druſum amoliri conatur.* Igitur cuncta tentanti promtiſſimum viſum, [13] ad vxorem eius Liuiam conuertere: quæ ſoror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ mox pulchritudine præcellebat. Hanc, vt amore incenſus, adulterio pellexit. *Idq́ per Liuiam vxorem, ſtupr cognatam.*
B & poſtquam primi flagitij potitus eſt, neque femina amiſsâ pudicitiâ alia abnuerit; ad coniugij ſpem, conſortium regni, & necem mariti impulit. Atque illa, cui auunculus Auguſtus, ſocer Tiberius, ex Druſo liberi, ſeque ac maiores & poſteros [14] municipali adultero fœdabat; vt pro honeſtis & præſentibus, flagitioſa & incerta exſpectaret. Sumitur in conſcientiam [15] Eudemus amicus ac medicus Liuiæ, ſpecie artis frequens ſecretis. *Eudemus adminiſter.* pellit domo Seianus vxorem Apicatam; ex quâ tres liberos genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diuerſa interdum conſilia adferebat. Interim anni principio, Druſus ex Germanici liberis togam virilem ſumſit: *Cap. 4.* quæque fratri eius Neroni decreuerat ſenatus, repetita. addidit orationem Cæſar, multâ cum laude filij ſui, quòd patriâ beneuolentiâ in fratris liberos foret. *Druſus minor in viros lectus.* Nam Druſus (quamquam arduum ſit, eôdem loci potentiam & concordiam eſſe) æquus adoleſcentibus, aut certè non aduerſus habebatur. Exin vetus & ſæpè ſimulatum proficiſcendi in prouincias conſilium refertur. multitudinem veteranorum prætexebat imperator, & dilectibus ſupplendos exercitus. nam voluntarium militem deeſſe: ac ſi ſuppeditet,
C non

9. PROCVL VRBIS INLECEBRIS.] *Quomodo hoc verum? nam caſtra iſta ad ipſam vrbem fuerunt, iuxta portam Viminalem: & hoc antiquarij noſtri hodie docuerunt, vel Onufrium in vrbe Româ vide. Adde hæc Scholiaſtis priſci, in Iuuenalem:* Iuxta Aggerem primus poſuit caſtra Seianus, id eſt ſuper Diocletianas: quæ dicta ſunt Caſtra Prætoria. *Sunt ipſa, quæ dixi. nam Agger Tarquinij, eſt ad Viminalem; & infra, Diocletiana. Sed quod quærebam, quomodo igitur* procul vrbis illecebris? *Non nimis herclè: niſi quòd non in medijs ipſis, & quòd amoti à conſuetudine vulgi. Item quod vallo clauſi, & licentia cohibita: quò adſpectum.*

D 10. NEQVE SENATORIO AMBITV.] *Id eſt, neque nolebat à Senatu ambiri, coli: cùm & eos promoueret, ac poſſe ibi doceret.*

11. INTERQVE PRINCIPIA LEGIONVM SINERET.] *Inter militaria ſigna, ait Suetonius capite* XLVIII. *in Tiberio. de quo ritu abundè in libris Hiſtor. & Milit. Rom.*

12. INTENDERAT SEIANO MANVS.] *Intendere manus, principium & cauſſa iurgij etiam hodie apud Italum vulgus. Libro* I. *ſuprà:* Poſtremò deſerunt tribunal, vt quis Prætorianorum militum amicorúmve Cæſaris occurreret, manus intentare, cauſſam diſcordiæ & initium armorum. *Lib.* XIII. Simul intendere manus, aggerere probra. *Seneca De clementiâ lib.* I. Conclamatio ciuitatis & fuga eſt, & dis ipſis manus intenduntur. *Ad quod ſequitur, Seiani os palmâ percuſſum à Druſo: aliter apud Dionem & Zonaram legas; qui Druſum percuſſum volunt à Seiano. Itaque eorum fide reſcribit hic Vertranius,* Et hic contrà tendentis os verberauerat. *Neutri mihi perſuadent; non illi ſententiam, non hic lectionem. Seianum non tam proruptâ audaciâ fuiſſe crediderim, vt vltrò verberarit Principis Romani filium, Tribuniciâ poteſtate, & imperij conſortem: & conuenit magis in mores Druſi, cui adeò prompta ad verbera manus, vt hâc de cauſſâ Caſtor ſit cognominatus, teſte Dione ipſo lib.* LVII.

13. AD VXOREM EIVS LIVIAM.] *Suetonius Liuillam ſemper vocat: vt Claudillam, quam noſter Claudiam. Nec te mouerit; ὑποκόρισμα eſt, vt Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Muſeo Carpenſi lapis de hâc ipsâ Liuiâ,*

SECVNDA	TI. CLAVDIVS
LIVILLAES	CÆSARIS. L.
MEDICA	CELER. ÆDITVS
	A. VESTA.

14. MVNICIPALI ADVLTERO.] *Quaſi diceret, Ne Romano quidem. Nam municipales, tunc minùs honorati, aut pares vrbanis cenſebantur. Ita Iuuenalis, per contemptum:* Municipalis eques. *Florus:* Municipalia prodigia. *Erat autem Seianus Vulſinijs natus.*

15. EVDEMVS.] *In criminatione medicorum non omiſit eum Plinius lib.* XXIX. *cap.* I. Iam verò & adulteria etiã in principum domibus, vt Eudemi in Liuiâ Druſi Cæſaris.

16. QVAN-

non eâdem virtute ac modeſtiâ agere : quia plerumque inopes ac vagi ſponte militiam A
Recenſus legionum & militum: ſumant. percenſuitque curſim numerum legionum, & quas prouincias tutarentur.
Quod mihi quoque exſequendum reor : quæ tum Romana copia in armis, qui ſocij re-
Cap. 5. ges,[16] quanto ſit anguſtiùs imperitatum. Italiam vtroque mari [17] duæ claſſes, Miſe-
Quot, & vbi Claſſes. num apud & Rauennam, proximumque Galliæ litus roſtratæ naues præſidebant, quas
Actiacâ victoriâ captas Auguſtus in opidum Foroiulienſe miſerat, valido cum remige.
Legiones Germanicæ. Sed præcipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium,
Hiſpanicæ. [18] octo legiones erant.[19] Hiſpaniæ recèns perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Iuba
Africanæ. rex acceperat, donum populi Romani : [20] cetera Africæ, per duas legiones, parique nu-
Syriacæ. mero Ægyptus. dehinc initio ab Suriâ vſque ad flumen Euphraten, quantum ingenti
terrarum ſinu ambitur, quattuor legionibus coërcitum ; accolis Hibero, Albanoque, &
alijs regibus, qui magnitudine noſtrâ proteguntur aduersùm externa imperia. Et Thra-
Pannonicæ. ciam, Rhœmetalces ac liberi Cotyis : ripamque Danubij, legionum duæ in Pannoniâ,
Mœſicæ. Dalmaticæ. duæ in Mœſiâ attinebant: [21] totidem apud Dalmatiam locatis, quæ poſitu regionis à ter-
go illis, ac ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur. Quamquam B
Vrbanus miles inſideret vrbem proprius miles, [22] tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes, Etruriâ fermè
** colonijs* Vmbriaque delectæ, aut vetere Latio, [23] & * colonis antiquitus Romanis. At apud ido-
nea prouinciarum [24] ſociæ triremes, alæque, & auxilia cohortium. [25] neque multò ſecus
** fuerit;* in ijs virium : ſed perſequi incertum * fuit ; cùm ex vſu temporis huc illuc mearent, gli-
Cap. 6. ſcerent numero, & aliquando minuerentur. Congruens crediderim recenſere ceteras
Cuiuſmodi adminiſtratio, qualis hactenus? quoque Reip. partes, quibus modis ad eam diem habitæ ſint : quando Tiberio mutati
in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primùm publica negotia, & pri-
uatorum maxima, apud patres tractabantur : dabaturque primoribus diſſerere : & in
adula-

16. QVANTO SIT ANGVSTIVS.] *Rectè. & dictum in Traiani laudem, qui fines imperij promouit. Dixi ſuprà.*

17. DVÆ CLASSES.] *Hæc & ſequentia explico vbertim in Admirandis, lib. I.*

18. OCTO LEGIONES.] *Diuiſa per varia caſtra & caſtella. Florus de Druſo :* Per Rheni quidem ripam ampliùs quinquaginta caſtella direxit. *Qua non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum.*

19. HISPANIÆ RECENS PERDOMITÆ.] *Ab Auguſto. Liuius libro* XXVIII. *de Hiſpaniâ :* Ita ergo prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis ſint. poſtrema omnium noſtrâ demùm ætate ductu auſpicioque Auguſti Cæſaris perdomita eſt. *Propter Cantabros ſcilicet & Aſtures, quos ipſe deuicit.*

20. CETERA AFRICÆ PER DVAS.] *Ain' tu duas? Atqui vna legio adtributa Africæ ab Auguſto Tiberioque, te ipſo teſte non vno loco. Libro.* IV. *Hiſtoriarum ſcribis.* Legio in Africâ auxiliaque tutandis imperij finibus, ſub Diuo Auguſto Tiberioque principibus, Proconſuli parebant. *Et lib.* II. *Annalium :* Furius Camillus Proconſul Africæ, legionem, & quod ſub ſignis ſociorum, ad hoſtem duxit. *Libro.* II. *Hiſtor.* In Africâ legio, cohorteſque delectæ à Clodio Macro. *Vidimus hunc nexum, & ſoluemus. Vnam legionem ordinariam Africæ fuiſſe, veriſſimum eſt. Vnde hic ergo duæ? Per bellum Tacfarinatis abducta è Pannoniâ legio, & in Africam miſſa. Suprà libro* III. Piſo adſequitur legionem, quæ è Pannoniâ in vrbem dein præſidio Africæ ducebatur. *Ea ibi manſit biennium paullò ampliùs, iterumque in Pannoniam remiſſa. Hoc ipſo libro, ſtatim :* Cæſar poſt res à Blæſo geſtas, quaſi nullis iam in Africâ hoſtibus, reportari Nonam legionem iuſſerat : nec Proconſul eius anni Dolabella retinere auſus fuerat, iuſſa Principis magis quàm incerta belli metuens. *At enim quia quo loco quæque legio hoc ipſo anno fuerit, decretum ſcribere Tacito, & nondum ea abductâ : ideò duas ecce in Africâ collocauit, in Pannoniâ duas. Atqui tres in iſtâ debuerat : quod clarum vel ex ijs, quæ in ſeditione trium Pannonicarum legionum dicta ſuprà. Vbi etiam recenſita hæc Nona.* C

21. TOTIDEM APVD DALMATIAM.] *Dalmatia Auguſto tradita, perpetuumque præſidium in eâ decretum, anno vrbis* DCCXLIII. *Anteà inermis fuit. Adi Dionem, lib.* LIIII.

22. TRES VRBANÆ, NOVEM PRÆTORIÆ COHORTES.] *Vigilum autem cur omittit? quæ numero & robore ſupra vrbanas. Septem enim cohortes erant, inſtitutæ iam inde ab Auguſto. Cauſſa hæc. quia id æui, inter legitimas iuſtaſque milites, Vigiles non cenſebantur. Itaque in omnibus bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij, rara eorum mentio, nullus vſus. E libertinis lecti erant, vile genus, & Vulcani potius miniſtri quàm Martis. Itaque nec Præfecti vigilum inter illuſtres dignitates mentio Tacito vſquam : cuiùs auctoritas tamen adoleuit, ſicut & militum ipſorum, vti ex Pandectis alijſque ſcriptoribus clarum. Dicam de hoc omni vrbano milite cum curâ, ad libros Hiſtoriarum.* D

23. ET COLONIS.] *Potiùs*, colonijs.

24. SOCIÆ TRIREMES.] *Vt claſſis in Danubio, claſſis in Rheno, in Ponto.*

25. NEQVE MVLTO SECVS.] *Dicit clarè, non minus virium roboriſque in Auxilijs fuiſſe, quàm in Legionibus : ex quo magnitudinem opeſque videas imperij Romani.*

26. RARI

A adulationem lapſos, cohibebat ipſe. mandabatque honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiæ, inluſtres domi artes ſpectando: vt ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. Sua conſulibus, ſua prætoribus ſpecies: minorum quoque magiſtratuum exercita poteſtas: legeſque, ſi maieſtatis quæſtio eximeretur, bono in vſu. At frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, ſocietatibus equitum Romanorum agitabantur. Res ſuas Cæſar ſpectatiſſimo cuique, quibuſdam ignotis ex famâ mandabat; ſemelque adſumti tenebantur. prorſus ſine modo, cùm plerique iiſdem negotijs inſeneſcerent. Plebes acri quidem annonâ fatigabatur: ſed nulla in eo culpa ex principe. quin infecunditati terrarum, aut aſperis maris obuiàm ijt, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne prouinciæ nouis oneribus turbarentur, vtque vetera ſine auaritiâ aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, prouidebat: corporum verbera, ademtiones bonorum aberant. [26] Rari per Italiam Cæſaris agri; modeſta ſeruitia; intra paucos libertos domus; ac ſi quando cum priuatis diſceptaret, forum & ius. quæ cuncta, non quidem comi viâ, ſed horridus ac plerumque formidatus retinebat tamen, donec Cap. 7.
B morte Druſi verterentur. nam dum ſuperfuit, manſère: quia Seianus incipiente adhuc potentiâ, bonis conſilijs noteſcere volebat, & vltor metuebatur, non occultus odij, & crebrò querens, *incolumi filio adiutorem imperij alium vocari. & quantum ſupereſſe vt collega dicatur? Primas dominandi ſpes in arduo; vbi ſis ingreſſus, adeſſe ſtudia & miniſtros. extructa iam ſponte præfecti caſtra, datos in manum milites: cerni effigiem eius, in monumentis Gn. Pompeij:* [28] *communes illi cum familiâ Druſorum fore nepotes.* [29] *precandam poſt hæc Modeſtiam, vt contentus eſſet.* Neque rato, neque apud paucos talia iaciebat; & ſecreta quoque eius, corruptâ vxore, prodebantur. Igitur Seianus maturandum ratus, diligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus adſimularetur. Id Druſo datum per Lygdum Spadonem, [30] vt octo poſt annos cognitum eſt. Ceterùm Tiberius per omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an vt firmitudinem animi oſtentaret, etiam defuncto, needum ſepulto, curiam ingreſſus eſt: [31] conſuleſque ſede vulgari per ſpeciem mæſtitiæ ſedentes, honoris locique admonuit; & effuſum in lacrimas ſenatum, victo ge-
C mitu, ſimul oratione continuâ erexit. *Non quidem ſibi ignarum, poſſe argui, quòd tam recenti*

Druſi de Seiano querela.

Quas vxor extulit.

Cap. 8.

Id ſi in vero non tollitur. Firmitudo Tiberij in eo caſu.

26. Rari per Italiam.] *Non latifundia, vt poſteà, ex bonorum publicatione, & reorum damnationibus parta.*

27 Cerni effigiem eius.] *Statuam æneam in theatro Pompeij. Dio.*

28. Commvnes illi.] *Conſideremus, queſo. Suetonius Claudij filio Druſo deſponſam Seiani filiam ſcribit, cap.* XXVII. *in Claudio, nec alius ſententia eſt, quod noſter lib.* III. *dixit Claudij filio Seianum ſocerum deſtinatum. Hæc certa, clara. ſed quomodo hîc Druſus queritur, communes illi fore cum Druſorum*
D *gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana eſt. ſi verè idem Suetonius ſcribit, Druſum exſtinctum poſt paucos dies, quàm ei Seiani filia eſſet deſponſa. Deſponſa * autem ante biennium, vt ex Taciti ſuprà verbis clarum: ante biennium ergo exſtinctus, & ſimul connubij nepotumque ſpes. An aliud aliquid eſt, quò noſter hîc reſpexit? nemo dicet. In Zonarâ lego, Iuliam Druſi filiam deſponſam Seiano: corruptè. quia ſcribendum Liuiam: intellegitque Germanici ſororem, de quâ infrà dicemus, Druſi maioris prolem. Quid nugamur? cùm omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit è flumine Lethes.*

29. Precandam post hæc Modestiam.] *Mirum genus loquendi, quaſi Modeſtia inter deas. Et caue tamen immutes. ſimile illud è libro* XV. Sic quoque optimam Fortunam orandam, vt pedes confectis itinerum ſpatijs equitem aſſequeretur.

30. Vt octo post annos.] *Rectè. eoipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cùm Apicata eius vxor hæc ſcelera prodidit. Vide Dionem* LVIII.

31. Consvles sede vvlgari.] *id eſt, in ſedibus Prætorum aut Tribunorum, vt Dio interpretari videtur, in morte Auguſti, lib.* LVI. Ἐκαθίζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ ὡς ἕκαστος εἰώθει, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. *Verterem ego:* Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat: Conſules verò infernè in ſubſellijs, alter Prætorum, alter Tribunorum. *Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium* de maiore negotio acturum, medium inter conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe. *Humiles autem Senatorum omnium ſedes, altæ Conſulum & excelſa. Lucanus* V. • Anno vrbis DCCLXXIII.

Vt primùm mæſtum tenuère ſilentia cœtum,
Lentulus è celsâ ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi Conſul. & alius poeta quiſpiam,

Conſpicuum ſignis cùm premet altus ebur.

Intellegit Conſulis ſellam curulem: in quâ, ornatus cauſâ ſigna. Idem:

Signa quoque in ſellâ noſſem formata curuli,
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.

centi dolore ſubierit oculos ſenatus: vix [32] *propinquorum alloquia tolerari,* [33] *vix diem adſpici à* A
pleriſque lugentium. neque illos imbecillitatis damnandos; ſe tamen fortiora ſolatia è complexu
Reip. petiuiſſe. Miſeratuſque Auguſtæ extremam ſenectam, rudem adhuc nepotum, & ver-
Germanici liberi in curiam acciti. Commendati patribus. gentem ætatem ſuam, vt Germanici liberi, vnica præſentium malorum leuamenta, indu-
cerentur, periuit. Egreſſi conſules, firmatos adloquio adoleſcentulos, deductoſque ante
Cæſarem ſtatuunt. Quibus apprehenſis, *Patres conſcripti, Hos,* inquit, *orbatos parente,*
tradidi patruo ipſorum, precatusque ſum, quamquam eſſet illi propria ſuboles, ne ſecùs quàm
ſuum ſanguinem foueret ac tolleret, ſibique & poſteris confirmaret. Erepto Druſo, preces ad vos
conuerto, dijſque & patriâ coram obteſtor, Auguſti pronepotes, clariſſimis maioribus genitos
ſuſcipite, regite: veſtram meamque vicem explete. Hi vobis Nero & Druſe parentum loco: ita
Cap. 9. *nati eſtis, vt bona malaque veſtra ad Remp pertineant.* Magno ea fletu, & mox precationi-
Curam rerum deprecatur Tiberius: Parùm ſeriò. bus fauſtis audita. ac ſi modum orationi poſuiſſet; miſericordiâ ſui gloriaque animos
audientium impleuerat. ad vana & toties inriſa reuolutus, de reddendâ Rep. vtque con-
ſules ſeu quis alius regimen ſuſciperent, vero quoque & honeſto fidem demſit. Memo- B
riæ Druſi eadem quæ in Germanicum decernuntur; pleriſque additis, vt fermè amat
Funus Druſi. poſterior adulatio. Funus imaginum pompâ maximè inluſtre fuit, cùm origo Iuliæ
gentis Æneas, omneſque Albanorum reges, & conditor vrbis Romulus, pòſt Sabina
nobilitas, [34] Appius Clauſus, ceteræque Claudiorum effigies, longo ordine ſpectaren-
Cap. 10. tur. In tradendâ morte Druſi, quæ plurimis maximeque fidis auctoribus memorata
Variatum in morte eius tradendâ. ſunt, retuli: ſed non omiſerim eorumdem temporum rumorem validum adeò, vt non-
dum exoleſcat. Corruptâ ad ſcelus Liuiâ, Seianum Lygdi quoque Spadonis animum
ſtupro vinxiſſe: quòd is Lygdus ætate atque formâ carus domino, interque primores
miniſtros erat. deinde inter conſcios, vbi locus veneficij tempuſque compoſita ſunt;
Quam nonnemo patri parùm prouido adſcribit. eò audaciæ prouectum, vt verteret, & occulto indicio Druſum veneni in patrem ar-
guens, moneret Tiberium, vitandam potionem quæ prima ei apud filium epulanti of-
ferretur. Eâ fraude tum ſenem, poſtquam conuiuium inierat, exceptum poculum
Druſo tradidiſſe: atque illo ignaro & iuueniliter hauriente, auctam ſuſpicionem, tam- C
Cap. 11. quam metu & pudore, ſibimet inrogaret mortem, quam patri ſtruxerat. [35] Hæc vulgò
Refellit noſter. iactata, ſuper id quòd nullo auctore certo firmantur, promtè refutaueris. Quis enim
mediocri prudentiâ, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inaudito filio exitium of-
ferret, idque ſuâ manu, & nullo ad pœnitendum regreſſu? Quin potiùs miniſtrum ve-
neni excruciaret, auctorem exquireret, inſitâ denique etiam in extraneos cunctatione &
morâ, aduersùm vnicum & nullius antè flagitij compertum vteretur. Sed quia Seianus
facinorum omnium teperrot habebatur ex nimiâ caritate in eum Cæſaris, & cetero-
rum in vtrumque odio, quamuis fabuloſa & immania credebantur: [36] atrociore ſem-
per famâ, erga dominantium exitus. Ordo alioqui ſceleris per Apicatam Seiani prodi-
tus, tormentis Eudemi ac Lygdi patefactus eſt: neque quiſquam ſcriptor tam infenſus
exſtitit, vt Tiberio obiectaret, cùm omnia alia conquirerent, intenderentque. Mihi tra-
dendi arguendique rumoris cauſſa fuit, vt claro ſub exemplo falſas auditiones depelle- D
rem, peteremque ab ijs quorum in manus cura noſtra venerit, ne diuulgata atque incre-
Cap. 12. dibilia, auidè accepta, veris neque in miraculum corruptis antehabeant. Ceterùm
[37] laudante filium pro roſtris Tiberio, ſenatus populuſque habitum ac voces dolentum
ſimula-

32. PROPINQVORVM ALLOQVIA.] *Alloquia, propriè in conſolatione. notatum alijs.*

33. VIX DIEM ADSPICI.] *Ita enim moris, vt limine & domo ſe continerent in luctu. Plinius lib.* IX. Mitto ad Ariam. rogo vt veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.

34. APPIVS CLAVSVS.] *Lego,* Atta Clauſus, *vel* Attus. *Adi lib.* XII. *Annal.*

35. HÆC VVLGO IACTATA.] *Et credita Oroſio, qui libro* VII. *tradit Druſum à Tiberio veneno exſtinctum. At me non valdè mouent eiuſmodi ſcriptores, legitimæ hiſtoriæ (dicam iratis quorumdam auribus) dehoneſtamenta.*

36. ATROCIORE SEMPER FAMA.] *Id valet, ſpargi plurimùm & credi atrocia aut tragica, de morte dominantium.*

37. LAVDANTE FILIVM.] *Velo quidem interpoſito, ne Pontificis maximi oculi adſpectu cadaueris funeſtarentur. Seneca, Conſolatione ad Martiam:* Tiberius Cæſar, & quem genuerat, & quem adoptauerat, amiſit. ipſe tamen pro roſtris laudauit filium, ſtetitque, in conſpectu poſito corpore, interiecto

A ſimulatione magis quàm libens induebat, domumque Germanici teuiuiſcete occulti *Fauor omnium in liberos Germanici.*
lætabantut. Quod ptincipium fauotis, & mater Agrippina ſpem malè tegens, petni-
ciem adceletauêre. Nam Seianus vbi videt mottem Druſi inultam interfectoribus, ſi- *Quibus inſidiatur Seianus.*
ne mœrote publico eſſe, fetox ſceletum, & quia prima prouenerant, volutare ſecum,
quonam modo Germanici liberos petuertetet, quorum non dubia ſucceſſio. neque
ſpargi venenum in tres poterat, egregiâ cuſtodum fide, & pudicitiâ Agrippinæ impene-
trabili. Igitur contumaciam eius inſectari, vetus Auguſtæ odium, tecentem Liuiæ con- *Et Agrippinam matrem primò criminatur.*
ſcientiam exagirare, vt ſuperbiam fecunditare ſubnixam, popularibus ſtudijs inhiare
dominationi, apud Cæſarem arguerent. Atque hæc callidis criminaroribus (inter quos
dilegerat [38] Iulium Poſtumum, per adultetium Mutiliæ Priſcæ inter intimos auiæ, &
conſilijs ſuis peridoneum: quia Priſca in animo Auguſtæ valida) anum ſuapte natutâ
potentiæ anxiam, inſociabilem nurui efficiebat. Agtippinæ quoque proximi inliciebãtur, prauis ſetmonibus tumidos ſpiritus perſtimulare. At Tiberius, nihil intermiſsâ re- Cap. 13.
B rum curâ, negotia pro ſolatijs accipiens, ius ciuium, preces ſociorum tractabat. Factaque
auctote eo ſenatuſconſulta, vt ciuitati Cibyraticæ apud Aſiam, Ægirenſi apud Achaiam *Subleuata vrbes.*
motu terræ labefactis, ſubueniretur remiſſione tributi in triennium. Et Vibius Se- *Accuſati aliquot:*
renus [39] proconſul vlterioris Hiſpaniæ de vi publicâ damnatus, [40] ob atrocitatem tem-
porum in inſulam Amotgum deportarut. Carſius Sacetdos reus tamquam frumento *Inter quos*
hoſtem Tacfatinatem iuuiſſet, abſoluitur; eiuſdemque criminis C. Gracchus. Hunc *C. Gracchus.*
comitem exilij admodum infantem, [41] Pater Semptonius in inſulam Cetcinam tulerat.
Illîc adultus intet extorres & liberalium artium neſcios, mox per Afticam ac Siciliam
mutando ſordidas merces ſuſtentabatur: nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula.
Ac ni Ælius Lamia & L. Apronius, qui Africam obtinuerant, inſontem protexiſſent,
claritudine inſauſti generis, & patemis aduerſis foret abſtractûs. Is quoque annus le- Cap. 14.
gationes Græcarum ciuitatum habuit; Samijs Iunonis, Cois Æſculapij delubro, vetuſtũ *Iterum de Aſyl. ſ actum.*
aſyli ius vt fitmaretur, petentibus. Samij decreto Amphictyonum nitebantur, quîs
C præcipuum fuit rerum omnium iudicium, quâ tempeſtate Græci conditis per Aſiam
vrbi-

iecto tantummodò velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret. *Recenſet eumdem ritum Dio* LIV. *in funere Agrippa, ſed cauſſam eius ignorare fatetur, & quam Seneca dedit, refellit. Verba ſunt:* Τόν τε λόγον τὸν ἐπ' αὐτῷ εἶπε παραπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ παρατείνας, ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διὰ τί ἐποίησεν. εἴρηται δ' ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δὲ ὅτι τὰ τῶν τιμητῶν ἔπραττεν, οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. οὔτε γὰρ τῷ ἀρχιερεῖ ἀπείρηται νεκρὸν ὁρᾶν. οὔτε τῷ τιμητῇ, πλὴν ἂν τὸ τέλος ταῖς ἀπογραφαῖς μέλλῃ ἐπάξειν. *Id eſt:* Sed & laudationem Agrippæ Auguſtus recitauit, velo quopiam ante mortuum expanſo. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen
D alij volunt ideò, quia Pontifex eſſet: alij, quia obiret munera Cenſoris. Neutri rectè. Neque enim vel Pontifici mortuum adſpicere nefas: neque Cenſori, niſi cùm finem cenſioni imponit, conditque luſtrum. *Hæc Dio: ſed ego exiſtimo, de Pontifice Senecam * vera dicere. Sacer enim: ideoq; non ipſum ſolum arceri aſpectu funeſto, ſed & ſtatuas deorum voluerunt. Quæ ſi in loco poſitæ, vbi ſupplicia & cædes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipſe Dio lib. vltimo.* Claudius, *inquit*, delectabatur gladiatoribus, & præſertim meridianis. Ideò pleroſque ſeruos, qui dominos ſub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorumque tantus fuit numerus, vt Auguſti ſtatuam eo loci poſitam iuſſerit transferri, ne aut ſemper adſpiceret cædes, aut ſemper velata eſſet. *Ceterùm de Pontifice, in Iudaorum ritu ſimile Philo notat, De Monarchiâ:* à cadauere arceri.

38. IVLIVM POSTVMVM.] *Eſtne ille, qui Præfectus Ægypto poſteà? de quo Romæ lapis,*

PRO. SALVTE. TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG.
GERMANICI. PONT. MAX. TRIB. POT. VII.
COS. IIII. IMP. XV. P. P. CENSORIS.
.·.·.·.·.·. LIBERORVMQVE.
EX. VOTO. SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR.
POSTVMVS. PRÆF. ÆGYPTI.

Vix puto. Claudij enim æuo ille floruit, non hoc Tiberiano.

39. PROCONSVL VLTERIORIS HISPANIÆ.] *Id eſt Bætica, quæ populo relicta, & ideò in eâ Proconſul. Plura diſtinctiùs de Hiſpania diuiſione infrà ad* 1. *Hiſtor.*

40. OB ATROCITATEM TEMPORVM.] *Placet olim emendatio*, atrocitatem morum. *quam velim diſtinctione iuuari hoc modo:* de vi publicâ damnatus ob atrocitatem morum, in inſulam. *Facilis exſcribentium lapſus repetitione ſyllabæ*, tem morum. *Etſi non ſum ignarus à Suetonio* temporum attocitatem *dictam*, *Calig. cap.* VI. *ſed hic vt cenſeo parùm opportunè. Puto autem pertinuiſſe ad Serenum caput hoc legis Iuliæ:* Iuliâ de vi publicâ tenetur, qui cùm imperium poteſtatémve haberet, ciuem R. aduerſus prouocationem necauerit, verberauerit, iuſſeritve quid fieri, aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.

* *Facit à Senecâ Tacitus libro* 12. Neque Imperatorem auguratu & vetuſtiſſimis cærimonijs præditum contrectare feralia debuiſſe.

41. PATER SEMPRONIVS.] *Qui adulter in Iuliâ, ſuprà lib.* 1.

vrbibus orâ maris potiebantur. Neque diſpar apud Coos antiquitas: & accedebat meritum ex loco. A
Nam ciues Romanos templo Æſculapij induxerant, cùm iuſſu regis Mithradatis apud cunctas Aſiæ inſulas & vrbes trucidarentur. Varijs dehinc & ſæpiùs inritis prætorum queſtibus, poſtremò Cæſar de immodeſtiâ hiſtrionum rettulit. Multa ab ijs in publicum ſeditioſè, fœda per domos tentari: [42] Oſcum quondam ludicrum leuiſſimæ apud vulgum oblectationis, eò flagitiorum & virium veniſſe, vt auctoritate patrum coërcendum ſit. Pulſi tum hiſtriones Italiâ.

Hiſtriones coërcentur.

Cap. 15. Idem annus alio quoque luctu Cæſarem adficit, alterum ex geminis Druſi liberis extinguendo: neque minùs morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi triſtium lætorumque ſocius, vnuſque è ſenatoribus Rhodij ſeceſſus comes. Ita quamquam nouo homini, [43] cenſorium funus, effigiem [44] apud forum Auguſti, publicâ pecuniâ patres decreuêre: apud quos etiam tum cuncta tractabantur. adeò vt [45] procurator Aſiæ Lucillius Capito, accuſante prouinciâ cauſſam dixerit, magnâ cum adſeueratione Principis, non ſe ius niſi in ſeruitia & pecunias familiares dediſſe. quòd ſi vim prætoris vſurpaſſet, manibuſque militum vſus foret; ſpreta in eo mandata ſua, audirent ſocios. B
Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam vltionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decreuêre Aſiæ vrbes templum Tiberio matrique eius, ac ſenatui. Et permiſſum ſtatuere. egitque Nero grates eâ cauſſâ patribus atque auo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoriâ Germanici, illum adſpici, illum audiri rebantur: aderantque iuueni modeſtia, ac

Lucillij mors, & publicum funus.

Capito damnatur.

Tiberio templum in Aſiâ.

42. OSCVM LVDICRVM.] *Quod celebratum Romæ, non Romanâ linguâ. Strabo libro* V. Ἴδιον δέ τι τοῖς Ὄσκοις καὶ τῷ τῶν Αὐσονίων ἔθνει συμβέβηκε· τῆς μὲν γὰρ Ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. *Cenſent idem, cum Attellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oſcarum vrbs. Sermo autem Oſcus, diuerſus à Latino. Titinnius.*

Qui Oſcè & Volſcè fabulantur, nam Latinè neſciunt.

Quo & Campani vſi videntur, &, vt Liuius alibi me docet, Samnites.

43. CENSORIVM FVNVS.] *Quæri video quid ſit cenſorium funus. Vertranius cenſuit, id eſſe in cuius nimiam pompam, vt in opus cenſorium, animaduertere Cenſoribus licuiſſet, niſi iuſſus Prætoris adfuiſſet. Nimis velim ad manum mihi laurus ſit, quam mordeam: ita præcordio mihi ſaliunt ad riſum. Alij idem putant Funus publicum, Funus cenſorium, Funus indictiuum. Non audio. arbitror ego funus publicum & indictiuum, eadem: nec aliud eſſe, quàm cùm denuntiatur & indicitur publicitus per præconem. Cenſorium, partem eius eſſe: id eſt, vt omne Cenſorium funus, Publicum ſit (qui enim aliter honoratum eſſe pateſt?) at non omne Publicum, Cenſorium. Vt inter magiſtratus honoratiſſimi Cenſores, iiq; cumulus quaſi reliquarum dignitatum: ſic inter funera illud, primo loco. Itaque Capitolinus de Pertinace:* Funus imaginarium ei & Cenſorium ductum eſt, & ab ipſo Seuero funebri laudatione honoratus eſt. *Tacitus de Sabino fratre Imperatoris:* Funuſque Cenſorium Flauio Sabino ductum. *Et libro* XII. Decretum Claudio Cenſorium funus, & mox conſecratio. *Quâ ergo notâ eximium hoc funus? Credo iſtâ, vt omnia in ea purpurea eſſent, veſtes ſtragulaq. in alijs, tantùm purpura prætexta. Non obſcurè annuere mihi videtur Polybius, libro* VI. Vbi autem præclarus aliquis ex domeſticis obijt, inſtituunt funeris apparatum, & circumfuſi qui ſimiles magnitudine ac ſtaturâ videntur, veſtes capiunt; ſi conſul vel prætor fuit, purpurâ prætextas; ſi cenſor, purpureas, ſi * triumphalis, auro intextas. *Poſtrema Græcè ſic habent:* Ἐὰν μὲν ὑπάτου καὶ στρατηγὸς ᾖ γεγονὼς, περιπορφύρους (*intellege* ἐσθῆτας λαμβάνουσι.) ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς, ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, διαχρύσους. *Publico autem funeri opponitur, Tacitum. id eſt, ſine pompâ, ſine deſignatore, ſine ludis, præcone, indictione, ſilens & quietum. Seneca, De Tranquillitate lib.* I. *cap.* I. Quid opus eſt ſęculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? morti natus es. minus moleſtiarum habet funus Tacitum. C

* At de triumphali, ſub principibus nihil lego: & videtur confuſum cum Cenſorio. Nam & Claudius & Pertinax eo elati, tamquam digniſſimo.

ADD. *E Polybij verbis ſuſpicère diſtinctum Cenſorium funus à Triumphali fuiſſe, & hoc dignius. Mihi ita non videtur. Primùm, quia nemo Latinorum Triumphale nominat. Deinde, quia Cenſorium reperio Principibus ipſis ductum (vt Claudio, vt Pertinaci:) quos conſtat honeſtiſſimo affectos. Tertiò, quia illa ipſa ornamenta quæ triumphali tribuit Polybius, reperire eſt in iſta. Vide Xiphilinum in Seuero. Currum huic interueniſſe, ritu triumphantium, non opinor. Nam quod in Propertio legis,* D

Cuius honoraris oſſa vehantur equis:

verius eſt, aquis. *& ille ipſe poëta ſuperiori eius libri Elegiâ, in amne infero diſtinxit duplices ſedes & * nouigationes. Quod in Dione etiam ſcriptum funere Auguſti, imaginem eius vnam (tres enim fuerunt) vectam* ἐφ᾽ ἅρματος πομπικοῦ, *id eſt,* curru triumphali, *vt interpretes volunt: ego mallem,* curru pompali. *& Carpentum intellegam, quo per pompam Circenſium dij tranſuecti. Hoc enim noui honoris genus appoſitè tributum nouo diuo.*

* Turbaque diuerſâ nauiget omnis aquâ.

44. APVD FORVM AVGVSTI.] *Vbi in vtrâque porticu ab ipſo Auguſto locatæ ſtatuæ omnium veterum ducum. Suetonius.*

45. PROCVRATOR ASIÆ.] *Eadem omnia è Tacito Dio, lib.* LVIII. *in extremo.*

46. NAM

A ac forma, principe viro digna, notis in eum Seiani odijs ob periculum gratiora. Sub idem tempus de flamine Diali, in locum Seruij Maluginenſis defuncti legendo, ſimul rogandâ nouâ lege, diſſeruit Cæſar. [46] *Nam patricios confarreatis parentibus genitos, tres ſimul nominari, ex quis vnus legeretur, vetuſto more: neque adeſſe, vt olim, eam copiam, omiſſâ confarreandi adſuetudine, aut inter paucos retentâ. pluresque eius rei cauſſas adferebat, potiſſimam, penes incuriam virorum feminarumque. Accedere ipſius cærimoniæ difficultates, quæ conſultò vitarentur.* [47] *Et quando exiret è iure patrio, qui id flaminium apiſceretur, quæque in manum flaminis conueniret. Ita medendum ſenatus decreto, aut lege; ſicut Auguſtus quædam ex horridâ illâ antiquitate, ad præſentem vſum flexiſſet.* Igitur tractatis religionibus, placitum, inſtituto flaminum nihil demutari: ſed lata lex, quâ [48] flaminica Dialis ſacrorum cauſſâ in poteſtate viri, cetera promiſcuo feminarum iure ageret. & filius Maluginenſis patri ſuffectus. Vtque gliſceret dignatio ſacerdotum, atque ipſis promtior animus foret ad capeſſendas cærimonias, decretum Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiæ capiebatur, * LLS. xx. & quoties Auguſta theatrum introiſſet, vt [49] ſedes inter Veſtalium conſideret.
B

Cap. 16. *Flaminis allectio.* *De vxore eius, aliquid notatum.* *Honor Veſtalibus additus.* * quinquagenta millia Philipp

Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coss. Pontifices eorumque exemplo ceteri ſacerdotes, cùm pro incolumitate Principis [50] vota ſuſciperent, Neronem quoque & Druſum iiſdem dijs commendauêre; non tam caritate iuuenum, quàm adulatione: quæ moribus corruptis, perinde anceps ſi nulla, & vbi nimia eſt. Nam Tiberius haut vmquam domui Germanici mitis, tum verò æquari adoleſcentes ſenectæ ſuæ, impatienter indoluit: acitoſque Pontifices percontatus eſt, num id precibus Agrippinæ, aut minis tribuiſſent. Et illi quidem quamquam abnuerent, modicè perſtricti, (etenim pars magna è propinquis ipſius, aut primores ciuitatis erant:) ceterùm in ſenatu, oratione monuit in poſterum, ne quis mobiles adoleſcentium animos, præmaturis honoribus ad ſuperbiam extolleret. Inſtabat quippe Seianus, incuſabatque *diductam ciuitatem, vt ciuili bello. eſſe qui ſe partium Agrippinæ vocent: ac ni reſiſtatur, fore pluris. neque aliud gliſcentis diſcordiæ remedium, quàm ſi vnus alterve maximè promti ſubuerterentur.*

Cap. 17. A. V. C. DCCLXXVII. *Votis publicis inſerti Nero & Druſus:* *indignante Principe.* *Quem acuit Seianus.*

Quâ cauſſâ C. Silium, & Titium Sabinum, adgreditur. amicitia Germanici pernicioſa vtrique: Silio, & quod ingentis exercitus ſeptem per annos moderator, partiſque apud Germaniam triumpha-
C

Cap. 18. *Amici Germanici petuntur.*

46. NAM PATRICIOS CONFARREATIS PARENTIBVS.] *Non alibi tam expreſſi ritus in legendo Diali. Ait,* patricios. *Quia cùm quindecim Flamines eſſent, ex iis tres primi inſtituti à Numâ, non niſi ex patribus legebantur: iique Maiores dicti. alij etiam è plebe, appellatique Flamines minores. Addit,* confarreatis parentibus. *quia, vt Plinius ait*, in ſacris nihil religioſius confarreationis vinculo erat. *Triplex enim matrimonij contrahendi mos, Vſu, Farre, Coëmptione. Antiquiſſimum genus, Farre videtur, quod Dionyſius appellat γάμον κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους. eratque neceſſum non ſolùm Flaminem naſci confarreatis parentibus, ſed & ipſum cum Flaminicâ farre iungi. Seruius Danielis in excerptis à Pythæo:* Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant, Vſu, ſi, verbi gratiâ, mulier anno vno cum viro, licet ſine legibus fuiſſet. Farre, cùm per Pontificem Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam ſalſam coniungebantur: vnde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi naſcebantur. Coëmptione verò atque in manu conuentione, cùm illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, vt ſi quis prior fuiſſet defunctus, locum hereditatis iuſtum alteri faceret. *Iterùm alibi:* Quid enim eſt aliud dextræ, quàm in manum conuenire? quæ conuentio eo ritu perficitur, vt aquâ & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam iure Pontificio in matrimonium neceſſe eſt conuenire. *Et paullò pòſt:* Mos fuit Flamini ac Flaminicæ vt per Farreationem in nuptias conuenirent, ſellas duas iugatas, ouili pelle ſuperiniectâ poni, eius ouis quæ hoſtia fuiſſet: & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica reſiderent. Confarreationes autem tonitru dirimit. *Pulchræ reliquiæ. Adde Feſtum in Diffarreatio, & Arnobium lib.* IIII. Vxores enim dij habent, atque in coniugalia fœdera conditionibus veniunt antè quæſitis. Vſu, farreo, coëmptione, genialis lectuli ſacramenta conducunt.
D

47. ET QVANDO EXIRET.] *Defectum locum cenſeo: & deeſſe quæ ad cæremoniarum difficultatem pertinent. Qui cautus cæremoniæque Flaminio adiuncta, habes apud Agellium lib.* x. *cap.* xv.

48. FLAMINICA DIALIS.] *Flaminia, appellari mulier ipſa videtur, ex lapide priſco,* MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTÆ.

49. SEDES INTER VESTALIVM.] *Quibus locus è regione Prætoris. Suetonius Aug. cap.* XLIIII. Solis virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatim, & contra Prætoris tribunal dedit.

50. VOTA SVSCIPERENT.] *De quibus dicam Annali* XVI. *Ceterùm notat Dio hoc anno primùm decennalia Tiberij Cæſaris celebrata: quorum originem pete ab eodem ſcriptore lib.* LIII.

 51. PRO

phalibus Sacrouiriani belli victor, quanrò maiore mole procideret, plus formidinis in alios diſpergatur. Credebant plerique auctam offenſionem ipſius intemperantiâ, immodicè iactantis, ſuum milirem in obſequio durauiſſe, cùm alij ad ſeditiones prolaberentur: neque manſurum Tiberio impeiium, ſi ijs quoque legionibus cupido nouandi fuiſſet. Deſtrui per hæc fortunam ſuam Cæſar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eò vſque læta ſunt, dum videntur exſolui poſſe: vbi mulrum anteuenêre, [51] pro gratiâ odium redditur. Erat vxor Silio Socia Galla, caritate Agrippinæ inuiſa Principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro conſul, qui paternas inimicitias obtendens, odijs Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. Precante reo breuem moram, dum accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt Cæſar: *ſolitum quippe magiſtratibus, diem priuatis dicere. nec infringendum conſulis ius, cuius vigilijs niteretur, ne quod Reſp. detrimentum caperet.* Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis verbis obtegere. Igitur multâ adſeueratione, quaſi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro conſul, aut illud Reſp. eſſet, coguntur patres: ſilente reo, vel ſi defenſionem cœptaret, non occultante cuius irâ premeretur. Conſcientiâ belli Sacrouir diu diſſimulatus, victoria per auaritiam fœdata, & vxor Socia arguebantur. nec dubiè repetundarum criminibus hærebant: ſed cuncta quæſtione maieſtatis exercita; & Silius imminentem damnationem voluntario fine præuertit. Sæuitum tamen in bona, [52] non vt ſtipendiarijs pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: ſed [53] liberalitas Auguſti auulſa, computatis ſingillatim quæ fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Socia in exſilium pellitur Aſinij Galli ſententiâ, qui partem bonorum publicandam, pars vt liberis relinqueretur, cenſuerat. contrà * M. Lepidus quartam accuſatoribus [54] ſecundùm neceſſitudinem legis, cetera liberis conceſſit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, grauem & ſapientem virum fuiſſe comperio. Nam pleraque ab ſæuis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cùm æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. Vnde dubitare cogor, fato & ſorte naſcendi, vt cetera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in illos; an ſit aliquid in noſtris conſilijs, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obſequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Meſſallinus Cotta, haut

Marginal notes (left margin): Cap. 19. *Silius premit.* — *Quem Conſul Varro accuſat.* — *Sed Silius ſponte vitâ abijt.* — Cap. 20. — *Vxor eius pulſa.* — * *M. id eſt Manius.* — *Lepidi egregia laudatio.*

Marginal letters (right margin): A, B, C, D

51. PRO GRATIA ODIVM REDDITVR.] *Seneca epiſt.* XIX. Quidam quò plus debent, magis oderunt. Leue æs alienum, debitorem facit: graue, inimicum.

52. NON VT STIPENDIARIIS.] *Id eſt Gallis prouincialibus, quos exhauſerat.*

53. LIBERALITAS AVGVSTI AWLSA.] *Alij aliter, in loco, vt ſolet, obſcuro. & ferè intellegunt, auulſis ſeparatiſq. ijs, quæ Auguſtus dono ei dederat, reliqua petita in fiſcum. Ego putarem, illa vel maximè obnoxia fuiſſe, & vt ob ingrato repetendo. Sed meo indicio, nihil hic de primo Auguſto, de Tiberio ipſo ſermo eſt: & hic denique auaritiam eius ſe reuelaſſe, antea occultam. Legerem pro hoc ſenſu,* Auguſti conuulſa. *Suprà Tacitus dixit,* Tiberium aduerſus pecuniam ſatis firmum fuiſſe: *& alibi ſic oſtendit.*

54. SECVNDVM NECESSITVDINEM LEGIS.] *Legis, vt cenſeo, Iulia de Maieſtate. Nam quod alij de Papiâ ſuſpicantur, refuto. Dicit à me Tacitus, qui cuncta in hac quæſtione exercita ſcribit lege Maieſtatis. Quarta autem præmium, non in hoc ſolùm, ſed etiam De repetundis lege. de quâ ipſâ nihil abnuo, quin hic accipiamus. Aſconius in Verrem non vno loco oſtendit, Quadruplatores dictos à præmio quarto, quam conſequebantur. Innuit ipſe Cicero lege & more id receptum:* Non enim, *inquit,* ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi Rom. concupiui. *Fortaſſe & in criminibus alijs præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpreter in Paullo, l.* XIII. *De iure fiſci:* Heredem, *ait,* eius vltra vulgare præmium nihil conſecuturum. *De lege Maieſtatis, auctor mihi adfirmandi Ioſephus lib.* XIX. *vbi de ſeruis, quos Caius in dominos emittebat:* ῥᾴδιον γὰρ, *inquit,* ψευδομένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πιστευθῆναι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθὸν τῶν κατηγοριῶν, ὅτι τὰ ἆθλα αὐτοῖς προσκείμενα τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν: Facile enim ijs & mentientibus contra dominos credi, & opes aperientibus ſimul liberis diuitibuſque fieri: propter præmium accuſationum, quo octaua bonorum pars ijs propoſita. *Si octaua ſeruo; benè colligo, libero quartam. Nec in ſeruili accuſatione aliud capere perſuadeor, quàm crimen Maieſtatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio Senatus præmia decreta. Libro* VI. *infrà:* Quà damnatâ cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. interceſſit. *Sic libro* XVI. Liberto & accuſatori præmium operæ (*non pecunia vlla ſed*) locus in theatro inter Tribunicios viatores datur. *Interdum certe pecunia attributa, vt Eprio Marcello quinquagies* H-S, *Thraſeâ damnato: Regulo ſeptuagies* H-S. *& ſacerdotium, damnato Craſſo. Tacitus Ann. lib.* XVI. *& Hiſtor.* IIII. *Nec prætereundus hic Dionis locus, qui de præmijs eorum qui Cæſaris percuſſores*

A haut minùs claris maioribus, ſed animo diuerſus, cenſuit [55] cauendum ſenatuſconſulto, vt quamquam inſontes magiſtratus, & culpæ alienæ neſcij, prouincialibus vxorum criminibus, perinde quàm ſuis plecterentur. Actum dehinc de Calpurnio Piſone, nobili ac feroci viro. Cap.21. Is namque, [56] vt rettuli, ceſſurum ſe vrbe ob factiones accuſatorum in ſenatu clamitauerat: & ſpretâ potentiâ Auguſtæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoque Principis excire auſus erat. Quæ in præſens Tiberius ciuiliter habuit. ſed in animo reuoluente iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria valebat: [57] Piſonemque grauiùs ſecreti ſermonis incuſauit aduersùm maieſtatem habiti. *Piſo accuſatur.* adiecitque in domo eius [58] venenum eſſe, eumque gladio accinctum introire curiam. Quod vt atrocius vero tranſmiſſum. *Ante damnationem moritur.* ceterorum quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. Relatum & de [59] Caſſio Seuero exſule, qui ſordidæ originis, maleficæ vitæ, ſed orandi validus, [60] per immodicas inimicitias, [61] vt iudicio iurati ſenatus Cretam amoueretur, effecerat: atque illîc eadem actitando, recentia veteraB que odia aduertit: boniſque exutus interdicto igni atque aquâ, [62] ſaxo Seriphio [63] conſenuit. *Caſſio Seuero pœna exaugetur.* Per idem tempus [64] Plautius Siluanus prætor, incertis cauſſis Aproniam coniugem Cap.22. *Apronia à marito præcipitata.*

cuſſores accuſabant, χρήματα, *inquis*, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα εἶχεν, ἔλαβον, τό, τε μηκέτι μετ' αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. *id eſt*: Præmium accuſationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, ſibi, liberis, nepotibus. *Vt videantur legis eius Pediæ exemplo inſtituto præmia accuſatorum.*

55. CAVENDVM SENATVSCONSVLTO.] *Et conſtum non dubiè hoc anno. Si enim antè, quorſum hæc ſententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconſulis;* C *decretum id refert ad Cottam & Meſſallam Coſſ. id eſt, ad quartum antè annum. Ait*: Proficiſci quidem Proconſulem melius eſt ſine vxore; ſed & cum vxore poteſt, dummodò ſciat Senatum Cottâ & Meſſallâ Coſſ. cenſuiſſe futurum, vt ſi quid vxores eorum qui ad officia proficiſcuntur deliquerint, ab ipſis ratio & vindicta exigatur. *Vir* doctiſſimus conatur legere*, Senatum Cottâ Meſſallino conſulente cenſuiſſe. *acutè: ſed me iudice, non exſoluet vllum eumen Domitium hac culpâ.*

56. VT RETTVLI.] *Libro* I.

57. PISONEMQVE GRAVIVS.] *Mendum arguunt multa. Primum, quòd accuſator nemo expreſſus, vt ſolet. quòd Tiberius ipſe incuſaſſe eum dicitur, inſolens Imperatori. quòd pars accuſationis ſpreto dicitur, vt atrocior vero: quod non euenißet Prin-* D *cipe accuſante. Nequis dicat non legitimam accuſationem fuiſſe, tantùm Principis mandatum: ecce oddit*, Ceterorum receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. *At reus recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur*, Piſonem Q. Granius. *Granij Romæ non ignoti iaminde à Lucilij æuo, apud quem Granius præco: & infrà libro* VI. *Granius Martianus, ſuprà lib.* I. *Granius Marcellus.*

58. VENENVM ESSE.] *Quo fine? an vt Cæſari præberet; an potiùs ipſe in neceßitate vteretur? atque ita liberior ſcilicet, prouiſo exitu, ferociorq; ogitaret. Et apparet ita mox factum, ac mortem ſumpſiſſe.*

59. CASSIO SEVERO.] *Qui primus flexiſſe dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi viâ. quem & hiſtoriam ſcripſiſſe comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap.* II. *Eius laudes vide apud Senecam patrem lib.* III. *Controuerſ. initio.*

60. PER IMMODICAS INIMICITIAS] *ſuſpectum.*

61. VT IVDICIO IVRATI SENATVS.] *Quod ſub Auguſto ei accidit, ſcriptis etiam libriſq; abolitis. Sueton. Calig. capite* XVI. *noſter ſuprà. lib.* I. *Ait*, iudicio iurati Senatus. *quod erat, cùm Senatus deum teſtem aduocabat, ſe cenſiturum, quòd è fide ſuâ reique publicâ videretur. Liuius libro* XLII. Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decerneretque. *Libro* XXX. Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita cenſuerunt, vti Conſules prouincias inter ſe compararent. *Appianus libro* II. *Ciuil.* Τοῦτο μόνον δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ἤτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. *Tacitus hoc ipſo libro*: P. Suillium amouendum in inſulam cenſuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obſtringeret è Rep. id eſſe. *Morem eum poſteà obtinuiſſe in omni Senatu, idq; lege quâdam Traiani, colligas ex Plinij verbis, libro* V. *Epiſtol.* *Cuiac. Obſeruat. lib. VI. cap XXX. Quinetiam Dexiium, qui primus diuerſum cenſuerat, perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republicâ eſſe quod cenſuiſſet. *Græci id vocabant* ἱερὰν συμβουλήν: *& formula eius eleganter expreſſa apud Xenophontem* περὶ ἀναβάσεως Κύρου, *lib.* V. *in oratione Hecatonymi.* Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. *Sed is mos quando primùm cœpit? haud temerè dixerim. Puto tamen Coriolani æuo. in cuius cauſſâ Tribuni plebis volunt & impetrant*, vt Senatus iuratus ſententiam dicat, vti ſolet in conſeſſu iudicum. *Dionyſius ait, lib.* VII.

62. SAXO SERIPHIO.] *Verè*, ſaxo. *Vide Strabonem lib.* X.

63. CONSENVIT.] *Benè*, conſenuit. *Nam annis* XXV. *in exſilio hæſit. Euſebius Chronicis*: Caſſius Seuerus orator egregius XXV. exſilij ſui anno, ſummâ inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.

64. PLAVTIVS SILVANVS.] *Similis at non eadem rei narratio Quinctiliano lib.* VII. *cap.* III. Id autem genus, de quo nouiſſimè dixi, non ſolùm in ſcholis ſæpè tractatur, ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſſa Næuij Apruniani (*lego* Nonij Aproniani)

phalibus Sacrouiriani belli victor, quantò maiore mole prociderет, plus formidinis in alios diſpergatur. Credebant pleтique auctam offenſionem ipſius intemperantiâ, immodicè iactantis, ſuum militem in obſequio durauiſſe, cùm alij ad ſeditiones prolaberentur: neque manſurum Tiberio imperium, ſi ijs quoque legionibus cupido nouandi fuiſſet. Deſtrui per hæc fortunam ſuam Cæſar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eò vſque læta ſunt, dum videntur exſolui poſſe: vbi multum anteuenêre, [51] pro gratiâ odium redditur. A

Cap.19. *Silius primò.* Erat vxor Silio Socia Galla, caritate Agrippinæ inuiſa Principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro conſul, qui paternas inimicitias obtendens, odijs Seiani per dedecus ſuum gratificabatur. *Quem Conſul Varro accuſat.* Precante reo breuem moram, dum accuſator conſulatu abiret, aduerſatus eſt Cæſar: *ſolitum quippe magiſtratibus, diem priuatis dicere. nec infringendum conſulis ius, cuius vigilijs niteretur, ne quod Reſp. detrimentum caperet.* Proprium id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis verbis obtegere. Igitur multâ adſeueratione, quaſi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro conſul, aut illud Reſp. eſſet, coguntur patres: ſilente reo, vel ſi defenſionem cœptaret, non occultante cuius irâ premeretur. B Conſcientiâ belli Sacrouir diu diſſimulatus, victoria per auaritiam fœdata, & vxor Socia arguebantur. nec dubiè repetundarum criminibus hærebant: ſed cuncta quæſtione maieſtatis exercita; & Silius immi- *Sed Silius ſponte vitâ abijt.* nentem damnationem voluntario fine præuertit. Cap.20. Sæuitum tamen in bona, [52] non vt ſtipendiarijs pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: ſed [53] liberalitas Auguſti auulſa, computatis ſingillatim quæ fiſco petebantur. ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. *Vxor eius pulſa.* Socia in exſilium pellitur Aſinij Galli ſententiâ, qui partem bonorum publicandam, pars vt liberis relinqueretur, cenſuerat. contrà * M. Lepidus quartam accuſatoribus [54] ſecundùm neceſſitudinem legis, cetera liberis conceſſit. ** M. id eſt Manius.*

Lepidi egregia laudatio. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, grauem & ſapientem virum fuiſſe comperio. Nam pleraque ab ſæuis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cùm æquabili auctoritate & gratiâ apud Tiberium viguerit. Vnde dubitare cogor, fato & ſorte naſcendi, vt cetera, ita principum inclinatio in hos, offenſio in illos; an ſit aliquid in noſtris conſilijs, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obſequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Meſſallinus Cotta, C haut

51. PRO GRATIA ODIVM REDDITVR.] *Seneca epiſt.* XIX. Quidam quò plus debent, magis oderunt. Leue æs alienum, debitorem facit: graue, inimicum.

52. NON VT STIPENDIARIIS.] *Id eſt Gallis prouincialibus, quos exhauſerat.*

53. LIBERALITAS AVGVSTI AWLSA.] *Alij aliter, in loco, vt ſolet, obſcuro. & ferè intellegunt, auulſis ſeparatiſque ijs, quæ Auguſtus dono ei dederat, reliqua petita in fiſcum. Ego putarem, illa vel maximè obnoxia fuiſſe, & vt ob ingrato repetendo. Sed meo iudicio, nihil hîc de primo Auguſto, de Tiberio ipſo ſermo eſt: & hîc denique auaritiam eius ſe reuelaſſe, anteà occultam. Legerem pro hoc ſenſu,* Auguſti conuulſa. *Suprà Tacitus dixit,* Tiberium aduerſus pecuniam ſatis firmum fuiſſe: *& alibi ſic oſtendit.*

54. SECVNDVM NECESSITVDINEM LEGIS.] *Legis, vt cenſeo, Iuliæ de Maieſtate. Nam quod alij de Papiâ ſuſpicantur, refuto. Dicit à me Tacitus, qui cuncta in hac quæſtione exercita ſcribit lege Maieſtatis. Quarta autem præmium, non in hac ſolùm, ſed etiam De repetundis lege. de quâ ipſâ nihil abnuo, quin hic accipiamus. Aſconius in Verrem non vno loco oſtendit, Quadruplatores dictos à præmio quarta, quam conſequebantur. Innuit ipſe Cicero lege & more id receptum:* Non enim, *inquit,* ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi Rom. concupiui. *Fortaſſe & in criminibus alijs præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpreter in Paullo, l.* XIII. *De iure fiſci:* Heredem, *ait*, eius vltra vulgare præmium nihil conſecuturum. *De lege Maieſtatis, auctor mihi adfirmandi Ioſephus lib.* XIX. *vbi de ſeruis, quos Caius in dominos emittebat:* ῥᾴδιον γὰρ, *inquit,* ψευσαμένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πιστευθῆναι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθὸν τῶν κατηγοριῶν, διὰ τὰ ἄλλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν: Facile enim ijs & mentientibus contra dominos credi, & opes aperientibus ſimul liberis diuitibuſque fieri: propter præmium accuſationum, quo octaua bonorum pars ijs propoſita. D *Si octaua ſeruo; benè colligo, libero quartam. Nec in ſeruili accuſatione aliud capere perſuadeor, quàm crimen Maieſtatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio Senatus præmia decreta. Libro* VI. *infrà:* Quia damnatâ cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. interceſſit. *Sic libro* XVI. Liberto & accuſatori præmium operæ (*non pecunia vllo ſed*) locus in theatro inter Tribunicios viatores datur. *Interdum certo pecunia attributo, vt Eprio Marcello quinquagies* H-S, *Thraſeâ damnato: Regulo ſeptuagies* H-S. *& ſacerdotium, damnato Craſſo. Tacitus Ann. lib.* XVI. *& Hiſtor.* IIII. *Nec prætereundus hîc Dionis locus, qui de præmijs eorum qui Cæſaris percuſſores*

A haut minùs claris maioribus, ſed animo diuerſus, cenſuit [55] cauendum ſenatuſconſulto, vt quamquam inſontes magiſtratus, & culpæ alienæ neſcij, prouincialibus vxorum criminibus, perindequàm ſuis plecterentur. Actum dehinc de Calpurnio Piſone, nobili ac feroci viro. *Cap.21.* Is namque, [56] vt rettuli, ceſſurum ſe vrbe ob factiones accuſatorum in ſenatu clamitauerat: & ſpretâ potentiâ Auguſtæ, trahere in ius Vrgulaniam, domoque Principis excire auſus erat. Quæ in præſens Tiberius ciuiliter habuit. ſed in animo reuoluente iras, etiam ſi impetus offenſionis languerat, memoria valebat: [57] Piſonemque grauiùs ſecreti ſermonis incuſauit aduersùm maieſtatem habiti. *Piſo accuſatur.* adiecitque in domo eius [58] venenum eſſe, eumque gladio accinctum introire curiam. Quod vt atrocius vero tranſmiſſum. *Ante damnationem moritur.* ceterorum quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. Relatum & de [59] Caſſio Seuero exſule, qui ſordidæ originis, maleficæ vitæ, ſed orandi validus, [60] per immodicas inimicitias, [61] vt iudicio iurati ſenatus Cretam amoueretur, effecerat: atque illîc eadem actitando, recentia veteraque odia aduertit; *Caſſio Seuero pœna exaugetur.*
B bonisque exutus interdicto igni atque aquâ, [62] ſaxo Seriphio [63] conſenuit. Per idem tempus [64] Plautius Siluanus prætor, incertis cauſſis Aproniam coniugem *Cap.22.* *Apronia à marito præcipitata.*

cuſſores accuſabant, χρήματα, *inquit*, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρχων ἦν, τό, τε μηκέτι μετ' αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. *id eſt*: Præmium accuſationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, ſibi, liberis, nepotibus. *Vt videantur legis eius Pediæ exemplo inſtituta præmia accuſatorum.*

55. CAVENDVM SENATVSCONSVLTO.] *Et cautum non dubiè hoc anno. Si enim antè; quorſum hæc*
C *ſententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconſulis; decretum id refert ad Cottam & Meſſallam Coſſ. id eſt, ad quartum antè annum. Ait*: Proficiſci quidem Proconſulem melius eſt ſine vxore; ſed & cum vxore poteſt, dummodò ſciat Senatum Cottâ & Meſſallâ Coſſ. cenſuiſſe futurum, vt ſi quid vxores eorum qui ad officia proficiſcuntur deliquerint, ab ipſis ratio & vindicta exigatur. *Vir* doctiſſimus conatur legere*, Senatum Cottâ Meſſallino conſulente cenſuiſſe. *acutè: ſed me iudice, non exſoluet vllum acumen Domitium hac culpâ.*

56. VT RETTVLI.] *Libro* I.

57. PISONEMQVE GRAVIVS.] *Mendum arguunt multa. Primum, quòd accuſator nemo expreſſus, vt ſolet. quod Tiberius ipſe incuſaſſe eum dicitur, inſolens Imperatori. quòd pars accuſationis ſpreta dicitur, vt atrocior vero: quod non eueniſſet Prin-*
D *cipe accuſante. Nequis dicat non legitimam accuſationem fuiſſe, tantùm Principis mandatum: ecce addit*, Ceterorum receptus eſt reus, neque peractus ob mortem opportunam. *At reus recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur*, Piſonem Q. Granius. *Granij Romæ non ignoti iaminde à Lucilij æuo, apud quem Granius præco: & infrà libro* VI. *Granius Martianus, ſuprà lib.* I. *Granius Marcellus.*

58. VENENVM ESSE.] *Quo fine? an vt Cæſari præberet; an potiùs ipſe in neceßitate vteretur? atque ita liberior ſcilicet, prouiſo exitu, ferociorque agitaret. Et apparet ita mox factum, ac mortem ſumpſiſſe.*

59. CASSIO SEVERO.] *Qui primus flexiſſe dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi viâ. quem & hiſtoriam ſcripſiſſe comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap.* II. *Eius laudes vide apud Senecam patrem lib.* III. *Controuerſ. initio.*

60. PER IMMODICAS INIMICITIAS] *ſuſpectum.*

61. VT IVDICIO IVRATI SENATVS.] *Quod ſub Auguſto ei accidit, ſcriptis etiam librisque abolitis. Sueton. Calig. capite* XVI. *noſter ſuprà. lib.* I. *Ait*, iudicio iurati Senatus. *quod erat, cùm Senatus deum teſtem aduocabat, ſe cenſiturum, quod è fide ſuâ reique publicâ videretur. Liuius libro* XLII. Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decerneretque. *Libro* XXX. Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita cenſuerunt, vti Conſules prouincias inter ſe compararent. *Appianus libro* II. *Ciuil.* Τούτῳ μόνῳ δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ᾔτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. *Tacitus hoc ipſo libro*: P. Suillium amouendum in inſulam cenſuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obſtringeret è Rep. id eſſe. *Morem eum poſteà obtinuiſſe in omni Senatu, idque lege quâdam Traiani, colligas ex Plinij verbis, libro* V. *Epiſtol.* Quinetiam Dextrum, qui primus diuerſum cenſuerat, perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republicâ eſſe quod cenſuiſſet. **Cuiac. Obſeruat. lib.* VI. *cap.* XXX. *Græci id vocabant* ἱερὰν συμβουλήν: *& formula eius eleganter expreſſa apud Xenophontem* περὶ παιδείας Κύρου, *lib.* V. *in oratione Hecatonymi.* Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. *Sed is mos quando primùm cœpit? haud temerè dixerim. Puto tamen Coriolani æuo. in cuius cauſſâ Tribuni plebis volunt & impetrant, vt Senatus iuratus ſententiam dicat, vti ſolet in conſeſſu iudicum. Dionyſius ait, lib.* VII.

62. SAXO SERIPHIO.] *Verè*, ſaxo. *Vide Strabonem lib.* X.

63. CONSENVIT.] *Benè*, conſenuit. *Nam annis* XXV. *in exſilio hæſit. Euſebius Chronicis*: Caſſius Seuerus orator egregius XXV. exſilij ſui anno, ſummâ inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.

64. PLAVTIVS SILVANVS.] *Similis at non eadem res narrata Quinctiliano lib.* VII. *cap.* III. Id autem genus, de quo nouiſſimè dixi, non ſolùm in ſcholis ſæpè tractaui, ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſſa Næuij Apruniani (*lego* Nonij Aproniani)

gem in præceps iecit; tractuſque ad Cæſarem ab L. Apronio ſocero, turbatâ mente re- A
ſpondit, tamquam ipſe ſomno grauis atque eò ignarus, & vxor ſponte mortem ſumſiſſet.
Non cunctanter Tiberius pergit in domum, viſit cubiculum; in quo reluctantis & im-
pulſæ veſtigia cernebantur. Refert ad ſenatum, datiſque iudicibus [65] Vrgulania Siluani
auia pugionem nepoti miſit. quod perinde creditum, quaſi Principis monitu, ob ami-
Vid. ad mortem ſuam. citiam Auguſtæ cum Vrgulaniâ. Reus fruſtrà tentato ferro, venas præbuit exſoluendas.
Mox Numantina, prior vxor eius, accuſata inieciſſe carminibus & veneficijs vecordiam
Cap.23. marito, inſons iudicatur. Is demum annus populum Romanum longo aduerſùm Nu-
Bellum vltimum cum Tacfarinate. midam Tacfarinatem bello abſoluit. Nam priores duces [66] ſibi impetrando trium-
phalium inſigni ſufficere res ſuas crediderant, hoſtem omittebant. Iamque [67] tres lau-
reatæ in vrbe ſtatuæ; & adhuc [68] raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum au-
xilijs, qui [69] Ptolemæo Iubæ filio iuuenâ incurioſo, libertos regios, & ſeruilia imperia
bello mutauerant. Erat illi prædarum receptor, ac ſocius populandi, rex Garamantum; B
non vt cum exercitu incederet, ſed miſſis leuibus copijs, quæ ex longinquo in maius
audiebantur: ipſaque è prouinciâ, vt quis fortunæ inops, moribus turbidus, promtiùs
ruebant, quia Cæſar poſt res à Blæſo geſtas, quaſi nullis iam in Africâ hoſtibus, reporta-
ri Nonam legionem iuſſerat. nec [70] proconſul eius anni P. Dolabella retinere auſus erat,
Cap.24. iuſſa principis magis, quàm incerta belli metuens. Igitur Tacfarinas, diſperſo ru-
more, rem Romanam alijs quoque ab nationibus lacerari, eoque paullatim Africâ de-
cedere, ac poſſe reliquos circumueniri, ſi cuncti, quibus libertas ſeruitio potior, incu-
buiſſent: auget vires, poſitiſque caſtris [71] Thubuſcum opidum circumſidet. At Dola-
Dolabella comprimit. bella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ pedi-
tum aciem ferre nequeunt, primo ſui inceſſu ſoluit obſidium, locorumque opportuna
permuniuit: ſimul principes Muſulamorum defectionem cœptantes ſecuri percutit.
Dein quia pluribus aduerſùm Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non graui nec
Denique diuiſis copijs opprimit: vno incurſu conſectandum hoſtem vagum: excito cum popularibus rege Ptolemæo,
quattuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: & prædatorias manus, delecti
Cap.25. Maurorum duxêre. Ipſe conſultor aderat omnibus. Nec multò pòſt adfertur, Numi-
das apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſi-
tis mapalibus conſediſſe: fiſos loco, quia vaſtis circùm ſaltibus claudebatur. Tum ex-
peditæ

diani) ſolùm quæſitum. Præcipitatáne eſſet ab eo vxor, an ſe ipſa ſuâ ſponte iecisset. Quam actionem equidem ſolam in hoc tempus emiſeram: quod ipſum feciſſe ſeductum iuuenili cupiditate gloriæ fateor. *De hoc ipſo autem Plautio lapis:*

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. ÆLIANO
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CÆSARIS
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id eſt, Triumuiro auro argento æri flando feriundo, Quæſtori Tiberij Cæſ. Legato Legionis quintæ.

65. VRGVLANIA.] *Vrgulanij in gente Plautiâ ſunt. Lapis:* A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. *& Suetonij Claudio. Plautia Vrgulanilla, non Herculanilla eius vxor: quod rectè monuit ex veteri libro Torrentius.*

66. SIBI IMPETRANDO.] *Corrigo,* vbi impetrando.

67. TRES LAVREATÆ.] *Furij Camilli, L. Apronij, Iunij Blæſi. De ſtatuis triumphalibus Plinius. & Tacitus in Agricolâ:* Igitur triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.

68 RAPTABAT AFRICAM.] *Non,* reptabat, *vt vulgò. Alibi:* Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos.

69. PTOLEMÆO IVBÆ FILIO.] *Quem Caius poſteà interfecit. Sueton. cap.* XXVI. Ptolemæum regis Iubæ filium conſobrinum ſuum (erat enim & is M. Antonij ex Selenâ filiâ nepos) interfecit. *Seneca De Tranquillitate:* Ptolemæum regem Africæ, Mithridatem Armeniæ, inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exſilium miſſus eſt: alter, vt meliore fide mitteretur optabat. *Ex verbis Senecæ appâret dimiſſum Ptolemæum; ſed per viam iuſſu Caij interfectum.* D

70. PROCONSVL EIVS ANNI P. DOLABELLA.] *Cuius memoriam in Illyrico ſeruat lapis:*

P. CORNELIO
DOLABELLÆ. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI. AVGVSTI
ET. TI. CÆSARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIÆ. HILLYRICI

71. THVBVSCVM OPIDVM.] *Mauritaniæ Cæſarienſis. aliàs, Tubuſuptus, & Succuba dictum.*

72. Di-

A peditæ cohortes alæque, quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulque cœptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant ſemiſomnos in barbaros: præpeditis Numidarum equis, aut diuerſos paſtus pererrantibus. Ab Romanis confertus pedes, diſpoſitæ turmæ, cuncta prœlio prouiſa: hoſtibus contrà omnium neſcijs, non arma, non ordo, non conſilium, ſed pecorum modo, trahi, occidi, capi. Infenſus miles memoriâ laborum, & aduersùm eludentes optatæ toties pugnæ, ſe quiſque vltione & ſanguine explebant. Differtur per manipulos, Tacfarinatem omnes, notum tot prælijs, conſectentur: non niſi duce interfecto, requiem belli fore. At ille, [72] dilectis circùm ſtipatoribus, vinctoque iam filio, & effuſis vndique Romanis, ruendo in tela, captiuitatem haut inultâ morte effugit. Iſque finis armis impoſitus. *Ipſo Tacfarinate caſo.*

Dolabellæ petenti abnuit triumphalia Tiberius, Seiano tribuens, ne Blæſi auunculi eius laus obſoleſceret. Sed neque Blæſus ideò inluſtrior, & huic negatus honor gloriam intendit. quippe minore exercitu, inſigneis captiuos, cædem ducis, bellique confecti famam deportarat. Cap. 26. *Triumphalia tamen non impetrat.*

B Sequebantur & Garamantum legati, raro in vrbe viſi, quos Tacfarinate cæſo, perculſa gens [73] & culpæ neſcia, ad ſatisfaciendum populo Rom. miſerat. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum ſtudijs, repetitus ex vetuſto mos, miſſuſque è ſenatoribus, qui ſcipionem eburnum, togam pictam, [74] antiqua patrum munera daret, regemque & ſocium atque amicum appellaret. *Ptolemæo regi dona, ritu priſco.*

Eadem æſtate, mota per Italiam ſeruilis belli ſemina fors oppreſſit. Auctor tumultus T. Curtiſius, quondam prætoriæ cohortis miles. primò cœtibus clandeſtinis, apud Brundiſium, & circumiecta opida; mox poſitis propalàm libellis, ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos ſaltus & ferocia ſeruitia: cùm velut munere deûm, tres biremes adpulêre ad vſus commeantium illo mari. Et erat ijſdem regionibus Curtius Lupus quæſtor, cui prouincia vetere ex more [75] Cales euenerat. Is diſpoſitâ Claſſiariorum copiâ, cœptantem cum maximè coniurationem diſiecit. Miſſuſque à Cæſare properè Statius tribunus cum validâ manu, ducem ipſum & proximos audaciæ in vrbem traxit; iam trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ gliſcebat immenſùm, minore in dies plebe ingenuâ. Cap. 27. *Bellum ſeruile naſcitur.* *Sedito herbâ opprimitur.*

C Iiſdem conſulibus miſeriarum ac ſæuitiæ exemplum atrox, reus pater, accuſator filius, [76] nomen viri, Q. Vibius Cap. 28. *Q. Serenus à filio accuſatus.*

72. DILECTIS CIRCVM.] *Mercerus* diſiectis. *Ego etiam ſtatim*, offuſis vndique, *malim.*

73. ET CVLPÆ NESCIA.] *Imò*, culpæ conſcia. *atque ita ſcribo. Nam ſuprà ait*, prædatorum receptorem & ſocium prædandi fuiſſe Garamantum regem, miſſis leuibus copijs. *Non ergo extra culpam.*

74. ANTIQVA PATRVM MVNERA.] *Et valde quidem antiqua. Siquidem Porſenæ regi ea miſſa lego apud Dionyſium lib.* V. Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυρρηνῶν συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο Πορσίνᾳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ

D σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. *Nec prius veſtigium, opinor, eius ritus.*

75. CALES EVENERAT.] *Vtrùm Calles hîc legimus, an Cales? Si Calles: interpretor ex Suetonij loco, in Iulia cap.* XIX. Opera ab optimatibus data eſt, vt prouinciæ futuris Conſulibus minimi negotij, id eſt, ſiluæ calleſque decernerentur. *Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum ſaltuum calliumq́ue, in quibus pecora paſcebantur, ære aliquo conſtituto,) prouincia Quæſtorum fuerit: interdum & Conſulum, ſi bella nuſquam aut hoſtis. Sed nec Cales mihi diſpliceat: vt in eo opido Quæſtoris fuerit ſedes. Sic enim in Liuia lego, Piſas Conſulibus decretas, &, Tarentum Prætoribus: & lib.* XXV. Nero prætor Sueſſulam ſortitur. *quibus opidorum nominibus, loca ſcio intellegi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cùm octo Quæſtores eſſent, exq́ue ijs duo Militares, duo Vrbani: ſatis conſtat quattuor reliquos prouincias in Italiâ aut certè Siciliâ habuiſſe: externis prouincijs imperia nondum adiunctis. Eas puto ſic conſtituendas, (quid enim niſi arbitrium interponam in re caſcâ & obſcurâ?)* * *Aquariam ſiue Frumentariam, Oſtiæ: cuius mentio Ciceroni pro Cn. Plancio, pro Murenâ: & interrogatione in Vatinium teſtem. cui Quæſtori ora tota maris inferi, ſubuectio frumenti, res nautica, aliaq́ue talia curæ ſecundam Gallicam, Arimini. Meminit Suetonius in Claudio, capite* XXIIII. Detractâ Quæſtoribus Oſtienſi & Gallicâ prouinciâ, curam ærarij Saturni reddidit. *Video ibi* * *virum doctum velle*, callium prouinciâ: *eruditè fateor. & acutè. & tamen ſuſtinet aſſenſionem meam Plutarchi locus Sertorio: quem Quæſtorem deſignatum ait Galliæ circumpadanæ.* Ταμίας, *inquit*, ἀποδειχθεὶς τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. *Tertiam Calibus, ad Vulturnum flumen. qui Quæſtor tractui Campano Sidicinoq́ue præfuit Brundiſium vſque. Eam non alio tibicine fulcire poſſum, quàm hoc loco. Quartam adhuc quæro. niſi ſi fuerit in Siciliâ Lilybæi. argumento, quod ea prima prouinciarum facta: & quod etiam inferiori æuo cùm miſſus illuc Prætor, ſemper in Siciliâ duo Quæſtores Syracuſanus & Lilybætanus.*

* Vide Antiquas meas, lib. I. cap. XII.

* Torrentium in eum locum.

76. NOMEN VIRI, Q. VIBIVS.] *Puto legendum*

bius Serenus, in ſenatum inducti ſunt, ab exſilio retractus, illuuieque ac ſqualore obſi- A
tus, & tum catenâ vinctus [77] perorante filio. Præparatur adoleſcens multis munditijs,
alacri vultu *ſtructas principi inſidias, miſſoſque in Galliam concitores belli*, index idem & te-
ſtis dicebat; adnectebatque, *Cæcilium Cornutum prætorium miniſtrauiſſe pecuniam.* qui tæ-
dio curarum, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in ſe feſtinauit. At con-
trà reus nihil infracto animo, obuerſus in filium, quatere vincula, *vocare vltores deos, vt
ſibi quidem redderent exſilium, vbi procul tali more ageret, filium autem quandoque ſupplicia
ſequerentur. adſeuerabatque innocentem Cornutum, & falſa exterritum: idque facile intelle-*
Cap. 29. *ctu, ſi proderentur alij. non enim ſe cædem principis & res nouas, vno ſocio cogitaſſe.* Tum
accuſator Gn. Lentulum, & Seium Tuberonem, nominat: magno pudore Cæſaris, cùm
primores ciuitatis, intimi ipſius amici, Lentulus ſenectutis extremæ, Tubero defecto
corpore, tumultus hoſtilis, & turbandæ Reip. arceſſerentur. Sed hi quidem ſtatim
exemti. in patrem, ex ſeruis quæſitum: & quæſtio aduerſa accuſatori fuit. qui ſcelere
vecors, ſimul vulgi rumore territus, [78] robur & ſaxum, aut parricidarum pœnas mini- B
tantium, ceſſit vrbe: ac retractus Rauennâ, exſequi accuſationem adigitur; non occul-
Odium Tiberij in eum, & cauſſa. tante Tiberio vetus odium, aduerſus exſulem Serenum. Nam [79] poſt damnatum Libo-
nem, miſſis ad Cæſarem litteris exprobrauerat, ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſ-
ſe: addideratque quædam contumaciùs, quàm tutum apud aures ſuperbas & offen-
ſioni proniores. Ea Cæſar octo poſt annos retulit, medium tempus variè arguens,
Cap. 30. etiam ſi tormenta, peruicaciâ ſeruorum, contrà eueniſſent. Dictis dein ſententijs vt
Serenus more maiorum puniretur, quò molliret inuidiam, [80] interceſſit. Gallus Aſi-
nius, Gyaro aut Donusâ claudendum cenſere: id quoque aſpernatus eſt, egenam aquæ
Damnatur, & deportatur. vtramque inſulam referens, dandoſque vitæ vſus, cui vita concederetur. Ita Serenus
Amorgum reportatur. Et quia Cornutus ſuâ manu ceciderat, actum de præmijs accuſa-
torum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus ante perfectum iudicium ſe ipſe vitâ pri-
Præmia accuſatorum à Cæſare firmantur. uauiſſet: ibaturque in eam ſententiam, ni duriùs contraque morem ſuum palàm pro
accuſatoribus Cæſar, *Irritas leges, Remp. in præcipiti* conqueſtus eſſet. *ſubuerterent potiùs* C
iura, quàm cuſtodes eorum amouerent. Sic delatores, genus hominum publico exitio re-
Cap. 31. pertum, & pœnis quidem numquam ſatis coërcitum, per præmia eliciebantur. His
tam adſiduis, tamque mæſtis, modica lætitia interijcitur, quòd C. Cominium equitem
Roma-

dum totum locum, reus pater, accuſator filius (nomen vtrique Vibius Serenus) in Senatum inducti ſunt. *quod poſteà firmatum à veteri lectione didici, quæ eſt*, vtrique. *Nec malè etiam coiuerit hiulca aliàs oratio, traiectis verbis:* reus pater, accuſator filius in Senatum inducti ſunt. Nomen viri Q. Vibius Serenus, ab exſilio retractus.

77. PERORANTE FILIO. PRÆPARATVR ADOLESCENS MVLTIS MVNDITIIS.] *Audio virum magnum & meritis in litteras clarum Err. Memmium legere:* Perorante filio Pater. Paratur adoleſcens. *Et rei & hominis cauſſâ quis non comprobet?*

78. ROBVR ET SAXVM.] Robus, *ait Feſtus*, in carcere is locus, quò præcipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robuſteis includebatur. *Liuius* XXXVIII. Vt in carcere inſtar furis & latronis vir clariſſimus includatur, & in robore ac tenebris exſpiret, deinde ante carcerem nudus proijciatur. *Plautus Pænulo.*

Vos ego iam detrudam ad molas: inde porrò ad puteum atque robuſtum codicem.

Et alluſit per iocum idem Capteiueis:

At ego faciam vt pudeat, nam in ruborem te totum dabo.

vbi malim ſcribi, in robur. *Nec tamen omiſerim, hic in Tacito, Robur videri potiùs ſupplicij locum; quàm cuſtodiæ. Valerius ita accepit, lib.* VI. *cap.* III. Quin etiam familiares Gracchorum, nequis reip. inimicis amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt. *& Lucanus lib.* II.

Sæua Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itémque Calpurnius, ſcitus ſanè declamator, Declamat. V. Video carcerem publicum ſaxis ingentibus ſtructum, anguſtis foraminibus tenuem lucis vmbram recipientem. In hunc coniecti, robur D
Tullianum proſpiciunt: & quoties iacentes ferrati poſtis ſtridor excitat, exanimantur & alienum ſupplicium aſpectando (*ita inibi lego*) ſuum diſcunt. *Ex quo clarè diſcas robur hoc in Tulliano fuiſſe, id eſt carceris inferiore loco. Liuius* XXXIV. Pleminius in inferiorem demiſſus carcerem eſt, necatuſque.

79. POST DAMNATVM LIBONEM.] *At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni, nullæ partes.*

80. INTERCESSIT GALLVS ASINIVS.] *Vulgò vitioſa diſtinctio. Scribe totum locum*, interceſſit. Gallus Aſinius G. a. D. claudendum cenſere. *id eſt, cenſebat. Intercedendi Aſpernandique verba ad Cæſarem ipſum referenda ſunt, qui iure Tribuniciæ poteſtatis interceſſit decreto, inuidia minuenda.*

81. SVIL-

A Romanum, probroſi in ſe carminis conuictum, Cæſar precibus fratris, qui ſenator erat, *C. Cominio ignotum, ob fratrem.*
conceſſit. Quò magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quæ fama clemen-
tiam ſequeretur, triſtiora malle. neque enim ſecordiâ peccabat; nec occultum eſt,
quando ex veritate, quando abumbratâ lætitiâ, facta Imperatorum celebrentur. quin
ipſe compoſitus aliàs, & velut eluctantium verborum, ſolutiùs promtiuſque eloqueba-
tur, quoties ſubueniret. At P. [81] Suilium, quæſtorem quondam Germanici, cùm Ita- *P. Suilius deportatur.*
liâ arceretur, conuictus pecuniam ob rem iudicandam cepiſſe, amouendum in inſulam
cenſuit; tantâ contentione animi, vt & iurando obſtringeret è Rep. id eſſe. Quod aſpe-
rè acceptum ad præſens mox in laudem vertit, regreſſo Suilio: quem vidit ſequens ætas
præpotentem, venalem, & Claudij Principis amicitiâ diu proſperè, numquam benè
vſum. Eadem pœna in Catum Firmium ſenatorem ſtatuitur, tamquam falſis maieſta-
tis criminibus ſororem petiuiſſet. Catus, vt rettuli, Libonem inlexerat inſidijs, deinde
B indicio perculerat. eius operæ memor Tiberius, ſed alia prætendens, exſilium deprecatus
eſt: quò minùs ſenatu pelleretur, non obſtitit. Pleraque eorum quæ rettuli, quæque Cap.32.
referam, parua forſitan & leuia memoratu videri non neſcius ſum: ſed nemo Annales *De ſcriptione ſuâ iudicium.*
noſtros cum ſcripturâ eorum contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuêre.
Ingentia illi bella, expugnationes vrbium, fuſos captoſque reges; aut, ſi quando ad in-
terna præuerterent, diſcordias conſulum aduersùm tribunos, agrarias frumentariaſque
leges, plebis & optimatium certamina, libero egreſſu memorabant. Nobis in arto, &
inglorius labor. immota quippe aut modicè laceſſita pax, mæſtæ vrbis res, & Princeps
proferendi imperij incurioſus erat. Non tamen ſine vſu fuerit, introſpicere illa primo *Et quis eius vſus*
aſpectu leuia; ex quîs magnarum ſæpe rerum [82] motus oriuntur. Nam cunctas natio- Cap.33.
nes & vrbes populus, aut primores, aut ſinguli regunt. delecta ex his & conſtituta Reip.
forma, laudari facilius, quàm euenire; vel ſi euênit, haud diuturna eſſe poteſt. Igitur vt
olim plebe validâ, vel cùm patres pollerent, noſcenda vulgi natura, & quibus modis
C temperanter haberetur; ſenatuſque & optimatium ingenia qui maximè perdidicerant,
callidi temporum & ſapientes credebantur: ſic conuerſo ſtatu, [83] neque alia rerum
quàm ſi vnus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit. quia pauci prudentiâ, ho-
neſta ab deterioribus, vtilia ab noxijs diſcernunt: plures, aliorum euentis docentur.
[84] Ceterùm vt profutura; ita minimum oblectationis adferunt. nam ſitus gentium, va-
rietates prœliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium animum: nos
ſæua iuſſa, continuas accuſationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, [85] & eaſ-
dem exitu cauſſas coniungimus; obuiâ rerum ſimilitudine, & ſatietate. Tum quòd an-
tiquis ſcriptoribus rarus obtrectator, neque refert cuiuſquam, Punicas Romanáſve acies
lætiùs extuleris: at multorum, qui Tiberio regente pœnam vel infamiam ſubiêre, poſteri
manent. vtque familiæ ipſæ iam exſtinctæ ſint; reperies qui ob ſimilitudinem morum,
aliena malefacta ſibi obiectari putent. etiam gloria ac virtus infenſos habet, [86] vt animus
ex propinquo diuerſa arguens. Sed ad incepta redeo. Cornelio Coſſo, Aſinio Agrippâ Cap.34.
Coſs. Cremutius Cordus poſtulatur, nouo ac tunc primùm audito crimine, quòd edi- *A. V. C. DCCLXXIX.*
D tis annalibus, laudatoque M. Bruto, [87] C. Caſſium *Romanorum vltimum* dixiſſet. Ac- *Cremutius poſtulatur*
cuſa- *nouo & futili crimine.*

81. SVILIVM, QVÆSTOREM.] *Gloriatur ipſe in oratione contra Senecam:* Se Quæſtorem Germanici; illum domus eius adulterum fuiſſe.

82. MOTVS ORIVNTVR.] *Lego,* monitus oriuntur. *Non enim vllos motus ex accuſatione aliiſq. talibus oriri vult: ſed rerum ſalubrium exempla monitioneſq. Qui reverâ pulcherrimus hiſtoria fructus.*

83. NEQVE ALIA RERVM.] *Emendaui,* neque aliâ re Rom. *Rem Romanam hoc ſenſu non ſemel dixit.*

84. CETERVM VT PROFVTVRA.] *Dixit idem Thucydides* Καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται.

85. ET EASDEM EXITV CAVSSAS.] *Id eſt, pares exitus à paribus cauſis. Paſſim damnati, ob ſuſpiciones, delationes: innocentes, aut illuſtres. Vidi qui legeret,* eaſdem exitij.

86. VT ANIMVS EX PROPINQVO.] *Legam,* vt nimis ex prop. *Si laudes nuperam virtutem, offendis: at de antiquis, ferre poſſumus, vt ævo diſſitis, & oggerere,* Aliud ſæculum fuiſſe. *At ſi propinqua laudes, arguis & vris qui diſſimiles. Si vales etiam,* vt animos ex propinquo, *non refutem.*

87. C. CASSIVM ROMANORVM VLTIMVM.] *Hoc quidem Bruti ipſius elogium fuit de Caſſio iam mortuo: publiceq. dixit:* Ἔσχατον ἄνδρα Ῥωμαίων τὸν Κάσ-

cuſabant [88] Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Seiani clientes. id perniciabile reo, & A
Cæſar truci vultu defenſionem accipiens: quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus,
Libera & pia libri eius defenſio. in hunc modum exorſus eſt *Verba mea, P.C arguuntur: adeò factorum innocens ſum. Sed neque hæc in principem, aut principis parentem, quos lex maieſtatis amplectitur: Brutum & Caſſium laudauiſſe dicor: quorum res geſtas cùm plurimi compoſuerint, nemo ſine honore memorauit. Titus Liuius, eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, Gn. Pompeium tantis laudibus tulit, vt Pompeianum eum Auguſtus appellaret: neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam [89] latrones & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe vt inſignis viros nominat. [90] Aſinij Pollionis ſcripta, egregiam eorumdem memoriam tradunt. Meſſalla Coruinus, imperatorem ſuum Caßium prædicabat: & vterque opibuſque atque honoribus peruiguêre. Marci Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquauit, quid aliud dictator Cæſar quàm reſcriptâ oratione, velut apud iudices reſpondit? Antonij epiſtolæ, Bruti conciones, falſa quidem in Auguſtum probra, ſed multâ cum acerbitate habent. carmina Bibaculi & Catulli, referta contumelijs Cæſarum leguntur. Sed ipſe diuus Iulius, ipſe diuus Auguſtus, & tulêre iſta, & reli-* B
quêre; haut facilè dixerim, moderatione magis, an ſapientiâ. namque ſpreta exoleſcunt: ſi iraſcare, adgnita videntur. Cap 35. *Non attingo Græcos, quorum non modò libertas, etiam libido impunita: aut ſi quis aduertit, dictis dicta vltus eſt. Sed maximè ſolutum, & ſine obtrectatore fuit, prodere de ijs quos mors odio aut gratiæ exemißet. Num cum armatis Caßio & Bruto, ac Philippenſes campos obtinentibus, belli ciuilis cauſſâ populum per conciones incendo? An illi quidem [91] ſeptuageſimum ante annum peremti, quo modo imaginibus ſuis noſcuntur, quas nec victor quidem aboleuit, ſic partem memoriæ apud ſcriptores retinent? Suum cuique decus poſteritas rependit. nec deerunt, ſi damnatio ingruit, qui non modò Caßij & Bruti, ſed etiam mei meminerint.* *Vitâ ſponte abijt.* Egreſſus dein ſenatu, [92] vitam abſtinentiâ finiuit. [93] libros per ædiles cremandos cen-

ἢ Κάσσιον. *Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius ſumpſit. Neque aliter* Romanus quiſpiam Philopœmenem laudans, Vltimum Græcorum dixit: *quod in eodem Plutarcho leges. At in ſimilem ſententiam de Bruto, & ad Brutum, Lucanus canit:*

O decus imperij, ſpes ô ſuprema Senatus,
Extremum tanti generis per ſæcula nomen.

88. SATRIVS SECVNDVS, ET PINARIVS NATTA.] *Alterius mentio Senecæ, in Conſolatione ad Martiam huius Cremutij filiam:* Propone, *inquit*, illud acerbiſſimum tibi tempus quo Seianus patrem tuum clienti ſuo Satrio Secundo congiarium dedit. Iraſcebatur illi ob vnum aut alterum liberius dictum: quod tacitus ferre non potuerat, Seianum in ceruices noſtras non imponi quidem, ſed deſcendere. *ſcribo*, eſcendere. *id eſt, pedetentim & per gradus Imperatorem fieri.*

89. LATRONES ET PARRICIDAS.] *Adſpexit ad has ſeruilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeij cæde:*

——ſcelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?

Qui poëta vbique tam liberi imò licentis ſtili in Principes eſt, vt mirer ea ſcripta ſub Principe. & quidem tali.

90. ASINII POLLIONIS SCRIPTA.] *Qui* XVII. *libros Hiſtoriarum ſcripſit, auctore Suidâ. Citat Suetonius, & alij.*

91. SEPTVAGESIMVM ANTE ANNVM.] *Rotundum numerum poſuit, non verum, qui erat* LXVI. *Facilis ſupputatio. Nam bellum Philippenſe anno vrbis* DCCXI. *at nunc annus* DCCLXXIIX.

92. VITAM ABSTINENTIA FINIVIT.] C *Diſtinctè totam hiſtoriam Seneca:* Vſus itaque balneo, & quò plus imponeret, in cubiculum ſe quaſi guſtaturus contulit: & dimiſſis pueris, quædã per feneſtram, vt videretur ediſſe, proiecit à cænâ. Deinde quaſi (*corrupta interpunctio ab ignaris moris priſci, ſcribe.* proiecit. A cænâ deinde quaſi. *Mos vulgo obtinebat vt in balneo, aut ſtatim poſt balneum aliquid ſumerent, quod vocabant Guſtare & Guſtum, & deinde nihilominùs venirent ad legitimam cænam*) iam ſatis in cubiculo ediſſet, abſtinuit alteroque die & tertio idem fecit. Quarto ipſâ infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito conſilio eius, publica voluptas erat, quòd è faucibus auidiſſimorum luporum educeretur præda. Accuſatores, Seiano auctore, adeunt conſulum tribunalia: queruntur mori Cordum, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæſtione, an D
mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accuſatores iterum adeunt, ille ſe abſoluerat. *Quem locum eo libentiùs adſcripſi, vt ab alijs depoſitum emendarem. Corruptum enim illud*, an mortis rei perderentur: *& ad Oedipum relegat nos Pincianus. In libro manuſcripto legi*, proderentur. *itaque cum adſeueratione emendo*, an morte rei prohiberentur. *Probat ipſe Seneca, ſtatim:* Fles quòd quemquam tuorum mori neceſſe fuit? Pænè non licuit.

93. LIBROS PER ÆDILES.] *Aliàs id per Triumuiros factum In vitâ Agricolæ.* Delegato Triumuiris miniſterio, vt monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur. *Aliàs per prætorem. Valerius:* Græcos Numæ libros L. Petillius

A cenſuêre patres, ſed manſerunt [94] occultati, & editi. Quò magis ſecordiam eorum irridere libet, qui præſenti potentiâ, credunt extingui poſſe etiam ſequentis æui memoriam. Nam contrà, punitis ingenijs gliſcit auctoritas: neque aliud externi reges, aut qui eâdem ſæuitiâ vſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atque illis gloriam pepetêre. *Libri eius exuſti: fruſtrà, & augenda fama.* Ceterùm poſtulandis reis, tam continuus annus fuit, vt feriarum Latinarum diebus, [95] Præfectum vrbis Druſum, [96] auſpicandi gratiâ tribunal ingreſſum, adierit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium. [97] quod à Cæſare palàm increpitum, cauſſa exſilij Saluiano fuit. Obiecta publicè Cyzicenis [98] incuria cærimoniarum diui Augusti, additis violentiæ criminibus aduerſum ciues Romanos. & amiſêre libertatem, quam bello Mithradatis meruerant circumſeſſi; nec minùs ſuâ conſtantiâ, quàm præſidio Luculli pulſo rege. At Fonteius Capito, qui proconſul Aſiam curauerat, abſoluitur; comperto ficta in eum crimina, per Vibium Serenum. neque tamen id Serenonoxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. [99] nam vt quis diſtrictior accuſator, velut ſacroſanctus erat: leues, ignobiles, Cap. 36.

B pœnis adficiebantur. Per idem tempus Hiſpania vlterior, miſſis ad ſenatum legatis orauit, vt exemplo Aſiæ delubrum Tiberio matrique eius exſtrueret: quâ occaſione Cæſar, validus alioqui ſpernendis honoribus, & reſpondendum ratus ijs quorum rumore Cap. 37. *Templum Hiſpani Tiberio ſtruſtum volunt.*

tilius Prætor vrbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conſpectu populi cremauit. *Primus Romanorum hanc ingenij ſui pœnam ſubijt Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib.* X. *Controu. initio.*

94. OCCVLTATI, ET EDITI.] *Occultati à filiâ, & ab eâdem poſteà editi. Itaque nihil muto. Vertranio tamen placet,* & abditi. *Non moris Tacito, bina verba ponere eiuſdem rei. Vide Senecæ* I. *caput Conſolat. ad*

C *Marciam. Scripſerat hic Cremutius bella ciuilia & res Auguſti: exſtantq́ fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suaſoriâ Senecæ de morte Ciceronis.*

95. PRÆFECTVM VRBIS DRVSVM.] *Capio Druſum Germanici filium. Moris enim vt Latinarum diebus præficeretur vrbi adoleſcens aliquis ex primâ nobilitate. Dico adoleſcens, quoniam, vt Mutius ait,* ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non ſit Senatoria. *apud Agell.* XIV. *cap. vlt. Dio tamen indicare videtur ab Auguſto id inſtitutum, lib.* XLIX. Ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς αἱρετοὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνηβοι ἐξ ἰσοτίμου, ἀλλ' οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες ἦρξαν. *Ita & Nero Præf. vrbi à Claudio. Sueton. cap.* VII.

96. AVSPICANDI GRATIA.] *Moris vt quicumque munus aut magiſtratum caperent, primo eius die leuiter aliquid delibarent, auſpicij ſaltem cauſſâ. Aſconius ad illud Ciceronis in Verrem.* Qui auſpicatò à

D Chelidone ſurrexiſſet: Auſpicari dicuntur ineuntes magiſtratus: & quia Chelidon, id eſt hirundo, vrbem frequentat, facetè vrbanam prouinciam Chelidonis, auſpicio meretricis dicit eſſe ſuſceptam. *Itaque appellabant primum illum,* * *Auſpicalem diem. Panegyriſtes:* Illum tamen primum Conſulatus tui auſpicalem diem tacitus præterire nullo modo poſſum: quo tu ſolus omnium conſecutus es, vt quod tempus anteà incipiendis tantummodò rebus aptum eſſe videbatur, tunc primùm potuerit ſufficere peragendis, vnoque ſol curriculo & officia te Conſulis incohantem videret, & Imperatoris implentem. *Non alia fax clarior ad hunc ritum. & benè ait, incipiendis rebus: quia tantùm leues quadam & tralaticia cauſſa proponi ſolent, dicis gratiâ. Suetonius Nerone:* Auſpicatus eſt & iuriſdictionem Præfectus vrbi (*ita lego, non,* præfecti vrbis) ſacro Latinarum, celeberrimis patronis non tranſlaticias, vt aſſolet, & breues, ſed maximas plurimaſque poſtulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum à Claudio eſſet. *Nec magiſtratus ſolùm, ſed etiam priuati homines vulgò Kal. Ianuarijs artes ſuas, religionis ominiſq́ cauſſâ auſpicabantur. Ouidius,*

Tempora commiſi naſcentia rebus agendis,
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm ſolitum teſtificatur opus.

Seneca epiſtolâ LXXXIV. Ille taurus Pſychrolutes, qui Kal. Ianuarijs in Euripum ſaltabam: qui anno nouo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in Virginem deſilire. *Suetonium eòdem traho, Nerone, cap.* XLVI. Kal. Ianuarijs auſpicanti, Sporus anulum muneri obtulit, cuius gemmæ ſculptura erat Proſerpinæ raptus. *Illud proprium ſtudioſis, vt auſpicarentur lucubrationes ſuas nocturnas, vt opinor, Volcanalibus ipſis. Apparet ex Plinij verbis epiſt. ad Macrum de auunculi ſui vitâ ſtudijſq́:* Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſsâ, ſed ſtudēdi. *Volcanalia autem* IX. *Kal. Septembres.*

97. QVOD A CÆSARE PALAM INCREPITVM.] *Iure, quia, vt dixi, non ſeria cauſſa, ſed leues quædam tunc agi ſolita: multo minùs capitales, & ominis ſæui ac ſæui.*

98. INCVRIA CÆRIMONIARVM DIVI AVGVSTI.] *Quod fanum honori eius cæptum non perfeciſſent, & quod ciues quoſdam Roman. vinclo habuiſſent. Dio & Suetonius cap.* XXXVII. Cyzicenis in ciues Rom. violentiùs quædam auſis publicè libertatem ademit, quam bello Mithradarico meruerant. *Ademerat ſanè Cyzicenis libertatem & Auguſtus. ob ciues item Rom. flagris cæſos: ſed mox reſtituit. vti apud Dionem reperies lib.* LIV. *actis anni* DCCXXXIV. *&* DCCXL. *Strabo lib.* XII. *Cyzicum liberam fuiſſe ait ſuo etiam æuo. ex quo vides magnum illum ſcriptorem deſiiſſe viuere aut ſcribere, ante hunc Tiberij annum.* *A quo more auſpicia conſulatus Symmachô, l. 1 ep. XCV*

99. NAM VT QVIS DISTRICTIOR.] *Planè ex illo Salluſtiano oraculo, ſub Tyrannu:* Quàm quiſque peſſimè fecit, tam maximè tutus eſt.

Eius ſententia de hoc honorum genere.

rumore arguebatur in ambitionem flexiſſe, huiuſmodi orationem cœpit. *Scio. P. C. conſtantiam meam à pleriſque deſideratam, quòd Aſiæ ciuitatibus nuper idem iſtud petentibus, non ſim aduerſatus. ergo & prioris ſilentij defenſionem; & quid in futurum ſtatuerim, ſimul aperiam. Cùm* [100] *diuus Auguſtus, ſibi atque vrbi Romæ templum apud Pergamum ſiſti non prohibuiſſet; qui* [101] *omnia facta dictaque eius vice legis obſeruem, placitum iam exemplum promtiùs ſecutus ſum, quia cultus meo veneratio ſenatus adiungebatur. Ceterùm vt ſemel recepiſſe, veniam habuerit; ita per omnes prouincias effigie numinum ſacrari, ambitioſum, ſuperbum & vaneſcit Auguſti honor, ſi promiſcuis adulationibus vulgatur.* A

Cap.38. **Ego me P. C. mortalem eſſe, & hominum officia fungi, ſatiſque habere, ſi locum principem impleam, & vos teſtor, & meminiſſe poſteros volo. qui ſatis ſuperque memoriæ meæ tribuent, vt maioribus meis dignum, rerum veſtrarum prouidum, conſtantem in periculis, offenſionum pro vtilitate publicâ non pauidum, credant. Hæc mihi in animis veſtris templa, hæ pulcherrimæ effigies, & manſuræ. Nam quæ ſaxo ſtruuntur, ſi iudicium poſterorum in odium vertit, pro ſepulchris ſpernuntur. Proinde ſocios, ciues, &* [102] *deos & deas ipſas, precor: hos, vt mihi ad finem vſque vitæ, quietam & intelligentem humani diuiniq́ue iuris mentem duint; illos, vt quandocumque conceſſero, cum laude & bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei proſequantur.* Perſtititq́ue poſthac, ſecretis etiam ſermonibus, aſpernari talem ſui cultum. quod alij modeſtiam; multi quia diffideret; quidam vt degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortalium, altiſſima cupere. Sic Herculem & liberum apud Græcos, Quirinum apud nos, deûm numero additos. Meliùs Auguſtum, qui ſperauerit. Cetera Principibus ſtatim adeſſe: vnum inſatiabiliter parandum, proſperam ſui memoriam. nam contemtu famæ, contemni virtutes. B

Verba præclara, & non pro Tiberio.

Viri magni magna fama auidi.

Cap.39. At Seianus nimiâ fortunâ * ſecors, & muliebri inſuper cupidine incenſus, promiſſum matrimonium flagitante Liuiâ, componit ad Cæſarem codicillos. [103] moris quippe tum erat, quamquam præſentem, ſcripto adire. eius talis forma fuit. *Beneuolentiâ patris Auguſti, & mox pluribus Tiberij iudicijs, ita inſueuiſſe, vt ſpes votaq́ue ſua non priùs ad deos, quàm ad Principum aures conferret. Neque fulgorem honorum vmquam precatum: excubias ac labores, vt vnum è militibus, pro incolumitate Imperatoris malle. Attamen quod pulcherrimum, adeptum, vt* [104] *coniunctione Cæſaris dignus crederetur. hinc initium ſpei. Et quoniam audiuerit Auguſtum, in conlocandâ filiâ, nonnihil* [105] *etiam de equi-* C

** ſecors, Seianus nuptias Liuiæ petit: idq; ſcripto.*

100. DIVVS AVGVSTVS SIBI.] *Exemplum huius adulationis à Perſis, de quibus apud Q. Curtium poſtremus ſeruorum Cleo:* Perſas non ſolùm piè, ſed etiam prudenter reges ſuos inter deos colere: maieſtatem enim imperij, ſalutis eſſe tutelam. **Eadem Auguſtæ mens. ſed vt leniret inuidiam, non ſibi ſoli permiſit templa ſtatui, ſed coniunctim vrbi Romæ: quæ iamprìdem ſcilicet inter deas. Suetonius:* Templa quamuis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere. in nullâ tamen prouinciâ niſi communi ſuo Romæq́ue nomine recepit. *Ita à communi Aſiæ Pergami ſtatutum templum, de quo hîc Tacitus, & denarij veteres: in quibus templi forma cum inſcriptione,* COM. ASIÆ. ROM. ET. AVG. *id eſt, Commune Aſiæ Rom. & Auguſto. de qua ſatis multa Dio lib.* LI. *in actis anni* DCCXXV. *Facit quod in lapidibus legimus,* FLAMINI. ROM. ET. AVG. *& apud Rufum Templum Romæ & Auguſti, in ipſâ vrbe.*

** De quo Philo ad Caium: accepiſſe eum honores eiuſmodi, non quòd probaret, ſed quia id poſtularet amplitudo imperij; cui veneratio quædam parabatur his artibus.*

101. OMNIA FACTA DICTAQVE.] *Quod de ſe hic Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib.* VI. *extrema:* Tiberius, *inquit,* ſucceſſit Auguſto: Κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον: regulam normamq́ue gubernationis & imperij illum faciens.

102. DEOS ET DEAS IPSAS.] *Optimè, nec, vt alij, Deas reijcias. Eſt ſollennis precatio, exempla Græcorum. Demoſthenes:* Θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις: *& ſæpiùs. Eſt à fonte Homerico:*

Κέκλυτέ μευ πάντες τε θεοὶ, πᾶσαί τε θέαιναι:
Omnes dij me audite, atque omnes me quoque diuæ.

103. MORIS QVIPPE TVM ERAT.] *Probus ſapiénſque mos, & quem ego ſanè laudem. Repertorem eius C. Cæſarem fuiſſe moneatur à me iuuentus. Ita enim Plutarchum accipio in Cæſare:* Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὸ κατὰ πρόσωπον ἐντυγχάνειν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων, τὸν καιρὸν, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος: Ferunt & Cæſarem primum rationem repperiſſe amicos per litteras conueniendi, cùm coràm agendi de rebus ijs quæ incidiſſent, nec multitudo occupationum, nec vrbis magnitudo ſemper ſpatium daret. *Quod referri non niſi ad amicos præſentes poſſe, clarum eſt. Tenuit coluitq́, eumdem morem Auguſtus, qui* ſermones cum ſingulis, atque etiam cum Liuiâ ſuâ, grauiores, non niſi in ſcriptis & è libello habebat; ne plus minúſve loqueretur. *Suetonius cap.* LXXXIV. D

104. CONIVNCTIONE CÆSARIS.] *Filia eius Claudij filio deſponſa.*

105. ETIAM DE EQVITIBVS ROMANIS.] *Suetonius:* Agrippâ defuncto, multis ac diu etiam ex equeſtri

A *equitibus Romanis conſultauiſſe: ita ſi maritus Liuiæ quæreretur, haberet in animo amicum, ſolâ neceſſitudinis gloriâ vſurum. Non enim exuere impoſita munia: ſatis æſtimare, firmari domum aduerſum iniquas Agrippinæ offenſiones: idque* [106] *liberorum cauſsâ. nam ſibi multum ſuperque vitæ fore, quod tali cum Principe expleuiſſet.* Ad ea Tiberius, laudatâ pietate Seiani, ſuiſque in eum beneficijs modicè percurſis, cùm tempus tamquam ad integram conſultationem petiuiſſet, adiunxit. [107] *Ceteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent: Principum diuerſam eſſe ſortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. ideò ſe non illuc decurrere, quod promptum reſcriptu: poſſe ipſam Liuiam ſtatuere, nubendum poſt Druſum, an in penatibus iiſdem tolerandum haberet: eſſe illi matrem & auiam, propiora conſilia. ſimpliciùs acturum. de inimicitijs primùm Agrippinæ: quas longè acriùs arſuras, ſi matrimonium Liuiæ, velut in partes, domum Cæſarum diſtraxiſſet. Sic quoque erumpere æmulationem feminarum, eaque diſcordiâ nepotes ſuos conuelli: quid ſi intendatur certamen, tali coniugio?* [108] *Falleris enim Seiane, ſi te manſurum in eodem ordine putas, & Liuiam, quæ*

Cap. 40. Obliquè negat Tiberius

B [109] *C. Cæſari, mox Druſo nupta fuerit, eâ mente acturam vt cum equite Romano ſeneſcat. Ego vt ſinam, credis ne paſſuros, qui fratrem eius, qui patrem maioreſque noſtros, in ſummis imperijs videre? Vis tu quidem iſtum intra locum ſiſtere. ſed illi magiſtratus & primores qui te inuito perrumpunt,* [110] *omnibuſque de rebus conſulunt,* [111] *exceſſiſſe iam pridem equeſtre faſtigium, longeque antiſſe* [112] *patris mei amicitias, non occulti ferunt, perque inuidiam tui me quoque incuſant. At enim Auguſtus filiam ſuam equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum herculè, ſi cùm in omnis curas diſtraheretur, immenſumque attolli prouideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet,* [113] *C. Proculeium & quoſdam in ſermonibus habuit, inſigni tranquillitate vitæ, nullis Repub. negotijs permixtos. Sed ſi dubitatione Auguſti mouemur; quanto validius eſt quòd M. Agrippæ, mox mihi conlocauit? Atque ego hæc, pro amicitiâ, non occultaui: ceterùm neque tuis, neque Liuiæ deſtinatis, aduerſabor. Ipſe quid intra animum volutauerim, quibus adhuc neceſſitudinibus immiſcere te mihi parem; omittam ad præſens referre. id tantùm aperiam, nihil eſſe tam excelſum, quod non virtutes iſtæ, tuuſque in me animus mereantur. datoque tempore, vel in ſenatu, vel in concione non reticebo.*

C Rurſum Seianus, non tam de matrimonio, ſed altiùs metuens tacita ſuſpicionum: vulgi rumorem, ingruentem inuidiam deprecatur. Ac ne aſſiduos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus præberet; huc flexit, vt Tiberium ad vitam procul Româ, amœnis loci degendam, impelleret. Multa quippe prouidebat. ſuâ in manu aditus, litterarumque magnâ ex parte ſe arbitrum fore, cùm [114] per milites commearent:

Cap. 41. Callidum Seiani conſilium.

Qui Principem abducit.

equeſtri ordine circumſpectis conditionibus, Tiberium priuignum ſuum elegit.

106. LIBERORVM CAVSSA.] *Non hoc dicit, quod in fronte videtur: velle ſe matrimonium, liberorum cauſâ, vti formula & lex erant: ſed firmandæ Druſi domus, quæ deſolata iam illo mortuo erat, contra Agrippinam. Firmandæ, inquam, liberorum Druſi gratiâ: & vt illos (nepotes Tiberij) tueretur. Sequentia id adfirmant, alioqui longinqua:* nam ſibi ſatis vitæ, &c. *quaſi dicat, De ſe non angi, aut ſuâ poſteritate: felice, ſi cum Principe viuat, obeatque.*

D 107. CETERIS MORTALIBVS.] *Vix abeſt quin ad Salluſtium reſpexerit, quem non legit ſolùm ſedulò, ſed ſublegit. Nam apud eum Cæſar, pari ſententiâ diſſerit:* Alijs alia licentia eſt P.C. qui demiſſi in obſcuro vitam agunt. ſi quid iracundiâ deliquêre, pauci ſciunt: fama atque fortuna eorum pares ſunt. Qui magno imperio præditi in excelſo ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouêre. Ita in maximâ fortunâ minima licentia eſt.

108. FALLERIS ENIM SEIANE.] *Reſpondet illi parti,* Non enim exuere ſe impoſita munia.

109. C. CÆSARI.] *Auguſti filio.*

110. OMNIBVSQVE DE REBVS CONSVLVNT.] *Senatores igitur intellegere videtur, qui publicè conſulunt, & de rep. cenſent. Neque de priuatis ceperim, qui Tiberio conſilium darent.*

111. EXCESSISSE IAM PRIDEM.] *Quare? aut quo in facto? Credo, quia Prætorijs honoribus inſignitus Seianus à Tiberio, atque ita velut exemtus Equiti, & inſertus in Senatum. Sed & poſteà Conſulem eum fecit, & Senatorem palàm. Suetonij igitur ſcriptio, adfirmantis (in Tito c. VI.)* Præfecturam Prætorij, numquam ad id tempus, niſi ab equite Ro. adminiſtratam, *nónne legenda cautè? videtur: & cum exceptione huius, atque etiam * alius, (vt alibi dicam) exempli.* * In Clemente Artino. lib. IV. Hiſt.

112. PATRIS MEI AMICITIAS.] *Ideſt, amicos. Intellegit Auguſti Agrippam aut Mæcenatem.*

113. C. PROCVLEIVM.] *Qui frater Varronis Murenæ, illius qui in Auguſtum conſpirauit: cuius etiam ſoror Mæcenati vxor. Dio LIV. Laudat eum Horatius:*

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

114. PER MILITES COMMEARENT.] *Obſerua*

Cauſſa, quibus perſuadet. mearent : mox Cæſarem vergente iam ſenectâ ſecretoque loci mollitum, munia imperij faciliùs tramiſſurum: & minui ſibi inuidiam , ademtâ ſalutantum turbâ, ſublatiſque inanibus, verâ potentiâ augere : Igitur paullatim negotia vrbis, populi adcurſus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem & ſolitudinem : quîs abeſſe tædia & offenſiones, ac præcipua rerum maximè agitari. A

Cap. 42. Ac fortè habita per illos dies de [115] Votieno Montano, celebris ingenij viro, cognitio, cunctantem iam Tiberium perpulit, vt vitandos crederet patrum cœtus voceſque , quæ plerumque veræ & graues coràm ingerebantur. nam poſtulato Votieno ob contumelias in Cæſarem dictas, teſtis Æmilius è militaribus viris , dum ſtudio probandi cuncta refert , & quamquam inter obſtrepentes magnâ adſeueratione nititur ; audiuit Tiberius probra, quîs per occultum lacerabatur : adeoque perculſus eſt , vt ſe vel ſtatim, vel in cognitione purgaturum clamitaret : precibuſque proximorum , adulatione omnium , ægrè componeret animum. *Plures accuſati damnati.* Et Votienus quidem [116] maieſtatis pœnis adfectus eſt : Cæſar obiectam ſibi aduerſus reos inclementiam eò peruicaciùs amplexus , Aquiliam adulterij delatam , cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Getulicus conſul deſignatus [117] lege Iuliâ damnaſſet, exſilio puniuit : Apidiumque Metulam, quòd in acta diui Augusti non iurauerat, [118] albo ſenatorio eraſit. B

Cap. 43. *Controuerſia ſuper templo: Inter Lacedæmonios & Meſſenios* Auditæ dehinc Lacedæmoniorum & Meſſeniorum legationes, de iure templi [119] Dianæ Limenetidis; quod ſuis à maioribus, ſuaque in terrâ dicatum, Lacedæmonij firmabant annalium memoriâ, vatumque carminibus. Sed Macedonis Philippi, cum quo bellaſſent , armis ademptum ; ac pòſt C. Cæſaris & M. Antonij ſententiâ redditum. Contrà Meſſenij , veterum inter Herculis poſteros diuiſionem Peloponneſi protulêre, ſuoque regi [120] Dentheliatem agrum , in quo id delubrum , ceſſiſſe : monimentaque

litteras per milites ſolere tranſmitti , & quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galbâ Nymphidium præfectum prætorio valdè offenſum ſcribit, quòd Conſules litteras & diplomata μὴ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. ſine ſigno ſuo & militibus miſiſſent. *Nec alius ſententia illud Taciti lib. II. Hiſtor.* Vix credibile memoratu eſt , quantum ſuperbiæ Vitellio acceſſerit, poſtquam ſpeculatores Syriâ Iudæaque adactum in verba eius Orientem nuntiauêre. *Hæc clara, & firmandæ Suetonij ſcripturæ , quæ in omnibus ferè manuſſ. Cal. cap.* XLIV. Magnificas Romam litteras miſit , monitis ſpeculatoribus vt vehiculo ad forum vſque & Curiam pertenderent. *Deprauarunt vulgò,* ſæpè latoribus.

115. VOTIENO MONTANO.] *Cuius inter celebres oratores mentio Seneca lib.* V. *controuerſ.* VII. *& Præfatione lib.* IX. *Etiam inter poëtas Ouidio:*

Quique vel imparibus numeris Montane vel æquis
Sufficis, & gemino carmine nomen habes.

116. MAIESTATIS POENIS ADFECTVS EST.] *Quibus pœnis , propiùs diſce ex Euſebio in Chronicis:* Votienus Montanus Narbonenſis orator , in Balearibus inſulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.

117. LEGE IVLIA DAMNASSET.] *Adulterij pœna quæ olim, non in promptu : recluſi , quà potui, & tenebris priſci æui radium aliquem nouæ lucis dedi, in* EXCVRS. *quem huic rei vide, in* A.

118. ALBO SENATORIO.] *Album τὸ λεύκωμα; id eſt, tabulæ albatæ in quibus nomina aliúdve quid inſcriptum. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album Iudicum : & in Tertulliano, Album Apoſtolorum. Senatorum autem Album primus inſtituit Auguſtus, anno* DCCXLVI. *cum recenſo Senatu, mulctas infrequentibus impoſuiſſet , & ſimul definiſſet numerum intra quem SC. non fieret. Eas ad res viſum neceſſarium Album: quod renouatum quotannis, & in Curiâ propoſitum. Dio:* Τά τε ὀνόματα συμπάντων βουλευτῶν ἐς λεύκωμα ἐσγράψας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ' ἔτος οὕτω ποιεῖται. *id eſt:* Nomina omnium Senatorum in albo deſcripta propoſuit : atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit. C

119. DIANÆ LIMENETIDIS.] *Scripturam eam iuuare aliquid Callimachi verſus videntur in Dianæ Hymno :* — Καὶ μὲν ἀγυιαῖς ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος. *quaſi eadem illa dea vijs præſit portibúſque. At tu nihil ambigens repone,* Limnatidis. *Ita hiſtoria hîc poſtulat, & conſenſio ſcriptorum. Siue enim à Limnis vico (qui aliter Amyclæ dictus) Meſſeniæ : ſiue* ἀπὸ τῆς λίμνης, *à palude, agnominata ea dea, certè Limnatis ſcribendum , ſiue Limnetis , Prioris ſententiæ Strabo eſſe videtur l.* VIII. Τὸ δ' ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδος ἱερόν, Λιμναῖον, ἐφ' ᾧ Μεσσήνιοι περὶ τὰς παρθένους ὑβρίσαι δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας ἐπὶ τὴν θυσίαν, ἐν μεθορίοις ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ὅπου κοινὴν συνετέλουν πανήγυριν καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. *Nec diſſimilia libro ſexto. At à lacu deriuat clarè Pauſanias libro* IV. *&* VI. *itemq. Artemidorus lib.* II. *qui Dianam in ſomnijs viſam boni ominis piſcatoribus eſſe vult, quoniam &* Λιμνῆτις *dicatur.* D

120. DENTHELIATEM AGRVM.] *Lectionis & hiſtoria obſcura locus. Placet ,* regi Penthilo Eleatem agrum. *Penthilus Arcadiæ, & niſi fallor, Meſſeniorum rex, filius Oreſtis. Strabo libro* XIII. Ὀρέστου δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι, καὶ προελθεῖν μέχρι Θρᾴκης, ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον. *id eſt :* Oreſti in Arcadiâ defuncto ſucceſſiſſe in regno Penthilum filium eius aiunt , & proceſſiſſe in Thraciam

A taque eius rei ſculpta ſaxis, & ære priſco manere. Quòd ſi vatum, annalium, ad teſtimonia vocentur; plures ſibi ac locupletiores eſſe. neque Philippum potentiâ, ſed ex vero ſtatuiſſe. idem regis Antigoni, idem Imperatoris Mummij iudicium: ſic Mileſios, permiſſo publicè arbitrio, poſtremo Atidium Geminum, prætorem Achaiæ, decreuiſſe. Ita ſecundùm Meſſenios datum. Et Segeſtani, ædem Veneris, [121] montem apud Erycum vetuſtate delapſam, reſtaurari poſtulauêre: nota memorantes de origine eiuſ, & læta Tiberio. ſuſcepit curam libens, [122] vt conſanguineus. Tunc tractatæ Maſſilienſium preces, probatumque [123] P. Rutilij exemplum. namque eum legibus pulſum, ciuem ſibi Smyrnæi addiderant. quo iure Vulcatius Moſchus, exſul in Maſſilienſes receptus, bona ſua Reip. eorum, vt patriæ reliquerat. Obiêre eo anno viri nobiles, Gn. Lentulus, & L. Domitius. [124] Lentulo ſuper conſulatum & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuerat benè tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter partæ & modeſtè habitæ. [125] Do-

Vincunt Meſſinij

Cap. 44. *Lentuli & Domitij mors, & elogia.*

B

etiam vſque, ſexaginta ferè poſt Troicas res annis: quo ipſo tempore in Peloponneſum redierunt poſteri Herculis. * *Velleius l.* 1. Poſt Oreſtis interitum filij eius Penthelus & Tiſamenus, regnauere triennio. Tum, ferè anno octogeſimo *(Strabo numerauit annos dumtaxat ſexaginta)* poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo quàm Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. *Tempora & res ſatis conueniunt: diſconuenit fortaſſe Tacitus, qui regem ipſum è poſteris Herculis facere videtur. At cùm omnia Græcorum ſcrinia excuſſi, qui progeniem Herculis prodidêre, intérque alios Theophilum l.* 11. *aduerſum gentes: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quod Pauſanias libro*

C *quarto, vbi Meſſeniorum reges ordine enumerat, neminem recenſet hoc nomine. Quid ſi legas ergo* Pentheo Eleatem agrum? *quid ſi,* Temeno? *qui certè inter Heraclidas eſt. Sed is Argis regnum habuit, vt Pauſanias auctor. Quem eumdem in hac hiſtoriâ ſi ſequimur, Creſponti nomen fuit Meſſeniorum regi: cui in diuiſione per fraudem liqueſcentis ſortis, terra ea obuênit. Scripſerim ergo,* ſuoque regi dein Eleatem agrum. *Eleatem ſanè retineo: quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dymen & Meſſenam, Eleam vocatam fuiſſe. * Dentheleatem, ſiue potiùs Dentheletem recipere non poſſum, quia Thracia ij populi; apud quos qui potuit eſſe hoc templum? Dixi multa. ſi erro. da ſodes coronam: quia taurum toties non ferire difficile eſt, ait ille.*

Add. *Mercerus,* Tegeatem, *aut* Thuriatem *mallet: & cum eo Pauſanias profectò. quem vide. Nec*

D *enim* ἔργα *facio, hiſtoriarum hæc* πάρεργα.

121. Montem apvd Erycvm.] *Imò,* Erycem. *Eryx enim Siciliæ ille mons dictus, deſcriptus Polybio lib.* 1. *cum ipſo templo, & Straboni in* VI. *De eo Virgilius:*

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ.

Et ad eius inſtar etiam Romæ templum erectum Veneris Erycinæ ad portam Collinam. de quo Ouidius & Liuius. At illud mirum, quod noſter hic Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adſcripſiſſe, cap. XXV. Templum in Siciliâ Veneris Erycinæ vetuſtate collapſum, vt ex ærario P.R. reficeretur, auctor fuit. *An Suetonius id ſcripſit* ἀλογιστῶς *an verè inſtauratum iterùm à Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum interuallo.*

122. Vt consangvinevs.] *Quia Segeſtani pariter à Troianis orti. Panegyricus tamen ſcriptor, ad ſolos in Siciliâ Mamertinos eam gloriam transfert:* Imputauêre ſe origine fabuloſâ, *inquit,* in Siciliâ Mamertini, in Aſiâ Ilienſes.

* Aliquid hac de re & Tertul. De Pallio.

123. P. Rvtilii exemplvm.] *De quo Ouidius:*

Et graue magnanimi robur mirare Rutili
Non vſi reditus conditione dati.
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hoſtica tellus.

Velleius, Cicero, Seneca, omnes ſcriptores.

124. Lentvlo svper consvlatvm.] *Plures Lentuli ſub hoc æuum, & vereor vt confuderint quoſdam viri docti. Lentulum Augurem eumdem fuiſſe cum hoc Gætulico cenſent. Non conſentio ego. Primùm, quia ille ſemper Auguris cognomine, quaſi ad diſcrimen adfectus: quod deſiiſſet, facto loco agnomini meliori. Vbi, inquam, ille Augur nominatur, nuſquam adiectum Gætulici nomen. Iterùm, quia huic Auguri liberi nulli. Colligo ex Suetonij Tiberio, qui ait* Cn. Lentulum Augurem, cui cenſus maximus fuerit, angore & metu ad faſtidium vitæ à Tiberio actum: & vt ne quo niſi ipſo herede moreretur. *Non tam impudens Tiberius, (præſertim hoc imperij ſui æuo) qui id exprimeret ab homine, cui ſuus heres. At Lentulo Gætulico filius, vti docebo, cognomine eodem. Denique notari Augurem, vt inertem, ſine ingenio, ſine linguâ, à Senecâ video: illum laudari à Tacito hic & l.* 1. Præcipuè infenſi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli firmare Druſum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aſpernari. *Non mouet me quòd opes magnas Gætulico Tacitus tribuit, magnas item Auguri Seneca Suetoniúſque. Diſparitas enim elucet eo ipſo. Gætulico gloriæ fuerunt opes innocenter partæ & modeſtè habitæ, ait noſter: vitio Auguri, cuius ſordes & ſterilitatem notat Seneca his verbis:* Cn. Lentulus Augur diuitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies H.S. ſuum vidit. propriè dixi: nihil enim ampliùs quàm vidit) ingenij fuit tam ſterilis, quàm animi. Cùm enim eſſet auariſſimus, nummos citiùs emittebat, quàm verba. tanta erat illi inopia ſermonis. *Cenſeo ergo diuerſum ab Augure Gætulicum fuiſſe: cenſeo tamen, non pugno. Sed & Gætulici duo, Pater, filiuſq́; Pater ecce, qui hoc anno mortuus: filius, qui ſequenti conſul. Nominant Faſti, Dio, Tacitus ipſe. Velleius clariſſimè:* Sed Coſſus etiam victoriæ teſtimonium in cognomen filij contulit,

* Quæ opinio Vertranij eſt.

[125] Domitium decorauit pater, ciuili bello maris potens: donec Antonij partibus, mox Cæſaris miſceretur. Auus, Pharſalicâ acie, pro optimatibus ceciderat: ipſe electus, cui * minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur. Pôſt, exercitu flumen Albim tranſcendit; longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quiſquam priorum. eaſque ob res inſignia triũphi adeptus eſt. Obijt & L. Antonius, multâ claritudine generis, ſed improſperâ. nam patre eius Iulo Antonio ob adulterium Iuliæ morte punito, hunc admodum adoleſcentulum, [126] ſororis nepotem, ſepoſuit Auguſtus in ciuitatem Maſſilienſem: vbi ſpecie ſtudiorum nomen exſilij tegeretur. Habitus tamen ſupremis honor: oſſaque tumulo Octauiorum inlata, per decretum ſenatus. A

In Suetonio eſt, maior

Item L. Antony.

Cap. 45. Iiſdem conſulibus, facinus atrox in citeriore Hiſpaniâ admiſſum à quodam agreſte, [127] nationis Termeſtinæ. is prætorem prouinciæ, L. Piſonem, pace incurioſum ex improuiſo in itinere adortus, vno vulnere in mortem adfecit: ac pernicitate equi profugus, poſtquam ſaltuoſos locos attigerat, dimiſſo equo, per dirupta & auia ſequenteis fruſtratus eſt: neque diu fefellit. nam prehenſo ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum. & repertus cùm tormentis edere conſcios adigeretur; voce magnâ, ſermone patrio, fruſtrà ſe interrogari clamitauit, adſiſterent ſocij ac ſpectarent: nullam vim tantam doloris fore, vt veritatem eliceret. [128] idemque cùm poſterò ad quæſitionem retraheretur, eo niſu proripuit ſe cuſtodibus, ſaxoque caput adflixit, vt ſtatim exanimaretur. Sed Piſo Termeſtinorum dolo cæſus habetur: qui pecunias è publico interceptas, acriùs, quàm vt tolerarent barbari, cogebat. B

Piſo Prætor Hiſpaniæ interficitur.

Mira conſtantia interfectoris.

Cap. 46. A. V. C. DCCLXXII. Lentulo Gætulico, C. Caluiſio Coſs. decreta triumphi inſignia Poppæo Sabino, contuſis Thraecum gentibus, [129] qui montium editis, inculti, atque eo ferociùs agitabant. Cauſſa motus, ſuper hominum ingenium, quòd pati dilectus, & validiſſimum quemque militiæ noſtræ dare aſpernabantur; ne regibus quidem parêre niſi ex libidine ſoliti; aut ſi mitterent auxilia, ſuos ductores præficere, nec niſi aduersùm accolas belligerare. Ac tum rumor inceſſerat fore, vt diſiecti alijſque nationibus permixti, diuerſas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, miſêre legatos, amicitiam, obſequiumque memoraturos; & manſura hæc, ſi nullo nouo onere tentarentur. ſin vt victis ſeruitium indiceretur; eſſe ſibi ferrum & iuuentutem, & promtum libertati, aut ad mortem animum. Simul caſtella rupibus indita, conlatoſque illuc parentes & coniuges oſtentabant, bellumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur. C

In Thraciâ motus & bellum.

Cap. 47. At Sabinus, donec exercitus in vnum conduceret, datis mitibus reſponſis, dum Pomponius Labeo è Mœſiâ cum Legione, rex Rhœmetalces cum auxilijs popularium, qui fidem non mutauerant, veniret: additâ præſenti copiâ, ad hoſtem pergit, compoſitum

Oratâm prudenter & cautè Sabinus it.

* Lib. III. c. III.

adoleſcentis in omnium virtutum exempla geniti. *Filius eſt, cui locus inter doctos: cuius Hiſtoria & poëmata laudantur à priſcis. Hiſtoria, à Suetonio, Cal. cap.* VIII. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit. *Poëmata, Martiale, Præfatione quâpiam, Sidonio, & Probo. Leguntur & hodie quædam Græca* III. & VI. *Anthologiæ, vbi corruptè titulus,* Τιτυλλίῳ *pro* Γετυλικοῦ. *Superuixit iſte ad Caij principatum, interfectus ab eo cùm Germaniæ præfuiſſet decem annos. Dio,* LIX.

125. DOMITIVM DECORAVIT PATER.] *Vide Suetonium in Nerone cap.* I. *Velleium* II.

126. SORORIS NEPOTEM.] *Natus enim ex Iulo Antonio & Marcellâ Octauiæ F. Conſule Auguſti noſtrum Stemma.*

127. NATIONIS TERMESTINÆ.] *Termiſum opidum clarum in Hiſpanijs agnoſcit Appianus:* Τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν αἰεὶ δυσπειθῆ Ῥωμαίοις γενομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους. *Et credo me verè emendaſſe illud Salluſtij:* Hi ſaltibus occupatis Termeſtinorum agros inuaſêre. *vbi vulgò,* tum externorum agros. *Opidum ipſum Termes * Plinio dictum: vnde Termeſtini.*

128. IDEMQVE CVM POSTERO.] *Vertranius notat,* Deeſt hic nomen, die. *Imò iudicium hic tibi. Solent priſci ſine additione dicere, Heſternò, Cottidianò, Annò, Hornò, Poſterò: & ferè Aduerbiorum in morem. Exempla, iuuentutis cauſſâ, ſint iſta. Tacitus* XV. *Annal.* Poſterò, cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur, geſtamine ſellæ, *&c. Plautus Capteiueis:* Niſi cottidianò ſeſquiopus confeceris. *vbi perperàm legas,* cottidianos, *vulgò. Sic idem ille Annò, non ſemel dixit, vt alibi notaui & correxi. Sic Cicero lib.* IV. *ad Atticum, Anniuerſariò, item Voluntariò, Commodò, & plura. Heſternò etiam eâdem ratione mihi lectum.* D

129. QVI MONTIVM EDITIS.] *Hi ſunt quos* ὀρεινοὺς Θρᾷκας *Thucydides appellat, deſcribitque libro* II. Παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρᾳκῶν τοὺς πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. *Quod ait eos* αὐτονόμους: *idem Tacitus voluit, cùm hic ſcripſit,* ne regibus quidem niſi ex libidine parêre ſolitos.

130. AVT

A ſitum iam per anguſtias ſaltuum. quidam audentiùs apertis in collibus viſebantur. quos
dux Romanus aciæ ſuggreſſus, haut ægrè pepulit, ſanguine barbarorum modico, ob *Primi impetu pellit.*
propinqua ſuffugia. Mox caſtris in loco communitis, validâ manu montem occupar,
anguſtum, & æquali dorſo continuum vſque ad proximum caſtellum, quod magna vis
armata [130] aut incondita tuebatur. ſimul in ferociſſimos qui ante vallum [131] more gen-
tis cum carminibus & tripudijs præſultabant, mittit delectos ſagittariorum. Ij dum
eminus graſſabantur, crebra & multa vulnera fecêre, propiùs incedentes, eruptione ſub-
itâ turbati ſunt, receptique ſubſidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promtam
ad pericula, nec minùs cantuum & armorum tumultu trucem, haut procul inſtruxe-
rat. Tranſlata dehinc caſtra hoſtem propter, relictis apud priora munimenta Thraci- Cap. 48.
bus, quos nobis adfuiſſe memoraui. ijſque permiſſum vaſtare, vrere, trahere prædas, dum
populatio lucem intrà ſiſteretur, noctemque in caſtris tutam & vigilem capeſſerent. id
primò ſeruatum: mox verſi in luxum, & raptis opulenti, omittere ſtationes, laſciuiâ
B epularum, aut ſomno & vino procumbere. Igitur hoſtes incuriâ eorum compertâ, duo
agmina parant: quorum altero, populatores inuaderentur; alij caſtra Romana adpu-
gnarent, non ſpe capiendi, ſed vt clamore, telis, ſuo quiſque periculo intentus, ſono- *Illi populatores ſuos vagos cædunt.*
rem alterius prœlij non acciperet. tenebræ inſuper dilectæ, augendam ad formidinem.
Sed qui vallum legionum tentabant, facilè pelluntur. Thracum auxilia repentino in-
curſu territa, cùm pars munitionibus adiacerent, plures extrà palarentur, tanto infenſiùs
cæſi, quanto perfugæ & proditores ferre arma ad ſuum patriæque ſeruitium incuſaban-
tur. Poſterâ die Sabinus exercitum æquo loco oſtendit; ſi barbari ſucceſſu noctis ala- Cap. 49.
cres, prœlium auderent. & poſtquam caſtello, aut coniunctis tumulis non digrediebantur;
obſidium cœpit per præſidia, quæ opportunè iam muniebat. dein foſſam [132] lori- *Sed à Sabino arctius obſidentur.*
camque contexens, quattuor millia paſſuum ambitu amplexus eſt. Tum paullatim, vt
aquam pabulumque eriperet, contrahere clauſtra, artaque circumdare. & ſtruebatur
agger, vnde ſaxa, haſtæ, ignes propinquum iam in hoſtem iacerentur. ſed nihil æquè
C quàm ſitis fatigabat, cùm ingens multitudo bellatorum, imbellium, vno reliquo fonte *Aquarum inopiâ premuntur.*
vterentur. [133] Simul æquè armenta (vt mos barbaris) iuxtà clauſa, egeſtate pabuli exa-
nimari: adiacêre corpora hominum, quos vulnera, quos ſitis peremerat: pollui cun-
cta ſanie, odore, contactu. Rebuſque turbatis, [134] malum extremum diſcordia acceſſit:
his deditionem, alijs mortem, & mutuos inter ſe ictus parantibus. & erant qui non inul-
tum exitium, ſed eruptionem ſuaderent: neque ignobiles, quamuis diuerſi ſententijs.

Verùm è ducibus, Dinis prouectus ſenectâ, & longo vſu vim atque clementiam Cap. 50.
Romanam edoctus, ponenda arma, vnum adflictis id remedium, diſſerebat. Primuſ- *Diſſident ſuper deditione.*
que ſe cum coniuge & liberis victori permiſit: ſecuti ætate aut ſexu imbecilli, & qui-
bus maior vitæ quàm gloriæ cupido. At iuuentus Tarſam inter & Tureſim diſtrahebatur.
vtrique deſtinatum cum libertate occidere: ſed Tarſa properum finem, abrum- *Tarſa nimis virile conſilium, & factum.*
pendas pariter ſpes ac metus clamitans, dedit exemplum, demiſſo in pectus ferro.

nec

D 130. AVT INCONDITA.] *Rectè Rhenanus*, at incondita, *præter Taciti mentem.*

131. MORE GENTIS.] *Notat barbaricum eum ritum eleganter Thucydides in oratione Braſidæ, libro* IV. Οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν. Καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοί, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. Ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὅμοιοι. *Vbi ſcribi velim*, πλήξει ὄψεως. *quod Tacitus tranſtulit ad Germanos*, corpus viſu toruum. *De hoc ritu in loco plura.*

132. LORICAMQVE CONTEXENS.] *Id eſt, exiguum vallum, & ſæpè è cratibus, aut ſepis inſtar: ideoq; hic*, contexens. *Vide Poliorcetica noſtra, lib.* II. *Dial.* II.

133. SIMVL ÆQVE ARMENTA.] *Malim*, ſimulque armenta. *Poſſit etiam*, Simul equi, armenta: *ſed hoc præfero.*

134. MALVM EXTREMVM DISCORDIA.] *Neque nollem*, malorum extremum. *Ceterùm ad vitam & vſum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius lib.* V. Διόπερ ἦν, *inquit*, ὑποψίας, φιλονεικίας, ὀργῆς τὰ ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη. Τοῦτο γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς κατ᾽ ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς: Quamobrem ſuſpicionis, contentionis, iræ omnia plena erant. Hoc enim & in publicis & in priuatis rebus vſuuenire ſolet, cùm incepta noſtra deſerunt ſucceſſus & ſumptus. *Hæc talia, quiſquis vir es, obſerua & decerpe, ſerios hiſtoriarum fructus.*

135. CLAV-

nec defuere qui eodem modo oppeterent. Tuteſis ſuâ cum manu noctem opperitur, A
haut neſcio duce noſtro. Igitur firmatæ ſtationes denſioribus globis : & ingruebat nox nimbo atrox, hoſtiſque clamore turbido, modò per vaſtum ſilentium incertos obſeſſores effecerat : cùm Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua ſonitus, aut ſimulationem quietis, caſum inſidiantibus aperirent, ſed ſua quiſque munia ſeruarent immoti, teliſque non in falſum iactis.

Cap. 51. *Alij erumpunt, & caſtra temtant.*

Intereà barbari cateruis decurrentes, nunc in vallum manualia ſaxa, præuſtas ſudes, deciſa robora iacere : nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere foſſas : quidam pontes & ſcalas antè fabricati, inferre propugnaculis, eaque prehenſare, detrahere, & aduerſus reſiſtenteis cominus niti. Miles contra deturbare telis, pellere vmbonibus, muralia pila, congeſtas lapidum moles prouoluere. His partæ victoriæ ſpes, & ſi cedant, inſignitius flagitium: illis extrema iam ſalus, & adſiſtentes pleriſque matres & coniuges, earumque lamenta addunt animos. Nox alijs in audaciam, alijs ad formidinem opportuna : incerti ictus, vulnera improuiſa: ſuorum atque hoſtium ignoratio : & montis anfractu repercuſſæ velut à tergo voces, adeò cun- B
cta miſcuerant, vt quædam munimenta Romani quaſi perrupta omiſerint. Neque tamen peruasêre hoſtes, niſi admodum pauci : ceteros, deleto promtiſſimo quoque aut ſaucio, adpetente iam luce, trusêre ad ſumma caſtelli. vbi tandem coacta deditio, & proxima ſponte inimicorum recepta : reliquis, quò minùs vi aut obſidio ſubigerentur, præmatura montis Hæmi & ſæua hiems ſubuênit.

Conatu irrito ita ad extremum dediti.

Cap. 52. *Claudia Pulchra accuſata Romæ:*

At Romæ commotâ principis domo, vt ſeries futuri in Agrippinam exitij inciperet, [135] Claudia Pulchra ſobrina eius poſtulatur, accuſante Domitio Afro. Is recens præturâ, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clareſcere, crimen impudicitiæ, adulterum Furnium, veneficia in principem & deuotiones obiectabat.

Indignante Agrippinâ.

Agrippina ſemper atrox, tum & periculo propinquæ accenſa, pergit ad Tiberium, ac fortè ſacrificantem patri repperit. quo initio inuidiæ, *Non eiuſdem ait mactare diuo Auguſto victimas, & poſteros eius inſectari. non in effigies mutas diuinum ſpiritum transfuſum ;* [136] *ſed imaginem veram cæleſti ſanguine ortam* [137] *intelligere diſcrimen,* [138] *ſuſcipere ſordes. Fruſtrà Pulchram præſcribi, cui ſola exitij cauſſa ſit, quòd Agrippinam ſtultè prorſus ad cultum delegerit, oblita Soſiæ ob eadem adflictæ.* C
Audita hæc raram occulti pectoris vocem elicuere, correptamque [139] Græco verſu admonuit : *ideò lædi, quia non regnaret.* Pulchra & Furnius damnantur.

Domitij Afri laus.

Afer primoribus oratorum additus, diuulgato ingenio, & ſecutâ adſeueratione Cæſaris, quâ [140] ſuo iure diſertum eum appellauit. Mox capeſſendis accuſationibus, aut reos tutando, proſperiore eloquentiæ quàm morum famâ fuit. niſi quòd ætas extrema multum etiam eloquentiæ demſit, dum feſſâ mente retinet ſilentij impatientiam.

Cap. 53. *Agrippina maritum petit.*

At Agrippina peruicax iræ, & morbo corporis implicata, cùm viſeret eam Cæſar, profuſis diu ac per ſilentium lacrymis, mox inuidiam & preces orditur : *ſubueniret ſolitudini, daret maritum, habilem adhuc iuuentam ſibi, neque aliud probis, quàm ex matrimonio ſolatium :* [141] *eſſe in ciuitate, Germanici coniugem:* ac

135. CLAVDIA PVLCHRA SOBRINA.] *Dionem adi, qui hiſtoriam hancce recenſuit inter acta Caij, vbi de Domitio. Sobrina hæc Claudia quomodo Agrippinæ fuerit, nondum repperi : hoc tantùm, filium eius Quinctilium Varum, deſponſum filiæ Germanici. quod oſtendo infrà.*

136. SED IMAGINEM VERAM.] *Aſſentior Mureto,* ſe imaginem.

137. INTELLIGERE DISCRIMEN.] *Periculum ſcire, quod immineret,* ſordes ſuſcipere, *vt in reatu propinquorum. De ſe Agrippina ſentit.*

138. SVSCIPERE SORDES.] *Hoc ad Agrippinam, quæ ipſa in ſordibus, vt videtur, ob reatum Pulchræ ſobrinæ.*

139. GRÆCO VERSV ADMONVIT.] *Suetonius extulit,* Si non dominaris filiola, iniuriam accipere exiſtimas? *Ex quo Canterus noſter diuinat,* Εἰ μὴ κρατεῖς, τέκνον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς. *Sed non eſt dubium quin ad Iaſonis vocem aſpexerit Tiberius, quam ille in Tragœdiâ quapiam emiſerit. cuius mens hæc & verba apud Ariſtotelem* III. *Polit. capite* III. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινεῖν ὅτε μὴ τυραννεῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώτης ἦ : & ob hoc non iniuriâ Iaſon dixit, Lædi ſe quia non regnaret : ſcilicet inſcius priuatum agere. D

140. SVO IVRE DISERTVM.] *Et ſanè magnificat eum vbique Quinctilianus, quem ſenem ab ſe adoleſcentulo cultum ait, lib.* V.

141. ESSE IN CIVITATE * GERMANICI.] *Non ego medicus huic loco : vidi qui legeret :* eſſe in ciuitate, qui Germanici.c. *Sed in manuſcripto cùm palàm lacuna ſit,* ciuitate .... Germanici, *cur non defectum arbitremur?*

142. Ex

A *ac liberos eius recipere dignaretur.* Sed Cæſar non ignarus quantum [142] ex Rep. peteretur: ne tamen offenſionis aut metus manifeſtus foret, ſine reſponſo, quamquam inſtantem, reliquit. *Non impetrat.* Id ego à ſcriptoribus annalium non traditum, repperi in [143] commentarijs Agrippinæ filiæ: quæ Neronis principis mater, vitam ſuam & caſus ſuorum poſteris memorauit. Ceterùm Seianus mærentem & improuidam altiùs perculit, immiſſis qui per ſpeciem amicitiæ monerent, paratum ei venenum, vitandas ſoceri epulas. *Cap. 54.* Atque illa ſimulationum neſcia, cùm propter diſcumberet, non vultu aut ſermone flecti, nullos attingere cibos; *Inſidiæ in eam Seiani.* donec aduertit Tiberius, fortè, an quia audiuerat? idque quò acriùs experiretur, poma vt erant adpoſita laudans, nurui ſuâ manu tradidit. Aucta ex eo ſuſpicio Agrippinæ, & intacta ore, [144] ſeruis tramiſit. nec tamen Tiberij vox coràm ſecuta, ſed obuerſus ad matrem, non mirum ait, ſi quid ſeuerius in eam ſtatuiſſet, à quâ veneficij inſimularetur. Inde rumor, parari exitium: neque id imperatorem palàm audere, ſecretum ad perpetrandum quæri. Sed Cæſar quò [145] famam auerteret, adeſſe frequens ſenatui, *Cap. 55.*

B legatoſque Aſiæ ambigentes quánam in ciuitate [146] templum ſtatueretur, pluris per *Certamen Aſiaticarum vrbium pro templo Auguſti.* dies audiuit. Vndecim vrbes certabant pari ambitione, viribus diuerſæ. neque multum inter ſe diſtantiam memorabant, de vetuſtate generis, ſtudio in populum Romanum, per bella Perſi & Ariſtonici aliorumque regum. Verùm Hypæpeni Trallianique Laodicenis & Magnetibus ſimul tramiſſi, vt parùm validi. *Singulorum argumenta & inductiones.* Ne Ilienſes quidem, cùm parentem vrbis Romæ Troiam referrent, niſi antiquitatis gloriâ pollebant. paullùm addubitatum, quòd Halicarnaſſij mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutauiſſe ſedes ſuas, viuoque in ſaxo fundamenta templi adſeuerauerant. Pergamenos (eo ipſo nitebantur) æde Auguſto ibi ſitâ, ſatis adeptos creditum. Epheſij, Mileſijque, hi Apollinis, illi Dianæ cærimoniâ occupauiſſe ciuitates viſi. Ita Sardianos inter, Smyrnæoſque deliberatum. Sardiani decretum Etruriæ recitauêre, vt conſanguinei. nam Tyrrhenum Lydumque [147] Atye rege genitos, ob multitudinem diuiſiſſe gentem. Lydum patrijs in terris reſediſſe; Tyrrheno datum nouas vt conderet ſedes. Et ducum è nominibus indita vocabula, illis per Aſiam, his in Italiâ: auctamque adhuc Lydorum opu-

C lentiam, miſſis in Græciam populis, [148] cui mox à Pelope nomen: ſimul litteras imperatorum, & icta nobiſcum fœdera bello Macedonum, vbertatemque fluminum ſuorum, temperiem cæli, ac dites circùm terras memorabant. At Smyrnæi repetitâ vetu- *Cap. 56.* ſtate, [149] ſeu Tantalus Ioue ortus, illos, ſiue Theſeus diuinâ & ipſe ſtirpe, ſiue vna Amazonum condidiſſet: tranſcendêre ad ea, quîs maximè fidebant in populum Romanum officijs,

142. EX REP. PETERETVR.] *Cui, illo coniugio cum Auguſti nepte, velut alterum caput dabatur. Ideò de* metu *ſequitur, quem ſilentio diſſimulauit.*

143. COMMENTARIIS AGRIPPINÆ FILIÆ.] *Quæ mulier perita & induſtria præter ſexum. Citat eam Plinius indice libri* VII. *vocátque Agrippinam Claudij: ſcilicet vxorem. Et libro* VII. Neronem paullò antè principem, pedibus genitum parens

D eius ſcribit Agrippina. *Non pertinent ad hanc, vt vir doctus nuper cenſuit, Auguſti laudes apud Suetonium cap.* LXXXVI. Et quâdam epiſtolâ Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus eſt, inquit, dare te operam ne moleſtè ſcribas aut loquare. *Manifeſtus eſt ἀναχρονισμός. Pertinent ad matrem huius, quæ Auguſto neptis: iſta proneptis. Nec dubium, quin hæc quidem viuo Auguſto planè adhuc puera.*

144. SERVIS TRAMISIT.] *Qui ad fulcra lecti, ex more.*

145. FAMAM AVERTERET.] *Et populi ſermones alibi occuparet. Eo enim fine ipſe in Senatu creber, & res illuſtriores acta; ne vacare ipſe priuatis videretur, néve populo de ijs loqui eſſet.*

146. TEMPLVM STATVERETVR.] *Illud, quod deſtinatum, Tiberio & Senatui, à communi Aſia.*

147. ATYE REGE GENITOS.] *Atys Herculis & Omphales filius, è duobus filijs ſorte iactâ alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam miſit colonia deducenda: cui nomen Tyrrhenus, & ab ea Tyrrhenia terra. Ita ferè Strabo libro* V. *conuenienter ad Taciti verba: & Tertullianus, De ſpectaculis,* Lydos ex Aſiâ tranſuenas in Etruriâ conſediſſe Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri ſucceſſerat, (*lego,* ceſſerat, *ſiue,* ſeceſſerat) regni contentione. *Paullò diuerſus tamen ab iſtis Dionyſius lib.* I. *quem licet legas, Velleiumque lib.* I.

148. CVI MOX A PELOPE NOMEN.] *Quem Pelopem vulgò Phrygem, Pauſanias & quidem Lydum faciunt.*

149. SEV TANTALVS IOVE ORTVS.] *Variantes has ſententias ſuper conditâ Smyrnâ notabis paſſim. De Theſea & Athenienſibus, ſenſit Epigrammatarius lib.* IV. Εἰς εἰκόνα Πεισιςράτου. *vbi Athenienſes hoc argumento Homerum ſibi vindicant.*

Ἡμέτερος γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσιος ἦν πολιήτης,
Εἴπερ Ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

De Ama-

officijs, miſsâ nauali copiâ non modò externa ad bella, ſed quæ in Italiâ tolerabantur: A
[150] ſeque primos templum vrbis Romæ ſtatuiſſe, M. Porcio conſule, magnis quidem iam Romani populi rebus, nondum tamen ad ſummum elatis, ſtante adhuc Punicâ vrbe, & validis per Aſiam regibus. Simul L. Sullam teſtem adferebant, grauiſſimo in diſcrimine exercitus ob aſperitatem hiemis, & pænuriam veſtis, cùm id Smyrnam in concionem nuntiatum foret, omnes qui adſtabant detraxiſſe corpori tegmina, noſtriſque legionibus miſiſſe. Ita rogati ſententiam patres, Smyrnæos prætulerunt. cenſuitque Vibius Marſus, vt M. Lepido, cui ea prouincia obuenerat, ſuper numerum legaretur, qui templi curam ſuſciperet: & quia Lepidus ipſe diligere per modeſtiam abnuebat, Valerius Naſo è prætorijs ſorte miſſus eſt.

Vincunt Smyrnæi.

Cap. 57. Inter quæ diu meditato, prolatoque ſæpiùs conſilio, tandem [151] Cæſar in Campaniam ſpecie dedicandi templum apud Capuam Ioui, [152] apud Nolam Auguſto; ſed certus procul vrbe degere. Cauſſam abſceſſus quamquam ſecutus plurimos auctorum ad Seiani artes retuli, quia tamen cæde eius patratâ, [153] ſex poſteà annos pari ſecreto coniunxit, plerumque permoueor, num ad ipſum referri verius ſit, ſæuitiam ac libidinem cùm factis promeret, locis occultantem. Erant qui B crederent, in ſenectute quoque corporis habitum pudori fuiſſe. [154] quippe illi prægracilis & incurua proceritas, nudus capillo vertex, vlceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta: & Rhodi ſecreto, vitare cœtus, recondere voluptates inſuêrat. Traditur etiam matris impotentiâ extruſum, quam dominationis ſociam aſpernabatur; neque depellere poterat, cùm dominationem ipſam donum eius accepiſſet. Nam dubitauerat Auguſtus Germanicum ſororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere: ſed precibus vxoris euictus, Tiberio Germanicum, ſibi Tiberium adſciuit. idque Auguſta exprobrabat, repoſcebat.

Tiberius Româ abit. Varie varias cauſſas dant: Seianum Sæuitiam eius: Deformem formam: Matrem.

Cap. 58. Profectio arto comitatu fuit. vnus ſenator conſulatu functus, Cocceius Nerua, cui legum peritia: eques Romanus, præter Seianum, ex

Pauci illius comites.

De Amazone, quæ nomen Smyrnæ à ſe dederit, initio libri XIV. Strabo. Ceterùm lapides nummiq; hoc oppidum Zmyrnam ſcribunt, non vt obtinuit per Sigma.

150. SE PRIMOS TEMPLVM VRBIS.] *Obſeruabit Philologus. Accidit hoc anno vrbis* DLVIII. *Secuti exemplum ſunt Alabandenſes annis* XXIV. *circiter poſteriùs. gloriantur apud Liuium, l.* XLIII. Alabandenſes templum vrbis Romæ ſe feciſſe commemorauerunt, ludoſque anniuerſarios ei Diuæ inſtituiſſe. *Prudentius de hâc Deâ:*

——colitur nam ſanguine & ipſa
More deæ, nomenque loci ceu numen habetur:
Atque Vrbis Venerisque pari ſe culmine tollunt
Templa, ſimul geminis adolentur thura deabus.

Vbi vides commune Romæ templum in ipſâ vrbe cum Venere fuiſſe. Ad hanc quoque Diuam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter ſidereos Roma recepta polos.

Claudianus in monte Palatino collocat, lib. II. *De laudib. Stilic. vbi Prouincias facit Romæ ſupplicantes:*

Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino.

151. CÆSAR IN CAMPANIAM.] *Vox abeſt ſententiæ explendæ. Lego,* Cæſar ijt Campaniam.

152. APVD NOLAM.] *Loco vbi mortuus. Adi Dionem lib.* LVI. *in extremo: Suetonium cap.* XL.

153. SEX POSTEA ANNOS.] *Abijt vrbe Tiberius, anno* DCCLXXIX. *nec redijt: abijt vitâ* DCCXC. *Vndecim ergo abfuit continuos annos. Errorem Plutarchi non diſſimulo, aut potiùs exſcriptoris, Libello de exſilio: vbi legitur Tiberius ſeptem annis Capreas inhabitaſſe. Verba ſunt:* Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διετέλεσε μέχρι τῆς τελευτῆς. *Falſum.* C *Nec iuuerit eum, quod non ſtatim Capreas ſeceſſit. Vix enim in Campaniâ hæſit dimidiatum annum, vt liquet ex Cornelio noſtro. Damna ergo lectionem, niſi mauis Plutarchum, & ſcribe,* δέκα, *vel* ἐνδέκα ἔτη. *Etiam in Suetonij loco, vbi de hac abſentiâ, adhæreſco, cap.* LI. Toto quidem triennio, quo viuente matre abfuit, ſemel omnino eam, nec ampliùs quàm vno die, ac pauciſſimis vidit horis. *& malim,* toto biennio. *Egreſſus enim Tiberius fine anni* DCCLXXIX. *obijt illa principio anni* LXXXII. *vt ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.*

154. QVIPPE ILLI PRÆGRACILIS.] *Pugnat hæc delineatio, è diametro, cum Suetonij verbis:* Corpore fuit amplo atque robuſto. ſtaturâ, quæ iuſtam excederet. latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris vſque ad imos pedes æqualis & congruens. *De veritate, ſecundùm neutrum pronuntio. Quod ſequitur,* Vlceroſa facies, ac plerumque D medicaminibus interſtincta: *explicat idem Suetonius* Facie honeſtâ, in quâ tamen crebri & ſubtiles tumores. *In cuius verbis vitium. quid enim eſt ſubtilis tumor? Libri aliquot Pulmanni noſtri,* ſubiti tumores. *nihilo melius. At tu me duce ſcribe,* ſubſtilli tumores. *vel etiam,* ſubſtilles. *Non potuit magis aptiore verbo exprimi liquor ſanieſque, quæ in eiuſmodi tumoribus minutatim ſtillat. Ita Subſtillum Feſto, tempus ante poſtque pluuiam, quòd iam ſtillaret aut nondum deſijſſet. Tertullianus:* Aut imbres ruunt, & ſi qua miſſilia cum imbribus, dehinc ſubſtillum, & denuò ſudum. *Cato De re ruſticâ, in Stranguriâ vſurpat:* Nunc de ijs quibus ægrè lotium it, quibuſque ſubſtillum eſt.

155. CVR

A ex inluſtribus [155] Curtius Atticus. ceteri liberalibus ſtudijs præditi, ferme Græci, quorum ſermonibus leuaretur. Ferebant periti cæleſtium, ijs motibus ſiderum exceſſiſſe Româ Tiberium, vt reditus illi negaretur. vnde exitij cauſſa multis fuit, properum finem vitæ coniectantibus, vulgantibuſque. neque enim tam incredibilem cauſſam prouidebant, vt vndecim per annos libens patriâ careret. Mox patuit breue confinium artis, & falſi, veraque quàm obſcuris regerentur. nam in vrbem non regreſſurum, haut forte dictum: ceterorum neſcij egere, cum propinquo rure, aut litore, & ſæpè mœnia vrbis adſidens, extremam ſenectam compleuerit.

Mira predictio ſuper eueniſſe nunc.

Cap. 59. *Periculum Cæſaris.* Ac fortè illis diebus oblatum Cæſari anceps periculum, auxit vana rumoris: præbuitque ipſi materiem, cur amicitiæ conſtantiæque Seiani magis fideret. Veſcebantur in [156] villâ, cui vocabulum Speluncæ, [157] mare Amuclanum inter Fundanoſque montes, natiuo in ſpecu. eius os lapſis repentè ſaxis, obruit quoſdam miniſtros. hinc metus in omnes, & fuga eorum qui conuiuium celebrabant. Seianus [158] genu, vultuque & manibus ſuper Cæſarem ſuſpenſus, oppoſuit ſeſe incidentibus: atque habitu tali repertus eſt à militibus, qui ſubſidio venerant. Maior ex

Et Seiani impauida fides.

B eo, & quamquam exitioſa ſuaderet, vt non ſui anxius, cum fide audiebatur. Adſimulabatque iudicis partes aduerſus Germanici ſtirpem, ſubditis qui accuſatorum nomina ſuſtinerent, maximeque inſectarentur Neronem proximum ſucceſſioni, & quamquam modeſtâ iuuentâ, plerumque tamen quid in præſentarium conduceret oblitum: dum à libertis & clientibus apiſcendæ potentiæ properis exſtimulatur, vt erectum & fidentem animi oſtenderet: velle id populum Romanum: eupere exercitus: neque auſurum contra Seianum, qui nunc patientiam ſenis, & ſegnitiam iuuenis iuxtà inſultet.

Nero incaute.

Cap. 60. *Et defertur ad Tiberium.* Hæc atque talia audienti, nihil quidem prauæ cogitationis, ſed interdum voces procedebant contumaces, & inconſultæ: quas adpoſiti cuſtodes excepras auctaſque cùm deferrent, neque Neroni defendere daretur, diuerſæ inſuper ſolicitudinum formæ oriebantur. Nam alius [159] occurſum eius vitare, quidam ſalutatione redditâ ſtatim auerti, plerique inceptum ſermonem abrumpere; inſiſtentibus contrà irridentibuſque, qui

C Seiano fautores aderant. Enimuerò Tiberius toruus, aut [160] falſum renidens vultu, ſeu loqueretur, ſeu taceret. iuuenis crimen ex ſilentio, ex voce: ne nox quidem ſecura, [161] cùm vxor vigilias, ſomnos, ſuſpiria matri Liuiæ, atque illa Seiano patefaceret. qui fratrem quoque Neronis Druſum traxit in partes, ſpe obiectâ principis loci, ſi priorem ætate & iam labefactum demouiſſet. Atrox Druſi ingenium, ſuper cupidinem potentiæ, & ſolita fratribus odia, accendebatur inuidiâ: quòd mater Agrippina promtior Neroni erat. neque tamen Seianus ita Druſum fouebat, vt non in eum quoque ſemina futuri exitij meditaretur: gnarus præferocem, & inſidijs magis opportunum.

Etiam frater Druſus in fratrem armatur.

Cap. 61. Fine anni exceſ-

sêre

155. CVRTIVS ATTICVS.] *Eſt ille, quem lib. VI. ſubuerſum artibus Seiani ait: & ad quem Ouidij Elegia IV. & VII. libri ſecundi De Ponto.*

156. VILLA, CVI VOCABVLVM SPELVNCÆ.] *Prætorium Suetonius appellat, more ſui ſæcli; quo omnes*

D *villæ elegantiores & non ruſtici vſus, Prætoria dictæ. Nomen illi à re, quia impoſita vel adiuncta huic natiua ſpelunca. Id ſecutos in poſiturâ villæ Romanos, docet Senecæ locus de villâ Vatia:* Speluncæ ſunt duæ, *inquit,* magni operis, laxo atrio, paries manufactus (*ſcribo,* pares manufactis:) quarum altera ſolem non recipit, altera vſque in Occidentem tenet. *Ceterùm hoc ipſo in facto recenſendo non ſine cenſione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri:* In Prætorio cui Spelunca nomen erat, incœnante eo, complura & ingentia ſaxa fortuitò ſupernè delapſa ſunt. *& aio reſcribendum:* incœnantem eum. *Addo, hodieque nomen manere, & opidulum eſſe: extremis montibus Fundanis, ad mare adiacens.*

157. MARE AMVCLANVM INTER.] *Amyclæ duplices. Altera Laconum quæ ſilentio perierant, vt parœmia eſt: altera Italorum, inter Caietam & Tarracinam, quas à Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniuſque. Ab his Amyclis, mari illi nomen.*

158. GENV, VVLTVQVE.] *Hæc poſitio facilè capitur, ſi cogitas iacentem in lecto Tiberium: vt ſolent veſcentes. Ipſe igitur tali habitu ſuper eum, vt tueretur.*

159. OCCVRSVM EIVS VITARE.] *Pulchra & graphica deſcriptio eorum, qui amant, metuunt; volunt, nolunt iungi. Et ſimillima in Sidonio, de ſeſe delato ob Satyram.* Alij tamen mihi plus quàm deceret ad genua volui: alij ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, occuli poſt columnas; alij triſtes vultuoſique iunctis mihi lateribus incedere.

160. FALSVM RENIDENS VVLTV.] *Diſtinguo ſic:* renidens vultu. ſeu loqueretur, ſeu taceret iuuenis; crimen ex ſilentio, ex voce. *Turbant vulgò.*

161. CVM VXOR.] *Iulia Druſi F. quæ Neroni nupta: quamque poſteà Claudius, Meſſallinæ dolo, interfecit. Sueton. & Dio.*

162. ASI-

Agrippa & Haterij mors.

ſêre inſignes viri, [162] Aſinius Agrippa, claris maioribus quàm vetuſtis, vitaque non degener. Et [163] Q. Haterius familiâ ſenatoriâ, eloquentiæ quoad vixit celebratæ: monimenta ingenij eius haut perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quàm curâ vigebat. vtque aliorum meditatio & labor in poſterum valeſcit; ſic Haterij canorum illud & A

Cap. 62. A. V. C. DCCLXXX. *Fidenis Amphitheatrum, parum firmiter ſtructum.*

profluens, cum ipſo ſimul exſtinctum eſt. M. Licinio, L. Calpumio Coss. ingentium bellorum cladem æquauit malum improuiſum. eius initium ſimul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro, [164] Atilius quidam libertini generis, quo ſpectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per ſolidum ſubdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem ſuperſtruxit: vt qui non abundantiâ pecuniæ, nec municipali ambitione, ſed in ſordidâ mercede id negotium quæſiuiſſet. Adfluxêre auidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virilis ac muliebris ſexus, omnis ætas,

Idq; magnâ ſtrage hominum corruit.

ob propinquitatem loci effuſius. vnde grauior peſtis fuit, confertâ mole, dein conuulsâ, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immenſamque vim mortalium ſpectaculo

Cap. 63.

intentos, aut qui circùm adſtabant, præceps trahit atque operit. Et illi quidem quos B principium ſtragis in mortem adflixerat, vt tali ſorte, cruciatum effugêre. Miſerandi magis, quos abruptâ parte corporis, nondum vita deſeruerat: qui per diem viſu, per noctem vlulatibus & gemitu, coniuges aut liberos noſcebant. Iam ceteri famâ exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. etiam quorum diuersâ de causâ amici aut neceſſarij aberant, pauere tamen: neque dum comperto, quos illa vis perculiſſet, latior ex incerto metus. Vt cœpêre dimoueri obruta; concurſus ad exanimos, complectentium, oſculantium: & ſæpè certamen, ſi confuſior facies, & par forma aut ætas, errorem adnoſcentibus fecerat. [165] Quinquagintra hominum milia, eo caſu debilitata vel obtrita ſunt. Cautumque in poſterum ſenatuſconſuito, ne quis gladiatorium

* Decem millia Philipp. *cenſus olim equeſtr.*

munus ederet, cui minor * quadringentorum milium res; néve amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatæ. Atilius in exſilium actus eſt. Ceterùm ſub recentem cladem patuêre procerum domus, fomenta, & medici paſſim præbiti: fuitque vrbs per illos dies, quamquam mæſtâ facie, veterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prœlia C

Cap. 64. *Incendium Romæ atrox.*

ſaucios largitione, & curâ ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleuerat, cùm ignis violentia vrbem vltra ſolitum adſecit, deuſto monte Cælio: feralemque annum ferebant, & ominibus aduerſis ſuſceptum principi conſilium abſentiæ, qui mos vulgo, for-

Cæſar liberalitate mitigat.

tuita ad culpam trahentes, ni Cæſar obuiàm iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates apud ſenatum, ab inluſtribus: famaque apud populum, quia ſine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & vltrò accitos munificentiâ iuuerat. Adduntur ſententiæ, vt mons Cælius in poſterum [166] Auguſtus appellaretur: quando cunctis circùm flagrantibus, ſola Tiberij effigies ſita in domo Iunij ſenatoris, inuio-

* Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine conſul.

162. ASINIVS AGRIPPA.] *Cenſeo filium Aſinij Galli: ideoq; addit, clariores illi maiores, quàm vetuſtiores. Nam Aſinia gens in lucem protracta ab Auguſto, qui non iniuriâ extulit auum huius Pollionem.*

163. Q. HATERIVS, ELOQVENTIÆ CELEBRATÆ.] *Inter declamatores recenſet Seneca pater, inuritq; eamdem notam quam hic Tacitus.* Q. Haterius, *inquit*, pulcherrimam imaginem mouit. Cœpit enim ſubito quo ſolebat curſu orationis ſcribere (*vellem*, deſcribere) quaſi exaudiret aliquem tumultum, vaſtari omnia ac rapi, comburi incendijs villas, fugas agreſtium. & cùm omnia impleſſet terrore, adiecit, Quid exhorruiſti adoleſcens? ſocer tuus venit. *De eodem homine vitioq; corrigendus Seneca filius, epiſt.* XL. Namque Echeri curſum ſuis temporibus oratoris celeberrimi, longè abeſſe ab homine ſano volo. *lege*, Nam Q. Hateri. *Elegans in hanc rem Auguſti iocus*, Haterius noſter * ſufflaminandus eſt. *quod à curribus tractum. Ad hunc hominem Euſebiana iſta refer in Chronicis:* Q. Haterius (*malè in eo* Atherius) promptus & popularis orator, vſque ad xc. prope annum ſummo honore conſeneſcit. D

164. ATILIVS QVIDAM LIBERTINI GENERIS.] *Ergóne permiſſum libertis edere ludos? Apparet. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudij cap.* XXVIII. *De Harpocrâ magna gratia apud Imp. liberto:* Cui, *ait*, lecticâ per vrbem vehendi, ſpectaculaque publicè edendi ius tribuit. *Sed credo vetitum Romæ tantùm, non in municipijs coloniiſque.*

165. QVINQVAGINTA HOMINVM MILIA.] *Nihil mutemus. Suetonius & Oroſius viginti hominum millia perijſſe eo caſu aiunt: noſter quinquaginta, ſed latiùs ſumens, debilitatos non ſolùm obtritos.*

166. AVGVSTVS APPELLARETVR.] *Vide Suetonium, cap.* XLVIII.

167. CLAV-

A inuiolata manſiſſet. *Eueniße id olim* [167] *Claudiæ Quinctiæ, eiuſque ſtatuam vim ignium bis elapſam, maiores apud ædem Matris deûm conſecrauiſſe. ſanctos acceptoſque numinibus Claudios: & augendam cærimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dij oſtenderint.* Haut fuerit abſurdum tradere, montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuiſſe, quòd talis ſiluæ frequens, fecunduſque erat: mox Cælium appellitatum [168] à Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruſcæ, cùm [169] auxilium *appellatum ductauiſſet, ſedem eam acceperat à Tarquinio Priſco, ſeu quis alius regum dedit. nam ſcriptores in eo diſſentiunt. cetera non ambigua ſunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauiſſe, [170] vnde Tuſcum vicum è vocabulo aduenarum dictum. Sed vt ſtudia procerum, & largitio principis, aduerſum caſum ſolatium tulerant; ita accuſatorum maior in dies & infeſtior vis ſine leuamento graſſabatur. corripueratque [171] Varum Quinctilium, diuitem & Cæſari propinquum, Domitius Afer, Claudiæ Pulchræ matris eius condemnator; B nullo mirante, quòd diu egens, & parto nuper præmio malè vſus, plura ad flagitia accingeretur. Publicum Dolabellam ſocium delationis extitiſſe, miraculo erat; quia claris maioribus, & Varo connexus, ſuam ipſe nobilitatem, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen ſenatus, & opperiendum imperatorem cenſuit. quod vnum, vrgentium malorum ſuffugium in tempus erat. At Cæſar dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuiſſet, ne quis quietem eius inrumperet, concurſuſque opidanorum diſpoſito milite prohiberentur; peroſus tamen municipia, & colonias, omniaque in continenti ſita, [172] Capreas ſe in inſulam abdidit, trium milium freto ab extremis

Statua vini intacta igni.

Cap. 65.

Cælij montis nomē, unde?

* appellatus

Cap. 66.

Quinctilius Varus accuſatur.

Cap. 67.

Tiberius Capreas conceſſit.

167. CLAVDIÆ QVINCTIÆ.] *Duo nomina gentilitia huic feminæ? Non eſt Romanum. Scriba,* Claudiæ Quintæ. *Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine naſcendi. Ita Liuio libro* XL. Calpurnius Piſo necatus à Quartâ Hoſtiliâ vxore dicebatur. *In vetuſto lapide,* QVARTA. LIVIA. *& alibi,* QVINCTA. NONIA. *Eóque exemplo hic, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat hiſtoria, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiæ fuerunt. Cicero in Catone:* Quatuor robuſtos filios, & C quinque filias Appius regebat, & ſenex & cæcus. *Malè erga in ſcriptore de viris illuſtribus, Liuia Claudia. Quod ad hiſtoriam hanc, miraculumq́: habes apud ſalum, niſi aberro, Valerium. lib. 1. cap.* VIII. Poſſunt & illa miraculorum loco poni, quòd Q. Claudiæ ſtatua in veſtibulo templi Matris deûm poſita, bis eâ æde incendio conſumptâ, priùs P. Naſicâ Scipione, L. Beſtiâ; item M. Seruilio & L. Lamiâ Coss. in ſuâ baſi flammis intacta ſtetit.

168. A CÆLE VIBENNA.] *Mutant annales, in nomine. in tempore, in re. Nomen illi Calem, noſter &* D *Varro faciunt libro* IV. *Calium, Dionyſius & Tabula Claudiana, quæ Lugduni. Tempus aduentus eius, ad Romulum Varro & Dionyſius rettulêre: ad Tarquinium, Tacitus & Claudius in tabulâ dictâ. Feſtus (vt Fragmenta ſunt) de Tarquinio item inſeruit: ſed diſpeſcuit nomen; & Calem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipsâ: Dionyſius Romam migraße eum, impulſum Romuli famâ; Tacitus, auxilij ferendi cauſsâ; Claudius, exactum variâ fortunâ pulſumq́, deſcribunt. Tabulæ illius Claudianæ verba digna adſcribi.* Seruius Tullius, ſi noſtros ſequimur, captiuâ natus Ocreſiâ: ſi Tuſcos, Cæli quondam Viuennæ ſodalis *fideliſſimus omniſque eius caſus comes, poſtquam variâ fortunâ exactus cum omnibus reliquijs Cæliani exercitus Etruriâ exceſſit, montem Cælium occupauit, & à duce ſuo Cælio ita appellitatus. Mutatoque nomine (nam Tuſcè Maſtarna ei nomen erat) ita appellatus eſt, vt dixi.

169. AVXILIVM APPELLATVM *TAVISSET.] *Hac ſcriptura, aiunt, codicis Medicei. Variè reſtituunt. Putem τὸ* appellatum, *è priore lineâ repetitum fruſtrà, delendumq́. Ita legerim,* cùm auxilium tuliſſet.

170. VNDE TVSCVM VICVM.] *Aliter viſum Liuio, qui lib.* II. *cognominatum vult à reliquijs exercitus Porſenæ, qui è fugâ receperant ſe Romam, victi ad Ariciam à Cumanis.* Pars, *inquit,* perexigua duce amiſſo, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes & fortunâ & ſpecie ſupplicum delati ſunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuſcum vicum appellarunt. *Varro item leuiter diſſentit.* Hi poſt Cælis obitum, *inquit,* quòd nimis munita loca tenerent, neque ſine ſuſpicione eſſent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuſcus & ideò ibi Vortumnum ſtare, quòd is Deus Etruriæ. *De Vortumno quod ait, confirmat Propertius.*

Tuſcus ego, Tuſcis orior. nec pœnitet inter
Prœlia Volſcinos deſeruiſſe focos.

Vbi perperàm Volſcinos, quia Volſci in Etruriâ non fuerunt. Libri manuſſ. Volſanos. *quas ſequor, aut certè,* Volſinios.

171. VARVM QVINCTILIVM.] *Cenſeo filium eſſe infelicis patris, qui in Germaniâ caſus. Sed quomodo Cæſari propinquus? Credo, quia Germanici filiam duxerat vxarem, Seneca libro 1. Contrau.* III. Declamauerat apud illum hanc controuerſiam Varus Quinctilius, tunc Germanici gener & prætextatus. *Itaque abſocer illi Tiberius fuit. An etiam propinquus aliâ de cauſſâ? Puta, quia Claudia Pulchra Vari mater, ſobrina Agrippinæ dicitur ſuprà. nec tamen vltrà repperi.*

172. CAPREAS.] *Scholiaſtes Iuuenalis, ad hæc*

poeta

Deſcriptio eius inſulæ. tremis Surrentini promontorij diiunctam. Solitudinem eius placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis nauigijs [173] pauca ſubſidia. neque adpulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. cæli temperies hieme mitis, obiectu montis quo ſæua ventorum arcentur. æſtas in Fauonium obuerſa, & aperto circùm pelago peramœna, proſpectabatq́ue pulcherrimum ſinum, antequam Veſuuius mons ardeſcens faciem loci verteret. Græcos ea tenuiſſe, Capreaſq́ue [174] Thelebois habitatas, fama tradit. *XII ibi Cæſaris villæ.* Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus inſederat; quantò intentus olim publicas ad curas, tantò occultior in luxus, & malum otium reſolutus. *In loco occulto, occulta calumnia.* Manebat quippe ſuſpicionum & credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in vrbe ſuetus, acriùs turbabat, non iam occultis aduerſum Agrippinam & Neronem inſidijs. quîs additus miles, nuntios, introitus, aperta, ſecreta, velut in annales referebat: vltroq́ue ſtruebantur, qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem diui Auguſti amplecti, populumq́ue ac ſenatum auxilio vocare. Eaq́ue ſpreta ab illis, velut pararent, obijciebantur. A

Cap.68. *A. V. C. DCCLXXXI. Titius Sabinus in carcerem datus.* Iunio Silano & Silio Neruâ Coss. fœdum anni principium inceſſit, tracto in carcerem [175] inluſtri equite Romano Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. neque enim omiſerat coniugem, liberoſq́ue eius percolere, ſectator domi, comes in publico, poſt tot clientes vnus; eoq́ue apud bonos laudatus, & grauis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, * Petitius Rufus, M. Opſius, prætura functi adgrediuntur, cupidine conſulatus; ad quem non niſi per Seianum aditus. neque Seiani voluntas, niſi ſcelere quærebatur. *Circumuentus turpi fraude.* Compoſitum inter ipſos, vt Latiaris, qui modico vſu Sabinum contingebat, ſtrueret dolum, ceteri teſtes adeſſent: deinde accuſationem inciperent. Igitur Latiaris iácere fortuitos primùm ſermones: mox laudare conſtantiam; quod non, vt ceteri, florentis domus amicus, adflictam deſeruiſſet: ſimul honora de Germanico, Agrippinam miſerans, diſſerebat. Et poſtquam Sabinus, vt ſunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrymas, iunxit queſtus; audentiùs iam onerat Seianum, ſæuitiam, ſuperbiam, ſpes eius. ne in Tiberium quidem conuicio abſtinet. Ijq́ue ſermones, tamquam vetita miſcuiſſent, ſpeciem artæ amicitiæ facere. Ac iam vltrò Sabinus quærere Latiarem, ventitare domum, dolores ſuos quaſi ad fidiſſimum deferre. B

Petilius (margin, for * Petitius)

Cap.69. Conſultant quos memoraui, quónam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, ſeruanda ſolitudinis facies; & ſi ponè fores adſiſterent, metus viſus, ſonitus, aut fortè ortæ ſuſpicionis erat. [176] Tectum inter & laquearia, tres ſenatores, haut minùs turpi latebrâ quàm deteſtandâ fraude, ſeſe abſtrudunt; foraminibus & rimis aurem admouent. Intereà Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recèns cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit: præteritaq́ue & inſtantia, quorum affatim copia, ac nouos terrores cumulat. Eadem ille, & diutiùs; quando C

poëta —auguſtâ Capreatum in rupe ſedentis: Sedentis, *inquit:* ſignificat & diuem turpiter vixiſſe Capreis Tiberium. *Corrige,* & diu & turpiter.

173. PAVCA SVBSIDIA.] *Id eſt, ſtationes & tutiora loca, in quibus naues ſubſidere, & ſuffugium habere poſſent.*

174. THELEBOIS HABITATAS.] *Ideò Teleboæ pro ipſis Capreis, Auſonio:*

——viridesq́ue reſultant
Teleboæ.

Virgilius cauſſam nominis tangit:

—Teleboûm Capreas dum regna teneret.

Emit, ſiue permutauit eas cum rep. Neapolitanorum Imp. Auguſtus, traditis earum vice Pithecuſis, ſiue, vt Suetonius appellat, Aenariâ, Aug. cap. XCII. *Notat Dio* LII. *in extremo, & clarè Strabo lib.* V. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιόν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολῖται δὲ καὶ ταύτην κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούσας, ἀπέλαβον πάλιν, δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Καπρέας ἴδιον ποιησαμένου κτῆμα. *Ab hac cauſſâ ergo Capreæ in cenſu Cæſarum: quam Tiberius* XII. *villarum nominibus inſedit, ait noſter. Iis villis nomina fuiſſe cenſeo* XII. *deorum ex Suetonio, qui Capreis adſignat* Villam cui nomen Iouis, *cap.* LXV. *Sed & Pharus in eâ inſulâ, vſui nautis. Idem,* Turris Phari terræ motu Capreis concidit. *quod ponit inter omina Tiberianæ mortis. Exſtructa iterùm, ex his Statij verſibus:* D

Teleboumq́; domos: trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ.

175. INLVSTRI EQVITE R. TITIO SABINO.] *Titum prænomen illi dat Plinius:* Ap. Iunio, *ait,* P. Silio Cos. Cùm animaduerteretur ex cauſsâ Neronis, Germanici F. in T. Sabinum & Seruitia eius.

176. TECTVM INTER ET LAQVEARIA.] *Dij deaq́; auctores perdant tam ſceleſtæ fraudis. cuius tamen*

A quando mæſtà, vbi ſemel prorupêre, difficiliùs reticentur. Properata inde accuſatio, miſſiſque ad Cæſarem litteris ordinem fraudis, ſuumque ipſi dedecus narrauêre. Non alias magis anxia & pauens ciuitas,[177] egens aduersùm proximos. congreſſus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari; etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumſpectabantur. Sed Cæſar[178] ſollennia incipientis anni Kalen. Ianuarias, epiſtolâ precatus: vertit in Sabinum, corruptos quoſdam libertorum, & petitum ſe arguens, vltionemque haut obſcurè poſcebat. nec mora, quin decerneretur. & trahebatur damnatus, quantum obductâ veſte & adſtrictis faucibus niti poterat, clamitans, *Sic inchoari annum, has Seiano victimas cadere. quò intendiſſet oculos, quò verba acciderent, fuga, vaſtitas: deſeri itinera, fora: & quidam regrediebantur, oſtentabantque ſe rurſum, id ipſum pauentes, quod timuiſſent. Quem enim diem vacuum pœnâ,* [179] *vbi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos eßet, vincla & laqueus inducantur?* [180] *Non imprudentem Tiberium*

Cap. 70. *Kalendæ anni violantur.*

B

meu exemplum ab Ephoris eſſe, moneo iuuentutem Pauſaniam Spartæ regem, cùm ad Ephoras detuliſſet Argilius quidam proditionis, & occultæ cum Rege ſocietatis, eamq́ in rem litteras eius oſtendiſſet: vt tamen ipſi coram ea audirent cognoſcerentq́, commenti fraudem ſunt, vt in templum perfugeret Argilius quaſi ad aram. vbi Pauſaniæ in os hæc exprobraret, apud conſcium non negaturo: Ephori autem in occulto laterent, duplici quodam tabulato diſcluſi. Pete hæc à Thucydide diſertim narrante lib. 1. Nec dubitabis, quin perfidiæ nouum exemplum ſit à facto illo.

177. EGENS ADVERSVM PROXIMOS.] *Litterulâ additâ reſtituo:* tegens. *Dictio ſimilis in Cicerone, pro Roſcio,* Tecti eſſe ad alienos poſſumus: ſocium verò fallere qui poſſumus?

C

178. SOLLENNIA INCIPIENTIS ANNI.] *Illudit nobis vir doctus, dum interpretatur, Tiberium ipſo Kalendarum die à Senatu populoq́ ſtrenas per epiſtolam exegiſſe. & id multis verbis. Quanto procliuius & verius erat dicere, Tiberium initio epiſtolæ præfatum (ita ſcripſerim, quàm* precatum) *de Kalendis noui anni, quæ feſtæ & ſacræ vulgò? Nec,* precatus, *damno ſententiâ iſtâ: vt ſacra auſpiciaq́ eius diei primâ epiſtolâ veneratus Cæſar ſit. Ita ſuprà legi.* Sed principio litterarum veneratus deos. *Sanè dies ille, ſiquis alius, religioſus in vulgus. Plinius:* Primum incipientis anni diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur. *Templa aperiebant, vota concipiebant pro ſuâ quiſque publicaq́ ſalute. Prudentius:*

——— Iano etiam celebri de menſe litatur
Auſpicijs epuliſque ſacris: quas inueterato,
D Heu miſeri, ſub honore agitant, & gaudia ducunt
Feſta Kalendarum.

Vide & Ouidium in Faſtis. Sed & ludi tum in palatio. Iulianus in Miſopog. Εἴργω τῶν θεάτρων ἐμαυτὸν ὑπ' ἀβελτηρίας, οὐδ' εἴσω τῆς αὐλῆς παραδέχομαι τὴν θυμέλην, ἔξω τῆς νουμηνίας τοῦ ἔτους. *At de ſtipe ſtreniſq́ quæ eſt ratio? cùm adeò auerſatus eum morem Tiberius ſit, (homo aliàs abhorrens omnes eiuſmodi vitæ amœnitates) vt plerumque extra vrbem Kalendis ipſis egerit, ne admitteret ſtrenas. Claré Dio:* Τοῦτο δ' ἂν ἐποίει καὶ ἔξω τῆς νουμηνίας ἐκδημῶν, ἵνα μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἀσχολῶν περί τι τῆς νέας ἀρχῆς καὶ περὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα πονῇ ἢ καὶ ἀργύριον παρ' αὐτῶν λαμβάνῃ. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν Αὔγουστον ἐπὶ τούτῳ ἐπήνει, διὰ τὸ πολλὴν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλωσιν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι. *Religionem & auſpicia Kalendarum illuſtrabit etiam hic. D.* * *Maximi locus viri docti, vetuſti, (euum illius ante mille annos:) è Sermone cui titulus,* De Kalendis Ianuarijs increpatio. *In quo multa appoſitè in hanc vanitatem: & iſtud.* Nouum annum Ianuarias appellant Kalendas, cùm vetuſto ſemper errore & horrore ſordeſcant. Auſpicia etiam vaniſſimi colligere ſe dicunt: ac ſtatum vitæ ſuæ inanibus indicijs æſtimantes per incerta auium ferarumque ſigna, imminentis anni futura rimantur: cùm vtique apud Deum ſolum ſit notitia futurorum. *At de Epulis illa die, vide omnino epiſt. LXIV. D. Auguſtini ad Aurelianum.*

* Quamquam iſta & Ambroſio tributa, vt multa alia.

179. VBI INTER SACRA ET VOTA.] *Nihil enim triſte publicè priuatimq́, primo illo die patrabant: nedum vt punirent. Plutarchus in Mario:* Καὶ προελθὼν (ὁ Μάριος) αὐταῖς καλάνδαις Ἰανουαρίαις, ἔτους ἀρχῇ, Σέξτον τινὰ Λικίννιον κατεκρήμνισεν. Ὃ καὶ τῇ πόλει τῶν αὖθις ἔδοξεν κακῶν γεγονέναι σημεῖον μέγιστον. *Id eſt:* Progreſſuſque Marius Calendis ipſis Ianuarijs, initio anni, Sextum quemdam Licinium de ſaxo iecit. quod & illis & vrbi impendentium malorum maximum viſum præſagium. *Nec mirum ſi Romani diem illum eximium habuerint à pœnâ: quippe qui omnes dies feſtos. Seneca pater l. v. controuerſiâ IV.* Accuſatus eſt à fratre parricidij, & damnatus. Diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt. *Suetonius de Tiberij ſæuitiâ:* Nullus à pœnâ hominum ceſſauit dies, ne religioſus quidem & ſacer. *Philo Iudæus contra Flaccum:* Τοῖς ὀρθῶς πολιτευομένοις τῶν ἀρχόντων ἔθος ἐστὶ μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι καὶ πανηγύρεις αὗται τῶν ἐπιφανῶν σεβαστῶν διεξέλθωσιν. *Id eſt:* Bonis & benè adminiſtrantibus Præſidibus mos eſt, in neminem damnatum animaduertere, donec ſollennes celebritates natalitijque dies Auguſtorum prætererint. *Similis Athenis lex, vt in morte Socratis Xenophon expreßit.* Ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. *Sed & videntur Romani etiam in bello, per Kalendas iſtas, abſtinuiſſe ab armis. Subindicat Appianus v. Ciuilium:* Νουμηνίας δὲ ἔτους ἐς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν οὔσης, φυλάξας ὁ Λεύκιος τὴν ἑορτήν, ὡς ἀμελείας τοῖς πολεμίοις αἰτίαν, ἐξέθορε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας αὐτῶν.

180. NON IMPRVDENTEM.] *Scriptus codex,*

rium tantam inuidiam adiſſe : quæſitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quò minùs noui magiſtratus, quo modo delubra & altaria, ſic carcerem recludant. Secutæ inſuper litteræ, A

Miniſtri ſcelerum, ſerius aut citius puniti. grates agentis, quòd hominem infenſum Reip. puniuiſſent. adiecto, trepidam ſibi vitam, ſuſpectas inimicorum inſidias, nullo nominatim compellato: neque tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi.

Cap. 71. Ni mihi deſtinatum foret, ſuum quæque in annum referre; auebat animus antetre, ſtatimque memorare exitus, quos [181] Latinius atque Opſius, ceterique flagitij eius repertores habuêre, non modò poſtquam C. Cæſar rerum potitus eſt, ſed incolumi Tiberio. qui ſcelerum miniſtros, vt peruerti ab alijs nolebat; ita plerumque ſatiatus, & oblatis in eamdem operam recentibus, veteres & prægraues adflixit. verùm has atque alias ſontium pœnas, in tempore trademus. Tum cenſuit Aſinius Gallus, cuius liberorum [182] Agrippina matertera erat, petendum à Princi-

Tiberius recludi mentem ſuam indignatur. pe, vt metus ſuos ſenatui fateretur, amouerique ſineret. Nullam æquè Tiberius, [183] vt rebatur, ex virtutibus ſuis quàm diſſimulationem diligebat. eò ægriùs accepit, recludi quæ premeret : ſed mitigauit Seianus, non Galli amore, verùm vt [184] contationes Prin- B

Neptis Iuliæ mors. cipis aperirentur : gnarus lentum in meditando, vbi prorupiſſet, triſtibus dictis atrocia facta coniungere. Per idem tempus [185] Iulia mortem obijt, quam neptem Auguſtus conuictam adulterij damnauerat, proieceratque in inſulam Trimerum ; haut procul Apulis litoribus. Illîc viginti annis exſilium tolerauit, Auguſtæ ope ſuſtentata: quæ florentes priuignos cùm per occultum ſubuertiſſet, miſericordiam erga adflictos palàm oſtentabat.

Cap. 72. *Friſij rebellant Auariter habiti.* Eodem anno Friſij tranſrhenanus populus pacem exuêre, noſtrâ magis auaritiâ, quàm obſequij impatientes. Tributum ijs Druſus iuſſerat modicum, pro anguſtiâ rerum : vt [186] in vſus militares, coria boum penderent. non intentâ cuiuſquam curâ, quæ firmitudo, quæ menſura: donec Olennius è primipilaribus, regendis Friſijs impoſitus, terga vrorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Id alijs quoque nationibus arduum, apud Germanos difficiliùs tolerabatur, quîs ingentium belluarum feraces ſaltus, [187] modica domi armenta ſunt. Ac primò boues ipſos, mox agros, poſtremò corpora coniugum aut liberorum, ſeruitio tradebant. Hinc ira & queſtus C

Seuiunt in Romanos præſidiarios. [188] & poſtquam non ſubueniebat, remedium ex bello. rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius infenſos fugâ præuênit, receptus caſtello [189] cui nomen Fleuum: & haut ſpernenda illîc ciuium ſociorumque manus litora Oceani præſidebat.

Cap. 73. *L. Apronius in eos it.* Quod vbi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum è ſuperiore prouinciâ, peditumque & equitum auxiliarium dilectos acciuit : ac ſimul vtrumque

prudentem : *ſed malè. Obijcit liberè Sabinus, De induſtriâ & conſulto Tiberium hac patrare, vt omnibus conſtaret, omni tempore omnia in reos licere. Ita nemo excuſet, inquit, tamquam ignarus aut incogitans hunc diem polluiſſet.*

181. LATINIVS ATQVE OPSIVS.] *De Opſio in his libris nihil : de Latinio habes libro* VI.

182. AGRIPPINA MATERTERA ERAT.] *Nimirum quia Vipſania vxor Aſinij, conſanguinea Agrippina ſoror : id eſt, eodem patre Vipſanio nata ambæ, diuerſâ matre. Vide noſtrum Stemma.*

183. VT REBATVR.] *Ad ſequentia refer. Putabat hanc virtutem eſſe, non erat.*

184. CONTATIONES PRINCIPIS] Contationes *non aptè aut rectè* aperiri *mihi dicuntur, ſiue quis mallet,* operiri. *Ego,* cogitationes, *magis ſcribam. Tum explico: Seianum mitigaſſe Tiberium, quia non nolebat frigus & lentitudinem illam excitari, ac cogitationes eius produci : vt denique voti ſui compos fieret, duobus illis afflictis. quod prauidebat fore, vt Tiberius occultam adhuc iram promeret, & atroce facto oſtenderet, cùm non vltrà lateret. Et ſanè ita euênit, ſtatimq́ initio anni proximi duo illi (Agrippina & Nero) accuſati & damnati. An quis etiam,* operirentur, *mallet ? Tum eſſet, mitigaſſe ideò Seianum, quia nondum maturum videbatur ſenſus Principis aperiri, excuſauitq́ Aſinium eius dicti : vt ſcilicet magis odium morâ conciperet, & denique triſtibus factis efferret.*

185. IVLIA.] *Iulia filia, quæ nupta Aemilio Paullo. Scholiaſtes Iuuenalis in Sat.* VI. à barbaro relegatam *ſcribit : ſed corrigendum,* ab auo.

186. IN VSVS MILITARES.] *Nempe ad ſcuta, ad tentoria militum, etiam ad machinarum paratum. Simile tributum in Boſphoro, tempore Græcanicorum Imperatorum, penſum Cedrenus docet, & appellat* τὰς συντελείας τῶν βοῶν. *Addit autem (quàm verè, neſcio)* Boſphoro inde nomen eſſe, ἀπὸ τῆς τελεῖν Ῥωμαίοις κατ' ἔτος ἀντὶ χρημάτων βόας: ab eo quòd penderent Romanis quotannis, pro pecuniâ, tributum boum. *Lego &* equos datos à Dalmatis, *in tributo : idq́ medio & inferiore æuo.* D

187. MODICA DOMI ARMENTA.] *Aliter eſt noſtro æuo, & eminent.*

188. ET POSTQVAM NON SVBVENIEBAT.] *Legendum,* ſubueniebatur : *aut,* nemo ſubueniebat.

189. CVI NOMEN FLEVVM.] *Scribo in libris Hiſtor.*

190. ALAM

A trumque exercitum Rheno deuectum, Friſijs intulit; ſoluto iam caſtelli obſidio, & ad ſua tutanda digreſſis rebellibus. Igitur proxima æſtuaria aggeribus & pontibus, traducendo grauiori agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, [190] alam Caninefatem, & quod peditum Germanorum inter noſtros merebat, circumgredi terga hoſtium iubet. qui iam acie compoſiti pellunt turmas ſociales, equiteſque legionum ſubſidio miſſos. Tum tres leues cohortes; ac rurſum duæ; dein tempore interiecto, acriùs eques immiſſus. ſatis validi ſi ſimul incubuiſſent, per interuallum aduentantes, neque conſtantiam addiderant turbatis, & pauore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. atque ille dubia ſuorum re, in anceps tractus, miſſis nuntijs vim legionum implorabat. Prorumpunt Quintani ante alios, & acri pugnâ hoſte pulſo, recipiunt cohortis alaſque feſſas vulneribus. Neque dux Romanus vltum ijt, aut corpora humauit: quamquam multi tribunorum præfectorumque & inſignes centuriones cecidiſſent. Mox compertum à transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugnâ in poſterum extractâ, confectos:

Parùm prudenter, aut ſegnx.

Clades duplex Romanorum.

B & aliam quadringentorum manum, occupatâ Cruptoricis quondam ſtipendiarij villâ, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. Clarum inde inter Germanos Friſium nomen: diſſimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. Neque ſenatus in eo cura, an imperij extrema dehoneſtarentur: pauor internus occupauerat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita quamquam diuerſis ſuper rebus conſulerentur, aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigieſque circùm Cæſaris ac Seiani cenſuêre: crebriſque precibus efflagitabant, viſendi ſui copiam facerent. Non illi tamen in vrbem, aut propinqua vrbi digreſſi ſunt: ſatis viſum, omittere inſulam, & in proximo Campaniæ adſpici. eò venire patres, eques, magna pars plebis, anxij erga Seianum; cuius durior congreſſus, atque eò per ambitum, & ſocietate conſiliorum parabatur. Satis conſtabat auctam ei adrogantiam, fœdum illud in propatulo ſeruitium ſpectanti. quippe Romæ, ſueti diſcurſus: & magnitudine vrbis, incertum, quod quiſ-

Cap.74.

Diſſimulatio Tiberio.

Seiani potentia, & faſtus.

C que ad negotium pergat. Ibi campo aut litore iacentes, nullo diſcrimine noctem ac diem, iuxta gratiam aut faſtus ianitorum perpetiebantur: donec idque vetitum. & reuenêre in vrbem trepidi, quos non ſermone, non viſu dignatus erat: quidam malè alacres, quibus infauſtæ amicitiæ grauis exitus imminebat. Ceterùm Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cùm coràm Gn. Domitio tradidiſſet, in vrbe celebrari nuptias iuſſit. In Domitio, ſuper vetuſtatem generis, propinquum Cæſaribus ſanguinem dilegerat. Nam is [191] auiam Octauiam, & per eam Auguſtum auunculum præferebat.

Cap.75.

Agrippina nubit Domitio.

190. ALAM CANINEFATEM.] *Cuius mentio Vulſinij in lapide.* PRÆF. EQVITVM. ALÆ. PRIMÆ. CANNANEFATVM.

191. AVIAM OCTAVIAM.] *Quia filius L. Domitij ex Antoniâ maiore. Antonia autem ex Octauiâ & M. Antonio ſata. Auunculus ergo maior illi Auguſtus. Eſt autem hic Domitius, qui pater Principis Neronis.*

C. COR-

 A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER V.

BREVIARIVM LIBRI.

LIVIA *Auguſta moritur : eoque Seiani potentia creſcit. Agrippina & Nero Principis litteris accuſantur. Nec multò pòſt Seianus ipſe, detectá cupidine imperij, peruertitur : cum magnâ amicorum eius ſtrage. (Quæ omnia Tacito ſingillatim tradita æuum aboluit.) Falſus apud Cycladas Druſus ſe oſtendit. ſed diligentiá & aſtu Poppæi Sabini capitur. Hoc geſta annis circiter tribus,* B

C. RVBELLIO GEMINO. C. FVFIO GEMINO
M. VINVCIO QVARTINO. C. CASSIO LONGINO Coss.
TIBERIO CÆSARE V. L. ÆLIO SEIANO

Cap. I. A. V. C. DCCXXCII. *Mors Iuliæ, & de eâ elogium.*

RVBELLIO & Fuſio Coss. quorum vtrique Geminus cognomentum erat, [1] Iulia Auguſta mortem obijt, ætate extremâ, nobilitatis per Claudiam familiam, & adoptione [2] Liuiorum Iuliorumque clariſſimæ. primum ei matrimonium & liberi fuêre, cum Tiberio Nerone : qui bello Peruſino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac triumuiros pactâ, in vrbem redijt. Exin Cæſar cupidine formæ aufert marito, incertum an inuitam, adeò properus, vt ne ſpatio quidem ad enitendum dato, penatibus ſuis grauidam induxerit. Nullam poſthac ſubolem edidit, ſed [3] ſanguini Auguſti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa, communes pronepotes habuit; ſanctitate domus priſcum ad morem, comis vltrà quàm antiquis feminis probatum, mater impotens, [4] vxor facilis, & cum artibus mariti, ſimulatione filij benè compoſita. Funus eius modicum, C

Funus.

COMMENTARIVS.

1. IVLIA AVGVSTA MORTEM OBIIT.] *De cuius vita annis diſſenſus eſt ſcriptorum. Plinius lib.* XIV. *cap.* VI. *annos ei tribuit* LXXXII. Iulia, *inquit*, Auguſta LXXXII. annos vitæ Pucino rettulit acceptos, non alio vino vſa. *At Dio:* Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, *ait*, ἡ Λιουία μετήλλαξεν, ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ζήσασα. *Sed labor, vt Plinium è Dione corrigendum cenſeam.*

2. LIVIORVM IVLIORVMQVE.] *Duas ergo familias complexa per adoptionem Liuio. Ipſa enim è Claudijs, vnde & cognomen tenuit Druſilla. Sed pater eius inſertus adoptione in Liuios, quod hic Tacitus voluit dictum. Nec aliter accipies quod ſcriptum extremo libro ſexto :* Quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam adoptionibus tranſierit. *Non enim ipſa, ſed pater : cui nomen apud Velleium, Liuius Druſus Claudianus. Vocat ſimpliciter Dio libro* XLVIII. *Liuium Druſum : & cùm è Bruto ſtetiſſet, poſt pugnam Philippenſem manus ait adtuliſſe ſibi. Clara hæc è Suetonio, in Tib. cap.* III. Ex hac ſtirpe Claudia Tiberius Cæſar genus trahit, & quidem vtrumque : paternum à Tiberio Nerone, maternum ab Ap. Pulchro : qui ambo Appij Cæci filij fuerunt. Inſertus eſt & Liuiorum familiæ adoptato in eam materno auo. *Ad quæ verba tamen interpretes conniuent.* D

3. SANGVINI AVGVSTI.] *Nam Germanicus Druſo ortus, Liuiæ ſanguis : Agrippina, ex Iuliâ ſanguis Auguſti.*

4. VXOR FACILIS.] *Nemo meliùs explicauerit, quàm ipſa Liuia. cuius hoc inter apophthegmata Dio recenſet :* Interrogante quodam, quâ ratione & arte Auguſtum ita ſibi deuinxiſſet, ac penè ſubieciſſet? reſpondit : Ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρο-

A dicum, teſtamentum diu inritum fuit, laudata eſt pro roſtris à C. Cæſare pronepote, qui
mox rerum potitus eſt. At Tiberius quòd ſupremis in matrem officijs defuiſſet, nihil Cap.2.
mutatâ amœnitate vitæ, magnitudinem negotiorum per litteras excuſauit: honoreſque *Tiberius erium matrem parum æquus.*
memoriæ eius ab ſenatu largè decretos, quaſi per modeſtiam imminuit, paucis admo-
dum receptis, & addito, ne [5] cæleſtis religio decerneretur: ſic ipſam maluiſſe. Quin &
parte eiuſdem epiſtolæ increpuit amicitias muliebres, Fufium conſulem obliquè per-
ſtringens. is gratiâ Auguſtæ floruerat, aptus alliciendis feminarum animis, dicax idem,
& Tiberium acerbis facetijs inridere ſolitus: quarum apud præpotentes in longum me-
moria eſt. Ceterùm ex eo [6] prærupta iam & vergens dominatio. nam incolumi Au- Cap.3.
guſtâ, erat adhuc perfugium: quia Tiberio inueteratum erga matrem obſequium; neque *Deterius iam imperium.*
Seianus audebat auctoritati parentis anteire. Tunc velut frenis exſoluti proruperunt.
miſſæque in Agrippinam ac Neronem litteræ; quas pridem adlatas & cohibitas ab Au- *Agrippina & Nero accuſati.*
guſtâ credidit vulgus. haut enim multum poſt mortem eius recitatæ ſunt. Verba inerant
B quæſitâ aſperitate: ſed non arma, non rerum nouarum ſtudium, amores iuuenum, &
impudicitiam nepoti obiectabat. in nurum ne id quidem confingere auſus; adrogan- *Quibus criminibus!*
tiam oris & contumacem animum incuſauit, magno ſenatus pauore ac ſilentio: donec
pauci, quîs nulla ex honeſto ſpes, & publica mala ſingulis in occaſionem gratiæ trahun- *Anceps in hoc iudicio Senatus.*
tur, vt referretur poſtulauêre, promtiſſimo Cottâ Meſſallino cum atroci ſententiâ. ſed
alijs à primoribus, maximeque à magiſtratibus, trepidabatur: quippe Tiberius etſi in-
fensè inuectus, cetera ambigua reliquerat. Fuit in ſenatu Iunius Ruſticus, [7] componen- Cap.4.
dis patrum actis dilectus à Cæſare, eoque meditationes eius introſpicere creditus: is fatali *Quorſum ad miſerationem inclinat Ruſticus.*
quodam motu (neque enim antè ſpecimen conſtantiæ dederat) ſeu prauâ ſollertiâ, dum
[8] imminentium oblitus incerta pauet, inſerere ſe dubitantibus, ac monere conſules
ne relationem inciperent: diſſerebatque, breuibus momentis ſumma verti poſſe, [9] dan- *Etiam populi fauor.*
dumque interſtitium pœnitentiæ ſenis. Simul populus effigies Agrippinæ ac Neronis
gerens, circumſiſtit curiam; feſtiſque in Cæſarem ominibus, falſas litteras, & Principe
inuito exitium domui eius intendi clamitat. ita nihil triſte illo die patratum. Fereban-
C tur etiam ſub nominibus conſularium fictæ in Seianum ſententiæ, exercentibus ple-
riſque per occultum, atque eò procaciùs, libidinem ingeniorum. vnde illi ira violen-
tior,

σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μήτε ἄλλο τι τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτε διώκουσα, μήτε αἰσθάνεσθαι προσποιοῦσα: Ipſa eximiè pudica & ſobria; omnia eius mandata alacriter obiens; neque in facta eius alia inquirens, minimè autem in luſus amatorios, eoſque diſſimulans. *En facilitatem.*

5. CÆLESTIS RELIGIO.] *Quam tamen poſteà ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Auguſti conſecratâ, ſacriſq́, quæ Veſtales facerent, inſtitutis: edicto etiam, vt per nomen eius feminæ iurarent. Dio*
D *lib.* LX. *& Suetonius cap.* XI. *Claudij. Exſtant Nummi,* DIWS. AVGVSTVS. PATER. *caput radiatum, ara ante pedes: parte auerſâ,* S. P. Q. R. DIVÆ. IVLIÆ. AVGVSTI FIL. *carpentum, cui ſubiuncti duo muli. Nec dubito, quin conſecrata hac Iulia habitu & nomine Iunonis. Prudentius,*

Adiecere ſacrum, fieret quo * Liuia Iuno,
Non minùs infamis thalami ſortita cubile,
Quàm cùm fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta à poëtis etiam viua. Ouidius:

Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Vt autem Liuia habitu Iunonis, ſic Druſilla à Caio conſecrata Veneris, cognomento Pantheæ. Auctor idem Dio LIX. *Quò refero inſcriptionem priſcam,*

VENERI. CÆLESTI
AVGVSTÆ. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C.

6. PRÆRVPTA ET VERGENS.] *Ita repoſui & intellego, cadentem aut præcipitem: non vltrà in ſtatu. Vulgo* vrgens, *quod ſanum explicant, neſcio quo exemplo.*

7. COMPONENDIS PATRVM ACTIS.] *Duplicia Acta reperio, Senatus, Populiq́. Acta Senatus alio nomine, Commentarij Senatus, Tacito lib.* XV. *Acta populi, aliàs Diurna, aliàs Publica. Dixi diſtinctè de vtriſque, quia confundi video non à iuuentute, ſed & à doctis: dixi, inquam, in* EXCVRS. A.

8. IMMINENTIVM OBLITVS.] *Mala præſentia & pericula neglegit, præ futuris. Plus ſcilicet timebat ab heredibus, quos deſtinabat, quàm à Tiberio.*

9. DANDVMQVE INTERSTITIVM.] *In Florentino:* quandoque germanicis ſtitium pænitentiæ ſenis. *Poſſet elici:* dandumque Germanicis, interſtitium (*ſiue placet* ſpatium) pænitentiæ ſenis. *Suadebat iſte, ſaltem vel Germanicorum memoriæ magnæ* *Libri vett. Iulia rectè, ſi adoptionem ſpectes.* *(Druſi aui, & filij, qui pater aut maritus horum) Germanicorum, inquam, memoriæ hoc largiendum, vt ſpatium eſſet pænitentiæ ſenis. Poſſe enim illum ad bonam mentem redire, ſi tempus medium eſſet, nec iuſſio eius ſtatim patraretur. Sanè aliquid de Germanicis fuit: etſi locus fortaſſe non plenus.*

rior, & materies criminandi. *Spretum dolorem Principis,* [10] *ab Senatu diſciuiſſe populum: audiri iam & legi nouas conciones, noua patrum conſulta. quid reliquum, niſi vt caperent ferrum? & quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, duces imperatoresque deligerent?* Igitur Cæſar repetitis aduerſum nepotem & nurum probris, increpitaque per edictum plebe; queſtus apud patres, quòd fraude vnius ſenatoris imperatoria maieſtas eluſa publicè foret, integra tamen ſibi cuncta poſtulauit. nec vltrà deliberatum, quò minùs non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, ſed paratos ad vltionem [11] vi principis impediri teſtarentur. [12] * Quatuor & quadraginta orationes ſuper eâ re habitæ, ex quîs ob metum paucæ, plures adſuetudine, * [13] *mihi pudorem aut Seiano inuidiam allaturum cenſui.* A

verſa eſt fortuna, & ille quidem collegam & generum adſciuerat, ſibi ignoſcit. ceteri quem per dedecora fouêre, cum ſcelere inſectantur.

miſerius ſit ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare, haut diſcreuerim, [14] * *non crudelitatem, non * clementiam cuiuſquam experiar, ſed liber & mihi ipſi probatus antibo periculum. vos obteſtor, ne memoriam noſtri per mærorem quàm læti retineatis, adijciendo me quoque ijs, qui fine egregio publica mala effugerunt.* [15] Tunc ſingulos, vt cuique adſiſtere, alloqui animus erat, retinens aut dimittens, partem diei abſumſit. multoque adhuc cœtu, & cunctis intrepidum vultum eius ſpectantibus, cùm ſupereſſe tempus nouiſſimis crederent, gladio quem ſinu abdiderat incubuit. Neque Cæſar vllis criminibus aut probris defunctum inſectatus eſt, [16] cùm in Blæſum multa fœdaque incuſauiſſet. [17] Relatum inde de P. Vitellio, & Pomponio Secundo. illum indices arguebant, clauſtra ærarij, cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe: huic à Conſidio præturâ functo obiectabatur * Velij Galli amicitia, qui punito Seiano, in hortos Pomponij quaſi fidiſſimum ad ſubſidium perfugiſſet. neque aliud periclitantibus auxilij, quàm [18] in fratrum conſtantiâ fuit, qui vades exſtitêre. mox crebris prolationibus ſpem ac metum iuxtà grauatus Vitellius, petito [19] per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, leuem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finiuit. At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio inluſtri, dum aduerſam fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitum poſthac, vt in reliquos Seiani liberos aduerteretur: vaneſcente quamquam plebis irâ, ac pleriſque per priora ſupplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, [20] puella adeò neſcia, vt crebrò interrogaret, *quod ob delictum, & quò traheretur? neque facturam vltrà. &, poſſe ſe puerili verbere moneri.* Tradunt temporis eius auctores, quia [21] triumuirali ſupplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum B C

Cap. 5. *Cæſar aſperrimè accipit.*

Cap. 6. * *Magnus hiatus hiſtoriæ. deſunt triennij ferè geſta.*

Cap. 7.

Cap. 8. *Vitellius & Pomponius accuſati.*

* *Ælij, cuius gentis cognomen Gallus.*

Ille ſe interficit: Hic moram trahit, & ſuperuiuit.

Liberi Seiani puniti

Cap. 9.

Etiam virguncula: ſed, per ſcelus priùs violata.

10. AB SENATV.] *Diſtingue contra vulgus.* ſpretum dolorem principis ab Senatu, deſciuiſſe populum.

11. VI PRINCIPIS IMPEDIRI TESTARENTVR.] *Malum tuum, Corneli, fatum! Non paginæ aliquot, ſed libri hîc perierunt, quibus geſta ferè triennij continebantur, de Agrippinæ liberûmq; eius exitu, de Seiani ſpe conatuq;, de eiuſdem cum agmine amicorum strage, de Liuiæ flagitijs & morte. ad ſummam, flos quaſi hiſtoriæ tuæ. Adeò bonis illis patribus cura otiumq; fuit deſcribere Oroſios & Vopiſcos, & huiuſmodi quiſquilias, præ tuo auro.*

12. QVATTVOR ET QVADRAGINTA ORATIONES.] *Quæ præeunt, geſta ſunt Fuſio & Rubellio Coſſ initio anni: hoc autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni* DCCLXXXII. *acta omnia anni ſequentis, quo Coſſ. M. Vinucius & L. Caßius. Item huius anni, quo ex Kal. May ſuffecti Tiberio & Seiano Conſules Regulus & Trio.*

13. MIHI PVDOREM, AVT.] Ἀ *ἀποσπασμάτιον ex oratione cuiuſpiam damnandi ob Seianum, vti & ſequens membrum.*

14. NON CRVDELITATEM.] *Magni animi voces, vel abrupti. & ſimiles à Vibio Virio prolatæ, quem Liuius ſuâ manu moriturum ita loqui facit, l.* XXVI. Cruciatus contumeliaſque, quas ſperat hoſtis, dum liber, dum mei potens ſum, effugere morte præterquam honeſta, etiam leui, poſſum.

15. TVNC SINGVLOS.] *Quis iſte? dignus erat quem noſſemus, ob conſtantiam mortis.*

16. CVM IN BLÆSVM.] *Mallem deletâ voculâ,* Cùm Blæſum. D

17. RELATVM INDE DE P. VITELLIO.] *Vide Suetonium Vitellij cap.* II.

18. IN FRATRVM CONSTANTIA.] *Suetonius ita narrat, vt de vno fratre modò dicat.* Publius, *inquit,* poſt Præturæ honorem, inter Seiani conſcios arreptus, & fratri in cuſtodiam datus, ſcalpro librario venas incidit: & obligari ſe paſſus, in eâdem cuſtodiâ morbo periijt.

19. PER SPECIEM STVDIORVM.] *Doctus enim fuit, & ſcripta reliquit. Tertullianus De animâ:* In Vitellij commentarijs conditum eſt.

20. PVELLA ADEÒ NESCIA.] *illa ipſa quæ ſponſa Claudij filio, vt hîc notat Dio.*

21. TRIVMVIRALI SVPPLICIO AFFICI VIRGINEM.] *Triumuiri, qui aliàs Iudices capitales, prorſus*

A laqueum iuxtà compreſſam: exin obliſis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abiecta. Per idem tempus Aſia atque Achaia exterritæ ſunt, acri magis, quàm diuturno rumore, Druſum Germanici filium apud Cycladas inſulas, mox in continenti viſum. & erat iuuenis haut diſpari ætate, quibuſdam Cæſaris libertis velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari famâ nominis, & promtis Græcorum animis ad noua & mira. [22] quippe lapſum cuſtodiâ, pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam inuaſurum fingebant ſimul, credebantque. Iam iuuentutis concurſu, iam publicis ſtudijs frequentabatur, lætus præſentibus & inanium ſpe; cùm auditum id Poppæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, [23] Achaiam quoque curabat. Igitur quò vera ſeu falſa anteiret, [24] Toronæum Thermæumque ſinum præfeſtinans, mox Eubœam Ægæi maris inſulam, & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, anguſtiaſque Iſthmi euadit: marique alio Nicopolim Romanam coloniam ingreſſus, [25] ibi demum cognoſcit. ſollertiùs interrogato, quis nam foret? dixit ſe M. Silano genitum, & multis ſectatorum dilapſis, B aſcendiſſe nauem, tamquam Italiam peteret. ſcripſitque hæc Tiberio: [26] neque nos originem finémve eius rei vltrà comperimus. Exitu anni, diu aucta diſcordia conſulum erupit. nam Trio facilis capeſſendis inimicitijs & foro exercitus, vt ſegnem Regulum ad opprimendos Seiani miniſtros obliquè perſtrinxerat: ille niſi laceſſeretur modeſtiæ retinens, non modò retudit collegam, ſed vt noxium coniurationis ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, manſere infenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

Cap. 10. *Pſeudo Druſus.*

Quem Sabinus capit.

Cap. 11.

prorſus ijdem Romæ qui vndecimuiri Athenis. Munus eorum præeſſe carceri, punire damnatos: itemq́; cognoſcere de furtis admiſſiſq́; ſeruorum aut eiuſmodi viliorum capitum ad Maniam columnam. Quod idem in Athenienſibus fuiſſe, diſco ex Suidâ. Ἕνδεκα, *inquit*, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελουμένη τῶν ἐν C τῷ δεσμωτηρίῳ κατακειμένων, ἐφ' οὓς ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. *Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Renardum* II. *Varior. & Fabrum, quæ non recoquam ego. Sed cur ait inauditum virginem adfici triumuirali ſupplicio, id eſt laqueo? Id quidem ita ceperim quaſi non ſimpliciter virginem dixeris, ſed impubem inueſtemq́;. Lex enim non tam virginitati ignotum cautumq́; voluit, quàm ætati. Ita nec pueros interfici fas, niſi togâ ſumptâ & relatos in viros. Hinc apud Dionem ſcriptum, à Triumuiris in proſcriptione iuſſum puerum quemdam Togam virilem ſumere, vt ſcilicet iure poſſet interfici, l.* XLVII. Καὶ ἄλλα τε, *ait*, διὰ τοῦτο πολλὰ παρηνομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. *Appuleius* II. *apol. de puero præcoci malitiâ.* Hoc magis noxius, quòd cum veniâ pernicioſus eſt: & nondum pœnæ, iam iniuriæ ſufficit. *Quam cauſſam & hic ſubeſſe arbitror, vt compreſſa deuirginataq́;, mulier videretur & plena annis.*

22. QVIPPE LAPSVM.] *Fortè*, elapſum.

23. ACHAIAM QVOQVE CVRABAT.] *Ex decreto illo, lib.* I. *quo* Achaiam & Macedoniam onera deprecantes leuari proconſulari imperio, tradique Cæſari placuit.

24. TORONÆVM THERMÆVMQVE SINVM.] *Quorum ille ad Toronem Macedoniæ vrbem; hic iuxta Macedoniam, Axij fluuij receptor.*

25. IBI DEMVM COGNOSCIT.] *Locus inter mancos. Nec enim vbi aut quomodo deprehenſus fugitiuus ille, narratum. Poſt*, cognoſcit, * *ergo ponenda nota. Et ſtatim ſcribe*, interrogato.

26. NEQVE NOS.] *At repperierunt Zonaras & Dio, qui miſſum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligulæ nuptias Antij celebrantem.*

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER VI.

BREVIARIVM LIBRI.

TIBERII arcanæ & fœdæ libidines. Multorum accuſationes: interque eos M. Terentij equitis R. cuius libera & egregia defenſio inſerta. L. Piſonis Præfecti vrbis mors & funus: & per occaſionem de origine eius muneris & progreſſu. De Sibullarum carminibus recipiendis conſultatio: & quæ in ijs cautio. Seditio Romæ ob grauitatem annonæ. Germanici duæ filiæ nuptum datæ, L. Caſſio, & M. Vinicio. Fœneratores accuſati. repreſſæ vſuræ. & liberalitate Cæſaris fides multorum refecta. Iterùm accuſationes maieſtatis: & vno edicto omnes conſcij Seianianæ coniurationis necati. C. Cæſar Caligula Claudiam vxorem accipit: eius mores & callida ſimulatio in auum. Tiberij præſagium de Ser. Galbâ: & per cauſſam eam de Mathematicis aliquid & Thraſullo. Druſi Germanici filij miſeranda mors: item Agrippinæ. Nerua Iureconſultus inediâ voluntariâ obijt. aliquot aliorum inluſtrium mortes. Phœnix in Ægypto viſa, & ſuper eâ veterum narrationes ac iudicia. Accuſationes variæ & mortes. Parthorum legati in vrbem venère, ad nouum regem petendum. & Tiberius vnum, deinde alterum miſit. L. Vitellius Orienti præfectus: eiuſque ingenium. Prælia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Teridates ſufficitur Vitellij conſilio & armis. At Romæ illuſtrium damnationes & mortes. Clitæ Cappadoces regi ſuo rebelles & repreſſi. Teridates rex diſcidio procerum pellitur, & Artabanus in regnum iterùm accitur. Romæ incendium atrox: quod Cæſar liberalitate ſuâ mitigauit. Tiberij deliberatio de ſucceſſore: eiuſque morbus & mors. Geſta hæc annis circiter ſex,

CN. DOMITIO. M. FVRIO CAMILLO
SER. SVLPICIO GALBA. L. CORNELIO SVLLA
PAVLLO FABIO PERSICO. L. VITELLIO COSS.
C. CESTIO GALLO. M. SERVILIO RVFO
Q. PLAVTIO. SEX. PAPINIO
CN. ACERRONIO. C. PONTIO

Cap. I. 1

A. V. C. DCCLXXXV. Tiberius Romam adit, non init.

Capreas redit.

Ibi libidines fœde exercet.

CN. DOMITIVS & Camillus Scribonianus conſulatum inierant; cùm Cæſar, tramiſſo quod Capreas & Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret: ſeu quia contrà deſtinauerat, ſpeciem venturi ſimulans. & ſæpè in propinqua digreſſus, aditis [2] iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum & ſolitudinem maris repetijt, pudore ſcelerum & libidinum: quibus adeò indomitis exarſerat, vt more regio pubem ingenuam ſtupris pollueret. nec formam tantùm & decora corpora; ſed in his modeſtam pueritiam, in alijs imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncque primùm ignota antè vocabula reperta ſunt, [3] ſellariorum & ſpintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientiâ. præpoſitique ſerui qui quærerent, pertraherent. dona in promtos, minas aduerſum abnuentes; & ſi retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, ſuaque ipſi libita velut in captos exercebant.

Cap. 2.

Decreta in Seianum & Liuiam.

At Romæ principio anni, quaſi recèns cognitis Liuiæ flagitijs, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur, [4] in effigies quoque

ac

A ac memoriam eius. & bona Seiani ablata ærario, vt in fiſcum cogerentur, [5] tum rettulêre Scipiones. Hæc & Silani & Caſſij, iiſdem fermè aut paullùm immutatis verbis adſeueratione multâ cenſebant; cùm repentè Togonius Gallus, dum ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat diligere ſenatores, ex quîs viginti ſorte ducti & ferro accincti, quoties curiam iniſſet, ſalutem eius defenderent. crediderat nimirùm epiſtolæ, ſubſidio ſibi alterum ex conſulibus poſcentis, vt tutus à Capreis vrbem peteret. Tiberius tamen ludibria ſerijs permiſcere ſolitus, egit gratias beneuolentiæ patrum: *ſed quos omitti poſſe? quos diligi? ſemper ne eoſdem an ſubinde alios? &* [6] *honoribus perfunctos, an iuuenes? priuatos, an è magiſtratibus? Quam deinde ſpeciem fore, ſumentium in limine curiæ gladios? neque ſibi vitam tanti, ſi armis tegenda foret.* Hæc aduerſus Togonium, verbis moderans: neque vltrà abolitionem ſententiæ ſuadere. At Iunium Gallionem, qui cenſuerat vt prætoriani actis ſtipendijs, ius

Togonij adulatoria ſententia.

Refutata Tiberio.

Cap. 3.

B apiſcerentur [7] in quattuordecim ordinibus ſedendi, violenter increpuit; velut coràm rogitans, *quid illi cum militibus?* [8] *quos neque dicta imperatoris, neque præmia niſi ab imperatore accipere par eſſet. Reperiſſe prorſus, quod diuus Auguſtus non prouiderit. an potiùs diſcordiam & ſeditionem à ſatellite Seiani quæſitam? quâ rudes animos, nomine honoris, ad corrumpendum militiæ morem propelleret.* Hoc pretium Gallio meditatæ adulationis tulit, ſtatim curiâ, deinde Italiâ exactus. & quia incuſabatur facilè toleraturus exſilium, delectâ Leſbo inſulâ, nobili & amœnâ, retrahitur in vrbem, [9] cuſtoditurque domibus magiſtratuum.

Acerba Gallionis. Acerrimè increpita.

Imò & punita.

COMMENTARIVS.

1. INITIVM *ſexti libri arbitrario hîc iure conſtitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantam dixi, triennijq́ue geſta vno libro cum ſequentibus incluſa fuiſſe? Secreui*

C *igitur. non quia liqueret mihi initium in his demùm verbis faciundum: ſed quia magnitudinem resq́ue geſtas æſtimanti, ita videbatur. Denique vt ſcires ſaltem, hunc vulgò quintum librum in duos eſſe tribuendum.*

2. IVXTA TIBERIM HORTIS.] *Hortos Cæſaris accipio, de quibus Horat.*

Trans Tiberim longè cubat is prope Cæſaris hortos.

Ii vicini Naumachiæ fuerunt, ſiquidem eâdem de re Suetonius Tiber. c. LXXII. Bis omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi vſque ad proximos naumachiæ hortos ſubuectus

D eſt, diſpoſitâ ſtatione per ripas Tiberis, quæ obuiàm prodeuntes ſubmoueret. *Vide ijs de hortis & Sueton. Iulio, cap.* LXXXIII.

3. SELLARIORVM ET SPINTRIARVM.] *Vide ſi lubet Suetonium Tiber. cap.* XLIII. *& Turnebum l.* V. *cap.* I. *Qui tamen non ſatis explicant, cur Sellarij dicti à fœditate loci. Sed ego non violo te Pudor.*

4. IN EFFIGIES QVOQVE AC MEMORIAM EIVS.] *Crebra talium mentio: diſce ſemel hunc morem, ſi placet, è noſtro* EXCVRSV. *in* A.

5. * TVM RETTVLERE SCIPIONES.] *Stigmatias locus non fruſtrà. * Deſunt enim quædam. Vel hoc argumento, quòd rettuliſſe Scipiones dicit. ac relatio Conſulum erat, cenſio tantùm Senatorum. Poſſit ſi fortè, legi:* vt in fiſcum cogerentur coſſ. rettulêre. Scipiones hæc, & Silani & Caſſij, *&c. Sed vt tectum ſit, non ſanatum vulnus.*

6. HONORIBVS PERFVNCTOS, AN IVVENES?] *Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manauit ab Auguſto:* qui liberis Senatorum, quo celeriùs reip. adſueſcerent, protenus virili togæ latum clauum inducere, & curiæ intereſſe permiſit. *ait Sueton. Aug. c.* XXXVIII. *Tacitus Annali* XIII. Iulius Montanus Senatorij ordinis, ſed qui nondum honorem capeſſiſſet. *Plura ibi.*

7. IN QVATTVORDECIM ORDINIBVS SEDENDI.] *Tamquam equites eſſent. Cauſſam ſententiæ ſumpſit à Primipilaribus, qui functi militiâ, Equites cenſebantur. Simile volunt in Prætorianis. Vide me in Milit. lib.* II. *Dial* VIII.

8. QVOS NEQVE DICTA IMPERATORIS.] *Hæret ſententia, fortaſſè explicanda, ſi legas:* dicta non Imperatoris: *negatione insertâ.*

9. CVSTODITVRQVE DOMIBVS MAGISTRATVVM.] *Præter carcerem & cuſtodiam militarem, cuſtodia alia duplex: Apud Magiſtratus, & Apud vades. Apud Magiſtratus, cùm reus Conſuli, Prætori, Aedili (interdum & Senatori, etiam non è Magiſtratu) committebatur. quod non niſi in reis illuſtrioribus vſurpatum, eaq́ue cuſtodia libera dicta. Salluſtius in Catilinario:* Senatus decreuit vti abdicato magiſtratu Lentulus itemque ceteri in liberis cuſtodijs haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur. *Cicero in Bruto:* Domi teneamus eam ſeptam liberali cuſtodiâ. *quaſi ſi alia illa, ſeruilis. Iulius Firmicus:* In cuſtodiâ quandoque, ſed liberâ exponetur. *Et ſanè hæc Libera, digniorum tantùm & plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium:* Sint ergo non tetro aliquo carcere, ſed amœnâ & liberâ cuſtodiâ, tamquam patres quidam ordinis Senatorij. *Dio optimè lib.* LVIII. *de Aſinio Gallo: qui hanc cuſtodiam, φυλακὴν ἄδεσμον*

* Vide Diſpunct.

Sestius Paconianus. * Paconianum.

tuum. Iiſdem litteris Cæſar [10] Seſtium * Pagonianum prætorium perculit, magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium ſecreta rimantem, dilectumque à Seiano, cuius ope dolus C. Cæſari parabatur. quod poſtquam patefactum, prorupêre concepta [11] per idem odia, & ſummum ſupplicium decernebatur, ni profeſſus indicium foret. A

Cap. 4. Latinius Latiaris.

Vt verò Latinium Latiarem [12] ingreſſus eſt accuſator Acrius, iuxtà inuiſi, gratiſſimum ſpectaculum præbebatur. Latiaris, vt rettuli, præcipuus olim circumueniendi Titij Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus fuit. Inter quæ Haterius Agrippa conſules anni prioris inuaſit, *cur mutuâ accuſatione intentâ, nunc ſilerent?* [13] *metum prorſus & noxam conſcientiæ pro fœdere haberi: at non patribus reticenda quæ audiuiſſent.*

Renouantur diſſidia inter Conſules.

Regulus manere tempus vltionis, ſeque coram Principe exſecuturum: Trio æmulationem inter collegas, & ſi qua diſcordes iecíſſent meliùs oblitterari, reſpondit.

Maximus ſedat.

Vrgente Agrippâ, [14] Sanquinius maximus è conſularibus orauit ſenatum, ne curas Imperatoris, conquiſitis inſuper acerbitatibus augerent: ſufficere ipſum ſtatuendis remedijs. ſic Regulo ſalus, & Trioni dilatio exitij quæſita. Haterius inuiſior fuit, B quia ſomno aut libidinoſis vigilijs marcidus, & ob ſegnitiam, quamuis crudelem principem non metuens, inluſtribus viris perniciem inter ganeum ac ſtupra meditabatur.

Cap. 5. Cotta Meſſallinus accuſatur.

Exin Cotta Meſſallinus, ſæuiſſimæ cuiuſque ſententiæ auctor, eoque inueteratâ inuidiâ, vbi primùm facultas data, [15] arguitur pleraque, C. Cæſarem [16] quaſi inceſtæ virilitatis, & cùm [17] die natali Auguſtæ [18] inter ſacerdotes epularetur, [19] No-

μον vocat, id eſt liberam & ſine vinclis. additq́;, πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο, ἔξω τοῦ τὸν Τιβέριον ὑπάρχειν. Τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. *Id eſt,* Cuſtodiebaturque ſemper à Conſulibus, niſi cùm Tiberius Conſul eſſet. tunc enim à Prætoribus obſeruabatur, non herclè ne effugere, ſed ne mori poſſet. *Sidonius* I. *Epiſt. de Aruando*: In Capitolio cuſtodiebatur à Flauio Aſellio hoſpite, Comite ſacrarum largitionum. *Cuſtodia apud vades, cùm eorum periculo fideiuſſoribus reus tradebatur. Tacitus lib.* V. Nec aliud periclitantibus ſubſidij, quàm in conſtantiâ fratrum fuit, qui vades exſtitêre. *Clariusq́; de eâdem re Suetonius Vitell. cap.* II. Publius poſt Prætura honorem inter Seiani conſcios arreptus, & in cuſtodiam fratri datus. *Vlpianus l.* I. *De cuſtod. reorum*: De cuſtodiâ reorum æſtimare Proconſul ſolet, vtrùm in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, an fideiuſſoribus committenda. *Symmachus l.* I. *Epiſt.* Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur.

10. SESTIVM PAGONIANVM.] *Sextius Paconianus ſcribitur infrà*: Nec diſpares Trebellieni Rufi & Sextij Paconiani exitus.

11. PER IDEM ODIA.] *Emendo*, concepta pridem.

12. INGRESSVS EST ACCVSATOR ACRIVS.] *Reſtitus non malè*, aggreſſus eſt, accuſator ac reus iuxtà inuiſi. *Paconius & Latiaris odiorum duo nomina. Itaque gaudium patrum fuit perculſo Paconio à Cæſare: gaudium alterum nominato, ab eo indice, Latiari.*

13. METVM PRORSVS ET NOXAM.] *Si examines, ſtabis à Groſlotio legente*: noxæ conſcientiam. *Ego etiam velim*, habere, *non*, haberi: *ſententiâ volente.*

14. SANQVINIVS MAXIMVS.] *Verius vt grandiori litterâ notes*, Sanquinius Maximus, *vt ſit eius gentis cognomen. Nam maximum eum inter Conſulares fuiſſe, non placet, nec verum eſt. Conſul enim ſuffectus demùm fuit ante annos quattuor, Vrbis anno* DCCLXXXI. *Præfectum vrbis eum fuiſſe comperior ſub Caio, ex Dionis corruptis verbis, libro* LIX. Τριάκοντα δὲ δὴ ἡμέρας ἦρξε, *(Caius videlicet)* καὶ τὸν Λουκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαυΐνιος Μάξιμος πολίαρχος ὢν διεδέξατο. *ſcribe,* Σαγχίνιος, *& hunc cape, qui tunc Præf. vrbi & ſecundùm Conſul. Præfuit & inferiori Germaniæ, ex Tacito lib.* XI. Chauci nullâ diſſenſione domi, & morte Sanquinij alacres. C

15. ARGVITVR PLERAQVE * C. CÆSAREM.] *Ne hunc quidem locum, ex Ædilitio edicto, perhibeo ſanum integrumq́;. Remedium aliquod, ſi legas*: Arguitur pleraque: C. Cæſarem quaſi inceſtæ virilitatis, & cùm die natali Auguſtæ inter ſacerdotes epularetur nouemdialem eam cœnam dixiſſet, *vt, inquam,* τὸ dixiſſet, *reducas etiam ad priora, ſtatimq́; eodem exemplo legas*, addidiſſet. *Sed metuo vt hæc, cum Ariſtophane, ſit* συκίνη ἐπικουρία.

16 QVASI INCESTÆ VIRILITATIS.] *Conſtabit ſententia iocuſq́;*, Incertæ virilitatis. *Atque ita ſcribe. ſic alibi*, Abdus ademtæ virilitatis. *Notat autem Caligulam quaſi ambiguè virum, quique, vt Suetonius ait, pudicitiæ neque ſuæ neque alienæ pepercerit. Infrà*: Siue compoſuerat quædam in C. Cæſarem vt impudicum, ſiue facto habita fides. *Iocus aliquis in verbis: quaſi dicas Androgynum eum fuiſſe,* ἢ ἀμφοτέρων ἀφροδισίων πεπειραμένον. D

17. DIE NATALI AVGVSTÆ.] *Imo verò*, Auguſti. *Liuiæ quidem natalem poſt mortem eius epulo ludiſve celebratum non inuenio. Nec verò Tiberius, aliàs haud pronus in matrem, id permiſerit: cùm etiam minores quoſdam honores à Senatu ei decretos vetuerit abrogaritq́;. Dionem vide, vbi de ijs quæ Liuiæ decreta: verbum nullum de natali. At de Auguſti certum eſt: cuius vitalis dies annuis ludis epulisq́; celeber. Repete ea quæ ſcripſi, de Auguſtalibus ludis ad lib.* I.

18. INTER SACERDOTES EPVLARETVR.] *Obſerua*

A [19] Nouemdialem eàm cænam dixiſſe: querentemque de potentiâ [20] M. Lepidi, ac L. Aruntij,

ſeruo ergo illo die epulum fuiſſe, & , vt appâret, per collegia. Dio auctor, Senatores tunc conuiuatos in Capitolio. lib. LIV, Τὰ γενέθλια, *inquit*, τοῦ Αὐγούστου ὁ Ἴουλος ὁ τοῦ Ἀντωνίου παῖς στρατηγῶν, καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σφαγαῖς θηρίων ἑώρτασε. Καὶ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἐκεῖνον καὶ τὴν βουλὴν, κατὰ δόγμα αὐτῆς, εἱστίασε. Natalem Auguſti Iulus Antonij filius, tunc Prætor, celebrauit Circenſibus & Venatione. Senatum etiam & ipſum Auguſtum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio. *Videtur idem ſcriptor hoc Conuiuium extendere ad vulgus etiam hominum, libro eodem infrà:* Καὶ αὐτὸν, διά τε ταῦτα
B καὶ διὰ τἄλλα, ἀνδριάσι τε ἐκ συντελείας ἐτίμησαν, καὶ τῷ, τοῖς τε ἀγύνοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνθεᾶσθαι τοῖς ἄλλοις, καὶ συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ, δοῦναι. Et ipſum (*Auguſtum*) ob hæc & alia merita, cùm ſtatuis ex ære collato honorarunt, tum etiam iſto, quòd permiſerunt vt ij quibus vxor non eſſet aut quibus vir deeſſet, ſpectare nihilominus vnà cum aliis & conuiuari in Natali eius poſſent. *Sed fallor, aut hoc de iis tantùm, qui quœve Senatorij gradus. Pòſt Principes ſeruarunt, vna lætitiam eius diei etiam auxerunt. D. Maximus quædam mihi ſuppeditat ſine præuaricatione non amittendo, Sermone In Vigiliis Natalis Dominici.* Lætitia quanta ſit, *inquit*, quantuſque concurſus cùm Imperatoris mundi iſtius Natalis celebrandus eſt, benè noſtis. quemadmodum Duces eius & Principes, omnes etiam militantes, accurati ſericis veſtibus,
C accincti operoſis cingulis auro fulgente precioſis, ambiant ſolito nitidiùs in conſpectu regis incedere. *Et paullò poſteriùs:* Deinde, quia in die Natalis ſui ſciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel miniſtris ſuis, vel his qui in domo eius abiecti putantur & viles: tantâ priùs theſauros eius replere diuitiarum varietate feſtinant, vt inquantum erogare voluerit, intantum prærogatio copioſa non deſit, & antè voluntas donandi deficiat quàm ſubſtantia largiendi. Hæc autem ideò ſollicitè faciunt, quia maiorem ſibi remunerationẽ pro hac ſollicitudine ſperant futuram. *Quibus in poſtremis, nota mihi morem donandæ ſtipis Principi; natum, vt opinor, ex more Auguſti. qui Kalendis, & aliàs, ſolitus largiter munera capere & dare.*

19. NOVEMDIALEM EAM CÆNAM.] *Cenſeam
D ioci paullò altiùs petendum. Mortuis ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc iis iuſta, ludi, epula, inſcriptio, & funeri finis. Donatus Pharmione:* In nuptiis ſeptimus dies inſtaurationem voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur. *Poëtæ alludunt. Vt Virgilius:*

Præterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Vt Statius in Archemori funere:

Roſcida iam nouies cœlo dimiſerat aſtra
Lucifer.

Et ab eâ mente Iuſtinianus in Nouellâ quâdam ſcribit, in nonum diem: fieri μνήμας defunctorum. *Gloſſæ:* Nouemdialia, Ἔννατα ἐπὶ νεκροῦ ἀγόμενα. *Auguſtinus in Geneſim:* Neſcio vtrùm inueniatur alicui ſanctorum in ſcripturis celebratum eſſe luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouemdial appellant. *Nono ergo illo die, præter alia, cœna funebris epulæq. Iulius Obſequens:* In ſacro Nouemdiali cæna deæ poſita, à cane adeſa, antequàm delibaretur. *etſi ambigo an id ad ſacrum Nouemdiale referendum, quod * ſolitum fieri poſt lapidum imbrem. Tertullianus de Teſtimonio animæ:* Vocas ſecuros mortuos, ſiquando extra portam cum obſoniis & *matteis tibi potiùs parentans ad buſta cedis, aut à buſtis dilutior redis. *Idem de Reſurrectione carnis:* At ego magis ridebo vulgus tunc quoque cùm ipſos defunctos atrociſſimè exurit, quos poſtmodum guloſiſſimè nutrit: iiſdem ignibus & promerens & offendens. *Eam vocat Apuleius Cœnam feralem lib.* IV. *Florid.* Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, cœnam feralẽ à tumulo ad menſam referrent. *Et Iuuenalis,*

——dimidio conſtrictus gammarus ouo
Ponitur, exiguâ feralis cæna patellâ.

*Vbi notâ * oua videri in eiuſmodi cœnis tralaticio fuiſſe, vti * lentem & ſalem:* Ἀνομίζουσι Ῥωμαῖοι (ἔνθιμα, καὶ περιττῶν) τοῖς νέκυσιν, *ait in Craſſo Plutarchus. Sanè certos quoſdam cibos proprios fuiſſe huic mortuoli cœnæ, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, vbi de ſimulato illo ſepulcrali epulo:* Καὶ μετὰ τοῦτο πάνθ᾽ ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν πινακίοις ὁμοίως παρετέθη. *Hanc cœnam Silicernium vocatam, docent Nonius, Feſtus & Tertullianus:* Quo differt ab epulo Iouis ſilicernium? à ſimpuuio obba? ab aruſpice pollinctor? *Hunc morem tranſiiſſe ad Chriſtianos etiam Auguſtinus narrat & leniter excuſat, De ciuit. Dei lib.* IX. *cap. vlt.* Quicumque, *inquit*, epulas ſuas eò (*ad ſepulchra martyrum*) deferunt: quod quidem à Chriſtianis melioribus non fit, & in pleriſque terris nulla eſt talis conſuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cùm appoſuerint, orant, & auferunt vt veſcantur. *Et lib.* VI. *Confeſſ. cap.* II. *de matre ſuâ.* Cùm ad memorias ſanctorum, ſicut in Africâ ſolet, pultes, & panem & merum attuliſſet. *addit mox, vetitum ab Ambroſio*, quòd illa parentalia ſuperſtitioni gentium eſſent ſimillima. *Paullini locum huic rei ſubtexo, in Felicis Natali* IX.

—— ignoſcenda tamen puro talia, paruis
Gaudia quæ ducunt epulis. quia mentibus error
Irrepit rudibus: nec tantæ conſcia culpæ
Simplicitas pietate * cadit, malè credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulcris.

Vbi ruſticulos ſuos in Italiâ excuſat, quòd vſi vel abuſi per ſimplicitatem, veteri gentilium more ad ſepulchrum ipſum D. Felicis. Ad eas ergo nouemdiales epulas hîc alluſum. & cùm natalis Auguſti celebraretur, dies lætus auctorq. vitæ, videri ſibi Cottæ ferales potiùs eas epulas dixit. ſiue quia ille natus, exitij cauſſa multis; ſiue quia ante nouem fortè dies, multi à Tiberio animaduerſi interfectique. Quod placet. & mirum ni exciderit is iocus (verior liberiorq. quàm vt Cottam deceat) poſt ſtragem Seiani. Non abſimile Plauti illud:

Cocus ille nundinalis eſt, in nonum diem
Solet ire coctum.

id eſt, Feralis nouemdialiſq., & qui mortuis tantùm parat in cœnam. vt prait nobis benè Feſtus.

20. M. LEPIDI.] *Manij, vt ſæpè.*

* Quod inſtitut Tullus rex, de quo abundè Liuius l. I.

* Aliquid Suidas in ματτύη.

* Quia adhiberi ad luſtrationem ſolita.

* In Plut. Craſſo eſt φακὸν καὶ ἅλας: at in Appiani Parth. eadem narrantis, φακοὺς καὶ μάζας, lentem & libum.

* Legam, caret.

runtij, eum quibus ob rem pecuniariam diſceptabat, addidiſſe, *Illos quidem ſenatus, me* A
Prouocat ad Cæſarem. *autem tuebitur Tiberiolus meus.* neque contatiùs à primoribus ciuitatis reuincebatur: tiſ-
Ab eoq; eripitur. que inſtantibus, ad Imperatorem prouocauit. Nec multò pòſt litteræ adferuntur, quibus in modum defenſionis, repetito inter ſe atque Cottam amicitiæ principio, crebriſque eius officiis commemoratis, ne verba prauè detorta, neu conuiualium fabularum
Cap.6. ſimplicitas in crimen duceretur, poſtulauit. Inſigne viſum eſt earum Cæſaris littera-
Mira confeſſio Tiberij & notabilis. rum initium; nam his verbis exorſus eſt. *Quid ſcribam vobis P.C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore, dij me deæque peius perdant quàm perire quotidie ſentio, ſi ſcio.* Adeò facinora atque flagitia ſua ipſi quoque in ſupplicium verterant. Neque
Tyrannorū occulta ſupplicia. fruſtrà [21] præſtantiſſimus ſapientiæ firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus, quando vt corpora verberibus, ita ſæuitiâ, libidine, malis conſultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines
Cap.7. protegebant, quin tormenta pectoris ſuasq; ipſe pœnas fateretur. Tum factâ patribus B
Cæcilianus accuſator Cottæ, ipſe damnatur. poteſtate ſtatuendi de Cæciliano ſenatore, qui plurima aduerſum Cottam promſerat, placitum eamdem pœnam inrogari, quam in Aruſeium & Sanquinium accuſatores L. Arruntij. quo non aliud honorificentius Cottæ euênit, qui nobilis quidem, ſed egens ob luxum, per flagitia infamis, [22] ſanctiſſimis Arruntij artibus dignitate vltionis
Q. Seruæus & Thermus damnati. æquabatur. Quintus Seruæus poſthac, & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus, & quondam Germanici comes: Minutius equeſtri loco, modeſtè habitâ Seiani amicitiâ. vnde illis maior miſeratio. contrà Tiberius præcipuos ad ſcelera increpans, admonuit [23] C. Cæſtium patrem dicere ſenatui, quæ ſibi ſcripſiſſet: ſuſcepitque
Paſſim delationes, vt ſub tyrannide. Cæſtius accuſationem. quod maximè exitiabile tulêre illa tempora, cùm primores ſenatus infimas etiam delationes exercerent, alij propalàm, multi per occultum: neque diſcerneres alienos à coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetuſtate obſcurum: perinde in foro, in conuiuio, quaque de re locuti incuſabantur, vt quis præuenire & reum [24] deſtinare properat; pars ad ſubſidium ſui, plures infecti quaſi valetudine & contactu. Sed Minutius & Seruæus damnati, [25] indicibus acceſſêre. Tractique ſunt in caſum eumdem Iulius Africanus è Santonis Gallicâ ciuitate, Seius Quadratus. origi- C
nem non repperi. Neque ſum ignarus à pleriſq; ſcriptoribus, omiſſa multorum pericula & pœnas, dum copiâ fatiſcunt; aut quæ ipſis nimia & mœſta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu obuenêre, quamquam
Cap 8. ab aliis incelebrata. Nam eâ tempeſtate quâ Seiani amicitiam ceteri falsò exuerant,
M. Terentius accuſatur. auſus eſt eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud ſenatum ordiendo. *Fortunæ quidem meæ fortaſsè minùs expediat adnoſcere crimen, quàm abnuere. ſed vtcumque caſura res eſt;* [26] *fatebor & fuiſſe me Seiano amicum, & vt eſſem expetiſſe,*

21. PRÆSTANTISSIMVS SAPIENTIÆ.] *Credo Socrati hoc elogium, & iure tribuit. Apud Platonem ſanè in nono De rep. gnome talis:* Ἔστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἐάν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίστηται θεάσασθαι, καὶ φόβου γέμων διὰ παντὸς τοῦ βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης: Eſt igitur, etſi alicui haud videatur, is qui verè tyrannus eſt, verè ſeruus, maximæ adulationis & ſeruitutis, idemque adulator peſſimorum: & reipsâ pauper apparet, ſiquis totam eius mentem poſſit inſpicere, denique metus in omni vitâ plenus, agitationumque & angorum. *Sed & antè & poſteà (magnus enim locus eſt) plura huic rei Socrates effatur, & iſtis ſimilia: etſi noſter contraxit.*

22. SANCTISSIMIS ARRVNTII ARTIBVS.] *De eo dixi, ſuprà ad lib. I. At de accuſatione eius, nihil in libris qui nunc ſunt.*

23. C. CÆSTIVM PATREM.] *Duo ergo Cæſtij Romæ, pater filiusq;? Non inuêni. Fuit qui Cæſtium Pium vellet legi: quia frequens declamatoris eius* D
Seneca mentio. Mihi, ſiquid mutandum, placeat, Cæſtium Prætorem. *potuitq; obijci error ex notis. Ceſtius quidem Prætor fuit, illeipſe, uti diuino, de quo Romæ inſcriptio,*

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO. PR. TR. PL.
VII. VIR. EPVLONVM.

Itaque appâret ſcribendum Ceſtius, *litterâ ſpretâ, quoniam & in nummis* L. CESTIVS.

24. DESTINARE PROPERAT.] *Non abiecerim,* poterat.

25. INDICIBVS ACCESSERE.] *Id eſt, ſeruati ſunt, quia indicium profeſſi. Ita ſuprà:* Summum ſupplicium decernebatur, niſi indicium profeſſus foret.

26. FATEBOR ET FVISSE ME.] *Tota hæc Terentij oratio, vt & cauſſa, ſimillima eſt illi Amyntæ apud*

A *tiſſe, & poſtquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoriis cohortibus, mox vrbis & militiæ munia ſimul obeuntem. illius propinqui & adfines honoribus augebantur: vt quiſque Seiano intimus, ita ad Cæſaris amicitiam validus. contrà quibus infenſus eſſet, metu ac ſordibus conflictabantur. nec quemquam exemplo adſumo: cunctos qui nouiſſimi conſilij expertes fuimus, meo vnius diſcrimine defendam. Non enim Seianum Vulſinienſem, ſed* [27] *Claudiæ & Iuliæ domus partem, quas adfinitate occupauerat, tuum Cæſar generum, tui conſulatus ſocium, tua officia in Rep. capeſſentem colebamus. Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra ceteros, & quibus de cauſſis extollas. tibi ſummum rerum iudicium dij dedere; nobis obſequij gloria relicta eſt. Spectamus porrò quæ coràm habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuuandi nocendiue potentia. quæ Seiano fuiſſe, nemo negauerit. abditos Principis ſenſus, & ſi quod occultius parat, exquirere inlicitum, anceps: nec ideò adſequare. Ne P. C. vltimum Seiani diem, ſed ſexdecim annos cogitaueritis, etiam* [28] *Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis quoque ac ianitoribus eius noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indiſtincta hæc*
B *defenſio & promiſcua dabitur? imò iuſtis terminis diuidatur. Inſidiæ in Remp. conſilia cædis aduerſum Imperatorem, puniantur: de amicitiâ & officiis, idem finis & te Cæſar & nos abſoluerit.* — *Deferid & liberè ſe defendit.*

Conſtantiâ orationis, & quia repertus erat qui efferret, quæ omnes animo agitabant, eò vſque potuêre, vt accuſatores eius, additis quæ antè deliquerant, exſilio aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberij litteræ in Sex. Veſtilium prætorium, quem Druſo fratri percarum, [29] in cohortem ſuam tranſtulerat. cauſſa offenſionis Veſtilio fuit, ſeu compoſuerat quædam in C. Cæſarem vt impudicum, ſiue ficto habita fides. atque ob id conuictu Principis prohibitus, cùm ſenili manu ferrum tentauiſſet, obligauit venas: pre- — Cap. 9. *Ipſe abſoluitur; qui arguerant, damnati. Veſtilius ſe interimit.*

apud Curtium lib. VII. *Et membra ſanè aliquot ſunt, quæ dicas illinc tranſlata. Nam Amyntas ita:* Amicitiam quæ nobis cum Philotâ fuit, adeò non inficior, vt expetiiſſe quoque nos, magnoſque ex eâ
C fructus percepiſſe confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes pænè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis eſſe miraris? Tu herculè, ſi verum audire vis rex, huius nobis periculi cauſſa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ adſcendimus. Is apud te fuit, cuius & gratiam expetere, & iram timere poſſemus. *Et mox:* Igitur ſi hoc crimen eſt, paucos innocentes habes, imò herculè neminem. Omnes enim Philotæ amici eſſe voluerunt: ſed totidem quot volebant, eſſe non poterant. Ita ſi à conſciis amicos non diuidis, nec ab amicis quidem ſeparabis illos qui idem eſſe voluerunt. *Qua delector, ita me deus amet, exſcribere candidiſſimè & diſertiſſimè dicta. At poſtrema verba etiam cor-*
D *rectiunculâ iuuo & interpunctis.* Omnes enim Philotæ amici eſſe voluerunt. Sed totidem quot volebant, eſſe non poterant. Ita. ſed ſi à conſciis, *&c. Prorſus ita legendum, ex Amyntæ quidem mente. quod facilè videbis, qui ipſe eam habes.*

27. CLAVDIÆ ET IVLIÆ.] *Claudiæ per filium, Iuliæ per ſe: quia Liuiam duxerat Germanici ſororem.*

28. SATRIVM ATQVE POMPONIVM.] Satrius *eſt ille, qui Cremutium accuſauit ſuprà:* Pomponium *puto,* Quintum *prænomine, qui* motibus inquies, *ait noſter infrà, hæc & talia* factitari à ſe prætendebat, vt periculis Pomponij Secundi fratris mederetur: *de quo in extremo lib.* V.

29. IN COHORTEM SVAM.] *Cohortem amicorum. ita enim vocabant exemplo prætoriæ cohortis. Seneca De Clementiâ,* Salluſtium, & Cocceios, & Deillios, & totam cohortem primam interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit. *Vbi vides plures fuiſſe amicorum* * *cohortes, & quaſi gradus. Quod originem habuit à Graccho & Liuio Tribunis. Idem ſcriptor, De beneficiis:* Apud nos primi omnium Gracchus & Liuius Druſus inſtituerunt ſegregare turbam ſuam, & alios in ſecretum recipere, alios cum pluribus, alios cum vniuerſis. Habuerunt itaque iſti amicos primos, habuerunt & ſecundos, * numquam veros. *Itaque dicebantur Amici primæ, ſecundæ, tertiæ admiſſionis. ex ordine, quo admittebantur. Ille ipſe.* Non ſunt iſti amici qui agmine magno ianuam pulſant, qui in primas & ſecundas admiſſiones digeruntur. *Lampridius in Alexandro:* Moderationis tantæ fuit, vt amicos non ſolùm primi ac ſecundi loci, ſed etiam inferioris, ægrotantes viſeret. *Et Tiberius ipſe amicos ſolitus deſcribere in tres claſſes. Vide Sueton. cap.* XLVI. *Ab hoc more Admiſſiones manarunt,* * *Admiſſionales, & Officium admittendi. Admiſſionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur: Alexandrum* quaſi vnum è Senatoribus, patente velo, Admiſſionalibus remotis, ſalutatum eſſe *Lampridius ſcribit: & Accaleius* magiſter admiſſionum *nominatur in Flauij Aureliano. Id munus fuit libertorum, vt clarum ex Suetonij Veſpaſ. c.* XIV. Quidam ex officio admiſſionis ſimul expellens, abire Morboniam iuſſerat. *Fuit autem is libertus Phœbus. Plinius hoc idem oſtendit loco non ſano, libro* XXIII. *cap.* III. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in ſolis his quibus admiſſionem liberti eius dediſſent imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magnâ criminum occaſione: quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem. *quem corrige,* quibus admiſſionum liberti ius dediſſent. *Quod ait criminum occaſionem fuiſſe,* refer

* Suet. Calig. c. XIX.

* Legerim, numquid, interrogatione ſententiâ erectâ.

* Quos Arrianus deſcribit libro IV Diſſ. Οἱ, inquit, [illegible]

Plures gregatim accuſati. precatusque per codicillos, immiti reſcripto, venas reſoluit. Aceruatim ex eo [30] Annius A
Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul, ac Sabino Caluiſio, maieſtatis poſtulantur, & [31] Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremuerantque partes. Nam quotuſquiſque adfinitatis, aut amicitiæ tot inluſtrium virorum, expers erat? ni Celſus vrbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Caluiſium diſcrimini exemiſſet. Cæſar Pollionis, ac Viciniani, Scaurique cauſſam vt ipſe cum ſenatu noſceret, diſtulit; datis quibuſdã in Scaurum triſtibus notis.

Cap. 10. *Etiam feminæ.* Ne feminæ quidem exſortes periculi, quâ occupandæ Reip. argui non poterant, [32] ob lacrymas incuſabantur. necataque eſt anus Viria [33] Fufij Gemini mater, quòd filij necem fleuiſſet. Hæc apud ſenatum. Nec ſecus apud Principem, Veſcularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, è vetuſtiſſimis familiarium Rhodum ſecuti, & apud Capreas indiuidui. Veſcularius inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus [34] Curtium Atticum oppreſſerat. quo lætiùs acceptum, ſua exempla in conſultores recidiſſe. [35] Per idem tempus [36] L. Piſo Pontifex, rarum in tantâ claritudine, fa- B
L. Piſonis mors, & laudatio. to obiit: nullius ſeruilis ſententiæ ſponte auctor, & quoties neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans. Patrem ei [37] Cenſorium fuiſſe memoraui, ætas ad octogeſimum annum proceſſit. decus triumphale [38] in Thraciâ meruerat: ſed præcipua ex eo gloria, quòd præfectus vrbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentiâ parendi grauiorem, mirè temperauit.

Cap. 11. *Præfectura vrbis origo, & progreſſus.* Namque anteà profectis domo regibus, ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret, in tempus deligebatur qui ius redderet, ac ſubitis mederetur. feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impoſitos. dein conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus

refer ad ea quæ de imagine Principis dicta mihi in l. III. & quæ Seneca De Benef. III. cap. XXVI.

30. ANNIVS POLLIO.] *Eſt ille, qui poſteà in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib. XV.*

31. VICINIANVS.] *Lego,* Vinicianus. *auctore Dione, l. LX. qui hunc Annium Vinicianum coniuraſſe in Claudium cum Scriboniano adſerit.*

32. OB LACRYMAS INCVSABANTVR.] *Heu, miſera conditio ſub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit:*

——— tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.

33. FVFII GEMINI.] *Qui antè Conſul.*

34. CVRTIVM ATTICVM.] *Equitem R. ex inluſtribus, qui Tiberio comes Capreas. ſuprà l. IV.*

35. PER IDEM TEMPVS.] *Quid ergo * Ioſepho * Zonaræq. in mentem venit viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo poſſint illa intellegi:* à Caio binas epiſtolas miſſas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & ſuo imperio; alteram ad Piſonem Præf. vrbis, quâ iubebat Agrippam à castris transferri in priſcas ſuas ædes. *An impoſuit Syro celebritas nominis Piſonis, & per Syrum (nam ab illo hauſit) Græco? An alius aliquis Piſo tunc præfectus? quod non repperi. huic quidem Piſoni Aelius Lamia ſuffectus eſt, de quo Dio:* Τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν. Καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν προστάλαι τῇ στρατιᾷ προστάξας κατεῖχε ἐν τῇ Ῥώμῃ. *ſcribe* Λαμίαν. *Ridiculus interpres, qui vertit,* Lucium ei Quæſtorem ſuffecit, *inductus puerili errato. Sed ille ipſe paullò pòſt obijt, vt habes mox in noſtro: & ſucceſſit Lentulus Coſſus. Diſco ex Senecâ epiſt.* LXXXIV. L. Piſo vrbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus fuit, maiorem partem noctis in conuiuio exigebat, vſque in horam ſextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamẽ ſuum, quo tutela vrbis continebatur, diligentiſſimè adminiſtrauit. Huic & D. Auguſtus dedit ſecreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiſcens in Campaniam, cùm multa in vrbe & ſuſpecta relinqueret & inuiſa. Puto quia illi benè ceſſerat Piſonis ebrietas, poſteà Coſſum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, ſed merſum vino & madentem. *Lego ex libro manuſſ.* ebrius, ex quo ſemel factus eſt, fuit. *id eſt, poſt vnam illam ebrietatem (quæ tam benè ceſſerat, & cuius pretium Præfecturam ipſam habebat, vt Plinius ſcribit lib. XIV. cap. vlt. & Suet. Tib. cap. XLII.) ſemper placuit ei eſſe ebrium. Iacet alioqui ſententia, nec à me erigi poteſt.*

* L. XVIII. cap. XIII.
* 11 Annal.

36. L. PISO PONTIFEX.] *Neſcio an ex notû error. ſcribendúmque,* Piſo P. V. *id eſſet, Præfectus vrbi.*

37. CENSORIVM FVISSE MEMORAVI.] *Non quidem in his libris qui exſtant. Tamen intellegi vult L. Piſonem ſocerum C. Cæſaris, qui Cenſor cum Appio Claudio, anno vrbis* DCCIV. *quo ipſo anno, vt ratio ætatis Tacito conſtet (ait enim vixiſſe octoginta annos) natus fuiſſe debuit hic Piſo.*

38. IN THRACIA MERVERAT.] *Velleius:* Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieq. diligentiſſimum atque leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. *Vide & Dionem* LIII.

39. CIL-

A nus vſurpet. Ceterùm Auguſtus bellis ciuilibus [39] Cilnium Mæcenatem equeſtris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præpoſuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, ſumſit è conſularibus qui [40] coërceret ſeruitia, & quod ciuium audaciâ turbidum, niſi vim metuat. [41] primusque Meſſalla Coruinus eam poteſtatem, & paucos intra dies finem accepit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam prouectâ ætate, egregiè tolerauit. Dein Piſo, [42] viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto ſenatus celebratus eſt. Relatum inde ad Patres à Quinctiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quem Caninius Gallus quindecimuir recipi inter ceteros eiuſdem vatis, & eâ de re ſenatuſconſultum poſtulauerat. quo per diſceſſionem facto, miſit litteras Cæſar modicè tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quòd ſcientiæ cærimoniarumq; vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegij, non, vt aſſolet, [43] lecto per magiſtros æſtimatoque carmine, apud infrequentem ſenatum egiſſet. Simul commonefecit: quia multa vana

Cilnius Mæcenas.

Meſſalla Coruinus.

Statilius Taurus.

Cap 12.

Super Sibyllino libro diſceptatio.

Cæſar cum vetat.

B ſub nomine celebri vulgabantur, [44] ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad prætorem vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret. quod à maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum [45] ſociali bello Capitolium, quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibullæ; vna ſeu plures fuêre; datoque ſacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſet, vera diſcernere. Igitur tunc quoque notioni quindecimuirûm is liber ſubiicitur. Iiſdem conſulibus, grauitate annonæ iuxta ſeditionem ventum. multaque & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitata, quàm ſolitum aduerſum Imperatorem. quîs commotus, incuſauit magiſtratus patreſque, quòd non publicâ auctoritate populum coërcuiſſent: addi-

Cap. 13.

Seditio pauli ob annonam artam.

39. Cilnivm Mæcenatem.] *Non vt receptum eſt*, Cillinium. *Cilnius enim gentile nomen patris huius & alterius Muſarum. Cui domus priſca Arretium, vt olim ex Liuio * docui; & adde Sily verſus*
C *huiuſce rei:*

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

etſi ibi quoque vulgò, Cilnius. *Nam Silius, vt ſolet, hiſtoriam exornat flore hominum ſui ſuperiorisq; aui. Præfecit autem Romæ Italiæq; Mæcenatem Auguſtus per bellum Siculum. Conſule Dionem* XLIX. *in actis anni* DCCXVIII.

40. Coerceret servitia.] *Circumſcribit poteſtatem Præfecturæ, quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib.* LII.

41. Primvsqve Messalla Corvinvs.] *Tradit idem Euſebius Chronico:* Meſſalla Coruinus, *inquit*, primus Præfectus vrbis factus, ſexto die magiſtratu ſe abdicauit, inciuilem poteſta-
D tem eſſe conteſtans. *At Dio libro* LIV. *in actis anni* DCCXXXIV. *ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno* DCCXXXVIII. *Taurum ſufficit, huius Coruini nullâ mentione.*

42. Viginti per annos probatvs.] *Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piſo? Fuerit ergo neceſſe eſt ab anno vrbis* DCCLXV. *Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipſi anni. Atqui Auguſtus tunc vixit, imperauitq;. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniusq; conſenſu tradiderunt, à principe Tiberio Piſonem factum Præf. vrbis, propter bidui aſſiduam compotationem? Illius verba ſunt l.* XIV. Eaque commendatione (*ebrietatis ſcilicet*) credidêre L. Piſonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principem. *Nota ea*, apud ipſum iam principem. *Suetonius cap.* XLII. Poſteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Piſone, noctem (*diſſentit Plinius, qui ait duas noctes*) continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confeſtim detulit. *Ait diſertè*, Poſteà princeps. *Atqui vel ab initio principatus Tibery ad hunc diem Piſonianæ mortis anni dumtaxat* XVII. *Sed hoc ampliùs ex Suetonio colliges, factum Piſonem Præfectum, ſub idem tempus quo Pomponius Syriæ prætor. Ille autem * Syriæ non ante annum* DCCLXXIII. *præponi potuit (Mæſiam enim prouinciam adminiſtrabat anno* DCCLXXII. *vti ex Taciti libro* II. *clarum:) non ergo tot annos Piſo Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito reſtituam*, Piſo decem per annos. *quia Pomponium Syriæ præfuiſſe ante annum* LXXV. *non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.*

* Antiq. Lect. lib. I. cap. XXII.

* Mortuus enim eſt in adminiſtratione Syriæ: vt Tac. tuſ.

43. Lecto per magistros.] *Magiſtri ſunt ſacerdotum. Valerius l.* I. A patre ſuo collegij Saliorum magiſtro iuſſus. *Plinius lib.* XXVIII. *cap.* II. Quindecimuirûm collegij magiſter. *In Lapide:* ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. *Et Sueton. Calig. cap.* XXII. *Domit. cap.* IV. *Capitolinus*, Fuit in eo ſacerdotio, & vates, & præſul, & magiſter.

44. Sanxisse Avgvstvm.] *Pete è Suetonio, cap.* XXXI. *in Auguſto.*

45. Sociali bello.] *Quid ais? Sociali ſiue Italico bello Capitolium flagrauit? Non alios, ſed te, in te aduoco. qui ſcribis Hiſtor. lib.* 3. Capitolium flagraſſe L. Scipione, C. Norbano Coſs. *Atqui tunc tamdiu poſitum Sociale bellum. Tullius tibi adſit, à memoriæ vitio non excuſet.* Ciuili bello *ſcripſiſſe omnino te ex hiſtoriâ oportuit.*

 46. Maio-

Plures gregatim accuſati. precatusque per codicillos, immiti reſcripto, venas reſoluit. Accruatim ex eo [30] Annius A
Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul, ac Sabino Caluiſio, maieſtatis poſtulantur, & [31] Vicinianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremueranṫque patres. Nam quotuſquiſque adfinitatis, aut amicitiæ tot inluſtrium virorum, expers erat? ni Celſus vrbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Caluiſium diſcrimini exemiſſet. Cæſar Pollionis, ac Viciniani, Scauriq; cauſſam vt ipſe cum ſenatu noſceret, diſtulit; datis quibuſdã in Scaurum triſtibus notis.

Cap. 10. *Etiam feminæ.* Ne feminæ quidem exſortes periculi, quâ occupandæ Reip. argui non poterant, [32] ob lacrymas incuſabantur. necataque eſt anus Viria [33] Fuſij Gemini mater, quòd filij necem fleuiſſet. Hæc apud ſenatum. Nec ſecus apud Principem, Veſcularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, è vetuſtiſſimis familiarium Rhodum ſecuti, & apud Capreas indiuidui. Veſcularius inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus [34] Curtium Atticum oppreſſerat. quo lætiùs acceptum, ſua exempla in conſultores recidiſſe. *L. Piſonis mors, & laudatio.* [35] Per idem tempus [36] L. Piſo Pontifex, rarum in tantâ claritudine, fato obiit: nullius ſeruilis ſententiæ ſponte auctor, & quoties neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans. Patrem ei [37] Cenſorium fuiſſe memoraui, ætas ad octogeſimum annum proceſſit. decus triumphale [38] in Thraciâ meruerat: ſed præcipua ex eo gloria, quòd præfectus vrbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentiâ parendi grauiorem, mirè B
temperauit.

Cap. 11. *Præfectura vrbis origo, & progreſſus.* Namque anteà profectis domo regibus, ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret, in tempus diligebatur qui ius redderet, ac ſubitis mederetur. feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, pòſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impoſitos. dein conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus

refer ad ea quæ de imagine Principis dicta mihi in l. III. & quæ Seneca De Benef. III. cap. XXVI.

30. ANNIVS POLLIO.] *Eſt ille, qui poſteà in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib. XV.*

31. VICINIANVS.] *Lego,* Vinicianus. *auctore Dione, l. LX. qui hunc Annium Vinicianum coniuraſſe in Claudium cum Scriboniano adſerit.*

32. OB LACRYMAS INCVSABANTVR.] *Heu, miſera conditia ſub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit:*

——— tacitique ſepultos
Suſpirant gemitus, indignarique verentur.

33. FVFII GEMINI.] *Qui antè Conſul.*

34. CVRTIVM ATTICVM.] *Equitem R. ex inluſtribus, qui Tiberio comes Capreas. ſuprà l. IV.*

35. PER IDEM TEMPVS.] *Quid ergo * Ioſepho * Zonaræq; in mentem venit viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo poſſint illa intellegi:* à Caio binas epiſtolas miſſas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & ſuo imperio; alteram ad Piſonem Præf. vrbis, quâ iubebat Agrippam à caſtris transferri in priſcas ſuas ædes. *An impoſuit Syro celebritas nominis Piſonis, & per Syrum (nam ab illo hauſit) Græco? An alius aliquis Piſo tunc præfectus? quod non repperi. huic quidem Piſoni Aelius Lamia ſuffectus eſt, de quo Dio:* Τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησε. Καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν πάλαι τῇ Συρίᾳ προστάξας κατεῖχεν ἐν τῇ Ῥώμῃ. *ſcribe* Λαμίαν. *Ridiculus interpres, qui vertit,* Lucium ei Quæſtorem ſuffecit, *inductus puerili errore. Sed illeipſe paullò pòſt abijt, vt habes mox in noſtro: & ſucceſſit Lentulus Coſſus. Diſco ex Senecâ*

* L. XVIII. cap. XIII.
* II Annal.

epiſt. LXXXIV. L. Piſo vrbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus fuit, maiorem partem noctis in conuiuio exigebat, vſque in horam ſextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamẽ ſuum, quo tutela vrbis continebatur, diligentiſſimè adminiſtrauit. Huic & D. Auguſtus dedit ſecreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiſcens in Campaniam, cùm multa in vrbe & ſuſpecta relinqueret & inuiſa. Puto quia illi benè ceſſerat Piſonis ebrietas, poſteà Coſſum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, ſed merſum vino & madentem. *Lege ex libro manuſſ.* ebrius, ex quo ſemel factus eſt, fuit. *id eſt, poſt vnam illam ebrietatem (quæ tam benè ceſſerat, & cuius pretium Præfecturam ipſam habebat, vt Plinius ſcribit lib. XIV. cap. vlt. & Suet. Tib. cap. XLII.) ſemper placuit ei eſſe ebrium. Iacet alioqui ſententia, nec à me erigi poteſt.* C

36. L. PISO PONTIFEX.] *Neſcio an ex notis error. ſcribendúmque,* Piſo P. V. *id eſſet, Præfectus vrbi.* D

37. CENSORIVM FVISSE MEMORAVI.] *Non quidem in his libris qui exſtant. Tamen intellegi vult L. Piſonem ſocerum C. Cæſaris, qui Cenſor cum Appio Claudio, anno vrbis* DCCIV. *quo ipſo anno, vt ratio ætatis Tacito conſtet (ait enim vixiſſe octoginta annos) natus fuiſſe debuit hic Piſo.*

38. IN THRACIA MERVERAT.] *Velleius:* Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieq; diligentiſſimum atque leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. *Vide & Dionem* LIII.

39. CIL-

A nus vſurpet. Ceterùm Auguſtus bellis ciuilibus [39] Cilnium Mæcenatem equeſtris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præpoſuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, ſumſit è conſularibus qui [40] coërceret ſeruitia, & quod ciuium audaciâ turbidum, niſi vim metuat. [41] primusque Meſſalla Coruinus eam poteſtatem, & paucos intra dies finem accepit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam prouectâ ætate, egregiè tolerauit. Dein Piſo, [42] viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto ſenatus celebratus eſt. Relatum inde ad Patres à Quinctiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quem Caninius Gallus quindecimuir recipi inter ceteros eiuſdem vatis, & eâ de re ſenatuſconſultum poſtulauerat. quo per diſceſſionem facto, miſit litteras Cæſar modicè tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuuentam: Gallo exprobrabat, quòd ſcientiæ cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegij, non, vt aſſolet, [43] lecto per magiſtros æſtimatoque carmine, apud infrequentem ſenatum egiſſet. Simul commonefecit: quia multa va-

B na ſub nomine celebri vulgabantur, [44] ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad prætorem vrbanum deferrentur, neque habere priuatim liceret. quod à maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum [45] ſociali bello Capitolium, quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibullæ; vna ſeu plures fuêre; datoque ſacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſet, vera diſcernere. Igitur tunc quoque notioni quindecimuirûm is liber ſubiicitur. Iiſdem conſulibus, grauitate annonæ iuxta ſeditionem ventum. multaque & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitata, quàm ſolitum aduerſum Imperatorem. quîs commotus, incuſauit magiſtratus patresque, quòd non publicâ auctoritate populum coërcuiſſent: addi-

Cilnius Mæcenas.
Meſſalla Coruinus.
Statilius Taurus.
Cap 12.
Super Sibyllino libro diſceptatio.
Cæſar [illegible]
Cap.13.
Seditio pænè ob annonam artam.

39. CILNIVM MÆCENATEM.] *Non vt receptum eſt*, Cilinium. *Cilnius enim gentile nomen patris huius & altoris Muſarum. Cui domus priſca Arretium, vt olim ex Liuio * docui; & adde Silij verſus*
C *huiuſce rei:*

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris
Clarum nomen erat.

etſi ibi quoque vulgò, Cilinus. *Nam Silius, vt ſolet, hiſtoriam exornat flore hominum ſui ſuperiorisque aui. Præfecit autem Romæ Italiæque Mæcenatem Auguſtus per bellum Siculum. Conſule Dionem* XLIX. *in actis anni* DCCXVIII.

40. COERCERET SERVITIA.] *Circumſcribit poteſtatem Præfecturæ, quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib.* LII.

41. PRIMVSQVE MESSALLA CORVINVS.] *Tradit idem Euſebius Chronico:* Meſſalla Coruinus, *inquit*, primus Præfectus vrbis factus, ſexto die magiſtratu ſe abdicauit, inciuilem poteſta-
D tem eſſe conteſtans. *At Dio libro* LIV. *in actis anni* DCCXXXIV. *ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno* DCCXXXVIII. *Taurum ſufficit, huius Coruini nullâ mentione.*

42. VIGINTI PER ANNOS PROBATVS.] *Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piſo? Fuerit ergo neceſſe eſt ab anno vrbis* DCCLXV. *Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipſi anni. Atqui Auguſtus tunc vixit, imperauitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniusque conſenſu tradiderunt, à principe Tiberio Piſonem factum Præf. vrbis, propter bidui aſſiduam compotationem? Illius verba ſunt l.* XIV. Eaque commendatione (*ebrietatis ſcilicet*) credidêre L. Piſonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabusque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principem. *Nata ea*, apud ipſum iam principem. *Suetonius cap.* XLII. Poſteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Piſone, noctem (*diſſentit Plinius, qui ait duas noctes*) continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confeſtim detulit. *Ait diſertè*, Poſteà princeps. *Atqui vel ab initio principatus Tiberij ad hunc diem Piſonianæ mortis anni dumtaxat* XVII. *Sed hoc ampliùs ex Suetonio colliges, factum Piſonem Præfectum, ſub idem tempus quo Pomponius Syriæ prætor. Ille autem * Syriæ non ante annum* DCCLXXIII. *præponi potuit (Maſiam enim prouinciam adminiſtrabat anno* DCCLXXII. *vti ex Taciti libro* II. *clarum:) non ergo tot annos Piſo Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito reſtituam*, Piſo decem per annos. *quia Pomponium Syriæ præfuiſſe ante annum* LXXV. *non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.*

43. LECTO PER MAGISTROS.] *Magiſtri ſunt ſacerdotum. Valerius l.* I. A patre ſuo collegij Saliorum magiſtro iuſſus. *Plinius lib.* XXVIII. *cap.* II. Quindecimuirûm collegij magiſter. *In Lapide:* ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. *Et Sueton. Calig. cap.* XXII. *Domit. cap.* IV. *Capitolinus*, Fuit in eo ſacerdotio, & vates, & præſul, & magiſter.

44. SANXISSE AVGVSTVM.] *Pete è Suetonio, cap.* XXXI. *in Auguſto.*

45. SOCIALI BELLO.] *Quid ais? Sociali ſiue Italico bello Capitolium flagrauit? Non oliat, ſed te, in te aduoco. qui ſcribis Hiſtor. lib.* 3. Capitolium flagraſſe L. Scipione, C. Norbano Coſs. *Atqui tunc tamdiu poſitum Sociale bellum. Tullius tibi adſit, à memoriæ vitio non excuſet.* Ciuili bello *ſcripſiſſe omnino te ex hiſtoriâ oportuit.*

* Antiq. Lect lib 1. cap.xxii.
* Mortuus enim eſt in adminiſtratione Syriæ: vt Tac inf.

 46. MAIO-

addiditque quibus è prouinciis, & quanto [46] maiorem quàm Auguſtus rei frumentariæ A
Decreto & Edicto coercita. copiam, aduectaret. Ita caſtigandæ plebi compoſitum ſenatuſconſultum, priſcâ ſeueritate. [47] neque ſegniùs conſules edixêre. ſilentium ipſius non ciuile, vt crediderat, ſed in
Cap. 14. ſuperbiam accipiebatur. Fine anni Geminius, Celſus, Pompeius, equites Romani cecidere coniurationis crimine. Ex quîs Geminius prodigentiâ opum, ac mollitiâ vitæ amicus Seiano, nihil ad ſerium. Et Iulius Celſus tribunus, in vinclis laxatam catenam, & circumdatam in diuerſum tendens, ſuam ipſe ceruicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam deſperatis rebus Romanis, Parthorum ad miſericordiam fugeret, cuſtodes additi. [48] ſanus repertus apud fretum Siciliæ, retractuſque per centurionem, nullas probabiles cauſſas longinquæ peregriuationis adferebat. Manſit tamen incolumis, obliuione
Cap. 15. *A. V. C. DCCLXXXVI.* magis quàm clementiâ. Ser. Galbâ, L. Sulla Coss. diu quæſito quos neptibus ſuis maritos deſtinaret Cæſar, poſtquam inſtabat virginum ætas, [49] L. Caſſium, M. Vini-
Progeneri Cæſari quæſiti & lecti. M. Vinicius: L. Caſſius. cium legit. Vinicio opidanum genus. [50] Calibus ortus, patre atque auo conſularibus, cetera equeſtri familiâ erat, miris ingenio, & comtæ facundiæ. Caſſius plebei Romæ B
generis, verùm antiqui honoratique, & ſeuerâ patris diſciplinâ eductus, facilitate ſæpiùs quàm induſtriâ commendabatur. Huic Druſillam, Vinicio Iuliam, Germanico genitas coniungit. ſuperque eâ re ſenatui ſcripſit, leui cum honore iuuenum. dein redditis abſentiæ cauſſis [51] admodum vagis, flexit ad grauiora, & offenſiones [52] ob Remp. cœptas: vtque Macro præfectus, tribunorumque & centurionum pauci, ſecum introirent quoties curiam ingrederetur, petiuit. Factoque largè, & ſine præſcriptione generis, aut numeri, ſenatuſconſulto; ne tecta quidem vrbis, adeò publicum conſilium numquam
Cap. 16. *Fæneratores in ius tracti.* adiit, deuiis plerumque itineribus [53] ambigens patriam & declinans. Intereà magna vis accuſatorum in eos inrupit, qui pecunias fænore auctitabant, [54] aduerſum legem dictatoris Cæſaris, quâ de modo credendi, poſſidendique intra Italiam cauetur; omiſſam olim, quia priuato vſui bonum publicum poſtponitur. Sanè vetus vrbi fænebre malum, & ſeditionum diſcordiarumque creberrima cauſſa: eoque cohibebatur antiquis C

46. MAIOREM QVAM AVGVSTVS.] *Aliquid hac de re ſcripſi in Electis cap. De Annonâ. Sed modum tributi Aegyptiaci, qui tunc me latuit, erui ex Sex. Victore, in Auguſto:* Huius, *inquit*, tempore ex Ægypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur. *velim interſeri*, centena millia modiûm frumenti. *quæ vox, litterâ ſaltem notata, M. vt ſolet, periit.*

47. NEQVE SEGNIVS.] *Fortè*, ſequius.

48. SANVS REPERTVS.] *Quaſi dicat illuc tantùm ſtare ſolitos agros? Suſpecta lectio, Mercero placebat*, ſanè is.

49. L. CASSIVM.] *Ita rectè, eſtque ille qui conſul cum M. Vinicio Quartino fuit, anno vrbis* DCCLXXXIII. *Nam Suetonius diſertè notat Druſillam collocatam L. Caſſio Longino conſulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit * viris magnis, qui ſcribenti credunt, C. Caſſium Longinum illum qui Iuriſconſultus, conſulem fuiſſe cum Quartino Tiberij temporibus. Atque cenſent hunc ipſum eſſe, qui progener Cæſari nunc factus. Mihi cautio eſt ne temerè credam homini, etiam aliàs fallaci. Erras. Non eſt hic, Pomponi, iuris antiſtes ille quem cenſes. Primùm, quia Tacitus inter elogia morum generiſque, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia prænominibus diuerſi. Lucius hic eſt; Caius ille tuus, conſtanti veterum ſcripto. Caſſiodorus ecce L. Caſſium & M. Vinicium Coſſ. nominat: Suetonius in Caio,* Lucium Caſſium Longinum: *& Tacitus in hoc loco. Diuerſi vitâ etiam, & morte. Iuriſconſultus ille in honore ſub Claudio fuit, Syriam adminiſtrauit, pulſus à Nerone, per Veſpaſianum rediit, & omne illud tempus vixit: iſte ſub Caio proconſul Aſiæ, & monentibus ſortibus caueret Caſſium, à tyranno caſus eſt. Sueton. cap.* LVII. *& Dio* LIX. *qui tamen malè Caium vocat. Denique quid reſpondes ad illud Taciti*, Facilitate ſæpius quàm induſtriâ commendabatur? *Demit ecce illi induſtriam ingeniumque: & audeant dicere, hæc conuenire in magnum illum ſacerdotem. Plura de hoc C. Caſſio, lib.* XVI.

* Onufrio in Faſtis, & Antonio Auguſt. De Familiis Rom.

50. CALIBVS ORTVS.] *Hic eſt M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius ſcribi, etſi Dio ſemper, Οὐινίκιος) ad quem hiſtoriam ſuam Velleius miſit, cuique indecorè & ſeruiliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, & à Meſſallinâ, quia pudorem ſeruauit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Conſul anno vrbis* DCCLV. *Auus Marcus, anno* DCCXXXV. D

51. ADMODVM VAGIS.] *Neſcio an melius*, vanis. *vt cauſſas dicat futiles leueſque. Tamen non malè*, vagis: *quaſi alienis & parùm certis.*

52. OB REMP. COEPTAS.] *An magis*, captas, *an cum Mureto*, ſuſceptas?

53. AMBIGENS PATRIAM.] *Beato placuit*, ambiens. *Vulgatam tueri videtur, quod ſuprà ſcriptum:* Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret; *ne ſuſpecta eſſet dictionis nouitas.*

54. ADVERSVM LEGEM CÆSARIS.] *Suggerit eam legem apertè, quod ſciam, ſolus Dio l.* XLI. Ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματα ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ

καὶ

A quis quoque & minùs corruptis moribus. Nam primò [55] duodecim tabulis ſanctum, *Leges & ſcita fœnebria.*
ne quis vnciario fœnore amplius exerceret, cùm anteà ex libidine locupletium agitaretur. [56] dein rogatione tribuniciâ, ad ſemuncias redacta: [57] poſtremò vetita verſura. multiſque plebis ſcitis obuiàm itum fraudibus, quæ toties repreſſæ, miras per artes rurſum oriebantur. Sed tum Gracchus Prætor, cui ea quæſtio euenerat, multitudine periclitantium ſubactus, rettulit ad ſenatum: trepidique patres (neque enim quiſquam tali culpâ vacuus) veniam à Principe petiuêre: & concedente, annus in poſterum, ſexque menſes dati, quîs ſecundùm iuſſa legis, rationes familiares quiſque componerent. *Remedium exuberanti malo:* Cap. 17. Hinc inopia rei nummariæ, commoto ſimul omnium ære alieno: & quia tot damnatis, bouiſque eorum diuenditis, ſignatum argentum fiſco vel ærario attinebatur. ad hoc ſenatus præſcripſerat, [58] duas quiſque fœnoris partes in agris per Italiam conlocaret. Sed creditores in ſolidum appellabant: nec decorum appellatis, minuere fidem. Ita primo concurſa-
B tio, & preces; dein ſtrepere prætoris tribunal. eaque quæ remedio quæſita, venditio, & emtio, in contrarium mutari; quia fœneratores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi ſecutâ vilitate, quanto quis obæratior ægriùs diſtrahebant. multique fortunis prouoluebantur: euerſio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat: donec tulit opem Cæſar, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factaque mutuandi copiâ ſine vſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum * prædiis cauiſſet. Sic refecta fides. & paullatim priuati quoque creditores reperti: neq; emtio agrorum exercita ad formam ſenatuſconſulti, acribus, vt fermè talia, initiis, incurioſo fine. *Quòd penè in exitium vertit. Niſi Cæſar ſubueniſſet. Egregia liberalitate.* ** Quidam, prædibus*

Dein redeunt priores metus, poſtulato maieſtatis Conſidio Proculo. qui nullo pauore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectuſque. & ſorori eius Sanciæ aquâ atque igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiuſcemodi à ſe factitari prætendebat, vt partâ apud Principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur. Etiam in Pompeiam Macrinam exſilium ſtatuitur, cuius maritum Argolicum, ſocerum Laconem è primoribus Achæorum, Cap. 18. *Conſidius accuſatus, damnatur, necatus. Q. Pomponij prauitas.*
C Cæſar adflixerat. Pater quoque inluſtris eques Romanus, ac frater Prætorius, cùm damnatio inſtaret, ſe ipſi interfecêre. datum erat crimini, quòd [59] Theophanem Mitylenæum proauum eorum, Gn. Magnus inter intimos habuiſſet: quodque defuncto Theo- *Heu crimina! viſu, an lacrimis digna.*

καὶ χρυσίον κεκτῆσθαι. *id eſt*: Et quoniam complures pecuniam multam habere & occultare dicebantur: edixit nequis in argento auróve ampliùs poſſideret quàm LX. ſeſtertia. *Et alludunt alij ſcriptores, vt Suet. Tib. cap. XLIX. dum ſcribit quoſdam damnatos*, quibus nihil aliud ſit obiectum, quàm quòd partem rei familiaris in pecuniâ haberent. *Partem, ſcilicet maiorem quàm pro lege. In quâ Suetonij verâ ſententiâ eruendâ Scholiaſtæ ſunt fruſtrà. Reliquum pecuniæ conferri Cæſar voluit in agros.*

D 55. DVODECIM TABVLIS SANCTVM.] *At eam ſanctionem Liuius ad M. Duellium Trib. pl. refert poſt* XII. *tabulas, aliquot annis. lib.* VII. C. Marcio, Cn. Manlio Coſſ. de vnciario fœnore à M. Duellio Tribunopl. rogatio eſt perlata: & plebs aliquanto eam cupidiùs ſciuit, accepitque.

56. DEIN ROGATIONE TRIBVNICIA.] *Decem annis poſt illam Duellij. Liuius*: T. Manlio Torquato, C. Plautio Coſſ. ſemunciarium tantùm ex vnciario fœnus factum.

57. POSTREMÒ VETITA VERSVRA.] *Id eſt, ſublatum omne fœnus. quod ambiguè Liuius ponit in actis anni* CDXII. *quinto anno, poſt ſemunciam conſtitutam*: Præter hæc, *inquit*, inuenio apud quoſdam L. Genutium Tribunumpl. tuliſſe ad populum ne fœnerare liceret. *Magis cum Tacito adfirmat Appianus lib.* 1. *Ciuilium*: Τῶν δ' αὐτῶν χρόνων κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ (*Genutij legem intellegit*) προσαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. Ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτῖσαι ἠπείλουν.

58. DVAS QVISQVE FOENORIS PARTES.] *Sueton. Tiber. cap.* XLVIII. *Simile quod Plinius l.* VI. *epiſt. de Senatu ſui aui*: Patrimonij tertiam partem conferre iuſſit in ea quæ ſolo continerentur. *Capitolinus de M. Antonino*: Iuſſit vt ſenatores peregrini quartam partem in Italiâ poſſiderent.

59. THEOPHANEM MITYLENÆVM PROAVVM.] *Horum auus fuit M. Pompeius Theophanes, Aſiæ Procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo lib.* XIII. Οὗτος δὲ (Θεοφάνης) καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. Καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν. υἱόν τε ἀπέλειπε Μάρκον Πομπήϊον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπίτροπον κατέστησέ ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. Καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων.

Cap. 19. *Sex. Marius inceſti arguitur.* *Ob id, ſine ob pecuniam, occiditur.* *Promiſcua & miſeranda cædes:* *Quam nec licuit miſerari.* * *vi, metu* Cap. 20. *C. Cæſar vxorem accipit.* *Tegens ſui & fallax eius animus.* *Tiberij vaticinium.* *Ex arte Chaldaica quod ego alumno.* Cap. 21. *Thraſylli exploratio.*

Theophani, cæleſtes honores Græca adulatio tribuerat. Poſt quos Sex. Marius Hiſpaniarum ditiſſimus, defertur inceſtaſſe filiam, & ſaxo Tarpeio deiicitur. ac ne dubium haberetur, [60] magnitudinem pecuniæ malo vertiſſe, aurariasque eius, quamquam publicarentur, ſibimet Tiberius ſepoſuit. irritatusque ſuppliciis, cunctos qui carcere attinebantur accuſati ſocietatis cum Seiano, necari iubet. [61] Iacuit immenſa ſtrages: omnis ſexus, omnis ætas: inluſtres, ignobiles: diſperſi, aut aggregati. neque propinquis, aut amicis adſiſtere, inlacrymare, ne viſere quidem diutiùs dabatur. ſed circumiecti cuſtodes, & in mærorem cuiuſque intenti, corpora putrefacta adſectabantur, dum in Tiberim traherentur. vbi fluitantia, aut ripis adpulſa, non cremare quiſquam, non contingere. Interciderat [62] ſortis humanæ commercium * vi metus; quantumque ſæuitia gliſceret, miſeratio arcebatur. Sub idem tempus, C. Cæſar diſcedenti Capreas auo comes, Claudiam M. Silani filiam coniugio accepit; immanem animum ſubdolâ modeſtiâ tegens, non damnatione matris, non exſilio fratrum ruptâ voce, [63] qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu, haut multùm diſtantibus verbis. Vnde mox ſcitum Paſſieni oratoris dictum percrebuit, *Neque meliorem vmquam ſeruum, neque deteriorem dominum fuiſſe.* Non omiſerim [64] præſagium Tiberij, de Ser. Galbâ tum conſule; quem accitum, & diuerſis ſermonibus pertentatum, poſtremò Græcis verbis in hanc ſententiam adlocutus: [65] *Et tu Galba quandoque deguſtabis imperium.* ſeram ac breuem potentiam ſignificans, ſcientiâ Chaldæorum artis, cuius apiſcendæ, otium apud Rhodum, magiſtrum [66] Traſullum, habuit, peritiam eius hoc modo expertus. Quoties ſuper negotio conſultaret, editâ domus parte, ac liberti vnius conſcientiâ vtebatur. is litterarum ignarus, corpore valido, per auia ac derupta (nam ſaxis domus imminet) præibat eum cuius artem experiri Tiberius ſtatuiſſet: & regredientem, ſi vanitatis aut fraudum ſuſpicio inceſſerat, in ſubiectum mare præcipitabat, ne index arcani exiſteret. Igitur Traſullus iiſdem rupibus inductus, poſtquam percontantem commouerat, imperium ipſi, & futura ſollerter patefaciens: interrogatur, an ſuam quoque genitalem horam comperiſſet, quem tum annum, qualem diem haberet. Ille poſitus ſiderum, ac ſpatia dimenſus, hærere primò, dein pauefcere: & quantum introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis

60. MAGNITVDINEM PECVNIÆ MALO VERTISSE.] *De quâ vide Dionem libro* LVIII. *& de hac hiſtoriâ totâ. neſcio an hic idem ille Marius qui ante annos aliquat poſtulatus. ſuprà lib.* IV. Druſum auſpicandi gratiâ tribunal ingreſſum adiit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium.

61. IACVIT IMMENSA STRAGES.] *Mirum tragœdias eas verborum Tacitum miſcere, ſi interfecti non plures viginti. Ita enim Suetonius cap.* LXI. Viginti vno die abiecti, tractique, inter eos pueri & feminæ. *Sed numerum eum, reipsâ admonente, corruptum dixero: ſubſtituoq;,* ∞ *: id eſt, mille. quod fatuus exſcriptor interpretatus eſt Viginti. Certè de maiore numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, & quædam magna rei. vt Nerone, cap.* XII. Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentosq; equites Romanos. *Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnaſſe in arenâ, fuge credere. Corrige,* quadragenos. *De equitibus etiam malim,* ſexagenos. *firmante coniecturam Dione, qui auctor eſt pugnaſſe tantùm equites triginta. Simile in Claudij, cap.* XXXII. Conuiuia & ampla & aſſidua agitauit, ac ferè patentiſſimis locis, vt plerumque ſexcenteni ſimul diſcumberent. *Scribo,* plerumque ſexageni. *Sexcenti conuiuæ, epulum publicum, non conuiuium. Plura huius generis aliàs. Statim etiam in Taciti verbis lego,* interciderat ſortis hu. commercium vi, metu.

62. SORTIS HVMANÆ.] *Sors humana, mors eſt & inopinati aut incerti caſus. Ita l.* I. *Annal.* Permoto ad miſerationem exercitu, ob caſus bellorum, & ſortem hominum. *At ſortis eius commercium eſt miſeratio & agnitio ſimilis fortunæ: quæ omnibus poteſt euenire. Hanc ſequitur auxilium vel ſolatium, & ſepultura, communi quodam iure.*

63. QVALEM DIEM.] *Corruptè. Videntur verba huc tralata ex paginâ ſequenti:* quem tum annum, qualem diem haberet. *Vertranius conatur,* qualem die Tiberius. *hoc ſenſu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induiſſet. Coniectura, quam ego non emerim ſeſtertio nummo.*

64. PRÆSAGIVM TIBERII.] *Pugnat Suetonius, qui non Tiberio ſed Auguſto præſagium hoc tribuit; nec de Conſule Galbâ, ſed puero. Lege eum lib.* VII. *cap.* IV. *A Tacito ſtant Ioſephus & Dio.*

65. ET TV GALBA.] *Hoc de Conſule Tiberius: at Suetonius de puero refert,* Auguſtum apprehensâ eius bucculâ dixiſſe, *καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. Quæ ſunt ipſa, quæ hic Tiberio adſcribuntur: quod idem cum noſtro & Dio facit. Ita cenſeat aliquis Suetonium vel alios auctores ſecutum, vel memoriolâ lapſum: etſi potuit vterque diuerſo tempore prædixiſſe, ſed itáne verbis iiſdem?*

66. TRASVLLVM.] *Qui etiam de re medicinâ libros compoſuiſſe videtur, laudante Plinio plus vno loco. Pete ſuiè hæc à Dione, lib.* LV.

67. IN

A nis & metus poſtremò exclamat, ambiguum ſibi ac propè vltimum diſcrimen inſtare. Tum complexus eum Tiberius, præſcium periculorū, & incolumem fore gratatur; quæque dixerat oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

Et certa praeſcientia.

Cap.22.
Ambigit de Gubernatione noſtra: Fatalis ea, an Fortuita. Sed illam probat magis.

Sed mihi hæc, ac talia audienti, in incerto iudicium eſt, fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte voluantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quiq́; ſectam eorum æmulantur, diuerſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique homines diis curæ. Ideò crebertima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contrà alij, fatum quidem congruere rebus putant, ſed non è vagis ſtellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cauſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam vbi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari aduerſis videantur, beatos; ac pleroſque, quamquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi grauem fortunā conſtanter tolerent, hi proſperâ inconſultè vtantur. Ceterùm plurimis mortalium non eximitur, quin primo cuiuſq; ortu ventura deſti-

Fidem etiam Mathematicis adſtruit, ſed quibus Genius.

B nentur: ſed quædam ſecus quàm dicta ſint cadere, fallaciis ignara dicentium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta, antiqua ætas & noſtra tulerit. Quippe à filio eiuſdem Traſulli, prædictum Neronis imperium, [67] in tempore memorabitur, ne nunc incepto longiùs abierim.

Cap.23.
Aſinij Galli mors;

Iiſdem conſulibus [68] Aſinij Galli mors vulgatur, quem egeſtate cibi peremtum haud dubium: ſponte vel neceſſitate, incertum habebatur. Conſultusq́; Cæſar an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltroq́; incuſare caſus, qui reum abſtuliſſent antequam coràm conuinceretur. ſcilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium conſulari ſeni, [69] tot conſularium parenti.

Et Druſi, filij Germanici.

Druſus deinde exſtinguitur, cùm ſe miſerandis alimentis, mandendo è cubili tomento, nonum ad diem detinuiſſet. Tradidere quidam, [70] deſcriptum fuiſſe Macroni, ſi arma ab Seiano tentarentur, extractum cuſtodiâ iuuenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox quia rumor incedebat, fore vt nurui ac nepoti conciliaretur Cæſar; ſæuitiam, quàm pœniten-

Cap.24.
Nec mortuo parcit Cæſar
Varia in eum atrocitas.

C tiam maluit. Quin & inuectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem in ſuos, infenſum Reip. animum obiecit: recitariq́ue factorum dictorumq́; eius deſcripta per dies iuſſit. quo non aliud atrocius viſum. Adſtitiſſe tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent. & potuiſſe auum audire, legere, in publicum promere, vix fides; niſi quòd Actij centurionis, & Didymi liberti epiſtolæ, ſeruorum nomina præferebant, vt quis egredientem cubiculo Druſum pulſauerat, exterruerat. Etiam ſua verba centurio ſæuitiæ plena, tamquam egregium, voceſque deficientis adiecerat;

Diræ illius in Tiberium.

quîs primò alienationem mentis ſimulans, quaſi per dementiam, funeſta Tiberio, mox vbi exſpes vitæ fuit, meditatas compoſitaſque diras imprecabatur: vt quemadmodum nurum, filiumque fratris, & nepotes, domumque omnem cædibus compleuiſſet; ita pœnas nomini generique maiorum, & poſteris exſolueret. Obturbabant quidem patres, ſpecie deteſtandi. ſed penetrabat pauor, & admiratio, callidum olim & tegendis ſceleribus obſcurum, huc confidentiæ veniſſe, vt tamquam dimotis parietibus oſtenderet nepotem ſub verbere centurionis, inter ſeruorum ictus, extrema vitæ ali-

Cap.25.
Agrippina mater, inediâ exſtincta.
Hanc quoque Cæſar criminatur.

D menta fruſtrà orantem. Nondum is dolor exoleuerat, cùm de Agrippinâ auditum. quam interfecto Seiano ſpe ſuſtentatam prouixiſſe reor: & poſtquam nihil de ſæuitia remittebatur, voluntate exſtinctam. niſi ſi negatis alimentis, adſimulatus eſt finis, qui videretur ſponte ſumtus. Enimuerò Tiberius fœdiſſimis criminationibus exarſit, impudicitiam arguens, & Aſinium Gallum adulterum, eiuſque morte ad tædium vitæ compulſam.

67. IN TEMPORE MEMORABITVR.] *Non eſt in libris qui ſuperſunt id vaticinium; ne in Suetonio quidem.*

68. ASINII GALLI MORS.] *Quem eodem die & conuiuam Tiberij fuiſſe, & eo ſubornante damnatum, narrat Dio l.* LVIII. *in actis anni* DCCXXCII. *Eſt ille qui filium Pollionis Aſinij librum edidit, quo patrem Ciceroni comparauit:* *cui reſcripſit imperator Claudius. Suetonius in eius vitâ, & Plinius in Epiſtolis. Agellius lib.* XVII. *cap.* I. *Euſebius in Chronicis notat* Aſinium Gallum diris ſuppliciis mactatum anno ante T. Liuij mortem.

69. TOT CONSVLARIVM PARENTI.] *Plures enim filios habuit; qui Conſules. Vide ea quæ notaui in fine libri tertij Annal. ſuprà.*

70. DESCRIPTVM FVISSE.] *Muretus,* præſcriptum.

71. NER-

Purgat noſter. pulſam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi auida, virilibus curis, feminarum A
vitia exuerat. Eodem die defunctam, quo biennio antè Seianus pœnas luiſſet, memoriæ-
que id prodendum addidit Cæſar: iactauitque quòd non laqueo ſtrangulata, neque in
Gemonias proiecta foret. Actæ ob id grates, decretumque vt quintodecimo Kal. No-
Cap.26. uembris, vtriuſq; necis die, per omnis annos, donum Ioui ſacraretur. Haut multò pòſt
Cocceius Nerua ſpon te vitâ abit. Nec Tiberio oranti cedit. Cocceius [71] Nerua continuus Principis, omnis diuini humanique iuris ſciens, integro
ſtatu, corpore inlæſo, moriendi conſilium cepit. Quod vt Tiberio cognitum; adſidere,
cauſſas requirere, addere preces; fateri poſtremò graue conſcientiæ, graue famæ ſuæ, ſi
proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret. auerſatus ſermonem
Nerua, abſtinentiam cibi coniunxit. Ferebant gnari cogitationum eius, quantò propiùs
mala Reip. viſeret, irâ, & metu, dum integer, dum intentatus, honeſtum finem voluiſſe.
Ceterùm Agrippinæ pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Gn. Pi-
ſoni; & palàm læta morte Germanici, cùm Piſo caderet, precibus Auguſtæ, nec minùs
Plancina ſe interficit. inimicitiis Agrippinæ defenſa erat. Vt odium & gratia deſiêre; ius valuit. petitaque cri- B
Cap.27. minibus haut ignotis, ſuâ manu, ſera magis, quàm immerita ſupplicia perſoluit. Tot
Iulia Rubellio denupſit. luctibus funeſtâ ciuitate, pars mæroris fuit, quòd Iulia Druſi filia, quondam Neronis
vxor, denupſit in domum Rubellij Blandi, [72] cuius auum Tiburtem equitem Romanum
Ælij Lamiæ mors. plerique meminerant. Extremo anni mors Ælij Lamiæ funere cenſorio celebrata; qui
adminiſtrandæ Syriæ imagine tandem exſolutus, vrbi præfuerat. genus illi decorum,
viuida ſenectus, & non permiſſa prouincia dignationem addiderat. Exin [73] Flacco Pom-
ponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæſaris litteræ, quîs incuſabat egregium
quemque, & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: ſeque eâ neceſſitudine
ad preces cogi, per quas conſularium aliqui capeſſere prouincias adigerentur. oblitus
Arruntium ne in Hiſpaniam pergeret, decimum iam annum attineri. Obiit eodem an-
Manij Lepidi mors. no & [74] M. Lepidus, de cuius moderatione, atque ſapientiâ in prioribus libris ſatis con-
locaui. neque nobilitas diutiùs demonſtranda eſt: quippe Æmilium genus fecundum
bonorum ciuium, & qui eâdem familiâ corruptis moribus, inluſtri tamen fortuna egêre.
Cap.28. [75] Paullo Fabio, L. Vitellio Coss. poſt longum ſæculorum ambitum, auis Phœnix C
A. V. C. DCCLXXXVII. in Ægyptum venit; præbuitque materiem doctiſſimis indigenarum, & Græcorum,
Phœnix viſus multa ſuper eo miraculo diſſerendi. de quibus congruunt, & plura ambigua, ſed cog-
Quæ illa auis. & quàm vitalis. nitu non abſurda promere libet. Sacrum ſoli id animal, [76] & ore ac diſtinctu pinnarum
à ceteris auibus diuerſum, conſentiunt qui formam eius definiêre. De numero anno-
rum varia traduntur: maximè vulgatum, quingentorum ſpatium. ſunt qui adſeue-
rent, mille quadringentos [77] ſexaginta vnum interici, prioreſque alites Seſoſtride pri-
mùm, pòſt Amaſide, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regna-
Multorum iudicio falſus: & meo certè. uit, in ciuitatem, cui Heliopolis nomen, aduolauiſſe, multo ceterarum volucrum co-
mitatu, nouam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obſcura. inter Ptolemæum
ac

71. NERVA CONTINVVS PRINCIPIS.] *Celeber iuris auctor, de quo Pomponius:* Hic etiam Nerua Cæſari familiariſſimus fuit. *Conſul fuit cum Vibio Rufino anno* DCCLXXV.

72. CVIVS AVVM TIBVRTEM.] *At pater eius tamen conſularis, de quo l.* III. Solus Lepido è conſularibus Rubellius Blandus adſenſit. *Conſul ſuffectus fuit anno* DCCLXXI.

73. FLACCO POMPONIO.] *De eodem Suetonius cap.* XLII. *Tiberij:* Poſteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Piſone, noctem continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confeſtim detulit. *Vbi aliquot libri*, Pompeio Flacco. *malè. eſt enim ille ipſe, qui ante* XV. *annos Mæſiæ præfuerat. Tacit. l.* II.

74. M. LEPIDVS.] *Iterùm*, Manius.

75. PAVLLO FABIO, L. VITELLIO COSS.] *Dio, Solinus, Plinius, biennio poſteriùs veniſſe eum volunt, Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ. Vereor vt ſtare ſententia Taciti poſſit, contra tot teſtes. Nota autem ex Dione hos ipſos Conſules poſt celebrata decennalia Tiberij pœnâ adfectos. quod tacuit noſter. Ex quo non vanè dixerim, narrationi huic annali deeſſe quædam: Non enim Conſulum ſupplicium certè omiſiſſet.* D

76. ET ORE AC DISTINCTV.] *Haud mutem. nam os ei etiam eximium,* criſtis faciem caputque (*ait Plinius*) plumeo apice cohoneſtantibus. *Ingenioſè alioqui Pichena*, colore ac.

77. SEXAGINTA VNVM.] *Nimis minutum aut curioſum de* vno *anno. Itaque Muretus ſententiam expediſſe mihi videtur:* ſexaginta: vnum in terris. *Neque enim probabile, hoc omiſſum, de vanitate.*

78. SEPVL-

A ac Tiberium minùs ducenti quinquaginta anni fuerunt. vnde nonnulli falſum hunc Phœnicem, neque Arabum è terris credidêre, nihilq́; vſurpauiſſe ex his quæ vetus memoria firmauit. confecto quippe annorum numero, vbi mors propinquet, ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem adfundere: ex quâ fetum oriri, & primam adulto curam ſepeliendi patris. neque id temerè, ſed ſublato murrhæ pondere, tentatoque per longum iter, vbi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. hæc incerta & fabuloſis aucta. Ceterùm aſpici aliquando in Ægypto eam volucrem non ambigitur. At Romæ cæde continuâ, Pomponius Labeo, quem præfuiſſe Mœſiæ rettuli, per abruptas venas ſanguinem effudit: æmulataque eſt coniunx Paxæa. nam promtas eiuſmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, [78] ſepulturâ prohibebantur: eorum [79] qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora, manebant teſtamenta, pretium feſtinandi. Sed Cæſar miſſis ad ſenatum litteris, diſſeruit, *morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo,* B *eumque finem gratiæ ponere: id ſe repetiuiſſe in Labeone. atque illum, quia malè adminiſtratæ prouinciæ, aliorumque criminum vrgebatur, culpam inuidiâ velauiſſe, fruſtrà conterritâ vxore, quam etſi nocentem, periculi tamen expertem fuiſſe.* [80] Mamercus dein Scaurus rurſum poſtulatur, inſignis nobilitate & orandis cauſſis, vitâ probroſus. nihil hunc amicitia Seiani, ſed labefecit haut minùs validum ad exitia Macronis odium, qui eaſdem artes occultiùs exercebat: detuleratque [81] argumentum tragœdiæ à Scauro ſcriptæ, additis

Cap. 29. *Pomponius Labeo moritur ſponte. Multiq́; tunc alij, & quarei*

Scaurus Mamercus accuſatur.

78. Sepvltvra prohibebantvr.] *Sepulturâ luctuq́; adfinium prohiberi, niſi magnorum ſcelerum damnatos (puta parricidij, perduellionis; itemq́; ſuſpendioſos) non moris apud priſcos. Inualuit ſub Tyrannis, ideoq́; quaſi nouum, in Tiberij ſæuitiâ Sueton. notat, cap.* LXI. Interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent. *itemq́;*: Nemo punitorum C non in Gemonias abiectus, vncoque tractus. *Qui autem tracti, Tiberis eis ſepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quæ apud antiquos in crimine perduellionis & hoſtilitatis tantùm exercita, & fortaſſe parricidij. ita Sp. Mælij* bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quæſtores iuſſi, *ait Liuius: ita Ciceronis damnati, à Clodio: M. Lepidi, à Senatu publica facta, quia ſecutus Antonij ſectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Cæſar: qui, vt Suetonius ait,* pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eò faciliùs ſcelere ſe obligarent, quòd integris patrimoniis exſulabant: parricidas, [vt *Cicero ſcribit] bonis omnibus, reliquos dimidiâ parte multauit. *Tenuit ea lex ſub Auguſto; qui tamen, cùm multis diuitibus vel dimidia pars, nimiæ eſſent* D *opes, & in ipſo exſilio cauſſa luxus; ſanxit, vt iis omnibus quibus aquâ & igni interdictum (id eſt Iuriſconſultorum verbo, Deportatis) non plus poßidere liceret quingentis millibus nummûm. Dio* LVI. *Intenditq́; iterùm ſæuitiam eam Tiberius, latâ lege, quâ interdictis aquâ & igni adempta omnis teſtamenti factio. Idem Dio* LVII. *Quam legem interpretans Caius l.* VIII. *Qui teſt. fac. poſſunt:* Si cui aquâ & igni interdictum ſit, *inquit*, eius nec illud teſtamentum valet quod antè fecerit, nec id quod poſteà. Bona quoque quæ tunc habuit cùm damnaretur, publicabuntur.

79. Qvi de se statvissent.] *Non mirum, quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio hæc omnia exprimere voluit, in actis anni* DCCLXXXIV. Ἐς τε τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐρρίπτετο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. Ἤδη δὲ καὶ ὅπως οἱ παῖδες τῶν οὐσιῶν αὐτοὺς κληρονομεῖσθαι. *vbi puero mendum clarum, ſcribendumq́;, μὴ κληρονομεῖσθαι, insertâ voce. Ideò enim obiecta corpora tractaq́;, ne liberi ſuccedere in bona poſſent, quæ iam publica vt damnatorum palàm punitorumq́;. Mirum ex ſequentibus Dionis verbis interpretem id non vidiſſe. Bona ergo manebant, ſiquis præuenißet damnationem, & teſtamenta. Sed quid in præmiis accuſatorum? nihilo ſeciùs dari ſolere, oſtendit Taciti locus ſuprà, l.* IV. Et quia Cornutus ſuâ manu ceciderat, actum de præmiis accuſatorum abolendis, ſiquis maieſtatis poſtulatus, ante perfectum iudicium ſeipſe vitâ priuauiſſet. ibaturque in eam ſententiam, ni durius contraque morem ſuum palàm pro accuſatoribus Cæſar, irritas leges, & remp. in præcipiti conqueſtus eſſet. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per præmia eliciebantur. *Dari non ſolere, Seneca in narrandâ Cremutij morte, quæ ſub hoc Tiberij tempus.* Cognito conſilio eius, *inquit*, publica voluptas erat, quòd è faucibus auidiſſimorum luporum eriperetur præda. Accuſatores adeunt Conſulum tribunalia, queruntur Cordum mori, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæſtione, an morte rei prohiberentur. *Nec ſatis ſcio, quomodo in concordiam reducam eos locos. Sub Claudio & Nerone fortean aliud fuerit: & Senecam deceperit mos ſui æui.*

* A. Gloſſemate tunc, tolle.

80 Mamercvs Scavrvs.] *Malè hic à Dione,* Μάρκος. *De probroſâ eius vitâ, lege Senecam l.* IV. *de Beneſ. cap.* XXXI. *aut potiùs non lege impuritatem hominis & ἄρρητον μῖξιν. Notat eum breui ſtigmate Tertullianus de Pallio:* Dabo catharcticum impuritati Scauri, & aleæ Curij, & vinolentiæ Antonij.

81. Argvmentvm tragoediæ.] *Cui nomen Atreus fuit. Verſus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:*

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρειν.

Adi Dionem.

82. Ab

ditis verſibus qui in Tiberium flecterentur. Verùm [82] ab Seruilio & Cornelio accuſa- A
A ſe abſolu-tus toribus, adulterium Liuiæ, magorum ſacra obiectabantur. Scaurus, vt dignum veteribus
** Sextiâ* Æmiliis, damnationem anteit; hortante * Sexitiâ vxore: quæ incitamentum mortis, &
Cap. 30. particeps fuit. At tamen accuſatores, ſi facultas incideret, pœnis adficiebantur: vt Ser-
uilius Corneliusque perdito Scauro famoſi, quia pecuniam à Vario Ligure omittendæ
delationis ceperant, in inſulas, interdicto igni atque aquâ, demoti ſunt. & Abudius
Getulicus poſtulatus Ruſo functus ædilitate, dum Lentulo Getulico, ſub quo legioni præfuerat, periculum
faceſſit, quòd is Seiani filium generum deſtinaſſet, vltrò damnatur, atque vrbe exigitur.
Getulicus eâ tempeſtate ſuperioris Germaniæ legiones curabat; mirumque amorem
Mirâ fiduciâ euadit. adſecutus erat, effuſæ clementiæ, modicus ſeueritate, & proximo quoque exercitui per
L. Apronium ſocerum non ingratus. Vnde fama conſtans, auſum mittere ad Cæſarem
Epiſtola eius ad Tiberium. litteras, *Adfinitatem ſibi cum Seiano haud ſponte, ſed conſilio Tiberij cœptam: perinde ſe, quàm*
Tiberium falli potuiſſe. neque errorem eumdem illi ſine fraude; aliis exitio habendum. Sibi fidem
integram, &, ſi nullis inſidiis peteretur, manſuram: ſucceſſorem non aliter quàm indicium mor- B
tis accepturum. firmarent velut fœdus, quo Princeps ceterarum rerum potiretur, ipſe pro-
uinciam retineret. Hæc mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quòd vnus omnium
Seiani adfinium incolumis, multaque gratiâ manſit: reputante Tiberio publicum ſibi
Cap. 31. odium, extremam ætatem, magisque famâ quàm vi, ſtare res ſuas. C. Ceſtio, M. Ser-
A. V. C. DCCLXXXIIX uilio Coss. nobiles Parthi in vrbem venêre, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici
fidus Romanis, æquabilis in ſuos; mox ſuperbiam in nos, ſæuitiam in populares ſum-
Parthi in vrbem venerunt, Artabanum amouere qui ſunt Romanoque animus. ſit. fretus bellis, quæ ſecunda aduerſum circumiectas nationes exercuerat, & ſenectutem
Tiberij vt inermem deſpiciens; auidusque Armeniæ, cui defuncto rege Artaxiâ, Arſa-
cem liberorum ſuorum veterrimum impoſuit, additâ contumeliâ, & miſſis qui gazam
à Vonone relictam in Syriâ Ciliciaque repoſcerent, ſimul veteres Perſarum ac Macedo-
num terminos: ſeque inuaſurum poſſeſſa Cyro, & pòſt Alexandro, per vaniloquentiam
ac minas iaciebat. Sed Parthis mittendi ſecretos nuntios validiſſimus auctor fuit Sin-
naces, inſigni familiâ ac perinde opibus; & proximus huic Abdus, ademtæ virilitatis.
[83] Non deſpectum id apud barbaros, vltroque potentiam habet. Ij adſcitis & aliis pri- C
moribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſummæ rei imponere poterant, interfectis
Phrahatem ad regnum poſtulant. ab Artabano pleriſque aut nondum adultis; Phrahatem regis Phrahatis filium Româ
poſcebant. Nomine tantùm & auctore opus, vt ſponte Cæſaris, vt genus Arſacis, ripam
Conmittit Cæſar. apud Euphratis cerneretur. Cupitum id Tiberio. ornat Phrahatem, accingitque
Cap. 32. paternum ad faſtigium: deſtinata retinens, conſiliis & aſtu res externas moliri, arma
procul habere. Intercà cognitis inſidiis, Artabanus tardari metu; modò cupidine vin-
dictæ inardeſcere. Et barbaris cunctatio, ſeruilis: ſtatim exſequi, regium videtur. Va-
luit tamen vtilitas, vt Abdum ſpecie amicitiæ vocatum ad epulas, lento veneno inli-
Sed ille moritur. garet, Sinnacem diſſimulatione ac donis, ſimul per negotia, moraretur. Et Phrahates
apud Syriam, dum omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueuerat, inſtituta Par-
Alium ſubmittit Tiberius: thorum ſumit, patriis moribus impar, morbo abſumtus eſt. Sed non Tiberius omi-
ſit incepta. Tiridatem ſanguinis eiuſdem, æmulum Artabano, reciperandæque Ar-
meniæ D

82. AB SERVILIO ET CORNELIO.] *Cornelio fuit cognomen Thuſci. Seneca pater Suaſoriâ* II. Thuſcus ille qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia exſtincta eſt, maieſtatis reum fecerat, homo quàm improbi animi, tam infelicis ingenij.

83. NON DESPECTVM.] *Ex inſtituto Cyri apud Xenophontem lib.* VII. *qui cuſtodiam curamque ſui corporis ſolis commiſit Eunuchis: & intimam aulam ex hoc ſemiuiro genere conſtituit, quaſi fidiſſimo. Itaque deinceps in honore. Sed & Perſæ primi priuaſſe viro creduntur. Stephanus de Vrbibus*: Σπάδα, ὡς τρίεγς, κώμη Περσικὴ, ἐν ᾗ πρῶτον εὐνουχισμὸς γέγονε. *Petronius*,

Perſarum ritu, malè pubeſcentibus annis
Surripuêre viros, exſectaque viſcera ferro
In Venerem fregêre.

Alij ad Semiramim referunt, vt Ammianus. Vtramque famam poſuit Claudianus in Eutropium, libro I.

——ſeu prima Semiramis aſtu
Aſſyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, læuesque genæ ſe prodere poſſent,
Hos ſibi coniunxit ſimiles: ſeu Perſica ferro
Luxuries vetuit naſci lanuginis vmbram.

Vbi ſcriptum etiam, Parthica. *nullo vitio, quia populi ij tunc confuſi.*

84. Ex-

A meniæ Hiberum Mithradatem diligit, conciliatque fratri Pharaſmani, qui gentile imperium obtinebat: & cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eò de homine haut ſum ignarus ſiniſtram in vrbe famam, pleraque fœda memorari: ceterùm regendis prouincijs priſcâ virtute egit. Vnde regreſſus, & formidine C. Cæſaris, familiaritate Claudij, turpe in ſeruitium mutatus, [84] exemplar apud poſteros adulatorij dedecoris habetur. ceſſeruntque prima poſtremis, & bona iuuentæ ſenectus flagitioſa obliterauit.

Vitellio Orienti præfecto.

Eius mores & ingenium

At ex regulis, prior Mithradates Pharaſmanen perpulit, dolo & vi conatus ſuos iuuare: repertique corruptores, miniſtros Arſacis multo auro ad ſcelus cogunt, ſimul Hiberi magnis copijs Armeniam irrumpunt, & [85] vrbe Artaxata potiuntur. Quæ poſtquam Artabano cognita; [86] filium Orodem vltorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent: Contrà, Pharaſmanes adiungere Albanos, [87] accipere Sarmatas, quorum Sceptruchi vtrimque donis acceptis, more gentico diuerſa induêre. Sed Hiberi
B locorum potentes, Caſpiâ viâ Sarmatam in Armenios raptim effundunt. [88] At qui Parthis aduentabant, facilè arcebantur, cùm alios inceſſus hoſtis clauſiſſet, vnum reliquum, [89] mare inter & extremos Albanorum montes, æſtus impediret. quia flatibus Eteſiarum implentur vada, hibernus Auſter reuoluit fluctus, pulſoq; introrſus freto, breuia litorum nudantur. Cap. 33.

Corrumpuntur in Arsacem.

Ille Orodem in eos mittit:

Interim Orodem ſociorum inopem, auctus auxilio Pharaſmanes vocare ad pugnam, & detrectantem inceſſere, adequitare caſtris, infenſare pabula; ac ſæpè, modum obſidij, ſtationibus cingebat: donec Parthi contumeliarum inſolentes, circumſiſterent regem, poſcerent prœlium. atq; illis ſola in equite vis: Pharaſmanes & pedite valebat. nam Hiberi Albaniq; ſaltuoſos locos incolentes, duritiæ patientiæq; magis inſueuêre. Feruntq; ſe [90] Theſſalis ortos; quâ tempeſtate Iaſon poſt auectam Medeam, genitoſq; ex eâ liberos, inanem mox regiam Æëtæ, vacuoſq; Colchos repetiuit. [91] Multaque de nomine eius, & oraculum Phryxi celebrant. Nec quiſquam ariete ſacrificauerit, credito vexiſſe Phryxum: ſiue id animal, ſeu nauis inſigne fuit. Ceterùm directâ vtrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arſacidarum: contraque ignobilem Hiberum, mercenario milite,
C [92] diſſerebat. Pharaſmanes, *integros ſemet à Parthico dominatu: quanto maiora peterent, plus decoris victores, aut ſi terga darent, flagitij atq; periculi laturos. ſimul horridam ſuorum aciem, picta auro Medorum agmina; hinc viros, inde prædam oſtendere.* Cap. 34.

Sed virium imparem.

Hiberi & Albani vnde orti.

Pugna committitur.

Enimuerò apud Sarmatas non vna vox ducis. ſe quiſq; ſtimulant, ne pugnam per ſagittas inirent, impetu & comminus præueniendum. Cap. 35.

84. EXEMPLAR APVD POSTEROS.] *Corrigamus ergo Senecam. vbi vulgò lib.* IV. *Natur. Quaſt. c.* I. Alius adulatione clàm vtetur, alius ex aperto palàm, ruſticitate ſimulatâ, quaſi ſimplicitas illa non ars ſit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non eſſe occultè, nec ex diſſimulato blandiendũ. *& legamus*, ante Vitellium. *Villeus enim ignotus: at Vitellij huius miram in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, c.* II. *in Vitellio. & Dio* LVIII. *Plancus autẽ in Senecâ, eſt is qui apud Fului ã Antonij magnum*
D *de cuius adulatorijs moribus Appianus lib.* III. *Ciuil.*

85. VRBE ARTAXATA.] *Malim*, vrbem. *Tamen & Artaxatam & Tigranocertam priore numero, noſter aliiq; ſcripſerunt.*

86. FILIVM ORODEM.] *Omnis hac hiſtoria apud Ioſephum, libro* XVIII. *cap.* VIII.

87. ACCIPERE SARMATAS.] *Profectò fuit*, acciere Sarmatas: *id eſt arceſſere & aduocare.*

88. AT QVI PARTHIS ADV.] *Nempe Sarmata, qui diuerſa, vt dixit, more gentis induerant: & hodie faciunt Tartari, qui ea loca tenent.*

89. MARE INTER ET.] *Mare, nempe Caſpium: & res ita habet. Extremi fines Albanorum, verſus Sarmatiam, Caſpium mare tangunt. Ad illud vſque, perpetuis ferè montibus à Sarmatis ſeparantur: ergo aditus in Albaniam, per litoris eius oram, & plana vicina. Sed hac quoque, inquit, clauſa tunc Sarmatis. quia ab Oriente Eteſia flabant, & vndas fluctusq; in plana impellebant, atque ita reſtagnabant. Tranſitus autem Sarmatis non alius in Armeniam, quàm per Albanos; & in Albanos, per illud litus.*

90. THESSALIS ORTOS.] *Strabo lib.* XI. *qui de Oraculo item Phryxi, & vetitâ arietis cade, his verbis:* Ἔνταῦ Μοσχικῇ τὸ τῆς Λευκοθέας ἱερὸν, Φρίξου ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ἐκείνου, ὅπου κριὸς οὐ θύεται. *At aliter Iuſtinus, qui hos ad Orientem Albanos, deducit ex Italiâ ab Albano monte. Eius verba lib.* XLII. Cum Albanis fœdus percuſſit *Iaſon*. qui Herculem ex Italiâ ab Albano monte, cùm Geryone exſtincto, armenta eius per Italiam duceret, ſecuti dicuntur: quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeij, bello Mithridatico fratres ſalutauere.

91. MVLTAQVE DE NOMINE EIVS.] *Id capio, loca ſiue templa de nomine eius dici. ita Strabo*, Iaſonem, cum Armenio Theſſalo, profectum vſque ad mare Caſpium: Ὡς, *inquit*, μαρτυρεῖ τά τε Ἰασόνεια, καὶ ἄλλα ὑπομνήματα: ſicut teſtantur Iaſonéa, & alia monumenta. *Iaſonéa, acceperim ſacella aut templa Iaſonis honori. Iuſtinus* XLII. Iaſoni totus ferè Oriens, vt conditori, diuinos honores templaque conſtituit. *Quem etiam vide ſuper hac reditu in Colchos, Medeâ rurſum adſumptâ: vt hic noſter tetigit.*

92. DISSEREBAT.] *Magis pro ſententiâ eſſet*, differebat.

ueniendum. Variæ hinc bellantium ſpecies. cùm Parthus ſequi vel ſugere pari arte ſuetus, diſtraheret turmas, ſpatium ictibus quæreret: Sarmatæ omiſſo arcu, quo breuiùs valent, contis gladijſque ruerent. modò equeſtris prœlij more,[93] frontis & tergi vices; aliquando, vt conſerta acies, corporibus & pulſu armorum pellerent, pellerentur. Iamque & Albani Hiberique prenſare, detrudere, ancipitem pugnam hoſtibus facere. quo ſuper, eques, & propioribus vulneribus pedites adflictabant. Inter quæ Pharaſmanes Orodesque dum ſtrenuis adſunt, aut dubitantibus ſubueniunt, conſpicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: inſtantiùs Pharaſmanes. nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus equo, & fortiſſimis ſatellitum protegentibus ſaucium. Fama tamen occiſi [94] falsò credita, exterruit Parthos, victoriamque conceſſere. Mox Artabanus totâ mole regni [95] vltimi. id peritiâ locorum, ab Hiberis meliùs pugnatum. nec ideò abſcedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & ſubdito rumore tamquam Meſopotamiam inuaſurus, metum Romani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſæque Artabani res: inliciente Vitellio, deſererent regem ſæuum in pace, & aduerſis prœliorum exitioſum. Igitur Sinnaces, quem antè infenſum memoraui, patrem Abdageſem, alioſque [96] occultos conſulit, & tunc continuis cladibus promtiores ad defectionem trahit: adfluentibus paullatim, qui metu magis quàm beneuolentiâ ſubiecti, repertis auctoribus ſuſtulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quàm ſi qui externorum, corpori cuſtodes aderant, ſuis quiſque ſedibus extorres; quîs neque boni intellectus, neque mali cura, ſed mercede aluntur, miniſtri ſceleribus. His adſumtis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturauit, ſpe auxilij: quia Hyrcanis Carmanijſque per adfinitatem innexus erat. Atque interim poſſe[97] Parthos abſentium æquos, præſentibus mobiles, ad pœnitentiam mutari.

In quâ Orodes ſuccubuit, ac penè occubuit.

Cap. 36.

Artabano omnia infeſta, infida.

Scythiam aufugit.

Cap. 37. *Vitellius ad Euphratem Rom. exercitum ducit.*

At Vitellius profugo Artabano, & flexis ad nouum regem popularium animis, hortatus Tiridaten parata capeſſere, robur legionum, ſociorumque, ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cùm hic more Romano [98] Suouetaurilia daret, ille equum placãdo amni adornaſſet; nuntiauere accolæ Euphraten nullâ imbrium vi, ſponte & immensùm attolli: ſimul albentibus ſpumis [99] in modum diadematis ſinuare orbes; auſpicium proſperi tranſ-

93. FRONTIS ET TERGI VICES.] *Scribo*, vice. *& ſententiam expedio. A Salluſtio eſt, qui in hiſtorijs:* More equeſtris prœlij, ſumptis tergis, atque redditis. *Et in Iugurthô*: Quibus illi freti, non vti equeſtri prœlio ſolet, ſequi, dein cedere: ſed aduorſis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem. *Frontis & tergi vice. id eſt, alternâ mutatione modò frontis modò tergi.*

94. FALSÒ CREDITA.] *Lego*, dedita. *vel* didita. *At Ioſephus reuerâ occiſum eum tradit lib.* XVIII.

95. VLTIMI * ID PERITIA.] *Niſi quid deſit (nec puto hercle, quoniam totâ hac narratione belli externi conciſus Tacitus) commodè reſtituemus:* regni vltum ijt. peritiâ l. a. H. m. pugnatum. *Amat ita loqui noſter & Salluſtius:* Quàm maximâ curâ vltum ire iniurias feſtinat.

96. OCCVLTOS CONSVLIT.] *Scribo*, conligit.

97. PARTHOS ABSENTIVM ÆQVOS.] *Prorſus idem conſilij datum, & ſucceſſu ſimili, regi Chilperico, ratione item pari, in Franciâ. Vide Aimoinum libro* I. *cap.* VII.

98. SVOVETAVRILIA DARET, ILLE EQVVM.] *De Suouetaurilibus dico ad lib.* IV. *Hiſtoriarum. De equo res ſic habet. Sollennis Perſarum victima Soli, equus. Iuſtinus*: Solem vnum eſſe deum Perſæ credunt, & equos eidẽ deo ſacratos ferunt. *Xenophon lib.* IV. *περὶ Κύρου ἀναβάσεως.* Καὶ ἵππους δὲ εἰλήφει παλαιβοτέρους, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τῷ ἡλίῳ, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. *Et lib.* VIII *Κύρου παιδείας.* Προῆγον μὲν ἤγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγχαλοι εἰς τέσσαρας, μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ. *Idemque Pauſaniæ in Laconicis notatum. At de amne, nihil nobis lectum. Sed & alijs gentibus victima, equus. Apud Romanos, Marti. Feſtus, in Equus. Et apud Myſios: Florus*: Illi ſtatim ante aciem immolato equo, concepêre votum, &c. *Apud Maſſagetas, item Soli. Strabo lib.* XI. Θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱπποθυτοῦσι. *Pugnat cum ſuperioribus, quod idem Strabo lib.* XV. *de Carmanis ſcribit:* Ὄνον τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέβονται θεὸν μόνον. *Alij enim Perſis Solem, quem Mithram dicunt, deum vnicum tribuunt, non Martem, vbi hîc (per obliuionem fortè) Strabo.*

99. IN MODVM DIADEMATIS.] *Ad diadematis formam aſpicit: quam, ſi vacat, à me cape. Diadema commune olim inſigne regum, non aliud quàm faſcia tenuis cingens caput. Seneca:* Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue. multum mali ſub illâ latet. *Florus libro* III. Ipſe veſte purpureâ, argenteoque baculo, & regium in morem fronte redimitâ. *Atque ea faſcia, alba. Tacitus hîc:* Albentibus ſpumis, in modum diadematis. *Silius lib.* XVI. *de Iubâ rege.*

——regnique inſigne vetuſti
Geſtat læua decus, cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Plinius: Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans. *Ab hac cauſâ*, quidam è turbâ (*apud Suetonium in Iulio, cap.* LXXIX.) ſtatuæ

A tranſgreſſus. quidam callidiùs interpretabantur, initia conatus ſecunda, neque diuturna:
quia eorum quæ terrâ cælóve portenderentur, certior fides, fluminum inſtabilis natura,
ſimul oſtenderet omina, raperetque. Sed ponte nauibus effecto, tramiſſoque exercitu, *Ponte eum iungit.*
primus Ornoſpades multis equitum millibus in caſtra venit: exſul quondam, & Tibe-
rio, cùm Dalmaticum bellum conficeret, haut inglorius auxiliator, eoque ciuitate Roma-
nâ donatus. mox repetitâ amicitiâ regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui *Aggregantur fautores eius conſiq.*
Euphrate & Tigre inclutis amnibus circumflui Meſopotamiæ nomen acceperunt. Ne-
que multo pòſt, Sinnaces auget copias: & columen partium Abdageſes, gazam & paratus
regios adicit. Vitellius oſtentaſſe Romana arma ſatis ratus, monet Tiridaten primoreſ-
que: hunc, Phrahatis aui & altoris Cæſaris, quæ vtrobique pulchra, meminerit: illos, obſe-
quium in regem, reuerentiam in nos, decus quiſque ſuum & fidem retinerent. Exin cum *Copias reducit Vitellius.*
legionibus in Syriam remeauit. Quæ duabus æſtatibus geſta coniunxi, quò requie- Cap. 38.
B ſceret animus à domeſticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio poſt cædem *Tiberij ſæuitia.*
Seiani, quæ ceteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias, mitigabant, quin incerta vel ab-
olita pro grauiſſimis & recentibus puniret. Eo metu Fulciuius Trio ingruentis accuſa- *Trionis in eum ſuprema libertas.*
tores haut perpeſſus, [100] ſupremis tabulis multa & atrocia in Macronem ac præcipuos
libertorum Cæſaris compoſuit: ipſi fluxam ſenio mentem, & continuo abſceſſu velut ex-
ſilium obiectando. Quæ ab heredibus occultata, recitari Tiberius iuſſit: patientiam li-
bertatis alienæ oſtentans, & contemtor ſuæ infamiæ; an ſcelerum Seiani diu neſcius, mox
quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatiſque, cui adulatio officit, per probra ſaltem
gnarus fieri. Iiſdem diebus Granius Martianus ſenator à C. Graccho maieſtatis poſtula- *Plurium mortes.*
tus, vim vitæ ſuæ attulit: Tatiuſque Gratianus præturâ functus, lege eâdem extremum ad
ſupplicium damnatus. Nec diſpares [101] Trebellieni Rufi, & Sextij Paconiani exitus. Cap. 39.
Nam Trebellienus ſuâ manu cecidit; Paconianus in carcere, [102] ob carmina illîc in prin-
cipem factitata, ſtrangulatus eſt. Hæc Tiberius non mari, vt olim, diuiſus, neque per lon- *Tiberius ad vrbem.*
ginquos nuntios accipiebat, ſed [103] vrbem iuxta; eodem vt die, vel noctis interiectu, lit-
C teris conſulum reſcriberet: quaſi aſpiciens vndantem per domos ſanguinem, aut manus
carnifi-

tuæ Cęſaris coronam lauream candidâ faſciâ prę-ligatam impoſuit: *quaſi diadema illi attribuens. Et apud Valerium lib.* VI. *cap.* II. *Pompeia* candidâ faſciâ crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, quâ in parte corporis ſit diadema. *Corrige Egeſippum, belli Iudaici lib.* II. *cap.* I. Quid enim ſella aurea, allatumque diadema, niſi regni forent inſignia? *& ſcribe*, albatumque. *Apud Perſas paullo aliter. quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, ſed Cidari ſiue Tiara. Xenophon libro* VIII. Habebat Cyrus diadema circum Tiaram, vti & cognati eius idem inſigne fe-
D tebant. *Curtius libro* III. Cidarim Perſæ vocabant regium capitis inſigne. hoc cærulea faſcia diſtincta albo circuibat. *Quæ verba ἐξ ἀποβολῆς, pronuncio parùm ſana. Damnat ipſe Curtius, lib.* VI. *de Alexandro:* Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtemque Perſicam ſumpſit. *Si purpureum, quomodo cæruleum? nec ſanè cæruleum colorem inter regios aut Principales lêgi. An illîc ſcribendum*, coccinea faſcia? *an*, hoc cæruleum? *vt inſigne capitis tali colore fuerit, non faſcia ipſa. De medicinâ enim certâ alius viderit: non hic mihi cognomen Sulla.*

100. SVPREMIS TABVLIS.] *Quæ teſtamentorum licentia adeò recepta, vt plerique ingeniorum petulantiam non alio vela exercerent. Ita Fabricius Veiento* multa & probroſa in patres & ſacerdotes compoſuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat. *ait Tacitus lib.* XIV. *Et ab hac mente in Auguſta Suetonius cap.* LVI. Iocis quoque quorumdam inuidioſis aut petulantibus laceſſitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibendâ teſtamentorum licentiâ, ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit. *Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium quiſquam audiat corrigentem*, de inhibendâ ſcommatorum licentiâ. *Enimuerò exempla huius libertatis in extremâ tabulâ habebis in Tacito plura. Et hæc autem & quæ ſequuntur, tantumnon ad verbum conuertit Dio: additâ, Trionem vitâ interfeciſſe ſeipſum. quod neſcio an intellegi ſatis habuerit Tacitus; an expreſſum ab eo per ignauiam deſcribentium exciderit.*

101. TREBELLIENI RVFI.] *Illius, qui præturâ functus, tutor à Senatu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit. lib.* II. *ſuprà.*

102. OB CARMINA ILLIC IN PRINCIPEM FACTITATA.] *Video eſſe qui tranſponant*, ob carmina in Principem factitata, illic ſtrangulatus eſt. *Quaſi carmina extra carcerem facta. Fallunt, falluntúrque. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, & quia indicium profeſſus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturauère. Lege initium libri huius.*

103. VRBEM IVXTA.] *Tuſculi, aut in Albano. Dio.*

 104. Por-

Poppæi Sabini exitus.

carnificum. fine anni [104] Poppæus Sabinus conceſſit vitâ, modicus originis, principum amicitiâ conſulatum ac triumphale decus adeptus: maximiſque prouincijs per quattuor & viginti annos impoſitus, nullam ob eximiam artem, ſed quòd par negotijs, neque ſuprà erat. A

Cap. 40. A. V. C. DCCLXXXII.

Q. Plautius Sex. Papinius Coss. ſequuntur. [105] Eo anno, neque quòd L. Aruſeius morte adfecti forent, adſuetudine malorum vt atrox aduertebatur; ſed exterruit, quòd [106] Vibulenus Agrippa eques Romanus, cùm peroraſſent accuſatores, in ipsâ curiâ depromptum ſinu venenum hauſit: prolapſuſque ac moribundus, feſtinatis lictorū manibus in carcerem raptus eſt, faucéſque iam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem Armeniâ quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio ſupplicia ciuium effugit. At C. Galba conſularis, & duo Blæſij voluntario exitu cecidêre. [107] Galba triſtibus Cæſaris litteris prouinciam ſortiri prohibitus; Blæſijs ſacerdotia integrâ eorum domo deſtinata, conuulsâ, diſtulerat: tunc vt vacua contulit in alios. quod ſignum mortis intellexêre, & exſecuti ſunt. Et [108] Æmilia Lepida, quam iuueni Druſo nuptam rettuli, crebris criminibus maritum inſecuta, quamquam inteſtabilis, tamen impunita agebat, dum ſuperfuit pater Lepidus. pòſt à delatoribus corripitur, ob ſeruum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo omiſsâ defenſione, finem vitæ ſibi poſuit. B

Fœda mors Agrippa. Tigranes exrex Armeniæ damnatur.

Lepida vitam ipſa ſibi finit.

Cap. 41.

Per idem tempus [109] Clitarum natio Cappadociæ, Archelao ſubiecta, quia noſtrum in modum deferre cenſus, pari tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abſceſſit: locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur: donec M. Trebellius legatus à Vitellio præſide Syriæ cum quattuor millibus legionariorum, & dilectis auxilijs miſſus, duos collis, quos barbari inſederant (minori Cadra, alteri Dauara nomen eſt) operibus circumdedit. & erumpere auſos ferro; ceteros ſiti, ad deditionem coëgit. At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemuſiada, ceteraſque vrbes, quæ Macedonibus ſitæ, Græca vocabula vſurpant, Halumque & Artemitam Parthica opida recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter eductum ob ſæuitiam exſecrati, come Tiridatis ingenium Romanos per artes ſperabant.

Cappadoces rebellant. Trebellius ſub iugum reducit.

Tiridati regi proſpera incepta.

Cap. 42.

Seleucia, ciuitas opulens.

Plurimum adulationis Seleucenſes induêre, ciuitas potens, ſepta muris, neque in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut ſapientiâ dilecti, vt ſenatus. ſua populo vis, & quoties concordes agunt, ſpernitur Parthus: vbi diſſenſere, dum ſibi quiſque contra æmulos ſubſidium vocant, accitus in partem, aduerſum omnes valeſcit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex ſuo vſu. nam populi imperium, iuxta libertatem; paucorum dominatio, regiæ libidini propior eſt. Tum aduentantem Tiridatem extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largiùs inuênit. ſimul probra in Artabanum fundebant, maternâ origine Arſaciden, cetera degenerem. Tiridates rem Seleucenſem populo permittit. mox conſultans quo nam die ſollennia regni capeſſeret; litteras Phrahatis & Hieronis, qui validiſſimas præfecturas obtinebat, accipit, breuem moram precantium. placitumque opperiri viros præpollentis. Atque interim [110] Cteſiphon ſedes imperij petita. C

Ei ſe adiungit.

104. POPPÆVS SABINVS CONCESSIT VITA.] *Suâ ſponte, non fato. Vide Dionem.*

105. EO ANNO, NEQVE QVOD L. ARVSEIVS.] *Deſunt non dubiè propria aliquot nomina eorum qui damnati occiſíq́. Vertranius labentem locum immiſsâ voce fulcit,* Eo anno neque quòd alij, neque quòd L. Aruſeius. *ſed tibicine non bono.*

106. VIBVLENVS AGRIPPA.] *Vibilius dicitur Dioni.*

107. GALBA TRISTIBVS CÆSARIS LITTERIS.] *Frater eſt illius, qui poſteà Princeps. Suetonius:* Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit, prohibituſque à Tiberio ſortiri anno ſuo Proconſulatum, voluntariâ morte obijt.

108. ÆMILIA LEPIDA, QVAM IVVENI DRVSO NVPTAM RETTVLI.] *Nuſquam id in his libris ſcriptum.*

109. CLITARVM NATIO CAPPADOCIÆ, ARCHELAO SVBIECTA.] *Malè vulgò,* Citarum. *Iidem Clitæ, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito lib.* XII. Nec multo pòſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt. *Ideò hic legerim,* Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta. *Nam Cilicia cognomento Trachea, proprios reges habuit ad tempora * Veſpaſiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum. Neſcio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus. Poſteà à Pichenâ monitum, in ſcripto ſic etiam eſſe.* D

* Suet. Veſpaſ. cap. VIII.

110. CTESIPHON SEDES IMPERII.] *Vt Herodianus ait,* ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῶ Παρθυαίω. *Ea vrbs, ſiue pagus potiùs vicinus Seleuciæ. Strabo:* Πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύ-

την

A tita.ſed vbi diem ex die prolatabant,multis coràm & adprobantibus,Surena patrio mo *Coronatur*
re Tiridatem inſigni regio euinxit. Ae ſi ſtatim interiora,ceteraſque nationes petiuiſ- *Tiridates.*
ſet;oppreſſa contantium dubitatio,& omnes in vnum cedebant. Adſidendo caſtellum,in Cap.43.
quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit ſpatium exuendi pacta. Nam *Sed morâ res ſuas corrumpit.*
Phrahates & Hiero,& ſi qui alij dilectum capiendo diademati diem non concelebraue- *Abeunt ab eo,qui antè*
rant,pars metu,quidam inuidiâ in Abdageſen,qui tum aulâ,& nouo rege potiebatur,ad *prom.*
Artabanum vertère.Iſque in Hyrcanis repertus eſt, inluuie obſitus, & alimenta arcu ex-
pediens.ac primò tamquam dolus pararetur,territus; vbi data fides reddendæ domina-
tioni veniſſe, adleuatur animum, & quæ repentina mutatio exquirit. Tum Hiero pueri- *Artabanum reducunt.*
tiam Tiridatis increpat: neque penes Arſacidem imperium, ſed inane nomen apud im-
bellem externâ mollitiâ:vim in Abdageſis domo. Senſit vetus regnandi,falſos in amo- Cap.44.
re, odia non fingere. nec vltrà moratus, quàm dum Scytharum auxilia conciret, pergit *Is propere agit.*
properus, & præueniens inimicorum aſtus, amicorum pœnitentiam. Neque exuerat
B pædorem, vt vulgum miſeratione aduerteret. non fraus,non preces;nihil omiſſum,quo
ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Iamque multâ manu propinqua Seleuciæ ad-
uentabat; cùm Tiridates ſimul famâ atque ipſo Artabano perculſus, diſtrahi conſilijs, *Tiridates trucè.*
iret contrà,an bellum cunctatione tractaret. Quibus prœlium & feſtinati caſus placebant,
diſiectos & longinquitate itineris feſſos, ne animo quidem ſatis ad obſequium coaluiſſe
diſſerunt; proditores nuper hoſteſque eius, quem rurſum foueant. Verùm Abdageſes
regrediendum in Meſopotamiam cenſebat, vt amne obiecto Armenijs interim Ely-
mæiſque & ceteris à tergo excitis,aucti copijs ſocialibus, & quas dux Romanus miſiſſet,
fortunam tentarent. Ea ſententia valuit,quia plurima auctoritas penes Abdageſen,& Ti- *Et cedit hoſti.*
ridates ignauus ad pericula erat.ſed fugæ ſpecie diſceſſum,ac principio à gente Arabum
facto,ceteri domos abeunt,vel in caſtra Artabani:donec Tiridates cum paucis in Syriam
reuectus, pudore proditionis omnes exſoluit. Idem annus graui igne vrbem adficit, Cap.45. *Incenſa Roma.*
deuſtâ parte Circi,quæ Auentino contigua,ipſoque Auentino. quod damnum Cæſar ad
C gloriam vertit, exſolutis domuum & inſularum pretijs. [111] Millies ſeſtertiûm eâ muni- *Cui ſolamen à Cæſare.*
ficentiâ conlocatum: tanto acceptius in vulgum,quanto modicus priuatis ædificationi-
bus. Ne publicè quidem niſi duo opera ſtruxit, [112] templum Auguſto,& ſcenam Pom-
peiani theatri: eaque perfecta contemtu ambitionis, an per ſenectutem, haut dedicauit.
ſed æſtimando cuiuſque detrimento quattuor progeneri Cæſaris, Gn. Domitius, Caſſius
Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus dilecti, additusque nominatione conſulum
P. Petronius. Et pro ingenio cuiuſque quæſiti decretique in Principem honores. Quos
amiſerit receperitve in incerto fuit,ob propinquum vitæ finem. Neque enim multo pòſt A. V. C. DCCXC.
ſupremi Tiberio conſules, Gn. Acerronius, C. Pontius magiſtratum occepere, nimiâ iam *Macro præfectus prætorio.*
potentiâ Macronis: qui gratiam C. Cæſaris numquam ſibi neglectam, acriùs in dies fo-
uebat. impuleratque poſt mortem Claudiæ, quam nuptam ei rettuli, vxorem ſuam En- *Caligulam capio, & ipſe capiatur.*
niam immittendo, amore iuuenem inlicere, pactoque matrimonij vincire, nihil abnuen- *Tiberius ambigit de ſucceſſore.*
tem dum dominationis apiſceretur. Nam & ſi commotus ingenio; ſimulationum ta-
men falſa,in ſinu aui perdidicerat. Gnarum hoc Principi. eoque dubitauit de traden- Cap.46.
D dâ Rep. Primùm inter nepotes,quorum Druſo genitus, ſanguine & caritate propior, ſed
nondum

τὴν δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς. *Plinius*: Cteſiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidère Parthi. *Et conditorem eius Vardanem regem facit Ammianus, libro* XXIII. *Pugnat tamen ijs Procopius lib.* II. *De bello Perſico*: Apud Aſſyrios ciuitates duæ maximæ ſunt Seleucia & Cteſiphon Macedonum ædificia. *De vrbis huius ſitu, & duplici muniitiſſimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat.* IV. *in Iulianum.*

111. MILLIES SESTERTIVM.] *Sunt viciesquinquies centena millia Philippicûm. Egregia munificentia, & quam mirum eſt Suetonio non dictam, aut neglectam. Nam vbi ex propoſito de hac re, Tiberij cap.* XLVIII. Publicè munificentiam bis omnino exhibuit,propoſito millies HS. gratuito in triennij tempus; & rurſus dominis inſularũ,quæ in monte Cælio deflagrauerant,pretio reſtituto. *Sed vtraque hæc munificentia præiuit, & in Tacito narrata eſt: hac poſterior, & inſignis, Suetonium effugit.*

112. TEMPLVM AVGVSTO.] *Vide Sueton. cap.* XLVII. *in Tiberio, & cap.* XXI. *Calig. qui leuiter diſſentit. Ille enim ſemiperfecta opera fuiſſe ait, quæ noſter perfecta.*

nondum pubertatem ingreſſus: Germanici filio robur iuuentæ, vulgi ſtudia, eaque apud auum odij cauſſa Etiam de Claudio agitanti, quod is compoſitâ ætate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obſtitit. Sin extra domum ſucceſſor quæreretur, ne memoria Auguſti, ne nomen Cæſarum in ludibria & contumelias verteret, metuebat. quippe illi non perinde curæ gratia præſentium, quàm in poſteros ambitio. Mox incertus animi, feſſo corpore, conſilium cui impar erat, fato permiſit: iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur prouidus futurorum. Namque Macroni non abditâ ambage, [113] *Occidentem ab eo deſeri, Orientem ſpectari* exprobrauit. Et C. Cæſari fortè orto ſermone L. Sullam irridenti, *omnia Sullæ vitia, & nullam eiuſdem virtutem habiturum* prædixit, ſimul crebris cum lacrymis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *occides hunc tu*, inquit, *& te alius*. Sed graueſcente valetudine, nihil è libidinibus omittebat, in patientiâ firmitudinem ſimulans: [114] ſolituſque eludere medicorum artes, atque eos qui poſt triceſimum ætatis annum ad internoſcenda corpori ſuo vtilia vel noxia, alieni conſilij indigerent. A

Præſagia eius.

Morbum diſſimulat.

Cap.47. Interim Romæ futuris etiam poſt Tiberium cædibus ſemina iaciebantur. Lælius Balbus Acutiam, P. Vitellij quondam vxorem, maieſtatis poſtulauerat: quâ damnatâ, cùm præmium accuſatori decerneretur, Iunius Otho tribunus plebei interceſſit. vnde illis odia, mox Othoni exſilium. Dein multorum amoribus famoſa Albucilla, cui matrimonium cum [115] Satrio Secundo coniurationis indice fuerat, defertur impietatis in Principem. connectebantur vt conſcij & adulteri eius, Gn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. de claritudine Domitij ſuprà memoraui: Marſus quoque vetuſtis honoribus, & inluſtris ſtudijs erat. Sed teſtium interrogationi, tormentis ſeruorum Macronem præſediſſe, commentarij ad ſenatum miſſi ferebant: nullæque in eos Imperatoris litteræ, ſuſpicionem dabant, inualido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque ob inimicitias Macronis notas in Arruntium. B

Albucilla accuſata, cum aliis illuſtribus.

Cap.48. Igitur Domitius defenſionem meditans, Marſus tamquam inediam deſtinauiſſet, produxere vitam. Arruntius contationem & moras ſuadentibus amicis: *Non eadem omnibus decora*, reſpondit. *ſibi ſatis ætatis: neque aliud pœnitendum, quàm quòd inter* [116] *ludibria & pericula anxiam ſenectā tolerauiſſet, diu Seiano, nunc Macroni, ſemper alicui potentium inuiſus, non culpâ, ſed vt flagitiorum impatiens. Sanè paucos & ſupremos Principis dies poſſe vitari; quemadmodum euaſurum imminentis iuuentam? An cùm Tiberius poſt tantam rerum experientiam, vi dominationis conuulſus & mutatus ſit: C. Cæſarem vix finitâ pueritiâ, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum, meliora capeſſiturum, Macrone duce? qui vt deterior ad opprimendum Seianum delectus plura per ſcelera Remp. conflictauiſſet. Proſpectare iam ſe acrius ſeruitium, eoque fugere ſimul acta & inſtantia.* Hæc vatis in modum dictitans, venas reſoluit. Documento ſequentia erunt, benè Arruntium morte vſum. Albucilla irrito ictu à ſemet vulnerata, iuſſu ſenatus in carcerem fertur. Stuprorum eius miniſtri, Graſidius Sacerdos prætorius, vt in inſulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem Senatorium: & eædem pœnæ in Lælium Balbum decernuntur. id quidem à lætantibus, quia Balbus truci eloquentiâ habebatur, promtus aduerſum inſontes. C

Arruntius voluntariè obit, ob metum temporum.

Bona vaticinatio de C. Caligula.

* Cap.49. Ijſdem diebus Sex. Papinius conſulari familiâ, repentinum & informem exitum dilegit, iacto in præceps corpore. cauſſa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adſentationibus atque luxu [117] perpuliſſet iuuenem D

Papinius ſe præcipitat in matrem cauſa [illegible].

113. OCCIDENTEM AB EO DESERI.] *Clarum autem dictum penes Pompeium, qui Sullæ abneganti triumphum confidenter dixit.* Ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν ἀκμάζοντος, μαραινομένης δὲ τῆς ἐκείνου δυνάμεως: Quid plures Solem orientem, quàm occidentem adorarent. ſignificans, ſuam creſcere potentiam, illius vaneſcere & marceſcere. *Fons dicti ab eo, quod plerumque populo religione receptum, ſalutare Solem orientem: vt alibi dicam.*

** [illegible]*

114. SOLITVS ELVDERE.] *Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inſeruit præceptis de valetudine tuendâ. ſed corruptum, vereor, in numero:* λέγοντα Τιβέριον Καίσαρα εἰπεῖν, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστι. *Nam poſt ſexageſimum annum ait, quod noſter triceſimum non dubie verius. Reſcribo,* ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη. *monente etiam Suetonio.* Valetudine proſperrimâ vſus eſt, quamuis à trigeſimo ætatis anno arbitratu eam ſuo rexerit, ſine adiumento conſilioque medicorum.

115. SATRIO SECVNDO.] *Ille idem eſt, qui ſuprà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euerſor.*

116. LVDIBRIA ET PERICVLA.] *Scriptus codex,* periculaque. *An* pericula varia?

117. PERPVLISSET IVVENEM AD EA.] *Intellige inceſtum ſimile, quale obiectum Oreſti in* [illegible]-

A uenem ad ea, quorũ effugium non niſi morte inueniret. Igitur accuſata in ſenatu, quamquam genua patrum aduolueretur, [118] luctumque communem, & magis imbecillum tali ſuper caſu feminarum animum, aliaque in eundem dolorem mœſta, & [119] miſeranda diu ferret, vrbe tamen in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum iuuentæ exiret. Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum diſſimulatio deſerebat. Idem animi rigor, ſermone ac vultu intentus, quæſitâ interdum comitate, quamuis manifeſtam defectionem tegebat: mutatiſque ſæpiùs locis, tandem apud promontorium Miſeni conſedit, [120] in villâ, cui L. Lucullus quondam dominus. illic eum adpropinquare ſupremis, tali modo compertum. Erat medicus arte inſignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis ſolitus, conſilij tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, & [121] per ſpeciem officij manum complexus, pulſum venarum attigit: neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offenſus, tantoque magis iram premens, inſtaurari epulas iubet, diſcumbitque vltra ſolitum; quaſi honori abeuntis amici tribueret. Chari-

Cap. 50. Tiberius deficit, ſe tegit.

Medicus aſtu comperit.

B cles tamen labi ſpiritum, nec vltra biduum duraturum Macroni firmauit. Inde cuncta colloquijs inter præſentes, nuntijs apud legatos & exercitus feſtinabantur. Decimo ſeptimo Kalend. Aprilis interclusâ animâ, creditus eſt mortalitatem expleuiſſe. Et multo gratantum concurſu, ad capienda imperij primordia C. Cæſar egrediebatur: cùm repentè adfertur, redire Tiberio vocem ac viſus, vocarique qui recreandæ defectioni cibum adferrent. Pauor hinc in omnes; & ceteri paſſim diſpergi, ſe quiſque mœſtum aut neſcium fingere. Cæſar in ſilentium fixus, à ſummâ ſpe, nouiſſima exſpectabat. Macro intrepidus, opprimi ſenem iniectu multæ veſtis iubet, diſcedique ab limine. Sic Tiberius finiuit, [122] octauo & ſeptuageſimo ætatis anno. Pater ei Nero, & vtrimque origo gentis Claudiæ, quamquam mater in Liuiam, & mox Iuliam familiam, adoptionibus tranſierit. caſus primâ ab infantiâ ancipites. Nam proſcriptum patrem exſul ſecutus, vbi domum Auguſti priuignus introijt, multis æmulis conflictatus eſt; dum Marcellus & Agrippa, mox Caius Luciuſque Cæſares, viguere. Etiam frater eius Druſus proſpe-

Macroni enunciat.

Ille moritur.

Non ſine vi & fraude.

Cap. 51. De eius elogium.

C riore ciuium amore erat. Sed maximè in lubrico egit, acceptâ in matrimonium Iuliâ: impudicitiam vxoris tolerans, [123] aut declinans. Dein Rhodo regreſſus, vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus fermè & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diuerſa. egregium vitâ famaque quoad priuatus, vel in imperijs ſub Auguſto fuit: occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: inteſtabilis ſæuitiâ, ſed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit, timuítve. Poſtremò in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam remoto pudore & metu, ſuo tantùm ingenio vtebatur.

Tulliolam. de quo infami ſermone Seruius ad illud Virgil. Hic thalamum inuaſit natæ.

118. LVCTVMQVE COMMVNEM.] *Anne etiam, lectum?*

D 119. MISERANDA DIV FERRET.] *Emendo,* miſeranda differret, *coniunctis vocibus quas diduxerant.*

120. IN VILLA, CVI L. LVCVLLVS.] *De ea ferè his verbis Plutarchus in Mario:* Villam in Miſenenſi Marius amœnam & molliùs exſtructam poſſidebat, quàm deceret virum militarem & tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. ∞. denariûm emiſſe Corneliam, nec multo pòſt L. Lucullũ quingentis millibus denariûm & ducentis. Tantum breui luxuria creuit, & ciuitas inualuit in abundantes opes.

121. PER SPECIEM OFFICII.] *Neſcio an,* per ſpeciem oſculi. *En quidem mens. Suetonius:* cum manum ſibi oſculandi cauſsâ apprehendiſſet.

122. OCTAVO ET SEPTVAGESIMO ÆTATIS ANNO.] *Vel vt Victor, poſt ſeptuageſimum octauum annum & menſem quartum. Dio tamen anno toto diuerſus ab iſtis, qui ait vixiſſe* ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα. *Et herclè veriùs, ſi Suetonio credendum & actis: qui natum Tiberium ponunt anno vrbis* DCCXII. *Munatio & Lepido Coſſ.* XVI. *Kal. Decembres. mortuus autem eſt, conſenſu omnium, anno* DCCXC. XVII. *Kal. Aprilis. Quamquam & Dionis rationes non planè ad eum calculum pariauerit.*

123. AVT DECLINANS.] *Tolerauit in vrbe, & coràm: declinauit, cùm Rhodum ſeceſſit.*

 A

C. CORNELII TACITI

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM LIBER XI.

BREVIARIVM LIBRI.

VALERIVS *Aſiaticus fraude Meſſallinæ & Vitellij euertitur. Aduocatis præmij modus pro patrocinio definitus. Parthorum res inteſtino regum diſcidio turbatæ.* B *Ludi ſeculares Romæ editi. Litteræ tres nouæ à Claudio repertæ: & eâ occaſione de primis litteris. Italus Cheruſcis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniæ præficitur, & ipſam, militemque ſeuerè regit. Curtius Rufus triumphalia adſequitur: deque ipſo viro. De Quæſtorum munere & numero. Galliæ proceres ius plenum ciuitatis Romanæ adipiſcuntur, Patricij augentur, luſtrum conditur. Meßallina impudiciſſima feminarum, amore vecors, C. Silio palàm nubit. res ad Claudium defertur: qui in vxorem & adminiſtros libidinum, impulſu libertorum, animaduertit. Hæc geſta annis ferè duobus,*

C. VALERIO ASIATICO. M. VALERIO MESSALLA Coss.
A. VITELLIO. L. VIPSANIO

Cap. I. *Horti Luculliani.*

1 NAM Valerium Aſiaticum bis conſulem, fuiſſe quondam [2] adulterum eius credidit: pariterque hortis inhians, quos ille [3] à Lucullo cœptos inſigni magnificentiâ extollebat, Suilium accuſandis vtriſque C immittit. Adiungitur [4] Soſibius Britannici educator, qui per ſpeciem beneuolentiæ moneret Claudium, [5] auri vim atque opes principibus infenſas: præcipuum auctorem Aſiaticum interficiendi Cæſaris

Aſiaticus clam accuſatur.

COMMENTARIVS.

1 HVNC *librum ἀκέφαλον eſſe ne moneri quidem neceſſe eſt. Deſunt autem, à fine libri* VI. *ad huius initium, res geſtæ annorum circiter decem. In quibus C. Caligulæ principatus in vniuerſum, & Claudiani imperij primores anni ſex perierunt. Olim adoleſcens contexui Caianam hiſtoriam, & initia Claudij, Corneliano exemplo ſtiloq́. Diſtuli aut ſpreui edere, poſteà in migrationibus meis, vt alia quædam, perijt mihi hic labor, fraude an caſu, non dicam.*

2. ADVLTERVM EIVS.] *Poppæa, vt apparet.*

3. A LVCVLLO COEPTOS.] *Libri vett.* à Lucullo emptos. *ijdem* extollebat, *non quod Rhenano ſupponere viſum,* excolebat. *Lucullani horti infrà ſæpiùs nominati: & in principis res peruenerunt, manſeruntq́ ad ætatem Traiani. De ijs quidem Plutarchus: Ὅπου καὶ νῦν, ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦν). id eſt:* Ex quo etiamnunc, tantâ acceſſione factâ ad luxum, horti Lucullani inter ſumptuoſiſſimas res principis cenſentur.

4. SOSIBIVS.] *Neſcio an ille ſit, qui Arnobio nominatus libro* IV. Nam ab Hippocoontis liberis ipſum Soſibius Herculem cruciatum rettuliſſe pronunciat. *itemq́ Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam litteratoris meminit hoc nomine, in Σωσίβιος.*

5. AVRI VIM ATQVE OPES.] *In vulgatis eſt,* D Caueri vim. *& turbant in reſtituendo loco Rhenanus & Maurus. Mihi veræ lectionis auctor Farneſianus liber, in quo* cauri. *c. litterâ ſuperiùs adpictâ: & hiſtoria ipſa, quoniam auri vis Aſiatico cauſſa necis. Dio: Ὁ δ᾽ Ἀσιατικὸς ἐφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ᾽ οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. & ſi otium eſt, adde reliqua, cum ijs quæ apud Zonaram excerpta. Auri vis, optima dictio, quam iterùm vſurpat noſter lib.* XVI. Specum altitudine immenſâ, quo magna vis auri contineretur. *Quod Vertranius interpunctione iuuari locum exiſtimat,* per ſpeciem b. moneret, Claudium caueret, vim atque opes. *quaſi Soſibius Aſiaticum monuiſſet, non Claudium: clarè ſequentia aſpernantur. Demque quid hoc ſit, vim eſſe principibus infenſam? quaſi non cuiuis etiam è plebe. Nam omnis certè vis, omnibus mala.*

ADD.

A ſaris, [6] non extimuiſſe concionem populi Romani, gloriamque facinoris vltrò petere. clarum ex eo in vrbe, [7] deditâ per prouincias famâ, parare iter ad Germanicos exercitus; quando genitus Viennæ, multiſque & validis propinquitatibus ſubnixus, turbare gentiles nationes [8] promtum haberet. At Claudius nihil vltrà ſcrutatus, citis cum militibus tamquam opprimendo bello, Criſpinum prætorij præfectum miſit: à quo repertus eſt apud Baias, vincliſque inditis in vrbem raptus, neque datâ ſenatus copiâ, intra cubiculum auditur, Meſſallinâ coram. Et Suilius, corruptionem militum, quos pecuniâ & ſtupro in * omni flagitio obſtrictos arguebat, exin adulterium Poppææ, ac poſtremùm mollitiam corporis obiectare. Ad quod [9] victo ſilentio prorupit reus, & *Interroga*, inquit, *Suili filios tuos, virum me eſſe fatebuntur*: ingreſſuſque defenſionem, commoto maiorem in modum Claudio, Meſſallinæ quoque lacrymas exciuit. quibus abluendis cubiculo egrediens,, monet Vitellium ne elabi reum ſineret. Ipſa ad perniciem Poppææ feſtinat, ſubditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propelle-
B rent: adeò ignato Cæſare, vt paucos poſt dies epulantem apud ſe maritum eius Scipionem percontaretur, cur [10] ſine vxore diſcubuiſſet? atque ille functam fato reſponderet.

Cap. 2. *In vrbem rapitur*

Clàm auditur.

* *omne flagitium.*

Sed conſultanti ſuper abſolutione Aſiatici, flens Vitellius commemoratâ vetuſtate amicitiæ, vtque [11] Antoniam Principis matrem pariter obſeruaſſent, dein percurſis Aſiatici

Cap. 3. *Fraude Vitellij euertitur.*

Add. *Repugnauerunt mihi quidam è ſuperuacuo, in veriſſimâ emendatione. quam probet ijs vel Ariſtoteles, IV. Politic. cap. XI.* Οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται) οὔτε ἐπίστανται: Qui in affluentiâ fortunæ, virium, opum, & amicorum aliorumque talium, conſtituti ſunt: regi atque obedire neque volunt, neque norunt. *Ex quo vides, Soſibium nimis verè monuiſſe* aurum
C & opes Principibus infenſa.

6. Non extimvisse concionem.] *Ex ſcriptis legas*, non extimuiſſe concione populi Rom. fateri, gloriamque. *Id eſt, in concione. Quòd autem ait præcipuum auctorem interficiendi Cæſaris Aſiaticum, addicit ei Seneca lib. II. De Tranq. cap.* XVIII. Ea referam quæ illum (*Caium*) exitio dederunt: Aſiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum & vix æquo animo alienas contumelias laturum. Huic in conuiuio, item in *concione, clariſſimâ voce, qualis in concubitu eſſet vxor eius, obiecit. Di boni, hoc virum audire, principem ſcire, & vſque eò licentiam perueniſſe, vt non dico conſulari, non dico amico, ſed tantùm marito, princeps & adulterium ſuum narret & faſtidium? *Vide Ioſephum Antiquitatum Iudaicarum libro* XIX. *cap. I. circa finem.*

7. Deoita per provincias.] *ſiue manis,*
D dідita. *Lucretius*:

———rerum ſimulacra feruntur
Vndique, & in cunctas iaciuntur didita partes.

Virgilius:

Cognatique patres, tum terris didita fama
Coniunxêre tibi.

8. Promtvm haberet.] *Alter Vatic.* propretij haberet. *Nihil elicio, quod anteferam vulgatæ.*

9. Victo silentio.] *Veteres,* indicto. *rectè, vt proruPiſſe ad loquendum intellegamus, etſi ſilentium antè iuſſum.*

10. Sine vxore discvbvisset.] *Diſcis hinc vxores vulgò adhiberi ſolitas ad conuiuia. Aemilius Probus:* Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium? *Et olim quidem cubantibus viris ſedere ſolitæ, (vt Seruius ex Varrone notat, ad illud,* Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis. *& Valer. Maximus lib. II. De matrimoniorum ritu:) poſteà etiam accumbere. In accubitu ille mos, vt recumberent in ſinu virorum. Ouidius ad puellam, quæ cum viro cœnatura*:

Alteriuſque ſinus aptè ſubiecta fouebis?
Iniiciet collo cùm volet ille manum?

Iterumque:

Nec premat indignis ſinito tua colla lacertis,
Mitte nec in rigido pectore pone caput.

Sed & amicæ puerique meritorij non aliter iacebant apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione aduerſus Gallum: Qui in conuiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chirodotâ tunicâ interior (*etſi Agellij in libris*, inferior, *ſcriptum: non idem malè*) accubuerit; cúmne quiſquam dubitet quin idem fecerit, quod cinœdi facere ſolent? *Itaque arguit ecce mollitiam à decubitu ipſo. Suetonius in Cæſare, cap.* XLIX. *Cæſarem à Dolabellâ dictum ait*, ſpondam interiorem regiæ lecticæ: *non ab aliâ cauſâ, ne interpretes vltrà alucinentur. Eódem faciunt Tranquilli verba de Caij libidinibus, capite* XXIV. Cum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit, plenoque conuiuio ſingulas infra ſe viciſſim collocabat, vxore ſupra cubante. *Nam ſorores infra ſe, id eſt in ſinu, collocabat, quaſi iuſtas vxores: legitimâ conſorte, loco pulsâ. Nec aliud Cicero ſignificat in Epiſtolâ quidam hilariore*: Infra Eutrapelum Cytheris accubuit. *Liuius libro* XXXIX. *de ſcorto*: Tum illam infra eum accubantem, negaſſe, vmquam vidiſſe quemquam ſecuri ferientem. *Vbi liber optimus*, in terra eum. *vt videatur fuiſſe*, intra. *& fortè ſic in prioribus.*

* Fortè, cognitione, cùm vide licet adſeſſor et conſiliariuſque Aſiaticus eſſet.

11. Antoniam.] *De quâ lapis Romæ,*

ANTONIAI
AVGVSTAI
ORVSI
SACEROOTI. OIII
AVGVSTI
MATRI. TI. CLAVOI.
CÆSARIS. AVG. P. P.

12. Liber-

Aſiatici in remp. officijs recentique aduerſus Britanniam militiâ, quæque alia concilian- A
dæ miſericordiæ videbantur : [12] liberum ei mortis arbitrium permiſit. & ſecuta ſunt Claudij verba, in eandem clementiam. [13] Hortantibus dehinc quibuſdam inediam & lenem exitum, remittere beneficium Aſiaticus ait : & vſurpatis quibus inſueuerat exercitationibus, lauto corpore, hilatè epulatus, cùm ſe honeſtiùs callidirate Tiberij, vel

Securè moritur.

impetu C. Cæſaris periturum dixiſſet, quàm quòd fraude muliebri & [14] impudico Vitellij ore caderet, venas exſoluit. viſo tamen antè rogo, iuſſoque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur. Tantum illi ſecuritatis nouiſſimæ fuit.

Cap. 4. *Equites Rom duo interfecti:*

Vocantur poſt hæc patres, pergitque Suilius addere reos [15] equites Romanos illuſtres, [16] quibus Petra cognomentum. At cauſſa necis ex eo quòd domum ſuam [17] Mneſteris & Poppææ congreſſibus præbuiſſent. Verùm nocturnæ quietis ſpecies alteri obiecta, tamquam vidiſſet Claudium [18] ſpiceâ coronâ euinctum, ſpicis retro conuerſis : B

12. LIBERVM EI.] *Satis confuſè iſta, vt pleraque omnia hoc libro : quem ſcio interpolatum à malâ & imperitâ manu. Sententia tamen hæc ex Dione : vt ſubornatus Vitellius quaſi Valerij nomine culpam agnoſcentis, peteret mortis arbitrium : idq; à Claudio conceſſum.*

13. HORTANTIBVS DEHINC QVIBVSDAM.] *Excidit vocula, puto : ſcribendumq;* : quibuſdam ad inediam. *ſi non impoſuit olim mihi Orbilius meus.*

14. IMPVDICO VITELLII ORE.] *Quidni inter Ligures Vitellius? an quia, vt Suetonius ait,* amore libertinæ perinfamis, etiam ſaliuis eius melle commiſtis, cottidie palam arterias & fauces pro remedio fouebat ?

15. EQVITES ROMANOS ILLVSTRES.] *Qui ſunt Equites illuſtres? Neque enim temerarium eſt certè, quòd toties is titulus repetitus. Vt lib.* IV. *Annal.* Eques Romanus ex illuſtribus Curtius Atticus. *Libro* VI. Pater quoque illuſtris eques Romanus ac frater Prætorius. *Lib.* XV. Die pactâ Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus. *Hoc ipſo libro* : eadem conſtantia & illuſtres equites Rom. cupidos maturæ necis fecit. *Suſpicor ego ſic dictos, qui non quidem Senatores, ſed & cenſum habebant & ſpem Senatoriæ dignitatis. Imò etiam ordinis eius inſigne, id eſt latum clauum. Colligo, quod Tacitus Equites illuſtres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib.* II. *Annal.* Acerrimè increpuit quòd contra inſtituta Auguſti Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illuſtribus, ſepoſuit Ægyptum. *Et clarè Annal* XVI. Mella & Criſpinus equites Romani, dignitate Senatoriâ. *Haereo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib.* LIX. Τοῦ τε τέλους τοῦ τῶν ἱππέων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγένεσι καὶ ταῖς περιουσίαις μεταπεμψάμενος κατελέξατο, καί τισιν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ἀρχὴν δι᾽ ἧς ἐς τὴν γερουσίαν ἐσερχόμεθα, χρῆσθαι ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικε, τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγεννημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. *Id eſt* : Cùm ordo autem equeſtris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere & opibus excellerent in eum allegit : & quibuſdam eorum etiam Senatoriâ veſte, priuſquam magiſtratum vllum cepiſſent, vti dedit in ſpem dignitatis. Nam anteà non niſi ijs qui Senatoriâ ſtirpe eſſent (*malè iſta & contra hiſtoriam verterat vir doctus*) id permiſſum. *Haereo, inquam, an ea faciant iſtuc. apta quidem, ſed à Caio id ſtatutum Dio ait : Illuſtrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Auguſtum, (etſi de veſte negare non poſſumus, quin ſit à Caio) qui anno* DCCXLII. *legem tulit, vt ex Equitibus, qui non minùs decies ſeſtertio poßiderent, eligerentur à magiſtratibus, è quibus tribuni Senatoreſq; fierent : qui geſta Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem ſi vellent, aut iterùm redirent ad equeſtrem. Verba ſunt Dionis lib.* LIV. Τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγων σφόδρα αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μὴ, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. *Qui ergo in hoc ſeminaria Senatus equites, dicti illuſtres. Reperio & inſignes, vt hoc libro* : Samius inſignis eques Romanus. *iterumq;* : Cn. Nouius inſignis eques Rom. *Item Splendidos, vt Plinius libro* VI. *Epiſtol.* Paſſienus Paulus ſplendidus eques Rom. *& alibi idem* : Scribis Robuſtum ſplendidum equitem Rom. *Et Cicero ipſe non ſemel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubiè : & à famâ ducti, opibusq;. Alij ab iſtis Illuſtres ſunt, qui in Codice Iuſtinianeo, & Caßiodoro.* C

16. QVIBVS PETRA COGNOMENTVM.] *A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib.* IV. *Hiſtoriarum : itemq; in Notitiâ imperij.*

17. MNESTERIS ET POPPÆÆ CONGRESSIBVS.] *Veterum editionum lectio,* Valerij & Poppææ. *apta ſanè ad hiſtoriam, quia Valeria Aſiatica abiectum adulterium Poppæa : & fortè equitibus iſtis, quod interpretes & adminiſtri. Libri tamen ſcripti,* Neſteris, *aut* Neſtoris. *Ex quo Rhenanus* M. Neſtoris, *nec rectè. Germanum illi Pantomimo nomen, Mneſter : vel Lapidis fide, qui in ædibus Crepanticorum Romæ:* D

TI. IVLIO.
AVG. L.
MNESTERI

Neſcio ergo an Poppæa etiam adulterium abiectum dilecti huius mimi : in quo & Meſſallina deperijt. Ceterùm hæc Poppæa illa eſt quæ cunctas ætatis ſuæ fœminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam reliquit filiæ, quæ ſcortum ſiue vxor Neroni. Quem genuit ex priore marito, T. Ollio.

18. SPICEA CORONA EVINCTVM.] *Quæ Cereris propria, & ſacerdotum item Arualium, vt Plinius*

A uerſis : eaque imagine grauitatem annonæ dixiſſet. [19] Quidam pampineam coronam albentibus folijs viſam, atque ita interpretatum tradidere, [20] * vergente autumno mortem Principis oſtendi. Illud haut ambigitur, qualicumque inſomnio, ipſi fratrique perniciem allatam. Seſtertiûm quindecies, & inſignia præturæ Criſpino decreta. Adiecit Vitellius ſeſtertiûm decies Soſibio : quòd Britannicum præceptis, Claudium conſilijs iuuaret. Rogatus ſententiam & Scipio : *cùm idem*, inquit, *de admiſſis Poppææ ſentiam quod omnes, putate me idem dicere quod omnes.* eleganti temperamento inter coniugalem amorem, & ſenatoriam neceſſitatem. Continuus inde & ſæuus accuſandis reis Suilius, multique audaciæ eius æmuli. Nam cuncta legum & [21] magiſtratuum munia in ſe trahens Princeps, materiam prædandi patefecerat. nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quàm aduocatorum perfidia : adeò vt Samius inſignis eques Romanus, quadringentis nummorum milibus Suilio datis, & cognitâ præuaricatione, ferro in domo eius incubuerit. Igitur incipiente C. Silio conſule deſignato, cuius de potentiâ & exitio in

B tempore memorabo, conſurgunt patres, [22] legemque Cinciam flagitant quâ cauetur antiquitùs, ne quis ob cauſſam orandam pecuniam donúmve accipiat. Deinde obſtrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, diſcors Suilio Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, *qui famam in poſteros, præmia eloquentiæ cogitauiſſent pulcherrima. Alioquin & bonarum artium principem ſordidis miniſterijs fœdari : nec fidem integram manere, vbi magnitudo quæſtuum ſpectetur. Quòd ſi in nullius mercedem* * *negotia tueantur, pauciora fore : nunc inimicitias, accuſationes, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam aduocatis ferat.* [23] *Meminiſſent C. Aſinij, & Meſſalæ, ac recentiorum Arruntij & Eſernini : ad ſumma prouectos incorruptâ vitâ & facundiâ.* Talia dicente conſule deſignato, conſentientibus alijs parabatur ſententia, quâ lege repetundarum tenerentur : cùm Suilius, & Coſſutianus, & ceteri, qui non iudicium (quippe in manifeſtos) ſed pœnam ſtatui videbant, circumſiſtunt Cæſarem, antè acta deprecantes. [24] Et poſtquam annuit tacens, incipiunt. *Quem illum tantâ ſuperbiâ eſſe, vt*

C *æternitatem famæ ſpe præſumat? vſui & rebus ſubſidium præparari, ne quis inopiâ aduocatorum potentioribus obnoxius ſit. Neque tamen eloquentiam gratuitò contingere : omitti curas familiares,*

Idq; ob ſomnium — ** Vat. vertente.* — *Scipionis caute modeſte dictum.* — Cap. 5. — *Aduocatorum vulgò perfidia.* — *Cui rei tenende lex Cincia poſtulatur.* — Cap. 6. — ** Vat. negotiantur,* — *Repugnant ceteri.* — Cap. 7.

nius notat lib. XVIII. *cap.* 11. *Corona ea aliàs non infelix, omen triſte habuit, quòd ſpicis eſſet retro conuerſis : ſicut quod ante pugnam in Philippis, corona inuerſa Caſſio impoſita.*

19. QVIDAM PAMPINEAM CORONAM.] *Conſentit cum interpretatione huius ſomnij Artemidorus lib.* 1. *cap.* LXXIX. *vbi obſeruat coronam è vite præter Dionyſiacos artifices mortem ac vincla ſignificare, propter pampinos implicatos & inflexos. Similia criminia valuiſſe apud Conſtantium non inſcitè Ammianus narrat, lib.* XV. Mercurius Solemniorum appellatus comes, ſi per quietem quiſquam vidiſſe

D aliquid amico narraſſet, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat. & ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpæ, graui mole criminis pulſabatur. Hæc augente vulgatiùs famâ, tantum aberat, vt proderet quiſquam viſa nocturna, vt ægrè homines dormiſſe ſeſe præſentibus faterentur externis: mærebantque docti quidam, quòd apud Atlanteos nati non eſſent, vbi memorantur ſomnia non videri.

20. VERGENTE AVTVMNO.] *Farneſ.* vertente.

21. MAGISTRATVVM MVNIA.] *Farneſ.* nece, *refert, pro*, munia. *Deleo verò vtrumque, vt gloſſema : ſcriboq;*, cuncta legum & magiſtratuum in ſe trahens.

22. LEGEMQVE CINCIAM FLAGITANT.] *Certa ea ſcriptura ex libris, & hiſtoriâ. Legem de donis & muneribus (Muneralem aptè Plautus dixit) tulit M. Cincius trib. pl. anno vrbis* DXLIX. *Retulit iterùm Auguſtus euaneſcentem vetuſtate, & firmauit nouo conſulto Senatus. Dio* LIV. Καὶ τοὺς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν ἐκέλευσε. *Noto eò, nequis miretur cùm plebiſcitum fuerit, vocari Senatuſconſultum à Tacito lib.* XIV. Eius opprimendi gratiâ repetitum credebatur Sc. pœnaque Cinciæ legis, aduerſus eos qui pretio cauſſas orauiſſent. *Et Plinio epiſtolâ vltimâ libri* V. Cauſſa dilationis Nepos Prætor, qui legi De muneribus præpoſuerat breue edictum. admonebat accuſatores, admonebat reos exſecuturum ſe quæ Sc. continerentur. Suberat edicto Senatuſconſultum. hoc omnes qui quid negotij haberent, iurare priuſquam agerent iubebantur, nihil ſe ob aduocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, cauiſſe. His enim verbis & mille prætereà & venire aduocationes, & emi vetabantur. *Sed id Sc. credo fuiſſe à Traiano. Cetera ſuper hac lege vide apud Manutium, cuius ſcrinia non compilo. Legem Titiam quiſquis hic repoſuit (ea enim ſcriptura in vulgatis) Rhemmia pœnâ dignus ipſe.*

23. MEMINISSENT C. ASINII.] *Omiſi verba, quæ non repperi in libris ſcriptis, aliunde inculcata.*

24. ET POSTQVAM ANNVIT TACENS.] *Veteres*, tacere. *Lego*, poſtquam annuit, agere incipiunt.

25. MVL-

res, vt quis ſe alienis negotijs intendat. [25] *multos militiâ, quoſdam exercendo agros tolerare vitam : nihil à quoquam expeti, niſi cuius fructus antè prouiderit. Facilè Aſinium, & Meſſallam, inter Antonium & Auguſtum bellorum præmijs refertos, aut ditium familiarum heredes Eſerninos & Arruntios, magnum animum induiſſe. Promta ſibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio concionari ſoliti ſint. ſe modicos ſenatores,* [26] *qui à Rep. nulla niſi pacis emolumenta peterent :* [27] *cogitare plebem, quæ togâ eniteſceret : ſublatis ſtudiorum pretijs, etiam ſtudia peritura, vt minùs decora.* Hæc ita haut fruſtrà dicta Princeps ratus, capiendis pecunijs poſuit modum, [28] vſque ad dena ſeſtertia, quæ egreſſi repetundarum tenerentur. A

Princeps moderatur & præmium definit.

Cap. 8. *Mithridates in Armeniam redit. Dum Parthi diſcordes.*

Sub idem tempus Mithridates, quem imperitaſſe Armenijs, & ad præſentiam Cæſaris [29] vectum memoraui, monente Claudio in regnum remeauit, fiſus Pharaſmanis opibus. Is rex Hiberis, idemque Mithridatis frater, nuntiabat diſcordare Parthos : ſummaque imperij ambiguâ, minora ſine curâ haberi. Nam inter Gotarzis pleraque ſæua (qui necem fratri Artabano, coniugique ac filio eius præparauerat, vnde metus eius in ceteros) acciuêre Bardanem. Ille vt erat magnis auſis promtus, biduo [30] tria millia ſtadiorum * inuadit, ignarumque & exterritum Gotarzem proturbat : neque cunctatur, quin proximas præfecturas corripiat, ſolis Seleucenſibus dominationem eius abnuentibus. In quos, vt patris ſui quoque defectores, irâ magis quàm ex vſu præſenti accenſus, implicatur obſidione vrbis validæ, & munimentis obiecti amnis, muroque & commeatibus firmatæ. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renouat : coactuſque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos caſtra contulit. B

** Vel, euadit. Gotarzes pellitur.*

Sed reparat vires.

Cap. 9. Tunc diſtractis Orientis viribus, & quónam inclinarent incertis ; caſus Mithridati datus eſt occupandi Armeniam, vi militis Romani ad exſcindenda caſtellorum ardua, ſimulq; Hibero exercitu campos perſultante. Nec enim reſtitere Armenij, fuſo qui prœliũ auſus erat Demonacte præfecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniæ Cotys, verſis illuc quibuſdam procerum ; deinde litteris Cæſaris coërcitus. & cuncta in Mithridatem fluxere, atrociorem quàm nouo regno conduceret. At Parthi imperatores cùm pugnam pararent, [31] fœdus repentè faciunt, cognitis popularium inſidijs, quas Gotarzes fratri patefecerat. congreſſique primò cunctantes, deinde complexi dextras, apud altaria deûm pepigere, fraudem inimicorum vlciſci, atque ipſi inter ſe concedere. Potior Barda- C

Pacem deinde cum Bardane init.

25. MVLTOS MILITIA.] *Ad eam ſententiam Salluſtius,* Humillimus quiſque in aruis, aut militiâ, nullius honeſtæ rei egens, ſatis ſibi, ſatiſque patriæ erat : *vt verè emendauit nobiliſſimus noſter Douſa.*

26. QVI A REPVBLICA.] *Quidam ſcripti,* qui & a : *ex quo Pichena,* quietâ rep. *& mox deinde,* petere. *Aſſentior.*

27. COGITARE PLEBEM.] *Diſplicent quæ ſcripſi olim, & induca. Vett.* cogitaret. *Scribo,* cogitare & plebem, quâ togâ eniteſceret. *id eſt, etiam quemuis è plebe occupatum eſſe, vt emergeret ſe, & nitidiore togâ vti poſſet. Sed reuerâ (iterabo hunc animi mei ſenſum) & narrationes & orationes iſta, turbata, conciſa. Confer, ſodes, hunc* XI. *librum, cum vno quouis è primoribus : iurabis elapſum eum imperitorum manibus, velut è pugnâ aliquâ Cannenſi.*

28. VSQVE AD DENA SESTERTIA.] *Eandem ſummam Nero etiam definijt, credo. de quo Suetonius cap.* XVII. Item vt litigatores pro patrocinijs certam iuſtamque mercedem darent. *Sæpius enim relata hæc lex, cùm perrumperet improbitas forenſis. Eandem ſummam capere & Traianus aduocatis permiſit, ſed dumtaxat poſt negotia peracta. Plinius lib* V. Peractis tamen negotijs permittebantur pecuniam dumtaxat decem millium dare. *Nam decem millia* H-S. *idem quod dena* H-S. *idem, quod centum aurei, vt alibi docebo. Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in ſingulas cauſſas, l.* 1. *De varijs & extr. cognit.*

29. VECTVM MEMORAVI.] *In libris ſcilicet, quibus deſcripta res Cay. Dio lib.* LX. *rem breuiter tangit:* Τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἴβηρα, ὃν ὁ Γάιος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. *Id eſt,* Mithridatem Iberum, quem Caius accerſitum in vinclis habuerat, domum ad reciperandum regnum remiſit. *Quod hic in Tacito eſt,* vectum ; *manuſ.* vinctum. *Legerim,* ad præſentiam Cæſaris vectum vinctumque memoraui. *Quamquam Seneca non vinctum modo, ſed in exſilium miſſum fuiſſe ſignificat, De Tranquillit. cap.* XI. Ptolemæum Africæ regem, Armeniæ Mithridatem inter Caianas cuſtodias vidimus. Alter in exſilium miſſus eſt, (*Mithridates ſcilicet* :) alter vt meliore fide mitteretur, optabat. D

30. TRIA MILLIA.] *Eſt ingens curſus in biduo : ſed noctes etiam hauddubiè aſſumpta. Faciunt* trecenta ſeptuagintaquinque *milliaria Romana. eſt idem curſus, quem Annibal confecit, à Scipione victus : & vide me, ſi voles, Centuriâ Epiſt. ad Italos, epiſt.* LIX.

31. FOEDVS REPENTE FACIVNT.] *Non vt in libris hodie,* iaciunt. *Benè etiam Maurus,* iciunt. *Porrò an hic Bardanes ſit, quem in eo tractu, regem à ſe*

A Bardanes viſus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid æmulationis exſiſteret, penitus in Hyrcaniam abijt: regreſſoque Bardani * deditur Seleucia, ſeptimo poſt defectionem anno; non ſine dedecore Parthorum, quos vna ciuitas tamdiu eluſerat.

Ita vt hi in regno manerat.

Cap. 10.

** Alter Vat. dedit ſe vrbs Sel*

Exin validiſſimas præfecturas inuaſit. [32] & reciperare Armeniam, * ni Vibio Marſo Syriæ legato bellum minitante cohibitus foret. Atque interim Gotarzes pœnitentiâ conceſſi regni, & reuocante nobilitate, cui in pace durius ſeruitium eſt, contrahit copias. & huic contrà itum ad amnem Erindem: in cuius tranſgreſſu multum certato, peruicit Bardanes, proſperiſque prœlijs medias nationes ſubegit [33] ad flumen Ginden, quod Dahas Arioſque diſterminat. Ibi modus rebus ſecundis poſitus. nam Parthi quamquam victores, longinquam militiam aſpernabantur. Igitur exſtructis monimentis, quibus opes ſuas teſtabatur, nec cuiquam ante Arſacidarum tributa illis de gentibus * parata, regreditur: ingens gloriâ, atque eò ferocior, & ſubiectis intolerantior. Qui dolo antè compoſito, incautum venationique intentum interfecere, primam intra iuuentam, ſed claritudine paucos inter ſenum regum, ſi perinde amorem inter populares, quàm metum apud hoſtes quæſiuiſſet.

Sed pax ea haud in longum

Iterùm diſſidens, pugnant. victor Bardanes.

** parta.*

Quem ſuperbientem ſui interimunt.

B Nece Bardanis turbatæ Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad Meherdatem [34] prolem Phrahatis, obſidio nobis datum. Deinde præualuit Gotarzes. [35] potituſque regiâ, per ſæuitiem ac luxum adegit Parthos mittere ad Principem Romanum occultas preces, quîs permitti Meherdatem patrium ad faſtigium orabant.

Gotarzes iterùm regnat.

Iiſdem conſulibus ludi ſæculares octingenteſimo poſt Romam conditam, [36] quarto & ſexageſimo quàm Auguſtus ediderat, ſpectati ſunt. Vtriuſque principis [37] rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res Imperatoris Domitiani compoſui. nam is quoque edidit ludos ſæculares, iiſque intentiùs affui ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum prætor. quod non iactantiâ refero, ſed quia [38] collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura, & [39] magiſtratus potiſſimùm exſequebantur officia cærimoniarum. Sedente Claudio Circenſibus ludis, cùm pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interque eos Britannicus Imperatore C genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adſcitus;

Cap. 11.

Ludi ſæculares Romæ.

Domitius Nero ſpe deſtinatur imperio.

à ſe viſum & conuentum Apollonius apud Philoſtratum dicit, neſcio. Aetas patitur: ſed & ibi notatur, pulſum eum regno fuiſſe, & tertium tunc annum iterùm regnaſſe. *Lib. 1.*

32. Et reciperare Armeniam.*] *Non ſanus locus: de quo velut in tenebris micabo. Libri ſcripti voce auctiores,* reciperare Armeniam habebat. *Et rectúmne illud? vt ſit Græcorum ἔχω. ἀντὶ τοῦ δύναμαι: quomodo Cicero, Apuleius, Agellius, alijq; è Latinis interdum. An,* hauebat? *an,* audebat? *verbum quidem infarciendum eſt, ruenti ſententiæ ſuſtentandæ. Venetâ editione,* reciperare Armeniam parabat, *expreſſum inuenies. In Vat. opt. (ſiquid hoc ad rem)* habeat, *ſcribitur. litterâ aliâ supernè adiectâ.* D *Quid ſi etiam,* reciperare Armeniam ibat? *ſiue* vadebat?

33. Ad flumen Ginden.] *Vett.* Sinden. *Gindes fluuius nominatur etiam Seneca* III. *de Irâ:* Cyrus cùm Babylonem oppugnaturus feſtinaret ad bellum, Ginden latè fuſum amnem vado tranſire tentauit, *& quæ ſequuntur: è quibus hauris ſententiam Tibulliani verſus,*

——aut rapidus Cyri dementia Gindes.

Vbi malè vett. libri, Cydnus. *Nam & Herodoto Gyndes.*

34. Prolem Phrahatis.] *Non filium, ne erres, ſed nepotem ex Vonone. Ipſe Tacitus infrà.*

35. Potitvsqve regia.] *Vat. opt.* regiam. *Itaq; ſcripſit.*

36. Qvarto et sexagesimo.] *Plinius:* Eò minùs miror Stephanionem, qui primus togatas ſaltare inſtituit, vtriſque ſæcularibus ludis ſaltaſſe, & diui Auguſti, & quos Claudius Conſulatu ſuo quarto fecit: quando & ſexagintatres non ampliùs interfuêre anni.

37. Rationes prætermitto.] *Quæ tamen clara ſunt. Auguſtus enim priſcam inſtitutionem ſecutus eſt, & edidit quinctos ludos ſæculares anno centeſimo & nono (decimo debuiſſet, ſi paruiſſet artæ legi) exacto. Claudius ita rationem inſtituit, vt centeſimo quoque anno cenſuerit celebrandos: quaſi ſæculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque inſuper habitâ computatione Auguſti & priſcâ: rettulit nunc octingenteſimo vrbis anno, ſe* IIII. *& L. Vitellio* III. *Coſſ. Plura ſi cupis, vade ad Onufrij Panuini eâ ſuper re libellum: viri induſtrij diligentis, & cui Romanæ memoriæ (curam tantùm ferre potuiſſet aut limam) debent, debebuntq;.*

38. Collegio Qvindecimvirvm.] *Ideò Horatius in Carmine ſæculari:*

Quindecim Dianæ preces virorum
Curet. ——

Et in Nummis Auguſti: IMP. CÆS. AVG. LVD. SÆC. XV. S. F. *id eſt,* Quindecimuiri ſacris faciundis. *Quamquam ad eos & aliorum ludorum curam pertinuiſſe, alibi mihi dictum.*

39. Magistratvs potissimvm.] *Hoc ad id ſpectat, quòd Prætorem ſe tunc præmiſit: eoq; inquit, gnarum huius rei & permixtum.*

 40. Vnam

tus; fauor plebis acrior in Domitium, loco præſagij acceptus eſt. vulgabaturque affuiſſe A
infantiæ eius dracones in modum cuſtodum, fabuloſa & externis miraculis aſſimilata.
nam ipſe haut quaquam ſui detractor, 40 vnam omnino anguem in cubiculo viſam nar-
C. p. 12. rare ſolitus eſt. Verùm inclinatio populi ſupererat ex memoriâ Germanici, cuius illa
reliqua ſuboles virilis: & matri Agrippinæ miſeratio augebatur, ob ſæuitiam Meſſalli-
næ. quæ ſemper infeſta, & tunc commotior, quo minùs strueret crimina & accuſatores,
Meſſallinæ in Silium amor. nouo & furori proximo amore diſtinebatur. Nam in C. Silium, iuuentutis Romanæ
pulcherrimum, ita exarſerat, vt Iuniam Syllanam nobilem feminam, matrimonio eius
exturbaret, vacuoque adultero poiiretur. Neque Silius flagitij aut periculi neſcius erat;
ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnullâ fallendi ſpe, ſimul magnis præmijs, opperiri fu-
Palàm & quaſi in iuſtum virum. tura, & præſentibus frui pro ſolario habebat. Illa non furtim, ſed multo comitatu venti-
rare domum, 41 egreſſibus adhæreſcere, largiri opes, honores: poſtremò velut tranſlatâ
** Manuſcr. alterum* iam fortunâ, ſerui, liberti, paratus principis apud * adulterum viſebantur. At Claudius
Cap. 13. *At Claudius aliud agit.* matrimonij ſui ignarus, & munia cenſoria vſurpans, thearralem populi laſciuiam ſeue- B
Leges fert. ris edictis increpuit, quòd 42 in P. Pomponium conſularem (is carmina ſcenæ dabat)
inque feminas illuſtres probra iecerat. Et lege laiâ, ſæuitiam creditorum coërcuir, 43 ne
Aquas ducit. in mortem parentum pecunias filijs familiarum fenori darent: fonteſque aquarum
Nouas litteras ſeemat. 44 Simbruinis collibus deductos, vrbi intulit. Ac nouas litterarum formas addidit, vulga-
uitque:

40. VNAM OMNINO ANGVEM.] *Paullò aliter Xiphilinus, qui exuuias dumtaxat ſerpentis ad caput Neronis pueri inuentas ait: idq; vates ita interpretatas, magnam potentiam ab homine ſene capturum. quia ſerpentes poſitis exuuijs ſenectutem exuerent. En vanitatem!*

41. EGRESSIBVS ADHÆRESCERE.] *Qui mos Romæ colendi potentiores.*

42. IN P. POMPONIVM CONSVLAREM.] *Qui conſul fuit anno* DCCXXCII. *iterùm ſub Caio, anno* DCCXCIIII. *Sed de prænomine illuſtris viri & poëtæ, quæra. Hic Publius dicitur: infrà, Lucius,* Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, *&c. Loqui enim eum de hoc poetâ, docent quæ ſubiunxit:* decretuſque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud poſteros, in quis carminum gloria præcellit. *At Dioni eſt Quintus:* ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύϊντος Πομπώνιος ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κακωθείς. *Quæ ipſa de hoc vate accipienda, clarum ex ijs quæ Tacitus lib.* VI. *Vbi cùm deſcripſiſſet cuſtodiam huius Pomponij apud fratrem, addit:* At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio illuſtri, dum fortunam æquus tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. *Et ſunt ab eo tempore, ad liberationem è cuſtodiâ, anni ſeptem. Hanc nominis litem dabam ſecundùm Dionem (quippe integrè perſcriptum apud eum prænomen eſt:) niſi ſubmonuiſſet Tacitus fratrem poetæ fuiſſe Quinctum, lib.* VI. Sanciæ aquâ & igni interdictum, accuſante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiuſmodi à ſe factitari prætendebar, vt partâ apud principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur. *Itaque nihil conſtituo. Eſt autem hic, non Atellanarum ſcriptor, (qui L. Pomponius Bononienſis dictus, Ciceroni, Senecæ, Macrobio, Nonio, Feſto laudatus:) ſed tragœdiarum. Quinctil.* Eorum quos viderim, longè princeps Pomponius Secundus, quem ſenes parùm Tragicum putabant, eruditione ac nitore præſtare confitebantur. *Plinius in epiſt.* Pomponius Secundus ſcriptor Tragœdiarum, ſiquid fortè familiarior amicus tolleret, dum ipſe retinendum arbitraretur, dicere ſolebat, Ad populum prouoco. *Hic eſt quem tanti Plinius alter fecit, vt vitam eius miſerit in ſcripta. Libro* XIV. Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponij Secundi vatis, cænamque quam Principi dedit. *Et alibi:* Ita ſunt longinqua monumenta Tiberij Caijque Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ciuemque clariſſimum vidi annos fere poſt ducentos. C

43. NE IN MORTEM PARENTVM.] *Quæ circumſcriptio iuuentutis iam antè vetita, Lætoriâ Lege. Sed paullò aliter. Nam Lætoria lex ſaltem cauerat ijs, qui intra* XXV. *annos alias inſuper habuerat: Claudius vniuersè conſtituit de omnibus filijs familiarum, etiam ſupra legitimam ætatem. Lætoria etiam lex, fenoris aut pecuniæ nullâ mentione, ſimpliciter vetabat,* minorem vigintiquinque annis ſtipulari, *id eſt,* ἀντεφωνῆσαι, *ait Priſcianus, ſiue ſtipulanti reſpondere. De eâ non dubiè Plautus ſenſit:*

Perij, an nō tum me lex perdit quina-vicenaria?
Metuunt credere omnes.

Et alibi:

Ni dolo malo inſtipulatus ſies, nive etiamdum ſiem
Quinque & viginti natus annos.

Aſperius eamdem Claudij legem retulit Veſpaſianus, Ne filiorum-familias feneratoribus exigendi crediti ius vmquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem. *Satis multa Ictis ad Sc. Macedonianum.* D

44. SIMBRVINIS COLLIBVS.] *Vett.* Sub Imbruinis. *Lego,* ſub Imbriuinis. *Prorſum addi eam voculam placet. Non enim ex ipſis collibus deductam aquam vult: ſed fontes aquarum qui ſub collibus, Romam perductos. Locus ipſe in melioribus Ling libris,* Imbriuium, *lib.* VIII. *& Silio:*

——gelidoque rigantur
Imbriuio.

Apud Celſum tamen Simbruinas item aquas legas, lib. IV. *cap.* V. Conſiſtere in frigidis medicatiſque fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarumque ſunt, ſalutare eſt.

A uitq́ue: comperto Græcam quoque litteraturam non ſimul cœptam, abſolutamq́ue.

[45] Primi per figuras animalium Ægyptij ſenſus mentis effingebant;[46] & antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur;& litterarum ſemet inuentores perhibent. Inde Phœnicas,quia mari præpollebant,intuliſſe Græciæ,gloriamq́; adeptos, tamquam repererint quæ acceperant. Quippe [47] fama eſt Cadmum claſſe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis eius auctorem fuiſſe. Quidam [48] Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum, & [49] temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant, ſexdecim litterarum formas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras reperiſſe. At in Italiâ Etruſci ab Corinthio Demarato, Aborigenes [50] Arcade ab Euandro didicerunt. Et formæ litteris Latinis, quæ veterrimis Græcorum. [51] ſed nobis quoque paucæ primùm fuêre: deinde additæ ſunt. Quo exemplo [52] Claudius tres litteras adiecit, quæ vſui imperitante eo, pòſt oblitteratæ, aſpiciuntur etiam nunc [53] in ære Cap. 14.

B

45. PRIMI PER FIGVRAS ANIMALIVM.] *Non animalium ſolùm, ſed & rerum mutarum: quæ Hieroglyphica notæ dictæ. Litteras tamen poſteà Aegyptijs ſiue Iſis regina tradidit, ſiue Mercurius: ſed ita, vt priſcas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas δημοτικούς, vulgus.*

46. ET ANTIQVISSIMA MONVMENTA.] *Lego,* ea antiquiſſima.

47. FAMA EST CADMVM.] *Atque ita creditum pleriſque ſcriptoribus. vt Clementi Alexandrino, Strom. I.* Κάδμος δὲ Φοῖνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετὴς, ὥς φησιν Εὔφορος *(verius,* Ἔφορος) ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει. *Q. Curtius:* Si famæ libet credere, hæc gens (*Phœnices*) litteras prima aut docuit, aut didicit. *Iſidorus:* Græcarum litterarum vſum primi

C Phœnices repererunt. Hinc eſt quòd phœniceo colore librorum capita deſcribuntur,quia ab ipſis litteræ initium habuerunt. *Quod ait de colore capitum ſiue titulorum in libris, verum & vetus eſt. Ouidius,*

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Cauſſa tamen inepta, & ex pectore Iſidori. De Cadmo inuentore Agenoris F. vide & Plinium lib. VII. *& Suidam, in* Φοινικήια.

48. CECROPEM ATHENIENSEM, VEL LINVM.] *Cecropem tamen plerique Aegypto ortum fatentur, & illinc intuliſſe litteras. Linus eſt Apollinis & Terpſichoræ filius, de quo Suidas:* λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. *Ita vides in diuerſitate ſententiarum, conſentire tamen omnes de Phœnice aut Aegypto: & benè Plinius, numquam dubitaſſe ait quin litteræ ab Aſſy-*

D *rijs eſſent.*

49. TEMPORIBVS TROIANIS PALAMEDEM.] *Videamus. Troianis temporibus repertæ primùm litteræ? Imò ſiue Cadmus, ſiue Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin & Orpheus Poeta vixit ſcripſitq́, maior illo æuo. At quidam ita memorant de Palamede. Sed vix tamen aliqui veterum: & ad fidem rerum emendes:* Quidam Cecropem Athenienſem, vel Linum Thebanum ſedecim litterarum formas, & Troianis temporibus Palamedem Argiuum tres memorant, mox alios ac præcipuè Simonidem ceteras reppeiſſe. *Ita res habet. Sedecim litteræ primò: Palamedes tres addidit, vt Iſidorus cenſet; ſiue quattuor, vt Plinius, * Suidas, (& per me quidem in Tacito etiam legeris,* Palamedem Argiuum IIII. memorant. *nam ex notis omiſſis confuſiſq́, hic error.) aliæ Simonides Pythagoraſq́. Poſſis etiam verbis non traiectis ſcribere:* Quidam Cecropem Athenienſem vel Linum Thebanum. Et temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant IIII. litterarum formas, *&c. Etſi fateor tamen in Gorgiæ declamatione, pro Palamede, eum dici* auctorem litterarum, ἁπλῶς *& indefinitè. Itaque non nimis pertendo. etſi pro meâ ſententiâ licet Irenæum etiam addas, libro I. aduerſ. Hereſ. cap.* XII.

50. ARCADE AB EVANDRO.] *Siue à Carmentâ eius matre, vt viſum alijs.*

51. SED NOBIS QVOQVE PAVCÆ.] *Latinis primò non niſi* XVI. *litteræ. Kappa, Salluſtius ludimagiſter inuenit: Gamma, Spurius Caruilius: litteram X. ætas Auguſti.*

52. CLAVDIVS TRES LITTERAS ADIECIT.] *Suetonius,* Nouas etiam commentus eſt litteras tres, ac numero veterum quaſi maximè neceſſarias addidit. *Vterque eſſe litteras tres ait. Sed quærimus eas: & quibuſdam viſum promptius, dubitare de Suetonij ſcripturâ. Non adhibebo id mantelum ignauiæ meæ ego. Planiſſimè tres Claudius repperit. Aeolicum Digamma, cuius facies litteræ Ⅎ. inuerſæ. Quinctilianus:* Nec inutiliter Claudius Æolicam illam Ⅎ. ad hos vſus litterarum adiecerat. *Et iterùm:* Æolicæ quoque litteræ, quâ ceruom ſeruomq́ue dicimus, etiamſi forma à nobis repudiata eſt, vis tamen manet. *Hanc non Claudius ſolus inter litteras habendam cenſuit, ſed & Varro: ſi credimus Annæo Cornuto.* Hanc litteram, *inquit in Orthographiâ,* Terentius Varro dum vult demonſtrare, ita præſcribit. VA. Qui ergo in hac ſyllabâ ſonus eſt, idem litteræ erit. *Hoc digamma etiam hodie in lapidibus Claudianis:* TERMINAℲIT AMPLIAℲITQVE. *&,* DIℲI. AVGVSTI. *De hac ergo clarum. Secundam eruo è Priſciano lib.* I. *Antiſigma. Ait;* S. & P. loco Græcæ Ψ. fungitur. Pro quo Claudius Cæſar antiſigma ✕ hac figurâ ſcribi voluit: ſed nulli auſi ſunt antiquam ſcripturam mutare. *Antiſigma ideò, quia duo ſigma obuerſo dorſo* ↄc. *Hoc enim ſemilunæ figurâ, priſci Græci ſigma formabant. In tertiâ litterâ hæremus. nec auxilio eſt Grammaticorum manus. Non ille, qui* AI. *diphthongum fuiſſe cenſet, quia in Claudij æuo lapidibus,* ANTONIAI. DIℲAI. *& ſimilia ſcripta. Conſtat enim antiquitus creberrimè vſurpatam hanc diphthongum.* * In voce Παλαμήδης

 Non

Cap.15. *Haruſpices firmat.* [53] in ære publicandis plebiſcitis per fora ac templa fixo. Rettulit deinde ad ſenatum A ſuper collegio haruſpicum, ne [54] *vetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſæpè aduerſis Reip temporibus accitos, quorum monitu redintegratas cærimonias, & in poſterum rectiùs habitas. primoreſque Etruriæ ſponte, aut patrum Romanorum impulſu, retinuiſſe ſcientiam, & in familias propagaſſe: quod nunc ſegniùs fieri, publicâ circa bonas artes ſocordiâ, & quia externæ ſuperſtitiones valeſcant. Et læta quidem in præſens omnia; ſed benignitati deûm gratiam referendam, ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera oblitterarentur.* Factum ex eo

Cap.16. *Cheruſci regem Româ petunt.* ſenatuſconſultum: viderent pontifices, quæ retinenda firmandaque haruſpicum. Eodem anno Cheruſcorum gens regem Româ petiuit, amiſſis per interna bella nobilibus, & vno reliquo ſtirpis regiæ, qui apud vrbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flauio, fratre Arminij. Mater [55] ex Catumero, principe Cattorum erat. ipſe for- *Et Cæſar mittit.* mâ decorus, & armis equiſque in patrium noſtrumque morem exercitus. Igitur Cæſar, auctum pecuniâ, additis ſtipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capeſſere. Illum primum Romæ ortum, nec obſidem, ſed ciuem, ire externum ad imperium. Ac B *Accipitur gratè primò:* primò lætus Germanis aduentus, atque eò magis, quòd nullis diſcordijs imbutus pari in omnes ſtudio ageret; celebrari, coli, modò comitatem & temperantiam nulli inuiſam, *Sed mox viloſcit.* ſæpiùs vinolentiam ac libidines, grata barbaris, vſurpans. Iamque ad proximos, iam *In eum ſurgiunt.* longiùs clareſcere; cùm potentiam eius ſuſpectantes qui factionibus floruerant, diſcedunt ad conterminos populos, ac teſtificantur, *Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes inſurgere. adeò neminem iiſdem in terris ortum, qui Principis locum impleat: niſi exploratoris Flauij progenies ſupra cunctos attollatur? Fruſtrà [56] Arminiũ præſcribi: cuius ſi filius hoſtili in ſolo adultus, in regnũ veniſſet, poſſe extimeſci, infectum alimoniâ, ſeruitio, cultu, omnibus externis. At ſi paterna Italo mens eſſet, non alium infenſiùs arma contra patriã ac deos penates, quàm pa-*

Cap.17. *Ipſe quoque ſe parat.* *rentes eius exercuiſſe.* His atque talibus, magnas copias coëgêre: nec pauciores Italum ſequebantur. *Non enim irrupiſſe ad inuitos, ſed accitũ memorabant. quando nobilitate ceteros anteiret, virtutem experirentur, an dignum ſe patruo Arminio, auo Catumero præberet. Nec patrem illi rubori eſſe, quòd fidem aduerſus Romanos, volentibus Germanis ſumtam, numquam omiſiſſet. falsò libertatis vocabulum obtendi ab iis, qui priuatim degeneres, in publicum exitioſi, nihil ſpei,* C *Et prælio vincit.* *niſi per diſcordias habeant.* Aſtrepebat huic alacre vulgus, & magno* inter Barbaros prœ- * *magno vt inter* lio victor rex; dehinc ſecundâ fortunâ ad ſuperbiam prolapſus, pulſuſque, ac rurſus Lan-

Cap.18. *Chauci Belgicam infeſtant.* gobardorum opibus refectus, per læta per aduerſa res Cheruſcas afflictabat. Per idem tempus Chauci, nullâ diſſenſione domi, & [57] morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiorem Germaniam incurſauere, duce Gannaſco. qui natione Caninefas, [58] auxi-

Non etiam ille, qui litteram neſcio quam inuentam à Claudio leniendæ R. putat, ex corruptis Velij Longi verbis: in quibus prioribus de Æolico digammô ſaltem egiſſe Velium ſcio. Sed nec Martianus Capella, qui ſic ſcribit. Huic litteræ S. Diuus Claudius P. adiecit aut C. propter ψ. & ξ. Græcas, Pſalterium, ſaxa. *Cenſet enim ille à Claudio nouum* X. *repertum. quod vanum puto, quia* X. *in vſu temporibus iam Auguſti, vt disertè monet Iſidorus. Sed &* X. *inter eas à Varrone & Quinctiliano cenſetur, quæ non neceſſaria. Varro in Fragmento quopiam, ex libro De Grammaticâ.* Litterarum partim ſunt, & dicuntur, vt A. B partim dicuntur, & non ſunt, vt H. & X. partim ſunt, neque dicuntur, vt φ. ψ. *Ex quibus verbis non abſurdè collegeris, duabus his litteris, quæ neceſſariæ Varrone teſte, nouam formam induiſſe Claudium nomenq́ue. Et de* ψ. *quidem clarum, cui Antiſigma reſpondit: de* φ *Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, & ego non diuino. Illi quidem litteræ, non dubiè neceſſariæ, & alius eius ſonus quàm* F. *vti monuit etiam Quinctilianus. Hæc in re Grammaticâ nugamur: & omittere licuiſſet ſi Claudij liber exſtaret, quem de ratione harum litterarum edidit.*

53. IN ÆRE PVBLICANDIS PLEBISCITIS.] *Ego verò cum Imperatoribus tolla hæc plebiſcita: quæ vim vſumq́ue Claudij temporibus habere non potuerunt, omni poteſtate tralatâ ad vnum. Quære exempla in hiſtoriâ principum, non inuenies. Legerim.* publicandis ſcitis. *Sciti nomen generale eſt, & ad decreta omnia pertinet ac iuſſa. Et haud dubiè ea ſcriptura obſeruata non ſolùm in plebiſcitis (vt demus ea fuiſſe) ſed in legibus alijs, edictiſq́ue.* D

54. VETVSTISSIMA.] *Quam ipſi Romani liberos ſuos capere volebant, ac publicè mittebantur. Vide Valerium lib. 1. de Relig. & Ciceronem 11. de Diuinat.*

55. EX CATVMERO.] *In Vatic. eſt,* Actumero: *Strabone* Οὐκρόμηρος ἡγεμὼν Κάττων, *id eſt,* Vcromerus. *vel ad etymon Germanicum veriùs,* Acrometus.

56. ARMINIVM PRÆSCRIBI.] *Qui illi patruus, & tamquam in eius gratiam honoremq́ue Principatu ornatus eſſet.*

57. MORTE SANQVINII.] *Sanquinij Maximi, de quo ſuprà dixi.*

58. AVXI-

A [58] auxiliaris, & diu meritus, pòſt transfuga, leuibus nauigijs prædabundus, Gallorum maximè oram vaſtabat, non ignarus dites & imbelles eſſe. At Corbulo prouinciam ingreſſus, magnâ cum curâ & mox gloriâ, cui principium illa militia fuit, triremes alueo Rheni, ceteras nauium, vt quæque habiles, per [59] æſtuaria & foſſas adegit: lintribusque hoſtium depreſſis, & exturbato Gannaſco, vbi præſentia ſatis compoſita ſunt, legiones operum & laboris ignaras, populationibus lætantes, veterem ad morem reduxit: ne quis agmine decederet, nec pugnam niſi iuſſus iniret. ſtationes, vigiliæ, diurna nocturnaque munia, in armis agitabantur. Feruntque militem, quia [60] vallum non accinctus, atque alium quia pugione tantùm accinctus foderet, morte punitos. Quæ nimia & incertum an [61] falsò iacta, originem tamen è ſeueritate ducis traxere: intentumque & magnis delictis inexorabilem ſcias, cui tantum aſperitatis etiam aduerſus leuia credebatur. Ceterùm Cap. 19. is terror milites hoſtesque in diuerſum affecit. [62] nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregere. Et natio Friſiorum, [63] poſt rebellionem clade L. Apronij cœptam in-
B ſenſa, aut malè fida, datis obſidibus conſedit apud agros à Corbulone deſcriptos. Idem ſenatum, magiſtratus, leges impoſuit. Ac ne iuſſa exuerent, [64] præſidium immuniuit; miſſis qui maiores Chaucos ad deditionem pellicerent, ſimul Gannaſcum dolo aggrederentur. Nec irritè aut [65] degeneres inſidiæ fuere aduerſus transfugam, & violatorem fidei. Sed cæde eius motæ Chaucorum mentes, & Corbulo ſemina rebellionis præbebat; vt lætâ apud pleroſque, ita apud quoſdam ſiniſtrâ famâ. *cur hoſtem conciret? aduerſa in Rempublicam caſura:* [66] *cùm proſperè egiſſet, formidoloſum paci, virum inſignem, & ignauo principi prægrauem.* Idcò Claudius adeò nouam in Germanias vim prohibuit; vt referri præſidia cis Rhenum iuberet. Iam caſtra in hoſtili ſolo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re ſubitâ, quamquam multa ſimul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud ſocios, nihil aliud prolocutus, quàm [67] *Beatos quoſdam duces Romanos*, ſignum receptui dedit. [68] Ne tamen miles otium exueret, [69] inter Cap. 20.
C Moſam Rhenumque, trium & viginti millium ſpatio, foſſam produxit, [70] quâ incerta Oceani vetarentur. inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar, quamuis bellum negauiſſet.

Corbulo eos reprimit. *Diſciplinam apud ſuos firmat.* *Perquàm ſeuerè.* *Sed cum magno fructu. Friſios compeſcit.* *Gannaſcum interficit.* *Claudius ardorem eius frangit.* *Foſſa Corbulonis.*

58. AVXILIARIS, ET DIV MERITVS, PÒST TRANSFVGA.] *Vaticana ſcriptura*, auxiliare eſſe in meritis. *Fortaſſe*, auxiliaris, dein emeritis. *Nam & auxilia, illo æuo, credam adſtricta ad militiæ certum modum. Mercero placet*, Auxiliare æs diu meritus.

59. ÆSTVARIA ET FOSSAS.] *Per Druſianam foſſam, & Lacus, qui plures tunc, in vnum Meridionalem coiuerunt.*

60. VALLVM NON ACCINCTVS.] *Aliud eſt ac ſi dixiſſet, Diſcinctus. Non accinctum fodere, eſt ſine gladio fodere: Diſcinctum fodere, eſt ſolutâ fluxaq; tunicâ in morem muliebrem. At ex diſciplinâ erat,*
D *cum gladio opus facere. Vegetius* III. Milites gladio cincti foſſam aperiunt.

61. FALSÒ IACTA.] *Venet. editio*; iacta, aucta. *hæſitante librario vtrum præferret, vtrumque adſcripſit. Ego quidem hic malim*, falsò aucta.

62. NOS VIRTVTEM AVXIMVS.] *Vereor vt ſcripſerit*, virtute auximus. *Augendi verbum patiendi ſignificatu, vt infrà.*

63. POST REBELLIONEM.] *Non vt receptum*, per rebell. *Hiſtoria ipſa narrata fine libri* IV.

64. PRÆSIDIVM IMMVNIVIT.] *Ita manuſ. At vulgò lectio*, inde muniuit. *Suſpicari poſſis antiquè fuiſſe* endomuniuit. *Vti apud Liuium lib.* V. Iuuentutem militarem Senatuſque robur in arcem Capitoliumque conſcendere: armiſque & frumento collatis, ex loco inde munito deos homineſque & Romanum nomen defendere. *ſcripſerim*, endomunito.

65. DEGENERES INSIDIÆ.] *Non indignæ nomine Romano, aut ipſo Corbulone: quia nempe in transfugam, & militiæ deſertorem. Hoc enim eſt, quòd* fidei violatorem *dicit: id eſt, ſacramenti.*

66. CVM PROSPERE EGISSET.] *Ipſa Merceri lectio verior*, ſin proſperè, *& approbata quibuſdam libris. Sententia, Aduerſa reip. nocitura; proſpera, ipſi Corbuloni.*

67. BEATOS QVOSDAM DVCES.] *Corruptione litteræ, perijt huic dicto Venus. Scribe*, quondam. *id eſt, olim liberâ rep. Perſuadet Dio, qui ſic extulit:* ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες.

68. NE TAMEN MILES.] *Sententia ſcripturam eam damnat. Lege ergo*, Vt tamen.

69. INTER MOSAM RHENVMQVE.] *Dio conſentit*, διετάφρευσε, *inquit*, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. *Nam ſtadia centum* LXX. *milliaria conficiunt* XXIII. *duobus ſtadijs & ſemi minùs: ita vt ſeptem ſtadia cum dimidio pro milliari capias. quod Plutarchus, Suidas, alijque monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria* XXI. *vertit: & addit non conuenire illi cum Cornelianâ ratione.*

70. QVA INCERTA OCEANI VETARENTVR.] *Rectè. non* vectarentur. *Dio interpretatur*, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζω-

Nec multo pòſt Curtius Rufus eumdem honorem adipiſcitur, qui [71] in agro Mattiaco recluſerat ſpecus, quærendis venis argenti: vnde tenuis fructus, nec in longum fuit. A
At legionibus cum damno labor, ecfodere riuos, quæque in aperto grauia, humum infrà moliri. quîs ſubactus miles, & quia plures per prouincias ſimilia tolerabantur, componit occultas litteras nomine exercituum, precantium imperatorem, vt quibus permiſſurus eſſet exercitus, triumphalia antè tribueret.

Cap.21. *Curtius Rufus.* [72] De origine Curtij Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falſa promſerim, & vera exſequi pudet. Poſtquam adoleuit, [73] ſectator quæſtoris cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus ſecretus agitat, [74] oblata ei ſpecies muliebris vltra modum humanum, & audita eſt vox: *Tu es Rufe, qui in hanc prouinciam pro conſule venies.* *Circa eum miraculum.* Tali omine in ſpem ſublatus, digreſſuſque in vrbem, & largitione amicorum, ſimul acri ingenio, quæſturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis ſuffragio aſſequitur: cùm hiſce verbis Tiberius dedecus natalium eius velauiſſet, *Curtius Rufus videtur mihi ex ſe natus.* B
Grandia incrementa. Longâ poſt hæc ſenectâ, & aduerſus ſuperiores triſti adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, conſulare imperium, triumphi inſignia, ac poſtremò Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præſagium impleuit.

Cap.22. *Nouius cum ferro, in Principem.* Intereà Romæ, nullis palàm neque cognitis mox cauſſis, Gn. Nouius inſignis eques Romanus, [75] ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium Principem: nam poſtquam tormentis dila-

λαγίζωσιν. ne fluuij in Oceani æſtu refluentes ſuperſtagnarent. *Fuiſſe ergo neceſſum eſt foſſam eam inferioris Batauiæ parte, inter Rhenum veterem, Moſamq́: vbi ferè vbique inter duos fluuios* XXIII. *milliarium interuallum. Supra agrum Batauum, inter Moſam & adhuc integrum Rhenum, eſſe non potuit: quoniam illic certè periculum nullum ob æſtu. Vertranius, cui legi placet,* vitarentur *(hoc ſenſu, vt foſſam eam perduxerit, quâ commeari à Moſâ ad Rhenum poſſet, ne Oceani pericula neceſſum eſſet ſubire) non placet. Multò minùs Ferretus, qui μετέωρος certè fuit, cùm Moſam hîc cum Moſellâ confudit, & eo ſcripſit quæ rideant Batauorum pueri.*

71. IN AGRO MATTIACO.] *Suſpectum eſſe, & potiùs* Maciaco, *vel* Mazyaco *legendum videri (qui populi Africæ ſunt) docuit in Saturnalium* II.

72. DE ORIGINE CVRTII RVFI.] *Eſt qui hunc cenſeat eſſe illum, qui memoriam ſcripſit rerum Alexandri, purè mehercules & Latinè. Modius certè noſter, cuius cenſuræ Curtius non leuiter debet, teſtatum reliquit cognomen ei Rufi tribui à libris. Pugnare tamen ætas videatur, ſi quidem ad Auguſtum referenda illa ſunt è libro eius* X. Proinde iure meritoq́ue populus Rom. ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam pænè ſupremam habuimus, nouum ſidus illuxit. Huius herculè, non ſolis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum exſtinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubitâ ſerenitate diſcuſſit? Non ergo reuireſcit ſolùm, ſed etiã floret imperium. Abſit modò inuidia, excipiet huius ſæculi tempora eiuſdem domus vtinã perpetua, certè diuturna poſteritas. *Sed non ſunt: nec quidquam hic de ſidere Iulio, vt vngentur. Refutant ſequentia: quoniam Auguſtus cùm ad imperium venit, non exſtinxit bellorum faces, non gladios condidit: ſed accendit, eduxit. Refutat & ille locus è lib.* III. *de vrbe Tyro.* Multis ergo caſibus defuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refouente, ſub tutelâ Romanæ conſuetudinis acquieſcit. *Nam ait & agnoſcit* longam pacem *in re Romanô. An ea ſub initio Auguſti? imò viginti annorum bello. Itaque priora illa refero ad Caij Caligulæ cædem, & confuſionem quæ ſecuta: Senatu imperium abrogante, milite & plebe ſtabiliente. Hæc ſunt illa ſine capite diſcordia membra; & Claudius ipſe, nouum ſidus. Tamen incerta hæc mihi, fateor: & facilè manum dedero, ſiquis adferet veriſimiliora.*

73. SECTATOR QVÆSTORIS.] *Vatic.* Sector. *nec ſperno. Ad haſtam enim ſectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipſo Curtio Rufo libro* VII. *epiſtol.* Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. *Ait enim, comes.* C

74. OBLATA EI SPECIES MVLIEBRIS.] *Plinius ſuper eodem miraculo:* Inclinato die ſpatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humanâ grandior, pulchriorq́ue. perterrito, Africam ſe futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoreſq́ue geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibique moriturum. *Quod ait vltra modum humanum: ſemper ita antiqui, vt fidem diuinitatis adſtruant eiuſmodi idolis. Virgilius:*

Viſa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

Iuuenalis:

——tua ſacra & maior imago D
Humanâ, turbat pauidum cogitq́ue fateri.

Xenophon lib. VIII. παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν, κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε. ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. *Tacitus* I. *Hiſtor.* Erupiſſe cellâ Iunonis maiorem humanâ ſpeciem.

75. FERRO ACCINCTVS REPERITVR.] *Ideò Claudius primus (& fortaſſe hac occaſione) ſcrutatores inſtituit, qui promiſcuè omnes ad principem ſalutandi vel quâ aliâ cauſſâ venientes excuterent. Suetonius:* Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos. *Quos tamen Veſpaſianus iterùm ſuſtulit, narrante eodem Suetonio, cap.* XII. *Verbo Dionis ad hunc morem*

digna

A dilaniabatur, 76 de ſe Nouius * conſcios non edidit, incertum an occultans. Iiſdem conſulibus P. Dolabella cenſuit 77 ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecuniâ eorum, qui quæſturam adipiſcerentur. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctiſque ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin primâ iuuentâ conſulatum ac dictaturas inirent. Sed quæſtores, regibus etiam tum imperantibus, inſtituti ſunt: quod lex curiata oſtendit, ab L. Bruto repetita. Manſitque conſulibus poteſtas diligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. creatique primùm 78 Valerius Potus, Æmylius Mamercus, 79 LXIII. anno poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negotijs, duo additi qui Romæ curarent. 80 Mox duplicatus numerus, ſtipendiariâ iam Italiâ, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Pòſt lege Syllæ 81 viginti creati ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. & quamquam equites iudicia reciperauiſ-
B ſent; quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuitò concedebatur, donec ſententiâ Dolabellæ velut venundaretur. A. Vitellio, L. Vipſanio conſulibus, cùm de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoreſque Galliæ, quæ Comata appellatur, 82 fœdera & ciuitatem Romanam pridem aſſecuti; ius adipiſcendorum in vrbe honorum expeterent: multus eâ ſuper re variuſque rumor, & ſtudijs diuerſis apud Principem certabatur, aſſeuerantium, *Non adeò ægram Italiam, vt ſenatum ſuppeditare vrbi ſuæ*

Quæſtoribus neceſſitas muneris impoſita.
Ex occaſione de quæſturâ.
Cap. 23.
A. V. C. DCCCI.
Galli ciuitatem plenam adſiſcunt.
Contradicitur.

digna legi: Κλαύδιος τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μὴ ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔν τε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς στρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν, καὶ δεῦρο ἀεὶ γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο: Claudius cùm alia acriter obſer-
C uabat, tum omnes qui ad ipſum venirent, viros & fœminas explorari iubebat, nequem gladium aut ſicam haberent. in conuiuijs etiam vbique milites quoſdam adſtantes habebat: atque id ab eo oſtenſum, deinceps ad hoc æui ſeruatur: at ſcrutatio illa omnium, per Veſpaſianum ſublata eſt. *Manſit igitur de Militibus: at de Scrutatione Veſpaſianus ſuſtulit. quod vide in Suetonio, cap.* XII. *& fac ab iſtis lucem. Mos iſte ſcrutandi vetus, & Græcis quoque. Tangit Plutarchus in Timoleonte: vbi Dionyſium iam exſulem, irriſum à quodam ait,* qui intrans ad eum veſtem excuſſit vt tyrannis fieri ſolet. *Locum totum vide.*

76. DE SE NOVIVS * CONSCIOS.] *Non integer locus vel indicio libri Farneſiani, qui cum lacunâ refert:* De ſe noui ∴∴∴ conſcios. *Videmur non incommodè explere poſſe:* de ſe Nouius confeſſus, conſcios non edidit.

D 77. SPECTACVLVM GLADIATORVM.] *Suetonius:* Collegio Quæſtorum, pro ſtraturâ viarum, gladiatorum munus iniunxit. *Quod mutauit Nero, qui cenſuit,* vt ne deſignatis quidem Quæſtoribus edendi gladiatores neceſſitas eſſet, *ait Tacitus lib.* XIII. *Iterùm induxit Domitianus, notante Suetonio cap.* IV. *& perſeuerauit. Tertullianus:* Tranſijt hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium, Quæſturas dico, & magiſtratus, & Flaminia & Sacerdotia. *Plura de his, proprio libro.*

78. VALERIVS POTVS.] *Ita libri ſcripti. Lego,* Potitus, *quod Valeriæ gentis cognomen eſt. In vulgatis Valerius Poſtumius, imperitè. Eſt autem ille ipſe qui Conſul* poſteà anno V. CCLXXXIV. *Quod clarè ex Dionyſio hauries lib.* IX.

79. LXIII ANNO POST.] *Error numeri. niſi places de primis quæſtoribus totos* XL. *annos à Liuio & Dionyſio diſcrepare Tacitum. Nam anno vrbis* CCLXIX. *Q. F. Ser. Cornelio Coſſ. Liuio primi Quæſtores nominati, L. Valerius & Cæſo Fabius: itemq; Dionyſio lib.* VIII. *Ac ex hac Taciti putatione, circa annum demum vrbis* CCCVIII. *Quæſtores ſtatuamus neceſſe eſt. Quod falſum eſſe, liquet vel ex eo, quòd Liuius & Dionyſius poſt annum illum* CCLXIX. *ſæpiùs iam Quæſtores nominant. Corrige hic ergo,* XXIII. anno. *vt ratio conſtet. In altero tamen Quæſtore monet adhuc diſſenſus: qui Liuio & Dionyſio eſt Cæſo Fabius, non Mam. Aemilius, vt noſtro. Nam Plutarchus planè diuerſus, qui P. Veturium & M. Minutium nominat.*

80. MOX DVPLICATVS NVMERVS.] *Epitome Liuij* XV. Quæſtorum numerus ampliatus eſt, vt octo eſſent. *Quod accidit circiter annum vrbis* CDLXXXVIII.

81. VIGINTI CREATI SVPPLENDO SENATVI.] *Vt à Cæſare Dictatore quadraginta, eâdem, ni fallor, cauſâ. Vide Dionem* XLIII.

82. FOEDERA ET CIVITATEM.] *Duplex Gallia, Ciſalpina, Tranſalpina. Ciſalpini iterùm duplices, Ciſpadani, Tranſpadani. Ex his qui cis Padum, ius ciuitatis aſſecuti ſunt poſt bellum Marſicum: qui trans Padum, ius Latij eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Tranſpadani, turbas ſæpè mouerunt: incitante etiam poſt Quæſturam C. Cæſare. Nec enim de alijs Suetoniana illa capio;* Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petendâ ciuitate agitantes adijt, & ad audendum aliquid concitaſſet, niſi conſules conſcriptas in Ciliciam legiones paulliſper ob idipſum retinuiſſent. *Donec ille Cæſar Dictator primùm, tranſtulit eos in ciuium ius, narrante Dione lib.* XLI. Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. *At de Tranſalpinis non liquidè pureq; aliquid ſcriptum reperio, niſi quòd Strabo oſtendit Conaros, Salyeſq;*

ſuæ nequiret: ſuffeciſſe olim [83] *indigenas conſanguineis populis, nec pœnitere veteris Reip. Quin* A
adhuc memorari exempla, quæ priſcis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum, quòd [84] *Veneti & Inſubres curiam inruperint,* [85] *niſi cœtus alienigenarum velut captiuitas inferatur? quem vltrà honorem reſiduis nobilium?* [86] *aut ſi quis pauper è Latio ſenator foret? Oppleturos omnia diuites illos, quorum aui proauique, hoſtilium nationum duces, exercitus noſtros* [87] *ferro viquè ceciderint; diuum Iulium apud Aleſiam obſederint. Recentia hæc. quid ſi memoria eorum inoriretur,* [88] *qui Capitolio &* [89] *arâ Romanâ manibus eorumdem proſtratis. Fruerentur ſanè vocabulo ciuitatis: inſignia patrum, decora magiſtratuum, ne vulgarent.*

Cap.24. *Sed ab iis eſt Princeps.* His atque talibus haut permotus Princeps; etiam ſtatim contrà diſſeruit, & vocato ſenatu [90] ita exorſus eſt. *Maiores mei (quorum antiquiſſimus Clauſus origine Sabinâ, ſimul in ciuitatem Romanam & in familias patriciorum adſcitus eſt) hortantur, vti paribus conſiliis Remp. capeſſam, transferendo huc quod vſquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Albâ, Coruncanios Camerio, Porcios Tuſculo; & ne vetera ſcrutemur, Etruriâ Lucaniaque, & omni* B
Italiâ, in ſenatum accitos. Poſtremò ipſam ad alpes promotam, vt non modò ſinguli viritim, ſed terræ gentesque in nomen noſtrum coaleſcerent. Tunc ſolida domi quies, & aduerſus externa floruimus, cùm Transpadani in ciuitatem recepti, cùm ſpecie [91] *deductarum per orbem terræ legionum, additis prouincialium validiſſimis feſſo imperio ſubuentum eſt. Num pœnitet Balbos ex Hiſpaniâ, nec minùs inſignes viros è Galliâ Narbonenſi tranſiuiſſe? Manent poſteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Athenienſibus fuit, quamquam armis pollerent, niſi quòd victos pro alienigenis arcebant? At conditor noſter Romulus tantum ſapientiâ valuit, vt plerosque populos eodem die hoſtes, deinde ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt.* [92] *Libertinorum filiis magiſtratus mandari,* [93] *non, vt plerique falluntur,* * *recens, ſed*

* *Val. repens,*

lyeſq́; ciuitate donatos, tempore tamen non expreſſo. Παντας, *inquit,* ὕτω προσαγορεύουσι (*Cauarorum nomine, ſcilicet*) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ *ad eſt,* Omnes ita appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etſi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum tranſierunt & linguâ & moribus, quidam etiam in ciuitatem eorum recepti. *Donatos tamen non dubium eſt ab Auguſto: túncne cùm Italiam ad Alpes promouit? an potiùs in diuturnâ illâ peregrinatione, cùm ad res Galliæ conſtituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter ſuadere Dio videtur lib.* LIV. *qui Auguſtum in eâ peregrinatione libertatem & ius ciuitatis aliis dediſſe ait, aliis ademiſſe. Ciuitatem autem accipimus, ſine iure ſuffragii: quod nunc à Claudio demum adſecuti.*

83. INDIGENAS CONSANGVINEIS.] *Senſus videatur. Olim Latinos (qui indigenæ) ſuffeciſſe Romanis, ſanguine & affinitate cum iis iunctis: cur non nunc tota Italia? Poßis etiam,* indigenas conſanguineos populos: *eodem ſenſu.*

84. VENETI ET INSVBRES.] *Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cauaros, de quibus Strabo, pleno ciuium iure non fuiſſe. Eos enim potiùs hic nominaſſent.*

85. NISI COETVS ALIENIGENARVM.] *Quod ſanè haut diu pòſt euenit. adeò vt Auguſtinus verè ſcripſerit,* Numquid non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt? *libro* V. *De ciuit. cap.* XVI.

86. AVT SIQVIS PAVPER.] *Negandi vim habet. quaſi dicat: an aliquis etiam pauper è Latio Senator fiet? non fiet. poſſes etiam,* aut ecquis.

87. FERRO VIQVE CECIDERINT.] *Ita in meis libris, & rectè. vulgò,* Ferro igniquè.

Simile mendum ſcio eſſe in Suetonii Claudio, cap. XXI. Diu cunctatus, an omnes igni ferroque abſumeret, tandem e ſuâ ſede proſiluit, *Lege*, vi, ferroque.

88. QVI CAPITOLIO ET ARA ROMANA.] C
Locus fractus corruptusq́; , vti oratiuncula hæc tota. Nec iſta Attius Nauius pater augurum reſtituerit, ſine libris: nedum vt Beatus nobis perſuadeat germanam lectionem eſſe, qui Capitolio & arâ Romanâ manibus eorumdem parceretis? *Eſt enim, inquit, Apoſiopeſis: ſubaudiendumq́; , potiti ſunt. quâ figurâ medius fidius vellem ipſe vſus eſſet. Mei libri,* memoria eorum memoretur qui Capitolio & æra Romana manibus eorumdem per ſe ſatis.

89. ARA ROMANA.] *Aram Maximam intellegit, quæ inter ſacerrima Romæ.*

90. ITA EXORSVS EST.] *Quæ oratio Principis memoria cauſâ Lugduni habita, celeberrimâ vrbe Galliarum, & in æs inciſa. Tabula manet illicò etiam nunc; & dignum lectu exemplar eius, quod, exſcriptorum fide, propoſui in* EXCVRSV A. *eo magis, quòd multa in eo ad Taciti lucem.* D

91. DEDVCTARVM PER ORBEM.] *In colonias nempe deductarum. Iisq́; miſti è prouincialibus ferè ſemper aliqui, eodem iure.*

92. LIBERTINORVM FILIIS.] *Hoc illud eſt quod Suetonius notat in Claudio:* Appium Cæcum Cenſorem, proauctorem generis ſui, libertinorum filios in Senatum allegiſſe docuit: ignarus temporibus Appii, & deinceps aliquamdiu libertinos dictos, non ipſos qui manumitterentur, ſed ingenuos ex his procreatos. *Et notat verè. Nam libertorum filii adeò à curiâ remoti temporibus priſcis, vt nec in militiam ſint admiſſi. & bello Italico libertini primùm militare cœperunt, vt notat Epitome Liuiana* LXXIII.

93. NON, VT PLERIQVE FALLVNTVR, RECENS.]

A *ſed priori populo factitatum eſt. At cum Senonibus pugnauimus. ſcilicet Volſci & Æqui, numquam aduerſam nobis aciem ſtruxere? Capti à Gallis ſumus. ſed & Tuſcis obſides dedimus, & Samnitium iugum ſubiuimus. Attamen ſi cuncta bella recenſeas, nullum* [94] *breuiore ſpatio quàm aduerſus Gallos confectum. continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus noſtris mixti, aurum & opes ſuas inferant potiùs, quàm ſeparati habeant.* [95] *Omnia P.C. quæ nunc vetuſtiſſima creduntur, noua fuere. plebei magiſtratus poſt patricios, Latini poſt plebeios, ceterarum Italiæ gentium poſt Latinos. Inueteraſcet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.* Orationem Principis ſecuto patrum conſulto, primi Ædui ſenatorum in vrbe ius adepti ſunt. datum id fœderi antiquo, & quia [96] ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vſurpant. Iiſdem diebus in numerum Patriciorum aſciuit Cæſar [97] vetuſtiſſimum quemque è ſenatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas [98] Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant, exhauſtis etiam quas dictator Cæſar lege Caſſiâ, & princeps [99] Auguſtus lege Sæniâ
B ſublegêre. Lætaque hæc in R.P. munia, multo gaudio *Cenſoris inibantur. Famoſos probris

Cap. 25. *Igitur imperante.*

Patricij ſupplentur.

**Forn. Cæſaris*

CENS.] *Non hercle antiquius, quàm à Cæſare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, & magiſtratu ornauit. Dio* XLIII. καὶ παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ' εἴ τις στρατιώτης, μήτ' εἴ ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν: *id eſt,* Multos in Senatū allègit, nihil dijudicans vtrùm quis miles eſſet, vtrúmve filius liberti.

94. BREVIORE SPATIO.] *Ita, ſi Galliam comatam ſpectas, de quâ hic agitur: nam decimo anno à Cæſare perdomita eſt. Aliter in alijs: quod hiſtoriæ dicent.*

59. OMNIA P.C. QVÆ NVNC.] *Pulchram*
C *& acutam Sententiam reperio à Syneſio Cyrenenſi Epiſcopo, haud diſparibus ſanè verbis, expreſſam in epiſtolâ* LVII. πολλὰ τῶν ὄντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ διωρθώσατο. οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γινομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔσχε. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελτίονι. *Verto:* Multas rerum vtilium tempus inuênit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, & ſingula quæ facta ſunt initium ſemel habuerunt. Demus & nos principium meliori conſuetudini. *Simile, ſed breuiter, Tertullianus aduerſ. Marc.* 1. *cap.* IX. Omnis res anterior poſteriori normam præminiſtrauit.

96. SOLI GALLORVM FRATERNITATIS NOMEN.] *In Panegyrica Flauienſium nomine apud Conſtantinum dicto:* Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Æduis ſe
D poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatuſconſultis fratres populi Rom. appellati ſunt: & cùm à ceteris Rhodano ad Rhenum vſque populis ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli conſanguinitatis nomine gloriati ſunt. *Et poſteà:* Imputauêre ſe origine fabulosâ in Siciliâ Mamertini, in Aſiâ Ilienſes: ſoli Ædui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenuâ & ſimplici caritate fratres populi Rom. crediti ſunt. *Benè ait, crediti. Neque enim aliunde, vt credo, fratres, quàm ex ſermone communi Gallorum Germanorumq́, quo fideles ſocij, fratres amiciq́, dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, vt ſuggerunt quidam. Sed quòd Tacitus dicit ſolos Æduos id nomen vſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Aruernis:*

Et docilis rector monſtrati Belga couini,
Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Et lapis antiquus, qui Batauis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. *quæ inſcriptio eruta armamentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro* V. ἡ γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. ὧν ἔνιοι πρὸς ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν.

97. VETVSTISSIMVM QVEMQVE E SENATV.] *Aliud Patricij, aliud Senatores. Senatores multi è plebe, vt ſeptuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne extingui, & intermori patriciorum familias pateretur, antiquiſſimum quemque è plebeis Senatoribus retulit in patres. Dico antiquiſſimum; ſiue ætatis ratione, ſeu potiùs temporis, quo in Senatu fuit. Hæc clara Taciti mens. At vir iuris & antiquitatis conſultus, quaſi in Cimmerios delatus eſſet, ita hîc cacutit. Vertit ſe in omnes formas, & tandem definit ſcribendum eſſe:* vetuſtiſſimum quemque è ſe natum. *Sapis lector, & non rides?*

98. ROMVLVS MAIORVM.] *Tacitus ſenſiſſe videtur omnes patricios qui à regibus lecti (plures enim reges poſt Romulum legerunt) Maiores fuiſſe: qui à Bruto, Minores. Liuius tamen & alij, contrà. cuius rei confuſam veritatem vide apud Onufrium in Faſtis, quem non exſcribo. Sed Tacito, vt opinor, auctores ſui. Lud. Viues tamen, patrum æuo doctrinâ celebri, verbis aliquot inſertis hîc legebat:* Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conſcriptorum appellauerant. *cuius epiſtolam eâ ſuper re publicauit amicus meus dum vixit G. Canterus in Nouis ſuis. At mihi nondum animus adſentiendi: nec tibi quidem, ſi cum iudicio excuſſeris, quæ Onufrius per ſatyram & confusè, vt ſolet, collègit.*

99. AVGVSTVS LEGE SÆNIA.] *Ille idem Viues ſcribit,* Seruiâ. *Ius & mos Belgæ, diſſentiendi ab Ibero.* Sæniâ *enim vera lectio. Colligo ex Dione* LII. *qui hunc patriciorum dilectum confert in annum vrbis* DCCXXV. τό τε τῶν εὐπατριδῶν γένος, *inquit,* συνεπλήθυνε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι. *id eſt;* Patriciorum numerum impleuit; Senatu ſcilicet id ei iubente. *Ex quo vides Sc. aliquod*

fuiſſe

Senatum purgat Cæſar, clementi viâ. bris quo nam modo ſenatu depelleret anxius, [100] mirem & recens repertam quandam A
[101] ex ſeueritate priſcâ rationem adhibuit: monendo, ſecum quiſque de ſe conſultaret, peteretque [102] ius exeundi ordinis. facilem eius rei veniam. & moros ſenatu, & excuſatos ſimul propoſiturum: vt iudicium cenſorum ac pudor ſponte cedentium permixti, ignominiam mollirent. Ob ea Vipſanius conſul rettulit, [103] *patrem ſenatus appellandum eſſe Claudium. quippe promiſcuum patris patriæ cognomentum: noua in Remp. merita, non vſitatis vocabulis honoranda.* Sed ipſe cohibuit conſulem vt nimiùm aſſentantem. conditque
Luſtrum condit. luſtrum, quo cenſa ſunt ciuium [104] LXIX. centena, & LXIIII. millia. Iſque illi finis inſcitiæ erga domum ſuam fuit, haut multo pòſt, flagiria vxoris noſcere ac punire adactus, vt
Cap.26. deinde ardeſceret in nuptias inceſtas. Iam Meſſallina facilitate adulterorum in faſti- *Meſſallinæ vitia.*
dium verſa, ad incognitas libidines profluebat; cùm abrumpi diſſimulationem etiam *Præcipiti etiam Silio.*
Silius, ſiue fatali vecordiâ, an imminentium periculorum remedium ipſa pericula ratus, vrgebat. *Quippe non eò ventum, vt ſenecta Principis opperiretur. inſontibus innoxia conſilia;* B
flagitijs manifeſtis, ſubſidium ab audaciâ petendum. Adeſſe conſcios paria metuentes: ſe cælibem, orbum, nuptijs & adoptando Britannico paratum. manſuram eandem Meſſallinæ potentiam, additâ ſecuritate, ſi præuenirent Claudium, vt inſidijs incautum, ita iræ properum. Segniter hæ voces acceptæ, non amore in maritum, ſed ne Silius ſumma adeptus, ſperneret adulteram, ſcelusque inter ancipitia probatum, veris mox pretijs æſtimaret. nomen tamen ma-
Viuo marito, alium ducit. trimonij concupiuit; [105] ob magnitudinem infamiæ: cuius apud prodigos nouiſſima voluptas eſt. Nec vltrà exſpectato, quàm dum [106] ſacrificij gratiâ Claudius Hoſtiam
Cap.27. proficiſceretur, cuncta nuptiarum ſollennia celebrat. Haut ſum ignarus fabuloſum
Incredendâ audaciâ, an impudentiâ. viſum iri, tantum vllis mortalium ſecuritatis fuiſſe, in ciuitate omnium gnarâ & nihil reticente: nedum conſulem deſignatum, cum vxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obſi-

fuiſſe eius rei, ſiue legem. Legibus nomina à conſulibus: & conſul ſuffectus prioris anni, L. SÆNIVS. *in monumentis. Vertranium erga, qui* Sentiam *repoſuit, non audiemus.*

100. MITEM ET RECENS REPERTAM.] *Repertam ab Auguſto. Habes in Dione libro* LII. *in extremo.*

101. EX SEVERITATE PRISCA.] *Alucinor, aut ſcribendum voce additâ:* Haud ex ſeueritate. *Sententiam eam eſſe, id mihi certum. Hæc ita ſcripſeram: ſed ecce Pichena ex Florentino codice verè emendat:* repertam, quàm ex: *ſententiâ illâ meâ, id eſt (Cornelianâ phraſi)* potius quàm.

102. IVS EXEVNDI ORDINIS.] *Salos Cilicia abite nebulones. Eximuerà Latinitas ſcribi vult,* ordine. *aut potiùs,* exuendi ordinis. *Ita lib.* III. Piſo exutâ dignitate in decem annos relegatur.

103. PATREM SENATVS.] *Quod imitati, ſibi ſumpſerunt Balbinus & Pupienus Auguſti. In Nummis:* IMP. CÆS. PVPIEN. MAXIMVS. AVG. *Tum parte verſâ:* PATRES SENATVS.

104. LXIX. CENTENA, ET LXIIII. MILLIA.] *Conuenit cum Caßiodori ratione ſexaginta nouem centena millia exprimentis. cum libris haud planè conuenit. è quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur* quinquaginta octo centena & octogintaquattuor millia & LXXII. *Nec miremur de granditate numeri: cùm iam tunc ſub Auguſto (nondum tot populis in ciuitatem acceptis) cenſa reperiam* quadragies centena millia. *Lapidis inſcriptio quam obtrudunt,* TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIESDECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. *parùm vera aut fida mihi eſt. & tamen cùm de his ſaltem qui arma ferrent agat, nihil nobis obſtat.* C

105. OB MAGNITVDINEM INFAMIÆ.] *Elegantiſſima gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat vnus Seneca epiſt.* CXXIII. Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi præmium infamia eſt. *vbi tamen malè, & præter reliquum iudicium, Pincianus,* in famâ eſt, *legi voluit. Ita autem eſt. hominibus perditis & ad flagitia praiectis, ipſa infamia voluptas eſt. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib.* VI. *cap De mutatione morum.* Perditæ luxuriæ Athenis adoleſcens Polemo, neque illecebris tantùm ſed ipsâ infamiâ gaudens. *Vbi adde voculam è libro veteri,* neque illecebris eius tantùm: *ſententiâ omnino volente.*

106. SACRIFICII GRATIA HOSTIAM.] *Imò rei frumentariæ gratiâ, ait Dio: pellicum cauſſâ, Victor. Sed ſacrificium credo à Claudio inſtitutum rei frumentariæ cauſſâ, in Caſtorum æde. Id enim numen ibi cultum, ventorum mariſq; cauſſâ. Ita lego apud Ammianum lib.* XIX. *in ſummâ inopiâ frumenti, Tertullum qui Præf. annonæ,* apud Oſtiam in æde Caſtorum ſacrificaſſe, tranquillitatemque mare molliuiſſe. *Id ſacrum perpetuum fuit, & ſuſpicor à Claudio inſtitutum, qui portum illum celebrem & farum Oſtiæ exſtruxit. Celebrabatur ſollenni quadam lætitiâ, menſe Maio: ideoq; poſt-ſæcula Maiuma dictum. Suidas:* Μαϊουμᾶς. πανήγυρις ἐγίνετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα. ἐν ᾗ οἱ ἔνδηλοι καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες, ἡδυπαθεῖν ἠπείγοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. *Iulianus Cæſar in Antiochico:* ὑμῶν δὲ ἕκαστος ἰδίᾳ μὲν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑορτὰς τῷ Μαϊουμᾷ χρήματα ἀπολέσαντες ὑπὲρ D

δ' ὑμῶν

A obſignarent velut [107] ſuſcipiendorum liberorum cauſſâ, conueniſſe: atque illam audiſſe auſpicum verba, [108] ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos, [109] diſcubitum inter conuiuas, oſcula, complexus, noctem denique actam licentiâ coniugali. Sed nihil compoſitum miraculi cauſſâ, verùm audita ſcriptaque ſenioribus [110] tradam. Igitur domus Principis inhorruerat; maximeque quos penes potentia, & ſi res verterent, formido, non iam ſecretis colloquijs, ſed apertè fremere. [111] *Dum induſtria cubiculum principis occulit adulteros, dedecus quidem illatum,* [112] *ſed* * *excidium procul abfuiſſe. nunc iuuenem nobilem,* [113] *dignitate formæ, iuuentâ, ac propinquo conſulatu, maiorem ad ſpem accingi nec enim occultum, quid poſt tale matrimonium ſupereſſet.* Subibat ſine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & vxori deuinctum, multaſque mortes iuſſu Meſſallinæ patratas. Rurſus ipſa facilitas Imperatoris fiduciam dabat, ſi atrocitate criminis præualuiſſent, poſſe opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo diſcrimen verti, ſi defenſio audiretur, vtque clauſæ aures
B etiam confitenti forent. Ac primò Caliſtus iam mihi [114] circa necem Cæſaris narratus, & [115] Appianæ cædis molitor Narciſſus, flagrantiſſimaque eo tempore gratiâ Pallas, agita-

Id est sollenniter. — Cap. 28. *Palatium e Palatini turbantur.* — * *exitium* — Cap. 29. *Deliberant.*

δ' ὅμοδν ἐωτῆς καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως εἰδοῖς θύει. *Nec aliud intellexit Aethicus in Coſmographiâ:* Tiberis inſulam facit inter portam vrbis & Oſtiam ciuitatem, vbi populus Rom. cum vrbis Præfecto vel Conſule, Caſtorum celebrandorum cauſſâ egreditur, ſollennitate iucundâ. *Vbi vides Caſtorum ſollenne, & Maiumam, idem eſſe. Hanc Originem Maiumæ nec inſcitam, nec alienam à vero puto.*

107. SVSCIPIENDORVM LIBERORVM CAVSSA.] *Ea formula in nuptijs legitimis ſollennis, ad coniugij verum finem.* Nec enim ob aliud, *ait Auguſtinus,* femina nubit, quàm, vt mater fiat. *vnde & matrimonium ominis cauſſâ dictum. Ideò Græci*
C *definiunt, γάμον, σύνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. Et apud Athenienſes (ait Iſidorus Peluſiota lib.* III. *epiſt.* CCXLIII.) *ἡ συνάφεια ἡ κατὰ νόμον, ἐπ' ἀρότῳ παίδων ἐλέγετο γνησίων:* Legitima coniunctio, ad ſeminandos liberos dicebatur fieri. *Menander etiam pulchrè, apud Clementem:*

Παίδων ἐπ' ἀρότῳ τῶν γνησίων δίδωμί σοι
Τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Et Auguſtus ſenile quoddam coniugium iniuſtum pronunciauit, quoniam non quærendorum liberûm cauſſâ initum, *ait Valerius lib.* VII. *cap.* VII. *In ipſis autem tabulis ea verba ſolita exprimi. Auguſtin. lib.* XIV. *De ciuit.* Quid concubitus coniugalis, qui ſecundùm matrimonialium præſcripta tabularum, procreandorum fit cauſſâ liberorum? *Adde & Sueton. Iul. cap.* LI.

D 108. SVBISSE, SACRIFICASSE.] *Verbum* ſubiſſe, *corruptum iudico. Fortean,* nupſiſſe, *id eſt, ſollenni luteo flammeo, qui mos nouis nuptis, faciem velaſſe. Scripſi & ſenſi ita olim. at nunc delibero etiam atque etiam, & ambigo an ſubeundi verbum non hic germanum & inter legitima nuptiarum. Quinctilianus ſuſpicionem facit in ſermone Declamationis* CCXLVII. Dicit pars diuerſa. non fuiſti vxor non ſubiſti cum illo. *Legerim,* non ſubijſti. *Et ſubitionem hanc intellegam, ſiue cùm deducta ſubiret mariti domum: ſiue de iugo. modo is ritus tamen ſatis certus.*

109. DISCVBITVM INTER CONVIVAS.] *Et quidem formâ nuptiali: quæ volebat vt noua nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuuenalis:*

———ingens
Cœna, ſed & gremio iacuit noua nupta mariti.

quaſi ecce id inter ſollennia nuptiarum. Appuleius de nuptijs Pſyches: Accumbebat ſummum thorum maritus, Pſychen gremio ſuo complexus. *Ideò rectè in Catullo,*

Adſpice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi.

*Nec rectè magnus ille cenſor, quem vnum æmulor miror*que, Adſpice imus, *emendauit. Imúſne in illo geniali ſuo epulo maritus? imò ſummus, vel Appuleio teſte. Intus accubare, vt intus canere. Interior autem maritus, reſpectu ſponſæ ad quam hic ſermo. Siquid tamen mutandum, legerim,* vinctus. *qui mos Romanus in omni conuiuio ſollenni.*

110. TRADAM.] *Magis pro mente,* trado. *iam enim illa incredenda ſcripſit.*

111. DVM INDVSTRIA CVBICVLVM.] *Regem olim feci, qui emendaſſet hunc locum. itaque concurſum à multis ad coronam, & non vnus mihi indicauit ſcribendum:* Dum hiſtrio cubiculo Principis occultatur, dedecus. *veriſſimè. intellegit enim Mneſterem illum Pantomimum, qui diu in delicijs Meſſallinæ. Libri ſcripti non longè abeunt ab hac lectione,* Dum inſtruo cubiculum Principis exultauero, dedecus. *Poſſis extrema item ſcribere,* cubiculo Principis exultat, verè dedecus.

112. SED EXCIDIVM.] *In Florentino eſt,* ſed & ſcidium: *è quo Pichena,* diſſidium. *Sed profectò plus quàm diſſidium hic timebatur, &* exitium, *atque extrema.*

113. DIGNITATE FORMÆ, IVVENTA.] *Ita lego, non* formâ. *Dignitas formæ propriè de viris, vti notat vetus litterator Agratius. illud,* iuuentâ, *ſuſpectum facit Vatic. qui refert,* Vimentis. *Ex quo Palmerius diductim legebat,* vi mentis.

114. CIRCA NECEM CÆSARIS NARRATVS] *C. Cæſaris Caligulæ: cuius necis conſcius particepsque fuit hic libertus, narrante Ioſepho lib.* XIX. *cap.* I. *Scilicet autem Tacitum hoc narraſſe in libris qui de Caligulâ.*

115. APPIANÆ CÆDIS MOLITOR.] *Vide Sueton. cap.* XXXVII. *in cuius verbis,* Nec multo pòſt ex compoſito irrumpere Appius nunciatus, qui pridie ad id temporis vt adeſſet, præceptum erat: quaſi planè repræſentaretur ſomnij fides, accerſi

Diſſentiunt. agitauêre; [116] num Meſſallinam ſecretis minis depellerent amore Silij, cuncta alia diſſimulantes. deinde metu, ne ad perniciem vltrò traherentur, deſiſtunt, Pallas per ignauiam, Caliſtus [117] prioris quoque regiæ peritus, & potentiam cautis quàm acrioribus conſilijs tutius haberi. perſtitit Narciſſus, ſolum id immutans, ne quo ſermone præſciam criminis & accuſatoris faceret. Ipſe ad occaſiones intentus, longâ apud Hoſtiam Cæſaris morâ, duas pellices, [118] quarum is corpori maximè inſueuerat, largitione ac promiſſis, & vxore deiectâ plus potentiæ oſtentando, perpulit delationem ſubire. Exin Calpurnia (id pellici nomen) vbi datum ſecretum, Cæſaris genibus prouoluta nupſiſſe Meſſallinam Silio exclamat. ſimul Cleopatram, quæ idem opperiens adſtabat, an comperiſſet, interrogat: atque illâ annuente, cieri Narciſſum poſtulat. Is veniam in præteritum petens, quòd ei [119] cis Vectium, cis Plautium diſſimulauiſſet, nec nunc adulteria obiecturum ait, [120] ne domum, ſeruitia, & ceteros fortunæ paratus repoſceret; frueretur imò ijs, & redderet vxorem [121] rumperetque tabulas nuptiales. *An diſſidium*, inquit, *tuum noſti? nam matrimonium Silij vidit populus, & ſenatus & miles: ac ni properè agis, tenet vrbem maritus.* Tum potiſſimum amicorum vocat, [122] primumque rei frumentariæ præ-

Narciſſus tamen auſus detegere.

Cap. 30. *Sed per pellices.*

Cap. 31. *Claudius amicos conſulit.*

A B

accerſi ſtatim, ac mori iuſſus eſt, *menda eſt. Quò enim accerſi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit*, arceſſi, *pro accuſari, vt interpretatur. Mihi*, arceri, *verum videatur: vt excluſum eum à Claudio intellegamus, nec admiſſum. Transſcripſerim etiam*, arceri, ac ſtatim mori. *Hiſtoriam pete à Dione.*

116. NVM MESSALLINAM SECRETIS.] *Obſcura examinanti, nec ſcio an ſatis nexa. Sententia videtur. deliberaſſe libertos biſariàm: primò, an ad Claudium deferrent, quæ pars præiuit: hic iam, an ipſam Meſſallinam ſecretò de Silio monerent, alia adulteria diſſimulantes. Deſtitère ab vtroque alij:* Narciſſus perſtitit, *ſed in ſententiâ priore, id eſt de Claudio admonendo.*

117. PRIORIS QVOQVE REGIÆ.] *Sub Caio, apud quem in gratiâ potentiaq́ fuit. Dio, vbi de Domitio Afro, lib.* LIX. *Et eleganter Seneca, epiſtolâ quadam:* Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, alijs intrantibus excludi. *Sed fuit non minùs magnus apud Claudium. eſtq́ ille ipſe cui Scribonius Largus medicus eius æui apus ſuum inſcribit, & appellat C. Iulium Calliſtum.*

118. QVARVM IS CORPORI.] *Vatic.* corporibus.

119. CIS VECTIVM, CIS PLAVTIVM.] *Emendaui praeunte Vaticana, qui habebat*, Cis Vectiis Plautio. *Et verè. Duo enim famaſi in hac Meſſallinâ & quaſi primorum ordinum adulteri, Vectius Valens & Plautius Lateranus: quos tamen diſſimulaſſe, & ſiluiſſe ſe dicit. Sed an magis pro hac ſententiâ*, bis Vectium, bis Plautium? *An*, Circa Vectium? *Non accuſatos quidem illos, aut certè iterùm excuſatos, ſequentia etiam dicunt. Ceterùm famoſi, vt dixi, hi adulteri. De Vectio, mox noſter, & Plinius de Medicis:* Exortus mox eſt Vectius Valens adulterio Meſſallinæ Claudij Cæſaris nobilitatus. *Item Scribonius Largus:* Hoc medicamentum Apulei Celſi fuit, præceptoris Valentis & noſtri. *De Plautio mox, & lib.* XIII. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinæ ordine remotum reddidit Senatui. *At viri docti deſperatam huius loci reſtitutionem cenſebant: cùm vulgò eſſet*, cis Vectium Plantium.

120. NE DOMVM, SERVITIA, ET CETEROS FORTVNÆ PARATVS REPOSCERET.] *Contaminatiſſimum locum Ferretus eſſe vult: qui mihi caſtus, purus. Inuidioſâ conceſſione libertus: Fruatur ſanè, inquit, Silius domo tuâ, ſeruis, veſte, & gazâ omni regiâ (nam hæc tralata ab adulterâ ad Silium, natante etiam Diane:) reddat ſaltem vxorem.*

121. RVMPERETQVE TABVLAS NVPTIALES.] *Ad legitimum matrimonij actum Tabulæ & ſignatores adhibiti. Tabulis & dos continebatur, & illa ſollennis coniugij cauſſa, Liberûm quærendarum. Iuuenalis,*

Signatæ tabulæ, dictum, Feliciter. C

Appuleius, Quòd in villâ non in opido tabulæ ſint conſignatæ quarto & vltimo loco obiecêre. *Meminerunt non ſemel Iuriſconſulti: & proprio huic rei libro Cl. V. Briſſonius, cuius accuratæ diligentia doctrinaq́, nan à me, non ab alijs quidquam addo. Vt ergo eæ tabulæ matrimonio firmando: ſic eadem rupta, diſparando. Iuuenal.*

——— tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat, totâ vix hæc ego nocte redemi.

De his tabulis locum accipe, qui in priſcis Gloſſis: λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, αὐτὸν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. ἀπεκρίθη γυνὴ, Ῥωμαΐδα αὐτὴν γεγονέναι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτοῦ ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι περὶ οὗ ἐπράττετο, Ὁπότε μὴ εἴη σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος. Dicente quadam muliere congiariũ filij ſui ablatum eſſe à neſcio quo, eumque filium ſuum eſſe, & ad ſe pertinere congiarium: negauit alius. Reſpondit mulier, Latinam ſe fuiſſe, & tabulas quidem ſcriptas fuiſſe, nuptias verò non fuiſſe. Cùm ergo non potuiſſet eum oſtẽdere filium ſuum de quo agebatur, Cum non ſit tuus filius, congiarium redde. D

122. PRIMVMQVE REI FRVMENTARIÆ PRÆF. TVRRANIVM.] *Dixi aliquid ad lib.* I. *Annalium, & videtur primus in hoc munere fuiſſe. Tamen ambigo de totâ hac ſententiâ, & ne veriùs legi:* Tum potiſſimos amicorum vocat, primumque rei fr. Præf. *hac mente: vocat præcipuos amicos, ac primò Turranium, deinde Getam.*

123. LVSIVM

A præfectum Turranium, pòſt [123] Luſium Getam prætorianis impoſitum, percontatur. [124] Quibus fatentibus, tum certatim ceteri circumſtrepunt, iret in caſtra, firmaret prætorias cohortes, ſecuritati antequam vindictæ conſuleret. Satis conſtat, eo pauore offuſum Claudium, vt identidem interrogaret, *an ipſe imperij potens? an Silius priuatus eſſet?* At Meſſallina non aliâs ſolutior luxu, [125] adulto autumno, ſimulacrum Vindemiæ per domum celebrabat: vrgeri præla, fluere lacus, & feminæ pellibus accinctæ aſſultabant, vt ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ. [126] ipſa crine fluxo, thyrſum quatiens; iuxtaque Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos, iacere caput, ſtrepente circum procaci choro. Ferunt Vectium Valentem laſciuiâ in prææltam arborem conniſum, interrogantibus quid aſpiceret, reſpondiſſe, *tempeſtatem ab Hoſtiâ atrocem.* ſiue cœperat ea ſpecies, ſeu fortè lapſa vox in præſagium vertit. Non rumor intereà, ſed vndique nuntij incedunt, qui gnara Claudio cuncta, & venire promtum vltioni afferrent. Igitur Meſſallina [127] Lucullianos in hortos, Silius diſſimulando metu, ad munia fori digrediuntur. Ceteris paſſim dilabentibus, affuêre centuriones, inditaque ſunt vincula, vt quis reperiebatur in publico aut per
B latebras. Meſſallina tamen, quamquam res aduerſæ conſilium adimerent, ire obuiàm, & aſpici à marito, quod ſæpè ſubſidium habuerat, haut ſegniter intendit: iuſſitque vt Britannicus & Octauia in complexum patris pergerent. Et Vibidiam virginum Veſtalium

Trepidè trepidat. — *Meſſallina interea bacchatur,* — *Cum vecordi ſuo cœtu.* — Cap. 32. — *Milites eos diſſipant, & quoſdam capiunt.* — *Illa preces & artes parat.* — *Marito obuiat.*

123. Lvsivm Getam.] *Id illi verum & gentile nomen, non* Lucium, *aut* Luſcium. *Duo autem hoc tempore Pratorij Præfecti, Lucius Geta & Rufus Criſpinus.*

124. Qvibvs fatentibvs.] *Libri mei ſcripti,* tacentibus.

125. Advlto avtvmno, simvlacrvm Vindemiæ per domvm celebrabat.] *Adulto Autumno, id eſt menſe Octobri. Itaque etiam in Horologio veteri Romæ ſignatum eo menſe,*
C vindemiæ sacrvm libero. *Et perſuaſum mihi non aliud eſſe hoc Vindemiale feſtum, quàm ſacra Liberi quæ C. Cæſar primus Romæ celebrauit: etſi Athenienſes menſe Nouembri celebraſſe, in Philoſtrati quarto legi. De ipsâ re, Seruius ad eos verſus,* Daphnis & Armenias, *&c.* Hoc, *inquit,* apertè ad Cæſarem pertinet, quem conſtat primùm ſacra Liberi patris tranſtuliſſe Romam. *Ideò nummus percuſſus Cæſari, in cuius parte* c. vibivs rvfvs. *& impreſſa ora cui perſona hiſtrionis impoſita, item thyrſus, & tigris adiuncta. ad memoriam non dubiè huius rei. Lampridius in Heliogabalo:* Cùm ad vindemiam vocaſſet amicos nobiles, & ad corbes ſediſſet, grauiſſimum quemque percontari cœpit an eſſet promptus in Venerem: poſteaquam ſenes vidit erubeſcere, con-
D tulit ſe ad iuuenes. à quibus cùm audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere verè liberam (*emendo,* Liberi. *in eo enim luſum, quaſi ea libertas vindemialis digna verè libero deo*) vindemiam eſſe, quam ſic celebrarent. Ferunt multi ab ipſo primùm repertum, vt in Vindemiarum feſto multa in dominos iocularia & audientibus dominis dicerentur. *Capitolinus in M. Antonino:* Vindemias priuato modo cum amicis agebat. *Videturq́ʒ riſus poſteà Imperij fuiſſe, vt Princeps extra vrbem, dies aliquot laſciuiret & vacaret huic Vindemiali feſto. Paullus Diaconus libro* III. *De geſtis Longobard. cap.* VI. Procedente itaque Tiberio ad villam, vt iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad ſe Iuſtinianum voluit ad imperium ſublimare. *Idem feſtum, Magnam coronam dictum eſſe, ſuſpicor ex Tertulliani his verbis:* Sed & aliàs Liberum principem coronæ planè laureæ etiam vulgus agnoſcit, cùm dies in illum ſollennes Magnam appellat coronam. *Alia ab hoc feſto, ne erres, Liberalia: quæ antiquæ liberaq́ʒ reip. & incidebant in* XV. *Kal. Apriles. De queis Varro libro* V. *& Kalendarium Romanum.*

126. Ipsa crine flvxo, thyrsvm qvatiens; ivxtaqve Silivs hedera vinctvs, gerere cothvrnos.] *Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum ſe ferebat:* Cùm Liberum patrem appellari ſe iuſſiſſet, cùm redimitus hederâ, coronaque velatus aureâ, & thyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus curru velut Liber pater vectus eſſet Alexandriæ. *De cothurnis, etiam Virgil.*

——nudataque muſto
Tinge nouo mecum direptis crura cothurnis.

De thyrſo, præter alios Iuſtinus: Ὥσπερ αἱ Βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν. *id eſt,* Veluti Bacchæ per ſpeciem habitumque pacis lanceas in thyrſis circumferunt. *Vide & Plinium* XVI. *cap.* XXIV. *Athenæus eiuſmodi Bacchi inſignia in Pyrrhicâ ſaltatione recepta fuiſſe oſtendit lib.* XIII. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας. Ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων, προΐενται δὲ ἐπ' ἀλλήλους, καὶ νάρθηκας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν. Ὀρχοῦνται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδούς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. *Quæ verba lucem dare volo ijs quæ hîc præcedunt,* feminæ pellibus accinctæ aſſultabant, velut ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ.

127. Lvcvllianos in hortos.] *De quibus initio huius libri. Tamen & Luciliana prælis reperio, & hîc manuſſ. conſtanter hortos Lucilianos. Lapis Romæ:*

D. M.
CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI
CÆSARIS. N. SER. EXACTORIS.
PRÆDIORVM. LVCILIANORVM.

ſtalium [128] vetuſtiſſimam orauit, Pontificis maximi aures adire, clementiam expetere. A
Atque interim tribus omnino comitantibus (id repentè ſolitudinis erat) ſpatium vrbis pedibus emenſa, vehiculo quo purgamenta hortorum eripiuntur, Hoſtienſem viam intrat: nullâ cuiuſquam miſericordiâ, quia flagitiorum deformitas prævalebat.

Cap. 33. *Claudius, ſui ſimilis, nutat.* Trepidabatur nihilominùs à Cæſare. quippe Getæ prætorij præfecto haut ſatis fidebat, ad honeſta ſeu praua iuxtà leui. Ergo Narciſſus, aſſumtis quibus idem metus, non aliam ſpem incolumitatis Cæſaris affirmat, quàm ſi ius militum vno illo die in aliquem libertorum transferret: ſeque offert ſuſcepturum. Ac ne, dum in vrbem vehitur, ad pœnitentiam à *Et nutat.* L. Vitellio, [129] P. Largo Cæcinâ muraretur; [130] in eodem geſtamine ſedem poſcit ſumitque.

Cap. 34. *Narciſſus virum, immò principem agit.* Crebra poſt hæc fama fuit, inter diuerſas Principis voces, cùm modò incuſaret flagitia vxoris, aliquando ad memoriam coniugij, & infantiam liberorum reuolueretur, non aliud prolocutum Vitellium, quàm *O facinus, ô ſcelus*! Inſtabat quidem Narciſſus * aperire ambages, & veri copiam * facere: ſed non ideò peruicit, quin ſuſpenſa & quò B
** Aliquot libri, aperiret & faceret.* ducerentur inclinatura reſponderet; exemploque eius Largus Cæcina vteretur. Et iam erat in aſpectu Meſſallina, clamitabatque audiret Octauiæ & Britannici matrem: cùm obſtreperet accuſator, Silium & nuptias referens. ſimul codicillos libidinum indices tradidit, quibus viſus Cæſaris auerteret. Nec multo pòſt vrbem ingredienti offerebantur communes liberi, niſi Narciſſus amoueri eos iuſſiſſet.
Vibidia auditur, non exauditur. Vibidiam depellere nequiuit, quin multâ cum inuidiâ flagitaret, ne indefenſa coniunx exitio daretur. Ergo auditurum Principem, & fore diluendi criminis facultatem reſpondit: iret interim virgo & ſacra capeſſeret.

Cap. 35. *Domumque adeunt.* Mirum inter hæc ſilentium Claudij: Vitellius ignaro propior: omnia liberto obediebant. Patefieri domum adulteri, atque illuc deduci Imperatorem iubet. Ac primùm [131] in veſtibulo, effigiem patris Silij conſulto ſenatus abolitam, demonſtrat: tum [132] quidquid habitum Neronibus & Druſis, in pretium probri ceſſiſſe. incenſumque & ad minas prorumpentem,
Inde caſtra. caſtris infert, paratâ concione militum; apud quos, præmonente Narciſſo, pauca verba fecit. nam & ſi iuſtum dolorem, pudor impediebat. Cohortium clamor dehinc continuus, nomina reorum & pœnas flagitantium: ad- C
Mox ſontium cædes. motuſque Silius tribunali, non defenſionem, non moras tentauit, precatus vt mors acceleraretur. eadem conſtantia & illuſtres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Titium Proculum [133] cuſtodem [Silio ac] Meſſallinæ datum, & [134] indicium offerentem

tem

128. Vetvstissimam.] *Eſt eadem, quæ Virgo* maxima *dicitur. Nam ab ætate præerat, & ſic dicebatur. Nos in* Veſtâ.

129. P. Larco Cæcina.] *Fratre, opinor, C. Cæcinæ Largi, qui Conſul cum Claudio fuit, anno vrbis* DCCXCV. *& in conſulatu interfectus. Quem intellegit Aſconius, in pro M. Scauro:* Scauri domum poſſidet nunc Longus Cæcina, qui conſul fuit cum Claudio. *ſcribe,* Largus. *& diſce quæ hinc Aſconij certa ætas.*

130. In eodem gestamine.] *id eſt, geſtatoriâ ſellâ. quæ à Claudio deducta in vulgi vſum, vt* * *docui. Sic libro* XIV. Geſtamine Baulos peruectam. *Apparet tamen in vno geſtamine plures ſellas fuiſſe, vt hic vides in Narciſſo, qui eodem geſtamine ſellam poſcit ſumitque.*
** in Electis.*

131. In vestibvlo effigiem patris Silii consvlto Senatvs abolitam demonstrat.] *In atrio ſiue in veſtibulo adium, imagines maiorum: vti hic Silij patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniæ damnatus crimine maieſtatis cum vxore Soſiâ Gallâ, vt lib.* IV. *narratum: ideoque & imagines abolitæ, quas tamen filius reſtituerat. Criminatur ergo id libertus.*

132. Qvidqvid habitvm Neronibvs.] *Lege,* auitum: *quod monuit me* Ic. *Claudius Chiffletius.*

133. Cvstodem Silio ac Messallinæ datvm.] *Quis dederit Silio cuſtodem? Claudiúſne, qui omnium ignarus? Legi. In Vat. eſt,* Cuſtodem Meſſallinæ dat. *alienâ deinde manu adpictum,* ac Silio. *Lego igitur:* Cuſtodem Meſſallinæ datum. *vel etiam:* Cuſtodem à Silio Meſſallinæ datum. *Alterum quidem verum eſt, vt hic Titius ſiue à Claudio adpoſitus vxori cuſtos; ſiue à Silio, vt amicæ. Vtrumque enim ſolens Romanis. De maritis, Tibullus,* D

> Ipſe malus docui, quo poſſet ludere pacto
> Cuſtodes.

De amatoribus, Propertius,

> Quos igitur tibi cuſtodes, quæ limina ponam?

Miſellus ille cuſtos! cui id monſtrum commiſſum, quod non Argus cum Mercurio cuſtodiſſet. Vertranius inexplicabilem locum cenſet, niſi cuſtodem pro exactore interpretemur, ſcilicet qui mortis pœnas exigat. Verum merumque ſomnium.

134. Indicivm offerentem] *Benè confeſſum. Nam indicium, ait in Eunucho Donatus, propriè eſt eius qui vnà peccauerit. Aſconius ad illud Ciceronis:* Quapropter ſi indicium tibi poſtulas dari. *ait:* Index eſt, qui facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat, impunitate propoſita. *Quæ*

tamen

A tem Vectium Valentem & confeſſum, & Pompeium Vrbicum, ac [135] Saufellum Trogum ex conſcijs trahi ad ſupplicium iubet. [136] Decius quoque Calpurnianus vigilum præfectus, Sulpicius Rufus ludi procurator, Iuncus Virgilianus ſenator, eâdem pœnâ affecti.

Solus Mneſter contationem attulit, dilaniatâ veſte clamitans *aſpiceret verberum notas, reminiſceretur vocis, quâ ſe* [137] *obnoxiũ iuſſis Meßallinæ dediſſet. Alijs largitione aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam: nec cuiquam antè pereundum fuiſſe, ſi Silius rerum potiretur.* Commotum his, & pronum ad miſericordiam Cæſarem, perpulêre liberti, ne tot illuſtribus viris interfectis, hiſtrioni conſuleretur: ſponte an coactus tam magna peccauiſſet, nihil referre. Ne Trauli quidem Montani, equitis Romani, defenſio recepta eſt. is modeſtâ iuuentâ, ſed corpore inſigni, accitus vltrò, noctemque intra vnam à Meſſallinâ proturbatus erat, paribus laſciuijs ad cupidinem & faſtidio. Suilio Ceſonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huic [138] ob patrui egregium meritum; Ceſoninus vitijs

B protectus eſt, tamquam in illo fœdiſſimo cœtu [139] paſſus muliebria. Interim Meſſallina Lucullianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnullâ ſpe, & aliquando irâ. tantâ inter extrema ſuperbiâ agebat. Ac ni cædem eius Narciſſus properauiſſet, verterat pernicies in accuſatorem. Nam Claudius domum regreſſus, & tempeſtiuis epulis delinitus, vbi vino incaluiſſet, iri iubet nuntiarique miſeræ (hoc enim verbo vſum ferunt) dicendam ad cauſſam poſterâ die adeſſet. Quod vbi auditum, & langueſcere ira, redire amor, ac ſi cunctarentur, propinqua nox, & vxorij cubiculi memoria timebantur; prorupit Narciſſus, denunciatque centurionibus & tribuno qui aderant, exſequi cædem. ita Imperatorem iubere. Cuſtos & exactor è libertis, Euodus datus: iſque raptim in hortos progreſſus, reperit fuſam humi, [140] aſſidente matre Lepidâ: quæ florenti filiæ haut concors, ſupremis eius neceſſitatibus ad miſerationem euicta erat: ſuadebatque ne percuſſorem opperiretur. tranſiſſe vitam, neque aliud quàm [141] morte

Cap. 36. *Mneſter non vanè ſe excuſat:* *Tamen fruſtrà.* *O profundum feminæ!* Cap. 37. *Meſſallina etiam nunc ferox.* *Et ſanè languebat Claudius:* *Niſi libertus aſtu præuenisſet.*

C *tamen impunitas circumſcripta eſt: quia, vt idem notat,* Certa ſunt in quibus impunitas indici datur, vt in cauſſâ proditionis, maieſtatis, & ſi quid huiuſmodi.

135. SAVFELLVM TROGVM.] *Vatic.* Saufelium. *Scribo,* Saufeium. *& induxis librarios illud I. longiuſculum, vt L. ſcriberent. Horum omnium mentio Seneca in Menippeâ de Claudij morte. vbi tamen disiunctim ſcribe* M. Heluius, Trogus. *Qui hic etiam Traulus, malè fortaſſe in Senecâ,* Sex. Trallus.

136. DECIVS QVOQVE CALPVRNIANVS.] *Scripti libri,* Deorius. *Puto,* Decrius. *quod nomen & infrà inuenies.*

137. OBNOXIVM IVSSIS MESSALLINÆ.] *Commentum feminæ lepidum. Mimum iſtum deperibat Meſſallina. ſollicitat. Ille tergiuerſari, metuere Imperatorem. Quid ergo ſi maritus ipſe iubeat? inquit. Et cum marito egit, quaſi operâ Mneſteris aliquâ in re illi vſus. Ille vocatum mimum malè accipit, iubet in omnibus vxori obediat pareatq́. Paruit: & id iuſſum*

D *valere ſibi nunc vult ad veniam obtinendam & vitam. Dio LX.*

138. OB PATRVI EGREGIVM MERITVM.] *A. Plautij, ſuſpicor, qui Britanniam Claudio ſubegit.*

139. PASSVS MVLIEBRIA.] *Simile illorum inuentum in Suetonij Domitiano cap. X.* Qui ſe quò faciliùs expertes culpæ oſtenderent, impudicos probauerant. *Dij deaq́, iſtos, non corpore, non animo viros. Adeò turpior omni morte hæc fuga mortis.*

140. ASSIDENTE MATRE LEPIDA.] *Quænam hæc Lepida? Ego verò reperiſſe me cenſeo famoſæ feminæ (Meſſallinam dico) ſtirpem & matrem. Suetonius ſcribit:* Poſt has Valeriam Meſſallinam Barbati Meſſallæ conſobrini ſui filiam in matrimonium accepit. *vbi diſſimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio conſobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio & maiore Antoniâ natus eſt Cn. Domitius pater Neronis principis, & item Lepida amita eiuſdem, de quâ * infrà. Hæc Lepida, eſt illa ipſa quæ nupta Valerio Meſſallæ, & quæ hic Meſſallinæ dicta mater. At Claudius natus ex Druſo & minore Antoniâ, vtriuſque clarum. Stemma iſtud:* * Lib. XIII.

M. ANTONIVS III. VIR. / OCTAVIA.
- ANTONIA *maior.* — L. DOMITIVS *maritus.*
  - CN. DOMITIVS. — AGRIPPINA *vxor.* — NERO IMP.
  - DOMITIA LEPIDA. — VALERIVS MESSALLA *maritus.* — VALERIA MESSALLINA *vxor Claudij.*
- ANTONIA *minor.* — DRVSVS *maritus.*
  - GERMANICVS.
  - CLAVDIVS IMP.

Vides ergo Claudium & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuiſſe alibi oſtendo) verè conſobrinos. Atque hac ratione fortè maritum ipſum Lepidæ, Suetonius dixerit Claudij conſobrinum. Tamen tutius putarim legi, Barbati Meſſallæ & conſobrinæ ſuæ filiam. *Sententia quidem non alia eſt: & hæc Lepida Neronis amita, Meſſallinæ mater. Sueton. Claudij cap. XXVI.*

 141. MOR-

[141] morte decus quærendum. Sed animo per libidines corrupto, nihil honeſtum inerat: A
lacrymæque & queſtus irriti ducebantur. Tum impetu venientium pulſæ fores, aſtitit tribunus per ſilentium, ac libertus increpans multis ac ſeruilibus probris.

Cap. 38. *Attilano ea interficitur.* Tunc primùm fortunam ſuam introſpexit, ferrumque accepit, quod fruſtrà iugulo ac pectori per trepidationem admouens, [142] ictu tribuni transfigitur. corpus matri conceſſum.

Claudius nec quærit, nec curat. Nuntiatumque Claudio epulanti periſſe Meſſallinam, non diſtincto ſuâ an alienâ manu: nec ille quæſiuit, popoſcitque poculum, & ſolita conuiuio celebrauit. Ne ſecutis quidem diebus, odij, gaudij, iræ, triſtitiæ, vllius denique humani affectus ſigna dedit; non cùm lætantes accuſatores aſpiceret, non cùm filios mærentes. Iuuitque obliuionem eius ſenatus, cenſendo nomen & effigies priuatis ac publicis locis demouendas. decreta Narciſſo Quæſtoria inſignia, [143] leuiſſimum faſtigij eius, cùm ſecundum Pallantem & Calliſtum ageret, honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orirentur, * flagitijs inultis.

• Corrupta.

141. MORTE DECVS.] *Placet*, morti, *vt in Veneto.* B

142. ICTV TRIBVNI TRANSFIGITVR.] *Malim*, tranſigitur.

143. LEVISSIMVM FASTIGII EIVS.] *Hac cum lineis poſtumis, corrupta, hiulca. nec iuuant aut diſcrepãt libri, niſi quòd*, Triſtitijs inultis, *non* Flagitijs, *uti ſubſtituiſſe fatetur Rhenanus. Ego ab eiuſmodi vlceribus ſanandis, ſani hominis cenſeo abſtinere manum. Nam ſine librorum ope, irrita abierit Hygia ipſa.*

C

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XII.

BREVIARIVM LIBRI.

B *CLAVDIVS de matrimonio deliberat: & Agrippina alijs præfertur, Germanici fratris eius filia. Eæ nuptiæ decreto Senatus firmatæ, & legitimæ habitæ. L. Silanus mortem ſibi conſciſcit, Claudij gener. Annæus Seneca ab exſilio redit. Octauia Claudij filia Neroni deſponſa. Parthi regem Romà petunt Meherdatem: qui prœlio congreſſus à Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum reciperare tendit irrito conatu. victus Romam tandem perducitur. Lollia inluſtris femina Agrippinæ artibus damnata. Claudius pomœrium vrbis profert: & qui ante eum protulerint. Nero Domitius à Claudio adoptatur. Colonia in Vbios deducta. Catti latrocinia agitantes vincuntur. Vannius Sueuorum rex, pellitur regno. P. Oſtorij in Britanniâ res, & de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinæ fraudibus Neroni poſthabetur, & fideliſſimi comitum paullatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, & Romæ annonæ caritas. Bellum inter Armenios & Hiberos: cui Parthi & Romani quoque miſcentur. Furius Scribonianus relegatus. S. C. Claudianum de feminis quæ ſeruo ſuccumberent. Motus aliquis in Iudæâ inter incolas & Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emiſit, & nauale ſpectaculum præbuit. Procuratorum in prouincijs auctoritas ab eodem ſtabilita. Cois immunitas conceſſa.*
C *Byzantijs tributum ad tempus remiſſum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obſcurè ab vxore tollitur. Nero primordia imperij capit. Geſta hæc annis ſex,*

C. POMPEIO. Q. VERANNIO.
C. ANTISTIO. M. SVILIO RVFO
TI. CLAVDIO. V. SER. CORNELIO ORFITO
P. CORNELIO SVLLA. L. SALVIO OTHONE — COSS.
D. IVNIO SILANO. Q. HATERIO
M. ASINIO MARCELLO. M. ACILIO AVIOLA

CÆDE Meſſallinæ conuulſa Principis domus, orto apud libertos certamine, quis diligeret vxorem Claudio [1] cælibi vitæ intoleranti, & coniugum imperijs obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarſerant, ſuam quæque nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio oſtentare. Sed maximè ambigebatur inter D Lolliam Paullinam, [2] M. Lollij conſulatis filiam, & Iuliam Agrippinam Germanico genitam. huic Pallas, illi Calliſtus, fautores aderant. at Ælia Petina è familiâ Tuberonum, Narciſſo fouebatur. Ipſe modò huc, modò illuc, vt quemque ſuadentium audierat promtus, diſcordantes in concilium vocat, ac promere ſententiam, & adijcere rationes iubet.

Cap. 1. Claudius vxorem quærit: Vxores ipſum. Liberti alij aliam commendant.

Narciſſus vetus matrimonium, familiam communem (nam Antonia ex Petina erat) nihil in penatibus eius nouum differebat, ſi ſueta coniunx rediret, haut quaquam nouercalibus odijs viſura Britannicum & Octauiam, proxima ſuis pignora. Calliſtus improbatam longo diſſidio, ac ſi rurſus aſſumeretur, eo ipſo ſuperbam, longeque rectiùs Lolliam induci, quando nullos liberos genuiſſet, vacuam æmulatione, & priuignis parentis loco futuram. At Pallas id maximè in Agrippinâ laudare, quod Germanici nepotem ſecum traheret dignum prorſus imperatoriâ fortunâ, ſtirpem nobilem [3] & familiæ

Cap. 2. Aeliam, Narciſſus: Lolliam, Calliſtus: Agrippinã, Pallas.

liæ Claudiæ, quæ poſteros coniungeret; ne femina experta fecunditatis, integrâ iuuentâ, A
Cap. 3. *Et hac vincit infirmam & ſociam Agrippinâ.* claritudinem Cæſarum aliam in domum ferret. Præualuere hæc adiuta Agrippinæ illecebris. Quæ ad eum per ſpeciem neceſſitudinis crebrò ventitando pellicit patruum; vt prælata ceteris, & nondum vxor, potentiâ vxoriâ iam vteretur. Nam vbi ſui matrimonij certa fuit, ſtruere maiora, nuptiaſque Domitij; quem ex Gn. Ænobarbo genuerat, &
In Silanum dolus ſtruitur. Octauiæ Cæſaris filiæ moliri: quod ſine ſcelere perpetrari non poterat, quia L. Silano deſponderat Octauiam Cæſar. [4] iuuenemque & alia clarum, inſigni triumphalium, & gladiatorij muneris magnificentiâ, protulerat ad ſtudia vulgi. Sed nihil arduum videba-
Cap. 4. *Adminiſtro Vitellio.* tur in animo Principis, cui non iudicium, non odium erat, [5] niſi indita & iuſſa. Igitur Vitellius nomine Cenſoris, [6] ſeruiles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum prouiſor, quò gratiam Agrippinæ pararet, conſilijs eius implicari, ferre crimina in Silanum, cui ſanè decora & procax ſoror Iunia Caluina haut multum antè Vitellij nurus fuerat. hinc initium accuſationis, [7] fratriſque non inceſtum, ſed incuſtoditum amorem ad infamiam traxit. & præbebat Cæſar aures, accipiendis aduerſum generum B
ſuſpicionibus caritate filiæ promtior. At Silanus inſidiarum neſcius, ac fortè eo anno
Qui Senatu remouetur: Claudius à ſponſá ſuâ abiungit. prætor, repentè per edictum Vitellij ordine ſenatorio mouetur, quamquam lecto pridem Senatu, luſtroque condito. ſimul affinitatem Claudius diremit. adactuſque Silanus eiurare magiſtratum, & reliquis præturæ dies in Eprium Marcellum collatus eſt.

Cap. 5. *A. V. C. DCCCII.* C. Pompeio, Q. Verannio Coss. pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. [8] Iam famâ, iam amore illicito firmabatur, nec dum celebrare ſollennia nuptiarum
Agrippinam ipſe habet, nondu ducit. Idq; infamiæ metu Vitellius rem perficit. audebant, nullo exemplo deductâ in domum patrui, fratris filiâ. [9] Quin & inceſtum, ac ſi ſperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec antè omiſſa cunctatio, quàm Vitellius ſuis artibus id perpetrandum ſumſit. Percontatuſque Cæſarem,

COMMENTARIVS.

1. CÆLIBI VITÆ INTONANTI.] *In manuſcriptis quibuſdam,* cælibis: *&* *vellet Pichena*, cælibis vitæ intoleranti. *Illud vulgatum, neſcio quo modo, mihi præ moribus & ſermone Claudij videtur.*

2. M. LOLLII CONSVLARIS FILIAM.] *Nam priſci illius Lollij, qui moderator C. Cæſari datus, ne erres. ſed filij eius. qui tamen quando conſul fuerit, ignoro. Tempora ſuadent, & clariſſimè Plinius l.* IX. *c.* XXXV. *qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollij appellat.*

3. ET FAMILIÆ CLAVDIÆ.] *Expediri ſententia poteſt: tamen mauelim ſcribi*, & familiæ Claudiæ. quin poſteros coniungeret. *vt quaſi hortantis ea ſint liberti.*

4. IVVENEMQVE ET ALIA CLARVM.] *Ita diſertè Vatic. vereq;. Tranſmarina forma ſermonis eſt, τεασίαχοο τά τ᾽ ἄλλα λαμπρὸν, crebrumq; apud Latinos. Hamo cetera bonus, & ſimilia: in Agellia, Hamo pleraque non indiligens.*

5. NISI INDITA ET IVSSA.] *Muretus,* indicta.

6. SERVILES FALLACIAS OBTEGENS.] *Dubitaui ne priſco verbo ſcrib.* ſeruiles pellacias. *Apud Lucretium ſcriptum.*

Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

& conuenientior huic ſententiæ viſa es vox. Non enim tam fraudes erant, quàm adulationes humiles & demiſſæ ad pelliciendam parandamq; gratiam Agrippinæ, vt addit noſter.

7. FRATRISQVE NON INCESTVM.] *Vatic.* fratrumque. *quod proba. In reliquâ ſcripturâ pendea animi. Vulgatam ſi ſeruimus: ſententiam eſſe volo, Tractum in crimen eſſe non amorem inceſtum inter fratrem ſororemq;, ſed tantùm incuſtoditum. id eſt, amorem parùm cautum circumſpectumq;, & qui ſine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinij è l.* VI. *epiſtolar.* Tuitus ſum Iulium Baſſum, vt incuſtoditum nimis & incautum, ita minimè malum. *Siquid mutandum, legerem,* incuſtoditum ſermonem. *E Senecâ certè clarum non aliud verè abiectum huic Silano, quàm verba aduerſus ſororem nuptialia, & parùm cauta. Ait in Ludo de morte Claudij:* Qui, quantum quidem in ipſo fuit, damnatum inceſti L. Silanum generum ſuum occidit. Oro propter quid? Sororem ſuam feſtiuiſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. *ita enim reſtitui eum locum nuper.* C

8. IAM FAMA.] *Diſtinguunt libri mei*, matrimonium, iam famâ. *Et rectè. quoniam ante iſtos conſules matrimonium pactum. Suprà enim Scriptum eſt* quæ poſtquam matrimonij ſui certa fuit. *Statim etiam è Farneſ. ſcripſeris,* deductæ in domum patrui fratris filiæ. D

9. QVIN ET INCESTVM.] *Sententiam loci cenſeo: Fruebantur quidem matrimonij bonis Claudius & Agrippina: at non ſecuri. quia & inceſtum ſubeſſe videbatur, nondum firmatis eiuſmodi nuptijs; & periculum ne populus, ab exemplo, paſſim vſurparet, publica malo.*

10. CI-

A Cæſarem, an iuſſis populi, an auctoritati ſenatus cederet? vbi ille vnum ſe [10] ciuium & conſenſui imparem reſpondit, opperiri intra palatium iubet. ipſe curiam ingreditur, [11] ſummamque Reip. agi obteſtans, veniam dicendi ante alios expoſcit, orditurque. *Grauiſſimos Principis labores, quis orbem terræ capeſſat, egere adminiculis, vt domeſticâ curâ vacuus, in commune conſulat. quod porrò honeſtius cenſoriæ mentis leuamẽ, quàm aſſumere coniugem proſperis dubiiſque ſociam? cui cogitationes intimas, cui paruos liberos tradat; non luxui aut voluptatibus aſſuefactus, ſed qui primâ ab iuuentâ legibus obtemperauiſſet.* Poſtquam hæc fauorabili oratione præmiſit, multaq; patrum aſſentatio ſequebatur; capto rurſus initio, *Quando maritandum Principem cuncti ſuaderent, deligi oportere feminam nobilitate puerperiis, ſanctimoniâ inſignem. Nec diu inquirendum, quin Agrippina claritudine generis anteiret. datum ab eâ fecunditatis experimentum, & congruere artes honeſtas. Id verò egregium, quod prouiſu Deûm [12] vidua iungeretur Principi, ſua tantùm matrimonia experto. audiuiſſe à parentibus, [13] vidiſſe ipſos, arripi coniuges ad libita Cæſarum: procul id à præſenti modeſtiâ. ſtatueretur* B *imò [14] documentum, quo vxorem Imperator acciperet. At enim noua nobis in fratrum filias coniugia, ſed aliis gentibus ſollennia, nec lege vllâ prohibita. Et [15] ſobrinarum diu ignorata, [16] tempore addito percrebuiſſe: morem accommodari prout conducat, & fore hoc quoque in his quæ mox vſurpentur.* Haut defuere qui certatim, ſi cunctaretur Cæſar, vi acturos teſtificantes, erumperent curiâ. Conglobatur promiſcua multitudo, populumque Romanum eadem rogare clamitat. Nec Claudius vltrà exſpectato, obuium apud forum præbet ſe gratantibus. Senatumque ingreſſus [17] decretum poſtulat, quo iuſtæ inter patruos

Cap. 6. *Senatu admonente.*

Cap. 7. *Et vulgus mox in patribus. Ita lex lata pro inceſto.*

10. CIVIVM ET CONSENSVI.] *Delendo copula. vel, quod verius, addenda vox ſcriptori elapſa,* ciuium, & S. conſenſui. *id eſt, Senatus. Ita reſpondebit Claudii oratio, Vitelliano. Tamen aliquis ceperit (aut iam cepit) quaſi eſſet,* Vnum ſe ciuium, & conſenſui imparem: *quod ego non probem, nec certè* C *Princeps vnus è vulgo ciuium eſt: non.*

11. SVMMVMQVE REIP. AGI.] *Scribo,* ſummamque Rempublicam.

12. VIDVA IVNGERETVR.] *Vidua Agrippina mortuo, ſub initia imperii Claudiani, Criſpo Paſſieno, cui poſt Domitium nupſerat. Plinius libro* XVI. Arborem mori eximiam ætate noſtrâ adamauit Paſſienus Criſpus bis conſul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarus. *Sueton. Nerone:* Verùm Claudio imperium adepto, non ſolum paternas opes recuperauit, ſed & Criſpi Paſſieni vitrici ſui hereditate ditatus eſt. *Tamen idem ille Paſſienus anteà maritus Domitiæ ſororis Aenobarbi. Quod ex Quinctiliano colligas lib.* VI. *cap.* II. *Apud Senecam de hoc eodem lib.* IV. *Natur.* D *Quaeſt. initio:* Criſpus Paſſienus, quo ego nil noui acutius in omnibus rebus, maximè in diſtinguendis (*omnino ſcrib.* diſtringendis) & curandis vitiis, ſæpè dicebat: Adulationi opus eſſe non claudere oſtium, ſed aperire, & quidem ſic quemadmodum amicę ſolet. quę ſi impulit, grata eſt: gratior, ſi effregit. *Iterùm ſcribe,* ſed operire. *id eſt, leniter obducere, opponere oſtium: ne pereat dicto ſuo Venus. Pluſcula etiam in* EXCVRS. A. *vide.*

13. VIDISSE IPSOS.] *Principe Caio.*

14. DOCVMENTVM, QVO VXOREM.] *Nugax oratio. quid enim? non anteà Imperatoribus ſemper vxor? ſemper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige,* quomodo vxorem. *Id enim vult adulator homo, prodendum eſſe poſteris exemplum, vt Imperator vxorem Senatu ſuaſore & auctore capiat.*

15. SOBRINARVM.] *Sobrinas appellat: tamen palàm eſt, intellegi debere de Conſobrinis. Quis enim hoc cenſeat, eos quos propriè Sobrinos, legum auctores appellant; arceri inter ſe nuptiis? numquam factum. Sed veteres hæc miſcebant, vocularum haud æquè curioſi captatores. In Gloſſis priſcis legas,* Ἀνέψιος, Conſobrinus, Sobrinus. *Alibi:* Θείας πρὸς μητρὸς, Conſobrina. *Et:* Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, Conſobrinus. *Quid, quòd Velleius ſimili libertate,* Conſobrinum Ti. Gracchi *Scipionem Naſicam appellat: qui Iuriſconſultorum finitione Sobrinus ſit?*

16. TEMPORE ADDITO PERCREBVISSE.] *Malim,* tempore percrebuiſſe, *reiectâ voce quæ gloſſographum ſapit: aut potiùs inuertam,* tempore adeò. *& id verum puto. De reipsâ, Plutarchus auctor in Cauſſis, quaeſt.* VI. *diu apud Romanos ſobrinarum coniugia (ἀνεψιὰς ipſe appellat, & benè vertit Xylander) fuiſſe inuiſa: cœpiſſe tamen à leuiculâ cauſſâ, quam ipſe denarrat. factumq́ decretum populi,* Πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθαι. *id eſt,* licere omnibus ducere vſque ad conſobrinas, ſuprà autem vetari. *Hoc quando propriè cœperit, non dicit: ſatis vetus eſſe, ex Liuio diſcas. apud quem, libro* XLII. *ita loquitur Sp. Liguſtinus:* Cùm primùm in ætatem veni, pater mihi vxorem fratris ſui filiam dedit: *imò quaſi in laudem hoc recenſet. Sanè coniugia ea deinceps crebro: & ſic inter illuſtres, M. Marcellus Iuliam Auguſti F. duxit, ſibi ſobrinam: aliiq́ plures. Suſtulit tamen eas ipſas nuptias Theodoſius, de quo Victor:* Tantum, *inquit,* pudori tribuit & continentiæ, vt conſobrinarum nuptias vetuerit, tamquam ſororum: *permiſeruntq́ iterùm Arcadius & Honorius l.* XIX. *C. De nuptiis.*

17. DECRETVM POSTVLAT.] *Zonaras:* Ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι. *Ait Tacitus, Fratrum filias: & ſtrictè capias; non enim licuit ſororum. Quod notauit accuratè & diffusè,*

truos fratrumq́ue filias nuptiæ etiam in poſterum ſtatuerentur. Neque tamen repertus eſt, niſi vnus talis matrimonij cupitor, [18] Talledius Seuerus eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratiâ impulſum ferebant. Verſa ex eo ciuitas, & cuncta feminæ obediebant, non per laſciuiam, vt Meſſallina, rebus Romanis illudenti. [19] Addictum quaſi & virile ſeruitium. Palàm ſeueritas, ac ſæpiùs ſuperbia: nihil domi impudicum, niſi dominationi expediret: cupido auri immenſa obtentum habebat, quaſi ſubſidium regno pararetur. [20] Die nuptiarum Silanus ſibi mortem conſciuit. ſiue eò vſque ſpem vitæ produxerat; ſeu dilecto die, augendam ad inuidiam. [21] Caluina ſoror eius [22] Italiâ pulſa eſt. Addidit Claudius, [23] ſacra ex legibus Tulli regis, piaculaque apud lucum Dianæ per pontifices danda: [24] irridentibus cunctis, quòd pœnæ procurationeſque inceſti id temporis exquirerentur. At Agrippina ne malis tantùm facinoribus noteſceret, [25] veniam exſilij pro Annæo Senecâ, ſimul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius; vtq́ue Domitij pueritia [26] tali magiſtro adoleſceret, & conſilijs eiuſdem ad ſpem dominationis vteretur. quia Seneca fidus in Agrippinam memoriâ beneficij, & inſenſus Claudio dolore iniuriæ credebatur. B Placitum dehinc non vltrà cunctari: ſed deſignatum conſulem Memmium Pollionem ingentibus promiſſis inducunt, ſententiam expromere, quâ hortaretur Claudius, deſpondere Octauiam Domitio. quod ætati vtriuſque non abſurdum, & maiora patefacturum erat. Pollio haut diſparibus verbis, ac nuper Vitellius, cenſet: deſpondeturq́ue Octauia. ac ſecundùm priorem neceſſitudinem, ſponſus iam & gener Domitius æquari Britannico, ſtudijs

Potens mariti & rerum Agrippina.

Cap. 8.

Silanus mortem ſpõte ſumit.

Magnus Seneca patriæ restituitur. Neroni præficitur.

Cap. 9.

Eidem Octauia deſpondetur.

fusè, quoniam ſatis eſt, Cuiacius XIII. *obſeru. c.* XVI. *quem non exſcribo. Nec ſuſtulit Nerua hoc Sc. vt idem verò interpretatione collegit. De Claudij hoc facto Tragicus:*

Genitamq́ue fratris, coniugem captus, ſibi
Toris nefandis, flebili iunxit face.

vbi melius leges, Genitamq́ue fratre coniugem captam. *Domitianus imitatus exemplum eſt, qui Iuliam habuit filiam Titi.*

18. TALLEDIVS SEVERVS.] T. Alledius *ſcribo. & vidi poſteà ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priſcis,* M. ALLIDI. *in Iuuenali,*

— tibi habe frumentum, Alledius inquit.

Quod noſter vnum imitatorem ſceleris eius facit; Suetonius diſſentit, qui duos, c. XXXI. *Noſter, credo, non habuit curæ neſcio quem recenſere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equeſtris. Martialis:*

Et referes pili præmia clarus eques.

19. ADDICTVM QVASI.] *Arbitrio meo, tranſponentur verba,* Addictum & quaſi virile. *Lectioni ſtabiliendæ (nam ego olim ſolicitaui) eſt, quod apud eumdem Tacitum de moribus Germanorum ſcribitur:* Trans Lygios Gothones regnantur, paullò iam addictiùs quàm ceteræ Germanorum Gentes, nondum tamen ſupra libertatem. *Nec pœnitet tamen prorſus coniectura,* Adductum, *præſertim quæ firmatur codice Budenſi, & item Florentino: de quo verbo in lib. Hiſtor.*

20. DIEI NVPTIARVM.] *Malo ergo diſtinctio, & hiſtoria vitianda, in Suetonij Claudio obtinuit, cap.* XXIX. Silanus abdicare ſe præturâ, moriq́ue initio anni coactus. Die ipſo Claudij & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta Senatores trecentoſq́ue ampliùs equites animaduertit. *Apage. nulla cædes nuptialis eius die lecta. ſcribeq́;,* initio anni coactus, die ipſo Cl. & Ag. nuptiarum. In quinque, *&c.*

21. CALVINA SOROR EIVS.] *Fortaſſe illa, quæ vitam produxit ad Veſpaſiani imperium. de quâ Suet. c.* XXIII. *Veſpaſ.* Cùm Mauſoleum repentè patuiſſet, ad Iuniam (*malè enim editum ſuppoſitumq́; à Scholiaſtis,* Iuliam) Caluinam è gente Auguſti pertinere dicebat. *Nam Silani iſti inter abnepotes Auguſti fuerunt, vt dicam.* C

22. ITALIA PVLSA EST.] *Si pulſa tantùm, quid iſte Commentator Iuuenalis ſcribit eam à ſe interfectam?* Caluina, *inquit,* Piætoris cuiuſdam ſoror, quæ ſe occidit tamquam infamis in fratrem (*lego,* fratre) Claudij temporibus. *Hoc notat ad illud è Satyr.* III.

———donat Caluinæ vel Catienæ.

Homo errat.

23. SACRA EX LEGIBVS TVLLI.] *Non alia ſacra piaculaq́; accipio, quàm quibus Tullus olim rex in Horatio ſororicidam eodem luit expiauitq́;. Liuius:* Itaque vt cædes manifeſta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri vt filium expiaret pecuniâ publicâ. is quibuſdam piacularibus ſacrificijs factis (quæ deinde genti Horatiæ tradita ſunt) tranſmiſſo per viam tigillo, velut ſub iugum miſit iuuenem. *Similiaq́; Dionyſ. lib.* III. *qui addit ea ſacro per Pontifices facta: conuenienter cum ijs, quæ hîc Tacitus.* D

24. IRRIDENTIBVS CVNCTIS.] *Et herclè ridiculum, quòd Claudius Silani cum ſorore inceſtum piacularibus ſacris lueret: ipſe in eâdem culpâ. Nam piacula iſtæc caue aliò referas, quàm ad crimen Silani.*

25. VENIAM EXSILII.] *Relegatus enim Seneca poſt Quæſturam à Claudio in Corſicam inſulam, ob ſuſpicionem adulterij cum Iuliâ Germanici filiâ, Vinicij vxore. Cuius criminis ſcena à Meſſallinâ fuit. Scena dico. Non enim reipsâ expetit in te hæc culpa, ô Romani nominis & ſapientiæ magne ſol.*

26. TALI MAGISTRO ADOLESCERET.] *Magno, magno magiſtro: vtili priuatim & publicè, ſi*

Neronis

A ſtudijs matris, arte eorum quîs ob accuſatam Meſſallinam vltio ex filio timebatur. Per Cap. 10.
idem tempus legati Parthorum ad expetendum, [27] vt retttuli, Meherdatem miſſi, ſena- *Parth: legati Romæ:*
tum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. *Non ſe fœderis ignaros, nec defe-*
ctione à familiâ Arſacidarum venire: ſed filium Vononis, nepotem Phrahatis, accerſere aduer- *Regem poſcentes.*
ſus dominationem Gotarzis, nobilitati plebique iuxtà intolerandam. Iam fratres, iam propinquos,
iam longiùs ſitos, cædibus exhauſtos: adijci coniuges grauidas, liberos paruos, dum ſecors domi,
[28] *bellis infauſtus, ignauiam ſæuitiâ tegat. Veterem ſibi ac publicè cœptam nobiſcum amicitiam:*
& ſubueniendum ſocijs virium æmulis, cedentibusque per reuerentiam. Ideò regum obſides li-
beros dari, vt ſi domeſtici imperij tædeat, ſit regreſſus ad Principem patresque, quorum moribus
aſſuefactus rex melior adſciſceretur. Vbi hæc atque talia diſſertauêre, incipit orationem Cap. 11.
Cæſar de faſtigio Romano, Parthorumque obſequijs: ſeque diuo Auguſto adæquabat, *Claudius eum mittit*
petitum ab eo regem referens, omiſſâ Tiberij memoriâ, quamquam [29] is quoque miſerat.
Addiditque præcepta (etenim aderat Meherdates) vt non dominationem & ſeruos, *Et præceptis inſtruit ipſum,*
B ſed rectorem & ciues cogitaret; clementiamque ac iuſtitiam [30] quanto ignota barbaris, *Et legatos.*
tanto toletantiora capeſſeret. Hinc verſus ad legatos, extollit laudibus alumnum vrbis,
ſpectatæ ad id modeſtiæ: ac tamen ferenda regum ingenia, neque vſui crebras mutatio-
nes. rem Romanam huc ſatietate gloriæ prouectam, vt externis quoque gentibus quie-
tem velit datam. Poſt hæc C. Caſſio, qui Syriæ præerat, deducere iuuenem ripam ad Cap. 12.
Euphratis iubet. Eâ tempeſtate Caſſius [31] ceteros præeminebat peritiâ legum. nam *C. Caſſius iuriſperitus.*
militares artes per otium ignotæ, induſtrioſque ac ignauos pax in æquo tenet. Attamen
quantum ſine bello dabatur, reuocare priſcum morem, [32] exercere legiones, curâ, pro- *Nec belli negligens.*
uiſu, agere perinde ac ſi hoſtis ingrueret. Ita dignum maioribus ſuis, & familiâ Caſſiâ
ratus, [33] per illas quoque gentes celebratâ. Igitur excitis quorum de ſententiâ petitus *Meherdatem in regnum ducere conantur:*
rex, poſitiſque caſtris apud Zeugma, vnde maximè peruius amnis, poſtquam illuſtres
Parthi [34] rexque Arabum Abbarus aduenerat; monet Meherdatem, barbarorum im-
petus acres, cunctatione langueſcere, aut in perfidiam mutari. itaque vrgeret cœpta.
Quod ſpretum fraude Abbari, qui iuuenem ignarum, & ſummam fortunam in luxu *Sed eo natur. Fraus & imperitia impedijt.*
C ratum, multos per dies attinuit apud opidum Edeſſam. Et vocante Carthene, promtaſ-
que res oſtentante ſi citi aduenìſſent, non cominus Meſopotamiam, ſed flexu Arme-
niam petunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat. Exin niuibus & mon- Cap. 13.
tibus feſſi, poſtquam campis propinquabant, copijs Carthenis adiunguntur. Tranſmiſ-
ſoque amne Tigri, permeant Adiabenos, [35] quorum rex Iuliates ſocietatem Meherda- *Initia leuiter proſpera.*
tis palàm induerat: in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in
tranſitu vrbs Ninos vetuſtiſſima ſedes Aſſyriæ, [36] caſtellum inſigne famâ, quòd po-
ſtremò

Neronis indoles, aut Romana fata, voluiſſent. Sed ad hiſtoriam, adde hæc Scholiaſtis, in Iuuenalis Sat. v. Seneca ſub Claudio, quaſi conſcius adulteriorum Iuliæ, Germanici filiæ, in Corſicam relegatus, poſt triennium reuocatus eſt. Qui etſi magno de-
D ſiderio Athenas intenderet, ab Agrippinâ tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, ſæuum immanemque natum & ſenſit citò, & mitigauit. inter familiares ſolitus dicere, Non fore ſæuo illi leoni, quin, guſtato ſemel hominis ſanguine, ingenita redeat ſæuitia.

27. VT RETTVLI.] *Libro XI. vide.*

28. BELLIS INFAVSTVS.] *Elegantiſſimi ingenij & doctrina noſter Modius obſeruat è libro vetere,* belli infauſtus. *rectè: eâ formâ, quâ Militia clarus.*

29. IS QVOQVE MISERAT.] *Et quidem tres miſerat, Vononem, Phraatem, Teridatem. Adi lib. II. ſuprà, & VI.*

30. QVANTO IGNARA BARBARIS.] *Ita edidi è Vatic. Farneſiano erat,* ignota: *vulgò,* ignotatiora. *Phraſis vulgata & obuia in Tacito.*

31. CETEROS PRÆEMINEBAT.] *Vatican.* ceteris præerat. *Accipio.*

32. EXERCERE LEGIONES.] *Vett.* exercitare.

33. PER ILLAS QVOQVE GENTES.] *Ob Caſſium illam qui τυραννοκτόνος, cuius in Syriâ proſpera res poſt cladem Craſſi.*

34. REX ARABVM ABBARVS.] *Sollenne illis regibus nomen, vt Ptolemæus Aegyptijs. Vatic.* Acbarus *ſemper ſcriptum, & Appiano Ἄκβαρος: in Nummis antiquis, Ἄβγαρος.*

35. QVORVM REX IVLIATES.] *Ita edidi ex meis libris. Vulgò tamen,* Hyliates: *& ſtatim infrà,* Ezates, *etiam in manuſſ. Scito verum nomen eſſe,* Izates. *Ita enim appellatur conſtanter Ioſepho libro XX. Antiq. cap. II. III. vbi & hiſtoria omnis explicita de origine huius regis & progreſſu. Narrat autem Ioſephus Iudaicæ religionis eum, & matrem Helenam fuiſſe: multaque alia, quæ opera ſit legere.*

36. CASTELLVM INSIGNE FAMA.] *Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon*

Præſtigia apud ſimpl[...] Herculis

ſtremo inter Darium atque Alexandrum prœlio Perſarum illic opes conciderant. Intereà Gotarzes apud montem cui nomen Sambulos, vota dijs loci ſuſcipiebat, præcipuâ religione Herculis: qui tempore ſtato, per quietem monet ſacerdotes, vt, templum iuxtà, equos venatui adornatos ſiſtant. equi vbi pharetras [37] telis onuſtas accepere, per ſaltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rurſus deus quas ſiluas pererrauerint, nocturno viſu demonſtrat: reperiunturque fuſæ paſſim feræ. A

Cap. 14. *Gotarzes fraude & argenteis haſtis pugnat.*

Ceterùm Gotarzes nondum ſatis aucto exercitu, flumine Cormâ pro munimento vti. Et quamquam per inſectationes & nuncios ad prœlium vocaretur, nectere moras, locos mutare, & miſſis corruptoribus exuendam ad fidem hoſtes emercari. Et quîs Ezates Adiabenus, * mox Abbarus Arabum, cum exercitu abſcedunt; leuitate gentili, & quia experimentis cognitum eſt, Barbaros malle Româ petere Reges quàm habere. At Meherdates validis auxilijs nudatus, ceterorum proditione ſuſpectâ, quod vnum reliquum, rem in caſum dare, prœlioque experiri ſtatuit. Nec detractauit pugnam Gotarzes, diminutis hoſtibus ferox. B

** Farn. & ...*

Ad extremum, verò & ferreâ etiam pugnâ.

Concurſumque magnâ cæde, & ambiguo euentu: donec Carrhenem, profligatis obuerſis, longiùs euectum integer à tergo globus circumueniret. Tum omni ſpe perditâ, Meherdates promiſſa Parrhacis paterni clientis ſecutus, dolo eius vincitur; traditurque victori. Atque ille non propinquum neque Arſacis de gente, ſed alienigenam & Romanum increpans, auribus deciſis viuere iubet, oſtentui clementiæ ſuæ & in nos dehoneſtamento. Dein Gotarzes morbo obijt, accitusque in regnum Vonones, Medis tum præſidens. Nulla huic proſpera aut aduerſa quîs memoraretur. breui & inglorio imperio perfunctus eſt: reſque Parthorum in filium eius Vologeſen translatæ.

Vincit hoſtem. Cui capto turpiter illudit: Sed mox moritur.

Cap. 15. *Mithradates Boſphori regnum affectat.*

At [38] Mithradates Boſphoranus amiſſis opibus vagus, poſteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitus abiiſſe cognouerat, relictos in nouo regno Cotyn iuuentâ rudem, & paucas cohortium cum Iulio Aquilâ equite Romano; ſpretis vtriſque, concire nationes, illicere perfugas, poſtremò exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque eius potitur. Quæ vbi cognita, & iam iamque Boſphorum inuaſurus habebatur, diffiſi proprijs viribus Aquila & Cotys, quia [39] Zorſines Soracorum rex hoſtilia reſumſerat, externas & ipſi gratias quæſiuere, miſſis legatis ad Eunonem qui [40] Adorſorum genti præcellebat. Nec fuit in arduo ſocietas, potentiam Romanam aduerſus rebellem Mithradatem oſtentantibus. Igitur pepigêre, equeſtribus prœlijs Eunones certaret, obſidia vrbium Romani capeſſerent. C

Reſiſtitur à Cotye, & Romanis.

Cap. 16. *Ii pellunt hoſtem.*

Tum compoſito agmine incedunt, cuius frontem & terga, Adorſi; media cohortes & Boſphorani, tutabantur, [41] noſtris, in armis. Sic pulſus hoſtis, ventumque Soza opidum Dandaricæ, quod deſertum à Mithradate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi præſidio viſum. Exin Soracos pergunt. & tranſgreſſi amnem Pandam, circumueniunt vrbem Vſpen, editam loco, & mœnibus ac foſſis munitam, niſi quod mœnia non ſaxo, [42] ſed cratibus iunctis, ac mediâ humo, aduerſum irrumpentes inualida erat: eductæque altiùs turres, facibus atque haſtis turbabant obſeſſos. ac ni prœlium nox diremiſſet, cœpta patrataque expugnatio eumdem intra diem foret.

Vſpen opidum oppugnant.

Cap. 17. Poſtero miſere legatos, veniam liberis

non caſtellum vocat, quam paullo antè vrbem? Et vtriumne apud Ninon poſtremum Darij cum Alexandro prælium fuit? Imò haut procul Arbelô, apud pagum Gaugamela. inſeruerim ergo vocem, ſedes Aſſyriæ, & Arbela caſtellum inſigne famâ*: aut certè ſi ſatis ſit id intellegi, additâ copulâ,* ſedes Aſſyriæ, & caſtellum.

37. TELIS ONVSTAS.] *Vatic.* telis omiſſis onuſtas. *nec ſcio quid voce eâ faciam. Fortè,* telis omnigenis onuſtas.

38. MITHRADATES.] *Dio Mithradatem quemdam nominat, prolem magni illius, cui Claudius regnum Boſphori largitus ſit. libro* LX. *Sed is alius debet fuiſſe ab iſto.*

39. ZORSINES SORACORVM REX.] *Farneſ.* Siracuſorum. *Vera ſcriptura,* Siracorum. *Nam & à Strabone in* XI. *Τὰ τῶν Σιρακῶν φῦλα dicuntur. Populi ſunt ad Caucaſum.*

40. ADORSORVM GENTI.] *Straboni, Plinio, Ptolemæo, hi populi dicti,* Aorſi*: inter Scythas.*

41. NOSTRIS, IN ARMIS.] *Aliter exaudio, quàm vulgus. id eſt, noſtri in lateribus erant, & ad armos. Nec enim ſolos Romanos in armis fuiſſe cenſendum: ſed cùm Aorſi in fronte agminis & tergo eſſent, in medio Boſphoranos; Romanos latera tutatos eſſe. Niſi tamen legendum,* noſtris armis. *vt dicat Boſphoranos, Romano ritu inſtructos armatosque: quod malo.* D

42. SED CRATIBVS IVNCTIS.] *Vatic.* cratibus & vimentis, *probo.*

A liberis corporibus orantes : Seruitij decem millia offerebant. quod aſpernati ſunt victo-
res, quia trucidare deditos ſæuum, tantam multitudinem cuſtodiâ cingere arduum : vt
belli potiùs iure caderent. Datumque militibus, qui ſcalis euaſerant, ſignum cædis. Exci- *Expugnant, & excidunt.*
dio Vſpenſium metus ceteris iniectus, nihil tutum ratis, cùm arma, munimenta, impe-
diti vel eminentes loci, amneſque & vrbes iuxtà perrumperentur. Igitur Zorſines diu *Zorſines deſerit Mithradatem.*
penſitato Mithradatiſne rebus extremis, an patrio regno conſuleret: poſtquam præualuit
gentilis vtilitas, datis obſidibus, apud effigiem Cæſaris procubuit, magnâ gloriâ exerci-
tus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuiſſe ab amne Tanai con-
ſtitit. Sed in regreſſu diſpar fortuna fuit; quia nauium quaſdam, quæ mari remeabant,
in litora Taurorum delatas circumuenêre barbari, præfecto cohortis, & [43] pleriſque
centurionum interfectis. Intereà Mithradates nullo in armis ſubſidio, conſultat cuius Cap. 18.
miſericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hoſtis metuebatur. Ro- *Et ipſe ad ..... inclinat.*
manorum nemo id auctoritatis aderat, vt promiſſa eius magni penderentur. Ad Euno-
B nem conuertit [44] proprijs odijs infenſum, & recèns coniunctâ nobiſcum amicitiâ, va- *Implorat fidem Eunonis.*
lidum. Igitur cultu, vultuque quàm maximè ad præſentem fortunam comparato, re-
giam ingreditur, genibuſque eius prouolutus, *Mithradates*, inquit, *terrâ mariq́ue Roma-
nis per tot annos quæſitus, ſponte adſum. Vtere vt voles prole magni Achemenis, quod mihi ſo-
lum hoſtes non abſtulerunt.* At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud Cap. 19.
degenere permotus, alleuat ſupplicem, laudatq́ue quòd gentem Adorſorum, quòd ſuam *Qui eum attollit.*
dexteram petendæ veniæ delegerit. Simul legatos litteraſq́ue ad Cæſarem in hunc mo-
dum mittit. *Po. Romani imperatoribus magnarumq́ue nationum regibus, primam ex ſimilitu- *Et apud Claudium intercedit.*
dine fortunæ amicitiam : ſibi & Claudio, ex communione victoriæ eſſe. Bellorum egregios fines,
quoties ignoſcendo tranſigatur. Sic Zorſini victo nihil ereptum. Pro Mithradate quando gra-
uius mereretur, non potentiam, neque regnum precari; ſed ne triumpharetur, néve [45] pœnas capite
expenderet.* Atque Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitauit ta- Cap. 20.
men, accipere captiuum pacto ſalutis, an repetere armis rectius foret. * Hinc dolor iniu- *Illo ambigit, vtrùm an ſæuâ afficiat.*
C riarum, & libido vindictæ adigebat. Sed diſſerebatur contrà : *Suſcipi bellum auio itinere,*
importuoſo mari : ad hoc reges feroces, vagos populos, ſolum frugum egens: tum tædium ex morâ, * Huc
*pericula ex properantiâ; modicam victoribus laudem, ac multum infamiæ ſi pellerentur. quin
arriperet oblata, & ſeruaret exſulem: cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus ſupplicij fore.*
His permotus, ſcripſit Eunoni, *meritum quidem nouiſſima exempla Mithradatem, nec ſibi* *Vicit ſententia mollior.*
*vim ad exequendum deeſſe: verùm ita maioribus placitum, [46] quantâ peruicaciâ in hoſtem, tantâ
beneficentiâ aduerſus ſupplices vtendum. nam triumphos de populis regniſq́ue integris adquiri.*
Traditus poſt hoc Mithradates, vectuſq́ue Romam per [47] Iunium Cilonem procu- Cap. 21.
ratorem Ponti, ferociùs quàm pro fortunâ diſſeruiſſe apud Cæſarem ferebatur. Elata- *Mithradates tamen ad Cæſarem venit.*
q́ue vox eius in vulgum hiſce verbis: *Non ſum remiſſus ad te, ſed reuerſus : vel ſi non credis,*
dimitte & quære. vultu quoque interrito permanſit, cùm roſtra iuxta, cuſtodibus cir- *Feroci in ſum verba.*
cumdatus, viſui populo præberetur. Conſularia inſignia Ciloni, Aquilæ prætoria
decernuntur. Iiſdem conſulibus atrox odij Agrippina ac Lolliæ infenſa, quòd ſecum Cap. 22.
de matrimonio Principis certauiſſet; molitur crimina, & accuſatorem, qui obijceret *Lolliam euertit.*
D Chaldæos, magos, interrogatumq́ue Apollinis Clarij ſimulacrum ſuper nuptijs Im-
peratoris. Exin Claudius inauditâ reâ, multa de claritudine eius apud ſenatum præ-
fatus,

43. PLERISQVE CENTVRIONVM.] *A Rhenano eſt, ex emendatione, vt ait, codicis Bud. Nam mei manuſſ. itemq́; editiones antiquæ*, pleriſque conſulariũ : *quidam*, conſiliarium. *Verum puto*, auxiliarium. *Nam præit de Præfecto cohortis.*

44. PROPRIIS ODIIS INFENSVM.] *Franc. Modius è Rodolphi Agricolæ codice negationem inſerit*, non infenſum. *Quod approbo. Non enim Eunones à ſe Mithradatem oderat, ſed in gratiam aſpectumq́; Romanorum.*

45. POENAS CAPITE EXPENDERET.] *Farneſ.* exciperet. *At de more ipſo plectendi in carcere triumphate : duces, ſuadeo omnino legas Fabrum libro II. Semeſtr. cap. III.*

46. QVANTA PERVICACIA IN HOSTEM.] *A M. Antonio Mureto eſt, qui ingenioſè veram lectionem peruidit. Nam vulgò erat*, quantálibet pertinaciâ in hoc tentatâ Peruicaciâ *autem in Vatic. ſcriptum.*

47. IVNIVM COLONEM.] *Hîc & infrà emendo*, Cilonem. *Dio auctor lib. LX. facetâ narratione inſertâ ſuper hoc homine. Præfuerat Bithyniæ, inquit.*

fatus, [48] ſorore L. Voluſij genitam, maiorem ei patruum Cottam Meſſallinum eſſe, A
[49] Memmio quondam Regulo nuptam; (nam de C. Cæſaris nuptijs conſultò reticebat) addidit pernicioſa in Remp. conſilia, & materiem ſceleri detrahendam. Proin publicatis bonis, cederet Italiâ. Ita quinquagies ſeſtertiûm ex opibus immenſis exſuli relictum. Et

Etiam Calpurnia.

Calpurnia illuſtris femina peruertitur, quia formam eius laudauerat Princeps, nullâ libidine, ſed fortuito ſermone. vnde vis Agrippinæ citra vltima ſtetit. In Lolliam mittitur tribunus, à quo ad mortem adigeretur. Damnatus & lege repetundarum [50] Cadius Rufus, accuſantibus Bithynis.

Cap. 23. *Pro Galliâ Narbonenſi priuilegium.*

Galliæ Narbonenſi ob egregiam in patres reuerentiam datum, [51] vt ſenatoribus eius prouinciæ, non exquiſitâ Principis ſententiâ, iure quo Sicilia haberetur, res ſuas inuiſere liceret. Ituræique & Iudæi, defunctis regibus [52] Sohemo atque Agrippâ, prouinciæ Syriæ additi. [53] Salutis augurium quinque & viginti annis omiſſum

inquit. (*nam Bithynia adiuncta, vt opinor, Pontica adminiſtrationi*) *& præfuerat nequiter, auarè. Queſti Bithyni apud Claudium ſunt, popoſceruntq́ pœnas. Cùm parùm intellexiſſet Claudius in turbô ſtrepituq́ adſtantium, quid dixiſſent Bithyni, alios interrogat. Ibi Narciſſus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille, Præſit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni* Ἰούνιος Κίλων: *& firmat Velius Longus:* Cilones, *ait*, vocantur homines anguſti capitis & longi: chilones à breuioribus labijs dicti. *Gloſſa*: Cilo, στενοκέφαλος. *Declamator in Salluſtium, pro hominibus nequam improbisq́ accepit*: Quidquid impudicorum, Cilonum, parricidarum, ſacrilegorum, debitorum in totâ vrbe fuit. *Vide Feſtum, in* Chilo, *&* Cilones.

** Ideò in Tacito hic non exquiſita Principis ſententia.*

48. SORORE L. VOLVSII GENITAM.] *De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario*:

Qui Voluſi antiquo deriuat ſtemmate nomen,
Et reges Rutulos, teſte Marone, refert.

49. MEMMIO QVONDAM REGVLO.] *Vide Sueton. in Caio, cap.* XXV. *itemq́ Dionem. Statim vox* Nuptijs *obeſt Farneſ. codici*: *& illæsâ ſententiâ poteſt.*

50. CADIVS RVFVS.] *Malè ego olim,* Claudius; *malè vir doctus, in Re nummariâ,* Cordius *reſtituit. Eſt ille, de quo* II. *Hiſtor.* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo Senatorius locus: qui repetundarum criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderant. *Si mutarem: legerem,* Tadius.

51. VT SENATORIBVS EIVS PROVINCIÆ.] *Liberâ rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei priuatæ cauſâ. Id tantùm excogitatum, vt legatio libera peteretur à Senatu, ſumereturq́: quò maiori abeſſent cum dignitate. Cicero ſæpè. At lapsâ rep. in ſeruitutem, Senatoribus etiam adempta hæc libertas. Auguſtus id inſtituit imperio firmando, & nequis illuſtriorum commeare ad exercitus aut conciliare milites prouincialeſue poſſet. Dio eleganter* LII. *in extremo*: Προσυπεῖπε πᾶσι τοῖς βουλευταῖς μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ. Καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. *id eſt*: Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniuſſu permiſſúve ſuo. quod interdictum ad hoc vſque æuum ſeruatur. *Quamquam præiuiſſe ad hoc factum Auguſto Iulius videtur*: qui ſanxit, nequis Senatoris filius niſi contubernalis aut comes Magiſtratus peregre proficiſceretur, *ait Sueton. c.* XLII. *Vbi libido mihi legendi*, nequis Senator Senatoriſve filius. *Si enim filijs interdictum; maior ratio vt Senatoribus ipſis. In vſu autem, vt commeatus peregrinandi à Cæſare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. c.* XXIX. Prætorium virum ex ſeceſſu Anticyræ propagari ſibi commeatum ſæpius deſiderantem, cum mandaſſet interim, *&c. quo loco reiectâ voculâ ſcripſerim*, Prætor. virum ſeceſſu Ant. *Sed Claudius à ſe ſolo id peti primus inſtituit. Sueton. c.* XXIII. *ſubobſcurè*: Commeatus à Senatu peti ſolitos * ſui beneficij fecit. *cui lucem do ex Dione*: Τοῖς δὲ οὖν, *inquit*, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. Τοῦτο γε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτῷ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα ἐψηφίσθη ἐπὶ δόλον. *id eſt*: Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per ſe conceſſit, Senatu non conſulto. quod tamen vt lege aliquâ facere videretur, iuſſit ſuper eâ re confici Senatus decretum. *Vide & l.* XXII. *Ad municipalem. Atque inprimis Caßiodorum: apud quem expreſſa Formula ipſa dandi huius per principem commeatus, l.* III. *Variar. epiſt.* XXI. *Auguſtus tamen in hoc decreto ſuo Siciliam exceperat: ſicut nunc Claudius Narbonenſem. quia vtraque prouincia vicino & quaſi ſuburbana. Dio*: Πλὴν γὰρ ὅτι ἐς τε τὴν Σικελίαν, καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. *id eſt*: Exceptâ enim Siciliâ, & Galliâ Narbonenſi, nuſquam aliò peregrinari Senatori fas eſt. *Ad hoc Claudianum interdictum reſpexit Suidas, etſi id paullò aliter effert, in* Κλαύδιος. *Ait*: Νόμον ἐξέθηκε μὴ δύνασθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἑβδόμου σημείου τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως. *id eſt*: Legem tulit, ne cui Senatori abire vrbe ad ſeptimum lapidem fas eſſet, principis iniuſſu. B C

52. SOHEMO ATQVE AGRIPPA.] *Quorum ille Arabum Ituræorum, hic Iudææ rex. Sohemus autem ſcribendum, aut certè Soæmus ex Dione: non Sohennius, vt edition. vulgata. Dio de Caligulâ*: Ἐν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων, καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. *De Agrippâ & mutatione ſecutâ vide Ioſephum* XX. *Antiquit. qui tamen nihil apertè de contributione Iudæorum in Syros. Imò verò etiamnunc, vt antè, Præſides ſuos ſiue Procuratores habebant: qui adſpiciebant quidem Legatum Syriæ, ſed non aſſiduè audiebant. Quin & Agrippa iunior rex etiam fuit, patre defuncto. Quomodo igitur* prouinciæ Syriæ additi *noviter, cogitandum ſit, aut à peritioribus rogitandum.* D

53. SALVTIS AVGVRIVM.] *Quod è tenebris primus*

A omiſſum repeti, ac deinde continuari placitum. Et [54] pomœrium vrbis auxit Cæſar more priſco; quo iis qui protulêre imperium, etiam terminos vrbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis nationibus ſubactis, vſurpauerant, niſi [55] L. Sylla, & diuus Auguſtus. [56] Regum in eo ambitio, vel gloria, variè vulgara. Sed initium condendi, & quod pomœrium Romulus poſuerit, noſcere haud abſurdum reor. Igitur à foro boario, vbi æreum tauri ſimulacrum aſpicimus, quia id genus animalium aratro ſubditur, ſulcus deſignandi opidi cœptus, vt magnam Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis interiecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conſi, [57] mox ad Curias veteres, tum ad ſacellum Larium: forumque Romanum & Capitolium non à Romulo, ſed à T. Tatio additum vrbi credidere. Mox pro fortunâ pomœrium auctum. Et quos tum Claudius terminos poſuerit, facile cognitu, & publicis actis præſcriptum. C. Antiſtio, M. Suilio Coſs. [58] adoptio in Domitium auctoritate Pal-
B lantis feſtinatur. qui obſtrictus Agrippinæ vt conciliator nuptiarum, & mox ſtupro eius illigatus, ſtimulabat Claudium, *conſuleret Reip. Britannici pueritiam robore circumdaret. Sic apud diuum Auguſtum, quamquam nepotibus ſubnixum, viguiſſe priuignos: à Tiberio, ſuper propriam ſtirpem, Germanicum aſſumtum. Se quoque accingeret iuuene, partem curarum capeſſituro.* His euictus, biennio maiorem natu Domitiû filio anteponit, habitâ apud ſenatum oratione in eundem, quem à liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, [59] nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri, eoſque ab [60] Attâ Clauſo continuos durauiſſe. Ceterùm actæ Principi grates, exquiſitiore in Domitium adulatione. Rogatáque lex, quâ in familiam Claudiam & nomen Neronis tranſiret. Augetur

Pomœrium profertur.

Cap. 24.

Terminus vrbis ſub Romulo.

Cap. 25.

A. V. C. DCCCIII

Domitius adoptatus: callante auctore.

Cap. 26.

primus eruit Politianus. quem licet legas Miſcell. capite XIII. *Dionem* XXXVII. *&* LI. *Feſtum in voce Maximus Prætor. Sed numerus in Tacito ſatin' verus? delibero. Nam ſuprema mentio capti huius Augury apud Dionem eſt anno vrbis* DCCXXV. *cùm & Ianus*
C *item ab Auguſto cluſus. atqui ab eo die ad hunc* DCCCII. *vrbis annum, non* XXV. *vti hic ſcriptum, ſed* LXXVII. *interſunt anni. Vt ergo verus iuſtúſque hic numerus ſit, à Tiberio repetitum id augurium neceſſe eſt Cornelio Cethego. Viſellio Varrone Coſſ. anno vrbis.* DCCLXXVII.

54. POMOERIVM VRBIS.] *Idq́ lapis etiam nunc teſtatur Claudiani æui, Romæ:*

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COS. IIII.
CENSOR. P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIAↃIT. TERMINAↃITQ.

Auxit, poſt Britanniam Romano imperio adiectam.

55. L. SYLLA, ET D. AVGVSTVS.] *Non defendo*
D *te, Corneli: erras. Etiam C. Cæſar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor lib.* XIII. *c.* XIV. *Dio libro* XLIII. Ταῦτά τε ἐποίει, καὶ νόμους εἰσέφερε, τό, τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐπεξήγαγε. *Apud eumdem Antonius in laudatione Cæſaris funebri:* Ὃ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς, *&c. Cicero ad Attic. lib.* XIII. De vrbe augendâ quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſanè ſcire velim. *Iuuat tamen aliquid noſtrum, quod Suetonius exactè in tabulis diligentia, nihil huius in Iulio commemorat: & fortean concepta à Iulio res, perfecta demum ab Auguſto. Nam ille nugator apud * Senecam ridiculus, qui* Syllam vltimum Romanorum protuliſſe pomœrium tradidit: quod numquam Prouinciali ſed Italico agro acquiſito mos proferre apud antiquos fuit. *Vide quæ huc faciunt, apud Vopiſcum in Aureliano.*

56. REGVM IN EO AMBITIO.] *Conſule Onufrium in vrbe Româ.*

57. MOX AD CVRIAS VETERES.] *Ita manuſſ. & rectè. Varro de L. L.* Curiæ duorum generum. Nam & vbi curarent ſacerdotes res diuinas, vt curiæ veteres: & vbi Senatus humanas, vt curia Hoſtilia. *Feſtus:* Nouæ curiæ ad compitum Fabricium factæ, quòd parùm amplæ veteres à Romulo factæ. *Plautus:* Sub veteribus ibi ſunt qui dant, quique accipiunt fœnore. *Liuius* XLIV. Ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum laneaſque (*ſcribe*, lanienaſque) & tabernas coniunctas in publicum emit. *Ouidius eaſdem intellegit* III. *Faſtor.*

Ianua tunc regis poſita viret arbore Phœbi:
Ante tuas itidem Curia priſca fores.

58. ADOPTIO IN DOMITIVM.] *Agnoſce ergo lector, & tolle library errorem (non enim ipſius Suetonij, puto) Neronis c.* VII. Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus eſt, Annæoque Senecæ iam tunc Senatori in diſciplinam traditus. *Adoptatus Nero* XI. *ætatis anno? Falſum, vel te iudice & indice Suetoni. Nam idem ſcribis* XVII. *anno ad imperium eum perueniſſe, quod & Tacitus & Dio adſtruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni interſunt non quinque.* Duodecimo, *ergo in Suetonio ſcribendum: ſi ratio quidem conſtatura eſt.*

59. NVLLAM ANTEHAC ADOPTIONEM.] *Atqui Tiberius Germanicum adoptauit, vti notum. Excuſabunt id curioſi, quòd Tiberius iam è Claudiis migrarat in gentem Iuliam.*

60. ATTA CLAVSO.] *Secuti ſumus ſpectatæ fidei* codicem

* De Breuit. vitæ c. XIV.

Agrippina. Auguſta appellata. tur & Agrippina cognomento Auguſtæ. quibus patratis, nemo adeò expers miſericor- A
Britannicus ſpretus & oppreſſus. diæ fuit, quem non Britannici fortunæ mæror afficeret. [61] deſolatus paullatim etiam ſeruilibus miniſteriis, per intempeſtiua nouercæ officia, in ludibria vertebat, intelligens falſi. Neque enim ſegnem ei fuiſſe indolem ferunt: [62] ſiue verum; ſeu periculis commendatus, retinuit famam ſine experimento.
Cap.27. Sed Agrippina, quò vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in opidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque
Agrippinenſis colonia deducta. deduci imperat; cui nomen inditum [63] ex vocabulo ipſius. Ac fortè acciderat, vt eam gentem Rheno tranſgreſſam [64] auus Agrippa in fidem acciperet. Iiſdem temporibus in
Catti latrocinantur: haud impunè. ſuperiore Germaniâ trepidatum, aduentu Cattorum latrocinia agitantium. [65] Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas addito equite alario monuit, vt anteirent populatores, vel dilapſis improuiſi circumfunderentur. Et ſecuta conſilium
Circumuenti & caſi. ducis induſtria militum, diuiſique in duo agmina, qui læuum iter petiuerant, recèns reuerſos, prædáque per luxum vſos & ſomno graues circumuenêre. Aucta lætitiâ, quòd
Cap.28. quoſdam è clade Varianâ, [66] poſt quadrageſimum annum, ſeruitio exemerant. At qui dextris & propioribus compendiis ierant, obuio hoſti & aciem auſo, plus cladis faciunt. B Et prædâ famáque onuſti, ad montem Taunum reuertuntur, vbi Pomponius cum legionibus opperiebatur, ſi Catti cupidine vlciſcendi caſum pugnæ præberent. Illi metu ne hinc Romanus, inde Cheruſci, cum quîs æternùm diſcordant, circumgrederentur, legatos in vrbem & obſides miſere. decretuſque Pomponio triumphalis honos,
Pomponius poeta tragicus. modica pars famæ eius apud poſteros, in quîs carminum gloriâ præcellit. Per idem
Cap.29. tempus Vannius [67] Sueuis à Druſo Cæſare impoſitus, pellitur regno, primâ imperij ætate

codicem Vat. qui diſertim habet Atto Cluſo. *ſuperiùs tamen alienâ manu I. addita, vt fieret, Attio. Vt mirer Iuriſconſultum Vertronium ſcribere duos Vat.* Accio Clauſo, *referre. Sed ille quidem nobis impoſuit: ego ſi falſa, tum mihi quiuis oculos*

Iſtos, ſuppoſitis eruito manibus.

Fecit è Vatic. in eadem bibliothecâ vetus Sueton. qui initio libri tertij, Attâ Claudio *refert. Et quidni probabile, cùm Clauſus recens è Sabinis eſſet, prænomen eum habuiſſe terminatione Sabinum? Emendandus ita, me iudice, Liuius lib.* II. Atta Clauſus, qui poſteà Appio Claudio Romæ nomen fuit. *& l.* x. Principem nobilitatis veſtræ, ſeu Attam Clauſum, ſeu Ap. Claudium vultis. *De Clauſo, manifeſtè poſt Virgilium Silius* XVII. *Punicor.*

Hic priſca ducens Clauſorum ab origine nomẽ Claudia.

Et Ouidius in Faſtis:

Claudia Quincta genus Clauſo referebat ab alto.

61. Desolatvs pavllatim.] *Ita copio. Britannicus ſpoliatus exutúſque paullatim non ſolùm honeſtiore comitatu, ſed etiam ſeruulis; cùm Agrippina eos, quaſi ad alio officio operáſque auocaret. Deſolatus,* μονωθεὶς, *ſolus relictus; vti libro.* I. Nonanus operiendas Tiberij epiſtolas clamitauerat; mox deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſpontè præuertit.

62. Sive vervm; sev pericvlis.] *Deſiſtite medici: nullum hîc vulnus. Siue, inquit, reuerâ non ſegnis illi indoles fuit: ſiue pericula, & ex periculis fauor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic ſermo per Tacito familiaris. Lib.* III. Longam & continuam abſentiâ paullatim meditans, ſiue vt amoto patre Druſus munia conſulatus ſolus obiret. *Lib.* II. De ſe nihil addidit metu inuidiæ, an ratus conſcientiam factis ſatis eſſe. *Et exempla obuia.*

63. Ex vocabvlo ipsivs.] *Parum* ἀναλόγως *ergo vulgò Colonia Agrippina dicitur, etſi ita paſſim in Æthico & Itinerario Antonini: melius Agrippinenſis, aut Agrippinenſium. Etiam Claudia agnominato, fide lapidis quem totum adſcribamus ad gratiam celeberrimæ vrbis.* C

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIÆ
CVR. AMITERNOR. PRÆF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICl. LEG. I. ADIV. P. F.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Quo iure deducta colonia fuerit, Paulus libro. II. *De cenſibus:* In Germaniâ inferiore Agrippinenſes iuris Italici ſunt.

64. Avvs Agrippa.] *Quod factum credo Agrippâ & L. Gallo Coſſ. anno vrbis* DCCXVII. *ex Dione lib.* XLVIII. D

65. Deinde L. Pomponivs legatvs.] *Parum cohæret narratio. Cui rei enim illud,* Deinde? *Vereor vt exciderint ea quæ de Sulpicij Galbæ & P. Gabinij expeditione aduerſum Cattos Marſóſque Dio narrauit, lib.* LX. *Quamquam ea geſta annis aliquot antè.*

66. Post qvadragesimvm annvm.] *Iuſta ſupputatio. Clades illa enim accepta, anno* DCCLXIII.

67. Svevis a Drvso Cæsare.] *Non genti toti Sueuorum, ſed iis qui Maroboduum & Catualdam reges comitati erant:* qui à Druſo, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltra

inter

A ætate clarus acceptuſque popularibus : [68] mox diuturnitatem in ſuperbiam mutans, & odio accolarum, ſimul domeſticis diſcordiis circumuentus. Auctores fuêre, Iubillius Hermundurorum rex, & Vangio ac [69] Sido ſorore Vannij geniti. Nec Claudius, quamquam ſæpè oratus, arma certantibus barbaris interpoſuit, tutum Vannio perfugium promittens ſi pelleretur. ſcripſitque [70] P. Attilio Hiſtro, qui [71] Pannoniæ præſidebat, legionem ipſáque è prouinciâ lecta auxilia, pro ripâ componeret, ſubſidio victis, & terrori aduerſus victores, ne fortunâ elati, noſtram quoque pacem turbarent. nam vis innumera Ligij, aliæque gentes aduentabant, famâ ditis regni, quod Vannius [72] XXX. per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipſi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat, impar multitudini hoſtium: eoque caſtellis ſeſe defenſare, bellumque ducere ſtatuerat. Sed Iazyges obſidionis impatientes, & proximos per campos vagi, neceſſitudinem pugnæ attulere, quia Ligius Hermundurúſque illic ingruerant. Igitur digreſſus caſtellis Vannius, funditur prœlio; quamquam rebus aduerſis laudatus, quòd B & pugnam manu capeſſiit, & corpore aduerſo vulnera excepit. Ceterùm ad claſſem in Danubio opperientem perfûgit. Secuti mox clientes, & acceptis agris, in Pannoniâ locati ſunt. Regnum Vangio ac Sido inter ſe partiuêre. [73] egregiâ aduerſus nos fide: ſubiectis ſuóne an ſeruitij ingenio, dum adipiſcerentur dominationes multâ caritate, & maiore odio poſtquam adepti ſunt. At in Britanniâ P. Oſtorium proprætorem turbidæ res excepere, effuſis in agrum ſociorum hoſtibus, eò violentiùs, quòd nouum ducem exercitu ignoto, & cœptâ hyeme, iturum obuiam non rebantur. Ille gnarus primis euentibus metum aut fiduciam gigni, citas cohortes rapit: & cæſis qui reſtiterunt, diſiectos conſectatus, ne rurſus conglobarentur, infenſáque & infida pax non duci non militi requiem permitteret, detrahere arma ſuſpectis, [74] cinctoſque caſtris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat. Quod primi Iceni abnuere, valida gens, nec [75] prœliis concuſſa, quia ſocietatem noſtram volentes acceſſerant. hiſque auctoribus circumiectæ nationes locum pugnæ delegêre, ſeptum agreſti aggere & aditu anguſto, ne peruius equiti foret. Ea munimenta dux Romanus, quamquam ſine robore legionum ſociales copias C ducebat, perrumpere aggreditur; & diſtributis cohortibus, [76] turmas quoque peditum ad

Vannius rex à ſuis inuaditur.

Negat auxilia Claudius.

Cap. 30.

Ille pugnâ vincitur.

Regnum cedit aliis.

Cap. 31.

In Britannia mouet ſe hoſtis.

Diſicit P. Oſtorius.

Deinde & pugnâ vincit.

inter flumina Marum & Cuſum locati ſunt, dato rege Vannio gentis Quadorum, *ait noſter lib.* II. *Annal. Vannij regnum in parte deſcribit Plinius:* Campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & ſaltus pulſi ab his Daci ad Pathiſſum amnem, à * Moro, ſiue is Duria eſt, à Sueuis regnoque Vanniano dirimens eos.

68. MOX DIVTVRNITATEM.] *Lego*, diuturnitate. *Mutans*, *pro mutatus. quod appàret ex manuſſ. Varro:* In priore verbo graues proſodiæ quæ fuerunt, manent: reliquæ mutant.

69. SIDO.] *Ille ipſe qui poſteà in partibus Veſpaſiani. Tacit.* III. *Hiſt.* Trahuntur in partes Sido atque D Italicus reges Sueuorum.

70. P. ATTILIO HISTRO.] *Vatic. & Flor.* Atellio. *In veteri inſcriptione reperio hominem: quæ ſic habet fide Aldi.*

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAVDI. CÆSARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIV. GERMANICÆ
COMITI. PI. CÆSARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Quæ ſi ad illum referenda, quod ego cenſeo: legend. hic, ſcripſitque Palpelio.

71. PANNONIÆ PRÆSIDEBAT.] *Quidam ſcripti*, Pannoniam: *nec rarò ita noſter, lib.* IV. Galliæ litus roſtratæ naues præſidebant. *Iterúmque:* Litora oceani præſidebat.

72. TRIGINTA PER ANNOS.] *Legitima ratio eſſet* XXXIII. per annos.

73. EGREGIA AOVERSVS NOS FIDE.] *Ita Vatic. Liuius lib.* V. Quamquam aduerſus Rom. nulla eis amicitia erat. *Noſter lib.* III. Et priuignis cum vitrico leuior neceſſitudo, quàm auo aduerſus nepotem. *At vulgò*, apud nos fide *legeris*, *non Latinè*.

74. CINCTOSQVE CASTRIS ANTONAM.] *Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam peruidi. Libri vett.* cunctiſque caſtris. *Fortè* I detrahere arma ſuſpectis, cinctiſque: caſtris Antonam ad * Sabrinam fluuium cohibere parat. *Siue, vt Agricola legebat,* iunctiſque caſtris. *Antona ſanè ciuitas videtur, manétque hodie Northamptona: quaſi dicas Septemtrionalis Hammonis ciuitas. Nam,* Ton, *priſcis Britannis ſemper ciuitas. Olim diuinaui*, cinctoſque caſtris, Antonâ & Sabrinâ fluuiis. *eo ſenſu, vt hoſtem vagum & metuentem pugnæ partim caſtris, partim fluminibus cingeret, & ab effuſâ populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortaſſe non pleno.*

75. PROELIIS CONCVSSA.] *Farn.* contuſi.

76. TVRMAS QVOQVE PEDITVM.] *Ego ſcio numquam turmas peditum dici; quod tamen libri*

* Neſcio an corr. Maro,

* Sabrina fl. Ptolemæo eſt, Sabriana.

 omnes

ad munia accingit. Tũnc dato ſigno perfringunt aggerem, ſuiſq́ue clauſtris impeditos A
turbant. Atque illi conſcientiâ rebellionis & obſeptis effugiis, multa & clara facinora
Cap.32. fecere. Quâ pugnâ filius legati, M. Oſtorius, ſeruati ciuis decus meruit. Ceterùm clade
Icenorum compoſiti qui bellum inter & pacem dubitabant; & [77] ductus in Cangos
Cangi vaſtantur. exercitus. Vaſtati agri, prædæ paſſim actæ: non auſis aciem hoſtibus, vel ſi ex occulto
carpere agmen tentarent, punito dolo. Iam ventum haud procul mari, quod Hiber-
niam inſulam aſpectat; cùm ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxêre ducem, deſtina-
Brigantes componuntur. tionis certum, ne noua moliretur, niſi prioribus firmatis. Et Brigantes quidem, paucis
qui arma cœptabant interfectis, in reliquos datâ veniâ, reſedêre. Silurum gens, non atro-
citate, non clementiâ mutabatur, quin bellum exerceret, caſtriſq́ue legionum premenda
Camalodunum colonia deducta. foret. Idquò promptius veniret, [78] colonia Camalodunum validâ veteranorum manu
deducitur in agros captiuos, ſubſidium aduerſus rebelles, & imbuendis ſociis ad officia
Cap.33. *Caractacus rex Silurum.* legum. Itum inde in Siluras, ſuper propriam ferociam, [79] Caractaci viribus confiſos.
quem multa ambigua, multa proſpera extulerant, vt ceteros Britannorum imperatores
præmineret. [80] Sed aſtu, tum locorum fraude prior, vi militum inferior, transfert bel- B
lum in Ordouicas, additiſq́ue [81] qui pacem noſtram metuebant, nouiſſimum caſum
Prœlium in Romanos audet: experitur: ſumto ad prœlium loco, vt aditus, abſceſſus, cuncta nobis importuna, & ſuis
in melius eſſent. Tunc montibus arduis, & ſi qua clementer accedi poterant, in mo-
dum valli ſaxa præſtruit: & præfluebat amnis vado incerto, [82] cateruáque maiorum
Cap.34. pro munimentis conſtiterant. Ad hoc gentium ductores circumire, hortari, firmare ani-
Suos excitat: mos, minuendo metu, accendendâ ſpe, aliiſq́ue belli incitamentis. Enimuerò Caracta-
cus huc illuc volitans, *illum diem, illam aciem teſtabatur, aut reciperandæ libertatis,* [83] *aut ſer-
uitutis æternæ initium fore. vocabatq́ue nomina maiorum, qui dictatorem Cæſarem pepuliſſent:
quorum virtute vacui à ſecuribus & tributis, intemerata coniugum & liberorum corpora re-
tinerent.* Hæc atque talia dicenti, adſtrepere vulgus; gentili quiſque religione obſtringi,
Cap.35. *Et more alacres reddit.* non telis, non vulneribus ceſſuros. Obſtupefecit ea alacritas ducem Romanum: ſimul
obiectus amnis, additum vallum, imminentia iuga, nihil niſi atrox & propugnatoribus C
frequens, terrebat. Sed miles prœlium poſcere, cuncta virtute expugnabilia clamitare,
Tamen Romani inuadunt, etſi loco fiſos: præfectiq́ue ac tribuni paria differentes, ardorem exercitus incendebant. Tum Oſto-
rius, circumſpectis quæ impenetrabilia, quæq́ue peruia, ducit infenſos, amnemq́ue
haut

omnes pra ſe ferunt. Poſſit legi, Turmas, quodq́ue peditum. *Adda, Pichenam diſtinctione expedire,* Turmas quoque, peditum ad munia accingit. *Id eſt, turmas equitum (qui immunes) iubet peditum officia fungi.*

77. DVCTVS IN CANGOS EXERCITVS.] *Promontorium* Καγγανῶν *etiam Ptolemæus in Britanniâ agnoſcit. ſed qui fuerint propriè hi populi, certant. Ego hoc ſcio vicinos Icenis fuiſſe, & cum iis reſtituendas Cæſari l. v. Corruptè enim ibi legas,* Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, miſſis legationibus, ſeſe Cæſari dediderunt. *Nam Cenimagni nuſquam lecti inter Britanniæ gentes. Diuida, & ſcriba:* Iceni, Cangi. *Capio iudicem te Guilielme Camdene, qui Britanniæ tuæ nebulas clara ingenij ſole nuper illuſtraſti.*

78. COLONIA CAMALODVNVM.] *Quod opidum anteà; regum in ea tractu ſedes. Dio* Καμουλόδουνον τὸ τοῦ Κυνοβελλίνου βασίλειον *appellat. At Camalodunum lapidi priſca inſculptum, ecciſti.* CENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIÆ. VICTRICENSIS. QVÆ. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. *Duplex autem eo nomine opidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemæo Pliniòque. Neſcio an nomen illi à peculiari aliquo & indigenâ deo: cuius fortean mentio in hoc lapide:*

* Camulus indigena deus, idem qui Mars.

*CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COG. VII. PR. T. VERS
L. D. D. D.

79. CARACTACI VIRIBVS.] *Dio* Καταράκτον *nominat, alij Catacratum: Zonaras Caratacum. Caradocum vocaſſe videntur Britanni. Certè etiam hodie locus eſt, & in ea parietina arcis, quem* Caer Caradoc *vocant: id eſt, opidum ſiue arcem Caradoci.* D

80. SED ASTV, TVM.] *Amplector Florentinam ſcripturam. Sed* tum aſtu, locorum fraude prior: *vt ſit ſenſus, aſtu translatum ab eo bellum, quia fraude ex locorum peritiâ prior eſſet. Monuit Pichena.*

81. QVI PACEM NOSTRAM.] *Libri aliquot editionum veterum*, pacem in iram, *Ego legerim*, pacem an iram noſtram. *Duplex ſcilicet ſtimulus capiendi arma in Romanos: ſiue quòd pacem & ſeruitutem multi timerent, ſiue quòd extrema ab iratis.*

82. CATERVAQVE MAIORVM.] *Lego*, cateruæq́ue nationum. *Solitum ita Britannis Galliſq́; ſtruere aciem per nationes, vt diſcreta virtus eluceret.*

83. AVT SERVITVTIS ÆTERNÆ.] *Neſcio an elegantius veriúſque*, aut ſeruitutis æternæ fore, *voce deletâ.*

84. SPA-

A haut difficulter euadit. Vbi ventum ad aggerem, dum miſſilibus certabatur, plus vulnerum in nos, & pleræque cædes oriebantur. Poſteaquam factâ teſtudine, rudes & informes ſaxorum compages diſtractæ, páraque cominus acies; decedere Barbari in iuga *Atque ſernaduns.* montium. Sed eò quoque irrupere ferentarius grauiſque miles. illi, telis aſſultantes; hi, conferto gradu; turbatis contrà Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearúmque tegmina: & ſi auxiliaribus reſiſterent, gladiis ac pilis legionariorum; ſi huc verterent, [84] ſpatis & haſtis auxiliarium ſternebantur. clara ea victoria *Caduns, aut capiuntur:* fuit, captáque vxore & filiâ Caractaci, fratres quoque in deditionem accepti. Ipſe Cap.36. (vt ferme intuta ſunt aduerſa) cùm fidem Carthiſmanduæ reginæ Brigantum petiiſſet, vinctus ac victoribus traditus eſt, [85] nono pòſt anno quàm bellum in Britanniâ cœptum. Vnde fama eius euecta inſulas, & proximas prouincias peruagata, per Italiam quoque celebrabatur: auebántque viſere, quis ille, tot per annos, opes noſtras *Ipſe dux deditus.*

B ſpreuiſſet. Ne Romæ quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Cæſar dum ſuum *Et Romam perductus.* decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quippe vt ad inſigne ſpectaculum populus. Stetere in armis prætoriæ cohortes, campo qui [86] caſtra præiacet. Tunc incedentibus regiis clientelis phaleræ torqueſque, quæque externis bellis quæſierat, traducta; *Populóque, vt in triumpho, oſtentatus.* mox fratres & coniunx & filia: poſtremò ipſe oſtentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus aut vultu demiſſo, aut verbis miſericordiam requirens, vbi tribunali aſtitit, in hunc modum locutus eſt. *Si quando nobilitas & fortuna* Cap.37. *mihi fuit, tanta rerum proſperarum moderatio fuiſſet; amicus potiùs in hanc vrbem, quàm* *Verba eius erecta ad Cæſarem.* *captus veniſſem: neque dedignatus eſſes claris maioribus ortum, pluribus gentibus imperantem, fœdere pacis accipere. Præſens ſors mea vt mihi informis; ſic tibi magnifica eſt. habui equos, viros, arma, opes. quid mirum, ſi hæc inuitus amiſi? [87] Nam ſi vos omnibus imperitare vultis, ſequitur vt omnes ſeruitutem accipiant. Si ſtatim deditus traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria inclaruiſſet: & ſupplicium mei [88] obliuio ſequeretur. At ſi incolumem ſeruaueris, æternum exemplar clementiæ ero.* Ad ea Cæſar veniam ipſiſque, & coniugi, *Veniam impetrat, cum ſuis.*

C & fratribus, tribuit. Atque illi vinculis exſoluti, Agrippinam quoque haut procul alio ſuggeſtu conſpicuam, iiſdem quibus Principem laudibus gratibuſque venerati ſunt. Nouum ſanè, & moribus veterum inſolitum, feminam ſignis Romanis præſidere. Ipſa ſemet parti à maioribus ſuis imperij ſociam ferebat. Vocati poſthac patres, multa & Cap.38. magnifica ſuper captiuitate Caractaci diſſeruere. Neque minus id clarum, quàm cùm Siphacem P. Scipio, Perſen L. Paullus, & ſi qui alij victos reges populo Ro. oſtendêre. Cenſentur Oſtorio triumphi inſignia, proſperis ad id rebus eius, mox ambiguis: ſiue *Triumphalia Oſtorio decreta.* quòd amoto Caractaco, quaſi debellatum foret, minùs intenta apud nos militia fuit; ſiue hoſtes miſeratione tanti regis, acriùs ad vltionem exarſere. Præfectum caſtrorum, & *Cuius tamen res mox inclinarunt.* legionarias cohortes extruendis apud Silures præſidiis relictas, circumfundunt. [89] ac ni citò vicis & caſtellis proximis ſubuentum foret; copiæ tum occidione occubuiſſent. Præfe-

84. SPATIS ET HASTIS AVXILIARIVM.] *Obſerua diuerſa arma inter legionarios, auxiliaréſque.*

D *illis gladios & pila; his ſpatas & haſtas tribuit. Spathas autem,* gladios maiores *interpretatur Vegetius, lib. II. cap. XV.*

85. NONO PÒST ANNO.] *Atqui bellum cœpit Claudio tertiùm, L. Vitellio ſecundùm Coſſ. vt Dio clarè tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos ſeptem numeraueris, vt ſuſpicio iure numeralis mendi ſit. Pugnant etiam hæc cum iis quæ tertio Hiſtor. ſcribuntur:* Carthiſmandua, *inquit,* Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentia, poſtquàm capto per dolum rege Caractaco inſtruxiſſe triumphum Claudij Cæſaris videbatur. *Nam triumphus Claudij aliquot annis anterior: nec in eo herclè ductus iſte Caractacus. Vt nihil dici poſſit, quàm Tacitum in Hiſtoriis aut memoria fefellerit, aut prouexerit calor quidam ſcriptionis.*

86. CASTRA PRÆIACET.] *Vatic.* caſtris. *Et ſtatim lego* regiis clientelis.

87. NAM SI VOS OMNIBVS IMPERITARE.] *Falsò verò hoc & ineptè dicitur. Idne conſequens, vt qui velit, quod velit, poſſit? Ego me Britannis regem eſſe volo: illi accipiant? Emendo priorem voculam, &* Num *lego: atque ita ſententiam interrogatione inſpiro. Ego, inquit, vobis me oppoſui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes ſtatim imperari etiam velint? non hercules animoſi nos & liberi.*

88. OBLIVIO SEQVERETVR.] *Lego,* ſequetur, *& diſtinctione ſententiam expedio:* Et ſupplicium mei, obliuio ſequetur: at ſi incolumem, *&c.*

89. AC NI CITÒ VICIS.] *Editione priſcâ, & quibuſdam ſcriptis:* citò nunciis. *Suſpicor,* ni citis

nuntiis

Præfectus tamen & octo centutiones, ac promtiſſimus [90] quiſque manipulus cecidere: A
nec multo pòſt pabulanris noſtros, ipſáſque miſſas ad ſubſidium turmas profligant.

Cap.39. Tum Oſtorius cohortes expediras expoſuit: nec ideò fugam ſiſtebat, ni legiones prœlium excepiſſent. Earum robore æquata pugna; dein nobis pro meliore fuit. Effugêre hoſtes tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc prœlia, & ſæpiùs in modum latrocinij: per ſaltus, per paludes, vt cuique ſors, aut virtus: temerè, [91] prouiſa: ob iram, ob

Silures pertinaciter reſiſtunt Romanis.

prædam; iuſſu, & aliquando ignaris ducibus: ac præcipuâ Silurum pervicaciâ, quos accendebat vulgata Imperaroris Ro. vox: vt quondam Sugambri exciſi, & in Gallias traiecti forent, ita Silurum nomen penitus exſtinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes, auaritiâ præfectorum incautiùs populantes, intercepere. Spoliáque & captiuos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant, cùm tædio curarum feſſus

Oſtorius moritur.

Oſtorius, conceſſit vitâ, lætis hoſtibus, tamquam ducem haut ſpernendum; & ſi non prœlium, at certè bellum abſumſiſſet.

Cap.40. *Succedit A. Didius.* At Cæſar, cognitâ morte legati, ne prouincia ſine rectore foret, A. Didium ſuffecit. Is properè vectus, non tamen integras res inuênit, ad- B
uersâ interim legionis pugnâ, cui Manlius Valens præerat. auctáque & apud hoſtes eius rei fama, quò venientem ducem exterrerent. atque illo augente audita, [92] vt maior laus

Res turbatas & fluxas invenit.

compoſiti, vel ſi durauiſſent, venia iuſtior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant, latéque perſultabant, donec accurſu Didij pellerentur. Sed poſt captum Caractacum, præcipuus ſcientiâ rei militaris Venuſius è [93] Iugantum ciuitate, vt ſuprà memoraui, fidúſque diu, & Romanis armis defenſus, cùm Carthiſmanduam reginam matrimonio teneret, mox orto diſſidio, & ſtatim bello, etiam aduerſus nos hoſtilia induerat.

Venuſius Britannorum dux.

Sed primò tantùm inter ipſos certabatur, callidiſque Carthiſmandua artibus, fratrem ac propinquos Venuſij intercepit. Inde accenſi hoſtes, ſtimulante ignominiâ, [94] ne feminæ imperio ſubderentur, valida & lecta armis iuuentus regnum eius inuadunt. quod nobis præuiſum, & miſſæ auxilio cohortes acre prœlium fecere, cuius initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque diſpari euentu pugnatum à legione, cui Ceſius Naſica præerat. Nam Didius ſenectute grauis, & multâ copiâ honorum, per miniſtros agere, & arcere hoſtem
ſatis habebat. Hæc, quamquam à duobus Oſtorio Didioque proprætoribus plures per C
annos geſta, coniunxi, ne diuiſa haut perinde ad memoriam ſui valerent. Nunc ad

Cap.41. *A. V. C. CCMIV. Nero in viros tranſit.* temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintùm, Ser. Cornelio Orfito Coss. [95] virilis toga Neroni maturata, quò capeſſendæ Reipub. habilis videretur. Et Cæſar adulationibus ſenatus libens ceſſit, [96] vt viceſimo ætatis anno conſulatum Nero iniret: atque interim

nuntiis è caſtellis. *niſi placet*, ni citò municipiis & caſtellis. *Malo etiam mox*, promptiſſimus quiſque e manipulis cecidere. *Et*, cohortes expeditas oppoſuit.

90. QVISQVE MANIPVLVS.] *Verius*, è manipulis.

91. PROVISA.] *Verius*, prouiſu.

92. VT MAIOR LAVS COMPOSITI, VEL SI DVRAVISSENT.] *Indicaui deeſſe alim aliquid. malè. Scribe tantùm*, compoſitis, *& ſententia liquida erit.*

93. IVGANTVM CIVITATE.] *Legit*, Brigantum, *Rodolphus. & ſanè è tertio Hiſtoriarum ita appâret. Nam quod hic ait ſuprà ſe retuliſſe, non lego id quidem in his libris.*

94. NE FEMINÆ IMPERIO SVBDERENTVR.] *Vereor Tacite, vt mens tibi præſens. In tuis maribus, non in Britannarum fuiſti, cùm hæc ſcripſiſti. Numquid illis ignominioſum ſubdi feminæ? Te igitur audi.* Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare. *Quod clarè teſtatur Boudicaa tua, lib.XIV.*

95. VIRILIS TOGA NERONI MATVRATA.] *Benè, maturata. Nam enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum* XIV. *At ipſe, ineunte cepit. Tertullianus De animâ:* Iura ciuilia abhinc (*id eſt à* XIV. *anno*) agendis rebus attemperant. *Idem De virginib. veland.* Ethnici feminas quidem à XII. annis, maſculos verò à duobus ampliùs ad D
negotia mittunt. *Nec alius ſententia illud Cornelij infrà l.*XIII. Turbatus his Nero, & propinquo iam die quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat. *Nota quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, & ideò ab eo metus. Vetus Horatij interpres indicatum id voluit dum ſcribit*, Nobiles pueros prætextâ veſte ſub diſciplinâ vſque ad annum decimumquintum vſos. *ſcilicet quia tunc togâ eam mutabant virili. Hoc verum eſt. nec velim pendêre vltrà viros doctos in Tyrocinij legitimo die. Nam quòd Auguſtus aliq́; ſerius ceperint togam, ab aliâ quâuis cauſâ fuit, non à lege aut more.*

96. VT VICESIMO ÆTATIS ANNO.] *Decretum fruſtrà. Conſulatum enim iniit decimaſeptimo ætatis anno: ſed iam princeps, & legum ſecurus.*

97. PRO-

A interim deſignatus, [97] proconſulare imperium extra vrbem haberet, ac Princeps iuuentutis appellaretur. Additum nomine eius donatiuum militi, congiarium plebi. & ludicro Circenſium, quod acquirendis vulgi ſtudiis edebatur, Britannicus in prætextâ, Nero triumphalium veſte tranſuecti ſunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio; illum puerili habitu, ac perinde fortunam vtriuſque præſumeret. Simul qui centurionum tribunorumque ſortem Britannici miſerabantur; remoti fictis cauſſis, & alij per ſpeciem honoris. etiam libertorũ ſi quis incorruptâ fide, depellitur. [98] Tali occaſione obuij inter ſe, Nero Britannicum nomine, ille Domitium, ſalutauere. Quod vt diſcordiæ initium, Agrippina multo queſtu, ad maritum defert: ſperni quippe adoptionem, quæque cenſuerint patres, [99] iuſſerit populus, intra penates abrogari: ac niſi [100] prauitas tam infenſa docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem. Commotus his quaſi criminibus Claudius, optimum quemque educatorem filij exſilio ac morte afficit: datoſque à nouercâ, cuſtodiæ eius imponit. Nondum tamen ſumma moliri Agrippina audebat, ni

Princeps iuuentutis dicitur.

Omni in re Britannico præponitur.

Cuſtodes fili ab illo amouentur

Cap. 42.

B prætoriarum cohortium curâ exſoluerentur Luſius Gera, & Rufus Criſpinus, quos Meſſallinæ memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur diſtrahi cohortes ambitu duorum, & ſi ab vno regerentur, intentiorem fore diſciplinam aſſeuerante vxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afranium egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cuius ſponte præficeretur. Suum quoque faſtigium Agrippina extollere altiùs, carpento Capitolium ingredi, qui mos [101] ſacerdotibus, & [102] ſacris antiquitùs conceſſus, venerationem augebat feminæ: quam Imperatore genitam, ſororem eius qui rerum

Burrhus prætorio præficitur.

97. PROCONSVLARE IMPERIVM.] *Initium faſtigij Cæſaribus: quod eô mente etiam Germanico tributum fuit, lib.* I.

98. TALI OCCASIONE OBVII.] *Quæ hæc occaſio? Non enim præceſſit: nec ad Circenſes velim referri. At tu diſtingue,* Etiam libertorum ſiquis incorruptâ fide depellitur, tali occaſione. Obuij inter ſe, *&c. Remouendi enim miniſtros fidiores occaſio, nata ex hoc, quod denarrat, facto.*

C

99. IVSSERIT POPVLVS.] *Rogato enim lex fuit, quâ in familiam Claudiam, & nomen Neronis tranſiret, vt ait ſuprà.*

100. PRAVITAS TAM INFENSA DOCENTIVM.] *Ita accipio, quaſi dicat magiſtros eos eſſe ad iras & offenſas. Romanus tamen priſcæ editionis codex,* Prauitas tum impenſa, *præfert. quod magis approbo: id eſt, grandis, immodeſta.*

101. SACEROOTIBVS, ET SACRIS.] *Emendatio à libris eſt. Nam vulgatâ quid ineptius,* & ſacris Druidibus? *qui nihil ad res moréſque Romanos. Ex quâ voce tamen Pythæus acutè,* virginibus, *faciebat. Sacerdotes, Veſtales capio: ſacra, deos ipſos ſtatuáſque, quas pompâ Circenſi traduci in carpentis mos fuit. De Veſtalibus, Prudentius:*

D

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento reſidens molli.

Idemq́, de ſacerdotibus feminis vniuersè Artemidorus adſignificat lib. I. *cap.* LVIII. *vbi curru in ſomniis per vrbem vehi, liberis mulieribus & virginibus bona ſacerdotia ais portendere. Scilicet quia id ſacerdotum inſigne. De iis aut conſecratis, Sueton. Claudio cap.* XI. Matri carpentum, quo per Circum duceretur. *Item Calig. cap.* XV, Matri Circenſes carpentumque inſtituit, quo in pompâ traduceretur. *Olim tamen commune fuiſſe videtur, vt matronæ vulgò carpentis vterentur ad ſacra. Ouidius:*

Nam priùs Auſonias matres carpenta vehebant.
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Liuius l. XXXIV. Ne mulier iuncto vehiculo niſi ſacrorum publicorum cauſsâ veheretur. *Sed exoleuit ſcilicet ille mos, vtique poſt repertas lecticas. & manſit ſaltem in veneratione ſacerdotum, deorúmque. Prima Meſſallina honorem hunc à Senatu cepit:* Καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ, *ait Dio,* τὴν προεδρίαν ἣν καὶ ἡ Λιουία ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. *& iuxta eam Agrippina nunc, de quâ idem ſcriptor:* Καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλῖνα ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπέντῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. *Poſteáque etiam* * *Præfecti prætorio carpentis vſi, & (niſi Vopiſci locus in Aureliani initio fallit) etiam Præf. vrbis. Et mos ſatis certus: hæreo in Cornelianâ ſaltem lectione. Ait in Capitolium ingredi carpento, conceſſum Agrippinæ. quid? in Capitolium tantùm? vereor vt nimis anguſtè: & certè non ad exemplum Meſſallinæ, quæ etiam carpento mariti ſui currum ſecuta, triumphantis. Denique Dio laxè,* ἐν ταῖς πανηγύρεσιν: *id eſt, per feſtos omnes dies lætóſque. Nec tamen muto quidquam aut repono. Carpenti formam veram erues ex Nummis Agrippinæ: & quî differat à rhedâ, aliquid apud Pauſaniam lib.* V. *in deſcriptione Olympiæ ludorum.*

* Caſſiodor. l. VI. in formulâ præf. præt. Symmachus lib. X di ſinct. XVII.

102. SACRIS DRVIDIBVS.] *Vox reiculo vnde irrepſerit, meritò quæro. non enim fortuita eſt, nec à librario temerè inculcata. Galli ſanè olim vſi carpentis, ſcio, ſed pugnæ cauſsâ, non honoris: nec Druides ſoli, ſed vulgus. Suſpicari liceat (prænde vt fracti hi libri ſunt) ſcriptum hic aliquid de Druidibus fuiſſe. quorum religionem noménque, quantum in ſe fuit, Claudius ſuſtulit, Seneca in Menippæô Claudianâ, & Suetonio teſte. Etſi Plinio ad Tiberium id referre viſum, lib.* XXX. Tiberij Cæſaris, *inquit,* principatus ſuſtulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorumque. *Sed Tiberium ſcilicet in vrbe tantùm ſuſtuliſſe, Claudium in Galliâ ipſâ.*

103. VNI-

rum potitus ſit,& coniugem & matrem fuiſſe,[103] vnicum ad hunc diem exemplum eſt. A
Vitellius maieſtatis accuſatur. Inter quæ præcipuus propugnator eius Vitellius, validiſſimâ gratiâ,ætate extremâ (adeò
incertæ ſunt potentium res) accuſatione corripitur,deferente Iunio Lupo ſenatore. Is cri-
Sed Agrippinæ numere ſuo. mina maieſtatis,& cupidinē imperij obiectabat. Præbuiſſetque aures Cæſar,niſi Agrip-
pinæ minis magis quàm precibus mutatus eſſet, vt accuſatori aquâ atque igne interdi-
Cap.43. ceret.[104] Hactenus Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia euenere.Inſeſſum diris
Prodigia Romæ. auibus Capitolium: crebris rertæmotibus prorutæ domus: ac dum latiùs metuitur, tre-
pidatione vulgi,inualidus quiſque obtritus. Frugū quoque egeſtas,& orta ex eo fames,in
Annonæ penuria. prodigium accipiebatur. Nec occulti tantùm queſtus;ſed iura reddentem Claudium cir-
cumuaſere clamoribus turbidis, pulſumque in extremam fori partem vrgebant, donec
militum globo infeſtos perrupit. [105] Quindecim dierum alimenta vrbi non ampliùs ſu-
perfuiſſe conſtitit. magnáque deûm benignitate, & [106] modeſtiâ hiemis, rebus extremis
ſubuentum.[107] At herculè olim ex Italiæ regionibus longinquas in prouincias commea-
tus portabant. nec nunc infecunditate laborarut, ſed Africam potiùs & Ægyptum exer- B
Cap.44. *Motus in Armenia.* cemus,nauibuſque & caſibus vita populi Romani permiſſa eſt. Eodem anno bellum
inter Armenios Hiberoſque exortum, Parthis quoque ac Romanis grauiſſimorum in-
ter ſe motuum cauſſa fuit. Genti Parthotum Vologeſes imperitabat, maternâ origine ex
pellice Græcâ, conceſſu fratrum regnum adeptus. Hiberos Pharaſmanes vetuſtâ poſſeſ-
Rhadamiſtus regni auidus. ſione, Armenios frater eius Mithradates obtinebat opibus noſtris. Erat Pharaſmani fi-
lius nomine Rhadamiſtus, decorâ proceritate, vi corporis inſignis, & patrias artes edo-
ctus, claráque inter accolas famâ. Is modicum Hiberiæ regnum ſenectâ patris detineri
ferociùs crebriuſque iactabat; quàm vt cupidinem occultaret. Igitur Pharaſmanes iu-
uenem [108] potentiæ promtæ, & ſtudio popularium accinctum, vergentibus iam annis
In Armeniam mittitur. ſuis metuens, aliam ad ſpem trahere, & Armeniam oſtentare, pulſis Parthis datam
Mithradati à ſemet memorando: ſed vim differendam,& potiorem dolum,quò incau-
tum opprimerent. Ita Rhadamiſtus ſimulatâ aduerſus patrem diſcordiâ, tamquam
Patruo dolum ſtruit. nouercæ odiis impar, pergit ad patruum. multaque ab eo comitate in ſpeciem liberûm
cultus,primores Armeniorum ad res nouas illicit, [109] ignaro & ornante inſuper Mithra- C
Cap.45. date. Reconciliationis ſpecie aſſumtâ,regreſſus ad patrem,[110] quæ fraude confici potue-
rint promta nuntiat, cetera armis exſequenda. Interim Pharaſmanes belli cauſſas con-
fingit. prœlianti ſibi aduerſus regem Albanorum, & Romanos auxilio vocanti fra-
trem aduerſatum; eámque iniuriam excidio ipſius vltum iturum. Simul magnas copias
Et tandem apertâ vi aggreditur. filio tradidit. Ille irruptione ſubitâ territum exutumque campis Mithradatem,compulit
in Caſtellum Gorneas, tutum loco ac præſidio militum, quîs Cælius Pollio præfectus,
centurio

103. VNICVM AD HVNC DIEM EXEMPLVM EST.] *Inter Romanos dumtaxat. aliâs parum cauta adfirmatio: ſicut & illa Pliniana l.* VII. *niſi reſtringas ad Græcos.* Vna feminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur,quæ regis filia,regis vxor, regis mater fuit. *Nam apud Aegyptios alioſque Barbaros ſunt exempla.*

104. HACTENVS VITELLIVS VOLVERAT.] *Potuiſſet enim ſæuire in mortem eius: ſed contentus hâc quaſi deportatione fuit.*

105. QVINDECIM DIERVM ALIMENTA.] *Id eſt, Canon dierum* XV. *Maius autem iſto periculum ſub Caio; cùm ſeptem aut octo certè dierum cibaria tantùm ſuperfuiſſe Seneca notat ad Paulinum, capite* XVIII.

106. MODESTIA HIEMIS.] *Ita capio vt dicat modeſtâ & quietâ, præter ſolitum, hieme anni, frumentum nauibus ſubuectum: quod aliâs hieme aduehi, non moris. Vide Suetonium, cap.* XVIII. *Hæc ſcriptura codicum. alij tamen*, modeſtia vrbis, *alij*, moleſtiâ hiemis *reponunt. malè, malè.*

107. AT HERCVLE OLIM.] *Querela quæ expreſſa videri poßit ex illâ Varronianâ*: Igitur quod nunc intra murum ferè patres familiæ correpſerunt, & manus mouere maluerunt in theatro ac Circo quàm in ſegetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis aduehant, qui ſaturi fiamus, ex Africâ & Sardiniâ. *Poſt bella certè ciuilia, & fuſum tantum ſanguinis, Italiæ inducta vaſtitas. Lucani eâ in re ſententias opera ſit legere lib.* VII. D

108. POTENTIÆ PROMTÆ.] *Malo*, promptum.

109. IGNARO ET ORNANTE INSVPER MITHRADATE.] *Ita emendant, neſcio an rectè. Diſtinctione potiùs peccatum eſt, ſcribendúmque*: Ignaro & ornante i. Mithradate, reconciliationis ſpecie, *&c. ſententiâ continuante.*

110. QVÆ FRAVDE CONFICI.] *Ita emendauimus. Malè vulgò*, quâ fraude confici potuerit, promptè nunciat. *ſententia eſt. parata ſibi promptáque, quæ ad fraudem ſpectent: cetera vim requirere.*

A centurio Caſperius præerat. Nihil tam ignarum barbaris, quàm machinámenta & aſtus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maximè gnara eſt. Ita Rhadamiſtus fruſtrà vel cum damno tentatis munitionibus, obſidium incipit. Et cùm vis negligeretur, auaritiam præfecti emercatur; obteſtante Caſperio, ne ſocius rex, ne Armenia donum populi Romani, ſcelere & pecuniâ venderentur. *Præfecti Romani perfidia.* Poſtremò quia multitudinem hoſtium Pollio, iuſſa patris Rhadamiſtus obtendebant; pactus inducias abſcedit: vt niſi Pharaſmanem bello abſterruiſſet, [111] T. Vinidium Quadratum præſidem Syriæ doceret, quo in ſtatu Armeniæ forent. Digreſſu centurionis velut cuſtode exſolutus præfectus, Cap. 46. hortari Mithradatem ad ſanciendum fœdus; *coniunctionem fratrum, ac priorem ætate Pharaſmanem, & cetera neceſſitudinum nomina referens, quòd filiam eius in matrimonio haberet, quòd ipſe Rhadamiſto ſocer eßet. Non abnuere pacem Hiberos, quamquam in tempore validiores, & ſatis cognitam Armeniorum perfidiam nec aliud præſidij quàm caſtellum* * *commeatu egenum. ne dubitaret armis,* [112] *quàm incruentas conditiones malle.* Contante ad ea Mithradate, **Farn. commeatuum*
B & ſuſpectis præfecti conſiliis quòd pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur; *Et libido.* Caſperius interim ad Pharaſmanem peruadit: vtque Hiberi obſidio decedant, expoſtulat. Ille propalàm incerta, & ſæpiùs molliora reſpondens ſecretis nuntiis monet Rhadamiſtum, oppugnationem quoquo modo accelerare. Augetur flagitij merces, *Qui prodit Mithradatem.* & Pollio occultâ corruptione impellit milites, vt pacem flagitarent, ſeque præſidio abituros minitarentur. Quâ neceſſitate, Mithradates diem locumque fœderi accepit, caſtelloque egreditur. Ac primò Rhadamiſtus in amplexus eius effuſus, ſimulare obſequium, ſocerum ac parentem appellare. Cap. 47. Adiicit iuſiurandum, non ferro, non veneno vim allaturum: ſimul in lucum propinquum trahit, [113] prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans, vt diis teſtibus pax firmaretur. Mos eſt regibus quoties in ſocietatem coëant, [114] implicare dextras, pollicesque inter ſe vincire, nodoque præſtringere. Mox vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Sed tunc qui
C ea vincula admouebat, decidiſſe ſimulans genua Mithradatis inuadit, ipſumque proſternit: ſimulque concurſu pluriũ [115] iniiciuntur catenæ, ac compedes (quod dedecorum *Ipſe in vincula datur.* Bar-

111. T. VINIDIVM QVADRATVM.] *Vatic. liber,* Tumidum. *Verum nomen,* Numidium. *Ex Ioſepho libro* XX. *qui vocat diſertè,* Νεμίδιον Κοδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα. *Sed & Plinius in epiſtolis non vno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium eſſe. Ita lib.* VI. *Numidia Quadratilla nominatur: libro* VII. *Numidius Quadratus adoleſcens.*

112. QVAM INCRVENTAS CONDITIONES.] *Ego,* incruentâ conditione. *At Groſlotius,* τὸ quàm *deletum it.*

113. PROVISVM ILLIC SACRIFICIVM.]
D *Superfluit verbum alterum. quid enim refert prouiſum ſacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio:* prouiſu ſuo illic ſacrif. *ſiue etiam:* prouiſum illic ac ſacrif. paratum. *Video alios explicare vulgatum,* Prouiſum ibi ſacrificium, quod imperaſſet: *ſed vbi de imperato legitur? niſi intellegit à ſeipſo imperatum.*

114. IMPLICARE DEXTRAS.] *Morem hunc ſanciendæ priuatim publicéque amicitiæ vſitatos eſſe Scythas, Armenios, & in eâ orâ gentes legi. De Scythis Lucianus in Toxari, ſiue de Amicitiâ:* Οὐ γὰρ ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι, πίωμεν, οὐκ ἔστιν ὅ, τι μετὰ τοῦθ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. *Mela lib.* I. *cap.* II. Ne fœdera quidem incruenta ſunt: ſauciant ſe qui paciſcuntur, exemptumque ſanguinem, vbi permiſcuêre, deguſtant. *De Armeniis Valerius lib.* IX. Sariaſter aduerſus patrem ſuum Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis conſentit, vt omnes dextris manibus ſanguinem mitterent, atque eum inuicem ſorberent. *Et vniuersè Tertullianus Apologetico:* Legite necubi relatum ſit, diffuſum brachiis ſanguinem ex alterutro deguſtatum, nationes quaſdam fœderi comparaſſe. Neſcio quid & ſub Catilinâ deguſtatum eſt. *Atque is mos, patrum etiam auo, paßim repertus ab Hiſpanis, apud Barbaros noui orbis. Sed nec Romanis ipſis ignota cruenta potio quæ Aßiratum iis dicta, quoniam Aßir, ſanguis, vt aiunt Gloſſæ. Feſtum ita capio:* Aſſiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & ſanguine temperatum, quòd Latini priſci ſanguinem Aſſir vocarent. *Etſi fortaſſe ea potio olim in ſacris. quod ſuadere videtur Salluſtius.* Fuère, *inquit,* qui dicerent Catilinam humani corporis ſanguinem vino permixtum in pateris circumtuliſſe. inde cùm poſt exſecrationem omnes deguſtauiſſent, ſicuti in ſollennibus ſacris fieri conſueuit, aperuiſſe conſilium ſuum. *At enim conſuetum id in ſollennibus ſacris. Silius videatur innuere, libro* II.

Parte aliâ ſupplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygiâ libat cum vate cruorem.

115. INIICIVNTVR CATENÆ, AC COMPEDES.] *Hæſi ipſe olim in his vinclis: vnde facilè me nunc expedio, ſcribóque:* iniiciuntur catenæ: ac com-

Barbaris) trahebatur. Moxque vulgus duto imperio habitum, probra ac verbera intentabat. Et erant contra, qui tantam [116] fortunæ commutationem miſerarentur. Secutáque cum paruis liberis coniunx, cuncta lamentatione complebat. Diuerſis & contectis vehiculis abduntur, dum Pharaſmanis iuſſa exquirerentur. Illi cupido regni fratre & filiâ potior, animuſque ſceleribus paratus. viſui tamen conſuluit, ne coràm interficerentur. A

Denique ſtirpem exuitur.

Et Rhadamiſtus quaſi iuriſiurandi memor, non ferrum, non venenum in ſororem & patruum expromit, ſed proiectos in humum, & veſte multâ grauique opertos necat.

Cap. 48. *Romani ex litterant de vlciſcendo.*

Filij quoque Mithradatis, quòd cædibus parentum illacrymauerant, trucidati ſunt. At Quadratus cognoſcens proditum Mithradatem, & regnum ab interfectoribus obtineri, vocat concilium, docet acta, & an vlciſceretur conſultat. Paucis decus publicum curæ: plures tuta diſſerunt. [117] *Omne ſcelus externum, cum lætitiâ habendum. Semina etiam odiorum iacienda, vt ſæpè Principes Romani eamdem Armeniam ſpecie largitionis, turbandis Barbarorum animis præbuerint. Poriretur Rhadamiſtus malè partis, dum inuiſus, infamis. quando id magis ex vſu, quàm* [118] *ſi cum gloriâ adeptus foret.* In hanc ſententiam itum. Ne tamen B

Sed abſiſtunt Cap. 49. *Iulius Pelignus mittitur aliquid* *ignauiâ*

annuiſſe facinori viderentur, & diuerſa Cæſar præciperet; miſſi ad Pharaſmanem nuntij, vt abſcederet à finibus Armeniis, filiumque abſtraheret. Erat Cappadociæ procurator Iulius Pelignus, * ignaui animi, & deridiculo corporis iuxtà deſpiciendus. ſed Claudio perquàm familiaris, [119] cùm priuatas olim conuerſationes curaret, iners otium oblectaret. Is Pelignus auxiliis prouincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam,

Infeliciter.

dum ſocios magis quàm hoſtes prædatur, abſceſſu ſuorum, & incurſantibus Barbaris,

Et tranſit ad hoſtem.

præſidij egens, ad Rhadamiſtum venit, donisque eius euictus, vltrò regium inſigne ſumere cohortatur: ſumentique adeſt auctor & ſatelles. Quod vbi turpi famâ diuulgatum; ne ceteri quoque ex Peligno coniectarentur, Heluidius Priſcus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore vt conſuleret. Igitur properè montem Taurum tranſgreſſus, moderatione plura quàm vi compoſuerat: cùm redire in Syriam iubetur,

Cap. 50. *Parthi Armeniam inuadunt:*

ne initium belli aduerſus Parthos exſiſteret. Nam Vologeſes caſum inuadendæ Armeniæ obueniſſe ratus, quam à maioribus ſuis poſſeſſam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridatem deducere in regnum parat, ne qua pars domus C ſine imperio ageret. Inceſſu Parthorum, ſine acie pulſi Hiberi: vrbeſque Armeniorum

Nec ſubſiſtunt.

Artaxata & Tigranocerta iugum accepere. Dein atrox hiems, ſeu parum prouiſi commeatus, & orta ex vtroque tabes, perpellunt Vologeſen omittere præſentia. vacuámque rurſus Armeniam Rhadamiſtus inuaſit, truculentior quàm antea, tamquam aduerſus defectores, & in tempore rebellaturos. Atque illi quamuis ſeruitio ſueti, patientiam ab-

Cap. 51. *Rhadamiſtus a ſuis pellitur.*

rumpunt, armiſque regiam circumueniunt. Nec aliud Rhadamiſto ſubſidium fuit, quàm pernicitas equorum, quîs ſeque & coniugem abſtulit. Sed coniunx grauida, primam vtcumque fugam ob metum hoſtilem & mariti caritatem tolerauit. poſt feſtinatione continuâ, vbi quati vterus, & viſcera vibrantur, orare vt morte honeſtâ contumeliis

compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur. *Ad morem Romanum Tacitus narrat. Iniecta, inquit, catenæ: imò & oblongâ compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus eſt in cuſtodiâ militari; at apud Barbaros dedecori habetur & ignominia ſumma. Veriſſima lectio, ſententiáque. Ita Athenæus Manium Aquillium (quaſi per ſummam ignominiam) tractum deſcribit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide tranſcriptum à me ex Athenæo ſuprà De cuſtodiâ militari, lib. III.*

116. FORTVNÆ COMMVTATIONEM.] *Malè vulgò,* commotionem.

117. OMNES SCELVS EXTERNVM.] *Sententiæ reddita lux, ſi ſcribas,* Omne ſcelus, *litterâ detractâ; vt ſint verba ex oratione cenſentium.*

118. SI CVM GLORIA ADEPTVS.] *Scriba hæc omnia:* quanto id magis ex vſu, quàm ſi cum gloriâ adempta forent? *At nunc (vltimus curis) videa, explicare Pichenam quod vulgatum eſt: Magis hoc ex vſu Romano, ſi cum infamiâ, quàm ſi cum gloriâ regnum adeptus: quia ſcilicet incertior futurus, odijſque magis abnoxius. Non damna.* D

119. CVM PRIVATAS OLIM.] *Deprecor inuidiam: ſed profectò hunc locum, ſiquem alium, propitiis Muſis reſtitui, hoc modo:* Cùm priuatus olim conuerſatione ſcurrarum iners otium oblectaret. *Claudius ante imperium vilis, abiectus, ſcurris & ſordidiſſimis hominibus conuixit:* è quorum contubernio ſuper veterem ſegnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam ſubiit, *vt Sueton. cap. V. Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum veſtigia inſtiti, habent:* cùm priuatis olim conuerſationes curaret, iners otium obiectaret. *vnus Vatican.* curſationes, *pro*, conuerſationes.

120. AD-

A liis captiuitatis eximeretur. Ille primò amplecti, alleuare, adhortari, modò virtutem admirans, modò rimore æger, ne quis relictâ potiretur. Poſtremò violentiâ amoris, & facinorum non rudis, diſtringit acinacem, vulneratámque ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipſe præceps Hiberos ad patrium regnum peruadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placidâ illuuie, ſpirantem, ac vitæ manifeſtam, [120] aduertêre paſtores; & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agreſtia medicamina adhibent; cognitoque nomine & caſu, in vrbem Artaxata ferunt. vnde publicâ curâ deducta ad Tiridatem, comiterque excepta, cultu regio habita eſt. *Vxorem, vt putat, interfecit.*

Fauſto Syllâ, Saluio Othone Coſs. Furius Scribonianus in exſilium agitur, quaſi finem Principis per Chaldæos ſcrutaretur. adnectebatur crimini Iunia mater eius, vt caſus prioris (nam relegata erat) impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idque ad clementiam trahebat Cæſar, qui ſtirpem hoſtilem iterùm conſeruaret. Neque tamen exſuli longa poſthac vita fuit: morte fortuitâ, an per venenum exſtin- Cap. 52. *A. V. C. DCCCV. Furius in exſilium pulſus.*

B ctus eſſet, vt quiſque credidit, vulgauere. De mathematicis Italiâ pellendis factum Senatuſconſultum, atrox & irritum. Laudati dehinc oratione Principis, qui ob anguſtias familiares ordine ſenatorio ſponte cederent, motique qui remanendo impudentiam paupertati adiicerent. Inter quæ, refertur ad patres de pœnâ feminarum, quæ ſeruis coniungerentur. Statuiturque vt ignaro domino ad id prolapſa, [121] in ſeruitutem ſui conſenſiſſet, & qui nati eſſent, pro libertis haberentur. [122] Pallanti, quem repertorem eius relationis *Item Mathematici.* Cap. 53. *Senatuſconſultum de mulieribus libidinoſis.*

120. ADVERTERE PASTORES.] *Sic lib.* 11. Octo aquilæ petere ſiluas viſæ aduertêre Imperatorem. *Id verbum eâ notione reddendum Liuio, lib.* 1. *de Metio Curtio in paludem coniecto:* aduerteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. *id eſt, conuerterat illuc animos oculóſque Sabinorum. Nam libris omnibus,* auerterat, *ſcriptum, alio ſenſu.*

121. IN SERVITVTEM SVI CONSENSISSET.] *Non prompta lectio ſententiáque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam ſententiam eſſe hanc: mulierem liberam, quæ cum alieno ſeruo ſolito ſit domino inſciente, ſeruam fieri velut proprio conſenſu: & natos item ex iis, liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendauit vir doctus;* vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem, ceu conſenſiſſet: & qui nati eſſent, pro liberis ne haberentur. *Sed mihi, per bonam gratiam, ius ſit diſſentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo cœtu in ſeruitutem habendis, vſquam repperiri in legum libris: aio contra ius eſſe. Fauor libertatis expoſcit, vt nati è libero ſint liberi: adeóque ſuperueniens calamitas matris, nocere ei qui in vtero eſt non debet, vt ſufficiat matrem liberam vel medio tempore habuiſſe. Paullus lib.* 11. *Sentent. tit.* XXIV. *Marcianus l.* V. *De ſtatu*

D *hominum. Quo iure ergo ſerui iſti? Clementiùs vulgata lectio aiebat,* pro libertis haberentur: *ſed non veriùs. Quomodo enim libertus, qui numquam ſeruus? Adde quod manuſcriptis veſtigium nullum eius membri. verba, inquam, ea,* & qui nati eſſent, *abſunt manuſcriptis omnibus, etiam Budenſi. Vt mihi quidem Farneſiani codicis ſcriptura certa ſit:* vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitute: ſi conſenſiſſet, pro liberta haberetur. *Optimè. Duplex videlicet eius* Sc^ti *membrum, in eas quæ ignaro, quæq́ ſciente domino, peccatum id peccaſſent. Et ſi quidem ignaro, ait lex: ſerua eſto. ſin volente; habetor pro libertâ. Omnino enim propoſitum legiſlatori à ſeruili contubernio abſtinere lubricum ſexum: & ſiue ſciente ſiue inſcio domino ea mixtio, poſuit pœnam. ſed ἀναλόγως, & pro gradu noxæ intentiorem, remiſſiorémque. Sed cui rei, inquies, fuerit pro libertâ? Huic, vt vinculo aliquo teneatur domino ſerui, ad operas libertorum aliaq́ eius ordinis præſtando. Ius item domino in feminæ bonis: & quidquid in veram libertam. Sed rectè,* pro libertâ: *non enim liberta verè. Retulit hoc ipſum decretum poſteà (credo quia oboleuerat, licentiâ temporum, & inuſu) Veſpaſianus Princeps, de quo Suetonius:* Auctor Senatui fuit decernendi, vt quæ ſe ſeruo alieno iunxiſſet, ancilla haberetur. *ita tamen, vt apud Iuriſconſultos nomen manſerit conſulti Claudiani: non à Claudio Pallante, qui repertor, ſed à Claudio Principe qui rettulit. Tertullianus item adſpexit, ad vxorem lib.* 11. Nónne inſuper cenſuerunt (*Romani*) ſeruituti vindicandas, quæ cum alieno ſeruo, poſt dominorum denunciationem, in conſuetudine perſeuerarunt? *Plura ad hanc rem petes, ſi opera ſibi eſt, à P. Fabro libro* 1. *Semeſtr. cap.* XXV. *Reuerâ enim ad aſciam factum, quidquid dedolauit ille faber.*

122. PALLANTI PRÆTORIA INSIGNIA.] *De quo inſcriptio:*

TI. CLAVDIVS. AVG. L.
PALLAS
HVIC. SENATVS. OB. FIDEM
PIETATEM. QVE. ERGA
PATRONOS. ORNAMENTA
PRÆTORIA. DECREVIT
ET. H-S. CENTIES. QVIN
QVAGIES. CVIVS. HONORE
CONTENTVS. FVIT

Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, libro XXXV. (*ad Pallantem enim eo refero*) *cap. penult.* Hoc eſt inſigne vænalitiis gregibus, opprobriumque inſolentis fortunæ. quos & nos adeò potiri rerum vidimus, vt prætoria quoque ornamenta decerni à Senatu, iubente Agrippinâ Claudij Cæſaris, viderimus: tantumque non cum laureatis faſcibus remitti illò vnde cretatis pedibus adueniſſent. *Itémque minor libro* VIII. *epiſtolarum epiſtol.* V. *quem vide.*

123. BA-

tionis ediderat Cæſar, prætoria inſignia, & centies quinquagies ſeſtertium cenſuit conſul deſignatus [123] Barea Soranus: additum à Scipione Cornelio, grates publicè agendas, quòd [124] regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatem vſui publico poſtponeret, ſeque inter miniſtros Principis haberi ſineret. Aſſeuerauit Claudius, contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem ſubſiſtere. Et [125] fixum eſt publico Senatuſconſultum, quo libertinus ſeſtertij ter millies poſſeſſor, antiquæ parcimoniæ laudibus cumulabatur. At non frater eius cognomentum [126] Felix pari moderatione agebat, iampridem Iudææ impoſitus, & cuncta malefacta ſibi impunè ratus, tantâ potentiâ ſubnixo. Sanè præbuerant Iudæi ſpeciem motus ortâ ſeditione, poſtquam [127] cognitâ cæde Caij haut obtemperatum eſſet. manebat metus, ne quis Principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempeſtiuis remedijs delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars prouinciæ habebatur: ita diuiſis, vt huic Galilæorum natio, [128] Felici Samaritæ parerent diſcordes olim, & tum contemptu regentium minùs coërcitis odiis. Igitur raptare interſe, immittere latronum globos, componere inſidias, & aliquando prœliis congredi, ſpoliaque & prædas ad procuratores referre. Hique primò lætari, mox gliſcente pernicie, cùm arma militum interieciſſent, cæſi milites. Arſiſſetque bello prouincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubueniſſet. Nec diu aduerſus Iudæos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent: Cumanus & Felix cunctationem afferebant, quia Claudius cauſſis rebellionis auditis, ius ſtatuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices oſtentauit, receptum in tribunal, quò ſtudia accuſantium deterrerentur. [129] damnatuſque flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus; & quies prouinciæ reddita. Nec multo pòſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum, ſæpè & aliâs commotæ, tunc * Troſobore duce, montes aſperos caſtris cepêre. Atque inde decurſu in litora aut vrbes, vim cultoribus ac oppidanis, ac plerumq; in mercatores & nauicularios audebant. Obſeſſaque ciuitas Anemu-

Adulatio in Pallantem. (margin, beside A)

Cap. 54. *Felix Iudææ Præfectus.*

Res ibi turbat. Itémque Ventidius. (margin, beside B)

Quadratus componit.

Cap. 55. *In Cilicia motus.*

* *Vat. hic & infra, Aoſoboro*

A B C

---

123. BAREA SORANVS.] *Lego in lapide,*

Q. MARCIO. BAREA.
T. RVSTIO. NVMMIO. COSS.

Si de iſto; habemus viri celebris gentile nomen.

124. REGIBVS ARCADIÆ ORTVS.] *Vide quaſo mancipium hoc togatum. Pallantem ad regum ſtirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliiſq. inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum: & digniſſime domino Pallante! Nos hunc nequiſſimum ſeruum trans mare aduectum inter venales, ex Plinio ſcimus: & eumdem Antoniæ matri ſeruiſſe, ex Ioſepho lib.* XVIII. *qui* Πάλλαντα *appellat* τὸν πιστότατον τῶν δούλων αὐτῆς. *Ab ea ergo ad Claudium peruênit.*

125. FIXVM EST PVBLICO.] *Ita libri ſcripti: & non abhorret à Cornelianâ phraſi. At vulgò,* ære publico, *legas, non ſine additamenti ſuſpicione.*

126. FELIX IAMPRIDEM.] *Non herclè ita pridem, ſi Ioſepho in gentili hiſtoriâ credendum. Præpoſitus enim demum Iudææ eſt, poſt damnatum Cumanum. Ioſephus lib.* 22. Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, *cap.* XXII. *clarè:* Μετὰ ταῦτα, *inquit,* Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον Φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκπέμπει τῆς τε Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. *Vt fortaſſe hic reſcribendum ſit,* Felix haut pridem Iudææ impoſitus. *Hunc libertum, Claudium Felicem Ioſephus, Suidas, Zonaras nominant: at Antonium Felicem Tacitus l.* V. *Hiſtor.* Antonius Felix per omnem ſæuitiam ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit. *Ne te turbet; ſcies pleroſque iſtos è libertis Antoniæ matris fuiſſe: eóque binomines, aliâs principis, aliâs patronæ mortuæ nomen tuliſſe.*

127. COGNITA CEDE CAII. *] *Lacuna hic & hiatus. quem tamen ab hiſtoriâ facilè explenero. Tangit enim motum illum Iudæorum, qui Caligulâ imperante fuit, ob ſtatuas eius in templo erigi & coli iuſſas. Tacitus lib.* V. *Hiſtor.* Dein iuſſi à C. Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potiùs ſumpsêre. quem motum Cæſaris mors diremit. *Et diſcerem omnem è Ioſepho lib.* II. Ἁλώσεως. *itémque* XX. Ἀρχαιολογίας. *Tangit, adſero, illum motum. argumento claro in his verbis:* Cognitâ cæde Caij &c: manebat metus, ne quis principum eadem imperitaret. *Qui aliter medicinam adferunt, aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto pòſt ſucceſſit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam, Repetit rem ab alto Tacitus; & initia recenſet motuum ſecutorum. quos auxit accenditq. infelix iſte Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbæ, cui componendæ Felix electus:* Στασιασάντων *(inquit in voce* Κλαύδιος) τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν, ἄρχοντα ἐπίσκοπον αὐτοῖς Κλαύδιον Φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τούτους.

128. FELICI SAMARITÆ PARERENT.] *Apud Ioſephum Felicis adhuc nullæ partes: contráque Cumanus à Samaritis ſtetiſſe legetur. Sed tu eum vide, non vnâ in re à noſtro diſſentientem, lib.* XX. *Antiq. cap.* IV. V.

129. DAMNATVS FLAGITIORVM.] *Apertè magis & diſtinctè ſcriptor Iudæus. Negat à Quadrato damnatum Cumanum, ſed ipſum cum Celere Tribuno miſſum ad Cæſarem, qui de re cognoſceret ſtatueretque. Ita Cumano exſilium irrogatum: Celerem remiſſum Hieroſolyma, & vicatim diſcerptum.*

D

130. MA-

A Anemurienſis, & miſſi è Syriâ in ſubſidium equites cum præfecto Curtio Seuero turbantur: quòd duri circùm loci, peditibusq́ue ad pugnam idonei, equeſtre prœlium haut patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus, blandimentis aduerſus plebem, fraude in ducem, cùm Barbarorum copias diſſociaſſet; Troſobore paucisq́ue primoribus interfectis, ceteros elementiâ compoſuit. *Rex Antiochus ſedat.* Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemq́ue Lirin perrupto monte, quò [130] magnificentia operis à pluribus viſeretur, lacu in ipſo nauale prælium adornatur, vt quondam Auguſtus ſtructo [131] cis Tiberim ſtagno, ſed leuibus nauigiis & minore copiâ ediderat. [132] Claudius triremes quadriremesq́ue & vndeuiginti hominum milia armauit, [133] cincto ratibus ambitu, ne vaga effugia forent: attamen ſpatium amplexus, ad vim remigij, & gubernantium artes, impetusque nauium prœlio ſolitos. in ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmæq́; adſtiterant, antepoſitis propugnaculis, ex quîs catapultæ baliſtæq́ue tenderentur. Reliqua lacus, [134] claſſiarij rectis nauibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri,

Cap. 56. *Naumachia in lacu Fucino.* *Magnâ pugnantium copiâ,* *ingentiq; ſpectantium.*

B multitudo innumera compleuit, proximis è municipiis, & alij vrbe ex ipsâ, viſendi cupidine, aut officio in Principem. Ipſe inſigni paludamento, neque procul [135] Agrippina chlamyde auratâ præſedêre. Pugnatum, quamquã inter ſontes, fortium virorum animo: ac poſt multum vulnerum, occidioni exemti ſunt. Sed perfecto ſpectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manifeſta fuit, haut ſatis depreſſi ad lacus ima vel media. Eoq́ue, tempore interiecto, [136] altiùs effoſſi ſpecus; & contrahendæ rurſus multitudini, gladiatorum ſpectaculum editur, inditis pontibus pedeſtrem ad pugnam. Quin & conuiuium effluuio lacus appoſitum magnâ formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, conuulſis vlterioribus, aut fragore & ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis vſa, miniſtrum operis Narciſſum incuſat cupidinis, ac prædarũ. Nec ille reticet, impotentiam muliebrem nimiasq́; ſpes eius arguens.

Cap. 57. *Lacus ipſe emiſſus:* *Parùm fideliter.*

[137] D. Iunio, Q. Haterio Coss. ſedecim annos natus Nero Octauiam Cæſaris filiam in matrimonium accepit. Vtq́ue ſtudiis honeſtis, & [138] eloquentiæ gloriâ niteſceret; cauſsâ

Cap. 58. *A. V. C. DCCCVI.* *Nero Octauiam ducit.*

C

130. MAGNIFICENTIA OPERIS.] *Quæ ex Euſebij ſiue Hieronymi notâ in Chronico elucebit.* Claudius, *inquit*, circa hæc tempora Fucinum lacum exſiccauit, vndecim annos triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus.

131. CIS TIBERIM STAGNO.] *De quo Suetonius:* Edidit nauale prœlium, circa Tiberim cauato ſolo, in quo nunc Cæſarum nemus eſt.

132. CLAVDIVS TRIREMES.] *Cenſemus reponi numerum debere, ſcribimusq́;*, Claudius centum triremes. *Tot enim fuiſſe, credimus Dioni:* Οἱ δὲ ναυμαχήσαντες, *inquit*, θανάτῳ καταδεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες. *Si vtrimque naues quinquaginta: in vniuerſum ergo centum. Idemq́; numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat.* Hoc ſpectaculo, *ait*, claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremiũ ſingulæ. *Falsò. Omitto Dionem: ſed quomodo hominum illa vis in duodenis vtrimque nauibus? quando vndeuiginti millia pugnaſſe hanc naualem pugnam Tacitus exprimat diſertè. Non ergo abeſt quin ad Dionis reiq́; fidem corrigendus Tranquillus ſit*, quinquagenûm triremium.

D

133. CINCTO RATIBVS AMBITV.] *Quid ſi*, cratibus? *aut* trabibus? *Tale quid ſubſtitueris non inuito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum ſcribit:* τεῖχός τε περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατεσκεύασε, καὶ ἴκρια ἐπῆξε. *Eius ergo quaſi Valli tutela præpoſitus Prætorij miles.*

134. CLASSIARII TECTIS NAVIBVS.] *Ita reſtitui, pro*, rectis. *Tecta naues, idoneæ ad pugnam; αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσαι, vti Thucydides appellat.*

135. AGRIPPINA CHLAMYDE AVRATA.] *Dio etiam Neronem adiungit:* Ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἥ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο. *Plinius:* Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prœlij ſpectaculum, adſidentem ei indutam paludamento, auro textili, ſiue aliâ materiâ.

136. ALTIVS EFFOSSI SPECVS.] *De laborioſo hoc opere vide Plinium libro* XXXVI. *cap.* XV. *Quod ante Claudium tamen conceperat D.* * *Iulius, non inceperat: nec ritè perfecit ipſe Claudius, quoniam manus poſteà admouit & Hadrianus. Spartianus in eius vitâ.*

* Sueton. Iulij cap. XLIV.

137 D. IVNIO, Q. HATERIO COSS.] *Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noſter matrimonium cum Octauiâ, cauſſarum dictiones, ad conſules refert quos poſuit: Suetonius geſto hæc vult toto anno antè, Claudio quintùm & Cornelio Orfito Coſſ. Nec enim de alio Claudij conſulatu intellexeris illa:* Apud patrem Conſulem pro Bononienſibus Latinè, & pro Rhodiis atque Ilienſibus Græcè verba fecit. Nec multò pòſt duxit vxorem Octauiam. *At inter eum conſulatum, & hunc Taciti annum, interiecti, Fauſtus Sulla, & Saluius Otho. Vter verior, mihi ſanè non liquet.*

138. ELOQVENTIÆ GLORIA NITESCERET.] *Profectò in Groſlotij mei correctionem inclino*, noteſceret.

Cauſſas agit. cauſſâ Ilienſium ſuſceptâ, Romanum Troiâ demiſſum, & Iuliæ ſtirpis auctorem Æneam, aliaque haut procul fabulis vetera facundè exſecutus, [139] impetrat vt Ilienſes omni publico munere ſoluerentur. Eodem oratore Bononienſi Coloniæ igni hauſtæ ſubuentum, centies ſeſtertij largitione. [140] Redditur Rhodiis libertas, ademta ſæpè aut firmata, prout bellis externis meruerant, aut domi ſeditione deliquerant: tributumque Apamienſibus terræmotu conuulſis, in quinquennium remiſſum. A

Cap. 59. *Statilius Taurus damnatur.* At Claudius ſæuiſſima quæque promere adigebatur eiuſdem Agrippinæ artibus, quæ Statilium Taurum opibus illuſtrem hortis eius inhians peruertit, accuſante Tarquitio Priſco. Legatus is Tauri Africam imperio proconſulari regentis, poſtquam reuenerant, pauca repetundarum crimina, ceterùm magicas ſuperſtitiones obiectabat. Nec ille diutiùs falſum accuſatorem indignâ ſorte perpeſſus, vim vitæ ſuæ attulit, ante ſententiam ſenatus. Tarquitius tamen curiâ exactus eſt. quod Patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ peruicere.

Cap. 60. *Procuratorum poteſtas aucta.* Eodem anno ſæpiùs audita vox Principis, parem vim rerum habendam [141] à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuitò prolapſus videretur, Senatus quoque conſulto cautum pleniùs quàm anteà & vberiùs. Nam diuus Auguſtus B *Origo eius poteſtatis.* apud equeſtres qui Ægypto præſiderent lege agi, decretaque eorum proinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Romani conſtituiſſent: mox alias per prouincias, & [142] in vrbe pleraque conceſſa ſunt, quæ olim à prætoribus noſcebantur. Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione aut armis certatum, cùm Semproniis rogationibus equeſter ordo

139. IMPETRAT VT ILIENSES.] *Liber vet.* perpetrat, *rectè. Sed quid? non iam antè immunes Ilienſes? immunes pridem. Primus Alexander, poſt pugnam ad Granicum amnem,* ἐλευθέραν καὶ ἄφορον *eam vrbem pronuntiauit, ait Strabo in* XIII. *Certamen deinde Romanis, in honeſtandâ vrbe, vt credebant, parente. In fœdere quod cum Antiocho, immunitas Ilienſibus data, & Rhœteum ac Gergithum conceſſa: vt auctor eſt Liuius lib.* XXXVIII. *Epiſtola deinde Græca Senatus populiq. Romani ad Seleucum regem miſſa (Suetonij verba ſunt, Claudij cap.* XXV.*)* amicitiam & ſocietatem ita demum pollicentis, ſi conſanguineos ſuos Ilienſes ab omni onere immunes præſtitiſſet. *Sulla etiam, Aſiam conſtituens, eoſdem* ἐλευθέρους ἠφίει, καὶ Ῥωμαίων ἀνέγραφε φίλους: Liberos dimiſit, & ſocios amicosque Romanorum ſcripſit, *ait Appianus. An hoc mutatum poſteà (& ſæpè ſolet) neſcio: Iulius quidem Cæſar iterum & agrum, & libertatem dedit, & immunitatem: nec imminuit Tiberius aut Auguſtus. Strabo:* Καῖσαρ ὁ θεὸς χώραν τε προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀλειτουργησίαν αὐτοῖς συνεφύλαξε καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις. *Quis ergo ea abſtulit, vt opus fuerit ſiue reddi à Claudio, ſeu firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, nemo: ſed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitq. vt pleniſſimâ vterentur, (atque ideò Tacitus ſcripſerit,* vt omni publico munere ſoluerentur, *quaſi anteà non omni:) aut conceſſâ, ſed publicanorum improbitate motâ, ſanxit in perpetuum ſtabiliuitq. Suetonius:* Ilienſibus quaſi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuum remiſit. *Calliſtratus, De excuſat.* Ilienſibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanæ, iam antiquitus & Senatuſconſultis & principum conſtitutionibus pleniſſima immunitas tributa eſt, vt etiam tutelæ excuſationem habeant.

140. REDDITVR RHODIIS LIBERTAS.] *Ademta nuper ab ipſo Claudio, propter ciues quoſdam Romanos in crucem actas, vt notat Dio. Sed reſtituta, orante Nerone. cuius honori iure Epigramma illud adſero, quod nomine Antiphili legitur prima Anthologia,* εἰς νῆσον. *Nec enim aliò ſpectat, quàm ad hoc factum.*

Ὡς πάρος ἀελίου, νῦν Καίσαρος ἁ Ῥόδος εἰμὶ
Νᾶσος, ἴσον δ' αὐχῶ φέγγος ἀπ' ἀμφοτέρων.
Ἤδη σβεννυμέναν με νέα κατεφώτισεν ἀκτίς
Ἅλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι; ὃς μὲν ἔδειξεν
Ἐξ ἁλός, ὃς δ' ἤδη ῥύσατο δυομέναν.

C

Argutum Epigramma. & comparat Neronem ecce cum Sole. quia vt ille Rhodum retexit radiis fecitq. oriri; ſic iſte preſſam & occidentem reſtituit, reduxitq. in lucem.

141. A PROCVRATORIBVS SVIS IVDICATARVM.] *Defunguntur vulgò leuiter interpretatione huius loci, & alterius Suetoniani comparis:* Vt rata eſſent quę Procuratores ſui in iudicando ſtatuerẽt, à Senatu precariò exegit. *Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in prouinciis: quibus datum nunc ius volunt cognoſcendi ſtatuendiq. inter priuatos & fiſcum, in re pecuniariâ quidem: non enim criminum. argumenta l.* II. *C. Si aduerſ. fiſ. l.* VIII. *§. Tranſactiones. De tranſact. l.* I. *C. De iuriſd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longâ & querulâ oratione indignari, quàm iuriſdictionem Procuratoribus mandatam in re & cauſſâ fiſcali pecuniariâ: eorumque decreta firma à Claudio habita & rata. Sed mihi profectò, &, credo, Tacito alia mens eſt. cui lucem dare conamur in* EXCVRS B. D

142. IN VRBE PLERAQVE CONCESSA.] *In vrbe Equitibus Romanis latè datum ius. vti ab Auguſto Mæcenati in Præfecturâ vrbis, vti Præfecto Prætorio ſemper: quia is ex Equite ad tempora Veſpaſiani. Sed & Procuratoribus Cæſaris in vrbe aliquod ius, extra res fiſci. Vlpianus:* Frequens eſt etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præſidum: quamquam quidam Procuratores Cæſaris vſurpauerint, quàm Romæ tam in prouinciis.

143. SER-

A ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur, aut rurſum [143] Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderent. Mariuſque & Sylla olim de eo vel præcipuè bellarunt. Sed tunc Ordinum diuerſa ſtudia: & qui vicerant, publicè valebant. C. Oppius & Cornelius Balbus primi Cæſaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. [144] Matios poſthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum præualida nomina, referre nihil attinuerit; cùm Claudius [145] libertos, quos rei familiari præfecerat, ſibique & legibus adæquauerit.

Rettulit dein de immunitate Cois tribuendâ. Multaque ſuper antiquitate eorum memorauit: [146] Argiuos vel cum Latonæ parente, vetuſtiſſimos inſulæ cultores: mox aduentu Æſculapij artem medendi illatam, maximeque inter poſteros eius celebrem fuiſſe, nomina ſingulorum referens, & quibus quiſque ætatibus viguiſſent. Quin etiam dixit Xenophontem, cuius ſcientiâ ipſe vteretur, eâdem familiâ ortum: precibuſque eius dandum, vt omni tributo vacui in poſterum Coi, ſacram & tantùm dei miniſtram inſulam colerent. neque dubium habetur, multa eorumdem in Pop Rom. merita, ſociaſque B victorias potuiſſe tradi. Sed Claudius facilitate ſolitâ, quod vni conceſſerat, nullis extrinſecus adiumentis velauit. At Byzantij, datâ dicendi copiâ, cùm magnitudinem onerum apud ſenatum deprecarentur, cuncta repetiuere; orſi à fœdere quod nobiſcum icerant, quâ tempeſtate bellauimus aduerſus regem Macedonum, cui vt degeneri, Pſeudophilippi vocabulum impoſitum. [147] Miſſas poſthac copias in Antiochum, Perſen, Ariſtonicum, & piratico bello [148] adiutum Antonium. memorabantque quæ Syllæ, aut Lucullo, aut Pompeio obtuliſſent. Mox recentia in Cæſaris merita. quando ea loca inſiderent, quæ tranſmeantibus terrâ marique ducibus, exercitibuſque, ſimul vehendo commeatu opportuna forent. Namque artiſſimo inter Europam Aſiamque diuortio, Byzantium in extremâ Europâ [149] poſuere Græci. quibus Pythium Apollinem conſulentibus vbi conderent vrbem, redditum oraculum eſt: *quærerent ſedem, cæcorum terris aduer-*

Cap. 61. *Cois immunitas data.*

Cap. 62. *Byzantij leuari tributis poſtulant.*

Cap. 63. *Situs & opportunitas eius oppidi.*

C 143. SERVILIÆ LEGES.] *Plures eo nomine: ſed vna Iudiciaria, quam tulit Q. Seruilius Cæpio Conſul. de quâ Cicero ſæpiùs, & Aſconius.*

144. MATIOS POSTHAC ET VEDIOS.] *Vedium intellegit Pollionem, & C. ſiue Cn. Matium. Etſi libri hic omnes ineptè*, Macchyos, *vel*, Matthios. *C. Matij, qui inter amicos Iulij Cæſaris, mentio Suetonij cap.* LII. Quæ ſcire C. Matium, C. Oppium reliquoſque Cæſaris amicos. *item Cicero ad Trebatium:* Quòd in C. Matij ſuauiſſimi doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti. *Et quia Cicero elogio doctiſſimi ornat, cenſui olim eumdem eſſe cum illo qui Mimiambos & Iliada ſcripſit, quem Agellius Macrobiuſq. laudant, vt hominem impensè doctum. Sed tamen cum Cnæi prænomine: vti & apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Auguſti, lib.* XII. Cn. Matius ex equeſtri ordine D diui Auguſti amicus. *Qui fortaſſè alius ab illo primo, & de quo hic ſermo. In lapide quodam geminatâ litterâ ſculptum legi* P. MATTIVS. CHARITON.

145. LIBERTOS, QVOS REI FAMILIARI.] *Innuere videtur eos qui Claudianum ſcitum ad Rationales tantùm referunt. Fruſtrà. Procuratores enim omnes primò rei familiari ſiue fiſco præfecti, ſed imago imperij quibuſdam adiuncta.*

146. ARGIVOS VEL CVM LATONÆ PARENTE.] *Certiſſima emendatio eſt & elegantis ingenij clara index, quam à Ioſiâ Mercero accepi:* Argiuos vel Cœum Latonæ parentem. *Pater enim eius deæ* Κοῖος *vel* Κεῖος. *Heſiodus:*

Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν,
Κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipſi inſulæ datum. Huic ipſi rei Gryphus in Athenæi X. *ex veteri carmine:*

— μήτηρ δ' ἐστὶν ἀριθμοῖο παϊς: numeri mihi filia mater. Significatur Latona, *inquit Athenæus*, Cœi filia: *quia* Macedones Numerum, Cœum agnominant. *At de Xenophonte quod additur, eſt ille medicus, cuius Diogeni Laërtio mentio in fine Xenophontis Socratici:* Τρίτος, ἰατρὸς Κῶος.

147. MISSAS POSTHAC COPIAS.] *Quid* poſthac? *ergo Antiochus & Perſes poſt Pſeudophilippum? minimè, tempore hi anteëunt: ſed ſcilicet Byzantij primùm, vt validius, fœdus memorant, quod tempore Pſeudophilippi coïit: tum addunt de Auxiliis varia latis. Itaque* poſthac, *non tempus rei geſtæ, ſed dicta notat. Malim tamen*, poſt hæc, *eo ſenſu.*

148. ADIVTVM ANTONIVM] *Capio non de celebri notoq. Antonio, qui Triumuir: ſed de M. Antonio, qui curator oræ maritimæ cum infinito imperio, ſub initia Piratici belli. de quo illud Salluſtij innotuit*, M. Antonius perdundæ pecuniæ genitus, vacuuſque à curis niſi inſtantibus. *Vide Ciceronem, & Aſconium, in Verrem.*

149. POSVERE GRÆCI.] *Pleraque Hiſtoria Spartanis adſcribit conditam hanc nobilem vrbem, & fatalem imperiorum ſedem. Iuſtinus & Iſidorus à Pauſaniâ rege; Claudianus à Byzante quodam non obſcurè exſtructam vult: in Eutropium lib.* II.

——— hoc Byzas Conſtantinuſque videbunt?

In Ioanne Sariberienſi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpuræ agnoſco, & fragmenta æui melioris) lego: Chilon Lacedæmonius iungendæ ſocietatis cauſſâ miſſus Corinthum, duces & ſeniores populi ludentes inuênit in aleâ. Infecto

aduerſam. Eâ ambage Chalcedonij monſtrabantur, quòd priores illuc aduecti, [150] præ- A
uiſâ locorum vtilitate, peiora legiſſent. Quippe Byzantium fertili ſolo, fecúndóque ma-
ri. quia [151] vis piſcium in Pontum erumpens, & [152] obliquis ſubter vndas ſaxis exter-
rita, omiſſo alterius litoris flexu, hos ad portus defertur. Vnde primò quæſtuoſi & opu-
lenti; pòſt magnitudine onerum vrgente, finem aut modum orabant, annitente Princi-
pe, qui [153] Thracio Boſphoranoque bello recèns feſſos iuuandoſque rettulit. Ita tributa
Cap.64. in quinquennium remiſſa. M. Aſinio, M. Acilio Coss. mutationem rerum in dete-
A. V. C. DCCCVII. rius portendi, cognitum eſt crebris prodigiis. Signa enim ac tentoria militum igne cæ-
Prodigia vlt i Claudiana tem. leſti arſere. Faſtigio Capitolij [154] examen apum inſedit. Biformes hominum partus Et
ſuis

itaque negotio reuerſus eſt, dicens ſe nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus conſtructo Byzantio clareſcebat, hac maculare infamiâ, vt dicerentur cum aleatoribus contraxiſſe ſocietatem. *At alij non conditam à Pauſaniâ, ſed ſaltem expugnatam tradiderunt; inter quos Aemilius Probus: Ammiano verò eſt* Atticorum colonia *lib.* XXII.

150. PRÆVISA LOCORVM VTILITATE.] *Ad ſententiam fortoſſè aptiùs*, parum viſâ locorum vtilitate. *Ideò enim cæci, oraculo dicti. Apud Strabonem deuarrata tota res, lib.* VII. Τὸν Ἀπόλλω, *inquit*, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὑστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπ' ἐναντίον τῶν τυφλῶν. τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντας εἰς τοὺς τόπους ἀφέντες τὴν περαίαν καταχεῖν, τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. *Habes eadem in Herodoto, libro* IV. *niſi quòd illic dictum hoc & ſcommo in Chalcedonios Megabyzo Satrapæ tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum.*

151. VIS PISCIVM IN PONTVM.] *Falſa lectio: damnata ab hiſtoriâ, & à libris. Nam libri omnes*, vis piſcium in Metapontum erumpens. *Ex quis verè corriges*, vis piſcium innumera Pontum erumpens. *Ita ſcilicet res eſt. copia iſta piſcium (Pelamydes ſunt) non intrantes è mari Aegæo Pontum, vt vulgata lectio ſuadet, ſed exeuntes erumpenteſque capiuntur. Fœtura enim eorum in paludibus Mæotidis eſt; atque inde adulti, grege facto, Pontum Propontidemque intrant. atque ibi captura. Strabo clarè lib.* VII. *ſuper hac ipsâ re atque piſce:* Γεννᾶται οὖν τὸ ζῶον, *(Pelamydem intellegit)* ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχύσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠϊόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. *Et poſt pauca addit:* Ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταυτὰς, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῶον, ὥστ' εὐθὺς ἐπὶ τὴν περαίαν τρέπεσθαι. παραλαβὸν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ πρὸς αὐτῷ κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. *Eademque ex Ariſtotele colliges libro* VIII. *De Hiſtoriâ animalium, cap.* XIII. *Pliniani codicis mendam non ſileo in hac narratione lib.* IX. *cap.* XV. Eſt in Euripo, *ait*, Thracij Boſpori, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtiis, ſaxum miri candoris, à vado ad ſumma perlucens, iuxta Chalcedonem in latere Aſiæ. Huius adſpectu repentè territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium, ex eâ cauſâ appellatum Chryſoceras, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magnâ Chalcedonis penuriâ. B
Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt ſecundo fluctu exeant è Ponto: nec niſi intrantes Portum Byzantij capiuntur. *Quid? non capiuntur niſi intrantes Pontum? contrà antè dixit, capi exeuntes è Ponto, non intrantes. quod veriſſimum eſt. Itaque alij vice Ponti*, Propontidem *ſubſtituunt: Pintianus totum locum reſcribit confidentiùs*, nec niſi infantes tunc Byzantij capiuntur. *Fortoſſè veriùs, ſimpliciùs certè*, intrantes portum Byzantij, *vt ad ipſum oppidum, & in portu fuerit ea captura. Nam cornu illud, ad quod deferebantur, fuit* πρὸς τῷ τοῦ Βυζαντίων τείχει, *vt Strabo ait: imò, vt Plinius, in ipſo illo promontorio, quod Cornu vocant, Byzantium vrbs. Atque ibi in multos ſinus ſciſſum, tanquam ramos* (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται) *faciebat* C
vrbi illi portum. Strabonem vide.

ADD. *Ad correctionem noſtram, & exitum piſcium è Ponto, facit valdè Salluſtij locus; apud Seruium lib.* IV. *& Iuuenalis interpretem Sat.* IV. Quâ tempeſtate vis piſcium Ponto erumpit. *Tamen, ne callidè diſſimulem, vulgatam lectionem D. Ambroſius affirmare videtur, Hexaem. libro* V. *capite* X. Piſces, *inquit*, ex plurimis locis, à diuerſo ſinu maris, innumeri, velut communi conſilio conuenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, & ad illud Septentrionalium mare partium quadam naturæ lege contendunt. Dicas, ſi aſcendentes videas, rheuma quoddam eſſe. ita proruunt, fluctuſque interſecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes. *Sed mox addit, ingruente bieme, & poſtquàm ibi fœtificauerint, immenſo agmine regredi. Vide locum: & vtramuis lectionem defendi poſſe, tu defendes.* D

152. OBLIQVIS SVBTER VNDAS.] *Quærunt, quæ hæc* ſaxa obliqua? *Ego dicam. è littore Chalcedonis ſaxa à latere ſe oſtendunt, & veluti ex tranſuerſo (Strabonis ſcriptum) atque eo igitur fugiunt. At Franciſcus Medices, quia Strabo idem & Plinius* candidum ſaxum *id dicunt, vellet hic legi*, albis, *vel* albidis, *pro voce*, obliquis. *Vellem & ego hominis cauſſâ. quis enim Muſicus Medices non amet? ſed non poſſum hanc per audacem coniecturam.*

153. THRACIO BOSPHORANOQVE BELLO.] *Thracum bellum intellegit, quod cum Thracibus montanis geſtum, duce Poppæo Sabino; Boſphoranum, quod cum rege Mithridate. De illo, noſter lib.* IV. *de hoc ſuprà, iſto ipſo libro.*

154. EXAMEN APVM.] *Quod ſemper inter portento:*

A ſuis fetus editus, cui accipitrum vngues erant. Numerabatur inter oſtenta, diminutus omnium magiſtratuum numerus, quæſtore, ædili, tribuno, ac prætore, & conſule, paucos intra menſes defunctis. Sed in præcipuo pauore Agrippina vocem Claudij, quam temulentus iecerat; fatale ſibi, vt coniugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere & celerare ſtatuit, [155] perditâ priùs Domitiâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia Lepida [156] minore Antoniâ genita, auunculo Auguſto, [157] Agrippinæ ſobrinâ prior, ac Gnei mariti eius ſoror, parem ſibi claritudinem credebat. nec forma, ætas, opes multum diſtabant. & vtraque [158] impudica, infamis, violenta, haut minùs vitiis æmulabantur quàm ſi qua ex fortunâ proſpera acceperant. Enimuerò certamen acerrimum, amita potiùs an mater apud Neronem præualeret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus iuuenilem animum deuinciebat; truci contrà ac minaci Agrippinâ, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat. Ceterùm obiecta ſunt [159] quòd coniugium Principis deuotionibus petiuiſſet, quodque parum coërcitis per Calabriam ſeruorum B agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta, multum aduerſante Narciſſo, qui Agrippinam magis magiſque ſuſpectans, promſiſſe inter proximos ferebatur, *certam ſibi perniciem, ſeu Britannicus rerum, ſeu Nero potiretur. Verùm ita de ſe meritum Cæſarem, vt vitam vſui eius impenderet. Conuictam Meſſallinam & Silium.* [160] *Pares iterùm accuſandi cauſſas eſſe, ſi Nero imperitaret. Britannico ſucceſſore, nullum Principi meritum, ac nouercæ inſidiis domum omnem conuelli, maiore flagitio, quàm ſi impudicitiam prioris coniugis reticuiſſet. quamquam ne impudicitiam quidem nunc abeſſe, Pallante adultero. ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habere.* Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, robur ætatis quàm maturrimum precari: modò ad deos, modò ad ipſum tendere manus, adoleſceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores vlciſceretur. In tantâ mole curarum, Claudius valetudine aduerſâ corripitur, refouendiſque viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, [161] Sinueſſam pergit. Tum Agrippina ſceleris C olim certa, & oblatæ occaſionis propera, nec miniſtrorum egens, de genere veneni conſultauit: ne repentino & præcipiti facinus proderetur; ſi lentum & tabidum delegiſſet, ne ad-

Agrippina in Lepidam æmulatio. *Vtriuſque mores.*

Cap. 65. *Hæc accuſata:* *Et ad mortem acta.*

Narciſſi libera voces.

Qui Britannico fauet.

Cap. 66. *Claudius agrotat.*

portenta: cùm viſum loco inſalenti. Silium Italicum emendari velim libro VIII. *de prodigiis quæ ante pugnam Cannenſem:*

Obſeditque frequens caſtrorum limina bubo:
Nec denſæ trepidis abſunt ſe inuoluere nubes
Ceſſaruntque aquilis: non vnus crine coruſco
Regnorum euerſor rubuit lethale cometes.

ſcribit:

Nec denſæ trepidis apium ſe inuoluere nubes
Ceſſarunt aquilis. *Nubes apium, examina vocat; quæ inſederunt ſigna. Quod ſequitur,* Suis fetus editus, *libris omnibus erat,* fetum editum: *& fortaſſe nominandi caſu ſic dixerint etiam antiqui.*

D 155. PERDITA PRIVS DOMITIA.] *Nemo tam inconſpectus in legendo, qui vitium non videat malè hærentis & incohibilis orationis. Domitia, inquit, perdita eſt: & ſubdit quaſi de aliâ, quia inter Lepidam & Agrippinam æmulatio exercebatur. Corrige verò, & reduc aberrantem vocem:* perditâ priùs Domitiâ Lepidâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia minore Antoniâ genita. *Scilicet Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum vtraque Domitia gentis nomine dicta: ſed minor, de quâ hîc, diſcriminandi cauſſâ, cum Lepidæ cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap.* VII. Amitam Lepidam ream teſtimonio coràm adflixit, gratificans matri à quâ rea premebatur. *At Domitia altera ſuperuixit, & mentio eius lib.* XIII. *eſtque, venena ſublata à Nerone, paullò poſt mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap.* XXXIV. *& Xiphilinum.*

156. MINORE ANTONIA GENITA.] *Culpant me, quòd non ſcripſerim,* maiore. *Non me, ſed Tacitum. Ita enim iterùm ſenſit ſcripſitque noſter lib.* IV. *Annal.* Cn. Domitius electus, cui minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur. *At enim Suetonius & Plutarchus aliter. Quid ergo? nouum eſt, vt diſſenſus aliquis ſcriptorum ſit? Et tamen Plutarchus clarè id non dicit: clarè Suetonius, fateor; plus vno loco. ſed cur arbiter ego inter eos ſim? Soluo me iudicatu iſto; & bono veterique ritu, iuro mihi non liquere.*

157. AGRIPPINÆ SOBRINA PRIOR.] *Siue quod Iuriſconſulti ſuggerunt,* ſobrinâ propior: *etſi eadem vis alteri illi voculæ. Lepida autem Germanico patri Agrippinæ, conſobrina fuit. Filiæ ergò Germanici, Lepida ſobrinâ propior. Res ſatis clara ex Stemmate noſtro Auguſti.*

158. IMPVDICA, INFAMIS, VINOLENTA.] *Malim,* violenta: *vt ſuperba & commota animo vtraque fuerit. De vini notâ nihil legi.*

159. QVÒD CONIVGIVM PRINCIPIS.] *Id eſt, coniugem. Nam vt Claudij coniugium ipſa ambierit, non lectum. Abuſa ergo vetitis artibus ad perniciem Agrippinæ. Sic Seruitium pro ſeruo, & matrimonium pro matrona* * *alibi notaui, & Clientelas pro clientibus in Tacito.*

* In Liuio lib. 2. Et conuocatis plebeis matrimoniis, conqueſta de iniuriâ patriciorum, &c.

160. PARES ITERVM ACCVSANDI.] *Ita hæc diſtinguenda ſunt: etſi ſuſpecta mendi.*

161 SINVESSAM PERGIT.] *Sinueſſanæ aquæ lib.* I. *Hiſtor. & Plinio lib.* XXXI. *commendatæ, ab vim quamdam ſalubrem.*

 162. In-

nc admotus ſupremis Claudius, & dolo intellecto, ad amorem filij rediret. Exquiſitum A aliquid placebat, quod turbaret mentem, & mortem differret. Diligitur artifex talium, vocabulo Locuſta, nuper veneficij damnata, & diu inter inſtrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus, cuius miniſter è ſpadonibus fuit Halotus, [162] inferre

Cap.67. *Boleto eum ſenat Agrippina.* epulas, & explorare guſtu ſolitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, vt temporum illorum ſcriptores prodiderint, infuſum delectabili cibo boletorum venenum; nec vim medicaminis ſtatim intellectam, ſecordiáne Claudij an vinolentiâ. ſimul ſoluta aluus ſubueniſſe videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando vltima timebantur, ſpretâ præſentium inuidiâ, prouiſam iam ſibi Xenophontis medici conſcientiam adhibet. Ille tamquam niſus euomentis adiuuaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus eius demiſiſſe creditur: haut ignarus ſumma ſcelera incipi cum periculo, peragi cum præmio.

Cap.68. *Mori celatur.* Vocabatur interim ſenatus, votaque pro incolumitate Principis conſules & ſacerdotes nuncupabant, cùm iam exanimis veſtibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Iam primùm Agrippina, velut dolore victa & ſolatia B conquirens, tenere amplexu Britannicum, veram paterni oris effigiem appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque & Octauiam ſorores eius attinuit, & cunctos aditus cuſtodiis clauſerat; crebroque vulgabat, ire in melius valetudinem Principis, quo miles bonâ in ſpe ageret, tempuſque proſperum ex monitis

Cap 69. ** Quidam ſcripti, aduentaret. Imperium Neroni traditur.* Chaldæorum * attentaret. Tunc medio diei, tertio ante idus Octob. foribus palatij repentè diductis, comitante Burrho Nero egreditur ad cohortem, quæ more militiæ excubiis adeſt. ibi monente Præfecto, feſtis vocibus exceptus, inditur lecticæ. Dubitauiſſe quoſdam ferunt reſpectantes, rogitanteſque vbi Britannicus eſſet? mox nullo in diuerſum auctore, quæ offerebantur ſecuti ſunt. Illatuſque caſtris Nero, & congruentia tempori præfatus, promiſſo donatiuo, [163] ad exemplum paternæ largitionis, Imperator conſalutatur. Sententiam militum ſecuta Patrum conſulta. nec dubitatum eſt apud pro-

Claudio funus, & conſecratio. uincias. Cæleſteſque honores Claudio decernuntur, & funeris ſollenne perinde ac diuo Auguſto celebratur: æmulante Agrippinâ proauiæ Liuiæ magnificentiam. Teſtamen- C tum tamen haut recitatum, ne antepoſitus filio priuignus, iniuriâ & inuidiâ animos vulgi turbaret.

162. INFERRE EPVLAS, ET EXPLORARE] *Sic lib.* XIII. Quia cibos potuſque eius dilectus ex miniſtris explorabat. *Cui id munus, vt paſſim in lapidibus dicitur, Prægustator: in quodam etiam,* A. POTIONE. *Athenæus lib.* IV. Ὅτ᾽ οὖν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ Ἕλληνες προτένθην ὠνόμαζον. *Mos qui liberâ rep. ignotus Romanis: quem tamen cœpiſſe coniicio ab Auguſto, non vano argumento lapidis qui Romæ:*

GENIO
CÆLI. HERODIAN.
PRÆGVSTATOR
DIVI AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA
C. VIBIO. RVFINO COSS.

Tenuitq́; Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRÆGVSTATOR. *& deincepſ alij. Traductum morem opinor à Perſis maximè, de quis Xenophon lib.* I. παιδείας. Οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι, καταῤῥοφοῦσιν, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. *Vbi & ritum habes prægustandi.*

163. AD EXEMPLVM PATERNÆ LARGITIONIS.] *Promiſit ergo viritim* quinadena ſeſtertia. *vt Suetonius in Claudio expreſſit cap.* X. *ſiue vt Ioſephus;* quina millia drachmarum: *quæ ſunt* Seſtertia vi- D cena, *ſiue nobis* quingenti Philippæi. *Nam quòd olim ex Dione dixi, de centenis nummis, errani. ea enim donatio à Claudio vſurpata ſingulis deinceps natalibus imperij ſui.*

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XIII.

BREVIARIVM LIBRI.

B

SILANVS *proconſul Aſiæ, veneno necatus, Agrippinæ fraude. item Narciſſus ad mortem actus. Claudio funus cenſorium ductum, & laudatur à Principe. Bona Neronis initia, & multa arbitrio Senatus conſtituta. Parthi Armeniam adfectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. eaque cauſſa imminutæ maternæ potentiæ. Pallas libertus curâ rerum demotus. mox venenum Britannico properatum: & feſtinum eius funus. Agrippina Neroni offenſior, & viſa res nouas moliri. accuſata eo nomine, abſoluitur. Neronis luxus & laſciuia per noctem diſcurſus. Actum de libertis in ſeruitutem reuocandis, ſed non peractum. Damnationes aliquot illuſtrium, itemque à fato mortes. Iterùm cum Parthis diſcordia, ſuper Armeniâ. ad quod bellum priſcâ ſeueritate & diſciplinâ militem ſuum Corbulo firmauit. Is Armeniam ingreditur, caſtella aliquot exſcindit, vrbem Artaxata capit & incendit, rege Tiridate prælium aut defenſionem nuſquam auſo. P. Suilius Romæ damnatur, admitente Senecâ. Octauius Sagitta Pontiam tergiuerſantem de nuptiis, impotentiâ amoris, ferro transfadigit. libertus ſuum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppæam Sabinam amare Nero*

C

occipit: deque ingenio & venere eius feminæ. Cornelius Sulla Maſſiliam amouetur, ſuſpectus Principi. Publicanorum iniquitas temperata. In Germaniâ Friſij res mouent: & ſedes iuxta Rhenum conantur figere. fruſtrà. quia pulſi ab Romano equite & diſiecti. Eoſdem agros mox Anſibarij occupant, ſed eodem fato. Hermunduri Cattique inter ſe bellantur. ſed magno prælio Catti ad exitium penè gentis cæſi. Geſta hæc annis quattuor.

IMP. CLAVDIO NERONE. L. ANTISTIO VETERE
Q. VOLVSIO. P. CORNELIO SCIPIONE
IMP. CLAVDIO NERONE. II. L. CALPVRNIO PISONE Coss.
IMP. CLAVDIO NERONE. III. VALERIO MESSALLA.

PRIMA nouo Principatu mors [1] Iunij Silani proconſulis Aſiæ, Cap. I. *Iunius Silanus.*
ignaro Nerone, per dolum Agrippinæ paratur. non quia ingenij
violentiâ exitum irritauerit, ſegnis & dominationibus aliis fa-
D ſtiditus, adeò vt [2] C. Cæſar pecudem auream eum appellare ſo-
litus ſit: verùm Agrippina fratri eius [3] L. Silano necem molita vl-
torem metuebat, crebrâ vulgi famâ, anteponendum eſſe vix dum
pueritiam egreſſo Neroni, & imperium per ſcelus adepto, virum
ætate compoſitâ, inſontem, nobilem, & quod tunc ſpectaretur,
è Cæſarum poſteris. quippe & [4] Silanus D. Auguſti abnepos erat. hæc cauſſa necis: mi-
niſtri fuere [5] P. Celerius eques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in
Aſiâ impoſiti. Ab iis proconſuli venenum inter epulas datum eſt, apertiùs quàm vt fal- *Palàm veneno necatus*
lerent. Nec minùs properatò Narciſſus Claudij libertus, de cuius iurgiis aduerſus Agrip-
pinam retuli, aſperâ cuſtodiâ, & neceſſitate extremâ, ad mortem agitur; inuito Principe, *Narciſſus etiam ad mortem actus*
cuius abditis adhuc vitiis per auaritiam ac prodigentiam mirè congruebat. Ibaturque
in cædes, niſi Afranius Burrhus, & Annæus Seneca obuiàm iſſent. Hi rectores impe- Cap. 2.
ratoriæ iuuentæ, & [6] pari in ſocietate potentiæ concordes, diuersâ arte ex æquo pol- *Burrhi & Senecæ laudatio.*
lebant. Burrhus militaribus curis, & ſeueritate morum; Seneca præceptis eloquentiæ, &

 comitate

comitate honeſtâ. iuuantes inuicem, quò faciliùs lubricam Principis ætatem, ſi virtu- A tem aſpernaretur, voluptatibus conceſſis retinerent. Certamen vtrique vnum erat contra ferociam Agrippinæ, quæ cunctis malæ dominationis cupidinibus flagrans, habebat in partibus Pallantem, quo auctore Claudius nuptiis inceſtis & adoptione exitioſâ ſemet peruerterat. Sed neque Neroni infra ſeruos ingenium; & Pallas triſti arrogantiâ modum liberti egreſſus, tædium ſui mouerat. Propalam tamen omnes in eam honores cumula-

COMMENTARIVS.

1. IVNII SILANI.] *Crebra in hiſtoria horum temporum mentio Silanorum, & confuſa: qua, cautia mihi eſt, ne turbet iuuentutem. Eâ re, non ſtemma quidem eius familiæ ponam (arduus ille & fortaſſe vanus labor:) ſed illuſtriſsimos quoſque, quo Imperatore, quóque exitu fuerint, exſequar, cum temporum notâ. Exordia à Tiberio principe: quia quæ ſuprà, nihil ad Spartam meam.*

C. IVNIVS. C. F. SILANVS. *Conſul fuit cum P. Cornelia Dolabellâ anno* DCCLXII. *ſub Auguſto: Proconſul Aſiæ, ſub Tiberio, damnatuſq́ repetundarum, & protectus in Cytheram inſulam. Tacit. lib.* III. *Annal.*

M. IVNIVS. M. F. SILANVS. *Conſul fuit ſub Tiberio,* DCCLXXI. *Proconſul Africæ fuit, auctore Tacito lib.* IV. *Hiſtor.* Mox C. Cæſar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens. *Socer fuit Caij Caligulæ, & ab eodem interfectus, Sueton. cap.* XII. *&* XXIII. *item Dio.*

D. IVNIVS. M. F. SILANVS, *Marci prioris frater. Is adulter in Iulia nepte Augusti, in exſilium iuit; reduſtq́ per gratiam & potentiam M. fratris ſui. Fuit poſthac in vrbe, neque honores adeptus eſt. Tacit. lib.* III. *Annal.*

AP. IVNIVS SILANVS. *Conſul fuit ſub Tiber. anno* DCCLXXX. *Conſocer Claudij dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octauiæ ſponſum. Proconſul Hiſpaniæ, & maritus Lepidæ matris Meſſallinæ. à Claudio, incerto crimine, occiſus. Dio* LX. *Sueton. cap.* XXIX. *&* XXXVII.

Eius duo filij L. SILANVS, *&* M. SILANVS. *Lucius, gener Claudij fuit, Octauiæ ſponſus, Agrippinæ artibus ad mortem actus. Marcus conſul fuit cum Valerio Aſiatico, anno* DCCXCIX. *in quo error inſignis Onufrij, qui Aſiatico collegam dat Meſſallam, quem Dio refutat & Faſti Græci. Proconſul Aſiæ fuit, & à Nerone nunc interfectus. De eo Plinius lib.* VII. Diuus Auguſtus, in reliquâ exemplorum raritate, neptis ſuæ nepotem vidit genitum quo exceſſit anno, M. Silanum: qui cum Aſiam obtineret poſt B conſulatum (*malim ſcribi,* proconſulatu) Neronis principis ſucceſſione, veneno eius ſublatus eſt. *Etſi Plinius ſcelus hoc Neroni adſcribit, quod noſter reiicit in matrem.*

Fuit & D. IVNIVS SILANVS, *conſul anno* DCCCVI.

2. C. CÆSAR PECVDEM AVREAM.] *Vereor vt ſcriptori noſtro conſtet ratio. Non enim in hunc M. Silanum expetit Caij dictum: ſed in illum alterum, qui eius ſocer. Dio clarè:* Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μᾶρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὁ δὲ Γάιος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς περιεπηλάκιζε, (καίτοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι πρῶτος ἐπιψηφίζῃ). &c. *Cui vt aſſentiar, ætas Silani me inducit. Natus enim eſt* C *extremo, vt Plinius ait, Auguſti anno: à quo ad hunc diem anni dumtaxat quadraginta ſunt. Non ergo in eâ ætate hic adoleſcens formidini aut contemptui aliis dominationibus eſſe potuit, cuius adhuc* οὐδ' εἰς λόγος. *Sed vt in homine Tacitus, ſic in dicto aberrat Græcus. Putat enim laudis honoriſq́ fuiſſe: quod reuerà probri fuit, & ſulsè iactum in hominem diuitem, ſed ignauum, hebetem, auiculam meram.*

3. L. SILANO.] *Conuenit cum hiſtoriâ: tamen libri ſcripti,* C. Silano.

4. SILANVS D. AVGVSTI. ABNEPOS.] *Præit ad ſtemma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem ſcribit Auguſti neptis. Atqui Auguſto è Iuliâ filiâ neptes duæ, Iulia & Agrippina. E Iuliâ hunc derivo, hoc modo:* D

IVLIA, *Aug. F. cui vir M. Agrippa.*	IVLIA, *cui vir L. Aemilius Paullus. Suet. Aug. c.* LXIIII.	ÆMILIA LEPIDA *proneptis Auguſti. Suet. cap.* XXVI. *in Claud. cui vir* AP. *Iunius Silanus. clara argumento, quia Suet. eum conſocerum Claudij vocat. Poſteà tamen alteri Lepidæ maritus, quæ mater Meſſallinæ. Ex Dione.*	M. SILANVS, *de quo hic.* L. SILANVS *Claudij gener.*

Stemma hoc ſatis certum eſt. Ne fallat te tantùm Dio, qui Lepidam matrem Meſſallinæ, vxorem tribuit Appio: ſed ſub finem vitæ. At Mille Silanus Auguſti abnepos genitus fuit viuo Auguſto. Appium hunc Silanum intelligit Auguſtus in epiſtolâ quadam, vocatq́ ad finem Claudij ob hoc matrimonium, apud Suetan. Claud. cap. IV. Curare eum ludis Martialibus triclinium Sacerdotum non diſplicet nobis, ſi eſt paſſurus ſe ab Silano filio homine ſibi adfini admoneri, nequid faciat quod conſpici & derideri poſſit.

5. P. CELERIVS.] *Infrà,* P. Celer *dicitur.* P. Celerem accuſante Aſiâ, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit, ſenectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconſule. *Hic ergo corrige.*

6. PARI IN SOCIETATE POT.] *Siquid mutandum, legam:* paris in ſocietate potentiæ. *Sed vix opus, etſi alij conantur.*

7. SIGNVM

A mulabantur, [7] ſignumque more militiæ perenti tribuno dedit, OPTIMÆ MATRIS. *Honores in Agrippinam.*
Decreti & à ſenatu [8] duo lictores, flaminium Claudiale, ſimul Claudio cenſorium funus, & mox conſecratio. Die funeris, laudationem eius Princeps exorſus eſt. Dum an- Cap. 3.
tiquitatem generis, conſulatus, ac triumphos maiorum enumerabat; intentus ipſe & ce- *Laudatio funebris Claudij.*
teri. Liberalium quoque artium commemoratio, & nihil regente eo Reip. triſte ab exter-
nis accidiſſe, pronis animis audita. Poſtquam ad prouidentiam ſapientiamque flexit; *Non ſine audientium riſu.*
nemo riſui temperare, quamquam oratio à Senecâ compoſita, multum cultus præferret:
vt fuit illi viro ingenium amœnum, & temporis illius auribus accommodatum. Adnotabant ſeniores, quibus otium eſt vetera & præſentia contendere, primum ex iis qui re-
rum potiti eſſent Neronem, alienæ facundiæ eguiſſe. Nam dictator Cæſar ſummis ora- *Nero infans:*
toribus æmulus; & Auguſto promta ac profluens, quæ deceret Principem, eloquentia *At non ceteri Principes.*
fuit. Tiberius autem quoque callebat, quâ verba expenderet, tum validus ſenſibus aut
conſulto ambiguus. Etiam [9] C. Cæſaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec
B in Claudio quoties meditata diſſereret, elegantiam requireres. Nero puerilibus ſtatim annis, viuidum animum in alia detorſit. Cælare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere. & aliquando carminibus pangendis, ineſſe ſibi elementa doctrinæ oſtendebat.

Ceterùm peractis triſtitiæ imitamentis, curiam ingreſſus, & de auctoritate patrum, & Cap. 4.
conſenſu militum præfatus, conſilia ſibi & exempla capeſſendi egregiè imperij memo- *Eius honeſta oratio in curiâ.*
rauit: nec iuuentam armis ciuilibus, aut domeſticis diſcordiis imbutam: nulla odia, nul-
las iniurias, nec cupidinem vltionis afferre. Tum formam futuri principatus præſcri- *Forma gubernandi.*
pſit, ea maximè declinans, quorum recens flagrabat inuidia. Non enim ſe negotiorum omnium iudicem fore, vt clauſis vnam intra domum accuſatoribus & reis, paucorum potentiâ graſſaretur. Nihil in penatibus ſuis vænale, aut ambitioni peruium: diſcretam domum & Remp. Teneret antiqua munia ſenatus. Conſulum tribunalibus Italia &
[10] publicæ prouinciæ aſſiſterent. [11] Illi patrum aditum præberent; ſe mandatis exerci- *Senatui auctoritas reſtituta.*
tibus conſulturum. Nec defuit fides. Multaque arbitrio ſenatus conſtituta ſunt, Ne
C quis ad cauſſam orandam mercede aut donis emeretur; Ne deſignatis quidem quæſto- Cap. 5.
ribus

7. SIGNVM MORE MILITIÆ.] *Signum ſiue Teſſera ſemper Tribunis data, etiam rep. antiquâ. Liuius lib.* XXVIII. Forma tamen Romanorum caſtrorum conſtabat, quòd Tribunos & iura reddere in principiis ſinebant, & ſignum ab iis petebant, & in ſtationes ac vigilias ordine ibant. *Dabatur à Conſule, Prætore, eòve qui exercitui toti præerat. Idem Liuius:* In Prætorio tetenderunt Albius & Atrius, claſſicum apud eos cecinit, ſignum ab iis petitum eſt. *At Prætorij Tribunus à ſolo Principe. Ideò ſuprà lib.* 1. *inter ſigna accepti imperij Tacitus poſuit:* Defuncto Auguſto ſignum prætoriis cohortibus, vt Imperator, dederat. *Super hac re*
D *plura in* EXCVRS. A.

8. DVO LICTORES, FLAMINIVM CLAVDIALE.] *At Liuiæ decretus lictor tantùm vnus, & idipſum recuſante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodo ad honeſtandam facit Agrippinam? Credo vt ipſa Flaminia Claudij eſſet: exemplo Liuiæ quæ Auguſti. Nam eam ſacerdotem Auguſti fuiſſe docui ad lib.* 1. *velimque addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati fruſtrà, lib.* II. Liuia Romanarum eminentiſſima, quam poſteà coniugem Auguſti vidimus, quam tranſgreſſi ad eos ſacerdotem ac filiam. *Legunt*, quin tranſgreſſa ad eos ſacerdotem, penè habuit ac flaminem. *quaſi ad Liuiam ipſam referenda ſint, quæ mortua cæleſti religione culta per flamines ac ſacerdotes. Campus loquuntur & floccos: tu lege mecum,* quam tranſgreſſi ad deos. *Liuia enim eſt, Liuia, quæ mariti ſui in deos relati & ſacerdos fuit & filia. Satis dictum ſuprà.*

9. C. CÆSARIS.] *Qui etiam libros ſcripſit De arte dicendi, vt vult Suidas:* Γάϊος Καῖσαρ ὁ ἐπικληθεὶς Καλλιγόλας ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε Ῥωμαϊκῶς. *quem tamen puto ego falli: eoſque Germanici fuiſſe.*

10. PVBLICÆ PROVINCIÆ.] *Spectat ad diuiſionem Auguſteam. Claudius pleraque omnia ad ſe traxerat: at Nero populi prouincias (ea enim publica) earumque controuerſias ſolis Conſulibus curæ fore: ſe Cæſarianis prouinciis, in quibus exercitus, velle conſulere prædixit.*

11. ILLI PATRVM ADITVM.] *Non muto. Conſules, inquit, præbeant prouincialibus aditum Patrum. At hæc oratio Senecæ adeò grata Patribus, ait Xiphilinus,* ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι: vt in argenteam columnam inciſa ſit, & Kalendis anni noui cùm Conſules ineunt ex decreto deinceps lecta. *Nec nouum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam & anteà ſemper Principum orationes in æs inciſæ, & Kalendis Ian. recitatæ. Morem quem non nimis notum ſuggerit mihi Dio lib. vltimo:* Τότε δὲ λόγους τινὰς ἐν τῇ γερουσίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παρατείνεσθαι, ἔπαυσεν, ἀρκοῦν εἶναι φήσας ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. *id eſt:* Cùm legerent in Senatu Orationes quaſdam Auguſti & Tiberij ex decreto, ita vt ad veſperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit: ſufficere dicens, quòd ex in

Agrippina ſupra feminam cura. ribus [12] edendi gladiatores neceſſitas eſſet. Quod quidem aduerſante Agrippinâ, tamquam acta Claudij ſubuerterentur, obtinuere patres. [13] qui in palatium ob id vocabantur, vt aſtaret [14] abditis à tergo foribus velo diſcreta, quod viſum arceret, [15] aditus non adimeret. Quin & legatis Armeniorum cauſſam gentis apud Neronem orantibus, [16] eſcendere ſuggeſtum Imperatoris, & præſidere ſimul parabat; niſi ceteris pauore defixis, Seneca admonuiſſet, venienti matri occurreret. Ita ſpecie pietatis, obuiàm itum

Cap.6. *Armenia turbat. Sermones hinc in Neronem.* dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupiſſe rurſum Parthos, & rapi Armeniam, allatum eſt; pulſo Rhadamiſto, qui ſæpè regni eius potitus, dein profugus, tum quoque bellum deſeruerat. Igitur in vrbe ſermonum auidâ, quemadmodum Princeps vix ſeptemdecim annos egreſſus, ſuſcipere eam molem aut propulſare poſſet: quod ſubſidium in eo qui à feminâ regeretur: num prœlia quoque & oppugnationes vrbium, & cetera

Et alij pro Nerone. belli per magiſtros adminiſtrari poſſent, anquirebant. Contrà. *Alij melius eueniſſe diſſerunt, quàm ſi inualidus ſenectâ & ignauiâ Claudius, militiæ ad labores vocaretur, ſeruilibus iuſſis obtemperaturus. Burrhum tamen & Senecam multarum rerum experientiâ cognitos: & Imperatori quantum ad robur deeſſe? cùm octauodecimo ætatis anno Cn. Pompeius, nonodecimo Cæſar Octouianus, ciuilia bella ſuſtinuerint. Pleraque in ſummâ fortunâ auſpiciis & conſiliis, quàm telis & manibus geri. Daturum planè documentum, honeſtis an ſecus amicis vteretur, ſi ducem* B

Cap.7. *Ipſe curam belli ſuſcipit.* *amotâ inuidiâ egregium, quàm ſi pecunioſum & gratiâ ſubnixum per ambitum diligeret.* Hæc atque talia vulgantibus, Nero & iuuentutem proximas per prouincias quæſitâ ſupplendis Orientis legionibus admouere, legioneſque ipſas propiùs Armeniam collocari iubet. Duoſque veteres reges [17] Agrippam & Iocchum expedire copias, quîs Parthorum fines vltiò

eæ in columnis inciſæ eſſent. *Lucem hinc do Plinij Panegyrico:* Acclamationes noſtras, *inquit*, oequa interciperet obliuio, P. C. io publica acta mittendas, & incidendas in ære cenſuiſtis. Antè Orationes principum tantùm eiuſmodi genere monumentorum mandari æternitati ſolebant: acclamationes quidem noſtræ parietibus Curiæ claudebantur. *Et ab hoc ritu eſt, quod Q. Haterius apud Tacitum lib.* III. *cenſet* eius diei Senatuſconſulta aureis litteris in curiâ figenda: *Ingerunt & Iuriſconſulti, apud quos locis aliquot Orationes ho Principum laudatæ. Sed nec ab aliâ cauſſâ eueniſſe crediderim, quòd Claudij oratio Lugduni noſtro æuo reperta in Tabulâ æris.*

12. EOENOI GLAOIATORES NECESSITAS.] *Pertinet ad abolendum Claudij ſcitum, qui, auctore Dolabellâ, ſanxit* ſpectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum pecuniâ eorum qui Quæſturam adipiſcerentur: *ait Tacitus lib.* XI. *Vbi ſuſpecta vox*, adipiſcerentur. *Cur enim hic ἐμφαντικῶς ſcriptum*, Ne deſignatis quidem: *niſi quia anteà ex eâ ſanctione, dabant etiam Candidati? Atque ita in Lampridij Alexandro lego:* Quæſtores candidatos *(malim* Quæſturæ) ex ſuâ pecuniâ iuſſit munera populo dare, ſed vt poſt Quæſturam Præturam acciperent. *Ceterùm hoc Neronis decretum aboleuit iterùm Domitianus: de quo Suetonius capite* IV.

* Vide Suet. Aug. cap. XXIX.

13. QVI IN PALATIVM.] *Puto in templum* * *Apollinis Palatini. Suprà lib.* II. Quattuor filiis ante limen Curiæ adſtantibus, cùm in Palatio Senatus haberetur.

14. ABDITIS A TERGO FORIBVS VELO DISCRETA.] *Meliùs*, obditis. *Intellegit autem vela quæ protenta foribus: quibus etiam Claudius ſe texit. Sueton. cap.* X. Prorepſit ad ſolarium proximum, interque foribus prætenta vela ſe abdidit. *Et Heliogabalus, narrante Lampridio:* Subito militum ſtrepitu exterritus, in angulum ſe condidit, obiectuque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, ſe texit. *Iulius Pollux deſcribit lib.* X. Περὶ μὲν τῶ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις, παραπετάσματα σινδεῖ, εἴτε ἁπλῶν εἴη τὸ παραπέτασμα λεῖον ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχρωμον. *Id velum leuabatur, in admiſſionibus. Seneca, epiſt.* LXXXI. Non crepuit ſubinde oſtium, non alleuabatur velum. *Lampridius in Alexandro:* Salutabatur quaſi vnus de Senatoribus, patente velo, admiſſionalibus remotis. *Inde apud Ictos cauſſas cognoſcere leuato velo; id eſt palam omnibus admiſſis, l.* V. *C. De naufragiis:* De ſubmerſis nauibus decernimus vt leuato velo iſtæ cauſſæ cognoſcantur. *Ad hæc & talia vela facit lapis vetus Romæ:* C

TI. CL. THALLVS.
PRÆPOSITVS VELARIORVM
DOMVS AVGVSTIANÆ.

Erant tamen & alia vela in cænationibus arcendi frigoris, itémque ornatus cauſſâ: de quibus Seneca lib. IV. *Quæſt. Nat. & Tertullianus de habitu muliebri.* D

15. AOITVS NON ADIMERET.] *Imò verò adimebat aditus: nec adiri conſpicíve Agrippinæ voluit. Scribo*, auditus.

16. ESCENOERE SVGGESTVM.] *Probiſsima vox, & repperi ita in Farneſiano: ſicuti paullò pòſt in Vatican.* anquirebant. *Nemo autem tinctus hac meliorê literaturâ, cui non iſta hodie nota.*

17. AGRIPPAM ET IOCCHVM.] *Agrippam intellegit Agrippæ filium, cognomento Iuniorem: qui Galilææ, Trachonitidis, & partis Iudææ rex. de quo Ioſephus lib.* XX. *ſatis. Sed Iocchus iſte quis? Vtrùm* Bocchus *reſcribendum? an potiùs, expletâ voce* Antiochus? *Quod verum cenſeo. Intellegit Antiochum regem Commagenes & in parte Ciliciæ. de quo Ioſephus*

A vltrò intrarent, ſimul pontes per amnem Euphratem iungi. Et [18] minorem Armeniam Ariſtobulo, regionem [19] Sophenem Sohemo cum inſignibus regiis mandat. Exortuſque in tempore æmulus Vologeſo, filius Vardanes. Et abſceſſere Armeniâ Parthi, tamquam differrent bellum. *Parthi Armeniam omittunt.* Sed apud ſenatum omnia in maius celebrata ſunt, ſententiis eorum, qui ſupplicationes & diebus ſupplicationum veſtem Principi triumphalem, vtq; ouans vrbem iniret, effigieſque eius pari magnitudine ac Martis Vltoris, eodem in templo cenſuere: præter ſuetam adulationem læti, quòd Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præpoſuerat. Cap. 8. *Inde honores in Principem, vani & [illegible].* Videbaturque locus virtutibus patefactus. *Corbulo Armeniæ rebus præfectus.* Copiæ Orientis ita diuiduntur, vt pars auxiliarium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam, & legatum eius [20] Quadratum Vinidium, remaneret; par ciuium ſociorumque numerus Corbuloni eſſet, additis cohortibus aliſque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socij reges, prout bello conduceret, parêre iuſſi. Sed ſtudia eorum in Corbulonem promtiora erant. qui vt famæ inſeruiret, quæ in nouis cœptis validiſſima eſt, itinere propetè

B confecto, [21] apud Egas ciuitatem Ciliciæ obuium Quadratum habuit, illuc progreſſum, ne ſi ad accipiendas copias Syriam intrauiſſet Corbulo, omnium ora in ſe verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & ſuper experientiam ſapientiamque, etiam [22] ſpecie inanium validus. *Copias à Quadrato accipit.* Ceterùm vterque Vologeſem regem nuntiis monebant, pacem quàm bellum mallet; datiſque obſidibus, ſolitam prioribus reuerentiam in populum Romanum continuaret. Cap. 9. Et Vologeſes quo bellum [23] ex æquo modo pararet, an vt æmulationis ſuſpectos per nomen obſidum amoueret, tradit nobiliſſimos ex familiâ Arſacidarum. *Vologeſes ad pacem inclinat.* Accepitque eos [24] centurio Hoſtorius ab Vinidio miſſus, fortè [25] priore de cauſsâ adito rege. Quod poſtquam Corbuloni cognitum eſt; ire præfectum cohortis Arrium Varum, & * recipere obſides iubet. *Obſides dat.* ** Vat. reciperare* Hinc ortum inter præfectum & centurionem iurgium, ne diutiùs externis ſpectaculo eſſet, arbitrium rei obſidibus legatiſq; qui eos ducebant, permiſſum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quâdam

C etiam hoſtium, Corbulonem prætulere. Vnde diſcordia inter duces. *Vnde diſſidium inter Romanos duces.* querente Vinidio prærepta quæ ſuis conſiliis patrauiſſet; teſtante contrà Corbulone, non priùs conuerſum regem ad offerendos obſides, quàm ipſe dux bello delectus, ſpes eius ad metum mutaret. Nero quò componeret diuerſos, ſic euulgari iuſſit: Ob res à Quadrato & Corbulone proſperè geſtas, laurum [26] faſcibus Imperatoriis addi. *Nero componit.* quæ in alios conſules egreſſa, con-

phus libro XIX. Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείας ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ, καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. *Et Dio lib.* LX. *Confirmat eam ſcripturam noſter infrà, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iteratq; hoc mandatum.* Simul, *inquit*, Antiochum regem monet proximas ſibi Præfecturas petere. *Vaticano tamen eſt*, Lochium.

18. Minorem Armeniam Aristobvlo.]

D *Ioſephus* X X. Τὴν δὲ μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν, Ἀριστόβουλος Ἡρώδου τοῦ Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. *& addit, id factum* τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, *conuenienter planè cum Tacito.*

19. Sophenem Sohemo.] *Neſcio an idem ſit qui à Caio conſtitutus Arabum Ituræorum rex, auctore Dione. Sed apud eum* Σοαῖμος *dicitur: & fortaſſe ita hîc ſcribendum.*

20. Qvadratvm Vinidivm.] *Numidium, vt ſuprà.*

21. Apvd Egas.] *Libri mei*, Ægæas, *& rectè. Id enim Ciliciæ opidum. Strabo:* Μετὰ δὲ Μαλλὸν, Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. *id eſt*: Poſt Mallum Ægææ opidulum, quod ſtationem nauibus habet.

22. Speciæ inanivm validvs.] *Reſtitui, meo animo, verè. Corbulo, inquit, non ſolùm verâ virtute ſapientiaq; magnus, ſed etiam animos allicere peritus ſpecie inanium; id eſt, geſtibus, verbis, habituq; externo. At noſtri Cenſores quàm hîc mente, vt ait ille, exſenſâ! Beatus legit*, ſpe animum validus. *pro animorum inquit. Vertranius*, ſpe immanium, *ſcilicet rerum. Cum bonâ gratiâ, abite quæſo, & cucurbitas pingite.*

23. Ex æqvo modo.] *Niſi fallor*, τὸ modo παρέλκει: *aut certè cum Mercero legam*, ex commodo.

24. Centvrio Hostorivs.] *Vaticanus codex*, Centurio Hiltius. *Parum, aut nihil eſt: tamen infrà, poſt triennium, in his locis* Iſtius Capito *eſt*, Caſtrorum præfectus.

25. Priore de cavssa.] *Mureto accedo*, prior eâ de cauſsâ, *legenti.*

26. Fascibvs Imperatoriis.] *De faſcibus Imperatorum ſiue Principum (nec enim alios hic intelleges) docebo iuuenes: fors fuit, & quoſdam ſenes. Olim non niſi magiſtratus populi Romani, aut qui cum imperio in prouinciis, faſcibus vſi. Quid ergo Princeps in vrbe, ſi nullum gereret ordinarium magiſtratum? Nihilo ſecùs faſces duodecim illi. Origo rei ab Auguſto; cuius honori Senatus decreuit anno vrbis* DCCXXXV.

Cap.10. ſa,coniunxi. Eodem anno Cæſar effigiem Gn.Domitio patri, conſularia inſignia Aſco- A
Populariter quædam ho-mi gerit. nio Labeoni,quo tutore vſus erat,petiuit à ſenatu : ſibique ſtatuas argento vel auro ſolidas,aduerſus offerentes prohibuit. Et quamquam cenſuiſſent Patres,vt principium anni inciperet menſe Decemb.quo ortus erat Nero,veterem religionem kalendarum Ianu.inchoando anno retinuit. Neque recepti ſunt in reos Carinas Celer ſenator,ſeruo accuſante; aut Iulius Denſus equeſter, cui fauor in Britannicum crimini dabatur.
Cap.11. A. V. C. DCCCIX. Claudio Nerone, L. Antiſtio Coss. cùm in [27] acta Principum iurarent magiſtratus, in ſua acta collegam Antiſtium iurare prohibuit : magnis patrum laudibus, vt iuuenilis animus leuium quoque rerum gloriâ ſublatus, maiores continuaret. Secutaque lenitas in [28] Plau-
Clementiam oſtentat. tium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinæ ordine remotum, reddidit ſenatui, clementiam ſuam obſtringens crebris orationibus; quas Seneca,teſtificando quàm ho-
Cap.12. *Amor eius in Acten.* neſta præciperet, [29] vel iactandi ingenij, voce Principis vulgabat. Ceterùm infracta paulatim potentia matris, delapſo Nerone in amorem libertæ, [30] cui vocabulum Acte fuit : ſimul aſſumtis in conſcientiam Othone & Claudio Senecione adoleſcentulis de- B
coris, quorum Otho familiâ conſulari,Senecio liberto Cæſaris patre genitus,ignarâ matre, dein fruſtrà obnitente, [31] penitus irrepſerat per luxum & ambigua ſecreta. [32] ne ſeuerioribus quidem Principis amicis aduerſantibus, mulierculâ nullâ cuiuſquam iniuriâ cupidines Principis explente, quando vxore ab Octauiâ, nobili quidem & probitatis ſpectatæ, fato quodam, an quia præualent illicita, abhorrebat. metuebaturq; ne in ſtu-
Cap.13. *Quo Agrippina odioſus.* *Et auertere conatur monitis:* pra feminarum illuſtrium prorumperet, ſi illâ libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam æmulam, nurum ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere. Neque pœnitentiam filij, aut ſatietatem opperiri : quantoque fœdiora exprobrabat, acrius accendere. donec vi amoris ſubactus, exueret obſequium in matrem, [33] Senecæq; permitteret. Ex cuius familiaribus [34] Annæus Serenus, ſimulatione amoris aduerſus eandem libertam primas adoleſcentis cupidines velauerat, præbueratq; nomen, vt quæ
Mox blandimentis. Princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palàm largiretur. Tum Agrippina verſis artibus, per blandimenta iuuenem aggredi, ſuum potiùs cubiculum ac ſinum offerre contegendis quæ prima ætas, & ſumma fortuna expeterent. Quin & fatebatur intempeſtiuam ſeueritatem, & ſuarum opum quæ haut procul Imperatoriis aberant,copias trade- C
Fruſtrà. bat. vt nimia nuper coërcendo filio; ita rurſum intemperanter demiſſa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque caueri inſidias mulieris ſemper atrocis, tum & falſæ. Fortè illis diebus Cæſar inſpecto ornatu, quo Principum coniuges ac parentes effulſerant, diligit veſtem & gemmas,miſitque donum matri:

DCCXXXV. *uti Conſulari poteſtate ſemper eſſet, faſcibusq; duodecim uteretur. Dio* LIV. Ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ταῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθίζεσθαι. *Eumq; morem tenuerunt * Principes ſecuti: ita vt laurum tamen faſcibus non adderent, niſi in victoriâ : vti hîc factum. At ſtatim per adulationem irrupit, vt omnium Principum faſces, & ſemper laureati eſſent. eâque notâ maximè diſtinctus à vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro* VII. Εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπή, τῶν μὲν στρατιωτῶν καὶ δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. *Capitolinus in Maximinis:* Inde Carthaginem venit cum pompâ regali, & protectoribus, & faſcibus laureatis. *Quando id cœperit, ignoro : paullatim quidem non ſolùm laureati admiſſi faſces, ſed & aurati. Claudianus Panegyrico in* VI. *conſulatum Honorij,*

* Imò Domitianus XXIV ſumpſit. Sueton.

——agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proauis: deſuetaque cingit
Regius auratis fora Faſcibus Vlpia lictor.

27. ACTA PRINCIPVM.] *Non vt receptum,* principis. *Iurabant enim in acta non vnius qui imperitabat, ſed & priorum. Dicam multa ad lib.* XVI.

28. PLAVTIVM LATERANVM.] *Suprà lib.* XI.

29. VEL IACTANDI INGENII.] *Contaminarant impura manus*, cauſsâ iactandi. *At vox ea eleganter abeſt Vatic.*

30. CVI VOCABVLVM ACTE.] *Ex Aſiâ oriunda mulier : cuius genus Nero (vt ſplendorem ei adſtrueret) ad Attalum regem porrigebat. Xiphilinus.* D

31. PENITVS IRREPSERAT.] *Scribe,* irrepſerant. *ad Senecionem enim pertinet & Othonem : non ad Acten.*

32. NE SEVERIORIBVS QVIDEM.] *Libri ſcripti,* ſenioribus.

33. SENECÆQVE PERMITTERET.] *Herere me iubent libri. Non Farneſ.* ſeque neci permitteret. *Vatic.* ſeque permitteret. *addito ſuperiùs,* neci. *E quibus,*ſeque Senecæ,*occurrebat : niſi aliud latet. Tamen de Senecâ fuiſſe, verba ſubſita ſtatim dicunt.*

34. ANNÆVS SERENVS.] *Qui Præfectus vigilum*

A matri: nullâ parcimoniâ, cùm præcipua & cupita alijs, prior deferret. Sed Agrippina non his inſtrui cultus ſuos, ſed ceteris arceri proclamat, diuidere filium, quæ cuncta ex ipſâ haberet. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infenſus ijs, quibus ſuperbia muliebris innitebatur, [35] demouet Pallantem curâ rerum, quîs à Claudio impoſitus, velut arbitrium regni agebat. Ferebaturque digrediente eo, magnâ proſequentium multitudine, non abſurdè dixiſſe: *Ire Pallantem, vt eiuraret.* Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, [36] pareſque rationes cum Rep. haberet. Præceps poſt hæc Agrippina, ruere in terrorem & minas, neque Principis auribus abſtinere, quo minùs teſtaretur, *adultum iam eſſe Britannicum, veram dignamque ſtirpem ſuſcipiendo patris imperio; quod inſitus & adoptiuus, per iniurias matris exerceret. Non abnuere ſe, quin cuncta infelicis domus mala pateſierent, ſuæ in primis nuptiæ, ſuum veneficium. Id ſolum dijs & ſibi prouiſum, quòd viueret priuignus. Ituram cum illo in caſtra. Audiretur hinc Germanici filia,* [37] *inde vilis rurſus Burrhus & exſul Seneca,* [38] *trunca ſcilicet manu, & profeſſoriâ linguâ, generis humani regimen expoſtulantes.* Simul intendere manus, aggerere probra: conſecratum Claudium, infernos Silanorum manes inuocare, & tot irrita facinora.

Cap. 14. Quia ipſe auerti ſe à matre. — *Pallantem eius ab alto detrahit.* — *Hinc minas oratio Agrippinæ.*

B

Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartum decimum ætatis annum Britannicus explebat, volutare ſecum, modò matris violentiam, modò ipſius indolem, vt quidem experimento nuper cognitam, quo tamen fauorem latè quæſiuiſſet. Feſtis Saturno diebus [39] inter alia æqualium ludicra, [40] regnum luſu ſortientium, euenerat ea ſors Neroni. Igitur ceteris diuerſa, nec ruborem illatura: vbi Britannico iuſſit exſurgeret, progreſſuſque in medium cantum aliquem inciperet, irriſum ex eo ſperans pueri, ſobrios quoque conuictus, nedum temulentos ignorantis; ille conſtanter [41] exorſus eſt carmen, quo euolutum eum ſede patriâ rebuſque ſummis ſignificabatur. Vnde orta miſeratio manifeſtior, quia diſſimulationem nox & laſciuia exemerat. Nero intellectâ inuidiâ, odium intendit. Vrgenti-

Cap. 15. Nero Britannicum ſuſpicit. — *Qui iniuria & miſeria ſua intellegens.*

C *lum Neronis. Plinius l. XXII.* Fungi familias nuper interemêre & tota conuiuia, Annæum Serenum Præfectum Neronis vigilum & Tribunos & Centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? *De hoc amico ſuo capiendus Seneca, epiſt. LXIII.* Hæc tibi ſcribo, is qui Annæum Serenum cariſſimum mihi tam immodicè fleui, vt, quod minimè velim, inter exempla ſim eorum quos dolor vicit. *Et inſcripſit eidem libros ſuos De Tranquillitate, monumentum amoris.*

35. DEMOVET PALLANTEM CVRA RERVM.] *A rationibus Claudij fuit, ex Suet. cap. XXVIII. & lapide, in quo ſculptum:* PALLANS. CÆS. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS.

36. PARESQVE RATIONES.] *Id eſt, (vti Iuriſconſulti loquuntur) vt pariator eſſet, ſiue ἀλοίπαστος: nec reliqua vlla haberet. Sic parem rationem facere*
D *Seneca dixit, lib. II. epiſt. & lib. VI. De Benef. cap. XL. item Iuriſc. l. vlt. De doli except. l. XX. De manumteſtam.*

37. INDE VILIS RVRSVS BVRRHVS.] *Vatic.* bibil. *Suſpicari poſſis, num* debilis, *legendum. Debilitas enim loco probri, quia & ſacris olim arcebantur, & decreto Auguſti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipſo Burrho,* Truncâ ſcilicet manu. *Suſpectum aquè,* τὸ rurſus, *quòd hîc nulli rei. Puto fuiſſe,* rufus: *gloſſema ſcilicet ad cognomen Afranij, Burrhus. Nam Latini Burrhum, rufum dicebant, à Græco. Gloſſa:* Burrum. Ξανθὸν, πυῤῥόν. *Vide Feſtum.*

38. TRVNCA SCILICET MANV.] *Agricola adnotauit,* tunicata manu. *à ſene, an à librio? Et ſanè videntur mollitiam Burrho obiectare & tunicas manicatas.*

39. INTER ALIA ÆQVALIVM LVDICRA.] *Interpretes ad illuſtrationem loci adferunt, quæ Pollux ſcribit lib. IX.* Βασιλίνδα, *inquit,* ὅταν κληρωθέντες, ὁ μὲν βασιλεὺς προστάττῃ τὸ πρακτέον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀποπληροῖ. *Magis facit Arriani locus libro I. Diſſertationum Epicteti.* Ἐν Σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεύς. Ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν. Προστάσσει, Σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθέ. Ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά. *id eſt:* Saturnalium diebus rex eligitur. Iubet enim ludere hunc luſum. Is imperat, Tu bibe, tu miſce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne meâ cauſsâ ſoluatur ludus. *Et maximè Luciani in Saturnalibus.* Ὁρᾷς ἡλίκον τὸ ἀγαθόν, ὅτι καὶ βασιλεῦσαι μόνον ἐφ' ἁπάντων ἐξέσται, τῷ ἀστραγάλῳ κρατήσαντα. Ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὑτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. Vides (*inquit apud Græcum Saturnus magnificans ſuum regnum*) quantum bonum ſit regem inter omnes eligi, ſi viceris talo. Cùm neque quiſquam tibi ridiculum aliquid imperet, & tu imperare alijs poſſis: huic, vt turpe aliquid de ſeipſo vociferetur, illi vt ſaltet nudus, vſque ſublatâ in humeros tibicinâ ter domum circumeat.

40. REGNVM LVSV SORTIENTIVM.] *Eo ritu, quo regna conuiuiorum: id eſt talo. Ex Luciani ſuprà verbis. Florentinus etiam codex:* ludicra R. regnum: *quod valet,* Romanum.

41. EXORSVS EST CARMEN.] *Vetus illud ex Ennio tritum.*

O Pater, ô patria, ô Priami domus
Septum altiſono cardine templum, &c.

T 42. Pol-

Veneno tollere eum parat. gentibuſq́ue Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque iubere cædem fratris palàm audebat, occulta molitur. Parari venenum iubet, miniſtro [42] Pollione Iulio, prætoriæ cohortis tribuno, cuius curâ attinebatur damnata veneficij nomine Locuſta, multâ ſcelerum famâ. Nam vt proximus quiſque Britannico, neque fas, neque fidem penſi haberet, olim prouiſum erat. Primum venenum ab ipſis educatoribus accepit, tranſmiſitque exſolutâ aluo parum validum, ſiue temperamentum inerat, ne ſtatim ſæuiret. Sed Nero *Et quidem præcipiti.* lenti ſceleris impatiens, minitari tribuno, iubere ſupplicium veneficæ; quòd dum rumorem reſpiciunt, dum parant defenſiones, ſecuritatem morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem quàm ſi ferro vrgeretur, cubiculum Cæſaris iuxta decoquitur virus, cognitis anteà venenis rapidum. Cap. 16. Mos habebatur, Principum liberos cum ceteris idem ætatis nobilibus [43] ſedentes veſci in aſpectu propinquorum, propriâ & parciore menſâ. Illic epulante Britannico, quia cibos potuſque eius delectus ex miniſtris guſtu explorabat, ne omitteretur inſtitutum, aut vtriuſque morte proderetur ſcelus, talis dolus repertus eſt. [44] Innoxia adhuc ac præcalida, & libata guſtu potio traditur Britannico. *Datur ei in frigidâ. Illicò obit.* Dein poſtquam feruore aſpernabatur, [45] frigidâ in aqua affunditur venenum; quod ita cunctos eius artus peruaſit, vt vox pariter & ſpiritus eius raperentur. Trepidatum à circumſedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, reſiſtunt defixi, & Neronem intuentes. Ille vt erat reclinis, & neſcio ſimilis, ſolitum ita, ait, per comitialem morbum, quo primùm ab infantiâ afflictaretur Britannicus, & redituros paulatim viſus ſenſuſque. At Agrippinæ is pauor, ea conſternatio mentis quamuis vultu premeretur, emicuit; vt perinde ignaram fuiſſe ac Octauiam ſororem Britannici conſtiterit. quippe ſibi ſupremum auxilium ereptum, & parricidij exemplum intelligebat. [46] Octauia quoque, quamuis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abſcondere didicerat. Ita poſt breue ſilentium, repetita conuiuij lætitia. [47]. Cap. 17. Nox eadem necem Britan-

42. POLLIONE IVLIO.] *Puto eum eſſe qui poſteà Praf. pratorio fuit, ſub Othone. Vide Plutarch. in Othone.*

43. SEDENTES VESCI.] *Suetonius ſuper eodem ritu, Claudij c.* XXXII. Adhibebat omni cænæ & liberos ſuos cum pueris puellíſque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. *Idem in Auguſto, c.* LXIV. *de nepotibus eius:* Neque cænauit vnà, niſi in imo lecto adſiderent. *Vbi ſcripſerim;* niſi vt imo. *Ex quibus vides pueros ſediſſe ad fulcra, pedeſq́; parentum. Sediſſe, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum à pueris, à ſeruis: quaſi luxuria ritum illi atati ordiniue non decorum. De ſeruis, Plautus Sticho:* Potius in ſubſellijs Cynicè accipiemur, quàm in lecto. *Idem Perſâ:* Non poſtulo equidem med in lecto accumbere, Scis tu med eſſe imi ſubſellij virum. *Donatus in vitâ Terentij:* Iuſſus antè Cæcilio recitare, ad cænantem cùm veniſſet, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio iuxta lectulum reſidens legiſſe dicitur: poſt paucos verò verſus, inuitatus vt accumberet, cænaſſe vnà. *Senecam ſic accipio De Tranquillit. lib.* II. *cap.* XV. Non accipiet ſapiens contumeliam, ſi in conuiuio regis recumbere infra menſam, veſciq́ue cum ſeruis ignominioſa officia ſortitis iubebitur. *Quâ contumeliâ à Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit, παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, ait Dio: ſcilicet quaſi Veionis illius ſeruus. Nec aliò Plutarchus reſpexit, cùm in Conuiuio ſuo reliquos quidem accumbentes facit, at Aeſopum qui ſeruus, ſedentem in ſubſellio apud Solonem.*

44. INNOXIA ADHVC AC PRÆCALIDA.] *Retuli ad calida potionem in Electis. & velim ei capiti addi Arriani locum lib.* I *cap.* XIII. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντος σοῦ μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; *quo ſimillimus illi Seneca, quem adduxi è lib. De irâ. Ceterùm ex hac potione guſtaſſe etiam Titus credebatur* Britannicum iuxta cubans, *ait Suetonius Titi cap.* II. *Miror cur* cubans *ſcripſerit: nam ille verò* ſedit, *vt hic in Tacito, cum Britannico ſcilicet* ſimul, ac paribus diſciplinis, & apud eoſdem magiſtros inſtitutus, *vt ipſe Suetonius ibi ſcripſit. Nec probabile, in pari ætate, Titum ſupra Dominum honore affectum. Sed exciderit hoc Suetonio, pro vulgato more ſcribenti.*

45. FRIGIDA IN AQVA.] *Ita factum & Alexandro, ab eâdem cauſâ & cautione. Iuſtinus:* In aquâ frigidâ venenum habuerunt, quam prægustatæ iam potioni ſupermiſerunt. *Eſt error hac in re, opinor, Aeliani in Var. Hiſtor. lib.* V. *qui diſertè vult venenum ei in cibo datum, non potu.* Μυρίοι γ' ἄν, *inquit,* καὶ πίνοντές τι κακὸν κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος, καὶ ἐσθίοντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Βρεταννικὸς, ὁ τούτου παῖς. *Atqui de potu & Tacitus, & Suetonius, adfirmant.*

46. OCTAVIA QVOQVE.] *Scribe,* Octauiæ. *is pauor videlicet fuit.*

47. NOX EADEM.] *Miror ergo, quomodo vera quæ Græci tradiderunt, Britannici corpus gypſo multo oblitum à Nerone fuiſſe, ne liuor appareret è veneno: ſed pluuiam coortam eluiſſe gypſum, dum cadauer per forum effertur; omniumq́; oculis ſcelus ſubieciſſe. Hæc Zonaras, hæc Dio. Scitè, ſed parum verè: vt Taciti quidem narratio eſt. Nam hæc omnia operire nox potuit.*

48. In

A Britannici & rogum coniunxit, prouiſo antè funebri apparatu, qui modicus fuit. [48] In campo tamen Martio ſepultus eſt, adeò turbidis imbribus, vt vulgus iram deûm portendi crediderit aduerſus facinus, cui plerique etiam hominum ignoſcebant, antiquas fratrum diſcordias, & inſociabile regnum exiſtimantes. Tradunt plerique eorum temporum ſcriptores, crebris ante exitium diebus [49] illuſiſſe pueritiæ Britannici Neronem vt iam non præmatura, neque ſæua mors videri queat, quamuis inter ſacra menſæ, ne tempore quidem ad complexum ſorori dato, ante oculos inimici properata ſit, in illum ſupremum Claudiorum ſanguinem, ſtupro priùs quàm veneno pollutum. Feſtinationem exſequiarum edicto Cæſar defendit, id à maioribus inſtitutum referens, [50] *ſubtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompâ detinere. Ceterùm & ſibi amiſſo fratris auxilio, reliquas ſpes in Rep. ſitas: & tantò magis fouendum patribus populoque Principem, qui vnus ſupereſſet è familiâ ſummum ad faſtigium genitâ.* Exin largitione potiſſimos amicorum auxit. Nec defuerunt, qui arguerent [51] viros grauitatem aſſeuerantes, quòd domos villaſque id temporis quaſi prædas diuiſiſſent. Alij neceſſitatem adhibitam credebant à Principe, ſceleris ſibi conſcio, & veniam ſperante, ſi largitionibus validiſſimum quemque obſtrinxiſſet. At matris ira nullâ munificentiâ leniri; ſed amplecti Octauiam, crebra cum amicis ſecreta habere. Super ingenitam auaritiam, vndique pecunias quaſi [52] in ſubſidium corripiens, tribunos & centuriones comiter excipere. Nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum ſupererant, in honore habere: quaſi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiaſque militares, [53] quæ vt coniugi Imperatoris ſoli tum & vt matri ſeruabantur, & [54] Germanos ſuper eumdem honorem cuſtodes additos digredi iubet. Ac ne cœtu ſalutantium frequentaretur, ſeparat domum, matremque transfert in eam quæ Antoniæ fuerat: quoties ipſe illuc ventitaret, ſeptus turbâ centurionum, & poſt breue oſculum digrediens. Nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum eſt, quàm fama potentiæ, non ſuâ vi nixæ. Statim relictum Agrippinæ limen. Nemo ſolari, nemo C adire, præter paucas feminas, amore an odio, incertum. Ex quibus erat Iunia Silana, quam

Noſte efferitur & vrbitur.

Edictum ſuper eo re Cæſaris.

Cap. 18. *Liberalitas ad redimendum ſcelus.*

B

Agrippina tamen manifeſt infenſior.

Cui Nero excubias adimit.

Cap. 19. *Igitur cultores eam deſerunt.*

48. In campo tamen Martio sepultus.] *Non tamen ibi combuſtus: ſed reliquiæ eius in vrnâ, illata, vt opinor, monumento Auguſti.*

49. Illvsisse.] *Priſci aliquot*, illuſum eſſe. *ſcribe*, iſſe. Ludere *autem &* Illudere, *in re Veneris vſurpant: ſed hoc ferè in fœdâ. Suetonius Tiberij cap.* XLV. Fœminarum capitibus illudere.

50. Svbtrahere ocvlis acerba fvnera.] *Nota ritum. Acerba enim & immaturo funera, quæ intra Tyrocinij diem, pompâ funebri aut laudatione non dignata. Vide me ad Senecæ De Breuit. vitæ, cap. vlt.*

51. Viros gravitatem asseverantes.] *In Senecam & Burrhum criminatio ſpectat. quam diluit tamen leniter ipſe Tacitus, Senecæ vbique volens & amicus: aliter quàm ille* D *Bithynus, qui inimicitias cum Senecâ indictas exercet, & ex profeſſo.*

52. In svbsidivm corripiens.] *Vel* corripere.

53. Qvæ vt conivgi Imperatoris soli.] *Emendaui veriſſimè*: quæ vt coniugi Imperatoris olim, tum. *Iampridem, inquit, excubiæ Agrippinæ: Claudio quidem viuo, vt coniugi Principis: Nerone imperante, vt matri.*

54. Germanos svper evmdem honorem.] *Duplex ergo cuſtodia Agrippinæ, vti & Principi ipſi: Prætoriani militis, Germaniq́. Suetonius capite* XXXIV. Abductaque militum & Germanorum ſtatione, contubernio quoque ac Palatio expulit. *Iampridem verò Germanis habitus is honos: & ante eos Hiſpanis. Nam Iulius Cæſar Hiſpanorum cohortem habuerat cuſtodiæ ſuæ, Sueton. in Iul. capite* LXXXVI. *& Calagurritanorum manum Auguſtus, Suet. cap.* XLIX. *Sed ij dimiſſi: & eorum vicem allecti Germani. Quos ipſos metu aliquo & ſuſpicione ob Vari cladem * dimiſerat; ſed mox, vt opinor, recepit Auguſtus. Habuit certè eos inter initia Principatus, Tiberius, ex Tacito lib.* 1. Robora Germanorum qui tum cuſtodes Imperatori aderant. *oliḿ ad Galbam vſque*, qui cohortem Germanorum olim à Cæſaribus ad cuſtodiam corporis inſtitutam atque multis experimentis fideliſſimam diſſoluit. *Sed & poſt eum iterum recepta, vti clarum ex hiſtoriâ inferiore. Imò & externi reges vitam ſuam commiſere iſtis. De Herode quidem * lego Iudæa, habuiſſe eum in ſatellitio Germanos. Faueo tibi pugnaciſſima & fideliſſima gens, faueo hanc laudem. quæ tamen propria quodammodo Batauorum. Vti enim hodie Heluetij, ſic illi olim eximij viſi ad hoc munus. Itaque indiſcriminatim modò Batauí ij cuſtodes appellati, modò Germani. Batauos Suet. Cal. cap.* XLIII. *nominat, Plutarchus in Othone, Dio apertiſſimè lib.* LV. *Ex cuius verbis etiam diſces, Equites peditesq́ in hac manu fuiſſe. ſicut & in Conſtitutione Hadriani, inter Vexillationes Palatinas Batauos equites ſeniores iunioresq́ recenſitos reperies. Ad hos non dubiè cuſtodes illo Arriani ſpectant de oblongis gladijs, quorum & nunc Germanæ genti vſus, l.* IV. *Diſſertationum:* Δεῖξόν μοι τὰς μαχαίρας τῶν δορυφόρων. Ἰδού, πλατεῖαί εἰσι, καὶ πῶς ὀξεῖαι; τί ἂν ποιοῖεν αἱ μεγάλαι αὗται μάχαιραι καὶ ὀξεῖαι; ἀποκτείνουσι. *id eſt:* Oſten-

* Sueton. c. XLVIII.

* Apud Ioſeph. l. XVII.

quam matrimonio C. Silij à Meſſallinâ depulſam, [55] ſuprà rettuli, [56] inſignis genere, forma laſciua, & Agrippinæ diu percara. mox occultis inter eas offenſionibus, quia [57] Sextium Africanum nobilem iuuenem à nuptijs Silanæ deterruerat Agrippina, impudicam & vergentem annis dictitans; non vt Africanum ſibi ſeponeret, ſed ne opibus & orbitate Silanæ maritus poriretur. Illa ſpe vltionis oblata, parat accuſatores ex clientibus ſuis [58] Iturium & Caluiſium, non vetera, & ſæpiùs iam audita deferens, quòd Britannici mortem lugeret, aut Octauiæ iniurias euulgaret: ſed deſtinauiſſe eam [59] Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à diuo Auguſto, ad res nouas extollere; coniugioque eius etiam imperio Remp. rurſus inuadere. hæc Iturius & Caluiſius [60] Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. Qui lætus oblatis (quippe inter Agrippinam & Domitiam infenſa æmulatio exercebatur) Paridem hiſtrionem libertum & ipſum Domitiæ impulit ire properè, crimenque atrociter deferre. A

Silana in eam inſurgit.

Inſidiarum in Principem accuſat.

Cap. 20. *Nero perterretur.*

Prouecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur. Cùm ingreditur Paris, ſolitus alioquin id temporis [61] luſus Principis intendere. Sed tunc compoſitus ad mæſtitiam, expoſitoque indicij ordine, ita audientem exterret, vt non tantùm matrem Plautumque interficere, ſed Burrhum etiam demouere præfecturâ deſtinaret tamquam Agrippinæ gratiâ prouectum, & vicem reddentem. [62] Fabius Ruſticus auctor eſt, ſcriptos eſſe [63] ad Cæcinam Thuſcum codicillos mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ, ſed ope Senecæ B

Oſtende mihi gladios iſtos ſatellitum. Ecce, quàm magni, quamque acuti! Quid ergo faciunt iſti magni gladij & acuti? occidunt. *Reperio & Friſios in hoc numero, vicinos ſcilicet Batauis ingenio, ſituq́. Lapis Interamnæ:* HILARIVS. NERONIS. CÆSARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISO

55. SVPRA RETTVLI.] *Libro* XI. *Credo ſororem eſſe Marci Lucijq́; Silanorum.*

56. INSIGNIS GENERE; FORMA LASCIVA.] *Romana vetus editio,* formâ, laſciuiâ. *non diſplicet.*

57. SEXTIVM AFRICANVM.] *Scribe* Sex. *vt prænomen ſit. l.* XIV. Cenſus per Gallias à Q. Voluſio & Sex. Africano Trebellioque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano. *Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror à Iulo Antonio Marcellæ marito, cui cognomen Africano. Et filius L. Antonius l.* V. *ſuprà: & hic, vt opinor, nepos.*

58. ITVRIVM.] *Verius,* Titurium. *atque ita ſcribunt libri veteres infrà,* XIV. *Annali. Simile mendum* III. *ad Q. Fratrem libro:* Ad Labienum & ad Ligurium litteras dabo. *Malim,* Titurium, *qui in Cæſaris legatis.*

59. RVBELLIVM PLAVTVM.] *Rectè Plautum. Noſter l.* XIV. Et omnium more Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ. *Iterùm:* Compertoque Plautum & Syllam maximè timeri. *Lib.* XVI. Interfectum eſſe Rubellium Plautum generum L. Veteris. *Græciſque conſtanter ſemper,* Πλαῦτος. *Vbi ergo frons,* Plancus *aut* Blandus *ſubſtituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo incircumſpecte, an neſcis pleroſque filiorum cognomine à patribus diuerſos fuiſſe, hoc æuo? Taciti vna aut altera pagina tibi teſtis. In Iuuenali ergo corrige, Sat.* VIII.

——tecum eſt mihi ſermo Rubelli
Plaute, tumes alto Druſorum ſanguine.

Suetonius qui A. Plancium quemdam iuuenem nominat, non tibi imponet: alius eſt ab iſto, vt dicam lib. XIV. *vbi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus pari eum gradu à Diuo Auguſto fuiſſe ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliæ Druſi filiæ fuit. ex ijs genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam noſtram adi.*

60. ATIMETO DOMITIÆ.] *Ætas non abnuit, quin ſit ille libertus, de quo hodie inſcriptio in ædibus Caſiorum,* ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CÆSARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. *cum carmine Romano Græcoq́; in mortem Homonææ coniugis. E domo enim Pamphili Tiberiani liberti tranſire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortaſſe Scribonij Largi locus eſt, ſed vitiatus, cap.* CXIX. Caſſij medici, *inquit,* colice bona, multis nota propter effectus, vera hæc eſt: vt ab eius ſeruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæſaris. *Quomodo enim ſeruus legatus Cæſaris ſit? Scribam,* legato Tiberio Cæſari. *hac mente, vt à Caßio moriente legatum relictus ſit Tiberio.* C

61. LVSVS PRINCIPIS INTENDERE.] *Nec malè,* luxus.

62. FABIVS RVSTICVS.] *Hiſtorias eorum temporum ſcripſit: de quo elogium noſtri, in Agricolâ:* Liuius veterum, Fabius Ruſticus recentium eloquentiſſimi ſcriptores.

63. AD CÆCINAM THVSCVM CODICILLOS.] *Benè & ad ritum eius æui,* Codicillos. *Nam officia omnia adminiſtrationesq́; dari à Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricolâ:* Credidêre plerique miſſum è ſecretioribus miniſterijs libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tuliſſe. *Sidonius l.* I. *Epiſt.* Vacante aulâ turbatâque repub. ſolus inuentus eſt, qui ad Gallias adminiſtrandas faſcibus priùs quàm codicillis auſus accingi, *&c. Ingeris idem non conniuenti lectori Suetonius Claud. capite* XXIX. Suppoſitos aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos. *Et Arrian. lib.* III. *Diſſert,* Α'λλὰ καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλήνων. Οἶδας κρίνειν, τί σε ποιοῦντα εἰδέναι; Καῖσάρ μοι κωδίκελλον ἔγραψε. Γραψάτω σοι ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μουσικῶν, καὶ τί σοι ὄφελος; *Zeno Imp. lib.* I. *C. Vt omnes iudices:* D

Aut

A Senecæ dignationem Burrho retentam. [64] Plinius & [65] Cluuius nihil dubitatum de fide
præfecti referunt. ſanè Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cuius amicitiâ floruit. Nos
conſenſum auctorum ſecuturi, quæ diuerſa prodiderint, ſub nominibus ipſorum tra-
demus. Nero trepidus, & interficiendæ matris auidus, non priùs differri potuit, quàm *In eadem*
Burrhus necem eius promitteret, ſi facinoris coargueretur. *Sed cuicumque, nedum parenti* *matris im-*
defenſionem tribuendam. nec accuſatores adeſſe, [66] *ſed vocem vnius ex inimicâ domo afferri.* *minet.*
[67] *Refutare tenebras, & vigilatam conuiuio noctem, omniaque temeritati & inſcitiæ propiora.*
Sic lenito Principis metu & luce ortâ, itur ad Agrippinam vt noſceret obiecta diſſol-
ueretque, vel pœnas lueret. Burrhus ijs mandatis, Senecâ coram, fungebatur. Aderant & Cap. 21.
ex libertis, arbitri ſermonis. Deinde à Burrho, poſtquam crimina & auctores expoſuit, *Coercetur à*
minaciter actum. Agrippina ferociæ memor. *Non miror*, inquit, *Silanam numquam edito* *Burrho.*
partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde à parentibus liberi, quàm ab impu- *Agrippina*
dicâ adulteri mutantur. Nec ſi Iturius & Caluiſius adeſis omnibus fortunis, nouiſſimam ſuſci- *ſeriò ſe pur-*
B *piendæ accuſationis operam anui rependunt; ideò aut mihi infamia parricidij, aut Cæſari conſcien-* *gas.*
tia ſubeunda eſt. nam Domitiæ inimicitijs gratias agerem, ſi beniuolentiâ mecum in Neronem
meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & hiſtrionem Paridem, quaſi ſcenæ fabulas
componit. Baiarum ſuarum piſcinas excolebat, cùm meis conſilijs adoptio, & proconſulare ius, &
deſignatio conſulatus, & cetera adipiſcendo imperio præpararentur. Aut exiſtat qui cohortes in
vrbe tentatas, qui prouinciarum fidem labefactatam, denique ſeruos vel libertos ad ſcelus corru-
ptos arguat. [68] *Viuere ego Britannico potiente rerum poteram: at ſi Plautus aut quis alius Remp.*
iudicaturus obtinuerit; deſunt ſcilicet mihi accuſatores, qui non verba impatientiâ caritatis ali-
quando incauta, ſed ea crimina obijciant, quibus niſi à filio mater abſolui non poſſim. Commotis *Filium ipſa*
qui aderant, vltroque ſpiritus eius mitigantibus, colloquium filij expoſcit. Vbi nihil *conuenit.*
pro innocentiâ [69] quaſi diffideret, nec beneficijs quaſi exprobraret, diſſeruit, ſed vltio- *Placat. &*
nem in delatores & præmia amicis obtinuit. Præfectura annonæ [70] Senio Rufo, *placatur.*
[71] cura Cap. 22.

C

Aut codicilli alterius adminiſtrationis oblati. *& l. XII. C. De Dignitat.* Iudices qui ſe furtis & ſceleribus fuerunt maculaſſe conuicti, ablatis codicillorum inſignibus & honore exuti, *&c. Lampridium verè interpretemur ex titis, in Alexandro:* Pontificatus & Quindecimuiratus & Auguratus codicillares fecit, ita vt in Sedatum allegerentur. *Codicillares, id eſt, tribuit eos ipſe per codicillos: cùm anteà cooptari à collegis, partim à plebe ſolerent. De hiſdem codicillis interpretor Suetonij locum Tib. cap.* XLII. Alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confeſtim detulit; codicillis quoque iocundiſſimos & omnium horarum amicos profeſſus. *Cæcina Tuſcus quem hic nominat, eſt ille qui poſteà Præf. Aegypti à Nerone relegatus eſt. Suet. c.* XXXV. Tuſcum nutricis filium relegauit, quòd in pro-
D curatione Ægypti balneis in aduentum ſuum extructis lauiſſet. *Dionem corrige:* Τί δὲ ὅτι καὶ Κή-ναν Τῦσκον ὑπερορίσατο, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐποίησε εἰς τὴν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἥξοντα, ἐποίησεν. *& ſcribe,* τί δὲ ὅτι Καικίναν. *Superfuit tamen Neroni, & nominat iterùm noſter libro* III. *Hiſtor.* Apud Cæcinam Tuſcum epulari multos, præcipuum honore Iunium Blæſum, nuntiatur.

64. PLINIVS.] *In libris Hiſtoriarum, quos à fine Aufidij Baſſi compoſuit triginta & vnum. Ipſe in Præfatione ad Titum:* Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere iuſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi à fine Aufidij Baſſi. *Eoſdem libros intellegit,* II. *Hiſtor. nat. capite* LXXXIII. Nec minùs mirum oſtentum & noſtra cognouit ætas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus eius expoſuimus. *Et cap.* LIII. Amnes retrò fluere & noſtra vidit ætas, Neronis principis ſupremis, ſicut in rebus eius retulimus. *Credo autem ſcripſiſſe Aufidium à bellis ciuilibus ad res Claudij aut paullùm infrà. Certè vixit eâ ætate, & viri optimi (ita appellat) conſtantiam in lentâ morte Seneca deſcribit epiſt.* XXX. *Citantur bina eius fragmenta in Suaſoriâ pro Cicerone.*

65. CLVVIVS.] *Non,* Cliuius. *Eſt Cluuius ille Rufus, vir conſularis, qui huius inferiorisque ætatis hiſtoriam ſcripſit. Plinius lib.* VIII. Ita ſecum aliquando Cluuium locutum, Scis Virgini, quæ hiſtoriæ fides debeatur: proinde, ſiquid in hiſtorijs meis legis aliter ac velles, rogo ignoſcas. *Emenda Plutarchum in Othone, apud quem ſub initium malè* Κλαύδιος Ῥοῦφος *ſcriptum & verſum. Nominat aliquotiens noſter, & Sueton.*

66. SED VOCEM VNIVS EX INIMICA DOMO.] *Hæſito num ſcrib.* vocem mimi ex mimicâ domo. *De Paride enim: & fatalis quidam librariorum in ijs vocibus error.*

67. REFVTARE TENEBRAS.] *Hæret ſententia: quam explicari poſſe puto, ſi legas,* Reputaret tenebras.

68. VIVERE EGO BRITANNICO.] *Lege notâ interrogandi,* Viuere e. B. p. r. poteram? *Sequentia ſcripſerim,* remp. iudicatúſue obtinuerit. *id eſt, ſi Plautus rerum, iudiciorúmue potiretur. Rodolphus legit,* remp. iniuaſurus.

69. QVASI DIFFIDERET.] *Rodolphus adnotauit,* quaſi defenderet.

70. SENIO RVFO.] *Fenius illi nomen: atque ita ſemper infrà.*

[71] cura ludorum qui à Cæſare parabantur Arruntio Stellæ, [72] Ægyptus C. Balbillo A
permittuntur. [73] Syria P. Anteio deſtinata, & varijs mox artibus illuſus, ad poſtremum
Accuſatores tum variè puniti. in vrbe retentus eſt. At Silana in exſilium acta. Caluiſius quoque & Iturius relegantur.
De Atimeto ſupplicium ſumtum, validiore apud libidines Principis Paride, quàm vt
Cap. 23. pœnâ afficeretur. Plautus ad præſens ſilentio tranſmiſſus eſt. Deferuntur dehinc conſen-
Pallas, & Burrhus, delati. ſiſſe Pallas, ac Burrhus, vt Cornelius Sulla claritudine generis, & affinitate Claudij, cui
per nuptias Antoniæ, gener erat, ad imperium vocaretur. Eius accuſationis auctor exſti-
tit Pætus quidam, exercendis apud ærarium ſectionibus famoſus, & tum vanitatis ma-
Illius contemptrix ſuperbia. nifeſtus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quàm grauis ſuperbia fuit. quippe nomi-
natis libertis eius, quos conſcios haberet, reſpondit, nihil vmquam ſe domi, niſi nutu aut
manu ſignificaſſe, vel ſi plura demonſtranda eſſent ſcripto vſum, ne vocem conſociaret.
Burrhus quamuis reus, inter iudices ſententiam dixit. Exſiliumque accuſatori irroga-
Cap. 24. tum, & tabulæ exuſtæ ſunt, quibus oblitterata ærarij monimenta [r]etrahebat. Fine anni
Miles à theatro remotus. [74] ſtatio cohortis aſſidere ludis ſolita, demouetur, quo maior ſpe[ci]es libertatis eſſet; vt- B
que miles theatrali licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebs daret experi-
mentum, an amotis cuſtodibus, modeſtiam retineret. Vrbem Princeps luſtrauit è re-
Cap. 25. ſponſo haruſpicum, quòd Iouis ac Mineruæ ædes de cælo tactæ erant. [75] Q. Voluſio,
A. V. C. CCMIX. P. Scipione Coſs. otium foris, fœda domi laſciuia, quâ Nero itinera vrbis, & lupana-
Neronis nocturna laſciuia. ria, & diuerticula, veſte ſeruili in diſſimulationem ſui compoſitus pererrabat, comitan-
tibus qui raperent ad venditionem expoſita, & obuijs vulnera inferrent, aduerſus igna-
ros adeò, vt ipſe quoque acciperet ictus, [76] & ore præferret. Deinde vbi Cæſarem eſſe
qui graſſaretur pernotuit, augebanturque iniuriæ aduerſus viros [77] feminaſque in-
Quam vulgò imitati: Iulius Montanus infelix. ſignes, & quidam ſimili licentiâ ſub nomine Neronis, [78] multi proprijs cum globis
eadem exercebant, & [79] in modum captiuitatis nox agebatur. [80] Iulius quidam Mon-
tanus ſenatorij ordinis, [81] ſed qui nondum honorem capeſſiſſet, congreſſus fortè per
tenebras cum Principe, quia vim tentantem acriter repulerat, deinde agnitum orauerat,
quaſi exprobraſſet, mori adactus eſt. Nero autem metuentior in poſterum, milites C
ſibi, & pleroſque gladiatorum circumdedit, qui rixarum initia modica, & quaſi pri-
uata

71. CVRA LVDORVM ARRVNTIO STELLÆ.] *Inter dignitates ergo eo res fuit. ſic libro* XI. Sulpicius Rufus ludi procurator. *In lapide priſco Tibure:* CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI. *Apud Sueton. Cal. cap.* XXVII. Curator munerum ac venationum.

72. ÆGYPTVS C. BALBILLO.] *De hoc Seneca l.* IV. *Nat. Quæſt. cap.* II. Balbillus virorum optimus, in omni litterarum genere rariſſimus, auctor eſt cùm ipſe Præfectus obtineret Ægyptum, *&c. etſi malè vulgò*, Babillus. *Corruptum & in Plinio idem nomen, l.* XIX. *proœmio.* Galerius à freto Siciliæ Alexandriam ſeptimâ die peruênit, Babilius ſextâ, ambo Præfecti. *ſcribe*, Balbillus. *In lapidibus nominatur quidam*, TI. IVLIVS. BABILLVS. SACERDOS. SOLIS.

73. SYRIA P. ANTEIO.] *Ineptè vulgo*, Pantello. *errore duplici. Coniectura noſtra certò firmatur è Taciti* XVI. Simul annuam pecuniam à P. Anteio miniſtrari cognoſcit; neque neſcium habebat Anteium caritate Agrippinæ inuiſum Neroni.

74. STATIO COHORTIS.] *Non repeto quæ ſcripſi Epiſtolic. libro* III. *Epiſtolâ* XVIII.

75. Q. VOLVSIO, P. SCIPIONE.] *Ita mei libri, idq; Faſti comprobant, Lapis Neapolis,*

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI. CLAVDIO
CÆSARI. AVGVST. ET
AGRIPPINÆ. AVGVSTÆ
I. O. M. ET. GENIO. COLONIÆ.
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART.

Nominat & Phlegon in Admirandis, Q. Voluſium P. Scipionem coſſ.

76. ET ORE PRÆFERRET.] *Vera lectio. Beatus Maurusq; fruſtrà adlaborant in ſcripturâ codicis Budenſis: quem ex hoc alyſq; locis ſcias fuiſſe non optima nota. Legunt tamen illi*, & ore ſe Cæſarem præferret. *Ineptè. Hoc noſter voluit clarè, excepiſſe eum ab ignaris ictus, & læsâ facie pratuliſſe. Plinius* D *l.* XIII. *de Thapſiâ:* Nero Cæſar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraque, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram circumferens.

77. FEMINASQVE INSIGNES.] *Farn.* illuſtres.

78. MVLTI PROPRIIS.] *Melius*, multi.

79. IN MODVM CAPTIVITATIS.] *Diuino ſcribend.* in modum captæ ciuitatis. *Ea enim facies potiùs, quàm carceris cuſtodiæve.*

80 IVLIVS QVIDAM MONTANVS.] *Si memoria mihi firma, poeta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur.*

81. SED QVI NONDVM HONOREM.] *Suetonius*

A uata ſinerent. ſi à læſis validiùs ageretur, arma inferebant. Ludicram quoque licentiam,
& fautores hiſtrionum velut in prælia conuertit, impunitate & præmijs; atque ipſe oc-
cultus, & plerumque coràm proſpectans: donec diſcordi populo, & grauiotis motus
terrore, non aliud remedium repertum eſt, quàm vt hiſtriones Italiâ pellerentur, mileſque *Milites iterum in theatrum reducti*
theatro rurſum aſſideret. Per idem tempus actum in ſenatu de fraudibus libertorum,
efflagitatumque vt aduerſus malè meritos, [82] reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Cap. 26. *De ingratis libertis deliberatio:*
Nec deerant qui cenſerent. Sed conſules relationem incipere non auſi ignaro Principe,
[83] perſcripſere tamen conſenſum ſenatus. Ille auctor conſtitutionis fieret, vt inter
paucos & ſententiæ aduerſos, quibuſdam coalitam libertate irreuerentiam eò prorupiſſe
frementibus, [84] *vi an æquo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum conſultarent, an ver-* *Contraria dictum:*
beribus manus vltrò intenderent, impellerêntve pœnam ſuam diſſuadentes. Quid enim aliud
[85] *læſo patrono conceſſum, quàm vt viceſimum vltra lapidem, in oram Campaniæ libertum re-*
B *leget? Ceteras actiones promiſcuas & pares eſſe. Tribuendum aliquod telum quod ſperni ne-*
queat. Nec graue manumiſſis, per idem obſequium retinendi libertatem, per quod aſſecuti ſint.
Ac criminum manifeſtos, meritò ad ſeruitutem retrahi; vt metu coërceantur, quos beneficia non
mutauiſſent. Diſſerebatur contrà, *Paucorum culpam ipſis exitioſam eſſe debere. nihil vni-* Cap. 27. *Pro ijs dictũ.*
uerſorum iuri derogandum. quippe latè fuſum id corpus. Hinc * *plerumque tribus,* [86] *decurias,* *plera, que
[87] *mini-*

niæ Laticlanium vocat: tu ſcito. Ante & ſub hoc æuum mos, vt liberi Senatorum, lato clauo induerentur vnà cum virili togâ, Curiæq; intereſſent. Ab Augusto inſtitutum, qui Liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adſueſcerent, protinus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ intereſſe permiſit. *A quo more Ouidius:*

Liberior fratri ſumpta, mihique toga eſt:
C Induiturque humeris cum lato purpura clauo.

Iidem ergo Laticlauij: ijdem capeſſendis honoribus deſtinati. Noſter libro XIV. Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus. *Statius* III *Siluarum:*

Notus adhuc tantùm maioris munere claui.

Alij ſunt Tribuni laticlauij, de quibus hæc non capio. Iulius ergo Montanus Senatorij quidem loci, ſed qui magiſtratum adhuc nullum cepiſſet, & tantùm laticlauius.

82. Revocandæ libertatis ivs.] *Non ergo ratum * Claudij iudicium qui* Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in ſeruitutem: *Sueton. cap.* XXV. *In quo Claudius exemplum Athenienſium ſecutus videri poteſt, apud quos* conuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur, *ait Valerius l.* II. *cap.* VI. *& Plutarch. in Solone: Iudicauit ergo quidem ita Claudius, ſed in legibus &*
D *more Romano aliud fuit, vti audiemus.*

83. Perscripsere tamen consensvm.] *Puto leg. interpungendumq;*, Perſcripſere tamen conſenſum Senatus illi, an auctor conſtitutionis fieret, vt inter paucos & ſententiæ diuerſos. *Firmant illa Taciti l.* XIV. At Conſules perficere Senatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Cæſari.

84. Vi an æqvo cvm patronis.] *Occiſus locus, ita viuam & ſentiam ego. Ecce tamen Veſpillones aliquos (non enim medicos) ad hoc funus. Eſt qui legat.* Vt an æquo cum patronis iure agerent, ſententiam eorum confutarent, ac verberibus vltrò manus intenderent, implere vel pœnam ſuam diſſuadentes. *Alius*, vt ne æquo cum p. i. a. ſ. e. conculcarent: ac v. v. m. intenderent, implerénve p. ſ. d. *Parcite boni viri; non vos, non ego reſtituemus ſine libris, à quibus nihil hîc iuuor. Ludibria tamen mea hæc:* vt iam nec æquo cum patronis iure agerent. Sententia eorum conſultari, an verberibus manus vltrò intenderent, impunè vel pœnam ſuetam diſſuadentes. *Ad manuum intentionem facit aliquid locus è l.* III. *Annal.* Libertique etiam ac ſerui, patrono vel domino, cùm voces cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.

85. Læso patrono concessvm.] *Quando id aut quâ lege, patrono conceſſum, quærimus. Suſpicor eſſe ab Auguſto, qui vt Dio ait, l.* LV. *conſtituit* τὰ δικαιώματα οἷς οὔτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερου-μένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν ἐλευθερούμενοι χρήσοιντο. *id eſt*, iura, quibus erga libertos cùm alij, tum ipſi patroni vterentur. *Et relegatio quidem eſt ab exemplis aui priſci. Vt enim patres olim filios rus relegabant pœnæ & moleſtiæ cauſſâ, (vti Roſcius Amerinus, vti Torquatus à patribus relegati leguntur:) ſic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit ſiue quis alius, ſiue Auguſtus. Sed in numero numqua ratio? & cur non vltra* XX. *lapidem? Nihil reperio. Præfectus quidem vrbi intra centeſimum lapidem cognoſcebat: vltra, Præfectus Prætorio: vt notat Vlpianus in fragm. Pythæanis l.* IX. *de offic. proconſ. Eoq; exemplo Seuerus Imp. Prætorianos milites vltra centeſimum lapidem abeſſe ab vrbe iuſſit, apud Herodianum l.* II. *Et Proſper Aquitanus de Symmacho: quem, cùm Aram Victoriæ reſtitui poſtulaſſet*; iratus Princeps ſtatim à ſuis aſpectibus pulſum in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum, eâ die manere præcepit. *Dio tamen libro* LII. *vbi de Præfecto vrbis, iuriſdictionem eius anguſtiùs terminat,* ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίων σταδίων: *ea eſſent milliaria circiter* LXXXVII. *niſi in Dione reſcribendum ſit,* ἑπτακοσίων: *quod puto. Sanè ad Præf. vrbis pertinuiſſe, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l.* I. *de off. Præf. vrbis. Sed Tacitus patrono ipſi hanc relegationem, vt appâret, tribuit: nec tamen videtur vſurpari potuiſſe, ſine auctoritate maiori.*

86. Decvrias.] *Iudicúmne decurias intellegit, an potiùs ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo*

latè

* Adde his l. v De iure patro. vbi ſtrictiùs de hac Claudij conſtitutione.
* Tit. de plagiarijs & l. I. de off. Præf. vrbis.

[87] *miniſteria magiſtratibus & ſacerdotibus,* [88] *cohortes etiam in vrbe conſcriptas. & plurimis* A *equitum, pleriſque ſenatoribus, non aliunde originem trahi. Si ſeparentur libertini; manifeſtam fore penuriam ingenuorum: non fruſtrà maiores cùm dignitatem ordinum diuiderent, libertatem in communi poſuiße. Quin &* [89] *manumittendi duas ſpecies inſtitutas, vt relinqueretur* [90] *pœnitentiæ aut nouo beneficio locus. Quos vindictâ patronus non liberauerit; velut vinculo ſeruitutis attineri. Diſpiceret quiſque merita, tardéque concederet, quod datum non adimeretur.*

Et hi obtinuêre. Hæc ſententia valuit. Scripſitque Cæſar ſenatui, priuatim expenderent cauſſam libertorum, quoties à patronis arguerentur: in commune nihil derogent. Nec multò pòſt, *Paris ingenuus iudicatus* [91] ereptus amitæ libertus Paris, quaſi iure ciuili; non ſine infamiâ Principis, cuius iuſſu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominùs quædam imago Reip.

Cap. 28. Nam inter Vibullium prætorem & plebei tribunum Antiſtium ortum certamen, quòd immodeſtos fautores hiſtrionum, & à prætore in vincula ductos, tribunus omitti iuſſiſſet. comprobauere patres, incuſatâ Antiſtij licentiâ. *Ius tribunicium coërcitum:* Simul [92] prohibiri tribuni ius prætorum & conſulum præripere, aut vocare ex Italiâ cum quibus lege agi poſſet. Addidit B L. Piſo deſignatus conſul, ne quid intra domum pro poteſtate animaduerterent: néve multam ab ijs dictam, quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent: medio temporis contradicere liceret. deque eo conſules ſtatuerent. Cohibita artius & ædilium poteſtas, *Item Ædilicium.* ſtatutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel pœnæ irrogarent. Eò Heluidius Priſcus tribunus plebis aduerſus Obultronium Sabiuum ærarij quæſtorem contentiones proprias exercuit, tamquam ius haſtæ aduerſus inopes inclementer * augeret. (* *ageret.*) Dein Princeps curam tabularum publicarum à

Cap. 29. quæſtoribus ad præfectos tranſtulit. [93] Variè habita, ac ſæpè immutata eius rei forma. Nam

latè fuſus Romæ, & non inhoneſtus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, vti è Cicerone habemus III. *l. in Verrem:* Ad eos me ſcribas reuoca: noli hos colligere, qui nummulis erogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollarijs, cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe veniſſe dicunt. *Et paullò pòſt, de ijſdem:* Mirabimur turpes aliquos eſſe in eo ordine, quò cuiuis pretio licet peruenire? *Scribæ ij diuiſi per decurias. Sueton. in Claudio c.*1. Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, ſuſcipientibus obuijs ſcribarum decurijs, ad vrbem deuectum. *Reperieſq. ſparſim Quæſtorios ſcribas, Aedilitios, Prætorios, item ſcribas ærarij, Portorij, &c.*

87. MINISTERIA MAGISTRATIBVS.] *Lictores, viatores, præcones, calatores, procias.*

88. COHORTES ETIAM IN VRBE.] *Cohortes vigilum, quæ ſcriptæ primò ex milite libertino. Strabo. lib.* V. *Dio* XLVIII.

89. MANVMITTENDI DVAS SPECIES.] *Libertas duplex, Iuſta, Non Iuſta. Iuſta quæ vindictâ, cenſu, teſtamento data: Non iuſta, quæ inter amicos, in conuiuio, per epiſtolam. Seneca De vitâ beatâ, cap.* XXIV. Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberíve ſint; ingenui an libertini; iuſtæ libertatis an inter amicos datæ. *Rectéq. libri veteres aliquot Suetonij Aug. cap.* XL. Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate, multoque pluribus à libertate iuſtâ remouiſſe. *Iuſtâ illâ qui manumiſſi, planè pleneq. liberi: qui alterâ, vinclo adhuc quodam, vt Tacitus ait, attinebantur ſeruitutis. Imò retrahi poterant in ſeruitutem. Fragmentum quoddam Ic. veteris à Puteano.* Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant ſerui: & manumiſſores audebant in ſeruitute denuò eos per vim ducere. Interueniebat Prætor, & non permittebat ma- C numiſſum ſeruire. *& addit pòſt:* Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, & fiunt Latini Iuniani. *Scitè ergò ob hunc* * *iterato ſeruitutis metum Meſſenio ſeruus apud Plautum, qui inter amicos manumiſſus ſubijcit,*

(* *Hæ ſunt iterationes, quarũ mentio Iuſtin. Nouell.* XXVIII.)

Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuò
vt ſiem.

90. POENITENTIÆ, AVT NOVO BENEFICIO.] *Pœnitentia, vt retraheres in ſeruitutem: beneficio, vt vindictâ liberares. Ita apud Plinium l.* VII. *epiſt.* Facile deflectet ad te, ſi voles vindictâ liberare, quos proximè inter amicos manumiſiſti.

91. EREPTVS AMITÆ LIBERTVS.] *Zamiam ergo aliquam in nos molitus Vlpianus, cùm ſcripſit l.* III. *De condict. cau. datâ:* Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum à Domitiâ Neronis filiâ, decem quæ ei pro libertate D dederat, repetiſſe per iudicem. *filiamq. eam Neroni fecit, quæ eſt amita, magnâ ſuâ librariíve culpâ. Sed librarium id peccaſſe, clementius eſt: ſcribendumq.* Neronis amitâ: *aut potiùs* Neronis conſilio. *quod firmat Tacitus, qui Neronis iuſſu patratum id ingenuitatis iudicium ait.*

92. PROHIBITI TRIBVNI.] *Non mirum Quippe qui nec Romæ vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in A.Gellij Noct. l.*XIII.*cap.*XII. *in Italiâ multò minùs, quippe cùm poteſtas eorum vrbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionyſ. lib.* VIII.

93. VARIE HABITA, AC SÆPE IMMVTATA.] *Quam varietatem breuiter expoſui, cùm temporum luce, in* EXCVRS. B. *Illinc ad variam Taciti, plures locos pete.*

A Nam Auguſtus permiſit ſenatui diligere præfectos. dein ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, *De præfectu-ærarij varia tio.*
ſorte ducebantur ex numero prætorum qui præeſſent. Neque id diu manſit, quia ſors
deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæſtores rurſum impoſuit, iiſque ne me-
tu offenſionum ſegniùs conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur
ætatis eum primum magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero * præfecturâ perſunctos, & * præturâ
experientiâ probatos dilegit. Damnatus iiſdem conſulibus Vipſanius Lenâs, ob Sar- Cap.30.
diniam prouinciam auarè habitam. Abſolutus Ceſtius Proculus repetundarum, ceden-
tibus accuſatoribus. Clodius Quirinalis, quòd præfectus remigum qui Rauennæ habe-
rentur, velut infimam nationum, Italiam luxuriâ ſæuitiaque afflictauiſſet, veneno dam-
nationem anteuertit. [94] Aminius Rebius ex primoribus peritiâ legum, & pecuniæ magni-
tudine, cruciatus ægræ ſenectæ miſſo per venas ſanguine effugit: haut creditus ſuffice-
re ad conſtantiam ſumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At [95] L. Voluſius *L. Voluſij*
egregiâ famâ conceſſit; cui tres & nonaginta anni ſpatium viuendi, præcipuæque opes *mors & opes.*
B bonis artibus, inoffenſa tot Imperatorum malitia fuit. Nerone ſecundùm, L. Piſone Cap.31.
conſulibus, pauca memoriâ digna euenêre. niſi cui libeat, laudandis fundamentis & A. V. C. DCCCX.
trabibus, quîs [96] molem amphitheatri apud campum Martis Cæſar extruxerat, volu- *Amphitheatrum Neronianum.*
mina implere: cùm ex dignitate populi Romani repertum ſit, res illuſtres annalibus, ta-
lia diurnis vrbis actis mandare. Ceterùm coloniæ Capua atque Nuceria, additis veteta-
nis, firmatæ ſunt. plebeique congiarium [97] quadrageni nummi viritim dati, & ſeſter-
tium quadringenties ærario illatum eſt ad retinendam populi fidem. [98] Vectigal quo-
que quintæ & viceſimæ venalium mancipiorum remiſſum, ſpecie magis quàm vi. quia
cùm venditor pendere iuberetur, in partem pretij emptoribus accreſcebat. Edixit Cæſar,
ne quis magiſtratus, aut procurator qui prouinciam obtineret, ſpectaculum gladiato- *Edictum, ne Præſides ludos ederent.*
rum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet. Nam antè non minùs tali largitio-
ne, quàm corripiendis pecunijs, ſubiectos affligebant; dum quæ libidine deliquerant,
ambitu propugnant. [99] Factum & S. conſultum vltioni iuxtà & ſecuritati, vt ſi quis à Cap.32. *Vita dominica conſultū.*
C ſuis ſeruis interfectus eſſet, ij quoque qui teſtamento manumiſſi ſub eodem tecto man-
ſiſſent, inter ſeruos ſupplicia penderent. Redditur ordini Luſius Varius conſularis,
aua-

94. AMINIVS REBIVS.] *Libri vet.* C. Aminius. *neſcio an,* Caninius Rebilus. *Certè (& doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iuriſconſultus.*

95. L. VOLVSIVS.] *De huius ſenio Plinius l.* VII. Nuper L. Voluſius Saturninus omnium quos in conſulatu ſententiam rogauerat ſuperſtes fuit. *Præfectum eum vrbi fuiſſe colligas ex altero Plinij loco:* Nuper L. Voluſio Saturnino in Præfecturâ vrbis extincto, notum, è Corneliâ Scipionum gentis, * Voluſium Saturninum, qui fuit Conſul,
D genitum poſt LXII. annum. *Et de diuitijs eius, Tacitus l.* XIV. Et quantum Voluſio longa parcimonia quæſiuit, tantum in te mea liberalitas explere non poteſt. *Sed & tota Voluſiorum domus diues. Tacitus Annal.* III. Voluſio vetus familia, neque tamen Præturam egreſſa. ipſe conſulatum intulit, opumque quîs domus illa immenſùm viguit, primus accumulator.

96. MOLEM AMPHITEATRI.] *Quod totum è ligno ſtruxit, Sueton. cap* XII. *Vide librum noſtrum, ſi placet, De Amphiteatro.*

97. QVADRAGENI NVMMI.] *Illiberalis liberalitas. Corrigo,* quadringeni: *& do auctorem Suetonium cap.* X. Diuiſis populo viritim quádringenis nummis, Senatorum nobiliſſimo cuique, *&c.*

98. VECTIGAL QVOQVE QVINTÆ ET VICESIMÆ.] *Ampla populi Rom. vectigalia: nullum, cenſeo, amplius eo quod è ſeruis, libertiſq. Rem eam paullò vberiùs à capite mihi tractanti, aut gratia, aut venia eſto. Antiquiſſimum vectigal Viceſima reperio, qua ad libertos. Inſtitutum anno vrbis* CCCXCVII. *C. Marcio Cn. Manlio Coſſ. Liuius lib.* VII. Ab altero Conſule *(Cn. Manlio)* nihil memorabile geſtum, niſi quòd legem nouo exemplo ad Sutrium in caſtris tributim, de Viceſimâ eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia eâ lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt. *Ea viceſima ſemper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum Viceſimarium deriuo, quod in ſanctiore ærario: de quo Liuius lib.* XXVII. Conſulibus aurum Viceſimarium, quod in ſanctiore ærario ad vltimos caſus ſeruaretur, promi placuit. *Plura ad hoc vectigal, in* EXCVRS. C. *& quæ ad Tacitum faciunt. Vide.*

* Intellegit Plinius Q. Voluſiū, qui Coſ. anno DCCCIX.

99. FACTVM SC.] *Quod Piſonianum dictum, in l. Senatuſ. De Sc. Silan. & Neronianum à Paullo, lib.* III. *Sentent. Certè conditum vulgatumq. eſt, Nerone* II. *& Piſone Coſſ. Latum eâ de re & anteà ſub Auguſto, P. Cornelio Dolabellâ, & C. Silano Coſſ. vnde nomen* Sc. Silaniani: *ſed minùs plenè. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, & I. Cuiacius,* I. *Obſeru. cap.* XVIII.

100. POM-

Pomponia Græcina.
auaritiæ criminibus olim perculſus. Et [100] Pomponia Græcina inſignis feminà Plau- A
tio, qui ouans ſe de Britannijs retulit, nupta, ac [101] ſuperſtitionis externæ rea, mariti iu-
dicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto, propinquis coram, de capite famaq́ue coniugis
cognouit, & inſontem nuntiauit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua triſtitia fuit.
Nam [102] poſt Iuliam Druſi filiam, dolo Meſſallinæ interfectam, [103] per quadraginta
annos, non cultu niſi lugubri, non animo niſi mæſto egit. Idq́ue illi imperitante Clau-
Cap. 33. P. Celer accuſatur.
dio impune, mox ad gloriam vertit. Idem annus plures reos habuit. quorum P. Cele-
rem, accuſante Aſiâ, quia abſoluere nequibat Cæſar, traxit, ſenectâ donec mortem obi-
ret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconſule, magnitudine ſceleris cetè-
Et Coſſutianus Capito.
ra flagitia obtegebat. [104] Coſſutianum Capitonem Cilices detulerant, maculoſum fœ-
dumq́ue, & idem ius audaciæ in prouinciâ ratum, quod in vrbe exercuerat. Sed peruicaci
accuſatione conflictatus, poſtremò defenſionem omiſit, ac lege repetundarum dam-
Eprius Marcellus.
natus eſt. Pro Eprio Marcello, à quo Lycij res repetebant, eò vſque ambitus præua-
Cap. 34. A. V. C. DCCCXI. Meſſallæ conſulatus, & laus.
luit, vt quidam accuſatorum eius exſilio mulctarentur, tamquam inſonti periculum B
feciſſent. Nerone tertiùm conſule ſimul inijt conſulatum Valerius Meſſalla, [105] cuius
proauum oratorem Coruinum, diuo Auguſto abauo Neronis, collegam in eo magi-
ſtratu fuiſſe pauci iam ſenum meminerant. ſed nobili familiæ honor auctus eſt, oblatis
Neronis liberalitas in illuſtres.
[106] in ſingulos annos quingenis ſeſtertijs, quibus Meſſalla paupertatem innoxiam ſuſten-
taret. Aurelio quoque Cottæ & Haterio Antonino annuam pecuniam ſtatuit Prin-
ceps, quamuis per luxum [107] auitas opes diſſipaſſent. Eius anni principio, mollibus ad-
huc initijs prolatatum inter Parthos Romanoſq́ue de obtinendâ Armeniâ bellum,
In Armeniâ, & pro ea, bellum.
acriter ſumitur: quia nec Vologeſes ſinebat fratrem Tiridatem dati à ſe regni expertem
eſſe, aut alienæ id potentiæ donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi
Romani rebatur, parta olim à Lucullo Pompeioq́ue recipere. Ad hæc Armenij ambi-
guâ fide vtraque arma inuitabant, ſitu terrarum, ſimilitudine morum Parthis propio-
** illud.*
res, connubijſq́ue permixti, ac libertate ignotâ * illuc magis ad ſeruitium inclinantes.
Cap. 35. Corbulo militem diſciplinâ firmat. Certè deſidem.
Sed Corbuloni plus molis aduerſus ignauiam militum, quàm contra perfidiam ho- C
ſtium erat. Quippe Syriâ tranſmotæ legiones, pace longâ ſegnes, munia Romanorum
ægerrimè tolerabant. Satis conſtitit fuiſſe in eo exercitu veteranos qui non ſtationem,
non vigilias iniſſent: vallum foſſamq́ue quaſi noua & mira viſerent: ſine galeis, ſine lo-
ricis, nitidi & quæſtuoſi, militiâ per oppida expletâ. Igitur dimiſſis quibus ſenecta, aut
vale-

100. POMPONIA GRÆCINA.] *Soror filiáve Pomponij Græcini qui conſul ſub Auguſto: & ad quem Elegia Ouidij, IV. De Ponto.*

101. SVPERSTITIONIS EXTERNÆ REA.] *Chriſtianiſmi credo accuſatam hanc feminam, ſiue, vt tunc confundebant, Iudaiſmi. Non ergo ſuperſtitionis, ſed religionis. Etſi vniuerſè fateor, genus hoc ad θρησκείας & inanem externumq́ue cultum, nimis pronum.* * *Strabo pulchrè & ex Veri adyto:* Ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. Αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτάς, καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δὲ εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. Superſtitionis auctores & duces eſſe fæminas, omnes opinantur. Eæ enimuerò viros inuitant ad ſuperuacuos nimioſq́ue deorum cultus, & dies feſtos, & venerationes. At rarò profectò vir celebs & ſibi viuens inuenietur talis.

** Lib. VII.*

102. POST IVLIAM DRVSI FILIAM.] *Duas enim Iulias Claudius ſuſtulit, ſuaſu ſiue iuſſu Meſſallinæ: alteram Druſi, alteram Germanici prolem. Sueton. cap. XXIX. & Dio LX. Seneca in Ludo.*

103. PER QVADRAGINTA ANNOS.] *Luctus hic, vt clarum, ob Iuliam interfectam. Ab eius ergo cæde quadraginta anni? Falſum. Nam ea cæſa paullò ante expeditionem Claudij in Britanniam, vti è Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me,* quatuordecim *annos. Mors enim Iuliæ in annum incidit vrbis* DCCXVI. *à quo ad hunc Neronis conſulatum iuſti* XIV. *anni.*

104. COSSVTIANVM CAPITONEM CILICES.] *Hunc aut alium ſui æui intellegi Iuuenalis voluit* D *Sat.* VIII.

———quàm fulmine iuſto
Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,
Piratæ Cilicum.

Sed magis certò Fabius libro VI. Egregiè nobis adoleſcentibus dixiſſe accuſator Coſſutiani Capitonis videbatur, Græce quidem, ſed in hunc ſenſum: Erubeſcit Cæſarem timere.

105. CVIVS PROAVVM ORATOREM.] *Vulgò* auctorem, *peſſimè.*

106. IN SINGVLOS ANNOS QVINGENIS SISTERTIIS.] *Hunc ergo Suetonius intellexit capite* X. Senatorum nobiliſſimo cuique annua ſalaria, & quibuſdam quingena conſtituit.

107. AVITAS OPES.] *Vulgò,* habitas, *errore tralatitio.*

108. ITA

A valetudo aduerſa erat, ſupplementum petiuit. Et habiti per Galatiam ac Cappadociam
dilectus. Adiectaque ex Germaniâ legio cum equiribus alarijs, & peditatu cohortium:
retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quamuis hieme ſæuâ adeò, vt obducta gla-
cie, niſi effoſſa humus, tentorijs locum non præberet. Ambuſti multorum artus vi fri- *Illo benè*
goris, & quidam inter excubias exanimati ſunt. Annotatuſque miles, qui faſcem ligno- *emetat,*
rum geſtabat, [108] ita prærigui ſſe manus, vt oneri adhærentes, truncis brachijs decide-
rent. Ipſe cultu leui, capite intecto, in agmine, in laboribus, frequens adeſſe: laudem ſtre- *Et exemplo*
nuis, ſolatium inualidis, exemplum omnibus oſtendere. Dehinc quia duritiam cæli mili- *praiт.*
tiæque multi abnuebant, deſerebantque, remedium ſeueritate quæſitum eſt. Nec enim, *Seueritas*
vt in alijs exercitibus, primum alterumque delictum venia proſequebatur, ſed qui ſigna *eius,*
reliquerat, ſtatim capite pœnas luebat. idque vſu ſalubre, & miſericordia meliùs appa- *Re ſalubris.*
ruit. Quippe pauciores illa caſtra deſeruere, quàm ea in quibus ignoſcebatur. Interim Cap. 36.
Corbulo legionibus intra caſtra habitis, donec ver adoleſceret, diſpoſitiſque per ido-
B neos locos cohortibus auxiliarijs, ne pugnam [109] priores adirent, prædicit. Curam præ- *Vetat ſuos*
ſidiorum Pactio Orphito primipili honore perfuncto mandat. Is quamquam incautos *excurrere*
Barbaros, & benè gerendæ rei caſum offerri ſcripſerat, tenere ſe munimentis, & maio-
res copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio, poſtquam paucæ è proximis caſtellis
turmæ aduenerant, pugnamque imperitiâ poſcebant; congreſſus cum hoſte funditur.
Et damno eius exterriti qui ſubſidium ferre debuerant, ſua quiſque in caſtra trepidâ fugâ
rediere. Quod grauiter Corbulo accepit. increpitumque Pactium, & præfectos, mili- *Qui fecerant, mulctat,*
teſque [110] tendere omnes extra vallum iuſſit: inque eâ contumeliâ detenti, nec niſi pre-
cibus vniuerſi exercitus exſoluti ſunt. At Tiridates ſuper proprias clientelas, ope Vo- Cap. 37.
logeſi fratris adiutus, non furtim iam, ſed palàm bello infenſare Armeniam, quoſque *Tiridates palàm incurſat Armeniam.*
fidos nobis rebatur depopulari, & ſi copiæ contrà ducerentur, eludere, [111] huc quoque
& illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ exterrere. Igitur Corbulo, quæſito diu prælio,
fruſtrà habitus, & exemplo hoſtium circumferre bellum coactus, diſpartit vires, vt le- *Prælium tamen vitat.*
C gati præfectique diuerſos locos pariter inuaderent. ſimul [112] Antiochum regem mo- *Ita copias ipſe ſpargit.*
net, proximas ſibi præfecturas petere. Nam Pharaſmanes interfecto filio Rhadamiſto,
quaſi [113] proditore ſuo, quo fidem in nos teſtaretur, vetus aduerſus Armenios odium
promtiùs exercebat. Tunc quoque primùm illecti Iſichi, gens [114] ante alias ſocia Ro-
manis, auia Armeniæ incurſauit. Ita conſilia Tiridati in contrarium vertebantur. Mitte- *Tiridates de nuo legatos*
batque oratores, qui ſuo Parthorumque nomine expoſtularent, *cur datis nuper obſidibus,* *mittit.*
redintegrataque amicitiâ, quæ nouis quoque beneficijs locum aperiret, vetere Armeniæ poſſeßione
depelleretur? Ideò nondum ipſum Vologeſem commotum, quia cauſsâ, quàm vi agere mallet. Sin
perſta-

108. ITA PRÆRIGVISSE MANVS.] *Significat ipſas manus, frigore præmortuas, vnà cum faſce deuolutas vel abiectas. Negat aut ridet* * *vir quidam ſcriptis & genere nobilis, olim mihi ſeriò inter amicos. Atquin & Dio notat in illo tractu vim frigoris eſſe (libro* XLIX. *actis anni* DCCXVIII.) *& Annales Turcici*, ſupra Trebizium, Soleimanni milites cùm Parthos inſequerentur, tanto frigore oppreſſos, vt plurimi manus pedeſque amitterent. *Hoc noſtra æuo factum, anno* ∞. IↃ. XXXV. *neque igitur ſic mirandum illud Taciti, aut ridendum. Scio & à gnaris ſimilia aut maiora aſſeri, qui in Septemtrione fuerunt.*

D

109. PRIORES ADIRENT, PRÆDICIT.] *Prabum quod in Romano libro eſt*, priores auderent. *Vellem etiam*, edicit.

110. TENDERE OMNES EXTRA VALLVM.] *Quod pœna militaris genus antiquum. Liuius l.* X. Cohortes quæ ſigna amiſerant; extra vallum ſine tentorijs deſtituit. *Valerius lib.* II. *cap.* VII. Néve quis eorum intra caſtra tenderet, néve locum extra aſſignatum vallo aut foſſâ cingeret, néve tentorium ex pellibus haberet. *Vide & Polyb. lib.* VI. *Sed propriè de hac ipsâ re, ſic Frontinus* VI. *Stratagem.* Domitius Corbulo in Armeniâ duas alas & tres cohortes, quæ ad caſtellum initio hoſtibus ceſſerant, extra vallum iuſſit tendere.

* Michaël Montanus.

111. HVC QVOQVE ET ILLVC VOLITANS.] *Lege primùm*, hucque & illuc. *deinde, vt in libro est.* pugnâ exterrere. *Vera ſententia, ſcriptioque. Nam hoc ait, Tiridatem oſtendiſſe potiùs arma, quàm intuliſſe; & plura exterruiſſe aduentus ſui famâ, quàm pugnâ.*

112. ANTIOCHVM.] *Commagenæ regem, vt ſuprà dictum.*

113. PRODITORE SVO.] *Scribo*, ſui.

114. ANTE ALIAS SOCIA.] *Noſtro ſcilicet tempore ſocij & fidi ſuper alios: etſi tunc illecti. Ita poſſis capere, fateor: nec diſplicet tamen meum vetus:* gens haut aliàs.

115. VE-

perſtaretur in bello, non defore Arſacidis virtutem fortunamque, ſæpiùs clade Romanâ expertam. A

Corbulo ſubmiſſionem ſuadet.

Ad ea Corbulo, ſatis comperto, Vologeſem defectione Hyrcaniæ attineri, ſuadet Tiridati precibus Cæſarem aggredi: poſſe illi regnum ſtabile, & res incruentas contingere, ſi

Cap. 38. omiſſâ ſpe longinquâ & ſerâ, præſentem potioremque ſequeretur. Placitum dehinc, quia commeantibus inuicem nuntijs, nihil in ſummâ pacis proficiebatur, colloquio ipſorum tempus locumque deſtinari.

De colloquio agitur.

Mille equitum præſidium Tiridates affore ſibi dicebat: quantum Corbuloni cuiuſque generis militum aſſiſteret, non ſtatuere, dum poſitis loricis & galeis, in faciem pacis veniretur. Cuicumque mortalium, nedum [115] veteri & prouido duci, barbaræ aſtutiæ patuiſſent. Ideò artum inde numerum finiri, & hinc maiorem afferri, vt dolus patraretur.

In quo dolum Barbarus ſtruit.

Nam equiti ſagittarum vſu exercito ſi detecta corpora obijcerentur, nihil profuturam multitudinem. [116] Diſſimulato tamen intellectu,

Romanus intelligit.

rectiùs de his quæ in publicum conſulerentur, totis exercitibus coram diſſertaturos reſpondit. Locumque dilegit, cuius pars altera colles erant clementer aſſurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. B

Qui tamen prodit:

Dieque pacto, priòr Corbulo ſocias cohortes & auxilia regum pro cornibus, medio ſextam legionem conſtituit: cui accita per noctem alijs ex caſtris, tria millia tertianorum permiſcuerat, vnâ cum aquilâ, quaſi eadem legio ſpectaretur. Tiridates vergente iam die procul aſtitit, vnde videri magis quàm audiri poſſet. Ita ſine congreſſu

Et eminus Tiridates. Sed vterquè abeunt.

dux Romanus abſcedere militem ſua quemque in caſtra iubet. Rex ſiue fraudem ſuſpectans, quia plura ſimul in loca ibatur; ſiue vt commeatus noſtros Pontico mari, &

Cap. 39. Trapezunte opido aduentantes interciperet, properè diſcedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præſidijs noſtris inſeſſos: & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, vtque Armenios ad ſua defendenda cogeret, exſcindere parat

Ille Armeniam ingreditur.

caſtella. Sibique quod validiſſimum in eâ præfectura cognomento Volandum ſumit: minora Cornelio Flacco Legato, & [117] Iſteo Capitoni caſtrorum præfecto mandat. Tum circumſpectis munimentis, & quæ expugnationi idonea, prouiſis, hortatur milites, vt hoſtem vagum, neque paci aut prælio paratum, ſed perfidiam & ignauiam fugâ confitentem, exuerent ſedibus, gloriæque pariter & prædæ conſulerent. C

Caſtella inpugnat.

Tum quadripartito exercitu, hos in teſtudinem conglobatos, ſubruendo vallo inducit; alios ſcalas mœnibus admouere; multos tormentis faces & haſtas incutere iubet. Libratoribus funditoribuſque attributus locus, [118] vnde eminus glandes torquerent: ne qua pars ſubſidium laborantibus ferret, pari vndique metu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, vt intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obijces portarum ſubuerſi, capta eſcenſu munimenta, omneſque puberes trucidati ſint, nullo milite amiſſo, paucis admodum vulneratis. & imbelle vulgus ſub coronâ venundatum: reliqua præda victoribus ceſſit. Pari fortunâ legatus ac præfectus vſi ſunt, tribuſque vna die caſtellis expugnatis, cetera terrore, & alia ſponte incolarum, in deditionem veniebant. vnde orta fiducia

Artaxata ipſa aggreditur.

[119] caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ ſi amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte tranſgrederentur, ſub ictum dabantur: D

115. VETERI ET PROVIDO DVCI.] *Cuius eruditionis etiam & ſtudij in litteris ſignum, quòd Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum operâ vſus. vti Indice libri* V. *&* VI. *Patrem egregio viro fuiſſe ſuſpicor Pomponium, aut Orfitum, ſuadente Plinio lib.*VII. *cap.* V. Veſtilia, C. Herdicij ac poſteà Pomponij Orfiti (*ſcribe ex libris*, Pomponij atque Orfiti) clariſſimorum ciuium coniux, ex his quattuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Sullium Rufum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrumque conſulem: poſteà Cæſoniam Caij Principis coniugem, octauo.

116. DISSIMVLATO TAMEN INTELLECTV.] *Ad Taciti phraſim magis*, intellecta.

117. ISTEO CAPITONI.] *Ex lapid.* Inſteio. *Mirum ni idem, qui ſuprà Hoſtorius dicitur, vbi de recipiendis obſidibus actum. Certè Vatic. liber eo loci,* Hiſteus, *non* Hoſtorius *præferebat. Nec moueor, quòd ibi centurio dicitur, hîc Præfectus caſtrorum. Potuit enim honore eſſe auctus.*

118. VNDE EMINVS GLANDES TORQVERENT.] *Libratores ergo glandes torquebant? imo tela, lapideſq. . Integer locus, quod mirère, apud Calepinum legitur:* vnde eminus lapides & glandes torquerent.

119. CAPVT GENTIS ARTAXATA.] *Condita ab Artaxiâ rege, ſuaſu Annibalis Pœni. Plutarchum adi in Lucullo.*

120. Ex

A bantur: procul & latioribus vadis tranſiere. At Tiridates pudore & metu, ne ſi conceſ- Cap. 40.
ſiſſet obſidioni, nihil opis in ipſo videretur, ſi prohiberet, impeditis locis, ſeque & eque- *Tiridates*
ſtres copias illigaret: ſtatuit poſtremò oſtendere aciem, [120] & dato die prælium incipe- *prohibere*
re, vel ſimulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repentè agmen Romanum circum- *conatur.*
fundit, non ignaro duce noſtro, qui viæ pariter & pugnæ compoſuerat exercitum. Late-
re dextro tertia legio, ſiniſtro ſexta incedebat, medijs decumanorum delectis: recepta
inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur. quibus iuſſerat, vt in-
ſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur. in cornibus pedes ſagittarius, &
cetera manus equitum ibat, [121] productior cornu in ſiniſtro per ima collium, vt ſi hoſtis
intrauiſſet, fronte ſimul & ſinu exciperetur. Aſſultare ex diuerſo Tiridates, non vſque *Locum frau-*
ad iactum teli, ſed cùm minitans, tum ſpecie trepidantis, ſi laxare ordines & diuerſos *de & pugna*
conſectari poſſet. Vbi nihil temeritate ſolutum, nec ampliùs quàm decurio equitum au- *quærit:*
dentiùs progreſſus, & ſagittis confixus, ceteros ad obſequium exemplo firmauerat, pro- *ſed apud*
B pinquis iam tenebris abſceſſit. Et Corbulo caſtra in loco metatus, an expeditis legio- *hoſtem non opportunum. Itaque abſ-ceſſit.*
nibus nocte Arraxata pergeret, obſidioneque circumdaret, agitauit, conceſſiſſe illuc Ti- Cap. 41.
ridatem ratus. Dein poſtquam exploratores attulere longinquum regis iter, & Medi an
Albani peterentur, incertum, lucem opperitur: præmiſſaque leuis armatura, quæ mu- *Artaxata*
ros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed opidani portis ſponte *dedita:*
patefactis, ſe ſuaque Romanis permiſere. quod ſalutem ipſis tulit: Artaxatis ignis im- *Combuſta.*
miſſus, deletaque & ſolo æquata ſunt. quia nec teneri ſine valido præſidio, ob magnitu-
dinem mœnium; nec id nobis virium erat, quod firmando præſidio, & capeſſendo bel-
lo diuideretur. vel ſi integra & incuſtodita relinquerentur, nulla in eo vtilitas aut glo-
ria quòd capta eſſent. Adijcitur miraculum [122] velut numine oblatum. Nam [123] cun-
cta extra tecta hactenus ſole illuſtria fuere: quod mœnibus cingebatur, ita repentè atrâ
nube coopertum, fulguribuſque diſcretum eſt, vt quaſi inſenſantibus deis exitio tradi
crederetur. Ob hæc conſalutatus imperator Nero, & ſenatuſconſulto ſupplicationes *Neroni ob*
C habitæ: ſtatuæque & arcus, & continui conſulatus Principi: vtque inter feſtos referre- *hæc honores.*
tur dies, quo patrata victoria, quo nunciata, quo relatum de eâ eſſet, aliaque in eamdem
formam decernuntur adeò modum egreſſa, vt C. Caſſius de ceteris honoribus aſſenſus,
ſi pro benignitate fortunæ dijs grates agerentur, ne totum quidem annum ſupplicatio-
nibus ſufficere diſſeruerit. eoque oportere diuidi ſacros & negotioſos dies, quîs diuina
colerentur, & humana non impedirent. Varijs deinde caſibus iactatus, & multorum Cap. 42.
odia meritus reus, haut tamen ſine inuidiâ Senecæ damnatur. Is fuit P. Suilius, impe- *P. Suilius reus.*
ritante Claudio terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non quantum inimici
cuperent demiſſus: quique ſe nocentem videri, quàm ſupplicem mallet. Eius oppri-
mendi gratiâ repetitum credebatur ſenatuſconſultum, pœnaque Cinciæ legis, aduerſus
eos qui pretio cauſſas orauiſſent. nec Suilius queſtu aut exprobratione abſtinebat, præ-
ter ferociam animi, extremâ ſenectâ liber, & Senecam increpans, *inſenſum amicis* *Qui acriter*
Claudij, ſub quo iuſtiſſimum exſilium pertuliſſet. Simul ſtudijs inertibus, & iuuenum imperitiæ *in Senecam inuehit.*
D *ſuetum, inuidere ijs qui viuidam & incorruptam eloquentiam tuendis ciuibus exercerent.*
[124] *Se quæſtorem Germanici; illum domus eius adulterum fuiſſe. An grauius exiſtimandum,* *Adulterium obijcit:*
ſponte litigatoris præmium honeſtæ operæ aſſequi, quàm corrumpere cubicula Principum femina-
rum? Quâ ſapientiâ, quibus philoſophorum præceptis, intra quadriennium regiæ amicitiæ, [125] *ter*
millies

120. ET DATO DIE.] *Id eſt, primo die dato, cùm illuxiſſet. Ita* IV. *Annal.* datoque tempore, non reticeto: *id eſt, oblato.*

121. PRODVCTIOR CORNV IN SINISTRO.] *Expeditior omnino & verior erit lectio:* productiore cornuum ſiniſtro. *E cornibus, inquit, productius erat ſiniſtrum, & cauſſam addit.*

122. VELVT NVMINE OBLATVM.] *Farneſiano ſuperadditum,* velut deûm numine.

123. CVNCTA EXTRA TECTA HACTENVS SOLE ILLVSTRIA FVERE.] *Puto,* cuncta extrà, tecta tenus: *ſiue quod in Florentina eſſe poſteà didici,* tectis. *Sententia, Extra vrbem, vſque ad tecta domuũ, omnia ſole liquida.*

124. SE QVÆSTOREM GERMANICI.] *Suilius Quæſtor, Germanico bello. Annal.* IV. At P. Suilium Quæſtorem quondam Germanici. *Adulterum Senecam in Iuliâ Germanici filiâ fuiſſe vult. Dixi antè.*

125. TER MILLIES SESTERTIVM.] *Summa eadem diuitiarum Seneca, expreſſa à Dione; qui omnes*

Raptus & auaritiam. *milliens ſeſtertiùm parauiſſet? Romæ teſtamenta & orbos, velut indagine eius capi: Italiam & prouincias, immenſo fenore hauriri. At ſibi labore quæſitam, & modicam pecuniam eſſe. Crimen, periculum, omnia potiùs toleraturum, quàm veterem ac* [126] *olim partam dignationem ſubitæ* [127] *felicitati ſubmittere.* A

Cap.43. Nec deerant qui hæc iiſdem verbis, aut verſa in deterius Senecæ deferrent. Repertique accuſatores, direptos ſocios cùm Suilius prouinciam Aſiam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum detulêre. *At ipſe variè accuſatur.* Mox quia inquiſitionem annuam impetrauerat, breuius viſum, ſuburbana crimina incipi, quorum obuij teſtes erant. Ij acerbitate accuſationis [128] Q. Pomponium ad neceſſitatem belli ciuilis detruſum; Iuliam Druſi filiam, Sabinamque Poppæam ad mortem actas; & Valerium Aſiaticum, Luſium Saturninum, Cornelium Lupum circumuentos; iam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudij ſæuitiam Suilio obiectabant. Ille nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed Principi paruiſſe defendebat, donec eam orationem Cæſar cohibuit, compertum ſibi referens ex commentarijs patris ſui, nullam cuiuſquam accuſationem ab eo coactam. Tum iuſſa Meſſallinæ prætendi, & labare defenſio. Cur enim neminem B alium electum, qui ſæuienti impudicæ vocem præberet? Puniendos rerum atrocium miniſtros, vbi pretia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa alijs delegent. Igitur ademtâ bonorum parte (nam [129] filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ teſtamento matris aut aui acceperant) in inſulas Baleares pellitur: *Et in inſulam pellitur.* non in ipſo diſcrimine, non poſt damnationem fractus animo. Ferebaturque copioſâ & molli vitâ, ſecretum illud tolerauiſſe. Filium eius Nerulinum aggreſſis accuſatoribus per inuidiam patris, & crimina repetundarum, interceſſit Princeps, tamquam ſatis expletâ vltione.

Cap.44. *Octauij Sagittæ vecors amor.* Per idem tempus Octauius Sagitta plebei tribunus, Pontiæ mulieris nuptæ amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox vt omitteret maritum emercatur; ſuum matrimonium promittens, ac nuptias eius pactus. Sed vbi mulier vacua fuit, nectere moras, aduerſam patris voluntatem cauſſari, repertaque ſpe ditioris coniugis, promiſſa exuere. Octauius contrà modò conqueri, modò minitari, famam perditam, pecuniam exhauſtam obteſtans: denique ſalutem, quæ ſola reliqua eſſet, arbitrio eius permittens. Ac poſtquam C ſpernebatur; noctem vnam ad ſolatium poſcit, quâ delinitus, modum in poſterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia conſciæ ancillæ cuſtodiam cubiculi mandat. Ille, vno cum liberto, ferrum veſte occultum infert. Tum, vt aſſolet in amore & irâ, iurgia, preces, exprobratio, ſatisfactio, & pars tenebrarum libidine ſepoſita. *Et immane factum.* Et queſtu incenſus, nihil metuentem ferro tranſuerberat, & accurrentem ancillam vulnere abſterret, cubiculoque prorumpit. Poſterâ die manifeſta cædes, haud ambiguus percuſſor. quippe manſitaſſe vnà conuincebatur. Sed libertus ſuum illud facinus profiteri, ſe patroni [130] iniurias vltum eſſe. *Quod libertus in ſe deriuat.* Commoueratque quoſdam magnitudine exempli: donec ancilla ex vulnere refecta, verum aperuit. poſtulatuſque apud conſules à patre interfectæ, poſtquam tribunatu abierat, ſententiâ patrum, & lege Corneliâ de ſicarijs condemnatur.

Cap.45. ** Forte T. Ollio Poppæa genita.* Non minùs inſignis eo anno impudicitia, magnorum Reip malorum initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppæa, T. * Ollio patre genita, ſed nomen aui materni ſumſerat, illuſtri memoriâ Poppæi Sabini conſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam [131] Ol- D

nes res relictas habet praut culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obijcit cum Agrippinâ: pullarium eum fuiſſe ait, idemq; vitium ab illo inſitum Neroni: cauſſam auctoremq; interfectæ matris: aliaq;, quæ homo vanus, præter fidem præterq; omnium mentem conuiciatur velut è plauſtro. Quibus odij cauſſis? aut quo mendacij pretio? Nam Seneca tantò anterior, non iniuriâ non beneficio cognitus illi. Sed credo, iudicij quædam morumq; peruerſitas fuit, quæ eumdem illum in Ciceronem exacuit, quæ in Caſſium, Brutum, omneſq; bonos. Caueas ab his, moneo, iuuentus: & è campis illis ita antiquitatum & hiſtoriæ flores legas, vt non colligas venena. At quod ad diuitias elegantiamq; Senecæ attinet, vide lector & lege egregium eius libellum De vitâ beatâ: quem ſcripſit non aliâ re, quàm vt ora obſtrueret calumniatoribus iſtis. præſertim à capite XVII.

126. OLIM PARTAM.] *Ex alijs libris liceat*, diu partam.

127. FELICITATI SVBMITTERE.] *Lege*, ſubmitteret.

128. Q. POMPONIVM.] *Nihil legi. qui ſequuntur, ij ferè nominati Senecæ in Ludo.*

129. FILIO ET NEPTI PARS CONCEDEBATVR.] *Ablego te ad Cuiacium, Obſeru. VI. cap. XXIII. qui ante me abundè dixit.*

130. INIVRIAS VLTVM ESSE.] *Mallem*, vltum iſſe.

130. OL-

A [131] Ollium honoribus nondum functum, amicitia Seiani peruertit. Huic mulieri cun-
cta alia fuere, præter honeſtum animum. Quippe mater eius ætatis ſuæ feminas pul- *Forma:*
chritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis ſuf-
ficiebant. Sermo comis, [132] nec abſurdum ingenium modeſtiam præferre, & laſciuiâ vti.
rarus in publicum egreſſus; idque [133] velatâ parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic *Mores.*
decebat. Famæ numquam pepercit, maritos & adulteros non diſtinguens: neque affe- *Pellacia.*
ctui ſuo, aut alieno obnoxia. vnde vtilitas oſtenderetur, illuc libidinem transferebat. Igi-
tur agentem eam in matrimonio [134] Rufi Criſpini equitis Romani, ex quo filium ge- *Criſpino*
nuerat, Otho pellexit iuuentâ ac luxu, & quia flagrantiſſimus in amicitiâ Neronis habe- *nupta.*
batur. Nec mora, quin adulterio matrimonium iungeretur. [135] Otho, ſiue amore in- Cap. 46.
cautus, laudare formam elegantiamque vxoris apud Principem: ſiue vt accenderet, ac ſi *Amor Othonis.*
eâdem feminâ potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adijceret. Sæpè auditus eſt *Qui apud Neronem*
conſurgens è conuiuio Cæſaris, ſeire ad illam, [136] ſibi conceſſam dictitans nobilitatem, *laudat.*
B pulchritudinem, vota omnium, & gaudia felicium. His atque talibus irritamentis, non *Audientem.*
longa cunctatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primùm per blandimenta & *& mox vocantem.*
artes valeſcere, imparem cupidini ſe, & formâ Neronis captam ſimulans: mox acri iam *Ea miris ar-*
Principis amore, ad ſuperbiam vertens, ſi vltra vnam alteramque noctem attineretur, *tibus homi-*
nuptam eſſe ſe dictitans, nec poſſe matrimonium amittere, deuinctam Othoni per ge- *nem illicit.*
nus vitæ, [137] quod nemo adæquaret. Illum animo & cultu magnificum: ibi ſe ſummâ
fortunâ digna viſere. At Neronem pellice ancillâ, & aſſuetudine Actes deuinctum,
[138] nil è contubernio ſeruili, niſi abiectum & ſordidum traxiſſe. Deijcitur familiaritate
ſuetâ, pòſt congreſſu & comitatu, Otho: & poſtremò, ne in vrbe æmulatus ageret, pro- *Otho ſepo-*
uinciæ Luſitaniæ præficitur. Vbi vſque ad ciuilia arma, non ex priore infamiâ: ſed inte- *nitur.*
grè ſancteque egit, procax otij, & poteſtatis temperantior. Hactenus Nero flagitijs & Cap. 47.
ſceleribus velamenta quæſiuit. Suſpectabat maximè Cornelium Syllam, ſecors inge- *Sulla ſuſpe-*
nium eius in contrarium trahens, callidumque & ſimulatorem interpretando. Quem *ctus Neroni.*
C metum Graptus ex libertis Cæſaris, vſu & ſenectâ [139] à Tiberio vſque domum Princi- *Et ſuſpectior*
pum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Miluius in eo tempore celebris nocturnis il- *redditur li-*
lecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quò ſolutiùs vrbem extra laſciuiret. Igitur regre- *berti dolo*
dienti per viam Flaminiam compoſitas inſidias, fatoque euitatas, quoniam diuerſo iti-
nere

131. Ollivm honoribvs nondvm fvnctvm.] *Atqui Quæſtorium eum fuiſſe Suetonius autumat, cap.* XXXV. *Sed Quæſtura fortaſſe non tam honos, quàm aditus ad honorem. Ipſe tamen Tacitus libro* XII. *Quæſturam inter magiſtratus recenſuit, Agellius, & alij.*

132. Nec absvrdvm ingenivm.] *E Salluſtio imitatum, qui de Semproniâ:* Ingenium eius haud abſurdum verſus facere.

133. Velata parte oris.]
D. *Ad æmulationem credo mulierum Arabiæ, de quibus Tertullianus in libello De virginibus velandis:* Arabiæ feminæ non caput, ſed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ ſint dimidiam frui lucem quàm totam faciem proſtituere. *Sed cauſſa in hoc nobili ſcorto, & in illis diſpar.*

134. Rvfi Crispini eqvitis.] *Alij,* Criſpi. *Sed Criſpinum ei cognomen Plutarchus in Galbâ, noſter lib.* XV. *& clariſſimè Seneca ſeu quis alius (non enim certè Philoſophus) in Octauiâ. vbi Poppæa inducitur:*

———venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum
Gnatumque. properat petere complexus meos
Criſpinus, & intermiſſa libare oſcula.

Rufinus Criſpinus filius eius à Suetonio nominatur, capite XXXV.

135. Otho, sive amore incavtvs, lavdare formam elegantiamqve vxoris apvd Principem.] *Verè incautus. & ſimillimâ vecordiâ ille Candaules apud Iuſtinum libro* 1. Hic vxorem, quàm propter pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus ſolebat, non contentus voluptatum ſuarum tacitâ conſcientiâ. prorſus, quaſi ſilentium damnum pulchritudinis eſſet. *Vecordiâ inquam ſimili, ſed & fato.*

136. Sibi concessam dictitans.] *Adhæreſco. Fortean,* ſibi conceſſam à dis iactans nobilitatem, pulchritudinem. *Aut,* ſibi conceſſam dis dignam nobilitatem. *Budenſi aiunt legi,* vbi conceſſam dictitaret. *ex eo diuinabam,* vbi congeſtam delibaret.

137. Qvod nemo adæqvaret.] *Vidi qui legeret,* quod Nero non adæquaret. *Ego,* Nero haud æquaret.

138. Nil e contvbernio servili.] *Propriè. Non enim nuptiæ cum ſeruis, ſed contubernium.*

139. A Tiberio vsqve.] *Vatic.* Tiberio auouſque. *ex qua fecerim,* Tiberio abuſque, *deletâ priore præpoſitione.*

nere Salluſtianos in hortos remeauerit, auctoremque eius doli Syllam ementitur: quia A
fortè redeuntibus miniſtris Principis, quidam per iuuenilem licentiam, quæ tunc paſſim
exercebatur, inanem metum fecerant. Neque ſeruorum quiſquam, neque clientium
Maſſiliam ablegatur. Syllæ agnitus: Maximeque deſpecta & nullius auſi capax natura eius, à crimine abhor-
rebat: perinde tamen quaſi conuictus eſſet, cedere patriâ, & [140] Maſſilienſium mœnibus
Cap. 48. coërceri iubetur. Iiſdem conſulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diuerſas
ſenatorius ordo plebſque ad ſenatum miſerant: illi vim multitudinis; hi magiſtratuum
Puteolis diſcordia. & primi cuiuſque auaritiam increpantes. Cumque ſeditio ad ſaxa & minas ignium pro-
greſſa necem & arma pelliceret; C. Caſſius adhibendo remedio delectus. quia ſeuerita-
tem eius non tolerabant, precante ipſo, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, datâ co-
Cap. 49. horte prætoriâ. cuius terrore & paucorum ſupplicio, rediit opidanis concordia. Non
referrem vulgatiſſimum ſenatuſconſultum, quo ciuitati Syracuſanorum egredi [141] nu-
Thraſeas nec minuta reip. negligit Id increpans. merum edendis gladiatoribus finitum permittebatur, niſi Pætus Thraſea contradixiſſet,
præbuiſſetque materiam obtrectatoribus arguendæ ſententiæ. *Cur enim ſi Remp. egere li-* B
bertate ſenatoriâ crederet, tam leuia conſectaretur? quin de bello aut pace, de vectigalibus & le-
gibus, [142] *quibusque alijs Romana continentur, ſuaderet diſſuaderétve? Licere patribus, quoties*
ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in ea poſtulare. An ſolum
emendatione dignum, ne Syracuſis ſpectacula largiùs ederentur? Cetera per omnes imperij partes
perinde egregia, quàm ſi non Nero, ſed Thraſea regimen eorum teneret? Quæ ſi ſummâ diſſimu-
Ipſe rationem dat. *latione transmitterentur, quantò magis inanibus abſtinendum?* Thraſea contrà, rationem po-
ſcentibus amicis, non præſentium ignarum reſpondebat, eiuſmodi conſulta corrigere:
ſed patrum honori dare, vt manifeſtum fieret, magnarum rerum curam non diſſimula-
Cap. 50. turos, qui animum etiam leuiſſimis aduerterent. Eodem anno crebris populi flagita-
Neronis impetus vectigalia tollere. tionibus immodeſtiam publicanorum arguentis, dubitauit Nero an cuncta vectigalia
omitti iuberet: idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum
eius, multum priùs laudatâ magnitudine animi, [143] attinuere ſenatores, diſſolutionem
Continetur à ſenioribus & ſenatoribus imperij docendo, ſi fructus, quibus Reſp. ſuſtineretur, deminuerentur. Quippe ſublatis
portorijs, ſequens vt triburorum abolitio expoſtularetur. Pleraſque vectigalium ſocie- C
tates, à conſulibus & tribunis plebis conſtitutas, acri etiam populi Rom. tum libertate.
Reliqua mox ita prouiſa, vt ratio quæſtuum & neceſſitas erogationum inter ſe congrue-
rent. Temperandas planè publicanorum cupidines, ne per tot annos ſine querelâ tolera-
Cap. 51. ta, nouis acerbitatibus ad inuidiam verterent. Ergo edixit Princeps vt [144] leges cuiuſ-
Sed publicanis leges datæ. que publici occultæ ad id tempus, proſcriberentur: omiſſas petitiones, non vltrà an-
num reſumerent. Romæ prætor, per prouincias qui pro prætore aut conſule eſſent, iura
aduerſus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas ſeruaretur, niſi
in ijs quæ væno exercerent. Aliaque admodum æqua: quæ breui ſeruata, dein fru-
ſtrà

140. MASSILIENSIVM MOENIBVS.] *Relegandi genus tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Auguſto clauſa: Silanus à Nerone Bario municipio Apuliæ: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone ſepoſitus.*

141. NVMERVM EDENDIS GLADIATORIBVS.] *Auguſtus edixit anno vrbis* DCCXXXII. Μήθ᾽ ὁπλομαχίαν πλεονάκις ἢ δὶς ἐν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν. neque ſæpiùs quàm bis in anno gladiatores dare, neque vltra paria ſexaginta. *Dio* LIV. *Simile edictum anteà à Senatu, de quo Sueton. Iulij, cap.* X. Cùm multiplici vndique familia comparatâ inimicos exterruiſſet, cautum eſt de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret. *Saturnalia noſtra vide.*

142. QVIBVSQVE ALIIS ROMANA.] *Inſero vocem*, res Romana continetur. *Sequentia emendaui, diſtinxi, ſublatâ confuſione, quæ in libris.*

143. ATTINVERE SENATORES.] *Fero. ſed præfero meum illud*, ſeniores. D

144. LEGES CVIVSQVE PVBLICI.] *Publicum hîc non ciuitas aut commune cuiuſque opidi, vti cenſent: ſed* τὸ δημόσιον, τελωνεῖα. *Plautus Trucul.*

Illa, haud ego, habuit publicum, peruorsè interpretaris.

Seneca Epiſt. CXX. Iam ego paraueram fiſcos: circumſpiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas accerſerem merces. *Suet. Cal. cap.* XL. Additumque ad caput legis, vt tenerentur publico, quæ meretricium quæve lenocinium feciſſent. *Seneca iterùm epiſt.* CII. Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtus, acceſſerat, *vbi malè ſubſtitutum*, publicanos.

A ſtra habita ſunt. Manet tamen abolitio [145] quadrageſimæ quinquageſimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani inuenerant. Temperata apud tranſmarinas prouincias [146] frumenti ſubuectio. [147] Et ne cenſibus negotiatorum naues adſcriberentur, tributumque pro illis penderent, conſtitutum. Reos ex prouinciâ Africâ, qui proconſulare imperium illic habuerant, [148] Sulpicium Camerinum, & [149] Pomponium Siluanum, abſoluit Cæſar. Camerinum aduerſus priuatos & paucos, ſæuitiæ magis quàm captarum pecuniarum crimina obijcientes: Siluanum magna vis accuſatorum circumſteterat, poſcebatque tempus euocandorum teſtium: reus illicò defendi poſtulabat. valuitque pecunioſâ orbitate & ſenectâ, quam vltra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaſerat. Quietæ ad id tempus res in Germaniâ fuerant, ingenio ducum, qui peruulgatis triumphi inſignibus, maius ex eo decus ſperabant, ſi pacem continuauiſſent. Paullinus Pompeius, L. Vetus, eâ tempeſtate exercitui præerant. Ne tamen ſegnem militem attinerent, ille [150] inchoatum ante tres & ſexaginta annos à Druſo aggerem coërcendo Rheno, abſoluit: B Vetus, [151] Moſellam atque Ararim, facta inter vtrumque foſſâ connectere parabat, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubuectæ, per eam foſſam, mox fluuio Moſellâ, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; ſublatiſque itinerum difficultatibus, nauigabilia inter ſe Occidentis Septemtrioniſque litora fierent. Inuidit

Frumentaria naues immunes. Cap. 52. *Sulpicius Camerinus abſolutus.* *Pomponius Siluanus ab ioinctus.* Cap. 53. *Agger ad Rhenum cohibendum.* *Foſſa inter Ararim & Moſellam.*

145. QVADRAGESIMÆ QVINQVAGESIMÆQVE.] *Portorium id fuit, explicatum Quintiliano in parte, Declamat.* CCCLIX. Præter inſtrumenta itineris, omnes res quadrageſimam publicano debeant. *Sed abolitio hæc Neroniana, non firma. certè Symmachi æuo iterùm prabita Quadrageſima: vt diſcas è l. v. epiſt.* Quadrageſimæ portorium non rectè poſcitur à Senatoribus Candidatis: quia noſtri ordinis functiones onerari geminis incommodis C non oportet. Quæſo igitur vt humanitatem noſtri ordinis editoribus impartias, & vrſorum tranſuectionem cupiditati mancipum ſubtrahas. *Etiam Quinquageſima: de quâ idem:* Quæſtores ordinis noſtri numquam ferarum ſuarum portorium contulerunt. Nunc à fratre meo Cynegio V. C. Quinquageſimæ vectigal exigitur, quod ſolos vrſorum negotiatores, vtpote quæſtui ſeruientes, oportet agnoſcere. *De hac Quadrageſimâ capio Suetonium Veſpaſ. cap.* 1. Huius filius publicum quadrageſimæ in Aſiâ egit, manebantque (*lego,* manantque, *quas perueniſſe eas ad ſuum æuum ſubindicat Tranquillus: vel potiùs,* monebantque) imagines ſub hoc titulo, Καλῶς τελωνήσαντι. *At in Caligul. cap.* XL. *alia herclè ab iſtâ; temporaria dumtaxat, & quæ cum impuro illo perijt:* Exigebatur pro litibus atque iudicijs vbicumque conceptis qua-D drageſima ſummæ de quâ litigaretur. *Sed & Quinquageſimam vanalium, de quâ ſuprà, diſparo ab iſtâ: ſicut Quinquageſimas illas Ciceronis* III. *libro in Verrem, quæ ad aratores pertinuerunt decumanoſq́;.*

146. FRVMENTI SVBVECTIO.] *Quæ hæc ſubuectio? illáne, quæ Romam ex Africâ & Aegypto puta, alijſq́; prouincijs ad alimenta plebis. An intellegit in ipſis prouincijs modum poſitum, quò & quatenus frumenta ſua aduehèrent? Fraudes enim & hic committi ſolere, & moleſtias obyci prouincialibus, è Taciti Agricolâ diſces.* Emere, *inquit,* vltrò frumenta, & vendere cogebantur. Deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret.

147. ET NE CENSIBVS.] *Mutuare huic loco lumen à P. Fabro lib.* 1. *Semeſt. cap.* XXV.

148. SVLPICIVM CAMERINVM ABSOLVIT.] *Sed eumdem paullò pòſt cum filio interfecit.* Ἐγκαλέσας σφίσιν, *ait Xiphilinus,* ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο προσρήματι τοῦτ᾽ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἀσεβεῖν. obijciens illis, quòd Pythiei ab antiquo dicti, non abſtinerent nunc eo cognomine, ſed in Neronis Pythicas victorias ex ſimilitudine nominis iniurij eſſent. *Qui Dionis ſiue abbreuiatoris eius corruptus locus, ſcriboq́;,* Ὅτι Ποιτικοὶ ἐκ προγόνων, &c. *Sulpicij enimuerò non Pythici, ſed Pætici cognominati, vti liquere poteſt ex Faſtis. Quod cognomen ad iniuriam ſuam trahebat Nero, quia ipſe ſolus victor, ſolus Pythicus. Notabit ergo philologus ſimilitudinem aliquam inter eas voces, veteri germinaq́; pronuntiatione fuiſſe.*

149. POMPONIVM SILVANVM.] *Eſt cùm Pompeium Siluanum in Tacito* (*lib.* II. *Hiſtor.*) *reperias, eſt cùm Poppæum. Librariorum ea varietas ſit, an hominum, alibi videbo.*

150. INCHOATVM A DRVSO AGGEREM.] *Intellegitne foſſam Druſianam, Iſala hodie cognomine inſignem? quæ Rhenum imminuit, exhauſit, & quaſi coërcuit? An potiùs aliud opus in Gallicâ ripâ, quo tumidum & vagum cum pernicie accolarum amnem reprimeret? Videtur. & refero ad aggerem iſtum, quæ libro* V. *Hiſtor. ſcripta:* Quin & diruit molem à Druſo Germanico factam, Rhenumque prono alueo in Galliam ruentem, diſiectis quæ morabantur, effudit. *Vidi qui molem eam vellent eſſe Druſoburgum ad Iſalam nunc ſitum. Næ illi falluntur. Nam qui poteſt? In Gallarum ripâ ea moles fuiſſe debuit, non in Germania: vti facto Ciuilis, Tacitiq́; verbis ratio conſtet. Refellere quidem igitur aliena poſſim, firmare adhuc ipſe nihil.*

151. MOSELLAM ATQVE ARARIM.] *Deus bone, vtile, magnum, regium vel Romanum planè opus! Sic Carolus Magnus Danubium & Rhenum ſtatuit; alij alia: ſed omnes ſtatuerunt tantùm. & neſcio quæ vis ab alto ferè impedit mutari hæc per Naturam ſtatuta.*

Inuidit operi [152] Ælius Gracilis Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alienæ A prouinciæ inferret, ſtudiaque Galliarum affectaret. formidoloſum id Imperatori dictitant; quo plerumque prohibentur conatus honeſti.

Cap. 54. *Friſij limitaneos agros inſidunt.* Ceterùm continuo exercituum otio fama inceſſit, ereptum ius legatis ducendi in hoſtem. eoque Friſij iuuentutem ſaltibus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admouêre ripæ, agroſque vacuos, & militum vſui ſepoſitos inſedere, auctore Verrito, & Malorige, qui nationem eam regebant, [153] in quâ tum Germani regnabant. Iamque fixerant domos, ſemina aruis intulerant, vtque patrium ſolum exercebant; cùm [154] Dubius Auitus acceptâ à Paullino prouinciâ, minitando vim Romanam, niſi abſcederent Friſij veteres in locos, aut nouam ſedem à Cæſare impetrarent, perpulit Verritum & Malorigem preces ſuſcipere.

Legati Romam mittunt. Profectique Romam, dum alijs curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris oſtentantur, intrauere Pompeij theatrum, quo magnitudinem populi viſerent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum conceſſum caueæ, diſcrimina ordinum, quis eques, vbi ſenatus percontantur, [155] aduertêre quoſdam B cultu externo in ſedibus ſenatorum: & quinam forent rogitantes, poſtquam audiuerant, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitiâ Romanâ præcellerent,

Eorum Germana ſimplicitas. Sed agris cedere coguntur. NVLLOS MORTALIVM ARMIS AVT FIDE ANTE GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturque, & inter patres conſidunt. quod comiter à viſentibus exceptum, quaſi impetus antiqui, & [156] bona æmulatio. Nero ciuitate Romanâ ambos donauit. Friſios decedere agris iuſſit. Atque illis aſpernantibus, auxiliaris eques repentè immiſſus, neceſſitatem attulit, captis cæſiſve qui peruicaciùs reſtiterant.

Cap. 55. *Anſibarij eoſdem occupant.* Eoſdem agros Anſibarij occupauere, validior gens, non modò ſuâ copiâ, ſed adiacentium populorum miſeratione: quia pulſi à Chaucis & ſedis inopes, tutum exſilium orabant. Aderatque ijs clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus,

Dux Boiocalo. nomine Boiocalus, vinctum ſe rebellione Cheruſcâ, iuſſu Arminij referens; mox Tiberio & Germanico ducibus, ſtipendia meruiſſe, [157] quinquaginta annorum obſequia. Id quoque adiungere, *quòd gentem ſuam ditioni noſtræ ſubijceret.* [158] *Quotam par-* C *tem campi iacere, in quam pecora & armenta militum aliquando tranſmitterentur?* [159] *Seruarent ſanè receptos gregibus inter hominum famam; modò ne vaſtitatem & ſolitudinem mallent,*

quàm

152. ÆLIVS GRACILIS.] *E libris,* Ælius Gracchus.

153. IN QVA TVM GERMANI REGNABANT.] *Florentinus codex,* in quantum Germani: *optimè. id eſt, quatenus Germanis quidem eſt regnum, qui in ſemilibertate.*

154. DVBIVS AVITVS.] *Labor vt ſcribam,* Vibius Auitus, *inducente me Plinio, qui Neronis temporibus præſediſſe Galliæ Germaniæq. inferiori, Vibium Auitum ſignificat libro* XXXIV. *cap.* VII. Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præſidente. *Antea ſuſpicabar de Didio: fallebar.*

155. ADVERTERE QVOSDAM CVLTV EXTERNO.] *Armenios & Parthos ſedentes in Senatu, vti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuiſſe, & hunc honorem benè meritis ſocijs, didici è Iuſtino: qui de Maſſilienſibus lib.* XLIII. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in Senatu datus. *Item Ioſepho, qui Decretum C. Cæſaris & Senatus recitat pro Iudæis, libro* XIV. *cap.* XVII. *in hac verba:* Δεδόσθαί τε Ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν εἰς πυγμὴν μονομάχων καὶ θηρίων, καθιζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: Concedi Hyrcano eiuſque filijs, item Legatis qui ab eo miſſi, gladiatorum & ferarum pugnas ſpectare, in ſedibus Senatorum. *Dio Caſſius in Fragm. de Traiano:* Ὅτι ὁ Τραϊανὸς τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παρὰ τῶν βασιλέων ἀφικνουμένους, ἐν τῷ βουλευτικῷ θεάσασθαι ἐποίει: Quod Traianus legatos à Regibus miſſos in Orcheſtrâ ſpectare iuſſit. *Etſi vetuerat id antè, ſuâ quadam cauſſâ, Auguſtus: vt in Suetonio leges, cap.* XLIV. *interdicto tamen non firmo. Sed ait Iuſtinus ecce, in Senatu: & Suetonius alibi, in equite ſpectare. nec errent vltrà, qui apud Suetonium in Claudio,* in Senatorijs, *tentant reponere. Sed quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus retulit, eximium & an-* D *tiquæ noſtræ ſimplicitatis factum: Tranquillo viſum Claudio attribuere, cap.* XXV. *Errat, me iudice, Tranquillus.*

156. BONA ÆMVLATIO.] *Libri aliquot,* æmulatione: *ex quibus iunctim tunc ſcribam,* quaſi impetus antiqui & boni æmulatione: *& ſanè ſic fuit.*

157. QVINQVAGINTA ANNORVM.] *Libri vett.* quadraginta. *A clade certè Varianâ ad hoc annum, quadraginta ſex circiter anni ſunt.*

158. QVOTAM PARTEM CAMPI.] *Fortè,* Quò tantam, *aut,* quò eam. *Vulgatam etiam tolero, & rapio.*

159. SERVARENT SANE RECEPTOS.] *Scriberem,* exceptos, *&* famem.

160. ET

A *quàm amicos populos. Chamauorum quondam ea arua, mox Tubantum, & post Vſipiorum fuiſſe.*
Sicut cælum dijs, ita terras generi mortalium datas: quæque ſint vacua, eas publicas eſſe. Solem
deinde reſpiciens, & cetera ſidera vocans, quaſi coràm interrogabat, vellentne contueri inane
ſolum? potiùs mare ſuperfunderent aduerſus terrarum ereptores. [160] Et commotus his Aui- Cap. 56
tus, patienda meliorum imperia. Id dijs quos implorarent placitum, vt arbitrium penes
Romanos maneret, quid darent, quid adimerent; neque alios iudices, quàm ſeipſos *Quem corrumpere Auitus conatur.*
paterentur. Hæc in publicum Anſibarijs reſpondit, ipſi Boiocalo ob memoriam ami-
citiæ daturum agros. quod ille, vt proditionis pretium, aſpernatus addidit: Deeſſe
nobis terra, in quâ viuamus, in quâ moriamur, non poteſt. atque ita infenſis vtrim- *Ille perſeuerat:*
que animis diſceſſum. Illi Bructeros, Tencteros, vlteriores etiam nationes ſocias bello
vocabant. Auitus ſcripto ad [161] Curtilium Manciam ſuperioris exercitus legatum,
vt Rhenum tranſgreſſus, arma à tergo oſtenderet, ipſe legiones in agrum Tencterûm
induxit, excidium minitans, niſi cauſſam ſuam diſſociarent. Igitur aſſiſtentibus his, *Sed auxilia eum deſerunt.*
B pari metu exterritis Bructeris; & ceteris quoque aliena pericula deſerentibus, ſola An-
ſibariorum gens retrò ad Vſipios & Tubantes conceſſit. quorum terris exacti, cùm *Denique Anſibarij caſi*
Cattos, dein Cheruſcos petiſſent, errore longo, hoſpites, egeni, hoſtes, in alieno quod
iuuentutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædam diuiſa eſt. Eâdem æſtate inter Cap. 57.
Hermunduros Cattoſque certatum magno prælio, [162] dum flumen gignendo ſale fe- *Bellum inter Cattos & Hermunduros.*
cundum, & conterminum, vi trahunt; ſuper libidinem cuncta armis agendi, religio-
ne inſitâ, eos maximè locos propinquare cælo, preceſque mortalium à deis nuſquam
propiùs audiri. Inde indulgentiâ numinum, illo in amne illiſque ſiluis, ſalem proue- *Flumen ſalſum.*
nire, non vt alias apud gentes [163] eluuie maris areſcente vndâ, ſed ſuper ardentem ar-
borum ſtruem fuſâ, contrarijs inter ſe elementis, igne atque aquis * concretâ. Sed bel- *concretum. *Catti occiſione occiſi.*
lum Hermunduris proſperum: [164] Cattis exitio fuit. quia victores diuerſam aciem
Marti ac Mercurio ſacrauere, quo voto equi, viri, [165] cùm ita victa occidioni dantur.
Et minæ quidem hoſtiles in ipſos vertebantur. Sed [166] ciuitas Iuhonum ſocia nobis
C malo improuiſo afflicta eſt. Nam ignes terrâ editi, villas, arua, vicos, paſſim corri- *Ignis è terrâ enatus.*
piebant, ferebanturque in ipſa conditæ nuper Coloniæ mœnia. neque extingui pote-
rant; non ſi imbres caderent, non ſi fluuialibus aquis, aut quo alio [167] humore nite-
rentur: donec inopiâ remedij, & irâ eladis, agreſtes quidam eminus ſaxa iacere, dein
reſi-

160. ET COMMOTVS HIS AVITVS.] *Turbata & trunca forſitan. Lego tamen:* Nec commotus his Auitus, patienda m. imperia ait. Dijs quos, &c.

161. CVRTILIVM MANCIAM.] *Phlegon De admirandis*: Curtilius Mancias legatus in Germaniâ exercitum duxit Q. Voluſio & P. Scipione coſſ.

D 162. DVM FLVMEN GIGNENDO SALE.] *Non abhorret certè à fide, vt hoc flumen, Sala fuerit: argumenta vel nominis ipſo. Flumen nobile, mihi carum: domicilij olim cauſſâ, & Andreæ Ellingeri medici primarij; cuius fides & doctrina, magna mihi dum viuam.*

163. ELVVIE MARIS ARESCENTE VNDA, SED.] *Muretus*, areſcente, ſed vndâ. *At ipſa de re Plin. lib.* XXXI. Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt. *Varro de re ruſticâ* I. In Galliâ Tranſalpinâ intus ad Rhenum, cùm exercitum ducerem, aliquot regiones acceſſi, vbi ſalem nec foſſitium nec maritimum haberent, ſed ex quibuſdam lignis combuſtis, carbonibus ſalſis pro eo vterentur. *Vbi lego*, intus Rhenum, *particulâ additiâ reiectâ.*

164. CATTIS EXITIO FVIT.] *Non diſſimulo aluCinationem & [illegible] viri docti noſtratis, qui ab hac pugnâ initia deriuat Batauæ genti. Cenſet enim victos pulſoſq. eo prælio Cattos, deueniſſe maritimos locos vbi nunc Batauia eſt, & originem dediſſe inter Belgas nobiliſſimæ genti. Cæcitatem! Bataui nati celebreſq. diu ante hanc ano Neronis pugnam: & Cattorum migratio, de quâ Tacitus in libello De Germaniâ, non dubiè antiquior.* Batavi, *inquit*, non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperij fierent.

165. CVM ITA VICTA OCCIDIONI.] *Placet Daneſij coniectura*, cuncta viua.

166. CIVITAS IVHONVM.] *De hoc igne nimia mira. Pighius amicus noſter cenſebat,* Huionum *ſcrib quoniam in agro cognomine, hodie lapis multus ſub terrâ foſſilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germaniâ ipsâ alibi fuerit, non in Belgicâ: & quidam libri,* Vibonum.

167. HVMORE NITERENTVR.] *Aiunt corruptum hoc verbi*, niterentur: *aut potiùs Florentini codicis exemplo delendum. Diſſentio, & promptum eſt,* niterentur exſtinguere, *ordinari.*

168. PRO-

reſidentibus flammis propiùs ſuggreſſi, ictu fuſtium, aliiſque verberibus, vt feras abſ- A terrebant: poſtremò tegmina corpori direpta iniiciunt, quantò magis [168] profana, & vſu polluta, tantò magis oppreſſura ignes. Eodem anno [169] Ruminalem arborem in

Cap. 58. *Ficus Ruminalis exſiccata.*

comitio, [170] quæ ſuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus & areſcente trunco deminutam, prodigij loco habitum eſt, donec in nouos fetus reuiuiſceret.

168. PROFANA, ET VSV POLLVTA.] *Adde vocem è priſcâ editione*, & vſu viliori polluta. *Veſtes vult ſanguinis aut ſeminis notis ſordentes.*

169. RVMINALEM ARBOREM.] *De ficu Ruminali & Nauiâ digna lectu Scaliger in Feſtum, illuſtriſſimum ingenium noſtri æui.*

170. QVÆ SVPER OCTINGENTOS ET QVADRAGINTA ANTE ANNOS.] *Damno numerum. Nam hic annus vrbis conditæ* DCCCXI. *Romulus autem Remuſq.* XVIII. *dumtaxat annos nati, cùm facta Roma eſt. Non ergo plures ab infantiâ eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionyſio, Liuio, & alijs. Ita ergo hic emendem, &* octingentos & triginta *ſcribam, ne Tacitus manifeſtâ ſit in culpâ.*

C. COR-

A C. CORNELII TACITI

AB EXCESSV DIVI AVGVSTI

ANNALIVM LIBER XIV.

BREVIARIVM LIBRI.

B *NERO matrem ſuam faſtidit, denique interficit. Excuſat id factum apud Senatum: & is non ignoſcit ſolùm, ſed laudat. Inde ad deterrima quæque prorupit. currus agitauit. in ſcenâ cantauit. Quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum, vario ſermone vulgi. Rubellius Plautus amouetur. At Corbulo in Armeniâ ſtrenuè rem gerit: Tigranocerta capit: Tigranem regem ijs imponit. Contrà in Britanniâ clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam inſulam intraßet. & tota penè prouincia amiſſa: quam tamen mirâ conſtantiâ & vnius prælij ſucceſſu Suetonius idem retinuit. Præfectus vrbis domi ſuæ interfectus. ſupplicium de familiâ ſumtum. Lex Maieſtatis reuocata. Burrhus obijt. Seneca à peſſimis in inuidiam vocatur: ideóque commeatum à Principe petit, nec accipit. Tigellinus vnus omnia poteſt: is Plautum & Sullam interfici curat. Nero Octauiam dimittit: Poppææ iungitur. Seditionem ſuper eâ re populus mouet: quæ cauſſa maturandi Octauiæ exitij. Ea interfecta in Pandatariâ inſulâ. Geſta hæc annis circiter quattuor.*

C. VIPSANIO. L. FONTEIO CAPITONE
C IMP. NERONE. IV. COSSO CORNELIO LENTVLO COSS.
C. CÆSONIO PÆTO. C. PETRONIO TVRPILIANO
P. MARIO CELSO. L. ASINIO GALLO.

CAIO Vipſanio, Fonteio Coſs. diu meditatum ſcelus non vltrà Cap. 1.
Nero diſtulit, vetuſtate imperij coâlitâ audaciâ, & flagrantior in A. V. C. DCCCXII.
dies amore Poppææ. quæ ſibi matrimonium, & diſſidium Octa- Nero agitat matris cædem:
uiæ incolumi Agrippinâ haut ſperans, crebris criminationibus,
aliquando per facetias incuſare Principem, & pupillum vocare,
qui iuſſis alienis obnoxius, non modò imperij, ſed libertatis etiam
indigeret. *Cur enim differri nuptias ſuas? formam ſcilicet diſplicere,
& triumphales auos? An fecunditatem, & verum animum timeri? ne* Per obliquum ſtimulante Poppæâ.
vxor ſaltem iniurias patrum, iram populi aduerſus ſuperbiam auaritiamque matris aperiat.
D *Quòd ſi nurum Agrippina non niſi filio infeſtam ferre poſſet, reddatur ipſa Othonis coniugio, ituram quoque terrarum, vbi audiret potiùs contumelias imperatoris, quàm viſeret periculis eius immixta.* Hec atque talia lacrymis & arte adulteræ penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, vſque ad cædem eius duratura filij odia. Tradit Cluuius ardore retinendæ Agrippinam potentiæ eò vſque pro- Cap. 2. Agrippina ſcelus tentat:
uectam, vt [4] medio diei, cùm id temporis Nero per vinum & epulas incaleſceret, offerret ſe ſæpiùs temulento comtam, & inceſto paratam. Iamque laſciua oſcula, prænuntias flagitij blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres illecebras ſubſidium à feminâ petiuiſſe: immiſſamque Acten libertam, quæ ſimul ſuo periculo, & infamiâ Neronis anxia, deferret, peruulgatum eſſe inceſtum gloriante matre, nec toleraturos milites profani Principis imperium. Fabius Ruſticus non Agrippinæ, ſed Neroni Siue ipſe Nero.
cupitum id memorat, eiuſdemque libertæ aſtu diſiectum. Sed quæ Cluuius, eadem ceteri quoque auctores prodidere; & fama huc inclinat, ſeu conceperit animo tantum immani-

manitatis Agrippina, ſeu credibilior nouæ libidinis meditatio in eâ viſa eſt, quæ puella- A
ribus annis [5] ſtuprum cum Lepido ſpe dominationis admiſerat, pati cupidine vſque ad
Cap.3. libita Pallantis prouoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptijs. Igitur Nero
Qui paullatim abiungit ſe a matre vitare ſecretos eius congreſſus: abſcedentem in hortos, aut Tuſculanum vel Antiatem in
agrum, laudare quòd otium laceſſeret. Poſtremò vbicumque haberetur, prægrauem ra-
Deliberat de interficiendâ. tus, interficere conſtituit: hactenus conſultans, veneno, an ferro, vel quâ aliâ vi. Placuit-
que primò venenum. Sed inter epulas Principis ſi daretur, referri ad caſum non poterat,
tali iam Britannici exitio. Et miniſtros tentare arduum videbatur, mulieris vſu ſcelerum
aduerſus inſidias intentæ. atque ipſa præſumendo remedia munierat corpus. Ferrum &
cædes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; & ne quis illi tanto facinori dile-
Anicetus ſolubilem nauem huic rei repperit. ctus, iuſſa ſperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, claſſis apud Miſe-
num præfectus, & pueritiæ Neronis educator, ac mutuis odijs Agrippinæ inuiſus. Ergo
nauem poſſe componi docet, cuius pars ipſo in mari per artem ſoluta effunderet igna-
ram. Nihil tam capax fortuitorum quàm mare; & ſi naufragio intercepta ſit, quem adeò B
iniquum, vt ſceleri aſſignet, quod venti & fluctus deliquerint? Aditurum Principem
Cap.4. defunctæ templum, & aras, & cetera oſtentandæ pietatis. Placuit ſollertia, [6] tempore
Baias Agrippina elicitur. etiam iuta, quando [7] Quinquatruum feſtos dies apud Baias frequentabat. Illuc ma-
trem elicit, ferendas parentum iracundias, & placandum animum dictitans; quò ru-
morem

COMMENTARIVS.

1. CAIO VIPSANIO. *Vulgati*, Vipſanio. *Viri docti, Vipſtanum eum nominant. Vide Fului nummos, in Apronâ gente.*

2. TRIVMPHALES AVOS.] *Vnum tantum, Poppæum Sabinum.*

3. AN FECVNDITATEM ET VERVM ANIMVM.] *Diſtinguo,* Verum animum? Timeri ne vxor. *Nam quod V. C. Erricus Memmius legebat,* vterum annuum, *acutius quàm verius cenſeo.*

4. MEDIO DIEI, CVM ID TEMPORIS.] *Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgò quidem: non item viri ſerij, ſobrij, ſicci. Sed deſcribit Tacitus Neronis conuiuium adoleſcentiũ madidi, verè Tempeſtiuum. De quo, itemq́ de Intempeſtiuo, vide viduliter notata in* EXCVRS. A.

5. STVPRVM CVM LEPIDO.] *Qui Lepidus anteò maritus Druſillæ, conuictus poſteà coniurationis in Caium. Sueton. Cal. cap.* XXIV. *Dio* LIX. *itemq́ ſtupri in Agrippinam & Liuillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis:*

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus:
Vergentem ſequitur mollior aura diem.
Inter caſtrorum veſtigia ſermo retexit
Sardoam, Lepido præcipitante, fugam.
Litore namque Coſæ cognatos depulit hoſtes,
Virtutem Catuli Roma ſecuta ducis.
Ille tamen Lepidus peior, ciuilibus armis
Qui geſſit ſocijs impia bella tribus.
Inſidias paci moliri tertius auſus,
Triſtibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæſareo dum vult irrepere regno,
Inceſti pœnam ſoluit adulterij.

Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo diſſenſit poſt obitum Sullæ, & in Sardiniâ perijt. Alterum, qui triumuir. Tertium, qui conſpirauit in Auguſtum, illius filium. Quartum, de quo hic. Sed cur poeta ait, inceſtum eius adulterium cum Agrippinâ & Liuiâ? Ideò quia maritus Druſillæ Lepidus: & cum Agrippinâ etiam ſanguine iunctus. Credo enim C *hunc Lepidum natum ex Aemilio Paullo & Iuliâ nepte Auguſti. At Iulia ſoror Agrippinæ; quæ mater Caij, & ſororum. Hinc clarum cur Caius ſucceſſorem illum imperij deſtinauerit, & quinquennio maturiùs quàm per leges magiſtratum capere voluerit: quod Dio tradidit libro* LIX. *Erat enim ſanguinis gentisq́ Auguſtæ, pari cum Caligulâ gradu. Præter rem hæc dixi, ad Suetonij hiſtoriaq́ lucem.*

6. TEMPORE ETIAM IVTA.] *Ita libri manuſſ.*

7. QVINQVATRVVM FESTOS DIES.] *Sueton. ſolemnia Quinquatruum vocat. Horatius item Quinquatrus feſtas. Cauſſa, quia ij dies Mineruæ, læti pueris, virisq́. De pueris, Horatius:*

——puer vt feſtis Quinquatribus olim,
Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

Et Symmachus lib. V. Nempe Mineruæ tibi ſollenne de ſcholis notum eſt, vt fere memores ſumus D etiam procedente ætate puerilium feriarum. Ad eum diem conuiuium tibi paramus. *Feriæ ergo pueris: at viris etiam ludi, & ſpectacula gladiatorum. Ouidius, de quinque his diebus:*

Sanguine prima vacat. nec fas concurrere ferro.
Cauſſa, quòd eſt illâ nata Minerua die.
Altera, treſque ſuper raſà celebrantur arenâ,
Enſibus exſertis bellica læta dea eſt.

Hinc diſce, ſecundum Quinquatruum diem, natalem eiuſce poetæ fuiſſe. Lib. IV. *De Triſtib.*

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata eſt per duo liba dies.
Hæc eſt armiferæ de feſtis quinque Mineruæ,
Quæ fieri pugnâ prima cruenta ſolet.

Natus

A morem reconciliationis efficeret, [8] acciperetque Agrippinam, facili feminarum credu-
litate ad gaudia venientem. Dehinc obuius in litora (nam Antio aduentabat) excipit
manu & complexu, [9] ducitque Baulos: id villæ nomen eſt, quæ promontorium Miſe-
num inter & Baianum lacum flexo mari alluitur. ſtabat inter alias nauis ornatior, tam-
quam id quoque honori matris daretur. Quippe ſueuerat triremi, & claſſiariorum remi-
gio vehi. Ac tum inuitata ad epulas erat; vt occultando facinori nox adhiberetur. Satis *Conuiuio excipitur.*
conſtitit exſtitiſſe proditorem, & Agrippinam, auditis inſidijs, an crederet ambiguam,
[10] geſtamine ſellæ Baias peruectam. Ibi blandimentum ſubleuauit metum, comiter ex-
cepta, [11] ſuperque ipſum collocata. Nam pluribus ſermonibus modò familiaritate iuue- *Blandè habetur.*
nili Nero, [12] & rurſus adductus quaſi ſeria conſociaret, tracto in longum conuictu,
proſequitur abeuntem artiùs oculis & pectori hærens; ſiue explendâ ſimulatione, ſeu
perituræ matris ſupremus aſpectus, quamuis ferum animum retinebat. Noctem ſi- Cap. 5.
deribus illuſtrem, & placido mari quietam, quaſi conuincendum ad ſcelus, dij præ-
B buere. Nec multum erat progreſſa nauis, duobus è numero familiarium Agrippinam *Fallaci naui imponitur.*
comitantibus: ex quibus Crepereius Gallus haut procul gubernaculis adſtabat, Ace-
ronia ſuper pedes cubitantis reclinis, pœnitentiam filij & reciperatam matris gratiam
per gaudium memorabat. cùm dato ſigno, ruere tectum loci multo plumbo graue,
preſſuſque Crepereius, & ſtatim exanimatus. Agrippina & Acerronia [13] eminentibus tecti *Quæ in parte ſoluta eſt.*
parietibus, ac fortè validioribus, quamuis oneri cederent, protectæ ſunt: nec diſſolutio
nauigij ſequebatur; turbatis omnibus, & quòd plerique ignari conſcios impediebant.
[14] Viſum dehinc remigibus, vnum in latus inclinare, atque ita nauem ſubmergere. Sed
neque ipſis promtus in rem ſubitam conſenſus; & alij contrà nitentes dedêre facultatem
lenioris in mare iactus. Verùm Acerronia imprudens, dum ſe Agrippinam eſſe, & vt *Agrippina in mari ſe proycit.*
ſubueniretur matri Principis, clamitat, contis & remis, & quæ ſors obtulerat, naualibus
telis conficitur. Agrippina ſilens, eoque minùs agnita, vnum tamen vulnus humero
C excepit. Nando, deinde occurſu lembunculorum Lucrinum in lacum vectam, villæ ſuæ *Natatu ſuo excepta eſt, & villa illata.*
inferunt. Illuc reputans, ideò ſe fallacibus litteris accitam, & honore præcipuo habitam,
quodque litus iuxta non ventis acta, non ſaxis impulſa nauis, ſummâ ſui parte, veluti Cap. 6.
terreſtre machinamentum concidiſſet, obſeruans etiam Acerroniæ necem, ſimul ſuum
vulnus aſpiciens, ſolum inſidiarum remedium eſſe, ſi non intelligerentur: miſit li-
bertum Agerinum, qui nuntiaret filio, benignitate deûm, & fortunâ eius euaſiſſe gra- *Ad filium de periculo ſuo mittit.*
uem

Natus ergo, ſexto poſt Martias Idus. Sed & moris vt ij dies iucundè hilariterq́; traducerentur. Auguſtus ad Tiberium: Nos, mi Tiberi, Quinquatrus ſatis iucundè egimus. Luſimus enim per omnes dies, forumq́ue aleatorium calfecimus.

8. ACCIPERETQVE AGRIPPINAM.] *Aſſentior Pichena,* deciperetque *ſcribênti: niſi placet,* alliceretq́ue.

9. DVCITQVE BAVLOS.] *Anteà Hortenſij villa: tunc in Principum bonis. De eâ non ineleganter Symmachus, eius poſſeſſor:*

D
Huc deus Alcides ſtabulanda armenta coëgit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.
Ab Diuo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obſcuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit, opum felix Hortenſius, aulam:
Contra Arpinatem qui ſtetit eloquio.

Fuit etiam Antoniæ Druſi, vti è Plinio diſces lib. IX. *cap.* LV.

10. GESTAMINE SELLÆ.] *Priſcis libris abeſt vox* ſellæ. *Atque ita ſanè* XI. *libro lacutus,* In eodem geſtamine ſedem poſcit, ſumitq́ue. *De Geſtatoriâ ſellâ, in Electis. Libri ijdem,* Baulos, *non* Baias. *Malè. ex Sueton. cap.* XXXIV. *Nam Dio hac parum clarè: & olim mihi imposuit.*

11. SVPERQVE IPSVM COLLOCATA.] *Ergo is locus in conuiuia honeſtior, quotiens duo accumberent. idq́; rectè (diſſentiant licet) ſcio monuiſſe olim. Nam refellit me alter Taciti locus, lib.* III. In conuiuio Germanici cùm ſuper eum Piſo diſcumberet, infectos cibos manibus eius arguentes. *Scito enim tres diſcubuiſſe, mediumq́; inter eas Germanicum.*

12. ET RVRSVS ADDVCTVS.] *Id eſt, ſeuerus, compoſitus, grauis. In Hiſtorijs ſuper hac voce.*

13. EMINENTIBVS TECTI PARIETIBVS, AC FORTE VALIDIORIBVS, QVAMVIS ONERI CEDERENT.] *Video eſſe qui legant,* quàm vt oneri. *haud ab re. At mihi etiam vox* parietibus, *non firma: & quid ſi,* arietibus? *Sanè in Cæſare, vbi pontem in Rheno ſtruit,* Sublicæ obliquæ, pro ariete adiguntur. *Et videntur fabri metaphorâ ſic appellaſſe ligna ſuſtentantia, & modicè inclinata inſtar Arietis ſubſiſtentis, aut Capræ: vnde &* Capreoli *vulgò.*

14. VISVM DEHINC.] *Imò,* iuſſum, *vt libri aliquot, à nauarchis & fraudis auctoribus vel actoribus. Sanè remiges id à ſe non excogitarunt: & additur, nec iuſſos omnes ſtatim conſenſiſſe.*

15. QVOD

uem caſum. orare, vt quamuis periculo matris exterritus, viſendi curam differret. ſibi ad A
præſens quiete opus. Atque interim ſecuritate ſimulatâ, medicamina vulneri, & fomenta
corpori adhibet. Teſtamentum Acroniæ requiri, bonaque obſignari iubet. id tantum
Cap.7. *Nero conſternatus,* non per ſimulationem. At Neroni nuntios patrati facinoris opperienti, affertur euaſiſſe ictu leui ſauciam, & hactenus adito diſcrimine ne auctor dubitaretur. Tum pauore exanimis, & iam iamque affore obteſtans vindictæ properam, ſiue ſeruitia armaret, vel militem accenderet, ſiue ad ſenatum & populum peruaderet, naufragium & vulnus, &
Amicos aduocat. Illi ancipites conſilij. interfectos amicos obijciendo; [15] quod contra ſubſidium ſibi? niſi quid Burrhus & Seneca expergiſcerentur. quos ſtatim acciuerat, [16] incertum an & antè ignaros. Igitur longum vtriuſque ſilentium, ne irriti diſſuaderent: & eò deſcenſum credebant, vt niſi præueniretur Agrippina, pereundum Neroni eſſet. Poſt Seneca hactenus promtior, reſpicere Burrhum, ac ſi ſciſcitaretur, an militi imperanda cædes eſſet? Ille prætorianos toti Cæſarum domui obſtrictos, & memores Germanici, nihil aduerſus progeniem eius
Anicetus iterùm rem ſuſcipit. atrox auſuros reſpondit: perpetraret Anicetus promiſſa. Qui nihil cunctatus, [17] poſcit B
ſummam ſceleris. Ad illam vocem Nero, illo ſibi die dari imperium, auctoremque tanti muneris libertum profitetur. Iret properè, duceretque promtiſſimos ad iuſſa. Ipſe audito,
Crimen in Agrippinam ridiculè confingit. veniſſe miſſu Agrippinæ nuntium Agerinum, ſcenam vltrò criminis parat: gladiumque, dum mandata perfert, abijcit inter pedes eius. tum quaſi deprehenſo, vincla inijci iubet: vt exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumſiſſe confingeret.
Cap.8. *Vulgus ad periculum Agrippinæ excitati.* Interim vulgato Agrippinæ periculo, quaſi caſu eueniſſet, vt quiſque acceperat, decurrere ad litus. [18] Hi molium obiectus, hi proximas ſcaphas ſcandere. Alij, quantum corpus ſinebat, vadere in mare; quidam manus protendere. Queſtibus, votis, clamore diuerſa rogantium, aut incerta reſpondentium, omnis ora compleri: affluere ingens multitudo cum luminibus, atque vbi incolumem eſſe pernotuit, vt ad gratandum ſeſe expedire, donec aſpectu armati & minitantis agminis diſiecti
Anicetus ædes eius irrumpit. ſunt. Anicetus villam ſtatione circumdat, refractaque ianuâ, obuios ſeruorum arripit, donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adſtabant, ceteris terrore irrumpentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat, & ancillarum vna: magis ac magis anxiâ Agrippinâ, quòd nemo à filio, ac ne Agerinus quidem. aliam ferè litore faciem nunc, ſolitu- C
Animosè illa alloquitur. dinem ac repentinos ſtrepitus, & extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancillâ, *Tu quòque me deſeris*, prolocuta, reſpicit Anicetum trierarcho Herculeo & Oloarito centurione claſſiario comitatum. Ac ſi ad viſendum veniſſet, refotam nuntiaret: ſin facinus patraturus, nihil ſe de filio credere, non imperatum parricidium. Circumſiſtunt lectum
At ipſe & alij occidunt. percuſſores, & prior trierarchus fuſti caput eius afflixit. Nam in mortem centurioni ferrum diſtringenti, protendens vterum, *Ventrem feri*, exclamauit: [19] multiſque vulneribus
Cap.9. confecta eſt. Hæc conſenſu traduntur. Aſpexeritne matrem exanimem Nero, & formam

15. QVOD CONTRA SVBSIDIVM SIBI?] *Romana editio*, ſuffragium ſibi? *Nec damno. Sanè ſuffragari, adiuuare & opem ferre eſt: vt Refragari, obſiſtere.* Inde *& Refragium, quod Græcis* ἐναντίωσις. *Hegeſippus lib.*v. *cap.*XXXVII. Gubernator obliquat velorum ſinus, & ſine refragio ſcinditur fretum. *eaq; voce & alij vſi.*

16. INCERTVM AN ET ANTE IGNAROS.] *Fides tibi, Corneli, magis cura, quàm Dioni: qui Senecam auctorem impulſoremq; vnicum Neroni eius criminis facit. idq; à fide dignis multis traditum eſſe.*

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε.

17. POSCIT SVMMAM SCELERIS.] *Id eſt, peragere cupit quod cœpit agere, & extremam velut manum ſceleri imponere.*

18. HI MOLIVM OBIECTVS SCANDERE.] *De his molibus ad Baias, Caſſiodorus Variar.*IX. Quantis ibi molibus termini decenter inuaſi ſunt? quantis ſpatiis in viſceribus æquoris terra promota eſt? *Strabo lib.* v. Ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. Δίοπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν. *Virgilius.* D

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit.

Auſonium in eâ re corrigo:

Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis.

Malè enim hactenus, palis. *Enimuerò pila illa è ſaxo, vt Virgilius: in eademq; voce Liuius corrig. lib.*I. Modò intra illam pilam, & ſpolia hoſtium. *malè vulgò* illa pila. *intellegit columellam, quam Dionyſius* φυλίδα *dixit, ſpolijs Curiatiorum inſignem.* Horatia peila, *apud Propert. tela ipſa ſunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epiſt.* LXXVIII. Omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit.

19. MVLTISQVE VVLNERIBVS CONFECTA EST.]

A formam corporis eius laudauerit, ſunt qui tradiderint, ſunt qui abnuant. Cremata eſt nocte eâdem, [20] conuiuiali lecto, & exſequijs vilibus. Neque dum Nero rerum potiebatur congeſtâ & clausâ humo; mox domeſticorum curâ, leuem tumulum accepit, viam Miſeni propter, & villam Cæſaris dictatoris, [21] quæ ſubiectos ſinus editiſſima proſpectat. Accenſo rogo libertus eius, cognomento Mneſter, ipſe ferro ſe tranſegit: incertum charitate in patronam, an metu exitij. Hunc ſui finem multos ante annos crediderat Agrippina, contempſeratque. Nam conſulenti ſuper Nerone, reſponderunt Chaldæi, fore vt imperaret, matremque occideret: atque illa, *Occidat*, inquit, *dum imperet*. Sed à Cæſare [22] perfecto demùm ſcelere, magnitudo eius intellecta eſt: reliquo noctis, modò per ſilentium defixus, ſæpiùs pauore exſurgens, & mentis inops lucem opperiebatur, tamquam exitium allaturam. Atque eum, auctore Burrho, prima centurionum tribunorumque adulatio ad ſpem firmauit, prehenſantium manu, gratantiumque, quòd diſcrimen improuiſum, & matris facinus euaſiſſet. Amici dehinc adire templa, & cœpto

Viliter ſepulta.

Prædictum ei hoc exitium.

Cap. 10.

Nero ſui impos, caſâ matre.

Prætoriani milites eum erigunt.

Mox amici, & ceteri.

B exemplo, proxima Campaniæ municipia victimis & legationibus lætitiam teſtari. Ipſe diuerſâ ſimulatione, mæſtus, & quaſi incolumitati ſuæ infenſus, ac morti parentis illacrymans; quia tamen non vt hominum vultus, ita locorum facies mutantur, obuerſabaturque maris illius & litorum grauis aſpectus (& erant qui crederent, ſonitum tubæ collibus circùm editis, planctuſque tumulo matris audiri) Neapolim conceſſit, litteraſque ad ſenatum miſit, quarum ſumma erat, *Repertum cum ferro percuſſorem Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, & luiſſe eam pœnam eâ conſcientiâ, quâ ſcelus parauiſſet. Adijciebat crimina longiùs repetita, quòd conſortium imperij, iuraturaſque in feminæ verba prætorias cohortes, idemque dedecus ſenatus & populi ſperauiſſet: ac* [23] *poſteaquam fruſtrà oblata ſint, infenſa militibus patribuſque & plebi, diſſuaſiſſet donatiuum & congiarium, periculaque viris illuſtribus inſtruxiſſet. Quanto ſuo labore perpetratum, ne irrumperet curiam, ne gentibus externis reſponſa daret?* Temporum quoque Claudianorum [24] obliquâ inſectatione, cuncta eius dominationis flagitia in matrem tranſtulit, [25] publicâ fortunâ exſtin-

Prodigium circa Agrippinæ tumulum.

Cap. 11.

Litteræ Neronis ad Senatum.

C ctam referens. * Namque & naufragium narrabat. Quod fortuitum fuiſſe, quis adeò hebes inueniretur, vt crederet? aut à muliere naufragâ miſſum cum telo vnum, qui cohortes, & claſſes Imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero, cuius immanitas omnium queſtus anteibat, ſed aduerſo rumore Seneca erat, quòd [26] oratione tali confeſſionem ſcripſiſſet. Miro tamen certamine procerum decernuntur ſupplicationes apud omnia

** Iamque Falsâ, & impudenter. Vnde & in Senecam inuidia.*

Cap. 12.

Decreta adulatoria.

EST.] *Suſtuli inſigne gloſſema aliquot verſuum, qui huc tranſcripti è Senecæ Octauiâ verbatim. Eaq; omnia iure deſunt Vaticano. Non viſum id ante me, ne ab eo quidem qui codices Vaticanos inſpexiſſe iactat, miror & indignor. Hac Agrippinæ mors. At Philoſtratus lib.* IV. *de Vitâ Apollonij, adfirmauit naufragio periſſe Agrippinam ſolutili illô naue. Adeò ille & ge-*

D *nere & partibus ſcriptionis ſuæ nugator eſt.*

20. CONVIVIALI LECTO.] *Non funebri, & legitimè parato.*

21. QVÆ SVBIECTOS SINVS.] *Aptè ad hunc locum Seneca epiſt.* LII. C. Marius, & Cn Pompeius, & Cæſar exſtruxerunt quidem villas in regione Baianâ, ſed illas impoſuerunt ſummis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito ſpeculari longè lateque ſubiecta.

22. PERFECTO DEMVM SCELERE.] *Ita ſit. currimus ad ſcelus præcipites, quod ſedente impetu, veris mox pretijs æſtimamus. Aurea gnome, ſumptáne à Menandro? certè ab illo anteà ſic elata, apud Stobæum:*

Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἁμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ᾽ ὁρᾷ.

At nemo peccans, criminis ſui modum
Peccando nouit, re peractâ reſpicit.

23. POSTEAQVAM FRVSTRA OBLATA.] *Perſpicuum mendum. Farneſ.* ablata. *Fortè interciſæ voces explendæ:* fruſtrà ab illâ tentata ſint. *Aut potiùs adhæreamus Romanæ lectioni,* optata ſint. *Interpretor, Poſteaquam fruſtrà ea voluerit voueritq; Agrippina.*

24. OBLIQVA INSECTATIONE.] *Vulgò, & libris ſcriptis,* oblitâ, *Ferretus,* obitâ. *Noſtra emendatio certa videtur, ex ratione priſcâ ſcribendi,* oblicâ.

25. PVBLICA FORTVNA EXSTINCTAM.] *Et in primis ipſius priuatâ. Hinc illud, ut laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem ſuper hac morte:* Rogant te Cæſar Galliæ tuæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.

26. ORATIONE TALI.] *Quinctilianus l.* VIII. *de hac Oratione:* Facit quaſdam ſententias ſola geminatio: qualis eſt Senecæ in eo ſcripto quod Nero ad Senatum miſit occiſâ matre, cum ſe periclitatum videri vellet. Saluum me eſſe adhuc nec credo, nec gaudeo.

X 27. QVIN-

nia puluinaria, vtque [27] Quinquatrus, quibus apertæ eſſent inſidiæ, ludis annuis cele- A
brarentur. Aureum Mineruæ ſimulacrum in curiâ, & iuxtà Principis imago ſtatuere-
Thraſeas Senatu exyt. tur. Dies natalis Agrippinæ inter nefaſtos eſſet. Thraſea Pætus ſilentio vel breui aſſenſu priores adulationes tranſmittere ſolitus, [28] exitium ſenatui, ac ſibi cauſſam periculi fecit, ceteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoque crebra & irrita interceſſere. Anguem enixa mulier, & alia in concubitu mariti fulmine exanimata. iam ſol repentè obſcuratus, & tactæ de cælo quatuordecim vrbis regiones. quæ adeò [29] ſine curâ deûm
Muiora aliquot facta Neronis. eueniebant, vt multos poſt annos Nero imperium & ſcelera continuauerit. Ceterùm quo grauaret inuidiam matris, eaque demotâ, auctam lenitatem ſuam teſtificaretur; feminas illuſtres [30] Iuniam & Calpurniam, præfecturâ functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum ſedibus patrijs reddidit, ab Agrippinâ olim pulſos. Etiam Lolliæ Paullinæ cineres reportari, ſepulcrumque exſtrui permiſit: quoſque ipſe nuper relegauerat, Iturium & Caluiſium pœnâ exſoluit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exſilio Tarentum regreſſa, labante iam Agrippinâ, cuius inimicitijs conciderat, vel tum B

Cap. 13. mitigatâ. Cunctanti in opidis Campaniæ, quonam modo vrbem ingrederetur, an ob-
Metuit vrbem ingredi. ſequium ſenatus, an ſtudia plebis [31] repeteret anxio; contrà deterrimus quiſque, quorum non alia regia fecundior exſtitit, inuiſum Agrippinæ nomen, & morte eius accenſum
Sed illa adulationi paratiſſima. populi fauorem diſſerunt. Iret intrepidus, & venerationem ſui coràm experiretur. Simul progredi expoſcunt, & promtiora quàm promiſerant inueniunt, obuias tribus, feſto cultu ſenatum: coniugum ac liberorum agmina per ſexum & ætatem diſpoſita: exſtructos quâ incederet ſpectaculorum gradus, quo modo triumphi viſuntur. Hinc
Inde Neroni contemptus fama ſuperbus ac publici ſeruitij victor, Capitolium adijt; grates exſoluit: ſeque in omnes libidines effudit, quas malè coërcitas qualiſcumque matris reuerentia tardauerat.

Cap. 14. *Ad viles ludos ſe applicat.* [32] Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum inſiſtere, nec minùs fœdum ſtudium [33] citharâ ludicrum in modum canere, cùm cœnaret: [34] quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat. Idque vatum laudibus celebre, & deorum honori da- C
tum. Enimuerò cantus Apollini ſacros, talique ornatu aſtare, non modò Græcis in vrbibus, ſed Romana apud templa, numen præcipuum, & præſcium. Nec iam ſiſti poterat;

27. QVINQVATRVS LVDIS ANNVIS.] *Nónne iam antè celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hic intelligi ſcenicos ludos annuos, aut Circenſes.*

28. EXITIVM SENATVI, AC SIBI.] *Locus qui mutilis videatur, & non eſt. Nihil enim narratur in quo Thraſeas offenderit. At ſcribe mecum fidenter:* exijt tum Senatu. *Hoc enim ſolo ſibi diſcrimen peperit magnus ille vir, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur. Xiphilinus:* Ὁ Πούπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν, ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς ἐξανέστη εὐθὺς πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποφθέγξασθαι, καὶ ἐξῆλθε, διότι ἃ μὲν ἤθελεν εἰπεῖν οὐκ ἐδύνατο, ἃ δὲ ἐδύνατο, οὐκ ἤθελε. *Tacit.* XVI. *hunc ipſum locum reſpiciens:* Olim vtriſque infenſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui.

29. SINE CVRA DEVM EVENIEBANT.] Ἐπικουρίζει *& hic & alibi noſter.*

30. IVNIAM.] *Caluinam, de quâ lib.* XII. *De Calpurniâ, eodem etiam libro. Statim,* Præturâ functos, *lege.*

31. REPETERET ANXIO.] *Libri quidam,* reperiret: *quod meritò Pichena probat. Dubitabat ſcilicet & angebatur, an Senatum obſequentem, plebem fauentem reperiret.*

32. VETVS ILLI COPIA ERAT.] *Ita libri priſci. ſubſtituerunt,* cura: *ad ſententiam non malè. Neſcio an,* copido, *ſiue* cupido.

33. CITHARA LVDICRVM IN MODVM.] *Non etiam diſpliceat,* ludiorum. *Nummos certè cuſit illa bellua, in quibus ipſe citharœdico habitu, in tunicâ oblongâ, citharam percutiens. Deſcribit eum habitum graphicè Apuleius* II. *Florida, in perſonâ Bathylli:* Eique prorſus citharœdicus ſtatus, deam conſpiciens canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Græcanico cingulo, chlamydâ velat vtrumque brachium adusque articulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo cælato apta, D
ſtrictim ſuſtinetur; manus eius teneræ, procerulæ, læua diſtantibus digitis neruos molitur, dextra pſallentis geſtu ſuo ſabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. *Ita enim locum eum legimus, diſtinguimus. Et quod ait de chlamydâ deq́; cingulo, etiam illa apparent in Neronianis nummis; excipio quòd non brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys.*

34. QVOD REGIBVS ET ANTIQVIS DVCIBVS.] *Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc æuo ſcriptus, inſerta eadem defenſio:*

Nec pudeat pepuliſſe lyram, cùm pace ſerenâ
Publica ſecuris exultent otia terris.
Ipſe fidem mouiſſe ferox narratur Achilles.

Quem Ouidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ouidio ætas abiudicat: ab Lucano condi-

A tetat; cùm Senecæ ac Burrho viſum, [35] ne vtroque peruinceret, alterum concedere. Clauſumque [36] valle Vaticanâ ſpatium, in quo equos regeret, haut promiſcuo ſpectaculo. mox vltrò vocari populus Romanus, laudibus extollere, vt eſt vulgus cupiens voluptatum, & ſi eò Princeps trahat, lætum. Ceterùm euulgatus pudor non ſatietatem, vt rebantur, ſed incitamentum attulit. [37] Ratuſque dedecus amoliri, ſi plures fœdaſſet, nobilium familiarum poſteros, egeſtate venales in ſcenam deduxit: quos fato perfunctos ne nominatim tradam, maioribus eorum tribuendum puto. Nam & eius flagitium eſt, qui pecuniam ob delicta potiùs dedit, quàm ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenæ promittere ſubegit, donis ingentibus: niſi quòd merces ab eo qui iubere poteſt, vim neceſſitatis affert. Ne tamen adhuc publico theatro dehoneſtaretur, [38] inſtituit ludos Iuuenalium vocabulo, in quos paſſim nomina data. non nobilitas cuiquam, non ætas aut acti honores impedimento, quo minùs Græci Latiníve hiſtrionis artem exercerent, vſque ad geſtus modoſque haut viriles. Quin & feminæ
B illuſtres deformia meditari. Exſtructaque apud nemus, quod [39] nauali ſtagno circumpoſuit Auguſtus, conuenticula & cauponæ, & poſita væno irritamenta luxus. [40] dabanturque ſtipes, quas boni neceſſitate, intemperantes gloria conſumerent. Inde gliſcere flagitia & infamia; nec vlla moribus corruptis olim plus libidinum circumdedit, quam

In circo Vaticano currus regit. — *Mox palàm.* — *Ad eadem nobiles adigit.* — Cap. 15. *Iuuenalia, ludi.* — *Luxus ad Stagnum.* — *Et corrupta paullatim tota Roma.*

conditio ſcribentis. Nam ille quicumque poëta, ignotus fuit, obſcurâ domo, fortunâ tenui: & humiliùs blanditur Piſoni, quàm vt decuerit Lucanum. Ait ecce:

——tu Piſo latentem
Exere: nos humilis domus, at ſincera parentum,
Sed tenuis Fortuna ſuâ caligine celat.

At Lucanus certè notus, celeber: per ſe, perq; vxorem * *prædiues. Adde Senecam patruum in aulâ: qui huic*
C *humili & tenui protendere manum potuiſſet, præ Piſone. Sed & decimonono ætatis anno ſcriptum hoc carmen. nam ait:*

Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum viceſima venerit æſtas.

Quod non conuenit in ætatem Lucani, præſertim cùm ſcriptum ſit diu poſt conſulatum Piſonis, & paullò ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certè poſt conſulatum diu: quoniam & eloquentiæ eius ſpecimen Neapoli præbitum celebrat. quod ſcimus contigiſſe nos quinquennali certamine, cùm Nero in eâdem vrbe Græcanicâ copiam fecit ſuæ vocis, annis aliquot poſt Piſonis conſulatum, quem iniit anno vrbis DCCCX. *Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cùm omnia minima ſcripta eius recenſeat, II. Silu.*

35. NE VTROQVE PERVINCERET.] *Putarem,* ne vtrumque: *id eſt, ne duo illa extorqueret, alterum*
D *indulgere, vt in eo acquieſceret.*

36. VALLE VATICANA SPATIVM.] *Credo id à Plinio denotari lib.* XXXVI. Tertius obeliſcus Romæ in Vaticano, Caij ac Neronis principum Circo.

37. RATVSQVE DEDECVS AMOLIRI.] *Romana editio,* dedecus molliri. *quod ego profero.*

38. INSTITVIT LVDOS IVVENALIVM.] *Qui priuati, & per domum celebrati aut in hortis. Tacitus lib.* XV. Acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiſcuas ſcenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis. *Manſit nomen ludorum poſteriori æuo, & imperatores, quos in palatio ludos dabant Kalendis noui anni (de quibus è Iuliano monui ad librum)* IV. *Iuuenalia videntur appellaſſe: ab exemplo hoc Neronis. Sidonius:*

Ianus fortè ſuas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules.
Mos eſt Cæſaribus die bis vno
(Priuatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus iuuenum ſed aulicorum
Elæi ſimulacra torua campi
Exercet ſpatiantibus quadrigis.

Et addit poſt deſcriptionem curulium ludorum;

Iam verò Iuuenalibus peractis.

Vt videantur ij ludi, tunc quidem, ſcenicum nihil habuiſſe. Atque ita diſtinguit etiam, niſi fallor, Capitolinus in Gordianis: Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Piceni, Vmbriæ, de proprio illum per quatriduum ludos ſcenicos & Iuuenalia edidiſſe. *Quod notari volo. Neronis tamen ana & inſtituta, ſcenici: ex Tacito hic, & Plinio, qui ad hos ludos reſpiciens ait Neronem* peculiari theatro in hortis primum cantaſſe, & Pompeiano præluſiſſe. *Non prætereo notam Xiphilini, qui hos ludos inſtitutos vult per cauſſam poſitæ à Nerone primæ barbæ. Et herclè eo nominis conſſo. Iuuenalia enim dicta, quia vt Tirocinij die pueros exuebant: ſic barbâ raſâ iuuentutem. tranſibantq; tunc in viros. Vnde illud Domitiæ amitæ blandientis Neroni votum:* Simul hanc excepero, mori volo, *Suetonius cap.* XXXIV. *itaque is dies Romanis pariter feſtus. De Octauiano, Dio, lib.* XLVIII. Ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶτον ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. Καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελεῖτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. *id eſt:* Cæſar tum primùm barbam radens, & ipſe diem eum planè feſtum habuit, & alijs publicam feſtiuitatem indixit. atque ex eo etiam ipſe genas ſuas leues habuit, ad exemplum reliquorum. *Alia huic ritus in* EXCVRS. B.

*Vide Tacit. lib. XVI. De diuitijs Mellæ & Lucani.

39. NAVALI STAGNO CIRCVMPOSVIT AVGVSTVS.] *Ad Tiberim. deq; eo ſtagno ſuprà:* Auguſtus ſtructo cis Tiberim ſtagno. *Et Suetonius. At nemus illud eſt, quod Cæſarum nemus appellatum. Vide & hic Xiphilinum.*

40. DABANTVRQVE STIPES.] *Cui rei datæ ſtipes? ad ludóſne? Ita alias ſanè Apollinaribus ludis factum reperio.* Prætor edixit, *ait Liuius lib.* XXV. vt po-

quàm illa colluuies. Vix artibus honeſtis pudor retineretur; nedum inter certamina vi- A
tiorum, pudicitia, aut modeſtia, aut quidquam probi moris reſeruaretur. Poſtremò
Citharâ in publico canit. 41 ipſe ſcenam inſcendit, multâ curâ tentans citharam & præmeditans, 42 aſſiſtentibus
familiaribus. 43 acceſſerat cohors militum, centuriones tribuniq́ue: & 44 mærens Bur-
rhus, ac laudans. Tuncq́ue primùm conſcripti ſunt equites Romani, cognomento Au-
Auguſtani equites lecti ad plauſum. guſtanorum, ætate ac robore conſpicui, & pars ingenio procaces, alij in ſpe potentiæ. Hi
dies ac noctes plauſibus perſonare, Formam Principis vocemq́ue deûm vocabulis appel-
Cap. 16. lantes, quaſi per virtutem clari honoratiq́ue agere. Ne tamen [illegible] indictæ tantùm Impe-
Ad carmina etiam ſe dat. ratoris artes noteſcerent, 45 carminum quoque ſtudium affectauit, contractis quibus
aliqua pangendi facultas. 46 Nec dum inſignis ætatis nati, conſidere ſimul, & allatos vel
Sed non ſine alijs ebutus. ibidem repertos verſus connectere; atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere.
quod ſpecies ipſa carminum docet, non impetu & inſtinctu, nec ore vno fluens. Etiam
Philoſophos audit. ſapientiæ doctoribus tempus impartiebat poſt epulas: vtq́ue contraria aſſeuerantium,
diſcordiæ eruebantur. nec deerant, qui voce vultuq́ue triſti inter oblectamenta regia ſpe- B
Cap. 17. *Pompeij cædes per ludos.* ctari cuperent. Sub idem tempus, leui contentione atrox cædes orta inter colonos Nu-
cerinos Pompeianoſq́ue, gladiatorio ſpectaculo, quod Liuineius Regulus, quem mo-
tum ſenatu retuli, edebat. quippe opidanâ laſciuiâ 47 inuicem inceſſente probra, dein-
de ſaxa, poſtremò ferrum ſumſere, validiore Pompeianorum plebe, apud quos ſpecta-
culum edebatur. Ergo deportati ſunt in vrbem multi è Nucerinis trunco per vulnera
corpore, ac plerique liberorum ac parentum mortes deflebant. Cuius rei iudicium Prin-
ceps

populus per eos ludos ſtipem Apollini, quantum commodum eſſet, conferret. *Plinius lib.* XXXIII. Populus Romanus ſtipem ſpargere cœpit, Sp. Poſtumio, Q. Marcio coſſ. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. *Quæ verba ne te fallant. Nam ſtipes de quâ Liuius, multis annis prior notatione Plinianâ. Sed voluntariam, credo, Plinius intellexit: illa fuit ex edicto. Sed & Auguſtus ſtipem Prætoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione* LIV. *initio:* Τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συνέταξεν, ἐκ τε τοῦ δήμου δίδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας. *niſi tamen τὸ δημόσιον intellegi voluit potiùs, quàm δῆμον. Stipes aliàs vſitatè dabantur dijs, & ad res ſacras. Seneca de Benef.* VII. Omnia deorum ſunt: tamen dijs poſuimus domû, & ſtipem iecimus. *Et Ep* CXVI. Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque ſuſpenſo, nec in theſauros ſtipe infuſâ, ſed pia & recta voluntate. *Varro de L.L.* Dijs cum theſauris aſſem dant, ſtipem dicunt. *Ita in capite fontium, quæ ſacra, ſtipem iaciebant. Plinius libro* VII. *Epiſtol. de Clitumno:* Fons purus & vitreus, vt numerare iactas ſtipes, & relucentes calculos poſſis. *Seneca lib.* IV. *Quæſt. Natural. de Nili venis:* In hæc ora ſtipem ſacerdotes, & aurea dona Præfecti, cùm ſollenne venit ſacrum, iaciunt.

41. IPSE SCENAM INCENDIT.] *Reſtitui ex libris. Vulgo,* ipſe ſcenas incedit.

42. ASSISTENTIBVS FAMILIARIBVS.] *Falsò. Nam Vatic.* abſiſtentibus facies. *Farneſ.* aſſiſtentibus facies. *Similiſq́ lectio Budenſis: quod facilè odoreris è Rhenano coniectante,* abſiſtentium facie. *Vtrùmne*, aſſiſtentibus facibus? *Certè noctu & ad lumen etiam hi ludi exerciti. ſequiturq́;*: Hi dies ac noctes plauſibus perſonare. *& ait, poſtremùm in ſcenam veniſſe Neronem. Ergo ad lumen. Infrà etiam,* Noctes quoque dedecori adiectas. *Sed & Sueton. Calig. cap.* XVIII. Quondam etiam & nocturnos ludos præbuit accenſis facibus. *Noſter iterùm infrà.* Lætitiæ magis, quàm laſciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus tantâ luce ignium nihil illicitum occultari queat. *Vos diuûm conferte operam; ſi mihi Phœbus hic non fauit.*

43. ACCESSERAT COHORS MILITVM.] *Ita legend. non quia Suetonius cap.* XXII. *ita narrare videatur, ſed quia res poſcit. Nam Suetonius de alio ibi & publico theatro.* C

44. MÆRENS BVRRHVS, AC LAVDANS.] *Vnus ergo hic tantùm Præfectus Prætorio. nec pugnat Suetonius qui duos nominat: quia Tacitus de Iuuenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto.*

45. CARMINVM QVOQVE STVDIVM.] *Plinius libro* XXXVII. Domitius Nero in ceteris vitæ ſuæ portentis, capillos quoque coniugis ſuæ Poppææ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine Succina appellando. *Intellexit & Seneca hunc poëtam libro* I. *Quæſt. Natur.* Vt ait Nero Cæſar diſertiſſimè, Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ. *Laudat eum Martialis lib.* VIII.

Carmina qui docti nota Neronis habet.

& libro IX. D

Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur auras,
Laſciuum iuueni cùm tibi luſit opus.

46. NEC DVM INSIGNIS ÆTATIS.] *Fortè leg.* quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis. Ij alternatim conſidere ſimul. *M. Antonius Muretus, cui ſcriptor hic noſter in amoribus (& iure) corrigit:* quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis erat. Ij conſidere ſimul, & natos ibidem verſus connectere, atque ipſius verba quoquo modo prolata ſupplere. *Non damno: germana tamen eſſe non credo. Ceterùm ab hoc Cornelij iudicio Tranquillus diſſentit, cap.* LII. *quem vide.*

47. INVICEM INCESSENTE.] *Lege* inceſſentes.

48. APIO-

A ceps ſenatui, ſenatus conſulibus permiſit. Et rurſus re ad patres delatâ, prohibiti publicè in decem annos eiuſmodi cœtu Pompeiani, collegiaque quæ contra leges inſtituerant, diſſoluta. Liuineius & qui alij ſeditionem conciuerant, exſilio multati ſunt. Motus ſenatu & Pedius Blæſus, accuſantibus Cyrenenſibus, violatum ab eo theſaurum Æſculapij, dilectumque militarem pretio & ambitione corruptum. Iidem Cyrenenſes reum agebant Acilium Strabonem, prætoriâ poteſtate vſum, & miſſum diſceptatorem à Claudio agrorum, quos regis [48] Apionis quondam habitos, & Pop. Rom. cum regno relictos, proximus quiſque poſſeſſor inuaſerant, diutinaque licentiâ & iniuriâ, quaſi iure & æquo nitebantur. Igitur abiudicatis agris, orta aduerſus iudicem inuidia: & ſenatus ignota ſibi eſſe mandata Claudij, & conſulendum Principem reſpondit. Princeps probatâ Strabonis ſententiâ, ſe nihilo minùs ſubuenire ſocijs, & vſurpata concedere ſcripſit.

Ea punita, ſed leniter.

Cap. 18.

Acilius Strabo accuſatus.

Sequuntur virorum illuſtrium mortes, Domitij Afri, & M. Seruilij, qui ſummis honoribus, & multâ eloquentiâ viguerant. Ille orando cauſſas, Seruilius diu foro, mox tra-
B dendis rebus Romanis celebris, [49] & elegantiâ vitæ, quam clariorem effecit, vt par ingenio, ita morum diuerſus. [50] Nerone quartùm, Cornelio Coſſo Coss. [51] Quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum eſt, ad morem Græci certaminis, variâ famâ, vt cuncta fermè noua. Quippe erant qui Gn. quoque [52] Pompeium incuſatum à ſenioribus ferrent,

Cap. 19.

Domitij Afri mors:

Et Seruilij.

Cap. 20.

A. V. C. DCCCCXIII.

Quinquennale certamen.

48. APIONIS QVONDAM HABITOS.] *Lege*, regi Apioni. *Rufus hac de re:* Cyrenas cum ceteris ciuitatibus Libyæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate ſuſcepimus. Libyam ſupremo regis Apionis arbitrio ſumus aſſecuti. *Item Eutropius:* Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per teſtamentum Apionis, qui rex eius fuerat, acceſſit. in quâ inclytæ ciuitates erant, Bere-
C nice, Ptolemais, & Cyrenæ. *Appianus in extremo Mithridatico:* Τοῖς Ῥωμαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς τῶ Λαγιδῶν γένους νόθος ἐν διαθήκαις ἀπέλιπεν. *Factum hoc anno vrbis* DCLX. *C. Cælio L. Domitio Coſſ. Sed vt moneam, in verbis Rufi vereor vt menda ſit, licet occultior. Quis ille Ptolemæus antiquior? Plerique omnes Ægypti regis Ptolemæi, & parum proba aut recepta diſcriminis hæc nota. Auſim reſcribere*, Ptolemæi Apionis. *Nam hic ſanè rex, Ptolemæus fuit, ſed cognomento Apion. Appianus* 1. *Ciuil.* Sequenti anno, populus Romanus duabus prouincijs ex teſtamentis regum eſt auctus, Bithyniam Nicomede relinquente, Cyrenen Ptolemæo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.

49. ET ELEGANTIA VITÆ, QVAM CLARIOREM.] *Traiecerim*, & quem elegantia vitæ clariorem effecit.

50. NERONE IV. CORN. COSSO COSS.] *Quo-*
D *rum mentio in lapide Romæ:*

I. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM SOLVIT
NERONE. CÆSARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSSI. F. COS.

51. QVINQVENNALE LVDICRVM.] *Eſt hoc ipſum, quod noſter l.* XVI. luſtrale certamen *appellat. Quod longo interuallo pòſt reduxit & firmauit Gordianus Iunior Imperator. de quo appoſitè Victor:* Eoque anno luſtri certamine, quod Nero Romam inuexerat, aucto firmatoque, in Perſas profectus eſt. *Exemplum autem, credo, Nero ſumpſit à Neapolitis, de quois Strabo lib.* V. Νυνὶ δὲ πεντετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. *id eſt:* Nunc autem quinquennale ſacrum certamen apud eos celebratur, Muſicum & gymnicum in plures dies: quod æmulum eſſe poteſt illuſtriſſimis Græcorum ludis. *Nota quod ait, νυνὶ δὲ, Inſtitutum enim id certamen eius æuo, in honorem Auguſti. Suetonius clarè, Aug. cap.* LXXXVIII. *& in Claudij cap.* XI. *Herodes etiam Iudææ rex theatrum & certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiamque Auguſti, vti Ioſephus narrat lib.* XV. *Sunt & nummi Neroniani, in quibus menſa cum coronâ & lebete, inſcripti:* CERTA. QVINQ. ROM. CO. SC. *id eſt*, Certamen Quinquennale Romæ conſtituit.

52. POMPEIVM INCVSATVM, QVOD.] *Perpetuum ſanè theatrum Pompeius condidit primus, anno vrbis* DCLXXXIX. *Antea ſubitaria erant, & Cenſorum iuſſu plerumque diſiecta. Tertullianus libello De ſpectaculis:* Sæpè Cenſores renaſcentia theatra deſtruebant moribus conſulentes, quorum ſcilicet periculum ingens de laſciuiâ prouidebant. Itaque Pompeius Magnus ſolo theatro ſuo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum extruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriam animaduerſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit. *Donec præcipitantibus moribus, exſtruxerunt ipſi Cenſores. Valerius lib.* II. *cap.* IV. Theatra inchoata quidem ſunt à Meſſallâ & Caſſio Cenſoribus, ceterùm auctore Scipione Naſicâ, omnem apparatum operis eorum ſubiectum haſtæ venire placuit. *Appianus Ciuil.* 1. Τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἤρχετο, καὶ ἤδη συντέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. *Eamque in rem SC. interpoſitum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog.* Quónam illæ leges abierunt, quæ theatra ſtuprandis moribus orientia, ſtatim deſtruebant? *Velleij locus addatur, qui corruptus vulgò:* Caſſius Cenſor à Lupercali in Palatium

verſus,

Cõtra theatra & ludos dictum. ferent, quòd manſuram theatri ſedem poſuiſſet. *Nam [53] anteà ſubitarijs gradibus, & ſcenâ in tempus ſtrnctâ, ludos edi ſolitos: vel ſi vetuſtiora repetas, [54] ſtantem poplum ſpectauiſſe: ſi conſideret, theatro dies totos ignauiâ continuaret. Ne ſpectaculorum quidem antiquitas ſeruaretur, [55] quoties P.R. ſederet, nnllâ eniqnam ciuium [56] neceſſitate certandi. Ceterùm abolitos paulatim patrios mores, [57] funditùs euerti per accitam laſciuiam, vt quod vſquam corrumpi & corrumpere queat, in vrbe viſatur, degeneretque ſtudijs externis iuuentus, gymnaſia & otia, & turpes amores exercendo, Principe & ſenatu auctoribus. qui non modò licentiam vitijs permiſerint, ſed vim adhibeant. proceres Romani [58] ſpecie orationum & carminum, ſcenâ polluantur. Quid ſupereſſe, niſi vt corpora quoque nudent, & caſtus aſſumant, eaſque pugnas pro militiâ & armis meditentur? [59] An iuſtitiam augurij, & decurias equitum, egregium iudicandi munus expleturos, ſi fractos ſonos & dulcedinem vocum peritè audiſſent? Noctes quoque dedecori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, ſed cætu promiſcuo quod perditiſſimus quiſque per diem concupiuerit, per tenebras audeat.* A

Cap. 21. Pro 91 dictũ. Pluribus ipſa licentia placebat, ac tamen honeſta nomina prætendebant. *Maiores quoque non abhorruiſſe [60] ſpectaculorum oblectamentis, pro fortunâ quæ tum erat; eoque à Thuſcis accitos hiſtriones, [61] à Thurijs equorum certamina, & poſſeſſâ Achaiâ Aſiaque [62] ludos curatiùs editos. neque quemquam Romæ honeſto loco ortum, ad theatrales artes degenerauiſſe, [63] ducentis iam annis à L. Mumij triumpho, [64] qui primus id genus ſpectaculi in vrbe præbuerit. Sed & conſultum parcimoniæ, quòd perpetua ſedes theatro locata ſit, potiùs quàm immenſo ſumptu ſingulos per annos conſurgeret ac ſtrueretur. Nec perinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, aut populo [65] efflagitandi Græca certamina à magiſtratibus cauſſam fore, cùm eo ſumtu Reſp. fungatur. Oratorum ac vatum victorias incitamentum ingenijs allaturas: nec cuiquam iudici graue, aures ſtudijs honeſtis, & voluptatibus conceſſis* B

verſus, theatrum facere inſtituit: cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Cæpio reſtitère. *Scribe*, in emoliendo, *&* Scipio.

53. ANTEA SVBITARIIS GRADIBVS.] *Auſonius:*

Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat.

Subitò excitatam, nullâ mole ſaxeâ.

54. STANTEM POPVLVM SPECTAVISSE.] *Valerius ait*, Sc. cautum, nequis in vrbe, propiúſve paſſus mille, ſubſellia poſuiſſe, ſedénſve ludos ſpectare vellet. *Seſſionem tamen adſtruere Liuius & Dionyſius videntur lib. 1. ſub Tarquinio rege:* Loca diuiſa patribus equitibuſque, vbi ſpectacula ſibi quiſque facerent, fori appellati. Spectauère furcis duodenos ab terrâ ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes. *Sed tantùm in Circo.*

55. QVOTIES P.R. SEDERET.] *Libri ſcripti*, Prætor ſederet. *Facilè & verè emendes*, Prætores ederent. *Eminuerà editionem ludorum magiſtratibus incubuiſſe, præſertim Prætori, notum ijs qui in veſtibulo verſantur antiquitatis. Facit huic parti illa reſponſio:* Nec proinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, *&c.*

56. NECESSITATE CERTANDI.] *Secutus ſum manuſcriptos. Vulgata ſcriptio tamen recta adæquè*, ſpectandi. *Vtrumque enim factitatum ſub his comœdis principibus, vt viri illuſtres & ad certandum cogerentur & ad ſpectandum. Nec diſpliceat geminari*, neceſſitate ſpectandi aut certandi.

57. FVNDITVS EVERTI.] *Libris meis abeſt* τὸ, euerti. *& omiſeris rectè. Scribi etiam poſſit*, & verti.

58. SPECIE ORATIONVM ET CARMINVM.] *Ad Muſicum certamen referta.*

59. AN IVSTITIAM AVGVRII.] *Vitium: cui medendo impar ego.*

60. SPECTACVLORVM OBLECTAMENTIS.] *Farneſ.* oblectamenta *verè.*

61. A THVRIIS EQVORVM CERTAMINA.] *Atqui Liuius lib. 1. etiam equos à Thuſcis deriuat.* C
Ludicrum fuit, equi pugileſque, ex Etruriâ maximè acciti. *Et cùm equorum certamina antiquiſſima Romæ ſint, vix videntur ea petijſſe tam longinquè. Magna Græcia certè & illa ora, in quâ Thurij, non tam pernota tunc Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito diſſentientis? Thurij vicini Tarentinis ab iiſq; euerſi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris oppidum celebre delicijs. Ab Auguſta colonia illuc deducta, Copiæ.*

62. LVDOS CVRATIVS EDITOS.] *Germana Cornelij vox, non,* accuratiùs, *ex libris.*

63. DVCENTIS IAM ANNIS.] *Et paullò pluribus. quoniam triumphauit de Achais & Corinthijs Mummius anno vrbis* DCVIII.

64. QVI PRIMVS ID GENVS.] *Quod genus? gymnicóſne? inclinabam, ſed primus athletas dediſſe legitur in ædilitate Aemilius Scaurus, multis pòſt annis. Potes igitur capere ludos Græcos. Nam anteà noti tantùm Oſci & Latini. Cicero ad Marium libro* VII. D
Non enim puto te Græcos aut Oſcos ludos deſideraſſe: præſertim cùm Oſcos vel in Senatu ſpectare poſſis, Græcos verò ita non ames vt nec ad villam tuam viâ Græcâ ire ſoleas. *Has triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap.* XXXIX. Ludos regionatim vrbe totâ dedit, & quidem per omnium linguarum hiſtriones. *Et Aug. cap.* XLIII. Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus ſcenis, per omnium linguarum hiſtriones.

65. EFFLAGITANDI GRÆCA CERTAMINA.] *Certaminis vox ad gymnaſium ſpectare potiùs videtur, quàm ad ſcenam. Sed & in ſcenâ ipſâ certamen quoddam victoriæ.*

66. To-

A *ceſſis impartire. Lætitiæ magis quàm laſciuiæ dari paucas* [66] *totius quinquennij noctes, quibus, tantâ luce ignium, nihil illicitum occultari queat.* Sanè nullo inſigni dehoneſtamento id ſpectaculum tranſijt. Ac ne modica quidẽ ſtudia plebis exarſere, quia redditi quamquam ſcenæ [67] Pantomimi, certaminibus ſacris prohibebantur. [68] Eloquentiæ primas [partes] nemo tulit, ſed victorem eſſe Cæſarem pronuntiatum. [69] Græci amictus, quos per eos dies plerique inceſſerant, tum exoleuerant. *Nero primas tulit.* Inter quæ & ſidus cometes effulſit, de quo vulgi opinio eſt, tamquam mutationem regis portendat. Igitur quaſi iam depulſo Nerone, quiſnam deligeretur inquirebant & omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ. Ipſe placita maiorum colebat, habitu ſeuero, caſtâ & ſecretâ domo; quantoque metu occultior, tantò plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia diſcumbentis Neronis apud Simbruina ſtagna, cui [70] Sublaqueum nomen eſt, ictæ dapes, menſaque disiecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, vnde paterna Plauto origo, hunc illum numine Deûm *Cap. 22.* *Cometes apparet.* *Et cauſſa rumoribus.* *Et periculum Plauto.*

B deſtinari credebant. fouebantque multi, quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerumque fallax ambitio eſt. Ergo permotus ijs Nero componit ad Plautum litteras, [71] conſuleret ſibi & turbis, ſeque praue diffamantibus ſubtraheret. eſſe illi per Aſiam auitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ iuuentâ frueretur. Ita illuc cum coniuge Antiſtiâ & paucis familiarium conceſſit. Iiſdem diebus nimia luxus cupido, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem [72] aquæ Martiæ ad vrbem deducte nando inceſſerat: videbaturque potus ſacros & cærimoniam loci [73] corpore toto polluiſſe. ſecutaque anceps valetudo, iram Deûm affirmauit. At Corbulo poſt deleta Artaxata, vtendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta, quibus exciſis, metum hoſtium intenderet, *Qui in Aſiâ ablegatur.* *Nero ægrotat.* *Cap. 23.* *Corbulo Tigranocerta pergit,*

66. TOTIVS QVINQVENNII.] *Ita ſcripſerim, non,* potius.

67. PANTOMIMI, CERTAMINIBVS SACRIS.]

C *Certamina ſacra, ſiue* ἱεροὺς ἀγῶνας, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, *definit Pollux, libro* III. *Tale hoc Neapolitanum, quod & ἱερὸς ἀγὼν à Strabone dicitur.*

68. ELOQVENTIÆ PRIMAS PARTES.] *Farneſiano abeſt,* partes, *rectè.*

69. GRÆCI AMICTVS.] *Libri leuiter aberrant. Nam Farneſ.* Giræciam iactam quo. *Vatican.* Græciam iactus ta quo. *Dixi aberrant. nam vera lectio hac:* Græci etiam amictus, quis per eos dies p. inceſſerant. *vel,* quos p. e. d. p. ingeſſerant. *Græcanicum ſcilicet hoc certamen fuit, & ideò amiciebantur plerique ad morem Græcum, palliati crepidatique. Hæſi olim: ſed expediuit me planè Dio lib.* LX. *de hoc ipſo ſpectaculo, Neapoli:* Ἔπειτα ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἔζη. Τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ συνόντες οἱ διῃτῶντο, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπῖδας, ἐν δὲ τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πορφυρίδα καὶ στέφανον

D χρυσοῦν ἐλάμβανεν. *id eſt:* Deinde & Neapoli planè priuatim ſe geſſit. Nam cùm in alijs, & ipſe & qui cum eo erant, Græcorum ritu vixerunt, tum etiam in Muſico ſpectaculo pallium & ſoleas induit, & in Gymnico agone veſtem purpuream & auream coronam accepit. *Et ſimile quid in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, ſolitum ſumere* χλαμύδα ὁλοπόρφυρον τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ στέφανον ἔκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. *Ex his facilè intellego reſtituoque Suetonij locum Domitiani cap.* IV. Certabant etiam & proſâ oratione Græcè Latineque, ac præter citharœdos chorocithariſtæ quoque & pſilocithariſtæ. In ſtadio verò curſu etiam virginum certamini præſedit crepidatus purpureaque amictus togâ Græcanicâ, capite geſtans coronam auream. *Corriga & diſtinguo:* & pſilocithariſtæ: in ſtadio verò curſu etiam virgines. Certamini præſedit, *&c. Vera lectio, vera mens: Certaſſe præter citharœdos, etiam chorocithariſtas, & in ſtadio, certamine curſus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali præſediſſe Domitianum ritu Græca, purpureâ togâ, & coronâ ornatum. Dixit enim Togam: mallem chlamydem, vt idem ſcriptor Neronis cap.* XXV. *reditum in vrbem deſcribens habitu Græcanico:* in veſte purpureâ, diſtinctaque ſtellis aureis chlamyde. *vbi* veſte, *glaſſematium puta, deleaque. Item Dio ſuprà, & Capitolinus in Pertinace:* Purpureaſque chlamydes Græcanicas.

70. SVBLAQVEVM NOMEN EST.] *Plinius lib.* III. Anio lacus tres amœnitate nobiles qui nomen dedère Sublaceo (*ita enim potiùs ſcribend. quia à lacu*) defert in Tiberim. *Addubito num vox Tacito deſit, legendumque:* villa cui Sublaceum nomen. *Certè Neronis villa Sublacenſis Frontino de Aquæduct. cognita. Aimoinus lib.* II. *cap.* XVI. Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab vrbe Roma XL. millibus abeſt, effulſit. *Philoſtratus libro* IV. *De vitâ Apollonij ad hanc rem addit, calicem Neronis, quem iam ori admouerat, fulmine excuſſum.*

71. CONSVLERET SIBI ET TVRBIS.] *Volebam,* ſibi & vrbi: *ſed notat in Flor. legi* conſuleret q. et vrbis: *ex quo appoſitè Pichena,* quieti vrbis. *Sed ſic tamen prius illud deeſt,* ſibi: *nec abeo à meâ coniecturâ.*

72. AQVÆ MARTIÆ.] *Vera lectio. fruſtrà turbant libri, qui partim,* aquæ margine, *partim,* margio, *referunt.*

73. CORPORE TOTO POLLVISSE.] *Imò,* corpore loto. *Fontes & capita aquarum priſcis ſacra: in iiſque natare nefas. Plinius lib.* IIX. *de Clitumno:*

deret, vel ſi pepercisset, clementiæ famam adipiſceretur; illuc pergit non infenſo exerci- A
tu, ne ſpem veniæ auferret: neque tamen remiſſâ curâ, gnarus facilem mutatu gentem, vt
Diffugiunt, aut occultant ſe hoſtes. ſegnem ad pericula, ita infidam ad occaſiones. Barbari pro ingenio quiſque, alij preces
offerre, quidam deſerere vicos, & in auia digredi; ac fuere qui ſe ſpeluncis, ac cariſſima
ſecum abderent. Igitur dux Romanus diuerſis artibus, miſericordiâ aduerſus ſupplices,
celeritate aduerſus profugos, immitis ijs qui latebras inſederant, ora & exitus ſpecuum
ſarmentis virgultiſque completos, igni exurit. Atque illum fines ſuos prætergredien-
Mardi eum incurſant. tem incurſauere Mardi, latrocinijs exerciti, contraque irrumpentem montibus defenſi:
quos Corbulo immiſſis Hiberis vaſtauit, hoſtilemque audaciam extremo ſanguine vltus
Cap.24. eſt. Ipſe exercituſque, vt nullis ex prælio damnis, ita per inopiam & labores fatiſce-
Fame aliiſq. incommodis laborat. bant, carne pecudum propulſare famem adacti. Ad hæc penuria aquæ, feruida æſtas,
longinqua itinera, ſolâ ducis patientiâ mitigabantur, eadem plura quàm gregario milite
tolerante. Ventum dehinc in locos cultos: demeſſæque ſegetes, & ex duobus caſtellis, in
quæ confugerant Armenij, [74] alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, B
Inſidiæ capiti eius ſtructæ. obſidione coguntur. Vnde in regionem Taurantium tranſgreſſus, improuiſum pericu-
lum vitauit. Nam haut procul tentorio eius, [75] non ignobilis barbarus cum telo reper-
tus, ordinem inſidiarum, ſeque auctorem & ſocios per tormenta edidit: conuictique &
puniti ſunt, qui ſpecie amicitiæ dolum parabant. Nec multò pòſt legati Tigranocerta
Tigranocerta in fidem accepta. miſſi, patêre mœnia afferunt, intentos populares ad iuſſa; ſimul hoſpitale donum, co-
ronam auream tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam vrbi detractum, quò
Cap.25. promtius obſequium integri retinerent. At præſidium regium, quod ferox iuuentus
clauſerat, non ſine certamine expugnatum eſt. nam & prælium pro muris auſi erant, &
pulſi intra munimenta aggeris, demùm irrumpentium armis ceſſere. quæ faciliùs pro-
Hyrcani cum Parthis diſſidentes: Societatem Romanam petunt. ueniebant, quia Parthi Hyrcano bello diſtinebantur. Miſerantque Hyrcani ad Princi-
pem Romanum ſocietatem oratum, attineri à ſe Vologeſen pro pignore amicitiæ oſten-
tantes. eos regredientes Corbulo, ne Euphraten tranſgreſſi hoſtium cuſtodijs circum-
uenirentur, dato præſidio [76] ad litora maris rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum fini- C
Cap.26. bus, patrias in ſedes remeauere. Quin & Tiridatem per Medos extrema Armeniæ in-
At Corbulo Armeniam reliqua ſubigit. trantem, præmiſſo cum auxilijs Veruſano legato, atque ipſe legionibus citis, abire pro-
cul ac ſpem belli amittere ſubegit: quoſque nobis ob regem auerſos animi cognouerat,
cædibus & incendijs perpopulatus, poſſeſſionem Armeniæ vſurpabat. cùm aduenit Ti-
Cui Tigranes rex imponitur. granes, à Nerone ad capeſſendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis
Archelai nepos; ſed quòd diu obſes apud vrbem fuerat, vſque ad ſeruilem patientiam
demiſſus. Nec conſenſu acceptus, durante apud quoſdam fauore Arſacidarum. At ple-
rique ſuperbiam Parthorum peroſi, datum à Romanis regem malebant. Additum
etiam præſidium, mille legionarij, tres ſociorum cohortes, duæque equitum alæ. & quò
faciliùs

Pons terminus ſacri profanique: in ſuperiori parte nauigare taurum, infrà etiam natare conceſſum. *Imò in quibuſdam aquis nauigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis:* Nulla in hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulæ, *&c. Seneca epiſt.* XLI. *de his caremonijs:* Magnorum fluminum capita veneramur; ſubita ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, & ſtagna quædam vel opacitas vel immenſa altitudo ſacrauit.

74. ALTERVM IMPETV CAPTVM.] *Vox addita, auctore Vatic.*

75. NON IGNOBILIS BARBARVS.] *Vnus Megiſtanûm. eſtq. illeipſe, de quo Frontinus ſic narrat.* Domitius Corbulo, cùm Tigranocertam obſideret, in quemdam ex Megiſtanis, quos ceperat, animaduertit. caputque eius baliſta excuſſum, intra munimenta hoſtium miſit. Id forte decidit in medium concilium, quod tum cùm maximè habebant Barbari. ad cuius conſpectum velut oſtento conſternati ad deditionem feſtinauerunt.

76. AD LITORA MARIS RVBRI DEDVXIT.] D *Valdè equidem hic nunc hæreo, olim & in primis editionibus tranſitum aut neglectum. Ad quod* mare rubrum *Hyrcanos (de ijs ſermo) deduxit? Illud Ægyptium, quod vulgò ſic appellant? ingens via ſit, & nec ſic in fines ſuos, niſi per Parthorum, intrarint. An alterum illud magnum & Indicum? ita ſolent veteres, fateor: ſed nec hic is locus, aut omnis Chorographia me fallit. Sunt enim Hyrcani ad mare Caſpium ipſum ſiti, procul ab omni Indico: & pone vel flexu magno iſſe, tamen Parthorum fines omnia illa maritima ferè tangebant. Plinius:* Perſæ rubrum mare ſemper accoluêre, *atque alia ſub Parthis gentes. Conſidera, & inſpice (oculorum res eſt) abeunt à patriâ millibus millium; & in diſcrimina ipſa veniunt, quæ vitabant.*

Quod

A faciliùs nouum regnum tueretur, pars Armeniæ vt cuique finitima, [77] pars Nipoliq́ue & Ariſtobulo atq; Antiocho parêre iuſſæ ſunt. Corbulo in Syriam * acceſſit, morte Vinidij legati vacuam, ac ſibi permiſſam. Eodem anno ex illuſtribus Aſiæ vrbibus, Laodicea tremore terræ prolapſa, nullo à nobis remedio, proprijs opibus reualuit. At in Italiâ vetus opidum [78] Puteoli, ius Coloniæ, & cognomentum à Nerone adipiſcuntur. Veterani Tarentum & Antium aſcripti, non tamen infrequentiæ locorum ſubuenere, dilapſis pluribus in prouincias, in quibus ſtipendia expleuerant. [79] Neque coniugijs ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti, orbas ſine poſteris domos relinquebant. [80] Non enim, vt olim, vniuerſæ legiones deducebantur cum tribunis & centurionibus, & ſui cuiuſque ordinis militibus, vt conſenſu & caritate Remp. efficerent; ſed ignoti inter ſe, diuerſis manipulis; ſine rectore, ſine affectibus mutuis, quaſi ex alio genere mortalium repentè in

* abſceſſit.

Cap. 27.

Laodicea terræmotu afflicta.

Colonia in Italiâ deducta: Non, ut effectu.

B *Quod dicam non habeo, niſi ſi ſcripſit Tacitus,* ad litora maris ſui. *Nam Tacitum vt imperitiæ accuſem, durum improbumq́; ſit: & mea iſta lectio haud ab re ſit, ex Armeniâ cum præſidio, breui flexu, deductos ad mare, iuxta quod habitabant. Supra Euphratem igitur iuerint, per montana & finitima Iberiæ ad ſuum mare.*

77. PARS NIPOLIQVE.] *Latet in corruptione nomen alicuius regis. Fortè,* Thraſcypolique. *qui dynaſta alibi in finitimis Armeniæ locis.*

78. PVTEOLI IVS COLONIÆ.] *Puteoli, ais, adipiſcuntur ius coloniæ? Ego verò aduocationem peto, vt deliberem. Nónne enim iampridem id opidum eo iure? Liquet ex Liuio, Velleioq́; qui coloniam Puteolis deductam volunt anno vrbis* DLX. *P. Scipione Africano* II. *Ti. Sempronio Coſſ. Sed & lapides teſtantur hodie:* AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. *&,*

C ÆDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. *&,* GENIO. COLONIÆ. PVTEOLANORVM. *An colonis eorumq́; poſteris intermortuis, colonia eſſe deſiit? an tempore interiecto tranſiit ad municipale ius? Ciceronis certè æuo municipium fuit, non colonia. Oratione pro M. Cælio:* Nam quod eſt obiectum municipibus adoleſcentem non eſſe probatum ſuis, nemini vmquam præſenti Puteolani maiorem honorem habuerunt, *&c. Concutit me tamen iterùm Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba è manuſcripto.* Puteoli, colonia Auguſta. Auguſtus deduxit. ex vno latere iter populo debetur ped. XXX. Ager eius in iugeribus veteranis & Tribunis legionarijs eſt adſignatus. *Colonia ergo adhuc recenti æuo. Recreat Agellius lib.* XVI. *cap.* XIII. *qui oſtendit ſæpè commutari ſolere colonias in municipia, & contrà. Niſi tamen Cornelij verbis ea vis, vt velit vniuerſum opidum incolasq́; (plures autem inquilini eius*

D *loci, ob commercia & mare) præter eos qui reſtabant ex colonis Auguſteis, colonico iure donatos. Et ſanè duplex hoc genus hominum in colonijs fuiſſe, è Cicerone clarum, pro Sullâ: vbi diſsidia etiam inter Pompeianos (ij erant ciues veteres) colonosq́; recenſet. Quem vide. Alterum horum niſi ſit, tu videris: mea in his ſalebris hæret nauis.*

ADD. *Placet eruditiſsimo noſtro Pighio truncum locum eſſe, ob cauſſas ipſas quas in Commentario dixi. Itaque ſupplet voce additâ,* Puteoli nouum ius coloniæ. * *Ipſum vide. Nam nos ſententiâ noſtrâ non demouemur, quam in extremâ Notâ poſuimus, de toto opido in coloniæ ius nunc tranſlato.*

79. NEQVE CONIVGIIS SVSCIPIENDIS.] *Milites itaque olim ſine vxore vt apparet. nec ritu, ſed lege id vetitum ait Dio lib.* LX. Τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἐκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. *id eſt:* Militibus quoniam ex legibus vxorem habere non poterant, iura indulſit maritorum. *Reſoluiſſe hoc ius Seuerus Imp. videtur, ſi rectè capio Herodianum libro* III. Τοῖς στρατιώταις, *inquit,* πολλὰ συνεχώρησε, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. Καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν. *Certè enim de coniugio legitimo capiendum videtur. quia contubernij militibus, opinor, ſemper ius. A Iunone arcebant eos, non à Venere Romanæ leges. Teſtis Liuius libro* XLIII. *qui quattuor millia hominum à Senatu petiſſe opidum vbi habitarent, ait: qui nati in Hiſpanijs ex militibus Romanis, & mulieribus Hiſpanis, cum quibus nullum connubij ius. Imò peregrini milites, id eſt, non ciues, non amicas modò habuiſſe videntur, ſed vxores. niſi me inducunt fruſtrà tabulæ Veſpaſiani & Domitiani æuo: quibus inſculptum* ciuitatem datam militibus è claſſe Rauennate & cohortis III. Alpinorum, itemq́ue concubium cum vxoribus, quas tunc habuiſſent cùm eſt ciuitas eis data, aut quas poſteà duxiſſent. *Tamen pugnat in eam ſententiam Tertullianus, qui ſuo etiam æuo cælibes fuiſſe milites oſtendit. Aeuum autem eius, ſub Seueri. ait in exhortatione ad Caſtitatem:* Scilicet ſolis maritorum domibus benè eſt? Perierunt cælibum familiæ, ſpadonum, militum, aut peregrinantium ſine vxoribus? Non enim & nos milites ſumus? *Seueri ergo permiſſus aut ad Prætorianos tantùm pertinuit: aut verba artè capienda, vt tantùm permiſerit συνοικεῖν γυναιξί, cohabitare feminis, ſed eodem tecto agere. & contubernales habere, non legitimas vxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic ſententiæ Liuius, qui diſertè vxores militibus attribuit? Vt ecce libro* XXI. *in Scipionis exhortatione ad milites:* Vnuſquiſque ſe non corpus ſuum, ſed coniugem ac liberos armis protegere putet. *Et alibi. Reſpondeo. Temporaneam tunc (bello Punico ſecundo) militiam fuiſſe, nec legibus ſuis, vt poſteà, deuinctam. Capiebantur, mittebanturq́; milites, non pro ſtipendiorum tempore, ſed bellorum. At perpetuâ & firmâ* XXV. *annorum militiâ inſtitutâ, hoc quoque inductum de cælibatu. Sanè etiam Iuriſconſulti hac cauſſâ, cauſam ſoluendi matrimonij militiam numerant. L.* LX. Bonâ gratiâ diſſolui matrimonium illud dicitur, quod propter ſacerdotium, * ſterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non poteſt.

* *In Herculeo Prodigio.*

80. NON ENIM, VT OLIM, VNIVERSÆ LEGIONES.] *Exprimit deductionem veterem Hyginus:*

Cap. 28. in vnum collecti, numerus magis quàm colonia. Comitia prætorum arbitrio ſenatus A
De appellationibus lex. haberi ſolita, quòd acriore ambitu exarſerant, princeps compoſuit, tris qui ſupra nume-
rum petebant, legioni præficiendo. Auxitque patrum honorem ſtatuendo, vt qui [81] à
priuatis iudicibus ad ſenatum prouocauiſſent, eiuſdem pecuniæ periculum facerent, eu-
ius ij qui Imperatorem appellauere. nam anteà vacuum id, ſolutumque pœnâ fuerat. Fi-
Vibius Secundus damnatus. ne anni Vibius Secundus eques Romanus, accuſantibus Mauris repetundarum damna-
tur, atque Italiâ exigitur: [82] ne grauiore pœnâ afficeretur, Vibij Criſpi fratris [83] fauore
Cap. 29. enixus. Ceſonio Pæto, Petronio Turpiliano Coss. grauis clades in Britanniâ accepta.
A. V. C. DCCCCXIV. In quâ neque [84] Auitus legatus, vt memoraui, niſi parta retinuerat; & ſucceſſor Veran-
Res Britannica. nius, modicis excurſibus [85] ſiluas populatus, quin vltrà bellum proferret, morte prohi-
Veranius moritur. bitus eſt: magnâ dum vixit ſeueritatis famâ, [86] ſupremis teſtamenti [verbis] ambitionis
provinciam manifeſtus. quippe multâ in Neronem adulatione addidit, ſubiecturum ei * prouincias
Suetonius Paullinus succeſſit. fuiſſe, ſi biennio proximo vixiſſet. Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos,
ſcientiâ militiæ & rumore populi, qui neminem ſine æmulo ſinit, Corbulonis concer- B
tator: receptæque Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. [87] Igitur Mo-
Qui Monam ingreditur. nam inſulam incolis validam, & receptaculum perfugarum aggredi parat, nauesque fa-
bricatur plano alueo, aduerſus breue litus & incertum. Sic pedites: equites vado ſecuti,
Cap. 30. aut altiores inter vndas, adnantes equis tranſmiſere. Stabat pro litore diuerſa acies,
Viri feminæque occurrunt. denſa armis viriſque, intercurſantibus feminis: in modum Furiarum, veſte ferali, cri-
nibus deiectis, faces præferebant. Druidæque circum, preces diras ſublatis ad cælum
mani-

ginus: Multis legionibus contigit bellum feliciter tranſigere, & ad laborioſam agriculturæ requiem primo tyrocinij gradu peruenire. Nam cum ſignis & aquilâ & primis ordinibus ac tribunis deducebantur.

81. A PRIVATIS IVDICIBVS AD SENATVM.] *Lucis cauſsâ, rem appellationum à capite deduxi ad hoc Neronis annum, in* EXCVRS. C. *atque illinc lucem iſtis pete.*

82. NE GRAVIORE POENA AFFICERETVR.] *An ergo in crimine repetundarum pœna grauior, quàm relegatio? Attentè legas. quia nec relegatio quidem. Olim ſanè exſilium fuit, & æſtimatio, vti Aſconius notat in Verrem, & Cicero ſubindicat non ſemel: ſed ſecuta lex Iulia immutauit. Ex eâ pœnam fuiſſe adfirmo, Amiſsionem ordinis, & æſtimationem: nihil vltrà. id eſt, qui damnatus eo crimine eſſet, Senatu moueretur, & iudices acciperet ad æſtimandam litem. Docet Suetonius in Iulio, cap.* XLIII. Repetundarum conuictos, etiam ordine Senatorio mouit. *Sed & hauries ex Tacito infrà:* Exin à Coſſutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini ſoceri ſui reciperauerat. *Is autem repetundarum lege damnatus, lib.*XIII. *Et* I. *Hiſt.* Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo ſenatorius locus, qui repetundarum criminibus ſub Claudio aut Nerone ceciderant. *Apertiùs ex Plinio lib.* II. *epiſt. vbi Marius Priſcus, accuſantibus Afris, ſponte Senatu abijt, & iudices petijt, omiſſâ defenſione: ſcilicet quaſi eâ ratione ſatisfactum legi. & lib.* IV. *cùm Baſſum Bæbius Macer lege repetundarum teneri cenſuiſſet; mitigans Capio, ſaluâ dignitate iudices dandos pronuntiauit. id eſt, vti in Senatu remaneret, factâ ſaltem æſtimatione. Vide Epiſtolas ipſas, & volens fauebis ſententiæ huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Othonis cap.*II. Tantum potentia, *inquit*, valuit, vt damnatum repetundis conſularem virum, priuſquam planè reſtitutionem ei impetraſſet, non dubitarit in Senatum ad agendas gratias introducere. *Motus enim ille quicumque Senatu erat: ſed Otho quaſi planè reſtitutum in Senatum introduxit. Hæc ergo ordinaria pœna: ſed grauiùs & plerumque extra ordinem in id crimen animaduerſum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg.*VII. *Ad leg.Iul.repet.* C Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur. & plerumque vel exſilio, vel etiam duriùs, prout admiſerint. quid enim ſi ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel interfecerint innocentem? *Eademq; ratione Plinius ſcripſit,* exceſſiſſe Priſcum immanitate & ſæuitiâ crimina, quibus dari iudices poſſent, cùm ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet. *lib.*II. *epiſt.*XI. *Nec aliter capies, quòd hic Vibius relegatus eſt: exſilij etiam pœnam meritus, niſi frater interceſſiſſet. ſicut & lib.* III. *Annal. C. Silano proconſuli Aſiæ repetundarum damnato, aquâ atque igni interdictum, ob inſignem ſcilicet ſæuitiam.*

31. FAVORE ENIXVS.] *Quidam libri*, opibus enixus.

84. AVITVS LEGATVS, VT MEMORAVI.] *Atqui A.Didium eum vocauit l.* XII. *& Didium Gallum in Agricolæ vitâ. Vt ambigere poſſis num reſcribend.* D A.Didius. *Plura tamen cognomina habere potuit, more ſui ſæculi.*

85. SILVAS POPVLATVS.] *Emendo,* Siluras populatus. *cùm eâ enim Britannica gente tunc maximè bellum. Conſule Tacitum lib.*XII.

86. SVPREMIS TESTAMENTI VERBIS.] *Gloſſematium iſt τὸ,* verbis. *& ſtatim,* ſubiecturum ei prouinciam fuiſſe, *lego: capiq; Britanniam ipſam quæ nondum perdomita.*

87. IGITVR MONAM INSVLAM.] *Credo hunc locum eſſe, quem aſpexit Iornandes in Gothicis:* In extremâ Britanniæ parte Memma, quam Cornelius Annalium ſcriptor narrat. *Corrigo enim,* Mona.

A manibus fundentes, nouitate aſpectus porculêre militem; vt quaſi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein cohortationibus ducis, & ſe ipſi ſtimulantes, ne muliebre & fanaticum agmen pauesſcerent; inferunt ſigna, ſternuntque obuios, & igni ſuo inuoluunt. Præſidium poſthac impoſitum * vicis, exciſique luci, ſæuis ſuperſtitionibus ſacri. Nam [88] cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris conſulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio prouinciæ nuntiatur. Rex Icenorum Praſutagus, [89] longâ opulentiâ clarus, Cæſarem heredem duaſque filias ſcripſerat; tali obſequio ratus regnum & domum ſuam procul iniuriâ fore. quod contrà vertit. adeò vt regnum, per centuriones; domus per ſeruos, velut capta, vaſtarentur. Iam primùm vxor eius [90] Boodicia verberibus affecta, & filiæ ſtupro violatæ ſunt. Præcipui quique Icenorum, quaſi cunctam regionem muneri accepiſſent, auitis bonis exuuntur, & propinqui regis inter mancipia habebantur. Quâ contumeliâ & metu grauiorum (quando in formam prouinciæ ceſſerant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem Tri-

Sternuntur. Præſidium accipiunt. * victis. Cap. 31. Britanniæ quâ occaſione defecerit. Rapina Romanorum.

B nobantibus, & qui alij nondum [91] ſeruitio aſſuefacti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in coloniam Camalodunum recèns deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, captiuos, ſeruos appellando: fouentibus impotentiam veteranorum militibus, ſimilitudine vitæ, & ſpe eiuſdem licentiæ. Ad hæc [92] templum diuo Claudio conſtitutum, quaſi ara æternæ dominationis aſpiciebatur: [93] delectique ſacerdotes, ſpecie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, exſcindere coloniam nullis munimentis ſeptam: quòd ducibus noſtris parum prouiſum erat, dum amœnitati priùs quàm vſui conſulitur. Inter quæ nullâ palàm cauſâ delapſum. Camaloduni ſimulacrum victoriæ, ac retro conuerſum, quaſi cederet hoſtibus. Et feminæ in * furore turbatæ, adeſſe exitium canebant. [94] Externoſque fremitus in curiâ eorum auditos, conſonuiſſe vlulatibus theatrum, [95] viſamque ſpeciem in æſtuario, notam eſſe ſubuerſæ coloniæ. Iam Oceanum cruento aſpectu: dilabente æſtu, humanorum corporum effigies relictas, vt Britanni ad ſpem, ita veterani ad

Trinobantes rebellant. Claudij templum. Cap. 32. Prodigia cladis Romanæ nuncia. * furorem

C metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petiuere à Cato Deciano procuratore auxilium. Ille haut ampliùs quàm ducentos ſine iuſtis armis miſit: & inerat modica militum manus, tutelâ templi freti. Et impedientibus qui occultè rebellionis conſcij conſilia turbabant, neque foſſam aut vallum præduxerunt, neque motis ſenibus & feminis, iuuentus ſola reſtitit: quaſi mediâ pace incauti, multitudine barbarorum circumue-

Veterani auxilium petunt. Parcè mittitur.

88. Crvore captivo adolere aras.] *De hac Britannis, Gallis, Germanis communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniæ.*

89. Longa opvlentia clarvs.] *Scribo* longè. *vt ſit, longè notum clarumq́, fuiſſe, propter opes. Iceni autem in libris ſcriptis, Tigeni ſunt.*

90. Boodicia.] *Dioni*, Βουδοῦικα *eſt: Tacito infrà*, Boudicea; *in vitâ Agricolæ*, Voadica, *ſcriptum. Eſt illa, quàm perplexè Gildas*, Leænam doloſam,
D *appellat*, quæ rectores ſibi relictos trucidauit.

91. Servitio assvefacti.] *Scripta, veraq́, lectio*, ſeruitio facti.

92. Templvm divo Clavdio.] *De eo Seneca in Menippeâ:* Parum eſt quòd templum in Britanniâ habet, quod nunc (*lego*, hunc) barbari colunt & vt deum orant. *Quod in Tacito eſt*, ara dominationis, *libenter ſcripſerim*, arra. *quaſi id templum pignus & arrabo æternæ ſeruitutis. Quamquam & Aras ſanè habuiſſe Claudium in Britanniâ fateor: Poëta eius æui ad ipſum:*

Oceanuſque tuas vltrà ſe reſpicit aras.
Qui finis mundo eſt, non erit imperio.

Nec tamen hîc in Tacito, Templum ideò rectè dixeris Aram.

93. Dilectiqve sacerdotes.] *Legebantur enim Pontifices Flaminesq́, Claudio, ex prouincialibus ipſis: quibus in ſacra victimasq́, eius diui multi faciendi ſumptus. Vide Arriani verba, quæ adduxi lib. 1*

94. Externosqve fremitvs in cvria eorvm avditos, consonvisse vlvlatibvs theatrvm.] *Prodigia eadem recenſet Dio:* Ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ' οἰμωγῆς ἐξηκούετο: E curiâ ſonitus barbaricus noctè cum riſu auditus, & e theatro tumultus cum vlulatu.

95. Visamqve speciem in æstvario.] *Quam ſpeciem? aliquid deeſt, aut latet. In Dione hoc editur, ſtatim poſt illa dicta:* Οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμίσᾳ ποταμῷ ἔνυδροι ἑωρῶντο: Domus etiam aliquæ in Tameſi ſub aquis erant viſæ. *Ergo legebam:* viſamque ædium ſpeciem. *Sed enimuerò Pichena in Florentino eſſe aſſerit:* in æſtuario tam eſæ ſubuerſæ coloniæ. *Itaque nihil verius, quàm quod ſentit*, Tameſæ *ſcribendum. Nimirum ſpecies ſubuerſæ coloniæ, quæ apparuerat, ſignum erat euertendæ: & hæ ſunt iſtæ Dionis ædes, ſed ſubuerſæ, dirutæ, incenſæ.*

96. Pæto

Sed colonia capta. & ipsi casi. Legio fusa.

cumueniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incenſa ſunt: templum, in quo ſe A
miles conglobauerat, biduo obſeſſum, expugnatumque. Et victor Britannus [96] Pæto
Ceriali legato legionis nonæ in ſubſidium aduentanti obuius, fudit legionem, & quod
peditum interfecit: Cerialis cum equitibus euaſit in caſtra, & munimentis defenſus eſt.
Quâ clade & odijs prouinciæ, quam auaritiâ in bellum egerat, trepidus procurator Catus
Cap. 33. in Galliam tranſijt. At Suetonius mirâ conſtantiâ medios inter hoſtes [97] Londinium

Suetonius auxilio accurrit à Monâ Londinium venit: Non manſit, ſede parum tutâ

pertexit, cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copiâ negotiatorum & commea-
tuum maximè celebre. ibi ambiguus an illam ſedem bello diligeret, circumſpectâ infre-
quentiâ militis, ſatiſque magnis documentis temeritatem Petilij coërcitam, vnius opi-
di damno ſeruare vniuerſa ſtatuit. Neque fletu & lacrymis auxilium eius orantium fle-
xus eſt, quin daret profectionis ſignum, & comitantes in partem agminis acciperet. Si
quos imbellis ſexus, aut feſſa ætas, vel loci dulcedo attinuerat; ab hoſte oppreſſi ſunt. Ea-

Verulamium Britanni capiunt. Magna Romanorum vbique cædes.

dem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omiſſis caſtellis præſidijſque mili-
tarium, quod vberrimum ſpoliant, [98] & deferentes in tutum, læti prædâ, & aliorum in- B
ſignes petebant. Ad [99] ſeptuaginta milia ciuium & ſociorum, iis quæ memoraui locis,
occidiſſe conſtitit. Neque enim capere aut venundare, aliúdve quod belli commercium;
ſed cædes, [100] patibula, ignes, cruces, [101] tamquam redditiuri ſupplicium, ac præreptâ in-
Cap. 34. terim vltione feſtinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexillarijs viceſima-

Suetonius de re ſummâ aleam iacit.

rijs, & è proximis auxiliares, decem fermè milia armatorum erant: cùm omittere con-
tationem, & congredi acie parat. diligitque locum artis faucibus, & à tergo ſiluâ clau-
ſum, ſatis cognito, nihil hoſtium niſi in fronte, & apertam planitiem eſſe ſine metu in-
ſidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, leui circùm armaturâ conglobatus, pro

Aciem inſtruit: Et Britanni contrà.

cornibus eques aſtitit. At Britannorum copiæ paſſim per cateruas & turmas exultabant,
quanta non aliàs multitudo, & animo adeò fero, vt coniuges quoque teſtes victoriæ ſe-
cum traherent, plauſtriſque imponerent, quæ ſuper extremum ambitum campi poſue-
Cap. 35. rant. Boudicea curru filias præ ſe vehens, vt quamque nationem acceſſerat: *Solitum qui-*

Quibus femina dux. Ea ſuos acuit:

dem Britannis feminarum ductu bellare teſtabatur; ſed tunc non vt tantis maioribus ortam re- C
gnum & opes, verùm vt vnam è vulgo, libertatem amiſſam, confectum verberibus corpus, con-
trectatam filiarum pudicitiam vlciſci. eò prouectas Romanorum cupidines, vt non corpora, nec
ſenectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adeſſe tamen deos iuſtæ vindictæ ceci-
diſſe legionem, quæ prælium auſa ſit: ceteros caſtris occultari, aut fugam circumſpicere. Ne ſtrepi-
tum quidem & clamorem [102] *tot milium, nedum impetus & manus perlaturos. Si copias arma-*
torum, ſi cauſsas belli ſecum expenderent; vincendum illâ acie, vel cadendum eße. Id mulieri
Cap. 36. *deſtinatum: viuerent viri, & ſeruirent.* Ne Suetonius quidem in tanto diſcrimine ſile-

Et Suetonius ſuos:

bat. qui quamquam confideret virtuti, tamen exhortationes & preces miſcebat. *Vt*
[103] *Sper-*

96. PÆTO CERIALI.] *Scribe*, Petilio. *Ita enim ſtatim dicitur: eſtq. ille qui bellum Germanicum ſub Veſpaſiano adminiſtrauit.*

97. LONDINIVM COPIA NEGOTIATORVM.] *Etiam hodie. eoq. nomine Princeps Britanniæ vrbi. Commeatum propriè accipit, vti Suetonius, Neronis cap.* XX. Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant: *Græcis κατάπλους. Ammianus libro* XXVII. *de hac vrbe:* Londinium vetus opidum, quod Auguſtam poſteritas appellauit.

98. ET DEFERENTES IN TVTVM.] *Repone lectionem ſcriptam*, & defendentibus intutum. *quæ in primâ recenſione, meâ culpâ me fugit. Cetera etiam Mercerus ingenioſè ſic concinnat:* quod vberrimum ſpolianti, & defendentibus intutum, læti prædâ & aliorum ſegnes, petebant. *Alacres ad prædam, ſegnes ad cetera. Mihi tamen probaretur*, & laborum ſegnes.

99. SEPTVAGINTA MILIA CIVIVM.] *At Dio in pleraque hac hiſtoriâ Taciti velut interpres, periiſſe ait*, μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων ϗ τῶν συμμάχων αὐτῶν. *vt hic* LXXX. *fortaſſe verior ſcriptura ſit.* D

100. PATIBVLA, IGNES, CRVCES.] *Diuerſa hæc igitur, Patibula & Cruces? quodam ſenſu. Patibulum enim propriè, in quo ſuffixus homo expanditur, tranſuerſa tamen ligno. Crux verò etiam, cùm is erecta ſimpliciq. ſtipiti adfigitur, ſiue infigitur: diximus abundè in libellis* De Cruce.

101. TAMQVAM REDDITVRI SVPPLICIVM.] *Potiùs*, redditurus.

102. TOT MILIVM.] *Fuiſſe enim in acie hoſtili* δώδεκα μυριάδας, *id eſt, centum viginti millia hominum, Dio annotauit. Noſter omiſit, vt pleraque alia, in hac narratione: non iniuriâ aut culpâ ſuâ, ſed, quod facilè odorere, librariorum exſcriptorúmve, qui hos libros peſſimè admutilarunt.*

103. SPER-

A [103] *Spernerent ſonoras Barbarorum, & inanes minas. plus illic feminarum quàm iuuentutis aſpi-
ci. imbelles, inermes, ceſſuros ſtatim, vbi ferrum virtutemque vincentium, toties fuſi agnouiſſent.
etiam in multis legionibus paucos eſſe qui prælia profligarent. gloriæque eorum acceſſurum, quòd
modicâ manu, vniuerſi exercitus famam adipiſcerentur. Conferti tantùm, & pilis emiſſis, pòſt vm-
bonibus & gladijs ſtragem cædemque continuarent, prædæ immemores. parta victoriâ, cuncta ipſis
ceſſura.* Is ardor verba ducis ſequebatur, ita ſe ad intorquenda pila expedierat vetus mi- *Sponte valdè*
les & multâ præliorum experientiâ, vt certus euentus Suetonius, daret pugnæ ſignum. *promptos.*

Ac primùm legio gradu immota, & anguſtias loci pro munimento retinens, poſtquam Cap. 37.
[104] propiùs ſuggreſſus hoſtis certo iactu tela exhauſerat, vel it cuneò erupit. Idem auxi- *Romani*
liarium impetus: & eques protentis haſtis, perfringit quod obuium & validum erat. Ce- *excipiunt hoſtem;*
teri terga præbuere, difficili effugio, quia circumiecta vehicula ſepſerant abitus. Et miles *inde inuadunt.*
ne mulierum quidem neci temperabat. confixaque telis etiam iumenta, corporum cu- *Fundunt in-*
mulum auxerant. Clara & antiquis victorijs par eâ die laus parta. quippe ſunt qui pau- *ſigni victo-*
B lominus quàm octoginta millia Britannorum cecidiſſe tradant, militum quadringentis *riâ.*
fermè interfectis, nec multo ampliùs vulneratis. Boudicea [105] vitam veneno finiuit. Et *Boudicea ſeſe*
Pœnius Poſtumus præfectus caſtrorum ſecundæ legionis, cognitis quartadecimanorum *interimit.*
viceſimanorumque proſperis rebus, quia pari gloriâ legionem ſuam fraudauerat, abnue- *Et a'iâ de cauſâ Pœnius.*
ratque contra ritum militiæ iuſſa ducis, ſe ipſum gladio tranſegit. Contractus dein- Cap. 38.
de omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque co- *Aucta vi-*
pias Cæſar, miſſis è Germaniâ duobus legionariorum millibus, octo auxiliariorum co- *ctoris copia à Cæſare.*
hortibus, ac mille equitibus: quorum aduentu, nonani legionario milite ſuppleti ſunt. *Suetonius*
Cohortes alæque nouis hibernaculis locatæ, quodque nationum ambiguum aut aduer- *victoriâ*
ſum fuerat, igni atque ferro vaſtatur. Sed nihil æquè quàm fames affligebat ferendis fru- *vtebatur.*
gibus incurioſos, & omni ætate ad bellum verſâ, dum noſtros commeatus ſibi deſtinant,
genteſque præferoces tardiùs ad pacem inclinant: quia Iulius Claſſicianus ſucceſſor Ca- *Niſi procura-*
to miſſus, & Suetonio diſcors, bonum publicum priuatis ſimultatibus impediebat. di- *tor Cæſaris impediſſet.*
C ſperſeratque, nouum legatum opperiendum eſſe, ſine hoſtili irâ & ſuperbiâ victoris cle-
menter deditis conſulturum. Simul in vrbem mandabat, [106] nullum prælio finem ex-
ſpectarent, niſi ſuccederetur Suetonio. cuius aduerſa, prauitati ipſius; [107] proſpera, ad for-
tunam Reip. referebat. Igitur ad ſpectandum Britanniæ ſtatum miſſus eſt ex libertis Cap. 39.
Polycletus, magnâ Neronis ſpe, poſſe auctoritate eius, non modò inter legatum procu- *Polycletus in*
ratoremque concordiam gigni; ſed & rebelles Barbarorum animos pace componi. Nec *Britanniam venit arbiter.*
defuit Polycletus, quo minus ingenti agmine Italiæ Galliæque grauis, poſtquam Ocea-
num tranſmiſerat, militibus quoque noſtris terribilis incederet. Sed hoſtibus irriſui fuit, *Non ſine*
apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat. *irriſu hoſtiū.*
mirabanturque, quòd dux & exercitus tanti belli confector ſeruitijs obedirent. Cun-
cta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentuſque rebus gerundis Suetonius,
quòd poſt paucas naues in litore, remigiumque in ijs amiſerat, tamquam durante bello *Turpilianus*
tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui iam conſulatu abierat, iubetur. Is non irri- *ſuccedit Suetonio.*
tato hoſte; neque laceſſitus, honeſtum pacis nomen ſegni otio impoſuit. Eodem Cap. 40.
anno Romæ inſignia ſcelera, alterum ſenatoriâ, ſeruili alterum audaciâ, admiſſa ſunt. Do-
D mitius Balbus erat prætorius, ſimul longâ ſenectâ, ſimul orbitate & pecuniâ inſidijs ob- *Romæ viro*
noxius. Eius propinquus Valerius Fabianus capeſſendis honoribus deſtinatus, ſubdidit *diuiti tabula ſubiecta.*
teſtamen-

103. SPERNERENT SONORAS BARBARORVM.] *Vatic.* ſonores. *atque ita ſcripſiſſe Tacitum pertendo. Alibi.* ſonorem alterius prœlij non audirent.

104. PROPIVS SVGGRESSVS HOSTIS.] *Certitudo hac iactuum non videtur ad hoſtes referenda (pauciſſimi enim è Romanis cecidere, vt addit) ſed ad ipſos Romanos: ideóq; legam,* ſuggreſſis hoſtibus: *atque ea veritas.*

105. VITAM VENENO FINIVIT.] *Dio, morbo.* Ἀποθανούσης, *ait*, ἐν τούτῳ τῆς Βουδουίκης νόσῳ.

106. NVLLVM PROELIO FINEM.] Ἀκύρως legerim, bello: *aut certè*, præliorum.

107. PROSPERA, AD FORTVNAM REIP.] *In Rom. edit. legas*, proſpera fortunæ. *At ſententia tota ſumpta à Salluſtio: cuius Fragmentum in ſimiles calumniatores:* Ad hæc, rumoribus, aduerſa in prauitatem; ſecunda, in caſum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.

108. VICIO

teſtamentum, aſcitis [108] Vicio Rufino & Terentio Lentino equitibus Romanis. Illi [109] Antonium Primum & Aſinium Marcellum ſociauerant. Antonius audaciâ promptus, Marcellus Aſinio Pollione proauo clarus, neque morum ſpernendus habebatur, niſi quòd paupertatem præcipuum malorum credebat. Igitur [110] Fabianus tabulas iſs quos memoraui, & alijs minùs illuſtribus, obſignat. Quod apud patres conuictum. Et Fabianus Antoniuſque cum Rufino & Terentio [111] lege Corneliâ damnantur. Marcellum memoria maiorum, & preces Cæſaris, pœnæ magis quàm infamiæ exemêre. A

Fal'arij damnati.

Cap. 41. Perculit is dies Pompeium quoque Ælianum iuuenem quæſtorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italiâ, & Hiſpaniâ, in quâ ortus erat, interdictum eſt. Pari ignominiâ Valerius Ponticus afficitur, quòd reos, ne apud præfectum vrbis arguerentur, [112] ad prætorem detuliſſet; interim ſpecie legum, mox præuaricando vltionem eluſurus. Addidit ſenatuſconſultum: QVI TALEM *operam emtitaſſet, vendidiſſetve, vt perinde pœnâ teneretur, ac ſi publico* [113] *iudicio calumniæ condemnatus.*

Lex Cornelia [illegible].

Cap. 42. Haut multo pòſt præfectum vrbis Pedanium Secundum ſeruus ipſius interfecit: ſeu negatâ libertate, [114] cui pretium pepigerat; ſiue amore exoleti infenſus, & dominum æmulum non tolerans. Ceterùm [115] cùm vetere ex more familiam omnem, quæ ſub eodem tecto manſitauerat, ad ſup- B

Præfectus vrbi à ſeruo occiſus.

108. VICCO RVFINO.] *Vett.* Vincio.

109. ANTONIVM PRIMVM.] *Illum qui poſteà acerrima fax Veſpaſiano ad ciuile bellum: cuius multa in Hiſtor. libris mentio.*

110. FABIANVS TABVLAS IIS.] *Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui* Tabulaſijs, *refert. Reliqui omnes,* Tabularijs. *Quantillus error, quantas tenebras? Nam Icti noſtri miſerè torquentur in Tabularijs iſtis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contrà Ferretus obſignatores & ſcriptores teſtamenti. Vertranius poſtremò, tamquam cornicum oculos, reſcribendam cenſet:* Fabianus tabularius iſs.

111. LEGE CORNELIA DAMNANTVR.] *Id eſt, ordine Senatorio mouentur. Nam quamuis legis Corneliæ ordinaria pœna deportatio ſit, & bonorum publicatio: tamen in honeſtioribus ſubmotio etiam ordinis admiſſa eſt. Tacitus lib. II. Hiſtor.* Primus Antonius legibus nocens, & tempore Neronis falſi damnatus, inter alia belli mala ſenatorium ordinem reciperauerat. *Paullus libro V. Sentent.* Hi qui falſum vel alia teſtimonia dixerunt, aut in exſilium aguntur, aut in inſulam relegantur, aut curiâ ſubmouentur.

112. AD PRÆTOREM DETVLISSET.] *Quem Prætorem? vrbanúmne? Non opinor. nec enim eius in crimine cognitio. Olim ſanè proprius peculiariſq; Prætor, qui conſtitutis Quæſtionibus perpetuis cognoſceret de Falſo. Eum hîc intellegi credo. Etſi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Præf. vrbis, & Prætorum poteſtas imminuta: manſit tamen, opinor, veteris ritus imago quædam & vmbra. quam Ponticus hîc pro re amplexus, non ſine ſuâ fraude. At Præfectum vrbis omnia crimina omnino ſibi vindicaſſe ab Vlpiano traditum eſt, lib. I. De offic. Præf. vrbis; non quidem ab Auguſto, (falluntur qui id cenſent; & Auguſtus ius tantùm ei dedit in ſeruos; & quod ciuium audaciâ turbidum niſi vim metuat) ſed creſcente paullatim, conceſſu Principum vt ſolet, nouâ poteſtate.*

113. IVDICIO CALVMNIÆ CONDEMNATVS.] *Eum qui præuaricatus ſit, quive præuaricatorem emerit, fecerit: punit hoc SC. calumniæ pœnâ. Ea eſt talio, & infamia, vti colligas ex l. penult. & l. IV. De præuaricat.*

114. CVI PRETIVM PEPIGERAT.] *Moribus receptum vti ſeruus interdum cum domino quaſi paciſceretur in certum pretium: quod ſi exſoluiſſet, liber eſſet. Id pretium è peculio ſerui, vel aduentitio lucro. Seneca in Epiſtolis:* Mancipia quoque conditionis extremæ & in his ſordibus nata omni modo exuere conantur ſeruitutem; peculium ſuum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant. *Virgilius eò reſpiciens:* C

Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculî.

Et vetus ſanè ille mos, cuius veſtigia plura in Plauto. vt Aſinariâ, Strobilus reperto theſauro.

Quin ego illi inueniſſe me hanc prædam dico,
atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque
eloquar.

Gripus ſeruus, Rudente:

———ad herum veniam doctè atque aſtutè,
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum,
vt ſim liber.

Et clariùs in Caſinâ:

Quid iſtâ tu me libertate territas?
Vobis inuitis atque amborum ingratijs,
Vnâ libellâ liber poſſum ego fieri.

Quod non aliter intellegendum, quàm vt cum hero iam antè pactus fueris in libram. Et in hanc ſententiam ſcripſit Hermogenianus aduerſus dominum conſiſtere ſeruis licere, ſi qui ſuis nummis redemptos ſe, & non manumiſſos contra placiti fidem adſeuerent. *l. LLII. De iudicijs. Item Vlpianus,* Qui ſe dicit ſuis nummis redemptum, ſi hoc probauerit, exinde liber erit ex quo redemptus eſt. *Interdum verò imaginaria quædam emptio, interpoſitâ perſonâ tertiâ, adhibebatur, de quâ l. IV. De Manumiſſion. Quòd ſi dominus non ſeruaret fidem, querela ſeruo Romæ apud Præf. vrbi, apud Præſidem in prouincijs ex conſtitutione Diuorum fratrum fuit l. V. De Manumiſſion.* D

115. CVM VETERE EX MORE.] *Benè, veteri ex more. Nam etiam liberâ rep. id obtinuit, ex epiſtolâ Seruij Sulpicij de cæde Marcelli:* Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inuêni duos libertos & pauculos

A ad ſupplicium agi oporteret, concurſu plebis, quæ tot innoxios protegebat vſque ad ſeditionem ventum eſt: [116] ſenatuſque, in quo ipſo erant ſtudia nimiam ſeueritatem aſpernantium, pluribus nihil mutandum cenſentibus. Ex quibus C. Caſſius ſententiæ loco in hunc modum diſſeruit. *Igitur omnes familiares puniendi, ex more.*

Cap. 43. *Quem Caſſius rigidè retinuit.*

Sæpenumerò P. C. in hoc ordine interfui, cùm contra inſtituta & leges maiorum noua ſenatus decreta poſtularentur, neque ſum aduerſatus. non quia dubitarem ſuper omnibus negotijs meliùs atque rectiùs olim prouiſum, & quæ converterentur in deterius mutari; ſed ne nimio amore antiqui moris ſtudium meum extollere viderer. Simul quidquid hoc in nobis auctoritatis eſt, crebris contradictionibus deſtruendum non exiſtimabam, vt maneret integrum, ſi quando Reſpublica conſilijs eguiſſet. quod hodie euenit, conſulari viro domi ſuæ interfecto, per inſidias ſeruiles; quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concuſſo ſenatuſconſulto, quod ſupplicium toti familiæ minitabatur. Decernite herculè impunitatem. At quem dignitas ſua defendet, cùm præfectura vrbis non profuerit? Quem numerus ſeruorum tuebitur, cùm Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? Cui familia opem feret, quæ ne in metu quidem B *pericula noſtra aduertit? An vt quidam fingere non erubeſcunt, iniurias ſuas vltus eſt interfector?* [117] *quia de paternâ pecuniâ tranſegerat, aut auitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus vltrò, dominum iure cæſum videri.*

Cap. 44.

Libet argumenta conquirere in eo, quod ſapientioribus deliberatum eſt. Sed & ſi nunc primum ſtatuendum haberemus, creditis ne ſeruum interficiendi domini animum ſumpſiſſe, vt non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sanè conſilium occuluit, telum inter ignaros parauit. [118] *num excubias tranſiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, cædem patraret, omnibus neſcijs? Multa ſceleris indicia præueniunt ſerui. Si prodant, poſſumus ſinguli inter plures, tuti inter anxios; poſtremò ſi pereundum ſit, non inulti inter nocentes agere. Suſpecta maioribus noſtris fuere ingenia ſeruorum, etiam cùm in agris aut domibus iiſdem naſcerentur, caritatemque dominorum ſtatim acciperent. Poſtquam verò nationes in familijs habemus, quibus diuerſi ritus; externa ſacra aut nulla ſunt, colluuiem iſtam non niſi metu coërcueris. At quidam inſontes peribunt. Nam & ex fuſo exercitu cùm decimus quiſque fuſte feritur, etiam ſtrenui ſortiuntur. Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum,* C *quod contra ſingulos, vtilitate publicâ rependitur.*

Cap. 45. *Multi infremebant: Sed fruſtrà.*

Sententiæ Caſſij, vt nemo vnus contraire auſus eſt, ita diſſonæ voces reſpondebant, numerum, aut ætatem, aut ſexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miſerantium. Præualuit tamen pars quæ ſupplicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, conglobatâ multitudine ſaxa ac faces minitante. Tum Cæſar populum edicto increpuit: atque omne iter, quo damnati ad pœnam ducebantur, militaribus præſidijs ſepſit. Cenſuerat Cingonius Varro vt liberti quoque, qui ſub eodem tecto fuiſſent, Italiâ deportarentur. Id à Principe prohibitum eſt, ne mos antiquus, quem miſericordia non minuerat, per ſæuitiam intenderetur. *Præſidio diſpoſito, omnes interfecti.*

Cap. 46.

Damnatus iiſdem conſulibus Tarquitius Priſcus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno patrum gaudio, qui [119] accuſatum ab eo Statilium Taurum proconſulem ipſius meminerant. Cenſus per Gallias à Q. Voluſio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt, *Cenſus Gallorum.*

pauculos ſeruos. reliquos aiebant profugiſſe me- D tu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. *Hunc priſcæ ſeueritatis ritum firmauit poſteà Sc. Silanianum ſub Auguſto, itemq́ nunc Neronianum: de quibus Cuiacium vide Obſeruat. lib. I. cap.* XVIII. *& lib.* X. *cap.* XXXIII. *Addo ne feminas quidem immunes exceptasq́ fuiſſe: ſuaſor Taciti infrà verbis.* Numerum, ætatem, aut ſexum miſerantium. *item reſcriptio Hadriani l. I. De Sc. Silaniano.*

116. SENATVSQVE, IN QVO.] *Expeditior ſententia,* Senatuſque in ipſo.

117. QVIA DE PATERNA PECVNIA.] *Abite ſiniſtræ manus: nihil mutandum. Elegantes; iſta & ἀντιςάσεως capienda ſunt.*

118. NVM EXCVBIAS TRANSIRET.] *Nocturnas ergo ad limen excubias ſeruorum habuerunt domini potentiores. Quòd tu mihi Philologe obſerua. Quinctilianus Declamat. I. pro Cæco:* Dicitur cæcus ſine rectore, ſine duce, per inane longum, per tot offenſa limina, per excubantes ſeruulos errâſſe cum ferro: cubiculum deinde patris intraſſe. *Idem Declamat.* II. *pro Cæco:* Tu ſcis quando ſenem vicerit laſſitudo curarum. Scis pariter, an vnà quieſcentium fores vallauerit cura ſeruorum. *Apuleius lib.* I. Pueros ablegat arbitrio nocturni garritus: *qui alioquì de more procubabant. Silius libro* I. *ad hunc ritum de Annibale:*

Sæpè etiam famuli turbato ad limina ſomno
Expauêre trucem per vaſta ſilentia vocem.

Vide & Appianum in Catonis morte, & Tacitum in Othone.

119. ACCVSATVM AB EO STATILIVM TAVRVM.] *Suprà lib.* XII.

 120. PRÆ-

ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem Voluſio atque Africano: Trebellium dum vterque A dedignatur, ſupra tulere.

Cap. 47. *Memmy Reguli mors, & elogium.*

Eo anno mortem obijt Memmius Regulus, auctoritate, conſtantiâ, fama, in quantum præumbrante Imperatoris faſtigio datur, clarus, adeò vt Nero æger valetudine, & adulantibus circùm qui finem imperio adeſſe dicebant, ſi quid fato pateretur; reſponderit habere ſubſidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in quo potiſſimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen poſt hæc Regulus, quiete defenſus, & quia nouâ generis claritudine, neque inuidioſis opibus erat.

Gymnaſium Nero dedicat.

Gymnaſium eo anno dedicatum à Nerone, [120] præbitumque oleum equiti ac ſenatui Græcâ facilitate.

Cap. 48. A. V. C. DCCCXV. *Antiſtius Maieſtatis delatus.*

[121] P. Mario, L. Aſinio conſulibus, Antiſtius prætor, [122] quem in tribunatu plebis licenter egiſſe memoraui, probroſa aduerſus Principem carmina factitauit: vulgauitque celebri conuiuio, dum apud Oſtorium Scapulam epulatur. Exin à Coſſutiano Capitone, qui nuper ſenatorium ordinem precibus Tigellini ſoceri ſui receperat, maieſtatis delatus eſt. Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antiſtio, quàm Imperatori gloriam quæſiuit, vt condemnatus à ſenatu, [123] interceſſione B tribuniciâ morti eximeretur.

De eo damnando variant.

Et cùm Oſtorius nihil audiuiſſe pro teſtimonio dixiſſet, aduerſis teſtibus creditum. Cenſuitque [124] Iunius Marullus conſul deſignatus, adimendam reo præturam, necandumque more maiorum.

Mitiora Thraſeas cenſet:

Ceteris inde aſſentientibus, Pætus Thraſea multo cum honore Cæſaris, & acerrimè increpito Antiſtio, *Non quidquid nocens reus pati mereretur, id egregio ſub Principe, & nullâ neceſſitate obſtricto ſenatu, ſtatuendum diſſeruit. [125] carnificem & laqueum pridem abolita: & eſſe pœnas legibus conſtitutas, quibus ſine iudicum ſæuitiâ & temporum infamiâ ſupplicia decernerentur. Quin inſulâ publicatis bonis, quo longiùs ſontem vitam traxiſſet, [126] eo priuatim miſerior, & publicæ clementiæ maximum exemplum futurum.*

Cap. 49.

Libertas Thraſeæ [127] ſilentium aliorum rupit. Et poſtquam diſceſſionem conſul permiſerat, pedibus in ſententiam eius iere, paucis exemtis: in quibus adulatione promtiſſimus fuit A. Vitellius, optimum quemque iurgio laceſſens, & reſpondenti reticens, vt pauida ingenia ſolent.

Et obtinet. Tamen ad Cæſarem refertur: Ille ambiguè & iracundè reſpondet.

At conſules perficere ſenatus decretum non auſi, de conſenſu ſcripſere Cæſari. Ille inter pudorem & iram contatus, poſtremò reſcripſit, C *nullâ iniuriâ prouocatum Antiſtium grauiſſimas in Principem contumelias dixiſſe. earum vltionem à patribus poſtulatam. Et pro magnitudine delicti pœnam ſtatui par fuiſſe: ceterùm ſe, qui ſeueritatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. Statuerent vt vellent, [128] data*

120. PRÆBITVMQVE OLEVM.] *Si oleum populo tantùm præbitum, nihil nouum aut Græcanicum: præbuit antè P. Scipio, quem Aedilem dediſſe congium olei in vicos ſingulos Liuio credo lib.* XXV. *Dedit & C. Cæſar poſt victoriam Africanam.* Τόν τε δῆμον, *inquit Dio*, λαμπρῶς εἱςίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου καὶ ἔλαιον προσεπέδωκε. *Etiam M. Agrippa in Aedilicate oleum & ſalem, vt auctor idem Dio* XLIX. *Sed nemo eorum ad gymnaſium, quod hîc Nero. Plinius:* Vſum olei ad luxuriam vertere Græci, in gymnaſijs publicando. *Adde Sueton. cap.* XII.

121. P. MARIO, L. ASINIO COSS.] *Nomen huius primi conſulis corruptè legas in vetuſtô Perſij vitâ nuper cum Iuuenalis Scholiaſte editâ.* Deceſſit Perſius VIII. Kalend. Decemb. Rubrio Mario, Aſinio Gallo coss. *Scribe,* Publio Mario, *cui cognomen fuit, Celſus*

122. QVEM IN TRIBVNATV LICENTER EGISSE MEMORAVI.] *Libro* XIII.

123. INTERCESSIONE TRIBVNICIA.] *Interceſſione ipſius Cæſaris: qui ita clementiæ gloriam poraret.*

124. IVNIVS MARVLLVS CONSVL DESIGNATVS.] *Inter ſuffectos non dubiè Conſules. Sed in hunc ipſum annum, Annæum Senecam & Trebellium Maximum coſſ. referunt viri docti in opere Faſtorum: & loca ſunt, quæ annuunt. Auſonius tamen in Panegyrico, Senecæ conſulatum apertè detrahit:* Diues Seneca, nec tamen conſul, arguetur rectiùs quàm prædicabitur non erudiiſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſæuitiam. *quo loco video eſſe qui negationem ſubtrahant, legantque:* Diues Seneca, tamen Conſul.

125. CARNIFICEM ET LAQVEVM.] *Reſpondent illi decreto,* more maiorum necandum: *Ex quo clarè diſcis, quid punire Tacito, more maiorum.* D

126. EO PRIVATIM MISERIOR.] *Lego:* eò priuatim miſeriorem: *& ſermonis textus ita poſtulat.*

127. SILENTIVM ALIORVM.] *Vett.* ſeruitium. *At velim conſideres ſatin' ſana hæc tota narratio ſit. Anteà prædixit,* Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antiſtio, quàm Imperatori gloriam quæſiuit, vt condemnatus à Senatu, interceſſione Tribuniciâ morti eximeretur. *Quid? condemnatúſne Antiſtius à Senatu? Contrà video. in inſulam ſeponitur. Idem interceſſione Cæſaris morti eximitur? Falſum, nec quidquam in totâ re quod Neroni Clementiæ gloriam, ſæuitiæ potiùs inuidiam parere poſſit. Ego ſanè æſtuo: nec cuneum reperio huic nodo. Niſi placet cum Ioſiâ Mercero*

A [128] *datâ etiam abſoluendi licentiâ.* His atque talibus recitatis, & offenſione manifeſtâ, non ideò aut conſules mutauere relationem, aut Thraſea deceſſit ſententiâ, ceterive quæ probauerant deſeruere: pars ne Principem obiecisse inuidiæ viderentur, plures numero tuti, Thraſea ſuetâ firmitudine animi, & ne gloria intercideret. Haut diſpari crimine [129] Fabricius Veiento conflictatus eſt, quòd multa & probroſa in patres & ſacerdotes compoſuiſſet, ijs libris quibus [130] nomen codicillorum dederat. Adijciebat Talius Geminus accuſator, venditata ab eo munera Principis, & adipiſcendorum honorum ius. quæ cauſſa Neroni fuit ſuſcipiendi iudicij. Conuictumque Veientonem Italiâ depulit, & libros exuri iuſſit, conquiſitos lectitatoſque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi, obliuionem attulit. Sed graueſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur. Conceſſitque vitâ Burrhus, incertum valetudine an veneno. Valetudo ex eo coniectabatur, quòd in ſe tumeſcentibus paulatim faucibus & impedito meatu, ſpiritum finiebat. Plures iuſſu Neronis, quaſi remedium adhiberetur, illitum palatum B noxio medicamine aſſeuerabant: & Burrhum intellecto ſcelere, cùm ad viſendum Princeps veniſſet, aſpectum eius auerſatum, ſciſcitantique hactenus reſpondiſſe, *Ego me benè habeo.* Ciuitati grande deſiderium eius manſit per memoriam virtutis, & ſucceſſorum alterius ſegnem innocentiam, alterius flagrantiſſima flagitia & adulteria. Quippe Cæſar duos prætorijs cohortibus impoſuerat: Fenium Rufum ex vulgi fauore, quia rem frumentariam ſine quæſtu tractabat: [131] Sofonium Tigellinum, veterem impudicitiam atque infamiam in eo ſecutus, [132] ac quæ illi pro cognatis moribus fuere. Validior Tigellinus in animo Principis, [133] ex intimis libidinibus aſſumtus. Proſperâ populi & militum

Cap. 50. Veiento ſimili crimine vocatus in diſcrimen.

Is Italiâ pulſus.

Cap. 51. Burrhus obijt, alterum rei Rom. fulcrum. Cum ſuſpitione Cæſariani veneni.

Duo Præfecti prætorio: Fenius Rufus: Et Tigellinus.

Mercero elegantiſſimo iuuenum legi, quâ haud perinde *vt ad accuſatorem referas, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quærebat, quàm gloriam* C *Principi. Sed hominis conſilium Thraſeæ ſententia ſubuertit.*

128. DATA ETIAM ABSOLVENDI.] *Melius è priſcis,* datam etiam abſ. licentiam.

129. FABRICIVS VEIENTO.] *Puto illum eſſe, qui A. Fabricius Dious dicitur: quiq. Prætor, canes Circenſibus ad currus adiunxit pro equis.*

130. NOMEN CODICILLORVM DEDERAT.] *Noto fuiſſe morem, vti in teſtamentis conuitia quædam & probra libertiùs ſcriberent: quæ ante Auguſtum inobſeruata & permiſſa. Scilicet quia ſupremis illis tabulis & voci, dando videbatur aliqua libertas. Frenum inijcere Senatus voluerat; ſed ille idem princeps, vt Suetonius ait,* de inhibendâ teſtamentorum licentiâ ne Senatus quidquam conſtitueret, interceſſit. *Ea enim Germana lectio, germano mens eius loci: non vt vir doctus ſubſtituit,* ſcommatorum. *Exemplo in Tacito poſſim, de ijs qui ſupremis* D *tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, aliosq. potentes compoſuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiæ ſuæ cauens Veiento, inſcripſit opicos & oſcos eos libros Codicillos.*

131. SOFONIVM TIGELLINVM.] *Tigellinum libri appellant, & Græci, quibus ſemper* Τιγελλῖνος. *Sophronium corruptè epitoma Dionis: Ofonium Tacit. 1. Hiſtor. Quod ait de vetere infamiâ, intellegit credo ſtuprum eius cum Agrippinâ matre Neronis: quâ cauſſâ à Caio in exſilium pulſus. Dio,* ἐν τούτοις δὲ τότε φεύγουσι, καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφόνιος ὡς καὶ Ἀγριππίνῃ μεμοιχευκὼς ἐξέπεσεν. *Mentio clara hominis, imò breuis vitæ deſcriptio, in Scholiaſte veteri Iuuenalis, ad verſum,* Pone Tigellinum. C. Fulcinius (*corrigendum,* C. Ofonius) Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatus iuuenis, egens, verùm admodum pulcher, in concubinatum à Bincio & Lucio Domitio maritis Agrippinæ & Fuluiæ ſororum Cæſaris, atque in vtriuſque vxoribus ſuſpectus, ob hoc vrbe ſummotus *Plura illic vide, ſed hæc corrige:* à Vinicio & Lucio. *itemq.:* Agrippinæ & Liuiæ, ſororum C. Cæſaris. *Nihil certius. Nam M. Vinicius Liuiam Germanici filiam vxorem habuit, & L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib.* VI. *Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egeſippi lib.* IV. *cap.* XX. *vbi de Nerone.* Et ideò, *inquit,* nequiſſimis ſe Nymphidio & Gemellino præcipue credendum putauit. *Gemellinum hunc nuſquam reperias, & ſuppone fidenter* Tigellino. *Adprobat, quod ipſe ſubdit deſertum Neronem ab vtroque: quod hiſtoriæ, & nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt.*

132. AC QVÆ ILLI PRO COGNATIS MORIBVS.] *Non diſplicet Farneſiana ſcriptura,* Atque illi procognitis moribus fuère. *id eſt, præſcitum antea, qui mores vtriuſque. Vatic. refert.* progenitis moribus. *tentabam,* pro genitis maioribus. *quaſi commendatione vitiorum pro natalibus vſus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus 1. Hiſtoriar.* Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, fœdâ pueritiâ. *Fortè & ſic leg.* vt qui illi pro geminis moribus faueret. *Geminum, ſimile. Emeritus ergo Tigellinus fauorem Neronis ſimilitudinem morum vitiorumq. Sed ne diſſimulem, Farneſiana lectio firmari omnino à Victore videtur, phraſim hanc æmulante, imò ſumente à Tacito, in Othone:* Qui potentiâ dies ferè quinque & octoginta, præcognitis moribus, potitus, poſtquam à Vitellio pulſus eſt, mortem ſibi conſciuit. *Atque ita Victor: tamen ingenioſus Mercerus diuiſim illa Farneſiani codicis legebat:* illi pro cognitis: *tales, quales ſamante noti.*

133. EX INTIMIS LIBIDINIBVS.] *Vatic.* in intimis. *eſſet, ad intimas libidines electus.*

 134. CAR-

Cap.52. l.tum famâ Rufus,quod apud Neronem aduerſum experiebatur. Mors Burrhi infregit A
Senecæ auctoritas labaſcit. Senecæ potentiam,quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi varijs criminationibus Senecam adoriuntur, *tamquam*
In eum crimina. *ingentes & priuatum modum euectas opes adhuc augeret,quodque ſtudia ciuium in ſe verteret, hortorum quoque amœnitate & villarum magnificentiâ quaſi Principem ſupergrederetur. Obijciebant etiam eloquentiæ laudem vni ſibi adſciſcere, &* [134] *carmina crebriùs factitare poſtquam*
* vocem *Neroni amor eorum veniſſet. Nam oblectamentis Principis palàm iniquum, detractare vim eius equos regentis, alludere* voces quoties caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur? Certè finitam Neronis pueritiam, & robur iuuentæ adeſſe. exueret ma-*
Cap.53. *giſtrum, ſatis amplis doctoribus inſtructus, maioribus ſuis.* At Seneca criminantium non
Ipſe cauſam perorat & animitùs ſe defendit. ignarus, prodentibus ijs quibus aliqua honeſti cura, & familiaritatem eius magis aſpernante Cæſare, tempus ſermoni orat: & accepto, ita incipit. *Quartuſdecimus annus eſt Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum, octauus vt imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulaſti, vt nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio eius. Vtar magnis exemplis,* B
nec meæ fortunæ, ſed tuæ. [135] *Atauus tuus Auguſtus, M. Agrippæ Mitylenenſe ſecretum, C. Mæcenati vrbe in ipſâ, velut peregrinum otium permiſit: quorum alter bellorum ſocius, alter Romæ pluribus laboribus iactatus, ampla quidem, ſed pro ingentibus meritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui, quàm ſtudia, vt ſic dixerim, in vmbrâ educata? è quibus claritudo venit, quòd iuuentæ tuæ rudimentis affuiſſe videor, grande huius rei pretium. at tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti, adeò vt plerumque intra meipſum voluam, Egóne equeſtri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, nouitas mea enituit? Vbi eſt animus ille modicis contentus? Tales* [136] *hortos inſtruit &*
Cap.54. *per hæc ſuburbana incedit, & tantis agrorum ſpatijs, tam lato fenore exuberat? Vna defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui. Sed vterque menſuram impleuimus, & tu quantum Princeps tribuere amico poſſet, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera inuidiam augent. quæ quidem, vt omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacet: ſed mihi incumbit. mihi ſubueniendum eſt.* [137] *Quo modo in militiâ aut viâ feſſus adminiculum orarem: ita in hoc* C
itinere vitæ, ſenex, & leuiſſimis quoque curis impar, cùm opes meas vltrà ſuſtinere non poſſim, præſidium peto. Iube eas per procuratores tuos adminiſtrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipſe detrudam, ſed traditis quorum fulgore perſtringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ ſeponitur, in animum reuocabo. Supereſt tibi robur, & tot per annos nixum faſtigij regimen: [138] *poſſumus ſeniores amici, quietè reſpondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet, eos*
Cap.55. *ad ſumma vexiſſe, qui & modica tolerarent.* Ad quæ Nero ſic fermè reſpondit. *Quòd me-*
Nero ſubdolè reſpondet. *ditatæ orationi tuæ ſtatim occurram, id primum tui muneris habeo, qui me non tantùm præuiſa, ſed ſubita expedire docuiſti.* [139] *Auus meus Auguſtus Agrippæ & Mæcenati vſurpare otium*
* ipſe *poſt labores conceſſit, ſed in eâ* ipſâ ætate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud & qualecumque tribuiſſet. attamen neutrum datis à ſe præmijs exuit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuuenta Auguſti verſata eſt. Nec mihi tela & manus tuæ defuiſſent, in armis agenti. Sed quod præſens conditio poſcebat, ratione, conſilio, præceptis pueritiam, dein iuuentam meam fouiſti.*
Ah, nimis hoc verè. *Et tua quidem erga me munera, dum vita ſuppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti & fenus, & villæ,* D

134. CARMINA CREBRIVS FACTITARE.] *Tragœdiáſue, quæ eius nomine feruntur? Non opinor, & alibi videro.*

135. ATAVVS TVVS AVGVSTVS.] *Imò* abauus.

136. HORTOS INSTRVIT.] *Vides hîc opes Senecæ in villis, agris, pecuniâ. Sed quid eſt,* inſtruit? *referri ad ſtatuas, tabulas, aliumq́ ornatum poteſt: etſi Flor. codex* exſtruit: *quod ad ædificia ibi ſuperba & noua.*

137. QVO MODO IN MILITIA.] *Intellegit Optiones, qui adiutores Centurionibus dati. Feſtum corrigo,* Optio qui nunc dicitur, anteà appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permiſſum eſt optare, & nomen ex facto ſortitus eſt. *legoq́,* à tribuno, militemque ex eo tempore.

138. POSSVMVS SENIORES AMICI.] *Non vſquequaque placet. Vatic.* quietem, *præfert. Fortean,* poſſumus ſeniores amici quietem iure ſpondere. *Fuit cùm inculcatam vocem è ſequenti lineâ putarem, legeremq́ reiectâ,* poſcimus ſeniores amici quietem. *Quid ſi,* quietem reſpondere? *Apuleius phraſeos huius approbator. Apol. II.* Haſcine gratias bonus filius matri reſpondes?

139. AVVS MEVS AVGVSTVS.] *Legam vt ſuprà,* abauus.

140. CLAV-

A *& villæ, caſibus obnoxia ſunt: ac licet multa videantur, plerique haut quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores ſpectantur. Vnde etiam rubori mihi eſt, quod præcipuus caritate, nondum omnes fortunâ antecellis. Verùm & tibi valida ætas, rebuſque & fructui rerum ſufficiens, & nos prima imperij ſpatia ingredimur: niſi fortè aut te Vitellio ter conſuli, aut me* [140] *Claudio præponis. Sed quantum* [141] *Voluſio longa parcimonia quæſiuit, tantum in te mea liberalitas explere non poteſt. Quin ſi quâ in parte lubricum adoleſcentiæ noſtræ declinat, reuocas,* [142] *inornatumque robur ſubſidio impenſiùs regis. Non tua moderatio, ſi reddideris peccuniam, nec quies, ſi reliqueris Principem; ſed mea auaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium verſabitur. Quòd ſi maximè continentia tua laudetur, non tamen ſapienti viro decorum fuerit, vnde amico infamiam* parat, inde gloriam ſibi recipere.* His adijcit complexum & oſcula, [143] factus naturâ & conſuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditijs. Seneca (qui finis omnium [144] cum dominante ſermonum) grates agit: ſed inſtituta prioris potentiæ commutat: prohibet cœtus ſalutantium: vitat comitantes: rarus per vrbem, quaſi
B valetudine infenſâ, aut ſapientiæ ſtudijs domi atrineretur. Perculſo Senecâ, promtum fuit Rufum Fenium imminuere, Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus; & malas artes, quibus ſolis pollebat, gratiores ratus ſi Principem ſocietate ſcelerum obſtringeret, metus eius rimatur. Compertoque Plautum & Syllam maximè timeri, Plautum in Aſiam, Syllam in Galliam Narbonenſem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic Orientis, illi Germaniæ exercitus commemorat. *Non ſe, vt Burrhum, diuerſas ſpes, ſed ſolam incolumitatem Neronis ſpectare. cui caueri vtcumque ab vrbanis inſidijs* [145] *præſentiâ; longinquos motus quónam modo comprimi poſſe? Erectas Gallias ad nomen dictatorium,* [146] *nec minus ſuſpectos Aſiæ populos, claritudine aui Druſi.* [147] *Syllam inopem, vnde præcipuam audaciam; & ſimulatorem ſegnitiæ, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otij, ſed veterum Romanorum imitamenta præferre; aſſumtâ etiam Stoicorum arrogantiâ, ſectaque, quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat.* Nec vltrà mora. Sylla, ſexto die peruectis Maſſiliam percuſſoribus, an-
C te metum & tumorem interficitur, cùm epulandi cauſsâ diſcumberet. Relatum caput eius illuſit Nero, tamquam præmaturâ canitie deforme. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus ſalus eius curabatur, & ſpatium itineris ac maris tempuſque interiectum mouerat famam: vulgoque fingebant, petitum ab eo Corbulonem, tum magnis exercitibus præſidentem, ſi clari atque inſontes interficerentur, præcipuum ad pericula. quin & Aſiam fauore iuuenis arma accepiſſe, nec milites ad ſcelus miſſos aut numero validos, aut animo promtos, poſtquam iuſſa efficere nequiuerint, ad ſpes nouas tranſiſſe vnà. [148] Hæc in ore famæ, credentium otio agebantur. Ceterùm libertus Plauti, celeritate ventorum præuenit centurionem, & mandata L. Antiſtij ſoceri attulit:

** parat. Senecam comiter dimittit. At ille vana rerum exuti & quietem ſeriò ſpectat.*

Cap. 56.

Cap. 57. *Tigellinus increſcit. Plautum & Syllam criminatur.*

Præiudium hominis, etiam Stoicos. Sulla occiſus.

Cap. 58. *Parant & Plautum: De quo vana quædam ſparſa.*

140. Clavdio præponis.] *Siquid video, aut negatione inſitâ ſcribend.* non præponis: *aut mutandum in* poſtponis. *Certè & Nero iudicio ante Claudium: & Seneca omni re ante Vitellium.*

D 141. Volvsio longa parcimonia.] *Dixi ſuprà: addo hoc nomen in Vatic. conſtanter ſemper ſcribi,* Voluſino. *Porrò de diuitijs Voluſiorum Silij egregius locus eſt, huc alludentis lib. v.*

Occumbis generoſe Volux. nec clauſa repoſtis
Pondera theſauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & poſſeſſa mapalia ſoli
Profuerint.

142. Inornatvmqve robvr.] *Inornati vox diſplicet, cùm ſequantur verba parum illi congrua. Malim,* inordinatumque. *id eſt, incompoſitum ætatis huius robur. Nec diſplicet ſanè Faërni,* innatumque robur.

143. Factvs natvra.] *Libri ita. Vulgò,* facetus.

144. Cvm dominante sermonvm.] *Quibuſdam abeſt vox,* ſermonum: *nec ego requiram.*

145. Præsentia; longinqvos] *Florentino eſt,* præſentiora: *ex quo alij,* præſentiore, *ego,* præſenti operâ, *vellem, ſi tamen vulgata mutanda.*

146. Nec minvs svspectos.] *Scribo,* ſuſpenſos.

147. Syllam, simvlatorem segnitiæ.] *Sæpè ſic euenit; vt qui maximè ambitioſi, occultent. Pulchrè & ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:*

Certiſſima eſt regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac ſomnum loqui.
Ab inquieto ſæpe laudatur quies.

Eiuſdem ſententiæ illud Noſtri eſt: cuius diſparem mitioremque naturam contrà interpretabatur. *lib. iv. Hiſtor. in extremo.*

148. Hæc in ore famæ.] *Modius noſter in Nouo-antiquis legit,* more famæ. &, augebantur. *acutè. Ita* iv. *Hiſt.* More famæ in maius innotuere.

Et ſané ſocer ad audendum aliquid excitabat: tulit: *effugeret ſegnem mortem,* [149] *otium, ſuffngium, & magni nominis miſerationem. reperturum bonos, conſociaturum audaces. nullum interim ſubſidium aſpernandum. ſi ſexaginta milites (tot enim adueniebant) propulißet; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa ſecutura, quæ ad vſque bellum eualeſcerent. denique aut ſalutem tali conſilio quæri, aut nihil* A
Cap. 59. *grauius audenti quàm ignauo patiendum eſſe.* Sed Plautum ea non mouêre. ſiue nullam
Sed immotū. opem prouidebat inermis atque exſul; ſeu tædio ambiguæ ſpei; an amore coniugis, & liberorum, quibus placabiliorem fore Principem rebatur, nullâ ſollicitudine turbatum. Sunt qui alios à ſocero nuntios veniſſe ferant, tamquam nihil atrox immineret, doctoreſ-
Mortem intrepidè exſpectat: que ſapientiæ, [150] Cœranum Græci, Muſonium Thuſci generis, conſtantiam opperiendæ mortis, pro incertâ & trepidâ vitâ ſuaſiſſe. Repertus eſt certè per medium diei nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidauit, coram Pelagone Spadone, quem
Et excipit. Nero centurioni & manipulo quaſi ſatellitibus miniſtrum regium præpoſuerat. [151] Caput interfecti relatum. cuius aſpectu, ipſa Principis verba referam: *Quin,* inquit, *Nero depoſito metu nuptias Poppææ ob eiuſmodi terrores dilatas maturare paras, Octauiamque coniu-* B
Nero de vtroque ad Senatum ſcribit, tectè. *gem amoliri, quamuis modeſtè agat, & nomine patris, & ſtudijs populi grauem?* Sed ad ſenatum litteras miſit, de cæde Syllæ Plautique haut confeſſus. verùm vtriuſque turbidum ingenium eſſe, & ſibi incolumitatem Reip. magnâ curâ haberi. Decretæ eo nomine ſupplicationes, vtque Sylla & Plautus ſenatu mouerentur, grauioribus tamen ludibrijs quàm
Illi approbant. malis. Igitur accepto patrum conſulto, poſtquam cuncta ſcelerum pro egregijs accipi
Cap. 60. *Octauia exturbatur, inductâ Poppæâ.* videt, exturbat Octauiam, ſterilem dictans. Exin Poppææ coniungitur. Ea diu pellex, & adulteri Neronis, mox mariti potens, quemdam ex miniſtris Octauiæ impulit, ſeruilem ei amorem obijcere. deſtinaturque reus cognomento Eucerus, natione Alexandrinus;
Seruulo adulterium illa obijcitur. Conſtantia & confidentia ancillæ. [152] canere tibijs doctus. Actæ ob id de ancillis quæſtiones, & vi tormentorum victis quibuſdam, vt falſa annuerent, plures perſtitere ſanctitatem dominæ tueri. [153] Ex quibus vna inſtanti Tigellino, caſtiora eſſe muliebria Octauiæ reſpondit, quàm os eius. Mouetur tamen primò [154] ciuilis diſſidij ſpecie: domumque Burrhi, & prædia Plauti, infauſta dona accipit. Mox in Campaniam pulſa eſt, additâ militari cuſtodiâ. Inde crebri C
Octauia reuocatur motu populi. queſtus, nec occulti per vulgum, cui minor ſapientia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula ſunt. [155] His haut quaquam Nero pœnitentiâ flagitij coniugem reuoca-
Cap. 61. uit Octauiam. Exin læti Capitolium ſcandunt, deoſque tandem venerantur. Effigies Poppææ proruunt. Octauiæ imagines geſtant humeris, [156] ſpargunt floribus, foroque ac templis ſtatuunt. Itur etiam in Principis laudes, repetitum * venerantium. Iamque & pala-

149. OTIVM, SVFFVGIVM.] *Suſpecta.*

150. COERANVM GRÆCI, MVSONIVM, THVSCI.] *Cœranus mihi irrepertus. niſi quòd Plinius Indice libri* II. *inter auctores quos delibauit, recenſet.* Ceranum. *In Seneca epiſtolâ* LXVI. *valdè celebratur huius æui* Claranus *quidam Philoſophus. numquid ibi* Cœranus? *aut magis, in Tacito* Claranus? *Sed Muſonius notior, qui Vulſinijs in Etruriâ natus,* equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiæ & placita Stoicorum æmulatus eſt, *ait noſter lib.* III. *Hiſt. Nomina illi, C. Muſonius Rufus, vti ex Tacito & Plinio colliges lib.* III. *epiſtolar. Superuixit ad imperium Veſpaſiani: vt iure culpes Suidam, interfectum eum à Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce,* Μουσώνιος, *&* Κορνοῦτος. *Meliùs veriuſq. Philoſtratus lib.* VII. *qui Muſonium Tyrrhenum in Gyaron inſulam proiectum à Nerone ſcripſit. Vnde redijt, cùm ille abijſſet.*

151. CAPVT INTERFECTI RELATVM.] *Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit cap.* XXXV. *Non herclè idem. multa obſtant. Primùm ille inter pueros, aut certè ætate inferior quàm Nero: (Hnpro enim ante mortem illi cognitus.) At iſte grandior. Ille Romæ fuiſſe debuit, cùm caſus eſt: in Aſiâ iſte. Ille viuâ Agrippinâ; hic mortuâ pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot veriùs eſt, A. Plautium vocari: filium fortaſſe eius qui de Britannis triumphauit. Cum noſtro iſto ſi confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diuerſiſſima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus ſit neſcio:* Τὸν γε οὖν Πλαῦτον *(ſcribo* Πλαῦτον*)* ἀποκτείνας, ἔπειτα τ̓ κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν οἱ ἰδών. Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. *Nam & ea verba diuerſa ab iſtis. Quis tamen neget, quin & hæc potuerit adiungere?* D

152. CANERE TIBIIS DOCTVS.] *Flor.* canere per tibias. *An fortè,* canere pares tibias?

153. EX QVIBVS VNA.] *Nomen liberrimæ ancillæ, Pythias, ex Dione.*

154. CIVILIS DISSIDII SPECIE.] *Id eſt, diuortij.*

155. HIS HAVT QVAQVAM NERO.] *Mutila, fracta: & in quibus reſtituendis, ſine libris fruſtrà allaborem. In eâdem noxâ, ſequentia. In Agricolæ tamen codice notatum:* His motus Nero, an poetitentiâ flagitij. *ſed ingenio, vt opinor, duce.*

156. SPARGVNT FLORIBVS.] *Sparſio illa florum*

A palatium multitudine & clamoribus complebant, cùm emiſſi militum globi verberibus & intento ferro turbatos diſiecêre. Mutataque quæ per ſeditionem verterant, & Poppææ honos repoſitus eſt. Quæ ſemper odio, tum & metu atrox, ne aut vulgi acrior vis ingrueret, aut Nero inclinatione populi mutaretur, prouoluta genibus eius: *Non eò loci res ſuas agi, vt de matrimonio certet (quamquam id ſibi vitâ potiùs) ſed vitam ipſam in extremum adductam à clientelis & ſeruitijs Octauiæ, quæ plebis ſibi nomen indiderint, ea in pace auſis quæ vix bello euenirent. Arma illa aduerſus Principem ſumta. ducem tantùm defuiſſe, qui motis rebus facilè reperiretur. Omitteret modò Campaniam & in vrbem ipſam pergeret, ad cuius nutum abſentis tumultus cierentur. Quod alioquin ſuum delictum? quam cuiuſquam offenſionem? An quia veram progeniem penatibus Cæſaris datura ſit, malle populum Romanum tibicinis Ægyptij ſubolem Imperatorio faſtigio induci? Denique ſi id rebus conducat, libens quàm coactus acciret dominam, vel conſuleret ſecuritati iuſtâ vltione. Et modicis remedijs, primos motus conſediſſe. [157] at ſi deſperent vxorem Neronis fore Octauiam, illi maritum daturos.* Varius ſermo, & ad metum atque iram accommodatus, terruit ſimul audientem & accendit. Cap. 62.

Poppæa ſibi metuit: Neronem oratione extimulat.

B Sed parum valebat ſuſpicio in ſeruo, & [158] quæſtionibus ancillarum eluſerat. Ergo confeſſionem alicuius quæri placet, cui rerum quoque nouarum crimen affingeretur. Et viſus idoneus maternæ necis patrator Anicetus, claſſi apud Miſenum, vt memoraui, præfectus, leui poſt admiſſum ſcelus gratiâ, dein grauiore odio: quia grauiorum facinorum miniſtri quaſi exprobrantes aſpiciuntur. Igitur accitum eum Cæſar operæ prioris admonet. Solum incolumitati Principis aduerſus inſidiantem matrem ſubueniſſe: locum haut minoris gratiæ inſtare, ſi coniugem infenſam depelleret. Nec manu aut telo opus. Fateretur Octauiæ adulterium. Occulta quidem ad præſens, ſed magna ei præmia, & receſſus amœnos promittit: vel ſi negauiſſet, necem intentat. Ille inſitâ vecordiâ, & facilitate priorum flagitiorum, plura etiam quàm iuſſum erat, fingit, fateturque apud amicos, quos velut conſilio adhibuerat Princeps. Tum in Sardiniam pellitur, vbi non inops exſilium tolerauit, & fato obijt. At Nero præfectum ſpe ſociandæ claſſis corruptum, & incuſatæ paulo antè ſterilitatis oblitus, abactos partus conſcientiâ libidinum, eaque ſibi comperta [159] dicto memorat. Cap. 63.

Alia machina in Octauiam.

Aniceto adminiſtro.

Qui fatetur adulterium.

C [160] Inſulaque Pandatariâ Octauiam claudit. Non alia exſul viſentium oculos maiore miſericordiâ affecit. Meminerant adhuc quidam Agrippinæ à Tiberio, recentior Iuliæ memoria obuerſabatur à Claudio pulſæ. Sed illis robur ætatis affuerat. Læta aliqua viderant, & præſentem ſæuitiam melioris olim fortunæ recordatione leuabant. Huic * primùm nuptiarum dies loco funeris fuit, deductæ in domum, in quâ nihil niſi luctuoſum haberet, erepto per venenum patre, & ſtatim fratre. Tum ancilla dominâ validior. Et Poppæa non niſi in perniciem vxoris nupta. Poſtremò crimen omni exitio grauius. Ac puella viceſimo ætatis anno, inter centuriones & milites, præſagio malorum iam à vitâ exemta, nondum tamen morte acquieſcebat. Paucis Cap. 64.

Octauia in inſulâ clauſa: Magnâ miſeratione populi.

* *primus*

rum recepta in eos, quos honore honeſtos volebant, quaſique beniuolentiâ proſequebantur. Liu. lib. XXXIII. Omnes tendere ad Imperatorem Romanum, vt ruente turbâ in vnum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniſcoſque iacientium, haud procul periculo fuerit. *Capitolinus in M. Antonino:* In Salutatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus, aliæ alijs locis hæſerunt, huius velut manu capiti Martis aptata eſt. *vbi rectè ſcripſeris,* coronas, *&,* iacientibus. *Ouidius de Germanico triumphante:*

D
Quaque ibis manibus circumplaudêre tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. I. *de Commodi aduentu in vrbem:* Τοῦτον δὲ διασπάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. *Vergil.*

Purpureos ſpargam flores, animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis.

157. AT SI OESPERENT.] *Si integra, lego.* An ſi deſperent? *interrogandi nota.*

158. QVÆSTIONIBVS ANCILLARVM ELVSERAT.] *Iacobo Lectio erudito iuueni adſentior ſcribenti;* eluſa erat.

159. DICTO MEMORAT.] *Legendum hîc,* edicto memorat, *idem Lectius, quem nominaui, docuit me verè. Nam principes per edicta populum adfabantur. vt notum.*

160. INSVLAQVE PANDATARIA.] *Quid ergo in mentem illi poëta ignobili venit (non enim Senecæ: cùm certis argumentis poſt mortem eius ſcripta ea Tragœdia ſit) qui relegare Octauiam in Aegyptum videtur.*

——— date vela fretis
Ventiſque, petat puppis rector
Tandem Phariæ litora terræ.

Niſi ſi hoc vult, Alexandrinâ dumtaxat naui auectam

Denique ad mortem acta. eis dehinc interiectis diebus, mori iubetur: cùm iam viduam ſe & tantùm ſororem teſtaretur, [161] communeque Germanici, & poſtremò Agrippinæ nomen cieret. quâ incolumi infelix quidem matrimonium, ſed ſine exitio pertuliſſet. Reſtringitur vinculis, venæque eius per omnes artus exſoluuntur; & quia preſſus pauore ſanguis tardiùs labebatur, præferuidi balnei vapore enecatur. Additurque atrocior ſæuitia, quòd caput *Caput Poppææ oblatũ. O tempora ſeruilia!* amputatum latumque in vrbem Poppæa vidit. Dona ob hæc templis decreta. Quod ad eum finem memorauimus, vt quicumque caſus temporum illorum nobis vel alijs auctoribus noſcent, præſumtum habeant, quoties fugas & cædes iuſſit Princeps, toties grates deis actas; quæque rerum ſecundarum olim, tum publicæ cladis inſignia fuiſſe. Neque tamen ſilebimus, ſi quod ſenatuſconſultum, adulatione nouum, aut patientiâ poſtremum fuit. A

Cap. 65. *Nero libertos aliquos veneno tollit.* Eodem anno libertorum potiſſimos [162] veneno interfeciſſe creditum eſt, [163] Doryphorum quaſi aduerſatum nuptijs Poppææ, Pallantem quòd immenſam pecuniam longâ ſenectâ detineret. Romanus ſecretis criminationibus incuſauerat Senecam vt C. Piſonis ſocium, sed validiùs à Senecâ eodem crimine perculſus eſt. Vnde Piſoni timor & orta inſidiarum in Neronem magna moles, ſed improſpera. B

ctam Octauiam. Id enim contentioſius aliquis poſſit parum εὐλόγως dicere. aliàs repoſuerim ego, Pandatariæ litora terræ.

161. COMMVNEQVE GERMANICI.] *Accipere poſſis, appellaſſe Octauiam patris nomen, qui Germanicus dictus, vti & Nero. Commune igitur vtrimque. Tamen cùm in priſcis libris ſit,* Communeſque; *nata mihi lectio,* cùm maneſque germani. *Vt fratrem appellauerit ſublatum, & deinde matrem.*

162. VENENO INTERFECISSE CREDITVM EST] *Vel,* creditus eſt. *Vide Sueton. Nerone, cap.* XXXV.

163. DORYPHORVM.] *Eſt nomen ſiue cognomen liberti proprium. Fortaſſe & in hoc Xiphilini loco, in Nerone:* Δορυφόρῳ τῷ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντι, πεντήκοντα ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας δοθῆναι ἐκέλευσε: Doryphoro, qui à libellis erat, iuſſit dari ducentas quinquaginta Drachmarum myriadas. *Ita ego verterim, & munus noſtri Doryphori eruerim: at interpres,* Prætoriano cuidam militi *fecit: qui non ſolent profectò à libellis aut talibus officijs eſſe.*

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV DIVI AVGVSTI ANNALIVM LIBER XV.

BREVIARIVM LIBRI.

B *VOLOGESES Parthorum Rex Armeniam inuadit. quem Corbulo cautè & tamen fortiter repreſſit. Sed Cæſonius Pætus miſſu Neronis mox ſuperuenit, proprius Armeniæ tuendæ dux. Is imperitiâ & temeritate rem perdidit: turpi fœdere cum hoſte depactus. Corbulo ei tamen ſed ſerò ſuccurrit. Neroni filia ex Poppæâ naſcitur, non vitalis. Legati Parthorum Romam venêre, ſuper Armeniâ retinendâ. irriti remittuntur: & bellum Corbuloni permiſſum: Is Armeniam iterum inuadit, & metu Parthis iniecto, ad colloquium ventum. Placuit arma poni, & Tiridatem diadema ſtatuæ Neronis ſubmittere, nec niſi ſponte eius reſumere Nero Neapoli cantat in publico: Roma luxu & libidine omnia polluit. Ipſa vrbs ardet caſu, ſiue Principis dolo. qui in ruinis eius ingentem ſibi domum exſtruxit. Chriſtiani ab eo exagitati & necati, falſo crimine incendij. Coniuratio in Neronem inita & detecta, capite eius C. Piſone. Multi interfecti inluſtrium, interque eos Seneca. Grates tamen dijs actæ, & dona decreta templis, vt rebus lætis. Geſta hæc annis paullò ampliùs tribus,*

C C. MEMMIO REGVLO.	VERGINIO RVFO	
C. LECANIO BASSO.	M. LICINIO CRASSO	COSS.
P. SILIO NERVA.	C. IVLIO ATTICO VESTINO	

INTEREA tex Parthorum Vologeſes, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranem Armeniæ impoſitum: ſimul, fratte Titidate pulſo, ſpretum Atſacidarum faſtigium ite vltum volens, magnitudine rurſum Romanâ & continui fœderis teuerentiâ, diuerſas ad curas trahebatur: contatot ingenio, & defectione Hircanorum gentis validæ, multiſque ex eo bellis illigatus. Atque illum ambiguum nouus inſuper nuntius contumeliæ exſtimulat: quippe egreſſus Armeniâ Tigranes, Adiabenos conterminam nationem latiùs ac diutiùs quàm per latrocinia vaſtauetat. Idque primores gentium ægrè tolerabant, eò contemtionis deſcenſum, vt ne duce quidem Romano D incurſatentur, ſed temeritate obſidis, tot per annos inter mancipia habiti. Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod præſidium, aut vnde peteret, rogitans. Iam de Armeniâ conceſſum, proxima trahi: & niſi defendant Parthi, leuius ſeruitium apud Romanos deditis, quàm captis eſſe. Tiridates quoque regni profugus, per ſilentium haut modicè querendo, grauior erat. Non *enim ignauiâ, magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in ſummâ fortunâ æquius, quod validius. Et ſua retinere, priuatæ domus: de alienis certare, regiam laudem eſſe.*

Cap. I. *Vologeſes deliberat de repetendâ Armeniâ.*

Impulit ambiguum iniuria Tigranis.

Fines Parthorum populantis.

Monobazus etiam exſtimulat.

Et Tiridates.

Igitur commotus his Vologeſes concilium vocat, & proximum ſibi Tiridatem conſtituit, atque ita orditur, *Hunc ego eodem mecum patre genitum, cùm mihi per ætatem ſummo nomine conceſſiſſet, in poſſeſſionem Armeniæ deduxi, qui tertius potentiæ gradus habetur. Nam Medos Pacorus anteceperat. videbarque contra vetera fratrum odia & certamina, familiæ noſtræ penates ritè compoſuiſſe. prohibent Romani, & pacem ipſis nunquam proſperè laceſſitam, nunc quoque in*

Cap. 2. *Peruicero. & oratione ſua ſua Vologeſes aperit.*

exitium

exitium ſuum abrumpunt. Non ibo infitias, æquitate quàm ſanguine, cauſsâ quàm armis retinere parta maioribus malueram. ſi contatione deliqui, virtute corrigam. Veſtra quidem vis & gloria in integro eſt, addita modeſtiæ famâ. quæ neque ſummis mortalium ſpernenda eſt, & à dijs æſtimatur. Simul diademate caput Tiridatis euinxit, promtam equitum manum, quæ regem ex more ſectabatur, Moneſi nobili viro tradidit, adiectis Adiabenorum auxilijs: mandauitque Tigranem Armeniâ exturbari, dum ipſe poſitis aduerſus Hyrcanos diſcordijs, vires intimas, molemque belli ciet, prouincijs Romanis minitans. A

Diadema Armeniæ Tiridati imponit. Copias præmittit.

Cap. 3. *At Corbulo auxiliatur Tigrani.*

Quæ vbi Corbuloni certis nuntijs audita ſunt: legiones duas cum Verulano Seuero, & [1] Vectio Bolano, ſubſidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compoſitiùs cuncta, quàm feſtinantiùs agerent. quippe bellum habere, quàm gerere malebat. Scripſeratque Cæſari, proprio duce opus eſſe, qui Armeniam defenderet: Syriam ingruente Vologeſe acriore in diſcrimine eſſe. Atque interim reliquas legiones pro ripâ Euphratis locat: tumultuariam prouincialium manum armat: hoſtiles ingreſſus præſidijs intercipit. Et quia egena aquarum regio eſt, caſtella fontibus impoſita. quoſdam riuos congeſtu arenæ abdidit. B

Præſidijs omnia firmat: In primis Syriam.

Cap. 4. Ea dum à Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Moneſes vt famam ſui præiret, non ideò neſcium aut incautum Tigranem offendit: qui occupauerat Tigranocerta, vrbem copiâ defenſorum & [2] magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius amnis haud ſpernendâ latitudine partem murorum ambit. & ducta ingens foſſa, quà fluuio diffidebatur. Inerantque milites, & prouiſi antè commeatus. quorum ſubuectu pauci auidiùs progreſſi, & repentinis hoſtibus circumuenti, irâ magis quàm metu ceteros accenderant. Sed Partho ad exſequendas obſidiones nulla cominus audacia: raris ſagittis, neque clauſos exterret & ſemet fruſtratur. Adiabeni cùm promouere ſcalas & machinamenta inciperent, facilè detruſi, mox erumpentibus noſtris cæduntur.

Tigranes vrbem Principem occupat.

Tentant eam fruſtrà Parthi.

Cap. 5. *Corbulo legat ad Vologeſem.*

Corbulo tamen quamuis ſecundis rebus ſuis, moderandum fortunæ ratus, miſit ad Vologeſem, qui expoſtularent vim prouinciæ illatam, ſocium amicumque regem cohortes Romanas circumſidere. [3] omitteret potiùs obſidionem, aut ſe quoque in agro hoſtili caſtra poſiturum. Caſperius Centurio in eam legationem delectus, apud oppidum Niſibin ſeptem & triginta milibus paſſuum à Tigranocertâ diſtantem adit regem, & mandata ferociter edidit. Vologeſi vetus, & penitus infixum erat arma Romana vitandi: nec præſentia proſperè fluebant. irritum obſidium, tutus manu & copijs Tigranes, fugati qui expugnationem ſumſerant, miſſæ in Armeniam legiones, & aliæ pro Syriâ paratæ vltrò irrumpere. ſibi imbecillum equitem pabuli inopiâ. nam exorta vis locuſtarum ambederat quidquid herbidum aut frondoſum. Igitur metu abſtruſo mitiora obtendens, miſſurum ad Imperatorem Romanum legatos ſuper petendâ Armeniâ & firmandâ pace reſpondet. Moneſen omittere Tigranocerta iubet, ipſe retrò concedit. C

Nec ille à pace abhorret.

Moneſes reuocatur ab obſidione.

Cap. 6. *Pacta quædam occulta inter Romanum & Parthum.*

Hæc plures vt formidine regis, & Corbulonis minis patrata & magnifica extollebant. Alij occultè pepigiſſe interpretabantur, vt omiſſo vtrimque bello, & abeunte Vologeſe, Tigranes quoque Armeniâ abſcederet. *Cur enim exercitum Romanum à Tigranocertis deductum? Cur deſerta per otium, quæ bello defenderant? An melius hibernauiſſe in extremâ Cappadociâ, raptim erectis tugurijs, quàm in ſede regni modò retenti? Dilata prorſus arma, vt Vologeſes cum alio quàm cum Corbulone certaret: Corbulo meritæ tot per annos gloriæ non vltrà periculum faceret.* Nam, vt rettuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ popoſcerat, & aduentare [4] Cæſennius Pætus audiebatur: iamque aderat, copijs ita diuiſis, vt quarta & duodecima legiones additâ quintâ, quæ recens è Mœſis excita erat, ſimul Pontica, & Galatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia, & ſexta, & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum vſu ſociarent, partirenturve. Sed neque Corbulo æmuli patiens, & Pætus, cui ſatis ad gloriam erat ſi proximus haberetur, deſpiciebat geſta, nihil cædis aut prædæ, vſurpatas nominetenus vrbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges, & pro vmbrâ regis, Romanum ius victis impoſiturum. D

Cum Corbulone mandidi.

Interea Pætus aduenit cum copijs.

Ferociter loquitur.

Cap. 7. *Legati Parthi irriti Româ redeunt.*

Sub idem tempus legati Vologeſis, quos ad Principem miſſos memoraui, reuertêre irriti: bellumque propalam ſumtum à Parthis nec Pætus detractauit, ſed duabus legionibus, quarum quartam Funiſulanus Vettonianus eo in tempore, duode-

A duodecimam Calauius Sabinus regebant, Armeniam intrat, triſti omine. Nam in transgreſſu Euphratis, quem ponte tranſmittebat, nullâ palàm cauſsâ, [5] turbatus equus qui conſularia inſignia geſtabat, retrò euaſit. Hoſtiaque quæ muniebantur hibernaculis aſſiſtens, ſemifacta opera fugâ perrupit, ſeq; vallo extulit. & pila militum arsêre, magis inſigni prodigio, quia Parthus hoſtis miſsilibus telis decertat. Ceterùm Pætus ſpretis ominibus, needum ſatis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ prouiſu, rapit exercitum trans montem Taurum, reciperandis, vt ferebat, Tigranocertis, vaſtandiſque regionibus, quas Corbulo integras omiſiſſet. Et capta quædam caſtella, gloriæque & prædæ nonnihil partum, ſi aut gloriam cum modo, aut prædam cum curâ habuiſſet. Longinquis itineribus percurſando quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commeatu, & inſtante iam hieme, reduxit exercitum. compoſuitque ad Cæſarem litteras, quaſi confecto bello, verbis magnificas, rerum vacuas. Interim Corbulo numquam Euphratis ripam crebrioribus præſidijs inſedit: & ne ponti inijciendo impedimentum hoſtiles B turmæ afferrent, (iam enim ſubiectis campis magnâ ſpecie volitabant) naues magnitudine præſtantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultiſq; & baliſtis proturbat Barbaros. in quos ſaxa & haſtæ longiùs permeabant, quàm vt contrario ſagittarum iactu adæquarentur. Dein pons continuatus, colleſque aduerſi per ſocias cohortes, pòſt legionum caſtris occupantur; tantâ celeritate & oſtentatione virium, vt Parthi omiſſo paratu inuadendæ Syriæ, ſpem omnem in Armeniam verterent. Ibi Pætus imminentium neſcius, quintam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiſcuis militum commeatibus infirmauerat; donec aduentare Vologeſem magno & infenſo agmine auditum. Accitur legio duodecima, & vnde famam aucti exercitus ſperat, prodita infrequentia: quâ tamen retineri caſtra, & eludi Parthus tractu belli poterat, ſi Pæto aut in ſuis, aut in alienis conſilijs conſtantia fuiſſet. Verùm vbi à viris militaribus aduerſus vrgentes caſus firmatus erat, rurſus ne alienæ ſententiæ indigens videretur, in diuerſa ac deteriora tranſibat. Et nunc relictis hibernis, non foſſam neque vallum ſibi, ſed corpora & arma in hoſtem data clamitans, duxit legiones quaſi prælio certatu-

C

Pætus Armeniam intrat aue infauſtâ.

Cap. 8.

Principia tamen ei ridet.

Cap. 9.

Corbulo interea Euphrati aſsidet:

Ponte eum iungit.

Cap. 10.

Vologeſes ad Pætum vertit.

Hic mutat valdè & trepidat.

COMMENTARIVS.

1. VETTIO BOLANO.] *Scribe,* Vettio, *ex lapide:* C. CALPVRNIO. PISONE M. VETTIO BOLANO. COS. *De huius Bolani bellicâ gloriâ, Statius libro* V. *Siluar. ad filium eius Criſpinum:*

——rigidi ſummam Mauortis agebat
Corbulo, ſed comitem belli ſociumque laboris
D Ille quoque egregijs multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum aſperrima ſuetus
Credere.——

2. MAGNITVDINE MOENIVM VALIDAM.] *Adeò, vt Appianus producat mœnia Tigranocerta in altitudine ad quinquaginta cubitos: quæ in imo adaptata equorum ſtabulis. Vide eum in Mithridatico.*

3. OMITTERET POTIVS.] *Lego* ociùs, *non,* potiùs.

4. CÆSENNIVS PÆTVS.] *Qui malè in Dionis eclogis, quas nuper Fuluius Vrſinus dedit,* Σέννιος *ſcribitur. Enimuerò* Καισέννιος Πέτος *etiam in Ioſepho ſcribitur, diciturq; à Veſpaſiano miſſus ad Syriam adminiſtrandam, libro* VII. *Excidij, cap.* XXI. *An hic ipſe, qui ſub Nerone præfuerat, etſi parum bonâ famâ? etiam haud neget.*

5. TVRBATVS EQVVS QVI.] *Mos infrequens, & inobſeruatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Craſſo, qui inter prodigia pariter futuræ cladis ſic narrat:* Ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. *id eſt:* Equus verò ex Imperatorijs inſigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, ſubmerſus diſparuit. *Item Obſequens inter ea quæ Panſa Conſuli haud læta euenerunt:* Equus phaleratus in ipſius conſpectu feſtinans concidit. *Dionyſius lib.* x. *Antiq. Rom. quâ parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo:* Ὡς δ' ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους ἐπισήμοις προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἁλουργὰς, καὶ τὰ ἄλλα παράσημα οἷς πρότερον ἡ τῶν βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχὴ, προσήνεγκαν. *id eſt:* Vt paullò propior iam erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & ſecures cum faſcibus, veſteſque purpureas, & alia inſignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt. *Vt appareat equum vnum pluréſve cum ornatu imperatorio, & conſulari (ſi eum magiſtratum dux geſsiſſet) è publico datos: non aliud, quàm ſpecimen & notam dignitatis. Tacitus hîc conſularia inſignia ait: quia Cæſennius Pætus ille ipſe eſt qui ante annum Conſul cum Petronio Turpiliano fuerat.*

taturus. Deinde amiſſo centurione & paucis militibus, quos viſendis hoſtium copijs A
Imperitè militem ſpargit, præmiſerat, trepidus remeauit. Et quia minùs acriter Vologeſes inſtiterat, vanâ rurſus
fiduciâ, tria millia delectorum proximo Tauri iugo impoſuit, quò tranſitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius
caſtello, cui Arſamoſata nomen eſt, abditi, datâ in præſidium cohorte, ac diſperſo mili-
Auxilium à Corbulone inuitus petit. te, qui in vnum habitus, vagum hoſtem promtiùs ſuſtentauiſſet. ægrè compulſum fe-
runt, vt inſtantem Corbuloni fateretur. Nec à Corbulone properatum, quò gliſcentibus
periculis etiam ſubſidij laus augeretur. Expediri tamen itineri ſingula millia ex tribus
Cap. 11. legionibus, & alarios octingentos, parem numerum è cohortibus iuſſit. At Vologeſes
Vologeſes interritâ vi per rumpit. Præſidia fugat, aut expugnat. quamuis obſeſſa à Pæto itinera hinc peditatu, inde equite accepiſſet, nihil mutato conſi-
lio, ſed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtriuit, vno tantùm centurione Tarqui-
tio Creſcente turrim, in quâ præſidium agitabat, defendere auſo: factaque ſæpiùs eruptio-
ne, & cæſis qui Barbarorum propiùs ſuggrediebantur, donec ignium iactu circumueni-
retur. peditum ſi quis integer, longinqua & auia; vulnerati, caſtra repetiuere: virtutem B
regis, ſæuitiam & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui
eadem pauebant. Ne dux quidem obniti aduerſis, ſed cuncta militiæ munia deſeruerat,
Pætus iacet: Corbulonem orat & exſpectat. miſſis iterùm ad Corbulonem precibus, veniret properè, ſigna & aquilas, & nomen re-
liquum infelicis exercitus tueretur: ſe fidem interim, donec vita ſuppeditet, retenturum.
Cap. 12. *Ille feſtinat:* Ille interritus, & parte copiarum apud Syriam relictâ, vt munimenta Euphrati im-
poſita retinerentur, quâ proximum & commeatibus non egenum, regionem Comage-
nam, exin Cappadociam, inde Armenios petiuit. Comitabantur exercitum præter alia
aſſueta bello, magna vis camelorum onuſta frumento, vt ſimul hoſtem famemque de-
pelleret. Primùm è perculſis [6] Pactium primipili centurionem obuium habuit, dein
pleroſque militum: quos diuerſas fugæ cauſas obtendentes, redire ad ſigna, & clemen-
Suos ad robur & celeritatem excitat. tiam Pæti experiri monebat. Se niſi victoribus immitem eſſe. Simul ſuas legiones adire,
hortari, priorum admonere, nouam gloriam oſtendere. *Non vicos aut oppida Armeniorum,*
ſed caſtra Romana, duasque in ijs legiones pretium laboris peti. Si ſingulis manipularibus præci-
pua ſeruati ciuis corona imperatoriâ manu tribueretur, quod illud & quantum decus, vbi par C
eorum [7] *numerus adipiſceretur, qui attuliſſent ſalutem, & qui accepiſſent?* His atque talibus in
commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum proprijs ſtimulis
Cap. 13. incenderent) continuum diu noctuque iter properabant. Eoque intentiùs Vologeſes
At Parthus Romanos premit & obſidet. Languidè hi ſe defendunt. premere obſeſſos, modò vallum legionum, modò caſtellum, quo imbellis ætas defende-
batur, oppugnare, propiùs incedens, quàm mos Parthis, ſi eâ temeritate hoſtem in prœ-
lium eliceret. At illi vix contubernijs extracti, nec aliud quàm munimenta propugna-
bant: pars iuſſu ducis, & alij propriâ ignauiâ, vt Corbulonem opperientes, ac ſi vis in-
Immò deditionem loquuntur & ſpectant. grueret, prouiſis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neque eandem vim Samni-
tibus Italico populo, aut Pœnis Romani Imperij æmulis. Validam quoque & laudatam
antiquitatem quoties fortuna contrà daret, ſaluti conſuluiſſe. Quâ deſperatione exerci-
tus dux ſubactus, primas tamen litteras ad Vologeſen, non ſupplices, ſed in modum
Itaque Pætus pacem petit. querentis compoſuit, *Quòd pro Armenijs ſemper Romanæ ditionis, aut ſubiectis regi, quem Im-*
perator delegiſſet hoſtilia faceret. Pacem ex æquo vtilem. Nec præſentia tantùm ſpectaret. Ipſum D
aduerſus duas legiones, totis regni viribus adueniſſe: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo
Cap. 14. *Tergiuerſatur Vologeſes.* *bellum iuuarent.* Ad ea Vologeſes, nihil pro cauſsâ, ſed *opperiendos ſibi fratres Pacorum ac*
Tiridatem reſcripſit. *Illum locum tempusque conſilio deſtinatum quid de Armeniâ cernerent.*
[8] * *Adieciſſe deos dignum Arſacidarum, ſimul & de legionibus Romanis ſtatuerent.* Miſſi pòſt
à Pæto nuntij, & regis colloquium petitum, qui Vaſacem præfectum equitatus ire iuſſit.

Tum

6. PACTIVM PRIMIPILI CENTVRIONEM.] *At ſuprà lib.* XIII. *perfunctum eo honore ait:* Curam præſidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.

7. NVMERVS ADIPISCERETVR.] *Malo,* adſpiceretur. *etſi non ignorem Plautum, & Tacitum ipſum alibi adipiſcendi verbum παθητικῶς eſſe vſos.*

8. * ADIECISSE DEOS DIGNVM.] *Locus de quo tria verba non poſſum hiſcere.*

9. FLV-

A Tum Pætus, Lucullos, Pompeios, & ſi qui duces obtinendæ donandæve Armeniæ egerant: Vaſaces imaginem retinendi donandive penes nos, vim penes Parthos memorat. Et multum inuicem diſceptato, Monobazus Adiabenus in diem poſterum teſtis ijs quæ pepigiſſent, adhibetur. Placuitque liberari obſidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, caſtellaque & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologeſi fieret, mittendi ad Neronem legatos. Interim [9] fluuio Arſameti (is caſtra præfluebat) pontem impoſuit, ſpecie ſibi illud iter experientis. Sed Parthi quaſi documentum victoriæ iuſſerant. [10] namque ijs vſui fuit. Noſtri per diuerſum iere. [11] Addidit rumor, ſub iugum miſſas legiones, & alia ex rebus infauſtis: quorum ſimulacrum ab Armenijs vſurpatum eſt. Nam & munimenta ingreſſi ſunt, antequam agmen Romanum decederet; & circumſtetere vias, captiua olim mancipia, aut iumenta agnoſcentes, abſtrahenteſque. Raptæ etiam veſtes, retenta arma, pauido milite & concedente, ne qua prælij cauſſa exiſteret. Vologeſes armis & corporibus cæſorum aggregatis, quò cladem noſtram teſtaretur, viſu fugientium legionum abſtinuit. Fama moderationis quære-

B batur, poſtquam ſuperbiam expleuerat. Flumen Arſametem elephanto inſidens, & [12] proximus quiſque regi vi equorum perrupere, quia rumor inceſſerat, pontem ceſſurum oneri, dolo fabricantium. Sed qui ingredi auſi ſunt, validum & fidum intellexere.

Tamen ad colloquium ventum:

Et ex eo, ad infamiam pacta.

Cap. 15.

Quia Parthi varie illudit Romanus:

Nimirum pauidus:

Ceterùm obſeſſis adeò ſuppeditauiſſe rem frumentariam conſtitit, vt horreis ignem inijcerent: [13] contraque prodiderit Corbulo Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque ſe plus tridui itinere abfuiſſe. Adiecit, iureiurando Pæti [14] cautum apud ſigna, aſtantibus ijs, quos teſtificando rex miſiſſet, neminem Romanum Armeniam ingreſſurum, donec referrentur litteræ Neronis, an paci annueret. Quæ vt augendæ infamiæ compoſita, ſic reliqua non in obſcuro habentur: vnâ die quadraginta millium ſpatium emenſum eſſe Pætum, deſertis paſſim saucijs. neque minùs deformem illam fugientium trepidationem, quàm ſi terga in acie vertiſſent. Corbulo cum ſuis copijs apud ripam Euphratis obuius, non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit, vt diuerſitatem exprobraret. Mæſti manipuli, ac vicem commilitonum mi-

C ſerantes, ne lacrymis quidem temperauêre. Vix præ fletu vſurpata conſalutatio. Deceſſerat certamen virtutis, & ambitio gloriæ, felicium hominum affectus: ſola miſericordia

Cap. 16.

Quibus omnia ex vberis

Et hoſtibus contrà.

Infamiam Pæti Corbulo auget:

Qui occurrit cum ſuis fugientibus.

Milites inter ſe beneuoli:

9. Flvvio Arsameti.] *Non alibi lectus nobis hic Arſametes: & omnino arbitramur falſum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fuluius Vrſinus) hic ipſe fluuius* Arſanias *dicitur. Verba Dionis:* Ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτοῖς Ἀρσανίαν ζεύξωσι: Parthus dimiſit Pætum, priùs cum eo pactus vt ponte ſibi iungerent fluuium Arſaniam. *Nominat & antè,* Ῥανδείαν πρὸς τῷ Ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν. Randeiam (*oppidum, ſiue vicum, vbi Pætus obſeſſus*) ad Arſaniam fluuium ſitam. *Plinius quoque Arſaniam agnoſcit, & in Euphratem labi facit, lib.* v. *cap.* XXIV.

D *Sed & Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorſus velim in Tacito,* Fluuio Arſaniæ (etenim is caſtra præfl.) *litteris poſtremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterùm, infrà.*

10. Namqve iis vsvi fvit] *Ex Taciti conſequâ narratione iudices legendum,* Neque ijs vſui fuit. *Et firmat certè Dio, qui in hac re (vt ſæpè) velut interpres Taciti:* Ἵνα τὸν ποταμὸν Ἀρσανίαν ζεύξωσιν. Οὐχ ὅτι γεφύρας ἐδέοντο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διεληλύθεσαν) ἀλλ' ἵνα ἐνδείξωνται σφίσιν, ὅτι κρείττους αὐτῶν εἶεν.

11. Addidit rvmor.] *Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap.* XXXIX.

12. Proximvs qvisqve regi vi eqvorvm.] *Suſpicor de loci defectu. Nónne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non ſolùm proximi regis? certè. Adde quod Dio diſertim narrat,* regem quidem elephanto, alios ſine vſu vllo pontis, vt priùs, tranſiſſe. Αὐτὸς μὲν (ὁ Βασιλεὺς) ἐπ' ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησαν. *Itaque fidenter, fortaſſe & feliciter, expleo:* & proximus quiſque regi, alij vi equorum perr. *Hac mente rex quidem in elephanto, & in ſimili belluâ eius exemplo primores tranſmiſère, aliud vulgus in equis.*

13. Contraqve prodiderit Corbvlo.] *In commentarijs, opinor, aut hiſtoriâ harum rerum. Plinius certè Corbulonem inter ſcriptores cenſuit, Indice libri* v. *&* vi.

14. Cavtvm apvd signa.] *Specta iuuenis. iuramenta Romanorum apud ſigna: id eſt, vti ego interpretor, apud principia. Illic enim ſigna. & pleroſque caſtrorum ſollennes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla, & labore meo leuabo tuum. Ius in principijs dictum. Liuius l.* XXVIII. Tribunos tamen iura reddere in principijs ſinebant. *Edicta ibi propoſita. Vulcatius in Auidio Caſſio:* Nam ſtatim & ad ſigna edici iuſſit, & programma in parietibus fixit, vt ſi quis cinctus inueniretur in Daphne, diſcinctus rediret. *Littera lecta, & habita allocutiones. Spartianus in Peſcennio:* Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna, quibus, *&c. Tacitus,* Contractos in principia milites iuſſit cum ſilentio audire. *Caſtigatio & interdum animaduerſio ibi. Suetonius Othone, cap.* 1. Auſus eſt milites

Cap.17. dia valebat, & apud minores magis. Ducum inter ſe breuis ſermo ſecutus eſt, [15] hæc A
At non ancta. conquerentium : * *irritum laborem, potuiſſe bellum fugâ Parthorum finiri.* Ille integra vtrique cuncta reſpondit, conuerterent aquilas, & iuncti inuaderent Armeniam, abſceſſu Vologeſis infirmatam. *Non ea Imperatoris habere mandata Corbulo : periculo legionum commotum, è prouinciâ egreſſum. Quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam fortunam ornandam, vt pedes confectus ſpatijs itinerum, alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem aſſequeretur.* Exin Pætus per Cappadociam hibernauit.

Species fœderis inter Vologeſem & Corbulonem.

At Vologeſis ad Corbulonem miſſi nuntij, detraheret caſtella trans Euphratem, amnemque vt olim medium faceret. Ille Armeniam quoque diuerſis præſidijs vacuam fieri expoſtulabat. Et poſtremò conceſſit rex : dirutaque quæ vltra Euphratem communierat Corbulo, & Armenij ſuo arbitrio relicti ſunt.

Cap. 18. *Romæ tamen nonniſi fauſta omnia audita.* At Romæ trophæa de Parthis, arcuſque medio Capitolini montis ſiſtebantur: decreta ab ſenatu integro adhuc bello, neque tum omiſſa, dum aſpectui conſulitur ſpretâ conſcientiâ. Quin & diſſimulandis rerum externarum curis Nero frumentum plebis vetuſtate corruptum, in Tiberim iecit, quo [16] ſecuritatem annonæ ſiſtentaret. cuius pretio nihil additum eſt, quamuis B

Frumentum vetus in Tiberim iactum.

ducentas fermè naues portu in ipſo, violentia tempeſtatis, & centum alias Tiberi ſubuectas, fortuitus ignis abſumſiſſet. Tris dein conſulares, L. Piſonem, [17] Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis præpoſuit, cum inſectione priorum Principum, qui grauitate ſumtuum iuſtos reditus anteiſſent. ſe annuum ſexcenties ſeſtertiûm Reipub. largiri.

Præfecti noui vectigalibus.

Cap.19. Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propinquis comitijs, aut ſorte prouinciarum, plerique [18] orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturaſque & prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magnâ cum inuidiâ ſenatum adeunt, ius naturæ, labores educandi, aduerſus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant : *Satis pretij eſſe orbis quòd multâ ſecuritate, nullis oneribus, gratiã, honores, cuncta promta & obuia haberent. Sibi promiſſa legum diu expectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrum vota repentè adæquaret.* Factum ex eo ſenatuſconſultum, ne ſimulata adoptio C in vllâ parte muneris publici iuuaret, ac [19] ne vſurpandis quidem hereditatibus prodeſſet.

Querela de breui & fictâ adoptione.

Patres procedunt, & prohibent.

Cap.20. *Timarchus accuſatus.* Exin Claudius Timarchus Cretenſis reus agitur, ceteris criminibus, vt ſolent prævalidi prouincialium, & opibus nimijs ad iniurias minorum elati : vna vox eius vſque ad contumeliam ſenatus penetrauerat, quòd dictitaſſet, in ſuâ poteſtate ſitum, an proconſulibus, qui Cretam obtinuiſſent, grates agerentur. Quam occaſionem Pætus Thraſea ad bonum publicum vertens, poſtquam de reo cenſuerat, prouinciâ Cretâ depellendum,

Ex occaſione, Thraſeæ ſententia.

quoſdam capite punire, & quidem ante principia, ſe coram. *Frontinus lib.* IV. *Stratag.* M. Cato memoriæ tradidit in furto comprehenſis dextras eſſe præciſas, aut ſi leniùs animaduertere voluiſſent, in principijs ſanguinem miſſum. *Signum etiam pugnæ propoſitum. Iſidorus:* Ruſſata pridie quàm dimicandum eſſet, ſolebat ante principia poni, quaſi admonitio & indicium futuræ pugnæ.

*Apud Agellium l. v. cap XII.

15. Hæc conqverentivm : * irritvm.] *Reddere ſententiam poſſis, neſcio an verba, ſi legas:* Hic conqueri, tantum irritum laborem *: vel,* Hoc conquerente. *Breuis ſermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, fruſtrà ſe properaſſe & laborem eum ſumpſiſſe, cùm ille auxilium non exſpectaſſet: Pætus contrà integra omnia, &c. Palmerius noſter malebat,* huius conquerentis irritum laborem, illius integra vtique omnia.

16. Secvritatem annonæ sistentaret.] *Ita ſcripſi, nec pœnitet. Libri omnes,* ſuſtentaret: *P. Faber,* oſtentaret. *Suſpicor antiquis vſurpatum Siſtentare pro Oſtentare ; argumento etiam Plautinus verſus:*

———tu verò elurinum pecus

Aduenisti huc ſiſtentatum cum exornatis oſſibus. *Sic enim duo manuſcripti in Vatican. tertius.* Suſtentatum. *Et in eodem poetâ alibi,* Extentatum, *reperio. Si quis tamen* ſuſtentaret *ſeruat, poſſis interpretari, ſuſtentatam ſeruatamq; eâ ratione ipſam opinionem copiæ frumentariæ, cùm & in Tiberim abijceret leniter corruptum.*

17. Dvcennivm Geminvm.] *Qui ſub Galbâ Præfectus vrbi, l. 1. Hiſtor.* D

18. Orbi fictis adoptionibvs.] *Quæ fraus olim etiam vſurpata, & reprehenſa à * Scipione his verbis :* In aliâ tribu patrem, in aliâ filium ſuffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm ſi ſe natum habeat. *Quamquam cenſeo Scipionem non aliud intellexiſſe, quàm notionem Cenſoriam. & cùm ij inquirerent, qui vxores quiq; liberos haberent, malo quodam more, eos qui adoptaſſent non habuiſſe pro improlibus. Adde ad Taciti lucem l.* II. *De vacat. muner.*

19. Ne vsvrpandis qvidem.] *Ne ad ſolidi capacitatem. argumento l.* LI. *De Legatis* II. *Vide quæ notaui ad legem Papiam, l.* III.

20. Nam

A dum, hæc addidit: *Vſu probatum eſt P.C. leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem; candidatorum ambitus, Iulias leges; magiſtratuum auaritia, Calpurnia ſcita, pepererunt.* [20] *Nam culpa quàm pœna tempore prior, emendari quàm peccare poſterius eſt. Ergo aduerſus nouam prouinciarum ſuperbiam dignum fide conſtantiaque Romanâ capiamus conſilium, quo tutelæ ſociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quiſq; habeatur alibi quàm in ciuium iudicio eſſe.* *Olim quidem non modo prætor aut conſul, ſed priuati etiam mittebantur, qui prouincias viſerent, & quid de cuiuſque obſequio videretur, referrent. trepidabantque gentes de æſtimatione ſingulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo ad nutum alicuius grates, ita promtiùs accuſatio decernitur.* [21] *Decernaturque, & maneat prouincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi. Sed laus falſa & precibus expreſſa, perinde cohibeantur, quàm malitia, quàm crudelitas. Plura ſæpè peccantur, dum demeremur, quàm cùm offendimus. Quædam imò* [22] *virtutes odio ſunt, ſeueritas obſtinata, inuictus aduerſum gratiam animus. Inde initia magiſtratuum noſtrorum meliora fermè, & finis inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus. quæ ſi arceantur, æqualiùs atque* Cap. 21.

B *conſtantiùs prouinciæ regentur. nam vt metu repetundarum infracta auaritia eſt, ita vetitâ gratiarum actione* [23] *ambitio cohibetur.* Magno aſſenſu celebrata ſententia. Non tamen ſenatuſconſultum perfici potuit, [24] abnuentibus conſulibus eâ de re relatum. Mox auctore Principe [25] ſanxere, ne quis ad concilium ſociorum referret, agendas apud ſenatum pro prætoribus próve conſulibus grates, neu quis eâ legatione fungeretur. Iiſdem conſulibus gymnaſium ictu fulminis conflagrauit, effigieſque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et [26] motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeij, magnâ ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Lælia, in cuius locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt. [27] Memmio Regulo & Verginio Rufo Coss. natam ſibi ex Poppæâ filiam Nero vltra mortale gaudium accepit, appellauitque Auguſtam, dato & Poppææ eodem cogno-

Cap. 22. *Et cohibitu ambitio prouincialium.*

Gymnaſium fulmine.

Pompeij opidum terræmotu, corrupta.

Cap. 23. A. V. C. DCCCXVI. *Filia Neroni natus*

20. NAM CVLPA QVAM POENA.] *Similis gnome in Tertulliano:* Nemo poſt-futura reprehendit, quæ ignorat futura: emendatio culpam non

C antecedit.

21. DECERNATVRQVE, ET MANEAT.] *Si non fractus locus, ſcribo ſententiâ ducente; decernatur ne maneat. Niſi per ironiam hæc dicta capies, & ſimulatâ quadam conceſſione. Quo ſenſu nihil mutem.*

22. VIRTVTES ODIO SVNT.] *Valgo, qui eas grauatur.*

23. AMBITIO COHIBETVR.] *Legerim,* cohibebitur.

24. ABNVENTIBVS CONSVLIBVS EA DE RE RELATVM.] *Atqui,* licere patribus, quoties ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, quæ vellent expromere, relationemque in eâ poſtulare, *ſuprà lib.* XIII. *ſcripſit Tacitus. ſimiliq; ſententiâ lib.* II. *lego,* A maioribus conceſſum egredi aliquando re-

D lationem, & quod in commune conducat, loco ſententiæ promere. *Licuiſſet ergo conſulibus referre eâ de re ad patres: ſed iis aliter viſum. Ius relationis autem ſolis conſulibus: nec ſine relatione perfici potuit vllam* S.C. *Ideò Veſpaſiano conceſſum,* VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. *Ideò ſequentibus principibus honoris cauſsâ datum ius tertia, quarta, quinta relationis: id eſt, me interprete, quoties conſules ipſi non eſſent, tres nihilominùs, quatuor, aut quinque relationes facere poſſent quâ de re cumque iis viſum. Sollennia relationum verba è Suetonij Calig. cap.* XV. *hæc didici:* Quod bonum felixque ſit C. Cæſari, de N. patres conſcripti, quid fieri placet?

25. SANXERE, NE QVIS] *Reperio iam antè ſanxiſſe id Auguſtum. de quo Dionis verba iſta lib.* LVI. Τοῖς ὑπηκόοις προσετάχθη μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε τῷ τῆς ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, τιμήν τινα διδόναι, ὅτι προμαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτων ἐκακούργουν. *id eſt:* Prouincialibus interdixit, ne cui Præſidum quamdiu in prouinciâ eſſet, neque intra ſexageſimum à diſceſſu eius diem, vllum honorem haberent: quoniam nonnulli teſtimonia ſibi & laudationes à prouincialibus comparantes, multa eâ occaſione peccabant. *Sed diuerſum tamen hoc Neronianum conſultum: quoniam illud Auguſti poſt diem permittit laudationes, hoc planè & pleuè tollit.*

26. MOTV TERRÆ.] *Diſſentit Seneca, qui ad ſequaces Coſſ. refert hunc terræ motum expreſſim:* Pompeios celebrem Campaniæ vrbem deſediſſe terræ motu, Lucili virorum optime, audiuimus: & quidem diebus hibernis, quos vacare à tali periculo maiores noſtri ſolebant promittere. * Nonis Februarij fuit hiſce motus, Regulo & Verginio Coſſ. *Et hercle tam adſeuerat id diſtinctè, vt credam vitium eſſe non Taciti (non id conuenit in fide & diligentia vnicæ ſcriptorem) ſed Aegyſthi alicuius; cuius adulteria, & traiectiones compluries agnoſco in hac regiâ verè ſponſâ.* * Obſerua. Ergo ſtatim conſulibus nouis, vt an ni totius neceſſariò in alterutro error ſit.

27. MEMMIO REGVLO ET VERGINIO RVFO COSS.] *Reſtitue iis prænomina vera ex lapide, præter mentem Onufrij Faſtorum ſcriptoris:*

VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO.
C. MEMMIO. REGVLO. COSS.

cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, vbi ipſe generatus erat. Iam ſena- A
tus vterum Poppææ commendauerat dijs, votaque publicè ſuſceperat. quæ multiplica-
Multa adulatione patrum ta, exſolutaque. Et additæ ſupplicationes, templumque Fecunditati, & certamen [28] ad
exemplar Atticæ religionis decretum. Vtque Fortunarum effigies aureæ in ſolio Capi-
tolini Iouis collocarentur: ludicrum Circenſe, vt [29] Iuliæ genti apud Bouillas, ita Clau-
At ea breui a qt. diæ Domitiæque apud Antium ederetur. quæ fluxa fuêre, quartum intra menſem de-
functâ infante: ruſuſque exortæ adulationes, cenſentium honorem diuæ, & puluinar,
ædemque & ſacerdotem. Atque ipſe vt lætitiæ, ita mæroris immodicus egit. Adnota-
Thraſeas prohibetur aditu Cæſaris tum eſt, omni ſenatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, im-
moto animo prænuntiam imminentis cædis contumeliam excepiſſe. Secutam dehinc
vocem Cæſaris ferunt, quâ reconciliatum ſe Thraſeæ apud Senecam iactauerit, ac Sene-
Cap. 24. cam Cæſari gratulatum. Vnde gloria egregijs viris, & pericula gliſcebant. Inter quæ
Legati Parthorum ad Principem. veris principio, legati Parthorum mandata regis Vologeſis, litteraſque in eandem for-
mam attulere: *Se priora & toties iactata ſuper obtinendâ Armeniâ nunc omittere, quoniam dij* B
quamuis potentium populorum arbitri poſſeſſionem Parthis non ſine ignominiâ Romanâ tradi-
Cum ſuperbiuſculis mandatis. *diſſent. Nuper clauſum Tigranem, poſt Pætum legioneſq; cùm opprimere poßet, incolumes dimiſiße.*
Satis approbatam vim, datum & lenitatis experimentum. Nec recuſaturum Tiridatem accipiendo
diademati in vrbem venire, niſi ſacerdotij religione attineretur. Iturum ad ſigna & effigies
Cap. 25. *Principis, vbi legionibus coram, regnum auſpicaretur.* Talibus Vologeſis litteris, quia Pætus
diuerſa tamquam rebus integris ſcribebat, interrogatus centurio qui cum legatis adue-
Deliberat Princeps Placeát ne bellum nerat, quo in ſtatu Armenia eſſet? omnes inde Romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intel-
lecto Barbarorum irriſu, qui peterent quod eripuerant, conſuluit inter primores ciuita-
tis Nero, bellum anceps, [30] an pax in hoſte placeret. Nec dubitatum de bello. Et Corbu-
Cui Corbulo præfectus. lo tot per annos militum atque hoſtium gnarus, gerendæ rei præficitur, ne cuius alte-
rius inſcitiâ rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum donis
tamen, vnde ſpes fieret, non fruſtrà eadem oraturum Tiridatem, ſi preces ipſe attuliſſet.
[31] Syriæque executio Cintio, copiæ militares Corbuloni permiſſæ, & quintadecima le- C
Et finitimi præſides regeſq; obedire ei iuſſi. gio, ducente Mario Celſo, è Pannoniâ adiecta eſt. Scribitur tetrarchis ac regibus præ-
fectiſque & procuratoribus, & qui prætorum finitimas prouincias regebant, iuſſis Cor-
bulonis obſequi, in tantum fermè modum auctâ poteſtate, quem populus Romanus
Pætum ſcommate Nero excipit Gn. Pompeio bellum Piraticum geſturo dederat. Regreſſum Pætum cùm grauiora me-
tueret, facetijs inſectari ſatis habuit Cæſar, his fermè verbis: *Ignoſcere ſe ſtatim, ne tam*
Cap. 26. *promtus in pauorem, longiore ſolicitudine ægreſceret.* At Corbulo quartâ & duodecimâ
Copiæ Corbulonis agit. legionibus, quæ fortiſſimo quoque amiſſo, & ceteris exterritis, parum habiles prœlio
videbantur, in Syriam tranſlatis, ſextam inde ac tertiam legiones, integrum militem &
crebris ac proſperis laboribus exercitum in Armeniam ducit. Addiditque legionem
quintam, quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimanos recens
addu-

28. AD EXEMPLAR ATTICÆ RELIGIONIS.] *Panathenaa Athenienſium intellegi volunt, de quibus apud Græcos obuij loci. Dubito. nam Panathenais reſpondebant Romana Quinquatrus, neſcio an hoc certamen nouum. In libris etiam vacillare ſcripturam video. quorum Vaticanus optimus,* acciacæque *præfert, Farneſianus,* aciatæ. *An fuit,* Actiacæ religionis, *ſiue potiùs* regionis? *Nec enim maior hic, quàm in alijs ludis, religio. Enimuerò in Suetonio lego, Augusti cap.* XVIII. *ab eo Principe inſtitutos* Nicopoli apud Actium ludos quinquennales, quò celebratior eius victoriæ memoria in poſterum eſſet. *Et duraſſe eos ad inferiora tempora, Mamertinus in Panegyrico docet:* Vrbs Nicopolis conciderat, & certamen ludicrum, luſtris omnibus ſolitum frequentari, intermiſerat temporis mæſti deforme iuſtitium. *Fuit autem certamen triplex, Gymnicum, Muſicum, & Equeſtre, vt Dio tradit libro* LI. *quem vide. Hæc mea olim mens, ſed vt multa in hac* ἀρχαιολογίᾳ *incerta, nec vmquam eruenda, hîc etiam diſſentiunt; & vir pereruditus tuetur vulgatam lectionem, & explicat in Agonſtico ſui libro* III. *quem licet adire.* D

29. IVLIÆ GENTI APVD BOVILLAS.] *Lib.* II. *Annal.* Sacrarium genti Iuliæ, effigieſque diuo Auguſto apud Bouillas dicantur.

30. AN PAX IN HOSTE.] *Fortaſſe rectius,* an pax inhoneſta placeret.

31. SYRIÆQVE EXSECVTIO.] *Exſecutionem pro adminiſtratione vſurpat fortaſſe, vti alibi,* Negotij eius exſecutionem libens ſuſcepit. *Seneca:* Differato hæc in præſenti. Deſiderant enim longam & propriam exſecutionem. *Addubito tamen nam leg.* Syriaque Sex. Cintio.

32. APVD

A adductos, & vexilla delictorum ex Illyrico & Ægypto, quodque alarum cohortiumque, & auxilia regum in vnum conducta [32] apud Melitenen, quà tranſmittere Euphratem parabat. Tum luſtratum ritè exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica de auſpicijs imperatorijs; rebuſque à ſe geſtis, aduerſam inſciriam Pæti declinans: multâ auctoritate, quæ viro militari pro facundâ erat. Mox [33] iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis quæ vetuſtas obſepſerat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologeſiſque de pace legatos haut aſpernatus, adiungit ijs centuriones cum mandatis non immitibus. *Non enim adhuc eò ventum, vt certamine extremo opus eſſet. Multa Romanis ſecunda, quædam Parthis eueniſſe, documento aduerſus ſuperbiam: proinde & Tiridati conducere, intactum vaſtationibus regnum dono accipere; & Vologeſen meliùs ſocietate Romanâ, quàm damnis mutuis genti Parthorum conſulturum. [34] Scire quantum intus diſcordiarum, quamque indomitas & præferoces nationes regeret. Contrà Imperatori ſuo immotam vbique pacem, & vnum id bellum eſſe.* Simul conſilio terrorem adijcere, & Megiſtanas Armenios, qui primi à nobis defe-
B cerant, pellit ſedibus, caſtella eorum exſcindit, plana, edita, validos, inualidoſque, pari metu complet. Non infenſum, nedum hoſtili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque conſilium eius fidûm credebant. Ergo Vologeſes neque atrox in ſummam, & quibuſdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poſcit. Tempus propinquum, locus in quo nuper obſeſſæ cum Pæto legiones erant, cùm à Barbaris delectus eſſet, ob memoriam lætioris ſibi rei, non eſt à Corbulone vitatus, vt diſſimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neque infamiâ Pæti angebatur, quod eò maximè patuit, quia filio eius tribuno ducere manipulos, atque operiri reliquias malæ pugnæ imperauit. Die pactâ [35] Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus miniſter bello datus, & Viuianus Annius gener Corbulonis, [36] nondum ſenatoriâ ætate, ſed pro legato quintæ legioni impoſitus, in caſtra Tiridatis venêre, * honore eius, ac ne metueret inſidias tali pignore. Viceni dehinc equites aſſumti. Et viſo Corbulone, rex prior equo deſiluit: nec cunctatus Corbulo. Sed pedes vterque [37] dextras miſcuere. Exin Roma-
C nus laudat iuuenem, omiſſis præcipitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cetera temperanter adiungit. Iturum quippe Romam, laturumque nouum Cæſari decus, non aduerſis Parthorum rebus ſupplicem Arſaciden. Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne regium, nec niſi manu Neronis reſumere. & colloquium oſculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magnâ vtrimque ſpecie, inde eques compoſitus per turmas, & inſignibus patris, hinc agmina legionum ſtetere fulgentibus aquilis, [38] ſigniſque & ſimulacris deûm in modum templi. Medio tribunal ſedem curulem, & [39] ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat.

Luſtrat & oratione ex itat.
Cap. 27.
Parthi ad eum legati.
Non viam ijs pacis claudit.
Rem nihil hominibus in Armenia gerit.
Cap. 28.
Tiridates colloquium poſtulat.
Obſides à Romanis dantur.
* honori ita rex ad Corbulonem venit.
Cap. 29.
Pacta inter eos.

32. APVD MELITENEN.] *Ptolemæo*, Μελιτηνὴ, *Suſiana pars.*

33. ITER L. LVCVLLO.] *Plutarchum lege.*

34. SCIRE QVANTVM.] *Sententiam adiuueris, ſi ſcribas:* Sciret.

D 35. TIBERIVS ALEXANDER.] *Qui Procurator Iudææ poſt Cuſpium Fadum: Idem antea Alexandriæ Alabarches. Ioſephus lib. XX.*

36. NONDVM SENATORIA ÆTATE.] *Quæ eſt annus vigeſimuſquintus, vt alibi monui.*

37. DEXTRAS MISCVERE.] *Quod apud Perſas ſanctiſſimi fœderis. Ioſephus:* Ὁ δὲ Ἀρτάβανος τοὺς τε πατρῴους θεοὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. Οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιὰν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδ' ἂν πιστεύειν ἐνδοιάσειεν εἰ τινᾶς δὲ ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. *Firmat Gemiſtus Plethon lib. II. De rebus Græcorum:* Perſarum rex Mentorem, quòd dextram dediſſet, (maxima enim hæc apud Perſas fides) conſeruauit.

38. SIGNISQVE ET SIMVLACRIS DEVM.] *Videnda, ſi lubet, quæ de Signis in Militiâ ſcripſi. Multa & varia fuerunt, & clypeis imaginibuſque ornata: & ideò ſic diſpoſita & erecta comparat cum* deûm templo. *Ita enim diſtinguendum videtur: quia ſimulacra etſi Deorum ibi fortaſſe, pleraque tamen Principum erant, & qui rerum tunc potiebantur. Niſi quis cenſet, ad ornatum, in ſollemni illâ velut pompâ, etiam ſtatuas deorum adhibitas & diſpoſitas: quod in aliorum arbitrio & opinatione relinquo.*

39. SEDES EFFIGIEM NERONIS.] *De eâ Dio in Eclogis nuper publicatis:* Ἀλλὰ καὶ βῆμα ἐν ᾧ ... εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐκεῖντο. *Similis Sedes ſiue ſuggeſtus etiam Romæ in caſtris Prætorijs. Tacitus I. Hiſtor.* In ſuggeſtu, in quo paulloante aurea Galbæ ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem collocant. *Ergo ſtatua hæc, vt apparet, in ſede & exemplo ſcilicet deorum, qui ſic plerumque ficti. Plinius Panegyrico:* Iamdudum ab-litta-

Tiridates diadema detractum Neroni ſubiecit.

nebat. Ad quam progreſſus Tiridates, [40] cæſis ex more victimis, ſublatum capite diadema imagini ſubiecit. magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat inſita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obſidio. At nunc verſos caſus: iturum Tiridatem oſtentui gentibus, quanto minus quàm captiuum? Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulaſque, & rogitante rege cauſſas, quoties nouum aliquid aduerterat: vt, initia vigiliarum [41] per centurionem nuntiari, [42] conuiuium buccinâ dimitti, & [43] ſtructa ante Auguralem aram ſubditâ face accendi: cuncta in maius extollens, admiratione A

Cap. 30. *Epulo excipitur à Corbulone Et res Romanas docetur.*

li radiatum caput, & media inter deos ſedes, auro ſtaret aut ebore.

40. CÆSIS EX MORE VICTIMIS] *Eum morem ſuggerunt Claudianus libro I: De laudibus Stilic.*

——penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque iuuencos
Chaldæo ſtrauère Magi. rex ipſe micantem
Inclinat dextrâ pateram, ſecretaque belli
Et vaga teſtatur voluentem ſidera Mithram.

Et Sidonius Panegyrico Leonis:

——Magis iuratur ab illis
Ignis & vnda deus. nec non rata pacta futura
Hic diuos teſtatur auos. Chaldæus in extis
Pontificum de more ſenex arcana peregit
Murmura.——

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: Μερίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τῷ ὑφηγουμένῳ τὴν ἱερουργίαν ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. Τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεὸν, ἄλλου δ' οὐδενός. Ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. *id eſt:* Vbi autem magus qui ſacrum peragit, carnes in partes tribuit, ſuâ quiſque acceptâ abeunt, dijs nihil impartientes. Animam enim ſolam hoſtiæ deum velle aiunt, nihil prætereà. tamen omenti partem aliquam exiguam flammæ imponunt, vt quidam tradunt. *Doctè erga de omento Catullus inſeruit,*

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flammâ pingue liquefaciens.

vt ante me vulgauit magnus filiarum Mnemoſynes antiſtes.

41. PER CENTVRIONEM NVNTIARI.] *Qui vigilias ordine obibant. Tacitus l. II. Hiſt.* Varus, deflagrante paullatim ſeditione, addit conſilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur. *Obibat ergo centurio, & rediens nunciabat Duci rectè habere. Polybium vide lib. VI.*

42. CONVIVIVM BVCCINA DIMITTI.] *Circuiui olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius, libro* XIV. Eſt ea Romanis conſuetudo, vt tempore conuiuandi, cuncti tubicines ac buccinatores ad tentorium ducis perſonent, ad hoc, vt nocturnas cuſtodias ſuis locis per id temporis conſtituant. *O locum opportunum, & huic rei vnicum! è qua etiam Liuio lux, qui morem hunc, ſed obſcuriùs, tangit, libro* XXX. Tribunis edicit, vt vbi prætorio dimiſſo, ſigna concinuiſſent: extemplo educerent è caſtris legiones. Ita, vt imperauerat, ſigna ſub occaſum ſolis efferri cœpta. *Scribit vterque de Scipionis actu, qua caſtra Syphacis clàm inuaſit. Germanorum Principum mos neſcio an originem trahat iſtinc. Certè receptum dynaſtis etiam hodie, vt conuiuium ineant ad ſonum tubæ. Quod ipſum Alexandrum Macetam feciſſe obſeruo, ex Athenæo lib.* XII. Ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δ' αἰεὶ ὅτε τύχοι αὐτοσπονδοποιούμενος, ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον. *At enim, quia hic de fine, & de Buccinâ tantùm, videſis me in Militiâ Rom. lib. V. Dial. IX. propiùs certiùſque hæc explicantem.*

43. STRVCTA ANTE AVGVRALEM.] *Haſi & in hoc loco alim: quem nunc quidem perambulo leui pede. Lego;* ſtructam ante Augurale aram. *Non enim vult ſtructum aliquid accenſùmve ante aram fuiſſe (non ille mos) ſed in ipſâ. quam collocat ante Augurale, locum in dextrâ Pretorij parte, vt docuimus ex Hygini verbis, libro II. Sed quis iſte ritus? niſi fallor, ille ipſe qui in priuatorum etiam conuiuijs, carpendi aliquid è dapibus & libandi in honorem deorum. hoc tamen diſcrimine, quòd vulgò in focum libamenta ea illata, ſedem ſcilicet Larium: hîc in Aram, paullò auguſtiùs, & pro ſplendore Imperatoris. Et de libatione quidem varij teſtes: propriè ad hunc morem iſti. Homerus in Achillis conuiuio, libro IX.* B

——Θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει
Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον· ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.
——dis iuſſit ſacrificare
Patroclum ſocium. hic libamina iecit in ignem. C

Dionyſius l. IV. Antiq. Ἀπὸ τῆς ἑστίας τῆς βασιλικῆς, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἁγίζουσι. E foco regio, in quo cùm alia ſacra Romani facere ſolent, tum & cœnarum libare primitias. *Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocriſiam* ἀπάργματα καὶ λοιβὰς λαμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν: primitias & libamenta capientem è menſâ regiâ, &, vt ſolet, in ignem conijcientem. *Silius pulcherrimè lib.* VII.

Diſtinxit dulces epulas, nulloque cruore
Pollutâ caſtus menſâ cerealia dona
Attulit, ac primum VESTÆ decerſit honorem
Vndique, & in mediam iecit libamina flammam.

Perſius in patellâ poni & deferri ſolere oſtendit:

——cultrixque foci ſecura patella.

Vbi vetus interpres: Quia delibantiæ (*puta*, delibatæ) dapes in eâ poſitæ ad focum feruntur. *Inde Patellarij dij, Plauto: inde Varroni ſcriptum:* Deos colere, & dare in patellam μικρὸν κρέας. *Tibullus huc aſpexit, Lares compellans:* D

Adſitis diui. nec vos è paupere menſâ
Dona, nec è puris ſpernite fictilibus.

Etiam Liuius, lib. XXXIX. Inter pocula atque epulas, vbi libare dijs dapes, & bene precari mos eſſet. *Denique Horatius:*

——vernaſque procaces
Paſco libatis dapibus.

ſatyricè & ambiguo ſenſu: ſiue quia non paſceret vernas, niſi priùs libatis dapibus: ſiue, quia è libatis dapibus. Et hoc poſtremum, vt religio poſita ſuit, magis cenſeam

A ratione priſci moris affecit. [44] poſtremo die ſpatium orauit; quo tantum itineris adituтus, fratres antè, matremque viſeret: obſidem intereà filiam tradit, litteraſque ſupplices ad Neronem. Et digreſſus Pacorum apud Medos, Vologeſen Ecbatanis repperit, non incurioſum fratris: quippe & proprijs nuntijs à Corbulone petierat, ne quam imaginem ſeruitij Tiridates perferret, [45] neu ferrum traderet, [46] aut complexu prouincias obtinentium arceretur, foribúſve eorum aſſiſteret: tantuſque ei Romæ, quantus conſulibus, honor eſſet. Scilicet externæ ſuperbiæ ſueto, non erat notitia noſtri: apud quos ius imperij valet, inania tranſmittuntur. Eodem anno Cæſar nationes Alpium maritimarum in ius Latij tranſtulit. [47] Equitum Romanorum locos ſedilibus plebis antepoſuit apud Circum. Namque ad eam diem [48] indiſcreti inibant; quia lex Roſcia nihil niſi de quatuordecim ordinibus ſanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentiâ ac priora. Sed [49] feminarum illuſtrium ſenatorumque plures per arenam fœdati ſunt. C. Lecanio, M. Licinio Coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero proB miſcuas ſcenas frequentandi. Nam adhuc per domum & hortos cecinerat Iuuenalibus ludis, quos vt parum celebres & tantæ voci anguſtos ſpernebar. Non tamen Romæ incipere

Cap. 31. *Ante fratres ſalutaturus.*

Cap. 32. *Alpium pars iure Latij donata. Sedes equitum in Circo diſcreta.*

Cap. 33. A. V. C. DCCCXVII.

cenſeam ex eius mente. Non enim ſemper comburi libamenta eo mos, ſæpè opponi tantùm, & mox edi. Artemidorus hoc clarè notat de ſacrificulis eo cibo ſe ſuſtentantibus. lib. III. cap. III.

44. POSTREMO DIE.] *Forte*, poſtero. *Nam noctem eam manſit, vti apparet ex vigilijs nunciatis.*

45. NEV FERRVM TRADERET.] *Perſæ enim & Parthi omnes ſemper de more cincti. Ammianus libro* XXIII. Omnes promiſcuè vel inter epulas feſtoſque dies gladijs cincti cernuntur. quem Græcorum veterum morem primos abieciſſe AtheC nienſes Thucydides eſt auctor. *At de ritu ponendi apud Magiſtratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus.*

46. AVT COMPLEXV.] *Duplex ritus. Priorem illuſtro è Spartiani Seuero, de quo Legato Africæ:* In eâ legatione, cùm eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, præcedentibus faſcibus, vt antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet; fuſtibus eum ſub elogio præconis cecidit, Legatum populi Rom. homo plebeius temerè amplecti noli. *Interdicti ergo prouinciales complexu. Sed nec in fores ſtatim illis aditus; vti eleganter Saluianus lib. III. de Gubernat.* Intra ianuas non modò illuſtrium poteſtatum, ſed etiam præſidum aut Præpoſitorum, non omnes paſſim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprij dignitas introire permiſerit: ita vt ſi quiſpiam fuerit inſolenter inD greſſus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliquà verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe multetur. *Quod augendæ dignitati vſurpatum à Præſidibus; vti priuatim à quibuſdam per ſuperbiam Romæ.*

47. EQVITVM ROM. LOCOS.] *Rectè & ordine capienda hæc legendaq́, ne cum alijs abeas errabundus. Ita autem in Circo ſedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. At Auguſti æuum ſpectaculum id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiſcreti. Nam Roſcia lex & Iulia Theatralis, de ſcenâ tantùm cauerant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquiſſimi; religione quâdam, cenſeo, & ſimul non alienandæ plebi, ſeruatus in ijs mos priſcus. Cornelio Cinnâ demum & Valerio Meſſallâ Coſſ. anno vrbis* DCCLVIII. *mutauit Auguſtus. Dio lib.* LV. Καὶ τὰς ἱπποδρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. *Sed ita, vt ſaltem iuberet ſeorſim ſpectare Senatum, ſeorſim Equitem: non tamen loca illis certo adſignaret ſtatoq́. Itaque in aliâ atque aliâ regione Circi ſpectabant (ſedilibus videlicet his aut illis à plebe occupatis) donec tollendæ confuſioni, Claudius Imp. Senatui attribuit certam menſuramq́ ſedem. Suetonius cap.* XXI. Circo maximo marmoreis carceribus auratiſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis. *Ait promiſcuè: magis verè proprieq́, vagè. Eam enim Suetonij mentem eſſe, libens Dioni concredo rem eam explicanti cum curâ, lib.* LX. Ἑώρταζε μὲν πού τι καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ *(de Circo prædixit)* ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό, τε βουλευτικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ' οὗ περ τοῦτ' ἐνομίσθη. Οὐ μέντοι καὶ τεταγμένη σφίσι χώρα ἀπεδέδειτο. Ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπένειμε. Καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἐξεῖναί πη καὶ ἐν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεᾶσθαι ἐπέτρεψε. *Sed Claudius Senatui tantùm. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap.* XI. Circenſibus loca equiti ſecreta à ceteris tribuit. *Plinius l.* VIII. *c.* VII. *ſatis oſtendit nouo exædificata eo loco fuiſſe:* Cæſar Dictator, *inquit*, euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. *Quod in fine verborum Dionis eſt, nolim negligas. Nam etiam poſt loca diuiſa, promiſcuè licuit ſpectare Senatoribus, ſed in veſte, vt ait, priuatâ. Exemplum in Plinio, lib.* IX. *epiſt. vbi Corn. Tacitus hic ipſe noſter in Equeſtribus ſpectat, etſi Senator.* Numquam maiorem, *ait Plinius*, cepi voluptatem, quàm nuper ex ſermone Corn. Taciti. Narrabat ſediſſe ſe Circenſibus proximum equiti Rom. &c. *Hæc ſatis ad Taciti mentem: nam de lineâ, de cancellis, de loco feminarum alibi dico vbertim.*

48. INDISCRETI INIBANT.] *Sic infrà:* Iniſſe eum domeſticam ſcenam.

49. FEMINARVM ILLVSTRIVM SENATORVMQVE.] *Cur inuertitis cenſores? Non enim, inquiunt, probabile feminas deſcendiſſe in arenam. Boni viri, quàm bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius cùm ſemel frenum excuſſit ingenitì pudoris! Sed diſcite, & credite priſcis, non in caueam ſolùm feminas veniſſe, ſed in arenam. Iuuenalem omitto ſatyrâ* VI.

Sue-

* Videtur delendum. cipere [* ſcenas] auſus, Neapolim quaſi Græcam vrbem dilegit. Inde initium fore, vt A
Neapoli Nero ſe & vocem publicat. tranſgreſſus in Achaiam, inſigneſque & antiquitùs ſacras coronas adeptus, maiore famâ ſtudia ciuium eliceret. Ergo contractum oppidanorum vulgus, & quos è proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat, quique Cæſarem per honorem, aut varios vſus
Cap. 34. ſectantur. etiam militum manipuli theatrum Neapolitanorum complent. Illic, plerique vt arbitrabantur, triſte; vt ipſe, prouidum potiùs & ſecundis numinibus euênit. Nam
Theatrum ruit, ſed ſine noxâ. egreſſo qui affuerat populo, vacuum & ſine vllius noxâ theatrum collapſum eſt. Ergo per compoſitos cantus grates dijs, atque ipſam recentis caſus fortunam celebrans, peti-
Gladiatorum munus Beneuenti, à peſſimo Vatinio. turuſque maris Hadriæ traiectus, apud Beneuentum interim conſedit: vbi gladiatorum munus à Vatinio celebre edebatur. [50] Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetijs ſcurrilibus: primò in contumelias aſſumtus, deinde optimi cuiuſque criminatione eò vſque valuit, vt gratiâ, pecuniâ, vi no-
Cap. 35. cendi etiam malis præmineret. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates
Iunius Torquatus ad mortē adig. quidem à ſceleribus ceſſabatur. Iiſdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adi- B
gitur, quia ſuper Iuniæ familiæ claritudinem diuum Auguſtum atauum ferebat. Iuſſi id accuſatores obicere, prodigum largitionibus, neque aliam ſpem quàm in nouis rebus eſſe. quin eum [51] nobiles habere, quos ab epiſtolis & libellis & rationibus appellet, [52] nomina ſummæ curæ & meditamenta. Tum intimus quiſque libertorum vincti abreptique. Et cùm damnatio inſtaret, brachiorum venas Torquatus interſcidit, ſecutaque Neronis oratio ex more: *Quamuis ſontem & defenſioni meritò diffiſum, victurum tamen fuiſſe ſi cle-*
Cap. 36. *mentiam iudicis exſpectaſſet.* Nec multò pòſt [53] omiſſâ in præſens Achaiâ (cauſſæ in

incer-

Suetonius ecce in Domitiano c. IV. Venationes gladiatoreſque & noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modò pugnas, ſed & feminarum. *Et Statius de iiſdem ludis 1. Silu.*

Stat ſexus rudis inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferumque Phaſim
Thermodontiacas calere turmas.

Adeoq; id verum & vulgatum, vt Seuero imperante cauendum Sc^to fuerit μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. non vltrà feminam vllam ad gladium depugnare, *ait in Seuero Xiphilinus.*

50. VATINIVS INTER FOEDISSIMA EIVS AVLÆ OSTENTA.] *De hoc ſutore Vatinio, Martial.*

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, ſed naſus longior ille fuit.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego ſententiam puto, cùm quattuor naſos oblongos haberet ille Vatinianus calix; tamen longiorem iis fuiſſe Vatinij naſum. Notatq; colliде eum, vt acrem & ſagacem inquiſitorem criminatoremq;. Ita enim fuit. Xiphilinus eum ait adeò hoſtem optimatibus fuiſſe, vt ſemper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. De populo ipſo Iuuenalis:

Tu Beneuentani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quattuor.

51. NOBILES HABERE QVOS.] *Nobilium vox mihi ſuſpecta, atque alij examinanti. Qui enim iſti*
* Romulus Amaſæus eſt. *tam viles nobiles, qui alteri ſuæ ſortis ad tale officium ſe ſubmitterent? Imò nec Principes ipſi, nobiles ad ea munera habebant, ſed libertos. Primus Vitellius (verba Taciti 1. Hiſtor.)* miniſteria Principatus per libertos agi ſolita, in equites Romanos diſpoſuit. *Sed nec ea diſpoſitio firma. vix cæpta obijt: eoq; Sportianus Hadrianum Imp. quaſi primum auctorem eius rei laudat:* Ab Epiſtolis, à Libellis, primus equites Rom. habuit. *Dionis locus non me mouet, oratione Mæcenatis ad Auguſtum: vbi ſuadet* ad Epiſtolas & ad Libellos adiutores quoſdam ex Equitibus adſumi. *Nam id Dio inſeruit (vt ſolet, & aliàs monui) ad aeui ſui morem, atque illinc ſumpſit. Sub Auguſto certè non ſic fuit. Quid ergo ad Taciti nunc locum? corruptum eſſe, & aut vocem eam* Nobiles ex- C
ſecundam abiiciendamq; eſſe, malè infarctam, aut mutandam, quin eum nonnullos habere.

52. NOMINA SVMMÆ CVRÆ.] *Iam capio, olim coligans. Hoc, inquit, nomine* Ab Epiſtolis, à Libellis, *ſunt ſummæ curæ nomina, id eſt Imperij & Principatus, itemq; eius meditamenta. Significat, eo ipſo quòd tali officio & nomenclaturas Torquatus in domo habeat, iam nunc incipere & meditari imperare. Cur enim has imagines eius vſurpat? Nam alij priuati* A manu *habent, non ab* Epiſtolis, Libellis, *& talia: ea conueniunt in Principes ſolos.*

53. OMISSA IN PRÆSENS ACHAIA.] *In quam cantandi cauſâ iuit, & libertate eam donauit, vti Sueton. aliiq; tradidere. Illud Pauſaniæ mirum lib. VII.* Neronem Græciæ libertatem reddidiſſe, ſine vllo imperij detrimento: quoniam pro eâ Sardiniam D
prædiuitem inſulam in prouinciæ formam redegerit. *Aberrat. & intellegi voluit Alpes Cottianas, quæ ſola cum Ponto Polemoniaco in prouinciam à Nerone redacta. Sardinia quidem, vnà cum Siciliâ, prima prouinciarum.*

ADD. *Interpreti hercules ſuccenſeo (etſi fido aliàs & * docto) qui me vt iniuſtè Pauſaniam arguerem fecit. Nam ipſum Græcè nuper editum cùm vidi (antea numquam fuit copia) verbo eius in aliam ſententiam, hæc repperi:* καὶ ἐλευθέρων ὁ Νέρων τὴν Ἑλλάδα ἀφίησιν ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς δῆμον ποιησάμενος τὸν Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντέδωκεν. *Quorum verborum vero hæc ſententia:* Omnium immunem & liberam Nero reliquit Græciam, permutatione

quadam

A incerto fuere) vrbem reuiſit; prouincias Orientis, maximè Ægyptum, ſecretis imaginationibus agitans. Dein edicto teſtificatus non longam ſui abſentiam, & cuncta in Rep. perinde immota ac proſpera fore, ſuper eâ profectione adiit Capitolium. Illic veneratus deos, cùm Veſtæ quoque templum iniſſet, repentè cunctos per artus tremens, ſeu numine exterrente, ſeu facinorum recordatione numquam timore vacuus, deſeruit inceptum, *Omittit* cunctas ſibi curas amore patriæ leuiores dictitans: *Vidiſſe ciuium mæſtos vultus, audire ſecretas querimonias, quòd tantum aditurus eſſet iter, cuius ne modicos quidem egreſſus tolerarent, ſueti aduerſum fortuita aſpectu Principis refoueri. Ergo vt in priuatis neceſſitudinibus proxima pignora præualerent, ita populum Romanum vim plurimam habere: parendumque retinenti.* *Quaſi caritate plebis & patriæ.* Hæc atque talia plebi volenti fuere, voluptatum cupidine, & quæ præcipua cura eſt, rei frumentariæ anguſtias ſi abeſſet metuenti. Senatus & primores in incerto erant, procul an coràm atrocior haberetur. dehinc, quæ natura magnis timoribus, deterius credebant quod euenerat. Ipſe quò fidem acquireret, [54] nihil vſquam perinde lætum ſibi; [55] pu- Cap. 37.

B blicis locis ſtruere conuiuia, totaque vrbe quaſi domo vti. Et celeberrimæ luxu famaque *Infames eius epulæ.* epulæ fuere, quas Tigellino paratas, vt exemplum referam, ne ſæpiùs eadem prodigentia narranda ſit. Igitur [56] in ſtagno Agrippæ fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum conuiuium nauium aliarum tractu moueretur. Naues auro & ebore diſtinctæ. Remigeſque *Magno ſumptu.* exoleti, per ætates & ſcientiam libidinum componebantur. Volucres & feras diuerſis è terris, & animalia maris Oceano abuſque petiuerat. Crepidinibus ſtagni lupanaria aſtabant, [57] illuſtribus feminis completa. Et contrà ſcorta viſebantur, [58] nudis corporibus: *Turpi libidine.* Iam geſtus motuſque obſceni, & poſtquam tenebræ incedebant, quantum iuxta nemoris, & circumiecta tecta, conſonare cantu & luminibus clareſcere. Ipſe per licita & illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quo corruptior ageret; niſi paucos poſt dies *Denique (ô ſcelus, ſcelus!) nubit.* vni ex illo contaminatorum grege, [59] cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolennium coniugiorum denupſiſſet. Inditum Imperatori flammeum. [60] Miſſi auſpices duo, & genia-

C quadam cum populo Romano factâ. Sardiniam enim inſulam beatam & vberem, pro Græciâ ei attribuit. *Ito palàm lati erroris illius Pauſanias liberatur: qui non hoc vult, vt Sardinia tunc demum prouincia ſit facta. non hercules, non. ſed vt cum populo permutata. Hoc tamen ipſum an verè? ambigas iure. quia Strabo libro vltimo, & Dio* LIII. *Sardiniam iaminde à primâ diuiſione Auguſti, collocant inter populares. Quod ſi mutatum è medijs Principibus: Dionem id non monuiſſe profectò mirum eſt.*

54. NIHIL VSQVAM PERINDE LÆTVM SIBI.] *Mihi hoc lucet. Veritatum malle*, nihil vſquam periculoſum ſibi, *inſipientia eſt. Clarè hoc ait: Nero vti reipsâ oſtenderet nullum ſibi locum præ Româ eſſe: ſtruxit in publico conuiuia, &c.*

55. PVBLICIS LOCIS STRVERE CONVIVIA.]

D *Suetonius:* Cœnitabatque nonnumquam & in publico, Naumachiâ præcluſâ, vel Martio campo, vel Circo maximo.

56. IN STAGNO AGRIPPÆ.] *cuius mentio Straboni; itemq́ nemoris, de quo hîc, lib.* XIII. *de Lampſaco:* Ἐντεῦθεν δὲ μετήνεγκεν Ἀγρίππας τὸν πεπτωκότα λέοντα Λυσίππου ἔργον. Ἀνέθηκε δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Εὐρίπου. *id eſt:* Illinc tranſtulit Agrippa Leonem cadentem Lyſippi opus. poſuit verò in nemore, quod ſtagnum interiacet & Euripum. *Ammianus, puto, idem intellexit;* Inter quæ porticum excitauit ingentem * Lauacro Agrippæ contiguam, Boni euentus cognomine.

57. ILLVSTRIBVS FEMINIS COMPLETA.] *Corrigo in hac ſententiâ Suetonium cap.* XXVII. Inſignes ganeæ & matronarum inſtitorio copas imitantium. *legoq́*, inſtitoria. *pro locis ipſis.*

58. NVDIS CORPORIBVS.] *Ita receptum in proſtitutis, vt nudo oſtenderent quidquid ſui. Iuuenalis:*

——rum nuda papillis
Conſtitit auratis.

Lampridius Eligabalo: Et cùm ad meretrices habitu muliebri proceſſiſſet, papillâ eiectâ. *Optimè omnium Dio, in eodem monſtro:* Γυμνός τε αἰεὶ ἐπὶ τῶν θυρῶν αὐτοῦ ἑστὼς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον χρυσοῖς κρίκοις ἐξηρτημένον διασείων, τούς τε παριόντας ἁβρᾷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ προσεταιριζόμενος.

59. CVI NOMEN PYTHAGORÆ] *At Doryphorum vocat Suetonius, facitq́ eum Neronis libertum. Enimuerò errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus antè mortuus. Tacitus lib.* XIV. Eodem anno potiſſimos libertorum veneno interfeciſſe creditus eſt: Doryphorum, vt aduerſarum nuptijs Poppææ. *A Tacito etiam Dio ſtat.*

60. MISSI AVSPICES DVO.] *E Sulpicio Seuero, qui locum hunc tranſſcripſit apertè, leg. videtur,* auſpices, dos, & gen. *Melius etiam,* viſi, *quàm,* miſſi. *Verbo Sulpicij:* Inditum Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in feminis non ſine verecundiâ conſpiciuntur, ſpectata. *Victor de hac re:* Amictus nubentium virginum ſpecie, palam Senatu, dote ditâ, in manum conuenit *Sed & in Suetonio mentio dotis: nec herclè in his legitimis nuptijs omitti debuit.*

* Aut certè eius thermas intellegit.

61. PER

genialis totus,& faces nuptiales; cuncta deniq; ſpectata, quæ etiam in feminâ nox operit. A

Cap. 38. *Incendium grande Romæ.*

Sequitur clades, fortè, an dolo Principis incertum: nam vtrumque auctores prodidere: ſed omnibus quæ huic vrbi per violentiam ignium acciderunt, grauior atque atrocior. Initium in eâ parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus contigua eſt. Vbi [61] per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, ſimul cœptus ignis,& ſtatim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis ſeptæ, vel templa muris cincta,aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu peruagatum incendium, plana primùm, deinde in edita aſſurgens, & rurſus inferiora populando anteijt remedia velocitate mali, & obnoxiâ vrbe artis itineribus, hucque & illuc flexis, atque [62] enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta pauentium feminarum, [63] feſſa [ætate] aut rudis pueritiæ ætas, quiq; ſibi, quique alijs conſulebant, dum trahunt inualidos aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta impediebant: & ſæpè dum in tergum reſpectant, lateribus aut fronte circumueniebantur: vel ſi in proxima euaſerant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. B Poſtremò quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, ſterni per agros: quidam omiſſis omnibus fortunis diurni quoque victus, alij caritate ſuorum quos eripere nequiuerant, quamuis patente effugio interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere prohibentium; & quia alij palàm faces iaciebant, atque eſſe ſibi auctorem vociferabantur: ſiue vt raptus licentiùs exercerent, ſeu iuſſu.

Miſera eius facies,

Quod nec reſtingui licuit.

Cap. 39.

Eo in tempore Nero Antij agens, non antè in vrbem regreſſus eſt, quàm domui eius, quâ palatium & [64] Mæcenatis hortos continuauerat, ignis propinquaret. Neque tamen ſiſti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circùm haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac [65] monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos patefecit. Et ſubitaria ædificia exſtruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subuectaque vtenſilia ab Hoſtiâ, & propinquis municipijs. [66] pretiumque frumenti minutum, vſque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant, quia peruaſerat rumor: ipſo tempore flagrantis vrbis, iniiſſe C eum domeſticam ſcenam, & ceciniſſe Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimilantem.

Domus etiam Principis exuſta. Receptacula quædam plebi data.

At ille canit inter flammas.

Cap. 40.

[67] Sexto demùm die apud imas Eſquilias finis incendio factus, proruptis per immenſum ædificijs, vt continuæ violentiæ campus & velut vacuum cælum

61. PER TABERNAS, QVIBVS.] *Nam ibi, id eſt, in Velabro olearij. Plautus:*

De compacto rem gerunt, quaſi in Velabro olearij.

Ideò à Victore in regione XI. *Circi maximi, locata ædes* Herculis Oliuarij. *Sed & Thurarius vicus iſtic. Denique purpura, ſerico, aliaq; merces. Martialis:*

Nec niſi prima velit de Thuſco vellera vico.

62. ENORMIBVS VICIS.] *Liuius libro* V. *poſt Gallicum incendium, id excuſat,* Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omiſſo ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant. *& addit,* formam vrbis eſſe occupatæ magis, quàm diuiſæ ſimilem.

63. FESSA ÆTATE AVT.] *Sentio corruptionem, & emolior:* Feſſa, aut rudis pueritiæ ætas, *ſuperfluenti voce inductô. Deſcribit in incendio infirmi ſexus pauorem, & ætatis. Ætas infirma duplex, Pueritia, Senectus. Hanc noſter vocat Feſſam. ſuprà. lib.* XIV. Si quos imbellis ſexus aut feſſa ætas attinuerat. *lib.* I. *Hiſt.* Feſsâ iam ætate Galbæ. *lib.* I. *Annal.* An Auguſtum feſsâ ætate toties in Germaniam commeare potuiſſe?

64. MÆCENATIS HORTOS CONTINVAVERAT.] *Horti Mæcenatiani in Exquilijs. Bis autem à Nerone ædificata domus, productaq; ad Exquilias ipſas. Suetonius,* Domum à Palatio Eſquilias vſque fecit. quam primò Tranſitoriam, mox incendio abſumptam reſtitutamque, Auream nominauit. *Priorem ergo nunc intellege.*

65. MONVMENTA AGRIPPÆ.] *Quæ plurima in eo campo. Vide Dionem* LIII.

66. PRETIVMQVE FRVMENTI MINVTVM.] *Apparet ergo non planè gratuitum frumentum fuiſſe: niſi tamen intellegit de eo, quod ſupra annonarium modum ſupraq; menſtruam teſſeram capiebant. Sanè & anteà mentio pretij fuit;* Frumenti pretio nihil additum eſt, quamuis ducentas ferè naues, *&c. itemq; poſt hoc libro:* Addiditque militibus ſine pretio frumentum, quo anteà ex modo annonæ vtebantur. *Hoc autem ratio conciliandi fauoris, pulchrè & ex ſui ſecli ritu deſcripta Lucano lib.* III. *in Iulij perſonâ:* D

Quoque modo vanos populi conciret amores:
Gnarus, & irarum cauſſas, & ſumma fauoris
Annonâ momenta trahi: namque adſerit vrbes
Sola fames, emiturque metus, cùm ſegne potentes
Vulgus alunt. neſcit plebes ieiuna timere.

67. SEXTO DEMVM DIE.] *At Suetonius ait, ſex dies ſeptemq; noctes eâ clade ſauitum. Vterque longè*

A cælum occurreret. Nec dum poſito metu [68] redibat. * Leuis rurſum graſſatus ignis, patu-
lis magis vrbis locis, eoque ſtrages hominum minor. delûbra deûm, & porticus amœ-
nitati dicatæ latiùs procidêre. Pluſque infamiæ id incendium habuit, quia prædijs [69] Ti- *Nec ſine vim unum videbatur id incendium.*
gellini Æmilianis proruperat. [70] Videbaturque Nero condendæ vrbis nouæ, & cogno-
mento ſuo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quattuordecim Roma di-
uiditur: quarum quattuor integræ manebant, tres ſolo tenus deiectæ: ſeptem reliquis
pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera & ſemiuſta. Domuum, & inſularum, & tem- Cap. 41.
plorum, quæ amiſſa ſunt, numerum inire haut promtum fuerit: ſed vetuſtiſſimâ religio- *Ceterum tota penè Roma eo corrupta:*
ne, quod [71] Seruius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque, quæ præſenti Herculi Arcas
Euander ſacrauerat, ædeſque Statoris Iouis vota Romulo, Numæque regia, & delu- *Et vetuſtiſſima templa:*
brum Veſtæ cum penatibus populi Romani, exuſta. iam opes tot victorijs quæſitæ, & *Innumera ſtatua.*
[72] Græcarum artium decora, exin [73] monimenta ingeniorum antiqua & incorrupta.
quamuis in tantâ reſurgentis vrbis pulchritudine, multa ſeniores meminerant, quæ re-
parari nequibant. Fuere qui annotarent, [74] XIV. Kalend. Sextiles principium incendij
huius ortum, quo & Senones captam vrbem inflammauerant. Alij eò vſque curâ pro-
B greſſi ſunt, vt [75] totidem annos menſeſque & dies inter vtraque incendia numerent. Ce- Cap. 42.
terùm Nero vſus eſt patriæ ruinis, exſtruxitque domum, in quâ haut perinde gemmæ & *Nero domum ſibi exſtruit.*
aurum miraculo eſſent, ſolita pridem, & luxu vulgata, quàm [76] arua & ſtagna, & in mo-
dum ſolitudinum hinc ſiluæ, inde aperta ſpatia, & proſpectus: magiſtris & machina- *Laxitate & ſplendore mirificam.*
toribus Seuero & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denega-
uiſſet,

longè abit à lapide priſco, qui nouenos commemorat dies. Romæ ad Baſilicam Petri,

EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV.
ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM.
INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA
QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES.
C ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS.
ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE.
CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMI-
NOS. ÆDIFICIVM. EXSTRVERE.

Conciliari facilè noſter poteſt, quia mox addit ignem rediſſe. Primum vt incendium ſex dierum fuerit, alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certè non excuſo.

68. REDIBAT. * LEVIS.] *Iuſſi natam. tamen legi poteſt, ſententiâ incolumi:* redijt, at leuiùs rurſum graſſaturus ignis.

69. TIGELLINI ÆMILIANIS.] *Puta legendum* in Æmilianis. *Æmiliana enim locus extra vrbem, ad campum Martium, coniunctus tamen continenſq. vrbi. Varro libro* III. *De Re ruſt.* Eorum ædificia qui habitant extra portam Frumentariam, aut in
D Æmilianis. *Sueton. Claudio cap.* XVIII. Cùm Æmiliana pertinaciùs arderent. *Eſt tamen in ipsâ vrbe & vicus Æmilianus regione* VII. *nominatus Sex. Rufo.*

70. VIDEBATVRQVE NERO.] *Sulpicius Seuerus lib.* II. *Sac. Hiſtor. mutuatus hoc eſt à Tacito:* Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebaturque Imperator gloriam innouandæ vrbis quæſiſſe.

71. SER. TVLLIVS LVNÆ.] *Templum Lunæ in Auentino reperio, apud Liuium lib.* XL. Forem ex æde Lunæ quæ in Auentino eſt raptam tulit, *&c. Rufus in regione* XII. Templum Lunæ in Auentino magnum. *Ouidius:*

Luna regit menſes. huius quoq; tempora menſis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Suſpicabar de Luâ matre anteà: ſed falsò.

72. GRÆCARVM ARTIVM DECORA.] *Statuæ, & tabulæ magnorum artificum.*

73. MONIMENTA INGENIORVM.] *Libri veterum ſcripti, multi ab ipſis auctoribus: qui in priuatis aut publicis Bibliothecis perierunt. O iuſtam querelam! & ſi tunc, quid nunc poſt Barbaros dicam? Iure laboramus in reſtituendis.*

74. XIV. KAL. SEXTILES.] *Satis mirus ille dierum concurſus & conuenientia, & ab arcanis Prouidentia cauſis. Sicut & in templo Hieroſolymitano Ioſephus notat, lib.* VII. *Excidij,* eodem menſe & die à Tito incenſum, quo olim à Babylonio rege fuiſſet. *Quis autem propriè ille dies Romani incendij? notatur à Tacito* Decimuſquartus Kal. Sextilium. *ſed cum manifeſto errore vel librarij, vel ipſius potiùs, vt vult vir doctiſſimus in Temporum emendatione.* Nam omnes veteres, *inquit,* incendium illud eueniſſe non XIV. ſed XVI. Kalend. Sextilis tradunt. *Fateor miratum me cùm legerem, & Taciti cauſſâ ſedulò inquiſiuiſſe. Sed profectò omnis me ratio fugit, aut hic virum illum magnum: & à capite rem inquiſiui in* EXCVRS. A.

75. TOTIDEM ANNOS MENSESQVE.] *Tricæ curioſorum hominum, quas non extrico. Computem ab vrbe conditâ? diſpar ratio. A Troiâ incenſâ? æquè diſpar. Facile collectu tibi ex Faſtis. Vt mihi nunc videntur, tenebræ ſunt, quas non illuſtret ipſe Phœbus.*

76. ARVA ET STAGNA.] *Suetonius cap.* XXXIV. *& Martialis magis diſtinctè loca ipſa deſcribens lib.* I. *epig.* II.

Hìc vbi conſpicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.
Hìc vbi miramur velocia munera thermas,
Abſtulerat miſeris tecta ſuperbus ager.

uiſſet, per artem tentare, & vitibus Principis illudere. Namque [77] ab lacu Auerno nauigabilem foſſam vſque ad oſtia Tiberina depreſſuros promiſerant, ſqualenti litore, aut per montes aduerſos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quàm Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia, ac ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor, nec ſatis cauſſæ. Nero tamen, vt erat incredibilium cupitor, effodere proxima Auerno iuga connixus eſt: manentque veſtigia irritæ ſpei. A

Cap. 43. Ceterùm vrbis [78] quæ domus ſupererant, non vt poſt Gallica incendia, nulla diſtinctione, nec paſſim erectæ: ſed dimenſis vicorum ordinibus, & latis viarum ſpatijs, [79] cohibita ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additiſque porticibus, quæ frontem inſularum protegerent. Eaſque porticus Nero ſuâ pecuniâ exſtructurum, purgataſque areas dominis traditurum, pollicitus eſt. Addidit præmia pro cuiuſque ordine, & rei familiaris copijs: finiuitque tempus, intra quod effectis domibus aut inſulis, adipiſcerentur. Ruderi accipiendo Hoſtienſes paludes deſtinabat, atque naues, quæ frumentum Tiberi ſubuectaſſent, onuſtæ rudere decurrerent. Ædificiaque ipſa certâ ſui parte, ſine trabibus, [80] ſaxo Gabino Albanoque ſolidarentur: quòd is lapis igni imperuius eſt. Iam aqua priuatorum licentiâ intercepta, quo largior & pluribus locis in publicum flueret, [81] cuſtodes: & ſubſidia reprimendis ignibus, in propatulo quiſque haberet: nec communione parietum, ſed proprijs quæque muris ambirentur. Ea ex vtilitate accepta decorem quoque nouæ vrbi attulere. Erant tamen qui crederent veterem illam formam ſalubritati magis conduxiſſe, quoniam anguſtiæ itinerum, & altitudo tectorum non perinde ſolis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, & nullâ vmbrâ defenſam, grauiore æſtu ardeſcere. B

Ipſa vrbs cœpta inſtaurari:

Sed ad menſuram & compoſitè.

Etiam firmior contra incendia:

Et veteri pulchrior: Non tamen ſalubrior.

Cap. 44. Et hæc quidem humanis conſilijs prouidebantur. Mox petita à dijs piacula, aditique Sibyllæ libri, ex quibus ſupplicatum Vulcano & Cereri Proſerpinæque, ac propitiata Iuno per matronas, primùm in Capitolio, deinde apud proximum mare. Vnde hauſtâ aquâ, templum & ſimulacrum deæ proſperſum eſt; & [82] lectiſternia ac peruigilia celebrauere feminæ quibus mariti erant. [83] Sed non ope humanâ, non largitionibus Principis aut deûm placamentis, decedebat infamia, quin iuſſum incendium crederetur. Ergo abolendo C

Dijs à piacula inſtituta.

77. Ab lacv averno.] *Plinius lib.* XIV. Anteâ Cæcubo erat generoſitas, quod iam intercidit, & incuriâ coloni locique anguſtiâ: magis tamen foſſa Neronis, quam à Baiano lacu Oſtiam vſque nauigabilem inchoauerat.

78. Qvæ domvs svpererant.] *Pugnat in ſe ſententia. Si enim ſupererant, quomodo erecta? quod in dirutas incenſasq́; conuenit. Putarim legend.* quæ domus perierant.

79. Cohibita ædificiorvm altitvdine.] *Quod iam antè Auguſtus fecerat, eâdem fine: id eſt, ad incendia arcenda, & maximè ruinas. Strabo lib.* V. Πρὸς δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν ποδῶν ο΄. Τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. *Sed & ante Auguſtum Rutilius orationem dixerat, de modo ædificiorum. Et Auguſtus quidem pedes* LXX. *tollere permiſit: Traianus dumtaxat* LX. *vt notat Sex. Aurelius, qui modus fortaſſe & Neronianus fuit.*

80. Saxo Gabino Albanoqve.] *Eadem vis Sabino lapidi tributo ab Iſidoro lib.* XVI. Sauinus lapis, *inquit*, fuſcus addito oleo etiam lucere fertur. Eſt & quidam viridis lapis vehementer igni reſiſtens. *Sed corrigo*, Gabinus, *è Strabone:* Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Πραινεστίνῃ ὁδῷ κείμενοι λατόμιον ἔχουσα ὑπουργὸν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα τῶν ἄλλων. *id eſt*, Gabij in viâ Prænelſtinâ vrbs, latomias habet, quibus non aliæ vtibiliores Romanis. *De his ſimilibuſq́; lapidibus imperuijs igni, vide Vitruuium lib.* II. *cap.* VII.

81. Cvstodes.] *Puto cuſtodes iſtos, caſtellarios appellatos, quia diuidiculis (vti veteres dicebant) ſiue caſtellis aquarum Præfecti. Lapis Romæ:*

CLEMENTI. CÆSAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVÆ. CL.
AVDIÆ.

De caſtellis Heſychius, Vitruuius, Plinius, & Iuriſconſulti, tit. De aquâ quotidianâ. Sed & ad tutelam aquarum familia publica inſtituta: quæ in aliquot miniſteriorum ſpecies diducuntur, villicos, caſtellarios, curatores, ſilicarios, tectores, alioſque opifices, *ait Frontinus, quem in his vide.*

82. Lectisternia ac pervigilia] *Probè omnino* Lectiſternia. *cùm tamen in vet. Budenſi & Flor. ſit,* Selliſternia: *non nefas ſuſpicari* Soliſternia. *vt intellegat feminas, (receptiſſimo tunc ritu) corpore in humum abieciſſe, ad aras deorum repſiſſe. Lucan. libro* II. D

Hæ lacrimis ſparſere deos, hæ pectora duro
Afflixere ſolo.

Statius: ——omnibus aris
Illacrimat, ſignatque fores, & pectore terget
Limina.

Et in Liuio, Polybio, Apuleio, exempla.

83. Sed non ope hvmana] *Hæc, & quæ ſequuntur, tranſcripſit iterùm Sulpitius:* Neque vllâ re Nero efficiebat, quin ab eo iuſſum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Chriſtianos, actæque in innoxios crudeliſſimæ quæſtiones.

A lendo rumori Nero ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inuiſos, [84] vulgus Chriſtianos appellabat. Auctor nominis eius CHRISTVS, qui Tiberio imperitante, per procuratorem [85] Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat. Repreſſaque in præſens * exitiabilis ſuperſtitio rurſus erumpebat, non modò per Iudæam originem eius mali, ſed per vrbem etiam: quò cuncta vndique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primò correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haut perinde in crimine incendij, quàm [86] odio humani generis conuicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defeciſſet dies, [87] in vſum nocturni luminis vrerentur. Hortos ſuos ei ſpectaculo Nero obtulerat, & Circenſe ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, [88] vel circulo inſiſtens. Vnde quamquam aduerſus ſontes & nouiſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur; tamquam non vtilitate publicâ, ſed in ſæuitiam vnius abſumerentur. Intereà conferendis pecunijs peruaſtata Cap. 45.
B Italia, prouinciæ euerſæ, ſocijque populi, & quæ ciuitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dij ceſſere, ſpoliatis in vrbe templis, egeſtoque [89] auro; quod triumphis, quod votis, omnis populi Romani ætas proſperè aut in metu ſacrauerat. Enimuerò per Aſiam atque Achaiam non dona tantùm, ſed [90] ſimulacra numinum abripiebantur,

Et alia ſupplicia in Chriſtianos, quaſi incendiarios.

* *Vat. exitiabilis.*

Tacit. impiè.

Inſignis in eos crudelitas.

Nero intereà aurigatur.

Italia, & prouinciæ exhauriuntur.

Templa diſpoliat.

ſtiones. quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flammâ vſti. Plerique in id reſeruati, vt cùm defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vrerentur.

84. VVLGVS CHRISTIANOS APPELLABAT.] *Sue*, Chreſtianos, *vt ſcripſère per inſcitiam* * *illi. Quod nomen ortum demum obſeruo imperio Claudij extremo. Suidas:* Ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων,
C Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετονομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. *Sed & Iudæi appellati anteà, quod fruſtrà negitant quidam. Apertè Arrianus lib. II. cap. IX.* Ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, Οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ᾽ ὑποκρίνεται. Ὅταν δ᾽ ἀναλάβῃ τὸ πάθος, τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. *Ait*, τοῦ βεβαμμένου. *qui ergo tincti & baptizati, præter Chriſtianos? Suetonius Claud. cap.* XXV. Iudæos impulſore Chreſto aſſiduè tumultuantes Româ expulit.

85. PONTIVM PILATVM.] *Qui ſextus Procurator Iudææ, cum poteſtate Præſidis, fuit. Vide Ioſephum lib.* XVIII. *Antiq. cap.* III. *Miror autem cur Syriæ* Procuratorem, *nimis diffusè, Tertullianus dicat, in Apologetico:* Pontio Pilato Syriam tunc ex parte Romanâ procurante.

D 86. ODIO HVMANI GENERIS.] *Faërnum legiſſe aiunt,* Odio generis conuicti. *Sed non ea mens Taciti: eſt ipſa, quam lib.* V. *Hiſt. expreſſit, de Iudæis:* Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduerſus omnes alios hoſtile odium. *Et Arnobius dicet, Chriſtianis hoc obiectum: quia ſcilicet diuerſa omnia in moribus & ſacris. itemq; contagem & congreſſum eorum, theatra & circos, fugiebant.*

87. IN VSVM NOCTVRNI LVMINIS.] *Pro lychno & lucernâ. Credo Iuuenalem ad hoc ſæuitiæ genus ſpectaſſe.*

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ
Quâ ſtantes ardent qui fixo gutture fumant.

quos verſus ſcio & vulgus interpretum, & egregium Turnebum, longè ſecius accipere. Ceterùm prima hæc exercita in noſtrum nomen crudelitas. ſanguinis dico. Nam Claudius anteà tantùm expulerat. Sueton. cap. XXV. *Tertullianus:* Conſulite Commentarios veſtros, in illis reperietis Neronem primum in hanc ſectam tum maximè Romæ orientem Cæſariano gladio feroci iſſe.

* *Tertullianus Apol. id notat & Lactantius.*

88. VEL CIRCVLO INSISTENS.] *Ego perſeuero legere,* vel curriculo, *ſententiâ planè valente. Nero, inquit, interdum quaſi ſpectator immiſcebatur plebi, interdum currui inſiſtebat vt aurigator. Propriè inſiſtebant. Plinius lib.* IX. *epiſtolar.* Quo magis miror tot millia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. *At Neronem currus vexiſſe, nimis notum. Plinium leniter emenda lib.* XXVIII. *capite* XVII. Feruntque & Neronem Principem hac potione recreari ſolitum, cùm ſic quoque ſe trigario (*imò* trigarium) approbare vellet. *Approbare trigarium, valet, oſtendere ſe legitimum aurigam & agitatorem equorum.*

89. AVRO; QVOD TRIVMPHIS.] *Aurum è triumphis, Coronarium capio: quod iam per alios innotuit: ſiue etiam, quod ab Imperatoribus per triumphos illatum. E votis, quod Senatus in re trepidâ Ioui aliyſq; dijs vouebat. Petronius,* Ipſe Senatus recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere ſolet. *Aut ipſi Conſules, Prætoréſve in prouincias & ad bellum ituri. Liuius lib.* XXXI. Ludos Ioui, donumque vouere conſulem, cui prouincia Macedonia eueniſſet, iuſſit. *Alibi:* Tum P. Sulpicius ſecundùm vota in Capitolio nuncupata paludatus cum lictoribus profectus. *Et exempla in Liuio ſparſim.*

90. SIMVLACRA NVMINVM ABRIPIEBANTVR.] *Pauſanias libro* X. Non poſtremò Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim æneas quingentas, partim deorum, partim hominum, ſuſtulit imagines. *Plinius ait lib.* XXXIV. *clariſſima quaque ſignorum* violentiâ Neronis in vrbem conuecta, & in ſellarijs domus aureæ diſpoſita fuiſſe.

bantur, miſſis in eas prouincias [91] Acrato ac [92] Secundo Carinate. Ille libertus cuicun- A
que flagitio promtus: hic Græcâ doctrinâ ore tenus exercitus, animum bonis artibus
Seneca vocem aut manum his ſceleribus non commodat. [93] non induerat. Ferebatur Seneca, quò inuidiam ſacrilegij à ſemet auerteret, longinqui ruris ſeceſſum orauiſſe: & poſtquam non concedebatur, fictâ valetudine quaſi æger neruis, cubiculum non egreſſus. Tradidere quidam, venenum ei per libertum ipſius, cui
Venenum ei paratum. nomen Cleonicus, paratum, iuſſu Neronis: vitatumque à Senecâ proditione liberti, ſeu propriâ formidine, [94] dum ſimplici victu, & agreſtibus pomis, ac, ſi ſitis admoneret,
Cap.46. *Continentia hominis.* profluente aquâ vitam tolerat. Per idem tempus gladiarores apud opidum Præneſte, tentatâ eruptione, præſidio militis, qui cuſtos adeſſet, coërciti ſunt: iam Spartacum & vetera mala rumoribus ferente populo, vt eſt nouarum rerum cupiens pauiduſque. Nec
Clades in mari. multò pòſt clades rei naualis accipitur, non bello (quippe haut aliàs tam immota pax) ſed certum ad diem in Campaniam redire claſſem Nero iuſſerat, non exceptis maris caſibus. Ergo gubernarores quamuis ſæuiente pelago à Formijs mouere, & graui Afri-
Cap.47. *Prodigia plura.* co, [95] dum promontorium Miſeni ſuperare contendunt, Cumanis litoribus impacti, triremium pleraſque, & minora nauigia paſſim amiſerunt. B Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non aliàs crebrior, & ſidus cometes, ſanguine illuſtri ſemper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorúmve animalium partus abiecti in publicum, aut in ſacrificijs, quibus [96] grauidas hoſtias immolare mos eſt, reperti. Et in agro Placentino viam propter natus vitulus, cui caput in crure eſſet. Secutaque haruſpicum interpretatio: parari rerum humanarum aliud caput, ſed non fore
Cap.48. A. V. C. DCCCXIII. *Coniuratio in Neronem. Capite C. Piſone.* validum, neque occultum: quia in vtero repreſſum, aut iter iuxta editum ſit. Ineunt deinde conſulatum [97] Silius Nerua, & Atticus Veſtinus, cœptâ ſimul & auctâ coniuratione, in quam certatim nomina dederant, ſenatores, eques, miles, feminæ etiam, cùm odio Neronis, tum fauore in C. Piſonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas inſigneſque

91. ACRATO AC SECVNDO.] *Prior horum nominatus & Dioni Chryſoſtomo, & tota res & rapina hæc denarrata: ſed nomen corruptum eſt in libris. Verba in oratione, quam* Rhodaicam *inſcripſit:* Ἴστε γὰρ Ἀκράτον ἥκει μόνος, τὴν οἰκουμένην σχεδὸν ἅπασαν περιελθὼν, τούτου χάριν, καὶ μηδὲ κώμην παρεὶς μηδεμίαν, ὡς κἀνθάδε ἧκε. *Corrupta, inquam, priora palàm, & viri duo doctiſſimi mederi prætentarunt: ego faciam. In ſcripto codice aiunt eſſe:* Ἀκράτον ἐκεῖ μόνος. *Lego,* ἴστε γὰρ, Ἄκρατος ἐκεῖνος, τὴν οἰκουμένην. *Vertenda:* Noſtis enim, Acratus ille, omnem orbem ferè peruagatus, illius rei gratiâ (*ſtatuas auferendi, & talia ornamenta*) & nullum pagum etiam aut vicum omittens, vt huc etiam venerit. *Hæc vera lectio, & Tacitus firmat, quod ad nomen attinet: in re autem, lucem à Dione etiam ipſe capit, capietque: locum totum vide. Volebam etiam legere:* Ἄκρατος τοῦ ἡγεμόνος, *ex vulgatâ editione: quod eſſet,* Acratus Principis, *libertus ſcilicet aut ſeruus: ſed verius habeo, quod dixi.*

92. SECVNDO CARINATE.] *Suſpicari poſſis Rhetorem illum eſſe, quem Dio ſcribit à Caio in exſilium miſſum, quia contra Tyrannos declamitauerat. quemque Iuuenalis tangit:*

Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carinnatis.

Tinctum eum eloquentia litterarumque ſtudijs, Taciti conſequa verba indicant.

93. NON INDVERAT.] *Tentabam,* imbuerat. *Nunc adfirmo vulgatam ſcripturam: & perplacet metaphora honeſtas. Quâ ipsâ vſus Agellius lib. II. de Æſopo fabulatore:* qui, *inquit,* res ſalubriter ac perſpicienter animaduerſas, in mentes animoſque hominum cum audiendi quadam illecebrâ induit. *non vt corrumpunt,* induxit. C

94. DVM SIMPLICI VICTV.] *In tantis opibus magna & rara abſtinentiæ laus. Ipſe de ſe epiſtolâ* LXXXIV. Panis deinde ſiccus, & ſine menſâ prandium, poſt quod non ſunt lauandæ manus. Dormio minimum. Conſuetudinem meam noſti. breuiſſimo ſomno vtor, & quaſi interuigilo. *vbi ex veteri libro adſero,* & quaſi interiungo, *ab aurigis metaphora: Epiſt.* CIX. Inde in omnem vitam vnguento abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore, eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus. *& plura ibidem.*

95. DVM PROMONTORIVM MISENI.] *Claſſis Romana in portu Miſenenſi ordinariam ſtationem habebat; vti Alexandrina Puteolis, vt Strabo lib.* XVII. *indicat. Promontorium hoc infame naufragijs, vti è Senecâ colligas epiſt.* LXXVIII. *vbi de Alexandrinis nauibus:* Cùm intrauêre Capreas, & promontorium, ex quo D

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,

ceteræ velo iubentur eſſe contentæ. *Statius:*

Prima ſalutauit Capreas, & margine dextro
Sparſit Tyrrenæ Mareotica vina Mineruæ.

Libabant ergo procelloſa illi Palladi nautæ, periculo maris defuncti.

96. GRAVIDAS HOSTIAS IMMOLARE.] *Pauca ſuper eo ſacrorum ritu. Trahere huc poſſis illud Feſti:* Confeta ſus, quæ cum omni fetu adhibebatur ad ſacrificium.

97. SILIVS NERVA.] *E Faſtis & lapidibus,* Silanus Nerua.

98. FA-

A que familias paternâ nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem aut ſpecies virtutibus ſimiles. Namque [98] facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduerſus amicos; & ignotis quoque comi ſermone & congreſſu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum, aut voluptatum parcimonia. Lenitati ac magnificentiæ, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tantâ vitiorum dulcedine ſummum imperium non reſtrictum, nec perſeuerum volunt. *Ille deſcriptus.* Initium coniurationi non à cupiditate ipſius fuit. nec tamen facilè memorauerim, quis primus auctor, cuius inſtinctu concitum ſit, quod tam multi ſumſerunt. Cap. 49. Promtiſſimos [99] Subrium Flauium tribunum prætoriæ cohortis, & Sulpicium Aſprum centurionem extitiſſe, conſtantia exitus docuit. *Et qui præcipui in ed.* Et Lucanus Annæus, *Lucanus poeta:* Plautiuſque Lateranus conſul deſignatus, viuida odia intulere. Lucanum propriæ cauſſæ accendebant, quòd famam carminum eius [100] premebat Nero, [101] prohibueratque oſtentare, vanus aſſimulatione. Lateranum conſulem deſignatum, nulla iniuria, ſed amor Reip. ſociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius Quinctianus; vterque ſenatorij ordinis, *Sceuinus:*

B contra famam ſui, principium tanti facinoris capeſſiuere. Nam Sceuino diſſoluta luxu mens, & proinde vita ſomno languida. [102] Quinctianus molli corpore infamis, & à Nerone probroſo carmine diffamatus, contumelias vltum ibat. *Quinctianus:* Ergo dum ſcelera Principis, & finem adeſſe imperij, diligendumque qui feſſis rebus ſuccurreret, inter ſe aut inter amicos iaciunt, aggregauere Tullium Senecionem, Ceruarium Proculum, Vulcarium Araricum, Iulium Tugurinum, Munatium Gratum, [103] Antonium Natalem, Martium Feſtum, equites Romanos: *Plures alij.* Cap. 50. ex quibus [104] Senecio è præcipuâ familiaritate Neronis ſpeciem amicitiæ etiam tum retinens, eò pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne ſecretum Piſoni erat. Ceteris ſpes ex nouis rebus petebatur. Aſcitæ ſunt [105] ſuper Subrium & Sulpicium, de quibus rettuli, militares manus, Grauius Siluanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venetus Paullus centuriones. *Etiam ex prætorio.* Sed ſummum robur in Fenio Ruſo præfecto videbatur: quem vitâ famaque laudatum, per ſæuitiam impudicitiamque Tigellinus in animo Principis antei- *Imò & ipſe craſſus.*

C bat, fatigabatque criminationibus, ac ſæpè in metum adduxerat, quaſi adulterum Agrippinæ, & deſiderio eius vltioni intentum. Igitur vbi coniuratis præfectum quoque prætorij in partes deſcendiſſe, crebro ipſius ſermone facta fides; promtiùs iam de tempore ac loco cædis agitabant. Et cepiſſe impetum Subrius Flauius ferebatur, in ſcenâ canentem Neronem aggrediendi, aut cùm ardente domo per noctem huc illuc curſaret incuſtoditus. *Flauij honeſtus impetus.* Hîc occaſio ſolitudinis, ibi ipſa frequentia tanti decoris teſtis, pulcherrimum animum extimulauerant: niſi impunitatis cupido retinuiſſet, magnis ſemper *Sed ignauiter remiſſus.*

98. FACVNDIAM TVENDIS CIVIBVS.] *Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adoleſcens poeta, in Panegyrico ad Piſonem.*

99. SVBRIVM FLAVIVM.] *Dioni dicitur,* Σύβριος Φλάβιος. *& ſtatim,* Συλπίκιος Ἄσπρος, *qui noſtro eſt, Aſper.*

D 100. PREMEBAT NERO.] *Sed idem tamen poſt mortem, famam ei non inuidit, id eſt legi & edi permiſit. Hoc vult inſcriptio vetus:*

M. ANNÆO LVCANO
CORDVBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Gaude liberrime poëtarum: litaſti genio Æternitatis.

101. PROHIBVERATQVE OSTENTARE, VANVS ASSIMVLATIONE.] *Quinquennali ludicro, cùm Orpheum Lucanus recitaſſet, coronatus contra Neronem eſt. quod agrè tulit citharœdus Princeps. Statius:*

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noſter tibi præferatur Orpheus.

Sed quid ſibi vult hîc, Vanus aſſimulatione? *An quòd Nero vano & irrito conatu aſſimulare & reddere Lucani verſus voluit? Ita ſcriberes,* aſſimilatione. *Sed non placet. ne Farneſianum quidem ſcriptum,* vana aſſimulatione. *Lego clariùs,* vanus æmulatione.

102. QVINCTIANVS MOLLI CORPORE.] *Farneſ.* mollitie corporis. *Ita Latinis dicto,* ἡ θηλεία νόσος. *Ouidius:*

Mollis erat, faciliſque viris Pœantius heros.

103. ANTONIVM NATALEM.] *Non arbitror illum eſſe, quem Seneca cum probra deſcribit:* Nuper Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore feminæ purgabantur.

104. SENECIO E PRÆCIPVA.] *Ergone ille, qui lib. XIII. vnà cum Othone familiariſſimus Neroni aſtenditur, libidinum eius in Acten adminiſter & interpres? Putem. ſed ibi Claudius Senecio dicitur, hîc Tullius. Itaque me ſuſtineo.*

105. SVPER SVBRIVM.] *Libri mei,* per Subrium.

Cap. 51. *Epicharis moras ægrè fert.*
per conatibus aduerſa. Interim contantibus prolatantibuſque [106] ſpem ac metum, Epi- A
charis quædam, incertum [107] quonam modo ſciſcitata (neque illi antè vlla rerum honeſta-
rum cura fuerat) accendere, & arguere coniuratos: ac poſtremò lentitudinis eorum per-
tæſa, & in Campaniâ agens primores Claſſiariorum Miſenenſium labefacere, & con-
Proculum adſciſcere conatur.
ſcientiâ illigare connixa eſt tali initio. [108] Erat Chiliarchus in eâ claſſe Voluſius Proculus,
occidendæ matris Neronis inter miniſtros non ex magnitudine ſceleris prouectus, vt
rebatur. Is mulieri olim cognitus, ſeu recens ortâ amicitiâ, dum merita erga Neronem
ſua & quàm in irritum cecidiſſent, aperit, adijcitque queſtus & deſtinationem vindictæ,
ſi facultas oriretur, ſpem dedit poſſe impelli & plures conciliare. nec leue auxilium in
claſſe, crebras occaſiones, quia Nero multo apud Puteolos & Miſenum maris vſu læta-
batur. Ergo Epicharis plura, & omnia ſcelera Principis orditur. [109] Neque ſenatui, quid
manere, ſed prouiſum quonam modo pœnas verſæ Reip. daret: accingeretur modò, na-
uaret operam, & militum acerrimos duceret in partes, ac digna pretia exſpectaret. No-
Ille eam defert. Conſtanter hæc refutat.
mina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium irritum fuit, quamuis ea
quæ audierat ad Neronem detuliſſet. Accita quippe Epicharis, & cum indice compoſi- B
ta, nullis teſtibus innixum facilè confutauit. Sed ipſa in cuſtodiâ retenta eſt, ſuſpectante
Cap. 52. *Conſilium cædendi Tyranni apud Baias.*
Nerone, haud falſa eſſe etiam quæ vera non probabantur. Coniuratis tamen metu pro-
ditionis permotis, placitum maturare cædem apud Baias, in villâ Piſonis: cuius amœni-
tate captus Cæſar crebrò ventitabat, balneaſque & epulas inibat omiſſis excubijs, & for-
tunæ ſuæ mole. Sed abnuit Piſo, inuidiam prætendens, ſi ſacra menſæ dijque hoſpitales
Sed iterùm omiſſum
cæde qualiſcumque Principis cruentarentur. Melius apud vrbem in illâ inuiſâ & ſpolijs
ciuium exſtructâ domo, vel in publico patraturos, quod pro Rep. ſuſcepiſſent. Hæc in
commune: ceterùm timore occulto, [110] ne L. Silanus eximiâ nobilitate, diſciplinaque
Metu ne alij arriperent Imperium.
C Caſſij, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem ſublatus, imperium inua-
deret, promtè daturis operam qui à coniuratione integri eſſent, quique miſerarentur
Neronem tamquam per ſcelus interfectum. Plerique Veſtini quoque conſulis acre inge-
nium vitauiſſe Piſonem crediderunt, [111] ne à libertate moueretur, vel delecto Imperato- C
re alio, ſui muneris Remp. faceret. Etenim expers coniurationis erat, quamuis ſuper eo
Cap. 53. *Denique placuit, re conſeſſum eum aggredi. Sceno gerenda rei.*
crimine Nero vetus aduerſus inſontem odium expleuerit. Tandem ſtatuêre Circen-
ſium ludorum die, [112] qui Cereri celebratur, exſequi deſtinata: quia Cæſar rarus egreſſu,
domo aut hortis clauſus, ad ludicra Circi ventitabat; promtioreſque aditus erant læti-
tiâ ſpectaculi. Ordinem inſidijs compoſuerant; vt Lateranus quaſi ſubſidium rei fa-
miliari oraret deprecabundus & genibus Principis accidens, proſterneret incautum
premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum iacentem & impeditum, tribu-
ni & centuriones, & ceterorum [113] vt quiſque audentiæ habuiſſet, accurrerent, trucida-
rentque:

106. SPEM AC METVM] *Nec malè, ſpe ac* metu.

107. QVONAM MODO SCISCITATA.] *Id eſt, vnde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranij*, ſuſcitata.

108. ERAT CHILIARCHVS.] *Ita libri. Vulgò,* nauarchus. *Benè Chiliarchus, pro Tribuno: ſicut & Centuriones reperies plus ſemel in claſſe.*

109. NEQVE SENATVI, QVID MANERE.] *Vatic. codicis ſcripturam expreſſi. nec diſſentit Farneſianus, niſi quod refert,* quod manere. *Quis Caſtor aut Pollux liberat me ab hoc æſtu? Fortè,* Neque ſe nautam quidem manere. *quaſi attollens coniuratorum numerum ſplendoremque, id dicat mulier. etiam ipſo ceſſante, prouiſum viris melioribus quomodo nefarius ille pœnas daret.*

110. NE L. SILANVS.] *De quo inferiùs lib.* XVI.

111. NE A LIBERTATE MOVERETVR.] *Vatic.* ne ad libertatem moraretur. *Ducit me ſententia vt legam*, ne aut libertatem moliretur. *Duplex videlicet à Veſtino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium à Piſone Principem deligeret.*

112. QVI CERERI CELEBRATVR.] *Qui dies* D
pridie Idus Apriles, ita notatus Kalendario veteri: LVDI. CERERI. *& biduo antè,* LVDI. IN. CIRCO. *Infrà, noſter:* vtque Circenſium Cerealium ludicrum, pluribus equorum curſibus celebraretur. *Dio lib.* XLVII. *inter prodigia refert, quòd* Ædiles Cereri, loco Circenſium & equeſtrium ludorum, gladiatorios exhibuerint. *Ouidium adde* IV. *Faſtorum: & nummum veterem:* MEMMIVS ÆDILIS CERIALIA PREIMVS FECIT. *quod Cæſaris & Tullij æuo factum. Vide Politianum, Miſcell. capite* LXXXV.

113. VT QVISQVE AVDENTIÆ.] *Lectio à Vatic. eſt, Farneſ* audaciæ habuiſſet. *corruptè triti libri,* audiuiſſet.

114. GESTA-

A rentque: primas ſibi partes expoſtulante Sceuino, qui pugionem templo Salutis in Etruriâ, ſiue, vt alij tradidere, Fortunæ Ferentano in opido detraxerat, [114] geſtabatque velut [115] magni operis ſacrum. Interim Piſo apud ædem Cereris opperiretur, vnde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in caſtra, comitante Antoniâ Claudij Cæſaris filiâ, ad eliciendum vulgi fauorem. quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, [116] quamuis abſurdum videretur & inane, aut ipſi Antoniam nomen & periculum commodauiſſe, aut Piſonem notum amore vxoris, alij matrimonio ſe obſtrinxiſſe: niſi ſi cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior eſt.

[117] Sed mirum quàm inter diuerſi generis, ordinis, ætatis, ſexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita ſint: [118] donec proditio cœpit à domo Sceuini. Qui pridie inſidiarum, multo ſermone cum Antonio Natale, dein regreſſus domum, teſtamentũ obſignauit: promptum vaginâ pugionem, de quo ſuprà retuli, vetuſtate obtuſum increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere iuſſit. Eamque curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius ſolito conuiuium initum. ſeruorum chariſſimi libertate, & alij pecu-
B niâ donati. Atque ipſe mœſtus, & [119] magnæ cogitationis manifeſtus erat, quamuis lætitiam vagis ſermonibus ſimularet. Poſtremò vulneribus ligamenta, quibuſque ſiſtitur ſanguis, [120] parare eumdem Milichum monet: ſiue gnarum coniurationis, & huc uſque fidum, ſeu neſcium, & tunc primùm arreptis ſuſpicionibus, vt plerique tradidere, de conſequentibus. Nam cùm ſecum ſeruilis animus præmia perfidiæ reputauit, ſimulque immenſa pecunia & potentia obuerſabantur, ceſſit fas, & ſalus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Etenim vxoris quoque conſilium aſſumſerat, muliebre ac deterius, quippe vltrò metum intentabat, multoſque aſtitiſſe libertos ac ſeruos, qui eadem viderint: nihil profuturum vnius ſilentium. at præmia penes vnum fore, qui indicio præueniſſet. Igitur cœptâ luce Milichus in hortos Seruilianos pergit: & cùm foribus arceretur, magna, & atrocia afferre dictitans, deductuſq; ab ianitoribus ad libertum Neronis [121] Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, vrgens periculum, graues coniurationes, & cetera quæ
C audierat, coniectaueratque, docet. Telum quoque in necem eius paratum oſtendit, accirique reum iuſſit. Is raptus per milites, & defenſionem orſus, *Ferrum cuius argueretur, olim religione patriâ cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti ſubreptum* reſpondit. *Tabulas teſtamenti ſæpiùs à ſe, & incuſtoditâ dierum obſeruatione, ſignatas. Pecunias & libertates ſeruis & antè dono datas: ſed ideò tunc largiùs, quia tenui iam re familiari, & inſtantibus creditoribus, teſtamento diffideret. Enim verò liberales ſemper epulas ſtruxiſſe, & vitam amœnam, & duris iudicibus parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iuſſu ſuo; ſed quia cetera palàm*

Cap. 45. *Fatum negat, & coniuratio detegitur. Per vanitatem Sceuini.*

Milichus ſuſpiciones arripit.

Cum vxore communicat.

Cap. 55. *Ad Neronem defert.*

Sceuinus ſiſtitur.

Et fidenter ſe defendit.

114. Gestabatque velut.] *Geſtabátue pugionem? nan is mas Roma, & per banc vanitatem bama ſe palàm retexiſſet. Alıud amnina verbi fuiſſe ſuſpicor:* ſeruabatque: iactabatque. *aut tale.*

115. Magni operis sacrvm.] *Pichena ex*
D *Flor. calligit*, magno operi. *Neque ega olim malè,* magnis operis, *multitudinis numera.*

116. Qvamvis absvrdvm videretvr et inane, avt ipsi Antoniam nomen et pericvlvm commodavisse.] *Rodalphus peracutè:* aut inani ſpei Antoniam. *Hi tales hamines, ſi ad Criticam ſeriò ſe dedeſſent, quid non peruidiſſent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machærâ.*

117. Sed mirvm qvam inter diversi generis, ordinis, ætatis, sexvs, tacitvrnitate omnia cohibita.] *Certè mirum, in lubrica & prapeti hoc ſermonis. Simile planè, quod Claudianus miratur, canſpiratiane militari in Ruffinum:*

———nec quiſquam tantâ de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non poſteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti conſilium vulgi potuiſſe taceri,
Aut facinus tam grande tegi?

Et plura, qua addit.

118. Donec proditio coepit.] *Plutarchus libella de Garrulitate, longè aliter elatam & apertam narrat caniuratianem. Sed ne tibi impanat, non iſtam. Duplex enim in Neranem caniuratio, Piſoniana, & Viniciana, vt auctar Suetan. cap. XXXVI. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi.*

119. Magnæ cogitationis manifestvs.] *Seneca in Controuerſiâ* v. *l.* 11. Tyrannus ſuſpicatus eſt, ſiue iſti aliquid excidit, ſiue magna conſilia non benè vultus regit.

120. Parare evmdem Milichvm.] *Sententia apta eſt: tamen libri illud verbi redarguunt: quorum partim*, ſartiebat eumdem; *alij*, partiebatque; *nonnulli*. partiebatur. *Quid veri, quæro.*

121. Epaphroditvm.] *Qui à libellis fuit. de qua Suetanius Neron. cap.* XLIX. *Et Damit. cap.* XIV. *Eſt ille ipſe, cui nobilis ſeruus Epictetus fuit. Suidas, & Arrianus.*

 122. Cri-

Libertum arguit, Iam labantem, niſi vxor ſubmonuiſſet

palàm vana obieciſſet, adiungere [122] *crimen viſum ſe pariter indicem & teſtem facere.* Adijcit A
dictis conſtantiam. incuſat vltrò inteſtabilem, & conſceleratum, tantâ vocis ac vultus ſecuritate, vt labaret indicium, niſi Milichum vxor admonuiſſet, Antonium Natalem multa cum Sceuino, [123] ac ſecretò collocutum, & eſſe vtroſque C. Piſonis intimos.

Cap. 56.

Ergo accitus Natalis: & diuerſi interrogantur, quis nam is ſermo, quâ de re fuiſſet. Tum exorta ſuſpicio, quia non congruentia reſponderant. Inditaque vincla. Et tormentorum aſpectum ac minas non tulere.

Natalis vocatur. Et tota res patefacta.

Prior tamen Natalis totius coniurationis magis gnarus, ſimul arguendi peritior, de Piſone primùm fatetur. Deinde adijcit Annæum Senecam, ſiue internuntius inter eum Piſonemque fuit, ſiue vt Neronis gratiam pararet, qui infenſus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat.

Seneca accuſatus.

Tum cognito Natalis indicio Sceuinus quoque pari imbecillitate, an cuncta iam patefacta credens, nec vllum ſilentij emolumentum, edidit ceteros.

Lucanus.

Ex quibus Lucanus, Quinctianuſque, & Senecio diu abnuêre. Pòſt promiſsâ impunitate corrupti, quo tarditatem excuſarent, Lucanus Atillam matrem ſuam, Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem amicorum præcipuos nominauere. B

Alij.

Cap. 57.

Epicharis admota tormentis. Nil fatetur:

Atque interim Nero recordatus Voluſij Proculi indicio Epicharim attineri, ratuſque muliebre corpus impar dolori, tormentis dilacerari iubet. At illam non verbera, non ignes, non ita eo acriùs torquentium ne à feminâ ſpernerentur, peruicere quin obiecta denegaret. Sic primus quæſtionis dies contemtus.

Quin vltrò ſeſe exanimat.

Poſtero cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur [124] geſtamine ſellæ (nam diſſolutis membris inſiſtere nequibat) vinclo faſciæ, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum ſellæ reſtricto, indidit ceruicem, & corporis pondere conniſa, tenuem iam ſpiritum expreſſit: clariore exemplo libertina mulier in tantâ neceſſitate alienos ac propè ignotos protegendo, cùm ingenui & viri & equites Romani [125] ſenatoreſque intacti tormentis, cariſſima ſuorum quiſque pignorum proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio & Quinctianus paſſim conſcios edere, magis magiſque pauido Nerone, quamquam multiplicatis excubijs ſemet ſepſiſſet.

Cap. 58.

Nero pauidus præſidia vbique diſponit. Agmina reorum trahuntur.

Quin & vrbem, per manipulos occupatis mœnibus, inſeſſo etiam mari & amne, velut in cuſtodiam dedit. Volitabantque per fo- C
ra, per domos, rura quoque & proxima municipiorum, pedites equiteſque permixti Germanis, quibus fidebat Princeps quaſi externis. Continua hinc & iuncta agmina trahi, ac foribus hortorum adiacere. Atque vbi dicendam ad cauſsam introiſsent, lætatum erga coniuratos, ſi fortuitus ſermo, & ſubiti occurſus, ſi conuiuium, ſi ſpectaculum ſimul miſsent pro crimine accipi: cùm ſuper Neronis ac Tigellini ſæuas percontationes, Fenius quoque Rufus violenter vrgeret, nondum ab indicibus nominatus, ſed quò fidem inſcitiæ pararet, atrox aduerſus ſocios.

Fenij Rufi diſſimulatio.

Idem Subrio Flauio aſſiſtenti, annuentique an inter ipſam cognitionem diſtringeret gladium, cædemq; patraret, [126] retinuit, infregitque impetum iam manum ad capulum referentis.

Cap. 59.

Piſonem interea ad conandum multi hortantur:

Fuere qui prodita coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Sceuinus, hortarentur Piſonem pergere in caſtra, aut [127] roſtra eſcendere, ſtudiaque militum & populi tentare: *ſi conatibus eius conſcij aggregarentur, ſecuturos etiam integros. magnamque motæ rei famam, quæ plurimum in nouis conſilijs valeret. Nihil aduerſum hoc Neroni prouiſum. etiam fortes viros ſubitis terreri; nedum ille ſcenicus, Tigellino ſcilicet cum pellibus ſuis comitante, arma contrà cieret.*

Bonis rationibus.

Multa experiendo D
confie-

122. CRIMEN VISVM.] *Non erat hoc crimen, fomenta paraſſe; ſed coniuraſſe. Itaque legam*, crimini, cuius ſe pariter indicem & teſtem faceret. *Et verò libri etiam quidam*, faceret, *præferunt.*

123. AC SECRETO COLLOCVTVM.] *Farneſ.* ſecreta, *& ad oram*, Seneca. *non probo. Statim è libris edidi*, An cuncta iam patefacta credens. *non vt obtinuerat*, ante. *Notum & creberrimum Taciti dicendi genus.*

124. GESTAMINE SELLÆ.] *Eadem ſæuitia eſt quam tangit Ammianus libro* XXIX. Promiſcuè iuuenes alijque, membris omnibus capti, ad ſupplicia ſellis geſtatorijs ducebantur.

125. SENATORESQVE INTACTI TORMENTIS.] *Ita Farneſ. optimè Vatic.* intactis, *litterâ vnâ redundante. Ex quo fonte vulgatus error*, in tantis. *Res clara. Inſigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quæ toties preſſa cantanter indicare abnuerit ignotas: cùm viri & Senatores etiam proxima pignora ſua proderent, ſine tormentis.*

126. RETINVIT, INFREGITQVE.] *Faërnus dudum*, renuit, *legebat: probaturq́, à quibuſdam libris, & rectum eſt. Annuerat Flauius, iſte renuit.*

127. ROSTRA ESCENDERE.] *Libri ſcripti.*

128. BRE-

A *confieri, quæ ſegnibus ardua videantur. Fruſtrà ſilentium & fidem in tot conſciorum animis & corporibus ſperari. Cruciatu aut præmio, cuncta peruia eſſe. Venturos qui ipſum quoq; vincirent, poſtremò indignâ nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati inuocat, dum miles potiùs deeßet, & plebes desereret, dum ipſe maioribus, dum poſteris, ſi vita prœriperetur, mortem approbaret?* Immotus ijs, & paullulum in publico verſatus, pòſt domi ſecretus, animum aduerſum ſuprema firmabat. donec manus militum adueniret, quos Nero tirones aut ſtipendijs recentes delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam fauore imbutus. Obijt abruptis brachiorum venis. Teſtamentum fœdis aduerſus Neronem adulationibus, amori vxoris dedit, quam degenerem, & ſolâ corporis formâ commendatam, amici matrimonio abſtulerat. Nomen mulieris Arria Galla, priori marito, Domitius Silius: hic patientiâ, illa impudentiâ, Piſonis infamiam propagauere. Proximam necem Plautij Laterani conſulis deſignati Nero adiungit, adeò properè, vt non complecti liberos, non illud [128] breue mortis arbitrium permitteret. Raptus in locum [129] ſeruilibus pœnis ſepoſitum, manu Statij tribuni trucidatur, [130] plenus B conſtantis ſilentij, nec tribuno obijciens eamdem conſcientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ lætiſſima Principi, non quia coniurationis manifeſtum compererat, ſed vt ferro graſſaretur, quando venenum non proceſſerat. Solus quippe Natalis, & hactenus promſit: miſſum ſe ad ægrotum Senecam, vt viſeret conquerereturque, cur Piſonem aditu arceret? melius fore ſi amicitiam familiari congreſſu exercuiſſent. Et reſpondiſſe Senecam, ſermones mutuos & crebra colloquia neutri conducere: ceterùm ſalutem ſuam incolumitate Piſonis inniti. Hæc ferre Granius Siluanus tribunus prætoriæ cohortis, & an dicta Natalis, ſuaque reſponſa noſceret, percontari Senecam iubetur. Is, fortè an prudens ad eum diem [131] ex campaniâ remeauerat, [132] quartumque apud lapidem ſuburbano rure ſubſtiterat. Illò propinquâ veſperâ tribunus venit, & villam globus militum ſepſit. Tum ipſi [133] cum Pompeiâ Paullinâ vxore & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca miſſum ad ſe Natalem, conqueſtumque nomine Piſonis quòd viſen-

Non illius animus.

Mortem ſumit.

Supremis tabulis adulatur Tyranno.

Cap. 60.

Plautij Laterani egregia mors.

Sapientia, id eſt, Seneca cadit.

Qui in rure ſuburbano.

Cap. 61.

C 128. Breve mortis arbitrivm.] *Profectò breue. Nam Nero* mori iuſſis non ampliùs quàm horarium ſpatium dabat.

129. Servilibvs poenis sepositvm.] *Diſce ergo clarè, Lector, locum certum fuiße in pœnam ſeruorum viliúmque capitum. Quem illum? Seſtertium, vt opinor. Ita enim locus, non Roma, ſed extra vrbem, vbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliaq; quæ ad ſupplicia plebis. Plutarchus in Galbâ:* Τὴν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσαντο. Λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ἧ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσι. Ὁ δὲ τόπος Σεςέρτιον καλεῖται. *id eſt:* Galbæ caput Patrobij & Vitellij ſeruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere affi- D cientes abiecerunt in locum, vbi occidi ſolent in quos Cæſar iuſſit animaduertere. Locus Seſtertium dicitur. *Extra vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemonijs ſuſpicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia ſemitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita ſeptimum Palatium ſub vrbe, Iuſtiniani, l.* XXXIV. *C. de donation. Decimum, ſuburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hoſtienſe, Symmachi villa, l.* VI. *ep. Quartum Latina, apud eumdem lib.* IX. *Quartum Pollionis, Martialem lib.* III. *Credo fuiſſe extra portam* * *Eſquilinam: & odorari videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius ſedula induſtria interpres eum edidit.* Eſquilinus mons Romæ ex ſeptem montibus. Hinc Eſquilina porta Romæ dicitur, adſeſſorium, vbi certus erat locus ſepulchrorum ad corpora pauperum aut ſceleratorum viliumque comburenda, aut canibus proijcienda. *Legerim,* ad ſeſtertium. *Sicut in vita Cypriani:* Cum veniſſet ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliari. *emendatum ab alijs rectè,* Sextertius.

130. Plenvs constantis silentii.] *Egregij viri mortem pleniùs Arrianus deſcripſit, libro* 1. *cap.* 1. Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τὸν τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τῆς συγχυθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. *O excelſum animum & ſupra omnem hanc terrenam ferem.*

131. Ex Campania.] *Vbi extremis annis multus fuit, rarior in aulâ, & ſapientiæ ſtudijs occupatus.* Epiſtolæ *ibi, &* Quæſtiones Naturales, *ſub hoc tempus ſtructa.*

132. Qvartvmqve apvd lapidem.] *In villâ ſuâ Nomentanâ, vt volunt, qui vitam nobis ſcripſere. Sed ambigo, quia Nomentum longiùs aberat, & duodecimo ferè lapide. Niſi ſi tractus eò verſus hucuſque Nomentanus diceretur.*

133. Cvm Pompeia Pavllina vxore.] *Quam nobiliſſimam feminam Dio appellat; filiam fortean Pompeij Paulini, qui ſuprà Conſularis dicitur, & vectigalibus publicis præpoſitus.*

* Puticulos ipſos vltra Eſquilinas Varro locat.

134. Nec

viſendo eo prohiberetur, ſe ratione valetudinis & amore quietis, excuſauiſſe reſpondit. A
Liberrima reſponſio ad quaſita. *Cur ſalutem priuati hominis incolumitati ſuæ anteferret, cauſſam non habuiſſe.* [134] *nec ſibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum quàm Neroni, qui ſæpiùs libertatem Senecæ, quàm ſeruitium expertus eſſet.* Vbi hæc à tribuno relata ſunt, Poppæâ & Tigellino coram, quod erat ſæuienti Principi intimum conſiliorum, interrogat, an Seneca voluntariam mortem pararet? *Conſtantia in verbis & vultu.* Tum tribunus [135] nulla pauoris ſigna, nihil triſte in verbis eius aut vultu deprehenſum confirmauit. Ergo regredi, & indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Ruſticus, non eo quo venerat itinere reditum, ſed flexiſſe ad Fenium præfectum, & expoſitis Cæſaris iuſſis, an obtemperaret interrogauiſſe: monitumque ab eo, vt exſequeretur, *Mors ei indicta.* fatali omnium ignauiâ. Nam & Siluanus inter coniuratos erat, augebatque ſcelera, in quorum vltionem conſenſerat. Voci tamen & aſpectui pepercit. intromiſitque ad Senecam vnum ex centurionibus, qui neceſſitatem vltimam denuntiaret.

Cap. 62. *Verba viri vltima vtinam ipſa!* Ille interritus poſcit teſtamenti tabulas: ac denegante centurione, conuerſus ad amicos, *quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod vnum iam tamen & pulcherrimum habebat, imaginem vitæ ſuæ relinquere teſtatur. cuius ſi memores eſſent bonarum artium, famam tam conſtantis amicitiæ laturos.* B Simul lacrymas eorum, modò ſermone, modò intentior in modum coërcentis, ad firmitudinem reuocat, rogitans: *Vbi præcepta ſapientiæ? vbi tot per annos meditata ratio aduerſum imminentia? Cui enim ignaram fuiſſe ſæuitiam Neronis? Neque aliud ſupereſſe poſt matrem fratremq; interfectos, quàm vt educatoris præceptoriſque necem adiiceret.*

Cap. 63. *Vxorem affatur & firmat.* Vbi hæc atque talia velut in commune diſſeruit, complectitur vxorem. & paululum [136] aduerſus præſentem formidinem mollitus, rogat oratque temperaret dolori, [137] ne æternum ſuſciperet, ſed in contemplatione vitæ per virtutem actæ, deſiderium mariti *Sed commori illa vult.* ſolatijs honeſtis toleraret. Illa contrà, ſibi quoque deſtinatam mortem adſeuerat, manumque percuſſoris expoſcit. Tum Seneca gloriæ eius non aduerſus, ſimul amore, ne ſibi vnicè dilectam ad iniurias relinqueret: *Vitæ*, inquit, *delinimenta monſtraueram tibi, tu mortis decus mauis. non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus conſtantia penes vtroſque* *Venas ſibi pariter incidunt.* *par, claritudinis plus in tuo fine.* Poſt quæ, eodem ictu brachia ferro exſoluunt. Seneca, C quoniam ſenile corpus & paruo victu tenuatum, lenta effugia ſanguini præbebat; crurum *Senex noſter lentè & ægrè moritur.* quoque & poplitum venas abrumpit. Sæuiſque cruciatibus defeſſus, ne dolore ſuo animum vxoris infringeret, atque ipſe viſendo eius tormenta, ad impatientiam delaberetur, ſuadet in aliud cubiculum abſcederet. Et nouiſſimo quoque momento ſuppeditante eloquentiâ, aduocatis ſcriptoribus, pleraque tradidit, quæ in vulgus edita eius verbis, inuertere ſuperſedeo.

Cap. 64. *Multa dictat, & loquitur. Paullina vita vinere cogitur.* At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne gliſceret inuidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, ſerui libertique obligant brachia, premunt ſanguinem, incertum an ignaræ. Nam vt eſt vulgus ad deteriora promptum, non defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam ſociatæ cum marito mortis petiuiſſe, deinde oblatâ mitiore ſpe, blandimentis vitæ euictam: cui addidit paucos poſteà annos, laudabili in maritum memoriâ, & ore ac membris in eum pallorem albentibus, vt oſtentui eſſet, multum vitalis ſpiritus egeſtum. Seneca interim, durante tractu & lentitudine mortis, Statium Annæum diu ſibi amicitiæ *Ipſe cicutam ſumit.* fide & arte medicinæ probatum, orat prouiſum pridem [138] venenum, quo damnati pu- D
blico

134. NEC SIBI PROMPTVM.] *Ipſe de ſe ad Neronem:* Non blandiar auribus tuis. nec enim mihi hic mos eſt. Maluerim veris offendere, quàm placere adulando.

135. NVLLA PAVORIS SIGNA.] *Lege hæc cum ſequentibus: & admitte, ſodes, calumnias Dionis.*

136. ADVERSVS PRÆSENTEM FORMIDINEM.] *Liber Flor.* fortitudinem: *quod Pichena explicat, contra ingentiam ac præſentem fortitudinem. At ego,* formidinem, *retineam: ſed à Senecâ amolior in vxorem, legamq;* mollitam. *Quod ſi de Senecâ, legam:* aduerſus præſentia, formidine mollitus. *Nimirum adſpectu illo complexuq; amata & amantis vxoris, & cogitatione inſtantium, ſenſit metus aliquos motus: ſed compreſſit, & euicit. Itaamq; vxorem ad robur etiam hortatur.*

137. NE ÆTERNVM SVSCIPERET.] *Quid hîc turbent aut reſcribant, neſcio: creber & velut ex formulâ ſermo erat de* æterno, *id eſt magno & inſolubili dolore. Lucretius:*

——— æternumque
Nulla dies nobis mærorem è pectore tollet.

In lapidibus: Æterno dolore adflictus. *Rogat ergo parcè & modicè, id eſt ſapienter, dolere.*

138. VENENVM, QVO.] *Cicutam.*

139. STA-

A blico Athenienſium iudicio exſtinguerentur, promeret: allatumque haud ſit fruſtrà, frigidis iam artubus & clauſo corpore aduerſum vim veneni. Poſtremò [139] ſtagnum calidæ aquæ introijt, reſpergens proximos ſeruorum, additâ voce, [140] *Libare ſe liquorem illum* IOVI *liberatori.* Exin [141] balneo illatus, & vapore eius exanimatus, ſine vllo funeris ſollenni crematur. Ita codicillis præſcripſerat, cùm etiam tum prædiues & præpotens, ſupremis ſuis conſuleret. *Denique balneo vapore exanimatus.* Fama fuit, Subrium Flauium cum centurionibus occulto concilio, neque tamen ignorante Senecâ, deſtinauiſſe, vt poſt occiſum * ope Piſonis Neronem, Piſo quoque interficeretur, trdereturque imperium Senecæ, quaſi inſonti, claritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto. Cap. 65. ** Fors operam* *Rumor de imperio ad Senecam transferendo.* Quin & verba Flauij vulgabantur, *Non referre dedecori, ſi citharœdus dimoueretur, & Tragœdus ſuccederet.* quia vt Nero citharâ, ita Piſo Tragico ornatu canebat. Ceterùm militaris quoque conſpiratio non vltrà fefellit, accenſis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eumdem conſcium & inquiſitorem non tolerabant. Cap. 66. *Sed non iam felix Roma.* Ergo inſtanti minitantique [142] renitens Sceuinus, neminem ait

B plura ſcire quàm ipſum. Hortaturque vltrò redderet iam bono Principi vicem. Non vox aduerſum ea Fenio, non ſilentium, ſed verba ſua præpediens, & pauoris manifeſtus. *Fenius Præfectus tandem detectus.* ceteriſque, ac maximè Ceruario Proculo equite, ad conuincendum eum connixis, iuſſu Imperatoris à Caſſio milite, qui ob inſigne corporis robur adſtabat, corripitur, vinciturque.

Mox eorum indicio Subrius Flauius tribunus peruertitur, primò diſſimilitudinem morum ad defenſionem trahens, neque ſe armatum cum inermibus & effeminatis tantum facinus conſociaturum. Cap. 67. *Et tandem Tribunus.* *Qui primò negat.* Dein poſtquam vrgebatur, confeſſionis gloriam amplexus, interrogatuſque à Nerone, quibus cauſſis ad [143] obliuionem ſacramenti proceſſiſſet: *Oderam te*, inquit, *nec quiſquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruiſti. odiſſe cœpi, poſtquam parricida matris & vxoris, auriga, hiſtrio & incendiarius extitiſti.* *Mox cum inſectatione fatetur.* Ipſa retuli verba, quia non vt Senecæ, vulgata erant. Nec minùs noſci decebat militaris viri ſenſus [144] & incomtos & validos. Nihil in illâ coniuratione grauius auribus Neronis accidiſſe conſtitit, qui vt faciendis ſceleribus promtus, ita audiendi quæ faceret, inſolens erat. Pœna

C Flauij [145] Veiano Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro ſcrobem effodi iuſſit, quam

139. STAGNVM CALIDÆ AQVÆ.] *Non ſolet: & ſcribit ipſe*, in omnem vitam balneo ſe abſtinuiſſe: *ſed nunc vſurpat primùm & poſtremùm, maturandæ morti, & vt ſanguis efflueret, vel vt venenum in calidum corpus permearet.* Stagnum *autem intellegit* Solium, *opinor.*

140. LIBARE SE LIQVOREM.] *Ita Thraſeas moriturus*, Libemus, inquit, Ioui liberatori. *Cauſſa viris magnis, huius in ſupremis ioci, à more Græciæ, qui diſceſſuri è conuiuio libabant Ioui ſeruatori. ſic iſti è vitâ, Ioui liberatori. Athenæus l. XV. in fragmento quod Cauterus olim amicus noſter publicauit:* Τοῦ δὲ μετὰ δεῖπνον κιρναμένου πρώτου προπιδιδομένου ποτηρίου Διὸς σωτῆρος ἐπιλέγουσι. *Suidas:* Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιρροφοῦντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. Ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. *Adde huc, ſi vis, plura ab Eraſmo in Chiliade* II. *centuriâ* VIII. *in Prouerbio*, Seruatori tertius.

D

141. BALNEO ILLATVS.] *Sicco & Laconico, vt videtur; nam addit* vapore exanimatum, *aere illo & ardenti.*

142. RENITENS SCEVINVS.] *Imò*, renidens, *& ſtatim:* redderet iam bono Principi vicem.

143. OBLIVIONEM SACRAMENTI.] *Non temerè ſacramenti mentio. Nam milites ſub Impp. ante omnia iurabant in Principis ſalutem. Pulchrè Arrianus lib. I. cap. XIV.* Τῷ θεῷ ἔδει κ᾽ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον στρατιῶται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. *id eſt:* Deo præſtandum nobis iuſiurandum eſt, quale militibus, Cæſari. At illi mercede acceptâ iurant rebus omnibus ſe præpoſituros ſalutem Cæſaris. *Tertullianus alluſit doctè, vt ſolet, De coronâ militis, vbi diſſuadet Chriſtiana militiam:* Credimúſne humanum ſacramentum diuino ſuperduci licere? & in alium dominum reſpondere poſt Chriſtum? & eierare patrem ac matrem & omnem proximum, quos & lex honorari præcepit? *Nam expreſſit propemodum formulam ipſam: quam attentus lector hauriet è Suetonij Calig. cap.* XV. De ſororibus auctor fuit vt omnibus ſacramentis adijceretur, Neque me liberoſque meos cariores habeo, quàm Caium & ſorores eius. *vbi ſcribendum aio*, habebo. *Quod iuramentum Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno nouo, de ipſo Caio, lib.* LIX. Περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου τοῦ τε Γαΐου τά τε ἄλλα, ὥσπερ εἴθιστο, καὶ ἐπὶ τῷ σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἐκεῖνον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσειν ὤμοσαν. *Appoſitè ergo hic Nero à milite quærit, cur oblitus ſacramenti, perditum ire voluerit in cuius ſalutem iurauerat.*

144. ET INCOMTOS ET VALIDOS.] *Aſſentior Rhenano*, incomtos, ſed validos.

145. VEIANO NIGRO TRIBVNO.] *Tribuni ergo interdum ſupplicium ipſi manu ſuâ ſumebant. Vti ſuprà hocce libro, Lateranus* manu Statij Tribuni

quam Flauius vt humilem & anguſtam increpans, circumſtantibus militibus, *Ne hoc quidem*, inquit, *ex disciplinâ.* admonitus fortiter [146] protendere ceruicem: *Vtinam*, ait, *tu tam fortiter ferias.* Et ille multum tremens, cùm vix duobus ictibus caput amputauiſſet, ſæuitiam apud Neronem iactauit, [147] ſeſquiplagâ interfectum à ſe dicendo. Proximum conſtantiæ exemplum, Sulpicius Aſper centurio præbuit: percontanti Neroni, cur in cædem ſuam conſpirauiſſet? breuiter reſpondens: *Non aliter tot flagitijs eius* [148] *ſubueniri poſſe.* Tum iuſſam pœnam ſubijt. Nec cæteri centuriones in perpetiendis ſupplicijs degenerauere. At non Fenio Rufo par animus, ſed lamentationes ſuas etiam in teſtamentum contulit. Opperiebatur Nero vt Veſtinus quoque conſul in crimen traheretur, violentum & infenſum ratus: ſed coniurati conſilia cum Veſtino non miſcuerant, quidam vetuſtis in eum ſimultatibus, plures quia præcipitem & inſociabilem credebant. Ceterùm Neronis odium aduerſus Veſtinum ex intimâ ſodalitate cœperat, dum hic ignauiam Principis penitus cognitam deſpicit, ille [149] ferociam amici metuit, ſæpè aſperis facetijs illuſus: quæ vbi multum ex vero traxere, acrem ſui memoriam relinquunt. Acceſſerat recens cauſſa, quòd Veſtinus [150] Statiliam Meſſallinam matrimonio ſibi iunxerat, haut neſcius inter adulteros eius & Cæſarem eſſe. Igitur non crimine, non accuſatore exſiſtente, quia ſpeciem iudicij inducere non poterat, ad vim dominationis conuerſus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit: iubetque præuenire conatus conſulis, occupare velut arcem eius, opprimere dilectam iuuentutem, quia Veſtinus imminentes foro ædes, [151] decoraque ſeruitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia conſulis impleuerat: conuiuiumque celebrarat, nihil metuens, an diſſimulando metu, cùm ingreſſi milites vocari eum à tribuno dixere. Ille nihil demoratus exſurgit. & omnia ſimul properantur, clauditur cubiculo, præſto eſt medicus, abſcinduntur venæ, vigens adhuc balneo infertur, calidâ aquâ merſatur, nullâ editâ voce, quâ ſemet miſeraretur. Circumdati interim cuſtodiâ qui ſimul diſcubuerant, nec niſi prouectâ nocte emiſſi

Militariter moritur. Cap.68. *Aſper pari fiduciâ.* *Fenius contrà muliebriter.* *Nero Veſtinum culpari voluiſſet: In quem ei vetus odium.* Cap.69. *Quia inſons, pro imperio iubet mori.* *Ille ſtatim & intrepidè exſequitur.*

buni trucidatur. *cui caput inciſum eſſe ex Arriano didicimus. Et libro* XI. *Meſſallina*, ictu tribuni tranſigitur. *Apud Senecam etiam ſcriptum, ep.* IV. Cuius Cæſar iuſſit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem. *Notari volo. nam aliàs, Speculatores ferè ad ſupplicia ſumenda deſtinati: non inſignes milites.*

146. PROTENDERE CERVICEM.] *Habitum hunc eorum qui gladio feriendi, deſcribit Panegyriſtes in Theodoſij laudatione:* poplitem flectere, ceruicem extendere ad plagam fortaſſe non vnam. *Quod ſupplicij genus tamen ignotum reip.* * *priſcæ: etiam in militiâ. Ideò Lucanus:*

——nondum artis erat caput enſe rotare.

Cœpit ſub * *Impp. ſtatimq. in creberrimo vſu. A militiâ cœpiſſe credo, & in milites primò áque militibus vſurpatum. Suetonius Calig. cap.* XXXII. Miles decollandi artifex, quibuſcumque è cuſtodiâ capita amputabat. *Seneca de Irâ lib.*1. *cap.* XVI. Damnatus extra vallum deductus eſt, & iam ceruicem porrigebat: cùm ſubitò apparuit ille commilito qui occiſus videbatur. Tunc Centurio ſupplicio præpoſitus condere gladium ſpeculatorem iubet. *& exempla obuia poſt Auguſtum. Honeſtior autem pœna gladij, quàm ſecuris, ab eaq. mente illam Antonini Caracallæ vocem capio, cùm ſecuri Papinianus occiſus eſſet*, Gladio te exequi oportuit meum iuſſum. *Xenophon eleganter de Cyri expedit. lib.* II. *extremo: de cæde Menonis Theſſali:* Μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅπερ κάλλιστος θάνατος ἐδόκει εἶ), ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγε) τελευτῆς τυχεῖν. *id eſt:* Poſt aliorum Prætorum cædem, damnatus à rege interijt. Non vt Clearchus alijque duces, capite à ceruicibus ablato (quod pulcherrimum mortis genus eſſe cenſetur) ſed annum totum varijs contumelijs cruciatibuſque affectus, vt ſceleratus quiſpiam, tandem obiit.

Eius enim loco ſecuris.

Imò in militiâ etiam antè, vt apparet ex Hirtij Com. de bello Africo & Hiſp. vbi aliquoties militibus ceruices inciſæ leguntur.

147. SESQVIPLAGA INTERFECTVM.] *Caligulæ præceptum.* Ita feri, vt mori ſe ſentiat.

148. SVBVENIRI POSSE.] *Legi voluit*, obueniri, *optimus & doctiſſimus Faber: interpretaturq.* reſiſti, *& obuiam iri. Probabili per ſe coniecturæ fidem demit Suetonius, qui ad hæc ipſa verba reſpiciens ſcripſit cap.* XXXVII. Cùm quidam crimen vltrò faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non poſſent, niſi morte, ſuccurrere, dedecorato flagitijs omnibus. *Et clarè Dio, qui vertit:* Ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην. *Sententia ergo animoſior tenenda, ex horum ſcripto & interpretamento, videtur.*

149. FEROCIAM AMICI.] *Haud dubiè*, animi.

150. STATILIAM MESSALLINAM.] *Quæ poſteà Neroni vxor. Sueton. cap.* XXXV.

151. DECORAQVE SERVITIA, ET PARI ÆTATE.] *Exiſtimo, Pædagogia deſcribit: id eſt, cœtum elegantium puerorum, quos compoſitâ veſte, facie, capillis, in publico habebant: & plerumque vnâ ætate. ſic dicta, quia ſub Pædagogo. Martialis:*

Et pædagogo non iubente laſciui
Parere gaudent villico capillati.

Plura ſuper iſtis in EXCVRSV B.

152. VER-

A emiſſi ſunt, poſtquam pauorem eorum imminens exitium opperientium & imaginatus & irridens Nero, ſatis ſupplicij luiſſe ait pro epulis cõſularibus. Exin M. Annæi Lucani Cap. 70. cædem imperat. Is profluente ſanguine, vbi frigeſcere pedes manuſque, & paulatim ab *Lucanum occiſus:* extremis cedere ſpiritum, feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à ſe compoſitum, quo vulneratum militem per eiuſmodi mortis imaginem obijſſe tradiderat, [152] verſus ipſos retulit. eaque illi ſuprema vox fuit. Senecio poſthac *Et cæteri.* & Quinctianus, & Sceuinus, non ex priore vitæ mollitiâ, mox reliqui coniuratorum periere, nullo facto dictóve memorando. Sed compleri interim vrbs funeribus, Capi- Cap. 17. tolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere gra- *Romani interëà ſacrificant, gaudet.* tes deis, ornare lauru domum, genua ipſius aduolui, & dextram oſculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonij Natalis & Ceruarij Proculi feſtinata indicia impunitate remuneratur: Milichus præmijs ditatus, Conſeruatoris ſibi nomen Græco eius rei *Nero præmia indicibus diſtribuit:* vocabulo aſſumſit. E tribunis Granius Siluanus quamuis abſolutus, ſuâ manu cecidit: Statius Proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus corrupit. Exu-
B ti dehinc tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flauius Nepos, Statius Domitius, quaſi Principem non quidem odiſſent, ſed tamen exiſtimarentur. Nouio Priſco per ami- *Pœnas & exſil' in ſuſpectos.* citiam Senecæ, & Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magis quàm conuictis data exſilia. Priſcum Antonia Flacilla coniunx comitata eſt: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primùm & integris opibus, pòſt ademtis. quæ vtraque gloriam eis auxere. Pellitur & Rufus Criſpinus occaſione coniurationis, ſed Neroni inuiſus, quòd Poppæam quondam matrimonio tenuerat. [153] Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius ſtudia iuuenum eloquentia, Muſonius præceptis ſapientiæ fouebat. Cluuidieno Quieto, Iulio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Priſco, Iulio Altino, velut in agmen & numerum, Ægæi maris inſulæ permittuntur. At Cadicia vxor Sceuini, & [154] Cæſenius Maximus Italiâ prohibentur, reos fuiſſe ſe, tantùm pœnâ experti. At illa mater Annæi Lucani, ſine abſolutione [155] in ſupplicio diſſimulata. Quibus perpe- Cap. 52. tratis Nero, & concione militum habitâ, bina nummûm millia viritim manipularibus *Milites alloquutur:*
C diuiſit; [156] addiditq́ue ſine pretio frumentum, quo antè ex modo annonæ vteban- *Et largitione auget:* tur. Tum quaſi geſta bello expoſiturus vocat ſenatum, & triumphale decus Petronio Turpiliano conſulari, Cocceio Neruæ prætori deſignato; Tigellino præfecto præto- *Amicos item honoribus.*

rij

152. VERSVS IPSOS RETTVLIT.] *Sunt haud dubiè iſti:*

Scinditur auulſus, nec ſicut vulnere ſanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis.
Diſcurſuſque animæ diuerſa in membra meantis
Interceptus aquis.

153. VERGINIVM RVFVM.] *Mancus locus: cenſeoq́, immiſſâ voce legendum*, Verginium & Muſonium Rufum: *aut*, Verginium & Rufum. *Ecce enim de Muſonio cauſſam ſtatim ſubiecit eius pulſi: &*
D *Dio narratâ coniuratione*, Ῥοῦφος μέντοι Μουσώνιος, *inquit*, ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τούτοις ἐφυγαδεύθη. *Sed Verginius iſte quis eſt? Non enim ille, opinor, illuſtris. de cuius exſilio non apud Tacitum, non apud Plinium vſquam lectum. Et quomodò potuit? qui Germaniæ & legionibus præfuit hiſipſis annis? Fuerit ergo eius aui Rhetor, quem Perſij vetuſto vita commemorat.* Studuit, *inquit*, apud Grammaticum Remmium Palæmonem, & apud Rhetorem Verginium Flaccum. *Vbi tamen vetuſtus codex B. Vulcanij*, Flauum *habet. Eſt illeipſe, de quo Fabius l.* III. Scripſit de eâdem materiâ (*Rhetoricorum*) non pauca Cornificius, Celſus, & Lænas, & ætatis noſtræ Verginius, Plinius, Rutilius. *nominatq́, & aliâs.*

154. CÆSENIVS MAXIMVS.] *Scrib.* Cæſonius, *& Martiali ab hac hiſtoriâ fœneranda lux, lib.* VII. *ad Ouidium quendam.*

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæſonius hic eſt,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit, ſed tu dãnare Neronem
Auſus es, & profugi, non tua fata, ſequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exſulis iſti,
Qui modò nolueras Conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo:
Audiet hæc præſens venturaque turba, fuiſſe
Illi te, Senecæ quod fuit ille ſuo.

Vbi diſcis & Conſulem fuiſſe hunc Cæſonium, & inter Senecæ amicos. quæ cauſſa certè damnationis.

155. IN SVPPLICIO.] *Romana editio*, ſine abſolutione, ſine ſupplicio, *probiſſimè.*

156. ADDIDITQVE SINE PRETIO FRVMENTVM.] *Suetonius Ner. c.* X. Conſtituit Prætorianis cohortibus frumentum menſtruum gratuitum. *Seuerus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus:* Καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε. *Iterùmque Antoninus eius F. patratâ cæde Getæ. Idem ſcriptor:* Προσέθηκε δὲ τοῦ σιτηρεσίου ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. *id eſt:* Adiecit annonæ, ſuprà quàm ſoliti accipere, dimidium.

rij tribuit; Tigellinum & Neruam ita extollens, vt ſuper triumphales in foro imagines, A
apud palatium effigies eorum quoque ſiſteret. Dedit etiam conſularia inſignia Nymphidio; de quo quia nunc primùm oblatus eſt, pauca repetam. Nam & ipſe pars Romanarum cladium erit. Igitur matre libertinâ ortus, quæ corpus decorum inter ſeruos libertoſque Principum vulgauerat, ex C. Cæſare ſe genitum ferebat, quoniam forte quâdam habitu procerus & toruo vultu erat: ſiue C. Cæſar ſcortorum quoque cupiens, etiam matri eius illuſit. Sed Nero vocato ſenatu, oratione inter patres habitâ, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confeſſioneſque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, tamquam viros inſontes ob inuidiam aut metum exſtinxiſſet. Ceterùm cœptam, adultamque & reuictam coniurationem neque tunc dubitauere, quibus verum noſcendi cura erat; & fatentur, qui poſt interitum Neronis in vrbem regreſſi ſunt. At in ſenatu cunctis vt cuique plurimum mœroris, in adulationem demiſſis, [157] Iunium Gallionem Senecæ fratris morte pauidum, & pro ſuâ incolumitate ſupplicem increpuit Salienus Clemens, hoſtem & parricidam vocans: donec conſenſu B
patrum deterritus eſt, ne publicis malis abuti ad occaſionem priuati odij videretur, [158] neu compoſitam & oblitteratam manſuetudinem Principis nouam ad ſæuitiam traheret. Tum decreta dona & grates deis [* decernuntur] propriuſque honos Soli, cui eſt vetus [159] ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta coniurationis, numine retexiſſet: vtque Circenſium cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur: menſiſque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Saluti exſtrueretur, eo loci ex quo Sceuinus ferrum promſerat. Ipſe eum pugionem [160] apud Capitolium ſacrauit, inſcripſitque IOVI VINDICI. In præſens haut animaduerſum, poſt arma Iulij Vindicis ad auſpicium & præſagium futuræ vltionis trahebatur. Reperio in commentarijs ſenatus, Cerialem Anicium conſulem deſignatum, pro ſententiâ dixiſſe, vt templum diuo Neroni quàm maturrimè publicâ pecuniâ poneretur. Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale faſtigium egreſſo, & venerationem hominum merito: [161] quod ad omina olim ſui exitus verteretur. [162] Nam deûm honor Principi non antè habetur, quàm agere inter homines deſierit. C

De Nymphidio, et occaſione.

Cap. 73. *Edictum & confeſſiones reorum propoſita.*

In Senatu adulantium certamen.

Cap. 74. ** redundat, vt opinor.*

Pugio Sceuini ſacratus.

Verbum ominoſum.

157. IVNIVM GALLIONEM.] *Quem Nero poſt interfecit. Dio. In Euſebio autem clarius:* Iunius Annæus Gallio, frater Senecæ, egregius declamator, propriâ ſe manu interfecit: mortem eius Nerone in ſuam præſentiam differente. *Hoc confert illud Chronicon in annum hunc eumdem, quo Lucanus & Seneca occiſi. Mirum in Tacito nihil eſſe, ſi tamen hoc tempore ea cædes.*

158. NEV COMPOSITAM ET.] *Prauè ſcriptum, & in contumeliam Neronis. Valdè ſcilicet Principem laudent, ſi oblitteratam clementiam eius dicant: id eſt, abolitam & ſepultam. Ne dubita ſcribere:* compoſita & obliterata manſuetudine Principis. *Hoc volunt. ne ea quæ obliterata iam eſſent & tantumnon deleta ex animo Principis, ille renouaret, & nouæ ſæuitiæ materiem ſuggereret.*

159. ÆDES APVD CIRCVM.] *De quâ Tertullianus libello De Spectaculis.*

160. APVD CAPITOLIVM SACRAVIT.] *Ritu veteri & recepto. Suetonius Cal. cap.* XXIV. Tres gladios in necem ſuam præparatos, Marti vltori, addito elogio, conſecrauit. *Idem Vitellio cap.* X. Pugionem, quo ſe Otho occiderat, in Agrippinenſem coloniam miſit Marti dedicandum. *Dio in Antonino Caracalla:* Καὶ τὸ ξίφος, δὶ ὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλμησε. *Sed & apud Græcos Olympias* gladium, quo rex (*Philippus*) percuſſus erat, Apollini ſub nomine Myrtales conſecrauit. *ait Iuſtinus. Tertullianus pulchrè de Reſurrectione carnis:* Gladius benè de bello cruentus, & melior homicida, laudem ſuam conſecratione penſabit.

161. QVOD AD OMINA OLIM SVI EXITVS VERTERETVR.] *Liquida apertaq. ſententia.* Olim, *tantùm ſit ſignificatione futuri: quod pueris non ignotum. At noſtri Critici ex Budenſi Codice,* quòd clam ad omen ac dolum, *legunt, non ſine meo riſu.* D

162. NAM DEVM HONOR PRINCIPI NON ANTE HABETVR, QVAM AGERE INTER HOMINES DESIERIT.] *Tertullianus pulchrè & appoſitè huic rei:* Si non de mendacio erubeſcit eiuſmodi adulatio, hominem deum appellando: timeat ſaltem de infauſto. Maledictum eſt, ante Apotheoſin, deum Cæſarem nuncupare.

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER XVI.

BREVIARIVM LIBRI.

*F*ALSI *theſauri in Africâ reperti: inque ijs Neronis vanitas. Qui Romæ quinquennale certamen certat, prorſus hiſtrionum in morem. Poppæa moritur: eique amplum funus ductum. C. Caßius & L. Silanus in exſilium pelluntur: poſterior denique interficitur, ac plures alij In Campaniâ magna & prodigij loco tempeſtas. Anteius & Oſtorius ad mortem aguntur, Mella, Criſpinus, Petronius Thraſeas Pætus etiam accuſatur, tunc lumen Romani orbis: & Bareas Soranus. damnantur, & ipſi ſe abſoluunt. Anni vnius hæc geſta: quia reliqua libri Fatum inuidit.*

B

C. SVETONIO. L. PONTIO TELESINO COSS.

ILLVSIT dehinc Neroni fortuna per vanitatem ipſius, & promiſſa Ceſellij Baſſij, qui origine Pœnus, mente turbidâ, nocturnæ quietis imaginem ad ſpem haut dubiam retraxit. Vectuſque Romam, Principis aditum emercatus, expromit repertum in agro ſuo ſpecum altitudine immenſâ, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniæ, ſed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prægraues iacere, aſtantibus parte aliâ columnis. quæ per tantum æui occulta, augendis præſentibus bonis. Ceterùm vt coniectura demonſtrat, Didonem Feniſſam Tyro profugam, conditâ Carthagine, illas opes abdidiſſe, ne nouus populus nimiâ pecuniâ laſciuiret: aut reges Numidarum & alias infenſi, cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris, non ipſius negotij fide ſatis ſpectatâ, [1] nec miſſis viſoribus per quos noſceret, an vera aſſerentur, auget vltrò rumorem; mittitque qui velut partam prædam adueherent. Dantur triremes & dilectum nauigium, iuuandæ feſtinationi. nec aliud per illos dies populus credulitate prodentis diuerſâ famâ tulerat. Ac fortè quinquennale ludicrum ſecundo luſtro celebrabatur: [2] oratoribuſque præcipua materia in laudem Principis aſſumta eſt. Non enim tantùm ſolitas fruges, nec metallis confuſum aurum gigni, ſed noua vbertate prouenire terras, & obuias opes deferre deos. quæque alia ſummâ facundiâ, nec minore adulatione ſeruilia fingebant, ſecuri de facilitate credentis. Gliſcebat interim luxuria ſpe inani, conſumebanturque veteres opes, quaſi oblatis quas multos per annos prodigeret. Quin & inde iam largiebatur. Et diuitiarum exſpectatio, inter cauſſas paupertatis

Cap. 1.
Megas theſauri ſpes Neroni facta.
Quem Dido olim abdidiſſet.
Cap. 2.
Ille credit.
Mittit qui aduehereut.
Oratores & vates eorum hæc publicant.
D
Cap. 3.
Deluſi omnes.

C

COMMENTARIVS.

1. NEC MISSIS VISORIBVS.] *Ita inuiſores Apuleius dixit, etſi alio quodam ſenſu, 1. Florido:* Siquis fortè in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuiſoribus meis malignus ſedet. *Mirum ni Salluſtio quoque hæc vox reſtituenda apud Fabium l. IX.* Vnde vſque eò proceſſum eſt, vt non pœniturum pro non acturo pœnitentiam: & Viſuros, ad videndum miſſos idem auctor (*Salluſtius*) dixerit. *Puto* Viſores: *& hinc ſumſiſſe noſtrum.*

2. ORATORIBVSQVE PRÆCIPVA.] *Falſe,* ab aratoribus oratoribusque. *Legerim,* ac rhetoribus oratoribusque: *vel,* ac vatibus oratoribuſque. *Certè & vates cantatores, Muſica illo agone certaſſe ſcimus.*

3. EFFOS-

tatis publicæ erat. Nam Baſſus [3] effoſſo agro ſuo, lariſque circùm aruis, dum hunc vel A illum locum promiſſi ſpecus adſeuerat, ſequunturque non modò milites, ſed populus agreſtium efficiendo operi aſſumtus, tandem poſitâ vecordiâ, non falſa antè ſomnia ſua, ſeque tunc primùm eluſum admirans, pudorem & metum morte voluntariâ effugit. Quidam vinctum ac mox dimiſſum tradidere, ademtis bonis in locum regiæ gazæ. Interea ſenatus propinquo iam [4] luſtrali certamine, vt dedecus auerteret, offert Imperatori victoriam cantus, adijcit facundiæ coronam, quâ ludicra deformitas velaretur. Sed Nero nihil ambitu nec poteſtate ſenatus opus eſſe dictitans, [5] ſe æquum aduerſus æmulos, & religione iudicum meritam laudem aſſecuturum, primò carmen in ſcenâ recitat: mox flagitante vulgo, vt omnia ſtudia ſua publicaret (hæc enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne feſſus reſideret, ne ſudorem, niſi eâ quam indutui gerebat veſte detergeret: vt nulla oris aut narium excrementa viſerentur. Poſtremò [6] flexus genu, [7] & cœtum illum manu veneratus, ſententias iudicum opperiebatur ficto pauore. Et plebs quidem vrbis, hiſtrionum quoque geſtus iuuare ſolita, B perſonabat [8] certis modis, plauſuque compoſito. Crederes lætari, ac fortaſſe lætabantur, per incuriam publici flagitij. Sed qui remotis è municipijs, [9] ſeueramque adhuc, & antiqui moris retinentes Italiam; quique per longinquas prouincias laſciuiæ inexperti officio legationum aut priuatâ vtilitate aduenerant, neque aſpectum illum tolerare, neque labori inhoneſto ſufficere: cùm manibus neſcijs faticerent, turbarent gnaros, ac ſæpe à militibus verberarentur, qui per cuneos ſtabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut ſilentio ſegni præteriret. Conſtitit pleroſque equitum, dum per anguſtias aditus & ingruentem multitudinem enituntur, obtritos: & alios, dum diem noctemque

Nihil, præter nihil, repertum.
Somniator ſe interimit.
Cap. 4.
Nero publicè citharœd. etiā Romæ canit.
Accuratè ex ſeruatâ lege. Plebs vrbana applaudit.
Cap. 5.
Non illa ſeuera ac ruſtica.
Per vim necati ſpectatores.

3. EFFOSSO AGRO.] *Simillima ſtultitia Pompeij exercitum incidit, cùm is in eâdem Africâ, contra Domitium & Iarbam, militaret. Nam cùm quidam theſauros aliquot caſu repperiſſent: fuêre qui dicerent perſuaderentq́, totum eum locum auri plenum, à cladibus Pœnorum ibi repoſiti. Atque ita miles auidus ad fodiendum ſe dedit per plures dies, Pompeio ridente ſimul & indignante, tantam illam multitudinem ſtultâ auaritiâ & labore fatigari: donec tandem feſſi & iratì, clamarent,* Duceret iam quò vellet, ſatis ſe pœnarum ſtultitiæ ſuæ dediſſe. *Plutarchus in Pompeio.*

4. LVSTRALI CERTAMINE.] *Siue Quinquennali. Quod hîc quidem anno ſexto celebrari, miratur vir doctiſſimus, & erroris, cui latebra non ſit, penè Tacitum accuſat. Nam debebat quinto celebrari, inquit, quattuor dumtaxat annis interiectis. An diſtuliſſe Neronem aliquis dixerit? ille verò antevenire ſolet, cupidine certaminum, & ante præſtitutam diem reuocare, quod Suetonius in Nerone, cap.* XXI. *ſcripſit. Hæc vir ille magnus. Ego autem ſi quid video, aut firmiter numero, ab uno Tacitum vltra quintum annum produxiſſe. Ecce inſtitutum eſt Nerone* IV. *Cornelio Coſſo Coſſ. vrbis anno* DCCCXIII. *nunc ſecundò editur, Silio & Attico Coſſ. anno* DCCCXVIII. *Certè ab illo ad iſtum ipſi anni quattuor interſunt, & quinto nunc anno editur; aut omnes calculi me fallunt.*

5. SE ÆQVVM.] *Quaſi diceret, ſe æqualem & parem in hoc certamine. Sed non diſplicet, quod olim conieci,* ſeque vnum aduerſus æm.

6. FLEXVS GENV.] *Imò & ſollennia hiſtrionum verba hæc pronuntians,* Κύριοί μου, εὐμενῶς μου ἀκούσατε, Domini mei audite me libenter. *Ex quo intellegis quid Principium apud Suetonium ſit Neron. cap.* XXI. Vtque conſtitit peracto principio, Nioben ſe cantaturum per Cluuium Rufum pronunciauit. *Anteloquium ſcilicet illud citharœdicum, emerendi fauoris: vti & principio quædam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad lib.* I *Hiſtor.*

7. ET COETVM ILLVM MANV VENERATVS.] *In culpâ ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus poſteà id ſeruatum, vt ſollenni ritu populum adorarent in Circo. Claudianus pulchrè De* VI. *Conſ. Honorij.* C

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperij præſens ſpecies: quantamque rependit
Maieſtas alterna vicem! cùm regia, Circi
Connexū gradibus, veneratur purpura, vulgus:
Conſenſuque cauæ ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

8. CERTIS MODIS, PLAVSVQVE COMPOSITO.] *Ars enim, ſi dis placet, vtriuſque rei: acclamandi, & plaudendi. Itaque addit,* cum manibus neſcijs faticerent, turbarent gnaros. *In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib.* I. *Variar. Caſſiodori:* Soletis aëra ipſum melliflluis implere clamoribus, & vno ſono dicere quod ipſas quoque belluas delectet D audire. profertis voces organo dulciores, & ita ſub quadam harmoniâ citharæ concauum theatrum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet credere, quàm clamores. *Modulatum hunc clamorem, concentum appellat Plinius in Panegyrico:* Et populus quidem Rom. delectum principum ſeruat, quantoq; paullò ante concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat. *Dio,* Ἐῤῥύθμως ἐκβοᾶν, *in Pertinace:* Ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῷ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ ἐῤῥύθμως πως ἐκβοᾶν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ᾖδον. *Vide quædam huius rei ad* I. *Hiſtor.*

9. SEVERAMQVE ADHVC.] *Rod. Agricola legebat:* ſeueraque, &, retinente Italiâ.

A ctemque ſedilibus continuant, morbo exitiabili correptos. [10] quippe grauior inerat me-
tus, ſi ſpectaculo defuiſſent, multis palàm & pluribus occultis, vt nomina ac vultus, ala- *Inquiſitum in vultus & voces.*
critatem, triſtitiamque coëuntium ſcrutarentur. Vnde tenuioribus ſtatim irrogata ſup-
plicia, aduerſus illuſtres diſſimulatum ad præſens, & mox redditum odium. Ferebantque
[11] Veſpaſianum tamquam ſomno conniueret, à Phœbo liberto increpitum, ægreque *Vnde Veſpaſiano periculum.*
meliorum precibus obtectum: mox imminentẽ perniciem maiore fato effugiſſe. Poſt
finem ludicri Poppæa mortem obijt, fortuitâ mariti iracundiâ, à quo grauida ictu cal- Cap. 6.
cis afflicta eſt. Neque enim venenum crediderim, quamuis quidam ſcriptores tradant; *Poppæa moritur.*
odio magis quàm ex fide. Quippe liberorum cupiens, & amori vxoris obnoxius erat.
Corpus non igni abolitum, vt Romanus mos: ſed regum externorum conſuetudine, *More nouo ſepulta.*
[12] differtum odoribus conditur, tumuloque Iuliorum infertur. Ductæ tamen publicæ
exſequiæ, laudauitque ipſe apud roſtra formam eius, & quòd diuinæ infantis parens *Nero eam pro roſtris laudauit.*
fuiſſet, aliaque fortunæ munera pro virtutibus. Mortem Poppææ vt palàm triſtem, ita Cap. 7.
recordantibus lætam ob impudicitiam eius ſæuitiámque, nouâ inſuper inuidiâ Nero com-
B pleuit, prohibendo C. Caſſium officio exſequiarum. quod primum indicium mali, ne-
que in longum dilatum eſt. Sed Silanus additur. nullo crimine, niſi quòd Caſſius opibus *Caſſius & Silanus accuſati:*
vetuſtis, & grauitate morum; [13] Silanus claritudine generis, & modeſtâ iuuentâ, præcel- *Ob virtutes:*
lebant. Igitur miſſâ ad ſenatum oratione, remouendos à Rep. vtroſque diſſeruit. Obie-
ctauitque Caſſio quòd inter imagines maiorum, etiam C. Caſſij effigiem coluiſſet, ita *Tamen ridicula quadam præſcripta:*
inſcriptam: [14] DVCI PARTIVM. Quippe ſemina belli ciuilis, & defectionem à
domo Cæſarum quæſitam. [15] Ac vt memoriâ tantum infenſi nominis ad diſcordias
vteretur, aſſumſiſſe L. Silanum iuuenem genere nobilem, [16] animo præruptum, quem
nouis rebus oſtentaret. Ipſum dehinc Silanum increpuit iiſdem quibus patruum eius Cap. 8.
Torquatum, tamquam diſponeret iam imperij curas, præficeretque rationibus & libel- *Aut ſeiſa.*
lis & epiſtolis libertos: & inania ſimul & falſa. Nam Silanus intentior metu, & exitio
patrui

C 10. QVIPPE GRAVIOR INERAT METVS.] *O ludos, ô ineptias, ſed cruentas & triſtes! Nam mors comes aut exſilium, ſi quis ſegniter audiuiſſet ſcilicet hunc Phœbum. Philoſtratus ſcitè narrat,* Apollonium veniſſe Romam, & in hoſpitium quoddam, per hæc tempora, diuertiſſe. Ibi autem hominem quemdam, ſcenico habitu, citharam tenentem & pulſantem, cantantem etiam, ſed rudi & abſonâ voce, superueniſſe, qui ſolitus eſſet vrbem ita perambulare, & Neronis carmina cantillare. Quæ ſiquis aut negligentiùs audiſſet, aut mercedem condignam non dediſſet, ab eo tamquam impietatis reus conuitijs petebatur, & in carcerem ducebatur. Cordam præterea, vſu detritam & fractam, quæ in ipsâ Neronianâ citharâ fuiſſet, vt ceimelium aliquod in arculâ ferebat: atque eam emptam ſibi
D duabus minis ferebat: nec cuiquam porrò venditurum, niſi qui præſtantiſſimus in eâ arte eſſet, & aliquando Pythiis viciſſet. *Atque addit, Apollonium ipſum & comites eius, cùm affici non viderentur, accuſatos ab eo vt* Diuinæ vocis contemtores, *ſed mercedulâ tamen datâ hominem placaſſe. Hæc libro* IV.

11. VESPASIANVM A PHOEBO.] *Hoc igitur periculum Romæ adijt, vt hîc Tacitus: ſed ſimile in Achaiâ. de quo Suetonius Veſpaſiani cap.* IV. Peregrinatione Achaicâ inter comites Neronis, cùm cantante eo aut diſcederet, aut præſens obdormiſceret, grauiſſimam contraxit offenſam: prohibituſque non contubernio modò, ſed etiam publicâ ſalutatione. *Itaque ſæpiùs in iſtâ re ſubruſticus & verè Sabinus vir peccauit. Quod porrò ad Phœbum, is libertus admiſſionum fuit, ex Suet. Veſpaſ. cap.* XIV. *De eo lapis,*

TI. CLAVDIO. AVG. L.
PHOEBO.
CLAVDIA. PANA' TYCHIS.

12. DIFFERTVM ODORIBVS.] *Plinius de Arabiâ:* Periti rerum adfirmant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouiſſimo Poppææ ſuæ die concremauerit.

13. SILANVS.] *Suſpicor eumpſe eſſe, cui poſteà ſtatua in foro poſita, curante Capitone. Quâ de re Plinij epiſtola tota, lib.* I. *ad Cornelium Titianum. Corruptè hoc nomen ſcriptum in Commentario Iuuenalis, ad illud Sat.* I.

———magni delator amici.

Heliodorum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum condiſcipulum ſuum teſtimonio oppreſſit. *Lege,* L. Iunium.

14. DVCI PARTIVM.] *Budenſis codex,* Dux. *non malè. Hæc autem hiſtoria eſt: quam eleganter Ambroſ.* I. *Offic. tangit.* Si tyranni aliquis habeat imaginem, nónne obnoxius eſt damnationi? Memini legiſſe me quoſdam capitali ſupplicio damnatos, quia Bruti & Caſſij interfectorum Cæſaris imagines aſſeruarent. *De titulis autem imaginum ſcripſi in in Electis, cap.* XXIX.

15. AC VT MEMORIA.] *Lego,* ac ne.

16. ANIMO PRÆRVPTVM.] *Non,* promptum: *ex Vaticano. Præruptus, vti Præfractus, de ijs qui rigidâ effrenique audaciâ ſunt. Ita Ciceroni pro Roſcio,* Prorupta audacia, *dicta.*

Additur Lepida, Caſſij vxor. patrui ad præcauendum exercitus erat. Inducit poſthac vocabulo indicum, qui in Lepidam Caſſij vxorem, Silani amitam, inceſtum cum fratris filio & diros ſacrorum ritus confingerent. Trahebantur vt conſcij [17] Vulcatius Tullinus ac [18] Marcellus Cornelius ſenatores; & [19] Calpurnius Fabatus eques Romanus: qui appellato Principe inſtantem damnationem fruſtrati, mox Neronem circa ſumma ſcelera diſtentum, quaſi minores euaſere. A

Cap. 9. *Illi in exſilium pulſi. Sed Silanus paullò pòſt interfectus.* Tunc ſenatuſconſulto Caſſio & Silano exſilia decernuntur; de Lepidâ Cæſar ſtatueret. Deportatuſque in inſulam Sardiniam Caſſius, & [20] * ſenatus ius expectabatur. Silanus tamquam Naxum deueheretur, Hoſtiam amotus; pòſt municipio Apuliæ, cui nomen eſt Barium, clauditur. Illic indigniſſimum caſum ſapienter tolerans, à centurione ad cædem miſſo corripitur. Suadentique venas abrumpere; animum quidem morti deſtinatum ait, ſed non permittere percuſſori gloriam miniſterij. At centurio quamuis inermem, præualidum tamen & iræ quàm timori propiorem cernens, premi à militibus iubet. Nec omiſit Silanus obniti, & intendere ictus quantum manibus nudis valebat, donec à centurione vulneribus aduerſis tamquam in pugnâ caderet.

Cap. 10. *L. Vetus item accuſatus:* *Iſq; à liberto.* Haut minus B promtè L. Vetus, ſocruſque eius Sextia & Pollutia filia necem ſubiere: inuiſi Principi, tamquam viuendo exprobrarent interfectum eſſe Rubellium Plautum generum Lucij Veteris. Sed initium detegendæ ſæuitiæ præbuit interuerſis patroni rebus ad accuſandum tranſgrediens Fortunatus libertus, aſcito Claudio Demiano, quem ob flagitia vinctum à Vetere Aſiæ proconſule, exſoluit Nero in præmium accuſationis. Quod vbi cognitum reo, ſeque & libertum pari ſorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occultâ cuſtodiâ circumdant. Aderat filia ſuper ingruens periculum longo dolore atrox, ex quo percuſſores Plauti mariti ſui viderat: cruentamque ceruicem eius amplexa, ſeruabat ſanguinem, & veſtes reſperſas, vidua impexa luctu continuo, nec vllis alimentis, niſi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre, Neapolim pergit. Et quia

Filia pro eo intercedit: aditu Neronis prohibebatur, egreſſus obſidens, audiret inſontem, néve conſulatus ſui [21] quondam collegam dederet liberto, modò muliebri eiulatu, aliquando ſexum egreſſa,

Nec impetrat. voce infensâ clamitabat. donec Princeps immobilem ſe precibus & inuidiæ iuxtà oſtenderet.

Cap. 11. Ergo nuntiat patri abijcere ſpem, & vti neceſſitate. Simul affertur parari cognitionem ſenatus, & trucem ſententiam. Nec defuere qui monerent magnâ ex parte heredem Cæſarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo conſulere. quod aſpernatus, ne vitam proximè libertatem actam nouiſſimo ſeruitio fœdaret, largitur in ſeruos quantum aderat pecuniæ: & ſi qua aſportari poſſent, ſibi quemque deducere, tris modò lectulos ad C

Miſerabile trina mortis exemplum. ſuprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo, eodem ferro abſcindunt venas, properique & ſingulis veſtibus ad verecundiam velati, balneis inferuntur. pater, filiam; auia, neptem; illa vtroſque intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, vt relinquerent ſuos ſuperſtites & morituros. Seruauitque ordinem fortuna: ac ſenior priùs, tum cui prima ætas, exſtinguuntur. Accuſati poſt ſepulturam, decretumque vt more maiorum punirentur. Et Nero interceſſit, [22] mortem ſine arbitrio permittens. ea cædibus

17. VVLCATIVS TVLLINVS.] *Credo*, Tertullinus: *ſuperuixitq́; ad principatum Veſpaſiani. Lib.* IV. *Hiſtor.* Vulcatius Tertullinus tribunus plebei interceſſit.

18. MARCELLVS CORNELIVS.] *Quem Galba deinde interfecit. lib.* I. *Hiſtor.* Quam gloriam ad principatum attulit, niſi occiſi Obultronij Sabini, & Cornelij Marcelli in Hiſpaniâ? *Noto eò, quia Tacitus ipſe admonet, euaſiſſe eos hoc diſcrimen, & Neroni ſuperfuiſſe.*

19. CALPVRNIVS FABATVS.] *Ille proſocer Plinij Secundi.*

20. * SENATVS IVS EXPECTABATVR.] *Vulnus, cui non medeor. Palmerius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico)* Senatus iuſſus ſpectabatur. *Franciſcus Medices:* & ſenectus eius exſpectabatur. *At de exſilio Caſſij, conuenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris:* Caius Caſſius Longinus plurimum in ciuitate auctoritatis habuit, donec eum Cæſar (*Nero, non Claudius, vti cenſent*) pelleret: expulſuſque ab eo in Sardiniam, reuocatus à Veſpaſiano. *De eximiâ eius ſcientiâ, noſter lib.* XII. Ea tempeſtate Caſſius ceteros præeminebat peritiâ legum. *Plinius lib.* VII. *Epiſt.* Lætor quòd domus C. Caſſij, huius qui Caſſianæ ſcholæ princeps & parens fuit, ſeruiet domino non minori. D

21. QVONDAM COLLEGAM.] *Primo imperij eius anno.*

22. MORTEM SINE ARBITRIO PERMITTENS.] *Clariſſimus Faber his huncce locum attigit. Primo ei viſum legere*, mortem libero arbitrio: *pòſt maluit,*

A dibus peractis ludibria adijciebantur. P. Gallus eques Romanus, quod Fenio Rufo inti- Cap.12.
mus, & Veteri non alienus fuerat; aquâ atque igni prohibitus eſt: Liberto & accuſatori
præmium operæ, locus in theatro [23] inter viatores tribunicios datur. Et menſis qui Apri- *Honores Neroni.*
lem eumdemque Neronem ſequebatur, Maius Claudij, [24] Iunius Germanici; voca-
bulis mutantur: teſtificante Cornelio Orfito qui id cenſuerat, ideò Iunium menſem
tranſmiſſum, quia duo iam Torquati ob ſcelera interfecti; infauſtum nomen * Iunij tum ** nomen Iunium feciſſent.*
feciſſent. Tot facinoribus fœdum annum etiam dij tempeſtatibus & morbis inſigni-
uere. Vaſtata Campania turbine ventorum, qui villas; arbuſta, fruges paſſim diſiecit, Cap.13.
pertulitque violentiam ad vicina vrbi. In quâ omne mortalium genus vis peſtilentiæ *Tempeſtas in Campania.*
depopulabatur, nullâ cæli intemperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus ex- *Peſtis notabilis Romæ.*
animis, itinera funeribus complebantur. Non ſexus, non ætas periculo vacua. Seruitia
perinde ac ingenua plebes raptim exſtingui, inter coniugum & liberorum lamenta; qui
dum aſſident, dum deflent, ſæpè eodem rogo cremabantur. Equitum ſenatorumque in-
teritus quamuis promiſcui, minùs flebiles erant, tamquam communi mortalitate ſæui-
B tiam Principis præuenirent. Eodem anno dilectus per Galliam Narbonenſem Africám-
que & Aſiam habiti ſunt, ſupplendis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut valetudine
feſſi, ſacramento ſoluebantur. [25] Cladem Lugdunenſem quadragies ſeſtertio ſolatus *Lugduno combuſta ſubuenit Nero.*
eſt Princeps, vt amiſſa vrbi reponerent. quam pecuniam Lugdunenſes antè obtulerant,
turbidis caſibus. C. Suetonio, [26] L. Teleſino Coss. Antiſtius Soſianus factitatis in Cap.14.
Neronem carminibus probroſis, exſilio, vt dixi, multatus, poſtquam id honoris indi- A. V. C. DCCCXIX
cibus tamque promtum ad cædes Principem accepit, inquies animo, & occaſionum *Soſianus exſul.*
haut ſegnis, Pammenem eiuſdem loci exſulem, & Chaldæorum arte famoſum, eoque
multorum amicitijs innixum, ſimilitudine fortunæ ſibi conciliat. Ventitare ad eum
[27] nuntios & conſolationes non fruſtrà ratus, ſimul annuam pecuniam à P. Anteio mi- *P. Anteium accuſat*
niſtrari cognoſcit. Neque neſcium habebat, Anteium caritate Agrippinæ inuiſum Ne-
roni, opeſque eius præcipuas ad eliciendam cupidinem, eamque cauſſam multis exitio
eſſe: Igitur interceptis Anteij litteris, furatus etiam libellos quibus dies genitalis eius, &
C euentura, ſecretis Pammenis occultabantur, ſimul repertis quæ de ortu vitaque Oſtorij *Et Oſtorium.*
Scapulæ compoſita erant, ſcribit ad Principem, magna ſe & quæ incolumitati eius con-
ducerent allaturum, ſi breuem exſilij veniam impetrauiſſet. quippe Anteium & Oſto-
rium imminere rebus, & ſua Cæſariſque fata ſcrutari. Exin miſſæ liburnicæ, aduehitur-
que properè Soſianus. Ac vulgato eius indicio, inter damnatos magis quàm inter reos
Anteius

maluit, ſuo arbitrio. *Quod poſtremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen meúm*, mortem ſine arbitro. *Et adſenerem eam Cornelij ſcripturam eſſe, à Florentino etiam codice (vt poſteà comperi) approbatam. Mors ſine arbitro; libera, ſine domino, ſine iudice. Simile lib.* I. *Annal.* An præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe?

23. INTER VIATORES TRIBVNICIOS.] *Qui ſpe-*
D *ctaſſe videntur non abiunctè à Tribunis loco, vti ad obſequia apparere poſſent. Hoc autem inter præmia: quia Tribunos honeſtiſſimo loco ſpectaſſe, vel hinc colligas, quòd Cæſari Iulio inter honores decretum:* vt ſemper ſellâ curuli ſederet, excepto per ludos. Tum enim ſeſſio ei in Tribunicio ſubſellio, inter eos qui quoque anno Tribuni eſſent concedebatur. *Dio lib.* XLIV. *Itemq. poſteà Auguſto:* vt in ſubſellijs Tribunorum plebis ſederet. *Dio idem; libro* XLIX.

24. IVNIVS GERMANICI.] *Obhæreo: Series quidem menſium ita poſtulat: ſed ſi* Iunius *in hoc numero, quomodo additur* Iunium tranſmiſſum, *quia infauſtus eſſet? Itaque olim reponebam;* Iulius Germanici. *Sed libri mihi opponuntur, itemq. ratio, quòd facta iniuria Diuo Iulio videtur, ſi illi menſis ſuus ademptus. Quid dicam? verba tamen ſequentia de Iunio abnuunt, etſi alij conantur pro,* tranſmiſſum, *reſcribere,* tranſnominatum.

25. CLADEM LVGDVNENSEM.] *Cladem ex incendio conceptam. quod deuarrat & deplorat Seneca epiſtolâ totâ* XCII. *Accidit centeſimo anno à coloniâ deductâ, eodem Senecâ obſeruante. Vt ſolatium hoc tardè adhibitum à Nerone ſit, ſeptimo poſt incendium anno. Nam deducta Lugdunum à Munatio Planco, anno vrbis* DCCXI.

26. L. TELESINO COS.] *Nomen ei L. Pontius Teleſinus ex Velleio. Laudat vt philoſophum, & inſignem virum, plus vno loco Philoſtratus lib.* IV. *&* VII. *eumdémque exſulaſſe eâ re ſub Nerone ſcribit.*

27. NVNTIOS ET CONSOLATIONES.] *Omninò lego,* conſultationes: *& iam notauit Pichena ſic in Florentino eſſe. Verbum eius artis. Iuuenalis:*

——— quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur.

Noſter: Quæ caritate erga parentem, non tamen aliud conſultauerat, quam de incolumitate domus. *Paullò antè ſcribo,* multorum amicitiis innexum, *non,* innixum.

 28. APVD

Anteius Oſtoriuſque habebantur: adeò vt teſtamentum Anteij nemo obſignaret, niſi A
Ille venis inciſis oriit. Tigellinus auctor extitiſſet. Monitus priùs Anteius, ne ſupremas tabulas moraretur. At
Cap. 15. ille hauſto veneno, tarditatem eius peroſus, interciſis venis, mortem approperauit. Oſto-
Ad Oſtorium centurio miſſus. rius longinquis in agris [28] apud finem Ligurum id temporis erat. eò miſſus centurio,
qui cædem eius maturaret. Cauſſa feſtinandi ex eo oriebatur, quòd Oſtorius multâ mi-
litari famâ, & [29] ciuicam coronam apud Britanniam meritus, ingenti corporis robore
armorumque ſcientiâ, metum Neroni fecerat, ne inuaderet, pauidum ſemper, & reper-
tâ nuper coniuratione magis exterritum. Igitur centurio vbi effugia villæ clauſit, iuſſa
Imperatoris Oſtorio aperit. Is fortitudinem aduerſum hoſtes ſæpè ſpectatam in ſe vertit.
Atque ui pugione ſe interimit: Et quia venæ quamquam interruptæ parum ſanguinis effundebant, hactenus manu
Cap. 16. ſerui vſus vt immotum pugionem extolleret, adpreſſit dexteram eius, iuguloque occurrit.
Excuſatio tot triſtium narrationũ, & parium. Etiam ſi bella externa, & obitas pro Rep. mortes tantâ caſuum ſimilitudine memora-
rem; meque ipſum ſatias cepiſſet, aliorumque tædium exſpectarem, quamuis honeſtos,
ciuium exitus, triſtes tamen & continuos aſpernantium. At nunc patientia ſeruilis, tan-
tumque ſanguinis domi perditum, fatigant animum & mæſtitiâ reſtringunt. Neque B
aliam defenſionem ab ijs quibus iſta noſcentur exegerim, quàm ne oderim tam ſegni-
ter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non vt in cladibus exerci-
tuum, aut captiuitate vrbium, ſemel editam tranſire licet. Detur hoc illuſtrium virorum
poſteritati, vt quomodo exſequijs à promiſcuâ ſepulturâ ſeparantur; ita in traditione ſu-
Cap. 17. premorum accipiant habeantque propriam memoriam. Paucos quippe intra dies, eo-
dem agmine Annæus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Criſpinus, ac C. Petronius ceci-
Criſpinus mori iuſſus: dere. Mella & Criſpinus equites Romani, [30] dignitate ſenatoriâ. Nam hic [31] quondam
præfectus prætorij, & conſularibus inſignibus donatus; ac nuper crimine coniurationis
Et Annæus Mella. in Sardiniam exactus, accepto iuſſæ mortis nuntio ſemet interfecit. Mella quibus Gal-
lio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abſtinuerat, per ambitionem præpo-
ſteram, vt eques Romanus conſularibus potentiâ æquaretur. Simul acquirendæ pecu-
niæ breuius iter credebat, [32] per procurationes adminiſtrandis Principis negotijs. Idem
Pater Lucani. Annæum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, [33] dum C
rem familiarem eius acriter requirit, accuſatorem conciuit Fabium Romanum, ex inti-
mis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumque coniurationis ſcientia fingitur, aſſimi-
latis Lucani litteris. quas inſpectas Nero, ferri ad eum iuſſit, opibus eius inhians. At
Mella, quæ tum promtiſſima mortis via, exſoluit venas: ſcriptis codicillis, quibus gran-
dem pecuniam in Tigellinum, generumque eius Coſſutianum Capitonem erogabat,
quò cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitij querens ita ſcri-
pſiſſet: *ſe quidem mori nullis ſupplicij cauſſis, Rufum autem Criſpinum & Anicium Cerialem*
vitâ frui, infenſos Principi. quæ compoſita credebantur, de Criſpino quia interfectus erat,
de Ceriale vt interficeretur. Neque enim multo pòſt vim ſibi attulit, minore quàm
ceteri miſeratione, quia proditam C. Cæſari [34] coniurationem ab eo meminerant.

[35] De

28. APVD FINEM LIGVRVM.] *Non aſpernabilis fortè coniectura noſtra*, apud Fanum Ligurum. *Is locus, Templum alio nomine dictus. In vitâ Agricolæ:* Claſſis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur. *Liuius tamen Finem Ligurum etiam appellat:* Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt. *ſed alio, niſi fallor, & communi magis ſenſu.*

29. CIVICAM CORONAM.] *Filij ergo M. Oſtorij iſta mors. Nam de eo libro* XII. *ſcriptum:* Quâ pugnâ filius legati M. Oſtorius ſeruati ciuis decus meruit. *Pater ſanè in ipsâ Britanniâ obijt.*

30. DIGNITATE SENATORIA.] *Non enim reuerà Senatores, ſed opibus ac ſplendore cuiuis Senatorum pares. Equites Illuſtres.*

31. QVONDAM PRÆFECTVS PRÆTORII.] *Sub Claudio lib.* XI. D

32. PER PROCVRATIONES.] *Ad quas ſoli equites aut liberti admiſſi.*

33. DVM REM FAMILIAREM.] *De Annæo Mellâ ſermo eſt, qui pater Lucani. Atqui de illo Euſebianum Chronicum:* L. Annæus Mella Senecæ frater & Gallionis, bona Lucani filij ſui à Nerone promeretur. *Quæ ſi vera lectio, opinandum à fiſco aut fiſcalibus quædam abrepta, & retenta. Sed ego ambigo, neque cenſeo publicata bona, quia ſuâ manu cecidit, & damnationem præuenit. Quod ſi eſt, benè in Euſebio corrigas, & adhæc Taciti:* ob bona Lucani filij ſui à Nerone perimitur.

34. CONIVRATIONEM.] *Coniurationem Æmilij Lepidi. de qua Suetonius & Dio.*

35. De

A [35] De C. Petronio ſuprà pauca repetenda ſunt. Nam [36] illi dies per ſomnum, nox officijs, & oblectamentis vitæ tranſigebatur. Vtque alios induſtria, ita hunc ignauia ad famam protulerat; habebaturque non ganeo & profligator, vt plerique ſua haurientium, ſed erudito luxu. Ac dicta factaque eius quanto ſolutiora, & quandam ſui negligentiam præferentia, tanto gratiùs in ſpeciem ſimplicitatis accipiebantur. Proconſul tamen Bithyniæ, & mox conſul, vigentem ſe ac parem negotijs oſtendit: dein reuolutus ad vitia, ſeu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni aſſumtus eſt, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum, & molle affluentiâ putat, niſi quod ei Petronius approbauiſſet. Vnde inuidia Tigellini, quaſi aduerſus æmulum & ſcientiâ voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Sceuini Petronio obiectans; corrupto ad indicium ſeruo, ademtaque defenſione, & maiore parte familiæ in vincla raptâ. Cap. 18.

C. Petronium ad mortem aſſunt. Elegantia viri.

Diu Neroni per artes Domesticas gratus, Tigellino æmulante, euertitur.

Fortè illis diebus Campaniam petiuerat Cæſar, & Cumas vſque progreſſus Petronius illic attinebatur. Nec tulit vltrà timoris aut ſpei moras. neque tamen præceps vitam expulit, ſed inciſas venas, Cap. 19.

B vt libitum obligatas, aperire rurſum, & alloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiæ gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animæ, & ſapientium placitis, ſed leuia carmina & faciles verſus. Seruorum alios largitione, quoſdam verberibus affecit. Iniit & vias, ſomno indulſit, vt quamquam coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus eſt: ſed flagitia Principis ſub nominibus exoletorum feminarumque, & nouitate cuiuſque ſtupri perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni. fregitque annulum, ne mox vſui eſſet ad facienda pericula.

Solutè admodum moritur.

Neroni flagitia sua per testamentum ingeſsit.

Ambigenti Neroni quónam modo noctium ſuarum ingenia noteſcerent, offertur Silia matrimonio ſenatoris haut ignota, & ipſi ad omnem libidinem adſcita, ac Petronio perquàm familiaris. agitur in exſilium, tamquam non ſiluiſſet quæ viderat pertuleratque; proprio odio. At Numicium Thermum prætura functum Tigellini ſimultatibus dedidit, quia libertus Thermi quædam de Tigellino criminosè detulerat, quæ Cap. 20.

C cruciatibus tormentorum ipſe, patronus eius nece immeritâ lueret. Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam exſcindere concupiuit, interfecto [37] Bareâ Sorano & [38] Thraſeâ Pæto, olim vtriſque infenſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam: quòd ſenatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui: quodque Iuuenalium ludicro parum expetibilem operam præbuerat; eaque offenſio altiùs Cap. 21.

Bareas Soranus & Thraſeas Pætus accenſentur.

35. De C. Petronio.] *Quem viri docti eum cenſent, cuius fragmenta hodie puriſſimæ impuritatis. De quo etiam delibero: ſicut & de prænomine: quod apud Plinium libro* XXXVII. *cap.* II. *Titus eſt; itemq́; Plutarchum in libello,* Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου. *Loqui eos de hoc eodem, res indicio eſt. Plinij verba;* Titus Petronius Conſularis moriturus, inuidiâ Neronis Principis, vt menſam eius exheredaret, trullam murrhinam CCC. H.S. emptam fre-

D git. *Plutarchi:* Ἢ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζουσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος. *Reperio &* Publium Petronium, *niſi fallor, hunc eumdem. de quo ita Scholiaſtes vetus Iuuenalis, in illud* ——— ſed clamat Pontia, feci. Pontia, *inquit,* Publij Petronij filia, quam Nero conuictam (*lego,* quem Neronem conuictum) in crimine coniurationis damnauit. *Nam Pontia quidem ob aliud ſcelus veneno exſtincta eſt, vt addit.*

36. Illi dies per somnum.] *Vide verum hunc aduerſipedem, vt Latini appellant. Dies noſter, illi nox erat: & nox, pro die. Pulchrè omnino iſtos homines verè peruerſos Seneca deſcribit & culpat, epiſtolâ* CXXIII. Lucet? ſomni tempus. Quies iſta? (*pro nocte, Quietem dixit: atque ita locum interpretor ac diſtinguo*) nunc exerceamur, nunc geſtemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus eſt cœnæ. *At plura ibi de lucifugis illis vide. Adde & hæc Lampridij in Heliogabalo:* Tranſegit & dierum actus noctibus, & nocturnos diebus, æſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ: ita vt ſerò de ſomno ſurgeret, & ſalutari inciperet, mane autem dormire inceptaret.

37. Barea Sorano.] *Qui ille eſt nominatus Boëtio de Conſolat. lib.* I. *proſâ* III.

38. Thrasea Pæto.] *Cuius gentile nomen adhuc quæro. Nam Dio P. Thraſeam Pætum ſaltem appellat: Marmor vetus ſuadet Valerium fuiſſe.* CN. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASEA. PRISCO. COS. *Quod etſi de alio: ex cognomine tamen ſuſpicemur de gente. Thraſeas hic admirator vnicus Catonis, de cuius vitâ librum ſcripſit, indicante Plutarcho. Laudes eius ſparſæ in Tacito, Arriano, Dione: ſed ante alia egregium elogium de illo ipſius Neronis, in Plutarchi libello* Πολιτικῶν παραγγελμάτων. *Ait,* Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἢ κτεῖναι τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως ἐγκαλοῦντός τινος ὡς κακῶς κεκριμένῳ καὶ ἀδίκως· Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. *Salue, ô, ſalue vir magne, & inter Romanos ſapientes ſanctum mihi nomen. Tu magnum*

Crimina in illum. tiùs penetrabat, quia idem Thraſea Patauij, vnde ortus erat, [39] ludis Cæſticis à Troiano A
Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinerat. Die quoque, quo prætor Antiſtius ob probra in Neronem compoſita ad mortem damnabatur, mitiora cenſuit, obtinuitque: & cùm deûm honores Poppææ decernuntur, ſponte abſens, funeri non interfuit. Quæ ob-
Capito ea renouat. litterari non ſinebat Capito Coſſutianus, præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſeæ, quòd auctoritate eius concidiſſet iuuantis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant.
Cap. 22. *Et auget.* Quin & illa obiectabat: [40] *principio anni vitare Thraſeam ſollenne iuſiurandum:* [41] *nuncupationibus votorum non adeſſe, quamuis Quindecimuirali ſacerdotio præditum: numquam pro ſalute Principis,* [42] *aut cæleſti voce immolauiſſe: aſſiduum olim & indefeſſum, qui vulgaribus quoque patrum conſultis ſemet fautorem aut aduerſarium oſtenderet, triennio non introiſſe curiam: nuperrimeque cùm ad coërcendos Silanum & Veterem certatim concurreretur, priuatis potiùs clientium negotijs vacauiſſe. ſeceſſionem iam id & partes; &, ſi multi idem audeant, bellum eſſe. Vt quondam C. Cæſarem,* inquit, *& M. Catonem; ita nunc te Nero & Thraſeam auida diſcordiarum ciuitas loquitur. Et habet ſectatores vel potiùs ſatellites, qui nondum contumaciam ſententiarum, ſed habitum vultumq; eius ſectantur, rigidi &* B
** Faer. quaſi* *triſtes,* * *qui tibi laſciuiam exprobrent. Huic vni* [43] *incolumitas tua ſine arte ſine honore. Proſperas Principis res ſpernit: etiamne luctibus & doloribus non ſatiatur? Eiuſdem animi eſt, Poppæam diuam non credere, cuius in acta diui Auguſti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diurna populi Romani per prouincias, per exercitus,* [44] *curatiùs leguntur, vt noſcatur quid Thraſea non fecerit. Aut tranſeamus ad illa inſtituta, ſi potiora ſunt: aut noua cupientibus auferatur dux & auctor:* [45] *Iſta ſecta Tuberones & Fauonios veteri quoq; Reip. ingrata nomina genuit. Vt imperium euertant libertatem præferunt: ſi peruerterint, ipſam aggredientur.*
Acceſſit Marcellus acer orat. *Fruſtrà Caſſium amouiſti, ſi gliſcere & vigere Brutorum æmulos paſſurus es. Denique nihil ipſe de Thraſeâ ſcripſeris, diſceptatorem ſenatum nobis relinque.* Extollit irâ promptum Coſſutiani
Cap. 23. animum Nero: adijcitque Marcellum Eprium acri eloquentiâ. At Baream Soranum iam

gnum decus Gallicæ gentis: tu ornamentum Romanæ curiæ: tu aureum ſidus tenebroſi illius æui. Tua inter homines, non hominum vita: nouo probitas, conſtantia, grauitas: & vitæ, mortiſq. æquabilis tenor.

39. LVDIS CÆSTICIS A TROIANO ANTENORE INSTITVTIS.] *Quid cæſtibus cum cantu? Cecimiſſe enim hic dicitur Thraſeas, non pugnaſſe: & à Dione* τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Παταουίῳ τῇ πατρίδι. *ita enim ſcribendi. (Patauinus quia Thraſeas) non ποταμία. Sed crederem, vt fit, tempore auctiores ornatioreſq. eos ludos factos, & ad cæſtus ſcenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen & moratur Vatic. qui, Ceſaltis, refert. Scriptura, de quâ nihil hiſcam. Apud Liuium l. x. nauale certamen annuum eſt Patauij: ſed nihil ad iſtud. Agon item Drepanitanus, apud Sidonium in Abitaco ſuo, ad exemplar Troianæ ſuperſtitionis, pariter nihil iſtud. Dio hoc tantùm monet, fuiſſe ἑορτὴν τριακονταετηρίδα, tricennale ſpectaculum.*

40. PRINCIPIO ANNI VITARE THRASEAM SOLENNE IVSIVRANDVM.] *Cuius multa memoria in Tacito; aliiſq. Ideò ordine rem expoſui, in* EXCVRSV A.

41. NVNCVPATIONIBVS VOTORVM NON ADESSE.] *De quibus l. IV. Annal.* Pontifices eorumque exemplo ceteri ſacerdotes cum pro incolumitate Principis vota ſuſciperent. *Sueton. Neron. cap.* XLVI. Votorum nuncupatione, magnâ iam ordinum frequentiâ, vix repertæ Capitolij claues. *Plura huic rei & opportuna, in* EXCVRS. B.

42. AVT CÆLESTI VOCE IMMOLAVISSE.] *Indignor cùm lego, imò non indignor, vt nunc ætas mea eſt, & peritia ludibriorum in re humanâ. En ſummates illi viri, genere, dignitate, ſapientiâ, titulum criminis accipiunt, quem pudeat memoraſſe. Sed eadem Philoſtratus libro* V. Accuſationes quot & quantas è theatris oriri cenſes, cùm delatores ita redarguunt? Non veniſti auditum Neronem, aut veniſti quidem ſed negligenter & non attentè audiſti: riſiſti planè, non plauſiſti; nec pro ipſius VOCE SACRIFICASTI, vt clarior liquidiorque eſſet. C

43. INCOLVMITAS TVA SINE ARTE.] *Sentio obeſſe vocem, quam volenti Cornelio reddo:* incolumitas tua ſine curâ, artes ſine honore. *Prius membrum ad nuncupationem omiſſam votorum ſpectat, quæ pro incolumitate Principis: alterum ad id; quòd numquam immolarit pro cæleſti voce.*

44. CVRATIVS LEGVNTVR.] *Ita veſtitiui, confuſione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhæſerant. Itaque,* Curiatium *aut* Curantium, *ferè legas: At ita ante Tacitum Salluſtius,* Curatiſſimè accepit. *&* *Ammianus:* Domicilia cuncta curatiùs ritu Romano inſtructa: *Noſter lib.* XIV. Ludos curatius editos. D

45. ISTA SECTA TVBERONES ET FAVONIOS.] *Stoicorum ſectam, vitium hoc hominis culpat, & qui eam ſecuti. Tuberonem intellegit Q. Ælium, qui in epulo publico hædinis pellibus ſtrauit lectos Punicanos, & vaſa Samia expoſuit. Cicero, Valerius, aliiq. vt Agellius libro* I. Tubero iuris ciuilis antiſtes, & Stoicæ doctrinæ ſectator. *Idem ille eſt, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Fauonius eſt, Catonis ille ſimia; de quo Suetonius*

A iam ſibi [46] Oſtorius Sabinus eques Romanus popoſcerat reum ex proconſulatu Aſiæ, in
quâ offenſiones Principis auxit, iuſtitiâ atque induſtriâ: & quia portui Epheſiorum ape- *Crimina in Baream.*
riendo curam inſumſerat: vimque ciuitatis Pergamenæ, prohibentis Acratum Cæſaris
libertum ſtatuas & picturas auehere, [47] inultam omiſerat. Sed crimini dabatur ami-
citia Plauti, & ambitio conciliandæ prouinciæ ad ſpes nouas. Tempus damnationi
delectum, quo Tiridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat: vt ad externa rumo- *Tiridates ſub hoc in vrbē venit.*
ribus inteſtinum ſcelus obſcuraretur, an vt magnitudinem imperatoriam cæde inſi-
gnium virorum quaſi regio facinore oſtentaret. Igitur omni ciuitate ad excipien- Cap. 24.
dum Principem ſpectandumque regem effusâ, [48] Thraſea occurſu prohibitus non demi- *Thraſeas prohibetur occurrere.*
ſit animum: ſed codicillos ad Neronem compoſuit, requirens obiecta, & expurgatu- *Codicillos ad Neronem mittit.*
rum aſſeuerans, ſi notitiam criminum & copiam diluendi habuiſſet. Eos codicillos Ne-
ro properanter accepit, ſpe [49] exterritum Thraſeam ſenſiſſe per quæ claritudinem
Principis extolleret, ſuamque famam dehoneſtaret. Quod vbi non euênit, vultumque
& ſpiritus & libertatem inſontis vltrò extimuit, vocari patres iuſſit. Tum Thraſeas in- *Ambigit, an ſe defendat.*
B ter proximos conſultauit, tentaréne defenſionem, an ſperneret. Diuerſa conſilia affe-
rebantur. Quibus intrari curiam placebat, *ſecuros eſſe de conſtantiâ eius dixerunt, ni-* Cap. 25.
hil dicturum, niſi quo gloriam augeret. Segnes & pauidos ſupremis ſuis [50] *ſecretum circum-* *Sunt, qui ſuadeant.*
dare. Aſpiceret populus virum morti obuium; audiret ſenatus voces quaſi ex aliquo numine
ſupra humanas: poſſe ipſo miraculo etiam Neronem permoueri. ſin crudelitas perſiſteret, diſtin-
gui certè apud poſteros memoriam honeſti exitus ab ignauiâ per ſilentium pereuntium. Con- Cap. 26.
trà, qui opperiendum domi cenſebant, de ipſo Thraſeâ eadem. *ſed ludibria & contu-*
melias imminere. ſubtraheret aures conuitijs & probris. Non ſolùm Coſſutianum aut Eprium
ad ſcelus promtos [51] *ſupereſſe, qui forſitan manus ictusque per * immanitatem Auguſti. etiam*
bonos metu ſequi. Detraheret potiùs [52] *ſenatui, quem perornauiſſet, infamiam tanti flagitij:*
& relinqueret incertum, quid viſo Thraſeâ reo decreturi patres fuerint. vt Neronem flagitio-
rum pudor caperet, irritâ ſpe agitari. multoque magis timendum, ne in coniugem, in familiam,
in cetera pignora eius ſæuiret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum veſtigijs & ſtudijs
C *vitam duxerit, eorum gloriâ peteret finem.* Aderat conſilio Ruſticus Arulenus flagrans *Aruleni iuuenis impetus.*
iuuenis, & cupidine laudis offerebat ſe interceſſurum ſenatuſconſulto. Nam plebis trib.
erat. Cohibuit ſpiritus eius Thraſea, *ne vana & reo non profutura, interceſſori exitioſa in-* *Quem vir auguſtus cohibet.*
ciperet. Sibi actam ætatem, & tot per annos continuum vitæ ordinem, non deſerendum: illi ini-
tium magiſtratuum, & integra quæ ſuperſint. Multum antè ſecum expenderet, quod tali tempo-
re capeſſendæ Reip. iter ingrederetur. Ceterùm ipſe, an venire in ſenatum deceret, medita-
tioni ſuæ reliquit. At poſterâ luce duæ prætoriæ cohortes armatæ, templum genitri- Cap. 27.
cis Veneris inſedere. Aditum ſenatus globus togatorum obſederat, non occultis gladijs: *Templum Nero milite complet.*
diſperſique per fora ac baſilicas cunei militares. inter quorum aſpectus & minas in-
greſſi curiam ſenatores. Et oratio Principis [53] per Quæſtorem eius audita eſt. Nemine *Obliquâ oratione patres accuſat.*
nominatim compellato, patres arguebat, *quòd publica munia desererent, eorumque exemplo*
equites

Suetonius Aug. cap. XIII. & Valerius Maximus lib. II.
D *cap. vltimo. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui,* Fan-
nios, *hic reponeret, imperitè.*

46. OSTORIVS SABINVS.] *Mutant libri. Alij,* ſibi Torius. *Vatic.* Subitorius. *Flexit me vt Oſtorius ſcriberem locus infrà, de hoc ipſo:* Oſtorio duodecies, & Quæſtoria inſignia tribuuntur.

47. INVLTAM OMISERAT.] *Vatic. Malè vulgò,* inuitam.

48. THRASEA OCCVRSV PROHIBITVS.] *Quod ſignum ſcilicet Principis indignantis, & à ſe atque aſpectu ſuo ſpernentis. Tale Veſpaſiano factum, ab eodem Nerone, apud Suetonium in Veſp. cap. IV.* Prohibitus non contubernio modò, ſed etiam publicâ ſalutatione. *Atque vt ibi ille ſalutatione prohibitus, ſic iſte occurſu.*

49. EXTERRITVM THRASEAM SENSISSE.] *Sententiâ mecum malit,* ſcripſiſſe: *& quod prænidi, firmat Florentinus nunc codex.*

50. SECRETVM CIRCVMDARE.] *Benè mei libri, præ quod vulgò,* otium dare.

51. SVPERESSE, QVI FORSITAN MANVS ICTVSQVE PER * IMMANITATEM AVGVSTI.] *Animam agenti loco aquam ſic affuderim:* ictuſque pareni. Immanitatem Auguſti etiam bonos metu ſequi.

52. SENATVI, QVEM PERORNAVISSET.] *Puto leg.* quem ſemper ornauiſſet.

53. PER QVÆSTOREM EIVS.] *Non enim cuilibet è Quæſtorum collegio id munus, ſed Candidatis Principis. lib. 1. De offic. Quæſtoris. ideò Tacitus expreſſim,* Quæſtorem eius. *Et in lapidibus aliquoties,* QVÆSTOR. AVG. *Reliqua ad hunc ritum trita.*

54. LON-

equites Rom. ad ſegnitiam verterentur. Etenim quid mirum è [54] *longinquis prouinciijs aduenirì, cùm plerique adepti conſulatum & ſacerdotia, hortorum potiùs amœnitati inſeruirent?* quod velut telum arripuêre accuſatores.

Cap. 28. *Marcellus in Thraſeam inſurgit.*

Et initium faciente Coſſutiano, maiore vi Marcellus, *ſummam Reip. agi* clamitabat: *contumaciâ inferiorum, lenitatem imperitantis deminui. Nimiùm mites ad eam diem patres, qui Thraſeam deſciſcentem, qui generū eius Heluidium Priſcum in iiſdem furoribus, ſimul* [55] *Paconium Agrippinum paterni in Principes odij heredem, &* [56] *Curtium Montanum deteſtanda carmina factitantem, eludere impunè ſinerent. Requirere ſe in ſenatu conſularem, in votis ſacerdotem, in iureiurando ciuem: niſi contra inſtituta & carimonias maiorum, proditorem palàm & hoſtem Thraſea induiſſet. Denique agere ſenatorem, & Principis obtrectatores protegere ſolitus, veniret, cenſeret quid corrigi aut mutari vellet: faciliùs perlaturos ſingula increpantem,* [57] *quàm nunc ſilentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terræ, an victorias ſine damno exercituum diſplicere? Ne hominem bonis publicis mæſtum, & qui fora, theatra, templa pro ſolitudine haberet, qui minitaretur exſilium ſuum, ambitionis prauæ compotem facerent. Non illi conſulta hæc, non magiſtratus, aut Romanam vrbē videri. Abrumperet vitam ab eâ ciuitate, cuius caritatem olim, nunc & aſpectum exuiſſet.*

Cap. 29. *Senatus ad hæc expauidus. Milites ante oculos: Thraſeas in animo.*

Cùm per hæc atque talia Marcellus inueheretur toruus & minax, voce, vultu, oculis ardeſceret; non illa nota & [58] celebritate periculorum ſueta iam ſenatus mæſtitia, ſed nouus & altior pauor, manus & tela militum cernentibus. ſimul ipſius Thraſeæ venerabilis ſpecies obuerſabatur: & erant qui Heluidium quoque miſerarentur, innoxiæ affinitatis pœnas daturum, *Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberij ſæuitiâ concidiſſet. Enimuerò Montanum probæ iuuentæ, neque famoſi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.*

Cap. 30. *Iam & in Baream Oſtorius inuehitur. Etiam in eius filiam.*

Atque interim Oſtorius Sabinus Sorani accuſator ingreditur, orditurque de amicitiâ Rubellij Plauti, quodque [59] proconſul Aſiæ Soranus pro claritate ſibi potiùs accommodatum, quàm ex vtilitate communi egiſſet, alendo ſeditiones ciuitatum. Vetera hæc. ſed recens, diſcrimini patris filiam connectebat, quòd [60] pecuniam Magis dilargita eſſet. Acciderat ſanè pietate Seruiliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga paren-

54. LONGINQVIS PROVINCIIS ADVENIRI.] *Diuinabam,* haud veniri. *nec tamen ſententia plenè conſultam. Melius ſic*: quid mirum nec longinquis prouinciis ſubueniri. *vel* prouinciis aduetti.

55. PACONIVM AGRIPPINVM.] *Hic ille Agrippinus è Staicâ domo, laudatus Epicteto & Arriano. Quorum verba ad hanc hiſtoriam dabo. Epicteti Electus:* Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπῄνεσεν ἑαυτόν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἄλλος τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. *& ſtatim:* Καί ποτε μέλλοντι ἀριστᾶν αὐτῷ, ἐπέστη ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. Καὶ ὃς ἔφη, Οὐκ ἂν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσωμεν. *Arriani lib. I. cap. I.* Ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἀλλ᾽ ἦλθεν ἡ πέμπτη. Ταύτῃ δ᾽ εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτεῖν. Ἀπέλθωμεν, καὶ γυμνασθῶμεν. Γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, Ἐλθ᾽, ὅτι κατακέκρισαι. Φυγῇ, φησίν, ἢ θανάτῳ; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ ἀφῃρέθη. Εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν, *id eſt*: Nuntiatum ei, quòd iudicium de eo fieret io Senatu, Boaum factum, inquit. At enim quinta hora iam aduenit (*non* Dies, *vti interpres ad ritum veterem parùm attentè*) quâ exerceri ſolet, & frigidâ lauari. Eamus, ait, & exerceamur. Exercitanti ſuperuenit qui diceret, Fuge ocyùs, damnatus es. Exilio, inquit, an morte? Exilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Ariciam ergo euntes, iſtic prandeamus. *Tacita iſta lucem dabunt, dum paullò inferiùs ait*, pulſum eum Italiâ. *Sed cur Marcellus* paterni odij in principes heredem *Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maieſtatis reus ſub Tiberio perijt. Erue è Suetonij Tiber. cap. LXI.* Interrogatum eum à quodam nano adſtante menſæ inter Copreas (*ita leg. non* Capreas) cur Paconius maieſtatis reus tamdiu viueret? ſtatim quidem petulantiam linguæ obiurgaſſe, ceterùm poſt paucos dies ſcripſiſſe Senatui, vt de pœnâ Paconij quamprimùm ſtatueret. *Ideò Tacitus mox*: Quid Agrippino obiectum, niſi triſtem patris fortunam? quando & ille periode innocens Tiberij ſæuitiâ cocidiſſet.

56. CVRTIVM MONTANVM.] *Cuius mentio lib. IV. Hiſtor.*

57. QVAM NVNC SILENTIVM PERFERRENT.] *Ea calumniam. Viri boni ſilentio etiam apud Tyrannum peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo:*

CR. Tacere liceat. nulla libertas minor
A rege petitur. OED. ſæpè vel linguâ magis
Regi atque regno muta libertas obeſt.

58. CELEBRITATE PERICVLORVM.] *Cum Rhenano lege,* crebritate.

59. PROCONSVL ASIÆ.] *Meliùs*, proconſulatum.

60. PECVNIAM MAGIS DILARGITA.] *Cape ad lucem hiſtoria Scholiaſtis hanc notam, ad illud Iuuenal.*

——— faciet, quod deferat, ipſe.

Egnatium Philoſophum ſignificat, qui filiam Bareæ Sorani, quam cùm ipſe ad magicam deſcendiſſet, hortatus detulit Neroni. *Sed velim obiter corrigi*: quam, cùm ipſius ad magicam deſcendiſſet hortatu, Neroni detulit.

61. IN

A parentem, ſimul imprudentiâ ætatis, non tamen aliud conſultauerat, quàm de incolu-
mitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio ſenatus nihil atrox afferret. Igitur ac-
cita eſt in ſenatum, ſteteruntque diuerſi ante tribunal conſulum, grandis æuo parens, *Illa in Cæſarem vota.*
contrà filia intra viceſimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione [61] in exſilium
pulſo, viduata deſolataque; ac ne patrem quidem intuens, cuius oneraſſe pericula vide-
batur. Tum interrogante accuſatore, an cultus dotales, an detractum ceruici monile ve- Cap. 31.
num dediſſet, quo pecuniam faciendis magicis ſacris contraheret? primùm ſtrata humi, *Innuendo interrogat accuſator:*
longoque fletu & ſilentio, pòſt, [62] altaria & aram complexa: *Nullos*, inquit, *impios deos,* *Ipſa piè & miſerabiliter reſpondet.*
nullas deuotiones, nec aliud infelicibus precibus inuocaui, quàm vt hunc optimum patrẽ tu Cæſar
& vos patres ſeruaretis incolumem. Sic gemmas & veſtes & dignitatis inſignia dedi; quomodo
ſi ſanguinem & vitam popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes
exerceant: nulla mihi Principis mentio, niſi inter numina fuit. Neſcit tamen miſerrimus pater. &
ſi crimen eſt, ſola deliqui. Loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque, non il- Cap. 32.
B lam in prouinciam ſecum profectã, non Plauto per ætatem noſci potuiſſe, non crimini- *Pater eam excuſat:*
bus mariti connexam, nimiæ tantùm pietatis ream, ſepararent à ſe quamcumque ſortem
ſubiret. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interiecti lictores vtriſque obſti-
tiſſent. Mox datus teſtibus locus: & [63] quantum miſericordiæ ſæuitia accuſationis per-
mouerat, tantum iræ P. Egnatius teſtis conciuit. Cliens hic Sorani, & tunc emtus ad op- *Impurus teſtis Egnatius,*
primendum amicum, auctoritatem Stoicæ ſectæ præferebat, habitu & ore ad exprimen-
dam imaginem [64] honeſti & exerciti, ceterùm animo perfidioſus, & ſubdolus, auari-
tiam & libidinem occultans. Quæ poſtquam pecuniâ recluſa ſunt, dedit exemplum *Philoſophia dehoneſtamentum.*
præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos, aut flagitijs commaculatos; ſic ſpecie bona-
rum artium falſos, & amicitiæ fallaces. Idem tamen dies & honeſtum exemplum tulit Cap. 33.
Caſſij Aſclepiodoti, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithynos, quo obſequio
florentem Soranum celebrauerat, labentem non deſeruit. Exutuſque omnibus fortunis,
& in exſilium actus, [65] æquitate deûm * erga bona malaque documenta. Thraſeæ Sora- *Thraſeas & Soranus mori iuſſi.*
noque & Seruiliæ datur mortis arbitrium. Heluidius & Paconius Italiâ depelluntur.
C Montanus patri conceſſus eſt, [66] prædicto ne in Repub. haberetur. Accuſatoribus Eprio
& Coſſutiano quinquagies ſeſtertiûm ſingulis, Oſtorio duodecies & quæſtoria inſignia
tribuuntur. Tum ad Thraſeam in hortis agentem [67] quæſtor conſulis miſſus, veſpe- Cap. 34.
raſcente iam die. illuſtrium virorum feminarumque cœtus frequentes egerat, maximè in- *Perfertur nuncius ad Thraſeam:*
tentus [68] Demetrio Cynicæ inſtitutionis doctori: cum quo, vt coniectare erat intentio- *Serijs ſermonibus intentum:*
ne vultus, & auditu ſi qua clariùs proloquebantur, de naturâ animæ, & diſſociatione
ſpiri-

61. In exsilivm pvlso.] *Nuper inter coniuratos.*

62. Altaria et aram complexa.] *Vtrùm aram Victoriæ intellegit, quæ ante curiam? an altaria & aram Veneris genitricis, in cuius templo nunc Senatus?*

D 63. Qvantvm misericordiæ.] *Præclarè libri. Vulgò* quantum nunc. *errore ex concisâ ratione ſcribendi,* miæ. *Ingenio ſuo pridem hanc correctionem vindicauerat Faernus. nec inuideo ego, nec culpo.*

64. Honesti et exerciti.] *Suadeo ſcribas,* honeſti exercitus, *ex ſententiæ ductu.*

65. Æqvitate devm * erga.] *Deprauatio. quam adnoto, non tollo. Niſi placet cum* Ἐπιχειρεῖν, *& dicere, Deos hæc ijſdem oculis adſpexiſſe, æquos bonis maliſq́ exemplis, & ſine curâ noſtri.*

66. Prædicto ne in Rep.] *Accipio, vt Romæ quidem eſſe ei liceret, ſed procul ab honore omni & publicis muneribus vitam ageret priuatam.*

67. Qvæstor Consvlis missvs.] *Conſulum ergo proprius aliquis Quæſtor? Apparet è Dione: qui in actis anni* DCCXVI. *ſcribit,* Ap. Claudium & C. Norbanum conſules, primos binos Quæſtores habuiſſe. *Si id non ſit; ſcribam,* Quæſtor Conſuli miſſus, *id eſſet, à Conſule miſſus. Quod fieri ſolere obſeruamus in ijs, qui damnati à Senatu. Nam Conſul, eius caput: adminiſter autem Conſulis, Quæſtor. Dio lib.* LVIII. *de Geminio Rufo:* Καὶ μαθὼν τὸν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγειλον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. Audiens Quæſtorem ad ſupplicium exigendum iam adeſſe, ipſus ſe vulnerauit: & plagam ei oſtendens, Abi, nuncia, inquit, Senatui, virum ſic mori.

68. Demetrio Cynicæ institvtionis.] *Quæ ſecta reuerà à Stoicâ, tunicâ tantùm diſtat. id eſt, quòd nudiùs & inuerecundiùs Cynici, quæ velant & tegunt leniter Stoici. Demetrij huius laus apud Philoſtratum lib.* IV. *De vitâ Apollonij, Senecam* VII. *De Beneficijs cap.* VII. *cuius verba:* Paullò antè Demetrium retuli, quem mihi videtur rerum natura noſtris temporibus tuliſſe, vt oſtenderet nec illum à nobis corrumpi, nec nos *(omnino ſcri-*

ſpiritus corporiſque inquirebat: donec aduenit Domitius Cæcilianus ex intimis amicis, A
& ei quid ſenatus cenſuiſſet, expoſuit. Igitur flentes quiritanteſque qui aderant, faceſſere
Suos hortatur & roborat. properè Thraſea, neu pericula ſua miſcere cum ſorte damnati hortatur. Arriamque rentantem mariti ſuprema, & [69] exemplum Arriæ matris ſequi, monet retinere vitam, filiæque communi ſubſidium vnicum non adimere.

Cap. 35. Tum progreſſus in porticum, illuc à quæſtore reperitur, lætitiæ propior, quia Heluidium generum ſuum Italiâ tantùm arceri cognouerat. Accepto dehinc ſenatuſconſulto, Heluidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectiſque vtriuſque brachij venis, poſtquam cruorem effudit, *Abit è vita, vt è conuiuio.* humum ſuper ſpargens, propius vocato quæſtore, *Libemus*, inquit, *Ioui liberatori. Specta iuuenis, & omen quidem dij prohibeant; ceterùm in ea tempora natus es, quibus firmare animum expedit conſtantibus exemplis.* Pòſt lentitudine exitus graues cruciatus afferente, [70] obuerſis in Demetrium. *

bo, & nos. *ita enim concludit*, ne aut exemplum ſæculo, aut conuicium deeſſet) ab illo corripi poſſe. Virum exactæ (licet neget ipſe) ſapientiæ, firmæq; in his quæ propoſuit conſtantiæ. *Et Epiſt.* 63. Demetrium virorum optimum mecum circumfero, & relictis conchyliatis cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. *Vox eius magni animi ad Neronem,* ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις, *apud Arrianum.*

69. EXEMPLVM ARRIÆ MATRIS SEQVI.] *Arria mater, vxor fuit Cæcinæ Pæti, qui in partibus Scriboniani contra Claudium. Ideò ad mortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudita exempla, ſemet feriendo; extractumq́ pugionem marito porrigendo cum voce, Pæte non dolet. Plinium lege, lib.* III. *epiſtolâ ad Nepotem. Martialis de hac heroïnâ,*

Caſta ſuo gladium cùm traderet Arria Pæto,
Quem de viſceribus traxerat ipſa ſuis:
Siqua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

In Zonarâ & Dione eadem narratio. ſed corruptè verba Græca, παῖ οὐκ ἀλγεῖ: *& in puerili mendo Xylander*, Puer, non dolet. *Scribe:* Παῖτε οὐκ ἀλγεῖ. *Hanc Arriam Scholiaſtes in vitâ Perſij notat fuiſſe poëtæ illi cognatam.* Ipſe Perſius, *inquit*, decem ferè annis ſummè dilectus apud Thraſeam eſt, ita vt peregrinaretur quoque cum eo aliquando cognatam eius Arriam vxorem habente. *Quid eſt autem, Dilegi apud Thraſeam? Solœcus ſermo. Manuſcriptus Vulcanij*, apetithraſea. *Facilè correctu*, à Pæto Thraſeâ. *Commentarij autem huius parum adhuc peruulgati auctoritate ſæpè nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imò in pleráque parte & Probi. Vtinam hodie ſic commentemur! Debemus eum P. Pythæo Ic. viro doctrina, iudicij, vita directa.* B

70. OBVERSIS IN DEMETRIVM.] *Multa & libro huic, & Neroniana hiſtoria deeſſe clarum. Duo anni dicendi ſuperſunt, in quibus de aduentu Teridatis, de coniuratione Viniciana, de motu Vindicis, aliaq́, digna quæ à magno auctore tradita legeremus, ſi Fatis ita viſum fuiſſet.*

AD

AD LECTOREM.

DE DIVISIONE, DEQVE ORDINE LIBRORVM TACITI.

ANTE *rem, ſed non abs re, monendus mihi bone Lector es, ſciunctos diſparatoſq́ à me hos Hiſtoriarum libros ab Annalium, cauſsâ non vnâ. Primùm Tacitus ita ſuaſit, ſiue iuſſit:* Initiũm, *inquit,* mihi operis Ser. Galbæ. *& ſtatim:* Opus aggredior plenum varijs caſibus. *Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis eſſe non ſentiat, non iuncti aut continuati? Adde quòd ſeriò præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in veſtibulis librorum recepta tantùm, ſatis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc diſtinctionem clarè:* Cornelius, *inquit,* Tacitus in quinto Hiſtoriarum ſuarum bellum Iudaicum exorſus. *Rectè ad noſtrum diſcrimen & verè: ad vulgi, vaniſſimè. quo is liber ſit vigeſimusprimus. Denique etiam titulus me induxit. Si enim priores illi Annales inſigniti, vt * docui, à Tacito ipſo: aliud nobis opus quærendum cui, Hiſtoria, index. Nam hoc certè titulo libros etiam* * Ad lib. 2. Annal. *noſter ſcripſit. Inde apud Vopiſcum,* Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor Tacitus. *Inde illud Plinij,* Auguror, nec me fallit augurium, Hiſtorias tuas immortales futuras. *At illud Hiſtoriarum opus, iſtud, cui inſeri etiam Plinius ambitioſè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij auum. Sed & liber ille bonus fidusq́ Vaticanus non temerè hîc vacillat.* Incipit, *inquit,* liber XVII. ſecundùm quoſdam. *Quidam illi errant. & ſeduxit eos temporum rerumq́ coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta cenſerent iſta de Galbâ. Adeò autem in re contrà eſt, vt ſciam Tacitum hos Hiſtoriarum libros diu ſcripſiſſe ante Annales illos. Ipſi id accredo lib.* XI. *Ann.* Vtriuſque, *inquit,* principis rationes prætermitto, ſatis narratas libris quibus res geſtas Domitiani compoſui. *Nam Domitiani res, vel Præfatio iſta te docebit, tractaſſe cum his libris. ad quos fruſtrà & ridiculè me mittit, ſi nondum ſcripti editiq́. Quin conſilium hoc illi in vniuerſâ hiſtoriâ; vt eam ordiretur à rebus auo ſuo coniunctioribus, & paullatim abiret ad ſuperiora. Ne id quidem celat ipſe* III. *Annali, vbi de Iuliâ Auguſti filiâ:* Sed aliorum exitus, ſimul cetera illius ætatis memorabo, ſi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. *Itaque ſcripſit primò à Galbâ ad Traianum, & Hiſtorias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigetauit.*

ſcripturus eodem titulo fortaſſe & tractu res Triumuirorum & Auguſti. Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cùm Editione primâ Hiſtorias Annalibus antepoſui: non ætatis ſeriem ſecutus, ſed ſcriptionis tempus. Mutaui. non quia peccarim, ſed quia non mens mihi contentionis funem cum vulgo ducere ſuper re leui. Denique quia rerum magis ordinata ita ſeries. Moneo poſtremùm, ſtilum ipſum, argumentum & cauſſam eſſe poſſe vtriuſque operis ſeparandi. Sanè in iſtis Hiſtoriarum libris ſcribendi genus totum floridius, diffuſius, & velut canali fluens pleniore. in illis Annalium ſiccius, contractius. adeò vt illic plurium annorum res vno libro; hic vix vnius anni comprenſæ pluribus libris. Siue ætas id fecit, ſiue potiùs iudicium curaq́; ſcribendi.

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS erat Tacitus his libris res domi foriſq́ue geſtas, à Seruij Galbæ principatu ad initium Neruæ. Docet ipſe anteloquio operis: *Quod ſi vita ſuppeditet, Principatum diui Neruæ & imperium Traiani vberiorem ſecurioremq́; materiam ſenectuti ſepoſui.* Scripſit ergo hic & deſcripſit Principes ſex, Galbam, Othonem, Vitellium, Veſpaſianum, Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq́ue res in vrbe, in prouincijs: quarum capita libat ipſe totâ hac Præfatione. Ita clarum, grande hoc Hiſtoriarum opus fuiſſe, & à Galbâ ad Neruam, annorum circiter viginti & vnius materiem complexum. Sed & numerum librorum ex Hieronymo dare fas eſt, qui ſic in Zachariam: *Cornelius Tacitus, qui poſt Auguſtum vſque ad mortem Domitiani* (obſerua finem Hiſtoriarum) *vitas Cæſarum triginta voluminibus exarauit.* Ecce triginta libros in vniuerſum: atqui *Annalium* libri ſedecim, aut ſi fortè ſeptemdecim fuerunt: ergo Hiſtoriarum tredecim. Suggeſſit Hieronymi locum opportunè vir nobilis è Britanniâ, Franciſcus Tregianus. At tu vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, ſcio, mecum ingemiſcis. Vbi Tacitus deſierat, conſilium ordiri Ammiano fuit: qui veſtigia eius legit, ſed pede non tam fauſto. Ipſe de ſe Ammianus: *Hæc vt miles quondam & Græcus, à principatu Cæſaris Neruæ exorſus, ad vſque Valentis interitum, pro virium explicaui menſurâ.*

A C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER I.

BREVIARIVM LIBRI.

B *ORDITVR, & quæ in Hiſtoriarum toto opere dicenda, carptim proponit: ſtatum item tunc rei Romanæ: Galbæ ingenium, mores, gubernationem. Qui audito motu Germanico, Piſonem Cæſarem adoptat. Id Othonem offendit, qui ſpe ſuâ lapſus animum ad vtriuſque cædem appulit. & perficit, conciliatis ſibi Prætorianis. Galba & Piſo trucidantur, item T. Vinius. O.ho in imperij ſede eſt. cui tamen æmulus ſtatim & hoſtis Vitellius exortus. De cauſſis motæ Germaniæ, & in eâ legionum Vitellium Principem ſumunt, & iter in Italiam: duobus ducibus, Valente Fabio, & Alieno Cæcinâ. Otho copias item ducesque parat. Recenſio Prouinciarum, quæ penes vtrumque Principem. Intereà Roxolani Sarmatæ Mæſiam irrupêre: ſed repulſi, aut cæſi. Seditio Romæ & tumultus Prætorianorum ingens exortus: qui Senatum vniuerſum ad cædem depoſcunt, vt Othoni infidum. Otho ægrè eos coërcet, & donatiuo mox placat. Idem claßem inſtruit, mittitque in Galliam contra Vitellium. Denique ipſe, omißâ vrbe, in eum it. Geſta hæc paucis menſibus,*

C IMP. SER. GALBA. ET T. VINIO COSS.

INITIVM mihi operis [1] Ser. Galba iterùm, T. Vinius conſules erunt. Nam poſt conditam vrbem [2] DCC. & XX. prioris æui annos multi auctores retulerunt: dum res populi Rom. memorabantur, pari eloquentiâ ac libertate. poſtquam bellatum apud Actium, atque * omnem poteſtatem ad vnum conferri pacis interfuit; magna illa ingenia ceſſere. Simul veritas pluribus modis infracta. primùm inſcitiâ Reip. vt alienæ, mox libidine aſſentandi, aut rurſus odio aduerſus dominantes. Ita neutris cura poſteritatis, inter infenſos vel obnoxios. Sed ambitionem ſcriptoris facilè D aduerſeris: obtrectatio & liuor pronis auribus accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen ſeruitutis, malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt. Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio nec iniuriâ cogniti. Dignitatem noſtram à [3] Veſpaſiano inchoatam, à [4] Tito

Cap. I.
A. V. C. DCCCXXII.
Cauſſa huius ſcriptionis.
Priora, priores ſcripſerunt:
* *Regimen, dex, omnium.*
Ipſe hæc poſtrema pari curâ.

N O T Æ.

1. SER. GALBA ITERVM, T. VINIVS COSS.] *Vulgò appellant T. Iunium. At mihi religio non fuit ſequi ſcripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Caly.*

SER. GALBA. II. T. VINIO. COSS.

à quo præſertim ſtaret Plutarchus, qui ferè hunc hominem Τίτον Ὀϐίνιον, *aut* Ὀυίνιον *appellat. Simile mendum in Suetonij Aug. cap.* XXVII. *vbi* T. Iunius Philopœmen, *ſcribitur, qui ex Dione eſt* Vinius. *etſi Appiani ſcriptura firmat vulgatum. Sanè Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familiâ Prætoriâ, vt Tacitus infrà refert.*

2. DCC. ET XX.] *Exactè ſi putas,* XXII. *reperies.*

3. VESPASIANO INCHOATAM.] *Quomodo? quiane Procurator ſub illo Belgicæ? E * Plinio id ſuſpi-*

* Lib. VII.

[4] Tito auctam, à [5] Domitiano longiùs prouectam non abnuerim. ſed incorruptam fidem profeſſis, nec amore quiſquam, & ſine odio dicendus eſt. Quòd ſi vita ſuppeditet, principatum [6] diui Neruæ, & imperium Traiani, vberiorem ſecurioremque materiam ſenectuti ſepoſui: rarâ temporum felicitate, vbi ſentire quæ velis, & quæ ſentias dicere licet. A

Cap. 2. *Materies operis. Varia bella.*

Opus aggredior [7] plenum varijs caſibus, atrox prœlijs, diſcors ſeditionibus, ipsâ etiam pace ſæuum. [8] Quattuor Principes ferro interempti. [9] Tria bella ciuilia, plura externa, ac plerumque permixta. Proſperæ in Oriente; aduerſæ, in Occidente res. Turbatum Illyricum, Galliæ nutantes, [10] perdomita Britannia, & ſtatim miſsâ cohorte in [11] Sarmatarum ac Sueuorum gentes, nobilitatus [12] cladibus mutuis Dacus. Mota etiam propè

ſuſpicere: ſed ſuſpicere tantùm. imò veriùs id ceperit de huius patre. Intellego ergo dignitatem eius inchoatam à Veſpaſiano, quòd ab eo Quæſtor, Senatórque factus.

4. TITO AVCTAM.] *Ædilitate, aut Tribunatu.*

5. DOMITIANO LONGIVS PROVECTAM.] *Quo Principe & Quindecim-vir & Prætor fuiſſe, ipſe teſtatur* XI. *Annal.*

6. DIVI NERVÆ.] *Ait, Diui. Cœpit ergo ſcribere eo mortuo & ſacrato.*

7. PLENVM VARIIS CASIBVS.] *Parum firma aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt.* opus aggredior opibus caſibus, *præfert: & ſuprà adnotatum*, opimum. *Et in Romano antiquitus excuſo, item legas*, opimum caſibus. *Cenſeam fuiſſe*, opulens caſibus. *quæ vox paullò à vulgo ſeductior, exſcriptores ſeduxit.*

8. QVATTVOR PRINCIPES.] *Ne erres cum vulgo, neu Piſonem inter iſtos cenſeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Hiſtoriam perduxit. Piſo autem, dumtaxat Cæſar, non Princeps.*

9. TRIA BELLA CIVILIA.] *Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauium, & L. Antonij in Domitianum. de quo Sueton. & Dio.*

10. PERDOMITA BRITANNIA, ET STATIM MISSA.] *In vitio aperto & confuſione locus. Quid enim illud*, miſsâ cohorte? *Itáne vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Suevos bellum? Nugæ. Denique quis hic ſermonis contextus aut cohæſio, miſsâ cohorte in Sueuos, Dacum cladibus inuolutum? qui populi ſanè diuerſi. Omninò rectè correximus pridem:* perdomita Britannia, & ſtatim amiſſa. coortæ Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus: *nec exiguo ad hiſtoriam momento. Diſcimus ſcilicet perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit: eamq; laudem Agricolæ ſocero ſuo noſter tribuit, in eius vitâ:* Britanniæ ſitum non in comparationem curæ ingenijque referam, ſed quia tum primùm perdomita eſt) *& mox ignauiâ aut diſsidio Principum in parte amiſſam: ſiue magis placet*, omiſſam. *Quod in Domitiani vltimis rebus verum cenſeo, externo imperio non allaborantis. Etiam Spartianus auctor, ſub principia imperij Hadriani*, teneri Britanniam ſub Romanâ ditione non potuiſſe. *Addit ampliùs, penetraſſe eumdem Principem in Britanniam, nec tamen totam reciperaſſe, ſed* per octagintaquinque millia paſſuum murum duxiſſe qui Barbaros Romanoſq; diuideret. *Cuius muri mentio etiam Dionis in vitâ Commodi: Τῶν, inquit, ἐν τῇ νήσῳ ἐθνῶν (de Britanniâ loquitur) ὑπερβεβηκότων τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα. Alius ab iſto murus, ſiue vallum potiùs, quod Seuerus Imperator duxit per millia paſſuum* XXXV. *vt Eutropius ait; ſiue*, XXXII. *vt Victor. De quo vallo diffusè & disertè Beda, lib.* 1. *cap.* V. *Aliquid etiam VVindichindus Saxonicorum lib.* 1. *At fons totius huius corruptionis (variè enim interpolatus locus) à verbo* coortæ *ortus: quod plerumque libri ſcripti in medio adſpirant*, cohortæ, cohortiri. *Hinc turbellæ.* B

11. SARMATARVM AC SVEVORVM.] *De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Sueuis, vix puto. Cattos ſaltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu ſcito. hos Sueuos, non illos eſſe qui in ipsâ Germaniâ, & qui vulgò noti: ſed qui trans Iſtrum, aſsiti Sarmatis. Illi, inquam, ipſi, quibus Vannius à Druſo rex datus, quiq; inter Mariſum & Cuſum fluuios locati. Itaque militiâ plerumque ſociati cum illis. Libro* XII. *Annal.* Ipſi Vannio manus propria pedites, eques e Sarmatis Iazygibus erat. *Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclarè (& abſque ijs hærebamus:)* Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σουήβοις τισὶ πολεμηθέντες, πρέσβεις ἔπεμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν παρὰ Δομιτιανοῦ, καὶ ἔλαβον. Ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Σουῆβοι προσπαρέλαβον Ἰάζυγας καὶ παρεσκευάζοντο ὡς καὶ μετ᾽ αὐτῶν τὸν Ἴστρον διαβησόμενοι: In Myſia Lygij cum Sueuis belligerantes, Legatos miſerunt auxilium à Domitiano rogantes; & impetrauerunt. Quod ægrè ferentes Sueui, Iazygas aſſumsère, & apparabant ſe tamquam Iſtrum vnà cum ijs tranſituri. C

12. CLADIBVS MVTVIS DACVS.] *Epitomarij de hoc bello Dacico, multa; & poëta Statius:*

Das Cattis Dacíſque fidem.

Iterùm:

Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Cattis,
Quæq; ſuum Dacis donat clementia montem.

Cur montem disertè nominat? ſicut in eâdem iſtâ re:

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem D
Longò Marte domas.

Quiáne montana Dacia, & tales ibi munitiones? Appâret è Fragm. Dionis, in Rebus Traiani: Ὁ δὲ Τραιανὸς ὄρη τετειχισμένα ἔλαβε, καὶ ἐν αὐτοῖς τά τε ὅπλα, καὶ μηχανήματα, καὶ τὰ αἰχμάλωτα. *Suſpicari etiam poſsis, in re occultius aliquid deſignari. Ἐτικῶς enim & vnum montem dumtaxat appellitat. Aſpectum igitur à poëta, ad ridendam & miri ſtuporis ſuperſtitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, & mons ipſe Sacer. Strabo lib.* VII. Παρὰ δὲ τοῖς Γέταις, ὁ ἱερεὺς ὠνομάζετο θεὸς καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερὸν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως. Apud Getas Sacerdos, Deus dicitur; & mons, Sacer exiſtimatur, atque ita appellatur. *At enim de Getis hoc Strabo ita. ſed tu diſce, Getarum populum*

A propè Parthorum arma [13] falſi Neronis ludibrio. Iam verò Italia nouis cladibus, vel Cladeis.
poſt longam ſæculorum ſeriem repetitis, afflicta. [14] Hauſtæ aut obrutæ vrbes. Fæcun-
diſſima Campaniæ ora, & vrbs, incendijs vaſtata; conſumtis antiquiſſimis delubris,
ipſo Capitolio ciuium manibus incenſo. [15] Pollutæ cærimoniæ. magna adulteria. ple-
num exſilijs mare. infecti cædibus ſcopuli. [16] atrociùs in vrbe ſæuitum. Nobilitas, Sæuitia,
opes, omiſſi geſtique honores pro crimine; & ob virtutes, certiſſimum exitium. Nec
minus præmia delatorum inuiſa quàm ſcelera: cùm alij ſacerdotia & conſulatus vt Miſeria.
ſpolia adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent ferrent cuncta [17] odio
& terrore. [18] Corrupti in dominos ſerui, in patronos liberti: & quibus deerat inimicus,
per amicos oppreſſi. Non tamen adeò virtutum ſterile ſæclum, vt non & bona exem- Etiam virtutis.
pla prodiderit. Comitatæ profugos liberos matres, ſecutæ maritos in exſilia coniuges, Cap. 3.
propinqui audentes, conſtantes generi, contumax etiam aduerſus tormenta ſeruorum
B fides. Supremæ clarorum virorum neceſſitates; ipſa neceſſitas fortiter tolerata; & lau- Et exitus conſtantes
datis antiquorum mortibus pares exitus. Præter multiplices rerum humanarum caſus;
cælo terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præſagia, læta, triſtia, am-
bigua, manifeſta. Nec enim vmquam atrocioribus populi Rom. cladibus, magiſve iu-
ſtis iudicijs approbatum eſt, [19] non eſſe curæ deis ſecuritatem noſtram; eſſe vltionem.
• Ceterùm antequam deſtinata componam, repetendum videtur, qualis ſtatus vrbis, quæ Cap. 4.
mens exercituum, quis habitus prouinciarum, quid in toto terrarum orbe validum, quid Cauſſa motuum ab origine.
ægrum fuerit: vt non modò caſus euentuſque rerum, [20] qui plerumque fortuiti ſunt,
ſed ratio etiam cauſſæque noſcantur. Finis Neronis vt lætus primo gaudentium impetu
fuerat;

populum Dacos eſſe, ex Dione lib. LI. *& Strabone ipſo ſtatim. Etiam Appianus notos* Getas vltra Danubium, à Romanis Dacos appellari. *Addo etiam Cap-*
C *padocibus montem pro Deo fuiſſe. Tyrius Maximus:* Ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος, καὶ ἄγαλμα.

13. FALSI NERONIS LVDIBRIO.] *Dat & accipit lucem Suetonius, in extremo Nerone.* Denique cùm poſt XX. annos, adoleſcente me, extitiſſet quidam conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus ſit. *Poſt viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in* XIV. *conſulatu Domitiani hic motus.*

14. HAVSTÆ AVT OBRVTÆ VRBES. FÆCVNDISSIMA.] *Verius diſtinxeris*, Hauſtæ aut obr. vrbes fecundiſſimâ Campaniæ orâ: & vrbs inc. vaſtata. *Id enim ſignificat, in Campaniâ hauſtas aut obrutas vrbes prodigiosâ illô eiectione Veſuuij montis, quo ſub Tito. Quâ duo opida cum pagis multis obruta, Herculaneum & Pompeij. quin ille ipſe Naturæ magnus myſtes Plinius, perijt eodem caſu. Statius de*
D *hac re eleganter:*

Mira fides. credétne virûm ventura propago
Cum ſegetes iterum, cùm iam hæc deſerta virebunt,
Infrà vrbes populoſque premi?

*Tangit & * Plutarchus in ijs quæ Theſpeſio reuelato, vbi Βίοβιον ὄρος appellat: quod malè interpres Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendijs vrbis eſt: intellege, de Capitalia exuſta ſub Vitellio, & de igne triduano, qui ſub Tito. Dionem vide.*

15. POLLVTÆ CÆRIMONIÆ.] *Veſtalium nempe inceſtis. quæ patrauit Domitianus, pariter & puniuit. Præter hiſtoricos, Papinius alluſit: qui proſpectantem Domitianum facit,*

——an tacitâ vigilet face Troicus ignis,
Atque exploratas iam laudet Veſta miniſtras.

16. ATROCIVS IN VRBE SÆVITVM.] *Rectè. Imago enim ſæuitiæ eadem, multa in inſulis & prouincijs, maior in ipsâ vrbe. Egregius tamen & acutus quidam iuuenis mauult,* in vrbe ſeruitium.

17. ODIO ET TERRORE.] *Nam inuiſi delatores, ijdemque formidati.*

18. CORRVPTI IN DOMINOS SERVI.] *Spectat ad Domitianum maximè. Nam ille vulgò vſus delationibus & operâ ſeruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens:* Non enim iam ſerui, Principis noſtri amici, ſed nos ſumus: nec pater patriæ alienis ſe mancipijs cariorem quàm ciuibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti: vnoque ſalutis publicæ ſigno, illud, vt ſic dicam, Seruile bellum ſuſtuliſti.

19. NON ESSE CVRÆ DEIS.] *Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etſi non imprudens. Nam humano ingenio ſi rem libras: cùm tot clades, tot triſtia, tam rara in bonos præmia: quid niſi aduigilare deos tantùm cenſeas in pœnas? Atqui nos ſcimus aliter: nec rem metimur ex ijs modò quæ ſunt, ſed quæ futura. Qui vindicem tantùm deum ſtatuit, tollit ex deo quod eſt dei, imò quod deus: vim beneficam, ſalutarem, & adiuuantem. Itaque homo ſile: & tecum alter ille tenebrio, qui clamat:*

Felix Roma quidem, ciueſque habitura ſuperbos;
Si libertatis ſuperis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

* Libello περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων.

A quo, fallor, aut tu ſumpſiſti.

20. QVI PLERVMQVE FORTVITI SVNT.] *Vitium hic, niſi fallor, etſi tectum. Si enim caſus euentuſque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad cauſſas? aut cur vbique tam multus es, tam ſerius in ijs explicandis? Cenſeo immiſſâ negatione ſcribendum,* qui plerumque haud fortuiti ſunt: *ad rem & ad verum certè, ſi non ad Taciti mentem.*

Mors Neronis variè lata aut tristis. Bonis & magnis lætat. fuerat; ita varios motus animorum, non modò in vrbe apud patres, apud populum, apud A
vrbanum militem, ſed omnes legiones duceſque conciuerat, euulgato imperij arcano, poſſe Principem alibi quàm Romæ fieri. Sed patres læti, vſurpatâ ſtatim libertate, licentiùs vt erga Principem nouum & abſentem. primores equitum proximi gaudio patrum. [21] pars populi integra, & magnis domibus annexa, clientes libertique damnatorum & exſulum,
Malis & vilibus, contrà. in ſpem erecti. Plebs ſordida & circo ac theatris ſueta, ſimul deterrimi ſeruorum, aut qui
Cap. 5. adeſis bonis, per dedecus Neronis alebantur, mæſti & rumorum auidi. Miles vrbanus
Miles præmia ſpectabat. longo Cæſarum ſacramento imbutus, & ad deſtituendum Neronem arte magis & impulſu, quàm ſuo ingenio traductus, poſtquam neque dari donatiuum ſub nomine Galbæ promiſſum, neque magnis meritis ac præmijs eumdem in pace qui in bello locum, præuentamque gratiam, intelligit, apud Principem à legionibus factum, pronus ad no-
Nymphidius omnia turbat, uas res, ſcelere inſuper Nymphidij Sabini Præfecti imperium ſibi molientis agitatur. Et Nymphidius quidem in ipſo conatu oppreſſus. Sed quamuis capite defectionis ab-
Galba parum benignè habet. lato, manebat pleriſque militum conſcientia; nec deerant ſermones, ſenium atque aua- B
ritiam Galbæ increpantium. Laudata olim & militari famâ celebrata ſeueritas eius, angebat coaſpernantes veterem diſciplinam, atque ita XIIII. annis à Nerone aſſuefactos, vt haut minùs vitia Principum amarent, quàm olim virtutes verebantur. Acceſſit Galbæ vox pro Rep. honeſta, ipſi anceps, legi à ſe militem, non emi. Nec enim ad hanc for-
Cap. 6. *Qui & in alijs rebus peccat. Sauciam onerat.* mam cetera erant. Inualidum ſenem T. Vinius & Cornelius Laco, alter deterrimus mortalium, alter ignauiſſimus, [22] odio flagitiorum onerabant, contemtu inertiæ deſtruebant. Tardum Galbæ iter ″& cruentum, interfectis [23] Cingonio Varrone conſule deſignato, & [24] Petronio Turpiliano conſulari. ille vt Nymphidij ſocius, hic vt dux Neronis, inauditi atque indefenſi, tamquam innocentes perierant. Introitus in vrbem, trucidatis tot milibus inermium militum, infauſtus omine, atque ipſis etiam qui occide-
*Vrbs plena milite. * multi ad. hoc numeri.* rant, formidoloſus. Inductâ legione Hiſpanâ, remanente eâ [25] quam è claſſe Nero conſcripſerat, plena vrbs exercitu inſolito. [26] multi ad hoc * & innumeri è Germaniâ ac Britanniâ & Illyrico, quos idem Nero electos præmiſſoſque ad clauſtra Caſpiarum, & bel- C
lum quod in Albanos parabat, opprimendis Vindicis cœptis reuocauerat: ingens nouis
Cap. 7. rebus materia, vt non in vnum aliquem prono fauore, ita audenti parata. Forte congruerat

21. PARS POPVLI INTEGRA, ET MAGNIS.] *Attende, & mecum reſcribes*: pars p. integra, & magnis domibus annexi clientes libertique damnatorum. *Integram partem populi appellat, ſinceram & laſciuiâ temporum non corruptam.*

22. ODIO FLAGITIORVM ONERABANT.] *Siue, vt libri ſcripti*, oneratum. *Vox quidem ea retinenda eſt, malè à Beato expulſa.*

23. CINGONIO VARRONE.] *Ita ſcribamus. Iubet Vaticanus, qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui eſt* Κιγγώνιος Βάῤῥων. *Sed in Taciti vulgatis etiam libris ita perſcriptum, Annal.* XIII. cenſuerat Cingonius Varro conſul deſignatus. *Eſt autem hic ipſe.*

**Lib 1. Eccleſ hiſtor. cap. VIII. vbi tamen malè ſcriptū, τάγματα.*

24. PETRONIO TVRPILIANO.] *Qui conſul fuit anno vrbis* DCCCXIV. *Plutarchum ſperno, ſiue librarium, in quo* Τερτυλλιανὸς *dicitur.*

25. QVAM E CLASSE NERO.] *Iam olim legiones* Claſſicæ, *ſi Nummis fides in quibus video:* ANT. AVG. III. VIR. R. P. C. *& parte alterâ* LEG. XVII. CLASSICÆ.

26. MVLTI AD HOC ET INNVMERI.] *Vitium quiuis viderit & ſermonis ineptias, imò ſordes. Quid enim illud eſt,* multi & innumeri? *Adſtricto noſtro ſcriptori ſatis erat, credo, alterum. Ferretus emendabat,* milites ad hoc innumeri. *Ego veriſſimè ex Farneſiani veſtigijs* multi ad hoc numeri. *Ad hoc, Salluſtianum eſt: & valet, Etiam, Præterea. At numeros hic capio cohortes, manus, vexilla. Crebrum id verbi ſub æuum Taciti, eo ſenſu. Plinius libro x. epiſt. de Tironibus*: nondum diſtributi in innumeros erant. *Vlpianus:* exercitum non vnam cohortem neq; alam dicimus, ſed numeros multos militum. *Idem:* Siquis militum ex alio numero tralatus ſit in alium. *Suetonius Veſp. cap.* VI. & tunc quidem compreſſa res eſt, reuocatis ad officium numeris parumper. *Claudianus*:

Regnorum tractat numeros, cuneoſque recenſet. D

*Nec cohortes ſolùm in hoc nomen, ſed paullatim venere etiam ipſæ legiones. Accredo hoc * Sozomeno ſcribenti:* Τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν: Romanorum legiones, quas nunc vocant Numeros. *Ac Capitolinum ita accipio in Macrino:* Timuit autem & collegam, ne ipſe imperare cuperet, quòd ſi vel vnius numeri conſenſus accederet; neque ipſe recuſaret, & omnes cupidiſſimè id facerent. *quin noſter ipſe Tacitus hac voce iterùm vſus, in Agricolâ*: Quamquam tranſacta æſtas, ſparſi per prouinciam numeri. *Hæc quidem proba & certa. ſed illex iſta libido correctorum, ignara quieſcere etiam in certis. Itaque reſcribit quidam,* multi ad hoc innumeri. *id eſt, inquit, qui in numeros legioneſq; nondum relati. Acumen! quod fateor ſuperfuiſſe*

A rat vt Clodij Macri & Fonteij Capitonis cædes nuntiarentur. Macrum in Africâ [27] haut dubiè turbantem, *Trebonius Garucianus procurator, iuſſu Galbæ, Capitonem in Germaniâ, cùm ſimilia cœptaret, Cornelius Aquinus & Fabius Valens legati legionum interfecerant, antequam iuberentur. Fuere qui crederent, Capitonem vt auaritiâ & libidine fœdum ac maculoſum, ita cogitatione rerum nouarum abſtinuiſſe: ſed à legatis bellum ſuadentibus, poſtquam impellere nequiuerint, crimen ac dolum compoſitum vltrò: & Galbam mobilitate ingenij, an ne altiùs ſcrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobaſſe. Ceterùm vtraque cædes ſiniſtrè accepta: & inuiſo ſemel Principe, ſeu benè ſeu malè facta premunt. Iam afferebant venalia cuncta, præpotentes liberti. Seruorum manus ſubitis auidæ, & tamquam apud ſenem feſtinantes. [28] eademque nouæ aulæ mala, æquè grauia, non æquè excuſata. Ipſa ætas Galbæ & irriſui & faſtidio erat, aſſuetis iuuentæ Neronis, & Imperatores formâ ac decore corporis (vt eſt mos vulgi) comparantibus.

Clodius Macer caſus. / ** Trebonianus eſt Plutarcho.* / *Capito caſus.* / *Cum inuidiâ Galbæ.* / *Qui libertis nimis etiam obnoxius.*

Cap. 8.

Et hic quidem Romæ, tamquam in tantâ multitudine, habitus animorum fuit. B E prouincijs, Hiſpaniæ præerat Cluuius Rufus, vir facundus, &, pacis artibus, belli inexpertus. Galliæ, ſuper memoriam Vindicis, obligatæ [29] recenti dono Romanæ ciuitatis, & in poſterum tributi leuamento. Proximæ tamen Germanis exercitibus Galliarum ciuitates, non eodem honore habitæ, quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac ſuas iniurias metiebantur. Germanici exercitus, quod periculoſiſſimum in tantis viribus, [30] ſoliciti & irati ſuperbiâ recentis victoriæ, & metu, tamquam alias partes fouiſſent. Tardè à Nerone deſciuerant: nec ſtatim pro Galbâ Verginius. an imperare voluiſſet dubium: delatum ei à milite imperium conueniebat. Fonteium Capitonem occiſum, etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Dux deerat, abducto Verginio per ſimulationem amicitiæ: quem non remitti, atque etiam reum eſſe, tamquam ſuum crimen accipiebant.

Cluuius Rufus Hiſpaniæ Præfect. / *Galliarum pars aliena Galbæ.* / *Etiam legiones ad Rhenum.*

Cap. 9.

Superior exercitus legatum Hordeonium Flaccum ſpernebat, ſenectâ ac debilitate pedum inualidum, ſine conſtantiâ, ſine auctoritate: ne quieto quidem milite regimen. adeò furentes infirmitate retinentis vltrò etiam accendebantur. C Inferioris Germaniæ legiones diutiùs ſine conſulari fuere: donec miſſu Galbæ, Vitellius aderat, cenſoris Vitellij ac ter conſulis filius. [31] Id ſatis videbatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non ſanè aliæ legiones, per omnes ciuilium bellorum motus, innocentiùs egerunt: ſeu quia procul, & Oceano diuiſæ; ſeu, crebris expeditionibus, doctæ hoſtem potiùs odiſſe. Quies & Illyrico: quamquam excitæ à Nerone legiones, dum in Italiâ cunctantur, Verginium legationibus adiſſent. Sed longis

Hordeonius Flaccus parùm earum præfectus. / *Parti Vitellius.* / *Britannicæ legiones modeſtæ.*

perfuiſſe illi iuueni, magis quàm iudicium: niſi quòd ætas tamen id correxiſſet & direxiſſet. At tantum abeſt, vt de tironibus aut collectitio milite hic Tacitus: vt contrà, veteranos intellegat, & electos ſub vexillis. Itaque magis diſtinctè, paullò pòſt, Illyrici exercitus electos *nominat, &* Germanica vexilla. *Omiſſo quòd notionem eam vocis nobis ingerit, ſine exemplo.*

27. HAVT DVBIE TVRBANTEM.] *Vocem ieci, quæ aberat rectè ab optimo libro, & paſſim ita Turbandi verbo vſi priſci.*

D 28. EADEMQVE NOVÆ AVLÆ.] *Sententia (nam alios inuoluere video:) eadem mala nouæ aulæ Galbianæ fuiſſe, quæ veteris, id eſt Neronianæ: ſed non æquè excuſata. Quid ita? quia Nero ortu & natalibus Princeps, quia iuuenis, quia in plebem etiam gratioſus. Itaque pluſculum ei licere volebant, & ignoſcebant. Non ſic in Galbâ, qui electus: qui ſenex, ideoq; prudens eſſe debebat; qui denique parcus, triſtis, & per omnino paucis gratus.*

29. RECENTI DONO ROMANÆ CIVITATIS.] *Quomodo recenti? & nónne iam pridem Galli iſti comati id adepti à Claudio? clarum id è Taciti libro XI. Sed expedio. Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen promiſcuè, ſed proceres tantùm. Cautè ibi & circumſpectè Tacitus:* primores Galliæ, *inquit,* quæ Comata appellatur. *idq; mihi notes. Sed nunc ecce à Galbâ diffuſum id ius in Gallos omnes, qui pro Vindice ſtetiſſent. Plutarchus apertiſſimè:* Ἐκ δὲ τούτου καὶ τὰ μέτρια πραττόμενα διαβολὴν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας Οὐίνδικι συναραμένους. Ἔδοξαν γὰρ οὐ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ᾽ ὠνούμενοι παρὰ Οὐινίου τυγχάνειν ἀνέσεώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας: Inde & media eius facta reprehenſionem habuêre: ſicut de Gallis, qui Vindici adhæſerant. Viſi enim illi non Principis benignitate, ſed pretio emiſſe à Vinnio remiſſionem tributorum, & ciuitatum.

30. SOLICITI ET IRATI.] *Haud temerè mutem. aptior tamen membrorum connexus & reſponſio, ſi legas,* ſoliciti & elati. *Metu nempe ſoliciti, victoriâ elati.*

31. ID SATIS VIDEBATVR.] *Dictum videtur, quaſi milites, titulos & imagines tantùm Vitellij ſpectarint, & paternæ ei virtutes proceſſerint pro ſuis. Aliàs non malè fortaſſe,* fatis: *vt miſſionem hanc Vitellij caleſti conſilio adſignet, quæ ad imperium ſcilicet via.*

32. Mox

longis ſpatijs diſcreti exercitus, quod ſalubertimum eſt ad continendam militatem fi- A
Cap.10. *Syria preſes Mucianus. Eius vita breuiter, & ingenium.* dem, nec vitijs nec viribus miſcebantur. Oriens adhuc immotus. Syriam & quatruor legiones obtinebat Licinius Mucianus, vir ſecundis aduerſiſque iuxtà famoſus. Inſignes amicitias iuuenis ambitioſè coluerat. [32] mox attritis opibus, lubrico ſtatu, ſuſpectâ etiam Claudij iracundiâ, [33] in ſecretum Aſiæ repoſitus, tam propè ab exſule fuit, quàm poſteà à Principe. Luxuriâ, induſtriâ, comitate, arrogantiâ, malis boniſque artibus mixtus. nimiæ voluptates, cùm vacaret: quoties expedierat, magnæ virtutes. Palàm laudares, ſecreta malè audiebant. Sed apud ſubiectos, apud proximos, apud collegas, varijs illece-
Veſpaſianus cum Iudæis belligerat. bris potens: & cui expeditius fuerit tradere imperium, quàm obtinere. Bellum Iudaicum Flauius Veſpaſianus (ducem eum Nero delegerat) tribus legionibus adminiſtrabat. Nec Veſpaſiano aduerſus Galbam votum, aut animus. Quippe T. filium ad venerationem cultumque eius miſerat, vt [34] ſuo loco memorabimus. Occultâ lege fati, & oſtentis ac reſponſis deſtinatum Veſpaſiano liberiſque eius imperium, poſt fortunam
Cap.11. credidimus. [35] Ægyptum copiaſque quibus coërceretur, iam inde à diuo Auguſto, B
equites Romani obtinent loco regum. Ita viſum expedire, prouinciam aditu difficilem, annonæ fecundam, ſuperſtitione, ac laſciuiâ diſcordem & mobilem, inſciam legum, igna-
Ægypti Præſes Tiberius Alexander. ram magiſtratuum domi retinere. Regebat tum [36] Tiberius Alexander eiuſdem nationis. [37] Africa, ac legiones in eâ, interfecto Clodio Macro, contentæ qualicumque Principe, poſt experimentum domini minoris. [38] Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, vt cuique exercitui vicinæ, ita in fauorem aut odium contactu valentiorum agebantur. Inermes prouinciæ, atque ipſa in primis Italia, cuicumque ſeruitio expoſitæ, in pretium belli ceſſuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum ſtatus, cùm Ser. Galba iterùm, Titus Vinius conſules, [39] inchoauere annum

32. MOX ATTRITIS OPIBVS.] *Etiámne monebo? Grammaticum & leue eſt. tamen in fido ille Vatic. ſcriptum*, atteritis. *Et ſanè crebrò ita veteres. vt Tibullus in eodem hoc verba:*

Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.

Vt Accediſſe *pro Acceſſiſſe*, Conſiſtiſſe *pro Conſtitiſſe*, *in Pandectis: &* Hauritum *pro Hauſtum in Apuleio. Et notaui plura talia, quæ vix promam quin rideant aut irriant magiſtelli noſtri. Quid tamen hic rideant? ecce & à Florentina iam codice ſcripturam hanc ſtabilitam.*

33. IN SECRETVM ASIÆ.] *In Lyciam, vt opinor, ſpecie Legationis. Colligo è Plinij lib.* XII. *cap.* I. Licinius Mucianus ter Conſul, & nuper prouinciæ eius *(Lycia)* legatus.

34. SVO LOCO MEMORABIMVS.] *Malè anteà,* memorauimus. *Nam hæc quidem narrat initio libri* II. *infrà.*

35. ÆGYPTVM, IAM INDE A D. AVGVSTO.] *Suprà* II. *Annal.* Nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus illuſtribus Romanis, ſepoſuit Ægyptum. *Arrianus id conſilij exemplique, ab Alexandro Magno eſſe cenſet. qui (vt lib.* III. *notat)* in plures præfectos Ægyptum diſtribuit, miratus & naturam regionis & munimenta, neque tutum ſibi exiſtimans vnius imperio totam Ægyptum credi. *Ac deinde addit:* Et Romani mihi videntur ab Alexandro docti cuſtodire Ægyptum, nec quemquam Senatorij ordinis eò mittere, ſed aliquem ex equeſtri. *Cautio igitur ab Alexandro eſſe potuit: non tamen imitatio. quia ille in plures, iſti vni permiſerunt; ſed infirmo.*

36. TIBERIVS ALEXANDER.] *Ego hunc illum puto, qui in caſtris & gratiâ Corbulonis. libro* XIV. Die pactâ, Tiberius Alexander, illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus, & Viuianus Annius C
gener Corbulonis, in caſtra Teridatis venêre. *Qui & Iudææ Procurator, apud Ioſephum lib.* XX. *cap.* III. *Pater eius, item Tiber. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius nunc ſcripta habemus.*

37. AFRICA, AC LEGIONES IN EA.] *Plures igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Adi, ſi lubet, quæ ſcripſi initio libri* IV. *Annalium. Vna ſanè ordinaria legio in Africâ, neque aliter infrà numerat aut nominat, hoc ipſo anno.* Legio in Africâ auxiliaque tutandis imperij finibus. *Iuuare aliquid hanc lectionem videatur libro* II. *locus:* In Africâ legio cohorteſque dilectæ à Clodio Macro, mox à Galbâ dimiſſæ. *quaſi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita ſub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia cohortes dumtaxat dilectas à Macro intellegit, non legionem ipſam. Igitur inclino vt hic* D
reſcribam, Africa ac legio in eâ.

38. DVÆ MAVRETANIÆ.] *Tingitana, & Cæſareenſis. Hanc diuiſionem Plinius acceptam fert Cæſari Caligulæ, lib.* V *cap.* I. Principio terrarum, *inquit,* Mauretaniæ appellantur, vſque ad C. Cæſarem Germanici F. regna: ſæuitiâ eius in duas diuiſa prouincias. *At Dio palàm aduerſus, Claudio attribuit lib.* LX. Περιχθέντων δὲ τούτων, ὁ Κλαύδιος δίχῃ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν, καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται, καὶ δύο ἄρχουσιν ἱππεῦσι προσέταξε. His actis, Claudius Mauros dupliciter diuiſit, in eos qui ad Tingim, & qui ad Cæſaream, vnde & nomina habent: & duobus equitibus præpoſitis eos permiſit.

39. INCHOAVERE ANNVM SIBI VLTIMVM.] *Elegan-*

A num ſibi vltimum, Reip. propè ſupremum. Paucis poſt Kalend. Ian. diebus Pompeij Propinqui procuratoris, è Belgicâ litteræ afferuntur, ſuperioris Germaniæ legiones, [40] ruptâ ſacramenti reuerentiâ, Imperatorem alium flagitare, & ſenatui ac Pop. Rom. arbitrium eligendi permittere; quo ſeditio molliùs acciperetur. Maturauit ea res conſilium Galbæ iam pridem de adoptione ſecum & cum proximis agitantis. Non ſanè crebrior totâ ciuitate ſermo per illos menſes fuerat. primùm licentiâ ac libidine talia loquendi, dein feſſâ * iam ætate Galbæ. Paucis iudicium, aut Reip. amor: [41] multi occultâ ſpe, prout quis amicus vel cliens, hunc vel illum [42] ambitionis rumoribus deſtinabant. Et iam [43] in T. Vinij odium diuerterant, qui in dies quanto potentior, [44] eodem [actu] inuiſior erat. Quippè hiantes in magnâ fortunâ amicorum cupiditates, ipſa Galbæ facilitas intendebat: cùm apud infirmum & credulum minore metu, & maiore præmio peccaretur. Cap. 12.

Nuntij de legionum Germanicarum defectione Galba de adoptando Cæſare cogitat.

** Rhen. feſſa annis ætate*

Quem alij alium deſtinant.

Galba ipſe vix ſui arbitrij.

Potentia principatus diuiſa in T. Vinium conſulem, & Cornelium Laconem prætorij præfectum. Nec minor gratia [45] Icelo Galbæ liberto, [46] quem anulis donatum equeſtri nomine Martianum vocitabant. Hi diſcordes, & rebus minoribus ſibi quiſque tendentes, circa conſilium eligendi ſucceſſoris in duas factiones ſcindebantur. Vinius pro M. Othone; Laco atque Icelus conſenſu non tam vnum aliquem fouebant, quàm alium. Neque erat Galbæ ignota Othonis ac T. Vinij amicitia, ex rumoribus nihil ſilentio tranſmittentium: quia Vinio vidua filia, cælebs Otho, gener ac ſocer deſtinabantur. Credo & Reip. curam ſubiiſſe, fruſtrà à Nerone tranſlatæ, ſi apud Othonem relinqueretur. namque Otho pueritiam incuriosè, adoleſcentiam petulanter egerat, gratus Neroni æmulatione luxus. Eoque iam Poppæam Sabinam Principale ſcortum, vt apud conſcium libidinum depoſuerat, donec [47] Octauiam vxorem amoliretur. Mox ſuſpectum in eâdem Poppæâ, [48] in prouinciam Luſitaniam ſpecie legationis ſepoſuit. Otho, comiter adminiſtratâ prouinciâ, primus in partes tranſgreſſus, nec ſegnis, & donec bellum fuit, inter præſentes ſplendidiſſimus, ſpem adoptionis ſtatim conceptam, acriùs in dies rapiebat: fauentibus pleriſque militum, pronâ in eum aulâ Neronis vt ſimilem. Sed Galba, Cap. 14.

B

Cap. 13. Triumuiri cum regunt, aut diſtrahunt.

T. Vinius Othonem promouet.

Qui non eâ fortunâ dignus.

Tamen callidè ambiebat.

poſt

C *Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nonne, inquiunt, idem eſt Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob ſententiam diſparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuiſſet,* ſibi & reip. ſupremum. *Non ergo audio adoleſcentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legendum,* reip. propè primum. *quia tantummum vetus, inquit, reſp. & libertas incæpêre à Galbâ. Legi alogi.*

40. RVPTA SACRAMENTI REVERENTIA.] *Ita mei libri, & ſententia exigit. Rhenanus dum Budenſis codicis corruptam ſcripturam vt τερθρίον ἰνοχὶ obſeruat, nodum in ſcirpo quærit.*

D 41. MVLTI OCCVLTA SPE.] *Libri mei ſcripti,* ſtultâ ſpe. *vti & in Couarruuia. Placet tamen magis vulgata.*

42. AMBITIONIS RVMORIBVS.] *Verùm non negaueris,* ambitioſis.

43. IN T. VINII ODIVM DIVERTERANT.] *Parùm cohærens lectio aut ſententia. A priſcis libris abeſt vox* diuerterant. *Et tollam ſanè ego arbiter, legámque:* hunc vel illum ambitioſis rumoribus deſtinabant, etiam in T. Vinij odium. qui in dies, *&c. Multi, inquit, ſucceſſorem deſtinabant ex ſuâ ſpe, quidam ex odio Vinij. Non diſſimile illud Taciti de Piſone:* Iuuenis recenti fauore, & infenſus T. Vinio: ſeu quia erat, ſeu quia irati ita volebant. *Quod ſi retinendum tamen id verbi ſit, mutem & diducam,* Etiam in T. Vinij odium diuerſi ierant.

44. EODEM ACTV INVISIOR.] *Quid eſt illud, Actu inuiſum eſſe? Ineptiæ, & ſermo parùm non dicam lautus, ſed Latinus. Scribebam ſublatâ eâ voce,* eâdem inuiſior erat. *genus ſermonis notum vel ex vno Plauto. Placuit Iac. Lectij eruditi viri coniectura,* eodem auctu. *nunc mea iſta,* eò dein faſtu inuiſior.

45. ICELO GALBÆ LIBERTO.] *Nequiſſimi huius ſeruuli nomen variè ſcriptum. Alibi* Hycellus, *alibi* Icellus. *Vaticanus ſemper* Icelus: *quem ſequor. Plutarchum in eâ voce emacula, in Galbâ:* Καὶ ἧκεν ἀπὸ Ῥώμης Ἴκελος ἀπελεύθερος ἑβδομαῖος. *Vulgò,* Σικελὸς *ſcriptum: & verterunt homines docti,* Siculus quidam. *At Icelum hunc feſtinatum nuntium fuiſſe, doceat eos Suetonius Galb. cap.* XXII.

46. QVEM ANVLIS DONATVM.] *De hoc eodem Suetonius:* Icelus paullò ante anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam ſummæ equeſtris gradus candidatus. *Viri docti interpretantur Summam equeſtris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equeſtris ordinis dignitas. An libertum promotum iri cenſeam ad Prætorij præfecturam, idq; ſub Galbâ? numquam.*

47. OCTAVIAM VXOREM AMOLIRETVR.] *Iiſdem in hanc rem verbis vſus eſt lib.* XIV. *Annal. & ſic mei libri. Couarruuiæ tamen codex & Budenſis,* Octauia vxor amoueretur. *Quod rectum æquè.*

48. IN PROVINCIAM LVSITANIAM.] *Totidem verbis Suetonius:* Sepoſitus eſt per cauſſam legationis in Luſitaniam. *Sed opera eſt videre diuiſionem Hiſpaniæ & Præfecturas, quoniam ſæpè hic intercur-*

Sed Galba alium ab omnium mente eligit, poſt nuntios Germanicæ ſeditionis, quamquam nihil adhuc de Vitellio certum, anxius quónam exercituum vis erumperet, nè vrbano quidem militi confiſus, quod remedium vnicum rebatur, comitia imperij tranſigit. Adhibitoque ſuper Vinium ac Laconem, Mario Celſo conſule deſignato, ac [49] Ducennio Gemino præfecto vrbis, pauca præfatus A
Piſonem Licinianum, de ſuâ ſenectute, Piſonem Licinianum accerſiri iubet: ſeu propriâ dilectione, ſiue, vt quidam tradiderunt, Lacone inſtante. cui apud Rubellium Plautum exercita cum Piſone amicitia: ſed callidè vt ignorum fouebat, & proſpera de Piſone fama conſilio eius fidem addiderat. [50] Piſo M. Craſſo & Scriboniâ genitus, nobilis vtrimque, vultu habituque *Virum nobilem & ſeuerum.* moris antiqui, & æſtimatione rectâ ſeuerus, deterius interpretantibus triſtior habebatur. Ea pars morum eius, quo ſuſpectior ſolicitis, adoptanti placebat.

Cap. 15. Igitur Galba *Galba ad eum aurea oratio.* apprehensâ Piſonis manu, in hunc modum locutus fertur. *Si te priuatus, lege curiatâ apud Pontifices, vt moris eſt, adoptarem; & mihi egregium erat tunc, Pompeij & M. Craſſi ſubolem in penates meos adſciſcere; & tibi inſigne, Sulpiciæ ac Lutatiæ decora, nobilitati tuæ adieciſſe. Nunc me deorum hominumque conſenſu ad imperium vocatum, præclara indoles tua, & amor* B *patriæ impulit, vt principatum, de quo maiores noſtri armis certabant, bello adeptus, quieſcenti offeram. exemplo diui Auguſti, qui ſororis filium Marcellum, dein generum Agrippam, mox nepotes ſuos, poſtremò Tiberium Neronem priuignum, in proximo ſibi faſtigio collocauit. Sed Auguſtus in domo ſucceſſorem quæſiuit; ego, in Rep. Non quia propinquos aut ſocios belli non habeam: ſed neque ipſe imperium ambitione accepi,* [51] *& iudicij mei documentum ſint, non meæ tantùm neceſſitudines, quas tibi poſtpoſui, ſed & tuæ.* [52] *Eſt tibi frater pari nobilitate, natu maior, dignus hac fortunâ, niſi tu potior eſſes. Ea ætas tua, quæ cupiditates adoleſcentiæ iam effugerit: ea vita, in quâ nihil præteritum excuſandum habeas. Fortunam adhuc tantùm aduerſam tuliſti.* [53] *Secundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant: quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem, liberta-*

tercurrit. Diuiſa ea ab Auguſto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior, Tarroconenſis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuiſa in duas prouincias, Bæticam & Luſitaniam. Bætica populi fuit, & in eam miſſus Proconſul. Noſter libro IV. Vibius Serenus vlterioris Hiſpaniæ Proconſul, *non quia tota Hiſpania vlterior (cautè legas) Proconſulem habuerit, ſed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebant ſcribendo ſiue loquendo. Plinius lib.* III. Prima Hiſpania terrarum eſt, Vlterior appellata, eadem Bætica. *Non tamen etiam regendo. Nam duæ Cæſaris fuerunt, ſola Bætica populi. Strabo diſtinctè, libro* III. Νυνὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν μὲν ἀποδειχθεισῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν Ῥωμαίων, ἡ μὲν Βαιτικὴ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπουσι στρατηγὸν ἐπ᾽ αὐτήν, ἔχοντα ταμίαν τε καὶ πρεσβευτήν. Ἡ δὲ λοιπή, Καίσαρός ἐστι. Πέμπονται δ᾽ ἀπ᾽ αὐτοῦ δύο πρεσβευταί, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. Nunc quidem, prouincijs alijs attributis populo & Senatui, alijs Principi, Bætica populo relicta eſt, & mittitur in eam Proconſul qui habet Quæſtorem & Legatum. reliqua autem Hiſpania Cæſaris eſt. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & Conſularis. *Addit deinde, Prætorium Luſitaniæ præfuiſſe, cum vnico Legato: Conſularem reliquæ, cum tribus Legatis tribúſque legionibus. Conſentit & Dio libro* LIII. *qui diſertè* Bæticam populo adſignat, Luſitaniam & Tarraconenſem Cæſari. *Quid igitur Appiano in mentem venit ſcribere, De bello Hiſpanienſi, extremo?* Ab eo tempore (*quo Cantabri ob Auguſto victi*) Romani Iberiam, quæ hodie Hiſpania dicitur, in tres partes diuidere cœpiſſe mihi videntur, in quarum duas annuos magiſtratus Senatus mittit, in tertiam verò Præſidem Imperator. *Quæ à falſo numquam excuſem, niſi quid mutauit eius æuo. Strabo etiam libro vltimo, duas Hiſpanias recenſere inter eas quæ Populi ſunt, videtur. ſed videtur:* C *eaque res interpretem decepit. qui etiam* τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν, *id eſt* Vlteriorem *ſiue* Exteriorem *Hiſpaniam, turpiter* Interiorem *conuertit. Vellem monuiſſe eruditiſſimum Caſaubonum, cuius ad Strabonem probas ſanè Notas iam nunc vidi.*

49. DVCENNIO GEMINO.] *Ille eſt, de quo libro* XV. *legis:* Exin Nero tres conſulares, L. Piſonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vectigalibus præpoſuit.

50. PISO M. CRASSO ET SCRIBONIA GENITVS.] *Puto illo M. Craſſo Frugi, qui conſul fuit cum C. Lecanio Baſſo,* DCCCXVI. *ſub Nerone. qui ipſe è Calpurnijs Frugi, in Liciniam gentem adoptione tranſijt, vt ex cognomine appâret: ſicut hic noſter iterùm è Licinijs ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scriboniâ addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galbâ legi,* Κράσσου καὶ Κρατίωνος ἔγγονος: *& ex noſtro corrigendum.* D

51. ET IVDICII MEI DOCVMENTVM.] *Sententiam antè inuolutam, filo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit. Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæſiui: & quòd te iudicio ſucceſſorem eligam, ſignum poſthabiti non ſolùm mei amici ſed & tui.*

52. EST TIBI FRATER.] *De quo libro* IV. *Hiſtoriarum:* Ferebatur Antonius Scribonianum Craſſum, egregijs maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capeſſendam remp. hortatus.

53. SECVNDÆ RES ACRIORIBVS STIMVLIS.] *Xenophon pariter:* Δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς.

A *libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eâdem conſtantiâ retinebis: ſed alij [54] per obſequium imminuent. Irrumpet adulatio, blanditiæ peſſimum veri affectus venenum, ſua cuique vtilitas. Et iam ego ac tu ſimpliciſſimè inter nos hodie loquimur, ceteri, libentiùs cum fortunâ noſtrâ, quàm nobiſcum. Nam ſuadere Principi quod oporteat, multi laboris: aſſentatio erga Principem quemcumque, ſine affectu peragitur. Si immenſum imperij corpus ſtare ac librari ſine* Cap.16. *rectore poſſet dignus eram, à quo Reſp. inciperet. Nunc eò neceſſitatis iampridem ventum eſt, vt nec mea ſenectus conferre plus populo Rom. poſſit, quàm bonum ſucceſſorem; nec tua plus iuuenta, quàm bonum Principem. Sub Tiberio, & Caio, & Claudio, vnius familiæ quaſi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quod eligi cœpimus. Et finitâ Iuliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inueniet. Nam generari & naſci à Principibus, fortuitum, nec vltrà æſtimatur: adoptandi iudicium integrum; & ſi velis eligere, conſenſu monſtratur. Sit ante oculos Nero, quem longâ Cæſarum ſerie tumentem, non Vindex cum inermi prouinciâ, aut eo [55] cum vnâ legione, ſed ſua immanitas, ſua luxuria ceruicibus publicis depulere. Neque erat adhuc damnati Principis*
B *exemplum. Nos bello, & ab æſtimantibus aſciti, cum inuidiâ quamuis, egregij erimus. Ne tamen territus fueris, ſi duæ legiones in hoc concuſſi orbis motu nondum quieſcunt. Ne ipſe quidem ad ſecuras res acceſſi: & auditâ adoptione, deſinam videri ſenex, quod nunc mihi vnum obiicitur. Nero à peſſimo quoque ſemper deſiderabitur: mihi ac tibi prouidendum eſt, ne etiam à bonis deſideretur. Monere diutiùs neque temporis huius, & impletum eſt omne conſilium, ſi te benè elegi. [56] Vtiliſſimus quidem ac breuiſſimus bonarum malarumque rerum dilectus, cogitare quid aut nolueris ſub alio Principe, aut volueris. Neque enim hic, vt in ceteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & ceteri ſerui: ſed imperaturus es hominibus, qui nec totam ſeruitutem pati poſſunt, nec totam libertatem.* Et Galba quidem, hæc ac talia, tamquam Principem faceret; ceteri, tamquam cum facto loquebantur. Piſonem ferunt ſtatim intuentibus, & mox Cap.17. coniectis in eum omnium oculis, nullum turbati, aut exſultantis animi motum prodidiſſe. Sermo erga patrem imperatoremque reuerens, de ſe moderatus, nihil in vultu habituque mutatum: quaſi imperare poſſet magis, quàm vellet. Consultatum inde, pro roſtris, an in ſenatu, an in caſtris adoptio nuncuparetur. Iri in caſtra placuit. honorificum *Piſo par fortunæ: Eamque immotus excipit. Iri caſtra itur:*
C id militibus fore, quorum fauorem vt largitione & ambitu malè acquiri, ita per bonas artes haut ſpernendum. Circumſteterat interim palatium publica exſpectatio magni ſecreti impatiens, & malè coërcitam famam ſupprimentes augebant. Quartum idus Ianu. Cap.18. fœdum imbribus diem, tonitrua & fulgura & cæleſtes minæ vltra ſolitum turbauerant. Obſeruatum id antiquitus comitiis dirimendis, non terruit Galbam quo minus in caſtra pergeret: contemtorem talium vt fortuitorum; ſeu quæ fato manent, quamuis ſignificata, non vitantur. Apud frequentem militum concionem, imperatoriâ breuitate, adoptari à ſe Piſonem [57] more diui Auguſti, & exemplo militari, quo vir virum legeret, pronuntiat: ac ne diſſimulata ſeditio in maius crederetur, vltrò aſſeuerat, quartam & duo- *Adoptio exponitur.*

τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. *Et ſententia ſimilis, Diodoro Si-*
D *culo expreſſa, lib.* XIX. Διόπερ ἔνιοι προσηκόντως ὑπολαμβάνουσιν ἐν χρήστοις ὑπάρχειν συμφορὰς ἐπιγενῆναι ἐπιδεξίως, ἢ τὰς μεγίστας εὐημερίας ἐμπεσεῖν. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν περὶ τοῦ μέλλοντος φόβον ἐπαναγκάζουσιν ἐπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, προχείρον) καταφρονεῖν πάντων. *Et Catoni illi Priſco:* Aduerſæ res ſe domant, & docent quid opus ſit facto: ſecundæ res lætitiâ tranſuorſum trudere ſolent à rectè intelligendo atque conſulendo.

54. PER OBSEQVIVM IMMINVENT.] *Ita diſertè Vatic. & Venetus. nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac melius. Rhenanus tamen turbat, mutat, & exemplaria vt haberent fecit,* alij licet per obſequium annuant.

55. CVM VNA LEGIONE.] *Vnâ tantùm? Atqui antea tres, in illâ parte Hiſpaniæ. &* τρία τάγματα, tres legiones *(ita vertere interpres debuit, non* cohortes) *collocat ſub Auguſto Strabo. Etiam ſub Tiberio noſter, initio libri* IV. *Annal.* Hiſpaniæ, *inquit,* recèns perdomitæ tribus habebantur. *Sed iiſipſis verbis adſignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis. Itaque in Tarraconenſi, cui Galba præfuit, vna tunc legio. Suetonius in Galbâ, cap.* X. *oſtendit exercitum fuiſſe* legionis vnius, alarum duarum, trium cohortium.

56. VTILISSIMVS QVIDEM AC.] *Sine, vt Rhenano, & Mauro viſum è Budenſi,* vtiliſſimus idem.

57. MORE D. AVGVSTI, ET EXEMPLO MILITARI.] *Traiectio facta vocum videtur: quam odoratus Æmilius Ferretus, legitque,* Exemplo D. Auguſti & more militari: *me quidem vtraque manu adſentiente.*

d 58. MAIO.

Quidam libri, duoetuicesimam. Sed donatiui nulla mentio. * *Veneta editio, addidit, Et omnino Galbæ nomen vestrillus*

* duodeuicesimam legiones, paucis seditionis auctoribus, non vltra verba ac voces erraſ- A ſe, & breui in officio fore. Nec vllum orationi aut lenocinium * additum, aut pretium. Tribuni tamen centurionesque, & proximi militum, gratabundi respondent. per ceteros mæstitia ac silentium, tamquam vsurpatam etiam in pace donatiui necessitatem, bello perdidiſſent. Constat potuiſſe conciliari animos quantulacumque parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia seueritas, cui iam pares non sumus. Inde apud

Cap.19. *Inde apud Patres publicata adoptio: Admodum ad latos.*

senatum non comtior Galbæ, non longior quàm apud milites sermo: Pisonis comis oratio. Et patrum fauor aderat, multi voluntate effusiùs, qui noluerant mediè, ac plurimi obuio obsequio priuatas spes agitantes, sine publicâ curâ. Nec aliud sequenti quatriduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictum à Pisone in publicum, factúmve. Crebrioribus in dies Germanicæ defectionis nuntiis, & facili ciuitate ad accipienda credendaque omnia noua, cùm tristia sunt, censuerant patres mittendos ad Germanicum exercitum legatos. agitatum secretò, num & Piso proficisceretur [58] maiore prætextu: illi auctoritatem senatus, hic dignationem Cæsaris laturus. Placebat & Laco- B nem prætorij præfectum simul mitti. Is consilio intercessit. Legati quoque (nam senatus electionem Galbæ permiserat) fœdâ inconstantiâ nominati, excusati, substituti, ambitu remanendi aut eundi, vt quemque metus vel spes impulerat. Proxima pecuniæ cura. Et

Legati ad legiones Germanicas missi.

Cap.20. *Pecunia in publicum quæsita: Et repetita à Neronis affectis.*

cuncta scrutantibus iustiſſimum visum est, inde repeti, vbi inopiæ cauſſa erat. [59] Bis & vicies mille sestertium donationibus Nero effuderat. Appellari singulos iuſſit, decumâ parte liberalitatis apud quemque eorum relictâ. At illis vix decumæ super portiones erant: iisdem erga aliena sumtibus, quibus sua prodegerant, cùm rapaciſſimo cuique ac perditiſſimo, non agri, aut fœnus, sed sola instrumenta vitiorum manerent. [60] Exactioni XXX. equites Romani præpositi, nouum officij genus, & ambitu ac numero onerosum: vbique hasta, & sector. & inquieta vrbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quòd iam pauperes forent quibus donaſſet Nero, quàm quibus abstuliſſet. Exauctorati per eos dies tribuni, è prætorio Antonius Taurus, & [61] Antonius Naso: ex vrbanis cohortibus, Æmilius Pacensis: è vigiliis, Iulius Fronto. Nec remedium in ceteros fuit, sed metus initium: tamquam per artem & formidinem singuli pellerentur, omnibus suspe- C ctis. Interea [62] Othonem, cui compositis rebus nulla spes, omne in turbido consilium, multa simul exstimulabant: luxuria etiam Principi onerosa, inopia vix priuato toleranda, in Galbam ira, in Pisonem inuidia. Fingebat & metum, quo magis concupisceret. *Prægrauem se Neroni fuiſſe. nec Lusitaniam rursus aut alterius exsilij honorem exspectandum: suspectum semper inuisumque dominantibus, qui proximus destinaretur. Nocuiſſe id sibi apud senem Principem: magis nociturum apud iuuenem, ingenio trucem, & longo exsilio efferatum. Occidi Othonem poſſe. proin agendum audendumque dum Galbæ auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluiſſet. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec cunctatione opus, vbi perniciosior sit quies, quàm temeritas. Mortem omnibus ex naturâ æqualem, obliuione apud posteros, vel gloriâ distingui. Ac si nocentem innocentemque idem exitus maneat, acrioris viri eſſe, meritò perire.*

Cap.21. *Otho ad imperium se exstimulat:*

Non erat Othonis mollis & corpori similis animus. Et intimi libertorum seruorumque corruptiùs quàm in priuatâ domo habiti, aulam Neronis, & luxus, adulteria, matrimonia [63] ceterasque regnorum libidines auido talium, si auderet, vt sua ostentantes; quie- D scenti,

Cap.22. *Item libertorum:*

58. MAIORE PRÆTEXTV.] *Quid illud,* maiore? *Suspectum mihi hic verbum.*

59. BIS ET VICIES MILLE SESTERTIVM.] *Verius fortaſſe*, bis & vicies millies. *quæ summa sanè grandiuscula, sed digna effusionibus eius monstri.* Erunt quinquaginta quinque milliones, *vt loquamur ritu & compendio nostro. Quid nimium pro opibus Romanis?*

60. EXACTIONI XXX. EQVITES PRÆPOSITI.] *In Suetonio est,* quinquaginta. *nec liquet mihi de veritate.*

61. ANTONIVS NASO.] *Farnesiano est,* Aurelius.

62. OTHONEM EXSTIMVLABANT: LVXVRIA.] *Veræ hæ mutationum cauſſæ. & prudenter Aristoteles eas ingerit Polit.* V. Γίγνονται δὲ μεταβολαί, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. Καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοί, ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον. Fiunt mutationes cùm per luxum sua prodigunt. Tales enim innouare omnia student, & aut sibi tyrannidem aut alteri parare. *O veriloquium, quòd vtinam principes imbibant, & corruptiſſimis hodie moribus aduertant!*

63. CETERASQVE REGNORVM LIBIDINES.] *Glossam præfert: ac fortaſſe germanius,* ceteraque regnorum auido talium. *Paullò antè etiam malim coniunctim legi,* adultera matrimonia.

64. LIBEN-

A genti, vt aliena exprobrabant: vrgentibus etiam mathematicis, dum nouos motus, & clarum Othoni annum obſeruatione ſiderum affirmant. genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax, quod in ciuitate noſtrâ & vetabitur ſemper, & retinebitur. Multos ſecreta Poppææ mathematicos, peſſimum principalis matrimonij inſtrumentum, habuerant: è quibus Ptolemæus Othoni in Hiſpaniâ comes, cùm ſuperfuturum eum Neroni promiſiſſet, poſtquam ex euentu fides, coniecturâ iam & rumore, ſenium Galbæ, & iuuentam Othonis computantium, perſuaſerat fore, vt in imperium aſciſceretur. Sed Otho tamquam peritiâ, & monitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenij humani [64] libentiùs obſcura credi. Nec deerat Ptolemæus, iam & ſceleris inſtinctor, ad quod facillimè ab eiuſmodi voto tranſitur. Sed ſceleris cogitatio incertum an repens; ſtudia militum iam pridem ſpe ſucceſſionis, aut paratu facinoris affectauerat. In itinere, in agmine, in ſtationibus, vetuſtiſſimum quemque militum nomine vocans, ac memoriâ Neroniani comitatus, contubernales appellando, alios agnoſcere, quoſdam requiBre, & pecuniâ aut gratiâ iuuare: inſerendo ſæpiùs querelas, & ambiguos de Galbâ ſermones, quæque alia turbamenta vulgi. Labores itinerum, inopia commeatuum, duritia imperij, atrociùs accipiebantur: cùm Campaniæ lacus & Achaiæ vrbes claſſibus adire ſoliti, Pirenæum & Alpes, & immenſa viarum ſpatia ægrè ſub armis [65] eniterentur. Flagrantibus iam militum animis, velut faces addiderat Mænius Pudens è proximis Tigellini. is mobiliſſimum quemque ingenio, aut pecuniæ indigum, & in nouas cupiditates præcipitem alliciendo, eò paullatim progreſſus eſt, vt [66] per ſpeciem conuiuij quoties Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti, viritim centenos nummos diuideret. quam velut publicam largitionem; Otho, ſecretioribus apud ſingulos præmiis, intendebat. adeò animoſus corruptor, vt Cocceio [67] Proculo ſpeculatori de parte finium cum vicino ambigenti; vniuerſum vicini agrum ſuâ pecuniâ emtum dono dederit: per ſecordiam præfecti, quem nota pariter & occulta fallebant. Sed tum è libertis Onomaſtum futuro ſceleri præfecit, à quo Barbium Proculum [68] Teſſerarium C ſpeculatorum, & Veturium [69] Optionem eorumdem perductos, poſtquam vario ſermone

Et diuinaculi.

Inter quos Ptolemæus quidam: Fidem aliâ prædictione meritus.

Cap. 23. *Milites in eum pronis: Variâ enim arte conciliati.*

Cap. 24. *Et acceſſit corruptor Mænius Pudens. Qui largiter nummos eis dabat, pro ſportulâ. Et Otho ipſe animoſus largitor.*

Cap. 25. *Electi duo milites, aliorum illices.*

64. LIBENTIVS OBSCVRA CREDI.] *Aſſentior Pichena,* credendi.

65. ENITERENTVR.] *Probum: nec improbè idem Pichena,* emetirentur.

66. PER SPECIEM CONVIVII.] *Sportularum titulo erogatio ea facta, niſi fallor.*

67. PROCVLO SPECVLATORI.] *Vbique hoc militiæ nomen & munus ita ſcribo, & Spiculatores expello. Libri omnes ſcripti ſuadent: etiam lapides. vt ille Romæ:*

P. ÆL. MVCIANO
SPEC. LEG. II.
ADIVT.

D *Alius iuxta Aemilian:*

L. CASVLIO. L. F.
CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. ET. II. ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. *In Nummis item M. Antonij,* CHORTIS. SPECVLATORVM. *Sed & in Marci Euangelio:* Ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας τὸν σπεκουλάτωρα. *& in Suetonij Calig.* caliga ſpeculatoria, *ſcriptum. Sed verine hi ſpeculatores ſiue exploratores? Vix opiner, & exempla refutant. Potius cenſeam fuiſſe inter cuſtodes corporis imperatorij certum genus, qui velut in ſpeculâ eius ſaluti. Vnde nomen. Certè Suidas clarè,* Σπεκουλάτωρες, τοὺς δορυφόρους *interpretatur: & hic in Tacito atque in Suetonio reperias inter ſatellites Principales. Arma iis Clypeus & Lancea. ex Ioſepho* Ἰουδαϊκ. ἁλώσ. *libro* III. *cap.* VI. Φέρουσι δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι πεζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα. *& cap.* VIII. Μεθ᾽ οὓς αὐτὸς Οὐεσπασιανὸς ἐξήλαυνε, τούς τε ἐπιλέκτους τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων καὶ τοὺς λογχοφόρους ἔχων. *Nam capiam ibi ſanè* λογχοφόρους *ſiue Lancearios, hos Speculatores. Suetonius hortatur in Claudio:* Neque conuiuia inire eſt auſus, niſi vt ſpeculatores cum lanceis circumſtarent. *Et in Galbâ:* Deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbæ lanceà propè vulnerauit. *Hi ſunt quos ſequens ætas Sculcatores dixiſſe videtur, quaſi Auſcultatores. quod verè notatum cenſeo à Cuiacio libro* VI. *Obſeru. cap.* XXXIII. *quem de alio etiam munere Speculatorum adi & audi.*

68. TESSERARIVM SPECVLATORVM.] *Ita ſcriptum meis libris. Cur ſpernam? Teſſerarios enim ſuos cohortibus ſpeculatorum fuiſſe, credam non vanè. Si quis tamen iunctim malit,* teſſerarium ſpeculatorem, *haud pugnem. In Gloſſario priſco:* Γραμματεὺς: ſcriba, teſſerarius. *In lapide, Romæ:* AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QVI. MILITAVIT. IN. EQ. SECVNDA. ITALICA. TESSERARIVS. ANN. VI. *Plutarchus in hac ipſâ narratione:* Ἐν δὲ τούτοις Οὐετούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσεράριος. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες.

69. OPTIONEM EORVMDEM.] *Conſtituta lectio pridem ab eximio Cuiacio, loco quem iam dixi. niſi quod,* eorumdem, *ſcripſi, non,* eodem, *fide Vaticani libri. Optiones Romana militia vetus dixit, qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati, vicem*

mone callidos, audaceſque cognouit, pretio & promiſſis onerat, datâ pecuniâ ad pertentandos plurium animos. Suſcepere duo manipulares imperium Pop. Rom. transferendum, & tranſtulerunt. A

Hi variè mouent & alienant à Galbâ.

In conſcientiam facinoris paucis aſcitis, ſuſpenſos ceterorum animos diuerſis artibus ſtimulant: primores militum, [70] per beneficia Nymphidij vt ſuſpectos: vulgus & ceteros, irâ & deſperatione dilati toties donatiui. erant quos memoria Neronis, ac deſiderium prioris licentiæ accenderet. in commune omnes metu mutandæ militiæ terrebantur.

Cap.26. *Et ſtatim parata manus.*

Infecit ea tabes legionum quoque & auxiliorum motas iam mentes, poſtquam vulgatum erat labare Germanici exercitus fidem. Adeoque parata apud malos ſeditio, etiam apud integros diſſimulatio fuit, vt [71] poſtero Iduum die, redeuntem à cœnâ Othonem rapturi fuerint, niſi incerta noctis, & totâ vrbe ſparſa militum caſtra, nec facilem inter temulentos conſenſum timuiſſent: non Reip. curâ, quam fœdare Principis ſui ſanguine ſobrij parabant, ſed ne per tenebras, vt quiſque Pannonici vel Germanici exercitus militibus oblatus eſſet, ignorantibus pleriſque pro Othone deſtinaretur.

Indicia & initia ſeditionis ſpreta à Lacone.

Multa erumpentis ſeditionis indicia per conſcios oppreſſa; quædam apud Galbæ aures præfectus Laco eluſit, ignarus militarium animorum, conſiliique quamuis egregij, quod non ipſe afferret, inimicus, & aduerſus peritos peruicax. B

Cap.27. *Prædictum Galbæ diſcrimen: Audiente Othone.*

XVIII. Kalend. Feb. ſacrificanti pro æde Apollinis Galbæ, haruſpex Vmbricius triſtia exta, & inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit: audiente Othone (nam proximus adſtiterat) idque vt lætum è contrario, & ſuis cogitationibus proſperum interpretante. Nec multò pòſt libertus Onomaſtus nuntiat, exſpectari eum ab architecto & redemptoribus. quæ ſignificatio coëuntium iam militum, & paratæ coniurationis conuenerat.

Qui ad coniuratos pergit:

Otho, cauſſam digreſſus requirentibus, cùm emi ſibi prædia vetuſtate ſuſpecta, eoque prius exploranda finxiſſet, innixus liberto, per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad [72] Miliarium aureum, [73] ſub ædem Saturni pergit.

Pauci pro re tantâ. Rapiunt illum in caſtra.

Ibi tres & viginti ſpeculatores conſalutatum Imperatorem, ac paucitate ſalutantium trepidum, & ſellæ feſtinanter impoſitum ſtrictis mucronibus rapiunt. Totidem fermè milites in itinere aggregantur; alij conſcientiâ, plerique miraculo: pars clamore & gladiis, pars ſilentio, animos ex euentu ſumturi. C

Cap.28. *Et admittitur:* *Dum alij ſilent alij probant.*

Stationem in caſtris agebat Iulius Martialis tribunus. Is magnitudine ſubiti ſceleris, an corrupta latiùs caſtra, ac ſi contrà tenderet, exitium metuens, præbuit pleriſque ſuſpicionem conſcientiæ. Antepoſuere ceteri quoque tribuni centurioneſque præſentia dubiis & honeſtis. Iſque habitus animorum fuit, vt peſſimum facinus auderent pauci; plures vellent; omnes paterentur.

Cap.29. *Ad Galbam is nuntius.*

Ignarus interim Galba & ſacris intentus, fatigabat alieni iam imperij deos: cùm affertur rumor rapi in caſtra, incertum quem ſenatorem, mox Othonem eſſe qui raperetur. Simul ex totâ vrbe vt quiſque obuius fuerat, alij formidinem augentes,

eorum ſubibant. Poſterior ætas, niſi fallor, diuerſo paullùm ſenſu, qui velut cuſtodes quidam, arbitri, & inſpectores. Plutarchus διοπτῆρας *vertit: & in legum libris, Optio fabrica, ſimili ſenſu: in Ambroſio, Optio carceris ſcriptum. videntur in quôque centuriâ hi fuiſſe, ex lapide qui in Piceno:*

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRÆT. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII. PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA.

alibi vtrumque iunctum legas, & Teſſerarium & Optionem: vt in illo marmore,

EQVITI. COH. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Malè autem hactenus in Tacito hic, Othonem, *lectum, contra meliores libros, itémque Cuiacij monita & Turnebi.*

70. PER BENEFICIA NYMPHIDII.] *Id eſt, qui promoti eſſent per Nymphidium, eos incitare & irritare, vt Galbæ ſuſpectos. quia Nymphidium inuiſum ipſe ſuſtulerat. Commune autem, vt beneficiarij benefactori ſuo adhæreant. atque ita de Seiano Præfecto item Prætorij, ſuprà lib.* IV. Simul Centuriones ac Tribunos ipſe diligere: *& quod ſequitur, beneficij ſui facere.* D

71. POSTERO IDVVM DIE.] *Hiſpanus liber*, dierum. *Ego vtrumque addititium puto, & poſtero* Iduum, *ſcribo.*

72. MILIARIVM AVREVM] *Columna ex eo metallo, vt Plutarchus hîc in Galbâ deſcribit*, ad quam viæ omnes ex Italiâ deſinebant. Fecit Auguſtus, cùm Curator viarum eſſet, *Dio lib.* LIV. *& ſtatuit* in capite Romani fori. *Plin. lib.* III. *Victor iuxta Vicum Iugarium collocat; & rectè.* Ædes Opis & Saturni in Vico Iugario. Miliarium aureum.

73. SVB ÆDEM SATVRNI.] *Regius codex*, in ædem Saturni. *Vnde Rhenanus elicit*, in Saturni. *Falsò vterque. Suetonius conuincit:* vt ſe in foro, *inquit*, ſub æde Saturni ad milliarium aureum opperirentur.

74. TEN-

A tes, quidam minota vero, ne tum quidem obliti adulationis. Igitur conſultantibus pla- *Placuit ſe-*
cuit [74] teutari animum cohortis, quæ in palatio ſtationem agebat, nec per ipſum Gal- *dem cohortis*
bam, cuius integra auctoritas maioribus remediis ſeruabatur: Piſo pro gradibus domus *excubantis*
vocatos, in hunc modum allocurus eſt: *Sextus dies agitur, commilitones, ex quo ignarus fu-* *tentari.*
turi, & ſiue optandum hoc nomen ſiue timendum erat, Cæſar aſcitus ſum: quo domus noſtræ aut *Alloquitur Piſo ſecun-*
Reip. fato, in veſtrâ manu poſitum eſt. non quia, meo nomine, triſtiorem caſum paueam, vt qui ad- *dò.*
uerſa expertus cùm maximè, ducam ne ſecunda quidem minus diſcriminis habere: patris & ſena-
tus & ipſius imperij vicem doleo, ſi nobis aut perire hodie neceſſe eſt, aut, quod æquè apud bonos
miſerum eſt, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incruentam vrbem & res ſine diſcor-
diâ tranſlatas. Prouiſum adoptione videbatur, vt ne poſt Galbam quidem bello locus eſſet. Nihil Cap. 30.
arrogabo mihi nobilitatis aut modeſtiæ. neque enim relatu virtutum, in comparatione Othonis,
opus eſt. Vitia, quibus ſolis gloriatur, euertêre imperium, etiam cùm amicum Imperatoris ageret.
Habitúne & inceſſu, an illo muliebrior natu, mereretur imperium? Falluntur, quibus luxuria ſpe-
B *cie liberalitatis imponit. Perdere iſte ſciet, donare neſciet. Stupra nunc, & comiſſationes. & femi-*
narum cœtus, voluit animo. hæc Principatus præmia putat, quorum libido ac voluptas, penes ip-
ſum ſit; rubor ac dedecus, penes omnes. Nemo enim vnquam imperium flagitio quæſitum bonis
artibus exercuit. Galbam conſenſus generis humani; me Galba, conſentientibus vobis, Cæſarem
dixit. Si Reſp. & ſenatus, & populus, vana nomina ſunt: veſtrâ, commilitones, intereſt, ne Im-
peratorem peſſimi faciant. Legionum ſeditio aduerſum duces ſuos audita eſt aliquando: veſtra fi-
des famaque illæſa ad hunc diem manſit. & Nero quoque vos deſtituit, non vos Neronem. Mi-
nus XXX. transfugæ & deſertores, quos centurionem aut tribunum ſibi eligentes nemo ferret,
imperium aſſignabunt? Admittitis exemplum? & quieſcendo commune crimen facitis? Tranſcen-
det hæc licentia in prouincias: & ad nos ſcelerum exitus, bellorum ad vos pertinebunt. Nec eſt
plus quod pro cæde Principis, quàm quod innocentibus datur. ſed proinde à nobis donatiuum ob
fidem, quàm ab aliis pro facinore accipietis. Dilapſis ſpeculatoribus, cetera cohors non aſper- Cap. 31.
nata concionantem, [75] vt turbidis rebus euenit, timore magis, & nonnullo adhuc con- *Et fidi & proni viden-*
ſilio, parat ſigna, quod poſteà creditum eſt, inſidiis & ſimulatione. Miſſus & [76] Celſus *tur: Sed verbis.*
C Marius ad electos Illytici exercitus, [77] Vipſanij in porticu tendentes. Præceptum Amu- *Mittuntur ad*
lio Sereno & Domitio Sabino ptimipilaribus, vt Germanicos milites è Libertatis atrio *conci landos*
accerſerent. Legioni claſſicæ diffidebat, infeſtæ ob cædem commilitonum, quos primo *alios milites.*
ſtatim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in caſtra prætorianorum tribuni Ce- *Etiam ad ipſos prætoria-*
rius Seuerus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus, ſi incipiens adhuc & nondum adulta *nos.*
ſeditio melioribus conſiliis flecteretur. Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti *Qui minan-*
minis, Longinum manibus coërcent, exarmantque: quia non ordine militiæ, ſed è Gal- *tur, & ſper-nunt.*
bæ amicis, fidus Principi ſuo, & deſciſcentibus ſuſpectior erat. Legio claſſica nihil cun- *Nec alij ſani*
ctata prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi, Celſum infeſtis pilis proturbant. *audiunt.*
Germanica vexilla diu nutauêre, inualidis adhuc corporibus, & placatis animis, quòd
eos à Nerone Alexandriam præmiſſos, atque inde rurſus longâ nauigatione ægros, im-
penſiore curâ Galba refouebat. Vniuerſa iam plebs palatium implebat, mixtis ſeruitiis, Cap. 32.
D & diſſono clamore, cædem Othonis, & coniuratorum exſilium poſcentium, vt ſi in circo *Niſi quod plebs æſtuat*
ac theatro ludicrum aliquod poſtularent. Neque illis iudicium aut veritas: quippe eo- *pro Galbâ: Non iudi-*
dem die diuerſa pari certamine poſtulaturis: ſed tradito more, quemcumque Principem *cium.*
adulandi,

74. TENTARI ANIMVM.] *Libri ferè* pertentari: *ex quo ego,* prætentari.

75. VT TVRBIDIS REBVS EVENIT, TIMORE.] *Locus totus mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budenſis ſcriptio,* rebus euectior ire magis & nullo adhuc conſilio. *Ex quâ facias,* euenit, irâ magis, & nonnulli ad hoc. *At in Florentino eſt,* eueniri orte magis: *vnde Pichena,* forte magis.

76. CELSVS MARIVS AD ELECTOS.] *Credo ideò, quia notus iis, & in Illyrico militauerat. Tacitus libro* XV. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celſo, è Pannoniâ adiecta eſt. *Videtur igitur Legatus fuiſſe eius Legionis.*

77. VIPSANII IN PORTICV.] *Nam miles extra ordinem in vrbe, agere plerumque ſolitus in porticibus aut templis. Noſter lib.* II. *infrà:* Sed miles in porticibus aut delubris. *Ipſi prætoriani in Palatij porticibus excubabant. Vult Iſidorus lib.* IX. Excubitores, quòd excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus excubant propter regalem cuſtodiam.

 78. IR-

adulandi, licentiâ acclamationum, & ſtudiis inanibus. Interim Galbam duæ ſententiæ A
T. Vinius in Palatio manendum cenſet.
diſtinebant. Titus Vinius *manendum intra domum opponenda ſeruitia, firmandos aditus, non
eundum ad iratos cenſebat: daret malorum pœnitentiæ, daret bonorum conſenſui ſpatium. ſcelera
impetu, bona conſilia morâ valeſcere. Denique eundi vltrò ſi ratio ſit, eamdem mox facultatem:*
Cap. 33. *Alij: elariter obuiam eundum.*
regreſſus, ſi pœniteat, in alienâ poteſtate. Feſtinandum cæteris videbatur, antequam creſce-
ret inualida adhuc coniuratio paucorum. *Trepidaturum etiam Othonem, qui furtim digreſ-
ſus, ad ignaros illatus, cunctatione nunc & ſegnitiâ terentium tempus, imitari Principem diſcat.
Non exſpectandum, vt compoſitis caſtris, forum inuadat, & proſpectante Galbâ Capitolium ad-
eat: dum egregius imperator, cum fortibus amicis, ianuâ ac limine tenus domum cludit, obſidionem
nimirum toleraturus. Et præclarum in ſeruis auxilium, ſi conſenſus tantæ multitudinis, & quæ
plurimum valet, prima indignatio langueſcat. Proinde intuta, quæ indecora: vel ſi cadere neceſſe*
Inter quos & Laco.
ſit, occurrendum diſcrimini. Id Othoni inuidioſius, & ipſis honeſtum. Repugnantem huic ſen-
tentiæ Vinium, Laco minaciter inuaſit, ſtimulante Icelo, priuati odij pertinaciâ, in publi-
Cap. 34. *Idq; factum.*
cum exitium. Nec diutiùs Galba cunctatus, ſpecioſiora ſuadentibus acceſſit. Præmiſſus B
tamen in caſtra Piſo, vt iuuenis magno nomine, recenti fauore, & infenſus T. Vinio; ſeu
Vanus interea rumor de cæde Othonis: Seu fortè, ſeu conſultò ſparſus.
quia erat, ſeu quia irati ita volebant. Et faciliùs de odio creditur. Vix dum egreſſo Piſo-
ne, occiſum in caſtris Othonem, vagus primùm & incertus rumor, mox vt in magnis
mendaciis, interfuiſſe ſe quidam, & vidiſſe affirmabant; credulâ famâ, inter gaudentes,
& incurioſos. Multi arbitrabantur compoſitum auctumque rumorem, mixtis iam
Cap. 35. *Itaque omnes iam promti: Et ira Galbæ ruere.*
Othonianis, qui ad euocandum Galbam, læta falsò vulgauerint. Tum verò non populus
tantùm & imperita plebs in plauſus & immodica ſtudia, ſed equitum plerique ac ſenato-
rum, poſito metu incauti, refractis palatij foribus, ruere intus, ac ſe Galbæ oſtentare, præ-
reptam ſibi vltionem querentes. Ignauiſſimus quiſque, & (vt res docuit) in periculo non
auſurus, nimij verbis, linguæ feroces: nemo ſcire, & omnes affirmare. donec inopiâ veri,
& conſenſu errantium victus, ſumto thorace Galba, [78] irruenti turbæ neque ætate ne-
que corpore ſiſtens, ſellâ leuaretur. Obuius in palatio Iulius Atticus ſpeculator, cruen-
Inſigne eius dictum ad vanum militem.
tum gladium oſtentans, occiſum à ſe Othonem clamauit. Et Galba, *Commilito,* inquit, C
quis iuſſit? inſigni animo ad coërcendam militarem licentiam, minantibus intrepidus,
aduerſus blandientes incorruptus. Haud dubiæ iam in caſtris omnium mentes, tan-
Cap. 36. *At magis firmæ in caſtris mentes.*
tuſque ardor, vt non contenti agmine & corporibus, in ſuggeſtu, in quo paullò antè
[79] aurea Galbæ ſtatua fuerat, medium inter ſigna Othonem vexillis circumdarent. Nec
tribunis aut centurionibus adeundi locus: gregarius miles caueri inſuper præpoſitos iu-
Vera illa alacritas & mina.
bebat. Strepere cuncta clamoribus & tumultu, & exhortatione mutuâ; non tam-
quam in populo ac plebe, variis ſegni adulatione vocibus, ſed vt quemque affluentium
militum aſpexerant, prenſare manibus [80] complecti armis, collocare iuxtà, præire ſa-
cramentum, modò Imperatorem militibus, modò Imperatori milites commendare.
Otho geſtibus excitat:
Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, iacere oſcula, & omnia ſeruiliter
pro dominatione. Poſtquam vniuerſa claſſiariorum legio ſacramentum eius accepit, fi-
dens viribus, & quos adhuc ſingulos extimulauerat, accendendos in commune ratus,
Cap. 37. *Et ipſo oratione.* ** Libri, vocare.*
pro vallo caſtrorum ita cœpit. *Quis ad vos proceſſerim, commilitones, dicere non poſſum: quia* D
*nec priuatum me * vocari ſuſtineo, Princeps à vobis nominatus, nec Principem, alio imperante.
Veſtrum quoque nomen in incerto erit, donec dubitabitur Imperatorem populi Rom. in caſtris, an
hoſtem habeatis. Auditiſne, vt pœna mea & ſupplicium veſtrum ſimul poſtulentur? adeò mani-
feſtum eſt, neque perire nos, neque ſaluos eſſe, niſi vnà, poſſe. Et cuius lenitatis eſt Galba, iam for-
taſſe*

78. IRRVENTI TVRBÆ.] *Rhenanus Budenſem ſcripturam ſecutus legit*, irruente turbâ, neque corpore ſiſtens. *hoc ſenſu, vt dicat propter irruentem turbam, & quia corpore non poſſet ſiſtere ſine inſiſtere, ſellâ leuatum. Meis tamen libris ſcripta ea voces, quas tollit: legan.q. potiùs*, irruenti turbæ neque æ.n. corpore reſiſtens. *hac mente: Galbam & ætate & corpore inualidum, non ſuſtinuiſſe effusè irruentem & gratulantem turbam.*

79. AVREA GALBÆ STATVA.] *Apparet ita tunc receptum in caſtris. Libro* XV. *Annal.* Medio tribunal ſedem curulem, & ſedes effigiem Neronis ſuſtinebat.

80. COMPLECTI ARMIS.] *Muretus vellet*, arctius. *Non equidem: & militaris ſalutatio fuit, & affuſi ſunt cum gladiis & ſcutis, atque iis amplexi. Siquid mutandum; vellem*, amplecti armis.

81. OBVL-

A *taſſe promiſit: vt qui nullo expoſcente, tot milia innocentiſſimorum ciuium trucidauerit. Horror*
animum ſubit, quoties recordor feralem introitum, & hanc ſolam Galbæ victoriam, cùm in oculis
vrbis decumari deditos iuberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auſpiciis vrbem ingreſ-
ſus, quam gloriam ad Principatum attulit, niſi occiſi [81] *Obultronij Sabini* [82] *& Cornelij Mar-*
celli in Hiſpaniâ, Beruichilonis in Galliâ, Fontei Capitonis in Germaniâ, Clodij Macri in Africâ,
Cingonij in viâ, Turpiliani in vrbe, Nymphidij in caſtris? Quæ vſquam prouincia, quæ caſtra ſunt,
niſi cruenta & maculata? aut, vt ipſe prædicat, emendata & correcta? Nam quæ alij ſcelera, hic
remedia vocat: dum falſis nominibus ſeueritatem pro ſæuitiâ, parſimoniam pro auaritiâ, ſupplicia
& contumelias veſtras, diſciplinam appellat. Septem à Neronis fine menſes ſunt, & iam plus
rapuit Icelus, quàm quod Polycleti, & [83] *Vatinij, & Elij [& alij] parauerunt. Minore auari-*
tiâ aut licentiâ graſſatus eſſet T. Vinius, ſi ipſe imperaſſet. nunc & ſubiectos nos habuit tamquam
ſuos, & viles vt alienos. Vna illa domus ſufficit donatiuo, quod vobis numquam datur, & coti-
die exprobratur. Ac ne qua ſaltem in ſucceſſore Galbæ ſpes eſſet, accerſit ab exſilio, quem triſtitiâ Cap. 38.
B *& auaritiâ ſui ſimillimum iudicabat. Vidiſtis, commilitones, notabili tempeſtate, etiam deos in-*
fauſtam adoptionem aduerſantes. Idem ſenatus, idem pop. Rom. animus eſt. Veſtra virtus exſpe-
ctatur, apud quos omne honeſtis conſiliis robur, & ſine quibus quamuis egregia inualida ſunt. Non
ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiſcum ſunt. [84] *Nec vna cohors*
togata defendit nunc Galbam, ſed detinet. Cùm vos aſpexerit, cùm ſignum meum acceperit, hoc ſo-
lum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus cunctationi locus eſt in eo conſilio, quod non
poteſt laudari niſi peractum. Aperire deinde armamentarium iuſſit. Rapta ſtatim arma, ſi- *Arma diui-duntur.*
ne more & ordine militiæ, vt prætorianus, aut legionarius inſignibus ſuis diſtinguere-
tur. Miſcentur auxiliaribus, galeis ſcutiſque. Nullo tribunorum centurionúmve adhor- *Iamq; in vrbem ruunt.*
tante, ſibi quiſque dux & inſtigator: & præcipuum peſſimorum incitamentum, quod
boni mærebant. Iam exterritus Piſo fremitu crebreſcentis ſeditionis, & vocibus in vr- Cap. 39.
bem vſque reſonantibus, egreſſum interim Galbam & foro appropinquantem aſſecu-
tus erat: iam Marius Celſus haut læta retulerat. cùm alij in palatium redire, alij Capi- *Galba fluctuat.*
C tolium petere, plerique roſtra occupanda cenſerent, plures tantùm ſententiis aliorum
contradicerent, vtque euenit in conſiliis infelicibus, óptima viderentur, quorum tempus
effugerat. Agitaſſe Laco, ignaro Galbâ, de occidendo T. Vinio dicitur, ſiue vt pœna eius *Laco agitat de Vinij cade.*
animos militum mulceret, ſeu conſcium Othonis credebat, ad poſtremum vel odio. Hæ-
ſitationem attulit tempus ac locus, quia initio cædis orto, difficilis modus: & turbauere *Intempeſtiuè.*
conſilium trepidi nuntij, ac proximorum diffugia, languentibus omnium ſtudiis, qui
primò alacres fidem atque animum oſtentauerant. Agebatur huc illuc Galba, vario Cap. 40.
turbæ fluctuantis impulſu, completis vndique baſilicis ac templis, lugubri proſpectu.
neque

81. Obvltronii Sabini.] *Conjecturâ ductus ſic reſtitui, cùm in libris eſſet*, ab vltroniis Albini. *Suſpicor autem eum eſſe, de quo Tacitus Annali* XIII. Heluidius Priſcus aduerſus Obultronium
D Sabinum ærarij Quæſtorem proprias contentiones exercuit.

82. Et Cornelii Marcelli.] *Libri ſcripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullo poſt* Vetrij Chilonis *lego, cum Rhenano.*

83. Vatinii, et Elii, et alii.] *Vulgatis libris erat*, & Egij. *qui mihi quidem inter potentiores libertos irrepertus. At Elium inuenio (Dioni ſcribitur* Ἥλιος*) qui magnus apud Neronem, quiq; abeunte eo in Græciam cantillatum, præfectus manſit vrbi Romæ. Eſt iſipſe, de quo Tacitus libro* XIII. P. Celer eques Romanus & Elius libertus, rei familiari Principis in Aſiâ impoſiti. *Quod ſequitur*, & alij: *videndum ne ſuperfluat, natumq; ſit ex hæſitantiâ librarij, & adfinitate vocis prioris.*

84. Nec vna cohors togata.] *Quare Togata? & ſatiſne ea vox ſana? ſana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, idipſum faceret ſine armis, gladiis tantùm lanceiſq; contenta. Itaque & togis induti erant, non ſagis. Modeſtiæ cauſâ inſtitutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in ſuâ vrbe. Huc ſpectat quod infrà legis*, apertum in caſtris armamentarium fuiſſe, rapta arma. *quorum ſcilicet armorum non iis vulgò ius aut vſus, niſi Tribunis aut Præfecto permittente. Ideò in Martiali de Fuſco, Præfecto Prætorij:*

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati:
Credita cui ſummi caſtra fuêre ducis.

Vocat ecce togati Martis *cuſtodem ab hoc habitu: atque adeò in ipſâ Italiâ totâ milites togatos eſſe voluit M. Antoninus, de quo Capitolinus*: Per Brundiſium veniens in Italiam, togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit. nec vmquam ſagati fuerunt ſub eo milites. *Hæc tamen de ipſis Prætoriis cohortibus tantùm accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germaniſq; cuſtodibus ſcimus aliter fuiſſe.*

 85. Centv-

Plebs iam ſiler, & pendet ab euentu. Milites Othonians forum auidi irrumpunt.

neque populi aut plebis vlla vox, ſed atronin vultus, & conuerſæ ad omnia aures. non tu- A
multus, non quies, quale magni metus & magnæ iræ ſilentium eſt. Orhoni tamen ar-
mari plebem nunriabarur. Ire præcipites, & occupare pericula iuber. Igirur milites Ro-
mani, quaſi Vologeſen, aut Pacoium, auito Arſacidarum ſolio depulluri, ac non Impe-
rarorem ſuum inermem & ſenem rrucidare pergerent, diſiectâ plebe, proculcaro ſenaru;
truces armis, rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos Capirolij aſpectus, & immiuen-
tium templorum teligio, & priores & futuri Principes rerruere, quò minùs facerent ſce-
lus, cuius vlror eſt quiſquis ſucceſſir.

Cap. 41. *Deficit & deſerit Galbam ſua cohors*

Viſo cominus armarorum agmine, vexillarius co-
miranris Galbam cohorris (Arilium Vergilionem fuiſſe tradunt) direpram Galbæ ima-
ginem ſolo afflixir. Eo ſigno manifeſta in Orhonem omnium militum ſtudia, deſertum
fugâ populi forum, diſtricta aduerſus dubiranres tela.

Ipſe à ferentibus in terram proiicitur. De ſupremâ voce eius variant:

Iuxta Curtium lacum, trepida-
tione ferentium Galba proiectus è ſellâ, ac prouolurus eſt. Extremam eius vocem, vr cui-
que odium aut admiratio fuir, variè prodidere. Alij ſupplicirer inrerrogaſſe, quid mali
meruiſſer? paucos dies exſoluendo donariuo deprecatum. Plures obtuliſſe vlrrò percuſ- B
ſoribus iugulum, agerenr ac ferirent, ſi ita è Rep. videretur. non interfuir occidenrium
quid diceret.

Sicut & de percuſſore.

De percuſſore non ſatis conſtar. quidam Tetenrium Euocatum, alij Leca-
nium, crebrior fama rradidir Camurium xv. legionis militem, impreſſo gladio, iugulum
eius hauſiſſe. Cereri crura brachiaque (nam pectus tegebatur) fœdè laniauere: pleraque
vulnera, feritate & ſæuitiâ, trunco iam corpori adiecta.

Cap. 42. *T. Vinius occiſus.*

Tirum inde Vinium inuaſere. de
quo & ipſo ambigirur, conſumſerir ne vocem eius inſtans metus, an proclamauerit, non
eſſe ab Orhone mandatum vr occidererur. Quod ſeu finxit formidine, ſeu conſcientiâ
coniurationis confeſſus eſt: huc potiùs eius vita famaque inclinat, vr conſcius ſceleris fue-
rir, cuius cauſſa erar. ante ædem diui Iulij iacuir, primo ictu in poplirem, mox ab Iulio
Caro legionario milire in vtrumque larus rranſuerberarus.

Cap. 43. *Sempronij Denſi fides.*

Inſignem illâ die virum Sem-
pronium Denſum ætas noſtra vidir. [85] Centurio is prætoriæ cohortis ad Galbæ cuſto-
diam à Piſone addirus, ſtricto pugione occurrens armaris, & ſcelus exprobrans, ac modò
manu, modò voce, vertendo in ſe percuſſores, quamquam vulnerato Piſoni effugium C
dedit.

Piſo in Veſta confugit.

Piſo in ædem Veſtæ peruaſit, exceptuſque miſericordiâ publici ſerui, & contuber-
nio eius abdirus, non religione, nec cærimoniis, ſed larebrâ imminens exitium differe-
bar. cùm aduenere, * iuſſu Orhonis, nominatim in cædem eius ardentes, Sulpicius Flo-
rus è Brirannicis cohortibus, nuper à Galbâ ciuitate donatus, & Statius Murcus ſpecula-
tor. à quibus protractus Piſo, in foribus templi rrucidatur.

** Libri aliquot, in illa. sed illinc extractus, & caeſus.*

Cap. 44. *Lubenti & læto admodum Othone.*

Nullam cædem Otho maio-
re lætitiâ excepiſſe, nullum caput tam inſariabilibus oculis perluſtraſſe dicitur: ſeu tum
primùm leuata omni ſolicirudine mens, [86] vagare gaudio cœperat; ſeu recordatio ma-
ieſtaris in Galbâ, amicitiæ in T. Vinio, quamuis immitem animum imagine triſti con-
fuderat. Piſonis, vr inimici & æmuli, cæde lærari, ius faſque credebat.

Multi gloriam hanc cadium affectant:

Præfixa contis
capita geſtabantur, inter ſigna cohortium iuxta Aquilam legionis, certatim oſtentanti-
bus cruentas manus qui occiderant, qui interfuerant, [87] quíve verè, quíve falsò, vt pul-
chrum & memorabile facinus iactabant. Plures quàm CXX. libellos præmia expoſcen-
tium D

85. CENTVRIO IS PRÆTORIÆ COHORTIS AD GALBÆ.] *Aliter concepta lectio in Farneſij codice:* Centurio is prætoriæ ac Galbæ cuſtodiæ à Piſone additus. *Quæ vtrauis tamen parùm mihi certa. Quid enim? à Piſone cuſtos hic Galba appoſitus? Quomodo potuit aut debuit? cùm Galba ſanè, vt Princip, legitimi ſui cuſtodes & ſtipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Piſoni? Tacitum etiam ipſum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem ſed Piſonis fuiſſe; cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem:* Centurio is Prætorij, à Galbâ cuſtodiæ Piſonis additus. *vt in illo motu rerum, Galba de Piſone anxius addiderit ei cuſtodem centurionem. Hoc probabile. ſuſtinet me tamen à pleno adſenſu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Piſonem. Si eos ſequimur: tum mentem verborum Taciti faciam, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias, promotuſq; ſit beneficio Piſonis: atque ita additus inſertuſq; cuſtodiæ. Vix tamen eſt, vt Taciti narratio cum Græcis iis non pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquam tuliſſe Galbæ refert.*

86. VAGARE GAVDIO.] *Repertum in opt. Vatic. non ſpreui: quoniam paſſim veteres ita locutos ſciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffuſa & velut natantis.*

87. QVIVE VERE, QVIVE FALSÒ.] *Fran. Modius me monet in Rom. codice legi,* qui verè, qui falsò. *Quod idem etiam ſcriptus Couarruuiæ liber habebat.*

88. TRA-

A tium, ob aliquam notabilem illâ die operam, Vitellius poſteà inuenit. omneſque conquiri & interfici iuſſit, non honore Galbæ, ſed [88] tradito Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum, vltionem. Alium crederes ſenatum, alium populum. Ruere cuncti in caſtra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum iudicium, exoſculari Othonis manum: quantoque magis falſa erant quæ fiebant, tanto plura facere. Nec aſpernabatur ſingulos Otho, auidum & minacem militum animum, voce vultuque temperans. Marium Celſum, Conſulem deſignatum, & Galbæ vſque in extremas res amicum fidumque, ad ſupplicium expoſtulabant, induſtriæ eius innocentiæque quaſi malis artibus infenſi. Cædis & prædarum initium, & optimo cuique perniciem quæri apparebat. Sed Othoni nondum auctoritas inerat ad prohibendum ſcelus, iubere iam poterat. Ita [89] ſimulatione iræ, vinciri iuſſum, & maiores pœnas daturum affirmans, præſenti exitio ſubtraxit. Omnia deinde arbitrio militum acta. Prætorij præfectos ſibi ipſi legere: Plotium Firmum è manipularibus B quondam, tum vigilibus præpoſitum, & incolumi adhuc Galbâ partes Othonis ſecutum. Adiungitur Licinius Proculus, intimâ familiaritate Othonis, ſuſpectus conſilia eius fouiſſe. vrbi Flauium Sabinum præfecere, iudicium Neronis ſecuti, ſub quo eamdem curam obtinuerat, pleriſque Veſpaſianum fratrem in eo reſpicientibus. Flagitatum, vt [90] vacationes præſtari centurionibus ſolitæ remitterentur. Namque gregarius miles, vt tributum annuum [91] pendebat. Pars manipulis, pars per commeatus, aut in ipſis caſtris vaga, dum mercedem centurioni exſolueret, neque modum oneris quiſquam, neque genus quæſtus penſi habebat. Per latrocinia & raptus, aut ſeruilibus miniſteriis, militare otium redimebant. Tum locupletiſſimus quiſque miles, labore ac ſæuitiâ fatigari, donec vacationem emeret. Vbi ſumtibus exhauſtus, [92] ſecordiâ miſer elanguerat, inops pro locuplete, & iners pro ſtrenuo, in manipulum redibat. ac rurſus alius atque alius, eâdem egeſtate ac licentiâ corrupti, ad ſeditionem & diſcordias, & ad extremum, bella ciuilia ruebant. Sed Otho, ne vulgi largitione, centurionum

Cum ſuo poſteà exitio.
Cap. 45.
At Romani omnium ſe dant Othoni.
Marius Celſus ad cædem poſtulatur.
Aſtu eripitur ab Othone.
Cap. 46.
Duo præfecti Prætorio facti.
Miles vacationes tolli vult.
Qualis erat

C 88. TRADITO PRINCIPIBVS MORE.] *Diu in hoc loco mei atque alieni fluctus. Nunc ſiſta in emendatione meâ vltimâ: verâ, etſi quidam renituntur. ſed neque omnium eſt veram Criticam approbare, quid exercere? De re: ita lego.* Traditâ Principibus more, munimentum ad præſens, in poſterum vltione. *Ita verba ſtructa aptè, quæ alioqui non redigas ſub Grammatica leges: ita ſententia concinna & vera. Vltio, inquam, hæc tradita eſt Principibus more, ad præſens munimentum & tutelam ſui. ſed quæ vltio?* in poſterum: *id eſt, poſt ipſas, & vt ſucceſſor vlciſcatur. Tacitus in hac re:* Fecêre facinus, cuius vltor eſt quiſquis ſucceſſit. *Et quo fine? vt ipſi in præſenti tutiores. Ita Claudius (in Suetonio)* Centuriones è coniuratis in Caium interemit, exempli cauſsâ. *& Domitianus Epaphroditum (in eodem)* vt oſtenderet, ne bono quidem exemplo audenD dam Patroni necem. *Nimirum Principes, ſollenniter puniendo Principum interfectores, ſe muniunt & tuentur. Oedipus hoc ita pulchrè apud Sophoclem, vbi ait velle ſe exſequi & punire Laij cædem:*

Ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
Κἀμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
Κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ:
Nam quiſquis ille eſt Laium qui occiderit:
Is dextrâ eâdem me quoque auſit aggredi.
Cùm vindico igitur hunc, meipſe munio.

89. SIMVLATIONE IRÆ.] *Seneca explicat, qui callidè hoc ad primam magnámque iram adhibendum ſuadet,* III. *De Irâ, cap.* XXXIX. *vt* quem non audet lenire, fallat. Simulabit, *inquit*, iram, vt tamquam adiutor, & doloris comes, plus auctoritatis in conſiliis habeat: moras nectet, & dum maiorem quærit pœnam, præſentem differet. *Ipſa hæc noſtra ſunt, & manus illius clarum hîc exemplum.*

90. VACATIONES.] *De his militarium operum vacationibus Iuſtinus capiendus fuit libro* XXXVII. Hieme deinde imminente, non in conuiuio, ſed in campo, non in vacationibus, ſed in exercitationibus, nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo aut curſu aut viribus contendebat. *Nec acutiſſimum Palmerium audire amicus meus debuit Vacationes ſubſtituentem, & inuitationes interpretantem. Imò verò has militares Vacationes intellegit, & rectè proprieque Exercitationibus apponit. Tacitus libro* I. *Annal.* Vacationes munerum *appellat. & iiſdem verbis Quinctilianus pro Milite:* Tranſeo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandiusquàm militiæ diſciplina poſtulat adulatum militi Tribunum: imperatas aſperrimas expeditiones, vt remitterentur. *Talem vacationem & Liuius intellexit lib.* VII. *de cohortibus Hernicorum:* Immunes quoque operum militarium erant, vt in vnum pugnæ laborem reſeruati plus quàm pro virili parte adnitendum ſcirent.

91. PENDEBAT. PARS MANIPVLIS.] *Libris veteribus vox inſeritur,* pendebat quarta pars. *Numquid,* pendebat quartam? *vt velit in hoc tributum quartam ſtipendij partem erogatam? an magis Pichenam audimus?* Quarta pars manipuli ſparſa per commeatus. *Audio, audio, & nihil melius veriúſve.*

92. SECORDIA MISER ELANGVERAT.] *Mallem,* miſerè, *pro* miſer: *aut cum Pichena,* inſuper.

93. PISO-

Sed melius viſum è fiſco ſolui. tionum animos auerteret, ex fiſco ſuo vacationes annuas exſoluturum promiſit: rem A
haut dubiè vtilem, & à bonis poſteà Principibus, perpetuitate diſciplinæ, firmatam. La-
Laco occiſus. co præfectus, tamquam in inſulam ſeponeretur, ab Euocato, quem ad cædem eius Otho
Et Icelus. præmiſerat, confoſſus. In Martianum Icelum, vt in libertum, palàm animaduerſum. Ex-
Cap. 47. acto per ſcelera die, nouiſſimum malorum fuit lætitia. Vocat ſenatum prætor vrbanus,
In Senatu omnes honores Othoni habiti. certant adulationibus ceteri magiſtratus. Accurrunt patres, decernitur Othoni tribuni-
cia poteſtas, & nomen Auguſti, & omnes Principum honores, annitentibus cunctis ab-
olere conuitia ac probra, quæ promiſcuè iacta hæſiſſe animo eius nemo ſenſit. Omi-
ſiſſet offenſas, an diſtuliſſet, breuitate imperij in incerto fuit. Otho, cruento adhuc foro,
Caſi ſepulti. per ſtrages iacentium, in Capitolium atque inde in palatium vectus, concedi corpora
ſepulturæ, cremarique permiſit. [93] Piſonem Verania vxor ac frater Scribonianus, T. Vi-
nium Criſpina filia compoſuere, quæſitis redemtiſque capitibus, quæ venalia interfecto-
Cap. 48. res ſeruauerant. Piſo vnum & tricesimum ætatis annum explebat, famâ meliore quàm
De Piſone elogium. fortunâ. Fratres eius [94] Magnum Claudius, [95] Craſſum Nero interfecerant. Ipſe diu B
exſul, quatriduo Cæſar properatâ adoptione, ad hoc tantum maiori fratri prælatus eſt,
De T. Vinio elogium vt prior occideretur. T. Vinius XLVII. annos variis moribus egit. Pater illi è prætoriâ
familiâ, [96] maternus auus è proſcriptis. Primâ militiâ infamis, Legatum Caluiſium Sa-
binum habuerat: [97] cuius vxor, malâ cupidine viſendi ſitum caſtrorum, per noctem mi-
litari habitu ingreſſa, cùm vigilias & cetera militiæ munia [98] eâdem laſciuiâ tentaſſet;
Turpe eius ſtuprum. [99] in ipſis principiis ſtuprum auſa, & criminis huius reus T. Vinius arguebatur. Igitur
iuſſu C. Cæſaris oneratus catenis. mox mutatione temporum dimiſſus, curſu honorum
inoffenſo, legioni poſt præturam præpoſitus, probatuſque. ſeruili deinceps probro re-
Furti etiam ſuſpectus. ſperſus eſt, tamquam ſcyphum aureum in conuiuio Claudij furatus. Et Claudius poſte-
râ die ſoli omnium Vinio fictilibus miniſtrari iuſſit. Sed Vinius, proconſulatu, Galliam
Narbonenſem ſeuerè integreque rexit. Mox Galbæ amicitiâ in abruptum tractus, audax,
callidus, promtus, & prout animum intendiſſet, prauus aut induſtrius, eâdem vi. Teſta-
mentum T. Vinij magnitudine opum irritum: Piſonis ſupremam voluntatem pauper- C
Cap. 49. tas firmauit. Galbæ corpus diu neglectum, & licentiâ tenebrarum plurimis ludibriis
Galba vix ſepultus. vexatum, diſpenſator Argius, è prioribus ſeruis, humili ſepulturâ in priuatis eius hortis
contexit. Caput per lixas caloneſque ſuffixum, laceratumque ante Patrobij tumulum
(liber-

93. PISONEM VERANIA.] *Plutarchum hinc emendemus in eâdem ſitâ re:* Τὴν δὲ Πείσωνος [κεφαλὴν] ἡ γυνὴ ἔλαβεν ἡ κεραννία δεηθεῖσα. *& ſcribamus,* Οὐεραννία δεηθεῖσα: *vt interpretes aliquando nubeculâ ſitâ liberentur. Nam Verania eſt, quæ precibus caput mariti abſtulit. De hac Plinius lib.* II. *epiſtolâ vltimâ:* Verania Piſonis grauiter iacebat, Piſonis dico illius quem Galba adoptauit.

94. MAGNVM CLAVDIVS, CRASSVM NERO.] *Atqui Seneca in Menippeâ, etiam Craſſum videtur adſerere à Claudio interfectum.* Occidit, *inquit*, in vnâ domo Craſſum, Magnum, Scriboniam, Aſſationem, nobiles tamen: Craſſum verò tam fatuum, vt regnare poſſet.

95. CRASSVM NERO.] *Accuſante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib.* I. *epiſt.* V. Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum? quos ille (*Regulus*) ſub Nerone accuſauerat.

96. MATERNVS AVVS E PROSCRIPTIS.] *Ego cenſuiſſem, Paternum. Nam reperio in Dione T. Vinium proſcriptum à Triumuiris, & mirâ fide atque aſtu ab vxore Tanuſiâ ſeruatum. lib.* XLVII. *Fieri autem poteſt, vt huius aui etſi materni nomen ſumpſerit, teſtamento aut adoptione.*

97. CVIVS VXOR MALA CVPIDINE.] *Hiſtoriola hæc apud Dionem, in rebus Caij.* Καλουίσιος δὲ Σαβῖνος ἔν τε τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ὤν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ Παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμένος, ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ Κορνηλία γραφέντες (καὶ γὰρ ἐκείνη ὡς φυλακάς τε ἐφοδεύσασα, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀσκοῦντας ἰδοῦσα αἰτίαν ἔσχεν) οὐχ ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς προανάλωσαν. Caluiſius autem Sabinus inter Senatorum primos & recens à Præfecturâ Pannoniæ, vnaque vxor eius Cornelia accuſati (crimini huic dabatur Vigilias circumiuiſſe, & milites exercentes inſpectaſſe) non exſpectatâ ſententiâ ſeipſos interfecerunt.

98. EADEM LASCIVIA TENTASSET.] *Regius codex,* temperaſſet. *ex quo Rhenanus,* temeraſſet. D

99. IN IPSIS PRINCIPIIS.] *Plutarchus expreſſit,* καὶ διέφθειρεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἃ πριγκίπια Ῥωμαῖοι καλοῦσι. *Principia autem ſacra, quia in iis aquila & ſigna, id eſt, dij militares. Sententiam ex eâdem re Quinctilianus petiit, pro Milite.* Sed neque hoc Mars parens, nec ſigna militaria aquilæque victrices ſinant, vt tuâ quoque ſententiâ quiſquam vir & Romanus & miles, nimiùm pudicus ſit, apud quem ante principia agendum eſt. *Hæc Principia Statius, etſi in re Græcâ, circumſcribit libro* X.

Ventum ad concilij penetrale, domumque
verendam
Signorum.

100. METVS

A (libertus is Neronis punitus à Galbâ fuerat) poſterâ demum die repertum, & cremato iam corpori admixtum eſt. Hunc exitum habuit Ser. Galba tribus & ſeptuaginta annis, quinque Principes proſperâ fortunâ emenſus, & alieno imperio felicior, quàm ſuo. Vetus in familiâ nobilitas, magnæ opes. ipſi medium ingenium, magis extra vitia quàm cum virtutibus. Famæ nec incurioſus, nec venditator. Pecuniæ alienæ non appetens, ſuæ parcus, publicæ auarus. Amicorum libertorumque, vbi in bonos incidiſſet, ſine reprehenſione patiens: ſi mali forent, vſque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium, & [100] metus temporum obtentui, vt quod ſegnitia erat, ſapientia vocaretur. Dum vigebat ætas, militari laude apud Germanias floruit: proconſul Africam moderatè: iam ſenior, citeriorem Hiſpaniam pari iuſtitiâ continuit, maior priuato viſus, dum priuatus fuit, & omnium conſenſu capax imperij, niſi imperaſſet.

Elogium eius, & iudicium:

Dignus imperio viſus, non fuit.

Cap. 50.

Trepidam vrbem ac ſimul atrocitatem recentis ſceleris, ſimul veteres Othonis mores pauentem, nouus inſuper de Vitellio nuntius exterruit, ante cædem Galbæ ſuppreſſus, vt tantùm ſuperioris Germaniæ exer-B citum deſciuiſſe crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicitiâ, ignauiâ, luxuriâ, deterrimos, [101] velut ad perdendum imperium fataliter electos, non ſenatus modò & eques, quîs aliqua pars & cura Reip. ſed vulgus quoque palàm mærere. Nec iam recentia ſæuæ pacis exempla, ſed repetitâ bellorum ciuilium memoriâ, *captam toties* [102] *ſuis ciuibus vrbem, vaſtitatem Italiæ, direptiones prouinciarum, Pharſaliam, Philippos, & Peruſiam ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina,* loquebantur. *Propè euerſum orbem etiam cùm de principatu inter bonos certaretur; ſed manſiſſe C. Iulio, manſiſſe Cæſare Auguſto victore, imperium, manſuram fuiſſe, ſub Pompeio Brutoque, Remp. Nunc pro Othone, an pro Vitellio, in templa ituros? Vtraſque impias preces, vtraque deteſtanda vota, inter duos, quorum bello ſolum id ſcires, deteriorem fore qui viciſſet.* Erant qui Veſpaſianum & arma Orientis augurarentur. &, vt potior vtroque Veſpaſianus, ita bellum aliud, atque alias clades horrebant. Et ambigua de Veſpaſiano fama: ſoluſque omnium ante ſe Principum, [103] in melius mutatus eſt.

Nuntius de Vitellio elato.

Omnibus pauidis & de Rep. iam deſperantibus.

Certamen enim inter duos peſſimos.

Cap. 51.

Nunc initia cauſſaſque motus Vitelliani expediam. Cæſo cum omnibus copiis Iulio Vindice, ferox prædâ gloriaque exercitus, vt cui ſine labore ac periculo, ditiſ-C ſimi belli victoria eueniſſet, [104] expeditionem & aciem; præmia quàm ſtipendia malebat: diuque infructuoſam & aſperam militiam tolerauerat, ingenio loci cælique, & ſeueritate diſciplinæ, quam in pace inexorabilem diſcordiæ ciuium reſoluunt: paratis vtrimque corruptoribus, & perfidiâ impunitâ. Viri, arma, equi, [105] ad vſum & ad decus ſupererant. Sed ante bellum, centurias tantùm ſuas turmaſque nouerant: exercitus finibus prouinciarum diſcernebantur. Tum aduerſus Vindicem contractæ legiones, ſeque & Gallias expertæ, quærere rurſus arma, nouaſque diſcordias: nec ſocios vt olim, ſed hoſtes & victos vocabant. Nec deerat pars Galliarum quæ Rhenum accolit, eaſdem partes ſecuta, ac tum acerrima inſtigatrix aduerſus Galbianos: [106] hoc enim nomen faſtidito Vindice indiderant. Igitur Sequanis Æduiſque, ac deinde prout opulentia ciuitatibus erat, infenſi, expugnationes vrbium, populationes agrorum, raptus penatium hauſerunt animo; ſecundùm auaritiam, & arrogantiam præcipua validiorum vitia, contumaciâ Gallorum irritati, qui remiſſam ſibi à Galbâ quartam tributorum partem,

Germanici motus origo.

Ferociunt legiones ea.

Noua bella volunt.

Et inhiant opibus Gallorum.

D

100. METVS TEMPORVM OBTENTVI.] *À Rhenano eſt. lib. ſcripti,* obtinuit: *quod verius hic puto.*

101. VELVT AD PERDENDVM IMPERIVM.] *Ita libri flagitant, ita ſententia. Beatus tamen, Nos, inquit,* ad partiendum, *emendauimus.*

102. SVIS CIVIBVS VRBEM.] *Præfero quod in ſcriptis,* ſuis exercitibus.

103. IN MELIVS MVTATVS.] *Imitatus hoc palàm Auſonius, de eodem Veſpaſiano:*

Olim qui dubiam, priuato in tempore, famam
Par aliis Princeps, tranſtulit in melius.

Suetonium vide.

104. EXPEDITIONEM ET ACIEM.] *Non temerè mutem, & elicio ſententiam etiam ex hac ſcripturâ: Tamen haud paullò clarior Antitheſis videatur ſi legas,* expeditionem quàm otium.

105. AD VSVM ET AD DECVS.] *Id eſt, arma, equi, iis ſuppetebant, non ad neceſſitatem modò ſed & ornatum. Tale eſt quod iiſdem infrà tribuit,* baltheos & faleras inſigniaque armorum argento decora. *Tamen libri quidam* dedecus: *ex quibus alij ſcribendum,* ad abuſum & ad dedecus, *cenſuerunt. vt mea mens eſt, procul à Taciti mente, &*

Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

106. HOC ENIM NOMEN.] *Ita ſoluta plebs, mutare per faſtidium & innouare hac contumelia nomina. At Dionyſio Gothofredo Ic. legendum videbatur,* ſatis dato Vindice.

107. PVBLI-

Varijs etiam rumori⸗ bus concitantur.

tem, & [107] publicè donatos in ignominiam exercitus iactabant. Acceſſit callidè vulgatum, temerè creditum, decumari legiones, & promtiſſimum quemque centurionum dimitti. vndique atroces nuntij, ſiniſtra ex vrbe fama, infenſa Lugdunenſis colonia, & pertinaci pro Nerone fide fœcunda rumoribus. Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipſis caſtris, odio, metu, &, vbi vires ſuas reſpexerant, ſecuritate. Sub ipſas ſuperioris anni Kal. Decemb. Aulus Vitellius inferiorem Germaniam ingreſſus, hibema legionum cum curâ adierat: redditi pleriſque ordines, remiſſa ignominia, alleuatæ notæ: plura ambitione, quædam iudicio: in quibus ſordem & auaritiam Fontei Capitonis, adimendis aſſignandiſve militiæ ordinibus, integrè mutauerat. Nec conſulatis legati menſurâ, ſed in maius omnia accipiebantur. Et Vitellius apud ſeueros humilis. Ita comitatem bonitatemque fauentes vocabant, quòd ſine modo, ſine iudicio, donaret ſua, largiretur aliena. Simul, auiditate imperandi, ipſa vitia pro virtutibus interpretabantur. Multi in vtroque exercitu ſicut modeſti quietique, ita mali & ſtrenui: ſed profusâ cupidine, & inſigni temeritate, legati legionum, [108] Alienus Cæcina, & Fabius Valens: è quibus Valens infenſus Galbæ, tamquam detectam à ſe Verginij cunctationem, oppreſſa Capitonis conſilia ingratè tuliſſer, inſtigare Vitellium, ardorem militum oſtentans. *Ipſum celebri vbique famâ: nullam in Flacco Hordeonio moram, affore Britanniam, ſecutura Germanorum auxilia, malè fidas prouincias, precarium ſeni imperium, & breui tranſiturum: panderet modò ſinum, & venienti fortunæ occurreret. Meritò dubitaſſe Verginium, equeſtri familiâ, ignoto patre: imparem ſi recepiſſet imperium, tutum ſi recuſaſſet. Vitellio tres patris conſulatus, cenſuram, collegium Cæſaris, imponere iampridem Imperatoris dignationem, & auferre priuati ſecuritatem.* Quatiebatur his ſegne ingenium, vt concupiſceret magis, quàm ſperaret. A

Cap. 52.
Interea Vitellius ad omnes venit: Infirmat ſeſe, & ambit:
Comis,
Largus.
Valens Legatus ad Principatum capiendum extimulat.
Ille cupit, non audet.

B

Cap. 53.
Cæcina Legatus infenſus Galbæ.

At in ſuperiore Germaniâ, Cæcina decorâ iuuentâ, corpore ingens, animi immodicus, [109] cito ſermone, erecto inceſſu, ſtudia militum allexerat. Hunc iuuenem Galba, quæſtorem in Bæticâ, impigrè in partes ſuas tranſgreſſum, legioni præpoſuit. [110] Mox compertum publicam pecuniam auertiſſe, vt peculatorem flagitari iuſſit. Cæcina ægrè paſſus, miſcere cuncta, & priuata vulnera Reip. malis operire ſtatuit. Nec deerant in exercitu C ſemina diſcordiæ, quòd & bello aduerſus Vindicem vniuerſus affuerat, nec niſi occiſo Nerone tranſlatus in Galbam, atque in eo ipſo ſacramento vexillis inferioris Germaniæ præuentus erat. Et Treueri ac Lingones, quaſque alias ciuitates atrocibus edictis, aut damno finium Galba perculerat, hibernis legionum propiùs miſcentur. Vnde ſeditioſa colloquia, & inter paganos corruptior miles, & in Verginium fauor cuicumque alij profuturus. Miſerat ciuitas Lingonum, vetere inſtituto, dona legionibus, [111] dextras hoſpitij inſigne. Legati eorum in ſqualorem mæſtitiamque compoſiti, per principia, per

Nec vniuerſi milites in eum prom.
Quos irritant etiam Gallo-Germani.
Cap. 54.
Lingonum Legati ſeditioſè agunt.

contu-

107. PVBLICE DONATOS.] *Agris, quos Galba Treuiris eripuerat, aliiſque:* & damno finium perculerat, *vt infrà dicit.*

108. ALIENVS CÆCINA.] *Mihi; imò libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi conſtanter* Alienum *ſcribunt. Etiam in Dionis Epitomâ ſemper,* Ἀλιηνὸς. *Romanum verò id nomen: & nummi exſtant,* C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALIENVS. PROCOS. *Nominat & quemdam Alienum Cicero Diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taciti libris hic A. Cæcina dicitur: & Faſtis, quos eruditi viri concinnarunt,* A. Licinius. *Vnde eruerint, miror.*

109. CITO SERMONE.] *An,* ſcito?

110. MOX COMPERTVM.] *Non item malè,* comperto.

111. DEXTRAS HOSPITII INSIGNE.] *Fidei etiam & pacis. Cæſaris locus eſt, quem correctione libens huc traxerim, libro VII. De bello Gall.* Ædui viſi ab latere noſtris aperto. hi ſimilitudine armorum vehementer noſtros perterruerunt, ac tametſi dextras humeris exertas animaduertebantur, quod inſigne pacatis eſſe conſueuerat; tamen idipſum ſui fallendi cauſâ milites ab hoſtibus factum exiſtimabant. *De humeris, & quomodo exerti potuerint, nec capio, nec lego. Gloſſema ſubolet, & inſitio non proba: legimq. dextris exertis. voce Humerorum eiectâ, niſi ſi ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac ſocij aduentus ſignum habetur.* D

ADD. *In Cæſaris loco libenter nunc legerem,* dextris nudis exertis. *Liuius ſuadet libro XXVIII. qui ſcribit: oppidanos quoſdam deditionem & amicitiam ſignificantes, egreſſos:* dextras nudas oſtentantes. *Lacedæmonij etiam apud Thucydidem libro IV. circumuenti ab Athenienſibus,* τὰς χεῖρας ἀνέσεισαν, manus quatiebant, *ſignum pacis & deditionis. In Frontino quidem lego,* Humeros *etiam exerti à militibus, ſed longè alio ſenſu. libro II. Strateg. cap. 1.* Cùm Sertorianos milites animaduertiſſet magno impetu inſtinctos, depoſcentes pugnam, humeroſque exercentes (*lege,* exerentes) & lanceas vibrantes. *Atque hoc magis in Cæſarianâ correctione noſtrâ firmamur.*

111. INSITA

A contubernia, modò ſuas iniurias, modò ciuitatum vicinarum præmia, & vbi pronis militum auribus accipiebantur, ipſius exercitus pericula & contumelias conquerentes, accendebant animos. Nec procul ſeditione aberant, cùm Hordeonius Flaccus abire legatos, vtque occultior digreſſus eſſet, nocte caſtris excedere iubet. Inde atrox tumor, affirmantibus pleriſque interfectos, ac ni ſibi conſulerent, fore vt acerrimi militum & præſentia conqueſti, per tenebras & inſcitiam ceterorum occiderentur. Obſtringuntur inter ſe tacito fœdere legiones. Aſciſcitur auxiliorum miles, primò ſuſpectus, tamquam circumdatis cohortibus alisque, impetus in legiones pararetur: mox eadem acriùs volens, faciliore inter malos conſenſu ad bellũ, quàm in pace ad concordiam. Inferioris tamen Germaniæ legiones ſolenni Kal. Ianuar. ſacramento pro Galbâ adactæ, multâ cunctatione, & raris primorum ordinum vocibus: ceteri ſilentio, proximi cuiuſque audaciam exſpectantes, [112] inſitâ mortalibus naturâ properè ſequi, quæ piget inchoare. Sed ipſis legionibus inerat diuerſitas animorum: primani quintanique turbidi, adeò vt quidam ſaxa in Galbæ

Hordeonius comprimere conatur: Augret. Coniurant inter ſe milites.

Cap. 55. Inferior exercitus turbat.

Iurant quidam in Galbam, ſed linguâ.

B imagines iecerint: quintadecima ac ſextadecima legiones, nihil vltra fremitum & minas auſæ, initium erumpendi circumſpectabant. At in ſuperiori exercitu, quarta ac duoetuiceſima legiones iiſdem hibernis tendentes, ipſo Kal. Ianuar. die dirumpunt imagines Galbæ: quarta legio promtiùs, [113] duoetuiceſima [114] cunctanter. Mox conſenſu, ac ne reuerentiam imperij exuere viderentur, in S.P.Q.R obliterata iam nomina, ſacramenta aduocabant. nullo legatorum tribunorúmve pro Galbâ nitente, quibuſdam, vt in tumultu, notabiliùs turbantibus. Non tamen quiſquam in modum concionis, aut ſuggeſtu locutus. neque enim erat adhuc cui imputaretur. Spectator flagitij Hordeonius Flaccus conſularis legatus aderat, non compeſcere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bonos auſus, ſed ſegnis, pauidus, & ſecordiâ innocens. Quattuor centuriones duoetuiceſimæ legionis, Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Repentinus, cùm protegerent Galbæ imagines, impetu militum abrepti, vinctique. Nec cuiquam vltrà fides, aut memoria prioris ſacramenti. ſed, quod in ſeditionibus accidit, vnde plures erant, omnes fuere. Nocte quæ Kal Ianuar. ſecura eſt, coloniam Agrippi-

At ſuperior palam deficit.

Cap. 56. Hordeonius non compeſcit.

C nenſem Aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nuntiat, quartam & duoetuiceſimam legiones, proiectis Galbæ imaginibus, in Senatus & Pop. Rom. verba iuraſſe. Id ſacramentum inane viſum. [115] occupari nutantem fortunam, & offerri Principem placuit. Miſſi à Vitellio ad legiones legatoſque, qui deſciuiſſe à Galbâ ſuperiorem exercitum nuntiarent: proinde aut bellandum aduerſus deſciſcentes, aut ſi concordia & pax placeat, faciendum Imperatorem: & minore diſcrimine ſumi Principem, quàm quæri.

Ad Vitellium lis nuntius.

Qui porrò legatis indicat.

Proxima legionis primæ hiberna erant, & promtiſſimus è legatis Fabius Valens. Is die poſtero coloniam Agrippinenſem cum equitibus legionis, auxiliariorumq; ingreſſus, Imperatorem Vitellium conſalutauit. [116] Secutæ ingenti certamine eiuſdem prouinciæ legiones: & ſuperior exercitus, ſpecioſis ſenatus populique Romani nominibus relictis III. Non. Ianuar. Vitellio acceſſit. ſcires illum priore biduo non penes Remp. fuiſſe. Ardorem exercituum Agrippinenſes, Treueri, Lingones æquabant, auxilia, equos, arma, pecunias offerentes, vt quiſque [117] corpore, opibus, ingenio validus. Nec principes mo-

D dò coloniarum aut caſtrorum, quibus præſentia ex affluenti, & partâ victoriâ magnæ ſpes:

Cap. 57. E quibus Fabius Valens Imperatorem eum ſalutat. Accedunt legiones: Et ſociæ prouinciarum.

112. INSITA MORTALIBVS NATVRA PROPERE.] *Melius*, inſito. *Vidi qui ſequentia peruerteret*, non tam properè. *Verè peruerteret. Nam Taciti gnome, arcana, vt ſolet, veritatis eſt: & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facilè ducem ſe præbeat, comitem quiuis. Facit huc illud* III. *Hiſtor.* Dum quæritur locus tempuſque: quodque in tali re difficillimum eſt, prima vox.

113. DVOETVICESIMA.] *Couarruuiæ ſcriptus codex, ita paſſim. Probamus. Sæpè erratum etiam infrà. Rectè tamen integreq́ ſcriptum lib.* III. ſextadecimanos duoetuiceſimanoſque læuum cornu compleſſe. *Nos alibi in textu repoſuimus.*

114. CONTANTER MOX CONSENSV, AC] *Melius diſtingui:* Contanter mox conſenſu. Ac ne r.

115. OCCVPARI NVTANTEM FORTVNAM.] *Rectè. eſt qui malit*, inuitantem.

116. SECVTÆ INGENTI CERTAMINE.] *Hiſpanus liber*, ingenti agmine.

117. CORPORE, OPIBVS, INGENIO VALIDVS.] *Cur hic de ingenio? aut quis eius vſus? niſi fortè ad orandum, aut impellendum.*

Opes ſuas offerunt.

ſpes: ſed manipuli quoque & gregarius miles, viatica ſua, & balteos, phalerasque, inſignia A
armorum argento decôra, loco pecuniæ tradebant: inſtinctu, & impetu, & auaritiâ.

Cap. 58. Igitur laudatâ militum alacritate Vitellius, miniſteria principatus per libertos agi ſolita, in equites Romanos diſponit. Vacationes centurionibus ex fiſco numerat. Sæuitiam militum pleroſque ad pœnam expoſcentium ſæpiùs approbat, [118] pari ſimulatione vinculorum fruſtratur. Pompeius Propinquus procurator Belgicæ ſtatim interfectus. Iulium Burdonem Germanicæ claſſis præfectum aſtu ſubtraxit. Exarſerat in eum iracundia exercitus, tamquam crimen, ac mox inſidias, Fonteio Capitoni ſtruxiſſet. grata erat memoria Capitonis, & apud ſæuientes occidere palàm, ignoſcere non niſi fallendo licebat. Ita in cuſtodiâ habitus: & poſt victoriam demum, ſtratis iam militũ odiis, dimiſſus eſt. Interim vt piaculum obiicitur centurio Criſpinus, qui ſe ſanguine Capitonis cruentauerat: eoq; & poſtulantibus manifeſtior, & punienti vilior fuit.

Ipſe quoſdam punit: in pleroſque clementiâ vtitur.

Criſpinus caſus.

Cap. 59. Iulius deinde Ciuilis periculo exemtus, præpotens inter Batauos, ne ſupplicio eius ferox gens alienaretur. Et erant in ciuitate Lingonum VIII. Batauorum cohortes, quattædecimæ legionis auxilia, tum diſcordiâ temporum à legione digreſſæ: prout inclinaſſent, [119] grande momen- B
tum, ſociæ aut aduerſæ. Nonium, Donatium, Romilium, Calpurnium, centuriones, de quibus ſuprà retulimus, occidi iuſſit, damnatos fidei crimine; grauiſſimo inter deſciſcentes. Acceſſere partibus Valerius Aſiaticus, Belgicæ prouinciæ legatus, quem mox Vitellius generum aſciuit: & Iunius Blæſus Lugdunenſis Galliæ rector, cum Italicâ legione, & alâ Taurinâ, Lugduni tendentibus. Nec in Rhæticis copiis mora, quo minus ſtatim adiungerentur.

Iulius Ciuilis liberatus. Cohortes Batauorum.

Valerius Aſiaticus Vitellio ſe iungit: Rhæti,

Cap. 60. Ne in Britanniâ quidem dubitatum. Præerat Trebellius Maximus, per auaritiam & ſordes contemtus exercitui inuiſusque. Accendebat odium eius Roſcius Cælius legatus viceſimæ legionis olim diſcors, ſed occaſione ciuilium armorum atrociùs proruperant. Trebellius ſeditionem & confuſum ordinem diſciplinæ Cælio; ſpoliatas & inopes legiones Cælius Trebellio obiectabat: cùm interim, fœdis legatorum certaminibus, modeſtia exercitus corrupta, eoque diſcordiæ ventum, vt auxiliarium quoque militum [120] conuitiis proturbantibus, & aggregantibus ſe Cælio cohortibus aliſque, deſertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies prouinciæ, quamquam remoto C
conſulari, manſit. Rexêre legati legionum, pares iure, Cælius audendo potentior.

Et Britanni: Vbi res turbida.

Cap. 61. Adiuncto Britannico exercitu, ingens viribus opibusque Vitellius, duos duces, duo itinera bello deſtinauit. Fabius Valens allicere, vel ſi abnuerent, vaſtare Gallias, & Cottianis alpibus Italiam irrumpere; Cæcina propiore tranſitu, [121] Peninis iugis degredi iuſſus. Valenti inferioris exercitus electi [122] cum aquilâ quintæ legionis, & cohortibus aliſque ad XL millia armatorum data. XXX. millia Cæcina è ſuperiore Germaniâ ducebat, quorum robur [123] legio vna, prima & viceſima fuit. addita vtriq; Germanorum auxilia, è quibus Vitellius ſuas quoque copias ſuppleuit, totâ mole belli ſecuturus.

Duplices copias in Italiam Vitellius deſtinat Alteras, ſub Valente:

Alteras, ſub Cæcinâ duce.

Cap. 62. Mira inter exercitum imperatoremque diuerſitas. Inſtare miles, arma poſcere, dum Galliæ trepident, dum Hiſpaniæ cunctentur. non obſtare hiemem, neque ignauæ pacis moras. inuadendam

Miles eius morâ fremit.

D

118. PARI SIMVLATIONE VINCVLORVM FRVSTRATVR.] *Manifeſtum mendum. quò enim illud,* pari, *referetur? Tu vel mea periculo lege,* partim. *Sæuitiæ militum, inquit, ſæpè indulget, & ad pœnam iis pleroſque largitur: quoſdam ſimulatione vinclorum ſubtrahit. Priſca lectio ſuffragatur huic correctioni, quæ profert,* Parum: *ex qua,* pari, *emendaſſe fatetur Rhenanus. Partim autem, ſolitarium ſæpè poni nec geminari ſemper, notius eſt quàm vt oſtendam.*

119. GRANDE MOMENTVM.] *Iuſtini illud ſimile eſt:* Ingens momentum futurus, veri parti acceſſiſſet. *Lucanus:*

Momentumque fuit, mutatus Curio, rerum.

120. CONVITIIS PROTVRBANTIBVS.] *Priſcæ editiones,* proturbatus. *quas ſequor.*

121. PENINIS IVGIS.] *Ita ſcribendum vbiq; auctore Liuio. qui negat eas Alpes ſic dici quòd Annibal Pœnus eâ tranſmiſerit, ſed à iugo excelſi montis quod Penum incolæ dicunt. Fidem ei nota etiam noſtra lingua hodie facit, qui excelſa omnia & in acutum faſtigiata Pennas vocamus ſiue Pinnas.*

122. CVM AQVILA QVINTÆ LEGIONIS.] *Vatic. habet,* aquilex quintæ. *è quo legendum eſſe,* aquilâ & quintæ, *aut ſi magis placet,* quintædecimæ, *ego cenſebam.*

123. LEGIO VNA, PRIMA ET VICESIMA.] *Diſtinctione locum iuui. Nec tamen nunc abnuo quin gloſſematium hic ſit, ſcribendumq;,* vnaetuiceſima.

124. NON

A dam Italiam, occupandam vrbem. nihil in diſcordiis ciuilibus feſtinatione tutius, vbi facto magis quàm conſulto opus eſſet. Torpebat Vitellius, & fortunam Principatus inerti luxu ac prodigis epulis præſumebat; medio diei temulentus, & ſaginâ grauis: cùm tamen ardor & vis militum vltrò ducis munia implebat, vt ſi adeſſet Imperator, & ſtrenuis vel ignauis ſpem metumque adderet. Inſtructi intentique ſignum profectionis expoſcunt: nomine Germanici, Vitellio ſtatim addito. Cæſarem ſe appellari, etiam victor prohibuit. Lætum augurium Fabio Valenti exercituíque, quem in bellum cogebat, ipſo profectionis die, aquila leni meatu prout agmen incederet, velut dux viæ præuolauit: longumque per ſpatium, is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, vt haut dubium magnæ & proſperæ rei omen acciperetur. Et Treueros quidem vt ſocios ſecuri adiere. Diuoduri (Mediomatricorum id opidum eſt) quamquam omni comitate exceptos, ſubitus pauor exterruit, raptis repentè armis, ad cædem innoxiæ ciuitatis, non ob prædam, aut ſpoliandi cupidinem, ſed furore & rabie, & cauſſis incertis, eoque difficilioribus remediis. donec precibus ducis mitigati, ab excidio ciuitatis temperauere.

Ipſe ſecors & languidus.
Vos contrà deditus.
Felix augurium Valenti.
Cap. 63.
Cuius agmen Diuoduri lymfatur. Ciues innoxii cadunt.

B Cæſa tamen ad quattuor millia hominum. Iſque terror Gallias inuaſit, vt venienti mox agmini vniuerſæ ciuitates, cum magiſtratibus & precibus, occurrerent, ſtratis per vias pueris feminiſque, quæque alia placamenta hoſtilis iræ, [124] non quidem in bello, ſed pro pace tendebantur. Nuntium de cæde Galbæ imperio Othonis, Fabius Valens in ciuitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium, aut formidinem permotus, bellum voluebat. Gallis cunctatio exemta, & in Othonem ac Vitellium odium par, ex Vitellio & metus. Proxima Lingonum ciuitas erat, fida partibus. benignè excepti, modeſtiâ certauêre. Sed breuis lætitia fuit, cohortium intemperie, quas à legione quartadecimâ, vt ſuprà memorauimus, digreſſas exercitui ſuo Fabius Valens adiunxerat. Iurgia primùm, mox rixa inter Batauos & legionarios. Dum his aut illis ſtudia militum adgregantur, propè in prœlium exarſere, ni Valens animaduerſione paucorum, oblitos iam Batauos imperij admonuiſſet. Fruſtrà aduerſus Aeduos quæſita belli cauſſa. Iuſſi pecuniam atque arma deferre, gratuitos inſuper commeatus præbuere. quod

Vnde in reliquos Gallos terror.
Cap. 64.
Qui tamen cæſo Galbâ, palàm in Vitellium inclinant.
Batauæ cohortes ferociter agunt. Valens comprimit.

C Aedui formidine, Lugdunenſes gaudio fecere. Sed legio Italica & ala Taurina abductæ. [125] Cohortes XVIII. Lugduni, ſolitis ſibi hibernis, relinqui placuit. Manlius Valens, legatus Italicæ legionis, quamquam benè de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit. Secretis eum criminationibus infamauerat Fabius ignarum, & quò incautior deciperetur, palàm laudatum. Veterem inter Lugdunenſes Viennenſeſque diſcordiam, proximum bellum accenderat. multæ inuicem clades, crebriùs infeſtiuſque, quàm vt tantùm propter Neronem Galbamque pugnaretur. Et Galba reditus Lugdunenſium, occaſione iræ, in fiſcum verterat. Multus contrà in Viennenſes honor. Vnde æmulatio, & inuidia, & vno amne diſcretis connexum odium. Igitur Lugdunenſes extimulare ſingulos militum, & in euerſionem Viennenſium impellere, obſeſſam ab illis coloniam ſuam, adiutos Vindicis conatus, conſcriptas nuper legiones in præſidium Galbæ referendo. Et vbi cauſſas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ oſtendebant. Nec iam ſecreta exhortatio, ſed publicæ preces. *Irent vltores, exſcinderent*

Cap. 65.
Diſſidium vetus inter Lugdunenſes & Viennenſes.
Illi milites in horum exitium prouocant.

D *ſedem Gallici belli: cuncta illic externa & hoſtilia,* [126] *ſe coloniam Romanam & partem exercitus,*

124. NON QVIDEM IN BELLO.] *Locus obſcurus, ſed illuſtris (ſi tamen ſincerus:) Erant preces & ſupplicia, vt in bello: neque bellum erat, ſed tamen timebant hoſtilia, & pacem ſic orabant.*

125. COHORTES OCTODECIM LVGDVNI.] *At tot cohortes mihi relinqui non placet. Cur enim; cùm vndique mites conquieverant, & nil ad aciem opus? in vno eóque amico opido, impoſita tot cohortes? Sed an etiam vetera & ſolita tot cohortibus hiberna fuiſſe? quod falſum. Vnica enim duntaxat iam olim Lugduni cohors, è Taciti III. Annal.* Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præſidium agitabat, coërcuit. *Manuſcriptos igitur meos audio, & hic* cohortem decimamoctauam *repono. Vox etiam,* Lugduni, *ſuperuacua videtur, & velut interpretamentum inſerta.*

126. SE COLONIAM ROMANAM.] *Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione, quam pro Gallis habuit:* Ornatiſſima ecce valentiſſimaque colonia Viennenſium, quàm longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert! *Sed & noſter ſtatim, de eâdem:* Tum vetuſtas dignitasque coloniæ valuit. *Equidem haud ſatis hæc concilio. Niſi ſi Viennenſes priſci, id eſt, Allobroges ſiue Galli, donati colonico iure; non militibus aut Romanis*

citus, & proſperarum aduerſarumq́ue rerum ſocios. ſi fortuna contrà daret, iratâ ne relinque- A

Cap. 66. *rentur.* His & pluribus in eumdem modum, perpulerant, vt nec legati quidem ac duces partium reſtingui poſſe iracundiam exercitus arbitrarentur: cùm haut ignari diſcriminis ſui Viennenſes, velamenta & infulas præferentes, vbi agmen inceſſerat, arma, genua, veſtigia prehenſando, flexêre militum animos. Addidit Valens [127] tricenos ſingulis militibus ſeſtertios. Tum vetuſtas dignitáſque coloniæ valuit. Et verba Fabij ſalutem incolumitatemq́ue Viennenſium commendantis æquis auribus accepta. Publicè tamen armis mulctati, priuatis & promiſcuis copiis iuuere militem. Sed fama conſtans fuit, ipſum Valentem magnâ pecuniâ emtum. Is diu ſordidus, repentè diues, mutationem fortunæ malè tegebat, accenſis egeſtate longâ cupidinibus, immoderatus, & inopi iuuentâ, ſenex prodigus. Lento deinde agmine, per fines Allobrogum & Vocontiorũ ductus exercitus: ipſa itinerum ſpatia & ſtatiuorum mutationes venditante duce, fœdis pactionibus aduerſus poſſeſſores agrorum, & magiſtratus ciuitatum, adeò minaciter, vt Luco (municipium id Vocontiorum eſt) faces admouerit, donec pecuniâ mitigaretur. quoties

Cap. 67. pecuniæ materia deeſſet, ſtupris & adulteriis exorabatur. Sic ad Alpes peruentum. Plus B prædæ ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritauerant turbidum ingenium Heluetij, Gallica gens, olim armis viriſque, mox memoriâ nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellij imperium abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac [128] feſtinatio vndeuicesimæ legionis. Rapuerunt pecuniam miſſam in ſtipendium caſtelli, quod olim Heluetij ſuis militibus ac ſtipendiis tuebantur. ægrè id paſſi Heluetij, interceptis epiſtolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quoſdam militum in cuſtodiâ retinebant. Cæcina belli auidus, proximam quamque culpam antequàm pœniteret, vltum ibat. Mota properè caſtra. Vaſtati agri. Direptus, longâ pace in modum municipij extructus, locus, amœno ſalubrium aquarum vſu frequens. Miſſi ad

Cap. 68. Rhætica auxilia nuntij, vt verſos in legionem Heluetios à tergo aggrederentur. Illi ante diſcrimen feroces, in periculo pauidi, quamquã primo tumultu Claudium Seuerum ducem legerant, non arma noſcere, non ordines ſequi, non in vnum conſulere. exitioſum aduerſus veteranos prœlium, intuta obſidio, dilapſis vetuſtate mœnibus. hinc Cæcina cum valido exercitu, inde Rhæticæ alæ cohorteſque & ipſorum Rhætorum iuuentus C ſueta armis, & more militiæ exercita. vndique populatio & cædes. Ipſi in medio vagi abiectis armis, magna pars ſaucij aut palantes, [129] in montem Vocetium perfugere. Ac ſtatim immiſſâ cohorte Thracum depulſi, & conſectantibus Germanis Rhætiſque, per ſiluas atque in ipſis latebris trucidati. Multa hominum millia cæſa, multa ſub coronâ venumdata. Cumq́ue direptis omnibus, Auenticum gentis caput iuſto agmine peteretur; miſſi qui dederent ciuitatem, & deditio accepta. In Iulium Alpinum è principibus, vt concitorem belli, Cæcina animaduertit: ceteros veniæ vel ſæuitiæ Vitellij reliquit.

Cap. 69. Haut facile dictu eſt, legati Heluetiorum minus placabilem Imperatorem, an militem inuenerint. Ciuitatis excidium poſcunt, tela ac manus in ora legatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac verbis temperabat: cùm Claudius Coſſus, vnus ex legatis, notæ facundiæ, ſed dicendi artem aptâ trepidatione occultans, atque eo validior, militis animum mitigauit: vt eſt mos vulgo, mutabili ſubitis, & tam prono in miſericordiam, quàm immodicum ſæuitiâ fuerat. effuſis lacrymis, & meliora conſtantiùs poſtulando, D

Cap. 70. impunitatem ſalutemq́ue ciuitati impetrauere. Cæcina paucos in Heluetiis moratus dies, dum ſententiæ Vitellij certior fieret, ſimul tranſitum Alpium parans, lætum

ex

Margin notes: [illegible] … Quem ipſe dux emtum. … Iam olim rapax. … Vaſtat omnia. … Illi trepidat. … [illegible]

cinibus non deductis: Lugdunum autem contrà, magnam partem Romanis familiis ſtetit. Nam & hic externos immixtos, Dio ſuadet libro XLVI.

127. TRICENOS SINGVLIS MILITIBVS SESTERTIOS.] *Liber Hiſpanus.* trecenos. *quod verius. Nam prius illud non congiarium ſit, ſed heminarium: vt quidam vocabatur.* Treceni HS. *ſunt nobis, ſeptem Philippici & ſemis.*

128. FESTINATIO VNDEVICESIMÆ LEGIONIS.] *Vt ſuprà narrauit, Cæcina vnicam legionem habuit, eámque* XXI. *Quis igitur hæreat, quin hic ſcribendum,* vnaetuicesimæ? *Didici poſteà ſic eſſe in Florentino.*

129. IN MONTEM VOCETIVM.] *Quidam libri*, Vocetum. *And. Schotus noſter*, Vogeſum, *reponebat. Quem fateor non quidem in Heluetiis eſſe, ſed nec longè ab iis. Certè Vocetij non alibi mentio.*

130. IN

A ex Italiâ nuntium accipit, alam Syllanam circa Padum agentem, ſacramento Vitellij acceſſiſſe. Proconſulem Vitellium Syllani in Africâ habuerant: mox à Nerone, vt in Ægyptum præmitterentur, exciti,& ob bellũ Vindicis remorari,ac tum in Italiâ manentes, inſtinctu decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obſtricti, robur aduentantium legionum & famam Germanici exercitus attollebant, tranſiere in partes: & vt donum aliquod nouo Principi, firmiſſima Transpadanæ regionis municipia, Mediolanum, ac Nouariam, & Eporediam, ac Vercellas, adiunxere. Id Cæcinæ per ipſos compertum. Et quia præſidio alæ vnius latiſſima pars Italiæ defendi nequibat, præmiſſis Gallorum, Luſitanorum, Britannorumque cohortibus, & Germanorum vexillis, [130] in alpe Graiâ ipſe paullulum cunctatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret, aduerſus [131] Petronium vrbis procuratorem, qui concitis auxiliis, & interruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmiſſas iam cohortes aláſque, ſimul reputans plus gloriæ retentâ Italiâ, & vbicumq; certatum foret, Noricos in cetera victoriæ præmia [132] acceſſuros, Penino ſubſignanum militem itinere, & graue legionum agmen,

Ala Syllana Vitellio ſe iungit: *Et vnà ſecum, aliquot oppida* *Cæcina Peninis alpibus tranſit.*

B [133] hibernis adhuc niuibus traduxit. Otho interim,contra ſpem omnium, non deliciis, neque deſidiâ torpeſcere. dilatæ voluptates, diſſimulata luxuria, & cuncta ad decorem imperij compoſita. Eoque plus formidinis afferebant falſæ virtutes, & vitia reditura. Marium Celſum conſulem deſignatum, per ſpeciem vinculorum, ſæuitiæ militum ſubtractum, acciri in Capitolium iubet. Clementiæ titulus, è viro claro & partibus inuiſo, petebatur. Celſus conſtanter ſeruatæ erga Galbam fidei crimen confeſſus, exemplum vltrò imputauit. [134] Nec Otho quaſi ignoſceret, ſed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet, ſtatim intra intimos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit. Manſitq; Celſo velut fataliter etiam pro Othone fides,integra & infelix. Læta primoribus ciuitatis, celebrata in vulgus Celſi ſalus, ne militibus quidem ingrata fuit, [135] eamdem virtutem admirantibus cui iraſcebantur. Par inde exſultatio, diſparibus cauſſis conſecuta, impetrato Tigellini exitio. Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, fœdâ pueritiâ, impudicâ ſenectâ, præfecturam vigilum & prætorij,& alia præmia virtutum,quia velo-

Cap.71. *Otho compoſitè ſe gerit.* *Celſum ſeruat:* *Imò & ducem eligit.* *Cap.72.* *Tigellinus necæ permiſſus.*

C ciùs erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde auaritiam, & virilia ſcelera exercuit: corrupto ad omne facinus Nerone, quædam ignaro auſus, ac poſtremò eiuſdem deſertor ac proditor. Vnde non alium pertinaciùs ad pœnam flagitauere, diuerſo affectu,

quibus

130. In Alpe Graia ipse.] *Maſe huic loco eſſe iurem apud omnes Cenſores. Pugnat hiſtoria, pugnant libri. De hiſtoriâ, quid certius quàm Cæcinam non Graio monte ſed Penino in Italiam veniſſe? Tacitus ſuprà:* Cæcina propiore tranſitu Peninis iugis digredi iuſſus.*& paullo infrà:* Penino ſubſignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit. *Atqui diuerſi & diſſiti hi tranſitus. Iam libri longè abeunt ab hoc ſcripto. Farneſianus*, in alpe triariâ,*ſicut & Hiſpanus: Budenſis*, triannâ: *optimus Vatic.* cum alpe tarinâ: *ex quo ego*, alâ Taurinâ: *Sauillus*, Petrinâ. *Et certè Taurina, iam cum*
D *Valente, in Italiam inierat. Ergo Sauillo aſſentior, & libens.*

131. Petronivm vrbis procvratorem.] *Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat, non vnius alicuius oppidi. Vertranius Maurus IC^{tus} emendat*, vrbis Præfectum, *ſiue* Prætorem. *Haut rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego verò aut oblitâ eâ voce ſcripſerim*, Petronium procuratorem, *aut mutatâ*, Petronium ibi procuratorem. *Vetus quidem lectio* vrbi *habet: quod deprauatum facilè ex* vbi *vel* ibi.

132. Accessvros.] *Couarruuiæ liber & priſcæ editiones*, ceſſuros.

133. Hibernis adhvc nivibvs.] *Iidem libri*, hibernis adhuc Alpibus. *quod interpretor Salluſtiano verbo, Alpibus adhuc hiemantibus. Poëta etiam vetus eo ſenſu dixit:*

Iuppiter hibernas canâ niue conſpuit Alpes.

134. Nec Otho qvasi ignosceret.] *Frons aliqua ſententiæ appareat: ſed ſi excutias, vana & falſa. Cenſeo emendandum:* ſed nec hoſtis metu, reconciliationi ſe adhiberet. *Duo videlicet, cùm Celſum ſibi iungeret, Otho cauit. Ne aut ignoſcere videretur, vt in vero magnóque crimine: aut ne hoſtis, id eſt, Vitelly metu, adſciſcere ſibi virum nobilem & fortem. Itaque nec obnoxium habere eum voluit, nec ſuſpenſum: ſed ſtatim aſſumpſit inter intimos amicos. Plutarchus comitatem hanc ita narrat:* Κελεύσας Μάριον Κέλσον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο καὶ διελέχθη φιλανθρώπως, καὶ παρεκάλεσε τῆς αἰτίας ἐπιλαθέσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφέσεως μνημονεύειν. Iubens Marium Celſum ad ſe adduci, amplexus eſt virum, & benignè allocutus monuit vt cauſſæ magis obliuiſceretur, quàm veniæ meminiſſet. *Hæc talia acumina fruſtrà multis verbis approbem iis qui non tales.*

135. Eamdem virtvtem admirantibvs.] *Eſt vera & notabilis gnome. atque eadem in Liuij libro v. de Camillo:* Sed ſeueritate imperij victi, eamdem virtutem & oderant, & mirabantur.

136. Præ-

Æqualiter odioſus omnibus. quibus odium Neronis inerat, & quibus deſiderium. Apud Galbam T. Vinij potentiâ A
defenſus, prætexentis ſeruatam ab eo filiam. & haut dubiè ſeruauerat, non clementiâ
Nota ſcelestorum ingenium. (quippe tot interfectis) ſed effugio in futurum. quia peſſimus quiſque, diffidentiâ præ-
ſentium mutationem pauens, aduerſus publicum odium priuatam gratiam [136] præpa-
rat : vnde nulla innocentiæ cura, ſed vitæ impunitatis. Eo infenſior populus, additâ ad
vetus Tigellini odium recenti T. Vinij inuidiâ, concurrere è totâ vrbe in palatium ac fo-
ra, & vbi plurima vulgi licentia, in circum ac theatra effuſi, ſeditioſis vocibus obſtrepe-
re : donec Tigellinus, accepto apud [137] Sinueſſanas aquas ſupremæ neceſſitatis nuntio,
Iugulum ſibi ſecat. inter ſtupra concubinarum, & oſcula, & deformes moras, ſectis nouaculâ faucibus, in-
Cap. 73. famem vitam fœdauit etiam exitu ſero & inhoneſto. Per idem tempus expoſtulata ad
Criſpinilla liberata: ſupplicium [138] Galuia Criſpinilla, variis fruſtrationibus, & aduerſâ diſſimulantis Prin-
cipis famâ, periculo exempta eſt : magiſtra libidinum Neronis, tranſgreſſa in Africam ad
Imò ad potentiam poſteà euecta. inſtigandum in arma Clodium Macrum, famem populi Rom. haut obſcurè molita,
totius poſteà ciuitatis gratiam obtinuit conſulari matrimonio innixa, & apud Galbam, B
Othonem, Vitellium illæſa : mox potens pecuniâ, & orbitate, quæ bonis maliſque tem-
Cap. 74. poribus iuxtà valent. Crebræ interim, & muliebribus blandimentis infectæ, ab Othone
Otho fiſtere & placare Vitellium molitur : Et ille hunc. ad Vitellium epiſtolæ, offerebant pecuniam & gratiam, & quemcumque quietis locum
prodigæ vitæ legiſſet. Paria Vitellius oſtendebat, primò mollius, ſtultâ vtrimque & in-
decorâ ſimulatione : mox quaſi rixantes, ſtupra & flagitia inuicem obiectauere. neuter
falsò Otho, reuocatis quos Galba miſerat legatis, rurſus ad vtrumque Germanicum
exercitum, & ad legionem Italicam, eáſque quæ Lugduni agebant copias, ſpecie ſena-
Legati ab Othone in Germaniam: A Valente epiſtola corruptrices Romam miſſa. tus miſit. Legati apud Vitellium remanſere, promptiùs quàm vt retenti viderentur. Præ-
toriani, quos per ſimulationem officij legatis Otho adiunxerat, remiſſi, antequam le-
gionibus miſcerentur. Addidit Epiſtolas Fabius Valens, nomine Germanici exercitus,
ad prætorias & vrbanas cohortes, de viribus partium magnificas, & concordiam offe-
rentes. Increpabant vltrò, quòd [139] tantò antè traditum Vitellio imperium, ad Otho-
nem vertiſſent. Ita promiſſis ſimul ac minis tentabantur : vt bello impares, in pace ni- C
Cap. 75. hil amiſſuri. Neque ideò prætorianorum fides mutata. Sed inſidiatores ab Othone in
Etiam vtrimque percuſſores. Germaniam, à Vitellio in vrbem miſſi. Vtriſque fruſtra fuit : Vitellianis impunè, per
tantam hominum multitudinem, mutuâ ignorantiâ fallentibus : Othoniani, nouitate
vultus,

136. PRÆPARAT: VNDE NVLLA INNOCENTIÆ CVRA.] *Non mutant libri, niſi quòd,* vices impunitatis, *habent. Totum locum lege :* priuatam gratiam præparatum it : nullâ innocentiæ curâ, ſed vice ſuæ impuritatis. *Palmerij etiam coniectura haud improba :* priuatam gratiam præparat vndevnde : nulla, *&c. Vndevnde Latinis valet ὁποθενοῦν. Quod autem ad ſententiam, pulchra eſt, & vſu ſapiùs probata. Ita Dio notat, cùm Menas præfectus Sex. Pompeij in mari,* Helenum cepiſſet, libertum Cæſari admodum carum, ſtatim ſine pretio remiſſum. qui beneficium hoc multo antè apud Cæſarem deponebat, & perfugium ſibi, ſi res ita ferret, apud eum præparans.

137. SINVESSANAS AQVAS.] *Malè vulgò,* Sueſſanas. *Libri ſcripti docent, & Plutarchus in hac ipſâ re : Ἔπεμψεν οὖν ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὄθων εἰς τοὺς περὶ Σινόεσσαν ἀγρούς. Aquæ autem eæ inter ſalubres habitæ. Plinius :* In eâdem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem feminarum & inſaniam virorum abolere creduntur. *Et quia ad vitia muliebria : ideò in Martiali,*

Diceret hiſtericam ſe forſitan altera mœcha
In Sinueſſano velle ſedere ſinu.

Sed & Claudius apud Tacitum libro XII. refouendis viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, Sinueſſam pergit.

138. GALVIA CRISPINILLA.] Caluia *verius : an etiam,* miniſtra? *nec tamen illud damno. Ceterùm hæc Caluia, à veſte Spori fuit, & eius Cuſtos. Breuiarium Dionis, in Nerone : Χωρὶς δὲ, ὅ τε Πολύκλειτος καὶ Καλουΐα Κρισπινίλλα ἦγον, ἐπόρθουν, ἐσύλων πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετο, ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ, αὕτη δὲ μετά τε τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. Τήν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς περὶ ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, ἐπεπίστευτο, καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο.* Seorſum autem, & Polycletus & Caluia Criſpinilla omnia obuia agebant, ferebant, ſpoliabant. Ille in vrbe, hæc autem cum Nerone & cum Sabinâ (ita Sporum nominabant:) cuius cuſtodia ei concredita fuerat, & ſimul veſtis Procuratio : quamquam mulier eſſet, & quidem nobilis. Quo prætexto, omnes ab eâ exuebantur. D *Vides ex eâ notâ, quid femina Caluia hæc fuerit, & cur populo exoſa.*

139. TANTÒ ANTE.] *Maiora verba quàm pro re. Nam interuallum ſanè, inter Vitellij Othoniſque imperium, exiguum. Iurarunt enim Germanici exercitus in Vitellij nomen Kalendis Ianuariis : at poſtridie Idus Galba caſus, & Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, & aut militum aut Taciti adſertio non vſquequaque cauta.*

140. Et

A vultus, omnibus inuicem gnaris, prodebantur. Vitellius litteras ad Titianum fratrem Othonis compoſuit, exitium ipſi filioque eius minitans, ni incolumes ſibi mater ac liberi ſeruarentur. [140] Et ſtetit domus vtraque ſub Othone, incertum an metu; Vitellius victor, clementiæ gloriam tulit.

Cap.76. *Illyricana legiones pro Othone.*

Primus Othoni fiduciam addidit ex Illyrico nuntius, iuraſſe in eum Dalmatiæ, ac Pannoniæ, & Mœſiæ, legiones. Idem ex Hiſpaniâ allatum: laudatuſque per edictum Cluuius Rufus. & ſtatim cognitum eſt, conuerſam ad Vitellium Hiſpaniam. Nec Aquitania quidem, quamquam à Iulio Cordo in verba Othonis obſtricta, diu manſit. Nuſquam fides aut amor, metu ac neceſſitate huc illuc mutabantur. Eadem formido prouinciam Narbonenſem ad Vitellium vertit; facili tranſitu ad proximos & validiores. Longinquæ prouinciæ, & quidquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebant, non partium ſtudio; ſed erat grande momentum in nomine vrbis ac prætextu ſenatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Veſpaſianus, Syriæ legiones Mucianus ſacramento Othonis adegere. Simul Ægyptus,

Et penè omnes transmarina.

B [141] omneſque verſæ in Orientem prouinciæ, nomine eius tenebantur. Idem Africæ obſequium, initio à Carthagine orto. Neque exſpectatâ Vipſani Aproniani proconſulis auctoritate, Creſcens Neronis libertus (nam in malis temporibus [142] partem ſe Reip. fecerat) epulum plebi, ob lætitiam recentis imperij, obtulerat: & populus pleraque ſine modo feſtinauit. Carthaginem ceteræ ciuitates ſecutæ. Sic diſtractis exercitibus ac prouinciis, Vitellio quidem ad capeſſendam Principatus fortunam bello opus erat.

Africa adiungitur.

Cap.77. *Ipſe Romæ ciuilia adminiſtrat. Conſules diſponit.*

Otho, vt in multâ pace, munia imperij obibat: quædam ex dignitate Reip.; pleraque, contra decus, ex præſenti vſu properando. Conſul cum Titiano fratre in Kal. Martias ipſe; proximos menſes Verginio deſtinat, vt aliquod exercitui Germanico delinimentum. Iungitur Verginio Poppæus Vopiſcus, prætextu veteris amicitiæ, plerique Viennenſium honori datum interpretabantur. Ceteri conſulatus ex deſtinatione Neronis, aut Galbæ, manſere. Cælio ac Flauio Sabinis, in Iulias; Ario Antonino & Mario Celſo, in Septembres: quorum honori ne Vitellius quidem Victor interceſſit. Sed Otho, pontificatus au-

Sacerdotia diuidit.

C guratuſque honoratis iam ſenibus cumulum dignitatis addidit; & recens ab exſilio reuerſos nobiles adoleſcentulos, auitis ac paternis ſacerdotiis in ſolatium recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæſo, Seuino Promptino ſenatorius locus; qui repetundarum criminibus ſub Claudio ac Nerone ceciderant. Placuit ignoſcentibus, verſo nomine, quod auaritia fuerat, videri maieſtatem: cuius tum odio, etiam bonæ leges peribant.

Damnatos quoſdam reſtituit.

Cap.78. *Beneficia variè largitur.*

Eâdem largitione ciuitatum quoque ac prouinciarum animos aggreſſus, Hiſpalienſibus & Emeritenſibus [143] familiarum adiectiones, [144] Lingonibus vniuerſis ciuitatem Romanam, prouinciæ Bæticæ Maurorum ciuitates dono dedit. Noua iura Cappadociæ, noua Africæ, oſtentui magis quàm manſura. Inter quæ neceſſitate præſentium rerum & inſtantibus curis excuſata, ne tum quidem immemor amorum, ſtatuas Poppææ per ſenatuſconſultum repoſuit. Creditus eſt etiam de celebrandâ Neronis memoriâ agitauiſſe, ſpe vulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis * proponerent: atque etiam [145] Othoni, quibuſdam diebus populus & miles, tamquam nobilitatem ac decus aſtruerent,

Poppææ ſtatuas reponit.

* reponerent

D 140. ET STETIT DOMVS VTRAQVE SVB OTHONE.] *Tu verò interpunge:* ſtetit domus vtraque. ſub Othone incertum an metu.

141. OMNESQVE VERSÆ IN ORIENTEM.] *Credo germanum eſſe. aliquot tamen libri*, omneſque verſus Orientem.

142. PARTEM SE REIP. FECERAT.] *Interpretor. miſcuerat ſe, velut & ipſe inter curatores eius & adminiſtros. Ita ſuprà, hoc libro:* Non Senatus & eques modò, quis aliqua pars & cura reip.

143. FAMILIARVM ADIECTIONES.] *Ita ſolent Romani coloniarum infrequentiæ ſubuenire, nouâ familiarum aliquot adiectione. Liuius libro* LXIV. Poſtulantibus à Senatu Aquileienſium Legatis, vt colonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ ex Sc. ſcriptæ.

144. LINGONIBVS VNIVERSIS.] *Latet hîc omnino mendum. Primùm enim quis locus Lingonibus (Galliæ ij ſunt) inter Hiſpaniæ populos eſſe poteſt? Adde, quod Lingones iſtiipſi, primi & præcipui in Othonem hoſtes. Hi, qui Vitellium fouêre; hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulêre; hi, qui etiam nunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur iis præmium? Clarè aliena & falſa ea vox; & cenſeam Hiſpaniæ aliquam gentem reponendam: Luſonas, an Illurconas? an tale aliquod nomen, quod parum vicinum adhuc repperi corruptæ voci.* Nec ſcire fas eſt omnia, *ait Lyricus. tu cogitabis.*

145. OTHONI QVIBVSDAM DIEBVS.]

tent, NERONI OTHONI acclamauit. Ipſe in ſuſpenſo tenuit, vetandi metu, vel [146] cogno- A
Cap.79. ſcendi pudore. Conuerſis ad ciuile bellum animis, externa ſine curâ habebantur. Eò
Sarmatæ Mœſiam incurrunt. audentiùs Rhoxolani, Sarmatica gens, priore hieme cæſis duabus cohortibus, magnâ ſpe
ad Mœſiam irruperant. nouem millia equitum, ex ferociâ & ſucceſſu, prædæ magis
quàm pugnæ intenta. Igitur vagos & incurioſos, tertia legio, adiunctis auxiliis, repentè
Romani aggrediuntur, & vincunt inuaſit. Apud Romanos omnia prœlio apta. Sarmatæ diſperſi, aut cupidine prædæ gra-
ues onere ſarcinarum, & lubrico itinerum ademtâ equorum pernicitate, velut vincti cæ-
Genus pugnæ Sarmatarū. debantur. Namque mirum dictu vt ſit omnis Sarmatarum virtus, velut extra ipſos. nihil
ad pedeſtrem pugnam tam ignauum; vbi per turmas aduenêre, vix vlla acies obſtiterit.
Sed tum humido die, & ſoluto gelu, neque conti, neque gladij, quos prælongos vtrâque
manu regunt, ſui, lapſantibus equis, & cataphractarum pondere (id principibus &
nobiliſſimo cuique tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio conſertum; vt aduerſus
ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum) ſimul
altitudine, & mollitiâ niuis, hauriebantur. Romanus miles facili loricâ, & miſſili pi-
lo, aut lanceis aſſulians, vbi res poſceret, leui gladio inermem Sarmatam, (neque enim B
defendi ſcuto mos eſt) comminùs fodiebat. donec pauci, qui prœlio ſuperfuerant, palu-
Legati Romæ honorantur. dibus abderentur. [147] Ibi ſæuitiâ, hîc miſeriâ vulnerum abſumti. Poſtquam id Romæ
compertum, M. Aponius Mœſiam obtinens, triumphali ſtatuâ, Fuluius Aurelius, &
Iulianus Titius, ac Numiſius Lupus, legati legionum, conſularibus ornamentis do-
nantur: læto Othone, & gloriam in ſe trahente, tamquam & ipſe felix bello, & ſuis du-
Cap.80. cibus ſuiſque exercitibus Remp. auxiſſet. Paruo interim initio, vnde nihil timeba-
Ibi ſeditio. tur, orta ſeditio, propè vrbi excidio fuit. Septimamdecimam cohortem, [148] coloniâ
Eius cauſſa. Hoſtienſi, in vrbem acciri Otho iuſſerat. Armandæ eius cura, Vario Criſpino tribuno è
prætorianis, data. Is quo magis vacuus, [149] quietis caſtris, iuſſa exſequeretur; vehicula
cohortis, incipiente nocte, onerari aperto armamentario iubet. Tempus, in ſuſpicionem;
Suſpicio in Senatores. cauſſa, in crimen; affectatio quietis, in tumultum eualuit. Et [150] viſa inter temulentos
arma, cupidinem ſui mouere. Fremit miles, & tribunos centurioneſque proditionis C
Miles Prætorianus ad arma. arguit, tamquam familiæ ſenatorum ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignari &
[151] vino graues; peſſimus quiſque in occaſionem prædarum; vulgus, vt mos eſt, cuiuſ-
Vrbem & palatium irrumpit. que motus noui cupidum. & obſequia meliorum nox abſtulerat. Reſiſtentem ſeditio-
ni tribunum, & [152] ſeueriſſimum centurionum obtruncant. rapta arma, nudati gladij,
Cap.81. inſidentes equis, vrbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuium, pri-
moribus feminis viriſque: qui trepidi, fortuitus ne militum furor, an dolus Imperato-
ris, manere ac deprehendi, an fugere & diſpergi, periculoſius foret; modò conſtantiam
ſimu-

Quibus diebus? & cur hoc ita ἀορίστως? Fortaſſe, Quinquatruum diebus: *quod ſcriptum initialibus modò litteris fuit.*

146. COGNOSCENDI PVDORE.] *Malim,* agnoſcendi.

147. IBI SÆVITIA, HIC MISERIA.] *Mutilus locus, aut corruptus. Mihi ex ſententiâ videatur:* illi ſæuitia hiemis, hi miſeriâ vulnerum abſumpti. *Iunctim enim cum prioribus legenda. & reliqui confugerunt, inquit, ad paludes: quorum alij frigoris vi, alij iam laſi, cùm nemo curaret, miſerè tabe & pure vulnerum perierunt.*

148. COLONIA HOSTIENSI.] *Scito eam illic perpetuam ſtationem habuiſſe, ex decreto Claudij. Suetonius in Claud. cap.* XXV. Puteolis & Hoſtiæ ſingulas cohortes, ad arcendos incendiorum caſus, collocauit.

149. QVIETIS CASTRIS.] *Quia vigilia iamtunc conſtituta, & omnes in contuberniis, exceptis Vigilibus.*

150. VISA INTER TEM. ARMA.] *Is affectus Homero exprimitur, in Odyſſeâ π. vbi Vlyſſes Telemachum monet amouenda arma à procis, & cauſſam dat:*

Μήπως οἰνωθέντες, ἔριν στήσαντες ἐν ὑμῖν,
Ἀλλήλους τρώσητε.

& cauſſæ cauſſam:

——— Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.

Nequando temulenti, iurgia deinde ſeratis,
Mutua lædentes. D
——— namque viros ferrum trahit ipſum.

151. VINO GRAVES.] *Quippe in cenâ iam, aut potiùs à cena. Vbi autem et vetus diſciplina? Sed verò hæc caſtra vrbana, & cum vrbis vitiis.*

152. SEVERISSIMVM CENTVRIONVM.] *Vatic.* ſeueriſſimos. *& Plutarchus ἑκατοντάρχας δύο interfectos ſcribit. Noſter tamen etiam infrà de vno tantùm:* Vnus altérve perditus ac temulentus, centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuet? *Itaque placeat magis hic legi, &* Seueriſſimum centurionem, *vt proprium nomen expreſſerit interfecti. aut certè in altero Taciti loco,* centurionum ac tribuni, *ſcribendum erit.*

A ſimulare, modò formidine detegi, ſimul Othonis vultum intueri. Vtque euenit inclinatis ad ſuſpicionem mentibus, cùm timeret Otho, timebatur. Sed haut ſecus diſcrimine ſenatus quàm ſuo territus, & præfectos prætorij ad mitigandas militum iras ſtatim miſerat, & abire properè omnes è conuiuio iuſſit. Tum verò paſſim magiſtratus, proiectis *Diffugiunt Senatores.*
inſignibus, vitatâ comitum & ſeruorum frequentiâ, ſenes feminæque per tenebras, diuerſa vrbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, & vt cuique humillimus cliens, incertas latebras petiuêre. Militum impetus ne foribus quidem palatij coërcitus, quo Cap. 82.
minùs conuiuium irrumperent, oſtendi ſibi Othonem expoſtulantes: vulnerato Iulio Martiale tribuno, & Vitellio Saturnino præfecto legionis, dum ruentibus obſiſtunt. Vn- *Ipſi omnibus minantur.*
dique arma & minæ, modò in centuriones tribunoſque, modò in ſenatum vniuerſum: lymphatis cæco pauore animis, & quia neminem vnum deſtinare iræ poterant, licentiam in omnes poſcentibus. donec Otho, contra decus imperij thoro inſiſtens, precibus *Otho precibus ægrè componit.*
& lacrymis ægrè cohibuit. Redieruntque in caſtra inuiti, neque innocentes. Poſterâ die, velut captâ vrbe, clauſæ domus, rarus per vias populus, mæſta plebs, deiecti in terram
B militum vultus, ac plus triſtitiæ quàm pœnitentiæ. Manipulatim allocuti ſunt Licinius *Et ſequenti aut urgentes minis.*
Proculus, & Plotius Firmus, præfecti: ex ſuo quiſque ingenio, mitiùs aut horridiùs Finis ſermonis in eo, vt quina millia nummûm ſingulis militibus numerarentur. Tum Otho *Caſtra ingreditur.*
ingredi caſtra auſus. Atque illum tribuni centurioneſque circumſiſtunt, abiectis militiæ inſignibus, otium & ſalutem flagitantes. Senſit inuidiam miles, & compoſitus in obſequium, auctores ſeditionis ad ſupplicium vltrò poſtulabat. Otho quanquam turbidis Cap. 83.
rebus, & diuerſis militum animis, cùm optimus quiſque remedium præſentis licentiæ poſceret; vulgus & plures, ſeditionibus & ambitioſo imperio læti, per turbas & raptus faciliùs ad ciuile bellum impellerentur: ſimul reputans non poſſe Principatum ſcelere quæſitum, ſubitâ modeſtiâ & priſcâ grauitate retineri, ſed diſcrimine vrbis & periculo ſenatus anxius, poſtremò ita diſſeruit. *Neque vt affectus veſtros in amorem mei accenderem,* *Inſigni ut hercules oratione affatur.*
commilitones; neque vt animum ad virtutem cobortarer (vtraque enim egregiè ſuperſunt:) ſed veni poſtulaturus à vobis temperamentum veſtræ fortitudinis, & erga me modum caritatis.
C *Tumultus proximi initium, non cupidine vel odio, (quæ multos exercitus in diſcordiam egêre) ac ne detractatione quidem aut formidine periculorum, nimia pietas veſtra acriùs quàm conſideratiùs excitauit. Nam ſæpè boneſtas rerum cauſſas, ni iudicium adhibeas, pernicioſi exitus conſequuntur. Imus ad bellum. num omnes nuntios palàm audiri, omnia conſilia cunctis præſentibus tractari, ratio rerum, aut occaſionum velocitas patitur? Tam neſcire quædam milites, quàm ſcire oportet. Ita ſe ducum auctoritas, ſic rigor diſciplinæ habet,* [153] *vt multa, per centuriones tribunoſque tantùm, iuberi expediat. Si vbi iubeantur; quærere ſingulis liceat: pereunte obſequio, etiam imperium intercidit. An & illic nocte intempeſtâ rapientur arma? Vnus alterve* [154] *perditus ac temulentus (neque enim plures conſternatione proximâ inſaniſſe crediderim) centurionis ac tribuni ſanguine manus imbuet? Imperatoris ſui tentorium irrumpet?* *Vos quidem iſtuc pro me, ſed in diſcurſu ac tenebris, & rerum omnium confuſione, patefieri occaſio etiam aduerſus me poteſt.* [155] *Si Vitellio & ſatellitibus eius eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? quid aliud quàm ſeditionem & diſcordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obſequatur:* Cap. 84.
D *binc confuſi pedites equiteſque, in exitium ruamus. Parendo potiùs, commilitones quàm imperia ducum ſciſcitando, res militares continentur. Et* [156] *fortiſſimus in ipſo diſcrimine exercitus*

153. VT MVLTA PER CENTVRIONES.] *Liber Hiſpanus,* vt multa centuriones tribunoſque, *omiſſâ voculâ. Veriſſimè. Nam ea Othonis mens eſt, vt velit quædam imperia centurionibus tantùm tribuniſque indicari, non in milites ſpargi. Florentinus liber habet,* Multa etiam centuriones: *optimè.*

154. PERDITVS AC TEMVLENTVS.] *Puto,* percitus. *Nam ad inſtinctum quemdam & inſaniam (ita ſtatim) refert.*

155. SI VITELLIO ET SATELLITIBVS EIVS.] *Hac ipſa mouendi ratio ab hoſtium affectu & voto,* *vſurpata decenter Homero, Iliad. α.*

Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.
Ridebit Priamus certè, & Priameia proles,
Atque alij Trões gaudebunt gaudia magna,
Has inter vos ſi lites & iurgia norint.

Et cur non ab illo vberi eloquentiæ & ſapientiæ fonte ſit hic riuus?

156. FORTISSIMI IN IPSO DISCRIMINE.] *Veriſſima gnome: quæ veteri Græcorum dicto firmatur*

tus eſt, qui ante diſcrimen quietiſſimus. Vobis arma & animus ſit; mihi conſilium, & virtutis A
veſtræ regimen relinquite. Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit. Ceteri abolete memoriam fœdiſſimæ noctis. Nec illas aduerſus ſenatum voces vllus vnquam exercitus audiat. Caput imperij, & decora omnium prouinciarũ, ad pœnam vocare, non hercle illi, quos cùm maximè [157] *Vitellius in nos ciet, Germani audeant. Vllíne Italiæ alumni, & Romana verè iuuentus, ad ſanguinem & cædem depoſcerent ordinem, cuius ſplendore & gloriâ, ſordes & obſcuritatem Vitellianarum partium perſtringimus? Nationes aliquas occupauit Vitellius, imaginem quamdam exercitus habet: Senatus nobiſcum eſt. Sic fit, vt hinc Reſp. inde hoſtes Reip. conſtiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc vrbem,* [158] *domibus & tectis, & congeſtu lapidum, ſtare creditis? Muta iſta & inanima intercidere ac reparari* [159] *promiſcuè poſſunt. æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum veſtrâ ſalus, incolumitate ſenatus firmatur. Hunc auſpicatò à parente & conditore vrbis noſtræ inſtitutum, & à regibus vſque ad Principes continuum & immortalem, ſicut à maioribus accepimus, ſic poſteris tradamus. Nam vt ex vobis ſenatores, ita ex ſenatoribus Principes naſcuntur.*

Cap. 85. *Duo è ſeditioſis puniti. Romæ omnia ſuſpenſa, ſuſpecta.* Et oratio ad perſtringendos mulcendoſque militum animos, & ſeueritatis modus (neque enim in plures quàm in duos animaduerti iuſſerat) gratè accepta, compoſitique ad præſens qui coërceri non poterant. [160] Non tamen quies vrbi redierat. ſtrepitus telorum, & facies belli erat: [161] militibus, vt nihil in commune turbantibus, ita ſparſis per domos, occulto habitu, & malignâ curâ in omnes, quos nobilitas aut opes, aut aliqua inſignis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoque milites veniſſe in vrbem ad ſtudia partium noſcenda, plerique credebant. Vnde plena omnia ſuſpicionum, & vix ſecreta domuum ſine formidine. ſed plurimum trepidationis in publico, vt quemque nuntium fama attuliſſet; animum vultumque conuerſi, ne diffidere dubiis, ac parum gaudere proſperis viderentur. *Senatus ipſe ſententia anxius.* Coacto verò in curiam ſenatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax ſilentium, ne ſuſpecta libertas. Et priuato Othoni nuper, [162] at-

tur apud Euſtathium: Θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐν πολλῷ κακός. Confidens ante rem, plerumque ignauus. *Ariſtoteles etiam aptè, in Nicomachiis, lib. III.* Καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων, ἐν αὐτοῖς δ' ἀφίστανται. Οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δ' ἡσύχιοι. *id eſt:* Temerarij quidem, prompti & volentes ſunt ante pericula periclitari; ſed in ipſis deficiunt: at fortes, in rebus & factis acres, ante quietiſſimi. *Quem locum nihil abſurdum Tacitum adſpexiſſe & expreſſiſſe. Sed & Homerus Græcos ſemper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad. α.*

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί.

Iliad. δ.

——— Οἱ δ' ἄλλοι ἀκὴν ἴσαν (οὐδέ κε φαίης
Τόσσον λαὸν ἕπεσθ' ἔχοντ' ἐν στήθεσιν αὐδήν)
Σιγῇ δειδιότες σημάντορας.
Verùm ibant taciti, ſpirantes robur Achiui.
——— alij taciti ibant (nec dixiſſes
Hunc tantum populum linguæ vſum aut oris habere:)
Ibant, quiſque ducum reuerentes.

Talis & Liuianus Manlius, qui nullâ voce aut minis in Gallum ibat: ſed pectus, animorum iræque tacitæ plenum, omnem ferociam in diſcrimen ipſum certaminis diſtulerat.

157. VITELLIVS IN NOS CIET.] *Locum ab aliis fœdè interpolatum è Vaticano reſtitui; religiosè ſeruatâ eius ſcripturâ: niſi quòd* Audeant *feci, ex* Audiant. *Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in nos concitat, audeant ad pœnam ampliſſimum ordinem depoſcere: nedum vos Romana ſuboles. non etiam ſpreuerim ſcribere cum Hiſpano codice,* quis cum maximè: *id eſt, quis comitatis maximè Vitellius in nos mouet.*

158. DOMIBVS ET TECTIS.] *Tale Auguſtus in Dione, oratione ad populum, lib. LVI.* Ἄνθρωποι γάρ που πόλις ἐστίν, οὐκ οἰκίαι, οὐδὲ στοαί, οὐδ' ἀγοραὶ ἀνδρῶν κεναί: Viri enim vrbs ſunt, non domus, & porticus, aut fora hominum vacua. C

159. PROMISCVE POSSVNT.] *Budenſis codex,* promiſcua ſunt: *itémque Florentinus, in quo* promiſcua ſunt. *quod Helleniſmo quodam retineri poſſe, imò debere, aſſentior Rhenano. Sed velim amplius,* inanima, *reſcribi, paullo antè.*

160. NON TAMEN QVIES VRBI.] *Lectionem hanc & diſtinctionem à libris priſcis non potui quin anteferrem vulgatæ, aut coniecturis alterum parum firmis.*

161. MILITIBVS SPARSIS PER DOMOS.] *Turbarunt me verba, quia iam capio. Significat enim milites in plebeiâ aut pagana veſte, ſine gladiis, domos* D *perluſtraſſe, ſermones excepiſſe aduerſus Principem aut ſtatum præſentem. Arrianus eum morem mihi ſuggerit, Diſſertation. Epicteti libro IV. cap. vltimo.* Οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. Παρακεκάθικέ σοι στρατιώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγει τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. Εἶτα δεθεὶς, ἀπάγῃ. *id eſt:* Hoc modo Romæ circumueniuntur à militibus iſti procliuis linguæ & effuſi. Adſedit miles tibi quiſpiam, habitu priuati. is male loqui de Cæſare incipit: tu tamquam pignus fidei id arripiens quod cœpit prior, ipſe quoque effutis quidquid ſentis. Deinde vinctus, abduceris. *Et hoc ſine præſertim milites; qui Frumentarij dicti. De quo alibi.*

162. ATQVE

A [162] atque eadem dicenti, nota adulatio. Igitur verſare ſententias, & huc atque illuc torquere, hoſtem & parricidam Vitellium vocantes. Prouidentiſſimus quiſque, vulgaribus conuitiis; quidam, vera probra iacere, in clamore tamen, & vbi plurimæ voces, aut tumultu verborum ſibi ipſi obſtrepentes. Prodigia inſuper terrebant, diuerſis auctoribus vulgata. In veſtibulo Capitolij omiſſas habenas bigæ, cui Victoria inſtiterat, erupiſſe cellâ Iunonis, maiorem humanâ ſpeciem. ſtatuam diui Iulij, in inſulâ Tiberini amnis, ſereno & immoto die, ab Occidente in Orientem conuerſam. proloeutum in Ethruriâ bouem. inſolitos animalium partus. & plura alia, rudibus ſæculis, etiam in pace obſeruata; quæ nunc [163] tantùm in metu audiuntur. Sed præcipuus, & cum præſenti exitio, [164] etiam futuri pauor, ſubitâ inundatione Tiberis: qui immenſo auctu, prorupto ponte Sublicio, ac ſtrage obſtantis molis refuſus, non modò iacentia & plana vrbis loca, ſed ſecura huiuſmodi caſuum impleuit. Rapti è publico plerique, plures in tabernis & cubilibus intercepti. Fames in vulgus, inopia quæſtus, & penuria alimentorum, corrupta ſtagnan- B tibus aquis inſularum fundamenta, dein remeante flumine dilapſa. Vtque primùm vacuus à periculo animus fuit, id ipſum, quod paranti expeditionem Othoni, campus Martius & via Flaminia iter belli eſſet obſtructum, à fortuitis vel naturalibus cauſſis, in prodigium & omen imminentium cladium vertebatur. Otho, luſtratâ vrbe, & expenſis belli conſiliis, quando Peninæ Cottiæque alpes, & ceteri Galliarum aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe validâ & partibus fidâ, quòd reliquos cæſorum ad pontem Miluium, & ſæuitiâ Galbæ in cuſtodiam habitos, [165] in numerum legionis compoſuerat. facta & reliquis ſpes honoratioris in poſterum militiæ. Addidit claſſi vrbanas cohortes, & pleroſque è prætorianis, [166] vires & robur exercitus, atque ipſis ducibus conſilium & cuſtodes. Summa expeditionis Antonio Nouello, Suedio Clementi primipilaribus, Æmilio Pacenſi, cui ademptum à Galba Tribunatum reddiderat, permiſſa. Curam nauium Oſcus libertus retinebat, ad obſeruandam honeſtiorum fidem [167] inuitatus. Peditum equitumq; copiis Suetonius Paullinus, [168] Marius Celſus, Annius Gallus, rectores deſtinati. Sed plurima fides C Licinio Proculo prætorij præfecto. Is vrbanæ militiæ impiger, bellorum inſolens, auctoritatem Paullini, vigorem Celſi, maturitatem Galli, vt cuique erat, criminando, quod facillimum factu eſt, prauus & callidus, bonos & modeſtos anteibat. Sepoſitus per eos dies Cornelius Dolabella in coloniam Aquinatem, neque artâ cuſtodiâ, neque obſcurâ: nullum ob crimen, ſed vetuſto nomine, & [169] propinquitate Galbæ monſtratus. Multos è magiſtratibus, magnam conſularium partem, Otho, non participes aut miniſtros bello, ſed comitum ſpecie, ſecum expedire iubet. In quîs & L. Vitellium, eodem

Ne hunc illumve offenderent.
Cap. 86.
Gladium Romæ figens.
Tiberis inundat.
Cap. 87.
Otho Prouinciam Narbonensem aggredi statuit classe.
Duces expeditionis.
Licinius Proculus Calumniarum sartor.
Cap. 88.
Dolabella relegatus.
Otho Senatores ad bellum ducit.

162. ATQVE EADEM DICENTI, NOTA ADVLATIO.] *E Vatic. ita reſtituimus, voce vnâ additâ, & alterâ mutatâ. Difficilis, inquit, in Senatu rerum omnium modus. Taceres? ſilentium pro contumaciâ eſſet. Diceres liberè & cenſeres? indiſa libertas. Ad* D *gratiam loquerere? non faceres fidem: quia priuatus nuper Otho, peritus harum artium, & iiſdem adulationibus exercitus.*

163. TANTVM IN METV AVDIVNTVR.] *Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, & monſtra obſeruare aut fingere. Claudianus appoſitè, De bello Getico:*

Vtque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens crediq; Timor: nunc ſomnia vulgò
Narrari, tunc monſtra deûm, monituſq; ſiniſtri.

Propiusq; ad Tacitum:

Et ſi quod fortaſſe Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

164. ETIAM FVTVRI PAVOR.] *Is enim, vt ait Plinius,* vates quodammodò intellegitur ac monitor, auctu ſemper religioſus.

165. IN NVMERVM LEGIONIS.] *Hiſpanus codex,* numero: *Romana editio & Florentinus,* numeros: *quod rectum hic eſt, intellegendiq; numeri militares; de quibus iam prædixi.*

166. VIRES ET ROBVR.] *A coniecturâ noſtrâ eſt. libri enim omnes,* è prætorianis viris, vt robur exercitus: *parum aptè.*

167. INVITATVS.] *Vox,* Inuitatus, *ſuſpecta: quidam libri,* Imitatus, *alij,* Immutatus. *Faernus,* initio datus.

168. MARIVS CELSVS, ANNIVS GALLVS, RECTORES DESTINATI.] *Liber Couarruuiæ,* rectores conſtituti. *Vtrumque ſpurium: & ſententia ſine eo conſtat.*

169. PROPINQVITATE GALBÆ.] *Quo vinculo, neſcio: ſed ipſi Galbæ ſuſpectum Dolabellam de imperio, in Suetonij Galbâ, cap XII. obſeruo. Scribit & Plutarchus, cùm de ſucceſſore Galba deliberaret,* amicos partim Dolabellæ, plures Othoni ſtuduiſſe. *Non ergo mirum, Othoni nunc ſuſpectum, & à Vitellio mox interfectum.*

170. PA-

dem quo ceteros cultu,nec vt Imperatoris fratrem,nec vt hoſtis.Igitur motæ vrbis curæ, A
Sed hercules imbelles. nullus ordo metu aut periculo vacuus. Primores ſenatus ætate inualidi,& longâ pace deſides;ſegnis & oblita bellorum nobilitas; ignarus militiæ eques:quanto magis occultare ac abdere pauorem nitebantur, manifeſtiùs pauidi. Nec deerant è contrario, qui ambitione ſtolidâ, conſpicua arma, inſignes equos, quidam luxurioſos apparatus conuiuiorum, & irritamenta libidinum, vt inſtrumenta belli mercarentur. Sapientibus quietis & Reip. cura: leuiſſimus quiſque, & futuri improuidus, ſpe vanâ tumens. Multis afflicta
Cap.89. *Plebs belli incommoda ſentit.* fides in pace, ac turbatis rebus alacres, & per incerta tutiſſimi. Sed vulgus & magnitudine nimiâ communium curarum expers populus, ſentire paulatim belli mala, conuersâ in militum vſum omni pecuniâ, intentis alimentorum pretiis: quæ motu Vindicis, haut perinde plebem attriuerant, ſecurâ tum vrbe, & prouinciali bello, quod inter le-
Diu eorum expers. giones Galliasque velut externum fuit. Nam,ex quo diuus Auguſtus res Cæſarum compoſuit, procul & in vnius ſolicitudinem aut decus, populus Romanus bellauerat. Sub Tiberio & Caio, tantum [170] pacis aduerſa pertimuere: Scriboniani contra Claudium B
incepta, ſimul audita & coërcita: Nero nuntiis magis & rumoribus, quàm armis depulſus: tum legiones claſſesque, & quod rarò aliàs, prætorianus vrbanusque miles, in aciem deducti. Oriens Occidensque & quidquid vtrimque vitium eſt à tergo: ſub ducibus aliis ſi bellatum foret, longo bello materia. Fuere, qui proficiſcenti Othoni moras reli-
Ancilium conditio. gionemque [171] nondum conditorum ancilium afferrent. Aſpernatus omnem cunctationem, vt Neroni quoque exitioſam: & Cæcina, iam alpes tranſgreſſus, exſtimulabat.

Cap.90. *Otho proficiſcitur. Concione prius habita.* Pridie Idus Mart. commendatâ patribus Rep. reliquias Neronianarum ſectionum nondum in fiſcum conuerſas, reuocatis ab exſilio conceſſit: iuſtiſſimum donum, & in ſpeciem magnificum, ſed [172] feſtinatâ exactione, vſu ſterile. Mox vocatâ concione, maieſtatem vrbis, & conſenſum populi ac ſenatus pro ſe attollens, aduerſum Vitellianas partes modeſtè diſſeruit. inſcitiam potiùs legionum, quàm audaciam increpans, nullâ
Quam cautè compoſita. Vitellij mentione. ſiue ipſius ea moderatio, ſeu ſcriptor orationis ſibi metuens, contumeliis in Vitellium abſtinuit: quando, vt in conſiliis militiæ Suetonio Paullino & Ma- C
Galerius Trachalus. rio Celſo, ita in rebus vrbanis Galerij Trachali ingenio Othonem vti credebatur. & erant qui genus ipſum orandi noſcerent, crebro fori vſu celebre, & ad implendas populi aures, latum & ſonans. Clamor voceſque vulgi, ex more adulandi, nimiæ & falſæ. quaſi dictatorem Cæſarem, aut Imperatorem Auguſtum proſequerentur, ita ſtudiis votisque certabant. nec metu aut amore, [173] ſed ex libidine ſeruitij, vt in familiis, priuata cuique ſtimulatio, & vile iam decus publicum. Profectus Otho, quietem vrbis curaſque imperij, Saluio Titiano fratri permiſit.

170. PACIS ADVERSA PERTIMVERE.] *Fallor, aut hoc rectum: etſi à mente tantùm noſtrâ, ſine libris. Nam illi omnes voce auctiores*, aduerſa reip. pertimuêre. *quam nos tamen ſupereſſe cenſemus, imò ſententiam perdere.*

171. NONDVM CONDITORVM ANCILIVM.] *Mitto te ad ea quæ ſcripſi olim lib.* V. *Antiq. Lection. cap.* XVI. *Quibus adtexi velim Ouidij locum lib.* III. *Faſtorum:*

Arma mouent pugnam: pugna eſt aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

quibus verſibus vult Poëta ne coniugium quidem dextro pede adiri, cùm mota ſunt ancilia, ſed cùm condita. Feſtus autem oſtendit etiam alios aliquot dies fuiſſe, quibus Romani tenuerint ſe ab armis: Præliares dies, *inquit*, quibus fas eſt hoſtem bello laceſſere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere.

172. FESTINATA EXACTIONE.] *Nempe ab ipſis qui fiſco præerant: qui feſtinantes, & vt in talibus, diffidentes exegerant vel ante diem: pactione etiam aliquâ aut remiſſione. Itaque pro hac ſententiâ, benè Floren. & quidam libri*, feſtinatâ iampridem exactione: *additâ ſignificanter voce.* D

173. SED EX LIBIDINE SERVITII., VT IN FAMILIIS.] *Veriùs clariuſq́; diſtinxeris*, ſeruitij. Vt in familiis, *&c.*

C.COR-

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV NERONIS
HISTORIAR. LIBER II.

BREVIARIVM LIBRI.

TITVS *Veſpaſianus Romam miſsus ad gratulandum Galbæ, cæde eius auditâ, ſubſtitit. Paphiam Venerem adit, & de futuris eam conſulit. Læta omnis &* B *magna accipit. Ad patrem redit. qui belli conſilia agitat. ſed bellum ipſum in occaſionem differt. Falſus Nero detegitur, & capitur. Othonis copiæ, & duces; & claſſis eius in Galliam Narbonenſem irruptio. In Corſicâ motus aliquis temeritate procuratoris. Cæcina Italiam intrat, Placentiam oppugnat, ſed cum infamiâ & ſtrage repulſus. Inſidias paullò pòſt Othonianis locat, ſed eæ quoque in ipſum vertêre. Valens Ticinum venit. ſedicio ibi in eu n militum. Quâ compoſitâ, Cæcinæ rapido agmine iungitur. Otho eo nuntio accepto, de ſummâ belli deliberat. trahi id melius; an fortunam experiri præſtaret. Poſtremum peſſimumque conſilium præfert. Ita haut procul Bedriaco pugnatum. victi Othoniani: non tamen fracti. Sed Otho auerſus à conſilijs belli, mortem elegit. quam tam fortiter exſequitur, quàm noſter facundè narrat. Poſt mortem eius, ſeditio militum & impetus in Verginium. Senatorum etiam periculum, falſo quodam nuntio. Albinus in Africâ victus, & eæ prouinciæ Vitellio adiunctæ. Quid in Italiâ Vitellius egerit, & legiones cohorteſque victas quomodo diſtraxerit: non ſine acri tumultu apud Ticinum. At in Syriâ Veſpaſianus & Mucianus ſeriò iam de bello deliberant. huius egregia ad illum oratio. Quâ perſuaſus Veſpaſianus imperium ſuſcipit.* C *legiones in nomen eius iurant. præterque Orientales, Mæſici & Pannonij etiam tranſeunt in partes. Vitellius intereà magno & minaci agmine vrbem intrat. Popularia multa vſurpat. Conſilia item eius paratuſque de bello. Geſta eodem anno, conſulibus tamen alijs ſuffectis.*

STRVEBAT iam fortuna, in diuerſâ parte terrarum, initia cauſſaſque imperio: [1] quod variè ortum, lætum Reip. aut atrox, ipſis Principibus proſperum, aut exitio fuit. Titus Veſpaſianus è Iudæâ, incolumi adhuc Galbâ, [2] miſſus à patre, cauſſam profectionis officium erga Principem, & maturam petendis honoribus iuuentam ferebat. Sed vulgus fingendi auidum, diſpercrebat, accitum in adoptionem. materia ſermonibus, ſenium & orbitas Principis, & intemperantia ciuitatis, donec vnus eligatur, multos deſtinandi. Augebat famam, ipſius Titi ingenium quantæcumque fortunæ capax, decor oris *Eius laus.*
D cum quadam maieſtate, proſperæ Veſpaſiani res, præſaga reſponſa, & inclinatis ad credendum animis, loco omnium etiam fortuna. Vbi Corinthi, Achaiæ vrbe, certos nuntios

Cap. I.

Titus ad Galbam miſſus:

Vulgi ſpe futurus Princeps.

N O T Æ.

1. QVOD VARIE ORTVM.] *Non ſuſpicabar de mendo, abſque Vaticano fuiſſet. cuius lectio diuerſa coegit me acrius paullò intueri. Nam in eo,* vari aborte, *ſcriptum. Et hercules vulgata inepta & exſenſa. quid enim eſt, variè ortum eſſe imperium Veſpaſiani? Imò vnus & certus illius ortus. Scribo ex veſtigijs illis priſcis,* quod variâ ſorte. *Atque ita eſt. imperium Veſpaſianorum, felix reip. & infelix, itémque ipſis Principibus fuit.*

2. MISSVS A PATRE.] *Quâ de re ita Hegeſippus* IV. Sententiam noui Principis (*Galbæ*) de bello Iudaico ſciſcitari Veſpaſiano conſilium fuit. miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit, comperto quòd Galba occiſus: Agrippa Romam contendit.

Galbam cæſum audit. Deliberat an pergeret. nuntios accepit de interitu Galbæ, & aderant qui arma Vitellij bellumque affirmarent: A
anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta vtrimque perluſtrat. Si pergeret in
vrbem; nullam officij gratiam, in alterius honorem ſuſcepti: ac ſe Vitellio, ſiue Othoni,
obſidem fore. Sin rediret; offenſam haut dubiam victoris. ſed incertâ adhuc victoriâ,
**Vet. offenſarum,* & concedente in partes patre, filium excuſatum. Sin Veſpaſianus Remp. ſuſciperet; obli-
Cap. 2. uiſcendum * inſenſarum, de bello agitantibus. His ac talibus inter ſpem metumque
Sed reſiſtit, & flectit iter. iactatum, ſpes vicit. Fuere qui accenſum deſiderio Berenices reginæ, vertiſſe iter crede-
rent. Neque abhorrebat à Berenice iuuenilis animus: ſed gerendis rebus nullum ex eo
impedimentum. lætam voluptatibus adoleſcentiam egit, ſuo quàm patris imperio mo-
**Vet. præfectus,* deſtior. Igitur oram Achaiæ, & Aſiæ, ac læua maris * prætereuectus, Rhodum & Cyprum
inſulas, inde Syriam audentioribus ſpatijs petebat. Atque illum cupido inceſſit, adeun-
Veneris Paphiæ templum adit. di viſendique templum Paphiæ Veneris, inclytum per indigenas aduenaſque. Haut fue-
rit longum initia religionis, templi ſitum, formam deæ, neque enim alibi ſic habetur,
Cap. 3. paucis diſſerere. Conditorem templi [3] regem Aëriam vetus memoria, quidam ipſius
Qui id condiderit. deæ nomen id perhibent. Fama recentior tradit, à Cinarâ ſacratum templum, deam- B
que ipſam conceptam mari, huc appulſam. Sed ſcientiam artemque haruſpicum acci-
tam, & Cilicem Thamyram intuliſſe. Atque ita pactum, vt familiæ vtriuſque poſteri
cæremonijs præſiderent. Mox ne honore nullo regium genus peregrinam ſtirpem ante-
celleret, ipsâ quam intulerant ſcientiâ hoſpites ceſſere. Tantùm Cinarades ſacerdos con-
Ritus ibi ſacrorum. ſulitur. Hoſtiæ [4] vt quiſque vouiſſet, mares diliguntur. Certiſſima fides hædorum fi-
bris. Sanguinem aræ offundere vetitum. precibus & igne puro altaria adolentur, nec vl-
Deæ ipſius informe ſignum lis imbribus quamquam in aperto madeſcunt. Simulacrum deæ non effigie humanâ,
[5] continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exſurgens. Et ratio in
Cap. 4. obſcuro. Titus ſpectatâ opulentiâ doniſque regum, quæque alia lætum antiquitatibus
Græcorum genus incertæ vetuſtati affingit, de nauigatione primum conſuluit. Poſtquam
pandi viam, & mare proſperum accepit, de ſe per ambages interrogat, cæſis compluri-
Titus à ſacerdote futura diſcit. bus hoſtijs. Soſtratus, ſacerdotis id nomen erat, vbi læta & congruentia exta, magniſque
conſultis annuere deam videt, pauca in præſens & ſolita reſpondens, petito ſecreto futu- C
Ad patrem redit. ra aperit. Titus aucto animo ad patrem peruectus, ſuſpenſis prouinciarum & exerci-
tuum mentibus, [6] ingens rerum [fiducia] acceſſit. [7] Profligauerat bellum Iudaicum
Veſpaſianus, oppugnatione Hieroſolymorum reliquâ; duro magis & arduo opere [8] ob
ingenium gentis & peruicaciam ſuperſtitionis, quàm quòd ſatis virium obſeſſis ad to-
Eius vires & copia. lerandas neceſſitates ſupereſſet. Tres, vt ſuprà memorauimus, ipſi Veſpaſiano legio-
nes erant, exercitæ bello: quattuor [9] Mucianus obtinebat in pace. Sed æmulatio &
proxi-

3. REGEM AERIAM.] *Libri ſcripti aut* Verianum *hunc nominant, aut* Venerianum. *Pro vulgatâ lectione tamen Tacitus ipſe in Annalibus eſt, libro* III. Exin Cypri tribus delubris: quorum vetuſtiſſimum Paphiæ Veneri, Aërias auctor, pòſt filius eius Amathus, *&c. Aegyptum ipſam olim Aëriam dictam fuiſſe, Iſidoro alibi traditum eſt & Agellio. Alciatus hic mauult,* Vranium. *De Cinarâ autem, quod ſequitur, Homerus, Plutarchus, Athenæus, Arnobius, aliq; meminere.*

4. VT QVISQVE VOVISSET.] *Pichena ex veſtigijs Florentini libri:* vt quiſque vouit, ſed mares.

5. CONTINVVS ORBIS LATIORE INITIO.] *Tyrius Maximus:* Venus à Paphiis colitur, cuius ſimulacrũ nulli rei magis aſſimile, quàm albæ pyramidi.

6. INGENS RERVM FIDVCIA.] *Suſpicabar,* ingens rerum, *voce ſe ſequenti reiectâ. Sed Pichena ſagaciter ſenſum eruit,* Ingens rerum fiduciâ (*ſexto caſu*) *quam ex oraculo conceperat. Audiamus.*

7. PROFLIGAVERAT BELLVM.] *Paullò aliter profligandi verbo vſus, quàm placuit Agellio lib.* XV. *Noctium. qui in totâ eâ re vereor vt caliget. Ni ita eſt; barbarè etiam locutus ſit Auguſtus in Ancyrano lapide:* CEPTA. PROFLIGATAQVE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. *quod exemplum rigidè & ex diametro cum Agellij notâ pugnat.*

8. OB INGENIVM GENTIS.] *Nam pernicaces ſcilicet, & cedere neſcij Iudæi. Tamen in Florentino eſt,* ingenium montis: *& ſcimus Hieroſolyma in arduo ferè ſita.* D

9. MVCIANVS.] *Ita vbique præpotentis huius hominis nomen ſcripſi. Græci ſuadent, qui* Μουκιανὸν *appellant: & lapides, in quibus C. media, non T. ſemper ſculptum. vt in illo Romæ:* L. ANNIO. FABIANO. M. NONIO. MVCIANO. COS. *Multa etiam huius mentio in Plinio, qui Licinium ei nomen addit, & titulum ferè ter conſulis, lib.* XII. Licinius Mucianus ter cos. & nuper Lyciæ prouinciæ legatus. *Libro* XXXII. *de oſtrearum præſtantiâ:* Dicemus, *inquit,* alienâ linguâ, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Muciani verba quæ ſubiiciam. *Et ſæpè aliàs: oſtenditq; doctum & amœni ingenij fuiſſe, ſed mollem, fractum, & alterum velut Mæcenatem.*

10. Et

A proximi exercitus gloria repulerat ſegnitiam. Quantumque illis roboris diſcrimina &
labor, tantum his vigoris addiderat integra quies, [10] & inexpertus belli labor. auxilia
vtrique cohortium alarumque, & claſſes regeſque, ac nomen diſpari famâ celebre. Veſpa-
ſianus acer militiæ, anteire agmen, locum caſtris capere, noctu diuque conſilio, ac ſi *Ingenium & mores.*
res poſceret, manu hoſtibus obniti, cibo fortuito, veſte habituque vix à gregario milite
diſcrepans, prorſus, ſi auaritia abeſſet, antiquis ducibus par. Mucianum è contrario ma- *Muciani*
gnificentia & opes, & cuncta priuatum modum ſupergreſſa extollebant. aptior ſermo- *item mores:*
ne, diſpoſitu, prouiſuque, ciuilium rerum peritus. egregium Principatus temperamen-
tum, ſi demptis vtriuſque vitijs, ſolæ virtutes miſcerentur. Ceterùm hic Syriæ, ille Iudææ *Qui Syriæ Præſit.*
præpoſitus, vicinis prouinciarum adminiſtrationibus inuidiâ diſcordes, exitu demum
Neronis, poſitis odijs in medium conſuluere. primùm per amicos; dein præcipua con-
cordiæ fides Titus, praua certamina communi vtilitate aboleuerat. naturâ atque arte
compoſitus alliciendis etiam Muciani moribus. Tribuni centurioneſque, & vulgus
militum, induſtriâ, licentiâ, per virtutes, per voluptates, vt cuique ingenium, adſciſce-
B bantur. Antequam Titus aduentaret, ſacramentum Othonis acceperat vterque exerci- *Orientales*
tus, præcipitibus, vt aſſolet, nuntijs, & tardâ mole ciuilis belli, quod longâ concordiâ *legiones Othoni in-*
quietus Oriens, tunc primùm parabat. Namque olim validiſſima inter ſe ciuium ar- *iurarant:*
ma, in Italiâ, Galliáve, viribus Occidentis cœpta. Et Pompeio, Caſſio, Bruto, Anto-
nio, quos omnes trans mare ſecutum eſt ciuile bellum, haut proſperi exitus fuerant. Au-
ditique ſæpiùs in Syriâ Iudæaque Cæſares quàm inſpecti. Nulla ſeditio legionum; tan- *Haud prona*
tum aduerſus Parthos minæ vario euentu. Et proximo ciuili bello, turbatis alijs, incon- *ad res nouas,*
cuſſa ibi pax: dein fides erga Galbam. Mox vt Othonem ac Vitellium ſceleſtis armis *Niſi quòd in*
res Romanas raptum ire, vulgatum eſt, ne penes ceteros imperij præmia, penes ipſos tan- *commune hoc*
tùm ſeruitij neceſſitas eſſet, fremere miles, & vires ſuas circumſpicere. Septem legiones *tumore in-*
ſtatim & cum ingentibus auxilijs Syria Iudæaque: inde continua Ægyptus, [11] duæque *tumeſcunt. Freta ſuis viribus.*
legiones: hinc Cappadocia Pontuſque, & quidquid caſtrorum Armenijs prætenditur.
Aſia, & ceteræ prouinciæ, nec virorum inopes, & pecuniæ opulentæ. quantum inſula-
C rum mari cingitur, & parando interim bello [12] ſecluſum tutumque ipſum mare. Non
fallebat duces impetus militum. Sed bellantibus alijs placuit exſpectari bellum, [13] cùm *Veſpaſianus*
in victores victoſque numquam ſolida fides coaleſceret. Nec referre Vitellium an Otho- *tamen bel-*
nem ſuperſtitem fortuna faceret. Rebus ſecundis etiam egregios duces inſoleſcere. diſ- *lum prola-*
cordiam his, ignauiam, luxuriem. & ſuiſmet vitijs, alterum bello, alterum victoriâ peri- *tat.*
turum. Igitur arma in occaſionem diſtulere, Veſpaſianus Mucianuſque [14] nuper, ceteri
olim mixtis conſilijs, optimus quiſque amore Reip. Multos dulcedo prædarum ſtimu-
labat; alios ambiguæ domi res. Ita boni malique, cauſſis diuerſis, ſtudio pari, bellum
omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atque Aſia falsò exterritæ, velut Nero ad- *Falſus Nero in Aſiâ.*
uenta-

10. Et inexpertus belli labor.] *Redundare vox* labor *videtur, & inculcata huc è priore verſu. Legam,* & inexpertis belli. *Ita ſuprà:* pacis
D artibus, belli inexpertus.

11. Duæque legiones.] *Paullo aliter hoc olim. Nam C. Cæſar, Aegypto deuictâ, tres in eâ legiones reliquit. Auctor Suetonius in Iul. cap.* LXXVI. *Auguſtus eum numerum retinuit, immò & Tiberius: ſub quo Strabo ſanè vixit, & hæc ſcripſit lib.* XVII. Ἔστι *δὲ (in Aegypto)* τρία τάγματα· ὧν τὸ ἓν κατὰ τὴν πόλιν ἵδρυται, τ' ἄλλα δ' ἐν τῇ χώρᾳ. Sunt tres Legiones: quarum vna in vrbe agit, reliquæ in ipsâ regione. *Sed Tiberius tamen non in longum. Anno enim imperij eius nono, Tacitus clarè duas ſaltem legiones Aegypto adtribuit: vti & hîc. Libro* IV. Cetera Africæ per duas legiones, parique numero Ægyptus. *Obſerua ergo obiter, paullo certius de Strabonis ſcriptione, quam vides eum deſiiſſe ante hunc nonum Tiberiani imperij annum. Addo, Egeſippum etiam de duabus hîc legionibus aſſentiri Tacito, lib.* IV. Eſſe etiam illic duos ordines militarium virorum, quos ſibi adiungere Veſpaſianus properauit.

12. Secluſum tutumque.] *Vatic. Flor. & Romana editio,* ſecundum tutumque. *quod approbo.*

13. Cum in victores victoſque.] *Rodolphus & priſca item editio,* cum victoribus victos numquam ſolidâ fide coaleſcere. *At totum locum libentius nunc cum Pichenâ, legam:* exſpectari belli exitum. victores victoſque numquam, *&c.*

14. Nuper, ceteri olim.] *Locus ſubobſcuræ ſententiæ, immò incertæ. Rodolphus legiſſe dicitur,* nuper Titi operâ mixtis conſilijs. *ſententiâ nihil aberrante; vereor tamen vt propriâ quadam lectione, non à libris. An* ceteros *intelligimus, amicos & familiares Veſpaſiani? qui iamdiu cum eo ſpem conceperant imperij, & de eo locuti erant? Diu ſanè ſpem conceptam, idque ob omina multa & clara, Suetonius Veſpaſ. cap.* V.

 15. Sci-

uentaret: vario ſuper exitu eius rumore, eoque pluribus viuere eum fingentibus, creden- A
tibuſque. Ceterorum caſus conatuſque in contextu operis dicemus. Tunc ſeruus è Ponto, ſiue, vt alij tradidere, libertinus ex Italiâ, citharæ & cantus peritus (vnde illi ſuper ſi-
Qui milites colligit. militudinem oris propior ad fallendum fides) adiunctis deſertoribus, quos inopiâ vagos ingentibus promiſſis corruperat, mare ingreditur: ac vi tempeſtatum [15] Scithinum inſulam detruſus, & militum quoſdam ex Oriente commeantium adſciuit, & abnuentes interfici iuſſit, & ſpoliatis negotiatoribus, mancipiorum valentiſſimum quemque armauit. Centurionemque Siſennam dextras, concordiæ inſignia, Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentem, varijs artibus aggreſſus eſt: donec Siſenna clàm relictâ inſulâ, trepidus & vim metuens aufugeret. inde latè terror, multis ad celebritatem nominis erectis, rerum nouarum cupidine & odio præſentium. Gliſcentem in dies famam fors diſcuſſit. Galatiam ac Pamphyliam prouincias, Calpurnio Aſprenati regendas Galba permiſerat. Datæ è claſſe Miſenenſi duæ triremes ad proſequendum, cum quibus Scithinum inſulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mæſtitiam compoſitus, & fidem ſuorum quondam militum inuocans, vt eum in B
Syriâ aut Ægypto ſiſterent orabat. Trierarchi nutantes, ſeu dolo, alloquendos ſibi mili-
Sed opprimitur ab Aſprenate. tes, & paratis omnium animis reuerſuros firmauerunt. Sed Aſprenati cuncta ex fide nuntiata. cuius cohortatione expugnata nauis, & interfectus quiſquis ille erat. Corpus inſigne oculis comaque & toruitate vultus, in Aſiam, atque inde Romam peruectum eſt. In ciuitate diſcordi, & ob crebras Principum mutationes inter libertatem ac licen-
Vibius Criſpus Annium accuſat. tiam incertâ, paruæ quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Criſpus pecuniâ, potentiâ, ingenio inter claros magis quàm inter bonos, Annium Fauſtum equeſtris ordinis, qui temporibus Neronis delationes factitauerat, ad cognitionem ſenatus vocabat. Nam recens Galbæ principatu cenſuerant patres, vt accuſatorum cauſſæ noſcerentur. Id ſenatuſconſultum variè iactatum, & prout potens vel inops reus inciderat, infirmum
** retinebatur adhuc. Terrore.* aut validum * retinebatur. Ad hæc terrore & propriâ vi Criſpus incubuerat delatorem fratris ſui peruertere: traxeratque magnam ſenatus partem, vt indefenſum & inauditum dedi ad exitium poſtularent. Contrà apud alios nihil æquè reo proderat quàm nimia po- C
tentia accuſatoris: dari tempus, edi crimina, quamuis inuiſum ac nocentem, more tamen audiendum cenſebant. Et valuere primò, dilataque in paucos dies cognitio. mox
Et damnat: damnatus eſt Fauſtus, nequaquam eo aſſenſu ciuitatis, quem peſſimis moribus meruerat. quippe ipſum Criſpum eaſdem accuſationes cum præmio exercuiſſe meminerant.
Ipſe tamen einſdem criminis damnandus. Nec pœna criminis, ſed vltor diſplicebat. Læta interim Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniaque exercitibus. Fuere quattuor legiones, è qui-
Auxilia Othoni adfluunt. bus bina millia præmiſſa. Ipſæ modicis interuallis ſequebantur: ſeptima à Galbâ conſcripta: veteranæ, vndecima ac tertiadecima, & præcipui famâ Quartadecumani, rebel-
** Quartadecima. veteranis laudata legio.* lione Britanniæ compreſſâ. Addiderat gloriam Nero, eligendo vt potiſſimos. Vnde longa illis erga Neronem fides, & erecta in Othonem ſtudia. Sed quo plus virium ac roboris, è fiduciâ tarditas inerat. agmen legionum, alæ cohorteſque præueniebant. Ex ipsâ
Copia vrbica. vrbe haut ſpernenda manus, quinque prætoriæ cohortes, & equitum vexilla cum legione primâ, ac deforme inſuper auxilium, duo millia gladiatorum, ſed per ciuilia arma D
Annius Gallus & Spurinna ij duces. etiam ſeueris ducibus vſurpatum. His copijs rector additus Annius Gallus, cum Veſtricio Spurinnâ ad occupandas Padi ripas præmiſſus: quoniam prima conſiliorum fruſtrà ceciderant, tranſgreſſo iam alpes Cæcinâ, quem ſiſti intra Gallias poſſe ſperauerat. Ipſum Othonem comitabantur ſpeculatorum lecta corpora, cum ceteris prætorijs cohortibus, [16] veterani è prætorio, claſſicorum ingens numerus. Nec illi ſegne aut corruptum

15. SCITHINVM INSVLAM.] *Farneſ.* Cynthum. *Vatic.* Scithinum. *Vera lectio,* Cythnum: *quomodo aiunt legi in Florentino. quæ inſula iuxta Atticam ſub Eubœâ. Plinio nominatur lib.* IV. *& Ptolemæo dicitur* Κύθνος. *Philoni etiam in Flaccum ſic dicitur, & iuxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè ſcriptum, hunc falſum Neronem in traiectu Cydni amnis interfectum: decepitque eum affinitas hæc vocum.*

16. VETERANI E PRÆTORIO.] *Superesſe videantur hæ voces. Præmiſit enim iam nunc de prætorijs omnibus cohortibus: qui igitur iſti amplius è prætorio? Sed non ſuperſunt. Diſtinguit enim à cohortibus Veteranos. rectè. quia exauctoratos*

A ruptum luxu iter, ſed loricâ ferreâ vſus, & ante ſigna pedeſter, horridus, incomtus, fa- *Otho cultu & habitu militari.*
mæque diſſimilis. Blandiebatur cœptis fortuna, poſſeſſâ per mare & naues maiore
Italiæ parte, penitus vſque ad initium maritimarum alpium. [17] quibus tentandis, aggre- Cap. 12.
diendæque prouinciæ Narbonenſi, Suedium Clementem, Antonium Nouellum, Æmi- *Primo belli es proſpera.*
lium Pacenſem duces dederat. Sed Pacenſis per licentiam militum * victus; Antonio **Flor. vinctus.*
Nouello nulla auctoritas; Suedius Clemens ambitioſo imperio regebat. vt aduerſus
modeſtiam diſciplinæ corruptus, ita prœliorum auidus. [18] Non Italia adiri, nec loca ſe-
deſque patriæ videbantur; tamquam extrema litora, & vrbes hoſtium vrere, vaſtare, ra- *Sed milites licenter & fœdè agunt.*
pere: eò atrociùs, quòd nihil vſquam prouiſum aduerſum metus. pleni agri, apertæ do-
mus. occurſantes domini iuxta coniuges & liberos, ſecuritate pacis, & belli malo cir-
cumueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius Maturus. Is concitâ *Maturus Alpium procurator vincitur.*
gente, (nec deeſt iuuentus) arcere prouinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo
impetu cæſi diſiectique montani, vt quibus temerè collectis, non caſtra non ducem no-
B ſcitantibus; neque in victoriâ decus eſſet, neque in fugâ flagitium. Irritatus eo prælio Cap. 13.
Othonis miles, vertit iras in municipium [19] Albium Intemelium. quippe in acie nihil *Albium Intemelium ſpoliatum.*
prædæ, inopes agreſtes, & vilia arma: nec capi poterant, pernix genus, & gnari locorum.
ſed calamitatibus inſontium expleta auaritia. Auxit inuidiam præclaro exemplo femi- *Fortis ibi matris pietas.*
na Ligus, quæ filio abdito, cùm ſimul pecuniam occultari milites credidiſſent, eoque
per cruciatus interrogarent vbi filium occuleret, vterum oſtendens, latêre reſpondit. Nec **tertoribus, Flor.*
vllis deinde * [20] tortoribus, aut morte, conſtantiam vocis egregiæ mutauit. Imminere
prouinciæ Narbonenſi, in verba Vitellij adactæ, claſſem Othonis, Fabio Valenti trepidi Cap. 14.
nuntij attulere. Aderant legati coloniarum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohor- *Valens auxilia mittit Gallis.*
tes, quattuor equitum turmas, vniuerſam Treuerorum alam, cum Iulio Claſſico præ-
fecto miſit. è quibus pars in coloniâ Foroiulienſi retenta; ne omnibus copijs in terre-
ſtre iter verſis, vacuo mari claſſis accelerarer. Duodecim equitum turmæ, & lecti è co-
hortibus, aduerſus hoſtem iere: quibus adiuncta Ligurum cohors, vetus loci auxi-
C lium, & quingenti Pannonij nondum ſub ſignis. Nec mora prœlio: ſed acie ita inſtru- *Pugnant cum Othonianis.*
ctâ, vt pars claſſicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exſurgeret, quantum
inter colles ac litus æqui loci prætorianus miles expleret, in ipſo mari vt annexa claſſis &
pugnæ parata, conuerſa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani, quibus minor pedi-
tum vis, in equite robur, alpinos proximis iugis, cohortes denſis ordinibus poſt equitem
locant. Treuerorum turmæ obtulere ſe hoſti incautè, cùm exciperet contrà veteranus *Sed Marte non fauſto.*
miles, ſimul à latere ſaxis vrgeret apta ad iaciendum paganorum manus; qui ſparſi inter
milites, ſtrenui ignauique in victoriâ idem audebant. Additus perculſis terror, inuectâ
in terga pugnantium claſſe. Ita vndique clauſi. deletæque omnes copiæ forent, ni victo-
rem exercitum attinuiſſet obſcurum noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani, quam- Cap. 15.
quam victi, quieuere: accitis auxilijs, ſecurum hoſtem, ac ſucceſſu rerum ſecordiùs agen- *Quem iterum tentant.*
tem

Euocatos intellegit, & qui poſt ſedecim ſtipendia habe-
D *bantur ſub vexillo, non aliter quàm legionarij, de qui-*
bus ſcripſi ſatis ad 1. Annal. Atqui hi nec in legioni-
bus vltrà cenſebantur, nec illi in cohortibus.

17. QVIBVS TENTANDIS, AGGREDIENDÆQVE.] *Farneſiana hæc ſcriptura eſt: quàm veriſſimam cenſeo. Duplex enim mandatum Othoniani duces habuerunt; tentandarum Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitellium defecerat. Suprà libro 1.* Narbonenſem Galliam aggredi ſtatuit, claſſe validâ & partibus fidâ. *Infra:* imminere prouinciæ Narbonenſi in verba Vitellij adactæ claſſem Othonis, trepidi nuntij attulêre. *Vulgata lectio valdè turbat:* quibus tentandis aggrediendiſque, prouinciæ Narbonenſi, *&c. tamquam tres hi duces Prouinciæ impoſiti. & mage maiores tenebras offundit etiam Maurus.*

18. NON ITALIA ADIRI.] *Nihil ego hîc niſi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter & Vertranius.*

19. ALBIVM INTEMELIVM.] *Ita quidem è Strabone ſcripſeris lib.* IV. Τῶν δὲ Λιγύων, *inquit,* τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβίγγαυνον. *id eſt:* Cùm duplices ſint Ligures, Intemelij & Ingauni, iure eorum ad mare coloniæ, altera Albium Intemelium dicta, quaſi Alpium, altera paullò contractiùs, Albingaunum. *Nec aliter in Plinio. Quin tamen etiam conciſè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.*

20. TORTORIBVS.] *Regius codex,* temporibus. *ex quo Rhenanus,* terroribus.

 21. SPV-

tem inuadunt. cæſi vigiles, perrupta caſtra, trepidatum apud naues, donec ſidente pau- A
Nec tum feliciter. latim metu, occupato iuxtà colle defenſi, mox irrupere. Atrox ibi cædes, & Tungrarum cohortium præfecti, ſuſtentatâ diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta victoria fuit, quorum improuidè ſecutos, conuerſi equites circumuenerunt. Ac velut pactis inducijs, ne hinc claſſis, inde equites ſubitam formidinem inferrent, Vitelliani retro Antipolim, Narbonenſis Galliæ municipium, Othoniani Albingaunum interioris Liguriæ reuertêre.

Cap. 16. *Procurator Corſicæ in Othonem molitur.* *ſummam *Aduerſus ſibi occidit.* Corſicam ac Sardiniam, ceteraſque proximi maris inſulas, fama victricis claſſis in partibus Othonis tenuit. Sed Corſicam propè afflixit Decimi Pacarij procuratoris temeritas, tantâ mole belli nihil in * ſumma profutura, ipſi exitioſa. Namque Othonis odio iuuare Vitellium Corſorum viribus ſtatuit, inani auxilio etiam ſi proueniſſet. Vocatis Principibus inſulæ, conſilium aperit. Et contradicere auſos Claudium Phirricum trierarchum liburnicarum ibi nauium, Quinctium Certum equitem Romanum, interfici iubet. quorum morte exterriti qui aderant, ſimul ignara & alieni metus ſocia imperitorum turba, in verba Vitellij iurauêre. Sed vbi dilectum agere Pacarius, & inconditos homines fatigare militiæ muneribus occepit, laborem inſolitum B peroſi, infirmitatem ſuam reputabant. Inſulam eſſe quam incolerent, & longè Germaniam vireſque legionum: direptos vaſtatoſque claſſe, etiam quos cohortes alæque protegerent. Et auerſi repentè animi, nec tamen apertâ vi: aptum tempus inſidijs legêre. Di-
Sed & ipſe mox ab inſulanis occiditur. greſſis qui Pacarium frequentabant, nudus & auxilij inops, balneis interficitur. Trucidati & comites. Capita, vt hoſtium, ipſi interfectores ad Othonem tulere. Neque eos aut Otho præmio affecit, aut puniuit Vitellius, in multâ colluuie rerum maioribus flagitijs permixtos.

Cap. 17. *Pars Italiæ prima pro Vitellio.* Aperuerat iam Italiam, bellumque tranſmiſerat, vt ſuprà memorauimus, ala Syllana, nullo apud quemquam Othonis fauore, nec quia Vitellium mallent; ſed longa pax ad omne ſeruitium fregerat, faciles occupantibus, & melioribus incurioſos. Florentiſſimum Italiæ latus, quantum inter Padum Alpeſque camporum & vrbium, armis Vitellij (namque & præmiſſæ à Cæcinâ cohortes aduenerant) tenebatur. Capta
Eius miles vlterius penetrat. Pannoniorum cohors apud Cremonam. Intercepti centum equites, ac mille claſſici inter Placentiam Ticinumque: quo ſucceſſu Vitellianus miles, non iam flumine aut ripis C arcebatur. Irritabat quin etiam Batauos Tranſrhenanoſque Padus ipſe: quem repentè
* *captis* contra Placentiam tranſgreſſi, * raptis quibuſdam exploratoribus, ita ceteros terruere, vt adeſſe omnem Cæcinæ exercitum trepidi ac falſi nuntiarent.

Cap. 18. Certum erat [21] Spurinnæ (is enim Placentiam obtinebat) nec dum veniſſe Cæcinam, & ſi propinquaret, coërcere intra munimenta militem, nec tris prætorias cohortes, & mille vexillarios cum paucis
In quem pauci Othoniani ire volunt: Alacriùs, quam prudentiùs. equitibus, veterano exercitui obijcere. Sed indomitus miles, & belli ignarus, correptis ſignis vexilliſque ruere, & retinenti duci tela intentare, ſpretis centurionibus tribuniſque prouidentiam ducis laudantibus, [22] qui pro Othone, & accitum Cæcinam clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurinna, primò coactus, mox velle ſimulans, quo plus auctoritatis ineſſet conſilijs, ſi ſeditio miteſceret.

Cap. 19. Poſtquam in conſpectu Padus, & nox appetebat, vallari caſtra placuit. Is labor vrbano militi inſolitus contudit animos.
Corriguntur arte quadam à duce. [23] Tum vetuſtiſſimus quiſque caſtigare credulitatem ſuam, metum ac diſcrimen oſtendere, ſi cum exercitu Cæcina, patentibus campis, tam paucas cohortes circumfudiſſet. D Iamque totis caſtris modeſti ſermones, & inſerentibus ſe centurionibus tribuniſque, laudare prouidentiam ducis: quòd coloniam virium & opum validam, robur ac ſedem bello legiſſet. Ipſe poſtremò Spurinna non tam culpam exprobrans, quàm ratione oſtendens, relictis exploratoribus, ceteros Placentiam reduxit, minus turbidos, & imperia accipien-

21. SPVRINNÆ.] *Veſtricius eſt Spurinna, egregius dux, & qui ad Taciti medium aeuum vixit. Plinij Secundi de eo epiſtola capienda eſt, lib.* II. Heri à Senatu Veſtricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis ſtatua decreta eſt. *quem locum tamen emacula:* Veſtricio Spurinnæ, Principe auctore, triumphalis ſtatua decreta. *Malè enim traiecta verba.*

22. QVI PRO OTHONE.] *Mercerus ingenioſè:* quin proditione accitum: *quaſi id crimen Spurinnæ obiecerint, vt eſt in Plutarcho.*

23. TVM VETVSTISSIMVS QVISQVE.] *Vulgata antè lectio,* tum mœſtiſſimus quiſque. *ex quo Rhenanus illud* vetuſtiſſimus *extudit: ego malim* modeſtiſſimus.

24. INSITA

A ciplentes. Solidati muri, propugnacula addita, auctæ turres, prouiſa parataque non arma *Placentiâ munitur.*
modò, ſed obſequium & parendi amor, quod ſolum illis partibus defuit, cùm virtutis
haut pœniteret. At Cæcina, velut relictâ poſt alpes ſæuitiâ ac licentiâ, modeſto agmine Cap. 20.
per Italiam inceſſit. Ornatum ipſius, municipia & coloniæ in ſuperbiam trahebant: *Cæcina ſuperbus in Italiam.*
quòd verſicolore ſagulo, brachas tegmen barbarum indutus, togatos alloqueretur. Vxo-
rem quoque eius Saloninam, quamquam in nullius iniuriam, inſigni equo oſtroque ve-
heretur, tamquam læſi grauabantur. [24] * Inſitâ mortalibus naturâ, recentem aliorum feli- ** Inſito*
citatem ægris oculis introſpicere, modumque fortunæ à nullis magis exigere, quàm
quos in æquo videre. Cæcina Padum tranſgreſſus, tentatâ Othonianorum fide per col-
loquium & promiſſa, iiſdem petitus, poſtquam pax & concordia ſpecioſis & irritis no- *Placentiam ſtatim oppugnat.*
minibus iactata ſunt, conſilia curaſque in oppugnationem Placentiæ magno terrore ver-
tit: gnatus, vt initia belli proueniſſent, famam in cetera fore. Sed primus dies, impetu Cap. 21.
magis quàm veterani exercitus artibus, tranſactus. Aperti incautique muros ſubiêre, cibo
vinoque prægraues. In eo certamine, pulcherrimum amphitheatri opus, ſitum extra *Amphitheatrum exuſtum:*
B muros, conflagrauit: ſiue ab oppugnatoribus incenſum, dum faces & glandes ac miſſi-
lem ignem in obſeſſos iaculantur, ſiue ab obſeſſis, dum regerunt. Municipale vulgus
pronum ad ſuſpiciones, fraude illata ignis alimenta credidit, à quibuſdam è vicinis co-
lonijs, [25] inuidiæ æmulatione, quòd nulla in Italiâ moles tam capax foret. quocumque *Capaciſſimum omnium Italiæ.*
caſu accidit, dum atrociora metuebantur, in leui habitum: redditâ ſecuritate, tamquam
nihil grauius pati potuiſſent, mærebant. Ceterùm, multo ſuorum cruore, pulſus Cæcina.
Et nox parandis operibus * aſſumta. Vitelliani pluteos crateſque & vineas ſuffodiendis ** Muretus abſumpta*
muris, protegendiſque oppugnatoribus; Othoniani ſudes & immenſas lapidum ac plum-
bi æriſque moles, perfringendis operibus, obruendiſque hoſtibus expediunt. Vtrimque
pudor, vtrimque gloria, & diuerſæ exhortationes, hinc legionum & Germanici exerci-
tus robur; inde vrbanæ militiæ, & prætoriarum cohortium decus attollentium. Illi, vt
ſegnem ac deſidem, & circo ac theatris corruptum militem; hi, peregrinum & exter-
C num increpabant. ſimul Othonem, ac Vitellium, celebrantes culpanteſque, vberioribus
inter ſe probris, quàm laudibus ſtimulabantur. Vix dum orto die, plena propugna- Cap. 22. *Iterata oppugnatio:*
toribus mœnia, fulgentes armis viriſque campi, denſum legionum agmen, ſparſa auxi-
liorum manus, altiora murorum ſagittis aut ſaxis inceſſere, neglecta aut æuo fluxa co-
minus aggredi. Ingerunt deſuper Othoniani pila, librato magis & certo ictu, aduerſus *Sed ſtrenua repugnatio.*
temerè ſubeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio, nudis corpori-
bus, ſuper humeros ſcuta quatientium. Legionarius pluteis & cratibus tectus ſubruit
muros, inſtruit aggerem, molitur portas. Contrà prætoriani diſpoſitos ad id ipſum mo-
lares, ingenti pondere ac fragore, prouoluunt. pars ſubeuntium obruti: pars confixi, &
exſangues aut laceri, cùm augeret ſtragem trepidatio, eoque acriùs è mœnibus vulnera-
rentur, rediêre, infractâ partium famâ. Et Cæcina, [26] fama & pudore cœptæ temerè op- *Et abit Cæcina irritus.*
pugnationis, ne irriſus ac vanus iiſdem caſtris aſſideret, traiecto ruſſus Pado, Cremonam
petere intendit. Tradidêre ſe abeunti Turullius Cerialis, cum compluribus claſſicis, &
D Iulius Briganticus, cum paucis equitum. hic præfectus alæ, in Batauis genitus; ille pri-
mipilaris, & Cæcinæ haut alienus, quòd ordines in Germaniâ duxerat. Spurinna, com- Cap. 23.
perto itinere hoſtium, defenſam Placentiam, quæque acta, & quid Cæcina pararet, An-
nium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ du-
cebat, diffiſus paucitati cohortium, ne longius obſidium, & vim Germanici exercitus
parum tolerarent. Vbi pulſum Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægrè coërcitam
legio-

24. INSITA MORTALIBVS NATVRA, RECENTEM ALIORVM FELICITATEM ÆGRIS OCVLIS INTROSPICERE.] *Verè hic morbus in noſtris animis: nec neſciuit Aemilius Probus, ſiue Nepos, in Chabriâ.* Eſt hoc commune vitium, *inquit*, magnis liberiſque ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes ſit: & libenter de his detrahant, quos emergere videant altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intueantur fortunam.

25. INVIDIÆ ÆMVLATIONE.] *Muretus*, inuidiâ & æmulatione.

26. FAMA ET PVDORE.] *Lego*, fame. *Duplex enim cauſſa abſceſſus, Fames & pudor irriti cœpti.*

Bedriacum, vicus. legionem, & pugnandi ardore vſque ad ſeditionem progreſſam. [27] Bedriaci ſiſtis. Inter A Veronam Cremonamque ſitus eſt vicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infauſtuſque. Iiſdem diebus, à Martio Macro, haut procul Cremonâ, proſperè pugnatum. Namque promtus animi Martius, tranſuectos nauibus gladiatores, in aduerſam Padi ripam, repentè effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia, & ceteris Cremonam fugientibus, cæſi qui reſtiterant. Sed repreſſus vincentium impetus, ne nouis præſidijs firmati hoſtes, fortunam prœlij mutarent. Suſpectum id Othonianis fuit, omnia quæcumque facta prauè æſtimantibus. Certatim, vt quiſque animo ignauus, procax ore, Annium Gallum, & Suetonium Paullinum, & Marium Celſum (nam eos Otho quoque præfecerat) varijs criminibus incefferant. Acerrima ſeditionum ac diſcordiæ incitamenta, interfectores Galbæ, ſcelere & metu vecordes, miſcere cuncta, modò palam turbidis vocibus, modò occultis ad Othonem litteris: qui humillimo cuique credulus, bonos metuens, trepidabat, rebus proſperis incertus, & inter aduerſa melior. Igitur Titianum fratrem accitum, bello præpoſuit. Intereà, Paullini & Celſi ductu, res egregiæ geſtæ. B

Othonianorum pugna proſpera.

Qui ſeditionis duces.

Titianus copijs præficitur

Cap. 24. Angebant Cæcinam, nequidquam omnia cœpta, & ſeneſcens exercitus ſui fama. pulſus Placentiâ, cæſis nuper auxilijs, etiam per concurſum exploratorum, crebra magis quàm digna memoratu prœlia, inferior: propinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, reciperare gloriam, auidiùs quàm conſultiùs, properabat. Ad duodecimum à Cremonâ, [28] locus Caſtorum vocatur, ferociſſimos auxiliarium imminentibus viæ lucis occultos imponit. equites procedere longiùs iuſſi, & irritato prælio ſponte refugi, feſtinationem ſequentium elicere, donec inſidiæ coorirentur. Proditum id Othonianis ducibus. & curam peditum Paullinus, equitum Celſus, ſumſere. Tertiæ decimæ legionis vexillum, quattuor auxiliorum cohortes, & quingenti equites in ſiniſtro locantur. Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes, artis ordinibus obtinuere. [29] Dextrâ fronte prima legio inceſſit, cum duabus * vexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus. Super hos è prætorio auxilijſque mille equites, cumulus proſperis, aut ſubſidium laborantibus, ducebantur. Antequam miſcerentur acies, terga vertentibus Vitellianis, Celſus doli C prudens, repreſſit ſuos.

Cæcina inſidias ponit.

Quæ detecta Othonianis.

* Mercenariis, auxiliaribus

Cap. 25. Vitelliani temerè exſurgentes, cedente ſenſim Celſo, longiùs ſecuti, vltrò in inſidias præcipitantur. nam [30] à lateribus cohortes legionum, aduerſâ fronte, & ſubito diſcurſu terga cinxerant equites. Signum pugnæ non ſtatim à Suetonio Paullino pediti datum. Cunctator naturâ, & cui cauta potiùs conſilia cum ratione, quàm proſpera ex caſu placerent. compleri foſſas, aperiri campum, pandi aciem iubebat, ſatis citò incipi victoriam ratus, vbi prouiſum foret ne vincerentur. Eâ cunctatione, ſpatium Vitellianis datum, in vineas nexu traducum impeditas, refugiendi. Et modica ſilua adhærebat, vnde rurſus auſi, promtiſſimos prætorianorum equitum interfecere. vulneratur rex Epiphanes, impigrè pro Othone pugnam ciens.

Itaque in ipſum vertere.

Suetonij cunctatio & tarditas.

Cap. 26. Tum Othonianus pedes erupit: protritâ hoſtium acie, verſi in fugam etiam qui ſubueniebant. Nam Cæcina non ſimul cohor-

27. BEDRIACI.] *Vicus paruus, ſed duabus Romanis cladibus inſignis, nec indignior cuius verum nomen norimus, quàm Cannæ aut Philippi. Vulgò* Bebriacum *appellant, atque ita Iuuenalis libri,*

Bebriaci in campo ſpolium adfectare Palatî.

At ſincerus ille Vatic. Bedriacum, *ſemper. quomodo & in Clariß. Sambuci ſcripto codice exſtare cognoui, cùm ſtrictim eum Viennæ vidiſſem. In vetuſtis Suetonij libris*, Betriacum, *dicitur: ſicut & in Plutarcho*, Βητριακὸν πολίχνην πλησίον Κρεμώνης. *Iuuenalis interpres quàm nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat.* III. Othonem, *inquit*, bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacum Campaniæ. *Atqui noſter clarè:* Inter Cremonam Veronamque ſitus eſt is vicus. *& ipſe Scholiaſtes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, & ſcripſit :* apud Bedriaci campum. *Manifeſtò enim alluſit Iuuenalis ſui verſum.*

Bedriaci campo ſpolium affectare Palatî.

Quod autem adtexitur : Horum bellum Cornelius ſcripſit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum vicum eſſe à Cremonâ vicenſimo lapide. D *Sanè Cornelium hunc noſtrum intellegit : Pompeius ille quis ſit, nondum repperi.*

28. LOCVS CASTORVM.] *Rectè, non* caſtrorum. *Suetonius eumpſe locum*, ad Caſtoris *dixit : Oroſius lib.* VII. circa locum quem Caſtores vocant.

29. DEXTRA FRONTE.] *Quæ hic frons dextra? haud ſatis capio, & reſcribo:* Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrà. A fronte, prima legio inceſſit.

30. A LATERIBVS COHORTES LEGIONVM.] *Nihil ambigimus quin Tacitus ſcripſerit*, à lateribus cohortes, legio aduerſâ fronte. *Ita ſuperior aciei diſpoſitio poſtulat : & ad circumueniendum hoſtes, inuaſionem tripertitam eſſe oportuit.*

31. OBI-

A cohortes, ſed ſingulas acciuerat: quæ res in prœlio trepidationem auxit, cùm diſperſos, nec vſquam validos, pauor fugientium abriperet. Orta & in caſtris ſeditio, quòd non vniuerſi ducerentur. Vinctus præfectus caſtrorum Iulius Gratus, tamquam fratri apud Othonem militanti proditionem ageret: cùm fratrem eius Iulium Frontonem tribunum, Othoniani ſub eodem crimine vinxiſſent. Ceterùm ea vbique formido fuit, apud fugientes, occurſantes, in acie, pro vallo, vt deleri cum vniuerſo exercitu Cæcinam potuiſſe, ni Suetonius Paullinus receptui ceciniſſet, vtriſque in partibus percrebuerit. Timuiſſe ſe Paullinus ferebat, tantum inſuper laboris atque itineris, ne Vitellianus miles recens è caſtris feſſos aggrederetur, perculſis nullum retro ſubſidium foret. apud paucos ea ducis ratio probata, in vulgus aduerſo rumore fuit. Haut perinde id damnum Vitellianos in metum compulit, quàm ad modeſtiam compoſuit: nec ſolùm apud Cæcinam, qui culpam in militem conferebat, ſeditioni magis quàm prælio paratum, ſed Fabij quoque Valentis copiæ (iam enim Ticinum venerat) poſito hoſtium contemtu, & recuperandi decoris cupidine, reuerentiùs & æqualiùs duci parebant. Grauis alioquin ſe-
B ditio exarſerat, quam altiori initio (neque enim rerum à Cæcinâ geſtarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batauorum, quas bello Neronis à quartadecimâ legione digreſſas, cùm Britanniam peterent, audito Vitellij motu in ciuitate Lingonum Fabio Valenti adiunctas retulimus, ſuperbè agebant, vt cuiuſque legionis tentoria acceſſiſſent, coërcitos à ſe quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque omnem belli fortunam in ipſorum manu ſitam iactantes. Contumelioſum id militibus, acerbum duci, corrupta iurgijs aut rixis diſciplina. Ad poſtremum Valens è petulantiâ etiam perfidiam ſuſpectabat. Igitur nuntio allato, pulſam Treuerorum alam Tungroſque à claſſe Othonis, & Narbonenſem Galliam circumiri, ſimul curâ ſocios tuendi, & militari aſtu, cohortes turbidas, ac ſi vnà forent, præualidas, diſpergendi, partem Batauorum ire in ſubſidium iubet. Quod vbi auditum, vulgatumque, mærere ſocij, fremere legiones, *Orbari ſe fortiſſimorum virorum auxilio. veteres illos & tot bellorum victores, poſt-*
C *quam in conſpectu ſit hoſtis, velut ex acie abduci. ſi prouincia vrbe & ſalute imperij potior ſit, omnes illuc ſequerentur: ſin victoriæ ſanitas, ſuſtentaculum, columen in Italiâ verteretur, non abrumpendos, vt corpori, validiſſimos artus.* Hæc промociter iactando, poſtquam, immiſſis lictoribus, Valens coërcere ſeditionem cœptabat, ipſum inuadunt, ſaxa iaciunt, fugientem ſequuntur. Spolia Galliarum, & Viennenſium aurum, & pretia laborum ſuorum occultare clamitantes, direptis ſarcinis, tabernacula ducis, ipſamque humum pilis & lanceis rimabantur. nam Valens, ſeruili veſte, apud decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus præfectus caſtrorum, deflagrante paulatim ſeditione, addit conſilium, vetitis [31] obire vigilias centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur. Igitur torpere cuncti, circumſpectare inter ſe attoniti: & id ipſum quòd nemo regeret pauentes, [32] ſilentio, patientiâ, poſtremò precibus ac lacrymis veniam quærebant. Vt verò deformis & flens, & præter ſpem incolumis Valens proceſſit, gaudium, miſeratio, fauor: verſi in lætitiam (vt eſt vulgus vtroque immodicum) laudantes gratanteſque, circumdatum aquilis ſigniſque, in tribunal ferunt. Ille, vtili moderatione, non ſuppli-
D cium cuiuſquam popoſcit: ac ne diſſimulans ſuſpectior foret, [33] paucos incuſauit: gnarus ciuilibus bellis, plus militibus quàm ducibus, licere. Munientibus caſtra apud Ticinum, de aduerſâ Cæcinæ pugnâ allatum, & propè renouata ſeditio, tamquam fraude & cunctationibus Valentis prœlio defuiſſent. Nolle requiem, non exſpectare ducem, anteire ſigna, vrgere ſigniferos. rapido agmine Cæcinæ iunguntur. Improſpera Valentis fama apud exercitum Cæcinæ erat: expoſitos ſe tanto pauciores integris hoſtium viribus querebantur, ſimul in ſuam excuſationem, & aduentantium robur per adulationem attollentes, ne vt victi & ignaui deſpectarentur. Et quamquam plus virium, propè duplica-

Vitelliani fugantur.

Suetonius receptui canit: Sed præfeſtinà.

Valens venit in Italiam.

Batauorum iactantia.

Suſpecta Valenti.

Diuidere eos parat.

Vnde nata ſeditio.

Dux comprimere parat. Sed ipſum inuadunt.

Latere cogitur.

Varus per artem eos ſedat.

Valens prodit, læto & gratante milite.

Qui feſtinat ad Cæcinam.

31. OBIRE VIGILIAS.] *De hoc ritu ego, in Militiâ lib. v. Dial. IX.*

32. SILENTIO, PATIENTIA.] *Malim*, ſilentio, pœnitentiâ.

33. PAVCOS INCVSAVIT.] *Lego*, paucis. *ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & ſanè omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuere.*

34. FOE-

In quem milites valdè proni.

plicatus legionum auxiliorumque numerus erat Valenti, ſtudia tamen militum in Cæcinam inclinabant, ſuper benignitatem animi quâ promtior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate corporis, & quodam inani fauore. Hinc æmulatio ducibus. Cæcina, vt [34] fœdum & maculoſum: ille, vt vanum ac tumidum, irridebant. Sed condito odio, eamdem vtilitatem fouere, crebris epiſtolis, ſine reſpectu veniæ, probra Othoni obiectantes: cùm duces partium Othonis, quamuis vberrimâ conuitiorum in Vitellium materiâ, abſtinerent. Sanè ante vtriuſque exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitioſiſſimam, meruere, minùs Vitellij ignauæ voluptates, quàm Othonis flagrantiſſimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ: contrà, illi initium belli nemo imputabat. Vitellius, ventre & gulâ ſibi ipſi hoſtis: Otho, luxu, ſæuitiâ, audaciâ, Reip. exitioſior ducebatur. Coniunctis Cæcinæ ac Valentis copijs, nulla vltrà penes Vitellianos mora, quin totis viribus certarent. Otho conſultauit, trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum [35] Suetonius Paullinus, dignum famâ ſuâ ratus, quâ nemo illâ tempeſtate militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli cenſere; feſtinationem hoſtibus, moram ipſis vtilem diſſeruit. *Exercitum Vitellij vniuerſum aduenisse: nec multum virium à tergo, quoniam [36] Galliæ tumeant, & deſerere Rheni ripam, irrupturis tam infeſtis nationibus, non conducat. Britannicum militem hoſte & mari diſtineri: Hiſpanias, armis non ita redundare: prouinciam Narbonenſem, incurſu claſſis, & aduerſo prælio contremuiſſe: clauſam alpibus, & nullo maris ſubſidio, Tranſpadanam Italiam, atque ipſo tranſitu exercitus vaſtatam: non frumentum vſquam exercitui, nec exercitum ſine copijs retineri poſſe. Iam Germanos, quod genus militum apud hoſtes atrociſſimum ſit, tracto in æſtatem bello, fluxis corporibus, mutationem ſoli cælique haut toleraturos. Multa bella impetu valida, per tædia & moras euanuiſſe. Contrà, ipſis omnia opulenta, & fida: Pannoniam, Mæſiam, Dalmatiam, Orientem, cum integris exercitibus: Italiam, & caput rerum vrbem, ſenatumque & populum, numquam obſcura nomina, etſi aliquando obumbrentur: publicas priuataſque opes, & immenſam pecuniam, inter ciuiles diſcordias ferro validiorem: corpora militum aut Italiæ ſueta, aut æſtibus. Obiacere flumen Padum, tutas viris muriſque vrbes, è quibus nullam hoſti ceſſuram, Placentiæ defenſione exploratum. proinde duceret bellum. [37] Paucis diebus quartamdecimam legionem, magnâ ipſam famâ, cum Mæſiacis copijs affore. Tum rurſus deliberaturum, & ſi prælium placuiſſet, auctis viribus certaturos.* Accedebat ſententiæ Paullini Marius Celſus. Idem placere Annio Gallo, paucos ante dies lapſu equi afflicto, miſſi qui conſilium eius ſciſcitarentur, retulerant. Otho pronus ad decertandum. Frater eius Titianus, & præfectus prætorij Proculus, imperitiâ properantes, fortunam & deos & numen Othonis adeſſe conſilijs, affore conatibus reſtabantur. neu quis obuiàm ire ſententiæ

In Othonem probra.

Comparatio eius cum Vitellio.

Deliberat Otho an pugnandum.

Negat periti ſſimus bellorum Suetonius.

Othonis mens alia, & imperitia.

A B C

34. FOEDVM ET MACVLOSVM.] *Valet in omne animi vitium & labem Maculoſi vox: tamen vereor vt hic propriè in ignauiam ac timorem. Ex antitheſi quæ ſequitur, ſuſpicèris: & magis ex hoc Ammiani loco, libro* XXX. Arguebat hic idem Princeps (*Valentinianus*) timidos ſæpiùs, Maculoſos tales appellans & ſordidos.

35. SVETONIVS PAVLLINVS.] *Et hîc & alibi effuſè laudat hunc Suetonium,* vetuſtiſſimum conſularium, *vt infrà vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annali* XIV. *& in Agricolâ: ſed & in Africâ bellum geſſit, è Plinio l.* V. Suetonius, *inquit,* Paullinus quem conſulem vidimus, primus Romanorum ducum tranſgreſſus Atlantem, *&c. Vbi autem mens ſiue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Varijs ſuis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij noſtri tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Othone:* Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis tribunus anguſticlauius. *Et liber, inquit, qui tineas & cariem ſenſerat, habet,* Linus. *Omninò autem legendum Paullinus. Teſtem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam eſſe ſinit. eius enim ſæpè & in Annalibus & in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non inſector te vir elegantiſſime. ſed bonâ fide hæc ſcribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis, Tribunus fuit: noſter belli dux. Ille anguſticlauius, id eſt nondum Senator, ſed inter equites: iſte, Conſularis. nec tenue vſquam veſtigium confuſionis eius, quam facis. Hoc mihi in tranſcurſu monitum, non vt carpam (Fidem teſtor:) ſed vt claro ſub exemplo doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoſcendum etiam nobis eſſe, ſi labimur interdum in procliui iſtâ viâ.* D

36. GALLIÆ TVMEANT, ET.] *Copulam aptè inſerui, ex Vatic. Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur, quæ erupturâ videntur. vſurpauit Cicero bis in Epiſtolis ad Atticum.*

37. PAVCIS DIEBVS QVARTAMDECIMAM.] *Hæc reſtitui, in vulgatis quà à verbis quà ab interpunctis mendoſa.*

38.Bri-

A tentiæ auderet, in adulationem conceſſerant. Poſtquam pugnari placitum, intereſſe pugnæ imperatorem, an ſeponi melius foret, dubitauere. Paullino & Celſo iam non aduerſantibus, ne Principem obiectare periculis viderentur, ijdem illi deteriores conſilij auctores perpulêre, vt [38] Brixellum concederet, ac dubijs prœliorum exemptus, ſummæ rerum & imperij ſe ipſum reſeruaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Namque & cum ipſo prætoriarum cohortium, & ſpeculatorum, equitumq́ue, valida manus diſceſſit; & remanentium fractus animus: quando ſuſpecti duces, & Otho, cui vni apud militem fides, dum & ipſe non niſi militibus credit, imperia ducum in incerto reliquerat.

Hi vicerunt. Etiam hoc, ne Otho interesset.

Cap. 34. Nihil eorum Vitellianos fallebat, crebris vt in ciuili bello transfugijs, & exploratores curâ diuerſa ſciſcitandi, ſua non occultabant. Quieti intentiq́ue Cæcina ac Valens, quando hoſtis imprudentiâ rueret, quod loco ſapientiæ eſt, alienam ſtultitiam opperiebantur, inchoato ponte tranſitum Padi ſimulantes, aduerſus oppoſitam gladiatorum manum, ac ne ipſorum miles ſegne otium tereret. Naues pari inter ſe ſpatio, validis vtrimque trabibus connexæ, aduerſum in flumen dirigebantur, iactis inſuper anchoris, B quæ firmitatem pontis continerent. Sed anchorarum funes non extenti fluitabant, vt augeſcente flumine, inoffenſus ordo nauium attolleretur. Claudebat pontem impoſita turris, & in extremam nauem educta: vnde tormentis ac machinis hoſtes propulſarentur.

Vitelliani agunt cauſsas pontem in Pado ſtruit.

Cap. 35. Othoniani in ripâ turrim ſtruxerant, ſaxaq́ue & faces iaculabantur. Et erat inſula amne medio, in quam gladiatores nauibus molientes, Germani nando prælabebantur. Ac fortè plures tranſgreſſos, completis liburnicis, per promptiſſimos gladiatorum Macer aggreditur. Sed neque ea conſtantia gladiatoribus ad prœlia quæ militibus, nec perinde nutantes è nauibus, quàm ſtabili gradu è ripâ, vulnera dirigebant. Et cùm varijs trepidantium inclinationibus, immixti remiges propugnatoreſq́ue turbarentur, deſilire in vada vltrò Germani, retentare puppes, ſcandere foros, aut cominus mergere. quæ cuncta in oculis vtriuſque exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acriùs Othoniani cauſſam auctoremq́ue cladis deteſtabantur.

Leue prælium inter gladiatores & Germanos. Non pro bono illis.

Cap. 36. Et prœlium quidem, abruptis quæ ſuperfuerant nauibus, fugâ diremptum: Macer ad exitium poſcebatur. Iamq́ue vulneratum eminus lanceâ, ſtrictis gladijs inuaſerant, cùm intercurſu tribunorum centurio- C numq́ue protegitur. Nec multò pòſt, Veſtricius Spurinna, iuſſu Othonis, relicto Placentiæ modico præſidio, cum cohortibus ſubuenit. Dein Flauium Sabinum conſulem deſignatum Otho rectorem copijs miſit, quibus Macer præfuerat, læto milite ad mutationem ducum, & ducibus ob crebras ſeditiones, tam infeſtam militiam aſpernantibus.

Iracundia militaris in Macrum. Flauius Sabinus ei ſubſtituitur.

Cap. 37. Inuenio apud quoſdam auctores, pauore belli, ſeu faſtidio vtriuſque Principis, quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies famâ noſcebantur, dubitaſſe exercitus, num poſito certamine, vel ipſi in medium conſultarent, vel ſenatui permitterent legere Imperatorem. Atque eò duces Othonianos ſpatium ac moras ſuaſiſſe, præcipuè Paulinum: quòd vetuſtiſſimus conſularium, & militiâ clarus gloriam nomenq́ue Britannicis expeditionibus meruiſſet. Ego vt conceſſerim apud paucos, tacito voto, quietem pro diſcordiâ, bonum & innocentem Principem, pro peſſimis ac flagitioſiſſimis expetitum: ita neque Paullinum, quâ prudentiâ fuit, ſperaſſe, corruptiſſimo ſæculo, tantam vulgi moderatio- D nem reor, vt qui pacem belli amore turbauerant, bellum pacis caritate deponerent; neque aut exercitus linguis moribuſq́ue diſſonos, in hunc conſenſum potuiſſe coaleſcere: aut legatos ac duces, magnâ ex parte luxus, egeſtatis, ſcelerum ſibi conſcios, niſi pollutum obſtrictumq́; meritis ſuis Principem paſſuros.

Fama de ſtudio pacis. Quam refellit Tacitus.

Cap. 38. Vetus ac iam pridem inſita mortalibus potentiæ cupido, cum imperij magnitudine adoleuit, erupitq́ue. Nam rebus modicis, æqualitas facilè habebatur. ſed vbi ſubacto orbe, & æmulis vrbibus regibúſve excisis, ſecuras opes concupiſcere vacuum fuit, prima inter patres plebemq́ue certamina exarſere. Modò turbulenti tribuni, modò conſules præualidi, & in vrbe ac foro tentamenta

Imperij cupido vetus. Cui origo, opes. Pluresq́; Romæ ad illud aſpirarunt.

38. Brixellvm concederet.] *Ita factum, ibiq́; ſe occidit. Elue mendam igitur quæ in Egeſippo (ſcriptore mihi quidem haud ſpernendo) libro* IV. *capite* XXIV. Cum Otho comperiſſet Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam ceſſiſſe, Brixiæ poſitus, voluntariâ morte eripuit ſe ludibrio. *Facito* Brixelli.

menta ciuilium bellorum. Mox à plebe infimâ, C. Marius, & nobilium ſæuiſſimus L.Sulla, victam armis libertatem in dominationem verterunt. Poſt quos Gn. Pompeius occultior, non melior. Et numquam poſteà, niſi de principatu quæſitum. Non diſceſſere ab armis in Pharſaliâ ac Philippis ciuium legiones, nedum Othonis ac Vitellij exercitus ſponte poſituri bellum fuerint. Eadem illos deûm ira, eadem hominum rabies, eædem ſcelerum cauſſæ in diſcordiam egêre. Quod ſingulis velut ictibus tranſacta ſunt bella, ignauiâ Principum factum eſt. Sed me veterum nouorumque morum reputatio A

Cap. 39. longiùs tulit. Nunc ad rerum ordinem venio. Profecto Brixellum Othone, honor imperij penes Titianum fratrem, vis ac poteſtas penes Proculum præfectum. Celſus & Paullinus, cùm prudentiâ eorum nemo vteretur, inani nomine ducum, alienæ culpæ prætendebantur. Tribuni centurioneſq́ue ambigui, quòd ſpretis melioribus, deterrimi valebant. Miles alacer, qui tamen [39] iuſſa ducum interpretari quàm exſequi mallet. [40] Promoueri ad quartum à Bedriaco caſtra placuit, [41] adeò imperitè, vt quamquam verno tempore anni, & tot circùm amnibus, penuriâ aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubitatum, Othone per litteras flagitante, vt maturarent: militibus, vt Imperator pugnæ B adeſſet poſcentibus: plerique copias trans Padum agentes acciri poſtulabant. Nec perinde diiudicari poteſt, quid optimum factu fuerit, quàm peſſimum fuiſſe quod factum eſt.

Titianus pro Othone copijs præf. ſed titulo: Vi Proculus.

Imperitia eorũ & lapſus.

Cap. 40. Non vt ad pugnam, ſed ad bellandum profecti, Confluentes [42] Padi & Adduæ fluminum XVI. inde milium ſpatio diſtantes petebant. Celſo & Paullino abnuentibus, militem itinere feſſum, ſarcinis grauem, obijcere hoſti, non admiſſuro quo minus expeditus & vix quattuor milia paſſuum greſſus, aut incompoſitos in agmine, aut diſperſos, & vallum molientes aggrederetur. Titianus & Proculus, vbi conſilijs vincerentur, ad ius imperij tranſibant. Aderat ſanè [43] citus equo Numida, cum atrocibus mandatis, quibus Otho, increpitâ ducum ſegnitiâ, rem in diſcrimen mitti iubebat: [44] æger morâ, & ſpei impatiens.

Militem feſſum hoſti obijciunt.

Cap. 41. Eâdem die, ad Cæcinam operi pontis intentum, duo prætoriarum cohortium tribuni, colloquium eius poſtulantes, venerunt. Audire conditiones, ac reddere parabat, cùm præcipites exploratores adeſſe hoſtem nuntiauêre. Interruptus tribunorum ſermo. eoque incertum fuit, inſidias, an proditionem, vel aliquod hone- C ſtum conſilium cœptauerint. Cæcina dimiſſis tribunis, reuectus in caſtra, datum iuſſu Fabij

Duorum tribunorum colloquium.

Incertum cui fini.

39. IVSSA DVCVM INTERPRETARI.] *Id eſt, inquirere in cauſſas iuſſionis, & explorare ac ponderare, quàm ſimplici obedientiâ parêre. Tale in Agricolâ:* Adeò vt plerique, viſo aſpectoque Agricolâ, quærerent famam, pauci interpretarentur. *Significat, multas ex ſpecie tantùm externâ iudicaſſe, paucos inquiſiſſe aut exploraſſe.*

40. PROMOVERI AD QVARTVM.] *E Plutarcho ſcriberes,* ad ſextum. *Nam ille quinquaginta ſtadia numerat. Sed & paullò poſt vbi noſter* XVI. *milliaria numerat, Græci eiuſdem computatione* XII. *ſaltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.*

41. ADEO IMPERITE.] *Totum hunc locum verbatim Plutarchus expreſſit, vt pleraque alia: etſi haud multum ætate noſtro inferior.*

42. PADI ET ADDVÆ.] *In Vatic. locus hic in liturâ, ſic tamen vt apertè eſſet eruere ſcriptum antiquitus,* Padi & Agele: *alienâ deinde manu factum,* Adduæ. *Sed Agela ignotum mihi flumen, & cenſeam vulgatam eſſe veram. De Adduâ, Plinius lib. II. Strabo IIII. itémque Sidonius:* Vidimus vluoſum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Atheſim, pigrum Mincium.

43. CITVS EQVO NVMIDA.] *Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens? minimè, ſed inter obſequia. Ne fugiat enim te latens hic ex antiquo mos: quo receptum, vt viris lautioribus diuitibúſque Afri aut Numidæ equites eſſent, ad iter. Præcurrebant illi, & agmen ducebant heri ſequentis. Seneca epiſt.* LXXXVIII. O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in viâ diuitibus, curſores & Numidas & multum ante ſe pulueris agentem: *Idem expreſſiùs epiſt.* CXXIV. Omnes ſic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen curſorum antecedat. *Martialis:*

Cùm cathedralitios portet tibi rheda miniſtros,
Et Libys in longo puluere ſudet eques.

De tali igitur hîc capies: quando & Principibus illi in vſu. Ex Martiali, in aduentum Domitiani: D

Quando eques & picti tunicâ Nilotide Mauri
Ibitis? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetonium aliter interpretemur (videras ſagaciſſimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. Iter feciſſe traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atque curſorum. *Nam Mazaces, Afri.*

44. ÆGER MORA, ET SPEI IMPATIENS.] *Talis in Homerico illo Hectore affectus:*

Βέλτερον αὖ τ' ἔριδι ξυνελαύνομεν. Ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέροισιν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

Et Polybij veriſſima gnome: Βαρύτατος δὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τοῦ μέλλοντος γίνεται χρόνος: Grauiſſima omnibus hominibus futuri temporis exſpectatio.

45. Ac-

A Fabij Valentis pugnæ ſignum, & militem in armis inuenit. Dum legiones de ordine ag- *Vitelliani pugnæ ſe aptant.*
minis ſortiuntur, equites prorupêre, & mirum dictu, à paucioribus Othonianis, quo mi-
nus in vallum impingerentur, Italicæ legionis virtute territi ſunt. ea ſtrictis mucronibus,
redire pulſos, & pugnam reſumere coëgit. Diſpoſita Vitellianarum legionum acies, ſi- *Sine metu, & compoſitè.*
ne trepidatione, & enim (quamquam vicino hoſte) aſpectus armorum denſis arbuſtis
prohibebatur: apud Othonianos pauidi duces, miles ducibus infenſus, mixta vehicula *Apud Othonianos contrà, turbæ.*
& lixæ, & præruptis vtrimque foſſis, via quieto quoque agmini anguſta. Circumſiſtere
alij ſigna ſua, quærere alij: incertus vndique clamor, [45] accurrentium, clamantium: &
vt cuique audacia vel formido, in primam poſtremámve aciem prorumpebant, vel re-
uehebantur. Attonitas ſubito terrore mentes, falſum gaudium in languorem vertit, re- Cap.42.
pertis qui deſciuiſſe à Vitellio exercitum ementirentur. Is rumor ab exploratoribus Vi- *Falſo nuntio in impoſitum.*
tellij diſperſus, an ipsâ Othonis parte, ſeu dolo, ſeu forte ſurrexerit, parum compertum.
Omiſſo pugnæ ardore, Othoniani vltrò ſalutauêre. & hoſtili murmure excepti, pleriſ-
B que ſuorum ignaris, quæ cauſa ſalutandi, metum proditionis fecêre. Tum incubuit ho- *Tamen acriter pugnatum.*
ſtium acies, integris ordinibus, robore & numero præſtantior. Othoniani quamquam
diſperſi, pauciores, feſſi, prœlium tamen acriter ſumsêre. Et per locos, arboribus ac vi-
neis impeditos, non vna pugnæ facies. cominus, eminuſque, catervis ac cuneis, concur-
rebant: in aggere viæ, collato gradu, corporibus & [46] vmbonibus niti, omiſſo pilo-
rum iactu, gladiis & ſecuribus galeas loricaſque perrumpere, noſcentes inter ſe, ceteris
conſpicui, in euentum totius belli certabant. Fortè inter Padum viamque, patenti cam- Cap.43.
po, duæ legiones congreſſæ ſunt: pro Vitellio Vnaetuiceſima, [47] cui cognomen Rapa- *Duarum legionum certamen.*
ci, vetere gloriâ inſignis: è parte Othonis, prima Adiutrix, non antè in aciem deducta,
ſed ferox, & noui decoris auida. Primani, ſtratis [48] Vnaetuiceſimanorum principiis,
aquilam abſtulêre. quo dolore accenſa legio, & impulit rurſus primanos, interfecto
Orphidio Benigno legato, & plurima ſigna, vexillaque ex hoſtibus rapuit. A parte aliâ,
propulſa quintanorum impetu tertiadecima legio: circumuenti plurium accurſu quar-
C tadecimani. Et ducibus Othonis iam pridem profugis, Cæcina ac Valens ſubſidiis ſuos *Duces Othonis profugiunt:*
firmabant. Acceſſit recens auxilium Varus Alphenus cum Batauis, fusâ gladiatorum
manu, quam nauibûs tranſuectam, oppoſitæ cohortes in ipſo flumine trucidauerant.
ita victores latus hoſtium inuecti. Et mediâ acie perruptâ, fugere paſſim Othoniani Cap.44.
Bedriacum petentes. Immenſum id ſpatium. obſtructæ ſtrage corporum viæ; quo plus *Et mox exercitus.*
cædis fuit. neque enim ciuilibus prœliis, capti in prædam vertuntur. Suetonius Paulli- *Qui ducibus infenſus, tumultuatur in caſtris.*
nus, & Licinius Proculus, diuerſis itineribus, [49] caſtra vitauêre. Vedium Aquilam
tertiædecimæ legionis legatum, iræ militum inconſultus pauor obiulit. Multo adhuc
die

45. ACCVRRENTIVM, CLAMANTIVM.] *Farneſ. & priſca editiones*, accurrentium, volantium; *Vatic.* vomantium. *vt omnino aliud hic verbi fuerit; placetq́, Pichena*, vocitantium.

46. VMBONIBVS NITI.] *Vocem*, niti,
D *ex Farneſ. & Vatic. addidi: & verò abeſſe ſine ſententiæ incommodo non poteſt.*

47. CVI COGNOMEN RAPACI.] *Non abs re arbitror, quoniam cognomina legionum ſæpè Tacitus commemorat, veterem à me lapidem proponi, in quo ea ordine deſculpta. Conſpicitur autem Romæ in Capitolio, formâ columellæ.*

NOMINA LEG.

II. AVGuſta.	II. ADIVTrix.	IIII. SCHYTHica.
VI. VICTRIX.	IIII. FLAVia.	XVI. FLAVia.
XX. VICTRIX.	VII. CLAVDia.	VI. FERRATenſis.
VIII. AVGuſta.	I. ITALica.	X. FRETENſis.
XXII. PRIMigenia.	V. MACEDonica.	III. CYRENenſis.
I. MINERuia.	XI. CLAVDia.	II. TRAIANA.
XXX. VLPia.	XIII. GEMina.	III. AVGuſta.
I. ADIVTrix.	XII. FVLMinatrix.	VII. GEMina.
X. GEMina.	XV. APOLLinea.	II. ITALICa.
XIIII. GEMina.	III. GALLicana.	III. PARTHica.
I. PARTHica.	II. PARTHica.	

Velim Dionis recenſum legionum, qui eſt libro LV. *cum hoc lapide conferri. à quo adiuti interpretes, paullò feliciùs ſanè eum vertiſſent.*

48. VNAETVICESIMANORVM PRINCIPIIS.] *Aliquot libri*, principibus. *placet.*

49. CASTRA VITAVERE.] *Farneſ.* caſtra petiuêre.

die vallum ingreſſus, clamore ſeditioſorum & fugacium circumſtrepitur. Non probris, A
non manibus abſtinent, deſertorem proditoremque increpant, nullo proprio crimine
eius, ſed, more vulgi, ſuum quiſque flagitium aliis obiectantes. Titianum & Celſum
Placat Annius Gallus. nox iuuit, diſpoſitis iam excubiis, compreſſiſque militibus, quos Annius Gallus preci-
bus, conſilio, auctoritate flexerat, ne ſuper cladem aduerſæ pugnæ, ſuiſmet ipſi cædibus
ſæuirent. ſiue finis bello veniſſet, ſeu reſumere arma mallent, vnicum victis in conſenſu
Prætorij miles nihil fractus ob pugnā. leuamentum. Ceteris fractus animus. Prætorianus miles, non virtute ſe, ſed proditione
victum fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuiſſe victoriam, pulſo equite, ra-
ptâ legionis aquilâ. Supereſſe cum ipſo Othone militum quod trans Padum fuerit: ve-
nire Mœſicas legiones: magnam exercitus partem Bedriaci remanſiſſe. Hos certè non-
dum victos, & ſi ita ferret, honeſtiùs in acie perituros. His cogitationibus truces aut paui-
Cap 45. *Vitelliani victores castra adpropinquant.* di, extremâ deſperatione ad iram ſæpiùs, quàm in formidinem, ſtimulabantur. At Vi-
tellianus exercitus, ad quintum à Bedriaco lapidem conſedit, non auſis ducibus eodem
die oppugnationem caſtrorum. Simul voluntaria deditio ſperabatur. Sed expeditis & B
tantum ad prœlium egreſſis, munimentum fuêre arma & victoria. Poſterâ die, haut
ambiguâ Othoniani exercitus voluntate, & qui ferociores fuerant ad pœnitentiam in-
Legati ad eos veniunt, pro veniâ Et impetrāt clinantibus, miſsâ legatione, [50] apud duces Vitellianos dubitatum, quo minus pacem
concederent. Legati paulìſper retenti. ea res hæſitationem attulit, ignaris adhuc an im-
petraſſent. Mox remiſsâ legatione patuit vallum. Tum victi victoreſque in lacrymas
Deteſtantur communiter ciuilia bella effuſi, ſortem ciuilium armorum miſerâ lætitiâ deteſtantes. Iiſdem tentoriis, alij fratrum,
alij propinquorum vulnera fouebant. Spes & præmia in ambiguo: certa, funera & lu-
ctus. Nec quiſquam adeò mali expers, vt non aliquam mortem mæreret. Requiſitum
Orphidij legati corpus, honore ſolito crematur. Paucos neceſſarij ipſorum ſepeliuêre,
Cap.46. *Triſtis hic ad Othonem nuntius. Quem milites fidiſſimi erigunt:* Ceterum vulgus, ſuper humum relictum. Opperiebatur Otho nuntium pugnæ, ne-
quaquam trepidus, & conſilij certus. Mæſta primùm fama, dein profugi è prœlio per-
ditas res patefaciunt. Non exſpectauit militum ardor vocem Imperatoris. bonum ha-
bere animum iubebant. ſupereſſe adhuc nouas vires, & ipſos extrema paſſuros, auſuroſ-
que. neque erat adulatio. Ire in aciem, excitare partium fortunam, furore quodam & C
inſtinctu flagrabant. qui procul aſtiterant, tendere manus, & proximi prehenſare genua,
Etiam iis Plotius Firmus. promtiſſimo Plotio Firmo. [51] Is prætorij præfectus, identidem orabat, *Ne fidiſſimum
exercitum, ne optimè meritos milites deſereret:* [52] *maiore animo tolerari aduerſa quàm relinqui.*
[53] *fortes & ſtrenuos, etiam contra fortunam, inſiſtere ſpei, timidos & ignauos ad deſperatio-
nem*

petiuêre. *falsò. Nam Plutarchus apertè:* Τῶν δὲ στρατηγῶν οὔτε Πρόκλος οὔτε Παυλῖνος συνεισελθεῖν ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.

50. APVD DVCES VITELLIANOS DVBITATVM.] *Imò verò*, non dubitatum. *idq; res & Plutarchus ſuadent. Ideò optima lectio quam ex Flor. adſtruit Pichena:* miſſa legatio: nec apud duces.

51. IS PRÆTORII PRÆFECTVS.] *Duo Præfecti prætorio ſub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib.* I. Prætorij Præfectos ſibi ipſi legêre, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum. *Nec alios vſquam nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchum commemorare Pollionem prætorij Præfectum. Quod vix eſt vt ſit ſine mendo. verba eius:* Οἱ δὲ στρατιῶται, Πολλίωνος τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπάρχων, ὀμνύειν εὐθὺς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον κελεύσαντος, &c. *malimq;* Πλωτίου. *niſi huic Plotio etiam Pollionis cognomen, quod vnum dies ſupereſt.*

52. MAIORE ANIMO TOLERARI.] *Hæc illa ſunt, quibus ingulare Stoicos aduerſa omnis manus ſolet: pro quibus ſcutum habeo equidem quod opponam, niſi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus:*

——— fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi cominus inſtent,
Et differre poteſt.

Illa virgo apud egregium vatem (intellego qui Thebaida ſcripſit:) D

——— non eſt, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: ſed malis ingentibus
Obſtare, nec ſe vertere, ac retrò dare.

Cæſar. lib. VII. Animi eſt iſta mollities, non virtus, inopiam paulliſper ferre non poſſe. Qui ſe morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant. *Q. Curtius:* Fortium virorum eſt, magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. *Biberunt omnes è paterâ Ariſtotelis, cuius hoc ſcitum in Ethicis:* Τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. *Heu taceo.*

53. FORTES ET STRENVOS.] *Itaque Florus, libro* IV. *cap.* VIII. Magnæ indolis ſignum eſt, ſperare ſemper.

54. LEGIO-

A *nem formidine properare.* Quas inter voces, vt flexerat vultum, aut indurauerat Otho, clamor & gemitus. Nec prætoriani tantùm, proprius Othonis miles, ſed præmiſſi Mœſiâ, eamdem obſtinationem aduentantis exercitus, [54] legiones Aquileiam ingreſſas, nuntiabant. vt nemo dubitet potuiſſe renouari bellum atrox, lugubre, incertum victis, & victoribus. Ipſe, verſus à conſiliis belli, *Hunc,* inquit, *animum, hanc virtutem veſtram vltrà periculis obiicere, nimis grande vitæ meæ pretium puto. Quanto plus ſpei oſtenditis, ſi viuere placeret, pulchrior mors erit. Experti inuicem ſumus, ego ac fortuna. ne tempus computaueritis,* [55] *difficilius eſt temperare felicitati, quâ te non putes diu vſurum. Ciuile bellum à Vitellio cœpit, & vt de principatu certaremus armis, initium illic fuit. ne pluſquam ſemel certemus, penes me exemplum erit. Hinc Othonem poſteritas æſtimet. Fruetur Vitellius fratre, coniuge, liberis. mihi non vltione, neque ſolatiis opus eſt. Alij diutius imperium tenuerint; nemo tam fortiter reliquerit. An ego tantum Romanæ pubis, tot egregios exercitus, ſterni rurſus & Remp. eripi patiar. Eat hic mecum animus, tamquam perituri pro me fueritis. Sed eſte ſuperſtites, nec diu moremur ego*

B *incolumitatem veſtram, vos conſtantiam meam.* [56] *Plura de extremis loqui, pars ignauiæ eſt. præcipuum deſtinationis meæ documentum habete, quòd de nemine queror. Nam incuſare deos vel homines, eius eſt, qui viuere velit.* Talia locutus, vt cuique ætas aut dignitas, comiter appellatos, irent properè, neu remorando iram victoris aſperarent, iuuenes auctoritate, ſenes precibus monebat: placidus ore, intrepidus verbis, intempeſtiuas ſuorum lacrymas coërcens. Dari naues ac vehicula abeuntibus iubet. libellos epiſtolaſque, ſtudio erga ſe, aut Vitellium contumeliis, inſignes, abolet. Pecunias diſtribuit parcè, nec vt periturus. Mox [57] Saluium Cocceianum fratris filium primâ iuuentâ trepidum, & mærentem, vltrò ſolatus eſt, laudando pietatem eius, caſtigando formidinem. *An Vitellium tam immitis animi fore vt pro incolumi totâ domo, ne hanc quidem ſibi gratiam redderet? Mereri ſe feſtinato exitu clementiam victoris. Non enim vltimâ deſperatione, ſed poſcente prælium exercitu, remiſiſſe Reipub. nouiſſimum caſum. Satis ſibi nominis, ſatis poſteris ſuis nobilitatis quæſitum. poſt Iulios, Claudios, Seruios, ſe primum, in familiam nouam imperium intuliſſe, proinde erecto animo capeſſe-*

C *res vitam,* [58] *neu patruum ſibi Othonem fuiſſe, aut obliuiſceretur vmquam, aut nimium meminiſſet.*

Marginal notes: Cap. 47. — *vel pro bello abhorret.* — *Libri alij, auctius. Oratio huic res elegans.* — *Attendite principes.* — Cap. 48. — *Suos admonitis.* — *Cauet omnibus in poſterum* — *Fratris filium alloquitur*

54. LEGIONES AQVILEIAM INGRESSAS.] *De Mœſiæ legionibus tribus loquitur, de quibus hoc ipſum infrà:* Aquileiam iam progreſſæ, raptâ pecuniâ & inter ſe diuiſâ, hoſtiliter egerunt. *Hoc eò noto, quòd in Suetonio aliter legas, & dumtaxat* bina ex his legionibus millia præmiſſa, *Aquileiam veniſſe. in Veſpaſ. cap.* VI. Mœſiaci exercitus bina è tribus legionibus millia, miſſa auxilio Othoni, poſtquàm iter ingreſſis nuntiatum eſt victum eum, ac vim vitæ ſuæ attuliſſe: nihilo ſecius Aquileiam vſque perſeuerauerunt, quaſi rumori minus crederent. *Et addit, meiuentes vltionem de alio Imperatore cogitaſſe. Sed vereor vt Suetonius alucinetur in* duobus millibus: *qui non è Mœſicis, ſed Pannoni-*

D *cis Dalmaticiſque fuere. Ita enim idem Tacitus ſuprà dixerat:* Læta Othoni principia belli, motis ad imperium eius è Dalmatiâ Pannoniaque exercitibus. Fuêre quatuor legiones, è quibus bina millia præmiſſa. *Nec apud Tacitum leges, de præmiſſis illis è legionibus Mœſiacis. Sanè ſi & rem vides; probabilius tres ipſas legiones illa violenta & hoſtilia Aquileiæ auſas, & de Imperatore deliberaſſe, quàm ſola ex iis duo millia electa.*

55. DIFFICILIVS EST TEMPERARE.] *Acutè, vt ſolet, Statius hoc expreſſit:*

Non parcit populis regnum breue.

Et eſt humanum ingenium ſcilicet auidum tunc & præceps.

56. PLVRA DE EXTREMIS LOQVI.] *Quem non capiant hæc talia, ex intimo animorum & affectuum penetrali deprompta? & ſunt aſſidua in noſtro ſcriptore. Quintilianus Declamator ſimile, Declam.* CCCXLIV. Iam mihi narras moras. ipſum illud ſecretum quærere, & putare intereſſe vbi pereas, non eſt ardentis in mortem impetus. Non fiunt iſta niſi ſubitò. nec quiſquam (præſertim nullâ graui præcedente cauſâ) ſpiritum ratione depoſuit. *Etiam Aiax apud Sophoclem iam ſe interfecturus:*

Ἀλλ' οὐδὲν ἔργον ταῦτα θρηνεῖσθαι μάτην.
Ἀλλ' ἀρκτέον τὸ πρᾶγμα σὺν τάχει τινί.
Ὦ θάνατε, θάνατε, νῦν μ' ἐπίσκεψαι μολών.
Sed cui bono ſit iſta fruſtrà plangere?
Res ipſa agenda eſt, & quidem celeri manu.
O mors adeſdum, ô mors veni atque me vide.

57. SALVIVM COCCEIANVM FRATRIS FILIVM.] *Melius ita, quàm* Cocceium. *quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap.* X. *vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris ſolùm filium, ſed ipſum hîc fratrem præſentem facere videtur: contra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in caſtra euaſerat è pugnâ, ſeque cum aliis dedidit. Suetonij tamen verba, cap.* X. Fratrem igitur, fratriſque filium, & ſingulos amicorum cohortatus. *quæ profectò non vera, ſi verus Tacitus.*

58. NEV PATRVVM SIBI OTHONEM.] *Totidem penè verbis Plutarchus:* μήτε ἐπιλαθέσθαι παντάπασι, μήτε ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θεῖον ἔσχε. *Non audiemus Beatum, qui verbum,*

Cap. 49. *Mortis ſeparat* · *Quidam libri animo volutantem* · *Impeditur ſeditione militum: Quam interueniens ſedat.* · *Nocte ad dormit.* · *Manè ſe interficit.* · *Funeratur magno ſtudio.* · *Milites multi ſe quoque interficiunt.*

niſſet. Poſt quæ, dimotis omnibus, paulum requieuit. atque illum iam ſupremas curas A * agentem repens tumultus auertit, nuntiatâ conſternatione ac licentiâ militum. namque abeuntibus exitium minitabantur, atrociſſimâ in Verginium vi, quem clauſâ domo obſidebant. increpitis ſeditionis auctoribus regreſſus, vacauit abeuntium alloquiis, donec omnes inuiolati digrederentur. [59] Veſperaſcente die, ſitim hauſtu gelidæ aquæ ſedauit. Tum [60] allatis pugionibus, cùm vtrumque pertentaſſet, alterum capiti ſubdit. Et explorato, iam profectos amicos, noctem quietam, vtque affirmatur, non inſomnem egit. Luce primâ, in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis, ingreſſi liberti, ſeruique, & Plotius Firmus prætorij præfectus, vnum vulnus inuenêre. Funus maturatum. ambitioſis id precibus petierat, ne amputaretur caput, ludibrio futurum. Tulere corpus prætoriæ cohortes, cum laudibus & lacrymis, vulnus manuſque eius exoſculantes. Quidam militum, iuxta rogum interfecere ſe, non noxâ neque ob metum, ſed æmulatione decoris, & caritate Principis. Ac poſteà, promiſcuè Bedriaci, Placentiæ aliiſque in caſtris, celebratum id genus mortis. Othoni ſepulchrum exſtructum eſt, modicum, B

Cap. 50. *Elogia de Othone.*

& manſurum. Hunc vitæ finem habuit ſeptimo & triceſimo ætatis anno. Origo illi è municipio Ferentino. Pater conſularis, auus prætorius, [61] maternum genus impar, nec tamen indecorum. pueritia ac iuuenta, qualem monſtrauimus. duobus facinoribus, altero flagitioſiſſimo, altero egregio, tantumdem apud poſteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Vt conquirere fabuloſa, & fictis oblectare legentium animos, procul grauitate cœpti operis crediderim; ita vulgatis traditiſque demere fidem, non auſim. Die quo Bedriaci certabatur, auem inuſitatâ ſpecie, apud Regium Lepidum celebri * luco conſediſſe, incolæ memorant; nec deinde cœtu hominum, aut circumuolitantium alitum, territam pulſámve, donec Otho ſe ipſe interficeret: tum ablatam ex oculis: & tempora

Prodigium de aue viſâ. · * *Foriò, loco*

Cap. 51. *Iterum ſeditio militaris.*

reputantibus, initium finemque miraculi, cum Othonis exitu comperiſſe. In funere eius, nouata luctu ac dolore militum ſeditio. nec erat, qui coërceret. Ad Verginium verſi, modò vt reciperet imperium, nunc vt legatione apud Cæcinam ac Valentem fungeretur, minitantes orabant. Verginius per auerſam domus portam furtim digreſſus, irrumpentes fruſtratus eſt. Earum, quæ Brixelli egerant, cohortium, preces, Rubrius Gallus tulit. Et venia ſtatim impetrata, concedentibus ad victorem per Flauium Sabinum, iis C copiis quibus præfuerat.

Cap. 52. *Senatus diſcrimen Mutinæ.*

Poſito vbique bello, magna pars ſenatus extremum diſcrimen adiit, profecta cum Othone ab vrbe, dein Mutinæ relicta. illuc de aduerſo prœlio allatum. Sed milites, vt falſum rumorem aſpernantes, quòd infenſum Othoni ſenatum arbitrabantur, cuſtodire ſermones, vultum habitumque trahere in deterius: conuitiis poſtremò ac probris cauſſam & initium cædis quærebant. cùm alius inſuper metus ſenatoribus inſtaret, ne præualidis iam Vitellij partibus, cunctanter excepiſſe victoriam crederentur. Ita trepidi & vtrimque anxij coëunt. nemo priuatim expedito conſilio, inter multos, [62] ſocietate culpæ tutior. Onerabat pauentium curas ordo Mutinenſis, arma

Cap. 53. *Eprius Marcellus accuſatur.*

& pecuniam offerendo, appellabatque Patres Conſcriptos, intempeſtiuo honore. Notabile iurgium inde fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium, vt ambigua diſſerentem, inuaſit. Nec ceteri ſententias aperiebant. Sed inuiſum memoriâ delationum, expoſitumque ad inuidiam Marcelli nomen, irritauerat Cæcinam, vt nouus adhuc, & in ſenatum nuper adſcitus, magnis inimicitiis clareſceret. Moderatione meliorum diremti. D

Et re-

nimium, *auctore Budenſi codice delet, & vnà ſententia acumen. Totum id enim in eo. ſicut & in Plinij loco fuerat, epiſt. XIV. lib. III. quem deprauarunt:* Largius Macedo ſuperbus alioqui & ſæuus dominus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parùm imò minimum meminiſſet. *Tu ſcribe,* nimium meminiſſet.

59. VESPERASCENTE DIE.] *Farneſiano eſt,* veſperante. *quod verum arbitramur. Agellius:* Vbi iam veſperauerat.

60. ALLATIS PVGIONIBVS.] *Vocem addunt aliquot libri,* pugionibus duobus. *atque ita Plutarchus:* δυοῖν ὄντοιν αὐτῷ ξιφοῖν.

61. MATERNVM GENVS IMPAR.] *Quomodo? ſi ſplendidiſſima ea fæmina fuit, Suetonio teſtante? Scribit enim de patre Othonis:* Ex Albiâ Terentiâ ſplendidiſſimâ fæminâ duos tulit filios. *Sed melior ibi ſcriptura,* ſplendidâ fæminâ: *quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idq́; non aliud quàm ordinem equeſtrem propriè notat.*

62. SOCIETATE CVLPÆ TVTIOR.] *Puto,* tutiores.

A Et rediere omnes Bononiam, [63] rurſus conſiliaturi. Simul, medio temporis, plures nun- *Senatus Bononiam redit.*
tij ſperabantur. Bononiæ, diuiſis per itinera qui receniſſimum quemque percontaren- *Ibi de Othone certa fama.*
tur, interrogatus Othonis libertus cauſſam digreſſus, habere ſe ſuprema eius mandata
reſpondit. Ipſum viuentem quidem relictum, ſed ſolâ poſteritatis curâ, & abruptis vitæ
blandimentis. Hinc admiratio, & plura interrogandi pudor. Atque omnium animi in
Vitellium inclinauere. Intererat conſiliis frater eius L. Vitellius, ſeque iam adulantibus Cap. 54.
offerebat, cùm repentè * Cenus libertus Neronis, atroci mendacio vniuerſos perculit, af- ** Lib. vet. Coenus. vera ſcriptura, Cœnus.*
firmans ſuperuentu XIIII. legionis, iunctis à Brixello viribus, cæſos victores, verſam
partium fortunam. Cauſſa fingendi fuit, vt [64] diplomata Othonis, quæ negligebantur, *Liberti Neroniani audax mendacium. Ex quo periculum Senatui.*
lætiore nuntio reualeſcerent. Et Cenus quidem rapidus in vrbem vectus, paucos poſt
dies, iuſſu Vitellij pœnas luit. Senatorum periculum auctum, credentibus Othonianis
militibus vera eſſe quæ afferebantur. Intendebat formidinem, quòd publici conſilij fa-
cie, diſceſſum Mutinâ, deſertæque partes forent. Nec vltrà in commune congreſſi, ſibi
B quiſque conſuluere: donec miſſæ à Fabio Valente epiſtolæ, demerent metum. Et mors
Othonis, quò laudabilior, eò velociùs audita. At Romæ nihil trepidationis: [65] Cerea- Cap. 55.
les ludi ex more ſpectabantur. vt ceſſiſſe vitâ Othonem, & à Flauio Sabino præfecto vr-
bis, quod erat in vrbe militum ſacramento Vitellij adactum, certi auctores in theatrum
attulerunt, Vitellio plauſere: populus, cum lauru ac floribus, Galbæ imagines circum *Plebs Romana ſtatim ad Vitellium.*
templa tulit, congeſtis in modum tumuli coronis, iuxta lacum Curtij, quem locum Gal-
ba moriens ſanguine infecerat. In ſenatu, cuncta longis aliorum principatibus compo- *Senatus honores in Vitellium cumulat.*
ſita, ſtatim decernuntur. Additæ erga Germanicos exercitus laudes, grateſque. & miſ-
ſa legatio, quæ gaudio fungeretur. Recitatæ Fabij Valentis epiſtolæ ad conſules ſcriptæ,
haud immoderatè. [66] Gratior Cæcinæ modeſtia fuit, quòd non ſcripſiſſet. Ceterùm Ita- Cap. 56.
lia grauiùs atque atrociùs, quàm bello afflictabatur. Diſperſi per municipia & colonias *Cutus militis morè populantes.*
Vitelliani, ſpoliare, rapere, vi & ſtupris polluere, in omne fas nefaſque auidi, aut venales,
non ſacro, non profano abſtinebant. Et fuêre qui inimicos ſuos ſpecie militum interfi-
C cerent. ipſique milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in prædam, aut ſi
repugnatum foret, ad excidium deſtinabant: obnoxiis ducibus, & prohibere non au-
ſis. Minus auaritiæ in Cæcinâ, plus ambitionis: Valens, ob lucra & quæſtus infamis,
eoque alienæ etiam culpæ diſſimulator. Iam pridem attritis Italiæ rebus, [67] tantum pe-
ditum equitumque, vis, damnaque, & iniuriæ, ægrè tolerabantur. Interim Vitellius vi- Cap. 57.
ctoriæ ſuæ neſcius, vt ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus vires trahebat.
Pauci veterum militum in hibernis relicti, feſtinatis per Gallias dilectibus, vt remanen-
tium legionum nomina supplerentur. [68] Cura belli Hordeonio Flacco permiſſa. Ipſe è *Hordeonius Germaniæ præfectus.*
Britannico dilectu octo millia ſibi adiunxit. Et paucorum dierum iter progreſſus, pro-
ſperas

63. RVRSVS CONSILIATVRI.] *Non muto. Horatius eo verbo vſus*, Gratum elocuta conſiliantibus Iunone diuis. *& alij.*

D 64. DIPLOMATA OTHONIS.] *Ad curſum publicum ea ſpectant, & à Principe dabantur. Si ergo ille mortuus, quis parêret? Sed de Diplomatis plenè alibi: nunc Suetonij locum παρέργως emendemus, Calig. cap.* XXXVIII. Prolata diuorum Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obſoleta deflebat. *Cur deflebat? aut qui id conuenit? vidi qui* delebat, *vellet. Ego,* deflabat, *vel* difflabat, *verum contendo. non enim alio geſtu meliùs expreſſeris ſuperbum habitum illum contemnentis & reſpuentis. Eaq; difflatio etiam in noſtris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aſpernamur.*

65. CEREALES LVDI.] *Mors Othonis incidit in* XII. *Kal. Maias, computatione ſatis certâ, imperauitq;* XCV. *dies. Atqui ſuprà notaui (libro* XV. *in coniuratione Piſonianâ)* Cereris ludos *pridie Idus Apriles datos in Circo. Quod verum eſt, ſed in plures nempe dies, & ad hoc ferè tempus productos, ex hoc loco conſtet. Adde, qua ſuprà ſcripſi.*

66. GRATIOR CÆCINÆ MODESTIA.] *Quid ita? quia inualuerat iam illo æuo, vt publicè nemo, id eſt ad Conſules aut Senatum ſcriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad iſtum. Itaque ſuperbè ſe geſſiſſe Valens viſus, qui id fecit: modeſtè Cæcina, qui omiſit. Tale illud lib.* IV. *Hiſt. de Muciano:* Miſerat & epiſtolas ad Senatum, quæ materiem ſermonibus præbuere. Si enim priuatus eſſet, cur publicè loqueretur?

67. TANTVM PEDITVM EQVITVMQVE, VIS.] *Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud,* tantum, *à gloſſographo eſſe, legéſque:* peditum equitumque vis, damnaque, *&c. Vis pro multitudine & copiâ, tritum.*

68. CVRA BELLI HORDEONIO.] *Veriſſimè è Florentino corrigunt,* cura ripæ. *Nempe Rheni, & ne Germani tranſirent.*

 69. NIHIL

ſperas apud Bedriacum res, ac morte Othonis concidiſſe bellum accepit. Vocatâ concio- A
ne, virtutem militum laudibus cumulat. Poſtulante exercitu, vt libertum ſuum Aſiati-
cum equeſtri dignitate donaret, inhoneſtam adulationem compeſcuit. Dein, mobilita-
Aſiaticus libertus anulis donatur.
te ingenij, quod palàm abnuerat, inter ſecreta conuiuij largitur: honorauitque Aſiati-
cum anulis, fœdum mancipium, & malis artibus ambitioſum. Iiſdem diebus, acceſſiſſe
Cap. 58.
Mauretania vtraque ad Vitellium redit.
partibus vtramque Mauretaniam, interfecto procuratore Albino, nuntij venêre. Lu-
ceius Albinus, à Nerone Mauretaniæ Cæſarienſi præpoſitus, additâ per Galbam Tin-
gitanæ prouinciæ adminiſtratione, haut ſpernendis viribus agebat. XVIII. cohortes,
quinque alæ, ingens Maurorum numerus aderat, per latrocinia & raptus apta bello ma-
nus. cæſo Galbâ, in Othonem pronus, nec Africâ contentus, Hiſpaniæ anguſto fretô
diremtæ imminebat. Inde Cluuio Rufo metus, & decimam legionem propinquare li-
tori, vt tranſmiſſurus iuſſit. Præmiſſi centuriones, qui Maurorum animos Vitellio con-
ciliarent. Neque arduum fuit, magnâ per prouincias Germanici exercitus famâ. Spar-
gebatur inſuper, ſpreto procuratoris vocabulo, Albinum inſigne regis, & Iubæ nomen B
Cap. 59.
Interfectus Albinus, & turbatores caſi.
vſurpare. Ira mutatis animis, Aſinius Pollio alæ præfectus, è fidiſſimis Albino, & Fe-
ſtus ac Scipio cohortium præfecti opprimuntur. Ipſe Albinus, dum è Tingitanâ pro-
uinciâ Cæſarienſem Mauretaniam petit, appulſus litori, trucidatur. Vxor eius, cùm ſe
percuſſoribus obtuliſſet, ſimul interfecta eſt: [69] nihil eorum quæ fierent Vitellio anqui-
rente. Breui auditu, quamuis magna tranſibat, impar curis grauioribus. Exercitum iti-
nere terreſtri pergere iubet. Ipſe Arare flumine deuehitur, nullo principali paratu, ſed
Iunius Blæſus.
vetere egeſtate conſpicuus: donec Iunius Blæſus, Lugdunenſis Galliæ rector, genere
illuſtri, largus animo, & par opibus, circumdaret Principi miniſteria, comitaretur libe-
raliter, eo ipſo ingratus, quamuis odium Vitellius [70] humilibus blanditiis velaret. Præ-
ſtò fuere Lugduni, victricium victarumque partium duces. Valentem & Cæcinam pro
Vitellij filius vt Cæſar habetur.
concione laudatos, curuli ſuæ circumpoſuit. Mox vniuerſum exercitum occurrere in-
fanti filio iubet. Perlatumque, & paludamento opertum, ſinu retinens, Germanicum
appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis inſignibus. Nimius honos inter ſe- C
Cap. 60.
cunda, rebus aduerſis in ſolatium ceſſit. Tum interfecti centuriones promtiſſimi Otho-
nianorum: vnde præcipua in Vitellium alienatio, per Illyricos exercitus. Simul ceteræ
legiones contactu, & aduerſus Germanicos milites inuidiâ, bellum meditabantur. Sue-
Ipſe aduerſarios aut punit variè, aut abſoluit.
tonium Paullinum, ac Licinium Proculum, triſti morâ ſqualidos tenuit: donec auditi,
neceſſariis magis defenſionibus, quàm honeſtis vterentur. Proditionem vltrò imputa-
bant: ſpatium longi ante prœlium itineris, fatigationem Othonianorum, permixtum
vehiculis agmen, ac pleraque fortuita, fraudi ſuæ aſſignantes. Et Vitellius credidit de
perfidiâ, & fidem abſoluit. Saluius Titianus, Othonis frater, nullum diſcrimen adiit,
pietate & ignauiâ excuſatus. Mario Celſo conſulatus ſeruatur. [71] Sed creditum famâ,
obiectumque mox in ſenatu Cæcilio Simplici, quòd eum honorem pecuniâ mercari,
nec ſine exitio Celſi voluiſſet. Reſtitit Vitellius, deditque poſteà conſulatum Simplici,
innoxium & inemtum. Trachalum aduerſus criminantes, Galeria vxor Vitellij prote-
Cap. 61.
Mariccus inſania.
xit. Inter magnorum virorum diſcrimina (pudendum dictu) Mariccus quidam, è plebe D
Boiorum, inſerere ſeſe fortunæ, & prouocare arma Romana, ſimulatione numinum au-
ſus eſt. Iamque aſſertor Galliarum, & deus (nomen id ſibi indiderat) concitis octo
millibus hominum, proximos Æduorum pagos trahebat: cùm grauiſſima ciuitas, ele-
Qui pœnas cum ſuis luit.
ctâ iuuentute, adiectis à Vitellio cohortibus, fanaticam multitudinem diſiecit. Captus
in eo prœlio Mariccus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, ſtolidum vulgus in-
Cap. 62.
uiolabilem credebat, donec ſpectante Vitellio interfectus eſt. Nec vltrà in defectores,
aut bona cuiuſquam, ſæuitum. Rata fuêre eorum, qui acie Othonianâ ceciderant, teſta-
menta,

69. NIHIL VITELLIO ANQVIRENTE.] *Meritò id verbum repoſui, cùm in manuſſ. repperiſſem,* acquirente. *Anquiro enim pro Inquiro ſiue potiùs Valdè quæro, veteri & probâ notâ ſignatum verbum eſt, Ciceroni, Varroni, aliiſque crebrò vſurpatum, crebrò corruptum.*

70. HVMILIBVS BLANDITIIS.] *In Florentino,* vernilibus: *quod germaniſſimum.*

71. SED CREDITVM FAMA.] *Rectúmne? an ſcribendum,* deditum famâ?

72. LON-

A menta, aut lex inteſtatis. Prorſus, ſi luxuriæ temperaret, auaritiam non timeres. Epu- *Vitellius gluto & ganeo.*
larum fœda & inexplebilis libido. Ex vrbe atque Italiâ, irritamenta gulæ geſtabantur,
ſtrepentibus ab vtroque mari itineribus. exhauſti conuiuiorum apparatibus principes
ciuitatum. vaſtabantur ipſæ ciuitates. degenerabat à labore ac virtute miles, aſſuetudi-
ne voluptatum, & contemtu ducis. Præmiſit in vrbem edictum, quo vocabulum Au-
guſti differret, Cæſaris non reciperet, cùm de poteſtate nihil detraheret. Pulſi Italiâ ma-
thematici. Cautum ſeuerè, ne equites Ro. ludo & arenâ polluerentur. Priores id Prin- *Edicta tamen erat quædam ſancta.*
cipes, pecuniâ, & ſæpiùs vi, perpulerant. Ac pleraque municipia & coloniæ, æmulaban-
tur corruptiſſimum quemque adoleſcentium, pretio illicere. Sed Vitellius, aduentu fra- Cap.63.
tris, & irrepentibus dominationis magiſtris, ſuperbior & atrocior, occidi Dolabellam *Dolabellæ cædes.*
iuſſit, quem in coloniam Aquinatem ſepoſitum ab Othone rettulimus. Dolabella, au-
ditâ morte Othonis, vrbem introierat. Id ei Plautius Varus, præturâ functus, ex intimis *Quem Varus improbè accuſat.*
Dolabellæ amicis, apud Flauium Sabinum præfectum vrbis obiecit, tamquam ruptâ
B cuſtodiâ, ducem ſe victis partibus oſtentaſſet. Addidit tentatam cohortem, quæ Hoſtiæ
ageret. nec vllis tantorum criminum probationibus, in pœnitentiam verſus, ſeram ve-
niam poſt ſcelus quærebat. Contantem ſuper tantâ re Flauium Sabinum, Triaria L. Vi-
tellij vxor, vltra feminam ferox, terruit è periculo Principis famam clementiæ affectare.
Sabinus ſuopte ingenio mitis, vbi formido inceſſiſſet, facilis mutatu, & in alieno diſcri-
mine ſibi pauens, ne alleuaſſe videretur, impulit ruentem. Igitur Vitellius, metu & odio, Cap.64.
quòd Petroniam vxorem eius mox Dolabella in matrimonium accepiſſet, vocatum per
epiſtolas, vitatâ Flaminiæ viæ celebritate, diuertere Interamnam, atque ibi interfici iuſ-
ſit. [72] Longum interfectori viſum: in itinere ac tabernâ, proiectum humi iugulauit:
magnâ cum inuidiâ noui Principatus, cuius hoc primum ſpecimen noſcebatur. Et Tria-
riæ licentiam, modeſtum è proximo exemplum onerabat, Galeria Imperatoris vxor, *Galeria modeſta matrona:*
non minax triſtibus: & pari probitate, mater Vitelliorum Sextilia, antiqui moris. Di-
xiſſe quin etiam, ad primas filij ſui epiſtolas, ferebatur, non Germanicum à ſe, ſed Vitel- *Et Sextilia, etiam prudens.*
C lium genitum. Nec vllis poſtea fortunæ illecebris, aut ambitu ciuitatis in gaudium
euecta, domus ſuæ tantùm aduerſa ſenſit. Digreſſum à Lugduno Vitellium, M. Clu- Cap.65.
uius Rufus aſſequitur, omiſſâ Hiſpaniâ: lætitiam & gratulationem vultu ferens, animo
anxius, & petitum ſe criminationibus gnarus. Hilarius Cæſaris libertus detulerat, tam- *Cluuius cùm delatus.*
quam audito Vitellij & Othonis Principatu, propriam ipſe potentiam & poſſeſſionem
Hiſpaniarum tentaſſet: eoque diplomatibus nullum Principem præſcripſiſſet. Interpre-
tabatur quædam ex orationibus eius, contumelioſa in Vitellium, & pro ſe ipſo popula-
ria. Auctoritas Cluuij præualuit, vt puniri vltrò libertum ſuum Vitellius iuberet. Clu- *Sed fidenter ſe purgat.*
uius comitatu Principis adiectus, non ademtâ Hiſpaniâ, quam rexit abſens, exemplo
L. Arruntij, quem Tiberius Cæſar ob metum, Vitellius Cluuium nullâ formidine reti-
nebat. Non idem Trebellio Maximo honos. Profugerat Britanniâ, ob iracundiam mi-
litum. Miſſus eſt in locum eius [73] Vectius Bolanus. E præſentibus, angebat Vitellium Cap.66.
victarum legionum haut quaquam fractus animus. Sparſæ per Italiam, & victoribus *Victæ legiones non pro victis.*
D permixtæ, hoſtilia loquebantur: præcipuâ quartadecimanorum ferociâ, qui ſe victos
abnuebant. quippe Bedriacenſi acie, vexillariis tantùm pulſis, vires legionis non affuiſſe.
Remitti eos in Britanniam, vnde à Nerone exciti erant, placuit, atque interim Batauo
rum cohortes vnà tendere, ob veterem aduerſus quartadecimanos diſcordiam. Nec diu *Quartadecimani à Batauis diſſident.*
in tantis armatorum odiis quies fuit. Auguſtæ Taurinorum, dum opificem quemdam
Batauus vt fraudatorem inſectatur, legionarius vt hoſpitem tuetur, ſui cuique commili-
tones aggregati, à conuitiis ad cædem tranſière. & prœlium atrox arſiſſet, ni duæ præ- *Ad manus veniunt.*
toriæ cohortes, cauſſam quartadecimanorum ſecutæ, his fiduciam, & metum Batauis
feciſſent. quos Vitellius agmini ſuo vt fidos iungit, legionem, Graiis alpibus traductam, *Sed ſeiunguntur.*
eo flexu

72. LONGVM INTERFECTORI.] *Hic ordo verborum in meis libris: & ſententia liquet. Alij traiiciunt, quid niſi libidine quadam omnia mutandi?*

73. VECTIVS BOLANVS. E PRÆSENTIBVS.] *Diſtingui malim*, Bolanus è præſentibus. Angebat, *&c. vt ſignificet Bolanum è comitatu principis in Britanniam miſſum.*

eo flexu itineris ire iubet, quo Viennam vitarent. Namque & Viennenſes timebantur. A
Nocte quâ proficiſcebatur legio, relictis paſſim ignibus, pars Taurinæ coloniæ ambu-
ſta: quod damnum, vt pleraque belli mala, maioribus aliarum vrbium cladibus oblit-
teratum. Quartadecimani, poſtquam alpibus digreſſi ſunt, ſeditioſiſſimus quiſque ſi-
In Britanniā tranſuecti. gna Viennam ferebant. conſenſu meliorum compreſſi: & legio in Britanniam tranſ-
Cap.67. uecta. Proximus Vitellio è prætoriis cohortibus metus erat. Separati primùm, dein-
Prætoriani honeſtè miſſi. de, addito honeſtæ miſſionis lenimento, arma ad tribunos ſuos ferebant: donec mo-
tum à Veſpaſiano bellum crebreſceret. Tum, reſumtâ militiâ, robur Flauianarum
Ceteræ legiones, alia alibi locata. partium fuêre. Prima claſſicorum legio, in Hiſpaniam miſſa, vt pace & otio miteſceret.
Vndecima ac ſeptima, ſuis hibernis redditæ. Tertiadecimani, ſtruere amphitheatra
iuſſi. Nam Cæcina Cremonæ, Valens Bononiæ, ſpectaculum gladiatorum edere para-
Cap.68. bant: numquam ita ad curas intento Vitellio, vt voluptates obliuiſceretur. Et quidem
partes modeſtè diſtinxerat. [74] Apud victores orta ſeditio ludicro initio, niſi numerus
Seditio Ticini. cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Diſcubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Ver- B
ginio. Legati tribuniqúe, ex moribus Imperatorum ſeueritatem æmulantur, vel tempe-
ſtiuis conuiuiis gaudent. perinde miles intentus, [75] aut licentior. Apud Vitellium om-
nia indiſpoſita, temulenta, peruigiliis ac Bacchanalibus, quàm diſciplinæ & caſtris pro-
A leui cauſſâ. piora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero è Gallis auxiliaribus, [76] per
Inter legionarios & auxiliares. laſciuiam & certamen luctandi accenſis, poſtquam legionarius prociderat, inſultante
Gallo, & iis qui ad ſpectandum conuenerant in ſtudia diductis; erupêre legionarij in
perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit, alius tu-
Compoſuit eos fama de hoſte. multus. Puluis procul, & arma aſpiciebantur. Conclamatum repentè XIIII. legionem,
verſo itinere, ad prœlium venire. ſed erant agminis coactores. Agniti, demſere ſolicitu-
Verginius ad eadem poſcitus. dinem. Interim Verginij ſeruus fortè obuius, vt percuſſor Vitellij inſimulatur. & ruebat
ad conuiuium miles, mortem Verginij expoſcens. Ne Vitellius quidem, quamquam ad
omnes ſuſpiciones pauidus, de innocentiâ eius dubitauit. ægrè tamen cohibiti, qui exi-
tium viri conſularis, & quondam ducis ſui flagitabant. Nec quemquam ſæpiùs, quàm C
Verginium, omnis ſeditio infeſtauit. Manebat admiratio viri, & fama: ſed oderant, vt
Cap.69. faſtiditi. Poſtero die, Vitellius, ſenatus legatione, quam ibi opperiri iuſſerat, auditâ, tranſ-
greſſus in caſtra, vltrò pietatem militum collaudauit: frementibus auxilus, tantum im-
Bataui in Germaniam redeunt. punitatis atque arrogantiæ legionariis acceſſiſſe. Cohortes Batauorum, ne quid trucu-
lentius auderent, in Germaniam remiſſæ, principium interno ſimul externoque bello
parantibus fatis. Reddita ciuitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, & primâ ſta-
Vitellius militares numeros accidit. tim defectione, inter inania belli aſſumtus. Ceterùm, vt largitionibus affectæ tamen
imperij opes ſufficerent, amputari legionum auxiliorumque numeros iubet, vetitis ſup-
plementis. Et promiſcuæ miſſiones offerebantur. Exitiale id Reip., ingratum militi, cui
eadem munia inter paucos, periculaque ac labor crebriùs redibant. & vires luxu cor-
rumpebantur: contra veterem diſciplinam, & inſtituta maiorum, apud quos virtute
Cap.70. quàm pecuniâ res Romana meliùs ſtetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, & ſpectato
Locum felicis ſibi pugnæ ſpectat. Fœdum & triſtem. munere Cæcinæ, inſiſtere Bedriacenſibus campis, ac veſtigia recentis victoriæ luſtrare D
oculis, concupiuit. Fœdum atque atrox ſpectaculum. intra XL. pugnæ diem, lacera cor-
pora, trunci artus, putres virorum equorumque formæ, infecta tabo humus, protritis
arboribus atque frugibus, dira vaſtitas. nec minus inhumana pars viæ, quam Cremo-
nenſes lauro roſiſque conſtrauerant, [77] exſtructis altaribus, cæſiſque victimis, regium
in mo-

74. APVD VICTORES ORTA SEDITIO.] *Vix tandem emerſi me ex hac ſalebrâ, & vidi errorem. Tranſpoſiti enim per neglegentiam verſus ſunt, ſic in hunc ordinem cogendi:* Et quidem partes modeſtè diſtraxerat, niſi numerus cæſorum inuidiam bello auxiſſet. Apud victores orta ſeditio, ludicro initio. Diſcubuerat Vitellius, *&c. Si tamen locus integer eſt, de quo ambigo. Scripſi* diſtraxerat, *non,* diſtinxerat: *ex Vatic. & videtur ad ſententiam aptius, quia intellegit Vitellium ſatis clementer & modeſtè legiones aduerſæ partis diſparaſſe, & per varias prouincias diſtraxiſſe, ne coirent.*

75. AVT LICENTIOR.] *Anteà,* licentioſus, *legebatur: quod ſanè eligam præ iſto quod ſuppoſuit Rhenanus.*

76. PER LASCIVIAM ET CERTAMEN.] *Verius,* ad certamen: *quod in Florentino item exſtat.*

77. EXSTRVCTIS ALTARIBVS, CÆSISQVE VICTIMIS.]

A in motem. quæ læta in præſens, mox perniciem ipſis fecêre. Aderant Valens & Cæcina, *Milites læti eâ ſpecie:*
monſtrabantque pugnæ locos: hinc erupiſſe legionum agmen; hinc equites coortos: in-
de circumfuſas auxiliorum manus. Iam tribuni præfectique, ſua quiſque facta extollen-
tes, * falſo vera, aut maiora vero miſcebant. Vulgus quoque militum, clamore & gau- ** Flor. falſo, vera,*
dio, deflectere viâ, ſpatia certaminum recognoſcere, aggerem armorum, ſtrues corpo-
rum intueri, mirarique. Et erant quos varia fors rerum, lacrymæque & miſericordia ſub-
iret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia inſepultorum ciuium exhorruit. Lætus *Et Vitellius ſortis ſuæ.*
vltrò, & tam propinquæ ſortis ignarus, inſtaurabat ſacrum diis loci. Exin Bononiæ, à Cap. 71.
Fabio Valente, gladiatorum ſpectaculum editur, aduecto ex vrbe cultu. Quantoque
magis propinquabat, tanto corruptius iter, immixtis hiſtrionibus & ſpadonum gregi-
bus, & cetero Neronianæ aulæ ingenio. Namque & Neronem ipſum Vitellius admi- *Qui Neronis olim aſſecla.*
ratione celebrabat, ſectari cantantem ſolitus, non neceſſitate quâ honeſtiſſimus quiſque,
ſed luxu, & ſaginæ mancipatus emtuſque. Vt Valenti & Cæcinæ vacuos honoris men- *Honores ſuis diuidit.*
B ſes aperiret, coartari aliorum conſulatus, [78] diſſimulatus M. Macri tamquam Otho-
nianarum partium ducis: & Valerium Marinum, deſtinatum à Galbâ conſulem, diſtu-
lit, nullâ offensâ, ſed mitem, & iniuriam ſegniter laturum. Pedanius Coſta omittitur,
ingratus Principi, vt aduerſus Neronem auſus, & Verginij exſtimulator. Sed alias pro-
tulit cauſſas. actæque inſuper Vitellio gratiæ conſuetudine ſeruitij. Non vltra pau- Cap. 72.
cos dies, quamquam acribus initiis cœptum, mendacium valuit. Exſtiterat quidam, *Falſus Scribonianus:*
Scribonianum ſe Camerinum ferens, Neronianorum temporum metu in Hiſtriâ oc-
cultatum, quòd illic clientelæ & agri veterum Craſſorum, ac nominis fauor manebat.
Igitur deterrimo quoque in argumentum fabulæ aſſumto, vulgus credulum, & quidam
militum errore veri, ſeu turbarum ſtudio, certatim aggregabantur: cùm pertractus ad
Vitellium, interrogatuſque quiſnam mortalium eſſet, poſtquam nulla dictis fides, & à *Capite & cruce mendacium luit.*
domino noſcebatur, conditione fugitiuus, nomine Geta, ſumtum de eo ſupplicium in
ſeruilem modum. Vix credibile memoratu eſt, quantum ſuperbiæ ſecordiæque Vitel- Cap. 73.
C lio adoleuerit, poſtquam ſpeculatores Syriâ Iudæaque, adactum in verbis eius Orien- *Oriens in Vitellium iurat.*
tem nuntiauere. Nam etſi vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaque
Veſpaſianus, ac plerumque ad nomen eius Vitellius excitabatur. Tum ipſe exercituſque,
vt nullo æmulo, ſæuitiâ, libidine, raptu, in externos mores proruperunt. At Veſpaſianus Cap. 74.
bellum armaque, procul vel iuxtà ſitas vires, circumſpectabat. Miles ipſi adeò paratus, *Tamen Veſpaſianus occultè de imperio agitat.*
vt præeuntem ſacramentum, & fauſta Vitellio omnia precantem, per ſilentium audie-
rint. Muciani animus, nec Veſpaſiano alienus, & in Titum pronior. præfectus Ægypti
Alexander, conſilia ſociauerat. Tertiam legionem, quòd è Syriâ in Mœſiam tranſiſſet, *Vires ſuas circumſpicit:*
ſuam numerabat. ceteræ Illyrici regiones, ſecuturæ ſperabantur. Namque omnes exer-
citus flammauerat arrogantia venientium à Vitellio militum, quòd truces corpore, hor-
ridi ſermone, ceteros vt impares irridebant. [79] Sed inerat à mole belli plerumque con- *Sperat: ſed interdum & metuit.*
tatio, & Veſpaſianus modò in ſpem erectus, aliquando aduerſa reputabat. *Quis ille*
dies

D

VICTIMIS.] *Ara iſta & Victima, Vitellij Genio & Victoriæ. Fœda, ſed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vſurparunt Græci Latiniq́.* *Iuſtinus libro* XXIV. Arſinoë prægreſſa virum, feſtum diem vrbi indicit, domos, templa, ceteraque omnia exornari iubet: ARAS vbique HOSTIASQVE diſponi. *Valerius lib.* IX. *De luxuriâ:* Quid ſibi voluit princeps ſuorum temporum Metellus Pius, cùm in Hiſpaniâ ADVENTVS ſuos ab Hoſpitibus ARIS ET THVRE excipi patiebatur? *Factum & Cæſari è Galliâ reduci. Hirtius lib.* VIII. Multitudo obuiam procedebat: HOSTIÆ omnibus locis immolabantur: tricliniis ſtratis fora templaque occupabantur. *Et paſſim deinde Principibus. In Caligulâ Sueton. cap.* XIII. Inter ALTARIA & VICTIMAS, ardenteſque tedas, denſiſſimo & lætiſſimo obuiorum agmine inceſſit. *In Galbâ idem c.* XVIII. Cùm per omne iter, dextrâ ſiniſtrâque VICTIMÆ opidatim cæderentur. *Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani:* Vt plena ALTARIBVS, anguſta VICTIMIS cuncta! *Alius Panegyriſtes ad Maximianum:* Totamque hanc vrbem repentinâ tuâ in hoſtes eruptione ſolicitam, lætitiâ & exultatione & ARIS flagrantibus, & SACRIFICIIS & ODORIBVS accenſis numini tuo, impleſti.

78. DISSIMVLATVS M. MACRI.] *Scribendum videtur* Martij Macri. *Nam ita eum ſuprà crebrò nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.*

79. SED INERAT A MOLE BELLI.] *In Florentino:* ſed iniant à mole: *ex quo Pichena,* ſed in tantâ mole.

80. ABIIT

dies foret, quo LX. *ætatis annos, & duos filios iuuenes bello permitteret? Eſſe priuatis cogita-* A
tionibus progreſſum: & prout velint, plus minúſue ſumi ex fortunâ. Imperium cupientibus, ni-
Cap.75. *hil medium inter ſumma aut præcipitia.* Verſabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari. *Suas legiones, ciuili bello inexpertas: Vitellij, victrices. & apud victos, plus querimoniarum, quàm virium. Fluxam per diſcordias militum fidem, & periculum ex ſingulis. Quid enim profuturas cohortes alaſque, ſi vnus alterque, præſenti facinore paratum ex diuerſo præmium petat? Sic Scribonianum ſub Claudio interfectum: ſic percuſſorem eius Volaginium, è gregario ad ſumma militiæ prouectum. Faciliùs vniuerſos impelli, quàm ſingulos vitari.*
Cap.76. His pauoribus nutantem, & alij legati amicique firmabant, & Mucianus poſt multos ſecretoſque ſermones, iam & coràm ita locutus: *Omnes qui magnarum rerum conſilia ſuſcipiunt, æſtimare debent, an quod inchoatur, Reip. vtile, ipſis glorioſum aut promtum effectu, aut certè non arduum ſit. Simul ipſe qui ſuadet conſiderandus eſt, adiciátne conſilio periculum ſuum: & ſi fortuna cœptis affuerit, cui ſummum decus acquiratur. Ego te Veſpaſiane ad imperium voco, tam ſalutare Reip. quàm tibi magnificum. Iuxta deos, in tuâ manu poſitum eſt. Nec* B *ſpeciem adulantis expaueris, à contumeliâ quàm à laude propius fuerit, poſt Vitellium eligi. Non aduerſus diui Auguſti acerrimam mentem, nec aduerſus cautiſſimam Tiberij ſenectutem, nec contra Caij quidem, aut Claudij, vel Neronis, fundatam longo imperio domum exſurgimus. Ceſſiſti etiam Galbæ imaginibus. Torpere vltrà, & polluendam perdendamque Remp. relinquere, ſopor & ignauia videretur, etiam ſi tibi, quàm inhoneſta, tam tuta ſeruitus eſſet.* [80] *Abiit iam, & tranſuectum eſt tempus, quo poſſes videri concupiſſe. Confugiendum eſt ad imperium. An excidit trucidatus Corbulo? ſplendidior origine quàm nos ſumus, fateor: ſed & Nero, nobilitate natalium, Vitellium anteibat. Satis clarus eſt apud timentem, quiſquis timetur. Et poſſe ab exercitu Principem fieri, ſibi ipſe Vitellius documento eſt, nullis ſtipendiis, nullâ militari famâ, Galba odio prouectus. Ne Othonem quidem, ducis arte, aut exercitus vi, ſed præproperâ ipſius deſperatione victum, iam deſiderabilem & magnum Principem fecit. Cùm interim ſpargit legiones, exarmat cohortes, noua quotidie bello ſemina miniſtrat. ſi quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, & comeſſationibus, & Principis imitatione, deteritur. Tibi è Iudæâ & Syriâ & Ægypto* C *nouem legiones integræ, nullâ acie exhauſtæ, non diſcordiâ corruptæ, ſed firmatus vſu miles, & belli domitor externi. Claſſium, alarum, cohortium robora; & fidiſſimi reges; & tua ante omnes*
Cap.77. *experientia. Nobis nihil vltrà arrogabo, quàm ne poſt Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mucianum ſocium ſpreueris, quia æmulum non experiris. me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen, duo iuuenes, capax iam imperij alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Abſurdum fuerit, non cedere imperio ei, cuius filium adoptaturus eſſem, ſi ipſe imperarem. Ceterùm inter nos non idem proſperarum aduerſarúmque rerum ordo erit. Nam ſi vincimus, honorem quem dederis habebo: diſcrimen ac pericula ex æquo partiemur. imò vt melius eſt, tu hos exercitus rege, mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie diſciplinâ victi, quàm victores agunt. hos ira, odium, vltionis cupiditas ad virtutem accendit. illi per faſtidium, & contumaciam hebeſcunt.* [81] *Aperiet & recludet, contecta victricium partium & tumeſcentia vulnera, bellum ipſum. Nec mihi maior in tuâ vigilantiâ,* [82] *parcimoniâ, ſapientiâ, fiducia eſt, quàm in Vitellij torpore, inſcitiâ, ſæuitiâ. Sed & meliorem in bello* D *cauſſam*

Amicorum firmant: Inſtimulat acri & aptâ oratione Mucianus.

80. ABIIT IAM, ET TRANSVECTVM.] *Obſcura eſt ſententia, & ergo acuta. An hoc vult, iam ſenem eſſe Veſpaſianum, & in hac modeſtâ ætate nihil iuueniliter, aut cupidè atque ambitioſè viſum iri agere, ſed omnia ſtudio & amore reipublicæ? An potius alio telo, & proprio periculo excitat? Abiit iam tempus, nec in tuâ manu eſt, diſſimulare aut tegere cupidinem imperij. Iam innotuit multis ſignis, & vt ſaluus ſis,* confugiendum eſt ad imperium.

81. APERIET ET RECLVDET.] *Vix abeſt, quin ad hæc Demoſthenis ſit adſpectum: & certè paria ſunt, in Olynthiacâ:* Ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν, ἕως μὲν ἐρρωμένος ᾖ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν καθ᾽ ἕκαστα, σαθρῶν. ἐπὰν δὲ ἀρρώστημά τι συμβῇ, πάντα κινεῖται, κἂν ῥῆγμα, κἂν στρέμμα, κἂν ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων σαθρὸν ᾖ. οὕτω καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστίν. ἐπειδὰν δὲ ὅμορος πόλεμος συμπλακῇ, πάντα ἐποίησεν ἔκδηλα: Vt in corporibus noſtris, dum valet aliquis, nullum dolorem ſentit è partibus affectis; cùm autem morbus ſuperuenit, omnia commouentur, ſiue ruptura, ſiue luxatio, ſiue alia imbecillitas ſit: ita res habet in vrbibus, & regibus. qui donec foris belligerant, mala ſua ſecreta habent; vbi verò vicinum bellum conflatum eſt, omnia aperiuntur & eluceſcunt.

82. PARCIMONIA, SAPIENTIA.] *Ambigo de voce parcimoniæ. Conuenit in Veſpaſianum, ſcio: quem ſordidum*

A *cauſam, quàm in pace habemus. Nam* [83] *qui deliberant, deſciuerunt.* Poſt Muciani oratio- Cap.78.
nem ceteri audentiùs circumſiſtere, hortari, reſponſa vatum, & ſiderum motus referre: *Cui omnes ſuo ſermone incitant & vaticinia:*
Nec erat intactus tali ſuperſtitione, vt qui mox rerum dominus, Seleucum quemdam
mathematicum, rectorem & præſcium palàm habuerit. Recurſabant animo vetera
omina. Cupreſſus arbor in agris eius, conſpicuâ altitudine, repentè prociderat, ac poſte- *Bina omina.*
râ die, eodem veſtigio reſurgens, procera & * latior virebat. grande id proſperumque * latior
conſenſu haruſpicum: & ſumma claritudo iuueni admodum Veſpaſiano promiſſa. Sed
primò triumphalia, & conſulatus, & Iudaicæ victoriæ decus, impleſſe fidem ominis videbatur. Vt hæc adeptus eſt, portendi ſibi imperium credebat. Eſt Iudæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem, deumque. [84] nec ſimulacrum deo, aut tem- *Carmelus deus.*
plum, (ſic tradidere maiores) aram tantùm & reuerentiam. Illic ſacrificanti Veſpaſiano, cùm ſpes occultas verſaret animo, Baſilides ſacerdos, inſpectis identidem extis,
Quidquid eſt, inquit, *Veſpaſiane quod paras, ſeu domum exſtruere, ſeu prolatare agros, ſiue am-*
B *pliare ſeruitia, datur tibi magna ſedes, ingentes termini, multum hominum.* Has ambages &
ſtatim exceperat fama, & tunc aperiebat. nec quidquam magis in ore vulgi: crebriores
apud ipſum ſermones, quanto ſperantibus plura dicuntur. Haut dubiâ deſtinatione Cap.79.
diſceſſêre, Mucianus Antiochiam, Veſpaſianus Cæſaream. Illa Syriæ, hæc Iudææ
caput eſt. Initium ferendi ad Veſpaſianum imperij Alexandriæ cœptum, feſtinante Ti- *Prima Ægyptus Veſpaſiano iurat.*
berio Alexandro, qui Kalend. Iul. ſacramento legiones eius adegit. [85] Iſque primus principatus dies in poſterum celebratus, quamuis Iudaicus exercitus [86] v. Nonas Iul. apud *Sequuntur in Iudæâ legiones.*
ipſum iuraſſet, eo ardore, vt ne Titus quidem filius exſpectaretur, Syriâ remeans, & conſiliorum inter Mucianum ac patrem nuntius. cuncta impetu militum acta: [87] non paratâ cognitione, non coniunctis legionibus, dum quæritur tempus locuſque, quodque
in re tali difficillimum eſt, prima vox, dum animo ſpes, timor, ratio, caſus obuerſantur.
Egreſſum cubiculo Veſpaſianum, pauci milites ſolito aſſiſtunt ordine, vt legatum ſalutaturi: Imperatorem ſalutauerunt. Tum ceteri accurrere, Cæſarem, & Auguſtum, & Cap.80.
C omnia principatus vocabula cumulare. Mens à metu ad fortunam tranſierat. [88] In ipſo nihil tumidum, arrogans, aut in rebus nouis nouum fuit. Vt primùm tantæ multitudinis offuſam oculis caliginem diſiecit: [89] militariter locutus, læta omnia, & affluentia

ſordidum auarumq́ omnes faciunt, non ſolùm parcum. ſed cur inter principes & illuſtres virtutes hanc domeſticam priuatamq́ nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad imperium adiuuet, aut ad id gradum ſtruat: niſi fortaſſe comparatione Vitellij dictum, qui natus ad prodigendum. Vtcumque, liceat dubitare an non reponendum, acrimoniâ: *ſed, vt dixi, dubitare.*

83. QVI DELIBERANT, DESCIVERVNT.] *Acutè & verè dictum. Fidem enim iam fregit, qui*
D *deliberat an ſeruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc noſtrum, & quamquam æua compar, multa verbatim ex hac hiſtoriâ conuertit:) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui.* Ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύῃ; τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένωμεν, ἤδη μὴ ὄντων ἐστί. *Vocula negans excidit, & legendum* ἤδη *ὡς* μὴ ὄντων. *Verto:* O Galba, quomodo deliberas? Nam quærere an Neroni fidi maneamus, iam non manentium eſt. *Alludit & hoc Taciti, in Agricolâ:* Iam ipſos, quod difficillimum eſt, deliberare. Porrò in eiuſmodi conſiliis, periculoſius eſſe deprehendi, quàm audere.

84. NEC SIMVLACRVM.] *Pariſſimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius lib.* III.

Sed nulla effigies, ſimulacraq́; nota deorum:
Maieſtate locum & ſacro impleuere timore.

85. ISQVE PRIMVS PRINCIPATVS DIES.] *Dies ille, Natalis imperij decarè dictus. Spartianus Hadriano:* Tertio iduum earumdem Natalem imperij ſtatuit celebrandum.

86. QVINTO NONAS IVLIAS.] *Suetonia ſcriptum*, quinto Idus. *ſed eum ad exemplar Taciti emendandum videri non vanè pronuntiat clariſſimus Torrentius.*

87. NON PARATA COGNITIONE.] *Cui rei hìc cognitio? quam vocem Taciti mens planiſſimè ſpernit. Emendo verà*, non paratu ac concione.

88. IN IPSO NIHIL TVMIDO.] *Ita decuit per ſe magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hìc aptum.*

Frons priuata manet. non ſe meruiſſe fatetur,
Qui creuiſſe putat.

Attamen non leuiter innouauit Veſpaſianus, ſi vera quæ Sulpitius Seuerus ſcribit lib. II. *Sac. Hiſt.* Veſpaſianus cùm Hieroſolymam obſideret, ſumit imperium: &, vt mos eſt, diademate capiti impoſito, ab exercitu Imperator conſalutatus, Titum filium Cæſarem facit. *Sed palàm illa falſa. Nec mos eius aut diadema tulit, nec Flauius per ſomnium vſurpauit.*

89. MILITARITER LOCVTVS.] *Rectiſſimè. atque ita libri. Significat orationem eius caſtrenſem horridamq́*

Etiam in Syriâ, operâ Mucianı.

tia excepit. Iam id ipſum opperiens Mucianus, alacrem militem in verba Veſpaſiani A
adegit. Tum Antiochenſium theatrum ingreſſus, vbi illis [90] conſultare mos eſt, concurrentes, & in adulationem effuſos alloquitur: ſatis decorus etiam Græcâ facundiâ, omniumque quæ diceret atque ageret, arte quâdam oſtentator. Nihil æquè prouinciam exercitumque accendit, quàm quod aſſeuerabat Mucianus, ſtatuiſſe Vitellium, vt Germanicas legiones in Syriam, ad militiam opulentam quietamque transferret. Contrà, Syriacis legionibus Germanica hiberna, cælo ac laboribus dura mutarentur. Quippe & prouinciales, ſueto militum contubernio gaudebant, plerique neceſſitudinibus & propinquitatibus mixti, & militibus, vetuſtate ſtipendiorum, nota & familiaria caſtra, in modum penatium [91] diligebantur.

Cap. 81.

Et reges ſequuntur: Sohemus, Antiochus, Agrippa, Berenice.

Ante Idus Iul. Syria omnis in eodem ſacramento fuit. Acceſſere cum regno, Sohemus haut ſpernendis viribus, Antiochus vetuſtis [92] opibus ingens, & inſeruientium regum ditiſſimus. Mox, per occultos ſuorum nuntios [93] excitus ab vrbe Agrippa, ignaro adhuc Vitellio, celeri nauigatione properauerat. Nec minore animo, regina Berenice partes iuuabat, florens ætate formaque, & ſeni quoque B
Veſpaſiano magnificentiâ munerum grata. Quidquid prouinciarum alluitur mari, Aſiâ atque Achaiâ tenus, quantumque introrſus Pontum & Armenios pateſcit, iurauêre. Sed inermes legati regebant, [94] nondum additis Cappadociæ legionibus.

Beryti conuentus.

Conſilium de ſummâ rerum, Beryti habitum. Illuc Mucianus, cum legatis tribuniſque, & ſplendidiſſimo quoque centurionum ac militum, venit. Et è Iudaico exercitu, lecta decora. Tantum ſimul peditum equitumque, & æmulantium inter ſe regum paratus, ſpeciem fortunæ Principalis effecerant.

Cap. 82.

Omnia ad bellum parantur.

Prima belli cura, agere dilectus, [95] reuocare veteranos. deſtinantur validæ ciuitates, exercendis armorum officinis. apud Antiochenſes, aurum argentumque ſignatur. eaque cuncta per idoneos miniſtros, ſuis quæque locis, feſtinabantur. Ipſe Veſpaſianus, adire, hortari; bonos laude, ſenes exemplo, incitare ſæpiùs quàm coërcere: vitia magis amicorum, quàm virtutes diſſimulans.

Honores in amicos Veſpaſianus largitur: At parcè pecuniam militi.

Multos, præfecturis & procurationibus; pleroſque, ſenatorij ordinis honore percoluit, egregios viros, & mox ſumma adeptos. quibuſdam, fortuna pro virtutibus fuit. Donatiua militi, neque C
Mucianus primâ concione, niſi modicè oſtenderat. ne Veſpaſianus quidem, plus ciuili bello obtulit, quàm alij in pace, egregiè firmus aduerſus militarem largitionem, eoque exercitu meliore. Miſſi ad Parthum Armeniumque legati. prouiſumque, ne verſis ad ciuile bellum legionibus, terga nudarentur.

Titus in Iudæa manet:

Titum inſtare Iudææ, Veſpaſianum obtinere clauſtra Ægypti placuit. Sufficere videbantur aduerſus Vitellium, pars copiarum, & dux Mucianus, & Veſpaſiani nomen, ac Nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus legatoſque ſcriptæ epiſtolæ, præceptumque vt prætorianos Vitellio infenſos, reciperandæ militiæ præmio inuitarent.

Cap. 83.

Mucianus it ad bellum.

Mucianus cum expeditâ manu, ſocium magis imperij quàm miniſtrum agens, non lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans, gliſcere famam ipſo ſpatio ſinebat: gnarus modicas vires ſibi, & maiora credi de abſentibus.

Claſſem parat,

Sed legio ſexta, & tredecim vexillariorum millia, ingenti agmine ſequebantur. [96] Claſſem è Ponto, Byzantium adigi iuſſerat: ambiguus conſilij, num omiſsâ Mœſiâ, Dyrrachium D

ridamque fuiſſe, non cultum forenſi aut vrbano more. *Qui*, militariter lautus, *caſtigant: ineptiunt.*

90. CONSVLTARE MOS EST.] *Qui mos ſcilicet pleriſque Græcorum, & qui oriundi à Græcis. Frontinus* III. *Strateg. cap.* II. Alcibiades in theatro diſſeruit, vbi ex more Græcorum locus conſultationi præbebatur. *Iuſtinus lib.* XXII. Agathocles velut reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet. *Inde illud Satyrici, de principe oratore:*

——— & pleni moderantem fræna theatri.

Meminit eiuſce ritus Cicero pro Flacco, & alij.

91. DILIGEBANTVR.] *Id eſt, amabant vetera & nota caſtra, iuxtà ac ſuas ædes. Clarum, nec monitione dignum: niſi correctores,* dirigebantur, *maluiſſent.*

92. OPIBVS INGENS.] *Adtextam cenſeo vocem,* ingens: *certè obnubilat ſententiam & phraſem, quæ aliàs Tacito crebra.*

93. EXCITVS AB VRBE.] *Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? Ex Egeſippo diſce, lib.* IV. *c.* XXI. Sententiam noui Principis de bello Iudæorum ſciſcitari, Veſpaſiano conſilium fuit: miſitque Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam.

94. NONDVM ADDITIS.] *Veſpaſianus ipſe addidit. Vide Tranquillum, cap.* VIII. *in Veſpaſ.*

95. REVOCARE VETERANOS.] *In quibuſdam,* euocare: *& rectè. Iſti enim ſunt verè Euocati: de quibus in Milit. noſtrâ, lib.* I.

96. CLASSEM E PONTO.] *Intellege claſſem, quæ*

A chium pedite atque equite peteret: ſimul longis nauibus verſum in Italiam mare clauderet, tutâ pone tergum Achaiâ Aſiaque. quas inermes exponi Vitellio, ni præſidiis firmarentur: atque ipſum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiæ protegeret, ſi ſimul Brundiſium Tarentumque, & Lucaniæ Calabriæque litora, infeſtis claſſibus peterentur. Igitur nauium, militum, armorum paratu ſtrepere prouinciæ. Sed nihil æquè Cap.84. fatigabat, quàm pecuniarum conquiſitio: eos eſſe belli ciuilis neruos dictitans Mucianus, non ius aut verum in cognitionibus, ſed ſolam magnitudinem opum ſpectabat. *Pecuniæ imprimis. Acres ubique exactiones: Et concuſſiones.* paſſim delationes, & locupletiſſimus quiſque in prædam correpti. quæ grauia atque intoleranda, ſed neceſſitate armorum excuſata, etiam in pace manſêre. ipſo Veſpaſiano, inter initia imperij, ad obtinendas iniquitates haut perinde obſtinato: donec, indulgentiâ fortunæ, & prauis magiſtris, didicit, auſuſque eſt. Propriis quoque opibus Mucianus bellum iuuit, largitus priuatim, quod auidiùs de Rep. ſumeret. Ceteri conferendarum pecuniarum exemplum ſecuti; rariſſimus quiſque, eamdem in reciperando licen-

B tiam habuerunt. Accelerata interim Veſpaſiani cœpta, Illyrici exercitus ſtudio Tranſ- Cap.85. greſſa in partes tertia legio, exemplum ceteris Mæſiæ legionibus præbuit. Octaua erat *Illyricus ad Veſpaſianum tranſeunt:* ac ſeptima Claudiana, imbutæ fauore Othonis, quamuis prœlio non interfuiſſent: Aquileiam iam progreſſæ, [97] proturbatis qui de Othone nuntiabant, laceratiſque vexillis nomen Vitellij præferentibus, raptâ poſtremò pecuniâ, & inter ſe diuiſâ, hoſtiliter egerant. Vnde metus, & ex metu conſilium, poſſe imputari Veſpaſiano, quæ apud Vitellium excuſanda erant. Ita tres Mœſicæ legiones per epiſtolas alliciebant Pannonicum exercitum, aut abnuenti vim parabant. In eo motu Aponius Saturninus Mœſiæ rector, peſſimum facinus audet, miſſo centurione ad interficiendum Tertium Iulianum, ſeptimæ legionis legatum; ob ſimultates, quibus cauſſam partium prætendebat. Iulianus, comperto diſcrimine, & gnaris locorum adſcitis, per auia Mœſiæ vltra montem Hæmum profugit. nec deinde ciuili bello interfuit, per varias moras ſuſceptum ad Veſpaſianum iter trahens, & ex nuntiis cunctabundus, aut properans. At in Pannoniâ XIII. legio, ac Cap.86.

C VII. Galbiana, dolorem iramque Bedriacenſis pugnæ retinentes, haut cunctanter Veſpaſiano acceſſere, vi præcipuâ [98] Primi Antonij. Is legibus nocens, & tempore Neronis *Operâ maxime Antonij Primi.* falſi damnatus, inter alia belli mala, ſenatorium ordinem reciperauerat, præpoſitus à Galbâ ſeptimæ legioni. ſcriptitaſſe Othoni credebatur, ducem ſe partibus offerens: à quo neglectus, in nullo Othoniani belli vſu fuit. labantibus Vitellij rebus Veſpaſianum ſecutus, grande momentum addidit, ſtrenuus manu, ſermone promtus, ſerendæ *Quid is homines!* in alios inuidiæ artifex, diſcordiis & ſeditionibus potens, raptor, largitor, pace peſſimus, bello non ſpernendus. Iuncti inde Mœſici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum militem traxêre, quamquam conſularibus legatis nihil turbantibus. Titus Ampius [99] Flauianus Pannoniam, [100] Pompeius Sullanus Dalmatiam tenebant, diuites ſenes. Sed procurator aderat Cornelius Fuſcus, vigens ætate, claris natalibus. primâ iuuentâ, quie- *Fax altera, Cornelius Fuſcus.* tis cupidine, ſenatorium ordinem exuerat. Idem pro Galbâ dux coloniæ ſuæ, eaque operâ procurationem adeptus, ſuſceptis Veſpaſiani partibus, acerrimam bello facem præ-

D tulit. non tam præmiis periculorum, quàm ipſis periculis lætus, pro certis & olim partis, noua, ambigua, ancipitia malebat. Igitur mouere & quatere quidquid vſquam

ægrum

quæ Romanis etiam illic ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries è ſolo Egeſippo lib.II. in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippa: Mæotia regna Boſporanique omnes Romano ſubiiciuntur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent.

97. PROTVRBATIS QVI DE OTHONE.] *Id eſt, ſpretis reiectiſque, qui victum eum, & vixiſſe dicebant. quod Suetonius dixit,* rumori eos non credidiſſe: *vt ſolent homines, in ſpem ſuam proni.*

98. PRIMI ANTONII.] *Egeſippi ſuper hoc nobili duce errorem non celo ſiue errores potiùs. Is enim libro IV. cap. XXIX. facit eum* Præfectum tertio ordini militari: *id eſt, legioni tertiæ. Atqui Septimæ præponit eum ſtatim noſter. Item in Myſiâ eum collocat: noſter clarè in Pannoniâ. Quis autem præponderare fidem Cornelianam neſciat?*

99. FLAVIANVS.] *Malui quàm,* Fabianus. *Farneſianum codicem audio, & Tacitum ipſum, qui non aliter ſequenti libro appellat.*

100. POMPEIVS SVLLANVS] *Imò* Siluanus. *Ita enim libro proximo:* Sex millia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, conſularis ſenex.

Alij exercitus item alliciuntur. ægrum foret, aggreditur. Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos, in Hiſpaniam A ad primanos epiſtolæ: quòd vtraque legio pro Othone, aduerſa Vitellio fuerat. Sparguntur per Gallias litteræ, momentoque temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus palàm deſciſcentibus: ceteris fortunam ſecututis.

Cap.87. *Vitellius lentè interea ad vrbem.* Dum hæc per prouincias, à Veſpaſiano ducibuſque partium, geruntur: Vitellius contemtior in dies ſegniorque, ad omnis municipiorum villarumque amœnitates reſiſtens; graui vrbem agmine petebar. *Ingentis agminis.* Sexaginta millia armatorum ſequebantur, licentiâ corrupta. Calonum numerus amplior, procaciſſimis etiam inter ſeruos lixarum ingeniis. tot legatorum amicorumque comitatus inhabilis ad parendum, etiam ſi ſummâ modeſtiâ regeretur. Onerabant multitudinem, obuij ex vrbe ſenatores equiteſque: quidam metu, multi per adulationem; ceteri ac paullatim omnes, ne aliis proficiſcentibus, ipſi remanerent. *Cui & vilissimi miscentur.* Aggregabantur è plebe, flagitioſa per obſequia Vitellio cogniti, ſcurræ, hiſtriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehoneſtamentis mirè gaudebat. *Italia adeditur, & atteritur* Nec coloniæ modò, aut municipia, congeſtu copiarum; ſed ipſi cultores, aruaque, maturis iam frugibus, vt hoſtile ſolum, vaſtaban- B tur.

Cap.88. Multæ & atroces inter ſe militum cædes, poſt ſeditionem Ticini cœptam; manente legionum auxiliorumque diſcordiâ, vbi aduerſus paganos certandum foret, conſenſu. Sed plurima ſtrages, ad ſeptimum ab vrbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos, vt gladiatoriam ſaginam, diuidebat. Et effuſa plebs, totis ſe caſtris miſcuerat. Incurioſos milites, [101] vernaculâ vrbanitate quidam ſpoliauere, abſciſſis furtim baltheis, an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium inſolens contumeliæ animus. *Plebs vrbana à milite cæsa.* Inermem populum gladiis inuaſere. Cæſus inter alios pater militis, cùm filium comitaretur, deinde agnitus. & vulgatâ cæde, temperatum ab innoxiis. In vrbe tamen trepidatum, præcurrentibus paſſim militibus. Forum maximè petebant, cupidine viſendi locum in quo Galba iacuiſſet. *Ferocia Germanicorum militum.* Nec minus ſæuum ſpectaculum erant ipſi, tergis ferarum & ingentibus telis horrentes, cùm turbam populi per inſcitiam parum vitarent, aut vbi lubrico viæ vel occurſu alicuius procidiſſent, ad iurgium, mox ad manus & ferrum tranſirent. Quin & tribuni præfectique, cum terrore & armatorum catervis voli- C tabant.

Cap.89. *Vitellius vrbem init: Pulcherrimo exercitu.* Ipſe Vitellius, à Ponte Miluio, inſigni equo, paludatus accinctuſque, ſenatum & populum ante ſe agens, quo minus vt captam vrbem ingrederetur, amicorum conſilio deterritus, ſumtâ prætextâ & compoſito agmine inceſſit. Quattuor legionum aquilæ per frontem, totidemque circà è legionibus aliis vexilla; mox XII. alarum ſigna, & poſt peditum ordines, eques: dein quattuor & XXX. cohortes, vt nomina gentium, aut ſpecies armorum forent, diſcretæ. [102] Ante Aquilam præfecti caſtrorum tribunique, & primi centurionum, candidâ veſte: ceteri, iuxta ſuam quiſque centuriam, armis doniſque fulgentes. Et militum phaleræ torqueſque ſplendebant. decôra facies, & non Vitellio Principe dignus exercitus. Sic Capitolium ingreſſus, atque ibi matrem complexus, Auguſtæ nomine honorauit.

Cap.90. *Concionem habet;* Poſterâ die, tamquam apud alterius ciuitatis ſenatum populumque, magnificam orationem de ſemetipſo promſit, induſtriam temperantiamque ſuam laudibus attollens: conſciis flagitiorum ipſis qui aderant, omnique Italiâ, per quam ſomno & luxu pudendus inceſſerat. *Magno applausu vulgi.* Vulgus tamen, vacuum curis, & ſine falſi ueriique diſcrimine ſolitas adulationes edoctum, clamore & vocibus adſtrepebat: abnuentique D nomen Auguſti, expreſsêre vt aſſumeret, tam fruſtra quàm recuſauerat.

Cap.91. *Malo omen Vitellio.* Apud ciuitatem cuncta interpretantem, funeſti ominis loco acceptum eſt, quòd maximum Pontificatum adeptus Vitellius, de cærimoniis publicis XV. Kal. Aug. edixiſſet, antiquitùs infauſto die Cremerenſi Allienſique cladibus. adeô omnis humani diuinique iuris expers, *Popularem se facit.* pari libertorum amicorumque ſecordiâ, velut inter temulentos agebat. Sed comitia conſulum cum candidatis ciuiliter celebrans, omnem infimæ plebis rumorem, in theatro vt ſpectator, in circo vt fautor affectauit. quæ grata ſanè & popularia, ſi à virtutibus proficiſce-

101. VERNACVLA VRBANITATE.] *Libri aliquot veteres,* vernaculâ vtebantur vrbanitate. *Fuit omnino,* vt rebantur. *Illi iocari ſe vrbanatim cenſebant: at milites ruſticatim tetigerunt.*

102. ANTE AQVILAM.] *Accipe, ante quamque ſuam Aquilam. Alioqui veriùs Aquilas: quattuor nam erant ſimul.*

103. P. SABI-

A ſciſcerentur; memoriâ vitæ prioris, indecora & vilia accipiebantur. Ventitabat in ſenatum, etiam cùm paruis de rebus patres conſulerentur. Ac fortè Priſcus Heluidius, *Heluidius in eum liberior.* prætor deſignatus, contra ſtudium eius cenſuerat. Commotus primò Vitellius, non tamen vltrà quàm tribunos plebis in auxilium ſpretæ poteſtatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis, qui altiorem iracundiam eius verebantur, nihil noui accidiſſe reſpondit, *Quod comiter tamen acceptum.* quòd duo Senatores in Rep. diſſentirent: ſolitum ſe etiam Thraſeæ contradicere. Irriſere plerique impudentiam æmulationis. aliis id ipſum placebat, quòd non ex præpotentibus, ſed Thraſeam ad exemplar veræ gloriæ legiſſet. Præpoſuerat prætorianis Cap. 92. [103] P. Sabinum, ac præfecturæ cohortis Iulium Priſcum, [104] dum centurio eſſet. Priſcus, Valentis; Sabinus, Cæcinæ gratiâ pollebant. Inter diſcordes, Vitellio nihil auctoritatis. munia imperij Cæcina ac Valens obibant, olim anxij odiis, quæ bello & caſtris *Diſſidium inter Valentem & Cæcinam.* malè diſſimulata, prauitas amicorum, & fecunda gignendis inimicitiis ciuitas auxerat; dum ambitu, comitatu, & immenſis ſalutantium agminibus contendunt, comparan-

B turque, variis in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. Nec vnquam ſatis fida potentia, vbi nimia eſt. Simul ipſum Vitellium, ſubitis offenſis aut intempeſtiuis blanditiis *Qui omnia Romæ poſſunt.* mutabilem, contemnebant metuebantque. Nec eo ſegniùs inuaſerant domos, hortos, opeſque imperij: cùm flebilis & egens nobilium turba, quos ipſos liberoſque patriæ Galba reddiderat, nullâ Principis miſericordiâ iuuarentur. Gratum primoribus ciuitatis, *Exſulibus iura libertorum reſtituta.* etiam plebs approbauit, quòd [105] reuerſis ab exſilio iura libertorum conceſſiſſet: quamquam id * omnino ſeruilia ingenia corrumpebant, abditis pecuniis per occultos ** Flor. omnimodo* aut [106] ambitioſos ſinus. Et quidam in domum Cæſaris tranſgreſſi, atque ipſis dominis potentiores. Sed miles, plenis caſtris, & redundante multitudine, in porticibus aut de- Cap. 93. lubris, & vrbe totâ vagus, non principia noſcere, non ſeruare vigilias, neque labore fir- *Miles Romæ effeminatur. Atque langueſcit.* mari: per illecebras vrbis, & inhoneſta dictu, corpus otio, animum libidinibus imminuebat. Poſtremò ne ſalutis quidem curâ, [107] infamibus Vaticani locis magna pars

teteri-

C

103. P. SABINVM, AC PRÆFECTVRÆ COHORTIS.] *Benè Mercerus,* P. Sabinum à Præfecturâ cohortis, & Iulium: *id eſt, qui dumtaxat cohorti præfuerat, & docet alium hunc Sabinum à fratre Veſpaſiani eſſe.*

104. DVM CENTVRIO ESSET.] *In Farneſiano non erat vocula,* eſſet. *itaque ex facili & vero emendaui,* tum centurionem. *Significat vtrumque ex paruo aut modico ad primam dignitatem promotum.*

105. REVERSIS AB EXSILIO IVRA LIBERTORVM CONCESSIT.] *Interpretor. Cùm Galba exſules reſtituiſſet, non tamen etiam bona. credo, quia in fiſcum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis conſumpta. Sed nec pars quæ accuſatoribus ſententiâ iudicum ſemel donata, temerè eripienda*

D *videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miſeratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui poſteà manumiſſi. non aliter quàm ſi ab illo iuſto domino manumiſſi fuiſſent. In ſpeciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta ſi egeres, denique teſtamento bonorum ſemiſſem. quæ omnia prompta & obvia tibi apud Ictos. Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & Ius patronorum. Plinius epiſtolâ XI. libro X. Eiuſdem ſententiæ verſus illos Martialis cenſeo (Princeps Ictorum hodie variè eos tamen traxit) ad Traianum:*

Qui ſua reſtitutus ſpoliato iura patrono,
Libertis exſul non erit ille ſuis.

Nec diſſimilis, imò maior benignitas Auguſti in Iulum Antonij hoſtis ſui filium. de quo Dio lib. LI. Τῷ Ἰούλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλουΐας υἱεῖ, τοὺς ἐξελευθέρους αὐτοῦ ὅσα τελευτῶντας σφᾶς καταλιπεῖν αὐτῷ ἐκ τῶν νόμων ἔδει, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσεν: Iulo, Antonij & Fuluiæ filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, ſtatim dare iuſſit. *Non enim dedit ſolùm ea iura, ſed repræſentauit.*

106. AMBITIOSOS SINVS.] *Argui olim de mendo; ipſe fortaſſe arguendus. Sententiam nunc expedio: Vitellium quidem exſulibus reuerſis iura reddidiſſe vetera in libertos: ſed non cum magno fructu. quia pecunias ſuas occultabant per varias artes & receſſus: ita in alimentis, teſtamentis, aliiſque, patronos fraudabant, vt modici ipſi & inopes. Voce Sinus, ea vis ſubeſt fraudandi, ſubtrahendi, occulendi. Tacitus libro IV. infrà:* Tradi ſe præfectis centurionibuſque, quos vbi ſpoliis expleuerunt, mutari, exquirique nouos ſinus & varia prædandi vocabula. *Plinius libro* XXXVII. Vnde M. Scaurus pater, toties Princeps ciuitatis, & Marianis ſodalitiis rapinarum prouincialium ſinus. *Sinum vocat hominem ipſum; in quem rapinæ omnes collatæ velut in ſinum. Plura exempla huic rei vide, ſi libet, apud Barn. Briſſonium in Lexico: & lumen ab eo ſumerare, qui verè Europæ lumen.*

107. INFAMIBVS VATICANI LOCIS.] *Ob aërem parùm purum: quod etiam hodie experiuntur. Frontinus libro II. De Aquaeductibus, vbi id emendatum in totâ vrbe, ſua ævo, idque ablutione aquarum:* Ne pereuntes quidem aquæ otioſæ ſunt. Nam immunditiarum facies, & impurior ſpiritus, & cauſſæ grauioris cæli, quibus apud veteres VRBIS INFAMIS AER fuit, ſunt remotæ.

 108. SVPER

tetendit. vnde crebræ in vulgus mortes. Et adiacentia Tiberi Germanorum Gallorum- A
Numerus cohortium in vrbe augetur; que obnoxia morbis corpora, fluminis auiditas, & æſtus impatientia labefecit. Inſuper confuſus, prauitate vel ambitu, ordo militiæ. Sedecim prætoriæ, quatuor vrbanæ cohortes ſcribebantur, quîs ſingula millia ineſſent. Plus in eo dilectu Valens audebat, tamquam ipſum Cæcinam periculo exemiſſet. ſanè aduentu eius partes conualuerant, & ſiniſtrum lenti itineris rumorem proſpero prœlio verterat: omniſque inferioris Germaniæ miles Valentem aſſectabatur. vnde primùm creditur Cæcinæ fides fluitaſſe.

Cap.94. *Idq; confusè.* Ceterùm non ita ducibus indulſit Vitellius, vt non plus militi liceret. Sibi quiſque militiam ſumſere. quamuis indignus, ſi ita maluerat, vrbanæ militiæ adſcribebatur: rurſus bonis remanere inter legionarios aut alares volentibus, permiſſum. nec deerant qui vellent, feſſi morbis, & intemperiem cæli incuſantes. Robora tamen legionibus aliſque ſubtracta, conuulſum caſtrorum decus, xx. millibus è toto exercitu permixtis magis
Quidam ad ſupplicium poſtulati. quàm electis. Concionante Vitellio, poſtulantur ad ſupplicium Aſiaticus, & Flauius, & Rufinus duces Galliarum, quòd pro Vindice bellaſſent. Nec coërcebat eiuſmodi vo- B
ces Vitellius, [108] ſuper inſitam animo ignauiam, conſcius ſibi inſtare donatiuum & deeſſe pecuniam, [109] omnia alia militi largiebatur. [110] Liberti Principum, conferre pro
Vitellius vim pecuniæ profudit. numero mancipiorum, vt tributum iuſſi. Ipſe ſolâ perdendi curâ, ſtabula aurigis exſtruere. Circum, gladiatorum ferarumque ſpectaculis, opplere: tamquam in ſummâ abun-
Cap.95. dantiâ, pecuniæ illudere. Quin & natalem Vitellij diem, Cæcina ac Valens, editis totâ vrbe vicatim gladiatoribus, celebrauere: ingenti paratu, & ante illum diem inſolito. Lætum fœdiſſimo cuique, apud bonos inuidiæ fuit, quod [111] exſtructis in campo Mar-
Neroni parentat. *Flor. faces* tio aris, inferias [112] Neroni feciſſet. Cæſæ publicè victimæ crematæque: * faces Auguſtales ſubdidere: quod ſacerdotium, vt Romulus Tatio regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. Nondum quartus à victoriâ menſis, & libertus Vitellij Aſiaticus, Poly-
Aula eius corruptiſſima. cletos, Patrobios, & vetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illâ aulâ, probitate aut induſtriâ certauit: vnum ad potentiam iter, prodigis epulis, & [113] ſumtu Caianæ aquæ ſatiare inexplebiles Vitellij libidines. Ipſe abundè ratus, ſi præſentibus frueretur, nec in C
longius conſultans, [114] nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus interuertiſſe
Miſeria ciuium. creditur. Magna & miſera ciuitas, eodem anno Othonem Vitelliumque paſſa, inter Vinios, Fabios, Icelos, Aſiaticos, variâ & pudendâ ſorte agebat, donèc ſucceſſere Mucianus
Cap.96. & Marcellus, & magis alij homines, quàm alij mores. Prima Vitellio tertiæ legionis de-
fectio

108. Svper insitam animo ignaviam.] *Flor. inſerit vocem*, inſitam morte animo. *Putarem*, inſitam fortè: *etſi hoc ad cauſſam ſequentem traho.*

109. Omnia alia militi.] *Hunc quoque locum liberare iuſtâ notâ poſſumus. Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & licentiam omnis culpæ dediſſe: vt hac ſaltem blanditiâ eum retineret. Nec aliter ſanè fit in paupere militiâ.*

110. Liberti Principvm.] *Non male: & ſcio multos Romæ, eoſq; prædiuites, priorum Principum libertos. Videatur tamen & lectio & ratio proclinior, ſi libertas* patrum *ſubſtituas: aut de iis* Principes *hîc capias.*

111. Exstrvctis in campo.] *Scriptor incertus apud Suidam in voce* Βιτέλλιος, *hanc rem ſic narrat:* Καὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Νέρωνος ἐς κοῖλόν τινα καὶ ἀφανῆ τάφον κατακειμένου ἀπεθέωσεν.

112. Neroni fecisset.] *Repoſui pro*, feciſſet.

113. Svmtv Caianæ aqvæ.] *De Caianâ aquâ, id eſt, vt volunt, aquaductu illa ſumtuoſo, nuga magna. Nec Ferreti quidem emendatio ad genium meum aut librorum*, Caianæ aulæ. *Nobis ſuboluit mendum & eius cauſſa, è deductione capula: quam reddimus, legimúſque*, ſumptu ſaginaque. *Sagina vox apta, quoties de helluone Vitellio: & Tacito velut de induſtriâ vſurpata. Vt*, luxu & ſaginæ mancipatus emptuſque. *Iterùm:* medio die temulentus & ſaginâ grauis. *Nec aliter Cicero pro Flacco:* Qui multitudinem illam non auctoritate, ſed ſaginâ tenebat. *Hæc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non minùs recta*, ſumptu ganeaque. D

114. Novies millies sestertivm.] *Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abire ab hac ſummâ videtur, vbi vitia ſingulorum Principum recenſens, de iſto ait:*

—— poſt quina Vitelli
Millia, famoſi ventris donata barathro.

Valdè; inquam, abit, ſi de totâ eius ſaginâ & luxu accipis: quod non debes, ſed magis de ſingularibus epulis, & quòd tantum in paucis aliquot cœnis. Xiphilinus quidem ex Dione, ὀλίγων ἡμερῶν ἐν τοῖς δείπνοις, ἑκατὸν εἰς τὸ δεῖπνον μυριάδας ἀναλῶσαι, *conſcripſit:* in paucis diebus, centum myriades abſumſiſſe in cænam: *quæ ſunt Latinè* quadragies HSS; *nobis* centum millia *Philippicorum. Tale & Suetonius indicat*, cùm ſingulos apparatus dominis, ſiue conuiuatoribus, conſtitiſſe non minus quadringenis HS. *aſſe-*

A ſectio nuntiatur, miſſis ab Aponio Saturnino epiſtolis, antequam is quoque Veſpaſiani partibus aggregaretur. Sed neque Aponius cuncta, vt trepidans re ſubitâ, perſcripſerat; & amici adulantes, molliùs interpretabantur. Vnius legionis eam ſeditionem: ceteris exercitibus conſtare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites diſſeruit, prætorianos nuper exauctoratos inſectatus, à quibus falſos rumores diſpergi. nec vllum ciuilis belli metum aſſeuerabat, ſuppreſſo Veſpaſiani nomine, & vagis per vrbem militibus, qui ſermones populi coërcerent. Id præcipuum alimentum famæ erat. Auxilia tamen è Germaniâ Britanniaque & Hiſpaniis exciuit: ſegniter, & neceſſitatem diſſimulans. Perinde legati prouinciæque contabantur. Hordeonius Flaccus, ſuſpectis iam Batauis, anxius proprio bello. Vectius Bolanus, numquam ſatis quietâ Britanniâ. & vterque ambigui. neque ex Hiſpaniis properabatur, nullo tum ibi conſulari. Trium legionum legati, pares iure, & proſperis Vitellij rebus, certaturi ad obſequium; aduerſam eius fortunam, ex æquo detractabant. In Africâ legio cohorteſque dilectæ à Clodio Ma-
B cro, mox à Galbâ dimiſſæ; rurſus iuſſu Vitellij militiam cœpere. ſimul cetera iuuentus dabat impigrè nomina. quippe [115] integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius, famoſum inuiſumque Veſpaſianus egerat: perinde ſocij de imperio vtriuſque coniectabant. ſed experimentum contrà fuit. Ac primò Valerius Feſtus legatus, ſtudia prouincialium cum fide iuuit. mox nutabat, palàm epiſtolis edictiſque Vitellium, occultis nuntiis Veſpaſianum fouens, & hæc illáve defenſurus, [116] prout inualuiſſent. Deprehenſi cum litteris edictiſque Veſpaſiani, per Rhætiam & Gallias militum & centurionum quidam, ad Vitellium miſſi necantur. plures fefellere, fide amicorum, aut [117] ſuomet aſtu occultati. Ita Vitellij paratus noſcebantur: Veſpaſiani conſiliorum pleraque ignota. primùm ſocordiâ Vitellij; deinde Pannonicæ alpes præſidiis inſeſſæ, nuntios retinebant. [118] Mare quoque Eteſiæ flabant. harum flatu in orientem nauigantibus ſecundum, inde aduerſum erat. Tandem irruptione hoſtium, atrocibus vndique nuntiis exterritus, Cæcinam & Valentem expediri ad bellum iubet. Præmiſſus
C Cæcina. Valentem è graui corporis morbo tum primùm aſſurgentem, infirmitas tardabat. Longè alia proficiſcentis ex vrbe Germanici exercitus ſpecies. Non vigor corporibus, non ardor animis. lentum & rarum agmen, & fluxa arma, ſegnes equi. impatiens ſolis, pulueris, tempeſtatum: quantumque hebes ad ſuſtinendum laborem miles, tanto ad diſcordias promtior. Accedebat huc Cæcinæ ambitio vetus, torpor recens, nimiâ fortunæ indulgentiâ ſoluti in luxum: ſeu perfidiam meditanti, infringere exercitus virtutem, inter artes erat. Credidere plerique Flauij Sabini conſiliis concuſſam Cæcinæ mentem, miniſtro ſermonum Rubrio Gallo, rata apud Veſpaſianum fore pacta tranſitionis. ſimul odiorum inuidiæque erga Fabium Valentem admonebatur, vt impar apud Vitel-

Nuntij ſuper defectione a Vitellio.

Quos ſtultè coercet ipſe.

Cap. 97. *Lentè militem colligit.*

Africa pro eo adnititur.

Cap. 98. *Sed præſes eius occultè pro Veſpaſiano.*

Cap. 99.

Cæcina it ad bellum: Non cum eodem milite, quem adduxerat.

Dux ipſe ſolutus:

Siue corruptus etiam.

HS. *aſſerit: id eſt,* decies mille *Philippicis: ſed obſerua,* ſingulos. *Sidonius igitur in ſingulis illis millibus, dum* quina *ea numerat, intellegit* millena HS.
D *neutro (vt cum Grammaticis dicam) genere: atque ita iuſte efficit* quinquagies HS. *ſiue* centum vigintiquinque millia *Philippicûm, prope ad Xiphilinum. Quòd ſi in eo, pro more & communi ſermone,* quina millia *dumtaxat capias, id eſt* quina HS: *quantulum ſiue?* centum vigintiquinque Philippæi: *ridiculum.*

115. INTEGRVM ILLIC.] *De Vitellio, eadem Suetonius in vitâ eius cap.* V. *At de Veſpaſiano mutat,* & Africam integerrimè, *inquit,* nec ſine magnâ dignatione adminiſtrauit. *Qui concilientur, non video.*

116. PROVT INVALVISSENT.] *Non malè,* prout ij valuiſſent. *Temporum enim hominem deſcribit, qui nunc in ſuſpenſo, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiuſmodi Vulpiones præſertim per bella ciuilia. Talis rex Iubates, lib.* XII. *Annal. qui* ſocietatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat. *Et depingit in vno omnes Claudianus:*

> Librauit geminas, euentu iudice, vires,
> Ad rerum momenta cliens; ſeſeque daturus
> Victori.

117. SVOMET ASTV.] *A Ferreto eſt. malè anteà,* ſtatu.

118. MARE QVOQVE ETESIÆ.] *Intricata valdè lectio in ſcriptis. Vaticanus:* mare quoque & Blæſi flabra aquilonis, harum flatu. *nec aliter Farneſ. At Budenſis,* mare quoque & eſi flabra Aquilonis verum flatur. *Nos legimus,* Mare quoque Eteſij flabant Aquilones. Horum flatu. *Plinius lib.* II. Poſt biduum iidem Aquilones conſtantius perflant, per dies XL. quos Eteſias vocant. *Et clarum certè eſt, Aquilones propitios optabileſque iis, qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex eo Italiam, contrà. Cæſar lib.* III. *belli ciuil.* Ipſe enim neceſſariò Eteſiis tenebatur, qui Alexandriâ nauigantibus ſunt aduerſiſſimi venti.

 119. QVAR-

Cap. 100. Vitellium, gratiam vireſque apud nouum Principem pararet. Cæcina, complexu Vitellij multo cum honore digreſſus, partem equitum ad occupandam Cremonam præmiſit. *Copia rem.* Mox vexillarij [119] quartædecimæ & ſextædecimæ legionum, dein quinta [120] & duodeuiceſima ſecutæ: poſtremo agmine Vnaetuiceſima Rapax & prima Italica inceſſere, cum Vexillariis trium Britannicarum legionum, & electis auxiliis. Profecto Cæcinâ, ſcripſit Fabius Valens exercitui, quem ipſe ductauerat, vt in itinere opperiretur: ſic ſibi cum Cæcinâ conueniſſe. qui præſens, eoque validior, immutatum id conſilium finxit, vt ingruenti bello, totâ mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam, pars Hoſtiliam petere iuſſæ. Ipſe Rauennam diuertit, prætexto Claſſem alloquendi. *Proditionem cum Baſſo inſtruit.* Mox Patauij ſecretum componendæ proditionis quæſitum. Namque [121] Lucilius Baſſus poſt præfecturam alæ, Rauennati ſimul ac Miſenenſi claſſibus à Vitellio præpoſitus, quòd non ſtatim præfecturam prætorij adeptus foret, iniquam iracundiam flagitioſâ perfidiâ vlciſcebatur. *Quem. corrupitne? an ab eo corruptus?* Nec ſciri poteſt, traxerit ne Cæcinam, an (quod euenit inter malos, vt & ſimiles ſint) eadem illos prauitas impulerit. A

Cap. 101. Scriptores temporum, qui potiente rerum Flauiâ domo, monumenta huiuſce belli compoſuerunt, curam pacis & amorem Reip. corruptas in adulationem cauſſas tradidere. Nobis, ſuper inſitam leuitatem, & prodito Galbâ mox vilem fidem, æmulatione etiam inuidiaque, ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, [122] peruertiſſe ipſum Vitellium videntur. *Vterque ſuos tentat, & immutat; Facilius. Baſſus.* Cæcina legiones aſſecutus, centurionum militumque animos obſtinatos pro Vitellio, variis artibus ſubruebat. Baſſo eadem molienti minor difficultas erat, lubricâ ad mutandam fidem claſſe, ob memoriam recentis pro Othone militiæ. B

119. QVARTÆDECIMÆ ET SEXTÆDECIMÆ.] *Libri ſcripti*, vexilla XIIII. & XIII. legionum. *Sed verius eſt*, XV. *aut, quod Mercero placet*, quartæ: *nam de Britannicis, mox ſequitur, inter quas hæc* XIV. *ſunt. Ceterùm, ſemel ſciendum eſt, duplicia Vexilla videri illo æuo fuiſſe. Prius, è veteranis: qui ſtipendiis peractis, id eſt vigeſimo militiæ anno abſoluto, ſub vexillis habebantur, donec præmium & emerita acciperent: de quibus* 1. *Annal. & alibi dixi. Alterum, ex electione, in neceßitate aliquâ aut bello: cùm ipſæ legiones & Aquilæ in caſtris aut prouinciis relinquebantur, certâ manu decerptâ, qui ſub vexillo mittebantur. Hi tales, Vexillarij, & è tali legione, dicuntur: ac nimiſquàm crebrum eſt in his libris. Teſtimoniis hæc firmare liceret: aliâs, aut ab alio fiet: nunc ſatis indicaſſe.*

120. ET DVODEVICESIMA.] *Vatic. & ipſa res poſcunt*, duoetuiceſima.

121. LVCILIVS BASSVS.] *Fruſtrà ſolicitant libri. Nam Vaticano eſt*, Blæſus: *Farneſiano*, Blexus. *At Baßi cognomen firmat omnino priſcum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrſino mihi traditum ſubieci.*

IMP. CÆSAR. VESPASIANVS. AVG.
PONT. MAX.
TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COS. III. DES. IIII.
VETERANIS. QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVENATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLVRA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN. PANNONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. IPSIS. C
LIBERIS. POSTERISQVE. EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET. CONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT. CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI. QVI. CÆLIBES. ESSENT. CVM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL. CÆSARE. AVG. DOMITIANO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTVRIONI. AMAEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. ÆNEA. QVÆ. FIXA. EST. ROMÆ. IN. CAPITOLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIÆ. DE FORAS. PODIO. SINISTERIORE. TAB. I. PAG. II. LOC. XXXXIIII.

122. PERVERTISSE IPSVM VITELLIVM.] *Vox Vitellij ineptè repetita, & inculcata, vt ſolet, ab interprete. Scribo eâ eiectâ*, peruertiſſe ipſum videntur.

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER III.

BREVIARIVM LIBRI.

B *VESPASIANI copiæ in Italiam veniunt, duce & inſtinctore Antonio Primo. Sparſim quadam geſta, & leues pugnæ. Claſſis Rauennás ad Veſpaſianum deficit: & proditorem animum Cæcina aperit. ſed hic parum proſperè, quia à milite vinctus captiuſque. Prælium inde ad Bedriacum: quo victi Vitelliani. Iterùm ſuperuentu nouarum legionum prælium: idque noctu. ſed & tunc pulſi Vitelliani. Caſtra ad Cremonam oppugnantur & tandem expugnantur. vbi magna ſtrages, paullò pòſt in ipsá vrbe omne genus cladium. Vitellius intereà in luxu, nec ſine ſæuitiá. P. Sabinum vinciri iubet, Junium Blæſum interfici. Fabius Valens contra Antonium venit: ſed pugná illá magná cognitá, cum paucis aufugit, & in mari oppreſſus eſt. Britannia turbata, item Germania, & Dacia. Veſpaſiani duces Romam petunt. Vitellius inſideri Apenninum iubet. ſed belli mox pertæſus, paciſcitur cum Sabino Veſpaſiani fratre. Quod pactum Germanici milites rupêre. Sabinum in Capitolium compulerunt, obſederunt, expugnarunt, incenderunt. Quædam à L. Vitellio fratre Principis in Campaniá geſta. Tandem Veſpaſiani omnes copiæ Romam venêre: per vim & varia prælia ingreſſæ ſunt, omniaque libidine & cæde fœdarunt. Mors ipſius Vitellij. Geſta vno eodemque anno.*

C

MELIORE fato fideque Flauianarum partium duces conſilia belli tractabant. Petouionem in hiberna Tertiædeeimæ legionis conuenerant. illic agitauêre, placeretne obſtrui Pannoniæ alpes, donec à tergo vires vniuerſæ conſurgerent, an ire cominus, & certare pro Italiâ conſtantius foret. Quibus opperiri auxilia, & trahere bellum videbatur, *Germanicarum legionum vim famamque extollebant, & adueniſſe mox cum Vitellio Britannici exercitus robora: Ipſis nec numerum parem pulſarum nuper legionum, & quamquam atrociter loquerentur, minorem eſſe apud victos animum. Sed inſeſſis interim alpibus, venturum cum copiis Orientis Mucianum. Supereſſe Veſpaſiano mare, claſſes, ſtudia prouinciarum, per quas velut alterius belli molem cieret. Ita ſalubri morá, nouas vires affore & præſentibus nihil perituram.* Cap. 1. *Veſpaſiani duces de bello deliberant.* *Quidam id differunt.*

D Ad ea Antonius Primus(is aeetrimus belli cōcitato: *feſtinationem ipſis vtilem, Vitellio exitioſam* diſſeruit. *plus ſecordiæ, quàm fiduciæ, acceſſiſſe victoribus. Neque enim in procinctu & caſtris habitos: per omnia Italiæ municipia deſides, tantùm hoſpitibus metuendos: quanto ferociùs antè ſe egerint, tanto cupidiùs inſolitas voluptates hauſiſſe. Circo quoque, ac theatris, & amœnitate vrbis emollitos, aut valetudinibus feſſos. Sed addito ſpatio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam, vnde vires; Britanniam freto dirimi, iuxtà Gallias, Hiſpaniaſque. vtrimque viros, equos, tributa: ipſamque Italiam, & opes vrbis. Ac ſi inferre arma vltrò velint: duas claſſes, vacuumque Illyricum mare. Quid tum clauſtra montium profutura? quid tractum in æſtatem aliam bellum? vnde interim pecuniam, & commeatus? Quin potiùs eo ipſo vterentur, quòd Pannonicæ legiones deceptæ magis, quàm victæ, reſurgere in vltionem properent: Mœſici exercitus, integras vires attulerint. Si numerus militum potiùs, quàm legionum putetur: plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuiſſe diſciplinæ ipſum pudorem. Equites verò, ne tum quidem victos; ſed, quamquam rebus aduerſis disiectam Vitellij* Cap. 2. *Accelerant alij, & inprimis Antonium.*

aciem. Duæ tunc Pannonicæ ac Mœſicæ alæ perrupêre hoſtem. Nunc XVI. *alarum coniuncta ſigna,* A
pulſu ſonituque, & nube ipsâ operient ac ſuperfundent oblitos prœliorum equites equóſque. Niſi
quis retinet, idem ſuaſor auctorque conſilio ero. Vos, quibus fortuna in integro eſt, legiones con-
tinete, mihi expeditæ cohortes ſufficient. [1] *Iam, reſeratâ militiâ, impulſas Vitellij res audietis: iu-*
Cap. 3. *uabit ſequi, & veſtigiis vincentis inſiſtere* Hæc atque talia, flagrans oculis, truci voce,
quo latiùs audiretur, (& enim ſe centuriones & quidam militum conſilio miſcuerant)
Quem milites audiunt; ita effudit, vt cautos quoque ac prouidos permoueret: vulgus, & ceteri, vnum virum du-
cemque, ſpretâ aliorum ſegnitiâ, laudibus ferrent. Hanc ſui famam eâ ſtatim concione
commouerat, quâ recitatis Veſpaſiani epiſtolis, non, vt plerique, incerta diſſeruit, huc il-
Vt virum & vt apertum. luc tracturus interpretationem, prout conduxiſſet. Apertè deſcendiſſe in cauſſam videba-
Cap. 4. tur: eoque gratior militibus erat, culpæ vel gloriæ ſocius. Proxima Cornelij Fuſci pro-
Cornelium Fuſcus. curatoris auctoritas. Is quoque inclementer in Vitellium inuehi ſolitus, nihil ſpei ſibi
T. Flauianus. inter aduerſa reliquerat. [2] Titus Ampius Flauianus, naturâ ac ſenectâ cunctator, ſuſpi-
ciones militum irritabat, tamquam affinitatis cum Vitellio meminiſſet. Idemque, quòd B
cœptante legionum motu profugus, dein ſponte remeauerat, perfidiæ locum quæſiſſe
credebatur. Nam Flauianum, omiſsâ Pannoniâ ingreſſum Italiam, & diſcrimini exem-
tum, rerum nouarum cupido, legati nomen reſumere, & miſceri ciuilibus armis impu-
lerat, ſuadente Cornelio Fuſco, non quia induſtriâ Flauiani egebat, ſed vt conſulare no-
Cap. 5. men, ſurgentibus tum maximè partibus, honeſtâ ſpecie prætenderetur. Ceterùm [3] vt
tranſmitteret in Italiam impunè, & eo vſui foret, ſcriptum Aponio ſocium reuireſcere
Veſpaſiani copia in Italiâ: crederet. [4] Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa, patentibus cir-
cùm campis ad pugnam equeſtrem, quâ præualebant: ſimul coloniam copiis validam
Vicentiam occupant: auferre Vitellio, in rem famamque videbatur. Poſſeſſa ipſo tranſitu [5] Vicentia: quod
per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, repu-
Etiam Veronam: tantibus illic Cæcinam genitum, & patriam hoſtium duci ereptam. In Veronenſibus
pretium fuit. exemplo, opibuſque, partes iuuêre. [6] Et interceptus exercitus per Rhæ-
tiam Iuliaſque alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat. quæ C
ignara Veſpaſiano, aut vetita. quippe Aquileiæ ſiſti bellum, expectarique Mucianum
iubebat. Adiiciebatque imperio conſilium, quando Ægyptus, clauſtra annonæ, vecti-
galia opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum, egeſtate
ſtipendij

NOTÆ

1. IAM, RESERATA MILITIA.] *Non ſperna: aptius tamen fortaſſe, certè clarius,* reſeratâ Italiâ. *Atque id Taciti ſiue Antonij concionantis mentem propius tangit.*

2. T. AMPIVS FLAVIANVS.] *Verum hoc nomen erui è libris, qui aut* Tampius *aut* Tumpius *præferunt, cohæſu ſcilicet notæ. Ampia gens inter Romanas nota. Vulgò Appium hîc legas, falsò: quia non vni duplex prænomen eſſe patuit.*

3. VT TRANSMITTERET.] *Clauſula corrupta, manca, nec ſcio an loco poſita. Farneſianus:* vt tranſmitteretur in Italiam impunem eo vſui foret ſcriptum Aponio, Satium reuireſcere crederetur. *Nec aliter Vatic. niſi quod,* vſui: *& ſuprà* Satium *adnotat,* Sotium. *Ficulnum auxilium: certè mihi, qui ſine libris non enata ex hac lacunâ.*

4. QVÆSITVM INDE QVÆ.] *Variè olim peccatum in libris: ſæpè etiam in tranſpoſitu foliorum aut traiectu. Quod hîc factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam biſtariam ſaltem lege non ignauè: videbis, imò tanges. En, hîc deliberatur de ſede belli in Italiâ, & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ vllæ tranſmiſſæ. Paginâ demum ſequenti narratur,* Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuiſſe, & Aquileiam & proxima quæque occupaſſe. *Veronámne igitur venire potuerunt, à tergo his relictis? Sed & tota narratio, incompoſita, diſſona. cui verum veteremq́; ordinem dare, haud noſtrum: in meliorem tamen paullò* D *aptioremq́; ſic redigi cenſeam, vt dedi in* EXCVR. A.

5. VICENTIA.] *Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo* Οὐικετίαν. *Etiam lapis:*

INTER
ATESTINOS
ET
VICETINOS
FINES. TERMINOSQ.
POSVIT.

6. ET INTERCEPTVS.] *Vatic. & Farneſ.* intertectus exercitus Retiam Iuliaſque. *Ego ne hæc quidem integra puto aut ſatis compoſita. Legam tamen:* interiectus exercitus Ræticas Iuliaſque Alpes, ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat.

7. VIPSA-

A ſtipendij frumentique ad deditionem ſubigi. Eadem Mucianus crebris epiſtolis mo-
nebat, incruentam & ſine luctu victoriam, & alia huiuſcemodi prætexendo; ſed gloriæ
auidus, atque omne belli decus ſibi retinens. Ceterùm ex diſtantibus terrarum ſpatiis,
conſilia poſt res afferebantur. Igitur, repentino incurſu, Antonius ſtationes hoſtium
irrupit, tentatiſque leui prœlio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina, inter Hoſti- *Cæcina caſtra ad Hoſtiliam.*
liam vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis, caſtra permunit, tutus loco,
cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. quòd ſi affuiſſet fides, aut oppri-
mi vniuerſis Vitellianorum viribus, duæ legiones nondum coniuncto Mœſico exerci-
tu potuere: aut retrò actæ, deſertâ Italiâ turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina, per *Qui verbis in Flauianos ferox, re amicus.*
varias moras, prima hoſtibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promp-
tum erat, epiſtolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Apo-
nius Saturninus, cum legione ſeptimâ Claudianâ aduenit. Legioni tribunus [7] Vipſa-
nius Meſſalla præerat, claris maioribus, egregius ipſe, & qui ſolus ad id bellum artes bo- *Meſſala laus.*
B nas attuliſſet. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones
erant) miſit epiſtolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incuſans. Simul vir- *Cæcinæ epiſtola parum libera:*
tus Germanici exercitus, laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione,
nullâ in Veſpaſianum contumeliâ. Nihil prorſus, quod aut corrumperet hoſtem, aut
terreret. Flauianarum partium duces, omiſsâ prioris fortunæ defenſione, pro Veſpa- *Libertas Flauianorum.*
ſiano magnificè, pro cauſsâ fidenter, [8] de exitu ſecuri, Vitellium vt inimici, vt inno-
cuum exercitum Mœſicum celebrare. At ne inermes prouinciæ, barbaris nationibus
exponerentur; Principes Sarmatarum Iazygum, penes quos ciuitatis regimen, in com- *Auxilia externa Veſpaſiani.*
militium aſciti, plebem quoque, & vim equitum, quâ ſolâ valent, offerebant. remiſſum
id munus, ne inter diſcordias externa molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede, ius faſ-
que exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus, reges Sueuorum, quibus vetus
obſequium erga Romanos, [9] & gens fidei commiſſæ patientior: oppoſita in latus au-
xilia, infeſtâ Rhætiâ, cui Porcius Septimius procurator erat, incorruptæ erga Vitellium
C fidei. Igitur Sextilius Felix [10] cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus, ac Noricorum iu-
uentute, ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Rhætos Noricoſque interfluit, miſ-
ſus, nec illis, aut his prœlium tentantibus, fortuna partium alibi tranſacta. Antonio Cap. 6.
vexillarios è cohortibus, & partem equitum ad inuadendam Italiam rapienti, comes
fuit Arrius Varus, [11] ſtrenuus bello: quam gloriam ei dux Corbulo, & proſperæ in *Arrius Varus.*
Armeniâ res addiderant. Idem, ſecretis apud Neronem ſermonibus, ferebatur Corbu-
lonis virtutes criminatus. Vnde, infami gratiâ, primum pilum adepto, læta ad præſens
malè

7. VIPSANIVS MESSALLA.] *Eſt iſteipſe, cui partes ſermonis præcipuæ tribuuntur in libello De cauſsis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuiſſe, ex elogiis his ſatis conſtat.*

8. DE EXITV SECVRI.] *Manuſcripti*, de exer-
D citu. *Quod edidi, magis placet.*

9. ET GENS FIDEI COMMISSÆ.] *Mei codices*, commiſſior, patientior. *An*, fide cognitior? *an impar medicina noſtra huic vulneri? Palmerius legit:* fidei commiſſior: parenti orâ, oppoſita in latus auxilia. *neſcio an fauente Æſculapio.*

10. CVM ALA TAVRIANA.] *Itáne? atqui ala Tauriana, ſiue Taurina, adiuncta legioni Italicæ in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut diſceſſu eius vſquam didicimus. Vt iuſta cauſſa ſit, cur Vaticanam & Flor. lectionem recipiam*, Alâ Aurianâ. *Nomina enim ferè equitum alis, à præfectis: Tauriana, Frontoniana, Valeria, Silana, Auriana. & hæc ipſa Auriana perſeuerauit ad labens imperium, legáſque in Notitiâ imperij Sub diſpoſitione Ducis Armeniæ:* Ala Auriana, Daſcuſæ.

11. STRENVVS BELLO: QVAM GLORIAM.] *Locus quem fœdatum arbitror non vanè. Nam ſcripti mei*, Strenuus bello magis quàm gloriâ. & dux Corbulo. *Diuinabam olim*, ſtrenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & proſperæ in Armeniâ res. *omiſsâ voce*, addiderant, *quam additam cenſebam à gloſſographo ſententiæ fulciendæ. Genus quidem hoc loquendi, per Tacita crebrum. Annali* IV. Agrippa claris maioribus, quàm vetuſtis. *Annal.* I. Pacem quàm bellum probabam: *& ſæpiùs. Plautus ipſe non refugit, Rudente:*

Eò tacent, quia tacita bona eſt mulier ſemper, quàm loquens.

Iterùm Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutandum. intellegitur enim, magis, *potiùs: vti Græcis crebrò* τὸ μᾶλλον. *Iterùm Plautus:*

Certum eſt mori, quàm hunc pati lenonem in me graſſari.

Liuius: Multiplex quàm pro numero damnum eſt. *Laberius:* Conſiſtes ægre, & quàm deſcendas, decides. *Curtius lib.* VII. Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat. *Noto pluribus, vt illuſtrem*

genus

malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus, [12] occupantes Aquileiæ A
Opitergium, Altinum, Patauium, Ateſte, à Flauianis occupata. proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præſidium, aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateſte partibus adiunxêre. Illic cognitum, tris Vitellianas cohortes, & alam, cui [13] Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni, ponte iuncto, conſediſſe. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. Nam id quoque nuntiabatur. luce primâ, inermes pleroſque oppreſsêre. Prædictum, vt paucis interfectis, ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuêre, qui ſe ſtatim dederent. plures, abrupto ponte, inſtanti hoſti viam abſtulerunt.

Cap.7. *Legiones duæ iis accedunt.* Vulgatâ victoriâ, [14] poſt principia belli ſecundùm Flauianos, duæ legiones, ſeptima Galbiana, Tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquilâ legato, Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumti. & Minucius Iuſtus, præfectus caſtrorum legionis ſeptimæ, [15] quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ, ad Veſpaſianum miſſus eſt.

Cap.8. *Galbæ imagines reſtitutæ.* Deſiderata diu res, interpretatione gloriæ, in maius accipitur, poſtquam Galbæ imagines, diſcordiâ temporum ſubuerſas, in omnibus municipiis re- B coli iuſſit Antonius: decorum pro cauſsâ ratus, [16] ſi placeret Galbæ principatus. * Et partes præſumsêre, factâ tribunis & centurionibus retinendi quæ Vitellius indulſiſſet ſpe, atque ipſum Cæcinam non obſcurè ad tranſitionem hortabantur. Recitatæ pro comcione epiſtolæ addidêre fiduciam, quòd ſubmiſsè Cæcina velut offendere Veſpaſianum timens, ipſorum duces contemtim, tamquam inſultantes Vitellio ſcripſiſſent.

Cap.9. *Verona obſeſſa.* Aduentu deinde duarum legionum, è quibus tertiam Dillius Aponianus, octauam Numiſius Lupus ducebant, oſtentare vires, & militari vallo Veronam circumdare placuit. Fortè Galbianæ legioni, in aduersâ fronte valli opus ceſſerat, & viſi procul ſociorum equites, *Seditio in caſtris.* vanam formidinem vt hoſtes fecere. Rapiuntur arma, [17] & vt proditionis * ira militum in T. Ampium Flauianum incubuit, nullo criminis argumento. Sed iam pridem inuiſus, turbine quodam ad exitium poſcebatur. propinquum Vitellij, proditorem Othonis, interceptorem donatiui clamitabant. Nec defenſioni locus, quamquam ſupplices manus tenderet, humi plerumque ſtratus, lacerâ veſte, pectus atque ora ſingultu C quatiens. Id ipſum apud infenſos incitamentum erat, tamquam nimius pauor conſcientiam argueret.

Cap.10. *Antonius arte leniter paras.* Obturbabatur militum vocibus Aponius, cùm loqui cœptaret. fremitu & clamore ceteros aſpernantur, vni Antonio apertæ militum aures. Nam & facundia aderat mulcendique vulgum artes, & auctoritas. Vbi crudeſcere ſeditio, & à conuitiis *Qua dextella.* & probris, ad tela & manus tranſibant, iniici catenas Flauiano iubet. Senſit ludibrium miles,

genus dicendi quod abſcurum viſum multis & in Tacita durum. At de loco hoc ipſa, nunc quidem hæreo. Parùm apta ſententia videtur, ſtrenuus gloriâ: *nec antithesis clara. Rodolphus aduotarat in ſuo codice,* ſtrenuus bello magis quàm bonus. *Certè valdè mihi placeat legi,* ſtrenuus bello, quàm bonus. gloriam ei dux Corbulo, *&c. Et vereor vti Rodolphus in libro aliqua reppererit, non auſus ſequi.*

12. OCCVPANTES AQVILEIÆ.] *Budenſis codex & Romana editio,* occupatâ Aquileiâ, in proxima quæque. *Haud diſplicet. poſſit & legi,* in proximo quoque.

13. SCRIBONIANÆ NOMEN.] *Aliquot libri,* Sebonianæ.

14. POST PRINCIPIA BELLI.] *Abeſt particula,* poſt, *à Budenſi: eoq. Rhenanus,* principio belli, *reſcribit, me fauente.*

15. QVIA AVDACIVS QVAM.] *Sperno illud,* audaciùs: *nec proterue militi vmquam ea in duce diſplicuerit, ſed rigor potiùs & ſeueritas. Itaque benè Vaticanus,* adductiùs: *cui verbo ea vis. Tacitus libro* XIV. *Annal.* Pluribus ſermonibus, modò familiaritate iuuenili Neio, & rurſus adductiùs, quaſi ſeria conſociaret. *Idem* XIV. *Annal.* Adductum quaſi & virile ſeruitium. *ita enim ibi malo cum codice Budenſi, quàm* Addictum. *Suetonius ſenſu ſimili Tiberium inceſſiſſe ſcripſit,* vultu adducto, plerumque tacitum: *id eſt, graui, ſerio, & ſeuero. Ita Seneca* vultum adducere in triſtitiâ *vſurpat: & Capitolinus de Aelio Vero ſcribit,* fuiſſe fronte in ſupercilia adductâ venerabilem. *Cauſſa aperta huic ſignificationi, à geſtu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam ferè ſunt experrectâ, & diffusâ: qui triſtes, ſeueri, eâdem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius ſubductum vultum pro graui dixit:* D

Nunc volo ſubducto grauior procedere vultu.

16. SI PLACERET GALBÆ PRINCIPATVS.] *Malè deducta ſententia & ſcripta. Puto:* ſi placere Galbæ principatum & partes, præſumpſiſſent. *Putauit, inquit, Antonius è re futurum, ſi homines animo præſumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Veſpaſiano placere.*

17. ET VT PRODITIONIS IRA.] *Videatur vox abeſſe. legendumq́;* proditionis auctorem, *vel,* compertum: *niſi tamen compendio fuit,* & vt proditione, ira militum: *id eſt, vt in proditione, quaſi ea eſſet.*

18.COR-

A miles, diſiectiſque qui tribunal tuebantur, extrema vis parabatur. Oppoſuit ſinum An- *Igitur aude-rime agit.*
tonius ſtricto ferro, aut militum ſe manibus, aut ſuis moriturum obteſtans: vt quemque
notum, & aliquo militari honore inſignem aſpexerat, ád ferendam opem nomine ciens.
Mox conuerſus ad ſigna & bellorum deos, hoſtium potiùs exercitibus illum furorem,
illam diſcordiam inijcerent, orabat, donec fatiſceret ſeditio, &, extremo iam die, ſua *Et permincit.*
quiſque in tentoria dilaberetur. Profectus eâdem nocte Flauianus, obuiis Veſpaſiani lit-
teris, diſcrimini exemtus eſt. Legiones, veluti tabe infectæ, Aponium Saturninũ Mœ- Cap. 11.
ſici exercitus legatum, eò atrociùs aggrediuntur, quòd non, vt priùs, labore & opere feſ- *Iterum ſeditio.*
ſæ, ſed medio diei exarſerant, vulgatis epiſtolis, quas Saturninus ad Vitellium ſcripſiſſe
credebatur. vt olim virtutis modeſtiæque, tunc procacitatis & petulantiæ certamen erat;
ne minus violenter Aponium, quam Flauianum, ad ſupplicium depoſcerent. Quippe
* Mœſici, adiutam à ſe Pannoniorum vltionem, referentes; & Pannonici, velut abſolue- **Vel Mœſicæ legiones,*
rentur aliorum ſeditione, iterare culpam gaudebant. In hortos, in quibus diuertebatur
B Saturninus, pergunt. Nec tam Primus, Aponianus, & Meſſalla (quamquam omni mo- *Et pe*ſus Saturninus.*
do niſi) eripuêre Saturninum, quàm obſcuritas latebrarum, quibus occulebatur, vacan-
tium fortè balnearum fornacibus abditus. Mox, omiſſis lictoribus, Patauium conceſ-
ſit. Digreſſu conſularium, vni Antonio vis & poteſtas in vtrumque exercitum fuit; ce- *Antonius ſolus omnia regit*
dentibus collegis, & obuerſis militum ſtudiis. Nec deerant qui crederent, vtramque ſe-
ditionem fraude Antonij cœptam, vt ſolus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem par- Cap. 12.
tibus quietæ mentes. exitioſiore diſcordiâ, non ſuſpicionibus vulgi, ſed perfidiâ ducum
turbabantur. Lucilius Baſſus, claſſis Rauennatis præfectus, ambiguos militum animos, *Baſſus claſſem prodit.*
quòd magna pars Dalmatæ Pannoniique erant, quæ Prouinciæ Veſpaſiano tenebantur,
partibus eius aggregauerat. Nox proditioni electa, vt ceteris ignaris, ſoli in principia defe-
ctores coirent. Baſſus, pudore ſeu metu, quiſnam exitus foret, intra domum opperieba-
tur. Trierarchi, magno tumultu, Vitellij imagines inuadunt, & paucis reſiſtentium ob-
truncatis, ceterum vulgus rerum nouarum ſtudio, in Veſpaſianum inclinabat. Tum pro-
C greſſus Lucilius auctorem ſe palàm præbet. * claſſis [18] Cornelium Tuſcum præfectum **Hilares aliqui & defectio.*
ſibi deſtinat, qui properè accurrit. Baſſus, honoratâ cuſtodiâ, liburnicis nauibus Ha-
driam prouectus, à præfecto alæ Mennio Rufino, præſidium illic agitante, vincitur. Sed
exſoluta ſtatim vincula, interuentu Hormi Cæſaris liberti. is quoque inter duces habeba-
tur. At Cæcina, defectione claſſis vulgatâ, primores centurionum, & paucos militum, Cap. 13.
ceteris per militiæ munera diſperſis, [19] ſecreta caſtrorum affectans, in principia vocat. Ibi *Cæcina idem conatur de exercitu.*
Veſpaſiani virtutem, vireſque partium extollit: transfugiſſe claſſem, [20] arcem commea-
tuum, aduerſas Gallias Hiſpaniaſque, nihil in vrbe fidum, atque omnia de Vitellio in
deterius. Mox, incipientibus qui conſcij aderant, ceteros re nouâ attonitos, in verba
Veſpaſiani adigit. Simul Vitellij imagines direptæ, & miſſi qui Antonio nuntiarent.
Sed vbi totis caſtris [21] in famâ proditio, recurrens in principia miles, præſcriptum Ve- *Indignatio militum.*
ſpaſiani nomen, proiectas Vitellij effigies aſpexit: vaſtum primò ſilentium, mox cun-
cta ſimul erumpunt. *Huc cecidiſſe Germanici exercitus gloriam, vt ſine prælio, ſine vulnere,*
vinctas

D

18. Cornelivm Tvscvm.] *Lege*, Fuſcum. *Ille eſt qui ſuperiore libro nominatur.* Sed Cornelius Fuſcus procurator *(Dalmatiæ)* aderat vigens ætate, claris natalibus. *Et hac in bello ciuili operâ, niſi fallor, benè penitus in Veſpaſiani domum inſinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugnâ. Suetonius Domit. cap. VI. Dio, Victor. Iuuenalis de eodem:*

Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis.

19. Secreta castrorvm.] *Eò refero, quòd dimiſiſſet pleroſque militum, paucis iſtic retentis. Itaque ſecretum & ſolitudo in caſtris. Alioqui ſi de Principiis capias, obſtat Romanus ritus, quia illa pars frequentiſſima, & ibi ambulare & obuerſari aſſiduè ſoliti. Facit etiam, quòd illos reliquos in Principia vocauit: non loci igitur illius ſecretum affectans, ſed caſtrorum. Flor. etiam,* ſecretorum, *habet: ex quo benè,* ſecretum.

20. Arcem commeatvvm.] *Benè emendaui iam olim in Antiquis. Præter exempla eius ſermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouitium à Liuio, lib. III. qui caſtellum etiam in hac metaphorâ ponit:* Reſpicerent tribunal homines, caſtellum omnium ſcelerum.

21. In fama proditio.] *Aly libri,* infamia prodita. *nec ſperno. Ita narrat, vt ſtatim mouiſſe miles ſe videatur. At Egeſippus (quem ſuadeo in totâ hâc hiſtoriâ legas) lib IV. cap. XXX. noctem interponit: & manè demum* ſurgentes euaginatis gladiis inſiluiſſe ſuper Cæcinam *facit.*

22. Exsvli

vinctas manus, & capta traderent arma? Quas enim ex diuerſo legiones? Nempe victas. & abeſſe vnicum Othoniani exercitus robur, primanos, quartadecimanoſque. quos tamen iiſdem campis illis fuderint ſtrauerintque, vt tot armatorum millia velut grex venalium [22] *exſuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones vnius claſsis acceſſionem fore. Id Baſſo, id Cæcinæ viſum, poſtquam domos, hortos, opes, principi abſtulerint,* [23] *etiam militibus principem auferre. licet integros incruentoſque, Flauianis quoque partibus viles. quid dicturos repoſcentibus aut proſpera, aut aduerſa?* A

Cap. 14. Hæc ſinguli, hæc vniuerſi, vt quemque dolor impulerat, vociferantes, *Cæcinam in vincla dant.* initio à quintâ legione orto, repoſitis Vitellij imaginibus, vincla Cæcinæ iniiciunt. Fabium Fabulum, quintæ legionis legatum, & Caſſium Longum præfectum caſtrorum, duces diligunt. Fortè oblatos trium liburnicarum milites, ignaros & inſontes trucidant. *Cremonam eunt.* Relictis caſtris, abrupto ponte, Hoſtiliam rurſus, inde Cremonam pergunt, vt legionibus primæ Italicæ & Vnetvicesimæ Rapaci iungerentur: quas Cæcina ad obtinendam Cremonam, cum parte equitum præmiſerat.

Cap. 15. *Antonius ex occaſione vti properat.* Vbi hæc comperta Antonio, diſcordes animis, diſcretos viribus hoſtium exercitus aggredi ſtatuit, antequam ducibus auctoritas, militi obſequium, & iunctis legionibus fiducia rediret. namque Fabium Valentem profectum ab vrbe, acceleraturumque, cognitâ Cæcinæ proditione, coniectabat. Et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorum vis, per Rhætiam timebatur: & Britanniâ Galliâque & Hiſpaniâ auxilia Vitellius acciuerat, immenſam belli luem, ni Antonius id ipſum metuens, feſtinato prœlio victoriam præcepiſſet. Vniuerſo *Bedriacum venit.* cum exercitu, ſecundis à Veronâ caſtris, Bedriacum venit. Poſtero die, legionibus ad muniendum retentis, auxiliares cohortes in Cremonenſem agrum miſſæ, vt ſpecie parandarum copiarum, ciuili prædâ miles imbueretur. Ipſe cum quattuor millibus equitum, ad octauum à Bedriaco progreſſus, quo licentiùs popularentur. Exploratores (vt mos eſt) longiùs curabant.

Cap. 16. *Subitum ibi prælium:* Quinta fermè hora diei erat, cùm citus eques, aduentare hoſtes, prægredi paucos, motum fremitumque latè audiri, nuntiauit. Dum Antonius, quid nam agendum, conſultat, auiditate nauandæ operæ Arrius Varus cum promptiſſimis equitum pro- *Nec Antonianis primò proſperum.* rupit, impulitque Vitellianos modicâ cæde. nam plurium accurſu, verſa fortuna, & acerrimus quiſque ſequentium, fugæ vltimus erat. nec ſponte Antonij properatum, & fore quæ acciderant, rebatur. Hortatus ſuos, vt magno animo capeſſerent pugnam, diductis *Sed rem Antonius reſtituit:* in latera turmis, vacuum in medio reliquit iter, quo Varum equiteſque eius reciperet. C Iuſſæ armari legiones, datum per agros ſignum, vt quà cuique proximum, omiſsâ prædâ, prœlio occurrerent. Pauidus interim Varus, turbæ ſuorum miſcetur, intulitque formidinem. Pulſi cum ſaucijs integri, ſuometipſi metu, & anguſtiis viarum conflictabantur.

Cap. 17. *Nemo quàm animoſè:* Nullum in illâ trepidatione Antonius conſtantis ducis, aut fortiſſimi militis, officium omiſit. occurſat pauentibus, retinet cedentes. vbi plurimus labor, vnde aliqua ſpes, conſilio, manu, voce inſignis hoſti, conſpicuus ſuis, eò poſtremò ardoris prouectus eſt, vt vexillarium fugientem haſtâ tranſuerberarit. mox raptum vexillum in hoſtem *Adiuuat & caſus.* vertit. quo pudore, haut plures quàm centum equites reſtitêre. Iuuit locus, artiore illic viâ, & fracto interfluentis riui ponte, qui incerto alueo, & præcipitibus ripis, fugam impediebat. Ea neceſſitas, ſeu fortuna, lapſas iam partes reſtituit. Firmati inter ſe, denſis ordinibus, excipiunt Vitellianos temerè effuſos. atque illi conſternantur. Antonius inſtare perculſis, ſternere obuios. Simul ceteri, vt cuique ingenium, ſpoliare, capere, arma equoſque abripere. Exciti proſpero clamore, qui modò per agros fugâ palabantur, victoriæ ſe miſcebant. D

Cap. 18. Ad quartum à Cremonâ lapidem, fulsêre legionum ſigna, Rapacis atque Italicæ, læto inter initia equitum ſuorum prœlio, illuc vſque prouecta. Sed vbi fortuna contrà fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obuiàm ire, vltroque aggredi hoſtem, tantum per ſpatium curſu & pugnando feſſum [24] fortè victi, haut perinde

22. EXSVLI ANTONIO.] *Cur iſte exſul, aut quando? Puto ſub Nerone, lege Corneliâ, de Teſtamentis, falſi damnatum, cùm tabulas ſubditiuas, fraude & præmio inductus, obſignaſſet. Vide libro* XIV. *Annal. Actis anni* DCCCXIIII.

23. ETIAM MILITIBVS.] *Cum Ferreta omninò lego,* etiam milites auferre.

24. FORTE VICTI.] *Rodolphus,* victuri. *Mentem video: & tamen ſubuerear vt parum plena iſta, & huic narrationi quædam deſint.*

25. RAPTIM

A inde rebus proſperis ducem deſiderauerant, atque in aduerſis deeſſe intelligebant. Nutantem aciem, victor equitatus incurſat. Et Vipſanius Meſſalla tribunus, cum Mœſicis auxiliaribus aſſequitur, quos militiæ gloriâ legionariis quamquam [25] raptim ductos, æquabat. Ita mixtus pedes eqneſque, rupêre legionum agmen. Et propinqua Cremonenſium mœnia, quantò plus ſpei ad effugium, minorem ad reſiſtendum animum dabant.

Vitelliani autem ſine duce. *Itaque fugiunt.*

Cap. 19. Nec Antonius vltrà inſtitit, memor laboris ac vulnerum, quibus tam anceps prœlij fortuna, quamuis proſpero fine, equites equoſque afflictauerat. Inumbrante veſperâ, vniuerſum Flauiani exercitus robur aduenit. Vtque cumulos ſuper, & recentia cæde veſtigia inceſsêre, quaſi debellatum foret, pergere Cremonam, & victos in deditionem accipere, aut expugnare depoſcunt. Hæc in medio, pulchra dictu. Illa ſibi quiſque. *Poſſe coloniam plano ſitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus, & maiorem rapiendi licentiam. Quòd ſi lucem operiantur, iam pacem, iam preces, & pro labore ac vulneribus, clementiam & gloriam inania laturos. ſed opes Cremonenſium, in ſinu præfectorum legatorúmque fore. Expugnatæ vrbis prædam, ad militem; deditæ, ad duces pertinere.* Spernuntur centuriones

Interea Flauiana omnes copia iuncta. Cremonam ire depoſcũt *Spe prædæ:* *Ducibus etiam inuitis.*

B tribunique, ac ne vox cuiuſquam audiatur, quatiunt arma, rupturi imperium ni ducantur.

Cap. 20. Tum Antonius inſerens ſe manipulis, vbi aſpectu & auctoritate ſilentium fecerat: *Non ſe decus neque pretium eripere tam benè meritis* affirmabat: *ſed diuiſa inter exercitum ducesque munia. militibus cupidinem pugnandi conuenire; duces prouidendo, conſultando, cunctatione ſæpiùs, quàm temeritate prodeſſe. Vt pro virili portione, armis ac manu victoriam iuuerit; ratione & conſilio, propriis ducis artibus, profuturum. Neque enim ambigua eſſe quæ occurrant, noctem, & ignotæ ſitum vrbis, intus hoſtes, & cuncta inſidiis opportuna.* [26] *non ſi pateant portæ, niſi explorato, niſi die, intrandum. An oppugnationem inchoaturos, ademto omni proſpectu, quis æquus locus, quanta altitudo mœnium? tormentis ne & telis, an operibus & vineis aggredienda vrbs foret?* Mox conuerſus ad ſingulos, *num ſecures, dolabras, & cetera expugnandis vrbibus, ſecum attuliſſent?* rogitabat. Et cùm abnuerent, *gladiis ne*, inquit, *& pilis, perfringere ac ſubruere muros, vllæ manus poſſunt? Si aggerem ſtruere, ſi pluteis cratibúſve protegi neceſſe fuerit, vt vulgus improuidum irriti ſtabimus, altitudinem turrium, & aliena munimenta mirantes? Quin potiùs morâ noctis vnius, aduectis tormentis machinisque, vim victo-*

Vnus Antonius retinet.

C *riamque nobiſcum ferimus.* Simul lixas caloneſque cum recentiſſimis equitum, Bedriacum mittit, copias ceteraque vſui, allaturos.

Cap. 21. Id verò ægrè tolerante milite, propè ſeditionem ventum, cùm progreſſi equites ſub ipſa mœnia, vagos ex Cremonenſibus corripiunt. quorum indicio noſcitur, ſex Vitellianas legiones, omnemque exercitum, qui Hoſtiliæ egerat, eo ipſo die triginta millia paſſuum emenſum, comperiâ ſuorum clade, in prœlium accingi, ac iam affore. Is terror obſtructas mentes, conſiliis ducis, aperuit. Siſtere * tertiam legionem, in ipſo viæ Poſtumiæ aggere iubet, cui iuncta à læuo ſeptima Galbiana, patenti campo ſtetit: dein ſeptima Claudiana, agreſti foſſâ (ita locus erat) præmunita; dextro, octaua per apertum limitem; mox tertiadecima, denſis arbuſtis interſepta. Hic aquilarum ſignorumque ordo. Milites mixti per tenebras, vt fors tulerat. prætorianum vexillum, proximum tertianis. cohortes auxiliorum, in cornibus. latera ac terga, equite circumdata. Sido atque Italicus Sueui, cum delectis popularium, primori in acie verſabantur.

Cremonam Vitelliani omnes conuenêre: Parati prælio. **Quidam libri, tertiamdecimam* *Itaque & Flauiani ſe parant* *Eorum diſpoſitio.*

Cap. 22. At Vitellianus exercitus, cui acquieſcere Cremonæ, & reciperatis cibo D ſomnoque viribus, confectum algore atque inediâ hoſtem, poſterâ die profligare ac [27] proruere, ratio fuit; indigus rectoris, inops conſilij, tertiâ fermè noctis horâ, paratis, iamque diſpoſitis Flauianis impingitur. Ordinem agminis disiecti per iram ac tenebras aſſeuerare non auſim: quamquam alij tradiderunt, quartam Macedonicam, dextro ſuorum

Vitelliani inuadunt. *Quorum ordo incertus.*

25. RAPTIM DVCTOS.] *An ideò miratur æquari, quia raptim & celeriter ducti? non eò facit, niſi ſi fortè abſque iuſtis, vt in feſtinatione, armis. An verius ſcribi*, raptim dilectos? *& quòd ſubitarius fuerit hic miles, ſed ſub bono duce mox bonus.*

26. NON SI PATEANT.] *Rodolphi lectio valdè mihi arridet, neſcio an à libris:* non ſi pateant portæ, non die, niſi exploratò intrandum.

27. PRORVERE, RATIO FVIT.] *Notaui in Antiquis lib. II. cap. XVI. videri inducta voce legend.* ac proruere fuit, *id eſt, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem Criticorum hanc noxam?) inter ſectores, non medicos. Nunc ſanè vocem eam tolero.*

rum cornu; quintam, & quintamdecimam, cum vexillis nonæ, ſecundæque, & viceſi- A
mæ, Britannicarum legionum, mediam aciem; ſextadecimanos, duoetuiceſimanoſque,
& primanos, læuum cornu compleſſe. Rapaces atque Italici, omnibus ſe manipulis mi-
Longa & anceps pugna per tenebras. ſeuerant. Equites, auxiliaque, ſibi ipſi locum legêre. Prœlium totâ nocte varium, anceps,
atrox; his, rurſus illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem prouiſu iu-
uabant. Eademque vtrâque acie, arma. crebris interrogationibus, notum pugnæ ſi-
gnum: permixta vexilla, vt quiſque globus, capta ex hoſtibus, huc vel illuc raptabat.
Septima legio afflicta. Vrgebatur maximè ſeptima legio, nuper à Galbâ conſcripta. Occiſi ſex primorum ordi-
num centuriones. abrepta quædam ſigna. Ipſam Aquilam, Atilius Verus [28] primipili
Cap. 23. centurio, multâ cum hoſtium ſtrage, & ad extremum moriens, ſeruauerat. Suſtinuit
labantem aciem Antonius, accitis prætorianis. qui vbi excepêre pugnam, pellunt ho-
ſtem, dein pelluntur. Namque Vitelliani, tormenta in aggerem viæ contulerant, vt te-
la vacuo atque aperto excuterentur, diſperſa primò & arbuſtis ſine hoſtium noxâ illi-
ſa. Magnitudine eximiâ, [29] quartadecimæ legionis baliſta, ingentibus ſaxis hoſtilem
Duorum militum audax facinus. aciem proruebat: lateque cladem intuliſſet, ni duo milites præclarum facinus auſi, ar- B
reptis è ſtrage ſcutis, ignorati vincla ac [30] libramenta tormentorum abſcidiſſent. Sta-
tim confoſſi ſunt, eoque intercidêre nomina. de facto haut ambigitur. Neutrò inclina-
Luna Flauianos iuuat: uerat fortuna, donec adultâ nocte, luna ſurgens oſtenderet acies, falleretque. Sed Flauia-
nis æquior à tergo. hinc maiores equorum virorumque vmbræ, & [31] falſo, vt in corpo-
ra, ictu, tela hoſtium citrà cadebant. Vitelliani, aduerſo lumine collucentes, velut ex oc-
Cap. 24. culto iaculantibus, incauti offerebantur. Igitur Antonius, vbi noſcere ſuos, noſcique
Antonius imprimis, qui eos erigit. poterat, alios pudore & probris, multos laude & hortatu, omnes ſpe promiſſiſque accen-
dens, [32] *cur rari ſumſiſſent arma?* Pannonicas legiones interrogabat. *Illos eſſe campos, in
quibus abolere labem prioris ignominiæ, vbi reciperare gloriam poſſent.* Tum ad Mœſios
conuerſus, principes auctoreſque belli ciebat: *Fruſtrà minis & verbis prouocatos Vitellia-
Tertianorum laus. nos, ſi manus eorum oculoſque non tolerent.* Hæc vt quoſque acceſſerat. Plura ad Tertianos,
veterum recentiumque admonens: vt ſub M. Antonio Parthos, ſub Corbulone Arme-
nios, nuper Sarmatas pepuliſſent. Mox infenſus prætorianis: *Vos*, inquit, *niſi vincitis* C
*pagani, quis alius Imperator, quæ caſtra alia excipient? Illic ſigna armaque veſtra ſunt, &
mors victis.* [33] *Nam ignominiam conſumſiſtis.* Vndique clamor. & orientem [34] ſolem (ita in
Syriâ

28. PRIMIPILI CENTVRIO.] *Nam in eius Centurionis cuſtodiâ Aquila. Ego de Milit. Rom. lib. II. Dial. VIII.*

29. QVARTADECIMÆ LEGIONIS.] *Qui poteſt? Nam quartadecima legio pro Othone ſteterat, & poſt Bedriacenſe prœlium ſtatim à Vitellio in Britanniam remiſſa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter,* quintadecimæ, *quæ inter Vitellianas paullò antè cenſa.*

30. LIBRAMENTA TORMENTORVM.] *Atqui vnius tormenti, ſiue Balliſtæ, mentio eſt. Ergo,* tormento tum abſcid. *aut antè,* Balliſtæ, *legendum, &* proruebant.

31. FALSO, VT IN CORPORA, ICTV.] *Ita è libris reſtituimus. nec ſententiam difficile capi, è ſimilibus auctorum locis. Nam hac fraus ſiue error aliâs quoque obiectus hoſti. Plutarchus in pugnâ Pompeij cum Mithridate:* Ἐπῆσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νώτου τὴν σελήνην ἔχοντες. Πεπτωκυίας δὲ περὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊοῦσαι τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλλον, οὐ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀκριβῶς· ἀλλ' ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφέντες μάτην, οὐδενὸς ἐφίκοντο. *Id eſt:* Aggreſſi eos Romani ſunt, Lunam à tergo habentes. quâ inclinante in occaſum, vmbræ corporum anteriùs productæ hoſtibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac cauſâ diſcernere potuerunt. ſed tamquam iam in manibus & intra tela eſſent, haſtis temerè emiſſis, neminem attigerunt. *Florus paullò aliter narrat, nec rem cepiſſe viſus eſt, de illa ipſâ pugnâ:* Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus. quippe quaſi commilitans, cùm à tergo hoſtibus, à facie Romanis ſe præbuiſſet: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras ſuas, quaſi hoſtium corpora petebant. *Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certè Oroſius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ Lunam fuiſſe à tergo fatentur: & Dio clarè, κατόπιν. Itaque emendem in Floro:* cùm à tergo Romanis, à facie hoſtibus ſe præbuiſſet: D Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras *(voculam illam,* ſuas, *expungimus)* quaſi hoſtium corpora petebant. *Sanè ratio ipſa ita vult. nec tam bardum ego Florum vmquam cenſeam, vt hoc non ceperit.*

32. CVR RARI SVMSISSENT.] *Ex hiſtoriâ & ſententiâ,* cur reſumſiſſent. *Nam Pannonici ſemel victi, arma tamen iterùm ſumſerant.*

33. NAM IGNOMINIAM CONSVMSISTIS.] *Aſſidet acuto huic dicto illud Curtianum, libro VI.* Scit eos qui miſericordiam conſumſerunt, ampliùs ſperare non poſſe.

34. SOLEM (ITA IN SYRIA MOS EST.] *Nam hac legio è Syriâ deducta, in quâ ſub Corbulone militauerat*

A Syriâ mos eſt) Tertiani ſalutauere. [15] Vagus inde, conſilio ducis, ſubditus rumor, adue- Cap.25.
niſſe Mucianum, exercitus inuicem ſalutaſſe. gradum inferunt, quaſi recentibus auxilijs *Callidum Antonij commentum.*
aucti, rariore iam Vitellianorum acie, vt quos, nullo rectore, ſuus quemque impetus vel
pauor [16] contraheret, diduceréve. Poſtquam pulſos ſenſit Antonius, denſo agmine
obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec reſtitui quiuere, impedientibus vehiculis,
tormentiſque. Per limitem viæ ſparguntur, conſectandi feſtinatione, victores. eò nota-
bilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominaque, auctore Vipſanio Meſ- *Patrem filius interfecit.*
ſallâ, tradam. Iulius Manſuetus, ex Hiſpaniâ, Rapaci legioni additus, impuberem filium
domi liquerat. Is mox adultus, inter ſeptimanos à Galbâ conſcriptus, oblatum forrè
patrem & vulnere ſtratum, dum ſemianimem ſcrutatur, agnitus, agnoſcenſque, & exan-
guem amplexus, voce flebili precabatur * piatos patris manes, néve ſe vt parricidam ad- * *Vulgò,* placatos
uerſarentur. publicum id facinus, & vnum militem quotam ciuilium armorum partem?
Simul attollere corpus, aperire humum, ſupremo erga parentem officio fungi. Aduertê-
B re proximi, deinde plures. hinc per omnem aciem miraculum, & quæſtus, & ſæuiſſimi
belli exſecratio. Nec eo ſegniùs propinquos, affines, fratres trucidatos ſpoliant. Factum
eſſe ſcelus loquuntur, faciuntque. Vt Cremonam venêre, nouum immenſumque opus Cap.26.
occurit. Othoniano bello, Germanicus miles mœnibus Cremonenſium caſtra ſua, *Ad Cremonam caſtra.*
caſtris vallum circumiecerat. eaque munimenta rurſus auxerat. Quorum aſpectu hæſe-
re victores, incertis ducibus quid iuberent. Incipere oppugnationem, feſſo per diem
noctemque exercitu, arduum; & nullo iuxtà ſubſidio, anceps. Sin Bedriacum redirent; *Quæ oppugnatu ardua.*
intolerandus tam longi itineris labor; & victoria ad irritum reuoluebatur. Munire ca-
ſtra; id quoque propinquis hoſtibus formidoloſum, ne diſperſos & opus molientes ſub-
itâ eruptione turbarent. Quæ ſuper cuncta, terrebat ipſorum miles, periculi quàm mo-
ræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & ex temeritate, ſpes. omniſque cædes, & vul- *Tamen oppugnant.*
nera, & ſanguis, auiditate prædæ penſabantur. Huc inclinauit Antonius, cingique val- Cap.27.
lum coronâ iuſſit. Primò ſagittis ſaxiſque eminus certabant, maiore Flauianorum per-
nicie, in quos tela deſuper librabantur. Mox vallum portaſque legionibus attribuit, vt
C diſcretus labor fortes ignauoſque diſtingueret, atque ipsâ contentione decoris accende-
rentur. Proxima Bedriacenſi viæ, tertiani ſeptimanique ſumsêre; dexteriora valli, octaua
ac ſeptima Claudiana; tertiadecimanos, ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum
inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alij falces, ſcalaſque conuectant.
Tum, elatis ſuper capita ſcutis, denſâ teſtudine ſuccedunt. Romanæ vtrimque artes. *Teſtudinem faciunt.*
pondera ſaxorum Vitelliani prouoluunt, diſiectam fluitantemque teſtudinem lanceis *Vitelliani eam diſiiciunt.*
contiſque ſcrutantur, donec ſolutâ compage ſcutorum exangues aut laceros proſterne-
rent. [17] Multâ cum ſtrage, inceſſerat cunctatio, ni duces feſſo militi, & velut irritas ex- Cap.28.
hortationes abnuenti, Cremonam monſtraſſent. Hormíne id ingenium, vt Meſſalla
tradit,

militauerat. At de more ipſo, Herodianus lib. IV. *de Parthis, qui pugnam inituri orto iam Sole: Ἀνασχόντος δὲ τοῦ ἡλίου, inquit, ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις.*
D *Sed obſeruo ampliùs: non ſolùm Syros aut Orientales Soli cultum hunc detuliſſe, ſed gentium pleraſque. Plato libro* X. *De legib.* Ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. Oriente Sole & Lunâ, iiſdemque occidentibus, in terram inclinationes & adorationes ſunt Græcorum omniumque Barbarorum. *Ipſis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus;* Antiqui architecti in Occidentem templa rectè ſpectare ſcripſerunt. Poſteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur. *Iſidorus lib.* XV. *templa ita ſtructa ait,* vt qui conſuleret ac deprecaretur, rectum aſpiceret Orientem. *Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium:* Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium eſt. *Nec Chriſtiani abhorruerunt. Tertullianus Apolog. cap.* XVI. Alij planè humaniùs & veriſimiliùs, Solem credunt deum noſtrum. Suſpicio inde, quòd innotuerit nos ad Orientis regionem precari. Sed plerique veſtrûm, adfectatione aliquando & cæleſtia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.

35. VAGVS INDE, CONSILIO.] *Romanus codex,* vagus inde, an conſilio. *quod valdè amplector. Ambigit videlicet, fortuitò natus inter milites is rumor, an arte ducis ſparſus.*

36. CONTRAHERET, DIDVCERETVE.] *Sententia & ἀντίθεσις ſic viſa poſtulare. vulgò,* ducerétve.

37. MVLTA CVM STRAGE, INCESSERAT.] *Id eſt, quia multa ſtrages, timidior & cunctantior iam miles.*

 38. COM-

Sed ſpe prædæ rerum attenduntur.

tradit, an potior auctor ſit C. Plinius, qui Antonium incuſat, haut facilè diſcreuerim: niſi A quòd neque Antonius, neque Hormus, à famâ vitaque ſuâ, quamuis peſſimo flagitio, degenerauêre. Non iam ſanguis, neque vulnera morabantur, quin ſubruerent vallum, quaterentque portas, innixi humeris, & ſuper iteratam teſtudinem ſcandentes, prehenſarent hoſtium tela brachiaque, integri cum ſauciis, * ſemineces cum exſpirantibus voluuntur, variâ pereuntium formâ, & omni imagine mortium.

** Var. ſemianimes*

Cap. 29.

Acerrimum, ſeptimæ tertiæque legionum, certamen. Et dux Antonius, cum delectis auxiliaribus, eôdem incubuerat. Obſtinatos inter ſe, cùm ſuſtinere Vitelliani nequirent, & ſuperiecta tela teſtudine laberentur, ipſam poſtremò baliſtam in ſubeuntes propulêre: quæ vt ad præſens diſiecit obruitque quos inciderat, ita pinnas ac ſumma valli ruinâ ſuâ traxit. Simul iuncta turris, ictibus ſaxorum ceſſit. quâ ſeptimani dum nituntur cuneis, tertianus ſecuribus gladiiſque portam perfregit.

Denique perrumpunt & perrumpunt.

Primum irrupiſſe C. Voluſium tertiæ legionis militem, inter omnes auctores conſtat. Is in vallum egreſſus, deturbatis qui reſiſterent, conſpicuus manu ac voce, capta caſtra conclamauit. Ceteri, trepidis iam Vitellianis, ſeque è B vallo præcipitantibus, perrupêre. [38] completur cæde, quantum inter caſtra muroſque, vacui fuit.

Vitelliani in vrbem fugâ feruntur.

Cap. 30.

Sed & hanc victores aggrediuntur.

Ac rurſus noua laborum facies, ardua vrbis mœnia, ſaxeæ turres, ferrati portarum obiices, vibrans tela miles, frequens obſtrictuſque Vitellianis partibus Cremonenſis populus, magna pars Italiæ ſtato in eoſdem dies mercatu congregata: quod defenſoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam erat.

Ante vrbis incendunt.

Rapi ignes Antonius, inferrique amœniſſimis extra vrbem ædificiis iubet: ſi damno rerum ſuarum, Cremonenſes ad mutandam fidem traherentur. propinqua muris tecta, & altitudinem mœnium egreſſa, fortiſſimo quoque militum complet. Illi trabibus, teguliſque, & facibus, propugnatores deturbant.

Cap. 31.

Langueſcunt Vitellianorum primi.

Iam legiones in teſtudinem glomerantur, & alij tela ſaxaque incutiebant, cùm languere paullatim Vitellianorum animi, & vt quiſque ordine anteibat, cedere fortunæ: ne Cremonâ quoque exciſâ, nulla vltrà venia, omniſque ira victoris non in vulgus inops, ſed in tribunos centurioneſque, vbi pretium cædis erat, reuerteretur. Gregarius miles, futuri ſecors, & ignobilitate tutior, perſtabat. Vagi per vias, in domibus abditi, pacem ne tum quidem orabant, cùm bellum C poſuiſſent. Primores caſtrorum, [39] nomen atque imagines Vitellij amoliuntur. Catenas Cæcinæ (nam etiam tum vinctus erat) exſoluunt, orantque, vt cauſſæ ſuæ deprecator aſſiſtat.

Cæcinam exſoluunt.

Aſpernantem tumentemque, lacrymis fatigant; extremum malorum, tot fortiſſimi viri, proditoris opem inuocantes. mox velamenta & infulas pro muris oſtentant.

Victoribus ſupplicant.

Cùm Antonius inhiberi tela iuſſiſſet, ſigna aquilaſque extulêre. Mæſtum inermium

38. COMPLETVR CÆDE.] *Quis verò numerus cæſorum in his prælus? Tacuit noſter, expreßit Egeſippus.* Extincta triginta millia & ducenti viri de exercitu Vitellij. Primuſque (id enim Antonio cognomentum erat) quattuor millia quingentos de Myſiacis militibus amiſit.

39. NOMEN ATQVE IMAGINES.] *Nomen eius in Signis. Mos enim ille, vt Imperatoris ſui nomen tum Vexillis inſcriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ rep. video factitatum. Dio de Craſſo in Parthos mouente, lib.* XL. *Σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτῶν πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων.* Signum vnum, ex iis quæ magna ſunt & velorum ſimilia, & puniceas litteras inſcriptas habent ad indicium exercitus & Imperatoris ſui faciendum. *Thebaidis ſcriptor etiam Græcis attribuit, ſed mentem habens in militiâ Romanâ:*

——— aureâ clarum notâ
Nomen ducum vexilla præſcriptum ferunt.

factaſq́, litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Veſpaſ. cap. VI. Nomen eius vexillis omnibus ſine morâ inſcripſerunt. *Item Prudentij, de Conſtantino:*

CHRISTVS purpureum, gemmato textus in auro
Signabat LABARVM. CLYPEORVM inſignia CHRISTVS
Scripſerat. D

Qui benè addit de Clypeis, ſiue Scutis. nam & illic, vt dixi, inſcribebant. Quinctilianus, pro Milite: Inſcriptum in ſcuto C. Marij nomen. *Dio* XLII. *Marcellum ait* nomen Pompeij, cùm id ſcutis ſuis milites inſcriberent, deleſſe. *vti ſcilicet fautorem ſe Cæſari oſtenderet. Idem lib.* L. *notat, Romanos milites* Cleopatræ nomen ſcutis inſcripſiſſe, *quaſi Imperatoris. D. Ambroſius (ſiue quis alius ille ſcriptor) ad hunc ritum reſpexit Oratione funebri de Valentiniano:* Valentinianus habens in ſe imaginem Chriſti. Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine Imperatoris ſignantur milites. *niſi tamen ad puncturas & ſtigmata militum hoc refers: quod non ſperno.*

40. VI-

A minum agmen, deiectus in terram oculis, ſequebatur. Circumſtiterant victores, & primò
ingerebant probra, intentabant ictus. Mox vt præberi ora contumeliis, & poſitâ omni *Inermes exeunt.*
ferociâ cuncta victi patiebantur, ſubit recordatio, illos eſſe, qui nuper Bedriaci victoriæ
temperaſſent. Sed vbi Cæcina, prætextâ lictoribuſque inſignis, dimotâ turbâ, conſul in-
ceſſit: exarsêre victores. ſuperbiam, ſæuitiamque (adeò inuiſa ſcelera ſunt) etiam perfi-
diam, obiectabant. Obſtitit Antonius, datiſque defenſoribus ad Veſpaſianum dimiſit.

Plebs interim Cremonenſium, inter armatos conflictabatur. nec procul cæde aberant, Cap. 32.
cùm precibus ducum mitigatus eſt miles. Et vocatos ad concionem Antonius alloqui- *Flammis inſenſi Cremonenſibus,*
tur, magnificè victores, victos clementer. de Cremonâ in neutrum. Exercitus, præter
inſitam prædandi cupidinem, vetere odio ad excidium Cremonenſium incubuit. Iu- *Variâ de cauſâ:*
uiſſe partes Vitellianas, Othonis quoque bello, credebantur. Mox tertiadecimanos ad
exſtruendum amphitheatrum relictos, vt ſunt procacia vrbanæ plebis ingenia, petu-
lantibus iurgiis illuſerant. Auxit inuidiam editum illic à Cæcinâ gladiatorum ſpecta-
culum, eademque rurſus belli ſedes, & præbiti in acie Vitellianis cibi: cæſæ quædam fe-
B minæ, ſtudio partium ad prœlium progreſſæ. Tempus quoque mercatus, ditem alio- *Sed præcipuè & intimè, ob opes.*
quin coloniam, maiorum opum ſpecie complebat. Ceteri duces in obſcuro, Antonium
fortuna famaque omnium oculis expoſuerat. Is balneas, abluendo cruori, properè petit.
Excepta vox eſt, cùm tepotem incuſaret, ſtatim futurum vt incaleſcerent. Vernile di- *Cremona igitur incenſa:*
ctum omnem inuidiam in eum vertit, tamquam ſignum incendendæ Cremonæ de-
diſſet, quæ iam flagrabat. Quadraginta armatorum millia irrupere, calonum lixarum- Cap. 33.
que amplior numerus, & in libidinem ac ſæuitiam corruptior. Non dignitas, non ætas
protegebat, quo minus ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, *Vexata, ſpoliata.*
exactâ ætate feminas, [40] viles ad prædam, in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo,
aut quis formâ conſpicuus incidiſſet, vi manibuſque rapientium diuulſus, [41] ipſos po-
ſtremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam, vel grauia auro tem-
plorum dona, ſibi quiſque trahunt, maiore aliorum vi truncabantur. Quidam obuia
aſpernati, verberibus tormentiſque dominorum, abdita ſcrutari, defoſſa eruere. Faces in
C manibus: quas, vbi prædam egeſſerant, in vacuas domos, & inania templa, per laſciuiam
iaculabantur. Vtque exercitu vario linguis, moribus, cui ciues, ſocij, externi intereſſent,
diuerſæ cupidines, & aliud cuique fas, nec quidquam illicitum. Per quatriduum Cre- *Templum Mephitis inuiolatum igni.*
mona ſuffecit. cùm omnia ſacra profanaque in igne conſiderent, ſolum Mephitis tem-
plum ſtetit ante mœnia, loco, ſeu numine, defenſum. Hic exitus Cremonam habuit, Cap. 34.
anno CCLXXXVI. à primordio ſui. Condita erat [42] Ti. Sempronio & P. Cornelio con-
ſulibus, ingruente in Italiam Hannibale, propugnaculum aduerſus Gallos trans Padum
agentes, & ſi qua alia vis [43] per Alpes rueret. Igitur numero colonorum, opportunitate
fluminum, vbere agri annexu, connubiiſque gentium adoleuit floruitque, bellis externis
intacta, ciuilibus infelix. Antonius [44] pudore flagitij, crebreſcente inuidiâ, edixit, ne- *Antonij imaginarium edictum pro ciuibus.*
quis Cremonenſes captiuos detineret. Irritamque prædam militibus effecerat conſen-
ſus Italiæ, emtionem talium mancipiorum aſpernantis. Occidi cœpere. quod vbi eno-
tuit, à propinquis affinibuſque occultè redimebantur. mox rediit Cremonam reliquus *Cremona inſtaurata Veſpaſiani iuſſu.*
D populus. repoſita fora, templaque, [45] magnificentiâ municipum, & Veſpaſianus hor-
tabatur. Ceterùm aſſidere ſepultæ vrbis ruinis, noxia tabo humus, haut diu permi- Cap. 35.
ſit.

40. VILES AD PRÆDAM.] *Turnebo ne accedamus reſcribenti*, miles ad prædam. *Taciti enimuerò mens, eoſipſos qui aut ætate aut imbecillitate non erant vllius æris, raptos tamen per ſæuitiam & ad illuſum. Curtius non abſimiliter in direptione Perſepolis:* Neque auaritia ſolùm, ſed etiam crudelitas in captâ vrbe graſſata eſt. auro argentoque onuſti, vilia captiuorum corpora trucidabant.

41. IPSOS POSTREMÒ DIREPTORES.] *Talis illa in captâ vrbe deſcriptio Quinctiliani libro* VIII. Et conata retinere infantem ſuum mater, & ſicubi maius lucrum, pugna inter victores.

42. TI. SEMPRONIO.] *Id eſt, Tiberio. Malè enim vulgò*, Tito: *ex Liuio, & Faſtis.*

43. PER ALPES RVERET.] *A Beato hoc eſt. antea*, irrueret. *Legam* ingrueret.

44. PVDORE FLAGITII.] *Ita mei libri. Budenſis*, piſtore. *vulgati peſſimè*, poſt rem flagitij.

45. MAGNIFICENTIA MVNICIPVM.] *Placet magis quod in Rom. codice eſt*, munificentiâ.

ſit. Ad tertium lapidem progreſſi, vagos pauenteſque Vitellianos, ſua quemque apud A
ſigna componunt. Et victæ legiones, ne manente adhuc ciuili bello ambiguè agerent,
Victores ſpargunt voces. per Illyricum diſperſæ. In Britanniam inde, & Hiſpanias, nuntios famamque; in Gal-
liam, Iulium Cal[...]m tribunum; in Germaniam, Alpinum Montanum præfectum
cohortis, quòd hic T[...]uir, Calenus Æduus, vterque Vitelliani fuerant, oſtentui miſêre.
Simul tranſitus Alpium, præſidiis occupati: ſuſpectâ Germaniâ, tamquam in auxilium
Cap. 36. Vitellij accingeretur. At Vitellius, profecto Cæcinâ, cùm Fabium Valentem paucis pòſt
Vitellius inertiâ latet, & tacet. diebus ad bellum impuliſſet, curis luxum obtendebat: non parare arma, non alloquio
exercitioque militem firmare, [46] non in ore vulgi agere, ſed vmbraculis hortorum ab-
ditus, vt ignaua animalia, quibus ſi cibum ſuggeras, iacent torpentque, præterita, inſtan-
tia, futura, pari obliuione dimiſerat. Atque illum, in nemore Aricino deſidem & mar-
Nuntij ad eum de Baſſo & Cæcinâ. centem, proditio Lucilij Baſſi, ac defectio claſſis Rauennatis perculit. Nec multo pòſt
de Cæcinâ affertur mixtus gaudio dolor, & deſciuiſſe, & ab exercitu vinctum. plus apud
ſecordem animum lætitia, quàm cura valuit. Multâ cum exſultatione in vrbem reue-
P. Sabinum in vincla dat. ctus, frequenti concione, pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præ- B
fectum, ob amicitiam Cæcinæ vinciri iubet, ſubſtituto in locum eius Alpheno Varo.
Cap. 37. Mox ſenatum, compoſitâ in magnificentiam oratione, allocutus, exquiſitis patrum adu-
Senatum habet. lationibus attollitur. Initium atrocis in Cæcinam ſententiæ, à L. Vitellio factum. Dein
Qui verba torquent & temperant. ceteri, compoſitâ indignatione, quòd conſul Rempublicam, dux Imperatorem, tantis
opibus, tot honoribus cumulatus, amicum, prodidiſſet, velut pro Vitellio conquerentes,
ſuum dolorem proferebant. nulla, in oratione cuiuſquam, erga Flauianos duces obtre-
ctatio: errorem imprudentiamque exercituum culpantes, Veſpaſiani nomen ſuſpenſi
Diarius Conſul ſuffectus. & vitabundi circumibant. Nec defuit, qui vnum conſulatus diem (is enim in locum
Cæcinæ ſupererat) magno cum irriſu accipientis, tribuentiſque, eblandiretur. Pridie Ka-
lend. Nouemb. Roſſius Regulus iniit, eiurauitque. Annotabant periti, numquam anteà
non abrogato magiſtratu, neque lege latâ, alium ſuffectum. Nam conſul vno die & an-
tè fuerat Caninius Rebilus, C. Cæſare dictatore, cùm belli ciuilis præmia feſtinarentur.
Cap. 38. Nota per eos dies Iunij Blæſi mors, & famoſa fuit; de quâ ſic accepimus. Graui cor- C
Iunij Blæſi mors: Ob leuem cauſſam. poris morbo æger Vitellius, Seruilianis hortis, turrim vicino ſitam collucere per noctem
crebris luminibus animaduertit. Sciſcitanti cauſſam, apud Cæcinam Tuſcum epulari
multos, præcipuum honore Iunium Blæſum nuntiatur. Cetera in maius, de apparatu,
Sed delatores exaggerant: & ſolutis in laſciuiam animis. Nec defuere, qui ipſum Tuſcum & alios, ſed crimino-
ſiùs Blæſum incuſarent, quòd ægro Principe lætos dies ageret. Vbi aſperatum Vitel-
lium, & poſſe Blæſum peruerti, ſatis paruit iis qui Principum offenſas acriter ſpeculan-
Et imprimis frater Principis, tur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille infenſus Blæſo, æmulatione prauâ, quòd eum
omni dedecore maculoſum, egregiâ famâ anteibat, cubiculum Imperatoris reſerat: fi-
Hac oratione vſus. lium eius ſinu complexus, & genibus accidens, cauſſam confuſionis quærenti. *Non ſe
proprio metu, nec ſui anxium, ſed pro fratre, pro liberis fratris, preces lacrymaſque attuliſſe. Fru-
ſtrà Veſpaſianum timeri, quem tot Germanicæ legiones, tot prouinciæ virtute ac fide, tantum de-
nique terrarum ac maris immenſis ſpatiis arceat. In vrbe ac ſinu cauendum hoſtem, Iunios An-
toniosque auos iactantem, qui ſe ſtirpe imperatoriâ comem ac magnificum militibus oſtentet. Ver-* D
*ſas illuc omnium mentes, dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens, fouet æmulum, prin-
cipis labores è conuiuio proſpectantem. Reddendam pro intempeſtiuâ lætitiâ mœſtam & funebrem
noctem, quâ ſciat & ſentiat viuere Vitellium, & imperare & ſi quid fato accidat, filium habe-*
Cap. 39. *re.* Trepidanti inter ſcelus metumque, ne dilata Blæſi mors maturam perniciem, pa-
làm

46. NON IN ORE VVLGI.] *Vero noſtro coniectura. Nam in libris omnibus,* more vulgi. *quod ſanè haud conuenit. At in ore agere, eſt Latinis coràm & in conſpectu eſſe, ſeſe offerre. Salluſtianum eſt, & ab eo penè Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites:* A primâ adoleſcentiâ, in ore veſtro, priuatus & in magiſtratibus egi. *Fragmento alio:* In ore agens gentibus, populo, ciuitati. *Tacitus iterùm hoc libro:* Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur. *Dicendi hoc genus reſtituendum Plinio cenſeo in Panegyrico:* Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæſaris. *Et lego:* Sunt in ore hominum, & in ore famæ.

47. VENE-

A Iãm iuſſa atrocem inuidiam ferret: placuit [47] veneno graſſari. Addidit facinori fidem, [48] nobili gaudio, Blæſum viſendo. quin & audita eſt ſæuiſſima Vitellij vox, quâ (ipſa enim verba referam) ſe pauiſſe oculos, ſpectatâ inimici morte, iactauit. Blæſo ſuper claritatem natalium & elegantiam morum, fidei obſtinatio fuit. Integris quoque rebus, à Cæcinâ & primoribus partium iam Vitellium aſpernantibus, ambitus, abnuere perſeuerâuit; ſanctus, inturbidus, nullius repentini honoris, adeò non principatus appetens, vt parùm effugeret, ne dignus crederetur. *Igitur veneno tollitur: Cum turpi Vitellij voce.*

Cap. 40. Fabius interim Valens, multo ac molli concubinarum ſpadonumque agmine, ſegniùs quàm ad bellum incedens, proditam à Lucilio Baſſo Rauennatem claſſem, pernicibus nunciis accepit. Et ſi cœptum iter properaſſet, nutantem Cæcinam præuenire, aut, ante diſcrimen pugnæ, aſſequi legiones potuiſſet. Nec deerant qui monerent, vt cum fidiſſimis per occultos tramites, vitatâ Rauennâ, Hoſtiliam Cremonámve pergeret. Aliis placebat, accitis ex vrbe prætoriis cohortibus, validâ manu perrumpere. Ipſe, inutili cunctatione, agendi tempora conſultando conſumſit. Mox vtrumque conſilium aſpernatus, quod inter ancipitia deterrimum eſt, dum media ſequitur, nec auſus eſt ſatis, nec prouidit. *Valens parum militariter it ad bellum. Triſtia accipit. Inutiliter cunctatur.*

B Cap. 41. Miſſis ad Vitellium litteris, auxilium poſtulat. Venêre tres cohortes, cum alâ Britannicâ, neque ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed Valens, ne in tanto diſcrimine quidem, infamiâ caruit, quo minus illicitas rapere voluptates, adulteriiſque ac ſtupris polluere hoſpitum domus crederetur. Aderant vis & pecunia, & ruentis fortunæ nouiſſima libido. Aduentu demum peditum equitumque prauitas conſilij paruit, quia nec vadere per hoſtes tam paruâ manu poterat, etiam ſi fidiſſima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen, & præſentis ducis reuerentia morabatur, haut diuturna vincula apud auidos periculorum, & [49] decoris ſecuros. Eo metu, & paucis, quos aduerſa non mutauerant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam tueri terga iubet. Ipſe flexit in Vmbriam, atque inde in Etruriam: vbi cognito pugnæ Cremonenſis euentu, non ignauum, &, ſi proueniſſet, atrox conſilium iniit, vt arreptis nauibus, in quamcumque partem Narbonenſis prouinciæ egreſſus, [50] Gallias & Germaniæ gentes, nouumque bellum cieret. *Libidine in terrâ omnia fœdat. In Vmbriam venit. Conſilium eius forte.*

Cap. 42. Digreſſo

C Valente, trepidos, qui Ariminum tenebant, Cornelius Fuſcus admoto exercitu, & miſſis per proxima litorum liburnicis, terrâ marique circumuenit. Occupantur plana Vmbriæ, & quà Picenus ager Hadriâ alluitur. omniſque Italia, inter Veſpaſianum ac Vitellium, Apennini iugis diuidebatur. Fabius Valens è ſinu Piſano, [51] ſæuitiâ maris, aut aduerſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur. haut procul inde agebat Marius Maturus, alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cuius ſacramentum, cunctis circà hoſtilibus, non exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonenſem temerè ingrederetur monendo terruit. ſimul cęterorum fides [52] metu intacta. Nam circumiectas ciuitates, procurator Valerius Paullinus, ſtrenuus militiæ, & Veſpaſiano ante fortunam amicus, in verba eius adegerat. *Flauianis Italia prima occupata. Valerius Paullinus pro Veſpaſiano.*

Cap. 43. Concitiſque omnibus, qui exauctorati à Vitellio bellum ſponte ſumebant, Foroiulienſem coloniam, clauſtraque maris præſidio tuebatur: eo grauior auctor, quòd Paullino patria Forum Iulij, & honos apud Prætorianos, quorum quondam tribunus fuerat. Ipſique pagani, fauore municipali, & futuræ

D potentiæ ſpe iuuare partes annitebantur. quæ vbi parata firma, & aucta rumore, apud

varios

47. VENENO GRASSARI.] *Ergo huc referam, in ſilentio interpretum, Suetonij hæc de Vitellio, capite* XIV. Nobiles viros, condiſcipulos ſuos, tantúmnon ad ſocietatem Imperij omnibus blanditiis allicefactos, vario genere fraudis occidit. etiam vnum veneno, manu ſuâ porrecto in aquæ frigidæ potione. *Priora Dolabellam notant; hæc de veneno, Iunium Blæſum.*

48. NOBILI GAVDIO.] *Neſcio an*, notabili gaudio.

49. DECORIS SECVROS.] *Bono ſenſu: in Florentino tamen*, dedecoris, *fortaſſe & meliore.*

50. GALLIAS ET GERMANIÆ GENTES.] *Vocem aptè inſerit Vatic. codex:* Gallias & exercitus & Germ. gentes. *Nam in Galliâ exercitus*, VIII. *legiones.*

51. SÆVITIA MARIS.] *Romana editio*, ſegnitiâ maris: *quod auribus meis blanditur: ſignificatq́, nullo, vel aduerſo vento, vſum.*

52. METV INTACTA.] *Pichena cenſet*, infracta: *at mihi pro ſententiâ nunc videbatur*, intentata. *Deſtitit Valens ab aliis tentandis, metu ne temerè ſe crederet & interciperetur. Quòd ſi eamdem ſententiam è voce*, intacta, *elicis: haud immutem.*

Valens mare intrat. varios Vitellianorum animos increbuere; Fabius Valens cum quatuor ſpeculatoribus, A & tribus amicis, totidem centurionibus ad naues [53] regreditur maturè: ceteriſque remanere, & in verba Veſpaſiani adigi volentibus fuit. Ceterùm vt mare tutius Valenti, quàm litora, aut vrbes; ita futuri ambiguus, & magis quid vitaret quàm cui fideret certus, *Capitur à Paullino.* aduerſâ tempeſtate Stœchadas Maſſilienſium inſulas affertur. Ibi eum, miſſæ à Paullino *Cap. 44.* liburnicæ, oppreſsêre. Capto Valente, cuncta ad victoris opes conuerſa, initio per Hiſpaniam à primâ Adiutrice legione orto, quæ memoriâ Othonis infenſa Vitellio, decimam quoque ac ſextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam, inclytus erga Veſpaſianum fauor, quòd illîc ſecundæ legioni à Claudio præpoſitus, & bellò clarus egerat, non ſine motu adiunxit ceterarum: in quibus pleríque centuriones ac milites à *Cap. 45. In Britanniâ rebellio, Duce Venuſio.* Vitellio prouecti, expertum iam Principem anxij mutabant. Eâ diſcordiâ, & crebris belli ciuilis rumoribus, Britanni ſuſtulêre animos, auctore Venuſio: qui ſuper inſitam ferociam, & Romani nominis odium, propriis in Carthiſmanduam reginam ſtimulis accendebatur. Carthiſmandua Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & [54] auxerat potentiam, poſtquam capto per dolum rege Caractaco, inſtruxiſſe triumphum B Claudij Cæſaris videbatur. Inde opes, & rerum ſecundarum luxus. ſpreto Venuſio, is fuit maritus, armigerum eius Vellocatum in matrimonium regnumq́ue accepit. concuſſa ſtatim flagitio domus. Pro marito, ſtudia ciuitatis: pro adultero, libido reginæ, & ſæuitia. Igitur Venuſius, accitis auxiliis, ſimul ipſorum Brigantum defectione, in extremum diſcrimen Carthiſmanduam adduxit. Tum petita à Romanis præſidia, & cohortes alæq́ue noſtræ, variis prœliis, exemêre tamen periculo reginam. Regnum Venuſio, *Cap. 46. In Germaniâ turbæ.* bellum nobis relictum. Turbata per eoſdem dies Germania; & ſocordiâ ducum, & ſeditione legionum. Externâ vi, & perfidiâ ſociali, propè afflicta Romana res. Id bellum, cum cauſſis & euentibus (etenim longiùs prouectum eſt) mox memorabimus. Mo- *Et Daci rebellant:* ta & Dacorum gens, numquam fida, tunc ſine metu, abducto è Mœſiâ exercitu. ſed prima rerum, quieti ſpeculabantur: vbi flagrare Italiam bello, cuncta inuicem hoſtilia, accepêre, expugnatis cohortium alarumq́ue hibernis, vtrâque Danubij ripâ potieban- *Sed repreſſit opportunè Mucianus.* tur. Iamq́ue caſtra legionum exſcindere parabant, ni Mucianus ſextam legionem oppo- C ſuiſſet, Cremonenſis victoriæ gnarus, ac ne externa moles vtrimque ingrueret, ſi Dacus Germanuſq́ue diuerſi irrupiſſent. Affuit, vt ſæpè aliàs, fortuna populi Rom. quæ Mucianum vireſque Orientis illuc tulit: & quod Cremonæ interim tranſegimus. Fonteius Agrippa ex Aſiâ (proconſul eam prouinciam annuo imperio tenuerat) Mœſiæ præpoſitus eſt: additis copiis è Vitelliano exercitu, quem ſpargi per prouincias, & externo bello illigari, pars conſilij, paciſq́ue erat. Nec ceteræ nationes ſilebant. Subita per Pontum *Cap. 47. In Ponto bellum, Duce Aniceto liberto.* arma, Barbarum mancipium, regiæ quondam claſſis præfectus, mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus, præpotens olim, & poſtquam regnum in formam prouinciæ verte-

53. REGREDITVR MATVRE: CETERISQVE.] *Priora lego:* regreditur. Maturo ceteriſque. *Intellegit enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui diſceſſu Valentis velut exſolutus, tranſiit in Flauianas partes. Poſteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cùm vulgò eſſet,* volentibus liberum fuit, *inſiticiâ voce: aut, vt in quibuſdam,* auctor fuit. *Qui ſcilicet gloſſographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum ſagacemq́; Germanum non fugit. Ingenij enim & induſtriæ laudem Rhenano libens do: & ſcio inter primores eum ſuæ gentis. At carpſi olim liberiùs. Non ego, ſed ætas (etſi reuerâ multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo iudex è Selectis.) Nunc abiit ille feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum culpas poſſim, quàm diducere & explicare. Reuerâ autem quantula hæc ſunt, de quibus litigamus? littera, ſyllaba, vocula. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium & grandium velitationes, imò pugnas video in his nugis. & metuo vt exeitent me ad alteram Satyram. Nunc cum Ariſtophane ſatis mihi inclamaſſe:*

——— Λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας. D

54. AVXERAT POTENTIAM.] *Fallor, aut Tacitus ſcripſit,* potentia. *Quis enim aliàs iſte qui auxit? At genus illud dicendi perelegans, Auxit potentia, id eſt, Aucta eſt, ſignificatione occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipſo verbo:* Eodem nomine complures ex agris acceſſitauere. eò res eorum auxit. *Velleius Sedandi verbum ſic vſurpat:* Poſtquam tempeſtas ſedauit, Adherbal taurum immolat. *Plautus Leniendi:*

Dum hæ conſileſcunt turbæ atque iræ leniunt.

Et plures eiuſmodi Latinæ linguæ delicias guſtare tibi fas apud Agellium lib. XIIX. c. XII. Non diſsimile, quod in Thucydideo charactere obſeruat Dionyſius: ſæpè τὰ ἐνθυμηματικὰ ῥήματα, δεξιότητα· τὰ δὲ δεξιότητα, ἐνθυμηματικὰ eſſe.

55. VETV-

A verterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellij nomine, adſcitis gentibus, quæ Pontum accolunt, corrupto in ſpem rapinarum egentiſſimo quoque, haut temnendæ manus ductor, Trapezuntem, [55] vetuſtam admodum ciuitatem, à Græcis in extremo Ponticæ oræ conditam ſubitus irrupit. Cæſa ibi cohors, regium auxilium olim. mox donati ciuitate Romanâ, ſigna armaque in noſtrum modum, deſidiam licentiamque Græcorum retinebant. Claſſi quoque faces intulit, vacuo mari * eludens, quia lectiſſimas liburnicarum, omnemque militem Mucianus Byzantium adegerat. Quin & barbari contemtiùs vagabantur, fabricatis repentè nauibus, quas [56] cameras vocant, artis lateribus, latâ aluo, ſine vinculo æris aut ferri connexâ. & tumido mari, prout fluctus attollitur, ſumma nauium tabulis augent; donec in modum tecti claudantur. Sic inter vndas voluuntur, pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiſcretum & innoxium eſt.

In Trapezuntem capit. *Claſſem incendit.* * *Nec malè* [illegible] *Cameræ, naues.*

Cap. 48: Aduertit ea res [57] Veſpaſiani animum, vt vexillarios è legionibus, ducemque Virdium Geminum, ſpectatæ militiæ, deligeret. Ille incompoſitum & prædæ cupidine vagum hoſtem adortus, cogit in naues: effectiſque raptim liburB nicis, aſſequitur Anicetum in oſtio fluminis Cohibi, tutum ſub [58] Sedochezorum regis auxilio, quem pecuniâ doniſque ad ſocietatem perpulerat. Ac primò rex, minis armiſque ſupplicem tueri. Poſtquam merces proditionis, aut bellum oſtendebatur; fluxâ, vt eſt Barbaris, fide, pactus Aniceti exitium, perfugas tradidit, belloque ſeruili finis impoſitus. Lætum eâ victoriâ Veſpaſianum, cunctis ſuper vota fluentibus, Cremonenſis prœlij nuntius in Ægypto aſſequitur. Eò properantiùs Alexandriam pergit, vt fracto Vitellij exercitu, vrbem quoque externæ opis indigam fame vrgeret. Namque & Africam, eodem latere ſitam, terrâ marique inuadere parabat, clauſis annonæ ſubſidiis, inopiam, ac diſcordiam hoſti facturus.

Anicetus Romanis traditur. *Veſpaſianus Alexandriam venit.*

Cap. 49. Dum hac totius orbis mutatione, fortuna imperij tranſit: Primus Antonius nequaquam pari innocentiâ, poſt Cremonam agebat. ſatiſfactum bello ratus, & cetera ex facili: ſeu felicitas, in tali ingenio, auaritiam, ſuperbiam, ceteraque occulta mala patefecit. vt captam Italiam perſultare, vt ſuas legiones colere, omnibus dictis factiſque viam ſibi ad potentiam ſtruere. Vtque licentiâ militem imC bueret, interfectorum centurionum ordines, legionibus offerebat. eo ſuffragio turbidiſſimus quiſque delecti. nec miles in arbitrio ducum, ſed duces militari violentiâ trahebantur. quæ ſeditioſa, & corrumpendæ diſciplinæ, mox in prædam vertebat, nihil aduentantem Mucianum veritus, quod exitioſius erat quàm Veſpaſianum ſpreuiſſe.

Antonius immodeſtè agit. *Et ambitioſè.*

Cap. 50. Ceterùm propinquâ hieme, & humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquilæque victricium legionum, milites vulneribus aut ætate graues, plerique etiam integri, Veronæ relicti. ſufficere cohortes alæque, & è legionibus lecti, profligato iam bello videbantur. Vndecima legio ſeſe adiunxerat, initio cunctata, ſed proſperis rebus, anxia quòd defuiſſet. Sex millia Dalmatarum, recens delectus, comitabantur. Ducebat Poppæus Siluanus conſularis. vix conſiliorum penes Annium Baſſum, legionis legatum. Is Siluanum ſocordem bello, & dies rerum verbis terentem, ſpecie obſequij regebat, ad omniaque quæ agenda forent, quietâ cum induſtriâ aderat. Ad has copias, è claſſicis Rauennatibus legionariam militiam poſcentibus, optimus quiſque adſciti. Claſſem, D Dalmatæ ſuppleuêre. Exercitus ducesque ad Fanum Fortunæ iter ſiſtunt, de ſummâ rerum cunctantes, quòd moras ex vrbe prætorias cohortes audierant, & teneri præſidiis Apenninum rebantur, & ipſos [59] in regione bello attritâ, inopia & ſeditioſæ militum voces

Cetera in hoſtem expedit. *Earum enumeratio.* *Cunctantur in vid.*

55. VETVSTAM ADMODVM CIVIT.] *In Florentino:* vetuſta mama ciuitatem. *Omnino leg.* vetuſtâ famâ.

56. CAMERAS VOCANT.] *Noſtráſne hæc vox? certè etiam hodie Cubilia tecta & clauſa Cameras vocamus. & ab eâ ſimilitudine priſci, opinor, has naues. Strabo in deſcribendâ Boſporanâ orâ:* Α'κάτια ἔχουσι λεπτά, στενὰ, καὶ κοῦφα, ὅσον ἀνθρώπους πέντε ἢ εἴκοσι δεχόμενα. Καλοῦσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάρας. *Vbi à gloſſulâ fortaſſe illæ voces,* οἱ Ἕλληνες.

57. VESPASIANI ANIMVM.] *Scribes,* ea res Veſpaſianum, *voce ſequenti inductâ, breuiùs & veriùs. Ita loquitur Annal.* 11. Octo aquilæ petere ſiluas & intrare viſæ, aduertêre Imperatorem.

58. SEDOCHEZORVM REGIS.] *Vatic.* Sedothezorum. *Rom.* Sedotoſorum. *Nullum hunc populum ego natum ſcio.*

59. IN REGIONE.] *Malè enim omnibus libris,* inſlegione.

60. CLA-

Pecunia & commeatuum anguſtiâ.
Cap. 51. *Immane ſcelus militis.*

ces terrebant, [60] Clauarium (donatiui nomen eſt) flagitantium. nec pecuniam, aut frumentum prouiderant: & feſtinatio atque auiditas præpediebant, dum quæ accipi poterant, rapiuntur. Celeberrimos auctores habeo, tantam victoribus aduerſus fas nefaſque irreuerentiam fuiſſe, vt gregarius eques, occiſum à ſe proximâ acie fratrem profeſſus, præmium à ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cædem, ius hominum; aut vlciſci, ratio belli permittebat. Diſtulerant tamquam maiora meritum, quàm quæ ſtatim exſoluerentur. nec quicquam vltrà traditur. Ceterùm, & prioribus ciuium bellis, par ſcelus inciderat. Nam prœlio, quo [61] apud Ianiculum aduersùm Cinnam pugnatum eſt, Pompeianus miles fratrem ſuum, dein cognito facinore, ſeipſum interfecit, vt Siſenna memorat. tanto acrior apud maiores, ſicut virtutibus gloria, ita flagitiis pœnitentia fuit. Sed hæc aliaque ex veteri memoriâ repetita, quotiens res locuſque exempla recti, aut ſolatia mali poſcent, haut abſurdè memorabimus. A

Cap. 52. *Reliqua copia arceſſuntur.* *Muciani ambigua ſcripta.*

Antonio ducibuſque partium, præmitti equites, omnemque Vmbriam explorari placuit, ſi quà Apennini iuga clementiùs adirentur: acciti aquilas ſignaque, & quidquid Veronæ militum foret. Padumque & mare, commeatibus compleri. Erant inter duces, qui necterent moras. quippe nimius B iam Antonius, [62] & certiora de Muciano ſperabantur. Namque Mucianus tam celeri victoriâ anxius, & ni præſens vrbe potiretur, expertem ſe belli gloriæque ratus, ad Primum & Varum media ſcriptitabat, inſtandum cœptis, aut rurſus cunctandi vtilitates edisserens: atque ita compoſitus, vt ex euentu rerum aduerſa abnueret, vel proſpera agnoſceret. Plotium [illegible]phum, nuper ab Veſpaſiano in ſenatorium ordinem additum, ac legioni præpoſitum, ceteroſque ſibi fidos, apertiùs monuit. Iique omnes, de feſtinatione Primi ac Vari ſiniſtrè, & [63] Muciano volentia ſcripsêre. Quibus epiſtolis Veſpaſiano miſſis, effecerat, vt non pro ſpe Antonij, conſilia factaque eius æſtimarentur.

Qui alienat Veſpaſianum ab Antonio. *Cap. 53.* *Ille nec ignaro, nec diſſimulante.* ** Flor. linguâ.* *Litteræ eius ſuperbæ.*

Ægrè id pati Antonius, & culpam in Mucianum conferre, cuius criminationibus coaluiſſent pericula ſua. nec ſermonibus temperabat, immodicus * linguæ, & obſequij inſolens. litteras ad Veſpaſianum compoſuit, iactantiùs quàm ad Principem, nec ſine occultâ in Mucianum inſectatione. *Se Pannonicas legiones in arma egiſſe, ſuis ſtimulis excitos Mœſiæ duces, ſuâ conſtantiâ perruptas alpes, occupatam Italiam, interſepta Germanorum Rhætorumque auxi-* C *lia quòd diſcordes, diſperſaſque Vitellij legiones, equeſtri procellâ, mox peditum vi, per diem noctemque fudiſſet, id pulcherrimum, & ſui operis. caſum Cremonæ, bello imputandum. maiore damno, plurium vrbium excidiis, veteres ciuium diſcordias reipublicæ ſtetiſſe non ſe nuntiis neque epiſtolis, ſed manu & armis Imperatori ſuo militare. neque officere gloriæ eorum, qui Aſiam interim compoſuerint: illis Mœſiæ pacem, ſibi ſalutem ſecuritatemque Italiæ, cordi fuiſſe. ſuis exhortationibus, Gallias Hiſpaniaſq; validiſſimam terrarum partem, ad Veſpaſianum conuerſas. ſed*

60. Clavarivm.] *Quod prætextum & originem habuit, quaſi ad militares clauos, de quibus res iam nota. Simili formâ Vnguentarium Plinius dixit, lib.* II. *Epiſt.* XI. Præterea acceperat ſeſtertiûm decem millia, fœdiſſimo quidem titulo, nomine Vnguentarij: *donationem ſcilicet à prouincialibus factam in Legatum, ad vnguenta. Sic in Suetonij Veſpaſiano, cap.* VIII. Claſſiarij petunt, conſtitui aliquid ſibi calceârij nomine.

61. Apvd Ianicvlvm.] *Cum Tacito aut Siſennâ potiùs conſentit Liuius epitomâ* LXXIX. *& alterum militem in Pompeij exercitu ſtatuit, alterum Cinnæ. At Valerius l.* V. *præ Cinnâ Sertorium ſubſtituit, cum quo & Oroſius ſentit libro* VI. *Bello Actiaco etiam idem eueniſſe, commemorat Epigramma vetus: quod vulgatum magno Scaligero debemus:*

Mæuius à caſtris miles melioribus auſus
 Hoſtilem ſaltu præcipitare ratem,
In damnum felix, & victor vt impius eſſet,
 Neſcius occiſo fratre ſuperbus erat.
Dum legit exuuias, hoſtiliaque arma reuellit,
 Fraternos vultus oraque nota videt.
Ille ferox. quid lenta manus nunc denique ceſſas?
 Iuſtiùs hoſte tibi qui moriatur adeſt.
Fraternam res nulla poteſt defendere cædem,
 Mors tua ſola poteſt, morte leuanda tuâ eſt.
Viximus aduerſis, iaceamus partibus iiſdem. D
 Dixit: & in dubio eſt vtrius enſe cadat.
Enſe meo moriar maculato cæde nefandâ?
 Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit enſe.
 Victorem & victum condidit vna manus.

62. Et certiora de Mvciano.] *Magis placet Florentina ſcriptio*, ex Muciano. *Ambigebant duces, quid facturi aut non facturi, ex ſequentibus: Mucianus aduentabat, alter penè Flauius; ergo ab illo certiores omnium futuri.*

63. Mvciano volentia.] *Ita libri. Salluſtianum videtur:* Pompeius multis ſuſpicionibus volentia plebi facturus habebatur. *Beatus tamen volenti maluit.*

64. Qvi

A *ſed cecidiſſe in irritum labores, ſi præmia periculorum ſoli aſſequantur, qui periculis non affuerint.* *Quibus meritò Mucianus offenſus.*
Nec fefellere ea Mucianum. Inde graues ſimultates: quas Antonius ſimpliciùs, Mucianus callidè, eoq; implacabiliùs nutriebat. At Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, Cap. 54.
nuncios cladis occultans, ſtultâ diſſimulatione, remedia potiùs malorum, quàm mala differebat. Quippe confitenti conſultantique ſupererant ſpes vireſque: cùm è contrario læta omnia fingeret, falſis ingraueſcebat. Mirum apud ipſum de bello ſilentium. prohibiti per ciuitatem ſermones, eoque plures: ac ſi liceret, vera narraturi, quia vetabantur, atrociora vulgauerant. Nec duces hoſtium, augendæ famæ deerant, captos Vitellij exploratores, circumductoſque, vt robora victoris exercitus noſceterent, remittendo: quos omnes Vitellius ſecretò percontatus, interfici iuſſit. *Vitellius cladem diſſimulat. Rumores vetat.*
Notabili conſtantiâ, centurio Iulius Agreſtis, poſt multos ſermones, quibus Vitellium ad virtutem fruſtrà accendebat, perpulit, vt ad vires hoſtium ſpectandas, quæque apud Cremonam acta forent, ipſe mitteretur. Nec exploratione occultâ fallere Antonium tentauit, ſed mandata Imperatoris ſuumque animum profeſſus, vt cuncta viſeret, poſtulat. Miſſi qui locum prœlij, Cremo- *Centurionis memorabile factum.*
B næ veſtigia, captas legiones oſtenderent. Agreſtis ad Vitellium remeauit, abnuentique vera eſſe quæ referret, atque vltrò corruptum arguenti: *Quandoquidem*, inquit, *magno documento opus eſt, nec alius iam tibi aut vitæ aut mortis meæ vſus, dabo cui credas.* atque ita digreſſus, voluntariâ morte dicta firmauit. Quidam iuſſu Vitellij interfectum, de fide conſtantiaque eadem tradidere. Vitellius vt è ſomno excitus, Iulium Priſcum, & Alphenum Cap. 55.
Varum, cum XIV. prætoriis cohortibus, & omnibus equitum alis obſidere Apenninum iubet. Secuta è claſſicis legio. tot millia armatorum, lecta equis viriſque, ſi alius dux foret, inferendo quoque bello ſatis pollebant. Ceteræ cohortes, ad tuendam vrbem L. Vitellio fratri datæ. Ipſe nihil è ſolito luxu remittens, & diffidentiâ properus, feſtinare comitia, quibus conſules in multos annos deſtinabat: fœdera ſociis, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus iuuare, denique nullâ in poſterum curâ, lacerare imperium. Sed vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat, ſtultiſſimus quiſque pecuniis mercabatur. Apud ſapientes caſſa habebantur, quæ neque dari, *Tandem Vitellius Apenninum occupat.* *Honores largitur, Aut commoda.*
C neque accipi, ſaluâ republicâ poterant. Tandem, flagitante exercitu, [64] qui Meuaniam inſederat, magno ſenatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahebat, in caſtra venit, incertus animi, & infidis conſiliis obnoxius. *In caſtra venit.* Concionanti (prodi- Cap. 56.
gioſum dictu) tantum fœdarum volucrum ſuperuolitauit, vt nube atrâ [65] diem obtenderent. Acceſſit dirum omen, profugus altaribus taurus, disiecto ſacrificij apparatu, [66] longè, nec vbi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus. Sed præcipuum ipſe Vitellius oſtentum erat, ignarus militiæ, improuidus conſilij. quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus vrgendo trahendóve bello modus, alios rogitans, & ad omnes nuntios, vultu quoque & inceſſu trepidus, dein temulentus. Poſtremò tædio caſtrorum, & auditâ defectione Miſenenſis claſſis, Romam reuertit, recentiſſimum quodque vulnus pauens, ſummi diſcriminis incurioſus. Nam cùm tranſgredi Apenninum integro exercitus ſui robore, & feſſos hieme atque inopiâ hoſtes aggredi, in aperto foret; dum diſpergit vires, acerrimum militem, & vſque in extrema obſtinatum, trucidandum, capiendumque tradidit, peritiſſimis centurionum diſſentientibus, & ſi conſulerentur, vera dicturis. [67] Ar- *Mirum et prodigium.* *Romam redit.* *Peſſimo in omnibus conſilio vſus.*
D cuêre eos intimi amicorum Vitellij. ita formatis Principis auribus, vt aſpera quæ vtilia, nec quidquam niſi iocundum & læſurum acciperet. Sed claſſem Miſenenſem (tantum Cap. 57.
ciui-

64. QVI MEVANIAM INSEDERAT.] *Vocula addita è libris.*

65. DIEM OBTENDERENT.] *Benè ita libri, non,* obtunderent, *vt viſum Beato. Quibuſdam ſcriptum,* nube radium obtunderent. *vitioſè.*

66. LONGE, NEC VBI FERIRI.] *Præiuit ad emendationem hanc Vatic. qui refert,* longè necui feriri. *Nam alij libri hic mutili. Ominoſum verò antiquitus, ſi hoſtia fugiſſet, nec ſuo loco, id eſt ante aram caſa fuiſſet. Feſtus:* Piacularia appellabant, quæ ſacrificantibus triſtia portendebant, cùm aut hoſtia ab arâ profugiſſet, aut percuſſa mugitum dediſſet, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidiſſet. *Plinius:* Notatum eſt vitulos, ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: ſicut nec claudicante, nec alienâ hoſtiâ deos placari, nec trahente ſe ab aris.

67. ARCVERE EOS.] *Verè. non* arguêre.

68. Iv-

Miſenenſis claſſis defectio. ciuilibus diſcordiis etiam ſingulorum audacia valet) Claudius Fauentinus centurio, per A
ignominiam à Galbâ dimiſſus, ad defectionem traxit, fictis Veſpaſiani epiſtolis pre-
tium proditionis oſtentans. præerat Claſſi Claudius Apollinaris, neque fidei conſtans,
neque ſtrenuus in perfidiâ. & Apinius Tiro præturâ functus, ac tum fortè Minturnis
Puteolani, pro Veſpaſiano agens, ducem ſe defectoribus obtulit. à quibus municipia coloniæque impulſæ, præci-
puo Puteolanorum in Veſpaſianum ſtudio, contrà Capuâ Vitellio fidâ, municipalem
Capuani, pro Vitellio æmulationem bellis ciuilibus miſcebant. Vitellius, Claudium Iulianum (is nuper claſſem
Iulianus cum gladiatoribus tranſit ad Flauianos Miſenenſem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis dilegit. data in au-
xilium vrbana cohors, & gladiatores, quibus [68] Iulianus præerat. Vt collata vtrimque
caſtra, haut magnâ contatione Iuliano in partes Veſpaſiani tranſgreſſo, Tarracinam oc-
Cap.58. cupauêre, mœnibus ſituque magis, quàm ipſorum ingenio tutam. Quæ vbi Vitellio
L. Vitellius in eum it. cognita, parte copiarum Narniæ cum præfectis prætorij relictâ, L. Vitellium fratrem,
cum ſex cohortibus & quingentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello oppoſuit.
Ipſe æger animi, ſtudiis militum & clamoribus populi arma poſcentis refouebatur: dum
vulgus ignauum, & nihil vltra verba auſurum, falsâ ſpecie, exercitus & legiones appel-
lat. Hortantibus libertis (nam amicorum eius quanto quis clarior, minùs fidus) vocari B
Tribus Romana nomina dant. tribus iubet, dantes nomina ſacramento adigit. Superfluente multitudine, curam dile-
ctus in conſules partitur. Seruorum numerum & pondus argenti ſenatoribus indicit,
equites Romani obtulêre operam pecuniaſque, etiam libertinis idem munus vltrò fla-
gitantibus. Ea ſimulatio, officia metu profecta, verterat in fauorem. Et plerique haut
perinde Vitellium, quàm caſum locumque principatus miſerabantur. nec deerat ipſe
vultu, voce, lacrymis, miſericordiam elicere, largus promiſſis, &, quæ natura trepidan-
tium eſt, immodicus. Quin & Cæſarem ſe dici voluit, aſpernatus anteà. ſed tunc, ſuper-
ſtitione nominis, & quia in metu conſilia prudentium, & vulgi rumor iuxtà audiuntur.
Ceterùm vt omnia inconſulti impetus cœpta, initiis valida, ſpatio langueſcunt, dilabi
paulatim ſenatores, equiteſque, primò contanter & vbi ipſe non aderat, mox [69] conterri-
ti, mæſtive diſcrimine, donec Vitellius pudore irriti conatus, quæ non dabantur omiſit.
Cap.59. Vt terrorem Italiæ poſſeſſa Meuania, ac velut renatum ex integro bellum intulerat; C
Multi Italorum ad Flauianos deficiunt. ita haut dubium erga Flauianas partes ſtudium, tam pauidus Vitellij diſceſſus addidit.
[70] ereptus Samnis, Pelignuſque, & Marſi, æmulatione, quòd Campania præueniſſet, vt
in nouo obſequio ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœdâ hieme per tranſitum A-
Hi Apenninum tranſeunt. pennini conflictatus exercitus: & vix quieto agmine niues eluctantibus, patuit quan-
tum diſcriminis adeundum foret, ni Vitellium retrò fortuna vertiſſet. quæ Flauianis du-
Cerialis elapſus. cibus non minùs ſæpè quàm ratio affuit. Obuium illîc Petilium Cerialem habuêre, a-
greſti cultu, & notitiâ locorum, cuſtodias Vitellij elapſum. Propinqua affinitas Ceriali
cum Veſpaſiano, nec ipſe inglorius militiæ, eoque inter duces aſſumtus eſt. Flauio quo-
que Sabino, ac Domitiano patuiſſe effugium, multi tradidêre. Et miſſi ab Antonio nun-
tij, per varias fallendi artes penetrabant, locum ac præſidium monſtrantes. Sabinus in-
Domitianus non item. habilem labori & audaciæ valetudinem cauſſabatur. Domitiano aderat animus: ſed
cuſtodes à Vitellio additi, quamquam ſe ſocios fugæ promitterent, tamquam inſidian-
tes timebantur. Atque ipſe Vitellius, reſpectu ſuarum neceſſitudinum, nihil in Domi-
Cap.60. tianum atrox parabat. Duces partium, vt Carſulas venêre, paucos ad requiem dies ſu- D
Caſtra Carſulis. munt: donec aquilæ, ſignaque legionum aſſequerentur. Et locus ipſe caſtrorum place-
bat, latè proſpectans, tuto copiarum aggeſtu, florentiſſimis ponè tergum municipiis. Si-
mul colloquia cum Vitellianis decem milium ſpatio diſtantibus, & proditio ſperaba-
tur. Ægrè id pati miles, & victoriam malle quàm pacem. ne ſuas quidem legiones ope-
riebantur, vt prædæ quàm periculorum ſocias. Vocatos ad concionem Antonius do-
cuit,

68. IVLIANVS PRÆERAT.] *Mirum, ni ille ipſe Iulianus, qui Plinio* curaſſe *dicitur* munus gladiatorium, Neronis. *lib.* XXXVII. *cap.* III.

69. CONTERRITI, MÆSTIVE.] *E Florentino, in quo eſt,* contempti meſtine, *Pichena emendat:* contemptim & ſine diſcr. *Bellè, bellè.*

70. EREPTVS SAMNIS.] *In Florentino,* erectus: *ſed illud placet, ereptum nempe Vitellio, qui poſſidebat. Aut ſi* erectus, *capi licet animis erectos ob Vitellij diſceſſum, & ſic defeciſſe.*

71. RA-

A cit; *Eſſe adhuc Vitellio vires, ambiguas ſi deliberarent, acres ſi deſperaſſent. Initia bellorum ciuilium fortunæ permittenda, victoriam conſiliis &* [71] *ratione perfici. Iam Miſenenſem claſſem & pulcherrimam Campaniæ oram deſciuiſſe, nec plus è toto terrarum orbe reliquum Vitellio, quàm quod inter Tarracinam Narniamque iaceat. Satis gloriæ prælio Cremonenſi partum, & exitio Cremonæ, nimium inuidiæ. ne concupiſcerent Romam capere potius, quàm ſeruare. Maiora illis præmia, & multo maximum decus, ſi incolumitatem ſenatui populoque Rom. ſine ſanguine quæſiſſent.* His & talibus mitigati animi. Nec multo pòſt legiones venêre. Et terrore famaque aucti exercitus, Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis ad tranſitionem, qui ſuas centurias turmaſque tradere donum victori, & ſibi in pòſterum gratiam certabant. Per eos cognitum eſt, Interamnam proximis campis præſidio quadringentorum equitum teneri. Miſſus extemplò Varus, cum expedita manu, paucos repugnantium interfecit. plures, abiectis armis, veniam petiuêre. quidam in caſtra refugi, cuncta formidine implebant, augendo rumoribus virtutem copiaſque hoſtium, quo amiſſi præſidij dedecus lenirent. Nec vlla apud Vitellianos flagitij pœna: & B præmiis defectorum; vera fides. ac reliquum perfidiæ certamen; crebra transfugia tribunorum centurionumque. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Priſcus & Alphenus, deſertis caſtris ad Vitellium regreſſi, pudore proditionis cunctos exſoluerent. Iiſdem diebus, Fabius Valens, Vrbini, in cuſtodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohortibus oſtentatum, ne quam vltrà ſpem fouerent. nam peruaſiſſe in Germanias Valentem, & veteres illic nouoſque exercitus ciere credebant. Viſâ cæde, in deſperationem verſi. & Flauianus exercitus, immane quantum animo exitium Valentis, vt finem belli, accepit. Natus erat Valens Anagniæ, equeſtri familiâ, procax moribus, neque abſurdus ingenio famam vrbanitatis per laſciuiam petere. [72] ludicro Iuuenalium ſub Nerone, velut ex neceſſitate, mox ſponte mimos actitauit, ſcitè magis quàm probè. Legatus legionis, & fouit Verginium, & infamauit. Fonteium Capitonem in proditionem corruptum, ſeu quia corrumpere nequiuerat, interfecit. Galbæ proditor, Vitellio fidus, & aliorum perfidiâ illuſtratus. Abruptâ vndique ſpe, Vitellianus miles tranſ- C iturus in partes, id quoque non ſine dedecore, ſed ſub ſignis vexilliſque in ſubiectos Narniæ campos deſcendêre. Flauianus exercitus, vt ad prælium [73] intentus armatuſque, denſis circa viam ordinibus, adſtiterat. Accepti in medium Vitelliani. & circumdatos, Primus Antonius clementer alloquitur. pars Narniæ, pars Interamnæ ſubſiſtere iuſſi. relictæ ſimul è victricibus legiones, neque quieſcentibus graues, & aduerſus contumaciam validæ. Non omiſêre per eos dies Primus ac Varus crebris nuntiis ſalutem, & pecuniam, & ſecreta Campaniæ, offerre Vitellio, ſi poſitis armis, ſeque ac liberos ſuos Veſpaſiano permiſiſſet. In eundem modum & Mucianus compoſuit epiſtolas: quibus plerumque fidere Vitellius, ac de numero ſeruorum, [74] electione lictorum loqui. Tanta torpedo inuaſerat animum, vt ſi Principem eum fuiſſe ceteri non meminiſſent, ipſe obli-

Antonius militem mitigat.

Cap. 61.

Præſidium Interamnæ interceptum.

Vitelliani carptim ad victores tranſeunt.

Cap. 62.

Valentis cædes.

Vita & mores hominis.

Cap. 63.

Cohortium Vitellij deditio.

Ipſi conditiones propoſitæ.

Nec ab eo ſpreta.

71. Ratione perfici.] *Vulgati*, proficiſci; *ſcripti*, profici. *ex quo nobis* perfici *viſum fa-* D *cere.*

72. Lvdicro Ivvenalivm.] *Hoc malui, quàm quod vulgò eſt* Iuuenum.

73. Intentvs armatvsqve.] *Codex regius*, ornatuſque. *quod germanum eſt. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vnde & gladiatorum ornamenta. Tacitus lib.* V. Pauci ornati militariter. *Liuius libro* IX. Diemque iis quâ equis armiſque inſtructi ornatique adeſſent, edicit.

74. Electione lictorvm.] *Quorſum lictores? Si enim priuatum ſeriò indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino* litorum. *Seceſſum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui ſibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione aduerſoriâ mox amicorum, reſpondetur huic parti:* Nunc pecuniam & familiam, & beatos Campaniæ ſinus promitti. *Suetonium ego in hac voce paullo grauiùs & obſcuriùs corruptum reſtituo. Tiber. cap.* LXXII. Nec abſtinuit conſuetudine, quin tunc quoque inſtans in medio triclinio, adſtante lictore, ſingulos valere dicentes appellaret. *Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo ritu? Beroaldus & priſcæ editiones*, vt ſtans in medio. *Legam & reſcribam totum locum:* aut ſtans in medio triclinio, aut ſtans in litore, ſingulos, *&c. ſiue relegatâ alterâ voce breuiùs*, aut ſtans in medio triclinio, aut è litore. *Temerè enim repetita videtur à librario. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis diſſimulando morbo ſtantem valedixiſſe comiter ſingulis, ſiue in triclinio, ſiue in ipſo litore. Nam medica ea inſula, & amici plerique diuerſabantur, vt opinor, in oppoſitâ Italiæ terrâ.*

Cap.64. *Sabinus incitatur ad arma.* obliuiſceretur. At primores ciuitatis, Flauium Sabinum præfectum vrbis, ſecretis ſermonibus incitabant, victoriæ famæque partem capeſſeret. *Eſſe illi proprium militem cohortium vrbanarum: nec defuturas* [75] *vigilum cohortes, ſeruitia ipſorum, fortunam partium, & omnia prona victoribus. ne Antonio Varoque de gloriâ concederet. Paucas Vitellio cohortes, & mæſtis vndique nuntiis trepidas. populi mobilem animum: & ſi ſe ducem præbuiſſet, eaſdem illas adulationes pro Veſpaſiano fore. Ipſum Vitellium ne proſperis quidem parem, adeò ruentibus debilitatum. gratiam patrati belli penes eum, qui vrbem occupaſſet. Id Sabino conuenire, vt imperium fratri reſeruaret: id Veſpaſiano, vt ceteri poſt Sabinum haberentur.* A

Cap.65. *Nec facilè tamen eliciatur:* Haut quaquam erecto animo eas voces accipiebat, [76] inualidus ſenectâ. Erant qui occultis ſuſpicionibus inceſſerent, tamquam inuidiâ & æmulatione fortunam fratris moraretur. Namque Flauius Sabinus ætate prior, priuatis vtriuſque rebus, auctoritate pecuniaque Veſpaſianum anteibat. Et credebatur affectam eius fidem præiuuiſſe, domo agriſque pignori acceptis. Vnde, quamquam manente in ſpeciem concordiâ, [77] offenſarum operta metuebantur. *Et magis de pace annititur.* Melior interpretatio, mitem virum abhorrere à ſanguine & cædibus; eoque crebris cum Vitellio ſermonibus de pace, ponendiſque per conditionem armis agitare. B Sæpè domi congreſſi. poſtremò in æde Apollinis, vt fama fuit, pepigêre. Verba voceſque duos teſtes habebant, Cluuium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul viſentibus notabantur, Vitellij proiectus & degener, Sabinus non inſultans, & miſeranti propior.

Cap.66. *Quam Vitellij proximi dirimunt:* Quòd ſi tam facilè ſuorum mentes flexiſſet Vitellius, quàm ipſe ceſſerat; incruentam vrbem Veſpaſiani exercitus intraſſet. Ceterùm vt quiſque Vitellio fidus, ita pacem & conditiones abnuebant, diſcrimen ac dedecus oſtentantes, & fidem in libidine victoris. *Iumq; ad robur exſtimulant.* *Nec tamen Veſpaſiano ſuperbiam, vt priuatum Vitellium pateretur:* [78] *ne victos quidem laturos. Ita periculum ex miſericordiâ. Ipſum ſanè ſenem, & proſperis aduerſiſque ſatiatum. Sed quod nomen, quem ſtatum filio eius Germanico fore? Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ ſinus promitti. Sed vbi imperium Veſpaſianus inuaſerit, non ipſi, non amicis eius, non denique exercitibus ſecuritatem, niſi exſtincto* [79] *æmulaturedituram. Fabium illis Valentem, captiuum & caſibus dubiis reſeruatum, prægrauem fuiſſe: nedum Primus ac Fuſcus, & ſpecimen partium Mucianus, vllam in Vitellium, niſi occidendi licentiam habeant. Non à Cæſare Pompeium, non ab Auguſto Antonium incolumes relictos. Niſi fortè Veſpaſianus altiores ſpiritus gerat,* [80] *Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret. Quin vt cenſuram patris, vt tres conſulatus, vt tot egregiæ domus* [81] *honores deceret, deſperatione ſaltem in audaciam* C

accin-

75. VIGILVM COHORTES.] *Quas Principe Auguſto inſtitutas, Dio ſcribit lib.* LV. *idq; refert in annum Vrbis* DCCLIX. *Idem Paulus tradidit libro proprio De officio præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, & inſtitutos vult, Pompeio in Siciliâ victo? id eſſet, triginta penè ante Dionis traditionem annis. Scribit lib.* v. *Ciuil.* Sabinum præfectum à Cæſare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda: Καὶ ἐξ ἐκείνου (*addit*) φασὶ διαμεῖναι τὸ τῆς στρατείας τῶν νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. Atque ex eo tempore aiunt manſiſſe nocturnorum Vigilum morem & formam. *Benè*, aiunt: *nam ſi in Appiano, nimis erras. Sparteolos hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat.* XIV. *in illud:* Diſpoſitis prædiues hamis. Per tranſlationem, *inquit*, diſciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes [tu]telam vrbis, cum hamis & cum aquâ vigilias curare conſueuerunt vicinis. *Corrigendum in fine huius Scholij*, curare conſueuerunt vicibus: *& quod ad* Sparteolos, *ipſa vox in Tertulliani Apologetico, eodem ſenſu.*

76. INVALIDVS SENECTA.] *Vocem Rodolphus addit*, ſenectâ ſenſuque. *valdè appoſitè, modò è libris.*

77. OFFENSARVM. OPERTA. *[Mu]lta Farneſianus, probâ & ſolenni Tacito di[cti]one. Alij*, opeta.

78. NE VICTOS QVIDEM.] *Varia emendatio vel crux potiùs adhibita huic loco. Vertranius legit*, Ne victor quidem laturus. *Beatus:* Ne victum quidem laturus. *Mihi ſana lectio eſt, ſana ſententia. Si Veſpaſianus, inquiebant, tam alto animo eſt vt rectis oculis æmulum quondam imperij poſſit adſpicere: tamen id ſitæ ipſæ victæ partes ferent numquam. qui miſeratione olim Principis, ad vltionem & res nouas* D *accingentur. Atque huic ſententiæ aptè ſubnexum*, Ita periculum ex miſericordiâ.

79. ÆMVLATV REDITVRAM.] *Cenſeo nos aptè reſtituiſſe: etſi in libris*, æmulatore redituram. *Budenſis aliquid iuuit, qui* æmulatore daturam *præferebat. Tacitus alibi:* & ne æmulatus in vrbe ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur.

80. VITELLII CLIENS, CVM VITELLIVS.] *Poſtrema ea verba*, cùm Vit. col. Cl. foret, *gloſſulam ſapere videantur, ad ſubſequentia verba*, Quin vt cenſuram patris. *Fero tamen.*

81. HONORES DECERET.] *Rectè: & capio. In Romanâ tamen editione* honores degeret. *ex quâ (ſi quid*

A *accingeretur. perſtare militem, ſupereſſe ſtudia populi. Denique nihil atrocius euenturum, quàm in quod ſponte ruant. moriendum victis, moriendum deditis. id ſolum referre, nouiſſimum ſpiritum per ludibrium & contumelias effundant, an per virtutem.* Surdæ ad fortia conſilia Vitellio aures. Obruebatur animus miſeratione curaque, ne pertinacibus armis, minùs placabilem victorem relinqueret coniugi ac liberis. Erat illi & feſſa ætate parens, quæ tamen paucis antè diebus opportunâ morte excidium domus præuenit. nihil principatu filij aſſecuta, niſi luctum & bonam famam. XV. Kal. Ianu. auditâ defectione legionis cohortiumque, quæ ſe Narniæ dediderant, pullo amictu palatio degreditur, mœſtâ circùm familiâ. Simul ferebatur lecticulâ paruulus filius, velut in funebrem pompam. Voces populi blandæ & intempeſtiuæ; miles minaci ſilentio. Nec quiſquam adeò rerum humanarum immemor, quem non commoueret illa facies, Romanum Principem, & generis humani paullò antè dominum, relictâ fortunæ ſuæ ſede, per populum, per vrbem, exire de imperio. Nihil tale viderant, nihil audierant. Repentina vis dictatorem Cæſarem oppreſſerat; occultæ Caium inſidiæ. nox & ignotum rus, fugam Neronis abſconderant. Piſo & Galba, tamquam in acie cecidêre. in ſuâ concione Vitellius, inter ſuos

Cap. 67. *Naturâ ignauum & degenerem.* *Mater eius obiit.*

Cap. 68. *Ipſe etiam principatu abituriit.*

B milites, proſpectantibus etiam feminis, pauca & præſenti mœſtitiæ congruentia locutus: *Cedere ſe pacis & Reip. cauſâ: retinerent tantùm memoriam ſui, fratremque, & coniugem, & innoxiam liberorum ætatem miſerarentur.* Simul filium protendens, modò ſingulis, modò vniuerſis commendans, poſtremò fletu præpediente, aſſiſtenti conſuli (Cæcilius Simplex erat) exſolutum à latere pugionem, velut ius necis vitæque ciuium, reddebat. Aſpernante conſule, reclamantibus qui in concione adſtiterant, vt in æde Concordiæ poſiturus inſignia imperij, domumque fratris petiturus, diſceſſit. Maior hic clamor obſiſtentium penatibus priuatis, in palatium vocantium. intercluſum aliud iter, idque ſolum quod in ſacram viam pergeret, patebat. Tum conſilij inops, in palatium redit. Præuenerat rumor, eiurari ab eo imperium. Scripſeratque Flauius Sabinus cohortium tribunis, vt militem cohiberent. Igitur tamquam omnis Reſp. in Veſpaſiani ſinum ceſſiſſet, primores ſenatus, & plerique equeſtris ordinis, omniſque miles vrbanus, & vigiles,

Concionem habet.

Abiectâ ſe gerit.

Populus & miles eum ſede eum reſtituunt.

Cap. 69. *Sabinus interea Remp. ſuſceperat.*

C domum Flauij Sabini compleuêre. Illuc de ſtudiis vulgi, & minis Germanicarum cohortium affertur. Longiùs iam progreſſus erat, quàm vt regredi poſſet: & ſuo quiſque metu, ne diſiectos, eoque minùs validos, Vitelliani conſectarentur, cunctantem in arma impellebant. Sed quod in eiuſmodi rebus accidit, conſilium ab omnibus datum eſt, periculum pauci ſumsêre. Circa lacum Fundani, deſcendentibus qui Sabinum comitabantur armatis, occurrunt promtiſſimi Vitellianorum. Modicum ibi prœlium, improuiſo tumultu, ſed proſperum Vitellianis fuit. Sabinus, re trepidâ, quod tutiſſimum è præſentibus, arcem Capitolij inſedit mixto milite, & quibuſdam ſenatorum equitumque: quorum nomina tradere haud promtum eſt, quoniam victore Veſpaſiano, multi id meritum erga partes ſimulauêre. Subierunt obſidium etiam feminæ: inter quas maximè inſignis, Verulana Gratilla, neque liberos, neque propinquos, ſed bellum ſecuta. Vitellianus miles, cuſtodiâ ſocordi clauſos circumdedit, eoque, concubiâ nocte, ſuos liberos Sabinus, & Domitianum fratris filium, [82] in Capitolium acciuit. At Sabinus, miſſo per neglecta ad Flauianos duces nuntio, qui circumſideri ipſos, & niſi ſubueniretur, ar-

Prœliatur cum Vitellianis: Pellitur. Capitolium occupat.

Obſidetur.

D tas res nuntiaret; noctem adeò quietam egit, vt digredi ſine noxâ potuerit. Quippe miles Vitellij aduerſus pericula ferox, laboribus & vigiliis parum intentus erat. Et hibernus imber repentè fuſus, oculos aureſque impediebat. Luce primâ Sabinus, antequam inuicem hoſtilia cœptarent, Cornelium Martialem è primipilaribus, ad Vitellium miſit, cum mandatis & queſtu, quòd pacta turbarentur. *Simulationem prorſus & imaginem deponendi imperij fuiſſe, ad decipiendos tot illuſtres viros. Cur enim è roſtris, fratris domum imminentem foro, & irritandis hominum oculis, quàm Auentinum & penates vxoris petiſſet? Ita priuato,*

Cap. 70. *Mittit ad Vitellium expoſtulatum.*

(ſi quid mutandum eſt) fecerim, tegeret. Rodolphus enim longiùs abire à ſcripto videtur, qui reponit, negligeret.

82. IN CAPITOLIVM.] *Hæ duæ voces à gloſſographo fortaſſe. certè in Capitolium eos accitos, ſine monitore vllo nimis clarum.*

priuato, & omnem principatus ſpeciem vitanti, conueniſſe. Contrà, Vitellium in palatium, in ipſam imperij arcem regreſſum. Inde armatum agmen emiſſum, ſtratam innocentium cædibus celeberrimam vrbis partem. ne Capitolio quidem abſtineri. Togatum nempe ſe, & vnum è ſenatoribus, dum inter Veſpaſianum ac Vitellium prælijs legionum, captiuitatibus vrbium, deditionibus cohortium iudicatur. Iam Hiſpaniis, Germaniiſque, & Britanniâ deſciſcentibus, fratrem Veſpaſiani manſiſſe in fide, donec vltrò ad conditiones vocaretur. Pacem & concordiã victis vtilia; victoribus tantùm pulchra eſſe. Si conuentionis pœniteat; non ſe, quem perfidiâ deceperit, ferro peteret, non filium Veſpaſiani vix puberem. quantum occiſis vno ſene & vno iuuene proficì? Iret obuiàm legionibus, de ſummâ rerum illic certaret: cetera ſecundùm euentum prælij ceſſura. Trepidus ad A

Ille ſe purgat, milites culpat. hæc Vitellius, pauca purgandi ſui cauſâ reſpondit, culpam in militem conferens, cuius nimio ardori imparem eſſe modeſtiam ſuam. Et monuit Martialem, vt per ſecretam ædium partem occultè abiret, ne à militibus internuntius inuiſæ pacis interficeretur. Ipſe neque iubendi neque vitandi potens, non iam imperator, ſed tantùm belli cauſſa erat.

Cap.71. *Capitolium oppugnatur.* Vix dum regreſſo in Capitolium Martiale, furens miles aderat, nullo duce, ſibi quiſque auctor: cito agmine, forum & imminentia foro templa prætervecti, erigunt aciem per B aduerſum collem, vſque ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitùs [83] porticus in latere cliui, [84] dextrâ ſubeuntibus. In quarum tectum egreſſi, ſaxis teguliſque Vitellianos deturbabant. neque illis manus niſi gladiis armatæ; & arceſſere tormenta, aut miſſilia tela, longum videbatur. Faces in prominentem porticum iecêre, & ſequebantur ignem. ambuſtaſque Capitolij fores penetraſſent, ni Sabinus reuulſas vndique ſtatuas, decora maiorum, in ipſo aditu vice muri obiciſſet. Tum diuerſos Capitolij aditus inuadunt, iuxta lucum aſyli, & quà Tarpeia rupes centum gradibus aditur. Improuiſa vtraque vis. propior atque acrior per aſylum ingruebat. Nec ſiſti poterant, ſcandentes per coniuncta ædificia: quæ, vt in multâ pace, in altum edita, ſolum Capitolij æquabant. *Incenditur.* Hîc ambigitur, [85] ignem tectis oppugnatores iniecerint, an obſeſſi, quæ crebrior fama eſt, quò nitentes ac progreſſos depellerent. Inde lapſus ignis in porticus, appoſitas ædibus. mox [86] ſuſtinentes faſtigium Aquilæ, vetere ligno, traxêre flammam, aluerunt-

Cap.72. *Querela ſuper eo.* que. Sic Capitolium, clauſis foribus, indefenſum & indireptum, conflagrauit. Id faci- C nus poſt conditam vrbem luctuoſiſſimum fœdiſſimumque Pop. Rom. accidit, nullo externo hoſte, propitiis, ſi per mores noſtros liceret, deis. Sedem Iouis optimi maximi, auſpicatò à maioribus pignus imperij conditam, quam non Porſena deditâ vrbe, neque Galli captâ, [87] temerare potuiſſent, furore Principum exſcindi? Arſerat & antè Capitolium ciuili bello, ſed fraude priuatâ. Nunc palàm obſeſſum, palàm incenſum. quibus *Quis condiderit.* armorum cauſſis, [88] quo tantæ cladis pretio * pro patriâ bellauimus? Vouerat Tarquinius Priſcus rex, bello Sabino; ieceratque fundamenta, ſpe magis futuræ magnitudinis, *Auxerit.* quàm quò modicæ adhuc Pop. Rom. res ſufficerent. Mox Seruius Tullius, ſociorum ſtudio; deinde Tarquinius Superbus, captâ Sueſſâ Pometiâ, hoſtium ſpoliis exſtruxêre. Sed gloria operis, libertati reſeruata. Pulſis regibus, Horatius Puluillus iterùm conſul dedicauit, eâ magnificentiâ, quam immenſæ poſtcà Pop. Rom. opes ornarent potiùs,

83. PORTICVS IN LATERE.] *Dionyſius lib.* IV. Frons eius meridiem ſpectans, porticum habet, cum triplici columnarum ordine: in lateribus ordo duplex eſt.

84. DEXTRA SVBEVNTIBVS.] *An,* dextræ ſubeuntibus? *atque ita, vt diſco, Florentinus.*

85. IGNEM OPPVGNATORES.] *Hoc quidem ambigi poteſt: at non quod Philoſtratus incurioſè ſcribit libro* V. Domitianum obſediſſe Vitellianos in Capitolio, atque illos clanculum fugientes templum incendiſſe. *Ille dixit, qui perperàm multa alia: claſsicus nemo ſcripſit.*

86. SVSTINENTES FASTIGIVM AQVILÆ.] *Græci etiam eâ mente ἀετὸν dicunt. Heſychius:* Ἀετὸς, καὶ ὄρνεος, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ναοῦ κύματιον. *Pauſanias aliquoties vſurpat, vt lib.* X. Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστὶν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων. *Lib.* V. Ὕψος μὲν δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνήκον εἰσιν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα. *Niſi fallor, iſta ipſa aquila,* γεισίποδες *Polluci dicuntur.*

87. TEMERARE POTVISSENT.] *Ita Farneſianus, melius certè, quàm,* tenere, *quod obtinuit. Pollutio enim iſta ad locum ſacrum refertur.*

88. QVO TANTÆ CLADIS.] *Aeger mihi locus olim viſus, nunc in ſanitate eſſe. Sententia: ne pro patriâ quidem olim tantâ clade pugnatum; nedum pro ambitione priuatâ, aut contra patriam.* D

89. CCCCXV.

A tius, quàm augerent. Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto [89] CCCCXV. annorum ſpatio L. Scipione, C. Norbano Coss. flagrauerat. Curam victor Sulla ſuſce- *Reſtaurarit* pit, neque tamen dedicauit. hoc ſolum [90] felicitati eius negatum. [91] Lutatij Catuli no- *Flor. tot* men, inter tanta * Cæſarum opera, vſque ad Vitellium manſit. Ea tunc ædes cremaba- Cap. 73. tur. Sed plus pauoris obſeſſis, quàm obſeſſoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, neque aſtu, neque conſtantiâ, inter dubia indigebat. Ex diuerſo, trepidus miles, dux ſegnis, *Torpor Sabini.* & veluti captus animi, non linguâ, non auribus competere. neque alienis conſiliis regi, neque ſua expedire. huc illuc clamoribus hoſtium circumagi. quæ iuſſerat vetare, quæ vetuerat iubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exſequi. poſtremò abiectis armis, fugam & fallendi artes circumſpectabant. Irrumpunt Vitelliani, & cuncta ſanguine, ferro, flammiſque miſcent. Pauci militarium virorum, inter quos maximè inſignes, Cornelius Martialis, Æmilius Pacenſis, Caſperius Niger, Didius Scæua, pugnam auſi obtruncantur. Flauium Sabinum inermem, neque fugam cœptantem, circumſiſtunt, & Quinctium Atticum conſulem, vmbrâ honoris & ſuâmet *Conſul Atticus.*
B vanitate monſtratum, quòd edicta in populum pro Veſpaſiano magnifica, probroſa aduerſus Vitellium iecerat. Ceteri per varios caſus elapſi, quidam ſeruili habitu, alij fide *Multi elapſi.* clientium contecti, & inter ſarcinas abditi. Fuêre, qui excepto Vitellianorum ſigno, quo inter ſe noſcebantur, vltrò rogitantes reſpondentéſve, audaciam pro latebrâ haberent.

Domitianus, primâ irruptione apud æditum occultatus, ſollertiâ liberti, lineo amictu Cap. 74. turbæ ſacricolarum [92] immixtus ignaruſque, apud Cornelium Primum paternum *Inter quos Domitianus.* clientem, iuxta Velabrum, delituit. Ac potiente rerum patre, diſiecto æditui contubernio, modicum ſacellum IOVI CONSERVATORI, aramque poſuit, caſuſque ſuos in *Qui latebram ſuam poſteà ſacrauit.* marmore expreſſit. Mox imperium adeptus, IOVI CVSTODI templum ingens, ſeque in ſinu dei ſacrauit. Sabinus & Atticus onerati catenis, & ad Vitellium ducti, nequaquam infeſto ſermone vultuque excipiuntur, frementibus, qui ius cædis, & præmia nauatæ operæ, petebant. Clamore à proximis orto, ſordida pars plebis ſupplicium Sabini
C expoſcit, minas adulationeſque miſcet. Stantem pro gradibus palatij Vitellium, & preces parantem, peruicêre vt abſiſteret. Tum confoſſum conlaceratumque, & abſciſſo ca- *Sabinus confoditur.* pite truncum corpus Sabini, in Gemonias trahunt. Hic exitus viri haut ſanè ſpernendi. Cap. 75. Quinque & XXX. ſtipendia in Repub. fecerat, domi militiæque clarus. Innocentiam iuſtitiamque eius, non argueres: ſermonis nimius erat. Id vnum ſeptem annis, quibus Mœſiam; duodecim, quibus præfecturam vrbis obtinuit, calumniatus eſt rumor. in fine vitæ, alij ſegnem, multi moderatum, & ciuium ſanguinis parcum credidêre. Quod inter omnes conſtiterit, ante principatum Veſpaſiani, decus domus penes Sabinum erat. Cædem eius lætam fuiſſe Muciano accepimus. Ferebant plerique etiam paci conſultum, dirempta æmulatione inter duos, quorum alter ſe fratrem Imperatoris, alter conſortem imperij cogitaret. Sed Vitellius conſulis ſupplicium poſcenti populo reſtitit, placatus ac *Atticus ſæuientibus eripitur.* velut vicem reddens, quòd interrogantibus quis Capitolium incendiſſet, ſe reum Atticus obtulerat. Eaque confeſſione, ſiue aptum tempori mendacium fuit, inuidiam crimenque agnouiſſe, & à partibus Vitellij amolitus videbatur. Iiſdem diebus L. Vitellius, Cap. 76. *Tarracina obſeſſa.*
D poſitis apud Feroniam caſtris, excidio Tarracinæ imminebat: clauſis illic gladiatoribus remigibuſque, qui non egredi mœnia, neque periculum in aperto audebant. Præerat, vt ſuprà memorauimus, Iulianus gladiatoribus, Apollinaris remigibus, laſciuiâ ſecordia- *Quam gladiatores ac ſegniter defendunt.* que gladiatorum magis, quàm ducum ſimiles. Non vigilias agere, non intuta mœnium firma-

89. CCCCXV. ANNORVM.] *Ratio temporum euincit ſcrib.* CCCCXXV. *Adi Faſtos.*

90. FELICITATI EIVS NEGATVM.] *Sullæ ipſius dictum hoc eſt, quò Tacitus alluſit. Plinius libro* VII. *cap.* XLIII. Hoc tamen nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quòd Capitolium non dedicauiſſet.

91. LVTATII CATVLI NOMEN.] *Fallit nos ergo, aut falſus ipſe Dio, qui adſeuerat inter alios honores datum Cæſari, vt nomen eius Capitolio inſcriberetur, deleto Catuli. idq; eum recepiſſe. Quod ex hoc loco omnino non poteſt.*

92. IMMIXTVS IGNARVSQVE.] *Ita Vatic. quod germanum indicaui, non,* ignoratuſque. *Nouitas quædam in eâ voce eſt, quam Salluſtio debet:* More humanæ cupidinis ignara viſundi. *id valet,* ignota.

 93. RE-

firmare, noctu dieque fluxi, & amœna litorum perſonantes, in miniſterium luxus diſper- A
ſis militibus, de bello tantùm inter conuiuia loquebantur. Paucos antè dies, diſceſſerat
Apinius Tiro: doniſque ac pecuniis acerbè per municipia conquirendis, plus inuidiæ
Cap.77. quàm virium partibus addebat. Interim ad L. Vitellium ſeruus Verginij Capitonis per-
Proditur à ſeruo. fugit, pollicituſque ſi præſidium acciperet, vacuam arcem ſe ſtatim traditurum, multâ no-
cte cohortes expeditas ſummis montium iugis, ſuper caput hoſtium ſiſtit. inde miles
ad cædem magis, quàm ad pugnam decurrit. ſternunt inermes, aut arma capientes, &
quoſdam ſomno excitos, cùm tenebris, pauore, ſonitu tubarum, clamore hoſtili turba-
rentur. pauci gladiatorum reſiſtentes, neque inulti cecidêre. Ceteri ad naues ruebant,
vbi cuncta pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo diſcrimine Vi-
telliani trucidabant. Sex liburnicæ inter primum tumultum euaſêre, in quis præfectus
claſſis Apollinaris: [93] reliquas in litore captas, aut nimio ruentium onere preſſas, mare
Iulianus occiſus. hauſit. Iulianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur.
Fœmina viriliter laſciuit. Fuêre, qui vxorem L. Vitellij Triariam inceſſerint, tanquam gladio militari cincta, in-
ter luctum cladeſque expugnatæ Tarracinæ, ſuperbè ſæuèque egiſſet. Ipſe lauream pro- B
ſperè geſtæ rei, ad fratrem miſit: percontatus, ſtatim regredi ſe, an perdomandæ Cam-
paniæ inſiſtere iuberet. Quod ſalutare non modò partibus Veſpaſiani, ſed Reipub. fuit.
nam ſi recens victoriâ miles, & ſuper inſitam peruicaciam ſecundis ferox, Romam con-
L. Vitellij ingenium. tendiſſet, haut paruâ mole certatum, nec ſine exitio vrbis foret. quippe L. Vitellio, quam-
uis infami, inerat induſtria: nec virtutibus, vt boni, ſed quomodo peſſimus quiſque, vi-
Cap.78. tiis valebat. Dum hæc in partibus Vitellij geruntur, digreſſus Narniâ Veſpaſiani exer-
Flauiani Saturnalia agitant. Cauſſa tantæ moræ. citus, feſtos Saturni dies, Otriculi per otium agitabat. Cauſſa tam prauæ moræ, vt Mu-
cianum opperirentur. Nec defuere qui Antonium ſuſpicionibus arguerent, tamquam
dolo cunctantem, poſt ſecretas Vitellij epiſtolas, quibus conſulatum & nubilem filiam,
& dotales opes, pretium proditionis, offerebat. Alij, ficta hæc, & in gratiam Muciani com-
poſita. Quidam, omnium id ducum conſilium fuiſſe, oſtentare potiùs vrbi bellum, quàm
inferre: quando validiſſimæ cohortes à Vitellio deſciuiſſent, & abſciſſis omnibus præſi-
diis, ceſſurus imperio videbatur. Sed cuncta feſtinatione, deinde ignauiâ Sabini corru-
pta: qui ſumtis temerè armis, munitiſſimam Capitolij arcem, & ne magnis quidem exer- C
citibus inexpugnabilem, aduerſus tris cohortes tueri nequiſſet. Haut facilè quis vni aſſi-
gnauerit culpam, quæ omnium fuit. nam & Mucianus, ambiguis epiſtolis, victores mo-
rabatur: & Antonius, præpoſtero obſequio, vel [94] dum tegeret inuidiam, crimen meruit:
ceterique duces, [95] dum peractum bellum putant, finem eius inſigniuere. Ne Petilius
quidem Cerialis, cum mille equitibus præmiſſus, vt tranſuerſis itineribus per agrum
Mox omnes properant ad vrbem. Sabinum, Salariâ viâ vrbem introiret, ſatis maturauerat: donec obſeſſi Capitolij fama
Cap.79. cunctos ſimul exciret. Antonius per Flaminiam ad Saxa rubra, multo iam noctis, ſerum
auxilium venit. Illic interfectum Sabinum, conflagraſſe Capitolium, tremere vrbem,
mæſta omnia accepit. plebem quoque & ſeruitia pro Vitellio armari, nuntiabatur. Et
Equites eorum victi. Petilio Ceriali equeſtre prœlium aduerſum fuerat. namque incautum, & tamquam ad
victos ruentem, Vitelliani interiectus equiti pedes excepêre. pugnatum haut [96] procul
vrbe, inter ædificia hortoſque, & anfractus viarum. quæ gnara Vitellianis, incomperta D
hoſtibus, metum fecerant. neque omnis eques concors, adiunctis quibuſdam, qui nuper
apud Narniam dediti, fortunam partium ſpeculabantur. capitur præfectus alæ, Tul-
Cap.80. lius Flauianus. ceteri fœdâ fugâ conſternantur, non vltra Fidenas ſecutis victoribus. Eo
Plebs pro Vitellio ſe armat. ſucceſſu ſtudia populi aucta. Vulgus vrbanum arma cepit. Paucis ſcuta militaria. plu-
res,

93. RELIQVAS IN LITORE CAPTAS.] *Couarru-uia codex,* reliquæ in litore captæ. *quod verius.*

94. DVM TEGERET INVIDIAM.] *Ne vnus ipſe omnia velle & facere videretur, eoq; cunctatus. Sed placet magis Pichenæ lectio ex ſcripturâ Flor.* dum regerit. *Nimirum inuidiam ipſe in Mucianum retorquet: inuidiam, inquam, eius culpâ & conſilio Capitolium exuſtum. Cur enim moratus eſt, aut inhibuit? At in crimine tamen Antonius, nec parêre in tantâ neceſſitate debebat.*

95. DVM PERACTVM.] *Romanus,* patratum bellum. *probè.*

96. PROCVL VRBE.] *Hiſpanus,* vrbem, *verè.*

97. VVL-

A res, raptis quod cuique obuium telis, ſignum pugnæ expoſcunt. Agit grates Vitellius,
& ad tuendam vrbem prorumpere iubet. Mox vocato ſenatu, diliguntur legati ad exer- *Legati de pace miſſi ſed ſcauiter excepti.*
citus, vt prætexto Reipub. concordiam pacemque ſuaderent. Varia legatorum ſors
fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt, extremum diſcrimen adiere, aſpernante milite
conditiones pacis. [97] Vulneratur prætor Arulenus Ruſticus. auxit inuidiam, ſuper vio-
latum legati prætoriſque nomen, propria dignatio viri. Palantur comites. occiditur pro-
ximus lictor, dimouere turbam auſus. & ni dato à duce præſidio defenſi forent, ſacrum
etiam inter exteras gentes legatorum ius, ante ipſa patriæ mœnia, ciuilis rabies vſque in
exitium temeraſſet. Æquioribus animis accepti ſunt, qui ad Antonium venerant, non
quia modeſtior miles, ſed duci plus auctoritatis. Miſcuerat ſe legatis Muſonius Rufus Cap. 81.
equeſtris ordinis, ſtudium philoſophiæ & placita Stoicorum æmulatus, cœptabatque *Muſonij intempeſtiua ſapientia.*
permixtus manipulis, bona pacis ac belli diſcrimina diſſerens, armatos monere. Id ple-
riſque ludibrio, pluribus tædio. nec deerant qui propellerent proculcarentque, ni admo-
nitu modeſtiſſimi cuiuſque, & aliis minitantibus, omiſiſſet intempeſtiuam ſapientiam.
B Obuiæ fuere & virgines Veſtales, cum epiſtolis Vitellij ad Antonium ſcriptis. Eximi ſu- *Veſtales à Vitellio miſſæ.*
premo certamini vnum diem poſtulabant. ſi moram interiecisſent, facilius omnia con-
uentura. Virgines cum honore dimiſſæ. Vitellio reſcriptum, Sabini cæde, & incendio
Capitolij, [98] diremta belli commercia. Tentauit tamen Antonius vocatas ad concio- Cap. 82.
nem legiones mitigare, vt caſtris iuxta pontem Miluium poſitis, poſterâ die vrbem in-
grederentur. Ratio cunctandi, ne aſperatus prœlio miles, non populo, non ſenatui, ne
templis quidem ac delubris deorum conſuleret. Sed omnem prolatationem, vt inimicam *Sed miles moræ impatiens.*
victoriæ, ſuſpectabant. Simul fulgentia per colles vexilla, quamquam imbellis populus
ſequeretur, ſpeciem hoſtilis exercitus fecerant. Tripartito agmine, pars vt aſtiterat Fla- *Triplici agmine vrbem adeunt.*
miniâ viâ, pars iuxta ripam Tiberis inceſſit, tertium agmen per Salariam Collinæ portæ
propinquabat. plebs, inuectis equitibus fuſa. Miles Vitellianus, trinis & ipſe præſidiis *Occurritur.*
occurrit. Prœlia ante vrbem multa, & varia: ſed Flauianis conſilio ducum præſtanti-
bus, ſæpiùs proſpera. Ij tantùm conflictati ſunt, qui in partem ſiniſtram vrbis ad Sallu- *Sed Flauiani vincunt.*
C ſtianos hortos, per anguſta & lubrica viarum flexerant. Superſtantes maceriis horto-
rum Vitelliani, ad ſerum vſque diei, ſaxis piliſque ſubeuntes arcebant. donec ab equiti-
bus, qui portâ Collinâ irruperant, circumuenirentur. Concurrere & in campo Martio *Inſtauratum in campo Martio prœlium. Sed par fortuna:*
infeſtæ acies. Pro Flauianis fortuna, & parta toties victoria. Vitelliani deſperatione ſo-
lâ tuebant. & quamquam pulſi, rurſus in vrbe congregabantur. Aderat pugnantibus
ſpectator populus, vtque in ludicro certamine, hos modò, rurſus illos clamore & plauſu Cap. 83.
fouebat: quoties pars altera inclinaſſet, * abditos in tabernis, aut ſi quam in domum per- ** Vulgò, abditi*
fugerant, erui iugularique poſtulantes, parte maior prædæ potiebantur. Nam milite *Plebis leuitas & ſæuitia.*
ad ſanguinem & cædes obuerſo, ſpolia in vulgus cedebant. Sæua ac deformis vrbe totâ *Miſera Romæ facies.*
facies. alibi prœlia & vulnera, alibi balneæ popinæque. Simul cruor & ſtrues corpo-
rum. iuxta ſcorta, & ſcortis ſimiles: quantum in luxurioſo otio libidinum, quidquid in
acerbiſſimâ captiuitate ſcelerum: prorſus, vt eamdem ciuitatem, & furere crederes, &
laſciuire. Conflixerant antè armati exercitus in vrbe, bis L. Sullâ, ſemel Cinnâ, victori-
D bus, nec tunc minus crudelitatis. nunc inhumana ſecuritas, & ne minimo quidem tem-
poris, voluptates intermiſſæ, velut feſtis diebus id quoque gaudium accederet, exſulta-
bant, fruebantur: nullâ partium curâ, malis publicis læti. Plurimum molis in oppugna- Cap. 84.
tione caſtrorum fuit, quæ acerrimus quiſque vt nouiſſimam ſpem retinebant. Eò inten- *Caſtra prætoria oppugnata.*
tiùs victores, præcipuo veterum cohortium ſtudio, cuncta validiſſimarum vrbium ex-
cidiis reperta, ſimul admouent, teſtudinem, tormenta, aggeres, faceſque: quidquid tot
prœ-

97. VVLNERATVR PRÆTOR.] *Haud aliunde lucem Plinio, ſiue Regulo potiùs dederis apud Plinium, lib. 1. epiſt. v.* Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederetque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam *Stoicorum Simiam* appellat. Adiicit, *Vitellianâ cicatrice ſtigmoſum.* Agnoſcis Reguli eloquentiam. *Hoc cicatricis Vitellianæ conuitium, eſt à vulnere, quod nunc accepit.*

98. DIREMTA BELLI COMMERCIA.] *Quid clarius? Corrector tamen aduenſat,* diremta bellico commercii.

prœliis laboris ac periculi hauſiſſent, opere illo conſummari clamitantes. Vrbem ſenatui ac pop. Rom. templa diis reddita; proprium eſſe militis decus, in caſtris. illam patriam, illos penates. ni ſtatim recipiantur, noctem in armis agendam. Contrà Vitelliani, quamquam numero fatoque diſpares, inquietare victoriam, morari pacem, domos araſque cruore fœdare, ſuprema victis ſolatia complectebantur. Multi ſemianimes, ſuper turres & propugnacula mœnium, exſpirauêre. Conuulſis portis, reliquus globus obtulit ſe victoribus: & cecidêre omnes contrariis vulneribus, verſi in hoſtem. Ea cura etiam morientibus decôri exitus fuit. A

Strenuè propugnata.

Sed deo inuito.

Cap.85. Vitellius captâ vrbe,[99] per auerſam palatij partem, Auentinum in domum vxoris ſellulâ defertur: vt ſi diem latebrâ vitauiſſet, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenij, & quæ natura pauoris eſt, cùm omnia metuenti, præſentia maximè diſplicerent, in palatium regreditur, vaſtum deſertumque: dilapſis etiam infimis ſeruitiorum, aut occurſum eius declinantibus. [100] Terret ſolitudo, & tacentes loci. tentat clauſa, inhorreſcit vacuis. feſſuſque miſero errore, & pudendâ latebrâ ſemet occultans, ab Iulio Placido tribuno cohortis protrahitur. Vinctæ ponè tergum manus. laniatâ veſte, fœdum ſpectaculum ducebatur, multis increpantibus, nullo illacrymante. deformitas exitus miſericordiam abſtulerat. Obuius è Germanicis militibus Vitellium infeſto ictu, per iram; vel quo maturiùs ludibriis eximeret, an tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputauit, ac ſtatim confoſſus eſt. Vitellium infeſtis mucronibus coactum, modò erigere os & offerre contumeliis, nunc cadentes ſtatuas ſuas, plerumque roſtra, & Galbæ occiſi locum contueri, poſtremò ad Gemonias, vbi corpus Flauij Sabini iacuerat, propulêre. Vox vna non degeneris animi excepta, cùm tribuno inſultanti, ſe tamen Imperatorem eius fuiſſe reſpondit. Ac deinde ingeſtis vulneribus, concidit. Et vulgus eâdem prauitate inſectabatur interfectum, quâ fouerat viuentem. B

Vitellius palatium deſerit:

Iterùm repetit.

Latens capitur.

Ad necem ducitur.

Vox ſupra eius indolem.

Cap.86. Patet illi L. Vitellius. ſeptimum & quinquageſimum ætatis annum explebat. conſulatum, ſacerdotia, nomen locumque inter primores, nullâ ſuâ induſtriâ, ſed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulêre, qui ipſum non nouerant. Studia exercitus, rarò cuiquam bonis artibus quæſita perinde affuêre, quàm huic per ignauiam. Inerat tamen ſimplicitas ac liberalitas: quæ, ni adſit modus, in exitium vertuntur. Amicitias dum magnitudine munerum, [101] non conſtantiâ morum continere putat, meruit magis quàm habuit. * Reip. haud dubiè intererat, Vitellium vinci. Sed [102] imputare perfidiam non poſſunt, qui Vitellium Veſpaſiano prodidêre, cùm à Galbâ deſciuiſſent. [103] Præcipiti in occaſum die, ob pauorem magiſtratuum ſenatorumque, qui dilapſi ex vrbe, aut per domos clientium ſemet occultabant, vocari ſenatus non potuit. Domitianum, poſtquam nihil hoſtile metuebatur, ad duces partium progreſſum, & Cæſarem conſalutatum, miles frequens, vtque erat in armis, in paternos penates deduxit. C

Vita, & mores.

** Abeſt ea vox à vulgatis. repoſui à Vat.*

Domitianus Cæſar ſalutatus.

99. PER AVERSAM PALATII PARTEM.] *Roman.* portam. *quod præfero: aut potiùs vtraque voce ſpretâ,* per auerſa palatij. *Sæpè ita noſter loquitur. itemq́ Velleius:* Antonius per auerſa caſtrorum, proruto vallo, receptus eſt.

100. TERRET SOLITVDO, ET TACENTES LOCI.] *Virgilius arcanum hunc naturæ noſtræ motum pariter effert:*

Horror vbique animos, atque ipſa ſilentia terrent.

101. NON CONSTANTIA MORVM.] *Egregium dogma: etſi quis hoc notet? millena ſunt. Sed in* conſtantiâ *aliquis hæreat; & an non meliùs,*conuenientiâ, *aut tale? Res ita habet, conſenſum & ſimilitudinem morum ac virtutum, veram amicitiam parere: ſed nec virtus ſine* conſtantiâ *eſt: ergo nec mutemus.* D

102. IMPVTARE PERFIDIAM.] *Quaſi Veſpaſiani cauſâ fidem Vitellio fregiſſent. Non, inquam, poſſunt adſcribere hoc Veſpaſiano: & proprio verbo,* imputare. *neque aliud eâ vi reperies.*

103. PRÆCIPITI IN OCCASVM DIE.] *E Vatic. nam alij,* præcipitanti.

C. COR-

A

C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV NERONIS
HISTORIAR. LIBER IV.

BREVIARIVM LIBRI.

B *FACIES & miſeria Romanæ vrbis. L. Vitellius ſe cum cohortibus dedidit: ſed nihilo ſeciùs ipſe interfectus. Imperium Veſpaſiano à Senatu firmatur. De Heluidio Priſco accuratiùs, inſigni viro. de diſſidiis eius cum Eprio Marcello. Mucianus inter hæc vrbem ingreditur. is Calpurnium Piſonem interfici iubet. Initia & motus Germanici belli: quod, duce Ciuili, Batauí primi ſumpsére. Poſtque eos, Canninefates. Præſidia & caſtella Romana eiciunt aut exſcindunt. Aquilium primipilarem, & pòſt Mumium Lupercum legatum prælíis vincunt. Batauorum veteranæ cohortes ad Ciuilem abeunt. quas tranſitu arcere Herennius Gallus conatus, item funditur. Caſtra vetera à Ciuili obſidentur. Seditio militum Rom. contra Hordeonium. & ſumma belli Voculæ permiſſa. Is contra Ciuilem duxit: & primò victus, præter ſpem fortuitò vicit. Iterùm ſeditio in Hordeonium: quem & interficiunt. Quædam Romæ & apud Patres geſta. iurgia: accuſationes. Vitelliani milites compoſiti. alij in prætorium lecti.*
C *L. Piſonis in Africâ cædes. Capitolium Romæ reſtitutum. Treueri & Lingones à Romanis deficiunt, & reliqua Gallia nutant. Ipſæ legiones cohorteſque Romanæ parum fidæ, & à Gallis corrumpebantur. Vocula interficitur. Sacramentum Romani pro imperio Galliarum dicunt. Idem legiones fecêre, quæ in Veteribus diu obſeſſæ. Nec Agrippinenſes vltrà tentati, quin ſe victoribus adiungerent. Lingones intereà à Sequanis fuſi. At Romæ, imperium periclitari viſum: & Domitianus ipſe ad hoc bellum accingitur, cum Muciano. Legiones quattuor ſtatim præmiſſæ. Galli intereà deliberant: & pluribus ſanioribuſque cum ſeruitute pax placuit. Petilius Cerialis Treueros magnâ pugnâ vicit. defectores plerique ad Romana ſigna rediêre. Paullò pòſt acre iterùm certamen cum Ciuili & Claſſico: cuius initio ambiguo, lætus Romanis finis fuit. Veſpaſiani in Ægypto facta & edita ab eo miracula. itemque de oraculis & ſortibus ad eius imperium. Geſta illo ipſo anno, cuius parte poſtremâ Conſules*

IMP. VESPASIANVS ITERVM, TITVS FILIVS.

INTERFECTO Vitellio, bellum magis deſierat, quàm pax cœperat. Armati per vrbem victores, implacabili odio, victos conſectabantur. plenæ cædibus viæ, cruenta fora templaque, paſſim trucidatis, vt quemque ſors obtulerat. Ac mox, augeſcente licentiâ, ſcrutari, ac protrahere abditos: ſi quem [1] procerum habitu, & iuuentâ, proſpexerant, obtruncare; nullo militum, aut populi diſcrimine. quæ ſæuitia, recentibus odiis, ſanguine explebatur; dein verterat in auaritiam. Nihil vſquam ſecretum aut clauſum ſinebant, Vitellianos occultari ſimulantes. Initium id perfringendarum domuum, vel ſi reſiſteretur, cauſſa cædis. nec deerat egentiſſimus quiſque ex plebe, & peſſimi ſeruitiorum prodere vltrò dites dominos. alij ab amicis monſtrabantur. Vbique lamenta, conclamationes, & [2] fortuna captæ vrbis, adeò vt Othoniani Vitellianique militis inuidioſa anteà petulantia deſideraretur. Duces partium accendendo ciuili bello acres, temperandæ victoriæ impares. Quippe in turbas & diſcordias peſſimo cuique plurima vis, pax & quies bonis artibus indigent. Nomen ſedemque Cæſaris, Domitianus acceperat,
nondum

Cap. 1. *Sæuitum in vrbe:*
D
Et præda acta.
Nec duces militi coercendo.
Cap. 2.

nondum ad curas intentus, ſed ſtupris & adulteriis filium Principis agebat. Præfectura A prætorij, penes Arrium Varum. Summa potentiæ, in Primo Antonio.

Antonius impotenter ſe gerit.

is pecuniam familiamque è Principis domo, quaſi Cremonenſem prædam rapere. Ceteri modeſtiâ vel ignobilitate, vt in bello obſcuri, ita præmiorum expertes. Ciuitas pauida & ſeruitio parata, occupari redeuntem Tarracinâ L. Vitellium cum cohortibus, exſtinguique reliqua belli, poſtulabat. Præmiſſi [3] Ariciam equites. agmen legionum, intra Bouillas ſtetit.

L. Vitellius ſe dedit;

Nec cunctatus eſt Vitellius, ſeque & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infelicia arma, haud minùs irâ, quàm metu abiecit. Longus deditorum ordo, ſeptus armatis, per vrbem inceſſit. Nemo ſupplici vultu, ſed triſtes & truces, & aduerſùm plauſus ac laſciuiam inſultantis vulgi immobiles. paucos erumpere auſos, circumiecti preſsêre. ceteri in cuſtodiam conditi. Nihil quiſquam locutus indignum, & quamquam inter aduerſa, ſalua virtutis fama.

Isq; interfectus.

Dein L. Vitellius interficitur, par vitiis fratris, in principatu eius vigilantior, nec perinde proſperis ſocius, quàm aduerſis abſtractus.

Cap. 3.

Campania compoſita.

Iiſdem diebus Lucilius Baſſus, cum expedito equite, ad componendam Campaniam mittitur: diſcordibus municipiorum animis, magis inter ſemet, quàm contumaciâ aduerſus Principem. B Viſo milite, quies, & minoribus coloniis impunitas. Capuæ, legio tertia hiemandi cauſsâ locatur: & domus illuſtres afflictæ, cùm contrà Tarracinenſes nullâ ope iuuarentur. Tantò procliuius eſt iniuriæ, quàm beneficio vicem exſoluere: quia gratia oneri, vltio in quæſtu habetur. Solatio fuit ſeruus Verginij Capitonis, quem proditorem Tarracinenſium diximus, patibulo affixus, in iiſdem annulis, quos acceptos à Vitellio geſtabat.

Honores in Veſpaſianum à Senatu.

At Romæ ſenatus cuncta principibus ſolita, Veſpaſiano decernit, lætus & ſpei certus. quippe, ſumta per Gallias Hiſpaniaſque ciuilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico, poſtquam Ægyptum, Iudæam Syriamque & omnes prouincias exercituſque luſtrauerant, velut expiato terrarum orbe, cepiſſe finem videbantur.

Qui comiter ad eos ſcribit.

Addidere alacritatem Veſpaſiani literæ, tamquam manente bello ſcriptæ. ea, primâ ſpecie, forma. Ceterùm vt Princeps loquebatur, ciuilia de ſe, & Republicâ egregia. nec ſenatus obſequium deerat. Ipſi conſulatus cum Tito filio, prætura Domitiano & [4] conſulare imperium C decernuntur.

Cap. 4.

Etiam Mucianus: Sed ſuperbè.

Miſerat & Mucianus epiſtolas ad ſenatum, quæ materiam ſermonibus præbuêre. *Si priuatus eſſet, cur publicè loqueretur? potuiſſe eadem, paucos poſt dies, loco ſententiæ dici. ipſa quoque inſectatio in Vitellianos, [5] ſera, & ſine libertate. id verò erga Rempublicam ſuperbum, erga Principem contumelioſum, quod in manu ſua fuiſſe imperium, donatumque Veſpaſiano iactabat.* Ceterùm inuidia, in occulto; adulatio in aperto, erant.

Honores in duces.

Multo cum honore verborum, Muciano triumphalia de bello ciuili data. Sed [6] in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio conſularia, Cornelio Fuſco & Arrio Varo prætoria inſignia. Mox deos reſpexêre. reſtitui placuit Capitolium. Eaque omnia Valerius Aſiaticus, conſul deſignatus cenſuit. [7] Ceteri, vultu manuque; pauci quibus conſpicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compoſitis orationibus aſſentiebantur-

NOTÆ.

D

1. PROCERVM HABITV, ET IVVENTA.] *Duas notas Germani militis habebant, proceritatem corporis, itemq; iuuentam. Nam Germani plerumque proceri; & milites, à flore & robore aui colligebantur.*

2. FORTVNA CAPTÆ VRBIS.] *Non diſplicet Vertranij diuinatio,* forma captæ vrbis.

3. ARICIAM EQVITES.] *Liber vnus,* Arriani equites. *quid? an Arrij Vari turmas intellegit? Non opinor. & magis eſt vt vera ſit vulgata.*

4. CONSVLARE IMPERIVM.] *Intellegit* poteſtatem Conſularem, *vt Suetonius loquitur, Domitiani cap. 1.* Cæſar conſalutatus, honorem Præturæ vrbanæ, cum poteſtate Conſulari, ſuſcepit.

5. SERA, ET SINE LIBERTATE.] *Sera, quia iam afflicti aut nulli erant: non libera, quia ſine periculo mortuis vel inualidis inſultabatur.*

6. IN SARMATAS EXPEDITIO.] *Quæ fuerit, non dixit: neque debuit. nam apparet exiguum aliquid fuiſſe. Atque hoc factum opinari licet ipſo ciuili iſto bello, cùm Mucianus lento itinere in Thraciam & Mœſiam venit.*

7. CETERI, VVLTV MANVQVE.] *Ratio aſſentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo dupliciter, Pedibus aut Manu. Pedum in diſceßione vſus, Manus etiam in ſeßione aut ſtatione, cùm eâ exporrectâ ſignificarent talem ſententiam ſe approbare. Vopiſcus in Aure-*

A tiebantur. Vbi ad Heluidium Priſcum prætorem deſignatum ventum, [8] promſit ſententiam, * vt honorificam in bonum Principem. Falſa aberant, & ſtudiis ſenatus * attollebantur. Iſque præcipuus illi dies, magnæ offenſæ initium, & magnæ gloriæ fuit. *Heluidius Priſcus.* * *attollebatur.*

Res poſcere videtur, quia iterùm in mentionem incidimus viri ſæpiùs memorandi, vt vitam ſtudiaque eius, & quali fortunâ ſit vſus, paucis repetam. Heluidius Priſcus, regione [9] Italiæ ſeptimâ, Tarracinæ municipio, Cluuio patre, qui ordinem primipili duxiſſet, ingenium illuſtre altioribus ſtudiis iuuenis admodum dedit: [10] non vt plerique, vt nomine magnifico ſegne otium velaret; ſed quò firmior aduerſus fortuita, Rempub. capeſſeret. doctores ſapientiæ ſecutus eſt, qui ſola bona quæ honeſta, mala tantùm quæ turpia; potentiam, nobilitatem, ceteráque extra animum, neque bonis neque malis annumerant. [11] Quæſtorius adhuc, à Pæto Thraſeâ gener dilectus, è moribus ſoceri nihil æquè ac libertatem hauſit. [12] ciuis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemtor, recti peruicax, conſtans aduerſus metus. Cap. 5. *Viri magni geſtus, & ingenium.* *Stoicos amat.*

Erant quibus appetentior famæ videretur: [13] quando etiam ſapientibus, cupido gloriæ, nouiſſima B exuitur. Ruinâ ſoceri, in exſilium pulſus, vt [14] Galbæ principatu rediit, Marcellum Eprium delatorem Thraſeæ accuſare aggreditur. Ea vltio, incertum maior an iuſtior, ſenatum in ſtudia diduxerat. Nam ſi caderet Marcellus, agmen reorum ſternebatur. Primò minax certamen, & egregiis orationibus vtriuſque [15] teſtatum. Mox dubiâ voluntate Cap. 6. *Et famam.* *Actio eius in Marcellum.*

Aureliano. Deinde aliis MANVS PORRIGENTIBVS, aliis pedibus in ſententiam euntibus, pleriſque verbo conſentientibus conditum eſt Senatuſconſultum. *Seneca epiſtolâ* VIII. Non videor tibi plus prodeſſe, quàm ſi in Senatu candidato vocem *&* MANVM commodarem? *Iſidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, libro* I. Mos eſt militaris, vt quoties conſentiat exercitus, quia voce non poteſt, MANV promittat.

C 8. PROMSIT SENTENTIAM.] *Aut mihi mens, aut huic loco aliquid deſit. Quid enim hîc in quo Heluidius offenderit? Sed nec iſta ipſa ſententiola integra: ſcripſeritq. Tacitus,* vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem. *Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit:* vt honorif. in bon. Principem, ita falſa aberant. *qui ſententiam ſequentem debilitat & eneruat.*

9. ITALIÆ SEPTIMA, TARRACINÆ MVNICIPIO.] *Locus nec bonus nec firmus, de firmiſſimo viro. Nam libris abeſt vox,* ſeptimâ: *quam nos tamen inſeruimus, ſententiæ vtcumque fulciendæ, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in* XI. *regiones diuiſam ab Auguſta. itaque cùm regionis hic mentio; εὔλογον, aiunt, numerum eius à Cornelio expreſſum. Sed iure ambigo. primùm quia non Tacito, non aliis hiſtoricis vſurpatum, vt in oppi-* D *di mentione regionem Italiæ adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat; quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipſo verbo vacillant. Nam Vaticano eſt,* Tarentium municipio: *Farneſ.* Tarentinæ: *priſcis editionibus,* Tarentino. *Mirum verò, ſi libri omnes in oppida toties iam antè ſine errore vllo nominata, hic demum offendant. At pro,* regione Italiæ, *ſubit opinari,* origine Italicâ. *Non externum ſcilicet fuiſſe; vt tunc in Senatu plurimi, non ſolùm multi.*

10. NON VT PLERIQVE.] *Diſce iuuentus, & vide verum finem quem Sapientiæ ſtudiis proponas.*

11. QVÆSTORIVS ADHVC.] *Quæſtor autem fuit ſub Nerone; & Achaiam adminiſtrauit: quod Scholiaſtes in Sat.* V. *Iuuenalis prodidit. At Prætor demum ſub Veſpaſiano, disertè ita ſcribente Suetonio, cap.* XV. *Nominatur tamen Tacito* Heluidius Priſcus legatus legionis, *anno vrbis* DCCCV. *lib.* XII. *quem, ex more eius aui, prætorium legatum fuiſſe probabile eſt: quis ergo iſte? non noſter, quia tunc ſub Claudio nec Quæſtor. An pater eius? non, quia Tacitus hîc* Cluuium *illi patrem dat dumtaxat* Primipilarem. *Suſpicor auunculum fuiſſe, & ab eo in nomen & familiam adoptatum. Nam vnde alioqui* Heluidius è Cluuio *patre? Notandum hoc ſanè eſt ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam vxorem antè habuerit, & ex eâ* Heluidium iuniorem, *quem Domitianus interfecit: Plinio & Tacito laudatum item, & patre dignum virum. Vide quæ noto in fine Agricolæ.*

12. CIVIS, SENATOR.] *Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipſum perfamiliarem fuiſſe, mihi liquet. Non minora de eo elogia ſparſim reperias in Diſſertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epiſtolis celebrat, plus vno loco. At tam illuſtre ſidus (heu, quid ſperemus?) in tenebris penè iacebat, abſque vna hac Taciti face.*

13. QVANDO ETIAM SAPIENTIBVS.] *Veriſſimè: nec mutandum. Omnes adfectus faciliùs à Sapiente exuuntur, quàm hæc cupido: & in magnis viris*

——— tu ſola animum mentemque peruris
Gloria.

Plato ad hanc mentem aptiſſimè: Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ [illegible] ἀποτίθεται. Cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima ſolet deponere. *Et noſter in Agricolâ:* Famæ, cui ſæpè etiam boni indulgent.

14. GALBÆ PRINCIPATV REDIIT.] *Vnde? Apolloniâ. Illic enim in exſilio egit: quod nos docet Scholiaſtes in Sat. Iuuenalis* V. Eluidius Priſcus, poſt damnationem ſoceri Pæti Thraſeæ, interdictâ ſibi Italiâ, Apolloniam conceſſit.

15. TESTATVM.] *Noſtri libri. Viſum Rhenano,* certatum.

16. SE-

luntate Galbæ, multis ſenatorum deprecantibus, omiſit Priſcus: variis, vt ſunt homi- A
num ingenia, ſermonibus, moderationem laudantium, aut conſtantiam requirentium.
Cum eodem diſſenſio ſuper legatis. Ceterùm eo ſenatus die, quo de imperio Veſpaſiani cenſebant, placuerat mitti ad Prin-
cipem legatos. Hinc inter Heluidium, & Eprium, acre iurgium. Priſcus eligi nomina-
tim à magiſtratibus iuratis, Marcellus vrnam poſtulabat, quæ conſulis deſignati ſen-
Cap. 7. tentia fuerat. Sed Marcelli ſtudium proprius rubor excitabat, ne aliis electis poſthabi-
Inuehitur in hominem. tus crederetur. Paullatimque, per altercationem ad continuas & infeſtas orationes pro-
uecti ſunt. quærente Heluidio, *Quid ita Marcellus iudicium magiſtratuum pauesceret? eſſe illi pecuniam, & eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum vrgeret. Sorte & vrnâ, mores non diſcerni: ſuffragia & exiſtimationem ſenatus reperta, vt in cuiuſque vitam famamque penetrarent. pertinere ad vtilitatem Reip. pertinere ad Veſpaſiani honorem, occurrere illi quos innocentiſſimos ſenatus habeat qui honeſtis ſermonibus aures Imperatoris imbuant. Fuiſſe Veſpaſiano amicitiam cum Thraſeâ, Sorano,* [16] *Senecione: quorum accuſatores, etiam ſi puniri non oporteat, oſtentari non debere. hoc ſenatus iudicio, velut admoneri Principem, quos probet,*
• Eſſet *quos reformidet. nullum maius boni imperij inſtrumentum, quàm bonos amicos. • Eſſe ſatis Mar-* B
cello, quòd Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur præmiis & impunitate,
Cap. 8. *Veſpaſianum melioribus relinqueret.* Marcellus, non ſuam ſententiam impugnari, ſed con-
Marcellus cordatè reſpondet. ſulem deſignatum cenſuiſſe dicebat, [17] ſecundùm vetera exempla, quæ ſortem legatio-
nibus poſuiſſent, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret. *Nihil euenisse cur antiquitus in-*
• verteret. *ſtituta exoleſcerent, aut Principis honor in cuiuſquam contumeliam • verteretur. ſufficere omnes obſequio. id magis vitandum, ne peruicaciâ quorumdam irritaretur animus nouo principatu ſuſpenſus, & vultus quoque ac ſermones omnium circumſpectans. Se meminiſſe temporum, quibus natus ſit, quam ciuitatis formam patres auique inſtituerint: vlteriora mirari, præſentia ſequi, bonos imperatores voto expetere, qualeſcumque tolerare. Non magis ſuâ oratione Thraſeam, quàm iudicio ſenatus afflictum. Sæuitiam Neronis,* [18] *per huiuſmodi imagines illuſiſſe. nec minus ſibi anxiam talem amicitiam, quàm aliis exſilium. Denique conſtantiâ, fortitudine, Catonibus & Brutis æquaretur Heluidius: ſe vnum eſſe ex illo ſenatu, qui ſimul ſeruierit. ſuadere etiam Priſco, ne*
ſupra Principem ſcanderet, ne Veſpaſianum ſenem triumphalem, iuuenum liberorum patrem C
præceptis coërceret. Quo modo peſſimis imperatoribus ſine fine dominationem, ita quamuis egregiis
Legati ſorte lecti. *modum libertatis placere.* Hæc magnis vtrimque contentionibus iactata, diuerſis ſtudiis
accipiebantur. Vicit pars quæ ſortiri legatos malebat, etiam mediis patrum annitenti-
bus retinere morem. Et ſplendidiſſimus quiſque eódem inclinabat, metu inuidiæ ſi ipſi
Cap. 9. eligerentur. Secutum aliud certamen. Prætores ærarij (nam tum à prætoribus tractaba-
De pecuniâ publicâ diſſenſio. tur ærarium) publicam paupertatem queſti, modum impenſis poſtulauerant. Eam curam
conſul deſignatus, ob magnitudinem oneris, & remedij difficultatem, Principi reſer-
Et quadam ab Heluidio, non pro ſeruulis ſtatu. uabat. Heluidius, arbitrio ſenatus agendum cenſuit. Cùm perrogarent ſententias con-
ſules, Vulcatius Tertullinus tribunus plebis interceſſit, ne quid ſuper tantâ re, Princi-
pe abſente, ſtatueretur. Cenſuerat Heluidius, vt Capitolium publicè reſtitueretur, ad-
iuuaret Veſpaſianus. Eam ſententiam modeſtiſſimus quiſque ſilentio, deinde obliuio
Cap. 10. tranſmiſit: [19] fuêre, qui & meminiſſent. Tum inuectus eſt Muſonius Rufus in Pub-
lium D

16. SENECIONE.] *Malè. fateor fuiſſe Herennium Senecionem inſignem virum, ſed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros ſcriptos, qui hîc,* Sentio: *etſi virum ignoro.*

17. SECVNDVM VETERA EXEMPLA.] *Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui negabat de more eo ſe legiſſe. Ego ita accipio. non quaſi ſemper legati ſorte olim miſſi, ſed ſæpè. & in eam rem exempla hæc reperio. Cicero ad Atticum lib. I. epiſt. XVII.* Senatus decreuit, vt legati cum auctoritate mitterentur. *Addit poſt pauca:* Hoc non queo prætereire, cùm de conſularibus mea prima ſors exiſſet, vnâ voce Senatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit. *E quibus ſortitionem illic fuiſſe, clarè vides. Dio libro* LIX. Πρέσβεις τε ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν Κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν. Legatos his de rebus, alios quidem ſorte, Claudium verò ſuffragiis electum miſerunt. *Plura exempla auidè quæſiui: ſed, vt verum fatear, clamaui Hylam.*

18. PER HVIVSMODI IMAGINES ILLVSISSE.] *Benè ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non ſe magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuiſſe, quàm ſenatum vniuerſum qui eos damnauerit. Sed Neronem videlicet hoc quaſi velum prætendiſſe ſceleribus, vt quæ ſponte ſuſurus erat, ea per accuſatores & Senatum exerceret. atque ita imagine quadam Iuſtitiæ hominibus verè illuderet. Vulgò eſt,* illuxiſſe.

19. FVERE, QVI ET MEMINISSENT.] *Quod & apud*

A liũ Celerem, à quo Bareã Soranum falſo teſtimonio circumuentum arguebat. Eâ *Muſonius Celerem accuſat.*
cognitione renouari odia accuſationum videbantur. ſed vilis & nocens reus, protegi non poterat. Quippe Sorani ſancta memoria. Celer profeſſus ſapientiam, dein teſtis in Baream, [20] proditor corruptorque amicitiæ, cuius ſe magiſtrum ferebat. Proximus dies, cauſſæ deſtinatur. Nec tam Muſonius aut Publius, quàm Priſcus & Marcellus, ceteriq́ue [21] motis ad vltionem animis, exſpectabantur. Tali rerum ſtatu, cùm diſcordia [22] inter *Cap. 11.*
patres, ira apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non Princeps in ciuitate eſſent; Mucianus in vrbem ingreſſus cuncta ſimul in ſe traxit. fracta Primi Antonij Variq́ue potentia, malè diſſimulatâ in eos Muciani iracundiâ, quamuis vultu tegeretur. *Mucianus in vrbem venit.*
Sed ciuitas timandis offenſis ſagax, verterat ſe, tranſtuleratque. Ille [23] vnus ambiri, coli. nec deerat ipſe, ſtipatus armatis, domos, hortoſque permutans, apparatu, inceſſu, excubijs, vim Principis amplecti, nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes *Ad quem omnes ſe inclinant.*
Calpurnij Galeriani. Is fuit filius C. Piſonis, nihil auſus. ſed nomen inſigne, & decora *Calpurnius Piſo caſus.*
B ipſi iuuenta, rumore vulgi celebrabantur. Erantque in ciuitate adhuc turbidâ, & nouis ſermonibus lætâ, qui principatus inanem ei famam circumdarent. Iuſſu Muciani, cuſtodiâ militari cinctus, ne in ipſâ vrbe conſpectior mors foret, ad quadrageſimum ab vrbe lapidem, viâ Appiâ, fuſo per venas ſanguine exſtinguitur. Iulius Priſcus, prætoriarum ſub Vitellio cohortium præfectus, ſe ipſum interfecit, pudore magis quàm neceſſitate. Alphenus Varus, ignauiæ infamiæque ſuæ ſuperfuit. Aſiaticus (enim is libertus) malam potentiam, ſeruili ſupplicio, expiauit. *Aſiaticus cruci affixus.* Iiſdem diebus crebreſcentem cladis Germanicæ famam, nequaquam mæſta ciuitas excipiebat. *Cap. 12.* cæſos exercitus, capta legionum [* caſtra] hiberna, deſciuiſſe Gallias, non vt mala loquebantur. Id bellum quibus cauſſis ortum, quanto externarum ſociarumque gentium motu flagrauerit, altiùs expediam. ** Abeſt à man. ſcr.* *Initium belli Germanici.* Bataui, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione domeſticâ pulſi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque [24] inſulam inter vada ſitam occupauêre, *Batauorum regio.*
quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opibus Romanis, [25] ſocietate validiorum, attriti, viros tantùm armaque imperio miniſtrant, *Et in armis gloria.*
C diu

apud Veſpaſianum nempe deferrent. quare? quia hæc ſententia dignitatem Principis minuebat, Senatus populiq́; augebat. à quo reſtitui Capitolium, dumtaxat adiuuante Veſpaſiano, volebat.

20. PRODITOR CORRVPTORQVE AMICITIÆ, CVIVS SE MAGISTRVM FEREBAT.] *Nam damno. reuerà enim philoſophus magiſter amicitiæ, vti & aliarum virtutum eſt. Nec tamen vetus conſectarium mea mihi euiluit;* corruptorque amici, & cuius ſe magiſtrum ferebat. *Vix enim eſt vt Tacitus omiſerit, quod valde ad rem & ad culpam facit, fuiſſe hunc Celerem Bareæ præceptorem. Iuuenalis docet:*

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex.

Interpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in
D *verſum* ——— magni delator amici.

Alij dicunt Philoſophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnauit: & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano, hoc ipſum Muſonio Rufo accuſante, damnatus eſt.

21. MOTIS AD VLTIONEM ANIMIS.] *Corruptiſſimus anteà locus, quem reſtituimus ab ingenio: cùm libris eſſet,* motis adulationibus animis: *aut vet. Vatic.* notis adulationi. *Sententia eſt: Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur, quàm, erectis ſemel cupidine vlciſcendi animis, illi Senatorij & illuſtres Priſcus & Marcellus.*

22. INTER PATRES.] *Ita Mercerus, & rectè:* nam, partes. *Senatum nempe intellegit diſcordem, vt antè aſtendit.*

23. VNVS AMBIRI, COLI.] *De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti ſcriptoris apud Suidam, in voce* Ἀγάλλειν. *ait:* Ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἁπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο εἰ καὶ ὅστις οὖν οὐχ ὅτι ὑβρίσειεν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ μεγάλως ἀγάλλοι. Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & ſuper omnes volebat: & ægreſcebat, ſi quiſquam, non dicam contumeliâ eum affeciſſet, ſed niſi ſummo cultu proſecutus eſſet.

24. INSVLAM INTER VADA.] *Valdè turbant libri. Quidam,* inſulam vocatam ſitam: *alij,* inſulam Vacaſitam: *Budenſis,* inſulam iuxta ſitam. *Et certè inter vada aut vadoſa loca: propriè ſita non eſt hæc nobilis inſula. quippe inter Rhenum Maſamq́; alta & profunda planè flumina. ſed Vadorum ſcilicet voce paullò laxiùs & latiùs Tacitus vſus, pro aquis. Quomodo Catullus pro mari,*

——— vada falſa citâ decurrere puppi:

Virgilius, Ouidius, alijq́. Etſi reuerà vada & breuia multa olim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certa ripa coërcerent. ideoq́; latè diffundebantur. An alicui placeat, inſulam Vahali aſſitam?

25. SOCIETATE VALIDIORVM ATTRITI.] *Sententia eſt. quamquam Romanis ſocij & fœderati Bataui, quæ ſocietas apud potentiores plerumque in ſeruitutem tranſit: tamen non ita eis factum. libertatem tenuêre, nec tributa ijs impoſita aut ſeruitij alia*

 nota.

diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, tranſmiſſis illuc co- A
hortibus, quas vetere inſtituto, nobiliſſimi popularium regebant. Erat & domi dilectus
eques, præcipuo nandi ſtudio, [26] arma equoſque retinens, integris turmis, Rhenum
Cap. 13. perrumpere. Iulius Paullus, & Claudius Ciuilis, regiâ ſtirpe, multò ceteros anteibant.
Iulius Paullus. Paullum Fonteius Capito, falſo rebellionis crimine interfecit. Iniectæ Ciuili catenæ,
Claudius Ciuilis. miſſuſque ad Neronem, & à Galbâ abſolutus, ſub Vitellio rurſus diſcrimen adijt, flagi-
tante ſupplicium eius exercitu. Inde cauſſæ irarum, ſpeſque ex malis noſtris. Sed Ciuilis,
Huius ſolertia. vltrà quàm barbaris ſolitum, ingenio ſolers, & Sertorium ſe aut Hannibalem ferens, ſi-
mili oris dehoneſtamento; ne vt hoſti obuiàm iretur, ſi à populo Romano palàm de-
ſciuiſſet. Veſpaſiani amicitiam, ſtudiumque partium prætendit. miſſis ſanè ad eum Primi
Antonij litteris, quibus auertere accita à Vitellio auxilia, & tumultus Germanici ſpecie,
retentare legiones iubebatur. Eadem Hordeonius Flaccus præſens monuerat, inclinato
in Veſpaſianum animo, & Reip. curâ, cui excidium aduentabat, ſi redintegratum bel-
Cap. 14. lum, & tot armatorum millia Italiam irrupiſſent. Igitur Ciuilis [27] diſſidij certus, occul-
tato interim altiore conſilio, cetera ex euentu iudicaturus, nouare res hoc modo cœpit. B
Dilectus Batauorum. Iuſſu Vitellij, Batauorum iuuentus ad [28] dilectum vocabatur: quem ſuapte naturâ gra-
uem, onerabant miniſtri auaritiâ ac luxu, ſenes aut inualidos conquirendo, quos pretio
** Vet. Impubes.* dimitterent. rurſus * impuberes, ſed formâ conſpicui (& eſt pleriſque procera pueritia)
Occaſio rebellandi. ad ſtuprum trahebantur. Hinc inuidia, & compoſiti ſeditionis auctores perpulêre vt
dilectum abnuerent. Ciuilis primores gentis, & promtiſſimos vulgi, ſpecie epularum,
Ciuilis oratione eos incitat. ſacrum in nemus vocatos, vbi nocte ac lætitiâ incaluiſſe videt, à laude gloriaque gentis
orſus, iniurias & raptus, & cetera ſeruitij mala enumerat. *Neque enim ſocietatem vt olim,
ſed tamquam mancipia haberi.* [29] *Quando legatum, graui quidem comitatu, & ſuperbo cum im-
perio, venire? tradi ſe præfectis centurionibuſque. quos vbi ſpolijs & ſanguine expleuerint, mu-
tari, exquirique nouos ſinus, & varia prædandi vocabula. Inſtare dilectum, quo liberi à parenti-
bus, fratres à fratribus, velut ſupremùm diuidantur. Numquam magis afflictam rem Romanam,
nec aliud in hibernis quàm prædam & ſenes. attollerent tantùm oculos, & inania legionum nomi-
na ne paueſcerent. eſſe ſibi robur peditum equitumque; conſanguineos Germanos; Gallias idem* C
*cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguam fortunam Veſpaſiano impu-
taturos: victoriæ rationem non reddi.* Magno cum aſſenſu auditus, barbaro ritu, & patrijs
Cap. 15. exſecrationibus, vniuerſos adigit. Miſſi ad Caninefates, qui conſilia ſociarent. Ea gens
Et impellit ad arma. Caninefates quoque. partem inſulæ colit, origine, linguâ, virtute, par Batauis: numero ſuperantur. Mox occul-
tis nuntijs, pellexit Britannica auxilia, Batauorum cohortes, miſſas in Germaniam, vt
ſuprà rettulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninefatibus, ſtolidæ audaciæ
Brinio dux. * Brinio, claritate natalium inſigni. pater eius multa hoſtilia auſus, Caianarum expedi-
** Alij libri, Brinno, alij, Brenno,* tionum ludibrium impunè ſpreuerat. Igitur ipſo rebellis familiæ [30] nomine placuit,
[31] impoſituſque ſcuto, more gentis, & ſuſtinentium humeris vibratus, dux diligitur.
Sta-

nota. Vaticanus liber, ſocietatéve aliorum adſtricti. *quod minùs placet.*

26. ARMA EQVOSQVE RETINENS.] *Romanus codex*, arma quoque retinens. *quod haut ſpreuerim. vti non tam ipſi tranataſſe, quam equis tranſiſſe intellegantur. Certè ambiguum mihi, Batauorumne hæc ars & opera fuerit, ita vt ipſi nantes, equos armáque tenuerint: an potiùs equi ipſi docti ſic & facti. E Tacito aut priſcis ſcriptoribus litem hanc haud facile decidas. Noſter in Agricolâ, virùs ipſis tribuere vteriùs videtur: (de Batauis enim illa capio:)* lectiſſimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt, repentè immiſit. *Xiphilinus in Hadriano, ambiguè:* Τὸ ἱππικὸν τῶν καλουμένων Βατάβων μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο. *Hadrianus de Sorano Batauo:*

Hadriano potui qui iudice, vaſta profundi
Æquora Danubij cunctis tranare ſub armis.

27. DISSIDII CERTVS.] *Libri veteres*, deſciſcendi certus. *Vtrum mauis rectum.*

28. DILECTVM SVAPTE NATVRA GRAVEM.] *Quippe in longam & longinquam militiam. Velleius in laudibus Tiberij:* Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, ſupplementum, ſine trepidatione dilectus, prouidet? D

29. QVANDO LEGATVM.] *Notâ interrogandi hæc ſcripſerim. atque interpreter: En, vſque eò viles Romanis ſumus, vt non legati aut prætores ſaltem nos diripiant: id eſt, honeſtiorum manibus pereamus: ſed latrunculi aliquot minuti, præfecti & centuriones.*

30. NOMINE PLACVIT.] *Sine etiam*, omine. *At Brinionem ipſum*, Brunonem, *ſcribi verius fortaſſe ſit.*

31. IMPOSITVSQVE SCVTO, MORE GENTIS.] *Mors igitur ille ignotus Romanis, eo quidem ano. Nam poſteà*

A Statimque accitis Friſijs (tranſrhenana gens eſt) duarum cohortium hiberna, [32] proximo occupato Oceano, irrumpit. Nec præuiderant impetum hoſtium milites: nec, ſi præuidiſſent, ſatis virium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta caſtra. dein vagos & pacis modo effuſos lixas, negotiatoreſque Romanos, inuadunt. Simul excidijs caſtellorum imminebant: quæ à præfectis cohortium incenſa ſunt; quia defendi nequibant. Signa vexillaque, & quod militum, in ſuperiorem inſulæ partem congregantur, duce Aquilio primipilari, nomen magis exercitus, quàm robur. Quippe [33] viribus cohortium abductis, Vitellius è proximis Neruiorum Germanorumque pagis ſegnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo graſſandum ratus, incuſauit vltrò præfectos, quòd caſtella deſeruiſſent: ſe cum cohorte cui præerat, Caninefatum tumultum compreſſurum. illi ſua quiſque hiberna repeterent. Subeſſe fraudem conſilio, & diſperſas cohortes faciliùs opprimi, nec Brinionem ducem eius belli, ſed Ciuilem eſſe patuit: erumpentibus paulatim indicijs, quæ Germani læta bello gens, non diu occultauerant. Vbi inſidiæ parum

Hiberna Romana capit.

Cap. 16. *Dolus Ciuilis.*

Et mox aperta vis.

B ceſsêre, ad vim tranſgreſſus, Caninefates, Friſios, Batauos proprijs cuneis componit. directa ex diuerſo acies, haut procul à flumine Rheno, & obuerſis in hoſtem nauibus, quas incenſis caſtellis illuc appulerant. nec diu certato, Tungrorum cohors ſigna ad Ciuilem tranſtulit: perculſique milites improuiſâ proditione, à ſocijs hoſtibuſque cædebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum è Batauis, tamquam imperitiâ, officia nautarum propugnatorumque impediebant. mox contrà tendere, & puppes hoſtili ripæ obijcere. ad poſtremum gubernatores centurioneſque, niſi eadem volentis, trucidant. donec vniuerſa quattuor & viginti nauium claſſis, transfugeret, aut caperetur.

Prœliũ cum Romanis.

Qui produntur, & vincuntur.

Clara ea victoria in præſens, in poſterum vſui: armaque & naues, quibus indigebant, adepti, magnâ per Germanias Galliaſque famâ, libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ ſtatim miſêre legatos, auxilia offerentes. Galliarum ſocietatem, Ciuilis arte donisque affectabat, captos cohortium præfectos ſuas in ciuitates remittendo: cohortibus abire an manere mallent datâ poteſtate. manentibus, honorata militia; digredientibus, ſpolia Romanorum offerebantur. Simul, ſecretis ſermonibus, admonebat malorum,

Cap. 17. *Germaniam Ciuilis ſibi iungit: Conatur & Gallias.*

C quæ tot annis perpeſſi, *Miſeram ſeruitutem falsò pacem vocarent. Batauos, quamquam tributorum expertes, arma contra communes dominos cepiſſe. primâ acie, fuſum victumque Romanum: quid ſi Galliæ iugum exuant? quantum in Italiâ reliquum? prouinciarum ſanguine, prouincias vinci. ne Vindicis aciem cogitarent: Batauo equite, protritos Aeduos Aruernosque. fuiſſe inter Verginij auxilia, Belgas. vereque reputantibus, Galliam ſuiſmet viribus concidiſſe. Nunc eaſdem omnium partes, addito ſi quid militaris diſciplinæ in caſtris Romanorum viguerit. eſſe ſecum veteranas cohortes, quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Seruirent Syria Aſiaque, & ſuetus regibus Oriens: [34] multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos. Nuper certè,* cæſo

Compoſitâ oratione.

poſteà irrepſit, ſed non niſi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pythœus. Illum vide libro II. Subſeciuor. cap. VI. D *Sed addo, etiam Gratis leuationem hanc in ſcutum vſurpatam, inter ſollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui ſeditioſè contra Iuſtinianum electus;* καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετέωρον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα: & in ſcutum ſublime eum tollentes, ſalutant regem. *Nicephorus Gregoras lib. III. de Theodoro Duca filio:* Ἀνηγορεύετο δ' οὗτος βασιλεὺς παρ' ἐκείνων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων, καταστὰς ἐπ' ἀσπίδος, καὶ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος: Dictus autem poſteà Imperator eſt à volentibus ſubditis, ſedens in clypeo iuxta morem in hac re receptum. *Curopalates de officijs Aulæ:* Ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος. Nouus Imperator ſcuto impoſitus tollitur in altum. *In Excerptis Georgij Pachymeris libro II.* Imperatorio clypeo inſidet is, qui Imperio deſtinatur. *Adde, ſi lubet, Zoſimum lib. III. in electione Iuliani.*

32. PROXIMO OCCVPATO OCEANO.] *Legam,* proxima occupatu, Oceano irrumpit. *hac mente: vt Brinio duarum cohortium caſtra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Et accedit, quod in Flor. eſt,* Proxima occupata.

33. VIRIBVS COHORTIVM ABDVCTIS.] *Bona & fida lectio è libris. Fruſtrà Rhenanus è Budenſi admutilato codice turbat, miſcet. Vitellius quidem non cohortes ipſas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: ſed illis manentibus nomine & ſpecie, valentiſſimum quemque militem ſubtraxit. id eſt, vires cohortium abduxit, vt hic ait.*

34. MVLTOS ADHVC IN GALLIA.] *Cautè vide legas. Si enim de primâ ſeruitute & ſtipendio quod Cæſar impoſuit, capis: capieris. quomodo enim vera hæc adſertio, cùm ab eo tempore ad hunc diem, anni ſint inter ferè CXX? nec tam vitales, vt opinor, tunc noſtri Galli. Sed ad Auguſtum eiuſque annum id*

 referri

caſo Quinctilio Varo, pulſam è Germaniâ ſeruitutem. Nec Vitellium Principem, ſed Cæſarem A *Auguſtum bello prouocatum. Libertatem naturâ, etiam mutis animalibus, datam. Virtutem proprium hominis bonum. Deos fortioribus adeſſe. Proinde arriperent vacui, occupatos; integri, feſſos:*

Cap. 18. *dum alij Veſpaſianum, alij Vitellium foueant, patere locum aduerſus vtrumque.* Sicut in Gallias Germaniaſque intentus, ſi deſtinata prouenîſſent, validiſſimarum ditiſſimarumque

Hordeonius ſegniter ei obuiàm. nationum regno imminebat. At Flaccus Hordeonius, primos Ciuilis conatus, per diſſimulationem aluit. Vbi expugnata caſtra, deletas cohortes, pulſum Batauorum inſulâ Romanum nomen, trepidi nuntij afferebant; Mumium Lupercum legatum (is duarum legionum hibernis præerat) egredi aduerſus hoſtem iubet. *Lupercus in eum miſſus.* Lupercus legionarios è præſentibus, Vbios è proximis, Treuerorum equites, haut longè agentes, raptim tranſmiſit: additâ Batauorum alâ, quæ iam pridem corrupta, fidem ſimulabat, vt proditis in ipsâ acie Romanis, maiore pretio fugeret. *Ciuilis animoſè occurrit.* Ciuilis captarum cohortium ſignis circumdatus, vt ſuo militi recens gloria ante oculos, & hoſtes memoriâ cladis terrerentur, matrem ſuam ſororeſque, ſimul omnium coniuges paruoſque liberos, conſiſtere à tergo iubet: hortamenta victoriæ, vel pulſis pudorem. Vt virorum cantu, feminarum vlulatu, ſonuit B acies: [35] nequaquam par à legionibus, cohortibuſque redditur clamor. Nudauerat ſiniſtrum cornu Batauorum ala transfugiens, ſtatimque in nos verſa. ſed legionarius miles, *Et inſigniter vincit.* quamquam rebus trepidis, arma ordineſque retinebat. Vbiorum Treuerorumque auxilia, fœdâ fugâ diſperſa, totis campis palantur. *Romani in caſtra Vetera fugiunt.* Illuc incubuêre Germani. Et fuit interim effugium legionibus, in caſtra, quibus Veterum nomen eſt. Præfectus alæ Batauorum, Claudius Labeo, opidano certamine æmulus Ciuili, ne interfectus inuidiam apud populares, vel ſi retineretur, ſemina diſcordiæ præberet, in Friſios auehitur.

Cap. 19. *Batauorum cohortes corrupta à Ciuili.* Iiſdem diebus Batauorum & Caninefatium cohortes, cùm iuſſu Vitellij in Vrbem pergerent, miſſus à Ciuile nuntius aſſequitur. Intumuêre ſtatim ſuperbiâ ferociaque, & pretium itineris, donatiuum, duplex ſtipendium, augeri equitum numerum, promiſſa ſanè à Vitellio, poſtulabant; non vt aſſequerentur, ſed cauſſam ſeditioni. Et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat, quàm vt acriùs expoſcerent, quæ ſciebant negaturum. Spreto *Ad eum tendunt.* Flacco, inferiorem Germaniam petiuere, vt Ciuili iungerentur. C *Hordeonius impedire vult, nec vult.* Hordeonius, adhibitis tribunis centurionibuſque, conſultauit, num obſequium abnuentes vi coërceret. Mox inſitâ ignauiâ, & trepidis miniſtris, quos ambiguus auxiliorum animus, & ſubito dilectu ſuppletæ legiones angebant, ſtatuit continere intra caſtra militem. Dein pœnitentiâ, & arguentibus ipſis qui ſuaſerant, tamquam ſecuturus, ſcripſit Herennio Gallo, legionis primæ legato, qui Bonnam obtinebat, vt arceret tranſitu Batauos: ſe cum exercitu, tergis eorum hæſurum. Et opprimi poterant, ſi hinc Hordeonius, inde Gallus, motis vtrimque copijs, medios clauſiſſent. Flaccus omiſit inceptum, aliiſque litteris Gallum monuit, ne terreret abeuntes. Vnde ſuſpicio, ſponte legatorum excitari bellum: quin cuncta quæ acciderant, aut metuebantur, non inertiâ militis, neque hoſtium vi, ſed

Cap. 20. [36] fraude ducum euenire. *Bonnam veniunt.* Bataui, cùm caſtris Bonnenſibus propinquarent, præmiſêre qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent. *Innoxium tranſitum petunt.* *Nullum ſibi bellum aduerſus Romanos, pro quibus toties bellaſſent. Longâ atque irritâ militiâ feſſis, patriæ atque otij cupidinem eſſe. Si nemo obſiſteret, innoxium iter fore: ſin arma occurrant, ferro viam inuenturos.* Cunctantem D *Sed reſiſtitur.* legatum milites perpulerant, fortunam prœlij experiretur. Tria millia legionariorum, & tumultuariæ Belgarum cohortes, ſimul paganorum lixarumque ignaua, ſed procax ante periculum manus, omnibus portis erumpunt, vt Batauos numero impares circumfundant. *Illi ferro viam inueniunt.* [37] Illi veteres militiæ, in cuneos congregantur, denſi vndique, & frontem tergaque

referri verius erit: qui cenſum tributúmque inſtituit, quod penderent Galli. idq́ in conſulatu ſuo ſeptimo. Ad quam rationem nihil abſurdi aut vani in hac oratione Ciuilis.

35. NEQVAQVAM PAR.] *Quod valdè Romani obſeruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis:* Craſſus iuſſit eos clamorem tollere. in quo maximè militum mæſtitia deprehenſa eſt, exilem & diſſonum clamorem edentium. Contrà, à Barbaris clarus & fortis eſt redditus.

36. FRAVDE DVCVM EVENIRE.] *Vocem ſuſtuli,* metuebantur, *auctore Vaticano. quæ perperàm hîc inſerta, & de priore lineâ repetita.*

37. ILLI VETERES MILITIÆ.] *Ipſa eſt Taciti phraſis, & egregia reſtitutio Florentino codici debetur, atque induſtria Pichenæ.*

38. LON-

A gaque ac latus tuti. Sic tenuem aciem noſtrorum perfringunt. Cedentibus Belgis, pellitur legio, & vallum portaſque trepidi petebant. Ibi plurimum cladis: cumulatæ corporibus foſſæ: nec cæde tantùm & vulneribus, ſed ruinâ, & ſuis plerique telis interiêre. Victores, coloniâ Agrippinenſium vitatâ, nihil cetero in itinere hoſtile auſi; Bonnenſe prælium excuſabant: tamquam petitâ pace, poſtquam negabatur, ſibimetipſi conſuluiſſent. Ciuilis aduentu veteranarum cohortium, iuſti iam exercitus ductor, ſed conſilij Cap. 21. ambiguus, & vim Romanam reputans, cunctos qui aderant, in verba Veſpaſiani adigit. *Ciuilis Veſpaſiano cal-lidè tenat.* Mittitque legatos ad duas legiones, quæ priore acie pulſæ in Vetera caſtra conceſſerant, vt idem ſacramentum acciperent. Redditur reſponſum, neque proditoris, neque hoſtium ſe conſilijs vti. Eſſe ſibi Vitellium Principem, pro quo fidem & arma vſque ad ſupremum ſpiritum retenturos. proinde perfuga Batauus arbitrium rerum Romanarum ne ageret, ſed meritas ſceleris pœnas exſpectaret. Quæ vbi relata Ciuili, incenſus irâ, vniuerſam Batauorum gentem in arma rapit. *Copias contrahit & auget* Iunguntur Bructeri Tencterique, &

B excita nuntijs Germania, ad prædam famamque. Aduerſus has belli concurrentis minas, legati legionum, Mumius Lupercus, & Numiſius Rufus, vallum muroſque firmabant. Cap. 22. ſubuerſa [38] longæ pacis opera, haut procul caſtris in modum municipij exſtructa, ne hoſtibus vſui forent. [39] Sed parum prouiſum, vt copiæ in caſtra conueherentur; rapi permiſêre. Ita paucis diebus per licentiam abſumta ſunt, quæ aduerſus neceſſitates in longum ſuffeciſſent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauorum obtinens, *Ad Vetera venit.* [40] vtramque Rheni ripam, quò truculentior viſu foret, Germanorum catervis complet, aſſultante per campos equite. Simul naues in aduerſum amnem agebantur. Hinc veteranarum cohortium ſigna, inde depromtæ [41] ſiluis luciſque ferarum imagines, vt cuique genti inire prœlium mos eſt, [42] iuxtà belli ciuilis externique facie obſtupefecerant obſeſſos. & ſpem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod duabus legionibus ſitum, vix quinque millia armatorum tuebantur. Sed lixarum multitudo, turbatâ pace illuc congregata, & bello miniſtra aderat. Pars caſtrorum, in collem leniter aſſurgens, Cap. 23. pars æquo adibatur. *Eorum deſcriptio.* quippe illis hibernis, obſideri premique Germanias Auguſtus cre-

C diderat: neque vmquam id malorum, vt oppugnatum vltrò legiones noſtras venirent. Inde non loco, neque munimentis labor additus. Vis & arma ſatis placebant. Batavi, *Oppugnantur:* Tranſrhenanique, quò diſcreta virtus manifeſtiùs ſpectaretur, ſibi quæque gens conſiſtunt, eminus laceſſentes. Pòſt vbi pleraque telorum turribus pinniſque mœnium irrita * hærebant, & deſuper ſaxis vulnerabantur; clamore atque impetu, inuasêre vallum. ** Vet. pendebant, Fruſtrà.* Appoſitis plerique ſcalis; alij [43] per teſtudinem ſuorum, ſcandebant iam quidam; cùm gladijs & armorum incuſſu præcipitati; ſudibus & pilis obruuntur, præferoces initio, & rebus ſecundis nimij. Sed * tum prædæ cupidine, aduerſa quoque tolerabant. Machinas ** Far. tamen Machina admouentur.* etiam, inſolitum ſibi, auſi. nec vlla ipſis ſolertia: perfugæ captiuique docebant ſtruere materias in modum pontis, mox ſubiectis rotis propellere: vt alij ſuperſtantes, tamquam ex aggere prœliarentur: pars intus, occulti muros ſubruerent. *Fruſtrà.* Sed excuſſa baliſtis ſaxa, ſtrauere informe opus. & crates vineaſque parantibus, adactæ tormentis ardentes

D 38. LONGÆ PACIS OPERA.] *Id eſt Proceſtria, & quæ ædificari ante caſtra ſolent, vſibus lixarum aut aduentorum. Me vide Milit. V. Dial. 1.*

39. SED PARVM PROVISVM, VT.] *Itáne in littera vtima ſalebrâ viri docti hæſerunt? Nam, m, anteà legebatur, non, vt, velut nos emendauimus. Itaque conſenſu Vertranius & Rhenanus corrigunt*, ſed parum prouiſum, ni copiæ. *& prouiſum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Noſtra ſententia clara. Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quod dum ædificia pro caſtris diruuntur, commeatum aliaq́; tolerandæ obſidioni diripi permiſere, potiùs quàm vt in caſtro conueherent ad vſum.*

40. VTRAMQVE RHENI RIPAM.] *Vox*, vtramque, *Budenſi abeſt. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cùm hac in alterâ geſto? Inducatur igitur id verbi, aut reſcribatur*, vtrimque. *Id enim veri ſpeciem habet; ſupra infraq́; caſtro militem locatum, ad obſeſſorum terrorem.*

41. SILVIS LVCISQVE.] *Sic libri noſtri, non* inguiſque. *Enimuerò in ſacris Germanorum lucis ferino iſta ſigno. Tacitus de moribus gentis:* Effigieſque & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt.

42. IVXTA BELLI CIVILIS.] *Puto germanum eſſe. Romanus tamen codex, itemq́; Flor.* mixta belli ciuilis. *non item malè.*

43. PER TESTVDINEM SVORVM.] *Explico in Poliorceticis, lib. 1. Dial. V.*

Igitur obſidioni placuit.
dentes haſtæ. vltroque ipſi oppugnatores ignibus petebantur: donec deſperatâ vi, verte- A
rent conſilium ad moras, haut ignari paucorum dierum ineſſe alimenta, & multum im-
bellis turbæ. Simul ex inopiâ proditio, & fluxa ſeruitiorum fides, ac fortuita belli ſpera-
Cap. 24. bantur. Flaccus interim, cognito caſtrorum obſidio; & miſſis per Gallias qui auxilia
Vocula ad id ſoluendum mittitur.
concirent, lectos legionibus Dillio Voculæ duoetviceſimæ legionis legato tradit, vt
quàm maximis per ripam itineribus celeraret. [44] Ipſe pauidus torpere, inuiſus militi-
Miles in Hordeonium fremit.
bus. neque enim ambiguè fremebant, *Emiſſas à Magontiaco Batauorum cohortes, diſſimu-
latos Ciuilis conatus, acciri in ſocietatem Germanos. non Primi Antonij, neque Muciani ope Ve-
ſpaſianum magis adoleuiſſe.* [45] *aperta odia, armaque palàm depelli: fraudem & dolum, obſcura,
eoque ineuitabilia. Ciuilem ſtare contrà, ſtruere aciem; Hordeonium, è cubiculo & lectulo, iube-
re quidquid hoſti conducat. Tot armatas fortiſſimorum virorum manus, vnius ſenis valetudine
regi. Quin potiùs interfecto traditore, fortunam virtutemque ſuam malo omine exſoluerent.*
His inter ſe [46] vocibus inſiſtentes, flammauere inſuper allatæ à Veſpaſiano litteræ, quas
Flaccus, quia occultari nequibant, pro concione recitauit: vinctoſque qui attulerant, ad
Cap. 25. Vitellium miſit. Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis ventum. In- B
fenſior illic miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: eius iuſſu directam aduerſus
Batauos aciem, tamquam à Magontiaco legiones ſequerentur: eiuſdem proditione cæ-
ſos, nullis superuenientibus auxilijs. Ignora hæc ceteris exercitibus, neque Imperatori
Ille ſe purgat.
ſuo nuntiari: cùm accurſu tot prouinciarum, exſtingui repens perfidia potuerit. Hordeo-
nius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamque & Hiſpanias
auxilia orabat, exercitui recitauit: inſtituitque peſſimum facinus, vt [47] epiſtolæ Aquili-
** Puto, legantur.*
feris legionum traderentur, à quîs antè militi quàm ducibus * legebantur. Tum è ſedi-
tioſis vnum vinciri iubet, [48] magis vſurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret. Mo-
Galli auxiliantur ſtrenuè Romanis.
tuſque Bonnâ exercitus, in Coloniam Agrippinenſem; affluentibus auxilijs Gallorum,
qui primò rem Romanam enixè iuuabant. Mox valeſcentibus Germanis, pleræque ci-
uitates aduerſum nos armatæ, ſpe libertatis; &, ſi exuiſſent ſeruitium, cupidine imperi-
tandi. Gliſcebat iracundia legionum, nec terrorem vnius militis vincula indiderant.
quin idem ille arguebat vltrò conſcientiam ducis: tamquam nuntius inter Ciuilem Flac- C
Vocula conſtans factû.
cumque, falſo crimine, teſtis veri opprimeretur. Conſcendit tribunal Vocula, mirâ con-
ſtantiâ, prehenſumque militem ac vociferantem duci ad ſupplicium iuſſit. Et dum mali
Quem omnes ducem depoſcunt, & ea penes.
pauent, optimus quiſque iuſſis paruêre. Exin, conſenſu, ducem Voculam poſcentibus,
Flaccus ſummam rerum ei permiſit. Sed diſcordes animos multa efferebant, inopia
Cap. 26. ſtipendij frumentique, & ſimul dilectum tributaque Galliæ aſpernantes: Rhenus, incog-
Sed multa Romanis aduerſa.
nitâ illi cælo ſiccitate, vix nauium patiens: arti commeatus: diſpoſitæ per omnem ripam
ſtationes, quæ Germanos vado arcerent: eâdemque de cauſſâ minus frugum, & plu-
res qui conſumerent. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur ipſa aquarum penu-
ria, tamquam nos amnes quoque, & vetera imperij munimenta, desererent. quod in
** Vat. XVI.*
pace, fors, ſeu natura; tunc fatum & ira dei, vocabatur. Ingreſſis Noueſium, * tertiadeci-
Herennius accedit Voculæ.
ma legio coniungitur. Additus Voculæ in partem curarum, Herennius Gallus, legatus:
nec auſi ad hoſtem pergere, loco, Gelduba nomen eſt, caſtra fecêre. Ibi ſtruendâ acie,
munien- D

44. IPSE PAVIDVS TORPERE.] *Quadam editiones*, ipſe nauibus inualidus corpore. *Fortè*, ipſe pauidus, inualidus, torpêre. *Duplex certè vitium & ſegnitas huic ſeni, corporis animique.*

45. APERTA ODIA, ARMAQVE.] *Salluſtiana imitatio eſt:* Hoſtem aduerſum deprimere, homini ſtrenuo haud difficile eſt: occulta pericula neque vitare, neque facere, bonis in promptu eſt.

46. VOCIBVS INSISTENTES.] *Alij*, vocibus inſtinctos.

47. EPISTOLÆ AQVILIFERIS.] *Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad Signa: id eſt, in Principijs. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Peſcennio Nigro refert ex epiſtolâ M. Antonini Imperatoris:* Itaque miſi litteras recitandas ad ſigna.

48. MAGIS VSVRPANDI IVRIS.] *Vaticanum iure ſequor in elegantiſſimo genere dicendi. Nam vulgati ſcilicet*, Cauſſam, *inculcauerant*, *ſine cauſſâ. Priſci autem hac breuitate ſermonis vſi ſæpè. Salluſtius:* Quæ poſtquam glorioſa modò neque belli patrandi cognouit. *Liuius:* Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ eſſe. *Plautus:* Iuſiurandum rei ſeruandæ, non perdundæ conditum eſt. *Vlpianus:* Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. cauſsâ abeſſet. *Rectè enim ita liber Florentinus.*

49. At

A muniendo vallandoque, & ceteris belli meditamentis militem firmabant. Vtque prædâ ad virtutem incenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui ſocietatem Ciuilis acceperant, ductus à Voculâ exercitus. Pars cum Herennio Gallo permanſit. Fortè nauem, haut procul caſtris, frumento grauem, cùm per vada hæſiſſet, Germani in ſuam ripam trahebant. Non tulit Gallus, miſitque ſubſidio cohortem. Auctus & Germanorum numerus, paulatimque aggregantibus ſe auxilijs, acie certatum. Germani, multâ cum ſtrage noſtrorum, nauem abripiunt. Victi (quod tum in morem verterat) non ſuam ignauiam, ſed perfidiam legati culpabant. Protractum è tentorio, ſciſsâ veſte, verberato corpore, quo pretio, quibus conſcijs, prodidiſſet exercitum, dicere iubent. Redit in Hordeonium inuidia. Illum auctorem ſceleris, hunc miniſtrum vocant: donec exitium minitantibus exterritus, proditionem & ipſe Hordeonio obiecit. Vinctuſque, aduentu demum Voculæ, exſoluitur. Is poſterâ die, auctores ſeditionis morte affecit. Tanta illi exercitui diuerſitas inerat, licentiæ, patientiæque. Haut dubiè gregarius miles, Vitellio fidus: ſplendidiſſimus quiſque, in Veſpaſianum proni. inde ſcelerum ac ſup-

B pliciorum vices, & mixtus obſequio furor: vt contineri non poſſent, qui puniri poterant. [49] At Ciuilem immenſum vniuerſa Germania extollebat, ſocietate nobiliſſimis obſidum firmatâ. Ille, vt cuique proximum, vaſtari Vbios Treueroſque, & aliâ manu Moſam amnem tranſire iubet, vt Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent. Actæ vtrobique prædæ. Infeſtius in Vbijs, [50] quos genus Germanicæ originis, eiuratâ patriâ, * Romanorum nomine Agrippinenſes vocarent. Cæſæ cohortes eorum, in vico Marcoduro, incurioſiùs agentes, quia procul ripâ aberant. Nec quieuere Vbij, quominus prædas è Germaniâ peterent. primò impunè: dein circumuenti ſunt per omne id bellum, meliore vſi fide quàm fortunâ. Contuſis Vbijs, grauior & ſucceſſu rerum ferocior Ciuilis, obſidium legionum vrgebat: intentis cuſtodijs, ne quis occultus nuntius venientis auxilij penetraret. Machinas molemque operum, Batauis delegat: Tranſrhenanos prœlium poſcentis, ad ſcindendum vallum ire, detruſoſque redintegrare certamen iubet: ſuperante multitudine, & facili damno. nec finem labori nox attulit.

C Congeſtis circùm lignis accenſiſque, ſimul epulantes, vt quiſque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipſorum tela, per tenebras vana. Romani conſpicuam Barbarorum aciem, & ſi quis audaciâ aut inſignibus effulgens, ad ictum deſtinabant. Intellectum id Ciuili: & reſtincto igne, miſceri cuncta tenebris & armis iubet. Tum verò ſtrepitus diſſoni, caſus incerti, neque feriendi, neque declinandi prouidentia. Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, [51] tendere arcus: nihil prodeſſe virtus; fors cuncta turbare, & ignauorum ſæpè telis fortiſſimi cadere. Apud Germanos, inconſulta ira: Romanus miles periculorum gnarus, ferratas ſudes, grauia ſaxa, non fortè iaciebat. Vbi ſonus molientium, aut appoſitæ ſcalæ, hoſtem in manus dederant, propellere vmbone, pilo ſequi. multos mœnia egreſſos, pugionibus fodere. Sic exhauſtâ nocte, nouam aciem dies aperuit. Eduxerant Batauí turrim, duplici tabulato. quam prætoriæ portæ (is æquiſſimus locus) propinquantem, promoti contra validi aſſeres, & incuſſæ trabes perfregêre, multâ ſuperſtantium pernicie. Pugnatumque in periculoſos, ſubitâ & proſperâ eruptione. Simul à legionarijs peritiâ & arte

D præſtan-

Cap. 27. *Fortuitum certamen In quo Germani ſuperant.* *Diuerſi affectus & vota inter Romanos.*

Cap. 28. *Germani prædam è Gallis agunt.* * *Malim, Romano* *Vbij ab iis repreſſi. Ciuilis ad Vetera ſedet.* *Qui Germanos oppugnatû eo mittit.*

Cap. 29. *Parum conſultè.*

Cap. 30. *Turris à Batauis ſtructa, ſed confracta.*

49. AT CIVILEM IMMENSVM.] *Locum rectè ita purgauimus, cùm legeretur*, immenſis actibus, *vulgò in Couarruuiano erat*, auctibus. *in Rodolphi codice*, laudibus. *Quæ omnes externæ & addititiæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus benè præiuit, qui legit*, immenſis vniuerſa Germ. *Ex qua phraſim facilè elicui Tacito & Salluſtio notam. Noſter libro* III. *Annal.* Opumque, quîs domus illa immenſùm viguit, primus accumulator. *Salluſtius* III. *Hiſtor.* Neque iam ſuſtineri poterant, immenſùm aucto mari, & vento gliſcente. *Nec tamen abſurdè etiam ſcripſeris*, immenſum quantum. *Nam Vaticano certè ſpatium aliquod poſt eam vocem eſt, quaſi altera deſiat. Pichenæ quidem placere video, ex Flor.* immenſis auctibus: *quod interpretatur, auctum valdè viribus copijsque, à Germanis. Vt quiſque volet: at nimia pro re & vero illa locutio ſit*; immenſis auctibus. *Vbi hæc tam magna? ne dicam* immenſa.

50. QVOS GENVS GERMANICÆ.] *E Budenſi & Romano colligas*, quod gens Germ. *& ſtatim*, vocarentur.

51. TENDERE ARCVS.] *Mihi ſuſpectum, & tibi ſi attendes. Quorſum hic Arcus? De Germanicis ſermo eſt, quibus haud crebra ea arma: ſed nec ille ſenſus ad Taciti ſenſum. Mihi videbatur*, tendere armis. *Et ita ſolet. vbi periculum, eo armis tendimus.*

præſtantibus, plura ſtruebantur. Præcipuum pauorem intulit ſuſpenſum & nutans machinamentum, quo repentè demiſſo præter ſuorum ora, ſinguli pluréſve hoſtium ſublime rapti, verſo pondere intra caſtra effundebantur. Ciuilis omiſsâ oppugnandi ſpe, rurſus per otium aſſidebat, nuntijs & promiſſis fidem legionum conuelleus. A

Igitur iterum ad obſidium Ciuilis vertit.

Cap. 31. Hæc in Germaniâ ante Cremonenſe prœlium geſta; cuius euentum literæ Primi Antonij docuere, addito Cæcinæ edicto. Et præfectus cohortis è victis, Alpinus Montanus, fortunam partium præſens fatebatur. Diuerſi hinc motus animorum. Auxilia è Galliâ, quîs nec amor, nec odium in partes, militia ſine affectu, hortantibus præfectis, ſtatim à Vitellio deſciſcunt: vetus miles cunctabatur. Sed adigente Hordeonio Flacco, inſtantibus tribunis, dixit ſacramentum, non vultu neque animo ſatis affirmans: & cùm cetera iuriſiurandi verba conciperent, Veſpaſiani nomen hæſitantes, aut leui murmure, & plerumque ſilentio tranſmittebant.

Milites Veſpaſiano iurare adacti: Sed viri adacti.

Cap. 32. Lectæ deinde pro concione epiſtolæ Antonij ad Ciuilem, * ſuſpiciones militum irritauere, tamquam ad ſocium partium ſcriptæ; & de Germanico exercitu hoſtiliter. Mox allatis Geldubam in caſtra nuntijs, eadem dicta, factaque: & miſſus cum mandatis Montanus ad Ciuilem, vt abſiſteret bello, [52] néve externa armis falſis velaret. Si Veſpaſianum iuuare aggreſſus foret, ſatisfactum cœptis. Ad ea Ciuilis primò, callidè: pòſt, vbi videt Montanum præferocem ingenio, paratumque in res nouas, orſus à queſtu periculiſque quæ per quinque & viginti annos in caſtris Romanis exhauſiſſet, *Egregium*, inquit, *pretium laboris cepi, necem fratris, & vincula mea, & ſæuiſſimas huius exercitus voces, quibus ad ſupplicium petitus, iure gentium pœnas repoſco. vos autem Treueri, ceteræque ſeruientium animæ, quod pretium effuſi totiens ſanguinis exſpectatis, niſi ingratam militiam, immortalia tributa, virgas, ſecures, & dominorum ingenia? En ego præfectus vnius cohortis, & Canninefates Batauique, exigua Galliarum portio, vana illa caſtrorum ſpatia excidimus, vel ſepta ferro fameque premimus. denique auſos aut libertas ſequetur, aut victi ijdem erimus.* Sic accenſum, ſed * meliora referre iuſſum, dimittit. Ille vt irritus legationis rediit, cetera diſſimulans, quæ mox erupêre. B

Vat. ſuſpectiones

Montanus ad Ciuilem, pro pace. Sed ipſe vltrò eum ad bellum trahit.

** Libri quidā, molliora*

Cap. 33. Ciuilis parte copiarum retentâ, veteranas cohortes, & quod è Germanis maximè promtum, aduerſus Voculam exercitumque eius mittit: Iulio Maximo, & Claudio Victore [53] ſororis ſuæ filio, ducibus. Rapiunt in tranſitu hiberna alæ, Aſciburgij ſita. adeoque improuiſi caſtra inuolauere, vt non alloqui, non pandere aciem Vocula potuerit. Id ſolum, vt in tumultu, monuit, ſubſignano milite media firmare. auxilia paſſim circumfuſa ſunt. Eques prorupit, exceptuſque compoſitis hoſtium ordinibus, terga in ſuos vertit. Cædes inde, non prœlium. Et Neruiorum cohortes, metu ſeu perfidiâ, latera noſtrorum nudauêre. Sic ad legiones peruentum. quæ, amiſſis ſignis, intra vallum ſternebantur; cùm repentè, nouo auxilio, fortuna pugnæ mutatur. Vaſconum lectæ à Galbâ cohortes, ac tum accitæ, dum caſtris propinquant, audito prœliantium clamore, intentos hoſtes à tergo inuadunt, latioremque quàm pro numero terrorem faciunt: alijs à Nouæſio, alijs à Maguntiaco vniuerſas copias aduenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum alienis viribus confidunt, ſuas recepere. Fortiſſimus quiſque è Batauis, quantum peditum erat, funduntur: eques euaſit, cum ſignis captiuiſque, quos primâ acie corripuerant. Cæſorum eo die, in partibus noſtris, maior numerus & imbecillior; è Germanis, ipſa robora. C

Ciuilis in Voculam mittit.

Quem improuiſò ſanè opprimunt.

Caſus Romanos adiuuat:

Et Batauos cædunt.

Cap. 34. Dux vterque, pari culpâ meritus aduerſa, proſperis defuere. Nam Ciuilis, ſi maioribus copijs inſtruxiſſet aciem; circumiri à tam paucis cohortibus nequiſſet; caſtraque perrupta excidiſſet. Vocula, nec aduentum hoſtium explorauit, eoque ſimul egreſſus victuſque. dein victoriæ parum confiſus, tritis fruſtrà diebus, caſtra in hoſtem mouit. quem ſi ſtatim impellere, curſumque rerum ſequi maturaſſet; ſoluere obſidium legionum eodem impetu potuiſſet. Tentauerat interim Ciuilis obſeſſorum animos, tamquam perditæ apud Romanos res, & ſuis victoria prouenisset. Circumferebantur ſigna vexillaque. oſtentati D

Iudicium in vtrumque ducem.

Ciuilis obſeſſos fraude tentat.

52. NEVE EXTERNA ARMIS FALSIS VELARET.] *Clarius*, externa arma *hoc ſenſu*, *Ne Ciuilis vltrò tegeret perfidiam & rebellionem: neu quod reuerâ externum bellum erat, tegeret & velaret quaſi pro Veſpaſiano ſumtum & ciuile.*

53. SORORIS SVÆ FILIO.] *Romanus cod. ex Rodolphus*, ſororis ſuæ viro.

54. CRE-

A etiam captiui. ex quibus vnus, egregium facinus auſus, clarâ voce geſta patefecit, confoſſus illic à Germanis. vnde maior indici fides. Simul vaſtatione incendijſque flagrantium villarum, venire victorem exercitum intelligebatur. In conſpectu caſtrorum conſtitui ſigna, foſſamque & vallum circumdari Vocula iubet, vt depoſitis impedimentis ſarcinisque expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poſcentium, & minari aſſueuerant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompoſiti feſſique prœlium ſumſere. nam Ciuilis aderat non minùs vitijs hoſtium, quàm virtute ſuorum fretus. Varia apud Romanos fortuna, & ſeditioſiſſimus quiſque ignauus: quidam recentis victoriæ memores, retinere locum, ferire hoſtem, ſeque & proximos hortari. Et redintegratâ acie, manus ad obſeſſos tendere, ne tempori deeſſent. Illi cuncta è muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. Ac fortè Ciuilis lapſu equi proſtratus, [54] creditâ per vtrumque exercitum famâ, vulneratum aut interfectum, immane quantum ſuis pauoris, & hoſtibus alacritatis indidit. Sed Vocula, omiſſis fugientium tergis, vallum turreſque caſtrorum augebat, tamquam rurſus obſidium immineret: corruptâ totiens victoriâ, non falsò ſuſpectus bellum malle. Nihil æquè exercitus noſtros, quàm

Quam captiuus vnus aperit.

Ad Voculâ certatur.

Primò ambiguè:

Mox erumpunt, proſperè.

Ciuilis periculum.

Cap. 35.

Vocula non vtitur victoriâ.

B egeſtas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cum imbelli turbâ Noueſium miſſa, [55] vt inde terreſtri itinere frumentum adueherent. Nam flumine hoſtes potiebantur. Primum agmen ſecurum inceſſit, nondum ſatis firmo Ciuile. [56] qui reuerſus, miſſos Noueſium frumentatores, dataſque in præſidium cohortes, velut multâ pace, ingredi accepit, rarum apud ſigna militem, arma in vehiculis, cunctos licentiâ vagos, compoſitus inuadit: præmiſſis, qui pontes & viarum anguſta inſiderent. pugnatum longo agmine, & incerto Marte, donec prœlium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus vt fuerant caſtris, quæ relictorum illîc militum præſidio tenebantur. Non erat dubium, quantum in regreſſu diſcriminis adeundum foret, frumentatoribus [57] onuſtis pauculiſque. Addidit exercitui ſuo Vocula mille dilectos, è quintâ & quartadecimâ legionibus apud Vetera obſeſſis, indomitum militem & ducibus infenſum. Plures quàm iuſſum erat profecti, palàm in agmine fremebant, non ſe vltrà

Frumentatores Rom. Ciuilis inuadit.

Ad quos eripiendos copiæ à Veteribus lectæ.

C famem, inſidias legatorum toleraturos. At qui remanſerant, deſertos ſe abductâ parte legionum querebantur. Duplex hinc ſeditio, alijs reuocantibus Voculam; alijs redire in caſtra abnuentibus. Interim Ciuilis Vetera circumſedit. Vocula Geldubam, atque inde Noueſium conceſſit. Ciuilis capit Geldubam. Mox haud procul Noueſio, equeſtri prœlio proſperè certauit. Sed miles, ſecundis aduerſiſque, perinde in exitium ducum accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumque auctæ legiones donatiuum expoſcunt, comperto pecuniam à Vitellio miſſam. Nec diu cunctatus Hordeonius, nomine Veſpaſiani dedit. Idque præcipuum fuit ſeditionis alimentum. Effuſi in luxum & epulas, & nocturnos cœtus, veterem in Hordeonium iram renouant. nec vllo legatorum, tribunorúmve obſiſtere auſo, (quippe omnem pudorem nox ademerat) protractum è cubili interficiunt. Eadem in Voculam parabantur, niſi ſeruili habitu, per tenebras, ignoratus euaſiſſet. Vbi ſedato impetu, metus redijt: centuriones cum epiſtolis ad ciuitates Galliarum miſêre, auxilia ac ſtipendia oraturos. Ipſi, vt eſt

Cap. 36.

Geldubam Ciuilis capit.

Pecuniam Romanam.

Qua in perniciem datori vertitur.

Cap. 37.

D vulgus ſine rectore præceps, * pauidus, ſecors, aduentante Ciuile, raptis temerè armis, ac ſtatim omiſſis, in fugam vertuntur. Res aduerſæ diſcordiam peperere; ijs qui è ſuperiore exercitu erant, cauſſam ſuam diſſociantibus. Vitellij tamen imagines, in caſtris, & per proximas Belgarum ciuitates, repoſitæ, cùm iam Vitellius * corruiſſet. Dein mutuati in pœnitentiam primani, quartanique * & duodeuiceſimani, Voculam ſequuntur:

** Alij, pauidum,*

Diſcordia inter ipſos.

Ad Vitellium pars redeunt, non vallum.

** Flor. occidiſſet.*

** duoetuiceſimani,*

54. CREDITA.] *Rhenanus,* editâ. *ego,* deditâ, *vel* diditâ.

55. VT INDE TERRESTRI.] *Præceſſit de* impedimentis legionum & imbelli turbâ: *an illi igitur frumenta adueherent, inter medios ita hoſtes? ridiculum. puto defectum aliquem eſſe, & aſteriſcum ante hæc verba ponendum* * vt inde terreſtri. *Vide ſequentia, agnoſces.*

56. QVI REVERSVS, MISSOS.] *Magis placet quod è quibuſdam libris eruas,* qui vbi rurſus miſſos. *Sententiam certè aptiùs nectit.*

57. ONVSTIS PAVCVLISQVE.] *Rom.* onuſtis perculſiſque.

58. NEC

Magontiacū liberatum.

rur: apud quem reſumto Veſpaſiani ſacramento, ad liberandum Magontiaci obſidium A ducebantur. Diſceſſerant obſeſſores, mixtus ex Cattis, Vſipijs, Mattiacis exercitus, ſatietate prædæ, [58] nec incruentati, [* Ita] diſperſos & neſcios miles noſter inuaſerat. Quin & loricam vallumque per fines ſuos Treueri ſtruxêre, magniſque inuicem cladibus cum Germanis certabant. donec egregia erga populum Romanum merita, mox rebelles fœdarent.

* *Delenda videtur vocula.*

Cap. 38.
A. V. C. DCCCXXIII.
Folſus ab Africâ metus.
L. Piſo.

Intereà Veſpaſianus iterùm, ac Titus, conſulatum abſentes inierunt, mæſtâ & multiplici metu ſuſpensâ ciuitate. quæ ſuper inſtantia mala, falſos pauores induerat, deſciuiſſe Africam, res nouas moliente L. Piſone. Is præerat prouinciæ, nequaquam turbidus ingenio. Sed quia naues ſæuitiâ hiemis prohibebantur, vulgus alimenta in dies mercari ſolitum, cui [59] vna ex rep. annonæ cura, clauſum litus, retineri commeatus dum timet, credebat: augentibus famam Vitellianis, qui ſtudium partium nondum poſuerant: nec victoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates externis quoque bellis inexplebiles, nulla vmquam ciuilis victoria ſatiauit.

Cap. 39.
Senatus honores diſtribuit.
* *Flor. tamquam*

Kalen. Ianuarijs, in ſenatu, quem Iulius Frontinus prætor vrbanus vocauerat, legatis exercitibuſque, ac B regibus laudes grateſque decretæ. Et Tertio Iuliano prætura, * quòd tranſgredientem in partes Veſpaſiani, legionem deſeruiſſet, ablata, vt in Plotium Griphum transferretur. Hormo dignitas equeſtris data. Et mox, eiurante Frontino, Cæſar Domitianus præturam cepit.

Domitianus Prætor.

Eius nomen epiſtolis edictiſque proponebatur. Vis penes Mucianum erat: niſi quòd pleraque Domitianus, inſtigantibus amicis, aut propriâ libidine, audebat.

Antonius Muciano ſuſpectus. Spes mota.

Sed præcipuus Muciano metus è Primo Antonio, Varoque Arrio: quos recentes, claroſque rerum famâ, ac militum ſtudijs, etiam populus fouebat; quia in neminem vltra aciem ſæuierant. Et ferebatur Antonius Scribonianum Craſſum, egregijs maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capeſſendam rempub. hortatus: haut defuturâ conſciorum manu, ni Scribonianus abnuiſſet. ne paratis quidem corrumpi facilis, adeò metuens incerta. Igitur Mucianus, quia propalàm opprimi Antonius nequibat: multis in ſenatu laudibus cumulatum, ſecretis promiſſis onerat, citeriorem Hiſpaniam oſtentans, diſceſſu Cluuij Rufi vacuam. ſimul amicis eius, tribunatus præfecturaſque largitur. Dein, poſtquam inanem animum ſpe & cupidine impleuerat, vires abolet: C

Callidè eum exarmat.

dimiſsâ in hiberna legione ſeptimâ, cuius flagrantiſſimus in Antonium amor. Et tertia legio, familiaris Arrio Varo miles, in Syriam remiſſa. Pars exercitus, in Germanias ducebatur. Sic egeſto, quidquid turbidum, redit vrbi ſua forma, legeſque, & munia magiſtratuum.

Cap. 40.
Domitianus Patres benignè alloquitur.
Galba memoria reſtituta.
Leges & Faſti, reparata.

Quo die ſenatum ingreſſus eſt Domitianus, de abſentiâ patris fratriſque ac iuuentâ ſuâ, pauca & modica diſſeruit, decorus habitu: & ignotis adhuc moribus, crebra oris confuſio, pro modeſtiâ accipiebatur. Referente Cæſare, de reſtituendis Galbæ honoribus, cenſuit Curtius Montanus, vt Piſonis quoque memoria celebraretur. Patres vtrumque iuſſere. de Piſone irritum fuit. Tum ſorte ducti, per quos redderentur bello rapta, quiique æra legum vetuſtate delapſa noſcerent, figerentque, & Faſtos adulatione temporum fœdatos exonerarent, modumque publicis impenſis facerent. Redditur Tertio Iuliano prætura, poſtquam cognitus eſt ad Veſpaſianum confugiſſe. Gripho honor manſit.

P. Celer damnatur.

Repeti inde cognitionem inter Muſonium Rufum & P. Celerem placuit, damnatuſque Publius, & Sorani manibus ſatisfactum. D Inſignis publicâ ſeueritate dies, ne priuatim quidem laude caruit. Iuſtum iudicium expleſſe Muſonius videbatur. Diuerſa famâ Demetrio Cynicam ſectam profeſſo, quòd manifeſtum reum ambitioſius quàm honeſtiùs defendiſſet. [60] Ipſi Publio neque animus in periculis, neque oratio ſuppeditauit. Signo vltionis in accuſatores dato, petit à Cæſare Iunius Mauricus, vt commentariorum principalium poteſtatem ſenatui faceret, per quos noſceret, quem quiſque accuſandum popoſciſſet. Conſulendum tali ſuper re Principem, reſpondit.

58. NEC INCRVENTATI. ITA DISPERSOS ET NESCIOS.] *Indicabam deeſſe quippiam. nunc reſtituere iuuante Romano cod. poſſe videor,* nec incruentati. In viâ diſperſos.

59. VNA EX REP. ANNONÆ CVRA.] *Nihil mutandum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano eſt:*

—— duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenſes.

Nam, Pana, ſubſtituunt ſequentia malè.

60. IPSI PVBLIO NEQVE ANIMVS.] *Vox addita, auctore Vatic.*

A dit. Senatus, inchoantibus primoribus, [61] iuſiurandum concepit, quo certatim omnes magiſtratus, ceteri vt ſententiam rogabantur, *Deos teſtes aduocabant, nihil ope ſuâ factum quo cuiuſquam ſalus læderetur, neque ſe præmium aut honorem ex calamitate ciuium cepiſſe.* trepidis, & verba iuſiurandi per varias artes mutantibus, quîs flagitij conſcientia inerat. Probabant religionem patres; periurium arguebant. Eaque velut cenſura, in Sariolenum Voculam, & Nonium Actianum, & Ceſtium Seuerum acerrimè incubuit, crebris apud Neronem delationibus famoſos. Sariolenum & recens crimen vrgebat, quòd apud Vitellium molitus eadem foret. nec deſtitit ſenatus manus intentare Voculæ, donec curiâ excederet. Ad Pactium Africanum tranſgreſſi, eum quoque proturbant: tamquam Neroni, [62] Scribonianos fratres concordiâ opibuſque inſignes, ad exitium monſtrauiſſet. Africanus neque fateri audebat, neque abnuere poterat: in Vibium Criſpum, cuius interrogationibus fatigabatur, vltrò conuerſus, miſcendo quæ defendere nequibat, ſocietate culpæ inuidiam declinauit. Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam

B Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum ſenatoriâ ætate, auſus pro fratre [63] Aquilio Regulo deprecari. Regulum, ſubuerſa Craſſorum & Orphiti domus, in ſummum odium extulerat. [64] Spontè ex S. C. accuſationem ſubijſſe iuuenis admodum, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiæ videbatur. Et Sulpicia Prætextata [65] Craſſi vxor, quattuorque liberi, ſi cognoſceret ſenatus, vltores aderant. Igitur Meſſalla non cauſſam neque reum tueri, ſed periculis fratris ſemet opponens, flexerat quoſdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eò vſque progreſſus, vt poſt cædem Galbæ, datam interfectori Piſonis pecuniam à Regulo, appetitum morſu Piſonis caput obiectaret. *Hæc certè,* inquit, *Nero non coëgit, nec dignitatem,* [66] *aut ſalutem illâ ſæuitiâ redemiſti. Sanè toleremus iſtorum defenſiones: qui perdere alios, quàm periclitari ipſi maluerunt. Te ſecurum reliquerat exſul pater, & diuiſa inter creditores bona, nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupiſceret Nero, nihil quod timeret. libidine ſanguinis, & hiatu præmiorum, ignotum adhuc ingenium, & nullis defenſionibus expertum, cæde nobili imbuiſti. cùm ex funere reipublicæ, raptis* [67] *conſularibus ſpolijs,* [68] *ſeptuagies ſeſtertio ſignatus, & ſacerdotio fulgens, innoxios pueros,*

C

Cap. 41. *Iurato patres à calumniâ ſe purgant.*

Delatores propulſi.

Cap. 42. *Meſſalla Regulum eripere tentat.*

Curtius eum premit.

61. IVSIVRANDVM, QVO CERTATIM.] *Eſt iuramentum à tota Senatu editum, de calumniâ quam nemini capitalem intuliſſent. Sed hîc non video, cur ita* certatim *magiſtratus præiuerit: neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, imò cunctanter potiùs hoc agendum. Sanè ea vox ſuſpecta eſt, &* ſeriatim, *aut tale quid malim: quia certum habea ordine quodam magiſtratus omnes id præiuiſſe, & digniores primò.*

62. SCRIBONIANOS FRATRES.] *Iunctim eos iterùm nominat Annali* XIII. Ad Scribonios fratres ea cura transfertur. *Nec temerè aut iungit, aut concordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hæc illuſtrat, in Nerone:* Ἀδελφοί τε, *inquit,* καὶ ἡλικιῶ͂ται ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνευ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυκότες: Fratres, & quodammodò æquales, nihil alter abſque altero facientes, ſed vt genere, ita & electione vitæ & facultatibus coniuncti. *Addit deinde,* cùm vtrique Germaniæ præfuiſſent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique inciſis ſponte venis periiſſe. *Sed rectène* Scribonianos *hîc legimus? non opinor. Taciti loco dicto* Scribonios *habes: & in Xiphilino,* Σκριβώνιοι.

D

63. AQVILIO REGVLO.] *Eſt omnino ille Regulus, Plinio in Epiſtolis meritiſſimò flagellatus, & alibi* Bipedum nequiſſimus *dictus. Obſerua ergo de Meſſallâ diuerſiſſimo fratre.*

64. SPONTE EX SC.] *Non de nihilo ambigit Rhenanus. Si enim ex SC ſubijt, quomodò ſponte? Diuinat,* Sponte ex ſe. *Haud ineptè. Quid ſi,* Sponte, nec SC?

65. CRASSI VXOR.] *Vox,* vxor, *abeſt Rom edit. Rectiſſimè. Vix enim aliter priſci locuti aut ſcripſere, quàm Terentia Tullij, Liuia Druſi, &c. cùm intellegant vxorem.*

66. AVT SALVTEM ILLA SÆVITIA.] *Ex ductu ſcripturæ Vaticanæ reſtitui. Nam hi,* nec dignitatem hauſta litem. *Vulgò,* nec dignitatem aut iſta lucem.

67. CONSVLARIBVS SPOLIIS.] *Eò dictum, quia conſulatum acceperat, præmium accuſationis. Nam ita obtinebat, vt accuſanti & damnanti, non pecunia ſolùm merces eſſet, ſed & honoris aut magiſtratus quem reus habuiſſet. Dio libro* XLVI. *de accuſatoribus percuſſorum Cæſaris, pulchrè:* Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα εἶχεν, ἐλάμβανον. Nam & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magiſtratum, ſi quem modò haberet, accipiebant. *Tacitus ſæpè indicat: & clarè, initio libri* I. Nec minùs præmia delatorum inuiſa, quàm ſcelera. cùm alij ſacerdotia & conſulatus, vt ſpolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta.

68. SEPTVAGIES SESTERTIO SIGNATVS.] *Valebam* dignatus: *vt in Virgilio:*

Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo.

& ipſo alibi Cicerone. At nunc placet magis Faerni coniecturâ, ſaginatus.

69. EXEM-

*ros, illuſtres ſenes, conſpicuas feminas eâdem ruinâ proſterneres: cùm ſegnitiam Neronis incuſa-res, quòd per ſingulas domos, ſeque & delatores fatigaret: poſſe vniuerſum ſenatum vnâ voce ſubuerti. Retinete patres conſcripti, & reſeruate hominem tam expediti conſilij, vt omnis ætas inſtructa ſit: & quomodo ſenes noſtri, Marcellum, Criſpum; iuuenes, Regulum imitentur. Inuênit etiam æmulos infelix nequitia. quid ſi floreat vigeatque? Et quem adhuc quæſtorium offen-dere non audemus, prætorium & conſularem * viſuri ſumus? An Neronem extremum domino-rum putatis? Idem crediderant, qui Tiberio, qui Caio ſuperſtites fuerunt: cùm interim inteſta-bilior, & ſæuior exortus eſt. Non timemus Veſpaſianum: ea principis ætas, ea moderatio. Sed diutiùs durant [69] exempla, quàm mores. Elanguimus P.C. nec iam ille ſenatus ſumus, qui occiſo Nerone, delatores & miniſtros, more maiorum puniendos flagitabat. Optimus eſt, poſt malum Principem, dies primus.* A

* Poto vetius, auſari.

Cap. 43. Tanto cum aſſenſu ſenatus auditus eſt Montanus, vt ſpem caperet Heluidius, poſſe etiam Marcellum proſterni. Igitur à laude Cluuij Rufi orſus, qui perinde diues & eloquentiâ clarus, nulli vmquam ſub Nerone periculum faceſſiſſet, crimine ſimul exemploque Eprium vrgebat, ardentibus patrum animis. quod vbi ſenſit [70] Marcellus, velut excedens curiâ: *Imus*, inquit, *Priſce, & relinquimus tibi ſenatum tuum: regna præſente Cæſare.* Sequebatur Vibius Criſpus: ambo infenſi, vultu diuerſo. Marcellus minacibus oculis, Criſpus renidens: donec accurſu amicorum, retraherentur. Cùm gliſceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci & validi pertinacibus odijs tenderent; conſumtus per diſcordiam dies. B

Et Senatum permouet. Heluidius iterùm in Marcellum.

Cap. 44. Proximo ſenatu, inchoante Cæſare de abolendo dolore iraque, & priorum temporum neceſſitatibus, cenſuit Mucianus prolixè pro accuſatoribus. Simul eos qui cœptam, dein omiſſam actionem repeterent, monuit ſermone molli, & tamquam rogaret. Patres [71] cœptam libertatem, poſtquam obuiàm itum, omiſere. Mucianus ne ſperni ſenatus iudicium, & cunctis ſub Nerone admiſſis data impunitas videretur; Octauium Sagittam, & Antiſtium Soſianum ſenatorij ordinis, egreſſos exſilium, in eaſdem inſulas redegit. Octauius, Pontiam Poſtumiam ſtupro cognitam, & nuptias ſuas abnuentem, impotens amoris interfecerat: Soſianus, prauitate morum multis exitioſus. Ambo graui ſenatus conſulto damnati pulſique, quamuis conceſſo alijs reditu, in eâdem pœnâ retenti ſunt. Nec ideò lenita erga Mucianum inuidia. Quippe Soſianus ac Sagitta, viles, etiam ſi reuerterentur: accuſatorum ingenia, & opes, & exercita malis artibus potentia, timebantur. C

Sed memoriâ præteritorum abolita.

Sagitta reictus in exſilium:

Et Soſianus.

Cap. 45. Reconciliauit paulisper ſtudia patrum, habita in ſenatu cognitio, ſecundùm veterem morem. [72] Manlius Patricius ordinis ſenatorij, [73] pulſatum ſe in [74] coloniâ Senenſi, cœtu multitudinis, & iuſſu magiſtratuum querebatur. nec finem iniuriæ hîc ſtetiſſe: planctum, & lamenta, & ſupremorum imaginem præſenti ſibi circumdata: cum contumelijs & probris, quæ in ſenatum vniuerſum iacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognitâ causâ, in conuictos vindicatum. Additumque S. C. quo Senienſium plebes modeſtiæ admoneretur. Iiſdem diebus Antonius Flamma Cyrenenſibus damnatur, lege repetundarum, & exſilio

Puniti qui Senatorem illuſerant.

69. EXEMPLA, QVAM MORES.] *Inepta aut nihili ſententia. Rudolphus,* quàm homines. *Vis ad verum duci? lege,* amores: *tum alteram litteram diuide, habes* autores: *id eſt, rem & ſententiam meam. O quàm leuia ſæpè turbant!*

70. MARCELLVS.] *Hic homo eloquens magis, quam ſapiens aut bonus, eâ vi accuſatores omnes repreſſit, aut reiecit; & ſimul Veſpaſianum mox ſuum fecit. Quod idem in Vibio Criſpo. Auctor Dialogi de Cauſis corr. eloq. ſuper hac re:* Quid aliud infeſtis patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam ſuam oppoſuit? cùm accinctus & minax diſertam quidem, ſed inexercitatam eiuſmodi certaminum & rudem Heluidij ſapientiam eluſit. *Iam & de gratiâ apud Principem, ibidem de illis duobus:* Multos iam annos, ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Cæſaris amicitia agunt feruntque cuncta.

71. COEPTAM LIBERTATEM.] *Priſci libri,* cœperatam. *ex quo velim,* cœptam tantùm.

72. MANLIVS PATRICIVS.] *Vatic. & Rom.* Patruitus. *Fortaſſe,* Patruinus. *quod nomen in Symmachi epiſtolis plus ſemel leges.* D

73. PVLSATVM SE IN COLONIA.] *Grande priſcis illis moribus crimen. nam nec conuitio Senatorem aſpergere licebat impunè. Arnobius libro IV.* Magiſtratum in ordinem redigere, Senatorem aut conuitiò proſequi, ſuis eſſe decretis periculoſiſſimum pœnis. *Saluianus libro VI.* Illuſtrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet, & ſi quiſquam exhonorauerit, decretis legalibus reus ſiſtitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.

74. COLONIA SENENSI.] Senienſi *in Vatic. ſemper.*

75. PREN-

A ſilio ob ſæuitiam. Inter quæ, militaris ſeditio propè exarſit. Prætorianam militiam repetebant à Vitellio dimiſſi, pro Veſpaſiano congregati: & lectus in eamdem ſpem è legionibus miles, promiſſa ſtipendia flagitabat. Ne Vitelliani quidem, ſine multâ cæde, pelli poterant. Ingreſſus caſtra Mucianus, quò rectiùs ſtipendia ſingulorum ſpectaret, ſuis cum inſignibus armiſque victores conſtituit, modicis inter ſe ſpatiis diſcretos. Tum Vitelliani, quos apud Bouillas in deditionem acceptos memorauimus, ceterique per vrbem, & vrbi vicina conquiſiti, producuntur propè intecto corpore. Eos Mucianus diduci, & Germanicum Britannicumque militem, ac ſi qui aliorum exercituum, ſeparatim aſſiſtere iubet. Illos primus ſtatim aſpectus obſtupefecerat. cùm ex diuerſo, velut aciem telis & armis trucem; ſemet, clauſos nudoſque & illuuie deformes, aſpicerent. Vt verò huc illuc diſtrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tamquam eâ ſeparatione ad cædem deſtinarentur. [75] prenſare commanipularium pectora, ceruicibus innecti, ſuprema oſcula petere, ne desererentur ſoli, neu in pari

B cauſsâ diſparem fortunam paterentur: modò Mucianum, modò abſentem Principem, poſtremùm cælum ac deos obteſtari. donec Mucianus, cunctos eiuſdem ſacramenti, eiuſdem imperatoris milites appellans, falſo timori obuiàm iret. Namque & victor exercitus, clamore, lacrymas eorum iuuabat. Iſque finis illâ die. Paucis pòſt diebus, alloquentem Domitianum firmati iam excepere. Spernunt oblatos ſibi agros, militiam & ſtipendia orant. Preces erant, ſed quibus contradici non poſſet. igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iuſta ſtipendia, dimiſſi cum honore, alij ob culpam: ſed carptim, ac ſinguli. quo tutiſſimo remedio, conſenſus multitudinis extenuatur. Ceterùm veráne pauperie, an vti videretur, actum in ſenatu, vt ſexcenties ſeſtertiûm à priuatis mutuum acciperetur. Præpoſituſque ei curæ Poppæus Siluanus. nec multò pòſt neceſſitas abiit, ſiue omiſſa ſimulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, conſulatus quos Vitellius dederat. funuſque cenſorium Flauio Sabino ductum. magna documenta inſtabilis fortunæ, [76] ſummaque etiam miſcentis. Sub idem tempus L. Piſo

C proconſul interficitur. eâ de cæde quàm veriſſimè expediam, ſi pauca ſuprà petiero, ab initio cauſſiſque talium facinorum non abſurda. Legio in Africâ auxiliaque, tutandis imperij finibus, ſub diuo Auguſto Tiberioque principibus, Proconſuli parebant. Mox C. Cæſar turbidus animi, ac [77] M. Silanum obtinentem Africam metuens, ablatam Proconſuli legionem, miſſo in eam rem legato tradidit. æquatus inter duos [78] beneficiorum numerus, & mixtis vtriuſque mandatis, diſcordia quæſita auctaque. Prauo certamine, legatorum ius adoleuit, diuturnitate officij, vel quia minoribus maior æmulandi

Cap. 46.
Seditio penè nouæ.
Quam Mucianus comprimit.
Vitellianos producit iubet:
Illi pauidam & cædem timent.
Sed confirmat Mucianus.
Iterumq́; in Prætorium accepti.
Cap. 47.
Pecunia conquiſita.
Cap. 48.
De L. Piſonis cæde.
Inermis Proconſul Africæ factus.

75. Prensare commanipvlarivm.] *Ita lego. non tamen malè*, prenſare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.

76. Svmmaqve etiam miscentis.] *Rodolphus acutè*, ſummaque & ima miſcentis.

D 77. M. Silanvm.] *Dio hæc in rebus Caij mirè confundit ac miſcet. Nec M. Silano Proconſule euenisse diuiſionem hanc vult, ſed ipſo L. Piſone. Vide eum: & de hac ipſâ cæde Plinium libro* III. *epiſtolâ* VII.

78. Beneficiorvm nvmervs.] *Propriè & ex aui eius vſu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines ſiue gradus. Caſtrenſe in eâ re verbum eſt, Liuio ſic vſurpatum lib.* IV. Vt tribuni militum à populo ſenideni crearentur. quæ anteà, perquam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum & conſulum fermè fuerant beneficia. *Ciceroni etiam epiſtolâ ad Rufum Quæſtorem:* De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res eſt in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. *Nec Valerius alio ſenſu, lib.* IV. *cap.* VII. *ſcripſit.* Ad equeſtrem ordinem & ſplendidæ militiæ ſtipendia P. Cælij beneficio peruenerat. *Item Suetonius Tiberij capite* XII. *clarè:* Venit in ſuſpicionem, per quoſdam beneficij ſui centuriones. *Noſter adeaquè lib.* I. *ſuprà.* Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt ſuſpectos. *Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæſar de Bello ciuili libro* II. Petreius cum prætoriâ cohorte, barbariſque equitibus paucis, Beneficiariis ſuis. *Paſſim in lapidibus:* BF.COS. & BF.PR. & BF.PR.PR. *id eſt*, Beneficiarius Conſulis. Beneficiarius prætoris. Beneficiarius præfecti prætorio, *aut* Proprætoris. *Vegetius reſtringere nomen videtur: &* Beneficiarij, *inquit libro* II. *cap.* VII. ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur. *Et ad eius mentem in lapidibus lego iſta. In Piceno:* BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. *Romæ:* CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. *Abiiſſe in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ:* In matricibus Beneficiariorum & Curioſorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Chriſtiani quoque vectigales continentur.

di cura. Proconſulum ſplendidiſſimus quiſque, ſecuritati magis quàm potentiæ conſulebant.

Cap. 49. Sed tum legionem in Africâ regebat [79] Valerius Feſtus, ſumtuoſæ adoleſcentiæ, neque modica cupiens, ſed affinitate Vitellij anxius. *Valerius Feſtus in ea legatus in Piſonem criminatur.* Is, crebris ſermonibus, tentaritne Piſonem ad res nouas; an tentanti reſtiterit, incertum. quoniam ſecreto eorum nemo affuit, & occiſo Piſone plerique ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur, prouinciam & militem, alienato erga Veſpaſianum animo fuiſſe. & quidam è Vitellianis vrbe profugi, oſtentabant Piſoni nutantes Gallias, paratam Germaniam, pericula ipſius, & in pace ſuſpectâ tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta, [80] præfectus alæ Petrinæ, proſperâ nauigatione præuenit Papitium centurionem, à Muciano miſſum: *Centurio ad cædem eius miſſus.* aſſeuerauitque mandata interficiendi Piſonis, centurioni data. Cecidiſſe Galerianum, conſobrinum eius generumque. Vnam in audaciâ ſpem ſalutis. Sed duo itinera audendi, ſeu mallet ſtatim arma, ſeu petitâ nauibus Galliâ, ducem ſe Vitellianis exercitibus oſtenderet. Nihil ad ea moto Piſone, centurio à Muciano miſſus; vt portum Carthaginis attigit, *Qui fraude agit.* magnâ voce, læta Piſoni omnia, tamquam Principi continuare: obuios & B ſubitæ rei miraculo attonitos, vt eadem adſtreperent, hortari. vulgus credulum, ruere in forum, præſentiam Piſonis expoſcere. Gaudio clamoribuſque cuncta miſcebant, indiligentiâ veri, & adulandi libidine. Piſo indicio Sagittæ, vel inſitâ modeſtiâ, non in publicum egreſſus eſt, neque ſe ſtudiis vulgi permiſit. *Piſo eum interficit.* Centurionemque percontatus, poſtquam quæſitum ſibi crimen cædemque comperit: animaduerti in eum iuſſit; haut perinde ſpe vitæ, quàm irâ in percuſſorem, quòd idem ex interfectoribus Clodij Macri, *Et plebem coërcet.* cruentas legati ſanguine manus, ad cædem proconſulis retuliſſet. Anxio deinde edicto Carthaginenſibus increpitis, ne ſolita quidem munia vſurpabat, clauſus intra domum, ne qua motus noui cauſſa vel fortè oriretur.

Cap. 50. Sed vbi Feſto conſternatio vulgi, centurionis ſupplicium, veraque & falſa, more famæ, in maius innotuere; *Feſtus ad eius cædem mittit.* equites in necem Piſonis mittit. Illi raptim vecti, obſcuro adhuc cœptæ lucis, domum proconſulis irrumpunt, diſtrictis gladiis, & magna pars Piſonis ignari: quòd Pœnos auxiliares, Mauroſque in eam cædem delegerat. haut procul cubiculo, obuium fortè ſeruum, quis nam, & C vbi eſſet Piſo? interrogauere. *Serui mira fides.* Seruus, egregio mendacio, ſe Piſonem eſſe reſpondit: ac ſtatim obtruncatur. nec multò pòſt, Piſo interficitur. Namque aderat, qui noſceret, Bebius Maſſa è procuratoribus Africæ: iam tunc optimo cuique exitioſus, & in cauſſas malorum quæ mox tulimus, ſæpiùs rediturus. Feſtus Adrumeto, vbi ſpeculabundus ſubſtiterat, ad legionem tendit, *Feſtus & alios punit.* præfectumque caſtrorum Cetronium Piſanum vinciri iuſſit, proprias ob ſimultates: ſed Piſonis ſatellitem vocabat, militeſque & centuriones quoſdam puniit, alios præmiis affecit. neutrum ex merito, ſed vt oppreſſiſſe bellum crederetur. [81] *Ophenſes. Leptitani.* Mox Ophenſium Leptitanorumque diſcordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agreſtes, modicis principiis, iam per arma atque acies exercebantur. *Garamantes.* Nam populus Ophenſis multitudine inferior, Garamantas exciuerat, gentem indomitam, & inter accolas latrociniis fecundam. Vnde arta Leptitanis res, lateque vaſtatis agris, intra mœnia trepidabant. donec interuentu cohortium alarumque fuſi Garamantes, & recepta omnis præda, niſi quam vagi per inacceſſa mapalium vlterioribus vendiderant.

Cap. 51. *Veſpaſiano nuntij de victoriâ.* At Veſpaſiano poſt Cremonenſem pugnam, & proſperos vndique nun- D tios, cecidiſſe Vitellium multi cuiuſque ordinis pari audaciâ fortunaque hibernum mare ag-

79. VALERIVS FESTVS.] *Plinius lib.* III. *epiſtolâ* VII. Nuper L. Piſo, pater illius qui à Valerio Feſto per ſummum facinus in Africâ occiſus eſt.

80. PRÆFECTVS ALÆ PETRINÆ.] *In Notitiâ Imperij.* Præfectus alæ Petrianæ *legitur in Britanniâ* per Lineam Valli. *Vbi Linea Valli, non aliud eſt quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliiſq. extructum.*

81. MOX OPHENSIVM.] *Rodolphus voluit,* Ruſpenſium: *ſed à coniecturâ. Ophenſium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectiſſimè emendatum iri,* Oëenſium. *ſtatimque,* populus Oëenſis. *Rem tetigi. Te aduoco C. Plini, in meam fidem & Taciti lucem: Scribis libro* V. *cap.* V. *hiſipſis verbis:* Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello quod cùm Oëenſibus Romani geſsère, initiis Veſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehenſum eſt. *Quod illud bellum ſub initia Veſpaſiani, niſi iſtud? Itaque Plinio quoque præluceant clarè hæc Corneliana. Tempus, ſitus, nomen, omnia conueniunt: & eſt hoc illud ipſum celebre opidum, vnde Pudentilla Apuleij, vt ipſe Apologiâ commemorat. Scripſit & Orationem,* Pro ſtatuâ ſibi Oëæ locandâ.

82. QVA-

A re aggreſſi nuntiauêre. Aderant legati regis Vologeſi, [82] quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. magnificum lætumque tantis ſociorum auxiliis ambiri, neque indigere. Gratiæ Vologeſo actæ, mandatumque vt legatos ad ſenatum mitteret, & pacem eſſe ſciret. Veſpaſianus in Italiam reſque vrbis intentus, aduerſam de Domitiano famam accipit; tamquam terminos ætatis, & conceſſa filio egrederetur. Igitur validiſſimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Iudaici be[…] perpetranda. Titum, antequam digrederetur, multo apud patrem ſermone orasse dicebatur, ne criminantium nuntiis temerè accenderetur: integrumque ſe ac placabilem filio præſtaret. *Non legiones, non claſſes, perinde firma imperij munimenta, quàm numerum liberorũ. Nam amicos tempore, fortunâ, cupidinibus aliquando, aut erroribus, imminui, transferri, deſinere: ſuum cuique ſanguinem indiſcretum. ſed maximè Principibus: quorum proſperis & alij fruantur, aduerſa ad iunctiſſimos pertineant. ne fratribus quidem manſuram concordiam, ni pater exemplum præbuiſſet.* Veſpaſianus haut æquè Domitiano mitigatus, quàm Titi pietate gaudens, bono eſſe animo

Legati item à Partho.
Domitianus ei ſuſpectus.
Cap. 52.
Mitigat Titus.

B mo iubet, belloque & armis rempublicam attollere; ſibi pacem domumque curæ fore. Tum celerrimas nauium frumento onuſtas, ſæuo adhuc mari committit. Quippe tanto diſcrimine vrbs nutabat, vt decem haut ampliùs dierum frumentum in horreis fuerit, cùm à Veſpaſiano commeatus ſubuenere. [83] Curam reſtituendi Capitolij in [84] L. Veſtinum confert, equeſtris ordinis virum, ſed auctoritate famaque inter proceres. Ab eo contracti haruſpices, monuere, vt reliquiæ prioris delubri in paludes aueherentur, templum iiſdem veſtigiis ſiſteretur. nolle deos mutari veterem formam. Vndecimo Kalendas Iulias, ſerenâ luce, ſpatium omne quod templo dicabatur, euinctum vittis coroniſque. Ingreſſi milites, [85] quibus fauſta *nomina, [86] felicibus ramis. dein virgines Veſtales, cum pueris puellisque patrimis matrimiſque, [87] aquâ riuis & fontibus amnibuſque

Frumentum Romam miſſum,
Qua periclitabatur à fame.
Cap. 53.
Capitolium refectum.
Quo ritu, quáque ceremoniâ?
*Vulgò, omina.

82. QVADRAGINTA PARTHORVM.] *Nec nimis pro illo rege, & militiâ totius gentis equeſtri.*
C *Idem numerus in Suetonio, cap.* VI. Vologeſum promiſiſſe XL. millia ſagittariorum. *Non pugnat. nempe equites illi Sagittary, vt ſolent, & Hippotoxotæ. Quidam tamen libri in Suetonio* XV. M. *nec audio.*

83. CVRAM RESTITVENDI CAPITOLII CONFERT.] *Confert in illum tam dictum. Sed adfuit igitur Veſpaſianus, an abfuit? Adfuiſſe Suetonius fortiter dicit, cap.* VIII. Ipſe reſtitutionem Capitolij aggreſſus, ruderibus purgandis manus admouit PRIMVS, ac ſuo collo quædam extulit. *Simile & in Dionis compendio legas. At Taciti verba & narratio alorſum eunt, & omnia ſunt, vt Veſpaſiano abſente. Si præſens, cur in alium transfert? cur nec nominatur quidem? cur cetera omnia, quæ temporum ſerie narrantur, illo abſente geſta? Ego nihil niſi pugnam manifeſtam hic video, & libens audiam (paci* D *amicus ſum) conciliantem.*

84. L. VESTINVM EQVESTRIS ORDINIS.] *Eſtne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæſar?* Ex quâ Coloniâ *(Viennenſi)* inter paucos equeſtris ordinis ornamentum L. Veſtinum familiariſſimè diligo. *Ego puto. idq; paullo certiùs, quàm eumdem Martiali intellegi, lib.* IV. *Epigr.* XXIX.

Cùm grauis extremas Veſtinus duceret horas,
 Et iam per Stygias eſſet iturus aquas:
Vltima voluentes orauit penſa ſorores,
 Vt traherent paruâ ſtamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce receſſit:
 Seque mori poſt hoc credidit ille ſenem.

Nam hic fuerit potiùs filius eius: qui videtur è clauſulâ iuuenis obiiſſe.

85. QVIBVS FAVSTA NOMINA.] *Non,* omina, *vt vulgò. Vaticanus ita iubet, & mos religionis priſca. quibus magna cura vt in his talibus initiis homines præeſſent aut intereſſent bono nomine. id eſt: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod poſſet proſperitatis & diuturnitatis. Talia ſunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c. Mala contra, è quibus triſte aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hoſtilius. Cicero de Diuinat.* Cùm Imperator exercitum, Cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Conſules obſeruant, vt primus miles fiat bono nomine. *Plinius:* Publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera eligimus. *Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:*

Nomen atque omen quantiuis eſt pretij,
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Feſtum in Lacus Lucrinus.

86. FELICIBVS RAMIS.] *Id eſt, è felici arbore (dis gratâ, interpretatur Macrobius) decerptus. Ammianus in religione ſimili, libro* XXIX. Linteis quidam indumentis amictus, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans. *Huic vſui maximè Laurus. Liuius lib.* XL. Omnes coronati & lauream in manu tenentes ſupplicauerunt. *Suidas:* Αἴσακος. ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς: Aiſacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos celebrabant.

87. AQVA PERLVERE.] *Sollenni & vſitatâ luſtratione: publicè priuatimq; receptâ. Tertullianus de Baptiſmo:* Ceterùm villas, domos, templa, totaſque vrbes aſpergine circumlatæ aquæ expiant paſſim. *Hinc rei & περιρραντήρια vaſa in templis, aquâ luſtrali plena, quâ ſacerdotes aut æditui intrantes aſpergerent, aut etiam ipſi ſeſe. Sozomenus.*

 Θαλ-

Quâ prius? buſque hauſtâ perluere. Tum Heluidius Priſcus prætor, præeunte [88] Plauto Eliano A
** Lego, ſuouetaurilibus.* pontifice, [89] luſtratâ * boue tauriſque areâ, & ſuper ceſpitem redditis extis, Iouem, Iunonem, Mineruam, præſideſque imperij deos precatus vti cœpta proſperarent, ſedeſque ſuas pietate hominum inchoatas, diuinâ ope attollerent, vittas quibus ligatus lapis innexique funes erant, contigit. Simul ceteri magiſtratus, & ſacerdotes, & ſenatus, & eques,
Aurum & argentum rude iniectû. & magna pars populi, ſtudio lætitiaque connixi, ſaxum ingens traxère: paſſimque iniectæ fundamentis argenti aurique ſtipes, & metallorum primitiæ, nullis fornacibus victæ, ſed vt gignuntur. Prædixere haruſpices, ne temeraretur opus ſaxo auróve in aliud
Altiùs id extructum. deſtinato. Altitudo ædibus adiecta. Id ſolum religio annuere, & prioris templi magnificentiæ defuiſſe creditum, quo tanta vis hominum retinenda erat.
Cap. 54. Audita interim per
In Germaniâ acriores turbæ. Gallias Germaniaſque mors Vitellij, duplicauerat bellum. Nam Ciuilis omiſſâ diſſimulatione, in populum Romanum ruere: Vitellianæ legiones externum ſeruitium, quàm Imperatorem Veſpaſianum malle. Galli ſuſtulerant animos, eandem vbique exercituum noſtrorum fortunam rati. vulgato rumore, à Sarmatis Daciſque Mœſica ac Pan- B
Et arrecti hostes, ob incendium Capitolij. nonica hiberna circumſideri, paria de Britanniâ fingebantur. Sed nihil æquè, quàm incendium Capitolij, vt finem imperij adeſſe crederetur, impulerat. Captam olim à Gallis vrbem; ſed integrâ Iouis ſede manſiſſe imperium. Fatali nunc igne, ſignum cæleſtis iræ datum. & poſſeſſionem rerum humanarum Tranſalpinis gentibus portendi, ſuperſtitione vanâ Druidæ canebant. Increbueratque fama, primores Galliarum ab Othone aduerſus Vitellium miſſos, antequam digrederentur, pepigiſſe, ne deeſſent libertati, ſi
Cap. 55. populum Romanum continua bellorum ciuilium ſeries & interna mala fregiſſent. Ante Flacci Hordeonij cædem, nihil prorupit, quo coniuratio intelligeretur. Interfecto
Fœdus Ciuili cum quibuſdam Gallis. Hordeonio, commeauere nuntij inter Ciuilem Claſſicumque præfectum alæ Treuerorum. Claſſicus, nobilitate opibuſque, [90] anteibat alios. Regium illi genus, & pace belloque clara origo. Ipſe, è maioribus ſuis, [91] hoſtis populi Rom. quàm ſocius iacta-
Cum Treueris primùm. bat. Miſcuere ſeſe Iulius Tutor, & Iulius Sabinus, hic Treuir, hic Lingon. Tutor, ripæ Rheni à Vitellio præfectus: Sabinus, ſuper inſitam vanitatem, falſæ ſtirpis gloriâ in- C
cen-

Θαλλούς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, ἔθει ἑλληνικῷ περιέῤῥαινε τοὺς εἰσιόντας: Ramos quoſdam madidatos ſacerdos tenens, aſpergebat ritu Græcorum ſiue Gentilium, intrantes. *Ouidius:*

Vdaque lorales laurea miſit aquas.

Inſignem ad hanc ablutionem locum abluo, Aſconij In Diuinationem: Alij delubra dicunt ea templa, in quibus ſunt labra corporum abluendorum mortuorum, vt Dodonæi Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodeſque viſuntur. *Fallor, aut* τὸ mortuorum, *ab inepto gloſſographo eſt: nec aliunde Delubra deriuari vult, quàm ab iſtâ in templorum vaſis aquâ ad deluendum.*

88. PLAVTO ELIANO.] *Vatic. Barbarè vulgò,* Eliatius.

89. LVSTRATA BOVE TAVRISQVE.] *Vera dictio,* Suouetaurilibus. *Præit Vatic. in qua,* bouetaurilibus: *& Couarruuia, qui,* bouetauribus. *Scilicet priſci in luſtrationibus aut piamentis hoc ſacrificij genus adhibebant, ſollenni ritu. Liuius libro* IX. Telo potiri hoſtem fas non eſt: ſi potiatur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri. *Tacitus* V. *Annal.* Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni. *Cato de re Ruſtic.* Cum Diuis volentibus, quodque benè eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouetaurilia. fundum, agrum, terramque meam, quotâ ex parte circumferenda cenſeas, vti cures luſtrare. *Quæ victima in hoc ſacro, etſi vox indicat, clarè etiam Varro lib.* II. *De re Ruſt.* Populus Romanus cùm luſtratur Suouetaurilibus, circùm aguntur verres, aries, taurus. *Et Quinctilianus:* Nam Suouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex ſue, oue, & tauro. *Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Feſtus. nec abeunt à Græcorum veteri ſacro, quod illi* τριττὺν *dicebant. de quo Euſtathius, aliiq.*

90. ANTEIBAT ALIOS.] *Breuius & verius Vatic. & Couarruuiæ,* ante alios. *Sic libro* V. *Hiſtor.* Templum in modum arcis, propriique muri labore & opere ante alios. *Lib.* I. *Annal.* Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.

91. HOSTIS POPVLI ROMANI, QVAM SOCIVS IACTABAT.] *Sic reſtitui. Tranſmarinum & elegans dicendi genus eſt, Iactat eſſe ſocius: quod plebs dixerit,* D
Iactat ſe ſocium eſſe. Homerus:

Ἕκτωρ ὃς Διὸς εὔχετ᾽ ἐρισθενέος παῖς εἶναι.

& crebrò Græci: quos ſæpè & vulgò imitati Latini, ſed locis hodie ferè corruptis. Plautus Aſinariâ:

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi daturus dixit.

Ita enim conſenſu manuſcripti. ſicut & illo Bacchidibus:

Eia, nunc eſſe ego opinor Hercules, tu autem Linus.

Apuleium eo exempla ſcripſiſſe cenſeam libro VII. Summos illi promitterent honores habituri mihi. *nec mutem. Virgilius:*

——— ſenſit medios delapſus in hoſtes.

92. Ex-

A cendebatur, proauiam ſuam diuo Iulio per Gallias bellanti, corpore atque adulterio placuiſſe. His ſecretis ſermonibus animos ceterorum ſcrutari. vbi, quos idoneos rebantur, conſcientiâ obſtrinxere; in coloniâ Agrippinenſi, in domum priuatam conueniunt. nam publicè, ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Vbiorum, Tungrorumque. Sed plurima vis penes Treueros, ac Lingonas. Nec tulere moras conſultandi. certatim proclamant, *Furere diſcordiis populum Rom. cæſas legiones. vaſtatam Italiam, capi cùm maximè vrbem, omnes exercitus ſuis quemque bellis detineri. ſi alpes præſidiis firmentur: coaliturâ libertate, diſpecturas Gallias, quem virium ſuarum terminum velint.*

Qui in Vbiis conſultant. Deficiunt à Romanis.

Hæc dicta pariter, probataque. de reliquiis Vitelliani exercitus dubitauere. Plerique interficiendos cenſebant, turbidos, infidos, ſanguine ducum pollutos. Vicit ratio parcendi: ne ſublatâ ſpe veniæ, pertinaciâ accenderentur. Alliciendos potiùs in ſocietatem. legatis tantùm legionum interfectis, ceterum vulgus conſcientiâ ſcelerum, & ſpe impunitatis, facilè acceſſurum. Ea primi concilij forma. miſſique per Gallias concitores belli.
B Simulatum ipſis obſequium, quò incautiorem Voculam opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nuntiarent. Sed vires ad coërcendum deerant, infrequentibus infidiſque legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hoſtes, optimum è præſentibus ratus, mutuâ diſſimulatione, & iiſdem quibus petebatur artibus graſſari, in Coloniam Agrippinenſem deſcendit. Illuc Claudius Labeo, quem captum & [92] extra conuentum amandatum in Friſios diximus, corruptis cuſtodibus perfugit. pollicitusque, ſi præſidium daretur, iturum in Batauos, & potiorem ciuitatis partem ad ſocietatem Romanam retracturum: acceptâ peditum equitumque modicâ manu, nihil apud Batauos auſus, quoſdam Neruiorum Bethaſiorumque in arma traxit. Et furtim magis, quàm bello, Canninefates Marſacoſque incurſabat. Vocula Gallorum fraude illectus, ad hoſtem contendit.

Cap. 56. *De legionibus deliberant.*

Ad reliquos Gallos mittunt: Vocula reſciſcit, nec quare audet.

Claudius Labeo aliquid pro Romanis tentat.

Nec procul Veteribus aberat. cùm Claſſicus & Tutor per ſpeciem explorandi prægreſſi, cum ducibus Germanorum pacta firmauere. Tumque primùm diſcreti à legionibus, proprio vallo caſtra ſua circumdant, obteſtante Voculâ, [93] *Non adeò turbatam*
C *ciuilibus armis rem Romanam, vt Treueris etiam Lingonibuſque deſpectui ſit. Supereſſe fidas prouincias, victores exercitus, fortunam imperij, & vltores deos. Sic olim, Sacrouirum & Æduos; nuper, Vindicem Galliaſque ſingulis prælijs concidiſſe. Eadem rurſus numina, eadem fata, ruptores fœderum exſpectarent. Meliùs diuo Iulio, diuoque Auguſto notos eorum animos. Galbam, & infracta tributa, hoſtiles ſpiritus induiſſe. Nunc hoſtes, quia molle ſeruitium: cùm ſpoliati exutique fuerint, amicos fore.* Hæc ferociter locutus, poſtquam perſtare in perfidiâ Claſſicum Tutoremque videt; verſo itinere, Noueſium concedit. Galli, duum millium ſpatio diſtantibus campis, conſedêre. Illuc commeantium centurionum militumque emebantur animi: vt (flagitium incognitum) Romanus exercitus in externa verba iurarent, pignuſque tanti ſceleris, nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique fugam ſuadebant, audendum ratus, vocatâ concione, in hunc modum diſſeruit: *Numquam apud vos verba feci, aut pro vobis ſolicitior, aut pro me ſecurior. Nam mihi exitium parari, libens audio: mortemque* [94] *in tot malis hoſtium vt finem miſeriarum exſpecto. Veſtri me pudet miſeretque, aduerſus quos non prælium & acies parantur. id enim fas armorum,*
D *& ius hoſtium. bellum cum populo Romano veſtris ſe manibus geſturum, Claſſicus ſperat: imperiumque & ſacramentum Galliarum oſtentat. Adeò nos, ſi fortuna in præſens virtuſque deſeruit, etiam vetera exempla deficiunt. quoties Romanæ legiones perire præoptauerunt, ne loco pellerentur? ſocij ſæpè noſtri, exſcindi vrbes ſuas, ſeque cum coniugibus ac liberis cremari pertulerunt. neque aliud pretium exitus, quàm fides famaque. Tolerant cùm maximè inopiam obſidiumque*

Cap. 57. *Treueri & Lingones palam deficiunt. Vocula increpat.*

Et Noueſium abit.

Galli Romanos ipſos ad ſe alliciunt.

Cap. 58. *Veniam deſpectari conatur.*

92. EXTRA CONVENTVM.] *Accipio, conuentum Socialem. electum ab iis omnibus, qui arma in Romanos iunxiſſent. Si tamen pura eſt lectio. nam libri quidam,* commentum *habent, Florentinus* cõmtum. *Nihil melius eliceo.*

93. NON ADEO TVRBATAM.] *Similem & è Romano pectore, vocem, emiſit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:*

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit, vt veſtros nequeat punire tumultus.

94. IN TOT MALIS HOSTIVM.] *Haud planè damno. Quid ſi tamen faciamus,* portum &. finem? *Quid ſi* in tot malis honeſtam?

diumq́ue apud Vetera legiones, nec terrore aut promiſſis demouentur. Nobis, ſuper arma & vi- A
ros, & egregia caſtrorum munimenta, frumentum & commeatus quamuis longo bello pares.
Pecunia nuper etiam [95] *donatiuo ſufficit: quod ſiue à Veſpaſiano, ſiue à Vitellio datum interpre-*
tari mauultis, ab Imperatore certè Romano accepiſtis. Tot bellorum victores, apud Geldubam,
apud Vetera, fuſo toties hoſte, ſi pauetis aciem, indignum id quidem. Sed eſt vallum muriq́ue, &
trahendi artes, donec è proximis prouinciis auxilia exercitusq́ue concurrant. Sanè ego diſpliceam.
Sunt alij legati, tribuni, centurio denique, aut miles. ne hoc prodigium toto terrarum orbe vulge-
tur, vobis ſatellitibus, Ciuilem & Claſſicum Italiam inuaſuros. An ſi ad mœnia vrbis Germani
Galliq́ue duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitij imagine. Tutori Treuero
agentur excubiæ? Signum belli Batauus dabit? & Germanorum cateruas ſupplebitis? quis de-
inde ſceleris exitus? cùm Romanæ legiones contrà direxerint: transfugæ è transfugis, & pro-
ditores è proditoribus, inter recens & vetus ſacramentum inuiſi deis errabitis? Te Iupiter op-
time maxime, quem per octingentos viginti annos, tot triumphis coluimus; te Quirine Romanæ
parens vrbis, precor veneroŕque, vt [96] *ſi vobis non fuit cordi, me duce hæc caſtra incorrupta &* B
intemerata ſeruari: at certè pollui fœdariq́ue à Tutore & Claſſico, ne ſinatis. Militibus Romanis,
Cap. 59. *aut innocentiam detis; aut maturam, & ſine noxâ pœnitentiam.* Variè excepta oratio inter
Nec profecit multum. ſpem metumq́ue ac pudorem. Digreſſum Voculam, & de ſupremis agitantem, liberti
Claſſici operâ occiditur. ſeruiq́ue prohibuêre fœdiſſimam mortem ſponte præuenire. Et Claſſicus, miſſo Æmi-
Legati alij vinciuntur. lio Longino deſertore primæ legionis, cædem eius maturauit. Herennium & Numi-
ſium legatos vinciri, ſatis viſum. Dein ſumtis Romani imperij inſignibus, in caſtra ve-
nit. Nec illi, quamquam ad omne facinus durato, verba vltrà ſuppeditauere, quàm vt
Romani Galliis iurant. ſacramentum recitaret. Iurauere qui aderant, pro imperio Galliarum. Interfectorem
Voculæ, altis ordinibus; ceteros, vt quiſque flagitium nauauerat, præmiis attollit. Diui-
Tutor Agrippinenſes eodem adigit. ſæ inde inter Tutorem & Claſſicum curæ: Tutor, validâ manu circumdatos Agrippi-
nenſes, quantumq́ue militum apud ſuperiorem Rheni ripam, in eadem verba adigit.
Occiſis Magontiaci tribunis, pulſo caſtrorum præfecto, qui detractauerant, Claſſicus
Obſeſſi in Veteri ut ſolicitantur. corruptiſſimum quemque è deditis pergere ad obſeſſos iubet, veniam oſtentantes ſi præ- C
ſentia ſequerentur. aliter, nihil ſpei. Famem, ferrumq́ue, & extrema paſſuros. Adiecere
Cap. 60. qui miſſi erant, exemplum ſuum. Obſeſſos hinc fides, inde egeſtas, inter decus ac flagi-
Quos fames premit: tium diſtrahebant. Cunctantibus ſolita inſolitaq́ue alimenta deerant; abſumtis iumen-
tis equiſq́ue, & ceteris animalibus, quæ profana fœdaque in vſum neceſſitas vertit. Vir-
gulta poſtremò & ſtirpes & internatas ſaxis herbas vellentes, miſeriarum patientiæque
documentum fuêre: donec egregiam laudem fine turpi macularent, miſſis ad Ciuilem
Et ad paſſionem perpellit. legatis vitam orantes. Neque antè preces admiſſæ, quàm in verba Galliarum iurarent.
Tum pactus prædam caſtrorum, dat cuſtodes, qui pecuniam, calones, ſarcinas retenta-
Abeuntes Germani præter ſas cædunt. rent, ac qui ipſos leues abeuntes proſequerentur. Ad quintum ferè lapidem coorti Ger-
mani, incautum agmen aggrediuntur. Pugnaciſſimus quiſque in veſtigio; multi, pa-
lantes occubuere. Ceteri retrò in caſtra profugiunt, querente ſanè Ciuile & increpante
Germanos, tamquam fidem per ſcelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere
ſæuientes nequiuerit, parum affirmatur. Direptis caſtris, faces iniiciunt. Cunctoſq́ue
Cap. 61. *Ciuilis crinem ponit, voti damnas.* qui prœlio ſuperfuerant, incendium hauſit. [97] Ciuilis, barbaro voto, poſt cœpta aduer- D
ſus Romanos arma, propexum rutilatumq́ue crinem, patratâ demum cæde legionum,
depo-

95. DONATIVO SVFFICIT.] *Imò, ſuffecit. Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.*

96. SI VOBIS NON FVIT CORDI.] *Imitatum clarè è Liuio:* Vos dI immortales precor quæſoque, ſi vobis non fuit cordi Sp. Poſtumium cum Samnitibus bellum gerere. *Tacitus infrà:* Id fortaſſe cordi diis, & diuino miniſterio Principem electum. *Nec quidquam hîc ſcripsi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budenſi,* τὸ cordi, *non legi: ex quo ille iuratus emendat,* ſi vobis non fuit. *id eſt, licuit, inquit, more Græco. Benè Beate manibus tuis ſit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt ſpero, venti auferunt.*

97. CIVILIS, BARBARO VOTO.] *Patrium & ſolenne Germanis hoc votum. Tacitus de moribus eius gentis:* Aliis Germanorum populis vſurpatum, rarâ & priuatâ cuiuſque audentiâ, apud Cattos in conſenſum vertit, crinem barbamq́ue ſummittere, nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumq́ue virtuti oris habitum. *Manſit inferiore æuo. & lego apud Diaconum* III. *de Geſtis Longobard: cap.* III. Sex millia Saxonum, quæ bello
ſuper-

A depoſuit. & ferebatur paruulo filio, quoſdam captiuorum, ſagittis iaculiſque puerilibus *Sæuitia ciui.*
figendos, obtuliſſe. Ceterùm neque ſe, neque quemquam Batauum, in verba Galliarum
adegit: fiſus Germanorum opibus, &, ſi certandum aduerſus Gallos de poſſeſſione re-
rum foret, inclytus famâ, & potior. Mumius Lupercus legatus legionis, inter dona miſ-
ſus Velledæ. Ea virgo nationis Bructeræ, latè imperitabat: vetere apud Germanos mo-
re, quo pleraſque feminarum fatidicas, & augeſcente ſuperſtitione arbitrentur deas.
Tuncque Velledæ auctoritas adoleuit. nam proſperas Germanis res, & excidium legio- *Velledæ vir-*
num prædixerat. Sed Lupercus, in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorum- *ginis aucto-*
que in Galliâ geniti, reſeruantur, pignus ſocietatis. Cohortium, alarum, legionum, hi- *ritas.* *Castra Ro-*
berna, ſubuerſa crematáque: iis tantùm relictis, quæ Magontiaci, ac Vindoniſſæ ſita *mana euerſa.*
ſunt. Legio XIII. cum auxiliis ſimul deditis, à Noueſio in coloniam Treuerorum tranſ- Cap.62.
gredi iubetur, præfinitâ die intra quam caſtris excederet. Medium omne tempus, per *Legio quæ*
varias curas egêre. ignauiſſimus quiſque, cæſorum apud Vetera exemplo, pauentes; me- *Noueſij.* *XIII*
B lior pars, rubore & infamiâ, quale illud iter, quis dux viæ, & omnia in arbitrio eorum,
quos vitæ neciſque dominos feciſſent. Alij, nullâ dedecoris curâ, pecuniam, aut cariſſi-
ma ſibimetipſi circumdare: quidam expedire arma, teliſque tamquam in aciem accin-
gi. [98] Hæc meditantibus, aduênit proficiſcendi hora, exſpectatione triſtior. Quippe in- *Turpi &*
tra vallum, deformitas haut perinde notabilis: detexit ignominiam campus, & dies. *ignomi-*
Reuulſæ imperatorum imagines, [99] innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum ve- *nes.*
xillis, ſilens agmen, & velut longæ exſequiæ. Dux Claudius Sanctus effoſſo oculo, di- *Claudius*
rus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, poſtquam, deſertis Bonnenſibus ca- *Sanctus du-*
ſtris, altera ſe legio miſcuerat. Et vulgatâ captarum legionum famâ, cuncti qui paullò *rus.*
antè Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris tectiſque, & vndique effuſi,
inſolito ſpectaculo nimium fruebantur. Non tulit ala Picentina gaudium inſultantis *Illuditur à*
vulgi. ſpretiſque Sancti promiſſis, aut minis, Magontiacum abeunt: ac fortè obuio *vulgo.*
interfectore Voculæ Longino, coniectis in eum telis, initium exſoluendæ in poſterum *Ala vna abit, & ſe vindicat.*
C culpæ fecêre. Legiones nihil mutato itinere, ante mœnia Treuerorum conſidunt. Ciui- Cap.63.
lis & Claſſicus rebus ſecundis ſublati, an Coloniam Agrippinenſem diripiendam exer- *Agrippinen-*
citibus ſuis permitterent, dubitauere. Sæuitiâ * ingenitâ & cupidine prædæ, ad excidium *ſis Colonia*
ciuitatis trahebantur. obſtabat ratio belli, & nouum imperium inchoantibus vtilis *in ancipiti.*
clementiæ fama. Ciuilem etiam beneficij memoria flexit; quòd filium eius primo re- ** Ex Vat. ſcribo, ingenij.*
rum motu in Coloniâ Agrippinenſi deprehenſum, honoratè cuſtodierant. Sed Tranſ- *Sed fatum eam ſeruat:*
rhenanis gentibus inuiſa ciuitas, opulentiâ auctuque. Neque alium finem belli reban- *Germanis*
tur, quàm ſi promiſcua ea ſedes omnibus Germanis foret: aut diſiecta, Vbios quoque *valde inuiſa.*
diſperſiſſet. Igitur Tencteri, Rheno diſcreta gens, miſſis legatis, mandata apud conci- Cap.64.
lium Agrippinenſium edi iubent. quæ, ferociſſimus è legatis, in hunc modum protulit: *E quis Ten-*
Rediſſe vos in corpus nomenque Germaniæ, communibus deis ſed præcipuo deorum Marti grates *cteri Vbios*
agimus: vobiſque gratulamur, quòd tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem, flumi- *adeunt.* *Horr dè aſ-*
na ac terras, & cælum quodammodo ipſum, clauſerant Romani: vt colloquia congreſſuſque no- *fantur.*
ſtros arcerent: vel, quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac propè nudi, ſub custo-
D *de & pretio coiremus. Sed vt amicitia ſocietaſque noſtra in æternum rata ſint: poſtulamus à*
vobis, muros coloniæ, munimenta ſeruitij, detrahatis. etiam fera animalia, ſi clauſa teneas, virtu-
tis obliuiſcuntur. Romanos omnes, in finibus veſtris, trucidetis. haut facilè libertas, & domini
miſcentur. Bona interfectorum, in medium cedant: ne quis occulere quidquam, aut ſegregare
cauſſam

ſuperfuerant, deuouerunt ſe neque barbam neque capillos raſuros, niſi ſe de Sueuis hoſtibus vlciſcerentur. *Pulchrè igitur & decorè Silius Sarmenti Gallo hoc affingit IV. Punic.*

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæſariem crinemque tibi Gradiue vouebat.

Quin & Romani vſurpabant interdum, vt Iulius Cæſar. de quo Suetonius, cap. LXVII. Diligebat quoque milites vſque adeò, vt auditâ clade Tituriana, barbam capillumque ſubmiſerit; nec antè dempſerit, quàm vindicaſſet.

98. HÆC MEDITANTIBVS.] *Quis neget à Liuiano exemplari eſſe? qui in deditione illâ turpi ad Furculas:* Hæc trementibus, *inquit*, hora fatalis ignominiæ aduênit, omnia triſtiora experiundo factura.

99. INNEXA SIGNA.] *Budenſis codex*, in hora ſigna. *Roman.* in ora. *Diuinabam olim*, inuerſa ſigna.

cauſſam ſuam poſſit. Liceat nobis vobiſque vtramque ripam colere, vt olim maioribus noſtris. A
[100] *quomodo lucem noctemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit.*
* Vel, à vectigalibus, *Inſtituta cultumque patrium reſumite,* [101] *abruptis * voluptatibus quibus Romani plus aduerſus ſubiectos, quàm armis valent. ſincerus & integer, & ſeruitutis oblitus populus, aut ex æquo agetis, aut aliis imperitabitis.*
Cap.65. Agrippinenſes, ſumpto conſultandi ſpatio, quando neque ſubire conditiones metus futuri, neque palàm aſpernari conditio præſens ſinebat, in hunc
Vbij ambiguè & callidè reſpondent. modum reſpondent: *Quæ prima libertatis facultas data eſt, auidiùs quàm cautiùs ſumſimus, vt vobis cetériſque Germanis conſanguineis noſtris iungeremur. Muros ciuitatis, congregantibus ſe cùm maximè Romanorum exercitibus, augere nobis, quàm diruere tutius eſt. Si qui ex Italiâ aut prouinciis alienigenæ in finibus noſtris fuerant, eos bellum abſumſit: vel in ſuas quiſque ſedes refugêre.* [102] *Eductis olim, & nobiſcum per connubium ſociatis, quique mox prouenêre, hæc patria eſt. Nec vos adeò iniquos exiſtimamus, vt interfici à nobis parentes, fratres, liberos noſtros velitis. Vectigal & onera commerciorum, reſoluimus. Sint tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes:* B
donec noua & recentia iura, [103] *in vetuſtatem conſuetudine vertantur. Arbitrum habebimus Ciuilem & Velledam, apud quos pacta ſancientur.* Sic lenitis Tencteris, legati ad Ciuilem & Velledam miſſi cùm donis; cuncta ex voluntate Agrippinenſium perpetrauere. Sed coràm
Velleda auctoritas. Eiuſq; faſtidium. adire, alloquique Velledam, negatum. Arcebantur aſpectu, quò venerationis plus ineſſet. [104] Ipſa editâ in turre. dilectus è propinquis, conſulta reſponſaque, vt internuntius numinis, portabat.
Cap.66. Ciuilis ſocietate Agrippinenſium auctus, proximas ciuitates affectare, aut aduerſantibus bellum inferre ſtatuit. Occupatiſque Sunicis, & iuuentute eorum per co-
Labeo opponit ſe Ciuili. hortes compoſitâ: quominùs vltrà pergeret, Claudius Labeo Bethaſiorum Tungrorumque & Neruiorum tumultuariâ manu reſtitit. fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis ante-
Sed vincitur. ceperat. Pugnabaturque in anguſtiis ambiguè, donec Germani tranantes, terga Labeonis inuaſere. Simul Ciuilis, auſus, an ex compoſito, intulit ſe agmini Tungrorum, & clarâ voce, *Non ideò*, inquit, *bellum ſumſimus, vt Bataui & Treueri gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogantia, accipite ſocietatem. tranſgredior ad vos,* [105] *ſeu me ducem, ſeu militem maluitis.* Mouebatur vulgus, condebantque gladios, cùm Campanus, ac Iuuenalis, ex primo- C
Tungri deduntur, Bethaſij, & Neruij. ribus Tungrorum, vniuerſam ei gentem dedidêre. Labeo, antequam circumueniretur, profûgit. Ciuilis Bethaſios quoque ac Neruios in fidem acceptos, copiis ſuis adiunxit: ingens rerum, perculſis ciuitatum animis, vel ſponte inclinantibus.
Cap.67. Intereà [106] Iulius Sabinus,

ſigna. *quod ignominiæ fuit, & victos ſe fatentium. Spartianus in Seuero:* In palatium eodem habitu perrexit, prælatis ſignis quæ prætorianis ademerat, ſupinis non erectis. *Idem vſurpatum in dolore. Tacitus* III. *Annal.* Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces. *Pedo Albinouanus ad Liuiam:*

Quos primùm vidi faſces, in funere vidi,
Sed vidi verſos indiciumque mali.

At nunc putem commodiùs legi, inhonora ſigna. *id eſt, ſqualida, non vncta, non nitidata: quæ opponit* fulgentibus Gallorum vexillis: *aut potiùs retineri illud* innexa, *cum explicatione*, Signa innexa, *id eſt, ſine nexu, & nuda fuiſſe. Nam ſolent imagines Principum, clypei, etiam coronæ, & talia innecti.*

100. QVOMODO LVCEM NOCTEMQVE.]. *Perſpicuè, rectum. atque ita in Vatic. Vulgò,* lucem diemque, *quaſi ea differant.*

101. ABRVPTIS VOLVPTATIBVS, QVIBVS.] *Ambigua lectio. Quam poſui, libri firmant, nec ratio impugnat. Verè enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnaſq; voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ:* Sequens hiems ſaluberrimis conſiliis abſumpta, vt homines diſperſi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates aſſueſcerent. *Et paullò pòſt:* Paulatimque diſceſſum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars ſeruitutis eſſet. *At veteres tamen editiones*, abruptis vectigalibus. *Quod ſtabiliri prorſus reſponſo Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem:* Vectigal & onera commerciorum reſoluimus.

102. EDVCTIS OLIM.] *Scribe*, deductis olim. *colonos veteres intellegit.*

103. IN VETVSTATEM CONSVETVDINE.] *Aptius & concinnius viſum, quàm illud tritum,* vetuſtatem & conſuetudinem. *Quod autem poſui, in Farneſiano eſt.* D

104. IPSA EDITA IN TVRRE.] *Romana edit. & Rodolphus:* ipſa adyta intrare, dilectus è prop. *Quam lectionem haud temerè ſpernendam. Vt de fatidico numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo ſeciùs valde probo.*

105. SEV ME DVCEM.] *Inſidioſâ modeſtiâ dictum: vt à Salluſtij Catilinâ:* Vel imperatore, vel milite me vtimini.

106. IVLIVS SABINVS.] *Alius ab iſto, qui Senecæ patri nominatur lib.* IX. *Contrau.* IV. *in quo corruptè legas,* Et ab Iulio, & à Sabino. *Scio iunctum fuiſſe, ab Iulio Sabino. qui Gallis præfuit ſub Caio: paterne huius? Dionem vide, lib. vltimo.*

107 PRO-

A Sabinus, [107] proiectis fœderis Romani monumentis, Cæſarem ſe ſalutari iubet: magnamque & inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam ciuitatem & nobis fidam. Nec Sequani detractauêre certamen. Fortuna melioribus affuit. [108] Fuſi Lingones. Sabinus feſtinatum temerè prœlium, pari formidine deſeruit. Vtque famam exitij ſui faceret, villam in quam perfugerat, cremauit: illîc voluntaria morte interiiſſe creditus. Sed quibus artibus latebriſque, vitam per nouem mox annos traduxerit, ſimul amicorum eius conſtantiam, & [109] inſigne [110] Epponinæ vxoris exemplum, ſuo loco reddemus. Sequanorum proſperâ acie, belli impetus ſtetit. Reſipiſcere paullarim ciuitates, faſque & fœdera reſpicere, principibus Remis: qui per Gallias edixere, vt miſſis legatis in commune conſultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius audita Mucianum angebant. [111] Nequaquam egregij duces, iam enim Gallum Annium & [112] Petilium Cerialem dilegerat, ſummam belli parum tolerare. Nec relinquenda vrbs, ſine rectore. & Domitiani indomitæ libidines timebantur: ſuſpectis, vti diximus, Primo Antonio, Varroque Arrio. Varus prætorianis præpoſitus,

Sabini vanitas, qui Cæſarem ſe facit. Sequanos inuadit: Fugit, latet. Concilium Galliarum ſuper ſummâ rer. Cap. 68.

B vim atque arma retinebat. Eum Mucianus pulſum loco, ne ſine ſolatio ageret, annonæ præfecit. Vtque Domitiani animum, Varo haud alienum, deliniret: Arretinum Clementem, domui Veſpaſiani per affinitatem innexum, & gratiſſimum Domitiano, prætorianis præpoſuit, patrem eius ſub Caio Cæſare egregiè functum eâ curâ dictitans. Lætum militibus idem nomen. atque ipſum [113] quamquam ſenatorij ordinis ad vtraque munia ſufficere. Aſſumuntur è ciuitate clariſſimus quiſque; & alij per ambitionem. Simul Domitianus Mucianuſque accingebantur, diſpari animo. ille, ſpe ac iuuentâ properus; hic, moras nectens, quîs flagrantem retineret, ne ferociâ ætatis, & prauis impulſoribus ſi exercitum inuaſiſſet, paci belloque malè conſuleret. Legiones victrices, VI. & XVIII. Vitellianarum vnaetviceſima, è recèns conſcriptis ſecunda, Peninis Cottianiſque alpibus, pars monte Graio, traducuntur: quartadecima legio è Britanniâ, [114] tertia ac prima ex Hiſpaniâ accitæ. Igitur venientis exercitus famâ, & ſuopre ingenio ad mitiora inclinantes Galliarum ciuitates, in Remos conuenere. Treuerorum legatio

Varo præfectura Prat. adempta: Clementi data. Domitianus vnà cum Muciano ad bellum expediunt. Legiones contrahunt. Remis deliberant Galli.

C

107. PROIECTIS FOEDERIS ROMANI.] *Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale iſtud eſt, proiicere monumenta fœderis? pingue & inſulſum. Aliorſum emendatione traxerim:* prolectus Romani generis monumentis. *Sabinus, inquit, inuitatus & inductus ſtirpis ſua origine, Caſarem ſe appellat. Quid mirum? ecce ſuprà ſcriptum:* Sabinus falſæ ſtirpis gloriâ incendebatur. Proauiam ſuam, * D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuiſſe. *Poßis eodem ſenſu:* prolatis R. generis.

108. FVSI LINGONES.] *Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sariberienſe legitur lib. V. cap. VII.* Auſpiciis Imperatoriis Cæſaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Galliâ mouerat,

D Lingonum opulentiſſima ciuitas quæ ad Ciuilem deſciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæſaris populationem timeret, quod præter ſpem inuiolata nihil ex rebus ſuis amiſerat, ad obſequium redacta, ſeptuaginta millia armatorum tradidit ei. *Quæ totidem verbis apud Frontinum libro IV. Strategematôn.*

109. INSIGNE EPPONINÆ.] *Verè inſigne & rarum, plerúmque fidei in ſexu infido. Non eſt in libris qui exſtant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Veſpaſiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur à Cæſare genus ducere) & iſta ipſa Epponina interfecti. Tota hiſtoria digniſſima lectu, apud Plutarchum diffuſè eſt in Erotico extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Veſpaſiano.*

110. EPPONINÆ.] *At Plutarchus* Emponam *ſcribit, & id nomen Gallis Heroinam ſignare addit:* ἦν δὲ γυναῖκα, *inquit,* πασῶν ἀρίστην ἠγμένος, ἣν ἐκεῖ μὲν Ἐμπονὴν ἐκάλουν, ἑλληνιστὶ δὲ ἄν τις Ἡρωίδα προσαγορεύσειεν.

111. NEQVAQVAM EGREGII.] *Mercero accedo:* ne, quanquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem dilegerat) ſummam belli parum tolerarent.

112. PETILIVM CERIALEM DILEGERAT.] *Imò ex Ioſepho, propriè non dilegerat ipſe, aut Veſpaſianus: ſed caſu & bonâ ſorte, Petilius Conſul creatus à Veſpaſiano, in Britanniam miſſus erat. Illi verò auditâ hac rebellione, opportunè ſuperuenit, & hoſtes vicit. vide Ioſeph. lib. VII. cap. XXIII.*

** Notas & Dio idem, in Veſpaſiano.*

113. QVAMQVAM SENATORII ORDINIS.] *Suetonium igitur culpa quis purgat, ſcribentem Titum primum è Senatoriis pratorio præfectum? In Tito, cap. VI.* Præfecturam quoque Prætorij ſuſcepit, numquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam. *Occultè adſentitur Plinius Præfatione operis:* Dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius. *Tamen noſter palàm adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuiſſe. Adde quæ notaui ad lib. IV. ſuprà.*

114. TERTIA AC PRIMA.] *Sauillus legit:* Sexta ac Decima. *Nam ſuprà ſic in Hiſpaniâ collocauit. Tamen & Tertia ibi fuit, & diuturna: nec aliam cauſſam arbitror, cur Hiſpani hodieq; legiones ſuas* Tertios *appellent.*

115. PER

Tullius in arma concitat. gatio illîc opperiebatur, acerrimo inſtinctore belli Tullio Valentino. Is meditatâ ora- A
tione, cuncta magnis imperiis obiectari ſolita, contumeliaſque & inuidiam in populum Romanum effudit: turbidus miſcendis ſeditionibus, & pleriſque gratus vecordi
Cap.69. *Iulius renitens.* facundiâ. At Iulius Auſpex è primoribus Remorum, vim Romanam, paciſque bona diſſertans, & ſumi bellum etiam ab ignauis, ſtrenuiſſimi cuiuſque periculo geri, iamque ſuper caput legiones: ſapientiſſimum quemque reuerentiâ fideque, iuniores periculo ac metu continuit. Et Valentini animum laudabant, conſilium Auſpicis ſequebantur. Conſtat obſtitiſſe Treueris Lingonibuſque apud Gallias, quòd Vindicis motu cum
Vide, per deam, quæ in plurium imperio inuenant. Verginio ſteterant. Deterruit pleroſque prouinciarum æmulatio. *quod bello caput? vnde ius auſpiciumque peteretur? quam, ſi cuncta proueniſſent, ſedem imperio legerent?* Nondum victoria, iam diſcordia erat: aliis fœdera, quibuſdam opes vireſque, aut vetuſtatem originis, [115] per iurgia iactantibus. Tædio futurorum, præſentia placuere. Scribuntur ad
Galli Romanum iugum praferunt. Treueros epiſtolæ, nomine Galliarum, vt abſtinerent armis, impetrabili veniâ, & paratis deprecatoribus ſi pœniteret. Reſtitit idem Valentinus, obſtruxitque ciuitatis ſuæ B
Cap.70. aures, haut perinde inſtruendo bello intentus, quàm frequens concionibus. Igitur non Treueri neque Lingones, ceteræve rebellium ciuitates, pro magnitudine ſuſcepti diſcri-
Interea hostes ſegniter agunt. minis agere. Ne duces quidem, in vnum conſulere. Sed Ciuilis, auia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem capere, aut exturbare nititur. Claſſicus, ſegne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturauit ſuperiorem Germaniæ ripam, & ardua alpium [116] præſidiis claudere. Atque interim vna et
Romani vndique irrumpunt. viceſima legio Vindoniſſâ, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam, irrupêre. Acceſſit ala Singularium, excîta olim à Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani
Iulius Briganticus pro ijs. tranſgreſſa. Præerat Iulius Briganticus, ſorore Ciuilis genitus, vt fermè [117] acerrima proximorum odia ſunt, inuiſus auunculo infenſuſque. Tutor, Treuerorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, veterano pedite atque equite firmauit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionariis. qui primò cohortem præmiſſam à
Legionarij Treueros deſerunt: Aliiq; plures. Sextilio Felice, interficiunt. mox vbi duces exercituſque Romani propinquabant, honeſto transfugio rediere: ſecutis Tribocis, Vangionibuſque & Caracatibus. Tutor, Tre- C
Tutor victus. ueris comitantibus, vitato Magontiaco Bingium conceſſit, fidens loco, quia pontem Nauæ fluminis abruperat. ſed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto va-
Perculſi Treueri. do, proditus fuſuſque. Eâ clade, perculſi Treueri. & plebes omiſſis armis, per agros palatur. quidam principum, vt primi poſuiſſe bellum viderentur, in ciuitates, quæ ſocietatem Romanam non exuerant, perfugerunt. Legiones à Noueſio Bonnaque in Treueros, vt ſuprà memorauimus, traductæ, ſe ipſas in verba Veſpaſiani adigunt. Hæc Valentino abſente geſta. qui vbi aduentabat, furens, cunctaque rurſus in turbas & exitium
Tamen iterum animos & arma recipiunt. conuerſurus: legiones in Mediomatricos, ſociam ciuitatem, abſceſſere. Valentinus ac Tutor, in arma Treueros retrahunt: occiſis Herennio ac Numiſio legatis, quo minore ſpe veniæ creſceret vinculum ſceleris. Hic belli ſtatus erat, cùm Petilius Cerialis Magon-
Cap.71. *Cerialis ingenium.* tiacum venit. eius aduentu, erectæ ſpes. Ipſe pugnæ auidus, & contemnendis quàm cauendis hoſtibus melior, ferociâ verborum militem incendebat. vbi primùm congredi licuiſſet, nullam prœlio moram facturus. Dilectus per Galliam habitos, in ciuitates re- D
mittit, ac nuntiare iubet ſufficere imperio legiones. ſocij ad munia pacis redirent, ſecuri velut confecto bello, quod Romanæ manus excepiſſent. Auxit ea res Gallorum obſequium. nam receptâ iuuentute, faciliùs tributa tolerauêre, proniores ad officia quòd
Ciuilis & Claſſicus accelerant. ſpernebantur. At Ciuilis & Claſſicus, vbi pulſum Tutorem, cæſos Treueros, cuncta hoſtibus

115. PER IVRGIA IACTANTIBVS.] *Sumpſi lectionem à P. Manutio: qui amicè mihi in pomeridiano ſermone contribuit. Nam vulgò eſt,* periuriaque iactantibus. *in manuſſ.* periuria iactantibus. *quod Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro eſt,* pro iure iactantibus. *quod reiicere, iniurium ſanè ſit.*

116. PRÆSIDIIS CLAVDERE.] *Rom.* Præſidiis capere. *quod recipio.*

117. ACERRIMA PROXIMORVM ODIA.] *Exſequitur Ariſtoteles,* VII. *Politic. cap.* VII. *& cauſſam donat: vide. Sed breuiter, pro noſtrâ re: Prouerbio iactatum ait,* Χαλεποὶ πόλεμοι ἀδελφῶν. καὶ, Οἱ τι πέρα στέρξαντες, οἱ δὲ καὶ πέρα μισοῦσι: Grauia fratrum bella. &, Qui nimis amant, nimis oderunt.

118. RI-

A ſtibus proſpera accepêre: trepidi ac properantes, dum diſperſas ſuorum copias condu-
cunt, crebris interim nuntiis Valentinum monuêre, ne ſummæ rei periculum faceret. Eo
rapidiùs Cerialis, miſſis in Mediomatricos, qui breuiore itinere legiones in hoſtem ver- *Sed præuenit Cerialis,*
terent, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumque ſecum tranſuexerat, ter-
tiis caſtris [118] Rigodulum venit. quem locum, magnâ Treuerorum manu, Valentinus
inſederat, montibus aut Moſellâ amne ſeptum. & addiderat foſſas, obiceſque ſaxorum.
Nec deterruêre ea munimenta Romanum ducem; quo minus peditem perrumpere iu- *Valentinum inuadit:*
beret; equitum aciem, in collem erigeret; ſpreto hoſte, quem temerè collectum; haut
ita loco iuuari, vt non plus ſuis in virtute foret. Paulum moræ in aſcenſu, dum miſſilia
hoſtium præuehuntur. Vt ventum * ad manus; deturbati, ruinæ modo, præcipitantur. ** Flor. in*
Et pars equitum, æquioribus iugis circumuecta, nobiliſſimos Belgarum, in quîs ducem *Alios fugat: ipſum capit.*
Valentinum, cepit. Cerialis, poſtero die, coloniam Treuerorum ingreſſus eſt, auido mi- Cap. 72.
lite eruendæ ciuitatis. *Hanc eſſe Claſſici, hanc Tutoris patriam. horum ſcelere, clauſas cæſasque* *Treuirorum vrbem im-*
B *legiones. Quid tantum Cremonam meruiſſe, quam è gremio Italiæ raptam, quia vnius noctis mo-* *minebat.*
ram victoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram ſedem, ſpoliis exercituum &
ducum cædibus ouantem. Redigeret prædam in fiſcum: ipſis ſufficere ignes, & rebellis coloniæ
ruinas, quibus tot caſtrorum excidia penſarentur. [119] Cerialis metu infamiæ, ſi licentiâ ſæ- *Sed Cerialis defendit.*
uitiaque imbuere militem crederetur; preſſit iras. & paruere, poſito ciuili bello ad exter-
na modeſtiores. Conuertit inde animos, accitarum è Mediomatricis legionum miſe- *Legiones nuper deditæ.*
rabilis aſpectus. Stabant conſcientiâ flagitij mæſtæ, fixis in terram oculis. Nulla inter
coëuntes exercitus conſalutatio. neque ſolantibus hortantibúſve reſponſa dabant, abdi-
ti per tentoria, & lucem ipſam vitantes. nec perinde periculum aut metus, quàm pudor
ac dedecus obſtupefecerat: attonitis etiam victoribus, qui vocem preceſque adhibere
non auſi, lacrymis ac ſilentio veniam poſcebant. donec Cerialis mulceret animos, fato *Veniam impetrant.*
acta dictitans, quæ militum ducúmve diſcordiâ, vel fraude hoſtium eueniſſent. Primum
illum ſtipendiorum & ſacramenti diem haberent: priorum facinorum neque Impera-
torem, neque ſe meminiſſe. Tunc recepti in eadem caſtra. & edictum per manipulos, *Cauetur eorum infamia.*
ne quis in certamine iurgióve ſeditionem aut cladem commilitoni obiectaret. Mox
C Treueros ac Lingonas, ad concionem vocatos, ita alloquitur: *Neque ego vnquam facun-* Cap. 73.
diam exercui; & populi Romani virtutem armis affirmaui. Sed quia apud vos verba plurimum *Cerialis, ita me deus, facunda & ſapiens oratio.*
valent, bonaque ac mala non ſuâ naturâ, ſed vocibus ſeditioſorum æſtimantur: ſtatui pauca diſſere-
re, quæ profligato bello, vtilius ſit vobis audiſſe, quàm nobis dixiſſe. Terram veſtram, ceterorum-
que Gallorum, ingreſſi ſunt duces Imperatoreſque Romani, nullâ cupidine, ſed maioribus veſtris
inuocantibus, quos diſcordiæ vſque ad exitium fatigabant. & acciti auxilio Germani, ſociis pari-
ter atque hoſtibus ſeruitutem impoſuerant. Quot prœliis aduerſus Cimbros Teutonoſque, quantis
*exercituum noſtrorum laboribus, quóve euentu Germanica bella tractauerimus, ſatis * clarum.* ** Vat. clarent.*
Nec ideò Rhenum inſedimus, vt Italiam tueremur: ſed ne quis alius Arioviſtus, regno Galliarum
potiretur. An vos cariores Ciuili Batauiſque & Tranſrhenanis gentibus creditis, quàm maiori-
bus eorum patres auique veſtri fuerunt? Eadem ſemper cauſſa Germanis tranſcendendi in Gal-
lias, libido atque auaritia, & mutandæ ſedis amor: vt relictis paludibus & ſolitudinibus ſuis, fe-
cundiſſimum hoc ſolum, voſque ipſos poſſiderent. Ceterùm libertas & ſpecioſa nomina prætexun-
D *tur. nec quiſquam alienum ſeruitium, & dominationem ſibi concupiuit, vt non eadem iſta voca-*
bula vſurparet. Regna bellaque per Gallias ſemper fuere, donec in noſtrum ius concederetis. Nos, Cap. 74.
quamquam totiens laceſſiti, iure victoriæ id ſolum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam
neque quies gentium, ſine armis; neque arma, ſine ſtipendiis; neque ſtipendia, ſine tributis haberi
queunt. Cetera in communi ſita ſunt. Ipſi plerumque legionibus noſtris præſidetis: ipſi has aliaſ-
que prouincias regitis. Nihil ſeparatum, clauſúmve. Et [120] *laudatorum Principum vſus ex æ-*
quo,

118. RIGODVLVM VENIT.] *Vatic.* Ridogulum. *Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliaribus ſupra Confluentes, pagus* Rigol *dictus.*

119. CERIALIS METV INFAMIÆ.] *Vulgati*, Cerialis à metu. *Mihi vox aliqua excidiſſe videtur, & alternaſſe cauſſas, vt ſolet, Tacitus:* Cerialis emptus, an metu infamiæ. *ſiue*, Cerialis clementiâ, an metu.

120. LAVDATORVM PRINCIPVM.] *Acuta gnome: quam non abeſt quin callidè abductam Saluſtio*

quo, quamuis procul agentibus: ſæuis proximis ingruunt. [121] *quomodo ſterilitatem, aut nimios im-* A
bres, & cetera naturæ mala; ita luxum, vel auaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt, donec
homines. ſed neque hæc continua; & meliorum interuentu penſantur. niſi fortè Tutore & Claſſi-
co regnantibus, moderatius imperium ſperatis; aut minoribus quàm nunc tributis, parabuntur
exercitus, quibus Germani Britanniq́ue arceantur. Nam pulſis (quod dij prohibeant) Romanis,
[122] *quid aliud quàm bella omnium inter ſe gentium exſiſtent? Octingentorum annorum fortu-*
nâ diſciplinâque, compages hæc coaluit: quæ conuelli, ſine exitio conuellentium, non poteſt. Sed vo-
bis maximum diſcrimen, penes quos aurum & opes, præcipuæ bellorum cauſſæ. Proinde pacem
& vrbem, quam victi victoresque eodem iure obtinemus, amate, colite. Moneant vos vtriuſ-
que fortunæ documenta, ne contumaciam cum pernicie, quàm obſequium cum ſecuritate malitis.
Cap. 75. Tali oratione grauiora metuenteis compoſuit, erexitq́ue. Tenebantur victore exercitu
Treueris ignotum. Treueri; cùm Ciuilis & Claſſicus miſêre epiſtolas ad Cerialem, quarum hæc ſententia
** Fama nuntij, quod probo.* fuit. Veſpaſianum, quamquam * nuntios occultarent, exceſſiſſe vitâ. Vrbem atque Ita-
liam, interno bello conſumtam. Muciani & Domitiani, vana & ſine viribus nomina. Si B
Cerialis imperium Galliarum velit, ipſos finibus ciuitatum ſuarum contentos: ſi præ-
Ciuilis & Claſſicus admonère. lium mallet, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Claſſico nihil: eum qui
attulerat ipſas epiſtolas, ad Domitianum miſit. Hoſtes diuiſis copiis aduenere vndi-
que. Plerique culpabant Cerialem paſſim iungi, quos diſcretos intercipere licuiſſet. Ro-
manus exercitus caſtra foſſâ valloque circumdedit: quîs temerè anteà intutis conſede-
Cap. 76. rat. Apud Germanos, diuerſis ſententiis certabatur. Ciuilis opperiendas Transrhe-
Ille pugnam differri cenſet. nanorum gentes, *Quarum terrore fractæ Po. Ro vires obtererentur. Gallos quid aliud*
quàm prædam victoribus? & tamen quod roboris ſit, Belgas, ſecum palàm, aut voto ſtare: Tu-
Tutor maturat: tor contatione creſcere rem Romanam affirmabat, coëuntibus vndique exercitibus.
Tranſuectam à Britanniâ legionem: accitas ex Hiſpaniâ: aduentare ex Italiâ: nec ſubitum mili-
tem, ſed veterem, expertemq́ue belli. Nam Germanos, qui ab ipſis ſperentur, non iuberi, non re-
gi, ſed cuncta ex libidine agere. Pecuniamq́ue ac dona, quîs ſolis corrumpantur, maiora apud Ro-
& neminem adeò in arma promtum, vt non idem pretium quietis quàm periculi malit. quòd ſi C
ſtatim congrediantur, nullas eſſe Ceriali, niſi ex reliquiis Germanici exercitus legiones, fœderibus
Galliarum obſtrictas. Idque ipſum, quòd inconditam nuper Valentini manum contra ſpem ſuam
fuderint, alimentum illis ducique temeritatis. Auſuros rurſus, venturosq́ue in manus, non imperi-
ti adoleſcentuli verba & conciones, quàm ferrum & arma meditantis, ſed Ciuilis & Claſſici:
quos vbi aſpexerint, redituram in animos formidinem, fugam, famemq́ue, ac totiens captis pre-
cariam vitam. neque Treueros aut Lingonas beneuolentiâ contineri: reſumturos arma, vbi metus
Et cum eo Claſſicus. *abſceſſerit.* Diremit conſiliorum diuerſitatem, approbatâ Tutoris ſententiâ, Claſſicus.
Cap. 77. ſtatimq́ue exſequuntur. Media acies Vbiis Lingonibuſq́ue data, dextro cornu cohortes
Romanos inuadunt improuiſò. Batauorum, ſiniſtro Bructeri Tencterique. pars montibus, alij viam inter Moſellamq́ue
flumen, tam improuiſi aſſiluêre, vt in cubiculo ac lectulo Cerialis (neque enim noctem
in caſtris egerat) pugnari ſimul, vincique ſuos audierit, increpans pauorem nuntiantium,
Penè fundunt. donec vniuerſa clades in oculis fuit. Perrupta legionum caſtra, fuſi equites: Medius
Moſellæ pons, qui vlteriora Coloniæ annectit, ab hoſtibus inſeſſus. Cerialis turbidis re- D
bus

luſtio credam, in oratione Sulla ad Bocchum: Tibi verò nulla amicitia opportunior noſtrâ. primùm quòd procul abſimus, in quo offenſæ minimum, gratia par ac ſi propè adeſſemus.

121. QVOMODO STERILITATEM.] *Pulchrum documentum in mala publica, & ad ea fortiter ſuſtinenda. Seneca præiuerat, De Conſtantiâ ſapientis, cap.* IX. Omnia itaque ſic patitur, vt hiemis rigorem, & intemperantiam cæli, vt feruores morboſque, & cetera fortè accidentia. *At Dio Caſſius Ciceronem ita loqui facit, vbi Amneſtiam ſuadet, poſt cædem Cæſaris:* Ὥσπερ τὰ μὲν γεγενημένα ταῦτα χαλάζης τινὸς ἢ κατακλυσμοῦ τρόπον συμβεβηκέναι νομίσαντες, λήθῃ παραδῶμεν: Itaque hæc præterita, grandinis aut nimbi modo eueniſſe exiſtimantes, obliuioni tradite. *Planè gemina ſunt, & aut ab inuentione, aut imitatione.*

122. QVID ALIVD QVAM BELLA.] *Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbimúſque, quamdiu ſecta in tot dominos Europa non audiet vnius Auriga habenas. Plutarchus igitur verè,* Imperium Romanum, velut anchoram eſſe *ſcripſit* fluctuanti mundo. *Et nónne à Criſpo ſuo hoc effatum ſumpſit noſter? ſumpſit. Ille ſic ad Cæſarem:* Quippe ſi morbo iam aut fato huic Imperio ſecus accidat: cui dubium eſt, quin per orbem terrarum vaſtitas, bella, cædes oriantur?

123. OBLI-

A bus intrepidus, & fugientes manu retrahens, intecto corpore promtus inter tela, felici *Cerialis mira conſtantia.*
temeritate, & fortiſſimi cuiuſque accurſu, receperatum pontem lectâ manu firmauit.
Mox in caſtra reuerſus, palantes captarum apud Noueſium Bonnamque legionum manipulos, & rarum apud ſigna militem, ac propè circumuentas aquilas videt. Incenſus
irâ, *Non Flaccum*, inquit, *non Voculam deſeritis. Nulla hic proditio. neque aliud excuſandum* *Milites increpat.*
habeo, quàm quòd vos Gallici fœderis [123] *oblitos prædixerim, memoriam Romani ſacramenti tenere credidi. Annumerabor Numiſiis & Herennus, vt omnes legati veſtri, aut militum manibus,*
aut hoſtium ceciderint. [124] *Ite, nuntiate Veſpaſiano, vel, quod propius eſt, Ciuili & Claſſico. relictum à vobis in acie ducem. venient legiones, quæ neque me inultum, neque vos impunitos patiantur.* Vera erant. & à tribunis præfectiſque eadem ingerebantur. Conſiſtunt per co- Cap.78.
hortes, & manipulos. neque enim poterat pateſcere acies effuſo hoſte, & impedientibus *Pugnam renouant.*
tentoriis ſarcinisque, cùm intra vallum pugnaretur. Tutor, & Claſſicus, & Ciuilis, ſuis
quiſque locis pugnam ciebant: Gallos pro libertate, Batauos pro gloriâ, Germanos ad
prædam inſtigantes. Et cuncta pro hoſtibus erant. donec legio vicesimaprima, paren-
B tiore quàm ceteræ ſpatio conglobata, ſuſtinuit ruentes; mox impulit. Nec ſine ope diui-
nâ, mutatis repentè animis, terga victores vertêre. Ipſi territos ſe cohortium aſpectu fe- *Mox fugant hoſtem:*
rebant, quæ primo impetu diſiectæ, ſummis rurſus iugis congregabantur, ac ſpeciem
noui auxilij fecerant. Sed obſtitit vincentibus prauum inter ipſos certamen, hoſte omiſ- *Nimis prædæ intenti.*
ſo ſpolia conſectandi. Cerialis, vt incuriâ propè rem afflixit, ita conſtantiâ reſtituit. Se-
cutuſque fortunam, caſtra hoſtium eodem die capit exſcinditque. Nec in longum Cap.79.
quies militi data. Orabant auxilium Agrippinenſes; offerebantque vxorem ac ſororem Ciuilis, & filiam Claſſici, relicta ſibi pignora ſocietatis. Atque interim diſperſos *Vbij auxilium, orant.*
in domibus Germanos trucidauerant. Vnde metus & iuſtæ preces inuocantium, ante-
quam hoſtes reparatis viribus, ad ſpem, vel ad vltionem accingerentur. Namque & Ci-
uilis illuc intenderat, non inualidus, flagrantiſſimâ cohortium ſuarum [125] integrâ, & è
Chaucis Friſiiſque compoſitâ. [126] Tolbiaci, in finibus Agrippinenſium, agebat. Sed
triſtis nuntius auertit, deletam cohortem dolo Agrippinenſium: qui largis epulis vino-
C que ſopitos Germanos, clauſis foribus, igne iniecto, cremauere. Simul Cerialis propero *Cohortem Ciuilis dolo necant.*
agmine ſubuênit. Circumſteterat Ciuilem & alius metus, ne quartadecima legio, ad-
iunctâ Britannicâ claſſe, affictaret Batauos, quà Oceano ambiuntur. Sed legionem, ter-
reſtri itinere, Fabius Priſcus legatus in Neruios Tungroſque duxit. Eæque ciuitates in
deditionem acceptæ. Claſſem vltrò Caninefates aggreſſi ſunt. maiorque pars nauium *Claſſis Romana fuſa. Item & Neruij, eorum ſocij.*
depreſſa, aut capta. Et Neruiorum multitudinem ſponte commotam, vt pro Romanis
bellum capeſſeret, iidem Caninefates fudêre. Claſſicus quoque aduerſus equites, No-
ueſium à Ceriale præmiſſos, ſecundum prœlium fecit. quæ modica, ſed crebra damna,
famam victoriæ nuper partæ lacerabant. Iiſdem diebus, Mucianus Vitellij filium in- Cap.80.
terfici iubet: manſuram diſcordiam obtendens, ni ſemina belli reſtinxiſſet. Neque Anto-
nium Primum adſciri inter comites à Domitiano paſſus eſt: fauore militum anxius, &
ſuperbiâ viri, æqualium quoque adeò ſuperiorum intolerantis. Profectus ad Veſpa- *Antonius Primus ad Veſpaſianum venit.*
ſianum Antonius, vt non pro ſpe ſuâ excipitur, ita neque auerſo Imperatoris animo.
Trahebatur in diuerſa. hinc, meritis Antonij, cuius ductu confectum haut dubiè bel-
D lum erat: inde, Muciani epiſtolis. ſimul ceteri, vt infeſtum tumidumque inſectabantur,
adiun-

123. OBLITOS PRÆDIXERIM.] *Vocem*, prædixerim, *corruptam, aut ſuperfluere vides. Rodolphus pro eâ legiſſe videtur*, oblitos, proximam memoriam. *In Florentino eſt*, temerè, *pro*, tenere. *Quo leui ductu, hæc concinno:* oblitos, rediſſe in memoriâ R.ſ. temerè credidi. *Et collineaui, atque attigi.*

124. ITE, NVNTIATE VESPASIANO.] *Similis inuidiæ metum ſuis militibus iam fugientibus Sulla iniicit:* Siquis vos milites rogauerit, vbi Sullam Imperatorem veſtrum reliqueritis, reſpondete, Apud Orchomenum pugnantem. *Atque ille hac increpatione rem labentem ſuſtinuit. Plutarchus & Appianus.*

125. INTEGRA, ET E CHAVCIS.] *Romanus codex, & editiones aliæ:* integrâ manu, & è Chaucis. *Legam*, integrâ manente, e Chaucis. *Florentinus porrò*, integraque ex: *ſi plenè, facias cum Pichenâ*, integra, quæ.

126. TOLBIACI.] *Farneſ.* Colbiaci: *In itinerario Antonini*, Tobiaci.

Cuius mores non ac au lam. adiunctis prioris vitæ criminibus. neque ipſe deerat arrogantiâ vocare offenſas, nimius A
commemorandis quæ meruiſſet. Alios vt imbelles, Cæcinam vt captiuum ac dediti-
Itaque vileſcet. cium increpar. Vnde paulatim leuior viliorque haberi, manente tamen in ſpeciem ami-
Cap. 81. citiâ. Per eos menſes, quibus Veſpaſianus Alexandriæ ſtatos æſtiuis flatibus dies, &
certa maris, opperiebatur, multa miracula euenêre, quîs cæleſtis fauor & quædam in
Miracula Veſpaſiano edita. Veſpaſianum inclinatio numinum oſtenderetur. Ex plebe Alexandrinâ quidam, ocu-
lorum tabe notus, genua eius aduoluitur, remedium cæcitatis expoſcens gemitu, mo-
Cæcum ſanat, nitu Sarapis dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit. precabaturque
Principem, vt genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Alius
Mancum ſanat. manu æger, eodem deo auctore, vt pede ac veſtigio Cæſaris calcaretur, orabat. Veſpa-
ſianus primò irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modò famam vanitatis me-
tuere, modò obſecratione ipſorum, & vocibus adulantium in ſpem induci. poſtremò
æſtimari à medicis iubet, an talis cæcitas ac debilitas, ope humanâ ſuperabiles forent.
Medici variè diſſerere. Huic non exeſam vim luminis, & redituram ſi pellerentur B
obſtantia: illi elapſos in prauum artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari. Id for-
taſſe cordi deis, & diuino miniſterio Principem electum. denique patrati remedij glo-
riam, penes Cæſarem; irriti, ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta
fortunæ ſuæ patêre ratus, nec quidquam vltrà incredibile, læto ipſe vultu, erectâ
quæ aſtabat multitudine, iuſſa exſequitur. Statim conuerſa ad vſum manus, ac cæco
reluxit dies. Vtrumque qui interfuere nunc quoque memorant, poſtquam [127] nullum
Cap. 82. mendacio pretium. Altior in Veſpaſiano cupido adeundi ſacram ſedem, vt ſuper re-
Sarapidis templum adit bus imperij conſuleret. Arceri templo cunctos iubet. atque ingreſſus, intentuſque nu-
Omen illic ei factum. mini, reſpexit ponè tergum [128] è primoribus Ægyptiorum, nomine Baſiliden: quem
procul Alexandriâ plurium dierum itinere, & ægro corpore detineri haut ignorabat.
Percontatur ſacerdotes, num illo die Baſilides templum iniſſet? percontatur obuios,
num in vrbe viſus ſit? denique miſſis equitibus explorat, illo temporis momento, octo-
ginta millibus paſſuum abfuiſſe. Tunc diuinam ſpeciem, & vim reſponſi ex nomine C
Cap. 83. Baſilidis, interpretatus eſt. Origo dei nondum noſtris auctoribus celebrata: Ægyptio-
De Sarapide ipſo excurſio. rum antiſtites, ſic memorant. Ptolemæo regi, qui Macedonum primus Ægypti opes
firmauit, cùm Alexandriæ recens conditæ mœnia, templaque & religiones adderet,
oblatum per quietem decore eximio & maiore quàm humana ſpecie iuuenem, qui
moneret, vt fidiſſimis amicorum in Pontum miſſis, effigiem ſuam acciret: lætum id
regno, magnamque & inclutam ſedem fore quæ excepiſſet. ſimul viſum eumdem iu-
uenem in cælum igne plurimo attolli. Ptolemæus omine & miraculo excitus, ſacerdo-
tibus Ægyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos viſus aperit. Atque illis
Ponti & externorum parum gnaris, Timotheum Athenienſem è gente Eumolpida-
rum, quem vt antiſtitem cærimoniarum Eleuſi exciuerat, quæ nam illa ſuperſtitio,
quod numen interrogat. Timotheus, quæſitis qui in Pontum meaſſent, cognoſcit vrbem
illic Sinopen, nec procul templum vetere inter accolas famâ Iouis Ditis. Namque &
muliebrem effigiem aſſiſtere, quam plerique Proſerpinam vocent. Sed Ptolemæus, vt
ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem, vbi ſecuritas rediit, voluptatum quàm re- D
ligionum appetens, negligere paulatim, aliaque ad curas animum vertere: donec ea-
dem ſpecies terribilior iam & inſtantior, exitium ipſi regnoque denuntiaret, ni iuſſa
patrarentur. Tum legatos & dona Scydrothe nidi regi (is tunc Sinopenſibus imperi-
tabat) expediri iubet, præcipitque nauigaturis, vt Pythium Apollinem adeant. Illis
mare ſecundum. Sors oraculi haut ambigua. Irent, ſimulacrumque patris ſui reuehe-
rent,

127. NVLLVM MENDACIO PRETIVM.] *Quis autem gratuitò mendax ſit?*

——— cùm ſint præmia falſi
Nulla, ratam debet teſtis habere fidem,

ait Ouidius.

128. E PRIMORIBVS ÆGYPTIORVM BASILIDEN.] *Firmat hoc valdè viri eximij coniecturam Laeuini Torrentij, in Suetonij Veſpaſiano:* Baſilides libertus obtuliſſe ei viſus eſt. *Quomodo libertus, ſi ſacerdos? ſi, quod hic dicitur,* è primoribus Ægyptiorum? *Benè igitur ille magnus amicus noſter,* Baſilides obtuliſſe, *deletâ voce* libertus, *perperàm infarctâ.*

A rent, ſororis relinquerent. Vt Sinopen venêre, munera, preces, mandata regis ſui Scydrothemidi allegant. Qui diuerſus animi, modò numen pauefcere, modò minis aduerſantis populi terreri, ſæpè donis promiſſiſque legatorum flectebatur. Atque interim triennio exacto, Ptolemæus non ſtudium, non preces omittere. Dignitatem legatorum, numerum nauium, auri pondus, augebat. Tum minax facies Scydrothemidi offertur, ne deſtinata deo vlträ moraretur. Cunctantem varia pernicies, morbique & manifeſta cæleſtium ira, grauiorque indies fatigabat. Aduocatâ concione, iuſſa numinis, ſuos Ptolemæique viſus; ingruentia mala exponit. Vulgus aduerſari regem, inuidere Ægypto, ſibi metuere, templumque circumſidere. Maior hinc fama tradidit, deum ipſum appulſas litori nauis ſponte conſcendiſſe. Mirum inde dictu, tertio die tantum maris emenſi, Alexandriam appelluntur. Templum pro magnitudine vrbis exſtructum, loco cui nomen Rhacotis. fuerat illic ſacellum, Sarapidi atque Iſidi antiquitus ſacratum. Hæc de origine & aduectu dei, celeberrima. Nec ſum ignarus, eſſe quoſdam qui Seleuciâ vrbe Syriæ accitum, regnante Ptolemæo, quem tertia ætas tulit: alij auctorem eumdem Ptolemæum, ſedem B ex quâ tranſierit, Memphim perhibent, inclytam olim, & veteris Ægypti columen. Deum ipſum multi Æſculapium, quòd medeatur ægris corporibus; quidam Oſirim, antiquiſſimum illis gentibus numen; plerique Iouem, vt rerum omnium potentem; plurimi Ditem patrem, inſignibus quæ in ipſo manifeſta, aut per ambages coniectant. At Domitianus Mucianuſque, antequam alpibus propinquarent, proſperos rerum in Treueris geſtarum nuntios accepere. Præcipua victoriæ fides, dux hoſtium Valentinus, nequaquam abiecto animo, quos ſpiritus geſſiſſet, vultu ferebat. Auditus ideò tantùm, vt noſceretur ingenium eius, damnatuſque. inter ipſum ſupplicium, exprobranti cuidam patriam eius captam, Accipere ſe ſolatium mortis reſpondit. Sed Mucianus quod diu occultauerat, vt recens expromſit. *Quoniam benignitate deûm fractæ vires hoſtium forent: parum decorè Domitianum, confecto propè bello, alienæ gloriæ interuenturum. Si ſtatus imperij, aut ſalus Galliarum, in diſcrimen verteretur, debuiſſe Cæſarem in acie ſtare. Caninefates Batauoſque minoribus ducibus delegandos. Ipſe Lugduni vim fortunamque principatus è proximo oſtentaret, nec paruis* C *periculis immixtus, & maioribus non defuturus.* Intelligebantur artes. ſed pars obſequij in eo, ne deprehenderentur. Ita Lugdunum ventum. Vnde creditur Domitianus, occultis ad Cerialem nuntiis, fidem eius tentauiſſe, an præſenti ſibi exercitum imperiumque traditurus foret. [129] quâ cogitatione bellum aduerſus patrem cogitauerit, an opes vireſque aduerſus fratrem, in incerto fuit. Nam Cerialis, ſalubri temperamento eluſit, vt vana pueriliter cupientem. Domitianus ſperni à ſenioribus iuuentam ſuam cernens, modica quoque & vſurpata anteà munia imperij omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ imagine, in altitudinem conditus: ſtudiumque litterarum & [130] amorem carminum ſimulans, quò velaret animum, & fratris æmulationi ſubduceretur, cuius diſparem mitioremque naturam [131] contrà interpretabatur.

Cap. 84.

Cap. 85.

Domitianum victoriæ nuntium accipit.

Valentinus damnatus.

Mucianus Domitianum ſiſtit.

Hic rem nouas tentat.

Nec perpetrat.

Otium & poëtam ſimulat.

129. Qva cogitatione bellvm.] *Spernimus, vt ſpurcum, Cogitare cogitatione. Rom. cod.* quâ contagione. *ex quo verè emendo,* contatione. *Contari,* D *velut conto explorare: & propriè noſter hic vſus.*

130. Amorem carminvm simvlans.] *Simulans tantùm? ita. Suetonius:* Simulauit *(Domitianus hic iſte)* mirè modeſtiam, inprimiſque Poëticæ ſtudium, tam inuſitatum anteà ſibi quàm poſteà ſpretum & abiectum. *At ſcriptores eius æui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt ſupra vates. Omitto poëtas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce noſtrum ſenem Fabium:* Hos nominauimus, quia Germanicum Auguſtum *(caue alium ab iſto intellegas)* ab inſtitutis ſtudiis deflexit cura terrarum: parumque diis viſum eſt, eſſe eum maximum poëtarum. Quid tamen iiſipſis operibus eius, in quæ donatus imperio iuuenis ſucceſſerat *(ſcribo,* ſeceſſerat) ſublimius, doctius, omnibus denique numeris præſtantius? *Ite Homere & Virgili, erepta vobis à Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum:* Quantus in poëticâ es? ô magna fecunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitaſti. *Hac turpia. atque vtinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes ſic peccet?*

131. Contra interpretabatvr.] *Scripti libri ſubtexunt,* neque vos impunitos patiantur. *Perperam. quia verba ſunt ex oratione Cerialis ſuprà repetita. Farneſianus adſcribit,* Deeſt hîc aliquantulum. *cui fidem habeo.*

C. CORNELII TACITI AB EXCESSV NERONIS HISTORIAR. LIBER V.

BREVIARIVM LIBRI.

TITI in Iudæos vrbemque ſacram expeditio. Eâ occaſione, de Gentis origine, moribus, religione, vrbiſque ipſius opere & ſitu, accuratiùs & vberiùs dictum. Germanici belli progreſſus. prælia aliquot inter Ciuilem & Cerialem. quæ denique pax (ita appâret ex fine admutilati libri) excepit. B

Cap. I. *Titus in Iudæâ rem gerit.* EIVSDEM anni principio, Cæſar Titus perdomandæ Iudææ delectus à patre, & [1] priuatis vtriuſque rebus militiâ clarus, maiore tum vi famaque agebat, certantibus prouinciarum & exercituum ſtudiis. atque ipſe, [2] vt ſuperior ſui iam crederetur, decôrum ſe promtumque in armis oſtendebat, comitate & alloquiis officia prouocans: ac pleumque in opere, in agmine, gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. *Quibus copiis?* Tres eum in Iudæâ legiones, quinta, & decima, & quintadecima, vetus Veſpaſiani miles, excepêre. Tradidit & Syria duodecimam, & adductos Alexandriâ duoetuiceſimanos tertianoſque. Comitabantur viginti ſociæ cohortes, octo equitum alæ; Simul Agrippa Sohemuſque reges, & auxilia regis Antiochi, validaque & ſolito inter accolas odio infenſa Iudæis Arabum manus. Multi, quos vrbe atque Italiâ ſua quemque ſpes acciuerat, occupandi Principem adhuc vacuum. His cum copiis fines hoſtium ingreſſus, compoſito agmine, cuncta explorans, paratuſque decernere, haud procul Hieroſolymis caſtra facit. C *Hieroſolyma adſidet.* Sed quia famoſæ vrbis ſupremum diem tradituri ſumus, congruens videtur primordia eius aperire. Cap. 2. *De Iudæorum ortu: Varia & vana.* Iudæos Cretâ inſulâ profugos, nouiſſima Libyæ inſediſſe memorant, quâ tempeſtate Saturnus vi Iouis pulſus ceſſerit regnis. Argumentum è nomine petitur, Inclytum in Cretâ, Idam montem. accolas, Idæos, aucto in Barbarum cognomento, Iudæos vocitari [* quaſi Idæos.] quidam regnante Iſide, exundantem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hieroſolymo ac Iudâ, proximas in terras exoneratam. Plerique Æthiopum prolem, quos rege Cepheo, metus atque odium mutare ſedes perpulerit. Sunt qui tradant, Aſſyrios conuenas, indigum agrorum populum, parte Ægypti D

*Gloſſema eſt: & abeſt à Vat.

NOTÆ.

1. PRIVATIS VTRIVSQVE.] *Probam lectionem cenſeam & ſententiam, abſque libris ſit: qui conſenſu omnes,* prelıatis vtriuſque. *aut,* prelatis. *Ego quamquam inuentus, nihil elicio.*

2. VT SVPERIOR SVI IAM.] *Hic quoque me locus diu torſit, per ſingulos apices & ductus ſcripturæ veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philoſopho poſſum,* ἑύρηκα. *Budenſis codex habuit,* Superior vnam crederetur. *Vatic.* ſuperiori vnam. *Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus, facio:* ipſe vt ſuper fortunam, *eleganti ſententiâ. Titus, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multò promptior, vt parem vel ſuperiorem ſe potiùs fortunâ hac Imperatoriâ oſtenderet. Rhenanus diuinabat:* vt ſuperiori viâ ingrederetur. *Farneſ. autem cod. & Rom. abeunt ab hoc ſcripto longiùs,* vt ſuperior omnibus crederetur.

A Ægypti potitos, ac mox proprias vrbes Hebræaſque terras, & propiora Syriæ coluiſſe.
Clara alij Iudæorum initia: Solymos [3] carminibus Homeri celebratam gentem, condi-
tæ vrbi Hieroſolymam nomen è ſuo feciſſe. Plurimi auctores conſentiunt, [4] ortâ per Cap.3.
Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret, [5] regem Occhorim, adito Hammonis oraculo, re-
medium petentem, purgare regnum, & id genus hominum vt inuiſum deis, alias in ter-
ras auehere iuſſum. Sic conquiſitum collectúmque vulgus, [6] poſtquam vaſtis locis reli-
ctum ſit; ceteris per lacrymas torpentibus, Moſen vnum exſulum monuiſſe, ne quam *Moſes.*
deorum hominúmve opem exſpectarent, ab vtriſque deſerti, ſed ſibimet vt duci cæleſti
crederent, [7] primo cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent. Aſſensêre, at-
que omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æquè, quàm inopia aquæ fatiga- *Aquæ inopia.*
bat. Iamque haut procul exitio, totis campis procubuerant: cùm grex aſinorum agre-
ſtium, è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes, coniectura herbidi
ſoli, largas aquarum venas aperit. Id leuamen. & continuum ſex dierum iter emenſi,
B ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuêre terras in quibus vrbs & templum dicata ſunt. Mo- Cap.4.
ſes, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus contrarioſque ceteris mortali- *Religio gentis.*
bus indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rurſum conceſſa apud illos, quæ
nobis inceſta. [8] Effigiem animalis, quo monſtrante errorem ſitimque depulerant, pene- *Aſinus in (falſum) ſacr.*
trali ſacrauere: cæſo ariete, velut in contumeliam Hammonis. Bos quoque immola-
tur, quem Ægyptij Apin colunt. Sue abſtinent, memoriâ cladis, quòd ipſos ſcabies
quondam turpauerat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem, crebris adhuc
ieiuniis fatentur. Et raptarum frugum argumentum, panis Iudaicus nullo fermento
detinetur. Septimo die, otium placuiſſe ferunt: quia is finem laborum tulerit. dein *Sabbathi quies.*
blandiente inertiâ, ſeptimum quoque annum ignauiæ datum. Alij honorem eum Sa-
turno haberi: ſeu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulſos, &
conditores gentis accepimus: ſeu quòd è ſeptem ſideribus, quîs mortales reguntur, al-
tiſſimo orbe & præcipua potentiâ ſtella Saturni feratur: ac pleraque cæleſtium, vim
ſuam & curſum ſeptimos [9] per numeros conficiant. Hi ritus quoquo modo inducti, an- Cap.5.
C tiquitate defenduntur. cetera inſtituta ſiniſtra, fœda, prauitate valuere. Nam peſſimus
quiſque, ſpretis religionibus patriis, tributa & [10] ſtipes illuc congerebant. Vnde auctæ *Stipes in templum.*
Iudæo-

3. CARMINIBVS HOMERI.] *Locus Homeri notus: ſententia tantùm valdè ambigua inter natantes Scholiaſtas. Sunt qui deſignari Lycios aut finitimos quoſdam velint: quò Strabo, & Euſtathius, & Pindari interpres inclinant. ſunt qui Piſidas: quò Plinius & Stephanus. ſunt qui Iudaos: quod noſter hîc ſuggerit, & Tzetzes. Euſebius etiam Cherili Poëta teſtimonio, Hebraos Solymos olim dictos cenſet euinci. Nec Q. Calaber ſanè aliter apud Homerum accepit: ideoq́;* ——— Σολύμων ἱερὸν στρατὸν *dixit: ſacri epitheto ſacram indicans gentem.*

D 4. ORTA PER ÆGYPTVM TABE.] *Vitiliginem appellat Iuſtinus, vti optimè reſtituit optimus & doctiſſimus Bongarſius.*

5. REGEM OCCHORIM.] *Ita libri vett. quos ſum ſecutus, non,* Bocchorim. *etſi vulgata huic ſcripturæ adſertor Iuſtinus venit* λόγῳ παραινετικῷ. *Nam ait:* Τετάρτον δ' ἔ φασι νομοθέτην γεγενῆσθαι Βόκχορίν τε βασιλέα, σοφόν τινα καὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. *Etiam Oroſius lib. I. qui locum hunc totum tranſſcribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello* περὶ δυσωπίας. *Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. I. nimis diuerſus à nobis abit, qui Oſiroſim hunc, vel Amaſim appellat. At quod ad rem ipſam, falſa eſt, & refellunt libri ſacri. Tamen ſumpſit hæc à Lyſimacho, vti videre potes apud Ioſephum contra Apionem, libro I. extremo. vbi item ſcriptum,* Bocchoris.

6. POSTQVAM VASTIS LOCIS.] *Mirum non addere eum quibus in locis. Ac ſanè ex Tertulliano legend. videatur,* vaſtis Arabiæ locis. *Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum ſcripſiſſe in V. Hiſtoriar.* Iudæos Ægypto expeditos ſiue extorres in vaſtis Arabiæ locis aquarum egenos, *&c. Oroſio tamen non aliter lectum, quàm noſtri libri praferunt.*

7. PRIMO CVIVS AVXILIO.] *Citat etiam ita Oroſius. ambigo tamen & contor, an non vox,* credentes, *eiicienda ſit. Et iam video abeſſe in Othonis Friſingenſis lib. I. cap. XVIII. vbi hæc citat.*

8. EFFIGIEM ANIMALIS.] *Hoc de capite aſini magno conſcuſu omnes veteres tradiderunt: ne tantoperè noſter culpetur, tamquam* mendaciorum pleniſſimus *ſcriptor. Et ſanè Strabo, Plutarchus, Democritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros ſacros.*

9. PER NVMEROS CONFICIANT.] *Vera lectio, quam è Vatic. promſi referente:* per numeros coniciant. *ex quo ego* conficiant. *Aliter vulgati. De re autem ipsâ Dionem vide* XXXVII. *& in primis Alexandrinum Clementem Strom.* VI.

10. STIPES ILLVC CONGEREBANT.] *Cicero pro Flacco:* Cùm aurum, Iudæorum nomine, quot-

Iudæorum res: & quia apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promtu, ſed aduerſus A
omnes alios hoſtile odium. Separati epulis, diſcreti cubilibus, proiectiſſima ad libidi-
Circumciſio. nem gens, alienarum concubitu abſtinent. inter ſe nihil illicitum. Circumcidere genita-
lia inſtituere; vt diuerſitate noſcantur. Transgreſſi in morem eorum, idem vſurpant.
nec quidquam priùs imbuuntur, quàm contemnere deos, [11] exuere patriam: parentes,
Animorum æternitas. liberos, fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini conſulitur. Nam & [12] neca-
re quemquam ex agnatis, nefas: animaſque prœlio aut ſuppliciis peremtorum, æter-
nas putant. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere, quàm
cremare, è more Ægyptio. Eademque cura, & de infernis perſuaſio. cæleſtium contrà.
Ægyptij pleraque animalia effigieſque compoſitas venerantur. [13] Iudæi mente ſolâ, v-
Imaginum deſpretio. numque numen intelligunt. Profanos qui deûm imagines, mortalibus materiis, in ſpe-
cies hominum effingant. Summum illud & æternum, neque mutabile, neque interitu-
rum. Igitur nulla ſimulacra vrbibus ſuis, nedum templis ſunt. Non regibus hæc adula-
tio, non Cæſaribus honor. Sed quia ſacerdotes eorum tibiâ tympaniſque concinebant, B
Quidam Liberum iis deum dant. hederâ vinciebantur, vitiſque aurea templo reperta: Liberum patrem coli; domitorem
Orientis, quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus iuſtitutis. quippe Liber fe-
Cap. 6. ſtos lætoſque ritus poſuit: Iudæorum mos abſurdus ſordiduſque. Terra fineſque, quà
Iudææ fines & ſitus. ad Orientem vergunt, Arabiâ terminantur: à Meridie, Ægyptus obiacet: ab Occaſu,
Phœnices & mare: Septentrionem à latere Syriæ longè proſpectant. Corpora homi-
Vbertas, & fruges. Balſamum num ſalubria, & ferentia laborum. rari imbres, vber ſolum. [14] Exuberant fruges no-
ſtrum ad morem. præterque eas, [15] Balſamum: & Palmæ. palmetis proceritas, & de-
cor. Balſamum, modica arbor. vt quiſque ramus intumuit, ſi vim ferri [16] adhibeas, pa-
uent venæ: fragmine lapidis, aut teſtâ aperiuntur. humor in vſu medentium eſt. Præ-
cipuum

quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hieroſolymam exportari ſoleret, Flaccus ſanxit edicto, ne ex Aſiâ exportari liceret. *Philo de Legatione ad Caium:* Καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. *Et paullo antè:* Ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. *Sed & Ioſephus notat,* immenſam vim auri congeſtam in templum ab omni Aſiâ & Europâ: *lib.* XIV. *Antiquit. cap.* XII. *Nos plura in* Magnitudine Hebræâ.

11. EXVERE PATRIAM.] *Rom. cod.* exire.

12. NECARE QVEMQVAM EX AGNATIS.] *Qui otioſè legerit, nihil offendet: fortaſſe is, qui intentè. Si enim de cæde cupis tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanis & Barbaris plerìſque necare conſanguineos nefas. Sed alium ego hic ſenſum odoror, & ſcribo:* necare quemquam ex gnatis. *Scimus Græcis Latiniſq́; in promiſcuo vſu fuiſſe abiectiones infantum & expoſitiones, imò neces. Id aliter in Iudæorum moribus, & gentem inprimis ſuboli ſtuduiſſe, adeò vt nulliuſmodi partum necare fas, notat vt nouum noſter. Itaque quia de liberis, iure addit* hinc generandi amor: *quoniam matres ſcilicet certæ, prolem tollendam. Simile prorſus, quod de Germanis in libello De moribus:* numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur. *Nam & ibi ſcribo,* gnatis.

** Malè enim, numen*

13. IVDÆI MENTE SOLA, VNVMQVE NVMEN INTELLIGVNT.] *Benè & verè hæc Tacitus. Ideoq́; nec ſtatua Iudæis, & ipſum templum ſub dio & apertum. Dico, maius illud & Exterius templum: nam* Interius clauſum, *vt mox dicet. Dio lib.* XXXVII. Οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔχον· ἄῤῥητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ θεὸν νομίζοντες εἶναι, περισσότατα ἀνθρώπων θρησκεύουσι. καὶ αὐτῷ ναόν τε μέγιστον καὶ περικαλλέστατον, πλὴν καθ' ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίησαν: Nullam ſtatuam Hieroſolymis habebant, & Deum ineffabilem quemdam & viſui non obnoxium arbitrantes, magnâ religione & ſuper ceteros homines eum colunt. Cui & Templum MAXIMVM & PVLCHERRIMVM, niſi quòd APERTVM & ſine tecto vllo eſt, conſtruxerunt. *Sunt hæc veriſſima, pro Iudæorum ſano ſenſu. ſed quem illi deprauarunt, & quia ſub cœlo, & in illud adſpicientes precabantur; rati ſunt, cœlum ipſum ab iis adorari. Iuuenalis:* C

Nil præter nubes & cæli * lumen adorant.

Alius Satyricus:

Et cæli ſummas aduocat auriculas.

quaſi putarent cœlum aures habere, idq́; inuocarent.

14. EXVBERANT FRVGES.] *Mihi verò vox ea ipſa exuberare videtur. legamq́;,* vber ſolum: fruges noſtrum ad morem. D

15. BALSAMVM.] *Propriam eam arborem Iudææ eſſe plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Iuſtinus libro* XXXVI. Opes genti ex vectigalibus opobalſami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur. *Atque ita ſanè tunc fuerit. Poſteà, non dubium ſtirpem eam in Aegyptum tranſiſſe; atque illic creuiſſe. Claudianus in Epithalamio Palladij:*

Geminatis alij per totum Balſama tectum
Effudêre cadis. duro quæ ſaucius vngue
Niliacus pingui deſudat vulnere cortex.

Perſeuerare etiam illic noſtro æuo, qui peregrinati ſunt, affirmant.

16. ADHIBEAS, PAVENT VENÆ.] *Sic interpungenda iſta: & in Pauendi verbo elegans metaphora.*

A cipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque niuibus. Idem amnem Iordanem alit, funditque. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed [17] vnum atque alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenſo ambitu, ſpecie maris, ſapore corruptior, grauitate odoris accolis peſtifer, neque vento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis volucres patitur. [18] Incertæ vndæ ſuperiecta, vt ſolido feruntur, periti imperitique nandi, perinde attolluntur. [19] Certo anni, bitumen egerit: cuius legendi vſum vt ceteras artes, experientia docuit. Ater ſuapte naturâ liquor, & ſparſo aceto concretus, innatat. hunc manu captum, quibus ea cura, in ſumma nauis trahunt. Inde nullo iuuante influit, oneratque, donec abſcindas. nec abſcindere ære ferróve poſſis: fugit cruorem veſtemque infectam ſanguine, quo feminæ per menſes exſoluuntur. Sic veteres auctores. Sed gnari locorum tradunt, vndantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus: mox vbi vapore terræ, vi ſolis inaruerint, ſecuribus cuneiſque vt trabes aut ſaxa diſcindi. Haut procul inde campi, quos ferunt olim Cap. 7.
B vberes, magniſque vrbibus habitatos, [20] fulminum iactu arſiſſe: & manere veſtigia, [21] terramque ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe. Nam cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſiue herbâ tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adoleuêre, atra & inania velut in cinerem vaneſcunt. Ego ſicut [22] Iudaicas quondam vrbes igne cæleſti flagraſſe conceſſerim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoque fetus ſegetum & autumni putreſcere reor, ſolo cæloque iuxtà graui. Et Belus amnis Iudaico mari illabitur: circa cuius os [23] conlectæ arenæ, admixto nitro, in vitrum excoquuntur. modicum id litus, ſed egerentibus inexhauſtum. Magna pars Iudææ vicis diſpergitur. habent & opida. Hieroſolyma genti caput. Illic immenſæ opulentiæ templum, & [24] primis munimentis [25] vrbs deiugis; [26] templum intimis clauſum. ad fores tantùm Iudæo aditus: limine, præter ſacerdotes, arcebantur. Dum Aſſyrios penes Medoſque & Perſas Oriens fuit; deſpectiſſima pars ſeruientium. poſtquam Macedones præpotuêre; rex Antiochus demere ſuperſtitionem, & mores Græcorum dare adnixus;

Iordanes amnis. Lacus Aſphaltites. Bitumen in eo. Campi exuſti. Belus amnis. Cap. 8. Hieroſolyma vrbs. Ibi templum. Antiochus Iudæis infeſtus.

C

ra. Plinius de eâdem arbore: Inciditur vitro, lapide, oſſeiſve cultellis: ferro lædi vitalia odit. *Et Ioſephus, qui indigena:* ὀξεῖ λίθῳ, *aut* ὀξέσι λίθοις *incidi adſerit. Falſus ergo cum Theophraſto Dioſcorides, qui ferreis vnguibus ſecari arborem credidit: falſus compilator Iſidorus, qui* percuſſum ferreis vngulis corticem. *Pauſanias lib.* IX. *neſcio quid de Balſamo Arabiæ nugatur, & circa eum viperis.*

17. VNVM ATQVE ALTERVM LACVM.] *Ita & Egeſippus lib.* III. Duos lacus victor egreſſus, tertio retinetur. *At Pauſanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, teſtis, lib.* V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἐσιόντα, καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλισκόμενον. *id eſt:* In Hebræorum terrâ fluuium quemdam Iordanum &
D ipſe noui, qui ſtagnum Tiberias ſubit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen eſt, in quâ ipsâ palude conſumitur. *Sed Tacito nos iure fidem habemus. qui in Thraconitide lacum minorem eſſe ſcimus, quem primò Iordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen.*

18. INCERTÆ VNDÆ SVPERIECTA.] *Emendatio è libris. Vulgò eſt,* incertum vnde. *quod ſententiam etiam aptam recipere poteſt. Vide de totâ re Egeſippum lib.* IV. *cap.* XVIII.

19. CERTO ANNI.] *Ita libri, & phraſis nota, & Tacito frequens. vulgati vocem addunt,* certo anni tempore.

20. FVLMINVM IACTV.] *Oroſio lib.* I. *qui hæc expreſſa etiam Cornelij nomine tranſcripſit, legas* fulminum ictu.

21. TERRAMQVE SPECIE TORRIDAM.] *In eodem Oroſio,* terramque ipſam ſpecie ſolidâ.

22. IVDAICAS QVONDAM VRBES.] *Libri aliquot,* inclitas vrbes. *nec aliter Oroſius.*

23. CONLECTÆ ARENÆ, ADMIXTO NITRO.] *Nan,* coniectæ. *Farneſianus etiam rectè,* lectæ arenæ. *Plinium adi libro* XXXVI. *Strabonem* XVI.

24. PRIMIS MVNIMENTIS VRBS.] *Ex Ioſepho & Zonarâ legam,* & trinis munimentis. *Nam triplici muro circumdatam eam fuiſſe vterque is ſcriptor te docebit. Ioſephus libro* VI. *Haloſeos cap.* VI. *Zonaras tomo* I.

25. VRBS DEIVGIS.] *Iure nato, & mecum libri. Farneſ.* vrbs deingia templum clauſum. *Vatican.* vrbs ob deingia. *At Ioſ. Mercerus legit:* Primis munimentis vrbs; dein regia. *Feliciter. Tacitus ipſe iuuat, infrà:* Alia intus mœnia regiæ circumiecta.

26. TEMPLVM INTIMIS.] *Quomodo, intimis? Ablego eam vocem cum nonnullis libris, & lego:* trinis munimentis * vrbs, ob deingia. Templum clauſum. ad fores tantùm Iudæo aditus. *Aut ſi retineri places: ſcribam appoſitè,* Templum intimum, *ſiue magis,* interius. *Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Ioſephus deſcribunt appellantque: & Exterius patet, ſola interior Domus clauſa. Rodolphus hæc omnia concinnat (ſed ab ingenio, opinor.)* & primis munimentis vrbis. alienigenis templum interius clauſum.

nixus, quo minùs teterrimam gentem in melius mutaret, Patthorum bello prohibitus A
eſt. nam eâ tempeſtate, Arſaces deſciuerat. Tum Iudæi, Macedonibus inualidis, Parthis
Reges iis, vnà & ſacerdotes. nondum adultis (& Romani procul abetant) ſibi ipſi reges impoſuêre, qui mobilitate
vulgi expulſi, reſumtâ per arma dominatione, fugas ciuium, vrbium euerſiones, fra-
trum, coniugum, parentum neces, aliaque ſolita regibus auſi, ſuperſtitionem foue-
Cap. 9. bant: quia honor ſacerdotij, firmamentum potentiæ aſſumebatur. Romanorum pri-
Pompeius vincit. mus Gn. Pompeius, domuit: templumque iure victoriæ ingreſſus eſt. Inde vulgatum,
** Aliàs, nullas i. d. effigies.* * nulla intus deûm effigie vacuam ſedem, & inania arcana. Muri Hieroſolymorum di-
Parthi vexant. ruti, delubrum manſit. [27] Mox bello ciuili interno, poſtquàm in ditionem M. Antonij
prouinciæ ceſſerant; rex Parthorum Pacorus Iudæâ potitus, interfectuſque à P. Venti-
dio, & Parthi trans Euphratem redacti. Iudæos [28] C. Soſius ſubegit. Regnum ab An-
tonio Herodi datum, [29] victor Auguſtus ſanxit. Poſt mortem Herodis, nihil exſpecta-
Varij apud eos reges, & turbæ. to Cæſare, Simon quidam regium nomen inuaſerat. Is à Quinctilio Varo obtinente
Syriam punitus. & gentem coërcitam, liberi Herodis tripartitò rexêre. Sub Tiberio B
quies. dein, iuſſi à C. Cæſare effigiem eius in templo locare, arma potiùs ſumsêre. quem
motum Cæſaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis,
Iudæam prouinciam equitibus Romanis aut libertis permiſit. è quibus Antonius Fe-
Felix procurator Iudææ. lix, per omnem ſæuitiam ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit, Druſillâ
Cleopatræ & Antonij nepte in matrimonium acceptâ. vt eiuſdem Antonij, Felix pro-
Cap. 10. gener, Claudius nepos eſſet. Durauit tamen patientia Iudæis, vſque ad Geſſium Florum
Florus, sub quo bellum. procuratorem. Sub eo bellum ortum. & comprimere cœptantem [30] Ceſtium Gallum
Syriæ legatum, varia prœlia ac ſæpiùs aduerſa excepêre. Qui vbi fato, aut tædio occidit:
Veſpaſianus eò miſſus. miſſu Neronis, Veſpaſianus fortunâ famaque & egregiis miniſtris, intra duas æſtates,
cuncta camporum, omneſque præter Hieroſolyma vrbes, victore exercitu tenebat. Pro-
ximus annus ciuili bello intentus, quantum ad Iudæos per otium tranſiit. pace per Ita-
liam partâ, & externæ curæ rediere. Augebat iras, quòd ſoli Iudæi non ceſſiſſent. Simul
Titum ibi relictum. manere apud exercitus Titum, ad omnes principatus noui euentus caſúſve vtile vide- C
batur. Igitur caſtris, vti diximus, ante mœnia Hieroſolymorum poſitis, inſtructas
Cap. 11. legiones oſtentauit, Iudæi ſub ipſos muros ſtruxere aciem, rebus ſecundis longiùs auſu-
Fugantur ad Hieroſolyma ri; & ſi pellerentur, parato perfugio. Miſſus in eos eques cum expeditis cohortibus, am-
Eademque oppugnantur. biguè certauit. Mox ceſſere hoſtes, & ſequentibus diebus crebra pro portis prœlia ſe-
rebant: donec aſſiduis damnis, intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum
verſi. neque enim dignum videbatur, famem hoſtium opperiri. poſcebantque pericu-
la, pars virtute, multi ferociâ, & cupidine præmiorum. Ipſi Tito Roma, & opes, volu-
ptateſque ante oculos; ac ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari videbantur. Sed
Fruſtrà, quia permunita. vrbem arduam ſitu, opera moleſque firmauerant, quîs vel plana ſatis munirentur.
Nam duos colles immensùm editos claudebant muri per artem obliqui, aut introrſus
ſinuati: vt latera oppugnantium, ad ictus pateſcerent. Extrema rupis, abrupta. & turres,
vbi mons iuuiſſet, in ſexaginta pedes; inter deuexa, in centenos vicenoſque attolleban-
Turris Antonia. tur. mirâ ſpecie, ac procul intuentibus pares. Alia intus mœnia, regiæ circumiecta. con-
Cap. 12. ſpicuoque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Tem- D
plum

27. Mox bello civili interno.] *Cur hæc geminat Ciuile & Internum? placet imò Romana ſcripto*, bello ciuili inter nos.

28. C. Sosius.] *Siue* Soſſius. *Malè quidam libri*, Seſtius.

29. Victor Augustus sanxit.] *Priſci aliquot libri*, auxit.

30. Cestium Gallum.] *Idem Suetonio narratur Veſpaſ. cap.* IV. Iudæi rebellarunt, cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ conſularem, ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *In Ioſepho hæc ipſa, & planè omnia vide. Sed quis tamen* Præpoſitus *ille cæſus? ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Ioſephus, vel Tacitus dixêre. Imò ille planè contrà: Florum, qui tunc præpoſitus, euaſiſſe, & bellum iis feciſſe. An* cæſoque præſidio? *ita enim Eutropius, qui ſua ſolet ex Tranquillo deſcribere:* Exſtinctis Romanis præſidiis, legatum quoque Syriæ ſuppetias ferentem, raptâ aquilâ fugarunt. *Sunt ipſa, vt vides, Tranquilli. An verius,* Geſſiumque præpoſitum? *vt hoc dicat,* Geſſium Florum *(id ea nomen) fugatum, ac tum etiam Ceſtium Gallum? Interpretes nihil hîc pro re dicunt. tu ſerie hiſtoriarum Lector arbitrare.*

31. Ce-

A plùm in modum atcis, proptiique muri, labote & opere ante alios. ipſæ porticus, quîs *Templum.*
templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, cauari ſub terrâ
montes: & piſcinæ ciſternæque ſeruandis imbribus. præuiderant condirores, ex diuetſi-
tate morum, crebra bella. inde cuncta, quamuis aduerſus longum obſidium: & à Pom-
peio expugnaris, metus atque vſus pleraque monſtrauêre. Atque per auaritiam Clau-
dianorum temporum, emto iure muniendi, ſtruxêre muros in pace, tamquam ad bel-
lum: magnâ colluuie, & [31] ceretarum vrbium clade aucti. Nam peruicaciſſimus quiſ-
què illuc perfugerat; eoque ſediriosiùs agebanr. Tres duces, toridem exetcitus. Extrema *Duces Iudæorum, Simon.*
& lariſſima mœnium, Simon: mediam vrbem, Ioannes, quem & Bargioram vocabant: *Ioannes,*
templum, Eleazarus firmauerat. Multirudine & armis Ioannes, ac Simon; Eleazarus, *Eleazarus.*
loco pollebar. Sed prœlia, dolus, incendia inter ipſos, & magna vis frumenti ambuſta. *Inter ſe diſcordes.*
Mox Ioannes, miſſis per ſpeciem ſacrificandi, qui Eleazarum manumque eius obrrun-
carent, templo potitut. ira in duas factiones ciuitas diſceſſit, donec propinquantibus
B Ro. bellum externum concordiam pareret. Euenerant prodigia, quæ neque hoſtiis, ne- Cap. 13.
que votis piare fas habet gens, ſuperſtitioni obnoxia, religionibus aduerſa. Viſæ per cæ- *Prodigia ante exitium*
lum concurrere acies, rutilantia atma, & ſubito nubium igne collucere templum. Expaſ- *Iudæorum.*
ſæ repentè delubri fores, & audita maior humanâ vox, Excedere deos: ſimul ingens
motus excedentium. Quæ pauci in metum trahebant: pluribus perſuaſio inerat, anti- *Prædictio de rege regum à Iud.*
quis ſacerdorum litteris contineri, eo ipſo tempore, vt valeſceret Oriens; profecti-
que Iudæâ rerum potirentur. quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Sed
vulgus, more humanæ cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne
aduerſis quidem ad vera mutabantur. Multitudinem obſeſſorum omnis ætaris, virilis *Mira multitudo obſeſſorum.*
ac muliebris ſexus, [32] ſexcenta millia fuiſſe accepimus. Arma cunctis, qui ferre poſſent:
& [33] plures, quàm pro numero, audebant. Obſtinatio viris feminiſque par: ac ſi tranſ-
ferre ſedes cogerentur, maior vitæ metus quàm mortis. Hanc aduerſus vrbem gentem-
C que Cæſar Titus, quando impetum & ſubita belli locus abnueret, aggeribus vineiſque *Machinis vrbs invaditur.*
certare ſtatuit. Diuiduntur legionibus munia, & quies prœliorum fuit: donec cuncta
expugnandis vrbibus reperta apud veteres, aut nouis ingeniis, ſtruerentur. At Ciuilis, Cap. 14.
poſt malam in Treueris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera con- *Ciuilis ad Vetera cum copiis.*
ſedit: tutus loco: & vt memoriâ proſperarum illîc rerum, augeſcerent Barbarorum ani-
mi. Secutus eſt eôdem Cerialis, duplicatis copiis, aduentu ſecundæ & XVI. & XIV. legio- *Cerialis item illuc.*
num. Cohorteſque & alæ iampridem accitæ, poſt victoriam properauerant. Neuter
ducum cunctator. Sed arcebat latitudo camporum, ſuopte ingenio humentium. Addi-
derat Ciuilis obliquam in Rhenum molem, cuius obiectu reuolutus amnis, adiacenti- *Rhenus in campos effuſus;*
bus ſuperfunderetur. Ea loci forma, incertis vadis ſubdola, & nobis aduerſa. quippe mi-
les Romanus armis grauis, & nandi pauidus: Germanos fluminibus ſuetos, leuitas ar-
morum, & proceritas corporum attollit. Igitur laceſſentibus Batauis, ferociſſimo cuique Cap. 15.
noſtrorum cœptum certamen. deinde orta trepidatio, cùm prætaltis paludibus arma *Pugna tumultuaria in aquis.*
equique hautirentur. Germani, notis vadis perſultabant; omiſſâ plerumque fronte, la-
D tera ac terga circumuenientes. neque vt in pedeſtri acie, cominus certabatur; ſed tam-
quam nauali pugnâ, vagi inter vndas, aut ſi quid ſtabile occurrebat, totis illic corporibus
niten-

31. CETERARVM VRBIVM CLADE.] *Alij* exterarum.

32. SEXCENTA MILLIA FVISSE ACCEPIMVS.] *Numerus mihi non certus, & quem ex Budenſi cod. & Oroſio ſubſtitutum video parùm cautè. Nam ille ſcribit*, ſexcenta millia Iudæorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt. *Sed interfecto ais: cùm noſter hîc vniuersè, de obſeſſis. qui certè paulo plures. Libri etiam inſtabiles, & quidam*, ducenta millia. *Fortaſſe*, dena, *aut*, vndena millia. *quod paulò propiùs ad Ioſephum & Zonaram & Iornandem accedat, qui omnes* vndecies centena millia *periiſſe obſidione illâ clarè tradunt. periiſſe, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Seuero fidem vix habeo, qui* numerum peremptorum ad vndecies centena millia profert, capta verò centum millia ac venundata. *Sed peremptos fortaſſe largiùs accepit, & noſtro illo ſenſu.*

33. PLVRES, QVAM PRO NVMERO.] *Id valet. fuêre obſeſſi* ſexcenta millia: *credas quartam aut circiter partem (pro communi ratiocinatione) armo tuliſſe: at hîc aliter fuit, & plures impetu atque ardore ceperunt. Qui? infra aut ſupra legitimam ætatem, pueri ſeneſq;.*

34. SVAM

nitentes, vulnerati cum integris, periti nandi cum ignaris, in mutuam perniciem impli- A
cabantur. minor tamen quàm pro tumultu cædes: quia non auſi egredi paludem Germani, in caſtra rediêre.

Quo Ciuilis pro meliore fuit.

Eius prœlij euentus, vtrumque ducem, diuerſis animi motibus, ad maturandum ſummæ rei diſcrimen erexit. Ciuilis, inſtare fortunæ; Cerialis, abolere ignominiam. Germani, proſperis feroces, Romanos, pudor excitauerat. nox apud Barbaros cantu aut clamore, noſtris per iram & minas acta.

Cap.16. *Iterum pugna, ſed ordinata.*

Poſterâ luce, Cerialis equite & auxiliariis cohortibus frontem explet: in ſecundâ acie, legiones locatæ: dux ſibi delectos retinuerat, ad improuiſa. Ciuilis haut porrecto agmine, ſed cuneis aſtitit. Batavi Cugernique in dextro; læua ac propiora fluminis, Tranſrhenani tenuêre. Exhortatio ducum; non more concionis apud vniuerſos, ſed vt quoſque eorum aduehebantur.

Cerialis ſuos variè hortatur.

Cerialis *veterem Rom. nominis gloriam, antiquas recenteſque victorias: vt perfidum, ignauum, victum hoſtem, in æternum exſcinderent. vltione magis, quàm prælio opus eſſe. Pauciores nuper cum pluribus certaſſe: attamen fuſos Germanos, quod roboris fuerit. Supereſſe, qui fugam animis, qui vulnera tergo, ferant.* Proprios inde ſtimulos legionibus admouebat, domitores B
Britanniæ quartadecimanos appellans. principem Galbam, ſextæ legionis auctoritate factum: illâ primùm acie, Secundanos noua ſigna, nouamque aquilam dicaturos. Hinc prævectus ad Germanicum exercitum, manus tendebat, vt ſuam ripam, ſua caſtra ſanguine hoſtium reciperarent. Alacrior omnium clamor, quîs vel è longâ pace prœlij cupido, vel feſſis bello pacis amor, præmiaque & quies in poſterum ſperabantur.

Cap.17. ** ſilens, aut ſilenter Ciuilis item ſuos.*

Nec Ciuilis * ſilentem ſtruxit aciem, locum pugnæ teſtem virtutis ciens: *Stare Germanos Batauosque ſuper veſtigia gloriæ, cineres oſſaque legionum calcantes. quocumque oculos Romanus intenderet, captiuitatem, cladem que & dira omnia obuerſari. Ne terrerentur vario Treuerici prælij euentu:* [34] *ſuam illic victoriam Germanis obſtitiſſe, dum omiſſis telis, prædâ manus impediunt. ſed cuncta mox proſpera & hoſti contraria eueniſſe. Quæ prouideri aſtu ducis oportuerit, prouidiſſe: campos madentes & ipſis gnaros, paludes hoſtibus noxias: Rhenum & Germaniæ deos in aſpectu, quorum numine capeſſerent pugnam, coniugum, parentum, patriæ memores. illum diem*

Commiſſa acies.

aut glorioſiſſimum inter maiores, aut ignominioſum apud poſteros fore. Vbi ſono armorum tri- C
pudiiſque (ita illis mos) approbata ſunt dicta, ſaxis, grandibuſque & ceteris miſſilibus prœlium incipitur: neque noſtro milite paludem ingrediente, & Germanis vt elicerent laceſſentibus.

Cap.18.

Abſumtis quæ iaciuntur, & ardeſcente pugnâ, procurſum ab hoſte infeſtiùs, immenſis corporibus, & prælongis haſtis [35] fluitantem labantemque militem eminus fodiebant. ſimul è mole, quam eductam in Rhenum rettulimus, Bructerorum cuneus tranſnatauit.

Turbatiq; initio Romani. Mox perfugæ ſuggeſtione adiuti.

turbata ibi res: & pellebatur ſociarum cohortium acies, cùm legiones pugnam excipiunt, ſuppreſſaque hoſtium ferociâ, prœlium exæquatur. Inter quæ, perfuga Batauus adiit Cerialem, terga hoſtium promittens, ſi extremo paludis eques mitteretur: ſolidum illâ, & Cugernos quibus cuſtodia obueniſſet, parum intentos.

Hoſtes fugiunt.

Duæ alæ cum perfugâ miſſæ, incauto hoſti circumfunduntur. quod vbi clamore cognitum; legiones à fronte incubuêre, pulſique Germani Rhenum fugâ petebant. Debellatum eo die foret, ſi Romana claſſis ſequi maturaſſet. Ne eques quidem inſtitit, repentè fuſis imbribus, & propinquâ nocte.

Cap.19.

Poſterâ die, decimaquarta legio in ſuperiorem prouinciam Gallo Annio miſſa. Cerialis exercitum, decima ex Hiſpaniâ legio ſup- D
pleuit.

Ciuilis in Bataniam ſe condit.

Ciuili Chaucorum auxilia venêre. non tamen auſus [36] opidum Batauorum armis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris iniecto igni inſulam conceſſit. gnarus deeſſe naues efficiendo ponti, neque exercitum Ro. aliter tranſmiſſurum. quin & diruit molem

34. SVAM ILLIC VICTORIAM.] *Vatic.* ſuam illic materiam. *qua lectio inuoluit aliud verbi, quod nondum educo. certè de auaritia aut cupidine, id dici verius, quàm de victoriâ. Neque enim ea, ſed quòd eâ per ſecuritatem & inſolentiam abuſi, cladem dedit.*

35. FLVITANTEM LABANTEMQVE.] *Interpunxi & voce additâ expleui locum, fide Vaticani.*

36. OPIDVM BATAVORVM.] *Quod opidum? nominare enim certè debuit. An* Batauodurum *ſcribendum? an cum Rom. codice legimus,* opida Batauorum? *Et intellegam tunc ea opida, quæ extra inſulam. Nam Batauorum veterum ſedes, non dubiè ſupra & extra etiam inſulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè, ſuprà:* Extrema Galliæ oræ vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupauere.

A lem à Druſo Germanico ſactam, Rhenumque ptono alueo in Galliam ruentem, diſie- *Molem Druſi diruit.*
ctis quæ morabantur, effudit. Sic velut abacto amne, tenuis alueus, inſulam inter, Ger-
manoſque, continentium terrarum ſpeciem fecerat. Tranſiêre Rhenum Tutor quoque *Primores Galliarum trans Rhenum fugiunt.*
& Claſſicus, & centum tredecim Treuerorum ſenatores: in quibus fuit Alpinus Mon-
tanus, quem à Primo Antonio miſſum in Gallias ſuperiùs memorauimus. Comitabarur
eum fratet D. Alpinus. Simul ceteri miſeratione ac donis auxilia concibant, inter gentes
periculorum auidas. Tantumque belli ſuperfuit, vt præſidia cohortium, alarum, legio- Cap.20.
num, modicis vicis quadripartita Ciuilis inuaſerit: Decimam legionem, Arenaci, ſecun- *Ciuilis aduerſa præſidia inuadit.*
dam, Batauoduri; & Grinnes Vadamque cohortium alarumque caſtra: ita diuiſis co-
piis, vt ipſe & Verax ſorore eius genitus, Claſſicuſque ac Tutor ſuam quiſque manum
traherent: nec omnia patrandi fiduciâ, ſed multa auſis aliquâ in parte fortunam affore.
Simul Cerialem, neque ſatis cautum, & pluribus nuntiis huc illuc curſantem, poſſe me-
dio intercipi. Quibus obuenerant caſtra decumanorum, oppugnationem legionis ar- *Caſtra decumanorum:*
B duam rati, egreſſum militem & cædendis materiis operatum turbauêre, occiſo præfe-
cto caſtrorum & quinque primoribus centurionum, pauciſque militibus. Ceteri ſe mu-
nimentis defendêre. Et interim Germanorum manus, Batauoduri, irrumpere inchoa- *Batauodurum:*
tum pontem nitebantur. Ambiguum prœlium nox diremit. Plus diſcriminis apud Cap.21.
Grinnes Vadamque. Vadam Ciuilis, Grinnes Claſſicus, oppugnabant. nec ſiſti pote- *Grinnes & Vadam.*
rant, interfecto fortiſſimo quoque: in quîs Briganticus præfectus alæ ceciderat, quem
fidum Romanis, & Ciuili auunculo inſenſum diximus. Sed vbi Cerialis cum delectâ
equitum manu ſubuênit, verſa fortuna. præcipites Germani in amnem aguntur. Ciuilis *Sed vbique repulſus.*
dum fugientes retentat agnitus, petituſque telis, relicto equo, tranſnatauit. Idem Ger-
manis effugium. Tutorem Claſſicumque appulſæ lintres vexêre. Ne tum quidem Ro-
mana claſſis pugnæ affuit, vt iuſſum erat. Sed obſtitit formido, & remiges per alia mili-
tiæ munia diſperſi. Sanè Cerialis parum temporis ad exſequenda imperia dabat: ſubi- *Cerialis parum prouidus.*
tus conſiliis, ſed euentu clarus. Aderat fortuna, etiam vbi artes defuiſſent. hinc ipſi exer-
C citu que, minor cura diſciplinæ. Et paucos poſt dies quamquam periculum captiuitatis
euaſiſſet, infamiam non vitauit. Profectus Noueſium Bonnamque ad viſenda caſtra, Cap.22.
quæ hiematuris legionibus erigebantur, nauibus remeabat, diſiecto agmine, incurioſis *Itaque penè ia interceptus.*
vigiliis. Animaduerſum id Germanis, & inſidias compoſuêre. electa nox atra nubibus,
& prono amne rapti, nullo prohibente vallum ineunt. Prima cædes aſtu adiuta: inciſis
tabernaculorum funibus, ſuiſmet * coriis coopertos trucidabant. Aliud agmen, turbare ** Vat. tentoriis*
claſſem, iniicere vincla, trahere puppes. Vtque ad fallendum ſilentio, ita cœptâ cæde, &
quò plus terroris adderent, cuncta clamoribus miſcebant. Romani vulneribus exciti,
quærunt arma, ruunt per vias, pauci ornati militariter, plerique circum brachia tortâ ve-
ſte, & ſtrictis mucronibus. dux ſemiſomnis ac propè intectus, errore hoſtium ſeruatur.
Namque prætoriam nauem, vexillo inſignem, illic ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi
noctem egerat, vt plerique credidêre, ob ſtuprum Claudiæ Sacratæ, mulieris Vbiæ. vi-
giles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tamquam iuſſi ſilere: ne quietem eius
turbarent. ita intermiſſo ſigno, & vocibus, ſe quoque in ſomnum lapſos. Multâ luce
D reuecti hoſtes, captiuis nauibus, prætoriam triremem, flumine Luppiâ, donum Velledæ *Nauibus hoſtes potiti.*
traxere. Ciuilem cupido inceſſit, naualem aciem oſtentandi. Complet quot biremium, Cap.23.
quæque ſimplici ordine agebantur. [37] Adiecta ingens lintrium vis. tricenis quadrageniſ- *Naualecertamen tentatum.*
que armamenta liburnicis ſolita: & ſimul captæ lintres, ſagulis verſicoloribus, haud inde-
corè pro velis iuuabantur. Spatium velut æquoris * captum, vbi [38] Moſæ fluminis am- ** Vat. electum,*
nem

37. ADIECTA INGENS LINTRIVM VIS.] *Locum vitiatum & mutilum correxi & auxi è Vatic. qui ſic:* Armamenta liburnicis ſolite & ſimul capte lintres ſagulis verſicolonbus haut indecore pro telis iuuabantur. *Hegeſippi verba commodè adtexam & corrigam lib.II. de Rheno:* Itaque iam non copiis Germanorum repletur, ſed Romanorum Liburnis. *Vetus lectio,* copolis Germanorum. *quæ recta eſt, ſiue* caupulis: *& cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio etiam reſtituimus in Electis, cap. VII. At hic inſignis locus tunc me fugit.*

38. MOSÆ FLVMINIS.] *Probè. nec improbè in libris quibuſdam,* Moſæ fluminis os amnem Rhenum. *Res quidem ipſa eadem, aliter elata.*

39. M i-

nem Rhenus Oceano affundit. Cauſſa inſtruendæ claſſis, ſuper inſitam genti vanitatem, A
vt eo terrore commeatus Galliâ aduentantes interciperent. Cerialis [39] miraculo magis, quàm metu, direxit claſſem: numero imparem, vſu remigum, gubernatorum arte, nauium magnitudine potiorem. Is flumine ſecundo, illi vento agebantur. Sic præuecti, tentato telorum iactu, dirimuntur. Ciuilis nihil vltrà auſus, trans Rhenum conceſſit. Cerialis inſulam Batauorum hoſtiliter populatus, agros villaſque Ciuilis intactos, notâ arte ducum ſinebat: cùm interim flexu autumni, & crebris pluuialibus imbribus ſuperfuſus amnis, paluſtrem humilemque inſulam in faciem ſtagni oppleuit. nec claſſis, aut

Cerialis Batauiam intrat.

In quâ periclitatur ab aquis.

Cap. 24. commeatus aderant: caſtraque in plano ſita, vi fluminis differebantur. Potuiſſe tunc opprimi legiones & voluiſſe Germanos, ſed dolo à ſe flexos, imputauit Ciuilis. Neque abhorret vero, quando paucis pòſt diebus deditio inſecuta eſt. Nam Cerialis, per occultos nuntios, Batauis pacem, Ciuili veniam oſtentans, Velledam propinquoſque monebat, fortunam belli tot cladibus aduerſam, opportuno erga populum Rom. merito mutare. *Cæſos Treueros, receptos Vbios, ereptam Batauis patriam: neque aliud Ciuilis amicitiâ peractum quàm vulnera, fugas, luctus. exſulem eum & extorrem, recipientibus oneri: & ſatis* B
peccauiſſe, quòd toties Rhenum tranſcenderint. ſi quid vltrà moliantur, inde iniuriam & culpam, hinc vltionem & deos fore. Miſcebantur minis promiſſa.

Ad pacem Batauos inuitat.

Cap. 25. Et concuſſâ Tranſrhenanorum fide, inter Batauos quoque ſermones orti, *Non prorogandam vltrà ruinam: nec poſſe ab vnâ natione totius orbis ſeruitium depelli. quid perfectum cæde & incendiis legionum, niſi vt plures validioreſque accirentur? Si Veſpaſiano bellum nauauerint, Veſpaſianum rerum potiri. ſin pop. Rom. armis prouocent; quotam partem generis humani Batauos eſſe? reſpicerent Rhætos Noricoſque, & ceterorum onera ſociorum: ſibi non tributa, ſed [40] virtutes & viros indici. proximum id libertati: & ſi dominorum electio ſit; honeſtiùs Principes Romanorum, quàm Germanorum feminas tolerari.* Hæc vulgus. Proceres, *atrociore Ciuilis rabie ſemet in arma truſos, illum domeſticis malis, excidium gentis oppoſuiſſe. tunc infenſos Batauis deos, cùm obſiderentur legiones. interficerentur legati; bellum vni neceſſarium, ferale ipſis ſumeretur. Ventum ad extrema,*

Atque hi inclinant.

Ciuilem accuſant.

Cap. 26. *ni reſipiſcere incipiant & noxij capitis pœnâ pœnitentiam fateantur.* Non fefellit Ciuilem ea inclinatio, & præuenire ſtatuit. ſuper tædium malorum, etiam ſpe vitæ, quæ plerumque C
magnos animos infringit. Petito colloquio, ſcinditur [41] Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta progreſſi duces, & Ciuilis ita cœpit: *Si apud Vitellij legatum defenderer: neque facto meo venia, neque dictis fides debebatur. Cuncta inter nos inimica, hoſtilia, ab illo cœpta, à me aucta erant. Erga Veſpaſianum, vetus mihi obſeruantia: [42] & cùm priuatus eſſet, amici vocabamur. Hoc Primo Antonio notum, cuius epiſtolis ad bellum accitus ſum, ne Germanicæ legiones & Gallica iuuentus alpes tranſcenderet. Quæ Antonius abſens, Flaccus præſens mouebat, arma in Germaniâ moui, quæ Mucianus in Syriâ, Aponius in Mæſiâ,* * *Fabianus in Pannoniâ.* *

Ille ad colloquium Cerialis venit.

** Lego, Flauianus*

39. MIRACVLO MAGIS, QVAM METV.] *Magis, quia mirabatur Ciuilem hoc audere, quàm quod timeret. Nam reuera Romanis hic peritiſſimus nihil periculi: & nondum Bataui in mari aut aquis, quales nunc miramur.*

40. VIRTVTES ET VIROS.] *Rhenanum audiebam corrigentem,* iuuentutem & viros: *nunc magis cum Florentino legam,* virtutem: *id eſt bellicum ab iis robur exigi, non pecuniam aut opes.*

41. NABALIÆ FLVMINIS.] *Nuſquam id fluminis in hoc tractu. An oppidum ea nomine? Quod Iunio Hadriana videtur, legitque* Nauali*æ. & vrbem Campos ita indigitat ad ſinum hodie Auſtralem, Ptolemæi parum firmiter innixus. Ego ambigo ne* Vahalis *corrigendum ſit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullò ſuprà legas, ſed Batauoduri: de quo hæc non vanè intellegas, niſi quod Batauodurum ad Rhenum fuiſſe volunt, quas arguat hic locus.*

42. ET CVM PRIVATVS ESSET.] *De hoc loco ſenſit Sidonius in Epiſtolis:* Caius Tacitus è maioribus vnis tuis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ retulit: Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus eſſet, amici vocabamur. D

AD

AD CLARISSIMVM VIRVM IOANNEM SAMBVCVM PANNONIVM.

VIENNA *vestrâ, Clariſsime Sambuce, inuitus diſceſsi. Tenuit me vrbs ipſa, & optimi Imperatoris aulę; tenuiſti præcipuè tu. Vrbis amœnitatem, aulę ſplendorem admiratus ſum; in te ſingularem humanitatem cum ſingulari eruditione coniunctam dilexi, vel, vt magis propriè loquar, amaui. Cui amori meo teſtificando hos Taciti duos libros, alterum De moribus Germanorum, alterum De vitâ Cn. Agricolę, & incerti ſcriptoris tertium De Oratoribus ſui temporis, nomini tuo inſcripſi, & beniuolentię perpetuę* MON. LIB. MER. DD. *Tenue munus, fateor; & quod nullam partem ſit gratię exſoluendę: ſed in quo ſpero te facturum quod benigni creditores ſolent, vt hac quaſi particulâ ſolati debiti tantiſper ſuſtenteris, dum meliore ingenij mei prouentu ſortem ipſam cum vſuris dependam. Id quod breuì, ſi Muſę adnuent, futurum confido. Vale.*

 A

C. CORNELII TACITI DE SITV, MORIBVS ET POPVLIS GERMANIÆ LIBELLVS.

Cap. 1. *Fines Germaniæ.* GERMANIA omnis à Gallis Rhætiiſque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus; à Sarmatis Daciſque, [2] mutuo metu aut montibus ſeparatur. Cetera Oceanus ambit, latos ſinus & inſularum immenſa ſpatia complectens, [3] nuper cognitis quibuſdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarum alpium inacceſſo ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem verſus, ſeptentrionali Oceano miſcetur. Danubius molli & clementer edito [4] montis Abnobæ iugo effuſus, plures populos adit, donec in Ponticum mare ſex meatibus erumpat. ſeptimum enim os paludibus hauritur. B

Cap. 2. *Populi, qui?* Ipſos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium aduentibus & hoſpitiis mixtos: quia nec terrâ olim, ſed claſſibus aduehebantur qui mutare ſedes quærebant: & immenſus vltrà, [5] vtque ſic dixerim, aduerſus Oceanus raris ab orbe noſtro nauibus aditur. Quis porrò præter periculum horridi & ignoti maris, Aſiâ, aut Africâ, aut Italiâ relictâ, Germaniam peteret? informem terris, aſperam cælo, triſtem cultu aſpectuque, niſi ſi patria ſit. C Celebrant carminibus antiquis ([6] quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus eſt) *Tuiſto Deus.* Tuiſtonem deum terrâ editum & filium Mannum, originem gentis conditoreſque. Manno tris filios aſſignant, è quorum nominibus proximi Oceano Ingæuones, medij Herminones, ceteri Iſtæuones vocentur. Quidam autem licentiâ vetuſtatis plureis deo ortos, pluresque

NOTÆ.

1. ORDINEM *ſcriptionis, ſi ſequimur, ante Hiſtorias & Annales ſibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim eſt Traiano ſecundùm conſule, id eſt Neruâ adhuc viuo. Ipſe oſtendit infrà:* Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo ſi ad alterum Traiani conſulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur. *At Hiſtoriæ cœptæ Neruâ iam mortuo, & inter diuos. vt docui.*

2. MVTVO METV AVT MONTIBVS.] *Vitiat acutam ſententiam Bambergenſe exemplar,* mutuo victu. *Imò vero metu: qui inter æquè potentes, pro termino ac repagula. Thucydides benè & appoſitè:* Τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος, μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν.

3. NVPER COGNITIS.] *Domitiani imperia, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occaſione, illuſtratæ magis vicinæ gentes.*

4. MONTIS ABNOBÆ.] *Plinius nominat libro IV. cap. XII. ſed ibi quoque infida ſcriptura. Alij enim libri,* Arnobæ. *Bambergenſis hîc,* Annibæ. *Roman.* Arbonæ. *Ptolemæo ſunt* Αὐνοβοὶ *montes.*

5. VTQVE SIC DIXERIM, ADVERSVS.] *Haud ſatis capio. An aduerſum dicit, oppoſitum & contrarium? An* obuerſus *verius ſit legi, idque ex ſitu ipſo? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præſertim quam præfatione eâ leuiit? Tamen haud maſe aduerſum ceperis, quaſi mari Italico & Tyrrheno oppoſitum: eodemque ſenſu etiam,* Diuerſus. *Sic in Agricolâ ſcripſit:* Glota & Bodotria diuerſi maris æſtu in immenſum reuecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur. D

6. QVOD VNVM APVD ILLOS.] *Vti apud Barbaras ferè omnes, & rudes litterarum. Nec Hiſpani aliter compererè, apud nanos Indos. Eginhartus in Vitâ Caroli Magni:* Barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum regum actus & bella cane-

A que gentis appellationes, Marſos, Gambriuios, Sueuos, Vandalios affirmant: eaque vera & antiqua nomina. Ceterùm Germaniæ vocabulum [7] recens, & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum tranſgreſſi Gallos expulerint, [8] nunc Tungri, nunc Germani vocati ſint. ita nationis nomen, non gentis eualuiſſe paullatim, vt omnes primùm [9] à victore ob metum, mox [10] à ſeipſis inuento nomine Germani vocarentur. Fuiſſe apud eos & Herculem memorant, primumque omnium [11] virorum fortium. Ituri in prœlia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu quem [12] Barditum vocant, accendunt animos, futuræq́ue pugnæ fortunam ipſo cantu augurantur. terrent enim, trepidántve, prout ſonuit acies. Nec tam vocis ille, [13] quàm virtutis concentus videtur. affectatur præcipuè aſperitas ſoni, & fractum murmur obiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior vox repercuſſu intumeſcat. Ceterùm & [14] Vlixem quidam opinantur longo illo & fabuloſo errore in hunc Oceanum delatum, adiſſe Germaniæ terras, Aſciburgiumque, quod in ripâ Rheni ſitum hodieq́ue incolitur, ab illo
B conſtitutum, [15] nominatumque ἀσκιπύργιον, Aram quinetiam Vlixi conſecratam, adiecto

Germania vox, vnde.

Hercules Germanicus. Cap. 3. Barditum.

Vlyſſes in Germaniâ.

canebantur, ſcripſit memoriæque mandauit. *Iornandes de Gothis:* In priſcis eorum carminibus pænè hiſtorico ritu recolitur, *&c. At propriè de Germanis, noſter lib.* II. *Annal. de Arminio:* Caniturque adhuc Barbaras apud gentes. *Iulianus egregiè in Antiochico: qui hæc, ἄγρια μέλη vocat, παραπλήσια ταῖς κλαγγαῖς τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων:* agreſtia carmina, ſimilia clangoribus auium aſperè clamantium.

7. RECENS, ET NVPER ADDITVM.] *Nos auditum maluimus legi, quàm* additum. *Quod ait,* nuper, *non hercules ita nuper: quippe cùm ab æuo Iulij Cæſaris, quo conſtat Germanos Galliam irrupiſſe.*

C 8. NVNC TVNGRI, NVNC GERMANI.] *Valdè amplector Bambergenſem ſcripturam, quam & Pichena repperit in veteri editione Bononienſi,* ac nunc Tungri, tunc Germani. *atque ita euoluam me ex obſcurâ origine nominis, quod hodieq́ue hæret in pace & bella optimâ gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid diſſertum aliis) eos qui tranſgreſſi primitus Rhenum ſint, eſſe eum ipſum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamen vnius nationis peculiare nomen, paulatim transfuſum ad omnes.*

9. A VICTORE OB METVM.] *Vox* Germani, *eidem Bamberg. rectè abeſt. Iſta ipſa enim nouiter interpretari poſſe videor, & præter mentem omnium, etſi non præter verum. Cenſeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab iſtâ vi-*
D *ctrice natione inuenirent, ob metum ſcilicet recentem Gallorum: qui quoties de tranſgreſſu vel aduentu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at iſti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à ſe ipſis, diſcriminandi nimirum cauſâ, & dicerent ſe Tungros. Poſſim vulgatam tueri & explicare. ſed cur nuger? hæc mera veritas.*

10. A SEIPSIS INVENTO NOMINE GERMANI.] *Si mordicus hanc retines; legam,* à reipsâ inuento. *Germani enim etymo priſco, bellaces viri ſunt. Gerra bellum. inuenêre ergo id nomen, ab ipsâ re, quia tales. Vulgatam quomodo expedies? aut qui à ſeipſis nomen hoc inuenêre, quod anteà in Tungris? Sanè interpretes hîc fluctuant, & fluctuabunt æternùm.*

11. VIRORVM FORTIVM. ITVRI.] *Rectè diſtinxi. Non enim ea mens, quòd Herculem canant: ſed quòd alacres & cum cantu incipiant pugnas. Tacitus lib.* II. *Hiſtor.* Temere ſubeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus. *Lib.* IV. Vt virorum cantu, fæminarum vlulatu ſonuit acies. *Nota autem etiam Hiſpanos prœliis præcinuiſſe, ex Silio:*

——— ritu iam moris Iberi
Carmina pulſatâ fundentem barbara cetrâ.

Diodorus Siculus, de Luſitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις: In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm aggrediuntur hoſtem. *Simile in Thracibus aliiſq́ue Barbaris fuiſſe, notaui ad* IV. *Annal.*

12. BARDITVM VOCANT.] *Ita Farneſ. & ſcio Bardos Gallos dictos cantores, ſiue poëtas. Placet tamen nunc magis,* Baritum: *quæ mera vox noſtras, quibus* Beren *aut* Baeren, *clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus,* Blaritum *vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine ſit; Ammianus hunc deſcribit,* clamorem fuiſſe maximum, qui ipſo feruore certaminum exoriens identidem, paullatimque adoleſcens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiſurum.

13. QVAM VIRTVTIS CONCENTVS VIDETVR.] *Bambergenſis,* quàm metus concentus: *quod haud præferam vulgatæ.*

14. VLIXEM QVIDAM.] *Interq́ue eos Strabo, magni & directi iudicij ſcriptor, lib.* III. *qui adfirmatè tradit Vlyſſeam Luſitaniæ (Vlyſſiponem aliter dicimus) Homerici Vlyſſis monumentum eſſe. Sed & in Britanniam eum veniſſe, ex arâ Græcis litteris inſcriptâ collegit Solinus cap.* XXV. *itemq́ue Mela. Cui miræ & blandienti opinioni ſi indulgemus: quidni Vliſſinga noſtra in Zelandiâ, ab eodem ſit? quidni Circæa à Circe? Sed vani & laſciui, vereor, luſus iſti ingeniorum ſunt: quibus tamen hodie non nemo ſe oſtentat & ſuperbit. Io. Brodæus hæc de Vlyſſis errore in Miſcellaneis ſcitè coarguit: Brodæus, vir ſine adoleſcens potiùs, acris ingenij, probi iudicij, lectionis diffuſæ, quem non magis in ore famæ eſſe miror, imò indignor.*

15. NOMINATVMQVE ἀσκιπύργιον.] *Vel, vt Rhenanus,* ἀσπιπύργιον. *etſi abeſſe vox ea poteſt,*

iecto Laërtæ patris nomine, eodem loco, olim repertam: monumentaque, & tumulos A
Indigenæ Germani. quoſdam [16] Græcis litteris inſcriptos in confinio Germaniæ Rhætiæque adhuc exſtare. quæ neque confirmare argumentis, neque refellere in animo eſt: ex ingenio ſuo quiſ-
Cap.4. que demat, vel addat fidem. Ipſe eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos
* Redundat. nullis [* aliis] aliarum nationum connubiis infectos, [17] propriam & ſinceram & tan-
Hominum habitus. tùm ſui ſimilem gentem exſtitiſſe arbitrantur. Vnde habitus quoque corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, [18] rutilæ comæ, [19] magna corpora, & tantùm ad impetum valida. laboris atque operum non eadem patientia: minimeque ſitim æſtumque tolerare, frigora atque inediam cælo ſo-
Cap.5. lóve aſſueuerunt. Terra [20] & ſi aliquanto ſpecie differt, in vniuerſum tamen aut ſiluis
Terra habitus. horrida, aut paludibus fœda: humidior quà Gallias; [21] ventoſior quà Noricum ac Pannoniam aſpicit: ſatis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fœcunda, ſed

teſt, incolumi ſenſu. Præceſſit enim. At libri quidam magis hic diuerſi, qui ἀκεσίπυργιον referunt. ex quo placet quibuſdam ἀκεσίπυργιον, à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipſe, quem indicari putamus, cliuoſus eſt, haud procul Veteribus vicus, Aſchelburg *nunc dictus.*

16. Græcis litteris.] *Litteris fortaſſe, vix credo linguâ. Quid autem mirum de illis, cùm etiam Heluetij & Galli litteraturâ Græcâ vſi ſint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?*

17. Propriam et sinceram.] *Bamberg.* perpetuam & ſinceram.

18. Rvtilæ comæ.] *Siue flauæ, & colore auri. Ideò Auricomi Bataui, Silio:*

At puer auricomo iam formidate Batauo:

VVandali χρυσοειδεῖς, Procopio dicti. Rufum Seneca dixit III. *De irâ:* Non eſt Æthiopis inter ſuos inſignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos. *Et Martialis, Ruffum eâ mente Batauum:*

Sum figuli luſus ruffi perſona Bataui.

Græci plerumque ξανθὸν verterunt: etſi Galenus Commentario ad Polybum De victu, velit Germanos magis propriè πυῤῥοὺς dici, quàm ξανθούς. Calpurnius Flaccus Declamat. II. *de hoc Germanorum connato habitu:* Miramur hanc legem eſſe naturæ, vt in ſubolem tranſeant formæ, quas quaſi deſcriptas ſpecies cuſtodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili ſunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hiſpaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. Diuerſa ſunt mortalium genera, nemo tamen eſt ſuo generi diſſimilis. *Quem obiter emendo:* & flaua proceritas. *(apage enim hoc de Hiſpanis.)* Hiſpani an non eodem omnes colore tinguntur? *Nec à naturâ ſolùm rutilus hic crinis, etiam*
* Vide Diod. Sicul. lib. v. *ab * arte. Lauabant enim crebrò, & medicamento rutilabant. Ammianus:* Videbat *(Germanos)* lauantes alios, quoſdam comas rutilantes ex more. *Medicamentum, ſapo. Martialis:*

Cauſtica Theutonicos accendit ſpuma capillos.

Plinius: Prodeſt & ſapo. Galliarum hoc inuentum rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. *Ita Caligula proceriſſimum quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit:* coëgitque rutilare & ſubmittere comam: *vt Germani ſcilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap.* XLVII. *Herodianus item de Antonino Germanos æmulante:* Κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ εἰς κουρὰν Γερμανῶν ἐσχηματισμένας. *id eſt:* Comas etiam flauas capiti circumpoſuit, & ad tonſuram Germanicam factas. *Cauſſam huic coloris ſtudio adſignat Clemens (libro* III. *Pædagog. cap.* III.*) terrorem.* Τῶν ἐθνῶν, *inquit,* οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦν). ἔχει τι φοβερὸν, τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον ἀπειλεῖ, συγγενές, τι χρῶμα τῷ αἵματι. *Romanæ etiam matronæ veteres amauère hunc colorem,* & ſummâ diligentiâ capillos cinere rutilabant, *ait Valerius lib.* II. *cap.* I. *Poſteriores magis auidè, quæ capillitium ipſum emebant à Germanis, & pro comis ſuis ſupponebant. Ouidius ad puellam:* B

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. *Virgilij,* C
matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuiſſe. *Quò videatur Satyricus reſpexiſſe de Meſſallinâ matronam ſedulò diſſimulante:*

Et nigrum flauo crinem abſcondente galero.

De hac ipsâ re doctiſſimus Tertullianus, libello de Cultu: Video quaſdam & capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis ſuæ, quòd non Germanæ aut Gallæ procreatæ ſint: ita patriam capillo tranſferunt. Malè ac peſſimè ſibi auſpicantur, flammeo capite. *Nam quòd mali auſpicij ait flammeum caput: intellegit omen ad flammas æternas.*

19. Magna corpora, et tantvm.] *Mutilus, me iudice, Bambergenſis, qui ſpretâ priori voce ſcribit:* corpora tantum impetu valida. *Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.*

20. Et si aliqvanto specie differt.] *Neſcio quid idem liber ſibi velit,* etſi aliquando ſpe- D
cie aret. *An,* variet?

21. Ventosior qva Noricvm.] *Vix fides. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quàm ſicca & mediterranea. quod vtique veriſſimum experimur in omni Germania iſto tractu, qui ad Septemtrionem. Sed nec ventorum propriè hic res eſt: de humore agitur, aut ſiccitate. Anne* verticoſior, *auſim legere? id eſt magis alta & montana? Mela quidem ita diſparat, in hac ipsâ terrâ deſcribendâ:* Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aſpera, & magnâ ex parte ſiluis aut lapidibus inuia. *An fruſtrà angimur? & ventoſam accipi, pro ſiccâ atque aëreâ, ſimplicius & verius ſit?*

22. Ple-

A ſed [22] plerumque improcera. ne armentis quidem ſuus honor, aut gloria frontis. numero gaudent: eæque ſolæ & gratiſſimæ opes ſunt. Argentum & aurum propitij an irati dij negauerint, dubito. Nec tamen affirmauerim, nullam Germaniæ venam argentum aurúmve gignere: quis enim ſcrutatus eſt? poſſeſſione & vſu haut perinde afficiuntur. *Metalli an ſint?* Eſt videre apud illos argentea vaſa, legatis & principibus eorum muneri data, non in aliâ vilitate, quàm quæ humo finguntur: quamquam proximi ob vſum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formaſque quaſdam noſtræ pecuniæ agnoſcunt, atque eligunt: interiores ſimpliciùs & antiquiùs permutatione mercium vtuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, [23] Serratos, Bigatoſque. *Pecunia rara.* Argentum quoque magis quàm aurum ſequuntur, nullâ affectione animi, ſed quia numerus argenteorum facilior vſui eſt promiſcua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem ſupereſt, ſicut ex genere telorum colligitur. *Cap.6. Item ferrum & tela.* [24] Rari gladiis, aut [25] maioribus lanceis vtuntur. [26] haſtas, vel ipſorum vocabulo frameas gerunt, anguſto & breui ferro, ſed ita acri & ad vſum *Framea.*
B habili, vt eodem telo, prout ratio poſcit, vel comminus vel eminus pugnent. & eques quidem ſcuto frameaque contentus eſt. pedites & miſſilia ſpargunt, pluraque ſinguli, atque in immenſum vibrant, nudi aut ſagulo leues. nulla cultus iactatio: ſcuta tantùm lectiſſimis coloribus diſtinguunt. *Scuta.* paucis loricæ: vix vni alterìve caſſis, aut galea. Equi non formâ, non velocitate conſpicui. *Equites.* ſed nec variare gyros in morem noſtrum docentur. In rectum aut vno flexu dextros agunt, ita coniuncto orbe, vt nemo poſterior ſit. In vniuerſum æſtimanti, plus penes peditem roboris: eoque mixti prœliantur, aptâ & congruente ad equeſtrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant. *Mixti pedites.* Definitur & numerus: centeni ex ſingulis pagis ſunt: idque ipſum inter ſuos vocantur. & quod primò numerus fuit, iam nomen & honor eſt. Acies per cuneos

22. PLERVMQVE IMPROCERA.] *Malo,* pleraque. *De ipſâ autem, ita hodie contrà eſt, vt armenta noſtra Batauia aut Friſia, palmam poſcere audeant*
C *contra omnia Europæ.*

23. SERRATOS, BIGATOSQVE.] *Diu hos Serratos nummos quæro, homo aliâs non appetens valdè nummûm. Nam vulgò leuiter defunguntur. & Serrati, inquiunt, nummi quibus ſerræ forma impreſſa ſiue incenſa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum eſt. oculi me docent cotidie. at de Serratis, quis obſecro in tantâ iſtâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum ſerrâ? Non vidi, non legi. Fuluius ſanè Vrſinus, in gente Manliâ nummum repræſentat, cuius in poſticâ parte caput vrbis, & inſcriptum* ROMA. SER. *quod ipſe interpretatur Serratum. ſed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quis nihil tale. & potiùs id referendum ad Serrani cognomen, quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem. An lectio*
D *ſolicitanda in Tacito? an* æratos, *aut* ratitos, *aut* Seruianos *legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios, quos in pretio fuiſſe notat Suetonius Auguſto. Seruius certè primus regum, æs ſignauit. Adde quòd in codice Bambergenſi,* Seruatos. *An ſeruamus lectionem, & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque aſper ſit in modum ſerræ? quæ proba nota, & nihil periiſſe longo vſu aut reſectione. Nummos ego quoſdam argenteos ita formatos vſurpaſſe his oculis ſum certus. Spectaſſe autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent:* Qui venditant, priùs nummum quo paciſcantur examinant, ne ſcalptus, néve raſus, ne adulter ſit. *Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe,* Cedo, eia manum tollo.

24. RARI GLADIIS VTVNTVR.] *Iiſq́; grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris:* Μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. *Cæſar item, Liuius, & Hiſtorici paſſim. Illud dignum notâ è VVindichindo:* Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vſus, quibus vſque hodie Angli vtuntur morem gentis antiquæ ſectantes. Cultelli autem noſtrâ linguâ Sahs dicuntur: ideoque aiunt quidam Saxones nuncupatos. *De veritate etymi neſcio: illud ſcio, falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici.*

25. MAIORIBVS LANCEIS.] *Mirum, quòd hîc rarum id telum facit: at in Annalibus vulgat. Vt libro* 1. *de Cheruſcis:* Haſtæ ingentes, ad vulnera quamuis procul facienda. *Et* II. *vniuersè de Germanis:* Immenſa Barbarorum ſcuta, enormes haſtæ. *Iterum ij:* Artis locis prælongas haſtas non protendere, non colligere. *Nuſquam de iſtis breuibus, quas Frameas vocat.*

26. HASTAS, VEL IPSORVM VOCABVLO FRAMEAS.] *Quod genus teli fuerit, quæro. Iſidorus vult gladium fuiſſe.* Framea, *inquit,* gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipſa eſt & Romphæa. *Valdè à Tacito abit, qui clarè appellat Haſtam: & addit, eodem telo comminus eminusq́; pugnaſſe. Non ergò gladius. Numquid Romphæa? nam & hoc addidit. paritérq́; Gloſſæ veteres,* Framea, ῥομφαῖα. *Ambigo, nec facilè inducor credere, ſi * Valerij quidem deſcriptio hæc proba:* ** Argonaut. lib.VI.*

Æquaque, nec ferro breuior, nec romphia ligno.

Facit enim genus teli, in quo haſtile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuiſſe in ſuâ Frameâ docet, quam ſtatuit breui & anguſto ferro. *Itaque magis eſt vt ad exemplum Haſtæ ſine* Spieſſe *noſtræ fuerit, breuiore tamen ligno.*

 27. NE-

Pugnandi ratio. cuneos componitur. Cedere loco, dummodò rurſus inſtes, conſilij quàm formidinis A
arbitrantur. Corpora ſuorum etiam in dubiis prœliis referunt. Scutum reliquiſſe præ-
Ignominia ignauu. cipuum flagitium. nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas. multique
Cap. 7. ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobilitate, duces ex virtute
Reges, & Duces. ſumunt. Nec regibus infinita aut libera poteſtas; & duces exemplo potiùs quàm impe-
rio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione præſunt. Ceterùm [27] neque
Sacerdotum poteſtas. animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum:
non quaſi in pœnam, nec ducis iuſſu, ſed velut deo imperante, quem adeſſe bellantibus
credunt. effigieſque, & ſigna quædam detracta lucis in prœlium ferunt. Quodque præ-
Cunei à familiis. cipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmam aut
cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates. & in proximo pignora: vnde feminarum
vlulatus audiri, vnde vagitus infantium. hi cuique ſanctiſſimi teſtes, hi maximi lauda-
Femina in bellis. tores. Ad matres, ad coniuges vulnera ferunt: [28] nec illæ numerare, aut exſugere plagas
Cap. 8. pauent. Ciboſque & hortamina pugnantibus geſtant. Memoriæ proditur, quaſdam B
Earum animoſitas. acies inclinatas iam & labantes à feminis reſtitutas, conſtantiâ precum & obiectu pe-
ctorum, & monſtratâ cominus captiuitate. quam longè impatientiùs feminarum ſua-
rum nomine timent: adeò vt efficaciùs obligentur animi ciuitatum, quibus [29] inter
Obſides puellæ. obſides puellæ quoque nobiles imperantur. Ineſſe quinetiam ſanctum aliquid, & pro-
Vates feminæ. uidum putant: [30] nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt. Vidimus
ſub diuo Veſpaſiano [31] Velledam, diu apud pleroſque numinis loco habitam. Sed &
olim [32] Auriniam & complureis alias venerati ſunt, non adulatione, nec tamquam face-
rent

27. NEQVE ANIMADVERTERE.] *Repugnare Cæſar videtur lib.* VI. Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magiſtratus qui ei bello præſint, vt vitæ neciſque habeant poteſtatem deliguntur. *Sed Cæſar de belli tempore tantùm: noſter in pace intellexit.*

28. NEC ILLÆ NVMERARE, AVT EXSVGERE PLAGAS PAVENT.] *Ita Rhenanus: ſpectatq́ue ſuctus ille ad medicinam. Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad.* δ. *verſ.* 218.

Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς
Πάσσε.

Farneſ. tamen codex & Rom. exigere. *quod robur fœmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numerauerint ſolùm plagas, ſed exegerint; expoſtularintq́ue cum ſuis ſi illæſi rediſſent, tamquam ignaui & vitæ ſuæ parci.*

29. INTER OBSIDES PVELLÆ QVOQVE.] *Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio ſcriptum, in Auguſto cap.* XXI. A quibuſdam, nouum genus obſidum fœminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora ſentiebat. *Etſi cur id Tranquillo nouum? Romani ipſi virgines obſides Porſenæ olim dederunt, interq́ue eas Clœliam. Athenæus id primum inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro* XIII. *cap.* XXVIII. Ἐμοὶ γὰρ, *inquit,* καὶ φύσιν δοκεῖ πεποιηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρείαν λαβὼν παρὰ Μεταποντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας. *id eſt:* Mihi iuxta naturam feciſſe Cleonymus Spartanus videtur, qui primus mortalium *(magis rectè, ſi primus Græcorum dixiſſet)* obſides à Metapontinis fœminas virgines accepit nobiliſſimas & pulcherrimas ducentas. *Vbi diſcis Metapontinas, imò credo ceteros Italiæ populos, habuiſſe antiquitus hunc morem.*

30. NEC CONSILIA EARVM.] *Hócne ſupererat? heu ipſas parùm firmâ mente, qui eam quæſiuere apud amentem ſexum! Et tamen adeò vera Taciti adfirmatio, vt Plutarchus narret, conſultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace deq́ue bello, fœminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut ſociis populis exortas earum interuentu decidi. Verba ipſa in re parùm credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum:* Ἐκ τούτου διετέλουν, *inquit,* περί τε πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες. C

31. VELLEDAM.] *De quâ multa noſter lib.* IV. *Hiſtor. quam captiuam & in triumpho poſteà ductam colligas ex Statio:*

Non vacat Arctoas acies Rhenumq́ue rebellem
Captiuæque preces Veledæ.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam ſcripturam fuiſſe cenſeo Weldam. *Huic ſucceſſit in dignatione & diuinatione* Gauna, *ſub Domitiano celebris. Dio in Frag.* XLIX. Καὶ Γαννὰ παρθένος μετὰ τὴν Βελήδαν ἐν τῇ Κελτικῇ θειάζουσα: Gauna virgo, poſt Veledam, in Germaniâ, diuina & vates. *Addit, ad Domitianum veniſſe, & præmiis ab eo affectam. Quæ ipſa ex Dione Suidas (tacito nomine, vt ſolet) in voce* θειάζουσα. D

32. AVRINIAM.] *Farneſ. liber,* Fluriniam. *Putem fuiſſe,* Aluriniam. *Quod Iornandes mihi auctor in rebus Gothicis, non proprium nomen, ſed commune omnium ſagarum fuiſſe.* Repperit, *inquit,* in populo quaſdam magas mulieres, quas patrio ſermone Aliorunas ipſe cognominat. *De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæſarem libro* I. *Plutarchum in Mario & Cæſare, Strabonem libro* VII. *vide etiam Clementem Stromate* I.

33. MER-

A rent deas. Deorum maximè [33] Mercurium colunt, cui certis diebus, [34] humanis quoque hoſtiis litare fas habent. Herculem ac [35] Martem conceſſis animalibus placant: pars Sueuorum & Iſidi ſacrificat. Vnde cauſſa & origo peregrino ſacro, parum comperi, niſi quòd ſignum ipſum in modum liburnæ figuratum, docet aduectam religionem. Ceterùm nec cohibere parietibus deos, neque in vllam humanioris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine cæleſtium arbitrantur: [36] lucos ac nemora conſecrant, deorumque nominibus appellant ſecretum illud, quod ſolâ reuerentiâ vident. Auſpicia, ſorteſque vt qui maximè obſeruant. Sortium conſuetudo ſimplex. virgam frugiferæ arbori deciſam, in ſurculos amputant, eoſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè ac fortuitò ſpargunt. mox ſi publicè conſulatur, ſacerdos ciuitatis; ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus deos, cælumque ſuſpiciens, ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundùm impreſſam antè notam interpretatur. Si prohibuerunt; nulla de eâdem re in eumdem diem conſultatio. Sin permiſſum; auſpiciorum adhuc fides exigitur. & illud

Cap. 9. Mercurius Deus. Hercules, & Mars. Luci pro templis. Cap. 10. Sortes eorum.

B quidem etiam hîc notum, auium voces, volatuſque interrogare. Proprium gentis, [37] equorum quoque præſagia ac monitus experiri. publicè aluntur iiſdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. Nec vlli auſpicio maior fides, non ſolùm apud plebem, ſed apud proceres, apud ſacerdotes. Se enim miniſtros deorum, illos conſcios putant. Eſt & alia obſeruatio auſpiciorum, quâ grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis, cum quâ bellum eſt, captiuum quoquo modo interceptum, cum electo popularium ſuorum, patriis quemque armis committunt. victoria huius vel illius, pro præiudicio accipitur. De minoribus rebus principes conſultant, de maioribus omnes. ita tamen, vt ea quoque, quorum penes plebem arbitrium eſt, apud principes pertractentur. Coëunt, niſi quid fortuitum & ſubitum inciderit, certis diebus, cùm aut inchoatur luna aut impletur. nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum

Ex equis præſagia. Item è captiuis. Cap. 11. Ratio conſultandi.

C

33. MERCVRIVM COLVNT.] *Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quàm Cæſari, qui contrà ſcribit lib.* VI. Deorum numero eos ſolos ducunt quos vident, Solem, Vulcanum, & Lunam. reliquos ne famâ quidem acceperunt. *Falſò. Nam noſter etiam in Annali* XIII. *ſcriptum reliquit:* ab Hermunduris diuerſam aciem Marti ac Mercurio ſacratam. *Paulus Diaconus * notat Longobardis (iij autem Germani)* Wodam *Mercurium appellari. ego legerim* Wondam, *vel* Wonſtam: *à lucro ſcilicet, cui præeſt. Maioribus quidem noſtris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis* Wonſtdach.

34. HVMANIS QVOQVE HOSTIIS.] *Quod Gallis Germaniſque commune: & priſcis teſtatum crebrò. Illud noto, manſiſſe eam diritatem etiam inferiori æuo. Procopius lib.* II. *De Bello Goth. ait Francos*

D *etſi Chriſtum iam colerent, humanis tamen ad ſuum æuum hoſtiis vſos. Ditmarus lib.* I. *Nortmannos & Danos quotannis menſe Ianuario dis ſuis immolaſſe* XCIX. *homines, totidem equos cum canibus & gallis: ab eaque barbarie Henricum Aucupem primùm eos abduxiſſe.*

35. MARTEM CONCESSIS ANIMALIBVS.] *Non certè Gothi. de quibus Iornandes:* Martem ſemper aſperrimâ placauere culturâ; nam victimæ eius mortes fuere captiuorum.

36. LVCOS AC NEMORA CONSECRANT.] *Fatuam religionem. quam Claudianus item iis opprobrat. de laudib. Stil. lib.* I.

Vt procul Hercyniæ per vaſta ſilentia ſiluæ
Venari tutò liceat, lucoſque vetuſtâ
Religione truces, & robora numinis inſtar
Barbarici, noſtræ feriant impunè ſecures.

Sed & Lucanus appoſitè, in obſidione Maſſiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
——— hîc barbara ritu
Sacra deûm, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſque humanis luſtrata cruoribus arbos.

Benè ergo & meritò Religione truces *eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imò & homines, ad arbores has (è Lucano hauries) immolata. Ait etiam,* robora numinis inſtar. *Illuſtrabit Tyrius Maximus, qui* Celtas excelſam quercum coluiſſe *ait,* & Iouis nomine ſollenniter appellaſſe. *Atque adeò poſteriori etiam æuo manſit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex eſt:* Qui ad arborem, quam ruſtici Sanctiuum vocant, adorauerit, vel incantationes fecerit, componat medietatem pretij ſui in ſacro palatio. *Tacitus hunc ipſum ritum ſaltem indicatum lib.* IV. *Hiſtor. voluit, cùm ſcripſit Ciuilem Batauos* ſpecie epularum ſacrum in nemus vocaſſe: *nec putauerim ſanè* ſacri *vocem illic peculiare aut proprium ſiluæ nomen. Hæc in Germanis meritò nos ridemus. ſed cur Romani? illi in eâdem naui. Plinius de arboribus:* Hæc fuere numinum templa, priſcoque ritu etiam nunc ſimplicia rura deo præcellentem arborem dicant. *Seneca epiſtolâ* XLI. Si tibi occurrit vetuſtis arboribus & ſolitam altitudinem egreſſis frequens lucus, illa proceritas ſiluæ, & ſecretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.

*Lib. 1.

37. EQVORVM QVOQVE PRÆSAGIA.] *Ditmarus Luizicis (qui veterem ſuperſtitionem adhuc retine-*

ſimum initium credunt. Nec dierum numerum vt nos, ſed noctium computant. Sic A
conſtituunt, ſic condicunt: nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quòd
[38] non ſimul, nec iuſſi conueniunt, ſed & alter, & tertius dies cunctatione coëuntium ab-
ſumitur. Vt turbæ placuit, conſidunt armati. Silentium per ſacerdotes, quibus tum &
Mos aſſen-tiendi, vel contrà. coërcendi ius eſt, imperatur. Mox rex vel princeps, [39] prout ætas cuique, prout nobi-
litas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur, auctoritate ſuadendi magis
quàm iubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur: ſin placuit, fra-
Cap. 12. *Pœnarum ratio.* meas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare. Licet apud con-
cilium accuſare quoque, & diſcrimen capitis intendere. Diſtinctio pœnarum ex deli-
cto. proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt: ignauos, & [40] imbelles & corpore
infames, cœno ac palude, iniectâ inſuper crate, mergunt. Diuerſitas ſupplicij illuc re-
ſpicit, tamquam ſcelera oſtendi oporteat dum puniuntur, flagitia abſcondi. Sed & le-
uioribus delictis pro modo pœnarum, equorum pecorumque numero conuicti mul-
tantur. pars multæ regi vel ciuitati, pars ipſi qui vindicatur vel propinquis eius exſolui-
Principes, ſiue Iuridici. tur. Eliguntur in iiſdem conciliis & principes, [41] qui iura per pagos vicoſque reddunt. B
Cap. 13. *Arma tradendi mos.* [42] Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas, adſunt. Nihil au-
tem neque publicæ neque priuatæ rei, [43] niſi armati agunt. Sed arma ſumere non antè
cuiquam moris, quàm ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel princi-
pum aliquis, vel pater, vel propinquus [44] ſcuto frameâque iuuenem ornant. hæc apud
illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ.
Comites Principum. Inſignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adoleſcen-
tulis

timebant) hoc idem præſagium equinum adtribuit: ſed diuerſâ paullùm formâ: Equum, *inquit*, qui maximus inter alios habetur, & vt ſacer ab his veneratur, ſuper fixas in terram duorum cuſpides haſtilium inter ſe tranſmiſſorum, ſupplici obſequio ducunt: & præmiſſis ſortibus quibus id explorauêre priùs, per hunc quaſi diuinum denuò augurantur.

38. NON SIMVL, NEC IVSSI.] *Bambergenſis*, iuſſu. *Rhenanus in veteri codice legi ait*, nec iniuſſi. *ex qua benè etiam ſcripſeris*, nec vt iuſſi.

39. PROVT ÆTAS CVIQVE.] *Claudianus hoc etiam in Getico conſeſſu notat:*

——— primoſque ſuorum
Conſultare iubet, bellis annisque verendos.
Crinigeri ſedête patres.

40. IMBELLES ET CORPORE INFAMES.] *Hæc lego de Germanis? feri illi & horridi, fœminea morba & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certè eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno:* Nihil tale nouêre Germani, & ſanctiùs apud Oceanum viuitur. *Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria)* & torpôre infames. *Non enim alia mens hìc Taciti, quàm quòd ignauos, torpentes, bella inutiles, crate impoſitâ merſerint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium lib.* XIX. *cap.* XII. *in extremo:* Omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignauæ & quaſi eneruatæ vitæ conſeneſcunt. *ſcribe*, torpore. *Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib.* XIII. *qui fœdum illud vitium remotum à me, rurſus imponit Germanis:* Κέλτοι δὲ τῶν βαρβάρων, *inquit*, καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσι, ὡς πολλάκις ἐνίους ἐπὶ ταῖς δοραῖς μετὰ δύο ἐρωμένων ἀναπαύεσθαι. *Quem falli tamen ſcio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores noſtros. Auſtri & Orientis iſta infamia ſit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat, aut frigidum caſtumq; hunc orbem. Hæc labefacere conati alij, ſed firmauimus in* EXCVRS. A.

41. QVI IVRA PER PAGOS VICOSQVE REDDVNT.] *In alia verba ſententiam it Bambergenſis liber:* qui vitâ per pagos vicoſque excellunt. *Sed non accedo à vulgatâ.* C

42. CENTENI SINGVLIS.] *Hoc eſt quod in lege Alamannorum priſcâ lego:* Conuentus autem, ſecundùm conſuetudinem aliquam, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut ſuo Miſſo, & coram Centenario ipſum placitum fiat.

43. NISI ARMATI AGVNT.] *Quem eumdem morem Græcis priſcis fuiſſe, eaſq; ſalutas σιδηροφορεῖσθαι, Thucydides notauit. Idemq; de Gallis, Liuius lib.* XXI. In his noua terribiliſque ſpecies viſa eſt, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt. *Quin conuiuia etiam Germani adibant in armis. Tacitus hoc ipſo libro:* Tum ad negotia, nec minus ſæpè ad conuiuia procedunt armati. *Athenæus lib.* IV. *famulos adſtitiſſe vel aſſediſſe conuiuantibus iis vult, cum ſcuta, lanceâ, & iuſtis armis.* Καὶ οἱ μὲν, *ait*, τοὺς θυρεοὺς ὁπλοφοροῦντες ἐκ τῶν ὄπισθεν παρεστᾶσιν. οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντικρὺ καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόται συνευωχοῦνται). *Denique templa ipſa adiere armati. Panegyriſtes:* Nec maiores veſtri templa ingrediebantur, niſi armati. D

44. SCVTO FRAMEAQVE.] *Originem moris vides anis naſtris ad inſaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eumpſe Diaconus in Longobardicis, lib.* I. *cap.* XV. Scitis non eſſe apud nos Conſuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, niſi priùs à rege gentis exteræ arma ſuſceperit. *Adde, ſi lubet, Caput ſequens.*

45. CE-

A tulis aſſignant. [45] Ceteris robuſtioribus ac iampridem probatis aggregantur. nec rubor
inter comites aſpici. Gradus quinetiam & ipſe comitatus habet, iudicio eius quem ſe- *Gradus pro virtute.*
ctantur. Magnaque & comitum æmulatio, quibus primus apud principem ſuum lo-
cus; & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæ vires, magno ſem-
per electorum iuuenum globo circumdari, in pace decus, in bello præſidium. Nec ſo-
lùm in ſuâ gente cuique, ſed apud finitimas quoque ciuitates id nomen, ea gloria eſt, ſi
numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus or-
nantur, & ipsâ plerumque famâ bella profligant. Cùm ventum in aciem; turpe prin- Cap. 14.
cipi virtute vinci; turpe comitatui, virtutem principis non adæquate. Iam verò infame *Deuotio.*
in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defen-
dere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, [46] præcipuum ſacramentum
eſt. Principes pro victoriâ pugnant: comites pro principe. Si ciuitas, in quâ orti ſunt, *Militare*
longâ pace & otio torpeat; plerique nobilium adoleſcentium petunt vltrò eas nationes, *ſtudium.*
B quæ tum bellum aliquod gerunt. quia & ingrata genti quies, & faciliùs inter ancipitia
clareſcunt, magnumque comitatum non niſi vi belloque [47] tueantur. exigunt enim
principis ſui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque fra-
meam. Nam epulæ, & quamquam incomti largi tamen apparatus, pro ſtipendio ce-
dunt. Materia munificentiæ per bella, & raptus. Nec arare terram, aut exſpectare an-
num, tam facilè perſuaſeris, quàm vocare hoſtes & vulnera mereri. pigrum quinimmò
& iners videtur ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare. Quotiens bella non Cap. 15.
ineunt, [48] non multum venatibus, plus per otium tranſigunt, dediti ſomno, ciboque. *Venatio.*
Fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegatâ domus & penatium & agro-
rum curâ feminis ſenibuſque, & infirmiſſimo cuique ex familiâ. [49] Ipſi hebent: mirâ
diuerſitate naturæ, cùm iidem homines ſic ament inertiam, & oderint quietem. Mos
eſt ciuitatibus. [50] vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum, *Tributa, aut munera.*
* quod pro honore acceptum, etiam neceſſitatibus ſubuenit. Gaudent præcipuè finiti-
marum gentium donis, quæ non modò à ſingulis, ſed publicè mittuntur: electi equi,
C magna arma, phaleræ, torqueſque. Iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Ger- Cap. 16.
manorum populis vrbes habitari, ſatis notum eſt; ne pati quidem inter ſe iunctas ſedes. *Nullæ vrbes.*
Colunt diſcreti ac diuerſi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit. Vicos locant, non in no-
ſtrum morem, connexis & cohærentibus ædificiis: ſuam quiſque domum ſpatio cir- *Vici, & domus.*
cumdat, ſiue aduerſus caſus ignis remedium, ſiue inſcitia ædificandi. Ne cæmentorum
quidem apud illos aut tegularum vſus. Materiâ ad omnia vtuntur informi, & citra
ſpeciem aut delectationem. Quædam loca diligentiùs illinunt terrâ ita purâ ac ſplen-
dente, vt picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent & [51] ſubterraneos ſpecus *Specus ſubterranei.*
aperi-

45. CETERIS ROBVSTIORIBVS.] *Lege,* ceteri. *ſtatim liber vetus,* aggregant, *non* aggregantur. *quod Taciti & veterum phraſim olet.*

46. PRÆCIPVVM SACRAMENTVM.] *Liber ſcri-*
D *ptus,* principum ſacramentum.

47. TVEANTVR.] *Scriptus,* tueare.

48. NON MVLTVM VENATIBVS.] *Pugnam cum Cæſare hic video, imò cum vſu & ratione. Cæſar ait:* Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in ſtudiis rei militaris conſumitur. *Iterùm de Sueuis:* multum ſunt in venationibus. *Vſus etiam & ratio ſuadent, gentes acres, feras, vbi ſiluarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsâ gente hodie. Pacem vera emendatio faciet:* quoties bella non ineunt, multum venatibus. *negatione eiectâ, quæ haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.*

49. IPSI HEBENT: MIRA.] *Expreſſi Farneſ. ſcripturam, nec quin ea germana ſit dubitaueris. Vulgati,* ipſi habent miram diuerſitatem.

50. VLTRO AC VIRITIM CONFERRE.] *Imminutum locum eſſe res & ſermo ipſe clamant. Rhenanus ex veſtigiis, vt ait, libri,* vltrò equitium conferre. *Et ſcio vocem Equitij probam, Iuriſconſultis vſurpatam: & morem ipſum in Armenus etiam obtinuiſſe, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib.* IV. *De expeditione Cyri. At ne ſic quidem pendentia verba firmaueris, quæ ſequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. Mihi nota excidiſſe videbatur* X. *quæ Decimam ſignificat, vel Decimas: ſicut eadem geminata* XX. *vigeſimam, in lapidibus ſæpè. ſcribeſq́; meo ſenſu:* vltrò ac viritim X. conferre. *Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud pleroſque, de conferendis Decimis in nobilitatis vſum, negari non poteſt. Vel explere etiam poſſis:* vel frugum, quod pro.

51. SVBTERRANEOS SPECVS APERIRE.] *Idem Pomponius Mela de Sarmatis:* Atque ob ſæua hiemis adſiduæ, demerſis in humum ſedibus, ſpecus aut ſuffoſſa habitant. *Xenophon de frigidâ Arme-*

aperire, eoſque multo inſuper fimo onerant, ſuffugium hiemi & receptaculum frugi- A
bus: quia rigorem frigorum eiuſmodi locis molliunt: & ſi quando hoſtis aduenit, aperta
populatur. abdita autem & defoſſa, aut ignorantur, aut eo ipſo fallunt, quòd quærenda
Cap.17. ſunt. Tegumen omnibus ſagum, fibulâ, aut, ſi deſit, [52] ſpinâ conſertum. Ceterà intecti;
Veſtium cor- totos dies iuxta focum atque ignem agunt. Locupletiſſimi veſte diſtinguuntur, non
rupt. fluitante, ſicut Sarmatæ ac Parthi, [53] ſed ſtrictâ & ſingulos artus exprimente. Gerunt
& ferarum pelles, proximi ripæ negligenter; vlteriores exquiſitiùs, vt quibus nullus per
commercia cultus. Eligunt feras, & detracta velamina [54] ſpargunt maculis pellibuſque
belluarum, quas exterior Oceanus, atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quàm
Feminarum viris habitus, niſi quòd [55] feminæ ſæpiùs lineis amictibus velantur, eoſque purpurâ va-
veſtes. riant, partemque veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos.
Cap.18. ſed & proxima pars pectoris patet. Quamquam ſeuera illic matrimonia. Nec vllam
Matrimonia morum partem magis laudaueris. nam propè ſoli barbarorum ſingulis vxoribus conten-
caſta. ti ſunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis B
Dotium ra- ambiuntur. Dotem non [56] vxor marito, ſed vxori maritus offert. Interſunt parentes &
tio. propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quæſita, nec quibus
noua

Armeniorum regiane, libra IV. *Expedit. Cyri:* Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δὲ εὐρεῖαι. αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, οἶες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. *Fruſtrà autem originem Stubarum* (*ita Ditmarus & illa ætas appellant*) *petunt iſtinc.* *quid enim ſimile? Quæ tamen antiqua: &, niſi fallor, Iuliano intellecta in Antiochica, vbi de Lutetiâ vrbe:* Ἐθάλπετο δὲ τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς, ὥσπερ ἐκεῖθεν. ὅνπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ τοῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι. *Quamquam & Romanos ævo Seneca neſcio quid tale commentos reperio: effectu quidem pari cum Stubis, non prorſus formâ. Seneca de Prouidentiâ, cap.* IV. Quem ſpecularia ſemper à flatu vindicant, cuius cænationes ſubditus & parietibus circumfuſus calor temperauit. *Quod fieri ſolitum, per ambientes quoſdam tubos. Idem epiſtolâ* XCI. Quædam noſtra demum prodiſſe memoriâ ſcimus, vt ſpeculariorum vſum, vt ſuſpenſuras balneorum, & impreſſos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima ſimul & ſumma foueret æqualiter. *Quas tubos vidiſſe & notaſſe me in ruinis balnearum Romæ, probè memini. Ceterùm quod hîc legitur, fimo onerant: in Bambergenſi eſt,* fimo operiunt.

*Nota igitur indigenam Panni vocem fuiſſe.

*Etſi propriè pars infra zonam pendula pant nobis dicta.

52. SPINA CONSERTVM.] *Cur ſpinâ propriè & quæſitè? an non aptius* pinnâ? *Siue è piſce ſiue è ligno, aut aliô materie fuit. Certè hodieq; ita à tenuibus aut ſordidis factitatur.*

53. SED STRICTA ET SINGVLOS ARTVS EXPRIMENTE.] *Exprimit verò egregiè veſtitum hunc noſtrum, qui à nobilitate Germanicâ diffuſus non dubiè per Europam. Deſcribit & Sidonius eleganter, in Panegyrico:*

Strictius aſſutæ veſtes, procera coërcent
Membra virûm: patet iis arctato tegmine
poples.

*Verum eſt in plebe.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis veſtibus, Sarmatico ritu, ſine braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Quamquam de plebe id tantùm ceperim. Ceterùm ad adſtrictas, & Sidonij verbo, aſſutas Germanorum veſtes, facit Dionis locus, lib. XL. *me quidem interprete: vbi Pannonias dictos affirmat,* ὅτι τὰς χιτῶνας χειριδωτὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ἐπιχωρίως σφᾶς κατατέμνοντες καὶ * προσαγορεύοντες συρράπτουσι: quòd tunicas manuleatas ex centonibus quibuſdam & Pannis (ita appellant) patrio more conſcindunt & coaptant. *Certum mihi eſt deſcribi noſtram tunicam, quam etiam nunc ob iſtis Pannis* * Pantrock *vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipſam veſtem. Ea ſanè, quæ Dio ait, è variis panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad ſingula membra aptata.* C

54. SPARGVNT MACVLIS PELLIBVSQVE.] *Suſpectus mihi locus. nec ſat ſcio quomodo detractas feris pelles, ſparſerint maculis & pellibus aliis piſcium. An Tacitus ipſe hæc parùm intellexit? an macula vox non ſine maculô? Ego de Maſtrucis aliquid libens ſuppoſuiſſem, ſi veliſicata mihi libri alicuius aura. Iſidorus:* Maſtruca, veſtis Germanica ex pelliculis ferarum. *Prudentius:*

——— maſtrucis proceres veſtire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: Sardorum maſtruca tentauit. *Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vſos Tacitus velit, ſiue è feris, ſiue è piſcibus. Iuſtinus clariùs paulla idem tradidit de Scythis:* Lanæ iis vſus ac veſtium ignotus: pellibus tantum ferinis aut marinis veſtiuntur. D

55. FEMINÆ SÆPIVS LINEIS.] *Plinius:* Iam quidem & Tranſrhenani hoſtes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam veſtem eorum fæminæ nouère. *Linigera igitur femina, nec tamen ſola. Benè ait,* ſæpiùs. *Diaconus in viris agnoſcit, lib.* IV. *cap.* VII. Veſtimenta eis (*de priſcis Longabardis ait, indubiè Germanis*) erant * laxa & maximè linea, qualia Angli Saxones habere ſolent, ornata inſtitis latioribus, vario colore contextis. *Sed profectò quæ hîc de variegatis latiſq; inſtitis dicis, nos qui vidimus, ſcimus etiam nunc proprium amictum eſſe Germanicarum mulierum.*

56. VXOR MARITO.] *Illud,* marito, *abeſt Bambergenſi, & ſine fraude.*

A noua nupta comatur, ſed boues & frenatum equum, & ſcutum cum frameâ, gladioque. In hæc munera vxor accipitur: atque inuicem ipſa armorum aliquid viro affert. hoc maximum vinculum. hæc arcana ſacra, hos coniugales deos arbitrantur. Ne ſe mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum caſus putet, ipſis incipientis matrimonij auſpiciis admonetur, venire ſe laborum periculorumque ſociam, idem in pace, idem in prœlio paſſuram auſuramque. hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic viuendum, ſic pereundum. accipere ſe quæ liberis inuiolata [57] ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rurſuſque ad nepotes referant. Ergo ſeptâ pudicitiâ Cap. 19.
agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conuiuiorum irritationibus corruptæ. [58] Litterarum ſecreta viri pariter ac feminæ ignorant. Pauciſſima in tam numeroſâ Adulterij pœna.
gente adulteria, [59] quorum pœna præſens, & maritis permiſſa. [60] Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. [61] publicatæ enim pudicitiæ nulla venia. non formâ, non ætate, non opibus maritum
B inuenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, [62] ſæculum vocatur. [63] Meliùs quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt, & cum ſpe votoque vxoris ſemel tranſigitur. Sic vnum accipiunt maritum quo modo vnum Vniuiræ aliæ.
corpus, vnamque vitam; ne vlla cogitatio vltrà, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, ſed tamquam matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam [64] ex agnatis necare, flagitium habetur. pluſque ibi boni mores valent, quàm alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac ſordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excreſcunt. Sua quemque mater vberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Cap. 20.
Dominum ac ſeruum nullis educationis deliciis dignoſcas. Inter eadem pecora, in eâdem humo degunt; donec ætas ſeparet ingenuos, virtus agnoſcat. Educatio liberorum.
Sera iuuenum Venus, eoque inexhauſta pubertas. nec virgines feſtinantur. eadem iuuenta, ſimilis proceritas. pares validique miſcentur. ac robora parentum liberi referunt. Sororum filiis idem apud auunculum, qui apud patrem honor. Cognationis vincula.
Quidam ſanctiorem artioremque hunc nexum ſanguinis arbitrantur, & in accipiendis obſidibus magis exigunt, tamquam ij & ani-
C mum firmiùs & domum latiùs teneant. Heredes tamen ſucceſſoreſque ſui cuique liberi: & nullum teſtamentum. Successio.
Si liberi non ſunt; proximus gradus in poſſeſſione, fratres, patrui, auunculi. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gratioſior ſenectus. nec vlla orbitatis pretia. Suſcipere tam inimicitias ſeu patris ſeu Cap. 21.
propinqui, quàm amicitias neceſſe eſt. Nec implacabiles durant. luitur enim etiam homici- Inimicitiæ propagantur.

57. Ac digna reddat.] *Vox*, digna, *non ſincera videtur. Sed & paullò antè Rhenanus*, ſic viuentes, ſic parientes, *alibi legiſſe ait.*

58. Litterarvm secreta.] *Quare hoc matrimoniis, aut pudicitia, interſerit? mireris. Nimirum quia & litteris occultè miſſis corrumpi fæminæ ſolent, ſicut de Ludis & Conuiuiis praiuit. At ea non ſunt.*

D 59. Qvorvm poena præsens.] *Ad ius & Romanos mores propius in Bambergenſi ſcriptum,* quorum pœna parentibus & maritis. *Nam maritas ſolos hic eſſe arbitras, ſatis crudum. Tamen è Tacito non aliter apparet.*

60. Accisis crinibvs.] *Pœna duplex; Crines acciſi, & Fuſtigatio. Quam reperio etiam aliâs vſurpatam Germanis in hoc ſexu. In Legibus Luitprandi regis Longobardorum, hæc eſt in fæminas violentas, & quæ ſæuiunt aut feriunt.* Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipſas mulieres, & faciat eas Decaluare & Fuſtare *(ita lega: vulgò,* Fruſtare) per vicos vicinantes ipſius loci. *Paullò aliam & magis ſæuam Adulterij pœnam tribuit priſcis Saxonibus Bonifacius Archiepiſcopus, Epiſtolâ ad Ethelbaldum Anglorum Regem:* In antiquâ, *inquit,* Saxoniâ, vbi nulla Chriſti cognitio, ſi virgo in maternâ domo, vel maritata ſub coniuge ſit adulterata: manu propria ſtrangulatam cremant. *(& addit quod hoc magis facit)* aut cingulo tenus veſtibus abſciſſis flagellant eam caſtæ matronæ, & de villâ in villam miſſæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

61. Pvblicatæ enim.] *Scribam,* publicatæ etiam. *Non enim hoc ad adulteras refero: ſed ad eas quæ adhuc iniuges, vulgò tamen ſe vulgabant.*

62. Sæcvlvm vocatvr.] *Grauis & acuta ſententia. Seneca ſimiliter:* Deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores ſunt.

63. Melivs eæ civitates.] *Inter quas ciuitates fuiſſe Erulos reperio: apud quas adeò ſecundo matrimonio non locus, vti vxor marito mortuo laqueo ſeſe ſtatim iuxta ſepulchrum indueret: niſi inuiſa viuere mallet & infamis: Procopius tradit lib. II. De bello Gothorum.*

64. Ex agnatis necare.] *Agnatos hic accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, ſed liberos qui adnaſcuntur. etſi mallem omnino ſcribi,* gnatis. *Illud autem*

micidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque ſatisfactionem vniuerſa A domus, vtiliter in publicum, quia perículoſiores ſunt inimicitiæ iuxta libertatem. Con-

Hoſpitalitas. uictibus & hoſpitijs non alia gens effuſiùs indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur. pro fortunâ quiſque apparatis epulis excipit. Cùm defecerit, qui modò hoſpes fuerat, monſtrator hoſpitij & comes, proximam domum non inuitati adeunt. nec intereſt. pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad ius hoſpitij, nemo diſcernit. Abeunti, ſi quid popoſceris, concedere moris. & poſcendi inuicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. ſed nec data imputant, nec acceptis obli-

Cap.22. *Victus, & menſa.* gantur. Victus inter hoſpites comis. Statim è ſomno, quem plerumque in diem extrahunt, lauantur, ſæpiùs calidâ, vt apud quos plurimum hiems occupat. Lauti, cibum capiunt. [65] ſeparatæ ſingulis ſedes, & ſua cuique menſa. Tum ad negotia, nec minus ſæ-

Vinolentia, & ex eâ pugna. pè ad conuiuia procedunt armati. [66] Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebræ vt inter vinolentos rixæ, raró conuitiis, ſæpiùs cæde & vulneribus

Conſultatio in conuiuiis. tranſiguntur. Sed & de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & adſciſcendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conuiuiis conſultant: B tamquam nullo magis tempore aut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Gens non aſtuta nec callida, aperit adhuc ſecreta pectoris, licentiâ loci. Ergo detecta & nuda omnium mens, poſterâ die retractatur: [67] & ſalua vtriuſque temporis ratio eſt. Deliberant, dum fingere neſciunt: conſtituunt, dum errare non poſſunt.

Cap.23. *Potus, cerevisia.* Potui humor ex ordeo aut frumento, in quandam ſimilitudinem vini corruptus. Proximi ripæ, & vinum mercantur. Cibi ſimplices, agreſtia poma, recens fera, aut lac concretum. Sine apparatu, ſine blandimentis expellunt famem. aduerſus ſitim, non eadem temperantia. Si indulſeris ebrietati, ſuggerendo quantum concupiſcunt; haut minus

Cap.24. *Spectaculum militare.* facilè [68] vitiis, quàm armis vincentur. Genus ſpectaculorum vnum atque in omni cœtu idem. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum eſt, inter gladios ſe atque infeſtas frameas ſaltu iaciunt. Exercitatio artem parauit, ars decorem. non in quæſtum tamen aut mercedem.

C

autem mirum, Tacitum omittere inſignitum illum ritum & peculiorem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoque imponebant. ſi vndis abriperetur, nothum cenſebant: ſi innataret, verè ſuam. Claudianus in Rufinum:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epiſtola ad Maximum: Πάντως οὐδὲ ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τοὺς Κελτούς, ὃς τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις φέρει, καθάπερ ἀκολάστου λέχους τιμωρὸς ἀψευδής. Ὅσα δ᾽ ἂν ἐπιγνῷ καθαροῦ σπέρματος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ, καὶ τῇ μητρὶ τρεμούσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδέκαστόν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαροῦ καὶ ἀμέμπτου γάμου τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν ἀντιδωρούμενος. *Meminit & Galenus De ſanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionyſiacis, ab hoc cauſâ Rhenum* ἐλεγχιγάμον *agnominat, velut iudicem vindicemque coniugij: & vide, qui Rheni etymon hinc petendum adſciuerat, quaſi purgatoris. Purus quidem ſermone noſtro* reyn *dicitur. Sed addo, Valerium Flaccum ad Scythas & ad Phaſum hunc ritum (neſcio an ex vero) transferre. Ita enim ibi quiſpiam:*

——— ſubitam ſæui durauimus amne
Progeniem, natoſque rudes?

65. SEPARATÆ SINGVLIS SEDES.] *Quæ ſedes è gramine aut frondibus, & propriè thori. Strabo ſuggerit, qui de Gallis:* καθιζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι: ſedentes cibum capiunt in thoris gramineis. *Poſidonius apud Athenæum, fænum ſibi ſubſtrauiſſe ſcribit, ab eâdem mente:* Κελτοὶ τὰς τροφὰς προτίθενται, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων, μικρὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηρμένων, *&c. Plura de ratione Germanici victus, ibi vide. lib.* IV. *inquam, cap.* XIII.

66. DIEM NOCTEMQVE.] *Vti & de Perſis Xenophon ſcribit in Pædiâ, lib.* VIII. *extremo. qui mirum (ſtudioſè enim notaui & comparaui) quàm in pleraque omni ratione vitæ, imò & linguâ, conſentiant cum Germanis.*

67. ET SALVA VTRIVSQVE TEMPORIS RATIO EST.] *Ego ſcribo,* & ſua vtriuſque temporis. *Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitantque res graues: ſed eaſdem ſobrij recoquunt & retractant. & vtrique rei ſua quædam ratio eſt. Rationem autem addit,* deliberant, dum fingere neſciunt; conſtituunt, dum errare D non poſſunt. *Ex quo diſcimus, Germanos in conuiuij illâ licentiâ propoſuiſſe quidem ſerio: ſed eodem concluſiſſe & finiſſe, non niſi matutinos & ſerios. Perſarum ſimilis mos, qui, vt Strabo ait,* ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται. *idemque de iis Ammianus lib.* XVIII. *Sed & Cretenſium: ex Athenæo lib.* IV. *cap.* V. *Græcorum omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffuſè Sympoſiacorum lib.* VII. *Propiùs ad Tacitum Herodotus* I. Quæ Perſæ in conuiuiis deliberauerint, poſtridie proponi ſobriis: & ſi tunc placuerint, rata eſſe.

68. VITIIS, QVAM.] *Bambergenſis,* vino quàm armis.

A cedem. quamuis audacis laſciuiæ pretium eſt, voluptas ſpectantium. Aleam (quod mirere) ſobrij inter ſeria exercent, tantâ lucrandi perdendíve temeritate; vt cùm omnia defecerunt, extremo ac nouiſſimo iactu [69] de libertate & de corpore contendant. Victus voluntariam ſeruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robuſtior; alligari ſe ac venire patitur. Ea eſt in re praua peruicacia: ipſi fidem vocant. Seruos conditionis huius per commercia tradunt, vt ſe quoque pudore victoriæ exſoluant. *Alea ſtudium.*

Ceteris ſeruis, non in noſtrum morem deſcriptis per familiam miniſteriis, vtuntur: ſuam quiſque ſedem, ſuos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut veſtis, vt colono iniungit: & ſeruus hactenus paret. Cetera domus officia, vxor ac liberi exſequuntur. Verberare ſeruum, ac vinculis & opere coërcere, rarum. Occidere ſolent, non diſciplinâ & ſeueritate, ſed [70] impetu & irâ, vt inimicum, niſi quòd impunè. Liberti non multum ſupra ſeruos ſunt, rarò aliquod momentum in domo, numquam in ciuitate, exceptis dumtaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & ſuper ingenuos & ſuper nobiles aſcendunt. B Apud ceteros, impares libertini libertatis argumentum ſunt. Cap. 25. *Serui, diuiſi & vt coloni.* *Liberti.*

Fenus agitare & in vſuras extendere, ignotum: [71] ideoque magis ſeruatur, quàm ſi vetitum eſſet. [72] Agri pro numero cultorum ab vniuerſis per vices occupantur; quos mox inter ſe ſecundùm dignationem partiuntur. facilitatem partiendi, camporum ſpatia præſtant. Arua per annos mutant, &upereſt ager. nec enim cum vbertate & amplitudine ſoli labore contendunt, vt pomaria conſerant, & prata ſepiant, & hortos rigent. ſola terræ ſeges imperatur. Vnde annum quoque ipſum non in totidem digerunt ſpecies. Hiems & ver & æſtas intellectum ac vocabula habent: autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Cap. 26. *Vſura nulla. Agrorum cultura & partitio.*

Funerum nulla ambitio. Id ſolùm obſeruatur, vt corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi, nec veſtibus, nec odoribus cumulant. ſua cuique arma, quorumdam igni & equus adiicitur. Sepulcrum ceſpes erigit. Monumentorum arduum & operoſum honorem, vt grauem defunctis, aſpernantur. Lamenta ac lacrymas citò, dolorem & triſtitiam tardè ponunt. Feminis lugere honeſtum eſt: [73] viris meminiſſe. Cap. 27. *Funera.*

C Hæc in commune, de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc ſingulorum gentium inſtituta, ritusque quatenus differant: quæ nationes è Germaniâ in Gallias commigrauerint, expediam. Validiores olim Gallorum res fuiſſe ſummus auctorum diuus Iulius tradit. eoque credibile eſt, etiam Gallos in Germaniam tranſgreſſos. Quantulum enim amnis obſtabat, quò minus, vt quæque gens eualuerat, occuparet permutaretque ſedes promiſcuas adhuc, & nullâ regnorum [74] potentiâ diuiſas? Igitur inter Hercyniam ſiluam, Rhenumque & Mœnum amnes, Heluetij; vlteriora Boij, Gallica vtraque gens, tenuêre. [75] Manet adhuc Boiemi nomen, ſignificatque Cap. 28. *Altera libelli pars.* *Galli in Germaniam.* *Heluetij.* *Boij.*

[76] loci

69. DE LIBERTATE ET DE CORPORE.] *Hoc aleæ ſtudium pertinax Hunnis adſcribit D. Ambroſius, de Tobiâ cap.* XI. Ferunt Hunnos, cùm ſine legibus viuant, aleæ ſolius legibus obedire, in procinctu ludere, teſſeras ſimul & arma portare, & plures ſuis, quàm hoſtilibus ictibus interire. In D victoriâ ſuâ captiuos fieri, & ſpolia ſuorum perpeti, quæ pati ab hoſte nequiuerint. *Et ſtatim:* Frequenter autem tanto ardore rapi, vt cùm ea quæ ſola magni æſtimant, arma victus tradiderit, ad vnum aleæ ictum vitam ſuam poteſtati vel victoris, vel fæneratoris, addicat. Denique conſtat, quòd quidam & Imperatori Romano cognitus, in fide pretium ſeruitutis, quod ſibi tali ſorte ſuperatus intulerat, ſuppliciis imperatæ mortis exſoluerit. *O fœda, ô barbara. & ſcio apud quoſdam Septemtrionalium hodie hanc inſaniam pro parte vigere.*

70. IMPETV ET IRA.] *Hoc ita in Septemtrionis tractu, vt Holſatiâ atque alibi, etiam hodie Germani: & per mores licet.*

71. IDEOQVE MAGIS SERVATVR.] *Quid ſeruatur? imò non ſeruatur fenus, nec eſt eius vſus. Aliquid in hac ſcripturâ vitij: an* ſpernitur, *vel* ſpernatur? *ac tale ſententia petit. Aut prò ſenſu capiendum, quaſi de interdicto praiuiſſet.*

72. AGRI AB VNIVERSIS.] *Bambergenſis,* ab vniuerſis vicis occupantur. *longè aliâ, nec deteriore ſententiâ.*

73. VIRIS MEMINISSE.] *Acutè. Seneca communiter ita præcipit, epiſtolâ* C. Meminiſſe perſeueret, lugere deſinat.

74. POTENTIA DIVISAS.] *Codex ille ipſe,* diuerſas. *quod probum ſcio.*

75. MANET ADHVC BOIEMI NOMEN.] *Latère aliud videtur in ſcripturâ Bambergenſi,* manet adhuc Boiis è munere nomen. *Scribo,* manet adhuc Boiaſmi è re nomen. *vel* Boyaſmum è re. *Aptè ad hæc veſtigia, & rem ipſam. Strabo quidem clarè Bubiemum regiam Marobodui nominat: quam dictam à Boiis vult nunc noſter. Poſſis &* Boyiamum *ſcribere, veriùs propiusque ad etymon, quaſi Boiorum domum.*

P 76. Loci

Pannonij. [76] loci veterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Sed vtrùm Arauiſci in Panno- A
niam ab Oſis Germanorum natione, an Oſi ab Arauiſcis in Germaniam commigrauerint, cùm eodem adhuc ſermone, inſtitutis, moribus vtantur, incertum eſt: quia pari
Treueri, & Neruij à German. olim inopiâ ac libertate, eadem vtriuſque ripæ bona malaque erant. Treueri & Neruij circa affectationem Germanicæ originis vltrò ambitioſi ſunt, tamquam per hanc gloriam ſanguinis, à ſimilitudine & inertiâ Gallorum ſepararentur. Ipſam Rheni ripam haut
Et Vbij. dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes. Vbij quidem, quamquam Romana colonia eſſe meruerint, ac libentiùs Agrippinenſes [77] conditoris ſui nomine vocentur, [78] origine erubeſcunt, tranſgreſſi olim, & experimento fidei ſu-
Cap. 29. per ipſam Rheni ripam collocati, vt arcerent, non vt cuſtodirentur. Omnium harum
Batauorum locus & ſitus. gentium virtute præcipui Batauí, non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani imperij fierent. Manet honos, & antiquæ ſocietatis inſigne. nam [79] nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit. exemti oneribus & collationi- B
bus, & tantùm in vſum prœliorum ſepoſiti, velut tela atque arma, bellis reſeruantur.
Mattiaci. Eſt in eodem obſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani [80] vltra Rhenum, vltraque veteres terminos imperij reuerentiam. Ita ſede finibuſque in ſuâ ripâ, mente animoque nobiſcum agunt, cetera ſimiles Batauis, niſi quòd ipſo adhuc terræ ſuæ ſolo & cælo [81] acriùs animantur. Non numerauerim inter Ger-
Agri Decumates. maniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque conſederint, eos [82] qui Decumates agros exercent. Leuiſſimus quiſque Gallorum, & inopiâ audax, dubiæ poſſeſ-
** leg. acto* ſionis ſolum occupauere. Mox limite * acto promotiſque præſidiis, ſinus imperij, &
Cap. 30. pars prouinciæ habentur. Vltra hos Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant,
Catti. non ita effuſis ac paluſtribus locis, vt ceteræ ciuitates, in quas Germania pateſcit. durant ſiquidem colles, paulatimque rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur
Bellica natio: ſimul atque deponit. Duriora genti corpora, ſtricti artus, minax vultus, & maior ani-
Et diſciplinâ facta. mi vigor. Multum (vt inter Germanos) rationis ac ſolertiæ: præponere electos, audi- C
re præpoſitos, noſſe ordines, intelligere occaſiones, differre impetus, diſponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rariſſi-

76. LOCI VETEREM MEMORIAM.] *Voculam inſerit Bambergen.* veterem viæ memoriam: *quâ quid faciam, ſum incertus.*

77. CONDITORIS SVI NOMINE.] *Agrippam intellegit, qui Rhenum eos primus traduxit, & in iis ſedibus collocauit. Ille tamen non eſt Coloniæ conditor, neque auctor nominis: ſed ab Agrippinâ id habent, eius filiâ, vt Tacitus clarè in* XII. *Annalium ſcripſit. Itaque dubitaui, num* conditoris ſuæ *legerem: neque nouum, eius flexus verbo in fæmineum etiam genus vſurpari. Virgilius de Iunone:*

Auctor ego audendi. *Ouidius de Venere:*
Sponſor coniugij ſtat dea picta ſui.

Et plura ſunt euiuſmodi.

78. ORIGINE ERVBESCVNT.] *Imò verò,* non erubeſcunt. *Quamuis, inquit, Vbij nomen mutarint, & colonico iam iure, libentiùs Agrippinenſes dicantur, à conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libenterque ſe iis inſerunt.*

79. NEC TRIBVTIS CONTEMNVNTVR.] *Siue,* continentur. *In promptu erat,* conteruntur. *ſed parùm elegans, cùm idem verbi ſtatim ſequatur,* nec publicanus atterit. *Ferri & vulgato poteſt. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipſo, vt victi, pro contemtis habentur & deſpectis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet,* contenuantur.

80. VLTRA RHENVM.] *Ergo non ſunt* Mattiaci *(vt doctis viris viſum) qui nunc Zelandi appellantur: etſi* Matiorum *vox, familiari appellatione, inter eos duret. Taciti hoc luſtrâ: obnuet, atque vltra Rhenum propinqui Batauis, an vbi pars* Northollandiæ *nunc eſt, & vicini ſinus?*

81. ACRIVS ANIMANTVR.] *Quia mari & frigori propiores. Neque opinor equidem vel ex hoc Taciti loco, Zelandos eſſe, ſed* vltra Rhenum, *Septemtrionem verſus populos: qui nunc in Friſiis, aut* Northollandis *cenſentur. At mare multa obraſit.*

82. QVI DECVMATES AGROS.] *Errare cenſeo, qui proprium hic gentis aut loci nomen quærunt.* D *Quomodò verò iidem populi ſine agri, trans Rhenum & Danubium ſimul ſint? quod tamen ponit noſter. Ego communiter Decumates agros interpretor, qui Decumas ſoluunt. Cicero Decumanos dixit:* Omnis, *inquit,* ager Siciliæ decumanus eſt. *Nam hi agri non aliud ſunt, quàm trans limitem capti ab hoſte, & militibus dati, ſi quis ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hoſtibus expoſiti, & vt ipſe ait, dubiæ poſſeſſionis id ſolum. Tacitum de hiſce ipſis loqui ego ſentio* XIII. *Annali:* Friſij imbellem ætatem admouêre ripæ, agroſque vacuos & militum vſui ſepoſitos inſedere. *Hos ipſos agros non fructu tantùm, ſed mancipio militum eſſe iuſſit*

Imp.

A ratiſſimum, [83] nec niſi ratione diſciplinæ conceſſum, plus reponere in duce quàm in exercitu. omne robur in pedite, quem ſuper arma ferramentis quoque & copiis onerant. Alios ad prœlium ire videas, Cattos ad bellum. rari excurſus & fortuita pugna. Equeſtrium ſanè virium id proprium, citò parare victoriam, citò cedere. Velocitas iuxta formidinem, cunctatio propior conſtantiæ eſt. Et alijs Germanorum populis vſurpatum, rara & priuata cuiuſque audentia, apud Cattos in conſenſum vertit, vt primùm — Cap. 31.
adoleuerint crinem barbamque ſummittere, [84] nec niſi hoſte cæſo exuere votiuum obligatumque virtuti oris habitum. — *Crinis ex voto pascitur.*
Super ſanguinem & ſpolia, reuelant frontem, ſeque tum demum pretia naſcendi retuliſſe, dignoſque patriâ ac parentibus ferunt. Ignauis & imbellibus manet ſqualor. Fortiſſimus quiſque ferreum inſuper annulum (ignominioſum id genti) velut vinculum geſtat, donec ſe cæde hoſtis abſoluat. — *Insigne ferrei annuli.*
Plurimis Cattorum hic placet habitus: iamque canent inſignes, & hoſtibus ſimul, ſuiſque monſtrari. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima ſemper acies, viſu noua. Nam ne in

B pace quidem * vultu mitiore manſueſcunt. — ** Quidam libri, cultu*
Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura; prout ad quemque venêre aluntur, prodigi alieni, contemptores ſui, donec exſanguis ſenectus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi Cattis certum iam alueo Rhenum, quique terminus eſſe ſufficiat, Vſipij ac Tencteri colunt. — Cap. 32. *Vsipij ac Tencteri.*
Tencteri ſuper ſolitum bellorum decus, equeſtris diſciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud Cattos peditum laus, quàm Tencteris equitum. Sic inſtituêre maiores, poſteri imitantur. Hi luſus infantium, hæc iuuenum æmulatio; perſeuerant ſenes. inter familiam, & penates, & iura ſucceſſionum, equi traduntur. excipit filius, non vt cetera maximus natu; ſed prout ferox bello & melior. Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis, vicinarum conſenſu nationum, ſeu ſuperbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu fauore quodam erga nos deorum. — Cap. 33. *Bructeri. Chamaui. Angriuarij.*
nam ne ſpectaculo quidem prœlij inuidere. ſuper LX. millia non armis teliſque Romanis, ſed, quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſque ceciderunt. Maneat quæſo,

C duretque gentibus ſi non amor noſtri, at certè odium ſui: quando [85] vrgentibus imperij fatis nihil iam præſtare fortuna maius poteſt, quàm hoſtium diſcordiam. Angriuarios & Chamauos à tergo Dulgibini, & Chaſuari cludunt, aliæque gentes haud perinde memoratæ. à fronte Friſij excipiunt. — Cap. 34. *Dulgibini. Chasuarij.*
Maioribus minoribuſque Friſiis vocabulum eſt, ex modo virium; — *Frisij dupli-ces*
vtræque nationes vſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus nauigatos. — *Oceanum Romani tentant.*
Ipſum quin etiam Oceanum illâ tentauimus. & ſupereſſe adhuc Herculis columnas fama vulgauit: ſiue adiit Hercules, ſeu quidquid vbique magnificum eſt, in claritatem eius [86] referre conſenſimus. Nec defuit audentia Druſo Germanico, ſed obſtitit Oceanus in ſe ſimul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentauit: ſanctiuſque ac reuerentius viſum, de actis deorum credere, quàm ſcire. Hactenus in Occidentem, Germaniam nouimus. In Septentrionem, ingenti flexu redit. Ac primò ſtatim Chaucorum gens, — Cap. 35. *Chauci.*
quamquam incipiat à Friſiis, ac partem litoris occupet, omnium quas expoſui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos vſque ſinuetur. tam immenſum terrarum ſpatium

D

Imp. Alexander. de quo Lampridius: Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum eſſent, ſi heredes militarent: nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit ſanè his animalia & ſeruos, vt poſſent colere quod acceperant. *Videntur autem id ſecuritatis cauſâ feciſſe Romani, & ne hoſtes aut ſuſpecti propè colerent. Itaque vacua loca, ad multa millia, ſæpe relinquebant. In Fragm. Dionis* LXXIV. *Commodus Imp. Buris populis Germaniæ eâ lege, inter alias, pacem dat:* Ὥστε μὴ ἐνοικῆσαι ποτέ, μήτε ἐννέμειν τεσσαράκοντα σταδίων τῆς χώρας σφῶν, τῆς πρὸς τῇ Δακίᾳ οὔσης: Ne incolerent vmquam, néve paſcerent, in quadraginta ſtadiis terræ, quæ Daciæ proxima eſſet. *De Germanis priſcis, Cæſar ſimile libro* VI.

83. NEC NISI RATIONE DISCIPLINÆ.] *Bambergenſis*, nec niſi Romanæ diſciplinæ. *Et neutram ſanè lectionem taro ſpernas.*

84. NEC NISI HOSTE CÆSO.] *Hoc teneo, præ eo quod ſcriptū,* nec non hoſte. *Et de more ipſo, ſuprà dixi.*

85. VRGENTIBVS IMPERII FATIS.] *Scriptus liber non malè,* vergentibus.

86. REFERRE CONSENSIMVS.] *Idem,* referre conſueuimus.

ſtium non tenent tantùm Chauci, ſed & implent: populus inter Germanos nobiliſſi- A
mus, quique magnitudinem ſuam malit iuſtitiâ tueri. ſine cupiditate, ſine impotentiâ, quieti ſecretique, nulla prouocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur. Idque præcipuum virtutis ac virium argumentum eſt, quòd vt ſuperiores agant, non per iniurias aſſequuntur. Promta tamen omnibus arma. ac ſi res poſcat exercitus, plurimum virorum equorumque. & quieſcentibus eadem fama.

Cap.36. *Cheruſci.* In latere Chaucorum, Cattorumque, Cheruſci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrierunt. idque iocundius, quàm tutius fuit. quia inter impotentes & validos falsò quieſcas: vbi manu agitur, modeſtia ac probitas nomina ſuperioris ſunt. Ita qui olim boni æquique Cheruſci, nunc inertes ac ſtulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in ſapientiam ceſſit.

** Puchrea,* Tracti *Tracti ruinâ Cheruſcorum & Foſi conterminagens, aduerſarum rerum ex æquo ſocij, cùm in ſecundis minores fuiſſent.

Cap.37. *Cimbri. Eorum vires & virtus.* Eundem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc ciuitas, ſed gloriâ ingens. veteriſque famæ latè veſtigia manent vtrâque ripâ caſtra, ac ſpatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem ma- B
nuſque gentis, & [87] tam magni exercitus fidem. Sexcenteſimum & quadrageſimum annum vrbs noſtra agebat, cùm primùm Cimbrorum audita ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo ſi ad alterum Imperatoris Traiani conſulatum computemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur: tamdiu Germania vincitur. Medio tam longi æui ſpatio, multa inuicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hiſpaniæ, Galliæve; ne Parthi quidem [88] ſæpiùs admonuere. quippe regno Arſacis acrior eſt Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quàm cædem Craſſi, amiſſo & ipſe Pacoro, infra Ventidium deiectus Oriens obiecerit? At Germani Carbone & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cepione, M. quoque Manlio fuſis vel captis, quinque ſimul conſulareis exercitus Populo Romano, Varum treſque cum eo legiones etiam Cæſari abſtulerunt. nec impunè C. Marius in Italiâ, diuus Iulius in Galliâ, Druſus ac Nero & Germanicus in ſuis eos ſedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæſaris minæ in ludibrium verſæ. Inde otium, donec occaſione diſcordiæ noſtræ & ciuilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectauêre: ac rurſus pulſi inde, C
[89] proximis temporibus triumphati magis quàm victi ſunt.

Cap.38. *Sueui.* Nunc de Sueuis dicendum eſt, quorum non vna vt Cattorum Tencterorúmve gens: maiorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibuſque diſcreti, quamquam in commune Sueui vocentur. Inſigne gentis, obliquare crinem, [90] nodoque ſubſtringere. Sic Sueui à ceteris Germanis: ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur. Sic in aliis gentibus ſeu cognatione aliquâ Sueuorum, ſeu (quod ſæpè accidit) imitatione, rarum & intra iuuentæ ſpatium: apud Sueuos vſque ad canitiem horrentem capillum retrò ſequuntur, ac ſæpè in ipſo ſolo vertice religant. principes & ornatiorem habent.

Ea

87. Tam magni exercitvs fidem.] *A coniecturâ repoſui: cùm in libris ſit,* magni exitus.

88. Sæpivs admonvere.] *Rectè, imò & ſapiens ſcriptura eſt. Admonemur in felicitate ſortis humanæ, per aduerſa: hoc, inquit, Parthi nobis fecêre, ne inuictas nos putaremus; neque tamen ſæpiùs, quàm Germani.*

89. Proximis temporibvs.] *Referendum ad Domitiani tempora, qui de Cattis triumphum duxit: ſed vanum & irriſum. Suetonius, & noſter Tacitus in Agricolâ:* Inerat conſcientia, deriſui nuper fuiſſe falſum è Germaniâ triumphum.

90. Nodoqve svbstringere.] *Quod Sueuis propriè tribuit noſter, alij Germanis vulgò. Seneca de Irâ:* Non eſt Æthiopis inſignitus inter ſuos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos. *Idem epiſtolâ* CXXVI. Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythæ ſolent, ſparſeris. *Martialis etiam Sicambris:*

Crinibus in nodum tortis venere Sigambri. D

Idem vniuersè alibi: Rhenique nodos. *Tertullianus Cirros in Germanis agnoſcit, fortaſſe ab hac crinium obliquatione & flexu. De virginibus velandis:* Debebunt & ipſi aliqua inſignia ſibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum. *ideò quia, vt hic ſcriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis:*

Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?

Taciti tamen locum húncce de obliquando crine, fateor ita etiam capi poſſe, vt crinem non in rectum paſſi ſint deſcendere, ſed reduxerint in poſteriorem verticem & obliquarint.

91. Vt

A Ea cura formæ, ſed innoxiæ. Neque enim vt ament amentúrve: in altitudinem quamdam, & terrorem, adituri bella compti, [91] vt hoſtium oculis, ornantur. Vetuſtiſſimos ſe Cap.39.
nobiliſſimoſque Sueuorum [92] Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Semnones.
Stato tempore in ſiluam [93] auguriis patrum & priſcâ formidine ſacram, omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt; cæſoque publicè homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus Lucus ſacer.
ingreditur, vt minor, & poteſtatem numinis præ ſe ferens. ſi fortè prolapſus eſt, attolli & inſurgere haud licitum. per humum euoluuntur. eoque omnis ſuperſtitio reſpicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus, cetera ſubiecta atque parentia. Adiicit auctoritatem fortuna Semnonum. centum pagis habitatur: magnoque corpore efficitur, vt ſe Sueuorum caput credant. Contrà Langobardos [94] paucitas nobilitat, quòd plurimis ac valentiſſimis nationibus cincti, non per obſequium, ſed prœliis & periclitando tuti ſunt. Cap.40. Langobardi.
Reudigni deinde & Auiones, & Angli, & Varini, & Eu-

B doſes, & Suardones, & Nuithones fluminibus aut ſiluis muniuntur. nec quidquam notabile in ſingulis, niſi quòd [95] in commune Herthum, id eſt, Terram matrem colunt, eamque interuenire rebus hominum, inuehi populis arbitrantur. Dea Aerthum, & eius religio.
Eſt in inſulâ Oceani Caſtum nemus, dicatum in eo vehiculum veſte contectum, attingere vni ſacerdoti conceſſum. Is adeſſe penetrali deam intelligit, vectamque bubus feminis multâ cum veneratione proſequitur. Læti tunc dies, feſta loca, quæcumque aduentu hoſpitioque dignatur. Non bella ineunt, non arma ſumunt, clauſum omne ferrum. pax & quies tunc tantùm nota, tunc tantùm amata, donec idem ſacerdos ſatiatam conuerſatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & veſtes, & ſi credere velis, numen ipſum ſecreto lacu abluitur. Serui miniſtrant, quos ſtatim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, ſanctaque ignorantia, quid ſit illud quod tantùm perituri vident.

Et hæc quidem pars Sueuorum in ſecretiora Germaniæ porrigitur. Propior (vt quo Cap.41.
modo paullò antè Rhenum, ſic nunc Danubium ſequar) Hermundurorum ciuitas, Hermunduri.

C fida Romanis, eoque ſolis Germanorum non in ripâ commercium, ſed penitus, atque in ſplendidiſſimâ Rhætiæ prouinciæ [96] coloniâ, paſſim ſine cuſtode tranſeunt, & cùm ceteris gentibus arma modò caſtraque noſtra oſtendamus, his domos villaſque

91. VT HOSTIVM OCVLIS, ORNANTVR.] *Placet Bambergenſis*, armentur.

92. SEMNONES.] *Rectè, etſi in Velleio lib. II. Senones ſcriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo LXXI. probiſſimè ſcriptum erat:* Περὶ Σεμνόνας ἐπιχειρῆσαι: *de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo XLIX.* Μάσυος ὁ Σεμνόνων βασιλεύς. *Liquet errat * vir doctus, qui vtrobique Naſamones ſubſtituit & edidit, Africæ nimirum gentem. At iſti Semnones ad Albim ſunt: & manifeſtò illa Dionis ſpectant ad Germanica bella.*

D 93. AVGVRIIS PATRVM ET PRISCA FORMIDINE SACRAM.] *Legitimus verſus longus eſt (monuit me G. Falckenburgius) ſponte effuſus, an à veteri Poëta?*

94. PAVCITAS NOBILITAT.] *Ita Farneſianus. Vulgò erat*, paucitas nobilitaſque.

95. IN COMMVNE HERTHVM.] *Ex libri alii*, Nerthum, *alii* Verthum: *ego veram vocem cenſeo*, Aerthum. *Ita enim noſtratem eam vocem efferimus ſcribimuſque. Cùm adſpiratione, focum nobis ſignat non terram. Martianus Capella an hoc aſpexerit, cùm Heroës ab Hera dictos ait, id eſt terra, neſcio. Verba eius lib. II.* A viciniate aëris eique in mortalium terrarque confinia Hemithei Heroëſque verſantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres dixerunt, Heroës nuncupati. *Nam aliàs certè à craſſo errore eum non excuſes.*

96. COLONIA PASSIM SINE CVSTODE.] *Diſtingue*, colonia. paſſim ſine cuſtode tranſeunt. *Quod ait, ſine cuſtode: morem ingerit ratam & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc ſeruabant, vt externum neminem admitterent exciperéntve, niſi cuſtode dato & arbitro actionum. Diſcis ex hoc loco, & lib. IV. Hiſtoriarum, vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios:* Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodò cælum ipſum clauſerunt Romani, vt colloquia congreſſuſque noſtros arcerent: vel quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac propè nudi ſub cuſtode & pretio coiremus. *Et in reſponſo Agrippinenſium:* Sint tranſitus incuſtoditi, ſed diurni & inermes. *Fuit alioqui & alia Romanorum cautio in hac re, ne conuentus haberent ſubacti populi, niſi certo loco, & numero dij, coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis LXXIII. Commodus pacem Marcomannis & Quadis dedit, ſed cum lege*, Ne ſæpe aut pluribus locis conuentus haberent: Ἀλλ᾽ ἅπαξ ἐν ἑκάστῳ μηνὶ, καὶ ἐς τόπον ἕνα, ἑκατοντάρχου τινὸς Ῥωμαίου παρόντος: Sed ſemel in menſe duntaxat, & in vno certo loco, idque Centurione aliquo Romano præſente.

* Fulvius qui Fragmenta ea edidit.

 97. NA-

que patefecimus, non concupiſcentibus. In Hermunduris Albis oritur flumen incli- A
tum & notum olim: nunc tantùm auditur. Iuxta Hermunduros [97] Nariſci, ac deinde
Cap.42. Marcomani & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorum gloria vireſque, atque ipſa
Nariſci. etiam ſedes pulſis olim Boiis virtute parta. Nec Nariſci Quadíve degenerant. Eaque
Marcomanni. Germaniæ velut frons eſt, quatenus [98] Danubio prætexitur. Marcomanis, Quadiſ-
Quadi. que vſque ad noſtram memoriam reges manſerunt, ex gente ipſorum: nobile Marobo-
dui & Tudri genus. iam & externos patiuntur. Sed vis & potentia regibus, ex auctori-
Cap.43. tate Romanâ: raró armis noſtris, ſæpiùs pecuniâ iuuantur. Nec minùs valent retrò
Marſigni, [99] Gothini, Oſi, Burij: terga Marcomanorum, Quadorumque claudunt.
è quibus Marſigni, & Burij ſermone cultuque Sueuos referunt. Gothinos Gallica,
Oſos Pannonica lingua coarguit non eſſe Germanos: & quòd tributa patiuntur. par-
Gothini. tem tributorum Sarmatæ, partem Quadi vt alienigenis imponunt: Gothini, quò ma-
gis pudeat, & ferrum effodiunt. omneſque hi populi pauca campeſtrium, cæterùm ſal-
tus & vertices montium iugumque inſederunt. Dirimit enim ſcinditque Sueuiam con- B
tinuum montium iugum, vltra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latiſſimè patet
Lygiorum nomen in plures ciuitates diffuſum. Valentiſſimas nominaſſe ſufficiet,
Naharuali, Arios, Helueconas, Manimos, Elyſios, Naharualos. Apud Naharualos antiquæ reli-
eorumque religio. gionis lucus oſtenditur. Præſidet ſacerdos muliebri ornatu, ſed deos interpretatione
Alcis, Dom, ſiue Dij. Romanâ Caſtorem Polluceمque memorant. Eius numinis nomen Alcis. nulla ſi-
mulacra, nullum peregrinæ ſuperſtitionis veſtigium. vt fratres tamen, vt iuuenes ve-
Arij. nerantur. Ceterùm Arij ſuper vires, quibus enumeratos paullò antè populos antece-
dunt, truces, inſitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra ſcuta, tincta corpora,
atras ad prœlia noctes legunt: ipſaque formidine atque vmbrâ feralis exercitus terro-
rem inferunt, nullo hoſtium ſuſtinente nouum ac velut infernum aſpectum. nam
Gothones. primi in omnibus prœliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gothones regnantur, [100] paul-
lò iam addictiùs quàm ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen ſupra libertatem.
Protinus deinde ab Oceano Rugij, & Lemouij: omniumque harum gentium inſigne, C
Cap.44. rotunda ſcuta, breues gladij, & erga reges obſequium. Suionum hinc ciuitates, ipſo in
Suiones. Oceano, præter viros armaque claſſibus valent. forma nauium eò differt, quòd vtrim-
Naues eorum. que prora paratam ſemper appulſui frontem agit: [101] nec velis miniſtrantur, nec re-
mos in ordinem lateribus adiungunt. Solutum vt in quibuſdam fluminum, & muta-
bile vt res poſcit, hinc vel illinc remigium. Eſt apud illos & opibus honos. eoque vnus
imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parendi. nec arma vt apud
ceteros Germanos in promiſcuo, ſed clauſa ſub cuſtode & quidem ſeruo: quia ſubi-
tos hoſtium incurſus prohibet Oceanus. otioſa porrò armatorum manus facilè laſci-
uiunt. enim verò neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præ-
Cap.45. ponere regia vtilitas eſt. Trans Suionas aliud mare, pigrum, ac propè immotum, quo
Mare extremum. cingi cludique terrarum orbem hinc fides: quòd extremus cadentis iam Solis fulgor
in ortus edurat, adeò clarus, vt ſidera hebetet. [102] Sonum inſuper emergentis au-
diri,

97. NARISCI.] *Ita in Capitolini M. Antonino dicuntur: Ptolemæo, Οὐαρισταί.*

98. DANVBIO PRÆTEXITVR.] *Scriptus liber,* peragitur. *Malè. Quidam,* pergitur: *nec id tam probè.*

99. GOTHINI.] *Gothuni ſemper Claudiano.*

100. PAVLO IAM ADDICTIVS.] *Bambergenſ. & Rom.* adductiùs. *etiam rectè. & dixi de eo verbo ſuprà.*

101. NEC VELIS MINISTRANTVR.] *Meliùs,* miniſtrant. *Virgilianum eſt,*

—— veliſque miniſtrant.

102. SONVM INSVPER EMERGENTIS.] *Malim,* ſe mergentis. *Nam hæc perſuaſio rudis & caſca plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, ſtridorem edere non aliter quàm ſi ignitum ferrum condatur in aquam. Poſidonius apud Strabonem lib.* III. Λέγεσθαι φησὶ Ποσειδώνιος τοὺς πολλούς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφου παραπλησίως, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν. *Florus de Decimo Bruto in Hiſpaniis bellante:* Non priùs ſigna conuertit, quàm cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu & horrore deprehendit. *Iuuenalis ab illo auo:* D

Audiet Herculeo ſtridentem gurgite Solem.

Quid D. Hieronymus, nónne in eodem errore, aut ſermone? In Eccleſ. cap. 1. Sol ipſe, poſtquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum vnde exierat regreditur.

103. IL-

A diri, formaſque deorum, & radios capitis aſpici perſuaſio adiicit. [103] Illuc vſque (&
fama vera) tantùm natura. Ergo iam dextro Sueuici maris litore Æſtyorum gentes *Æſtyi.*
alluuntur: quibus ritus habituſque Sueuorum, lingua Britannicæ propior. Matrem
deûm venerantur. inſigne ſuperſtitionis, formas aprorum geſtant. Id pro armis
[104] omniumque tutelâ, ſecurum deæ cultorem etiam inter hoſtes præſtat. Rarus fer-
ri, frequens fuſtium vſus. Frumenta ceteroſque fructus patientiùs quàm pro ſolitâ
Germanorum inertiâ laborant. Sed & mare ſcrutantur. ac ſoli omnium [105] ſuccinum, *Succini in-*
quod ipſi Gleſum vocant, inter vada atque in ipſo litore legunt. Nec quæ natura quæ- *uentio, &*
ve ratio gignat, vt Barbaris, quæſitum compertúmve. diu quinetiam inter cetera eie- *natura.*
ctamenta maris iacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen. ipſis in nullo vſu; rude le-
gitur: informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum
eſſe intelligas: quia terrena quædam atque etiam volucria animalia plerumque interlu-
cent, quæ implicata humore, mox dureſcente materiâ, cluduntur. Fecundiora igitur
B nemora lucoſque, ſicut Orientis ſecretis, vbi thura balſamaque ſudantur, ita Occiden-
tis inſulis terriſque ineſſe crediderim, quæ vicini Solis radiis expreſſa atque liquentia in
proximum mare labuntur, ac vi tempeſtatum in aduerſa litora exundant. Si naturam
ſuccini admoto igne tentes; in modum tedæ accenditur. alitque flammam pinguem &
olentem: mox vt in picem reſinámve lenteſcit. Suionibus Sitonum gentes continuan- *Sitones.*
tur. Cetera ſimiles, vno differunt, quòd femina dominatur: in tantum non modò à li-
bertate, ſed etiam à ſeruitute degenerant. hîc Sueuiæ finis. Peucinorum, Venedorum- Cap. 46.
que, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis aſcribam dubito: quamquam Peu- *Peucini,*
cini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domiciliis, vt Germani *Venedi,*
agunt. ſordes omnium ac torpor. procerum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmata- *Fenni.*
rum habitum fœdantur. Venedi multum ex moribus traxêrunt. Nam quidquid inter
Peucinos Fennoſque ſiluarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant. hi tamen in-
ter Germanos potiùs referuntur, quia & domos figunt, & ſcuta geſtant, & pedum vſu
ac pernicitate gaudent. quæ omnia diuerſa Sarmatis ſunt, in plauſtro equoque viuenti-
C bus. Fennis mira feritas, fœda paupertas. non arma, non equi, non penates: victui her- *Vita &*
ba, veſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes, quas inopiâ ferri oſſibus aſperant. *paupertas.*
Idemque venatus viros pariter ac feminas alit. Paſſim enim comitantur, partemque
prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque ſuffugium, quàm vt in
aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt iuuenes, hoc ſenum receptaculum. Id
beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus, ſuas alienaſque fortu-
nas ſpe metuque verſare. Securi aduerſus homines, ſecuri aduerſus deos, rem difficilli- *Res ad feli-*
mam aſſecuti ſunt, vt illis ne voto quidem opus ſit. Cetera iam fabuloſa: Helluſios & *citat.*
Oxionas ora hominum vultuſque, corpora atque artus ferarum gerere. quod ego vt in-
compertum, in medium relinquam.

103. ILLVC VSQVE (SI FAMA VERA) TANTVM NATVRA.] *Aiunt corruptum locum, ſi quem alium in his libris. At ego ſilentio tranſieram, vt purum & liquentem. Et ſanè eſt. Loquitur vt Phyſicus; ſed il-*
D *lius aui: qui cenſebant Oceanum finem rerum, neque vltra Naturam (hanc inferam) eſſe. Auitus decla-mator:* Ita eſt rerum Natura. poſt omnia Oceanus, poſt Oceanum nihil. *Albutius Alexandrum Magnum compellans:* Eumdem fortuna victoriæ tuæ, quem Natura finem facit: *de hoc ipſo Oceano. Fabianus ad eumdem, diſſuadens tentare Oceanum:* Sine potiùs rerum Naturam, quàm Fortunam tuam deficere. *Pedo Albinouanus, Carmine, quo Germanicum reuocat ab Oceano:*

Dij reuocant, RERVMQVE vetant cognoſcere FINEM.

Craſſuli fuerunt, nec orbem hunc verè orbem eſſe ſatis ſciuerunt. Facit, quod iam nunc de Sole in Oceanum lapſo dixit.

104. OMNIVMQVE TVTELA.] *Fortaſſe melius,* omniſque tutelâ.

105. SVCCINVM LEGVNT.] *Hic locus eſt, quem Caſſiodorus indicatum voluit, lib. v. epiſt.* II. Hoc Succinum, quodam Cornelio ſcribente; legitur in interioribus inſulis Oceani, ex arboris ſucco defluens, vnde & Succinum dicitur; paullatim Solis ardore coaleſcens. *Sed itáne contemptim ille de noſtro,* quodam Cornelio? *non ſcripſit, ſed* quondam. *Quod autem inſcriptione eius epiſtolæ eſt,* Hæſtis Theodericus rex: *è Tacito eſſet, Æſtyis, qui appellat* Æſtyorum gentes, *Succinum hoc legentes.*

IVLII AGRICOLÆ VITA,

SCRIPTORE CORN. TACITO.

Cap.1. CLARORVM virorum facta moreſque poſteris tradere antiquitus vſitatum, ne noſtris quidem temporibus quamquam incurioſa ſuorum ætas omiſit, quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac ſupergreſſa eſt vitium paruis ma- B
gniſque ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores vt agere memoratu digna pronum, magiſque in aperto erat: ita celeberrimus quiſque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam ſine gratiâ aut ambitione, bonæ tantùm conſcientiæ pretio ducebatur. Ac plerique ſuam ipſi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam arbitrati ſunt. nec id [2] Rutilio & [3] Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit. adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur. At mihi nunc narraturo vitam defuncti hominis, veniâ opus fuit. quam non petiſſem,
Cap.2. *ni incurſaturus tam ſæua & infeſta virtutibus tempora. [4] Legimus cùm Aruleno Ruſtico Pætus Thraſea, Herennio Senecioni Priſcus Heluidius laudati eſſent, capitale fuiſſe: neque in ipſos modò auctores, ſed in libros quoque eorum ſæuitum, delegato triumuiris miniſterio, vt monumenta clariſſimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur. Scilicet illo igne vocem Pop. Rom. & libertatem Senatus; & conſcientiam generis C
humani aboleri arbitrabantur, expulſis inſuper ſapientiæ profeſſoribus, atque omni bonâ arte in exſilium actâ, ne quid vſquam honeſtum occurreret. Dedimus profectò grande patientiæ documentum: & ſicut vetus ætas vidit, quid vltimum in libertate eſſet; ita nos quid in ſeruitute, ademto per inquiſitiones [5] & loquendi audiendique commercio. Memoriam quoque ipſam cum voce perdidiſſemus, ſi tam in noſtrâ poteſtate eſſet
Cap.3. obliuiſci quàm tacere. Nunc demum redit animus: & quamquam primo ſtatim beatiſſimi

NOTÆ.

1. LIBELLVS *hic, ſiquis alius, verè diſertus, verè prudens, ſcriptus videtur ſub idem tempus cum illo de Germaniâ: vel certè haud longè ſecus. Nam quadriennio poſt mortem Agricolæ hunc contexuiſſe videtur, ipſo quidem indice, hoc libro:* Nobis tam longæ abſentiæ conditione, ante quadriennium amiſſus eſt. *Atque obiit Agricola Pompeio Collegâ & Corn. Priſco* COSS. *Vt hac ratione, ſcriptum ſyntagma hoc eſſe oporteat ſub ipſum initium imperij Traiani.*

2. RVTILIO.] *Rutilium Rufum intellegit, qui, & Hiſtorias ſcripſit, & Orationes, & De vitâ ſuâ. Citant eum Latini Græciq. ſcriptores paſſim, & nominatim Chariſius hac De vitâ. Etiam Iſidorus, ſed corruptus, lib.*XX.*Orig.* Lecticæ ſiue plutei lecti. de quibus Satirius Rufus De vitâ ſuâ: Primùm, inquit, conſuetudine Imperatorum ipſe pro lectis lecticis vtebatur. *emenda,* Rutilius Rufus. D

3. SCAVRO.] *De quo Cicero in Bruto.* Huius & orationes ſunt, & tres ad L. Fufidium libri ſcripti De vitâ ipſius actâ, ſanè vtiles. *Plinius libro* XXXIV. L. Fufidium illum, ad quem Scaurus De vitâ ſuâ ſcripſit. *Valerius Maximus libro* V. M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primo libro eorum quos De vitâ ſuâ ſcripſit, refert.

4. LEGIMVS CVM.] *Atque* legimus *i. imò,* vidimus. *nam hæc ſub Domitiano acta, vt in extremo libello indicat, ſe viuo, atque adeò præſente.*

5. ET LOQVENDI COMMERCIO.] *Malo,* etiam loquendi.

6. FACI-

A tiſſimi ſæculi ortu Nerua Cæſar res olim diſſociabiles miſcuerit, principatum ac libertatem, augeatque cottidie [6] facilitatem imperij Nerua Traianus; nec ſpem modò ac votum Securitas publica, ſed ipſius voti fiduciam, ac robur aſſumſerit: naturâ tamen infirmitatis humanæ, tardiora ſunt remedia quàm mala. & vt corpora lentè augeſcunt, citò exſtinguuntur; ſic ingenia ſtudiaque oppreſſeris faciliùs, quàm reuocaueris. [7] Subit quippe etiam ipſius inertiæ dulcedo: & inuiſa primò deſidia, poſtremò amatur. Quid ſi per quindecim annos, grande mortalis æui ſpatium, [8] multi fortuitis caſibus, promtiſſimus quiſque ſæuitiâ Principis interciderunt? Pauci, & vt ita dixerim, non modò aliorum ſed etiam noſtri ſuperſtites ſumus, exemtis è mediâ vitâ tot annis, quibus iuuenes ad ſenectutem, ſenes propè ad ipſos exactæ ætatis terminos per ſilentium venimus. non tamen pigebit vel inconditâ ac rudi voce [9] memoriam prioris ſeruitutis, ac teſtimonium præſentium bonorum compoſuiſſe. Hic interim liber honori Agricolæ ſoceri mei deſtinatus, profeſſione pietatis, aut laudatus erit, aut excuſatus.

B [10] CNÆVS Iulius Agricola veteri & illuſtri Foroiulienſium coloniâ ortus, vtrumque auum procuratorem Cæſarum habuit: quæ equeſtris nobilitas eſt. pater [11] Iulius Græcinus ſenatorij ordinis, ſtudio eloquentiæ ſapientiæque notus, iiſque virtutibus iram Caij Cæſaris meritus. Namque Marcum Silanum accuſare iuſſus, & quia abnuerat, interfectus eſt. Mater Iulia Procilla fuit, raræ caſtitatis. in huius ſinu indulgentiaque educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamque tranſegit. Arcebat eum ab illecebris peccantium præter ipſius bonam integramque naturam, quòd ſtatim paruulus ſedem ac magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuerat, locum Græcâ comitate & prouinciali parcimoniâ miſtum, ac benè compoſitum. Memoriâ teneo ſolitum ipſum narrare, ſe in primâ iuuentâ ſtudium philoſophiæ [12] acriùs vltra quàm conceſſum Rom. ac ſenatori hauſiſſe, ni prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coërcuiſſet. ſcilicet ſublime & erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelſæ magnæque gloriæ vehementiùs quàm cautè appetebat: mox mitigauit C ratio & ætas: retinuitque, quod eſt difficillimum, [13] ex ſapientiâ modum. Prima caſtrorum rudimenta in Britanniâ Suetonio Paullino diligenti ac moderato duci approbauit, electus, quem contubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum, qui militiam in laſciuiam vertunt, neque ſegniter ad voluptates & commeatus, titulum tribunatus & inſcitiam retulit: ſed noſcere prouinciam, noſci exercitui, diſcere à peritis; ſequi

Cap. 4.

Cap. 5.

6. FACILITATEM IMPERII.] *Anne*, felicitatem imperij? *tametſi vulgatum quoque aptum ad ſcriptoris mentem.*

7. SVBIT QVIPPE IPSIVS INERTIÆ DVLCEDO.] *Eſt ſententia quam in me aliquoties experior: & conſonat Auſonius ad Paulinum:*

——— agnoſco pudorem,
D Quòd vitium fouet ipſa ſuum ceſſatio iugis,
Dumque pudet tacuiſſe diu, placet officiorum
Non ſeruare vices. & AMANT LONGA OTIA CVLPAM.

Apuleij hoc etiam ſimile: Deſuetudo omnibus pigritiam, pigritia veternum parit.

8. MVLTI FORTVITIS CASIBVS.] *Vulgati hîc confuſi, nec ſani. nos ab ingenio reſtituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in illis manuſcriptis, etſi germaniſſimum Taciti fœtum.*

9. MEMORIAM PRIORIS SERVITVTIS.] *Correximus verè: cùm in libris eſſet*, prioribus ſenectutis. *niſi quòd Venetus*, prioris. *At non de ſenectute ſuâ Tacitus, ſed de priorum temporum ſeruitute clarè loquitur, & præſentium ſub Neruâ felicitate.*

10. CNÆVS IVLIVS AGRICOLA.] *Ad quem pertinere videri Epigramma quoddam Antiphili, probabiliter obſeruauit Io. Brodæus lib. 1.* Ἀνθολογ. εἰς θάνατον.

11. IVLIVS GRÆCINVS.] *De quo Seneca de Benefic. libro* II. Si exemplo magni animi opus eſt, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quem C. Cæſar occidit ob hoc vnum, quòd melior vir eſſet, quàm eſſe quemquam tyranno expediret. *Et epiſtolâ* XXIX. Iulius Græcinus vir egregius. *Scripſit de re Ruſticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ, lib. 1. cap. 1.* Iulij Attici velut diſcipulus, duo volumina ſimilium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus compoſita faceciùs & eruditiùs poſteritati tradenda curauit. *Citat & Plinius eumdem inter ſcriptores, Indice libri* XIV. *&* XV.

12. ACRIVS VLTRA QVAM.] *Nihil verius, quàm legi*, vtraque, *cum copulâ.*

13. EX SAPIENTIA MODVM.] *Imò hoc docet & præit Sapientia, ſeruare modum. Fortaſſe*, & ſapientiæ modum. *Difficile omnibus ſtudiis temperare, ſed huic vtique.*

14. Ob

ſequi optimos, nihil appetere [14] ob iactationem, nihil ob formidinem recuſare, ſimul- A
que anxius & intentus agere. Non ſanè aliàs exercitatior magiſque in ambiguo Britan-
nia fuit. trucidati veterani, [15] incenſæ coloniæ, intercepti exercitus. tum de ſalute, mox de
victoriâ certauêre. Quæ cuncta & ſi conſiliis ductuque alterius agebantur, ac ſumma
rerum & reciperatæ prouinciæ gloria in ducem ceſſit; [16] artem & vſum & ſtimulos
addidêre iuueni: intrauitque animum militaris gloriæ cupido, ingrata temporibus, qui-
bus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm
Cap.6. ex malâ. Hinc ad capeſſendos magiſtratus in vrbem digreſſus, Domitiam Decidianam
ſplendidis natalibus ortam ſibi iunxit. idque matrimonium ad maiora nitenti, decus
ac robur fuit. vixeruntque mirâ concordiâ, per mutuam caritatem, & inuicem ſe ante-
ponendo, niſi quòd in bonâ vxore [17] tanto maior laus, quanto in malâ plus culpæ eſt.
Sors quæſturæ prouinciam Aſiam, proconſulem Saluium Titianum dedit. quorum
neutro corruptus eſt: quamquam & prouincia diues ac parata peccantibus, & procon-
ſul in omnem auiditatem pronus, quantalibet facilitate redempturus eſſet mutuam diſſi- B
mulationem mali. Auctus eſt ibi filiâ in ſubſidium, & ſolatium ſimul. Nam filium an-
tè ſublatum, breui amiſit. Mox inter quæſturam, ac tribunatum plebis, atque etiam
ipſum tribunatus annum quiete & otio tranſit, gnarus ſub Nerone temporum, quibus
inertia pro ſapientiâ fuit. Idem præturæ tenor, & ſilentium. nec enim iuriſdictio obue-
nerat. Ludos, & inania honoris, [18] modo rationis atque abundantiæ duxit, vti longè
à luxuriâ, ita famæ propior. Tum electus à Galbâ ad dona templorum recognoſcenda,
diligentiſſimâ conquiſitione fecit, ne cuius alterius ſacrilegium reſp. quàm Neronis ſen-
Cap.7. ſiſſet. Sequens annus graui vulnere animum domumque eius afflixit. nam claſſis Otho-
niana licenter vaga [19] dum in Templo (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur, matrem
Agricolæ in prædiis ſuis interfecit: prædiaque ipſa, & magnam patrimonij partem diri-
puit, quæ cauſſa cædis fuerat. Igitur ad ſolennia pietatis profectus Agricola, nuntio af-
fectati à Veſpaſiano imperij deprehenſus, ac ſtatim in partes tranſgreſſus eſt. Initia prin-
cipatus ac ſtatum vrbis Mucianus regebat, admodum iuuene Domitiano, & ex paternâ C
fortunâ tantùm licentiam vſurpante. Is miſſum ad dilectus agendos Agricolam, inte-
greque ac ſtrenuè verſatum, viceſimæ legioni tardè ad ſacramentum tranſgreſſæ præ-
poſuit, vbi deceſſor ſeditioſè agere narrabatur: quippe legatis quoque conſularibus ni-
mia ac formidoloſa erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens, incertum ſuo
an militum ingenio: ita ſucceſſor ſimul & vltor electus, rariſſimâ moderatione maluit
Cap.8. videri inueniſſe bonos quàm feciſſe. Præerat tunc Britanniæ Vectius Bolanus, placidiùs
quàm feroci prouinciâ dignum eſt. temperauit Agricola vim ſuam, ardoremque com-
peſcuit, ne increſceret, peritus obſequi, eruditiſque vtilia honeſtis miſcere. Breui dein-
de Britannia conſularem Petilium Cerialem accepit. [20] Habuerunt virtutes ſpatium
exem-

14. OB IACTATIONEM.] *Ita Rhenanus. Venetus,* in iactationem: *alij libri particulâ vtraque vacui. Scribo,* appetere iactatione.

15. INCENSÆ COLONIÆ.] *Coloniam vnicam deletam reperio Camalodunum. Tacito ipſi id crede lib.* XIV. *atque hoc ipſo libello, infrà. Magis ergo ex rei fide ſcribes,* incenſa colonia.

16. ARTEM ET VSVM ET STIMVLOS.] *Commodiùs, ni fallor:* artem & vſum.

17. TANTO MAIOR LAVS.] *Aſſentiar verè Pichenæ,* tanto minor laus, *ingenioſè adſtruenti. Quod ego tamen aliter ab illo explico. Non eſt maxima laus in fœminâ bonam eſſe, & marito ſequentem. quod ita? quia ſic facta à naturâ eſt, vitiis, mollis, imbecilla, ad parendum. Si ergo non facit, tanto plus culpanda, quia & in naturam pugnat. At ille vult, vitiis carere, laudem non eſſe: quod ita eſt; ſed nihil ad iſtam fœminam, quam non dicit non malam, ſed bonam fuiſſe.*

18. MODO RATIONIS ATQVE ABVNDANTIÆ.] *Id eſſet, modo quodam & temperie inter rationem, & abundantiam. Rationem, quæ diſſuadet in talibus effundere, Subiit aliquando legere:* moderationis ſuæ atque. *vel potiùs,* moderationi, ſatiſque abundantiæ. *Vtrique ſatisfecit, & Moderationi & Abundantiæ: medius iuit.* D

19. DVM IN TEMPLO.] *Audio Sauillium (videre nondum contigit, etſi valdè aptanti) correxiſſe:* Dum Intemelio: *certè acutè & ſagaciter, quantum poteſt. Fuluius tamen in veteri codice repperiſſe ait:* Dum Intemelium, Liguriæ vrbs eſt. *In re conſentio, in verbo minùs:* Dum Intemelios. *Nam populi ſunt hoc nomine: & pro vrbe, aut ſingularis ſi legas, vix phraſis & textus admittit.*

20. HABVERVNT VIRTVTES.] *Ego ſic lego:* Habuerunt virtutes ſpatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores, *&c. Hac ſententiâ:*
Cerialis

A exemplorum. * Sed primò Cerialis modò labores & diſcrimina, mox & gloriam com-
municabat: ſæpè parti exercitus in experimentum, aliquando maioribus copiis ex euen-
tu præfecit. nec Agricola vmquam in ſuam famam geſtis exſultauit, ad auctorem &
ducem, vt miniſter, fortunam referebat: ita virtute in obſequendo, verecundiâ in præ-
dicando, extra inuidiam, nec extra gloriam erat. Reuertentem ab legatione legionis di- Cap.9.
uus Veſpaſianus inter patricios aſciuit, ac deinde prouinciæ Aquitaniæ præpoſuit, ſplen-
didæ in primis dignitatis adminiſtratione, ac ſpe conſulatus cui deſtinarat. Credunt ple-
rique militaribus ingeniis ſubtilitatem deeſſe, quia caſtrenſis iuriſdictio ſecura & obtu-
ſior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali pruden-
tiâ, quamuis inter togatos, facilè iuſtéque agebat. Iam verò tempora curarum remiſſio-
numque diuiſa. vbi conuentus ac iudicia poſcerent, grauis, intentus, ſeuerus, & ſæpiùs
miſericors: vbi officio ſatisfactum, nulla vltrà poteſtatis perſona. triſtitiam, & arrogan-
tiam, & auaritiam exuerat: nec illi, quod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut
B ſeueritas amorem deminuit. Integritatem atque abſtinentiam in tanto viro referre, in-
iuria virtutum fuerit. Ne famam quidem, cui etiam ſæpè boni indulgent, oſtentandâ
virtute, aut per artem quæſiuit: procul ab æmulatione aduerſus collegas, procul à con-
tentione aduerſus procuratores. & vincere inglorium, & atteri ſordidum arbitrabatur.
Minùs triennium in eâ legatione detentus, ac ſtatim ad ſpem Conſulatus reuocatus eſt,
comitante opinione Britanniam ei prouinciam dari, nullis in hoc ſuis ſermonibus, ſed
quia par videbatur. haut ſemper errat fama, aliquando & eligit. Conſul egregiæ tum
ſpei filiam iuueni mihi deſpondit, ac poſt conſulatum collocauit, & ſtatim Britanniæ
præpoſitus eſt, adiecto pontificatus ſacerdotio. Britanniæ ſitum populoſque multis Cap.10.
ſcriptoribus memoratos, non in comparationem curæ ingeniíve referam; ſed quia tum
primùm perdomita eſt. itaque quæ priores nondum comperta, eloquentiâ percoluere,
rerum fide tradentur. Britannia inſularum quas Romana notitia complectitur maxi-
ma, [21] ſpatio ac cælo in Orientem Germaniæ, in Occidentem Hiſpaniæ obtenditur:
Gallis in Meridiem etiam inſpicitur: Septentrionalia eius, nullis contrà terris, vaſto at-
C que aperto mari pulſantur. Formam totius Britanniæ Liuius veterum, Fabius Ruſticus
recentium, eloquentiſſimi auctores, oblongæ ſcutulæ vel bipenni aſſimilauere. & eſt
ea facies citra Caledoniam, vnde & in vniuerſum fama eſt tranſgreſſa. ſed immenſum
& enorme ſpatium procurrentium extremo iam litore terrarum, velut in cuneum te-
nuatur. Hanc oram nouiſſimi maris tunc primùm Romana claſſis circumuecta, inſu-
lam eſſe Britanniam affirmauit, ac ſimul [22] incognitas ad id tempus inſulas, quas Or-
cadas vocant, inuenit, domuitque. diſpecta eſt & Thyle, quam hactenus nix, & hiems
abdebat. ſed mare pigrum & graue remigantibus perhibent. ne ventis quidem proinde
attolli: credo quòd rariores terræ monteſque, cauſſa ac materia tempeſtatum, & pro-
funda moles continui maris, tardiùs impellitur. Naturam Oceani atque æſtus neque
quærere huius operis eſt, ac multi rettulere. vnum addiderim: nuſquam latiùs domi-
nari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec litore tenus accreſcere aut re-
ſorberi, ſed influere penitus atque ambire, etiam iugis atque montibus inſeri velut in
D ſuo. Ceterùm Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenæ an aduecti, vt inter Cap.11.
Barbaros, parum compertum. Habitus corporum varij: atque ex eo argumenta. nam-
que [23] rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem
aſſeue-

Cerialis & ſpatium campumque exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipſe enim bonus ſtrenuuſque dux. Sed tamen initio, labores dumtaxat & pericula cum Agricolà partiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem. Rhenanus autem retinet vulgatam, & capit de vtriuſque virtutibus, Cerialis & Agricolæ, quæ ſpatium habuerint exempla prodendi.

21. SPATIO AC CÆLO.] *Quid ſibi velint hæc verba, quærunt: nec immeritò. Alia diſtinctione illuſtranda:* maxima ſpatio, ac cælo in Orientem. *Eſt maxima ſpatio: ſi cælum intueâre, & ab eo ſitum, in Orientem Germaniæ obiacet.*

22. INCOGNITAS AD ID TEMPVS INSVLAS.] *Si nunc demum inuentæ, falſum quod Euſebius Chronico tradidit:* Claudius de Britannis triumphauit, & Orcadas inſulas Rom. adiecit imperio. *quem tamen plerique Epitomarij ſcriptores ſecuti ſunt.*

23. RVTILÆ CALEDONIAM HABITANTIVM.] *Adſpexit, imò tranſcripſit in parte hunc locum Iornandes*

aſſeuerant. Silurum colorati vultus, & torti plerumque crines, & poſitu contra Hiſpaniam, Iberos veteres traieciſſe, eaſque ſedes occupaſſe fidem faciunt; proximi Gallis, & ſimiles ſunt: ſeu durante originis vi; ſeu procurrentibus in diuerſa terris, poſitio cæli corporibus habitum dedit. in vniuerſum tamen æſtimanti, Gallos vicinum ſolum occupaſſe, credibile eſt. Eorum ſacra deprehendas, ſuperſtitionum perſuaſione. Sermo haut multum diuerſus. in depoſcendis periculis eadem audacia; & vbi aduenere, in detractandis eadem formido. plus tamen ferociæ Britanni præferunt, vt quos nondum longa pax emollierit. nam Gallos quoque in bellis floruiſſe accepimus. mox ſegnitia cum otio intrauit, amiſſâ virtute pariter ac libertate. quod Britannorum olim victis euenit, ceteri manent quales Galli fuerunt. A

Cap.12. In pedite robur. quædam nationes & curru prœliantur. honeſtior auriga, clientes propugnant. olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & ſtudiis trahuntur. nec aliud aduerſus validiſſimas gentes pro nobis vtilius, quàm quod in commune non conſulunt. Rarus duabus tribuſque ciuitatibus, ad propulſandum commune periculum * conuentus: [24] ita dum ſinguli pugnant, vniuerſi vincuntur. Cælum crebris imbribus ac nebulis fœdum. aſperitas frigorum abeſt. B [25] Dierum ſpatia vltra noſtri orbis menſuram, & nox clara, & extremâ Britanniæ parte breuis, vt finem atque initium lucis exiguo diſcrimine internoſcas. Quòd ſi nubes non officiant, aſpici per noctem Solis fulgorem, nec occidere & exſurgere, ſed tranſire affirmant: ſcilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, [26] infraque cælum & ſidera nox cadit. Solum præter oleam vitemque & cetera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum, fecundum. tardè miteſcunt, citò proueniunt. eademque vtriuſque rei cauſſa, multus humor terrarum, cælique. Fert Britannia aurum & argentum & alia metalla, pretium victoriæ. gignit & Oceanus margarita, ſed ſubfuſca ac liuentia. Quidam artem abeſſe legentibus arbitrantur. nam in rubro mari viua ac ſpirantia ſaxis auelli, in Britanniâ prout expulſa ſint colligi. ego faciliùs crediderim naturam margaritis deeſſe, quàm nobis auaritiam.

Cap.13. Ipſi Britanni dilectum, ac tributa, & iniuncta imperij munera impigrè obeunt, ſi iniuriæ abſint: has ægrè tolerant, iam domiti vt pareant, nondum vt ſeruiant. Igitur primus omnium Romanorum D. Iulius cum exercitu Britanniam ingreſſus, quamquam proſperâ pugnâ C terruerit incolas, ac litore potitus ſit, poteſt videri oſtendiſſe poſteris non tradidiſſe. Mox bella ciuilia, & in rempublicam verſa Principum arma, ac longa obliuio Britanniæ etiam in pace. Conſilium id diuus Auguſtus vocabat, [27] Tiberius præcipuè. Agitaſſe C. Cæſarem de intrandâ Britanniâ ſatis conſtat, ni velox ingenio, mobilis pœnitentiâ, & in-

* Vel, conſenſus:

nandes De origine Gothorum: Silurum (*malè in eo,* ſylorum) colorati vultus, torto plerique crine & nigro naſcuntur. Calidoniam verò incolentibus rutilæ comæ, corpora magna ſed fluida, qui Gallis ſiue Hiſpanis à quibuſque attenduntur adſimiles.

* Imò & ſupra octodecim in extremâ eius parte.

24. ITA DVM SINGVLI PVGNANT.] *Dictum, quod ætas noſtra, & alia comprobauit. Iuſtinus eleganter lib.* VIII. Græciæ ciuitates dum imperare ſingulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire quod ſingulæ amitterent, non niſi oppreſſæ ſenſerunt.

25. DIERVM SPATIA.] *Res hodie teſtis: atque etiam vera ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Conſtantinum, de Britanniâ:* Longiſſimæ dies, & nullæ ſine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planities non attollit vmbras, noctiſque metam cæli & ſiderum tranſit aſpectus. *cauſſâ tamen futili & à ſolo petitâ, quæ reuera à ſole. Sed nimirum orator ille palàm argutiolam à noſtro hic ſumpſit:* Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, infraque cælum & ſidera nox cadit. *Plinius de longiſſimis diebus:* In Italiâ horarum quindecim: in Britanniâ * ſeptemdecim; vbi æſtate lucidæ noctes haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solſtitij diebus accedente Sole propiùs verticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubiecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus, noctesque è diuerſo ob brumam remoto. *Quem corrigo tranſiens*, haud dubiè repromunt. D

26. INFRAQVE CÆLVM ET SIDERA.] *Id eſt (pro Taciti ſenſu) nox ibi humilis, quia ab vmbris eſt. vmbra autem non illic eriguntur: ergo longi dies, & ſerena noctes, ac ſidera lucem ſuam ſpargunt, ſine obſtaculo. Nos alias cauſſas ſcimus, & à Solis curſu.*

27. TIBERIVS PRÆCIPVE.] *Valdè blanditur mihi correctio,* Tiberius præceptum. *Hoc ſenſu: Abſtinere à Britanniâ Auguſtus conſilio viſus; Tiberius, precepto. atque id vterque præ ſe ferebat. Reſpicit in Auguſta illud, quod Annali primo de eo ſcriptum:* Addideratque conſilium coërcendi intra termi-

A & ingentes aduerſus Germaniam conatus fruſtrà fuiſſent. Diuus Claudius auctor operis, tranſuectis legionibus auxilijſque, & aſſumto in partem rerum Veſpaſiano. quod initium venturæ mox fortunæ fuit, domitæ gentes, capti reges, & monſtratus fatis Veſpaſianus. Conſularium primus Aulus Plautius præpoſitus, ac ſubinde Oſtorius Scapula, vterque bello egregius, redactaque paullatim in formam prouinciæ proxima pars Britanniæ. addita inſuper veteranorum colonia. quædam ciuitates Cogiduno regi donatæ. is ad noſtram vſque memoriam fidiſſimus manſit, vetere ac iam pridem receptâ populi Romani conſuetudine, vt haberet inſtrumenta ſeruitutis & reges. Mox Didius Gallus parta à prioribus continuit, paucis admodum caſtellis in vlteriora promotis, per quæ fama aucti officij quæreretur. Didium Veranius excepit, iſque intra annum extinctus eſt. Suetonius hinc Paullinus biennio proſperas res habuit, ſubactis nationibus firmatiſque præſidijs: quorum fiduciâ Monam inſulam vt vires rebellibus miniſtrantem aggreſſus, terga occaſioni patefecit. Namque abſentiâ legati remoto metu, Britanni agitare inter ſe mala ſeruitutis, conferre iniurias, & interpretando accendere. Cap. 14. Cap. 15.

B *Nihil profici patientiâ, niſi vt grauiora tamquam ex facili tolerantibus imperentur. ſingulos ſibi olim reges fuiſſe, nunc binos imponi; è quibus legatus in ſanguinem, procurator in bona ſæuiret. æquè diſcordiam præpoſitorum, æquè concordiam ſubiectis exitioſam:* [28] *alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miſcere: nihil iam cupiditati, nihil libidini exceptum. in prælio fortiorem eſſe qui ſpoliet, nunc ab ignauis plerumque & imbellibus eripi domos, abſtrahi liberos, iniungi dilectus, tamquam mori tantùm pro patriâ neſcientibus. quantum enim tranſiſſe militum, ſi ſeſe Britanni numerent? ſic Germanias excuſſiſſe iugum, & flumine non Oceano defendi: ſibi patriam, coniuges, parentes; illis auaritiam & luxuriam cauſſas belli eſſe. receſſuros vt diuus Iulius receſſiſſet, modò virtutes maiorum ſuorum æmularentur: néve prælij vnius aut alterius euentu paueſcerent. plus impetus, maiorem conſtantiam penes miſeros eſſe. iam Britannorum etiam deos miſereri, qui Romanum ducem abſentem,* [29] *qui relegatum in aliâ inſulâ exercitum detinerent: iam ipſos, quod difficillimum fuerit, deliberare porrò in eiuſmodi conſilijs periculoſius eſſe deprehendi, quàm audere.* His atque talibus inuicem inſtincti, Voadicâ generis Cap. 16.

C regij feminâ duce (neque enim ſexum in imperijs diſcernunt) ſumsêre vniuerſi bellum: ac ſparſos per caſtella milites conſectati, expugnatis præſidijs, ipſam coloniam inuasêre, vt ſedem ſeruitutis. nec vllum in Barbaris ſæuitiæ genus omiſit ira & victoria. Quòd niſi Paullinus, eo cognito prouinciæ motu, properè ſubueniſſet, amiſſa Britannia foret: quam vnius prœlij fortuna veteri patientiæ reſtituit, tenentibus arma pleriſque, quos conſcientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat. Hic cùm egregius cetera, arrogantèr in deditos, & vt ſuæ quoque iniuriæ vltor, duriùs conſuleret; miſſus Petronius Turpilianus tamquam exorabilior, & delictis hoſtium nouus, eoque pœnitentiæ mitior. compoſitis prioribus nihil vltrà auſus, Trebellio Maximo prouinciam tradidit. Trebellius ſegnior & nullis caſtrorum experimentis, comitate quâdam curandi prouinciam tenuit. Didicêre iam Barbari quoque ignoſcere vitijs blandientibus. & interuentus ciuilium armorum præbuit iuſtam ſegnitiæ excuſationem. ſed diſcordiâ laboratum, cùm aſſuetus expeditionibus miles otio laſciuiret, Trebellius fugâ ac latebris vita-

D

terminos imperij, incertum metu an per inuidiam. *At hoc Auguſtaum conſilium Tiberius,* qui omnia dicta factaque eius vice legis obſeruabat, (*ipſe ita apud Tac. loquitur IV. Annal.*) *habebat vt præceptum, ſiue interdictum. Cauſſæ porrò ipſa huius conſilij in Strabone ſunt, lib. IV. iuſta & ex mente, niſi fallor, Auguſti. Ait enim Principem contentum fuiſſe amicitiam cum Britannis colere, & tributi loco neſcio quid minutarum rerum accipere:* Ὥστε, *addit,* μηδὲν δεῖν φρουρᾶς τῆς νήσου. Τοὐλάχιστον γὰρ ἑνὸς τάγματος χρήζοι ἄν, καὶ ἱππικοῦ τινος, ὥστε καὶ φόρους ἀπάγεσθαι παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὲ καθίστατο πᾶν τὸ ἀνάλωμα τῇ στρατιᾷ τοῖς προσφερομένοις χρήμασιν. ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δὲ καὶ κινδύνους ἀπαντᾶν τινας, βίας ἐπαγομένης.

28. ALTERIVS MANVS CENTVRIONES.] *Corrigo*, alterum manus, centuriones; alterum, vim & contumelias miſcere. *Legatus quidem, inquiunt, manus militum & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortaſſe etiam melius:* Alternis manus, centuriones; alternis, vim & contumelias miſcere: *vt velit eos alternis, & viciſſitudine quadam ſæuiſſe. Imò, fortè etiam:* alterius munus, centuriones. *Alter velut pro munere & ordinariâ operâ habet, immittere Centuriones & milites: alter, &c.*

29. QVI RELEGATVM.] *Placet, nec malè tamen,* religatum.

vitatâ exercitus irâ, indecorus atque humilis, precariò mox præfuit: ac velut pacti, exer- A
citus licentiam, dux ſalutem. hæc ſeditio ſine ſanguine ſtetit. Nec Vectius Bolanus, ma-
nentibus adhuc ciuilibus bellis, agitauit Britanniam diſciplinâ. [30] eadem inertiâ erga
hoſtes, ſimilis petulantia caſtrorum: niſi quòd innocens Bolanus, & nullis delictis inui-
Cap.17. ſus, caritatem parauerat loco auctoritatis. Sed vbi cum cetero orbe Veſpaſianus & Bri-
tanniam reciperauit, magni duces, egregij exercitus, minuta hoſtium ſpes: & terrorem
ſtatim intulit Petilius Cerialis, Brigantum ciuitatem, quæ numeroſiſſima prouinciæ
totius perhibetur, aggreſſus. multa prœlia, & aliquando non incruenta: magnamque
Brigantum partem aut victoriâ amplexus, aut bello. Et cùm Cerialis quidem alterius
ſucceſſoris curam famamque obruiſſet, ſuſtinuit quoque molem Iulius Frontinus vir
magnus quantum licebat, validamque & pugnacem Silurum gentem armis ſubegit,
Cap.18. ſuper virtutem hoſtium locorum quoque difficultates eluctatus. Hunc Britanniæ ſta-
tum, has bellorum vices mediâ iam æſtate tranſgreſſus Agricola inuênit, cùm & mili-
tes velut omiſsâ expeditione ad ſecuritatem, & hoſtes ad occaſionem verterentur. Or- B
douicum ciuitas haud multò ante aduentum eius, alam in finibus ſuis agentem, propè
vniuerſam obtriuerat: eoque initio erecta prouincia, [31] vt quibus bellum volentibus
erat, probare exemplum, aut recentis legati animum opperiri. Tum Agricola, quam-
quam tranſacta æſtas, ſparſi per prouinciam numeri, præſumta apud militem illius an-
ni quies, tarda & contraria bellum inchoaturo, & pleriſque cuſtodiri ſuſpecta potiùs vi-
debatur, ire obuiàm diſcrimini ſtatuit: contractiſque legionum vexillis & modicâ au-
xiliorum manu, quia in æquum digredi Ordouices non audebant, ipſe ante agmen,
quò ceteris par animus ſimili periculo eſſet, erexit aciem. cæſaque propè vniuersâ gente,
non ignarus inſtandum famæ, ac prout prima ceſſiſſent, fore vniuerſa, Monam inſu-
lam, cuius poſſeſſione reuocatum Paullinum rebellione totius Britanniæ ſuprà memo-
raui, redigere in poteſtatem animo intendit. Sed vt in dubijs conſilijs, naues deerant,
ratio & conſtantia ducis tranſuexit: depoſitis omnibus ſarcinis, lectiſſimos auxiliarium,
quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt, ita
repentè immiſit, vt obſtupefacti hoſtes qui claſſem, qui naues, qui mare exſpectabant, C
nihil arduum aut inuictum crediderint ſic ad bellum venientibus. Ita petitâ pace, ac
deditâ inſulâ, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti prouinciam,
quod tempus alij per oſtentationem aut officiorum ambitum tranſigunt, labor & peri-
culum placuiſſet. Nec Agricola proſperitate rerum in vanitatem vſus, expeditionem
aut victoriam vocabat, victos continuiſſe: ne laureatis quidem geſta proſecutus eſt, ſed
ipsâ diſſimulatione famæ famam auxit, æſtimantibus quantâ futuri ſpe tam magna ta-
Cap.19. cuiſſet. Ceterùm animorum prouinciæ prudens, ſimulque doctus per aliena experi-
menta, parum profici armis ſi iniuriæ ſequerentur, cauſſas bellorum ſtatuit exſcindere.
à ſe ſuiſque orſus, primam domum ſuam coërcuit, quod pleriſque haut minùs arduum
eſt, quàm prouinciam regere: nihil per libertos ſeruoſque publicæ rei: non ſtudijs priua-
tis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites aſcire, ſed optimum quem-
que fideliſſimum putare: omnia ſcire, [32] non omnia exſequi: paruis peccatis veniam,
magnis ſeueritatem commodare: nec pœnâ ſemper, ſed ſæpiùs pœnitentiâ contentus D
eſſe: * officijs & adminiſtrationibus potiùs non peccaturos, quàm damnare cùm peccaſ-
ſent. Frumenti & [33] tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis
quæ in quæſtum reperta, ipſo tributo grauiùs tolerabantur. namque per ludibrium aſ-
ſidere

* *Deeſt vox præficere, aut alia ſimilis.*

30. EADEM INERTIA.] *Poëta ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud filium, & trophæa eius Britannica oſtendit. Statium dico: in Siluis libro v. ad Criſpinum:*

Cernis adhuc titulos, hunc ipſe vacātibus armis
Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

quæq; alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

31. VT QVIBVS BELLVM VOLENTIBVS ERAT.] *Vellem*, vt quibuſque.

32. NON OMNIA EXSEQVI.] *Notabis* Exſequi *hic valere*, punire, vlciſci. *quod in Suetonij Iulio, cap.LXVII. Veſp. cap.XIV. Caligulâ cap.XII. in Senecâ, & alibi obſeruatum.*

33. TRIBVTORVM AVCTIONEM.] *Legam*, exactionem. *niſi tamen tributa aucta recenter intellegis, quod Veſpaſianus fecerat, vt in Suetonio legas.*

34. CLAV-

A ſidere [34] clauſis horreis, & emere vltrò frumenta, ac vendere pretio cogebantur. [35] de-
uortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis
in remota & auia deferrent, donec quod omnibus in promtu erat, paucis lucroſum fie-
ret. Hæc primo ſtatim anno comprimendo, egregiam famam paci circumdedit; quæ Cap. 20.
vel incuriâ, vel tolerantiâ priorum, haut minùs quàm bellum timebatur. Sed vbi æſtas
aduenit, contracto exercitu, militum in agmine laudare modeſtiam, diſiectos coërceret
loca caſtris ipſe capere, æſtuaria ac ſiluas ipſe prætentare: & nihil interim apud hoſtes
quietum pati, quo minùs ſubitis excurſibus popularetur. atque vbi ſatis terruerat, par-
cendo rurſus * irritamenta pacis oſtentare. Quibus rebus multæ ciuitates quæ in illum * Vel, inuitamenta
diem ex æquo egerant, datis obſidibus iram poſuere, & præſidijs caſtelliſque circum-
datæ, tantâ ratione curaque, vt nulla antè Britanniæ noua pars illaceſſita tranſierit. Se- Cap. 21.
quens hiems ſaluberrimis conſilijs abſumta. namque vt homines diſperſi ac rudes,
eóque bello faciles, quieti & otio per voluptates aſſueſcerent: hortari priuatim, adiuuare
B publicè, vt templa, fora, domus exſtruerent, laudando promtos, & caſtigando ſegnes.
ita honoris æmulatio, pro neceſſitate erat. Iam verò principum filios liberalibus artibus
erudire, & ingenia Britannorum ſtudijs Gallorum anteferre, vt qui modò linguam
Romanam abnuebant, eloquentiam concupiſcerent. inde etiam habitus noſtri honor,
& frequens toga. paullatimque diſceſſum ad delinimenta vitiorum, porticus, & bal-
nea, & conuiuiorum elegantiam. idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars
ſeruitutis eſſet. Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit, vaſtatis vſque ad Cap. 22.
Taum (æſtuario nomen eſt) nationibus. quâ formidine territi hoſtes, quamquam
conflictatum ſæuis tempeſtatibus exercitum, laceſſere non auſi. ponendiſque inſuper
caſtellis ſpatium fuit. Adnotabant periti, non alium ducem opportunitates locorum
ſapientiùs legiſſe, nullum ab Agricolâ poſitum caſtellum aut vi hoſtium expugnatum,
aut pactione ac fugâ deſertum. crebræ eruptiones. nam aduerſus moras obſidionis, an-
nuis copijs firmabantur. ita intrepida ibi hiems, & ſibi quiſque præſidio, irritis hoſti-
bus, eóque deſperantibus: quia ſoliti plerumque damna æſtatis hibernis euentibus pen-
C ſare, tum æſtate atque hieme iuxtà pellebantur. Nec Agricola vmquam per alios geſta
auidus intercepit; ſeu centurio, ſeu præfectus, incorruptum facti teſtem habebat. Apud
quoſdam acerbior in conuitijs narrabatur, vt bonis comis, ita aduerſus malos iniucun-
dus. ceterùm ex iracundiâ nihil ſuper erat. ſecretum & ſilentium eius non timeres. ho-
neſtius putabat offendere, quàm odiſſe. Quarta æſtas obtinendis quæ percurrerat Cap. 23.
inſumta. ac ſi virtus exercituum & Romani nominis gloria pateretur, inuentus in ipsâ
Britanniâ terminus. Nam Glota & Bodotria, diuerſi maris æſtu per immenſum reue-
cti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur. quod tum præſidijs firmabatur: atque om-
nis

34. Clavsis horreis.] *An publicis horreis, in qua Publicani frumenta Decumarum condiderant? & quamquam haberent fortaſſe domi frumenta, cogebantur ab iſtis emere. Talia ſanè horrea in prouin-*
D *cijs, & de ijs Tacitus in Ægypto:* Germanicum apertis horreis pretia frugum leuaſſe, *inter popularia eius facta. An* ludibrium *hoc (eâ voce vtitur) ſpectat propria horrea? quæ claudebant Publicani, neque aperiri volebant, niſi pacti arbitrio ſua ſuper Decumis eſſent. Tale ſanè Cicero Verri abijcit, in libro tertio: atque edictum etiam vulgaſſe in aratores,* Ne tollas ex areà, niſi pactus eris. *Itaque paciſci pro libidine Publicanorum debebant, qui, vt idem ait,* dimidias partes *pro Decumis auferebant. Quid deinde?* emere vltrò cogebantur, *inquit. Cùm videlicet tantum frumenti attributum iam Publicanis eſſet, ij rurſum vendebant aratoribus, iubebantq́; emere. Satis? imò ampliùs, etiam* vendere. *Quomodo? cùm grandi pecuniâ ſuum vendidiſſent, redibant, & quaſi in vſum militum, earumq́; annonas, emebant: ſed vili pretio ſcilicet, & quod Præſes aut potiùs Procurator Principis, ex eius re, dixiſſet. Id quoque à Verrinis factum: vbi omnes hæ fraudes relatæ & reuelatæ ab illuſtri Oratore.*

35. Devortia itinervm.] *Iterùm ex Cicerone (nam quis fraudes meliùs retegat?) lux eſto. Frumenti æſtimatio introducta fuit, ſed primò, inquit in commodum aratoris,* cùm in eum locum, quò imperabatur, frumentum portare nollet. *Quid fecerunt boni Præſides?* Inſtituerunt ſemper ad vltima ac difficillima loca apportandum frumentum imperare, vt vecturæ difficultate ad quam vellent æſtimationem peruenirent. *Et id vulgò factum oſtendit, non ſolùm à Verre aliquo. At Agricola emendauit, itemq́; poſteà Valerianus mandanis:* Ne præſes prouincialem aut poſſeſſorem cogat frumenta illic, vbi non habet, dare; equum, vbi non poteſt, paſcere. Quia, *inquit,* non eſt vlla prouiſio melior, quàm vt in locis ſuis erogentur, quæ naſcuntur, ne aut vehiculis aut ſumptibus remp. grauent.

 36. In

Cap.24. nis propior ſinus tenebatur, ſummotis velut in aliam inſulam hoſtibus. Quinto expe- A
ditionum anno naue primâ tranſgreſſus, ignotas ad id tempus gentes crebris ſimul ac proſperis prœlijs domuit: eamque partem Britanniæ, quæ Hiberniam aſpicit, copijs inſtruxit, [36] in ſpem magis quàm ob formidinem. ſiquidem Hibernia medio inter Britanniam atque Hiſpaniam ſita, & Gallico quoque mari opportuna, valentiſſimam imperij partem magnis inuicem vſibus miſcuerit. Spatium eius ſi Britanniæ comparetur anguſtius, noſtri maris inſulas ſuperat. Solum cælumque & ingenia cultuſque hominum haut multum à Britanniâ differunt. meliùs aditus portuſque per commercia & negotiatores cogniti. Agricola expulſum ſeditione domeſticâ vnum ex regulis gentis exceperat, ac ſpecie amicitiæ in occaſionem retinebat. Sæpè ex eo audiui, legione vnâ & modicis auxilijs debellari obtinerique Hiberniam poſſe. Idque etiam aduerſus Britanniam

Cap. 25. profuturum, ſi Romana vbique arma, & velut è conſpectu libertas tolleretur. Ceterùm æſtate quâ ſextum officij annum inchoabat, * ampla ciuitate trans Bodotriam * ſita, quia motus vniuerſarum vltrà gentium, & infeſta hoſtili exercitu itinera timebantur; * portus claſſe explorauit: quæ ab Agricolâ primùm aſſumta in partem virium, ſequebatur egregiâ ſpecie, cùm ſimul terrâ, ſimul mari bellum impelleretur: ac ſæpè ijſdem caſtris pedes equeſque & nauticus miles mixti copijs & lætitiâ, ſua quiſque facta, ſuos caſus attollerent: ac modò ſiluarum & montium profunda, modò tempeſtatum ac fluctuum aduerſa, hinc terra & hoſtis, [37] hinc auctus Oceanus militari iactantiâ compararentur. Britannos quoque, vt ex captiuis audiebatur, viſa claſſis obſtupefaciebat, tamquam aperto maris ſui ſecreto vltimum victis perfugium clauderetur. Ad manus & arma conuerſi Caledoniam incolentes populi paratu magno, maiore famâ, vti mos eſt de ignotis, [38] * oppugnaſſe vltrò, caſtella adorti, metum vt prouocantes addiderant: regrediendumque citra Bodotriam, & excedendum potiùs, quàm pellerentur, ſpecie prudentium ignaui admonebant. cùm interim cognoſcit, hoſtes pluribus agminibus irrupturos. Ac ne ſuperante numero, & peritiâ locorum circumirentur, diuiſo & ipſe in

* Alij, amplas ciuitates.

* ſitas,

* Rhen. prius

* Fortè, oppugnauêre.

Cap.26. tres partes exercitu inceſſit. Quod vbi cognitum hoſti, mutato repentè conſilio, vniuerſi nonam legionem vt maximè inualidam, nocte aggreſſi inter ſomnum ac trepidationem cæſis vigilibus irrupêre. Iamque in ipſis caſtris pugnabant, cùm Agricola iter hoſtium ab exploratoribus edoctus, & veſtigijs inſecutus, velociſſimos equitum peditumque aſſultare tergis pugnantium iubet, mox ab vniuerſis adijci clamorem. & propinquâ luce fulſere ſigna. ita ancipiti malo territi Britanni: & Romanis redit animus; ac ſecuri pro ſalute, de gloriâ certabant. vltrò quinetiam irrupêre. & fuit atrox in ipſis portarum anguſtijs prœlium, donec pulſi hoſtes, vtroque exercitu certante, his vt tuliſſe opem, illis ne eguiſſe auxilio viderentur. quod niſi paludes & ſiluæ fugientes texiſſent, C

Cap.27. debellatum illâ victoriâ foret. [39] Cuius conſtantiâ ac famâ ferox exercitus: nihil virtuti ſuæ inuium, penetrandam Caledoniam, inueniendumque tandem Britanniæ terminum, continuo præliorum curſu fremebant: atque illi modò cauti ac ſapientes, prompti poſt euentum ac magniloqui erant. iniquiſſima hæc bellorum conditio eſt; proſpera omnes ſibi vindicant, aduerſa vni imputantur. At Britanni non virtute, ſed occaſione & [40] arte ducis rati, nihil ex arrogantiâ remittere, quò minus iuuentutem armarent, coniuges ac liberos in loca tuta transferrent, cœtibus ac ſacrificijs conſpirationem ciui- D

Cap.28. tatum ſancirent. atque ita irritatis vtrimque animis diſceſſum. Eâdem æſtate cohors Vſipio-

36. In spem magis.] *Vel potiùs*, in ſpeciem magis.

37. Hinc avctvs Oceanvs.] *Putabam*, victus. *ſed quid ſi* auctus, *quia incognitum mare iam nauigatum, & reliquo Oceano quaſi adiectum?*

38. Oppvgnasse vltro, castella adorti.] *Fortaſſe*, oppugnare vltrò, caſtella adoriri.

39. Cvivs constantia ac fama.] *Fallor, aut* conſcientiâ *legendum. Conſcius ſibi exercitus egregia victoria, & ex eâ fama, maiora voluebat. Video & Pichena hoc placuiſſe.*

40. Arte dvcis rati.] *Hæret ſententia. Putabam olim, & explebam:* arte ducis victos rati. *Nunc magis & propius verbis:* non vt virtute, ſed occaſione & arte ducis ſuperati. *Nam illud*, ſuper, *compendio ſæpè ſcriptum, & vnicâ litterâ: quæ & in fine antecuntis verbi eſt.* Occaſione *autem victos ſe volunt, quia ſuperuentu ſubito Agricola (prius prælium vide) oppreſſi.*

41. Ma-

A Vſipiorum per Germanias conſcripta, in Britanniam tranſmiſſa, [41] magnum ac memorabile facinus auſa eſt. Occiſo centurione ac militibus, qui ad tradendam diſciplinam immixti manipulis exemplum & rectores habebantur, tres liburnicas adactis per vim gubernatoribus aſcendêre: & vno remigrante; ſuſpectis duobus eóque interfectis, nondum vulgato rumore vt miraculum prouehebantur. mox hâc atque illâ rapti, & cum pleriſque Britannorum ſua defenſantium prœlio congreſſi, ac ſæpè victores; aliquando pulſi, eò ad extremum inopiæ venere, vt infirmiſſimos ſuorum, mox ſorte ductos veſcerentur. atque ita circumuecti Britanniam, amiſſis per inſcitiam regendi nauibus; pro prædonibus habiti, primùm à Sueuis; mox à Friſijs intercepti ſunt. ac fuére quos per commercia venumdatos, & in noſtram vſque ripam mutatione ementium adductos, indicium tanti caſus illuſtrauit. Initio æſtatis Agricola domeſtico vulnere ictus, anno antè natum filium amiſit. Quem caſum neque vt pleríque fortium virorum ambitioſè, neque per lamenta rurſus ac mœrorem muliebriter tulit & in luctu, bellum inter remedia erat.

B Igitur præmiſſâ claſſe quæ pluribus locis prædata, magnum & incertum terrorem faceret, expedito exercitu, cui ex Britannis fortiſſimos & longâ pace exploratos addiderat; ad montem Grampium peruenit, quem iam hoſtes inſederant. Nam Britanni nihil fracti pugnæ prioris euentu, & vltionem aut ſeruitium exſpectantes, tandémque docti [42] commune periculum concordiâ propulſandum, legationibus & fœderibus omnium ciuitatum vires exciuerant. Iamque ſuper triginta millia armatorum aſpiciebantur, & adhuc affluebat omnis iuuentus, & quibus cruda ac viridis ſenectus, clari bello, ac ſua quiſque decora geſtantes. cùm inter plures duces virtute & genere præſtans, nomine Galgacus, apud contractam multitudinem prœlium poſcentem, in hunc modum locutus fertur. *Quotiens cauſſas belli & neceſſitatem noſtram intueor, magnus mihi animus eſt, hodiernum diem, conſenſumque veſtrum, initium libertatis totius Britanniæ fore. Nam & vniuerſi ſeruitutis expertes: & nulla vlterà terræ, ac ne mare quidem ſecurum, imminente nobis claſſe Romanâ. ita prælium atque arma, quæ fortibus honeſta, eadem etiam ignauis tutiſſima ſunt. Priores pugnæ, quibus aduerſus Romanos variâ fortunâ certatum eſt, ſpem ac ſubſidium*
C *in noſtris manibus habebant: quia nobiliſſimi totius Britanniæ, eóque in ipſis penetralibus ſiti, nec ſeruientium litora aſpicientes, oculos quoque à contactu dominationis inuiolatos habebamus.* [43] *Nos terrarum ac libertatis extremos* [44] *receſſus ipſe ac ſinus famæ in hunc diem defendit. nunc terminus Britanniæ patet. atque omne ignotum, pro magnifico eſt. Sed nulla iam vltrà gens, nihil niſi fluctus & ſaxa:* [45] *& interiores Romani. quorum ſuperbiam fruſtrà per obſequium & modeſtiam effugeris. raptores orbis, poſtquam cuncta vaſtantibus defuére terræ, & mare ſcrutantur: ſi locuples hoſtis eſt, auari: ſi pauper, ambitioſi. quos non Oriens, non Occidens ſatiauerit: ſoli omnium, opes atque inopiam pari affectu concupiſcunt. auferre, trucidare, rapere falſis*

Cap. 19.

Cap. 30.

41. Magnvm ac memorabile facinvs.] *Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetraſſe Magellani ſinum, & orbem hunc circumdediſſe. Ambroſius lib.* III. *Hexaëm. cap.* III. Illud
D magnum & inauſum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipſis fabulis inacceſſa ſecreta ſe porrigit. *Hac autem circumuectione retecta Britannia, & inſula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.*

42. Commvne pericvlvm concordia.] *O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc eſt, quod Hermocrates ille Syracuſanus pulcherrimè monuit, apud Thucyd. lib.* IV. Τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. Εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδυνεύομεν. Extraneos aduenientes, ſi ſapimus, iuncti repellemus: quoniam ſinguli etiam ſi lædimur, vniuerſi periclitamur.

43. Nós terrarvm ac libertatis.] *Animoſa & alta hæc oratio Galgaci. in quâ quod ſuos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum ſint, nec vlla gens vltrà: facit, quod Homericus ille Aiax Iliad. ο.*

Α'νέρες ἐςὲ, φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Ἠ'έ τινας φαμὲν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω;
Ἠ'έ τι τεῖχος ἄρειον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;
O ſocij eſte viri, reminiſcimini virtutis.
Atergóne adiutores cenſetis adeſſe?
Aut aliquem murum, qui auertat triſtia fata?

44. Recessvs ipse ac sinve famæ.] *Mirificè dictum. Defendit nos, inquit, quòd longinqui, occulti & vix famâ noti fuimus (in ſinu famæ conditi) nunc omnia aperta.*

45. Et interiores Romani.] *Vett. editiones,* inferiores: *à quo Rhenanus,* infeſtiores. *Ego diuiſim,* & iis ferociores. *Magis feri & duri, quàm fluctus & ſaxa.*

Cap. 31. *falſis nominibus imperium; atque vbi ſolitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique ac* A
*propinquos ſuos natura cariſſimos eſſe voluit: hi per dilectus alibi ſeruituri auferuntur. Coniuges
ſororesque & ſi hoſtilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hoſpitum polluuntur. Bona
fortunasque, in tributum egerunt; in annonam, frumentum. corpora ipſa ac manus, ſiluis ac paludibus
emuniendis, verbera inter ac contumelias, conterunt. Nata ſeruituti*[46] *mancipia ſemel veneunt,
atque vltrò à dominis aluntur: Britannia ſeruitutem ſuam cottidie emit, cottidie paſcit.
At ſicut in familiâ*[47] *recentiſſimus quiſque ſeruorum & conſeruis ludibrio eſt: ſic in hoc orbis
terrarum vetere famulatu, noui nos & viles in excidium petimur. Neque enim arua nobis,*[48] *aut
metalla, aut portus ſunt, quibus exercendis reſeruemur. Virtus porrò ac ferocia ſubiectorum, ingrata
imperantibus. & longinquitas ac ſecretum ipſum, quò tutius, eò ſuſpectius. Ita ſublatâ ſpe
veniæ, tandem ſumite animum, tam quibus ſalus, quàm quibus gloria cariſſima eſt. Brigantes,
feminâ duce, exurere coloniam, expugnare caſtra; ac niſi felicitas in ſecordiam vertiſſet, exuere
iugum potuére. nos integri & indomiti &*[49] *libertatem non in* * *præſentiâ laturi,*[50] *primo ſtatim*
Cap. 32. *congreſſu vnde oſtendamus quos ſibi Caledonia viros ſepoſuerit. An eamdem Romanis in bello* B
*virtutem, quam in pace laſciuiam adeſſe creditis? Noſtris illi diſceſſionibus ac diſcordijs clari, vitia
hoſtium in gloriam exercitus ſui vertunt: quem contractum ex diuerſiſſimis gentibus, vt ſecundæ
res tenent, ita aduerſæ diſſoluent. niſi ſi Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum
pleroſque dominationi alienæ ſanguinem commodantes, diutiùs tamen hoſtes quàm ſeruos, fide
& affectu teneri putatis: metus & terror eſt, infirma vincula caritatis. quæ vbi remoueris,*
[51] *qui timere deſierint, odiſſe incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis ſunt: nullæ Romanos
coniuges accendunt: nulli parentes fugam exprobraturi ſunt: aut nulla pleriſque patria, aut
alia eſt.*[52] *paucos numero circùm trepidos ignorantiâ, cælum ipſum ac mare & ſiluas ignota omnia
circumſpectantes, clauſos quodammodo ac vinctos*[53] *alij nobis tradiderunt. Ne terreat vanus
aſpectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit, neque vulnerat. In ipsâ hoſtium acie inueniemus
noſtras manus. agnoſcent Britanni ſuam cauſſam. recordabuntur Galli priorem libertatem.
deſerent illos ceteri Germani, tamquam nuper Vſipij reliquerunt. Nec quidquam vltrà formidinis,
vacua caſtella, ſenum coloniæ, inter malè parentes & iniuſtè imperantes, ægra municipia
& diſcordantia. hic dux, hic exercitus. ibi tributa & metalla, & ceteræ ſeruientium pœnæ,* C
quas in æternum proferre, aut ſtatim vlciſci, in hoc campo eſt. Proinde ituri in aciem, & maiores
Cap. 33. *veſtros, & poſteros cogitate.* Excepêre orationem alacres, & barbari moris cantu & fremitu
clamoribuſque diſſonis. Iamque agmina, & armorum fulgores, audentiſſimi cuiuſque
* munimentis q. liber. procurſu: ſimul inſtruebantur acies. cùm Agricola, quamquam lætum & vix * monitis
coër-

46. MANCIPIA SEMEL VENEVNT.] *Egregium verò membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis. quâ, moriar, ſi quid meo ſenſu prudentius, diſertius, argutius eſt in omni Romanâ linguâ. Ceterùm huic ſententiæ planè compar, & velut hinc hauſta, illa Saluiani libro* VI. *extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant:* Dicimus donum eſſe, quod pretium eſt, & quidem pretium conditionis duriſſimæ ac miſerrimæ. Omnes quippe captiui cùm ſemel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos ſemper redimimur, & numquam liberi ſumus.

47. RECENTISSIMVS QVISQVE SERVORVM.] *Itaque ſerui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio cap.* XLVII. Seruitia recentiora politioraque immenſo pretio comparaſſe dicitur. *ſed ipſum mendo, & interpretes aſta libero, ſcriboq.:* ſeruitia decentiora. *Firmat Plinius lib.* I. *epiſt.* XX. Credo decentes eſſe ſeruos, qui mihi ſunt empti conſilio tuo.

48. AVT METALLA.] *Quid? nónne antè dictum,* aurum & argentum *in Britanniâ eſſe? dictum: ſed hic de ſeſe Caledonij loquuntur & ſentiunt, vbi tunc nihil horum. Arua autem non eſſe, cape illa fertilia & glebâ vbere.*

49. LIBERTATEM NON IN PRÆSENTIA LATVRI.] *Romana editio.* & in libertatem non in præſentiam laturi. *ex quo M. Antonius Muretus ingenioſè, diductis vocibus litterisq.,* in libertatem, non in p. r. ſeruitium nati, *id eſt populi Romani. Ambigo tamen: & malim,* libertatem non in præſenti D
ablaturi, *vel* illaturi. *In hoc enim ſententia huius penetrantis vis & velut acies eſt, integros adhuc Caledonios eſſe, & libertatem ſine vllo iugo illibatam habere, irent igitur pugnarentq., non vt amiſſam iterùm inferrent, ſed tot ſæculis retentam, vt nequis auferret.*

50. PRIMO STATIM CONGRESSV.] *Corrigo* [illegible] primâ ſtatim congreſſione oſtendamus. *Vel,* congreſſu, nónne: *interrogando.*

51. QVI TIMERE DESIERINT.] *Nec malè,* quos timere deſierint.

52. PAVCOS NVMERO.] *Lego,* numeros, *& accipio cohortes, vt notaui ad lib. I. Hiſtor.*

53. ALII NOBIS TRADIDERVNT.] *Qui alij? imò verò,* dij, *repone, meâ fide, & iuſſu.*

54. Mi-

A coërcitum [54] militem adhuc ratus, ita diſſeruit. [55] *Octauus annus eſt, commilitones, ex quo*
virtute & auſpicijs imperij Rom. fide atque operâ veſtrâ Britanniam vicistis. tot expeditionibus,
tot prælijs ſeu fortitudine aduerſus hoſtes, ſeu patientiâ ac labore penè aduerſus ipſam rerum na-
turam opus fuit, neque me militum, neque vos ducis pœnituit Ergo egreſſi, ego veterum legato-
rum, vos priorum exercituum terminos, finem Britanniæ non famâ nec rumore, ſed caſtris &
armis tenemus. Inuenta Britannia, & ſubacta. Equidem in agmine, cùm vos paludes monteſve
& flumina fatigarent, fortiſſimi cuiuſque vocem audiebam, Quando dabitur hoſtis, quando
acies? Veniunt à latebris ſuis extruſi. & [56] vota virtusque in aperto, omniáque prona victo-
ribus, atque eadem victis aduerſa. Nam vt ſuperaſſe tantum itineris, ſiluas euaſiſſe, tranſiſſe
æſtuaria, pulchrum ac decorum in frontem; ita fugientibus periculoſiſſima, quæ hodie proſperri-
ma ſunt. Neque enim nobis aut locorum eadem notitia, aut commeatuum eadem abundantia: ſed
manus, & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, iam pridem mihi decretum eſt, neque
exercitus neque ducis terga tuta eſſe. Proinde & honeſta mors turpi vitâ potior; & incolumitas
B *ac decus, eodem loco ſita ſunt. nec inglorium fuerit, in ipſo terrarum ac naturæ fine cecidiſſe* Si Cap. 34.
nouæ gentes atque ignota acies conſtitiſſet: aliorum exercituum exemplis vos hortarer. nunc veſtra
decora recenſete, veſtros oculos interrogate. Ij ſunt quos proximo anno, vnam legionem furto no-
ctis aggreſſos, clamore debellaſtis: ij ceterorum Britannorum fugaciſſimi. ideóque tamdiu ſuperſti-
tes. Quomodo ſiluas ſaltusque penetrantibus, fortiſſimum quodque animal robore, pauida & iner-
tia ipſo agminis ſono pelluntur: ſic acerrimi Britannorum iam pridem ceciderunt; reliquus eſt nu-
merus ignauorum & metuentium. quos quòd tandem inueniſtis, non reſtiterunt, ſed deprehenſi
ſunt nouiſſimi, & extremo metu corpora defixêre in his veſtigijs, in quibus pulchram & ſpecta-
bilem victoriam ederetis. Tranſigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum
diem, approbate Reip. numquam exercitui imputari potuiſſe, aut moras belli, aut [57] cauſſas de-
bellandi. Et alloquente adhuc Agricolâ militum ardor eminebat, & finem orationis Cap. 35.
ingens alacritas conſecuta eſt, ſtatimque ad arma diſcurſum. inſtinctos menteſque ita
diſpoſuit, vt peditum auxilia, quæ octo millia erant, mediam aciem firmarent: equitum
C tria millia, cornibus affunderentur. legiones pro vallo ſtetere, ingens victoriæ decus ci-
tra Romanum ſanguinem bellanti, & auxilium ſi pellerentur. Britannorum acies in
ſpeciem ſimul ac terrorem editioribus locis conſtiterant: ita vt primum agmen æquo,
ceteri per accline iugum connexi velut inſurgerent: media campi couinarius & eques
ſtrepitu ac diſcurſu complebat. Tum Agricola ſuperante hoſtium multitudine veritus,
ne ſimul in frontem, ſimul & latera ſuorum pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam
porrectior acies futura erat, & arceſſendas plerique legiones admonebant, promtior
in ſpem, & firmus aduerſis, dimiſſo equo pedes ante vexilla conſtitit. Ac primo con- Cap. 36.
greſſu eminus certabatur. ſimul conſtantiâ, ſimul arte Britanni, ingentibus gladijs &
breuibus cetris, miſſilia noſtrorum vitare, vel excutere, atque ipſi magnam vim telorum
ſuperfundere: donec Agricola tres Batauorum cohortes ac Tungrorum duas cohorta-
tus eſt, vt rem ad mucrones ac manus adducerent. quod & ipſis vetuſtate militiæ exer-
citatum, & hoſtibus inhabile parua ſcuta & enormes gladios gerentibus. nam Britan-
norum gladij ſine mucrone complexum armorum, & [58] in aperto pugnam non tolera-
D bant. Igitur vt Bataui miſcere ictus, ferire vmbonibus, ora fœdare, & tractis qui in
æquo

54. MILITEM ADHVC RATVS.] *Vox planiſſimè excidit*, militem acuendum adhuc ratus, *aut*, incitandum: *ſiue aliud tale.*

55. OCTAVVS ANNVS EST.] *Vnde numeras? ab introitu ſuo in prouinciam, & ad res ſuas aptas.*

56. VOTA VIRTVSQVE IN APERTO.] *Quod Polybius dixit*, ἐν ὑπαίθρῳ.

57. CAVSSAS DEBELLANDI.] *Quærenti apud me Guil. Barclayo erudito & ſagaci viro, ex tempore emendabam*, cauſſas rebellandi. *Sententia proba, iſta: per vos aut ignauiam veſtram minùs debellatum, nec per proteruiam rebellatum. Siue etiam, per eamdem ignauiam: quæ viſa hoſtes animauit, & excitauit.*

58. IN APERTO PVGNAM.] *Quid ais? imò vel maximè optent, adeò non refugient. Faciebam*, in operto, *aut magis*, in opertos. *Qui ſub armis ſcutiſque pugnant, & ſtatim inuadunt, ſpernunt hos prælongos gladios: hodieque res dicit. Tamen placet etiam Franciſci Medicis coniectatio*, in arcto pugnam: *& quis ſtirpem è patronis illis Muſarum non amet? Hodie veram gloriam ipſi ſic ament.*

æquo obſtiterant, erigere in colles aciem cœpere; ceteræ cohortes æmulatione & impetu A
commiſtæ proximos quoſque cædere. ac plerique ſemineces aut integri feſtinatione vi-
ctoriæ relinquebantur. [59] Interim equitum turmæ fugêre, couinarij peditum ſe præ-
lio miſcuêre: & quamquam recentem terrorem intulerant, denſis tamen hoſtium ag-
minibus & inæqualibus locis hærebant: [60] minimeque equeſtris ea pugnæ facies erat,
cùm [61] in gradu ſtantes, [62] ſimul equorum corporibus impellerentur. ac ſæpè vagi
currus, exterriti ſine rectoribus equi, vt quemque formido tulerat, [63] tranſuerſos, aut ob-
Cap.37. uios incurſabant. Et Britanni qui adhuc pugnæ expertes ſumma collium inſederant;
& paucitatem noſtrorum vacui ſpernebant, degredi paullatim & circumire terga vin-
centium cœperant: ni idipſum veritus Agricola quatuor equitum alas ad ſubita belli
retentas, venientibus oppoſuiſſet; quantoque ferociùs accurrerant, tantò acriùs pulſos in
fugam diſiecisſet. Ita conſilium Britannorum in ipſos verſum. tranſuectæque præce-
pto ducis à fronte pugnantium alæ, auerſam hoſtium aciem inuasêre. Tum verò pa-
tentibus locis grande & atrox ſpectaculum: [64] ſequi, vulnerare, capere, atque eoſdem
oblatis alijs trucidare. Iam hoſtium, prout cuique ingenium erat, cateruæ armatorum B
paucioribus terga præſtare, quidam inermes vltrò ruere, ac ſe morti offerre. Paſſim ar-
ma & corpora, & laceri artus, & cruenta humus: & aliquando etiam victis ira virtuſque.
poſtquam ſiluis appropinquarunt, collecti, primos ſequentium incautos & locorum
ignaros circumueniebant. Quod ni frequens vbique Agricola, validas & expeditas co-
hortes indaginis modo, & ſicubi artiora erant, partem equitum dimiſſis equis, ſimul ra-
riores ſiluas equitem perſultare iuſſiſſet, acceptum aliquod vulnus per nimiam fidu-
ciam foret. Ceterùm vbi compoſitos firmis ordinibus ſequi rurſus vidêre, in fugam
verſi, non agminibus vt priùs, nec alius alium reſpectantes, rari, & vitabundi inuicem,
longinqua atque auia petiêre. finis ſequendi nox & ſatietas fuit. cæſa hoſtium ad decem
millia: noſtrorum trecenti quadraginta cecidêre, in quîs Aulus Atticus præfectus co-
Cap.38. hortis, iuuenili ardore & ferociâ equi hoſtibus illatus. Et nox quidem gaudio præda-
que læta victoribus: Britanni palantes, mixtoque virorum mulierumque ploratu, trahe-
re vulneratos, vocare integros, deſerere domos, ac per iram vltrò incendere: eligere la- C
tebras, & ſtatim relinquere: [65] miſcere inuicem conſilia aliqua, dein ſperare: aliquando
frangi aſpectu pignorum ſuorum, ſæpiùs concitari. ſatiſque conſtabat ſæuiſſe quoſ-
dam in coniuges ac liberos, tamquam miſererentur. Proximus dies faciem victoriæ la-
tiùs aperuit. vaſtum vbique ſilentium, ſecreti colles, fumantia procul tecta, nemo ex-
ploratoribus obuius. quibus in omnem partem dimiſſis, vbi incerta fugæ veſtigia, ne-
que vſquam conglobari hoſtes compertum, & exactâ iam æſtate ſpargi bellum nequi-
bat, in fines Horeſtorum exercitum deducit. Ibi acceptis obſidibus, præfecto claſſis
circumuehi Britanniam præcepit. datæ ad id vires, & præceſſerat terror. ipſe peditem
atque

59. INTERIM EQVITVM TVRMÆ FV-GERE.] *Alij in ſequentibus, ego hîc offendo. Nam vnde hæc fuga, cùm nec de pugnâ vllâ præceſſerit? mira vel ipſorum ignauia, vel ſcriptoris noſtri incogitantia. At vitium hîc eſſe palàm odoror. Ecce antea, pro more gentis, inſtruxit & iunxit:* media, *inquit,* campi couinarius, & eques diſcurſu ac ſtrepitu complebant. *Itaque iſti, vt apparet, aciei intertecti: ſed Agricola neglexit, & parte aliâ inuaſit Britannos pedites. quod robur cenſebat. Cœptâ autem pugnâ, iam equites & couinarij miſcentur, ſed verbis corrigendis. Quid dicam Critica? ſuauis, & moleſta es: rem video, verba requiro. Puto,* Interim equitum turmæ effudêre, & couinarij peditum ſe prælio miſcuêre. *Aut potiùs,* turmæ effuſæ & couinarij. *Profectò iam pugnarunt, & ſequens narratio tota dicit: attende.*

60. MINIMEQVE EQVESTRIS EA PV-GNÆ FACIES.] *Vides* equeſtre *prælium? non-dum ergo fugerunt, vt vulgata lectio volebat.*

61. IN GRADV STANTES.] *Hærebant enim locis iniquis, vt dixit, tum & confertâ Romanâ vel Sociali acie.*

62. SIMVL EQVORVM CORPORIBVS.] *Quid clarius, quàm hæc ad ſingulares equites referenda? qui ſtantes hærenteſq́ue, ſine ſuo impetu, facilè cum ipſis equis pellebantur à pedite, vi ingruente.* D

63. TRANSVERSOS, AVT OBVIOS.] *Quos? Romanos? non: ſed ipſos ſuos equites, quos turbabant aut euertebant.*

64. SEQVI, VVLNERARE, CAPERE.] *E Salluſtio ſumpta hæc ſcio, qui in Iugurtino:* tum ſpectaculum horribile in campis patentibus, ſequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti.

65. MISCERE INVICEM.] *Totâ hac periodo ornatum ex oppoſitis quæſiuit. ideoq́ue hîc legam,* dein ſeparare. *Aliquando, inquit, cum alijs, aliquando rurſus ſecum deliberabant.*

66. TRV-

A atque equites lento itinere, quò nouarum gentium animi ipſâ tranſitus morâ terreren-
tur, in hibernis locauit. Et ſimul claſſis ſecundâ tempeſtate ac famâ [66] Trutulenſem
portum tenuit, vnde proximo latere Britanniæ lecto * omni redierat. Hunc rerum *omnis
curſum, quamquam nullâ verborum iactantiâ, [67] epiſtolis Agricolæ actum, vt Domitia- Cap. 39.
no moris erat, fronte lætus, pectore anxius excepit. Inerat conſcientia, deriſui fuiſſe nuper
falſum è Germaniâ triumphum, emtis per commercia, quorum habitus & crines in
captiuorum ſpeciem formarentur: at nunc veram magnamque victoriam, tot millibus
hoſtium cæſis, ingenti famâ celebrari. Id ſibi maximè formidoloſum, priuati hominis
nomen ſupra Principis attolli: fruſtrà ſtudia fori, & ciuilium artium decus in ſilen-
tium acta, ſi militarem gloriam [68] alius occuparet: & cetera vtcumque faciliùs diſſimu-
lari, ducis boni imperatoriam virtutem eſſe. Talibus curis exercitus, quodque ſæuæ
cogitationis indicium erat, ſecreto ſuo ſatiatus, optimum in præſentiâ ſtatuit reponere
odium, donec impetus famæ & fauor exercitus langueſceret. nam etiam tum Agricola
B Britanniam obtinebat. Igitur [69] triumphalia ornamenta, & illuſtris ſtatuæ honorem, Cap. 40.
& quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata, decerni in ſenatu
iubet: addique inſuper opinionem, Syriam prouinciam Agricolæ deſtinari, vacuam
tum morte Atilij Rufi conſularis, & maioribus reſeruatam. Credidêre plerique liber-
tum ex ſecretioribus miniſterijs miſſum ad Agricolam, codicillos quibus ei Syria daba-
tur tuliſſe, cum præcepto, vt ſi in Britanniâ foret, traderentur: eumque libertum in ipſo
freto Oceani obuium Agricolæ, ne appellato quidem eo ad Domitianum remeaſſe. ſiue
verum iſtud, ſiue ex ingenio Principis fictum ac compoſitum eſt. Tradiderat interim
Agricola ſucceſſori ſuo prouinciam quietam tutamque. Ac ne notabilis celebritate &
frequentiâ occurrentium introitus eſſet, vitato amicorum officio, noctu in vrbem, no-
ctu in palatium, ita vt præceptum, venit: exceptuſque breui oſculo & nullo ſermone,
turbæ ſeruientium immixtus eſt. Ceterum vt militare nomen, graue inter otioſos, alijs
virtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium penitus auxit, cultu modicus, ſer-
C mone facilis, vno aut altero amicorum comitatus: adeò vt plerique, quibus magnos
viros per ambitionem æſtimare mos eſt, viſo aſpectoque Agricolâ, quærerent famam,
pauci interpretarentur. Crebrò per eos dies apud Domitianum abſens accuſatus, ab- Cap. 41.
ſens abſolutus eſt. cauſſa periculi non crimen vllum, aut querela læſi cuiuſquam, ſed in-
fenſus virtutibus Princeps, & gloria viri, ac [70] peſſimum inimicorum genus, laudan-
tes. Et ea inſecuta ſunt reipublicæ tempora, quæ ſileri Agricolam non ſinerent: tot exer-
citus in Mœſiâ Daciaque, & Germaniâ Pannoniaque, temeritate aut per ignauiam du-
cum amiſſi: [71] tot militares viri cum tot cohortibus expugnati & capti. nec iam de li-
mite imperij & ripâ, ſed de hibernis legionibus & poſſeſſione dubitatum. Ita cùm dam-
na

66. TRVTVLENSEM PORTVM.] *Ignotus eſt. itaque alij volunt*, Rutupenſem.

67. EPISTOLIS AGRICOLÆ ACTVM.] *Haſi olim. nunc leui emendatione me expedio*, auctum, *pro*
D actum, *reſcribens.*

68. ALIVS OCCVPARET.] *Putabam*, altius, *vel* artius, *ſiue* arctius. *De Agricolâ Domitianus ratiocinatur, & ſeſe exſtimulat: Fruſtrà ſilentio tranſitas ciuiles artes, ſi in militari præpolleret. Quòd ſi vulgata placet, de ipſo Domitiano accipies, querente: Fruſtrà ſe* liberalia ſtudia initio Principatus neglexiſſe (*ita Suetonius cap. XX.*) *vt ad militaria & imperatoria ſe daret ſcilicet: ſi ecce alius eam gloriam occuparet. Atque hanc veram ſententiam puto. Videbatur enim ſibi in ſtudijs & eloquentiâ potuiſſe excellere, ſi perſeueraſſet.*

69. TRIVMPHALIA ORNAMENTA.] *Palàm eſt hæc à Domitiano tributa: quod Tacitus de ſocero non potuit, credo, ignorare. Tamen Dio vult à Tito: Ἐσφάγη, inquit, δὲ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίπερ τὰς ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών.*

70. PESSIMVM INIMICORVM GENVS, LAVDANTES.] *Gnome ex ipſis adytis humanæ vitæ. cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianum:* Cùm, *inquit*, ſancti Principis merces (*legimus* mores) atque inſtituta falſarum vituperationum licentiam ſubmouerent: callido nocendi artificio accuſatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quaſi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit, *&c. Statimque:* Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. ſi enim comminiſci aliqua flagitia tentaſſent, facilè ipſo ſplendore laudis & gloriæ refutarentur. inuenerunt accuſandi genus, quod nullus refelleret.

71. TOT MILITARES VIRI.] *Ego dubito an non*, tot militares numeri. *Atqui de* Cohortibus *iungit. Ita, ſed illos Romanos intellegit, has Sociales.*

72. ASIÆ

na damnis continuarentur, atque omnis annus funeribus & cladibus inſigniretur, po- A
ſcebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus cunctis vigorem, conſtantiam, & ex-
pertum bellis animum, cum inertiâ & formidine eorum. Quibus ſermonibus ſatis con-
ſtat Domitiani quoque aures verberatas, dum optimus quiſque libertorum amore &
fide, peſſimi malignitate & liuore, pronum deterioribus Principem extimulabant. Sic
Agricola ſimul ſuis virtutibus, ſimul vitijs aliorum, in ipſam gloriam præceps agebatur.
Cap.42. Aderat iam annus quo proconſulatum [72] Aſiæ & Africæ ſortiretur, & occiſo Ciuicâ
nuper, nec Agricolæ conſilium deerat, nec Domitiano exemplum. Acceſſere quidam co-
gitationum Principis periti, qui iturus ne eſſet in prouinciam, vltrò Agricolam interro-
garent. ac primò occultiùs quietem & otium laudare, mox operam ſuam in approbandâ
excuſatione offerre: poſtremò non iam obſcuri, ſuadentes ſimul terrentesque, pertraxé-
re ad Domitianum. qui paratus ſimulatione, in arrogantiam compoſitus, & audijt
preces excuſantis, & cùm annuiſſet, agi ſibi gratias paſſus eſt: nec erubuit beneficij in-
uidiâ. [73] ſalarium tamen proconſulari ſolitum offerri, & quibuſdam à ſeipſo conceſ- B
ſum, Agricolæ non dedit: ſiue offenſus non petitum, ſiue ex conſcientiâ, ne quod ve-
tuerat videretur emiſſe. Proprium humani ingenij eſt, [74] odiſſe quem læſeris: Domi-
tiani verò natura præceps in iram. & quò obſcurior, eò irreuocabilior, moderatione ta-
men prudentiaque Agricolæ leniebatur. quia non contumaciâ, neque inani iactatione
libertatis, famam fatumque prouocabat. Sciant quibus moris illicita mirari, poſſe etiam
ſub malis Principibus magnos viros eſſe: obſequiumque ac modeſtiam, ſi induſtria ac
vigor adſint, [75] eo laudis excedere, quo plerique per abrupta, ſed [76] in nullum rei poſt
Cap.43. vſum, ambitioſâ morte inclaruerunt. Finis vitæ eius nobis luctuoſus, amicis triſtis,
extraneis etiam ignotiſque non ſine curâ fuit. Vulgus quoque, & hic aliud agens popu-
lus, & ventitauêre ad domum, & per fora & circulos locuti ſunt: nec quiſquam auditâ
morte Agricolæ, aut lætatus eſt, aut ſtatim oblitus eſt. Augebat miſerationem conſtans
rumor, veneno interceptum. Nobis nihil comperti affirmare auſim. ceterùm per omnem
valetudinem eius, crebriùs quàm ex more principatus per nuntios viſentis, & libertorum
primi, & medicorum intimi venêre: ſiue cura illud, ſiue inquiſitio erat. Supremo qui- C
dem die momenta deficientis per diſpoſitos curſores nuntiata conſtabat, nullo credente
ſic accelerari, quæ triſtis audiret. Speciem tamen doloris animo vultuque præ ſe tulit,
[77] ſecurus iam odij, & qui faciliùs diſſimularet gaudium quàm metum. Satis conſtabat
lecto teſtamento Agricolæ, quo coheredem optimæ vxori & pijſſimæ filiæ Domitia-
num ſcripſit, lætatum eum, velut honore iudicioque: tam cæca & corrupta mens aſſiduis
adulationibus erat, vt neſciret à bono patre non ſcribi heredem, niſi malum Principem.
Cap.44. Natus erat Agricola Caio Cæſare tertiùm Conſ. idib. Iunijs: exceſſit ſexto & quin-
quageſimo anno, decimo Kalen. Septemb. Collegâ Priſcoque Coss. Quòd ſi habitum
quoque eius poſteri noſcere velint, decentior quàm ſublimior fuit. nihil metus in vultu:
gratia oris ſupererat. bonum virum facilè crederes, magnum libenter. Et ipſe quidem,
quam-

72. ASIÆ ET AFRICÆ.] *Non poteſt, vt ſortitus fuerit vtrumque ſimul. nec ferunt Romani mores. Scribo,* Aſiæ aut Africæ.

73. SALARIVM TAMEN PROCONSVLARI.] *Nihil magis ad huius loci lucem (vt ne ab alto aut longinquo petam) quàm quæ Dio Caßius in Fragmento rerum Macrini conſcripſit. Ait* Aufidium Frontonem, neque Africæ Proconſulatu donatum à Macrino, etſi ſortitus eam eſſet, neque item Aſiæ. *& addit:* Τόγε μὴν σιτηρέσιον γέρας, καὶ οἴκοι μένοντι αὐτῷ, τὰς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας, δοθῆναι ἐσηγήσατο. Οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος αὐτὰς ἔλαβεν, εἰπὼν, οὐκ ἀργυρίου, ἀλλ' ἡγεμονίας δεῖσθαι: Adiunctum tamen ſalarium, etiam domi manenti ipſi, viginti quinque myriadas drachmarum, dari ſtatuit. quod ille non accepit, dicens non pecuniæ ſed imperij honoriſque ſe egere. *Vides retineri ſolitos; vides Salarium tamen accipere; vides & ipſam ſummam, seriò notandam. Ea eſt* decies HS. *ſiue* XXV. *millia Philippicûm.* D

74. ODISSE QVEM LÆSERIS.] *Seneca* II. *de Irâ:* Hoc habent animi magnâ fortunâ inſolentes, quos læſerunt & oderunt.

75. EO LAVDIS EXCEDERE.] *Malo,* accedere, *vel potiùs* eſcendere. *Sequentia huius comprehenſionis parùm integra cenſeo.*

76. IN NVLLVM REI POST VSVM.] *Non diſplicet iunctim & quaſi compoſitè,* poſt-uſum. *Id eſt, morte eâ nec in poſterum aliquid conſuluiſſe, vel vtiliter præſtitiſſe. Mercero placebat:* in nullum reipublicæ vſum. *ingenioſè, & fortaſſe verè.*

77. SECVRVS IAM ODII.] *Id eſt, qui odium non*

A quamquam medio in ſpatio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longiſſimum æuum peregit. Quippe & vera bona, quæ in virtutibus ſita ſunt, impleuerat; & Conſularibus ac Triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adſtruere fortuna poterat? Opibus nimijs non gaudebat, ſpecioſæ contigerant. filiâ atque vxore ſuperſtitibus, poteſt videri etiam beatus incolumi dignitate, florente famâ, ſaluis affinitatibus & amicitijs futura effugiſſe. Nam ſicuti durare in hac beatiſſimi ſæculi luce, ac Principem Traianum [78] videre, augurio votiſque apud noſtras aures ominabatur: ita feſtinatæ mortis grande ſolatium tulit, euaſiſſe poſtremum illud tempus, quo Domitianus non iam per interualla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut vno ictu rempublicam exhauſit. Non vidit Agricola obſeſſam curiam, & clauſum armis ſenatum, & eâdem ſtrage tot conſularium cædes, tot nobiliſſimarum feminarum exſilia & fugas. Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius cenſebatur, & [79] intra Albanam villam ſententia Meſſallini ſtrepebat, & Maſſa Bebius [80] iam tum reus erat. [81] Mox noſtræ duxêre Heluidium in B carcerem manus: nos [82] Maurici, Ruſticique viſus, nos innocenti ſanguine Senecio perfudit. Nero tamen ſubtraxit oculos, iuſſitque ſcelera, non ſpectauit. præcipua ſub Domitiano miſeriarum pars erat, videre & aſpici: cùm ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur: cùm denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſæuus ille vultus & [83] rubor, à quo ſe contra pudorem muniebat. Tu verò felix Agricola non vitæ tantùm claritate, ſed etiam Cap. 45.

non curaret, facilè iam deponeret, vt in mortuum: adeoq; & doloris affectum facilè indui.

73. VIDERE OMINABATVR.] *Mirum ſi tot annos antè præſagijt? nec de Traiano vlla ſpes aut ſuſpicio; niſi ſi Deus mentem illi monuit, aut noſtro ſcriptori Blanditia. quod non ſolet.*

79. INTRA ALBANAM VILLAM.] *Veteres editiones,* intra Albanam arcem villam. *Opinor,* villam, C *gloſſematium eſſe: & germanum,* Albanam arcem. *Certè Domitianus delectatus eo loco, eumq; habuit velut arcem. Dionis compendium:* Τῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἀλβανὸν, ἀφ' ὅπερ αὐτὸ ὠνομάσθη, ὃ ὥσπερ τινα ἀκρόπολιν ἐξείλετο. *Pichena vellet:* intra Albanam arcem nulla ſententia: *quaſi dicat, nondum tunc auditum ibi Meſſallinum. Ego putarem dicere, quòd adhuc intra Albanam arcem, non in Senatu & publico, calumniator ille audiretur. At peſtes illas hominum, & diſtrictos eius aut accuſatores, Plinius paſſim nominat. etiam Sidonius:* Hi ſunt quorum comparatione digitum tollerent Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius. *Iuuenalis:*

——quem Maſſa timet, quem munere palpat
Carus.

80. IAM TVM REVS ERAT.] *Qui damnatus quidem poſteà eſt accuſantibus Baticis. vt diſcet ex Plinij* D *epiſtolâ vlt. lib.* VII.

81. MOX NOSTRÆ DVXERE.] *Nam in Senatu accuſatus, & manus ibi ei iniecta ſunt, maximè & primùm à quodam Certo. Plinij epiſtola legatur* XIII. *libri* IX. *Hac autem referenda, nequis erret, ad* Heluidium filium, *quem Domitianus occidit (Suetonius cap.* X.*) cùm patrem eius ipſe Veſpaſianus. eadem Sueton. Veſp. c.* XV. *Sed Heluidius hic filius quâ matre natus? Habuit ſanè Heluidius pater* Fanniam *vxorem, filiam* Thraſeæ Pæti: *quod in epiſtolâ* XIX. *lib.* VII. *apud Plinium clarè ſcriptum. Non tamen hæc mater, ſed nouerca. & ita idem Plinius appellat epiſtolâ* XIII. *libri* IX. Fuerat cum Arriâ & Fanniâ, quarum altera Heluidio nouerca, altera mater nouercæ. *Nam Fannia hæc vxor Heluidij Priſci, vt Arria vxor Thraſeæ; & ergo Fannia mater. Ex his liquet* Heluidium patrem, *aliam vxorem ante Fanniam habuiſſe, & ex eâ prolem: etſi* Quæſtorius adhuc à Thraſeâ gener ſit electus, *vt libro* IV. *ſcriptum.*

82. MAVRICI, RVSTICIQVE VISVS.] *Scriptura apud me fidei fluxa. Quis enim illud,* viſus? *Nec melius tamen video: aut potiùs in ſententiolâ hac nihil video. Viri ipſi mihi notiores, è quibus Mauricus, Iunius eſt Mauricus,* quo viro nihil firmius, nihil melius, *ait Plinius lib.* IV. *epiſtolarum. Eum à Domitiano in exſilium pulſum, rediſſe principatu primo Neruæ, docebit te idem lib.* I. *epiſtolâ* V. *At Ruſticum hunc, Iunium Ruſticum nominat Suetonius in Domitiano:* Occidit Iunium Ruſticum, quòd Pæti Thraſeæ & Heluidij Priſci laudes edidiſſet. *Etiam lapis vetus, ſiue inſcriptio baſis:*

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noſter Arulenum Ruſticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epiſtolâ V. *lib.* I. *de Regulo:* Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret publicaretque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat. *Vt omninò nomina illi fuerint, L. Iunius Arulenus Ruſticus. Plinius ipſe hunc velut doctorem monitoremq; habuit, & in laudes eius exempli epiſtolâ* XIV. *lib.* I. *Etiam Plutarchus, extremo libello De Curioſitate, factum eius plenum conſtantiæ recenſuit. Et Antoninus epiſtolam inſeruit* I. *De ſuâ vitâ. At Senecio, Herennius Senecio eſt, Plinio non ſemel item nominatus. Reus & interfectus fuit, quòd de vitâ Heluidij libros compoſuiſſet, ait Plinius lib.* VII. *Sed vos magna anima mihi ſaluete: quos iure miramur, colimus, factis dictisq; ſapientes, & legitimos robuſtæ porticus alumnos.*

83. RVBOR, A QVO SE CONTRA.] *Particulam*

iam opportunitate mortis. vt perhibent qui interfuerunt nouiſſimis ſermonibus tuis, A
conſtans & libens fatum excepiſti, tamquam pro virili portione innocentiam Principi donares. Sed mihi filiæque, præter acerbitatem parentis erepti, auget mæſtitiam, quòd aſſidere valetudini, fouere deficientem, ſatiari vultu, complexu, non contigit. [84] excepiſſem certè mandata voceſque, quas penitus animo figeremus. Noſter hic dolor, noſtrum vulnus: nobis tam longæ abſentiæ conditione ante quadriennium amiſſus es. Omnia ſine dubio, optimâ parentum aſſidente amantiſſimâ vxore, ſuperfuere honori tuo: paucioribus tamen lacrymis compoſitus es, & nouiſſimâ in luce deſiderauere aliquid oculi tui.

Cap.46. Si quis piorum manibus locus, ſi, vt ſapientibus placet, non cum corpore exſtinguuntur magnæ animæ; placidè quieſcas, nos domum tuam ab infirmo deſiderio, & muliebribus lamentis ad contemplationem virtutum tuarum voces, quas neque lugeri, neque plangi fas eſt: [85] admiratione te potiùs * temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, * militum decoramus. Is verus honos, ea coniunctiſſimi cuiuſque pietas. Id filiæ quoque vxorique præceperim, ſic patris, ſic mariti memoriam venerari, vt B
omnia facta dictaque eius ſecum reuoluant, famamque ac figuram animi magis quàm corporis complectantur. non quia intercedendum putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur: ſed vt vultus hominum, ita ſimulacra vultus imbecilla ac mortalia ſunt, forma mentis æterna. quam tenere & exprimere non per alienam materiam & artem, ſed tuis ipſe moribus poſſis. Quidquid ex Agricolâ amauimus, quidquid mirati ſumus, manet, manſurumque eſt in animis hominum, in æternitate temporum, famâ rerum. Nam multos veterum velut inglorios & ignobiles obliuio obruet, Agricola poſteritati narratus & traditus, ſuperſtes erit.

culam ſupereſſe puto, & lego, rubor quo ſe. *Porrò de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico:* Ira in oculis, fæmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa. *Item Suetonius cap.* XVIII. *Et communiter, Seneca epiſt.* XI. Quidam numquam magis, quàm cùm erubuerint, timendi ſunt, quaſi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentiſſimus, cùm faciem eius ſanguis inuaſerat.

84. EXCEPISSEM CERTE MANDATA.] *Planè Homericum eſt. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem:*

Οὐδέ τι μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, οὗ τέκεν ἀεὶ
Μεμνῄμην νύκτας τε καὶ ἤματα δ᾽ ἀκρυχέουσα.
Nec mihi ſermones dixiſti, quorum ego ſemper C
Noctes atque dies lacrymis ſuffuſa recorder.

85. ADMIRATIONE TE POTIVS.] *Cœnum & lutum, quod non purgo. Priora teneam:* admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.

IVSTI LIPSI AD DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ

PRÆFATIO.

SVPERIORIBVS *libris lucem aliquam induſtria noſtræ attulit: huic, verè poſſum dicere, ſalutem. Nam cùm deprauatiſſimus vulgò circumferretur, nulla pagina ſine vulnere & vibice: admirabile eſt, quantum à Farneſiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo ſanando ſimus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ inſertæ, centeni aliquot loci (Latinè non oratoriè loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut ſuperuacuum: moderabor, & in his Notis ea ſaltem tangam quorum vel inſignis correctio eſt, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, ſatis ſit verbo iam nunc prædixiſſe, è Farneſiani libri fide eſſe. At de ſcripto, & ſcriptore ipſo, pauca etiam hîc libanda ſunt.. Scriptum ſanè optimum, ſtilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum eſſet modò) conferre nihil verear cum iis quæ optimi ſæcli, & optimæ notæ. Scriptor tamen ipſe incertus. Ita olim iudicaui: neque etiam muto. Nam Tacitum fuiſſe quî credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumentum. qui in noſtro, conſtrictus vbique, teres, acutus, & ſeuerus magis quàm lepidus: hîc omnia contrà. At mutari is in ætate aut argumento poteſt, inquiunt.. Non nego. ſed numquam ita, vt abeat prorſus à ſeſe. Quidquid Cicero ſcripſit, ſenex, iuuenis, philologum, philoſophum; in iis tamen lineamenta quædam appârent eiuſdem viri & vultus. Nec aliter fit in omnibus nobis. Ætatem etiam vide, ſi non pugnat. Hic ſcriptor ſermonem hunc habitum inducit ſexto Flauiani imperij anno: eiq́ue interfuiſſe ſe* admodum iuuenem. *Quomodo verò tunc admodum iuuenis Tacitus, ſi honores etiam cœpit ſub Veſpaſiano? Id enim de ſe fatetur,* & dignitatem *ſuam* à Veſpaſiano inchoatam *ait Hiſtoriarum primo. Sed exemplaria omnia Tacito adſerunt. Quæ illa? vix bina aut terna credo ea eſſe in omni Europâ. quæ tam facile & pronum eſt hic mentiri, quàm in aliis libris ſæpè. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politiſſimus doctiſſimúſque Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum. Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis:* Cornelius,

lius, *inquit*, Tacitus appellat ſcriptà Mæcenatis calamiſtros. *Nec negare certè poſſumus, quin is locus hodieq́; in hòc libello exſtet. Quid dicam? ſeriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, ſomniauit fortaſſe quod voluit. Dico me. nam aliis nihil præeo quid ſequantur. Incommodi quid erit, ſiue Tacito tribuamus; ſiue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim viſum? Nam & ſtilus ipſe planè geminus: & ille ſe* De cauſſis corruptæ eloquentiæ *ſcripſiſſe plus vno loco fatetur. quem titulum valdè appoſitum ſcio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum ſcripti, hoc fuiſſe; euincunt illa quæ ſuperant, & magis euincerent quæ à fine deſunt. Ipſe Maternus hìc ad Meſſallam:* Exprime nobis non laudationem antiquorum, ſed cauſſas cur in tantum ab eloquentiâ eorum receſſerimus. *Ætas tamen Quinctiliani paullò grandior fuiſſe videtur, quàm vt hic ſermo illo iuuene. Itaque ambigo. & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & ſigno hoc reſponſo, Mihi non liquêre.*

A

FABII QVINCTILIANI,

VT VIDETVR, DIALOGVS;

AN SVI SÆCVLI ORATORES ANTIQVIS, ET QVARE, CONCEDANT:

CORN. TACITO VVLGO INSCRIPTVS.

B SÆPE ex me requiris, Iuſte Fabi, cur cùm priora ſæcula tot eminentium oratorum ingeniis gloriaque effloruerint, noſtra potiſſimùm ætas deſerta, & laude orbata, vix nomen ipſum oratoris retineat. neque enim ita appellamus niſi antiquos: horum autem temporum diſerti, cauſſidici, & aduocati, & patroni, & quiduis potiùs quàm oratores vocantur. Cui percontationi tuæ reſpondere, & tam magnæ quæſtionis pondus excipere, vt aut de ingeniis noſtris [1] malè exiſtimandum ſit, ſi idem aſſequi non poſſumus, aut de iudiciis, ſi nolumus; vix hercule auderem, ſi mea ſententia proferenda, ac non diſertiſſimorum vt noſtris temporibus hominum ſermo repetendus eſſet. quos eamdem hanc quæſtionem pertractantes, iuuenis admodum Cap.1.
C audiui. Ita non ingenio, ſed memoriâ ac recordatione opus eſt, vt quæ à præſtantiſſimis viris & excogitata ſubtiliter & dicta grauiter, accepi, cùm ſinguli diuerſas [2] vel eaſdem, ſed probabiles cauſſas afferrent, dum formam ſui quiſque & animi, & ingenij redderet, iiſdem nunc numeris, iiſdemque rationibus perſequar, ſeruato ordine diſputationis. neque enim defuit, qui diuerſam quoque partem ſuſciperet, ac multum vexatâ & irriſâ vetuſtate, noſtrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis anteferret. Nam poſtero die quàm [3] accuratiùs Maternus Catonem recitauerat, cùm offendiſſe potentium animos diceretur, tamquam in eo tragœdiæ argumento ſui oblitus, tantùm Catonem cogitaſſet, eaque de re per vrbem frequens ſermo haberetur, venerunt ad eum M. Aper & Iulius Secundus, celeberrima tum ingenia fori noſtri: quos ego in iudiciis non vtroſque modò ſtudioſè audiebam, ſed domi quoque & in publico aſſectabar, mirâ ſtudiorum cupiditate, & quodam ardore iuuenili, vt fabulas quoque eorum & diſputationes, & arcana ſemotæ dictionis penitus exciperem. quamuis malignè plerique opinarentur, nec Secundo promtum eſſe ſermonem, & Aprum ingenio potiùs Cap.2.
D & vi naturæ, quàm inſtitutione & litteris famam eloquentiæ conſecutum. Nam & Secundo purus, & preſſus, &, in quantum ſatis erat, profluens, ſermo non defuit: & Aper [4] communi eruditione imbutus, contemnebat potiùs litteras quàm neſciebat. tamquam

NOTÆ.

1. MALE EXISTIMANDVM SIT.] *Ita Farneſ. at in Rom. codice* exiſtimandum habeam.

2. VEL EASDEM, SED PROBABILES.] *Id verò non probabile, vt in vno ſermone eaſdem cauſſas reperierint. Ego verba ea ſupereſſe cenſeo*, vel eaſdem.

3. ACCVRATIVS MATERNVS.] *Farneſ.* Curiatius Maternus. *Putabam,* Curatius. *ſed ſententiam attendenti magis placet.* Curiatius: *quod proprium nomen Materni poëtæ fuerit.*

4. COMMVNI ERVDITIONE.] *Malè vulgò,* cum eruditione.

quam maiorem induſtriæ & laboris gloriam habiturus, ſi ingenium eius nullis aliena- A
rum artium adminiculis inniti videretur. Igitur vt intrauimus cubiculum Materni,
[5] ſedentem ipſum, quem pridie recitauerat librum intra manus habentem, deprehen-
Cap.3. dimus. Tum Secundus: Nil ne te, inquit, Materne, fabulæ malignorum terrent, quo
minus [6] offenſas Catonis tui ames? An ideò librum iſtum [7] apprehendiſti, vt diligen-
tiùs retractares, & ſublatis ſi qua prauam interpretandi materiam dederunt, emitte-
res Catonem non quidem non meliorem, ſed tamen ſecuriorem? Tum ille, [8] Leges tu
quidem ſi volueris, & agnoſces quæ audiſti. quòd ſi qua omiſit Cato, [9] ſequenti tracta-
tione Thyeſtes dicet. Hanc enim tragœdiam diſpoſui iam, & intra me ipſe formaui.
Atque ideò maturare libri huius editionem feſtino, vt dimiſsâ priore curâ, nouæ cogi-
tationi toto pectore incumbam. Adeò te tragœdiæ iſtæ non ſatiant, inquit Aper, quo
minus omiſſis orationum & [10] curarum ſtudiis omne tempus modò circa Medeam,
ecce nunc circa Thyeſtem conſumas? cùm tot amicorum cauſſæ, tot coloniarum &
municipiorum clientelæ in forum vocent, quibus vix ſufficeres, etiam ſi non nouum B
tibi ipſe negotium importaſſes, Domitium, & Catonem: id eſt, noſtras quoque hiſto-
Cap.4. rias, & Romana nomina, Græcorum fabulis aggregares. Et Maternus, Perturbarer hac
tuâ ſeueritate, niſi frequens ac aſſidua nobis contentio iam propè in conſuetudinem
vertiſſet. Nam nec tu agitare & inſequi poëtas intermittis, & ego [11] cui deſidiam aduo-
cationum obiicis, cotidianum hoc patrocinium [12] defendendæ aduerſus te poëticæ
exerceo. Quo lætior magis oblatum nobis iudicem, qui me vel in futurum vetet verſus
facere, vel quod iam pridem opto, ſuâ quoque auctoritate compellar, vt omiſſis foren-
ſium Muſarum anguſtiis, in quibus ſatis mihi ſuperque ſudatum eſt, ſanctiorem iſtam
Cap.5. & auguſtiorem eloquentiam colam. Ego verò, inquit Secundus, antè quàm me iudi-
cem Aper recuſet, faciam quod probi & modeſti iudices ſolent, vt in his cognitionibus
* gratiâ excuſent, in quibus manifeſtum eſt, alteram apud eos partem * gratiæ præualere. Quis
enim neſcit, neminem mihi coniunctiorem eſſe & vſu amicitiæ, & aſſiduitate contuber-
nij, quàm Saleium Baſſum, cùm optimum virum tum abſolutiſſimum poëtam? porrò
ſi poëtica accuſatur, non alium video reum locupletiorem. Securus ſit, inquit Aper, & C
Saleius Baſſus, & quiſquis alius ſtudium poëticæ & carminum gloriam fouet, cùm
cauſſas agere non poſſit. & ego enim [13] quatenus arbitrium litis huius inueniri non
patiar, Maternum [14] ſollicitè plurimum defendi. ſed & ipſum ſolum [15] apud eos ar-
guam, quòd natus ad eloquentiam virilem & oratoriam, quâ parare ſimul & tueri ami-
citias, adſciſcere nationes, complecti prouincias poſſit, amittit ſtudium, quo non aliud
in ciuitate noſtrâ vel ad vtilitatem fructuoſius, vel ad dignitatem amplius, vel ad vrbis
famam pulchrius, vel ad totius imperij atque omnium gentium notitiam illuſtrius ex-
cogitari poteſt. Nam ſi ad vtilitatem vitæ omnia [16] conſilia, facta noſtra dirigenda
ſunt; quid erit tutius quàm eam exercere artem, quâ ſemper armatus præſidium amicis,
opem

5. SEDENTEM IPSVM, QVEM.] *Rom. copula addita*, & quem, *rectè*.

6. OFFENSAS CATONIS TVI AMES.] *Perſpicuè verum. vulgò*, aures.

7. APPREHENDISTI.] *Alij libri*, deprehendiſti. *Ego*, reprehendiſti: *propriâ ſignificatione huius verbi*.

8. LEGES TV QVIDEM SI VOLVERIS.] *Scriptus liber longè aliter*, Leges quid Maternus ſibi debuerit, & agnoſces, *&c*.

9. SEQVENTI TRACTATIONE.] *Fortaſſe* recitatione. *Ipſe Maternus infrà*, Recitatione tragœdiarum famam ſe auſpicatum, *ait*.

10. CVRARVM STVDIIS.] *Omninò ſcribendum coniicio*, cauſſarum ſtudiis.

11. CVI DESIDIAM ADVOCATIONVM OBIICIS.] *Præclarè meus liber. Anteà corruptè & mutilatè*, cui deſidiam aduocatuur, cotidianum, *&c*. D

12. DEFENDENDÆ ADVERSVS TE POETICÆ.] *Benè quoque hoc liber. Alij*, defendens aduerſus te poëtice.

13. QVATENVS ARBITRIVM LITIS HVIVS.] *Totum locum P. Pythæus legit*, quatenus arbitrum litis huius inueni, non patiar Maternum ſocietate plurium defendi. *hoc ſenſu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus ſum. Quod rectum omnino iis quibus mens non curua*.

14. SOLLICITE PLVRIMVM DEFENDI. *Farneſ.* ſocietate plurium.

15. APVD EOS.] *Malo*, apud vos.

16. CONSILIA, FACTA NOSTRA.] *Rom. liber*, factaque noſtra.

17. REBVS

A opem alienis, ſalutem periclitantibus, inuidis verò & inimicis metum & terrorem vltrò
feras, ipſe ſecurus, & velut quadam perpetuâ potentiâ ac poteſtate munitus? cuius vis &
vtilitas, [17] rebus propè fluentibus, aliorum * præſidio & tutelâ intelligitur. ſin proprium * præſidium & tutela
[18] periculum increpuit; non hercule lorica aut gladius in acie firmius munimentum,
quàm reo & periclitanti eloquentiæ præſidium ſimul & telum, quo propugnare pariter
& inceſſere, vel in iudicio, ſiue in ſenatu, ſiue apud Principem poſſis. Quid aliud infeſtis
patribus nuper Eprius Marcellus, quàm eloquentiam ſuam oppoſuit? qui accinctus &
minax diſertam quidem, ſed inexercitatam, & eiuſmodi certaminum rudem Heluidij
ſapientiam eluſit. Plura de vtilitate non dico, [19] cui parti minimè contradicturum
Maternum meum arbitror. Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ tranſeo, cuius iucun- Cap.6.
ditas non vno alióve momento, ſed omnibus propè diebus & propè omnibus horis
contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo, & ad voluptates honeſtas nato,
quàm videre plenam ſemper & frequentem domum concurſu ſplendidiſſimorum ho-
B minum? idque ſcire, non pecuniæ, non orbitati, neque officij alicuius adminiſtrationi,
ſed ſibiipſi dari? illos quinimmo [20] orbos & locupletes & potentes venire plerumque
ad iuuenem & pauperem, vt aut ſua aut amicorum diſcrimina commendent. Vlláne
tanta ingentium opum ac magnæ potentiæ voluptas, quàm ſpectare homines veteres,
& ſenes, & [21] totius orbis gratiâ ſubnixos, in ſummâ omnium rerum abundantiâ
confitentes id quod optimum ſit ſe non habere? Iam verò qui togatorum comitatus &
egreſſus? quæ in publico ſpecies? quæ in iudiciis veneratio? quod gaudium conſurgendi
aſſiſtendique inter tacentes, in vnum conuerſos? coire populum, & circumfundi co-
ràm, & accipere affectum quemcumque orator induerit? Vulgata dicentium gaudia, &
imperitorum quoque oculis [22] expoſita, percenſeo. Illa ſecretiora, & tantùm ipſis oran-
tibus nota, maiora ſunt. Siue accuratam meditatámque affert orationem; eſt quoddam
ſicut ipſius dictionis, ita gaudij pondus & conſtantia. ſiue nouam & recentem curam
non ſine aliquâ trepidatione animus attulerit, ipſa ſollicitudo commendat euentum,
& lenocinatur voluptati. Sed extemporalis audaciæ, atque ipſius temeritatis vel præci-
C pua iucunditas eſt. Nam ingenio quoque, ſicut in agro, quamquam alia diu ſerantur
atque elaborentur, gratiora tamen quæ ſuâ ſponte naſcuntur. Equidem vt de me ipſo Cap.7.
fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clauus oblatus eſt, vel quo homo
nouus & in ciuitate minimè fauorabili natus, quæſturam, aut tribunatum, aut prætu-
ram accepi: quàm eos quibus mihi pro mediocritate huius quantulæcumque in dicen-
do facultatis, aut reum proſperè defendere, aut apud centumuiros cauſſam aliquam fe-
liciter orare, aut apud Principem ipſos illos libertos & procuratores Principum tueri &
defendere datur. Tum mihi ſupra tribunatus & præturas & conſulatus aſcendere vi-
deor, [25] tum * abire: quod ſi non in alio oritur, nec in codicillis datur, nec cum gratiâ
venit. Quæ fama & laus cuiuſuis artis cum oratorum gloriâ comparanda eſt, qui non
illuſtres in vrbe ſolùm apud negotioſos & rebus intentos, ſed etiam apud iuuenes &
adoleſcentes, [24] quibus morum indoles eſt & bona ſpes ſui? Quorum nomina priùs
paren-

D 17. REBVS PROPE FLVENTIBVS.] *Pythœus rectè legit & diſtinguit,* rebus probè *(nec malè, ſi,* proſperè) fluentibus, aliorum præſidio & tutelâ intelligitur.

17. PERICVLVM INCREPVIT.] *Alij libri,* periculum irrepat. *Sed hoc Farneſianum planiſſimè verum eſt. Cicero in Catilinariâ:* Quidquid increpuerit, Catilinam timeri. *Liuius:* Vnde ſi quid increpet terroris.

19. CVI PARTI MINIME CONTRADICTVRVM.] *Ita vetus. non tamen malè vulgati,* cùm præſertim minimè contradicturum.

20. ORBOS ET LOCVPLETES ET POTENTES.] *Auxi è libro ſcripto.*

21. TOTIVS ORBIS.] *Pythœus,* totius vrbis: *probè.*

22. EXPOSITA PERCENSEO.] *Benè ita liber. Anteà;* parua cenſeo, *cum pernicie totius ſententiæ.*

23. TVM ABIRE: QVOD SI NON IN ALIO ORITVR.] *Corruptio clara, nec medicina hîc à libro. Pythœus tentat,* Tum habere, quod non in aluo oritur. *quod capio haud ſatis. An ne* in albo *voluit dicere? & Prætorum ius formulaſq; intellexit? Fortaſſe etiam,* quod ſcilicet *(ita enim illud, ſi, diducam & extendam)* non in atrio oritur. *Præceſſerat enim de plenâ & ſplendenti domo, concurſu ſalutantum. Rodolphi lectionem, ſiue coniectura eſt, non omitto, qui in prioribus verbis legit:* tum ſupra me abire.

24. QVIBVS MORVM INDOLES.] *Romana editio,* quibus maior indoles.

 25. NON

parentes liberis ſuis ingerunt? quos ſæpiùs vulgus imperitum & tunicatus hic populus A
tranſeunteis nomine vocat, & digito demonſtrat? Aduenæ quoque & peregrini, iam in
municipiis & coloniis ſuis auditos, cùm primùm vrbem attigerunt, requirunt, ac vultus
Cap.8. agnoſcere concupiſcunt. Auſim contendere, Marcellum hunc Eprium, de quo mo-
* notis dò locutus ſum, & Criſpum Vibium (libentiùs enim * nouis & recentibus quàm re-
motis & oblitteratis exemplis vtor) [25] non minus eſſe in extremis partibus terra-
rum, * quàm Capuæ aut Vercellis, vbi nati dicuntur. [26] nec hoc illis alterius ter mil-
lies ſeſtertium præſtat, quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ benefi-
cio veniſſe. Ipſa eloquentia, cuius numen & cæleſtis vis multa quidem omnibus ſæculis
exempla edidit, ad quantam vſque fortunam homines ingenij viribus peruenerint.
[27] Sed hæc, vt ſuprà dixi, proxima, & quæ non auditu cognoſcenda ſed oculis ſpectanda
habemus. Nam quò ſordidiùs & abiectiùs nati ſunt, quoque notabilior paupertas &
[28] anguſtia rerum naſcentes eos circumſteterunt, eò clariora & ad demonſtrandam ora-
toriæ eloquentiæ vtilitatem illuſtriora exempla ſunt. quòd ſine commendatione nata-
lium, ſine ſubſtantiâ facultatum, neuter moribus egregius, alter habitu quoque corporis B
contemtus, per multos iam annos [29] potentiſſimi ſunt ciuitatis, ac donec libuit princi-
pes fori, nunc principes in Cæſaris amicitiâ agunt feruntque cuncta: atque ab ipſo
Principe cum quâdam reuerentiâ diliguntur. Quia Veſpaſianus venerabilis ſenex & pa-
tientiſſimus veri, benè intelligit, ceteros quidem amicos ſuos niti iis quæ ab ipſo accepe-
rint, quæque ipſi accumulare, & in alios congerere promtum eſt: Marcellum autem
& Criſpum, attuliſſe ad amicitiam ſuam, quod non à Principe acceperint, nec accipi
poſſit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent [30] imagines, ac tituli & ſtatuæ,
quæ neque ipſa tamen negliguntur: tam hercule quàm diuitiæ & opes, quas faciliùs in-
uenies qui vituperet quàm faſtidiat. His igitur & honoribus, & ornamentis, & faculta-
tibus, refertas domos eorum videmus, qui ſe ab ineunte adoleſcentiâ cauſſis forenſibus
Cap.9. & oratorio ſtudio dederunt. Nam carmina & verſus, quibus totam vitam Maternus
inſumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neque dignitatem vllam auctoribus
ſuis conciliant, neque vtilitates alunt: voluptatem autem breuem, laudem inanem & C
infructuoſam conſequuntur. Licet hæc ipſa, & quæ deinde dicturus ſum, aures tuæ ô
Materne reſpuant, [31] cui bono eſt, ſi apud te Agamemnon aut Iaſon diſertè loquitur?
quis ideò domum defenſus, & tibi obligatus redit? Quis Saleium noſtrum egregium
poëtam, vel (ſi hoc honorificentius eſt) præclariſſimum vatem deducit, aut ſalutat,
aut proſequitur? Nempe ſi amicus eius, ſi propinquus, ſi denique ipſe in aliquod ne-
gotium inciderit, ad hunc Secundum recurret, aut ad te Materne, non quia poëta es, ne-
que vt pro eo verſus facias. hi enim Baſſo domi naſcuntur, pulchri quidem & iucundi.
quorum tamen hic exitus eſt, vt cùm toto anno, per omnes dies, magnâ noctium parte,
vnum librum extudit & elucubrauit, rogare vltrò & ambire cogatur, vt ſint qui di-
gnentur audire: & ne id quidem gratis. nam & domum mutuatur, & auditorium ex-
ſtruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit: & vt beatiſſimus [32] recitationum eius
cu[illegible].

25. NON MINVS ESSE IN EXTREMIS.] *Vox deeſt, quam à me repono:* non minus eſſe notos in extremis.

26. NEC HOC ILLIS ALTERIVS.] *In morbo locus & defectu. Scribas & diſtinguas:* nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies HS. præſtat (quamquam ad has ipſas opes poſſunt videri eloquentiæ beneficio perueniſſe) ſed ipſa eloquentia. cuius numen, &c. *Quæ addidi, ſatis mihi certa ſunt, numero tantùm excepto. nam certè vtriuſque opes exprimere propoſitum habuit. Rodolphus ſcribebat,* nec hoc illis vtriuſque ter millies HS. *quod amplectar, ſi è libris.*

27. SED HÆC, VT SVPRA DIXI, PROXIMA.] *Totam periodum ſcripſi, vti in Farneſiano concepta. Non diſpliceat tamen è vulgatis libris,* propria, *pro* proxima. D

28. ANGVSTIA RERVM.] *Rom. editio,* anguſtia ereptum. *ex quo Rodolphus,* anguſtia parentum. *ego,* anguſtiæ rerum.

29. POTENTISSIMI SVNT CIVITATIS.] *Rodolphus,* potentiſſimi in iudiciis.

30. IMAGINES, AC TITVLI ET STATVÆ.] *Præclarè liber. Vulgò erat,* imagines Attali & ſtatuæ. *quis ingenio ſuo duce repperiſſet?*

31. CVI BONO EST, SI APVD TE.] *Optimè quoque liber. Anteà,* crebrò etſi apud te.

32. RECITATIONVM.] *Scribe,* recitationem.

A euentus proſequatur; omnis illa laus intra vnum aut alterum diem velut in herbâ vel
flore præcepta, ad nullam certam & ſolidam peruenit frugem: nec aut amicitiam inde
refert, aut clientelam, aut manſurum in animo cuiuſquam beneficium, ſed clamorem
vagum, & voces inanes, & gaudium volucre. Laudauimus nuper vt miram & eximiam
Veſpaſiani liberalitatem, quòd quingenta ſeſtertia Baſſo donaſſet. Pulchrum id qui-
dem, indulgentiam Principis ingenio mereri; quantò tamen pulchrius, ſi ita res fami-
liaris exigat, [33] ſe ipſum colere, ſuum genium propitiare, ſuam experiri liberalitatem?
Adiice quòd poëtis, ſi modò dignum aliquid elaborare & efficere velint, relinquenda
conuerſatio amicorum, & iucunditas vrbis, deſerenda cetera officia, vtque ipſi dicunt,
in nemora & lucos, id eſt, in ſolitudinem recedendum eſt. Nec opinio quidem & fama, Cap.10.
cui ſoli ſeruiunt, & quod vnum eſſe pretium omnis ſui laboris fatentur, æquè poëtas
quàm oratores ſequitur. quoniam mediocreis poëtas nemo nouit, bonos pauci. Quan-
do enim rariſſimarum recitationum fama [34] in totam vrbem penetrat? nedum vt per
tot prouincias innoteſcat. Quotus quiſque cùm ex Hiſpaniâ vel Aſiâ, ne quid de Gallis
B noſtris loquamur, in vrbem venit, Saleium Baſſum requirit? atque adeò ſi quis requirit
& ſemel vidit, tranſit & contentus eſt: vt ſi picturam aliquam vel ſtatuam vidiſſet. Ne-
que hunc meum ſermonem ſic accipi volo; tamquam eos, quibus natura ſua oratorum
ingenium denegauit, deterream à carminibus, ſi modò in hac ſtudiorum parte oble-
ctare otium & nomen inſerere poſſunt famæ. ego verò omnem eloquentiam omneſque
eius partes ſacras & venerabiles puto. nec ſolùm cothurnum veſtrum, aut heroïci car-
minis ſonum, ſed lyricorum quoque iucunditatem, & elegorum laſciuias, & iamborum
amaritudinem, epigrammatum luſus, & quamcumque aliam ſpeciem eloquentia ha-
beat, anteponendam ceteris aliarum artium ſtudiis credo. ſed tecum mihi Materne res
eſt, quòd cùm natura tua in ipſam arcem eloquentiæ ferat, errare mauis; & ſumma
adeptus, in leuioribus ſubſiſtis. Vt ſi in Græciâ natus eſſes, vbi ludicras quoque artis
exercere honeſtum eſt, ac tibi [35] Nicoſtrati robur ac vires dij dediſſent, non pateret im-
manes illos ad pugnam datos lacertos, leuitate iaculi aut iactu diſci vaneſcere: ſic nunc
C te ab auditoriis & theatris, in forum & ad cauſſas, & ad vera prœlia voco. cùm præſertim
ne ad id quidem conſurgere poſſis, quod pleriſque patrocinatur, tamquam minus ob-
noxium ſit offendere poëtarum quàm oratorum ſtudium. Efferueſcit enim vis pul-
cherrimæ naturæ tuæ, nec pro amico aliquo, ſed quod periculoſius eſt, pro Catone of-
fendis. nec excuſatur offenſa neceſſitudine officij, aut fide aduocationis, aut fortuitæ &
ſubitæ dictionis impetu: meditatus videris elegiſſe perſonam notabilem, & cum aucto-
ritate dicturam. Sentio quid [36] reſponderi poſſit. hinc ingentis ex his aſſenſus, hinc in
ipſis auditoriis præcipuè laudati, & mox omnium ſermonibus ferri. Tolle igitur quietis
& ſecuritatis excuſationem, cùm tibi ſumas aduerſarium ſuperiorem. nobis ſatis ſit
priuatas & noſtri ſæculi controuerſias tueri, [37] in quibus expreſſis ſi quando neceſſe ſit
pro periclitante amico potentiorum aures offendere; & probata ſit fides, & libertas ex-
cuſata. Quæ cùm dixiſſet Aper acriùs, vt ſolebat, & intento ore: remiſſus & ſubridens Cap.11.
Maternus, Paraui, inquit, me non minus diu accuſare oratores quàm Aper * laudat. Fo- * Forſit. laudare.
re enim arbitrabar vt à laudatione eorum degreſſus detractaret poëtas, atque carmi-
D
num

33. Se ipsvm colere, svvm genivm propitiare.] *Auxi à libro, & partim correxi. Nam in illo erat*, ſuum ingenium propitiare. *pro quo ſenſus ipſe facilè ſuggeſſit* Genium.

34. In totam vrbem penetrat? nedvm.] *Reſtitui, cùm in ſcripto eſſet*, penetrat medium: *in vulgatis*, metrum.

35. Nicostrati robvr.] *De quo Quinctilianus lib.* II. *cap.* IX. At ſi fuerit qui docebitur, ille, quem adoleſcentes ſenem vidimus, Nicoſtratus: omnibus in eo docendi partibus ſimiliter vtetur, efficietque illum qualis hic fuit, luctando pugnandoque (quo vtroque certamine iiſdem diebus coronabatur) inuictum. *Quod ipſum ſuadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicoſtrato paleſtritâ, etiam Pauſanias in Eliacis.*

36. Responderi possit. * hinc ingentis.] *Defectum odoror. & aſteriſcum poni velim, quâ parte nunc addidi.*

37. In qvibvs expressis si qvando necesse sit.] *Pro his verbis fortaſſe:* In quibus expreſſit ſi-quando neceſſitas.

 38. Ho-

num ſtudium proſterneret: arte quâdam mitigauit, concedendo his qui cauſſas agere
non poſſent, vt verſus facerent. Ego autem ſicut in cauſſis agendis efficere aliquid & eni-
ti fortaſſe poſſum, ita recitatione tragœdiarum ingredi famam auſpicatus ſum, tum qui-
dem cùm in Nerone improbam & ſtudiorum quoque ſacra profanantem vaticinij po-
tentiam fregi. [38] hodie ſi quid in nobis notitiæ ac nominis eſt, magis arbitror carmi-
num quàm orationum gloriâ partum. ac iam me deiungere à forenſi labore conſtitui;
nec comitatus iſtos & egreſſus aut frequentiam ſalutationum concupiſco: non magis
quàm æra & imagines, quæ etiam me nolente in domum meam irruperunt. Nam
[39] ſtatum cuiuſque ac ſecuritatem meliùs innocentiâ tueor quàm eloquentiâ. nec ve-
Cap.12. reor, ne mihi vmquam verba in ſenatu niſi pro alterius diſcrimine facienda ſint. Ne-
mora verò, & luci, & ſecretum ipſum quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt vo-
luptatem, vt inter præcipuos carminum fructus numerem, quòd nec in ſtrepitu, nec ſe-
dente ante oſtium litigatore, nec inter ſordes ac lacrymas reorum componuntur, ſed ſe-
cedit animus in loca pura atque innocentia, fruiturque ſedibus ſacris. Hæc eloquentiæ
primordia, hæc penetralia: hoc primùm habitu cultuque * commoda mortalibus, in il- B
la caſta & nullis contacta vitiis pectora influxit. ſic oracula loquebantur. Nam lucroſæ
huius [40] & ſanguinantis eloquentiæ vſus, recens, & malis moribus natus, atque, vt tu
dicebas Aper, in locum teli repertus. Ceterùm felix illud, &, vt more noſtro loquar, au-
reum ſæculum, & oratorum & criminum inops, poëtis & vatibus abundat, qui bene-
facta canerent, non qui malè admiſſa defenderent. Nec vllis [41] aut gloria maior, aut
auguſtior honor: primùm apud deos, quorum proferre reſponſa & intereſſe epulis fere-
bantur: deinde apud illos diis genitos ſacroſque reges, inter quos neminem cauſſidico-
rum, ſed Orphea ac Linum, ac ſi introſpicere altiùs velis, ipſum Apollinem accepi-
mus. vel ſi hæc fabuloſa nimis & compoſita videntur, illud certè mihi concedis Aper,
non minorem honorem Homero quàm Demoſtheni apud poſteros: nec anguſtiori-
bus terminis famam Euripidis aut Sophoclis, quàm Lyſiæ aut Hyperidis includi. plu-
res hodie reperies qui Ciceronis gloriam, quàm Virgilij detractent. Nec vllus Aſinij
Cap.13. aut Meſſallæ liber tam illuſtris eſt, quàm [42] Medea Ouidij, aut Varij Thyeſtes. Ac ne C
fortunam quidem vatum, & illud felix contubernium, comparare timuerim cum in-
quietâ & anxiâ oratorum vitâ. licet illos certamina & pericula ſua ad conſulatus euexe-
rint: malo ſecurum & ſecretum VIRGILII ſeceſſum, in quo tamen neque apud diuum
Auguſtum gratiâ caruit, neque apud populum Romanum notitiâ. Teſtes Auguſti epi-
ſtolæ, teſtis ipſe populus, qui auditis in theatro verſibus Virgilij, ſurrexit vniuerſus, &
fortè præſentem ſpectantemque Virgilium veneratus eſt, ſic quaſi Auguſtum. Ne no-
ſtris quidem temporibus, Secundus Pomponius Afro Domitio, vel dignitate vitæ, vel
perpetuitate famæ, ceſſerit. Nam Criſpus & Marcellus, ad quorum exempla me vocas,
quid habent in hac præſenti fortunâ concupiſcendum? an quòd timent, an quòd timen-
tur? quòd cùm cottidie aliquid rogentur, [43] hi quibus præſtant indignantur? quòd alli-
gati cum adulatione, nec imperantibus vmquam ſatis ſerui videntur, nec nobis ſatis
liberi? Quæ hæc ſumma eorum potentia eſt? tantum poſſe liberti ſolent. Me verò dul-
ces, vt Virgilius ait, Muſæ, remotum à ſollicitudinibus, & curis, & neceſſitate cotridie
aliquid D

* commodata. vel compta

38. HODIE SI QVID IN NOBIS.] *Rom. addit copulam,* & hodie. *rectè.*

39. STATVM CVIVSQVE.] *Malo,* ſtatum hueuſque. *De ſe loquitur: & reſpondet illi parti Aprinæ orationis, qui eloquentiam telum eſſe voluit ad pericula omnia propulſanda.*

40. ET SANGVINANTIS ELOQVENTIÆ.] *Fortaſſe,* & ſaginantis. *vti ad commodum lucrúmque hæc tantùm referat. Nam Sanguinare probum quidem verbum: ſed non aliud quàm ſanguinem emittere. Artus ſanguinantes, Vulnera ſanguinantia, in Quinctiliani Declamationibus mihi lecta. Quæ ſignificatio parum hic apta. ſi ad accuſationes & ſanguiſugam illam eloquentiam reſpexit.*

41. AVT GLORIA MAIOR.] *E veſtigiis ſcripturæ priſcæ reſtitui. Nam Farneſianus:* aut gloria more. *Vulgati planè turbant.*

42. MEDEA OVIDII, AVT VARII.] *Deeſt antiquo illud,* aut Varij.

43. HI QVIBVS PRÆSTANT INDIGNANTVR?] *Ineptè & falsò. Negationem addo,* hi quibus non præſtant. *Etſi abeſſe alterum membrum ſentio periodo plena.*

A aliquid contra animum faciendi, in illa ſacra illoſque fontes ferant: nec inſanum vltrà
& lubricum forum famamque pallentem trepidus experiar. non me fremitus ſalutan-
tium, nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri, teſtamentum pro pignore ſcri-
bam: nec plus habeam, quàm quod poſſim cui velim relinquere, quandocumque fata-
lis & meus dies veniet. ſtatuarque tumulo non mæſtus & atrox, ſed hilaris & corona-
tus: & pro memoriâ mei, [44] nec conſulat quiſquam, nec roget. Vix dum finierat Mater- Cap. 14.
nus concitatus & velut inſtinctus, cùm [45] Vipſanius Meſſalla cubiculum eius ingreſſus
eſt, ſuſpicatuſque ex ipsâ intentione ſingulorum, altiorem inter eos eſſe ſermonem:
Num parum tempeſtiuus, inquit, interueni; ſecretum conſilium & cauſſæ alicuius me-
ditationem tractantibus? Minimè, minimè, inquit Secundus; atque adeò vellem
maturiùs interueniſſes. delectaſſet enim te & Apri noſtri accuratiſſimus ſermo, cùm
Maternum, vt omne ingenium ac ſtudium ſuum ad cauſſas agendas conuerteret, exhor-
tatus eſt: & Materni pro carminibus ſuis læta, vtque poëtas defendi decebat, auden-
B tior, poëtarum quàm oratorum ſimilior oratio. Me verò, inquit, & ſermo ipſe infinitâ
voluptate affeciſſet, atque id ipſum delectat, quòd vos viri optimi & temporum noſtro-
rum oratores, non forenſibus tantùm negotiis, & declamatorio ſtudio ingenia veſtra
exercetis, ſed eiuſmodi etiam diſputationes adiungitis, quæ & [46] ingenium alunt & eru-
ditionem: & litterarum iucundiſſimum oblectamentum, cùm vobis qui illa diſputa-
tis, afferunt, tum etiam his ad quorum aures peruenerint. Itaque hercule non minùs
probari video in te Secunde, quòd Iulij Aſiatici vitam componendo, ſpem hominibus
feciſti plurium eiuſmodi librorum, quàm in Apro, quòd nondum à ſcholaſticis contro-
uerſiis receſſit; & otium ſuum mauult nouorum rhetorum more, quàm veterum orato-
rum conſumere. Tum Aper, Non deſinis Meſſalla vetera tantùm & antiqua mirari, Cap. 15.
noſtrorum autem temporum ſtudia irridere atque contemnere. Nam hunc tuum ſermo-
nem ſæpè excepi, cùm oblitus & tuæ & [47] fratris tui eloquentiæ, neminem hoc tem-
pore [48] oratorem eſſe contenderes. Antiquis eò credo audaciùs, quòd maligni in iis opi-
nionem non verebaris, cùm eam gloriam, quam tibi alij concedunt, ipſe tibi denega-
C res. Neque illius, inquit, ſermonis mei pœnitentiam ago, neque aut Secundum, aut
Maternum, aut teipſum Aper (quamquam interdum in contrarium diſputes) aliter
ſentire credo. Ac velim impetratum ab aliquo veſtrûm, vt cauſſas huius infinitæ diffe-
rentiæ ſcrutetur ac reddat, quas mecum ipſe plerumque conquiro. & quod quibuſdam
ſolatio eſt, mihi auget quæſtionem, quia video etiam Graiis accidiſſe, vt longiùs abſit
Æſchine & Demoſthene [49] Sacerdos iſte Nicetes, ſi & quis alius Epheſum vel Mityle-
nas concentus ſcholaſticorum clamoribus quatit, quàm Afer aut Africanus aut vos
ipſi

44. NEC CONSVLAT QVISQVAM, NEC ROGET.] *Conſulat vates, roget principem. Quid ita? quia crebrum vt memoria damnaretur defunctorum: id eſt, tituli, imagines, honores.*

45. VIPSANIVS MESSALLA.] *Legebatur anteà,*
D Vrbanus Meſſalla. *At vetus,* Vibanius. *è quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.*

46. INGENIVM ALVNT ET ERVDITIONEM.] *Placet cum Rodolpho,* ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.

47. FRATRIS TVI ELOQVENTIÆ.] *Quis hic Meſſalla frater? puto Regulum intellegi, illum qui cum Plinio vixit & floruit, linguâ magis quàm vitâ laudatus. Suſpicor ex Tacito IV. Hiſtor.* Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipſanius Meſſalla adeptus eſt, nondum Senatoriâ ætate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.

48. ORATOREM ESSE CONTENDERES. ANTIQVIS.] *Expreſſi ſcripturam veterem: quæ tamen ipſa fortaſſis mutila, & ſcribendum:* contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs. *Aut ſi inferi vocem diſplicet:* contenderes. Atque id eò credo audacius.

49. SACERDOS ISTE NICETES.] *Ita emendaui verè & ἰυςὸχως, tùm in libris eſſet,* ſacerdos iſte enitet. *Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius lib. VI. epiſtolarum audiſſe eum fatetur:* Erat non ſtudioſorum tantùm, verùm etiam ſtudiorum amantiſſimus, ac prope quotidie ad audiendos, quos tunc ego frequentabam Quinctilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat. *Extat Philoſtrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophiſtarum elogium, de quo Pythæus nos monuit, ipſe monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater lib. IX. Controuerſ. II.* Nec Iulio nec alij contigiſſe ſuo (*ſcribam,* nec Vibio, nec alij contigiſſe ſcio) quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt a diſcipulis non audiri deſiderarent. *Et eodem libro, Controuerſiâ vltimâ.* Nicetes egregiè dixit in eodem loco.

50. NON

Cap. 16. ipſi à Cicerone aut Aſinio receſſiſtis. Magnam, inquit Secundus, & dignam tractatu A
quæſtionem mouiſti: ſed quis eam iuſtiùs explicauerit quàm tu, ad cuius ſummam eru-
ditionem & præſtantiſſimum ingenium cura quoque & meditatio acceſſit? Et Meſſal-
la, Aperiam, inquit, cogitationes meas, ſi illud à vobis antè impetrauero, vt vos quoque
ſermonem hunc noſtrum adiuuetis. Pro duobus, inquit Maternus, promitto. nam &
ego & Secundus exſequemur partes, quas intellexerimus te non tam omiſiſſe quàm no-
bis reliquiſſe. Aprum enim ſolere diſſentire, & tu paullò antè dixiſti, & ipſe ſatis mani-
feſtus eſt iamdudum in contrarium accingi, nec æquo animo perferre hanc noſtram pro
antiquorum laude concordiam. Non enim, inquit Aper, inauditum & indefenſum
ſæculum noſtrum patiar hac veſtrâ conſpiratione damnari. Sed hoc primum inter-
* ſignatione Rom. edit. rogabo, quos voceris antiquos, quam oratorum ætatem * ſignificatione iſtâ determine-
tis? Ego enim cùm audio antiquos, quoſdam veteres & olim natos intelligo, ac mihi
verſantur ante oculos Vlyſſes & Neſtor, quorum ætas mille ferè & CC. annis ſæculum
noſtrum antecedit: vos autem Demoſthenem & Hyperidem profertis; quos ſatis con- B
ſtat Philippi & Alexandri temporibus floruiſſe; ita tamen vt vtrique ſuperſtites eſſent.
* cccc. veriùs. Ex quo apparet, non multò plures quàm * CCC. annos intereſſe inter noſtram & De-
moſthenis ætatem. quod ſpatium temporis, ſi ad infirmitatem corporum noſtrorum
referas, fortaſſe longum videatur: ſi ad naturam ſæculorum & reſpectum huius im-
menſi æui, perquàm breue, & in proximo eſt. Nam ſi, ſicut Cicero in Hortenſio ſeri-
bit, is eſt magnus & verus annus, quo eadem poſitio cæli ſiderumque, quæ cùm maxi-
mè eſt, rurſum exiſtet, iſque annus horum quos vocamus annorum XII. ∞ DCCCLIV.
complectitur: incipit Demoſthenes veſter, quem vos veterem & antiquum fingitis,
Cap. 17. [50] non ſolùm anno quo nos, ſed ferè eodem menſe extitiſſe. Sed tranſeo ad Latinos ora-
tores, in quibus non Menenium vt puto Agrippam, qui poteſt videri antiquus, noſtro-
rum temporum diſertis anteponere ſoletis: ſed Ciceronem, & Cæſarem, & Cælium,
& Caluum, & Brutum, & Aſinium, & Meſſallam. quos quidem cur antiquis tempori-
bus potiùs adſcribatis quàm noſtris, non video. nam vt de Cicerone ipſo loquar, Hir- C
tio nempe & Panſâ conſulibus, vt Tiro libertus eius ſcripſit, [51] VIII. Idus Decemb. oc-
ciſus eſt, quo anno diuus Auguſtus in locum Panſæ & Hirtij ſe & Q. Pedium Coſs.
ſuffecit. ſtatue VI. & L. annos, quibus mox diuus Auguſtus Remp. rexit: adiice Tibe-
rij tres & viginti, & prope quadriennium Cai, ac bis quaternoſdenos Claudij & Nero-
nis annos, atque ipſum Galbæ & Othonis, & Vitellij vnum annum, ac ſextam iam fe-
licis huius principatus ſtationem, quâ Veſpaſianus Remp. fouet, C. & XX. anni ab in-
teritu Ciceronis in hunc diem colliguntur, vnius hominis ætas. Nam ipſe ego in Bri-
tanniâ vidi ſenem, qui ſe fateretur & pugnæ interfuiſſe, quâ Cæſarem inferentem arma
Britanniæ, arcere litoribus, & pellere aggreſſi ſunt. Ita ſi eum qui armatus C. Cæſari
reſtitit, vel captiuitas, vel voluntas, vel fatum aliquod in vrbem pertraxiſſet, idem Cæſa-
rem ipſum & Ciceronem audire potuit, & noſtris quoque actionibus intereſſe. Pro-
ximo quidem congiario ipſi vidiſtis pleroſque ſenes, qui ſe à diuo quoque Auguſto ſe-
mel atque iterùm accepiſſe congiarium narrabant. ex quo colligi poteſt, & Coruinum
ab illis & Aſinium audiri potuiſſe. Nam Coruinus in medium vſque Auguſti princi- D
patum, Aſinius pænè ad extremum durauit. Nec diuidatis ſæculum, & antiquos ac ve-
teres vocetis oratores, quos eorumdem hominum aures agnoſcere ac velut coniungere
Cap. 18. & copulare potuerunt. Hæc ideò prædixi, vt ſi qua ex horum oratorum famâ gloriaque,
laus temporibus adquiritur; eamdem docerem in medio ſitam, & propiorem nobis
quàm Ser. Galbæ, C. Carboni, quoſque alios antiquos meritò vocaremus. Sunt enim
horridi, & impolliti, & rudes, & informes: & quos vtinam imitatus non eſſet Caluus ve-
ſter

50. NON SOLVM ANNO QVO NOS, SED FERE EODEM MENSE.] *Imò ex analogiâ, inquit Pythœus,* non ſolùm menſe quo nos, ſed ferè eodem die. *Ego non mutem.*

51. SEPTIMO IDVS DECEMBRIS.] *In Farneſiano tantùm erat*, Septimo Idus, *ſpatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex hiſtoriâ addidi.*

52. PA-

A ſter aut Cœlius, aut ipſe Cicero? Agere enim fortiùs iam & audentiùs volo, ſi illud antè
prædixero, mutari cum temporibus formas & genera dicendi. Sicut Catoni ſeni compa-
ratus C. Gracchus, plenior & vberior: ſic Graccho politior & ornatior, Craſſus: ſic v-
troque diſtinctior & vrbanior & altior, Cicero: Cicerone mitior Coruinus & dulcior,
& in verbis magis elaboratus. Nec quæro quis diſertiſſimus. hoc interim probaſſe con-
tentus ſum, non eſſe vnum eloquentiæ vultum, ſed in illis quoque quos vocatis anti-
quos, plures ſpecies deprehendi: nec ſtatim deterius eſſe quod diuerſum eſt: vitio autem
malignitatis humanæ vetera ſemper in laude, præſentia in faſtidio eſſe. Num dubita-
mus inuentos, qui pro Catone Appium Cæcum magis mirarentur? Satis conſtat nec
Ciceroni quidem obtrectatores defuiſſe, quibus inflatus & tumens, nec ſatis preſſus, ſu-
pra modum exſultans & ſuperfluens, & [52] parum antiquus videretur. Legiſti vtique
& [53] Calui & Bruti ad Ciceronem miſſas epiſtolas. ex quibus facile eſt deprehende-
re, Caluum quidem Ciceroni viſum exſanguem, & attritum, Brutum autem [54] otio-
ſum atque diſiunctum. Ruſumque Ciceronem à Caluo quidem malè audiuiſſe, tam-
B quam ſolutum & eneruem: à Bruto autem, vt ipſius verbis vtar, tamquam fractum at-
que elumbem. Si me interroges, omnes mihi videntur verum dixiſſe. ſed mox ad ſingu-
los veniam,* nec mihi cum vniuerſis negotium eſt. Nam quatenus antiquorum admi- Cap.19.
ratores hunc velut terminum antiquitatis conſtituere ſolent, quem vſque [55] ad Caſſium * nunc
Seuerum faciunt, quem primum affirmant flexiſſe ab illâ vetere, atque dicendi viâ di-
rectâ: *non infirmitate ingenij, nec inſcitiâ litterarum, tranſtuliſſe ſe ad id dicendi ge-
nus contendo, ſed iudicio & intellectu. Vidit namque, vt paullò antè dicebam, cum
conditione temporum ac diuerſitate aurium formam quoque ac ſpeciem orationis eſſe
mutandam. Facilè perferebat prior iſte populus, vt imperitus & rudis, impolitiſſima-
rum orationum ſpatia: atque id ipſum laudi dabatur, ſi dicendo quis diem eximeret.
Ita verò longa principiorum præparatio, & narrationis altè repetita ſeries, & multarum
diuiſionum oſtentatio, & mille [56] argumentorum gradus, & quidquid aliud aridiſſimis
Hermagoræ & Apollodori libris præcipitur, in honore erat: & ſi quis odoratus philoſo-
C phiam, atque ex eâ locum aliquem orationi ſuæ inſereret, in cælum laudibus ferebatur.
Nec mirum. erant enim hæc noua & incognita: & ipſorum quoque oratorum pauciſſi-
mi, præcepta rhetorum aut philoſophorum placita cognouerant. At hercule peruul-
gatis iam omnibus, cùm vix [57] in cortinâ quiſquam aſſiſtat, qui elementis ſtudiorum
& ſi non inſtructus, at certè imbutus ſit, nouis & exquiſitis eloquentiæ itineribus opus
eſt, per quæ orator faſtidium aurium effugiat, vtique apud eos iudices qui vi aut pote-
ſtate non iure & legibus cognoſcunt, & nec accipiunt tempora ſed conſtituunt, nec ex-
ſpectandum habent oratorem dum illi libeat de ipſo negotio dicere, ſed ſæpè vltrò ad-
monent, atque aliò tranſgredientem reuocant, & feſtinare ſe teſtantur. Quis nunc ferat Cap.10.
oratorem de infirmitate valetudinis ſuæ præfantem? qualia ſunt ferè principia Cor-
uini. Quis quinque in Verrem libros exſpectauerit? Quis de exceptione & formulâ
perpe-

52. PARVM ANTIQVVS.] *Legam,* parum Atticus. *quod Ciceroni obiectum etiam vi-*
D *deo: & (cur negemus?) in quibuſdam eius ſcriptis verè.*

53. CALVI ET BRVTI AD CICERONEM EPISTOLAS.] *Ex iiſdem Fabius hauſit, libro* XII. Neque ipſe Ciceroni Demoſthenes videatur ſatis eſſe perfectus; nec Cicero Bruto Caluoque, qui certè compoſitionem ipſius etiam apud ipſum reprehendunt. *Adde ſequentia.*

54. OTIOSVM.] *Fortaſſe,* odioſum: *id eſt, adfectatione quadam & aſperitate dictionis moleſtum. Nam ex reliquiis epiſtolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otioſus Brutus, acer vbique & intentus. Diſiunctum autem capio, quo ſenſu Senecam dixère Arenam ſine calce. nec muto.*

55. AD CASSIVM SEVERVM.] *Probum cenſeo. Vetus tamen,* Caſſium quem reum faciunt.

56. ARGVMENTORVM GRADVS.] *Rom. editio,* argumentorum genera.

57. IN CORTINA.] *Alij* Coronâ *legunt. ſi illud rectum; non aliud ceperim, quàm ſubſelliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati ſolùm, ſed ſcribæ, præcones, atque id genus operæ forenſes conſiſtebant. Seuerus in Ætnâ pro theatri incuruâ parte dixiſſe videtur:* ——— magni cortina theatri. *Vide etiam, an non* Aſſiſtere, *hîc propriè de Aſſeclis aut Fautoribus, qui Oratori ſe adiungebant. Ita ſtatim:* Vulgus quoque aſſiſtentium, & affluens & vagus auditor. *Diſtinguit ab auditore fortuito & incerto.*

58. TVR-

perpetietur illa immenſa volumina, quæ pro M. Tullio aut A. Cæcinâ legimus? Præcur- A
rit hoc tempore iudex dicentem, & niſi aut curſu argumentorum, aut colore ſententia-
rum, aut nitore & cultu deſcriptionum inuitatus & corruptus eſt, auerſatur dicentem.
Vulgus quoque aſſiſtentium, & affluens & vagus auditor, aſſueuit iam exigere lætitiam
& pulchritudinem orationis; nec magis perfert in iudiciis triſtem & impexam antiqui-
tatem, quàm ſi quis in ſcenâ Roſcij, aut [58] Turpionis Ambiuij exprimere geſtus velit.
Iam verò iuuenes & in ipsâ ſtudiorum incude poſiti, qui profectus ſui causâ oratores
ſectantur, non ſolùm audire, ſed etiam referre domum aliquid illuſtre & dignum me-
moriâ volunt. Traduntque inuicem, ac ſæpè in colonias ac prouincias ſuas ſcribunt, ſi-
ue in * ſuis aliquis argutâ & breui ſententiâ effulſit, ſiue locus exquiſito & poëtico cul-
tu enituit. Exigitur enim iam ab oratore etiam poëticus decor, non Attij aut Pacuuij
veterno inquinatus, ſed ex Horatij & Virgilij & Lucani ſacrario prolatus. Horum igitur
auribus & iudiciis obtemperans noſtrorum oratorum ætas, pulchrior & ornatior exſti-
tit. Neque ideò minùs efficaces ſunt orationes noſtræ, quia ad aures iudicantium cum
voluptate perueniunt. Quid enim ſi infirmiora horum temporum templa credas, quia B
non rudi cæmento, & informibus tegulis exſtruuntur, ſed marmore nitent & auro
Cap.21. radiantur? Equidem fatebor vobis ſimpliciter, me in quibuſdam antiquorum vix ri-
ſum, in quibuſdam autem vix ſomnum tenere, [59] nec vnum de populo * Canuti aut
Aride Furnio & Toranio, quique alios in eodem valetudinario hæc oſſa & hanc ma-
ciem probant. Ipſe mihi Caluus cùm vnum & viginti, vt puto, libros reliquerit, vix in
vnâ aut alterâ oratiunculâ ſatisfacit. nec diſſentire ceteros ab hoc meo iudicio video.
quotus enim quiſque Calui in [60] Aſitium aut in Druſum legit? at hercule in hominum
ſtudioſorum manibus verſantur accuſationes, quæ in Vatinium * conſcribuntur, ac præ-
cipuè ſecunda ex his oratio. eſt enim verbis ornata, & ſententiis, auribus iudicum ac-
commodata: vt ſcias ipſum quoque Caluum intellexiſſe quid melius eſſet, nec volun-
tatem quin ſublimiùs & cultiùs diceret, ſed ingenium ac vires defuiſſe. Quid ex Cœlia-
nis orationibus? nempe [61] hæ placent, ſiue in vniuersâ * parte factum in quibus nito-
rem & altitudinem horum temporum agnoſcimus. Sordes autem verborum, & hians C
compoſitio & inconditi ſenſus redolent antiquitatem. nec quemquam adeò antiqua-
rium puto, vt Cœlium ex eâ parte laudet, quâ antiquus eſt. Concedamus ſanè C. Cæ-
ſari, vt propter magnitudinem cogitationum & occupationes rerum, minus eloquen-
tiâ effecerit, quàm diuinum eius ingenium poſtulabat: tam hercule quàm Brutum
philoſophiæ ſuæ relinquamus. Nam in orationibus minorem eſſe famâ ſuâ, etiam ad-
miratores eius fatentur. niſi fortè quiſquam aut Cæſaris pro Decio Samnite, aut Bruti
pro Deiotaro Rege, ceteroſque eiuſdem lentitudinis [62] ac teporis libros legit, niſi qui
& carmina eorundem miratur. fecerunt enim & carmina, & in Bibliothecas rettule-
runt,

* ſenſibus, forte.

* inſcribuntur,

58. TVRPIONIS AMBIVII.] *Male disiungunt libri*, Turpionis aut Ambiuij. *Eumdem enim hominem fuiſſe, Terentiana epigrapha & Cicero de Senectute docent. Symmachus nominat l.1. epiſtolâ* XXV. *(optimam editionem eruditi Iureti ſequor:)* Eapropter in comœdiis ſummatem quidem gloriam ſcriptores tulerunt: Roſcio tamen atque Ambiuio ceteriſque actoribus fama non defuit. *Idem lib.* X. *epiſt.* 11. Non idem honor in pronuntiandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Æſopo Etruſco fama proceſſit. *quæ verba ſimul vt legi, emendata à me,* qui Ambiuio fuit, neque par Æſopo & Ruſcio (*ſiue* Roſcio) fama. *Fortaſſe &* Pellioni *hic ſcribendum, vt ſit ille* Pellio *Plautinus.*

59. NEC VNVM DE POPVLO CANVTI.] *Liber vetus:* nec vnum de populo Ganuti aut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valetudinario. *Fortaſſe:* nec vnius de populo Arij de F. a. T. quique alij in. *Aliàs mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.*

60. ASITIVM.] *Anne,* Aſinium?

61. HÆ PLACENT, SIVE IN VNIVERSA PARTE D
FACTVM.] *Mendoſa & iſta. liber ſcriptus,* ſiue vniuersà parte ſerum. *Valdè placet lectio quam Fr. Modius mihi adnotauit,* hæ placent, ſi non vniuerſæ, per partes attamen.

62. AC TEPORIS.] *Vera noſtra coniectura, cùm eſſet,* ac temporis. *niſi placet magis,* ac tenoris. *De tepore adfirmat, quòd pari metaphorâ de Cicerone mox ſcribit,* tardè commouetur, tardè incaleſcit. *Agnoſco idem vitiũ in Plinij loco, libro* V. *epiſtolâ* VI. Cælum eſt hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æſtiuo tempore lætantur, aſpernatur ac reſpuit. *Scribe,* æſtiuo tepore.

63. VI-

A runt, non meliùs quàm Cicero, at feliciùs, quia illos feciſſe pauciores ſciunt. Aſinius
quoque, quamquam propioribus temporibus natus ſit, videtur mihi inter Menenios &
Appios ſtuduiſſe. Pacuuium certè, & Attium, non ſolùm tragœdiis, ſed etiam oratio-
nibus ſuis expreſſit. adeò durus & ſiccus eſt Oratio autem, ſicut corpus hominis, ea
demum pulchra eſt, in quâ non eminent venæ, nec oſſa numerantur: ſed temperatus ac
bonus ſanguis implet membra & exſurgit toris, ipſos quoque neruos rubore tegit & de-
côre commendat. Nolo Coruinum inſequi, quia non per ipſum ſtetit quo minus læti-
tiam nitoremque noſtrorum temporum exprimeret. [63] viderimus * inquam iudicio *in quan-tum
eius vis aut animi aut ingenij ſuffecerit. Ad Ciceronem venio, cui eadem pugna cum Cap. 22.
æqualibus ſuis fuit, quæ mihi vobiſcum eſt. Illi enim antiquos mirabantur, ipſe ſuo-
rum temporum eloquentiam anteponebat. nec vllâ re magis eiuſdem ætatis oratores
præcurrit, quàm iudicio. Primus enim excoluit orationem, primus & verbis dilectum
adhibuit, & compoſitioni artem: locoſque lætiores attentauit, & quaſdam ſententias
inuenit: vtique in his orationibus quas ſenior iam & iuxta finem vitæ compoſuit. id
B eſt, poſtquam magis profecerat, vſuque & experimentis didicerat, quod optimum
dicendi genus eſt. Nam priores eius orationes, non carent vitiis antiquitatis. lentus eſt
in principiis, longus in narrationibus, otioſus circa exceſſus: tardè commouetur, rarò
incaleſcit: [64] pauci ſenſus opt. & cum quodam lumine terminantur. [65] nihil excerpe-
re, nihil referre poſſis: & velut in rudi ædificio, firmus ſanè paries & duraturus, ſed
non ſatis expolitus & ſplendens. Ego autem oratorem, ſicut locupletem ac [66] laudatum
patrem familiæ, non eo tantùm volo tecto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, ſed
etiam quod viſum & oculos delectet: non eâ ſolùm inſtrui ſupellectile quæ neceſſariis
vſibus ſufficiat, ſed ſit in apparatu eius, & aurum, & gemmæ, vt ſumere in manus, &
aſpicere ſæpiùs [67] liceat: quædam verò prócul arceantur, vt iam oblitterata & olentia:
nullum ſit verbum velut rubigine infectum, nulli ſenſus tardâ & inerti ſtructurâ, in
morem Annalium, componantur: fugiat fœdam & inſulſam ſcurrilitatem, variet com-
poſitionem, nec omnes clauſulas vno & eodem modo terminet. Nolo irridere *Rotam* Cap. 23.
C *fortunæ*, & *Ius Verrinum*, & illud tertio quoque ſenſu in omnibus pro ſententiâ poſitum,
Eſſe videatur. Nam & hoc [68] inuitus retuli, & plura omiſi, quæ tamen ſola mirantur
atque exprimunt hi qui ſe antiquos [69] oratores vocabant. neminem nominabo, genus
hominum ſignaſſe contentus: ſed vobis vtique verſantur ante oculos, qui Lucilium pro
Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidij Baſſi, aut
Seruilij Noniani, ex comparatione Siſennæ aut Varronis ſordet: qui rhetorum noſtro-
rum commentarios faſtidiunt, oderunt, Calui mirantur: quos more priſco apud iudi-
cem fabulantes, non auditores ſequuntur, non populus audit, vix denique litigator
perpetitur. [70] adeò mæſti & inculti, illam ipſam quam iactant ſanitatem, infirmitate
& ieiunio conſequuntur. Porrò ne in corpore quidem valetudinem medici probant,
quæ animi anxietate contingat. parum eſt ægrum non eſſe, fortem & lætum & alacrem
volo: propè abeſt ab infirmitate, in quo ſola ſanitas laudatur. Vos verò diſertiſſimi,
vt poteſtis, vt facitis, illuſtrate ſæculum noſtrum pulcherrimo genere dicendi. Nam &
D te Meſſalla, video lætiſſima quæque antiquorum imitantem: & vos Materne ac Se-
cunde,

63. VIDERIMVS INQVAM IVDICIO EIVS.] *Lego*, Viderimus inquam an iudicio eius vis animi aut ingenij ſuffecerit.

64. PAVCI SENSVS OPT.] *Vetus*, ſenſus optet cum. *Rom. editio* ſenſus opacus. *Fortè*, opacius & cum q. l. terminantur. *vt ad picturam reſpectus ſit, in quâ lumen nos delectat, ſed cum quadam vmbrâ.*

65. NIHIL EXCERPERE, NIHIL REFERRE POSSIS.] *Perſpicua libri bonitas. Aliàs*, nihil ex tempore referre poſſis.

66. LAVDATVM PATREM FAMILIÆ.] *Ego non dubitem ſcribere*, ac lautum.

67. LICEAT.] *Rodolphus benè*, libeat.

68. INVITVS RETTVLI.] *Rom. codex*, inuitatus. *non malè, quia laceſſitum ſignificat ſeſe, ad hac promenda, ab Meſſallâ.*

69. ORATORES VOCABANT.] *Scribe*, vocant.

70. ADEÒ MÆSTI ET INCVLTI, &c.] *Rodolphus hac legit*, inculti, vt illam ipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate ſed ieiunio conſequantur.

ſ 71. SEN-

cunde, ita grauitati ſummum nitorem & cultum verborum miſcetis; ea electio inuen- A
tionis, is ordo rerum, & quotiens cauſſa poſcit, vbertas; ea quotiens permittitur, breui-
tas; is compoſitionis decor, [71] ſententiarum planitas, ſic exprimitis affectus, ſic liberta-
tem temperatis: vt etiam ſi noſtra iudicia malignitas & inuidia tardauerit, verum de
Cap.24. vobis dicturi ſint poſteri noſtri. Quæ cùm Aper dixiſſet, Agnoſcitis ne, inquit Mater-
nus, vim & ardorem Apri noſtri? quo torrente, quo impetu ſæculum noſtrum defendit?
quàm copioſè ac variè vexauit antiquos? quanto non ſolùm ingenio ac ſpiritu, ſed etiam
eruditione & arte, ab ipſis mutuatus eſt, per quæ mox ipſos inceſſeret? Tuum tamen
Meſſalla promiſſum immutaſſe non debes. neque enim defenſores antiquorum exigi-
mus, nec quemquam noſtrorum, quamquam modò laudati ſumus, his quos inſectatus
eſt Aper, comparamus. ac ne ipſe quidem ita ſentit, ſed more veteri [72] & * aliis veſtris
philoſophis ſæpè celebrato, ſumſit ſibi contradicendi partes. Exprime nobis non lauda-
tionem antiquorum, ſatis enim illos fama ſua laudat, ſed cauſſas cur in tantum ab elo-
quentiâ eorum receſſerimus; cùm præſertim centum & XX. annos ab interitu Cicero-
Cap.25. nis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Tum Meſſalla: Sequar à te præ- B
ſcriptam formam Materne. neque enim diu contradicendum eſt Apro, qui primum,
vt opinor, [73] nominis controuerſiam mouit, tamquam parum propriè antiqui voca-
rentur, quos ſatis conſtat ante centum annos fuiſſe. Mihi autem de vocabulo pugna
non eſt, ſiue illos antiquos, ſiue maiores, ſiue quo alio mauult nomine appellet: dum-
modò in confeſſo ſit, eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuiſſe. Ne illi qui-
dem parti ſermonis eius repugno, [74] ſi comminus fatetur plures formas dicendi etiam
iiſdem ſæculis, nedum diuerſis exſtitiſſe. Sed quomodo inter Atticos oratores primæ
Demoſtheni tribuuntur, proximum autem locum Æſchines & Hyperides & Lyſias &
Lycurgus obtinent; omnium autem conſenſu hæc oratorum ætas maximè probatur:
ſic apud nos Cicero quidem ceteros eorumdem temporum diſertos antecellit: Caluus
autem & Aſinius & Cæſar & Cœlius & Brutus [75] ſic iure & prioribus & ſequentibus
anteponuntur. nec refert quòd inter ſe ſpecie differant, cùm genere conſentiant. At
ſtrictior Caluus, numeroſior Aſinius, ſplendidior Cæſar; amarior Cœlius, grauior Bru- C
tus, vehementior & plenior & valentior Cicero; omnes tamen eamdem ſanitatem elo-
quentiæ ferunt: vt ſi omnium pariter libros [76] in manus ſumſeris, quamuis in diuerſis
ingeniis, eſſe quamdam iudicij ac * voluminis ſimilitudinem & cogitationem. Nam
quòd inuicem ſe obtrectauerunt, & ſuperſunt aliqua epiſtolis eorum inſerta, ex quibus
mutua malignitas detegitur, non eſt oratorum vitium, ſed hominum. Nam & Cal-
uum & Aſinium & ipſum Ciceronem credo ſolitos & inuidere, & liuere, & ceteris hu-
manæ infirmitatis vitiis affici. ſolum inter hos arbitror Brutum, non malignitate nec
inuidiâ, ſed ſimpliciter & ingenuè iudicium animi ſui detexiſſe. an inuideret Ciceroni,
qui mihi videtur ne Cæſari quidem inuidiſſe? Quod ad Ser. Galbam & C. Lælium
attinet, & ſi quos alios antiquorum agitare non deſtitit, non exigit defenſorem, cùm fa-
Cap.26. teat quædam eloquentiæ eorum, vt naſcenti adhuc nec ſatis adultæ defuiſſe. Ceterùm
ſi omiſſo optimo illo, & perfectiſſimo genere eloquentiæ, eligenda ſit forma dicendi;
malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Craſſi maturitatem, quàm calamiſtros Mæ- D
cenatis, aut tinnitus Gallionis. adeò meliùs oratorem vel hirtâ togâ induere, quàm
fucatis & meretriciis veſtibus inſignire. Neque enim oratorius iſte, immò hercule ne
viri-

71. SENTENTIARVM PLANITAS.] *Neſcio an, ſanitas.*

72. ET ALIIS VESTRIS.] *Ex veteri lego*, aliàs à veſtris.

73. NOMINIS CONTROVERSIAM MOVIT, &c.] *Hæc ſtigmate vulgò inuſta. nos dempſimus & eluimus, adiuti à libro.*

74. SI COMMINVS FATETVR.] *Pythœus*, ſi communius fatetur.

75. SIC IVRE] *Lego*, ſuo iure. *Liber tamen ſcriptus*, ſic verè.

76. IN MANVS SVMSERIS, QVAMVIS, &c.] *Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco fugit. qui non difficilis aliàs emendatu & expletu, ex libro ſcripto. Nam is voculam inſerit*, ſumpſeris ſciam quamuis, *&c. Lego:* in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.

77. PLE-

A virilis quidem cultus eſt, quo [77] plerique temporum noſtrorum actores ita vtuntur, vt laſciuiâ verborum & leuitate ſententiarum, & licentiâ compoſitionis, hiſtrionales modos exprimant. quodque vix auditu fas eſſe debeat, laudis & gloriæ, & ingenij loco plerique iactant, cantari ſaltarique commentarios ſuos. Vnde oritur illa fœda & præpoſtera, ſed tamen frequens quibuſdam exclamatio, vt oratores noſtri [78] tenerè dicere, hiſtriones diſertè ſaltare dicantur. Equidem non negauerim Caſſium Seuerum, quem ſolum Aper noſter nominare auſus eſt, ſi his comparetur qui poſteà fuerunt, poſſe oratorem vocari, quamquam in magnâ parte librorum ſuorum plus vis habeat quàm ſanguinis. Primus enim contemto ordine rerum, omiſſâ modeſtiâ, ac pudore verborum, ipſis etiam quibus vtitur armis incompoſitus, & ſtudio feriendi plerumque [79] deiectus non pugnat, ſed rixatur. Ceterùm, vt dixi, ſequentibus comparatus, & varietate eruditionis, & lepôre vrbanitatis, & ipſarum virium robore, multum ceteros ſuperat. quorum neminem Aper nominare, & velut in aciem educere ſuſtinuit. Ego autem exſpectabam, vt incuſato Aſinio, & Cœlio, & Caluo, [80] aliud nouum agmen produceret,
B pluriſque vel certè totidem nominaret, ex quibus alium Ciceroni, alium Cæſari, ſingulis demum ſingulos opponeremus. Nunc detractaſſe nominatim antiquos oratores contentus, neminem ſequentium laudare auſus eſt, niſi in publicum & in commune. veritus credo ne multos offenderet, ſi paucos excerpſiſſet. quotus enim quiſque ſcholaſticorum non hac ſuâ perſuaſione fruitur, vt ſe ante Ciceronem numeret, ſed planè [81] poſt Gabinianum? At ego non verebor nominare ſingulos, quo faciliùs propoſitis Cap.27.
exemplis appareat quibus gradibus fracta ſit & deminuta eloquentia. Appropera, inquit Maternus; & potiùs exſolue promiſſum. neque enim hoc colligi deſideramus, diſertiores eſſe antiquos, quod apud me equidem in confeſſo eſt, ſed cauſſas exquirimus, quas te ſolitum tractare, [82] paullò antè, planè mitiore eloquentiâ & temporum noſtrorum, * miratus, antequam te Aper offenderet maiores tuos laceſſendo. Non ſum, inquit, offenſus [83] Aprinâ diſputatione, nec vos offendi decebit, ſi quid fortè aures veſtras perſtringet, cùm ſciatis hanc eſſe eiuſmodi ſermonum legem, iudicium animi citra damnum affectus proferre. [84] Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. vtere antiquâ liber-
C tate, à quâ vel magis degenerauerimus, quàm ab eloquentiâ. Et Meſſalla, Non recon- Cap.28.
ditas Materne cauſſas requiris, nec aut tibiipſi, aut huic Secundo, vel huic Apro ignotas, [85] & iam mihi partes aſſignatis proferendi in medium, quæ omnes ſentimus. Quis enim ignorat & eloquentiam & ceteras artes deſciuiſſe ab iſtâ vetere gloriâ, non inopiâ hominum, ſed deſidiâ iuuentutis, & negligentiâ parentum, & inſcientiâ præcipientium, & obliuione moris antiqui? quæ mala primùm in vrbe nata, mox per Italiam fuſa, iam in prouincias manant: quamquam noſtra nobis notiora ſunt. Ego de vrbe & his propriis ac vernaculis vitiis loquar, quæ natos ſtatim excipiunt, & per ſingulos ætatis gradus cumulantur, ſi priùs de ſeueritate ac diſciplinâ maiorum circa educandos formandoſque

77. PLERIQVE TEMPORVM NOSTRORVM.] *Optimè vetus. Erat anteà*, plerique ipſorum no-
D ſtrorum.

78. TENERE DICERE.] *Audacter repoſui, etſi à coniecturâ. Nam libris omnibus eſt*, temerè. *Plinius illuſtrat correctionem hanc ſatis & firmat lib.* II. *epiſt.* XIV. Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronuntiatione, dicantur: quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantùm, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cantibus deſunt.

79. DEIECTVS.] *Rom. codex*, detectus. *optimè.*

80. ALIVD NOVVM AGMEN.] *Idem liber*, aliud nobis agmen.

81. POST GABINIANVM.] *Rhetor fuit, Veſpaſiani æuo. de quo Euſebij Chronicon:* Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit. *Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò* Gabinius. *Nominant & Hieronymus & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod doctiſſimus & optimus Nic. Faber adnotauit.*

82. PAVLLO ANTE, PLANE MITIORE.] *Quidam liber*, paullò antè dixiſti, planè mitiore.] *Sed hæc & ſequentia tamen in mendo.*

83. APRINA DISPVTATIONE.] *Commodè videmur ita feciſſe, cùm libri præferrent*, à primâ diſputatione.

84. PERGE, INQVIT MATERNVS, DE ANTIQVIS.] *Scribe è ſcripto:* inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.

85. ET IAM MIHI PARTES.] *E veſtigiis priſcis*, etiamſi mihi. *Nam in ſcripto eſt*, etenim iam ſi mihi.

86. NON

doſque liberos pauca prædixero. Iamprimùm ſuus cuique filius ex caſtâ parente natus, A
non in cellâ emtæ nutricis, ſed gremio ac ſinu matris educabatur, cuius præcipua laus
erat, tueri domum, & inſeruire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua,
cuius probatis ſpectariſque moribus, omnis cuiuſpiam familiæ ſuboles committeretur,
coram quâ neque dicere fas erat quod turpe dictu, neque facere quod inhoneſtum factu
videretur. Ac [86] non ſtudia ſolum moreſque, ſed remiſſiones etiam luſuſque puero-
rum, ſanctitate quadam ac verecundiâ temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, ſic
Aureliam Cæſaris, ſic Attiam Auguſti matrem præfuiſſe educationibus, ac produxiſſe
Principes liberos accepimus. quæ diſciplina ac ſeueritas eò pertinebat, vt ſincera & inte-
gra, & nullis prauitatibus detorta vniuſcuiuſque natura, toto ſtatim pectore arriperet
artes honeſtas: & ſiue ad rem militarem, ſiue ad iuris ſcientiam, ſiue ad eloquentiæ ſtu-
Cap.29. dium inclinaſſet, id ſolum ageret, id vniuerſum hauriret. At nunc natus infans delega-
tur Græculæ alicui ancillæ, cui adiungitur vnus aut alter ex omnibus ſeruis plerumque
viliſſimus, nec cuiquam ſerio miniſterio accommodatus. horum fabulis & erroribus, te-
neri ſtatim & rudes animi imbuuntur. Nec quiſquam in totâ domo penſi habet, quid B
coram infante domino, aut dicat, aut faciat: quando etiam ipſi parentes nec probitati
neque modeſtiæ paruulos aſſuefaciunt, ſed [87] laſciuiæ & libertati. per quæ paullatim im-
pudentia irrepit, & ſui alienique contemtus. Iam verò propria & peculiaria huius vrbis
vitia pænè in vtero matris concipi mihi videntur, hiſtrionalis fauor, & gladiatorum
equorumque ſtudia. quibus occupatus & obſeſſus animus quantulum loci bonis artibus
relinquit? quotum quemque inueneris qui domi quidquam aliud loquatur? quos alios
adoleſcentulorum ſermones excipimus, ſi quando auditoria intrauimus? Nec præce-
ptores quidem vllas crebriores cum auditoribus ſuis fabulas habent. colligunt enim
diſcipulos non ſeueritate diſciplinæ, nec ingenij experimento, ſed ambitione ſalutan-
tium, & illecebris adulationis. Tranſeo prima diſcentium elementa, in quibus & ipſis
parum elaboratur. nec in auctoribus cognoſcendis, nec in euoluendâ antiquitate, nec
in notitiam vel rerum, vel hominum, vel temporum, ſatis operæ inſumitur: ſed expetun-
tur quos Rhetoras vocant: quorum profeſſio quando primùm in hanc vrbem introdu- C
cta ſit, quamque nullam apud maiores noſtros auctoritatem habuit, [88] ſtatim de * cu-
Cap.30. riis. Referam neceſſe eſt animum ad eam diſciplinam, quâ vſos eſſe eos oratores acce-
pimus, quorum infinitus labor & cottidiana meditatio, & in omni genere ſtudiorum
exercitationes, ipſorum etiam continentur libris. Notus eſt vobis vtique Ciceronis liber
qui Brutus inſcribitur, in cuius extremâ parte, (nam prior commemorationem vete-
rum oratorum habet,) ſua initia, ſuos gradus, ſuæ eloquentiæ velut quamdam educa-
tionem refert. ſe apud Q. Mucium ius ciuile didiciſſe, apud Philonem Academicum,
apud Diodotum Stoicum omnis philoſophiæ partes penitus hauſiſſe: neque his docto-
ribus contentum, quorum ei copia in vrbe contigerat, Achaiam quoque & Aſiam per-
agraſſe, vt omnem omnium artium varietatem complecteretur. Itaque hercule in libris
Ciceronis deprehendere licet, non geometriæ, non muſicæ, non grammaticæ, non de-
nique vllius ingenuæ artis ſcientiam ei defuiſſe. Ille dialecticæ ſubtilitatem, ille moralis
partis vtilitatem, ille rerum motus cauſſaſque cognouit. ita enim eſt, optimi viri, ita, ex D
multâ eruditione, ex pluribus artibus, & omnium rerum ſcientiâ, exundat & exuberat
illa admirabilis eloquentia. neque oratoris vis & facultas, ſicut ceterarum rerum, angu-
ſtis & breuibus terminis cluditur: ſed is eſt orator, qui de omni quæſtione pulchrè &
ornatè & ad perſuadendum aptè dicere, pro dignitate rerum, ad vtilitatem temporum,
Cap.31. cum voluptate audientium poſſit. Hæc ſibi illi veteres perſuadebant. ad hæc effi-
cienda intelligebant opus eſſe, non vt rhetorum ſcholis declamarent, nec vt fictis nec
vllo

86. NON STVDIA SOLVM MORESQVE.] *Vetus Farneſ.* ſtudia modò curaſque: *aptiùs ad ſequentia.*

87. LASCIVIÆ ET LIBERTATI.] *Vetus:* laſciuiæ & bibacitati.

88. STATIM DE * CVRIIS.] *Ita & vetus. ſuſpicabar,* ſtatim decurſis his. *Μεταδιδῶ; dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi ſcriptio,* ſtatim docuero. *Pythæus edidit,* ſtatim audietis: *neſcio an è libro.*

89.QVI

A vllo modo ad veritatem accedentibus controuerſiis linguam modò & vocem exercetent, ſed vt his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honeſto ac turpi, de iuſto & iniuſto diſputatur. Hæc enim eſt oratori ſubiecta ad dicendum materia. Nam in iudiciis ferè de æquitate, in deliberationibus de honeſtate dicimus, ita vt plerumque hæc ipſa inuicem miſceantur. de quibus copioſè & variè & ornatè nemo dicere poteſt, niſi qui cognouit naturam humanam, & vim virtutum, prauitatemque vitiorum, & intellectum eorum quæ nec in virtutibus neque in vitiis numerantur. Ex his fontibus etiam illa profluunt, vt faciliùs iram iudicis vel inſtiget vel leniat, [89] qui ſcit quid ira: prompriùs ad miſerationem impellat, qui ſcit quid ſit miſericordia, & quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibuſque verſatus orator, ſiue apud infeſtos, ſiue apud cupidos, ſiue apud inuidentes, ſiue apud triſtes, ſiue apud timentes dicendum habuerit, tenebit habenas animorum: & prout cuiuſque natura poſtulabit, adhibebit manum, & temperabit orationem, parato omni inſtrumento, & ad omnem vſum repoſito. Sunt apud quos aſtrictum, & collectum, & ſingula ſtatim argumenta

B concludens dicendi genus, plus fidei meretur. apud hos dediſſe operam dialecticæ proficiet. Alios fuſa, & æqualis, & ex communibus ducta ſenſibus oratio, magis delectat. ad hos permouendos mutuabimur aliquid [90] à Peripateticis. hi aptos & in omnem diſputationem paratos iam locos dabunt: Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon iucunditatem. ne Epicuri quidem & Metrodori honeſtas quaſdam exclamationes aſſumere, hiſque, prout res poſcit, vti, alienum erit oratori. neque enim ſapientem informamus, neque Stoicorum ciuitatem; ſed eum qui non quaſdam [91] artes audite, ſed omnes liberaliter debet. Ideoque & iuris ciuilis ſcientiam veteres oratores comprehendebant, & grammaticâ, muſicâ, & geometriâ imbuebantur. Incidunt enim cauſſæ plurimæ quidem ac pænè omnes, quibus iuris notitiâ deſideratur: pleræque autem, in quibus hæ quoque ſcientiæ requiruntur. Nec quiſquam reſpondeat: ſufficit vt ad tempus ſimplex quiddam & vniforme doceamur. Primùm enim aliter vtimur propriis, aliter commodatis: longeque intereſſe manifeſtum eſt, poſſideat quis quæ profert, Cap.32.

C an mutuetur. Deinde ipſa multarum artium ſcientia etiam aliud agentes nos ornat, atque vbi minimè credas, eminet & excellit. Idque non doctus modò & prudens auditor, ſed etiam populus intelligit: ac ſtatim ita laude proſequitur, vt legitimè ſtuduiſſe, vt per omnes eloquentiæ numeros iſſe, vt denique oratorem etiam fateatur. quem non poſſe aliter exſiſtere, nec exſtitiſſe vmquam confirmo, niſi eum qui tamquam in aciem omnibus armis inſtructus, ſic in forum omnibus artibus armatus exierit. quod adeò negligitur ab horum temporum diſertis, vt in actionibus eorum fex quoque cottidiani ſermonis, fœda ac pudenda vitia deprehendantur, vt ignorent leges, non teneant S. C., ius ciuitatis vltrò derideant: ſapientiæ verò ſtudium & præcepta prudentium penitus reformident: in pauciſſimos ſenſus & anguſtas ſententias detrudant eloquentiam, velut expulſam regno ſuo: vt quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumciſa & amputata, ſine apparatu, ſine honore, pænè dixerim ſine ingenuitate, quaſi vna ex ſordidiſſimis artificiis diſcatur. Ergo hanc primam & præ-

D cipuam cauſſam arbitror, cur tantum ab eloquentiâ antiquorum oratorum receſſerimus. Si teſtes deſiderantur, quos potiores nominabo quàm apud Græcos Demoſthenem? quem ſtudioſiſſimum Platonis auditorem fuiſſe memoriæ proditum eſt. Et Cicero his vt opinor verbis, *quidquid in eloquentiâ effecerit, id ſe non rhetorum, ſed Academiæ ſpatiis conſecutum.* Sunt aliæ cauſſæ magnæ & graues, quas à vobis aperiri æquum eſt, quoniam quidem ego iam meum munus expleui, & quod mihi in conſuetudine eſt, ſatis multos offendi: qui ſi fortè hoc * audirent, certum habeo dicturos, me, dum iuris * audierint.

&

89. QVI SCIT QVID IRA: PROMPTIVS, &c.] *Ita ſcripſi & diſtinxi, turbantibus libris.*

90. A PERIPATETICIS. HI APTOS, &c.] *Valdè mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia ſcribi & diſtingui:* à Peripateticis. aptos & in omnem diſciplinam paratos iam locos dabunt Academici; Stoici pugnacitatem; Plato altitudinem, *& cetera.*

91. ARTES AVDIRE.] *Malo,* artes adire: *vel* haurire: *& ſtatim* liberales, *pro* liberaliter.

92. FA-

& philoſophiæ ſcientiam tamquam oratori neceſſariam laudo, ineptiis meis plauſiſſe. A
Cap.33. Et Maternus, Mihi quidem, inquit, ſuſceptum à te munus adeò peregiſſe nondum vi-
deris, vt inchoaſſe tantùm, & velut veſtigia ac lineamenta quædam oſtendiſſe videaris.
Nam quibus inſtrui veteres oratores ſoliti ſint, dixiſti, differentiamque noſtræ deſidiæ
& inſcientiæ aduerſus acerrima & fecundiſſima eorum ſtudia demonſtraſti; cetera ex-
ſpecto, vt quemadmodùm ex te didici quid aut illi ſcirent, aut nos neſciamus, ita hoc
quoque cognoſcam, quibus exercitationibus iuuenes iam & forum ingreſſi confirmare
& alere ingenia ſua ſoliti ſint. neque enim arte & ſcientiâ, ſed longè magis [92] facultate
eloquentiam contineri, nec tu puto abnues, & hi ſignificare vultu videntur. Deinde
cùm Aper & Secundus idem annuiſſent, Meſſalla quaſi rurſus incipiens: Quoniam ini-
tia & ſemina veteris eloquentiæ ſatis demonſtraſſe videor, docendo quibus artibus an-
tiqui oratores inſtitui erudirique ſoliti ſint, perſequar nunc exercitationem eorum:
quamquam ipſis artibus ineſt exercitatio, nec quiſquam percipere tot reconditas aut
tam varias res poteſt, niſi vt ſcientiæ meditatio, meditationi facultas, facultati vis elo-
quentiæ accedat. per quæ colligitur eamdem eſſe rationem; & percipiendi quæ proferas, B
& proferendi quæ perceperis. ſed ſi cui obſcuriora hæc videntur, iſque ſcientiam ab exer-
citatione ſeparat, id certè concedet; inſtructum & plenum his artibus animum, longè
paratiorem ad eas exercitationes venturum, quæ [93] propriæ circa oratoriam videntur.
Cap.34. Ergo apud maiores noſtros iuuenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus
iam domeſticâ diſciplinâ, refertus honeſtis ſtudiis, deducebatur à patre, vel à propin-
quis, ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc ſectari, hunc
proſequi, [94] huius omnibus dictionibus intereſſe, ſiue in iudiciis, ſiue in concionibus
aſſueſcebat, ita vt altercationes quoque excipere, & iurgiis intereſſe, vtque ſic dixerim,
pugnare in prœlio diſceret. magnus ex hoc vſus, multum conſtantiæ, plurimum iudicij
iuuenibus ſtatim contingebat, in mediâ luce ſtudentibus atque inter ipſa diſcrimina,
vbi nemo impunè ſtultè aliquid, aut contrariè dicit, quo minus & iudex reſpuat, & ad-
uerſarius exprobret, ipſi denique aduocati aſpernentur. Igitur verâ ſtatim & incorruptâ
eloquentiâ imbuebantur: & quamquam vnum ſequerentur, tamen omnes eiuſdem C
ætatis patronos in plurimis & cauſſis & iudiciis cognoſcebant: habebantque ipſius
[95] populi diuerſiſſimarum aurium copiam, ex quâ facilè deprehendebatur quid in quo-
que vel probaretur vel diſpliceret. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electiſſi-
mus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præſtaret: nec aduerſarij & æmuli, ferro
non [96] ſudibus dimicantes: ſed auditorium ſemper plenum, ſemper nouum, ex inuidis
& fauentibus, [97] vt nec benè dicta diſſimularentur. Scitis enim magnam illam & dura-
turam eloquentiæ famam, non minùs in diuerſis ſubſelliis parari quàm ſuis; quin im-
mò conſtantiùs ſurgere ibi, fideliùs corroborari. Atque herculè ſub eiuſmodi præce-
ptoribus iuuenis ille de quo loquimur, oratorum diſcipulus, fori auditor, ſectator iu-
diciorum, eruditus & aſſuefactus alienis experimentis, cui cottidie audienti notæ le-
ges, non noui iudicum vultus, frequens in oculis conſuetudo concionum, ſæpè cogni-
tæ populi aures, ſiue accuſationem ſuſceperat, ſiue defenſionem, [98] ſolus ſtatim &
vnus cuicumque cauſſæ par erat. Nonodecimo ætatis anno L. Craſſus C. Carbonem, D
[99] vno

92. FACVLTATE ELOQVENTIAM CONTINERI.] *Rodolphus appoſitè inſeris*, facultate & meditatione eloquentiam.

93. PROPRIÆ CIRCA ORATORIAM.] *Rodolphus*, propriæ eſſe oratorum, videntur. *ſed ab ingenio, vt ſolet, non à libris. Ego inſigni metaphorâ locum ornem:* propriæ Circo oratorio videntur. *Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis deſtinatus.*

94. HVIVS OMNIBVS DICTIONIBVS, &c.] *Verſus hos aliquot inſerui à Farneſiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hic mutili.*

95. POPVLI DIVERSISSIMARVM AVRIVM.] *Rodolphus copulâ adiectâ*, populi & diuerſiſſimarum. *Credo fuiſſe*, populi. i. diuerſiſſimarum. *quæ nota ſignificat*, id eſt.

96. SVDIBVS DIMICANTES.] *Manifeſtò*, rudibus. *Nam hæc à gladiatoribus ſumpta.*

97. VT NEC BENE DICTA.] *Rodolphus auctiùs:* nec male nec benè: *ſententiâ quidem valdè fauente.*

98. SOLVS STATIM ET VNVS CVICVMQVE CAVSSÆ.] *Ita vetus. Non malè etiam vulgò*, ſtatim vnicuique cauſſæ.

99. VNO

A ⁹⁹ vno & viceſimo Cæſar Dolabellam, altero & xx. Aſinius Pollio C. Catonem, non
multò ætate antecedens Caluus Vatinium, iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque
cum admiratione legimus. At nunc adoleſcentuli noſtri deducuntur in [100] ſcenas Cap.35.
ſcholaſticorum, qui rhetores vocantur: quos paullò ante Ciceronis tempora exſtitiſſe,
nec placuiſſe maioribus noſtris ex eo manifeſtum eſt, quòd Marco Craſſo & Domitio
cenſoribus cludere, vt ait Cicero, ludum impudentiæ iuſſi ſunt. Sed, vt dicere inſtitueram,
deducimur in ſcholas, quibus non facilè dixerim vtrúmne locus ipſe, an condiſcipuli,
an genus ſtudiorum plus mali ingeniis afferant. Nam in loco nihil reuerentiæ, ſed in
quem nemo niſi imperitus æquè intrat. In condiſcipulis nihil profectus, cùm pueri
inter pueros, & adoleſcentuli inter adoleſcentulos pari ſecuritate dicant & audiantur.
Ipſæ verò exercitationes magnâ ex parte contrariæ. Nempe enim duo genera materiarum apud rhetores tractantur, ſuaſoriæ, & controuerſiæ. [101] Ex iis ſuaſoriæ quidem
etſi tamquam planè leuiores & minus prudentiæ exigentes pueris delegantur; controuerſiæ robuſtioribus aſſignantur, quales per fidem, & quàm incredibiliter compoſitæ!
B Sequitur autem vt materiæ abhorrenti à veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit
vt tyrannicidarum præmia, aut [102] vitiatarum electiones, aut [103] peſtilentiæ remedia,
aut inceſta matrum, aut quidquid in ſcholâ cottidie agitur, in foro vel rarò vel numquam, ingentibus verbis perſequantur; [104] cùm ad veros iudices ventum eſt * rem cogitare, nihil humile, nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquentia, ſicut flamma Cap.36.
materiâ alitur, & motibus excitatur, & vrendo clareſcit. Eadem ratio in noſtrâ quoque
ciuitate antiquorum eloquentiam prouexit. Nam etſi horum quoque temporum oratores ea conſecuti ſunt, quæ compoſitâ & quietâ & beatâ Rep. tribui fas erat: tamen iſtâ
perturbatione ac licentiâ plura ſibi aſſequi videbantur. cùm mixtis omnibus & moderatore vno carentibus, tantum quiſque orator ſaperet, quantum erranti populo perſuaderi poterat. Hinc leges aſſiduæ, populare nomen, hinc [105] conciones magiſtratuum penè pernoctantium in roſtris, hinc accuſationes potentium reorum, & aſſignatæ etiam
domibus inimicitiæ, hinc procerum factiones & aſſidua ſenatus aduerſus plebem cer-
C tamina. quæ ſingula etſi diſtrahebant Rempublicam, exercebant tamen illorum temporum eloquentiam, & magnis cumulare præmiis videbantur. Quia quantò quiſque
plus dicendo poterat, tantò faciliùs honores aſſequebatur; tantò magis in ipſis honoribus collegas ſuos anteibat; tantò plus apud Principes gratiæ, plus auctoritatis apud patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem [106] probabat. hi clientelis etiam exterarum
nationum redundabant. hos ituri in prouincias magiſtratus reuerebantur, hos reuerſi
colebant, hos & præturæ & conſulatus vocare vltrò videbantur. hi ne priuati quidem ſine
poteſtate erant, cùm & populum & ſenatum conſilio & auctoritate regerent. quinimmo ſibi ipſi perſuaſerant, neminem ſine eloquentiâ aut aſſequi poſſe in ciuitate, aut tueri
conſpicuum & eminentem locum. nec mirum, cùm etiam inuiti ad populum produce-

99. VNO ET VICESIMO CÆSAR.] *Suetonius*
D *in Iulio, cap.* IV. *accuſationem hanc confert in tempus compoſiti belli Lepidiani, id eſt M. Æmilio Lepido, D. Iunio Bruto* COSS. *Atqui Cæſar tunc vigeſimumquartum annum egerit, ex Faſtis & anno eius natali. Corrigimus igitur? an, vt ſæpè, diſſenſus eſt? ego hoc malo.*

100. SCENAS SCHOLASTICORVM.] *Diuinabam olim,* ſcholas. *malè. Nam appoſitè Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & perſonata eloquentia exerceetur, velut per luſum.*

101. EX IIS SVASORIÆ QVIDEM.] *Hic quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam aliàs, turpiter hæc hiabant.*

102. VITIATARVM ELECTIONES.] *Rectè. reſpicit ad legem Scholaſticam, quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctiſſimus Pythæus.*

103. PESTILENTIÆ REMEDIA.] *Petronius hæc talia in Satyrico exagitat, & diſertè,* reſponſa in peſtilentiam data. *Locum totum, ſis, vide.*

104. CVM AD VEROS IVDICES VENTVM.] *Magna verò hic lacuna, de quâ vulgò nec ſuſpicantur. At liber vetus præfert, & ſpatio grandi interpoſito vſque ad ea verba,* rem cogitare; *adiicit,* Hic multum deficit. *Et clarum: quia ſermo ſequens non Meſſallæ ampliùs, ſed Materni.*

105. CONCIONES MAGISTRATVVM.] *A libro eſt. quàm ridiculè autem alij,* conciones migrantium? *quod à conciſâ illâ ratione ſcribendi natum.*

106. PROBABAT.] *Melius,* parabat.

* quis ducerentur: cùm parum eſſet in ſenatu breuiter cenſere, niſi * qui ingenio & eloquentiâ ſententiam ſuam tueretur: cùm in aliquam inuidiam aut crimen vocati, ſuâ voce reſpondendum haberent; cùm teſtimonia quoque [107] in publicis non abſentes nec per tabellam dare, ſed coràm & præſentes dicere cogerentur. Ita ad ſumma eloquentiæ præmia magna etiam neceſſitas accedebat, & commoda. Diſertum haberi pulchrum & glorioſum, ſed contrà mutum & elinguem videri, deforme habebatur. Ergo non minus rubore quàm præmiis ſtimulabantur. ne clientulorum loco potiuſquàm patronorum numerarentur: ne traditæ à maioribus neceſſitudines ad alios tranſirent: ne tamquam inertes & non ſuffecturi honoribus aut non impetrarent, aut impetratos malè tuerentur. A

Cap. 37. Neſcio an venerint in manus veſtras hæc vetera, quæ & antiquorum bibliothecis adhuc manent, & nunc maximè à Muciano contrahuntur: ac iam vndecim, vt opinor, Actorum libris, & tribus Epiſtolarum compoſita, & edita ſunt. Ex his intelligi poteſt Gn. Pompeium & Marcum Craſſum, non viribus modò & armis, ſed ingenio quoque & oratione valuiſſe: Lentulos, & Metellos, & Lucullos, & Curiones, & ceteram procerum manum, multum in his ſtudiis operæ curæque poſuiſſe: nec quemquam illis temporibus magnam potentiam, ſine eloquentiâ conſecutum. His accedebat ſplendor rerum, & magnitudo cauſſarum, quæ & ipſa plurimum eloquentiæ præſtant. Nam multum intereſt, vtrúmne de furto, aut formulâ & interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitiorum, expilatis ſociis, & ciuibus trucidatis. quæ mala ſicut non accidere melius eſt, iſque optimus ciuitatis ſtatus habendus eſt, quo nihil tale patimur: ita cùm acciderent, ingentem eloquentiæ materiam ſubminiſtrabant. Creſcit enim cum amplitudine rerum vis ingenij, nec quiſquam claram & illuſtrem orationem efficere poteſt, niſi qui cauſſam parem inuenit. Non, opinor, Demoſthenem orationes illuſtrant, quas aduerſus tutores ſuos compoſuit: nec Ciceronem, magnum oratorem P. Quintius defenſus aut Licinius Archias faciunt: Catilina, & Milo, & Verres, & Antonius, hanc illi famam circumdederunt: non quia tanti fuit R. P. malos ferre ciues, vt vberem ad dicendum materiam oratores haberent: ſed, vt ſubinde admoneo, quæſtionis meminerimus, ſciamuſque nos de ea re loqui, quæ faciliùs turbidis & inquietis temporibus * ex- C

* exſtitit. ſtitit. Quis ignorat vtilius ac melius eſſe frui pace, quàm bello vexari? Plures tamen bonos prœliatores bella quàm pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio. Nam quò ſæpius ſteterit tamquam in acie, quoque plures & intulerit ictus & exceperit, quò maior aduerſarius, eò [108] acrior qui pugnas ſibi aſperas deſumſerit, tantò altior & excelſior & illis nobilitatus criminibus, [109] in ore hominum agit, quorum ea natura eſt [110] vt ſecura nolint.

Cap. 38. Tranſeo ad formam & conſuetudinem veterum iudiciorum: quæ [111] & ſi nunc aptior eſt, ita * erit eloquentia, tantò illud forum magis exercebat, in quo nemo intra pauciſſimas horas perorare cogebatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi ſibi quiſque ſumebat; & numerus neque dierum neque patronorum finiebatur. [112] Primus tertio conſulatu Gn. Pompeius aſtrinxit impoſuitque veluti frenos eloquentiæ, ita tamen vt omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud prætores gererentur: apud quos quantò maiora negotia olim exerceri ſolita ſunt, quod maius argumentum eſt, quàm quòd cauſſæ centumuirales, quæ nunc primum obtinent locum, D adeò ſplendore aliorum iudiciorum obruebantur, vt neque Ciceronis, neque Cæſaris, neque

107. IN PVBLICIS NON ABSENTES] *Rodolphus:* in publicis iudiciis non abſentes. *inſitione valdè quidem aptâ.*

108. ACRIOR QVI PVGNAS.] *Vetus,* acrior per pugnas. *Aliquid hîc vlceris. Fortaſſe:* maior aduerſarius & acrior, quò plures. *Et ſtatim,* illis nobilitatus diſcriminibus.

109. IN ORE HOMINVM.] *Emendaui etiam in Hiſtoriis, & produxi hanc dictionem. Vulgò,* more.

110. VT SECVRA NOLINT.] *Clauſulâ additâ Rodolphus:* vt dubia laudent, ſecura nolint. *quod qui neget aptum ad ſenſum eſſe, ipſe fine ſenſu.*

111. ET SI NVNC APTIOR EST, ITA * ERIT ELOQVENTIA.] *Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat:* etſi nunc aptior eſt veritati, eloquentiam tamen. *acutè ſi ab ingenio, feliciter ſi à libro.*

112. PRIMVS TERTIO CONSVLATV.] *Addit etiam Rodolphus,* primus huius rei ſpatia tertio, *&c. nec hæc talia ſanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo ſcri-*

A neque Bruti, neque Cœlij, neque Calui; non denique vllius magni oratoris liber apud
centumuiros dictus legatur, exceptis orationibus Aſinij, quæ [113] pro heredibus Vrbiniæ
inſcribuntur, ab ipſo tamen Pollione medijs diui Auguſti temporibus habitæ; poſt-
quam longa temporum quies, & continuum populi otium, & aſſidua ſenatus tranquil-
litas, & maximi Principis diſciplina, ipſam quoque eloquentiam ſicut omnia alia paca-
uerat? Paruum & ridiculum fortaſſe videtur quod dicturus ſum, dicam tamen vel ideò Cap. 39.
vt rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus
aſtricti & velut incluſi cum iudicibus fabulamur? quantum virium detraxiſſe orationi
adiutoria & tābularia credimus, in quibus iam ferè plurimæ cauſſæ explicantur? Nam
quo modo nobiles equos curſus & ſpatia probant; ſic eſt aliquis oratorum campus, per
quem niſi liberi & ſoluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipſam quinimmò
curam & diligentem ſtyli anxietatem contrariam experimur: quia ſæpè interrogat iu-
dex; quando incipias; & ex interrogatione eius incipiendum eſt. frequenter probatio-
nibus & teſtibus, ſilentium patronus indicit. vnus inter hæc dicenti ac alter aſſiſtit, &
B res velut in ſolitudine agitur. Oratori autem clamore plauſuque opus eſt, & velut quo-
dam theatro. qualia cottidie antiquis oratoribus contingebant: cùm tot pariter ac tam
nobiles forum coartarent: cùm clientelæ quoque, & tribus, & municipiorum legatio-
nes, ac partes Italiæ periclitantibus aſſiſterent: cùm in plerìſque iudiciis crederet popu-
lus Romanus ſuâ intereſſe quid iudicaretur. Satis conſtat C. Cornelium, & M. Scaurum,
& T. Milonem, & L. Beſtiam, & P. Vatinium, concurſu totius ciuitatis & accuſatos
& defenſos. vt frigidiſſimos quoque oratores, ipſa certantis populi ſtudia, excitare &
incendere potuerint. Itaque hercule eiuſmodi libri exſtant, vt ipſi quoque qui egerunt,
non aliis magis orationibus cenſeantur. Iam verò conciones aſſiduæ, & datum ius Cap. 40.
quoque potentiſſimum quemque vexandi, atque ipſa inimicitiarum gloria, cùm ſe plu-
rimi diſertorum, ne à P. quidem Scipione, aut Syllâ, aut Gn. Pompeio abſtinuerint; & ad
inceſſendos principes viros, vt eſt natura inuidiæ, populi quoque hiſtriones auribus vte-
rentur, quantum ardorem ingeniis, quas oratoribus faces admouebant? Non de otioſâ
C & quietâ re loquimur, & quæ probitate & modeſtiâ gaudeat: ſed eſt magna iſta &
notabilis eloquentia, alumna licentiæ, quam * ſtulti libertatem vocabant, comes ſedi-
tionum, effrenati populi incitāmentum, ſine obſequio, ſine ſeruitute, contumax, teme-
raria, arrogans, quæ in benè conſtitutis ciuitatibus non oritur. [114] Quem enim orato-
rem Lacedæmonium, quem Cretenſem accepimus? quarum ciuitatum ſeueriſſima
diſciplina, & ſeueriſſimæ leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Perſarum, ac
vllius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam nouimus. Rhodij qui-
dam, Athenienſes plurimi oratores exſtiterunt: apud quos omnia populus, omnia im-
periti, omnia, vt ſic dixerim, omnes poterant. Noſtra quoque ciuitas donec errauit, do-
nec ſe partibus, & diſſenſionibus, & diſcordiis confecit, donec nulla fuit in foro pax,
[115] nulla in ſenatu concordia, nulla in iudiciis moderatio, nulla ſuperiorum reueren-
tia, nullus magiſtratuum modus: tulit ſine dubio valentiorem eloquentiam, ſicuti in-
domitus ager habet quaſdam herbas lætiores. Sed nec tanti Reipublicæ Gracchorum
eloquentia fuit, vt pateretur & leges: nec bonæ formam eloquentiæ Cicero tali exitu
D penſauit. Sic quoque quod ſupereſt antiquis oratoribus, forum [116] non emendate, nec Cap. 41.
vſquam ad votum compoſitæ ciuitatis argumentum eſt quidem, quòd nemo nos ad-
uocat,

eo ſcribam: primus huiuſce ſpatia. *Sanè etiam poſt in hac tranſlatione perſiſtit:* Quomodo nobiles equos curſus & ſpatia probant: ſic eſt aliquis oratorum campus, *&c.*

113. PRO HEREDIBVS VRBINIÆ.] *Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro* IV. *cap.* I. *Nam Aſinium diſertim pro heredibus Vrbinia laudat. In tritis libris erat,* Ironiæ: *in veteri,* Vriniæ.

114. QVEM ENIM ORATOREM LACEDÆMONIVM.] *Miratur hoc idem Velleius lib.* I. *in extremo: nec cauſſam dat, quam veram hîc habes.*

115. NVLLA IN SENATV CONCORDIA.] *Sequentia verba pluſcula addidimus à libro.*

116. NON EMENDARE, NEC VSQVAM.] *Si nihil hîc deeſt, ſcribam:* non emendatæ. nec vſque ad. *Sequentia etiam in libro Farneſ.* argumentum eſt. Quis enim nos.

117. NON

uocat, niſi aut nocens aut miſer. quod municipium in ciuitatem noſtram venit, niſi quod aut vicinus populus, aut domeſtica diſcordia agitat? quam prouinciam tuemur, niſi ſpoliatam vexatamque? Atqui melius fuiſſet [117] non queri, quàm iudicari. Quòd ſi inueniretur aliqua ciuitas in quâ nemo peccaret, ſuperuacuus eſſet inter innocentes orator, ſicut inter ſanos medicus. Quo modo tamen minimum vſus minimumque profectus ars medentis habet in his gentibus, quæ firmiſſimâ valetudine ac ſaluberrimis corporibus vtuntur: ſic minor oratorum obſcuriorque gloria eſt inter bonos mores, & in obſequium regentis paratos. Quid enim opus eſt longis in ſenatu ſententiis, [118] cùm optimi citò conſentiant? Quid multis apud populum concionibus, cùm de republicâ non imperiti & multi deliberent, ſed ſapientiſſimus & vnus? Quid voluntariis accuſationibus, cùm tam raro & tam parcè peccetur? Quid inuidioſis & excedentibus modum defenſionibus, cùm clementia cognoſcentis obuiàm periclitantibus eat? Credite optimi, & in quantum opus eſt diſertiſſimi viri, ſi aut vos prioribus ſæculis, aut iſti quos miramur, his nati eſſent, ac deus aliquis vitas veſtras, veſtra tempora repentè mutaſſet: nec vobis ſumma illa laus & gloria in eloquentiâ, neque illis modus & temperamentum defuiſſet. Nunc quoniam nemo eodem tempore aſſequi poteſt magnam famam & magnam quietem, bonis ſæculi ſui quiſque, citra obtrectationem alterius, vtatur. Finierat Maternus. Tum Meſſalla: Erant quibus contradicerem, erant de quibus plura dici vellem, niſi iam dies eſſet exactus. Fiet, inquit Maternus, poſteà arbitratu tuo, & ſi qua tibi obſcura in hoc meo ſermone viſa ſunt, de his rurſus conferemus. Ac ſimul aſſurgens, & Aprum complexus, Ego, inquit, te poëtis; Meſſalla, antiquariis, criminabimur. At ego vos rhetoribus & ſcholaſticis, inquit. Cùm adriſiſſent, diſceſſimus.

A (margin, beside "quod municipium … venit, niſi"); B (margin, beside "mutaſſet"); Cap. 42. (margin, beside "tur. Finierat Maternus")

117. NON QVERI, QVAM IVDICARI] *Lego*, vindicari.

118. CVM OPTIMI CITÒ CONSENTIANT?] *Lego*, cùm optimis. *Rodolphus autem*, cùm optima citò cenſeantur? *A fine autem libelli, vt cuivis videre eſt, multa deſunt, atque adeò præcipua diſſertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pauſa hîc & finis: cui gratia & gloria in æternum.*

IVSTI

IVSTI LIPSI AD C. CORNELII TACITI ANNALIVM LIBRVM I. EXCVRSVS.

B

A.

Pag. 7.

IGNIS *originem neſcio: niſi quòd antiquum video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus ſanè in Commodo ſtatim meminit, vt rei vulgatæ, vbi de Lucillâ ſorore eius:* Οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς: Nihilo ſeciùs Commodus honores ſorori ſuæ ſeruauit. nam & in theatris ſellâ imperatoriâ ſedebat, & ignis eam præcedebat. *Item de Marciâ Commodi concubinâ:* Ἡ δὲ, *inquit,* ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικός, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα Σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός: quæ nihilo differebat à legitimâ vxore, ſed omnia vt Auguſtæ Prælatio ignis. Principatus inſigne.

C aderant, præter ignem. *Et de Pertinace:* Κατῆλθεν δὲ ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτῷ προπομπεῦσαι, οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι: Venit in Senatum, neque ignem ſibi paſſus præferri, neque aliud vllum principatus inſigne attolli. *Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirum, non alium è Græcis Latiniſque exprimere tam inſignitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum, Spartianum, Lampridium, qui eadem ſcripſerunt illi. Nec enim, quod ſciam, meminerunt verbo. Quis tamen iſte ignis? non è carbonibus aut ligno, nec qualis ille apud Horatium prunæ batillus: lampas tantùm fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmoque ex M. Antonino in libris ſuæ vitæ:* Ὅτι δυνατόν ἐστιν, *inquit,* ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυφορήσεων χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶνδέ τινων, καὶ τοῦ ὁμοίου κόμπου. *Deſcribit recenſetque inſignia omnia principatus,* & poſſe, *ait,* eum qui in aulâ viuat, carere ſtipatoribus, carere veſte inſigni purpuraque, item lampadibus, & certis ſtatuis, ſimiliq; re luxu. *Vt ergo in deorum cultu adhibitæ lucernæ faceſque, vt docui in* * *Electis; ſic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem è Perſis. Illorum* Silentium de eo more apud priſcos. Qualis ille ignis. * Cap. III, lib. I.

D *enim Regi prælatus ignis. Xenophon lib.* VIII. Παιδείας. Καὶ πῦρ ὄπισθεν τῆς ἁρμαμάξης ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες: *& poſt ignem illum ſecutus Cyrus. Imò & Aſiaticis, ſi rectè capio Ammianum lib.* XXIII. Feruntque etiam (ſi iuſtum eſt credi) ignem cælitus lapſum apud ſe ſempiternis foculis cuſtodiri. cuius portionem exiguam fauſtam præiſſe quondam Aſiaticis regibus dicunt. *Diadema autem primus Romanorum Principum vſurpauit Aurelianus: vti in vitâ eius Victor. Etſi alibi malè id refert ad Caligulam. Purpuram quis primus ſumpſerit, adhuc quæro.* Diadema quis primus vſus.

B.

Pag. 10.

CVM Antonius vellet ſe Liberum patrem dici, & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi: occurrerunt venienti ei Athenienſes cum coniugibus ac liberis, & Dionyſium ſalu-

ſalutauerunt. Benè illis ceſſerat, ſi naſus Atticus ibi ſubſtitiſſet. dixerunt deſpondere ipſos (*malim*, ipſi) in matrimonium Mineruam Muſam ſuam, & rogauerunt vt duceret. & Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine imperare ſe illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait.......... Huic quidem impune fuit, ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis æſtimata ſunt. quæ cùm exigerentur, multi contumelioſi libelli propoſiti ſunt, ſicut ille qui ſubſcriptus eſt ſtatuæ eius, cùm eodem tempore Octauiam vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu euita reſtituas, tibi habe. *Primùm offendimus in Mineruâ Muſâ. quoniam neque Dio nominat in hac hiſtoriâ,* Ἀθηνᾶν *dixiſſe contentus: nec cognomen noſtrarum dearum ſcio aliàs adhæſiſſe Mineruæ. Itaque inductâ eâ voce ſcribo,* Mineruam ſuam. *nata fuit ex confuſâ repetitione litteræ vociſque ſequentis. In ſummâ diſcrepat idem Dio, qui* ἑκατὸν μυριάδας *imperatas pro dote ait[illegible] eſt Romano ritu* H-S. *quadragies. Mille autem talenta Senecæ, paullò minùs faciunt ducenties quadragies: ſexto tanto immaniore ſummâ. Tamen non muto. Græculi iocum, cui ſpatium vacuum, doleo abeſſe: at Latinum commodè reſtituo,* Octauia res tuas tibi habe. *Quicumque ille, comiter iocatus eſt ex deuortij Romani formâ. Cùm enim Cleopatram amaret haberetque Antonius: ecce ſubſcripſit iſte quaſi nomine Antonij Octauiam repudiantis,* Octauia res tuas tibi habe. *Quæ ſollennia in libello repudij verba fuiſſe, iam notum. Appuleius:* Tu quidem ob iſtud *(ita emendo)* tam dirum facinus confeſtim thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto. B

In *Senecæ loco de Mineruâ Muſâ, mente nunc & manu amplector ſententiam Iani mei Grotij, amœniſſimi & acutiſſimi viri, reponentis,* Mineruam Muſicam. *Inter nobiles Athenis ſtatuas fuit Minerua hoc cognomento; ſic dicta,* quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. *Plinius lib.* XXXIV. *cap.* VIII.

PAG. II.

C.

NEC *viri ſolùm ad ſacerdotium adſcripti magni huius diui, ſed, quod rideamus, feminæ. Adeò proceſſit in adulationem tunc mores. Marmor:* C

P. POSTVMIAE. P. F. PAVLLAE.

SACERD. D. IVLI. AVGVST.

Liuia, prima Aug. ſacerdos.

Item in Hiſpaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG. *id eſt,* Lucretia L. filia, Flaminica perpetua. *Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro exemplo,* * *ſacerdos ſui viri: & quidem ex decreto Senatus. Dio* LVI. *extremo:* Τὸν δὲ ἀθανατίσαντες αὐτὸν, καὶ θιασώτας οἱ καὶ ἱερὰ, καὶ ἱέρειαν τὴν Λιουίαν ἀπέδειξαν: Tunc verò conſecrantes Auguſtum, ſodales ei & ſacra inſtituerunt, & ſacerdotem Liuiam. *Quod noto eò libentiùs, vt lux inde adfulgeat tenebricoſo Ouidij loco,* IV. *De Ponto:*

* Adde Velleij locum huic rei quê correxi Analium lib. XIII. ſub initium.

Ouidio noua lux.

Nec pietas ignota mea eſt, videt hoſpita tellus
In noſtrâ ſacrum Cæſaris eſſe domo.
Stant pariter natuſque pius, coniuxque ſacerdos,
Numina iam facto non leuiora deo.

Natus pius, *Tiberius eſt:* coniux ſacerdos, *Liuia. Puto ad hæc ſacerdotia, quæ cum ambitu & ſumptu adfectabant in prouinciis paſſim, pertinere Arriani locum elegantem, De ſermonibus Epicteti, lib.* I. *cap.* XIX. Σύμφωνος τὶς ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. λέγω αὐτῷ, ἄνθρωπε ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. Ἀλλ' οἱ τὰς φωνάς, φησι, γράφοντες, γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. Μήτι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρών, Ἐμὲ γεγράφασιν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; Μενεῖ μου τὸ ὄνομα. γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. Ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία; ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. Εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, ῥόδινον λαβὼν περίθου, ὄψει γὰρ κομψότερον. *Lepidus & ad Philoſophum dialogiſmus:* Hodie, *inquit*, locutus mecum quidam ſuper ſacerdotio Auguſti. Dico ei, Mi homo mitte rem, ſumptum multum facies fruſtrà. At ſcribæ publici, inquit, *(corrupta hac parte Græca)* nomen meum adnotabunt. Num tu igitur legentibus omnibus coràm dices, Me inſcripſerunt? & vt nunc poſſis adeſſe omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inſcribe ipſum lapidi, D

Arriani egregia irriſio harum ineptiarum.

& ma-

A & manebit. Aʒe, extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream geſtabo *(quâ ſcilicet ornati ſacerdotes, dum faciunt, ex Liuio, Plutarcho, aliis.)* Si prorſum apperis coronam, roleam indutus circumi; aſpectu enim id iucundius.

Coronâ ſacerdotes in ſacris.

D.

PAG. 14.

PRIMVS *Prætor Romæ inſtitutus, anno vrbis* CCCXXCVIII *Furius Camillus. Liuius lib.* VII. *& Suidas in voce* πραίτωρ. *Additus alter anno* DX. *cui cognomen datum Peregrini, quòd plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitoma Liuij* XIX. *Additi duo alij, anno vrbis* DXX. *Siciliâ & Sardiniâ in prouinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma* XX. *Iterùm duo, victis Hiſpaniis, anno* DLVII. *Ita in vniuerſum ad id tempus Prætores ſex: è quibus duo iuri dicundo præerant, reliqui in prouincias mittebantur experces iudiciorum. Id manſit, donec Quæſtiones perpetuæ conſtitutæ, anno* DCV. *L. Cenſorino,* B *M. Manilio Coſſ. Patribuſque tunc viſum, vt in totum magiſtratus ſui annum Prætores in vrbe manerent. è quibus duo, more priſco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis præeſſent. iidem omnes exacto anno, ſorte in prouincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæſtionum publicarum numerum: pariterque Prætorum non tamen eatenus, vt quot Quæſtiones eſſent, totidem Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id ſenſit; quia plures ſæpè Quæſtiones apud eumdem Prætorem exercitas conſtat:) ſed in vniuerſum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis æuum: idque ex variis eius ſcriptis clarum: non decem, vt voluit Iuriſconſultus. Oppreſſâ mox rep. C. Cæſar dictator primus inſtituit decem, quo pluribus bellorum ſociis honorem eum gratificaretur. Dio lib.* XLII. ἵνα πλείους αὐτῶν (*συναγωνιστῶν intellego*) ἀμείψῃ, στρατηγούς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀποδεῖξαι, καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισμένον. *qui Pomponium reſellit diſertim. Sed nec in eo numero ſtetit Cæſar, creauitque biennio pòſt,* XIV. *iterumque anno pòſt* XVI. *idque, vt Dio idem ait, in multos annos. At Auguſtus rep. & imperio potitus, pariter varium ſe in hac creatione geſſit. Anno vrbis* DCCXXXI. *minuit Cæſarianum* C *numerum, retraxitque ad decem. Dio* LIII. Ταῦτά τε ἔτους ὁ Αὔγουστος ἐποίησε, καὶ στρατηγοὺς δέκα, ὡς οὐδὲν ἔτι πλειόνων δεόμενος ἀπέδειξε. *Velleius:* Imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum. tantummodò octo Prætoribus allecti duo. *Anno* DCCLXIV. *creauit* XVI. *propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib.* LVI.*) vt poſterioribus deinceps multis annis* XII. *dumtaxat crearet. Atque hoc eſt quod hîc Tacitus de duodenario numero tradito ab Auguſto adſeuerat: verè & rectè, ſi reſpicias inſtituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui* XVI. *Prætores conſtituit ſub Auguſto. & in tempore ſaltem errat. At quòd Tiberium iuraſſe Tacitus ait ſe numerum* XII. *non exceſſurum: quis Pontifex periurio eum ſoluet? Nam ego manifeſtò hominem teneo, ex Dionis teſtimonio lib.* LVIII *qui adfirmat Tiberium, anno vrbis* DCCLXXXVI. *quindecim Prætores creaſſe, additque:* Καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέβη, ὥστε τὰ μὲν ὅτι ἑκκαίδεκα, τὰ δ' ὅτι καὶ παρ' ἕνα, ἢ καὶ δύο χειροτονεῖσθαι: Et hoc in plures annos factum, ita vt interdum ſedecim, aliâs vno duobuſque plus aut minus, crearentur. *Imò Claudius Imp. aliâs* XIV. *aliâs* XVIII. *creauit; interdum medio inter hos numero. Vide eum-* D *dem Græcum, lib.* LX.

Prætorum origo. Progreſſus.
Quæſtiones perpetuæ, quando.
Sulla auget Prætorum numerum.
Pomponius errat in Prætt.
Sub Cæſare quot Prætt. Anno vrbis DCCXII.
Hæc ex Dione lib. XLIII.
Sub Auguſto quot.
Varietas magna in numero.
Tiberius falsò adſeruit, ſe non exceſſurum.
Sub Claudio quot.

E.

PAG. 14.

IVLIVS *Cæſar ius creandi magiſtratus non totum à populo tulit, crudâ adhuc ſeruitute: ſed cum eo diuiſit. Suetonius ſatis clarè, cap.* XLI. * Comitia cum populo partitus eſt, vt exceptis conſulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidiâ, quos populus vellet, pronuntiarentur: (*iuſtum comitiorum verbum eſſet.* renuntiarentur:) pro parte alterâ, quos ipſe dediſſet. (*ſcribe,* edidiſſet.) Et edebat per libellos circum tribus miſſos ſcripturâ breui, Cæſar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum, vt veſtro ſuffragio ſuam dignitatem teneant. *Vbi vides, Conſulibus exceptis, in ceterorum ſuffragia æquale ius principi fuiſſe cum plebe. Nam Conſules quidem, ſummi imperij olim nomen,*

Comitia qualia ſub Cæſare.
* Vide Dionem lib XLIII. actis anni DCCIX.
Suetonij lenuſculæ correctiones.

& ipſe

Comitia ſub Aug. Suetonius explicatus, præter mentem volgi.

& ipſe & ſecuti principes ſepoſuerunt Senatui ſibique. Auguſtus deinde Comitiorum priſtinum ius *(verba Suetonij ſunt, cap* XL.) reduxit : ac multiplici pœnâ coërcito ambitu, die comitiorum tribulibus ſuis, &c. *Quo loco priſtinum ius, non vetus illud accipio quod integrâ libertate : ſed hoc idem, quod à patre eius Iulio inſtitutum. Priſtinum tamen ideò, quia per bella ciuilia & impotentem Triumuiratum, abolitus Cæſarianus mos. quem reduxit longo interuallo nunc Auguſtus. Eum Suetonij ſenſum (nam interpretes ſilent aut vacillant) adſtruo ex Dione, lib.* LIII. Ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος αὖ συνελέγετο, οὐ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐκείνῳ ἤρεσκε. Τοὺς γοῦν ἄρξοντας, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιούμενος, ἐπεμελεῖτο, ὅπως μήτ᾽ ἀνεπιτήδειοι, μήτ᾽ ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται : Populus autem ad comitia iterùm conueniebat : etſi nihil tamen fiebat, quod Auguſto diſpliceret. Nam & ipſe quoſdam futuros magiſtratus deſignabat ; alios populo & conuentui, ex more priſco, eligendos permittens, id modò curabat ne qui indigni, néve per coitiones aut ambitum deſignarentur. *Aliquid tamen plebi etiam*

Comitia Tiberiana, cuiuſmodi.

cum conſulum comitiis fuiſſe, videtur colligi ex Dione LIV *in actis anni* DCCXXXIV. *Tiberius primus, animis Quiritium fractis iam & ad ſeruitium factis, ius omne ſibi & ſenatui ſumpſit, populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit*, comitia è campo ad patres tralata. *Sed in*

In conſulibus obſcura.

Conſulibus quid eius æuo fuerit, Tacitus ipſe effari non poteſt ſine huius libri : De comitiis conſularibus, quæ tum primùm illo principe ac deinceps fuêre, vix quidquam firmare auſim. adeò diuerſa non modò apud auctores, ſed in ipſius orationibus reperiuntur. *Poteſt Dio : qui videtur omnem conſulum renuntiationem ad Tiberium referre : aliorum magiſtratuum ad Senatum, commendatione principis interpoſitâ quem lib.* LVIII. *vide. Ex eo tempore*

Caius reuocat, & omittit.

expers ſuffragiorum populus, donec Caius Tentauit comitiorum more reuocato, ſuffragia populo reddere, *ait Sueton. cap.* XVI. *ſcilicet Tiberij inſtituto omiſſo, Auguſti reuocato : ſed idem ille omiſit. Tiberianumque morem, apud ſecutos principes valuiſſe deinceps, clarum ex memoriis rerum.*

PAG. 36.

F.

** Cap. II. Deni aſſes, diurnum militis.*

ORIGINEM *& progreſſum ſtipendij Romani docui nuper in * Electis, & verè. Aureus in menſem fuit, id eſt, deni in diem aſſes, vt hic milites fatentur Quomodo ergo iidem milites, ſtatim denarium petunt, quaſi ad ſtipendium augendum?* Vt ſingulos denarios mererent. *&*, Vt denarius diurnum ſtipendium foret. *Nonne enim, inquiunt, denarius idem quod deni aſſes? Et Æmilius Ferretus quidem poſt multum æſtum hæſit in hoc vado. Locos eos pugnantes ſic conciliat, quaſi milites petant, inquit, duplicari ſtipendium : id eſt alios denos aſſes, præter illos datos. Vir optimus non didicit * conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluiſſe eos æquari ſtipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant :) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, vt cenſet ipſe, & poſt eum vir doctus. Dio de hac ſeditione nimis clarè,* Τό, τε σύμπαν, εἰ ἑκκαιδεκέτη στρατείαν ἤθελον, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρειν, τά τε ἆθλα εὐθὺς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ λαμβάνειν ἠξίουν. *En, petebant, ait,* δραχμὴν ἡμερησίαν : Et vniuersè, neque ſupra decimum ſextum annum militare volebant ; & Drachmam diurnum ſtipendium habere ; & præmia ſtatim in ipſis caſtris accipere. *Non ergo duas, vt volunt illi. Sed quid alludo? res ſic ſe habet. Aliud illo æuo Denarius, aliud deni aſſes. Per bella videlicet ciuilia (& ſentimus etiam nunc) creuerat auri pretium & argenti. Itaque Denarius* XVI. *primò aſſibus, (& pro ratione, ſeſtertius item aſſibus quattuor, quod ex Mæciano & Vitruuio diſco) tandem æſtimari* XII. *cœpit, in eoque ſtetit, Auguſti & ſequentium aliquot Principum æuo. Quo argumento? Claro quidem, è loco Suetonij, vt * nos eum emendauimus orcheſtræ non dubio conſenſu, in Domit. cap.* VII. *Ex quo clarum, aureum Romani militis ſtipendium fuiſſe in menſes. At ſi aureus : ergo non plus* XXV. *denariis. Abi nunc ad menſularios, & reduc denos in diem aſſes (ita vt menſis dies habeat triginta) ad denarios* XXV. *reperies Denarium ipſum planiſſimè valuiſſe duodecim aſſes. Quid ergo miraris, ſi milites pro denis aſſibus denarium petant : vt quinque ſcilicet denarios in menſem faciant lucri? At acriter in hanc ſententiam pugnat * Plinius. qui ait in militari*

Erras Ferretus ; refelliturque.

** Turpi notione conciliatura vox.*

Diſcrimen inter Denarium & Denos aſſes.

** Vide Electa.*

Lucra Denarij æſtimatio ex Aureo menſtruo.

** L.* XXXIII. *cap.* III.

A *militari ſtipendio ſemper denarium pro decem aſſibus datum. Pugnet, ego eum tam tranquillum reddam, quàm alcedo olim mare. Nam Plinius quidem planè à me eſt. Ea, inquit, ſeueritas diſciplinæ militaris fuit, vt quamquam denarij pretio ſæpius aucto, miles tamen nihil inde commodi ſenſerit; ſed proinde illi in ſtipendium denarius proceſſerit, quaſi ſi eſſet tantùm aſſium denûm. Ea Plinij mens: aut ſi alia, de priſcâ rep. ſenſit, non de hac Auguſteâ. Simile prorſus ante annos paucos vidimus in vrbe, vrbium ocello Hiſpani militis in petulanti illâ ſeditione præcipuum poſtulatum fuit, vt Aureos in ſolutum acciperet priſcâ æſtimatione, non hac grandi quæ obtinebat. Nec impetrauit. fecitque lucri in auri pretio fiſcus: quod olim in argenti reſp. Romana. Porrò quod ad modum huius ſtipendij attinet: ſcire licet eumdem propemodum fuiſſe Græcis. Daricum enim in menſes accipiebant, id eſt* XX. *drachmas: in expeditione Cyri, ſeſquidaricum extorſerunt, tantùm non per ſeditionem. Xenophon, lib.* I. Περὶ ἀναβάσεως Κύρου. Ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν ὃ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ, τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ: Cyrus promittit ſeſquialterum ſtipendij prioris & recepti ſe daturum: ita vt pro Darico in menſem, ſeſqui-Daricum acciperent ſinguli. *Et ſimilis de Darico menſtruo locus,* VII. *libro. Melior ergo conditio* B *militis Romani.*

E Plinio obiectum, ſolutum.

Græcanici ſtipendij idem modus ferè.

G.

PAG. 161

SVETONIVS *id quoque ab Auguſto eſſe oſtendit, ſed obſcuriùs, cap.* XLIX. Quidquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam aſtrinxit: definitis, pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſſionum: ne aut ætate aut inopiâ poſt miſſionem ſolicitari ad res nouas poſſent. *Nam commoda miſſionum, hanc pecuniam accepit. Sed clariſſimè Dio, lib.* LV. *ſumma etiam præmij expreſſa:* Χαλεπῶς δὲ δὴ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν τῶν ἄθλων σμικρότητα διὰ τοὺς πολέμους τοὺς τότε ἐνεστηκότας οὐχ ἥκιστα ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τοῦ τεταγμένου τῆς στρατείας σφίσι χρόνου ὅπλα λαβεῖν ἐθέλοντος, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ C δορυφορικοῦ πεντακισχιλίας δραχμὰς ἐπειδὰν ἑκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἑτέροις τρισχιλίας ἐπειδὰν εἴκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι: Cùm milites præmiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, ægrè ferrent, nec facilè quiſquam extra definitum militiæ tempus arma ſumere vellet: decretum eſt, vt Prætorianis quinque millia drachmarum poſtquam ſedecim annos, reliquis tria millia darentur, poſtquam viginti militaſſent. *Ex quo loco pronum mihi eluere vetuſtam Suetonij maculam, Cal. cap.* XLIV. Ceterorum increpitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad ſexcentorum millium ſummam recîdit. *Hæc præmia enim haud dubiè intellegit. At quomodo conſtat immanis illa ſexcentorum millium ſumma: ſi ex Dione veriſſimum eſt* τρισχιλίας δραχμὰς *tantùm, id eſt, Romano more, duodena millia nummûm deſtinata iis fuiſſe? Caligula autem de eâ ipſâ ſummâ aliquid recidit. Scribe igitur,* ad ſex millium ſummam. *Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuiſſe putandus eſt præmij militaris. Pretium operæ eſt ſanè hæc loca inter ſe conferri, & non per caliginem vltrà ſciri rationem militiæ ſub Auguſto. Hæc pecunia alio nomine, Emeritum dicta: quia ſcilicet emeritis debebatur. Modeſtinus:* Qui militiæ tempus in deſertione impleuit, emerito priuatur. *Et,* Vt veteranus reſtituetur, & emerita accipiet. *Menander Arrius,* Et præmia & emeritum capiet. *Sueton. in Aug. cap.* XXIV. Alias D legiones immodeſtè miſſionem poſtulantes citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit. *vbi malo,* emeritorum & præmiorum. *Commoda iuſtæ militiæ idem ſcriptor dixit Vitellij cap.* XV. Dilectum eâ conditione in vrbe egit, vt voluntariis non modò miſſionem poſt victoriam, ſed etiam veteranorum iuſtæque militiæ commoda polliceretur. *Dio * alibi adſerere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis:* Καὶ ἔταξε (*Auguſtus ſcilicet*) τά τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται στρατεύσοιντο, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα παυσάμενοι τῆς στρατείας, ἀντὶ τῆς χώρας, ἣν ἀεὶ ᾔτουν, λήψοιντο: Annos, quot ciues in legionibus militarent, definiuit; & pecunias, quas ſoluti militiâ, pro agris (quos ſemper petebant) acciperent. *Cui ambigo an adſentiar, quia non ſemel hîc in Tacito & pecuniæ mentio & agrorum.*

Præmij eius definita ab Aug. ſumma.

Suetonius emaculatus.

Emeritum ea ipſa pecunia.

* Lib. LIV. Ea pecunia, ab agrorum vice data.

H. DESCRI-

PAG.17.

H.

Præfectus caſtrorum quando. Vegetius emendatus obiter.

DESCRIBIT *Vegetius lib.* II. *cap.* X. Erat etiam caſtrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus cauſſis. Ad quem caſtrorum poſitio, valli & foſſæ deſtinatio (*neſcio an* deſignatio) pertinebat. Tabernacula vel caſæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipſius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, ſagmarij, nec non ferramenta quibus materia ſecatur vel cæditur: item ligna vel ſtramina, arietes, onagri, balliſtæ, ceteraque genera tormentorum procurabat aliquando ne deeſſent. Is poſt longam probatamque mili-

Quæque legio ſuum Præf. habuit.

tiam legebatur; vt certè (*potiùs*, rectè) doceret alios, quod ipſe cum laude feciſſet. *Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurium infrà, in quibus de caſtrorum Præfecto. Cuique autem legioni ſuus caſtrorum Præfectus fuit, ſi tamen tenderet ſeorſum. Colligo ex Tacito, lib.* XIV. Pœnius Poſthumus, Præfectus caſtrorum ſecundæ legionis. *& Velleio lib.* II. At è Præ- B fectis caſtrorum duobus, quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit. *Supra Tribunos militum collocare eos viſus noſter Hiſtor. ſecundo in pompâ Vitellianâ.* Ante aquilam Præfecti caſtrorum, Tribunique, & primi Centurionum candidâ veſte.

Lapſus viri docti, qui hunc confundit cum Præf. Præt.

Vir egregius, cuius memoriam amo, colo, in Semeſtribus ſuis cenſuit hunc eumdem eſſe cum Prætorij Præfecto. & Veſpaſiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius ſcripſerit: Polla patrem habuit Veſpaſium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectumque caſtrorum. *Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ cauſſâ, cenſoriam hanc notam.*

PAG.18.

I.

Ornari inſignia, quid fuerit.

RBBVS *lætis & militiâ proſperâ, ornari ſigna mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Claudianus:* C

Lætaturque tamen: Mauortia ſigna rubeſcunt
Floribus, & ſubitis animantur frondibus haſtæ.

Floribus coronata.

Suetonius Claudij cap. XIII. Verùm intra quinctum diem oppreſſus eſt, legionibus in pœnitentiam religione conuerſis: poſtquàm denuntiato ad nouum Imperatorem itinere, caſu quodam an diuinitùs, neque * aquilæ ornati, neque ſigna conuelli potuerunt. *Et Oroſius eâdem de re:* Die dicto vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conuenirent, neque aquilæ ornari, neque conuelli quoquo modo ſigna mouerive potuerunt. *Signa ergo in eiuſmodi lætitiis obuiamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam vnguenta. Plinius lib.* XIII. *cap.* IV. Aquilæ certè ac ſigna puluerulenta illa ac cuſtodiis horrida inunguntur etiam feſtis diebus. vtinamque dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt: hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicêre aquilæ. *Nec aliud eſt, quod noſter hîc appellat inſignium fulgorem. Ita lib.* XV. Hinc agmina legionum ſtetêre fulgentibus aquilis ſigniſque, & ſimulacris in modum templi. *Et Liuius etiam lib.* XXVIII. Aſdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo proſiluit, tumultumque ante vallum & trepidationem ſuorum, & procul ſigna legionum fulgentia plenoſque ho- D ſtium campos vidit. *etſi paullò aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterſo: quia nondum illo æuo notus luxuriæ mos. Contrà in triſtitiâ & rebus artis, ſigna horrida & incompta. Tacitus in funere Germanici:* Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces. *Libro* IV. *Hiſtor.* Reuulſæ imperatorum imagines, innexa ſigna, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis. *Libro* XV. *de fugâ Pæti:* Corbulo cum ſuis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam ſpeciem inſignium & armorum prætulit vt diuerſitatem exprobraret. *Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu. Illud addo, manaſſe videri à ſtatuis deorum: quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quaſi in cultum & honorem. Aquilæ autem nónne dij militares? Cicero* IV. *in Verrem:* Omnes matronas & virgines conueniſſe, cùm Diana exportaretur: vnxiſſe vnguentis, compleſſe & coronis & floribus. *Arnobius libro* I. Si quando conſpexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum. *vbi malim*

** Malè in Suet. aquila, plures enim legiones.*

Vnguentis perfuſa.

Fulgor inſignium.

Signa incompta, quæ, & quando.

A *ſim*, odoratum. *Apuleius* I. *Florid.* Lapis vnguine delibutus. *Seneca Fragmento de Superſtitione :* Alius fictor eſt, alius vnctor. *Lapis vetus Romæ :* DEINDE. CORONIS. INLATIS. SIGNISQVE. VNCTIS. *Vide quæ notaui lib.* II. *Elect. cap.* XVIII.

K.

PAG. 20.

RES *initium habuit non à Iulio Cæſare, vt famam eſſe video; ſed ab Auguſto. Nam Cæſar quidem tributi nomine* H-S. *quadringenties impoſuit Galliæ victæ, vti apud Suetonium & Eutropium in melioribus libris legi : cenſendi prouincialem rationem non ipſe, non priores inſtituerunt ante Auguſtum. Ille auctor rei. Claudius oratione, quam in Senatu habuit Cenſor.* Sed diſtrictè iam Comatæ Galliæ cauſſa agenda eſt, in quâ ſi quis hoc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Diuom Iulium : idem opponat centum annorum B immobilem fidem obſequiumque, multis trepidis rebus noſtris pluſquam expertum. Illi patri meo Druſo Germaniam ſubigenti, tutam quiete ſuâ ſecuramque à tergo pacem præſtiterunt. & quidem cùm ad cenſus (*neſcio an*, à cenſu) nouo tum opere & inadſueto Galliis ad bellum auocatus eſſet. Quod opus quàm arduum ſit, nobis nunc cùm maximè, quamuis nihil vltrà quàm vt publicè notæ ſint facultates noſtræ exquiratur, nimis magno experimento cognoſcimus. *Ait clarè*, Nouo tum opere & Galliis inadſueto. *Rem inſignem epitoma Liuij non tacuit, libro* CXXXIV. Cùm Auguſtus conuentum Narbone ageret, cenſus à tribus Galliis, quas Cæſar pater vicerat, actus. *Idque accidiſſe ex Dione diſco, ſeptimo Auguſti conſulatu.* Ἐς δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. Ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσεσθαι ἐδόκουν, καὶ τὰ τούτων ἀκατάστατα ἔτι ἦν, ἅτε τῶν ἐμφυλίων πολέμων εὐθὺς ἐπὶ τῇ ἁλώσει σφῶν ἐπιγενομένων, ὧν, καὶ αὐτῶν, καὶ ἀπογραφὰς ἐποιήσατο, καὶ τὸν βίον τήν τε πολιτείαν διεκόσμησε. Verùm, cùm in Gallias veniſſet, illîc ſubſtitit. Nam & Britanni miſſuri iam legatos videbantur. & res Gallorum inquietæ etiam, quia ſubactis illis ſtatim bella ciuilia erant conſe- C cuta. Itaque & cenſum illorum egit, & vitam remque publicam compoſuit. *Huius autem cenſus duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contuliſſe : & in agros, lacus, pecudes, aliaſque facultates. Priùs illud eleganter ab Ammiano ſuggeſtum, lib.* XVI. *vbi de Iuliano Cæſare verba :* Quàm profuerit anhelantibus extrema penuria Gallis, hinc maximè claret, quòd primitùs partes eas ingreſſus pro * capitibus ſingulis tributi nomine viceſ-noſquinos aureos repperit flagitari, diſcedens verò ſeptenos tantùm munera vniuerſa complentes. *Tertullianus Apologetico :* Sed enim agri tributo onuſti, viliores; hominum capita ſtipendio cenſa, ignobiliora : nam hæc ſunt notæ captiuitatis. *Panegyricus ſcriptor in laudibus Conſtantini :* Septem millia capitum remiſiſti quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. *& ſtatim :* Remiſſione iſtâ ſeptem millium capitum, vigintiquinque millibus dediſti vires, dediſti opes, dediſti ſalutem. *iterumque :* Certè & tum liberi parentes ſuos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur. *quæ poſtrema non eſt vt vllo modo transferas ad capita, quæ vocabant, agrorum. Aliâs non ſum ignarus illud ipſum* D *tributum, quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iuriſconſultis, & Saluiano Maſſilienſi, libro* V. Plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reſculis ſuis, & exterminati agellis ſuis, cùm rem amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa patiuntur : cùm poſſeſſio ab his receſſerit, capitatio non recedit, *ſcilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perſeuero, vt Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliiſque, quæ obnoxia tributo : habes apud Iuriſconſultos De cenſibus, & Panegyriſtem illum ipſum :* Iacebat illa ciuitas non tam * innixa Romanis, quàm virium defectione proſtrata : ex quo eam noui cenſus exanimauerat acerbitas. Nec tamen iuſtè queri poterat, cùm & agros qui deſcripti fuerant haberemus, & Gallicani cenſus communi formulâ teneremur, qui fortunis nemini poſſumus æquari. *Vtrique cenſui olim præpoſiti ex primâ nobilitate viri, vt Druſus ab Auguſto, Germanicus hîc à Tiberio. Videturque ea non exigua dignitas fuiſſe, ex Tacito, libro* XIV. Cenſus per Gallias à Q. Voluſio

Quando cenſus cœperit. Non à Iulio, vt putant, ſed ab Auguſto.

In ſeptimo eius Conſulatu.

Modus eius cenſus.

* Capita etiam pro pabulis iumentorum, Ammianus lib. XXII.

Capita agrorum.

* Puto leg. innixa.

Exactores & præpoſiti cenſus.

ſio

ſio & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti ſunt, æmulis inter ſe per nobilitatem A Voluſio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, ſuprà tulêre. *In lapide,*

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRÆF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Tabulæ cenſus. De anno & trib. Quando exacti cenſus.

Id eſt, Exactori tributorum ciuitatum Galliæ. *Hi cenſus in tabulis perſcripti. Dio in vitâ Caligulæ:* Κυβεύων δέ ποτε, ἐ μαθὼν ὅτι ὐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ᾔτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας, *&c. Vnde Tabulæ cenſuales in codice Theodoſiano, & Iuſtiniani l. IV. De Agric. & cenſit. & alibi, Paginæ cenſuales. Actique videntur ſingulis luſtris. Panegyricus:* Quinque annorum nobis reliqua remiſiſti. O lucrum omnibus B luſtris felicius! *aut etiam ſingulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòſt, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad cenſus Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipſum, videtur olim deſcriptum fuiſſe in ſingulos menſes. Docet factum Licinij Procuratoris apud Dionem, qui, vt ait, eò malitiæ peruenerat, vt quoniam ſingulis menſibus tributum erat Gallis pendendum, quattuordecim definiret anni menſes. Vide rem non iniucundam, apud optimum ſcriptorem, quod quidem ad ritus priſcos adtinet, libro* LIV.

PAG. 24.

L.

Contra Suetonium diſputatio, de Caligulæ natali ſolo.

S V E T O N I V S *non ſpernit ſolùm ſententiam hanc, ſed longâ & acri diſputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius æui (nam verſiculi illi, Caligulâ principe, ſtatim diuulgati ſunt) neſciit Imperatoris ſui ſolum genitale? tam impudenti mendacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius, peruiderunt? Scilicet iis cura non* C

Ad primum Suetonij argumentum.

fuit inſpiciundi Acta? legi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus eſt Caius patre ſuo & C. Fonteio Coſſ. pater autem Conſulatum eum anno toto geſſit, & quidem in vrbe. Non igitur naſci potuit in caſtris: quoniam pater demum exacto Conſulatu in Germaniam eſt miſſus. Primùm, Suetoni, quod tu ſumis vt datum, fieri poteſt vt quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, vtrùm illæ meæ partes conſentiant conſciſcantque natum eo anno Caium eſſe. Video enim diſſentire alios in numero annorum quos dicitur vixiſſe. Et quid ſi paullò antè natus ſit, cùm pater in Germaniâ eſſet? quid ſi paullò pòſt? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula ſit, non quando ſatus. Nonne ipſo patre Conſule vt tu vis, naſci potuit in caſtris? Neq enim opus credo eam ad rem præſentiâ patris. Nam Germanicum conſtat ex Dione ſtatim à clade Varianâ continenter in Germaniâ manſiſſe, ad hunc vſque Conſulatum. Suſpicari autem probabiliter poſſum, vxorem, quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germaniâ donec vterum poſuiſſet. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt priſci dicebant, incientes, non ex more, non ex vſu. Potuit ergo naſci in caſtris, & tamen in Conſulatu patris. Sed in Actis reperio, ais, natum eum Antij.

Ad II. argumentum.

Quid ſi nomen tibi imponis, & Acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici, ſenſerunt? Non D *enim Caligulæ cognomen diſcriminis cauſſâ, opinor, apponi potuit Actis. quoniam profeſſio apud Acta, nato ſtatim puero fieri ſolita: cognomen autem illud poſteà in caſtris illi datum, à veſte. Denique contra tabulas Actorum, Plinij pagina eſt, & hic noſter fideliſſimus ſenex: mihi quidem teſtis* * ἐκ τῆς Διὸς δέλτου. *Addis amplius, ex Auguſti epiſtolis liquere bimulum demum perductum*

* à tabula Iouis.

Ad tertium.

in caſtra: non ergo ibi natum. Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obſtat Agrippinam peperiſſe in Germaniâ, rediſſe in vrbem mariti ſui Conſulatu: deinde ipſam & infantem in Germaniam reuertiſſe?

Ad quartum.

Quòd Antium prætulerit omnibus ſeceſſibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Auguſtum? Itaque quidquid Suetonius conetur; me quidem iudice, Hæc pars adhuc, vt in formulâ Senatoriâ eſt, maior eſſe videtur. Cui, præter conſulares illos, ſubſcribunt pedanij Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro IV. *cap.* VII.

M. PRO-

A

M.

PAG.38.

PROVINCIARVM *diuiſio à Cæſare Auguſto in ſexto Conſulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæſari. In eas quæ populi, propriè dicti Proconſules mittebantur: in Cæſaris, Legati aut Proprætores. qui interdum tamen & Prætores dicti; aut coniunctim Legati proprætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præſidum nomen generale eſt: etſi Præſes, Præſidialeſque prouincias, de Cæſarianis reperies etiam, ſignificatione arctâ. Diſcrimen inter Proconſules Legatoſque multum. Primò, quòd ij in populi prouincias miſſi, quæ ferè inermes: hi in Cæſaris, quæ copiis inſtructæ. II. quòd illorum annua tantùm adminiſtratio: (vnde in Taciti lib* III. *Flamen ait,* quanto facilius ſe abſuturum ad vnius anni proconſulare imperium? *Et Apuleij Florid.* II. Quid nobis cum iſtis proconſulum vicibus? quid cum annis breuibus & feſtinantibus menſibus?) *horum longior contractiórve, vt Cæſari viſum.* III. *Proconſules* B *ſorte miſſi. eoque Suetonius Aug. c.* XLVII. ceteras prouincias Proconſulibus ſortitò permiſit: *& Tacitus, lib.* III. eoque etiam Aſiæ ſorte depellendum incuſauit: *at Legati, Cæſaris delectu,* ἀκληρωτεί, *vt ait Dio. Statius lib.* I. *Silu.*

Qui propriè proconſules & legati.

Diſcrimina inter vtroſque.

Coniungit vtroſque Tacitus lib. II Qui ſorte, aut miſſu prouincias tenerent.

—— cùm tanti lectu rectoris habenas
Gallice fortunâ non admirante ſubiſti.

IV. *Proconſules ſtatim egreſſi vrbe inſignia imperij ſumunt* (τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα, *ait Dio*) *puta lictores, faſces; nec deponunt, niſi ingreſſi iterùm vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipſá prouinciá deponunt.* V *Proconſules* * *pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt, (ex inſtituto quidem Auguſti, quod tamen poſteà mutauit:) Legati*, τὴν στρατιωτικὴν στολήν, *id eſt paludamentum, geſtarunt, & gladium, vt quibus ius eſſet militis animaduertendi.* VI. *Proconſules ſex lictoribus faſcibusque vſi: quinque dumtaxat Legati qui Conſulatum nondum geſſiſſent. Dio auctor,* LIII. *Septimò, Proconſuli tres Legati fuére: Legato vnus. Dio ibidem. Atque hæc diſcrimina ſed ex iis nihil erutas, cur prouinciarum Cæſaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior penſiorque. Niſi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouin-* C *cia vni credita Legato. ideoque minus onerum in alendo ipſo & canibus illis qui tribunal lambunt. Clarè Tacitus lib.* V. Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.

* Statium hinc intellege, lib V. Silu. ad Criſpinum: Mille vrbes Aſia ſortito rexerit anno Imperium & mulcente toga.

N.

PAG.38.

SED *quis olim, quæſo, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat noſtra curioſitas. Vulgaris actoris videntur fuiſſe denarij quinque. Seneca epiſt.* LXXXI. Ille qui in ſcenâ elatus incedit, & hæc reſupinus dicit, *Imperito Argis*, ſeruus eſt, quinque modios accipit & quinque denarios. *Aut certè ſeptem, vt apud* * *Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par:* Ἐῴκεσαν μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἢν ἀφέλῃς τὰ προσωπεῖα, καὶ τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην στολήν, τὸ καταλειπόμενον ἦν γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα μεμισθωμένον: Similes maximè tragicis illis hiſtrionibus, quibus ſi perſonas auferas, & auratam illam veſtem; quod relinquitur, ridiculus homuncio erit, ſeptem drachmis ad certandum D agendumque conductus. *Mutata tamen ſæpiùs res, cùm vulgus editoreſque multa adderent hiſtrionibus famoſis, præter morem. Ideò Tiberius*, Ludorum ac munerum impenſas corripuit, mercedibus ſcenicorum reciſis. *& M. Antoninus Imp.* Temperauit ſcenicas donationes, iubens vt quinos aureos ſcenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur. *magno tamen corruptis moribus incremento, ſi pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortaſſe & Lucianus, de diurnâ mercede agunt: Capitolinus de menſtruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes ſcenæ pertinet, non ad pueros hiſtrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id eſt Prætor aut magiſtratus qui ludos præbet, ſuggerat iis ſupra decem. eſtque quaſi correctio in capite eiuſce legis. Sed vnde hæc pecunia? ſæpè ab editoribus, ſæpe à fiſco. Ideò Gloſſæ.* Lucar, μισθὸς ἀπὸ φίσκου. *Alias*, Lucar, τὸ θεωρικόν. *Plutarchus*, τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας.

Quis modus lucaris.

* In Icaromenippo.

Lucar ſæpè mutatum.

Capitolinus explicatus.

ADD. NOTAVI è *Capitolino quinque aureos ſtatam mercedem fuiße ſcenicorum. Addo* A
Scholiaſtem Iuuenalis in illud,

Præmium histrionum.

—— victori populus quod poſtulat aurum.
Vt in theatro, *inquit*, ſolent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM II. B
EXCVRSVS.

Pag.42.

A.

Reges Parthorum quatenus ad Romanos pertinent.

PARTHORVM *reges, qui innexi rebus Romanis: vlteriora mihi non ſunt curæ.*

I. ORODES. *Iuſtino, Herodes: Plutarcho,* Υρώδης. *qui vicit Craßum.*
- PACORVS, *à P. Ventidio victus cæſuſque. Dio, & alij.*
- PHRAATES; *Plutarcho, Phraortes.* C

II. PHRAATES. *cum quo M. Antonius bellum geſſit. Teridates eum regno pepulit: ſed ipſe breui pulſus, Phraate reſtituto. cui legitimi filij quattuor.*
- SARASPADES.
- CEROSPADES.
- PHRAATES.
- VONONES. *eius F.* — MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermuſâ, genitus. qui aſtu matris in Parthis remanſit. de quo Ioſeph. lib. XVIII. *cap.* III. — PHRAATACES, *nothus.*

III. PHRAATACES, *patris interfector, maritus matris. breui pulſus, facinorum odio, moritur. Idem Ioſephus.*

IV. ORODES, *Ioſepho, Herodes, neſcio cuius proles. cœtu popularium facto cæſus in ſacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioſeph.*

V. VONONES. *de quo hic Tacitus, & loco dicto Ioſephus.*

VI. ARTABANVS. *non ex rectâ priorum regum ſtirpe, tamen Arſacides & Medorum anteà* D
rex, ait Ioſephus. Contra eum rex miſſus à Tiberio Phraates, de quo ſuprà, Vononis frater. ſed in viâ periit. poſteà Teridates (neſcio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterumq́ue ab eo pulſus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.

Eius filij:
- ORODES. *qui Armeniæ rex. Tacit. lib.* VI.
- DARIVS. *qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obſes miſſus Romam. Ioſephus. Is eſt quem nominat Suet. Calig. cap.* XIX.

VII. GOTARZES. *Artabani frater, qui necem ipſi filiiſque maturauit. Tacit. lib.* XI.

VIII.* VARDANES, *item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib.* XII.

* Imperitauit Apollonij tempore. Vide Philoſtratum l. 1.

IX. GOTARZES, *iterùm, mortuo fratre. Contra eum ſubmiſſus* MEHERDATES, *filius Vononis, imperante Claudio. Fruſtra. victor prælio Gotarzes.*

X. VONO-

A X. VONONES (*ignoræ ſtirpis*) *anteà Mediæ rex*, *lectus accitusque à Parthis, ſed breui & inglorio regno. Tacit.* XII. { VOLOGESES. TIRIDATES, *ſub Nerone Armeniæ rex.*

XI. VOLOGESES, *vel vt Græci*, VOLOGÆSVS; *Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Veſpaſiani imperium, vt liquet ex Taciti Hiſtor. lib.* IV.

B.

PAG.42.

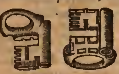
APVD *Plautum mater familias*,

Obſignate cellas, referte anulum ad me,
Ego hue tranſeo in proximum ad meam vicinam. *Et alibi ſeruus:*
Iſti parcipromi qui ſalinum ſeruis obſignant cum ſale.

B *Plinius* XXXIII. At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ. *Ab hoc more Martialis libro* IX.

Septem poſt calices Opimiani
Denſo cùm iaceam triente læſus,
Adfers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum eſſe iuſſi
Zenam, ſeruulus eſt mihi paternus.
Signa. eras melius, Luperce, fiet:
Nunc ſignat meus anulus lagenam.

Et ſimile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias ſignare ſolita etiam inanes. Clemens lib. III. *Pædag. feminis Chriſtianis talem anulum dat:* Δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν πεπαιδαγωγημένοι, οὐδὲν τῆς σφραγῖδος ἔδει, ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν: Tribuit etiam femi-
C nis anulum aureum, non herclè ad ornatum, ſed ad ſignandum ea quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam quæ illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſuperuacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſeruis dominiſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſſam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus ſigillis. *Vbi vides etiam illo æuo morem priſcum. Anulos eiuſmodi ſignatorios (ferreos tamen, vt appareat ſeruorum fuiſſe, aut vulgarium militum) complures erutos ipſi vidimus in Batauis, cum adiunctâ claui. ad duplicem ſcilicet vſum, ſignandi aperiendique. Eorum hæc forma, magnitudine minimiſſimi digiti.*

Claues antiquæ.

Plinius Iliacis temporibus ignotum anulorum vſum fuiſſe docet, quoniam conditas arcis veſtes vaſaque aurea & argentea, & ea colligata nodi non anuli notâ Ho-
D merus indicat. *Verſus Homeri, quos reſpexit, ſunt, Odyſſ.* Θ.

Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
Μή τίς τοι καθ' ὁδὸν δηλήσεται.

Ad hos anulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. *cap. vlt.* Inſuperque anulos ſuos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyùs vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos & à præſentibus obſignatos diligentiſſimè, heredibus illius exheres ipſe reddidit.

C.

PAG.48.

EXEMPLVM *credo eſſe à Perſis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale ſignum. Xenophon de Expeditione Cyri lib.* I. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν, ἐπὶ πέλτης, Aquilæ Romanæ exemplum à Perſis.

πέλτας, ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον. *Et Pædia Cyri, libro* VII. Ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. Καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει: Erat autem A

Romana aquila qualis.

ei ſignum, aurea aquila in longâ haſtâ ſuſpenſa. & nunc etiam id inſigne Perſarum regibus manet. *Sed diuerſa tamen ea paullum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quàm modica ex argento aquila, quæ ſumma haſtæ inſiſtebat, alis expanſis, pede fulmen aureum tenens. Ita, præter M. Antonij nummos, etiam Dio deſcribit libro* XLIII. *de prodigiis ante pugnam Mundenſem:* Οἱ δὲ δὴ αἰετοὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ, τάς τε πτέρυγας σείσαντες, καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν τινες χρυσοῦς εἶχον, ἐκβαλόντες, ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐδήλωσαν, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπέπτησαν: Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ nonnullæ earum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palàm denunciabant, ipſæque ad Cæſarem quaſi auolabant. *Dixi modicam fuiſſe. collige ex his Flori verbis lib.* IV.

Non magnum id aquilæ corpus.

Tertiam aquilam ſignifer, priuſquam in manus hoſtium veniret, euulſit, merſamque intra baltei ſui latebras gerens incruentâ palude delituit. *Neque enim baltei latebris tegi potuiſſet aquila admodum magna. Vide Militiam noſtram.* B

Pag. 51.

D.

STATIVS: —— Laurumque ſuperbam
In gremio Iouis exciſis deponere Pœnis.

Idem :

—— Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Laurus in faſcibus.

Dixi in faſcibus lictorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIV. *de Auguſto:* Καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων περιεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο: Et in Capitolium conſcendens, laurum à faſcibus abſtulit, & in Iouis genibus depoſuit. *Sicut & Iulius Obſequens:* C. Antonius cùm in agro Piſtorienſi Catilinam viciſſet, laureatos faſces in prouinciam tulit. Apparuit eum hoſtibus portendiſſe victoriam, cùm ad eos laurum

Defenſa Plinij recepta lectio.

victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. *Rectè ergo in Plinio ſcriptum:* C
Faſces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiam noua victoria attulit. *nec rectè mutauit è libro vetere, vt ait, vir doctus,* exhinc in gremio. *Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulo ignarus huius ritus. Conſolatione ad Elbiam, cap* X. Scilicet minùs beatè viuebat Dictator noſter, qui Samnitum legatos audiit cùm viliſſimum cibum in foco manu ſuâ verſaret, illâ, quâ tam ſæpè hoſtem percuſſerat, lanceamque in Capitolini Iouis gremio repoſuerat: quam Apicius noſtrâ memoriâ vicit, qui, &c. *& moleſtiam obiecit quærendæ lancis, quam num-*

Seneca ad eum morem correctus.

quam inuenies. Libri aliquot, lanceamque. *Emendo,* laureamque. *veriſſimè ad hunc triumphi morem. ſequentia etiam ſcribe,* quàm Apicius noſtrâ memoriâ vixit. *non, Vicit: & ſententia omnis clara. Ne hæreas, ſimillimus de hiſdem Fabriciis Panegyriſtæ locus Laudatione Theodoſij:* Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella ſuſpenderant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri ruſticabantur. *Sed & laurea etiam depoſita ſine iuſto triumpho. vt in Sueton. Domitian. cap.* VI. De Sarmatis lauream modò Ioui Capitolino retulit. *Itemque Nero* D
ob Teridatis in vrbem aduentum, Imperator conſalutatus, laureâ in Capitolium latâ, *in eodem Suetonio cap.* XIII.

A

E.

Pag. 51.

L SCRIBONIVS LIBO, *qui Conſul cum Antonio, anno* DCCXIX. *Vxor incerta.* *Ex his*	SCRIBONIA, *quæ nupſit* SEX. POMPEIO, *filio Magni, per bellum Siculum. Dio. Appian. Ex his*	POMPEIA, *quæ deſponſa* M. MARCELLO, *pignus pacis cum Triumuiris initæ. ſed non deducta. Nupſit, vt coniicio, pòſt* SCRIBONIO LIBONI. *ex quis*	L. SCRIBONIVS LIBO. *qui conſul initio libri huius.* SCRIBONIVS LIBO DRVSVS. *de quo hîc, qui tantùm Prætor.*
SCRIBONIA, *eius ſoror, vxor* OCT. AVGVSTI. *Ex his*	IVLIA. *cui maritus* VIPSANIVS AGRIPPA. *Ex his*	CAIVS, LVCIVS *Cæſares.* IVLIA, *nupta L. Paullo.* AGRIPPINA, *nupta Germanico.*	
SCRIBONIVS LIBO, *de quo nihil legi.*	SCRIBONIVS, *de quo nihil.*	SCRIBONIVS LIBO, *quem volo maritum Pompeiæ fuiſſe.*	

B

Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex hiſtoriâ Dionis, Appiani, collecta. Tertia à ſolâ coniecturâ eſt. ſed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non poteſt. L. Scribonium Libonem, qui conſul fuit hoc ipſo anno quo damnatus adoleſcens, non patrem eius fuiſſe ſed fratrem, ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nuſquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuiſſe arbitror à quo Scribonia lex denominata; quem vir [*] *magnus in libello ſingulari ad eam legem imperitè confudit cum iſto qui nunc reus.* [*] Iac. Ræuardus ad leg. Scrib.

C

F.

Pag. 52.

GRÆCI *διοικητὰς, πραγματευτὰς vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: ſic tamen vt minùs latè vagetur eorum poteſtas. Plinius in laudatione Traiani:* Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius veni, ſequere ad tribunal. *Idem lib.* III. *epiſt. ad Caluiſium:* Deinde quod non minùs vtile quàm voluptuoſum, poſſe vtraque eâdem operâ, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore ac pænè iiſdem actoribus habere. *Saluianus Maſſilienſis:* Pauent quippe actores, pauent ſilentiarios, pauent procuratores: prope vt inter iſtos omnes nullorum minùs ſerui ſint, quàm dominorum ſuorum. *In marmore priſco:* Actor publicus, ſ. ... procuratori.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CÆSARIS

D

D. CLODIVS. D. L.
FELIX
ACTOR. CÆS. N. D. D.

id eſt, Actor Cæſaris noſtri dedicauit. *Sic Actores prædiorum, l.* XVI. *C. De procuratoribus. Actores rerum, l. vlt. De offic. præſid. & in Suetonij Domitiano cap* XI. *Actorem ſummarum ritè fortaſſe repoſuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib.* II. Philodeſpotum requirit actorem (*ita è codice ſcripto Giſelmi noſtri legimus, cùm malè adhuc auctorem.*) eique præcipit, bono cuſtodi redderet ſine morâ præmium. *Vt ergo iſti in priuatâ familiâ; ſic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib.* VII. *Epiſtolâ ad Caninium:* Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum promiſeram, agrum ex meis longè pluris exactori (*corrigo inquam*, actori) publico mancipaui, eumdem vectigali impoſito recepi, tricena millia annua daturus. *quibus verbis* Correctus Plinius.

nihil

nihil clarius poteſt ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur : ſic hic ſerui. A

Serui publici agnominati à magiſtratibus.

Vide quæ de reip. ſeruis ſcripſi libro Electorum, cap. XXII. *& adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magiſtratibus, Varronis inſignem locum, quem ſecius accepit vir doctus : Lib.* VII. *De linguâ Latinâ*: Nomina habent plerique liberti à municipio manumiſſi : in quo, vt ſocietatum & fanorum ſerui non ſeruarunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, ſic à Româ Romanus ; vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis ſeruis populi Romani, qui manumiſſi antequam ſub magiſtratuum nomina, qui eos liberarunt, ſuccedere cœperunt.

Varro explicatus præter mentem viri docti.

Dicit Varro. Serui publici manumiſſi, dicti ſunt liberti populi Romani, vti reapſe erant : manumiſſi quidem, priuſquam ambitioſa hæc conſuetudo inualeſceret nominandi à magiſtratibus. Nam ecce cœperunt à Conſule quopiam aut Prætore, Corneliani dici, Gelliani, Clodiani. Et adde iſtis. quæ notaui ibi. Ille amicus noſter ad ſucceſſiones refert & teſtamenti factionem. Acutè. ſed quò tam acutè?

PAG. 53.

G.

B

Mathematici quando & quoties pulſi.

ANNO *vrbis* DCXIV. M. Popillio Lænate, Cn. Calpurnio Coſſ. C. Cornelius Hiſpallus Prætor edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iuſſit : leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci ſiderum interpretatione, quæſtuoſam mendaciis ſuis caliginem inii cientes. *ait Valerius libro primo. Anno* DCCXXI. *M. Agrippa Ædilis* τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν : aſtrologos & vates vrbe eiecit ; *auctor Dio* XLIX. *in extremo. Iterùm anno* DCCLXI. *ab Auguſto interdictum ſeuerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib.* LVI. *Sed ſeriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno. Senatuſconſulti, quod factum, formam & verba certò repperi in * Fragmentis Iuriſconſultorum, quæ dedit nuper doctiſſimus P. Pythœus. Ait ibi Vlpianus, lib.* VII. *de offic. Proconſ.* Præterea interdicta eſt *(ita legit Pithœus)* Mathematicorum callida impoſtura & obſtinacitate perſuaſio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, ſed vetus hæc prohibitio C eſt. Denique exſtat S. C. Pomponio & Ruſo Coſſ. factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldæis, ariolis, & ceteris qui ſimilem in certum fecerunt (*Pythœus*, ſimilem artem: *ego legerim*, ſimilem ceſtum, *ſiue*, quæſtum) aquâ & igni interdicatur, omniaque bona eorum publicentur : & ſic * eternus gentium qui ſi id fecerit, in eum animaduertatur.

Verba propemodum eruta huius Senatuſconſulti.

** Libro cui titulus: Moſaicarum legum & Romanar. collatio tit. xv. Correctus Vlpianus.*

De tempore Senatuſconſulti diſſenſio.

Dico Domitium intellegere Sc. hoc ipſum. At enim ille refert ad Pomponium & Ruſum Coſſ. hoc autem anno Taurus & Libo Coſſ. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter ſcriptores anni vnius diſcrimen ſit. Cælius enim Ruſus, & L. Pomponius, Conſules fuerunt ſequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem iſtam : Sæpiſſimè denique interdictum eſt ferè ab omnibus principibus, nequis omnino huiuſmodi ineptiis ſe immiſceret : & variè puniti ſunt hi qui id exercuerunt, pro menſurâ ſcilicet * & conſultationis (*legerim*, ſceleris & conſultationis, *vel inductâ copulâ*, ſcilicet conſultationis.) Nam qui de Principis ſalute, capite puniti ſunt, vel quâ aliâ grauiore pœnâ adfecti. *Non omittam oraculum noſtri vatis, de his vanis vatibus :* Mathematici genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax : quod in ciuitate noſtrâ & vetabitur ſemper, & retinebitur. D

Vlpianus iterùm emendatus.

PAG. 53.

H.

Animaduerſiones extra vrbem.

PLAVTVS, —— credo ego iſtoc exemplo tibi
Eſſe eundum actutùm extra portam, diſpeſſis manibus
Patibulum quom habebis.

Carnificis domus extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo : Sed moreretur priùs acerbiſſimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex conſiſteret. quem non modò foro, ſed etiam cælo hoc ac ſpiritu Cenſoriæ leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt.

Ideò

A *Ideò Plautus,* ——— extra portam Metiam currendum eſt prius,
Lanios inde accerſam duo cum tintinnabulis,

intellegit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad ſolennem ſupplicijs locum. Imò & Coriarij ac Viſpelliones vrbe ſubmoti, à pari cauſſâ. Morticina enim tractant, Artemidorus libro I. cap. LIII. Τὸ δὲ βυρσοδεψεῖν, πᾶσι πονηρόν. νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπῴκισται: Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideoque ab vrbe ſecluditur. *Sed quid eſt quod Tacitus hic diſertè nominat Eſquilinam? non temerarium eſt. nec facilè reperies, vt ego cenſeo, vbi ſupplicij res, nominari portam aliam: niſi tamen Metiam, vt iterùm apud Plautum;*

Plautus explicatus.

Coriarij extra vrbem.

Porta Eſquilina ſupplicijs ...

Illum ædepol videre ardentem te extra portam Metiam,
Credo eaſtor velle.

Sed profectò quæ Metia Plauto, eadem eſt cum Eſquilinâ, argumento loci de ſupplicijs, tum numeri ſituſque portarum vrbis. Idque ante me cenſuiſſe audio Octauium Pantagathum, virum B *magnum, altum, & qui eſſe doctus eligeret quàm videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab iſtis, niſi fortè Collinam in Veſtalium morte. quod aliud à ſupplicio vulgato. Facit ad portam Eſquilinam, quod Suetonius in Claudio ſcripſit:* Ciuitatem Romanam vſurpantes in campo Eſquilino ſecuri percuſſit. *quod Horatius, anus illas lapidatas in Eſquilijs abijcit:*

Metia, eadem cum illâ.

Vos turba vicatim hinc & hinc ſaxis petens
Contundet obſcœnas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorumque hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Feſtus, aliique. Ibidem locum fuiſſe, qui Seſtertius diceretur, infrà docebo.

Puticuli.

I.

Pag. 53.

C BYSSINA, è lino; *Bombycina, è verme; Serica, ex arborum lanâ, confecta. Bombycina eadem eſt cùm Coa ſiue Cóa (nihil enim intereſt) manetque hodie: reliquarum nihil ſupereſt præter nomen. Byſſum cum Serico, imperitè confundit Philoſtratus libro II. & vult ex arbore Indicâ naſci, quæ altitudine quidem populos æquet, folijs ſalici non abſimilis. Sericum debuiſſet dicere. Nam Byſſus è terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipuè, Achaiæ vrbem. Eadem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Iſidorus lib.* XIX. *Si tamen imperitia eſt; & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iuſtiniani vitâ ſcribit* eius temporibus telam ſericam à Romanis *(id eſt Græcis Byzantinis)* texi cœptam, cùm anteà à Perſicis mercatoribus tantùm importaretur, nec Romani ſcirent fila illa eſſe vermium. *Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attuliſſe, & mori folijs aluiſſe, & inde ſericum confeciſſe. Otho item Friſingenſis in hiſtoriâ Friderici lib.* I. *ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis, opifices, qui ſericos pannos texebant deduxiſſe captiuos, & in Siciliæ vrbe Palermo collocaſſe. Inde factum vt quam textrinam priùs ſoli Græci inter Chriſtianos habuerint, cum Romanis communicata ſit ingenijs. Nec abhorrent ab hac ſententiâ Pauſanias. Pollux, Ser-* D *uius. At magis veteres diſcriminant clarè: & lanam arborum eſſe Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.*

Pollux, lib. VII. c. XVII.

De byſſo & ſerico.

Byſſinas veſtes an Aegyptios ... tempore Semiramidis vult Clemẽs Strom. I.

Iſidori & Othonis error.

Bombyx quomodo ad Italos peruenerit.

Serica veſtis parum pro...

Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.

Plinius: Seres lanicio ſiluarum nobiles, perfuſam aquâ depectentes frondium caniciem. *Seneca poëta:*

Quæ fila ramis vltimi Seres legant.

Marcellinus lib. XXIII. Apud Seras ſublucidæ ſiluæ, in quibus arborum fœtus aquarum aſperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt, nentéſque ſubtemine conficiunt ſericum. *De his Seneca, libro* VII. *De beneficijs:* Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt quo defendi corpus, aut denique pudor poſſit. quibus ſumptis, mulier parum liquidò nudam ſe non eſſe iurabit. Hæc ingenti ſummâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accerſuntur, vt matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo, quàm in publico oſten-

Veſtes è ſerico pellucidæ.

oſtendant. *Pellucebant enim tenerrimâ, vt Ammianus loquitur, ſubtilitate. ideóque quotiens* A
pellucidam veſtem, pellucentem togam, taliáque legis: capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis:

> Acer & indomitus libertatiſque magiſter
> Cretice pelluces.

Item è bombyce.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de Bombycinâ:

> Illa gerat tenues veſtes, quas femina Coa
> Texuit, auratas diſpoſuitque vias.

Quando Serica Romæ.

Medica veſtis, de quâ vide Procop. lib. II. de bello Vandalico.

& Horatius: altera nil obſtat Cois tibi. *Serica quando venerint in vſum, planiſſimè non ſcio. ſuſpicor Iulij Cæſaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit ſericis. vt ex quorumdam fide Dio refert lib.* XLIII. *Eam veſtem etiam Medicam dictam, ſcriptum reliquit Procopius. Genera eius facta poſteà Holoſerica, Subſerica. vſuſque primus Holoſericâ, Eligabalus. de quo adi ſcriptores hiſtoriæ Auguſtæ.*

PAG. 66.

K.

B

Pedibus intectis quid. Romani calcei quales.

QVOD *ait, pedibus intectis: non planè verum eſt, ſed in comparatione cum calceis Romanis. qui altiuſculi, non ſolùm imos pedes, ſed tibias velabant crure tenus. Horatius:*

> ——— nigris medium impediit crus
> Pellibus.

Crepidæ ſoleæque, quid.

Crepidis vſi, molle erat.

Titinius in Setina: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatim calceas. *Tertullianus de Pallio:* Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum. *Et exſtat exemplum hodie in calceis Turcarum Pannoniorumque. At crepida, ſolea, plantarum calces tantùm imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò benè noſter,* pedibus intectis. *Hunc ſenſum firmat ipſe, dum ſubdit:* P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam accepimus. *Scipio autem ibi crepidatus. Liuius:* Ipſius etiam Imperatoris non Romanus modò, ſed ne militaris quidem cultus iactabatur; cum pallio crepidiſque inambulare in gymnaſio. *Quod tamen molle & effeminatum cenſebatur: & Manilius delicatos inſignit hac notâ.*

> Femineæ veſtes, nexæ ſine tegmine plantæ. C

Manilius tentatus.

vt Scaliger emendauit. etſi vetus lectio, nec inſunt tegmina: *ex quâ tentabam,* nec in vſum tegmina. *Dionem etiam non aliter exaudio, de Caligula ludis:* Καὶ ἐξῆν καὶ ἀνυποδήτοις βουλομένοις θεᾶσθαι, νομιζόμενον μέν πού ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου, καὶ δικάζειν τινὰς ἐν τῷ θέρει οὕτως, καὶ πολλάκις ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν ταῖς θεριναῖς πανηγύρεσι γιγνόμενον, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. *id eſt:* Volentibus etiam diſcalceatis ſpectare permiſſum. quod vſitatum olim; vt etiam * quidam iudicia hoc habitu æſtatis tempore exercuerint, & ipſe Auguſtus ita ſæpè ſpectarit æſtiuos ludos. omiſſum tamen à Tiberio. *Vbi* ἀνυποδήτοις *verè verteris, ſoleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forenſia cenſebantur) omiſſis. In omni ergo remiſſione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani ſoleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore ſoleatus: & in Antonium, qui Gallicis indutus.*

* Intellegit Catonem, de quo Plut. Ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις εἰς τὸ βῆμα προερχόμενος, καὶ θανατικὰς δίκας οὕτω βραβεύων, &c.

PAG. 69.

L.

D

Mos renuntiandæ amicitiæ.

Inter priuatos idem mos.

MOS *qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib.* XXXVI. Conſulti feciales M'. Acilio Conſule, num priùs Aetolis renuntianda amicitia eſſet, quàm bellum indicendum. *Lib.* XLIII. Miſſi legati Perſeo amicitiam renuntiarunt. *Priuatim, infrà lib.* VI. Morem fuiſſe maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiæ ponere. *Lib.* III. Quamquam non vltrà foret ſæuitum, quàm vt amicitiâ Cæſaris prohiberetur. *Suetonius Aug. cap.* LXVI. Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis ſuis interdixit. *Idem in Claris Grammat. de Curtio Niciâ:* Pompeium offendit, domoque ei interdictum eſt. *Sic Badius Campanus apud Liuium* XXV. *palàm omnibus renuntiat hoſpitium Criſpino. Atque hoc eſt, quod Cicero* ini-

A *inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco*: Etenim cùm à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpè cum benè meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem: non ſum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum. *Seneca epiſt.* LXXVII. Inimicitias mihi denuntias, ſi quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignorauetis. *Idem, quod indicere inimicitias Seneca lib.* III. *De irâ*: Quid iuuat tamquam in æternum genitos iras indicere & breuiſſimam ætatem diſſipare? *Vnde inimicitiæ indictæ, vt indictum bellum. Sidonius lib.* VII. Inimicitias indictas honeſtè exercet, tardè credit, celeriter deponit. *Item Inimicitiæ teſtatæ, quaſi quæ litterarum teſtimonio ſignatæ: Valerius lib.* IV. Acerrimè cum Scipione Africano Macedonius diſſenſerat, eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtatasque inimicitias progreſſa fuerat. *Nec aliud cenſeo, cùm legimus inimicitias ex profeſſo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus! Sed vt omnia vitia noſtro æuo; ſic fraus, ſimulatio, dolus ſuccreuit & peſſimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiuſmodi ſtelliones, qui amicos quibus arrident mox arrodunt: & quibus nulla ſpes famæ eſt, niſi in labe famæ alienæ. Datum eſt nobis grande* exemplum

B præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: ſic ſpecie bonarum artium falſos, & amicitiæ fallaces, *vt verè dixit noſter vates.*

Denuntiare inimicitias.

Indicere inimicitias.

Teſtatæ inimicitiæ.

M.

PAG. 70.

Q*VID vocat lætum cultum? Veſtémne albam, poſitâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eoque finito recipiebant? Non tam procliue id ſtatuere, propter veteres ſcriptores, qui hac in re ſententiis diuerſi. Dionyſius lib.* VIII. *nigram veſtem feminis attribuit.* Γυναῖκες Ῥωμαίων, αἱ μὲν ὅσαι ἐπὶ τοὺς ἰδίους καὶ ἀναγκαίους πενθοῦσι κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, μέλαιναν ἀμφιεσμοῖς χρώμεναι τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. *Apud Suidam incertus ſcriptor, de Marcij funere*: Καὶ αἱ γυναῖκες ἀποθέμεναι χρυσὸν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλαιναν ἀμφιεσμοῖς χρησάμεναι, καὶ πενθήσουσιν ἐνιαύσιον χρόνον. *Et Varro clarè lib.* III. *De vita populi Romani.* vt dum ſupra terram eſſet, ricinis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ. *Ibidem.* Propoſitæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demiſſo ſequerentur lectum. *Valerius lib.* I. *cap.* I. *De Cannenſi clade.* Itaque matres ac filiæ coniugeſque nuper interfectorum, abſterſis lacrimis, depoſitiſque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactæ ſunt. *At alij ecce conſenſu, albam. Herodianus in funere Seueri*: Αἱ γυναῖκες λιτοῖς ἐσθῆτας λευκὰς ἀμφιεσάμεναι σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. *Statius in Lacrimis Etruſci*:

Quæ veſtis feminarum in luctu. Nigra, vt multi adſerunt.

C

Huc vittata comam, niueoque inſignis amictu
Miribus exſequiis ades.

Alba, vt alij.

adſignat, vt vides, niueam veſtem, quia mulier. Sed clariſſimè Plutarchus: Διὰ τί λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, καὶ λευκοὺς κεκρυφάλους; *& vide apud eum cauſſas. Quid ſtatuemus in diſſenſu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum ſcilicet hac in re apud Romanos fuit. Priſcis temporibus dum reſp. vixit & libertas, nigræ veſtes etiam feminis in luctu. id docent ij ſcriptores, qui omnes conſentiunt in narratione moris qui illo æuo. At ſub Impp. rep. exſtinctâ, in vſum venerunt lugubrium, albæ. docent ij alterius claſſis teſtes, qui non id referunt niſi de temporibus ſecutis. Hoc niſi tenes, numquam erit vt ſoluas eum nodum. Sed quæ cauſſa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iique ſolis, vel præcipuis vſæ. At poſt ſericam traductam veſtem, & vulgatam Coam; poſt galbanam, ceruleam, amethyſtinam, & tot genera reperta colorum, rarus dignioribus feminis albi vſus. ſpretus inquam, (quod ex poëtis facilè diſces) contemptusque color albus, adeò vt nota luctus fuerit ſuperbo ſexui, eum induiſſe. Hoc conſtanter cenſeo. mouet me leuiter Appuleij locus lib.* II. *qui inferiori illo æuo,* matronam flebilem fuſcâ veſte contectam *deſcribit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priſcum ritum in animo habuit, vt ſolet, Appuleius; aut aliud in prouinciis fuit, vbi id geſtum. more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigra.*

D

In concordiam ſcriptores ij reducti.

Cauſſa coloris mutati, parum certa.

Remota ex Appuleio obiectio.

ADD. *Pro veſte nigrâ Tibullus clarè eſt, libro III.* A

Pars quæ ſola mei ſuperabit corporis, oſſa
Incinctæ nigrâ candida veſte legant.

At Liuius ſuſpicionem facit, nihil in veſte mutatum: ſed dumtaxat in muliebri mundo. Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum ſunt, l. XXXIV. Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt? quid cùm eluxerunt, ſumunt? *Nam quod Feſtus tradidit lugentes in pellibus fuiſſe, ἀνυπονόητόν ἐστι.* Pellem, *inquit,* habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus ſunt. *Nihil tale reperio, niſi conſentis mihi magne Feſti interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis vittis: quas mulieres in luctu ſumpſiſſe è variis ſcriptorum locis certum. An hoc mauis inſtitium iſtud emblema à Paullo eſſe? qui reſpexerit ſcilicet ad Barbaricum morem ſui aui. quo etiam nunc apud nos receptum, pelles extremis oris veſtium aſſui in luctu. Tu nos doce.*

Feſti obſcurus mihi locus.

Scaliger aliquis illuſtrato.

PAG. 73. **N.** B

* ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quia ſculpta.

PLINIVS, Scutis qualibus ad Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. vnde & * nomen habuêre clypeorum, non vt peruerſa Grammaticorum ſubtilitas voluit à Cluendo. *Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib.* XXV. *in cetera prædâ Haſdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipſius. Suetonius Domitiano:* Senatus adeò lætatus eſt, vt repletâ certatim curiâ, ſcalas etiam inferri, clupeoſque & imagines eius coràm detrahi, & ibidem ſolo affligi iuberet. *Capitolinus in Antonino:* Ceteris honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentiſſimum poſuit, ſacerdotes inſtituit. *Trebellius in Claudio:* Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum eſt, vt etiam nunc videtur. *Quod ait Grammaticos malle, clupeum: verum eſt. & puto in Capro legiſſe,* Clupeum, imago: Clipeus, ἀσπίς. *Sed & Liuius Grammaticis paruit, l.* LX. Ab his columnis, quæ incommodè poſi- C ta videbantur ſigna amouit: Clypeaque de columnis & ſigna militaria affixa dempſit. *In monumento priſco.* HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STATVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRAE. DECREVERVNT. *Nec tamen ſemper hi clypei cum effigie: ſæpè ſine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur: ſiue etiam cum ponendi cauſſâ. Philo Iudæus egregiè, De legat. ad Caium:* Πιλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. Οὗτος οὐκ ἐπὶ τιμῇ Τιβερίου μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἐχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τόν τε ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. *Nec verò publicè ſolùm hos clypeos, ſed & priuatim ſibi quiſque ponebat. Plinius,* Suorum verò Clypeos in ſacro vel publico priuatim dicare primus inſtituit Ap. Claudius, qui Conſul cum Seruilio fuit, anno vrbis CCLIX. *& quæ ſequuntur., reperioque exemplum clypei priuati in lapide veteri:*

Grammaticorum acumen, à Liuio non ſpretum.

Clypei priuatim dicati.

NESTORI
AVG. NEPETE D
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM. DEDIT.

O. QVÆ

A

O.

PAG.73.

Q*Væ tamen profeſſio irrita facta poſteà ex nouâ lege : eleganterque ad hanc rem Papinianus*
l. x. *De adult.* Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut
operas ſuas ſcenæ locauit, adulterij accuſari damnarique Senatuſconſulto poteſt.
Sed apud Ædiles cur ea profeſſio? non apud Cenſores, alióſve? quia comperior ab antiquo Ædili-
bus curam fuiſſe fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus :
itemque perſonarum, quæ ſæpiùs in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideò Seneca, vt ſolet, ele-
ganter : Inuenies voluptatem circa balnea & ſudatoria, ac loca Ædilem metuentia. *id*
eſt, fornices & popinas. Et illuc alludens Iuſtinus ſcribit, Dionyſium apud Ædiles aduerſus
lenones iurgari *ſolitum, lib.*XXI. *Itaque Ædilibus curæ noſſe publica ſcorta, habere ea in ta-*
bulis, vt ſic dicam, & albo : & ſi quam vulgantem ſe, extra eum numerum nacti, multabant.
Liuius lib. x. Eo anno Q. Fabius Gurges Conſulis filius (*is autem tunc Ædilis*) aliquot
B matronas ad populum ſtupri damnatas pecuniâ multauit. *Nec pecuniâ ſolùm, ſed & ex-*
*ſilio. Idem lib.*XXV. Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei aliquot matronas
apud populum probri accuſarunt : quaſdam ex eis damnatas in exſilium egerunt. *Dedu-*
cebantque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio libro VIII. Data à M. Flauio
viſcerario. erant qui per ſpeciem honorandæ parentis meritam mercedem populo ſolu-
tam interpretarentur, quod eum die dictâ ab Ædilibus crimine ſtupratæ matrisfamilias
abſoluiſſet. *Pertinere ad hanc rem Laberij verſum puto, vt ego eum reſtituo apud Agellium*
lib. XVI. Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij
hæc ſunt : Duas vxores, hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio, ſex Ædiles viderat.
Scriba. Duas vxores ? hoc herclè plus negotij eſt, inquit Cocio : ſed Ædiles viderint.
Non alia Laberij ſcriptio aut mens. Duáſne vxores ille habet? inquit. herclè ſatis negotioſum
negotium homini, vt ait Cocio. verùm id Ædiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiuſmodi in-
fames feminas ceſſiſſe dignitate matronali, etiam ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de
C *ornamentis, ex Tertulliano, De cultu :* Quid minus habent infeliciſſimæ illæ publicarum
libidinum victimæ? quas ſi quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coër-
cebant, iam certè ſæculi improbitas honeſtiſſimis quibuſque feminis vſque ad errorem
dinoſcendi coæquauit. *Cenſeo autem poſuiſſe eas inſtitam, ſtolam, vittas; imò ſumpſiſſe me-*
retriciam togam. Inducor à Iuuenali,

——— Carſinia talem
Non ſumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ ſtupri damnatâ ſentire videtur, cui ex more ſumenda toga. De eâ ſatis
dictum aliis, & præſertim M Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, ſemper mihi
magna. Vnum addo, manaſſe videri morem eum ab Athenienſibus: apud quos ſcorta pariter veſte
à matronâ diſcreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνῃσι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Profeſſio ſtupri apud Ædiles.

Ædiles accuſabant ad populum.

Laberij reſtitutio. Prouerbialis forma eſt, Hoc plus negotij eſt, inquit Cocio. Et Cociones ſæpè in vulgi dicto veniebant : vt Plauti illud, Verum eſt, Nihili Cocio.

Vide eundem Tertull. Apol cap. VI. Lecticas etiam poſuerunt, vtique poſt Domitiani edictum, de quo alibi.

Athenienſes meretrices quo habitu. *Item Artemidorus notat lib* II. *cap* III.

D

P.

PAG.74.

T*AMEN reperio Auguſti æuo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus*
blandientibus fratres. Quod tamen Auguſtus in ſuâ domo vetuit. Suetonius: Dominum
appellari ſe nec à liberis quidem aut nepotibus ſuis vel ſeriò vel ioco paſſus eſt : atque
huiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. *Tangit ecce vtrumque morem, & vel-*
lem id interpretes monuiſſent. Quòd patres, domini: etiam * *ex Diadumeni Cæſaris epiſtolâ cogno-*
ſco, ad matrem : Dominus noſter & Auguſtus nec te amat, nec ipſum ſe, qui inimicos
ſuos ſeruat. *Et clarè ex illo Martialis :*

E ſeruo ſcis te genitum, blandeque fateris,
Cùm dominum appellas Soſibiane patrem.

Quòd fratres ſic dicti : locus elegans Senecæ, epiſt. CV. Illud mihi in ore erat domini mei
Gallio-

Domini vox variè vſurpata. Aduerſum patres.

* *Lampridius in eius vitâ.*

Aduerſum fratres.

Gallionis, qui cùm in Achaiâ febrim habere cœpiſſet, confeſtim nauim conſcendit: A clamitans non corporis eſſe, ſed loci morbum. *nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itemque coniuges inter ſe eo nomine vſi. Virgil.*

Aduerſus coniuges.

—— dominum Ænean in regna recepi.

Sueton. Claudio: Occiſâ Meſſallinâ, paullò poſtquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requiſiuit. *Virgil.*

—— dominam Ditis thalamo deducere adorti.

vbi Seruius: De Græco tractum eſt, qui vxorem δέσποιναν dicunt. *Apud Iuriſconſultos De Legat.* Peto abs te domina vxor. *Epictetus*: Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται. *Vti & aduerſum amicas, paſſim in poëtis. Sed & obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca*: Quomodo obuios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus. *Luſit eleganter in eo more poëta Græcus in Anthologiâ*:

Aduerſum obuios.

Ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, Δόμνε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψε.
Ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ Φράτερ εἶπε μόνον. B
Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. Αὐτὰρ ἔγωγε
Οὐκ ἐθέλω Δόμνε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
ANNALIVM LIBRVM III. C
EXCVRSVS.

Pag. 77.

A.

Funeris etymon.

Mos adeò tritus, *vt Iſidorus* Funus dictum à funibus accenſis, *velit*, quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant. *Ambroſius De viduitate*: Vel cùm accenſis funalibus mox ducitur, nónne pompæ funebris exſequias magis putat, quàm thalamum præparari? *Alludit Ambroſius illuc, quò ſæpè poëtæ: vt,*

Viximus inſignes inter vtramque facem.

Apuleius II. *Florid.* Comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem veniſſe. *Calpurnius Flaccus Declamatione* XXVIII. Facem nubenti filiæ præferam, an ro- D gum iacentis accendam? *Quod Iſidorus ait, funes papyro circumdatos: non à ſe habet, ſed à priſco ſcriptore. nec errat. Plinium ita capio lib* XVI. *cap.* XXVIII. Nec in fruticum nec in veprium genere ſcirpi fragiles paluſtreſque. è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. *Cortex ille, non aliud quàm ſimilitudo Ægyptiæ papyri: quem vtebantur fortaſſe homines tenuiores. Faces autem, candelaſque in funeribus plerumque adultorum reperias: in puerorum, id eſt acerbis immaturiſque, cereos ferè. Vt appareat, quod Interpres vetus Perſij monuit, pueros ad cereos ſolitos efferri, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca ſunt, quæ id peruincunt. vt epiſt.* CXXIII. Iſti mihi verò defunctorum loco ſunt. quantulum enim à funere abſunt, & quidem acerbo, qui ad faces & cereos viuunt? *De tranquillitate vitæ cap.* XI. Totiens in viciniâ meâ conclamatum eſt, totiens præter limen immaturas exſequias fax cereuſque præceſſit. *De breuitate vitæ, cap. vlt.* Quidam verò diſ-

Iſidorus Pliniuſque explicati.

Diſcrimen inter adulta immaturaque funera. Pueri ad cereos elati.

ponunt

A ponunt etiam illa quæ vltra vitam ſunt, moles magnas ſepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitioſas exſequias. At me herculè iſtorum funera, tanquam nimium vixerint, ad faces & cereos deducenda ſunt. *vbi ſcribi ſententia vult*, tanquam minimum. *Pertinet ad funebres faces etiam Suetonij locus, Aug. capite* XXIII. Maſgabæ tumulum cùm ex triclinio animaduertiſſet magnâ turbâ multiſque luminibus celebrari, *&c. qui tamen ad parentationem annuam ſpectat, non ad funeris deductionem.* Correctus Seneca.

B.

PAG. 83.

CARCER *triplex eſt, (ait vetus interpres Iuuenalis) Vrbanus, Rusticus, Caſtrenſis. Vrbanus, vt ſunt turres: Rusticus, vt ergaſtula: Caſtrenſis, quando captiui trahuntur ca-* Triplex carcer. Vrbanus. Rusticus. Caſtrenſis.
B *tenati. Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:*

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Læuaque, ſi longo caſtrorum in carcere manſit.

Sed potuit, imò debuit, paullò diſtinctiùs. Nam in vrbe ipſa triplex ratio adſeruandi captiuos. Vrbanus ipſe triplex.
Aut enim in carcere habebantur locoque concluſo, ſine vllo milite: vt ferè ſeruitia, & capita viliora. Aut in cuſtodiâ militari: aut in ædibus magiſtratuum. Cuſtodia militaris frequentiſſima, & Romæ & in prouinciis. eiuſque modus, vt is qui in noxâ eſſet catenam manus dextræ alligatam haberet, quæ eadem militis ſiniſtram vinciret cuſtodiæ eius præfecti. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. *cap.* X. Sed quid refert? eadem cuſtodia vniuerſos circumdedit, allıgauque ſunt etiam qui alligauerunt. Niſi tu fortè leuiorem in ſiniſtrâ catenam putas. *Idem epiſt.* V. Quemadmodum eadem catena & cuſtodem (*emendo,* cuſtodiam, *ita enim ipſe captiuus dicebatur, vt mox docebo*) & militem copulat: ſic iſta quæ tam diſſimilia ſunt, pariter incedunt. *Et optimè Athenæus libro* V. *cap.* XI. *vbi Athenion res Mithradatis extollit:* Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κόϊντος ὁ Γππιος παραδοθεὶς ἀκολουθεῖ δέσμιος. Μάλλιος δὲ Ἀκύλλιος ὁ ὑπατευκὼς ὁ τὸν ἀπὸ Σικελίας καταγαγὼν θρίαμβον, συνδέτην ἔχων ἀλύσει μακρᾷ Βαστάρνην πεντάπηχυν, πεζὸς ὑπὸ ἱππέως ἕλκεται. *Id eſt,* E Romanis verò, Prætor Pamphiliæ Q. Oppius (*malè enim in Græco,* Ἵππιος) deditione acceptus, ſequitur in vinclis. Manius autem (*ita corrige, non* Μάλλιος) Aquilius conſularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum ſecum habens longâ catenâ Baſtarnam quemdam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur. *Nam ita ego verè interpretor: Natalis inſulſa, fatua, aliena. quem, ſi libido ridendi eſt, vide. Simile eſt quod Ioſephus narrat libro* XVIII. *capite* XIII. *de captiuo Agrippâ rege:* Centurionem illi ſatis benignum appoſitum, & militem cum quo vinciretur humanum. *Auguſtinus in Pſalm.* CXXVIII. Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus; ille ſceleratus, iſte innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè ſunt à ſeſe. *Addo, duos ſæpè milites vni reo datos, maiori cuſtodiæ. In Apoſtolorum Actis, cap.* XII. *de D. Petro:* Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis. *Catenæ autem eiuſmodi, vti ex Athenæo clarum, longiuſculæ erant; vt ambulare, ince-*

Margin notes: Cuſtodiæ militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextrâ. In militis ſiniſtrâ. Seneca emendatus. Athenæus explicatus, & contra interpretem verſus. Catenæ iſtæ quales.

D *dere pariter non incommodè poſſent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano ſcribit, cap.* XIV. Nec niſi ſecretò atque ſolus pleraſque cuſtodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat. *Vbi iterùm Cuſtodiæ pro iis ipſis qui cuſtodiuntur: vt Plinio libro* XXI. *capite* III. Inde eductam cuſtodiam bibere iuſſit. *ita veteres. malè vulgò,* eductum è cuſtodiâ. *emendandusque ita Suetonius Nerone, cap.* XXXI. Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique eſſent cuſtodiæ, in Italiam deportari iuſſit. *vulgata lectio, & interpretes turbant. Paullus in Sentent.* Si pecuniâ acceptâ miles cuſtodiam dimiſerit, capite puniendus eſt. *Hæc de cuſtodiâ militari: de eâ quæ apud magiſtratus, opportuniùs dicam libro* VI.

Margin notes: Cuſtodiæ, pro noxiis; ſicut operæ pro operariis. Plinij conſtituta lectio, Suetonius emendatus.

PAG. 84.

C.

De Lege Papiâ liber excurſus. Coniugia curæ Romanis. Cenſorum ea inquiſitio. Cælibes mulctati. Lib. XI. cap. IX. Vxorium æs.

F*AS mihi vt cum Tacito hîc leuiter exorbitem: & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digeſta proponam. Non ſubtiliter omnia; (cui enim bono?) ſed ea ſaltim capita quæ ad vſum hiſtoriæ priſcæ. Romanis ſemper coniugiorum ſobolíſque magna cura. Ideò Cenſoria illa ſolennis quæſtio:* Ex animi tui ſententiâ. Tu vxorem habes? *Ideò Ciceroni ficta lex:* Cælibes eſſe prohibento. *Nec ignominia ſolùm cælibatus, ſed pœna erat. Ita apud Valerium,* Camillus & Poſtumius Cenſores, æra pœnæ nomine, eos qui ad ſenectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iuſſerunt. *Et Feſtus auctor,* Vxorium pependiſſe dici, qui quòd vxorem non habuerit, æs populo dedit. *Exemplum videtur ab Spartanis petitum, apud quos ἀγαμίου ζημία, imò ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου, vt notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: niſi* *Cæſar multitudini præmia ponit.* *quòd C. Cæſar poſt bellum Africanum, vehementer exhauſtâ vrbe, præmia propoſuit multitudini liberorum. idque Præfectus morum, & quaſi Cenſor. Dio* XLIII. Ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία, διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὡς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας, τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίει) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. *id eſt,* Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cæſorum multitudinem: quod ex recenſu (cum autem & reliqua velut Cenſor faciebat) & ex ipſo aſpectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia propoſuit. *Auguſtus Iuliam legem fert. Suet. Aug. cap. XXXIV.* *Primus Auguſtus anno vrbis* DCCXXXVI. *certam legem poſuit, & præmia pœnaſque diſtinxit. Ea dicta, Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recuſantium perferre non potuit, niſi ademptâ lenitáve parte pœnarum.* *Propertio lux data;* *Hanc Propertius intellexit lib.* III.

Gauiſa eſt certè ſublatam Cynthia legem,
  Quâ quondam edictâ flemus vterque diu:
Ne nos diuideret, ———

Et Horatio. *elegiâ illâ totâ. Et Horatius in cantu ſæculari:*

——— patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Feminis, proliſque nouæ feraci
  Lege maritâ. C

Lex marita. *Vbi Scholiaſtes vetus:* Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta eſt. Cæſar enim poſt bellum legem tulit, nequis aut cælebs eſſet, aut vidua nubilis, quo poſſet iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat. Nam propè octoginta millia armatorum interierant. *Et de eâdem in actis eiuſce anni Dio, lib.* LIV. Ὁ δ᾽ Αὔγουστος τά τε ἄλλα ἐνομοθέτησε, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε, καὶ ἔμπαλιν τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας ἆθλα ἔθηκεν. *Ex Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuiſſe* *Etiam ante dictum annum mota ea lex.* *Auguſto. ait enim* βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια: *& addit,* ἔμπαλιν ἔθηκεν. *Et non dubiè aliquid ſuper eâ re latum in eius ſexto conſulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hîc:* Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ Triumuiratu iuſſerat, aboleuit: deditque iura, *Ex Dione ipſo loco. Ex Sueton. cap. XXXIV. Iulia diuerſa à Papiâ. Tempore & re. Iuliæ leges.* quîs pace & principe vteremur. acriora ex eo vincla, inditi cuſtodes; & lege Papiâ præmiis inducti, &c. D *Sed latum imperfectè. Capita legis Iuliæ fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti ſponſiones pactioneſque nuptiales non vltra biennium differri ius eſſet. Vti diuortiorum certus eſſet modus. aliaque quæ poſteà in legem Papiam mixta & inſerta. Iulia ergo, tempore à Papiâ diſtincta præceſſit enim* XXV. *ſolidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam. veriùs fortaſſe, Iulias: quia non ſemel tot annorum interuallo eâdem de re latum ac relatum. ideóque propriè locutum Tacitum cenſeo, cùm hîc πανδημωτικῶς ſcripſit, Papiam latam poſt Iulias rogationes.*

Papia quando cœpit. *Lata autem Papia anno vrbis* DCCLXII. *ſene iam Auguſto: & lata per Senatum. Itaque & nomen à conſulibus illi, Papio Mutilo & Q. Poppæo Secundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Iſidorus lib.* V. Sub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Poppæus legem tu- *Cauſſa nominis.* lerunt, quæ à nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primum

(cenſeo

A *(cenſeo emendandum*, patrum, *cùm ſcriptum conciſè fuerit*, ptũm) præmia pro ſuſcipiendis liberis. *Cauſſa iterum ferendæ, è Tacito duplex :* incitandis cælibum pœnis, & ærario augendo. *Incitandis pœnis, id eſt augendis: ſincera modò lectio ſit. Ambigo enim, & poſſit reſcribi,* incitandi cælibes pœnis, *ſiue,* intendendis cælibum pœnis *ſenſu clariore. Capita legis Iuliæ confuſa cum iſtius : ideoque paſſim ſcripta Iuriſconſultorum laudata,* Ad legem Iuliam & Papiam. *ita inquam, vt Papia quæ plenior acerbiorque, aboleuerit & velut abſorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum : & verum eſt. eoque Paullus libro* V. *ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat :* Sed illud quæri poteſt, *inquit,* an idem ſeruandum ſit quod Senatus cenſuit, etiamſi in aliam perſonam captionem direxerit: *Capita eius legis pluria fuerunt : adeò vt* XXXV. *laudet alibi Marcianus. Ea vt diſtinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo : confuſè quadam recenſebo, & vti dabunt ſe ſub manum.*

Cauſſa ferendi. Legem Iuliam Papia obſcurauit. Papia Senatoria lex. l. lxxI De Hered. inſt. & l. xlviij. De ritu nupt. l. Capite, De ritu nupt.

CAPVT *De enuptione extra gentem ordinemque. Vti omnibus ingenuis libertinas vxores ducere ius eſſet, Senatoriis exceptis. Concepta Capitis eius verba, apud Paullum lib.* I. *ad hanc legem. Lege Iuliâ ita cauetur,* QVI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOS-
B VE EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, ERIT : NEQVIS EORVM SPONSAM VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM ; AVT EAM QVAE IPSA, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT : NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, EIVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. *Et è lege quidem Iuliâ recenſet Paullus : ſed inſitum in Papiam fuiſſe clarè docet Celſus :* Lege Papiâ, *inquit,* cauetur omnibus ingenuis, præter Senatores eorumque liberos, libertinam vxorem habere licere. *Meminit & Dio eiuſce capitis lib.* LIV. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ πλεῖον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευόντων, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιΐαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. *Vbi tamen interpretis ſupina μετωπία vertentis.* Ac quoniam * maſculi patricij generis numerum
C patriciarum feminarum multò anteibant, liberum fecit vt qui vellent (modò Senatores ne eſſent) libertas etiam *(cautius & verius,** libertinas: ἐξελευθέρας *enim Dio dixit, non* ἀπελευθέρας. Ἐξελεύθεροι *autem* οἱ τῶν ἐλευθερωμένων υἱοί, *ait Heſychius)* ducere poſſent, eorumque liberos legitimos eſſe iuſſit. *En,* τὸ εὐγενὲς, *Patricium vbique vertit. at ingenuum debuerat, ex vi verbi, legiſque. Meminit iterum Dio lib.* LV. *in perſonâ Auguſti :* Καὶ ἐξελευθέρας τοῖς γε ἔξω τοῦ βουλευτικοῦ ὄντων ἄγεσθαι συνεχώρησεν. *Et eodem errore ibi interpres,* τὸ βουλευτικὸν, *Patricios vertit : cùm Senatorios, verè poſſet. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis : vt ſiquem digniorem amor aut voluntas traxiſſet ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam anteà vetitum. Neque Decemuirali lege, patricio cum plebeiâ, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum. meminitque Liuius l.* IV. *in oratione Canuleij Tribuni : & l.* X. *vbi matronæ Patriciæ Virginiam, quòd è patribus enupſiſſet, ſacris arcuerunt. Manſit poſterius, ad hanc legem. Vide quæ Cicero Antonio de Fadiâ obiecit, Phil.* II.

Confunduntur clarè Iulia & Papia, vti vides. * Mirum & præter id quod philoſophis viſum vſque doctum. Nam præpolleſt ferè ſexus ſequior. * Tamen ex ritu eius æui, Libertini iidem cum libertis, vti notum. Cauſſa huic capiti. Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe. Lex ea abolita.

CAPVT *ſubnexum fortè priori : de connubio patronorum cum libertabus. Verborum par-*
D *tem Vlpianus appendit libro* III. *ad legem Iuliam & Papiam : In eo iure, quod dicit,* INVITO PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, PATRONVM ACCIPIMVS, *&c. Et idem iterùm l.* XL. *De diuortiis : Quod ait lex,* DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. *Vide interpretem eumpſe Vlpianum : & adde l.* I. *De concub.*

Patronus cum libertâ.

CAPVT *De ſponſalibus. quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap.* XXXIV. Cumque, *inquit,* immaturitate ſponſarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi ſentiret, tempus ſponſas habendi coartauit. *Sponſalium enim olim licentia, adſpectu nullo ætatis. At Auguſtus, cùm quidam immaturas planè virgines deſponderent, & mariti eſſent non mariti: arcendi huic fraudi tempus definit ætatemque ſponſionum : ita vt non ante decimum annum ſponſa quæquam eſſet.*

Sponſalibus data lex. Suetonius explic.

Cla-

Quando ſponſalibus locus.

Clarè Dio lib. LIV. Ὡς δὲ ἐν βρέφη τινὲς ἐγγυώμενοι, τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο, τὸ δὲ A ἔργον αὐτῶν οὐ παρεῖχον, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν, μεθ᾽ ἣν οὐ δὴ δυοῖν ἐτοῖν διελθόντοιν γαμήσει τις· τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι τόν γέ τι ἀπ᾽ αὐτῆς ἀπολαύσοντα. δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται. *Id eſt:* Ac cùm quidam pueras deſponderent, & præmia nihilominùs ferrent maritorum, rem opuſque mariti non præſtarent: ſtatuit nullam ſponſionem firmam eſſe, poſt quam, biennio exacto, nuptiæ non ſequerentur. hoc eſt, vt omninò decennem deſpondere opus eſſet, ſiquis ſponſionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas cenſetur. *Xylander Dionis mentem planè hîc non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib.* 1. *Ad Iuliam & Papiam ſcripſit:* Sæpè iuſtæ ac neceſſariæ cauſſæ non ſolùm annum vel biennium, ſed etiam triennium & quadriennium & vlterius trahunt ſponſalia: veluti valetudo ſponſi ſponſæve, vel mortes parentium, &c.

Decennis tamen de-ſpondenda.

Caius explicatus. L. XVII De ſponſalibus.

CAPVT *de ætate eorum qui ducerent, quæve nuberent. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet; neu vir minor ſexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib.* 1. *Seneca verbis:* Quid ergo eſt quare apud poëtas ſalaciſſimus Iupiter deſierit liberos tollere? vtrùm ſexagenarius factus eſt, & illi lex Papia fibulam impoſuit? B an impetrauit ius trium liberorum? *Et Appuleio in iudicio obiectum, quòd Pudentilla ei anno ætatis ſexageſimo ad libidinem nupſiſſet: videlicet contra legem Papiam. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, vt Suetonius notat cap.* XXIII. Capiti, *inquit*, Papiæ Poppææ legis à Tiberio Cæſare, quaſi ſexagenarij generare non poſſent, edicto abrogauit. *Legerim*, addito, *vel*, edito. *Edictum certè Claudij non fuit, ſed Senatuſconſultum. Vlpianus in Fragm. titul.* XVI. Sed Sc. Claudiano maior ſexagenario ſi minorem quinquagenariâ duxiſſet, perinde habebatur ac ſi minor ſexaginta annorum duxiſſet vxorem. *Cauſſa quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille, quod plurimum fieri ſolet, ſpectauit: hic, quod per naturam poteſt. Adeò autem amare & virum exercere ſexagenarius poteſt, vt ſint octogenarij ſenes iidemque patres inter exempla. At mulier quinquagenariâ maior, vix eſt vt impleatur.*

Ne ſexagenarij ducant. Ne quinquagenariæ nubant.

Claudius fibulam laxauit ſexagenariis. Suetonij vera lectio & mens.

Cauſſa variantis conſtitutionis inter Tib. & Claud.

CAPVT *de libertate coniungendi; quod tamen* XXXV. *in ordine fuit. Martianus:* Capite C trigeſimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in poteſtate iniuriâ prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex conſtitutione, &c. *Simile in libertis, etiamſi iurauerint, l.* VII. *De operis libert.*

Ne arceantur à matrimonio liberi. L. XVIII. De ritu nupt.

CAPVT *de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iuliis legibus monogamia: ſed ad matrimonia compulſi iterùm, vidui, aut diſparati. Diſcreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam vt Vlpianus notat tit.* XIV. *Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, menſium ſex. At Papia clementior, à morte biennium indulſit; à repudio, annum & menſes ſex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exſoluit eum nodum Dio in oratione Auguſti ad cælibes lib.* LVI. Καὶ οὐδὲ ἐς τοῦτο μέντοι κατήπειξα ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς παρασκευὴν ὑμῖν ἔδωκα, τὸ δὲ δεύτερον, δύο. *Id eſt:* Nec ad iſta feſtinanter impuli vos, ſed primùm tres integros annos ad apparatum rei conceſſi, deinde binos.

Tempus legitimum inter nuptias vett. nouaſque. Remota in Suetonij verbis hæſitatio.

CAPVT *de præmiis maritorum, patrumque: quod in ordine ſeptimum fuiſſe, colligas ex* D *Agellij lib.* II. *cap* XV. *Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud patres: quædam tamen ſeorſim data etiam maritis. Veluti, honeſtior in ſpectaculis locus. Suetonius Auguſt. cap.* XLIV. Militem ſecreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adſignauit. *Et ad eam ſententiam accipio, quod poëta Hiſpanus facetè ſcribit:*

Præmia maritis patribuſque.

Maritorum priuilegia.

Martialis illuſtratus.

Spadone cùm ſis euiratior fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeaſque & Idus, fibulaſque cenſuſque.
Sedere in equitum liceat an tibi ſcamnis
Videbo Didyme; non licet maritorum.

Mariti antelati in magiſtratu.

Præceſſerunt item mariti in magiſtratu, & in faſcibus. Agellius: Capite ſeptimo legis Iu-

lię

A liæ priori ex Conſulibus faſces ſumendi poteſtas eſt, non qui pluteis annos natus eſt, ſed qui plures liberos quàm collega aut in ſuâ poteſtate habet aut bello amiſit. Sed ſi par vtrique numerus liberorum eſt, maritus aut qui in numero maritorum eſt præfertur. *In numero maritorum, id eſt, opinor, ſponſus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari ſolet, pariter ac ius liberorum. Didici ex vnico Dionis loco lib.* LX. *de Claudio:* [Quid ſit, in numero maritorum eſſe. Ius mariti.] Τοῖς στρατευομένοις, ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. *id eſt,* Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum conceſſit. *Sed & plura maritis priuilegia in ſorte, in adminiſtratione prouinciarum: quæ hauries ex præmiis patrum ſtatim, ne eadem iteranda ſint. Patribus certè, vt prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenſo legum. Idque non ſolùm è Iuliâ aut Papiâ, ſed more Rom. priſco.* [Mariti in ſorte prouinciarum ante habiti. Præmia patrum multa. Etiam veteri rep.] Lex ſociis ac nominis Latini, qui ſtirpem ex ſeſe domi relinquerent, dabat, vt ciues Romani fierent, *ait Liuius lib.* XLI. *Item à Cenſoribus,* In quattuor vrbanas tribus (*eæ autem minùs honeſtæ*) deſcripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex Sc. eſſet,

B *ait idem lib.* XLV. *Iulius Cæſar,* agrum Campanum diuiſit extra ſortem XX. millibus ciuium, quibus terni pluréſve liberi eſſent, *vt notat Suetonius cap.* XX. *& Appian. Ciuilium* II. *& exempla reperies fors ſit plura. Sed Auguſto in primis ea cura: non lege Papiâ ſolùm, vt cenſent quidam haud è vulgo, ſed iamdiu antè. Quod clarum ex iis quæ Dio ſcribit* LIII. *de præſidibus prouinciarum, &* LV. *ante Papiam latam. Fateor tamen, quòd Papia præſertim.* [Auxit ea Auguſtus.] *Præmia* πολυπαιδίας *ex eâ lege, non abſurdè fecero, ſi ordine proponam. Primum. Vt in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib.* II. [I. Patres in petitione prælati.] Contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat. *Lex non alia quàm hæc Papia. Secundum. Vti præferantur proletarij in ſorte prouinciarum: & eaſdem diutiùs obtineant. Prius membrum è Tacito firmo, Annali* XV. [II. Præferuntur in ſorte prouinciali.] Percrebuerat eâ tempeſtate prauiſſimus mos, cùm propinquis comitiis aut ſorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturaſque & prouincias inter patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptauerant. *Alterum è Dione* LIII. Præſides, *inquit,* annuos & ſorte lectos

C eſſe voluit, πλὴν εἴ τῳ πολυπαιδίας ἢ γάμου προνομία προσείη. *id eſt,* niſi ſicui multitudinis liberûm aut nuptiarum cauſsâ priuilegium eſſet. *Quamquam id ad ſortem tantùm referri fortaſſe par eſt, non etiam ad manſionem. Tertium. Præeant emineantque in omni magiſtratu. Colligas ex Agellij lib.* II. *cap.* XV. *verbis quæ ſuprà. Et ab hoc exemplo eſt, quòd qui plures liberos habet, in curiâ vel collegio primus ſententiam rogatur; in albo & proceſſu, ceteris præfertur.* [III Præcedunt collegas in magiſtratu.] *l.* IX. *C. De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorum. Exempli cauſsâ, minores* XXV. *annis ad honores non admittuntur niſi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigeſimo admittuntur, qui tres, vigeſimoſecundo, & ſic deinceps. Vide l.* II. *De minoribus, quæ ad hanc ſententiam clara. Et Plinij locum eòdem traho, libro* VII. *Epiſt. præter meam ſuprà, aliorumque mentem.* [IV. Patribus gratia ſit Legis Annalis.] Caleſtrium Tironem familiariſſimè diligo. ſimul quæſtores Cæſaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præceſſit, ego illum in Præturâ ſum conſecutus, cùm mihi Cæſar annum remiſiſſet. [Plinij nouus intellectus.] *Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Cæſaris ſolere, quaſi liberos haberent. Quintum. Qui plures liberos habet, id eſt, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ,* [V. Immunes ſunt à curâ, &c.]

D *ceteriſque muneribus perſonalibus immunis eſt. l.* II. *De excuſationibus. l.* I. *C. Qui num. liberor. Sextum. Damnatorum liberi plures aſſem accipiunt, è conſtitutione Hadriani l.* VII. *De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio ſcripſit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogaſſe liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ facilè colliges ex iis quæ dicam de mulctis. Ex his ortum celebre illud Ius trium liberorum* [VI. Mitius cum damnatis agunt.] (Auctoritatem trium liberorum, *Tertullianus dixit, contra Valentinianos*) *quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius l.* II. *Epiſt.* [Origo iuris trium liberûm. Id princeps dabat.] Nuper ab optimo Principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quamquam parcè & cum dilectu daret, mihi tamen, tamquam eligeret, indulſit. *Idem ad Traianum lib.* X. Exprimere domine verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putaſti iure trium liberorum. *Martialis,*

Vxor cùm tibi ſit formoſa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?

Quod

 A

Quod petis à noſtro ſupplex dominoque deoque,
Hoc dabis ipſe tibi; ſi potes arrigere.

Idem de ſe :

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,
Natorumque dedit iura paterna trium.

Scripſit hæc Dio ante latam Papiam.

Origo eius è lege Iuliâ, vti diſcas ex Dionis apto ad hanc rem loco, l. LV. Ἡ δὲ δὴ Λιουία ἐς τὰς μητέρας τὰς τρὶς τεκούσας ἐσεγράφη. οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον εἴτ' οὖν ἀνδράσιν εἴτε γυναιξὶ μὴ δῷ τοσαυτάκις τεκνῶσαι, τούτοις ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὰ τῶν γεγεννηκότων δικαιώματα χαρίζεται. ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ἐπιτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἆθλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρποῦσθαι, *id eſt :* Liuia in numerum matrum quæ ter peperiſſent adſcripta. Quibus enim ſeu viris ſeu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit; iis lex, anteà quidem per ſenatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum. ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij ſint, & præmia omnia multitudinis liberorum conſequantur, paucis ſaltem exceptis. *Vbi vides & feminis tribui ſolere id beneficium : quod primò & ex lege Iuliâ, à Senatu petebatur; poſteà à Principe quamquam ea verba perperàm, in longè aliam ſententiam abduxit interpres. Plutarchus de Veſtalibus notat, eas ſine tutore aut curatore res ſuas adminiſtraſſe,* ὥσπερ, *inquit,* αἱ τρίπαιδες. *At quòd id ſolus Princeps dederit, clarè Martialis :* B

Feminis tributum etiam id ius. Peti ſolet à Senatu.

Natorum mihi ius trium roganti
Muſarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Ius parentum, idem.

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat :

Iura parentis habes, propter me ſcriberis heres.

Ius liberorum, idem.

& Tacitus hic priuilegia parentum. Alij ſimpliciter etiam, Ius liberorum. In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctiſſimus Pythæus : Mulier ſine auctoritate tutoris manumittere poteſt, ſi ius habeat liberorum. *Et Paulus lib* IV. *Sentent. ad* SC. *Tertullianum plus ſemel. Ius liberorum tamen propriâ quadam & aliâ ſignificatione capi in Vlpiani Fragm. titul.* XVI. *&* C

Quid tamen propriè ſit.

l. I. C. *De Iure liber. non vanè notat noſtri æui Iuriſconſultus ad Fragmenta eaipſa : & nodum quem Duarenus ligauerat* I. *Diſput. cap.* XI. *doctè ſoluit. Iubeo lucem hanc remutuari te ab illo Sole, in eaipſe Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit : quod pertinuit (niſi in alienâ regione aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita diſtinguit* SC. *Tertullianum, de quo vide Paullum l.* IV. *tit.* IX. *Quod tamen ius vetuſtius eſt illo* SCto: *& mentio eius in Suetonij Claudio capite* XIX. *vbi Princeps Feminis (quæ naues ſcilicet mercaturæ cauſâ fabricarent) ius tribuit* quattuor liberorum. *De præmijs, iſta.*

Ius quattuor liberorum.

Cælibatus pœnæ & orbitatis.

Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium.

CAPVT *de pœnis multiſque cælibum & orborum. Quæ etiam in lege Iuliâ fuerant : ſed Auguſtus, vt ipſe apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti cælibes ex teſtamentis nihil caperent, niſi à proximè iunctorum : orbi, non niſi dimidium. Melior ergo conditio orborum : & iurè, quia mariti ſaltem. Sozomenus lib.* I. *Eccleſ. hiſtor. diſcrimen hoc benè notat :* Νόμος ἦν Ῥωμαίοις παλαιὸς, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τοὺς ἴσον ἐξ ἴσου κωλύων τοὺς ἀγάμους τοῖς μὴ τοῖς ἴσοις, περὶ ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἐκ διαθήκης τοὺς μὴ γένει ἐγγυτάτω προσήκοντας· τοὺς δὲ ἄπαιδας, ζημιοῦν τὸ ἥμισυ τῶν καταλειπομένων. D

Caducum fit quod cælibi relinquitur.

Cælibes ergo nihil capiunt : adeò vt ſcripſerit Vlpianus, Cælibi relictum legatum caducum fieri, niſi legi intra centum dies paruerit. *Et reſpexit ad has pœnas Plutarchus, libello* περὶ φιλοστοργίας. Ῥωμαίων πολλοὶ, *inquit,* γαμοῦσι καὶ γεννῶσιν, οὐχ ἵνα κληρονόμους ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομεῖν δύνωνται. *id eſt,* Romanorum plerique vxores ducunt & liberos ſerunt, non vt heredes habeant, ſed vt heredes ipſi eſſe poſſint. *Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito :*

Iuuenalis explicatus.

——propter me ſcriberis heres,
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Solidum capere.

Tertullianus de Monogamiâ : Aliud eſt ſi & apud Chriſtum Legibus Iuliis agi credunt, & exiſtimant cælibes & orbos ex teſtamento Dei ſolidum non poſſe capere. *Ideò toties apud Iuriſconſultos de ſolidi captione lectum quæſitumque. vt l.* LXII. *l.* LXXVIII. *De her. inſt. l.* VI. *De vulg & pupill. ſubſtit. l.* XII. §. *fin. De iure fiſci, quæ omnia propriè ad orbos ſpectant patreſque*

L

A *treſque ſolitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat, ibatque in fiſcum. ideoque caducaria lex Iuliæ dicta alibi Vlpiano. Tacitus:* Lege Papiâ præmiis inducti, vt ſi à priuilegiis parentum ceſſaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. *id eſt, ærarium publicum bona quibus dominus non eſſet, occuparet. Ea enim mens; nec audio Vertranium emendantem,* ne ſi à pr. par. ceſ. v. p. o. populus vacantia teneretur. *quæ emendatio frigidior eſt, vt ille ait, Gallicâ mile. Ferretum potiùs audio, de corruptione, & defectu loci verè iudicantem. Prior enim pars ad præmia delatorum attinet: quibus ſequentia filo orationis non reſpondent.. Ræuardus noſter ad l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ diſcrimen nullum fuiſſe inter cælibes orboſque, & pariter omnes ab hereditatibus legatiſque ſubmotos. Diſcrimina quæ deinde reperta, eſſe à Tiberio qui legis eius nexus multos exſoluit & nodos. Ambigo. Illud ſcio, ex Vlpiani titu'a XIII. totum hoc zetema definiri potuiſſe: integer exſtaret modò. At nunc nihil præter indicem eſt,* De cælibe, orbo, & ſolitario patre. *Et quidem ſi cælibes nihil acceperint, vti certum: orbos ſemiſſem habuiſſe, ſolitarios patres maiorem aliquam portionem, ratio conſentit.*

Caducaria lex.

Refutatus Vertranius. Ferretti iudicium probũ.

Ræuardi ſententia noua.

Diſcrimen videtur fuiſſe cælibis, orbi, ſolitarij patris.

B Capvt *de iis quæ coniuges inter ſe capiunt, ad fine priori. Vlpianus tit.* XV. Vir & vxor inter ſe decimam matrimonij nomine capere poſſunt. Quòd ſi ex alio matrimonio liberos ſuperſtites habeant, præter decimam quam matrimonij nomine capiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. *Vide eumdem Vlpian. tit.* XVI. De ſolidi capacitate inter virum & vxorem. *Cauſſæ enim ſunt, è quibus ſolidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenſet Iuriſconſultus. Reſpexit huc Orator vetus:* Placet ergo ô leges diligentiſſimæ pudoris cuſtodes, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari? *Decimaria ea lex ſublata, l.* II. *C. De inf. pæn. cæl. & orb.*

Decimaria lex inter coniuges.

Interdum tamen ſolidũ capiunt.

Sublatæ decimæ.

Capvt *de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit. vlt. & inſtit. l.* III. *Caput item de liberatione operarum: cuius verba l.* XXXVII. *De operis libert.*

Iura in bonis libertorum, pro ratione liberorum.

Capvt *de diuortiis. quo modus impoſitus eorum erebritati. Clarè Suetonio traditum, in Aug. cap.* XXXIV. *Iuuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio ſuggerit in ſterilitate. Themate Declamationis* CLI. Intra quinquennium non parientem repudiare liceat. *Eodem ca-*C*pite iniuſti diuortij pœna: & vt dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eoque de dote, multa in Comment. Iuriſconſultorum ad Papiam legem. vide l.* LXIV. *Soluto matrimonio. Plura capita omitto ſciens volenſque: quia ad ſubtilitates potiùs iuris pertinent, quàm cognitionem antiquitatis.*

Modus diuortiis impoſitus, vt ait Sueton.

Ego ſiquid in his humanitus omiſi, commiſi? adde, corrige, ignoſce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Graecanico indice, Iuliam & Papiam κατ' ἐξοχὴν, & quia in iure plurimi vſus, appellari ἁπλῶς *Leges. Ita inuenies* Μαυρικιανοῦ Ad leges βιβλία ἕξ. Τερεντίου Κλήμεντος Ad leges βιβλία εἴκοσι. Μαρκέλλου Ad leges βιβλία ἕξ. Γαΐου Ad leges βιβλία δεκαπέντε. Παύλου Ad leges βιβλία δέκα. Οὐλπιανοῦ Ad leges βιβλία εἴκοσι. *& caue aliter acceperis, quàm ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit; & nuſquam ij ſcriptores in Pandectis ſimpliciter Ad leges laudantur, ſed ad Iuliam & Papiam ſaltem. Scies & illud, valuiſſe has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, ſed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap.* IV. Nónne & vaniſſimas Papias leges,
D quæ antè cogunt liberos ſuſcipi, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, poſt tantæ auctoritatis ſenectutem heri Seuerus conſtantiſſimus Principum excluſit? *Cælibatus deinde pœnas ſuſtulit Conſtantinus propter Chriſtianos* παρθενίαν καὶ ἀπαιδίαν διὰ θεὸν ἀσκοῦντας. *Euſeb. in vitâ Conſtantini, & Sozomenus libro* I. *Carpſit Papiam & in parte Theodoſius, vt habes l.* I. *C. De iure liberorum; & principes ſecuti. Sed nos ſatis exſpatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.*

In Pandectis Ad leges, ſimpliciter: pro, ad Iuliam & Papiam.

Seuerus imminuit Papias leges.

Et Conſtantinus Theodoſiuſque.

D.

Pag. 85.

OPINOR *Auguſti & deinceps æuo fuiſſe annum vigeſimumquintum, ſed incipientem. Vigeſimuſquartus, inquam, expletus ſufficiebat. Argumento, quòd* Tiberius Quæſtor fuit, videlicet vigeſimum annum agens, *ait Velleius: atque illeipſe non niſi* quinquennio maturiùs

quàm per Leges, *vt Dio lib.* LIII. *& Tacitus ſtatim notat: ergo ille legitimus annus. Certè* A
non intra. argumento Quinctiliani verborum lib. XII. Caluus, Cæſar, Pollio, multò ante quæſturiam omnes ætatem grauiſſima iudicia ſuſceperunt. *Atqui anno*, vnoetvigeſimo Cæſar Dolabellam, altero & vigeſimo Aſinius Pollio C. Catonem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinium iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus, *ait alibi idem ſcriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem* XXIX. *ætatis, Graecchum vigeſimoſeptimo Quæſturam geſſiſſe. Plinij locus eſt, qui* XXII. *adſtruere videatur, ad Traianum:* Cautum eſt domine, Pompeiâ lege nequis capiat magiſtratum, néve ſit in Senatu minor annorum XXX. Secutum eſt dein edictum Diui Auguſti, quo permiſit minores magiſtratus ab annis duobus & viginti capere. *ſed cùm is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam ſpectet, nihil muto. Quòd verò diſertè finierim vigeſimumquintum: inducit me Dio lib* LII. *Qui ex decreto Mæcenatis (quod ſecutus haud dubiè Cæſar, aut vt meliùs dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Auguſtææ) Senatoriæ ætati definit annum* XXV. *Quæſtura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæſtoria ætas. Colligas & non obſcurè idem ex l.* II. *De minoribus.* B

PAG. 87.

E.

Olim Cenſores vias curabant. Poſteà Quattuoruiri.

OLIM *Cenſoribus viarum cura. Cicero de Legibus:* Cenſores vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor. *Deinde Quattuoruiri instituti; quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris:* Eodem tempore & Quattuoruiri qui curam viarum gererent conſtituti. *tempus intellegit, poſt creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbis* DX. *Ij videntur à Varrone non inconcinnè dicti* * *Viocuri. Antiqui ergo Quattuoruiri viarum. ſed non ſufficientibus iis, additi duo, factique Seuiri, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinem reperti, quos deſtinabant ſingulis viis. Ita Cæſar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiæ, Ciceroni. Auguſtus deinde,* quò plures partem adminiſtrandæ reip. caperent *(ait Suetonius)* noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, C
Aquarum. *Sed quomodo noua, ſi iam antè Quattuoruiri viarum, ſi Curatores? Silent ſcholiaſtæ: ſed verè dicam ego. Curatores ante Auguſtum, fateor: ſed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit vtrumque Auguſtus. Quod ad* IV. *viros: ſcito diſcretum à Curatoribus eorum munus. Quattuoruiri vias vrbis curabant: Curatores, eas quæ extra vrbem. Docuit me hoc Dio libro* LIV. *de Vigintiuiris: vbi clarè ſcriptum è Seuiris viarum, amotos ab Auguſto duos qui vias curabant extra muros;* τοὺς *(ait)* ἔξω τοῦ τείχους ὁδοὺς ἐγκεχειρισμένους*: retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo ſub Auguſto & Curatores viarum & Quattuoruiri, quorum munera locis regionibuſque diſtincta. Et digniores ſanè Curatores: quia in vias illas grandes extra vrbem, ſumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere lib.* V. *Epiſt.* Receſſeram in municipium, cùm mihi nunciatum eſt Cornutum Tertullum accepiſſe Æmiliæ viæ curam. Exprimere non poſſum quanto ſim gaudio adfectus & ipſius & meo nomine. *Et Statius Plotium dilaudans,* IV. *Silu.*

* Viocuri, id eſt, qui curarent vias.

Seuiri viarū.

Curatores extraordinarij, viri illuſtres ferè.

Explicatio nominis in Suetonij verbis.

Curatores perpetui ab Auguſto.

Diſcrimen inter IV. viros & Curatores.

Curatores digniores habiti.

> Te Germanicus arbitrum ſequenti D
> Annonæ dedit, omniumque latè
> Præfecit ſtationibus viarum.

Certis viis attributi.

Et in lapidibus paſſim inter alios honores inſculptum CVRATORI. VIARVM. *aut plurimum,* CVRATORI. VIÆ. APPIÆ. *Salariæ, Flaminiæ, &c. nominibus expreſſis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribúſve. Et hos quidem Curatores fuiſſe cenſeam, à quibus mancipes redimebant, & quorum negligentia hic culpata.*

F. EVRI-

A

E.

Pag. 88.

Ad Aram confugere mos Græcæ. Supplices id faciebant & serui.

EVRIPIDES; —— Ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν.

Seruulus apud Plautum :

Ego interim hanc aram occupabo.

Tibullus alludens :

Tibullus explicatus.

Et Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aram.

Et benè, conſidam. quia ſupplicum, ſedere. Nec diis modò is honos, ſed etiam heroibus quibuſdam ; vt Theſeo Athenis. Plutarchus : Κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιμον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. *Itemque Regibus. vti Decium Magium Cyrenas tempeſtate delatum, ad ſtatuam Ptolemai regis confugiſſe Liuius tradit libro* XXIII. *Romæ haud ita frequens ille mos. nec liberâ rep. quidquam reperio, præter Romuli aſylum. Initium ei*

Thesei aſylum.

B *fuit à templo Iulij Cæſaris, quod Triumuiri extruxêre, eum hoc iure, vt perfugium in eo cunctis eſſet. Dio libro* XLVII. Ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ᾽ ἀδείᾳ, μήτε ἀνδρηλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ῥωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. *id eſt:* Edixêre etiam Triũmuiri, nequis, qui impunitatis cauſsâ in templum D. Iulij confugiſſet, inde eiici vel abripi poſſet. quod antè ne Deo quidem cuiquam conceſſum, exceptis iis quæ ad Romuli aſylum pertinent. *Quæ poſtrema Dionis cautè lege. Vereor enim vt erret. Nam præter Romuli aſylum, etiam Dianæ in Auentino monte templum idem ius habuit : quod clarè notat Dionyſius Halicarnaſ.* IV. *Antiq. Sed ſub Impp. tamen maximè inualuit : nec templa ſolùm, ſed ſtatuæ eorum imagineſque paſſim perfugium ſeruis. Seneca De clementiâ lib.* I. Seruis ad ſtatuam licet confugere. cùm in ſeruum omnia liceant, eſt aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetat. *Vlpianus in Pythæanis Fragmentis :* Ideoque cognoſce de querellis illorum qui ex familiâ Iull. Sabini ad ſtatuam confugerunt, & ſiue duriùs habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, vt in

Romæ quando id cœperit.

Imperatorum ſtatuæ, perfugium.

C poteſtatem Sabini non reuertantur. *Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Sueton. in Aug.* Antonium iuuenem ſimulacro Diui Iulij, ad quod poſt multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. *In Tiberio, de Agrippinâ :* Nouiſſimè calumniatus modò ad ſtatuam Auguſti, modò ad exercitus confugere velle. *Reſque eò euaſit, vt non periculi ſolùm fuga, imago Imperatoris eſſet, ſed calumniæ occaſio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non ſolùm vitare. Vides hîc in Tacito : & eleganter in Philoſtrato De vitâ Apollonij lib.* I. Erat, *ait,* apud Aſpendios aſylum Tiberij, ſtatuæque ſanctiores illis in locis venerabilioreſque quàm Iouis Olympij ſimulacrum habebantur. ita vt impietatis damnatus quidam fuerit, quòd ſeruum ſuum verberaſſet, qui drachmam argenteam Tiberij imagine ſignatam geſtabat. *Itaque ſubuenerunt mox leges : &,* Ne ad ſtatuas vel imagines quis confugiat, Senatus cenſuit ; eumque qui imaginem Cæſaris in inuidiam alterius prætuliſſet, in vincla publica coërceri Diuus Pius reſcripſit. *ait Calliſtratus l.* XXVIII. *De pœnis. Sed & ſtatuæ deorum eodem iure. itaque quibuſdam adſcriptum , A ſeruo non tangi. Lauinij, mar-*

Ad eas etiam ingenui confugiebant.

Hoc prætextu ad calumnias abuſi.

Philoſtrati egregius locus.

Perfugium illud vetitũ. Vide l. vnic. C. De his qui ad ſtat. conf.

Statuarum quarumdam ius eximium.

D *morea baſis,*

MAVORTIO
SACR.
HOC. SIGNVM
A. SERVO. TANGI
NEFAS. EST.

PAG.89.

G.

Gladij Druſiani in prouerbio. Qui fuerint. Mos exhibendi gladios editori.

LICEAT ἐν παρέργῳ *lucem facere optimo ſcriptori, qui ſæpè nobis. Ego non alios cenſuerim,* gladios Druſianos, *quàm illos quibus vſi gladiatores. Mos enim, priuſquàm paria committerentur, vt ſicæ, ſiue gladij quibus pugnaturi, Editori publicè exhiberentur, ſatíſne eſſent acuti. Suetonius in Tito, cap IX. de coniuratis duobus:* Ceterùm ipſos non ſolùm familiari cænæ adhibuit, ſed & inſequenti die, gladiatorum ſpectaculo, circa ſe ex induſtriâ collocatis, oblata ſibi ornamenta pugnantium inſpicienda porrexit. *Ad quem locum nihil videre*

Suetonius explicatus. Cauſſa agnominationis illius.

interpretes (quod per gratiam eorum dicam) ſcio. Intellegit Suetonius hos ipſos gladios ex more iam dicto: ideóque Victor, petiiſſe cum gladium dicit, quaſi ad explorandam aciem. *Sed apertiùs ipſe Dio in Neruâ, de Craſſo & Calpurnio:* Παρεκαθίσατο δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ θέᾳ ἀγνοοῦντας ὅτι κατεμεμήνυντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν ἵν' ἐπισκέψωνται αὐτά, ὅπερ εἰώθει γίνεσθαι, εἰ ὀξέα εἴη, ἔργῳ δὲ ἐνδεικνύμενος ὅτι οὐδὲν αὐτοῦ μέλει, *&c.* Collocauitque eos in ſpectaculo quodam iuxta ſe, ignaros quòd proditi eſſent, iiſque gladios tradidit, verbo quidem vti inſpicerent (quod B fieri ſolitum) ſatiſne acuti eſſent, re autem verâ vt oſtenderet, &c. *Cauſſa ergo huic quaſi prouerbio, quòd cùm Druſo crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere ſolitus niſi acutiſſimos ſit. Iure ergo ille ſanguinarius: leniſſimus contrà M. Antoninus, qui gladios acutos iis non permiſit, ſed hebetes dumtaxat & obtuſos.*

Idem Dio in M. Antonino.

PAG.90.

H.

Rhenani temerarium facinus.

RHENANVS *in Oratione Eumenij Rhetoris, quà eſt:* Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis quorum vita in Auguſtodunenſium opido ingenuis artibus erudi-tur, &c. *contra veterem editionem reſcribere audet* Auguſtocliuienſium. *itaque edidit. Os hominis! Scilicet tota ea oratio in Cliuienſium ſcholis inſtaurandis occupatur: quarum memoria (niſi apud hunc dormitatorem) nuſquam aut nomen. Adſero tibi tuam gloriam Auguſtodunum: vel* C *vno ictu, quem non vitabit ipſe. Scriptum ibi enim:* Ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Æduos? quorum hæc vrbs caput. At enim ibidem ſcriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat)* latrocinio eam Batauicæ rebellionis obſeſſam fuiſſe. *quod vix conuenire putabat in Æduos, qui à Batauis ſiti longo interuallo. Sed vito facilè petitionem eius, & diſcedo latere tecto. Nam corruptus locus, ſcriboque,* Bagaudicæ rebellionis. *Bataui latrones numquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batauici mentio in mediterraneis, ſub id æuum At de Bagaudis, auctores credendi qui res ſcripſerunt Diocletiani. Victor:* Namque vbi comperit Carini diſceſſu Ælianum Amandumque per Galliam excitâ manu agreſtium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris pleraſque vrbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet. *Saluianus libro v. de Gubernat.* Itaque paſſim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migraſſe non pœnitet. *Vide & Oroſium lib. VII. vbi tamen,* Baricadæ *in manuſc. codice qui apud me eſt, legitur, ſicut &* Bac- D charidæ *in Euſebij Chronicis. Spernimus ergo Auguſtocliuienſes, Rhenani colonos nouos: & Meniana illa Auguſtodini conſtituimus, vt hîc ex Tacito vides, vetuſtiſſimâ poſt Maſſiliam, bonarum artium ſede.*

Vero argumento Beatus refutatus. Æ'ui fratres Rom. Solutio obiectionis à viro docto oppoſitæ. Panegyriſtes veriſſimè correctus. Bagaudæ latrones Diocletiani tempore.

Diſceptatiuncula de Scholâ Auguſtodunenſi.

ADD. *Ergóne certamen mihi nouum, pro veteribus Menianis? nouum & magnum, cum viro magno Tecum Stephane Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipſo aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnaſti, vt neſciam an ſim repugnando. Tamen quia cauſſæ bonitas, niſi fallor, à me eſt, nitar pro veritate. diſponam hanc ſtili aciem, manus tecum conferam: ſed vt cum amico planè amicè Vt non ſolùm ſine plagâ pugna hæc ſit, ſed ſine ſugillatione aut morſu: ſicut decet mitium dearum alumnos.* ——— Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
Quiſquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: Μικρὸν φροντίζων τοῦ Λιψίου, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον. *Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij ſcholas (Menianas ipſe appellat) Auguſtoduni in*

Celticâ

A Celticâ fuiſſe: tu Pighi Auguſto-Cliuij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto ſolo & cælo, quod dicitur, diſſidemus. Tua argumenta præuidebo, ſubſeram mea. Ais primò, niti te ſacrâ Conſtantij Cæſaris epiſtolâ (ea Orationi inſerta eſt) in quâ Auguſto-Cliuienſium opidum diſertè nominatur. Verba: Merentur & Galli noſtri, vt eorum liberis, quorum vita in Auguſto-Cliuienſium opido ingenuis artibus eruditur; & ipſi adoleſcentes, vt eorum indoli conſulere cupiamus. Hoc, Pighi, adfers? vide ne Lunam hanc, quod Græci dicunt, in te detrahas: aut, quod Latini, aſciam tuis ipſe cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgauit, fateor: ſed, quod ſcire te tuâ intereſt, aliter & à meâ mente diu ante illum * Cuſpinianus. in quo reperies, Auguſtodunenſium opido, clarè. Vtri credendum magis? ego huic cenſeam, non ſolùm quia vir ſimpliciſſimæ probitatis, ſed magis quia libris probis & vetuſtis vſus (tota Editio docet; infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuiſſe * fatetur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduerſum. ideóque validiore iam pugnas. Exſtat ipſius Eumenij, inquis, Cliuij etiamnunc ſtatua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commo-

Ibi enim ego colloco. At meus Pighius, Auguſto-Cliuij. I. Eius argumentum: à nomine. Id reiectum. * In panegyrico edito Viennæ anno ꟾↄ.XIII. * In præfatione.

B uiſti me eo argumento, cùm legi, fateor: ſed idem facilè in gradum repoſuiſti, deſcriptione quam addis. Qui enim euincis, aut illam talem ſtatuam Eumenij eſſe, aut priſci omnino æui? Stat, inquis, (nam verba tua vſurpo) in veſtitu ſui temporis. tunicâ videlicet talari rectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & ſupra pedem excecti atque feneſtrati ſunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter conſtringit vitta; ſicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ maſſam vel auri vel argenti in paterâ poſitam præſentare videtur. ſiniſtrâ tenuit ferulam demiſſam, magiſterij inſigne. Tuam fidem. Pighi. Hæc inſignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheúſne? qui * militum eſſe ſolet. Vittáne? quæ ſacerdotum. Ferula? quæ pædagogorum: non iſtorum (ne id nobis ſuadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa ſic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: numquam à tam priſco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quæſitum. an nomen Eumenij inſculptum in hac ſtatuâ eſt? non enim dicis. Si eſt: aliquod pro te argumentum fateor, ſed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. ſi non eſt; quid urges nos ancipiti coniecturâ? Sed tranſis ab hoc muſculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, &

II. Argumentum: à ſtatuâ. Id facile firmum, re infirmatum. Non videri eius Eumenij ſtatuam. * Quod eò magis apparet, quia iſte etiam bullatus.

C mœnia noſtra valdè quatis. Primùm, inquis, Eumenius ipſe docet ſentire ſe de Cliuio, cùm ait, vrbem ſuam latrocinio Batauicæ rebellionis obſeſſam, Romani Principis auxilium flagitaſſe. Bellè hoc in Rhenanos accolas conuenit, qui vicini Batauis: in Auguſtodunenſes qui poteſt? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot ſola terrarum, in mediam Celticam penetraſſe? idque cùm tot oppida intercecta, & præſidia vbique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. ſed arietem hunc tuum pridem haud incallidè laqueo auerti. Nam vitium hîc verbi eſſe, & Bacaudicæ legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia eſt, inquies. Non eſt. vide tempora, vide hiſtoriam: optimè de Bacaudis omnia conueniunt: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipſi aliis intulerunt. Tu ipſe hæres, & ambiguè obſidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: ſub quo Franci aliiq́ue Germanorum gentes Batauiam & Galliam vaſtarint. Sed qui doces ipſos Batauos aliena tunc vaſtaſſe? Id enim neceſſum eſt, ſi proba verba Batauicæ rebellionis. Vocat etiam Latrocinium. quod à me eſt, quia Victor aliique Bacaudas hos appel-

III. Argumentum: à locorum interuallo. Id correctione repulſum. Batauî non tunc rebelles.

D lant, agreſtes ac latrones. Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphicè Cliuium & finitimæ regionis ſitum deſcribunt, vt trahi aliorſum nullâ vi poſſint. Videamus. ponam ipſa pluſcula. Niſi fortè non grauior Britanniam ruina depreſſerat, quàm ſi perfuſo tegeretur Oceano: quæ profundiſſimo Pœnorum (ita Rhenanus: tu Pictonum legis: Cuſpinianus, pœnarum, quem ſequor) gurgite liberata ad conſpectum Romanæ lucis emerſit. Aut hæc ipſa, quæ modò deſinit eſſe Barbaria, non magis feritate Francorum velut hauſta deſederat: quàm ſi eam circumfuſa flumina & mare alluens operuiſſet. En, velut in tabulâ, vt ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis ſuis Rhenus circumfundit, & Moſa alluit, & Oceani ſinus vbique tangunt. * Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfuſa flumina? Pax, mi Pighi. obiecto lanæ ſacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non deſcribi fateor: affirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vaſtarunt, imò ceperunt ſibi & inſederunt, quàm Galliam? Itaque cùm Francos no-

IV. Argumentum: à ſitu oppidi. Obiter emendatiuncula. * Pighij verba. Id interpretatione aliâ mollitum.

minet, *vides quàm appoſitè & omnium hiſtoriarum eius æui conſenſu, ad Galliam id trahatur.* A *Sed vbi mare, inquis, & flumina? conſpicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari vtrimque allui? quid certius quàm Rheno & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus*

Sententiæ meæ ſtabilimenta.

perfundi? Itaque mi optime & doctiſſime Pighi (talis reuerà es) vide ne dum nimium pro gloriâ Cliuenſium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, ſed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem deſeras: quam nos fulcimus his etiam argumentis.

I. quia ignotum priſcis Cliuium.

Primùm quæro, Vbi, aut à quo ſcriptore idoneo & veteri nominatum iſtud Cliuium? adfers nullum. Nam quod Antoninus Cleuum nominat, in Britanniâ ſcilicet id ponit, in hoc limite nuſquam. Coniecturas aliquot recenſes, & neſcio quid ex vulgi famâ de Iulio Cæſare. ſed obſecro, ſi tam vetuſtum hoc opidum ſiue caſtrum: nónne mirum ſilentio id ab omnibus ſuperis, mediis, imis ſcriptoribus quaſi de compacto præteritum? Et ferrem, ſi in vili loco. ſed vrbem Mænianis iſtis celebrem, Coloniam populi Rom (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nuſquam nominari, quæ incuria vel potiùs iniuria eſt?

II. quia ſcholæ tunc ineptum.

Deinde. Cliuium tuum in Rheni limite ſitum eſt, in confinio tot Barbarorum. Quis acri pectore tibi dabit, Scholam inſtitutam in officinâ illâ Martis? B

III. ex loci amplitudine & formâ.

Tertiò. Magna & ampla ea vrbs fuit, de quâ Eumenius agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, & Aquæductus, & omnia more Romano. Cedò, vbi apud vos hæc veſtigia? Suſpicione leui ea quæris: ſed re & veritate reperies Auguſtoduni. Eius muros ſpatioſi ambitus *alibi Ammianus appellat:* mœnium Auguſtoduni magnitudinem vetuſtam, *alibi: & clara indicia etiamnunc exſtant, indice & teſte* * *Petro San-Iuliano.*

** Qui Burgundiam Gallicè deſcripſit nuper.*

IV. è verbis Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam. *Nónne veriſſimum & teſtatiſſimum illud in Æduis? de Cliuio vbi tale repperis? Perfugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio, & Commentariis meis iampridem inſerui: ſed hoc quoque ſcio, quòd non vulgò. & ſi Bataui; non tamen ideò vicini Galli. Alia illorum cauſſa eſt, qui tributorum immunes, ſemi-liberi, arma tantùm & viros imperio ſuppeditabant. Itaque iure ſocios ſe dixerunt, fratres, amicos. In vobis quid ſimile? qui veri Galli & tributarij. iam diu graue iugum ferebatis Romanæ ſeruitutis.*

V. ab ætate.

Quintò. Vetuſtiſſimæ ſunt illæ Eumeniæ Mænianæ. Colligas vel ex his verbis: Mænianæ C illæ ſcholæ quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequentiâ celebres. *Quod de Auguſtoduno certum: vbi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde ſub Tiberio agnoſcit. De Cliuio nihil tale habemus, præter ſuſpicari.*

Miſcella quædam & leuiuſcula argumenta.

Sextò. Mænianas illas inter Apollinis templum atque Capitolium *Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque templum in Flauiâ Æduorum ſiue Auguſtoduno inclutum fuiſſe, alius Panegyriſtes teſtatur in Oratione Conſtantino dictâ.*

Poſtremò. Eumenius, Artifices Tranſmarinos, & ex ampliſſimis Prouinciarum ordinibus incolas nouos indultos *ſuæ ciuitati ab Impp ſcribit. Alius Orator in Panegyrico ad Maximinum:* Ciuitas Æduorum, *inquit,* ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices. *Nónne eadem de re palàm atque vrbe loquuntur? Et quid verba facio? citiùs pili naſcantur in hac manus volâ, quàm opinio tua Pighi, in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixiſti. Nam firmiora ſi adfers: facilè ego Plancus aut Deillius, nec morabor transfugij (dummodò in Veritatis caſtra) vllam notam. Hæc candidè à me* D *ſcripta, homo candidiſſime, ſine vllâ frontis nubeculâ, ſic leges.*

PAG. 94.

I.

Luxus feminarum in gemmis.

** Fortè ſuppanguntur.*

SENECA *De Beneficiis:* Video vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos: (iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo ſunt:) iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini * ſupponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia ſingulis auribus pepeudiſſent. *Tertullianus acutè, De habitu mul.* Graciles aurium cutes Calendacium expendunt, & in ſiniſtrâ per ſingulos digitos ſaccis ſingulis ludit. *Auguſtinus hoc ampliùs queritur, ſuo æuo inſaniſſe in turpi iſto aurium cultu etiam viros.*

quem

A *quem vide, ſi lubet, Epiſtolâ* LXXXIV. *Eum luxuriæ ritum referre quidam conantur ad æuum priſcum, ex Valerij verbis l.* V. *cap.* II. *vbi de Martio exorato à feminis:* In quarum honorem, Senatus matronarum ordinem benigniſſimis decretis adornauit. Sanxit namque vti feminis ſemitâ viri cederent, confeſſus plus ſalutis reip. in ſtolâ, quàm in armis fuiſſe: vetuſtiſque aurium inſignibus nouum vittæ diſcrimen adiecit. *legunt enim*, inaurium inſignibus. *Non probo. & fortaſſe nec notæ quidem tunc Italiæ gemmæ. Scripſerim*, vetuſtiſque crinium inſignibus? *Crinibus enim poſituque comarum, matronæ antiquitus diſcretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis:* Simulque ſe mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu laſciuiore comam ſibi inferunt, crinibus à fronte diuiſis apertam profeſſæ mulieritatem. *Plautus Milite:*

Inquiſitio in Valerij locum lectionis dubiæ. De eo coniectura noſtra. Matronæ crinium formâ, al à à virginibus.

Vtrique eam ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines, vittaſque habeat.

Moſtellariâ:

B Soli gerundum morem cenſeo, & capiundas crines.

id eſt, nubendum. Feſtus: Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c. *Senis crinibus, id eſt, ſex crinium orbibus, ſiue ſertis. Implexi igitur capilli matronales, vt exemplum petere licet à ſtatuis nummiſque: virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib.* XIV. Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas ſpectare cirratas; quibus ſi nupſiſſent, per ætatem ter iam nixus poterat ſuppetere liberorum. *Cirratas, capio innuptas: vti Perſius eodem epitheto de pueris*, Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe. *Valerij ergo mens, præter crinium diſcrimen, adiectam illis et * alteram vittam. Propert.*

Cirri virginum.

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. aſperſas; *et placet. referoque ad aſperſionem aquæ nuptiis ſolennem. De quâ idem:*

Et Stygio ſum ſparſa lacu, nec recta capillis
Vitta data eſt.

Sed redeo ad noſtrum.

* De quâ Capellam accipio, I. De nup. Philol. Iuno quæ exportat is auri ſplendentiæ verò addiderat crinibus ſociale vinculum.

C

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM IV. ANNALIVM

EXCVRSVS.

A.

PAG. 124.

D ROMVLI *lege, matrona adulterij rea, marito permiſſa cognatiſque. Ij, vti viſum, multabant, puniebant: Sed verúmne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuiſſe. Ex Dionyſio, qui lege regiâ maritum conſtituit* κύριον τῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας, arbitrum magnitudinis pœnæ. *Ex iure ipſo quia mulier quæ iuxta ſacratas* Romuli *leges nupta, ita in manu viri, vt proles in patris. Ex Tacito: apud quem* Plautius, priſco inſtituto, de capite famaque coniugis, propinquis coram, cognouit, & inſontem nuntiauit. *Ait, capite famaque. Si in ſuperſtitionis crimine marito id iuris: credo et in adulterij. In eas quæ ſacris Bacchanalium inceſtu vſæ, cognati maritique intra domos animaduerterunt, aiunt Liuius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduerſio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quiſpiam vxorem, quòd vinum bibiſſet, fuſti interemit, idque factum non modo accuſatore, ſed etiam reprehenſore caruit: quidni idem iuris in grauiori culpâ ſit? Argumen-*

Diſputatio de adulterij pœnâ.

gumentum à Catone non petam, qui ait : In adulterio vxorem tuam ſi prehendiſſes, impunè necares. *Vanum enim. & pertinere tantùm videtur ad deprehenſam. Tamen hoc fateor, eo ſeuero iure perquàm rarò maritos vſos : moribuſque receptum videtur, vt adulteram apud cognatos conuictam domo ſaltem exigerent, multarentque dote. Id ius (ſiue mos fuit) Plautus indicat Amphitruone :* A

Adulteræ domo exactæ, & dote priuatæ.

> Quid ſi adduco tuum cognatum huc, à naui Naucratem,
> Qui mecum vnâ vectu'ſt, vnâ naui : atque is ſi denegat
> Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum eſt fieri ?
> Numquid cauſſam dicis, quin te hoc multem matrimonio ?

Et reſpondet mulier, Si deliqui, nulla cauſſa eſt. *Et clarè Valerius lib.* VIII. *cap.* II. Cùm C. Titinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicam de induſtriâ duxerat, eo crimine repudiatam ſpoliare dote conaretur. *Portius Latro, contra adulteram :* Illud, iudices, mihi tormento eſt, quòd notata iudicio vero, vt multiplicatam dotem perdar ; plus tamen ex quæſtu habet, plus habitura eſt, quàm quantum damnatæ perdendum eſt. *Hæc antiquitus obtinuiſſe videntur. quibus addo : Si mariti cognatique diſſimulabant, aut, vt Liuij verbis vtar, idoneus in priuato ſupplicij exactor nemo erat: non rarò, publico iudicio, perſequebatur id crimen magiſtratus. Et præſertim Ædilis. ac damnatos damnataſque apud populum reperio pecuniariâ multâ, imò exſilio interdum. Exempla adduxi* * *ſupra, de Viſtiliâ : & nunc non repono. Adde è Valerio de Cn Sergio Silo,* cui promiſſorum matrifam. hæc num[...]orum granâ dies ad populum dicta, damnatuſque. *lib* VI. *Nec plura reperio priſco æuo. Lex Iulia ſecuta eſt, ferente Auguſto. Pœna eius in volumine Digeſtorum, quod miremur, non expreſſa: & ideò ſerram inter ſe reciprocant viri docti. Capitalem eam fuiſſe plures ſenſerunt, deterioreſque: Relegationem tantùm, pauci boniqúe. Et hercle non fuit mors.* * *Ex Taciti verbis libro* III. *de Iuliâ filiâ, neptique :* Adulteros earum morte aut fugâ puniuit. *ſtatimque addit, culpans Auguſtum :* clementiam maiorum ſuaſque ipſe leges egrediebatur. *Nam intellegit Iulias leges. Ne exſilium quidem, ex eodem loco : ſic enim interpretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: vbi Tiberius contra legem Iuliam, ſeueritatem peruicaciter amplexus, Aquiliam exſilio damnat. Exſilium intellego, perpetuum, quod ſit vice deportationis. Eſto igitur Relegatio. Facit huc illud Taciti de Viſtiliâ.* Eaque in inſulam Seriphon abdita eſt. *id eſt, in inſulam relegata. & paullò clementiùs de Manlio, relegatione ſimplici :* Adultero Manlio Africâ atque Italiâ interdictum. *Iuuat aliquid illud Ouidij, qui ob adulterium damnatus:* Namque [...]gatus, non exſul dicor. *Et rationes quædam ex iure ſcripto: quas pete a Cuiacio l.* VI. *Obſeruat. cap.* XI. *Nodus aliquis eſſe poſſit in Iuriſconſulti verbis ad l. Iuliam :* Adulterij damnatam ſi quis duxerit vxorem, lege eâdem tenetur. *quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis, quæ ſuprà : è quibus mulcta dotis ſaltem erui poteſt, & infamiæ nota. Portius autem poſterior Iuliâ lege. Dicam verè, parum certa res eſt: & exempla relegationis quæ in hiſtoriâ in perſonis eximiis, videri poſſunt à ſeueritate Principum, non à lege : aliudque ſeruatum fortaßè in hominum vulgo. Ni fuißet; non illæ tam frequentes eßent de adulteriis apud ſcriptores id æui querelæ. Seneca audet ſcribere :* Numquid iam vllus adulterio pudor eſt ? poſtquam eò ventum eſt, vt nulla maritum habeat, niſi vt irritet adulterum. *aliaque paſſim reperies in eam ſententiam; parum probabilia, ſi relegatio & fuga, adulterij pœna. Quidquid eius eſt: capitale poſteà id crimen factum, vt ex Apuleio notat idem Cuiacius : cui adde Arnobium libro* IV. Adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis ſe lectuli expugnatione ieciſſe. *Et gladio animaduerterunt non in adulteros modò, ſed omnes impudicos ſtupratoreſque, VVandalicæ leges, vt legi apud Saluianum l,* VII. Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, ſeueras pudicitiæ ſanctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.

Margin notes (beside the text above, in order): B, C, D mark sections of the page.

Magiſtratus accuſabant adulteras. Et præſertim Ædiles.

* In lib II. Annal.

Quæ pœna legis Iuliæ.

Non fuit capitalis.

* Velim conſideraſſi Suetonij etiam locum in Aug. cap. v. vbi grauiorem adulterij pœnam nominat. Relegatio fuit.

Aut fortaſſe tantùm mulcta dotis, cum infamiæ notâ. Adulteriorum crebritas.

Poſteà tamen pœna capitis inducta. Gladij pœna ex legibus Wandalicis.

IVSTI

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM V. ANNALIVM
EXCVRSVS.

A. Pag. 139.

ACTA *Senatus vocabant, commentarios* (ὑπομνήματα *vertunt Græci*) *quibus bre-* Acta Senatus.
B *uiter inſcriptum quidquid apud patres diceretur, agereturque. Tantùm apud pa-* Et confecit
tres. Origo eorum, vt videtur, à Iulio Cæſare: qui Conſul, Inito honore, primus primus Cæſar, aut certè
omnium inſtituit, vt tam Senatus, quàm populi diurna acta confice- publicauit.
rentur, & publicarentur. *Confectio manſit: publicatio abrogata ab Auguſto. Suetonius* Suet. cap. XX.
cap. XXXVI. Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quîs ne acta Senatus publica-
rentur. *Conficiebat ea quiſpiam è Senatu: ſcilicet ne arcana patrum ſciret non è patribus.* Præerat conficiendis Senator.
Colligimus ex Tacito hîc, qui Iunium hunc Ruſticum Senatorem oſtendit infrà: Quod frau-
de vnius Senatoris eluſa maieſtas imperatoria eſſet. *Et Spartiano. qui Hadriano munus*
hoc tribuit poſt Quæſturam. Poſt Quæſturam, *ait*, acta Senatus curauit. *eúmque vocà-* Officium ab actis Senatus.
bant A curâ actorum, vel, Ab Actis Senatus. Lapis vetus, C. PORCIO. C. F. QVIR.
X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVÆSTOR. AB. ACTIS. CEN.
Conficiebat dixi Senator: ſiue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti ſcribæ cenſualeſque, quos
à re Actuarios item dicebant. Capitolinus Senatuſconſultum Tacitum ita deſcribit, vt non ſcri- Scribæ actorum & Cenſuales.
C bæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent: Senatores excipetent, Sena-
tores omnia officia cenſualium ſcribarumque complerent, nequid fortè proderetur.
Cenſuales illa ætas dixit, librarios, ſcribas, tabellioneſque. Inde titulus in Codice l. X. *conce-*
ptus, De tabulariis, ſcribis, logographis, & cenſualibus: *inde & Cenſuale officium, haud*
abſimili ſenſu, l. XVIII. C. *De teſtamentis. Eaque mente Tertullianus Apol. cap.* XX. Græcorum
cenſuales conferendi. * *Actuarij qui excipiunt ſcribuntque, vt Iulio Suetonij cap.* LV. *Sene-* * Ineptè Velius Longus,
cæ epiſt. XXIII. Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & Actuarij vice fun- Actuarij, diuerſi actibus occupati.
gitur: *& Gloſſis Græcis*, ὑπομνηματογράφος, Actuarius, Memoralius. *Qui non in vrbe ſo-*
lùm, ſed in prouinciis militiaque. Actuarij in militiâ, lib. V. C. *De erogatione militar. annonæ. Et* Actuarij, ſcriptores tantùm dicuntur actorum:
Spartiano: Ipſe quòd matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret,
à quodam Actuario, cuius vxorem ſtuprauerat, percuſſus eſt. *Quos eleganter & cum ad-* Actuarij in militiâ.
fectu deſcribit Victor in Gallieno: Actuarij, *inquit*, genus hominum nequam, venale, cal-
lidum, ſeditioſum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandaſque quaſi
ab naturâ factum, annonæ dominans: eoque vtilia curantibus & fortunis aratorum
D infeſtum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnoque opes con-
traxerit. *Satis de Actis Senatus: venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio* Acta publica.
cap. V. *& aliàs paſſim. Item Diurna, quia in dies conficerentur, Tacito lib.* XVI. *&* XIII. *Item* Diurna.
Vrbana. Sæpiùs etiam ἁπλῶς *Acta,* κατ᾽ ἐξοχήν. *Iis continebantur res rationeſque populi, iudicia* Vrbana. Materies eorum.
publica, ſupplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illuſtres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis
ſuppliciiſque admonuit Ammianus libro XXII. Et acta ſuper eo geſta non ſine magno le-
gebantur horrore, cùm id voluminis publici contineret exordium: Conſulatu Tauri
& Florentij, inducto ſub Præconibus Tauro. *Vbi & formam aliquam ſeruabis conficièn-* Forma conficiendi.
dorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib. XIII. Nerone II. L. Piſone Cos pauca memo-
riâ digna euenêre. niſi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem Am-
phitheatri Cæſar exſtruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. re-
pertum ſit, res illuſtres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare. *De natiuitatibus* Natiuitates in actis.
Sueto-

Suetonius ſæpè : qui plerumque argumenta ſibi ſumit de die cuiuſque principis natali, ex Actis. A

Seruij inſtitutum.

vt Tiber cap. V. *Cal. cap.* IX. *Origo eius inſtituti à Seruio Tullio, qui vt numerum ſciret naſcentium, morientium, virorum ; adinuenit, Vti propinqui natâ prole certum aliquem nummum in ærarium Iunonis Lucinæ inferrent : iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitinæ : & ſumente quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuiſſe is mos videtur, ſed in pueris natis retraxit Auguſtus : eaque adnotatio in Actis cum curâ habitâ, vtique poſt Iulias Papiaſque leges. Iuuenalis,*

—— Tu libris Actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri ——

Profeſſio apud Acta.

Apuleius : Parer natum ſibi filium ceterorum more profeſſus eſt. *Scæuola l.* XXVIII. *De probationib.* Mulier grauida repudiata, abſente marito filium enixa, vt ſpurium in Actis

Cautè legendus Capitolinus.

profeſſa eſt. *Capitolinus in Gordianis :* Filium Gordianum nomine Antonini & ſigno illuſtrauit, cùm apud Præf. ærarij, more Romano, profeſſus filium, publicis Actis eius nomen infereret. *Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac profeſſione diſſerit, quaſi ille inuenerit primus.* Inter hæc, *inquit*, liberales cauſſas ita muniuit, vt primus B iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine impoſito. *Quod aliter eſt : ſed addidit quædam, immutauitque.*

Diuortia in Actis.
Cicero correctus & explicatus.
** Fuluius tamen legit, mundum. de quo etiam cogito.*

De matrimoniis diuortiiſque, clarum eſt in Acta relata fuiſſe propter præmia pœnaſque legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiamque. Cælius ad Ciceronem, Paulla Valeria (*ſcribo* Valerij, *id eſt, coniunx*) ſoror Triarij diuortium ſine cauſsâ fecit. Nuptura eſt D. Bruto : * nondum rettulerat. *Rettulerat, ſcilicet in Acta. Seneca De Beneficiis :* Quia verò nulla iam ſine diuortio acta ſunt, quod ſæpè audiebant, facere didicerunt. *Et ad matrimonia pertin:t verſus Iuuenalis,*

Fient iſta palàm, cupient & in Acta referri.

Vbi repoſita Acta.
** Siue etiam ad ædem Nympharū. ex Cicerone, pro Milone.*
Tabularium.

*Hæc Acta à ſcribis tabellariiſque confecta videntur, & ad * Atrium Libertatis in Tabulario adſeruata. Liuius* XLIII. Cenſores extemplò in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis publicis ſeruis. *Cui vetus inſcriptio Curatores tamen quoſdam adſignat,*

C. CALPETANVS. STATIVS C
SEX. METRORIVS
M. PERPENNA. LVRCO
T. SARTIVS. DECIANVS
CVRATORES. TABVLARIOR.
PVBLICORVM. FAC. CVR.

Præfecti ærario tabulas publicas adſeruabant.

At ex Taciti XIII. *colligas curam eam Quæſtorib. fuiſſe aut ærarij Præfectis.* Princeps, *inquit*, curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit. *Eoque facit quòd M. Aurelius Profeſſiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo : Virgilioque* II. *Georg.*

— aut populi tabularia vidit.

Vbi Seruius quædam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Præfect. vrbis : Fecit Romæ, *inquit*, curatores vrbis XIV. ſed exconſulares viros, quos audire negotia vrbis iuſſit, vt omnes aut magna pars adeſſent, cùm Acta fierent. *Sed intellegit*

Regiſtra publica.

iudiciaria acta. Fuerunt & Regiſtra quædam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiſcus in D *Probo :* Vſus ſum etiam Regiſtris ſcribarum porticus Porphyreticæ, Actis etiam Sena-

Acta reparata à Tiberio.

tus, ac populi. *Perierant hæc publica acta (γράμματα δημόσια appellat Dio) quà vetuſtate, quà incendio : ſed reparauit primo principatu ſuo Tiberius, tribus Senatoribus ad deſcribendum conquirendumque delectis. Adi Græcum eum ſcriptorem lib.* LVII. *in actis anni* DCCLXIX.

Acta, materia hiſtoricorum.

Dixi iſta vberiùs, & præter rem, vt conſtaret in parte iuuentuti, quæ eſſent illa Acta, quorum teſtimonio totiens noſter aliique in memoriâ rerum vſi : quæque habita ſemper hiſtoriæ materia & ſeges.

IVSTI

A

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM VI. ANNALIVM
EXCVRSVS.

Pag. 143.

A.

OLIM *qui damnati grauioris criminis, puta Maieſtatis, Perduellionis, Tyrannidis:* Pœnæ in damnatos.
B *non ipſi ſolùm adflicti & perditi, ſed nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ ſimili volebant, non pœnæ modò, ſed ignominiæ metu. Itaque hæc duo ferè vſurpata: vt nomen deleretur, vt effigies tolleretur. De nomine, Cicero Philip.* XIV. *tùm Antonij nomen è Faſtis ſublatum decreto Senatus eſſet:* Cuius totus conſulatus eſt ex Nomen tollebant.
omni monumentorum memoriâ reuulſus. *Noſter lib.* II. Nomen Piſonis radendum Faſtis cenſuit. *Lampridius in Eligabalo:* Nomen Antonini eraſum eſt, Senatu iubente. *Radebant igitur: ſed & ſæpè contenti erant per dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo:* Miſit qui & in caſtris ſtatuarum eius titulos luto tegerent, vt fieri ſolet de Tyrannis. Oblinebant.
Euſebius pulchrè Eccl. Hiſtor. lib. IX. *cap. vlt. de Maxentio:* Γραφαί τε ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἠχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι καταμελανούμεναι: Inſcriptiones etiam & tituli, quicumque honori eius aut liberorum per ſingulas vrbes poſiti erant, partim è ſublimi in terram detracti confractique ſunt; partim vt videntibus inutiles fierent, obſcuro quodam colore
C obducti & nigrefacti. *At de effigie fractâ & abolitâ, Ambroſius:* Vide quemadmodum Effigiem frangebant.
in ciuitatibus bonorum Principum imagines perſeuerent, deleantur tyrannorum. *Capitolinus in Gordianis:* Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraſerunt. *Liuius de Athenienſibus:* Rogationem extemplo tulerunt, vt Philippi ſtatuæ, imagines omnes nominaque earum, tollerentur delerenturque. *Iuuenalis:*

Frangendâ miſeram funeſtat imagine gentem.

Euſebius loco quem dixi: Ἀνδριάντες τε ὁμοίως ὅσοι εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν ἐξανέστησαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρίβοντο. Γέλως καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκείμενοι: Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, ſimiliter deiectæ & protritæ ſunt: ac ludibrio & irriſui expoſitæ omnium qui iniuriâ & ignominiâ afficere eas vellent. *Ratio autem iſta abolendi duplex. Prior, vt modeſtè id fieret, & per magiſtratum ſubmouerentur è publico conſpectu.* Aliquandò per decretum.
Cicero in Verrem IV. Centuripinorum Senatus decreuit, vt quæ ſtatuæ C. Verris ipſius & filij eſſent, eas Quæſtores demoliendas locarent, dumque ea demolitio fieret,
D Senatores non minus XXX. adeſſent. *Suetonius Domitiano:* Senatus ſcalas inferri, clypeoſque & imagines eius coràm detrahi & affligi ſolo iuſſit. *Altera, vt per impetum, & tota* Aliàs per impetum.
res permitteretur furori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos ſtatuis altioribus inijcere, atque ita detrahere. Iuuenalis:

—— deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.

Seneca, ſeu quis alius, in Octauiâ: de ſtatuis Poppææ: Seneca correctus.

—— membra per partes trahunt
Deducta laqueis.

Ita enim rectè illic legimus, non Diducta. *Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyrico:* Ergo iſtæ quidem æreæ & paucæ manent manebuntque quamdiu templum ipſum: illæ autem aureæ & innumerabiles, ſtrage & ruinâ publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere ſolo ſuperbiſſimos vultus, inſtare ferro, ſæuire ſecuribus, vt ſi ſingulos ictus ſanguis dolorque ſequeretur. Nemo tam temperans gaudij ſeræque (*velim ſcribi*, ſeruſque) Et Plinius.

que) lætitiæ, quin inſtar vltionis videretur cernere laceros artus, truncata membra, poſtremò truces horrendaſque imagines abiectas (*lego*, obiectas) excoctaſque flammis, vt ex illo terrore & minis, in vſum hominum ac voluptates ignibus mutarentur. *Mos autem hic damnandi imagines ſanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio*: Sext. Titius, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi ſuæ, condemnatus eſt. *Vbi & hoc vides, culpæ fuiſſe vel priuatim damnatorum imagines habere. Quâ mente illud Taciti ſcriptum, lib.* XI. Ac primùm in veſtibulo imaginem patris Silij Sc^to abolitam demonſtrat. *Pulchrè Ambroſius Officior. lib.* I. *cap.* XLIX. Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius eſt damnationi? A

Quàm vetus ſit inſtitutum.

Nefas habere eiuſmodi imagines.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM XI. ANNALIVM EXCVRSVS. B

A.

Pag. 176.

PAGINA PRIMA.

Orationis Claudij fragmentum.

MÆ. RERVM. NOSTR. . . . .

EQVIDEM. PRIMAM. OMNIVM. ILLAM. COGITATIONEM. HOMINVM. QVAM. MAXIME. PRIMAM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DEPRECOR. NE. QVASI. NOVAM. ISTAM. REM. INTRODVCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. POTIVS. COGITETIS. QVAM. MVLTA. IN. HAC. CIVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM. STATIM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRÆ. IN. QVOT. FORMAS. STATVSQVE. RES. P. NOSTRA. DIDVCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TENVERE. VRBEM. NE. TAMEN. DOMESTICIS. SVCCESSORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. SVPERVENERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. VT. NVMA. ROMVLO. SVCCESSERIT. EX. SABINIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. EXTERNVS. VT. ANCO. MARCIO. PRISCVS. TARQVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD. PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE. GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVÆ. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT. SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POSTQVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNVM. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET. FILIO. NEPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. INSERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. SI. TVSCOS. CÆLI. QVONDAM. VIVENNÆ. SODALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS. COMES. POSTQVAM. VARIA. FORTVNA. EXACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CÆLIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CÆLIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CÆLIO. ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA. APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVMMA. CVM. REI. P. VTILITATE. OBTINVIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVITATI. NOSTRÆ. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTÆSVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO. REIP. TRANSLATA. EST.

Margin letters: C (beside "STATIM. AB. ORIGINE…"), D (beside "SIA. SI. TVSCOS…").

A QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRÆ. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN. ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI. MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXILIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD. DECEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRALI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP. ∴∴ VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SÆPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES. NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO PROCESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO. INSOLENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVÆSISSE. IACTATIONEM. GLORIÆ. PROLA-

B TI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

PAGINA SECVNDA.

∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴ SANE ∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴∴ NOVO. ∴∴∴∴ DIVVS. AVG. ∴∴∴∴∴∴∴ NO. ∴∴∴∴∴ LVS. ET. PATRVVS. TI. CÆSAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONORVM. SCILICET. VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA. ESSE. VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR? EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC PARTEM. CENSVRÆ. MEÆ. APPROBARE. COEPERO. QVID. DE. EA. RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PROVINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.

C ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIÆ. CONFERT. EX. QVA. COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTINVM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVÆSO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVÆ. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALÆSTRICVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT. QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANÆ. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.

D TEMPVS. EST. IAM. TI. CÆSAR. GERMANICE. DETEGERE. TE. PATRIBVS. CONSCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES. GALLIÆ. NARBONENSIS. VENISTI.

TOT. ECCE. INSIGNES. IVVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PÆNITENDI. SENATORES. QVAM. PÆNITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HÆC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DESIDERATIS. QVAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES PROVINCIÆ. NARBONENSIS. IAM VOBIS. SENATORES. MITTERE. QVAN-

DO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PÆNITET. A
TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PROVINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATÆ. GALLIÆ. CAVSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVMQVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMANIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM. PRÆSTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. CENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM. VT. PVBLICE. NOTÆ. SINT. FACVLTATES. NOSTRÆ. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

B

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XII. ANNALIVM
EXCVRSVS.

A.

Pag. 187.

DE *Criſpo Paſſieno lubet paullò ampliùs adtexere, illuſtri cum primis viro & oratore: & maximè ea quæ Scholiaſtes vetus Iuuenalis curioſè rettulit ad verſum Satyræ* IV.

—— venit & Criſpi iucunda ſenectus.

Criſpus, *inquit*, municeps Viſellienſis, tirocinio ſuo, in Senatu ita cœpit: * Patres conſcripti, & tu Cæſar. propter quod ſimul oratione (*malim* orationem, *vt duplex cauſſa laudis fuerit, & Libertas & eloquentia*) pleniſſimè à Tiberio conlaudatus, plurimas ſpontè cauſſas apud * c. v. egit. pro quâ re in Baſilicâ Iuliâ eius ſtatua poſita eſt. Conſulatus duos geſſit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam; illam amitam, hanc matrem Neronis Cæſaris. Poſſedit bis mille ſeſtertia. (*ſcribo*, bis millies ſeſtertiûm: *quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hereditate eius ditatum.*) Omnium Principum gratiam adpetiuit, ſed præcipuè Cæſaris (*excidit nota prænominis C. id eſt*, Caij. *nam hunc intellegit*) quem iter facientem ſecutus eſt pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus (*à Nerone? imò verò à* Caio, *in quem ſcelus hoc inceſti competijt. niſi mauis.* Hoc illo audiente, à Nerone inter. *eâ mente, vt Caio præſente, à quopiam Nerone, qui adularetur fœdo Principi, & ſimul huic inſidiaretur, ſit rogatus.*) Haberétne, ſicut ipſe, cum ſorore germanâ conſuetudinem? Nondum, inquit, quantumuis decenter & cautè. ne aut negantem eum argueret, aut adſentientem ſibimet mendacio dehoneſtaret. (*corrigo*, ne aut negando eum arg. aut adſentiendo ſemet dehon.) Perijt per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus eſt. *Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Paſſienum hunc traho, auctore eius valdè inuito. Nam ille (dormijt, ac ſtertuit?) refert ad Criſpum, qui ſub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrant in eum re aut æuo, quæ hic dicta. Mira* μνημεία *Scholiaſtæ, aliàs docti. Sed & noſter amicus, cur reſcribit* municeps Vercellenſis? Εὐλόγως *ad Vibium illum, fateor: at non ad Paſſienum Quamquam Viſelliæ municipium etiam mihi ignotum. An* Virellienſis? *an* Vicellienſis? *quæ loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronico, eam Principe Caligulâ ponit, anno eius ſecundo:* Paſſienus filius, fraude hereditatis ſuæ necatur. *ſanè falſum eſt. conſtat enim ſub initia Claudij obijſſe, ex Suetonij Nerone capite* VI. *Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, vt in Chronico illo multa. ſed & emendanda ſic:* fraude here-

* *Propoſuit Patres Principis. ſanè quàm liberè in ſeruitute.*
* *Interpretare Centum viros.*

C

D

A heredis ſuæ. *Agrippina enim illi heres, & per eius fraudem, vt diſertè in Scholiaſte extremis hic verbis legis, perijt. Fuit & Paſſienus pater, Seneca nominatus lib. II. Controuerſ. V. Ad quem pertinere cenſeo Vellei verba libro II.* Triumphalia ornamenta ex Africâ *et tribuentis: idque ſub Auguſto.*

B.

PAG. 206.

IN prouincias Cæſaris olim Legati aut Proprætores miſſi. in prouincias dico maiores. Nam quædam minores nec tantæ rei, Procuratores ſaltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus; vt reditus ac tributa colligerent, aliaque quæ ad fiſcum: ſed quoniam, nullo alio Præſide, res ſæpè cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in re criminum; factum vt iuriſdictionem aliquam ſibi ſumerent, Præſidum exemplo. Id Procuratorum genus, notæ & diſcriminis cauſsâ, dicti paſſim in libris legum, Procuratores vice Præſidis, aut cum poteſtate. vt. l. II. C. De pœnis.

Prouinciæ minores ſolis Procuratoribus rectæ.

Ij paullatim iura dicere auſi.

B *l. III. C. Vbi cauſſ. fiſc. l. IV. C. Ad leg. Flau. de plag. Dixi; iuriſdictionem ſumerent. reuerà enim non habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vitâ Agricolæ:* Vtrumque auum habuit procuratorem Cæſarum, quæ equeſtris nobilitas eſt. *Dio l.* LIII. Καὶ τοὺς ἐπιτρόπους *(non rectè interpres vertit Curatores)* οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας καὶ τὰ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. *id eſt:* Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, erogantque) in omnes prouincias tam ſuas quàm populi Cæſar mittit, quoſdam ex equitibus, quoſdam è libertis. *Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocarique poterant ad diſquiſitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (vt ad rem, & ſollenniter loquar) nefas. apud magiſtratum ſolum populi Romani, próve magiſtratu actio legis fuit. vt Conſules, Proconſules, Prætores, Proprætores: qui omnes è Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Ægypti, apud quem, vt Tacitus notat, lege agi permiſit Auguſtus, decreto quodam ſingulari. Attamen*

Procuratores vice Præſidis.

Procuratores ex equite, aut libertino.

Ideò iure ipſo acta eorum non rata.

Præfectus Ægypti, ſupra cæteros ius habuit.

C *procuratores iſti prouincijs præerant, & ius ſæpè in crimine & cauſsâ capitis dicebant. Exemplum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè Præſes) ſententiam tulit de capite noſtri capitis, Chriſti Seruatoris: exempla in Petronio, Cumano, alijſque vulgò apud Ioſephum. Idemque in certis minutis prouincijs factum, quibus regendis ſolus Procurator. quarum aliquot Tacitus recenſuit I. Hiſtor.* Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, quæque aliæ Procuratoribus cohibentur. *& præter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Ponti, * Epiri, pluresque. Hæc clara ſatis & certa. Ad hos Procuratores, Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis vt in prouincijs eorum decreta proinde rata ſint ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Nam ad fiſcum ſolum ſi aptas: quid fiet communibus & latè conceptis Cornelij verbis?* Rerum, *inquit,* à procuratoribus ſuis iudicatarum. *pariterque indefinitè extulit Tranquillus,* quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent. *Adde ſubſequentem omnem Taciti orationem: videbis non aliud eum indignari, quàm quod iuriſdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum ſeditione aut armis erat. At procuratores qui rei familiari tantùm impoſiti, qui in prouincijs Proconſulum aut Legatorum: planè*

Iudæa Procuratores habuit, Syriæ attributa.

Aliquot Prouinciæ queis ſolus Procurator præfuit.

* De Epiri procuratore loco Præſidis Arrian. in Diſſer. Epict. l. III. c. IV. vocat, ἄρχοντα & ἐπίτροπον.

D * *priuati erant, & inſigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio.* Καπίτωνα τὸν τῆς Ἀσίας ἐπιτροπεύσαντα εἰς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐκέχρητο, καὶ ἄλλα τινὰ ὡς ἀρχὴν ἔχων ἔπραξεν, ἐφυγάδευσεν. Οὐ γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς τὰ αὐτοκρατορικὰ χρήματα διοικοῦσι πλέον, οὐδὲ ποιεῖν ἢ τὰς νομιζομένας προσόδους ἐκλέγειν, καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις δικάζεσθαι. *Et Tacitus:* Procurator Aſiæ Lucillius Capito accuſante prouinciâ, cauſſam dixit, magnâ cum adſeueratione principis, non ſe ius niſi in ſeruitia & pecunias familiares dediſſe. quod ſi vim prætoris vſurpaſſet, manibuſque militum vſus foret, ſpreta in eo mandata ſua, audirent ſocios. *Planè ergo priuati tunc quidem. Nam poſteà ius acceperunt * de fiſcali ſaltem pecuniâ cognoſcendi, vt præmonui. Idque Dio etiam adſignificans ait,* οὐ γὰρ ἐξῆν τότε. *Hi poſteriores Procuratores multi erant, & ſparſi per prouincias omnes: illi, pauciores digni oreſque. Dio excipuas habere Proconſulum prouincias videtur ab adminiſtratione Procuratorum. Addit enim ad verba libri* LIII. *quæ ſuprà,* πλὴν καθ' ὅσον τοὺς φόρους οἱ εὐθύνοντες,

* Ante Claudium quidem, nam poſteà ampliatum & illorum ius.

* Etiam de lege Fabiâ de plagiarijs ex conſtitutione Imp. M. Antonini. Vlpian. l. 9. De of. Procons.

παρ

An in Proconſulum prouincijs procuratores. Fuiſſe videri. Duplices in prouincijs quibuſdam reditus.

παρ' ὧν ἀρχόντων ἐσπράττοντο. quaſi Proconſules reditus collegerint ipſi in prouincijs ſuis. Fallacia A *verba, quæ virum doctum nuper induxerunt, non me. Planiſſimè enim in Proconſulum etiam prouincijs procuratores. Dio ipſe docet;* Ἐς πάντα, *inquiens,* ὁμοίως τά τε ἔθνη τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου. *id eſt,* In omnes gentes, tam quæ Cæſari quàm quæ populo adtributæ. *Atqui prouinciæ omnes populi, Proconſulum fuêre. Vlpianus item de Off. proconſ.* Sanè, *inquit*, ſi fiſcalis pecuniaria cauſſa ſit, quæ ad procuratorem Principis reſpicit, melius fecerit ſi ſe abſtineat. *cuius vana & irrita monitio, ſi in Proconſulum prouincijs Procuratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quàm Procuratorem in alijs quidem prouincijs omnes reditus colligere, quia omnes Cæſaris fiſcíque ſunt: at in Proconſularibus non omnes, quoniam * vectigalia quædam vetera ipſe Proconſul colligat in populi ærarium vſumque mittenda. Dictum ſatis, ſi addo, Procuratores ſolius rei, Rationales poſteà dictos, vt à prioribus illis diſtinguerentur. quoniam illi rempublicam etiam; hi ſolam priuatam tractabant, rationeſque pecuniæ principalis.*

* *Quæ tamen videtur ſuſtuliſſe Theodoſius, & in fiſcum ſuum vertiſſe. Vide Symmachum l. x. ep. 1.*

IVSTI LIPSI B

AD LIBRVM XIII. ANNALIVM

EXCVRSVS.

PAG. 213.

A.

Ratio dandæ tesseræ.

FORMAM *dandæ teſſeræ petendæque in parte expreſſit Appianus* IV. *Ciuilium:* Καὶ ὁ Λεύκιος, *inquit*, ἔπεμψε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα τοῦ στρατοῦ ληψομένους παρὰ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἔφερον αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τὸν αἰτοῦντα τὸ σύνθημα χιλίαρχον, ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐφήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παρόντος. *Atque olim ea* C

Cur ſic dicta.

data videtur ſine voce, inſcripta vel inſculpta breui ligno; vnde Teſſeræ nomen. de quo Polybium adi lib. VI. *at ſub Impp. vocale id ſignum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci. Pauſanias libro* X. Cùm vtrimque à ducibus de more militi teſſeræ darentur, fortuitu ad oraculi verba appoſitæ datæ ſunt, à Theſſalis Itonia Minerua, à Phocenſibus generis auctor Phocus. *Etiam Perſæ, ſi Xenophonti fides lib* VII. Παιδείας. *&* III. *vbi à Cyro teſſera data* Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. *aut* Ζεὺς σωτήρ. *Suetonij loci bini non ſani in hac re. alter Cal. cap.* LVIII. Signum, *ait*, more militiæ petiſſe: & Caio Iouem dante, Chærcam exclamaſſe, Accipe ratum. *vbi reſtituo magnanimi viri vocem litterâ additâ,* Accipe * iratum. *alter cap.* LVI. Solitus modò ſignum petenti, Priapum aut Venerem dare; modò oſculandam manum offerre formatam commotamque in obſcænum modum. *Libri vett.* commitamque, *aut*, cammatamque. *Scribo*, gammatamque. *Gammata manus, inſertis commixtiſque digitis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiâ & nunc. Sic lapides Gammati: non ſolùm qui inſculptum Gamma habebant, ſed qui litteram eam exprimebant tranſuerſi. Scriptor Gromaticus:* Solent termini occurrere, qui lapides tam D longiores ſunt quàm qui latiores ſequendi: hoc eſt, aut ſi curſum dirigunt lineares, aut ſi gamma faciunt tranſuerſi. *Malo etiam in Suetonij verbis,* obſcænum nodum, *quàm* modum. *Facit ad lucem infamis huius ſigni Lampridij locus Eligabalo:* Neque vmquam verbis pepercit infamibus, cùm & digitis impudicitiam oſtentaret, nec vllus in conuentu & audiente populo eſſet pudor. *Scies ampliùs tu tiro, Teſſeram duplicem fuiſſe: vnam quæ ad excubias, alteram quæ ad pugnam. De poſtremâ Tacitus lib.* III. *Hiſtor.* Eadem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnæ ſignum.

Deorum nomina crebra pro ſigno.

Suetonius correctus.

* *Solemus enim quibus malè precamur cupimuſque ſactum. Iouem iratū optare.* Iterùm is correctus. Gammata manus, Italorum ritu. Gammati lapides.

Teſſera duplex.

B.

PAG. 224

O LIM *ærario præpoſiti Quæſtores: notum. Cauſſa immutandi ſub Iulio Cæſare orta, anno vrbis* DCCIX. *Quia enim abſente Cæſare Quæſtores creati nulli, ærarij cura Ædilibus duobus commiſſa eſt: nec rediit poſtillà ad Quæſtores. Dio diſertè notat lib.* XLIII. *Ædiles ergo præfuiſſe videntur (non enim immutationem reperio) per annos ferè decem & ſeptem, donec Auguſtus Prætorios ſubſtituit. Factum anno* DCCXXVI. *Dio lib* LIII. Καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τὸ δημόσιον ἐδεῖτο, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, πρός τε τὴν διοίκησιν σφῶν, δύο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων αἱρεῖσθαι ἐκέλευσε. *id eſt:* Quoniam ærarium publicum inops pecuniarum eſſet, quaſdam mutuò ſumptas in id contulit: & adminiſtrarioni earum duos Præturâ functos in annos ſingulos electos præfici iuſſit. *Suetonius cap.* XXXVI. Auctor fuit, vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios, Prætoréſve tranſiret. *Tacitus hic. Ideò in monumentis id aui hiſtorijſque, Prætores ærarij, inſcripti paſſim. Manſit ad Claudium,* qui curam ærarij Saturni Quæſtoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut vtique præturâ functi ſuſtinuerant, *ait Sueton. cap.* XXIV. *Ita tamen, vt honores ijs extra ordinem permitteret, ait Tacitus,* ne metu offenſionum ſegniùs conſulerent. *Quem Dio explicat, in Claudio:* Τοὺς στρατηγοὺς τοὺς ἐπὶ τῇ διοικήσει καταλύσας, ταμίαις αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν, οὐχ ὅσα καὶ ἐτησίους σφᾶς (ὅπερ ἐπί τι ἐκείνων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν μετὰ ταῦτα ἐγένετο) ἄρχειν, ἀλλ' οἱ δύο οἱ αὐτοὶ τρία ὅλα ἔτη αὐτὴν διῆγον, καὶ οἱ μὲν στρατηγίας εὐθὺς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἔφερον ὅπως ποτὲ καὶ ἔδοξαν ἄρξαι. *id eſt:* Prætores ærarij ſoluens, Quæſtoribus rurſum antiquo more id tradidit. non tamen vt annuum eorum munus eſſet (quod anteà & in ipſis & in Prætoribus factum:) ſed duo ijdem tres annos continuos eam curam ſuſtinebant: eiſque exactis Præturas ſtatim adipiſcebantur, interdum & præmium mercedemque: proinde ac benè ſe geſſerant. *Honores ergo extra ordinem ijs dati, ſunt Præturæ. Sed ipſum immutans rurſum Nero, rediit non ad Prætores (non enim ita appellati ampliùs) ſed ad Præfectos: quos è Prætorijs elegit. Itaque clarè Tacitus,* Prætura perfunctos delegit, *non Prætores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe nullo Romæ, iterùm Prætores præfecti videntur: innuitque Tacitus lib.* IV. *Hiſtor.* Prætores ærarij (nam tunc à Prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem queſti, &c. *Inſita enim admonitio facilè oſtendit aliud fuiſſe Taciti, id eſt, Traiani æuo. Gellius lib.* XIII. *Præfectum nominat.* Quod per Quæſtorem dixi, *inquit,* intellegi nunc oportet Præf. ærario. nam cura ærarij à Quæſtoribus ad Præfectos (*ita legerim, non* Præfectum) tranſlata eſt. *Præfuiſſe autem eos cenſeo biennium, ex hac ſanctione Neronis: certè quidem ita ſeruatum ſub Traiano Plinius Panegyr. de ſe & Tertullo:* Nondum biennium compleramus in officio laborioſiſſimo & maximo, cùm tu nobis conſulatum obtuliſti. *Et ſtatim:* Nobis Præfectis ærario, Conſulatum antequam ſucceſſorem dediſti. *In iure crebra mentio Præfectorum ærarij, vt l* XII. *De his quæ vt indignis.* L XV. & XLII. *De iure fiſci.*

De Præfectura ærarij. Primò id Quæſtores tractabant. Mox Ædiles. Inde Præturâ functi, aut Prætores.

Iterùm Quæſtores.

Iiſque extra ordinem datæ præturæ.

Præfecti è Prætorijs ſub Nerone.

Prætores ſub Veſpaſiano.

Poſtremò denique Præfecti è Prætorijs. Qui biennium præerant.

C.

PAG. 225

A D *hanc Viceſimam Arriani inſignis locus, lib.* III. *Diſſertation. Epicteti, cap.* XXVI. Ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί δοκεῖτε; ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι ἀργύριον; οὔ. ἀλλ' ὅτι φαντάζεται, *&c. In quo loco, vide vt cæcutiat vir, alia doctus. Nam vertit:* Seruus inprimis cupit ſe donari libertate. Quam ob cauſſam? an quia deſiderat pro teſſerâ vendentibus argumentum numerare? Non. ſed quia opinatur, &c. *Et in Notis ait,* εἰκοστώνην *eſſe qui rem emit exhibito ſigno aut teſſerâ: manumiſſos autem emere publicè frumenta potuiſſe exhibitâ teſſerâ: vnde Perſius:*

— ſcabroſum teſſerulâ far.

Somnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, Τοῖς εἰκοστώναις. *Gloſſæ:* εἰκοστώνης, ὁ τὰς εἰκοστὰς ὠνούμενος,

Interpretis Arriani lapſus.

Correctus Arrianus.

Correctus Arrianus.

ἀπαιτεῖ, Vicesimarius. *Verte igitur:* An quia vicesimarijs argentum dare desiderat? *Idem* A *Arrianus lib. II. cap. I.* Ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὑτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὑτοῦ δοῦλον. Ἄλλο οὐδέν; ναί. Καὶ εἰκοστὴν αὐτοῦ δοῦναι ὀφείλει. *id eſt:* Cùm quis ſeruum ſuum verterit apud Prætorem, nihílne fecit? fecit. quid? vertit ſuum ſeruum. Numquid ampliùs? Certè. vigeſimam pro eo dependet. *Cicero lib. II. ad Attic. epiſt.* XVI. Portotijs Italiæ ſublatis, quod vectigal ſupereſt domeſticum, præter Viceſimam? *Hæc in manumiſſis. At in ſeruis receptum, vt quotiens venirent, vectigal pro ijs penderet emptor. Id Tacitus fuiſſe ait, quintam & vicesimam: lectio modò ſit certa. Ambigas enim iure, quoniam de hac* XXV. *nihil alibi ſcriptum Imò ſcriptum contrà: Auguſtum, cùm pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles ei opus, inſtituiſſe Quinquageſimam venalium mancipiorum. Dio* LV. *in actis anni* DCCLX. Τὸ τέλος τὸ τῆς πεντηκοστῆς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδραπόδων πράσει ἐσήγαγε. *Et hercule vti aliarum rerum venalium Centeſima fuit: ſic Quinquageſima mancipiorum. auſimque in Tacito reponere.* * quinquageſimæ. *Ala quinquageſima eſt, de quâ in Symmacho, & infrà, hoc ipſo libro. Fuit & Viceſima hereditatium, inſtituta ab Auguſto ad ærarium militare. de quâ Dio lib* LV. *actis anni* DCCLIX. Τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν ἢ καὶ πενήτων, κα- B ταλείπωσι, κατεστήσατο. *Temperauit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione. qui omnino videndus, ſi vim intellegere aues eius vectigalis. poſtque illos Antoninus Philoſophus, de quo Capitolinus:* Leges etiam addidit (*ſiue edidit*) de viceſimâ hereditatum: de tutelis. *Videndus item Paullus lib.* IV. *Sent. tit.* VI. *lib. vlt.* C. *de edicto D. Hadrian. toll. De Viceſima legibus primus ſcripſit A. Ofilius, & poſt eum Macer libros duos. Inuenio & in lapidibus,* PROCVRATOR XX. HEREDITATIVM. *item,* PROMAGISTER. XX. HEREDITATVM. *qui poſtremus titulus ab eo, quòd, vti è Plinio diſcis, publicani colligebant hoc vectigal: quorum Magiſtri, & Promagiſtri. Satis. nec enim Iuriſconſultorum frugem demetere propoſitum nobis.*

Viceſimæ-quintæ vectigal in ſeruis venalibus. Quinquageſima venalium. * Niſi tamen in Dione vitium, & reſcribi placeat, πεντηκοστῆς. Viceſima hereditatium. Promagiſter Viceſimæ.

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM XIV. ANNALIVM C

EXCVRSVS.

A.

PAG. 238

Errant vulgò in conuiuijs, Tempeſtiuis, & Intempeſtiuis.

TEMPVS *enim vt tardè aliquando iuuentus noſtra diſcat, quid Tempeſtina conuiuia, quid Intempeſtiua. Diſcat, & dediſcat illa quæ nuper hauſit à magnis magiſtris. Aiunt conuiuium Tempeſtiuum eſſe, quod tempore celebretur: verbo reque honeſtum: nec in vitio poni vmquam, niſi in libris vitiatis. Ecce alij qui* D *Tempeſtiuum nihilum differre dicant ab Intempeſtiuo: & in culpâ habitum vtrumque. Tertium vidi, qui conuiuia tempeſtiua vellet eſſe, quæ ſtetis certiſque temporibus præberent ſacerdotes. Inducunt, & ſeducunt. audite me iuuenes, &, cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima conuiuij hora apud Romanos priſcos, Sol occaſus. Saluianus libro* I. Numquid parcam illam tunc agreſtemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac ruſticos cibos, ante ipſos quibus coxerant focos ſumerent; eoſque ipſos capere niſi ad veſperam non liceret? *Itaque quia veſperè cœna: ideò prouerbij forma in Plauto,* de veſpere ſuo viuere. *Poſteà autem Decima haberi cœpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, vbi deſcribit hominem vanè glorioſum lib.* IV. *Is ad eos quos vocauerat ad cœnam non in ſuas ædes:* Itáne? eamus, inquit, hoſpites. Frater venit ex Salerno. ego illi obuiàm pergo, vos huc Decimâ venitote. Hoſpites diſcedunt, ille ſe raptim domum ſuam conijcit: illi Decimâ quò iuſſerat,

Hora cœnæ priſcis veſpera.

Poſteà Decima.

A veniunt. *Et ab eâ mente Philippus Vulteium inuitans, apud Horat.* : Poſt nonam venies.——
Imò actuoſi homines & forenſes poſt decimam ſæpè. quoniam res & iudicia in foro exercita ad Aut ſeridè.
Decimam horam, vti ex Milonianâ Aſconij diſcas. At labente imperio moribuſque, octaua hora
balnei haberi cœpta, nona ipſa cænæ. Plinius de Spurinnâ : Vbi hora balnei nunciata eſt, Poſteà Nona.
(eſt autem hieme nona, æſtate octaua) in ſole ambulat nudus. lotus accubat. *Martialis*
præter locos alios:

Impetat exſtructos frangere Nona thoros.

Hanc horam qui præueniebant, tempeſtiuè epulari dicebantur & prematurè, & conuiuia eo- Tempeſtiua conuiuia ante horam.
rum Tempeſtiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempeſtam, iure eorum epulæ Intem-
peſtiuæ. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plau-
tus probrosè in ſenem:

Cum ſuo ſibi gnato vnà ad amicam de die
Potare.

B *Hinc apud Catullum* : Conuiuia lauta de die: *apud Horatium,*
—— dictus herè illic De medio potare die.

Suetonius de Nerone: Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat. *Plinius in lau-*
datione Traiani: Non enim ante medium diem diſtentus, ſolitariâ cænâ ſpectator adno-
tatorque conuiuis tuis immines. *Liuius de Annibale Capuæ laſciuiente* : Cœperunt epulari
de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari diſciplinâ eſſe. *Cicero de Piſone*:
Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit: *culpatque eum vitij vtriuſque.*
Vti & Silius Campanos:

—— medioque dierum
Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
Deprenſa.

Hæc tempeſtiua conuiuia ſæpè vſurpari ſolita diebus lætis, feſtiſque. Iuuenalis Perſicum ſuum Quando ea viurpata. Iuuenalis explicatus.
inuitans: —— iam nunc in balnea ſaluâ
Fronte licet vadas: quamquam ſolida hora ſuperſit

C Ad Sextam.

Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, præter morem, & ad epulas venire ſextâ ſeptimâve.
Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullianus: Non lauor diluculo Et Tertullianus.
Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam: attamen lauor honeſtâ horâ & ſalubri.
Nam lautio ſemper ante cibum. Item nuptijs. Apuleius apol. I. Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud
celebratum officium, ac conuiuium tempeſtiuum? *Ea ſunt conuiuia quæ Catoni placita*
apud Ciceronem: Ego verò propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuijs dele-
ctor. *Item Claudio, de quo Tacitus lib.* XI. Claudius domum regreſſus, & tempeſtiuis epu-
lis delinitus. *Quæ epulæ ſi mediâ nocte fuiſſent, non potuit inter eas Meſſallina eſſe interfecta,*
ſine querelâ aut verbo hiſtoricorum. Alexandro: de quo Curtius lib. VIII. Iamque iret parare
in poſterum iuſſus, ſollenni & tempeſtiuo adhibetur conuiuio. *Tamen hæc conuiuia iure* Reprehenſa ea conuiuia.
in vitio. Cicero ad Atticum libro IX. Audio bonis viris hanc cunctationem noſtram non
probari, multaque & ſeuerè in me in conuiuijs quidem tempeſtiuis diſputari. *Ibidem*:

D Quas eos cænas facete & obite ſcripſit ad me Sextius? quàm lautas, quàm tempeſtiuas?
Idem lib. III. *in Verrem, de Apronij cænâ in foro*: Statuitur Lollius in illo tempeſtiuo gla-
diatorum conuiuio. *Et de ipſo Verre lib.* v. *ait eum* diem conuiuijs, noctem ſtupris contri-
uiſſe. *Quinctilianus Declamat.* CCCXXXI. Neque enim ſenectutem adfert ſummus dies,
ſed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, poſt quam concidendum eſt; ſed
tempeſtiuum conuiuium, & auiditas nimia. *Seneca De Irâ lib.* II. *cap.* XXVIII. Aliena
vitia in oculis habemus, à tergo noſtra ſunt. Inde eſt, quòd tempeſtiua filij conuiuia
pater deterior filio caſtigat. *Addo Taciti locum lib.* II. *Hiſtor.* Diſcubuerat Vitellius Ticini,
adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribunique ex moribus imperatorum ſeuerita- Clarum argumentum è Taciti contextu ad Tempeſtiua conuiuia.
tem æmulantur, vel tempeſtiuis conuiuijs gaudent. *Qui vel ſolus locus ſententiæ meæ fir-*
mandæ. Cêdò enim ſi non de die illud epulum, quomodò ſubiungit de luctâ inter milites? Quo-
modò, Puluis procul & arma adſpiciebantur, *in tenebris? Sanè iterùm de Vitellio noſter*:

 medio

medio diei temulentus. *& Xiphilinus,* τὸ πλεῖςον ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὸς ἐδαπάνα. *Diurnum ergo* A *conuiuium (intellego à meridie, aut circiter) Tempeſtiuum, quia initum tempori nimis: nocturnum contrà, Intempeſtiuum. Deſcribit Propertius,*

Intempeſtiuum conuiuium.

Sic noctem paterâ, ſic ducam carmine, donec
Inijciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. Senatum populumque obiurgauit edicto, quòd Cæſare prœliante, intempeſtiua conuiuia, circum & theatra, & amœnos ſeceſſus celebrarent. *Cicero pro Murenâ*: Intempeſtiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio. *Curtius lib.* VI. Intempeſtiua conuiuia, & perpotandi peruigilandique inſana dulcedo. *Et exempla plura. ſed ijs qui cor habent, hæc ſatis:* μηδὲν *autem* ὅτι πῶγων ὅτι ῥίζαι δεῖ, *ait verbum vetus.*

PAG. 243

B.

B

SED *& munera peti, darique ſolent eo die ad barbam. Ammianus libro* XVII. Cæſar cùm petenti, ex vſu, gregario cuidam vt barbas detonderet, dediſſet aliquid vile, contumelioſis calumnijs appetitus eſt à Gaudentio. *Iuuenalis,*

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis vænalibus.

Barba deo ſacrabatur.

Quin etiam deo alicui ſacrari ſolita, vt apud Græcos virginum puerorumque comæ. Suetonius de Nerone: Barbam primam poſuit, conditamque in auream pyxidem & pretioſiſſimis margaritis adornatam Capitolio conſecrauit. *vbi emendo*, Capitolino, *Ioui ſcilicet, ex Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque*

Suetonius emendatus.

Pergameo poſuit dona ſacrata deo.

Tertullianus, De animâ: Quis non exinde aut totum feli (*lego*, filij) caput reatui vouet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ proſecat, aut ſacrificio obligat, aut ſacro obſignat pro publicâ aut priuatâ deuotione? *Cenſorinus, De die natali, cap.* I. Quidam C etiam pro ceterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo ſacrum paſcebant. *Quando is mos Romæ cæperit (nam antiquos barbam aluiſſe ſatis conſtat) quæro. Liuius eum agnoſcere videtur ſub annum vrbis* CCCLXIX. *ſatis clarè, vbi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto:* Satis conſtat magnam partem plebis veſtem mutaſſe, multos mortales capillum ac barbam promiſiſſe. *Si in luctu promiſerint barbam, ergo aliàs raſa. Refellit tamen eum Varro lib.* II. *De re Ruſt.* Omnino tonſores in Italiâ primùm veniſſe ex Siciliâ dicuntur poſt R. C. A. CCCCLIV. vt ſcriptum in publico Ardeæ in litteris exſtat. eoſque adduxiſſe P. Ticinium Menam. Olim tonſores non fuiſſe adſignificant antiquorum ſtatuæ, quòd pleræque habent capillum & barbam magnam. *Nec ambigo, quin ex ritu ſui ſuperioriſque æui aberrauerit Liuio mens & manus. Cicero certè pro M. Cælio etiam Ap. Claudium Cæcum barbatum inducit, aliquot poſt notatum Varroni æuum annis. Bellis Punicis in vſu crebro iam raſuram fuiſſe docent Annalium priſca verba, quæ de Scipione* * *Agellius rettulit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & ideò à Cicerone* I. *ad Attic.* D Comeſſatores coniurationis barbatuli iuuenes. *appellati ſine vllâ laſciuiæ, vt volunt, notâ. & pro M. Cælio ad iuuenes alludens,* Non hac barbâ quâ iſta delectatur, *inquijt. iuuenemque à barbâ deſcripſit Iuuenalis,*

Mos radendæ barbæ quando cœperit Romæ. Liuius & Varro diuerſi.

Aberraſſe Liuium videri.

* Lib. III. cap. IV.

Iuuenes ſoli olim barbati.

Iam ſenior, cuius barbam tua ianua vidit.

Ponebant eam ſeriùs, citiùs, plerumque ſub XXI. *annum. Macrobius certè in Somnium Scipionis* ter ſeptenarium numerum requiri ad radendam barbam *adfirmauit. Atque ita Neronem poſuiſſe colliges ex Faſtis, annisque. Caligula tamen* XX. *anno poſuit, Suetonij cap.* X. *At Cæſar Octauianus anno demum* XXV. *vti clarum ex Dione. Natus enim M. Tullio C. Antonio Coſſ. poſuit L. Marcio C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Romanorum Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & oſtendentibus Nummis. Hæc Romæ. Apud Græcos quid? Barbam in pretio manſiſſe ad tempora Alexandri Athenæus ex Chryſippo adfert l.* XIII. *cap.* VI.

Quo anno ab ijs poſita.

Hadrianus primus reduxit barbam.

In Græciâ quando radi cœperit.

A *cap.* VI. *ſub eo rege radi repertum. Inter philoſophos primus barbam aluiſſe traditur Antiſthenes Suidæ, in voce καθεῖναι. Hæc propemodum aliena à Tacito : ſed per eum non abſurdè, vt ſpero, nec ingratijs tuis, lector, mihi nata.* Antiſthenes primus barbæ auctor philoſophis.

C. PAG. 250

OLIM *in populi libertate, non frequens appellationum vſus, non certè in cauſſâ ciuili : (nam prouocationem ad populum, in re maiori criminumque, frequentem ſcimus.) vſus tamen. A Prætore enim appellatum reperio, aliàs ad collegam eius, aliàs ad Tribunos. Ad Collegam, Cicero vno loco ſed claro, in Verrem, de Præturâ vrbanâ:* L. Piſo, *inquit*, multos codices impleuit earum rerum quibus ita interceſſit, quòd iſte aliter atque vt edixerat, decreuiſſet. quod vos oblitos eſſe non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Piſonis ſellam iſto Prætore B ſolitus ſit conuenire. quem iſte collegam niſi habuiſſet, obrutus in foro lapidibus eſſet. *Aſconiuſque ibi*: Intercedere, vt vides, etiam Prætor Prætori ſolet, vt Piſo Verri, appellatione cauſſæ ad collegam factâ. *Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio*: Appellantur Tribuni, à quibus cùm eſſet certum auxilium petitum, &c. *Clariùs infrà*: Cuius procurator à Prætore Tribunos appellare auſus ſit. *Hæc olim : nec appellatum reperio ad Senatum. At Auguſtus imperium adeptus*, Appellationes quotannis vrbanorum quidem litigatorum * Prætori delegauit vrbano : at prouincialium, conſularibus viris, quos ſingulos cuiuſque prouinciæ negotijs præpoſuiſſet, *ait Suetonius capite* XXXIII. *Quem ita intellego, vt appellationes à minoribus magiſtratibus iudicibúſve, Romæ ad Prætorem fierent, in cauſſis duntaxat ciuilibus : è prouincijs, ad conſulares. Nam quin Auguſtus ipſe, firmandæ dominationi, & iure poteſtatis Tribuniciæ, grauiorum rerum appellationes ſibi ſeruarit : ambigendum vix puto è Dionis verbis lib.* LII. *vbi Mæcenas ad Auguſtum*: Δικαζέτω δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τά τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἂν παρά τε τῶν μειζόνων ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων, C τοῦ τε πολιάρχου καὶ τοῦ ὑποτιμητοῦ καὶ τοῦ ἐπάρχου, τοῦ τε τὸν σῖτον ἐπισκοποῦντος καὶ τοῦ νυκτοφυλακοῦντος ἀφικνῆται. *etſi quædam ibi miſcet, magis ex ritu ſui æui Dio, quàm Auguſti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, ſunt exempla in noſtro ſcriptore. vt lib.* IV. ijſque inſtantibus ad Imperatorem prouocauit : *& alibi. poſt eum Caius* magiſtratibus liberam iuriſdictionem permiſit, *ait Suetonius cap.* XVI. *id eſt, ſine appellatione plenam priſcamque : ſed id non diuturnum fuit, non magis quàm permiſſa ab eo comitiorum libertas. Dio mihi auctor libro* LVIII. *ſub Caio receptum, vt iudicia quædam Senatus tractaret, ita tamen vt ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, vt appâret, non ſine pœnâ fuit. pœnâ, dico, in eos qui temerè appellaſſent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; ſtatuitque vt eâdem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellaſſent, tenerentur, quâ qui Principem. Sententiam hanc ſatis capio: confirmationem quæro & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod iſtuc faciat, niſi fortè quæ de pœnâ præiudiciali eorum qui à Præfecto vrbis appellaſſent, Symmachus ſcribit libro* X. *duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam inijcit Tranquillus,* D *qui hanc ipſam rem tangens, capite* XVII. *nihil eorum quæ Tacitus; ſed hoc tantùm dicit,* Cautum vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. *Hæret id ſpiculum, & non euello.*

De appellationibus quid olim. Ex infrequentes à Prætore ad Prætorem appellatum.

Item ad Tribunos.

* Timidè ambigo, num ſcribend. in Tranquillo. Prat. delegauit vrbi. Auguſti ſcitum in appellando. Cauſſas plerasque ſibi ſeruauit.

Ad Principem à Senatu appellatum ſub Tiberio.

Caius aliquid mutauit, ſed id vanũ fuit.

Pœna temerè appellantium.

Suetonij diſſenſus à Tacito & rem cogitanti intricata.

IVSTI

 A

IVSTI LIPSI
AD LIBRVM XV. ANNALIVM
EXCVRSVS.

Pag. 277

A.

Lib. VIII.

* *Quia ſollicite non ſeruabatur, aut ſeruabatur.*

CERTA *inueſtigatio eius diei à clade Alienſi capi poteſt, & debet. quam certum eſt anteriorem fuiſſe, & faſtis perpetuis traditam & ſignatam: ideoque & vulgo notam. Cicero ad Atticum:* Maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe vo- B luerunt Alienſis pugnæ, quàm vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo: itaque alter religioſus etiamnunc dies, alter in vulgus * ignotus. *Quis igitur ille? Liuius ex profeſſo tradit, initio libri* VI. Diem ad XV. Kal. Sextiles duplici clade inſignem, quo die ad Cremeram Fabij cæſi, quo dein ad Aliam, cum exitio vrbis, fœdè pugnatum. *Eadem Taciti noſtri aſſertio* II. *Hiſtor. de Vitellio, quem tradit* funeſto omine de cerimonijs publicis edixiſſe XV. Kal. Auguſti, die antiquitus infauſto Cremetenſi Alienſique cladibus. *Ergo eorum mente pugnæ ille dies: ſequens autem vrbis captæ, & incenſæ. quod Liuius item tradit.* Ingreſſi, *inquit,* poſtero die vrbem, patente Collinâ portâ. *Hæc ſi ita vera: quis non videt* XIV. *Kalend. ipſum incendij diem fuiſſe? & rectè igitur hic ita in Tacito ſcriptum. At alij fortaſſe diſſentiunt. Minimè. imò Agellius è Verrio Flacco refert, libro* V. *capite* XVII. *cùm cauſſam quærit, cur dies poſtriduani atri Romanis habiti? refert, inquam,* Q. Sulpicium Tribunum militum, aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratiâ poſtridie Idus feciſſe; & poſt diem tertium eius diei vrbem à Gallis occupatam C eſſe. *Quibus verbis ſi hæc ſententia eſt, vt tres dies medios, & quarto demum pugnatum; profectò cum Liuio ſentit ac Tacito, & pugnæ dies erit* Decimuſquintus Kalendarum. *Eſſe autem, ex ipſo Liuio dixeris, in quo pariter ita ſcriptum:* Quod poſtridie Idus non litaſſet Sulpicius, & poſt diem tertium obiectus hoſti exercitus Romanus eſſet. *At ſi quis aliter, & velit* poſt diem tertium, *ſignificare ipſum diem tertium: tum certè fateor,* XVI. Kalendas *diem pugnæ fuiſſe, quomodo in Viris illuſtribus (quocumque auctore) eſt ſcriptum. Sed vel ſic ipſe incendij dies* XV. *ſit, non hercules* XVI. *Itaque nihil video, quod virum illum tegat, niſi fortè Macrobius, qui deſcribens Agelliana illa, vt ſolet, adferre videtur* die poſtero *quàm Sulpicius malè ſacrificaſſet. pugnatum fuiſſe. Sed hoc ſanè falſum, & improuidè à Macrobio ſcriptum. ſicut item à Plutarcho in Cauſſis:* Ὅτι μετὰ τὰς κυντιλίας εἰδοὺς, ἃς νῦν Ἰουλίας καλοῦσιν ἐξάγοντες οἱ χιλίαρχοι τὸ στράτευμα, περὶ τὸν Ἀλίαν ποταμὸν ἐκρατήθησαν ὑπὸ Κελτῶν μάχῃ: Quod poſt Quinctiles Idus, quas nunc Iulias vocant, educentes Tribuni copias, ad Aliam flumen victi ſunt à Gallis. *Indefinitè aut falsò aio dictum: quo argumento? certo, quod Liuium eius rei auctorem dat, qui palàm contrà ſcripſit, vt iam oſtenſum. Nam Plutarchus ibi,* Ὡς οἱ πλεῖστοι νομίζουσι, καὶ Λίβιος D ἱστορεῖ: Vt plurimi arbitrantur, & Liuius in hiſtoriâ ſcribit. *Ille verò hoc non ſcribit: & quocumque rem vertas,* XIV. *Kalendarum incendij erit, imò* XIII. *fortaſſe (tanto longius à* XVI.*) ſi Plutarcho & Polybio credam. Ille in Camillo, iſte lib.* II. *ſcribunt, non* poſtero, *vt Liuius, ſed* tertio denique die à pugnâ Gallos irrupiſſe. *Et conſentit etiam, aut certè diſtinguit & conciliat Io. Zonaras:* qui poſterâ quidem die iuiſſe ad vrbem *vult*, ſed eùm portas apertas viderent, ſubſtitiſſe, inſidias veritos; & tertiâ denique die ingreſſos. *Itaque, vt finiam, nihil erroris in Tacito: cum Liuio ſentit & priſcis, quos adduxi.*

B. PÆDA-

A

B.

Pag. 288

PÆDAGOGIA *Seneca deſcribit epiſt.* XCVI. Tranſeo agmina exoletorum, per natio- Pædagogia
nes coloreſque deſcripta, vt eadem omnibus leuitas ſit, eadem primæ menſura veterum pari
lanuginis, eadem ſpecies capillorum. *Iulianus in Antiochico:* Οὐ κρείττω λῶ δέδοικας μὴ ἐγὼ τ̃ formà & ætate.
ἀγορὰν βαδίζοντάς σου, καὶ παῖδας ἐγαθῆς καλοὺς, εἰς δὲ ... *Hi pueri plerumque ad* Ad delicias.
illicita dominis. *Suetonius Nerone cap.* XXVIII. Super ingenuorum pædagogia, & matro-
narum concubinatus. *Pædagogia enim non culpat, ſed quòd ex ingenuis. Tertullianus Apol.*
Cùm de pædagogijs aulicis neſcio quem cinædum *(Antinoum intellegit)* deum facitis.
Notitiâ Imperij: ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Caſtrenſis *collocantur.* PÆDAGOGIA.
MINISTERIALES. DOMINICI. CVRÆ. PALATIORVM. *Plinius.* XXXIII.
B Iam verò & pædagogia ad tranſitum virilitatis cuſtodiantur argento: *quod de fibu-*
lis argenteis exaudio, Veneri arcendæ. Vſus etiam eorum ad menſam. Vlpianus l. XII. *de*
Inſtructo vel inſtrum. Si inſtructum fundum legaſſet, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt
cùm ibi veniſſet præſto eſſent in triclinio, legato continentur. *Hos habebant in veſte pre-*
tioſâ. Seneca De vitâ beatâ, cap. XVII. Quare pædagogium pretioſâ veſte ſuccingitur? Pretioſo amictu.
Imò auratâ. Idem De tranquillit. cap. I. Præſtringit animum apparatus alicuius pædago- Imò aureo.
gij, diligentiùs quàm intra priuatum larem veſtita & auro culta mancipia, & agmen
ſeruorum nitentium. *Ammianus libro* XXXVI. Tunicâ auro diſtinctâ, vt regius mini-
ſter, indutus, à calce in pubem in pædagogiani pueri ſpeciem. *Nec aliud ſenſit cùm de* Pædagogiani pueri.
auro Plinius ſcripſit: Honeſtiùs viri pedadogijs id damus, balineaſque diues puerorum
forma conuertit. *neſcio an,* conueſtit. *Seneca de puerorum iſtorum delicijs, epiſt.* CXXIII.
Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne ſol, ne frigus teneram cutem lædat.
Turpe eſt neminem eſſe in comitatu puerorum, cuius ſana facies medicamentum de-
ſideret. *Vides ergo vbique Pædagogia pro cœtu & quaſi collegio puerorum. pro loco non acci-* Pædagogia pro cœtu, non loco.
C *pio, nec apud Plinium quidem lib.* VII. *epiſt.* Puer in pædagogio miſtus pluribus dormie-
bat. *reſcriboque,* Puer è pædagogio. *Intellegit enim puerum pædagogianum. Ammianus* Plinij lecticola correctio.
lib. XXIX. Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obſeruandam ve-
naticiam prædam, Spartanum canem retinere diſpoſitus. *Res nomenque in parte manſit,* Pueri noſtri, quos Paigios vocamus,
apud Paigios Gallorum, Italorumque. oriundi inde.

IVSTI

A

IVSTI LIPSI

AD LIBRVM XVI. ANNALIVM

EXCVRSVS.

A.

Pag. 298

Iuſiurandum in acta Principum.

LIBERA *re Romanâ non iuratum ſcio in cuiuſquam acta, iuratum in leges quidem: ſed acta finito magiſtratu vocari poterant ad diſquiſitionem Senatus. Is probabat, aut reſcindebat. Primi Triumuiri, niſi fallor, Calendis Ianuarijs & ipſi iurarunt, & alios adegerunt, rata ſe habituros omnia acta diui Iulij. Inde ſecutis principibus exemplum. Dio opportunè, lib.* XLVII. Ἔν τε τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκωσαν βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα, καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἴσχουσιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτε γενομένοις, καὶ μὴ ἀτιμωθεῖσι γίγνεται. *id eſt*: Kalendis autem noui anni, & ipſi Triumuiri iurarunt, & alios iurare coëgerunt, omnia acta Iulij rata ſe habituros. Quod & nunc vſurpatur in omnibus qui aut tenent imperium, aut tenuerunt, niſi fortè infamiâ ignominiaque publicè notati ſunt. *Id accidit ſub annum vrbis* DCCXII. *Factum idem viuo Auguſto; de quo idem Græcus lib.* LIII. Ἐν δὲ τῇ νουμηνίᾳ ὅρκοις ἡ βουλὴ βεβαιοῦσα τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐποιήσατο. *Idque iuramentum ſemper abuſque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infrà*: Eiuſdem animi eſt Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Auguſti non iurare. *Niſi tamen ſi quis ſceleribus & flagitijs aliter meruiſſet. Dio lib.* LX. *de Caio*: Καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν μνήμην ἐπί τε τοῖς ὅρκοις καὶ ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς ποιούμεθα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ τοῦ Τιβερίου. *id eſt*: Ob eas cauſſas non eſt Caij nomen in catalogo alboque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votiſque; vti nec Tiberij. *Iuratum verò non viritim, ſed vno aliquo ex quoque magiſtratu verba præeunte, reliquis aſſentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nouâ, tranſgreſſus eſt ſub Tiberio, vt narrat idem Dio* LVIII. Νομιζομένου συχνὸν χρόνον ἤδη, μηκέτι κατ' ἄνδρα τὴν βουλὴν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ὀμνύναι, ἀλλ' ἕνα, ὥσπερ εἴρηταί μοι, προεξομνύντα, καὶ τοὺς λοιποὺς συνεπαινεῖν, οὐκ ἐποίησαν αὐτό, ἀλλ' ἀντιπαρῆλθε μηδ' ἑνὸς σφᾶς ἀναγκάσαντος, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπωμόθησαν, ὥσπερ πρὸ τοῦ μᾶλλον ἀφορκίζοντες. *Sed praeiurationem Claudius iterùm reduxit, explicatque Dio lib. vltimo*: Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἐθισμένα διώμνυσε, τοὺς δ' ἄλλους ἐκώλυσε κατ' ἄνδρα ὀμόσαι, καὶ εἴ τις τῶν στρατηγούντων, ὥσπερ ποτὲ, καὶ ἕτερος τῶν δημαρχούντων, ὑπὸ τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων εἰς ἐξῆρξε τὸν ὅρκον τοῖς ὁμοίοις. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πλεῖον ἔτη ἐπεκράτησε. *Quam tamen abrogatam denuò eſſe, reditumque ad ſingularia iuramenta, indicio ſunt quæ hic & poſteà Thraſeæ obijciuntur. Et Dionis ſanè verba vltima ſatis oſtendunt, in aliquot annos dumtaxat id ſeruatum.*

Quam originem habuerit.

A Iulio vſque iurabant. Iurabant in acta omnium Impp. exceptis peſſimis.

Non viritim, ſed vnus ex quoque magiſtratu.

Id poſteà tamen mutatum.

B C D

B.

Pag. 298

EA *vota in tabulis concipi ſolita, & ſignari. Suetonius Aug. cap.* XCVII. Nam ſe quamquam conſcriptis paratiſque iam tabulis, negauit ſuſceptutum vota, quæ non eſſet ſoluturus. *Plinius ad Traianum*: Sollennia vota pro incolumitate tuâ, quâ ſalus publica continetur, & ſuſcepimus & ſoluimus: precati deos, vt velint ea ſemper ſolui, ſemperque ſignari. *Concepta non Kalendis ipſis, ſed* III. *Nonas. Plutarchus in Cicerone*: Τεχθῆναι Κικέρωνα λέγουσιν, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. *Capitolinus de Pertinace*: Tertio Nonarum die, Votis ipſis. *Eunapius in vitâ Maximi*:

Obſignabantur vota in tabulis.

Quis dies Votorum.

ἡ τρίτη δὲ ἡμέρα τῶν καλανδῶν, ἃς αὐτὰς Ἰανουαρίας ἡμέρας Ῥωμαῖοι προσονομάζουσι, καὶ προσευξάμενοι πάντες ὑπὲρ τοῦ ὑπέχοντος τὴν ἀρχήν. Adde hunc Caij Ic^ti locum de verbor. ſignif. poſt Kalendas Ianuarias die tertio pro ſalute Principis vota ſuſcipiuntur. *Denique hunc Dionis clarum lib.* LIX. *Καὶ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τὰς εὐχὰς ἐχούσῃ συνῆλθον μέν, &c.* Tertiâ autem die, quâ Vota fiunt, conuenerunt quidem, *&c. Firma hæc videbantur: tamen concutit nos nonnihil Tacitus lib.* IV. *Annal.* Cæſar ſollennia incipientis anni Kalendas Ianuarias epiſtolâ precatus. *Et ſubdit:* Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter ſacra & Vota, vincla & laqueus inducantur? *Et Tibullus ad Meſſallam:* Alij videntur Kalendis ipſis ponere.

—— Tyrio ſubtemine veſtem
Indueras, oriente die duce fertilis anni:
Cùm fera diſcordes tenuerunt flamina venti,
Et largita tuis ſunt multa ſilentia votis.

Sed ſtamus. & ad Taciti locum aio, non ita diſtrictè verba capienda quaſi illo ipſo die Vota, ſed quaſi in propinquo. Aut verius: etiam tunc Vota fuiſſe, ſed ex ritu priſco, quæ ſoli Conſules nuncupabant, pro Imperij & populi ſalute. Hæc autem pro Principe ſubtexta. & die quidem lætiore, & auguſtiore pompâ. Quod ipſum de Tibullianis illis cenſeo. Sanè veteri reip. negari non poteſt, quin Vota ipſis Kalendis. Omitto plures Liuij locos: hunc do firmum & clarum, lib. XXI. *extremo: Conſulem* C. Flaminium, conſcientiâ præteritorum, & Capitolium, & ſollennem Votorum nuncupationem fugiſſe: ne die initi magiſtratus, Iouis opt. max. templum adiret. *Fieri etiam poteſt, vt plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ante Nonas præcipuus. Concepta autem & in caſtris apud ſigna. & in Capitolio. Tertullianus de Coronâ:* Ecce annua Votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in principijs, ſecunda in Capitolijs. Accipe poſt loca, & verba. Hunc tibi Iupiter bouem cornibus auro decoratis vouemus eſſe futurum. *Vbi & formula pars; in quâ tamen corrigo,* eſſe * factutum. *Eſt enim eo exemplo dictum, quo illud Gracchi:* Credo ego inimicos meos hoc dicturum. *Dies hic publicè lætus; ideóque* Ælius Cæſar Votorum cauſsâ ab Hadriano lugeri eſt vetitus. *Eumdem etiam * Sollennia ἀνδὸς appellarunt. Quod obſeruo ex Tertulliani his verbis:* Veræ religionis homines etiam Sollennia Imperatorum conſcientiâ potiùs, quàm laſciuiâ celebrant. Grande videlicet officium focos & chotos (*neſcio an,* thoros, *vt ad lectiſternia referatur*) in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere. Hæccine ſollennes dies principum decent, quæ alios dies non decent? O nos meritò damnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæſarum caſti & ſobrij & probi expungimus?

Diſtinctio adhibita.

Vbi concepta.

Tertullianus correctus.

* Ita poëta vetus: Mars tibi voueo facturum bidente verre.

* Et Plinius ſuprà, Sollennia vota.

Coniectura in Tertulliano.

IVSTI LIPSI
AD
C. CORNELII TACITI
LIBRVM III. HISTOR.
EXCVRSVS.

A.

Pag. 368.

In Tacito concinnatio.

CETERVM vt tranſmitteret in Italiam impunè & eo vſui foret, ſcriptum Aponio, vt vnà cum Mœſico exercitu celeraret. Ac nè inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum in commilitium adſciti; plebem quoque & vim equitum quâ ſolâ valent offerebant. remiſſum id munus ne inter diſcordias externa molirentur, ac maiore ex diuerſo mercede ius faſque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obſequium erga Rom. & gens fidei commiſſæ * patientior. oppoſita in latus auxilia, infeſtâ Rætiâ, cui Porcius Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuentute ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Rætos Noricoſque interfluit, miſſus, nec illis aut his prœlium tentantibus fortuna partium alibi tranſacta. Antonio vexillarios è cohortibus & partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, ſtrenuus bello; quam gloriam & dux Corbulo & proſperæ in Armeniâ res addiderant. Idem ſecretis apud Neronem ſermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpilum adepto, læta ad præſens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præſidium aduerſus claſſem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateſte partibus adiunxêre. Illic cognitum tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto conſediſſe. Placuit occaſio inuadendi incurioſos. nam id quoque nuntiabatur. Luce primâ inermes pleroſque oppreſsêre. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuêre qui ſe ſtatim dederent. plures abrupto ponte inſtanti hoſti viam abſtulerunt. Vulgata victoria poſt principia belli ſecundùm Flauianos, duæ legiones, ſeptima Galbiana, tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquilâ legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem ſumpti, & Minutius Iuſtus præf. caſtrorum leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ, ad Veſpaſianum miſſus eſt. Deſiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, poſtquam Galbæ imagines diſcordiâ temporum ſubuerſas in omnibus municipijs recoli iuſſit Antonius, decorum pro cauſsâ ratus ſi placêre Galbæ principatum partes præſumerent. Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa patentibus circùm campis ad pugnam equeſtrem quâ præualebant: ſimul coloniam copijs validam auferre Vitellio in rem famamque videbatur. Poſſeſſa ipſo tranſitu Vicentia: quod per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit,

A tinuit, reputantibus illîc Cæcinam genitum, & patriam hoſtium duci ereptam. In Ve-
tonenſibus pretium fuit: exemplo opibuſque partes iuuêre. Et interceptus exercitus per
Rætiam Iuliaſque Alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obſepſerat.
Quæ ignara Veſpaſiano aut vetita. quippe Aquileiæ ſiſti bellum, exſpectarique Mucia-
num iubebat. Adijciebatque imperio conſilium, quando Ægyptus, clauſtra annonæ,
vectigalia opulentiſſimarum prouinciarum obtinerentur, poſſe Vitellij exercitum
egeſtate ſtipendij frumentique ad deditionem ſubigi. Eadem Mucianus crebris epiſto-
lis monebat, incruentam & ſine luctu victoriam & alia huiuſcemodi prætexendo, ſed
gloriæ auidus atque omne belli decus ſibi retinens. Ceterùm ex inſtantibus terrarum
ſpatijs conſilia poſt res afferebantur. Igitur repentino incurſu Antonius ſtationes ho-
ſtium irrupit, tentatiſque leui prœlio animis, ex æquo diſceſſum. Mox Cæcina inter
Hoſtilium vicum Veronenſium & paludes Tartari fluminis caſtra permunijt, tutus
loco, cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. Quòd ſi affuiſſet fides, aut
B opprimi vniuerſis Vitellianorum viribus duæ legiones nondum coniuncto Mœſico
exercitu potuêre, aut retroactæ desertâ Italiâ turpem fugam conſciuiſſent. Sed Cæcina
per varias moras prima hoſtibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere
promptum erat, epiſtolis increpat, donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim
Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipſa-
nius Meſſalla præerat, claris maioribus, egregius ipſe, & qui ad id bellum ſolus artes
bonas attuliſſet. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legio-
nes erant) miſit epiſtolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incuſans. Simul
virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentio-
ne, nullâ in Veſpaſianum contumeliâ. Nihil prorſus quod aut corrumperet hoſtem,
aut terreret. Flauianarum partium duces omiſsâ prioris fortunæ defenſione, pro Veſpa-
ſiano magnificè, pro cauſsâ fidenter, de exitu ſecuri, in Vitellium vt inimici. Facta Tri-
bunis & Centurionibus retinendi quæ Vitellius indulſiſſet, ſpes: atque ipſum Cæci-
C nam non obſcurè ad tranſitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epiſtolæ addi-
dêre fiduciam, &c. *eo ordine quo deinceps vulgati.*

IVSTI LIPSI AD C. CORNELII TACITI GERMANIAM EXCVRSVS.

A.

PAG. 440.

Pro Germanorum caſtitate.

GERMANOS *liberatum ire volui, à fœdâ auerſæ Veneris notâ: & ecce ego non ſine notâ. Nam quidam me culpat (modeſtè tamen fateor, nec planè ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim, inquit, Diodorus, Ariſtoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis ſic ſcribit:* γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀρρένων συμπλοκὰς ἐκτόπως λυσσῶσι. *& quæ ſubdit, turpia mihi nimis, turpia relatu. At Ariſtoteles* VII. *Polit.* Pleraſque militares gentes. & Celtas in ijs, maſculum cœtum palàm admiſiſſe. *Iam Strabo, negat* turpe apud eos fuiſſe τὸ τῆς ἀκμῆς ἀφειδεῖν τοὺς νέους: florem ætatis proſtituere iuniores.

Galliæ pars olim in muliebri morbo.

Quid ad hos ego? ignoſce quiſquis legis, penè idem quod in Athenæum. Falſi inquam iſti, falſi: ſi tamen de Germanis hoc ſcripſerunt, ac ſenſerunt, non potiùs de Gallis. Quod ego omnino aſſero: præſertim de ijs qui Maſſiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte labes hæc in candidam per ſe gentem. Nónne mores Maſſilienſes *prouerbio, ab hac mollitie innotuére? Græci ergo illi, qui vix limen illud ipſum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetral numquam) illic repertum vitium famâ & ſtilo ſparſerunt perperàm in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur noſtro, qui diſertè hoc ipſo loco ſcribit (ex veſtrâ quidem mente) molles iſtos & flagitioſos* cæno & palude merſos, crate iniectâ. *Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & ſi vitium hoc tam commune Germanis, tam receptum: qui conſtat vt ijdem tam ſeueriter illud puniant? Itaque ne ſic quidem Germani inquinabuntur, etiamſi inquinata illa lectio retinebitur. Nec tamen à me, qui haud paullò tutiùs Tacito & in primis Fabio (qui claris verbis ignotum id flagitium Germanis aſſerit, te diſſimulante) hîc crediderim, quàm Græcis. Quippe iſti leui & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum æuo, cognita iam Germania, imò luſtrata Romanis & calcata.*

Græci enim pus res Germaniæ nouerunt. Purgat palàm Germanos Tacitus. Etiam Quinctilianus.

STEMMA AVGVSTÆ DOMVS.

IVSTVS LIPSIVS IANO LERNVTIO S. DICO.

STEMMA Auguſtæum, Iane Lernuti, rem à ſe implexam, & in hiſtoriâ multi vſus, digeſtum à me compoſitumq́ue tibi mitto. Tentatum antè alijs: ſed, liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluriaque eruta: & in re tenuiter indagandâ non tenuis labor. Quæ clara promtaq́ue viſa, non firmaui: alijs addidi notas, quas ſcies indices eſſe numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen eſſe quæ fugerint me, fugiantq́ue etiam nunc; quæ veſtigijs odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam ſororis Auguſti neptem noſter ait, pag. 61. item de Claudiâ pulchrâ, quam ſobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag. 128. Nec adſequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut ſtirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuem. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus eſt, placebit, ſcio: vti namq́ue in reliquis meis ſcriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi Ocelle, cum Giſelino tuo meoq́ue: quibus in ſummâ concordiâ vnum hoc certamen eſt, vter me magis amet.

- C. OCTAVIVS C.F. qui Macedoniæ præfuit.
  - Ex Ancharià priore uxore
    - OCTAVIA maior. Ex priore marita C. Marcello
      - M. MARCELLVS, cui prima uxar Pompeia Sexti : altera, Iulia Auguſti filia. Ex neutrâ liberi. Obyt adoleſcens in Baiano.
      - MARCELLA maior. Ex I. marita M. Vipſanio Agrippâ
        - Liberi, ait Suetonius, ſed nobis irreperti. Nam de Vipſaniâ Tiberij uxore falſum.
      - Ex II. marita Iula Antonia Africana Triumuiri filia, de quo Plut. in Antonio, & noster pag. 126.
        - L. ANTONIVS AFRICANVS. qui Maſſilia obijt, pag. 126. Ex eo aut fratre aliquo, vt arbitror
          - SEX ANTONIVS AFRICANVS. de cuius nobilitate, pag. 256.
      - MARCELLA minor, de quâ ſilent
    - Ex II. marita M. Antonia III.vira
      - ANTONIA maior. Ex marita L. Domitia Ahenobarba.
        - DOMITIA, cui vir Criſpus Paſſienus, uti ſuſpicar ex Quinctil. lib. VI. cap. II.
        - DOMITIA LEPIDA. Ex I. marito M. Valeria Barbata Meſſallâ
          - VALERIA MESSALLINA Claudij principis uxor. Ads commentarium noſtrum, pag. 183. Et adde Senecam in Menſppaâ, qus Meſſallina maiorem auunculum facit Auguſtum.
        - II. Ap. Iunius Silanus. Qui tamen anteà maritus fuiſſe videtur Aemiliæ Lepida praneptis Auguſti. (vide Commentar. noſtrum pag. 212. etſi res hæc adhuc nubila.) Ex quo ys fortè
          - L. SILANVS ſponſus Octauiæ, pag. 186. & 188.
          - M. SILANVS procanſul Aſia, pag. 211.
          - IVNIA CALVINA Vitellij nurus, pag. 188. quæq; ad Veſpaſiani anum ſuperuixit, ex Suet. Veſp. c. XXIII.
        - CN. DOMITIVS, cui uxor Agrippina, & ex ea
          - NERO Imp.
      - ANTONIA minor, cuius ſtirpem ex marita Druſa quære infrà.
  - Ex Attiâ II. uxore
    - OCTAVIA minor. de cuius coniugia aut ſtirpe nobis nan lectum.
    - C. OCTAVIVS, qui poſteà C. Iulius Cæſar Octauianus Auguſtus.
      - Ex Scriboniâ uxore
        - IVLIA, cui primus maritus M. Marcellus; tertius Tiberius Imp. uterque ſine prole. Medius M. Vipſanius Agrippa. Ex hoc
          - C. CÆSAR, cui uxor Liuia ſoror Germanici, pag. 123.
          - L. CÆSAR, cui deſtinata uxor Aemilia Lepida, poſteà P. Quirini uxor, pag. 83.
          - AGRIPPA POSTVMVS.
          - IVLIA, cui vir L. Aemilius, Paulus Cenſoris F. Ex eo
            - ÆMILIVS LEPIDVS, cui Druſilla uxor. Diane LIX. & Suet. Cal. cap. XXIV.
            - ÆMILIA LEPIDA, ſponſa Claudij, Sueton. Claud. cap. XXVI. Nec ſcia an eadem quæ nupta Druſo filio Germanici, pag. 160.
          - AGRIPPINA, cui vir Cæſar Germanicus. Et ex eo
            - NERO, cui uxar Iulia Druſi filia, pag. 154.
            - DRVSVS, cui uxor Aemilia Lepida, pag. 160.
            - C. CALIGVLA, cuius matrimonia è Suetanio pete.
            - AGRIPPINA, cui mariti tres, Cn. Domitius, Criſpus Paſſienus, Claudius Imp.
            - DRVSILLA, cui prior maritus L. Caſſius: alter M. Aemilius Lepidus.
            - LIVIA, ſiue, LIVILLA Suetanio: quæ eadem IVLIA eſt Tacita & Diani. Nupſit M. Vinicio, pag. 150. Huic ſiue alteri è ſoraribus maritus anteà Quinctilius Varus, quem generum Germanici vocat Seneca lib. I. Cantrau. III. & aliquid Tacit. pag. 133.

Habes

Habes Auguſti Stemma, quod ad ſanguinem quidem attinet. Supereſt vxoria ſtirps, quæ adfinitate primò, mox adoptione inſita in domum Auguſtam. Eám, lucis cauſsâ, ſeorſum hîc expreſſi.

- TI. CLAVDIVS NERO, *cui vxor Liuia Druſilla, poſteà Auguſta. Ex hac*
  - TIBERIVS NERO, *qui Imper. cui I. vxor Vipſania Agrippina, M. Vipſanij Agrippæ, ex Pomponiâ, Attici filiâ. Ex hac*
    - DRVSVS, *cui vxor Liuia ſiue Liuilla, ſoror Germanici. Ex hac*
      - TIBERIVS GEMELLVS, *quem Caius ſuſtulit. Sueton. cap.* XIV.
      - GEMELLVS *alter, cuius nomen non proditum: ex pag.73. qui perijt quadrimus. ex pag.112.*
      - IVLIA, *cui vir Rubellius Blandus. pag.154. Ex hac*
        - RVBELLIVS PLAVTVS, *quem Nero ſuſtulit, cui vxor Pollutia, p.294.*
  - II. *vxor Iulia Auguſti F. Ex eâ proles, ſed infans extincta.*
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, *cui vxor Antonia minor. Ex hac*
    - GERMANICVS CÆSAR, *cui vxor Agrippina. Stirps poſita ſuprà.*
    - LIVILLA, *cui vir C. Cæſar, dein Druſus frater patruêlis: deſponſa etiam poſteà Seiano ex pag.123.*
    - CLAVDIVS, *qui Imp. cui I. vxor Plautia Vrgulanilla. Ex hac*
      - DRVSVS, *cui deſponſa Seiani filia. Sueton. Claud. capite* XXVII. *Tacit. pag.86.*
      - CLAVDIA, *quam abiecit.*
    - II. *vxor, Aelia Petina. Ex hac*
      - ANTONIA, *cui vir Pompeius magnus, à Claudio interfectus. poſteà, Fauſtus Sulla.*
    - III. *vxor, Valeria Meſſallina. Ex hac*
      - OCTAVIA, *cui ſponſus L. Silanus. poſteà maritus Nero Imp.*
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, *à Nerone ſublatus.*

INDEX
ALPHABETICVS
IN CORNELIVM
TACITVM

A.

ABBARVS, Arabum Rex Pag. 189.b
Abnoba, mons 434.b
Acte, liberta Neronis 216.a 231 b.237.d
Adgandeſtrius Cattorum Princeps 74. b
Adiabeni 263.c
Adiutrix legio 349.b.380.a
Adoptionis fictæ mos prauus 268.b
Adrana fl. 29.b
Adulterij pœna apud Germanos 443 a
Ædui populi 90.a.323.c
Ægyptus 310.b.331 a.439.b
Ægyptiâ Iudaicaque ſuperſtitione infecti pelluntur Italiâ 75 b 74. a
Ælia Petina 185.d
Ælius Gallus 143.b
Ælius Gracilis, Belgicæ legatus 234.a
Ælius Seianus 102.b eius genus, vita, & mores 106.a.b Liuiam Druſi vxorem adulterio polluit 107.a venenum parat Druſo 109 b. 110.b.c
Æmilia Lepida 83.b.c. eius mors 106.a.b
Ænus fl. 369.c
Æſculapius deus 423.b
Æſtyorum gentes 451.a
Afranius Burrhus. Vide Burrhus.
Africa 62.a.350.b.381.b
M. Agrippa 3.a.312.b
Agrippa Poſtumus vnicus nepos Auguſti 4 a eius cædes 6.a
Agrippa Poſtumus falſus, Clemens nomine 56.b.c interfectus 57.a
Agrippina Augusta, Germanici vxor, neptis Auguſti 21.b. 34. c. 64. a. 75. c. d. & ſeq. 111. a. 128. b.c. 138. c. & ſeq. eius mors 153.d.& ſeq.
Agrippina Iulia, Germanici filia, mater Neronis 137 c nubit Claudio Imp. 186. a. & ſeq. eius laſciuia 216.b.c.237.d
Agrippinæ inſidiæ parantur à filio 238. & ſeq. occiditur 240.c
Agrippina Colonia, Vbiorum opidum 325.c.401.a 413.b.415.c. ſic dictum ab Agrippina Iuliâ, ibi genitâ 194 a
Agrippinenſes 325 c.403 b.414.b.415.c 421 b
Albani 157.a.b.308.c
Albis fl. 48.b.450.a
Album Intemelium 341.b
Albucilla, vxor Satrij Secundi, multorum amoribus famoſa 162.b
Alexandria 381.b. 422 c
Alienus Cæcina. Vide Cæcina.
Aliſo fl. 45.a
Allobroges 328.a
Alpes Iuliæ 368.c
Alphenus Varus 345.c.349.c.378.b.385.b.385.a. 397.a
Alpinus Montanus 404.a.b.431.a
Altinum 370.a
Amiſia fl. 32.b.45.a
Amphitheatrum Placentinum conflagrat 343.b
Amphiteatrum cœptum apud Fidenam, cadit, maximâ ſtrage hominum 132.a.b
Ancilium conditio 336.b
Andecaui pop. 90.b
Angli 449.a
Angriuarij 45.a.48 c 447.b
Anicetus, Polemonis libertus 238.a.240.a.b.c eius mors 381.b
Annæus Lucanus 281.a occiditur 289.a
Annæus Seneca 188.a.b. rector Neronis 211.d accuſatur 258.a eius cædes 285.b. & ſeq.
Annius Baſſus 381.c
Annius Fauſtus 340.b damnatus ibid.c
Annius Gallus 335.c.340.d.343.d.350.a
Annus magnus & verus 478.b
Anſibarij 234.b
Anteius 295. b
Antiochia 359.b
Antiochenſium theatrum 360.a
Antiochus rex 360.a.424.c
Antiſtius Soſianus 224.a.256.a.b.c.295.b.408.c
Antium colonia 270.a
Antona fl. 195.b
Antonia turris 428.d
M Antonius 58.b.63.a
Antonius Felix. Vide Felix.
Antonius Flamma 408.c
Antonius Nouellus 335.b. 342.a
Antonius Primus 361.c.367.d.370.c.& ſeq. 375. b.& ſeq.381.a. b.384.d.386.c.390.b.c.394 a.c. 406.b.417.b.421.c.d
Apenninus 379.c.381.d.383.c.384 c
Apicata Seiani vxor 107.b
Apinius Tiro 384.a 390.a
Apis idolum 425.b
Aponius Saturninus, Mœſiæ præfectus 332.b. 361.b.365.a.369.a.370.c
L. Apronius, inferioris Germaniæ proprætor 136.c
Apuleia Varilia ſororis Auguſti neptis 61 b
Aquileia 368.c
Aquilius primipilaris 399 a
Aquilius Regulus 407 b
Arabes Iudæis infenſi 424.c
Arauiſci pop. 446.a
Araxis 228.c
Archelaus Cappadociæ rex, inuiſus Tiberio 57.b.c eius mors ibid.

Arduenna

Arduenna ſaltus 90.c
Arenacum 431.a
Aricinum nemus 378.a
Arij 450.b
Ariobarzanes Medus 43.a
Ariouiſtus rex 419.c
Armenij 43.a.64.b.100.b 227.c.228.b. 248.b.& ſeq.
Armenia 43.a.65.a.227.a. c.248.c.& ſeq.
Arminius, Cheruſcorum princeps 29.a.46.a.b c. & ſeq. 59.a.b occiditur 74.b
Arnus fl. 39.a
Arpus, Cattorum princeps 44.b
Arrius Varus 369.c.372.b.c.394 a.c.406.c. 417.b
Arruntius Stella 222.a
Arſaces, Armeniæ rex 156.b.c
Arſacidarum gens 42.a.43.a.156.a
Arſametes fl. 267.a
Artabanus Parthorum rex 43.a.b.65.b.156.b.c.d. & ſeq. 161.a.b
Artauaſdes Armeniorum rex 43.a
Artaxata, vrbs Armeniæ 64.b.157.a.203.a.228.c combuſta, deleta, & ſolo æquata 229.b
Artaxias, Artauaſdis filius 43.a
Artaxias Zenonis Polemonis filius rex datus Armenijs à Germanico 64.b.67.b defunctus 156.b
Aſciburgium 404.c.435.a
Aſinius Gallus 8.a.12.a.b.& ſeq. 53.a.& ſeq. 136.b eius mors 153.b
Aſinius Pollio 120.a
Aſphaltites lacus 427.a
Aſyla 97.a.b
Athenæ 63.a
Ateſte 370.a
Auenticum Hel. caput 328.c
Aufidienus Rufus 17.b
Augurium aquilarum 38.a
Auguſta Taurinorum 355.d
Auguſtales ludi 54.a.29.a
Auguſtani equites 144.a
Auguſtus Cæſar 1.c.& ſeq. eius teſtamentum 7.b.& ſeq. mors 6.a funus 8.a.& ſeq.
Auguſtodunum Æduorũm caput 90.c.& ſeq.
Auiones pop. 449.a
Auitus Didius. Vide Didius Auitus.
Aulus Vitellius. Vidẽ Vitellius
Auſpicia, ſortes & præſagia Germanorum 439.a.b

B.

BAdubennæ lucus 137.b
Baianus lacus 2.9.a
Balſamum 426.b
Bardanes rex Parthorum 168.a.b eius mors ibid.
Baſilides Ægyptius ſacerdos 422.b
Baſſus Lucilius. Vide Lucillius Baſſus.
Batavi 44.a.45.a.326.a.b.327.b.345.b.c.d.355.d. 356.c.397.b.398.b.c.& ſeq. 401.b.c.424.c.429.c. 430.a.b.c.432.a.b
Batauorum inſula 44.a.432.a
Batauodurum 431.b
Bedriacum 344.a.348.a.350.a.373.c
Belgæ 21.b.90.a.401.a
Belus amnis 427.b
Berenice regina 338.a.360.b
Bethaſij 413.b.416.c
Bibaculi carmina 120.a
Bingium 418.c
Blæſus Iunius. Vide Iunius Blæſus
Boij 445.c
Boiocalus Anſibarius 234.b
Bonna 400.c.402.b.431.c
Boudicca Praſutagi vxor 251.a.252.b.c vitam veneno finit 255.b
Bracha tegmen barbarum 343.a
Brigantes Britanniæ populi 196.a.458.a
Brinio Caninefas nobilis 398.c.& ſeq.
Britanni 195.b.c.& ſeq 251.& ſeq. 455.b.c. & ſeq.
Britanniæ deſcriptio 367.d.455.b.c.& ſeq.
Britannicus Claudij Cæſ. & Meſſalinæ filius 169.b 182.b Britannico Domitium anteponit Claudius 193.b Britannico venenum paratur à Nerone 218.a eius mors ibid.b ſepultura 219.a
Brixellum 347.a.348.a
Bructeri 27.c.31.b.235.a.430.c.447.b
Burij pop. 450.a
Burrus Afranius rector Neronis 211.d.& ſeq. 241.a eius mors 257.a
Byzantium 63.a.207.b & ſeq. 360.c.381.a

C.

CÆcilius Simplex, Conſul 354.c.387.b
Cæcina Alienus 20.b.26.c.27.b.29.b.32.b. & ſeqq. 44.a.324.b.326.c.328.b.c.d.& ſeq. 336.b. 340.d.342.b.c.d.& ſeqq. 348.b.c.& ſeq. 356.a.d. 357.a.363.a.364.b.365.b.c.& ſeq. 369.a.b.370.b. 377.a
Cælius mons 133.a
Cæſarea 359.b
Cæſia ſilua 27.b
Caledonia 460.b.c.462.b
Caies prouincia 117.b
Caligula Germanici filius militari vocabulo ſic appellatus 24.b
Caliſtus Claudij libertus 179.a.185.d
Calpurnius Aſprenas 343.a
Calpurnius Galerianus C. Piſonis filius 397.a eius mors ibid.
Calpurnius Piſo 54.b.c.115.a.280.b
Calpurnius Repentinus, centurio 325.b eius mors 326.b
Calniſius Sabinus legatus 322.b
Camalodunum, colonia 196.a.251.b
Cameræ, naues Ponticæ 381.a
Campania 394.b
Campaniæ laua 307.a
Canopus 60.a
Candidati præturæ duodecim. 14.a
Caninefates 137.a.398.c.& ſeqq. 413.b 421.c
Capito Fonteius. Vide Fonteius Capito.
Capitolij ſtructores 388.c
Capitolij conflagratio 388.b
Capitolij reſtitutio 411.b.& ſeq.
Cappadoces 64.b
Cappadocia 339.b
Capreæ inſula 133.b
Capua 384.a.394.b
Caracates pop. 418.b.c
Caractacus rex Britanniæ 196.a.b.197.a.b.c. 380.b
Cariouallda, Batauorum dux 46.b
Carmelus mons 359.a
Carſulæ 384.d
Cartiſmandua, Brigantum regina 297.a 380.a.b

Caſpiarum

Caſpiarum clauſtra 308.c
Caſpia via 157.a
Caſſius Chærea 21.a
Caſſius Seuerus exſul 113.a
Caſtorum locus 344.b
Caſtum nemus 449.b
Catti 29 b. 44. b. 50. b. 194. a.b.235.b.406.a. 446.a.b.& ſeq.
Catualda nobilis iuuenis 67.a.b
Catulli carmina 110 a
Catumerus Cattorum Princeps 171.a.b
Celenderis Ciliciæ caſtellum 71.b
Celſus Marius. Vide Marius Celſus.
Cenchrius amnis 97. b
Centuriones verberibus multantur à militibus 21.a
Cenus Neronis libertus 353.a
Cerialis Petilius. Vide Petilius Cerialis
Cerius Seuerus tribunus 317.c
Ceſellius Baſſus Pœnus 291.b
eius mors 292 a
Ceſtius Gallus Syriæ legatus 428.b
Ceſtius Seuerus 407.a
Cethegus Labeo legatus 137.a
Chaldææ artis peritus Tiberius 152.b
Chamaui 233.a.447.b.c
Charicles medicus 165.a
Chaſuari pop. 447.c
Chauci 23.a. 31.b.172.c.430 d.447.c.d. & ſeq.
Cheruſci 30.a. 31.b.33.a.48.c.39.a.172.a.194.b. 448.a
Chriſtus 279.a
Chriſtiani ibid.
Ciceronis carmina 480.c.& ſeq.
Ciceronis libri 484.c
Cilices 58.a
Cilices agreſtes Clitæ dicti 240.b
Cimbri 419.c.448 a.b
Cingonius Varro 308.b
Cinithij 62.b
Circenſes ludi 169.b
Ciuilis Claudius. Vide Claudius Ciuilis.
Clanis flu. 39 a
Clarij Apollinis oraculum 63.b
Claſſicus præfectus alæ Treuerorum 341.b.412.b. 413 b.c.d.& ſeq. 415.c.421. a.b.c.431.a.b
Clauarium donatiui nomen 381.a
Claudia M. Silani filia, C. Cæſaris vxor 152. a 161.c
Claudia Pulchra, ſobrina Agrippinæ 118.b
Claudius Apollinaris 384.a
Claudius Tiberius Cæſar 164.c.& ſeqq.169.b.c & ſeqq.
Claudio nubit Agrippina Iulia, mortuâ Meſſallinâ 186. b
Claudij ſæuitia 206.a
Claudius temulentus 210.a
Claudio venenum paratur dolo Agrippinæ 209.c. & ſeq. moritur 210.a eius funus 213. a
Claudius Ciuilis Batauorum Princeps 398.& ſeqq. 412.a.b.414. & ſeqq.429.c.& ſeqq.
Claudius Coſſus legatus 328.c
Claudius Druſus. Vide Druſus.
Claudius Fauentinus Centurio 384.a
Claudius Iulianus ibid.
Claudius Labeo Præfectus alæ Batauorum 400.b. 413.b.416.b
Claudius Sagitta 410.a
Claudius Sanctus 415.b
Claudius Seuerus 328.b
Claudius Timarchus Cretenſis, reus 268.c
Claudius Victor 404.c
Clemens Iulius Centurio 18.a
Clemens Poſtumi Agrippæ ſeruus 36.b.c.37.a
Clitarum natio 160.b
Clodius Macer 309.a.363.a.b
Cluuius Rufus 309.b.331.a.334.a.355.c
Cocceius Nerua amiciſſimus Tiberio, ſponte per abſtinentiam moritur 154 a
Cocceius Nerua Neroni amicus 289.c.& ſeq.
Coctianæ alpes 417.b
Codicilli Seiani 122.b
Codicilli Piſonis 81.a
Cœlaletæ pop. 89.b
Cœlius orator 479.a.480.c
Cœlianæ orationes 480.b
Cogidunus rex 457.a
Cohibus fl. 381.b
Coï 111.b.207.a
Colonia Agrippina. Vide Agrippina Colonia.
Comageni 38.a. 64.c
Cometes ſidus 147.a.280.b
Comitia conſularia 40.a
Comitia è campo tranſlata ad patres 14.a
Comitia magiſtratuum habenda in quinquennium 54.c
Coniuratio in Neronem 280. b.& ſeqq. eiuſdem coniurationis proditio è domo Sceuini 283.a.b. & coniuratorum ſupplicia 284.& ſeqq.
Conſi ara 193 a
Conſulum diſcordia 241.b
Cora Etruriæ promontorium 56.b
Corbulo Domitius 86.b.& ſeq.172.c. & ſeq. 215. a. b. c. 226. b. c. & ſeqq.247. & ſeqq.263.c.& ſeqq 270. & ſeqq. 369.c
Corcyra inſula 73.c
Cornelius Dolabella 92.a.101.a.333.c
eius mors 335.a.b
Cornelius Fuſcus 361.c.368.b.379.c
Cornelius Laco 308.b. 311.a.312.a.318.a.319.c
eius mors 322.a
Cornelius Martialis 387.d.389.a
Cornelius Sulla 222.a.232.b
eius mors 259.c
Cornelius Tacitus de ſuis Annalibus 119.b.c
Cornelius Tacitus ſacerdos Quindecimuiralis, & prætor ſub Domitiano 169.b
Corſica 342.a
L. Cotta à Scipione Africano accuſatus 100.a
Cotta Meſſallinus 139.b 144 b
Conіæ alpes 334 b
Cotys rex Thracum 67.c occiditur 68.a
Cotys rex minoris Armeniæ 168.b
Cremona 342.c.343.c.d.356.a.c.d.366.a.372. & ſeqq.
oppugnatur 373.b
Cremonæ excidium, &c. 377.b
Cremutius Cordus 119.c eius mors 120. b
eius libri 121.a
Creſcens Neronis libertus 331.b
Creticus Sullanus rector Syriæ 43.a.38.a
Criſpinus Centurio 326.a
Crupellarij 91.a
Cruptoricis villa 137.b
Cugerni 430.a.c
Cincia lex 167.b
Curtius Montanus 406.c.407.b. & ſeq.
Curtius Rufus 174.a
Curtius lacus 310.a.353.b
Cuſus flu. 67.b
Cyclopes 98.a

D.

DAcorum gens 306 a.380.b
Dahæ pop. 43.a
Dalmatæ 371 b.381.c
Danubius fl. 380.c.434.b
Decimus Pacarius. Vide Pacarius
Decumana porta 34 a
Demetrius Cynicus 301.c
Dianæ Limenetidis templum 124.b
Diana Perſica 98.a
Dicendi formæ & genera mutantur cum temporibus 479.b
A. Didius 198.b.c
Dillius Vocula Vide Vocula.
Dinis Thracum dux 127.c
Diuodurum, Mediomatricum opidum 317.a
Domitia Neronis amita 209.a
Domitianus, Veſpaſiani filius 384.c.d.389.b
Cæſar conſalutatus à militibus 392.c
eius ſtupra, adulteria,& indomitæ libidines 394.a
417.b præturam capit 406.b
imperij munia omittit 423.c
Gn. Domitius 137.c.142.c
L. Domitius, Gn. Domitij Ænobardi & Iuliæ Agrippinæ filius 169.c.& ſeq.186 a
ei deſpondetur Octauia Claudij filia 188.b
adoptatur à Claudio 193.a.b
Domitius Afer 118.c.133.a
Domitius Balbus 254.d
Domitius Celer 70.c
Domitius Corbulo. Vide Corbulo.
Domitius Sabinus 317.c
Donatius Valens 325.b
eius mors 326.b
Druidæ 250.b. & ſeq.412.b
Druſilla Germanico genita 150.b
Druſus Claudius priuignus Augusti, Germanici pater 3.a.4.a.21.b.57.b.77.a
Druſus Germanici frater 14.a.18.b.c. & ſeqq. 38.a.58.a.62.a.66.c.72.d.78.a. 79.a. c. 81. c. 84. c. 86.a.b 95.c.& ſeqq.107.a
Druſo venenum parat Seianus 109.b
Druſi mors ibid. funus 110.b
Druſus Germanici filius 107.b.110.a.113.b
eius mors 153 b
Druſus Germanici filius falſus 141.a
Dubius Auitus 234.a
Dulgibini pop. 447.c

E.

EDucatio praua 483.c.& ſeq.
Edui, ſenatorum in vrbe ius adepti 177.a
Eleazarus, Iudæorum dux 429.a
Eloquentiæ vtilitas 472.b.c.& ſeqq.
Elyſij pop. 450.b
Emeritenſes 331.c
Ennia Macronis vxor 161.c
Epheſij 97.b
Epicharis 282.a.b
eius mors 284 b
Epiphanes rex 344.c
Eporedia 329.a
Epponina vxor Iulij Sabini 417.a
Eprius Marcellus Vide Marcellus Eprius.
Equeſtris Fortunæ ædes apud Antium 101.a
Erato regina Armeniorum 43.a
Euphrates fl. 158.b
Eudamus medicus Liuiæ 107.b
Eadoſes pop. 449.b
Ezates 190.a

F.

FAbius Maximus 3.b.& ſeq.
eius mors ibid.
Fabius Priſcus 421.c
Fabius Valens 309.a. 324.b. 325.c.344.b. 345. a. b. c. d 353. b. c. 356.a.357.a.358.c.363.a. 365. b. c. 379. a. b. c. & ſeq.
capitur 380.a interficitur 385.b
eius vita & mores ibid.
Fabricius Veiento 257.a
Fanum Fortunæ 381.d
Faſti adulatione temporum fœdati 406. c
Fatóne an ſorte voluantur res mortalium 153.a.b
Felix Iudææ præfectus 204.a.b.428.b
Feminæ ob lacrymas damnatæ 148.a
Feminarum libido coërcita 73.a
Feminarum pœna quæ ſeruis coniunguntur 203.b
Feminarum vitia 87. b.c
Fenius Rufus 221.b.257.b.259.b.295.a
Fenni pop. 451.b
Filius patrem interficit 375.a
Flaccus Hordeonius 309.b.325.b.353.c.365.a 400.a.b.c interficitur 405.c
Flamen Dialis 96.b.113 a
Flauianus. Vida Titus Ampius Flauianus.
Flauius Arminij frater 46.a.171.a
Flauius Sabinus. Vide Sabinus.
Flauius Veſpaſianus. Vide Veſpaſianus.
Fleuum caſtellum 136.c
Fonteius Agrippa 52 a.380.c
Fonteius Capito 121.a.309.a.312 b
Forum Iulij 379.c
Forouilienſis colonia 341.d.379.a
Foſi pop. 448.a
Friſij 136 b.173.a.234.a.b.399.a.b 447.c
Fucinus lacus 205.a.b
Fuſius conſul 138 b
Fulcinius Trio celebris accuſator 51.b.78.b.c.& ſeq. 159.b
Furius Camillus 62.b
Fundani lacus 387.c
Funera Germanorum 445.a
Furnius 228.b

G.

GAlatia 340.a.354.c
Galba 305.c.308.a.b.c.& ſeqq.
Occiditur 320.c
eius vita, mores, &c. 322.c.& ſeq.
Galbiani 323 c
Galeria vxor Vitellij 355.b
Galerius Trachalus 336.c.354.c
Galgacus dux 461.b
Galilæi 204.a
Galli 435.a
Galli Rhenum accolentes Galbianis aduerſi 323.c.d. & ſeq.
Galli rebellionem cœptant 90.a.b.c. & ſeq.
Galli in Germaniam tranſgreſſi 443.c
Gallia 309 b
Gallia Comata 175.b
Gallia Narbonenſia 192.a.335.b
Caluia Criſpinilla, magiſtra libidinum Neronis 330. a. b
Gambriuij 435.a
Garamantes 116.a.410.c

Garamantum rex prædarum receptor 116.a
Gannaſcus Chaucorum dux, Canineſas natione Germaniam inferiorem incurſat, & Gallorum oram vaſtat 172.c.173.a eius mors 173.b
Geldubæ, loci nomen 402.d.404.b
Germani milites 347.b.367.c læti bello 399.a fluminibus ſueti 429.c. cuſtodes Imperatoris 18.b Germanorum armatura 47.a.b
Germanorum patrius mos in bello 342 c
Germanorum obnoxia morbis corpora 364.a
Germaniæ ſitus, mores & populi 434.& ſeqq. vſque ad finem libelli.
Germaniæ inferioris legiones 309.c.324.a
Germaniæ ſuperioris legiones 311.a.324.b
Germaniæ turbatio 380.b
Germanicus Cæſar Claudij Druſi filius 4.27.b 21.b.c. & ſeqq. 26.c.28.a.57.b.58.a.b.& ſeq 61.a. 62.a.b & ſeqq.
moritur 69.c
eius funus 70.a
honores illi poſt mortem decreti 72.a.b
Geſſius Florus, procurator Iudææ 418.b
Gindes fl. 169 a
Gleſum 431.a
Gotarzes Parthorum rex 168.a.b.c.& ſeq. 189.c.& ſeq. moritur 190.b
Gothini pop. 450.a
Gothones pop. 450.b
Gracchus prætor 151.a
Graia alpes 329.a
Graius mons 417.b
Granius Marcellus 37.a
Grinnes 431.a
Gugerni 403.a

H.

HAdria 379.c
Hæmus mons 89.b
Hammonis oraculum 425.a
Haruſpicum collegium 172.a
Q. Haterius 13 a.b eius mors 132.a
Haterius Agrippa 38.d.62.a.92.c.93.b. 144.a.b
Helluſij pop. 451.c
Heluecones pop. 450.b
Heluetij Gallica gens 328.b.c.d 445 c
Heluidius Priſcus 202.b.395.a.b.& ſeq.
Hercules apud Ægyptios celebris 66.a.b
Hercules Germanicus 435.a
Herculis columnæ 447.c
Herculis oraculum 190.a
Herculi ſacra ſilua 46.c
Hercinia ſilua 39.b.446.b
Herennius Gallus 402.c.d.& ſeq.414.b eius mors. 418.c
Herminones 434.c
Hermunduri 195 a.235.b.449.b.c. & ſeq.
Herodes rex Iudææ 428.a
Hertum, id eſt, terram matrem colunt Germani. 449.b
Hiberi 157.a.b
Hieroſolyma 424.c.428.b.c.d.& ſeq.
Hiſpalenſes 331.c
Hiſtriones 38.a.b.& ſeq.112.a
Hordeonius Flaccus. Vide Flaccus Hordeonius
Hortalus nobilis iuuenis 55.a.b.& ſeq.
Hoſtilia vicus Veronenſium 369.a.372.a
Hyberi 200.b.c.& ſeq.
Hyrcani 248.b

I.

ICelus Galbæ libertus, Martianus vocitatus 311.a.b. 318.a
Iceni pop. 195.c.& ſeq.251.a
Idiſtauiſus campus 47.c
Ignes terrâ editi 235.c
Illyricum 59.a.309.c.& ſeq.
Illyricus exercitus 317.c.362.a
Ingæuones pop. 434.c
Inguiomerus Arminij patruus 31.b
Interamna 385.c
Ioannes Bargiora dux Iudæorum 429 a
Iordanis fl. 427.a
Iſichi 227.a
Iſis 429.c.439.a
Iſthæuones pop. 434 c
Italus Cheruſcorum dux 172 a.b.c
Iuba Maurorum rex 108.a
Iubilius Hermundurorum rex 195.a
Iudæi 204.a.424.c.d.& ſeq
Iuhonum ciuitas 235.b.c
Iulia Agrippina Vide Agrippina.
Iulia Auguſta Tiberij mater 99.a moritur 158.c eius ætas, genus, vita, &c. 138 b.c. & ſeq.
Iulia Auguſti filia 28 a eius mors ibid.
Iulia Auguſti neptis 136.b eius mors ibid.
Iulia Druſi filia 86 a.154.b
Iuhates 189.c
Iulius Agreſtis 383.a.b
Iulius Agricola, 452.& ſeqq. vſque ad finem libri.
Iulius Alpinus 328.c
Iulius Atticus 318.b.c
Iulius Auſpex 418.a
Iulius Briganticus 343.d.418.b
Iulius Burdo 326.a
Iulius Calenus 378 a
Iulius Carus 320.b
Iulius Celſus 150.a
Iulius Ciuilis 326.a
Iulius Claſſicus. Vide Claſſicus
Iulius Cordus 332.a
Iulius Florus Treuir 90.a eius mors ibid.c
Iulius Frontinus 406.b
Iulius Fronto 314.c.345.a
Iulius Gratus 345.a
Iulius Manſuetus à filio occiſus 375.a
Iulius Martialis 316.c.333.a
Iulius Maximus 404.c
Iulius Paulus 398.a
Iulius Pelignus, procurator Cappadociæ 202.b
Iulius Placidus 392.b
Iulius Poſtumus 112.a
Iulius Priſcus 363.a.383.b eius mors 397.b
Iulius Sabinus 412.b.416.c eius mors 417.a
Iulius Sacrouir Æduus 90.a eius mors 92.a
Iulius Secundus 471.c
Iulius Tutor, Treuir 412.b.c.& ſeq. 418.b.c.d.431.a
Iulius Vindex 308.c.& ſeq.325.c.& ſeq.
Iunia Syllana 170.a.219.c
Iunius Blæſus, legatus legionum Pannonicarum 14 b & ſeq. Proconſul Africæ 88.b. & ſeq.96.b.103.a. & ſeq.
Iunius Blæſus, Lugdunenſis Galliæ rector 326.b. 354.b eius mors 378.c eius genus & mores 378.a
Iunius Gallio 143.a.290.a
Iunius Mauricus 406.d

Iunius Ruſticus 139.b
Iunius Silanus proconſul Aſiæ 211.c.& ſeq.
Iuris & legum principia 84.b.& ſeq.
Iuuenales ludi 243.a.273.b.385.b

L.

LAco. Vide Cornelius Laco.
Langobardi 59.a.& ſeq.449 a
Laodicea vrbs 249 a
Latinus Latiaris 134.b.c.144.a
Latinius Pandus propraetor Mœſiæ. 68.a.& ſeq.
Legum principia & varietates 84 b.& ſeq.
Lemouij pop. 450 c
Lentulus Getulicus 156.a
Lepida mater Meſſallinæ 183 b.209.a
M. Lepidus 13.a. 314.b.& ſeq.
eius mors 154 b
Lepontani 410.c.& ſeq.
Leucorum ciuitas 327.b
Libanus mons 427.a
Libelli vecordes 52.a
Liber pater 426. b
Libertatis atrium 317.c
Libo Druſus 51.a.b.c eius mors 52.b
Licinius Mucianus. Vide Mucianus.
Licinius Proculus 332.b.333.b.335.c. & ſeq.
349.c 354.c
Ligij pop. 195.a.410.b.c
Ligures 341.b
Lingones 324.c.& ſeq 417.a.& ſeq.
Linus Thebanus 117.a.170.b & ſeq.
Literarum formæ 177.b. & ſeq.
Liuia Auguſta 4 a.& ſeq.21.b
Liuia Druſi vxor, ſoror Germanici 59.a.73.a.107.a.b
adultera Seiani 210 b.122.b
Liuineius Regulus 244.b.& ſeq.
Locuſta venefica mulier 210.a.218.a
Lollia Paullina 185.d.191.c.d.& ſeq.
M. Lollius 92.b
Londinium 252.a
Luceius Albinus 354.a eius mors ibid.
Lucilius Baſſus 366.a.371.b.c.378.a.394.b
Lucillius centurio, Cedo alteram, dictus 18.a
Luco, municipium Vocontiorum 358.b
Ludi ſæculares 169.b
Lugdunum 356.b.423.c
Lugdunenſis colonia 324.a
Lugdunenſes & Viennenſes diſcordes 327.c
Luna ſangueſcens claro cælo 19 b
Luppia fluuius 31.b.44 b.431.d
Luſitani 329.a
Luſtrale certamen 292 a
Lutorius Priſcus 92.b eius mors 93.a
Lygdus Spado 109.c.& ſeq.
Lyris amnis 205.a

M.

MAcer Martius 344.a.347.b.c
Macro libertus Tiberij 159.b.& ſeq.
Magi 51.a
Magius Cælianus 88.c
Maguntiacum 398.c.406.a.415.b
Maieſtatis lex 56.a.& ſeq.
Maleficiorum diuerſa genera 69.a
Malorix Friſiorum princeps 234 a
Malouendus Marſorum dux 50.b
Mamercus Scaurus 13.a.155.b. & ſeq.
eius mors ibid.
Manlius Patricius 408.c
Manlius Valens 327.c
Manimi pop. 450.b
Mannus Tuiſtonis filius 434.c
Marcellus ſororis Auguſti filius 2.b.312.b
Marcellus Eprius 352.c.d.395.b.& ſeq.
408.a.b.473. a
Marcodurum vicus 403 b
Marcomanni 60.a.67.a.450.a
Mardi pop. 248.a
Margarita ſubfuſca & liuentia gignit Oceanus 456.b
Maricus Boius, Deus Gallarum 354.d
feris obiectus, ſed non laniatus ibid.
interfectus Vitellio ſpectante ibid.
Marius Celſus 312.a.317.c.& ſeq.329.b.& ſeq.
344.a.b.c.348.a.b 354.c
Marius Maturus 341.a.379.c
Maroboduus Marcomannorum rex 59.b.c.& ſeq.
67.a.b
Marſaci 413.b
Marſi 27.b.50.b.433.a
Marſigni 450.a
Martianus Icelus. Vide Icelus.
Martius Macer. Vide Macer.
Marus fl. 67.b
Mathematici 53.a.203.b.315.a.355.a
Mattiaci 406.a.446.b
Mattiacus ager 174.a
Mattium Cattorum caput 29.c
Mauri 62.a.b.354.?.b
Mauritaniæ duæ 310.b.354 a.b
Mazippa 62.a.b
Mediolanum 329.a
Mediomatrici 419.a
Meherdates filius Phrahatis 189.?.b
victus 190.a.b
Mella eques Romanus 296 b.c
Memmius Regulus 256.a
Memnonis ſaxea effigies 66.c
Memphis 423.b
Menapij 403. b
Menius Rufinus caſtrorum præfectus 23.a.371.c
Mephitis templum 377.c
Meſopotamia 158 a.161.b
Meſſalla Valerius 8.a
Meſſallina vxor Claudij 165.a eius adulter
C. Silius 170.a nubit C. Silio 178.a.
183.a accuſatur apud Claudium ibid.
eius mors 182.c
Meſſallinus Cotta. Vide Cotta Meſſallinus.
Mettius Pudens 315.b
Milichus 283.b.284.c.289.a
Miluius pons 231.c.335.b.391.b
Minucius Iuſtus 370.a
Miracula 352.b.422 a
Miſenenſis claſſis 340.a.383.c
Mithradates Armeniæ rex 168.a.b.190.b.c
occiditur 202 a
Mœnus fl. 445.c
Mœſia 40.a.331.a.332 a.b
Mœſicæ legiones 346.b.c.367.d
Mona inſula 250.b.458.b
Montanus Alpinus. Vide Alpinus Montanus.
Morini 403.b
Moſa fl. 44 b.403.b 431.d
Moſella fl. 233.b.420.c.d
Moſes 425 a.b
Mucianus 310.a.338.c.& ſeq.357.c.& ſeq.
368. c. & ſeq. 382 a.c. 386. c. 390. c. 394 c.406.b.
408. b. & ſeq 417.a b. 450.b
Mummius Lupercus 400.a.& ſeq.
interfectus 415.a

Munatius Plancus. 23.b.54.a
Muſonius Rufus 391.a.396.d 406.d
Muſalani 116.b

N.

NAbalia, ſiue Vahalis flu. 432.c
Naharuali 450.b
Nar. fl. 39.a.b
Narbonenſis prouincia 331.a.341.a
Nariſci pop. 450.a
Narciſſus Claudij libertus 179.b.& ſeq.185.d 209.b ad mortem adigitur 211.d
Narnia 385.c.387.a
Nauportum 17.a.b
Neapolis 274.a
Nemetes pop. 194.s.446.a
Nero filius Germanici 85.b.131 b.c
Nero filius Cn. Domitij Ænobarbi & Iuliæ Agrippinæ. 198.c. & ſeqq. Octauiam Claudij filiam in matrimonium accipit 205.b Imperator conſalutatur 210.b lupanaria pererrat, &c. 225 b exturbat Octauiam, & Poppææ coniungitur 260. b denubit Pythagoræ 275.b
Nero falſus 339.c interfectus 340.b
Neruij 399.a.404.c.421.c.446.a
Nola vrbs 6.a.9.a.& ſeq.
Nonius Actianus 407.a
Nonius Receptus 355.b.& ſeq. eius mors ibid.
Norici 329.a.369.c.435.b
Noricum 329.a
Nouaria ibid.
Nouefium 405.c.415.a.418.c.431.c
Nuithones pop. 449.b
Numiſius Rufus 401.b. eius mors. 418.c
Numiſius Lupus 332.b.370.b
Nymphidius 290.a
Nymphidius Sabinus oppreſſus 308.a.b 316.a
Nynos vrbs Aſſyriæ 289.c

O.

OCcia veſtalis 74.a
Occoris rex 455 a
Oceanus tumeſcit maximè impulſu Aquilonis, ſimul ſidere æquinoctij 35.a violentior cetero mari 50.a
Octauia Claudij filia Britannici ſoror 185.b.d.& ſeq. deſpondetur Domitio 205.b
Octauius Auguſti pater 9 b
Octauius Fronto 53.b
Octauius Sagitta 230. b
Odruſæ pop. 89.b
Olennius 136.b
Onomaſtus 316.b
Ophenſis populus 410.c
Opitergium 370 a
Oppiæ leges 87.c. & ſeq.
M. Opſius 136.a
Oratio Agrippinenſium 410.c
Oratio Caractaci 196.b.& ſeq.
Oratio C. Caſſij 255 a.b.c
Oratio Cerialis 419.a.b.c.& ſeq.420.a.b.c
Oratio Ciuilis 403 a.b.c.& ſeq.429.c.& ſeq. 432.a.b
Oratio Claudij 175.b
Oratio Curtij Montani 407.b
Oratio Galbæ 312.a.313.a.b.c.& ſeq.
Oratio Galgaci 461.b.c.& ſeq.
Oratio Germanici 24.a.c
Oratio Hortali 55.a.& ſeq.
Oratio Iulij Agricolæ 462.c.& ſeqq.
Oratio Iuliæ Agrippinæ 151.a.b
Oratio M. Lepidi 92.c.93.a.b
Oratio Muciani 358.a.b. & ſeq.
Oratio Neronis 258.a.c.d.& ſeq.
Oratio Othonis 318.c.d.333.a.b.c.351.a.& ſeqq.
Oratio Pæti Thraſeæ 269.a
Oratio Piſonis 317.a.& ſeq.
Oratio Segeſtis 30 b.& ſeq.
Oratio Senecæ 258 a b
Oratio Tencterorum legati 415.c.d
Oratio Tiberij 77.b.79.a.b.150 a.153.a.b.c
Oratio Vitellij 187.a.b
Oratio Vologeſis 163.b
Oratio pulchra quæ 481.a
Orationis forma ac ſpecies mutanda cum conditione temporum ac diuerſitate aurium 479.a
Orator qualis eſſe debeat 481.a.b
Oratorum dignitas 487.a.b.c
Oratorum vitia 483 a
Orcades inſulæ 455.c
Ordouices 196.b.458.b
Oricotis regna mota 42.a
Ornoſpades dux 159 a
Orodes filius Artabani regis 158.a
Orphidius Benignus interficitur 346 b eius corpus crematur 350.b
Oſi pop. 446.a.150.a
Oſtorius proprætor Britanniæ 195.b. & ſeq. eius mors 168.a.c
Oſtorius Scapula 256.a.b.295.c eius mors 296.a
Oſyris 453.b
Otho 311.a.b.& ſeq. 314. c. & ſeq. Imperator conſalutatus 316.b eius falſæ virtutes 359 b luxu, ſæuitiâ, audaciâ exitioſus Reipub. 246.a eius mors 352.a ſepulchrum ibid. eius ætas, genus, mores, &c. ibid.
Oxiones pop. 451.c

P.

PAcarius Decimus 345.a b eius mors ibid.
Pacorus Rex Parthorum 458.a
Pacorus Vologeſis frater 256.d
Pactius Africanus 407.a
Pactius Primipili centurio 327.b.366.b
Padus fl. 329.a.345.c.346.c.349.b.381.c
Pætus Cæſennius 264.d.& ſeq.275.b
Pætus Thraſea 232 a.b.297.c.& ſeqq.396.a.b
Pallas Claudij libertus 179.b.& ſeq. 185. d. & ſeq. 193. a. b. & ſeq. 209. b. 215. a eius mors 262.a
Palmæ 265.b
Pamphilis 340 a
Panda flu. 190.c
Pandataria inſula 261.c
Pannonij 14.a 266.a 341.c.371.b
Pannonicæ alpes 365.b
Pantomimi 36.b.38.b.39.a.247.a
Paphiæ Veneris templum 338.a
Papyrius centurio 410.a.b
Papia Poppæa lex 84.a & ſeq.
Paris hiſtrio 250.a.& ſeq.
Parthi 156.b.& ſeqq 168.a.b.& ſeq.189 b. 200. b. 214. a. 2.6.b. & ſeq. 248.b.c.263.d.& ſeq. 265.a.b
Patauium 370. a
Paullinus Suetonius. Vide Suetonius Paullinus.
Pecuniæ, nerui ciuilis belli 361.a

Pedaneus

Pedaneus Secundus à ſeruo interfectus 254.b
Peninæ alpes 335.b
Perennius 15.b eius mors 21.a
Petilius Cerialis 384.c.390.c.419.a.b 413 c.429.c. 430.c
Petronia vxor Vitellij 335.b
Petronius Turpilianus 253.c.289.c.457.c eius mors 308.b
Petronius procurator 329.a
C. Petronius. 296. b eius vita & mores 297.a
Peucini 451.b
Pharaſmanes, Hiberiæ rex, Mithradatis frater 157.a.b.c. 200.b.c
Philippopolis 89.b
Phœnix auis 154.c
Phrahates rex 42 a
Phrahates, Phrahatis filius 156.c eius mors ibid.
Phryxus 157.b
Picenus ager 379.c
Pienæum 515.b
Gn. Piſo, Piſonis filius, Syriæ præfectus 58.a 63.b. 65.a. b accuſatus Germanicum deuotionibus & veneno peremiſſe. 78. a. b. 80. a Piſonis mors 81. a eius codicilli ibid. eius filij 81.c
L. Piſo Proconſul Africæ præfectus 406.b.c interficitur ibid.
L. Piſo Hiſpaniæ citerioris prætor 126.a eius mors ibid.
L. Piſo Pontifex 148.b fato obit ibid.
Piſo Licinianus 312. a eius genus & mores ibid. adoptatur à Galbâ ibid. trucidatus 320.c
Placentia 341. c. 343 a oppugnatur à Cæcinâ ibid.
Plancina vxor Gn. Piſonis 58.b.63.b 80.a eius mors 154 a b
Plautius Siluanus 115. b.116 a
Plautius Ælianus pontif. 412.a
Plautus Rubellius 247.a.b.294 b eius mors 260 a
Plinius Germanicorum bellorum ſcriptor. 34.c.276.a
Plotius Firmus 321.a.b.333.b.350.c
Plotius Griphus 382.b.406.b.c
Poëticæ laus 476.a.b
Poëticus decor ab Oratore exigitur 481.b
Pomerium vrbis auxit Claudius 193.a
Pompeia Paullina Senecæ vxor 285.b
Pompeius Longinus 317 c
Pompeius Propinquus, procurator Belgicæ 311.a interfectus 326. a
Pompeij theatrum igne fortuito hauſtum 102.a
Pomponia Græcina 226.a
Pomponius Flaccus 68.a.b. eius mors 154.b
Pontes longi 34.b.c
Pontius Pilatus 279.a
Pontus 339.b & ſeq.
Poppæa Sabina ſcortum 230.c.231.a.237.c.311.b. 315.a coniungitur Neroni, exturbatâ Octauiâ 260.b eius mors 293.a
Poppæus Sabinus 39. b. 126. b. eius mors 160.a eius origo & vita ibid.
Poppæus Siluanus 381.c.409 b
Poppæus Vopiſcus 331.b
Porcius Septimius 369.b
Portus Herculis Monœci 376.c
Prætores ærarij 336.c
Primus Antonius. Vide Antonius Primus.
Praſutagus Icenorum rex 251.a
Priſcus Heluidius. Vide Heluidius Priſcus.
Priſcus Iulius. Vide Iulius.
Proculus Licinius. Vide Licinius Proculus.
Procuratorum poteſtas 206 a.b
Prodigia 208. a. & ſeq. 239.a.241.b.335.b.383.
Proſerpina 412.c
Pſeudophilippus rex Macedonum 207.b
Ptolemæus Mathemat. 314.a
Ptolemæus rex 117.b.422.c.d.& ſeq.
Publicani 232.c
Publius Celer 397.a.406 d
Puteoli vetus òpidum in Italiâ 249.a
Puteolani 232,a.384.a
Pyramides 66.b
Pyramus fl. 68 b
Pythagoræ Nero nubit 275.b
Pythius Apollo 422.d

Q.

QVadi 450.a
Quæſtores 175.a.225.a
Querquetulanus mons 133.a
Quinctilius Varus 29.a eius mors ibid.
Quinctus Atticus 383.b
Quinquennale ludicrum 245.b.291.c

R.

RApax legio 349.b.366.a.370.a
Rauenna 366.a
Remi 417.a
Reudigni pop. 449.a
Rhacotis 423.a
Rhadamiſtus, Pharaſmanis filius 220.a. & ſeq. 214.a.227.c
Rhenus flu. 44. a. & ſeq. 135. a. 397. b. 401. b 402.c.429.c.& ſeq.
Rheſcuporis Thraciæ rex 67.b.c.d. interficitur 68.b
Rheti 326.b.369.c
Rhetia 26.a.310.b 368.b
Rhetica iuga 329.a
Rhodanus flu. 233.b
Rhœmetalces Thraciæ rex 68.b
Rigodulum 419.a
Roma oppugnatur & capitur 391.c
Romæ incendium 161.b
Romæ incendium ſub Nerone 276.a.b.c.& ſeq.
Romanus Hiſpo 37.a
Romilius Marcellus 325.b occiſus 326.b
Roſcius Cælius ibid.
Rubellius Plautus. Vide Plautus.
Rufus Criſpinus 199.b.231.a.199.b eius mors 296.b
Rufus Heluius 82.b
Rugij pop. 450.c
Ruminalis arbor 236.a

S.

SAbinus Flauius 321 b.355.a. 384.c 387.c.d.& ſeq. eius mors 389.c
Sabinus Titius. Vide Titius Sabinus
Sabrina flu. 193.b
Saleius Baſſus 472.c
Salluſtius Criſpus 6. b 57. a eius mors 86. a
Salluſtiani horti 232.a.391.c
Salonina vxor Cæcinæ 343 a
Saluius Cocceianus 251.b
Saluius Titianus. Vide Titianus
Samaritæ 204.a
Samij 111.b
Sardiani 129.b
Sardinia 341.a
Sanctolenus Vocula 407.a
Sarmatæ 157.a.c.158.a.332.a.& ſeq.
Sarmatæ Iazyges 195. a. 369.b
Saturnus 424.c
Saturni dies feſti 390.b
Scithinum inſula 240.a
Scriboniana ala 370.a

Scriboniani fratres 407.a
Scribonianus Camerinus falſus 357.b
Scribonianus Craſſus 406.b
Scydrothemis Sinopenſium rex 412.d.&.ſeq.
Seditio militaris 332.b.345.b.409.a
Sedochezorum rex 381.b
Segeſtes 30.a.b.c.& ſeq.
Segimerus Segeſtis frater 35.b
Segimundus Segeſtis filius 30.a
Seianus. Vide Ælius Seianus.
Seleucenſes 160 b.168 b
Seleucia 160.c.169.a
Seleucus Mathematicus 359.a
Sellarij 141.d
Semnones 449.a
Sempronius Denſus 320.b
Sempronius Gracchus peruicax adulter 28 b
eius mors ibid.
Senatorum adulatio 99.b.290 a
Senatu depelluntur famoſi probris 177.b.& ſeq.
Seneca. Vide Annæus Seneca
Senia lex 277.a
Senienſis colonia 408.c
Gn. Sentius 70 b
Sequani 21.b.91.b.417.a
Seruius Galba. Vide Galba.
Serapis deus 422.a
Serui Germanorum 443.a
Seruile bellum motum per Italiam 117.b
Seruilia, Seruij Sorani filia 300.b.301.a
Seruius Maluginenſis, flamen Dialis 96.b
Seſtius Pagonianus 144.a
Sextilia Vitelliorum mater 355.b
Sextilius Felix 369 c
Sextil. Papinij repentinus & informis exitus 162.c
Sex. Veſtilius 147.b
Sibyllæ libri 149.a.b.278.b
Sido & Italicus Sueuorum reges 369.b.373.b
Silanus [illegible]c.& ſeq.99.b.100.c
Silia 297.b
Silius legatus inferioris Germanicæ legionis 20.b.
44.a.b.30.b.90.c. & ſeq. eius mors 113 c
Silius conſul 167.a adulter Meſſallinæ 170.a.180 a
tribunali admotus 182.c
Silures 196.a.456.a
Simon Iudæorum dux 429.a
Siniaces 156.c
Sinope, Ponti vrbs 422.c & ſeq
Siſenna 340.a
Sitones pop. 451.b
Smyrnæi 129.c
Sohemus rex 360.a
Sophonius Tigellinus. Vide Tigellinus
Soranus, proconſul Aſiæ 297.c
Soſia Galla, Silij vxor 114.a
Soſibius Britannici educator 164 a
Spectaculum gladiatorum 175.c
Spelunca, nomen villæ 131.a
Spintriæ 142.d
Spurinna Veſtricius 340.d.& ſeq.347.c
Statius Murcus ſpeculator 310 c
Stertinius 45.a.& ſeq.
Stœchades, Maſſilienſium inſulæ 380.a
Suardones pop. 449.b
Subrius Dexter 317.c
Subrius Flauius 287.a.b eius mors 288.a
Succinum 451.a
Suedius Clemens 335.b.341.a
Suetonius Paullinus 333.b.344.a. & ſeq. 345.a.
349.c.334.c.437.a
Sueuia 450.b
Sueui 26.a.59.a.306.a.373.a.435.a.448.c
& ſeq.451.a
Sugambri 51.a.198.a
P.Suillius, quæſtor Germanici 119.a
accuſatur ſub Claudio 164.c.& ſeq.167.a.b.
229.c.& ſeq. in inſulas Baleares pellitur 230.a
Suiones 430.c.& ſeq.
Sulpicius Florus 320.c
Sulpicius Quirinus 92.b
Sunuci 416.a
Suouetaurilia 358.b
Sylla Cornelius. Vide Cornelius Sylla
Syllani 329 a.342.b
Syria 58.a.320.a.339.a.b.358.c.360.a
Syriæ legiones 310.a.331.a.339.b. & ſeq.

T.

Tabularum publicarum cura 224.b
Tacfarinas Numida 62.a.b.82.a.87 a.
116.a.& ſeq. eius mors ibid.
Tacitus. Vide Cornelius Tacitus.
Tanais flu. 198.a
Tanſanæ templum celeberrimum Marſis 27.c
Tarpeia rupes 388 b
Tarracina 384.a.385.a.394.a
Tarracinenſes 394 b
Tartarus flu. 369.a
Taunus mons 29.b.194.b
Tauriana ala 369.
Taurina ala 326.b
Taurina colonia 356.a
Taurus mons 161.b.265.a
Tencteri 233.a.413.c.447.b
M. Terentius, eques Ro. 146.c
Termeſtina nano 226.a.b
Terræmotus in Aſiâ 60.a
Tettius Iulianus 361.b.406.b
Teutoburgienſis ſaltus 31.b
Thebæ veteres 66.b
Thraces 126.b.127 a.b
Thraſes Pætus 232.a.b.197.c.298.a.299.a.b.c.& ſeqq.
395.a.& ſeq.
Thubuſcum opidum 116.a
Thuſcus vicus 233.a
Thyle 453.c
Tiberis 38 a.39.a b.335.a
Tiberius Alexander 271 a.310.b.357.b
Tiberius Nero priuignus Auguſti 3.a. & ſeqq.23.a.
& ſeq. 35.d. c. & ſeqq. 37. a. b. & ſeq.42.a 67.a.c.
& ſeq. 76. a. & ſeqq. 86. b. libellis accuſatorum inſumit operam, in ſecuritatem compoſitus 91.a
in Campaniam proficiſcitur 130. a abdit ſe
in inſulam Capreas 113.b eius libidines
& ſcelera 142.d eius mors 163.b
eius ætas, genus, mores, &c. ibid.
Ticinum 342.c.345.a
Tigellinus Sophonius Neronis corruptor & proditor
, 329.b.c. eius inhoneſtus exitus 330.a
eius genus, vita & mores 237.b. 259.b. 329.b
Tigranes Armeniæ rex 43.a eius mors 160.a
Tigranes Cappadox, Archelai regis nepos 248.c. 263.c.
Tigranocerta 247.b.248.b.264.b.c
Timotheus antiſtes cærimoniarum 422.c
Tingitana prouincia 354.b
Tiridates Vologeſi frater 136.d.202.c.227.b.c.
& ſeq. 263.d. & ſeq.
Titianus Saluius, frater Othonis 336.c.344.a.
346.c.354.c
Titius Sabinus eques Rom. 113.c.134.b.c.& ſeq.
eius mors 135.a

Titus Ampius Flauianus 361.c.368.a.370.b
Titus Liuius 320 a
Titus Veſpaſianus 327.c.394 b.406.b.410.c. & ſeq.421.c.& ſeq.
Titus Vinius 305.c & ſeq.318.a.b. eius cædes 320.b ætas, genus, vita, &c. 322.b.c
Togonius Gallus 143.a
Tolbiacum 421.b
Traianus 306.a
Tranſalpinæ gentes 412.b
Tranſpadanæ regionis municipia 329 a
Tranſrhenani 401.c.403.b
Trapezus, ciuitas Græciæ 228.b.318.a
Thraſullus, ſcientiæ Chaldæorum magiſter 132.b. 153 b
Trebellius Maximus 326.b.c.335.c.437.c.d
Treboci pop. 446.a
Trebonius Garucianus 309 a
Treueri 90.b. 91 a. 384.c.403.b.406.a.413.a. 418.a b c & ſeq.440.a.b 446.a
Triaria, L. Vitellij vxor 335.b 390.b
Triboci 418.b.c
Tribunicia poteſtas 95.c
Trinobantes 231 b
Trio Fulcinius. Vide Fulcinius Trio.
Tubantes 27.c.233.b
Tuiſto deus 434.c
Tullius Flauianus 390.d
Tullius Valentinus 418.a.& ſeq. capitur 419.a occiditur 423 b
Tungri 341.c.398.b.413.a.435.a
Turonij 90 b
Tutilius Cerialis 343.c
Tutor. Vide Iulius Tutor.

V.

VAcationes militares remiſſæ 321.b
Vada caſtrum 431.a.b
Valens. Vide Fabius Valens.
Valentinus Tullius. Vide Tullius Valentinus.
Valerius Aſiaticus 164 b.c.& ſeqq. 326.b 394.c eius mors 166 a
Valerius Fabianus 253 d.& ſeq.
Valerius Feſtus 365.b.410 a
Valerius Paullinus 379.c.& ſeq.
Valerius Ponticus 454.a
Vandalij 435.a
Vangio & Sido reges Sueuorum 193.a.b
Vangiones 194.b.418.b.c.446.a
Vannius, Quadorum rex 67.b
Vannius, Sueuorum rex 194 b
Varini pop. 449.a
Varius Criſpinus 332.b obtruncatus ibid.c
Varus Alphenus. Vide Alphenus Varus
Varus Arrius. Vide Arrius Varus
Vaſcones 404.c
Vaticani infames loci 363.b
Vatinius 274.a
Vbij 400.a.& ſeq.413.a.& ſeqq.413.c
Vbiorum ara 23.a
Vbiorum ciuitas 22.b.c.194.a Vide & Agrippina Colonia.
Vectigalia 232.c
Vectius Bolanus, Britanniæ præfectus 335.c.363.a. 453 a
Vedius Pollio 11.a
Vedius Aquila 349.c.370.a
Velinus lacus 39.b
Vellius Gallus 140.b
Velleda virgo fatidica nationis Bructeræ 415.a.& ſeq.
Vellocatus Carthiſmanduæ adulter 380.b
Venedi 451.b
Venuſius Brigantum rex 380.b
Ventidius Cumanus Galilææ præpoſitus 204.a
Verania, Piſonis vxor 322.a
Vercellæ 329.a
Verginius 309. b. c. & ſeq. 324. b. 331. b. 332. a.b.c 356.b
Verona 344.a.368.b
Verritus Friſiorum princeps 234.a
Verulamium municipium 252.a
Verulana Gratilla, femina inſignis 387.c
Veſpaſianus 310.a. 323.b 331.a.b.337.b.& ſeq. 357.c.& ſeq.394 b & ſeq.405.c.411.a.429.b
Veſtales virgines 391.b.411.b
Veſtinus 411.b.& ſeq. eius mors ibid.
Veſtricius Spurinna. Vide Spurinna.
Veſuuius mons 134.a
Vetera caſtra 401.a.405.b c.414.a.429.c
Veterani 249.a
Veturius Optio 313.c
Vibius Criſpus 408.b
Q. Vibius Serenus 117.c
Vibulenus Agrippa eques Rom. venenum haurit 160.a
Vibulenus miles gregarius 17.c eius mors 20.a
Vicenna 368.b
Vienna 336.a
Viennenſes 366.a
Vindex Iulius. Vide Iulius Vindex
Vindoniſſa 415.a
Vinius. Vide Titus Vinius
Vipſania M. Agrippæ filia 12 b
Vipſanius Meſſalla 369.a.407.b
Vitdius Geminus dux 381.a
Viſellius Varro inferioris Germaniæ legatus 90.b
Viſurgis fluuius 33.b.43.b.& ſeqq.
Vitelliani motus initia & cauſſæ 323.b
A. Vitellius 309.c. 323.a. 331.b. 353.a.b.378.a.b.c. d.& ſeq. capitur 392.d occiditur ibid. eius genus, vita, mores, &c. ibid.
L. Vitellius, A. Vitellij pater 309 c.392.b
L. Vitellius, A. Vitellij frater 333. c. 378. a. b. c. d. & ſeq. 384.a.b.c.d.389.c.d.&.ſeq. interficitur 394.a eius mores ibid.
P. Vitellius 140.d
Vliſes 433.a
Vmbria 379.b
Vmbricius haruſpex 316 b
Vocetius mons 328.c
Vocontij ibid.
Vocula dux 402.a.c.413.b eius mors 414.b
Vologeſes, Parthorum rex 200.b.202.b.c.213 b.228.a. 263.c.& ſeq.266.c.d.& ſeq.266.c.d.& ſeq.418.a
Vonones, Phrahatis filius, Arſacidarum rex 42.a. & ſeq. eius mors 68.c
Votienus Montanus 124.a
Vrgulania 54 b.115 a
Vſipetes 27.c
Vſipij 406.a.407.b.461.a
Vſpe vrbs 190.c

Z.

ZEnobia vxor Rhadamiſti 203.a
Zenon Polemonis regis Pontici filius 64.b
Zeugma opidum 189.b

INDEX
RERVM AC VERBORVM
QVÆ HIS COMMENTARIIS
CONTINENTVR.

A.

ABNOBA mons 434.c
Abuſque 231.d
Acbarus, Arabia regum nomen 189.b
Accediſſe pro Acceſſiſſe 310.c
Acciere pro Aduocare 157 d
non Accinctus & diſcinctus differunt 173.c
Acclamatio plauſuſque ex arte 293.c
Achaia nomine Græcia dicta 38.b
item Epirus 62.d
Achaia & Macedonia ſub vno Præſide 141.c
Acies barbara per nationes 196.d
Acilius Auiola viuus combuſtus 90.d
Accuſandi publica rabies bello ciuili grauior 36.c
Accuſatorum merces & honos 407 c.d
Accuſatorum præmia 114.d.155.c
Acratus 280.c
Acrometus, auctor agrorum 172.d
Acta diurna non eſſe hos Taciti Annales 1.d
Acta, eorumque diſcrimen 139.c
Acta Senatus primus confecit Cæſar, aut certè publicauit 515.b
Acta vbi repoſita 526.b
Acta reparata à Tiberio ibid.d
Acta materia hiſtoricorum ibid.
Actis conficiendis præerat Senator 525.b
Ab actis Senatus, officium ibid.
Actorum ſcriba & cenſuales ibid.c
Actuarij ibid.
Actuarij in militiâ ibid.
Actorum materies, & forma ea conficiendi ibid.d
natiuitates in Actis, Seruij Tullij inſtitutum ibid.
profeſſio apud Acta 526.a
Acte liberta 216.d
Actiaci ludi 270.d
Actio legis apud magiſtratum 206.c
Actor publicus 52.d ſimilis procuratori 503.c
Actu improba vox 311.c
Addictum ſeruitium 188.c
Addua flumen 348.d
Adductus, quis? 239.d.370.c
Ad hoc 308.d
Adipiſci rerum, dominationis 93.d
Admiſſiones & admiſſionales 247.c
munus fuit libertorum ibid.d
Admiſſionis prima amici ibid.c
Admonere hoſtias 68.b
Adoptatio nulla in Claudiâ gente 193.d
Adoptio ficta etiam olim vſurpata 268.d
Adoptiui liberi nulla in parte parentum priuilegia dant ibid.
Adrana fluuius, Adr. Iunio Edera in Haſſis 29.d
Aduerſa nos admonent ſortis humanæ 448.d
Aduertendi verbum, aliâ notione 48.c.203.b
Adulterium, crimen maieſtatis in Cæſaris cognatâ 61.d
Adulteriorum crebritas 324.c
diſputatio de Adulterij pœnâ 323.d
lex vetus de Adulterio emendata 443.d
Adultera domo exacta & dote priuata 524.a
pœna capitis poſt inducta ibid.d
Adulteras magiſtratus accuſabant & præſertim Ædiles ibid. d
autumnus Adultus 281.b
æſtas Adulta, noua, præceps 49.d
Aduocatorum præmium olim 168.d
Ædificijs ab Auguſto impoſitus modus 278.c
Ædificationes in vitio 89.c
Ædium ornatus lucerna & laurus 78.c
Ædiles cremabant libros 120.d interdum Triumuire ibid. aliàs Prætor 121.b
Labieni libri primi exuſti ibid.
Ædui fratres Romanorum 520.c.177 d
cauſſa appellationis ibid.
Ægaa opidulum 219.d
Ægri in lecticâ 52.b
Ægyptiaci tributi modus 230.c
Ægyptij & Romani carne abſtinebant certis diebus 73.d
Ægyptum Alexander Magnus pluribus, Auguſtus vni ſed infirmo præfecto permiſit, pare vterque cautione 320.d
Ælius Lamia 148.d
Ælius Tubero Stoicus 341.b
Æmiliana, ad vrbem 277.c
Æmilij Ferreti error 494.c vide plura in F.
Ærarij Præfectura penes quos 333.a biennis ibid.c
Senatuſconſulta ad Ærarium deferre ſoliti 93.c
nec rata niſi delata ibid.
Ærarium militare 39.c
Aër infamis in Vaticano 363.d
Aëriai rex 338.c
Æris tinnitus in defectu lunæ 17.d
Aërthum 442.d
Æs vxorium 512.a
Ætas fiſſa, pro ſenectâ 276.d
Ætas Senatoria 518.a
Æternus dolor, pro magno 287.d
Africani acutum dictum 241.d
Africæ legiones 320.c
Agellius illuſtratus, emendatus 93.d.280.d.440.d
Agendi verbum antiquis frequens patiendi ſignificatione, & contrà 5.d.380.d
Agger Druſianus vbi fuerit? 233.c
an idem cum mole Druſi ibid.d

Agge-

Aggeres in paludibus 31.c
Agnati, liberi 443.d. & ſeq.
Agnomina ſeminis numeralia 133 b
ſerui publici Agnominati à magiſtratibus 504.a
Agricola Taciti, diſertus & verè prudens 452.d
quando ſcriptus ibid. *tempus eius mortis* ibid. *in nullis manuſcriptis* 453.d
eius mentio in epigrammate Græco 453.c
Agrippa rex 214.d
Agrippæ ſtagnum, & nemus 275.d
Agrippina, Flaminia Claudij lecta 213 d
Agrippina matertera filiorum Aſinij 336.d
Agrippina ingenium & ſcripta 129.c
eximium quid in Agrippinâ 200.c
Agrippinenſis Colonia etiam Claudia dicta 394.b
iuris Italici fuit ibid.
ab Agrippinâ condita, non ab Agrippâ 446.c
Agrippinus philoſophus 300.c d *eius mira conſtantia* 300 d *pater eius innentus* ibid.c
Ala Auriana 369.d
Ala Petrina 166.c.329.d.410.d
Ala Taurina 329.d
Albana arx 467.b
Albanorum ſinco 157.d
Album Intemelium, vel Albintemelium 341.d
Album Senatorium, quando inſtitutum 124 d
quotannis refectum ibid.c
Alia clarus 186.d
Aliena gine 314.c
Alledia geno 188.c
Alloquia 100.d
Alurium 438.d
Amantium loquacitas 231.c
Ambiuius Turpio 400.c
Ambroſij locus ambiguus 376.d
Amica in ſinu amatorum 165.c
Amici primæ admiſſionis 147.c
Amicitia firmanda mirus mos 201.d
Amicitia renuntianda mos 306.d
etiam inter priuatos ibid.
Amicitiam veram virtutum ac morum ſimilitudo parit 392.c.d
Amicorum cohors 147.d
Ampia gens 368.e
Amicla in Italiâ 131.d
Ancilium conditorum religio 336.c
Animaduerſiones extra vrbem 504.d
militares Animaduerſiones extra caſtra 20.d
Animaduertendi militum ius quibus fuerit 23.c
Animaduerſionis nouum genus 25.d
Annales eſſe hos libros 1.d
Annales Taciti quatenus progreſſi 2.b
Annæus Seneca an, & quando conſul 156 d
Annæus Serenus 216.d
Anquiro 354.d
Ante alios 412.c
Antecurſores qui? 248.c
Antiochus Rex 214.d.& ſeq.
Antipodes Romæ quibus dies pro nocte 297.d
Antiquitatis cognitio glorioſa & honeſta 65.c
Antiqua virtutis laudationem ferunt diſſimiles, non item æuo propinqui 119.d
Antiſigma 171.d *cauſſa nominis* ibid.
Antiſthenes primus barba auctor philoſophis 537.a
Antona fluuius 195.d
Antonia Claudij mater 165 d
Antonia Germanici mater 76.d
Antonia maior & minor 209.c
Antonij cum Octauiâ nuptiæ 10.d
Antonius maior 37.d
Antonius Primus 254.b
exſul ſub Nerone 371.d
Antonius curator ora maritima 207.d
Annulus ſignatorius 42.d
eo ſignabant penum & vtenſilia ibid.
Annulata clauis 501.e
Aorſi populi 590.d
Apicij gulones tres 106.c
Apion rex 245.b
Apollo Didymæus Mileti 98.d
Appellationes ad quos 537.a *Auguſti de ijs ſtatutum* ibid.b *temerè Appellantium pœna* ibid.c
Appia regina viarum 52.c *diſcidium ſcriptorum in viâ Appiâ* ibid. *conciliati omnes* ibid.d
Appiani error 57.d.312.d.386.d
Appius Silanus .112.c
Appij Silani cædes 179.d
Apuleia Varilla ſororis Auguſti neptis. 61.c
Apuleius correctus 242 e
ex eo remota obiectio 507.d
Apum examina, mali oſtenti 208.d
Aquila Romana exemplum è Perſis 501.d
Aquila 388.d
Aquila Romana qualis? 502.a
non magnum id Aquilæ corpus ibid.
Aquila in cuſtodiâ centurionis primipili 374 c
Aquila in ædificijs 388.d
Aquila & ſigna, dij militum 48.d
Aquilius Regulus Meſſalæ frater 477.d
Ara in aduentu Principum 357.d
Ara in Curiâ 301.c
Ara Druſi & cenotaphium 44.c
Ara Vbiorum quâ cauſſâ & vbi exſtructa 30.d
ad Aram confugere mos Græcis 88.d 519.a
ſupplices id faciebant & ſerui 519.a
Romæ quando id cœperit ibid.b
Ara in caſtrorum principijs 24 d
Aras ſtatuendi mos 14.d
Arabia ſemina facie ſemitectâ 231.d
Arbela caſtellum 190.d
Arbor ſancta 439.d
Archelaus Cappadox 160.d
Arenarij montes ad mare 35.d
Arietes, pro lignis quæ ſuſtentent 239.d
Ariſtobulus rex 215.c
Arma publica 2.c
Arma priuata ibid.
Arminij ætas 59.d
Arria vxor Cæcinæ, heroina 302.b
Arrianus irridet ineptias ambitionis 492.b
Arriani locus 78.d
Arriani interpres falſus 533.d
Arrianus correctus ibid.
Arruntius quis? 12.d.79.c.d
Arſanias fluuius 267.c
Artaxata quis condiderit? 228.d
in Artaxiæ hiſtoriâ nominibuſque diſſenſio 43.d
Artes delibabant vulgò Kalendis anni 121.c.d
Arua & ſtagna in domo Neronis 277.d
Aruerni fratres Romanis dicti 177.d
Arx alicuius rei 371.d
Aſconius correctus 182.c *à coniecturâ* 412.c
Aſiatici diuitiæ 164.d
Aſiaticus auctor Caianæ cædis 165.c
Aſinia gens 132.c
Aſinij plures prænominibus diuerſi 53.c
Aſinij Pollionis hiſtoria 120.d
Aſiniorum ſtemma 103 d
Aſinio Salonino multi liberi ibid.
cauſſa cognominis Salonini ibid.
Aſinius Gallus 153.d

Aſinius Orator 439.d
Κυνηγέτης 435.d. & ſeq.
Aſprenatum familia 28.c
dene Aſſes, diurnum militis 494 c
Aſſiratum cruenta potio 201.d
ad Aſylum tria hominum genera confugiebant, malefici, ſerui, & obærati 97.d
Athenæum explicatum 511.c *contra interpretamentum verſus* ibid. *erroris conuictus* 440.d
Athletas quis primus dederit 246.d
Atymetus libertus 220 b
Atta Clauſus 193 d.& ſeq.
Atteritus pro Attritus 310.b
Atys Herculis filius 129 c
Auctoritas quid? 95.c
Audentia pro Audacia 282.d
Auerſa caſtrorum, auerſa pars 391.d
Aufidij Baſſi hiſtoria & annus 221.d
Aufidius Fronto 466.d
Augendi verbum παλεύειν 173.d
Augurale ſiue auguraculum in caſtris 46.d
Auguratus caremonia 32.c
Augures à funeſtis arcentur 32.d
Augurium ſalutis 192.d.& ſeq.
Auguſtodunum Muſarum domus 328.c.d
Auguſtodunenſis Schola 520 d.& ſeq.
Auguſtales ludi & eorum origo 14.d
Auguſtales ſodales 28.d
Auguſtales idica à Tribunis, & cuius generis ij ludi 14 d.& ſeq.
Auguſto legata 8.b *varius dies primi imperij* ibid. *conſulatus* 9 d
Auguſti cultores per domos 36.c
Auguſti effigies in Curiâ 12.b
Auguſti inſtitutum, primariorum imaginum in Curiâ collocatio 71 c.d
Auguſti natalis dies feſtus 344.d
natalitij ludi 14 d
Auguſti Templum Tarracone 39.d
Auguſtus pro deo 11.d *eius imagines ad formam deorum* ibid.
Auguſti tumulus in Campo Martio 9 d
feminæ, eius ſacerdotes ibid. *cauſſa mortis Marcelli* 3.d *honores in funere eius* 8.d
Imperium varie muniuit 10.b *habitus eius cultuſque* 11.b.c *Iuliam legem fert* 512.b
populum inlicuit ad ludos 38.c *Senatum ſupplet ex equite* 166.b *cauſſas plraſque ſibi ſeruauit* 537.b *eius decretum in publicatione bonorum* 155.c
A. Plautius 260.c
Aunoba mons 434.c
Auri vis 146.d
Auruncia, Alurunia 4,8.d
Aurum triumphale, ſiue coronarium 279.c.d
Aurum votiuum ibid d
Auſonius correctus 240.d
Auſpicato in magiſtratu 121 d
Auſpicalis dies ibid.
Auſpicia apud ſolum Principem 48.d
Auſpicia à domo ferenda 97.c
mos de Auſpicijs imperioque repetendis 82.c
Auſter naues è terrâ in mare interius rapuit 49.d
Auxiliariorum arma alia quam legionariorum 197.d
Auxit pro Auctus eſt 380.d

B.

B ÆTICA, *populi* 311.d
Bagauda latrones Diocletiani tempore 520.c
in Baiano villa Cæſaris 240.d
poſt Balneum, guſtus 110.c
Balſamum etiam in Ægypto 126.d
Barbarorum mos ante aciem cantandi 227.d 435 b
Barbari reges cum ſororibus matrimonio iuncti 43.d
Bardanes rex 168 d *an de eodem apud Philoſtratum & Tacitum mentio* 169.c
curſus eius ingens in biduo 168.d
Bareas Soranus ex gente Marciâ 204.c
Barba deo ſacrabatur 536 a
Barba poſita dies latus, 243 d
Barba radenda mos quando cœpit Romæ 536.c
quando in Græciâ ibid.d
Barbati olim ſoli iuuenes ibid.d
Barditus 435.c
Baſilicam nouam quis Æmiliorum fecerit 102.c.d
quis refecerit ibid.
Batavi oriundi à Cattis 235.c.d
Batavi fratres Rom. dicti 177.b.d
Batavi equites & pedites 219.d *ij vſi oblongis gladijs* 220.b *natatores, ipſi an equi?* 398.d *Batavorum veterum ſedes* 430.d
non magni olim in mari aut aquis 431 c
Batauia opportunitas 44 d
Batauodurum 430.d
Bathyllus deliciæ Mæcenatis & ſeruus Alexandrinus videtur fuiſſe 29.c ibid.
Bauli villa, & eius poſſeſſores 239 d
Bedriacum 344 d
Belgarum laus 25.c
Beneficia, quid? 479.d
Beneficiarij ibid.
Beroaldi error 90 d
Bigati nummi 437.c
Boiaſmum, vel Boiaſmum 445 d
Bolanus 355. d.458.d
Bombyx quando ad Italos peruenerit 505 b
Boſporanum bellum 208.d
Boum coria in tributo data 136 d
Britannia in Friſiâ 32.c.d
Britannica herba, ſiue Britannica Plinij ibid.
Breuiarium Imperij 12.c
Brinio, ſiue Bruno 3.8 d
Britannia domita, amiſſa, recepta 306.c.d
in eâ muros ibid. d
Britannia cur intacta ab Auguſto & Tiberio 456.d. & ſeq.
in Britanniâ dies longi 456.d
Britanni quomodo victi 418.d
Britannia ſeruitus 462.d
Britannico venenum in aquâ frigidâ datum 218.c.d
de cadauere eius gypſato Græcorum error ibid.d
Britannicum mare olim ignotum 461.d
Britannorum copia 252.d
Britannorum crudelitas 250.d
Brundiſinum fœdus 10.c.d
Brutidius orator & hiſtoricus 100.c
Bruti ſcriptio culpata 479.d
Buccina vel claſſicum imperij ſignum 272.c.d
in Imp. commiſſo ibid.d *etiam Prætorum* ibid. *Germanorum more* ibid. *etiam apud Græcos* ibid.b *ſignum apud duces canit* ibid.
Burgundiones qui? 51 d
Burrus, manu debilis 217.d
Burri cognomen, quid? ibid.
de Byſſo & ſerico 505.c. d. & ſeq.
Byſſina veſtes in Ægypto reperta tempore Semiramidis ibid.c
Byzantiorum portus 108.b
Byzantium quis condidit 207.d.& ſeq.

C. CABIRI,

C

CABIRI, ſiue Penates 63.d
Cadauer adhuc vegetum in lecto oſtenſum 77.d
eius loco effigies cerea, ſi quis peregrè functus eſſet ibid.
Cadius Rufus, vel Tadius 192 c
Cadmus litteras in Graciam tulit 171.b c
Caducaria lex 517.a
Caducum ſit quod calibi relinquitur 516.d
Cacina quis? 87.d
Cacina mirum nomen 324.d
Cacina largus 182.c
Cacina Seuerus 33.d
Cacina Tuſcus, quis? 220.d
Cadis mandanda mos per libellum 6.c.d
Calibatus & orbitatis pœna 512.a.516.c.d
Calibes nihil capiunt, orbi dimidium ibid.d
diſcrimen videtur fuiſſe Calibis, orbi, & ſolitarij pa-
tris 517.a.b
Caloe Vibenna 133.c
Cana funebris 149 a eadem Feralis ibid.
eadem Silicernium ibid.b
Cana hora, varia 238.c.534.d.& ſeq.
Caſar ... pramia ponit 512.d
Caſar correctus 196.c.324.d Tacito conci-
liatus 438.b
Caſonius quis? 289.c
Caſtici ludi ab Antenore inſtituti 298 c
Caſtius Prator 146.d
Caius & Lucius quando conſules 4 c. co-
rum atas ibid. diſſenſus ſcriptorum in
eorum morte ibid.d
Caius equitibus quibuſdam latum clauum dedit
166.c
Caius explicatus 514 a
C. Aminius, Iuriſconſultus 215.c
C. Balbillus 22[illegible]
de C. Caſſio inſigne dictum 119.d
C. Matius, eques 207.c vir doctiſſimus &
Auguſti amicus. ibid.
C. Petronius 297.c
idem etiam Publius dictus ibid.b
C. Proculeius 123.d
C. Silanus 212.b
Calces Romani quales? 506.b
Calles prouincia 117 d
Caledoniam habitantium corporis habitus 455.d
& ſeq.
Caledonij integri 261.d
Cales Quaſtorum prouincia 117.d
Calida potus 218.d
Caliga, militis gregarij 24.c
de Caligula natali ſolo contra Suetonium diſputatio
498. b. c
Caligula, ſiue Germanici libri De arte dicendi 213.c
Calliſtus libertus 180.c
vile olim mancipium ibid.
Calpurnius Fabatus 294.d
Caluia Criſpinilla 330.d
Calumnia crebra ſub Tiberio & Domitiano, ex lege
maieſtatis 36.c
Calumnia pœna 254.d
Camalodunum opidum duplex 196.d
Camera, Germanica vox 381.d
Camulus, indigena deus 196.c
Campania vrbes hauſta 307.c
Campeſtris decurſio 64. c Campicurſio Ve-
getio dicta: in eâ ſolemne vt pedes ſcutum praferret
ibid.
Campus oratorius 487.
Candidatorum extrcenda induſtria ſpatium 55.d
Capella emendatus 171.c
Capita agrorum 497.d
Capito conſul 103. d accuſatus 226 a.d
Capitolinus explicatus & emendatus 37.d.261.d
cautè legendus 526 a
Caratacus rex 196.c
Carcer triplex, Vrbanus, ruſticus & caſtrenſis 511.
a. b
Carcer vrbanus triplex ibid.b
Carcer caſtrorum 17.d
Carmina Germanorum, vt omnium barbarorum, me-
moria genus 434.d.& ſeq.
Carne certis diebus abſtinebant Ægyptij & Romani
73.d
Carnificis domus extra vrbem 504.d
in Carpentis matrona olim vehebant 199.d
Carpenti honos cui primùm habitus ibid.
Carus Metius 467.c
Caſſiodorus correctus 451.d
Caſſius Longinus Iuriſconſultus 150.d
eius exſilium 294 d eius laus ibid.
Caſſius Seuerus orator 115.d. & ſeq. 479.d
eius diuturnitas in exſilio 115. d mors ibid.
Caſtellarij, aquarum in vrbe cuſtodes 278.c
Caſtellum ſcelerum 371.d
Caſtores 344 d
Caſtorum ades Oſtia 178.d ſacrum il-
lis annuum ibid. Minima poſteà
dictum 179.b
Caſtra pratoriarum cohortium quâ parte vrbis 106.d
Caſtra quieta 332. d
Caſtra vrbana, vitioſa ibid.
Catenâ trahi ignominioſum Barbaris 202.d
Catena in manu rei dextrâ 511.b in mi-
litis ſiniſtrâ ibid. b Catena iſta qua-
les? ibid d
Catullus illuſtratus 179.b.271.c
Caupuli 431.d
Cecrops Athenienſis aut Ægyptius litterarum inuen-
tor 171.c
Celenderis 71.d
Celſus legatus legionis in Pannonia 317.d
Cenotaphium, eiuſque ritus 44.c.d
Cenſitorum numerus 178.d
Cenſores olim vias curabant 87.d. 518.b
poſteà IV. viri ibid.b poſtremò ſeniri
ibidem.
Cenſorinus error 9.c
Cenſorium funus, quid? 112.c
Cenſus diuerſa ratio 20.c.d
quando cœpit 29[illegible].a modus ibid.c
Cenſus in capita & agros ibid.
Cenſus exactores & prapoſiti ibid.
Cenſus tabula 498.a
Cenſus quando exacti ibid.b
Cenſus Senatorius ſub Auguſto 55.d
Cenſuales pagina ibid.
Centenarij Germanorum 440.c
Centeſima initium 58 c
ea ad ararium militare ibid.
Centurio primi aut ſecundi ordinis 26.d
Centuriones ſigillatim vigilias obibant 272.c
Certamina ſacra 247.b
Ceſtius pater, ſiue ſenior 88.d
Chalcedonij cur caci dicti 208.b
Chiliarcha in claſſe 282.d
Chriſtiani, Galilai & Nazarai dicti 279.c
etiam Iudai ibidem. odium humani
generis ipſis obiectum ibid. d accenſi

pro

pro lucernis ibid. *in Christianos Nero primus ſæuit* ibid.b
Chronicon Euſebij, ſiue Hieronymi correctum 60.c
Chryſoceras promontorium, & ad id portus Byzantiorum 208.a
Cibi ſolemnes in parentalibus 143.d
Cicero correctus & explicatus 82.d.516 b
in quibuſdam non Atticus 479 d
tepidus 480.d
Cilnius Mæcenas 149.b
Cilonis 192 c
Cincia lex de muneribus 167 c.d
firmata Sc. ſub Auguſto & Traiano ibid.
Cingonia gens 308.c
Circenſes ludi Cereri celebrati 282.d
per plures dies 353.d
Circenſes promiſcuè licitum ſpectare in vulgi veste 273 c
Circus proprius Neroni 143.c
ratio ſedendi in Circo 273.b
Auguſtus primus ordines diſcreuit in Circo ibid.d
in Circo Romani ſederunt, non theatro 246.c
loca in Circo non diſcreta patribus 86 d
primus Claudius deſcripſit ibid.273 b
Nero equiti ibid.
Circus oratorius 486.d
Cirri in crinibus Germanorum 448.d
Cirri virginum 523.b
Ciſalpinos Cæſar ciuitate donauit 175.d & ſeq.
Citharœdi verus habitus 242.c.d
Citharœdi priſci duces ibid.
in Ciuitatem quando & qui populi recepti 175.d
Clamor ante aciem 400.d
Clamor laborante Lunâ 19.d
etiam Chriſtiani receptus ibid.
Claſſicum quoties canere ſolitum 33.d
in prouincijs ſeruatus ille mos ibid c
Claſſicum canendi mos in morte ciuium ibid.
Claſſis in Ponto 360.d.& ſeq.
Claſſis in Rheno, & ad Oceanum, ordinaria Romanis 43.d
Clauarium 382.c
in Claudiâ gente nulla adoptio 193 d
Claudia Quinta 333.c
Claudiani ſacerdotes 331.c
Claudianum Senatuſconſultum 203.c.d
Claudiani locus ſimilis Taciti 413.d
Claudij chlamys & Agrippina 205.c
Claudij & Neronis largitio 210.c.d
Claudij tres noua littera 171.c.d.& ſeq.
Claudij oratio 176.c.328.b.c.d. & ſeq.
eius fragmentum Lugduni 528.b.c.d.& ſeqq.
Claudij templum 231.d
Claudilla 107.c
ſub Claudio quot Prætores 493.d
Claudius in ſcurris dedecus & ambubaijs 202.d
Claudius fibulam laxaŭit ſexagenarijs 514 b
Clibanarij 91.c.d
Clitæ Cilices 160.d
Clinium priſcis ignotum 522.a
Cluuius Rufus hiſtoricus 221.c
Clypeus pro imagine 72.c.d.508 b.c
Clypei priuatim dicati 508 c
Cn. Iulius Agricola 452.d.& ſeq.
Cn. Piſo 58.c
Cociones ſæpè in vulgi dicto veniebant 509.c
Cocus nundinalis 143 d
Coërcitio in hiſtriones 38.b.c
Carcer & exſilium ibid. *Virga* ibid.
Cognominandi militaris mos 18.d
Cohors amicorum 447.d
Cohortes ciuium 8.c
Cohortes vigilum quando inſtituta 386.d
Coloniæ deducendi ratio 249.d
Coloniæ in municipia, & contrà mutant 249.b.c.d
Colonia Agrippinenſis, etiam Claudia dicta 194.b.c
iuris Italici fuit ibid.
Colonijs adiecta familia 331 d
Comagene prouincia facta 65.c
Comitia conſularia obſcura 494.b
Comitia Tiberiana cuiuſmodi ibid.
Comitia qualia ſub Cæſare 493 d
ſub Auguſto 494.d
Comitiorum morem Caius innouat & omittit ibid.
Commeatus à Senatu peti ſolitos Claudius ſui iuris fecit 192.d
Competere auribus 91.d
Concadis 27.d
Concentus, quid? 292.d
Conciliati ſcriptores 133.d
Conciliatura vox, turpi notione 494.c
Conciſa 27.d
Confarreatio in ſacris 313.c.d
Confidens ante rem, plerumque ignaui 334.c
Confiſcandi verbum propriè 8.c
Coniugia cuiq; Romanis 512.a
Cenſorum ea inquiſitio ibid.
Coniugium pro coniuge 209.d
Coniuratio Viniciana & Piſoniana in Neronem 283.d
Conſiſtiſſe pro Conſtitiſſe 310.c
Conſulere & conſultatio 293.d
Conſules repoſiti 221.c.d
Conſultatio omnis ſuper Cæſare vetita 83.c
Conſultum ſuper ſecuritate dominorum 225.d
Contati 424.d
Contubernium 331.d *contubernij ius ſemper militi in prouincijs* 249 c
Conuerſionum in rep. cauſſa 314.d
Conuiuium tempeſtiuum & intempeſtiuum 534. c.d. & ſeq.
Conuiuia & compotationes Germanorum, Perſarum, & Cretenſium 444.c.d
Cora eadem cum Liberâ 61 d
Corbulo hiſtoriæ ſcriptor 267.c
Corbulo, inter doctos 228.d *& quis illi pater?* ibid.
Corbulonis prima fama non bona 87.d
Corbulonis dictum emendatum 173.c
Coriarij extra vrbem 505 a
Corn. Dolabella 101.d
Corneliæ legis de falſo pœna duplex 254.c
Cornelius Fuſcus 341.d
perijt in Dacia ibid.
Cornelius Thuſcus delator 156.d
Cornu & ad id portus Byzantiorum 208.d
Corona aurea in menſis gemmataque 65.c.d
Corona ſpicea & eius ſignificatio 166.d
Corona e vite 167.c
Coronas iacere in aliquem, honoris 260.d.& ſeq.
Cortina 479.d
Coſa Etruriæ oppidum 56.d
Coſſutianus Capito 226.d
Cothurni 181.c
Cotys rex eruditus 67.d
in eius regno Ouidius exulauit 67.a
Creandi equites aut milites vetus veſtigium 440.d
ad Cremonam quot caſi? 376.c
Cremutius bellorum ciuilium ſcriptor 121.b
Cremutij locus correctus 120.b
eius generoſa mors ibid.
Crepida ſoleaque quid? 506.b *ijs vti, molle erat* ibid.c
Creſphontes Meſſeniorum rex 152.c
Creta & Cyrenaica ſub eodem proconſule 101.d

Crimen

Crinem votiuum alere 414.d.& ſeqq.
Crimina è ſomnijs 167.c.d
Criticam exercere, non eſt omnium 321.c
Crupellarij qui? 91.c.d
Cteſiphon vrbs 160.d.& ſeq.
de conditore eius diſſenſio 161.d
Curatius, comparatiuè 298.d
Curator ludorum 222.c
Curatores viarum extraordinarij, viri illuſtres ferè 518.b
Curatores viarum perpetui ab Auguſto ibid.c
a IV. viris differunt ibid.
digniores ijs habiti ibid.
certis vijs attributi ibid.d
in Curiâ etiam non Senatores 143.c.d
in Curiâ ſedes vulgaris, quid? 109.d.c
Curia veteres 193.c & veteres per ſe ibid.
Curſus ingens Bardanis in biduo 168.d
Curtilius Mancias 235.c
Curtius Rufus 174.c
Curtiana imitatio 146.d.377.d
Curtij annum quod? 174.b
Curtius correctus 147.b.159.c
Cuſtodes in finibus imperij 449.c
Cuſtodia apud magiſtratus 143.c
eadem libera dicta ibid.
Cuſtodia apud vades 143.d.& ſeq.
Cuſtodia militaris modus & ratio 511.b
de cuſtodiâ militari ecbole ibid.
Cuſtodia publica 88.d
Cuſtodia pro noxijs, ſicut opera pro operarijs vulgò 511 d
Cuſtodia duplex Principibus 219.d
in Cuſtodiam Germani adſciti, fidei cauſâ ibid.
præſertim Batauі ibid.
Cuſtodes olim vxoribus adpoſiti, & amicis 182.c.d
Cythnus inſula 101.c.340.d
Cyzicenis libertas adempta 121.d

D.

DACI Romanis qui ſint? 306.c.d
eorum fatua religio ibid.d
Dalmatia quando præſidialis facta 108.c
Damnati in ſcrobem iacti 32.c
Damnatorum bona 230.d
Damnatorum imagines tracta 80 d
Damnatorum nomen tollebant 317.b oblinebant ibid. effigiem frangebant ibid c aliquando per decretum, aliquando per impetum ibid. c.d
Damnatorum pœna in decimum diem dilata 93.c
Damnatorum imagines habere nefas 528 a
Decedere magiſtratus 87.c
Decemuiri vetuerunt connubia cum plebe 513.c
lex ea abolita ibid.
Decennis tantùm diſponſanda 514.a
Decies H-S ſemper ferè in dote 74.d
Decimaria lex inter coniuges 527.b ſublata ibid.
D. Silanus 212 b
Declamator correctus 436.c
Decumana oppoſita Prætoria porta 34.c
Decumates agri, ſiue decumani 446. d. & ſeq.
Decurſio funebris 44.d. & ſeq.
Dea Roma quando primùm templum 130.c
Degeneres inſidiæ 173.c
Deillius, ſiue Dellius, inter amicos Auguſti 6.c
Delatorum præmia in Papiâ 85.c
Delatores inuiſi, & formidati. 307.c
Demetrius Cynicus 301.d.& ſeq.
Denarij æſtimatio eruta ex Aureo menſtruo 494.d
inter Denos aſſes & Denarium diſcrimen ibid.
Dena ſeſtertia & decem M. idem 168.d
Deni aſſes diurnum militis 494.c
Denarius non ſtricto accipiendus 16.c
Deportatis teſtamenti factione interdictum 128.d
Deprecatores in iudicijs, potentiſſimo ciuitatis repreſſi à Tiberio 37.d ibid.
Deſignatores lictores ſuos habere ſoliti, qui funerũ ordinem curabant 76.c
Deſolatus quid? 20.c.194.c
Dextra data apud Perſas, maximum fœdus 271.d
Dextera hoſpitij inſigne, fidei & pacis 324.d
Dextras attolli etiam nunc pacis & ſocij aduentus ſignum ibid.
Diadema quid & quo colore? 158.d. & ſeq.
Diademate quis primus vſus 491 d
Diana Coloeno Sardibus culta 98.c
Diana Leucophryna 98 c cauſſa cognominis ibid. culta Mileti ibid.d
Diana Limenetis, ſiue Limnatis 124.a
cognominis eius cauſſa ibid.
Diana Perſica 98.c
Dicere repudium, pro repudiare 83.d
Dictaturas Sulla diuturnas fecit, Cæſar perpetuas 1.d
Didita fama 163.c
A. Didius 250.d
Diſflatio contemnentis 353.d
Digamma ante Claudium Varro reppererit 171.d
Dij deæque ſimul inuocari ſolent 122.c.d
Dij, & relati inter diuos, in carpento vehunt 199.d
Dij populi 89 c
Dilectus odioſus 398.d
Dionis error 3.d.36.d.119.b.155.d.212.b.275.c. 302.b
Dionis à Senecâ diſſenſio 492.a
Dio à Tacito diſcrepat 52.c.64.d.96.d.109.c.111.c
Dionis obſcura veritatis locus 99.c.389.d
Dio Senecæ infenſus 229.d.240 d
idem non bonus virtutis æſtimator 238.d
Dio correctus & illuſtratus 2.c.8.c.173.c.221.d.223.c. 233.c.296.d
Dio Chryſoſtomus correctus & illuſtratus 280.c
Dioſcoridis error 417.c
Diplomata diſflare 353.d
Diſceptatiuncula de Scholâ Auguſtodunenſi 320.d
Diſcrimen inter arma legionariorum & auxiliarium 197.c.d
Diſcrimen inter denarium & denos aſſes 494 d
Diſcrimen inter adulta immaturaque funera 510.d
Diſcrimen in poſitu nominis imperatorij 103.c
Diſtinctio cum momento ad hiſtoriam 108.c. 120.c.186.d.199.c
Ditmari error 442.b
Diuortia in actis 526.b
Diuortijs modus impoſitus 517.c
Dolor æternus, pro magno 286 d
Doloris imitamenta 77.d
Dolori confuſio ferè adhæret, nec decori cura 76.d
Domini vox variò vſurpata 509.d
Domino cæſo, omnes ſerui animaduerſi 254.d & ſeq.
Domitianus Veſtales examinans 306 d
poetam mentitur 413.d
vanus eius de Cattis triumphus 448.d
ſubdolus rubor 468.c
impatiens gloriæ militaris Agricolæ 465.d
Domitia dua 209 d
Domitij Afri laus 128.d
Domitij genus 137.c
Doryphorus libertus 262.b

in Dote

in Dote decies H. S. ferè ſemper 74.d
Dotis apud Germanos mos 442.a
Druides a Claudio ſublati vel à Tiberio 129.d
Druſilla à Caio conſecrata habitu Veneris 130.d
Druſi atas collecta 96.c
Druſi ura & cenotaphium 44.c.d
Druſi imago inſignis 25.d
Druſi monumentum Rauenna 44.d
rec in Germanià 45.d
Druſi vitia duo, ebrietas & crudelitas 89.c.d
ſtudium eius in gladiatores & Scutatos ibid.
gladij Druſiani in prouerbio 52[illegible]
qui fuerint. ibid. cauſſa agnominis illius ibid.
Druſo quot liberi 88.d
Druſo gemini filij 73.c
Druſus Caſtor agnominatus ob violentiam 107.c
Druſus non inter Iulios 77.c
Ducennius Geminus 268.d
Duces in periculis nudo capite 49.d
Duoetuiceſima legio 315.d.366.c

E.

EDICTA *Principum* 77.c
Effigies aſini in templo non poſita 415.d
Egeſippus correctus 159.c.257.c.347.d
repugnat Tacito 371.d
Egnas 319.d
Egnatius Rufus 10.c
Egnatius Celer preceptor Barea 397.d
Eleas ager 124.d.125.d
Elius libertus Neronis 319.d
Emeriti qui? 15.d
Emeritum, præmium in miſſione 495.d
Empona Gallis quid 417.d
Emptio per as & libram 3.b.c *de ea Clementis locus* ibid.c
Endomuuire antiquè 173.d
Enapeio permiſſa lege Iulià 513.a.b
Epaphroditus 283.d
Ephororum fraus 135.b
Epigrammati Graco lux 206.c
Epigramma vetus 382.d
Epponina inſigne exemplum 417.d
Eprius Marcellus diſertus, at malus 408.d
Epulum natali Principum 145.b.c *ad ſepulchra* 145.c
Equeſtres ludi à quibus petiti 246.c.d
Equeſtris prælij mos 158.c
Equi dati à Dalmatis in tributo 136.d
Equites Romani illuſtres 166.c
quidam veſte Senatoriâ ibid.d
æquiparantur Senatoribus ibid.
Equites Romani inſignes & ſplendidi ibid.c
Equitibus quibuſdam latum clauum dedit Caius ibid.
Equitium 441.d *in Armenijs equitium conferebant* ibid.d
Equitum tranſuectio 73.b
Equitum recognitio ibid.c
Equo aut vehiculo vſi honeſtiores milites 17.d
Equorum præſagia & monitus 430.& ſeq.
Equus conſularis, vel imperatorius 265.c.d
eius impoſita ornamenta ibid.d
Equus, victima Solis apud Perſas 258.d
Marti apud Romanos, & Myſios ibid.c
Error ex adhæſu prænominis 92.b
Error viri docti 119.d
Eryx mons 125.d
Erycina Veneris ædes Romæ ibid.
Eſcendere 214.d
Eſquilina porta ſuppliciorum fuit 505.a
Metia eadem cum illâ ibid.
Eudemus corruptor medicus 107.d
Eumenius correctus 521.b.c
Eunuchi in pretio apud Perſas 156.d
Euocare veteranos 360.d
Euſebij Chronicon emendatum 296.d.483.d
Euſebij error 455.d
Exactio feſtinatio 336.d
Exactor quid 80.d *ſimpliciter* ibid.
Examina apum, mali oſtenti 109.c
Exauctoratio propriè quid 15.d
Excubiæ, & arma, præcipua ſigna Principis 7.c
Excubiæ militares circa templa 8.b.c.317.d
Excubias ſeruorum nocturnas ad limen habuerunt domini potentiores 255.d
Excubitores tantùm gladiati 319.c.d
Executio, pro adminiſtratione 270.d
Exhibendi gladios editori mos 89.d
Expoſitiones infantium crebra apud Græcos & Romanos 426.d
aliter apud Iudæos & Germanos ibid.
Exſequi, pro Punire & Vlciſci 458.d
Exilij triplex ratio 84.c.d
Exſuctus plagarum 438.c
Exſulum ingens viaticum 81.d
Extentare 268.d
Exterrere 127.d
Externi mores ad ſpeciem 215.d
Exuere ordinem 178.c

F.

FABIVS *emendatus* 291.d.413.d
Fabius Ruſticus hiſtoricus 220.c
Fabricius Veiento, canes ad currum adhibuit pro equis 257.c
Faces & ceres in funeribus 77.d
ad Faces Nero cantauit 244.d
Fœnoris grauitate prouinciales oppreſſi à diuitibus Romanis 90.d
Facitus coniectura proba 407.d
Fannia Heluidij Priſci vxor 467.d
Fanum Liguria 296.d
Farreationis ritus 113.c.d.
Faſces ſemper laureati ad notam imperij 216.d
poſteà & aurati ibid.
Faſces inuerſi in luctu 416.c.510.d
ſcuta item & arma ibid.
Faſces Principi ſemper duodecim 216.c
Domitianus viginti quattuor ſumpſit ibid.
Faenius Siuetus 299.d
Felix quando primùm in Iudæâ 204.d
de nomine Felicis ibid.
Fœminæ ad ludos gladiatorios deſcendant 273.d
edicto id vetitum 274.c
Fœminæ ſacerdotes Auguſti 492.c
Fœmina ſuperſtitioſula 226.c.d
Fœminarum luxus in gemmis 522.d
quæ veſtis ipſis in luctu 507.b.c.d
Fœminas animis æſtimant Germani 438.c
Fœminæ mala in naturam pugnant 454.d
Ferretti error 494.c *incogitantia* 174.c
Ferretti ridiculoſa interpretatio 89.c
emendatio 346.d
Ferretti iudicium probum 517.a
lectio bona 313.d.372.d
Ferro, vique 176.d
Feſtus correctus & explicatus 201.d.258.d
in eo locus obſcurus 70.d
Feſta plebi, id eſt lato habita, & candidata 69.c

Ficus

Fetum genere neutro 209.c
Ficus Ruminalis 236.a
Fiducia belli improſpera 48.c
Filij munimenta regni 4.d
Filiq; principum propria menſa 218.a
ad imum lectum ſedebant, non accumbebant, vti & ſerui ibid.
Fiſci olim magnum ius ſine iniuria 60.d
Fiſci procuratores ibid.
Fiſci ius in bona libertorum ibid.
Flaminia Dialis 113.d
Flamini abeſſe vrbe nefas 96.d.c
agrotanti abeſſe licet, arbitrio Pontificis 102.d
mos legendi Flaminis Dialis 113.d
Flamines Patricij & maiores ibid.
plebeij & minores ibid.
Flores ſpargere in aliquem, honoris 260.d.& ſeq.
Flori incogitantia 50.d
Florus emendatus 92.d.374.c
Fluuij priſcis inter deos 39.d
Fœdus Tarentinum 10.c
Funus in agris collocatum 131.d
Fœnus vnciarium, ſemiunciarium ibid.
Fontes fluminum ſacri 244.c.247.d *in qs natare nefas ſicut in quibuſdam lacubus* 247.d
in Foro Auguſti ſtatua illuſtres 112 d
Fortuna equeſtris 102.d
Foſſa inter Moſam Rhenumq́ue 173 d
vbi ea fuerit ibid.
Foſſa Druſiana ibid.c
Foſſa Neroniana 278.c
Foſſas tranſeundi duplex ratio 34.d
Framea quid? 437.d
Fratrum filias ducere patruis, non item ſororum licuit 187.d
Fraus turpis eaq́ue ab Ephoris ſumpta. 154.d & ſeq.
Frigoris acerrimi exempla. 227.c.d
à Friſiorum littore mare longiùs recedit 35.c
à Frontino lux 248.d
Frumenta in plebem, ad fauorem vnica 276.c
Frumentarij qui? 334.d
Frumenti ſubuectio 233.d
Frumenti mercatorum immunitas ibid.
Frumentum an plebi planè gratuitum 276.c
Frumentum aſſeruatum in publicis horreis 66.c
Frumentum gratis Prætorij militibus datum 289.d
auctum à Seuero & Antonino ibid.
Fucini lacus iterata emiſſio 205.c
Fuſius Geminus 148.c
Funalia & cerei accenſi 78. d. & ſeq.
Funeris etymon 510.c
Funera adulta aut immatura ibid.d
à Funeſtis augures, Pontifices, & ſacerdotes arcētur 32.d
Funus acerbum 219.c
Funus publicum & indictiuum eadem 112.c *cenſorium eius pars* ibid. *id honoratiſſimum* ibid.d *nota eius funeris.* ibid.
Funus tacitum, quid? ibid.c
Funus triumphale, idem Cenſorio ibid.
Furius Camillus 62.a

G.

GABINIANVS *rhetor* 483.d
Gabinus lapis 278.d
Gadius Ruſus vel Tadius 192.c
Gatulici duo 325 d
Gatulicus ab Augure diuerſus ibid.c
Gatulicus filius poeta & Hiſtoricus 125.c
Gaiana aqua 364.d
Galea Germanis vix in vſu 49.d
Galba frater Principis 160 d
Galba odioſum imperium 309.d
Galliarum diuiſio 175.d
Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterat 192 c
Galliarum gentes certo numero 91 c
quadringenta Appiano ibid.d
ius ciuium adepti proceres 309.c
promiſcuè omnes ibid.
Gallici gladiatores 91.c
Galli quando plenè ciues Rom. 309 d.c
Gallorum ſeruitus ac ſtipendium 399 d
Gammata manus 531.d
Gammati lapides ibid.
Ganna vates in Germaniâ 438.c
Geminatus conſulatus, quid? 3.c
Genium propitiare 475 d
Germanicarum matronarum habitus 30.c
Germania Taciti ante Hiſtorias, & Annales, & quando ſcripta 434.c.d
Germani nauigiorum olim rudes, dein peritiſſimi 43.d
Germani qui Tungri 435. c *vnde illis nomen.* ibid. d *in prælia ituri canunt.* ibid.c *Germanorum rutila coma* 436.b *quæ à naturâ & ab arte* ibid. *vnde Saxones dicti* 437.b *quibus apud illos ius vitæ necíſve* 438.d *robur feminum* ibid.c *conſilium* ibid.d
Germani à mollitie defenſi 430.d *omnia agunt. armati* ibid.c *concilia eorum, in iiſque lecti principes* ibid.c *venationes* 441.d *veſtitus* 442.b.c.d *cautione fœmina corrumpantur* 443.c *conuiuia & compotationis* 444 c *crinium nodi & obliquationes* 448.d
Germani milites, proceri & iuuenes 394 d
Germani in cuſtodiam Principum adſciti, fidei cauſſa 219.d *etiam in Iudæâ* ibid.
Germani pelliti 46.d
Germanis rarior vſus galearum 49 d
Germanici cognomen imperatorium 22.d
Germanici duo fratres 77.d
Germanicus quot annos in Germaniâ 43.d
dies mortis Germanici 77.c
Senatus diſiectus in eius funere 76 d
Geſtamen, ſella 182.d
Geſtamen, quid? 239.d
Getæ Græcis qui Romanis Daci 306.d
Gindes fluuius 169.d
Gladiatores apud Præſides 17.d
Gladiatorum numerus 232.d
de eo edictum & Sc. ibidem.
Gladiatorum pugna per dies Mineruæ ſacros 238.d
Gladij Druſiani 89.d
Gladij longi Gallorum & Germanorum 49.d.437.b
Gladij pœna adulteris ex legibus VVandalicis 524 d
Gladiq; pœna quando inducta 288.c.d
Gladij pœna honeſtiſſima ibidem.
Gladij pugioneſq́ue ſacrari ſoliti 290.d.c
Gladiat editori exhibendi mos 520.a
Gladius olim ab humeris 22.d
Gloriæ cupido etiam in ſapientibus 395.d
Gothi mortibus captorum Martem placant. 439.d
Gnome ad vitam pulchra, & acuta 178.c
Græca litteratura in Germaniâ & Galliâ 436.b
Græcanici ſtipendiq; modus 445.a
Græcis Theatrum pro Curiâ 360.d
Graia Alpes 329.c
Grammaticorum acumen à Liuio non ſpretum 508 c
Grantorum gens 215.d

edictum Auguſti in prohibendis gratijs 269.c
Guſtus poſt balneum 120.c

H.

HANDO *recuperare* 169.c
Hadrianus primus reduxit barbam 536.d
Hauritum pro hauſtum 210.c
Hecate, ſiue Trivia in Laginis 98.c
Hegeſippus correctus 42.c.417.d
Heligabale dies pro nocte 297.d
Heluidij Priſci laudes 395.c
qui Apollonia exulauit ibid.d
filius eius à Domitiano occiſus 467.d
Herta & Hertus terra 449.d
Hercules Olearius 276.c
Herennius Senecio 467.d
Herodianus illuſtratus 10.b
Herodiani ambiguus intellectus 249.c
Heſia ſilua in Cliuenſi Ducatu 27 d
à Deo Heſo nomen habet, quem Galli Germanique Martem colebant ibid.
Heſterno, Cottidiano, & ſimilia 126.c.d
Hiberna alpes 319.c
Hiemis modeſtia 200.d
Hierocaſarea opidum in Lydiâ 98.c
Hieroglyphica nota 171.b
Hieronymus emendatus 530.d
Hieroſolyma obſeſſorum numerus 429.d
Hieroſolymam aurum ex omnibus prouincijs exportari ſolitum 426.b
Hiſpania ab Auguſto domita 108.c
Hiſpania diuiſio 111.c.311.d.& ſeq.
Hiſpani ante prælium cantans 434.d
Hiſpani in cuſtodiâ principum 219.c
ſed ij dimiſſi ibid.
Hiſpani cur legiones ſuas appellent Tertios 417.d
in Hiſtriones coërcitio 38.b.c
in Hiſtriones honos 38.d
Hiſtrionum cauſâ cruenta ſeditiones ibid.
Hiſtrionia verba in præfando 292.d
Hiſtrionum præmium 500.a
ſpectatores exſilio puniti 39.c
Horatio lux data 272.d.512.c
Horatij commentator correctus 285.d
Horti Caſaris 143.c
Horti Luculliani 164.d
Hoſtia cohors 332d
Hoſtias admonere 68.d
Hoſtia grauida 289.d
Hoſtia fugientes ominoſa 383 d
Hoſtia humana Gallis Germaniſque 439 c
Humeros exeri, quo ſine ſcriptum 320.c
Hunnus alea ſupra modum addicto 445.c.d

I.

IAC. *Renardus* 503.b
eius ſententia noua 517.a
Iactat eſſe ſocius 412.c
Iani templum a C. Duilio reſtitutum 61.b.c
Iaſonis templa in Oriente 357.d
Iazates 189.d
Icelus Galba libertus 311.c
Idiſtauiſus campus vbi 47.d
Ignarus, pro ignotus 289.d
Ignis terreni miraculum 235.d
prælatio Ignis ante Principem 491.b
à Priſcis ſilentio præterita ibid.c
vnde is mos Romam, & qualis ille ignis ibid.
Ilienſium immunitas 206.b.c
à quo primùm data ibid.c
Illudere, in fœdâ re Veneris vſurpatur 219.c
Illuſtrium virorum opera 102.d
Imagines damnandi vetus inſtitutum 80.d
Imagines in atrio 182.d
Imagines illuſtrium in templis curiaque 72.c.d
Imagines diuinitus miſſa ſupra hominem 174.d
Imaginis titulus 293.d
Imagines facta erant ex argento vel auro 73.b
Caſaris Imagines an vendi ius fit? 36.d
Imbrinius collet 170.d
Immenſùm 403.b
Immunitas mercatorum frumenti 233.d
Imperatoris duplex notio 3.b
Imperatoris nomen ſoli ſibi Aug. ſepoſuit 103.c
diſcrimen in poſitu nominis Imperatorij ibid.c
Imperatoris nomen ad ſolum principem 48.d
& apud eum vnum auſpicia ibid.d
Imperatorum ſtatua, perfugium 512.b
ad eas etiam ingenui confugiebant ibid.c
hoc prætextu ad calumniat abuſi ibid.
perfugium illud vetitum ibid.
Imperiorum varietas bellorum cauſſa 410.d
Imperium minuebatur ingreſſu vrbis 81 d
in Imperij limitibus externus non ſine cuſtode 449.c.d
Imperium variè munitum ab Auguſto 10.b.c
terminus Imperij ab Auguſto 12.c
Traianus auxit 66.d
varius dies primi Imperij Auguſti 9.d
Impubes non maturus ſupplicio 141.c
Imputare perfidiam 392.d
In Senatu, in equite, id eſt, inter Senatores, equites 234 c d
Incendium Lugdunenſe 295.d
Increpare periculum 473 d
Index rerum Auguſti quid? 12.c
idem cum reperto lapide ibid.c
Indicibus accedere 246.d
Indicium quid? 182.d
ex eo impunitas 183.c
Induere animum artibus 280.d
Infamia hominibus perditis voluptas eſt 178.c
Ingenia temporaria 365.d
Inimicitias denuntiare 507.a
Inimicitias indicere ibid a
Inimicitia teſtata ibid.
Inſidens capulo manus, propriè de minoribus gladijs dictum 49.d
Inſignia ornari, quid fuerit? 496.c
floribus coronata ibid.
vnguentis perfuſa ibid.
Inſignium fulgor ibid.
Inſignia magiſtratus in luctu poſita 77 c
Inſiſtere, propriè aurigarum 279.c
Inſteius Capito 228 d
Inſtitoria 275.c
Integra pars pop. 308.c
Intemelij populo 454.d
Intendere manus, rixa nota 307.d.c
Interdictio honoribus 301.d
Interior decubitus 165 b.c.d
Interior locus digniſſimus 80.d
Interior maritus, quo ſenſu 179 b
Interior ſponda 165.c
Interpretis Arriani lapſus 533.d
Intonare calibs vita 186.c
Inuerſa ſigna 415.d.& ſeq.
Inuiſus actu 311.d
Ioannis Brodai laus 453.c
Iordanis quot lacus efficiat? 427.d

Iornan–

Iornandes correctus 455.d. & ſeq.
Ioſephus à Tac. diſſentit 157.d
Ira ſimulatio laudata 321.d
Iſidori error. 505.c
Iſidorus correctus 478.d.452.d
Iſidorus explicatus 510.d
Iſis litteras inuenit 171.b
Italia quando inducta vaſtitas? 200.d
Italia populi ſtipes Hieroſolymam congerebant 425.d. & ſeq.
Iterationes ſeruitutes. 224.c
Iudæa procuratores habuit, Syriæ adtributa 531.c
Iudæi in Sardiniam pulſi 73.d.& ſeq.
Iudæi pertinaces 358.c
Iudæi proles non exponebant aut necabant 426.c.d
Iudæorum Pontifex à cadauere arcetur 111.d
Iudæorum ſub Caio tumultus, propter effigiem in templo toli iuſſam. 204.c
alia Iudæorum turba cum Chriſtianis ibid.d
Iudæorum templum ſub dio & apertum 426.c.d
hinc gentiles ipſum cælum ac nubes ab iis adorari credidere ibidem.
Iudaica ſtipes 425 d
Iulia Druſi F. 131.d.220.b.226.d
Iuliæ duæ ibid.d
Iulia, Agrippæ filia, non periit ferro aut veneno 82.d
Iulia vxor M. Agrippæ ibid.c
Iulia Auguſti filia 212.c.d
Iulia Auguſta ætas 138.d
Iulia impudicitia 28.c
Iuliana lex de modo poſſidendi 150 d
Iuliæ leges 512.d
Iuliam legem Papia obſcurauit 513.a
Iuliæ legis caput de vi publicâ 111.d
Iulia & Papia confuſa 513.b
Iuliæ legis quæ pœna 524.b.c.
Iulia lex diuerſa à Papiâ, tempore & re 512.d
Iulianus gladiatorum dux 384.d
Iulium templum apud Bouillas, & ludi 57.d
Iulius Cæſar pomœrium auxit 593.c.d
Iulius Gracinus 453.c.d
Iulius Pollio 218.e
Iulius Poſtumus 111.c
Iulius Antonius 10.d
Iunia ſtirps in parte explicata 104.b
Iunia Caluina 188.b
Iunius Annæus Gallio, Senecæ frater 290.c
Iunius Blæſus 103.c
Imperator appellatus à Tiberio ibid.
Iunius Cilo. 191.d.& ſeq.
Iunius Mauricus 467.c
Iunius Otho, rhetor 100.c
genus eius dicendi ibidem.
Iunius Ruſticus 467.c
Iunius menſis infauſtus 295.d
an Germanici nomine mutatus ibid.
Iura in bonis libertorum pro ratione liberorum 517.b
Iura libertorum 363.c.d
Iuramenta apud ſigna fieri ſolita 267.d
& plerique ſolemnes militiæ ritus ibid.
Iuramenti ſenatorii initium 115.b
Iuramenti militaris pars 287.d
Iuramentum in Principum acta 216.c.540.b
Iuramentum per nomen Auguſti 36.d
eius religio ibid.b
Iurare per dextram 69.d
Iuratus Senatus 115.b *idem mos Græcis.* ibid.c
Iuris trium liberûm origo 515.d
id princeps dabat. ibid.
Ius quattuor liberorum 516.c
Ius mariti 514 d
Ius patronorum 363 d
qui ius habuerint militis animaduertendi 23.c
Iuriſdictio in vrbe apud quoſdam equites 206 d
Iuriſdictio Præſidum in prouinciis 40.b
Iuſiurandum in acta omnium Principum 540.b
exceptis peſſimis ibid.c
Iuſtini diuerſa traditio 157.c
Iuſtinus explicatus 321.c
Iuſtitium in funere 71.d
mutatio veſtis in Iuſtitio ibid.d
Iuſtus Catonius quis? 20.c
Iuuenales ludi, priuati 243.d
Iuuenales Imperatorum parum diuerſi ibid.
Iuuenalia cur appellata ibid.c
Iuuenalis lectio dubia 14.c
Iuuenalis explicatus 106.d. 279.d.450. d.516.d. 535.c *correctus.* 210.d.406.d
princeps Iuuentutis 3. d. & ſeq.
Iuuenta Romanis finiebatur anno XLV. 69.d

K.

KAII 32.d
Kalendarum religio 135.c
Kalendis anni vulgò artes delibabant. 121.d
Kalendis Ianuariis etiam à cæde & pugnâ abſtinebant 135.d *& ſupplicio* ibid.
Kalendis omnia triſtia ſpreta ibid.
etiam à Græcis ibid.

L.

LABEONII *Iuriſconſulti pater egregius* 104.b
Laberii reſtitutio 509.b
Labieni libri primi exuſti 121.b
Lacrymæ tutæ ſub tyrannis 148.c
Læta fauſtaque nomina 22.c.d
Lætoria lex 170.c
diſcrimen inter eam & Claudii ſcitum ibid.c.d
Læuini Torrentii coniectura firmata 422.d
Lampridius correctus 181.c
Lampridius illuſtratus 121 c
Lapis falſus 178.d
Lapſus viri docti 496.b
Laticlauii, qui dicti? 422. d.& ſeq.
Laticlauii in curiâ 143.c
Latinus Pacatus correctus 95.d
Laudantes inimici 465.d
Laurea triumphantium in gremio Iouis 51 c
Laurus è faſcibus 501 c
Legati exercituum 54.d.& ſeq.
Legati ſorte lecti 396.d
Legati exteri in Orcheſtrâ 134.c
Legatio libera olim ad peregrinandum 192.d
Legionariorum & auxiliarium arma. 197 d
Legiones in caſtris æſtiuis iunctim habita, in hibernis ſingulæ ſeorſim 22.d
Legiones claſſicæ 308.c.d
Legiones in Hiſpaniâ quot? 313.d
in Ægypto 359.d
Legionum cognomina ex lapide 349 d
quæque Legio ſuum Præfectum habuit 496.b
Legionibus ſingulis ſua principia 24.c
tres ordinariæ Legiones in Pannoniâ 108.c
vnaetuiceſima Legio 20.d
Lentulus Coſſus 148.d
Lentuli diſcreti 125.b
Gætulicus ab Augure diuerſus ibid.c
Lentulorum diuitiæ ibid.d

Lepida conſobrina Claudij 183.d
Lepida Domitia, ſecunda Appij uxor 112.d
Lepidi duo, Manius & Marcus 88.d
Lepidus quis? 238.d
Lepidi quattuor infauſti ibid.c.d
Lepidi verum ſtemma ignotum ibid.
Lepidus tutor liberûm Ptolemai 68.d
Leucophryn inſula 98.c
Libamenta in focum 272.b.c
mos Libandi Ioui ſeruatori 287.d
Liber & Libera 61.d
Libera eadem cum Corâ ibid.d
Liberalia, ſiue feſtum Vindemia 181.c
Magna corona idem dictum ibid.d
alia ab his Liberalia liberâ rep. 181.b
Liberi patris habitus ibid.c
origo iuris trium Liberûm 515.d
id princeps dabat ibid.b
feminis tributum etiam id ius 516.b
peti ſolet à Senatu ibid.b
Ius parentum idem ibid.
Ius liberorum idem ibid.
quid tamen propriè ſit ibid.c
ius quattuor Liberorum ibid.
Liberorum apud Germanos exploratio 444.c
pro Libertâ eſſe, cui bono? 203.d
Libertas iuſta 224.d
non iuſta ibid.
Libertas legibus & magiſtratibus ſuis conſtat 43.c
Liberta conſtantia 284.d
Liberti interdum binomines 204.d
Liberti non edebant ludos in vrbe 232.d
in Libertorum bonis ſucceſſio 60.d
de Libertate ſerui cum domino pactio 254.d.& ſeq.
Libertinas ducere ingenuis omnibus permiſſum, Senatorijs exceptis 513.b
Liberti prædiuites 363.d
Libertini ijdem cum libertis 513.c
Libertinorum filij 176.d
Libertini à militiâ remoti ibid.d
primùm à Cæſare in Senatum lecti 177.b
Libertorum iura 363.c.d
Libertorum pœna ab Auguſto 223.c.d
Libonis ſtemma obſcurum 51.c.d
Libratores qui tormentis lapides aut haſtas excutiunt 49.c.d
Librorum capita puniceo colore deſcripta 171.c
Librorum veterum ingens iactura 277.c
Libros cremabant ædiles, triumuiri, vel prætores 120.d & ſeq.
Licentia in teſtamentis 257.c.d
Licentia & impunitas omnis culpæ in paupere militiâ 364.c.d
Licinius Varro 10.c
Lictores Auguſtarum 13.c
Lictorum remotio 63.c
Limitanei milites 10.c
in Limitibus imperij externus non ſine cuſtode 449.c
Lingones 331.d *fuſi* 417.d *eorum multitudo* ibid.
Linus Apollinis filius 271.c
Linea Germanis veſtes 442.d
Littera X. non neceſſaria 171.c
Littera quot Latinis primò ibid.
Littera per milites commeabant 123.d.& ſeq.
Littera Præſidum ad Principem 353.d
Littera ad ſigna lecta 402.d
Liuia in nomen Iulia & Auguſta 8.c.d
Liuia à Claudio conſecrata 139.c.d
cultaque nomine Iunonis ibid.d
Liuia ſacerdos, & filia adoptione, mariti ſui Auguſti 492.c.213.d
Liuia vxor facilis Auguſti 138.d
eius apophthegma ibid.
Liuia pater adoptatus 138.d
à Bruto ſtetit ibid.
Liuilla 107.d
Liuiana imitatio 414.d
Liuius correctus 47.c.48.c.165.d.193.c. 194.c.203.b *ex coniecturâ* 173.d
illuſtratus 82.c.249.b.c.272.d.322.d
Liuius & Varro diuerſi 244.c
Loca multa à diſtantiâ appellata 285.d
Locus ſuperior honeſtiſſimus in accubitu 239.c
Locus ſupplicij ſeruilibus, Seſtertium dictus 285.c
is extra vrbem: & quæ nominis cauſſa ibid.
Lollia neptis M. Lollij qui ſub Auguſto 286.c
Lollius rector C. Cæſaris 92.d
Londinium nobiliſſima vrbs 252.d
Longè clarus 251.c
Loquendi noua ratio 109.d
per Taciti crebra 369.c.d
priſca 402.d *tranſmarina* 412.c.d
Loricam contexere, quid? 127.d
Lucani fatum felix 281.d
Lucani liberum os in principem 120.d
Lucanus non eſt auctor Panegyrici 242.d.& ſeq.
ei rei argumenta 243.b.c
Lucanus ſupra Neronem poëta 281.d
vana æmulatio in illum Neronis ibid.c
Lucar quid 38.c
Lucaris quis modus 499.c
Lucar ſæpè mutatum ibid.d
Lucilliana prædia 181.d
Luci pro dijs 439.d.c
in Lucis ferina ſigna 401.d
Lucius Baſſus 366.c
L. Arruntius 77.d
L. Caſſius 150.c.d
L. Domitius 32.d
L. Piſo patre Cenſore natus 148.d
eius ætas ibid.
eius triumphalia è Thraciâ ibid.
ebrietas eum præfectum fecit 149.d.c
L. Silanus Appij F. 212.c.293.c
L. Silani incautus amor in ſorore 186.c
is caput perdidit in ſorore ibid.
L. Teleſinus philoſophus 295.d
Lucerna accenſa inter ornatus ædium 78.d
L. Veſtinus indagatus 411.d
Luculli villa 163.d
Ludere, in re Veneris vſurpatum 219.c
Ludi Actiaci 270.d
Ludi Auguſtales, & eorum origo 14.c.d
Ludi Circenſes, ſiue Cereales 282.d
celebrati per plures dies 353.d.c
Ludi equeſtres à quibus petiti 246.b.c
Ludi gentis Iuliæ apud Bouillas 57.d
Ludi Græci 246.c.d
Græcis veſtibus vſi per eos ibid.
Ludi Iuuenales 243.d.c
Ludi natalitij Auguſti 14.c.d
Ludi in Palatio 36.d.135.d
Ludi ſæculares cur variè celebrati ab Aug. & Claudio? 169.c.d
Ludos ſæculares quindecimuiri curabant ibid.d
Ludi trilingues 246.d
Ludos curabant ſacerdotes 99.c.d
præſertim quattuor collegia ibid.d
Ludorum curator 222.c
Ludorum editores Prætores 246.c.d
Ludouici Viuis audax correctio 177.d
Lugduni quot cohortes? 327.d

Lugdunum colonia Rom. ibid.
Luteſci ex equis diuinant 439.d.& ſeq.b
Lunæ templum vetus 277.d
Lunâ laborante clamor atque æris tinnitus 19 d
Luſius Geta Præf. 181.b
Luſtrale certamen idem cum Quinquennali 292.c.d
Luxus fœminarum in gemmis 94 d.522.d.& ſeq.
Lydi Perſici 98.c

M.

M ACER *Iuriſ. illuſtratus* 250.b.c
Maciatus ager, ſiue Marſacus 174.c
Maculoſi noua ſignificatio 346.c
Mæniana Schola 520 d.& ſeq.
Magiſtratus non iudicant 81.d
accuſabant adulteras 524.b
Magiſtratus nomen ad curatores viarum 87.d.328.b.c.d
Magiſtratus exordio leues cauſſa 111.c.d
Magnetes duplices 60.b.c
Magicâ arte flamma è lignis ſponte erumpens 98.c.d
Magorum deuotionumque ritus 69.d
Mamma, ſacrum annuum Caſtrorum 178 d
Mamercus Scaurus 155.d
libidine infamis ibid.
Mamertini 125.b
Mamertinus correctus 465.d
Mancipare 52.d
Mancipes qui dicti 87.d
Manilius tentatus 506.c
Manlij Iunios attingunt 104.b
Manu aſſentire 394.d.& ſeq b
in Senatu & exercitu 395.b
Manumiſſio duplex 314.d.c
Manus Gammata 332.d
Manus intendere, rixæ nota 107.d.c
Manus ſublata pacatum ſignum 324.d.c
Mannij coniectura 418.d
Marcella M. Agrippæ vxor, & an ex eâ proles. 82.c
Marcelli mortis locus 3.c.d.b
Liuia ei cauſſa mortis fuit ibid.d
& Auguſtus ibid.
Marcellus Cornelius 294.d
M. Agrippa 212.d
M. Agrippæ ignobilitas 3.b
M. Agrippæ vxores & liberi 82.c.d
M. Oſtorius 296 d
M. Scaurus 452.d
M. Silani duo 212.b.c
M. Silanus caſus 409.d
Maritæ lex eadem quæ Iulia 312 c
Mariti antelati in Magiſtratu 514.d. & ſeq.
Mariti in ſorte Prouinciarum antehabiti 515.a
Maritorum priuilegia 514.d
in Maritorum numero eſſe 315.a
Marius Maturus 380.c.d
Maroboduus rex 59.c.d
eius regia ibid.
Martialis flamen ad bellum non mittitur 96.d.c
Martialis explicatus 514.d.274.c.288.d.319.d 363.d *eius epigramma* 100.d
Martius Macer 357.d
Maſtruca 442.c
Mathematici quando & quoties pulſi. 504.b
de ijs &c. ibid. b.c
Matrimonio fœcundo vbi in Germaniâ nullus locus 443.d
Matrimonij etymon 479.b.c
liberi à Matrimonio non arcendi 514.c
Matrimonium triplex: vſu, farre, & coëmptione 113.c.d
Matrimonia ſobrinarum quando cœperunt? 187.c.d
cur vetuit Theodoſius ibid.d
alij iterùm permiſerunt ibid.
Matris cum filio cœitus 162.d
Matronæ crinium forma alia à virginibus 513.a.b
veteres crines rutilabant, magis autè poſteriores 436.b *olim in carpentis vehebant* 199.d.c
Mattiaci è Cattis 29.d
Mattiaci non ſunt qui nunc Zelandi appellantur, ſed potiùs Northollandi 446.c
Mattiacum 29.d
Mauritania à quo diuiſa 310.d
Mauricus 467.c.d
Maurus refutatus 135.d
de Maximo hiſtoria 5.d.c
Maximus Naſoni amiciſſimus ibid.d
Medica veſtis 506.a
Megalenſia quando 78.d
Memmij coniectura 118.c.d
Memnonis miranda effigies 66.c.d
Merceri diuinatio 427.d
Meretrices etiam lecticas poſuerunt poſt Domitiani edictum 509.a
Meretrices Athenienſes quo habitu? ibid.
Merula cadet quando 96.d
Meſſalla vir inſignis 407.d
Meſſalina lepidum factum 183.c.d
Meſſalinæ quæ mater? ibid.c
Metia porta eadem cum Eſquilinâ 505.a.b
Metus ex duce 20.c
Metus mutuus inter æquè potentes repagulum 434.d
Miliarium in foro 316.d
Miles in porticibus 317.d
Militares animaduerſiones extra caſtra 20 d
Militares vacationes 321.c.d
Militaris pœna 227.d.c
Militaris ſalutatio, complecti armis 318.d
Militariter loqui 359.d. & ſeq.d
Milites habitu plebeio domos perluſtrant 339.c.d
qui frumentarij ibid.d
Milites ſine coniugibus 249.d
iura maritorum à Claudio, nuptiarum à Seuero habuerunt ibid b
per ſigna iurabant 48.d.c
Milites honeſtiores vſi equo aut vehiculo 17.d
Milites promoti ex donis 26 c.d
etiam ex cenſu ibid.d
togati 319.c.d
Militibus ſaucijs fomenta Impp. donarunt 34.d
Militum licentia ob egeſtatem 364.c
Sacramentum ſub principibus 287.d.c
Minerua Muſica 492.b
Miniſtri magiſtratuum è libertis 224 c
Minutius correctus 97.c
Miſeni promontorium infame naufragijs 280.d
Pallas ibi culta ibid.
Miſſio duplex ſub Auguſto 15.d
Miſſio plena quid? ibid.b
cauſſa diſcriminis Miſſionum ibid.d.b
in Miſſione pecuniarium præmium 16 c
eius ſumma definita ab Auguſto 495.b
emeritum ea ipſa pecunia ibid.c.d
an agrorum vice data ibid.d
Mithridates Armeniæ rex 168.c.d
vinctus à Caio ibid.c
Mneſter mimus 106.d
Modeſtia, pro moderatione 11.d
Modeſtia hiemis 200.d

Modeſtia fortitudinis comes 333.d.& ſeq.
Modij lectio proba 480.d
Mollities, quid Latinis? 281.d
Monogamia improbata 514.c
Monogamia honos 74.c
Montanus poeta 124 c
Mors quaſita 6.b.
Mors ſui arbitrio 294.d.& ſeq.c
de Morte dominantium atrocia ſpargi ſolent 110.d
ad Mortem breuis paratus 285.c
Mortui cadauer adhuc vegetum in lecto oſtenſum 77.d
Mos Romanus in Auctentr ſoribus 348.c.d
Mucianus 338.d
eius ambitio 397.c
Mulcare quid 21.d
Municipalos minùs honorati 107.d
Muretus comprobatus 154 d.462.c
Muſonius philoſophus 260.c.d
pulſus Româ 289.c.d
Mutare, patiendi ſignificatu 195.c

N.

NABALIA, vel *Naualia* 432.d.c
Narciſſi petulans nequitia 192.b
Natalis imperij 359.c
Natali Principis epulum & munera dat ipſe princeps 145.b.c
Natalis quidam impurus 281.d
Naualestagnum 243.d
Naues breuis, & longa 44.c
Naues duplici gubernacula ibid.c.d
Naues tecta 205.c
Naumachia Augusti ibid.
Nauporium 17.d.c
Neceſſitatis non trita notio 12.d.b
Neceſſitudo Reip. 9.d
Nero an pontifex 85.d.& ſeq.
an potiùs augur? ibid.
Nero inter poetas 244.c.d
vt quidam volunt bonos ibid.
grauiter puniit qui ſegniter cantantem audirent 293.c.d.298.d.c
Nero petulanter graſſatus 222.c.d
Nero primus ſaeuit in Chriſtianos 279.b
Neronis oratio in argentum inciſa 213.d
Nero Parthis gratus 307.c
Neronis prior domus 276.d.c
Nero quot ſtatuas è Græciâ abſtulerit 279.d
Nero trigarius ibid.c
Neronianum incendium quot dierum 276.d & ſeq. b.c
de ea variantes ſententia ibid.
Nerua Iuriſconſultus 154 c.d
Nicetes ſacerdos, rhetor 477.d
Nicopolis ab Auguſto ſtructa, monumentum victoria Actiaca 62 d
Nicoſtratus athlota 475.d
Nobiles an ab epiſtolis aut libellis principum 274. d.b.c
Nodus in crinibus Germanorum 448.d
Nomen Imperatoris inſigne 376.d
Nomina ſancta 411.d.c
Nominum per faſtidium mutatio 323.d
Nouemdial ſacrum 145.d.a.b.c
in Numero martirorum eſſe, quid ſit 315.a
Numeri militares 308.c.d.& ſeq.
in Numero magna varietas 493.c
Numerus in Suetonio correctus 252.c
Numerus in Tacito vitioſus 85 c.195.d.205.d 225.d.226.d.c.234 d.252.c
dubius 193.b.c.194.d.c *falſus.* 120.d
Numida alio intellectu 348.d.c
Numidia gens 201.c
Nuptiarum formula & definitio 197.b.c.d
Nuptiales tabulæ 186.b.c.d
qs ruptis, matrimonium ſoluebatur ibid.
inter Nuptias veteres nouaſque tempus legitimum 514.c
Nurſcia Volſinienſium dea 106.d

O.

OBSIDES in *Germaniâ, item Italiâ, puella* 438.c.d
Obultronius Sabinus 319.c
Oceanum veteres finem rerum cenſuère 451.d
Oechoris rex 425.d
Octauia premium ſeruorum pro accuſationibus 114.d
Octauia an in Ægyptum relegata 261.d.& ſeq.
Oderunt quidam magis, quò plus debent 114.c
Odia proximorum acerrima 418.d
Odioſus orator 459.d
Odoratus Poppaa rogus 293.c
Oe diphthongus quomodo pronuntiata 233.c
Oeonſes in Tacito repoſiti 410.d
Officia in codicillis à Principe data 210.d
Oleariorum taberna 276.c
Oleum in congiario datum 256.c
Nero primus ad gymnaſia dedit ibid.
Ollius Poppaa pater 231.c
Onufrij elogium 169.d *error* 90 d
Operari, ad ſacra 47.c.d
Opera, pro Operarijs 511.d
Operarum ingens numerus 205.c
Optiones, adminicula Centurionum 258.d
veteri & poſteriori ano 315.d. & ſeq.
Opiſofabrica, carceris 316.d
Optio teſſerarius ibid.
Opulens caſibus 306.b
Oratores teneri. 483.d
Oratoribus fautores ſui aſſiſtebant 479.d
Orbi dimidium capiunt 516.c.d
ſolidum non capiunt ibid.
Orbitas praualida & gratioſa 84 d
Orcheſtra conſeſſu ſociorum legati honeſtabantur 234.d
in Ore agere 378.d.488.d
Ornatus ad prælium 385 d
Oroſij error 9.c.60.b.110.d
Ortalus, cognomen Hortenſiorum 55.c
Ortalus boni patris mala proles ibid.
Ortalus Hortenſij nepos 55.d
Ortygia lucus 97.d
Oſci ludi 112.b.c
Oſcus ſermo ibid.
Oſtentum Neroni factum 170.b
Oſtorius Sabinus 299.d
Othonis Friſingenſis error 505.c
Othonis Imp. mors quo die? 353.d
Ouatio & triumphus non poteſt ſine imperio 82.d
Ouidius illuſtratus 11.d.14.c.68.d.223.b
Ouidij carmen de noua Deo 11.d
eius natalis 239.c

P.

PACONIVS *Agrippini philoſophi pater* 300.c
Pacta & teſtamenta olim in templis 7.d
Pacto interpoſitâ perſonâ aliâ 154.d
Pactius Orfitus primipilus aut primipilaris, inconſtantor dicitur 266 d

Padage-

Pædagogia veterum 288.d.559.a
ad delicias plerumque ibid.
Pædagogiani pueri ibid.b
Pædagogium pro cœtu, non pro loco ibid.e
Palamedes quot litteras inuenerit 171.d
Palatinum templum Auguſte quis extruxerit 11.c
Pallas à rationibus Claudij 217.c
Pallas per infamem adulationem è regibus Arcadiæ 205.c.d ſeruus antea Antoniæ ibid.
Pallantis eximij honores ibid.
Palmerius refutatus 321.d
comprobatus 530.c
Palpelius Hiſter 195 d.564.c
Paludes militi non adſignata 15.d
Panegyricus ſcriptor emendatus 78.d.320.c
Pannonij unde dicti 442.b
Pantomimorum origo 29.d
Papia lex valebat ad honores conſequendos 62.d
de lege Papiâ liber excurſus 512.a
Papia quando cœpit ibid.d
cauſſa nominis ibid.
cauſſa ferendi 515.a
Papia, Senatoria lex ibid.
Papiam legem imminuit Seuerus 517.c.d
item Conſtantinus Theodoſiuſque ibid.d
Parentalia nono die 145.c.d
cibi ſolemnes in parentalibus ibid.a
Pariare quid? 217.c
Parthi venationi addicti 45.c
Parthorum reges quatenus ad Romanos pertinent 300.b.c.d
Parthorum mos in victimis & ſacris 272.b.c
Parium, ſolitarium 326.d
Paſſienus ſecundus Agrippæ maritus 187.c 330.b.c.d
alius Paſſienus pater huius 531.a
Patibulum à cruce diſtinctum 252.d
Patiendi verbum agendi ſignificatione frequens antiquis 5.d
Patientiæ inſigne documentum 410.d
Patres maiorum gentium & minorum 177.c.d
Patres olim filios rus relegabant 215.c
Patroni cum libertâ connubium 513.d
Patruinus 408.d
Patruus fratrum filias ducere, non item ſororum licuit 187.d
Paulli baſilica & porticus 102.c
quis refecerit ibidem.
Pauſanias culpatus per interpretis culpam 274.d
Peculio ſuo ſe ſerui liberabant 254.c
Pecunia in templis 7.d
Pecunia militum apud ſigna 23.b
Pedibus intectis incedere 66.c.506.b
Pedo emendatus 72.c
Pedo Pompeius 31.d
Pelamydes vbi nata, & capta 208.a
Pellacia 186.d
Pelles ad veſtem 441.c
Pelopem Phrygem, Pauſanias Lydum facit 129.d
Penetrales dij, pro Penatibus 46.a
Penula iuga 516.a
Pentilus Arcadiæ rex 124.d.& ſeq.
Peregrinationes vetitæ Senatoribus 192.d.b.c
à Iulio exemplum videtur ibid.d
Perſæ multis in rebus Germanizant 444.c
deliberant inter pocula ibid.d
Perſæ reges ſuos pro dijs colunt 122.c
Perſæ Soli equum immolant 258.d
Romani & Myſij Marti ibid.c
Perſa primi crediti virum excidiſſe 256.d
fine, vt alij, Semiramis ibid.
Perſarum Reges Romanis parent vt ſuis imperent 42.b.c
Perſius correctus 271.d
Petilius Cerialis 252.c.417.c
Petrina ala 266.c
Petronius procurator 3.9.d
Petrus San-Iulianus 322.b
Petulantia femina 322.c
Pharus Capreis 134.d
Philippopolis 89.d varie dicta ibid.
Philippus Macedo Antiocho infenſus quòd milites in bello caſos ſepeliſſet 52.c
Philopœmenes vltimus Græcorum dictus 120.c
Philoſtrati locus 319.c & error 241.c
Phœbus libertus 293.d.c
Phœnix quando in Ægyptum venerit 134.c.d
de Phœnice contra Tacitum plerique ſcriptores 154.a
Phraates patris & viginti nouem fratrum parricida 43.d liberis ſuis diffiſus, ne ſuo exemplo ſe tollerent ibidem.
Phraatis liberi & nepotes 42.c.d
Phraſis non frequens 58.d priſca 569.c
Phryxi oraculum 157.c
Piacularia ſacra à Tullo 188 ſ
Pighij iudicium 249.d
Pila in aquis, è lapide, vt ſublica, è ligno 259.d
Pinciam lata 21.a
Piſo collega Aug. Tiberioque in conſulatu 58.c. 81 d
Piſonis exſulis honeſtum viaticum 81.d
Piſonis pater 312.c
Pius Aurelius Antonini maior 37.d
Plancina 58.d
virilia munera obit 87.d
Plautius Lateranus 180.d
eius virilis mors 283.c
Plautus explicatus & emendatus 53.d.118.d. 126.d.145.d.170.c.224.c.254.c.412.d
Plebs iniqua dominis 5.b
Plebs inulta, audax 18.d
Plebei Senatores in patres adſcripti 177.b.c
Plebiſcita non in vſu temporibus principum 172 c
Plinij proſocer 294.d
Plinius correctus & explicatus 4.b.14 d.19.b. 40. b. 55. b. 76. d. 85. c. d. 138. d. 147. d. 208. c. 212. c. 214. b. 221. c. 228. d. 275. d. 279. c. 522.d 494. d. & ſeq. 311. d. 313. c. d. 327. d. 539. b. 340.d
eius recepta lectio defenſa 483.d.502.c
diſſenſus aliquis à Tacito 94.d
Plinius hiſtoriam temporum ſcripſit 221.d
Plotius Firmus, præfectus 350.d
Plutarchi duplex error 5.c.
Plutarchus correctus 161.d.221.c.312.d.522 c 550.c Tacitum amauit 359.d
Plutarchi & Taciti multa ſimillima 348.d
Pœna damnatorum in x. diem dilata 95.c
à Theodoſio in xxx. ibid.
Pœna in libertos ab Auguſto 219 c
Pœna militaris 227.c.d
Polemo rex, eiuſque ſtirps 64.d
Pompeius Theophanes 151.d
Pompeius Magnus primus auctor theatri manſuri 245.c.d
ſtultitia exercitus eius in Africâ 192.b.c
Pompeius ſuarum legum auctor et ſubuerſor 85. b
Pomponij error in prætoribus 493 b
Pomponij error in Caſſio 150.c
Pomponius Flaccus 254.d

Pomponius poëta 170 c b
ambiguum illi pranomen ibid.
ſeptem annis in cuſtodia habitus ibid.
Tragœdiarum ſcriptor ibidem.
eius vitam Plinius ſcripſit ibid.
Pons in Rheno 34.d
Pontia C. Petronij filia 297.d
Pontifex Max ad bellum non mittitur 96.d
funeſto aſpectu arcetur 110.d
Pontius Pilatus, ſextus Iudaa procurator 279 c
Poppaa 166 c.d
eius rogus odoratus 293.c
Portarum cuſtodia 19.c
ante eaſdem ſtationes ibidem.
Porticus Capitolina 388.d
Porticus Liuia quâ cauſâ facta 11.c
Poſſeſſorum vias reficere 87.c.518.c.d
Pradia Luculliana 181.d
Prafecti arario tabulas publicas adſeruabant 526 a
Prafecti è pratorijs ſub Nerone 533 c
Prafecti vrbis iuriſdictio 225.c.d
ordo ſucceſſioque Prafecti vrbis 148.c.d
poteſtas eius & munera ibid 354.a
Prafectus caſtrorum quando 496.a
quaque legio ſuum prafectum habuit ibid b
Prafectus Ægypti ſupra ceteros ius habuit 531.b
Prafectus Latinarum è iuuentute 121.c
Prafectus vrbis cur in Tiberij verba non iuraris 7.d
Pragustator viris principibus 210.c
quando is mos cœpiſſe videatur ibid.
traductus eſt à Perſis ibid.
Praliares dies 336.c
Pramia maritis, patribuſque 514.d
Pramia patrum multa, etiam veteri reip. 515.a
auxit ea Augustus ibid.b
Pramia πολυπαιδίας ibid. b.c.d
Pramium accuſatoribus quando datum, &c. 515.c
Pramium pecuniarium in miſſione 16.c.443.b.c
eius definita ſumma ab Auguſto ibid.b
emeritum ea ipſa pecunia ibid.d
an agrorum vice data ibid.
Praruptus animo 293.d
Praſidere Pannoniam, pro Pannonia 195.c
Pratexta vſus in ſacris 47 d
Germanicus ea vſus tamquam augur ibid.
Prator qui de falſo cognoſcit 254.c.d
Pratoria 131.d
Pratorum origo & progreſſus 493.a
Pratores ſub Caſare quot ibid.b
& quot ſub Auguſto ibid c
varietas in numero ibid.
Pratorum numerum auget Sulla ibid b
ſub Claudio quot ibid.c
Pratorum numerum augeri ſuadet Aſinius, recuſat Tiberius ibid.c
Pratores & conſules curru vecti in Circo 14.d
toga picta Prat. per ludos 14.c
Pratoria cohortes ſparſim habita 106.d
caſtra earum remota ab vrbis illecebris 107.c
ſtipendium 16.c.d
Primipilares militiâ functi, equites cenſeri ſolent 143.c
Principem ſcuto imponendi mos 398 d & ſeq.
Princeps iuuentutis 3.d
Princeps non ipſe ad omnia bella 92.c
Principes gratia & beneficiorum potentes eſſe oportet 55.d
Principes populum adorare ſoliti 291.c
Principes principum interfectores quare tollant 321.c.d
Principis nomen & origo 2.c.d
Principatus olim inſignia 7.c
Principi ſemper xij. faſces 215.d & ſeq.
Domitianus xxiiij. ſumpſit 116.c
Princeps in viuis numquam Diui dicti 190.d
de ijs veriſſima ſcriptio cùm obierunt 2.d
Principem luctus & lacryma minùs decent 77.c.d
Principum parcimoniam plebs amulatur 95.d
Principia caſtrorum ſacra, in ijs aquila & ſigna 322.d
Principis quaſtor orationes Caſaris recitabat 299.d
Principium pro principatu poſitum 2.c.d
Principium apud Suetonium quid? 232.d
Principum orationes in as inciſa 213.c.d
Neronis in argentum ibid.
Principum filij propria menſa 218.c.d
ſedebant, non accumbebant ibid.
Proconſules & legati qui propriè 499.a
diſcrimina inter vtroſque ibid.
coniungit vtroſque Tacitus ibid.
Proconſulare Imperium du rius praſidiali 38.c
Proconſules, propratores, legatos nefas amplecti 273.c
nec ad ædis eorum ſtatim ingreſſus ibid.
Proconſulis ſalarium 466.d
in Proconſulum prouincijs etiam procuratores 206 c
Procuratoris Caſaris ibid.d
prouincia minores ijs ſolis recta 531.a
iura dicere cœperunt ibid.
vice Praſidis ibid.
ex equite aut libertino ibid.b
ideò acta ipſorum iure non rata ibid.
Procuratores fiſci 60.d
Procuratores initio non aliud quàm Rationales 206.c.d
Prodigia ante euerſam coloniam 251.c.d
Prœlium inituri cantant 127 d 434.d.& ſeq.
verbi Profligare ſignificatio contra Agellium 338.d
Promagiſter viceſima 134.b
Propertius illuſtratus 512.b
correctus 112.d.523.b
in Propertio coniectura 133.d
Prouinciarum diuiſio facta primo die imperij Auguſti 9.c
Prouincia vetus 30.d
Prouincia publica ſiue populi 213.c
Prouincia aliquot, quibus ſolus procurator praſuit 206.d
Prouinciales miſti legionibus in colonias deductas 176.d
Ptolemaus Africa rex 116.c
Publicanorum iniquitas 459.c.d
Publicum, quid? 232.d
quorum bona Publicari ſolita 155.c
publicationem primus Caſar induxit ibid.
P. Anteius 222.d
P. Celerius 212.d
P. Corn. Dolabella 116.d
P. Suilius, Quaſtor Germanici 229.d
Puella pro obſidibus 438.c.d
Pueri ad cereos elati 510.d
Pueri noſtri, quos paigios vocamus, oriundi à padagogijs 539.c
Pugna ſignum, vexillum proponere 23.d.267.d
Tunica forma fuit ibid.
Puniceus color in titulis librorum 171.c
Puteolana moles 240.d
Puteoli quando deducta 249.b c.d
Puticuli 505.b
Pyrrhica ſaltatio 181.c
Pythius lectis boum 472.d.477.d

Q. QVA-

Q.

QVADRAGESIMÆ vectigal ſub Theodoſio & Arcadio 253.b
Quadruplatores vnde dicti 114.d
Quæſtiones perpetuæ, quando? 493.b
Quæſtoria munera 175.d.214 c
ſuſtulit Nero 175.d
impoſuit iterùm Domitianus ibid.
Quæſtores primi quando? 175.b
Quæſtor miſſus ad cædem Vitaliani 6.d
Quæſtor Principis orationes eius recitabat 299.d
Quæſtor conſulis ſupplicij exactor 301.d
Quæſtorum prouincia 117.d
Quæſtura ætas 517.d
Quarta, præmium in crimine maieſtatis, aut repetundarum 114.d *vulgare præmium accuſatorum* ibid.
Quartadecima legio amota 374.c
Quinctiliani ſimilis locus 115.d.376.d
Quinctilius Varus 133.d
Germanici gener ibid.
Quindecimuiri ſæculares ludos curabant 169.d
Quinquageſima vectigal 534.a.233.c.d
Quinquatrus dies ſacri Mineruæ 238.c.d
conſtituti late ibid.d
pugna gladiatorum per illos ibid.
Quinquennale certamen Neapoli 245.d
etiam in Iudæâ ibid.c
Q. Haterius 96.c.132.d
eius ſenium ibid.c
Quirinalis flamen ad bellum non mittitur 96.d
Quirinius conſul 92.d
eius expeditio in Homonadenſes ibid.
in Syriam miſſus ibid.c
Quiritium compoſita modulataque voces 292.c.d

R.

RAMI felices 411.d
Rationem conſtare quid? 6.d.& ſeq.d.c
Renardi ſententia noua de lege Papiâ 517.a
Reditus duplices in quibaſdam prouincijs 532.a
Refragium 240.d
Reges Regum mortem vlciſcuntur 321.c.d
Regiones Italiæ 395.c.d
Regiſtra publica 526.d
Reip. tres partes 12.c.d
Relationis ius ſoli conſules habent. aut ijs abſentibus prætor 269 d
Relationum verba ibid.
Relegatio olim frequens 242.c
ad certum oppidum ibid.
Religio in capiendis ſignis 25.d
Religionis diſciplina vetuſtiſſima cura fuit Romanis 172.d
Remittere & permittere contraria 9.c
Remitto pro Permitto ibid.d
in Renunciando militia mos 6.c
Repetundarum criminis quæ pœna 250.c.d
Repudium dicere, pro repudiare 83.d
Res Romana Tacito pro Imperio 119.d
Res ſecundæ aduerſæ 312.d
Reſpondere gratias 258.d
Rhamſes Ægypti rex 66.d
Rhaſcuperis rex 67.d
Rhenani errores 90.d.292.c.311.c.352.d.399.d
lectiones eius refutatæ 313.d.323.d.326.d.356 d
confirmatæ 313.d.380.d.407.c
Rhenani laus 380.d
Rheni etymon 444.d
Rhenus ὑαγχρτάμος ibid.
per Rheni ripam amplius quinquaginta caſtella Druſus direxit 108.c *hinc origo nobilium in eo tractu oppidorum* ibid.
Rhodijs libertas reddita 206.d
Rigodulum 419.d
Robur in carcere 118.d
de Robore præcipitari ibid.
Rodolphi Agricolæ lectiones 339.d.370.c.372.d. 387.d 395.c.473.d.474 d.ibid.477.d.481.d. 484 d. 485.d 486.d ibid.
eius acumen 260 d.283.d
Rodolphus librum pleniorem habuit 486.d
Rogi ſtructi etiam alibi defunctis; & quorum cadauera iam vſta 76.c.d
Rogus Poppææ odoratus 293.c
Romanorum origo à Samothrace 63.c.d
Roma incenſa quo duce? 276.d.& ſeq.b.c
Taciti de eo aſſertio defenſa contra virum doctum 277.c
Roma olim non ad normam 276.c
Romæ templum quâ parte vrbis 130.d
quando primùm extructum ibid.c
Romani peritiſſimi claſſis dirigendæ 432.d
Roſcia lex, tantùm de theatris 273.d
Rubellius Blandus 154 d
Rubellij Plauti cognomen retentum 220.d
eius genus ibid.
Rubellius Plautus diſcretus ab illo de quo Suetonius 260.d.c
Ruber timendus 468.b.c
Rudibus dimicare 486.d
in Ruſo ſollicitata ſcriptio 245.c
Rufus Criſpinus 231.d
Ruminalis ficus 236.a
Ruſticus Arulenus 467.c.d
Rutilij verſus ſuper Lepidis 238.d
Rutilius Rufus hiſtoricus 452.d
Rutilum in comis colorem Germani amabant 436.b
item veteres Romanæ matronæ ibid.

S.

SABRINA fluuius 195.d
Sacerdotes Claudiani 251.c
Sacerdotes coronati in ſacris 493.a
Sacerdotes funeſto adſpectu arcentur 32.d
Sacerdotes vota concipiebant pro ſalute principum 298.d
ea obſignabantur in tabulis 540.d
Sacra externa repreſſa 73.c.d.540.d
Sacramentum ſub principibus militum 287.d.c
Sacra lex 177.d. & ſeq.
Sagina Vitellij 367.c
Saginant eloquentia 476.d
Salis parandi ratio in Germaniâ & Gallijs 235.d
Salluſtiana imitatio 15 d 82.d.91.d.123.d.253.d. 402.d.& ſeq. d.416.d. 464.d
Salluſtius amicus Auguſti 6 d
Salluſtius illuſtratus 201.d
Salutant locus adſimilis 462.d
Saluius Cocceianus 351.d
Salutatio militaris, complecti armis 318.d
Samothracia alia ab Imbraſiâ 63.c.d
Sami tres ibid.d
Sanctitas templi Dianæ 97 c
Sanguinare 476.d
Sanguinis guſtus ad ſacra 201.d
Sanquinius Maximus 144.d
idem præfectus vrbis ibid.b
Sapientia modum retinere, difficile 453.d

Sardes terra motu concuſſe 60.d
Sardinia an populi 274.d.& ſeq.c
de Sariſbarienſi ſiue Saliſberienſi iudicium 207.d
Sarmatia 157.d
Satrius Secundus 120.c
Saturnale ludicrum in creando rege 217.c.d
Saturni ædes 316.d
Saufeius Trogus 183.c
Saxa obliqua 208.d
Saxonum etymon 437.c
Scauri locus correctus 100.c.d
Scaurus ſcripſit orationes 432.d
Scena ſcholaſticorum 487.d
Scena temporaria 246.c
Scipionis ſiue ſcepteri mittendi quàm vetus mos 117. c.d
Scitum generale nomen 172.c
Scholiaſta Iuuenalis error 4.c.530.d
incuria 188.b
is corrigitur 136.c.257.d.297.d.300.d.302.b 544.d.386.d
iure laudatus 502.b
Scholiaſtes Perſij correctus 236.d
Scorta proſtabant nudis corporibus 275.c
Scribarum ordo 223.d
libertis pretio patebat 224 b
in decurias tributus ibid.c
Scribonij fratres 407.d
Scrutatores in aulâ 174.d
Claudius primus inſtituit ibid.
Veſpaſianus ſuſtulit 175.c
Græci olim tyranni habuerunt ibid.
Scuta & arma verſa in luctu 76.b c
à transfugis ibid.c
Scuto imponendi Principem mos 398.d & ſeq.c d
Scutum Romanum diuerſum à Germanico 49.d
Secundus Carinas declamator 280.d
Sedes in theatris 72.c.d
quando inualuerit is mos ibid.d
Sedes vulgaris in curiâ, quid? 109.c.d
Segeſtani a Troianis orti 125.b
Segimundus, olim; hodie Segiſmundus 50.c
Segnis laborum 252.b
Seiani filia quando deſponſa Druſo Claudij filio 86.c.d 109.c.d
Seianus adoptionis nomen habuit 106.d.b
Seiani ſtatua decreta in theatro Pompeij 102.d
Seleucia Pieria 69.c
Seleucia plures in Syriâ ibid.
Sellarij, qui 143.d
Sella conſulum ſublimes 109.d
eadem calata ibid.
Semnones Sueuorum populi 449.c
Sempronius centurio prætorij 320.d
Sempronius Gracchus 28.d.c
Senatores non lædendi 408.d
Senatorius cenſus ſub Auguſto, decies n.s. 55.d
à Senatu ſæpè ad Principem appellatum 250.b
Senatoria ætas 85.c.517.d.& ſeq.a
Senatoribus ius fuit quod vellent pro ſententia dicere 269.c.d
Senatus ſæpè conſulta referebat ad Principem 215.d
in Palatium vocatus 214.d
Sc. ad ærarium deferri ſolita 95.c
nec rata niſi delata ibid.
Sc. de tormentis ſeruorum 52.d.c
Sc. pro ſecuritate Romanorum 225.d
Seneca pater reſtitutus 492.a.29.c.87.c.d
eiuſdem fortaſſe error 4.c.d
Seneca filius correctus & explicatus. 3.a.ibid.b 6.d.11.b.ibid.c.502.c.511.a.b.77.c.94.d. 120.c.ibid.c.d.151.d.152.d.527.d.148.c.157.c. 187.d.218.d.222.c.252.d.241.d.280.c.297.d. 301.d & ſeq.b
Seneca ab adulando auerſus 286.d
eius exſilium 188 d *reuocatur ab Agrippinâ erudiendo Neroni* 189.c.d *eius de Nerone dictum* ibid.d *eius frugalitas* 280.c *oratio* 241.d *Sapientiæ ſtudium* 285.d *villa eius Nomentana* ibid. *eius opes* 238.d *fortitudo morientis* 286.d *balneo vtitur, maturandæ morti, quo in vitâ abſtinuit* 287.c *vxor nobilis* ibid.
Seneca & Taciti pugna 155.c.d.269.d
Senecio quis? 281.d
ad Sepulcra epula 145.b.c.d
Sepulturâ qui prohibiti 155.b.c.d
Sericum quid? 505.c
veſtes è ſerico pellucidæ ibid.d
item è bombyce 506 a
Serica quando Romæ ibid.
Serrati nummi 437.c.d
Serui auditi in dominos 307.c
Serui pallio cum domino 254.b.c.d
Serui peculio ſuo ſe redimebant ibid.b
quando torqueri in dominos poſſint 52.d
Serui publici agnominati à magiſtratibus 504 a
Serui fragmentum 115.d.c
Serui recentiores in vili pretio 462.d
Seruilij iudiciaria lex 207.b
Seruitutis iterationes 224.d.c
Seſtertium, locus ſeruilibus pœnis 283.c
is extra vrbem; & qua nominis cauſſa ibid.
Seruorum immanis numerus Romanis & Græcis 94. d.c *quinque millia vni homini* ibid.
imò viginti millia ibid.c
Serui à Germanis impetu & irâ impunè occiſi 444.d
Seueriſſimus centurio 352.d
Seueri Sulpitij falſa ſcriptio 559.d
Seuerus immunis Papias leges & abrogauit 517.c.d
& Conſtantinus Theodoſiuſque ibid.d
Seuiri viarum 518.b
Sex. Africani ſtirps 220.c
Sex. Marij opes 152.c
Sextius Paconianus 144.d
Sex. Pompeius 79.d.c
Valerij Maximi amicus ibid.d
Proconſul Aſiæ ibid.c
Sicilia & Gallia Narbonenſis à Senatoribus ſine commeatu adiri poterant 192.b.c
Sido rex 199.d
Sidonius explicatus 364.d.432.d
correctus 365.c.d
eius memorialis error 93.d
Signa inuerſa in luctu 416.c
Signa incompta quid & quando 496.d
Signa in lucis 401.d
apud Signa iuramenta fiebant, & pleriquè ſolemnes militia ritus 267.d.& ſeq.c
in Signis Imp. nomen 376.d
Signa tutari, quid? 20.c
Signorum adoratio 48.d.c
Signum militia à Tribunis datum militò tribunis à duce aut ab Imperatore 213.c
ibid.
Sigonij lectio reiecta 159.c
Silanus abnepos Auguſti 101.c
Silani incantus amor 186.c
Silanorum aliquot collectio 212.a.b
Silanus ab Auguſto deductus ibid.d
Silanianum Sc. 253.d

Sila-

Silanus Creticus 58.d.c
Silicernium 145.b
Silius Italicus emendatus 149.c.209.c
illuſtratus 359.d.415.d
Silius legatus damnatus à Tiberio 182.d
Silures populi 250.d
Simulatos iacere 95.d
Sinueſſana aqua 330.d
Sinus, in prædandi ſignificatione aut congerendi 363.c.d homo ipſe in quem rapina omnes collata ibid.d.
Siraci populi 190.d
Sirpicus cur dictus 18 d
Siſtentare pro oſtentare 268.d
Smyrnam quis condiderit 120.b
Soæmus rex 192.d.215.d
Sobrina propior, quæ? 209 c
Sobrini Tacito pro Conſobrinis 187.b.c
Societas apud potentiores ſeruitus 397.d
Socrates à Tacito laudatus 146.d
Sodales Auguſtales 28.d
Sodales Titij ibid.d
Solem adorant pleraque gentes 375.d
Sol mergi putabatur 450 d
Solemnia idem quod vota 298.d.541.b
Solidum capere 516.d
Solinus correctus 61.d
Solis templum in Circo 290.d
Solymi Homero celebrati 425.c
Somnia ſuſpecta & punita 167.c
Sonor, ôris 253.d
Sophonius Tigellinus 257.d.c
obſcuris parentibus ibid.
Sordes ſuſcipere 128.d
Sors humana 128.c
Sortis humanæ commercium ibid.
Soſibius Grammaticus 164.c
Spargere flores in aliquem, honoris 261.d
aut iacere coronas ibid.
Spurteolæ 386.d
Spartianus correctus vel explicatus 80.c
Spectare promiſcuè licitum in vulgi veſte 273.c.d
Spectatores hiſtrionum exſilio puniti 39.d
Speculatores 315.d arma eorum ibid. lancearij ibidem c. idem qui Sculcatores poſteà ibid.
Speculatorum loco interdum milites 334.c.d
Speculatorum teſſerarius, ſiue teſſerarius Speculator 315.d
Specus ſubterranei Germanorum 442.d.& ſeq.
Spei templum 61.c
Spes in altâ indole 441.d.& ſeq.
Spelunca, villa prætoria 131.d
Splendida femina ibid.
Sponſa in mariti gremio 179.d
Sponſalibus data lex 513.d
Sponſalibus quando locus 516.a
Stagnum nauale 245.d
Statij locus emaculatus 76.b
explicatus 280.b.321.d.499.b fluxa fidei 458.d occultior intellectus 306.c.d
acuta & breuis gnome 351.d
Statuæ deorum ſeſſiles 271.d
Statuæ hominum deo cuipiam dicari ſolitæ 99.d
Statua pro triumpho 116.d
Statuæ velabantur 111.d
Statuarum quarumdam ius eximium 519.d
in Statuis capitum permutatio 37.d
Stipendij Gracanici modus 495.a
Stipendio aucto, non vltrà militi veſtis è publico 16.c.d
Stipendiorum verus numerus 15.d
Stipendium Prætorianum 16.c.d
Stipes ad ludos, dijs poſita, & ad capita fontium iacta 243.d.& ſeq.
in Stoicos quæ torquentur 350.d
Strabo correctus 30.c.d.42.c.59.d vanus 426.c
malè verſus 311.c eius ſcriptio in quod tempus 339.d
Strabo in Ægyptum iuit 66.d quando deſierit ſcribere 121.d diuerſus à Tacito 41.d
98.d mira eius adſeueratio 158.c
Stratonicea Cariæ vrbs 98.c
Stuuarum origo 442.b
Studioſi auſpicabantur Vulcanalibus 121.c
Studiorum finis 395.d
Stupra quomodo olim vindicata 73.d
permiſſa propemodum libertinis ibid.d
etiam matronis, ſi profeſſæ; quæ habitum matronalem deponebant & lecticam 73.c
profeſſio apud Ædiles 509.a
Sublaceum 247.c.d
Sublacenſis villa ibid.
Subſtillus 130.d
Succinum 451.d
Suetonij à Tacito diſſenſus 6.c.d.37.c
95.d.130.c.151.c.d.206.c.209.d.250.c.d.351.c.
411.c.487.d
Suetonij locus deſperatus 80.d incauta aſſertio 98.d.123.d error 120.d.
125.c.d.275.c.417.d
Suetonius correctus & explicatus 4.c.d.8.b.c.d 11.b.
12.d.13.c.493.d.494.a.495.c 496.c.38.c.61.d.
65.c.511.d.513.d.514.b.c.518.c.87.d.520 a.96.d.
101.d.121.d.130 c.d.131.d.139.d.149.c.d.152.d.
155.c.158 d.& ſeq. c.165.c.166.b.179 d.183.c.d.
188.d.192.b.193.d.205.c.d.212 d.532.c.224 c.d.
238.c.536 b.247.d.b.257 c.275.c.277 c.305.d
311.d.351.c.ibidem d.379 d.385.d.411.c.428.d.
462.d
Suetonius Paulinus 345.d
Sueui apud Tacitum qui? 306.b.c
vicini Sarmatis ibid.b
Sueui & Sugambri in Galliam traducti, poſteà Burgundiones dicti 51 c
Suida obſcurior nota 14 d.192 c
error 260.d
Suidas emendatus 29.d
Suilius 119 d
Sulla auget Prætorum numerum 493.b
Sulla in campo Martio primus per honorem ſepultus 9 d
Sulla ſacerdos atque augur à defunctæ vxoris aſpectu prohibetur 32.d
Sulla dictum 389.d
Sullanum factum 421.d
Sulpicius Camerinus 233.b.c
Sulpicij, Pœtici cognominati ibid.
Sulpicius Seuerus explicatus 429.d
Tacitum tranſcripſit 275.d.& ſeq.
Sumptuaria lex Auguſti 93.d
de eâ Agellius emendatus ibid.
Suouetaurilia 412 d
Solitaurilia dicta ibid.c
Supplicium numquam die feſto 135.b.c
idem ſeruatum à Græcis ibid.
Supplicium moris maiorum 256.d
Symmachus correctus 480.d
Syneſij dictum 177 c
Syriæ mos, orientem Solem ſalutare 375.d

T. TABERNÆ

T.

TABERNÆ oleariorum 276.c
Tabellionum 526.c
Tabellarum obſignatio in teſtamento 254.b
Taciti ſcripta ad Viſurgim reperta 45.d
prenomen quod 1.d
callidum ſed impium dictum 307.d
ſententia compar Thucydideæ 82.c.119.d
error 89. c.108.c.191.d.197.d.212.b
in eo deſectus 128.d.140.c.d.160.d.204.d. 407.d.420.d
Tacito aduerſantur plerique ſcriptores, de Phœnice 154 d
Tacitus à ſe diſsidet 28.d.197.d 437.c
tranſcriptus a Sulpicio 275 d
Tacitus Epicuræus 178.d.242.d.301.d
Seneca amicus 219.d
à Veſpaſiano Senator factus 306 a
ſcripſit poſt Neruam ibid.b
Talo creabatur rex ludicrus 217.c.d
Tameſa colonia 251.d
Tanfana templum 27.d
Tarentinum fœdus 10 c.d
Tarpeium ſaxum 53.d
Tatari ea loca incolunt quæ olim Sarmatæ 157.d
Tauni mons, ſiue Taurus 29.d
Taurina ala 319.d vel Tauriana 369.d
Tegere aduerſum aliquem 135.b
Templa veſpere ac nocte clauſa 72.c
Templum Claudij 251.d
Templum Dianæ apud Epheſios 97.c
Templum Hieroſolyma 427.d
Templum Lunæ vetus 277.d
Templum Palatinum Auguſto quis extruxerit. 11. c.d
Templu Romæ & Auguſti 122.d
Templum Romæ & Veneris 122.c
Templum Solis in Circo 290.d
Templum Spei 61.c
Temulenti poſt iurgia ad arma abeunt 331.c.d
Tenerè dicere 483.d
Tepor in oratione 480 d
Termiſium opidum, ſiue Termes 126.d
Terræmotus magnus 60.b c
Tertullianus correctus & illuſtratus 39.c.155.d 245 c.d.535.c.541.b c
Tertullianum 294 d
Teſſera danda ratio 512.c
cur ſic dicta ibid.
deorum nomina crebrò pro ſigno ibid.
Teſſera duplex ibid.d
Teſtamenta olim in templis 7.d
Teſtamenta eorum rata qui ſe interfecerant 155.d.c
Teſtamentorum licentia 159.d.257.c
Teutoburgienſis ſaltus 31.d
Theatra, vrbana caſtra 38.d
Theatrales operæ 15.b.c
Theatri factiones ibid.b
Theatri manſuri primus auctor Pompeius 245.c.d
cenſores antea tollebant ibid.c
& Scipio Naſica ibid.d
in Theatris ſedes 71.c.d
Theatrum Græcis pro Curiâ 360.d
Theleboa, pro Capreis 134.d
eas Auguſtus emerat ibid.
munſeruntque apud Cæſares ibid.
Theophraſtus ſulſus 427.c
Thermuſa Phraatis vxor 42.d
Theſei aſylum 519.a
Thors Germanorum 444 c.d
Thraces montani 126.d liberi ſunt ibid.
Thracium bellum 208.d
Thraſeas Pætus 397.d
Thraſullus 152.d
Thucidydæa imitatio 82.c.119.d
Thyrſus 181.c
Tiberina foſſa 40.b
Tiberis non niſi præſagio inundat 335.d
Tiberis curatores 493.c
Tib. Alexander 271.d.310.d.c
Tiberij ætas 163.d
Tiberius aſsiduus in iudicijs, libertatem eorum impediebat 37.d minùs beneficus, Senatu inuitante 56.d
Tiberius periurij reus 39 d
fixus in Auguſti veſtigijs 121.d
ſub Tiberio frequens & publica accuſandi rabies 36.c eius auaritia, primo occulta, poſteà cognita 114.c.d eiuſdem munificentia inſignis 161.d
Tibullus explicatus 109.d.172.d.519.a
Tinnitus æris in defectu Lunæ 19.d
Tiro, pro eo qui ſtipendia nondum compleuit 19.d
Tirocinij dies ſolemnis 86.d
in forum Capitoliumque ab agnatis deducebantur tirones ibid.d ſportulas dabant ibid.d
Titi laus 423.d
Titus Ampius Flauianus 368.c.d
Ti. Plautius 216.c
Ti. Vinij annis proſcriptus 321.d
Ti. Sabinus 134.d
Titurius 220.c
Toga picta Prætoribus per ludos 14.c.d
Toga virilis quando data 198.c.d
Togata cohors 319 d
Torquata, Veſtalis 101.c
Trabea lætitiæ, non luctus 76.d
ordinem diſtinguit ibid.
Trabea equitum propria ibid.d
Traianus auxit Imperium 66.d. & ſeq.
Tranſalpinorum quidam ciuitate donati 175.d & ſeq.
Transfugæ vertebant vexilla & ſcuta 76.c
Trebellienus Rufus 159.d
Treueri colonia ſub Claudio 24 d
Tribunalis ceſpititij ocenitior mos 16 c
Tribunalis erectio quid ſignet ibid.
ſolius Imp. id eſt ibid.
Tribunicia poteſtatis inuentor Auguſtus 96.c
aliter Dio ibid.
Tribuni militum ipſi puniunt, ſed plerumque ſpeculatores 287.d. & ſeq.
Tribunorum locus melior in ſpectaculis 295.d
Tributi Ægyptiaci modus 150.c
pro Tributo equi dato 1.6.d
& coria boum ibid.
Triumphale funus 112.c.d
Triumphantium laurea in gremio Iouis 51.c.d
Triumphus & ouatio non poteſt ſine imperio 81.d
Triumuiri ſimiles vndecimuiris Græcorum 241.b
eorum impotens factum ibid.
Turnebi ſententia comprobata 58.c
refutata 377.d
Turranius Præfectus annonæ poſt Auguſtum 7.1.d
Tuſcus vicus 133.c.d
vnde dictus ibid.
Tyranni mores 326.d
Tyrannus verè ſeruus, & adulator peſſimorum. 146.d
Tyrrheni in Italiam 120 d

V. VACA-

V.

VACATIONES militares 321.c
Vada pro aquis 397.d
Vagare gaudio 320.d
Vabalis fluuius 452.d
Val. Potitus 175.d
Valerius Flaccus illuſtratus 444.d
Valerij Maximus à Tacito & Liuio diſſenſus 382.d
inquiſitio in eum & coniectura 55.c.523.a
vocula ei addita è libro 178.c
Vannianum regnum 295.c
Varro explicatus 504.a
& correctus 53.c
Varronis lectio firmata 63.d
Vaſa luſtralia 411.d
Vaſtitas quando illata Italia 200.d
Vatinius ſutor 274.c
Vbij à conditore Agrippinenſes dicti 446.d
Germanicam originem agnoſcunt ibid.
Vectigalia aliquot Procos.colligebat in vſum plebis 532.a
Theodoſius in ſuum fiſcum retulit ibid.
Vectius Valens adulter 180.d
Vedius Pollio 11.b.c
Vegetius emendatus 496.a
Vehiculo aut equo vſi milites honeſtiores 17.d
Vela cubicularia 214.d
leuari ſolita venienti ibid.c
velo leuato cognoſcere ib.d.
Velaria ibid.
Veleda virgo 416.d.438.c
Velitationes doctorum 380.d
Velleius correctus 213.d.245.d
Tacito conciliatus 4.c.10.d
Velleius de quo Tacitus, an hiſtoricus 89.d.
diſſenſus in eius prænomine 90.c
Velum inter mortuum interiectum 110.d
quâ gratiâ ibid.
Verania Piſonis vxor 322.c
Verba, occultâ patiendi ſignificatione 380.d
Vergens dominatio, vt vergens ætas 139.c
Verginius Rufus, rhetor 289.c
Verſus indicatus quem Tiberius adſpexit 128.d
Vertranij ridicula ſententia 13.d.103.c.112.c.160.d. 517.a error 290.c.329.c. lectio proba 395.c
Veſalia opidum Aliſo priſcis dicta 45.d
Veſpaſianus ſordidus 358.d.& ſeq.
Veſpaſianorum imperium felix & infelix 357.d
Veſperare 352.d
Veſtales in carpento vehuntur 299.c
Veſtales in theatro vbi ſedebant 113.d
Veſtalis vetuſtiſſima, eadem quæ Virgo maxima dicitur 182.c
Veſtes pellucida ad viros abierunt 94.c
Veſtis Germanorum 441.c
Maſtruca ibidem.
Veſtis feminarum in luctu quæ 507.c
nigra vt multi adſerunt ibid.
alba vt alij ibid.d
in concordiam ſcriptoris ij reducti ibid.
coloris mutati cauſſa parum certa ibid.
Veſtricius Spurinna 342.d
à Veſuuio clades 307.d
Veterani è prætorio 15.c.d.340.d
Veterani ijdem cum exauctoratis 15.d
Emeriti etiam dicti & Vexillarij ibid.
Vettius Bolanus 265.c
Vetus operis, laboris, militia 17.d.400.d
Vexilla duplicia; prius è veteranis, alterum ex electione 366.b.c
Vexillarij ibid.
ad Vexillum retineri 15.d
Vexillum in tabernaculo ducis 23.d.c
tunica formâ ibid.d
Vexillum proponere eſt ſignum pugnæ ibid.c
Viarum curatores 87.d.518.b.c
Vias reficere, poſſeſſorum 87.d
Viatorum ſeſſio in theatro 295.d
Vibius Auitus 234.d
Vibius Virius 140.c
Viceſima hereditatium 534.c
Viceſimarium aurum 225.d
Viceſima vectigal vetus, in libertis 225.c
Viceſimaquinta vectigal in ſeruis venalibus 534.a
etiam L^{ma} ibid.c.b
Vicetia municipium 368.d
Vienna inter Romanas colonias 327.d
Vidrus amnis, hodie Vechta 35.d
Vigiles è libertis 224.c
Vigilum cohortes nullo, aut vili loco 108.c
quando inſtituta 386.c
earum præfecti 206.d
Vigintiuiratus capeſſendi neceſſitas 85.d
qui ſint xx. viri 85.c
Villa Cæſaris in Baiano 241
Villa Luculli 163.d
Villa xii. à deorum nominibus 134.d
Villa ad Speluncas 131.d
Prætoria dicta ibid.
Vindemia feſtum, ſiue Liberalia 181.b.c.d
ſecularia facta & dicta in hoc feſto ibid.d
Vinia gens 305.d
Vinicianus Pollio 148.c
M. Vinicius 150.c.d
Viocuri, id eſt, qui vias curant 518.b
Vipſania vxor Aſinij Galli 105.d
Vipſanius Meſſalla 369.c
Vipſtanus 238.b
Virilitas incerta 144.c
Viſellius Varro 90.d
Vitæ ratio duplex priſcis 168.c
Vitellij impudicum os 166.b
Vitellius inſignis adulator 157.c
inter Vitellij & Othonis imperium interuallum exiguum 329.c
Vlpiani error aut ſcriptura vitium 224.c
diſſidium inter eum & Cornelium 115.b
Vlpianus correctus ibid.c. 504.c
Vltimus, ſupremus 311.c
Vlyxes, in Germaniâ an fuerit? 435.d
ex Vmbris virorum equorumque fraus & error 374.d
Vnaetuiceſima legio 326.d
Vnciarium fœnus 151.d
ſemunciarium fœnus ibid.
Vndecundi, Latinis quid 330.d
Vnguentarium 382.d
Vocandi ius tribunis non eſt 224.d
Vogeſus mons 318.d
Volentia pro Grata 382.d
Voleſus Meſalla 100.d
eius inſignis crudelitas ibid.
Voluptates inter Rom… ·s artes ad imperium firmandum 416.d
Voluſij diuitia 259.d
Voluſius Saturninus 225.c
Vortumnus deus Etruriæ 133.c.d
Vota annua 113.d
Votiens pœna quæ? 124.c
Votorum quis dies 293.d.540.d.& ſeq.
Vrbem vire faciant, non domus 334.c
Vſura ſublata 151.d

Vulca-

Vulcanalia 121.c
Vulgus virtutes odit 269.c
religioſum & credulum in metu 335.d
inuidum naturâ 343.d
ſequitur magis quàm ducit 325.d
de victu ſolicitum 460.d
Vſura ſublata 151.d
Vultus non benè tegit magna conſilia 283.d
Vxor in manu viri 61.d
ipſe cum propinquis de eâ ſtatuebat ibid.443.d
Vxores non comitabantur viros in prouincias 87.c
mutatum id ſub Auguſto ibid.d
Vxores in conuiuijs veterum Rom. 165.d.b.c
iacebant in ſinu maritorum ibid.b
Vxorium as 512.a

X.

X *Littera non neceſſaria* 172.d
Xenophontaea imitatio 33.d
Xiphilinus aliter, quàm ab interprete eius, verſus 72.b
Xylandri lapſus 72.c.99.d.148.d.514.a

Y.

Y *Iſtiàm quid* 5.d
Ipſilo & diphthongi æ non abſimilis pronuntiandi ratio 233.c

Z.

ZONARÆ *error* 107.c
eiu correctus 109.d.302.b

APPROBATIO.

HOS *Iuſti Lipſij V. C. in caſtigatiſſima nunc ſupra omnes alias editiones C. Corn. Taciti opera Commentarios, non ſolum Taciti nomine, quem in lucem magis magiſq́ue, vbi is obſcurior contractiorq́ue, producit, verumetiam multorum aliorum Veterum, in quibus plurima paſſim hîc obſeruata, emaculata ac illuſtrata reperias, digniſſimos cenſeo, qui recudantur.* VII. *Cal. Maij. Anno Domini noſtri* M. D. XCIX.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

LABORE ET CONSTANTIA

DATA 28/03/2007 ORA : 12.04
...zionale Centrale Roma
...E ANALITICA NOTIZIE

IVSTI LIPSI

DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

EDITIO VLTIMA.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. LXVII.

ILLMO ET EXCELLMO PRINCIPI CAROLO

DVCI CROIIO ET ARSCHOTANO, PRINCIPI S. IMPERII, EQVITI AVREI VELLERIS.

ET hunc libellum, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, audeo ad te mittere? audebo. non quia ipſe magnitudine tuâ dignus, ſed quia Tacitus, cui labor hic facit. Homo ab Italiâ proteruus me petiuit, imò per meum latus ipſum Tacitum: ſcriptorem illum, vobis Principibus proprium, & velut conſecratum. Iniuriâ affecit deprauando: vindicem iterùm me ſenſit: vt ego te, contra id genus petulantes, animo rogo ILLVSTRISSIME PRINCEPS. Enimuerò ille nugas ſuas (iudicio, non affectu, ſic appello) viro Principi inſcribere auſus eſt: ego verear iuſtiſſimam meam, & publicè profuturam, Defenſionem? Inſcribo, te Patronum operi & auctori adopto, Herculem in eiuſmodi monſtra. Louanij, VIII. Kal. Iulias, ∞. IↃCII.

EXTIÆ TVÆ

perpetuus cliens

IVSTVS LIPSIVS.

AD LECTOREM.

En, præter opinionem meam, Lector, aduerſarium hoc ſcriptum: atque adeò præter morem. Equidem languebam nunc, & vt ouis in meridie, iacebam: ecce iſte proteruus incurrit, & longo conuiciorum carmine me excitauit. Contemnerem? ſoleo, & generoſo ſilentio me vindicare: ſed hîc aliud amici ſuadebant, & res ipſa impellebat. Nec enim mea ſolùm cauſſa, ſed Taciti agebatur: in quem ille iniquus, æquè atque in me iniurius, fuit. Deprauando, interpolando, interpretando vitium intulit optimo ſcriptori: & medicus plus nocuit, quàm morbus. Corde miſeratus ſum, cùm vidi: & quâ excuſatione ſilerem, qui Tacitum tutelæ meæ iure duco? Fabius in Se-

Liu.lib.x. natu olim, animosè: *Quam arborem conſeruiſſet, ſub eâ legere alium fructum, indignum eſſe*: de fructu non ego dicam. legant, imò ideò olim ſata, & à nobis rigata eſt: ſed deſtringi aut detruncari quî patiemur? Equidem reſpondi, & proteruiam ſiue inſcitiam hominis, illam repreſſi, hanc produxi. Expedit hoc iuuentuti, quæ ignara iudicandi, in fraûdem facilè inducatur, & ſpretis melioribus, vana hæc adhæreat & amplectatur. Cauſſa etiam priuata me mouit. Age, Zenone ſim modeſtior; tamen iſtud tintinnabulum me excitet, & linguam ad iuſtiſſimam defenſionem laxet. Homo impotens, moris communis & pudoris, pænè ſenſus dicam, expers, Campanâ quadam ſuperbiâ me proterit: atque odio, non ambitione ſolùm, impugnat. Sileam? illum alioſque attollam, ac prouocem, & ſcopum me faciam petulantiæ atque inuidiæ telis. Imò cum poëtâ,

* ——Τάχα δή με διαῤῥαίσουσι καὶ αὐτόν.

* Citò & ipſum me orevorabunt.

Ergo reſpondi & repreſſi, fidei, famæ, quietis cauſsâ: ſed idipſum quietè, nec magno animi motu. Non enim ſi ille ſui, ego mei oblitus ſum: nec furere cùm cerito libuit, aut mergi, vt ſic dicam, cum mergente. Ioculos adſperſi tantùm, & tenues iſtas epulas velut ſale aliquo condiui dictorum. Quid enim

enim aliud facere mihi fuit, aut ſcribere? Materies exigua, aut ſcabra: Critica tantùm: nec ea polita, aut diſtincta teſtimoniis, aut productione aliquâ ſcriptorum veterum: verba eius nuda, fatua, & *Aes Dodonæum*. Itaque amœnitates ſiue argutias alibi à me miſcui, & conuiciis eius iocos oppoſui: cur non iure factum? Poëta philoſophus olim ſcripſit:

* Σώφρων καθ' ἡμᾶς, (σώφρον' ἀντιλήψει),
Θυμούμενος δ' ἐντεύξει θυμουμένου:

* *Modeſtus in nos, inueniem modeſtiam: intemperans intemperantiam feret:*

Etſi poſtremum hoc abnuo, atque etiam incitatus in me, non ſentiet incitatum. Aſpera aut acerba à ſtilo, vt à naturâ, abſint. ſed vt culicem moleſtè circumſtrepentem, leui manu, & ſine irâ, diſpellimus: idem liceat & deceat in iſtis, qui innoxiam quietem noſtram turbant. Fecimus. atque ita, vt omnibus appareat, illam magis quàm vindictam procuratam; & veritatem, quàm victoriam quæſitam. Hæc de cauſſâ & modo ſcripti: de ipsâ re nunc vide. Scito, Lector, *Codicem Mirandulanum* aſſiduè hic aduocari, tamquam de cælo teſtem: & quid, niſi fucum, fraudem, & quem falsò nobis (ad exhibendum prouoco) obtrudunt? Quæſitus, aut non erit in rerum naturâ; aut oblatus, ſe reteget nec æui nec pretij alicuius eſſe. O ludos, quos nobis, imò nos, faciunt! Itáne fungos haberi, vt diſtinguere & arbitrari inter germanum falſúmque Codicem non poſſimus? Errant, poſſumus: fecimus antè, facimus hic, & faciemus. Et tamen eſto. reipsâ, non titulo, Codex aliquis vetus ex angulo eruitur, & aliqua præter nos prodit. Quæ hic culpa mea ſit? equidem qui nobiles fuère, quoſque nanciſci noſtrâ aut amicorum gratiâ licuit, nacti ſumus: eos induſtriè & fideliter contulimus, nec pauca à nobis eruimus, bonis laudanda, aliis inuidenda. Tu è Codice abſtruſo aliquid ampliùs: quid iactas, aut carpis? Gratare ſorti tuæ, imò publicæ, & ſine liuore aut inſultatione, hæc profer. Quid ſi à te etiam aliqua? non magnum facies: ego prior centena aut millena. Nec ſum tamen ille Potitius, qui putem vnum me litare in hoc ſacro: alij ad aram veniant, faciant, bono & propitio Hercule illo Muſagetâ. Sicut vinitori ſcopus eſt, in vindemiando obuios & grandiores racemos legere, fraudi non eſt minores aut latentes tranſiſſe: de nobis ſic arbitrarentur. Columellæ appoſita verba: *Vt in magnâ ſiluâ boni venatoris eſt, feras indaganter quàm plurimas capere, nec cuiquam culpæ fuit non omnes cepiſſe*: idem hic

 eſto.

eſto. Atqui & error, aut ſomnus, nos alibi habet. Itáne mirum in homine?

* At non fas homines vigilantes perpetuò eſſe.

* Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἐστὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν
Ἀνθρώπους.

dixit poëta omnis æui ſapientiſſimus. Sed nos alibi nempe lapſi: heus tu, tu ille, qui cùm maximè me carpis, in centenis his, aut circiter *Notis*, tres aut quattuor probabiles, non dicam probas habes? Tamen nos pedibus trahis, & omnia noſtra *nihil ad Parmenonis hanc ſuem*. Vnus Lucius

Subtilis veterum iudex & callidus audit.

Ridemus: tu facies Lector, cùm legeris, & vero bonoque, vt ſoles, fauebis. Et ſimul ſcies, ſemel atque vniuersè toti huic generi reſponſum. ſint alij qui incurrant, qui ſcribant:

—— Dis pietas mea
Et Muſa cordi eſt:

tibi veritas, & ſic ſalue. Louanij, poſtrid. Kalend. Maijas ∞. IϽCII.

IVSTI

IVSTI LIPSI

DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

VIDIMVS librum, ſiue libellum tuum, Luci, auidè (fatebor hoc) exſpectatum. Titulus inducebat, NOTÆ IN CORN. TACITVM E MANVSCRIPTO CODICE MIRANDVLANO. Amamus, vt ſcis, auctorem illum, benè ei fecimus: & amamus hoc quoque, vt alij: eoque, vt dixi, auidè exſpectabamus. Quid autem niſi mira, è *Mirandulano codice*; magna à *ciue Romano*? ſed fefelliſti nos, vt rem dicam, & verbo veteri, *Theſaurus cineres fuère.* Tria tu attuliſti tantùm, Fraudem, Liuorem, Inſcitiam: & ſubſtringe aurem breuiter hoc ac liberè docturo. Siquid non ad gratiam aut guſtulum tuum erit, ſuſtine & tolera: vel Euripide monente,

* —— Ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
Περίσσειν ἔτλημας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.

* *Quoniam non bona Patrare es auſus, non am ea etiam fero.*

A *Præfatione* tuâ ordiar: id eſt, calumniarum & conuiciorum campo. Primò vniuersè in Criticos:

„ *Ita planè eſt, vt Titianus noſter dicebat, immani pauco-*
„ *rum, qui ſe Criticos dicunt, licentiâ eò ventum, vt ſi Latinæ*
„ *linguæ auctores reduces audire daretur, quæ verè ſunt ſua,*
„ *adeò pro cuiuſlibet libidine mutilata, ſublata, mutata, addita inuenturos,*
„ *vt nullâ ratione pro ſuis agnituri ſint.*

Cenſoria tua verba! quibus nos tamen in parte ſubſignamus. Quis magis aut ſæpiùs conqueſtus eſt de temeritate ſiue calore quorumdam, qui Criticos ſe dicunt? Sed dicunt, ô Luci:

* Ὄρνιθες δέ τε πολλαὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι.

* *Sunt multa quidem aues ſub clari lumine Solis, Non tamen auſpicio apta omnes.*

nec tu ille es inter auſpicales. Legitimi autem Critici, mihi crede, ſol & ſal ſunt litterarum. Neque mel ideò inſuaue, quia ægris ſic videtur; nec iſti in-

IVSTI LIPSI

DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

EDITIO VLTIMA.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. LXVII.

ILL^MO ET EXCELL^MO PRINCIPI CAROLO

DVCI CROIIO ET ARSCHOTANO, PRINCIPI S. IMPERII, EQVITI AVREI VELLERIS.

Et hunc libellum, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, audeo ad te mittere? audebo. non quia ipſe magnitudine tuâ dignus, ſed quia Tacitus, cui labor hic facit. Homo ab Italiâ proteruus me petiuit, imò per meum latus ipſum Tacitum: ſcriptorem illum, vobis Principibus proprium, & velut conſecratum. Iniuriâ affecit deprauando: vindicem iterùm me ſenſit: vt ego te, contra id genus petulantes, animo rogo ILLVSTRISSIME PRINCEPS. Enimuerò ille nugas ſuas (iudicio, non affectu, ſic appello) viro Principi inſcribere auſus eſt: ego verear iuſtiſſimam meam, & publicè profuturam, Defenſionem? Inſcribo, te Patronum operi & auctori adopto, Herculem in eiuſmodi monſtra. Louanij, VIII. Kal. Iulias, ∞. IↃCII.

EX^TIÆ TVÆ

perpetuus cliens

IVSTVS LIPSIVS.

AD LECTOREM.

En, præter opinionem meam, Lector, aduerſarium hoc ſcriptum: atque adeò præter morem. Equidem languebam nunc, & vt ouis in meridie, iacebam: ecce iſte proteruus incurrit, & longo conuiciorum carmine me excitauit. Contemnerem? ſoleo, & generoſo ſilentio me vindicare: ſed hîc aliud amici ſuadebant, & res ipſa impellebat. Nec enim mea ſolùm cauſſa, ſed Taciti agebatur: in quem ille iniquus, æquè atque in me iniurius, fuit. Deprauando, interpolando, interpretando vitium intulit optimo ſcriptori: & medicus plus nocuit, quàm morbus. Corde miſeratus ſum, cùm vidi: & quâ excuſatione ſilerem, qui Tacitum tutelæ meæ iure duco? Fabius in Se-
Liu.lib.x. natu olim, animosè: *Quam arborem conſeruiſſet, ſub eâ legere alium fructum, indignum eſſe*: de fructu non ego dicam. legant, imò ideò olim ſata, & à nobis rigata eſt: ſed defringi aut detruncari quî patiemur? Equidem reſpondi, & proteruiam ſiue inſcitiam hominis, illam repreſſi, hanc produxi. Expedit hoc iuuentuti, quæ ignara iudicandi, in fraudem facilè inducatur, & ſpretis melioribus, vana hæc adhæreat & amplectatur. Cauſſa etiam priuata me mouit. Age, Zenone ſim modeſtior; tamen iſtud tintinnabulum me excitet, & linguam ad iuſtiſſimam defenſionem laxet. Homo impotens, moris communis & pudoris, pænè ſenſus dicam, expers, * Campanâ quadam ſuperbiâ me proterit: atque odio, non ambitione ſolùm, impugnat. Sileam? illum alioſque attollam, ac prouocem, & ſcopum me faciam petulantiæ atque inuidiæ telis. Imò cum poëtâ,

* —— Τάχα δή με διαῤῥαίσωσι καὶ αὐτόν.

* Citò & ipſum me oro vorabunt.

Ergo reſpondi & repreſſi, fidei, famæ, quietis cauſsâ: ſed idipſum quietè, nec magno animi motu. Non enim ſi ille ſui, ego mei oblitus ſum: nec furere cùm cerito libuit, aut mergi, vt ſic dicam, cum mergente. Ioculos adſperſi tantùm, & tenues iſtas epulas velut ſale aliquo condiui dictorum. Quid enim

enim aliud facere mihi fuit, aut ſcribere? Materies exigua, aut ſcabra: Critica tantùm: nec ea polita, aut diſtincta teſtimoniis, aut productione aliquâ ſcriptorum veterum: verba eius nuda, fatua, & *Aes Dodonæum.* Itaque amœnitates ſiue argutias alibi à me miſcui, & conuiciis eius iocos oppoſui: cur non iure factum? Poëta philoſophus olim ſcripſit:

* Σώφρων καθ' ἡμᾶς, (σώφρων ἀπολήψεται),
Θυμούμενος δ' ἔσται θυμούμενος;

* *Modeſtus in nos, eundem modeſtiam: intemperans intemperantiam feret:*

Etſi poſtremum hoc abnuo, atque etiam incitatus in me, non ſentiet incitatum. Aſpera aut acerba à ſtilo, vt à naturâ, abſint. ſed vt culicem moleſtè circumſtrepentem, leui manu, & ſine irâ, diſpellimus: idem liceat & deceat in iſtis, qui innoxiam quietem noſtram turbant. Fecimus. atque ita, vt omnibus appareat, illam magis quàm vindictam procuratam; & veritatem, quàm victoriam quæſitam. Hæc de cauſſâ & modo ſcripti: de ipſâ re nunc vide. Scito, Lector, *Codicem Mirandulanum* aſſiduè hîc aduocari, tamquam de cælo teſtem: & quid, niſi fucum, fraudem, & quem falsò nobis (ad exhibendum prouoco) obtrudunt? Quæſitus, aut non erit in rerum naturâ; aut oblatus, ſe reteget nec æui nec pretij alicuius eſſe. O ludos, quos nobis, imò nos, faciunt! Itáne fungos haberi, vt diſtinguere & arbitrari inter germanum falſúmque Codicem non poſſimus? Errant, poſſumus: fecimus antè, facimus hîc, & faciemus. Et tamen eſto. reipsâ, non titulo, Codex aliquis vetus ex angulo eruitur, & aliqua præter nos prodit. Quæ hîc culpa mea ſit? equidem qui nobiles fuère, quoſque nanciſci noſtrâ aut amicorum gratiâ licuit, nacti ſumus: eos induſtriè & fideliter contulimus, nec pauca à nobis eruimus, bonis laudanda, aliis inuidenda. Tu è Codice abſtruſo aliquid ampliùs: quid iactas, aut carpis? Gratare forti tuæ, imò publicæ, & ſine liuore aut inſultatione, hæc profer. Quid ſi à te etiam aliqua? non magnum facies: ego prior centena aut millena. Nec ſum tamen ille Potitius, qui putem vnum me litare in hoc ſacro: alij ad aram veniant, faciant, bono & propitio Hercule illo Muſagetâ. Sicut vinitori ſcopus eſt, in vindemiando obuios & grandiores racemos legere, fraudi non eſt minores aut latentes tranſiſſe: de nobis ſic arbitrarentur. Columellæ appoſita verba: *Vt in magnâ ſiluâ boni venatoris eſt, feras indaganter quàm plurimas capere, nec cuiquam culpæ fuit non omnes cepiſſe:* idem hic

 eſto.

eſto. Atqui & error, aut ſomnus, nos alibi habet. Itáne mirum in homine?

* At non fas homines vigilantes perpetuò eſſe.

Ἀλλ' οὐ γάρ πως ἐςὶν ἀΰπνους ἔμμεναι αἰὲν
Ἀνθρώπους.

dixit poëta omnis æui ſapientiſſimus. Sed nos alibi nempe lapſi: heus tu, tu ille, qui cùm maximè me carpis, in centenis his, aut circiter *Notis*, tres aut quattuor probabiles, non dicam probas habes? Tamen nos pedibus trahis, & omnia noſtra *nihil ad Parmenonis hanc ſuem*. Vnus Lucius

Subtilis veterum iudex & callidus audit.

Ridemus: tu facies Lector, cùm legeris, & vero bonoque, vt ſoles, fauebis. Et ſimul ſcies, ſemel atque vniuersè toti huic generi reſponſum. ſint alij qui incurrant, qui ſcribant:

—— Dis pietas mea
Et Muſæ cordi eſt:

tibi veritas, & ſic ſalue. Louanij, poſtrid. Kalend. Maijas ∞. IϽCII.

IVSTI

IVSTI LIPSI

DISPVNCTIO NOTARVM MIRANDVLANI CODICIS AD CORN. TACITVM.

VIDIMVS librum, ſiue libellum tuum, Luci, auidè (fatebor hoc) exſpectatum. Titulus inducebat, NOTÆ IN CORN. TACITVM E MANVSCRIPTO CODICE MIRANDVLANO. Amamus, vt ſcis, auctorem illum, benè ei fecimus: & amamus hoc quoque, vt alij: eoque, vt dixi, auidè exſpectabamus. Quid autem niſi mira, è *Mirandulano codice*; magna à *ciue Romano?* ſed fefelliſti nos, vt rem dicam, & verbo veteri, *Theſaurus cineres fuère.* Tria tu attuliſti tantùm, Fraudem, Liuorem, Inſcitiam: & ſubſtringe aurem breuiter hoc ac liberè docturo. Siquid non ad gratiam aut guſtulum tuum erit, ſuſtine & tolera: vel Euripide monente,

* —— Ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ
Πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα.

** Quoniam non bona Patrare es auſus, non amica etiam feras.*

A *Præfatione* tuâ ordiar: id eſt, calumniarum & conuiciorum campo. Primò vniuersè in Criticos:

„ *Ita planè eſt, vt Titianus noſter dicebat, immani paucorum, qui ſe Criticos dicunt, licentiâ eò ventum, vt ſi Latinæ linguæ auctores reduces audire daretur, quæ verè ſunt ſua, adeò pro cuiuſlibet libidine mutilata, ſublata, mutata, addita inuenturos, vt nullâ ratione pro ſuis agnituri ſint.*

Cenſoria tua verba! quibus nos tamen in parte ſubſignamus. Quis magis aut ſæpiùs conqueſtus eſt de temeritate ſiue calore quorumdam, qui Criticos ſe dicunt? Sed dicunt, ô Luci:

* Ὄρνιθες δέ τε πολλαὶ ὑπ' αὐγὰς ἠελίοιο
Φοιτῶσ', οὐδέ τε πάντες ἐναίσιμοι.

** Sunt multa quidem aues ſub claris lumine Solis, Non tamen auſpiciis aptæ omnes.*

nec tu ille es inter auſpicales. Legitimi autem Critici, mihi crede, ſol & ſal ſunt litterarum. Neque mel ideò inſuaue, quia ægris ſic videtur; nec iſti inutiles,

utiles, quia vobis aliquot parum ſanis. Sicut bonus architectus & nouas domos parat, & veteres reparat, vtrumque cum laude: ſimile litterator.

Sed vniuersè ita bacchatus, in me flectis, & meis deinde crutibus aſciam hanc illidis.

„ *Id*, inquis, *ne longiùs abeamus, Tacito euenisse, & quidem ab eo qui Saty-*
„ *ram in noſtri æui Criticos ſcripſit, Excerpta hæc manuſcripti Codicis, pauca*
„ *è quamplurimis, perſpicuè docebunt.*

Hoc à me Tacito? medicina, ô homo: & fatentur omnes, qui ipſi medico non egent. Iacebat vtiliſſimus humano generi ſcriptor, paucis noſcendus, legendus, intellegendus: ego manum adhibui, famam & lucem, & (ringaris licet) alteram vitam dedi. Confidenter iſta: nam, vt ille ait,

* In iure & æquo magnitudo animi decet. * Ξὺν τῷ δικαίῳ καὶ μέγ' ἔξεστι φρονεῖν.

Quin hæc, atque alia opera mea laudabilis, vna incurſus veſtri cauſſa. Sicut piratæ nauim vacuam præteruehi patiuntur, onuſtæ inſidiantur: ita vos iſti,

* Gorgonei capitis proles, * Γοργείας κεφαλῆς ἀπόγονοι, me bonæ famæ vberem petitis, maleuolentiæ ſaturandæ.

Pergis etiam:

„ *Illa* M.S. *codicis Excerpta perſpicuè docebunt, quot ibi hominis frigidas conie-*
„ *cturas, quot ſine cauſſa proteruè reiecta, quot ineptas emendationes.*

De Grammaticâ & ſtructurâ, gratiam tibi ſemel facio: in te quid ais? *Illa* M. S. *codicis Excerpta*. Cuius codicis, vbi aſſeruati? quando, quo modulo, quâ chartâ, an membranâ, ſcripti? Nihil adſtruis: atqui fidem inſtrumentis præſtruere, id primum in hac contentione erat. Laudas Codicem adſiduè, & habes velut Palladium aliquod ex incendiis & ruinis: ſed éſtne reuera? ipſum vidiſti, an *Excerpta?* Nam eâ voce vteris: & ego rem tibi atque aliis, etſi diuinando, dicam. Ex iis quæ adducis aſſeuero, Codicem illum aut non eſſe, aut certè veterem non eſſe. De plano, inquam, ego hoc adfirmo: exhibe iis, qui gnari talium, poſſunt arbitrari. An fucum mihi faciant tuæ Notulæ; quæ omnes ab audaci aliquo & malè ſagaci ingenio, non à Codice, clamant eſſe? Si iſtud; quomodo ab omnibus libris ſic abirent, & nec ductum aut veſtigia ſcripturæ priſcæ tangerent? Certè nos Romæ perantiquos vidimus, & cum curâ ac fide (inquire Luci) compoſuimus: idem poſt nos Florentiæ Curtius Pichena, vir egregius, & ingenio ac modeſtiâ tui diſpar. Iſti Codices ante mille annos, aut circiter, ſcripti conſentiunt, aut leuiter mutant: tuus, vbi hæſitatio cumque aut nodus, nimium quantum diuertit: id eſt, nouitia & temeraria aliqua manus, vt dixi, interuenit & ſcindit. Crede à cortinâ hoc dictum, Lector: & tu, Luci, quid diſſimulas? fatere ariolum me eſſe, & diuinitus ſcire. Iterùm repeto, non eſt, inquam, liber antiquus: quid ſi nec tu vidiſti, ſed *Excerpta* aliquis, ad oram vt fit ſcripta, tibi obtruſit? O pepo! & bellum hoc etiam, quòd in ſex prioribus libris, *Ab exceſſu Auguſti*, Codicem illum tuum aduocas: quorum vnicè vnicum in totâ Europâ exemplar eſſe hacte-

nus

nus audimus. Id Leoni Decimo, Pontifici optimo maximo, oblatum, in Corbeienſi monaſterio ad Viſurgim repertum, ſeruat etiamnunc inclyta illa Bibliotheca Medicæa. Tu aut rui ſi alrerum habent, cur non profertur? cur tu in his *Excerptis* non aliquid addis, mutas, corrigis, quod operæ pretium videatur? Nam pauxilla quæ ſuggeris (res mox dicet) ea ſic inepta & abſona ſunt, vt ſi ſemomnem Codici, & iudicium tibi, demant. Satis de illo. in quo * Φοινικόν τι latêre, dies etiam reuelabit. * Punicum aliquid

Sed de me addebas,

„ *Hominis frigidas coniecturas, ineptas emendationes.*

Itáne *frigidas?* hoc malo, quàm vt ab impetu calidas. Sed maturas & ſagaces pleraſque fuiſſe, vel codex ille Florentinus dicet: qui in centum pænè locis eas vel iuuat, vel firmat. A Pichenâ hoc pete. Addis de *ineptis emendationibus.* Mox videbimus. ſed vereor vt tu Homericum illum Paridem imireris, qui cùm initio iactaret ſe ſtolidè & laceſſeret, mox vt Menelaum vidit

* Ἐν προμάχοισι φανέντα, κατεπλήγη φίλον ἦτορ: * Stantem in principiis, perculſus pectore caro eſt:

idem, inquam, tibi eueniat, & me pro Helenâ meâ pugnantem non ſubſiſtas.

Pergis:

„ *Moderationem autem adhibui, quamuis veteris legis auctoritate, aliâ etiam*
„ *viâ, tueri me poteram.*

Tu moderationem? teſtor quicumque tua legent, vix aliud intemperantius hoc æuo ſcriptum. Vel pauca hæc præloquij,

* Ταῦτ' οὐχὶ πικρότερ' ἐστὶν αὐτῆς τῆς χολῆς; * Nónne hæc vel ipſâ bile amariora ſunt?

Fati mei hoc cenſeo, à pleriſque diligi, à paucis carpi: ſed qui fecerunt, enormiter adhuc fecerunt, *Diodorus, Domannus, tu.* Sed tamen *aliâ viâ*, inquis, *tueri etiam te poteras.* Quâ? * κυνῶν κυνότερος mihi viſus es in iſtâ. Sicut ij qui ocymum ſerunt, felicius id naſci ad conuitia interiecta autumant: ſic tu quidquid mox ad Tacitum, dicterio in me rigas. *Tueri*, inquis. Quid hoc eſt? aut quis te læſit, ſiue laceſſiit? Tu hanc ſecurim vltrò mihi iniecisti: ego re natum adhuc neſciui. * caninus magis quàm canes

At æquiter etiam factum hoc prætendis: quid ita?

„ *Quia tot ſcriptis meis ſpicula in Lambinum, in Hoſpitalium, in Mure-*
„ *tum contorſi.*

Itaque iure communi luo, & ex adagio,

* Πίνεσθ' ὁμίχλην τῆς πονηρίας κακοί. * Faecem malitiæ turbidam mali bibunt.

Agnoſco Nemeſin, & te adminiſtrum. Quos tamen læſi? *Lambinum.* Cognominem tuum tueris: ſcito tamen. pauca à me contra eius ſenſum dicta aut ſcripta: nihil in illum, quod famam quidem tangat. *Hoſpitalium* etiam. Homo veri & verecundi exſors, vbi? Virum illum, verè inter lumina Galliæ, ego offuſcare conatus ſim? Imò quî potui? nec enim concurſus in his ſtudiis aut competitio: & Criticum aut Philologum nihil ille (quod ſciam) tractauit, certè non vulgauit. *Epiſtolas & Sermones* ſcripſit, Deus bone, bonos & ſapien-

ſapientes! Hoc voce vbique, hoc ſcripto teſtatus ſum: & differri inſtar Penthei volo, ſi verbulum mihi excidit in alium ſenſum. Cedò, cedò: ſi non potes, Iſtro fallacior, & Amazonâ audacior, cur hoc ponis? *In Muretum* denique. Audi. Muretum ego noui, & coràm introſpexi, virum ingenio & eloquio ſuauem, iudicio ſæpè bonum, ambitioni non ſemper extraneum. Quid in hunc autem à me iactum? Alibi defenſio mei eſt, fateor, ob neſcio quas ſuſpiciunculas ſiue conceptas, ſiue quia videri volebat: ego liberè & fortiter reieci, ſed reieci. Quæ mea hîc proteruia? quin confidenter & tempeſtiuè hoc dicam: inter omnes mei æui & generis ſcriptores, neminem modeſtiùs honeſtiuſque ſe geſſiſſe, ſiue erga functos, ſiue viuos. Quid de ſcriptis dico? idem in ſermone: & publicè ſiue priuatim diſſerüi, ſemper magnificè de iis qui meruiſſe videbantur, & ſupra quàm meruiſſe. Ad auditores meos appello. quoties mihi triumphare de alienis erroribus fuit, & omiſi? Nec magnum feci: natura mea ſic eſt, ſi neſcis: benigni, candidi, faciles in alienas laudes ſumus: & ſæpè nimias, iure in me notandum, imò iam notatum. At tibi ſatis eſt, inclementer hæc in me dixiſſe, probationis ſecuro: nec pudet palàm populo mentiri.

—— hic nigræ ſuccus lolliginis, hæc eſt
Ærugo mera.

Porrò ad alia. nam addis:

„ *In populos denique totos* (ſpicula contorſi) *eoſq; Europæ præcipuos. Gallia langueſcit. pauci admodum in eâ viri docti. In Italiâ nullus poſt Sigonium, qui reliquum in eâ gente decus. In Germaniâ doctrina humanior, vt antiqui loquebantur, delinquit. In VVeſtfaliâ ſemihomines, & meri Suilij, Porcij, Scrophæ.*

Hem, hem iſta AD TACITVM? tu verò de ſcammate abis, & non inſtrumenta ad veritatem, ſed partes ad factionem quæris. Ego iaculatus ſum (vtar tuâ metaphorâ) *in populos Europæ præcipuos.* Ecce, telum vnum: *Gallia langueſcit, pauci admodum in eâ viri docti.* Telum, ſed tuum: his quidem verbis numquam arbitror me ſcripſiſſe. Illud, ſed aliter & decentius, & addo verius: per bella hæc ciuica laudatiſſimæ & cultiſſimæ regioni non ſurculos aliquos doctrinarum defractos, ſed arbores ipſas euulſas, fructiferas in orbem terrarum. Quid? Galli ipſi non fatentur, & ſentiunt, & iure iudicaſſe me dicunt? quære. Non eſt hoc conuiciari, ſed miſerari: & vtinam alij ſic de Galliâ, & de me quoque, vt nos inuicem ſentimus! Addis de *Italiâ. Nullum in eâ doctum, poſt Sigonium.* Pari fide. nam vbi hoc aut ſcripſi, aut ſenſi? Quàm cæca autem ea præſumptio ſit? men' iudicare de ignotis, & in tanto populo, tam altâ pace, in flore illo ingeniorum, proclamare vnum virum in doctis eſſe? Deſipis mentis, ô homo: & dum me calumniæ vis, populares tuos ignauiæ, ſed tuis verbis, damnas. Abſit hoc mali fati à parente artium Italiâ, artes in eâ ab vnius hominis vitâ ſuſpenſas. Quid ergo eſt? vt liberè hoc tecum & porrectiore fronte (ita cœpimus) fabuler: fatemur Italiam, quæ ante dena aut

vicena

vicena luſtra fuit, eâ in parte nunc non eſſe. Dic ſodes, vbi *Politiani veſtri*, *Hermolai*, *Iouiani*, *Sanazarij*, *Parrhaſij*, *Bembi* ſunt? plures alij, ingenio & doctrinâ inclyti, & propriâ vobis laude, elegantes. Nec culpamus, imò nec miramur. â Prouidentiâ iſta ſunt, quæ per gentes ætateſque ſpargit artium flores, & magnum hunc mundi hortum, velut per areolas, variè colit.

Iam de *Germaniâ* etiam arguis ſcripſiſſe, *Doctrinam in eâ humaniorem delinquere.* Non eſt operæ videre vbi tale aliquid dictum, nec ſcio an de Germanis: hoc ſcio, nec in ſomnio id me ſenſiſſe. Delinquere ego dicam, quæ in eâ magnis auctibus creſcit & aſſurgit? Videmus audimuſque cottidie: & veniunt ad nos plebeij ſiue nobiles, ſed iſti maximè, quos honeſtiſſimus diſcendi ardor per varia loca atque homines agit. Vna Gallia tibi dicet, frequentiſſimam eam gentem apud ſe eſſe, & quid niſi ad ingenij animique cultum? Quod idem in Pannoniis, Dacis, Sarmatis ſcito: & lucem hanc artium ad oras Ponti Euxini iam radiare. Sed hoc belliſſimum, quòd de *VVeſtfalis* etiam meis iniicis & obiicis. Túne? & quid tibi cum iſto axe?

* Ἀλκίνο' ἄλλο τι τὶ μελέτω φρέσιν: *Alcinoë hic alias curas age:

non exſpectant tuitionem tuam, nec poſcunt. Iſti Hercules non egent te Iolao. Quid, quòd pax iam inter nos eſt? & Epiſtolas illas non interpretatione ſolùm leniui (quod verè poteram, & publicè feceram) ſed ſpongiâ deleui. Non exſtant in poſtremâ editione. Itaque, vt dixi, res alias, & tuas, age.

Iam ago, inquis.

„ *Nihil intolerabilius eâ epiſtolâ, quâ Petrum Bembum, columen illud litte-*
„ *rarum, tam ſcurriliter explodis*

Plura addis, & in hoc altioris nominis velut pulpito reliquum Præfatiunculæ canticum deſaltas. Heu, quid faciam? quis me purget?

Non mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Sed tamen, ô homo, vetera hæc & languida putabam. * —— τί δάκρυον ἄδον ἐγείρεις; *quid ſuſcitas quieſcentem dolorem? Iamdiu eſt cùm pœnitentiam huius offenſæ, quanta eſt, egi: & * publicè teſtatus ſum, nolle factum. Idem nunc itero, *Cent. ad Ital. ep. VI.

Confiteor, teſtère licet, ſignate Quirites.

Non eſt hæc legitima ſatisfactio? Offero, inquam,

* Σπόγγον, ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος. *Spongiam, aberrantis quæ medicina ſtili eſt.

Meam ſortem! vnumquodque verbulum noſtrum ſic actiter examinari, momentis omnibus penſitari? Non eſt veteribus aut nouis, vtique in iſto Epiſtolari genere, factum. Sed fiat, fiat: & cautior per hanc malignitatem, ſi non melior, reddar. Et tamen quid inclamant? quid dixi aut ſcripſi? nihil, niſi affectiunculam ſtili, idque in ſeriâ hiſtoriâ, damnaui: cetera, æſtimo Bembum & colo. An non liceat?

* Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις, οὐδ' ἀκήρατος. *Omnino culpa nemo liber aut nota.

At enim *familia illuſtriſsima* fuit, *tot heröum parentis*, **Cardinalis*, & tuâ deſtinatione *Pontifex maximus*, ſi vixiſſet. Credo, & faueo his elogiis. quid autem?

autem? ergo in tali, nos qui litteras colimus, nihil iudicemus de litteris? Citharœdus olim quiſpiam, neſcio cui regi carpenti aut admonenti: *O rex,* inquit, *non idem eſt plectrum & ſceptrum.* Bellè: & tu vis, vt purpuræ iudicia omnia cedant; & faſces ſubmittant? Non impetrabis, Luci. qui in comitia publica hæc deſcendit, puncta famæ ſuæ feret, non feret; vt liber ille *Populus Romanus Quiritium* volet. Conuicia tantùm amoueamus: quæ tu dolosè mihi adfingis. & ſponſione prouoco, niſi ipſa Epiſtola refellit.

Sed hîc cùm benè deſæuiiſti, & tantumnon tubicinem ad oſtium ſceleroſi Lipſij canere inſtiſti, ad rem tandem & ad Tacitum redis:

„ *Sed reprimo me*, inquis. *& tibi, Princeps ampliſſime, auctor ſum, vt codi-*
„ *cem illum tuum Mirandulanum, omnium dubio procul qui exſtant emen-*
„ *datiſſimum, Titiano noſtro viro eruditiſſimo credas. Is correctoribus iſtis*
„ *perſonam detrahet, caſtumq́; nobis dabit Tacitum, aut nullus.*

Ture reprimis? qui in ſequenti totâ ſcriptione, velut mappâ miſsâ, ad conuicia curris. Sed *Principem* hortaris *Codicem illum edere.* Non ego, ô Princeps: nec vnius huius Xenocratis teſtimonio crede. Sunt in Italiâ tuâ alij viri gnari & veteres talium,

* Qui meliores ſunt hac re, & arbitrari: * oraculum

* Οἱ μὲν φέρτεροί εἰσι νοῆσαί τε, κρῖναί τε:

eos adi vel aduoca potiùs, & audi. Nam iſte non eſt * *μαντεῖον* illud, quod conſulas: alibi ſciens aut experiens fortaſſe, in totâ hac re litterarum, Delfin in terrâ. *Titiano*, inquit, *viro eruditiſſimo committe.* Hunc ego quis ſit neſcio: probum doctumque eſſe opto & autumo: magis, ſi alio laudante. Quiſquis tamen, aut non habebit codicem fidum & edi dignum, vt ex hoc guſtu nos iudicamus: aut ſi aliter, non erit Mineruæ iſte calculus: & vaticinor tibi: Princeps, præſens aut poſtera ætas ſuffragium huic induſtriæ non dabit. Sed hem, Æacidinæ iam minæ: *Iſte correctoribus perſonam detrahet.* Quam perſonam? non ſatis capio: nos quidem palàm loquimur, & profitemur eſſe quod ſumus. Quin vos potiùs hiſtrioniam exercetis, & perſonas ſumitis, quas indecorè ſuſtinetis. Illud in aurem:

* Ne mihi Athenaos laudetis, erunt vacui vtres. * ſui iactatores:

* Μή μοι Ἀθηναίους αἰνήσετε, ἄσκοι ἔσονται.

Amplius, *Caſtum nobis dabit Tacitum.* Non ſum inter * ἀφιλαυτολόγους: ſed audacter hoc dicam, non longè à puritate, noſtrâ quidem operâ, abeſt. Imò aliquid audentius. conueniant decem Titiani, decem loca, præter illa noſtra, ſana ſarctaque non reddent, ſine ope quidem eximij alicuius & perantiqui Codicis: qualem fruſtrà iactas tuum eſſe. Nam illum ego fumi vmbrâ non emam: nec à me alius, niſi * —— νήπιος ἢ χαλίφρων. Itaque omitte * γιγαντιᾷν & ampullari. diu eſt, cùm nouimus iſtos,

* - demens aut puer infans, * inſtar gigantum iactare * Domi leones, in Epheſo vulpeculas.

* Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ' ἀλώπεκας.

Atque hæc eſt tua eximia Præfatio: & quis tibi ad arculas ſedit, vt ſuggereret & dictaret? Nec enim vel hæc tibi, vt reliqua ſunt, ſine Theſeo.

* Iuſtitiâ iuſtiora

Sed iam ad rem, ad rem, à Promulſide ad ipſam Cœnam: & iudicia tua * δικαιότερα τῆς δίκης videamus.

AD LIB. I. ANNAL.

GNAVVM *id Cæſari.*] Nos feceramus, *Gnarum id Cæſari*, op- Pag. 5.b
timè ad ſenſum, & ductum ſcripturæ priſcæ: ſed & pro Ta-
citi phraſi. Quid tu? * νοθεύεις & ex tuo illo Codice, *Liuiam* * adulterat.
id Cæſari, ſupponis. Et quis non videt, verè ſupponi? quàm
tuus ille codex in ipsâ fronte ſe prodit? Quid ſimile ad ger-
manam & veterem ſcripturam? Si hoc ius eſt, licet omnia inuerramus &
reſcribamus, vt vola veteris & veræ lectionis non exſtet. Plutarchum addu-
cis: quem tu non niſi apud me legiſti, meis verbis & verſione vſus. Ille au-
tem contra me? planiſſimè pro me, & ipſo Tacito (nam ille ita ſcripſit) ſi-
quis bonâ, liquidâ, & non tuâ mente legit. Videatur.

Qui Vedij Pollionis luxus.] In omnibus Notis non maius tuum acumen. Pag. 11.a
Nam legis ex libro, *luſus:* & interpretaris, *Hunc Auguſto tam iocoſæ conſulta-
tionis auctorem fuiſſe.* O tuas argutias, an luſus! Præiuit, *conſulti per ludibrium
Pontifices*: & hîc iterùm de *luſu?* Quis tamen tibi dixit Vedium aucto-
rem ſiue ſuaſorem? Somnium, ſed à portâ eburneâ. Verba & nexum vide:
refellent. Iuſtiſſimè autem Auguſtus culpatus, quòd viles & indignos ho-
mines nimis euexiſſet, & illudere opibus ac reip. paſſus eſſet: inter eos, hunc
Vedium, vt docui. Itaque tua interrogatio ridicula: *Ad quid culpare Augu-
ſtum, ob Pollionis luxum?* Cui clarè reſpondemus, Quia culpæ miniſtrorum,
Principes ipſos communicant.

De magnitudine imperij, ſuâ modeſtiâ.] Muretus haud abſurdè *Modeſtiam* Ibidem.
hîc pro *tenuitate* (ego *mediocritatem* mallem) virium accepit. Id eſt, Excu- Lib. XI. Var.
ſabat ſe imparem, quia modicæ ſibi animi ingeniique vires pro magnitudi- cap. LV.
ne illâ & onere imperandi. Potes & ſolitè accipere Modeſtiam, pro affectu
animi ab omni ambitu & imperio alieni. Bona hæc & vera ſunt: quid tuus
codex? *Suetâ modeſtiâ.* quod mihi quidem algâ eſt vilius.

Dum interfectos, quia vtilitati legionum conſulebamus, ij ſepeliant.] Negat Pag. 18.a
Lucius idonei aliquid ſenſus comparere: itaque ſuadet cum libro legi, *mei
ſepeliant.* Etiam ego aliquid nego, Luci. quid? communis ſenſus in te com-
parere. Potéſtne clarius, *ij*, ſiue mauis, *hi ſepeliant?* nempe commilitones, &
digito demonſtrat. Nam inuidiosè querebatur Vibulenus, fratrem occiſum
à Blæſo, & *cadauer abiectum.* Quæ autem, ô noſter Crates, conſtructio aut
ſententia ſit, *Nos mei ſepeliant.*

Luna clariore pænè cælo.] Nos faciebamus: *claro repente cælo:* & benè expe- Pag. 19.b
diebamus, è vero & naturâ. Quid noſter? accuſat *Catonianum meum ſuper-
cilium:* & ex Codice ſubſtituit: *Luna clarior, repente cælo.* De ſupercilio
dici, quæ cauſſa eſt? ſimpliciter modeſtéque ita poſui: lege, ſi voles, & inter-

pretationem vnà meam vide. Iam in tuâ correctione quid probi eſt? *Luna cælo viſa langueſcere.* Mirum, ni *terrâ*.

Pag.32.a *Vbi primum copia fuit, euehi equites.*] Probè. & monui eodem ſenſu, *inuehi* legi poſſe. Quis neſcit equites à ſuis euehi, in hoſtes inuehi? Tamen vtrumque damnat Hypercriticus, & *egredi* reponit, cum elogio: *Latinè & clarè.* Scilicet noſtrum illud Latinum non eſt? obſcurum etiam, & ſole eget? Mihi crede, tu mente. nam *egredi* equites, in illo impetu & impreſſione, quis ferat?

Pag.35.b *Nihil ſtrenuus ab ignauo, ſapiens à prudenti, conſilium à caſu differre.*] Ego, *ſapiens ab imprudenti:* ſenſu & germano codice Medicæo volentibus. Tu è tuo, *ſapiens ab rude*. Agnoſcimus diuinatiunculam alicuius, qui libri titulo hæc velat.

AD LIB. II.

Pag.54.a VT *locis, dignationibus, ordinibus antiſtent, taleſq; ad requiem animi, aut ſalubritatem corporum parentur.*] Feceram, *alijſq; quæ ad requiem.* Tu è codice: *& alijs quæ.* Quid? Nónne hoc ipſum ibi ſubnotaui? Furuncule, ſportulam captas. Sed amplius legis, *ſeparentur*, pro *parentur:* quod non nolim, etſi illud velim.

Pag.55.a *Tiberius tamen, quaſi augeretur poteſtas eius, differuit.*] Scriptura vetus erat, *auretur:* nos ex eâ, *augeretur:* & res poſcit. At tu ſuperciliosè reponis, *auferretur.* Potéſtne apertius contra Taciti mentem? Aſinius Gallus in quinquennium comitia Cæſari permiſerat: & amplius, vt Legati legionum, certi Prætores eſſent, extra ſuffragiorum aleam. Tiberius vidit *arcana imperij tentari* (ait noſter:) quid ita? quia in longum ſic deſignare magiſtratus, ſuperbiam illis, ſed & potentiam addebat: ianua aperiebatur ad res nouas. Præterea, Principi gratia adimebatur alios creandi; & præteritis offenſa addebatur, & deſperatio emergendi. Non bona hæc omnia Principi. quem non adſtringi, & liberum potentemque præmiorum & honorum eſſe, expedit: eoque Tiberius damnat. Sed callidè, pro ſuo more, & quaſi vim ſententiæ non peruideret, verbis benignè accepit, & vt augendæ potentiæ dictam; reſpreuit, & veterem morem, vnaque vim imperij, tenuit. *παχύδερμος eſt, qui hæc non capit.

* Craſſâ cut.

Pag.56.a *Vrgere modeſtiam Senatus, eamdem vim in me tranſmittere.*] Ait Lipſium emendare, & quidem *Critico ſupercilio* (hæc ſunt ſolemnia condimenta) emendare inquam: *Eâdem inuidiam in me tranſmittere:* vel, *inuidiæ me tranſmittere.* De priore membro, verum eſt: in altero, tua falſimonia comparet. Egóne, *inuidiæ tranſmittere?* ſpurcum, nec è Latio ſit: ſcripſi palàm (relege) *Inuidiæ me tranſdere:* quod antiquis libris crebrum, pro *tradere*. At omnia hæc *nugæ* ſunt, inquis. quid ergo tua cortina? *Vrgere modeſtiam Senatus, & odium in me tranſmittere.* Quid hoc ad ſcripturam veterem? ſemper à lineis codex tuus excidit.

Poſtquam

Poſtquam rarus in tribunali Cæſaris Piſo.] Quis dubitat, inquis, meliùs legi, *Poſt quæ?* Ego, Quis dubitat te mea nec recto oculo legiſſe? Nam palàm edidi, *Poſtque*: nec muto. Pag. 65.a

Dein Piſo abire Suriâ ſtatuit.] Notaui, deliquium aliquod hîc videri: ille accuſat, *quod nihil tamen addam aut mutem.* Hoc ius mihi eſſe vis? Verecundiùs ago. & cum Sophocle: * —— ἐφ' οἷς δὲ μὴ φρονῶ, σιγᾶν φιλῶ. At ille quàm pulchrè, quàm benignè explet! *Proin Piſo.* Pag. 68.a

* in quæ non ſcio, ſilere amo.

Reperio apud ſcriptores ſenatoreſq́, eorumdem temporum.] Lipſius, inquit, *Duſam ſecutus* legit, *ſenioreſq́*. Nugator. egóne Duſam? imò ille me; & teſtem habui, non auctorem. Verba mea vide. Sed tamen vterque nos abſurdè. Ratio. *nam qui ſeniores eius æui, hiſtoria huius ſcripta tempore mortui erant.* Subtiliſſimè, ſcribente Tacito mortui, ergo audire aut diſcere ab iis anteà non fuit. Quin tu Tacitum ipſum alibi caſtigas: *Audita ſcriptáque ſenioribus tradam?* Reponis igitur, *ſcrutatoréſque*: quod non eſt Codicis, ſed tui illius ſcrutarij, qui iamdiu friuola, ſua pro gemmis tibi obtruſit. Ceterùm, & *Senatores* nunc teneam: vt quia res in Senatu acta, teſtes aduocet ſcriptores ex ipſo Senatu. Pag 74.b

AD LIB. III.

ODERO *ſeponámque à domo meâ, & priuatas inimicitias, non Principis, vlciſcar. Sin facinus in cuiuſcumque mortalium nece vindicandum detegitur.*] Valdè hîc incurris & inclamas, *Nihil idonei ſenſus eſſe*, *nec me tamen offendi*, niſi quòd reſcribam, *non vt Princeps.* Imò, Luci, & illud in textu editum, & hoc à te ſubiectum, vtrumque à me eſt: & ad veſtigia quidem ſcripturæ Medicææ. Sed pretium hîc verba tua ſubiicere: Pag 79.b

" *Heus Lipſi,* inquis, *qui gloriaris Ciuicam tibi Taciti cauſsâ deberi: Si Legatus officij terminos, & obſequium erga Imperatorem exuit, quid tandem cauſſa, cur Tiberius facinus hoc, tamquam Princeps, non vlciſcatur? Deinde ad quidnam referes periodum, Sin facinus in cuiuſcumque? O te parum attentum Commentatorem! Diſce ex noſtro Codice ita legendum: Odero ſeponámque à domo meâ priuatas inimicitias, non Principis. Vlciſcar enim facinus, in cuiuſcumque mortalium nece vindicandum detegitur.* Ain' *gloriari me de Ciuicâ.* Vbi? tua eſto, ſi oſtendis. Si quis alius mihi elogium dedit: amicè quàm verè fortaſſe: quid tamen ad te? Pythagoræum illud à te, * ςέφανον μὴ δρέπεσθαι. Addis, *parum attentum Commentatorem.* Nam quid faciam, ſi non ſum aquila aut ſerpens? Tu omnia acie figis: ſed tamen Afri hoc legiſtin'? *Cæcitatis facilè duas ſpecies concurrere, vt qui non videant quæ ſunt, videre videantur quæ non ſunt.* Vereor, quid vereor? comperior vtramque in te eſſe. Sed de re, Rogas me, quid ita Tiberius non vt Princeps vlciſcatur? liquere putabam. nam modeſtiam præ ſe fert, vt ſemper, & quia Germanicus læſus qui illi adoptione filius, Si, inquit, dumtaxat irreuerenter & proteruè erga Imperatorem ſuum (Germanicum) Legatus geſſit; vlciſcar, ſed vt priuatus. Quomodo? priſco illo ritu, domo meâ &

* Coronam non decerpere.

Tertull.

BB 2 conſue-

conſuetudine interdicam. Sin autem longiùs progreſſus Piſo, & non officij ſed legis terminos egreſſus, id eſt, ſi fraudem aut vim vitæ eius attulit, tum verò vlciſcar vt leges iubent, & facinus in filio admiſſum puniam, quod in quocumque alio punirem. Ita planiſſimè ſuprà: libro II. *Diſcordiam erga Germanicum* ODIO *fortaſſe dignam, non* POENA. Sermo autem & diuiſio eò ſpectant, quòd Tiberius credi volebat, venenum aut fraudem non interueniſſe: accuſatores aliter, & fama inclinabat. Iam palmariam tuam emendationem luſtremus: *Odero ſeponámque à domo meâ priuatas inimicitias*: & quæ ſuprà dedi. O verè hæc luſtranda! Quid eſt, *ſeponere à domo inimicitias?* quis præter te ſic balbutit? Et ſequentia deinde quàm cohærent! Quid interioris hominis ſis, non definio:

* At in tuo ſermone ſenſus haud ineſt.

* Ἐν τοῖς λόγοισι δ' οὐκ ἔνεισί σοι φρένες.

Pag. 80. a *Scripſiſſent expoſtulantes. quod haud minùs Tiberius, quàm Piſo, abnuère.*] „ Iterùm tua verba: *Lipſius hæc non intellegit. ideò alieno loco inſerta autumat.* „ *Tandem Tacitum caſtrandum docet, & totam hanc ei periodum adimendam.* Hæc mea ſunt * σφάλματα, quæ tua * διορθώματα? Codex mirandus: *ſcripto ipſum id expoſtulaſſe, quod haud minus.* Deinde lux: *Litteris paullo ante obitum expoſtulauerat Germanicus, ſe fraude Piſonis circumuentum: quod negauit Tiberius, qui occultè Piſoni fauebat.* Poteſt aliquid vaniùs? Germanicus, inquis, *litteris expoſtulauerat.* apud quem? Senatum, opinor: quod lectio tua & connexio poſcit. Cedò igitur, vbi verbulum de his litteris? Et rem tam inſignitam, id eſt ipſius morientis teſtimonium, Tacitus inſuper habeat, nec vſquam ponat? Scripſit ad Piſonem, fateor: ſed nihil pro hac re, & *litteras* tantùm, *quibus amicitiam ei renunciabat.* Stultum me quoque, qui ventilo. Nónne enim hæc talia, vt explodenda magis ſint, quàm exploranda? Sed hem, ioculum tuum non aduerto. Ais, *caſtrare me Tacitum*: & ſæpiùs culpas, ipſo illo verbo. Habe ſemel. Nos Galli ad Rhenum, ſpadones certè non amamus. Hoc tantùm, caſtrare quoſdam, ſed in capite, ſollenni nobis & antiquo ioco.

* Lapſus. * inſtaurationes.

Pag. 81. a *Qualem Piſo diem ſupremum, noctémque egiſſet. Atque illo pleraque ſapien-* „ *ter, quædam inconſultiùs reſpondente.*] Lipſius iterùm hîc vapulat, quia *hæc* „ *mutila aſſerit: vel ſi non ſunt, legendum, Atque filio. Quaſi filius patrem accu-* „ *ſaſſet, quòd quædam protuliſſet inconſultiùs. Res verò minimè ſimilis.* O Luci hîc eluce, qui verba mea aut Taciti ſic capis! Quin ipſe filius pleraque ſapienter, quædam (vt adoleſcens) inconſultiùs reſpondet. Hoc, inquam, ſentimus: tamen & ſic diſſentis, & Codicis iſta præfers. *Ad quæ, illum pleraque ſapienter* „ *quædam inconſultiùs, reſpondente.* Iam tua fax: *Senatum Tiberius interrogaue-* „ *rat, quanam fuiſſent Piſonis poſtrema verba Qui reſpondet, eum quædam ſa-* „ *pienter, quædam inconſultiùs dixiſſe. Figurata locutio. Reſpondente Senatu, id eſt* „ *aliquo ex Senatoribus, reliquis aſſentientibus. Senatum autem à Tiberio interro-* „ *gatum, oſtendunt illa verba, Apud Senatum crebríſque interrogationibus exqui-* „ *rit. Ita enim diſtinguendum.* Hæc ſunt bella, arguta. Senatum, inquis, Tiberius

berius interrogauit de morte Piſonis, & quæ circa eam. Itáue? qui ſcire autem Senatus potuit aut debuit, qui non in re præſenti? Nam in priuato, & occulta ea mors, vix domeſticis gnata. Tamen ea mens, inquis, & Senatum à Tiberio interrogatum illa adſerunt: *Apud Senatum crebríſque interr. exquir. Ita enim diſtinguendum.* Eximiè. *Apud Senatum exquirit :* id eſt, Senatum, tuâ Grammaticâ. Deinde, *Figurata locutio: Reſpondente Senatu, id eſt aliquo ex Senatoribus.* Bambalio! quin tu audi me non figuratè loquentem. Si peruerſæ interpretationi, aut curuæ menti, præmium aliquod poſitum; tuo iure hîc habeas.

Verùm hæc nobis maiores certamina ex honeſto maneant.] Ego, inquit, *in hoc loco conclamaui. quem tamen facillimo negotio clarum reddere poterat.* Ita ſanè. tam facilè, quàm pirum vulpes comeſt. Nam codex: *Vera hac nobis maiores certamina. Senſus. Ne iraſcamini maiores, quòd dixerim, noſtram ætatem multa laudis protuliſſe: ſed permittite, vt ex honeſto vobiſcum certemus.* Hîc tuus claror, an nebulæ? Nam Tacitus palàm ex ſuâ perſonâ loquitur: & vnde hæc auerſio ſubita & * ἐκβολὴ ad maiores? Pag 95 c

* *excurſio.*

Porrò ſi hi duxiſſent prouincias.] Fateor addubitaſſe me ſuper hac phraſi, ſed addidiſſe totidem verbis: *Aliquis tamen fortaſſe ad ſortem haud malè traxerit: & duxerint, id eſt ſorte extraxerint.* Quid igitur inſultas? aut quid niſi mea, imò Merceri (à iudicio & doctrinâ laudati viri) nobis reponis? Tamen inſeri hîc emblema etiam debet: *Lipſius optima quæque corrigendi auidus.* Non hercules, ſed praua & prauos: vno quodam nunc excepto, qui corripi, non corrigi poteſt. Pag.96.b

AD LIB. IV.

ET *tum catenâ vinctus perorante filio. Præparatur adoleſcens.*] Ais me Errricum Memmium hîc laudare, ſed non ſequi. *Sic enim ipſe: perorante filio pater. paratur adoleſcens.* Os durum! non ego ſequor? verba ipſa mea. *Audio virum magnum Err. Memmium legere, Perorante filio pater, paratur.* Deinde addo: *Et rei, & hominis cauſsâ, quis non comprobet?* Ecce, vtroque pollice laudo: & tu audes ſcribere, non ſequi? Callidum, ſed non callidum mendacium. Pag.118.a

Neque aliud probis, quàm ex matrimonio ſolatium. Eſſe in ciuitate Germanici coniugem, & liberos eius recipere dignaretur.] Ego de me faſſus ſum, non eſſe medendo: at tibi omnia in procliui. Itaque cum Codice legis: *Neque aliud probis, quàm ex matrimonio, ſolatium eſſe in ciuitate. Germanici coniugem ac liberos reſpicere dignaretur.* Quis approbet? itáne ſolatium ex matrimonio *in ciuitate* tantùm? infelicia & illætabilia coniugia, quæ ruré? Quin tu Curtium Pichenam conſuluiſti, qui religioſè notat defectum in Florentino codice apparere: *in ciuitate .... Germanici:* & *dignarentur*, pro *dignaretur?* Pag.128.c

 Quippe

Pag. 130.b *Quippe illi prægracilis & incurua proceritas.*] E tuo libro, *prægrauis:* & hoc vnum vſque adhuc eſt, quod referri poſſit in acceptum. Iò Pæan! * Γέγηθα. μαινόμεθα τοῖς εὑρήμασι. Corrumpis tamen, & mox, *ſenectus*, legis vbi nos, *proceritas*. Ceterùm fatêre. fundamentum huic lectioni (fortaſſe & auſpicium) à me habes.

Gaudemus, inſanimus inuentiunculis.

Pag. 135.a *Corruptos quoſdam Libertorum, & peritum ſe arguens.*] Hîc exſultas, & in
» quadrigis albis veheris: quídni? Nam ecce (verba tua) *manifeſtò hæret ſen-*
» *tentia: & quid ſibi vult illud, Peritum ſe?* (Phœbum aduoca. res implexa.) *Si*
» *rem diligenter perpendas* (ſuadeo, & omnes ingenij neruos intendas) *non con-*
» *uenit huic loco: neque Sabinum aggredi potuiſſet, niſi criminum eius, vera an fal-*
» *ſa fuerint, notitiam aliquam habuiſſet. Legendum itaque ſecundùm ſcripturam*
» *Mirandulani Codicis: Corruptos quoſdam libertorum, & petitum ſe arguens.*
O notam lauru & Capitolio dignam! ô præſidium opportunum libri!
„ Nos omnes, omnes, hoc fugerat: & *Lipſius ille* (iterùm tua verba) *ſicco pede,*
„ *vt alia quamplurima, maioris etiam momenti.* Vis dicere, tuâ phraſi, *tranſierat?* En, malum me fullonem, qui pedes non merſerim ad eluendam hanc mendam. O quis tam vappam vnquam te putaſſet? Ita neſcis omnibus libris ſic legi, & lectum eſſe, etiam meis? Niſi fortè in vnâ aliquâ editione Typographicum hoc erratum: quod vel puer tamen emendaret. Lucidiſſima enim ſententia: cui tu neſcio quas iterùm nebulas offundis, ratiocinando: *Quomodo enim Sabinum aggredi potuiſſet*, & reliqua. Quibus verbis quid velis, neſcio, vapulem ego, ſi ipſe tu.

AD LIB. V.

Pag. 141.a QVIBVSDAM *Cæſaris Libertis velut agnitus, per dolúmque comitantibus.*] Melior, inquis, ſcriptura Codicis: *Velut agnitum, per dolum comitantibus.* Nego, textus videatur: etſi in ſententiâ pluma haud intereſt.

AD LIB. VI.

Pag. 143.a BONA *Seiani ablata ærario, vt in fiſcum cogerentur, tum retulere Scipiones.*] Tu ſiles, Pichena religioſè monuit, in Medicæo legi: *tam referret Scipiones.* Puto ego: *vt in fiſcum cogerentur, tamquam referret, Scipiones.* Sententia. Seiani bona publicata, id eſt ærario populi addicta erant: nunc per adulationem cenſent Scipiones, in fiſcum Principis transferenda. vt ſcilicet propria eius eſſent, quia per illum Seianus opibus creuiſſet. Et exemplo item à militiâ, in quâ promoti Imperatori (alibi docui) obligabantur. Tacitus irridet, *tanquam referret.* Quaſi dicat, Quis neſcit, Principem & Ærarij & Fiſci (illo æuo) pecuniam omnem tractaſſe, & in nomine, diſcrimen fuiſſe?

Pag. 144.a *Vt verò Latinium Latiarem ingreſſus eſt accuſator Acrius iuxta inuiſi.*] Veriſſimè

Veriſſimè emendaueram, *aggreſſus eſt, accuſator ac reus iuxta inuiſi.* Non probat noſter Probus, & vult ex Codice: *aggreſſus eſt accuſator acrius, iuxta inuiſi.* Addit interpretatiunculam: ſed, ita me Muſæ, iuxtà cum eius textu intellegendam. Moneo autem, ad meam ſcripturam, meliùs etiam lectum mox iri, *gratiſſimum ſpectaculum præbebant.*

Arguitur pleraque C. Cæſarem.] Ais me hîc fruſtrà ſudare, ſed *refrigerium Codicem tuum eſſe: Arguitur notaſſe C. Cæſarem.* Agnoſco. hîc & aliàs refrigerat nos tuus codex: etiam Neronianas, opinor, thermas. Hoc autem verbi, quis non videt de ingenio ſubſtitui? vt ſunt pleraque tua & illius *νοθόμορφα. Pag.144.b *adulterina.

Neque ſegniùs Conſules edixêre. Silentium ipſius non ciuile, vt crediderat, ſed in ſuperbiam accipiebatur.] Hîc ego ad tribunal citor: *Adeſdum Lipſi,* inquis: (adſum mi Prætor) *qui Tacitum tuum auctorem vocas* (malè, abdico, in te tranſſcribo:) *Cuiúſnam ſilentium intellegit?* (Archimedæa quæſtio) *Tiberiíne? qui fieri poteſt? non enim ſiluerat, quinimò magiſtratus & patres incuſauerat. Cuius igitur?* (me miſerum, vnde extricabo & reperiam?) *Audi, audi manuſcriptum Mirandulanum: Neque ſegniùs Conſules edixêre ſilentium. id quod non ciuile.* Audiui mi Prætor. ſed ad alium Prætorem ego te duxerim: qui, ſed ſileo. Nam quàm fatua hæc ſunt? quin tu audi liquidam veritatem. Plebs tumultuata, Tiberius ſiluit, & per magiſtratus ſaltem coërcuit. Hoc ei in ſuperbiam vertit, quod non ipſe dignatus edicto aut verbis admonere. Pag.150.a

Qualem diem Tiberius induiſſet, pari habitu.] Codex Mirandus, *qualem faciem.* Tangere ſententiam voluit, & certè alluſit. Idem nos potuimus, ſi liceret aut liberet tam liberis eſſe. Pag.152.a

Tradidere quidam deſcriptum fuiſſe Macroni.] Legis, *deſtinatum fuiſſe.* Quanto Mureti illud præſtat, *præſcriptum?* Pag.153.b

Totâ mole regni vltimi. id peritiâ locorum melius ab Hiberis pugnatum.] Quod legendum cenſui, *vltum ijt:* Lipſius *hoc rectè*, inquis. Gaudeo & gratulor, quòd ſemel aliquid tibi rectum, mi Cenſor, ſed cum exceptione. *nam quod poſteà legit, Id peritiâ, imperitiam oſtendit.* Bellè alluſum. Sed itáne meam, an tuam oſtendit? an malitiam potiùs? Hanc certè. nam ego clarè emendo & ſcribo: *vltum ijt: peritiâ locorum.* Nec cenſe ſic imperitum, etiam elementarium litterarum; vt palàm ſolœciſſem. Atque hæc ſunt ad primores ſex libros, tenuia ſanè & praua. Vbi promiſſa? Iouis epulum exſpectabamus, Hecales cæna appoſita eſt. Sed alius iam fortè miſſus lautior: videamus. Pag.158.a

AD LIB. XI.

CLAVDIVM *ſpiceâ coronâ euinctum.*] Codex, *reuinctum.* Tanti litterula eſt? rideas in nobis, & exſibiles. Pag.166.a

Et reciperare Armeniam, ni Vibio Marſo.] Ego me hîc in tenebris micare fatebar: addis tu (facetè & defricatè) *non in hoc ſolum loco, ſed* Pag.169.a

alÿs quàm plurimis. Quid igitur noſter Phœbus? radios immittit: & *Sat*, inquit, *in tenebris micatum, veni in lucem Lipſi. Codex* M. S. *Et reciperaſſet Armeniam.* O mi ſol & ſalus, ſequor, & iam video. Non tamen fas alios codices incomparabiliter meliores ſequi, qui præeunt, *reciperare Armeniam habebat?* Græcanicâ phraſi, ſed Latinis etiam crebrâ.

Pag.137.b *Aduerſa in remp. caſura, cùm proſperè egiſſet.*] Dorſum Lipſi, & vapula. „ *Nam mutilum hunc locum agnoſcis, nec tamen medicinam, quæ facillima eſt, vi-* „ *des. Codex: aduerſa in rempublicam caſuram, ni proſperè egiſſet.* Hoc mihi eſt Bœoticum ænigma, alius capiat.

Pag.178.a *Ex ſeueritate priſcâ.*] Negationem ego addebam, *haud ex ſeueritate:* & ſententia mecum. Tu abnuis, & nugas oggannis, quas piget reponere. Pichenam hîc audi: „ *Rectè dubitauit Lipſius de ſinceritate huius loci, quem ego Flo-* „ *rentini codicis auctoritate emendo: Mitem & recens repertam, quàm ex ſeueri-* „ *tate priſcâ.* Oprimè. negationi meæ hæc conſonant: nam, *magis*, ſiue *potiùs*, intelligendum eſt.

Pag.179.a *Dum induſtriâ cubiculum Principis occulit adulteros, dedecus quidem illa-* „ *tum, ſed excidium procul abfuiſſe.*] Verba Lucij: *Lipſius regem eum facit, qui* „ *hunc locum emendarit. Miror: nec enim vllum hic mendum, & ſententia* „ *per ſe clara. Dum cubiculum, inquit, Principis occulit, id eſt abſcondit* (optimè. quis enim *Occulere* cepiſſet?) *adulteros induſtriâ, id eſt cautè.* Cape, cape igitur ſceptrum:

* Ἀμφιδέξιος γὰρ εἶ, καὶ οὐχ ἁμαρτάνεις.

* *Namque ambidexter es, nec erras vſpiam.*

Tamen dic, ſodes, *Cubiculum induſtriâ occulit?* vnde hæc illi? Figura eſt, dices: pro *Cubicularÿs.* Benè eſt, nihil vltrà addo. Hoc tantùm, meam correctiunculam à libris firmari, etiam Florentino. Videatur.

Pag.180.a *Num Meſſallinam ſecretis minis depellerent amore Silÿ.*] Ais hîc *laborare Politicorum Principem, in eruendo quæ ſint Secreta mina.* Non equidem. neque iſtîc hærebam: ſed ſententia tota obtenebrat, & parum hæret. At tu ex alto pronuncias, *Quis dubitat ſecretas minas eas dici, quæ diſſimulato inſtigatore, per illos amicitiæ ſpecie fiunt, quibus fidem in ceteris adhibere ſolemus?* Quis dubitat? nec Pyrrho. ille tamen Politicorum Princeps putat veriùs & ſimpliciùs, *Secretas minas* eſſe, quæ non in publico, ſed priuatim adhibentur. *Politica* autem quid huc faciebant? nihil, niſi quòd illa, illa mea, vos vrunt.

Pag.182.b *Tum quidquid habitum Neronibus & Druſis, in pretium probri ceſſiſſe.*] Legebam, *auitum.* Tu aliter è libro: *quidquid habitum Neronibus & Druſis in pretio, probro ceſſiſſe.* Itáne ſemper huic libro, tamquam polypus ſaxo, hæreas? Non hîc debebas. quid eſt, *Probro cedere?* nihil pro Taciti mente, quæ eſt: pretij & auctoramenti loco, admiſſario ab adulterâ data omnia rara, & à maioribus ad Claudium tranſmiſſa. Eſt, quod ille in probro ſimili:

Coniugÿ obſcæni pretium Romana popoſcit
Mœnia. ——

AD

AD LIB. XII.

CLAVDIO *cælibi vitæ intonanti.*] Quæris hîc à me, *Quid ſibi vult,* Pag.185.b
Lipſi, vox Intonanti? quin caſcum hic nobis aliquod vocabulum, more tuo obtrudis? Reſpondeo, *Intonare* eſſe, voce & clamore aliquid efferre. Ita Liuius: *Cùm hæc intonuiſſet, plenus iræ.* Et mihi decorè, ac pro Claudij ingenio, videbatur dictum: cur mutarem? cur ad *caſcum* aliquid irem? *Meo more*, inquis. Hoc tu & alij, ſed inquitis; quando oſtenditis? Tua tamen hîc lectio: *cælibis vitæ intoleranti.* Tua? Pichenæ eſt ante biennium: ipſe vindicat, & manum iniicit.

Statueretur imò documentum, quo vxorem Imperator acciperet.] Legebam, Pag.187.b
quomodo vxorem: & clarius erat. Tu illud retines, & eundem ſenſum elicis: habeas, ſed hoc quoque Pichenæ adſcribas. Ab eodem amplius, Florentinum codicem de defectu ſuſpicionem facere: in quo eſt: *quo vxorem imperator ...... acciperet.* Semel tibi dicam, rarò diuinationes noſtras, aut hæſitatiunculas, temerarias eſſe.

Deinde L. Pomponius Legatus auxiliares Vangiones.] Parum iſta hærere Pag.194.a
dixi: tu quoque, ſed ferruminas ope codicis: *Proinde L. Pomponius.* Plumbaturâ parum firmâ: & nunc etiam hiant.

Tamquam ducem haut ſpernendum, etſi non prælium, at certè bellum abſumpſiſſet.] Oratio manca, inquis: deinde totidem hæc verba, totidem litteras è Mirando codice reponis. Quæ hæc mira ſunt? Oratio autem non manca. omni pede bellè procedit iis, qui ſciunt, quid inter *Prælium* & *Bellum* ſit Latinis. Pag.198.a

Prouiſum illic ſacrificium imperatum dictitans.] Tu è codice: *ſacrificium in id* Pag.201.b
paratum. Ego aliter, nequedum pœnitet. Illud fateor, hanc ſecundam tuam (ita puto) notam tolerabilem eſſe.

Vt ignaro domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui conſenſiſſet.] Verba hîc tua, Pag.203.b
an intemperiæ: *Lipſius meras nugas egerit, è titulo de Iuris ignorantiâ: ſed ne* "
multis, Codex optimè: Ac ſi in ſeruitutem ſui conſenſiſſet, ex eâ qui nati eſſent, pro "
vernis haberentur. Imò tu pro veruece. Quid ſani in totâ hâc ſcripturâ eſt? "
A me & Florentinus etiam codex, & Ic^torum^ ſine controuerſia Princeps *Iacobus Cuiacius:* cui bono arbitro talium iuuentus credat. Verba eius lib. XXI. "
Obſeruat. cap. XVI. vbi de toto hoc *Sc. Claudiano: Nam ſi volente domino eius,* "
efficiebatur liberta, non ancilla, vt locus Corn. Taciti XII. *Annalium perſpicuè demonſtrat. quem feliciter reſtituit & interpretatus eſt Iuſtus Lipſius, rei litterariæ* "
perfectiſſimum columen, quem ego vt admiror, & diligo quoque plurimum. Quid "
iam Lucius? in Ætnâ eſt: Aquam, aquam.

Cognitâ cæde Caij haud obtemperatum eſſet.] Mutilum locum cenſui: nihil Pag.204.a
eſt. Mirandulano credamus legenti: *haud obtemperarent.* Lucij deinde lux: *Iudæi ſubintellige præfectis Romanis.* De calcariâ in carbonariam. Tacitum vide, Lector.

AD

AD LIB. XIII.

Pag.221.a NERO *trepidus, & interficiendæ matris auidus, non priùs differri potuit.*] Vis è tuo codice, *differre.* Puer ſeptuennis non hoc damnet, illud capiat?

Ibidem. *Vocem vnius ex inimicâ domo adferri. Refutare tenebras.*] Liber, *adferri, hanc refutare.* Non damnem, ſi ita verus vetuſque liber.

Pag.231.a *Se ire ad illam, ſibi conceſſam dictitans nobilitatem.*] Legebam: *conceſſam à dijs iactans nobilitatem.* Tu eadem, niſi quòd *iactitans* ſcribis. Si verè, quid inſultas? iam vidimus.

Pag.233.a *Temperata apud tranſmarinas prouincias frumenti ſubuectio.*] Hoc quidem „ eſt regulâ rectius: tamen Cenſori noſtro ſiſtamur. *Neſcio*, inquit, *an vllibi* „ *legatur* (nullibi, ſecurus eſto) *frumenti ſubuectionem Romanis nocuiſſe. quare* „ *igitur temperata? Lipſius neſcit, quò ſe voluat.* Non hercules. ego in hoc luto vtroque pede hæreo. Tamen os etiam exſtat, & quærenti reſpondeo: Ideò temperatam, Luci, quia iniqua erat, quia præter leges, & cupidè nimis, & fraudibus mixtis, publicani exercebant. Commentarium meum vide. Poſſis etiam referre ad ſollemnem illam frumenti ſubuectionem ex Africâ & Ægypto, in annonam populi: de quâ abundè alibi ſcripſi. Nam & hîc oppreſſio, & vltra modum, vt apparet, iam ibant. At tuum argumentum ô Achillæum! *Non nocuit Romanis, quare igitur temperata?* Chryſippe, Stagirita adeſte, expedite ex his laqueis. Furtum furi non nocet, quare vetetur? Itaque fatalem librum audiamus: *Imperata.* quo ſenſu? Quindecimuir dicet: *Duo hoc anno facta ſcribit Tacitus: imperatam à Tribuniſplebis frumenti ſubuectionem, & fraudibus negotiatorum occurſum.* Itáne à Tribunis? vbi mens tua & oculi? Deſterte, palàm à Principe hæc edicta Tacitus ſcripſit. *Imperatam* etiam? tam verè, quàm lucem hanc noctem eſſe.

Pag.234.a *Nationem eam regebant, in quâtum Germani regnabant.*] Tu è codice: *in quantum Germani regnabant.* In viâ eras, neſcis progredi. Florentinus codex, Pichenâ notante, optimè: *inquantum Germani regnabantur.*

AD LIB. XIV.

Pag.237.c AN *fecunditatem & verum animum timeri?*] Errici Memmij magni viri, & cum poëta, —— ὃς ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσι κέκασο, coniectura erat, *veterum annuum*: digna tali. quid tu? te quoque digna adfers: *virilem animum.* Scin' tu de Poppæâ ſermonem eſſe? de illâ mollicellâ? & ipſa ſcilicet virilem animum ſibi adſumat. Nugator. Nos aut Memmij, aut librorum ſcriptum aſſerimus, *verum animum.* Quis igitur (ita quæris) *verus animus?* Rectus, & in maritum, ſine fuco, affectus. Innuebat autem aliter in Octauiâ eſſe.

Pag.238.b *Additurum Principem defunctæ templum.*] Theatrum hîc aperis, & ſua-

uiter ludis. Quæris à me (ego ſemper ſagittis tuis ſcopus) *Quid illud, Lipſi, Additurum ?* Quòd quiuis, reſpondeo : præter alios honores funeris & ſolita teſtandæ pietati, Principem (cui hoc vni cum Senatu ius) decreturum diuinos etiam honores, & templa. Hæc talia, amoliendæ ſuſpicioni, & teſtandæ, an oſtentandæ ? pietati. At tu hîc ſudas & ſtupes, & legis denique (ex tuo illo, verè tuo, codice) *Aditurum defunctæ templum.* Addis lucem : *Nam Anicetus vult, vt dum ipſe Agrippinæ neci intentus eſt, Nero pietatem ſimulet, adeundo matris templa.* O quem te appellem ? * —— ὦ Νιόβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον! *ô ſpirans effigies Niobæ!* Itaque Agrippina iamtunc viua templum habebat, & Nero adire debebat? Nummos à me cape duos, quibus : ſed deſino.

Eminentibus tecti parietibus, fortè validioribus.] Vocem *parietibus*, ſuſpectam olim habui : nunc cenſeam, *arietibus*, reponi. Obliqua tigna, & fulcra, ſic appellarunt : vt eâdem cauſſâ & imagine *capreolos*. Cæſar in ponte Rhenano *Arietis* ita voce vſus : Poliorcetica noſtra vide. Pag. 239.b

Qui nihil contatus, poſcit ſummam ſceleris.] Expoſui : at tu nugas ea habes, & legis, *ſummum ſceleris* : id eſt, inquis, *ſupremum mandatum. & fortè dixerat Anicetus, Si Nero id mihi mandet, promptus ero.* O friuola magis, quàm teſtulæ vllæ fractæ ! Tamen diuina tua mens interlucet, ſubiicientis ipſa verba etiam Aniceti. Pag. 240.b

Et luiſſe eam pœnam, eâ conſcientiâ, quâ ſcelus parauiſſet.] Hic quidem cautè nobis caues, & inſis : *Diceres de Agrippinâ ſermonem hic eſſe, cùm de Agerino eius liberto agatur. Itaque Mirandulanus : Luiſſe eum pœnam* Lector quiſquis es, illum an me culpas? Me iuſtiſſimè, qui tam fatuis paucas has horas, & aciem ſtili impendo : id eſt, perdo. Quid clarius certiuſque, quàm de Agrippinâ agi ? Ipſe Tacitus prodit, in conſilio paulloantè Neroniano : *Agerino vincla iniecta, vt exitium Principis molitam matrem, & pudore deprehenſi ſceleris ſponte mortem ſumpſiſſe confingeret.* qui ipſe commentarius verborum, quæ in manu. Quid autem tu de Agerino ? quis præter te, de eius morte? Semper tibi cordi * —— ὄνειροι ἀμήχανοι, ἀκριτόμυθοι. *fatua atque expertia ſomnia, ſenſus.* Pag. 241.b

Idemq; dedecus Senatus & populi ſperauiſſet.] Noſtra & litterarum illa lux Codicis Mirandulani omnino ſequenda lectio : *Indéque dedecus.* Deinde acroama, *Lippus es interdum, Lipſi.* Ita profectò, omnino ſequenda : ſed iis, qui pede & mente ſunt varis. Nobis videbatur optimè ſcriptum, Quòd Agrippina ſperaſſet *idem dedecus Senatus & populi* : nempe, iuraturos in ſua verba primùm milites, deinde Senatum populumque. Factitari hoc ſolitum, ſcimus : & Tacitus tibi dicat. *Conſules primi in verba Tiberij Cæſaris iurauerunt : mox Senatus, milesq; & populus.* Noſter Luci, hoc lucet? Lipſio quidem, etſi lippo. Ibidem.

Ac poſteaquàm fruſtrà oblata ſint.] Tu è Mirandulano, *optata ſint.* Quid opus eſt ? ego iam è Romano. Ibidem.

Tentans citharam ac meditans, aſſiſtentibus familiaribus.] Vetus omnis ſcriptio, *facie*, aut *facies*; non *familiaribus* erat. Itaque ego ad *Faces* tranſtuli, Pag. 244.a

li, re & hiſtoriâ ſaltem approbante. At tuus codex ſupponit: *applaudentibus familiaribus.* Noui, inquam, commatis hæc moneta, & nequam.

Ibidem. *Quibus aliqua pangendi facultas, necdum inſignis.*] Ego & Muretus hîc ſpernimur: codex præfertur: *necdum inſignis erat, ÿ vati conſidere ſimul. Vati, id eſt Neroni.* Venare, venare: teſtudo, non capies hunc leporem.

Pag.247.a *Quantoq́, metu occultior, tanto plus famæ adeptus.*] Sollenne illud, ego ad examen. & *Quid eſt*, inquit, *Lipſi, metu occultior? metúne aliquis famam adipiſcitur?* Quid dicam mi doctor? nos in caligine; tu * —— ὃς ὁρᾷς πρόσσω καὶ ὀπίσω. Quid ergo tu? *Quantoq́, vitâ occultior.* Parabam dicere, *Conſenſio conſciſcoq́:* ſed aperta veritas prohibet. & quid aliud Tacitus, quàm Plautum metu occultum ſubductumq́ue fuiſſe, quia à Nerone & talibus Principibus timebat? Itaque egit procul à republicâ, *ſecurâ & caſtâ domo* (ait noſter) & famæ propior, quò alienior.

* proſpicis idem & reſpicis vnus.

Pag.247.b *Conſuleret ſibi & turbis, ſeq́, prauè diffamantibus ſubtraheret.*] Ridiculum hîc me dicis, qui feci, *ſibi & vrbi.* Feci? dubitaui leuiter, & licere putabam. Oraculum autem tuum: *Conſuleret ſibi: & turbis, ſeq́, prauè diffamantibus ſubtraheret.* Ferre hoc poſſum, & laudare etiam (vt tu homo es) cùm non planè extra ſcopum iacularis. At in meis, nihil quod iuſtè rideas, aut culpes.

Pag.249.a *Neque coniugiis ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti.*] Tu immutas diſtinctione, *ſuſcipiendis neque alendis liberis.* Quæ prauitas? An quia *ſuſcipere coniugia*, non rectè & * ἐναργῶς, atque etiam * ἐνεργῶς dicitur? exempla & ſermonis filum vincunt.

* clarè, * efficaciter.

Pag.251.a *Praſutagus longâ opulentiâ clarus.*] Elegantiſſimè, inquis, ad diſcrimen *recentis opulentiæ.* Tolero: cur non tu meum, *longè?*

Pag.260.c *Repetitum venerantium. iamq́, & palatium.*] E codice: *repetitum venerantium, iam iamq́, & palatium.* Ranis miniſtra. nam hoc non eſt merum.

AD LIB. XV.

Pag.268.b QVO *ſecuritatem annonæ ſuſtentaret.*] Noſter iſte, *ſic oſtentaret.* Ego nunc vellem (ductu ſcripturæ) *ſeu oſtentaret.* Nam ANNONA AVG. id eſt Auguſti, ſiue Principis; ſæpè in nummis.

Pag.272.a *Initia vigiliarum.*] Tu, *munia:* quod deſpuo. Militiam noſtram è Polybio vide, & morem diſce.

Pag.274.b *Nomina ſumma curæ & meditamenta.*] Hæc ego benè & ſedulò in Editione vltimâ explicaui, etſi fateor olim obhæſiſſe. Cur errorem vides, reditum non vides? Itaque quidquid hîc adfers, * τὸ ἐμὸν γ' ἐμοὶ λέγεις ὄναρ. niſi quòd ego pluſcula magis eruditi pulueris.

* meum mihi ſomnium narras.

Pag.275.b *Miſſi auſpices duo, & genialis thorus.*] Cuperes, *admiſſi auſpices.* Nugæ. lege nunc mecum, *viſi:* itemq́ue, *dos*, non *duo.* quod & Florentino gaudeo adſtrui.

Pag.282.a *Neque Senatui quid manere, ſed prouiſum.*] Nos in æſtu hîc ſumus, tu

tran-

tranquillo : atque adeò tranquillas omnia mitior Neptunus. Nam codex ille: *Ergo Epicharis plorans ei omnia ſcelera Principis orditur, neque Senatus quidem tacere.* Duplex emendatio. prior, *plorans ei omnia*, vbi vulgò, *plura & omnia.* Nec fruſtrà damnas: ſed meliùs à me nunc repones, *plura & obuia.* Nota, nota. Altera, *neque Senatus quidem tacere.* id eſt, *Anum iſtam,* (ſic tu facis, etſi bonâ ætate fœminam) *Chiliarcho & Neronis & Senatus ſcelera denudaſſe.* Heus tu Vatini, quid Senatus admiſerat, niſi tolerando? Et cur illum odio obiectum velis, gladijs non obijciendum? neque id agebatur.

Cuius amœnitate captus Cæſar crebrò ventitabat.] Ego, *crebrò eò ventitabat.* At tu, *Quo eius amœn.* Eamdem incudem tundis, & eſt * ταὐτοέπεια: ſed tamen Pichenæ & hoc tranſſcribe. Pag. 282.b * Idem dicta.

Geſtabátque velut magni operis ſacrum.] Negabam verbum *Geſtandi* conuenire: meritò. neque enim pugiones geſtari, eius æui mos ferebat: niſi fortè à milite: atquin hic Senator erat. Tu obducis, *occultè eum, tot aliorum exemplo, geſtaſſe.* Vbi hæc tot exempla? cedò. Scio vnum atque alterum cum pugione deprehenſum; ſed nemo eorum iactauit aut prætulit, vt *magni operis ſacrum.* Itaque etiam nunc ſuſtineo, & de ſanitate verbi controuerto. Pag. 283.a

Venerationem hominum merito, quod ad omina olim ſui exitus verteretur.] Lucius: *Lipſi, qui fit, qui alios hic & paſſim irrides, vt hiulcâ iſtâ oratione non offendaris?* Luci, neque hîc neque alibi irrideo; in tuis rideo, neque benignior materia ætati meæ obuênit. Cur autem non offendar, fit quia pro- " ba & plena eſt oratio: tuus codex ſolens peccat: *ſed ad omina olim ſui exitus* " *vertebatur.* Pag. 290.b

AD LIB. XVI.

NON *falſa antè ſomnia ſua, ſeq; tunc primùm deluſum admirans.*] Tuas hîc nugas referre piget, nedum refellere. Scribis tamen: *non falſa vt ante ſomnia ſua, ſed ſe tunc.* Affaniæ & nebulæ: vulgata liquent. Pag. 291.a

Se æquum aduerſus æmulos, & religione iudicum, meritam laudem aſſecuturum.] Tu facis, *Se æquè.* quid velis, neſcio: ego nunc, *Se æquo*, id eſt æquitate. Ibidem.

Ventitare ad eum nuntios & conſolationes. Feceram, *conſultationes.* veriſſimè, & Florentinus poſteà codex confirmauit. Sed *durus tibi loquendi modus:* ideoque, *conſultores*, ſubſtituis. O molliter & Ionicè! Pag. 295.b

Nam illi dies per ſomnum, nox officijs & oblectamentis vitæ tranſigebatur.] Votum tuum: *Vellem Lipſius Petronij nocturna officia nobis explicaſſet.* Ego feci è Senecâ, ſi tu talium capax. Quia exercebantur, geſtabantur, lauabant, prandebant noctu, itemque ſalutabantur aut ſalutabant, & eiuſmodi munia vſurpabant. Tamen ex libro ingeris: *nox omnibus vitijs.* Quid hoc libri ſit neſcio, quia omnia acria, & bona, diluit aut deprauat. Pag. 297.a

Et quantum miſericordia ſæuitia accuſationis permouerat.] Tu miraris & Pag. 301.b

abnuis, *ſæuitiam accuſationis miſericordiam mouere*; *odium potius. & maiorum criminum reus, maiore odio dignus. Lipſius hic tacet: adeamus Codicem Mirandulanum: Et quantum miſericordiæ ſe inuicem accuſantes meruerant.* In ſole caligas. nam ſententia prompta. ſæuum hoc ſpectaculum & accuſationem: quia, vt Tacitus ait, *diſcrimini patris filia annectebatur: ruebant in mutuos amplexus, & lictor dimouebat.* Lege, intellege, & tu quoque miſeraberis. *Lipſius autem hic*, inquis, *tacebat.* Ita ſoleo, nec in meridie lucernam adhibere. At tua lectio quàm falſimoniæ clara? Tamen interpretaris: *Illud ſummoperè miſericordiam mouiſſe, quòd filia pro patre, & pater pro filiâ mori vellet, & quilibet ſeipſum accuſaret.* Aduerſo æſtu ferris, & Tacito palàm obniteris: quid ſi & Latinitati? Nam, *ſe inuicem accuſantes*, non quod tu vis; ſed planiſſimè contrà ſignat, quòd mutuò ſe accuſarint.

AD LIB. I. HIST.

Etiamne pergo? perſedendum eſt ſcilicet in hoc epulo, & tertius tuus miſſus exſpectandus. Quid? lautitiæ, & Iouis cerebrum: compono me in cubitum, & immineo, & iam guſto.

Pag. 307.a *Supremæ clarorum virorum neceſſitates, ipſa neceſſitas fortiter tolerata.*] In me: *Criticus hic noſter nihil offenditur.* Non ego, & per planam ſententiæ viam pergo. Tamen legendum: *ſupremâ clarorum virorum neceſſitate.* Luci, cras credo, hodie nihil. Magis illud διάλυσιν placet: & duo, inquit Tacitus, narrabo, mortes clarorum virorum, atque eas ipſas obitas fortiter & ex dignitate. Nam *neceſſitas*, ſi neſcis (quid autem antiquum tu ſcias?) mors eſt, & ferè indicta. Noſter xv. Annali: *Intromiſit ad Senecam vnum ex centurionibus, qui neceſſitatem vltimam denuntiaret.* Poſſem hic alia docta: cur apud te, oleum & operam perdam.

Pag. 311.a *Hunc vel illum ambitionis rumoribus deſtinabant.*] Putaui, *ambitioſis*, legendum, & puto. Tu Seſquiulyſſes ſubtiliter vulgatam expedis: *Populum Romanum, hunc vel illum adoptioni deſtinaſſe, pro rumore ambitionis, id eſt, prout audiebant hunc vel illum adoptionem ambire.* Hau, noſco tuum! ſemper tu, quaſi de ſtudio & induſtriâ à Tacito & à vero abis. Primùm, *populum Romanum* ais. quid Tacitus? *clientes vel amicos.* Deinde, affectus & deſtinationes cuiuſque alligas ad ambientium vota. Quid ſtultius? Res ita habuit. clientes & addicti, quiſque talem aut talem deſtinabant, & Principi ac famæ proponebant, prout ipſe ab eo ſperabat aut ambiebat.

Ibidem. *Et iam in T. Vinij odium diuerterant.*] Noſtra hic bona & probanda. Nouatur & nouitius codex: *in T. Vinium oculum conuerterant.* Quis fando audiuit T. Vinium, odium publicum, imperio deſtinatum? Archigene hæc egent.

Ibidem. *Qui indies quanto potentior, eodem actu inuiſior erat.*] Produxi Iac. Lectij, eruditi viri, coniecturam, *eodem auctu*: tu libri tui, ſiue tuas an tuorum gerras,

tas, *eodem tanto*. Deinde lumen: *Eodem, ſubintellege quòd ceteris potentior eſſet.* Sermonis & rerum pariter es Ægiſthus.

Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo adhuc conſilio parat ſigna.] Pag. 317.b
Hæc in vitio ſunt: mederi volui, ſed fortaſſe volui. tamen decorè & modeſtè, addam etiam, φιλόγως. Tu pedibus calcas, & adfers è codice: *timori magis, quàm vllo adhuc conſilio, parat ſigna.* Pichenam vide, certiora dabit, etſi nec ſic plenè medendo.

Quod poſteà creditum eſt, inſidijs & ſimulatione. Miſſus & Celſus Marius.] Ibidem c
Diſtinguis: *quod poſtea creditum eſt. Inſidijs & ſimulatione miſſus & Celſus Marius ad.* O Herma! & ego, ſi refutem.

Interfici iuſſit, tradito Principibus more munimentum ad præſens, in poſterum vltionem.] Pag. 321.a
Quæ dixi, quidquid alij murent, non muto. Noſter autem è Codice: *tradito Principibus more, munimentum id præſens, in poſterum vltionem.* Et addit à ſe, *id eſt, in poſterorum tale aliquid tentantium.* Omitto priora, arenam ſine calce: ſed poſteri ſcilicet hic in anteceſſum puniuntur? O vbi cerebrum habes? & an habes?

Sed ne hoſtis metum reconciliationis adhiberet.] Ego ſuſpecta habui: tu purgas. Quâ ſententiâ? Otho Celſum inter intimos habuit, *ne hoſtis Vitellius, gnomen illam politicam Celſo inſuſurraret, à reconciliato Cæſare diligenter cauendum.* Næ tu argutior es, quàm cicada. Ergo non inſuſurrare potuit iam reconciliato? imò non potuit non reconciliato. Acumen igitur ſollemne tuum: & quo longius à vero aut Tacito, hoc magis tuum. Pag. 329.b

Nulla innocentiæ cura, ſed vitæ impunitatis.] Tuus liber: *ſed vitij impunitatis.* ineptiſſimè: ego, *vice impunitatis*, veriſſimè. Pag. 330.a

Vetandi metu, vel cognoſcendi pudore.] Volebam, *agnoſcendi:* & Florentinus codex iam probat. Quid tuus? *concedendi.* falsò. Pag. 332.a

Ibi ſæuitiâ, hic miſeriâ vulnerum abſumpti.] Tu è libro, *Illi ſæuitia, hi miſeriâ.* Triumpha, hîc te audio: vt ſit in prœlio ſæuitia vulnerum abſumptos, in paludibus miſeriâ: nempe vulnerum non curatorum. Ibidem b

Curam nauium Oſcus libertus retinebat, ad obſeruandam honeſtiorum fidem inuitatus.] Tuus hîc liber an librarius in alto ſomno, cùm ſcripſit: *Hoſtienſium fidem.* De quibus ſcilicet iuxtà hîc, ac de Parthis, eſt ſermo. Tu tamen lupinos iſtos pro ære habes, & prouulgas: quem te dicam? te. Sententia clara, libertum iſtum (cui generi Principes maximè credebant) datum ab Othone ad obſeruandam fidem honeſtiorum, ducum ſcilicet qui præerant claſſi Gallicanæ. Vitium modò eſt in verbo, *inuitatus*: quod Florentino eſt, *immutatus.* Hoc expedi, & vir es. Pag. 335.b

Reliquias Neronianarum ſectionum.] Tuus liber, *exactionum.* Quid ita? quia ſcriptor aut tu, quid *Sectio*, non cepiſtis. At Tacitus dicit, è bonis damnatorum, Pag 336.b

natorum, ſub haſtâ diuenditis, reliqua conceſſa nuper exſulibus: iuſtè, quia ex ipſorum aut parentum bonis.

AD LIB. II.

Pag.139.c PARANDO *interim bello ſeclusum tutúmque ipſum mare.*] Quomodo mare propriè *Seclusum?* imò per id terræ. Itaque veteres libros audiebam: *ſecundum.* quod interpretor, fauens facienſque. Nónne mare ad apparatus aut inſtrumenta belli commodum, ad inuehenda ea aut deuehenda, idemque in milite? & opportunitas altera, quòd *tutum:* id eſt, ab hoſte defendebat, ne opprimi aut inuadi ſtatim Veſpaſianus poſſet. Itaque hæc duo Tacitus diſtinxit: at tu confundis, &, *Seclusum*, tueris: vt ſit, ab Othonianis copijs remotum. Omnia à te mira. an mare ab Othone remotum, qui Italiam habebat, mari vndique clauſam?

Ibidem *Arma in occaſionem diſtulêre. Veſpaſianus Mucianúſque nuper*, & *firmatis mixtis conſilijs.*] Nos iactamur, tu ad anchoram tuam confugis, *ceteri olim* à Codice: *nuper, certè olim.* & addis, *nihil euidentiùs.* Vellem, vellem lux tua paullo vberiùs affulſiſſet! Nam quæ hæc ſeptuoſa dictio, *Nuper, ergo olim?* Quaſi dicam, *Noua, certè vetera.* Vide ne meum nunc verius, *mixti conſilijs.* Diſtulerunt arma, Veſpaſianus & Mucianus, qui non pridem in gratiam redierant, & conſilijs adhibitus iſte recenter erat; alij amici, iam olim.

Pag.145.c *Silentio, patientiâ, poſtremò precibus.*] Legebam, *pœnitentiâ:* & perſeuero. Nam de ſeditioſis ſermo: qui gradatim ſe mutarunt, primò ad modeſtiam compoſiti & ſilentes, mox pœnitentes, denique precantes & rogantes. Tu autem vis, *Silentio patienti:* quod non nauci eſt. & nónne vox ipſa, *poſtremò*, refutat, quæ oſtendit pluſcula præſtructa?

Pag.349.a *Clamor accurrentium, clamantium.*] Priſci libri, *accurrentium, vomantium.* Ex quo Pichena, *vocitantium*: an non magis, *boantium?* Tu autem *Rumor accurrentium, clamantium:* & illud *clamor* perperàm immutas.

Pag.350.b *Apud duces Vitellianos dubitatum, quò minùs pacem concederent.*] Aiebam, *non dubitatum*, ex ſententiâ. Tu legis: *ad duces Vitellianos*; & dubitationem ad Othonianos transfers. Ab ijs, inquis, dubitatum quò minùs pacem Vitelliani concederent. Quis Larinè ſic locutus? Sed nugarum deſine. Curtius Pichena bellè, ex Florentino, emendauit: *Miſſa legatio. nec apud duces.*

Pag.350.c *Ire in aciem, excitare partium fortunam.*] Vis, *iret in aciem, excitaret:* & ad Othonem referri. Ariſtarche, vide ſequentia, & necte.

Pag.353.a *Rediêre Bononiam rurſus conſiliaturi.*] Adulter tuus codex: *conſilia inituri*, Plaudis, & me inclamas obſoleti verbi retinentem. Me? quin libri omnes retinent priſci boniquè: & auctores ab Auguſti æuo vſurparunt.

Fabij Valentis epiſtolæ ad Conſules ſcriptæ haud immoderatè.] Non conco- Ibidem b
quis, & reponis: *haud moderatè.* Imò vulgatum, verum argutumque eſt. Diſplicuiſſe, etſi modeſtè ſcriptas litteras: vel quia non moris illo æuo (docui in Commentarijs) vt Legati ad Conſules aut Senatum ſcriberent; vel quia quæcumque ſcriptio, inſultatio, & opprobratio videbatur: quòd Senatus in victa parte fuiſſet.

Tantum peditum equitúmque vis & damna.] Hîc tu benè, *tanta peditum* Ibidem c
equitúmque vis. Cape palmam.

Nec quemquam ſæpiùs, quàm Verginium, omnis ſeditio infeſtauit.] Optimè, Pag. 356.b
clariſſimè: tu tamen è codice profers, *inanis ſeditio*: quid niſi inanias?

Prodigis epulis & ſumptu Cæſaris aquæ ſatiare explebiles Vitellij libidines.] Pag. 364.b
Emendabamus, ego: *Sumptu ſagináque*; Palmerius, *ſumptu ganeáque*: licebat eligere, nec aberrare. Obtrudis è libro, *ſumptu aleáque*: ineptè & tuatim, da veniam vnius caſti verbi.

AD LIB. III.

Et gens fidei commiſſæ patientior.] Vlcus, quod alio Chirone egeat: Pag. 369.b
tamen manum admoues, legiſque: *Et gentis fidei, commiſſa patens ora, ob poſita in latus auxilia.* Heus Luci, lux vbi eſt? nam mihi iuxtà hîc claret, ac ſi in Cimmerijs eſſem.

Quia audaciùs, quàm ciuili bello, imperitabat.] Nos è libris, *adductiùs*, con- Pag. 370.a
ſentitque & Florentinus. Tua tamen mirifica emendatio: *quia adductior, quàm ciuili bello par erat.* Quis ſubæratum hoc non agnoſcit?

Et vt proditionis ira in Flauianum incubuit.] Defectus eſt, & notaui. Sup- Ibidem b
ples. *Et vt proditionis reum, ira in Flauianum.* Non tibi, non codici tuo, poſt tot fraudes fides.

Sed vbi totis caſtris in fama proditio.] Tuus liber: *Caſtris rei fama dìdita.* Pag. 371.c
Liber, an librarius?

Multa cum ſtrage inceſſerat contatio.] Olim volui, *tentatio*: nunc vulgatam Pag. 375.c
teneo, ſed aliter à te explico, ac diſtinguo: *Multa cum ſtrage, inceſſerat contatio.* Id eſt, ſtrage & clade acceptâ, iam ſegnities & contatio accedebat. Pichena & ſimiliter, & aliter: *Proſternerent multâ cum ſtrage. Inceſſerat contatio.*

Nobili gaudio Blæſum viſendo.] Diuinabam, *notabili*: nec editum tamen Pag. 379.a
ſpernens: Nam *Nobile gaudium* interpretere, quod noſci facilè poteſt, & ſe prodit. Tuâ autem lectione, *vili gaudio*, quid vilius?

De numero ſeruorum, electione lictorum loqui.] Feci, *litorum*, & explicaui. Pag. 385.a
Tu, *libertorum.* Non videtur, cùm de ſeruis dictum: & quis libertos ei adimeret?

AD LIB. IV.

IAM fatigor: & tædium etiam capit recenſendi tam aſſiduas & pares nugas. Nam, vt Græci dicunt, * *πάν]α μία κόνις.* Itaque tranſeo quædam: hoc ſubnoto,

* Omnia idem puluis.

Pag.407.c *Ex funere reip. raptis conſularibus ſpolijs, ſeptuagies* HS. *ſignatus.*] Quídni placuerit, & placeat, Faërni coniectura, *ſaginatus*? Veriſſima eſt: & ſpernimus vulgare & iacens tuum, *ditatus.*

AD LIB. V.

Pag.425.a PRIMO *cuius auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſent.*] Vocem, *credentes*, ieci: & ante ſæcula aliquot Otho Friſingenſis: in quo ſic legas. Sed nec ita locum à vitio purum præſto. Tu facis, *præſentes miſerias pertuliſſent*: quid iam? in eodem luto.

Pag.428.a *Inde vulgatum, nullâ intus Deûm effigie, vacuam ſedem, & inania arcana.*] Culpas, quòd *Lipſi'u hic Tacitus*: vtinam & tu eſſes, in re clarâ! Sed ſomnium narras: *nullas intus Deûm effigies, vacuam ſed ædem.* Purga te flumine.

Pag.430.b *Suam illic victoriam Germanis obſtitiſſe.*] Ego verò hæc non damnaui aut damno, facili & obuio ſenſu: atque etiam bono. Te damno mutantem, id eſt peruertentem: *Sua illic victoria Germanos obſtitiſſe.* Quid ergo? ego tantùm monui, & addubitaui, quòd in opt. codice, *Materiam*, pro *Victoriâ*, repperiſſem. Sed iam ô bonum factum!) finis tui Epuli: quid ſupereſt? bellaria quædam & ſcitamenta è libellis ſibiunctis.

DE MORIB. GERMAN.

Pag 442.a GERVNT *& ferarum pelles. proximi ripæ neglegenter, vlteriores exquiſitiùs, vt quibus nullus per commercia vſus.*] Valdè hîc æſtuas, & tecum (nam ego ſilui) diſputas: etſi Lipſio tamen, animi cauſsâ, aduocato. *Ideóne*, inquis, *vlteriores exquiſitiùs vtuntur* » *pellibus, quia nullis commercijs gaudent? Contrarium verò ſimilius, ob pellium* » *ſelectum. Itaque vnius characteris immutatione legamus. Vlteriores exquiſitiùs:* » *at quibus nullus per commercia cultus, eligunt feras.* Legamus, inquis. Tu tibi, nobis vulgata firma & proba eſt: & explicamus. Proximi ripæ Romanæ, neglegenter pellibus ſe tegunt: quare? quia cultum & meliores iam veſtes à Romanis aut prouincialibus habent. Vlteriores exquiſitiùs: quare? cauſsâ ſimili, quia non alius, nec aliunde, eius cultus. Hoc hodieque verum eſt: & vlteriores Sarmatæ magis, & cum dilectu, pelliti.

Gens

Gens non aſtuta nec callida, aperit adhuc ſecreta pectoris licentiâ loci. Ergo detecta & nuda omnium mens, poſterâ die retractatur.] Tu hîc ſepia tuum atramentum effundis, & liquidam anreà aquam turbas. Legis: *aperit adhuc ſecreta pectoris. Licentia loci ergo detecta & nuda omnium mens.* Quæ tua hîc mens, neſcio; vellem *detectam* magis & *nudam.* Vulgara clara. Gens per ſe ſe non aſtuta, nec tecta, magis reuelatur licenriâ conuiuiali, cùm Liber ille ſcilicet (ſed Semeles filius, vt Becanus iocabarur, id eſt frumenrarius) liberat ſoluitque curas, & —— *arcanum iocoſo Conſilium retegit Lyæo.* Ergo tunc deliberanr, & audiunt ſententias; ſed ſobrij rerractant & decernunr. Pag.444.b

Reuerentius viſum, de actis deorum credere, quàm ſcire.] Rotundè & fortirer. tu laciniâ denormas & emollis: *ſcire velle.* Pag.447.c

AD AGRICOLAM.

NIL *niſi fluctus & ſaxa, & interiores Romani.*] Libri quidam, *inferiores:* ex quo Rhenanus & ego, *infeſtiores.* Tu autem corrigis: *& inter ea Romani.* Quo ſenſu? ſiles: nec ego dicam. Poſſim & vulgatam expedire: *Interiores Romani*: vt dicat, Ecce à larere & tergo, vndique extrorſum, fluctus & ſaxa ſunt: introrſum, & ante nos, Romani. Neceſſiras igitur, & nuſquam effugium. Pag.461.c

Nos integri & indomiti, & libertatem non in præſentiâ laturi.] Verum ſenſum aperuiſſe me cenſeo: in tuo ramen diſſenſu, qui legis: *libertatem in præſentiâ non laturi?* Interpretatio: *Nos indomiti libertatem noſtram ferre, id eſt defendere non poterimus?* Nónne iure prædixi de bellarijs? ô ſuauem hunc lucunculum! *Ferre* pro *Defendere* tamen, quo exemplo defendis? Pag.462.a

Primo ſtatim congreſſu vnde oſtendamus.] Citas me iterùm & vadaris: *Adeſdum Lipſi. Quid illa vox, Vnde, ſignificat?* à Calepino, vnico doctore tuo, pete. *Quò refertur?* à me quidem auferrur: quem ſcis, aut ſcire debes, legere: *prima ſtatim congreſſione.* Poſſis & interrogando: *primo ſtatim congreſſu non oſtendemus.* Tu nihil horum, ſed è codice: *congreſſu abundè oſtendamus.* Adſpicienti haud prauum, inſpicienti erit. Ibidem

Et vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.] Sententiam vidi, & expedini: tu diuerſiſſimam, à meâ, imò à Taciti, quod quiuis rutæ menris dicet. Legis: *& ſuis monitis coërcendum.* Ecce pugna inſtabar. & Agricola coërceat militem? imò exſtimulet: quod oratio ipſa dicit. Pag.461.a

Miſcere inuicem conſilia aliqua, dein ſperare.] Liber tuus: *conſilia aliquando, ſperare.* Ego aliquid in meis. Pag 464.a

Admiratione te potiùs, temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, militum decoremus.] Cùm faſſus eſſem, quod res clamar, maculoſum & mutilum hunc locum: iſte inclamat, *Vbi ingenium illud tuum admirandum* Pag.468.c

Lipſi? cuius face gloriaris te caligantes eruditorum oculos illuſtrare? De ingenio meo, reſpondeo: nec ſummum, nec imum eſſe. *Gloriari* autem eo me? falſum: cuiuſmodi eſt, à Deo eſt; & in Deum refero, quidquid ab iſto manat. *Illuſtrare me*: non abnuo. homo dare & accipere lucem, naturâ quærit: & ideò *φῶτα Græci commodè dixerunt. *Eruditorum oculos*: hoc verò abnuo. iuuentuti labor noſter conſulit, & illam meliorem elegantioremque reddere, id ſtudemus. Fecimus etiam, cum bono Deo dicam: & faciemus, quamdiu artibus iſtis pretium aut honos erit. Nam hoc audi. poſt me & te Luci, mea quædam legentur: & addam, diligentur. Sed tu iterùm ad me: *Adeſdum*, inquis: *& Coronidis loco ex codice Mirandulano, ita legendum diſce: Vt admiratione te potiùs, quàm temporalibus laudibus, & ſi natura ſuppeditet, tumulum decoremus.* Iam didici. felicem te ingenij & fortis, qui vbique *τρὶς ἓξ βάλλεις. Nullus aleator te ſapientior. Sed dic, ſi placet, quid iſtud, *admiratione tumulum decorare?* Sublime, ſubtile. nos è vulgo non capimus. Atque hæc tu pro *Coronide*: eximia. Euge! & iam à me quoque coronam, an *Corollarium* hoc, cape.

* Lucem
* ter ſex teſſeras

DISPVNXIMVS enim, Luci, tuas NOTAS: etſi EXPVNGERE fortaſſe ſapientius erat. ſed tibi hoc dedimus, *ciui Romano*; & codici *Mirandulano.* Nomina venerationem, imò & terrorem, faciebant. Nunc detractâ laruâ cùm rem vidimus (da veniam veriuerbio) *Aſinus eſt Cumanus.* Serio id docuimus, etſi obiter & velut tranſeuntes: quid enim inſiſteremus, vbi nullum auctoritatum aut rationum vallum erat? Tu dixiſſe contentus, & Codicem adduxiſſe; ego reieciſſe, ſed cum ratiunculâ adiunctâ, aut alogiâ oſtenſâ. Interdum, imò ſæpè, & ioci fuerunt ſiue dicta: quid indigneris? tu huic choreæ præſultor fuiſti. Funem duxiſti, nos ſecuti ſumus: ſed paſſu impari, & valde ſubſtitimus intra exemplum. Conuicia te delectarunt, nos ioculi; te lædere, nos ludere; te liuor, nos candor; & vno verbo, *contra Retiarium ferula fuit.* Hoc ipſum excuſo, & deprecor tamen: ignoſce. A more veteri eſt: quo triumphantes excipere & proſequi dictis ſiue cauillis, ſollemni Romæ, tu *ciuis Romanus*, ſcis fuiſſe. Ergo fecimus. tu in curru ſublimis, duxiſti miſellum Lipſium, victum & vinctum, ante ora populi: acclamauimus, plauſimus, & miſcuimus triumphales iocos, Amplius. tuo bono, ſeriò dico & profiteor, à me factum. Sicut vermes è dulcore & bellarijs nati, non niſi amariore pharmaco pelluntur: ſimile in iſtâ ingeniorum corruptelâ an laſciuia, quæ à ſuaui & blandiente illâ Philautiâ eſt orta. Defricare ſale aliquo dictorum oportet, aloë interdum monitorum abſtergere. Pone, pone, ſodes, hæc externa: Italus ſum, ciuis Romanus ſum (beneficio, non origine, vt audio!) quid hæc ad noſtram rem? Etiam Nero cùm certabat, Princeps humani generis, omnibus arenæ aut ſcænæ legibus examuſſim ſe aptabat: à te fiat. Sed illud maximè, vt te noris, & vires tuas, priuſquam in ſignum venias, libres.

Satin'

Satin' illud Pythagoræ examinaſti, * μὴ θύειν ἄτερ ἀλφίτων? Inſtrumenta tibi ſunt & apparatus, ad hanc litterariam cenſuram? Dubitare me facis: qui nuſquam ſignum mittis eruditæ aut variæ alicuius lectionis. Quidquid dicis, idiotiſmi meri ſunt, & de trinio ſermones. Heus tu (iterùm liberè. neque nos ſalem tuum lingimus) ad te redi, & Fabij illud cogita: *Nihil eſſe peius ijs, qui paullum aliquid vltra primas litteras progreſſi, falſam ſibi ſcientiæ perſuaſionem induerunt.* Sæpè aliàs, ſed clariſſimè in te, comperti ſumus. Quid ſi verè ſciens, imò & ſapiens eſſes? ſic petulanter & improbè alijs inſultares? tibi vni iudicium omne & cenſionem vindicares? vel vna illa nota & characteriſmus non ſapientis: cui proprium, demitti, & moderari. Sicut in ſegete ſpicarum vacuæ attolluntur, grauidæ & feraces inclinant: tale hîc eſt. Sapiens, inquam, ille ſe demittit & ſuſtinet, & ſcit etiam alijs, & alibi, Deos eſſe.

** non ſacrificare ſine mola.*

Quamquam ego modeſtiam tuam hoc ſermone vrgeo: & non es, non vis eſſe inter illos.

* —— Οὐ γὰρ καλὸν ὑπέρβιον ἀγχετάαϛ.

Scriptio tua te producit: & in hoc theatro mediocritatem tuam (vtinam & modeſtiam!) ſatis approbaſti. Quid reliquum eſt? vt ad hanc (modeſtiam dico) te incitem atque horter, & ſiqui ſunt ingenij tui huius præpetis & ſubuolantis. Audite me, ſiue Platonem potiùs: & qui rationem non vultis, capite auctoritatem. Ille ſcitè ait, *duas Ignorantiæ ſpecies eſſe, Simplicem, Duplicémque. Priorem, cùm quod neſcimus, non ſcire nos ſcimus: alteram* (verba eius ponam) ὅταν ἀμαθαίνῃ τις, μὴ μόνον ἀγνοίᾳ ξυνεχόμενος, ἀλλὰ καὶ δόξῃ σοφίας: *cùm aliquis ignorat, non ignorantiâ ſolum implicitus, ſed ſapientiæ opinione. O malum!* inquit ille, *ô malorum maximorum cauſſam!* Res ita habet, Luci: ab hac duplici inſciriâ, omnia vitia: ſed maximâ, ab iſtâ alterâ. caueamus, & quid ſimus, quid ſciamus, quid ſcire poſſimus etiam, cogitemus. Puſilli & miſeri! non paſſus aliquot attollimur ſupra hanc terram: & digito cælum tangere iam videmur. Tu peccaſti, qui ad Criticam, & ad Tacitum, te dediſti. Aſperum mare! ſcaphula tua non eſt ad enauigandum. Neque enim lectione ſolùm, & doctrinâ multâ ac miſcellâ opus; ſed ſagacitate quadam ingenij; ſed felicitate etiam dicam.

** Nō etenim ſupra veros iactari decorum eſt.*

Lib. ix. De Legib.

* Οὐ γάρ πω πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς.

Deſine, deſine:

* Φίλει δ' ἐσιγᾶν, ἢ λέγειν τὰ καίρια.

Sed & alterum peccatum. cùm dediſti, petulanter & proteruiter te habuiſti. Quid opus in me ſic vltrò & ex ſuperuacuo incurrere? quid velut è plauſtro conuicia iacere? Hæc non ſunt compoſitæ mentis, aut verè Muſici hominis: ſed illorum, vt cum poëta dicam,

** Non etenim dii præſentes omnibus adſunt.*

** Ama ſilere, vel decora prologui.*

* —— Οὓς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα Μοῦσαι.

Age, errauerim alibi, extra viam iuerim: verberes me potiùs, quàm reducas? Conditionis tuæ & meæ, id eſt publicæ, memento. pauca, adeò non omnia, homines ſcire nati ſumus: nec firmiter ſcite.

** Quos litteratas muſa docuêre ſiniſtras.*

* —— ἁμαρ-

* —— ἀμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἔπονται.

** In humano genere error concomitatur.*
** ad vnguem exigere.*

Fruſtrà volumus omnia ad liquidum perducere, & * ἐξονυχίζειν: alit homo, aut ætas alia, aliud ſuggeret & docebit. Sit velut ex ære collato hoc conuiuium: benignè & comiter quiſque ſuum conferat: liuor iſte & detractio exſulent, imò auxiliemur inuicem & iuuemus. Quàm bellum, quàm vtile hoc eſſet! Ego in Tacitum, alius Suetonium aliquid contulit, & vulgauit publico bono: cur, ſiquid tu prætereà repperiſti, non communicas, eodem fine? ſicubi errauí, cur non comiter admones, atque id priuatim? Abſentes ſumus: ſed litterarum etiam commercia nos iungunt. Philippus olim Macedo, verè magnus inter reges, cùm ſederet & ſub haſtâ captiuos venderet; fuit qui proclamaret, *Paternus tuus amicus ſum, ô Philippe.* Iuſſit accedere, aurem præbuit: ille inſuſurrauit, *Demitte veſtem, ſodes, nam indecorè ſic ſedes.* Philippus optimè accepit, ſtatim dimitti liberum iuſſit, & *Verè*, inquit, *hic mihi amicus erat.* O tales nobis ſint, qui pudenda aliqua aut pœnitenda noſtra tegant, non reuelent! Tot annos iam in ſermone & ſcriptis, pro meo captu & copiâ, doceo iuuentutem: ſeneſco, &

* Ἤδη μοι ὁ βίος ὁ ἐμὸς ἑσπέραν ἄγει:

** Nunc vita noſtra ſe flectit ad veſperam.*

date hanc veniam, ſi non præmium, vt quieto mihi abire liceat ad æternam illam (ſic voueo) quietem. Sed deſino: te ſaluere & ſapere cupio, mi Luci.

APPROBATIO.

DISPVNCTIO *iſta Notarum Mirandulani Codicis ad Corn. Tacitum, digna prelo viſa eſt, quòd & nouam ſubinde lucem Tacito adferat, & iuſtam Iuſti LipsI defenſionem contineat.* 3. *Iunij.* 1602.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Archiducalis librorum Cenſor.

IVSTVS

IVSTVS LIPSIVS BALTHASARI MORETO SVO S. D.

TV verò lætus audis de reſponſo, quod paraui: quid tamen alij? inhibent, & in ipſo curſu ſiſtunt. Negant mereri hominem aut ſcriptum: negant ex decoro aut vſu fore, vt cum talibus contendam. Dicere aliquid, fateor: & niſi opera iam ſumpta eſſet, fortaſſe deliberarem. Sed cùm omnia exputo, profectò coërcenda hæc laſciuia eſt, quæ nimis impunè ſic exſultat. Languorem meum ſciunt, & modeſtiam etiam: itaque tutò calcare & inſultare ſe cenſent. Vſque patiar? imò ſemel oſtendam petulantes iſtos barbam vellere *languido, ſed non* mortuo, leoni. *Eat in lucem. etſi tenue ſcriptum, & cui vix argumentum vberius aut doctius diſſerendi. Notæ eius vſquequaque prauæ. & in eo peccauerim fortaſſe, quòd examinauerim, & ſingulas cenſione ſim dignatus. Nam vt ſiquis ignarus citharæ eam percutit, fruſtrà dicam, hîc aut ibi peccas, cùm æquè in omnibus: tale tibi adfirmo in iſto eſſe. Miſellus, Criticam ille tractet? inops ab omni litteraturâ, nec niſi, vt cum Sillographo dicam,*

* —— Κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεος ἀσκός.

Tamen vel ſic reſpondendum cenſui, & ſingillatim. quid ita? pro quorumdam huius æui ingenio, quibus * - Vana opinionis plenus vter.

* —— Καὶ τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται.

& placent quæ in Lipſium dicuntur, etiam cùm non placent. Quid iuuentuti? quid viris etiam, qui Tacitum aut noſtra ignauè legunt, nónne conſulendum fuit? Codici detracta auctoritas, nónne ſic firmanda? videbatur. Nam pauci inquirunt, aut loca inter ſe comparant, niſi alio præeunte. Denique de immodeſtiâ meâ & incurſu in alios quæ obijcit, refellenda. Nam omnia mihi detrahi patiar, quàm hanc virtutem (modeſtiam dico) ingenitam, non adſumptam. Quam nec hîc migraui: etſi liberiùs aliquid aut facetiùs in iſtum dixi. Quidni in famæ noſtræ hanc hirundinem? in iſtum Archilochum? ſed tamen cum modo, & calor fortaſſe alibi appareat, non ira. * - Non pulchra, & pulchra videntur.

* Πρὸς σοφοῦ γὰρ ἀνδρὸς ἀσκεῖν σώφρον' εὐοργησίαν:

ait Euripides. Inter alia autem conuicia Pædagogum *me appellat. Silentio tranſmiſi: quis popularium meorum neſcit aliter? Benè honeſtéque nati & educati ſumus, nec niſi ad publicam Profeſſionem admoti:* quæ, *vt* * Eſt ſapientis exercere ſobriam iracundiam:

vt ille ait, ornat potiùs omnem, quàm deſtruit dignitatem. *Hanc ſi ille* Pædagogiam *appellat: agnoſco, & glorior. ſum iuuenum, ſum virorum, ſum generis humani, voce & ſtilo, quidam Pædagogus. Sed omitto. vides & tu reſcripti mei cauſſas, etſi* Ad Lectorem *etiam prompſi. Hoc apud te amplius, tridui aut quatridui, & cum variâ interpellatione, hanc curam fuiſſe. Quid enim niſi loca Taciti mihi inſpicienda fuerunt? & hoc erat refutaſſe. Sapientes aut docti videbunt:* * Τὸν δὲ μωρὸν οὔτε πεῖσαι, οὔτε ῥῆξαι ἐστι. *Hem, omitto hoc etiam? bono mihi fuit iſta ſcriptio, & animus in eâ alacer, & in riſum ſapè traductus, corpus erexit & recreauit. Hallis fui, herè ſub noctem redij, hoc mane ſcripſi,* IV. *Idus Iunias* ∞.IↃ CII. *Vale mi Morete.*

* Stultum nec ſuadere eſt nec rumpere.

C. VELLEIVS PATERCVLVS

CVM

ANIMADVERSIONIBVS

IVSTI LIPSI,

QVAS POSTREMVM AVXIT

ET EMENDAVIT.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. LXVII.

I. LIPSIVS

THEODORO LEEWIO V. C.

S. D.

ANTE biennium, cùm Velleium publicè legiſſem, viſus ſum multis digna luce dicere & cognitione etiam aliorum. Itaque hortati ſunt vt colligerem, diſponerem, ederem: quod feci, vt vides, in parte. Nam vt omnia quæ ad Hiſtoriam, Mores, Prudentiam, opportunè & vtiliter tunc diximus, adiungerem, viſum non fuit: ſaltem illa, quæ nec prompta nimis aut obuia Lectori, & quæ ad medicinam potiùs Velleij facerent quàm ad ſplendorem. Non pauca enim nobis hic & alibi, poſt viros eruditos & ſerios, obſeruata: quæ tegi aut perire (liberè dicam) non ſit è re litterarum. Et de aliis quidem aliàs videro: nunc Velleium hunc Paterculum iuuentus à me habeat: ſcriptorem veterem, induſtrium, diſertum; & addo etiam fidum, niſi quà Tiberij aſpectus obſtat, & cùm res tractat ſui æui. Illic declinauit, fateor, & neglexit, quæ Hiſtoriæ pes & caput eſt, Veritatem. Nos ignoſcimus, in miſerâ illâ & communi temporum ſeruitute: nec Heluidios omnes naſci poſſe aut Thraſeas ſatis ſcimus. Quem poſtremum quòd toties me hortaris vt edam, ſuſtine. non faciam temerè in hoc æuo, nec debet magnanimus ille vir iterùm perire à Calumniæ telo. Cuius aciem ita recenter ſenſimus, vt non iniuriâ abhorreamus à ſeriâ omni ſcriptione. Sed hæc omitto. Tu, Vir Clariſſime, Velleium accipe tibi inſcriptum, monumentum & teſtem fidi arctique inter nos amoris: quem ſola Virtus, Eruditio, Prudentia tua genuit, aluit, ſeruauit. Vale. III. Nonas Ianuar. ∞. IↃ. XCI.

VELLEII NOMINA, GENVS, VITA, SCRIPTA.

PAVCA *de Velleio eiúſque ſcriptis prædicanda ſunt: ſed pauca, quia latet in turbâ illâ ſcriptorum priſci æui. Quis veterum eum nominat? præter Priſcianum, & ſi fortè Tacitum. qui* P. Velleium *agnoſcit* Præſidem exercitus, *vt opinor, in Macedoniâ. Sed ibi tamen* Publius *eſt, qui hîc* Caius: *nec argumentum ſatis firmum, quòd ſit hic ipſe. At Priſciano* Marcus *eſt. qui ex libro eius primo hoc adfert*: Nec minùs clarus eâ tempeſtate fuit Miltiadis filius Conon. *In Agellio etiam* Cn. Velleium *legas: ſed corruptè. Nam in libris ibi melioribus* Vellius *eſt: & tu ſcito* Gellium *reponendum, probum notúmque hiſtoricum priſci æui. Noſter hic natus equeſtri loco, vt videtur: maioréſque eius è Campaniâ. De auo paterno ita indicat:* C. Velleius honoratiſſimo inter illos CCCLX. iudices loco à Cn. Pompeio lectus, eiuſdem, Marcique Bruti ac Ti. Neronis præfectus fabrûm, vir nulli ſecundus in Campaniâ. *Genus à matre, etiam indidem.* Multum, *inquit*, Minatij Magij ataui mei Aſculanenſis tribuendum eſt memoriæ: qui nepos Decij Magij Campanorum principis, celeberrimi & fideliſſimi viri. *Quæ ſanè decora ſtirps & vetus, ab nobili illo Decio Magio: in quam iterùm adoptione, niſi fallor, inſitus Velleij frater. Nam nominat eum* Magium Celerem Velleianum, Legatum Tib. Cæſaris *Delmatico bello. Ipſe Velleius* Tribunus militum in Thraciâ & Macedoniâ: *paullò pòſt* Præfectus equitum in Germaniâ, ſucceſſor officij patris ſui. *Deinde* finitâ equeſtri militiâ, deſignatus Quæſtor: *in Quæſturâ*, remiſsâ ſorte Prouinciæ, Legatus *Tiberij bello Pannonico. cuius etiam triumphantis currum* ipſi fratrique eius, inter præcipuos, præcipuiſque donis adornatos viros, comitari contigit. *Poſtremùm* ipſe fraterque eius deſtinati prætores, *primo Tiberiani imperij anno. An quos alios honores geſſerit, haud ſcio: ſuſpicor tamen de Conſulatu. quia apud Tiberium & Seianum magnus: & in Priſciani dicto loco, Liber vetus ſcribit:* M. Velleius Conſul. *Anne* Conſularem *voluit? Et ſanè ſi is eſt, qui apud Tacitum exercitui præſedit, probabile Conſularem fuiſſe. quia Legati exercituum plerique tales. Plura de vitâ non repperi: minùs de morte. quam*

animus

animus mihi dictat abiiſſe eum in ſtrage illâ amicorum Seiani. Quidni ita credam, hominem tam amicum Seiano, & in hoc ipſo libello publicum eius laudatorem, inter amicos fautoréſque Seiani interfectum? profectò Tacitus & Dio auctores, rarum aliquem ex iis Tiberianæ ſæuitiæ ſuperfuiſſe. Scripta an alia reliquerit, ignoro. Iactat quidem & promittit non vno loco Iuſtæ Hiſtoriæ *volumina: ſed an ediderit ſcripſeritve, quis dicet? Nam quod Geſnerus in Bibliothecâ adnotat, VVolfgangum Lazium habuiſſe* De bello in Sueuos, *nugas arbitramur: ſicut & Georgij Merulæ, qui de integro apud ſe Velleio ſparſit, vanitatem ridemus ambitioſam.*

DE INDICE, ET MATERIE, ET NVMERO HORVM LIBRORVM.

EXSTANT libelli hi duo, nec toti: probi & fidi, donec ad Cæſarum res venias, vbi haud vſquequaque veri. Per adulationem enim multa celat, aut velat: imò & palàm aliter narrat. Diſerti tamen vbique, & eloquentiâ quadam facili ac profluente. Titulus in iis hodie eſt: HISTORIÆ ROMANÆ AD M. VINICIVM COS. nec credo hunc probum eſſe, aut à Velleio. An hæc Hiſtoria? imò nec compendium propriè aut breuiarium hiſtoriæ, ſed ſerie accuratâ temporum Chronicæ quædam Notæ. ſic tamen, vt præcipua rerum, hominum, vrbium, miſceat atque excerpat. An etiam Romana tantùm? mihi non videtur: & totum adeò priorem librum video occupari ferè in rebus Græcanicis atque externis. Quod magis diceremus, ſi integer ille exſtaret. Itaque de Titulo ambigo: & damnare tamen magis gaudeo, quàm immutare. Materiem videamus. Rhenanus, qui primus auctorem hunc è Bibliothecâ Murbacenſi bono publico protulit, cenſe: *Velleium ab vrbis primordio Romanam hiſtoriam omnem, admirabili compendio, duobus his voluminibus fuiſſe complexum.* (Verba eius ad Lectorem.) Miror virum doctum ſic ſcribere. An ab vrbis exordio ille cœpit, qui palàm & ex profeſſo multa ſæcula recenſet, ante eam cogitatam? qui alieniſſima miſcet à Romanis rebus? Librum hunc primorem videto, & aliquis mihi negato. Quid ergo eſt? ego in ſententia quam tetigi hæreo, Velleio propoſitum fuiſſe compendio & annorum ordine complecti res notarum gentium & noti æui. Cœpiſſe eum à Troianis temporibus, aut circà, & pertexuiſſe vno filo ad Conſulatum hunc M. Vicinij: id eſt annum Vrbis DCCLXXXII. Tiberiani autem imperij XVI. Clarum argumentum ex primordio ipſo quod nunc eſt libelli: vbi caſus & res eorum qui à Troia redierunt. Sed plura interciderunt, cùm hîc tantùm Græcorum caſus: non etiam Troianorum, atque adeò nec ipſius Æneæ: quem omittere certè non potuit, auctorem & caput Romanæ ſtirpis. Sed hæc talia, quæ & vbi deeſſe videantur, in locis ſuis aduotabo. Nunc de Numero quid cenſemus? Libelli duo ſunt, ex Rhenani, aut codicis eius, diuiſione. ſed diuiſione herclè parum ſcitâ aut æquabili, ſiquis copiam molemque rerum videat, quæ perierunt. An in vnum & priorem librum incluſeris, quæ à capite omnia deſunt de Græcis à Troiâ redeuntibus & variè ſparſis? quæ poſteà de Antenore, aut Ænea? quæ de Latij & Albæ regibus? quæ de ipſis regibus Romanorum? imò quæ de Conſulibus aut Tribunis militum, vſque ad bellum Numantinum? Nam hæc omnia (vt illa quidem partitio eſt) neceſſariò habuerit libet vnus primus. Non poteſt ô Lector: & profectò plures in priore libro libri, ſi feriò examinas & attendis. Quod ipſum vt in Notis meis facias, quas adtexam, te rogo.

IANI DOVSÆ FILII

AD

IVSTVM LIPSIVM

VIRVM CLARISS.

DE

VELLEIO RESTITVTO

CARMEN.

HOC *veterum in caſtris ritus habuere Quiritum;*
Caſurum cuius potuiſſet dextera ciuem
Eripuiſſe neci, & nigrum producere Parcæ
Stantis in exitium ſtricto iam forfice ſtamen,
Tempora Chaoniæ frondis velaret honore.
Millia at infernas cui plurima miſſa ſub umbras,
Qui domitum impoſitis pedibus calcauerat hoſtem,
Templa triumphali conſcenderet aurea curru.
Quòd merces ſi tanta hominem ſeruantibus unum,
Aut multos mactanti hoſtes, quæ ciuica, LIPSI,
Aut quales tua penſabunt benefacta coronæ;
Qui totq́; illuſtres animas iam pænè ſepultas
Ereptas fatis medio reuocaueris Orco;
Muſarúmque hoſtes, quorum Ignorantia princeps,
Sic cum Barbarie noſtro procul orbe fugaris?
Te cingat muralis honos, tua tempora mille
Circumeant quercus, totidem decorere triumphis;
Virtutis tantæ ſuperabit præmia virtus.
Plus longâ ſoluiſſe fuit caligine ſæcla,
Quàm captos niueis Reges egiſſe quadrigis;
Et plus reſtituiſſe omnes tibi, Roma, triumphos,
Quàm ſemel aurato inuectum Capitolia curru.
Quantumuis aliquis Phrygiâ Syriâve petitos
Oſtentet lapides, totámve impleuit arenam
Spectatis non antè feris, tua gloria maior
Impleuiſſe rudem Romanis artibus orbem.
Hic picturatis ſplendentia marmora venis
Rettulit, auratáſve trabes, oſtrúmve renidens.
Ille riumphatât ſpirantia ſigna Corintho,

Æraq;

Æraq; ab Iſthmiacis auro pollutra fauillis
Vexit ouans; primus Scythicis hic fructibus hortos
Inſtruxit Latios, aſt illi Phaſidos vnda
Orbata eſt auibus; portauit robora quidam
Longinqui nemoris, ſectoſq; Atlantide ſyluâ
Impoſuit niueis barrorum dentibus orbes.
Tu Latio aduexti noſtra hac in ſæcula princeps,
Quod gemmas, quod ebur, quodq; æra Corinthia vincat.
Tu Circi luſus, & luxuriantis arenæ
Delicias, Cilices & olentia pulpita nimbos,
Ipsáque das oculis noſtris viſenda Theatra;
Amphitheatrales quamuis ſuperantia pompas
Edere virtutis plus ſit ſpectacula priſcæ.
Hinc veteres rediere viri, neglectaq; longùm
Nomina, Marcelli, Decij, Fabijq; animaq;
Prodigus ingentis Paullus, fortéſque Camilli,
Et Bruti faſces; Trebia & Thraſymenus & Alpes;
Cannenſéſque animæ referunt ſolatia mortis
Sic potuiſſe mori, latitans obſcurus in vluâ
Attollit cælo Marius caput; vt taceam acta
Romula, quæ narrat Tacitus, moréſque Neronum,
Germanáſque acies, ſteterit quam ſæpè cruentus
Rhenus, & Arctoi ſudarint ſanguine campi:
Omnia quæ ingenij ſi non face colluſtraſſes
Térque quatérque tui, quantâ ſub nocte iacerent?
Singula quid memorem? ſatis hoc, qui pumice terſus
Lipſiaco populi gaudet prodire ſub ora
Cultior, & vires ſenio vernante reſumit,
Vel ſolus poterit VELLEIVS *dicere: narrans;*
Qui primùm populi, quando circumflua Ponto
Inſula cœpta coli quæuis; quæ mœnia aratro
Deſcripta, aut quibus excultus primùm vrbibus orbis:
Additur, ingenium magni quo effulſerit æuo
Mæonidis, cuius viuo de flumine vatum
Tota cohors duxit largos in carmina riuos.
Quis primùm Eleo raptarit puluere currus,
Singula tranſacto celebrans ſollennia luſtro.
Quæ quotiéſque nouos deducta colonia ciues
Ceperit, impreſſo ſignaſſent mœnia ſulco
Quum priùs, aratoq; ruiſſent vomere terram.
Nec non Hiſtoricum paſſim vatumq; recenſet
Ætates, quaq; ars & quo celebrata ſit æuo;
Hinc quantus furor in campo, Gracchiq; tumultus,

 Luxu-

Luxuriam inde refert ſpoliorum, & molibus æquor
Expulſum inſanis, ac rurſus in arua receptum;
Namque quid aut Perſen, debellatúmque Philippum;
Cimbrorum aut referam clades, & vincla Iugurthæ,
Tigranem, Mithridatem, & claſſica Martis Eoi?
Quid ciuile nefas, aut quid te Cæſaris atque
Fortunæ, Cato, victorem, Brutúmque, ratéſque
Actiacas, Cleopatra animos, & cetera narrem?
Omnia quæ gyro noſter ſic claudit in arcto,
Vt tamen haud trito narrantum more ſequatur
Plana modo, ceu qui ſummo vaga retia ducit
Æquore, nec fundo prædam rimatur in imo:
Sed dubia enodans & inobſeruata recludens,
Quidquid in hiſtoriâ pulchrum rarúmve notaſſet,
In medium expoſuit. quæ quamuis omnia rurſus
Inuida obumbrarant effæti obliuia ſæcli;
Ille decor, VELLEIE, *tamen tibi munere* LIPSI,
Ille acceſſit honos, quem nec tua ſæcula quondam
Ipſa habuere tibi, vt fama iam nominis alti
Extremam Calpen & Gangis littora tranes.

A C. VELLEII PATERCVLI HISTORIÆ ROMANÆ AD M. VINICIVM COS.

LIBER PRIMVS.

***[1] tempeſtate diſtractus à duce ſuo Neſtore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob ſegnitiam non vindicatæ fratris iniuriæ, [2] Cyprum appulſus, cognomine patriæ ſuæ Salamina conſtituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupauit; [3] Philippus Ephyram in Theſprotiâ. at rex regum Agamemnon, tempeſtate in B Cretam inſulam reiectus, [4] tres ibi vrbes ſtatuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ memoriâ, Mycenas, Tegeam, Pergamum. idem mox, ſcelere patruelis fratris Ægiſthi, hereditarium exercentis in eum odium, & facinore vxoris oppreſſus, occiditur. [5] regni potitur Ægiſthus per annos VII. hunc Oreſtes, matremque, cum ſociâ conſiliorum omnium ſorore Electrâ, virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à diis comprobatum, ſpatio vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis XC. [6] regnauit LXX. qui ſe etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quòd pactæ eius, Menelai atque Helenæ filiæ Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus & Tyrrhenus fratres cùm regnarent in Lydiâ, ſterilitate frugum compulſi, ſortiti ſunt, vter cum parte multitudinis patriâ decederet. ſors Tyrrhenum contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile ac perpetuum à ſe nomen

Metapontum condita. *Salamin.* *Ephyra.* *Mycena.* *Tegea.* *Pergamus.* *Rex Ægiſthus.* *Oreſtes.* *Pyrrhi cædes.* *Tyrrhenus Italiam venit.*

C

ANIMADVERSIONES.

1. TEMPESTATE DISTRACTVS.] *Quid Græci Troiâ redeuntes paßi ſint aut fecerint, narratio fuit: quæ oppida condiderint, aut vbi fixerint ſedes. De qua tamen propriè hoc initium? Credo de Epio. quò trahit me Iuſtinus lib.* XXI. Metapontini in templo Mineruæ ferramenta, quibus Epius, à quo conditi ſunt, equum Troianum fabricauit, oſtentant. *Et facit Ariſtoteles in admirandis:* Ἐγγὺς Μεταποντίου Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι,* ἃ εἰς τὸν δούρειον ἵππον ἐποίησεν. *Strabo ſimpliciter tamen dixit* Pylios Metapontum condidiſſe. *Stephanus aliiq́;* Metabum *nominarunt. de qua ipſe quin hæc capere poßis, non nego.*

D 2. CYPRVM APPVLSVS, COGNOMINE (*ſcribo* COGNOMINEM) PATRIÆ SVÆ SALAMINA.] *Apud Græcos Latinóſque paßim hæc hiſtoria. Illud notâ non indignum, tempore Iſocratis, Teucri genus adhuc fuiſſe in Cypri regno. In Euagora:* Τεῦκρος δὲ, ὁ τότε δὴ Τροίαν συνεξελὼν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῇ πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλεῦον κατέλιπε: Teucer verò, poſtquam vnà cum aliis Troiam cepiſſet, veniens Cyprum, Salamina ibi condidit, cognominem veteri ſuæ patriæ, & genus quod nunc ibi regni potitur reliquit.

3. PHILIPPVS EPHYRAM.] *Imò* Phidippus, *ex Homero: quod Aldus obſeruauit. Corruptum idem nomen videa in Diodori quinta Bibliotheces, & Strabonis extremo nono. cuius (Strabonis dico) locum totum ſic lego:* Τοὺς δὲ ἀπὸ Ἐφύρας τῆς Θεσπρωτίδος, ἀπογόνους Ἀντίφου καὶ Φειδίππου τῶν Θετταλοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ἐπελθόντας, ἀπὸ Θετταλοῦ τοῦ ἑαυτῶν προγόνου τὴν χώραν ὀνομάσαι. *Quæ corrupta aut mutila vſque adhuc lecta.*

4. TRES IBI VRBES STATVIT, A PATRIÆ NOMINE] *In primogenitâ Rhenani editione (ea puriſſima, & ſæpè nobis dux ad meliora) vâculâ additâ legas:* Statuit, duas à patriæ nomine. *Vulgata ſanè manca eſt. Sed quid hæc igitur ſibi vult? Duplicem patriam fuiſſe Agamemnoni? de Mycenis fateor, & clarum eſt: de Tegeâ, quæ in Arcadiâ, quid ea ad Agamemnonem, nondum legi. Nam* Pergamum, *ſiue, vt Plutarchus in Lycurgo appellat* (Περγαμίαν) *certum eſt à victo Pergamo dictam.*

5. REGNI POTITVR ÆGISTHVS PER ANNOS VII.] *Homerus de hoc ipſo Odyſſ.* III.

Ἑπτάετες δ' ἤνασσε πολυχρύσοιο Μυκήνης.

6. REGNAVIT LXX.] *Valdè diſſentit Euſebianum Chronicon:* Mycenis poſt mortem Ægiſthi Oreſtes regnauit annis XV. *Credo fuiſſe* LXV.

* Forſè εἰς τὸν

7. ANNO

Oreſtis filij. nomen dedit. Poſt Oreſtis interitum, filij eius, Penthelus & Tiſamenus, regnauêre triennio. Tum, ferè [7] anno octogeſimo poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo, quàm *Heraclida.* Hercules ad deos exceſſerat, [8] Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperij fuêre, [9] Temenus, Creſphontes, [10] Ariſtodemus, [11] quorum atauus fuerat. Eodem ferè tempore Athenæ ſub regibus eſſe deſierunt: quarum vltimus rex *Athenæ li'e-rata. Codrus.* fuit Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus: quippe cùm Lacedæmonij graui bello Atticos premerent, reſpondiſſetque Pythius, quorum dux ab hoſte eſſet occiſus, eos futuros ſuperiores; depoſitâ veſte regiâ, paſtoralem cultum induit; immiſtuſque caſtris hoſtium, de induſtriâ, [12] imprudenter rixam ciens interemptus eſt. Codrum cum morte æterna gloria, Athenienſes ſecuta victoria eſt. quis eum non miretur, qui *Medon.* iis artibus mortem quæſierit, quibus ab ignauis vita quæri ſolet? Huius filius Medon primus

A

B

7. ANNO OCTOGESIMO POST TROIAM CAPTAM.] *Nota, firmanda * ſententia noſtra de capite & exordio ſcripti huius Velleiani. Nam manifeſtò computat à Troiâ captâ. Sed in numero annorum Strabo differt; qui lib.* XIII. *ſcribit* Pentiluſh in Thraciam veniſſe ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον: ſexaginta annis poſt Troica tempora, ſub ipſum Heraclidarum reditum in Peloponneſum. *Itaque diſertè ille vult, à Troiâ captâ ad hunc reditum annos eſſe inter tantùm ſexaginta. A Velleio tamen, cùm alij Chronologi, tum vetus ille & induſtrius Chriſtianorum Tatianus ſtat: qui notat* Homerum vixiſſe πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδοτέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἐτῶν: ante Herculidarum reditum, poſt Troianas res paullò minùs annis octoginta. *Idem numerus in Plutarchi De Homero. An igitur non ſcriptum Strabonis corrigendum ſit, tu amice noſter Cauſaubone, qui ſerius illi medicus, vide.*

** In Præmiſſis ad Lectorem.*

8. PELOPIS PROGENIES AB HERCVLIS PROGENIE EXPELLITVR.] *Hoc illud celebre tempus quod crebrò in antiquis Chronicis quaſi nota & character temporum ſignatur.* Reditus Heraclidarum. *Atque ab eo initium plerique faciunt hiſtoriæ veræ. Diodorus lib.* IV. Ἔφορος ὁ Κυμαῖος Ἰσοκράτους ὢν μαθητής, ὑποστησάμενος γράφειν τὰς κοινὰς πράξεις, τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου πραχθέντα συνταξάμενος, ταύτην ἀρχὴν ἐποιήσατο τῆς ἱστορίας, Ὁμοίως δὲ τούτῳ Καλλισθένης καὶ Θεόπομπος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέστησαν τῶν παλαιῶν μύθων. Ephorus Cumanus, Iſocratis diſcipulus, cùm res publicè geſtas ſcribere inſtituiſſet, veteres quidem fabulationes omiſit; illa verò quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initiũ fecit hiſtoriæ ſuæ. Calliſthenes & Theopompus, qui eodem æuo vixerunt, pariter vt ipſe abſtinuerunt à priſcis fabulis. *Varro paullò aliter tamen tempora in hunc finem diſcernit apud Cenſorinum, c.* XXI. Varro, *inquit*, tria diſcrimina temporum eſſe tradit. Primum, ab hominum principio vſque ad Cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur Adelon. Secundum, à Cataclyſmo priore ad Olympiadem primam; quod, quia in eo multa fabuloſa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium, à prima Olympiade ad nos, quod dicitur hiſtoricum: quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur.

9. TEMENVS.] *Quia hic maximus natu, & princeps recenſetur: factum vt ipſi tota res tribuatur, aut eius poſteris. Tertullianus de pallio, cap.* II. Sic & Herculea poſteritas, qui Temeno pariter Peloponneſum occupando producunt. *Id eſt, vnà cum Temeno ſimúlque. Idem corrigendus, de Animâ, capite* XXX. Glorioſi quique occupant terras, vt Scythæ Parthicas, vt Menidæ Peloponneſum. *Legendum*, vt Temenidæ.

10. ARISTODEMVS.] *Ergóne ipſe Ariſtodemus inter duces? Ita velle Velleium appâret: etſi in diſſenſu obſtinato aliorum ſcriptorum. His traditum, Ariſtodemum dum apparatur reditus, fulmine tactum periiſſe. in eius locum liberos veniſſe, Euryſthenen & Proclem. Apollodorus talium rerum diligens* II. *Biblioth.* Ἐκεῖ δὲ ὄντος τοῦ στρατεύματος, Ἀριστόδημος κεραυνωθεὶς ἀπέθανε, παῖδας καταλιπὼν διδύμους, Εὐρυσθένη καὶ Προκλέα: Ibi cùm exercitus Heraclidarum eſſet (*Naupacti, ſcilicet*) Ariſtodemus fulminatus occidit, filios geminos relinquens, Euryſthenen & Proclem. *Eadem aut ſimilia Pauſanias in Corinthiacis, atque alij. Quis à Velleio? damnabam: ſed manum calculúmque tenuit Herodotus. qui Spartanos ipſos docet fuiſſe in eadem hac cum Velleio mente, etſi contra ſcriptorum vulgus. Ille lib.* VI. Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ, λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὕλλου βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην χώραν, τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας: Lacedæmonij nemini poëtarum aſſentientes, tradunt ipſum Ariſtodemum, qui Ariſtomachi, qui Cleodæi, qui fuit Hylli, regnantem eos reduxiſſe in hanc regionem quam nunc obtinent: non autem ipſos Ariſtodemi liberos. *Ergo benè & ex reconditâ ſententiâ Velleius.*

C

D

11. QVORVM ATAVVS FVERAT.] *Diſtinctio interponenda;* Ariſtodemus, quorum. *Nam quem ait fuiſſe atauum? ipſum Herculem. Stemma tale. Hercules Hyllum genuit, hic Cleodæum, hic Ariſtomachum, hic Temenum, Creſphontem, Ariſtodemum. Ex Herodoto ſuprà, aliiſque.*

12. IMPRVDENTER RIXAM CIENS INTEREMPTVS EST.] *Ille imprudenter? imò deditâ operâ & ſtudioſè rixam ciuit. Sed tu verba interpunge, ſententiam & te expedies:* Imprudenter, rixam ciens, interemptus eſt. *Vult interemptum imprudenter, & ab hoſtibus ignaris eum eſſe regem. Quod verum eſt.*

13. In-

A ptimus Archon Athenis fuit. ab hoc poſteri apud Atticos dicti Medontidæ. ſed ij, inſe-
quenteſque Archontes, vſque ad Charopem, dum viuerent, eum honorem vſurpabant.
Peloponneſij, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Atheniſque *Megara condita.*
vrbem condidêre. eâ tempeſtate & Tyria claſſis, plurimùm pollens mari, in vltimo
Hiſpaniæ tractu, in extremo noſtri orbis termino [13] inſulam circumfuſam Oceano,
perexiguo à continenti diuiſam freto, Gades condidit: ab iiſdem poſt paucos annos in *Gades.*
Africâ [14] Vtica condita eſt. Excluſi ab Heraclidis Oreſtis liberi, iactatique cùm variis *Vtica.*
caſibus, tum ſæuitiâ maris, quintodecimo anno [15] ſedem cepêre circa Lesbum inſu-
lam. Tum Græcia maximis concuſſa eſt motibus: Achæi, ex Laconicâ pulſi, eas occu- *Achæi.*
pauêre ſedes, quas nunc obtinent: [16] Pelaſgi Athenas commigrauêre: acerque belli iu- *Pelaſgi.*
uenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cum magnâ ciuium manu, eam regio-
nem armis occupauit, quæ nunc ab eius nomine Theſſalia appellatur, anteà Myrmi- *Theſſalia.*
donum vocitata ciuitas. quo nomine, mirari conuenit eos, qui, Iliaca componentes tem-
B pora, de eâ regione vt Theſſaliâ commemorant. quod cùm alij faciant, Tragici frequen-
tiſſimè faciunt. quibus minimè id concedendum eſt. nihil enim ex perſonâ poëtæ, ſed
omnia ſub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. quòd ſi quis à Theſſalo, Her-
culis filio, eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante
hunc inſequentem Theſſalum ea gens id nominis vſurpauerit. Paullò antè [17] Haletes,
ſextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quæ anteà fuerat Ephyre, clauſtra Pelo-
ponneſi continentem, in Iſthmo condidit. Neque eſt, quod miremur ab Homero no-
minari Corinthum. nam ex perſonâ poëtæ & hanc vrbem & quaſdam Ionum colo- *Corinthus.*
nias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multò poſt Ilium captum
conditæ. [18] Athenienſes in Eubœâ Chalcida, Eretriam colonis occupauêre; Lacedæmo- *Chalcis.*
nij in Aſiâ Magneſiam. Nec multò pòſt Chalcidenſes, orti, vt prædiximus, Atticis,
Hippocle & Megaſthene ducibus, [19] Cumas in Italiâ condiderunt. huius claſſis cur- *Cumæ.*
ſum eſſe directum alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris ſono,
C [20] qualis

13. INSVLAM CIRCVMFVSAM OCEANO.] *Hæc verò mira, ſi Tyria claſſis inſulam condere potuit: quod nos ſcimus vnius eſſe à quo omnia condita. Atqui ſententia ea neceſſariò in his verbis. Reſcribo:* inſulâ circumfuſâ: *& pariter,* diuiſâ. *Nam iſta mens. oppidum Gades conditum in inſulâ Oceano circumfuſâ.*

14. VTICA CONDITA.] *Iuſtinus libro* XVIII. Tyrij, miſſâ in Africam iuuentute, Vticam condidêre. *Mela:* Vtica & Carthago ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.

15. SEDEM CEPERE CIRCA LESBVM.] *Obhæreo. Ambigua & ἀόριστος iſta ſcriptio, Capere locum circa Lesbum. Vbi? in ipſo mari? aut quin igitur nominas*
D *& deſignas? An à ſtili acumine ſubſidium, & reſcribimus?* ſedem cepêre circa Lesbum inſulas? *Inſulas, inquam, multitudinis numero: & ſunt ſanè plurimæ illic, etiam eæ quas ἑκατοννήσους appellarunt, etſi vicenas numero, aut, vt alij, quadragenas. Tentabam etiam:* ſedem cepêre Lesbum inſulam. *eiectâ voculâ, & id valdè volebam: ſed renuunt ſcriptores, quorum nemo mihi auctor de occupatâ ab Oreſtis liberis Lesbo. Etiam Pauſanias de locis circa Lesbum renuit: qui vult in Corinthiacis,* Tiſamenum cum ſuis copiis in partem Græciæ deueniſſe, quæ nunc Achaia dicitur. *Imò idem libro* VII. *initio, periiſſe eum in Achaiâ narrat, prælio cum Ionibus, & in Helice ſepultum. Itaque & nepotes Oreſtis in eâdem Achaiâ collocat, eodem lib.* VII.

16. PELASGI ATHENAS COMMIGRAVERE.] *Dionyſius* I. *Antiquit. accuratè caſus & ſedes Pelaſgorum exſequitur, ſed aliâ omni parte quàm in Atticâ eas ponit. Etiam Strabo, libro* V. *niſi quòd idem (pro Velleij mente) addit:* Hiſtoriæ Atticæ ſcriptores ita Pelaſgorum meminiſſe, vt qui etiam Athenis fuerint, & eos quia vagi fuerint auium modo πελάργους dictos. *Pauſanias pariter lib.* I. *Athenis eas inhabitaſſe vult ipſam arcem.*

17. HALETES, SEXTVS AB HERCVLE.] *Sine circumductione vt loquar, falſum hoc eſt: niſi alij ſcriptores falſi. Pauſanias lib.* II. Ἀλήτης Ἱππότου τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. *Apollodorus totidem penè verbis:* Ἱππότης τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. *Quid dicemus?* quintum *reponi debere, ſicut tamen tanta ſunt λεπτολογήματα hæc Græcorum.*

18. ATHENIENSES IN EVBOEA CHALCIDA, ERETRIAM.] *Strabo conditionem earum vetuſtiorem facit, lib.* X. Ἀμφότεραι, *inquit,* πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὑπ᾽ Ἀθηναίων ἐκτισθῆναι λέγονται: Vtraque (*Chalcis & Eretria*) ab Athenienſibus ante Troiana tempora condita perhibetur.

19. CVMAS IN ITALIA CONDIDERVNT.] *Quod ad Chalcidenſes ſolos Velleius refert, alij etiam cum Eretrienſibus communicant. Dionyſius l.* VII. *& Solinus. Strabo pro Eretrienſibus ſubſtituit Cumanos. Sed hanc varietatem in re caſcâ & tenebris aui obſitâ non miror: miror quid ita Euſebij Chronicon prodat:* Mycena condita in Italiâ, quæ nunc Cumæ. *An* Miſenum *reponimus? ſed diuerſum id à Cumis. Hæreo, & porrigo herbam.*

20. QVA-

Neapolis. [20] qualis Cerealibus ſacris cieri ſolet. Pars horum ciuium magno pòſt interuallo [21] Neapolim condidit. vtriuſque vrbis eximia ſemper in Romanos fides, facit eas nobilitate atque amœnitate ſuâ digniſſimas. ſed aliis diligentior eorum patrij manſit cuſtodia: Cumanos Oſca mutauit vicinia. Vires autem veteres earum vrbium hodieque magnitudo oſtentat mœnium. Subſequenti tempore magna vis Græcæ iuuentutis, abundantiâ vitium ſedes quæritas, in Aſiam ſe effudit. nam & [22] Iones, duce Ione profecti Athenis, nobiliſſimam partem regionis maritimæ occupauêre, quæ hodieque appellatur Ionia; vrbeſque conſtituêre, Epheſum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocæam; multaſque in Ægæo atque Icario occupauêre Inſulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum, Delum, aliaſque ignobiles. Et mox Æolij, eâdem profecti Græciâ, longiſſimiſque acti erroribus, non minùs illuſtres obtinuerunt locos; claraſque vrbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Lariſſam, Myrinam, Mitylenemque, & alias vrbes, quæ ſunt in Lesbo inſulâ. Clariſſimum deinde Homeri illuxit ingenium, [23] ſine exemplo maximum; qui magnitudine operum, & fulgore carminum [24] ſolus appellari Poeta meruit. in quo hoc maximum eſt, quòd [25] neque ante illum, quem ille imitaretur, neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, inuentus eſt. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſ-

(Margin: A — Ionia — Homerus. — B)

20. QVALIS CEREALIBVS SACRIS CIERI SOLET.] *Non quia æs pulſum in Cerealibus tantùm ſacris. id falſum: & ecce*

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Item:

Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti:

Vt omittam Iſidis & Ægyptiaca ſacra cum ſuis ſiſtris. Arnobius etiam vniuersè: Vos æris tinnitibus & tibiarum ſonis perſuaſum habetis deos delectari & affici. *Cur ergo Cerealia eximiè nominat? quia de* nocturno æris ſono *ſermo eſt. & ſacra illa noctu: idq; cum clamore & clangore. Iuſtinus lib.* II. Iuſſis matronis ſolito clamore ac ſtrepitu, etiam in acceſſu hoſtium, ſacra (*hæc Cerealia*) celebrare.

* Ariſt. in Arte poët.

* Ibidem.

21. NEAPOLIM CONDIDIT.] *Imò Palæpolim priùs. Liuius lib.* VIII. Palæpolis erat haud procul inde, vbi nunc Neapolis eſt. Duabus vrbibus idem populus habitabat. Cuius erant oriundi.

* Ibidem.

22. IONES, DVCE IONE.] *Satin' in hac narratiunculâ, ô Velles, φρένες tibi ἔμπεδοι? non videntur. Ionem ducem tu coloniæ huius facis: atqui Auctoritas te oppugnat, & Ratio ipſa. Auctoritas, magnarum ecce teſtium: qui à Nileo, Androclo, & Codri filiis coloniam hanc conſtanter aſſerunt deductam. Strabo libro* VIII. Μετὰ τῶν Κοδριδῶν ἔστειλαν τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἀσίαν: Vnâ cum Codri filiis miſerunt Ionicam coloniam in Aſiam. *Pauſanias libro* VII. Ὁ Νειλεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδρου παίδων ἐς ἀποικίαν ἀπεστάλησαν: Nileus & reliqui Codri filij in coloniam dimiſſi. *& plura vterque ille ſcriptor de tota re diſtinctè. Inter Latinos etiam Tertullianus, de pallio:* Iones Nilei comites Aſiam nouis vrbibus inſtruunt. *Et Ammianus:* Mileſij inter Ionas alios in Aſiâ per Nileum multò antè locati, Codri illius filium, qui ſe pro patriâ bello fertur Dorico deuouiſſe. *Quin & Plutarchus Nileum in hac deductione nominat, libello De Exſilio. Iam ratio in te, à tempore. Verus ille & vetus Ion, Xuthi filius, ducentis penè annis maior hac deductione: quia vixit Danai atque Eumolpi æuo. Quomodo nunc igitur coloniæ dux? Agnoſcimus vel hinc Velleij τὸ παράλογον, pro quo nullus mihi quidem color.*

* In Ione.

* Quinct. x.

* Plin. xxv. cap 11.

23. SINE EXEMPLO MAXIMVM.] *Vel quia nemo poëta ante eum, vel quia nemo poſteà ad eum. id eſt, quia ſine comparatione maximus, & cui neminem adæques. In aere volat hic Pegaſus, ceteri pedibus pulſant terram.*

24. SOLVS APPELLARI POETA MERVIT.] *Amo, amo te Velles, ob hæc indicia. Ille verò non ſummus ſolùm poëtarum, ſed ſolus. Nam quis aliorum non peccat? at iſte* * μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν: ſolus poëtarum non ignorat quid factu ſcriptuque decorum ſit. *Ita magnus Ariſtoteles cenſuit. quem Iulius Scaliger cùm vbique audiat, cur hic ſpreuit? Ille Ariſtotelem quaſi Deum habuit, at hic Homerum. Alibi inquit* * Θεσπέσιος Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους: Diuinus Homerus præter ceteros. *Iterùm:* * Λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε: Dictione & ſententiâ cunctos ſupergreſſus eſt. *Atque hæc ille vir, qui laudum & benignioris iudicij valdè parcus. Quid Plato? ille ipſe qui ciuitate eiecit, cælo aſtendit dignum.* * Ὅμηρος, inquit, ἄριστος καὶ θειότατος τῶν ποιητῶν: Homerus optimus & diuiniſſimus poëtarum. *& paſſim talia præconia in eius ſcriptis. Alias quid accumulem? nemo tam conſentienti iudicio ſapientum omnis æui laudatus eſt: & id ab iis maximè, qui ipſi laudatiſſimi. Abi igitur Imperitia aut Liuor. tu capere, tu carpere, non potes* * immortalem hanc, cæleſtemque naturam. C D

25. NEQVE ANTE ILLVM, QVEM ILLE IMITARETVR, NEQVE POST ILLVM, QVI EVM IMITARI POSSET, INVENTVS EST.] *Vtrumque verum eſt. Nam & Homerus* * primus doctrinarum & antiquitatis parens. *nec poſt eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Nam ergo ipſe Virgilius? non, Velleio quidem iudice: atque etiam acri illo Fabio, cuius hæc verba:* In verbis, ſententiis, figuris, humani ingenij modum excedit, vt magni viri ſit, virtutes eius non æmulatione, quod fieri non poteſt, ſed intellectu ſequi. *Et profectò ita eſt. Omnium rerum, omnium artium, omnis non prudentiæ ſolùm, ſed ſapientiæ, veſtigia aut expreſſa aut recondita ſunt in illo. Quem haud temerè Themiſtius dixit,* προπάτορα καὶ ἀρχηγέτην τῆς

Πλά-

A ſectiſſimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus. Hic [26] longiùs à temporibus belli, quod compoſuit, Troici, quàm quidam rentur, abfuit. nam fermè ante annos DCCCCL. floruit, intra ∞. natus eſt. quo nomine, non eſt mirandum, quod ſæpè illud vſurpat. * hoc enim vt hominum, ita ſæculorum notatur differentia. quem ſi quis cæcum genitum putat, omnibus ſenſibus orbus eſt. Inſequenti tempore imperium Aſiaticum ab Aſſyriis, [27] qui id obtinuerant annis ∞. LXX. tranſlatum eſt ad Medos, [28] abhinc annos fermè DCCLXX. quippe Sardanapalum, eorum regem, molliriis florentem, & nimiùm felicem malo ſuo, [29] tertio & tricesimo loco ab Nino & Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita vt ſemper ſucceſſor regni paterni foret filius, Pharnaces Medus imperio vitaque priuauit. Eâ ætate clariſſimus Graij nominis Lycurgus Lacedæmonius, [30] vir generis regij, fuit ſeueriſſimarum iuſtiſſimarumque legum auctor, & [31] diſciplinæ conuenientiſſimæ vir; cuius quamdiu Sparta diligens fuit, excelſiſſimè floruit. Hoc tractu temporum ante annos v. & LX. quàm vrbs Romana conderetur, ab Eliſsâ Tyriâ, quam quidam Dido autumant, Carthago conB ditur.

Aſſyriorum imperium. *Sardanapalus.* *Lycurgus.* *Carthago condita.*

Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων: primum parentem auctoremque Platonis & Ariſtotelis ſermonem. *Et Dionyſius:* Κορυφὴν ἁπάντων καὶ σκοπὸν, ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσαι κρῆναι: verticem omnium & quaſi ſcopum, ex quo cuncta flumina, cuncta maria, cuncti fontes. *Sed diffundor in laudes viri, quem fateor me non æſtimare, ſed venerari; nec venerari, ſed penè dicam adorare.*

26. LONGIVS A TEMPORIBVS BELLI, &c.] *Omnia in hoc homine ſine (fas ſit dicere) Genio obſcura: Parentes, Patria, Ætas ipſa. Sed de Ætate, certum* C *antiquiſſimum eſſe: & Ioſephus contra Appionem aſſerit,* Nullum omnino apud Græcos, de quo conſtet, ſcriptum exſtare, quod ſit Homeri carminibus antiquius. *Crates & alij* LXXX. *circiter annis à bello Troiano remouent. Ariſtoteles* CXL. *tempore nempe deducta Ionum Colonia. Herodotus* CLXXIII. *At Velleius noſter inferiorem multo facit: & ex eius computatione (tu ſi voles, numera: facile eſt) anni ad Homerum à Troiâ ſint paullò plus* CCLX. *Quæ ipſa Latinorum plurium opinio eſt: expreſſa etiam in Agellio, ſed nunc corrupta. Ille libro* XVII. *in capite illo Chronico:* Homerum ante Romam conditam vixiſſe Siluiis Albæ regnantibus: annis poſt bellum Troianum, vt Caſſius in primo Annalium ſcriptum reliquit, plus centum atque ſexaginta; ante Romam autem conditam, vt Corn. Nepos in primo Chronicorum de Ho-D mero dixit, annis circiter centum & ſexaginta. *Tu emenda:* Annis poſt bellum Troianum plus ducentis atque ſexaginta. *Numquam aliter ſcripſit Caſſius: & euincit ipſa Agellij inſequens ſcriptio. Nam ponit eum vixiſſe ante Romam conditam* annis circiter centum atque ſexaginta. *Atqui ſi prior ille numerus verus: ergo à Troiâ captâ ad Romam natam fuerint modò anni* CCCXX. *Palàm id falſum: & Chronologi conſenſu ſtatuunt ſupra annos* CCCCXXX. *alij plures. Euſebianum etiam Chronicon hic fœdatum: facile emendatu ex hiſipſis.*

27. QVI ID OBTINVERANT ANNIS ∞. LXX.] *De numero ambigo. Largior ille certè in aliis: vt Iuſtino, qui* mille trecentos *annos Syriaco imperio tribuit. Vt Diodoro Siculo, qui* mille quadringentos. *nec longè ab eo Georgius Monachus, qui* ∞. CCCLX. *Euſebius etiam,* ∞. CCXL. *His adducor, vt in Velleio quoque ſcribam* ∞. CCXXX. *qui eſt Oroſianus ferè numerus, lib.* II. *cap.* III.

28. ABHINC ANNOS FERME DCCLXX.] *Ergóne hoc geſtum poſt Romam conditam? non, ex ipſo Velleio & temporum textu. Adde omnino centenariam notam, & ſcribe* DCCCLXX.

29. TERTIO ET TRICESIMO LOCO AB NINO.] *Diodoro Siculo eſt,* Triceſimo *loco ſaltem: at Euſebio,* Triceſimoſexto. *Quid miremur varietatem hanc in re locis temporibúſque remotâ? Sanè res Syriatica parum perſpectè cognita Græcis Latiníſve.*

30. VIR GENERIS REGII.] *Ita. Nam ab Ariſtodemi filio Procle originem duxit, qui rex & poſteri eius Spartæ. Suidam corrige:* Λυκοῦργος Σπαρτιάτης Πατροκλέους ἀπόγονος. *imo* Προκλέους. *Idem error in Plutarchi Lycurgo, vbi ſtirpem hanc inquirit:* Ἀλλὰ Πατροκλέους μὲν τοῦ Ἀριστοδήμου γενεᾶς Σδον. *iterùm* Προκλέους. *Sed & in Platone hoc mendum* III. *de Legib.* Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο. Λακεδαίμονος δὲ Πατροκλῆς καὶ Εὐρυσθένης. *Tolle, tolle. Nam certum ex Apollodoro, Pauſaniâ, Scholiaſte Pindari, aliíſque, Proclem ei fuiſſe verum nomen. Æmilius Probus in Ageſilao:* Mos eſt Lacedæmoniis traditus, vt duos ſemper reges haberent ex duabus familiis Proclis & Euryſthenis, qui Principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuêre. *Cur autem duo ſimul, cauſſa ſiue occaſio à Panegyrico ſcriptore promitur, ad Maximianum:* Sic fit vt tantum vobis imperium commune ſit, & planè, vt gemini illi reges Lacedæmones Heraclidæ remp. pari ſorte teneatis. quamquam hoc vos meliores & iuſtiores, quòd illos mater aſtu coëgit, cùm nemini fateretur, quem priùs edidiſſet in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: vos hoc ſponte facitis.

31. DISCIPLINÆ CONVENIENTISSIMÆ VIR.] *Conantur emendare:* continentiſſimæ. *ſed conantur. Nos ſcribimus,* conuenientiſſimæ viris. *De Lycurgo ſermo eſt, quem auctorem ait ſeueriſſimarum legum & ſimul diſciplina aptiſſima viris. Nónne ita eſt? Spartana illa diſciplina, & inſtitutio, adſtricta, rigida; & quæ verè faceret viros.*

Caranus. ditur. Circa quod tempus [32] Caranus, vir generis regij, ſextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniæ occupauit. à quo Magnus Alexander [33] cùm fuerit ſeptimus decimus, iure [34] materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus „ eſt. [35] Æmilius Sura de annis populi Romani. Aſſyrij, principes omnium gentium, re„ rum potiti ſunt, deinde Medi, poſteà Perſæ, deinde Macedones. exinde, duobus regibus, „ Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo poſt Carthagi„ nem ſubactam deuictis, ſumma imperij ad populum Romanum peruenit. [36] Inter hoc tempus, & initium Nini regis Aſſyriorum, qui princeps rerum potitus, interſunt an- Heſiodus. ni ∞. DCCCCXCV. [37] Huius temporis æqualis Heſiodus fuit, [38] circa CXX. annos diſtinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenij, & molliſſimâ dulcedine carminum memorabilis, otij quietiſque cupidiſſimus, vt tempore tanto viro, ita operis auctoritate, proximus. qui vitauit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriamque, & parentes, teſtatus eſt. ſed [39] patriam, quia multatus ab eâ erat, contumelioſiſſimè. Dum in externis moror, incidi in rem domeſticam, maximique erroris, & multum diſcrepantem au- Capua condita & Nola. ctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, [40] à Tuſcis Capuam Nolamque conditam, ante annos ferè DCCCXXX. quibus equidem aſſenſerim. ſed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eiſdem Tuſcis conditam, ac ſubinde Nolam: ſtetiſſe autem Capuam, antequam à Romanis caperetur, annis circiter

32. CARANVS, VIR GENERIS REGII.] *Iterúmne hoc commatium,* vir generis regij? *Atqui paullò antè prainit de Lycurgo. Cenſeo hic ineptè inſitum. deletor. Quid ſi nec è regibus Caranus? non legi: ſed hoc tantùm.* Κάρανος εἷς τῶν Ἡρακλειδῶν. Caranus vnus ex Herculis poſteris. *Ita Suidas. Vide & Solinum cap.* XV. *& Pauſaniam lib.* IX. *extremo: & diffusè Iuſtinum libro* VII.

33. CVM FVERIT SEPTIMVS DECIMVS.] *Vide iterùm varietatem, & ride.* Duodecimus *eſt Iuſtino:* vigeſimuſquartus *Euſebio. Iam in totâ ſummâ quàm differunt? Iuſtinus* triginta *modò reges ad Perſea Philippi F. numerat: Euſebius* quadraginta: *Liuius non niſi* viginti. *Ideò malè curioſi illi, qui hîc ex Iuſtino Velleium corrigunt.*

34. MATERNI GENERIS ACHILLE AVCTORE.] *Nam Alexander per Olympiam genus ad Neoptolemum referebat. auctor Plutarchus. Hoc adſpectu ſequentes quoque Macedonum reges Achillæum genus iactarunt: vt Philippus ille pater Perſis, cui bellum Romani fecêre. Silius:*

Hic gente egregius, veteriſque ab origine regni
Æacidum ſceptris, proauoque tumebat Achille.

Et ita interpretandi Propertiani iſti verſus:

Et Perſen proaui ſimulantem pectus Achillis,
Quique tuas proauus fregit Achille domos.

Interpretandi? imò & corrigendi. Nam in vett. ſcriptiſq. libris reperio, ſtimulantem. *benè, ſi amplius etiam emendes,* proauo, *&,* Achille. *Ordo & ſententia verborum hæc eſt: Teſtor Perſen, qui ſtimulabat excitabatq. ſe ad magna, proauo Achille; ſiue memoriâ rebuſq. geſtis Achillis. Omnino hæc ſententia. Vulgata friuola aut falſa. Quomodo Perſes ſimulauerit pectus magnanimi herois, qui ipſe palam timidiſſimus & ignauiſſimus hominum? Res geſta atque exitus eius leguntor.*

35. ÆMILIVS SVRA DE ANNIS.] *Sintne hæc integra, & ſine hiatu; imò ſintne Velleiana, addubito. Non ſoles inſerere aut aduocare verba auctorum, nec in compendio iſto valdè decet. Tamen ſunto. Quis iſte Æmilius Sura? non repperi. Hoc tantùm, in Plinij Indicibus aliquoties laudari* Manilium Suram. *An illum teneas, an hunc ſubſtituas, tu vide.*

36. INTER HOC TEMPVS, ET INITIVM NINI.] *Cautè lege. Quod hoc tempus? an Velleianum, vti ſolet numerare? minimè. ſed hoc, quo ſumma rerum, victis Macedonibus & Antiocho, peruênit ad Romanos. Ab eo inquam tempore ſurſum computando ad Ninum, tot ſunt anni. Niſi obſeruas, numeri nimis falſi.*

37. HVIVS TEMPORIS ÆQVALIS HESIODVS.] *Cuius item temporis? non iam dicti, ſed retrorſum flecte oculos ad Caranum. Cùm ille ad regnum venit, hic ad Muſarum fontes. Iſta ipſa coniunctio temporum ſuggerit, totum illud Æmilianum inſiticium eſſe, & ab alio quàm Velleio adtextum.*

38. CIRCA CXX. ANNOS DISTINCTVS AB HOMERI ÆTATE.] *Scio quid iam olim, quid hodie, ſuper hac re ſcriptum: tamen venia mihi vnius liberioris iudicij eſto. Arbitror & imbibi Heſiodum vetuſtiorem Homero eſſe. Quin alter ab altero verſus & hemiſtichia pluſcula ſumpſerit, negari non poteſt: ſed meis auribus atque animo maior ſimplicitas, &, vt ſic dicam, rudior antiquitas in Heſiodo compáret. atque ille præiuerit magnus vates maximo vatum.*

39. PATRIAM, QVIA MVLTATVS AB EA ERAT, CONTVMELIOSISSIME.] *Extant hodieq. y verſus malè amici in natale ſolum:*

Νάσσατο δ᾽ ἄγχ᾽ Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέποτ᾽ ἐσθλῇ.

40. A TVSCIS CAPVAM NOLAMQVE CONDITAM.] *De Capuâ conditâ variæ ſententiæ, & alibi promptæ: nec libet exſequi. De Nolâ, ab* Iapygibus conditam *eam Iuſtinus ait: at Solinus cap.* VIII. *à* Tyriis. *Quod Solinianum iure miratus ſum. nam quæ alia opida, in Italia eo tractu, Tyrij condiderunt? nos non legimus, & fidenter reſcribimus, à* Tyrrhenis: *vt conſentiat cum Velleianâ traditione. aut ſi fortè,* Thuriis. *Sanè & Polybius* Tyrrhenos habitaſſe *ait* Phlegræos campos, qui circa Capuam & Nolam ſunt.

41. CER-

A circiter CCLX. quod ſi ita eſt; cùm ſint à Capuâ capiâ anni CCXL. vt condita eſt, anni ſunt ferè D. Ego (pace diligentiæ Catonis dixerim) vix crediderim, tam maturè tantam vrbem creuiſſe, floruiſſe, concidiſſe, reſurrexiſſe. Clariſſimum deinde omnium ludicrum [41] certamen, & ad exercitandam corporis animique virturem efficaciſſimum, Olympiorum initium habuit, auctore Iphiro Elio. [42] is eos ludos mercatumque inſti- *Olympia.* tuit [43] ante annos, quàm tu M. Vinici conſulatum inires, DCCCCIV. hoc factum eodem loco inſtituiſſe fertur [44] abhinc annos fermè ∞. CCL. [45] Atreus, cùm Pelopi patri funebres ludos faceret. quo quidem in ludicro [46] omnis generis certaminum Hercules victor exſtitit. [47] Tum Athenis perpetui Archontes eſſe deſierunt, cùm fuiſſet vltimus Alcmæon: cœperuntque in denos annos creari. quæ conſuetudo in annos LXX. manſit: ac deinde annuis commiſſa eſt magiſtratibus reſp. Ex iis, qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops, [48] vltimus Eryx; ex annuis, primus Creon. [49] Sextâ Olym-

Archontes temporary Ath. nu. Mox annui.]

B

41. CERTAMEN OLYMPIORVM INITIVM HABVIT.] *Varia ſuper origine nobilium ludorum dicta ſcriptaque ſunt: ſed nemo tamen initium ad Iphitum hunc retulit, dumtaxat inſtaurationem. Atque adeò à primo initio ad huius tempus ſunt anni circiter* CDXXX. *Non ergo putamus Velleium* παραλόγως *ita ſenſiſſe ſiue ſcripſiſſe. In primogeniâ editione eſt:* auctorem Iphitum Elium. *Hinc lego:* Certamen Olympiorum initum, habuit auctorem Iphitum Elium. *Tunc nouiter, inquit, initum, longo ſcilicet poſt inſtitutionem interuallo. Ipſe certè ſtatim adiungit, & fatetur ab Atreo eos primitus inſtitutos.*

42. IS EOS LVDOS MERCATVMQVE INSTITVIT.] *An potiùs* reſtituit? *Tamen fero etiam* Inſtituit, *nempe perpetuos iſtos & certâ qua-*
C *dam lege. Poteſt & inſtitutio ad Mercatum referri, quaſi non is anteà. Sic autem appellat, quod Græci* πανήγυριν. *Strabo de templo Olympia, l.* VIII. Τὴν αὔξησιν ἔλαβε διά τε τὴν πανήγυριν, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακόν.

43. ANTE ANNOS, QVAM TV M. VINICI CONSVLATVM INIRES, DCCCCIV.] *Atqui prima Olympias Iphitea praceddit dumtaxat natalem vrbis (ex Velleij mox ſententiâ) annis* XXII. *Sunt autem ab illo ad conſulatum Vinicij anni* DCCLXXXII. *Itaque clarum eſt, ſcribi debere:* DCCCIV. *detractâ centenariâ notâ.*

44 ABHINC ANNOS FERME ∞. CCL.] *Ergo aliter paullo & laxiùs quàm alij, Velleius putat. Nam Clemens Alexandrinus, à ludis primis ad Iphitaos ſpatium facit* CDXXVII. *annorum: Euſebius, Bedas, alij,* CDXXX. *Atqui ex hac Velleianâ ſummâ neceſſum*
D *eſt fuiſſe* CDXLVI. *Malim certè hîc ſcribere,* ∞. CCXI. *vt minus paullò exorbitet.*

45. ATREVS, CVM PELOPI PATRI FVNEBRES LVDOS.] *Rara aut noua hæc ſententia, vt multa nobis in Velleio. Nam plerique alij, non ad Atreum, ſed ad Herculem gloriam hanc referunt: quia, vt ille inquit,* quidquid vbique magnificum eſt, in claritatem eius referre conſentimus. *Atqui Velleius vult Herculem dumtaxat hîc certaſſe, nec* ἀγωνοθέτην *fuiſſe, ſed* ἀγωνιστήν. *Illud etiam alibi reperio, ludos hos factos in honorem Pelopis defuncti, & fuiſſe funebres. Clemens Ad Gentes:* Piſa autem vobis, ô Græci, eſt ſepulchrum aurigæ Phrygis, & Pelopis inferiæ. *Ipſe Apollodorus qui Herculem auctorem facit, tamen Pelopis aram exſtructam hîc agnoſcit, grande argumentum pro ſententiâ Velleianâ. A quo enim iuſtiùs tales ludi aut honos, quàm à filio? Verba Apollodori:* Ἔθηκε δὲ καὶ τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Πέλοπός τε βωμὸν ἱδρύσατο: Inſtituit & Olympicum certamen, & Pelopi aram poſuit. *Opinio autem quæ Herculem auctorem facit, originem habuit ab Homero: qui de quattuor equis certatoribus & victoribus meminit, interceptis ab Augeâ Elienſium rege. Vide, ſi voles, locum ipſum Iliados λ. ver. 697. Itaque paſſim Grammatici & Hiſtorici tranſeunt in hanc partem: imò & Pindarus diſertis verbis Olymp. Eid. β.* Ὀλυμπιάδα δ' ἔστασεν Ἡρακλέης ἀκρόθινα πολέμου. *Non diſſentit tamen ſolùm, ſed refutat Strabo libro* VIII. *& docet Homericis verſibus non hanc eſſe mentem.*

46. OMNIS GENERIS CERTAMINVM HERCVLES VICTOR.] *Videtur dicere Herculem victorem fuiſſe in omni genero certaminum. At damnat reiicitque valdè Pauſanias: qui abundè & accuratè de his talibus libro* V. *Ille igitur tradit, primis ludis* Iolaum curru, Iaſium equo ſingulari, Caſtorem curſu, Pollucem ceſtibus viciſſe. ipſum Herculem. famâ ferri, luctâ & pancratio. *Itaque malim verba hæc ſic diſtingui & accipi, vt ſit: Quo in ludicro Hercules victor fuit, ludicro inquam omnis generis certaminum.*

47. TVM ATHENIS PERPETVI ARCHONTES ESSE DESIERVNT.] *Quando? & quo refers hoc* Tum? *an ad Olympiadem primam? Videtur ex ſerie ſermonis. Tamen ratio aut certè auctoritas diſſuadet: aliique volunt, Archontes iſtos deſiiſſe demum Olympiadis ſeptimæ anno primo. Ita clarè Euſebius, & Dionyſius Halicarnaſſeus, l.* I. *Antiq. vbi de conditu vrbis Romæ. Aut benignè igitur laxeque interpretare,* Tum, *id eſt annis aliquot pòſt: aut potiùs mecum cenſe hiatum defectumque hîc eſſe, & periiſſe quæ interſerutt à primâ Olympiade ad ſextam.*

48. VLTIMVS ERYX.] *In Euſebio eſt* Eryxias.

49. SEXTA OLYMPIADE.] *Omnino, nec aliter poteſt, ex ratiocinatione quam adiungit. Nam ſcribis,* poſt viginti duos annos *à primâ, Romam conditam. Id neceſſariò eſt Sexta Olympiadis anno tertio. quæ ipſa Varronis ſententia, Plutarchi, Eutropij & aliorum eſt. Diſſentiunt alij: non miror. Hoc valdè, virum magnum, vbi argumentum hoc ex profeſſo tractat, ſcripſiſſe, Velleium ſentire conditam Romam Septima Olympiadis anno ſecundo.*

Roma condita. Olympiade, poſt duo & viginti annos, quàm prima conſtituta fuerat, [50] Romulus, Martis filius, vltus iniurias aui, Romam vrbem Parilibus in Palatio condidit. à quo tempore ad vos conſules anni ſunt DCCLXXXII. id actum [51] poſt Troiam captam annis CDXXXVII. id geſſit Romulus, adiutus legionibus [52] Latini, aut ſui: (libenter enim iis, qui ita prodiderunt, acceſſerim:) cùm aliter firmare vrbem nouam, tum vicinis Veientibus, aliiſque Etruſcis, ac Sabinis, cum imbelli & paſtorali manu vix potuerit. quamquam, iam Aſylo facto inter duos lucos, auxit. *Aſylum. Patres.* Hic centum homines electos, appellatoſque Patres, inſtar habuit conſilij publici. hanc originem nomen Patriciorum habet. Raptus virginum Sabinarum, A

* * * * * * *

Bellum Perſic. [53] quam timuerat hoſtis, expetit. nam [54] biennio adeò varia fortuna cum conſulibus conflixerat, vt plerumque ſuperior fuerit, magnamque partem Græciæ in ſocietatem ſuam perduceret. Quin Rhodij quoque, fideliſſimi anteà Romanis, tum dubiâ fide, ſpeculati fortunam, proniores regis partibus fuiſſe viſi ſunt: & rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris initiis, neque ſuæ reſpondit conſuetudini. B Tum ſenatus populuſque Romanus L. Æmilium Paullum, *Æmilius Paullus.* qui & [55] prætor & conſul triumphauerat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus poteſt, conſulem creauit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quàm tergiuerſanter perniecioſam reip. pugnam inierat, tam fortiter in eâ mortem obierat. *Perſeus victus.* is Perſeum ingenti prœlio apud vrbem nomine Pydnam in Macedoniâ, fuſum fugatumque, caſtris exſuit, deletiſque eius copiis, deſtitutum omni ſpe coëgit è Macedoniâ profugere: quam ille linquens, in inſulam Samothraciam profûgit, templique ſe religioni ſupplicem credidit. ad eum Cn. Octauius

50. ROMVLVS VLTVS INIVRIAS AVI.] *Dehinc ad res Romanas iam delabitur. Vbi ergo Latini Albanique reges, & omnis illa ſtirps Æneæ? An credibile eſt eum initia ipſa rerum Romanarum omiſiſſe, qui tam curioſè exſecutus ſit externa? non poteſt. & hic quoque aut antè alibi lacuna grandis.*

51. POST TROIAM CAPTAM ANNIS CDXXXVII.] *Qui largiſſimè computant, efficiunt tantum* CDXXXII. *plerique alij pauciores. Et hercules à Troiâ captâ ad primam Olympiadem Africanus annos interponit* CCCCVIII. *Tatianus* CCCCVII. *è Latinis plerique & Euſebij Chronicon,* CCCCVI. *aut* CCCCV. *Quibus ſi addas Velleij iſtos* XXII. *medios ad natam Romam, non explebis vulgatam ſummam. Ego igitur recidendam Septenariam notam cenſeam, ſiue manis Denariam. Vtrouis modo accommodes ad aliquam è ſententiis prodictis.*

52. LATINI, AVI SVI.] *Obſecro, an* Latino *nomen fuit auo Romuli? quem teſtatiſſimum eſt Numitorem fuiſſe. Niſi tamen ſententia rarioris adſectator Velleius, quam in Dionyſio quoque habes:* natum Romulum ex Electrâ Latini filiâ. *Sed vix opinor, & potiùs litterula adiecta ſcribam,* Latinis. *Vult legiones fuiſſe è Latio.*

53. * QVAM TIMVERAT HOSTIS.] *Defectus clarus, & aliis tam notatus. Scito autem deeſſe Romanos omnes reges, Romanos omnes conſules Tribunóſve militum, vſque ad annum* DLXXXII. *id eſt, plus dimidiâ parte ſcripti Velleiani. Et aliquis credet conſecta hæc omnia in libellum vnum priorem fuiſſe? non qui attendet. Sed in hiſipſis verbis, quid narratum, aut quæ ſententia? de Perſe rege Macedonum fuit: quem aut grauiorem multò hoſtem fuiſſe, quàm exſpectaſſent. Itaque legam,* exſtitit, *non* expetit: *quaſi fuiſſet,* grauior quàm timuerat, hoſtis exſtitit. *Timuerat autem, nempe populus Romanus.* C

54. BIENNIO ADEÒ VARIA FORTVNA REM GESSIT.] *Biennio tantùm? at quadriennium tenuit hoc bellum. Sed rectè tamen Biennium: quia priores duo anni ſaltem in fortunâ variâ, reliqui magis proſperi Romanis.*

55. PRÆTOR ET CONSVL TRIVMPHAVERAT.] *Ab Antiquariis noſtris (Sigonio & Manutio) erroris damnatur Velleius, aut exſcriptor: nec vmquam in Præturâ triumphaſſe Paullum. Ergo corrigunt:* Paullum qui & priore conſulatu triumphauerat. *ſed ipſi corrigendi. Ego rectè & verè aio à Velleio id ſcriptum. Lapis Romæ:*

L. ÆMILIVS. L. F. PAVLLVS
COS. II. CENS. AVGVR
TRIVMPHAVIT. TER

Si ter triumphauit Paullus, quando primùm niſi in Præturâ? Nam duo alij triumphi manifeſtò in conſulatu vtroque interuenerunt: prior de Liguribus, hic de Perſe. Triumphaſſe autem in Præturâ etiam Plutarchus ſatis argumento eſt: qui ait, miſſum Paullum adhuc Prætorem in Hiſpaniam Proconſulari imperio, cum faſcibus duodecim, ibi cecidiſſe ad XXX. ∞. hoſtium. *In Liuio* XVIII. millia *legas, libro* XXXVI. *ſed nempe de ſolis Luſitanis. Si autem tot millia cæſa, nónne debitus triumphus? Imò & delatus. quod ex Liuio ibidem colligas, qui mox addit* decretam ſupplicationem, ob res ab Æmilio in Hiſpaniâ geſtas: *at eo ſemper ferè dux triumphi. Sed & idem Liuius de triumpho indicat in Epitomâ* XLVI. *Triumphauit ergo, & marmori ac Velleio hoc credamus. Adde & Suidam in* Αἰμίλιος. D

56. RA-

A uius prætor, qui claſſi præerat, peruenit; & [56] ratione magis, quàm vi, perſuaſit, vt ſe Romanorum fidei committeret. ita Paullus maximum nobiliſſimumq; regem in triumpho duxit. *Triumphatus.* quo anno & Octauij, prætoris naualis, & Anicij, regem Illyriorum Gentium ante currum agentis, triumphi fuêre celebres. Quàm ſit aſſidua [57] eminentis fortunæ comes Inuidia, altiſſimiſque adhæreat, etiam hoc colligi poteſt, quòd, cùm Anicij Octauiique triumphum nemo interpellaret, fuêre, qui Paulli impedire obniterentur: cuius tantum priores exceſſit, vel magnitudine regis Perſei, vel ſpecie ſimulacrorum, vel modo pecuniæ, vt [58] bis millies centies H-S. ærario contulerit, & omnium anteactorum comparationem amplitudine vicerit. Per idem tempus, cùm Antiochus Epiphanes, qui *Antiochus rex.* Athenis Olympieum inchoauit, tum regem Syriæ, Ptolemæum puerum Alexandriæ obſideret; miſſus eſt ad eum legatus [59] M. Popillius Lænas, qui iuberet incepto deſiſtere: mandataque expoſuit; & regem, deliberaturum ſe dicentem, circumſcripſit virgulâ, iuſſitque, priùs reſponſum reddere, quàm egrederetur finito arenæ circulo. ſic [60] cogi-

B tationem regiam Romana diſiecit conſtantia; obeditumque imperio. Lucio autem *Æm. Paulli domeſtica clades.* Paullo, magnæ victoriæ compoti, quattuor filij fuêre. ex iis duos, natu maiores, vnum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paternâ maieſtate, præter ſpeciem nominis, vigoremque eloquentiæ, retinenti, in adoptionem dederat; alterum Fabio Maximo: duos, minores natu, prætextatos, quo tempore victoriam adeptus eſt, habuit. Is cùm in concione extra vrbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum ſuorum commemoraret, deos immortales precatus eſt, vt, ſi quis eorum inuideret operibus, ac fortunæ ſuæ, in ipſum potiùs ſæuirent, quàm in remp. quæ vox, veluti oraculo emiſſa, magnâ parte eum ſpoliauit ſanguinis ſui. nam alterum ex iis, quos in familiâ retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum poſt pauciores amiſit dies. Aſpera circa hæc tempora cenſura Fuluij Flacci, & Poſtumij Albini fuit. quippe Fuluij cenſoris [61] frater, & quidem conſors, Cn. Fuluius ſenatu motus eſt ab iis cenſoribus. Poſt victum captumque Perſeum, qui quadriennio pòſt in liberâ cuſtodiâ Albæ deceſſit, Pſeudo-philippus, à *Perſei obitus. Pſeudo-philippus ſurgit.* mendacio ſimulatæ originis appellatus, qui ſe Philippum, regiæque ſtirpis, ferebat,

C cùm eſſet vltimæ, armis occupatâ Macedoniâ, aſſumptis regni inſignibus, breuî temeritatis pœnas dedit. quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici [62] nomen *Q. Metellus victor.* inditum, præclarâ victoriâ ipſum, gentemque ſuperauit; & immani etiam Achæos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic eſt Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuêre *Eius monumenta Romæ.* circumdatæ [63] duabus ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ nunc Octauiæ porticibus

56. RATIONE MAGIS, QVAM VI.] *Velim*, oratione magis.

57. EMINENTIS FORTVNÆ COMES INVIDIA.] *Atque etiam (ætas omnis vidit) fama eminentis. Liuius in hac ipsâ re dixerat:* Intacta inuidiâ media ſunt, ad ſumma ferè tendit.

D 58. BIS MILLIES CENTIES H-S.] *Variant in ſummâ. Liuius ait*, Summam omnis captiui auri argentique fuiſſe H-S. millies ducenties: *nimis infra Velleianum calculum, niſi emendas (ego ita optem)* bis millies. *Nam in Plinio quoque*, intuliſſe Æmilius Paullus *legitur*, Prædam pondo trium millium: *ſiue, vt manu ſcripti*, ſeſtertium ter millies. *Itaque hoc quoque fecerit augendo numero Liuiano, quoniam grandius quàm vel illud Velleij.*

59. M. POPILLIVS LÆNAS.] *Plinius errat, qui hunc* C. Octauium *appellat, & hiſtoriam ſine facta duplicia miſcet ac confundit. Qui nuper Plinium recenſuit & adnotauit, fruſtrà eſt in viro defendendo. Tu, ſi voles, fontem ipſum erroris eius reperies in Ciceronis Philippicâ Nonâ.*

60. COGITATIONEM REGIAM.] *Non negabis aptius eſſe:* contationem regiam. *Tardabat enim reſpondere, & deliberaturum ſe dixerat.*

61. FRATER, ET QVIDEM CONSORS.] *Placebat legere*, concors. *ſed deſino, cùm in Liuio quoque legam libro* XLI. Frater germanus, &, vt Valerius Antias tradit, cenſoris etiam conſors erat. *Conſortem autem hîc interpretor, cum Gloſſis priſcis, κοινόβιον eiuſdem menſa eiuſdémque tecti.*

62. NOMEN INDITVM.] *Probè, non tamen purè. Nam in primogenitâ editione eſt:* inditum erat. *Scribo:* inditum hæret.

63. DVABVS ÆDIBVS SINE INSCRIPTIONE.] *Plinius de hiſdem:* Neque Sauron & Batrachum oblitterati conuenit, qui fecêre templa Octauiæ porticibus incluſa. *Sed an Ædes ea ſine inſcriptione? aſſerit Velleius: negat idem Plinius. qui ſic libro* XXXVI. *c.* V. Intra Octauiæ porticus in Iunonis æde, Æſculapius ac Diana. *Et eodem capite ſub finem, alterum templum inſcribit* Ioui. *Quid nos dicimus? Velleium de aliâ inſcriptione ſenſiſſe, non numinis, ſed hominis, eiúſque qui dedicauit.*

bus ambiuntur, fecerat; quique [64] hanc turmam ſtatuarum equeſtrium, quæ frontem A
ædium ſpectant, hodieque maximum ornamentum eius loci, ex Macedoniâ detulit. cuius turmæ hanc cauſſam referunt: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo, ſingulari talium auctore operum, vt eorum equitum, qui ex ipſius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expreſsâ ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque iis interponeret. Hic idem, [65] primus omnium Romæ ædem ex marmore in iis ipſis monumentis molitus, vel magnificentiæ, vel luxuriæ princeps fuit. Vix vllius gentis, ætatis, ordinis hominem inueneris, cuius felicitatem fortunæ Metelli compares.

Felicitas mira.

nam, [66] præter excellentes triumphos, honoreſque ampliſſimos, & principale in rep. faſtigium, extentumque vitæ ſpatium, & acres innocentéſque pro rep. cum inimicis contentiones, quattuor filios ſuſtulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit ſuperſtites, & honoratiſſimos. mortui eius lectum pro Roſtris ſuſtulerunt quattuor filij, vnus conſularis & cenſorius, alter conſularis, tertius conſul, quartus candidatus conſulatus: quem honorem adeptus eſt. Hoc eſt nimirum magis, feliciter de vitâ migrare, quàm B
mori. Vniuerſa deinde, vt prædiximus, inſtincta in bellum Achaia, cùm pars magna, eiuſdem Metelli Macedonici virtute, armiſque, tracta erat, maximè Corinthiis in arma, cum grauibus etiam in Romanos contumeliis, inſtigantibus. deſtinatus ei bello gerendo conſul Mummius. Et ſub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quidquid de Carthaginenſibus diceretur, credere, quàm quia credenda afferebantur, ſtatuit ſenatus Carthaginem excidere. ita eodem tempore P. Scipio Æmilianus, vir auitis P. Africani, paterniſque L. Paulli virtutibus ſimillimus, omnibus belli ac togæ dotibus, ingeniique ac ſtudiorum eminentiſſimus ſæculi ſui, qui nihil in vitâ, niſi laudandum, aut fecit, aut dixit, ac ſenſit: quem, Paullo genitum, adoptatum à Scipione, Africani filio, diximus, ædilitatem petens conſul creatus eſt. Bellum Carthagini, iam ante biennium à prioribus conſulibus illatum, maiore vi intulit; cùm antè in Hiſpaniâ murali coronâ, in Africâ obſidionali donatus eſſet; in Hiſpaniâ verò etiam ex prouocatione, ipſe modicus virium, immanis magnitudinis hoſtem interemiſſet. Eamque vrbem, C
magis inuidiâ imperij, [67] quàm vllius temporis noxiæ, inuiſam Romano nomini, funditus

Achaicum bellum.

Scipio Æmilianus.

Bellum Punicum tertium.

Carthago euerſa.

64. HANC TVRMAM STATVARVM.] *An de iſtâ Plinius capiendus, lib.* XXXIV.? Alexandrum amicorumque eius imagines ſumma omnium ſimilitudine Lyſippus expreſſit. Has Metellus, Macedoniâ ſubactâ, tranſtulit Romam. *Apparet. turbat tamen quòd Amicos appellat, qui aliis non niſi milites ſunt, atque adeò Arriano ſaciales. Ipſe ita libro* I. Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τοὺς εἴκοσι καὶ πέντε ἐν τῇ πρώτῃ προσβολῇ ἀπέθανον, καὶ τούτων χαλκαῖ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἑστᾶσιν, Ἀλεξάνδρου κελεύσαντος Λύσιππον ποιῆσαι: E Macedonibus circiter viginti quinque primâ aggreſſione ceciderunt, eorumque æneæ imagines in Dio opido poſitæ, Alexandro iubente à Lyſippo eas fieri. *Similia in Alexandro Plutarchus. Sed Plinius in opinione fuiſſe, quâ Velleius, videtur: qui ſcribit hos* equites ex ipſius *(Alexandri)* turmâ apud Granicum ceciſſe. *Si è turmâ regiâ, profectò aſſidui apud eum, aliis digniores, & quaſi amici. Quod autem Arrianus notat Statuas eas in Dio poſitas: alij* Iouis templum *verterunt. nec valdè repugnem, niſi quòd de Dio opido magis ſignatè & probabiliter ceperis. quoniam Liuius l.* XLIV. *prodidit hanc* vrbem exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum. *Eſt in Macedoniâ, regione Pieriâ.*

65. PRIMVS OMNIVM ROMÆ ÆDEM EX MARMORE MOLITVS.] *Quid intellegit? Vtrúmne marmoream ædem primitus à Metello in vrbe Româ ſtructam? an potiùs, vrbis ipſius Romæ templum? Nam cultam eam vt Diuam, ac templa araſque paſſim poſitas* [*] *alibi à nobis dictum. Si hæc mens, (& puto:) notabile ſanè principium adorationis huius ſiue adulationis. Quod Smyrnæi apud Tacitum* III. *Annal. gloriantur* ſe primos templum vrbis Romæ ſtatuiſſe: *à ſententiâ nos non dimouet, quoniam de primis prouincialium hoc capiendum eſt. At ſi prior ſententia cuiquam placeat; illi expediendum eſt quæ ſit iſta Ædes, & cui Deo? cur non nominat? Nam de priuatâ ipſius Metelli (vt omittam, quòd* Ædes *eo ſenſu magis ſcripſiſſet) non potes capere: quia marmor ſerius adhibitum ad ædificia priuatorum. Plinium vide. qui tamen originem primam marmoris quaſiuit magis, quam inuenit. Eò magis Velleij hæc notanda.* D

66. PRÆTER EXCELLENTES TRIVMPHOS.] *Plures ergo Metellus hic triumphauit? non inuenio. imò ſemel, & de Macedoniâ tantùm. Itaque Valerius de hac ipsâ eius felicitate, libro* VII. Specioſiſſimi triumphi prætextam largita eſt. *Vnum ecce agnoſcit. Reſcribi velim:* præter excellentem triumphum.

67. QVAM VLLIVS TEMPORIS NOXIÆ.] *Editio prima:* quàm vllius eius temporis. *Hinc fecerim:* quàm vllis eius temporis noxis. *Non enim vult numquam eos peccaſſe aut nocuiſſe, ſed non illo tempore cùm decretum. Idque verum eſt.*

[*] In Com. ad Tacit.

68. ANTE

A ditus ſuſtulit, fecitque ſuæ virtutis monumentum, quod fuerat aui eius clementiæ. Carthago diruta eſt, cùm ſteti ſſet annis DCLXVII. abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio COS. Hunc finem habuit Romani imperij Carthago æmula; cum quâ bellare maiores noſtri cœpere Claudio & Fuluio COS. [68] ante annos CCXCVI. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires. ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit. neque ſe Roma, iam terrarum orbe ſuperato, ſecutam ſperauit fore, [69] ſi nomen vſquam ſtantis maneret Carthaginis. adeò odium, certaminibus ortum, vltra metum durat. & ne in victis quidem deponitur, neque antè inuiſum eſſe deſinit, quàm eſſe deſiit. Ante triennium, quàm Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendæ eius auctor, L. Cenſorino, M. Manlio COS. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum, poſt annos DCCCCLII. quàm ab Halete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. vterque imperator, deuictæ à ſe gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus eſt Achaicus. nec quiſquam

Catonis Cenſorij mors.

Corinthus euerſa.

B ex nouis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicauit. Diuerſi imperatoribus mores, diuerſa fuêre ſtudia. quippe Scipio tam elegans liberalium ſtudiorum, omniſque doctrinæ & [70] auctor & admirator fuit, vt Polybium, Panætiumque, præcellentes ingenio viros, domi militiæque ſecum habuerit. neque enim quiſquam hoc Scipione elegantiùs interualla negotiorum otio diſpunxit: ſemperque aut belli, aut pacis ſeruiit artibus: ſemper inter arma, ac ſtudia verſatus, aut corpus periculis, aut animum diſciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, vt captâ Corintho, cùm maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quàm in tantum ea intelligi; & quin hac prudentiâ illa imprudentia decori publico fuerit conuenientior.

Scipionis & Mummij collatio.

Cùm faciliùs cuiuſque rei in vnum contracta ſpecies, quàm diuiſa temporibus, oculis
C animiſque inhæreat; [71] ſtatui priorem huius voluminis, poſterioremque partem, non inutili rerum notitiâ in artum contractâ, diſtinguere, atque huic loco inſerere, quæ quoque tempore, poſt Romam à Gallis captam, deducta ſit colonia iuſſu ſenatus. nam militarium & cauſſæ, & auctores, & ipſarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus [72] ciuitates propagatas, auctumque Romanum nomen communione iuris, haud intempeſtiuè ſubtexturi videmur. Poſt ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt,

Coloniarum diſtinctio deductio.

68. ANTE ANNOS CCX[illegible].] *Iuſta computatio*, CCXCII. *Paullo ante etiam*, CLXXIV.

69. SI NOMEN VSQVAM, &c.] *Confuſio & corruptio ſparſa per circumductiones huius corpus. Implexa omnia aut inepta: tu ſic expedies.* ſi nomen vſquam ſtantis maneret Carthaginis: (adeò odium certaminibus ortum vltra metum durat, & ne in victos quidem deponitur.) neque antè inuiſa eſſe deſiit, quàm eſſe deſiit. *Egregiam acutamque ſententiam ſic efficimus. obſerua. Primùm parentheſi in-*
D *cludenda Gnome eſt, quam opportunè narratiunculæ huic miſcet: in quâ* victos *legimus, non* victis, *hac mente: vt velit odium diutinâ æmulatione aut contentione firmatum radices ita agere, vt nec in victos ſubiectóſque deponatur, & certent non de honore, ſed de vitâ. Tum deinde continuanda iterùm oratio & narratio: legendúmque* Inuiſa, *non* Inuiſum, *vt ad Carthaginem ipſam referatur: itémque* Deſiit, *non* Deſinit. *Atque ita lucem fecerimus, niſi fallor, ſententiæ vniuerſæ.*

70. AVCTOR ET ADMIRATOR.] *Nimia pro Scipione laus, fuiſſe doctrina omnis auctorem. Scribo,* fautor: *& id Principi ac militari viro conuenit.*

71. STATVI PRIOREM HVIVS VOLVMINIS, POSTERIOREMQVE PARTEM, &c.] *Obſerua. Ergóne in priore libelli huius parte catalogus ſimilis? ipſe palàm dicit. Sed quæ fuerit huius voluminis prior pars, id verò non liquet. An cœpit ab vrbe conditâ? an potiùs ab eâ captâ? Hoc ego crediderim, ratiocinatione factâ ex mole & congerie rerum. Ibi igitur opportunè Colonias recenſuit, ſed eas dumtaxat quæ deducta à natâ vrbe ad eamdem à Gallis captam. Fuerunt autem numero ſeptemdecim, notæ omnes & pleræque inclytæ. Fauet noſtra coniectura hoc: quòd, niſi illic recenſuiſſet, cur hîc omitteret? cur de induſtriâ & teſtatò ordiretur,* poſt ſeptem annos, quàm Galli vrbem ceperunt? *Sanè omiſſio illa aliter prætexi aut excuſari non poteſt.*

72. CIVITATES PROPAGATAS.] *Quas ciuitates? logi & flocci. Scribe:* ciuitatem propagatam, *ſingulari numero: & accipe de Romanâ. Ego, inquit, colonias recenſebo? & eâdem operâ, communicatam cum finitimis ciuitatem. Vtrumque enim ad ampliationem imperij ſpectat: ſiue cùm miſſi in exteros è ciuibus coloni, ſiue cùm exteri admiſſi in ciues. Clarum hoc ex ipſo contextu Velleij: cui paſſim inſeritur,* Aricini in ciuitatem recepti. *item:* Acerranis ciuitas data. *& plura tu vide.*

 73. CAM-

runt, *Sutrium* deducta colonia eſt, & poſt annum *Setina*, nouemq́ue interiectis annis A *Nepe*; deinde, interpoſitis duobus & triginta, *Aricini* in ciuitatem recepti. Abhinc annos autem CCCL. Sp. Poſtumio, Veturio Caluino cos. [73] *Campanis* data eſt ciuitas, partiq́ue *Samnitium* ſine ſuffragio: & eodem anno *Cales* deducta colonia. Interiecto deinde triennio *Fundani* & *Formiani* in ciuitatem recepti, [74] eo ipſo anno, quo Alexandria condita eſt. inſequentibuſq́ue conſulibus, à Sp. Poſtumio, Philone Publilio cenſoribus *Acerranis* data ciuitas. & poſt triennium *Tarracinam* deducta colonia. interpoſitoq́ue quadriennio, [75] *Luceria*; ac deinde, interiecto triennio, *Sueſſa, Aurunca*, & *Saticula*, *Interamnaq́ue* poſt biennium. Decem deinde hoc munere anni vacauerunt. tunc *Sora* atque *Alba* deductæ coloniæ, & *Carſeoli* poſt biennium. at quinctùm Fabio, Q. Decio Mure quartùm cos. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, *Sinueſſam*, *Minturnaſque* miſſi coloni, poſt quadriennium *Venuſiam*. interiectoq́ue biennio, M'. Curio & Rufino Cornelio cos. *Sabinis* ſine ſuffragio data ciuitas. id actum ante annos fermè CCCXX. at *Coſſam* & *Paſtum* abhinc annos fermè CCC. Fabio Dorſone & Claudio Caninâ cos. interiecto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci filio cos. *Ariminum*, *Beneuentum* B coloni miſſi; & ſuffragij ferendi ius *Sabinis* datum. at initio primi belli Punici *Firmum* & *Caſtrum* colonis occupata: & poſt annum *Æſernia*, poſtq́ue XXII. annos *Æſulum* & *Alſium*, *Fregellæque* poſt biennium; proximoq́ue anno, Torquato, Sempronioq́ue cos. *Brundiſium*, & poſt triennium *Spoletium*; quo anno Floralium ludorum factum eſt initium. poſtq́ue biennium deducta *Valentia*, &, ſub aduentum in Italiam Hannibalis, *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum Hannibal in Italiâ moratur, neque proximis poſt exceſſum eius annis, vacauit Romanis colonias condere; cùm eſſet in bello conquirendus potiùs miles, quàm dimittendus, & poſt bellum vires refouendæ magis, quàm ſpargendæ. Cnæo autem Manlio Volſone, & M. Fuluio Nobiliore cos. *Bononia* deducta colonia, abhinc annos fermè CCXVII. &, poſt quadriennium, *Piſaurum*, ac *Potentia*; interiectoq́ue triennio, *Aquileia* & *Grauiſca*, & poſt quadriennium *Luca*. Eodem temporum tractu, quamquam [76] apud quoſdam ambigitur, *Puteolos*, *Salernumq́ue*, & *Buxentum* miſſi coloni: *Auximum* autem in Picenum, abhinc annos fermè C CLXXXVII. ante triennium, quàm Caſſius cenſor, à Lupercali in Palatium verſus, theatrum facere inſtituit: [77] cui in demoliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & [78] conſul Cæpio teſtirête. quod ego inter clariſſima publicæ voluntatis argumenta numerauerim. Caſſio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ appellantur, deuicit, conſulibus, *Fabrateria* deducta eſt, abhinc annos fermè CLVII. &, poſt annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagoq́ue* in Africâ prima, vt prædiximus, extra Italiam, colonia condita eſt. de *Dertonâ* ambigitur. *Narbo* autem

73. CAMPANIS DATA CIVITAS.] *Imò ante data, ſi Liuio fides, lib.* VIII. Campanis equitibus, honoris cauſâ, quia rebellare cum Latinis noluiſſent, ſine ſuffragio ciuitas data. *Id ipſe refert in Conſules L. Furium, C. Manium: eſſetq́, quadriennium ante Velleij notam. Sed enim Liuius ibi ſignatè de equitibus tantùm commemorat, noſter de Campanis vniuerſis. Illi ergo beneficio hoc priores affecti.*

74. EO IPSO ANNO, QVO ALEXANDRIA CONDITA.] *Idem Patauinus conditam vult C. Pætilio, L. Papirio Curſore* COSS. *& Solinus cum eo, capite* XXXV. *itémque Caſſiodorus. Hoc eſſet quadriennio ſeriùs, quàm pro Velleij calculo.*

75. LVCERIA.] *Decennio toto Liuius diſſentit. Quid iſta faſtidioſè colligam? Commentarius proprius huic rei inſtituendus ſit: quam tamen ſatis induſtriè liberunt Sigonius & Onufrius boni vindices rerum Romanarum.*

76. APVD QVOSDAM AMBIGITVR.] *Ita. Nam Liuius ecce libro* XXXIV. *deductos Puteolos vult anno* DLX. *quod eſſet ante Bononiam, Potentiam, & omnes iam dictas.*

77. CVI IN DEMOLIENDO.] *Sententia clamat* D *legend.* emoliendo. *Cœperat moliri theatrum: emoliri non potuit, ciuitate & Scipione reſiſtente.*

78. CONSVL CÆPIO.] Scipio *ſcribendum, idq́, certum eſt: ſed an tunc* Conſul? *Conſularem eum fuiſſe, & iam abiiſſe honore illo, Epitoma Liuij & Faſti euincunt. Nam de Scipione Naſicâ ſermo eſt, qui Conſul ſecundùm fuit, biennio ante Valerium Meſſallam & Caſſium Longinum Cenſores. Quomodo ergo Conſul id impedierit? Tamen haut temerè in Velleio mutem, qui tempora fortaſſis Cenſura huius aliter digeſſit. præſertim cùm Appianus pro eo* I. *Ciuil.* Τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ, *inquit,* Σκιπίων ὕπατος κατεῖλε τὸ θέατρον ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἤρχετο: Eodem tempore Scipio Conſul diruit theatrum, quod cœperat Lucius Caſſius.

79. QVÆ,

A autem *Marcius* in Galliâ, M. Porcio, Q. Marcio cos. abhinc annos circiter CLIII. deducta colonia eſt: poſt tres & viginti annos in Vagiennis *Eporedia*, Mario ſexies, Valerioque Flacco cos. Neque facilè memoriæ mandauerim, [79] quæ, niſi militaris; poſt hoc tempus deducta ſit.

Cùm hæc particula operis velut formam propoſiti exceſſerit: quamquam intelligo; mihi, in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me, rotæ, pronívе gurgitis, ac verticis modo, nuſquam patitur conſiſtere, pænè magis neceſſaria prætereunda, quàm ſuperuacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem, ſæpè agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, ſignem ſtylo. Quis enim abundè mirari poteſt, quòd eminentiſſima cuiuſque profeſſionis ingenia, [80] in eam formam, & in idem artati *Artes & ſtudia vno æuo.* temporis congruens ſpatium, & quemadmodum clauſa capsâ, alioque ſepto diuerſi generis animalia, nihilominùs ſeparata alienis, [81] in vnum quoque corpus congregantur; ita cuiuſque clari operis capacia ingenia in ſimilitudinem & temporum, &
B profectuum, ſemetipſa ab aliis ſeparauerunt? Vna, neque multorum annorum ſpatio diuiſa, ætas, per diuini ſpiritus viros, Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtrauit tragœdias: *Tragici Græci.* vna priſcam illam & veterem, ſub Cratino, Ariſtophane, & Eupolide, comœdiam: *Comici.* ac [82] nouam comicam Menandrus, æqualeſque eius ætatis magis quàm operis, Philemon ac Diphilus, & inuenêre intra pauciſſimos annos, neque imitanda reliquêre. Philoſophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos [83] paullò *Philoſophi.* antè enumerauimus, quanto poſt Platonis Ariſtoteliſque mortem floruêre ſpatio? Quid ante Iſocratem, quid poſt eius auditores, eorumque diſcipulos, clarum in oratoribus fuit? *Oratores.* [84] adeò quidem artatum anguſtiis temporum, vt nemo memoriâ dignus alter ab altero videri nequiuerint. neque hoc in Græcis, quàm in Romanis, euênit magis. nam, niſi aſpera ac rudia repetas, & inuenti laudanda nomine, in Attio, circaque *Tragici Latini* eum Romana tragœdia eſt: dulceſque Latini lepôris facetiæ [85] per Cæcilium, Terentiumque, *Comici.* & Afranium [86] ſub pari ætate nituerunt. Hiſtoricos, (vt & Liuium quoque *Hiſtorici.*
C priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quoſdam veteres & obſcuros, minùs LXXX. annis circumdatum æuum tulit. vt nec poëtarum in antiquius, citeriúſve proceſſit vbertas. *Poëtæ.* at oratio, ac vis forenſis, perfectumque proſæ eloquentiæ decus, vt idem ſeparetur Cato, (pace P. Craſſi, Scipioniſque, & Lælij, & Gracchorum, & Fannij, & Ser. *Oratores.* Galbæ dixerim) ita vniuerſa ſub principe operis ſui erupit Tullio: vt delectari ante eum pauciſſimis, mirari verò neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit. Hoc idem euenisſe grammaticis plaſtis, pictoribus, ſcalptoribus, vt quiſque *Artifices alij.* temporum inſtiterit notis, reperiet, eminentia cuiuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata. Huius ergo, præcedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines congregantis & in ſtudium par, [87] & in emolumentum, cauſſas cùm ſemper requiro, num-

D 79. QVÆ, NISI MILITARIS.] *Videtur ergo duo genera Coloniarum facere, Ciuilem & Militarem. Illam dicere, quæ ex ciuibus togatis & miſcellis deducta: hanc, quæ è legionibus cohortibúſve, cùm militiâ ſcilicet defuncta collocabantur in opidis & agris, & id quaſi præmium habebant ſanguinis pro rep. fuſi. Sed tamen Velleius, quidquid excuſet, ne Togatas quidem illas cum curâ ſatis enumerauit. Video omiſſas in hoc recenſu colonias ad* XIX. *& quaſdam ex iis vel maximè illuſtres. E Liuio diſces.*

80. IN EAM FORMAM, ET IN IDEM ARTATI TEMPORIS CONGRVENS SPATIVM.] *Congrua magis lectio:* in eamdem formam. *itémque:* congruant. *Velim etiam interrogatione clauſulam attolli.*

81. IN VNVM QVOQVE.] *Scribe,* quæque. *& paullo antè:* aliôve.

82. NOVAM COMICAM MENANDRVS.] *Vox* comicam *redundat, & aſcititia eſt. Statim,* imitandam, *pro* imitanda *ſcribe.*

83. PAVLLÒ ANTE ENVMERAVIMVS.] *Vbi enumeraſti? nuſquam in iis quæ nunc ſunt. Periit ea quoque pars, & doleo.*

84. ADEÒ QVIDEM ARTATVM.] *Lubet legere:* adeoque iidem artati.

85. PER CÆCILIVM, TERENTIVMQVE, ET AFRANIVM.] *Ergo Plautum inter laudabiles Comicos omittis? quò tibi mens, quæ antè recta? Sed iudicio hoc factum, non neglectu aut contemptu: quia Plautus paullum iſtis maior, nec fecerit ad Velleianæ opinionis firmamentum.*

86. SVB PARI ÆTATE.] *Corrige,* ſuppari.

87. ET IN EMOLVMENTVM.] *Inſpicienti legendum*

numquam reperio, quas eſſe veras confidam, ſed fortaſſe veriſimiles, inter quas has ma- A ximè. *Cauſſa eiuſce connexus.* Alit æmulatio ingenia: & nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturaque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, aſcendit in ſummum: difficiliſque in perfecto mora eſt: naturaliterque, quod procedere non poteſt, recedit. &, vt primò ad conſequendos, quos priores ducimus, accendimur: ita, vbi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperauimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit; &, quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, &, velut occupatam relinquens materiam, quærit nouam: præteritoque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus: ſequiturque, vt frequens ac mobilis tranſitus maximum [88] perfecti operis impedimentum ſit. Tranſit admiratio [89] ad conditionem temporum, & ad vrbium. *Certa vrbes certis artibus clara.* Vna vrbs Attica [90] pluribus annis eloquentiæ, quàm vniuerſa Græcia, operibuſque floruit; adeò vt corpora gentis illius ſeparata ſint in alias ciuitates, ingenia verò ſolis Athenienſium muris clauſa exiſtimes. Neque ego hoc magis miratus ſim, quàm, neminem Argiuum, Thebanum, Lacedæmonium oratorem; aut, dum vixit, auctoritate, aut poſt mortem memoriâ dignum exiſtimatum. B [91] quæ vrbes, & multæ aliæ, talium ſtudiorum fuēre ſteriles, niſi Thebas vnum os Pindari illuminaret. nam Alcmana, Lacones falsò ſibi vindicant.

gendum mecum videbitur, emolimentum. *Nam hoc ait, Ingenia congregari à quoque ſaculo & in idem ſtudium, & in parem ferè effectum. Volunt idem, & idem ferè emoliuntur. Tamen & vulgatum fero, ac ſuio.*

88. PERFECTI OPERIS IMPEDIMENTVM SIT.] *Reſiſto. Perfecti patratiq́, operis quomodo aliquod impedimentum eſſe poteſt? nec dij quidem, vt vetus verbum habuit, reuocauerint aut impedierint facta. vide num legend.* indicamentum ſit. *Velleij mens ita ſuadet, qui iam antè dixit* difficilem in perfecto moram eſſe: *& ingenia noua laudis ſtimulo alior ſum trahi, & quærere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc eſſe perfecti operis indicium, tranſiri vulgò ad aliud opus.*

89. AD CONDITIONEM TEMPORVM.] *Legendum docuimus*, ab conditione temporum. *Quod notatum quoque video Iac. Sceckio eximia ſpei iuueni, ſi manet in viâ rectâ. Nam immodeſtia multorum cogit me adoleſcentiam timidè laudare.*

90. PLVRIBVS ANNIS ELOQVENTIÆ, QVAM VNIVERSA GRÆCIA, OPERIBVSQVE FLORVIT.] *Scribebam:* eloquentiæ, quàm vniuerſa Græcia, operibus effloruit. *Vel magis:* eloquentiâ quàm vniuerſa Græcia vberiuſque floruit. *Duo celebrat in celebribus illis Athenis, quòd & diutiùs illic eloquentia & quòd copioſiùs prouenerit.*

91. QVÆ VRBES, ET MVLTÆ ALIÆ.] *Tria hæc poſtrema verba ab alienâ manu eſſe arbitramur: eoq́; inducenda.*

C. VEL-

A

C. VELLEII PATERCVLI
HISTORIÆ ROMANÆ
AD M. VINICIVM COS.
LIBER SECVNDVS.

POTENTIÆ Romanotum prior Scipio viam aperuerát, luxuriæ poſterior aperuit. quippe, remoto Carrhaginis metu, ſublaraque *Luxus Romæ increuit.*
B imperij æmulâ, non gradu, ſed præcipiri curſu à virtute deſcitum, ad vitia tranſcurſum; vetus diſciplina deſerta, noua inducta; in ſomnum à vigiliis, ab armis ad voluptates, à negotiis in otium conuerſa ciuitas. [1] tum Scipio Naſica in Capitolio porticus, tum, quas prædiximus, Metellus, tum in circo Cn. Octauius multo amœniſſimam moliri ſunt: publicamque magnificentiam ſecuta priuata luxuria eſt. Triſte deinde, & contumelioſum bellum in Hiſpaniâ, duce latronum *Bellum Viriathinum.* Viriatho, ſecutum eſt: quod ita variâ fortunâ geſtum eſt, vt ſæpiùs Romanorum gereretur aduerſâ. ſed, interempto Viriatho fraude magis, quàm virtute, Seruilij Cæpionis, *Numantinum.* Numantinum grauius exarſit. hæc vrbs [2] numquam x̄. plura, quàm propriæ iuuentutis, armauit. ſed, vel ferociâ ingenij, vel inſcitiâ noſtrorum ducum, vel fortunæ indulgentiâ, cùm alios duces, tum Pompeium, magni nominis virum, ad turpiſſima deduxit fœdera, (hic primus è Pompeiis conſul fuit) nec minus turpia ac deteſtabilia Manci- *Mancini fœdus.*
C num Hoſtilium conſulem. ſed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum vere- *Et deditio.* cundia. quippe, non recuſando perduxit huc, vt per Feciales nudus, ac poſt tergum religatis manibus, dederetur hoſtibus: quem illi recipere ſe negauerunt, ſicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere vnius lui ſanguine. Immanem deditio Mancini ciuitatis mouit diſſenſionem. quippe Ti. Gracchus, *Ex eâ ſeditio Ti. Gracchum.* Ti. Gracchi, clariſſimi atque eminentiſſimi viri, filius, P. Africani ex filiâ nepos, quo Quæſtore & auctore id fœdus ictum erat, nunc grauiter ferens aliquid à ſe factum infirmari, nunc ſimilis vel iudicij vel pœnæ metuens diſcrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vitâ innocentiſſimus, ingenio florentiſſimus, propoſito ſanctiſſimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & naturâ & induſtriâ, mortalis conditio recipit, P. Mucio Scæuolâ, L. Calpurnio conſulibus, abhinc annos CLXII. deſciuit à bonis; pollicituſque toti Italiæ ciuitatem, ſimul etiam promulgatis agrariis legibus, [3] om- *Turbat.* nibus ſtatum concupiſcentibus, ſumma imis miſcuit; & in præruptum, atque anceps periculum adduxit remp. Octauioque collegæ, pro bono publico ſtanti, imperium

D

ANIMADVERSIONES.

1 TVM SCIPIO NASICA IN CAPITOLIO PORTICVS.] *Quando? an euersâ Carthagine? minimè, ſed remoto tamen eius metu. Cùm iaceret Carthago, inſurgere luxus apud Romanos cœpit: & structa hæc, quæ dicit. Scipio quidem porticus has fecit Cenſor, vt ipſe paullò pòſt adnotat: hoc fuit decem circiter ante verſam Carthaginem annis. Simile de Metello, & de Octauio. Tum igitur, benignè interpretabere: & quaſi dixiſſet, ſub id tempus.*

2. NVMQVAM x̄ PLVRA, QVAM PROPRIÆ.] *Tranſpoſita videntur, ordinandáque:* numquam plura quàm x̄ propriæ.

3. OMNIBVS STATVM CONCVPISCENTIBVS.] *Nobis hæc impura. Quid eſt* concupiſcere ſtatum? *aut quis ſic è priſco Latio? Quid hoc etiam ad Gracchi leges? Emendo:* omnium ſtatum concutientibus.

rium abrogauit: III. viros agris diuidendis, [4] coloniiſque deducendis, creauit ſe ſocerum- A
Scipio Naſica: que ſuum conſularem Appium, & Gracchum fratrem, admodum iuuenem. tum P. Sci-
pio Naſica, eius, qui optimus vir à ſenatu iudicatus erat, nepos, eius, qui cenſor porticus
in Capitolio fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Africani
In Gracchum dux. patruus, priuatuſque, & togatus, cùm eſſet conſobrinus Ti. Gracchi, patriam cognationi
præferens, &, quidquid publicè ſalutare non eſſet, priuatim alienum exiſtimans, ob
eas virtutes primus omnium abſens pontifex max. factus eſt, cùm datâ læuo brachio
togæ laciniâ, ex ſuperiore parte Capitolij, ſummis gradibus inſiſtens, hortatus eſt, qui
ſaluam vellent remp. ſe ſequerentur. Tum optimates, ſenatus, atque equeſtris ordinis
pars melior, & maior, & intacta pernicioſis conſiliis plebs, inruere in Gracchum, ſtan-
Eius cædes. tem in areâ cum cateruis ſuis, & concientem pænè totius Italiæ frequentiam. is fugiens,
decurrenſque cliuo Capitolino, fragmine ſubſellij ictus, vitam, quam glorioſiſſimè de-
gere potuerat, immaturâ morte finiuit. Hoc initium in vrbe Româ ciuilis ſanguinis,
gladiorumque impunitatis fuit. inde ius vi obrutum, potentiorque habitus prior; diſcor-
diæque ciuium, anteà conditionibus ſanari ſolitæ, ferro diiudicatæ; bellaque non cauſ- B
ſis inita, ſed prout eorum merces fuit. quod haud mirum eſt. non enim ibi conſiſtunt ex-
empla, vnde cœperunt, ſed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latiſſimè euagandi
ſibi viam faciunt: &, vbi ſemel recto deërratum eſt, in præceps peruenitur: nec quiſ-
quam ſibi putat turpe, quod alij fuit fructuoſum. Interim, dum hæc in Italiâ geruntur,
Ariſtonicus. Ariſtonicus, mortuo rege Attalo, à quo Aſia populo Romano hereditate relicta erat,
ſicut relicta poſteà eſt à Nicomede Bithynia; mentitus regiæ ſtirpis originem, armis
Cum eo bellum. eam occupat. is, victus à M. Perpernâ, ductuſque in triumpho, ſed M/. Aquilio capite
pœnas dedit, cùm, initio belli, Craſſum Mucianum, virum iuris ſcientiſſimum, deceden-
tem ex Aſiâ proconſulem interemiſſet. Et P. Scipio Africanus Æmilianus, qui Carthagi-
nem deleuerat, poſt tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterùm conſul, miſſuſ-
Numantia capta. que in Hiſpaniam, fortunæ, virtutique, expertæ in Africâ, reſpondit in Hiſpaniâ; & in-
tra annum ac tres menſes, quàm eò venerat, circumdatam operibus Numantiam, exci-
ſamque æquauit ſolo. nec quiſquam vllius gentis hominum ante eum clariore vrbium C
excidio nomen ſuum perpetuæ commendauit memoriæ. quippe, exciſâ Carthagine, ac
Numantiâ, ab alterius nos metu, alterius vindicauit contumeliis. Hic, eum interrogan-
Scip. Africano libertas. te tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi cæde ſentiret, reſpondit: ſi is occupandæ
reip. animum habuiſſet, iure cæſum. Et, cùm omnis concio acclamaſſet: Hoſtium, in-
quit, armatorum toties clamore non territus, quî poſſum veſtro moueri, quorum no-
Moritur, aut necatur. uerca eſt Italia? Reuerſus in vrbem, intra breue tempus, M/. Aquilio, C. Sempronio
cos. abhinc annos CL. [5] poſt duos conſulatus, duoſque triumphos, & bis exciſos terro-
res reip. manè in lectulo repertus eſt mortuus, ita vt quædam eliſarum faucium in
ceruice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita eſt quæſtio: eiuſque cor-
pus velato capite elatum eſt, cuius operâ ſuper totum terrarum orbem Roma extule-
rat caput: ſeu fatalem, vt plures, ſeu conflatam inſidiis, vt aliqui prodidêre memoriæ,
mortem obiit. vitam certè digniſſimam egit, quæ nullius ad id temporis, præter-
quam auito, fulgore vinceretur. [6] deceſſit anno fermè LVI. de quo ſi quis ambiget, D
recur-

tibus. *Et profectò verum eſt. Leges iſtæ Tiberij, inquit, omnium fortunas & ſtatum concutiebant. Quomodo? quia agros iamdiu poſſeſſos, alienatos, venditos, in dotem datos, iterùm vindicabant in publicum, & auferebant dominis priſcis. Itaque omnes in metu, & fortunæ plurium incertæ. Appianus & Plutarchus pulchrè hoc deducunt: ille primo Ciuilium, hic in Gracchis. Tu vide. Quòd ad phraſin, imò quod ad mentem, pariter Velleius infrà de Caij legibus:* Nihil immotum, nihil tranquillum, nihil denique in eodem ſtatu tinebat.

4. COLONIISQVE DEDVCENDIS.] *Colonias ergo deduxit Tiberius? caue credas. Litterula ne te induxerit, quin magis tolle. Nam ſcripſit Velleius,* coloniſque. *Intellegit autem hos quibus agri adſignati, quiq; in eas deducendi, futuri coloni eorum ſine cultores. Γεωργὺς, inquam, ὐκ ἐποίκυς.*

5. POST DVOS CONSVLATVS, DVÓSQVE TRIVMPHOS.] *Cur omittis Cenſuram & Auguratum? quæ vtraque in priſca lapide:*

P. CORNELIVS PAVLLI. F. SCIPIO
AFRICANVS COS. II. CENS.
AVGVR. TRIVMPHAVIT. II.

6. DECESSIT ANNO FERME LVI.] *Meta temporum, quas Velleius mox ponit, euincunt ſcripſiſſe eum* LIV.

7. Et

A recurrat ad priorem conſulatum eius, in quem creatus eſt anno XXXVI. ita dubitare deſinet. Ante tempus excifæ Numantiæ, præclara in Hiſpaniâ militia A. Bruti fuit, qui, penetratis omnibus Hiſpaniæ gentibus, ingenti vi hominum vrbiumque potitus numero, *Bellum in Hiſpaniâ.* aditis quæ vix audita erant, Gallæci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam ſeuerum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, vt, cùm vrbem, Contrebiam nomine, in Hiſpaniâ oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eôdem protinus ſubire iuberet, facientibuſque omnibus in procinctu teſtamenta, *Q. Metelli rigor.* velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito, perſeuerantia ducis, quem moriturum miſerat, militem victorem recepit. tantum effecit miſtus timori pudor ſpeſque deſperatione quæſita. Hic virtute ac ſeueritate facti; at Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſimus. Deinde decem interpoſitis annis, qui Ti. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupauit furor, tam virtutibus eius *C. Gracchi turbæ.* omnibus, quàm huic errori ſimilem, ingenio etiam eloquentiaque longè præſtantiorem. qui cùm, ſummâ quiete animi, ciuitatis princeps eſſe poſſet, vel vindicandæ fraternæ

B mortis gratiâ, vel præmuniendæ regalis potentiæ, eiuſdem exempli tribunatum ingreſſus, longè maiora [7] & acriora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italicis, extendebat eam penè vſque Alpes, diuidebat agros; vetabat quemquam ciuem plus D. iugeribus habere: quod aliquando lege Liciniâ cautum erat: noua conſtituebat portoria; nouis coloniis replebat prouincias; iudicia à ſenatu transferebat ad equites; frumentum plebi dare inſtituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem ſtatu relinquebat: quin alterum etiam continuauit tribunatum. hunc L. Opimius *Comprimitur Opimio.* conſul, qui prætor Fregellas exciderat, perſecutus armis, vnaque Fuluium Flaccum, conſularem ac triumphalem virum, æquè praua cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberij fratris III. virum nominauerat, eumque ſocium regalis aſſumpſerat potentiæ, morte afficit. id vnum nefariè ab Opimio proditum, quòd capitis non dicam Gracchi, ſed ciuis R. pretium ſe daturum, idque auro repenſurum propoſuit. Flaccus, in Auen- *Flacci cædes.*

C tino armatos ad pugnam cieus, cum filio maiore iugulatus eſt. Gracchus profugiens, cùm iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miſerat, ceruicem Euporo ſeruo præ- *Gracchi cædes.* buit, qui non ſegniùs ſe ipſe interemit, quàm domino ſuccurrerat. Quo die ſingularis Pomponij, equitis R. in Gracchum fides fuit, qui, more Coclitis, ſuſtentatis in ponte *Fides amici.* hoſtibus, eius gladio ſe transfixit. Vt Tiberij Gracchi anteà corpus, ita Caij, mira crudelitate victorum, in Tiberim deiectum eſt. Hunc Ti. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, [8] viuâ adhuc matre Corneliâ, Africani filiâ, viri optimis ingeniis malè vſi, vitæ mortiſque habuêre exitum: qui ſi ciuilem dignitatis concupiſſent modum, quidquid tumultuando adipiſci geſtierunt, quietis obtuliſſet reſp. Huic atrocitati adiectum ſcelus vnicum. quippe iuuenis, ſpecie excellens, necdum duodeuiceſimum tranſgreſſus *Filius Flacci cæſus.* annum, immuniſque delictorum paternorum, Fuluij Flacci filius, quem pater legatum de conditionibus miſerat, ab Opimio interemptus eſt. quem cùm haruſpex Tuſcus, amicus, flentem in vincula duci vidiſſet, Quin tu hoc potiùs, inquit, facis? protinuſque inliſo capite in postem lapideum ianuæ carceris, effuſoque cerebro exſpirauit. Cru-

D deleſque mox quæſtiones, in amicos clienteſque Gracchorum, habitæ ſunt. ſed Opimium, virum alioqui ſanctum & grauem, damnatum poſteà iudicio publico, memo- *Opimius ſubmerſus.* riâ ipſius ſæuitiæ, nulla ciuilis perſecuta eſt miſericordia. Eadem Rutilium, Popil- *Et Rutilius cum Popilio.* lium-

7. ET ACRIORA REPETENS.] *Acutius veriúſque*: & acrior repetens. *Ipſe*, *inquit*, *Caius maiora molitus eſt quàm frater*, *& eodem illo acrior. Ita eſt. vis ingenij & oris apud Caium multò maior.*

8. VIVA ADHVC MATRE CORNELIA.] *Non omittatur ob raritatem, exemplum feminei roboris. Seneca De Conſol. ad Martiam:* Ex vnâ tibi familiâ duas Cornelias dabo: Primam Scipionis filiam, Gracchorum matrem: duodecim illa partus totidem funeribus recognouit. Et de ceteris facile eſt, quos nec editos nec amiſſos ciuitas ſenſit: Tiberium Gracchum & Caium, quos etiam qui bonos viros negauerit, magnos fatebitur, & occiſos vidit & inſepultos. Conſolantibus tamen miſeramque dicentibus, Numquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi.

liumque, qui conſules aſpertimè in Tiberij Gracchi amicos ſæuierant, poſteà iudicio- A
rum publicorum meritò oppreſſit inuidia. [9] Rei tantæ parum ad notitiam pertinens in-
Opimianum vinum. terponetur. Hic eſt Opimius, à quo conſule celeberrimum Opimiani vini nomen; quod
iam nullum eſſe, ſpatio annorum colligi poteſt; cùm ab eo ſint ad te, M. Vinici, conſu-
lem, anni CLI. Factum Opimij, quòd inimicitiarum quæſita erat vltio, minor ſecuta
auctoritas: [10] & viſa vltio, priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ, data. Subinde;
Narbonenſis colonia. Porcio, Marcioque COS. deducta colonia, *Narbo Marcius*. Mandetur deinde memoriæ
Catonis damnatio. ſeueritas iudiciorum. quippe C. Cato conſularis, M. Catonis nepos, Africani ſororis
filius, repetundarum ex Macedoniâ damnatus eſt; [11] cùm lis eius IV. æſtimaretur. adeò
illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quàm modum: factaque ad conſilium
Duo Metelli ſimul triumphant. dirigebant, & quid, non in quantum, admiſſum foret, æſtimabant. Circa eadem tem-
pora M. Metelli fratres vno die triumphauerunt. Non minùs clarum exemplum, & ad-
huc vnicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, ſed alterius in adoptio-
nem dati, in collegio conſulum fuit. adoptiuus in Acidiani Manlij familiam datus.
nam cenſura Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit: quod ſolis con- B
Cimbri moti. tigerat Scipionibus. Tum Cimbri & Teutoni tranſcendêre Rhenum, multis mox no-
Minucij porticus ſtris ſuiſque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus,
Oratores clari. quæ hodieque celebres ſunt, molitus eſt, ex Scordiſcis triumphus fuit. Eodem tractu
temporum nituerunt oratores, Scipio Æmilianus, Læliuſque, Ser. Galba, duo Gracchi,
C. Fannius, Carbo Papirius. Nec prætereundus Metellus Numidicus, & Scaurus, &
ante omnes L. Craſſus, & M. Antonius. Quorum ætati ingeniiſque ſucceſsêre C. Cæſar
Strabo, P. Sulpicius. [12] namque Mucius iuris ſcientiâ, quàm propriæ eloquentiæ nomi-
Comici. ne, celebrior fuit. Clara etiam per idem æui ſpatium fuêre ingenia, in Togatis Afranij,
Tragici. in Tragœdiis Pacuuij, atque Attij, vſque in Græcorum ingeniorum comparationem
euecti, magnumque inter hos ipſos facientis operi ſuo locum, adeò quidem, vt in illis
Lucilius Poëta. limæ, in hoc pænè plus videatur fuiſſe ſanguinis. Celebre & Lucilij nomen fuit, qui ſub
P. Africano, Numantino bello, eques militauerat. quo quidem tempore iuuenis adhuc C
Iugurtha ac Marius, ſub eodem Africano militantes, in iiſdem caſtris didicêre, quæ
Siſenna Hiſtoricus. poſteà in contrariis facerent. Hiſtoriarum auctor iam tum Siſenna erat iuuenis, ſed opus
belli ciuilis Sullani poſt aliquot annos ab eo ſeniore editum eſt. Vetuſtior Siſennâ fuit
Cœlius, Rutilius, Quadrigarius, Antias. Cœlius, æqualis Siſennæ Rutilius, Claudiuſque Quadrigarius, & Valerius Antias. Sa-
nè, non ignoremus, eâdem ætate fuiſſe Pomponium, ſenſibus celebrem, verbis rudem,
Pomponius comicus. & nouitate inuenti à ſe operis commendabilem.
Seueritas cenſoria. Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum, Caſſij Longini Cæpioniſque, qui abhinc
annos CLVII. Lepidum Ælium augurem, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe
iuſſerunt. at nunc, ſi quis tanti habitet, vix vt ſenator agnoſcitur: adeò maturè à rectis
in vitia, à vitiis in praua, à prauis in præcipitia peruenitur. Eodem tractu temporum &
Fabius Allobrogicus. Domitij ex Aruernis, & Fabij ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli ne-
In Domitiis nota. poti, ex victoriâ cognomen Allobrogico inditum. Noretur Domitiæ familiæ peculiaris
quædam, &, clariſſima, ita artata numero felicitas. [13] vti ante hunc, nobiliſſimæ
ſimpli- D

9. REI TANTÆ PARVM.] *Melius fuerit*, Rei tantæ parua.

10. ET VISA VLTIO.] *Vox* vltio *inconcinnè repetitur: me arbitro, delenda. faciendúmque:* & viſum priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ datum. *Quid* viſum? *factum nempe Opimij.*

11. CVM LIS EIVS IIII ÆSTIMARETVR.] *Non grandis omnino hæc mulcta iudiciaria, vti ſeries & ſcopus indicat Velleiani ſermonis. Tamen Franc. Hotomano viſa iuſto minor, reſcribítque:* quadringentis millibus. *Non aſſentior. Quid? Cicero duobus locis an pari fiduciâ corrigetur, qui minoris ſumma auctor? Ille ſic* III. *in Verrem:* Quâ in ciuitate C. Catoni clariſſimo homini H-SS. XVIII. ∞. lis æſtimata ſit. *iterùm* IV. *in eumdem:* Quo damnato (*Catone*) tum cùm ſeuera iudicia fiebant H-SS. XVIII. millibus lis æſtimata eſt. *Siquid ergo hic mutandum (& certè opinor) Ciceronis numeri obtineant, & reponuntor.*

12. NAMQVE MVCIVS IVRIS SCIENTIA, QVAM PROPRIÆ.] *Lego:* Nam Q. Mucius: *&:* propriè, *vt ſit ἐπίῤῥημα.*

13. VTI ANTE HVNC, NOBILISSIMÆ SIMPLICITATIS IVVENEM.] *Locus quem haud temerè tranſeam, à verbis corruptum, ab hiſtoriâ inuolutum. Quid illud* Vti? *corrigunt* VII. *& receptum id iam*

A ſimplicitatis iuuenem, Cn. Domitium, fuêre ſingulis omnino parentibus geniti, ſed omnes ad conſulatum, ſacerdotiaque, ad triumphi autem pænè omnes peruenerunt inſignia. Bellum deinde Iugurthinum geſtum eſt per Q. Metellum, nulli ſecundum ſæculi ſui. huius legatus fuit [14] C. Marius, quem prædiximus, natus equeſtri loco, hirtus atque horridus, vitaque ſanctus, quantum bello optimus, tantum pace peſſimus, immodicus gloriæ, inſatiabilis, impotens, ſemperque inquietus. hic per publicanos, aliósque in Africâ negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis ſuperbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, vt, cùm commeatu petito Romam veniſſet, conſul crearetur, bellique, pænè patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma committeretur ſibi. Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, [11] & meritum, virtutique cognomen Numidici inditum. Vt paullò antè Domitiæ familiæ, ita Cæciliæ notanda claritudo eſt: quippe [16] intra XII. fermè annos huius temporis conſules fuêre Metelli, aut cenſores, aut triumpharunt ampliùs XII. vt appareat, quemadmodum vrbium imperiorumque, ita gentium nunc

B florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire. At C Marius L. Sullam, iam tunc, vt [17] præcauentibus fatis, copulatum ſibi quæſtorem habuit, & per eum miſſum ad regem Bocchum, Iugurthâ rege, abhinc annos fermè CXXXIIX. potitus eſt: deſignatuſque iterùm conſul, in vrbem reuerſus, ſecundi conſulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effuſa, vt prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonis erat, cùm Cæpionem, Manliumque conſulem, & antè Carbonem, Silanumque fudiſſent, fugaſſentque in Galliis, & exſuiſſent exercitu, Scaurumque Aurelium COS. & alios celeberrimi nominis viros trucidaſſent, populus R. non alium repellendis tantis hoſtibus magis idoneum imperatorem, quàm Marium,

Bellum Iugurthinum. *C. Marius.* *Conſul creatus.* *In Cæciliis nota.* *L. Sulla Quæſtor.* *Iugurtham capit.* *Cimbri Romanos fundunt.*

id iam in libros, quaſi certum. Ego miror. Nam ad veſtigia ſcriptura haud improbum hoc fateor: quid to-

C *men ad Velleÿ mentem, aut hiſtoricam fidem? Ecce Velleius ait,* peculiarem quandam & artatam numero felicitatem Domitiæ familiæ ſe notare. *Vbi ea hic? quódne ſeptem in eâ conſules? nam illuc referunt. Ridiculum. ego triginta gentes Romanas dabo, in quâ longè plures: dabo vnam Claudiam, in quâ vigintiocto. Denique quomodo fides conſtabit, de ſeptem triumphis? nam hoc additur,* omnes pænè ad triumphi inſignia perueniſſe. *Atqui volue reuolue Annales, duos modo Triumphos in Domitiâ gente reperies, quod Suetonius notat diligens & fidus obſeruator talium rerum. Hæc incommoda in iſtâ correctione ſunt. Nos ergo legimus:* IV. ante hunc, *id eſt, quattuor, iſtâ mente: In vnâ familiâ fuiſſe quottuor ſingulis parentibus genitos, ipſosque ſingulos: (nam hoc illud rarum quod intellegit, ex vnicis vnicos ſemper natos:) & eos omnes ad conſulatum perueniſſe, ad*

D *triumphum panè omnes. Velim igitur etiam ſcribi:* ſinguli parentibus geniti, *clarius ad hanc ſententiam exprimendam, non,* ſingulis. *Quod tamen ſi retines, eôdem trahe. Ab hac noſtrâ correctione Velleÿ verba ſunt,* artata numero felicitas: *& de paucis oſtendit ſe loqui. Etiam Suetony Domitianum ſtemma, quod initio Neronis legis. Ibi enumerat ab Domitio Allobrogico, quattuor parentibus ſuis vnicos, ad Domitium vſque patrem Neronis: qui eſt iſte ipſe Velleianus* nobiliſſimæ ſimplicitatis iuuenis. *Hæc ergo liquent: & omnes iſti conſules. Sed de Triumpho quid? vbi quattuor? Nego eſſe debere. Nam dixit Velleius (cuius verbo iure penſito)* pænè omnes. *Ergo peruenerint vno minus. Sed hoſipſos tres quomodo expedio? Ex eodem Velleio: qui dixit non* Triumphos, *ſed* Triumphi inſignia. *Ergo ſunto duo triumphi, alter Domitÿ Allobrogici notus; alter Domitÿ Caluini de Hiſpanis, anno* DCCXXI. *Tertius autem Domitius, auus Neronis, donatus eſt ſub Auguſto* ornamentis triumphalibus, ex Germanico bello. *Suetonius auctor. Iámne tenebroſa notulæ lux facta? mihi videtur.*

14. C. MARIVS NATVS EQVESTRI LOCO. *Alÿ originem viliorem Mario tribuunt, vt auctor de Viris illuſtribus: qui ait,* humili loco natum. *vt Plutarchus, qui ſcribit* γενόμενον γονέων παντάπασιν ἀδόξων, αὐτουργῶν δὲ καὶ πενήτων: natum parentibus planè ignotis, & operariis atque pauperibus. *Et Iuuenalis:*

——— Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro.

15. ET MERITVM, VIRTVTIQVE COGNOMEN.] *Manelim:* & meritum virtutibus cognomen.

16. INTRA XII. FERME ANNOS, &c.] *Iterùm in obſeruatiunculâ iſtâ hæremus. Si verba, vti poſita ſcriptáque, accipis: falſa ſunt. Non enim profectò intra tot annos,* amplius XII. *Conſules aut Cenſores aut Triumphales fuêre. Quid ſi notulas detrahas, ſcribáſque,* amplius X? *Id certè verum ſit: & reperio ab anno* DCXXXIII. *ad annum* DCLVI. *(qui ſunt anni* XII.*) reperio inquam in gente Cæciliâ Conſules quinque, Cenſores duos, Triumphales quattuor. Ergo* vndecim, *niſi quid in veſtigando me fugit. Corrige me, non corripe, ſi ita eſt.*

17. PRÆCAVENTIBVS FATIS.] *Tentabam:* patriæ cauentibus fatis: *quaſi compendio ſcriptum verbum fuiſſet. nec nunc pœnitet. Hæc autem referenda ad neceſſitudinem, quæ more priſco inter Conſulem & Quæſtorem eſt, qualis inter patrem filiúmque. Cicero non vno loco.*

In eos Marius missus. *Lex de ſacerdotiis.* rium, eſt tatus. tum multiplicati conſulatus eius. Tertius, in appatatu belli conſumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, vt ſacerdotes, quos anteà collegæ ſufficiebant, populus crearet. Quarto, trans alpes circa Aquas Sextias cum Teutonis conflixit; ampliùs CL. hoſtium, [18] priore ac poſtero die, ab eo trucidatis, genſque exciſa Teutonum. *Clades Cimbrorum.* Quinctò, citta alpes in campis, quibus nomen erat Raudis, ipſe conſul, & proconſul Q. Lutatius Catulus fortunatiſſimo decertauêre prælio. [19] cæſa, aut capta ampliùs CM. hominum. Hac victoriâ videtur meruiſſe Marius, ne eius nati remp. pæniteret, ac bona malis repenſaſſe. Sextus conſulatus veluti præmium ei meritorum datus. *Glauciæ & Apuleij turba.* Non tamen huius conſulatus fraudetur gloriâ, quo Seruilij Glauciæ Saturniníque Apuleij furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, & gladiis quoque & cæde comitia diſcutientium, conſul armis compeſcuit; homineſque exitiabiles in Hoſtiliâ curiâ morte multauit. *A Mario compreſſa.* *Liuius Druſus.* Deinde, interiectis paucis annis, tribunatum iniit M. Liuius Druſus, vir nobiliſſimus, eloquentiſſimus, ſanctiſſimus, meliore in omnia ingenio animoque, quàm fortunâ vſus: qui, cùm ſenatui priſcum reſtituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; *Pro ſenatu primo.* (quippe, eam poteſtatem nacti equites, Gracchanis legibus, cùm in multos clariſſimos atque innocentiſſimos viros ſæuiſſent, tum P. Rutilium, virum non ſæculi ſui, ſed omnis æui optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerant;) in iis ipſis, quæ pro ſenatu moliebatur, ſenatum habuit aduerſarium, non intelligentem, ſi qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inecandæ illiciendæque multitudinis cauſsâ fieri, vt, minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Druſi fuit, vt malefacta collegarum, quàm [20] eius optimè ab ipſo cogitata, ſenatus probaret magis; & honorem, qui ab eo deferebatur, ſperneret; iniurias, quæ ab aliis intendebantur, æquo animo reciperet; & huius ſummæ gloriæ inuideret, illorum modicam ferret. *Mox in eum vertit.* Tum conuerſus Druſi animus, quando benè cœpta malè cedebant, ad dandam ciuitatem Italiæ. quod cùm moliens reuertiſſet è foro, immenſâ illâ & [21] incognitâ, quæ eum ſemper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus ſuæ cultello percuſſus, qui affixus lateri eius telictus eſt, intra paucas horas deceſſit. *Occiditur.* Sed, cùm vltimum redderet ſpiritum, intuens circumſtantium mærentiumque frequentiam, effudit vocem, conuenientiſſimam conſcientiæ ſuæ: Ecquando, inquit, propinqui amicique, ſimilem mei ciuem habebit reſp.? Hunc finem clariſſimus iuuenis vitæ habuit: cuius morum minimè omittatur argumentum. Cùm ædificaret domum in Palatio in eo loco, vbi eſt, quæ quondam Ciceronis, mox Cenſorini fuit, nunc Statilij Siſennæ eſt; promitteretque ei architectus, ita ſe eam ædificaturum, vt libera à conſpectu, immunis [22] ab omnibus hominibus eſſet, neque quiſquam in eam deſpicere poſſet: *Pulchra eius vox.* Tu verò, inquit, ſi quid in te artis eſt, ita compone domum meam, vt, quidquid agam, ab omnibus perſpici poſſit. *Colonias in externis.* In legibus Gracchi inter pernicioſiſſima numerauerim, quòd extra Italiam colonias poſuit. id maiores (cùm viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Maſſiliam Phocæâ, Syracuſas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali ſolo) diligenter vitauerant, vt ciues Romanos ad cenſendum ex prouinciis in Italiam reuocauerint. Prima autem

18. PRIORE AC POSTERO DIE.] *Benè* poſtero die: *& tunc iterùm pugnatum, Plutarchus aliíq́ conſenſu tradiderunt. Oroſio quid viſum diſſentire, ſic ſcribenti?* Quarto die rurſus productæ vtrimque in campum acies, vſque ad meridiem pænè pari pugnauère diſcrimine. *Non poteſt, vt hac res fuit, de quarto die. Audacter emendo:* Orto die.

19. CÆSA, AVT CAPTA AMPLIVS CM. HOMINVM.] *Vt alij ſummas cæſorum captorúmve concipiunt, videatur geminanda centenaria hic nota:* CCM. hominum.

20. EIVS OPTIME AB IPSO COGITATA.] *Voces*, ab ipſo, *ſuperfluere cenſeo.*

21. INCOGNITA MVLTITVDINE.] *Poßis etiam* inconditâ.

22. AB OMNIBVS HOMINIBVS.] *Prima editio optimè*, ab omnibus arbitris. *Arbitri ſunt inſpectores, cenſores, quiq́ facta tua aut verba arbitrentur. Plautus:*

——— Potare, amare vult, nequi ſciat
Néve arbiter ſit.

Iterùm:

Secede huc nunc iam ſi videtur procul,
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant.

23. SER-

A autem extra Italiam colonia *Carthago* condita eſt. Mors Druſi, iam pridem tumeſcens,
bellum excitauit Italicum. quippe L. Cæſare, P. Rutilio cos. abhinc annos CXX. cùm id *Bellum Italicum.*
malum in vniuerſâ Italiâ ab Aſculanis eſſet, (quippe [23] Seruium prætorem Fonteium-
que legatum occiderant) ac deinde à Marſis exceptum, in omnes penetraſſet regiones;
arma aduerſus Romanos cepit. quorum vt fortuna atrox, ita cauſſa fuit iuſtiſſima. pete-
bant enim eam ciuitatem, cuius imperium armis tuebantur: per omnes annos, atque
omnia bella, [24] duplici numero ſe [25] militum equitumque fungi, neque in eius ciuitatis
ius recipi, quæ per eos in idipſum perueniſſet faſtigium, per quod homines, eiuſdem
& gentis & ſanguinis, vt externos alienoſque faſtidire poſſet. id bellum [26] amplius
CCC. M. iuuentutis Italicæ abſtulit. Clariſſimi autem imperatores fuerunt Romani eo *In eo imperatores Romani.*
bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeij Magni pater, C. Marius, de quo prædiximus, L. Sul-
la, anno antè præturâ functus, Q Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen
Pij conſecutus erat. quippe expulſum ciuitate L. Saturnino tribuno pl. quòd ſolus in
B leges eius iurare noluerat, pietate ſuâ, auctoritate Senatus, conſenſu reip. reſtituit pa-
trem. Nec triumphis honoribuſque, quàm aut cauſsâ exſilij, aut exſilio, aut reditu cla-
rior fuit Numidicus. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædius, *Imperatores Italici.*
Herius Aſinius, Inſteius Cato, C. Pontidius, Teleſinus Pontius, Marius Egnatius, Pa-
pius Mutilius. Neque ego verecundiâ, domeſtici ſanguinis gloriæ quidquam, dum ve-
rum refero, ſubtraham. quippe multum Minatij Magij, atauí mei, Aſculanenſis, tri- *Magius Atauus Velleij.*
buendum eſt memoriæ: qui, nepos Decij Magij, Campanorum principis celeberrimi,
& fideliſſimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præſtitit, vt cum legione, quam
ipſe in Hirpinis conſcripſerat, Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios
cum L. Sullâ oppugnaret, Coſamque occuparet. cuius de virtutibus cùm alij, tum ma-
ximè dilucideque Q. Hortenſis in Annalibus ſuis retulit. cuius pietati plenam popu-
lus R. gratiam retulit; [27] ipſum viritim ciuitate donando, duos filios eius creando præ-
tores, cùm ſeni adhuc crearentur. Tam varia, atque atrox fortuna Italici belli fuit, vt *Clades belli Italici.*
per biennium continuum duo Romani conſules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius, ab
C hoſtibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, vtque ad ſaga ite-
rur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperij ſui Corfinium legerant, quod ap-
pellarent Italicum. Paullatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non cepe-
rant, aut depoſuerant maturiùs, vires refectæ ſunt, Pompeio, Sullaque, & Mario fluen-
tem procumbentemque Remp. reſtituentibus. Finito ex maximâ parte, niſi quæ No- *Paullatim id ponitur.*
lani belli manebant reliquiæ, Italico bello, (quo quidem Romani victis afflictiſ-
que, ipſi exarmari, quàm integris vniuerſis ciuitatem dare maluerunt) conſulatum in-
ierunt

23. SERVIVM PRÆTOREM.] *Etiam Oroſius* C. Seruium prætorem *appellat: at Liuij Epitoma* Q. Seruilium Proconſulem, *vti & Appianus.*

24. DVPLICI NVMEROSE.] *Fruſtrà vexatur hic*
D *locus, qui valet. Tamen legendum aliquis cenſet* duplici munere: *ab imperitiâ aut certè incogitantiâ moris priſci. qui fuit, vt ſocij duplum militum ferè darent præ Romanis. Liuius ſæpè ingerit. vt libro* XXXVI. Decretum vt nouorum militum tria millia duceret, & trecentos equites: ita vt in iis duæ partes ſociûm Latini nominis, tertia ciuium Romanorum eſſet. *Libro* XXXV. Imperatum L. Quinctio, vti duas legiones ciuium nouas ſcriberet, & ſociûm ac Latini nominis viginti millia peditum, & equites octingentos. *En, manifeſtò numero duplici: quoniam legiones tunc nondum ſex millium factæ. Exempla plura obſeruitabis: atque ego alibi diſtinctiùs, cum deo, dicam.*

25. MILITVM EQVITVMQVE.] *Ergo equites ſeiuncti à militibus? Ita, genere quodam loquendi. Nam Pedites, quia plurima & præcipua militia pars ἐξοχὴν quadam veniunt ſæpè ſoli in Militum nomen. Cæſar* III. *de Bello ciuili:* Cùm ipſi numero militum equitumque præſtarent. *Hirtius in bello Africo*: Aduectis militum equitumque copiis. *Et alibi quoque in iis libris.*

26. AMPLIVS CCC. M. IVVENTVTIS.] *Non dubia, pro cladibus & cædibus quas paſſim lego. In Eutropio tamen minor multo numerus: qui de bello Sociali & Ciuili ſimul, libro* V. *ſcribit*: Conſumpſerunt vltra CL. M. hominum, viros conſulares XXIV. Prætorios VII. Ædilitios LX. Senatores ferè CCC. *Sed ego profectò ibi ſcribam adauctis notis*, D. M. hominum. *nec minus fuit in vtroque illo bello.*

27. IPSVM VIRITIM CIVITATE DONANDO.] *Id valet: ſolum & ſeorſum ciuem faciendo, non vnà cum aliis & in turbâ. Quod certè ad honorem eius facit, & amorem ſimul indicat Romanorum. Volui aliquando ſcribere:* Ipſum Quiritium ciuitate donando. *nunc deſiſto.*

 28. VNDE

Corn. Sulla. ierunt Q. Pompeius, & L. Cornelius Sulla, vir, qui neque ad finem victoriæ ſatis lauda- A
ri, neque poſt victoriam abundè vituperari poteſt. hic, natus familiâ nobili, ſextus à
Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cùm familiæ eius
claritudo intermiſſa eſſet, diu ita ſe geſſit, vt nullam petendi conſulatum cogitationem
habere videretur. deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & antè in Galliâ lega-
tione ſub Mario, quâ eminentiſſimos duces hoſtium fuderat, ex ſucceſſu animum ſum-
pſit; petenſque conſulatum, pænè omnium ciuium ſuffragiis factus eſt. ſed eum hono-
Mithridates rex. rem [28] vndequinquageſimo ætatis ſuæ anno aſſecutus eſt. Per ea tempora Mithridates,
Ponticus rex, vir, neque ſilendus, neque dicendus ſine curâ, bello acerrimus, virtute exi-
mius, [29] aliquando fortunâ, ſemper animo maximus, conſiliis dux, miles manu, odio in
Ciues Rom. necat. Romanos Hannibal, occupatâ Aſiâ, necatiſque in eâ omnibus ciuibus R. quos quidem
eâdem die, atque horâ, redditis ciuitatibus litteris, ingenti cum pollicitatione præmio-
rum interimi iuſſerat, (quo tempore neque fortitudine aduerſus Mithridatem, neque fi-
de in Romanos quiſquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mitylenæorum perfidia
illuminauit, qui M'. Aquillium, alioſque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus liber- B
In eum Sulla miſſus. tas, in vnius Theophanis gratiam, poſteà à Pompeio reſtituta eſt) cùm terribilis Italiæ
quoque videretur imminere, ſorte obuênit Sullæ Aſia prouincia. is, egreſſus vrbe, cùm
circa Nolam moraretur; (quippe ea vrbs pertinaciſſimè arma retinebat, exercituque
Romano obſidebatur, velut pœniteret eius fidei, quam omnium ſanctiſſimam bello
P. Sulpicius turbat. præſtiterat Punico;) P. Sulpicius tribunus pl. diſertus, acer, opibus, gratiâ, amicitiis, vigo-
re ingenij atque animi celeberrimus, cùm anteà, rectiſſimâ voluntate, apud populum
maximam quæſiſſet dignitatem, quaſi pigeret eum virtutum ſuarum, & benè conſulta
ei malè cederent, ſubitò prauus, & præceps, C. Mario, poſt LXX. annum omnia imperia
& omnes prouincias concupiſcenti, addixit, legemque ad populum tulit, quâ Sullæ
imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliaſque leges
pernicioſas, & exitiabiles, neque tolerandas liberæ ciuitati, tulit: quin etiam Q. Pompeij
Sulla eum comprimit. Marium à hoſti; eiicit. conſulis filium, eumdemque Sullæ generum, per emiſſarios factionis ſuæ interfecit. Tum C
Sulla, contracto exercitu, ad vrbem rediit, eamque armis occupauit, XII. auctores no-
uarum peſſimarumque rerum, inter quos Marium, cum filio, & P. Sulpicio, vrbe extur-
bauit, ac, lege latâ, exſules fecit. Sulpicium etiam aſſecuti equites, in Laurentinis paludi-
bus iugulauêre, caputque eius erectum & oſtentatum pro Roſtris, velut omen immi-
Marius capitur. nentis proſcriptionis fuit. Marius poſt ſextum conſulatum, annoque LXX. nudus, ac li-
mo obrutus, oculis tantummodò ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa
paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat, iniecto in
collum loro, in carcerem Minturnenſium, [30] iuſſu II. viri, perductus eſt. ad quem inter-
ficiendum miſſus cum gladio ſeruus publicus, natione Germanus, qui fortè ab impe-
ratore eo bello Cimbrico captus erat, vt agnouit Marium, magno eiulatu expromenti
Dimiſſus. indignationem caſus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoſte,
miſereri paullò antè principis viri, docti, inſtructum eum viatico, collataque veſte, in
In Africâ latet. nauem impoſuerunt. at ille, aſſecutus circa Ænariam filium, curſum in Africam direxit;
inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginenſium tolerauit; cùm [31] Marius D
aſpiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri poſſent eſſe ſolatio. Hoc
primùm anno, ſanguine conſulis Romani, militis imbutæ manus ſunt: quippe Pom-
peius,

28. VNDEQVINQVAGESIMO ANNO.] *Plutarchus,* quinquageſimo. *Ὕπατος μὲν, inquit, ἀπεδείχθη πεντήκοντα ἔτη γεγονώς.*

29. ALIQVANDO FORTVNA, SEMPER ANIMO MAXIMVS.] *Malim,* aliquamdiu. *Sed de magnitudine animi huius regis, emendetur Salluſtianum fragmentum (apud Fabium, ſi memini:)* Mithridates corpore ingenti, perinde & armatus. *Facito:* perinde & animatus.

30. IVSSV II. VIRI.] *An potiùs,* II. virûm? *Duo enim certè in coloniis.*

31. MARIVS ASPICIENS CARTHAGINEM, &c.] *Egregiè exprimit & ſubiicit lubricum iſtud & incertum rerum humanarum. Placuit Lucano, & mutuatus eſt:*

—— Solaria fati
Carthago Mariuſque tulit, pariterque iacentes
Ignouêre deis.

32. SVB

A peius, collega Sullæ, ab exercitu Cn. Pompeij proconſulis, ſeditione, ſed quam dux crea- *Q. Pompeius*
uerat, interfectus eſt. Non erat Mario Sulpicioque Cinna temperatior. itaque, cùm ita *interfectus.*
ciuitas Italiæ data eſſet, vt in octo tribus contribuerentur noui ciues; ne potentia eorum, *Cor. Cinna*
& multitudo, veterum ciuium dignitatem frangeret; pluſque poſſent recepti in benefi- *turbamenta.*
cium, quàm auctores beneficij; Cinna, in omnibus tribubus eos ſe diſtributurum, pol-
licitus eſt. quo nomine, ingentem totius Italiæ frequentiam in vrbem acciuerat. è quâ
pulſus, collegæ optimatiumque viribus, cùm in Campaniam tenderet, ex auctoritate
ſenatus, conſulatus ei abrogatus eſt, ſuffectuſque in eius locum L. Cornelius Merula, *Conſulatus*
flamen Dialis. Hæc iniuria homine, quàm exemplo, dignior fuit. Tum Cinna, corruptis *ei adimitur.*
primò centurionibus ac tribunis, mox etiam, ſpe largitionis, militibus, ab eo exercitu, *Exercitum corrumpit.*
qui circa Nolam erat, receptus eſt. is cùm vniuerſus in verba eius iuraſſet, retinens in-
ſignia conſulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero nouorum ciuium, è quo-
rum delectu CCC. ampliùs cohortes conſcripſerat, ac triginta legionum inſtar imple-
uerat. Opus erat partibus, auctoritate, gratiâ, cuius augendæ, C. Marium, cum filio, de *Marium re-*
B exſilio reuocauit, quique cum iis pulſi erant. Dum bellum autem infert patriæ Cinna, *uocat.*
Cn. Pompeius, Magni pater, (cuius præclarâ operâ bello Marſico præcipuè circa Pi- *Cn. Pompeius*
cenum agrum, vt præſcripſimus, vſa erat reſp. quique Aſculum ceperat; circa quam vr- *pater.*
bem, cùm in multis aliis regionibus exercitus diſperſi forent, V. & LXX. ciuium Roma-
norum, amplius LX. Italicorum vnâ die conflixerant) fruſtratus ſpe continuandi con-
ſulatus, ita ſe dubium mediumque partibus præſtitit, vt omnia ex proprio vſu ageret,
temporibuſque inſidiari videretur, & huc atque illuc, vnde ſpes maior affuiſſet poten-
tiæ, ſe exercitumque deflecteret; ſed, ad vltimum, magno atrocique prœlio, cum Cinnâ *Ambiguè*
conflixit. Cuius commiſſi patratique [32] ſub ipſis mœnibus, ſociiſque vrbis Romanæ *cum Cinnâ*
pugnantibus ſpectantibuſque, quàm fuerit euentus exitiabilis, vix verbis exprimi po- *pugnat.*
teſt. Poſt hoc, cùm vtrumque exercitum, velut parum bello exhauſtum, laceraret pe-
ſtilentia, Cn. Pompeius deceſſit: cuius interitus voluptas, amiſſorum aut gladio, aut
morbo ciuium pænè damno repenſata eſt: populuſque Romanus, quam viuo iracun-
C diam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duæ, ſeu tres Pompeiorum fuêre fami-
liæ, primus eius nominis, ante annos ferè CLXVIII. Q. Pompeius cum Cn. Seruilio
conſul fuit. Cinna, & Marius, haud incruentis vtrimque certaminibus editis, vrbem
occupauerunt: ſed prior ingreſſus Cinna, de recipiendo Mario, legem tulit. mox *Cinna vr-*
C. Marius, peſtifero ciuibus ſuis reditu, intrauit mœnia. nihil illâ victoriâ fuiſſet cru- *bem intrat.*
delius, niſi mox Sullana eſſet ſecuta. neque licentiâ immediocri ſæuitum, ſed excelſiſſimi *Mox Ma-rius.*
quique eminentiſſimæ ciuitatis viri variis ſuppliciorum generibus affecti. in iis con-
ſul Octauius vir leniſſimi animi, iuſſu Cinnæ, interfectus eſt. Merula autem, qui ſe *Octauius ca-*
ſub aduentum Cinnæ conſulis abdicauerat, inciſis venis, ſuperfuſoque altaribus ſan- *ſus.* *Et Merula.*
guine, quos ſæpè pro ſalute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in exſecrationem
Cinnæ, partiumque eius tum precatus, optimè de rep. meritum ſpiritum reddidit.
M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladiis militum, quos ipſos facun- *Et Antonius.*
diâ ſuâ moratus erat, iuſſu Marij Cinnæque, confoſſus eſt. Q. Catulus, & aliarum vir- *Et Catulus.*
D tutum, & belli Cimbrici gloriâ, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus;
cùm ad mortem conquireretur, concluſit ſe loco, nuper [33] calce arenaque perpolito,
illatoque igni, qui vim odoris excitaret, ſimul exitiali hauſto ſpiritu, ſimul incluſo ſuo,
mortem

32. SVB IPSIS MOENIBVS, SOCIISQVE VRBIS ROMANÆ PVGNANTIBVS SPECTANTIBVSQVE.] *Diſplicent, nec germana ſunt.* Socij Romanæ vrbis, *duriter dicuntur: ijdem* pugnaſſe & ſpectaſſe, *falsò. Nam ciues quoque parte vnâ pugnarunt, nec ſocij ſanè ſpectatores vlli ſed actores. Denique copula in voce* ſociiſque, *non pro ſermonis textu. Nos credimus fuiſſe:* ſub ipſis mœnibus oculiſque (*ſiue* oculiſque) vrbis Romanæ, pugnantibus ſpectantibuſque quàm fuerit exitiabilis. *Hæc pugna, inquit, commiſſa, non vt aliæ procul à patriâ, ſed apud Ianiculum, ſub ore atque oculis Romanæ vrbis, quàm triſtis funeſtáque fuerit & pugnantibus & ſpectantibus, ægrè dici poteſt. Sic mihi videtur: & rogo nequis ἀναιρεῖς τῶν κριτικῶν κριτὴς ἔσω.*

33. CALCE ARENAQVE PERPOLITO.] *Verius fuerit,* perlito.

 34. SEX.

mortem magis voto, quàm arbitrio inimicorum, obiit. Omnia erant præcipitia in rep. A
nec tamen adhuc quiſquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut donare auderet,
Bona ablata. aut petere ſuſtineret. Poſteà id quoque acceſſit, vt ſæuitiæ cauſſam auaritia præberet, &
modus culpæ ex pecuniæ modo conſtitueretur, & qui fuiſſet locuples, fieret nocens, ſui
quiſque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod eſſet quæſtuoſum.
Secundum deinde conſulatum Cinna, & ſeptimum Marius, in priorum dedecus,
C. Marij mors. iniit; cuius initio, morbo oppreſſus, deceſſit, vir in bello hoſtibus, in otio ciuibus infe-
ſtiſſimus, quietiſque impatientiſſimus. In huius locum ſuffectus Valerius Flaccus, tur-
piſſimæ legis auctor, quâ creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat: cuius facti merita eum
Sulla res in Græciâ. pœna intra biennium conſecuta eſt. Dominante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis
ad Sullam in Achaiam, ac deinde pòſt in Aſiam perfugit. Sulla interim, cum Mithri-
datis præfectis, circa Athenas, Bœotiamque & Macedoniam, ita dimicauit, vt & Athe-
nas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitiones labore expleto, am-
plius CC. M. hoſtium interficeret, nec minus multa caperet. Siquis hoc rebellandi tempus
Athenas oppugnat. quo Athenæ oppugnatæ à Sullâ ſunt, imputat Athenienſibus, nimirum veri vetuſtatiſ- B
que ignarus eſt. adeò enim certa Athenienſium in Romanos fides fuit, vt ſemper & in
omni re, quidquid ſincerâ fide gereretur, id Romani Atticâ fieri prædicarent. Ceterùm
tum oppreſſi Mithridatis armis homines miſerrimæ conditionis, cùm ab inimicis tene-
rentur, oppugnabantur ab amicis, & animos extra mœnia, corpora, neceſſitati ſeruien-
Pax cum Mithridate. tes, intra muros habebant. Tranſgreſſus deinde in Aſiam Sulla, parentem ante omnia,
ſupplicemque Mithridatem inuenit, quem multatum pecuniâ ac parte nauium, Aſiâ,
omnibuſque aliis prouinciis, quas armis occupauerat, decedere coëgit: captiuos recepit:
in perfugas noxioſque animaduertit: paternis, id eſt Ponticis finibus contentum eſſe
C. Fimbria. iuſſit. C. Flauius Fimbria, qui præfectus equitum ante aduentum Sullæ, Valerium Flac-
cum, conſularem virum, interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus, fortè
Mithridatem pepulerat prœlio, ſub aduentu Sullæ ſe ipſe interemit, adoleſcens, quæ
P. Lænatis ſæuitia. peſſimè auſus erat, fortiter exſecutus. Eodem anno P. Lænas tribunus pl. [34] Sex. Lu- C
cilium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, ſaxo Tarpeio deiecit; &, cùm collegæ eius,
quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugiſſent, aquâ ignique iis interdixit. Tum
Parthi ad Sullam Sulla, compoſitis tranſmarinis rebus, cùm ad eum, primum omnium Romanorum,
legati Parthorum veniſſet, & in iis quidam magi ex notis corporis reſpondiſſent,
Is in Italiam. [35] cæleſtem eius vitam & memoriam futuram, reuectus in Italiam, haud plura, quàm
XXX armatorum millia aduectum CC. amplius hoſtium expoſuit Brundiſij. Vix quid-
quam in Sullæ operibus clarius duxerim, quàm quòd, cùm per triennium Cinnanæ
Marianæque partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe bellum iis diſſimulauit,
nec, quod erat in manibus, omiſit; exiſtimauitque, antè frangendum hoſtem,
quàm vlciſcendum ciuem; repulſoque externo metu, vbi, quod alienum eſſet, viciſſet,
Cinnæ cædes. ſuperaret quod erat domeſticum. Ante aduentum L. Sullæ Cinna, ſeditione ortâ, ab
exercitu interemptus eſt, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quàm ira-
cundiâ militum. de quo verè dici poteſt, auſum eum, quæ nemo auderet bonus; per-
feciſſe, quæ à nullo, niſi fortiſſimo, perfici poſſent; & fuiſſe eum in conſulendo teme- D
rarium, in exſequendo virum. Carbo, nullo ſuffecto collegâ, ſolus toto anno conſul
Sullæ modeſtia. fuit. Putares, Sullam veniſſe in Italiam, non belli vindicem, ſed pacis auctorem: tantâ
cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque cum ſingulari curâ frugum, agro-
rum, hominum, vrbium perduxit in Campaniam; tentauitque iuſtis legibus, & æquis
conditionibus bellum componere: ſed iis, quibus & peſſima & immodica cupidi-
tas erat, non poterat pax placere. Creſcebat interim in dies Sullæ exercitus, con-
fluen-

34. Sex. Lvcilivm saxo Tarpeio deiecit.] *Plutarchus in Mario, ipſum Marium auctorem huius facti edit: ſed in eo legas,* Σέξτον Λυκῖνον: Sextum Lucinum. *Noſtrum, an illum reſcribis?*

35. Cælestem eivs vitam et memoriam fvtvram.] *Suſpecta mihi vocula. Nam cur Sulla* vita cæleſtis? *imò ſceleſta reuerà, & facinorum plena. Si ad famam & nomen reſpicit prædictio: cur non* immortalem, *aut, quod ego velim cenſeámque nunc ſubſtitui,* celebrem *dicat? Celebrem inquam lego: & in Plutarcho magorum hoc præſagium breuiter ſic concipitur,* μέγιστον γενέσθ.

36. Ivstis-

A fluentibus ad eum optimo quôque, & ſanctiſſimo. Felici deinde circa Capuam euentu Scipionem Norbanumque conſules ſuperat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu ſuo deſertus, ac proditus, inuiolatus à Sullâ dimiſſus eſt. adeò enim Sulla diſſimilis fuit bellator, ac victor; vt, dum vincit, [36] iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuerit crudelior. [37] nam & Conſul, vt prædiximus, exarmatum Q. Sertorium, propinquanti mox bello facem, & multos alios, potitus eorum, dimiſit incolumes: credo, vt in eodem homine duplicis ac diuerſiſſimi animi conſpiceretur exemplum. Poſt victoriam, quâ deſcendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, [38] gratus Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit; [39] aquas ſalubritate in medendiſque corporibus nobiles vt potiùs agros omnes addixit deæ, huius gratæ religionis memoria, & inſcriptio, templi affixa poſti, hodieque teſtatur ærea tabula. Intereà deinde conſules Carbo III. & C. Marius ſepties conſulis filius, annos natus XXVI. vir animi magis, quàm æui paterni, multa fortiterque molitus, neque vſquam inferior nomine

Clementia. *Dianæ donum.* *C. Marius filius.*

B conſulis, apud Sacriportum pulſus à Sullâ acie, Præneſte, quod antè naturâ munitum præſidiis firmauerat, ſe, exercitumque contulit. [40] Ne quid vmquam malis publicis deeſſet, in quâ ciuitate ſemper virtutibus certatum erat, certabatur ſceleribus, optimuſque ſibi videbatur, qui fuerat peſſimus. quippe, dum ad Sacriportum dimicatur, Damaſippus prætor Domitium Scæuolam etiam pontificem maximum, & diuini humanique iuris auctorem celeberrimum, & C. Carbonem prætorium, conſulis fratrem, & Antiſtium ædilicium, velut fauentes Sullæ partibus, in curiâ Hoſtiliâ trucidauit. Non perdat nobiliſſimi facti gloriam Calpurnia, Beſtiæ filia, vxor Antiſtij, quæ, iugulato, vt prædiximus, viro, gladio ſeipſam transfixit. quantum huius gloriæ famæque acceſſit? [41] nunc virtute eminet, patriâ latet. At Pontius Teleſinus, dux Samnitium, [42] vir domi bellique fortiſſimus, penituſque Romano nomini infeſtiſſimus, [43] contractis circiter XLM. fortiſſimæ pertinaciſſimæque in retinendis armis iuuentutis, Carbone ac Mario coſ. [44] abhinc annos XL. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cum Sullâ dimicauit, vt ad ſummum diſcrimen & eum & remp. perduceret: quæ non maius peC ricu-

Damaſippi facinora. *Magnanima Calpurnia.* *Pontius Teleſinus.* *Cum Rom. pugnat.*

36. IVSTISSIMO LENIOR.] Iuſto lenior, *magis ferrem. Quid ſi etiam* mitiſſimo lenior?

37. NAM ET CONSVL, VT PRÆDIXIMVS, EXARMATVM Q. SERTORIVM.] *Vbi hoc, ſodes prædixiſti Velles? ne potuiſti quidem. nam profectò nihil harum rerum Sulla geſſit Conſul, ſed Proconſul. Clarum id eſt. Correctiunculâ igitur nos expedimus:* Nam & Conſulem, vt prædiximus, exarmatumque Sertorium: *Ita ſanè eſt. Sulla clementiam lenitatemque exhibuit & in Conſule: quo illo? Scipione, quem antè dictum, cùm exercitum ipſúmque in poteſtatem redegiſſet, dimiſſum ſine noxâ: & in Sertorio, qui Sueſſam fruſtrà occuparat, atque in Hiſpaniam aufugit. Appianum vide.*

D 38. GRATVS DIANÆ.] Grates *legendum, vt & alij dixerunt. Sed de templo hoc Dianæ apud Pauſaniam legi non omittendum. Ille libro V. vbi diſputat de elephantum dentibus ſiue cornibus: ait, ſe vidiſſe* ἐν γῇ τῇ Καμπανῶν κρανίον ἐλέφαντος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ. *& addit:* σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα ἀπέχει μάλιστα Καπύης τὸ ἱερόν: in terrâ Campanorum, caluam elephantis, in templo Dianæ. quod abeſt maximè à Capuâ triginta ſtadiis. *Certè hoc ipſum eſt in quod Sulla tam munificus.*

39. AQVAS SALVBRITATE IN MEDENDISQVE CORPORIBVS NOBILES.] *Totam hanc periodum ſic, me arbitro, reſcribas.* Aquas ſalubritate medendiſque corporibus nobiles, agroſque omnes addixit deæ. Huius gratæ religionis memoriam inſcriptio templi affixa poſti, hodieque tabula teſtatur ærea intra ædem. Inde Conſules Carbo. *Præiuit nobis prima editio, tum alibi ingenium, quo fas in his talibus modicè modeſtéque vti.*

40. NE QVID VMQVAM.] *Malim,* vſquam.

41. NVNC VIRTVTE EMINET, PATRIA LATET.] *Corruptum hoc eſſe dicam, & dicam tantùm. Non enim medeor. Certè patria eius non latet, & Romanam fuiſſe nomen genúſque euincunt,* Calpurnia Beſtiæ filia.

42. VIR DOMI BELLIQVE FORTISSIMVS.] *Primâ editione,* animi belliquè. *Nec reijcio, cùm ſimile ſit illi Corneliano,* ingens animi.

43. CONTRACTIS CIRCITER XL. MILLIBVS.] *Penè duplicant numerum Appianus, Oroſius, Eutropius, ſcribúntque* millia LXXX. *An non hic ſaltem LX?*

44. ABHINC ANNOS XL. KAL. NOVEMBRIBVS.] *Aldus repoſuit,* annos CXI. *Rectè. ſed de Kalendis Nouembribus etiámne rectum? ambigo. Nam paullò infrà ſcribit:* Felicitatem eius dici, quo Samnitium Teleſinique pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circenſium honorauit memoriâ, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrantur. *Atqui profectò perpetui ij ludi in Kalendario Romano ſunt notati, non Kalendis Nouembribus (tunc enim nulli) ſed* VII. Kal. Nou. *atque ibi ſculptum:* LVD. VICT. *ſicut & ſequenti quatriduo,* LVDI. *Niſi fallor, iſti ipſi ſunt, & ad hunc numerum Velleiana lectio reformanda.*

45. MAGNI-

ticulum adiit, Hannibalis inrra tertium miliarium caſtra conſpicara, quàm eo die, quo A
circumuolans ordines exercitus ſui Teleſinus, dictitanſque adeſſe Romanis vltimum
diem, vociferabatur etuendam delendamque vrbem; adiiciens, numquam defuturos
raptores Italicæ libertatis lupos, niſi ſilua, in quam refugere ſolerent, eſſet exciſa. Poſt pri-
mam demum horam noctis & Romana acies reſpirauit, & hoſtium ceſſit. Teleſinus
Occiditur. poſterâ die ſemianimis repertus eſt, victoris magis, quàm morientis, vultum præferens:
cuius abſciſſum caput ferri geſtarique circa Præneſte Sulla iuſſit. Tum demum, deſpe-
Marij filij cædes. ratis rebus ſuis, C. Marius adoleſcens per cuniculos, qui, miro opere fabricati in diuerſas
agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine è terrâ emerſiſſet, à diſpoſitis in
idipſum interemptus eſt. Sunt, qui ſuâ manu; ſunt, qui concurrentem mutuis ictibus
cum minore fratre Teleſino, vnà obſeſſo, & erumpente, occubuiſſe prodiderint. vtcum-
que cecidit, hodieque tantâ patris imagine non obſcuratur eius memoria. de quo iuuene
Sulla Felix dictus. quid exiſtimauerit Sulla, in promptu eſt. occiſo enim demum eo, Felicis nomen aſſum-
pſit: quod quidem vſurpaſſet iuſtiſſimè, ſi eundem & vincendi & viuendi finem ha-
Ofella Lucretius. buiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marij præfuerat Ofella Lucretius; qui cùm B
antè Marianarum fuiſſet partium, prætor ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei, quo
Samnitium Teleſinique pulſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circenſium ho-
norauit memoriâ, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrantur. Paullò antè, quàm
Sulla ad Sacriportum dimicaret, [45] magnificis prœliis partium eius viri hoſtium exerci-
tum fuderant, duo Seruilij apud Cluſium, Metellus Pius apud Fauentiam, M. Lucul-
lus circa Fidentiam. Videbantur finita belli ciuilis mala, cùm [46] Sullæ crudelitate au-
Sulla Dictator. cta ſunt. quippe, [47] dictator creatus (cuius honoris vſurpatio per annos cxx. inter-
miſſa. nam proximus poſt annum, quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat popu-
lum Romanum vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem impe-
rij, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. vſi fuerant) immodicæ crude-
Proſcriptio-nes. litatis licentiâ vſus eſt. Primus ille, & vtinam vltimus, exemplum proſcriptionis inuê-
nit, vt, in quâ ciuitate petulantis conuicij [48] iudicium hiſtrioni exoleto redditur, in eâ C
iugulati ciuis reip. conſtitueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos
interemiſſet, neque occiſi hoſtis, quàm ciuis, vberius foret præmium; fieretque quiſque
merces mortis ſuæ. Nec tamen in eos, qui contrà arma tulerant, ſed in multos inſontes
ſæuitum. adiectum etiam, vt bona proſcriptorum venirent; excluſique paternis opi-
bus liberi, etiam petendorum honorum iure prohiberentur, ſimulque, quod indigniſ-
ſimum eſt, ſenatorum filij & onera ordinis ſuſtinerent, & iura perderent. Sub aduen-
Cn. Pompeius. tum in Italiam L. Sullæ, Cn. Pompeius, eius Pompeij filius, quem magnificentiſſi-
mas res in conſulatu geſſiſſe bello Marſico prædiximus, XXIII. annos natus, abhinc an-
nos CXIII. priuatis vt opibus, ita conſiliis magna auſus, magnificeque conata exſecu-
tus, ad vindicandam reſtituendamque dignitatem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui
totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum. cuius viri magnitudo
multorum voluminum inſtar exigit: ſed operis modus paucis eum narrari iubet.
Fuit
D

45. MAGNIFICIS PROELIIS.] *Non muto. etiam paullò poſt*, magnificentiſſimas res gerere *inuenies.*

46. SVLLÆ CRVDELITATE AVCTA SVNT.] *Suſpicor ſcripſiſſe Velleium*, nata ſunt. *Haud paullo argutior ſic ſententia, & ἀντιθέτοις exornata.*

47. DICTATOR CREATVS (CVIVS HONORIS VSVRPATIO, &c.] *Parum hæc inter ſe apta. Diſtingui ſcribique malim:* Dictator creatus (cuius honoris vſurpatio per annos cxx. intermiſſa; nam proximus poſt annum quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat populum Romanum non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe) poteſtate imperij, quo priores ad vindicandam maximis periculis remp. vſi fuerant, immodicæ crudelitatis licentiâ abuſus eſt. *Ex hac diſtinctione, & transpoſitâ notâ parentheſeos, longè alia clariórque ſententia, quàm quæ vulgatur. maximè ſi mecum* poteſtate, *pro* poteſtatem *ſcribis: itémque* abuſus, *non* vſus.

48. IVDICIVM HISTRIONI EXOLETO REDDITVR.] * *Alibi tentauimus hunc locum, etiámque alij. Nunc placeat:* iudicium in hiſtrionem ex albo. *Nam id verum eſt. & legibus* XII. *animaduerſi actores aut hiſtriones, qui carmen actitaſſent quod infamiam flagitiúmve faceret alteri. In bonâ omni Rep. ita ſolitum: hodierna licentia quàm effrænis ſolutáque eſt!*

* *In Epiſtolicis.*

49. Ex

A Fuit hic genitus matre Luciliâ, ſtirpis ſenatoriæ, formâ excellens, non eâ, quâ flos com- *Eius laudes.*
mendatur ætatis, ſed [49] ex dignitate conſtantiaque in illam conueniens amplitudinem,
fortunam quoque eius, ad vltimum vitæ comitata eſt diem: innocentiâ eximius, ſancti-
tate præcipuus, eloquentiâ medius; potentiæ, quæ honoris cauſsâ ad eum deferretur, non
vt ab eo occuparetur, cupidiſſimus; dux bello peritiſſimus; ciuis in togâ (niſi vbi verere-
tur, ne quem haberet parem) modeſtiſſimus; amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis,
[50] in reconciliandâ gratiâ fideliſſimus, in accipiendâ ſatisfactione facillimus, potentiâ
ſuâ numquam, aut rarò ad impotentiam vſus, [51] pænè omnium votorum expers, niſi
numeraretur inter maxima, in ciuitate liberâ dominaque gentium, indignari, cùm om-
nes ciues iure haberet pares, quemquam æqualem dignitate conſpicere. Hic, à togâ vi-
rili aſſuetus commilitio prudentiſſimi ducis parentis ſui, bonum & capax recta diſcen-
di ingenium ſingulari rerum militarium prudentiâ excoluit, vt à Sertorio Metellus lau-
daretur magis, Pompeius timeretur validius. Tum M. Perpenna, prætorius, è proſcriptis,
B gentis clarioris, quàm animi, Sertorium inter cenam Etoſcæ interemit, Romaniſque *Sertorij cædes.*
certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctora-
uit facinore. Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt: ſed Pompeius, hoc quo-
que triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem, quàm conſulatum iniret, curru vr-
bem inuectus eſt. quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in
ſummum faſtigium vectum, iniquo tuliſſe animo, C. Cæſaris, in altero conſulatu peten-
do, ſenatum populumque R. rationem habere? adeò familiare eſt hominibus, omnia
ſibi ignoſcere, nihil aliis remittere; & inuidiam rerum non ad cauſſam, ſed ad volunta-
tem perſonaſque dirigere. Hoc conſulatu Pompeius tribuniciam poteſtatem reſtituit, *Tribunitia*
cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hiſpaniâ geritur, *poteſtas reſtituta.*
LXIV. fugitiui è ludo gladiatorio Capuâ fugientes, duce Spartaco, raptis ex eâ vrbe gla- *Spartacium*
diis, primò Veſuuium montem petiêre, mox, creſcente in dies multitudine, grauibus *bellum.*
variiſque caſibus affecêre Italiam. quorum numerus in tantum adoleuit, vt, quâ vlti-
C mò dimicauêre acie, XLM. hominum ſe Romano exercitui oppoſuerint. Huius patrati *M. Craſſus*
gloria penes M. Craſſum fuit, mox [52] Romanorum omnium principem. Conuerterat *confecit.*
Cn. Pompeij perſona totum in ſe terrarum orbem, & per omnia maiore vi habebatur:
qui cùm conſul perquàm laudabiliter iuraſſet, ſe in nullam prouinciam ex eo magiſtra-
tu iturum, idque ſeruaſſet, poſt biennium A. Gabinius tribunus legem tulit, vt, cùm *Piraticum*
belli more, non latrociniorum, orbem claſſibus, iam non furtiuis expeditionibus, pi- *bellum.*
ratæ terrerent, quaſdam etiam Italiæ vrbes diripuiſſent; Cn. Pompeius ad eos oppri- *Pompeio id*
mendos mitteretur; eſſetque ei imperium æquum in omnibus prouinciis cum procon- *decretum.*
ſulibus, vſque ad quinquageſimum miliarium à mari. quo S. C. pænè totius terra-
rum orbis imperium vni viro deferebatur: ſed tamen idem hoc ante biennium in
M. Antonij præturâ decretum erat. ſed [53] interdum perſona, vt exemplo nocet, ita in-
uidiam

49. Ex dignitate constantiaqve, &c.] *Arbitror hæc legenda:* ex dignitate conſtanti, quæ
D in illam conueniens amplitudinem fortunamque, cum ad vltimum vitæ comitata eſt diem. *Conſidera, & mecum facies. De graui autem hac & ἀξιωματικῇ Pompeij formâ, ex Silio aliquid capies libro* XIV.

Ille hirtâ cui ſubrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus caput.

50. In reconcilianda gratia fidelissimvs.] *Imò* reconciliatâ. *Nam ibi fides locum habet, vti facilitas in reconciliandâ.*

51. Pæne omnivm votorvm expers.] *Nimium eſt pro Pompeio. & quis vel Socrates ad hunc ſapientia gradum venit, nil vouere? Aldus igitur* vitiorum *fecit, haud malè. Poſſis &,* notarum: *ac conſequenter,* inter maximas. *Vt velis nihil eſſe culpandum notandúmque in Pompeio, præter nimiam æſtimationem ſui & ſtudium excellendi.*

52. Romanorvm omnivm principem.] *Non ſanè* omnium: *nec Cæſar aut Pompeius conceſſerint. Quid ſi,* opibus? *id verum ſit. nec diſpliceat etiam omitti vocem,* omnium, *atque induci.*

53. Interdvm persona, vt exemplo nocet, &c.] *Quid noxa exemplorum hic ad rem? Examina, videbis frigidum hoc totum eſſe aut ineptum. Cenſeo legendum:* Interdum perſona, vt exempla docent, aut inuidiam auget aut leuat. *Hoc ſcilicet per occaſionem, ſententia modo, addit: Sæpè in eâdem re aut culpâ inuidiam maiorem minorémve eſſe, & voces attolli aut minui, aſpectu perſonæ magis quàm meriti. idq́ exempla teſtari. Suprà hoc ipſum dixerat:* Familiare eſſe hominibus, inuidiam rerum non ad cauſam, ſed ad voluntatem perſonaſque dirigere.

54. Ævqa-

uidiam auget, aut leuat. In Antonio homines æquo animo paſſi erant. raró enim inui- A
detur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contrà, in iis homines extraordina-
ria reformidant, qui ea ſuo arbitrio aut depoſituri, aut retenturi videntur, & modum in
voluntate habent. Diſſuadebant optimates: ſed conſilia impetu victa ſunt. Digna eſt
Q. Catulus. memoriâ Q. Catuli cùm auctoritas, tum verecundia: qui cùm, diſſuadens legem, in con-
cione dixiſſet, eſſe quidem præclarum virum Cn. Pompeium, ſed nimium iam liberæ
reip. neque omnia in vno reponenda; adieciſſetque, Si quid huic acciderit, quem in eius
locum ſubſtituetis? ſucclamauit vniuerſa concio, Te, Q. Catule. Tum ille, victus con-
ſenſu omnium, & tam honorifico ciuitatis teſtimonio, è concione diſceſſit. Hîc homi-
nis verecundiam, populi iuſtitiam mirari libet: huius, quòd non vltrà contendit: ple-
bis, quòd diſſuadentem & aduerſarium voluntatis ſuæ, vero teſtimonio fraudare no-
Cotta iudiciaria lex. luit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus, ereptum ſenatui, ad
equites, Sulla ab illis ad ſenatum, tranſtulerant, [54] æqualiter inter vtrumque ordinem
Roſcij Theatrale. partitus eſt. & Otho Roſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit. At Cn. Pom- B
peius, multis & præclaris viris in id bellum aſſumptis, deſcriptoque in omnes receſſus
maris præſidio nauium, breui, inexſuperabili manu, terrarum orbem liberauit; prædo-
Piratæ vincuntur. neſque [55] per multa prœlia multis locis victos, circa Ciliciam claſſe aggreſſus, fudit ac
In vrbibus locantur. fugauit. &, quò maturiùs bellum tam latè diffuſum conficeret, reliquias eorum contra-
ctas, in vrbibus, remotoque à mari loco, incertâ ſede conſtituit. [56] Sunt qui hunc car-
pant. ſed, quamquam in auctore ſatis rationis eſt, tamen ratio quemlibet magnum
auctorem faceret. datâ enim facultate ſine rapto viuendi, rapinis arcuit. Cùm eſſet in
L. Luculli res. fine bellum Piraticum, & L. Lucullus (qui, ante ſeptem annos ex conſulatu ſortitus
Aſiam, Mithridati oppoſitus erat, magnaſque ac memorabiles res ibi geſſerat, Mithri-
datem ſæpè multis locis fuderat, egregiâ Cyzicum liberarat victoriâ, Tigranem, regum
maximum, in Armeniâ vicerat, vltimamque bello manum pænè magis noluerat im-
ponere, quàm non potuerat, qui, alioqui per omnia laudabilis, & bello pænè inuictus,
Manilij lex. [57] pecuniæ expellebatur cupidine) idem bellum adhuc adminiſtraret, Manilius tri-
bunus pl. ſemper vænalis, & alienæ miniſter potentiæ, legem tulit, vt bellum Mithri- C
daticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur. Accepta ea, magniſque certatum inter
Iurgia Luculli & Pompeij imperatores iurgiis, cùm Pompeius Lucullo [58] infamiam pecuniæ, Lucullus Pompeio
interminatam cupiditatem obiiceret imperij, [59] neuterque ab eo, quod arguebatur,
mentitus argui poſſet. nam [60] neque Pompeius, vt primùm ad remp. aggreſſus eſt, quem-
quam animo parem tulit: & in quibus rebus primus [61] eſſe debebat, ſolus eſſe cupie-
bat. neque eo viro quiſquam aut alia omnia minùs, aut gloriam magis concupiit.
in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundiſſimus, [62] vt qui eos, vt
liben-

54. ÆQVALITER INTER VTRVMQVE ORDINEM PARTITVS EST.] *Aliter hoc ſe habere certum eſt, nec inter duos ordines ſed tres diuiſum à Cottâ iudicandi munus. Neſciuit, aut neglexit Velleius? vix credam. magis de vitio: ſcribámque,* inter ordines partitus eſt. *Statim etiam malo cum Aldo,* loca conſtituit: *aut,* iuſtituit. *Nam certè Otho rei eius primus auctor.*

55. PER MVLTA PROELIA MVLTIS LOCIS VICTOS.] *Primæ editioni abeſt vox* prœlia. *Addita explendæ ſententiæ videtur. & fortean fuit,* per multos, multis locis. *Per multos, legatos nempe Pompeij & duces.*

56. SVNT QVI HVNC CARPANT.] *Scribo,* hoc carpant.

57. PECVNIÆ EXPELLEBATVR CVPIDINE.] *Vnde* expellebatur? *aut qui conuenit hoc verbi? Lego,* debellabatur. *Vir, inquit, ab hoſte inuictus, à pecuniâ vincebatur.*

58. INFAMIAM PECVNIÆ.] *Puto rectiùs,* infamem: *& refero ad cupiditatem.*

59. NEVTERQVE AB EO, QVOD ARGVEBATVR, MENTITVS ARGVI POSSET.] *Vide num verius. certè clariùs:* neuterque adeò, quod arguebat, mentitus argui poſſet. *Neuter falſus conuinci arguiq. in eo poſſet, quod arguebat. Vterque vtrique veram culpam obiiciebat.* D

60. NEQVE POMPEIVS QVEMQVAM ANIMO PAREM TVLIT.] *Animorum ergo inſpector & arbiter Pompeius? non opinor. nec hoc illi ægrè, ſiquis animo æquaretur, ſed ſi re & ſpecie externâ. Fortaſſe,* omnino, *pro* animo *legendum. Quid ſi etiam vox alia incluſa in ſimili priore? vt ſit,* quemquam æquo animo parem.

61. ESSE DEBEBAT.] *Diuino,* eſſe hauebat.

62. VT QVI EOS VT LIBENTISSIME INIRET, &c.] *Lego,* & qui eos. *item,* arbitrio ſuo ſumeret,

A libentiſſimè iniret, ita finiret æquo animo; & quod cupiſſet arbitrio ſuo ſumere, alieno
deponeret. & Lucullus, ſummus alioqui vir, profuſæ huius in ædificiis, conuictibuſ- *Luculli luxus.*
que, & apparatibus luxuriæ primus auctor fuit: quem ob iniectas moles mari, & rece-
ptum ſuffoſſis montibus in terras mare, haud inſacetè Magnus Pompeius [63] Xerxem
togatum vocare aſſueuerat. Per id tempus à Q. Metello Creta inſula in populi R. po- *Creta victa à Metello.*
teſtatem redacta eſt, quæ, ducibus Panare & Laſthene, XXIV. millibus iuuenum coa-
ctis, velocitate pernicibus, armorum laborumque patientiſſimis, ſagittarum vſu cele-
berrimis, per triennium Romanos exercitus fatigauerat. Ne ab huius quidem vſurâ
gloriæ temperauit animum Cn. Pompeius, quin victoriæ partem conaretur vindicare.
ſed & Luculli & Metelli triumphum cùm ipſorum ſingularis virtus, tum etiam inuidia
Pompeij apud optimum quemque fecit fauorabilem. Per hæc tempora M. CICERO,
qui omnia incrementa ſua ſibi debuit, vir nouitatis nobiliſſimæ, & vt vitâ clarus, ita *M. Cicero.*
ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur;
B conſul, Sergij Catilinæ, Lentulique & Cethegi, & aliorum vtriuſque ordinis virorum *Catilinaria coniuratio.*
coniurationem ſingulari virtute, conſtantiâ, [64] vigiliâ, curaque eripuit. Catilina metu
conſularis imperij vrbe pulſus eſt. Lentulus conſularis, & prætor iterùm, Cetheguſque,
& alij, clari nominis viri, auctore ſenatu, iuſſu conſulis, in carcere necati ſunt. ille
ſenatus dies, quo hæc acta ſunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conſpicuam, *M. Cato Vticenſis.*
atque prænitentem, in altiſſimo luminauit. Hic, genitus proauo M. Catone, [65] prin-
cipe illo familiæ Porciæ, homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio dijs, quàm ho-
minibus, propior, qui numquam rectè fecit, vt facere videretur, ſed quia aliter facere
non poterat; cuique id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet iuſtitiam; om-
nibus humanis vitijs immunis, ſemper fortunam in ſuâ poteſtate habuit. hic, tribunus
pl. deſignatus, adhuc admodum adoleſcens, cùm alij ſuaderent, vt per municipia Len-
tulus coniuratique cuſtodirentur, penè inter vltimos interrogatus ſententiam, tantâ vi
animi atque ingenij inuectus eſt in coniurationem, vt ardore oris orationem omnium
C lenitatem ſuadentium, ſocietate conſilij ſuſpectam fecerit: ſic impendentia ex ruinis
incendijſque vrbis, & commutatione ſtatus publici, pericula expoſuit; ita conſulis virtu-
tem amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam tranſiret, animaduertendum-
que in eos, quos prædiximus, cenſeret; maiorque pars ordinis eius Catonem proſeque-
rentur domum. At [66] Catilina non ſegniùs nota obiit, quàm ſceleris conandi conſilia *Catilinæ interitus.*
inierat: quippe, fortiſſimè dimicans, quem ſpiritum ſupplicio debuerat, [67] ſupplicio
reddidit. Conſulatui Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno D. AVGV- *Auguſti natalis annus.*
STVS abhinc annos LXXXII. omnibus omnium gentium viris magnitudine ſuâ in-
ducturus caliginem. Iam penè ſuperuacaneum videri poteſt, eminentium ingeniorum
notare tempora. quis enim ignorat diremptos gradibus ætatis floruiſſe hoc tempore
Ciceronem, Hortenſium, [68] ſaneque Craſſum, Catonem, Sulpicium, moxque Bru- *Oratores Romani.*
tum,

D meret. *Hæc ipſa autem Cato de Pompeio iam mortuo apud Lucanum in* IX.

——— inuaſit ferrum, ſed ponere norat.
Prætulit arma togæ, ſed pacem armatus amauit.
Iuuit ſumpta ducem, iuuit dimiſſa poteſtas.

63. XERXEM TOGATVM VOCARE ASSVEVERAT.] *In Plutarcho leges, cognomen hoc iocoſum Lucullo inditum à Q. Ælio Tuberone.*

64. VIGILIA, CVRAQVE ERIPVIT.] *Ineptè,* eripuit. *Repone,* eruit. *Nam hoc Cicero ipſe vbique in laude ſuâ ponit, quòd coniurationem retexerit, in lucem produxerit, vindicandam comprimendámque Senatui præbuerit. Etiam Florus:* Induſtriâ rem patefecit.

65. PRINCIPE ILLO FAMILIÆ PORCIÆ.] *Nota familiam pro Gente: niſi ſi dictio* Porciæ *aliena ſit, & à glosſulâ. Tamen infra quoque* Cæſarem genitum nobiliſſimâ Iuliorum familiâ *dixit.*

66. CATILINA NON SEGNIVS NOTA OBIIT.] *Alij aliter. Puto,* mota obiit. *Id eſt, non minus animosè ſemel à ſe mota peragere voluit, quàm mouere ea cœperat. Vtrobique audax, in ardiendo, in exſequendo. Probè etiam,* vota obiit: *ea quæ vouerat deſtinaueratq́.*

67. SVPPLICIO REDDIDIT.] *Imò* prœlio. *atque ita iam alijs correctum. Velleius infrà:* Ceionius auctor deditionis, ſupplicio quàm prœlio mori valuit.

68. SANEQVE CRASSVM, CATONEM.] *Lego:* vnaque Craſſum. *Hac ipſâ ætate, inquit, floruerunt pariter in eloquentiâ Craſſus, Cato. Craſſum autem illum Diuitem intellegit, quem & Cicero eo nomine laudat, & Plutarchus* inter Romanos fuiſſe

tum, Calidium, Cœlium, Caluum, & proximum Ciceroni Cæſarem; eorumque velut A
alumnos Coruinum ac Pollionem Aſinium, æmulumque Thucydidis Salluſtium, au-
Poëta. ctoreſque carminum Varronem ac Lucretium, neque vllo [69] in ſuſpecti operis ſui carmine minorem Catullum. Pænè ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio, inter quæ maximè noſtri æui eminent [70] princeps carminum Virgilius, Rabiriuſque, [71] & conſecutus Salluſtium Liuius, Tibulluſque & Naſo, perfectiſſimè in formâ operis ſui: nam viuorum vt magna admiratio, ita cenſura difficilis eſt. Dum hæc in
Mithridaticum bellum. vrbe Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile aduerſus Mithridatem, qui poſt Luculli profectionem magnas noui exercitus vires reparauerat, bellum geſſit. At rex,
Tigranes rex. fuſus fugatuſque, & omnibus exſutus copiis, Armeniam [72] Tigranemque ſocerum petit, regem eius temporis, niſi quia Luculli armis erat infractus, potentiſſimum. Simul itaque duos perſecutus Pompeius, intrauit Armeniam. prior filius Tigranis, ſed diſcors patris peruenit ad Pompeium, mox ipſe ſupplex, & præſens ſe, regnumque ditioni eius permiſit, præfatus neminem alium, neque Romanum, neque vllius gentis virum, futu- B
rum fuiſſe, cuius ſe ſocietati commiſſurus foret, quàm Cn. Pompeium: proinde omnem ſibi vel aduerſam, vel ſecundam, cuius auctor ille eſſet, fortunam tolerabilem futuram: non eſſe turpe, ab eo vinci, quem vincere eſſet nefas: neque ei inhoneſtè aliquem ſummitti, quem fortuna ſuper omnes extuliſſet. Seruatus regi honos imperij, ſed multato ingenti pecuniâ: quæ omnis, [73] ſicuti Pompeio moris erat, redacta in quæſtoris poteſtatem, ac publicis deſcripta litteris. Syria, aliæque, quas occupauerat, prouinciæ ereptæ, & aliæ reſtitutæ populo Romano, aliæ tum primùm in eius poteſtatem reda-
Syria prouincia facta. ctæ, vt Syria, quæ tum primùm facta eſt ſtipendiaria. Finis imperij regis terminatus Armeniâ.

Prouinciarum series. Haud abſurdum videtur propoſiti operis regulæ, paucis percurrere, quæ cuiuſque ductu gens ac natio redacta in formulam prouinciæ, [74] ſtipendia pacta ſit, [75] notauimus
Sicilia. faciliùs, vt quæ partibus ſimul vniuerſa conſpici poſſint. Primus in *Siciliam* tranſiecit

C

eloquentiſſimum *ait. Eſt qui* ſenemque Craſſum *legat, & de illo Lucio, qui cum Antonio vixit floruitque, intellegat. Valdè errat. palàm hic Velleius de iis oratoribus qui M. Tullio compares, aut ſuppares certè fuerunt. Nam Catonem, intellegit Vticenſem: Sulpicium Seruium illum eloquio & iuris ſcientiâ laudatum. Denique de altero illo Craſſo iamantè à Velleio & ſuo loco dictum.*

69. IN SVSPECTI OPERIS SVI CARMINE.] *Cur non* ſuſcepti? *nec enim aliud vult, quàm Catullum nullo minorem in opere & materiâ quam elegit. In magnis alij magni; hic nihil iis minor, ſed in paruis.*

70. PRINCEPS CARMINVM VIRGILIVS, RABIRIVSQVE.] *Vetus editio communicat hunc Principatum cum Rabirio, ſcribitque,* Principes. *Credimúſne tam magnificè ſenſiſſe de poëta hodie vix noto Velleium? fortaſſe per amicitiam, aut aliâ de cauſâ. Ouidius quoque laudat:*

——- magnique Rabirius oris.

Et Seneca VI. *de Beneficijs:* Egregiè mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam exclamare,

** Legend. habeo.* Hoc * habui quodcumque dedi. ———

Fabius contrà tenuiter de eo ſentit: Rabirius & Pedo non indigni cognitione, ſi vacet.

71. ET CONSECVTVS SALLVSTIVM LIVIVS.] *Viro doctо atque optimè (rem dico) de Velleio merito tranſpoſita hæc verba videntur: & iis quæ ſuprà ſubiungenda,* Æmulumque Thucydidis Salluſtium *Cur enim, inquit, poetis admiſceatur hiſtoriarum ſcriptor Liuius? Ratio aliqua eſt, ſed hic vana. quia non ſtudiorum ſimilitudinem iniungendo, ſed temporum Velleius ſpectat. Liuius autem illis prioribus inferior, & tantummon æui Velleiani. Obijt enim (Euſebio ſic traditum) quarto Tiberiani imperij anno.*

72. TIGRANEMQVE SOCERVM PETIT.] *Omnes tradunt* generum *fuiſſe. Vacillauit memoria Velleij? potuit. Sed hæc quoque poteſt, error in ſcripto eſſe: & fortè vetus germanumque,* ſocer eius petit. *Ipſe ſocer generum ſuum petit.*

73. SICVTI POMPEIO MORIS ERAT.] *Nónne idem mos alijs? & nónne ſemper pecunia publica appenſa Quæſtori? Ita, ſed non pari fide. Luculli, Craſſi, & eiuſmodi rapaces, partem plurimam in ſe deriuabant. Significat igitur & laudat integritatem* D
Pompeij, qui publica pecunia abſtinentiſſimus fuit. Tamen Cato apud Lucanum, liberè, & vt Cato, profert, aliquid eum quoque delibaſſe:

Immodicas poſſedit opes, ſed plura retentis.
Intulit.

74. STIPENDIA PACTA SIT.] *Quaſi paciſci gentes victæ cum hac victrice de ſtipendijs ſoleant. Rarò aut non hoc factum. ipſa ſuperbè imponebat. Mea voluntate ſcribas,* ſtipendiaria facta ſit.

75. NOTAVIMVS FACILIVS, VT QVÆ PARTIBVS SIMVL VNIVERSA CONSPICI POSSINT.] *Scribendum,* Notabimus, vt faciliùs, quàm partibus, ſimul vniuerſa conſpici poſſint. *Hac mente. Ego ſimul & vt in tabulâ proponam, vt lector ea magis vno obtutu capere & ſimul animo infigere, quàm variè deducta, poſſit.*

76. SED

A iecit exercitum conſul Claudius, & prouinciam eam, poſt annos fermè LII. captis Syracuſis, fecit Marcellus Claudius. Primus *Africam* Regulus, nono fermè anno primi Punici belli: [76] ſed poſt CCIV. annos P. Scipio Æmilianus, erutâ Carthagine, [77] abhinc annos CLXXXII. Africam in formulam redegit prouinciæ. *Sardinia* inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlij conſulis, certum recepit imperij iugum. Immane bellicæ ciuitatis argumentum, quod ſemel ſub regibus, iterùm hoc T. Manlio conſule, tertiò Auguſto principe, certæ pacis argumentum Ianus Geminus clauſus dedit. In *Hiſpanias* primi omnium duxere exercitus Cn. & P. Scipiones, initio ſecundi belli Punici, abhinc annos CCL. inde variè poſſeſſa, & ſæpè amiſſa partibus, vniuerſa, ductu Auguſti, facta ſtipendiaria eſt. *Macedoniam* Paullus, Mummius *Achaiam*, Fuluius Nobilior ſubegit *Ætoliam*: *Aſiam* L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: ſed beneficio ſenatus populique R. mox [78] ab Attalis poſſeſſam regibus, M. Perpenna, capto Ariſtonico, fecit tributariam. [79] *Cypro* deuictâ, nullis aſſignanda gloria eſt.

Africa. Sardinia. Hiſpania. Macedonia. Achaia. Ætolia. Aſia. Cyprus.

B [80] quippe Senatuſconſulto, miniſterio Catonis, regis morte, quam ille conſcientiâ acciuerat, facta prouincia eſt. *Creta*, Metelli ductu, longiſsimæ libertatis fine multata. Et *Syria Pontuſque* Cn. Pompeij virtutis monumenta ſunt. *Gallias* primùm Domitio Fabio nepoti Paulli, qui Allobrogicus vocatus eſt, intratas cum exercitu, magnâ mox clade noſtrâ, ſæpè & affectauimus & amiſimus, ſed fulgentiſsimum C. Cæſaris opus in ijs conſpicitur; quippe, eius ductu auſpicijſque infractæ, [81] pænè idem, quod totus terrarum orbis, [82] ignauum conferunt ſtipendium. Ab eodem facta Numidicus *Ciliciam* perdomuit, viſa viciſſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius *Gallogræciam*. *Bithynia*, vt prædiximus, teſtamento Nicomedis relicta hereditaria. D. Auguſtus, præter Hiſpanias aliaſque gentes, [83] quarum titulis forum eius prænitet, pænè idem, factâ *Ægypto* ſtipendiariâ, quantum pater eius Gallijs, in ærarium reditus contulit. At [84] Ti. Cæſar, quam certam Hiſpanis parendi confeſsionem extorſerat, parem Illyrijs Dalmatiſque

Creta. Syria. Pontus. Gallia. Cilicia. Gallogræcia. Bithynia. Ægyptus.

C

76. SED POST CCIV. ANNOS P. SCIPIO.] *Niſi omnis calculatoria me fugit, ſupereſt hic centenaria nota. Nam ecce Africa intrata anno* CCCCXCVIII. *Carthago deleta*, DCVII. *quid ampliùs quam iuſti interſunt anni* CV? *Tolle ergo grande hoc ἀναχρόνισμα. Etiam minutum hoc quod ſequitur.*

77. ABHINC ANNOS CLXXXII.] *Nam συλλογιστικὴ euincit* CLXXV. *Facile colligere ex anno Carthaginis deletæ iam dicto.*

78. AB ATTALIS POSSESSAM REGIBVS.] *Siue placet*, Attalicis. *Ita enim Pergami regis dicti, quia aliquot Attali nomine. Strabo lib.* XIII. Πέργαμον ἐπιφανὴς πόλις, καὶ πολὺν συνδευτυχήσασα χρόνον τοῖς Ἀτταλικοῖς βασιλεῦσι: Pergamum illuſtris

D ciuitas, & diu felix ſub regibus Attalicis. *Ibi quoque origo eorum, & ſtemma.*

79. CYPRO DEVICTA.] *Meliùs*, Cypri deuictæ.

80. QVIPPE SC^TO.] *Certum eſt Plebis hoc ſcitum non Senatus fuiſſe: eoq. ſummo virorum Cuiacio viſum hic reponi*, PS^to.

81. PÆNE IDEM, QVOD TOTVS TERRARVM ORBIS.] *Quæ mens? an tantum ferè ſtipendij conferre diuites illas Gallias, quantum reliquum orbem? tumidum & vanum eſt. An diſcrimen aliquod tributi Gallicani à reliquis prouincijs indicat? nugæ, nec hic locus. Verbulum hoc turbans ego traijcio, & lego*: idem quod pænè totus. *Probè & cautè veritati nempe conſultum it Velleius; & quia illa abnuit de toto orbe ſtipendiario, addidit* pænè totum.

82. IGNAVVM CONFERVNT STIPENDIVM.] *Alij volunt*, in ærarium conferunt. *Quid opus mutatione? Reuerà* ignauum ſtipendium, *& eius penſio parum virilis. Tamen ſi quid opus, legam*: in annos.

83. QVARVM TITVLIS FORVM EIVS PRÆNITET.] *An hic ergo* Index *ille* rerum Auguſti *tangitur? de quo Suetonius ſcripſit, & qui hodiéque lacer viſitur Ancyra Galatiæ vrbe. Sunt qui cenſent: non ego. Nam ille quidem ante* Mauſolæum *Auguſti* ſtatutus in æneis tabulis: *at hi tituli in foro. Loca igitur diſcrepant: ſed nec res eadem. Nam in illo breuiarium, quidquid belli aut domi Auguſtus geſſit: hic ſaltem gentes ab eo, ſiue auſpicijs eius, victæ, & tituli ducum triumphales. Denique tangit Velleius hoc, quod Suetonius cap.* XXXI. *in Aug.* Proximum à dijs immortalibus honorem memoriæ ducum præſtitit, qui imperium populi Romani ex minimo maximum reddidiſſent. Itaque & opera cuiuſque manentibus titulis reſtituit, & ſtatuas omnium triumphali effigie in vtraque Fori ſui porticu dedicauit.

84. TI. CÆSAR, QVAM CERTAM HISPANIS, &c.] *Hiſtoria & fides intereſt hoc corrigi. Numquid enim Tiberius Hiſpanos ſubegit, & domuit? nuſquam factum, aut ſcriptum. Imò Auguſtus ipſe, atque ita anteà traditum, hoc ipſo Indice*: Hiſpania vniuerſa ductu Auguſti facta ſtipendiaria eſt. *Hunc ſenſui emendo*: quam certam Hiſpanis confeſſionem extorſerat parens, Illyrijs Dalmatiſque extorſit. *Tam certam, inquit, Tiberius Dalmatis & Illyrijs patientiam extorſit, quam parens eius (Auguſtus) Hiſpanis.*

 85. CVIVS

Ratia. Vindelici. Noricum. Pannonia. Cappadocia.

que extorſit. *Ratiam* autem, & *Vindelicos* ac *Noricos*, *Pannoniamque* & Scordiſcos, nouas imperio noſtro ſubiunxit prouincias. Vt has armis, ita auctoritate *Cappadociam* populo R. fecit ſtipendiariam. Sed reuertamur ad ordinem. A

Pompeij res in Oriente.

Secuta deinde Cn. Pompeij militia, gloriæ laboriſne maioris, incertum eſt. Penetratæ cum victoriâ Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochoſque, & Achæos. &, oppreſſus auſpiciis Pompeij, inſidijs filij Pharnacis, Mithridates, vltimus omnium iuris ſui regum, præter Parthicos.

Mithridates victus & vitâ exutus.

Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, ſuoque & ciuium voto maior, & per omnia fortunam hominis egreſſus, reuertit in Italiam, [85] cuius reditum fauorabilem opinio fecerat. quippe plerique, non ſine exercitu venturum in vrbem, affirmabant, & libertati publicæ ſtatuturum arbitrio ſuo modum. Quò magis hoc homines timuerant, eò gratior ciuilis tanti imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundiſij dimiſſo exercitu, nihil, præter nomen imperatoris retinens, cum priuato comitatu, B quem ſemper illi vacare moris fuit, in vrbem rediit; magnificentiſſimumque de tot regibus per biduum egit triumphum, [86] longeque maiorem omni ante ſe inlatâ pecuniâ in ærarium, præterquam à Paullo, ex manubiis intulit. abſente Cn. Pompeio, T. Ampius & T. Labienus tribuni pl. legem tulerunt, vt is ludis Circenſibus [87] coronâ aureâ, & omni cultu triumphantium vteretur, ſcenicis autem prætextâ, coronaque aureâ. id ille non plus, quàm ſemel, (& hoc ſanè nimium fuit) vſurpare ſuſtinuit. Huius viri faſtigium tantis auctibus fortuna extulit, vt primùm ex Africâ, iterùm ex Europâ, tertiò ex Aſia triumpharet: &, quot partes terrarum orbis ſunt, totidem faceret monumenta victoriæ ſuæ. Numquam eminentia inuidiâ carent. Itaque & Lucullus, memor tamen acceptæ iniuriæ, & Metellus Creticus, non iniuſtè querens, (quippe, ornamentum triumphi eius, captiuos duces Pompeius ſubduxerat) & cum iis pars optimatium refragabatur, ne aut promiſſa ciuitatibus à Pompeio, aut benemeritis præmia, ad arbitrium eius, perſoluerentur. Secutus deinde eſt conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti C manum inijcit, & quamlibet feſtinantem, in ſe morari cogit. hic, nobiliſſimâ Iuliorum genitus familiâ, [88] &, quod inter omnes antiquiſſimos conſtabat, ab Anchiſe ac Venere deducens genus, formâ omnium ciuium excellentiſſimus, vigore animi acerrimus, munificentiæ effuſiſſimus, [89] animo ſuper humanam & naturam & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexan-

Triumphus Pompeij. *Triplex de triplici orbe.* *C. Cæſar.* *Laudes eius.*

85. CVIVS REDITVM FAVORABILEM OPINIO FECERAT.] *Certum eſt hoc eſſe contra mentem ſcriptumq́; Velleij. An hoc fauorem Pompeio fecit, quod cum exercitu rediret & oppreſſurus libertatem crederetur? imò odium prorſus. Aldus igitur legit,* formidabilem. *Ego,* infauorabilem: *nouo, ſed appoſito verbo. Quidni iſtud, vt defauere & defautio, quæ in Tertulliano ſcio mihi lecta?*

86. LONGEQVE MAIOREM OMNI ANTE SE INLATA PECVNIA IN ÆRARIVM, PRÆTERQVAM A PAVLLO, EX MANVBIIS INTVLIT.] *Plus ergo Paullus intulit, quàm Pompeius? Suprà de Paullinâ ſummâ vidimus: at hic Plutarchus auctor,* Pompeium tuliſſe *εἰς τὸ δημόσιον ταμιεῖον ἐν νομίσμασι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ δισμύρια τάλαντα, παρὲξ τῶν εἰς τοὺς στρατιώτας διδομένων:* in publicum ærarium in pecuniâ & apparatibus argenti atque auri viginti millia talentûm, præter ea quæ in milites dilargitus erat. *Confer cum illo* bis millies *Paulli: altero tanto vincit. Ergo iure hîc & ingenioſè reſcriptum,* Præter quam Capitolio intulit. *Ad quem ſenſum etiam fac,* maiore. *non* maiorem.

87. CORONA AVREA, ET OMNI CVLTV TRIVMPHANTIVM.] *Parum periti rerum morúmque Romanorum, qui auream coronam hîc locarunt. Non fuit ea triumphantibus, ſed è lauru. Et hæc ipſa Pompeij* Laurea, *ex Dionis claris verbis, lib.* XXXVII. *Δαφνηφορεῖν τε αὐτὸν διὰ πάσας τὰς πανηγύρεις, καὶ τὴν στολὴν τὴν μὲν ἀρχικὴν ἐν πάσαις μὲν αὐταῖς, τὴν δὲ ἐπινίκιον ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσιν ἐνδύνειν:* Ipſum autem Laurum ferre (*in capite*) per omnes ludos, & Togam prætextam; Triumphalem autem, per ludos Circenſes. *Sunt hæc ipſa decreta, quæ Velleius dicit: & tu corrige.* D

88. ET, QVOD INTER OMNES ANTIQVISSIMOS CONSTABAT.] *Vide ne fuerit:* & quod inter omnes conſtabat, antiquiſſimâ. *Nobiliſſima, inquit, gente natus; certè, omnium conſenſu, antiquiſſimâ. Nam poteſt, ritu Romano, vetuſtas eſſe in familiâ, non tamen imagines multæ, & nobilitas.*

89. ANIMO SVPER HVMANAM NATVRAM ET FIDEM EVECTVS.] *Probum eſt, ſed de animo tamen, quia iam nunc præiuit, odioſè repetitum. Fortaſſe,* omnino ſuper.

90. C. MA-

A xandro, ſed ſobrio neque iracundo, ſimillimus, qui denique ſemper & ſomno & cibo in vitam, non in voluptatem, vteretur; cùm fuiſſet [90] C. Mario ſanguine coniunctiſſimus, atque idem Cinnæ gener; cuius filiam vt repudiaret, nullo modo compelli potuit, cùm M. Piſo conſularis Anniam, quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sullæ dimiſiſſet gratiam; habuiſſetque ferè XIIX. annos eo tempore, quo Sulla rerum potitus eſt; magis miniſtris Sullæ, adiutoribuſque partium, quàm ipſo, conquirentibus eum ad necem, mutatâ veſte, diſſimilemque fortunæ ſuæ indutus habitum, nocte vrbe elapſus eſt. Idem poſteà admodum iuuenis, cùm à piratis captus eſſet, ita ſe per omne ſpatium, quo ab ijs retentus eſt, apud eos geſſit, vt pariter ijs terrori venerationique eſſet, neque vnquam aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum eſt, ſi narrari verbis ſpecioſis non poteſt, omittatur?) aut excalcearetur, aut diſcingeretur, in hoc ſcilicet, ne, ſi quando aliquid ex ſolito variaret, ſuſpectus ijs, qui oculis tantummodò eum cuſtodiebant, foret.

Res & vita eius summaria.

A piratis capitur.

B Longum eſt narrare, quid, & quoties auſus ſit, quanto opere conata eius qui obtinebat Aſiam Magiſtratus P.R. [91] metu ſuo deſtituerit. illud referatur, documentum tanti mox euaſuri viri. Quæ nox eam diem ſecuta eſt, quâ publicâ ciuitatium pecuniâ redemptus eſt, (ita tamen, vt cogeret, antè obſides à piratis ciuitatibus dati) contractâ claſſe, & priuatus, & tumultuariâ, inuectus in eum locum, in quo ipſi prædones erant, partem claſſis fugauit, partem merſit, aliquot naues, multoſque mortales cepit; lætuſque nocturnæ expeditionis triumpho, ad ſuos reuerſus eſt, mandatiſque cuſtodiæ, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconſulem Iunium, ([92] cùm idem enim Aſiam eam quam obtinebat) petens, vt auctor fieret ſumendi de captiuis ſupplicij. quod cùm ille ſe facturum negaſſet, [93] venditurumque captiuos dixiſſet, (quippe ſequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reuectus ad mare, priùs, quàm de eâ re vlli proconſulis redderentur epiſtolæ, omnes, quos ceperat, ſuffixit cruci. Idem mox ad ſacerdotium ineundum (quippe [94] abſens pontifex factus erat, cùm in Cottæ conſularis locum pænè puer à Mario Cinnaque Flamen Dialis creatus, victoriâ Sullæ, qui omnia ab

Liberatur.

Captores ſuos capit.

Cruci affigit.

Pontifex factus.

C ijs acta fecerat irrita, amiſiſſet id ſacerdotium) feſtinans in Italiam, ne conſpiceretur à prædonibus, omnia tunc obtinentibus maria, & meritò iam infeſtis ſibi, quattuor ſcalmorum nauem, vnà cum duobus amicis decemque ſeruis, ingreſſus, effuſiſſimum Hadriatici maris tranſiecit ſinum. Quo quidem in curſu conſpectis, vt putabat, piratarum nauibus, cùm exſuiſſet veſtem, alligaſſetque pugionem ad femur, alterutri ſe fortunæ parans, mox intellexit, fruſtratum eſſe viſum ſuum, arborumque ex longinquo ordinem antemnarum præbuiſſe imaginem. Reliqua eius acta in vrbe, nobiliſſimaque Dolabellæ accuſatio, & maior ciuitatis in eâ fauor, quàm reis præſtari ſolet, contentioneſque ciuiles, cum Q. Catulo, atque alijs eminentiſſimis viris, celeberrimæ; & ante

Audacia eius.

Actiones ciuiles.

præ-

90. C. MARIO SANGVINE CONIVNCTIS-

D SIMVS.] *Iſtêne patricius huic plebeio? Hoc ſaltem in Plutarcho lego,* Iuliam Cæſaris amitam nuptam C. Mario fuiſſe, ex quâ minor Marius natus. *Ergo ſeniori Mario adfinis, iuniori cognatus fuit.*

91. MOTV SVO DESTITVERIT.] *Legendum,* metu. *Eſt etiam in primâ editione* deſtituere, *quod retineo; & paullò antè,* qui obtinebant Aſiam magiſtratus, *multitudinis numero lego.*

92. CVM IDEM ENIM ASIAM EAM QVAM OBTINEBAT.] *Verba implexa. Sceckius vocibus eiectis edidit :* tum idem enim Aſiam obtinebat. *Manutius putat fuiſſe:* Is enim Aſiam tum obtinebat. *Scriptura vetus mihi præit :* Tum idem enim Aſiam, eamque obtinebat. *Hoc ſenſu. Tum, & illâ ætate, vnus idemq; proconſul Aſiæ & Bithyniæ erat: aliter ſcilicet quàm noſtro æuo. Hæc planè pro Velleij ſermone & mente videntur: an pro vero? Nam ecce Bithynia illa tempore non prouincia, ſed Regnum. Et nónne Cæſar ipſe tunc deſedit apud Nicomedem eius regem? Ita eſt. ſed ſuſpicari oporteat partem aliquam regionis auulſam, & adtributam Aſiæ fuiſſe. Romani ſæpè ſic ſoliti incidere pennas regum. Sed hæc quia ſuſpicio; valeat, ſi viſum, ſententia aliorum.*

93. VENDITVRVMQVE CAPTIVOS DIXISSET.] *Mallem,* vindicaturumque. *Illud atrox reſponſum, hoc pro re. quia reuerà captiui Proconſulis erant, in eius prouinciâ & adminiſtratione capti. Minatur ergo ſe vindicaturum eos & aſſerturum.*

94. ABSENS PONTIFEX FACTVS ERAT, CVM IN COTTÆ, &c.] *Valdè hîc ſudant, & vt culpa manifeſtus vapulat Velleius. Bis, inquiunt, errat. quòd & Cottam Flaminem Dialem facit, & Cæſarem ei dat ſucceſſorem. Nam Tacitus clarè ſcribit,* duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelij Merulæ cædem neminem ſuffectum. *Dio pariter libro* LIV. *Sub Auguſto* primùm poſt Merulam Flaminem Dialem creatum. *Quomodo igitur aut*

præturam victus, maximi pontificatus petitione, Q. Catulus, omnium confeſſione A ſenatus princeps; & reſtituta in ædilitate, aduerſante quidem nobilitate, monumenta C. Marij, ſimulque reuocati ad ius dignitatis proſcriptorum liberi; & prætura, quæſturaque mirabili virtute atque induſtriâ obita in Hiſpaniâ, cùm eſſet quæſtor ſub Vetere Antiſtio, auo huius Veteris, conſularis atque pontificis, duorum conſularium & ſacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana ſimplicitas intelligi poteſt; quò notiora ſunt, minùs egent ſtylo.

Societas triumuiralis.

[95] Hoc igitur COS. inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Craſſum inita potentiæ ſocietas, quæ vrbi orbique terrarum, nec minùs diuerſo quoque tempore, ipſis exitiabilis fuit. Hoc conſilium ſequendi Pompeius cauſſam habuerat, vt tandem acta in tranſmarinis prouincijs, quibus, vt prædiximus, multi obtrectabant, per Cæſarem confirmarentur conſulem: Cæſar autem, quòd animaduertebat ſe, cedendo Pompeij gloriæ, aucturum ſuam, &, inuidiâ communis potentiæ in illum relegatâ, confirmaturum vires ſuas: Craſſus, vt, quem principatum ſolus aſſequi non poterat, auctoritate Pompeij, viribus teneret Cæſaris. Affinitas etiam inter Cæſarem Pompeiumque contracta nuptijs. B quippe filiam C. Cæſaris Cn. Magnus duxit vxorem.

Cæſaris filiam Pompeius ducit.

Lex agraria.

In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt ager Campanus plebei diuideretur, ſuaſore legis Pompeio. ita circiter xx. ciuium eò deducta, [96] & ius ab his reſtitutum poſt annos circiter CLII. quàm bello Punico ab Romanis *Capua* in formam præfecturæ redacta erat.

Bibuli vilitas.

Bibulus collega Cæſaris, cùm actiones eius magis vellet impedire, quàm poſſet, maiore parte anni domi ſe tenuit. quo facto dum augere vult inuidiam collegæ, auxit potentiam.

Tum Cæſari decretæ in quinquennium Galliæ.

P. Clodius.

Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, diſertus, audax, qui neque dicendi, neque faciendi vllum, niſi quem vellet, noſſet modum, malorum propoſitorum exſecutor acerrimus, infamis etiam ſororis ſtupro, & actus inceſti reus, ob initum inter religioſiſſima P. R. ſacra adulterium; cùm graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid C enim inter tam diſſimiles amicum eſſe poterat?) & à patribus ad plebem tranſiret, legem in tribunatu tulit: Qui ciuem R. damnatum intetemiſſet, ei aquâ & igni interdiceretur. Cuius verbis, etſi non nominabatur Cicero, tamen ſolus petebatur. ita vir optimè meritus de rep. conſeruatæ patriæ pretium calamitate exſilij tulit. Non caruerunt ſuſpicione oppreſſi Ciceronis Cæſar & Pompeius. Hoc ſibi contraxiſſe videbatur Cicero, quòd inter XX. viros diuidendo agro Campano eſſe noluiſſet. Idem [97] intra biennium, ſerâ Cn. Pompeij curâ, verùm & cupito interitu, votiſque Italiæ, ac decretis

Ciceronem pulit.

Cotto Flamen, aut Cæſar? De Cæſare facile eſt. creatum dicit, non dicit iniuiſſe aut geſſiſſe. De Cottâ, vocula vna, troiectâ ſoluet nodum. Scribe: abſens Pontifex factus erat in Cottæ Conſularis locum, cum pæne puer à Mario, &c. *Ipſa res eſt. Pontifex, inquit, factus (non ſanè Maximus: poſteà adeptus) in locum demortui Cottæ Pontificis: cùm anteà Flamen quidem deſignatus eſſet, ſed Sullæ violentiâ honor ille ei ademptus. Hæc ita eſſe cùm res clamat, tum iuuat nonnihil (vnicum & ſollenne hîc nobis auxilium) Editio priſca: in quâ prius illud* cum *nuſquam comparet. Ego autem ſuo loco repoſui, aut potiùs repperi & eduxi, cùm latitaret in verbo,* locum.

95. HOC IGITVR CONSVLE.] *Imò non illo* Conſule, *ſed Conſule deſignato. Suetonius ita narrat, cap.* XIX. *& Liuij epitoma:* C. Cæſar Luſitanos ſubegit, eoque conſulatus candidato, & captante rempublicam inuadere, conſpiratio inter tres Principes ciuitatis facta, Cn. Pompeium, M. Craſſum, & C. Cæſarem. *Idem Appianus. & addit Varronis librum in hanc conſpirationem fuiſſe, cui titulus* Τρικάρηνος. D

96. ET IVS AB HIS RESTITVTVM.] *Cl. Puteanus inter lumina Galliæ (heu quàm tenebroſa nunc & adflicta!) leg. cenſebat:* Ius ciu. his reſtitutum, *id eſt,* ciuitatis. *Certè rem tangit, & liquet hanc eſſe Velleij mentem. De verbo tamen ambigo: & quid ſi fuit,* ius his reſtitutum, *deletâ voce quæ imperitè irrepſerat? Ratio & hiſtoria non abnuit. Nam ius apud eas nullum aut iuriſdictio: ſed petebant Româ. Liuius:* Ceterum habitari tantùm, tanquam vrbem, Capuam, frequentarique placuit: corpus nullum ciuitatis, nec Senatum, nec plebis concilium, nec magiſtratus eſſe. Præfectum ad iura reddenda ab Româ quotannis miſſuros. *Tamen à Puteano nondum abeo, & viri & rei cauſſâ.*

97. INTRA BIENNIVM.] *Satis laxè ſcriptum, Omnino intra biennium: atque adeò obfuit tantùm Cicero*

A cretis ſenatus, virtute atque actione Annij Milonis, tribuni pl. dignitati patriæque reſtitutus eſt. Neque, poſt Numidici exſilium, aut reditum, quiſquam aut expulſus inuidioſiùs, aut receptus eſt lætiùs. Cuius domus, quàm infeſtè à Clodio diſiecta erat, tam ſpecioſè à ſenatu reſtituta eſt. *Eius reditus.*

Idem P. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterij titulo, M. Catonem à rep. relegauit. quippe [98] legem tulit, vt is quæſtor cum iure prætorio, adiecto etiam quæſtore, mitteretur in inſulam Cyprum, ad ſpoliandum regno Ptolemæum, omnibus morum vitijs eam contumeliam meritum. ſed ille, ſub aduentum Catonis, vitæ ſuæ vim intulit: vnde pecuniam longè ſperatâ maiorem Cato Romam rettulit: [99] cuius integritatem laudari nefas eſt: inſolentia pænè argui poteſt, quòd, vnà cum conſulibus ac ſenatu effuſâ ciuitate, obuiam cùm per Tiberim ſubiret nauibus, non antè is egreſſus eſt, quàm ad eum locum peruenit, vbi erat exponenda pecunia. *Cato in Cyprum.*

Cùm deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas, C. Cæſar in Galliâ ageret; nec contentus plurimis ac feliciſſimis victorijs, innumerabilibuſque cæſis, & captis hoſtium millibus; etiam in Britanniam traiecíſſet exercitum, alterum pænè imperio noſtro ac ſuo quærens orbem: [100] inuictum par conſulum Cn. Pompeius, & M. Craſſus, alterum iniere conſulatum, qui neque petitus honeſtè ab his, neque probabiliter geſtus eſt. *Cæſar in Galliâ.* *In Britanniâ.*

B

Cæſari, lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatæ in idem ſpatium temporis prouinciæ: Craſſo, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. qui vir, cetera ſanctiſſimus, immuniſque voluptatibus, neque in pecuniâ, neque in gloriâ concupiſcendâ aut modum norat, aut capiebat terminum. hunc proficiſcentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl. fruſtrà retinere conati. quorum exſecrationes ſi in ipſum tantummodò valuiſſent, [101] vtile imperatoris damnum ſaluo exercitu fuiſſet reip. Tranſgreſſum Euphratem Craſſum, petentemque Seleuciam, circumfuſis immanibus copijs equitum, rex Orodes vnà cum parte maiore Romani exercitus interemit. reliquias legionum C. Caſſius atrociſſimi mox auctor facinoris, tum quæſtor, conſeruauit; Syriamque adeò in P. R. poteſtate retinuit, vt tranſgreſſos in eam Parthos, felici rerum euentu, fugaret ac funderet. *Craſſus in Parthos it.* *Cadit cum ſuis.* *C. Caſſius.*

C

Per hæc inſequentiaque, & quæ prædiximus, tempora, [102] amplius cccc. hoſtium à C.Cæſa-

Cicero menſes ipſas quatuordecim. Pulſus enim anno DCXCV. *circiter Kal. Apriles: redijt anno inſequenti, menſe ſextili. Plutarchus tamen menſes* XVI. *computauit, parum exactè.*

98. LEGEM TVLIT, VT IS QVÆSTOR.] *Atqui diu antè Cato Quæſtor, quod notum eſt. Medetur Aldus, & legit:* Quæſitor. *ego feliciùs:* Quæſtorius.

99. CVIVS INTEGRITATEM LAVDARI NEFAS EST.] *Aldum hìc culpat Rob. Titius, qui immiſſâ negatiuâ legit (profectò malè)* non laudari. *Sed Titius ipſe an extra culpam? Lectionem retinet, in ſenſu parum videt. Nam ſic explicat.* adeò præſtabilem eſſe Catonis integritatem, vt quaſi polluatur, ſi laudibus eum quis proſequi velit. *Et dat auctorem eius interpretamenti Ariſtotelem, qui primo ad Nicomachum ait:* ὅτι τῶν ἀρίϛων οὐκ ἔϛιν ἔπαινος: quòd optimarum rerum non ſit laudatio. Itaque & deos felices beatoſque prædicamus, & virorum eos qui dijs proximi: non autem laudamus *Sed nos Titi tam liberè à te diſcedimus, quàm tu à recta ſædè & à vero. Nihil minùs Velleius voluit. Quid ergo? hoc argutè ſaltem dixit, Nefas eſſe laudari in Catone integritatem & à pecuniâ abſtinentiam, cùm alia ſint eius magis eximia, magis rara virtutes. Integritas in alium aliquem etiam è vulgo cadat: in Catone laudetur, quidquid in alio haud temerè exſtes. Ita Claudianus in laudatione Mallij:*

D

Nam ſpretas quis opes, intactaq; pectora lucro
Commemoret? fuerint alijs hæc fortè decora,
Nulla poteſt laus eſſe tibi quæ crimina purget.

Planè ad hanc ſententiam eſt: etiam illud Taciti de Agricolâ: Integritatem atque abſtinentiam in tanto viro referre, iniuria virtutum fuerit.

100. INVICTVM PAR CONSVLVM CN. POMPEIVS, ET M. CRASSVS.] *Age, Pompeius* inuictus *eſto (etſi Cæſar aliter docuit:) quid? etiámne Craſſus? Incannenicus planè verbum. Scribo:* inclutum par.

101. VTILE IMPERATORIS DAMNVM.] *Ne crede tam malignè de Craſſo ſenſiſſe aut ſcripſiſſe Velleium, vt cenſeat vtilem patriæ fuiſſe eius mortem. Honeſtius veriuſq;:* vile Imperatoris damnum. *id eſt, exigua, nec in magno, iactura.*

102. AMPLIVS cccc HOSTIVM A C. CÆSARE CÆSA.] *Valdè atterit Cæſarianam laudem (ſi modò laus è cædibus:) atterit inquam præ alijs & libat. Nam ecce Plinius ſcribit,* Præter ciuiles victorias, vndecies centena & nonaginta duo millia hominum occiſa ab eo prœlijs. *Et Appianus in Celticis:* Μυριάσι τε γὰρ ἀνδρῶν ἀγωνίσατο, ἐν τοῖς δ' ἑκατὸν ἐν οἷς ἐστρατήγησεν, ἐς χιλίας ἦλθον, οἵ τις ὑφ' ἐν τῷ

Cæſaris res in Galliâ. C. Cæſare cæſa ſunt, pluta capta. [103] pugnatum ſæpe directâ acie, ſæpè in agminibus, ſæpè eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æſtatibus, vix vllâ non iuſtiſſimus triumphus emeritus. Circa Alexiam verò tantæ res geſtæ, quantas audere, vix hominis; perficere, pænè nullius, niſi dei, fuerit. A

[104] Septimo fermè anno Cæſar morabatur in Gallijs, [105] cùm medium iam ex inuidiâ Pompeij malè cohærentis inter Cn. Pompeium & C. Cæſarem concordiæ pignus, *Iulia obiit.* Iulia, vxor Magni, deceſſit; atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeij, Iuliâ natus, intra breue ſpatium obijt. Tum, in gladios cædeſque ciuium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur, *Pompeius tertiùm conſul.* nec modus, tertius conſulatus ſoli Cn. Pompeio, etiam aduerſantium anteà dignitati eius iudicio, delatus eſt. cuius ille honoris gloriâ, veluti reconciliatis ſibi optimatibus, maximè à C. Cæſare alienatus eſt. ſed eius conſulatus omnem vim in coërcitionem ambitus [106] exercuit.

Clodij cædes. Quo tempore P. Clodius, à Milone, candidato conſulatus, exemplo inutili, facto ſalutari reip. circa Bouillas, contractâ ex occurſu rixâ, iugulatus eſt. Milonem reum non magis inuidia facti, quàm Pompeij damnauit voluntas. quem quidem M. Cato palàm latâ abſoluit ſententiâ. quam ſi maturius tuliſſet, non defuiſſent, qui ſequerentur exemplum; probarentque eum ciuem occiſum, quo nemo pernicioſior reip. neque bonis inimicior vixerat. B

Semina ciuilis belli. Intra breue deinde ſpatium belli ciuilis exarſerunt initia, cùm iuſtiſſimus quiſque & à Cæſare & à Pompeio vellet dimitti exercitus. quippe Pompeius in ſecundo conſulatu Hiſpanias ſibi decerni voluerat, eaſque per triennium abſens ipſe, ac præſidens vrbi, per Afranium & Petreium, conſularem ac prætorium, legatos ſuos, adminiſtrabat; & ijs, qui à Cæſare dimittendos exercitus contendebant, aſſentabatur; ijs, qui ab ipſo, aduerſabatur. qui ſi ante biennium, quàm ad arma itum eſt, perfectis muneribus theatri, & aliorum operum, quæ ei circumdedit, grauiſſimâ tentatus valetudine, deceſſiſſet in *Pompeij morbus.* Campaniâ, (quo quidem tempore vniuerſa Italia vota pro ſalute eius, primo omnium ciuium, ſuſcepit) defuiſſet fortunæ deſtruendi eius locus; &, quam apud ſuperos habuerat magnitudinem, inlibatam detuliſſet ad inferos. C

C. Curio tribunus. Bello autem ciuili, & tot, quæ deinde per continuos XX. annos conſecuta ſunt, malis, non alius maiorem flagrantioremque, quàm C. Curio tribunus pl. ſubiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, ſuæ alienæque & fortunæ & pudicitiæ prodigus, homo ingenioſiſſimè nequam, & facundus malo publico. [107] cuius animo, voluptatibus, vel libi-

ἐν τὰ μέρη συνηγμένοι, τετρακοσίων πλείοσι. Καὶ τούτων ἑκατὸν μὲν ἐζώγρησαν, ἑκατὸν δὲ ἐν αὐτοῖ σόνω κατέθανον. Quadragies centena millia ferocium hoſtium (ſiquis partes in vnum & in ſummam redigit) decem illis annis quibus *Galliæ* præfuit, manus cum eo conſeruêre. e quibus decies centena millia capta fuere, decies altera in ipſo certamine perierere: *reliquis ſcilicet elapſis. Nec aliter Plutarchus per occaſionem enumerat, in Pompeio. Quis ergo ambiget hic reſcribere* DCCC. *id eſt,* octingenta millia hoſtium? *Etiam ſiquis amplius let, per me valeto.*

103. PVGNATVM SÆPE DIRECTA ACIE, SÆPE IN AGMINIBVS.] *Malim ad Liuianum exemplum*, ſæpè agminibus. *Ille* XXI. Magis agmine, quàm acie, in viâ concurrerunt. *Agminibus concurrere eſt, non explicatis ordinibus diſtinctaq; acie.*

104. SEPTIMO FERME ANNO.] ſeptimum ferè annum, *ego.*

105. CVM MEDIVM IAM EX INVIDIA POMPEII, &c.] *Diſplicet ſuſpectumq; eſt in primore loco nomen* Pompeij. *Si rectum, quid ita ſtatim* Pompium *repetit? cur non potiùs ſcribit,* inter eum & C. Cæſarem? *ſeries & mos ſtili ſic poſtulabat. Cur etiam ſolum Pompeium cauſſam facit infida huius concordiæ? Peccauit enim non minus Cæſar. Denique primogenia lectio nulla habet Pompeij nomen. Illa ſic:* ex inuidiâ Ponti ac Cameliæ. *Profectò legendum:* ex inuidiâ potentiæ malè. *Nam fuit compendio ſcriptum,* pontiæ. *Bona præ vulgatâ veraxq; hæc ſententia. Obijt, ait, Iulia vnicum pignus ſiue vinclum concordiæ malè iam hærentis, quia alter alterius potentiæ inuidebant: hic illius creſcenti, ille huius adultæ. Lucanus ad Iuliam:* D

Morte tuâ diſcuſſa fides, bellumque mouere
Permiſſum ducibus. ſtimulos dedit æmula virtus.

Æmulationem mutuam expreſſit, vti & hic Velleius.

106. EXERCVIT.] *Potiùs,* exeruit.

107. CVIVS ANIMO, VOLVPTATIBVS, VEL LIBIDINIBVS.] *Palylogia diſplicet. Malim,* cuius animi voluntatibus. *Primùm enim quaſi honeſtiùs loquitur de Curione, & animi voluntates varias appellat: mox ſe corrigens, libidines. Sed* Cupidi-

A libidinibus,neque opes vllæ, neque cupiditates ſufficere poſſent.hic primò pro Pompeij partibus, id eſt, vt tunc habebatur, pro rep. mox, ſimulatione, contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. id gratis, [108] an accepto centies H S. fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus. ad vltimum, ſaluberrimas & coaleſcentis conditiones pacis, quas & Cæſar iuſtiſſimo animo poſtulabat, & Pompeius æquo recipiebat, diſcuſsit ac rupit, vnicè cauente Cicerone concordiæ publicæ. Harum præteritarumq́ue rerum ordo cùm iuſtis aliorum voluminibus promitur, tum, vti ſpero, noſtris explicabitur.

Corruptus à Cæſare.

Nunc propoſito operi ſua forma reddatur, ſi priùs gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloq́ue & Hortenſio; qui cùm ſine inuidiâ in rep. floruiſſent, eminuiſſentq́ue ſine periculo, [109] quietâ, aut certè non præcipitatâ, fatali ante initium bellorum ciuilium morte functi ſunt.

Catuli, Lucullorum, Metelli, Hortenſij mors.

Lentulo & Marcello coss. poſt vrbem conditam annis DCCIII. [110] & anno LXXXIIX. B quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires, Bellum ciuile exarſit. Alterius ducis cauſſa melior videbatur, alterius erat firmior. Hîc omnia ſpecioſa, illîc valentia. Pompeium ſenatus auctoritas, Cæſarem militum armauit fiducia. [111] conſules ſenatuſq́ue cauſſæ, non Pompeio ſummam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæſare, quod ſeruandæ pacis cauſsâ tentari poſſet. nihil receptum à Pompeianis; cùm alter conſul iuſto eſſet ferocior; Lentulus verò ſaluâ rep. ſaluus eſſe non poſſet; M. autem Cato moriendum antè, quàm vllam condicionem ciuis accipiendam reip. contenderet. vir antiquus & grauis, Pompeij partes laudaret magis, prudens ſequeretur Cæſaris; & illa glorioſa, hæc terribiliora duceret. Vt deinde, ſpretis omnibus, quæ Cæſar poſtulauerat, tantummodò contentus cum vnâ legione titulum retineret prouinciæ, priuatus in vrbem veniret, & ſe in petitione conſulatus ſuffragijs P.R. committeret decreuere: ratus bellandum Cæſar, cum exercitu Rubiconem tranſijt: Cn. Pompeius conſuleſq́ue, & maior pars ſenatus, relictâ vrbe, ac deinde Italiâ, tranſmisêre Dyrrhachium. At Cæſar Domitio, [112] legio-
C nibuſq́ue Corfinij, quæ vnà cum eo fuerant, potitus, duce aliiſq́ue, qui voluerant abire ad Pompeium, ſine dilatione dimiſſis, perſecutus Brundiſium, ita vt appareret, malle integris rebus & condicionibus finire bellum, quàm opprimere fugientes, cùm tranſgreſſos

Ciuile bellum.

Pompeij fuga.

piditates, *quod ſequitur, quomodo rectum? An cupidines, cupidines expleant? Vide num,* ciuitates, *hoc ſenſu. Eius libidines tam auida, tam capaces, vt non ſuffecerint ijs explendis ſatiandiſq́, aut opes aut ciuitates. Da aurum, da opida tota, Curio hiat.*

108. AN ACCEPTO CENTIES H-S.] *Iure in ſummâ ambigit Aldus, & ſpernit vt minutam. Mallet,* trecenties. *Ego alterum addo, & ſcribo:* ſexcenties. *Cauſſam habeo: quod Dio Caßius auctor lib.* XL. omni ære alieno, quo ingenti erat obſtrictus, Cu-
D rionem à Cæſare liberatum. *atqui* forum noſtrum, *ait Valerius lib.* IX. *cap.* I. Curiones filij ſexcenties ſiſtertiûm æris alieni aſpexit. *Cauſſam etiam alteram, quod Plutarchus & Appianus conſentiunt,* Paullum conſulem emptum à Cæſare mille quingentis talentis: Curionem autem maiore etiam ſummâ. *Si ita eſt, cùm tot iſta talenta, paullò minùs quadringenties* H-S. *efficiant: quidni Valerium audiamus in maiore ſummâ?*

109. QVIETA, AVT CERTE NON PRÆCIPITATA.] *Clarius infertâ dictione quæ delituit:* quietâ eâ, aut. *vti ad remp. referas.*

110. ET ANNO LXXIIX. QVAM TV, M. VINICI.] *Scribo:* & ante ſeptuagintaocto.

111. CONSVLES SENATVSQVE CAVSSÆ, NON POMPEIO SVMMAM IMPERII DETVLERVNT.] *Ego verò hoc non capio. Quid eſt* cauſſæ deferre ſummam imperij? *Illa igitur imperauit? exercitus duxit, inſtruxit? nuga. Nos arbitramur fuiſſe:* cauſsâ nominis Pompeio. *Illud ſanè conſtat, regimen & imperium in hoc bello delatum ad Pompeium, idq́, (vt Velleius per me nunc dicit) cauſſa famæ & nominis Pompeiani. Ille enim triumphis victorijſq́, celeber, & in ore omnium Magnus. Lentulus ipſe Conſul, qui more maiorum alioqui dux, apud Lucanum auctor huius ſententiæ:*

Conſulite in medium Patres, Magnumq́ue iubere
Eſſe ducem. Læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum patriæq́ue ſuumq́ue
Impoſuit.

Cæſar III. *Ciuil. in oratione Bibuli:* Poteſtatem ſe eius rei nullam habere: propterea quòd de Conſilij ſententiâ ſummam belli rerumq́ue omnium Pompeio permiſerint.

112. LEGIONIBVSQVE CORFINII, QVÆ VNA CVM EO FVERANT, POTITVS.] *Cæſar in hac re legiones non nominat, ſed cohortes* XXXIII. *quæ nondum fuiſſe videntur ſub legionum ſuarum ſignis. Sunt autem illæ ipſæ cohortes, quæ, in iudicio Milonis, præſidium iudicibus & Pompeio. Lucanus ad Domitium:*

——tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto tiro Miloni.

Vbi

greſſos repetiſſet conſules, in vrbem reuertit: redditaque ratione conſiliorum ſuorum A
in ſenatu & in concione, ac miſerrimæ neceſſitudinis, cùm alienis armis ad arma com-
pulſus eſſet, Hiſpanias petere decreuit. Feſtinationem itineris eius aliquandiu morata
Maſſilia. Maſſilia eſt; fide melior, quàm conſilio prudentior, intempeſtiuè principalium armo-
rum arbitria captans, quibus ij ſe debent interponere, qui non parentem coercere poſ-
Hiſpania recepta. ſunt. Exercitus deinde, qui ſub Afranio conſulari ac Petreio prætorio fuerat, ipſius ad-
uentu vigore ac fulgore occupatus, ſe Cæſari tradidit. vterque legatorum, & quiſquis
Pompeius ad Dyrrhachium. cuiuſque ordinis ſequi eos voluerat, remiſſi ad Pompeium. Proximo anno, cùm Dyr-
rhachium, ac vicina ei vrbi regio, caſtris Pompeij teneretur, (qui, accitis ex omnibus
tranſmarinis prouincijs legionibus equitum ac peditum auxilijs, regumque & tetrar-
chatum, ſimulque dynaſtarum copiis, immanem exercitum confecerat, & mare præſi-
dijs claſſium, vt rebatur, ſepſerat, quò minùs Cæſar legiones poſſet tranſmittere) ſuâ &
celeritate & fortunâ C. Cæſar vſus, nihil in morâ habuit, quo minùs & cùm vellet, ipſe
exercituſque claſſibus perueniret, & primò pænè caſtris Pompeij ſua iungeret, mox et- B
iam obſidione munimentiſque eum complecteretur. Sed inopia obſidentibus, quàm
obſeſſis, erat grauior. [113] Tum Balbus Cornelius, excedente humanam fidem temeri-
Lentulus coemptus. tate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſæpiuſque cum Lentulo collocutus conſule, dubitante
quanti ſe venderet, illis incrementis fecit viam, [114] quibus non Hiſpaniæ ſuæ natus,
ſed Hiſpanus in triumphum & pontificatum aſſurgeret, fieretque ex priuato conſula-
Cæſar initio victus. ris. Variatum deinde prœlijs, ſed vno longè magis Pompeianis proſpero, quo grauiter
impulſi ſunt Cæſaris milites. Tum Cæſar cum exercitu fatalem victoriæ ſuæ Theſſa-
liam petijt. Pompeius, longè diuerſa alijs ſuadentibus, (quorum plerique hortabantur,
vt in Italiam tranſmitteret: neque hercules quidquam partibus illis ſalubrius fuit: alij,
vt bellum traheret, quod dignationi partium in dies ipſi magis proſperum fieret) vſus
Mox vincit. impetu ſuo, hoſtem ſecutus eſt. Aciem Pharſalicam & illum cruentiſſimum Romano
nomini diem; tantumque vtriuſque exercitus profuſum ſanguinis, & colliſa inter ſe duo
reip. capita, effuſumque alterum Romani imperij lumen, tot taleſque Pompeianarum C
partium cæſos viros, non recipit enarranda hic ſcripturæ modus. Illud notandum eſt:
Clementia eius. vt primùm C. Cæſar inclinatam vidit Pompeianarum aciem, neque prius, neque anti-
quius quidquam habuit, [115] quàm in omnes partes (vt militari & verbo & conſuetu-
dine

Vbi mirum niſi ſcribendum, Pullato. *id eſt ſordidato & reo. Talis enim, Romano ritu, eorum veſtis. Pollutum autem cur appellet? quaſíne pollutum illum & fædum interemit?*

113. TVM BALBVS CORNELIVS INGRESSVS CASTRA HOSTIVM, &c.] *Obſeruate Politici. mira & audax hæc corruptio, ſed ſine quâ perierat Cæſar. Talia firmiter & pertinaciter tentanti vix deeſt ſucceſſus. Idoneum autem inſtrumentum hic Balbus, quia amicus, & ab interiore notâ, Lentulo. Ipſa ad Ciceronem (inter Epiſtolas ad Atticum lib.* VIII. *epiſt.* XV.) Quòd Lentulum Conſulem meum voluiſti hîc remanere, Cæſari gratum, mihi verò gratiſſimum mediusfidius feciſti. Nam illum tanti facio, qui non Cæſarem magis diligam. *Et plura, quæ addit.*

114. QVIBVS NON HISPANIÆ SVÆ NATVS, SED HISPANVS.] *Obſcurum ait Aldus: verè. Sed quantula lux quam ipſe affert? Legit,* natus eſſet. *id eſt, inquit,* Conſuleret & ſplendorem afferret. *Sed ſic quoque locus parum ſplendet: quem in clariorem fortaſſe magis dabit noſter Phœbus. Ille ſuadet:* quibus non Hiſpanienſis, ſed Hiſpanus. *Affirmo ita ſe rem habere. Hac audaciâ, ait Velleius, effectum, vt Balbus ille, non dicam ciuis è Latio aut incola Hiſpaniæ ſaltem, ſed verè Hiſpanus & externus, Romæ perueniret ad ſacerdotium & triumphum. Certè hoc nouum. Nam planè ciuibus, hoc ius magiſtratuum & imperiorum tantùm. Plinius lib.* V. *cap.* V. *clarè ob hanc ſententiâ, de Africâ & Garamantibus:* Omnia armis Romanis ſuperata & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru & Quiritium iure donato. Quippe Gadibus nato ciuitas Romana, cum Balbo maiore patruo, data eſt. *Atque idem lib.* VII. *cap.* XLIII. *de Balbo maiore:* Fuit & Balbus maior, *inquit*, Conſul, primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum, vſus illo honore, quem maiores Latio quoque D negauerunt. *Vidéſne exteros non admiſſos ad magiſtratus, etſi in ciuitatem admiſſos? In vtroque igitur Balbo hoc nouum. in altera, quòd Conſul primus exterorum; in altera, quòd Pontifex & Triumphalis. Sed de vocum quoque diſcrimine (propriè enim & ſignatè Velleius ſcripſit) addam. Soſipater:* Cùm dicimus Hiſpanus, nomen nationis oſtendimus: cùm autem Hiſpanienſis, cognomen eorum qui prouinciam Hiſpaniam incolunt, etſi non Hiſpani: *Martialis:* Ne Romam, ſi ire decreueris, non Hiſpanienſem librum mittamus, ſed Hiſpanum. *Idem diſcrimen paſſim apud ſcriptores in Siculo, & Sicilienſi; Græco, Græcienſi; Germano, Germaniciano; & talibus. Vide Feſtum in* Corinthienſes.

115. QVAM IN OMNES PARTES, &c.] *De Clementiâ Iulianâ ſermo eſt: ſed quid ad eam dimiſ-ſia*

A dine vtat) dimitteret. Prô dij immortales, quod huius voluntatis erga Brutum ſuæ poſteà vir tam mitis pretium tulit! Nihil illâ victoriâ mirabilius, magnificentius, clarius fuit; quando neminem, niſi acie conſumptum, ciuem patria deſiderauit: ſed munus miſericordiæ corrupit pertinacia, cùm libentiùs vitam victor iam daret, quàm victi acciperent. Pompeius, profugiens cum duobus Lentulis conſularibus, Sextoque filio, *Pompeij fuga.*
& Fauonio prætorio, quos comites ei fortuna aggregauerat, alijs vt Parthos, alijs vt Africam peteret, (in quâ fideliſſimum partium ſuarum haberet regem Iubam) ſuadentibus, Ægyptum petere propoſuit, memor beneficiorum, quæ in patrem eius Ptolemæi, qui tum puero, quàm iuueni, propior regnabat Alexandriæ, contulerat. Sed quis in aduerſis beneficiorum ſeruat memoriam? aut quis vllam calamitoſis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Miſſi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam à Mitylenis Corneliam vxorem receptam in nauem, fugæ comitem habere cœperat) conſilio Theodoti & Achillæ exciperent, hortarenturque, vt ex onerariâ in eam nauem, quæ obuiam proceſſerat, tranſcenderet. quod cùm feciſſet,
B princeps Romani nominis, imperio arbitrioque Ægyptij mancipij, C. Cæſare, P. Ser- *Pompeij cædes.*
uilio COS. iugulatus eſt. Hic, poſt tres conſulatus, & totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, ſanctiſſimi ac præſtantiſſimi viri, in id euecti, ſuper quod ad- *Eius ætat.*
ſcendi non poteſt, duodeſexageſimum annum agentis, pridie natalem ipſius, vitæ fuit exitus in tantum in illo viro à ſe diſcordante fortunâ, vt, cui modò ad victoriam terra defuerat, deeſſet ad ſepulturam. Quid aliud, quàm nimium occupatos dixerim, quos in ætate & tanti, & pænè noſtri ſæculi, viri fefellit quinquennium? cùm à C. Atilio & Q. Seruilio conſulibus [116] tam facilis eſſet annorum digeſtio. quod adieci, non vt arguerem, ſed ne argueret. Non fuit tamen maior in Cæſarem, quàm in Pompeium fue- *Ægyptij puniti.*
rat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. quippe cùm venientem eum tentaſſent inſidijs, ac deinde bello laceſſere auderent, [117] vtrique ſummo Imperatorum, alteri ſuperſtiti meritas pœnas luêre ſupplicijs. Nuſquam erat Pompeius corpore, [118] adhuc vbique Iubæ nomine: quippe ingens partium eius fauor bellum excitauerat *Bellum Africum.*
C Africum. quod ciebat rex Iuba, & Scipio, vir conſularis, [119] ante biennium, quàm extingueretur Pompeius, lectus ab eo ſocer. eorumque copias auxerat M. Cato, ingenti cum difficultate itinerum, locorumque inopiâ, perductis ad eos legionibus: qui vir, cùm ſummum ei à militibus deferretur imperium, honoratiori parêre maluit. Admonet promiſſæ breuitatis fides, quanto omnia tranſcurſu dicenda ſint.

Sequens fortunam ſuam Cæſar, peruectus in Africam, quam occiſo Curione, Iulia- *Iuba vincitur.*
natum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus, ibi [120] primò variâ fortunam expugnauit viâ, inclinatæque hoſtium copiæ. Nec diſſimilis ibi aduerſus victos, quàm in

ſio hac in partes? Scribe: vt omnes partes. *Mens, Nihil priùs Cæſar habuit, quàm vt omnes aduerſarios ſuos incolumes dimitteret, gladijs & militari ſa-*
D *uitia ſubduceret. Hos autem tales vocat* Partes, *idq;* militari verbo, *inquit: quia durum videbatur in ciuili diſſenſu dicere* Hoſtes. *Vſum huius vocis crebrum alibi notauimus: tu hic originem vides, & nondum tritum id ſatis fuiſſe hoc ſignificatu. Cur enim aliàs excuſet? quod quidam* Patres *legunt, ſperno. Nec enim militia aut caſtrorum, ſed Curiæ hoc verbum. Vide etiam an non optime,* militari verbo ex conſuetudine vtar. Ex, *inquam, pro*, &, *copulâ. Quæ enim hic conſuetudo propriè? quinimò hoc dictum voluit. Vti ſe verbo militari: idq; ex conſuetudine, & quia diu miles.*

116. TAM FACILIS ESSET.] *Probum eſt. tamen editio vetus:* tam felix. *An fuit,* tam non fallax?

117. VTRIQVE SVMMO IMPERATORVM, ALTERI SVPERSTITI.] *Suſpicetur aliquis membrum deeſſe,* alteri mortuo: *cui rectè ſubiunctum,* alteri ſuperſtiti. *Etiam,* meritis, *melius quàm* meritas.

118. ADHVC VBIQVE IVBÆ NOMINE.] *Titius legit,* vbique ibat nomine. *Meritò reijcit is qui eum confecit Tuo: atque ipſe vult deleri vt ſuperuacuum Iubæ nomen. Aſſentior. etſi haud malè reſcripſeris,* vbique viuebat nomine.

119. ANTE BIENNIVM.] *Profectò* Triennium *eſt, ſi quidem duxit eam in tertio ſuo Conſulatu, Plutarcho notatum. Nec tamen muto. Sollennes eiuſmodi diſſenſus.*

120. PRIMO VARIA FORTVNAM EXPVGNAVIT VIA.] *Ferent hoc puræ & Latiares aures? ſpernunt meæ. Lego firmiter:* primò variâ fortunâ, mox pugnauit ſuâ. *Acutè. Initia, inquit, belli ambigua, latus exitus & à fortunâ planè Cæſarianâ. Ruſio enim ſemper illi viro, & in bellis vtique viſus eam habe-*

in priores, clementia Cæſaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæſarem grauius excepit A
Hiſpanicum bellum. Hiſpanienſe (nam victus ab eo Pharnaces vix quidquam gloriæ eius adſtruxit) quod
Cn. Pompeius filius. Cn. Pompeius, Magni filius, adoleſcens, impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflauerat, vndique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem ſequentium, ex
Cæſar ægrè vincit. toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cæſarem in Hiſpaniam comitata fortuna eſt. ſed nullum vmquam atrocius periculoſiuſque ab eo initum prœlium, adeò vt plus quàm dubio Marte, deſcenderet equo, conſiſtenſque ante recedentem ſuorum aciem, increpitâ priùs fortunâ quòd ſe in eum ſeruaſſet exitum, denunciaret militibus, veſtigio ſe non receſſurum: proinde viderent, quem, & quo loco imperatorem deſerturi forent. verecundiâ magis, quàm virtute, acies reſtitutæ à duce, quàm à milite, for-
Cn. Pompeij cædes. tiùs. Cn. Pompeius, grauis vulnere inuentus, inter ſolitudines auias interemptus eſt. Labienum Varumque acies abſtulit. Cæſar omnium victor, regreſſus in vrbem, (quod humanam excedat fidem,) omnibus, qui contra ſe arma tulerant, ignouit, magnificentiſſimiſque gladiatorij muneris, naumachiæ, & equitum peditumque, ſimul elephantorum certaminis ſpectaculis, epuliſque per multos dies dati celebratione, repleuit eam. B
Cæſaris triumphi. Quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitit. [121] Pecunia, ex manubijs lata, paullò ampliùs ſexies millies H-S. Neque illi tanto viro, & tam clementer omnibus victorijs ſuis vſo, plus quinque menſium principalis quies contigit: quippe cùm menſe
Conſpiratio in eum: Octobri in vrbem reuertiſſet, idibus Martijs, coniurationis auctoribus Bruto & Caſſio, quorum alterum, promittendo conſulatum non obligauerat, contrà, differendo Caſſium offenderat; adiectis etiam [122] conſiliarijs cædis familiariſſimis omnium, & for-
Et cædes. tunâ partium eius in ſummum euectis faſtigium, D. Bruto, & C. Trebonio, aliiſque clari nominis viris, interemptus eſt, cui magnam inuidiam conciliâtat M. Antonius, omnibus audendis parAtiſſimus, conſulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus ſedentis pro Roſtris inſigne regium, quod ab eo ita repulſum erat, vt non offenſus videretur. Laudandum experientiâ conſilium eſt Panſæ atque Hirtij, qui ſemper prædixerant Cæſari, vt principatum, armis quæſitum, armis teneret. ille, dictitans, mori ſe, quàm timeri malle, dum clementiam, quam præſtiterat, exſpectat, incautus ab ingratis occupatus eſt, cùm quidem plurima præſagia atque indicia dii immortales futuri obtuliſſent periculi. nam & haruſpices præmonuerant, vt diligentiſſimè iduum Martiarum caueret diem; & vxor Calpurnia, territa nocturno viſu, vt eâ die domi ſubſiſteret, orabat; & libelli, coniurationem nunciantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, [123] cuius cùm fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit. Quo anno id patrauêre facinus Brutus & C. Caſſius, prætores erant. C
Coniurati Capitolium occupant. D. Brutus conſul deſignatus. Hi vnà cum coniurationis globo, ſtipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupauêre, cum conſul Antonius, (quem cùm ſimul interimendum cenſuiſſet Caſſius, teſtamentumque Cæſaris abolendum, Brutus repugnauerat;

D

habere in mancipio & poteſtate. Ipſe gloriatur apud * *poetam, quem ſenſuum & honeſtè acuminis cauſsâ amo:* ——— quem numina numquam
Lucan.

Deſtituunt, de quo malè tunc Fortuna meretur
Cùm poſt vota venit.

121. PECVNIA EX MANVBIIS LATA, PAVLLO AMPLIVS SEXIES MILLIES H-S.] *Haud muto, & videtur hæc ipſa pecunia eſſe quæ depoſita poſteà ad Opis, quam* ſepties millies *fuiſſe Cicero non ſemel indicat, & poſteà Velleius. Iuriſconſulto celebri an adſentiar* ſexagies millies *reponenti?* opidò *enim* tenuis, *inquit,* eſt hæc ſumma. *Miror. Nam* ſexies millies, *faciunt æſtimatione Budæanâ (quam haud temerè quis mihi carpat)* centies quinquagies centena millia aureorum. *Et an Paullus Æmilius tantum intulit? an ipſe Pompeius? longè infrà. Illud tamen fateor, paullò maiorem ſummam in Appiano me repperiſſe: qui tuliſſe in triumpho Cæſarem dicit* Μυριάδας ξε' καὶ ἥμισυ ταλάντων: ſexaquintaquinque millia talentûm. *Ea eſſent quaſi* decies ſexies millies H-S., *computatione Romanâ: haud dubiè ſupra Velleianum numerum, ſed longè infra immanem illum correctoris. Nam* ſexagies millies, *feceris* centum quinquaginta aureorum *(cum vulgo loquar)* milliones.

122. CONSILIARIIS CÆDIS.] *Tentabam,* conſcijs alijs cædis.

123. CVIVS CVM FORTVNAM.] *Primò editi:* cuius quem. *Facito:* cuiuſcumque.

124. HISPA-

A uetat; dictitans, nihil amplius ciuibus præter tyranni, ita enim appellari Cæſarem facto
eius expediebat, petendum eſſe ſanguinem) conuocato ſenatu, cùm iam Dolabella,
quem ſubſtituturus ſibi Cæſar deſignauerat conſulem, faſces atque inſignia corripuiſſet
conſularia, velut pacis auctor, liberos ſuos obſides in Capitolium miſit, fidemque de-
ſcendendi tutò interfectoribus Cæſaris dedit: & illud decreti Athenienſium celeberri- *Amneſtia decreta.*
mi exemplum, relatum à Cicerone, obliuionis præteritarum rerum, decreto patrum
comprobatum eſt. Cæſaris deinde teſtamentum apertum eſt, quo C. Octauium, nepo- *C. Octauius.*
tem ſororis ſuæ Iuliæ, adoptabat; de cuius origine, etiam ſi præuenis & pauca dicenda
ſunt. Fuit C. Octauius, vt non patriciâ, ita admodum ſpecioſâ equeſtri genitus fa-
miliâ, grauis, ſanctus, innocens, diues. Hic prætor inter nobiliſſimos viros creatus, pri-
mo loco, cùm ei dignatio Iuliâ genitam Atiam conciliaſſet vxorem, ex eo honore ſor-
titus Macedoniam, appellatuſque in eâ imperator, decedens ad petitionem conſulatus
obiit, prætextato relicto filio, quem C. Cæſar, maior eius auunculus, educatum apud
B Philippum vitricum, dilexit vt ſuum, natumque annos XIIX. [124] Hiſpanienſis militiæ
aſſecutum ſe poſteà comitem habuit, nunquam aut alio vſum hoſpitio, quàm ſuo, aut
alio vectum vehiculo: pontificatuſque ſacerdotio puerum honorauit. Et pacatis bellis
ciuilibus, ad erudiendum liberalibus diſciplinis ſingularis indolem iuuenis, Apollo-
niam eum in ſtudia miſerat, mox belli Getici, ac deinde Parthici habiturus commilito-
nem. Cui vt eſt nuntiatum de cæde auunculi, cùm protinus ex vicinis legionibus cen-
turiones ſuam ſuorumque militum operam ei pollicerentur; neque eam ſpernendam
Saluidienus & Agrippa dicerent; ille feſtinans peruenire in vrbem, omnem ordinatio-
nem & necis & teſtamenti Brundiſij comperit. Cui aduentanti Romam, immanis *Romam venit.*
amicorum occurrit frequentia: &, cùm intraret vrbem, Solis orbis ſuper caput eius, cur- *Omen imperij.*
uatus æqualiter, rotundatuſque, in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti
imponens, conſpectus eſt. Non placebat Atiæ matri Philippoque vitrico, adiri nomen
inuidioſæ fortunæ Cæſaris: ſed aſſerebant ſalutaria reip. terrarumque orbis fata condi-
C torem conſeruatoremque Romani nominis. Spreuit itaque cæleſtis animus humana
conſilia; & cum periculo potiùs ſumma, quàm tutò humilia, propoſuit ſequi, maluitque
auunculo & Cæſari de ſe, quàm vitrico credere; dictitans, nefas eſſe, quo nomine Cæſari
dignus eſſet viſus, ſemetipſum videri indignum. Hunc protinus Antonius conſul ſuper- *Antonius*
bè excipit; (neque is erat contemptus, ſed metus;) vixque admiſſo in Pompeianos hor- *Octauio iniquus.*
tos, loquendi ſecum tempus dedit; mox etiam, velut inſidiis eius petitus, ſceleſtè inſi-
mulare cœpit: in quo turpiter deprehenſa eius vanitas eſt. Apertè deinde Antonij ac
Dolabellæ conſulum ad nefandam dominationem erupit furor. [125] H-S. ſepties mil- *Eius rapina.*
lies, depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiuſdem,
inſertis falſis, [126] ciuitatibuſque corruptis, commentariis. Atque omnia pretio tempe-
rata, vendente remp. conſule. Idem, prouinciam D. Bruto deſignato conſuli decretam,
Galliam occupare ſtatuit: Dolabella tranſmarinas decreuit ſibi: interque naturaliter
diſſimillimos ac diuerſa volentes creſcebat odium. eoque C. Cæſar iuuenis quotidianis
Antonij petebatur inſidiis. Torpebat oppreſſa dominatione Antonij ciuitas indigna-
D tio & dolor omnibus, vis ad reſiſtendum nulli aderat, cùm C. Cæſar, XIX. annum in- *Octauianus*
greſſus, mira auſus, ac ſumma conſecutus; priuato conſilio, maiorem ſenatu pro rep. *copias parat.*
animum

124. HISPANIENSIS MILITIÆ.] *Scribo*, Hiſpanienſi militiâ. *Suetonius cap.* VIII. *Aug.* Profectum mox auunculum in Hiſpaniam aduerſus Pompeij liberos, per infeſtas hoſtibus vias ſubſecutus, magno opere demeruit.

125. H-S SEPTIES MILLIES, DEPOSITVM A C. CÆSARE AD ÆDEM OPIS.] *Delemus* τὸ ædem. *idq; paullò veriùs, quàm Batauiæ lumen alterum Had. Iunius* τὸ ſepties. *Nam inductus à Plutarcho, qui in Antonio* quattuor *modò* millia talentûm *in hac re numerat, vult hîc fuiſſe* H-S millies: *quod reſpondet Græcanicæ illi ſummæ. Sed verè inductus. Cicero nónne aliquoties cum Velleio? vt Philip.* II. Vbi eſt ſepties millies, quod eſt in tabulis, quæ ſunt ad Opis? *Iterùm:* Septies millies falſis proſcriptionibus donationibuſque auertit. *Atque alibi vocat* pecuniam maximam: *&*, pecuniam innumerabilem.

126. CIVITATIBVSQVE CORRVPTIS.] *Video ab aliis edi*, indubitateque corruptis: *anne à coniecturâ? Fas & nobis eâ vti:* commutatiſque & corruptis.

animum habuit. primumque à Calatiâ, mox à Caſilino veteranos exciuit paternos. A
Quorum exemplum ſecuti alij, breui in formam iuſti coiêre exercitus. mox, cùm Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouinciis Brundiſium venire iuſſerat, legio Martia, & Quarta, cognitâ & ſenatus voluntate, & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis, ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum ſenatus, honoratum equeſtri ſtatuâ, quæ hodieque in Roſtris poſita ætatem eius ſcripturâ indicat, (qui honor non alij per CCC. annos, quàm L. Sullæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat) proprætorem vnà cum conſulibus deſignatis, Hirtio & Panſâ, bellum cum Antonio gerere iuſſit. Ab eo, annum agente vicesimum, fortiſſimè circa Mutinam adminiſtratum eſt; & D. Brutus

Vincit Antonium. obſidione liberatus; Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deſerere Italiam: conſulum autem alter in acie, alter poſt paucos dies ex vulnere mortem obiit. Omnia antè, quàm fugaretur Antonius, honorificè à ſenatu in Cæſarem exercitumque eius decreta ſunt, maximè auctore Cicerone: ſed, vt receſſit metus, erupit voluntas, protinuſque Pompeianis partibus rediit animus. Bruto Caſſioque prouinciæ, quas iam ipſi ſine B vllo S. C. occupauerant, decretæ. laudati, quicumque his ſe exercitus tradidiſſent.

Brutus & Caſſius Italiâ cedunt. omnia tranſmarina imperia eorum commiſſa arbitrio. quippe M. Brutus & C. Caſſius, nunc metuentes arma Antonij, nunc, ad augendam eius inuidiam, ſimulantes ſe metuere, teſtari edictis, libenter ſe vel in perpetuo exſilio victuros, dum reſp. conſtaret concordiâ, nec vllam belli ciuilis præbituros materiam, plurimum ſibi honoris eſſe in conſcientiâ facti ſui, profecti vrbe atque Italiâ, intento ac pari animo, ſine auctoritate

Prouincias occupant. publicâ, prouincias exercituſque occupauerant; &, vbicumque ipſi eſſent, prætexentes eſſe remp. pecunias etiam, quæ ex tranſmarinis prouinciis Romam ab quæſtoribus deportabantur, à volentibus acceperant. quæ omnia ſenatus decretis comprehenſa, &

Cauſſa offenſi Octauiani. comprobata ſunt. Et D. Bruto, [127] quòd alieno beneficio viueret, decretus triumphus. Panſæ atque Hirtij corpora publicâ ſepulturâ honorata. Cæſaris adeò nulla habita mentio, vt legati, qui ad exercitum eius miſſi erant, iuberentur, ſummoto eo, milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quàm fuerat ſenatus. nam, cùm eam iniuriam diſ- C ſimulando Cæſar ferret, negauêre milites, ſine imperatore ſuo vlla ſe audituros mandata. Hoc eſt illud tempus, quo Cicero, inſito amore Pompeianarum partium, Cæſarem laudandum & tollendum cenſebat; cùm aliud diceret, aliud intelligi vellet. Interim

M. Lepidus. Antonius, fugâ tranſgreſſus Alpes, [128] primò per colloquia repulſus à M. Lepido, qui pontifex maximus in C. Cæſaris locum furto creatus, decretâ ſibi Hiſpaniâ, adhuc in Galliâ morabatur: mox ſæpiùs in conſpectum veniens militum, cùm & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat ſobrius, per auerſa caſtrorum proruto vallo militibus receptus eſt: qui titulo imperij cedebat Lepido, cùm ſum-

Iuuentius Laterenſis. ma vitium penes eum foret. Sub Antonij ingreſſum in caſtra Iuuentius Laterenſis, vir vitâ ac morte conſentaneus, cùm acerrimè ſuaſiſſet Lepido, ne ſe cum Antonio, hoſte

Plancus. iudicato, iungeret, irritus conſilij, gladio ſe ipſe transfixit. Plancus deinde, dubiâ, id eſt ſuâ fide, diu, quarum eſſet partium, ſecum luctatus, ac ſibi difficilè conſentiens, & nunc adiutor D. Bruti, deſignati conſulis, collegæ ſui, ſenatuique ſe litteris venditans, mox D

Aſin. Pollio. eiuſdem proditor; Aſinius autem Pollio firmus propoſito, & Iulianis partibus fidus,

D. Bruti cædes. Pompeianis aduerſus; vterque exercitus tradidêre Antonio. D. Brutus, deſertus primò à Planco, pòſt etiam inſidiis eiuſdem petitus, paullatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hoſpitis cuiuſdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab iis quos miſerat Antonius, iugulatus eſt; iuſtiſſimaſque optimè de ſe merito viro C. Cæſari pœnas dedit: cuius cùm primus omnium amicorum fuiſſet, interfector fuit, & fortunæ, ex quâ fructum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat; cenſebatque æquum, quæ acceperat à Cæſa-

127. QVÒD ALIENO BENEFICIÒ VIVERET.] *Ineptè, quaſi illa cauſſa aut præſcriptio triumphi. Lege,* qui alieno.

128. PRIMÒ PER COLLOQVIA REPVLSVS A M. LEPIDO.] *Minimè. ſed probo quod in editione primâ eſt,* primò ſpe colloquij repulſus. *Id eſt, deiectus etiam à ſpe colloquij: quia Lepidus nec miſcere ſermones cum eo ſub initia volebat. Dio clarè libro* XLVI. *aliiq.*

129. CICE-

A Cæſare, retinere; Cæſarem, qui illa dederat, periiſſe. Hæc ſunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonij memoriæ inuſſit notas, ſed hic fulgentiſſimo & cæleſti ore, at tribunus Canutius continuâ rabie lacerabat Antonium. Vtrique vindicta libertatis morte ſtetit, ſed tribuni ſanguine commiſſa proſcriptio, [129] Ciceronis vel ſatiato Antonio pœna finita. Lepidus deinde à ſenatu hoſtis iudicatus eſt, vt antè fuerat Antonius. Tum inter eum Cæſaremque & Antonium, commercia epiſtolarum; & conditionum facta mentio, cùm Antonius & ſubinde Cæſarem admoneret, quàm inimicæ ipſi Pompeianæ partes forent; & in quod iam emerſiſſent faſtigium; & quanto Ciceronis ſtudio Brutus Caſſiuſque attollerentur; denuntiaretque, ſe cum Bruto Caſſioque, qui iam decem & ſeptem legionum potentes erant, iuncturum vires ſuas, ſi Cæſar eius aſpernaretur concordiam; diceretque plus Cæſarem partis, quàm ſe amici vltioni debere. tum inita potentiæ ſocietas, & hortantibus orantibuſque exercitibus, inter Antonium etiam & Cæſarem facta affinitas, cùm eſſet

Triumuiratus conſpiratio.

B priuigna Antonij deſponſa Cæſari. conſulatumque iniit Cæſar pridie, quàm viginti annos impleret, x. Kal. Octobres, cum collegâ Q. Pedio, poſt V. C. annis DCCIX. ante LXXII. quàm tu, M. Vinici, conſulatum inires. Vidit hic annus Ventidium, per quam vrbem inter captiuos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ conſularem prætextam iungentem prætoriâ. Idem hic poſteà triumphauit. Furente deinde Antonio, ſimulque Lepido, quorum vterque, vt prædiximus, hoſtes iudicati erant, cùm ambo mallent ſibi nuntiari quid paſſi eſſent, quàm quid emeruiſſent, repugnante Cæſare, ſed fruſtrà aduerſus duos, inſtauratum Sullani exempli malum, proſcriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quàm quòd aut Cæſar aliquem proſcribere coactus eſt; aut ab illo Cicero proſcriptus eſt, abſciſſaque ſcelere Antonij vox publica eſt, cùm eius ſalutem nemo defendiſſet, qui per tot annos & publicam ciuitatis, & priuatam ciuium defenderat. Nihil tamen egiſti, M. Antoni: (cogit enim excedere propoſiti formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio:) nihil, inquam, egiſti, mercedem

P. Ventidius.

Proſcriptio inſtituta.

M. Cicero occiſus.

C cæleſtiſſimi oris, & clariſſimi capitis abſciſſi numerando, auctoramentoque funebri ad conſeruatoris quondam reip. tantique cos. irritando necem. Rapuiſti tu M. Ciceroni lucem ſollicitam, & ætatem ſenilem, & vitam inferiorem te principe, quàm ſub te III. viro mortem: famam verò gloriamque factorum atque dictorum adeò non abſtuliſti, vt auxeris. Viuit viuetque per omnium ſæculorum memoriam. Dumque hoc vel forte, vel prouidentiâ, vel vtcumque conſtitutum rerum naturæ corpus, quod ille penè ſolus Romanorum animo vidit, ingenio complexus eſt, eloquentiâ illuminauit, manebit incolume: comitem æui ſui laudem Ciceronis trahet; omniſque poſteritas illius in te ſcripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur; [130] citiuſque in mundo genus hominum, quàm cadet. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quiſquam [131] ſatis dignè potuit, adeò nemo exprimere verbis poteſt. Id tamen notandum eſt, fuiſſe in proſcriptis vxorum fidem ſummam, libertorum mediam, ſeruorum aliquam, filiorum nullam. adeò difficilis eſt hominibus vtcumque conceptæ ſpei mora. [132] Nequid vlli ſanctum relinqueretur, vel in dotem inuitamentumque ſceleris, Antonius

D

129. CICERONIS VEL SATIATO ANTONIO POENA.] *Aptius atque apertius:* velut ſatiato. *Cremutius Cordus:* Quibus viſis *(capite & dextrâ Ciceronis)* lætus Antonius, cùm peractam proſcriptionem ſuam dixiſſet, eſſetque non ſatiatus modò cædendis ciuibus, ſed defectus *(corr.* defeſſus) quoque, pro roſtris exponit.

130. CITIVSQVE IN MVNDO GENVS HOMINVM, QVAM CADET.] *Paullo Manutio placuit:* genus hominum concidet. *Nos explemus:* quàm ea cadet. Ea, *nempe laus Ciceronis, de qua prædictum. Vide textum. Vniuerſus autem hic locus expreſſus ab Arellio Fuſco:* Quoad humanum genus incolume manſerit, quamdiu vſus litteris, honor ſummæ eloquentiæ pretium erit, quamdiu rerum naturæ aut fortuna ſteterit, aut memoria durauerit, admirabile poſteris vigebis ingenium, & vno proſcriptus ſæculo proſcribes Antonium omnibus. *Vti παρέργως legi velim:* honor ſcientiæ, eloquentiæ pretium erit, *elegantius magiſque membratim. atque etiam verius, quia non honos tantùm eloquentiæ pretium, ſed opes & fructus. Scribo item:* rerum naturæ aut forma ſteterit: *non* fortuna.

131. SATIS DIGNE POTVIT.] *Abeſt vet. editioni illud* potuit. *rectè.*

132. NEQVID VLLI.] *Scribo* vlliſibi.

 133. NE-

Scelera proſcriptionis. nius L. Cæſarem auunculum, Lepidus Paullum fratrem, proſcripſerant. Nec Planco A gratia defuit ad impetrandum, vt frater eius Plancus Plotius proſcriberetur. Eóque inter iocos militares, qui currum Lepidi Planciqúe ſecuti erant, inter exſecrationem ciuium vſurpabant hunc verſum: *De Germanis, non de Gallis, duo triumphant conſules.* Suo præteritum loco referatur. [133] neque enim perſona vmbram actæ rei capit. [134] Dum *M. Cælius.* in acie Pharſalicâ Africaque de ſummâ rerum Cæſar dimicat, M. Cælius, vir eloquio animoque Curioni ſimillimus, ſed in vtroque perfectior, nec minus ingenioſè nequam, cùm in modica quidem ſeruari poſſet, quippe peior illi res familiaris, quàm mens, erat, in præturâ nouarum tabularum auctor extitit; nequicquam ſenatus, & [135] auctoritate coss deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infeſtus erat, [136] in vrbe ſeditionem magis, occultè autem bellicum tumultum mouens, primò ſummotus à rep. mox conſularibus armis, auctore ſenatu, circa Thurios op- *Ann. Milo.* preſſus eſt. Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit; qui, [137] Compſam in Hirpinis oppugnans, ictuſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas de- B dit; vir inquies, & [138] vltra fortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omiſſis peto, notetur immodicâ & intempeſtiuâ libertate vſos aduerſus C. Cæſarem, Marullum Epidium, Flauiumque Cæſetium, trib pl. dum arguunt in eo regni voluntatem, pænè vim dominationis expertos. In hoc tamen ſæpè laceſſiti principis ira exceſſit, vt, cenſoriâ potiùs contentus notâ, quàm animaduerſione dictatoriâ, ſummoueret eos à rep. teſtareturque eſſe ſibi miſerrimum, quòd aut naturâ ſuâ ei excedendum foret, aut minuenda digni- *Trebonij cædes.* tas. Sed ad ordinem reuertendum eſt. Iam & Dolabella in Aſiâ C. Trebonium conſularem, [139] cui ſuccedebat, fraude deceptum, Smyrnæ occiderat, virum aduerſus merita Cæſaris ingratiſſimum, participemque cædis eius, à quo ipſe in conſulare proue- *Caſſij augmenta.* ctus faſtigium fuerat: & C. Caſſius, acceptis à Staio Murco & Criſpo Marcio, prætoriis viris, imperatoribuſque, prævalidis in Syriâ legionibus, incluſum Dolabellam, qui *Dolabellæ cædes.* præoccupatâ Aſiâ in Syriam peruenerat, Laodiceа expugnat; ita tamen, vt ad ictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret; & decem legiones in eo tractu ſui iuris C *Bruti augmenta.* fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonij in Macedoniâ, Vatinioque circa Dyrrhachium volentes legiones extorſerat: ſed Antonium bello laceſſierat: Vatinium dignatione obruerat: cùm & Brutus cuilibet ducum præferendus videretur; & Vatinius

133. NEQVE ENIM PERSONA VMBRAM ACTÆ REI CAPIT.] *Vmbroſum hoc ſanè, quid ſi & mendoſum? Arbitror, & emendem:* vmbram ac tenebras capit. *Non eſt ille Cælius, inquit, homo genere ingenioq. nobilis, qui latere in vmbrâ ſilentij ac tenebris debeat. Extraham, etiamnunc, etſi alieno loco & tardè.*

134. DVM IN ACIE PHARSALICA AFRICAQVE DE SVMMA RERVM CAESAR DIMICAT.] *Conſidera, falſum reperies hunc contextum. Tempus ſeditionis Cæliana indicare voluit, an hoc igitur, cùm Cæſar in Pharſaliâ & Africâ dimicat? De Pharſaliâ, verum eſt: ſed de Africâ, certè diu poſt Cælij motum & mortem illud bellum. Quin præceſſit Ægyptium ſiue Alexandrinum, alterúmque cum Pharnace. Denique Cæſar etiam intereà in vrbe. Omnino falſa hæc ſignatio: per Velleianámne incuriam, an ſcriptoris? Huic culpari mitius eſt, & εὐστόχως fortaſſe emendem:* dum in acie Pharſalicâ circaque. *Nihil pronius, quàm Africam ex eo feciſſe, ſi littera finalis adhæſit, vt ſolet, capiti ſequentis. Interpreter autem: Dum Cæſar in Pharſaliâ pugnat & circà, nempe ad Dyrrhachium viciniſq. locis oppoſitus Pompeio. Pugnas autem & ibi aliquot fuiſſe, notum. Quod tueri vulgatam aliquis conetur, quaſi de Africano bello Curionis in Iubam & Varum ſentiat: fruſtrà ſit. Nam nec* Cæſar *ibi* dimicauit: *nec certè* de ſummâ rerum. *quod vtrumque hic ſcriptum.*

135. AVCTORITATE COSS. DETERRERI.] *Hoc valet* Conſulum. *Atqui, ne iuuentus erret,* Cos. *ſiue* Conſulis *ſcribendum eſt. quia vnus Seruilius tunc in vrbe, cui Cæſar collega, ſed abſens & in bello.*

136. IN VRBE SEDITIONEM MAGIS, OCCVLTE AVTEM BELLICVM TVMVLTVM MOVENS.] *Argutabar:* in agris occultè. *Nam ita res fuit, Romæ ſeditionem, in agris bellum mouebat per Milonem. Cæſar lib.* III. Clàm nunciis ad Milonem miſſis, euocatoque in Italiam: eum in Thurinum ad ſolicitandos paſtores præmiſit. D

137. COMPSAM IN HIRPINIS OPPVGNANS.] *Cæſar ad* Coſam *ſcribit interfectum in* agro Thurino. *Etiam Euſebius, ſed à nobis corrigendus:* M. Cælius Prætor & T. Annius Milo exſul oppreſſi, res nouas in Tiriano Brixioque agro molientes. *Scribendum:* in Thurino Brutioque.

138. VLTRA FORTEM TEMERARIVS.] *Imò verò* ſortem. *Magis audax ſcilicet quàm pro conditione exſulis, cuius eſt iacère ferè, nec attolli.*

139. CVI SVCCEDEBAT.] *Succedebat non à Senatu, ſed à ſe & ſcelere ſuo miſſus. Nam prouincia illi Syria erat, atque in eam ibat.*

140. CAPITO

A nius nulli omnium non eſſet poſtferendus; in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenij, adeò, vt animus eius digniſſimo domicilio incluſus videretur. eratque ſeptem legionibus validus. Et lege Pediâ, quam conſul Pedius collega Cæſaris tulerat, omnibus, qui Cæſarem patrem interfecerant, aquâ igniq́ue damnatis interdictum erat. quo tempore [140] Capito, patruus meus, vir ordinis ſenatorij, Agrippæ ſubſcripſit in C. Caſſium. *Lex Pedia.*

Dumq́ue ea in Italiâ geruntur, acri atque proſperrimo bello Caſſius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus Lycios deuicerat; & inde in Macedoniam exercitus tranſiecerant; cùm per omnia repugnans naturæ ſuæ Caſſius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata ſit, aut veluti fatigata maturiùs deſtituerit, quàm Brutum & Caſſium. Tum Cæſar & Antonius tranſiecerunt exercitus [141] in Macedoniam, & apud vrbem Philippos cum M. Bruto Caſſioq́ue acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulſis hoſtibus caſtra Cæſaris cepit. nam *Rhodus capitur.* *Pugna Philippenſis.*

B ipſe Cæſar, etiam ſi infirmiſſimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in caſtris remaneret, manifeſtè denunciatione quietis territo. Id autem, in quo Caſſius fuerat, fugatum, ac malè multatum, in altiora ſe receperat loca. Tum Caſſius, ex ſuâ fortunâ euentum collegæ æſtimans, cùm dimiſiſſet euocatum, iuſſiſſetq́ue nunciare ſibi, quæ eſſet multitudo ac vis hominum, quæ ad ſe tenderet, tardiùs eo nunciante, cùm in vicino eſſet agmen curſu ad eum tendentium, neque puluere facies, aut ſigna denotari poſſent; exiſtimans hoſtes eſſe, qui irruerent, lacernâ caput circumdedit, extentamq́ue ceruicem interritus liberto præbuit. Deciderat Caſſij caput, cùm euocatus aduenit, nuncians Brutum eſſe victorem. qui, cùm imperatorem proſtratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occîdit tarditas, & ita in gladium occubuit. Poſt paucos deinde dies Brutus conflixit cum hoſtibus, & victus acie, cùm in tumulum nocte ex fugâ ſe recepiſſet, impetrauit à Stratone Ægeate, familiari ſuo, vt manum morituro commodaret ſibi; reiectoq́ue læuo ſuper caput brachio, cùm mucronem gladij *Caſſij interitus.* *Bruti interitus.*

C eius dexterâ tenens, ſiniſtræ admouiſſet mammillæ, ad eum ipſum locum, quà cor emicat, impellens ſe in vulnus, vno ictu transfixus, exſpirauit. Protinus Meſſalla, fulgentiſſimus iuuenis, proximus in illis caſtris Bruti Caſſiiq́ue auctoritati, cùm eſſent, qui eum ducem poſcerent, ſeruari beneficio Cæſaris maluit, quàm dubiam ſpem armorum tentare ampliùs. Nec aut Cæſari quidquam ex victoriis ſuis fuit lætius, quàm ſeruaſſe Coruinum; aut maius exemplum hominis grati ac pij, quàm Coruinus in Cæſarem fuit. Non aliud bellum cruentius cæde clariſſimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum Hortenſiumq́ue, eminentiſſimorum ciuium filios, fortuna abſtulit. nam [142] Varro ad ludibrium moriturus Antonij, digna illo, ac vera de exitu eius *Meſſalla Coruinum.* *Ter. Varronis mors.*

140. CAPITO, PATRVVS MEVS, VIR ORDINIS SENATORII.] *An Atteius Capito Iuriſconſultus ille nobilis? Factum ſit non abhorrens ab ingenio viri, qui adulator, &* cuius obſequium dominantibus probabatur, *ait Tacitus. Sed vereor, vt tunc non tam grandi & Senatoriâ ætate fuerit. quippe qui obiit demum nono Tiberiani imperij anno. Vide Tacit. III. Ann. extremo.*

141. IN MACEDONIAM, ET APVD VRBEM PHILIPPOS.] *Sic eſt. Philippi iſti in Macedoniâ extremâ Ptolemæo locantur, aliis in Thraciâ primâ. Sunt ad Strymonem fluuium, & ſubiacet planicies aptiſſima pugnæ. Victus in eâ Caſſius & Brutus. Diuerſi omnino ab iſtis Philippi ſunt in Theſſaliâ, vbi Pompeius victus, ad Peneum flumen. Ergo iure miror quid poëtis aliquot in mentem venerit confundere hæc loca & vrbes, quaſi ſi vtrumque ciuile bellum in iiſdem campis depugnatum. Virgilius innuit Georg. 1.*

D

Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterùm vidêre Philippi:
Nec fuit indignum ſuperis, bis ſanguine noſtro
Emathiam & latos Æmi pingueſcere campos.

Manilius lib. 1. —— ducibus iurata cruentis
Arma Philippæos implerunt agmine campos.
Vix etiam ſiccâ miles Romanus arenâ
Oſſa virûm laceroſq́ue priùs ſuperaſtitit artus,
Perq́ue patris pater Auguſtus veſtigia vicit.

Lucanus lib. VII. —— ſceleriq́ue ſecundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſanguine campos.

Quid poëtas culpo? Florus hiſtoricus idem peccat: Brutus & Caſſius, comparatis ingentibus copiis, eamdem illam, quæ fatalis Cn. Pompeio fuit, arenâ inſederant. *Hoc autem tam verum eſt, vt centum aliquot milliaria ſint interiecta. Vide Dionem XLVII. & Appianum IV. Ciuil. quorum vterque ſitum Philipporum, vbi Brutinum prælium, accuratè deſignat & deſcribit.*

142. VARRO AD LVDIBRIVM MORITVRVS ANTONII.] *Quis autem iſte Varro? videatur meritiſſimâ*

eius magnâ cum libertate ominatus eſt. Druſus Liuius, Iuliæ Auguſtæ pater, & Varus A
Quinctilius, ne tentatâ quidem hoſtis miſericordiâ, alter ſe ipſe in tabernaculo interemit; Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cùm ſe inſignibus honorum velaſſet, iugulatus eſt. Hunc exitum M. Bruti partium ſeptimum & trigeſimum annum agentis fortuna eſſe voluit, corrupto animo eius in diem, quæ illi omnes virtutes vnius temeritate facti abſtulit. *[Caſſij ac Bruti ingenia.]* Fuit autem dux Caſſius melior, quanto vir Brutus. è quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Caſſium. in altero maior vis, in altero virtus. Qui ſi viciſſent, quantum reip. interfuit, Cæſarem potiùs habere quàm Antonium principem, tantum retuliſſet habere Brutum, quàm Caſſium. *[Cn. Domitius.]* Cn. Domitius, pater L. Domitij, nuper à nobis viſi, eminentiſſimæ ac nobiliſſimæ ſimplicitatis viri, auus huius Cn. Domitij, clariſſimi iuuenis, occupatus nauibus, tum magno ſequentium conſilia ſua comitatu, fugæ fortunæque ſe commiſit, ſemetipſo contentus duce partium. *[Staius Murcus Sex. Pompeius.]* Staius Murcus, qui claſſi & cuſtodiæ maris præfuerat, cum omni commiſſa ſibi [143] parte exercituum nauiumque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui B
ex Hiſpaniâ reuertens, Siciliam armis occupauerat, petit. ad quem & è Brutianis caſtris, & ex Italiâ aliiſque terrarum partibus, quos præſenti periculo fortuna ſubduxerat, proſcripti confluebant. quippe [144] nullum habentibus ſtatum quilibet dux erat idoneus; cùm fortuna non electionem daret, ſed perfugium oſtenderet; exitialemque tempeſtatem fugientibus ſtatio pro portu foret. Hic adoleſcens erat ſtudiis rudis, ſermone barbarus, impetu ſtrenuus, [145] manu promptus, cogitatione celer, fide patri diſſimillimus, libertorum ſuorum libertus, ſeruorumque ſeruus, ſpecioſis inuidens, vt parêret humillimis: quem ſenatus penè totus, adhuc è Pompeianis conſtans partibus, poſt Antonij à Mutinâ fugam, eodem illo tempore, quo Bruto Caſſioque tranſmarinas prouincias decreuerat, reuocatum ex Hiſpaniâ, vbi aduerſus eum clariſſimum bellum Pollio Aſinius prætorius geſſerat, in paterna bona reſtituerat, & oræ maritimæ præfecerat. Is tum, vt prædiximus, occupatâ Siciliâ, ſeruitia fugitiuoſque in numerum exercitus ſui recipiens, magnum modum legionum effecerat; perque Menam & Menecratem paternos C
libertos, præfectos claſſium, latrociniis ac prædationibus infeſtato mari, ad ſe exercitumque tuendum rapto vtebatur, cùm eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris ſui mare infeſtare [146] piraticis ſceleribus. Fractis Brutianis Caſſianiſque partibus, Antonius tranſmarinas obiturus prouincias ſubſtitit; Cæſar in Italiam ſe recepit, *[L. Antonius res turbat.]* eamque longè, quàm ſperauerat, tumultuoſiorem reperit. quippe L. Antonius conſul, vitiorum fratris ſui conſors, ſed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers, modò apud veteranos criminatus Cæſarem, modò eos, [147] qui iuſtè diuiſione prædiorum, nominatiſ-

ritiſſimâ ἐξοχῇ *noſter ille intellegi, cui Fama quàm Æternitas magis æqua. Illa nomen eius ſeruat, hæc ſcripta non aſpexit: quorum tamen feracius vix fuit aliud ingenium Græcum aut Romanum. Sed videatur inquam iſte intellegi: non tamen poteſt. Nam* *[* Appianum vide, & A. Gel. III. cap. X.]* ** proſcriptus quidem à Triumuiris Varro, ſed certantibus de ſalute eius quibus aliqua honeſti cura, vicit Fuſius Calenus amicus Antonij, & eum ad ſe recepit. Ita tempeſtatem illam euaſit. Pugnæ autem Philippenſi non opinor interfuiſſe. Ætas militiâ & in actionibus virum ſoluebat: & aliquot ſanè annis poſt vixit. Quid verba facio? in lectulo ſuo obiit, non properatâ aliquâ morte: vt clarè ſcribit Valerius libro* VIII. Terentius Varro, non annis, quibus ſæculum æquauit, quàm ſtilo viuacior fuit. In eodem enim lectulo & ſpiritus eius, & egregiorum operum curſus extinctus eſt. *Ergo alius iſte Varro, quem velim omnino magis Velleius retexiſſet.*

143. PARTE EXERCITVVM.] *Prima editio* exercitu. *Malim vnitatis numero,* exercitus.

144. NVLLVM HABENTIBVS STATVM QVILIBET DVX ERAT IDONEVS.] *Interpretor, nullum ſtatum firmúmque ducem habentibus. Poſſis etiam ſcribere & diſtinguere:* nullum habentibus, ſtatim quilibet. *Facilè, inquit, & citò quemcumque ducem arripiebant, qui habebant nullum.* D

145. MANV PROMPTVS, COGITATIONE CELER.] *Primitùs editi:* cogitator celer. *Certum mihi ſcribere:* concitatu celer. *Depreſſum enim hic vbique Pompeium iſtum Velleius it, reuerâ vilem, bardum, & patri diſſimillimam prolem. Et fuit reuerâ concitatu celer, magis quàm cogitatu (quod in laudem valeas:) id eſt,* ὀξύθυμος *&* ὀργίλος.

146. PIRATICIS SCELERIBVS.] *Cogitabam leuiter an,* piraticis celocibus. *Vulgatum tamen abſit vt damnem.*

147. QVI IVSTE DIVISIONE PRÆDIORVM.] *Reuerâ* iniuſtè, *vel potiùs* iniuſtâ. *Nec ſenſit aut ſcripſit aliter, etſi adulator Velleius.*

148. QVIS

A naiiſque colonis agros amiſerant, ad arma conciens, magnum exercitum conflauerat.
Ex alterâ parte vxor Antonij Fuluia, nihil muliebre, præter corpus, gerens, omnia ar- *Fuluia.*
mis tumultuque miſcebat. Hæc belli ſedem Ptæneſte ceperat. Antonius, pulſus vndi-
que viribus Cæſaris, Peruſiam ſe contulerat; Plancus Antonianarum adiutor partium,
ſpem magis oſtenderat auxilij, quàm opem ferebat Antonio. Vſus Cæſar virtute &
fortunâ ſuâ, Peruſiam expugnauit; Antonium inuiolatum dimiſit. in Peruſinos magis *Peruſia deleta.*
irâ militum, quàm voluntate ſæuitum ducis. vrbs incenſa, cuius initium incendij prin-
ceps eius loci fecit Macedonicus; qui, ſubiecto rebus ac penatibus ſuis igni, transfixum
ſe gladio flammæ intulit. Per eadem tempora exarſerat in Campaniâ bellum, quod,
profeſſus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat Ti. Claudius Nero, præto- *Ti. Nero.*
rius & Pontifex, Tib. Cæſaris pater, magni vir animi, doctiſſimique ingenij. id quoque
aduentu Cæſaris ſepultum atque diſcuſſum eſt. Quis Fortunæ mutationes, quis du-
bios rerum humanarum caſus ſatis mirari queat? [148] quis non diuerſa præſentibus,
B contrariaque exſpectatis aut ſperet, aut timeat? Liuia, nobiliſsimi & fortiſsimi viri Dru- *Liuia.*
ſi Claudiani filia, genere, probitate, formâ, Romanarum eminentiſsima. quam poſteà
coniugem Auguſti vidimus, quam tranſgreſsi ad deos ſacerdotem ac filiam, tum fugiens
mox futuri ſui Cæſaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Cæſarem, vindicem Ro-
mani imperij, futurumque eiuſdem Cæſaris filium, geſtans ſinu, per auia itinerum
vitatis militum gladiis vno comitante, quò faciliùs occultaretur fuga, peruênit ad mare,
& cum viro Nerone peruecta in Siciliam eſt. Quod alieno teſtimonium redderem, in
eo non fraudabo auum meum. quippe C. Velleius, honoratiſsimo inter illos CCCLX. *C. Velleius.*
iud. loco à Cn. Pompeio lectus, eiuſdem, Marcique Bruti ac Tironis præfectus fabrûm,
vir nulli ſecundus, in Campaniâ, digreſſu Neronis à Neapoli, cuius ob ſingularem cum
eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam ætate & corpore, comes eſſe non poſ-
ſet, gladio ſe ipſe transfixit. Inuiolatam excedere Italiâ Cæſar paſſus Fuluiam, Plan-
cumque muliebris fugæ comitem. nam Pollio Aſinius cum ſeptem legionibus, diu re-
C tentâ in poteſtate Antonij Venetiâ, magnis ſpecioſiſque rebus circa Altinum aliaſque
eius regionis vrbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digreſſum *Domitius Antonio iunctus.*
è Brutianis caſtris poſt cædem eius prædiximus, & propriæ claſsis factum ducem, con-
ſiliis ſuis illectum, ac fide datâ, iunxit Antonio. Quo facto quiſquis æquum ſe præſti-
terit, ſciat non minus à Pollione in Antonium, quàm ab Antonio in Pollionem eſſe col-
latum. Aduentus deinde in Italiam Antonij, præparatuſque contra eum Cæſaris, ha-
buit belli metum: ſed pax circa Brundiſium compoſita. Per quæ tempora Rufi Salui- *Pax Brundiſina.*
dieni ſceleſta conſilia patefacta ſunt. qui, natus obſcuriſsimis initiis, parum habebat *Saluidienus.*
ſummam accepiſſe, & [149] proximus à Cn. Pompeio, ipſoque Cæſare, ex equeſtri ordi-
ne conſul creatus eſſe, niſi aſcendiſſet, quo infra ſe & Cæſarem videret & remp. Tum, ex-
poſtulante conſenſu populi, quem grauis vrebat infeſto mari annona, cum Pompeio *Pax cum Sex. Pompeio.*
quoque circa Miſenum pax inita: qui haud abſurdè, cùm in naui Cæſaremque & An-
tonium cenâ exciperet, dixit: In carinis ſuis ſe cenam dare. referens hoc dictum ad loci
nomen in quo paterna domus ab Antonio poſsidebatur. In hoc pacis fœdere placuit,
Siciliam

D

148. QVIS NON DIVERSA PRÆSENTIBVS, CONTRARIAQVE EXSPECTATIS AVT SPERET, AVT TIMEAT?] *Vera gnome, & ita viuitur: aſsiduè natamus inter ſpei metûſque fluctus. Dea illa incerta nos quoque habet incertos, dico eos, qui ab eâ pendent. Manilius:*

Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrymæque ſe-
quuntur
Vota, nec in cunctis ſeruat Fortuna tenorem.

Sapientiſsimus Romanorum Seneca: In ſecundis nemo confidat, in aduerſis nemo deficiat. alternæ ſunt vices rerum. Quid exſultas? iſta, quibus veheris in ſummum, neſcis vbi te relictura ſint. Quid iaces? ad imum delatus es, nunc eſt reſurgendi locus. *Plato quoque bonâ imagine:* Πάντα τὰ ὄντα ἀτεχνῶς, ὥσπερ ἐν Εὐρίπῳ, ἄνω καὶ κάτω στρέφεται: Quidquid eſt, velut in Euripo, ſurſum deorſumque voluitur.

149. PROXIMVS A CN. POMPEIO, &c.] *De Saluidieno Rufo ſermo eſt, qui Conſul creatus (ait Dio* XLVIII.) *nondum Senator. Atque hoc eſt, quod ait*, ex equeſtri ordine. *Proximus autem à Pompeio & Cæſare ideò: quia illorum quoque vterque ad hoc faſtigium venit, priuſquam in Curiam aut Senatum. nec poſt eos alius, ante hunc Saluidienum. Cæſarem porrò accipies, Octauianum.*

 150. ARVN-

Siciliam Achaiamq́ue Pompeio concedere : in quo tamen animus inquies manere non A
Proſcripti & profugi reſtituti. potuit : id vnum tantummodò ſalutare aduentu ſuo patriæ attulit, quod omnibus proſcriptis, aliiſq́ue, qui ad eum ex diuerſis cauſſis fugerant, reditum ſalutemq́ue pactus eſt. quæ res & alios clariſſimos viros, & Neronem Claudium, & M. Silanum, Sentiumq́ue Saturninum, & [150] Aruntium Actium reſtituit reip.
Staij Murci cades. Staium autem Murcum, qui aduentu ſuo claſſiſq́ue celeberrimæ, vires eius duplicauerat, inſimulatum falſis criminationibus, quia talem virum collegam officij Mena & Menecrates faſtidierant, Pompeius in Siciliâ interfecerat. Hoc tractu temporum Octauiam, ſororem Cæſaris, M. Antonius duxit vxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in tranſmarinas prouincias :
Labienus Parthos adducit. quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis caſtris profectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, [151] interfectoq́ue legato Antonij, concuſſerat :
Vincitur à Ventidio. qui virtute & ductu Ventidij vnà cum Parthorum copiis, celeberrimoq́ue iuuenum Pacoro regis filio, exſtinctus eſt. Interim Cæſar per hæc tempora, ne res diſciplinæ inimiciſſima Otium corrumperet militem, crebris in Illyrico Dalmatiaq́ue expeditionibus, B patientiâ periculorum, belliq́ue experientiâ durabat exercitum. Eâdem tempeſtate
Domitius Caluinus. Caluinus Domitius, cùm ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, grauiſſimi comparandiq́ue antiquis exempli auctor fuit : quippe primipili centurionem, nomine Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fuſte percuſſit.
Iterùm bellum in Sextum. Creſcente in dies & claſſe & famâ Pompeij, Cæſar molem belli eius ſuſcipere ſtatuit. Ædificandis nauibus, contrahendoq́ue militi ac remigi, naualibuſq́ue adſueſcendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus
M. Agrippa. eſt M. Agrippa, virtutis nobiliſſimæ, labore, vigiliâ, periculo inuictus, parendiq́ue, ſed vni, ſcientiſſimus, aliis ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſq́ue facta coniungens. Hic in Auerno & Lucrino lacu ſpecioſiſſimâ claſſe fabricatâ, quotidianis exercitationibus militem remigemq́ue ad ſummam & militaris & maritimæ rei perduxit ſcientiam. Hac claſſe Cæſar, cùm priùs, deſpondente ei Nerone,
Liuiam ducit Octauianus. cui antè nupta fuerat, Liuiam, auſpicatis reip. ominibus, duxiſſet eam vxorem, Pompeio Siciliæq́ue bellum intulit. Sed virum, humanâ ope inuictum, grauiter eo tempo- C
Naufragium patitur. re fortuna concuſſit. quippe longè maiorem partem claſſis, circa Veliam Palinuriq́ue promontorium, adorta vis Africi, lacerauit ac diſtulit. Ea patrando bello mora fuit, quod poſteà dubiâ, & interdum ancipiti, fortunâ geſtum eſt. nam & claſſis eodem loco vexata eſt tempeſtate, & vt nauali primo prœlio, apud Mylas, ductu Agrippæ, pu-
Cladem accipit. gnatum proſperè, ita inopinato claſſis aduentu, grauis ſub ipſius Cæſaris oculis circa Tauromenium accepta clades : neque ab ipſo periculum abfuit. Legiones, quæ cum Cornificio erant, legato Cæſaris, expoſitæ in terra, pænè à Pompeio oppreſſæ ſunt. Sed ancipitis fortuna temporis, maturâ virtute correcta. Explicatis quippe vtriuſque par-
Tandem Pompeius fugit : tis claſsibus, pænè omnibus exſutus nauibus, Pompeius Aſiam fugâ petiuit. iuſſuq́ue M. Antonij, cuius opem petierat, dum inter ducem, & ſupplicem tumultuatur, &
Et interficitur. nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, à Titio iugulatus eſt : cui in tantum durauit hoc facinore contractum odium, vt mox, ludos in theatro Pompeij faciens, exſecratione populi, ſpectaculo, quod præbebat, pelleretur. Acciuerat gerens contra Pom- D
M. Lepidus. ſeditioſè agit. peium bellum ex Africâ Cæſar Lepidum cum XII. ſemiplenis legionibus. Hic vir omnium vaniſsimus, neque vllâ virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeij, quia propior fuerat, ſequentem non ipſius, ſed Cæſaris auctoritatem ac fidem, ſibi iunxerat : inflatuſq́ue ampliùs XX. legionum numero, in id furoris proceſſerat, vt inutilis in alienâ victoriâ comes, quam diu moratus erat, diſsidendo in conſiliis Cæſaris, & ſemper diuerſa iis, quæ aliis placebant, dicendo, totam victoriam vt ſuam interpretaretur ; audebatq́ue denunciare Cæſari, excederet Siciliâ. Non ab Scipionibus, aliiſq́ue veteribus Romanorum ducum, quidquam auſum patratumq́ue fortiùs, quàm

tunc

150. ARVNTIVM ACTIVM.] *Gentilitia duo nomina perperàm iuncta. Scribes,* Aruntium ac Titium. *M. autem Titius Dioni nominatur, & Velleio bis infrà.*

151. INTERFECTOQVE LEGATO ANTONII.] *Atqui ille ſe interfecerat. Florus :* Saxa, ne veniret in poteſtatem, à gladio ſuo impetrauerat.

152. ADIE-

A tunc à Cæſare. Quippe cùm inermis & lacernatus eſſet, præter nomen nihil trahens, ingreſſus caſtra Lepidi, euitatis, quæ iuſſu hominis prauiſſimi tela in eum iacta erant, cùm lacerna eius perforata eſſet lanceâ, Aquilam legionis rapere auſus eſt. Scires, quid intereſſet inter duces. Armati inermem ſecuti ſunt; decimoque anno, quàm ad diſſimillimam vitæ ſuæ potentiam peruenerat Lepidus, & à militibus, & à fortunâ deſertus, pulloque velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad Cæſarem turbam latens, ge- *Exarmatur.* nibus eius aduolutus eſt. Vita, rerumque ſuarum dominium, conceſſa ei ſunt: ſpoliata quam tueri non poterat dignitas. Subita deinde exercitus ſeditio, qui plerumque con- *Seditio militum.* templatus frequentiam ſuam, à diſciplinâ deſciſcit; &, quod cogere ſe putat poſſe, rogare non ſuſtinet; partim ſeueritate, partim liberalitate diſcuſſa principis. Speciosumque per id tempus [152] adiectum ſupplementum Campanæ coloniæ. eius reditus erant publici, pro his longè vberiores reditus duodecies H-S. in Cretâ inſulâ redditi, & aqua *Aqua Iulia.* promiſſa, quæ hodieque ſingulare & ſalubritatis inſtar, & amœnitatis ornamentum eſt.

B Inſigne coronæ claſſicæ, quo nemo vnquam Romanorum donatus erat, hoc bello *Coronâ claſſicâ Agrippa donatus.* Agrippa ſingulari virtute meruit. Victor deinde Cæſar reuerſus in Vrbem, contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipſius, publicis ſe vſibus deſtinare profeſſus eſt: Templumque Apollini, & circà porticus facturum promiſit, quod ab eo ſingulari exſtructum munificentiâ eſt. Quâ æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ benè fortuna in Cæſare, & rep. militauit ad Orientem; quippe Antonius cum XIII. legionibus egreſſus Armeniam, ac deinde Mediam, & per eas *Antonius in Parthos.* regiones Parthos petens, habuit regem eorum obuium. primoque duas legiones, cum omnibus impedimentis tormentiſque, & Statiano legato, amiſit; mox ſæpiùs ipſe, cum ſummo totius exercitus diſcrimine, ea adiit pericula, quibus ſeruari ſe poſſe de- *Periclitatur.* ſperauerat; amiſſaque non minùs quartâ parte militum, captiui cuiuſdam, ſed Romani, conſilio ac fide ſeruatus; qui clade Craſſiani exercitus captus, cùm fortunam, non animum mutaſſet, acceſſit nocte ad ſtationem Romanam; prædixitque, ne deſtinatum

C iter peterent, ſed diuerſo ſiluestrique peruaderent. [153] Hoc M. Antonio acto, illis le- *Ægrè ſeruatur.* gionibus ſaluti fuit: de quibus tamen, totoque exercitu, haud minus pars quarta, vt prædiximus, militum, calonum, ſeruitiique deſiderata eſt; impedimentorum vix vlla ſuperfuit. Hanc tamen Antonius fugam ſuam, quia viuus exierat, Victoriam vocabat. Qui, tertiâ æſtate reuerſus in Armeniam, regem eius Artauaſden, fraude deceptum, ca- *Artauaſdem dolo capit.* tenis, ſed, ne quid honori deeſſet, aureis vinxit. Creſcente deinde & amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quæ ſemper facultatibus, licentiaque & aſſentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre conſtituit; cùm antè, nouum ſe Liberum *Luxus eius & faſtus.* Patrem appellari iuſſiſſet, cùm, redimitus hederis coronâque velatus aureâ, & thyrſum tenens, cothurniſque ſuccinctus, curru, velut Liber Pater, vectus eſſet Alexandriæ. Inter hunc apparatum belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque amore reip. aut Cæſa- *L. Plancus nullâ fide.* ris,

D 152. ADIECTVM SVPPLEMENTVM CAMPANÆ COLONIÆ, &c.] *Tota hæc res explicata ab vno Dione, libro* XLVIII. *qui de hac ipsâ ſeditione, & eius placamentis:* Οὕτω μὲν τότε τοὺς στρατιώτας κατέστησε, καὶ τὸ μὲν ἀργύριον αὐτίκα, τὴν δὲ χώραν οὐ πολλῷ ὕστερον αὐτοῖς ἔδωκεν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐξήρκεσεν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ τότε οὖσα, προσεπρίατο ἄλλην τε καὶ παρὰ Καμπανῶν τῶν ἐν τῇ Καπύῃ διοικούντων συχνήν (καὶ γὰρ ἐποίκων ἡ πόλις πολλῶν ἐδεῖτο) καὶ αὐτοῖς τό, τε ὕδωρ τὸ Ἰούλιον ὀνομαζόμενον, ἐφ᾽ ᾧ καὶ τὰ μάλιστα διὰ πάντων ἀγάλλονται, τήν τε χώραν τὴν Κνωσίαν, ἣν καὶ νῦν ἔτι καρποῦνται, ἀντέδωκε: Atque ita milites tunc quidem compoſuit, & argentum ſtatim, agros non multò pòſt iis dedit. Quoniam enim publici, qui tunc erant, non ſufficiebant, etiam alios emit à Campanis illis qui Capuam incolunt, eoſque multos: (multis enim colonis indigebat ea vrbs:) & ipſis tum aquam Iuliam, quâ maximè omnium gaudent, tum terram Cnoſiam (Gnoſiam *melius: eſtq. Gnoſus in Cretâ*) quâ etiamnunc fruuntur, eorum loco dedit. *Omnia hæc quaſi de induſtriâ ſcripta ad Velleij lucem: & quis ſcit ſi non à Dione iſtinc ſumpta? Quod tamen hic ſcribitur,* eius reditus erant publici, *prauum eſt. Quid* reditus *ad rem præſentem? nec eos ſanè emit Cæſar, ſed agros. In editione primâ:* eius relicti erant publici. *Certum habeo,* eius reliqui. *Id eſt, Capua reliquos habebat agros publicos, qui nondum attributi, & qui non venerant in diuiſionem. Hos (Dione palàm narrante) ab iis emit Cæſar.*

153. HOC M. ANTONIO ACTO, ILLIS LEGIONIBVS.] *Emendant,* atque legionibus. *ego,* ac tot legionibus.

154. CVM

ris, (quippe hæc ſemper impugnabar,) ſed morbo proditor, cùm fuiſſet humillimus A
aſſentator reginæ, & infra ſeruos cliens, cùm Antonij librarius, cùm obſceniſſimarum rerum & auctor & miniſter, [154] cùm in omnia, & in omnibus venalis, cùm ceruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus, [155] Glaucum ſaltaſſet, in conuiuio refrigeratus ab Antonio, ob manifeſtarum rapinarum indicia, transfugit ad Cæſarem. & idem poſteà clementiam victoris pro ſuâ virtute interpretabatur; dictitans, id probatum à Cæſare, cui ille ignouerat. Mox autem hunc mox auunculum Titius imitatus eſt. Haud abſurdè Coponius, vir prætorius, grauiſſimus pater, Silij ſocer, cùm recens transfuga, multa ac nefanda Plancus abſenti Antonio, in ſenatu obiiceret: *Multa*, inquit, *mehercules fecit Antonius, pridie quàm tu illum relinqueres.* Cæſare deinde, & Meſſallâ Coruino cos. debellatum apud Actium; vbi longè antè quàm dimicaretur, exploratiſſima Iulianarum partium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles atque imperator; illâ marcebant omnia. [156] hinc reges firmiſſimi; illinc inopiâ affectiſſimi. nauium hæc magnitudo, modicâ ne celeritate; aduerſa B
illa ſpecie terribilior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæſarem quotidie aliqui transfugiebant. Denique, in ore atque oculis Antonianæ claſſis, per M. Agrippam Leucas expugnata, Patræ captæ, Corinthus occupata, bis ante vltimum diſcrimen claſſis hoſtium

Ad Cæſarem tranſit.

Actiaca pugna.

154. CVM IN OMNIA, ET IN OMNIBVS VENALIS.] *Nónne æquiualent*, in omnia venalem eſſe, *&*, in omnibus? *ego diſcrimen non video. Puto delendum poſterius τὸ* in, *faciendúmque*, in omnia, & omnibus. *Duo obiicit, venalem ad omne facinus ac flagitium fuiſſe, & ſine diſcrimine omnibus venalem. breuiter: Ad quæuis à quouis trahi auro potuiſſe.*

155. CVM GLAVCVM SALTASSET, IN CONVIVIO REFRIGERATVS AB ANTONIO, &c.] *Moneo diſtinctiunculam mutandam:* ſaltaſſet in conuiuio, refrigeratus ab Antonio. *Saltaſſe enim eum vult in conuiuio, non illic refrigeratum. Sed quid hoc verbi? ſignificat intepuiſſe gratiam eius apud Antonium, & calorem illum amoris mutaſſe in faſtidij frigus. Vtebantur & in re actionis ſiue recitationis hoc verbo. vt in Suetonij Claudio ſcriptum, cap.* XLI. Cùm primùm frequenti auditorio commiſiſſet, ægrè perlegit, refrigeratus ſæpè à ſemetipſo. *id eſt, frigore & faſtidio ſæpè affectus à ſeſe. Rem enim ipſam, & teporem illum gratiæ ſiue amicitiæ, vocabant Frigus. Plinius lib.* VIII. *epiſt.* XIV. Interim Paullo *(recitanti)* aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. *Fabius:* Ruſticitas, & rigor, & deformitas adferunt interim frigus. *Sed propius ad Velleij mentem Seneca epiſt.* CXXIII. Votienus Montanus & amicitiâ Tiberij notus & frigore. *quem ſcilicet Tiberius & ardenter amauit, & ſubitò faſtidiuit. Nec peccet, qui Horatium ſic explicet:*

——— maiorum nequis amicus
Frigore te feriat.

etſi aliò quoque hoc commodè duci haud negem. Suetonij locum nouiter corrigo, Aug. cap. LXVI. Deſiderauit & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cum ille ex leui rigoris ſuſpicione, & quòd Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe contuliſſet. *Nam quis rigori hîc locus? nec ſuſpicio de eo eſſe poteſt, ſed ſenſus. Scripſit verò* frigoris: *hac iſtâ noſtrâ mente. eoq;, inquit, ſeceſſit Agrippa, quòd alieniorem ſibi Auguſtum ſuſpicaretur, & præferri atque in gratiâ eſſe Marcellum. Terentij illud huc quoque fecerit:* Nimirum hice homines frigent. *Atque omnino amor, ardor eſt: faſtidium aut defectio, frigus.*

156. HINC REGES FIRMISSIMI; ILLINC INOPIA AFFECTISSIMI.] *Torſit me olim, cùm publicè legerem, hic locus: credo & illum, quiſquis intentè leget. An reges à Cæſare firmiſſimi, ab Antonio inopes & imbecilli? planiſſimè contrà eſt: nec dicam plurimi aut potentiſſimi, ſed penè omnes reges ab iſto ſteterunt. Palàm & verè ita Dio,* Συνεμάχησαν, *inquit,* τῷ Ἀντωνίῳ ὅτι βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ τότε ὑπ' ἐκείνου ὄντι γειτνιῶντες, οἱ μὲν αὐτοὶ, οἱ δὲ δι' ἑτέρων: Commilitabant & auxiliabantur Antonio C
reges dynaſtæque omnes, vt breuiter dicam, quicumque Romanum imperium, quod duobus tis tunc parebat, attingerent; alij ipſi coràm, alij per alios & ſubmiſſos. *Quinetiam in Plutarcho index, in quo nominatim reges Antonio adhærentes recenſentur, non ſolùm Orientales plerique omnes, ſed tranſmarini. Si voles, vide. At apud Cæſarem contrà qui? neminem reperio: imò vix eſſe potuerunt. quia in illius partibus duntaxat Italia, Illyricum, Gallia, Hiſpania, Africa, & inſulæ interiecta. In iis autem omnibus regionibus qui tunc reges, niſi ſi fortè in Africâ? Ex eâ ipſâ Bocchum eripit nobis & transfert ad Antonium Plutarchus. Iure ergo, vt dixi, hærebam. Quid autem eſt in re? Velleiúne adulatio, vti* D
tunc cenſebam? minimè. nec in ſcriptore, ſed in ſcriptorum culpa, quam detectam nunc tollo. Scripſit Velleius? hinc remiges. *Vide μεταβολήν! à ſceptris venimus ad remos. Sic oportet. & docebunt te Plutarchus & Dio, Antonium hac parte maximè peccaſſe, quòd hiemem cœptis ſuis interpoſuerit: atque ita claſſis, quam paratam habuerat, valdè viribus imminuerit. quoniam plerique remigum vel inopiâ aufugiebant, vel morbo peribant. Ita neceſſum habuit ex afflictiſſimâ* Græciâ, *ait Plutarchus*, corripere viatores, agaſones, meſſores, adoleſcentulos; iiſque ægrè etiam impleuit naues. *Ergo verè hic ſcriptum* remiges *fuiſſe* inopiâ affectiſſimos: *(quæ ipſa phraſis non aptè reddit in reges:) contrà* firmiſſimos *Cæſari, recentes videlicet & bellis Siculis probè exercitatos.*

157. NAM

A ſtium ſuperara. Rex Amyntas meliora & vtiliora ſecutus: [157] nam de illis exemplis *Rex Amyntas.*
vitæ naturâ Dolabella ad Cæſarem, virque clariſſimus Cn. Domitius; qui ſolus Anto- *Cn. Domitius.*
nianarum pattium, numquam reginam, niſi nomine ſalurauit, maximo & præcipiti
periculo tranſmiſir ad Cæſarem. Aduênit deinde maximi diſcriminis dies, quo Cæſar
Antoniuſque, productis claſſibus, pro ſalute alrer, in ruinam alrer terrarum orbis, dimi-
cauêre. Dexrrum nauium Iulianarum comu [158] M. Lario commiſſum, læuum Ar- *Pugna ordo.*
runtio, Agrippæ omne claſſici certaminis arbitrium. Cæſar, ei parri deſtinarus, in quam
à fortunâ vocarerur, vbique aderar: claſſis Anronij regimen, Publicolæ [159] Soſioque
commiſſum. Ar in terrâ locatum exercitum Taurus Cæſaris, Anronij regebat Cani-
dius. Vbi inirum certamen eſt, omnia in alrerâ parre fuêre, dux, remiges, milites; in al-
terâ nihil, præter milites. prima occupat fugam Cleopatra: Antonius fugientis Regi- *Fugit Antonius.*
næ, quàm pugnantis militis ſui, comes eſſe maluit: & imperator, qui in deſertores ſæui-
re debuerar, deſertor exercitus ſui factus eſt. Illis, eriam derracto capite, in longum for- *Milites perſtant.*
B tiſſimè pugnandi durauit conſtanria; &, deſperatâ victoriâ, in morrem dimicabatur.
Cæſar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitanſque & oſten-
dens fugiſſe Antonium, quærebat, pro quo & cum quo pugnarent. At illi, cùm diu pro
abſente dimicaſſent duce, ægrè ſummiſſis armis, ceſsêre victoriam; eiriuſque vitam ve-
niamque Cæſar promiſir, quàm illis, vt ea precarentur, perſuaſum eſt. Fuitque in confeſ-
ſo, milites, optimi imperatoris, imperarorem fugaciſſimi militis functum officio. [160] vt
dubites, ſuóne, an Cleoparræ arbitrio victoriam temperaturus fuerar, qui ad eius arbi-
trium direxir fugam. Idem locatus in terrâ fecit exercitus, cùm ſe Canidius, præcipiti *Canidius fugit.*
fugâ, rapuiſſet ad Anronium. Quid ille dies rerrarum orbi præſtiterit, ex quo in quem
ſtarum peruenerit fortuna publica, quis in hoc tranſcurſu tam artari operis exprimere
audeat? Victoria verò fuir clemenriſſima; nec quiſquam inreremprus, niſi pauciſſimi, *Clementia Octauiani.*
& ij, qui deprecari quidem pro ſe non ſuſtinerent. Ex quâ lenirate ducis colligi potuir,
quem aut initio triumuirarus ſui, aut in campis Philippis, ſi licuiſſet, [161] victoriæ ſuæ
factutus fuerit triumphum. ad ſolium alarunt, in priſcâ grauitate celebertimi fides,
C mox

157. NAM DE ILLIS EXEMPLIS VITÆ NATVRA DOLABELLA AD CÆSAREM.] *Atrox & aperta plaga: cui leue adhuc fomentum. Eſt qui legat:* Inde illius exemplo vir audax Dolabella. *alius:* Inde illius exemplo maturè Dolabella. *Vno verbo, nihil ad Bacchum. In autographo fuit (certè editio prima ſic refert:)* nam de illius exemplis vitæ naxuta Dolabella. *Vide noſtram medicinam:* Nam Deillius exempli ſui tenax, vt à Dolabellâ ad Caſſium. *Nihil iuueniliter iactamus, ſed prima illa ſagaciter & verè eruimus de Q. Deillio, ſiue vt alij, Dellio: qui naturâ transfuga, & irriſus palàm illa auo. In hac re & hiſtoriâ, transfugiſſe apertè ſcribit* Plutarchus Q. Dellium hiſtoricum. *Dio hoc*
D *amplius, oſtendit cum Amyntâ illum fuiſſe: & paullò pòſt de transfugia addit. Quod ſi eſt: nonne appoſitè hic quoque Amynta Velleius eum ſubiungit? Sed cur ait eum* exempli ſui tenacem? *ludit, & meritò in hominem unſquam & numquam fidum, & cuius iam antè nobiles aliquot transfugia. Ecce Seneca patris verba: è quibus hoc quoque quod emendauimus,* à Dolabellâ ad Caſſium, *liquebit. Ille in Suaſoriis:* Belliſſimam tamen rem dixit Deillius, quem Meſſalla Coruinus deſertorem *(melius & venuſtius ſcripti libri,* deſultorem) bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabellâ ad Caſſium, à Caſſio dein tranſmiſit ad Antonium, ab Antonio ad Cæſarem. *Et de Deillio quidem certum eſt. hoc de Dolabellâ ſicut diſplicet, is legito:* exempli ſui tenax fuit & illo bello. *Quod certè haud ſperno. nam & editionibus quibuſdam abſunt illa verba,* ad Cæſarem, *& videntur omnino huc tranſlata è tertiâ abhinc lineâ,* tranſmiſit ad Cæſarem. *Ceterùm vtra modo cumque leges, diſtinctiunculâ & parentheſi ſic iuuabis:* Rex Amyntas meliora & vtiliora ſecutus, (nam Deillius exempli ſui tenax fuit & illo bello) virque clariſſimus Cn. Domitius, *&c. Nota amplius, videri in fine periodi legendum:* tranſmiſêre ad Cæſarem. *quia textus omnino ſermonis exigit Amyntam quoque comprehendi.*

158. M. LARIO.] Lurio *eſt in Dione, & rectè.*

159. SOSIOQVE COMMISSVM.] *Verius,* Soſſio. *Plutarchus hac omnia longè aliter, nec Soſſium inter duces agnoſcit. Dio verò etiam mortuum illum facit in leui pugnâ contra L. Tauriſium: in quâ, ſuperuentu Agrippæ, ipſe & Tarcondimotus ſint caſi. Hoc paullò ante Actiacam pugnam. At ecce viuum eum iterùm facit initio libri ſequentis, & inter eos ponit quibus ignouerit Cæſar. Quid dicam neſcio, niſi haud vnum Soſſium fuiſſe.*

160. VT DVBITES, SVÓNE.] *Cur Rhenanum non audiuerunt veriſſimè emendantem,* Viderit è ſuóne? *Nam in autographo erat,* Videbit è ſuóne. *Phraſis nota, & crebra veteribus in reiectione aut contemptu.*

161. VICTORIÆ SVÆ FACTVRVS FVERIT TRIVMPHVM.] *Ineptè,* triumphum. *Idem autographum,* modum. *At quæ ſequuntur hiulca & mutila ſunt: nec vllum ingenium expleuerit.*

162. DIV

mox [162] diu clementiâ luctatus ſuâ Cæſar, ſeruauit incolumem. Non prætereatur A
Aſinius Pollio. Aſinij Pollionis factum & dictum memorabile. namque, cùm ſe poſt Brundiſinam pacem continuiſſet in Italiâ, neque aut vidiſſet vnquam reginam, aut poſt eneruatum amore eius Antonij animum, partibus eius ſe miſcuiſſet, rogante Cæſare, vt ſecum ad bellum proficiſceretur Actiacum; *Mea*, inquit, *in Antonium maiora merita ſunt, illius in me beneficia notiora: itaque diſcrimini veſtro me ſubtraham, & ero præda victoris*. Proximò deinde anno, perſecutus reginam Antoniumque Alexandriam, vltimam bellis ciuilibus impoſuit manum. *Antonij mors: Et Cleopatræ.* Antonius ſe ipſe non ſegniter interemit, adeò vt multa deſidiæ crimina morte redimeret. At Cleopatra, fruſtratis cuſtodibus, illatâ aſpide, morſu ſanè eius, expers muliebris metus, ſpiritum reddidit. Fuitque & fortunâ & clementiâ Cæſaris dignum, quòd nemo ex iis, qui contra eum arma tulerant, ab eo iuſſuve eius interemptus. D. Brutum Antonij interemit crudelitas. Sex Pompeium, ab eodem victum, idem Antonius, cùm dignitatis quoque ſeruandæ dediſſet fidem, etiam ſpiritu priuauit. Brutus & Caſſius antè, quàm victorum experirentur animum, voluntariâ morte obierunt. B Antonij Cleopatræque quis fuiſſet exitus, narrauimus. Canidius timidiùs deceſſit, quàm profeſſioni eius, quâ ſemper vſus erat, congruebat. Vltimus autem ex interfectoribus Cæſaris, Parmenſis Caſſius, morte pœnas dedit, vt dederat Trebonius. *Caſſius Parmenſis. M. Lepidus filius.* Dum vltimam bello Actiaco Alexandrinoque Cæſar imponit manum, M. Lepidus, iuuenis, formâ, quàm mente, melior; Lepidi eius, qui III. vir fuerat reip. conſtituendæ, filius; Iuniâ Bruti ſorore natus, interficiendi, ſimul in vrbem reuertiſſet, Cæſaris conſilia inierat. *C. Mæcenas.* Tunc Vrbis cuſtodiis præpoſitus C. Mæcenas, equeſtri, & ſplendido genere natus, vir, vbi res vigiliam exigeret, ſanè exſomnis, prouidens atque agendi ſciens, ſimul verò aliquid ex negotio remitti poſſet, otio ac molitiis pænè vltra feminam fluens, non minùs Agrippâ Cæſari carus, ſed minùs honoratus: quippe vixit, [163] anguſti claui pænè contentus; [164] nec minora conſequi potuit, ſed non tam concupiuit. hic ſpeculatus eſt per ſummam quietem ac diſſimulationem, præcipitis conſilia iuuenis, & mirâ celeritate, *Lepidum opprimit.* nullaque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppreſſo Lepido, immane noui C ac reſurrecturi belli ciuilis reſtinxit initium. & ille quidem malè conſultorum pœnas *Seruilia virile factum & fatum.* exſoluit. Æquetur prædictæ Calpurniæ Antiſtij, [165] Seruilia Lepidi vxor; quæ, viuo igni deuorato, prǽmaturam mortem immortali nominis ſui penſauit memoriâ. [166] Cæſar autem reuerſus in Italiam, atque vrbem occurſus, quo fauore omnium hominum, ætatium, ordinum exceptus ſit; quæ magnificentia triumphorum eius, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem iuſti materiâ, nedum huius tam reciſi, dignè exprimi poteſt. *Felicitas publica ſub Auguſto.* Nihil deinde optare à diis homines, nihil dij hominibus præſtare poſſunt, nihil voto concipi, nihil felicitate conſummari, quod non Auguſtus, poſt reditum in Vrbem, reip. populoque Rom. terrarumque orbi repræſentauit. Finita viceſimo anno bella ciuilia, ſepulta externa, reuocata pax, ſopitus vbique armorum furor; reſtituta vis legibus, iudiciis auctoritas, ſenatui maieſtas; imperium magiſtratuum ad priſtinum redactum modum; tantummodò octo prætoribus allecti duo; priſca illa & antiqua reip. forma reuocata; rediit cultus agris, ſacris honos, ſecuritas hominibus, certa cuique rerum D

162. DIV CLEMENTIA LVCTATVS.] *Velim*, cum clementiâ.

163. ANGVSTI CLAVI PÆNE CONTENTVS.] *Alij*, anguſto clauo: *rectè. Sed τὸ* pænè *an conuenit? Ille verò planiſſimè contentus vixit, nec opus voculâ hac imminente vel ambigente. Magis ad Mæcenatis ingenium:* benè contentus, *vel*, planè.

164. NEC MINORA CONSEQVI POTVIT, SED NON TAM CONCVPIVIT.] *Sententia legi poſtulat:* nec maiora conſequi non potuit, ſed numquam concupiuit.

165. SERVILIA LEPIDI VXOR.] *Atqui nupta iuniori Lepido fuit Antonia, M. Antonij Triumuiri filia: quod ita in Dionis* XLIIII. *extremo libro leges. Scire licet igitur, illâ ſpretâ aut mortuâ, alteram ſuperduxiſſe.*

166. CÆSAR AVTEM REVERSVS IN ITALIAM, ATQVE VRBEM OCCVRSVS, QVO FAVORE.] *Alterutrum ſcribe. ſiue:* Cæſaris autem reuerſi in Italiam atque vr. occurſus. *ſiue:* Cæſar autem reuerſus in Italiam atque vrbem, quo occurſu, quo fauore. *Notat autem Dio ad hanc rem*, Decretum à Senatu, vt ei vrbem ingredienti virgines Veſtæ, Senatus populuſque cum coniugibus ac liberis occurreret. *Libro* LI.

167. PACA-

A rum ſuarum poſſeſſio; leges emendatæ vtiliter, latæ ſalubriter; ſenatus ſine aſperitate, nec ſine ſeueritate lectis. Principes viri, triumphiſque & ampliſſimis honoribus functi, hortatu Principis, ad ornandam Vrbem illecti ſunt. Conſulatus tantummodò vſque ad vndecimum, quem continuaret Cæſar, cùm ſæpè obnitens repugnaſſet, impetrari potuit. nam dictaturam, quàm pertinaciter ei deferebat populus, tam conſtanter repulit. *Eius ciuilitas.* Bella ſub imperatore geſta, [167] pacatuſque victorijs terrarum orbis, & tot extra Italiam domique opera, omne æui ſui ſpatium impenſurum in id ſolum opus [168] ſcriptorem fatigans. Nos, memores profeſſionis, vniuerſam imaginem principatus eius oculis animiſque [169] ſubiecimus. Sepultis, vt prædiximus, bellis ciuilibus, coaleſcentibuſque reip. membris, [170] & coram altero, quæ tam longa armorum ſeries lacerauerat: *Series rerum Augusti.* [171] Dalmatia xx. & CC. rebellis, ad certam confeſſionem pacata eſt imperij; Alpes, feris multiſque nationibus celebres, perdomitæ; Hiſpaniæ, nunc ipſius præſentiâ, nunc Agrippæ, quem vſque in tertium conſulatum, & mox collegium tribuniciæ poteſtatis, *Dalmatia ſubacta. Hiſpania domita.*
B amicitia Principis euexerat, multo varioque Marte pacatæ. In quas prouincias cùm initio, Scipione & Sempronio Longo cos. primo anno ſecundi Punici, abhinc annos CCL. Romani exercitus miſſi eſſent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC. in his multo mutuoque ita certatum eſt ſanguine, vt, amiſſis P. R. imperatoribus exercitibuſque, ſæpè contumelia, etiam nonnumquam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim prouinciæ Scipiones conſumpſerunt: illæ [172] contumelioſo xx. annorum bello ſub duce Viriatho maiores noſtros exercuerunt: illæ, terrore Numantini belli populum R. concuſſerunt. *Hiſpanorum olim virtus.* in illis turpe Q. Pompeij fœdus, turpiuſque Mancini, ſenatus cum ignominiâ dediti imperatoris reſcidit: illa tot conſulares, tot prætorios abſumpſit duces: patrumque ætate, in tantum Sertorium armis extulit, [173] vt per quinquennium dijudicari non potuerit, Hiſpanis Romaniſne in armis plus eſſet roboris, & vter populus alteri pariturus foret. Has igitur prouincias, tam diffuſas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos fermè L. perduxit Cæſar Auguſtus, vt, quæ maximis bellis numquam vacauerant, eæ ſub C. Antiſtio, ac deinde P. Silio legato, ceteriſque,
C poſteà etiam latrocinijs vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum ſigna Romana, quæ Craſſo oppreſſo Orodes, quæ Antonio pulſo filius eius Phraates ceperant, Auguſto remiſſa ſunt: *Signa à Parthis recepta.* quod cognomen illi viro Planci ſententia conſenſu vniuerſi ſenatus populique R. indidit. *Auguſti cognomen.* Erant tamen, qui hunc feliciſſimum ſtatum odiſſent. quippe L. Murena & Fannius Cæpio, diuerſis moribus, (nam Murena ſine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio & ante hoc erat peſſimus) *Conſpirationes in eum.*

cùm

167. PACATVSQVE VICTORIIS TERRARVM ORBIS.] *Nec incommodè,* peragratuſque.

168. SCRIPTOREM FATIGANS.] *Legendum,* fatigent.

169 SVBIECIMVS.] Subijciemus *res ipſa vult. Dicet enim, non dixit.*

D 170. ET CORAM ALTERO, QVÆ TAM LONGA ARMORVM SERIES LACERAVERAT.] *Tria hæc verba,* & coram altero, *Aldus tollit, atque alij illo duce. Nec nego ſententiam abſque ijs probam eſſe: vnde tamen ſic fruſtrà irrepſerint? Mutari melius videatur:* & curante eo quæ tam longa: *nempe Auguſto ſalutarem curam & medicinam adhibente reip. lacera.*

171. DALMATIA XX. ET CC. REBELLIS.] *Obſcurum, ſiue mutilum eſt: & intellege,* annos, *aut adde. Hoc ſanè vult, annos* CCXX. *medios eſſe à quo tempore vinci Dalmatia cœpit ad nunc victam. Primum autem bellum in Illyrios & Dalmatas fuit ſub Teutâ eorum reginâ: anno* DXXIV. *Poſtremum nunc cùm victi & domiti ductu Tiberij, auſpicijs Auguſti, anno* DCCXLIII. *Facilis ſupputatio.*

172. CONTVMELIOSO XX. ANNORVM BELLO SVB DVCE VIRIATHO.] *Qui plurimum numerarunt, annos fecerunt* XIV. *belli Viriathini: vt Liuij epitoma, & Florus. At Appianus,* annis *dumtaxat* octo id bellum geſtum *apertè ſcribit. Apertè inquam, atque etiam exactè. Nam ille numerat ab anno* DCVI. *quo propriè id cœpit: Liuius & Florus ab anno* DCI. *quo Luſitani rebellarunt, non tamen Viriatho duce. Sed quia connexa bella fuerunt, confundunt. Quorſum hæc? vt prælargum falſumque eſſe Velleianum numerum conſtet, & parte alterâ truncandum.* Contumelioſo x. annorum bello, *legito: & Iuſtinum auctorem habeto.* In tantâ ſæculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriathum, fuit: qui annos decem Romanos variâ victoriâ fatigauit.

173. VT PER QVINQVENNIVM DIIVDICARI NON POTVERIT.] *Atqui* octo annos *bellum hoc Sertorio duce geſtum, & octauo ipſo caſus. An ergo* octennium *hic legimus? An vult priores* quinque *annos ambiguos, reliquos non ſic fuiſſe?*

174. Vt

cùm iniſſent occidendi Cæſaris conſilia, oppreſſi auctoritate publicâ, quod vi facere vo- A
Egnatius Rufus. luerant, iure paſſi ſunt. neque multo pòſt Rufus Egnatius, per omnia gladiatori quàm
ſenatori propior, collecto in ædilitate fauore populi, quem extinguendis priuatâ familiâ
incendijs in dies auxerat, in tantum quidem, [174] vt ei præturam continuaret, mox etiam
conſulatum petere auſus; cùm eſſet omni flagitiorum ſcelerumque conſcientiâ merſus;
nec melior illi res familiaris, quàm mens foret; aggregatis ſimillimis ſibi, interimere Cæ-
ſarem ſtatuit, vt, quo ſaluo ſaluus eſſe non poterat, eo ſublato moreretur. Quippe ita ſe
mores habent, vt publicâ quiſque ruinâ malit occidere, quàm ſuâ proteri, &, idem paſſu-
tus, minùs conſpici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: abditusque carce-
ri, cum conſcijs facinoris, mortem digniſſimam vitâ ſuâ obijt. Præclarum excellentis
C. Sentius Conſul. viri factum, C. Sentij Saturnini, circa ea tempora conſulis, ne fraudetur memoriâ. Ab-
erat in ordinandis Aſiæ Orientiſque rebus Cæſar, circumferens terrarum orbi præſen-
tiâ ſuâ pacis ſuæ bona: tum Sentius forte & ſolus, & abſente Cæſare cos. cùm alia, pri-
Eius ſeueritas. ſcâ ſeueritate ſummaque conſtantiâ, vetere conſulum more ac ſeueritate geſſiſſet, pro- B
traxiſſet publicanorum fraudes, puniſſet auaritiam, regeſſiſſet in ærarium pecunias pu-
blicas, tum in comitijs habendis præcipuum egit conſulem. nam & quæſturam peten-
tes, quos indignos iudicauit, profiteri vetuit; &, cùm id facturos ſe perſeuerarent, con-
Egnatium coercet. ſularem, ſi in campum deſcendiſſent, vindictam minatus eſt. & Egnatium, florentem
fauore publico, ſperantemque, vt præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe iunctu-
rum, profiteri vetuit; & cùm id non obtinuiſſet, iurauit, etiam ſi factus eſſet conſul ſuf-
fragijs populi, tamen ſe eum non renuntiaturum. Quod ego factum cuilibet veterum
conſulum gloriæ comparandum reor, niſi quòd naturaliter, audita viſis laudamus li-
bentiùs; & præſentia, inuidiâ; præterita, veneratione proſequimur; & his nos obrui, illis
inſtrui credimus. Ante triennium ferè, quàm Egnatianum ſcelus erumperet, circa Mu-
M. Marcellus, ſpes Roma. renæ Cæpioniſque coniurationis tempus, abhinc annos L. M. Marcellus, ſororis Augu-
ſti Octauiæ filius, quem homines ita, ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem potentiæ
eius arbitrabantur futurum, vt tamen id per M. Agrippam ſecurè ei poſſe contingere C
Moritur. non exiſtimarent; magnificentiſſimo munere ædilitatis edito, deceſſit admodum iuue-
nis, ſanè, vt aiunt, ingenuarum virtutum, lætuſque animi & ingenij, fortunæque, in
quam alebatur, capax. Poſt cuius obitum Agrippa, qui ſub ſpecie miniſteriorum Prin-
cipalium profectus in Aſiam; vt fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offenſiones,
Agrippa Iuliam ducit. præſenti ſe ſubduxerat tempori; reuerſus inde, filiam Cæſaris Iuliam, quam in ma-
trimonio Marcellus habuerat, duxit vxorem; feminam neque ſibi, neque reip. felicis
Ti. Claudius. vteri. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo primo, vt prædiximus, Liuia, Druſi
Claudiani filia, deſpondente Nerone, cui antè nupta fuerat, Cæſari nupſerat, innu-
tritus cæleſtium præceptorum diſciplinis, iuuenis, genere, formâ, celſitudine corporis,
optimis ſtudijs, maximoque ingenio inſtructiſſimus, qui protinus quantus eſt, ſperari
Quæſtor factus. potuerat, viſuſque prætulerit principem; quæſtor, vndeuiceſimum annum agens,
capeſſere cœpit rempub. maximamque difficultatem annonæ, ac rei frumentariæ
inopiam ita Oſtiæ atque in vrbe, mandato vitrici, moderatus eſt; vt per id, quod
agebat, quantus euaſurus eſſet, eluceret. Nec multo pòſt miſſus ab eodem vitrico
In Orientem miſſus. cum exercitu ad viſendas ordinandaſque, quæ ſub Oriente ſunt, prouincias, præci- D
puis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingreſſus
Armeniam, redactâ eâ in poteſtatem P. R. [175] regnum eius Artauaſdi tradidit.
[176] cuius

174. VT EI PRÆTVRAM CONTINVARET.] *Non quia bis Prætor: ſed hoc modo vult, continuaſſe eum & iunxiſſe Præturam Aedilitati. Opus enim interuallo annorum erat à magiſtratu ad magiſtratum: Egnatius id neglexit. Ipſe Velleius ita interpretatur paginâ ſequenti, dum ait:* Præturam Ædilitati iunxiſſe. *Dio idem indicat libro* LIII.

175. REGNVM EIVS ARTAVASDI TRADIDIT.] *Conſenſu aliter Romani exteriq. ſcriptores. Omnes* Tigrani *regnum datum à Tiberio aſſerunt, non Artauaſdi: Tacitus, Suetonius, Dio, Ioſephus. Noſtra, ſi vis, ad* II. *Annal. vide. Ergo Velleius ſolus hoc neſciuit, aut meliùs ſciuit? durum dicere. & certè in rebus Tiberij ſui, tam recenti memoriâ, fœdè errasse Velleium piacularis ſit culpa. Mihi ſedet mu-*
tatum

A [176] cuius rex quoque Parthorum tanti nominis famâ territus, liberos ſuos ad Cæſarem miſit obſides. Reuerſum inde Neronem, Cæſar haud mediocris belli molem experiri ſtatuit, adiutore operis dato fratre ipſius Druſo Claudio, quem intra Cæſaris penates enixa erat Liuia. quippe vterque, diuiſis partibus, Rhætos Vindelicoſq; adgreſſi, multis vrbium & caſtellorum oppugnationibus, nec non directâ quoque acie feliciter functi, gentes, locis tutiſſimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum ſanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora cenſura Planci & Paulli acta inter diſcordiam, neque ipſis honori, neque reip. vſui fuit: cùm alteri vis cenſoris, alteri vita deeſſet: Paullus vix poſſet implere cenſorem, Plancus [177] timere deberet, ne quidquam obijcere poſſet adoleſcentibus, aut obijcientes audire, quod non agnoſceret ſenex. Mors deinde Agrippæ (qui nouitatem ſuam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxerat, vt & Neronis eſſet ſocer; cuiuſque liberos, nepotes ſuos, D. Auguſtus, præpoſitis Caij ac Lucij nominibus, adoptauerat) admouit propiùs Neronem Cæſari. quippe filia eius Iulia, quæ fuerat Agrippæ nupta,
B Neroni nupſit. Subinde bellum Pannonicum, [178] quod inchoatum Agrippâ Marcoque Vinicio, auo tuo, COS. magnum atroxque, & perquàm vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Gentes Pannoniorum, Dalmatarumque nationes, ſitumque regionum ac fluminum, numerumque & modum virium, excelſiſſimaſque & multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus ſeruet formam ſuam. Huius victoriæ compos Nero, ouans triumphauit. Sed, dum in hac parte imperij omnia geruntur proſperrimè, accepta in Germaniâ clades ſub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quàm rectè faciendi, cupidiore, & inter ſummam vitiorum diſſimulationem vitioſiſſimo; amiſſaque legionis quintæ Aquilâ vocauit ab Vrbe in Gallias Cæſarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druſo Claudio, fratri Neronis, adoleſcenti tot, tantarumque virtutum, quot & quantas natura mortalis

In Rhætos & Vindelicos.
Cenſura poſtrema Romæ.
Agrippæ obit.
Iulia nupta Tiberio.
Bellum Pannonicum.
M. Lollius.
Claud. Druſus.

C *tilum defectúmque locum eſſe (nónne multa in hoc libello?) & fuiſſe anteà:* regnum eius Artauaſdi ereptum, Tigrani tradidit. *aut tale in hunc ſenſum. Nam etſi Tacitus & Ioſephus* Artaxiam *regno deiectum volunt, non* Artauaſdem: *tamen pro Velleij hac ſcriptione etiam Dio ſit, qui lib.* LIV. *in actis anni* DCCXXIV. *diſertè ſcribit* Tiberium miſſum vt Artabazen (*idem ille cum Artauaſde*) regno pelleret, & Tigranem ei imponeret.

176. CVIVS REX QVOQVE PARTHORVM.] *Puta*, cùm rex.

177. TIMERE DEBERET, NE QVIDQVAM.] *Argutius & verius:* timere deberet. nec quidquam. *Periodum totam vide.*

178. QVOD INCHOATVM AGRIPPA MARCOQVE VINICIO, AVO TVO, COS.] *Verba &*
D *notatio quæ viros doctos latè induxit in errorem. Nam cenſent ij qui Faſtos nobis induſtriè & peritè collegerunt (Sigonium & Onufrium me dicere palàm eſt:) cenſent inquam, Agrippam Vipſanium quartùm fuiſſe conſulem: atque ita adnotant, alter in anno* DCCXXXIV. *alter* DCCXXXV. *Quinetiam mirantur in Lapide Colotiano, vbi accurata recenſio ſuffectorum Conſulum, Vinicium poni, neglegi aut non exprimi Agrippam. Ego illos ab errore non reuoco (abierunt in communem locum) ſed lectori caueo & inclamo ne cum ijs erret. Non fuit hoc anno aut alio M. Agrippa quartùm Conſul. Tertium ille conſulatum non tranſſcendit. Quo teſte? ipſo Velleio ſuprà, vbi de Agrippæ laudibus:* Quem vſque in tertium Conſulatum amicitia Principis euexerat. *Nónne maius aliquid eſſet ſi in quartum; & Velleius hæc neglegat aut omittat? Quin teſtes Faſtos veteres & memorias omnes aduoco: nuſquam Agrippa niſi tertiùm conſul. Ita & Martialis apertè, libro* VIII. *Epigr.* LXVI.

Felix purpura, tertiuſque Conſul.
Pompeio dederit licet Senatus,
Et Cæſar genero ſacros honores,
Quorum pacificus ter ampliauit
Ianus nomina.

Quæ ad ternos Agrippæ conſulatus ſpectant: & licet interpretes non vltrà errent. Tertiùm igitur Conſul, non quartùm. Atqui Velleius hic clarè. Numquam ipſe, numquam. Librarius errauit, cùm ille ſcripſerit: quod * inchoatum ab Agrippâ, Marco Vinicio auo tuo Conſule. *Hoc dicit. Agrippam miſſum ad hoc bellum, eumq; id primum adminiſtraſſe, illo anno quo * Vinicij auus Conſul. Nónne hæc clara, &, quod dicitur, Solis radio ſcripta? ite nebulæ, & locum date huic luci. Colotianum marmor, quod fallere non poteſt, Conſules hos ita digerit:*

C. SENTIVS SATVRNINVS Q. LVCRETIVS Viſpillo
SVF. M. VINVCIVS. F. F.

*nec collegam vllum Vinucio adiungit: quidne ſolus fuit? an potiùs, quia cum Q. Lucretio Veſpillone? quem ex * Dione diſco ſeriùs paullò electum, & cùm Saturninus aliquantiſpèr ſolus in Conſulatu fuiſſet. meritò igitur diutiùs etiam eumdem geſſit. Sed quidquid huius rei ſit (nec eſt tanti:) credétne aliquis M. Agrippam, illum generum Auguſti, illum Tribunicià poteſtate præditum, inter ſuffectos conſules fuiſſe, & quidem poſt Sentium & Vinucium? non qui res moreſq; antiquos nouerit.*

* *Poſſis & legere: inchoatum Agrippa.*
* Ita etiam infrà vnicum Conſulem citat: Patre tuo P. Vinicio Conſule Ti. Nero reuerſus.
* In actis huius anni DXXXV.

talis recipit, vel [179] induſtria percipit; cuius ingenium vtrùm bellicis magis operibus,an A ciuilibus ſuffecerit artibus, in incerto eſt. Morum certè dulcedo ac ſuauitas, & aduerſus amicos æqua ac par ſui æſtimatio inimitabilis fuiſſe dicitur. nam pulchritudo corporis, proxima fraternæ fuit. Sed illum,magnâ ex parte domitorem Germaniæ, plurimo eius gentis varijs in locis profuſo ſanguine, fatorum iniquitas, conſulem, agentem annum triceſimum,rapuit. Moles deinde eius belli tranſlata in Neronem eſt, quod is ſuâ & virtute & fortunâ adminiſtrauit; peragratuſque victor omnes partes Germaniæ, ſine vllo detrimento commiſſi exercitus, quod præcipuè huic duci ſemper curæ fuit, ſic perdomuit eam, vt in formam pænè ſtipendiariæ redigeret prouinciæ. Tum alter triumphus cum altero conſulatu, ei oblatus eſt. Dum ea, quæ prædiximus, in Pannoniâ Germaniaque geruntur, atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodieque diligentiſſimum, atque eumdem leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit. Quippe, legatus Cæſaris, triennio cum his bellauit; genteſque ferociſſimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in priſtinum pacis redegit modum; eiuſque patratione, B Aſiæ ſecuritatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus ſentiendum ac prædicandum eſt, eſſe mores eius vigore ac lenitate mixtiſſimos, & vix quemquam reperiri poſſe, qui aut otium validiùs diligat, aut faciliùs ſufficiat negotio, & magis, quæ agenda ſunt, curet ſine vllâ oſtentatione agendi. Breui interiecto ſpatio, Ti. Nero, duobus conſulatibus, totidemque triumphis actis, tribuniciæ poteſtatis conſortione æquatus Auguſto, ciuium, poſt vnum, (& hoc, quia volebat) eminentiſſimus, ducum maximus, famâ fortunaque celeberrimus,& verè alterum reip. lumen & caput, mirâ quâdam & incredibili atque inenarrabili pietate, (cuius cauſſæ mox detectæ ſunt) cùm C. Cæſar ſumpſiſſet iam virilem togam, Lucius item maturus eſſet viris,ne fulgor ſuus orientium iuuenum obſtaret initijs, diſſimulatâ cauſâ conſilij ſui, commeatum ab ſocero, atque eodem vitrico, acquieſcendi à continuatione laborum petijt. Quis fuerit eo tempore ciuitatis habitus, qui ſingulorum animi, quæ digredientium à tanto viro omnium lacrymæ, quam pænè ei patria manum iniecerit, iuſto ſeruemus operi. Illud etiam in C hoc tranſcurſu dicendum eſt, ita ſeptem annos Rhodi moratum,vt omnes, qui procoſs. legatique, in tranſmarinas profecti prouincias, [180] viſendi eius gratiâ, ad quem conuenientes, ſemper priuatos illa maieſtas priuata numquam fuit, faſces ſuos ſummiſerint, faſſique ſint otium eius honoratius imperio ſuo Senſit terrarum orbis, digreſſum à cuſtodiâ Neronem Vrbis. nam & Parthus, deſciſcens à ſocietate Romanâ, adiecit Armeniæ manum; & Germania, auerſis domitoris ſui oculis, rebellauit. At in Vrbe, eo ipſo anno, quo magnificentiſſimi gladiatorij muneris naumachiæque ſpectaculis, D. Auguſtus, abhinc annos XXX. [181] ſe & Gallo Caninio coſs. dedicato Martis templo, animos oculoſque P. R. repleuerat, fœda dictu, memoriaque horrenda in ipſius domo tempeſtas erupit. Quippe eius filia Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil, quod facere aut pati turpiter poſſet femina, luxuriâ, libidine infectum reliquit; magnitudinemque fortunæ ſuæ peccandi licentiâ metiebatur; quidquid libe- D rer,

Moritur.

Tiberius in Germania n.

Bellum Thracium. L. Piſo.

Tiberius tribuniciam poteſtatem capit.

Rhodum abit.

Iulia impudentia.

179. INDVSTRIA PERCIPIT.] *Ego omnino mauelim:* induſtria perficit. *Nam ſemina quadam & igniculi virtutum in nobis ſunt, quæ elicit induſtria, & ad frugem maturitatémque perducit. Quinctilianus eo ſenſu:* Virtus etſi quoſdam impetus à naturâ ſumit, tamen perficienda doctrinâ eſt.

180. VISENDI EIVS GRATIA, AD QVEM CONVENIENTES.] *Nos olim reſtituimus, in Epiſtolicis lib.* III. *cap.* VIII. *Aiunt pendulam ſic ſententiam eſſe. mihi videtur, nec muto.*

181. SE ET GALLO CANINIO COSS.] *Id fuit anno vrbis* DCCLII. *Dio tamen Caſsius valdè ab hoc calculo abit, qui relegatam Iuliam commemorat anno* DCCXLVIII. *C. Antiſtio Vetere, P. Lælio Balbo* COSS. *Sed moneo iuuentutem manifeſtum illic hiatum defectúmque hiſtoriæ eſſe. Poſteà quidem annotatur ab interprete: at hic debebat ante Frumentationes & Naumachiæ ludos. E Velleio diſcis: tum etiam è Macrobio, non fallaci argumento. Ille* II. *Saturn. indicat Iuliam hanc peſſimam ſimul & argutiſſimam fœminarum, tunc cùm pulſa à patre fuit, egiſſe annum circiter trigeſimum octauum. Atqui nata ea (ex Dione didici) anno vrbis* DCCXV. *Ergo ad hunc annum* DCCLII. *iuſti intercedunt, vt Macrobius voluit, anni* XXXVIII.

182. VTRIVS-

A ret, pro licito iudicans. Tum Iulus Antonius, ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, *Iulus Antonius:* violator eius domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi vltor fuit; quem, victo eius patre, non tantùm incolumitate donauerat, ſed ſacerdotio, præturâ, conſulatu, prouincijs, honoratum etiam matrimonio ſororis ſuæ filiæ, in artiſſimam affinitatem receperat. Quinctiuſque Criſpinus, ſingularem nequitiam ſupercilio truci protegens, & Appius Claudius, *Aliiq; in Iuliâ adulteri.* & Sempronius Gracchus, ac Scipio, alijque minoris nominis, [182] vtriuſque ordinis viri, quaſi cuiuſlibet vxore violatâ, pænas pependêre; cùm Cæſaris filiam, & Neronis violaſſent coniugem. Iulia relegata in inſulam, patriæque & parentum ſubducta oculis. *Ipſa relegata.* quam tamen comitata mater Scribonia, [183] voluntarij exſilij permanſit comes. Breue ab hoc interceſſerat ſpatium, cùm C. Cæſar, antè alijs [184] prouincijs adſidendum obitis, *C. Cæſar in Orientem.* in Syriam miſſus, conuento priùs Ti. Nerone, [185] cui omnem honorem vt ſuperiori habuit, tam variè ſe ibi geſſit, vt nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat, [186] cum rege Parthorum iuuene, excelſiſſimæ inſulæ, quam amnis

B Euphrates ambiebat, æquato vtriuſque partis numero, coijt. Quod ſpectaculum ſtantis ex diuerſo hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cùm duo inter ſe eminentiſſima imperiorum & hominum coirent capita, perquàm clarum & memorabile, ſub initia ſtipendiorum meorum, tribuno militum mihi viſere contigit. quem militiæ gradum *Velleius Trib. milit.* antè ſub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio auſpicatus, in Thraciâ Macedoniaque, mox Achaiâ Aſiaque, & omnibus ad Orientem verſus prouincijs, & ore atque vtroque maris Pontici latere, haud iniucundâ tot rerum, locorum, gentium, vrbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in noſtrâ ripâ, poſterior hic apud regem in hoſtili epulatus eſt. *Colloquium cum Partho.* Quo tempore M. Lollij, quem veluti moderatorem iuuentæ filij ſui Auguſtus eſſe voluerat, perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia, [187] per Parthum indicata, Cæſaris ira euulgauit: cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. *Lollij obitus.* Sed, quàm hunc deceſſiſſe lætati homines, tam paullò pòſt obiſſe Cenſorinum in ijſdem prouincijs, grauiter tulit ciuitas, virum demerendis homini-

C bus genitum. Armeniam deinde ingreſſus, primâ parte introitus proſperè geſſit; mox in

182. VTRIVSQVE ORDINIS VIRI, QVASI CVIVSLIBET VXORE VIOLATA, POENAS PEPENDERE.] *Non culpo. nempe relegati ipſi aut pulſi. quæ pæna Iuliæ de adulterijs. Tamen Tacitus aliter longè adſtruit* III. *Annal.* Vt valida, *inquit*, D. Auguſto in Remp. fortuna, ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas vrbe depulit, adulteroſque earum morte aut fugâ puniuit. Nam culpam inter viros ac fæminas vulgatam, graui nomine læſarum religionum ac violatæ maieſtatis appellando, clementiam maiorum ſuaſque ipſe leges egrediebatur. *Sed vterque adſpectu aliquo verus. Velleius, ſi relegationem intueare iſtorum*

D *quos nominat; Tacitus, ſi mortem aut exſilium quorumdam.*

183. VOLVNTARII EXSILII PERMANSIT COMES.] *Lego,* Voluntaria. *Non enim ipſius Iuliæ exſilium voluntarium; indictum planè & coactum: ſed huius Scriboniæ, quam pietas filiæ comitem dedit.*

184. PROVINCIIS ADSIDENDVM OBITIS.] *Lego,* ad viſendum obitis.

185. CVI OMNEM HONOREM VT SVPERIORI HABVIT.] *An Velleius ita ſcripſerit, Principi ſuo, vt ſæpè, ſeruiens, neſcio: contrà ſcripſit planiſſimè Dio, libro* LV. Τοῦ δὲ Γαΐου σταλέντος ἐς τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον, ὁ Τιβέριος ἐς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε: Caio miſſo ad bellum Armeniacum, Tiberius Chium traijciens, ipſum coluit & veneratus eſt. *Idem Zonaras. Nec ſanè Caius illi ſe dedit, vt ſuperbia & fortuna adoleſcentuli fuit: idq; Suetonius clarè indicat, Tib. c.* XII. Priuignum Caium Orienti præpoſitum, cùm viſendi gratiâ traieciſſet Samum (Chium *dixit Dio*) alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollij. *Et omnino abiectior tunc deſpectiórque ſors Tiberij, tantumnon exſulis: vt fortaſſe Velleius ſcripſerit,* qui omnem. *Tamen, vt dixi, adulatio familiare ſcriptori meo in huius æui rebus vitium, facilè defenderit quod vulgatur.*

186. CVM REGE PARTHORVM IVVENE, EXCELSISSIMÆ INSVLÆ.] *Conſenſu emendant:* iuuene excelſiſſimo, in inſulâ. *De inſulâ rectè: de iuuene, cur tam inconſpectè? Phraates enim hoc tempore Parthorum rex, & cum eo colloquium. Ergo ille iuuenis? imò annorum & regni vetus. Ille eſt, qui bellum cum M. Antonio geſſit, ille qui obſides liberos ad Auguſtum ante annos aliquot miſit. Emenda veriſſimè:* iuuenis excelſiſſimus. *Hoc dicit, cum ſummo rege in colloquium coiſſe ſummum iuuenum (is eſt Caius) & ad ſpem imperij ab Auguſto deſtinatum.*

187. PER PARTHVM INDICATA, CÆSARIS IRA EVVLCAVIT.] *Malè, nec quidquam per iracundiam hic Cæſar. Editio prima:* Cæſaris iam euulgauit. *Feci iampridem (in Epiſtolicis l.3. cap.8.)* indicata Cæſari, fama vulgauit. *In re arcanâ, & cui non ipſe arbiter, nil niſi famam auctorem dare callidè & cautè Velleius voluit.*

C. Cæſar vulneratur. in colloquium (cui ſe temerè crediderat) circa Artageram grauiter à quodam, nomine A Adduo vulneratus, ex eo, vt corpus minùs habile, ita animum minùs vtilem reip. habere cœpit. Nec defuit conuerſatio hominum, vitia eius aſſentatione alentium. etenim ſemper magnæ fortunæ comes adeſt Adulatio: per quæ eò ductus erat, vt in vltimo ac remotiſſimo terrarum orbis angulo conſeneſcere, quàm Romam regredi, mallet. Diu *Moritur: Vti & Lucius eius frater.* reluctatus, inuituſque reuertens in Italiam, [188] in vrbe Lyciæ (Limyram nominant) morbo obijt; cùm ante annum fermè L. Cæſar, frater eius, Hiſpanias petens, Maſſiliæ deceſſiſſet. Sed fortuna, quæ ſubduxerat ſpem magni nominis, iam tum reip. ſua præſidia reddiderat. quippe [189] ante vtriuſque horum obitum, patre tuo P. Vinicio cos. Ti. Nero, reuerſus Rhodo, incredibili lætitiâ patriam repleuerat. Non eſt diu cunctatus Cæſar Auguſtus. neque enim quærendus erat, quem legeret; ſed legendus, qui eminebat. Itaque, quod poſt Lucij mortem, adhuc Caio viuo, facere voluerat, eoq́ue vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus; poſt vtriuſque adoleſcentium obitum facere perſeuerauit, vt & tribuniciæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitue- B *Tiberius adoptatur:* ret, multum quidem eo cùm domi, tum in ſenatu recuſante, & eum Ælio Cato Sentio cos. V. Kal. Iul. poſt. V. C. annis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Lætitiam illius diei, concurſumq́ue ciuitatis, & vota penè inſerentium cælo manus, ſpemq́ue conceptæ perpetuæ ſecuritatis æternitatiſq́ue Romani imperij, vix in illo iuſto opere abundè perſequi poterimus, nedum hîc implere tentemus. [190] id vnum dixiſſe iuuat, quàm ille omnibus fuerit carus. tum refulſit certa ſpes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonij, omnibus hominibus, ſalutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeò, vt nec plus ſperari potuerit, nec ſpei reſponderi feliciùs. Adoptatus eâdem *Et Agrippa.* die etiam M. Agrippa, quem poſt mortem Agrippæ Iulia enixa erat. ſed in Neronis adoptione illud adiectum, his ipſis Cæſaris verbis: *Hoc*, inquit, *reip. cauſsâ facio*. Non diu *Tib. in Germaniam.* vindicem cuſtodemq́ue imperij ſui moratus in Vrbe patria, protinus in Germaniam miſit; vbi ante triennium ſub M. Vinicio, auo tuo, clariſſimo viro, immenſum exarſerat bellum. erat & ab eo quibuſdam in locis geſtum, quibuſdam ſuſtentatum feliciter, C eoq́ue

188. IN VRBE LYCIÆ (LIMYRAM NOMINANT) MORBO OBIIT.] *Clarè & diſtinctè Velleius in Lyciâ obijſſe Caium vult, vrbe quoque expreſſâ. Et Limyrum quidem fluuium, Limyram vrbem, in Lyciâ Ptolemaus collocat: quæ in Stephano* Lamyra *ſcripta. In eâdem cum Velleio ſententiâ Suetonius:* Caium & Lucium in duodeuiginti menſium ſpatio amiſit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Maſſiliæ defunctis. *Etiam Ioh. Zonaras, qui à Dione vt ſoles (nam ipſe Dio hac parte mutilus) hauſit:* Ὁ δὲ Γάϊος ἐς Λυκίαν ἐν ὁλκάδι παρέπλευσεν, ἔνθα δὴ καὶ μετήλλαξεν: Ipſe Caius in Lyciam onerariâ naui prouectus eſt, vbi & obijt. *Hoc iſti cenſent, probi, fidi, & talium curioſi ſcriptores. Tamen ecce qui diſſentiunt (miramur in fato illuſtris iuuenis) & in Syriâ obijſſe volunt. Grande autem, ne neſcias, inter Lyciam & Syriam interuallum, & Pamphylia ac Cilicia tota interiecta. Seneca pater, qui ipſe illius æui:* Cùm mortuo in Syriâ C. Cæſare, codicillo queſtus eſſet Auguſtus. *Florus pariter:* Maſſiliæ Lucius morbo ſoluitur: in Syriâ *(ita omnes ſcripti libri)* Caius ex vulnere. *Etiam Feſtus Rufus:* Caius vulneratus, reuerſus in Syriam obijt. *Quid dicemus? inclinabam ad priores: ſed reuocat Bellonij, viri fidi & induſtrij, vt mihi videtur obſeruatio. qui narrat libro* II. Vrbem Hamam eſſe, Arabibus Hamzam, Latinis olim, Emeſam, vel Emiſſam, iuxta quam ſepulchrum ſit δίστυγον, in modum quadrangulæ pyramidis faſtigiatum, validò cæmento extructum: in quo C. Cæſaris epitaphium Græcis characteribus inſcriptum legatur. *Si ita eſt: (& vtinam expreſſiſſet ipſum ſcriptum!) quis ambiget quin ad hunc C. Cæſarem pertinuerit? atque ita firma probaq́; ſit altera ſententia: quia Emeſa illa citra controuerſiam Syriæ in Phœnice vrbs eſt.*

189. ANTE VTRIVSQVE HORVM OBITVM, TI. NERO REVERSVS RHODO.] *Id ipſum Suetonius adfirmat c.* XIII. *&* XV. *in Tiberio: atque adeò rediſſe illum* Caio permittente. *Quomodo igitur Dio verus? qui ſic libro* IV. Συνέβη δὲ εὐθὺς μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ Ῥόδου ἀφικέσθαι, Λουκίου καὶ Γαΐου τελευτησάντων: Accidit poſt iſta ſtatim, vt Tiberius Rhodo rediret, Lucio & Caio defunctis. *Profectò hæc falſa, etiam ipſo Dione arguente. Si* poſt iſta ſtatim *redijt Tiberius: (id eſt, poſt ingreſſum Caij in Armeniam, & renouata fœdera cum Partho. ita narrat.) quomodo Lucius & Caius iam defuncti? Nam Caius certè aliquanto poſt læſus, & poſt vulnus quoque diutulè ſuperuixit. Puto negationem è Dionis textu excidiſſe, ſcribendúmque:* Λουκίου καὶ Γαΐου οὐ τελευτησάντων. *ſiue voles,* οὐδέπω. *Confirmat, quod Zonaras quoque (aſſecla aut exſcriptor ferè Dionis) ſignificat Tiberium rediſſe ante vtriuſque obitum.* D

190. ID VNVM DIXISSE IVVAT, QVAM ILLE OMNIBVS FVERIT CARVS.] *Duo verba,* iuuat, *&*, carus, *nulla fuerunt in autographo quo vſus Rhena-*

eoque nomine decreta ei cum ſpecioſiſſimâ inſcriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum antè tribunatu caſtrorum, Ti. Cæſaris militem fecit. *Velleius cum eo.* quippe, protinus ab adoptione miſſus cum eo præfectus equitum in Germaniam, ſucceſſor officij patris mei, cæleſtiſſimorum eius operum per annos continuos IX. præfectus, aut legatus, ſpectator, &, pro captu mediocritatis meæ, adiutor fui. Neque illi ſpectaculo, quo fructus ſum, ſimile condicio mortalis recipere videtur mihi; cùm per celeberrimam Italiæ partem, tractum omnem Galliæ prouinciarum, veterem imperatorem, & [191] antè meritis ac viribus, quàm nomine, Cæſarem reuiſentes, ſibi quiſque, quàm illi, gratularentur pleniùs. At verò militum conſpectu eius elicitæ gaudio lacrymæ alacritaſque, & ſalutationis noua quædam exſultatio, & contingendi manum cupiditas, non continentium protinus, quin adijcerent, *Videmus te, imperator, ſaluum recepimus*; ac deinde, *Ego tecum, imperator, in Armeniâ, ego in Ratiâ fui: ego à te in Vindelicis, ego in Pannoniâ, ego in Germaniâ donatus ſum*; neque verbis exprimi, & fortaſſe vix mereri fidem
B poteſt. Intrata protinus Germania, ſubacti Caninefates, Attuarii, Bructeri, recepti Cheruſci gentes, & amnis, mox noſtrâ clade nobilis, [192] tranſitus Viſurgis: penetrata vlteriora, cùm omnem partem aſperrimi & periculoſiſſimi belli Cæſar vindicaret, in ijs, quæ minoris erant diſcriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germaniâ fuerat, præfeciſſet; virum multiplicem in virtutibus, nauum, agilem, prouidum, *Sentius Saturninus.* militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, ſed eumdem, vbi negotia feciſſent locum otio, liberaliter lauteque eo abutentem; ita tamen, vt eum ſplendidum ac hilarem potiùs, quàm luxurioſum, aut deſidem, diceres. de cuius viri claro celebrique conſulatu prædiximus. Anni eius æſtiua, vſque in menſem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecêre victoriæ. [193] Pietas ſua Cæſarem, pænè obſtructis hieme alpibus, in Vrbem traxit, ad tutelam imperij: eum veris initio reduxit in Germaniam; in cuius medijs finibus, [194] ad caput Iuliæ fluminis, hiberna digrediens princeps locauerat. Prô dij boni quanti voluminis opera inſequenti æſtate, ſub duce Tiberio Cæſare, geſſimus! Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes, pænè nominibus
C incognitæ. Receptæ Cauchorum nationes. omnis eorum iuuentus, infinita numero, *Cauchi.* immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſima, traditis armis, vnà cum ducibus ſuis, ſepta fulgenti armatoque militum noſtrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Longobardi, gens etiam Germanâ feritate ferocior. Denique, quod num- *Longobardi.* quam anteà ſpe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringenteſimum miliarium, à Rheno vſque ad flumen Albim, qui Senonum Hermundorumque fines *Albis fl.* præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus, & eôdem, mirâ felicitate & curâ ducis, temporum quoque obſeruantiâ, claſſis, quæ Oceani circumnauigauerat ſinus, [195] ab inaudito atque incognito antè mari flumine Albi ſubuecta, plurimarum gentium

Rhenanus: ipſe fateatur indidiſſe. Tentabam igitur legere: Id vnum dixero, quàm ille omnia omnibus fuerit. *Prouerbialis loquendi modus, in gratioſis,*
D *aut qui apud aliquem poſſunt. Demoſthenes in Philip.* Πάν᾽ ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς. *Diogenes Laërtius in Hipparchiâ:* Α᾽λλὰ πάντα ἦν Κράτης αὐτῇ. *Lucianus:* Καὶ οἱ πάντα Κόμβαβος ἦν. *Idem:* Καὶ σωτὴρ, καὶ εὐεργέτης, καὶ πάντα ἦν ἐγώ. *Varro:* Hic enim omnia erat. idem Sacerdos, idem Parochus, idem Senatus, idem Populi caput.

191. ANTE MERITIS AC VIRIBVS, QVAM NOMINE CÆSAREM.] *Superbius videtur. An vires imperatoria Tiberio ante imperium? dici aliquid poſſit, ſed malim ego:* meritis ac virtutibus.

192. TRANSITVS VISVRGIS.] *Apud Dionem in hac re narratâ mendum:* Τιβέριος μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ προῆλθεν τοῦ Ε᾽ρύγγου, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Α᾽λβίου προεχώρησεν: Tiberius vſque ad flumen primum Erygrum, deinde ad Albim progreſſus eſt. *Scribe,* τοῦ Οὐισούργου, *reductâ ſyllabâ à voculâ priori.*

193. PIETAS SVA CÆSAREM, PÆNE OBSRVCTIS HIEME ALPIBVS, IN VRBEM TRAXIT, AD TVTELAM IMPERII: EVM VERIS INITIO REDVXIT IN GERMANIAM.] *Meliùs & conciunniùs:* in vrbem traxit: at tutela imperij eum veris. *Pietas in vtrumque parentem & deſiderium videndi duxit eam in Italiam: tutela imperij (quod defendendum ei contra barbaros) reduxit in Germaniam.*

194. AD CAPVT IVLIÆ FLVMINIS.] *Feci* Lupiæ *pridem. Perſeuero: niſi ſi* Iulij *faciendum, quaſi in honorem C. Iulij Octauiani flumen ſic noatter appellatum.*

195. AB INAVDITO ATQVE INCOGNITO ANTE MARI.] *Nego. Druſus frater eius iam antè nauigauerat.*

 196. No-

tium victoriâ, cum abundantiſſimâ rerum omnium copiâ, exercitui Cæſarique ſe iun- A
xit. Non tempore mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecumque eſt, inferam.
Cùm citeriorem ripam prædicti fluminis caſtris occupaſſemus, & vlterior armatâ ho-
ſtium iuuentute fulgeret, ſub omnem motum noſtrarum nauium protinus refugien-
Barbari factum. tium, vnus è barbaris, ætate ſenior, corpore excellens, dignitate, quantum oſtendebat
cultus, eminens, cauatum, vt illi mos eſt, ex materiâ conſcendit alueum, ſoluſque id na-
uigij genus temperans, ad medium proceſſit fluminis; & petijt, liceret ſibi, ſine periculo,
in eam, quam armis tenebamus, egredi ripam, ac videre Cæſarem. Data petenti facul-
tas. Tum appulſo lintre, & diu tacitus contemplatus Cæſarem, [196] Noſtra quidem, in-
quit, furit iuuentus, quæ cùm veſtrum numen abſentium colat, præſentium potiùs arma
metuit, quàm ſequitur fidem. ſed ego, beneficio ac permiſſu tuo, Cæſar, quos antè au-
diebam, hodie vidi deos: nec feliciorem vllum vitæ meæ aut optaui, aut ſenſi diem. Im-
petratoque, vt manum contingeret, reuerſus in nauiculam, ſine fine reſpectans Cæſa-
rem, ripæ ſuorum appulſus eſt. Victor omnium gentium locorumque, quos adierat, Cæ-
ſar, cum incolumi inuiolatoque, & ſemel tantummodò, magnâ cum clade hoſtium, B
fraude eorum tentato exercitu, in hiberna legiones reduxit, eâdem, quâ priore anno, fe-
Marcomanni. ſtinatione vrbem petens. [197] Nihil erat iam in Germaniâ, quod vinci poſſet, præter gen-
tem Marcomannorum; quæ, Maroboduo duce, excita ſedibus ſuis, atque [198] in inferio-
ra refugiens, incinctos Herciniæ ſiluæ campos incolebat. Nulla feſtinatio huius viri
Maroboduus rex. mentionem tranſgredi debet. Maroboduus, genere nobilis, corpore præualens, animo
ferox, natione magis quàm ratione barbarus, non tumultuarium, neque fortuitum,
neque mobilem, & ex voluntate parentium conſtantem inter ſuos occupauit principa-
tum: ſed, certum imperium, vimque regiam complexus animo, ſtatuit, auocatâ procul
Eius progreſſus, & potentia. à Romanis gente ſuâ, eò progredi; vbi, cùm propter potentiora arma refugiſſet, ſua fa-
ceret potentiſſima. Occupatis igitur, quos prædiximus, locis, finitimos omnes aut
bello domuit, aut conditionibus iuris ſui fecit. Corpus ſuum cuſtoditum, imperium
perpetuis exercitijs pænè ad Romanæ diſciplinæ formam redactum, breuî in eminens C
& noſtro quoque imperio timendum perduxit faſtigium; gerebatque ſe ita aduerſus
Romanos, vt neque bello nos laceſſeret, &, ſi laceſſeretur, ſupereſſe ſibi vim ac volun-
tatem reſiſtendi declararet. Legati, quos mittebat ad Cæſares, interdum vt ſupplicem
commendabant, interdum vt pro pari loquebantur. Gentibus hominibuſque à nobis
deſciſcentibus erat apud eum perfugium, totumque ex malè diſſimulato agebat æmu-
lum; exercitumque, quem LXX. millium peditum, quattuor equitum fecerat, aſſiduis ad-
uerſus finitimos bellis exercendo, maiori, quàm quod habebat, operi præparabat. Erat-
Eius ditio, & fines. que etiam eò timendus, quòd, cùm Germaniam ad læuam & in fronte, Pannoniam ad
dextram, à tergo ſedium ſuarum haberet Noricos; tamquam in omnes ſemper ventu-
rus, ab omnibus timebatur. Nec ſecuram incrementi ſui patiebatur eſſe Italiam: quippe
cùm à ſummis Alpium iugis, quæ finem Italiæ terminant, initium eius finium haud
Tib. hunc aggreditur. multo plus CC. millibus paſſuum abeſſet. Hunc virum, & hanc regionem, proximo
anno diuerſis è partibus Ti. Cæſar aggredi ſtatuit. Sentio Saturnino mandatum, vt per
Cattos, exciſis continentibus Herciniæ ſiluis, [199] legiones Boiohæmum (id regioni, D
Carnuntum. quam incolebat Maroboduus, nomen eſt) ipſe à Carnunto, qui locus Norici Regni
proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcoman-
nos orſus eſt. Rumpit, interdum moratur propoſita hominum, Fortuna. Præparauerat
iam hiberna Cæſar ad Danubium, admotoque exercitu non plus, quàm v. dierum
iter

196. NOSTRA QVIDEM, INQVIT, FVRIT IVVENTVS.] *Adulatoria oratio & inepta, nec pro indole aut ferociâ Germanicâ. Eſt qui legat,* fugit iuuentus: *malè, malè. Imò verò furere illam vult, nec eſſe ſua mentis qua cum dijs belligeretur.*

197. NIHIL ERAT IAM IN GERMANIA, &c.] *O vanitatem! Sed hæc & plura magnificè, imò ſeruiliter, Velleius narrat, in Tiberij ſui laudes.* Ἀλλ' ἐγὼ οὐ πείθομαι.

198. IN INFERIORA REFVGIENS.] *Verius,* interiora. *Loca magis interna petierunt & diſsita à limite Romano.*

199. LEGIONES BOIOHÆMVM.] *Sententia* ἀτελής. *Addendum videatur:* Boiohæmum duceret.

200. SA

A iter à primis hoſtium, [200] Saturninum admoueri placuerat. pænè æquali diuiſæ interuallo ab hoſte, intra paucos dies in prædicto loco cum Cæſare iuncturæ erant; cùm vniuerſa Pannonia, inſolens longæ pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus *Pannonia rebellat, & Dalmatia.*
eius gentibus in ſocietatem adductis, ex conſtituto arma corripuit. Tum neceſſaria glorioſis præpoſita; neque tutum viſum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hoſti relinquere Italiam. Gentium nationumque, quæ rebellauerant, omnis numerus ampliùs DCCC. millibus explebat. CC. ferè peditum colligebantur, armis habilia; equitum IX. cuius immenſæ multitudinis, parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus, pars petere Italiam decreuerat, iunctam ſibi Nauporti ac Tergeſtis confinio; [201] pars in Macedoniam eruperat, pars ſuis ſedibus præſidium eſſe deſtinauerat. [202] Proxima duobus Batonibus ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem *Batones. Pinnes.*
Pannonijs non diſciplinæ tantummodò, ſed linguæ quoque notitia Romanæ; pleriſque etiam litterarum vſus, & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla
B vnquam natio tam maturè conſilio belli bellum iunxit ac decreta patrauit. oppreſſi ciues Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus, ad internecionem, *Pannonum progreſſus:*
eâ in regione, quæ plurimum ab Imperatore aberat, cæſus. occupata armis Macedonia, omnia, & in omnibus locis, igni ferroque vaſtata: quia tantus etiam huius belli metus fuit, vt ſtabilem illum, & firmatum tantorum bellorum experientiâ, Cæſaris Auguſti animum quateret atque terreret. *Terribiles Romanis.* Habiti itaque dilectus, reuocati vndique omnes veterani, viri feminæque ex cenſu libertinum coactæ dare militem. Audita in ſenatu vox principis, Decimo die, ni caueretur, poſſe hoſtem in vrbis Romæ venire conſpectum. Senatorum equitumque Romanorum exactæ ad id bellum operæ pollicitæ. Omnia hæc fruſtrà præparaſſemus, niſi, qui illa regeret, fuiſſet. [203] Itaque, vt præſidium militum, reſp. ab Auguſto ducem in bellum popoſcit Tiberium. *Tiberius in eos miſſus.* Habuit in hoc quoque bello mediocritas noſtra ſpecioſi miniſtri locum. Finitâ equeſtri militiâ, deſignatus quæſtor, [204] necdum ſenator æquatus ſenatoribus, & iam deſignatis tribunis pl. par-
C tem exercitus ab Vrbe, traditi ab Auguſto, perduxi ad filium eius: in quæſturâ deinde, remiſſâ ſorte prouinciæ, legatus eiuſdem ad eundem miſſus, quas nos primo anno acies hoſtium vidimus? quantis, prudentiâ ducis, opportunitatibus, [205] furentes eorum vires vniuerſas euaſimus artibus? quanto cum temperamento ſimul vtilitatis res auctoritate Imperatoris agi vidimus? quâ prudentiâ hiberna diſpoſita ſunt? quanto opere, incluſis cuſtodijs exercitus noſtri, ne quâ poſſet erumpere, inopſque copiarum, &
intra

200. SATVRNINVM ADMOVERI PLACVERAT. PÆNE ÆQVALI DIVISÆ INTERVALLO.] *Lego,* admoneri, *certiorem nempe reddi de ſuo aduentu. Sequentia etiam ſic expleam:* placuerat. cuius copiæ pænè æquali.

201. PARS IN MACEDONIAM ERVPERAT.]
D *In autographo:* Macedoniam effugerat. *Faciendum:* Pars ſe in Macedoniam effuderat.

202. PROXIMA DVOBVS BATONIBVS AC PINNETI.] *A quibus* Proxima? *nemo enim ante iſtos. Ad Maroboduum refers? fruſtrà: non ille mixtus huic bello. Alterutrum. aut* Prima duobus, *ſcribito: aut* à Pinnete. *nempe vt iſti proximo loco poſt Pinnetem. Qui autem* Batoni *hîc fecerunt, peccârunt. Nam duo Batones in hoc bello, quod Dio extremo libro* LVI. *te docebit.*

203. ITAQVE, VT PRÆSIDIVM MILITVM, RESP. AB AVGVSTO DVCEM IN BELLVM POPOSCIT TIBERIVM.] *Non probo* ducem præſidium militum *eſſe, magis regimen. Scripſit Velleius:* præſidium vltimum. *Velut ad extremum auxilium, inquit, & ad ſacram anchoram, decurſum ad Tiberium: & ille dux depoſtulatus in graui grandiq́ hoc bello. Nec Velleiana tantum adulatiuncula eſt: ipſe Auguſtus, Suetonio teſte, Tiberium* epiſtolis aliquot, vt peritiſſimum rei militaris, vtque vnicum populi R. præſidium proſequitur. *Habes ipſum iſtud elogium.*

204. NECDVM SENATOR ÆQVATVS SENATORIBVS, ET IAM DESIGNATIS TRIBVNIS PLEBIS, PARTEM EXERCITVS AB VRBE PERDVXI.] *Emendant & ita edunt:* etiam deſignatus Tribunus plebis. *non pro Velleij mente. Vulgata retinenda eſt: quæ hoc vult, ſeſe æquatum Senatoribus, id eſt Tribunis deſignatis, nondum Senatorem. Quâ in re? quòd præfuerit copijs, æquè ac Tribuni; earumque partem duxerit ad Tiberium. Nam Tribuni hoc tempore eligi non poterant niſi è Senatu. Vide ſodes, (& adde hunc ipſum locum opportunè) quæ notaui* II. *Elector. cap.* XIII.

205. FVRENTES EORVM VIRES VNIVERSAS EVASIMVS ARTIBVS.] *Editio primitiua,* partibus. *benè: ſed velim etiam,* inuaſimus, *magis ex dignitate Romanâ. Nec enim effugiſſe aut el ipſum Tiberium vult copijs partitis: ſed magis inuaſiſſe grandes illas copias, & carpſiſſe per partes.*

206. PRO-

intra ſe furens, viribus hoſtis elangueſceret? Felix euentu, forte conatu, primâ æſtate A
Meſſallinus. belli, Meſſallini opus mandandum eſt memoriæ: qui vir, animo etiam, quàm gente,
nobilior, digniſſimus qui & patrem Coruinum habuiſſet, & cognomen ſuum Cottæ fra-
tri relinqueret, præpoſitus Illyrico, ſubitâ rebellione, cum ſemiplenâ legione viceſimâ,
circumdatus hoſtili exercitu, amplius xx. hoſtium fudit fugauitque, & ob id ornamen-
Pannonij ſeme preſſi. tis triumphalibus honoratus eſt. Ita placebat barbaris numerus ſuus, ita fiducia virium,
vt, vbicumque Cæſar eſſet, nihil in ſe reponerent. pars exercitus eorum [206] propoſita
ipſi duci, & ad arbitrium vtilitatemque noſtram macerata, perductaque ad exitiabilem
famem, neque inſtantem ſuſtinere, [207] neque facientibus copiam pugnandi dirigenti-
buſque aciem auſa congredi, occupato monte Claudio, munitione ſe defendit. At ea
Alibi Romanos premunt. pars, quæ obuiam ſe effuderat exercitui, quem A. Cæcina & Siluanus Plautius conſu-
lares ex tranſmarinis adducebant prouincijs, circumfuſa v. legionibus noſtris, auxilia-
ribuſque & equitatu regio, (quippe magnâ Thracum manu iunctus prædictis ducibus
Rœmetalces, Thraciæ rex, in adiutorium eius belli ſecum trahebat) penè exitiabilem
omnibus cladem intulit. Fugata regiorum equeſtris acies, fugatæ alæ, conuerſæ cohor- B
tes ſunt. apud ſigna quoque legionum trepidatum, [208] ſed Romana virtus militis plus
eo tempore vindicatum gloriæ, quàm ducibus, reliquit: [209] qui multum amore impe-
ratoris ſui crepantes, antè in hoſtem inciderunt, quàm per exploratores, vbi hoſtis eſſet,
cognoſcerent. Iam igitur, in dubijs rebus ſemetipſæ legiones adhortatæ, iugulatis ab
hoſte quibuſdam tribunis militum, interempto præfecto caſtrorum, præfectiſque co-
hortium, non incruentis centurionibus, [210] quibus etiam primi ordines cecidêre, inua-
ſêre hoſtes: nec ſuſtinuiſſe contenti, perruptâ eorum acie, ex inſperato victoriam vin-
dicauerunt.

Agrippa Poſthumi vitia. Hoc ferè tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab auo ſuo natu-
rali erat, & iam ante biennium, qualis eſſet, apparêre cœperat, mirâ prauitate animi at-
que ingenij in præcipitia conuerſus, patris atque eiuſdem aui ſui animum alienauit ſibi;
moxque, creſcentibus in dies vitijs, dignum furore ſuo habuit exitum. Accipe nunc, C
M. Vinici, tantùm in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exerci-
tibus, quique ſub Cæſare fuerant, quique ad eum venerant, contractiſque in vna caſtra
Tiberij exercitus. [211] decem legionibus, LXX. amplius cohortibus, XIV. ſed pluribus quàm decem vetera-
norum millibus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio; tan-
Valdè magnus. to denique exercitu, quantus nullo vmquam loco poſt bella fuerat ciuilia, omnes eo
ipſo læti erant, maximamque fiduciam victoriæ in numero reponebant. At imperator
optimus, eorum, quæ agebat, iudex, & vtilia ſpecioſis præferens, quodque ſemper eum
facientem vidi, in omnibus bellis, quæ probanda eſſent, non quæ vtique probarentur,
ſequens, paucis diebus exercitum, qui venerat ad refouendas ex itinere eius vires, mora-
Dimittitur vt inhabilis. tus; cùm eum maiorem, quàm vt temperari poſſet, neque habilem gubernaculo cerne-
ret,

206. PROPOSITA IPSI DVCI.] *Malo*, oppoſita. *Hoſtiles copiæ bipartitæ. pars vna Tiberio ipſi reſiſtere debebat: pars altera legatis.*

207. NEQVE FACIENTIBVS COPIAM PVGNANDI DIRIGENTIBVSQVE ACIEM AVSA CONGREDI.] *In vet. edit. eſt*: neque vt facientibus. *Lego*: neque aut fac. *In eâdem*: dirigentibuſque etiam. *quod omnino amplector: &* τὸ Dirigere *poſitum eſt* ἀμεταβάτως. *Dirigere, eſt aciem in ordines diſponere: Sed & velim*, inſtantes ſuſtinere, *numero plurium, vt ad Romanos referatur.*

208. SED ROMANA VIRTVS MILITIS PLVS EO TEMPORE VINDICATVM GLORIÆ, QVAM DVCIBVS, RELIQVIT.] *Palam verum*: Romana virtus militibus. *Cauſſa victoriæ milites maximè fuêre, cùm duces parum exploratò profecti incidiſſent in hoſtes.*

209. QVI MVLTVM AMORE IMPERATORIS SVI CREPANTES.] *Non capio, nec puram cenſeo. Quid ſi*, properantes, *pro* crepantes? *Quid ſi etiam* vltum? *vt velis feſtinaſſe ad vindictam, & ad detergendam ignominiam à regijs acceptam.* D

210. QVIBVS ETIAM PRIMI ORDINES CECIDERE.] *Editio vet.* quinetiam primi ordines. *haud improbo ſenſu. Tamen velim*: qui etiam primi ordinis. *Vult enim Centuriones aliquot primorum ordinum cecidiſſe.*

211. DECEM LEGIONIBVS, LXX. AMPLIVS COHORTIBVS, XIV. SED PLVRIBVS QVAM DECEM VETERANORVM MILLIBVS.] *Deſiderari vocem cenſeo, & ſcribo*: XIV. alis, & pluribus quàm. *Valdè enim probabile de equitum etiam numero dixiſſe.*

212. CAPTVM

A ret, dimittere ſtatuit: proſecutuſque longo & perquàm laborioſo itinere, cuius difficultas narrari vix poteſt, vt neque vniuerſos quiſquam auderet aggredi; & partem digredientium ſuorum quiſque metu finium vniuerſi tentare non poſſent, remiſit eò, vnde venerant. & ipſe, aſperrimæ hiemis initio regreſſus Siſciam, legatos, inter quos ipſi fuimus, partitis præfecit hibernis. O rem dictu non eminentem, ſed ſolidâ veraque virtute atque vtilitate maximam, experientiâ ſuauiſſimam, humanitate ſingularem! Per omne belli Germanici Pannonicique tempus, nemo è nobis, gradúmve noſtrum aut præce- *Comitas Tiberij.* dentibus, aut ſequentibus, imbecillus fuit; cuius ſalus ac valetudo non ita ſuſtentaretur Cæſaris curâ, tamquam diſtractiſſimus ille tantorum onerum mole huic vni negotio vacaret animus. Erat deſiderantibus paratum iunctum vehiculum; lectica eius publicata, cuius beneficium cùm alij, tum ego ſenſi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc ſolum importatum inſtrumentum balinei, nullius non ſuccurrit valetudini. Domus tantùm ac domeſtici deerant; ceterùm nihil, quod ab illis aut præſtari, aut deſiderari

B poſſet. Adijce iam illud, quod, quiſquis illis temporibus interfuit, (vt alia, quæ retuli) agnoſceret protinus. Solus ſemper equo vectus eſt; ſolus cum ijs, quos inuitauerat, maiore parte æſtiuarum expeditionum, cenauit ſedens; non ſequentibus diſciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignouit; admonitio frequens inerat, & caſtigatio, vindicta rariſſima; agebatque medium, plurima diſſimulantis, aliqua inhibentis. Hiems *Fracti Pannonij pacem petunt.* emolumentum patrati belli contulit. ſed inſequenti æſtate omnis Pannonia, reliquijs totius belli in Dalmatiâ manentibus, pacem petijt. Ferocem illam tot millium iuuentutem, paullò antè ſeruitutem minatam Italiæ, conferentem arma, quibus vſa erat, apud flumen nomine Bathinum, proſternentemque ſe vniuerſam genibus imperatoris, Batonemque & Pinetem, excelſiſſimos duces, [212] captum alterum, alterum deditum, iuſtis voluminibus ordine narrabimus, vt ſpero. Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius [213] omnibus copijs à Cæſare M. Lepidus præfectus eſt, vir *M. Lepidus.* nominis ac fortunæ eorum proximus, quem in quantum quiſque aut cognoſcere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorumque nominum, quibus ortus

C eſt, ornamentum iudicat. Cæſar ad alteram belli Delmatici molem animum atque ar- *Bellum Delmaticum.* ma contulit. in quâ regione quali adiutore legatoque fratre meo, Magio Celere Velleiano, vſus ſit, ipſius patriſque eius prædicatione teſtatum eſt, & [214] ampliſſimorum honorum, quibus triumphans eum Cæſar donauit, ſignat memoria. Initio æſtatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes integras, immuneſque adhuc clade belli, & eò feroces ac truces, tendens ad Tiberium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum vi hoſtium luctatus, magnâ cum clade obſiſtentium, excilis agris, exuſtis ædificijs, cæſis viris, lætus victoriâ, prædaque onuſtus, peruênit ad Cæſarem; & ob ea, quæ ſi proprijs geſſiſſet auſpicijs, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus, conſentiente *Lepido triumphalia.* cum iudicio principum voluntate ſenatus, donatus eſt. Illa æſtas maximi belli conſummauit effectus, quippe Daoriſi & Deſitiates Delmatæ, ſitu locorum ac montium, ingeniorum ferociâ, mirâ etiam pugnandi ſcientiâ, & præcipuè anguſtijs ſaltuum penè inex-

D

212. CAPTVM ALTERVM, ALTERVM DEDITVM.] *In veteri eſt:* captum alterum à ſe deditum. *Suſpicor fuiſſe:* captum alterum, alterum à ſe deditum. *Nam Bato ſponte veniſſe ad Tiberium videtur, & ſe dedidiſſe. Vide Dionem L.V. ſub finem.*

213. OMNIBVS COPIIS A CÆSARE M. LEPIDVS PRÆFECTVS EST.] *Omnino,* à Cæſaribus. *Sic ſuprà:* Legati quos ad Cæſares mittebat. *Nam & Tiberius iam in hoc nomen venerat, adoptatus ab Auguſto & imperij conſors. Sed cur Lepidus hic* nominis (*ſive* nomini) ac fortunæ eorum proximus? *Puto, quia à Sullâ & Pompeio genus ducebat, qui ipſi quaſi Principes in re Romanâ. Tacitus docet III. Annal. de Lepidâ:* Cui ſuper Æmiliorum decus, *inquit,* L. Sulla ac Cn. Pompeius proaui erant, defendente ream Manio Lepido fratre. *Et vide ne hic ſit iſteipſe* Manius, *atque ita prænomen in Velleio mutandum.*

214. AMPLISSIMORVM HONORVM, QVIBVS TRIVMPHANS EVM CÆSAR DONAVIT.] *Velim,* donorum. *Mox de eodem fratre & ſe:* Quem (*triumphum*) mihi fratrique meo inter præcipuos præcipuiſque donis adornatos viros comitari contigit. *Notus mos triumphorum, in quibus corona, torques, falera, bello meritis dari ſolebant. Si tamen* honores *tenes: capere poſſis Triumphales.*

215. NAM

inexpugnabiles ; non iam ductu, ſed manibus atque armis ipſius Cæſaris tum demum A
Delmatæ ſubacti. pacati ſunt, cùm penè funditus euerſi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germaniâ aut videre maius, aut mirari magis potui, quàm quòd imperatori numquam adeò vlla opportuna viſa eſt victoriæ occaſio, quam damno amiſſi penſaret militis. ſemperque viſum eſt glorioſum, quod eſſet tutiſſimum ; & antè conſcientiæ, quàm famæ, conſultum ; nec vmquam conſilia ducis iudicio exercitus, ſed exercitus prouidentiâ ducis rectus eſt. Magna in Bello Delmatico experimenta virtutis, in multos ac difficiles locos
Q. Iulius Poſtumus. præmiſſus Germanicus dedit ; celebris etiam operâ diligenti Q. Iulius Poſtumus, vir conſularis, præpoſitus Delmatiæ, ornamenta meruit triumphalia : quem honorem ante paucos annos Paſſienus & Coſſus, viri quibuſdam diuerſis virtutibus celebres, in Africâ meruerant. Sed Coſſus victoriæ teſtimonium etiam in cognomen filij contulit, ado-
L. Apronius. leſcentis in omnium virtutum exempla geniti. At Poſtumi operum L. Apronius particeps, illâ quoque militiâ eos, quos mox conſecutus eſt, honores excellenti virtute meruit. Vtinam non maioribus experimentis teſtatum eſſet, quantum in omni re Fortuna B
Seianus. poſſet ; ſed in hoc quoque genere abundè agnoſci vis eius poteſt. [215] nam & Seianus, vir antiquiſſimi moris, & priſcam grauitatem ſemper humanitate temperans, in Germaniâ Illyricoque, & mox in Africâ, ſplendidiſſimis functus miniſterijs, non merito, ſed ma-
Licinius Nerua. teriâ adipiſcendi triumphalia, defectus eſt. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Silij filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus eſt, ne nihil optimo ciui, ſimpliciſſimo duci periſſet, præreptus immaturè, & fructu ampliſſimæ principis amicitiæ, & conſummatione euectæ in altiſſimum paternumque faſtigium imaginis, defectus eſt. Horum virorum mentione ſi quis quæſiſſe me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iuſtus ſine mendacio candor apud bonos crimini eſt. Tantum quòd vltimam impoſuerat Pannonico ac Delmatico Bello Cæſar manum, cùm, intra quinque con-
Vari cædes in Germaniâ. ſummati tanti operis dies, funeſtæ ex Germaniâ epiſtolæ, cæſi Vari, trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum, & ſex cohortium, velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente nobis fortunâ, [216] ne occupato duce, & cauſſa perſona moram exigit. C
Varus Quinctilius, illuſtri magis quàm nobili ortus familiâ, vir ingenio mitis, moribus quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis caſtrorum, quàm bellicæ aſſuetus militiæ ; pecuniæ verò quàm non contemptor, Syria, cui præfuerat, declarauit; quam
Vari incuria. pauper diuitem ingreſſus, diues pauperem reliquit : is cùm exercitui, qui erat in Germaniâ, præeſſet, concepit eſſe homines, qui nihil, præter vocem membraque haberent hominum ; quique gladijs domari non poterant, poſſe iure mulceri. Quo propoſito
Germanorum vafrities. mediam ingreſſus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iuriſdictionibus, agendoque pro tribunali ordine, trahebat æſtiua. At illi, [217] quod, niſi expertus, vix credebat, in ſummâ feritate verſutiſſimi, natumque mendacio genus, ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc prouocantes alter alterum iniuriâ, nunc agentes gratias, quòd eas Romana iuſtitia finiret, feritaſque ſua, nouitate incognitæ diſciplinæ, miteſceret, & ſolita armis diſcerni iure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxêre Quintilium. vſque eò, vt ſe prætorem vrbanum in foro ius dicere, non in medijs Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, D
Arminius. ſenſu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, princi-
pis

215. NAM ET SEIANVS, VIR ANTIQVISSIMI MORIS.] *Suppoſitum nomen eſt, & prima editio refert :* Nam & etiam antiquiſſimi. *In Seianum certè hac non conueniunt, qui equeſtri loco, prouincias aut exercitus non rexit. Tacitus te docebit lib.* IV. *Annal vbi vita & facta viri. An ne,* Nam & Iunius? *Cauſſa ſuſpicionis ex loco Velleij infrà ; vbi Iunium Blæſum* in Illyrico celeberrimâ militiâ *fuiſſe ait,* cum imperio in ſummâ pace & quiete continuiſſe. *Et interſerit,* vt prædiximus. *Vbi autem de Iunio aut Illyrico aliquid prædictum, niſi ſi hîc? Adde, quòd in eum conuenit Africa præfectura, cuius hîc quoque mentio. Turbat tamen, quòd ait eum* defectum materiâ adipiſcendi triumphalia : *niſi ſi hoc adſtringis ad Germaniam & Illyricum tantùm. Nam ex Africâ certè ea retulit..*

216. NE OCCVPATO DVCE, ET CAVSSA PERSONA MORAM EXIGIT.] *Mutilum eſt. Videtur fuiſſe :* ne occupato duce ſæuiret. Sed cauſſa & perſona moram exigit.

217. QVOD, NISI EXPERTVS, VIX CREDEBAT.] *Facito,* credat.

218. PER

A pis gentis eius filius, ardorem animi, vultu oculiſque præferens, aſſiduus militiæ noſtræ prioris comes, & iam ciuitatis Romanæ ius equeſtremque conſecutus gradum, ſegnitiâ ducis in occaſionem ſceleris vſus eſt; haud imprudenter ſpeculatus, neminem celeriùs opprimi, quàm qui nihil timeret; & frequentiſſimum initium eſſe calamitatis, Securitatem. Primò igitur paucos, mox plures in ſocietatem conſilij recipit; opprimi poſſe *Coniurat in Romanos.* Romanos, & dicit & perſuadet; decretis facta iungit; tempus inſidiarum conſtituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem, clarique nominis [218] Segeſten indicatur: ſed præ- *Segeſtes.* ualebant iam fata conſiliis, omnemque animi eius aciem præſtinxerant. Quippe ita ſe res habet, [219] vt plerumque, qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat, efficiatque quod miſerrimum eſt, vt, quod accidit, id etiam meritò accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat. Negat itaque ſe credere, ſpemque in ſe beneuolentiæ ex merito æſtimare profitetur. Nec diutiùs, poſt primum indicem, ſecundò relictus locus. Ordinem atrociſſimæ calamitatis, quâ nulla, poſt Craſſi in Parthis damnum, in ex-
B ternis gentibus, grauior Romanis fuit, iuſtis voluminibus, vt alij, ita nos conabimur exponere. Nunc ſumma deflenda eſt. Exercitus omnium fortiſſimus, diſciplinâ, ma- *Clades Variana.* nu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidiâ hoſtis, iniquitate fortunæ circumuentus; cùm ne pugnandi quidem egregiè occaſio, in quantum voluerant, data eſſet miſeris, caſtigatis etiam quibuſdam graui pœnâ, quia Romanis & armis & animis vſi fuiſſent, incluſus ſiluis, paludibus, inſidiis ab eo hoſte ad internecionem trucidatus eſt, quem ita ſemper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc irâ, nunc veniâ temperaret. Duci plus ad moriendum, *Ipſius Vari fatum.* quàm ad pugnandum, animi fuit. quippe, [220] paterni auitique exempli ſucceſſor, ſe ipſe transfixit. At è præfectis caſtrorum duobus quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit; qui, cùm longè maximam partem abſumpſiſſet acies, auctor deditionis, ſuppliciò, quàm prœlio, mori maluit. At Volumnius, legatus Varj, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, ſpoliatum equite peditem relinquens, fugâ cum alis Rhenum petere ingreſſus eſt; quod factum eius Fortuna vlta eſt.
C non enim deſertis ſuperfuit, ſed deſertor occidit. Vari corpus ſemiuſtum hoſtilis lacerauerat feritas; caput eius abſciſſum, latumque ad Maroboduum, & ab eo miſſum ad Cæſarem, gentilitij tandem tumuli ſepulturâ honoratum eſt. His auditis, reuolat ad *Tiberius in Germaniam miſſus.* patrem Cæſar: perpetuus patronus Romani Imperij, aſſuetam ſibi cauſſam ſuſcipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium, metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; vltra Rhenum, cum exercitu tranſgreditur. [221] Arminio territo, quem arguiſſe pater & patria contenti erant, penetrat interiùs, aperit limites, vaſtat agros, vrit domos, fundit obuios; maximaque cum gloriâ, incolumi omnium, quos tranſ-

218. Per Segesten indicatvr: sed præ-
D valebant iam fata consiliis.] *Negat editio vetus hæc germana. illâ eſt* indicatur poſtulabat etiam fata. *An tale aliquid fuit?* indicatur, qui vinciri poſtulabat etiam. *Nam apud Tacitum Segeſtes ipſe ita narrat:* Dilatus ſegnitiâ ducis, vt me & Arminium & conſcios vincire flagitaui. *An potiùs ſic?* indicatur. Obſtabant ſed iam fata. *Nam hæc talia ſæpè per* p. *litteram ſcribebant aut ſculpebant (lapides docent)* Opſtare, Opſides, Opſiuæ: *atque hinc librarij error.*

219. Vt plervmqve, qvi fortvnam mvtatvrvs est, consilia corrvmpat.] *Alius ſapientiæ gnome. quum ſic conceperis ex editione veteri:* vt plerumque fortunam mutaturus Deus, conſilia corrumpat. *Nam in eâ τὸ* eſt, *nullum eſt: eiúſque loco,* Deus. *Hac cauſsâ etiam illud* qui *delendum cenſui natum ex repetitione.*

220. Paterni avitiqve exempli svccessor, se ipse transfixit.] *De Patre Sex. Quinctilij habes ſuprà in Bello Philippenſi:* Varus Quinctilius cùm ſe inſignibus honorum velauiſſet, liberti manu interfectus eſt. *De auo, non tam obuium. Reperio tamen apud Cæſarem* 1. *Ciuil.* Sex. Quinctilium Varum Quæſtorem L. Domitij *fuiſſe Corfinij: vt probabile ſit eum ſic periſſe in Pharſalià, aut in Africâ.*

221. Arminio territo, qvem argvisse pater et patria contenti erant.] *In vet.* Arma interfecti quem. *Stabilis manet noſtra olim emendatio:* Arma infert, quæ arcuiſſe. *Rhenum, inquit, tranſgreditur, & vltrò petit in ſuis ſedibus Arminium, quem arcuiſſe à noſtris abundè ſatis habebat Auguſtus & ciues.*

 222. In

L. Aſprenas. tranſduxerat, numero, in hiberna reuertitur. Reddatur verum L. Aſprenati teſtimonium; qui, legatus ſub auunculo ſuo Varo militans, nauâ virilique operâ duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tantâ calamitate ſeruauit; matureque ad inferiora hiberna deſcendendo, vacillantium etiam cis Rhenum ſitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen, qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulatorum ſub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatemque exciſi exercitus, [222] in quantum voluerit, ab eo aditam. A

L. Cæditius. Lucij etiam Cæditij, præfecti caſtrorum; eorumque, qui, vnà circumdati Aliſone, immenſis Germanorum copiis obſidebantur, laudanda virtus eſt; qui, omnibus difficultatibus ſuperatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hoſtium faciebat inexſuperabiles, nec temerario conſilio, nec ſegni prouidentiâ vſi, ſpeculatique opportunitatem, ferro ſibi ad ſuos peperêre reditum. Ex quo appâret, Varum, ſanè grauem, & bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum conſilio, quàm virtute deſtitutum militum, ſe, magnificentiſſimumque perdidiſſe exercitum.

Caldi Cœlij virtus. Cum in captiuos ſæuiretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit [223] Caldus Cœlius, vetuſtate familiæ ſuæ digniſſimus; qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, ſeriem, ita illas illiſit capiti ſuo, vt protinus pariter ſanguinis cerebrique profluuio exſpiraret. B

Eadem & virtus & fortuna, ſubſequenti tempore, ingreſſa animam Imperatoris Tiberij fuit, quæ initio fuerat; qui, concuſſis hoſtium viribus, claſſicis peditumque expeditionibus, *Gallia compoſita.* cùm res Galliarum maximæ molis, accenſaſque plebis Viennenſium diſſenſiones, coërcitione magis, quàm pœnâ, molliſſet; & ſenatus populuſque Rom. poſtulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouinciis exercitibuſque eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat, non eſſe ſub illo, quæ ab illo vindicabantur; &, qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicati parem:) in Vrbem reuerſus, iampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Delmatiſque egit triumphum. *Tiberius triumphat.* cuius magnificentiam quis miretur in Cæſare? fortunæ verò quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentiſſimos hoſtium duces non occiſos fama narrauit, ſed vinctos triumphus oſtendit. quem mihi fratrique meo, inter præcipuos, præcipuiſque donis adornatos viros, comitari contigit. C

Adulatoria laudes. Quis non inter reliqua, quibus ſingularis moderatio Tib. Cæſaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quòd, cùm ſine vllâ dubitatione ſeptem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare poteſt, quin ex Armeniâ receptâ, & ex rege ei præpoſito, cuius capiti inſigne regium ſuâ manu impoſuerat, ordinatiſque rebus Orientis, ouans triumphare debuerit? &, Vindelicorum Rætorumque victor, curru Vrbem ingredi? fractis deinde poſt adoptionem, continuâ triennij militiâ, Germaniæ viribus, idem illi honor & deferendus & recipiendus fuerit? &, poſt cladem ſub Varo acceptam, ociùs proſperrimo rerum euentu, eadem exciſa Germania, triumphum ſummi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro, neſcias, vtrum magis mireris, quòd laborum periculorumque ſemper exceſſit modum, an quòd honorum temperauit.

Auguſti morbus. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. quippe Cæſar Auguſtus, cùm Germanicum, nepotem ſuum, reliqua belli patraturum, miſiſſet in Germaniam, Tiberium autem filium miſſurus eſſet in Illyricum, ad firmanda pace, quæ bello ſubegerat, proſequens eum, ſimulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori ſacratum à Neapolitanis eſt, proceſſit in Campaniam: quamquam iam motus imbecillitatis, inclinatæque in deterius principia valetudinis ſenſerat; tamen obnitente vi animi, proſecutus filium, digreſſuſque ab eo Beneuenti, ipſe Nolam petiit; &, ingraueſcente in dies valetudine, cùm ſciret, quis, volenti omnia poſt ſe ſalua remanere, accerſendus foret, feſtinanter reuocauit filium. ille ad patrem patriæ D

exſpectato

222. IN QVANTVM VOLVERIT.] *Imò, valuerit. id eſt, quantum in ipſo fuit, opibus ſcilicet, pecuniaq́, quam repperit, in ſe tranſlatâ.*

223. CALDVS COELIVS, VETVSTATE FAMILIÆ SVÆ DIGNISSIMVS.] *Ex veſtigiis autographi:* Caldus Cœlius, ac vetuſtate familiæ ſuæ digniſſimi.

224 PRÆ.

A exſpectato reuelauit maturius. Tum, ſecurum ſe Auguſtus prædicans, circumfuſuſque amplexibus Tiberij ſui, commendans illi ſua, atque ipſius opera, nec quidquam iam de fine, ſi fata poſcerent, recuſans, ſubrefectus primo conſpectu, alloquioque cariſſimi ſibi ſpiritus, mox, cùm omnem curam fata vincerent, in ſua reſolutus initia, Pompeio Appuleioque cos. ſeptuageſimoſexto anno animam cæleſtem cælo reddidit. *Tiberium ſucceſſorem deſtinat.* *Moritur.* Quid tunc homines timuerint, quæ ſenatus trepidatio, quæ populi confuſio, quis orbis metus, in quàm arto ſalutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi, tam feſtinanti, exprimere vacat; neque, cui vacat, poteſt. Id ſolum voce publicâ dixiſſe habeo: Cuius vrbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem ſenſibus. tantaque vnius viri maieſtas fuit, vt nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Vna tamen veluti luctatio ciuitatis fuit, pugnantis cum Cæſare ſenatus populique Romani, vt ſtationi paternæ ſuccederet; illius, vt potiùs æqualem ciuem, quàm eminentem liceret agere principem. *Tiberius recuſat imperium.* tandem magis ratione, quàm honore, victus eſt; cùm, quidquid

B tuendum non ſuſcepiſſet, periturum videret. ſolique huic contigit, penè diutiùs recuſare principatum, quàm, vt occuparent eum, alij armis pugnauerant. Poſt redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum, primum Ptincipalium eius operum fuit, Ordinatio comitiorum; quam, manu ſuâ ſcriptam, D. Auguſtus reliquerat. *Auguſti conſecratio.* *Comitia.* Quo tempore mihi fratrique meo, candidatis Cæſaris, proximè à nobiliſſimis ac ſacerdotibus viris, deſtinari prætoribus contigit, conſecutis, vt neque poſt nos quemquam D. Auguſtus, neque ante nos Cæſar commendaret Tiberius. *Velleius prætor.* Tulit protinus & voti & conſilij ſui pretium reſp. neque diu latuit, aut quid, non impetrando, paſſuri fuiſſemus; aut quid, impetrando, profeciſſemus. quippe exercitus, qui in Germaniâ militabat, præſentiſque Germanici imperio regebatur, ſimulque legiones, quæ in Illyrico erant, rabie quâdam & profundâ confundendi omnia cupiditate, nouum ducem, nouum ſtatum, nouam quærebant remp. quinetiam auſi ſunt minati, daturos ſenatui, daturos principi leges; modum ſtipendij, finem militiæ ſibi *Seditiones militum.*

C ipſi conſtituere conati ſunt. proceſſum etiam in arma, ferrumque ſtrictum eſt; & penè in vltimum gladiatorum erupit impunitas. defuitque, qui contra remp. duceret, non qui ſequerentur. Sed hæc omnia veteris Imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum grauitate pollicentis, inter ſeueram [224] præcipuè noſtrorum vltionem, mitis aliorum caſtigatio, breuî ſopiit ac ſuſtulit. Quo quidem tempore, vt pleraque ignauè Germanicus, ita Druſus, qui à patre in id ipſum, plurimo quidem igne emicans, incendium militaris tumultus miſſus erat, priſcâ antiquâque ſeueritate vſus, ancipitia ſibi tam re, quàm exemplo pernicioſa, & his ipſis militum gladiis, quibus obſeſſus erat, obſidentes coërcuit, ſingulari adiutore in eo negotio vſus, Iunio Blæſo, viro neſcias vtiliore in caſtris, an meliore in togâ. *Iunius Blæſus.* qui, poſt paucos annos proconſul in Africâ, ornamenta triumphalia, cum appellatione Imperatoria meruit. ac Hiſpanias exercitumque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militiâ, vt prædiximus, cum imperio obtineret, in ſummâ pace, quiete continuit; cùm ei pietas rectiſſima ſentiendi, & auctoritas, quæ

D ſentiebat, obtinendi, ſupereſſet. cuius curam ac fidem, Dolabella quoque, vir ſimplicitatis generoſiſſimæ, in maximâ parte Illyrici per omnia imitatus eſt. *Dolabella.* Horum XVI. annorum opera quis, cùm incerta ſint oculis animiſque omnium, in partibus eloquatur? Sacrauit parentem ſuum Cæſar non imperio, ſed religione, non appellauit eum, ſed fecit deum. *Effuſæ in Tiberij laudes.* reuocata in forum fides, ſummota è foro ſeditio, ambitio campo, diſcordia curiâ; ſepultæque ac ſitu obſitæ, iuſtitia, æquitas, induſtria, ciuitati redditæ; acceſſit magiſtratibus auctoritas, ſenatui maieſtas, iudiciis grauitas; compreſſa theatralis ſeditio; rectè faciendi omnibus aut incuſſa voluntas, aut impoſita neceſſitas. honorantur recta, praua puniuntur. ſuſpicit potentem humilis, non timet. antecedit, non contemnit, humiliorem potens. quando annona moderatior? quando pax lætior? Diffuſa in Orientis Occidentiſque tractus, & quidquid meridiano aut ſeptemtrione finitur,

224. PRÆCIPVE NOSTRORVM VLTIONEM.] *Vellem*: præcipuè auctorum.

finitur, pax Auguſta per omnes terrarum orbis angulos à latrociniorum metu ſeruat A
immunes. Fortuita non ciuium tantummodò, ſed Vrbium damna Principis munifi-
centia vindicat. Reſtitutæ vrbes Aſiæ. vindicatæ ab iniuriis magiſtratuum prouin-
ciæ. honor dignis paratiſſimus. [225] pœna in malos ſera, ſed aliqua. ſuperatur æquita-
te gratia, ambitio virtute. nam facere rectè ciues ſuos, Princeps optimus faciendo do-
cet; cùmque ſit Imperio maximus, exemplo maior eſt. Raro eminentes viri non ma-
gnis adiutoribus ad gubernandam fortunam ſuam vſi ſunt; vt duo Scipiones duobus
Læliis, quos per omnia æquauerunt ſibi; [226] vt D. Auguſtus M. Agrippâ, & maximè
ab eo, Statilio Tauro. quibus nouitas familiæ haud obſtitit, quo minùs ad multipli-
ces conſulatus triumphoſque, & complura eniterentur ſacerdotia. etenim magna ne-
gotia magnis adiutoribus egent. Neque in paruo paucitas miniſterio defecit. Intereſt-
que reip. quod vſu neceſſarium, & dignitate eminere; vtilitatemque auctoritate mu-
niri. Sub his exemplis Tiberius Cæſar Seianum Ælium, principe equeſtris ordinis pa-
tre natum, materno verò genere clariſſimas, vetereſque & inſignes honoribus com-
plexum familias, habentem conſulares fratres, conſobrinos, auunculum, ipſum verò B
laboris ac fidei capaciſſimum, ſufficiente etiam vigori animi compage corporis, ſingu-
larem Principalium onerum adiutorem in omnia habuit, atque habet: virum ſeueri-
tatis lætiſſimæ, hilaritatis priſcæ, actu otioſis ſimillimum, nihil ſibi vindicantem, eo-
que aſſequentem omnia, ſemper infra aliorum æſtimationes ſe metientem, vultu vita-
que tranquillum, animo exſomnem. In huius virtutum æſtimatione iampridem iu-
dicia ciuitatis cum iudicijs principis certant. neque nouus hic mos ſenatus populique
R. eſt, putandi, quod optimum ſit, eſſe nobiliſſimum. nam & illi antiqui, ante pri-
mum bellum Punicum, abhinc annos CCC. T. Coruncanium, hominem nouum,
cùm alijs omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulê-
re faſtigium; & equeſtri loco natum Sp. Caruilium, & mox [227] M. Catonem, nouum
etiam, Tuſculo, Vrbis inquilinum, Mummiumque Achaicum, in conſulatus, cenſu-
ras & triumphos prouexêre. &, qui C. Marium, ignotæ originis, vſque ad ſextum con-
ſulatum ſine dubitatione Romani nominis habuêre principem; [228] &, qui M. Fuluio C
tantum tribuêre, vt penè, aſſentatione ſuâ, quibus vellet, principatus conciliaret; qui-
que nihil Aſinio Pollioni negauerunt, quod nobiliſſimis, ſummo cum ſudore, conſe-
quendum foret; profectò hoc ſenſerunt, in cuiuſcumque animo virtus ineſſet, ei plu-
rimum eſſe tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum,
Cæſarem; ad iuuanda verò onera principis, Seianum protulit; ſenatumque & pop.
Rom. eò perduxit, vt, quod vſu optimum intelligit, id in tutelam ſecuritatis ſuæ liben-
ter aduocet. Sed, propoſitâ quaſi vniuersâ Principatus Ti. Cæſaris formâ, ſingula re-
cenſeamus. Quâ ille prudentiâ Rhaſcupolim, interemptorem fratris ſui filij Cotys,
[229] conſortiſque eiuſdem Imperij, euocauit? ſingulari in eo negotio vſus operâ Flacci
Pom-

Breuiarium actorum Tiberij.

225. POENA IN MALOS SERA, SED ALIQVA.] *Fortaſſe:* ſed æqua.

226. VT D. AVGVSTVS M. AGRIPPA, ET MAXIME AB EO, STATILIO TAVRO.] *Ferri intellegique poteſt: ego tamen*

Μαντεύσομαι, ὡς ἐνὶ θυμῷ
Ἀθάνατοι βάλλουσι.

Et puto fuiſſe: M. Agrippâ, & Maximo Fabio *Notus vel è * Tacito eſt Fabius Maximus, qui inter fidos Auguſti amicos, & conſcios arcanorum. At enim, loquetur aliquis, ille nobilis: hic de nouis hominibus ſermo. Ouidius quidem, fateor, nobilem eum fecit, ſed neſcio an hiſtoricâ fide: nec putem fuiſſe è priſcis illis Fabiis.*

* Vide noſtrũ Comm. lib. 1. Ann.

227. M. CATONEM, NOVVM ETIAM, TVSCVLO, VRBIS INQVILINVM.] *Scribe:* Nouum & à Tuſculo.

228. ET QVI M. FVLVIO TANTVM TRIBVERE, &c.] *Quis verò iſte* M. Fuluius? D *Primùm, nec gens Fuluia inter nouas eſt, vetus, & multâ copiâ honorum: nec in eâ quiſquam, in quem tam inuidioſæ potentiæ elogium conueniat. Verè & audè corrigo:* M. Tullio. *Omnino. noſtro illo Romana Suada eſt, in quam hac omnia cadunt. Ille unus, quod ipſe alijque teſtantur: ille potens, & caleſti ſoâ linguâ Senatus populique rector.* Aſſenſione ſuà *(ita verius, quàm* aſſentatione: *niſi præfers,* aſſertione) *prouincias, exercitus, & tantum non regna dedit: Cæſar ipſe & Pompeius teſtes. quorum illi Gallias prorogauit, hunc ad Piraticum bellum miſit. Denique iam palàm* Regnare in iudiciis, in concionibus *dicebatur: atque adeò inimici obijciebant,* * Tertium peregrinum Romæ eſſe regem. *In M. Antonium etiam quæ fecerit, dixerit, & quomodo habenas Reip. tenuerit, ſcimus.*

* Orat pro Sulla.

229. CONSORTISQVE EIVSDEM IMPERII, EVOCA-

A Pomponij, conſularis viri, nati ad omnia, quæ rectè facienda ſunt, ſimpliciqúe
virtute merentis ſemper, quàm captantis gloriam. Cum quantâ grauitate, vt ſenator
& iudex, non vt princeps, [230] & cauſſas preſſiùs audit? quàm celeriter Libonem ingra-
tum, & noua molientem, oppreſſit? Quibus præceptis inſtructum Germanicum ſuum,
imbutumqúe rudimentis militiæ ſecum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Qui-
bus iuuentam eius exaggerauit honoribus, reſpondente cultu triumphi rerum, quas
geſſerat, magnitudini? Quoties populum congiarijs honorauit, ſenatorumqúe cen-
ſum cùm id ſenatu auctore facere potuit, quàm libenter expleuit, vt neque luxuriam
inuitaret, neque honeſtam paupertatem pateretur dignitate deſtitui? Quanto cum
honore Germanicum ſuum in tranſmarinas miſit prouincias? Quâ vi, conſiliorum
ſuorum miniſtro & adiutore vſus Druſo, filio ſuo, Maroboduum, inhærentem occu-
pati Regni finibus, pace maieſtatis eius dixerim, velut ſerpentem, abſtruſam terræ, ſa-
lubribus conſiliorum ſuorum medicamentis coëgit egredi? quàm illum & honoratè,
B nec ſecurè continet? Quantæ molis Bellum, principe Galliarum ciente Sacrouiro, Flo-
roqúe Iulio, mira celeritate ac virtute compreſſit? vt antè populus Rom. viciſſe ſe,
quàm bellare, cognoſceret; nuncioſqúe periculi, victoriæ præcederet nuncius. Ma-
gni etiam terroris Bellum Africum, & quotidiano auctu maius, auſpicijs conſilijſqúe
eius breuî ſepultum eſt. Quanta, ſuo ſuorumqúe nomine, exſtruxit opera! Quàm
piâ munificentiâ ſuperqúe humanam euectâ fidem, Templum patri molitur! Quàm
magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeij munera abſumpta igni reſti-
tuit! qui, quidquid vnquam claritudine eminuit, id veluti cognatum cenſet tuen-
dum. Quâ liberalitate, cùm aliàs, tum proximè, incenſo monte Cœlio, omnis or-
dinis hominum iacturæ, patrimonio ſuccurrit ſuo? Quantâ cum quiete hominum,
rem perpetui præcipuiqúe timoris, ſupplementum, ſine trepidatione delectus, proui-
det? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, [231] apud aures deorum
de his queri; quid hic meruit? primùm, vt ſcelerata Druſus Libo iniret conſilia? dein- *Aduerſa Tiberij.*
C de, vt Silius & Piſo; quorum alterius dignitatem conſtituit, auxit alterius? Vt ad ma-
iora tranſſcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima; quid, vt iuuenes amitteret
filios? quid, vt nepotem ex Druſo ſuo? Dolenda adhuc retulimus; veniendum ad
erubeſcenda eſt. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus lacerauit animum eius?
quamdiu abſtruſo, quod miſerrimum eſt, pectus eius flagrauit incendio? quòd ex nuru,
quòd ex nepore, dolere, indignari coactus eſt. Cuius temporis ægritudinem auxit amiſſa
mater eminentiſſima, & per omnia deis, quàm hominibus, ſimilior femina; cuius poten-
tiam nemo ſenſit, niſi aut leuatione periculi, aut acceſſione dignitatis. Voto finiendum
volumen ſit. IVPPITER Capitoline, & [232] auctor ac ſtator Romani nominis, Gra- *Vota pro Principe.*
diue Mars, perpetuorumqúe cuſtos Veſta ignium, & quidquid numinum hanc Ro-
mani Imperij molem in ampliſſimum terrarum orbis faſtigium extulit, vos publicâ vo-
ce obteſtor atque precor, cuſtodite, ſeruate, [233] protegite hunc ſtatum, hanc pacem;
eiqúe, functo longiſſimâ ſtatione mortali, deſtinate ſucceſſores quàm ſeriſſimos, ſed
D eos, quorum ceruices tam fortiter ſuſtinendo terrarum orbis Imperio ſufficiant, quàm
huius ſuffeciſſe ſenſimus; conſiliaqúe omnium ciuium aut pia, * * *

EVOCAVIT.] *Edit. vet. vox inſeritur:* imperij formâ euocauit. *Facio ex eâ,* Romam. *Atque ita res eſt.*

230. ET CAVSSAS PRESSIVS AVDIT?] *Haud ſcribere:* etiam cauſſas præſens audit? *Nam ita fecit. Suetonius de eo:* Magiſtratibus pro Tribunali cognoſcentibus plerumque offerebat ſe conſiliarium, aſſidebatque miſtim, vel ex aduerſo in parte primori.

231. APVD AVRES DEORVM DE HIS QVERI.] *Acutius,* de diis queri. *Si fas eſt, inquit, hominem apud deos, deos accuſare. Et ita ſanè facit, queriturq́, quòd dij à calamitatibus immunem eximiúmque non habuerint Tiberium, ipſum quoque ſcilicet futurum diuum.*

232. AVCTOR AC STATOR ROMANI NOMINIS, GRADIVE MARS.] *Magis probem,* ſator Romani nominis. *Genitor enim & pater Romanorum Mars, quia Romulum genuiſſe dictus.*

233. PROTEGITE HVNC STATVM, HANC PACEM, EIQVE FVNCTO.] *Vox deeſt, quam fidenter repono:* Hanc pacem, hunc Principem; eiqúe functo. *Ad principem enim certè pertinent, quæ adtexit. Tu vere, tu magne, tu vne Deus, Europæ aliquando ſalutarem pacem, & eius amantes Principes dato.*

VARIANTES LECTIONES IN VELLEIO.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

En tibi, beniuole Lector, Notas aliquot in C. Velleium, partim ab Aldo & Scegkio annotatas; partim ex docentis LIPSII ore exceptas: quas ille aut ab alijs animaduerſas, aut rei leuioris, in Animaduerſionibus ſuis non ponendas duxit. Eas mihi adiungere hoc tempore viſum fuit, tum quia Textum Aldi expreſſimus parum vbique correctum, tum vt quiſque iudicio ſuo vti poſſit in eligendo. Tuum eſt interim noſtram vtilitati veſtræ ſtudendi voluntatem benè interpretari.

VARIANTES LECTIONES

AD LIBRVM PRIMVM.

PAGINA 9. Cum ſociâ conſiliorum omnium ſorore Electâ.] *Vocula* cum *abeſt à Lib. vet. Legendum igitur cenſebat Lipſius*, conſcia.

Pactæ eius.] *Non vt Aldus*, pactæ ei. Pacta *enim* eius, *eo modo hic dicitur, qua* ſponſa eius. *Nonium vide*.

PAG. 10. Penthelus & Tiſamenus.] *Scrib cum Græcis*, Penthilus.

PAG. 11. Quod cùm alij faciant, Tragici frequentiſſimè faciunt.] *Delendum illud alterum* faciunt, *tanquam additicium*.

Paullo ante Haletes.] *Adrianus Iunius Animaduerſorum lib. 6. cap. 25.* Aletes *ſine aſpiratione ſcribendum docet*.

Orti, vt prædiximus, Atticis.] *Ante lineas aliquot dixit. Itaque vix dubium quin hic gloſſema ſit illud*, vt prædiximus. *Quæ voces ſæpiſſimè tota hoc opere reperiuntur, & ob id meritiſſima Lipſio ſunt ſuſpectæ*.

PAG. 12. Magna vis Græcæ iuuentutis.] *Rhenan.* Græciæ iuuentutis. *quod probat Scegkius*.

Pharum.] *Lipſius*, Parum.

PAG. 13. Quod ſæpè illud vſurpat.......... hoc enim.] *Lacunam hanc ſupplenit Fuluius Vrſinus hemiſtichio illo, quod ter in Iliade vſurpat Homerus:* Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Mollitiis florentem.] *Editio Rhenani* fluentem *eleganter*.

Pharnaces Medus.] *Emendandum ex Strabone, Athenæo & Oraſio*, Arbaces, *cenſet Lipſius*. Arbaces *Iuſtino nominatur. quo modo hic legendum opinantur Fabricius & Bongarſius*.

Ante annos. v. & LX.] *Diſſentit à Liuio, Virgilio & alijs, qui Carthaginem ante Æneæ aduentum in Italiam, conditam tradiderunt: idq́; , vt Aldus opinatur, verius*.

PAG. 14. Caranus.] *Rhenanus* Toranus: *contra hiſtoriæ fidem. Scegkius*.

Æmilius Sura.] *Petrus Delbenius exiſtimat hæc annotata eſſe è diligenti lectore, & hinc in textum irrepſiſſe, ad hæc verba*, Inter hoc. *Lipſius addit amplius, attextum eſſe vſque ad verba*, Huius temporis. *Quia non faciunt ad contextum aut ſermonem Velleianum*.

PAG. 15. Ad exercitandam corporis animique virtutem.] *Vetus editio:* Ad excitandam.

PAG. 16. Anni ſunt DCCLXXXII.] *Rhenani editio*, DCCCCLXXXI. *Corruptè*.

ANNIS CDXXXVII.] *Scegkius malit* CDXXXII.

Quamquam, iam Aſylo facto.] *Planiùs commodiusq́; Aldus*, quàm, iam Aſylo facto.

In ſocietatem ſuam perduceret.] *Lipſius ſcrib. cenſet*, perduxerit.

In eâ mortem obierat.] *Albertus Burrerius notat in ms. eſſe:* in eâ morte obierat. *Hinc Scegkius:* In eo marte obierat.

PAG. 17. Ærario contulerit.] *Lipſius malit*, intulerit.

Olympicum inchoauit.] *Melior lectio* Olympicum. *Quam probat Frid. Sylburgius. Vel vt alij*, Olympium.

Tum

Tum regem Syriæ.] *Leg.* Rex. *ex Iuſtin. libro 34. & Liuio lib. 45. Quod & Aldus vidit, & Scegkius edidit.*

Alterum ex iis quos in familiâ retinuerat.] *Aldus legi vult* ex duobus: *quaſi ex* II. *factum ſit*, iis. *Quod & Sylburgio placet.*

PAG. 18. Cùm pars magna.] *Ald.* cuius pars magna.

Tracta erat.] *Idem* fracta.

Ita eodem tempore P. Scipio.] *Duæ hæ voces* eodem tempore, *à gloſſemate ſunt; itaque delendæ.*

Aut dixit, ac ſenſit.] *Aldus legit*, aut ſenſit.

PAG. 19. ANNIS DCLXVII.] *Abit à ſe Velleius, ſi ſcriptura ſincera. ſuprà enim monuit Carthaginem* LXV. *annis ante Vrbem, conditam. Igitur exactiùs conſtaret cum Eutropio, qui* DCLXX. *annos exprimit. Scegkius.*

M. Manlio Cos.] *Car. Sigonius & Aldus* M'.

Nam militarium & cauſſæ & auctores.] *Vet. lib.* cauſſa.

PAG. 20. Sutrium deducta colonia eſt.] *Car. Sigonius dubitat an è Liuio ſcrib. hic* Satricum.

Et poſt annum Setina.] *Melius* Setia, *cum Aldo.*

Tarracinam deducta colonia.] *Scrib. cum Lipſio* Tarracina.

At quinctùm Fabio, Q. Decio Mure quartùm Cos.] *Lipſ.* at Q. Fabio V. *id eſt* quintùm. *&* Decio Mure, *non* Q Decio M. *quoniam prænomen ei* Pub. *fuit. Rhenan. edidit:* Ad quinctum Fabioque Decio Mure. *Vnde conycit Burrerius:* At quinctum Fabio, Q. Decio Mure. *Quem benè reprehendit Scegkius*

Ante annos fermè CCCXX.] *Verior ſupputatio* CCCXIIX. *& paullò pòſt pro* Coſſam *malim* Coſam.

Abhinc annos fermè CCC.] *Iure hic illud* fermè *repetis, cùm deſint tres anni ad iuſtum numerum* CCC. *ſupplendum.*

Poſtque XXII. annos.] *Aldus ſecutus Sigonium legit* XVII.

Fregellæque.] *Car. Sigonius* Fregenæque.

Qui Sallues apud Aquas.] *Gryphij lib.* Sallyes. *Aldus Manutius* Salyes *legit.*

Ferme CLVII.] *Emenda cum Lipſio*, CLII.

Vt prædiximus.] *Nec dixit, nec opportunitatem dicendi vllam ſuprà habuit.*

PAG. 21. Annos circiter CLIII.] *Lipſ. credit leg.* CXLVI.

Poſt tres & viginti annos.] *Interſunt anni tantùm* octodecim. *Itaque legit Manutius.*

In Vagiennis.] *Vet. ed. Rhenani habet* Bacienis. *Burrer. & Sigonius* Baciennis.

In eam formam.] *Benè Rhenanus* eandem. *Nec malè* vnam *Lipſ.*

Artati temporis.] *Alij* Artata.

Nihilominus ſeparari alienis.] *Vir doctus apud Scegkium*, ſeparata ab aliis. *Niſi fortè* alienis *pro alienigenis poſitum ſit.*

Illuſtrauit tragœdias.] *Aut potiùs, vt Lipſius*, Tragœdiam.

At nouam comicam.] *Benè Aldus* at nouam. Comicam *enim manifeſtum gloſſema. Lipſius.*

Neque imitanda relinquere.] *Leg. cum Lipſio* imitandam.

Videri nequiuerint.] *Aldus* nequiuerit. *Vulgatam tamen non damnat Sylburgius.*

In Attio circaque eum Romana tragœdia.] *Lib. vet.* Circaque eorum.

Vt quiſque temporum inſtiterit notis.] *Lib. vet.* quis. *leg.* quiſquis. *Rhenan. & alij.*

Eminentia cuiuſque operis] *Lib. vet.* & eminentiâ, *additâ copulâ rectiſsimè. Vt & Aldus emendauit.*

Temporum clauſtris circumdata.] *Item vet.* circumdatam.

PAG. 22. Incitationem accendit.] *Leg.* imitationem, *cum Rhenano, & aliis.*

Naturaque.] *Lipſ.* Maturcque.

VARIANTES LECTIONES

AD LIBRVM SECVNDVM.

PAG. 24. P. Africani patruus.] *Aldus ingenioſè* patrui. *Nam vulgata lectio planè falſa.*

Cùm eſſet cõſobrinus Tib.] *Reuera* ſobrinus *fuit. Sed hiſtorici ſæpè confundunt. quod tum Lipſius, tum Scegkius notârunt.*

Ob eas virtutes, &c. factus eſt.] *Includenda hæc parentheſi, auctore Lipſio. Aldus legit*, ob quas virtutes. *Et paullò pòſt, pro* cum datâ læuo brachio togæ laciniâ, *ex Valerio Max. lib. 3. cap. 2. emendat* circumdatâ.

Sed M' Aquillio] *Inſerendam voculam, & legendum* ſed à M' *monet Manutius.*

Cùm omnis concio acclamaſſet.] *Alij cum Lipſio malunt* occlamaſſet.

Abhinc annos CL.] *Aldus legit* CLVIII.

PAG. 25. A. Bruti.] *Scribe cum Aldo* D. *id eſt* Decimi.

Ingenti vi hominum vrbiumque potitus numero.] *Illud* numero *Lipſio ſuſpectum eſt tamquam gloſſema: niſi aduerbialiter* numerò, *ſit pro citò, celeriter.*

Contrebiam.] *Alij* Trebiam *nominant.*

At Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, diſciplinæ in Hiſpaniâ fuit clariſſ.] *Lipſius hæc ita legit ac diſtinguit*: at Fabius Æmilianus Paulli (*ſcilicet* filius) exemplo diſciplinæ in Hiſp.

Frumentum plebi dare inſtiruerat.] *Vet. editio*, dari inſtit.

Armatos ad pugnam ciens.] *Eadem vet. edit.* armatus.

Inliſo capite in pontem.] *Legendum ex Aldo* poſtem.

Rutilium.] *Scribe* Rupilium, *eodem auctore.*

Pag. 26. Opimiani vini.] *Ita repoſitum & editum ab eodem Aldo, cùm anteà eſſet* vici.

Anni CLI.] *Idem* CL. *mauult.*

Quippe C.Cato Conſularis.] *Fuit C. Cato Conſul* A. V. DCXXXIX. *cum M. Acilio Balbo. Gryphij liber* M.Cato conſ. C.Cato conſ.

M. Metelli fratres.] *Pro* M. *cenſet reponendum* II. *id eſt*, duo fratres, *ex Eutropio lib. 4. Manutius. Verùm Seegkius edidit*, Circa eadem tempora Metelli fr. *reiectâ* M.

In Acidiani Manlij.] *Aldus* Acidini.

Quod ſolis contigerat Scipionibus.] *Refellit eos Aldus qui* Cæpionibus *ſubſtituunt.*

Sed opus belli ciuilis Sullani.] *Vetus edit. benè habet*, Sullanique, *id eſt, belli quod cum Mithradate geſſit Sulla.*

Et nouitate inuenti.] *Lipſius putat leg.* ſed nouitate inu.

Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum, Caſſij Longini Cæpioniſque, qui abhinc.] *Lipſius*, Proſequamur. *Alij libri habent*, Perſequamur notam ſimultatem Caſſij Longini Cæſariſque, quæ abhinc.

Annos CLVII. Lepidum Ælium.] *Benè, iudicio Lipſij, Aldus*, CLV. Lepidum Æmilium. *vt etiam edidit Seegkius. In gente enim Æliâ cognomen Lepidi non reperitur.*

At nunc, ſi quis tanti habitet, vix, &c.] *Vulgati libri*, ſi quis tanti habeat.

Vix vt ſenator agnoſcitur.] *Lipſius malit* agnoſcatur.

Pag. 27. Morandique in imperiis cupiditatem.] *Quidam lib.* immorandique imperiis cupiditatem.

Annos fermè CXXXIIX.] *Aldus leg. putat.* CXXXIV.

Manliumque conſ.] *Alij habent* Maniliumque; *idq́; placet Manutio.*

Aurelium Cos.] *Aldus legit* conſularem. *quia Oroſius cecidiſſe eum dicit, cùm legatus eſſet, vnà cum Cæpione.*

Pag. 28. Nomen erat Raudis.] Caudiis *leg. hic, erroremq́; ex eo quod anteà* Kaudiis *ſcriptum fuerit, natum exiſtimat Lipſius. Veteres libri Vincti*, Raudium. *Florus* Claudium *appellat.*

Minoribus perceptis.] *Fortaſſe* præreptis. *Lipſius.*

Malè cedebant.] *Idem malit* cadebant.

Pag. 29. Abhinc annos CXX. cùm id malum in vniuerſâ Italiâ ab Aſculanis eſſet.] *Manutius legit* CXIX. Vniuerſa Italia, cum id malum ab Aſculanis ortum eſſet.

Seruium prætorem.] Seruilium *mauult Aldus. Vt & Seegkius edidit.*

Expulſum ciuitate L. Saturnino.] *Seegkius Aldum ſecutus, edidit* à L. Saturnino.

Conſenſu Reip.] *Iidem* conſenſu P. Rom. *corrigunt & edunt.*

Inſteius Cato.] *Manutio leg. videtur, ex Cicerone, Eutropio & Appiano*, Vettius.

Papius Mutilius.] *Legendum* Mutilus. *quo modo Oroſio appellatur. Diodoro* Aponius Motylus.

Campanorum principis celeberrimi, & fideliſſimi viri.] *Diſtingue, cum Lipſio*: Campanorum principis, celeberrimi & fideliſſ.

Tum maximè dilucideq́. Q. Hortenſius.] *Lipſius legit*, tum maxime dilucide Q Hortenſ.

Cuius pietati.] *Editio vetus interſerit vocem* ille. *ex quo Lipſius legendum conijcit*, cuius ſcilicet pietati.

Quod appellaret Italicum.] *Melius videtur Lipſio, quod in vetere editione eſt*, appellarant.

Niſi quæ Nolani belli.] *Lipſius*, niſi quòd Nolani bel.

Pag. 30. Magno eiulatu expromenti indignationem caſus tanti viri.] *Seegkius legit* expromens. *Gryph. & Steph.* Magno cum eiulatu ſe prodentem, indignatione c. t. v.

Sanguine conſulis Romani, militis imbutæ manus.] *Diſtinguenda hæc*, ſanguine conſulis, Romani militis imb.m.

Pag. 31. Ab exercitu Cn. Pompeij.] *Rhenanus* ad exercitum.

Quam dux creauerat.] *Quidam τὸ* creauerat, *coniecturâ Burrerij licenter in* excitauerat *mutarunt. Seegkius.*

Spes maior affuiſſet potentiæ.] *Aldus benè* affulſiſſet.

Ante annos fermè CLXVIII. Q. Pompeius.] *Turpiter errauit Marlianus, dum legit* LXVIII. *& pro* Q. quàm, *vt habet Rhenanus, repoſuit. Sed legendum* CLXIX. *Leopardum vide lib. 8. Miſcellan. cap. 8.*

Neque licentiâ immediocri ſæuitum.] *Legendum putat Lipſius*: licentia gladiorum in mediocres ſæuitum.

Excelſiſſimi quique eminentiſſimæ ciuitatis viri.] *Lib. vet.* excelſiſſimi quoque atque eminentiſſimæ, *additâ copulâ. Ex quo Aldus*, Excelſiſſimi quique atque eminentiſſimi ciuit.

Qui ſe ſub aduentum Cinnæ conſulis abdicauerat.] Conſulatu abdic. *legit Seegkius; itaque edidit.*

Pag. 32. Merces foret.] *Vocula illa* foret *auctore Lipſio deletor tamquam gloſſema.*

Nimirum veri vetuſtatiſque ignarus eſt.] *Alij* nimium veri.

Fortè Mithradatem pepulerat prælio.] *Illud* fortè *ſuſpectum eſt Lipſio. Lib. vet.* ponte.

P. Lænas trib.pl.] *Aldus* Popillius *mauult.*

Pag. 33. Optimo quóque & ſaniſſimo.] *Alij* ſanctiſſimo.

Scipionem Norbanumque.] *Manutius* Cæpionem Norb. *abnuente & repugnante Seegkio.*

Dum vincit iuſtiſſimo lenior.] *Sylburgius putat hic ſubſtituendum* debito, *vel* auſteriſſimo. *Lib. vet.* ac iſtiſſimo. *Lipſius olim faciebat* mitiſſimo lenior.

Propinquanti mox bello facem.] *Baſil. editio*, prô quanti mox belli facem. *quod ſequitur Seegkius.*

Animi magis quàm æui paterni, multa fortiterque.] *Quidam libri interſerunt vocem*, qui multa fort. *quam tamen vet. edit. non habet.*

Damaſippus prætor Domitium Scæuolam etiam pontificem.] *Lipſ.* Domitium, Scæuolam, & pontiſ. *Aldus Manutius*, Dam. pr. Domitium, Scæuolam etiam. *Vel*: D. pr. Q. Mucium Scæuolam & pontiſ.

Pag. 34. Non obſcuratur eius memoria.] *Burrer.* ciuis mem.

Ofella

Ofella Lucretius.] *Alij libri malè habent* Aſella.

Magnificis prælus.] *Aldus legit* magnis. *Nihil mutandum cenſet Lipſius. nam & alibi ſic loquitur.*

Per annos CXX. intermiſſa. nam proximus poſt annum quàm Hannibal.] *Vir iuris & antiquitatis conſultus apud Seegkium leg. arbitratur:* Per annos CXX. intermiſſa, à proximo pòſt anno, quàm Hannibal.

Vt appareat pop. Rom. vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem imperij.] *Rhenanus diuinat:* Haud deſide metu à Ser. Tullio continuiſſe, poteſtatem imperio (piò res ad vindicandum maximi periculi!) ſpoliantem.

In eâ iugulati ciuis reip. conſtitueretur auctoramentum.] *De hoc loco vide Lipſium Elect. lib.* 3. *cap.* 8. *Cl. Puteanus:* In eâ iugulari ciuis R. (*id eſt* Romani) publicè conſtitueretur auct.

Nec tamen in eos.] *Lipſius* tantùm.

Pag. 35. Dignitate conſtantiaque in illam conuenit.] *Aldus*, dignitate conſtantiaque quæ in illam.

Dux bello peritiſſ.] *Lipſ.* belli.

Pænè omnium votorum expers.] *Locum hunc alij aliter emendant: Seegkius tolerat vulgatam.*

Etoſcæ interem.] *Aldus*, Et eſcas, *aut potiùs* Oſcæ. *cui adſentitur Seegkius. Videtur hic fuiſſe* Eleoſcæ: *nam &* Ileoſca *dicta eſt Straboni.*

Ex Hiſpanis triumpharunt] Hiſpaniis *reponit Lipſ. Nam alioqui legendum eſſet* de Hiſpanis.

LXIV. fugitiui] *Non diſplicet Lipſio numerus qui in Liuij Epitomâ legitur,* LXXIV.

Et per omnia maiore vi habebatur.] *Egregiè, Lipſij iudicio, diuinârat Rhenanus,* & pænè homine maior hab. *itaq. editum nuper. Poſſet tamen legi cum Aldo,* per omnia maior euehebatur.

Orbem claſſibus, iam non furtiuis expeditionibus.] *Lipſius diſtinguit*, orbem claſſibus iam, non furt.

Quo S. C.] *Cuiacius in Obſeruationibus rectiſſimè ſcribendum putat* P.S.$^{\circ}$ *id eſt* Plebiſſcito. *nam tribuno legem ferente populus eam ſciuerat. Seegkius tamen id improbat, & emendat,* quo ſcito. *facili & prono errore imperiti librarij* τὸ Scito *in* S.C^{to} *mutantis. etſi putat verius eſſe in Velleium hanc culpam, quàm in exſcriptorem conferre.*

Pag. 36. In Theatro loca teſtituit.] *Idem* conſtituit *aut* diſtribuit *legend. hic putat. Lipſ.* inſtituit. *Seegkius probat & retinet communem ac vulgatam lectionem.*

Expellebatur cupidine.] *Lipſ.* expallebat *vel* debellabatur. *Aldus* explebatur. *quod tamen poſteà improbauit.*

Quod arguebatur.] *Rhenan.* quo arg. *Seegkius nihil mutat.*

Vt primùm ad Remp. adgreſſus eſt.] *Alij*, Vt primum Remp. adgreſ.

Pag. 37. Conuictibuſque.] *Aldus mauult* conuiuiiſque.

Ne ab huius quidem vſurâ gloriæ.] *Ita reſtituit Aldus, cùm anteà legeretur* vſuræ gloriâ.

In altiſſimo luminauit.] *Lipſ. aſſentitur Rhenano, qui legit* Altiſſime illuminauit.

Vt ardore oris orationem omnium.] *Edit. vet.* & ardore oris, vt orationem. *Hinc Lipſ. pro* & *legit* eo. *Et poſteà* ardore oris, vt orationem.

Ita conſulis virtutem.] *Prior editio habet* conſilij. *Ex quâ lectione Lipſ. legendum diuinabat,* ita conſilij ſui rationem.

Quos prædiximus.] *Hîc non habet locum. ergo deletor.*

Non ſegniùs nota obiit.] *Aldus*, mortem obiit, *aut* vitâ abiit. *Vir doctus*, vota obiit. *Seegkius* voto obiit *ex Salluſt.*

Annos LXXXII.] XCII. *ſubſtituendum putat Aldus.*

Pag. 38. Perfectiſſimè in formâ operis ſui.] *Lipſ.* perfectiſſimi. *itaq. edidit Seegkius. Manutius*, perfectiſſimæ metamorphoſis. *Alius*, Metamorphoſi.

Sed diſcors patris.] *Lege* patri.

Societati commiſſurus.] *Manutius* poteſtati. *Seegkij editio habet* fidei.

Notauimus facilius, vt quæ partibus ſimul vniuerſa conſpici, *&c.*] *Quidam legunt*, notauimus, vt quæ faciliùs, quàm partibus, ſimul vniuerſa conſpici. *Aldus*, notauimus, faciliùs vt è partibus ſimul, *&c. Seegkius*, notabimus vt facilius partibus (*aut* è partib.) ſimul vn. *Notatq.* notabimus *abeſſe libris vett.*

Pag. 39. Abhinc annos CCL.] *Stricta computatio* CCXLIIX.

Primùm Domitio Fabio nepote.] *Manutius:* à Domitio & Fabio. *In lib. vet. eſt* nepoti. *Hinc Lipſius* Domitio & Fabio nepoti.

Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, viſa viciſſet poſt bellum Antiochinum Vulſo Manlius Gallogræciam.] *Aldus Manutius locum hunc ita legit:* Et eodem tractu Ciliciam perdomuit Iſauricus, & poſt bellum Antiochinum Vulſo, *&c. Vel:* Et eodem tractu P. Seruilius Ciliciam perdomuit, cùm deſciuiſſet poſt bellum Antioch. *Seegkius:* Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Iſauricus. & poſt bellum. *Liber enim Bonhom. habebat* facta Numidici. *Ex quo Sigonium ſecutus Seegkius, fecit* facta Numidia.

Confeſſionem extorſerat, parem Illyrius.] *Seegkius edidit* extorſerat, tam parem, *&c.*

Pag. 41. Nullo modo compelli potuit.] *Hoc probat Seegkius. Quidam malunt* nullo metu compelli.

Meritò iam infeſtis ſibi.] *Alij* tam.

Pag. 42. Qui ciuem R. damnatum.] *Seegkius Aldum ſecutus edidit* indemnatum.

Verùm & cupito interitu.] *Lipſ. nos docuerat emendandum*, verùm vt cœpit interrita. *Atque ita Seegkius.*

Pag. 43. B. Clodius in ſenatu, ſub honorificentiſſimo miniſterij titulo.] *Cuiacius cenſet voces* in ſenatu *delendas, quippe repetitas è ſuperioribus lineis. Lipſ. etiam* honorificentiſſimi.

Non antè is egreſſus eſt.] *Manutius*, non antè iis egreſſus eſt.

Inuictum par conſulum.] *Bonhomei editio* victus par.

Pag. 44. Aſſentabatur.] *Lipſ.* aſſentiebatur.

Ante biennium.] *Ex fide hiſtoriæ Lipſius mallet* annum.

Pag. 45. Tantummodò contentus.] *Hæc vſque ad verbum* decreuerat *parentheſi ſeiungenda opinatur Aldus.*

Pag. 46. Dignationi partem in die.] *Malè Robertus*

bertus Titius, dilationi. *Scegkius rectè*, dignatione partium in dies.

Effuſumque alterum Rom. imperij lumen.] *Donſa* effoſſumque.

PAG. 47. Adhuc vbique Iubæ nomine.] *Manut.* vigens, *vel* viiiens. *Scegkius vulgatam tolerat, aut ſi quid mutandum ſit, legendum cum Rob. Titio,* vbique ibat.

Locotumque inopiâ.] *Quid ſi* aquarúmque?

PAG. 48. Gloriæ eius adſtruxit.] *Scribendum cum Lipſio* adſtruxerit.

Cuius cùm fortunam mutare coostituit.] *Aldus abundare voculam* cùm *exiſtimat.*

PAG. 49. Etiamſi præuentis & pauca dicenda.] *Lipſ.* at pauca. *Aldus*, tameo pauca.

Hiſpanienſis militiæ aſſecutum.] *Lipſ. ex Sueton. Aug. cap.* 8. *legendum cenſet*, Hiſpanienſi mililitiâ aſſec.

Et pacatis bellis ciuilibus.] *Alij* paratis, *alij* peractis. *Aldus* pattatis *emendat, sicque editum à Scegkio.*

Saluidienus.] *Ita Rhen. Gryph. & Sueton. Aug. Liuij epitom. Quod Scegkio placet, præ illo* Saluidenus, *quod eſt in Aldi editione.*

Omnem ordinationem.] *Alij* ordinantem. *VVechelianа editio* ordinem.

Ciuitatibuſque corruptis.] *Aldus* ſublatiſque, corrupris.

XIX. annum ingreſſus.] *Alij* XIIX.

PAG. 50. Bellum cum Antonio gerere iuſſit. Ab eo annum agenre.] *Leg. cum Lipſio*, Id ab eo.

Viceſimum.] *Scegkius reſcribi malit* vndeviceſimum.

Quicumque his ſe exercitus tradidiſſent.] *Leg.* Iuſce. *vt Aldus emendauit.*

Dum reſp. conſtaret concordiâ] *Lipſ.* dum reip. conſt. concordia.

Per auerſa caſtrorum proruto vallo.] *Aldus putat leg.* auerſam caſt. partem. *non rectè.*

Nomine cameli.] *Ita Rhenanus. Scegkius edidit* Capeni.

PAG. 51. Cæſarem qui illa dederat periſſe.] *Idem Sceg.* perire *vulgauit.*

Trib. Canutius.] *Aldus dubitat an leg.* Tib. Canutius, *id eſt*, Tiberius, *quia id illi prænomen. Scegkius nihil mutat.*

Facta mentio.] *Francofurt. editio non malè* iacta.

Annis DCCIX.] *Scrib.* DCCXI. *ſecundùm Aldum.*

Iuogeotem prætoriа.] *Lipſ.* prætoriæ.

Aur ab illo Cicero.] *Legendum* ab vllo *cum Lipſio.*

Irritando necem.] *Lipſ.* inuitando.

Vitam inferiorem te principe.] *Scegkius edidit* miſeriorem. *quod & Lipſio placebat.*

PAG. 52. Cùm in modicâ quidem ſeruari.] *Hen. Stephani editio rectiùs*, cùm oe à diis quidem ſeru. *Quod Lipſio non diſplicet. Scegkio non item: qui edidit*, cùm ne io modicâ quidem ſeruari poſſet. *Aldus*, cùm oe in modicâ quidem re ſeru. poſſ.

Quippe peior illi res familiaris, quàm mens, erat.] *Parentheſi hæc includenda cenſet Lipſius.*

Imperaroribuſque, prævalidis.] *Quibuſdam lib. adeſt vocula* qui. *Bonhom.* Imperatoribuſque validis. *quam lectionem probat Scegkius.*

Laodicea expugnat; ita tamen vt.] Expugnârat *mauult cum Aldo Scegkius. Libri vett.* Laodicea expugnata ea vrbe fecerat ita tamen. *Ex quo Rhenan. leg. cenſet*, Laodicea expugnata interfecerat; ita tamen.

Ita tameo vt ad dictum ſerui ſui Dolabella non ſegniter ceruicem daret.] *Si hæc iisdem parentheſi includantur, haud paullum ad periodi lucem factura indicat Lipſius.*

PAG. 53. Vatinius nulli nomini non eſſet poſtf.] *Aldus Manutius putat illud* nomini *natum ex gloſſemate* oemioi: *in quo ei aſſentitur Scegkius. aut potiùs leg.* homini. *Puteanus* oulli minimo.

Er lege Pediâ.] *Lipſ.* Ar lege.

Aquâ igniſque damnatis ioterdictum.] *Petrus Delbenius tollit illud* damoatis.

PAG. 54. Iuliæ Auguſtæ pater.] Liuiæ *mauult Aldus: ſed vulgatam iam olim ad Tacitum firmauit Lipſius.*

Corrupto animo eius in diem.] *Probum hoc Scegkius videtur. At Aldus emendat* vnâ die.

Occupatus nauibus, tum magno ſequentium conſilia ſua comitatu.] *Legendum*, occupatis nauibus cum magno ſeq. conſ. ſua com.

PAG. 55. Cuius bimum hunc Tib.] *Aldus & Scegkius, aſſentiente Lipſio, legunt* vix bim.

Bruri ac Tironis.] *Lipſio placet.* Tib. Neronis: *quo modo Aldus emendauit.*

Comes eſſe non poſſet.] *Aldius & Scegkius legunt*, cùm comes eſſe o.

Præparatuſq; contra eum Cæſaris.] *Ita Rhenan. & Aldi editiones. Scegkius edidit* paratuſque.

Summam accepiſſe.] *Lipſ. malit* ſumma.

PAG. 56. Ioutilis io alienâ victoriâ comes.] *Vetus editio*, inutilis alienæ victoriæ comes.

PAG. 57. Quam tueri non poterat dignitas.] *Aldus* intueri.

Siogulari exſtructum munificentiâ eſt.] *Haud diſpliceat Lipſio* magnificentiâ.

Quâ æſtate Cæſar eam proſperè Lepidum in Siciliâ, benè fortuna in Cæſare & rep. militauit ad Orienté.] *Locus manifeſtè corruptus. Ant. Bonhomai editio habet*, quâ æſtate C. Cæſar tam proſperè io Lepidum. *Scegkius, ſi nihil deſit, tentauerit*, Quæ. C. tam proſperè in Lep. in Siciliâ, pænè fortunâ in Cæſarem & Remp. (*aut* in Cæſare & Rep. *antiquè*) militauit ad Orient. *Mutatione leni vocis* benè *in* pænè. *Nihil tamen ſeriò adfirmat. Sunt quibus placitum.* Quâ æſt. C. tam proſperè Lepidum in Siciliâ deuicit, benè fort. *&c.*

Egreſſus Armeniam.] *Lipſio leg. videtur* ingreſſus.

Hoc M. Antonio acto, illis leg.] *Aldus*, Hoc M. Antonij octo illis leg.

Calonum ſeruitiique deſiderata eſt.] *Inſerendam hic voculam* tertia *opinatur Scegkius. Quod & Lipſio antè viſum.*

PAG. 58. Mox autem hunc mox auunculum Titius.] *Duæ iſtæ voces* mox autem *deſunt veteri editioni. & Scegkius deleuit. Aldus poſtremum* mox *abijciendum cenſet. Lipſius ante illud* Titius *ponendum exiſtimat* M. *id eſt*, M. Titius.

Vir prætorius.] *Burrer. habet* vir eprætotius. *Hinc Scegkius*, vir è prætorius.

Grauiſſimus patet, Silij ſocer.] *Ita Rhenanus. Sed Scegkius fecit* grauiſſimus, P. Silij ſoc.

Multa ac nefanda.] *Alij* miranda.

Nauium hæc magnitudo, modica ne celeritate.] *Aldus*, Nau. hinc (*vel* hic) magnitudo modica, cum celeritate. *Vt eſt in editione VVech. Alij*, Nau. hinc magnitudo modica, ſed celerior.

Aduerſa illa ſpecie terribilior.] *Lipſ. putat legi hic etiam poſſe* terribiliora. *Seegkius edidit*, ex aduerſo illa, ſpecie terribilior. *Alij*, ex aduerſa illa ſpecie terribilior. *Burrer.* aduerſa illa ſpecies terr.

PAG. 59. Ex quo in quem ſtatum.] *Aldus Manut. legit*, ex eoque in quem.

Facturus fuerit triumphum.] *Rhenanus plura hic deeſſe arbitratur. Edit. vet.* fuerit modium.

PAG. 60. Vt dederat Trebonius.] *Inſerendam hic vocem* primus, *& legendum*, vt dederat primus Treb. *exiſtimat Manutius, ex loco Ciceronis in Philip. & Latini ſermonis obſeruatione.*

Equeſtris, & ſplend.] *Aldus*, equeſtri & ſplend. *Vt etiam edidit Seegkius. Vir doctus apud Seegkium* equeſtri, ſed ſpl.

Repræſentauit.] *Lipſius malit* repræſentârit.

PAG. 61. Quem vſque in tertium conſ. &c. euexerat.] *Hæc omnia parentheſi comprehendenda cenſet Lipſius.*

Conſenſu vniuerſi.] *Benè, Lipſij iudicio, lib. vet.* conſenſus.

PAG. 62. Agrippam ſecurè ei poſſe.] *Vet. editio.* ſecuros. *Ex quo legendum coniicit Lipſius* ſecuro.

Quo primo.] *Leg. cum Aldo*, quo bimo. *Seegkius edidit*, quo prius nato.

Maximamque difficultatum annonæ.] *Corrige* difficultatem ann. *quo modo & Seegkius edidit.*

PAG. 64. Vigore ac lenitate mixtiſſimos.] *Placet Puteana & Seegkio*, rigore ac len.

PAG. 65. Quidquid liberet pro licito iudicans.] *Editio VVecheliana habet* vindicans.

Iulus Antonius.] *Hoc melius, quàm quod alij habent*, Iulius Ant.

Prouinciis adſidendum obitis.] *Seegkij editio*, ad ſedandum.

M. Vinicio.] *Seegkius Aldum ſecutus edidit* M. Vinici.

Omnibus ad Orientem verſus prouinciis.] *Seegkius ex vet. edit. repoſuit* viſis. *Vir doctus*, vſus prouinciis. *male, vt cenſet Seegkius.*

Cæſaris ira euulgauit.] *Vide Lipſij Epiſtol. Quæſt. lib. 3. cap. 8. Rhenan.* Cæſaris iam auulgauit.

PAG. 66. Diu reluctatus.] *Ita Burrerius: aut*, de reditu luctatus. *A Seegkio editum:* Deinde reluctatus.

Eoque vehementer.] *Seeg. vet. edit. ſecutus, fecit* atque vehem.

Ælio Cato Sentio coſ.] *Leg. cum Aldo*, Sex. Ælio, C. Sentio Coſſ. *Paullus Leopard. Miſcellan. lib. 8. cap. 8.* Ælio Cato & Sentio Coſs. *emendauit.*

Annis DCCLIV.] *Leg.* DCCLVI. *cenſet Aldus.*

Abhinc annis XXVII.] *Scribe cum eodem Aldo*, XXVI.

Et ab eo quibuſdam in locis geſtum.] *Lipſ.* Id ab eo.

PAG. 67. Neque verbis exprimi, & fortaſſe vix mereri fidem poteſt. Intrati protinus Germania] *Hæc ita diſtinguit & legit Lipſius:* Neq. v. ex. & forſ. v. m. fidem poteſt, intrata protinus Germania.

Cheruſci gentes.] *Illud* gentes *tamquam gloſſema obiiciendum cenſet Lipſius.*

Multiplicem in virtutibus.] *Lib. vet. abeſt vocula* in. *& benè.*

In menſem Decembrem perducta.] *Lipſ. malit* producta.

Senonum.] *Seegkius legit* Semnonum.

PAG. 68. Corpus ſuum cuſtoditum.] *Vet. edit. habet* cuſtodia tum. *ex quo Lipſ.* cuſtodiâ tutum.

Totumque ex malè diſſimulato.] *Scribe cum Lipſio*, tumque.

Quem LXX. millium.] *Alij* LX.

Legiones Baiohæmum.] *Seegkius malit* Boyhaimum.

PAG. 69. Cuius immenſæ multitudinis parentis acerrimis ac peritiſſimis ducibus.] *In Rhenani editione eſt:* C. imm. mult. pars acerrimis & perit.

Pars petere Italiam decreuerat.] *Eadem editio*, properare in Italiam decreu. *eamq; veram lectionem cenſet Lipſius.*

Patonibus ac Pinneti.] *Petrus Delbenius legit* Batoni: *quia infrà* Batonem & Pinnetem *nominat.*

Quia tantus etiam huius belli metus] *Lipſ.* quin tan.

Vndique omnes veterani.] *Vetus editio*, vndique & omnes, *inſertâ voculâ.*

Specioſi miniſtri locum.] *Lipſ. malit* miniſterij. *Tolerat tamen vulgatam lectionem.*

Et iam deſignatis trib. pl.] *Vir doctus apud Seegkium. leg.* etiam deſignatus tribunus militum. *Seegkius edidit*, etiam deſignatus tribunus plebis. *Vulgatam probat Lipſius.*

PAG. 70. Magnâ Thracum manu.] *Seegkius ex ſententiâ Aldi edidit* Magnam Thracum manum.

PAG. 71. Suorum quiſque metu finium.] *Duæ iſtæ voces*, quiſque *&* finium, *deſunt editioni Seegkij.*

Cuius beneficium.] *Lipſ.* cuius vſum. *Vocem enim* beneficium *Rhenanus ſubſtituit.*

Agnoſceret protinus.] *Vet. edit.* agnoſcat.

Sed inſequenti æſtate.] *Scrib. Lipſio auctore*, & inſeq.

PAG. 72. Operâ diligenti.] *Lipſ.* Diligentiaque.

Virorum mentione.] Mentioni *mauult Lipſ.*

Velut in hoc ſaltem tantummodò indulgente.] *Seegkius diuinat* ſalutem. *Niſi mauis* tantum modo.

Et cauſſa perſona moram exigit.] *Pet. Delbenius* ſed cauſſa perſonæ moram exigit.

Vt corpore & animo.] *Lipſ.* & corp. & an.

Pro tribunali ordine.] *Duas iſtas voces coniungendas exiſtimat Lipſius, vt fuerit*, protribunali ordine.

Prouucantes] *Vet. edit.* prouocare.

Alter alterum iniuriâ.] *Lipſ.* iniuriis.

Vltra barbarum promptus.] *Lipſi & prapoſitâ voculâ legit* & vltra barb.

Pag. 73. Et iam ciuitatis.] *Scribe cum Lipſio* etiam ciu.

L. Eggius.] *Alij* Igilius, *aut* Egilius. *Vulgatam retinet Aldus.*

At Volumnius.] *Scegkius ait hoc commentum Burrerij eſſe. Sed leg. vt ipſe edidit*, Vala Numonius, *cùm & vetus editio habeat* Val. Numonius. *quo modo & Ful. Vrſinus in libro de Familiis Rom. emendauit.*

Pag. 74. Cerebrique profluuio exſpiraret.] *Vetus editio* influuio. *Hinc Lipſ. legendum videtur* effluuio.

Et ſenatus populuſque Rom. poſtulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouinciis exercitibuſq. eſſet, quàm erat ipſi, decreto complexus eſſet: (etenim abſurdum erat.] *Non hæc verba*, quàm erat ipſi, *à gloſſatoris manu imperitè (quod Aldus exiſtimauit) ſi verba*, poſtulante patre eius, *cum Beato incluſeris parentheſi, imò tum neceſſario cenſet Scegkius. Burrerius*, Senatus pop. q. R. p. p. eius, vt æquum ei i.i. o. prouinc. eſſet, quas erat ipſe decreto complex. Eſſet etenim abſurd. *Oſcitanter ad ſuperiora, vt idem Scegkius arbitratur.*

Hoſtium duces occiſos fama narrauit.] *Lipſ. addendam hic voculam* non, *quæ eſt in lib. vet. exiſtimat & legendum*, non occiſos fama.

Firmanda pace.] *Alij* formanda.

Pag. 75. Cuius vrbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem ſenſimus.] *Vet. editio*, Cuius orbis r timueramus, cum ne commotum quidem.

In vltimum gladiatorum.] *Leg.* gladiorum, *vt edidit Scegkius.*

Celeberrimaq. in Illyrico militiá, vt prædiximus, cùm imperio obtineret, in ſummá pace, quiete continuit.] *Legendo hæc vt emendat Lipſius:* cel. q. i. I. m. vt præd. cum imperio obtineret, in ſummá pace, quietè continuit. *Aut vt Rhenanus*, cel. q in Illyrico militiá præditum: *ac paulo poſt*, pace & quiete.

In maximá parte.] *Alij* maritimá.

Cùm incerta ſiut oculis.] *Reſcribe* inſerta. *Vt Scegkius edidit.*

Pag. 76. Seruat immunes.] *Lipſ.* immune.

Neque in paruo paucitas miniſterio defecit.] *Obſcura & corrupta.*

T. Coruncanium.] *Scegkius repoſuit* Ti. Coruncanium.

Pag. 77. Et cauſſas preſſiùs audit.] *Aldus particulam & abijcit.*

Dolere, indignari coactus eſt.] *Burrer. codex*, dolere, indignari, erubeſcere coactus eſt. *Anteà dixit:* Veniendum ad erubeſcenda.

Iuppiter Capitoline, & auctor ac ſtator Rom. nominis Gradiue Mars] *Puteanus legendum putat*, Iupp. Cap. & Stator ac auctor R. n. G. Mars.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM.

A.

ACERRANIS data eſt ciuitas 28. a
Achæi ex Laconicâ pulſi 11. a
Achæi quas ſedes occupauerint ibid.
Achæi à Q. Metello Macedonico fuſi 17. c
Achaia in bellum inſtincta 18. b
Achaiam Mummius in prouinciam redegit 39. a
Actia victoria 58. a
Adulatio magnæ fortunæ comes 66. a
Ægiſthus per annos VII. regni potitur 9.
Ægiſthum Oreſtes cum Electrâ ſorore obtruncat, ibidem.
Ægyptus à D. Auguſto facta ſtipendiaria 59. b
L. Æmilij Paulli laudes 16. b
Æmilius Sura de annis P. R. 14. a
Æmulatio alit ingenia 22. a
Æolij multos locos obtinent 12. a
Æſchylus tragicus 21. b
Æſulum deducta colonia 20. b
Ætoliam Fuluius Nobilior ſtipendiariam fecit 39. a
Affinitas inter Cæſarem Pompeiumque contracta nuptijs 42. b
Affinitas inter Antonium & Cæſarem 51. a
Afranius 21. b. 44. b in Togatis clarus 26. b
Agamemnon, rex regum, ab Ægiſtho occiditur 9. b
Agrippa 49. b
M. Agrippæ virtus 56. b
M. Agrippa claſſem exornat ibid.
M. Agrippa inſigni coronæ claſſicæ donatur 57. b
M. Agrippa Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthum occupat 58. b
M. Agrippa Iuliam vxorem ducit 62. c
M. Agrippæ mors 63. a
M. Agrippa, Agrippæ filius, ab Auguſto adoptatus 66. b
M. Agrippæ filij mira prauitas 70. a
Alba deducta colonia 20. a
Albis fl. Senonum Hermundorumque fines præterfluit 67. c
Alcmæon vltimus Archontum Athenienſium 35. a
Alcmana Lacones falsò ſibi vindicant 22. b
Alexander Magnus à Carano ſeptimus decimus 14. a
Alexander Hercule paterni generis auctore gloriabatur ibid.
Alexander Achille generis materni auctore iure gloriatus eſt ibid.
Alexander Magnus à Lyſippo impetrauit, vt eorum equitum, qui ex ipſius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expreſſâ ſimilitudine figurarum, faceret ſtatuas, & ipſius quoque ijs interponeret 18. a
Alexandria condita 20. a
Alexia 44. a
Alſium coloni deducti 20. b
Altinum 55. c
Amneſtia decreta 49. a
T. Ampij & T. Labieni trib. pl. lex pro Pompeio 40. b
Amyntas rex 59. a
Andrum inſulam Iones occupant 12. a
Anicius 17. a
Antiochus deuictus 14. a
Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoauit 17. a
Antiſthius ædilitius occiditur 33. b
L. Antonius M. Antonij frater 54. c & ſeq.
L. Antonius conſul Italiam tumultibus implet ibid.
Peruſiam petit 55. a
M. Antonius orator 26. b
Marij Cinnæque iuſſu confoſſus 31. c
M. Antonius C. Cæſaris in conſulatu collega 48. b
M. Antonij & Dolabellæ conſulum furor 49. c
M. Antonius occupat H-S. ſepties millies ibid.
M. Antonius à M. Lepido per colloquia repulſus 50. c
M. Antonij priuigna deſponſa Octauio 58. b
M. Antonius L. Cæſarem auunculum proſcribit 52. a
M. Antonius in Italiam venit 55. c
M. Antonius Octauiam, ſororem Cæſaris, ducit vxorem 56. a
M. Antonius exſecratione populi, ſpectaculo pellitur 56. c
M. Antonij apud Parthos geſta 57. b
M. Antonius Artauaſden, Armeniæ regem, catenis aureis vincit 57. c
M. Antonij in Cleopatram amor ibid.
M. Antonius bellum patriæ inferre conſtituit ibid.
Liberum patrem ſe appellari iubet ibid.
M. Antonius militiæ claſſiſque deſertor 59. a
M. Antonius ſe ipſe interimit 60. a
Antonianorum militum in pugnando conſtantia ibid. b
Apollinis Pythij oraculum 10. a
Apuleius Saturninus à Mario morte multatus 31. a
L. Apronij virtus 72. a
Aquileia colonia deducitur 20 b
Archilochus & Homerus ſoli perfectiſſimi in ijs operibus, quorum primi auctores fuerunt 13 a
Archontes cum honorem vſque ad Charopem vſurparunt 32. a
Archontes perpetui Athenis eſſe deſierunt 35. a
Archontes in x. annos Athenis creari cœpti ibid. a
Argiuus nullus orator 22. a. b
Aricini in ciuitatem recepti 20. a
Ariminum deducuntur coloni Ibid. b
Ariſtoteles 21. b
Ariſtodemus, vnus ex Heraclidis 10 a
Ariſtonicus Aſiam occupat 24. b
Ariſtonicus Craſſum Mucianum occidit ibid. b
Ariſtonicus à M. Perpernâ victus, ductuſque in triumpho ibid. b
Ariſtonicus pœnas M/. Aquilio capite dat ib d. b

Ariſtonicus captus 39. a
Ariſtophanes comicus 21. b
Arruntius 72. d
Arminius, Segemeri filius, in Varum coniurat 73. a
Artorius Aëtius reſpublicæ reſtituitur 56. a
Artauaſdes, Armeniæ rex, catenis aureis ab Antonio vinctus 57. c
Artauaſdi regnum reſtituitur 62. d
Artorius C. Octauij medicus 46. b
Aſculani Seruium prætorem Fonteiumque legatum occiderunt 29. a
Aſiaticum imperium ab Aſſyrijs ad Medos translatum 13. a
Aſiam L. Scipio eripuit Antiocho 39. a
Aſia ab Attalis poſſeſſa regibus ibid.
Aſiam M. Perperna tributariam fecit ibid.
L. Aſprenatis virtus 74. a
Aſſyrij. principes omnium gentium 15. a
Aſinius Pollio 38. a
Aſinius Pollio Iulianis partibus fidus 50. d
Aſinius Pollio ſpecioſas res circa Altinum, aliaſque Venetiæ vrbes edidit 55. b.c
Aſinius Pollio Domitium iunxit Antonio ibid. c
Aſinij Pollionis factum, & dictum memorabile 60. a
Aſylum 16. a
Athenæ ſub regibus eſſe deſinunt 10. a
Athenæ à Sullâ oppugnatæ 32. b
Athenienſes in Eubœâ 11. a
Atheniensium ingenia 21. a
Athenienſium in Romanos fides certa 32. b
Athenienſium decretum celeberrimum 49. a
Atia Augusti mater ibid. a. b
Atreus Olympiorum ſacrum quando inſtituerit 15. a
Attalus rex Aſiam pop. Rom. hereditate reliquerat 24. b
Attica fides 32. b
Attius Tragœdus 21. b
Atius in Tragœdijs clarus 26. b.
Atuatici ſubacti 67. b
D. Auguſtus Cicerone conſule natus 37. d
Auguſtus Cæſar in Campaniam 74. d
Nolam petit ibid. exſpirat 75. a
Aurunca deducta colonia 20. a
Auximum coloni miſſi ibid. c

B.

Balbi Cornelij facinora 46. b
Bathinus flumen 71. b
Batones Pannoniorum duces 69. a. 70. a. 71. b
Bella ciuilia finita viceſimo anno 60. c
Belli ciuilis initia 43. c
Belli ciuilis incendia 43. b
Bellorum ciuilium damna 60. c. 61. a b
Bellum Africum 47. c. 77. b
Bellum Campanum 55. a
Bellum Delmaticum 72. b
Bellum Germanicum 66. b
Druſo Claudio delegatum 63. b
Ti. Neroni 64. b
Bellum Italicum 29. a
Bellum Iugurthinum 27. a
Bellum Mutinenſe 30. b
Bellum Numantinum 23. b
Bellum Pannonicum per Neronem geſtum 63. b
Bellum Pannonicum, maximum 69. a
Bellum ſeruile 35. b
Bellum Thracicum 64. a
Bellum Viriathinum 23. b
Beneuentum coloni deducti 20. b
Bibulus, collega Cæſaris 42. b
Bithyniam Nicomedes pop. R. legat. 39. b
Bocchus rex 27. b
Boiohæmum regio 68. d
Bononia deducta colonia 20. b
Britannia bis à Cæſare penetrata 43. b
Bructeri ſubacti 67. b
Brundiſium colonia deducta 20. b
Brutus. 37. c
A. Bruti Gallæci præclara in Hiſpaniâ militia 25. a
D. Bruto decretus triumphus 50. b
D. Brutus conſul deſignatus 48. c. 49. c
D. Brutus iugulatur 50. d
Cæſaris interfector ibid.
M. Brutus prætor in Cæſarem coniuratus 48. c
M. Brutus & C. Caſſius prouincias exercituſque occupant 50. b
M. Brutus 52. c. Lycios deuincit 53. a
Caſſio melior vir ibid.
M. Bruti morientis ætas 54. a
M. Brutus à Stratone Ægeate impetrat, vt ſibi morituro commodet manum. 53. b
Buxentum coloni mittuntur 20. c

C.

Cæcilius Comœdus 21. b
Cæciliæ familiæ claritudo 27. a
A. Cæcina 70. a
L. Cædicij virtus laudanda 74. a
Cæpionis cenſoria ſeueritas 26. c
Cæſar 38. a
C. Cæſar Strabo 26. b
C. Cæſaris conſulatus, & geſta 40. c
C. Cæſar Magno Alexandro ſimillimus 40. c. 41. a
C. Cæſaris lex de Campano agro plebi diuidundo 42. b
C. Cæſar & Pompeius oppreſſi Ciceronis ſuſpicione non caruerunt 42. c
C. Cæſaris in Galliâ geſta clariſſima 43. b
C. Cæſar ad vrbem 45. b
C. Cæſar Theſſaliam petit 46. b
Cæſar in Africam 47. c
C. Cæſaris in victos clementia 47. c. 48. a
C. Cæſar in Hiſpaniam 48. a
C. Cæſaris in Hiſpaniâ facinus, & virtus eximia ibidem a
C. Cæſaris in vrbem reditus ibid. a
triumphi ibid. b
C. Cæſar interemptus ibid.
C. Cæſaris obitus præmonitiones 49. b
C. Cæſaris teſtamentum 48. c
C. Cæſar cum rege Parthorum coit 65. a. b
C. Cæſar ab Adduo vulneratus 66. a
C. Cæſaris mors ibid. a
L. Cæſaris obitus ibid.
Ti. Cæſaris geſta 39. b. 40. a
Ti. Cæſar in Germaniam reuolat 73. d
Ti. Cæſar ex Pannonijs Delmatiſque triumphum agit 74. c
Ti. Cæſar patri ſuccedere renuit 75. a
Ti. Cæſaris laudum enumeratio 77. a
Caldus Cælius præclari facinoris auctor 74. b
Cales deducta colonia 20. a
Calidius 38. a
Calpurnia, vxor Antiſtij, iugulato viro, ſeipſam gladio transfixit 35. b
Calpurnia Cæſaris vxor 48. c
Caluus 38. a
Campanis data eſt ciuitas 20. a
Campanæ coloniæ ſupplementum adijcitur 57. a
Canidius ad Antonium præcipiti fugâ ſe rapit 59. b

Canidius

Canidius moritur ibid. b
Caninefates ſubacti 67. b
Canutius continuâ tabie lacerat Antonium 51. a
Capito, Velleij patruus, Agrippæ ſubſcribit in C. Caſſium 53. a
Cappadocia facta ſtipendiaria 40. a
Capua conditur à Tuſcis 14. b
Capua in formam præfecturæ redacta 41. b
Caranus, ſextus decimus ab Hercule, regnum Macedoniæ occupat 14. a
Carbo Papirius orator 36. b
Carbo ſoluto eo anno conſul fuit 32. d
C. Carbo prætorius, conſulis frater occiditur 34. a
Carnuntum locus Norici Regni proximus 68. d
Carſeoli deducta colonia 20. a
Carthago annos 65. ante Romam conditur 13. b
Carthaginem ſenatus ſtatuit excidere 18. b
Carthago à P. Scipione deleta 18. c
Carthago in Africâ prima extra Italiam colonia condita eſt 20. c. 29. d
Carthaginis remoto metu, curſu præcipiti à virtute deſcitum 23. b
Sp. Carnilius homo nouus 76. c
Caſſij cenſoris theatrum 20. c
Caſſio in demoliendo theatro eximia ciuitatis ſeueritas & conſul Cæpio reſtitêre ibid.
C. Caſſius M. Craſſi quæſtor 43. c
C. Caſſius prætor in Cæſarem coniuratus 48. b. c
C. Caſſius Dolabellam Laodiceâ incluſum expugnat 52. b. c
C. Caſſius Rhodum capit 53. a
C. Caſſius ceruicem liberto præbet 53. b. 60. b
C. Caſſius melior Bruto dux 54. a
Caſſius Longinus cenſor ſeuerus 26. c
Caſſius Parmenſis occiditur 60. b
Caſtrum colonis occupatum 20. b
Catilina vrbe pulſus 37. b
Catilina, fortiſſimè dimicans, obtruncatur ibid. c
Cato ibid. c
Cato hiſtoricus 21. c
Cato Porcius conſul Italico bello occiſus 26. a
Catonis filij mors 53. c
M. Catonis ſententia de Nolâ & Capuâ conditâ 14. b
M. Cato, perpetuus diruendæ Carthaginis auctor 19. a
Cato repetundarum ex Macedoniâ damnatus 26. a
M. Catonis virtus 37. b
M. Cato ad ſpoliandum regno Ptolomæum miſſus 43. a
M. Cato homo nouus 76. c
Catullus poëta 38. a
Q. Catuli mors 31. d. 45. a
Q. Catuli verecundia, & auctoritas 36. a
Ceionij exemplum turpe 73. b
Cenſorini obitus 65. b
Cenſura Paulli & Planci 63. a
Cethegus alijque in carcere necati 37. b
Chalcidenſes orti Atticis 11. b
Charops primus Archon decennalis 15. a
Chios ab Ionibus occupata 12. a
M. Cicero, eloquentium princeps 21. c
M. Ciceronis laudes, & in coniuratos geſta 37. a
M. Cicero patriæ reſtitutus 43. a
M. Ciceronis domus 28. c à ſenatu reſtituta 43. a
M. Ciceronis acta 59. a. ibid. c. & ſeq.
M. Cicero continuis actionibus Antonij memoriæ inuſſit notas 51. a
M. Ciceronis mors ibid. b
Ciliciam perdomuit Numidicus 39. b
Cimbri Teutonique Rhenum tranſcendunt 26. b
Cimbrorum in Romanos geſta 28. a
Cinna neque Mario nec Sulpicio temperatior 31. a
Cinnæ conſulatus à ſenatu abrogatus 31. a
Cinna ab exercitu, qui circa Nolam erat, receptus. ibid. Patriæ bellum infert ibid. b
Marium cum filio ab exſilio reuocat ibid.
Cinna, ſeditione ortâ, ab exercitu eſt interemptus 32. c
Circenſes ludi 34. b
Ciuitas quo pacto Italiæ data 29. c
Claudius conſul primus in Siciliam tranſiecit exercitum 39. a
Ti. Claudius Nero bellum Campanum ciet 55. a
Ti. Claudij Neronis laudes 62. c
Ti. Claudius Nero cum Druſo Claudio fratre Rætos Vindelicoſque adgreditur 63. a
Ti. Claud. Nero triumphat ibid. b
Ti. Claud. Nero Germanos domat 64. a
Clazomenæ, ab Ionibus conditæ 12. a
Cleopatræ fuga 59. a
Cleopatra, illatâ aſpide, morſu eius ſpiritum reddit 60. a
P. Clodij lex 42. c
P. Clodij de M. Catone lex 43. a
P. Clodius à Milone iugulatus 44. b
Cremona deducta colonia 20. b
Codrus, Melanthi filius, vltimus rex Athenarum 10. a
Codrus interemptus ibid.
Cœlius orator 38. a
Cœlius hiſtoricus 26. c
M. Cœlij acta 52. a
Coloniarum enumeratio 19. c
Colophon, ab Ionibus condita 12. a
Compſa à Milone oppugnatur 52. a
Coniurati Capitolium occupant 48. c
Coponij dictum in Plancum 58. a
Corfinium 29. c
Corfinio Cæſar potitur 45. c
Corinthus ab Homero nominatur 11. b
Corinthus antea Ephyre ab Halete, ſexto ab Hercule, conditur ibid.
Corinthus euerſa 19. a
Corinthus occupata 58. b
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater 25. c
L. Cornelius Merula, flamen Dialis, in locum Cinnæ conſul ſuffectus 31. a. c
interficitur iuſſu Cinnæ ibid. c
Cornelius Rufinus, bello Pyrrhi dux celeberrimus 30. a.
L. Cornelius Sulla conſul ibid.
Cornificius, Octauij legatus 56. c
Coruinus, orator 38. a
T. Coruncanius, pont. max. homo nouus 76. c
Coſam coloni miſſi 10. b
Coſſi virtus 72. a
Cotta, iudicandi munus æqualiter inter ſenatum & equites partitus eſt 36. a
L. Craſſus orator 26. b
M. Craſſus ſeruile bellum repreſſit 35. c
M. Craſſo Syria decreta 43. b
M. Craſſus à Parthis interemptus ibid.
P. Craſſus orator 21. b
Cratinus Comicus ibid. b
Creon primus Archon annuus 15. a
Creta in pop. Rom. poteſtatem redacta 37. a
Creta longiſſimæ libertatis fine multata 39. b
Creſphontes, vnus ex Heraclidis 10. a
Criſpus Marcius 52. b
Cumæ in Italiâ à Chalcidenſibus conditæ 11. b
Cumanorum & Neapolis in Romanos eximia fides ibid.
Cumanos ritus Oſca mutauit vicinia 12. a
C. Curio trib. pl. bello ciuili facem ſubiecit 44. c

Cymen Æolij condunt 22. a
Cyprus deuicta 39. a

D.

DAmaſippus Domitium Scæuolam, C. Carbonem, & Antiſtium trucidat 33. b
Daorſi Delmatæ 72. c
Delos occupata ab Ionibus 22. a
Dertona 20. c
Deſitiates Delmatæ 72. a
Diphilus comicus 21. b
Diuerſitas morum & ſtudiorum inter P. Scipionem, & L. Mummium 19. b
Dolabella Conſul 49. a
Dolabella C. Trebonium occidit 52. b
Dolabella ad ictum ſerui ceruicem præbet ibid. c
Dolabella, vir ſimplicitatis generoſiſſimæ 25. d
Domitiæ familiæ felicitas 26. c
Domitij ex Aruernis victoria ibid. c
Cn. Domitij lex de ſacerdotum creatione 28. a
Cn. Domitius occupatis nauibus fugit 54. a
Domitius Caluinus Vibillium primipili centurionem, ob turpem ex acie fugam, fuſte percutit 56. b
Domitius Scæuola trucidatur 33. b
Domus Ciceronis 48. c à ſenatu reſtituta 43. a
Druſi Claudij virtus 63. b mors 64. a
Druſus Liuius, Iuliæ Auguſtæ pater, ſe ipſe interimit 54. a

E.

L. EGgij clarum exemplum 75. b
Egnatius Rufus interimere Auguſtum ſtatuit 62. a. b
Eliſſa Tyria, quam quidam Dido autumant 15. a
Enumeratio eminentium ingeniorum 37. c
Epheſus ab Ionibus condita 52. a
Ephyram in Theſprotiâ Philippus occupat 9. b
Ephyre anteà Corinthus 11. b
Epirum Pyrrhus occupat 9. b
Eporædia colonia deducta 21. a
Eretria ab Athenienſibus in Eubœâ occupatur 52. b
Erythra ab Ionibus condita 12. a
Erya vltimus Archon decennalis 15. a
Eumenes rex 16. b
Eupolis comicus 25. b
Euporus ſeruus C. Gracchum dominum priùs, ſe deinde interimit 25. c
Euripides Tragicus 21. b

F.

FAbius Æmilianus diſciplinæ in Hiſpaniâ clariſſimus 25. a
Fabij ex Allobrogibus victoria 26. c
Fabrateria deducta colonia 20. c
Fannius 21. c
C. Fannius orator 36. b
Firmum colonis occupatur 20. b
C. Flauius Fimbria ſeipſum interimit 32. b
Formiani in ciuitatem recepti 20. a
Fregellæ deducta colonia ibid. b
Fregellæ à L. Opimio exciſæ 25. b
Fuluia, Antonij vxor, omnia armis miſcet 55. a. b
Præneſte capit ibid. a
Fuluia Italiâ excedit 55. b
Fuluij Flacci aſpera cenſura ibid. b
Cn. Fuluius cenſoris frater, à fratre ſenatu motus ibid. b
Fuluius Flaccus cum filio à L. Opimio interemptus 25. b c
Fuluij Flacci, qui Capuam ceperat, filiorum exemplum clariſſimum 26. a
Fundani in ciuitatem recepti 20. a

G.

GAbinij trib. pl. lex, vt Pompeius ad Piratas compeſcendos proficiſceretur 31. c
Gades à Tyriâ claſſe conditæ 11. a
Ser. Galba 21. c
Gallias Domitius Fabius primùm cum exercitu intrauit 39. b
Galliæ C. Cæſaris auſpicijs infractæ ibid.
Galliæ Cæſari in quinquennium decretæ 42. b
Galliæ Cæſari prorogatæ 43. b
Gallogræciam perdomuit Vulſo Manlius 19. b
Gentes multæ à Pompeio deuictæ 40. a. b
Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus 57. a
Germania rebellat 64. c
Germanici virtus 72. a
Germanicus pleraque ignauè gesserat 75. c
Germani militis Ti. Cæſarem videndi cupido 68. a
Germanus ſeruus, ad interficiendum Marium miſſus, vt eum agnouit, profugit è carcere 30. c
Gracchi 21. c
Gracchi oratores 25. d. & ſeq.
C. Gracchi furor 25. a interficitur 25. c
eius corpus in Tiberim deiectum ibid.
Gracchus colonias extra Italiam poſuerat 28. c
Ti. Gracchi laus, & vituperatio 23. c. & ſeq.
moritur 24. c
Græcia concuſſa maximis motibus 52. a
Grauiſca colonia deducitur 20. b

H.

HAletes, Hippotis filius 51. b
Hercinia ſilua 68. d
Hercules in Olympicis victor 14. a. 15. a
Hermione Oreſti pacta 9. b
Heſiodus 120. annos diſtinctus ab Homeri ætate 14. a
Heſiodus quando claruerit ibid.
Hiſpania vniuerſa facta ſtipendiaria 39. a
Hiſpaniæ Cn. Pompeio decretæ 44. b
Homerus quando floruerit 13. a
Homerus ſolus appellari poëta meruit 12. b
Homeri laus ibid.
Homerus & Archilochus ſoli perfectiſſimi in ijs operibus, quorum primi auctores fuêre 53. a
Homerus non cæcus genitus ibid.
Q. Hortenſius de Minatij Magij virtutibus in Annalibus retulit 29. b
Q. Hortenſius orator 37. c
Q. Hortenſij mors 45. a
Hortenſius, Hortenſij oratoris filius, obtruncatur 53. c

I.

IAnus Geminus quoties certæ pacis argumentum clauſus dederit 59. a
Illyrium Dalmatiaque à Ti. Cæſare deuicta ibid. b
Initium in vrbe Roma ciuilis ſanguinis, gladiorumque impunitatis 24. a. b
Interamna 20. a
Inuidia, eminentis fortunæ comes 27. a
Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniamque appellant 12. a
Iones multas inſulas occupant ibid.
Ionia ibid.

Iphitus

Iphitus Elius Olympiorum certamen, mercatumque inſtituit ante M. Vinicium conſulem anno DCCCCIV. 13. a
Iſocrates 21. b
Italicum bellum 29. a. b
Italici belli Imperatores clari ibid. b
Italicorum duces ibid.
Iuba Cn. Pompeio fauebat 47. a
Iugurtha ſub Africano militauit 26. c
Iugurthinum bellum 27. a
Iulia, flumen 67. b
Iulia, Pompeij Magni vxor, decedit 44. a
Iulia M. Marcelli primùm, M. deinde Agrippæ vxor 62. b. c
Iulia Neroni nubit 63. b
Iuliæ luxuria 64. c
Iuliæ mœchi pœnas pendunt 65. a
Iulia in inſulam relegata 65. a
Iulius Florus Galliarum princeps 77. b
Q. Iulij Poſtumi celebris opera 72. a
Iunij Blæſi laudes 75. c
Iurgia inter Pompeium & Lucullum 36. c
Iuuentius Lateranenſis ſeipſe gladio transfixit 50. c

L.

LAbienus tranſmarinas prouincias magnis momentis concitat 56. a
occiditur à Ventidio ibid.
Lacedæmonij in Aſiâ 11. b
Lacedæmonius nullus orator 22. a
Lælius 21. c
Lælius orator 26. b
P. Lænas trib. pl. Sex. Lucilium ſaxo Tarpeio deijcit 32. c
Lariſſa ab Æolis condita 12. a
Laſthenes, & Panares, duces Cretenſium 37. c
Latinus, Romuli auus 16. a
Lebedus ab Ionibus condita 12. a
Lentulus & Marcellus conſules 45. a. b
Lentulus necatus in carcere 37. b
Lepidus Ælius augur, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſus 26. b
M. Lepidus pont. max. 50. c
M. Lepidus à ſenatu hoſtis iudicatus ibid.
M. Lepidus Paullum fratrem proſcribit 52. a
M. Lepidus, vaniſſimus omnium vir 56. a
Cæſari denunciat, vt Siciliâ excedat ibid.
M. Lepidus Octauij genibus aduolutus 57. a
M. Lepidus, Lepidi triumuiri filius, Auguſti interficiendi conſilium capit 60. b
opprimitur à Mæcenate ibid. c
M. Lepidus à Ti. Nerone copijs omnibus præfectus 71. b
Leſbos inſula 12. a
Leucas expugnata 58. b
Lex Licinia 25. b
Lex Pedia aduerſus Cæſaris interfectores 53. a
Lex Valeria turpiſſima 32. a
Libo ingratus, à Ti. Cæſare oppreſſus 77. a
A. Licinius Nerua Silianus 72. b
Liuia, Druſi Claudiani filia, Auguſti coniux 55. b
Liuia cum viro Nerone Siciliam peruehitur ibid.
Liuius hiſtoricus 13. b. 38. a
M. Liuius Druſus tribunus pl. non bonâ fortunâ vſus 28. a
interficitur ibid. c
M. Liuij Druſi nouiſſima vox 28. c
mores ibid.
M. Liuij Druſi domus, poſteà Ciceronis, mox Cenſorini, deinde Statilij Siſennæ ibid.
M. Lollij legati exercituſque in Germaniâ clades 63. b
M. Lollius pecuniæ cupidior, quàm rectè faciendi ibidem.
M. Lollij crimen, & mors 65. b
Longobardi fracti 67. c
Luca colonia deducitur 20. b
Luceria deducta colonia ibid.
Lucilius poëta 16. b
Lucretius poëta 38. a
Lucretius Offella Præneſtis ac Marij oppugnationi præfuerat 34. b
L. Lucullus 40. b
Lucullus, Luculli filius, occiditur 53. c
Lucullus Mithridatem multis locis fundit 36. b
Zyzicum liberat ibid.
Tigranem vincit ibid.
L. Lucullus profuſæ in ædificijs conuictibuſque & apparatibus luxuriæ primus auctor 37. a
L. Lucullus Xerxes togatus cur à Pompeio dictus. ibidem.
M. Lucullus circa Fidentiam hoſtes Sullæ fudit 34. b
Lucullorum duorum mors 45. a
Ludi Circenſes 34. b
Ludi ſcenici à Circenſibus differunt 40. b
Q. Lutatius Catulus proconſul 28. a
Lycia, ſeu Limyra vrbs 66. a
Lycurgus Lacedæmonius claret 13. a
Lydus & Tyrrhenus fratres regnant in Lydiâ 9. b
Lydus & Tyrrhenus fratres, ſterilitate frugum compulſi, ſortiuntur, vter cum parte multitudinis patriâ decedat ibid.
Lyſippus ſtatuarius præſtantiſſimus 18. a

M.

MAcedones, orbis domitores 14. a
Macedoniam Paullus prouinciam fecit 39. a
Macedonia armis cæteris occupatur 69. a
Q. Macedonici ſeuerum ad Contrebiam impetum 25. a
Macedonici in Perusiâ facinus 55. a
C. Mæcenas vrbis cuſtodijs præpoſitus 60. b
M. Lepidum iuuenem opprimit ibid. c
Magius Celer Velleianus, Velleij frater 75. c
Magneſiam Lacedæmonij in Aſiâ occupant 11. b
Mancinus Hoſtilius in Numantinos 23. c
Mancinum verecundia impunitum habuit ibid.
Mancini fœdus turpiſſimum ibid. & 61. b
Manilij trib. pl. lex, vt bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium adminiſtraretur 36. c
Marcellus Siciliam fecit prouinciam 39. a
M. Marcelli mors 62. c
Marcomanni 68. b. d
C. Marius ſub Africano miles factus 26. c
Q. Metelli legatus 27. a
Marius deſcribitur ibid.
Marius primùm conſul creatus ibid.
Marius iterùm conſul Iugurtham in triumpho duxit ibidem.
Marius tertiùm conſul in Cimbros miſſus 28. a
Marij, quartùm conſulis, cum Teutonis conflictus. ibidem.
Marij, quintùm conſulis, fortunatiſſimum prœlium. ibidem
Marius, ſextùm conſul, Seruilij Glauciæ Saturninique Appuleij furorem armis compeſcuit ibid.
Marius ſeptimùm conſul cum Cinnâ 32. a
eius mors ibid.
Marius vrbe à Sullâ pulſus 30. c
Marius in carcerem ductus ibid.
Marius à ciuibus impoſitus in nauem in Africam curſum dirigit ibid.

Marius vrbis mœnia ingreditur 31. c
Marius Marij filius conſul anno ætatis 26. 33. a
à Sullâ acie pulſus ibid. interemptus 34. a
Maroboduus Marcomannorum dux 68. b
Maroboduus Vari caput ad Cæſarem mittit 73. c
Martia & Quarta legiones ad Octauium ſe conferunt 50. a
Marullus Epidius, Flauiuſque Cæſetius trib. pl. in C. Octauio voluntatem regni arguebant 52. b
Maſſiliam Cæſar proficiſcitur 46. a
Medi rerum potiuntur 13. a
Medon, Codri filius, primus Athenis Archon 11. a
Medontis poſteri, Medontidæ dicti ibid.
Megara à Peloponeſijs condita ibid.
Menandrus Comicus 25. b
Menas, claſſis Pompeianæ præfectus 54. c. 56. a
Menecrates, claſſis Pompeianæ præfectus ibid.
Meſſalla Coruinus ſeruatus Cæſaris beneficio ibid.
Meſſallini opus egregium 70. a
Metelli fratres vno die triumpharunt 26. a
Q. Metelli, qui Iugurthinum bellum geſſit, laus 27. a
Q. Metellus Cretam in pop. R. poteſtatem redigit 37. a
Metellus Creticus 40. b
Q. Metellus Macedonicus Pſeudophilippum vicit Achæoſque fudit 17. c
Q Metellus Macedonicus vel magnificentiæ Romanæ, vel luxuriæ princeps ibid. & ſeq.
Q. Metelli Macedonici ſingularis felicitas ibid.
Metellus Numidicus orator 26. b
Q. Metelli Numidici triumphus 27. a
Q. Metellus Numidicus à L. Saturnino ciuitate expulſus 29. b
Q. Metellus Pius Italici belli Imperator ibid. a
Metellus Pius apud Fauentiam Sullæ hoſtes vicit 34. b
Metellus & Pompeius ex Hiſpanis triumpharunt 35. b
Metelli mors 45. a
Miletus ab Ionibus condita 12. a
Milo Annius à Pompeio damnatus, abſolutus à M. Catone 44. b
Milo lapide ictus perijt 52. b
Minatij Magij laudes, & geſta 29. b
Mineruium deducta colonia 20. c
Minturnas coloni miſſi ibid. a
Minucij triumphus 26. b
Mithridatis odium in Romanos 30. a
Mithridates Pharnacis filij inſidijs oppreſſus 40. a
Mitylene ab Æolijs condita 12. a
Mitylenæorum perfidia 30. a
Mucius iuris ſcientiâ clarus 26. b
L. Mummius Achaico bello gerendo deſtinatus 18. b
L. Mummius Corinthum funditus eruit 19. a
L. Mummius Achaicus dictus ibid.
L. Mummius Achaicus homo nouus ibid. b
L. Mummius rudis ibid.
L. Murena & Fannius Cæpio occidendi Auguſti conſilia ineunt 61. c
Mycenas Agamemnon in Cretâ ſtatuit 9. b
Myrinam condunt Æoli 12. a
Myuns ab Ionibus condita ibid.

N.

NArbo Marcius colonia in Galliâ deducta 21. a
Nauportum 69. a
Neapolis à Chalcidenſibus condita 12. a
Neapolis, & Cumarum in Romanos fides eximia ibidem.
Naſo, poëta 38. a
Neapolitani Cæſaris Auguſti honori athletarum certamen ſacrauerunt 74. d
Nepe colonia deducta 20. a
Nepunia colonia ibid. c
Nero Claudius patriæ redditur 56. a
Ti. Nero Rhodum proficiſcitur, ſibique ſeptem annos moratur 64. c
Ti. Nero Romam reuertitur 66. a
Ti. Nero adoptatur à Cæſare Auguſto 66. b. 67. a
Ti. Nero in Germaniam mittitur ibid.
Ti. Nero bello Pannonico deſignatus 69. b
Ti. Neronis mirus erga milites amor & cura 71. a
Nicomedes Bithyniam pop. Rom. legauit 24. b
Ninus rex Aſſyriorum 13. a. & ſeq. a
Nola condita à Tuſcis 14. b
Nolanum bellum 30. b
Noricos Ti. Cæſar deuicit 40. a
Noui homines ad celſiores dignitatis gradus euecti 76. c
Numantia à Scipione deleta 24. c
Numantinum bellum 23. b

O.

Cn. OCtauius Perſeo, vt ſe Romanorum fidei committeret, perſuaſit 17. a
C. Octauius Macedoniam ſortitur 49. a
C. Octauij laudes ibid.
C. Octauius à C. Cæſare adoptatus ibid. b
C. Octauius equeſtri familiâ genitus ibid. a
C. Octauij, Romam intrantis, Solis orbis ſuper caput curuatus æqualiter, rotundatuſque, in colorem arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conſpectus eſt ibid. b
C. Octauio ſtatua equeſtris à ſenatu poſita 50. a
C. Octauij circa Mutinam virtus ibid.
C. Octauius Conſul 51. b
C. Octauij dictum de proſcriptis 52. b
C. Octauij in Illyrico Dalmatiaque expeditiones 56. b
C. Octauius Pompeio Siciliæque bellum infert ibidem. claſſis maiori parte vi ventorum priuatur ibid. c
C. Octauius cum Pompeio claſſe concurrit ibid.
C. Octauij fortiſſimum factum 57. a
C. Octauius ad vrbem reuertitur ibid. b
C. Octauius Antonium claſſe vincit 59. a
C. Octauij erga victos clementia ibid. b
C. Octauij ad vrbem reditus, ciuiumque erga eum fauor 60. c
C. Octauius & Antonius cum M. Bruto Caſſioque acie concurrunt 53. a
Octauius conſul iuſſu Cinnæ interfectus 31. c
Olympici certaminis initium 15. a
Opimianum vinum celeberrimum ab Opimio dictum 26. a
L. Opimius C. Gracchum & Fuluium Flaccum morte afficit 25. c
L. Opimius damnatus ibid. d
Oratorem Argos, Thebæ, Sparta, nullum habuêre 22. a
Oratores clari 26. b
Ordinatio comitiorum à D. Auguſto relicta 75. b
Oreſtis & Electræ factum à dijs comprobatum 9. b
Oreſtes annis xc. vixit ibid.
Oreſtes Ægiſthum obtruncat ibidem.
Oreſtes annis lxx. regnauit ibid.
Oreſtes ſe à Pyrrho virtute vindicauit ibid.
Oreſtes Pyrrhum Delphis interfecit ibid.
Oreſtis liberi ab Heraclidis excluſi 55. a
Oreſtis liberi circa Leſbum ſedem cepêre ibid.
Orodes Parthorum rex 43. b
Oſci 12. a
Otho Roſcius lege ſuâ equitibus in theatro loca reſtituit 36. b

P.

Pacorus Parthorum regis filius, interimitur 56. a
Pacuuius in Tragœdijs clarus 26. b
Pæſtum coloni mittuntur 20. b
Panares & Laſthenes Cretenſium duces 47. a
Pannoniam Ti. Cæſar imperio addidit 40. a
Pannonia Dalmatiaque arma in Romanos corripiunt 69. a
Pannonia pacem petit 71. b
Panſa Hirtiuſque Cæſari prædixerant, vt principatum, armis quæſitum, armis teneret 48. c
Panſæ atque Hirtij mors 50. a
Parthi Armeniæ manum admouent 64. c
Parthorum legati ad Sullam 32. c
Parthorum rex Auguſto Romana ſigna remittit 61. c
obſides filios mittit 63. a
Paſſieni virtus 72. a
Patræ captæ 58. b
Patres à Romulo electi 16. a
Patricij à Patribus dicti ibid.
Paullus ad Cannas cæſus ibid. b
Paulli triumphum impedire nonnulli obnitebantur 17. a
Paulli triomphus quantum priores excellerit ibid.
L. Paulli filij quattuor ibid. b
L. Paulli egregia vox ibid.
L. Paulli filij moriuntur ibid.
Pax circa Brundiſium inter Antonium & Auguſtum 55 c
Pax circa Miſenum cum Pompeio inita ibid.
Pedia lex aduerſus Cæſaris interfectores 53. a
Q. Pedius C. Octauij in conſulatu collega 51. b
Pelaſgi Athenas commigrauère 15. a
Pelopis progenies, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinebat 10. a
Pelopis progenies ab Herculis progenie expellitur ibidem.
Penthelus & Tiſamenus, Oreſtis filij, poſt patrem regnauère triennio ibid.
Pergamum Agamemnon in Cretâ ſtatuit 9. b
M. Perperna Sertorium interimit 35. b
Perſæ orbi terrarum imperant 14. a
Perſeus à Paullo victus 17. a
Perſeus in triumpho ductus à Paullo ibid.
Perſeus in liberâ cuſtodiâ Albæ deceſſit ibid. b
Peruſia ab Octauio expugnatus 51. a
Petreius 44. b
Pharnaces Medus Sardanapalum interimit 13. a
Pharnaces à Cæſare victus 48. a
Pharſalica acies 46. b
Pharum inſulam occupant Iones 12. a
Philemon Comicus 21. b
Philippus deuictus 54. a
Phocæa ab Ionibus condita 12. a
Phraates Parthorum rex 61. c
Picenum coloni miſſi 20. c
Pindari os Thebas illuminauit 22. b
Pinetes Pannonum dux 69. a. 71. b
Piſaurum coloni miſſi 20. b
L. Piſo bellum in Thraciâ ortum comprimit 64. a
Placentiam coloni miſſi 20. b
Planci inconſtantia 50. c
Plancus impetrat, vt Plancus Plotius frater eius proſcriberetur 52. a
Plancus Fuluiam fugientem comitatur 53. b
Planci vitia, fugaque ad Octauium 57. c. & 58. a
Plato 21. d
Plautius Siluanus 70. a
Pompeiorum familiæ quot 31. c
Cn. Pompeij patris bello Marſico præclarâ opera ibid. b
Aſculum capit ibid.
cum Cinnâ confligit ibid. obit ibid.
Cn. Pompeij iuuenis præclara geſta, & laudes 34. c
Cn. Pompeius prædonibus orbem liberat 36. b
Cn. Pompeius gloriæ cupidiſſimus ibid. c
Cn. Pompeij de Lucullo dictum 37. a
Cn. Pompeij aduerſus Mithridatem victoriæ 38. a
Cn. Pompeij victoriæ ibid. b. & ſeq. b
Cn. Pompeius omnium gentium, quas adierat, victor 40. a
Cn. Pompeij inſignes triumphi ibid.
Cn. Pompeius & M. Craſſus conſules 43. b
Cn. Pompeius tertiùm conſul ſolus 44. a
à Cæſare maximè alienatus ibid.
Cn. Pompeius Dyrrachium tranſmiſit 45. b
Cn. Pompeius in Pharſaliâ victus 46. b
Cn. Pompeius iugulatur 47. b
Cn. Pompeius, Cn. Pompeij filius, vulneribus confectus 48. a
Cn. Pompeij filius paruus, Iuliâ natus, obijt 44. a
Q. Pompeius conſul 30. a
Q. Pompeij fœdus turpe 61. b
Sex. Pompeius deſcribitur 54. b
Sex. Pompeius Siciliam occupat ibid.
Sex. Pompeij cum Cæſare & Antonio pax 55. c
Sex. Pompeij dictum ibid.
Sex. Pompeius omnibus, qui ad eum fugerant, reditum ſalutemque in pace paciſcitur 56. a
Sex. Pompeius à Titio iugulatur iuſſu M. Antonij ibidem c. 60. a
Pompeium primum è Pompeijs conſulem, magni nominis virum, ad turpiſſima fœdera Numantini deduxère 53. b
Pompeium gratia impunitum habuit ibid. c.
Pompeius Mitylenæis libertatem reſtituit, in vnius Theophanis gratiam 30. b
Pompeius collega Sullæ, ſeditione interfectus 31. a
Pompeius curru vrbem triumpho inuectus 35. b
Pompeius tribuniciam poteſtatem reſtituit ibid.
Pomponij ſingularis in Gracchum fides 25. c
Pomponij Comici laudes 26. c
Pomponius Flaccus, vir ad omnia recta natus 77. a
Pontius Teleſinus, Samnitium dux 35. b
Pontus Syriaque Cn. Pompeij virtutis monumenta 39. b
Popilium Rutiliumque, qui conſules aſperrimè in Ti. Gracchi amicos ſæuierant, poſteà iudiciorum publicorum meritò oppreſſit inuidia 26. a
M. Popillius Lænas mittitur Legatus ad Antiochum Epiphanem 17. a
Poſtumij Albini aſpera cenſura ibid. a
Potentia colonia deducta 20. b
Priene ab Ionibus condita 12. a
Princeps optimus, faciendo docet rectè facere ciues ſuos 76. b
Proſcriptio triumuiralis 52. b
Proſcripti ad Sex. Pompeium confluunt 54. b
Pſeudophilippus à Q. Met. Macedonico ſuperatus 17 c
Ptolemæus Syriæ rex ab Antiocho Alexandriæ obſeſſus ibid. a
Ptolemæus Cypri rex, ſub aduentum Catonis, vitæ ſuæ vim intulit 43. a
Ptolemæi in Pompeium perfidia 47. b
in Cæſarem ibid.
Puteolos coloni miſſi 20. c
Pyrrhus Epirum occupat 9. b
Pyrrhus Hermiones nuptias occupauit ibid.
Pyrrhus regnat 20. a

Q.

QVadrigarius hiſtoricus 26. c
Quæ cuiuſque ductu gens ac natio, redacta in formulam prouinciæ, ſtipendia pacta ſit 38. b. & ſeqq.

R.

RAbirius poëta 38. a
Ratiam Ti. Cæſar R. imperio nouam ſubiunxit prouinciam 40. a
Regulus in Africam primus tranſiecit 39. a
Rhaſcupolis Cotym occidit 76. c
Rhodij à Romanis deficiunt 30. b
Rhodiorum in Romanos eximia fides ibid.
Rœmetalces Thraciæ rex 70. b
Roma à Romulo condita 16. a
Roma, libera, dominaque gentium 35. a
Romani rerum domini 54. a
Romanorum magnificentia in ædium ſtructuris 23. b
Romanæ linguæ, & diſciplinæ notitia in Pannonijs omnibus 69. a
Romana ſigna à Parthorum rege Auguſto remiſſa 64. c
Rufi Saluidieni ſcelesta conſilia 55. c
Rutilium conſulem iudiciorum publicorum metu oppreſſu inuidia 26. a
Rutilius hiſtoricus. ibid. b
P. Rutilius repetundarum ab equitibus damnatus 28. b
Rutilius conſul Italico bello cæſus 29. c

S.

SAcrouir, Galliarum princeps 77. b
Sabinarum virginum raptus 16. a
Sabinis ſine ſuffragio data ciuitas 20. a
Sabinis ius ferendi ſuffragij datum ibid. b
Salamina Teucer in Cypro conſtituit 9. b
Salernum miſſi coloni 20. c
Sallues à Seatio Caluino deuicti ibid. c
Salluſtius Thucydidis æmulus 38. a
Saluidienus 49. b. 51. c
Samnitium parti ciuitas data 20. a
Samos ab Ionibus occupatur 12. a
Sardanapalus à Pharnace Medo imperio vitaque priuatur 13. a
Saticula deducta colonia 20 a
Scaurus, orator 26. b
P. Scipionis Æmiliani laudes 18. b
P. Scipio Æmilianus conſul creatus ibid.
P. Scipio Carthagini bellum infert ibid.
P. Scipio Æmil. in Hiſpaniâ murali coronâ donatus eſt ibid. in Africâ obſidionali ibid. in Hiſpaniâ ex prouocatione hoſtem interemit ibidem c
P. Scipio liberalium ſtudiorum & auctor, & admirator 19. b
P. Scipio Polybium Panætiumque domi militiæque ſecum habuit ibid.
interualla negotiorum otio elegantiſſimè diſpunxit ibid.
P. Scipio Africanus dictus ibid. a
P. Scipio Naſica Ti. Gracchum interficit 24. a
P. Scipio Numantiam ſolo æquat ibid. c
P. Scipio de T. Gracchi cæde à Carbone interrogatur ibid
P. Scipionis Africani mors ibid.
P. Scipio Æmilianus Africam in formulam redegit prouinciæ 39. a
Scipio Romanorum potentiæ viam prior, luxuriæ poſterior aperuit 23. b
Scipio orator 21. b
Scipio Æu ſlianus orator 26. b
Cn. & P. Scipiones primi omnium in Hiſpanias duxere exercitus 39. a
Scordiſci à Ti. Cæſ. debellati 40. a
Scribonia Iuliæ mater 65. a
Scylacium colonia deducta 20. c
Segeſtes Varo coniuratos indicat 75. a
Seianus 72. b
Seiani Ælij virtus 76. a. b c. & ſeq.
Seianus Ælius Ti. Cæſaris principalium onerum adiutor ibid.
Sempronius Gracchus 65. a
Sentius Saturninus 67. b. 68. a
Sentius Saturninus reip. reſtitutus 56. a
C. Sentij Saturnini conſulis factum præclarum 67. b
Sertorius Metellum laudabat, Pompeium timebat 35. a
Sertorius à Perpernâ interfectus ibid. b
Sertorianum bellum ibid.
Seruilia Lepidi vxor, viuo igni deuorato, diem ſuum obijt 60. c
Seruilij duo apud Cluſium pro Sullâ victores 34. b.
Seruilius Glaucia à Mario morte multatus 26. a
Setina colonia deducta 20. a
Seatiæ aquæ 40. c
Seatius Caluinus Sallues deuicit ibid.
M. Silanus reip. reſtitutus 56. a
Sinueſſam miſſi coloni 20. a
Siſcia 71. a
Siſenna hiſtoriarum auctor 26. c
Smyrna ab Æolijs condita 12. a
Societas potentiæ inita inter C. Cæſarem, Cn. Pompeium, & M. Craſſum 42. a
Socrates 21. b
Sophocles tragicus ibid.
Sora deducta colonia 20. a
Spartacus fugitiuorum dux 35. b
Spoletium coloni deducti 20. b
Statius Murcus 62. b
Statius Murcus Sex. Pompeium petit 54. a. b
Statius Murcus à Pompeio interfectus 56. a
Statilius Taurus 78. a
Statuæ equeſtres ex Macedoniâ Romam delatæ 58. a
Statuæ equeſtres L. Sullæ, Cn. Pompeio, & C. Cæſari poſitæ 50. a
Sueſſa deducta colonia 20. a
L. Sulla C. Marij quæſtor 27. b
Sulla vrbem armis occupat 30. c
Sullæ contra Mithridatem victoriæ 32. b
Sulla Mithridati victo leges imponit ibid.
Sullæ quid Magi ex corporis notis reſponderint ibidem c
Sulla iuſtis legibus tentat bellum componere 32. d
Sulla Scipionem Norbanumque conſules ſuperat 33. a
Sulla, dum vincit, iuſtiſſimo lenior, poſt victoriam audito fuit crudelior ibid.
Sulla Q. Sertorium exarmatum dimiſit incolumem ibidem.
Sulla grates Dianæ ſoluit ibid.
Sulla, Mario iuuene occiſo, Felicis nomen aſſumpſit 34. a
Sulla Dictator immodicè crudelis ibid. b
P. Sulpicius 26. b
P. Sulpicius Q. Pompeij conſulis filium interfecit 30. c
exſul factus ibid.
P. Sulpicij contra Sullam pro Mario lex ibid. b
P. Sulpicius iugulatur ibid. c
Sulpicius orator 37. c

Sutrium colonia deducta 20. a
Syria facta ſtipendiaria 38. b
Syria Pontuſque, Cn. Pompeij virtutis monumenta 39. b

T.

TArracina deducta colonia 20. a
Tarentum colonia deducta ibid. c
Tegeam Agamemnon in Cretâ ſtatuit 9. b
Telamon ibid. a
Temenus, vnus ex Heraclidis 10. a
Tenos occupatus ab Ionibus 12. a
Terentius 21. b
Tergeſtes 69. a
Teucer Telamonis filius 9. a
Thebanus nullus orator 22. a
Theophanes 30. b
Theſſalus Theſprotius Theſſaliam armis occupat 12. a
Theſſaliâ, priùs Myrmidonum ciuitas vocitata ibid.
Theſſalos à Theſſalo, filio Herculis, appellatos cur non dicendum ibid. b
Tibullus 38. a
Tigranes à L. Lucullo victus 36. b
Tigranis filius, deinde Tigranes, ſupplex ad Pompeium venit 38. a
Tigranes ingenti mulctatur pecuniâ 38. b
Tiſamenus Oreſtis filius 10. a
Titius Sex. Pompeium iugulat 56. c
ad Octauium transfugit 58. a
Tullius eloquentium princeps 21. c
Tyrrhenus & Lydus, fratres 9. b
Tyrrhenum ſors decedendi contigit ibid.
Tyrrhenus, peruectus in Italiam, loco, incolis, & mari nomen dedit ibid. c

V.

VAlentia colonia deducta 20 b
Valerius Antias hiſtoricus 20. c
Valerius Flaccus conſul turpiſſimæ legis auctor 32. a
Valerius Flaccus conſularis à Fimbriâ interfectus ibid. b
Varro 38. a
Varus Quinctilius 72. c
liberti manu iugulatus 54. a
Varus à Germanis cæſus 72. b
Varus ſe ipſe transfigit 73. b
Vatinius 52. b
Vatinij deformitas corporis, ingenijque turpitudo ibid.
C. Velleius gladio ſe ipſe transfixit 55. b
Velleius miles factus 67 a
Velleij votum de ſalute Ti. Cæſaris 77. c. d
Venetia diu in poteſtate Antonij ab Aſinio retenta 55. c
Ventidius triumphat 51. b
Labienum Parthoſque & Pacorum regis filium extinguit 59. a
Venuſiam mittuntur coloni 20. a
Verſus de Lepido & Planco, qui proſcripſerant fratres 52. a
Vibellius primipili centurio 56 b
Viennenſium diſſenſiones 74 b
Vindelicos debellauit Ti. Cæſar 40. a
Viriathus, latronum in Hiſpaniâ dux, à Seruilio Cæpione interemptus 23. b
Virgilius, carminum princeps 38. a
Volumnij fuga 73. c
Vtica, à Tyriâ claſſe condita 52. a
Vxorum fides in proſcriptos ſumma, libertorum media, ſeruorum aliqua, filiorum nulla 51. c

F I N I S.

APPROBATIO.

HÆ J. Lipſij, clariſſ. in Academiâ Louanienſi Profeſſoris, ad Velleium Paterculum Animaduerſiones vt nihil habent quod vel Religioni vel honeſtati aduerſetur; ita continent plurima, quæ rem literariam egregiè iuuent.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

PRIVILEGIVM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuinâ fauente clementiâ electus Romanorum Imperaror ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quæ DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibuſque diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tamquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem ijs ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reip. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eoſque ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuque ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab ijs, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingenijque tui dotes tibi à naturâ inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudijs excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeque vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis ſcriptoribus loca, quæ quædam tamquam luſtra erant, illuſtraſti, quæque in ijs iniuriâ temporum deprauara & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamque varijs abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractes ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò maturâ te ætate virum, viro magis magiſque digna, & viris doctis grata ac Reip. vtilia ſcribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reip. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, causâ, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinioque noſtro defendendum pro benignâ noſtrâ in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioque te & Typographum tuum aduerſus quorumcumque fraudem, qui lucri causâ, quod fieri ſolet, eadem excu-

excudere aut typis imitari forte velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtrâ Cæſareâ decernimus, ſtatuimus, vetamuſque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum, aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocumque modo, charactere, aut formâ, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra ſacri Romani Imperij, regnorumque ac Dominiorum noſtrorum hæreditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorumve hæredum conſenſu audeat: Hac autem lege additâ, vti tria vt minimum cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, hæredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicumque reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulctâ, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici; alter verò ſemiſſis, tibi hæredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & ſacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis exſtiterint, præſertim verò ijs, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces comperierint, conſtitutâ à nobis mulctâ, eos puniri & quibuſcumque modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtrâ ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtrâ Regiâ Pragæ, die primâ menſis Auguſti, anno Domini milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

Subſign.

RVDOLPHVS

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ M^tis proprium

Io. Baruitius.

Additum ſigillum Cæſ. M^tis in cerâ rubrâ.

SVMMA

2879807

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratiâ Hiſpaniarum*, &c. *Rex Catholicus, Diplomate ſuo ſanxit, nequis, Iuſti Lipſij Hiſtoriarum in almâ Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, à Cenſoribus legitimis approbatos, præter ipſius, heredumve eius, voluntatem, intra triginta annos à primâ ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venalé ve habeat. Qui ſecus faxit, præter librorum confiſcationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat. *Verreycken.*

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, Iuſti Lipſij, quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſſit. Qui ſecus faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Pariſijs* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat. *Perrochel.*

TIBI IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo!) & Plantinianis eſt, ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti C. CORNELIVM TACITVM, *quem poſtremùm recenſui, cum Commentarijs auctis emendatiſque ab vltimâ meâ manu*; itemque C. VELLEIVM PATERCVLVM *cum meis in eumdem Animaduerſionibus*, typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.

Iuſtus Lipſius.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS IV. *Hiſpaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentiſſimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate ſuo ſanxit, nequis* C. Cornelij Taciti Opera quæ extant, à Iuſto Lipſio poſtremùm recenſita, & auctis emendatiſque Commentarijs illuſtrata; item C. Velleium Paterculum, cum eiuſdem Lipſij Animaduerſionibus, *præter Balthaſaris Moreti voluntatem vllo modo intra nouennium imprimat, aut alibi terrarum impreſſa in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliáve habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* XXIV. *Decembris* M. DC. XLVII.

Signat. *Steenhuyſe.*

LABORE ET CONSTANTIA

B3902:10